This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

http://books.google.com

COMPENDIUM

THEOLOGIÆ MORALIS

SABETTI – BARRETT

EDITIO VICESIMA NONA

Huff

Digitized by Google

Digitized by Google

COMPENDIUM THEOLOGIÆ MORALIS

SABETTI-BARRETT

This One
Y3TL-LNP-AXBD
Digitized by Google

OMNIA JURA, RESERVANTUR

Digitized by Google

Compendium Theologiæ Moralis

A JOANNE PETRO GURY, S.J., CONSCRIPTUM
ET AB ANTONIO BALLERINI, EJUSDEM SOCIETATIS,
ADNOTATIONIBUS AUCTUM

DEINDE VERO AD BREVIOREM FORMAM EXARATUM
ATQUE
AD USUM SEMINARIORUM HUJUS REGIONIS
ACCOMMODATUM
AB

ALOYSIO SABETTI, S.J.
IN COLLEGIO WOODSTOCKIENSI, MD., THEOLOGIÆ MORALIS
OLIM PROFESSORE

EDITIO VICESIMA NONA
AD NOVUM CODICEM JURIS CANONICI CONCINNATA
A TIMOTHEO BARRETT, S.J.
(EDITIO TERTIA POST CODICEM)

Frederick Pustet Co., Inc.
NEO EBORACI CINCINNATI
1920

Digitized by Google

Imprimi Potest,

JOSEPHUS H. ROCKWELL, S.J.,
Præpositus Prov. Marylandiæ Neo-Eboracensis.

Nihil Obstat.

ARTHURUS J. SCANLAN, D.D.,
Censor Librorum.

Imprimatur.

✠ PATRICIUS J. HAYES, D.D.,
Archiepiscopus Neo-Eboracensis

NEO-EBORACI, Die, 13 Julii, 1920.

Printed in U.S.A.

COPYRIGHT, 1920
In the United States and Great Britain
BY FR. PUSTET CO., INC.
NEW YORK AND CINCINNATI

Digitized by Google

Lectori

EN tibi librum, amice lector, profecto non undequaque novum, sed, ut spero, utilem futurum: habes, scilicet, Gurianum Theologiæ Moralis Compendium ad novam eamque breviorem formam redactum, atque hujus regionis necessitatibus et moribus accommodatum. Etenim cum longa experientia didicissem quot et quam egregiæ essent hujus libri dotes, præsertim postquam fuit a P. Ballerini multis adnotationibus locupletatus, existimavi melius consilium fore, si illum redderem nostro usui maxime proficuum, quam si novum conscriberem.

Ut autem finem assequerer quem mihi præstitui, necesse fuit imprimis quædam immutare. Per novas enim semperque excrescentes adnotationes non solum moles nimia evaserat, sed etiam confusio non parva solebat studiosorum mentes obnubilare. Quare, adnotationibus omnibus suppressis, plurima illa quæ in iis solide et utiliter dicta inveni, ita in unum composui cum textu, ut hic simul brevior evaderet et plura contineret.

Præterea multa erant in Guriano Compendio quæ pro Gallia essent utilia, sed nihil quod faceret pro hac regione, imo nihil etiam aut parum admodum quod necessarium esset ad eos casus solvendos qui ex communi consortio catholicos inter et acatholicos oriuntur. Quocirca omnia eliminavi quæ nobis in hisce Statibus degentibus inutilia essent, et eorum loco

Digitized by Google

plura congessi ex Plenariis nostris Conciliis et aliis optimis fontibus. Etenim cum Theologia Moralis magna ex parte consistat in practicis applicationibus, necessario præ se ferre debet quamdam diversitatem et quasi localem characterem pro diversitate regionum.

In Guriano Compendio plura referebantur quæ hodie antiquata habentur, præsertim quæ censuras attingunt. Hæc omnia igitur seposui et Codicem Novum Juris Canonici breviter explicavi juxta fontium adnotationes quibus Cardinalis Gasparri textum Canonum adornavit. Imo ad dictum Codicem Novum sæpe per totum librum lectorem revocavi et recentissima Romanarum Congregationum Decreta suis locis citavi.

De probabilismo pauca dicta fuerant a P. Gury, et pauciora adhuc de æquiprobabilismo; ac proinde opportunum visum fuit, si fusius de utroque verba facerem: non eo tamen animo ut in controversias abirem, sed tantum ut in tuto poneretur vera doctrina sapientissimi in re morali Ecclesiæ Doctoris, S. Alphonsi, cujus discipulum me esse et fateor et glorior.

Quædam etiam alia, tum quoad formam, tum quoad doctrinam conatus sum castigare, et imprimis citationes omnes ita meis ipse oculis verificavi, ut quantum humana fallibilitas patitur, nulla dicenda sit erronea.

En igitur qua mente et qua ratione breve hoc et practicum Manuale *ad studiosorum et Missionariorum utilitatem exaratum, elaboravi. Hos enim tantummodo præ oculis habui; scilicet juvenes studiosos qui in nostris Seminariis ad Sacerdotium se parant, et Missionarios qui in vinea Domini jugiter et strenue adlaborant. Primis non prolixæ dissertationes necessariæ sunt, non controversiæ, non dubia, non nova et inusitata*

Digitized by Google

doctrinæ capita; sed breves et solidæ solutiones viva Professoris voce enucleandæ. Aliis autem opus est brevi quodam repertorio, in quo solutiones forte oblitæ, uno veluti ictu oculi conspiciantur.

Unum superest quod addam, scilicet ut iis qui opera et consilio mihi vires addiderunt gratum animum hic exhibeam, et eos quibus in tanta minutarum rerum multiplicitate aliquid emendandum occurrerit, efflagitem, ut id benigne mihi aperiant.

Digitized by Google

NOTANDA

I.—Quoties numerus ex Auctoribus indicatur, is ad Tractatum, de quo agitur apud illos Auctores referendus est: sic, v. gr., si in Tractatu de Legibus reperias "S. Alphonsum, n. 40," intelligas S. Alphonsum, in Tractatu de Legibus, n. 40.—Si quando autem locus citatus ad diversum Tractatum spectet, id expresse indicabitur.

II.—In citando S. Alphonsum abstinui a referendo numero *Lib.*, propterea quod pro diversitate editionum diversa est eorum distributio.

III.—Quoties citatur Ballerini, intelligitur tertia editio, illa scilicet quæ refert responsiones ad difficultates Vindiciarum. Opus autem Ballerini editum a Palmieri citatur speciali modo.

IV.—Auctores, ad majorem legentis utilitatem, semper citantur in fine solutionis vel paragraphi.—Sed non est supponendum, solutionem ipsam vel aliquam saltem ex datis rationibus ad eos pertinere; nam ratio cur citantur est, ut apud ipsos videri possit fusius tractata quæstio, de qua agitur, utut diversa sit opinio quam ipsi amplectuntur.

Digitized by Google

TRACTATUS I

De Actibus Humanis

CAPUT I

DE NOTIONE ACTUUM HUMANORUM

1.

ACTUS HUMANUS *ille solus dicitur qui procedit a deliberata hominis voluntate.* Ratio ex S. Thoma est, quia ille solus dici potest actus vere humanus, quo homo operatur prout homo est, et differt ab irrationalibus creaturis: atqui differt ab illis præcise ex eo quod per liberum arbitrium est dominus suorum actuum. Ergo.

Nec dicas 1°. hominem per actum intelligendi essentialiter differre a brutis; nam respondetur hanc differentiam hic considerandam esse non solum quoad operis substantiam, sed etiam quoad operandi modum; quare actus intelligendi vocari potest actus proprius hominis, non autem actus humanus presse sumptus.

Nec dicas 2°. actum quo nostram beatitudinem in genere appetimus esse actum humanum proprie dictum, cum sit perfecte voluntarius et a perfecta cognitione procedat; nam respondetur nos hic considerare hominem ut est ens morale, ejusque actiones ut sunt dignæ laude vel vituperio; tales autem non sunt nisi quatenus procedunt a libero arbitrio, quod fundamentum est imputabilitatis. — Unde quamvis actus voluntatis necessarius, si spectetur secundum suam physicam entitatem, vocari possit *humanus*, consideratione tamen morali, et apud theologos maxime in usu, non potest. — Hinc sequitur actus *humanos, morales* et *liberos* idem in re morali significare, et posse *promiscue* adhiberi.

Alii autem actus qui non referuntur ad mores et fiunt in homine aut ab homine absque ulla deliberatione, ut sunt motus *primo-primi,* vel actus hominis penitus distracti, somniantis, delirantis, amentis, ebrii aut usu rationis quomodocumque destituti, dicuntur *actus hominis,* non autem *humani.* — Cf. S. Thom. 1–2, q. 1,

Digitized by Google

art. 1. — Suarez, in 1–2, tract. 1, disp. 2, sect. 2, n. 7. — Baller. not. (a) p. 1.

2. Actus humanus multipliciter distinguitur; est enim:

1°. *Elicitus* vel *imperatus*. *Elicitus* dicitur qui consummatur in ipsa voluntate, ut actus amoris, odii, desiderii; *imperatus* vero qui, imperante voluntate, perficitur ab alia potentia, vel interna, ut actus cogitandi, vel externa, ut actus ambulandi, scribendi.

2°. *Internus* vel *externus*. Actus *internus* ille est, qui tantum internis animæ potentiis perficitur, qualis est actus cogitandi, amandi; actus vero *externus* seu *mixtus*, ille est, quem voluntas per corporis organa perficit. Actus internus specialius *actus* dicitur, et actus externus potius *actio* nuncupatur.

3°. *Bonus, malus, indifferens.* Actus *bonus* dicitur ille, qui conformis est rectæ rationi; *malus,* qui eidem repugnat; *indifferens,* qui rationis normæ neque conformis est, neque repugnat. — Actus bonus aut indifferens, quia nulla lege prohibetur, vocatur etiam *licitus;* malus vero, quia opponitur legi naturali aut positivæ, *illicitus* dicitur.

4°. *Naturalis* vel *supernaturalis*. *Prior* ille est, qui solis naturæ viribus producitur; *posterior* vero, qui auxilio divinæ gratiæ perficitur. Supernaturalis actus dicitur insuper *meritorius* vel *de condigno*, vel *de congruo*, prout ipsi retributio aliqua rependitur vel ex justitia, vel ex mera decentia et ex benignitate Dei.

5°. *Validus* vel *invalidus*. Actus *validus* ille est, qui gaudet omnibus requisitis essentialibus ad proprium effectum producendum; *invalidus* autem, qui vel uno quopiam ex essentialibus caret.

CAPUT II

DE IIS QUÆ ACTUM HUMANUM CONSTITUUNT

3. Ut ex ipsa definitione actus humani colligitur, **tria** concurrunt ad eum constituendum; scilicet *cognitio, volitio* et *libertas*. Quoniam de cognitione sermo erit per totum *Tractatum de Conscientia,* hic tantum dicetur de volitione et libertate sub solo vocabulo *voluntarii;* non quia voluntarium et liberum idem sint, sed quia in actibus quibus homo viator ad finem suum tendit, reipsa nunquam separantur, et exinde promiscue adhibentur a theologo morali. Primo autem notio quædam hic dabitur de voluntario **in genere,** et deinde de voluntario

Digitized by Google

in specie, seu potius de voluntario indirecto, nam hæc species voluntarii scitu valde necessaria est, et difficultatibus obnoxia.

ARTICULUS I

DE VOLUNTARIO IN GENERE

4. Voluntarium, juxta S. Thomam, est id "cujus principium est in ipso operante . . . ita tamen quod ipse operans sciat singulas circumstantias, quæ concurrunt ad operationem": seu, *est actus procedens a voluntate illuminata ab intellectuali cognitione singulorum, nempe objecti, finis et circumstantiarum.* — Cf. S. Thom. 3. Ethicor. lect. 4.

5. Multiplex distinguitur voluntarium, scilicet:

1°. **Perfectum** vel **imperfectum.** *Prius* illud est quod fit cum plena cognitione et pleno voluntatis consensu; *posterius* vero quod ex subobscura cognitione, aut imperfecto consensu procedit.

2°. **Voluntarium simpliciter** vel **secundum quid.** *Prius* nonnunquam definitur id quod fit ex plena voluntatis deliberatione et inclinatione; *posterius,* id quod fit cum voluntatis consensu, sed cum aliqua repugnantia, seu quapiam inclinatione voluntatis in oppositum. At sæpius Doctores partitionem hanc diversa ratione intelligunt et explicant. Nam *voluntarium simpliciter* dicunt illud quod procedit a voluntate hominis absoluta et efficaci; etsi detur in contrarium conditionata quædam *nolleitas,* ita ut extra hunc casum non fieret, prout contingit in nauta qui, urgente tempestate, merces projicit in mare, tum illud vocant *voluntarium simpliciter et involuntarium secundum quid,* vel brevius *voluntarium simpliciter mixtum.* Quod si nulla adsit mixtura involuntarii, quia nulla datur actualis conditionata nolleitas, prout accidit in peccatore serio pœnitente ex metu gehennæ, tunc dicitur *voluntarium simpliciter purum.* — *Voluntarium* autem *secundum quid* ab iisdem Doctoribus vocatur illud, quod est juxta voluntatem hominis conditionatam et inefficacem, licet hic et nunc adsit nolitio prævalens; v. gr., lusor libenter produceret lusum, nisi urgeret tempus Sacri. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 6, art. 6. — S. Alphons. nn. 9 et 21. — Voit, n. 4.

3°. **Directum** vel **indirectum.** *Prius* est illud, quod in *se ipso,* seu *per se* intenditur, id est, quod in ordine intentionis immediatum est objectum voluntatis, quamvis forte valde remotum sit in ordine executionis; *posterius* autem illud dicitur, quod non est volitum *in se* sed *in alio,* aut potius secuturum prævidetur *ex alio* directe volito, uti effectus a causa, vel ut aliquid ipsi connexum, v. gr., ebrietas in potatione excessiva, vel

Digitized by Google

homicidium ex temeraria lapidis projectione.—Hinc sæpe Doctores eamdem partitionem exprimunt nomine *voluntarii in se* et *voluntarii in causa: directi* autem et *indirecti voluntarii* nomine utuntur cum S. Thoma ad designandum voluntarium *positivum* et *negativum.*— Cf. S. Thom. 1–2, q. 6, art. 3.— S. Alphons. n. 9.

4°. **Positivum** vel **negativum.** *Prius* dicitur quod est a voluntate reipsa agente, seu quod actionem positivam requirit, puta lectionem; *posterius* vero illud est, quod procedit ex omissione actus a voluntate dependentis; non quatenus nullus a voluntate ponatur actus qui sit causa aut occasio voluntarii *negativi,* sed quatenus nullus requiratur actus positivus qui sit de essentiali *illius* ratione. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 71, art. 5; et q. 6, art. 3.

5°. **Expressum** vel **tacitum.** Dicitur *expressum,* si verbis aut signis manifestetur; *tacitum* vero, si ex facto aliquo, aut omissione deprehendatur adesse.

6°. **Actuale, virtuale, habituale** et **interpretativum.** Dicitur *actuale* illud, quod a voluntate actualiter agente procedit, ut v. gr. contritio in eo, qui hic et nunc pœnitentiæ actum elicit. *Virtuale* est actus voluntatis jam positus, qui tamen adhuc ita perseverat, ut virtutem suam hic et nunc exerat in id quod peragitur, cujus proinde vera causa existit. Talis est intentio sacerdotis, qui ex voluntate actuali consecrandi aut absolvendi, Missam inchoat aut confessionale ingreditur, sed paulo post ita distrahitur, ut amplius non advertat ad verba quæ profert; nihilominus vere consecrat et absolvit virtute intentionis quam habuit, et quæ moraliter perseverat et agit. *Habituale* vocatur illud, quod a voluntate quidem fuit actu emissum, non adhuc est revocatum, at in actionem præsentem non influit, quia est vel somno, vel ebrietate, vel notabili temporis mora interruptum; unde dicit puram concomitantiam, non autem causalitatem relate ad actionem nunc ponendam. *Interpretativum* nuncupatur, si nullo modo est habitum, sed prudenter præsumi potest, et haberetur, si de eo cogitaretur, aut cogitari posset. Sic infirmus sensibus destitutus, si christiane vixerit, censetur Extremam Unctionem velle suscipere.

ARTICULUS II

DE VOLUNTARIO INDIRECTO, SEU IN CAUSA

6. Voluntarium indirectum seu **in causa,** ut dictum est, non intenditur *in se* sed in alio directe volito, et ex illo, tanquam effectus ex causa, cernitur secuturum. Nihilominus potest esse

Digitized by Google

verum voluntatis objectum, licet indirectum; qui enim vult causam, vult quoque effectum ex ea provenientem, si effectum hunc prævideat et aliæ conditiones locum habeant. Hinc effatum: *qui est causa causæ est causa causati.* — Igitur **voluntarium istud non semper imputatur ad peccatum**; ut autem cognoscas quandonam imputari debeat, attendas ad duo sequentia principia.

PRINCIPIUM I

7. *Effectus malus tunc tantum ad culpam agentis seu ponentis causam imputatur, cum tres sequentes conditiones verificantur:* 1°. *ut agens effectum saltem in confuso prævideril;* 2°. *ut potuerit causam non ponere;* 3°. *ut teneatur causam non ponere, aut positam tollere.* Nam requiritur *prævisio saltem in confuso,* quia effectus nullo modo prævisus et, ut ait S. Thomas, *præcogitatus,* nequit ullo modo esse voluntarius. Requiritur insuper *ut causa potuerit non poni,* quia libertas est fundamentum imputabilitatis, et peccatum quod evitari non potest, repugnat. Requiritur demum *obligatio impediendi causam,* quia nemo tenetur causam auferre, cum illius ponendæ jus habet, repositum in necessitate, utilitate vel honestate. Unde omni culpa caret, qui dum ad propriam vel aliorum utilitatem studet materiis sexti præcepti Decalogi, turpes motus, vel etiam pollutionem prævidet se passurum, et postea de facto patitur. Adverte tamen sedulo, quandoque nullum jus haberi ad ponendam causam, imo adesse legem strictam de ea non ponenda, nihilominus effectum malum prævisum, et postea secutum, non imputari ad culpam, quia lex illa non est de *evitanda causa in ordine ad talem effectum.* Quare qui edit carnes die Veneris cum prævisione pollutionis, frangit quidem legem ecclesiasticam, at pollutio ei non imputatur. Ex quo intelligitur ad hoc voluntarium non satis esse quodcumque præceptum quod est veluti extrinsecum et per accidens ratione talis operationis, sed necessarium esse præceptum quo quis teneatur vitare ne inde sequatur alius effectus, quia hujusmodi præceptum est *quod facit moralem mutationem in objecto* et non quodlibet aliud. — Cf. S. Alphons. nn. 10 et 14; et *de sexto præc. Decal.* nn. 483 et 484. — Voit, n. 6. — Baller. not. (a) p. 396, vol. 1. — Suarez, *de Vol. et Invol.* disp. 1, sect. 4, nn. 22, 11.

PRINCIPIUM II

8. *Licet ponere causam bonam aut indifferentem ex qua immediate sequitur duplex effectus, unus bonus, alter vero malus, si adsit ratio proportionate gravis, et finis agentis sit honestus.* Ratio principii est, quia hoc nequit esse illicitum 1°. ratione **finis, nam**

Digitized by Google

hic supponitur honestus, et effectus malus qui prævidetur secuturus, non intenditur, sed mere permittitur; neque 2°. ratione **causæ**, quia hæc debet esse bona, aut saltem indifferens, vel etiamsi mala sit, requiritur ut non sit mala ob secuturum illum effectum; quia tunc contraheretur utique malitia causæ, at non malitia effectus. — Præterea ut principium sit verum, præter duas recensitas conditiones, quæ respiciunt finem et causam, duæ aliæ adesse debent.

Requiritur igitur 3°. ut bonus effectus saltem **æque immediate ex causa sequatur.** Ratio est, quia si causa directe et immediate pravum habet effectum, et nonnisi mediante illo bonus effectus provenit, tunc bonum ex malo quæritur; jamvero numquam fas est malum, quantumvis leve, patrare ad bonum quodcumque procurandum; nam juxta pervulgatum axioma ex Apostolo depromptum, Rom. iii, 8, *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.*

Requiritur 4°. **ut adsit ratio proportionate gravis ponendi causam;** quia æquitas naturalis nos obligat ad vitanda mala et præcavenda proximi damna, quando id sine damno proportionate gravi possumus. Hoc autem damnum perpendendum est non unice ex incommodo quod agens tunc pateretur, sed etiam ac multo magis, ex communi omnium incommodo si generatim id exigeretur. Dixi *ratio proportionate gravis;* nam gravior hæc esse debet, quo propinquior est nexus inter causam et effectum, quo major est hujus malitia, et quo minus juris habetur ad actionem in se spectatam. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 64, art. 7. — S. Alphons. *de sexto præc. Decal.* nn. 483 et 484.

Sic, licet alicui qui equo hostem et mortem simul fugit, equitationem suam continuare quando obvius est in viæ parte angusta infans quem equus occidet. Sane ista equitatio *per se* et ex intentione agentis non ordinatur ad infantem occidendum sed ad vitam propriam salvandam aufugiendo per istam viam; ad hanc salutem jure gaudet et quidem equitatione consequendam: *per accidens* est quod mors infantis sequatur, quam neque ut finem neque ut medium eligit: eam non directe sed indirecte vult, id est, *vult citam istam equitationem non propter nexum quem habet cum morte infantis, sed propter nexum quem cum sua salute habet.* Porro in his casibus sæpe juvat videre utrum actio, effectu malo absente, foret licita; e. g. mulier non gravida laborat tumore mortifero in utero, vel vir equo aufugiens insequentem hostem per viam angustam in qua non jacet iste infans; sane vir jus possidet aufugiendi ut mors propria avertatur et mulier ad tumorem operatione auferendum. Jam age accidit in casu fugientis mors infantis equitatione inducta, et in casu mulieris gravidæ mors fœtus operatione. Una eademque actio duplicem habet effectum immediatum, fuga salutem et mortem, bonum et malum. Certo vir habet jus ad bonum, hoc jure utitur equitando ob salutem:

Digitized by Google

propter hoc bonum *directe* vult et ponit suam actionem. Gravis valde est causa ponendi istam actionem sive adsit sive absit malus effectus, cujus præsentia non aufert jus suum ad actionem ponendam propter bonum effectum: mors infantis non aufert ipsi jus ad propriam mortem aufugiendam et vitam salvandam; seu non tenetur mori, omittendo actionem in se licitam, ut non moriatur infans. Et idem pari ratione dicatur de muliere gravida quæ isto tumore laborat. In utroque casu agens *vult bonum effectum directe*, malum *permittit;* effectus bonus est *directe intentus*, malus est *permissus*, *uterque* autem est *æque immediatus*. —Cf. De Lugo, *De Jus. et Jur.* disp. 10, sect. 5, nn. 123 seq.

9. **Resolves.** — 1°. Voluntariæ sunt *in causa* et ad peccatum imputabiles blasphemiæ, impudicitiæ, rixæ aut injustitiæ quæ in ebrietate fiunt, quando prævideri possunt et de facto prævidentur; sufficienter autem prævidentur ex consuetudine talia in hoc statu peragendi.

2°. Non peccat belli dux qui, tempore obsidionis, ad arcendum hostem incendat agros, etc., etsi per accidens patiantur incolæ innocentes. Item si incendat turrim, in qua simul cum hostibus forte peregrini bello extranei includuntur; quia causa damni hujus est in se honesta, damnum autem innocentium mere *per accidens* sequitur, nec intenditur, sed tantum permittitur.

3°. Peccat graviter puella quæ, ex delicto gravida, abortum procurat ad vitandam infamiam; quia abortum directe intendit tanquam medium, quo se ab infamia liberet, ideoque bonum ex malo quærit.

4°. Si causa *remote* et *leviter* influat in effectum malum, et ex ea etiam sequatur aliquis bonus effectus, quamvis non præponderet, aut non æquivaleat malo, *non est obligatio auferendi causam;* quia minor ratio requiritur ad ponendam causam leviter tantum et remote influentem in malum, quam si graviter et proxime influeret. Hinc non teneris abstinere a colloquio honesto et utili propter carnales motus inde exurgentes.

5°. Si vero causa, remote et leviter influens, sit in se venialiter mala, aut ex ea nullus sequatur bonus effectus, obligatio aderit eam auferendi, sed levis, et sub veniali tantum, nisi agatur de gravi proximi damno; ratio est, quia ista obligatio æstimanda est juxta quantitatem influxus causæ. Cum enim effectus non sit voluntarius, nisi in causa, et leviter ac remote contineatur in causa, leviter est in ea voluntarius, adeoque leviter ad culpam imputabilis, et idcirco levis adest obligatio auferendi causam ob illum effectum.

6°. Omissio actuum, de quibus homo nullatenus cogitat, in se et directe nullatenus est voluntaria; quia illi actus sunt impos-

Digitized by Google

sibiles, cum advertentiam agentis penitus effugiant. Attamen *talis omissio potest esse voluntaria et imputabilis in causa,* si oblivio seu inadvertentia ex præcedenti negligentia proveniat.

7°. Qui scienter ponit causam actionis vel omissionis, *in eo instanti malitiam coram Deo contrahit,* etsi actio vel omissio reipsa non sequatur; et proinde eam uti volitam confiteri tenetur.

Ex eisdem principiis circa voluntarium indirectum et in causa innumeræ aliæ pendent resolutiones, præsertim ubi de scandalo, et ubi de cooperatione sive ad alterius peccatum, sive in damnum proximi, sermo erit.

CAPUT III

DE IIS QUÆ ACTUM HUMANUM MODIFICANT

ARTICULUS I

DE IGNORANTIA

10. Ignorantia, generatim sumpta, est *carentia scientiæ;* dividitur autem multipliciter, et est:

1°. *Positiva* vel *negativa,* prout est carentia scientiæ *debitæ,* v. gr., theologiæ moralis in confessario; vel indebitæ, v. gr., ignorantia juris canonici in rustico.

2°. *Juris* vel *facti,* prout versatur circa legis, vel facti particularis existentiam.

3°. *Vincibilis* vel *invincibilis,* prout, adhibita diligentia, vinci potest, vel non. — Invincibilis autem ignorantia est *physice* talis, si nullo modo vinci possit; *moraliter* vero, si adhibita morali diligentia, ea scilicet, quam viri prudentes pro rei gravitate adhibere solent, tolli nequeat.

Ignorantia vincibilis triplex distinguitur, scilicet 1°. *simpliciter talis,* quando ad eam depellendam diligentia aliqua, non tamen sufficiens, adhibetur: 2°. *crassa* seu *supina,* quando nullum aut vix ullum in veritate indaganda studium apponitur: 3°. *affectata,* quæ est directe volita, ut cum quis directe et positive vult aliquid ignorare, sive ut liberius peccet, sive ut excusationem habeat a peccatis, sive propter aliud.

Ad ignorantiam **invincibilem** referenda est oblivio perfecta, et inadvertentia plena. Hæ autem, si non sint perfectæ, et ex negligentia procedant, ad ignorantiam vincibilem spectant.

4°. *Antecedens* vel *consequens,* prout præcedit actum voluntatis vel ipsum subsequitur, unde *prior* dicitur etiam *involuntaria,* invincibilis, adeoque inculpabilis; *posterior* autem *voluntaria,* vel

Digitized by Google

directe vel indirecte, vincibilis et plus minusve culpabilis: utraque autem *est causa volendi seu faciendi id quod non fieret,* si scientia adesset. Hoc ultimum dumtaxat, nempe — quod ipsa sit causa cur voluntas vult quod alias non vellet — addit ignorantia antecedens vel consequens supra ignorantiam simpliciter invincibilem, cui id non necessario competit. — Cf. Baller. not. (b) p. 13.

Hic quoque facienda est mentio ignorantiæ *concomitantis,* quæ habetur cum quis ignorat quid agit, *sed adhuc ageret, etiamsi non ignoraret,* v. gr., si quis occideret hostem putans esse feram, illum tamen adhuc occisurus si non ignorasset. Ipsa nullo modo influit in actum, sed per *accidens* tantum illum comitatur. — Cf. S. Alphons. nn. 26 et seq.

PRINCIPIUM

11. *Ignorantia invincibilis omnino tollit voluntarium, quia nullum voluntarium adesse potest ubi nulla habetur cognitio; at illud non tollit ignorantia vincibilis.* Talis enim ignorantia est vere voluntaria, sive directe sive indirecte, et in moralibus quod ex voluntario causatur voluntarium reputatur; attamen si hæc ignorantia sit indirecte voluntaria, nempe vel *simpliciter vincibilis,* vel *crassa* seu *supina,* tunc imminuit voluntarium, et consequenter peccatum, quia minuit quamvis diverso gradu cognitionem malitiæ actus. Si autem est directe voluntaria, hoc est, *affectata,* tunc, juxta S. Thomam, "*talis ignorantia non excusat peccatum nec in toto, nec in parte, sed magis auget.*" — Verum hæc major malitia intelligenda esse videtur de pravitate voluntatis, dum *positive negligit* addiscere legem ut liberius peccet, non autem de ipsa infractione legis, quæ est utique peccaminosa, quia aliquomodo cognita, sed minus tamen, quam si perfecte cognosceretur. — Cf. S. Thom. QQ. DD., q. 3, *De Malo,* art. 8.

Voluntarium proprie dictum, quamvis imminutum, ad peccatum grave sufficere potest. Et ad hoc animadvertendum est. Gravitas autem peccati desumitur primo ex *gravitate obligationis* oriundæ, puta, ex positivo præcepto vel ex re in se considerata; ut in pueris necessitas addiscendi catechismi, et in confessario necessitas ea sciendi quæ ad munus rite obeundum requiruntur: secundo huic accedat oportet *gravitas negligentiæ,* quæ mensuratur juxta modum diligentiæ quem res postulat. — Cf. Ballerini, Op. Mor. v. 1. tr. I, n. 904.

12. Resolves. — 1°. Conjux peccans cum muliere, quam invincibiliter ignorat esse sororem uxoris suæ, reus est *adulterii,* non tamen *incestus.*

2°. Pueri, qui egerunt de se illicita sine ullo angore conscientiæ,

Digitized by Google

vel suspicione malitiæ, reipsa formaliter non peccarunt, etsi usum rationis adepti jam fuerint; et proinde postea non tenentur ea confiteri, dum esse illicita intelligunt, cum peccata materialia non sint materia confessionis.

3°. Si confessarius advertat sibi deesse sufficientem scientiam ad fungendum, uti par est, officio suo, et negligat scientiam acquirere, aut antequam illam acquirat, pergat munus suum exercere, reus est errorum, quos aliquo saltem modo prævidit, quia ipsi, saltem in causa, sunt voluntarii.

4°. Si negligentia in deponenda ignorantia sit tantum venialiter culpabilis, factum ex ea sequens ad culpam tantum venialem erit imputabile; quia ejusmodi actus sunt voluntarii, atque adeo culpabiles, tantum in causa; cum ergo causa, *ignorantia* scilicet, ad *gravem* culpam *non pertingat, effectus* quoque *levem* culpam *excedere non potest.*

5°. Ignorantia versari potest vel circa ea quæ quovis tempore, vel circa ea quæ hic et nunc tantum debent sciri; v. gr., cuivis fideli onus incumbit veritates fidei et obligationes status sciendi, et simile onus medico imponitur morbum hujus ægroti investigandi: in primo casu ignorantia *habitualis* est, in altero *actualis;* iste culpabiliter scitu necessaria ignorans est quodammodo in statu peccati habitualis, toties nempe peccat quoties adest occasio acquirendi scientiam agnita, quam tamen voluntarie negligit; in secundo casu peccat medicus quando necessitas investigandi menti suæ fulget, non autem investigat.

6°. **Error actum irritum reddit, si versetur circa id quod constituit substantiam actus vel recidat in conditionem** *sine qua non;* **secus actus valet, nisi aliud iure caveatur; sed in contractibus error locum dare potest actioni rescissoriæ ad normam iuris** (Can. 104).

ARTICULUS II

DE CONCUPISCENTIA

13. Nomine **concupiscentiæ** hic *venit,* non quidem insitus ille pravarum cupiditatum fomes, de quo conqueritur Apostolus, Rom. vii, 23, sed *motus appetitus sensitivi, quo tendimus ad bonum sensibile,* seu uti post Damascenum inquit S. Thomas, 3, dist. 26, q. 1, art. 1: "*motus appetitivæ virtutis sensibilis qui est ex imaginatione boni vel mali.*"

Duplex autem distinguitur concupiscentia ita intellecta, nam alia est *antecedens,* et alia *consequens.* Prior est, quæ ordine causalitatis *quamlibet præcedit voluntatis deliberationem* seu consen-

Digitized by Google

sum, eamque ad consentiendum allicit ac trahit. Posterior vero est, quæ ordine causalitatis *actum voluntatis sequitur,* sive quia vehemens voluntatis motus redundat in inferiorem appetitum, sive quia hunc ipsum voluntas directe et de industria excitat. Quæ ex mera redundantia producitur, *in causa* dumtaxat voluntaria est; quæ directe et de industria excitatur, voluntaria est *in se.* — Cf. Baller. not. (b) p. 14.

PRINCIPIUM I

14. *Concupiscentia antecedens non tollit, sed potius auget voluntarium, prout hoc nomine significatur voluntatis inclinatio; minuit autem ac etiam penitus tollit, prout significatur judicium rationis et voluntatis indifferentia.* — Ratio *primi* est, quia per concupiscentiam voluntas inclinatur ad volendum id quod concupiscit, et aliunde mens non impeditur a cognoscendis saltem qualitatibus rei sensibilibus, imo magis in eis considerandis occupatur: ergo actus ab ea procedens fit per se ex pleniori et magis intrinseca voluntatis propensione. — Ratio autem *secundi* est, quia concupiscentia mentem avertit a considerandis objecti incommodis ac defectibus, et minuit indifferentiam voluntatis. *Quando* autem tanta est *passio, ut usum rationis penitus auferat,* prouti fit in his qui propter amorem vel iram insaniunt, *actus est indeliberatus,* et ea ratione omnino redditur involuntarius. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 6, art. 7; q. 73, art. 6; et q. 77, art 2, 6 et 7.

PRINCIPIUM II

Concupiscentia consequens neque auget neque diminuit voluntarium, sed potius, ut ait S. Thomas, 1–2, q. 77, art. 6: "*est signum magnitudinis ejus, in quantum demonstrat intensionem voluntatis ad actum.*" Ratio *primi* est, quia actus voluntatis rationalis in ea hypothesi antecedit motum concupiscentiæ, sicut causa præcedit effectum. Posterior ergo rationis perturbatio, quam concupiscentia inducit, non potest afficere actum qui jam præcessit, ideoque nec voluntarii rationem minuere aut augere. Ratio autem *secundi* est, quia, ut habet S. Thomas, *de Malo,* q. 3, art. 11: "quando ex forti motu voluntatis commovetur appetitus sensitivus ad passionem, passio addit meritum vel demeritum, quia est signum, quod motus voluntatis sit fortior: et hoc modo verum est, quod ille qui cum majori compassione facit eleemosynam, magis meretur, et qui cum majori libidine facit peccatum, magis peccat: quia hoc est signum, quod motus voluntatis sit fortior."

Digitized by Google

15. Resolves. — 1°. Concupiscentia *antecedens minuit meritum vel demeritum* actus; nam *minuit liberum,* ex quo habet actus ut sit laude vel vituperio dignus, meriti vel demeriti capax.

2°. Concupiscentia *consequens nihil per se et formaliter* confert *bonitati* vel *malitiæ morali,* merito vel demerito actus, at potius hujusce actus moralitatem, meritum vel demeritum induit; quamvis, ut dictum est, signum sit et indicium majoris aut minoris meriti vel demeriti.

3°. Concupiscentia quæ ita consequitur voluntatis actum, ut fuerit *excitata et volita, bona et laudabilis* est in se, si *inordinata* aut immoderata *non sit,* et ad finem honestum referatur. — Cf. Suarez, in 1-2, tract. 2, disp. 3, sect. 3, n. 1.

NOTA. — *De concupiscentia, prout est pravarum cupiditatum fomes et ad peccatum voluntatem inclinat, agemus infra, ubi de peccatis.*

ARTICULUS III

DE METU

16. Metus est trepidatio mentis ob aliquod periculum instans vel futurum *sibi* aut *proxime conjunctis;* communiter autem sic dividitur:

1°. Metus *gravis* vel *levis,* prout timetur malum vel *grave,* uti mors, mutilatio, dura carceratio, notabile famæ detrimentum, magna bonorum jactura, etc.; vel *leve* seu mediocre incommodum, uti amissio rei levis momenti, exiguum famæ detrimentum; vel etiam *grave,* sed ex levi causa, aut quod facile averti possit, etc.

Metus autem gravis est talis *absolute* vel *relative.* Metus dicitur *absolute gravis,* cum mala in se vere gravia timentur; *relative* autem *gravis,* quando mala, licet levia in se, gravia tamen sunt respective ad quasdam personas; sic pueri, mulieres, senes timore majori in eodem periculo affici solent, quam viri ætate maturi.

2°. Metus ab *intrinseco* vel ab *extrinseco,* prout provenit a causa intrinseca, v. gr., a morbo, ab infirmitate mentis, etc., vel a causa extrinseca sive libera, nempe ab homine, sive necessaria seu naturali, ut ex elementis, contagione, etc.

3°. Metus *juste* vel *injuste* incussus, prouti vel ex causa *justa,* v. gr., pœnarum promeritarum infertur; vel ex *injusta,* hoc est, per injuriam incutitur. — Cf. S. Alphons. n. 20.

Addendus est etiam metus *reverentialis,* qui habetur quando quis timet ne parentes suos, aut alios superiores habeat offensos. Ad metum justum vel injustum refertur, prout justa vel injusta est ejus causa. Potest autem esse gravis, si prudens timor sit, ne diu vel graviter offensi habeantur, qui metum incutiunt.

Digitized by Google

PRINCIPIUM

17. *Actus positus ex metu quantumvis gravi est simpliciter voluntarius, quamvis regulariter sit etiam involuntarius secundum quid.* Ratio *primi* est, quia id dicitur simpliciter voluntarium quod, cognitum tanquam minus malum hic et nunc assumitur efficaciter uti medium ad aliud malum vitandum. — Hinc semper ut apostatæ habiti sunt qui, metu tormentorum victi, fidem negarunt. Ratio *secundi* est, quia quod ex solo metu fit, repugnat voluntati, et extra hunc casum non fieret. — Cf. S. Thom. 1-2, q. 6, art. 6. — S. Alphons. n. 21.

Dixi 1° *ex metu* vel *ex solo metu,* quia actus positi *cum metu,* vel *ex metu* sed non tanquam a causa totali seu movente, sunt voluntarii absque ulla admixtione involuntarii.

Dixi 2° *quantumvis gravi,* at excipitur semper casus, in quo tantus sit metus, ut *usus rationis penitus auferatur.* Quod si metus fuerit sub omni respectu *levis,* et simul causa totalis actionis, in foro externo quidem non computatur, quia præsumitur non habuisse influxum; at in foro *interno* illa actio erit minus peccaminosa pro quantitate influxus seu involuntarii quod causat.

Dixi 3° *regulariter,* quia tunc actio est ex metu involuntaria *secundum quid,* cum in se odibilis est voluntati, quamvis relative, et tanquam medium ad vitandum malum quod timetur, hic et nunc expetibilis appareat. Jam vero id regulariter, non tamen necessario et semper evenit. Qui enim, v. gr., peccatum fugit ad vitandam gehennam, seu ex metu gehennæ, non idcirco fugam peccati habet tanquam odibilem in se, secus vi talis dispositionis, semper peccaret, ac pejor fieret, quod nefas est asserere. — Cf. Conc. Trid. sess. 6, can. 8.

18. Resolves. — 1°. Metus ab intrinseco vel a causis naturalibus proveniens non impedit, quominus actus sub ejus influxu elicitus possit esse validus: sic valet votum ex *metu mortis* in medio naufragio, aut in gravi morbo emissum. — Quod si *votum ex metu a causa extrinseca et libera* incusso *non valet,* ratio non desumitur ex absentia voluntarii, sed ex præsentia injuriæ.

2°. Metus etiam gravis non excusat *per se* a peccato mortali, quoties violatio cadit in contemptum religionis: excusat autem cum agitur de lege humana prohibente, aut etiam divina positiva, non quia cessat voluntarium, sed quia legislator censetur nolle obligationem urgere cum tanto incommodo. Obligare autem pergunt leges naturales quæ actus intrinsece malos prohibent, et leges quæ bonum totius reipublicæ commune respiciunt: nec in his excusat metus.

3°. **§ 2. Actus positi ex metu gravi et iniuste incusso vel ex dolo, valent, nisi aliud iure caveatur; sed possunt ad normam**

Digitized by Google

can. 1684–1689 per iudicis sententiam rescindi, sive ad petitionem partis læsæ sive ex officio (Can. 103).

ARTICULUS IV

DE VI SEU VIOLENTIA

19. Vis seu violentia est coactio, quæ *a causa extrinseca et libera* alicui infertur, *repugnante ejus voluntate.* — Repugnare autem dicitur voluntas, quæ, tum exterius, id est, ope mediorum sibi extrinsecorum, v. gr., precibus dissuadendo, minis deterrendo, vim vi repellendo, etc., tum interius, id est, in se ipsa et interiori affectu, resistit quantum potest.

PRINCIPIUM

20. *Actus eliciti a voluntate nullatenus cogi possunt, quia,* ut ait S. Thomas: "*contra rationem ipsius actus voluntatis est quod sit coactus, vel violentus.*"—Ceteri autem actus extrinseci voluntati, sive perficiantur a potentiis externis, sive ab internis uti a phantasia et appetitu sensitivo, si ex violentia absoluta ponuntur, non sunt voluntarii, nec proinde *peccaminosi;* si autem ex violentia *secundum quid,* sunt plus minusve voluntarii pro majori vel minori resistendi difficultate, aut pro majori vel minori affectu quo quis vim patitur. — Cf. S. Thomas, 1–2, q. 6, art. 4. — S. Alphons. nn. 17 et 18.

In jure canonico.

§ 1. Actus, quos persona sive physica sive moralis ponit ex vi extrinseca, cui resisti non possit, pro infectis habentur (Can. 103).

21. Resolves. — 1°. Mulier quæ *omnimode* resistit violentiæ, quæ ipsi infertur, *nullo modo peccat,* etiamsi *copulam habeat;* quia nemo peccat *omnino* invitus.

2°. Peccant graviter feminæ vim patientes, si pusillanimitate aut vano timore, v. gr., offendendi aggressorem, etc., non resistunt quantum possunt, etiam secluso periculo consensus, quia, *dum minus quam par* est *resistunt, æquivalenter* in sui violationem *consentiunt,* et crimini alterius cooperantur.

Verum si quæras utrum hæc resistentia tanta esse debeat ut usque ad *clamandum* pertingat, distinctione opus est: si adest periculum proximum consensus, mulier tenetur clamare, spreto quocumque damno, quod aggressor ei minatur, quia peccatum formale debet absolute vitari; secluso autem hoc periculo, iterum est distinguendum; si aggressor copulam non exquirit, contentus tantum tactibus et aliis hujusmodi, tunc, juxta S. Alphonsum, est *valde probabile* non adesse talem obligationem, etiamsi minoris

Digitized by Google

damni quam mortis metus injiciatur. Ratio est, quia talis obligatio non potest oriri neque ratione virginitatis conservandæ, quæ ex hypothesi remanet intacta, neque ratione caritatis, quæ non obligat cum tanto incommodo. Si vero copula exquiritur, tunc, juxta eumdem S. Doctorem, opinio quæ tenet mulierem oppressam non obligari ad clamandum, stante metu mortis *non caret probabilitate*, sed speculative tantum loquendo; nam practice vix videtur possibile, mulierem hanc non consensuram in delectationem veneream. — Cf. S. Alphons. *de quinto praec. Decal.* n. 368; *de sexto præc. Decal.* n. 430.

3°. Aliquando non requiritur resistentia omnino absoluta et continua illatæ coactioni, quando scilicet ex una parte inutilis foret, ex altera autem agitur de materia minus periculosa. Sic martyres ducti ad templa paganorum non peccabant, quamvis ambularent. *At* in omni casu *resistendum est quantum ad avertendum periculum scandali, vel injuriam religionis requiritur.*

Statuta his duobus capitibus de actu humano præclaram excipiunt confirmationem ex iis quæ novus Codex de delictis seu externis violationibus legis, cui addita est sanctio canonica, decernit.

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *Ex quibusnam rebus pendeat imputabilitas delicti?*

Resp. Imputabilitas delicti pendet ex dolo delinquentis vel ex eiusdem culpa in ignorantia legis violatæ aut in omissione debitæ diligentiæ; quare omnes causæ quæ augent, minuunt, tollunt dolum aut culpam, eo ipso augent, minuunt, tollunt delicti imputabilitatem (Can. 2199).

§ 1. Dolus heic est deliberata voluntas violandi legem, eique opponitur ex parte intellectus defectus cognitionis et ex parte voluntatis defectus libertatis.

§ 2. Posita externa legis violatione, dolus in foro externo præsumitur, donec contrarium probetur (Can. 2200).

Talis nempe est culpa imputanda qualis est deliberata voluntas legem violandi; defectus cognitionis minuit rationem voluntarii pro mensura ignorantiæ, sicut etiam minuit imputationem actualem defectus libertatis; pari ratione influit in culpam omissio diligentiæ. His non obstantibus, posita externa legis violatione, deliberata voluntas violandi legem seu dolus supponitur, nisi contrarium probetur. Igitur subjectiva elementa delicti sunt discretio mentis et libertas voluntatis; his deficientibus non potest dari intentio delinquendi, seu fundamentum imputabilitatis.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *Quinam sint? quinam præsumantur delicti incapaces? qua ratione se habeat ad imputabilitatem delicti ebrietas voluntaria et involuntaria? qua ratione debilitas mentis?*

Resp. § 1. Delicti sunt incapaces qui actu carent usu rationis.

§ 2. Habitualiter amentes, licet quandoque lucida intervalla habeant, vel in certis quibusdam ratiocinationibus vel actibus sani videantur, delicti tamen incapaces præsumuntur.

§ 3. Delictum in ebrietate voluntaria commissum aliqua imputabilitate non vacat, sed ea minor est quam cum idem delictum committitur ab eo qui sui plene compos sit, nisi tamen ebrietas apposite ad delictum patrandum vel excusandum quæsita sit; violata autem lege in ebrietate involuntaria, imputabilitas exsulat omnino, si ebrietas usum rationis adimat ex toto; minuitur, si ex parte tantum. Idem dicatur de aliis similibus mentis perturbationibus.

§ 4. Debilitas mentis delicti imputabilitatem minuit, sed non tollit omnino (Can. 2201).

Hic canon est applicatio præcedentis ad varios casus, et primo quidem ad carentes usu rationis qui nequent intendere delictum et ideo ipsius sunt simpliciter incapaces. Quomodo enim reus constituetur, qui nescit quid faciat? Pari ratione habitualiter amentes præsumuntur delicti incapacees, quibus potius consulendum est et compatiendum quam puniendum, c. 14. C III. 9; ebrietas diversimode se habet ad imputabilitatem delicti, quæ certe non deerit quando ebrietas erat voluntaria, licet minor sit, quam cum vir sui plene compos est, nisi fuerit ebrietas directe quæsita ad patrandum delictum. Ebrietas involuntaria sane aufert culpam; debilitas mentis non aufert usum rationis sed plane eum minuit et libertatem, et ita imputabilitatem.

QUÆR. 3°. *An ignorantia imputabilitatem delicti afficiat?*

Resp. § 1. Violatio legis ignoratæ nullatenus imputatur, si ignorantia fuerit inculpabilis; secus imputabilitas minuitur plus minusve pro ignorantiæ ipsius culpabilitate.

§ 2. Ignorantia solius pœnæ imputabilitatem delicti non tollit, sed aliquantum minuit.

§ 3. Quæ de ignorantia statuuntur, valent quoque de inadvertentia et errore (Can. 2202).

Canon hic est applicatio canonis 2199 ad defectum cognitionis qui opponitur imputabilitati. Si nempe inculpabilis sit igno-

Digitized by Google

rantia legis violatæ, factum ipsum violationis est inculpabile. Quod si tamen ignorantia legis sit culpabilis, violatio erit culpabilis; et quidem hujus culpabilitas sequitur culpabilitatem istius. Ignorantia solius pœnæ intactam relinquit violationem legis; ideoque imputabilitatem nullatenus aufert, sed quoniam contumaciam contra punientem auctoritatem non secumfert talis violatio, imputabilitas minuitur. Attamen hujusmodi peccator posuit causam punitionis alicujus.

QUÆR. 4°. *An imminuatur imputabilitas ex omissione debitæ diligentiæ?*

Resp. § 1. Si quis legem violaverit ex omissione debitæ diligentiæ, imputabilitas minuitur pro modo a prudenti iudice ex adiunctis determinando; quod si rem præviderit, et nihilominus cautiones ad eam evitandam omiserit, quas diligens quivis adhibuisset, culpa est proxima dolo.

§ 2. Casus fortuitus qui prævideri vel cui præviso occurri nequit, a qualibet imputabilitate eximit (Can. 2203).

Si igitur aliquod damnum injustum accidit quod ab omittente diligentiam potuit ac debuit prævideri, imputabilis est damni illatio pro mensura diligentiæ omissæ. Lex me directe obligat ad violationem voluntariam vitandam, indirecte etiam obligat ne ex mea actione idem damnum sequatur, quod sequeretur ex violatione voluntaria. Et hinc imputabilis est omissio diligentiæ, ut, v. gr., in homicidio orto ex omissa diligentia curandi ne actione illud fiat. Est judicis modum determinare quo minuitur imputabilitas.

Quod si agens prævideret rem et neglexerit, culpa ejus est proxima dolo. Sic Sanctissima Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis est custodienda, ne manus sacrilega ad illam se extendat ad nefaria exercenda; culpa sacerdotis tale sacrilegium prævidentis, diligentiam tamen adhibitis cautionibus omittentis ne crimen occurrat, est proxima culpæ violationis deliberatæ legis seu dolo.

Ignoti nulla cupido, nec imputabilitas; quare non est imputabile alicui quod ex actione sua casu secutum est, quodque nec prævidebatur nec prævideri poterat.

QUÆR. 5°. *Quisnam sit influxus passionis in imputabilitatem delicti?*

Resp. Passio, si fuerit voluntarie et deliberate excitata vel nutrita, imputabilitatem potius auget; secus eam minuit plus

Digitized by Google

minusve pro diverso passionis æstu; et omnino tollit, si omnem mentis deliberationem et voluntatis consensum præcedat et impediat (Can. 2206).

In his adjunctis influxus passionis in imputabilitatem varius est. Si passio deliberate excitata et nutrita fuerit, auget affectum et hinc voluntarium; si talis non fuerit, non est in hominis plena potestate; quare pro majore vel minore æstu minus vel magis est voluntarium; imo potest esse ut non tantum omnem præcedat voluntatis consensum et deliberationem mentis sed etiam simpliciter impediat;—in quo casu tollit imputabilitatem.

Resolves. — **1°. Minor ætas, nisi aliud constet, minuit delicti imputabilitatem eoque magis quo ad infantiam propius accedit** (Can. 2204).

Ratio est quod minoribus non illa sit perfecta ratio cujus defectu plena ab eorum criminibus videtur abesse malitia. Cf. Clemens XIII, *Quemadmodum*, n. 5. Et quo propius ætas accedit ad infantiam eo minus imputabile delictum habendum est. Hinc, in pueris relinqui solet multum quod in aliis provectioris ætatis humanæ leges dicunt severius corrigendum, ut c. 2, X, V. 23. Propter defectum ætatis in qua fuit commissus excessus, rigor est mansuetudine temperandus.

2°. **§ 1. Vis physica quæ omnem adimit agendi facultatem, delictum prorsus excludit.**

§ 2. Metus quoque gravis, etiam relative tantum, necessitas, imo et grave incommodum, plerumque delictum, si agatur de legibus mere ecclesiasticis, penitus tollunt.

§ 3. Si vero actus sit intrinsece malus aut vergat in contemptum fidei vel ecclesiasticæ auctoritatis vel in animarum damnum, causæ, de quibus in § 2, delicti imputabilitatem minuunt quidem, sed non auferunt.

§ 4. Causa legitimæ tutelæ contra iniustum aggressorem, si debitum servetur moderamen, delictum omnino aufert; secus imputabilitatem tantummodo minuit, sicut etiam causa provocationis (Can. 2205).

De vi res clara est; aufert fundamentum imputabilitatis.

Ratio secundæ paragraphi in eo est quod leges ecclesiasticæ et aliæ humanæ non obligant cum magno incommodo, *nisi actus sit intrinsece malus, aut vergat in contemptum fidei,* etc. Sane excusatio necessitatis non se extendit ad liberandum aliquem ab obligatione non blasphemandi, non perjurandi; quare et ratio

Digitized by Google

tertiæ paragraphi clara est. Quarta autem paragraphus patet ex eo quod nullo modo peccat ita se defendens, modo limites justæ defensionis non excedat.

CAPUT IV

DE MORALITATE ACTUUM HUMANORUM

ARTICULUS I

DE ESSENTIA MORALITATIS

22. Dico 1°. *Essentia moralitatis primario consistit in habitudine seu relatione actus humani ad legem æternam, quæ est ratio divina, seu voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, et perturbari vetans.* Ratio est, quia illa tantum potest esse primaria regula moralitatis, quæ est suprema norma ordinis infallibis, indefectibilis, et valens obligare in conscientia; atqui talis est sola lex æterna, ex qua sola ceteræ leges vim obligandi accipiunt. Ergo.

Dico 2°. *Essentia moralitatis secundario consistit in habitudine actus humani ad rectam rationem.* Nam actiones humanæ nequeunt commensurari supremæ normæ moralitatis, nisi mediante ratione humana, quæ est quædam participatio et consequenter manifestativa divinæ rationis. Hinc:

1°. Ens *morale illud omne et solum* est, *quod substat regulæ morum,* seu legi Dei præcipienti aut permittenti. Per illud enim solum ordinamur ad finem nostrum ultimum vel ab eo deordinamur.

2°. *Falsum* est *essentiam* moralitatis *reponendam esse in sola libertate.* Hæc enim prærequiritur tanquam conditio ut actus possit imputari, at non est ratio cur imputetur ad laudem vel vituperium. Nam qui libere agit, non ideo est præmio dignus, sed ille tantum, qui, cum liber sit, agit conformiter divinæ rationi.

3°. *Falsum* est etiam *moralitatem consistere in solo voluntario.* Voluntarium enim sine libertate nullo modo est imputabile, quia sine illa homo non esset dominus suarum actionum.

4°. *Falsum* est *opinionem publicam esse regulam moralitatis,* quia neque infallibilis est, neque immutabilis, ac proinde cras posset dici iniquum illud, quod hodie reputatur honestum.

5°. Imo *leges* ipsæ *civiles nequeunt esse suprema regula* morum, quia leges eatenus commensurant bonitatem vel malitiam actus, quatenus honestæ sunt, et rationabiles, ac proinde quatenus participant de superiore alio criterio. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 19, art. 4; q. 71, art. 6; et. q. 93, art. 3. — S. Alphons. nn. 34 et 35.

Digitized by Google

QUÆSITA

23. QUÆR. 1°. *An dentur actus proprie indifferentes, seu moralitate carentes, sive in specie, sive in individuo?*

Resp. Certum est dari actus indifferentes in specie, seu actus qui in sua specie expertes sunt moralitatis. Sunt enim actus qui, in se spectati abstrahendo a fine et circumstantiis, nullam habent cum lege aut recta ratione convenientiam aut repugnantiam, ideoque nec boni nec mali reputandi sunt. Sic ambulare, scribere, et innumera similia, sunt actus *per se* indifferentes. — Controvertitur autem quoad actus *in individuo,* seu in agente spectatos; at *communior et probabilior* est sententia, quæ cum S. Thoma negat. Ratio est, quia ad hominem deliberate agentem, adeoque sui actus dominum, pertinet ut actum in debitum finem ordinet; finis autem debitus est qui convenit naturæ rationali, ut rationalis est. Porro actus aliunde ex objecto bonus aut saltem indifferens, et ita in debitum finem ordinatus, necessario bonus est; actus autem tali ordinatione carens malus est; ergo in nullo casu actus proprie indifferens *in individuo* dabitur. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 18, art. 8 et 9; et QQ. DD., *De Malo,* q. 2, art. 4 et 5. — S. Alphons. nn. 42 et seq.

QUÆR. 2°. *An actus externus addat moralitatem actui interno?*

Resp. *Per se* actus externus nullam moralitatem addit actui interno, et ratio est, quia omnis moralitas ab intrinseco, seu a voluntate desumitur; nec actus externus ullam habet imputabilitatem ad meritum vel demeritum sibi propriam et distinctam ab imputabilitate actus interni. Quocirca actus externus non est formaliter, sed tantum materialiter, honestus vel inhonestus. Nec obstat obligatio declarandi actum externum in confessione; declarari enim debet, tum quia sæpe adest reservatio, scandalum aut damnum aliquod proximi, tum quia constituit unum eundemque actum cum interno, ut dicetur ubi sermo erit de integritate confessionis. — Verum *per accidens* plerumque actus externus auget moralitatem, quia sæpissime est occasio, cur augeatur bonitas vel malitia actus interni, v. gr., ut protrahatur aut multiplicetur, etc. Actus enim internus adaugetur propter arduitatem boni operis externi vel delectationem mali, aut propter longiorem temporis moram in opere externo perficiendo necessariam. — Cf. Suarez, in 1–2, tract. 3, disp. 10, sect. 1, nn. 3 et 9.

Digitized by Google

ARTICULUS II

DE FONTIBUS MORALITATIS

24. Fontes moralitatis nuncupantur ea principia, quæ actibus humanis speciem, aut speciei modificationem in genere moris tribuunt.

Tres moralitatis fontes numerantur, scilicet: 1°. objectum actus; 2°. circumstantiæ ejusdem; 3°. finis agentis. Tria hæc omnino ad actum bonum requiruntur; si vel unum malum sit, actus malus evadet. Hinc pervulgatum axioma: *Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu.*

§ I. — De Objecto

25. Objectum illud est, circa quod actus moralis immediate versatur, et in quo proxime et per se terminatur voluntas agentis.

Objectum est *bonum* vel *malum* vel *indifferens*, prout rationi, legi aut recto ordini consentit vel non, aut præter legem seu rectum ordinem se habet. Item, potest esse intrinsece bonum vel malum, id est, ratione sui ex recti ordinis exigentia; aut non intrinsece, sed solum ratione præcepti positivi.

Dico. *Ex objecto moraliter considerato desumitur prima et essentialis moralitas actus humani;* moralitas enim quam objectum actioni tribuit, concipitur ante omnem aliam, quæ sive ex fine sive ex circumstantiis proveniat.

Moralitas quæ ex objecto desumitur, appellatur moralitas seu bonitas vel malitia *objectiva*. — *Si objectum fuerit in se indifferens, tunc actus ex fine vel ex circumstantiis moralitatem suam accipiet.*

Objecta autem intrinsece mala sunt triplicis classis, scilicet: 1°. Quædam sunt talia *absolute*, et independenter ab omni circumstantia; quia ex se involvunt repugnantiam cum recto ordine absolute necessario, ut est odium Dei, blasphemia, etc. — 2°. Alia sunt *intrinsece* mala, non præcise in se, sed ratione adjuncti aut conditionis alicujus, quæ pendet a dominativa potestate Dei aut hominis: talia sunt ablatio rei alienæ, læsio corporis vel famæ, et similia quæ aliquando licita evadunt. — 3°. Alia tandem mala sunt tantum *ratione periculi*, quod ordinarie adjunctum habent, ut aspectus objecti turpis, lectio pravi libri, etc. . . . *Hæc, data rationabili causa, et remoto periculo, licita fieri possunt.*

§ II. — De Circumstantiis

26. Circumstantiæ sunt determinationes accidentales actus, sine quibus hic posset quoad substantiam existere, et quæ tamen

Digitized by Google

attingunt aliquo modo moralitatem ejusdem. *Septem* numerantur circumstantiarum classes, hoc versiculo expressæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

Scilicet: *Quis,* seu qualis sit agens, uxoratus, clericus, etc.? —*Quid,* seu quæ sit accidentalis qualitas aut quantitas objecti? — *Ubi,* seu quonam in loco, an sacro vel profano, etc.? —*Quibus auxiliis,* id est, quibusnam mediis, instrumentis, etc., usus fuerit agens? —*Cur,* seu ex quali fine, nempe extrinseco? —*Quomodo,* nempe an malitiose vel bona fide, an modo intenso vel remisso, an advertenter, necne? —*Quando,* id est, quali vel quanto tempore? — Cf. S. Thom. 1–2, q. 7, art. 3 et 4.

Dico. *Actus humanus veram moralitatem desumit ex circumstantiis.* Ratio est, quia circumstantiæ, quæ non possunt una cum objecto directe vel indirecte non intendi, actum eo ipso afficiunt, prout est actus humanus, et subjacet regulis morum: atqui sæpe relationem habent convenientiæ vel disconvenientiæ cum ratione et recto ordine. Ergo actum afficiunt in esse moris seu quoad moralitatem; imo ejusmodi convenientiam aut disconvenientiam interdum solæ circumstantiæ in actum inducunt, ut contingit in actibus ex objecto indifferentibus.

Hinc 1°. circumstantiæ aliæ sunt quæ ad moralitatem actus attinent, aliæ quæ ad eam nihil conferunt, quæque proinde prorsus indifferentes habendæ sunt. — 2°. Aliæ in eadem specie morali objectum relinquunt, et aliæ speciem ipsam mutant, seu novam speciem superaddunt. — 3°. Ex prioribus, aliæ malitiam aggravant, aliæ vero minuunt, idque graviter vel leviter efficiunt. Si ita aggravent, ut peccatum ex veniali reddant mortale, aut ita minuant, ut ex mortali veniale reddant, actus in eadem specie *morali* manens dicitur mutari quoad speciem *theologicam.*

Ordinarie dicitur circumstantia malitiam notabiliter aggravare vel quando huic, gravi in se, addit excessum, qui ipse solus esset peccatum lethale; quod in rebus quantitativis cuilibet obvium est, ut si quis decem equos furatur; vel quando peccans notabiliter excedit modum delinquendi in rebus non quantitativis, ut si homicida inimicum membratim cædit.

§ III. — De Fine

27. Finis in genere est id, cujus gratia aliquid fit: duplex autem distinguitur, scilicet *finis operis,* nempe finis ipsi operi intrinsecus, et ad quem opus per se tendit; et *finis operantis,* id est, ad quem agens ad libitum intentionem suam dirigit, seu quem agens sibi præstituit, sive idem sit cum fine operis, sive ab eo sit diversus et operi extrinsecus. De hoc tantum posteriori fine dicendum nobis est, quippe qui solus proprie finis dicitur.

Est autem finis ille: 1°. *intermedius* vel *ultimus,* prout ad alium finem refertur, vel voluntas in eo quiescit; 2°. *positive* vel *negative*

Digitized by Google

ultimus, seu, quod idem est, *simpliciter* et quoad omnia, vel *secundum quid* et in aliqua tantum serie *ultimus*, prout intenditur vel non intenditur cum exclusione cujuscumque alterius finis ultimi; 3°. *primarius* vel *secundarius*, prout primo et per se, vel consecutive tantum et cum subordinatione ad primarium intenditur. Iterum finis ultimus potest esse *explicite* vel *implicite* intentus, prout agens *expresse* aut *virtualiter* tantum hujusmodi fine impellitur.

Dico 1°. *Actus humanus veram moralitatem a fine desumit.* Ratio est, quia finis libere intentus ultimo ordinat actum ad hoc, ut sit vel non sit conformis rectæ rationi. Hæc autem ordinatio diversa est ab illa, quam actui tribuunt objectum et ceteræ præter finem circumstantiæ. Sic rectæ rationi conforme est non solum dare eleemosynam, sed etiam eam dare in peccatorum remissionem; sicut pariter rectæ rationi repugnat non solum furari, sed etiam furari ad se inebriandum.

Dico 2°. *Peccat qui agit propter solam delectationem, quam ne implicite quidem aut virtualiter refert ad ulteriorem finem.* Ratio est, quia delectatio est tantum medium ad actiones facilius, melius et constantius efficiendas, non autem finis ultimus actionis. Ergo ille qui agit propter solam delectationem pervertit ordinem rerum ab auctore naturæ institutum. Idem constat ex prop. 8, ab Innoc. XI damnata, quæ sic sonat: "Comedere et bibere *usque ad satietatem* ob *solam voluptatem*, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui." — Porro hæc propositio, ut animadvertit P. Viva, damnata fuit tum propter comma *usque ad satietatem*, tum propter vocem *solam*. — Cf. S. Thom. 1-2, q. 4, art. 2. — Viva, in cit. prop. nn. 5 et 6.

Notandum tamen est 1°. *hanc* deordinationem *per se non esse gravem*, et proinde peccatum veniale non excedere; nam qui ita se gerit, ex una parte non rem malam, sed bonam potius indebito ordine appetit, siquidem, ut ait S. Thomas, *con. Gent.* lib. 3, cap. 26, n. 6: "*delectatio bona est*, et appetenda, si *bonam consequatur operationem*," et ex alia parte non reponit *ordinarie* finem ultimum vitæ suæ in hoc indebito appetendi modo, nisi sit de eorum numero, de quibus ait Apostolus, Philipp. iii, 19: "quorum Deus venter est." — Cf. S. Alphons. tract. *de peccat.* n. 73; et tract. *de matrim.* n. 912.

Notandum est 2°. *deordinationem* istam *tunc tantum* locum habere, cum *quis* ita *propter solam* delectationem *agit*, ut ulteriorem honestum finem *positive* excludat. Nam non peccat, ne venialiter quidem, qui delectationem cibi, v. gr., vel ludorum, expresse quærit, etiamsi actu non cogitet de ulteriori fine, dum-

Digitized by Google

modo finem hunc ulteriorem aliqua ratione virtualiter intendat, puta, quia vult generatim in his omnibus honeste se habere, nihilque admittere contra rectæ rationis præscriptum, aut quia consuevit ea assumere propter aliquam animi vel corporis utilitatem, etc. Ille enim propter delectationem forte, at non propter *solam* delectationem agere dicendus est. — Cf. Viva, in prop. 8, dam. ab Innoc. XI, n. 6. — Salmantic. *de matr.* cap. 3, n. 33. — Baller. not. (a) p. 26.

QUÆSITA

28. QUÆR. 1°. *An finis quilibet malus totam actus bonitatem corrumpat?*

Resp. Finis *graviter malus semper* actum omnino inficit, quantumvis bonum sit objectum in se. Actus enim ille nulla ex parte bonus esse potest, siquidem agens, peccando mortaliter, a Deo totaliter recedit. Finis autem *leviter* malus etiam totum actum corrumpit, si sit finis *totalis*, vel saltem *primarius* agentis. Etenim si sit *totalis*, totum objectum complectitur, et proinde totum inficit, quia, ut inquit S. Thomas, "agens malo fine vult bonum sub ratione mali, et ideo, prout volitum est ab eo, malum est." — Si vero duplex habeatur finis, et malus sit *primarius*, eodem modo est resolvendum, quia actus ille adhuc eligitur, ut sit instrumentum ad malum, et proinde substantialiter vitiatur. — Demum, si *finis leviter malus sit mere secundarius*, probabilius non corrumpit totum actum, ac proinde hic erit partim bonus, partim malus. Ratio est, quia actus ille bonitatem suam ex objecto retinet: finis autem malus se habet tantum *concomitanter*, nec in ipsam actionis substantiam influit. Si secus esset, pauciores actus boni reperirentur. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 19, art. 7. — Billuart, dissert. 4, art. 4.

QUÆR. 2°. *An omnes actiones nostræ ad Deum referri præcipiantur per verba Apostoli,* I Cor. x, 31: *'Omnia in gloriam Dei facite'?*

Resp. *Neg.*, si agatur de obligatione referendi *actualiter* et *explicite* omnes et singulas actiones nostras in Dei gloriam. Ratio est non solum, quia præfata verba accipi possunt, et revera a pluribus Doctoribus accipiuntur sensu *negativo*, quatenus significent, *nihil contra Deum faciatis*, sed etiam quia, si sensu *affirmativo* et simul de *actuali relatione* omnium nostrarum actionum in Deum intelligantur, merum consilium referunt et non præceptum, quod impossibile prorsus esset.

Digitized by Google

Si vero agatur de alia relatione præter *actualem et explicitam*, acris aliquando extitit controversia inter theologos. Qui Augustiniani dicebantur, maxime e Lovaniensibus, aiebant necessariam esse ejusmodi intentionem, quam *virtualem explicitam* vocabant, eamque præcipi verbis S. Pauli, I Cor. x, 31; et Coloss. iii, 17. At vero, dum ita sentiebant, vix fieri poterat ut non incurrerent in damnationem propositionis 25, Mich. Baii: "Omnia infidelium opera sunt peccata": imo insignis temeritatis erant arguendi, eo quod, contra sensum Ecclesiæ, de peccato damnarent pleraque opera innumerorum fidelium, qui absque tali intentione operantur. Idcirco vehementer impugnata est eorum opinio a cæteris theologis pene omnibus. — Hi autem statuebant: 1°. per actum caritatis, debitis temporibus elicitum, sufficienter adimpleri obligationem omnia opera universe in Deum, tanquam finem ultimum, dirigendi; 2°. nullam legem posse proferri, qua obligemur ad eadem opera modo magis peculiari in Deum referenda: 3°. de cetero, opus ex objecto honestum, nulloque fine pravo nullave circumstantia mala vitiatum, ex se ipso, adeoque in implicita operantis intentione, necessario quodam ordine referri ad Deum, qui fons est, regula atque finis boni et honesti.

"*Tota die laudare quis durat? Suggero remedium, unde tota die laudes Deum, si vis. Quidquid egeris, bene age, et laudasti Deum. Quando cantas hymnum, laudas Deum: lingua tua quid agit, nisi laudet et conscientia tua? Cessasti ab hymno cantando, discedis ut reficiaris? Noli inebriari, et laudasti Deum. Discedis ut dormias? Noli surgere ad malefaciendum, et laudasti Deum. Negotium agis? Noli fraudem facere et laudasti Deum. Agrum colis? Noli litem movere et laudasti Deum. In innocentia operum tuorum præpara te ad laudandum Deum tota die.*" S. Aug. *Enarratio in Ps. 34, serm. 11* (M. 36, c. 340). — Cf. S. Thom. 2. dist. 40, q. 1, art. 5; 2 *de Carit.* art. 11, ad 2; et 2–2, q. 44, art. 4. — Perrone, *de Caritate,* cap. 5, art. 1, prop. 4. — Theol. Wirceb. *de Act. hum.* cap. 3, art. 3.

QUÆR. 3°. *Utrum sicut non datur actus in individuo indifferens relate ad honestatem naturalem, ita dici possit nullum actum poni ab homine justo qui sit indifferens relate ad vitam æternam?*

Resp. *Neg.* Etenim ut aliquis actus sit meritorius vitæ æternæ, requiritur ut sit supernaturalis: atqui supernaturalis esse nequit, nisi, præter honestatem *operis* et statum gratiæ *principii operantis,* adsit etiam motivum aliquod supernaturale. Hac tertia conditione deficiente, eamque deesse posse nemo

Digitized by Google

negabit, opus illud nec meritorium erit nec demeritorium. — Præterea, si eatenus aliquis actus dicendus esset meritorius vitæ æternæ, quatenus procedit ab homine justo, sequeretur omnem actum qui procedit a peccatore esse demeritorium, quod dici nullo modo potest. — Et hæc est doctrina quæ constanter et certo traditur a S. Thoma pluribus locis. — Cf. Suarez, *de Merito*, lib. 12, cap. 7, nn. 2 et seq., et cap. 10, n. 15. — Mazzella, *de Virt. Inf.* prop. 55, nn. 1345 et seq.

Digitized by Google

TRACTATUS II

De Conscientia

29. Conscientia definiri potest: *judicium de honestate vel inhonestate actus hic et nunc ponendi.* — Dicitur 1°. *judicium,* nam conscientia non est facultas quædam specialis, sed ipse intellectus quatenus actualiter judicat. — Dicitur 2°. *de honestate vel inhonestate actus,* quia hoc judicium non respicit utilitatem, convenientiam, facilitatem actus, sed tantum ejus moralitatem, seu habitudinem ordinis aut difformitatis ad rectam rationem. — Dicitur 3°. *hic et nunc ponendi,* nam judicium illud respicit actionem *instantem* quam dirigere debet, non autem præteritam. Hinc conscientia differt a *synteresi,* quæ est: habitus primorum principiorum circa operabilia. — Cf. S. Thom. p. 1, q. 79, art. 12 et 13. — S. Alphons. n. 2. — Bouquillon, n. 248.

Conscientia multipliciter distinguitur, est enim:

1°. *Recta* vel *erronea,* prout verum vel falsum dictat.

2°. *Certa* vel *dubia,* prout mens firmiter judicat aliquid esse bonum vel malum, aut e contra suspensa hæret circa actionis honestatem.

3°. *Scrupulosa* vel *laxa,* prout vel inani motivo apprehendit peccatum ubi non est, vel e contrario leviori de causa peccatum abesse præsumit, aut leve habet quod est grave.

4°. *Probabilis* vel *improbabilis,* prout ex motivo gravi aut infirmo ad opinandum mens inclinatur. — De singulis seorsim.

CAPUT I

DE CONSCIENTIA RECTA ET ERRONEA

30. Conscientia *recta,* quam aliqui malunt vocare *veram,* est illa quæ repræsentat objectum sicut in se est: secus *erronea* est dicenda; et quidem erronea dicitur *invincibiliter* aut *vincibiliter,* prout ignorantia seu error inculpabilis est aut culpabilis.

Digitized by Google

PRINCIPIUM

31. *Conscientia recta, si præcipit, semper sequenda est,* quia conscientia est regula proxima voluntatis, derivata a prima et summa regula omnium actionum humanarum; *si autem permittit, ab omni peccato prorsus eximit,* quia nullum ibi potest esse peccatum, ubi cognoscitur nullam adesse objectivam malitiam. *Conscientia autem erronea, si est vincibiliter talis, non est sequenda, sive præcipiat sive permittat,* quia error vincibilis existimatur voluntarius, et est demerito imputabilis; *si autem est invincibiliter erronea,* tum *de ea idem dicendum est ac de conscientia recta,* quia subjective illi comparatur. — Cf. S. Alphons. nn. 3 et 5.

32. Resolves. — 1°. Qui putat esse jejunium quando non est, ob erroneam conscientiam peccat contra præceptum quod supponit, si non jejunet.

2°. Si quis mentiatur ad liberandum proximum e periculo vitæ, putans inculpabiliter se ex caritate ad id teneri, actum bonum facit; et si non mentiatur, contra caritatem peccat.

3°. Qui cum aliquo dubio putat, sibi mentiendum vel furandum esse, ut proximo succurrat, non potest talem conscientiam sequi, nec contra eam facere; sed debet, si possit, inquirere, eam deponere, et postea operari; talis enim error est vincibilis.

4°. Qui agit ex conscientia vincibiliter erronea, *nunquam immunis est a peccato.* Peccatum enim est ipsa sua ignorantia voluntaria et culpabilis; et hoc semper adest, sive agat juxta sive contra conscientiam, et commissum est quando omisit diligentiam debitam ad cognoscenda scitu necessaria. *Talis vir* si acturus non advertit hic et nunc ad suum errorem *et contra conscientiam agit, duplici reatu inficitur,* prioris peccati in causa et præsentis actualis culpæ contractæ quando violat dictamen conscientiæ: ast, si idem *juxta conscientiam* agit *hic et nunc* ut palam est *non peccat,* quia non advertit ad suum errorem, sed tamen *manet prior reatus* peccati in causa. Quod si acturus ad suam ignorantiam aliquo modo advertit, sane obligatur inquirere et scientiam debitam nancisci. Porro si culpam istius ignorantiæ retractat per veram pœnitentiam et adhibet conatum sufficientem ad depellendam ignorantiam, *hæc* etiam *forsan permanens non* amplius *culpabilis habebitur.* — Cf. Baller. *Op. Mor.* vol. 1., tr. 2, n. 32 sq.

QUÆR. *Quibus signis confessarius cognoscere possit errorem esse vincibilem in pœnitente?*

Resp. Interroget 1°. an aliquam indecentiam in hoc actu

Digitized by Google

adverterit? 2°. an ipsi sua conscientia dictaverit esse saltem interrogandum confessarium vel alium virum prudentem? 3°. an occasionem interrogandi ex verecundia aut metu neglexerit? Si pœnitens *affirmative* respondeat ad unum vel alterum ex his, censeri potest *in culpabili errore* versari; *secus, si ad omnia neget*. Et generatim, *si* agatur *de primis principiis* et obligationibus status, præsumi debet *ignorantia vincibilis; invincibilis* autem si pœnitens sit diligens in iis quæ pii servare solent, aut doleat cum ad errorem advertat, qui dolor potius signum est præsentem adesse nullam culpam, non vero præteritam fuisse nullam in causa. — Cf. Baller. tr. 11, n. 43.

CAPUT II

DE CONSCIENTIA CERTA ET DUBIA

33. Conscientia *certa* ea est, qua quis firmiter et absque errandi formidine judicat, aliquid esse bonum vel malum.

Etsi certitudo tripliciter distinguatur apud philosophos, ea quæ *moralis* dicitur præcipue attenditur a moralistis. Hæc certitudo, quæ nititur legibus, quibus homines in suis actibus reguntur, subdividitur in *perfectam* et *imperfectam*. Prior ea est, quæ ita fundatur legibus moralibus, ut clare percipiatur propositionem falsam esse non posse. Hæc ad certitudinem metaphysicam indirecte reducitur. Posterior ea est, quæ competit iis propositionibus, in quibus errorem esse absolute non repugnat, quamvis rarissime contingere id possit. Hæc varios gradus admittit.

Conscientia *dubia* ea est, quæ hæret suspensa circa actionis honestatem; nam dubium est suspensio assensus inter opposita.

Multiplex dubium distinguitur, scilicet: 1°. *positivum* vel *negativum;* primum habetur quando intellectus suspendit assensum propter graves, aut saltem apparenter tales rationes dubitandi; alterum vero cum assensus suspenditur propter defectum moventium; 2°. *juris* vel *facti,* prout versatur circa legis exsistentiam, ejusve obligationem, aut circa factum aliquod particulare; 3°. *speculativum* vel *practicum,* prout versatur circa veritatis cognitionem abstractam et in communi, vel circa veritatem, quæ hic et nunc ad opus ordinatur.

PRINCIPIUM

34. *Sola conscientia certa est recta regula morum, ac proinde nunquam licet operari cum conscientia practice dubia.* Ratio est, tum quia, juxta Apost., Rom. xiv, 23: "omne quod non est ex fide peccatum est;" tum quia agens cum conscientia non certa, periculum

But he, that discerneth, if he eat, is condemned: because not of faith. For all that is not of faith, is sin.

Digitized by Google

transgrediendi præcepti voluntarie admittit, atque adeo, virtualiter consentiendo in ejus violationem, formaliter peccat. Sufficit autem conscientia moraliter certa, etiam imperfecta; quia ea tantum requiritur certitudo, quæ sola ut plurimum haberi potest; secus agendi regula, cui homo proxime subjicitur, humanæ conditioni minime esset accommodata. — Cf. Baller. not. (a) p. 41.

35. Resolves. — 1°. Quoties quis dubitat, utrum actus, quem hic et nunc est positurus, sit licitus, necne, *diligentiam veritati inquirendæ* pro rei gravitate et personæ locique conditione congruam, *adhibere tenetur;* probos et peritos consultet, eorum praxim investiget, rationesque solo veritatis studio perpendat; secus enim periculo legis violandæ ex inquisitionis negligentia se exponit, et eo ipso peccat.

2°. *Si inquirere non possit,* nec per se rationes utriusque partis perpendere valeat, nec alia ratione, v. gr., per principia reflexa a dubio se expedire, tutiorem partem amplectatur; quia secus ageret in dubio *practico,* id est, cum conscientia vere dubia, ac sine ullo de actionis honestate certo judicio.

3°. *Qui, diligenti* ac sufficienti *inquisitione* peracta, *adhuc dubitat,* an adsit lex præcipiens aut prohibens, *huic obtemperare non tenetur, si* tamen efformare sibi conscientiam potest ex principio *reflexo,* scilicet non posse obligare legem, quæ inveniri non potest, ut infra, ubi de *probabilismo,* dicetur.

4°. Dubium *mere negativum pro nihilo* habendum est; quia ratione prorsus nulla, aut valde levi fundatur: proinde etsi illud maneat, quia efficere non potest ut moralis certitudo opposita subvertatur, urget tamen obligatio, vel stat libertas, prout antea exsistebat. Verum si prudens suspicio de errore, gravi motivo innixa, tibi oriatur, cessat dubium esse mere negativum, et ad inquirendum teneris. Itaque cum posthac casus dubii negativi occurrent, eos, ista regula semel statuta, facile dilues, et idcirco ad solum dubium positivum attendemus. — Cf. S. Alphons. n. 24.

QUÆSITA

36. Quær. 1°. *An graviter peccet operans cum dubio practico de peccati gravitate?*

Resp. *Affirm.* Qui enim agit cum conscientia practice dubia, secundum communia principia peccat ea peccati specie tum morali tum theologica, de qua practice, dum agit, dubitat. Ratio est, quia obligationem sane gravem violat præcavendi, ne per ignorantiam aut inadvertentiam voluntariam incidat in legis transgressiones, quæ graves esse possint.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *Quid agendum sit in casu conscientiæ perplexæ, quando quis scilicet inter duo præcepta constitutus hæret dubius, quodnam e duobus sequi debeat?*

Resp. 1°. *Consule*, si possis, *confessarium vel* alios viros *prudentes*, quia in eo casu ignorantia vincibilis est. 2°. *Si* consulere *nequeas* et adsit necessitas agendi, quia actio sine gravi damno suspendi nequeat, *elige quod tibi minus malum videtur*, non tamen ita ut malum facias, sed ut magis a malo recedas. Scito autem legem inferioris ordinis debere legi superioris ordinis cedere. 3°. *Si utrumque* præceptum *æque* tibi *grave* videatur, *quidvis elige*, nec peccabis; non enim peccandi datur necessitas. — Cf. S. Alphons. n. 10.

CAPUT III

DE CONSCIENTIA SCRUPULOSA ET LAXA

37. Conscientia **scrupulosa** dicitur, quæ ex levi, imo et vana causa, dubitat de alicujus actionis honestate, ideoque formidat de peccato, ubi peccatum non est. Scrupulus enim est inanis apprehensio, seu levis suspicio, qua quis falso judicat aliquid esse peccatum. Vox autem *scrupulus* repetenda dicitur ex lapillis, seu scrupis, qui calceis viatorum se ingerentes pedibus molestiam creant.

Conscientia vero *laxa* ea dicitur, quæ ex leviori ratione id, quod illicitum est, licere judicat; vel veniale tantum peccatum ibi reperit, ubi est mortale: ea videlicet est, quæ absque sufficienti ratione judicium in favorem libertatis inflectit vel ad legem vitandam, vel ad minuendam culpæ gravitatem. — Hæc conscientia tripliciter distingui potest, scilicet: 1°. conscientia *laxa simpliciter*, quæ tendit ad libertatem plus æquo extendendam; 2°. conscientia *cauteriata*, quæ ex diuturno peccandi habitu peccata gravia, quin etiam gravissima, nihili pendit; 3°. conscientia *pharisaica*, quæ magna parvi, et vicissim parva magni facit. Nomen ducit ex Pharisæis, qui gravissima legis mandata spernebant, dum non lotis manibus manducando, inanesve traditiones prætereundo, se magni peccati reos existimabant.

Ad scrupulosos corrigendos, vel saltem ad utilius cum iis agendum, breviter hic dicetur de scrupulorum signis, causis, damnis, remediis, necnon de regulis practicis tum ab ipsis pœnitentibus scrupulosis, tum ab eorum confessariis sequendis.

I. — Signa scrupulorum, seu conscientiæ scrupulis obnoxiæ

38. Plurimum interest, ut animarum moderatores discernant veros scrupulosos a falsis. Sæpe enim scrupulosi putantur qui non

Digitized by Google

sunt, et vice versa; et exinde ingentes in directione errores profluunt cum non modico damni spiritualis periculo: multa igitur circumspectione hic opus est. **Signa** autem præcipua scrupulorum sunt:

1°. *Pertinacia judicii,* qua quis renuit parere consiliis confessarii vel sapientium; et dum varios consulit, nullius judicio acquiescit; imo quanto plures audit, eo magis implicatur.

2°. *Frequens mutatio judicii* ex levibus motivis, unde frequens inconstantia in agendo, mentisque continua perturbatio.

3°. *Timor peccandi in omnibus,* conjunctus cum mentis pertinacia contra judicium confessarii, prudentium, vel etiam contra proprium judicium; unde sequitur frequens interrogatio circa confessarii responsa, et repetita inquisitio, an in agendo juxta consilium conscientia immunis a culpa esse possit.

4°. *Reflexiones impertinentes* circa circumstantias quæ in actione adfuerunt, vel adesse potuerunt, et certitudo in omnibus anxie quæsita.

5°. *Obstinatio ad idem peccatum semper repetendum* in confessione, vel ad illud habendum ceu peccatum, quod tale non esse jam pluries a confessario declaratum fuit.

6°. *Anxietas continua circa confessiones præteritas,* non obstante judicio confessarii, vel confessionum repetitione.

Non potest autem, saltem statim, judicari scrupulosus: 1°. qui moderate est sollicitus, aut anxius ne Deum offendat; 2°. qui post vitam in peccatis traductam adhuc angitur, nec post confessionem videtur sibi satisfecisse, sed magis vult confiteri et peccata expiare; 3°. qui deliberate adhuc consentit in gravia peccata, quamvis post commissum peccatum valde angatur, et anxie confiteatur, nam justa est causa anxietatis, saltem moderatæ: potest tamen etiam in hoc haberi verus scrupulosus; 4°. qui in uno tantum vel altero casu habet scrupulum transeunter, nec qui dubitat, an in hoc vel illo peccaverit.

Cæterum subinde contingit, ut confessarius non possit post pœnitentem prima vel altera vice auditum statim decernere, an sit scrupulosus, etiamsi hic anxius circa multa appareat; quippe anxietatum justa aliqua ac rationabilis causa adesse potest. Multo autem minus confessarius scrupulosus facile judicare potest, num pœnitens scrupulosus sit, an tantum meticulosus. — Cf. Lacroix, lib. 1, nn. 517 et seq.

II. — Causæ Scrupulorum

39. Causæ scrupulorum præcipuæ sunt sequentes:

1°. *Permissio divina.* Non quidem quasi Deus falsas appre-

Digitized by Google

hensiones immittat, sed quod has permittens lumen suum subtrahat, ut nimirum homo in anxietates lapsus redeat ad cor, ad meliorem frugem se recipiat, ad Deum recurrere discat, et pro peccatis, patienter sustinendo angorem, satisfaciat, meritum augeat, etc.

2°. *Dæmonis operatio.* Dextere enim novit dæmon scrupulos fabricare, commovendo sanguinem, alterando humores, varia simulacra phantasiæ objiciendo, species diversas componendo, ut tetricam et falsam imaginem peccati efformet, mentem conturbet, a profectu spirituali retrahat, et tandem in animi dejectionem, vel etiam in desperationem conjiciat.

3°. *Complexio melancholica et phlegmatica.* Melancholici enim sunt plerumque suspicaces, rerumque quas apprehendunt, tenaces, et proinde proni ad omnem mali suspicionem; et cum frigidæ sint complexionis, facilius timori et pusillanimitati obnoxii sunt, terrenturque ad primam mali speciem.

4°. *Imbecillitas capitis,* vel defectus judicii naturalis in personis ad timorem propensis; item pusillanimitas et dejectio animi, ob quam timores nescit quis contemnere.

5°. *Nimia sollicitudo* id omne vitandi quod habet speciem mali; dum enim scrupulosus continuo sibi inclamat: *Cave a peccato . . ., Attende tibi . . .,* seipsum sine causa terret et perturbat.

6°. *Consortium cum scrupulosis;* quo spectat et directio a confessario scrupuloso accepta, lectio casuum conscientiæ et asceticorum severiorum facta ab aliquo incauto et minus intelligente; item fuga excessiva cujusvis humanæ conversationis.

III. — Damna Scrupulorum

40. Scrupuli generatim gravia incommoda et damna spiritualia et sæpe etiam corporalia secum trahunt, modo non sint a Deo specialiter permissi et absque culpa hominis perseverent. Præcipua autem **damna** scrupulorum sunt sequentia:

1°. *Nocent corpori;* per continuos enim angores cor constringunt, sanguinem corrumpunt, spiritus vitales consumunt, et caput debilitant.

2°. Scrupulosum *ineptum efficiunt* ad fructuose agendum cum proximo; plerique enim scrupulosi tetrici sunt, et erga domesticos non minus ac erga extraneos morosi.

3°. *Nocent obedientiæ,* aut etiam eam totaliter impediunt; quippe scrupulosus potius nugas ac phantasiæ ludibria sectatur;

Digitized by Google

sic ad agendum impellitur contra Dei voluntatem, quæ illi per patrem spiritualem aut moderatorem manifestatur.

4°. *Orationis studium* et amorem *debilitant,* aut etiam de medio penitus tollunt; quia vim mentis enervant, ad nugas perducendo distrahunt, anxietatibus animum implent, eumque ineptum ad conjunctionem cum Deo faciunt. Hinc sequitur non solum *lucrum* spirituale *cessans,* sed etiam ingens *damnum emergens.*

5°. *Fortitudinem infringunt;* quid enim magni audeat, qui totus in nugis occupatur, et neglecta de passionibus suis victoria, tam facile dejicitur animo?

6°. *Spem valde imminuunt,* aut etiam perimunt; quia res demum eo adducitur, ut, amissa in Deum fiducia, in laxitatem declinet. Quomodo enim Deo fidet debite, qui illum ut severissimum exactorem semper intuetur? Scrupulosus igitur, nisi fortiter contra scrupulos pugnet, iis vexatus in desperationem brevi agetur, et cupiditatibus suis fræna laxabit, vel saltem vitam miserrimam et cum magno damnationis periculo ducet.

IV. — Remedia Scrupulorum

41. Versantur frequenter scrupuli: 1°. circa actiones quotidianas; 2°. circa pravas cogitationes; 3°. circa confessiones. Igitur:

I. Scrupulosis, qui in omnibus actionibus anguntur timore peccandi, *injungendum est,* ut *strenue contra scrupulos agant,* ab iisque confitendis abstineant, nisi certissimi sint ibi adesse peccatum. Quamvis enim sic agendo interdum materialiter peccent, non peccabunt tamen formaliter ratione obedientiæ, quam confessario præstare debent. — Cf. S. Alphons. n. 17.

II. Scrupulosis, qui pavent assensum præbere vel præbuisse cuilibet pravæ cogitationi contra castitatem, fidem aut caritatem, *imponendum est, ut has* cogitationes *velut mera phantasmata despiciant,* et *abstineant* ab hujusmodi cogitationum *confessione, nisi jurare possint se eisdem vere consensisse.* — Cf. S. Alphons. n. 15.

III. Scrupulosis, qui semper anxii sunt circa confessiones, præsertim præteritas, *prohibendum est, ne* amplius *cogitent de culpis* vitæ *anteactæ,* nec de iis *verbum faciant* in *confessione,* nisi jurare possint: 1°. peccata mortalia se perpetrasse; 2°. se nunquam ea confessos esse, præsertim si confessionem generalem jam peregerint. — Cf. S. Alphons. n. 16.

Porro *scrupulosi et timorati,* de præteritis confessionibus anxii, sic *interrogandi sunt:* 1°. Num celasti scienter peccatum

Digitized by Google

grave? 2°. An proponebas peccata iterare? Si negative utrique postulationi respondeant, valida pronuntianda est eorum confessio.

V. — Regulæ pro Scrupulosis

42. 1°. In rebus *moralibus* non est *certitudo in omnibus* quærenda. Hoc pro omnibus valet; sed scrupuloso præcipue applicandum est.

2°. *Obedientia* summa et cæca confessario præstanda est, et *cum* magna *humilitate* et *fiducia* in omnibus procedendum.

3°. *Dubium*, quod in *aliis rationabile* videri posset, in *scrupulosis* omnino *spernendum* est.

4°. *Licitum* est, imo sæpe *obligatorium*, et interdum sub gravi, *adversus scrupulos decertare*. — Cf. S. Alphons. n. 7.

5°. *Nunquam iteranda confessio*, nisi certo sacrilega fuerit; nec postremæ confessionis examen unquam innovandum est, etiam si dubium de peccato gravi omisso suboriri videatur.

6°. Scrupuli contemnendi sunt; nec unquam secum de his disputandum a scrupulosis est.

VI. — Regulæ pro Confessariis

43. 1°. Scrutetur confessarius, *an* pœnitens *sit* vere *scrupulosus* . . ., an in omnibus . . ., et quænam sit scrupulorum origo.

* 2°. Sit *patiens, benignus et fortis*. Ad ipsum spectant hæc Apostoli, II Tim. iv, 2: "Insta opportune, importune; argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina."

3°. Postulanti *respondeat absque hæsitatione* et cum imperio; responsis non facile adjiciat rationes; nec jam confessa peccata pluries repeti sinat.

4°. *Commendet* scrupuloso magnam in bonitate Dei *fiduciam*, frequentem *orationem*, *otii fugam*, examinis brevitatem, cordis humilitatem.

5°. *Cum scrupuloso, generalibus*, non particularibus *utatur regulis;* his enim scrupulosus dirigi non potest, quia ad eas applicandas ineptus est.

CAPUT IV

DE CONSCIENTIA PROBABILI ET IMPROBABILI

44. Conscientia probabilis, seu ut aliis magis placet *opinio probabilis*, proprie et per se, est ille actus intellectus, quo alicui propositioni adhæremus, at non sine formidine de opposito. Differt igitur a conscientia *dubia*, non quidem ex parte moventium,

* Preach the word, be instant in season out of season: reprove, entreat, rebuke in all patience and doctrine!

Digitized by Google

quæ in utroque casu existunt, et esse possunt ejusdem ponderis, sed ex diverso modo quo intellectus sese habet ad illa: si enim illis adhæret, dicitur probabilis, secus remanebit dubia. — Dixi *proprie et per se*, quia sæpe nomine opinionis aut etiam sententiæ probabilis, apud multos auctores venit ipse complexus moventium seu rationum, quibus prudenter fulciri posset intellectus, si uni parti præ altera vellet adhærere. At melius profecto complexus iste moventium designari solet nomine *probabilitatis*, et de hac sola nobis hic erit dicendum. — Cf. Lacroix, n. 387.

ARTICULUS I

DE NATURA ET DIVISIONE PROBABILITATIS

45. Probabilitas aliud non est, quam motivum illud, unum vel multiplex, quod, inspectis omnibus circumstantiis, capax est extorquendi viri prudentis assensum, non ita tamen, ut nulla apud ipsum remaneat erroris formido. Quare cum dicimus hanc vel illam propositionem esse probabilem, duo intelligimus, positivum unum, alterum negativum. Primum est, ejusmodi propositionem tanto motivo fulciri, ut vir prudens possit ei tuto assentire; alterum autem est, motivum illud tantum non esse, ut debeat viri prudentis assensum necessario et absque ulla formidine erroris extorquere. Si primum desit, propositio erit improbabilis, si alterum, dicenda erit certa.

46. Multipliciter dividitur probabilitas, sed quatuor divisiones præcipue hic attenduntur. Est igitur,

1°. *Intrinseca* vel *extrinseca*, prout vel rationibus ex natura rei deductis, vel auctoritati proxime innititur. Dicitur *proxime*, quia probabilitas extrinseca necessario supponit intrinsecam; eatenus nempe Doctorum auctoritas vim habet, quatenus censeri possit aut debeat, eos ad aliquam sententiam tenendam permotos gravi quapiam ratione fuisse.

2°. *Speculativa* vel *practica*, prout respicit actionem in se consideratam, non attentis scilicet illis circumstantiis concretis quæ ei communiter adjunguntur, vel potius hæ circumstantiæ bene perpenduntur in unoquoque casu particulari.

3°. *Juris* vel *facti*, prout versatur circa ipsum jus vel potius aliquod factum.

4°. *Major*, *æqualis* vel *minor*, prout fundamenta quibus innititur propositio aliqua probabilis, comparatione instituta cum ejus contradictoria, apparent solidiora, æque vel minus solida. — Cf. Lehmkuhl, n. 79.

Digitized by Google

47. NOTANDA. — I. Probabilitas quæ passim apud auctores dicitur *tenuis* vel *dubia* ea intelligitur, quæ tam levis est, ut imprudens censeatur qui ei assentitur; nam ait S. Alphonsus: "tenuis probabilitas non est probabilitas, sed dumtaxat quædam falsa apparentia, seu vana probabilitatis apprehensio." Merito igitur animadvertunt aliqui auctores duos illos terminos — *tenuis probabilitas* — esse veluti oppositos et ad invicem pugnantes. — Cf. S. Alphons. n. 82. — Lacroix, n. 126. — Bouquillon, n. 308.

II. Propositio vel sententia, quæ apud S. Alphonsum vocatur *probabilissima*, ea est juxta ipsum, "quæ nititur fundamento gravissimo; quapropter opposita censetur tenuiter vel dubie probabilis." — Idem apud S. Doctorem est sensus vocis *probabilioris*, quando ei additur unum ex hisce quatuor adverbiis — *notabiliter, certe, vere, absolute.* — Cf. S. Alphons. nn. 40 et 54.

III. Potest aliqua propositio esse probabilior et simul minus tuta, et viceversa tutior et minus probabilis. Ratio est, quia probabilitas mensuratur ex pondere moventium, et securitas ex absentia periculi lædendi legem.

IV. *Certo probabilis habenda est opinio*, quæ *a plerisque theologis probabilis esse asseritur;* vel etiam quam absolute tenent ut veram quinque aut sex theologi probitate, judicio et scientia præstantes, nisi ratio certa contra illam opinionem afferatur; nam omnis probabilitas, quantacumque fuerit, adveniente certitudine propositionis contradictoriæ, omnino perimitur.

V. *Illa* opinio est *viro docto et probo* certe probabilis, quam ipse scit se diligenter excussisse, et experitur se absque inordinato affectu, ob rationes graves, ut veram aut certe probabilem deprehendere.

VI. De intrinseca probabilitate juris communiter possunt judicare soli docti, et in re morali versati, cum soli possint scire nihil certi ipsis opponi. At de extrinseca opinionis alicujus probabilitate bene potest judicare vir mediocriter doctus, si statum quæstionis rite intelligens, hanc inveniat assertam ab auctoribus omni exceptione majoribus, id est inter theologos omnino probatis.

VII. Unicus auctor, si sit omni exceptione major, afferatque rationem, quam alii non examinaverint vel non satis solverint, ipse autem aliorum rationes commode solvat, potest opinionem suam certo probabilem efficere, quamvis hæc sit communi opinioni adversa.

ARTICULUS II

DE VARIIS SYSTEMATIBUS CIRCA PROBABILITATEM

48. Ut honesta sit quælibet actio, certam de honestate ipsius requiri conscientiam admittunt theologi omnes; at quonam pacto haberi possit aut debeat talis certitudo, cum non nisi probabiles rationes hinc inde apparent, hoc est quod eos non parum torquet. Quærunt scilicet theologi ad quamnam partem possit aut debeat se convertere qui, exorto dubio circa liceitatem actionis quam

Digitized by Google

est positurus, factaque diligenti inquisitione, eam non certo sed probabiliter tantum licitam deprehenderit. — Porro ad hanc quæstionem solvendam duplicem ineunt viam; alii enim docent certitudinem in hoc casu *directe* tantum posse haberi, alii vero tenent illam posse atque adeo debere obtineri *indirecte*, scilicet vi alterius principii; ac proinde illi agentem ad tutiorem partem amplectendam adigunt, hi vero permittunt ut libertati indulgeatur. Primi vocantur vel *anti-probabilistæ*, quia probabilitates in re morali nulli usui esse dicunt, vel *tutioristæ*, quia ad tutiorem partem semper inclinant, vel demum *rigoristæ*, quia plus oneris imponunt quam necessarium sit aut etiam humanis humeris accommodatum. Alii autem generico quodam nomine appellantur *probabilistæ*, quia tenent posse practicam utilitatem derivari ex probabilitatibus.

49. Verum patroni utriusque sententiæ, consentientes quoad eorum principium substantiale, varios gradus admittunt, illi quidem relate ad certitudinem quam volunt directe habere, et hi relate ad probabilitatem cui remote innituntur; ac proinde primi scinduntur in tutioristas absolutos et mitigatos, et secundi in probabilioristas, æquiprobabilistas et probabilistas simpliciter. Quare quinque proprie fuerunt systemata, *tutiorismus absolutus*, *tutiorismus mitigatus*, *probabiliorismus*, *æquiprobabilismus* et *probabilismus*. Accedit *laxismus* qui vix systema vocari potest, vixque viri prudentis attentionem meretur. De singulis breviter dicetur.

50. Tutiorismus absolutus requirit omnimodam seu absolutam certitudinem, legem vel nunquam exstitisse, vel jam plene cessasse, antequam libertati aliquid permittat; ac proinde etiamsi in favorem libertatis adducas opinionem probabilissimam, legem sequi teneris. Ita enim hujus systematis patroni argumentantur. — "Sicut opinio sive minus probabilis, sive etiam minus quam probabilis, potest esse vera: ita ex adverso, opinio probabilior, vel etiam probabilissima potest esse falsa. Quamdiu ergo intra limites probabilitatis hæretur, errandi periculo non plene obviatur." — Porro hoc systema rejiciendum omnino esse patet tum ex eo quod vires humanas superat, tum ex damnatione sequentis propositionis facta ab Alexandro VIII: "Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam." — Cf. Viva, in prop. 3, inter 31 damnatas ab Alexandro VIII.

51. Tutiorismus mitigatus in eo differt a præcedenti systemate, quod loco certitudinis absolutæ exigat maximam probabilitatem, ac proinde tunc solum permittit sequi partem libertati faventem, quando pro ea stat opinio probabilissima. — Quamvis autem hoc systema non sit positive damnatum, facile tamen exploditur; nam

Digitized by Google

opinio illa probabilissima quæ requiritur, vel facit conscientiam certam vel non: si primum, urgetur prædicta propositio damnata, et ratio damnationis; si alterum, jam licitum evaderet agere ex conscientia non certa, quod nequit admitti.

52. Probabiliorismus, prout saltem propugnatur ab illis qui discriminare se volunt a tutioristis, et præsidium quærunt ex principiis reflexis, docet licitum esse sequi partem minus tutam, scilicet faventem libertati, dummodo pro ea adducas opinionem manifeste et solide probabiliorem; ac proinde legem sequi teneris non solum cum pro libertate stat minor etsi solida probabilitas, sed etiam cum opinio quæ ipsi favet est æque probabilis ac illa quæ favet legi. Ratio potissima hujus systematis desumitur ex eo quod sequendo opinionem probabiliorem, multo minus incurrimus periculum peccandi. At vero si admittantur principia reflexa, tam bene vitabit periculum peccandi formaliter simplex probabilista, quam probabiliorista; si autem non admittantur, deveniendum tandem erit ad tutiorismum absolutum.

53. Æquiprobabilismus tenet tunc solum licitum esse sequi partem minus tutam, scilicet opinionem libertati faventem, cum opinio quæ stat pro lege non est nisi æque vel fere æque probabilis; sed si hæc sit certe probabilior, huic erit adhærendum. Addunt patroni hujus systematis, hoc valere, si æqua vel quasi æqua illa probabilitas respiciat *existentiam* legis; sed si dubium versatur circa *cessationem* legis certæ, tunc legem sequi teneris, utut opinio quæ favet libertati æque probabilis sit ac illa quæ favet legi. Verum hæc additio ad applicationem systematis potius quam ad ejus substantiam pertinet, et multi sunt inter simplices probabilistas qui hanc limitationem vel supponunt vel explicite admittunt. Præcipuum fundamentum æquiprobabilismi desumitur ex auctoritate S. Alphonsi, quæ gravissima sane est, at quo jure hæc sententia illi tribuatur, inferius dicetur.

54. Probabilismus docet quidem tutiorem partem esse semper sequendam, cum agitur de fine aliquo determinato attingendo; sed cum agitur tantum de licito et illicito, tenet posse quempiam sequi opinionem minus tutam et minus quoque probabilem, modo vera et solida probabilitate gaudeat. Quare probabilista non duo, sed unum tantum quærit judicium; quærit scilicet, num opinio quæ favet libertati sit solide probabilis, relicta quacumque comparatione cum illa quæ favet legi, et statim ac cognoscit adesse in favorem libertatis solidam probabilitatem, a lege eximit vi principii reflexi. Notandum est, hoc systema ab aliquibus vocari *simplicem*, et ab aliis *moderatum* probabilismum, ut illud distinguant tum ab æquiprobabilismo, tum a laxismo: at quoniam ex dictis

Digitized by Google

possibilis non est hujusmodi confusio, abstinebimus in hoc libro a quocumque addito.

55. Laxismus, nulla distinctione facta inter solidam et tenuem probabilitatem, a lege eximit semper ac contra ipsam adducitur opinio quæcumque, etiamsi sit tantum tenuiter probabilis. Hoc systema damnatum fuit, ut patet ex prop. 3, proscripta ab Innocent. XI, quæ sic se habet: "Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus." — Ratio autem damnationis aperta est; nam cum probabilitas tenuis ea sit quæ non mereatur assensum viri prudentis, nequit vi ipsius dici legem esse incertam. — Cf. Bouquillon, n. 287 et seq.

ARTICULUS III

VINDICATUR SYSTEMA PROBABILISMI

56. Probabilismus, ut superius animadversum est, non omnibus, sed iis tantum casibus applicatur, in quibus sermo est de licito et illicito, nam si agitur de fine aliquo necessario obtinendo, v. gr., de materia aut forma alicujus sacramenti procuranda, semper confugiendum erit ad tutiorem partem, seposita quacumque probabilitate. Præterea, notandum est in applicatione seu usu probabilismi duas essentiales requiri conditiones, unam quæ respicit fundamentum remotum, aliam vero quæ respicit fundamentum proximum, quo innititur probabilista dum agit. Fundamentum remotum est ipsa probabilitas, quæ debet esse non tenuis, non dubia, non apparens, sed vera et solida. Fundamentum autem proximum est principium aliquod reflexum, et hoc ab operante invocari semper debet, sive explicite sive implicite. Hæc quæ compendium sunt totius systematis, fusius explicantur duplici sequenti propositione.

Propositio I. — *Non licet sequi opinionem probabilem, nec probabiliorem, relicta tutiore, quoties adest obligatio absoluta alicujus finis determinati efficaciter obtinendi, quem usus medii probabiliter inepti in periculum adduceret; tunc igitur pars tutior est sequenda.*

57. *Prob.* Quisquis obligatione absoluta ad finem aliquem determinatum efficaciter obtinendum adigitur, is ea tenetur eligere media, quibus finem illum, efficaciori quo poterit modo, sit assecuturus. Atqui per solam tutiorem partem efficacius obtineri potest finis: ex hypothesi enim, medium, probabiliter tantum aptum, in

Digitized by Google

discrimen adducit finem, quem absolute consequi teneor. Ergo non licet uti medio tantum probabiliter apto, sed aptiora media eademque tutiora eligenda sunt. Igitur pars tutior sequenda est. Hinc sequentia deducuntur

58. Corollaria. — 1°. In his, quæ saluti necessaria sunt necessitate medii, tutius sectari teneris; gravissima enim quemque urget obligatio æternam animæ suæ salutem certo assequendi; proinde media absolute tuta et certa sunt adhibenda. In rebus igitur ad fidem seu ad veram religionem pertinentibus, opposita probabilitate posthabita, opinio tutior necessario sequenda est.

2°. Venator, timens ne plumbum in feram ejaculando aliquem hominem forte lædat, explodere non potest, etiamsi probabilius existimaret abesse periculum; hoc enim, si forte adsit, probabilitate contraria, etsi majori, removeri nequit. Tenetur enim *lege certa* ad periculum etiam probabile damni removendum.

3°. Medicus et chirurgus tenentur ad medicamenta et media tutiora, quæ hic et nunc haberi possunt, adhibenda; quia tacito contractu ad finem securius obtinendum, in quantum fieri potest, se obligarunt. Idem pariter dicendum de omnibus aliis, qui erga proximum aliquam ejusmodi obligationem contraxerunt.

4°. Minister sacramenti, ubi de ejus valore agitur, nisi defectus suppleatur ab Ecclesia, vel urgeat casus necessitatis, tutiorem partem, in quantum potest, relicta minus tuta probabili vel etiam probabiliori, sequi tenetur; quia secus exponeret sacramentum periculo nullitatis, et proximum periculo damni spiritualis. Hinc merito damnata est ab Innoc. XI sequens propositio: "Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore."

Dixi 1°. *nisi defectus suppleatur ab Ecclesia;* nam aliquando Ecclesia potest et censetur id supplere, quod desideratur ad valorem sacramenti: quod quidem in duobus sacramentis potest contingere, scilicet in sacramento Pœnitentiæ, si ex gravi ratione cum jurisdictione *dubia* conferatur, aut cum jurisdictione *probabili;* et in sacramento Matrimonii, quando celebratur cum dubio impedimento juris ecclesiastici, aut etiam est dubia delegatio sacerdotis assistentis, ut suo loco dicetur.

Dixi 2°. *nisi urgeat casus necessitatis,* quia cum sacramenta sint *propter homines,* homini in gravi periculo vitæ constituto ministranda ea sunt, meliori quo fieri potest modo, etiam cum mera probabilitate, imo cum probabilitate tenui et tenuissima de eorum valore. — Cf. S. Alphons. nn. 43-49.

Digitized by Google

Propositio II. — *Licet sequi opinionem vere et solide probabilem, relicta tutiore quæ sit simul probabilior, ubi de solo licito vel illicito agitur.*

59. *Prob.* 1°. *ex ratione.* Lex contra quam militat vera et solida probabilitas, non est lex certa: atqui lex quæ non est certa nullam inducit obligationem. Ergo lex contra quam militat vera et solida probabilitas nullam inducit obligationem, ac proinde liberum tunc unicuique est, relicta lege illa non certa, sequi opinionem libertati faventem. — *Major* apertissime constat ex eo quod probabilitas et certitudo sese invicem necessario excludant: vel igitur hypothesis non verificatur, scilicet veram et solidam probabilitatem de facto militare contra aliquam legem in particulari; vel si ita res se habet, lex illa certa esse non potest. — *Minor* autem probatur ex eo quod effectus nequit superare causam; superaret autem, si ligatio ab aliqua lege producta certa esset, quando vis ligandi certa non est. Hoc autem pulcherrime illustratur a S. Thoma sequenti comparatione: "Ita se habet imperium alicujus gubernantis ad ligandum in rebus voluntariis, illo modo ligationis, qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporales. Actio autem corporalis agentis nunquam inducit necessitatem in rem aliam nisi per contactum coactionis ipsius ad rem in quam agit. Unde nec ex imperio alicujus domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum cui imperatur. Attingit autem ipsum per scientiam."—Relatis hisce verbis Doctoris Angelici, ita prosequitur S. Alphonsus: "Similitudo a S. Thoma hic allata nequit esse magis lucida, et convincens ad probandam nostram sententiam sive principium, nempe quod lex incerta non potest certam obligationem inducere. Dicit S. Doctor quod scientia præcepti est instar vinculi quod voluntatem ligat; unde sicut ad rem aliquam ligandam opus est ut actualiter funis applicetur, ita ad ligandam hominis voluntatem, ut actionem aliquam exerceat vel omittere teneatur, necesse est ut ipse præcepti scientiam habeat, alioquin homo ille in sua libertate remanet. . . . Sicut igitur qui ab aliquo vinculo actualiter non est ligatus, habet potestatem divertendi quo vult, ita qui non est ligatus per scientam præcepti, liber est ab obligatione præcepti." — Cf. S. Thom. 1–2, q. 90, art. 4; 2–2, q. 1, art. 4; QQ. DD. *De Veritate*, q. 17, art. 3. — S. Alphons. *Systema Mor.* §§ 1 et seq.

60. Neque dicas 1°. sub nomine scientiæ hic apud utrumque sanctum Doctorem non intelligi cognitionem certam, sed tantum probabilem; nam respondet S. Alphonsus "quod hæc esset novi vocabularii nova significatio, dum philosophi omnes

Digitized by Google

cum eodem S. Thoma distinguunt opinionem a scientia, quæ accipitur ut cognitio certa alicujus veritatis." — Cf. S. Alphons. *Syst. Mor.* § 2, Objic. 1.

Neque dicas 2°. quod, deficiente lege quæ *directe* obliget, existat alia lex *indirecta*, quæ utpote *certa*, parit obligationem *certam*. Nam si talis lex fingi posset, vel esset lex vitandi periculum peccandi, vel lex tutius sequendi; porro neutrum dici potest. Non *primum*, nam ut quis se exponat periculo peccandi, non sufficit ut incurrat periculum agendi contra legem, sed requiritur ut subeat periculum agendi contra obligationem sibi per legem impositam; quamvis enim forte existat lex, si aliunde certum sit me a lege non obligari, non est timendum ne legem formaliter violem. Neque *alterum* dici potest, nam illa lex tutius sequendi supponeret non esse *simpliciter tutum* posthabere legem probabiliter non existentem: atqui hoc falsum est, ubi agitur de solo licito vel illicito; nam tutum profecto est vitare peccatum formale, et periculum peccati. — Præterea, objectio, si quid valet, optime potest retorqueri contra probabilioristas qui illam urgent. Probabiliorista enim neque periculum peccandi vitabit, neque tutius sequetur, nisi practice valedicat proprio systemati, et in absolutum tutiorismum incidat.

61. *Prob.* 2°. *ex auctoritate.* Etenim (*a*) S. Gregorius Nazianzenus ita urget Novatianum quemdam: "Anne juvenibus quidem viduis, propter ætatis lubricum ineundi matrimonii potestatem facis? — At Paulus hoc facere minime dubitavit. . . . Verum, inquis, hoc minime post baptismum. Quo argumento hoc confirmas? Aut rem ita se habere proba, aut si id nequis, ne condemnes. Quod si res dubia est, vincant humanitas et facilitas." — Orat. 39, *in Sancta Lumina*, n. 19.

(*b*) S. Hieronymus reprehensus a Chrysogono, discipulo Rufini, quod doceret, posse ad Episcopatum promoveri qui duas successive uxores duxerant, unam ante, alteram post baptismum, respondet: "Audiat nos iterum proclamantes: veterem Adam in lavacro totum mori, et novum cum Christo in baptismate suscitari. . . . Hæc dicimus non quod ipsi, propitio Christo, hac quæstione teneamur; sed interrogati a fratribus quid nobis videretur, respondimus, nulli præjudicantes sequi quod velit, nec alterius decretum nostra sententia subvertentes." — *Apolog. advers. Rufin.* lib. 1.

(*c*) S. Bonaventura agens de dispensatione votorum, tres sententias aut opiniones memorat, et demum concludit: "Quæ istarum trium opinionum sit verior, fateor me nescire, et satis potest quælibet sustineri; si quis tamen velit hanc ultimam accep-

Digitized by Google

tare, non occurrit ei inconveniens manifestum." — In 4, dist. 38, a. 2, q. 3.

(*d*) S. Antoninus postquam statuerit, duo tantum requiri ad honestatem actionis, *primum*, ut agens non dubitet practice de bonitate actus, *alterum*, ut sententia quam sequitur non sit contra auctoritatem expressam S. Scripturæ, nec contra determinationem Ecclesiæ Catholicæ, descendens ad casum particularem ait: "Si diceretur hic esse usuram, et usura est contra decalogum: respondetur usuram esse contra præcepta decalogi, verum est reductive; sed hunc contractum esse usurarium non est clarum, cum sapientes contraria sibi invicem in hujusmodi sentiant." — *Summa*, p. 1, tit. 3, cap. 10, § 10, reg. 4; et p. 2, tit. 1, c. 11, § 28.

(*e*) Melchior Canus, impugnans Scotum qui dicebat peccatores teneri ad eliciendam contritionem quocumque die festo, ita scribit: "Jus humanum nullum est aut evangelicum, quo hoc præceptum asseratur; proferant, et tacebimus." Et iterum: "Quoniam ignoro unde ad hanc opinionem doctores illi venerint, libere possum quod non satis explorate præceptum est negare." — Relect. 4, *de pœn.* p. 4, q. 2, prop. 3.

(*f*) Dominicus Soto requirit ut homo *intueatur* legem, nempe ut cognoscat eam ut certam: "Qui regula utitur eam intueri necesse est." Et iterum: "Quando sunt opiniones probabiles inter graves doctores, utramcumque sequaris, in tuto habes conscientiam." — *De just. et jur.* lib. 1, q. 1, a. 4; et lib. 6, q. 1, art. 6. — Cf. Bouquillon, n. 298 et seq.

62. Neque dicas 1°. *probabilismum esse quid recens*, ac proinde non licere ad antiquorum Patrum et scholasticorum auctoritatem recurrere; nam respondetur duo esse distinguenda in systemate probabilismi, scilicet ipsius usum innixum substantiali ejus fundamento, et scientificam ipsius formam. Porro quidquid sit de *altero*, sufficit ad vim argumenti ostendere *primum* antiquissimum esse in Ecclesia Dei; hoc autem patet non solum ex citatis textibus et multis aliis qui citari possunt, sed etiam ex eo quod cum anno 1577 Bartholomæus Medina probabilismi doctrinam in systema scientifice redactam scholis proposuerit, nemo adversus illud clamavit tanquam aliquid novi, sed prorsus conforme regulæ morum omnibus visum est, et unanimi consensu receptum.

Neque dicas 2°. probabilismum jacuisse quasi mortuum sæculo decimo septimo mediante, et toto sæculo subsequente; nam respondetur mortem illam, quam jactitant adversarii, nihil aliud tandem fuisse, quam imminutionem splendoris, eamque Jansenianorum fraudibus, conviciis et clamoribus totam deberi.

Digitized by Google

Quod si certum sit multas veritates quandoque obscuratas aliquantulum fuisse vi et pertinacia adversariorum, quid mirum si probabilismo idem acciderit? Verum nostris hisce diebus, si inspiciantur scholæ per totum orbem diffusæ, in plerisque invenietur tradita et propugnata probabilismi doctrina, quæ sedatis Jansenisticis clamoribus, devictaque hæresi, opera potissimum S. Alphonsi, novo hodie gaudet honore, novoque patrocinio. — Cf. Bouquillon, nn. 300 et seq.

63. *Prob.* 3°. *ex consectariis.* Etenim si, rejecto probabilismo, teneremur sequi probabiliorismum,

(*a*) Sequeretur difficultas nimis gravis pro confessariis, eaque tanta, ut munus audiendi confessiones multis intolerabile prorsus esset. Confessarius enim perpetuo sese exponeret periculo peccandi ob defectum sufficientis diligentiæ in perpendendis variis gradibus probabilitatis, præsertim in materia restitutionis, quando ex duabus opinionibus probabilibus unam sequeretur. Si enim sententiam benigniorem assumeret, peccaret illud permittendo in quo deformitatem probabiliter existentem apprehenderet: si vero juxta sententiam rigidiorem ageret, peccaret jugum incertum pœnitenti imponendo. Insuper, licet sententia rigidior ipsi appareat probabilior, quandonam certus erit, eam revera talem esse, atque alteri confessario oppositam probabiliorem non videri? — Hinc sequitur etiam illa contradictio confessariorum, qui, utut probabiliorismum profitentes, haud raro tamen dictitant, se non posse in administratione sacramenti Pœnitentiæ principia probabiliorismi *rigorose* applicare; et ideo aliud in theoria, aliud vero omnino oppositum in praxi tenent. Nonne præstaret principia mitiora cum tot sapientissimis Doctoribus statuere et admittere, eaque *exactius* in praxim deducere?

(*b*) Sequeretur molestissima difficultas pro fidelibus. Etenim in dubiis imponeretur ipsis obligatio inquirendi quænam opinio sit probabilior; nam obligatio operandi secundum probabiliorem includit necessario officium eam inquirendi: porro plerumque datur impossibilitas moralis distinguendi inter probabiliorem et minus probabilem; nam etiam doctis hoc est sæpius valde difficile. Et sane quæro, an tenear ad probabilius *in se* seu *absolute*, vel *quoad me seu relative?* Si *prius*, unde noscam? Si *posterius*, iterum vel agitur de probabilitate intrinseca, vel extrinseca. Si de *posteriori*, qualis schola sequenda? et quales Doctores interrogandi? . . . Si de *priori*, crescit difficultas: unde sciam, an sim satis ad hocce judicium idoneus? an in ignorantia invincibili verser, vel non? Anceps igitur, dubiisque pressus, quid agam? Recurram ad magistros? At ex hypothesi meum est judicare. Quot itaque

Digitized by Google

quantæque angustiæ impendant fidelibus ex illa necessitate probabilius tutiusve sequendi, manifestum fit.

(c) Sequeretur perpetua fluctuatio doctrinæ. Etenim non solum hoc patet ex quotidiana probabilioristarum experientia, sed etiam ex ipsa natura probabiliorismi; siquidem, posita obligatione sequendi opinionem quæ cuique probabilior apparet, impossibile est plures probabilioristas in eamdem decisionem convenire. Quare alii necessario stabunt pro parte affirmativa, et alii pro negativa: ligabit unus, solvet alter, et quod tibi probabilius apparebit, facillime alteri æque vel minus probabile videbitur. Hinc sequentur confusio decisionum, perplexitas fidelium, et angustiæ ipsorummet confessariorum, qui ex opinato aliquo probabilitatis excessu gravissimas obligationes imponent. Probabilismus vero bene intellectus hujusmodi incommodis, saltem plerumque, caret. Duo enim tantum sunt probabilistis perpendenda, scilicet obligationes certæ, et obligationes mere probabiles. Quamvis vero non semper constet de vera probabilitate, nemo tamen non videt, ordinarie loquendo, multo facilius esse discernere an solida ratio vel auctoritas contra legem habeatur, quam de excessu aliquo probabilitatis judicium proferre. Ergo.

64. Neque dicas 1°. probabilistas majoribus opprimi incommodis, non solum quia *amant* periculum, quod est contra illud Eccli. iii, 27: "Qui amat periculum in illo peribit," sed etiam quia carent verbo veraci seu principio directivo, quod est contra illud Eccli. xxxvii, 20: "Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te;" nam respondetur verbum *verax* apud nos esse ipsum principium reflexum, quod cum pariat certitudinem practicam, nullum incurrimus periculum formaliter peccandi. Præterea, optime potest uterque textus contra probabilioristas, qui eos objiciunt, retorqueri, nisi velint ad damnatum tutiorismum confugere.

Neque dicas 2°. urgeri posse contra probabilistas notam illam regulam juris canonici: "In dubiis pars tutior eligenda est;" nam præter quam quod posset iterum retorqueri argumentum, respondetur in præfata regula agi vel de dubio practico, vel de casibus in quibus finis aliquis est necessario obtinendus.

Neque dicas 3°. probabilistas argui posse imprudentiæ, quia non eligentes opinionem verisimiliorem, non imitantur prudentes illos medicos, qui morbos corporis serio satagunt expellere; nam nullo modo imprudens vocari potest qui, perpensa obligatione, agit postquam certo viderit nullam deformitatem deprehendi in sua actione. Ad exemplum autem respondetur illud ad rem non esse, nam medicus sicut et judex non agunt de licito vel illicito, sed primus quærit *efficacitatem* medii, et alter *veritatem* rei; quæ duo non pendent a principio aliquo reflexo.

Nec objiciat quispiam 4°. amplectendam esse opinionem probabiliorem *utpote veritati propinquiorem;* nam major minorve accessus duarum

Digitized by Google

propositionum contradictoriarum inepte asseritur relate ad veritatem, una enim est vera et altera falsa; utra autem sit vera, utra falsa, nescimus. Major profecto est apparentia veritatis in una quam in altera; utrique assensus præstari potest, sed neutri sine formidine. Imo veritas ex parte minus probabilis stare potest: ideoque et assensus præstitus non est necessarius: et quamvis liceat probabiliorem amplecti, obligatio amplectendi non est affirmanda; licet etiam minus sed vere probabilem amplecti, quia ratio gravis adest dignaque assensu. Nec dixerit quispiam hoc repugnare: repugnat sane in evidentibus in quibus necessario assentitur intellectus, non vero in mere probabilibus in quibus voluntas mentem ad assentiendum determinat.

Nec sufficit 5°. adesse *rationes probabiliores* ut quis asserat hanc obligationem legis nobis imponi, quia quamdiu habetur sola ista major probabilitas in favorem obligationis hæc potest esse vel non esse, ideoque nescitur. "Quod scitur," ut ait Angelicus, "impossibile est aliter esse." Hinc manente solida probabilitate contradictoriæ opinionis, obligatio non potest imponi; est enim incognita. Et obligatio incognita est pro hoc subjecto habenda ut nulla. Porro non vere dici potest necessarium objectum, quod utrum tale sit necne, nescitur. Nempe in hoc consistit vis legis quod necessitatem objecto alicui imponit in ordine ad voluntatem; et sane quando duplex opposita opinio probabilis habetur, hæc ipsa necessitas in incerto manet, ideoque objectum ipsum qua necessarium voluntati proponi nequit.

6°. *Debemus* utique omni conatu humano *tendere ad convenientiam nostrorum actuum* cum sua norma, et hinc diligentia vere rationabili inquirere quænam sit ipsa lex; *debemus* etiam *esse parati ad* ipsam *legem cognitam adimplendam.* Ad hæc enim natura ipsa obligamur. Videlicet obligatio objectiva est effectus legis objectivæ existentis; obligatio autem subjectiva est effectus legis in mente existentis: lex autem scita est lex in mente existens, et hinc obligatio subjectiva est effectus legis scitæ, non autem legis nescitæ. Sed nescita est lex quando oppositæ opiniones probabiles de ea habentur. Ergo non est obligatio subjectiva ulla in casu: seu obligatio incerta est nulla. Tenemur igitur nostros actus conformare cum norma eorum cognita, non autem cum norma nescita.

Nec *Decretum Innocentii XI* d. 26 Junii 1680 datum Probabilismum damnavit, licet hoc multi asseruerint. Hujus Decreti textus genuinus tandem d. 19 April 1902 per secretarium S. Officii evulgatus est: "Facta relatione per Patrem Lauream contentorum in litteris Patris Thyrsi Gonzalez Soc. Jesu SSmo D. N. directis Emi DD. dixerunt: quod scribatur per Secretarium Status Nuntio Apostolico Hispaniarum, ut significet dicto Patri Thyrso, quod Sanctitas Sua benigne acceptis ac non sine laude perlectis ejus litteris mandavit, ut ipse libere et intrepide prædicet, doceat et calamo defendat opinionem magis probabilem, necnon viriliter impugnet sententiam eorum qui asserunt, quod in concursu minus probabilis opinionis cum probabiliore sic cognita et judicata licitum sit sequi minus probabilem, eumque certum faciat quod quidquid favore opinionis magis probabilis egerit et scripserit gratum erit Sanctitati Suæ. Injungatur

Digitized by Google

Patri Generali Societatis Jesu de ordine Sanctitatis Suæ, ut non modo permittat Patribus Societatis scribere pro opinione magis probabili et impugnare sententiam asserentium, quod in concursu minus probabilis cum probabiliori sic cognita et judicata licitum sit sequi minus probabilem; verum etiam scribat omnibus Universitatibus Societatis, mentem Sanctitatis Suæ esse, ut quilibet, prout *sibi libuerit*, libere scribat pro opinione magis probabili et impugnet contrariam prædictam, eisque jubeat, ut mandato Sanctitatis Suæ omnino se submittant." Additur in exemplari S. Officii die 8 Julii 1690: "Renuntiato prædicto Ordine Sanctitatis Suæ Patri Generali Societatis Jesu per Assessorem, respondet se in omnibus quanto citius pariturum, licet nec per ipsum, nec per suos Prædecessores fuerit unquam interdictum scribere pro opinione magis probabili eamque docere." Decretum ipsum continet mandatum singulare et privatum 1°. Patri Thyrso ut ipse libere et intrepide prædicet, doceat . . . opinionem magis probabilem, etc.; 2°. Patri Generali Societatis tum ut permittat idem Patribus Societatis tum ut scribat Universitatibus Societatis mentem Sanctitatis Suæ esse ut quilibet, prout sibi libuerit, libere scribat pro opinione magis probabili etc. Difficultas oritur ex secunda parte præcipue. Serio nempe et constanter Summus Pontifex desideravit ut in Societate Jesu plena esset libertas ad docendum, licitum non esse sequi sententiam faventem libertati adversus legem, nisi operans prius prudenter et probabiliter sibi persuaderet illam esse veram et legi æternæ non contrariam, quam persuasionem habere nunquam poterit, quin auctoritate et ratione vel utraque simul sit ipsi clare verisimilius rem esse licitam et a lege divina permissam. Ex ordine Sanctitatis libertas concessa est Patribus Societatis defendendi sententiam magis probabilem: "quilibet, prout sibi libuerit, libere scribat."

Totus in eo erat hic pater, cum esset subditus, ut persuaderet superioribus "expedire Societati ut in ejus scholis," verbis ipsius utor, "utraque sententia indifferenter legeretur," probabilismus et antiprobabilismus (Monumenta ad Gonzalezii Fundamentum: p. 216): Patribus "liberum relinquere illam" (sententiam Probabilistarum) "vel oppositam tradere" (ibid. p. 214) "ne Societas illam (sententiam probabilisticam) susciperet defendendam communibus studiis" (ibid. p. 214). Libertas concessa abstulit obligationem si qua unquam exstiterit, non defendendi opinionem probabiliorem, non imposuit obligationem defendendi illam, abstulit obligationem defendendi probabilismum non vero libertatem defendendi illum. Ita intellexit ipsa Societas Ordinem Sanctitatis Suæ, cum conderet 18 Congreg. D. 12, vi cujus elucet quod ipsa nec prohibuit nec prohibet sententiam huic contrariam tueri: "in agendo licitum est sequi opinionem minus probabilem faventem libertati relicta probabiliore stante pro præcepto." Imo *si decretum* Innocentii XI *condemnasset probabilismum, non potuisset* Pater Gonzalez, supremum exercens munus in Societate, *hæc scribere* in suo libro de recto usu opinionum probabilium: "Hunc autem tractatum non edo tanquam Præpositus Generalis Societatis Jesu, sed tanquam unus e Societate theologus: nullum e subditis ad ita docendum adstringere intendens, sed omnibus plenam libertatem relinquens, ut in

Digitized by Google

hac gravissima controversia eam partem defendant quam post accuratum studium ex sincero desiderio inveniendi veritatem susceptum solidioribus nixam fundamentis deprehenderint."—Fundamentum Theologiæ Moralis —Romæ an 1694, p. xv, n. 41.

Adde, *si hoc decretum probabilismum confixisset non minus etiam confixit æquiprobabilismum.* Probabiliorismus, in ipso confirmatus, est systema Patris Gonzalez qui admisit "limitationem adhibitam a Patre Esparza, a Patre Terillo," et aliis quibusdam ad usum licitum opinionis minus tutæ in occursu tutioris "esse quidem necessariam et valde utilem ad cohibendum opinionum probabilium abusum; non tamen sufficere; ac ulterius inferebam" ita pergit, "nulli permissum amplecti sententiam minus tutam in occursu tutioris æque vel fere æque sibi verisimilis; atque adeo ad usum licitum opinionis minus tutæ necessarium omnino esse, quod post diligentem veritatis inquisitionem, ipsa citra passionem et culpam appareat operanti sensibiliter et clare verisimilior opposita, atque hac de causa ab ipso judicetur vera judicio absoluto determinativo;" (ibid. XII, n. 36) "imo requiri," ut postea dicit, n. 38, "quod sit notabiliter et clare atque manifeste verisimilior: nam cum parum pro nihilo reputetur, si excessus verisimilitudinis sit exiguus, moraliter erunt opiniones illæ æquales; et tunc non poterit prudenter judicare contractum esse licitum." In Dissertatione septima idem Pater Thyrsus disquirit: "An liceat sequi opinionem probabilem faventem libertati, in occursu opinionis æque probabilis stantis pro præcepto?" De sententia affirmante dicit: "eam falsam esse censeo, et negativam veram et omnino tenendam:" (ibid. p. 134, n. 2) quam quidem negativam et probare et ab objectionibus defendere per plurimas paginas conatur. Notandum præterea "nullam reflexionem posse efficere ut licitum sit sequi opinionem minus tutam, quam quis cognoscit esse directe minus probabilem auctoritate et ratione" (p. 124). Probabiliorismus Patris Thyrsi rejicit et probabilismum et æquiprobabilismum, et favor præstitus Patri Thyrso non minus hunc quam istum configere dicendus est, si quodvis systema destruxit. Benignior sententia eo tempore non tantum erat doctrina plurimorum auctorum Societatis sed etiam omnium fere sacrarum religionum et universitatum, paucis doctoribus exceptis. De ipsa P. Segneri, 8 Junii, 1692, scripsit ad P. Gonzalez: "Tota curia Romana in negotiis plusquam centenis dirigitur hac sententia antiqua; unde ad hanc condemnandam opus esset susdeque mundum vertere." Exemplum hujus praxis Curiæ Romanæ præclarum exstat in Responsis S. Off. 11 Feb. 1661 factis de obligatione denuntiandi confessarios sollicitantes. Solutio datur juxta probabilitatem sententiæ negantis obligationem exsistere; nempe ubi sententia negans est probabilis, non est denuntiandus confessarius; ubi vero hæc sententia non est probabilis, est denuntiandus. Exempla sunto: Domini qualificatores censuerunt, esse *denuntiandum,* et *negativam opinionem non esse probabilem* 1. 5. 8. 9. 13.; esse denuntiandum, *rejecta opinione contraria, quam non esse probabilem censuerunt* 2.; esse denuntiandum et opinionem contrariam *non esse probabilem* 3.; in aliis autem casibus: si sollicitatio fiat extra locum confessionis et absque prætextu confessionis censuerunt negativam *opinionem esse probabilem;* secus si in *confessionario,*

Digitized by Google

seu in loco confessionis 4.; censuerunt negativam opinionem *non carere probabilitate* 6. 7. 14. 15.; quoad utrumque articulum, censuerunt opinionem negativam *esse probabilem* 10.; censuerunt opinionem *negativam esse probabilem* 11.; censuerunt si laus illa seria sit et nihil pravæ intentionis redoleat, *negativam opinionem esse probabilem.* Si vero secus, *non esse probabilem* 12. 16. Et Urbanus VIII, cum quædam facultas peteretur a Lugone pro Missionario in Paraguaria, ait: Responde Lugoni, non videri sibi speciali sua facultate opus esse: sed ubi doctorum sententiæ utrinque probabiles intercederent, sequerentur opiniones pro conditione locorum ac hominum Barbaris favorabiliores.

65. Corollarium. — Si licet sequi opinionem solide probabilem faventem libertati, a fortiori tibi licebit sequi probabiliorem aut probabilissimam, dummodo principio aliquo reflexo proxime innixus certam tibi efformes conscientiam. Cavendum tamen ne onus favendi libertati eo tantum casu, quo id probabilius aut probabilissimum apparet, aliis etiam imponatur, juxta illud Chrysostomi dictum a S. Alphonso relatum: "circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus." — Porro iste est sensus, quo plures probabilistæ affirmant *licitum esse sequi probabiliorismum.* Licitum pariter est æquiprobabilismo uti; at si quis vellet et confessariis et pœnitentibus illud systema qua tale imponere, solvenda ipsi essent omnia argumenta superius allata, quæ non minus contra æquiprobabilistas valent, quam contra probabilioristas.

ARTICULUS IV

DE SPECIALIBUS REGULIS ET APPLICATIONIBUS PROBABILISMI

66. Præter principia generalia quibus theoria probabilismi superius stabilita est, scilicet: *non est imponenda obligatio, nisi de ea certo constet,* vel, *lex dubia non obligat,* recensentur etiam nonnullæ regulæ speciales, quibus ea principia confirmantur, aut in particularibus casibus applicantur. Sunt autem sequentes:

I. *In dubio standum est pro eo, pro quo stat præsumptio.* Ratio est, quia præsumptio efficit certitudinem moralem saltem latam; et in eo tantum sensu intelligi debet principium seu regula citata. Hinc si soleas tali tempore diligenter recitare totum Breviarium, et dubites, an aliquam partem recitaveris, præsumptio tibi favet, et te ab obligatione eam recitandi seu repetendi eximit. Item, si dubites utrum superior juste præcipiat vel dispenset, pro illo stat præsumptio; quia is rationibus tibi incognitis duci potest, vel de cognitis prudenter judicare censetur. Insuper rectus ordo et bonum commune exigunt, ut in tali casu ipsi deferatur.

II. *In dubio judicandum est ex ordinarie contingentibus.* Recidit

Digitized by Google

hæc regula ferme in præcedentem, cum in utraque præsumptio sit ratio ita judicandi. Sed prior latius patet; siquidem præsumptio erui potest non tantum *ex ordinarie contingentibus*, sed etiam ex particularibus circumstantiis.

III. *In dubio standum est pro valore actus.* Regula est juris civilis; sed etiam rebus theologicis communiter applicata. Applicatur autem, si factum principale sit certum, et dubitetur de aliqua circumstantia vel conditione necessaria, aut de modo debito: v. gr., si dubites an cum sufficienti dolore peccatum confessus fueris, vel si dubites, quin possis dubium expellere, utrum rite contraxeris matrimonium, quod certe et bona fide initum fuit, ad iterandam confessionem non teneris, et matrimonium habendum est uti validum.

IV. *In dubio favores sunt ampliandi, et odia restringenda.* Est regula 15, juris canonici in 6, et significat quod in dubio benigniora sunt præferenda. Unde secundum hoc principium, et communiorem interpretationem, hæc statuenda videntur: 1°. Quoties odia et favores separari possunt, odia sunt restringenda, et favores ampliandi, quantum fieri potest quin vis sensui verborum inferatur. 2°. Si odia et favores sint indivisibilia, tum de intentione legislatoris ex ipsius verbis, ex subjecta materia, aut ex adnexis circumstantiis judicandum est. 3°. Si intentio legislatoris determinari clare nequeat, magis attendendum est ad favorem, quam ad odium. *Odiosum* autem hic intelligitur, quidquid tendit ad pœnam, vel lædit jus tertii, aut juri communi opponitur. *Favor* vero seu *favorabile*, quidquid libertati indulget, vel gratiam concedit sine privatorum aut communitatis aut juris ipsius detrimento.

V. *In obscuris quod minimum est tenendum.* Est regula 30, juris canonici in 6, et ita est intelligenda: ubi non constat de vero sensu legis vel statuti, et, inquisitione præmissa, determinari neque ex natura rei, neque ex contextu verborum, aut loci consuetudine, aliave circumstantia potest, interpretatio minus onerosa, seu libertati benignior, admittenda est. Ratio est, quia legislator non censetur velle ultra id obligare, quod clare in lege exprimitur. Hinc in dubio de quantitate pœnæ infligendæ, minima eligenda est. Item, si non certo constet de delicto, reus absolvendus est.

VI. In dubio *facti* valent sequentia axiomata, seu regulæ juris civilis apud omnes receptæ, scilicet: 1°. *In dubio factum non præsumitur, sed demonstrari debet.* Hoc autem intelligendum est de dubio circa actum principalem, v. gr., si dubium sit an quispiam alium percusserit, hoc factum præsumi non debet, sed qui affirmat, debet illud positive probare. 2°. *In dubio præsumitur recte factum; quod de jure faciendum erat.* Hoc intelligendum de dubio circa actum accessorium, supposita certitudine actus princi-

Digitized by Google

palis; si quid enim de jure faciendum erat, aut si ordinarie fieri soleat, aut sit favorabile facienti, præsumitur factum esse. 3°. *In dubio nemo malus præsumitur, nisi probetur.* Hoc valet, quoties agitur de dubio alicujus delicti, quod imputari non debet, nisi de eo certe constet. Cum igitur delicta non præsumantur, malus quisquam non præsumitur, sed probandus est.

VII. *In dubio pars tutior est sequenda.* Est regula juris canonici, quæ habetur in cap. *Illud Dominus, de sent. excomm.*, et in cap. *Ad audientiam, de homic.* Hæc autem regula restringenda est ad casus *dubii practici*, vel ad eos, in quibus finis est necessario obtinendus, nempe ubi probabilitas non removeret periculum, quod lex præcipit omnino cavendum, ut, v. gr., in sacramentis conficiendis, juxta superius dicta, et ex omnibus hucusque expositis compertum est. Si autem extendatur ad dubia speculativa, cessat esse regula seu præceptum, sed est merum consilium. — Cf. S. Alphons. passim, sed præsertim lib. 1, nn. 26 et 99; *Systema Mor.* Obj. 4; et lib. 6, n. 505. — Voit, nn. 38 et seq.

QUÆSITA

67. QUÆR. 1°. *An licitum sit uti probabilitate, non tantum in materia juris positivi humani, sed etiam juris divini et naturalis?*

Resp. *Affirm.*, quia in qualibet materia contingere potest, ut non constet de legis existentia, quoties nempe contra eam militat vera et solida probabilitas; ac proinde de tali lege datur ignorantia vere invincibilis. Porro Deus, auctor legis et principium ordinis naturalis, non censetur velle nos obligare, quando invincibiliter legis existentiam ignoramus. — Cf. Scavini, n. 103.

QUÆR. 2°. *An liceat confessario ad probabilitatem tantum extrinsecam attendere, eique solum inniti in quæstionibus practice solvendis?*

Resp. *Affirm.*, saltem generatim loquendo, et præsertim in quæstionibus quarum solutio magnopere pendet a prudentium æstimatione. Ratio est, quia difficile est aliquid esse *extrinsece* probabile, quin pro eo militet ratio gravis; auctores enim multi et graves ordinarie non docent aliquam opinionem esse vere probabilem, nisi intrinsecas rationes perspexerint. Via igitur hæc profecto parum scientifica est, et theologo vix digna, at brevis est, et tuta dici debet. — Accedit auctoritas S. Pœnitentiariæ, quæ interrogata utrum sit inquietandus confessarius, qui sequitur doctrinam S. Alphonsi, quin rationes ejus perpendat, sed tantum propter ejus auctoritatem, respondit, *nega-*

Digitized by Google

tive; et hoc responsum fuit a Summo Pontifice Gregorio XVI approbatum. — Dixi *saltem generatim loquendo,* quia, si aliquando quis forte detegat errasse auctores etiam multos et graves in asserenda opinionis alicujus probabilitate, tota eorum auctoritas, quantacumque demum sit, totaque illa probabilitas extrinseca jam non efficiet, ut hæc opinio sit illi vere probabilis.

QUÆR. 3°. *Quid sentiendum sit de illo principio probabilistis non paucis familiarissimo: "Qui probabiliter agit, prudenter agit"?*

Resp. Plurimi gravissimique Doctores, qui hoc effato usi sunt, illud usurparunt instar regulæ agendi proximæ, non autem principii, quo veritatem suæ doctrinæ circa probabiles opiniones comprobarent. Certe principium istud falsum est, si habeatur ut principium primarium et quod *per se* sufficiat. Ratio est, quia actio nequit esse prudens vi solius probabilitatis, sed id obtinet ex sola certitudine. Est autem verum, si habeatur tantum, prout ab his doctis viris habebatur, ut corollarium alterius principii primarii, quod sit per se regula ultima agendi, quale istud esse potest: *Lex dubia non obligat;* vel *Non est obligatio, nisi de ea certo constet.*

QUÆR. 4°. *Si dubites utrum alicui obligationi jam satisfeceris, tenerisne adhuc satisfacere?*

Resp. Valde controvertitur et duplex sententia datur.

I^a^. *Sententia affirmat.* Ratio deducitur ex hoc principio communiter admisso: *Non satisfit obligationi certæ per adimpletionem dubiam.* Etenim lex semel existens et imperans jus habet exigendi rigorosam obedientiam, seu indubiam obligationis impletionem. Porro, quando dubitas, vel tantum probabiliter aut etiam probabilius existimas te legem adimplevisse, ipsi rigorose minime satisfecisti. Ergo adhuc te urget et premit, usquedum certo satisfeceris. — Præterea, æquitas postulat, ut id quod libertati concedimus, legi quoque in pari conditione non denegemus: atqui concedimus libertati certæ ut non possit ligari per legem dubiam. Ergo concedendum est legi certæ ut non possit solvi per adimpletionem dubiam. — Tandem, in dubio melior est conditio possidentis; sed lex certo existens possidet contra libertatem, quam sibi obligatam habet; ergo in dubio prævalet contra libertatem. — Ita S. Alphons., nn. 28, et 29, qui hoc loco, pluribusque aliis locis ut, v. gr., lib. 6, n. 477, QQ. ref. ser. 2, nn. 1, 18, etc., videtur plene retractasse quidquid in contrarium scripserat lib. 1, n. 99. *vers. fin.* Magistrum

Digitized by Google

sequuntur fere unanimiter recentiores ejus discipuli: Scavini, n. 87. — Neyraguet, cap. 3, inf. 2. — Gousset, n. 87. — Panzuti, n. 20. — Müller, § 84, reg. 1, etc.

II[a]. *Sententia negat* cum theologis non paucis valde conspicuis. Etenim, aiunt, non est imponenda obligatio, nisi de ea *certo constet*, ut supra de probabilismo dictum est. Porro non constat de obligatione cui jam *probabilius* aut *probabiliter* satisfactum est. Ergo. — Præterea, sicut ex illo principio: *Non est imponenda obligatio, etc.*, eruitur non obligari voluntatem humanam a lege cujus nondum probata est existentia: ita necessario consequitur non obligari eamdem voluntatem, simul ac legis existentia fit incerta; quemadmodum enim obligatio pendet a notitia certa legis, ita etiam continuatio obligationis pendet a continuatione notitiæ ejusdem certæ: atqui lex cui probabiliter satisfactum est probabiliter jam non existit. Ergo.

Quoad axioma, quod objicitur: *Non satisfit obligationi certæ per impletionem dubiam*, respondetur verum esse quoties sermo est de dubio practico vel negativo, non vero si libertati faveat vera et solida probabilitas. Hanc sententiam tenent Suarez, in 3, S. Thom. ad q. 90, disp. 22, sect. 9, n. 6. — Roncaglia, *de Voto*, cap. 2, q. 4; et tract. 2, cap. 5, q. 3, *de Leg.* — Tamburini, *Meth. conf.*, lib. 2, cap. 1, n. 10. — Lugo, *de Pœnit.*, disp. 16, nn. 59 et 60. — Bonacina, *de Integrit. conf.*, disp. 5, q. 5, sect. 2, punct. 2, § 3. — Lacroix, lib. 1, nn. 599 et 600. — Salmanticenses, *de Voto*, cap. 1, n. 145. — etc., etc. — Adde ex castris probabilioristarum Billuart, *de Integrit. conf.*, § 4, et *alios* qui dicunt satis esse si legi probabilius fuerit satisfactum.

Negari non potest hanc sententiam quam Card. de Lugo loc. cit. *communem* vocat, gaudere magna probabilitate extrinseca. Aliunde rationes, quibus innititur efficaces sunt, atque illam vere probabilem efficiunt. — Cf. Baller. not. (a) (b) (c) p. 74.

QUÆR. 5°. *An inter plures opiniones probabiles liceat modo hanc, modo oppositam sequi?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia inter probabiles opiniones nulla datur *formaliter* tutior et securior altera. Omnes enim sunt æque securæ. Non potes tamen, quoad unam et eamdem rem uti simul sententia affirmante et sententia negante probabili, ut ex una, v. gr., commodum reportes, ex alia incommoda quædam tibi præcaveas. *Qui enim sentit commodum, et onus sentire debet,* ut fert regula juris 55 in 6.

Præterea *debeo retinere sententiam*, quam amplexus sum, donec non constat de ejus improbabilitate, quoties *libertas*

Digitized by Google

variandi sententiam *resultat* in *præjudicium* alterius qui eo modo fraudatur jure suo. Adde etiam, superiorem obligantem me ad præceptum obligare me ad retinendam sententiam semel acceptam cujus mutatio impediret præcepti impletionem. Sic, v. gr., die jejunii illicitum esset mane plene me reficere, quia, ut puto, probabilis opinio dicit horam non pertinere ad substantiam jejunii, et meridie iterum plenam refectionem sumere, quia probabile est jejunium esse violatum: nam profecto talis libera facultas mutandi vim ipsam præcepti annullaret. Porro non licet sententiam semel admissam relinquere et aliam amplecti, si, eo quod ita agam, alterutra ex duabus legibus violetur, quamvis non clare constat, utra sit violata. — Cf. Castropal. disp. 2, punct. 2, nn. 2 et 3. — Baller. not. (b) p. 76.

QUÆR. 6°. *Quid sit agendum quando pœnitens sequitur opinionem probabilem sed oppositam confessarii opinioni?*

Resp. Quoniam qui ita agit jure suo utitur, confessarius nequit eum ex hoc capite sine absolutione dimittere. Imo confessario fas non est uti opinione sua probabili ad imponendam obligationem pœnitenti, sive hic sciat sive nesciat jus sibi competere probabilem sententiam sequendi. Si opinio ista pœnitentis est publice probabilis eo difficilius est excusare confessarium qui eum non absolvit: potius suam deponat, relinquens libertatem alteri. — Cf. Baller. n. (a) p. 76.

ARTICULUS V

DE SYSTEMATE ÆQUIPROBABILISMI

68. Paulo fusius agendum hic est de systemate æquiprobabilismi, propterea quod recentes ipsius fautores improbant confessarios, qui renuunt illi adhærere. Ratio autem ipsorum duplex est, intrinseca alia, alia extrinseca. Etenim, aiunt, æquiprobabilismus est sola rationabilis et recta agendi norma, quia cum principiis recte consonat, et omnia incommoda evitat; præterea nefas est a doctrina S. Alphonsi vel latum unguem recedere. Hæc ultima ratio, ut patet, manifeste supponit S. Doctorem Alphonsum certo fuisse æquiprobabilistam. Tria igitur hic sunt breviter examinanda.

(*a*) Utrum verum sit æquiprobabilismum esse solam rationabilem et rectam agendi normam.

(*b*) Utrum historice certum sit S. Alphonsum fuisse æquiprobabilistam.

Digitized by Google

(*c*) Utrum nefas sit, positis necessariis conditionibus, vel latum unguem a S. Alphonso recedere.

Antequam tribus hisce quæstionibus respondeatur, recolendum est quod supra n. 53 diximus, scilicet duas esse partes æquiprobabilismi, prout hodie ab ipsius fautoribus propugnatur. Dicunt enim 1°. requiri æqualem vel fere æqualem probabilitatem in favorem opinionis, quæ stat pro libertate, præ illa quæ stat pro lege, ut a vi legis eximaris. Dicunt 2°, æquiprobabilismum applicari tantum cum dubium versatur circa *existentiam* legis, nam si versatur circa cessationem legis, pro lege semper standum erit. Porro adnotavimus loco citato, et hic iterum repetendum est, secundam hanc partem respicere applicationem systematis, sed non principium ejus fundamentale; siquidem dum plures probabilistæ eam requirunt, aliqui probabilioristæ, quos inter Billuart, eam respuunt. Quare id quod æquiprobabilistæ primo loco statuunt circa æqualitatem probabilitatis, id solum substantiale est ipsorum systemati, et de eo solum hic agetur. Hisce prænotatis, videamus num certa sint tria illa assumpta.

69. I. — Rationabilis et recta agendi norma illa profecto censeri debet, juxta quam nullum incurritur periculum peccandi formaliter, et difficultatibus omnibus satisfit: atqui quisquis agit juxta probabilismum non solum periculum evitat cujuscumque peccati formalis, sed etiam difficultates omnes quæ objiciuntur optime solvere potest, prout ex iis quæ supra dicta sunt manifeste patet. Ergo probabilismus est rationabilis et recta agendi norma, ac proinde falsum est hanc dotem competere soli æquiprobabilismo. — Hoc argumentum abunde sufficeret ad scopum quem hic intendimus; sed præstat ulterius procedere: siquidem omnia argumenta quæ superius contra probabilioristas allata sunt, non minus urgeri possunt contra æquiprobabilistas. Et re quidem vera urgeri potest

(*a*) Argumentum ex ratione. Nam vel æquiprobabilistæ admittunt solemne illud principium *legem incertam non obligare*, vel non admittunt. Si primum, quomodo probabunt tum tantum legem esse incertam, cum contra illam militat æqualis vel fere æqualis probabilitas? Nonne vera et solida probabilitas, ubicumque adest, certitudinem perimit oppositæ sententiæ? Si alterum, respondendum ipsis esset rationibus quibus principium illud innititur.

(*b*) Urgeri potest argumentum ex auctoritate. Nam dicta illa Patrum et Scholasticorum, nullo facto discrimine, applicari debent opinioni probabili cujuscumque gradus, tenui tantum excluso: siquidem nuspiam apud eos sermo est de opinione

Digitized by Google

æqualiter vel quasi æqualiter probabili. Neque dicas eos loqui de hac æqualitate quasi implicite et æquivalenter; nam respondetur nullam existere gentem, nullumque esse dictionarium in quo adjectivum *æquale* idem valet ac *verum* et *solidum*.

(*c*) Urgeri potest præsertim argumentum ex consectariis. Etenim, nonne eadem haberetur gravissima difficultas et pro confessariis et pro pœnitentibus? Profecto eadem; nam æquiprobabilistæ non secus ac probabilioristæ exigunt et exigere debent judicium illud comparativum, quod pauci admodum efficere valent, quodque causa est illius difficultatis.—Nonne pariter perpetua esset fluctuatio doctrinæ? Num omnes confessarii ita æquo modo dispositos atque libratos habent mentis oculos, ut circa eamdem quæstionem eamdem sibi faciant opinionem? Quare S. Alphonsus, *Dissert.* edit. an. 1755, n. 17, ita contra probabilioristas arguit: "Talis apparentia (majoris scilicet probabilitatis) nequit regulam certam operandi constituere, dum multipliciter fallere potest. Non enim raro aliqua opinio quæ alicui probabilior apparet, alicui minus probabilis apparebit: imo sibimetipsi opinio quæ heri minus probabilis erat, hodie probabilior apparebit."—Et rursus, ibid. n. 42: "Aliqua opinio quæ mihi est probabilior, minus probabilis sæpe aliis erit, et ideo lex esset particularis pro iis tantum quibus illa opinio probabilior appareret. Sed hoc utique esset contra naturam legis, quæ ad commune bonum debet esse necessario universalis et universim proposita, ne populus qui ad illam observandam tenetur, sæpius divisus sit et perplexus circa veritatem amplectendam, dum quisque concionator aut confessarius ex opinionum diversitate juxta suum sensum sæpe fideles instrueret." Porro si vocem *probabilior* a S. Doctore hic adhibitam mutes in vocem *æquiprobabilis*, egregiam habes condemnationem æquiprobabilismi ex fluctuatione doctrinæ ex eo promanantis.

Neque dicas hoc incommodo probabilistas etiam premi. Nam respondet S. Doctor, ibid. n. 43: "Nec valet dicere quod sequendo benignam sententiam, etiam difformitas intercedere potest, cum eadem opinio alicui probabilis videri possit, alteri improbabilis. Non negatur hoc accidere posse, sed semper verum erit, quod cum aliqua opinio pollet solida probabilitate, et certo gravi nititur fundamento, ipsa apud maximam partem sapientium probabilis existimabitur; idque jam satis erit ad conservandam universalem uniformitatem observantiæ legis, non obstante quod apud aliquem particularem illa non sit probabilis; id enim quod raro accidit, universalem conformitatem non aufert. Hoc tamen certe non evenit circa æstimationem opinionum probabiliorum (*in nostro casu æquiprobabilium*); quia cum major vel minor probabilitas pendeat a

Digitized by Google

moralibus motivis, nempe a judicio et ponderatione rationum, quas alii deducunt ex uno principio, alii ex alio, non raro sed communiter accidit, quod quæ uni est validior, alteri debilior appareat."—Cf. Baller. not. (a) p. 60.

70. II. — Examinandum nunc est utrum historice verum sit S. Alphonsum fuisse æquiprobabilistam. Id quidem affirmant æquiprobabilistæ, at hujusmodi affirmatio mole ipsa sua ruit; nam si ita res se haberet, jam sequeretur illam agendi normam, quam dicunt esse unice rectam, ignotam fuisse in Ecclesia Dei per plura sæcula, nec ante S. Alphonsi ætatem inventam, quod quantis incommodis et absurdis consectariis scateat nemo est qui non videat. Vel igitur dicendum æquiprobabilismum non esse illud rectissimum agendi systema, prouti jactitant, vel S. Alphonsum non esse ipsius parentem. Magis tamen veritatem assequetur, et S. Doctoris honorem vindicabit, qui æquiprobabilismum rejiciens propter rationes nuper allatas, negabit insuper S. Alphonsum fuisse æquiprobabilistam. Etenim,

Certum est 1°. *S. Alphonsum in quæstionibus particularibus solvendis esse simplicem probabilistam;* nam quoties videt veram et solidam probabilitatem militare contra legem, casum solvit in favorem libertatis.

Certum est 2°. ipsum *expresse docere*, et mira eruditione confirmare speculativa *omnia principia, quibus*, fatentibus ipsis adversariis, *tota* veluti *substantia probabilismi continetur*, nempe: "neminem ad aliquam legem servandam teneri nisi illa ut certa ei manifestetur;—non posse legem incertam, certam obligationem inducere;—legem dubiam non obligare," etc. — Cf. *Moral. Systema*, nn. 63 et 69.

Certum est 3°. S. Doctorem *non docuisse systema* aliquod *novum*, sed illum probabilismum explicasse et vindicasse quem tradiderant universim Scholastici ætatis antiquioris. Hoc constat tum quia hos Scholasticos vocat sæpe auctores nostros, magistros nostros, Doctores nostræ sententiæ, tum ex iis quæ habet in *Apologia contra Patuzzi* "ego nunquam volui nec volo nova systemata cudere," tum præsertim ex *Dissert.* ubi ait: "Sinamus contrarios clamare, quod nostra sententia sit nova, et nunquam prioribus sæculis audita. Veritas est, quod olim nunquam hæc quæstio in terminis expressis agitata fuit; sed anno 1577 primum discussa fuit a Barthol. Medina, qui benignam sententiam expresse docuit, et hæc ab eo tempore communissime, ut ipsi adversarii fatentur, fuit amplexata."

Certum est 4°. S. Alphonsum *diserte docuisse probabilismum simplicem.* Nam *Dissert.* juxta Neap. edit. an. 1755, postquam ad "ambiguitates," ut inquit (n. 1), "et æquivocationes" vitandas præmisit hanc "probabilioris" opinionis definitionem: "Probabilior est ea quæ nititur fundamento graviori, sed etiam cum prudenti formidine oppositi, ita ut contraria sit etiam vere probabilis, seu graviter verisimilis, licet minus": dein, ibid. n. 3, scribit: "Ultimam benigniorem et communissimam sententiam proban-

Digitized by Google

dam aggredimur: nempe licitum esse uti opinione probabili etiam in concursu probabilioris pro lege, semper ac illa certum et grave habeat fundamentum."—De qua thesi deinde, ibid. n. 52, hoc profert judicium: "Nostra sententia, nempe quod liceat sequi opinionem probabilem pro libertate, relicta probabiliori, est longe probabilior sive probabilissima, imo moraliter seu lato modo certa. Id patet ex argumentis supra expositis. . . . Hæc argumenta singula quidem valent moralem certitudinem nostræ sententiæ ostendere, tanto magis simul conjuncta."—Concedunt porro vel ipsi adversarii, quinimo contendunt S. Doctorem nunquam mutasse sententiam. — Cf. Baller. not. (c) p. 64.

Certum est 5°. S. Doctorem ab anno 1762 *formulam systematis mutatam proposuisse* eamque ad finem usque vitæ exquisita cura expolitam defendisse. Cf. *Opusculum circa usum opinionum æque probabilium; Theologia Moralis*, Edit. 7, 8, 9; *Litteræ*, Mart. 28, 1767; Maii 25, 1767; Nov. 1768; Aug. 8, 1769. "Dico primo, si opinio, quæ stat pro lege videatur certe probabilior, ipsam omnino sectari tenemur; nec possumus tunc oppositam quæ stat pro libertate amplecti." n. 54, Ed. 9. Lector consulat litteras circa hanc rem modo enumeratas et inveniet rationem perpetuo recurrentem; nempe quia lex in eo casu est sufficienter promulgata. Edit. 6 et 7: "Dico *certe* quia cum opinio pro lege est certe et sine ulla hæsitatione probabilior, tum opinio illa non potest esse nisi notabiliter probabilior. Et in eo casu opinio tutior non erit jam dubia (intelligendo de dubio stricte sumpto), sed est moraliter seu quasi moraliter certa; saltem dici nequit amplius stricte dubia, cum pro se certum habeat fundamentum quod ipsa sit vera. Unde tunc fit quod opinio minus tuta, quæ certo fundamento caret, remaneat aut tenuiter aut saltem dubie probabilis respectu tutioris; adeoque non est prudentia sed imprudentia velle eam amplecti." n. 55.—Cf. *Homo Apostolicus*, n. 31.—"Quoties enim intellectui diserte apparet veritatem multo magis stare pro lege quam pro libertate tunc voluntas nequit prudenter et sine culpa parti minus tutæ adhærere:" *Theol. Mor.* Ed. 6 et 7, n. 55. "Quæ (minus probabilis) in meo judicio nullo modo est probabilis:" —Litt. Mart. 28, 1767. "Dico tertio quod duabus æquiprobabilibus opinionibus concurrentibus, quamvis opinio minus tuta teneri non possit, quoniam, ut diximus, sola probabilitas (nota, sola probabilitas) haud firmum præbet fundamentum ad licite operandum; tamen opinio illa quæ stat pro libertate cum æquali potiatur probabilitate ac opposita quæ stat pro lege, grave quidem immittit dubium, an existat lex, quæ actionem prohibeat ac proinde sufficienter promulgata minime dici potest; ideoque dum eo casu promulgata non est, nequit obligare; tanto magis quod lex incerta non potest certam obligationem inducere."—*Theol. Mor.* Ed. 9, n. 56.

Indubium videtur esse 6°. *opinionem certo probabiliorem posterioris formulæ non esse opinionem probabiliorem prioris formulæ;* et opinionem *minus* probabilem *posterioris* formulæ *non* esse opinionem *minus* probabilem *prioris.* Ita formula posterior probatur; quia opinio certe probabilior pro lege . . . non potest esse nisi notabiliter probabilior. Et eo casu opinio tutior non erit jam dubia (stricte dubia) sed est moraliter certa.

Ita autem formula prior probatur; quando duæ adsunt opiniones altera magis altera minus probabilis, tunc non fit comparatio inter veritatem et falsitatem ita ut si minus probabilis eligitur non ideo præferatur falsitas veritati: sed comparatio fit inter duas apparentes veritates, quarum licet una videatur major quam altera, utraque tamen videtur magna ita ut utraque possit esse vera: qua de re eodem tempore quo opinio probabilior apparet verisimilius vera apparet verisimiliter falsa et opinio opposita apparet probabiliter vera. Hinc opinio probabilior non potest dici opinio vera: alias opinio probabilior esset veritas manifesta, quod repugnat, cum veritas manifesta sit proprie scientia, non opinio. — *Dissertatio* an. 1755, n. 17.

Falsum igitur est dicere quod opinio probabilior sit moraliter certa respectu ad minus probabilem. . . .

Quia opinio probabilior non est moraliter certa nisi tam excedat probabilitatem alterius, ut hæc improbabilis appareat, vel saltem tenuiter probabilis. Secus vero si adhuc grave motivum retinere videatur, quod vera esse possit. — Ib. n. 13.

"Nec valet dicere quod cum apparet probabilior aliqua opinio, tum illa major probabilitas legem declarat, scientiamque legis exhibet: nam scientia, ut cuique patet, importat certam notitiam de existentia legis, opinio autem etiam probabilior, cum non removeat prudentem formidinem oppositam, est toto cœlo diversa a scientia, quæ omni prudenti formidine exclusa præ se fert certitudinem. Quando igitur in aliqua quæstione non adest scientia legis, tum lex vel non adest, vel saltem non obligat." — *Dissert.* 1755, n. 33.

Igitur in posteriore formula "certe probabilior, notabiliter probabilior" sententia est moraliter certa: in priore formula probabilior opinio non est moraliter certa: in posteriore formula opinio minus probabilis certo fundamento caret, remanet aut tenuiter aut saltem dubie probabilis, est sancto Doctori nullo modo probabilis: e contrario in priore formula opinio "minus probabilis," quia hæc opinio gravi sua probabilitate minime destituitur, non est improbabilis dicenda. Igitur sicut certum esse videtur opinionem "certe probabiliorem" posterioris formulæ distingui ab opinione probabiliore prioris, ita pariter certum esse videtur opinionem minus probabilem posterioris toto cœlo distingui ab opinione minus probabili prioris.

Difficultati ex eo ortæ quod major probabilitas elidat minorem et hæc eo ipso evadat improbabilis, reponit: "At recte respondent aa. nostri, falsum esse majorem probabilitatem elidere minorem, nisi quando illa major probabilitas ex eodem principio hauriatur, vel nisi opinio probabilior habeat pro se tam convin-

Digitized by Google

cens argumentum, ut contraria vere improbabilis, vel non amplius graviter et certo probabilis videatur."—*Dissert.* 1755, n. 13. Opinio probabilior non est moraliter certa, nisi tam excedat probabilitatem alterius, ut hæc improbabilis appareat vel saltem tenuiter probabilis.

In hac *Dissertatione* S. Doctor duplicem opinionem probabiliorem distinguit, unam nempe qua opposita vere improbabilis vel saltem tenuiter probabilis evadat: alteram vere probabiliorem quæ non elidit probabilitatem oppositæ sed eam, utpote gravi nitentem fundamento, propria sua vi relinquit. De hac altera agit in *formula priore, Dissertatione* 1755. Et sane affirmare S. Doctorem in uno eodemque censu omnem habere opinionem probabiliorem est ipsius clarissima verba rejicere, id quod patet ex hoc ipso loco.

Certum est 7°. *Sanctum Doctorem* ad *probandam suam sententiam de æquiprobabilibus opinionibus eos auctores ad unum ferme omnes citare quos citaverat ad probandam sententiam de liceitate actionis juxta opinionem minus probabilem in concursu probabilioris:* imo certum est eum provocare *ad easdem eorumdem citationes*, ut probet sententiam de æquiprobabilibus ad quas provocaverat probans sententiam de minus probabili opinione in concursu probabilioris.

Lectorem remittit S. Doctor ad Opusculum *de usu moderato opinionum æquiprobabilium. Mor. Sys.* n. 79. In hoc autem opusculo anno 1765 edito ad probandam suam sententiam, citat auctores centum et triginta sex circiter: et addit: nec credi potest quod per tot annos in quibus communis erat hæc eorum sententia, dereliquisset Deus Ecclesiam suam permittendo ut pastores et oves communiter sequerentur doctrinam falsam et detestabilem, ut eam vocant adversarii. Hæc S. Alphonsus in opusculo isto, cp. V. 6.

In Dissertatione a. 1755 citat ex his centum et triginta auctoribus octoginta et tres; eademque loca utrobique laudantur. Jam age hi octoginta tres auctores citantur ad probandam sententiam benigniorem et communissimam, "nempe licitum esse uti opinione probabili etiam in concursu probabilioris pro lege semper ac illa certum et grave habeat fundamentum," n. 3: "nequit . . . negari quod spatio centum annorum circiter vel saltem usque ad medietatem sæculi XVII (ut iidem contrarii fatentur) benigna sententia ab omnibus DD. recepta est," n. 9: "anne putabimus Deum tunc temporis Ecclesiam deseruisse permittendo hoc errore tam pernicioso (ut ipsi clamitant) fideles undique *decipi?*" Profecto igitur posterior formula S. Alphonsi non differt in doctrina a priore formula. Nam octoginta et tres isti auctores, quorum plurimi

Digitized by Google

classici sunt, jam mortui, inter annum 1755 et annum 1765 non mutarunt suam sententiam; nec loca allata eadem diversam fundunt significationem: et certo doctrina erat clara et perspicua: nempe licitum est uti opinione probabili etiam in concursu probabilioris pro lege, semper ac illa certum et grave habeat fundamentum; et hæc doctrina communis erat per eosdem centum annos, nec erat erronea. Ideoque de sua doctrina S. Alphonsus in utroque stadio anno 1755, 1765 et deinceps, practice dicit: Mea sententia est sententia horum auctorum; ex iisdem locis constat; est communis. Igitur sententia contenta in utraque formula non differt: est una et eadem: estque hæc: licitum est sequi opinionem probabilem etiam in concursu probabilioris pro lege semper ac illa certum et grave habeat fundamentum. Et si hæc sententia non est vera et quidem in obvio sensu verborum, ratiocinium S. Alphonsi hanc conclusionem exigit: auctores errarunt isti, loca citata falsam continent doctrinam, et Deus Ecclesiam dereliquit.

8°. Sanctus antesignanus Ecclesiæ, ut ipsa arma adversariis suis arriperet dissertationem scripsit dissertationi *antiquo stylo et terminologia antiqua* evulgatæ substituendam in libro suo, *Homo Apostolicus*. *Lit.* Nov. 20, 1769. Imo de nova emendatione Theologiæ Moralis, ait Nov. 27, 1777:

"Certus sum, juxta modum cogitandi nunc vigentem, recentem hanc Moralem magis acceptam fore magisque antiqua requisitam." Primo ad omnem ambiguitatem auferendam et accusationem laxismi arcendam, in nova sua formula dicit: "si opinio, quæ stat pro lege, videatur certo probabilior, ipsam omnino sectari tenemur": "Ad licite operandum sola non sufficit probabilitas, sed requiritur moralis certitudo de honestate actionis": "Duabus æquiprobabilibus concurrentibus," opinio quæ stat pro libertate, cum æquali probabilitate ac opposita quæ stat pro lege, grave quidem immittit dubium an existat lex, quæ actionem prohibeat, ac proinde sufficienter promulgata minime dici potest, ideoque dum eo casu promulgata non est, nequit obligare, etc.

9°. Jam age, ex historia istius temporis colligitur 1°. probabilistas laxitatis fuisse insimulatos, ac si dicerent sufficere ad agendum contra legem quodvis fundamentum quantumvis leve pro sententia in favorem libertatis; hanc accusationem jugiter contra eos fuisse motam: 2°. *Modum* loquendi theologorum istius temporis fuisse distinctum, saltem quod sensum vocis "probabilioris" attinet, a modo communi: "Præclare tamen animadvertit cl. P. Gazzaniga, non hic dici sententiam probabiliorem eam quæ aliquem etiam parvum et minimum habeat super alteram probabilitatis excessum: in moralibus enim, ut ait S. Thomas, quod parum est, quasi nihil accipit ratio, sed eam quæ multis gradibus alteri antecellit in probabilitate." —Luby, *Theol. Mor.* 1, p. 191. "Ego non contendi nec contendo nova systemata cudere," ait S. Alphonsus, "et bene novi nullum

Digitized by Google

probabilistam solidæ doctrinæ ut licitum tradere usum opinionis tenuiter vel dubie probabilis. Sed quia multi probabilistæ indiscriminatim dicunt licere sequi opinionem minus probabilem quando habet aliquod fundamentum a ratione vel ab auctoritate, idcirco volui distinguere statuendo quod non liceat sequi opinionem minus tutam, quando notabilis et certus est excessus probabilitatis pro tutiore, quia tunc opinio minus tuta non potest dici certo probabilis, neque lex in tali casu dubia dubio stricto: quando autem excessus parvus et dubius est pro opinione quæ stat pro lege, tunc opinio quæ stat pro libertate bene vocari potest æquiprobabilis." Jamvero tum temporis theologi qui in concursu duarum opinionum æque probabilium, quarum altera favet legi ac tuta est, altera libertati et non tuta dicitur, docent non tutam quæ libertati favet contra legem licite posse eligi relicta tutiore etiam in eo casu ubi hæc sit probabilior, vocantur, teste Luby (ibid.), "probabilistæ benigni": qui contra eos totis viribus se opponunt, audiunt probabilioristæ vel antiprobabilistæ.

S. Alphonsus ad mortem usque sequutus est egregios auctores Societatis Jesu cujus fata sibi suæque gloriosæ Congregationi non sine ratione pertimescere poterat. Jansenistæ, probabilioristæ, rigoristæ eum Societatis amicum impetebant. Ferme solus Jansenismum et rigidiorem sententiam catholicorum debellavit et profligavit. Juvenis, senex, incomparabilis Ecclesiæ erat defensor contra omnes hostes. Sanctus fortis evicit. Ambiguam formam mutando arma manibus inimicorum eripuit. Non poterant eum laxismi accusare. Adhibuit eorum modum loquendi, claris distinctionibus introductis, ne veritas quidpiam pateretur. Ipsi eum ut probabilistam insecuti sunt probabilioristæ. Laxismum a sua sententia repulit. Uno eodemque censu habuit, uti de facto historice sæpe est, sententiam probabilem et æquiprobabilem. Reliquit utpote perpetuo obnoxium dicteriis determinativum "minus": solide probabilem nunquam reliquit. En verba hujus viri, Ecclesiæ Doctoris: "Credo me jam demonstrasse . . . principium: 'Lex dubia non obligat;' nam ut S. Thomas et omnes theologi affirmant, lex non sufficienter promulgata non obligat. Quando duæ opiniones probabiles sibi invicem opponuntur non est lex quæ promulgatur sed dubium utrum lex existat. Quando ergo duæ opiniones sunt æquiprobabiles, lex non obligat, quia est dubia." Litt. ad Patrem Blasucci, Nov. 1768. Major et minor istius syllogismi sunt apud S. Alphonsum usitatissimæ. Sed conclusio est de æquiprobabilibus. An dicemus S. Doctorem in logica errasse? Absit. Practice in eodem censu sententiæ æquiprobabiles et probabiles sunt. Hinc concludit S. Doctor morale suum systema, II, 82: "Deinde concluditur quod nisi opinio quæ stat pro lege sit aut certa aut certe probabilior, prout ab initio diximus, eam sequi non tenemur." Repetitis vicibus sententia certe etc. probabilior est ab ipso nuncupata sententia moraliter certa. Hoc est systema Sancti Doctoris: Si sententia est vel certa vel moraliter certa, tunc teneris eam sequi: in omnibus aliis casibus liber es. Aliæ nempe omnes sententiæ pro usu habendæ sunt ut æquiprobabiles. Neque admittimus S. Alphonsum habere probabiliorem sententiam qua talem ut obligatoriam, quia perpetuo in omni epocha exigit scientiam, ut quis teneatur lege. Proba-

Digitized by Google

bilioritas qua talis non dat nisi opinionem. Sed potest accidere in practicis, ut quamvis non sit evidentia absoluta, tanta sit vis argumenti ex una parte, ut exsulet ex alia solida probabilitas. Et hæc sententia est moraliter certa. Forsitan in hac nostra explicatione Magni Doctoris erramus: sed etiamsi erremus ab ipso non recedemus, nisi accepta paterna sua benedictione.

71. III. — Quoniam ex iis, quæ nuper dicta sunt, certum non est, ut minus dicam, S. Alphonsum fuisse æquiprobabilistam, superfluum hic videri posset examinare utrum nefas sit vel latum unguem ab ipsius doctrina recedere; nam etiamsi huic quæstioni affirmative responderetur, nequit exinde argumentum desumi ad systema æquiprobabilismi confessariis omnibus imponendum. Etenim nefas magnum et intolerabile esset normam aliquam agendi aliis imponere propterea quod huic normæ magna favet auctoritas, quando de ipsa existentia hujus auctoritatis magnopere dubitatur. Utile tamen erit quid hac de re tenendum sit breviter innuere propter particulares quasdam quæstiones inferius solvendas.

Maximam esse auctoritatem S. Doctoris Alphonsi in rebus moralibus, eamque regulariter sufficere ad solvendum a lege, nemo est inter hodiernos probabilistas, qui vel negat vel ignorat. Dixi *regulariter*, quia excipi semper debet casus quo habeatur argumentum aliquod absolute certum in contrarium, prouti scimus accidisse circa obligationem *denuntiandi confessarium consentientem mulieri sollicitanti in confessione.* Nam de hac obligatione ex una parte S. Doctor ait *probabiliorem* videri sententiam quæ illam negat, et ex alia decretum aliquod S. Inquisitionis a Benedicto XIV solemniter approbatum in Const. *Sacramentum Pœnitentiæ,* sed S. Alphonso prorsus incompertum, exigit denuntiationem fieri. — Verum si quis ex diversis approbationibus et encomiis S. Doctoris operibus datis inferre vellet, in nullo unquam casu licitum esse viro theologo ab aliqua ejus opinione quæ ligat recedere, cum vel solida ratio vel gravis aliorum Doctorum auctoritas suadeat illam severiorem esse, et dummodo debita cum moderatione fiat, is profecto neque mentem S. Sedis in approbandis scriptis Sanctorum assequeretur, neque principia ipsa et praxim S. Doctoris recte intelligeret aut applicaret. Etenim mens S. Sedis non est ut per illam formulam "nihil reprehensione dignum" et alias hujusmodi, scripta Sanctorum et Ecclesiæ Doctorum tantam habeant approbationem, ut unaquæque sententia illorum scriptorum hoc ipso *vera* esse dicenda sit; nam hoc esset veluti illorum libros *canonizare,* quod neque de S. Alphonso aut S. Thoma factum est, neque unquam fiet. Ita prorsus rem se habere Benedictus XIV fuse ostendit, et ipse S. Alphonsus practice confirmavit;

Digitized by Google

nam in quæstionibus particularibus solvendis non semel, relicta sententia S. Thomæ, alteri adhæsit innixus aliorum Doctorum auctoritate, solidisque, prouti ipsi videbantur, rationibus, quamvis approbationes scriptorum S. Thomæ præclarissimæ omnino fuerint et prorsus singulares. Imo et ipsa Sacra Pœnitentiaria ad quæsitum: "Utrum sacræ theologiæ Professor opiniones, quas in sua Theologia Morali profitetur Beatus Alphonsus Ligorio, sequi tuto possit ac profiteri"? respondit, 5 Julii 1831, "AFFIRMATIVE, quin tamen inde reprehendendi censeantur, qui opiniones ab aliis probatis auctoribus traditas sequuntur." — Cf. Bened. XIV, *de Servor. Dei beatif. et Beator. canoniz.* lib. 2, cap. 34. — Baller. vol. 2, not. (a) p. 549. — *Revue des sciences ecclés.* vol. 16, p. 302; et vol. 30, pp. 340 et 411. — *Études relig.* etc. vol. 4, p. 78. — Bouquillon, nn. 309 et seq.

Digitized by Google

St. Thomas. Law is an ordinance of the practical reason for the common good, promulgated by him who has a care of society.

TRACTATUS III

De Legibus

PARS PRIMA

DE LEGIBUS IN GENERE

CAPUT I

DE NATURA ET PROPRIETATIBUS LEGIS

72. Lex definitur a S. Thoma, 1–2, q. 90, art. 4. "*Quædam rationis ordinatio ad bonum commune, et ab eo qui curam communitatis habet promulgata.*" — Dicitur 1°. *ordinatio*, quia lex imponitur per modum regulæ et mensuræ qua actus humani ordini subjiciuntur; 2°. *rationis*, quia ista ordinatio non debet esse violenta sed procedere a recta ratione; 3°. *ad bonum commune*, quia finis legis saltem immediatus et directus est prospicere communitati; 4°. *ab eo qui curam habet communitatis*, quia ferre leges est actus jurisdictionis; 5°. *promulgata*, quia regula nequit ordinare nisi per applicationem, et applicatio hujus regulæ fit per promulgationem. Hinc sequitur:

1°. Multiplex adesse discrimen *legem* inter et *præceptum*. Differunt enim 1°. *ratione jubentis*, quia legislator est semper persona publica, præcipiens vero potest esse persona privata; 2°. *ratione subjecti*, quia lex fertur in communitatem, præceptum etiam in personam privatam; 3°. *ratione finis*, quia quamvis ultimatim bonum singulorum redundat in communitatem, et viceversa, directe tamen et immediate lex respicit bonum commune, præceptum bonum privatum; 4°. *ratione loci*, quia lex afficit territorium, præceptum vero personas, atque, ut aiunt, *ossibus hæret;* 5°. *ratione durationis*, quia præceptum cessat morte præcipientis, lex vero viget etiam defuncto legislatore.

Digitized by Google

2°. Sequitur, proprietates seu conditiones legis humanæ in eo consistere ut sit 1°. *possibilis* id est accommodata moribus et circumstantiis personarum, etc.; 2°. *honesta*, id est nihil statuens rectæ rationi aut divinæ legi positivæ repugnans; 3°. *utilis*, scilicet apta ad bonum commune procurandum; 4°. *justa*, id est secundum normam justitiæ distributivæ; 5°. *promulgata*, id est applicata communitati ad actiones dirigendas.

3°. Leges instituuntur cum promulgantur. Ita Codex can. 8 § 1. Cf. C. 3 D 14; c. l. X, I. 5.

73. Lex multiplici modo distinguitur; est enim:

1°. *Divina* vel *humana*, prout Deum aut hominem auctorem immediatum habet.

2°. *Naturalis* vel *positiva*; prout natura ipsa rationali. vel actu positivo legislatoris intimatur.

3°. *Ecclesiastica* vel *civilis*, prout a potestate ecclesiastica, vel civili fertur.

4°. *Moralis* vel *pœnalis* vel *mixta*, prout sub sola culpa, vel sub sola pœna, vel sub utraque simul obligat.

5°. *Affirmativa* vel *negativa*, prout præcipit actus positionem, vel illam prohibet. Hinc dicitur etiam *præceptiva* vel *prohibitiva*.

6°. *Prohibens* simpliciter vel *irritans* vel *permittens*, prout actum illicitum tantum, aut invalidum reddit, vel agentem prohibet inquietari.

Irritantes aut inhabilitantes eæ tantum leges habendæ sunt, quibus aut actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse vel æquivalenter statuitur (Can. 11).

7°. *Favorabilis* vel *odiosa*, prout beneficium seu favorem concedit, vel onus aut gravamen infert.

8°. *Scripta* vel *usu servata*, prout mandato scripto fertur, vel sola consuetudine introducitur et servatur.

9°. Lex *personalis* vel *territorialis* prout personam directe et dein territorium, vel territorium directe et dein personam respicit.

A law is not presumed to be personal but rather

§ 2. **Lex non præsumitur personalis, sed territorialis, nisi aliud constet** (Can. 8).

territorial unless the law indicates that it is to be considered personal

Potest tamen esse et territorialis et personalis, cujus exemplum perspicuum erat caput *Tametsi* Concilii Tridentini.—

Can 11
Those laws only are to be considered invalidating or inhabilitating which explicitly or equivalently state that an action is null and void, or that a person is incapable of acting.

Digitized by Google

CAPUT II

DE AUCTORE LEGIS SEU DE LEGISLATORE

74. Legislator dicitur superior, cui sive independens ac suprema, sive subordinata potestas inest leges ferendi pro communitate, in quam habet jurisdictionem.

Dico 1°. *Ecclesia potestatem habet condendi leges, quæ ad finem ipsi proprium conducunt.* Ratio est, quia Ecclesia est perfecta societas in suo genere, ac proinde debet posse providere suo regimini, quod obtinet per potestatem legislativam. Argumenta positiva fusius traduntur a Canonistis.

Dico 2°. *Qui supremam tenent potestatem in societate civili, possunt condere leges, quæ ad finem temporalis felicitatis conducunt.* Nam potestas ferendi leges est medium necessarium ad societatem conservandam. Ergo debet illi inesse cui competit suprema auctoritas in eam.

QUÆSITA

75. Quær. 1°. *Quinam in Ecclesia leges condendi facultate polleant?*

Resp. Papa, Concilium generale, Episcopi, et Concilia particularia.

1°. *Papa seu Pontifex Romanus pro tota Ecclesia.* Ipsi enim dictum est in persona Petri: "Pasce agnos meos, pasce oves meas." Joan. xxi, 15 et 16.—Vox autem *pascere* idem significat ac gubernare et regere.

2°. *Concilium generale* itidem *pro tota Ecclesia.* Concilium enim generale juridice constat ex omnibus totius mundi Episcopis a Papa convocatis, et ex Romano Pontifice, supremo totius Ecclesiæ capite, cujus auctoritate decreta ejus necessario confirmanda sunt. Ergo plenissimam habet in universam Ecclesiam jurisdictionem.

3°. *Episcopi pro diœcesi.* Constat ex illo Act. xx, 28: "Vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei."

§ 1. Episcopi sunt Apostolorum successores atque ex divina institutione peculiaribus ecclesiis præficiuntur quas cum potestate ordinaria regunt sub auctoritate Romani Pontificis (Can. 329).

§ 1. Ius ipsis et officium est gubernandi diœcesim tum in spiritualibus tum in temporalibus cum potestate legislativa, iudiciaria, coactiva ad normam sacrorum canonum exercenda.

* The bishop has the right and the duty to govern the diocese in spiritual affairs as well as in temp[oral] and has this and legislative, judicial and coe[rcive] power which must be exercised according to [the] laws of the sacred canons.

Digitized by Google

* The law of the bishop begin to bind immediately when promulgated unless he provides otherwise in the same laws: The manner of promulgated is determined by the bishop himself

§ 2. Leges episcopales statim a promulgatione obligare incipiunt, nisi aliud in ipsis caveatur; modus autem promulgationis ab ipsomet Episcopo determinatur (Can. 335).

Ideoque et leges simpliciter ferre etiam extra synodum nec audito capitulo potest. Ipsi enim tribuenda est præcipua omnium rerum agendarum auctoritas. Abbas vel Prælatus *nullius* easdem potestates ordinarias . . . habet quæ competunt episcopis in propriis diœcesibus. — Cf. Can. 323, § 1.

Vicarii et Præfecti Apostolici iisdem juribus et facultatibus in suo territorio gaudent quæ in propriis diœcesibus competunt episcopis. Cf. can. 294; 323, § 1; 198, § 11. De Administratoribus Apostolicis vide canones 312–318.

Archiepiscopi vero et Patriarchæ leges ferre nequeunt pro diœcesanis suffraganeorum, quia non sunt eorum superiores proprie dicti, quamvis lites ad se delatas dirimere possint.

4°. *Concilia particularia pro provincia.* Etenim si Episcopi seorsim sumpti leges pro diœcesibus statuere valent, similiter et in Concilio, sive plenario totius nationis sive provinciali, leges pro natione vel provincia constituere possunt. De his conciliis novus Codex ita decernit:

§ 1. Absoluto Concilio plenario aut provinciali, præses acta et decreta omnia ad Sanctam Sedem transmittat, nec eadem antea promulgentur, quam a Sacra Congregatione Concilii expensa et recognita fuerint; ipsimet autem Concilii Patres designent et modum promulgationis decretorum et tempus quo decreta promulgata obligare incipiant.

§ 2. Decreta Concilii plenarii et provincialis promulgata obligant in suo cuiusque territorio universo, nec Ordinarii locorum ab iisdem dispensare possunt, nisi in casibus particularibus et iusta de causa (Can. 291).

Confirmatio vero Synodorum per Apostolicam Sedem duobus modis sedulo distinguendis fieri potest: in forma communi, vel in forma specifica. In *forma communi*, qua eorum statuta, neque absolute approbantur, neque a fortiori sanciuntur auctoritate Apostolica, sed promulgari dumtaxat permittuntur; in *forma specifica*, qua, præmisso diligenti examine, eorum decreta *motu proprio* atque *ex certa scientia* confirmantur ab Apostolica Sede, ideoque naturam induunt legis pontificiæ quoad eos ad quos diriguntur. — Cf. Bened. XIV, *de Synod. diœc.* lib. 13, cap. 5, n. 11; et lib. 12, cap. 5, n. 13. — Nec tamen transmissio ad S. Congreg. Conc. et multo minus confirmatio per Sedem Apostolicam necessaria est pro statutis Synodi diœcesanæ.

Digitized by Google

Unicus est in Synodo legislator Episcopus, ceteris votum tantum consultivum habentibus; unus ipse subscribit synodalibus constitutionibus; quæ, si in Synodo promulgentur, eo ipso obligare incipiunt, nisi aliud expresse caveatur (Can. 363).

QUÆR. 2°. *An statuta Conc. Plen. Balt. II dicenda sint approbata in forma communi, vel potius in forma specifica?*

Resp. Dicendum videtur *ea approbata fuisse tantum in forma communi.* Nam approbatio quam receperunt, neque ipsis data fuit ex certa scientia eaque personali Summi Pontificis, neque adhibitis formalitatibus requisitis pro forma specifica. Hoc constat ex Litt. S. Pontificis Pii Papæ IX, ad Patres Concilii, ubi dicitur: "Quod attinet ad acta memorati Concilii . . . congruum de iisdem actis a Nostra Congregatione Fidei Propagandæ præposita accipietis responsum." — Cf. *Acta Conc. Plen. Balt. II*, p. cxxxv. — Constat etiam ex decreto S. Congr. de Propag. Fide pro recognitione Concilii, p. cxxxvi. — Cf. Smith, *Elem.*, vol. 1, n. 74.

QUÆR. 3°. *An idem dicendum sit de statutis Conc. Plen. Balt. III?*

Resp. *Affirm*, ut colligitur ex Decreto *recognitionis*, quod ipsius Concilii actis præmittitur. Etenim dicitur ibi quod "Emi Patres Sacro Consilio Christiano Nomini Propagando præpositi in generalibus comitiis habitis diebus 17, 24, 27 et 31 mensis Augusti, nec non die 5 Septembris anni 1885, diligenti inquisitione adhibita, atque omnibus accurato studio debitaque judicii maturitate pensatis, Decreta ejusdem Concilii expenderunt et, nonnullis emendationibus ac modificationibus adjectis, eadem ut ab omnibus ad quos spectat inviolabiliter observentur, recognoverunt." — Deinde additur: "Hanc autem S. Congregationis sententiam Summo Pontifici Leoni XIII, a R. P. D. Dominico Jacobini ejusdem S. Congregationis Secretario in Audientia diei 10 Septembris 1885 relatam, Sanctitas Sua benigne approbare dignata est, et super his præsens Decretum expediri mandavit."

QUÆR. 4°. *An leges condere possint Administrator Diœcesis, sede vacante, Prælati Regularium, et Abbatissæ seu Monialium Superiorissæ?*

Resp. 1°. Administrator diœcesis vacantis omnes et solas facultates habet quæ Vicario Capitulari competunt, ideoque sicut in hunc ita in illum transit ordinaria episcopi jurisdictio

Digitized by Google

in spiritualibus et temporalibus, exceptis iis quæ in jure expresse sunt eidem prohibita. Hinc nihil innovare aut abrogare potest, sed tantum Diœcesim gubernare juxta leges jam existentes. Attamen statuta quæ pro circumstantiis necessaria essent, ut leges jam latæ vigorem habeant, ferre potest. — Cf. S. Alphons. n. 104. — Cf. Can. 431, § 2; 435, § 1, 2, 3; 436.

Resp. 2°. *Capitula seu Congregationes generales et Prælati Regularium* veras leges condere valent, intra limites suæ jurisdictionis, juxta proprias Ordinis constitutiones. Habent enim statuta a summo Pontifice approbata, quæ illis hanc facultatem tribuunt.

Resp. 3°. *Abbatissæ* vel *Superiorissæ Monialium* non possunt leges proprie dictas ferre, cum jurisdictionis ecclesiasticæ non sint capaces. Possunt tamen exigere in conscientia obedientiam circa res præceptas, vel circa ea quæ ad profectum Monialium juxta regulas conducunt. Habent enim *jus præcipiendi tum ex voto obedientiæ* a subditis emisso, tum ex *necessitate disciplinæ,* quæ in communitate servari debet.

CAPUT III

DE OBJECTO LEGIS

76. Objectum legis, generatim, est quidquid lex præcipere vel prohibere potest. Hinc objectum legis esse possunt omnes et soli actus quorum positio vel omissio favet bono communi.

De objecto legis ita loquitur Summus Pontifex Leo XIII: "Ex hominum legibus aliæ in eo versantur quod est bonum malumve natura atque alterum sequi præcipiunt, alterum fugere, adjuncta sanctione debita:" istiusmodi decreta nequaquam ducuntur ab hominum societate sed potius ipsi hominum societati antecedunt onminoque sunt a lege naturali. "Juris igitur naturalis præcepta hominum comprehensa legibus, non vim solum habent legis humanæ sed præcipue illud multo altius multoque augustius complectuntur imperium quod ab ipsa lege naturæ et a lege æterna proficiscitur."

"Alia vero civilis potestatis præscripta non ex naturali jure statim et proxime sed longius et oblique consequuntur, resque varias definiunt de quibus non est nisi generatim atque universe cautum. Sic suam conferre operam cives ad tranquillitatem prosperitatemque publicam natura jubet: quantum operæ, quo pacto, quibus in rebus non natura sed hominum sapientia constituitur. Jamvero peculiaribus hisce vivendi regulis prudenti ratione inventis, legitimaque potestate propositis lex humana proprii nominis continetur. Quæ quidem lex ad finem communitati propositum cives universos conspirare jubet, deflectere prohibet; eademque quatenus

Digitized by Google

pedisequa et consentiens est præscriptionibus naturæ ducit ad ea quæ honesta sunt, a contrariis deterret." "Eorum qui præsunt non in eo sita est libertas, ut imperare temere et ad libidinem queant, quod pariter flagitiosum esset et cum summa etiam reipublicæ pernicie conjunctum, sed humanarum vis legum hæc debet esse, ut ab æterna lege manare intelligantur nec quidquam sancire, quod non in ea veluti in principio universi juris contineatur." — Litt. Encycl. *Libertas.*

QUÆSITA.

77. Quær. 1°. *An actus jam positi possint esse objectum legis?*

Resp. *Negat.*, juxta vulgare axioma: *lex non respicit retro.* Ratio est, quia lex *non* se *extendit ad actus præteritos* ratione culpæ, quæ, absente lege, nulla fuit, neque ratione pœnæ quæ consequitur culpam, neque ratione rescissionis, nisi in aliquo casu a lege expresso. Præterea, ista *retroactio* induceret magnam perturbationem in societate. — Cf. Scav. n. 218. — Consonat Constitutio Statuum Fœderatorum; nam art. I, sect. ix, n. 3, habetur: "No *ex-post-facto* law shall be passed;" et art. I, sect. x, n. 1: "No State shall pass any *ex.post-facto* law, or law impairing the obligation of contracts."

Leges respiciunt futura, non præterita, nisi nominatim in eis de præteritis caveatur (Can. 10).[1]

C. 13. X, I. 2. Ita reapse C. 4. I. 15 in VI° non solum ad futura, sed etiam ad præterita et adhuc pendentia negotia canonem ecclesia extendit.

Quær. 2° *An actus heroici cadant sub lege humana?*

Resp. Generatim, et exclusa *prævia acceptatione,* non videntur cadere sub lege, quia vires humanas excedere moraliter censentur, atque adeo hujusmodi lex non posset dici *possibilis. Nec dicas* hanc rationem æque valere pro lege divina; nam cum Deus aliquem actum heroicum præcipit, vires simul confert et roborat per gratiam. — Dixi 1°. *generatim,* quia aliquando, exigente bono communi, actus heroici præcipi possunt a lege humana; sic v. gr. *milites vigiles* nequeunt stationem deserere, etiam imminente periculo vitæ. — Dixi 2°. *exclusa* prævia *acceptatione,* quia *præceptum non* reputatur moraliter *impossibile* pro *paucis, qui* illud sponte *recipiunt;* sic v. gr. Ecclesia præcipit Monialibus perpetuam clausuram.

Quær. 3°. *An lex humana possit præcipere actus mere internos?*

[1] Cf. Addenda, p. 1093, n. 26.

Digitized by Google

Resp. Lex *civilis* certe *non* potest, tum quia de internis judicare nequit, tum quia sine his actibus finis proprius illius legis obtineri potest. Verum *controvertitur an* lex *ecclesiastica* possit, et sententia quæ negat probabilior est, saltem extrinsece. — Cf. S. Thom. 1-2, q. 100, art. 9. — S. Alphons. n. 100. — Suarez, *de Leg.* lib. 4, cap. 12.

Idem dicendum de actibus internis qui *per accidens* conjuncti sunt cum externis, uti esset, v. gr., vera devotio in danda eleemosyna. *Illi autem actus* interni qui cum externis conjuncti sunt *necessario*, sive tanquam *forma* ut, v. gr., consensus voluntatis in contractibus, sive tanquam *causa*, v. gr., desiderium nocendi in homicidio, possunt quidem cadere sub lege humana, sed *indirecte* tantum. — Cf. S. Alphons. ibid.

Quær. 4°. *An cadant sub lege humana actus externi quidem sed occulti?*

Resp. *Affirm.*, quia actus *occulti* natura sua non differunt ab aliis; et præterea possunt judicari *per sententiam*, uti hæresis occulta quæ non effugit censuram. — Cf. S. Alphons. ibid.

Quær. 5°. *An confessarius actus mere internos injungere possit?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, tum quia hoc exigit munus dirigendi pœnitentem in via salutis, tum quia confessarius Christum ipsum repræsentat et divinam ejus potestatem participat. — Cf. Voit, n. 163. — Scav. n. 217, et notam ad n. 209, edit. Paris.

Subject of Test Dec 10 8 1899 p 08

CAPUT IV

DE SUBJECTO LEGIS

PRINCIPIUM

78. *Omnis homo nascitur et remanet subjectus legi naturali; at lege humana ligantur soli subditi, modo sint rationis habitualiter compotes.* Ratio *primi* est, quia, ut ait S. Thomas, 1-2, q. 91, art. 2 — "lex naturalis nihil aliud est quam participatio legis æternæ in rationali creatura;" ergo ubicumque invenitur rationalis creatura ibi adest subditus legis naturalis. Ratio *secundi* autem est, quia lex humana nequit ferri nisi per actum jurisdictionis, qui tantum in subditos potest exerceri. Ratio *tertii* tandem est, quia homines usu rationis habitualiter carentes, legibus dirigi nequeunt.

Digitized by Google

79. Resolves. — 1°. Non licet provocare infantes et amentes ad rem intrinsece malam, quia cum naturam rationalem habeant, lege naturali in *actu primo* seu radicaliter obligantur; ideoque formaliter peccant qui eos ad blasphemias aut turpitudines inducunt. — Cf. Sanchez, lib. 1, *Decal.* cap. 10. — Reuter, n. 167.

2°. *Licet,* diebus prohibitis, *dare* carnes edendas *perpetuo amentibus,* aut *infantibus* nondum usum rationis adeptis; *non* autem amentibus ad breve tempus, *nec* ebriis aut dormientibus. Ratio discriminis est, quia primi nullo modo subjiciuntur legi humanæ, secundi autem subjiciuntur. — Cf. S. Alphons. n. 155.

3°. **Legibus mere ecclesiasticis non tenentur qui baptismum non receperunt, nec baptizati qui sufficienti rationis usu non gaudent, nec qui, licet rationis usum assecuti, septimum ætatis annum nondum expleverunt, nisi aliud iure expresse caveatur** (Can. 12).

Vide etiam can. 859, § 1; 906; 1099, § 2; 1254, § 1.

4°. *Hæretici, schismatici et quicumque alii baptizati,* etsi non catholici, *legibus ecclesiasticis per se tenentur,* quia perdurat in eis fundamentum subjectionis, quod est character baptismatis; attamen, *per accidens,* in praxi non videntur peccare, quia fere nesciunt se ex conditione sua ad servandas has leges teneri, etiamsi forte necessitatem et obligationem ingrediendi catholicam Ecclesiam jam cognoscant. Imo *probabile etiam videtur* hæreticos materiales, uti censentur plurimi ex nostratibus, nullo modo adstringi quibusdam saltem legibus ecclesiasticis, iis nempe, quæ sanctificationem animarum respiciunt, ut legibus festorum et jejunii, non quia Ecclesia non possit, sed quia *rationabiliter putatur nolle* eos ligare. — Cf. Mazzella, *de Eccles.* disp. 3, art. 10. n. 567. — Tarquini, *Jur. Eccl. Publ. Inst.* nn. 63 et 65. — Kenrick, tract. 3, part. 1, n. 28.

5°. Excommunicati, quamvis de Ecclesia ejecti fuerint, Ecclesiæ legibus adstringuntur quoad actus qui eis non interdicuntur; secus enim ex malitia sua commodum reportarent.

6°. **§ 1. Legibus generalibus tenentur ubique terrarum omnes pro quibus latæ sunt.**

§ 2. Legibus conditis pro peculiari territorio ii subiiciuntur pro quibus latæ sunt quique ibidem domicilium vel quasi-domicilium habent et simul actu commorantur, firmo præscripto can. 14 (Can. 13).

Hic ratione rei necessitatis ponimus quæ in Codice de domicilio habentur. Plurima enim pendent ex bene percepta notione ipsius.

Digitized by Google

7°. **§ 1. Domicilium acquiritur commoratione in aliqua parœcia aut quasi-parœcia, aut saltem in diœcesi, vicariatu apostolico, præfectura apostolica; quæ commoratio vel coniuncta sit cum animo ibi perpetuo manendi, si nihil inde avocet, vel sit protracta ad decennium completum.**

§ 2. Quasi-domicilium acquiritur commoratione uti supra, quæ vel coniuncta sit cum animo ib manendi saltem ad maiorem anni partem, si nihil inde avocet, vel sit reapse protracta ad maiorem anni partem.

§ 3. Domicilium vel quasi-domicilium in parœcia vel quasi-parœcia dicitur parœciale; in diœcesi, vicariatu, præfectura, non autem in parœcia vel quasi-parœcia, diœcesanum (Can. 92).

Jam admittitur nunc domicilium diœcesanum. Difficultas olim connexa cum conditione de animo jam evanescit, posita clausula, *vel sit protracta* ad decennium completum vel ad majorem anni partem.

8°. Codex etiam determinat domicilium diversarum personarum:

§ 1. Uxor, a viro legitime non separata, necessario retinet domicilium viri sui; amens, domicilium curatoris; minor, domicilium illius cuius potestati subiicitur.

§ 2. Minor infantia egressus potest quasi-domicilium proprium obtinere; item uxor a viro legitime non separata, legitime autem separata etiam domicilium (Can. 93).

9°. Pari modo determinatur per domicilium, etc., quis sit parochus.

§ 1. Sive per domicilium sive per quasi-domicilium suum quisque parochum et Ordinarium sortitur (Can. 94).[1]

Domicilium et quasi-domicilium amittitur discessione a loco cum animo non revertendi, salvo præscripto can. 93 (Can. 95).

Multiplex est applicatio horum canonum ad diversos casus, præsertim matrimoniales.

QUÆSITA

80. QUÆR. 1°. *An Clerici teneantur legibus civilibus?*

Resp. *Affirm., exceptis illis quæ repugnant eorum statui,* vel alicui *immunitati* ecclesiasticæ *adhuc vigenti.* Ratio est, quia Clerici sunt pars communitatis politicæ, et ab illa multa commoda suscipiunt. Quare Apostolus, Rom. xiii, 1, ait: "Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit." — Ad

[1] Cf. Addenda, p. 1087, n. 1.

Digitized by Google

hæc verba addit S. Joan. Chrysostom.: "Ergo etsi Apostolus esses, etsi Evangelista, etsi Propheta, etsi quivis alius; neque enim hæc subjectio subvertit pietatem." — Cf. Scav. n. 221.

Dixi 1°. *exceptis illis quæ repugnant eorum statui;* nam status est de jure divino, et leges quæ juri potiori opponuntur nequeunt obligare.

Dixi 2°. *vel alicui immunitati ecclesiasticæ adhuc vigenti.* Immunitas est quædam exemptio ab Ecclesia concessa vel personæ vel loco vel rei sacræ. Ergo leges civiles quæ huic exemptioni opponuntur *per se* non obligant, quia lædunt jus ordinis superioris. Verum sæpe Ecclesia vel *expresse* vel *tacite* non urget has immunitates, et tunc leges civiles nativam efficaciam sortiuntur.—In hac regione paucæ admodum urgeri possunt immunitates; præcipuæ sunt: *localis* qua profani quidam actus non permittuntur exerceri in locis sacris, et *realis* qua, alicubi tantum, bona ecclesiastica a tributis eximuntur. — Relate ad immunitatem fori, attendenda sunt quæ habet *Conc. Plen. Balt. III*, n. 155, sed præsertim Codicis can. 120, 2343.

QUÆR. 2°. *An pueri teneantur ad leges ecclesiasticas statim ac usum rationis adepti sunt, licet septennium nondum expleverint?*

Resp. *Neg.*, Legibus mere ecclesiasticis non tenentur nisi aliud jure expresse caveatur. Cf. Can. 12. — Cf. S. Alphons. *de tertio præc. Decal.* n. 270. — Lacroix, 676. — Reuter, n. 167.

QUÆR. 3°. *An peregrini teneantur legibus sui territorii?*

Antequam quæstioni respondeatur, dicendum est *quid veniat nomine* incolæ, advenæ, peregrini et vagi:

Persona dicitur: *incola*, in loco ubi domicilium, *advena*, in loco ubi quasi-domicilium habet; *peregrinus*, si versetur extra domicilium et quasi-domicilium quod adhuc retinet; *vagus*, si nullibi domicilium habeat vel quasi-domicilium (Can. 91).

Resp. *Neg.*, generatim loquendo,

§ 1. Peregrini;

1°. Non adstringuntur legibus particularibus sui territorii quandiu ab eo absunt, nisi aut earum transgressio in proprio territorio noceat, aut leges sint personales (Can. 14).

Porro lex non præsumitur personalis sed territorialis, nisi aliud constet, Can. 8, § 2. — Cf. S. Alphons. n. 156; et *Hom. Ap.* n. 39. — Lacroix, n. 683. — Elbel, n. 370. — Scav. n. 222.

QUÆR. 4°. *An peregrini teneantur legibus loci in quo versantur?*

Digitized by Google

Resp. Peregrini non adstringuntur **legibus territorii in quo versantur, iis exceptis quæ ordini publico consulunt, vel actuum sollemnia determinant** (Can. 14).[1]

3°. **At legibus generalibus tenentur, etiamsi hæ suo in territorio non vigeant, minime vero si in loco in quo versantur non obligent** (Can. 14). Legibus etiam quoad contractus, quoad delicta, quoad ea quæ sunt necessaria ad bonum commune tenentur. —Cf. S. Alphons. n. 156.

QUÆR. 5°. *Quibusnam legibus teneantur vagi?*

Resp. **§ 2. Vagi obligantur legibus tam generalibus quam particularibus quæ vigent in loco in quo versantur** (Can. 14).

81. Resolves. — 1°. Si in tuo territorio sit jejunium, et eodem die pergas ad locum ubi non est jejunium, potes vespere cœnare. Imo probabiliter potes etiam jentare, et ratio est, quia jejunium est quid individuum.

2°. Mane existens in loco ubi non est jejunium, non teneris jejunare, etsi circa meridiem reversurus sis domum, ubi est jejunium. Domi tamen teneris abstinere si est dies etiam abstinentiæ.

3°. Si in tuo territorio sit speciale festum de præcepto et in alium locum, ubi non sit festum, profecturus sis, non teneris audire Missam ante discessum, modo perventurus sis extra locum ubi viget præceptum, antequam tempus obligationis cesset. Ratio est, quia præceptum non obligat ut expectes.

4°. Tenentur peregrini *omnibus legibus communibus eo loco vigentibus;* etsi in suo territorio essent abrogatæ, vel per dispensationem hic et nunc non obligarent. Ratio est, quia subsunt legislatori communi, et absentes non gaudent proprii territorii privilegio. Sic Cubanus commorans in hac regione tenetur ad abstinentiam die Veneris.

5°. Probabiliter non tenentur *peregrini ad legem particularem alicujus loci* servandam, *etiamsi eadem* lex particularis in *suo* territorio *vigeat.* Ratio est, quia nec tenentur legibus patriæ, quia absunt; nec legibus loci in quo versantur, quia, utpote peregrini, illis non subjiciuntur. — Cf. S. Alphons. nn. 156 et 157; et *Hom. Ap.* nn. 39 et seq. — Lacroix, n. 686.[1]

CAPUT V

DE PROMULGATIONE LEGIS

82. Promulgatio est publica legis denuntiatio facta a legitima auctoritate ad obligationem in subditos inducendam.

[1] Cf. Addenda, p. 1087, n. 2; p. 1094, n. 27.

Digitized by Google

Dico 1°. *Promulgatio est omnio necessaria ut lex inducat obligationem.* Ratio est, quia lex, ut obliget, debet intimari voluntati, quod fit per promulgationem. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 90, art. 4. — S. Alphons. n. 96.

§ 1. Leges instituuntur, cum promulgantur (Can. 8).

Dico 2°. *Promulgatio sine notitia legis sufficit ad obligandum in foro externo,* quia legis rite promulgatæ notitia generatim præsumitur. *In foro autem interno, notitia legis insuper requiritur,* quia nemo peccare potest sine obligationis cognitione.

Dico 3°. *Ex natura rei sufficit, ut lex promulgetur in aliqua præcipua civitate,* seu in tali loco, *unde ad notitiam communitatis pervenire possit,* et statim *obligat ac promulgata fuerit;* sed in praxi attendendum est ad consuetudinem receptam, vel ad statuta particularia variorum locorum. Quare ait Kenrick: "apud nos, promulgata censetur lex statim ac lata fuerit, exceptis nonnullis Statibus, in quibus viginti, triginta vel sexaginta dies elabantur necesse est antequam vim habeat." — Cf. Kenrick, tract. 6, n. 8, cum notis adjectis.

QUÆSITUM

83. QUÆRES: *Quomodo promulgentur leges Pontificiæ et Episcopales?*

Resp. Quoad 1um. **Leges ab Apostolica Sede latæ promulgantur per editionem in** *Actorum Apostolicæ Sedis commentario officiali,* **nisi in casibus particularibus alius promulgandi modus fuerit præscriptus; et vim suam exserunt tantum expletis tribus mensibus a die qui** *Actorum* **numero appositus est, nisi ex natura rei illico ligent aut in ipsa lege brevior vel longior vacatio specialiter et expresse fuerit statuta** (Can. 9).

Quoad 2um. **§ 2. Leges episcopales statim a promulgatione obligare incipiunt, nisi aliud in ipsis caveatur; modus autem promulgationis ab ipsomet Episcopo determinatur** (Can. 335, § 2).

CAPUT VI

DE ACCEPTATIONE LEGIS

84. Acceptatio legis est submissio, qua subditi, saltem quoad majorem et saniorem partem, formaliter vel virtualiter legem acceptant.

Digitized by Google

Dico 1°. *Per se, lex, quoad vim obligandi, nullo modo pendet ab acceptatione populi;* secus enim simul cum superioris potestate corrueret omnis legum auctoritas, atque adeo totius ordinis socialis subversio sequeretur. Constat etiam ex propositione 28, ab Alexandro VII damnata, quæ sic se habet: "Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam."

Dico 2°. *Per accidens quandoque lex non acceptata non obligat ratione taciti vel expressi consensus superioris, aut ratione privilegii vel consuetudinis toleratæ.* Constat ex praxi in variis casibus atque ex consensu communi theologorum. — Cf. S. Alphons. n. 138.

QUÆSITA

85. Quær. 1°. *An obliget lex, si major et sanior pars populi eam non acceptaverit?*

Resp. Si major et sanior pars populi, *propter rationabilem causam,* legem *ad tempus* non acceptet, eo fine ut a Principe obtineat ejus dispensationem vel abrogationem, tunc *ex benigna interpretatione haberi poterit obligatio* legis tanquam *suspensa,* usquedum res componatur. Si e contra, lex absolute et pro semper, sine ullo ad Principem recursu, a majore et saniore populi parte rejiciatur, *peccant non acceptantes,* quoadusque lex fuerit per legitimam desuetudinem abrogata: non enim ab eorum voluntate pendet ut lex obliget vel non obliget, secluso tamen casu, quo lex ideo non acceptatur quia intrinseco aliquo vitio laborat. *Interim minor pars,* quæ parata est ad legem observandam statim ac a majori parte acceptabitur, *probabilius* non peccat, per se loquendo, dum ejus observationem omittit; quia non censetur Princeps velle a paucioribus observari cum magno eorum incommodo, quod a pluribus non est acceptatum. — Cf. S. Alphons. nn. 137 et 139. — Suarez, lib. 3, cap. 19, n. 13. — Salmant. cap. 1, n. 107.

Quær. 2°. *An obliget lex in dubio an sit acceptata?*

Resp. *Affirm.*, quia præsumi debet acceptata, nisi de contrario constet: *Præsumitur enim factum, quod de jure faciendum erat,* juxta regulam juris supra relatam, n. 66. — Cf. S. Alphons. n. 97.

Quær. 3°. *An Episcopi possint leges pontificias non admittere?*

Resp. . . . Negandum est. Etenim Episcopi licet principes sint in suis ecclesiis Romano tamen Pontifici, immediato Christi

Digitized by Google

Vicario in terris totiusque Ecclesiæ capiti et gubernatori, subjiciuntur. Ei igitur parere debent et sic exemplum obedientiæ propriis subditis præbere, legem pontificiam promulgando et ejus observantiam in diœcesi sua procurando. Excipe tamen si graves obstant rationes: tunc enim non tantum possunt sed debent Episcopi has rationes S. Sedi exponere, deinde vero ejus definitioni acquiescere tenebuntur. Vide Bened. XIV, *de Synod diœces.* lib. 9, c. 8.

CAPUT VII

DE OBLIGATIONE LEGIS

Obligatio legis duplici modo potest considerari, scilicet in se ipsa, et quoad satisfactionem; de utroque hic breviter dicetur.

ARTICULUS I

DE IPSA VI OBLIGATIONIS

86. Dico 1°. *Lex quælibet veram inducit obligationem, saltem ad pœnam;* in hoc enim a consilio lex differt, quod hanc impune pro lubito suo posthabere subditus non possit.

Dico 2°. *Lex humana quælibet in conscientia coram Deo per se obligare potest;* ratio est, quia superiores a Deo constituti sunt cum potestate præcipiendi. Hinc ait Apostolus, Rom. xiii, 2: "Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt."

Dico 3°. *Lex obligat sub gravi aut sub levi pro gravitate materiæ aut circumstantiarum, vel finis a superiore specialiter intenti.* Lex autem affirmativa obligat *semper*, sed non *pro semper;* lex negativa vero obligat tum *semper*, tum *pro semper*, id est pro singulis momentis.

Dico 4°. *Lex divina positiva et humana non obligant generatim cum incommodo valde gravi, seu cum gravi nocumento, quod per accidens observationi legis conjunctum sit.* Constat ex jure naturali et canonico, ex praxi Ecclesiæ, et consensu omnium.

Dico 5°. Leges, etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio iuris non urgent; in dubio autem facti potest Ordinarius in eis dispensare, dummodo agatur de legibus in quibus Romanus Pontifex dispensare solet (Can. 15).

Digitized by Google

QUÆSITA

87. Quær. 1°. *An legislator possit præcipere sub levi in materia gravi?*

Resp. *Affirm.*, saltem probabilius, quia quantitas obligationis pendet ab ejus voluntate, sicut lex ipsa. *Nequit tamen obligare sub gravi in materia levi,* quia tunc deesset proportio; *nisi materia* levis quidem in se, *gravis* evadat *ratione finis* vel *circumstantiarum.* — Cf. S. Alphons. n. 143.

Quær. 2°. *Quænam materia legis censenda sit gravis vel levis?*

Resp. Colligendum id est 1°. ex verbis ipsis legis; 2°. ex gravitate pœnæ inflictæ; 3°. ex interpretatione ipsius; 4°. ex ejus objecto, fine et circumstantiis. Sic, v. gr., grave est pro celebrante Missam, si omittat infundere in calicem aliquot guttulas aquæ; leve erit, si die jejunii unciam panis manduces extra refectionem' — Cf. S. Alphons. n. 144. — Lacroix, n. 663.

Quær. 3°. *An gravis sit violatio legis in re levi ex contemptu?*

Resp. *Affirm.*, si contemptus afficiat *directe* legislatorem *formaliter* talem, quia contemnitur ipsa auctorias, ex qua leges vim obtinent. At peccatum grave non erit, si contemptus respiciat tantum materiam ut levem *in se*, aut si quis legem transgrediatur ex incuria, ira, aut alia ejusmodi causa. — Cf. S. Alphons. n. 142.

Quær. 4. *An lex in præsumptione fundata semper obliget?*

Resp. Leges latæ ad præcavendum periculum generale, urgent, etiamsi in casu peculiari periculum non adsit (Can. 21).

Lex autem *fundata* in præsumptione *facti non obligat, si* factum revera non subsistat, quia præsumptio cedit veritati. — Cf. S. Alphons. nn. 100, 150.

ARTICULUS II

DE MODO SATISFACIENDI OBLIGATIONI LEGIS

PRINCIPIUM

88. *Quamvis ad satisfaciendum legi non requiratur intentio implendi præceptum, et multo minus intentio obtinendi finem præcepti; requiritur tamen intentio faciendi id quod præcipitur, si lex est affirmativa, non autem si est negativa, vel affirmativa qui-*

Digitized by Google

dem, sed hujusmodi ut per eam simplex effectus alicujus actionis, non autem actio ipsa intendatur. Ratio *primi* est, quia ad satisfaciendum sufficit obedientia materialis, ut loquuntur theologi, scilicet ponere actionem quæ præcipitur. Ratio *secundi,* tum quia, ut fert axioma desumptum ex Angelico Doctore: *Finis præcepti non cadit sub præcepto;* tum quia per simplicem adimpletionem præcepti sufficienter obtinetur finis a legislatore intentus. Ratio autem *tertii* est, quia cum lex imponatur hominibus, ipsius impletio debet esse actio humana. Demum, ratio *quarti* et *quinti,* quia tunc legislator non intendit nisi vel omissionem operis, vel materialem tantum positionem effectus, v. gr., restitutionem, quam ille etiam qui dormit valet facere. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 100, art. 9. — S. Alphons. nn. 162, 163, 164 et 165.

89. Resolves. — 1°. Satisfacit, qui audit Missam, ignorans illam hac die esse præceptam, vel qui cognoscit quidem obligationem, sed intendit tantum hic et nunc devotioni satisfacere, cum proposito aliam Missam audiendi.

2°. Non vero satisfacit, qui opus voti vel juramenti ponit, intendendo *expresse non* satisfacere; nam a promittentis voluntate pendet, ut talis obligatio maneat.

3°. Non satisfacit, qui omnino coactus Missæ interest; talis enim actus, ob defectum voluntatis, non est humanus. Secus, si metu tantum quis inducatur, ut, v. gr., famulus metu domini, puer metu matris, etc.

4°. Satisfacit qui peccat in ipsa adimpletione legis, modo actus sit honestus in se et tantum malus ex circumstantia extrinseca, ita ut substantia rei præceptæ ponatur; quia *præceptum imperat solam actus substantium, non autem modum.* Hinc satisfacit, qui dum Missam audit cogitationibus vanæ gloriæ vel luxuriæ occupatur. Non satisfit tamen præcepto confessionis vel communionis, per confessionem vel communionem sacrilegam, quia tunc ipsa substantia actus præcepti, id est, confessio peccatorum deletiva, vel communio, quæ spiritualiter pascat animam, non ponitur. Constat etiam ex prop. 14 damnata ab Alex. VII: "Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ," — et ex prop. 55 damnata ab Innocent. XI: "Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem." — Cf. S. Alphons. ibid.—Vide Can. 861, 907.

QUÆSITA

90. Quær. 1°. *An plura præcepta unico actu adimpleri possint?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, si præcepta hæc cadant *in eamdem materiam ob idemque motivum* intrinsecum, ut jejunium vigiliæ incidens in quatuor tempora; secus autem, si *cadant in eamdem quidem materiam, sed ob motivum diversum,* ut jejunium ex pœnitentia, et ex lege ecclesiastica debitum. — Cf. S. Alphons. n. 166.

QUÆR. 2°. *An diversa præcepta diversis actibus simul adimpleri possint?*

Resp. *Affirm.*, *si* actus isti *sint sociabiles,* id est, si tales poni possint, quales exiguntur, quia tunc totum ponitur, quod exigitur. Sic potes inter audiendam Missam recitare Horas canonicas vel exsolvere injunctam pœnitentiam, etc. — Cf. S. Alphons. n. 166.

QUÆR. 3°. *An cessat obligatio, cui tempore determinato non fuerit satisfactum?*

Resp. *Affirm.*, *si determinatio* temporis facta fuerit *ad finiendam* obligationem. Sic, v. gr., si non jejunasti die vigiliæ, peccasti quidem, sed a lege liberaris: quia jejunium est onus diei ipsi affixum. Secus vero dicendum *si tempus* non fuerit *determinatum,* nisi ad *sollicitandam* seu *urgendam* obligationem. *Sic non liberatur* ab obligatione suscipiendi Eucharistiam qui tempore paschali illam non suscepit. — Cf. S. Alphons. *de secundo præc. Decal.* n. 220; et *de Euchar.* n. 297. Vide *infra* n. 342. Q. 1. — Cf. Can. 859, § 4.

QUÆR. 4°. *Quid agendum in concursu duorum præceptorum insociabilium?*

Resp. Servandum est *majus præ minori,* quod tunc obligare desinit. Præceptum autem *naturale* præcepto *mere positivo* prævalet, *divinum* præceptum prævalet *humano, ecclesiasticum civili,* etc.

Resolves. 1°. Si debeas 100 nummos Titio, tuque voveas restituere, uno actu satisfacis duabus obligationibus, scilicet, justitiæ et voti. Item Sacerdos beneficiatus vovens fideliter recitare Horas, triplici obligationi unica recitatione satisfacit.

2°. Si ex voto et ex pœnitentia a confessario imposita tenearis audire Sacrum, non satisfacis utrique obligationi, si unico sacro die Dominica intersis. Excipe nisi confessarius opus alias præceptum injungat.

3°. Nec potes plures Missas tibi a confessario impositas audire simul, dum simul in pluribus altaribus celebrantur, quia talis non præsumenda est fuisse intentio confessarii.

Digitized by Google

4°. Qui tenetur audire Missam singulis diebus ex pœnitentia per unum mensem, satisfacit unam audiendo die Dominica; quia rationabiliter præsumitur, confessarium noluisse pœnitentem obligare ad duas Missas eodem die audiendas, nisi id expresserit. — S. Alph. *Hom. Apost.* n. 31.

CAPUT VIII

DE CAUSIS A LEGE DEOBLIGANTIBUS

91. Causæ deobligantes sunt vel *eximentes* vel *impedientes*. Priores eæ sunt, quæ subditum totaliter subtrahunt a dominio legis, v. gr., si quis extra locum, quem lex afficit, se recipiat. Posteriores vero eæ sunt, quæ subditum sub lege remanentem ab ejus impletione impediunt seu excusant. — Præterea tum priores tum posteriores apponi possunt *directe* vel *indirecte*, prout scilicet agentem movet aut finis sese legi subtrahendi, aut alia causa; *proxime* vel *remote*, prout lex urget aut brevi, aut solum post notabile temporis intervallum.

92. Dico 1°. *Causæ eximentes totaliter liberant a legis obligatione;* nemo enim præceptum imponere potest homini non sibi subjecto. *Porro ubi adest causa aliqua eximens, ille,* qui legi subjiciebatur, *cessat esse eidem legi subditus* vel ratione territorii, a quo abest, vel ratione privilegii. — Cf. S. Alphons. n. 156.

Dico 2°. *Impotentia physica, quamvis non eximat, semper ab observanda lege excusat,* ut habet pervulgatum axioma: *Ad impossibile nemo tenetur.* Excusat itidem *impotentia moralis,* quia non censetur legislator obligationem urgere cum tanto incommodo, juxta communem Doctorum interpretationem: hæc est ratio, cur metus gravis, secluso damno societatis aut religionis, a lege humana excusat. — Cf. S. Alphons. n. 165; et *Hom. Ap.* n. 44.

QUÆSITA

93. Quær. 1°. *An semper liceat etiam directe et proxime apponere causas eximentes?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia lex *per se* non facit aliquem sibi subditum esse, sed fertur potius in eum qui jam est subditus; ideoque, saltem per se loquendo, neminem obligat ut sibi sit aut maneat subditus, sed potius obligat eum qui est et manet subditus ad sui observationem. Quare licet alicui extra diœcesim pergere ad peccata reservata confitenda. Quævis enim

Digitized by Google

reservatio omni vi caret **extra territorium reservantis, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam pœnitens ex eo decesserit** (Can. 900, § 3). — Cf. S. Alphons. ibid. — Baller. not. (a) p. 97.

QUÆR. 2°. *An idem dicendum sit de appositione causarum impedientium?*

Resp. Certum est nunquam licere eas *directe* apponere, et ratio est, quia quousque legi quis subjacet, non potest velle eam infringere, quin talis voluntas sit ipsiusmet legis violatio. Imo ne indirecte quidem causas *proxime* impedientes apponere licebit, nisi proportionata adsit aliunde necessitas. Ratio est, quia lex *proxime* urgens ligat *proxime* voluntatem, et eam adstringit ad adhibenda media necessaria, ne ipsa violetur, atque adeo ad impedimenta non injicienda. — Verum probabilius licet, etiam sine ratione, causas apponere *remote* impedientes; quia non censetur legislator velle libertatem adeo coarctare. Esset enim onus nimis grave, si quisque, multo ante obligationem legis, ad omnia opera cum illa obligatione insociabilia derelinquenda, tempusque obligationis exspectandum adstringeretur. — Cf. Suarez, *de Peccatis*, disp. 3, sect. 4, n. 10.

Quando autem causa censenda sit impediens *proxime*, quando tantum *remote*, norma quapiam generali statui vix, aut ne vix quidem potest. Et *remote* quidem impediens fere haberi solet quæ tempus præcepti implendi aliquot dierum spatio præcedit; at præ oculis semper habenda erunt tum mens legislatoris ac rei præceptæ gravitas, tum etiam prudentium judicium ac proborum praxis. — Cf. Sanchez, *In Decal.* lib. 1, cap. 15, n. 4.

QUÆR. 3°. *An teneatur ad partem qui ad totum est impotens?*

Resp. *Affirm.*, quando *materia* legis est *divisibilis*, et in singulis partibus remanet ratio præcepti. Quare sicut qui non potest jejunare die jejunii simul et abstinentiæ, debet abstinere si possit; ita qui vovit piam peregrinationem, nec valet totum iter complere, illud inchoare non tenetur. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 45.

Resolves 1°. Peccat qui die jejunii sine justa causa laborem aliquem assumit, quo impotens ad jejunandum fiat. Ratio est quia lex proxime urgens exposcit ne sine justa causa obex illi implendæ apponatur. — S. Lig. *Hom. Ap.* n. 20.

2°. Non peccat contra præceptum audiendi sacrum, qui iter ingreditur prævidens fore ut sequenti die Dominica sacrum audire non possit. Non excusatur tamen, qui id faciat præcepto saltem

Digitized by Google

moraliter jam urgente, nempe aut eodem die festo aut una alterave ante hora; nisi aliqua justa causa intercedat.

3°. Multo facilius potest permitti ut apponatur indirecte causa, si est quæstio de una alterave omissione, puta Missæ, quam de continua. Spectanda est igitur vis et rigor præcepti: nam quædam facilius benignam admittunt interpretationem et ideo causis minoribus ad excusandum indigent; e contra alia difficilius et nonnisi ob graviores causas urgere desinunt. "Ita v. gr., cum gravior sit obligatio justitiæ quam fidelitatis aut obedientiæ, gravior causa requiritur ut impotentem te reddas ad solvendum pretium rei emptæ, quam ad implendam gratuitam promissionem: gravior obligatio efficiendi ne impediaris v. gr., ab exsequendo tuo munere ludi magistri, medici, judicis, quam si agatur de sola Missæ aut jejunii omissione." — Baller. *Op. Mor.* v. 1, n. 264. — Spectanda necessitas aut utilitas impedimenti. Res est evidens: consideres, puta, necessitatem et evidentem utilitatem ex itinere aliquo voluptuario semel aut bis inito, durante æstate, ab iis nostris operariis qui per integram hebdomadam multas horas quotidie laborare debent. Profecto Mater Ecclesia hos non increpabit si adeo raro Missam omittant. Vel consideres pauperculam aliquam vetulam quæ in aliquo angulo merces vendit die Dominica aliis pauperibus qui parvas suas emptiones nonnisi ista die sat commode facere queunt. Spectandum etiam an proxime vel remote præceptum impleri impediat. Et hinc gravior causa requiritur ut quis licite impedimentum ponat quo propinquius urget lex. Tandem videndum "an impedimentum per se et intrinsecus materiam præcepti attineat vel per accidens tantum: v. g. breviarium ad recitandum officium," vel bona valetudo respectu ejusdem. Sanchez, *Moral.* lib. 1, cp. 15, n. 4. Hæc omnia debent considerari, et ita in diversis legibus diversum erit judicium. — Cf. Sanchez et Baller. l. c.

CAPUT IX

DE INTERPRETATIONE LEGIS ET EPIKEIA

94. Interpretatio legis est explicatio sensus a legislatore intenti, quando hic obscurior vel ambiguus esse videtur, et multipliciter distinguitur, nam:

1°. Ratione *subjecti* vel *causæ*, alia est *authentica*, alia *usualis* et alia *doctrinalis*, prout fit vel ipso superiore aut ab aliis, qui ejusdem potestatem participant, vel a consuetudine, vel a viris doctis.

Digitized by Google

2°. Ratione *modi* est vel *stricta* vel *lata*. Prima rigorose servat verborum proprietatem, ut, v. gr., si per vocem *filius* intelligatur tantum persona generata; altera benigniorem admittit sensum, ut si eadem vox *filius* extendatur ad personam adoptatam.

3°. Ratione *modi* iterum, est vel *comprehensiva* vel *extensiva*. Prima sumit verba prout *sonant*, et ea explicat, vel late vel stricte, prout nuper dictum est; altera autem verbis appingit alium sensum præter naturalem, v. gr., si sub nomine *patris* intelligatur etiam avus, et sub nomine *mortis*, carcer perpetuus.

95. Epikeia autem est exceptio casus ob circumstantias, ex quibus certo vel saltem probabiliter judicatur, legislatorem noluisse illum casum sub lege comprehendi. Hinc differt ab interpretatione, quia non agit de explicanda lege obscura, sed de non applicanda lege aliunde clara alicui casui in particulari. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 96, art. 6, et 2–2, q. 120, art. 1. — S. Alphons. n. 201; et *Hom. Ap.* n. 77.

96. Dico 1°. § 1. Leges authentice interpretatur legislator eiusve successor et is cui potestas interpretandi fuerit ab eisdem commissa.

§ 2. Interpretatio authentica, per modum legis exhibita, eandem vim habet ac lex ipsa; et si verba legis in se certa declaret tantum, promulgatione non eget et valet retrorsum; si legem coarctet vel extendat aut dubiam explicet, non retrotrahitur et debet promulgari.

§ 3. Data autem per modum sententiæ iudicialis aut rescripti in re peculiari, vim legis non habet et ligat tantum personas atque afficit res pro quibus data est (Can. 17).

Dico 2°. *Interpretatio usualis pariter vim legis habet, et authenticæ accedit, dummodo consuetudo sit legitima, publica et universalis.* Ratio est, quia tunc habetur consensus legislatoris; unde dicitur consuetudinem esse optimam legum interpretem.

Dico 3°. *Interpretatio doctrinalis non habet vim legis, cum non procedat a potestate legislativa; habet tamen plus vel minus ponderis juxta numerum et auctoritatem Doctorum, et præsertim eorum rationes.* Ut interpretatio doctrinalis recte fiat, attendendæ sunt sequentes regulæ.

1ª. Leges ecclesiasticæ intelligendæ sunt secundum propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam; quæ si dubia et obscura manserit, ad locos Codicis parallelos, si qui sint, ad legis finem ac circumstantias et ad mentem legislatoris est recurrendum (Can. 18).

Digitized by Google

2ª. Leges quæ pœnam statuunt, aut liberum iurium exercitium coarctant, aut exceptionem a lege continent, strictæ subsunt interpretationi (Can. 19).

3ª. Si certa de re desit expressum præscriptum legis sive generalis sive particularis, norma sumenda est, nisi agatur de pœnis applicandis, a legibus latis in similibus; a generalibus juris principiis cum æquitate canonica servatis; a stylo et praxi Curiæ Romanæ; a communi constantique sententia doctorum (Can. 20). Lex vero *favorabilis amplam* poscit interpretationem. — Cf. S. Alphons. n. 200. — Scav. n. 260. — Kenrick, n. 32.

QUÆSITA

97. Quær. 1°. *An fieri debeat extensio a casu ad casum quando occurrit eadem adæquata ratio?*

Resp. *Affirm.*, et ratio desumitur ex illo trito principio: *Ubi eadem est ratio, ibi eadem currit legis dispositio.* Tunc autem currit eadem adæquata ratio, *quando*, nisi lex extenderetur, *legislator argui posset de injustitia vel imprudentia;* ac proinde casus non expressus potius dici debet comprehensus in lege, quam lex extendi ad illum. Hoc autem habetur in sequentibus; 1°. in *correlativis*, ut sponsus et sponsa; 2°. in *æquiparatis*, ut ova et lacticinia relate ad legem abstinentiæ; 3°. in *connexis*, ut sunt Diaconus et Subdiaconus; 4°. in *contentis*, ut sunt potestas testandi et potestas faciendi legata. — Cf. S. Alphons. ibid. — Scav. n. 261.

Ast *negative* est respondendum si agatur de pœnis: ita Can. 2219, § 3: Non licet pœnam de persona ad personam vel de casu ad casum producere, quamvis par adsit ratio imo gravior, salvo tamen præscripto Can. 2231, juxta quem concurrentes æque culpabiles eadem pœna plectuntur, licet unus tantum nominetur.

Quær. 2°. *Quænam subsunt strictæ interpretationi?*

Resp. Leges quæ pœnam statuunt aut liberum jurium exercitium coarctant, aut exceptionem a lege continent; in dubio rescripta quæ ad lites referuntur, vel jura aliis quæsita lædunt, vel adversantur legi in commodum privatorum, vel denique impetrata fuerunt ad beneficii ecclesiastici assecutionem, strictam interpretationem recipiunt. Cf. Can. 19, 50.

Digitized by Google

CAPUT X

DE DISPENSATIONE LEGIS

98. Dispensatio est legitima relaxatio obligationis a lege provenientis, pro aliquo casu particulari; ac proinde differt tum ab epikeia, tum a cessatione legis. — Dispensatio esse potest: 1°. *licita* vel *illicita*, prout fit justa de causa vel non; 2°. *valida* vel *invalida*, prout vel eximit a legis observatione vel non eximit; 3°. *absoluta* vel *conditionata*, prout simpliciter vel adjecta aliqua conditione conceditur; 4°. *subreptitia* vel *obreptitia*, prout tacetur in petitione aliquid manifestandum vel e contrario aliquid falsum asseritur.

ARTICULUS I

DE POTESTATE DISPENSANDI

Dispensatio, seu legis in casu speciali relaxatio, concedi potest a conditore legis, ab eius successore vel Superiore, nec non ab illo cui iidem facultatem dispensandi concesserint (Can. 80).

99. Dico 1°. *Legislator dispensare potest:* 1°. *in legibus suis*, quia tantam habet potestatem ad solvendum, quantam habet ad ligandum; 2°. *in legibus prædecessorum suorum*, quia pari cum iis gaudet potestate; 3°. *in legibus suorum inferiorum*, quia hi ab ipso potestatem aut certe ipsi subordinatam illam habent.

Dico 2°. *Inferior non potest dispensare in legibus superioris sui, nisi ex potestate delegata, et in quantum ipsi delegatum est vel ab ipso superiore, vel a jure, vel a consuetudine.* Ratio est, quia repugnat inferiorem gaudere auctoritate in legem sui superioris.

QUÆSITA

100. Quær. 1°. *An Papa dispensare possit in lege divina?*

Resp. Hac de re valde controvertitur apud theologos; sed controversia ista mere speculativa est, et potius ad modum loquendi pertinet, an scilicet adhibenda sit necne vox *dispensationis*. Nam quod, interveniente ex justa causa pontificia auctoritate, tolli possit vinculum quod juris divini dicitur, utraque dissidentium pars æque consentit. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 88, art. 12. — S. Alphons. n. 189; et *Hom. Ap.* n. 56. — Baller. not. (a) p. 101.

Quær. 2°. *In quibusnam legibus dispensare possit Episcopus?*

Resp. Episcopi aliique locorum Ordinarii dispensare valent in legibus diœcesanis, et in legibus Concilii provincialis ac plenarii ad normam can. 291, § 2, non vero in legibus quas speciatim tulerit Romanus Pontifex pro illo peculiari territorio,

Digitized by Google

nisi ad normam can. 81 (Can. 82). Ordinarius potest dispensare in legibus etiam irritantibus et inhabilitantibus in dubio facti, dummodo agatur de legibus in quibus Romanus Pontifex solet dispensare. — Cf. Can. 15. **A generalibus Ecclesiæ legibus Ordinarii infra Romanum Pontificem dispensare nequeunt, ne in casu quidem peculiari, nisi hæc potestas eisdem fuerit explicite vel implicite concessa, aut nisi difficilis sit recursus ad Sanctam Sedem et simul in mora sit periculum gravis damni, et de dispensatione agatur quæ a Sede Apostolica concedi solet** (Can. 81).

QUÆR. 3°. *An Episcopus dispensare possit cum peregrinis in votis, juramentis et communibus Ecclesiæ præceptis?*

Resp. *Affirm.*, uti constat ex canonibus 1245 pro observantia festorum abstinentiæ et jejunii; 1313 pro votis; 1320 pro jurejurando — Cf. S. Alphons. n. 158, — Baller. not. (c) p. 101.

QUÆR. 4°. *An Parochi in aliquibus dispensare valeant?*

Resp. Parochi nec a lege generali nec a lege peculiari dispensare valent, nisi hæc potestas expresse eisdem concessa sit (Can. 83).

Quæ quidem potestas ex jure concessa est in casibus singularibus et justa de causa tum relate ad subditos etiam absentes tum relate ad peregrinos præsentes in suo territorio pro observantia festorum, abstinentiæ et jejunii. — Cf. Can. 1245, § 1; Can. 1044.

QUÆR. 5°. *An superior dispensare possit cum semetipso?*

Resp. *Affirm.*, si sit primarius; imo et secundarius, si habeat facultatem generalem dispensandi cum aliis. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 64.

QUÆR. 6°. *An delegatus subdelegare possit?*

Resp. § 2. Potestas iurisdictionis ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest sive ad actum, sive etiam habitualiter, nisi electa fuerit industria personæ aut subdelegatio prohibita.

§ 3. Potestas delegata ad universitatem negotiorum ab eo qui infra Romanum Pontificem habet ordinariam potestatem, potest in singulis casibus subdelegari.

§ 4. In aliis casibus potestas iurisdictionis delegata subdelegari potest tantummodo ex concessione expresse facta, sed articulum aliquem non iurisdictionalem etiam sine expressa commissione iudices delegati possunt subdelegare.

Digitized by Google

§ 5. Nulla subdelegata potestas potest iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit (Can. 199).

Quoad § 2. ita C. 43 *de officio et potestate delegati*, 1, 29: "Is autem, cui injungitur, ut personaliter negotium exsequatur, potest, dummodo partes consentiant, hoc aliis delegare; præterquam si inquisitionem fieri, vel ecclesiis de prælatis vel aliis ministris provideri, mandaremus; cum in his omnibus casibus industriam et fidem personæ, cui talia committimus, eligere videamur." Cf. S. Alphons. n. 193; et *de Sacr.* Pœnit. n. 566.

ARTICULUS II

DE CAUSIS AD DISPENSANDUM REQUISITIS

101. Dico 1°. *Ad liceitatem dispensationis semper aliqua causa requiritur.* Ratio est, quia secus superior non erit fidelis dispensator. Idcirco peccat etiam qui in tali casu dispensationem petit; inducit enim dispensatorem ad rem illicitam, atque adeo peccat eodem peccati genere in petendo, ac legislator in concedendo. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 97, art. 4.

Dico 2°. *Ad validitatem vero nulla causa requiritur ex parte concedentis, si dispenset in sua aut in inferioris lege.* Ratio est, quia ille qui potest ligare, etiam solvere potest; secus autem, si in lege sui superioris dispenset, quia non præsumitur accepisse potestatem temere dispensandi.

Dico 3°. *Ad validitatem ex parte petentis, requiritur ut nulla sit in petitione obreptio aut subreptio essentialis, seu quæ cadat in causam motivam,* quia superior non dispensat nisi sub tacita conditione, scilicet, *si preces veritate nitantur.* De dispensationibus matrimonialibus pontificiis minoris gradus videas infra n. 921. — Cf. S. Alphons. n. 185.

Tria hæc dicta jam confirmantur canone 84:

§ 1. A lege ecclesiastica ne dispensetur sine iusta et rationabili causa, habita ratione gravitatis legis a qua dispensatur; alias dispensatio ab inferiore data illicita et invalida est.

§ 2. Dispensatio in dubio de sufficientia causæ licite petitur et potest licite et valide concedi (Can. 84).

QUÆSITA

102. Quær. 1°. *An peccet graviter superior dispensans sine causa in re gravi?*

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, probabiliter *per se*, quoad *legislatorem;* quia, præciso scandalo vel aliorum damno, gravis non orietur deordinatio in re publica, propterea quod unus aut alter ex dispensatione legem non observet; secus vero dicendum quoad *inferiorem,* quia non censetur delegatus ad dispensandum nisi justa de causa: atque adeo si aliter faciat, graviter concessa sibi potestate abutitur, et admittit culpam *ex genere suo* gravem. — Cf. S. Alphons. nn. 178–180.

QUÆR. 2°. *An liceat petere vel concedere dispensationem in dubio, an causa sufficiat?*

Resp. *Affirm.*, ad utrumque; ut patet ex modo citato canone 84, § 2. Cf. S. Alphons. n. 187.

103. Resolves. — 1°. *Valet* dispensatio ex justa causa concessa *alicui improbo*, quem probum reputavit superior, etsi, cognita improbitate, non fuisset dispensaturus; ratio, quia probitas non reputatur causa motiva, sed mere impulsiva. Excipe, nisi quis motus fuerit ob probitatem.

2°. *Valet* dispensatio, licet plures causæ falsæ, etiam motivæ *per se*, cum *causis veris* et *sufficientibus* expositæ sint; quia ubi causa aliqua *motiva* vera adest, sufficiens suppetit dispensationis fundamentum.

3°. *Valet dispensatio* concessa *a superiore*, licet *ab inferiore* jam fuerit *negata*, nec hujus negationis mentio fiat.

4°. Valet dispensatio pro aliquo *inscio* aut etiam *invito* obtenta, quando necessitas hoc exigat. — Cf. S. Alphons. n. 186.

ARTICULUS III

DE CESSATIONE DISPENSATIONIS

104. Dico 1°. Dispensatio quæ tractum habet successivum, cessat iisdem modis quibus privilegium, nec non certa ac totali cessatione causæ motivæ (Can. 86). Tractum habet successivum dispensatio quæ est virtute multiplex, ut in jejunio quadrigesimali, et singulis, ut ita dicam, diebus renovata.

Dispensatio quæ non habet tractum successivum, sed indivisibilem effectum, ex. gr. tollendi inhabilitatem vel impedimentum, absolute censetur concessa et perpetua æstimatur, nec cessat, ut prior dispensatio.

Dico 2°. *Dispensatio omnino cessat, accedente revocatione expressa superioris*, quia obligatio vel deobligatio a superioris voluntate pendet. *Illicita* tamen foret *revocatio* sine *justa* causa. —

Digitized by Google

Non cessat autem ob revocationem *inferioris sine justa* causa, quia revocandi facultas non est in ejus arbitraria potestate. — Cf. S. Alphons. n. 197. — *Nec cessat, si revocatio* fiat etiam ex justa causa *a delegato* ad *particularem* dispensationem: quia ipsius potestas delegata post concessam dispensationem exstinguitur. *Cessat* autem, *si inferior* Prælatus *ex jure ordinario* aut ex *delegatione* ad universalitatem causarum dispensationem concessit *eamque* ex justa causa *revocavit:* quia potestas ipsius post concessionem factam non aufertur. — Cf. Wernz, *Jus Decret.* v. 1, n. 126.

Dico 3°. *Cessat etiam dispensatio per renuntiationem; sed ad hujus validitatem* requiritur *acceptatio superioris;* quia solus superior voluntatem ligare potest, sicut et a legis vinculo solvere. — Cf. S. Alphons. n. 198.

Dispensatio non cessat non usu, aut usu contrario, aut nova dispensatione, aut discessu ex territorio concedentis dispensationem perpetuam.

CAPUT XI

DE CESSATIONE LEGIS

105. Dico. *Lex variis modis cessare potest,* scilicet: 1°. *per abrogationem vel derogationem, prout omnino, aut tantum ex parte aboletur:* quemadmodum enim superior legem ferre, sic eamdem vel tollere vel coarctare potest; 2°. *per cessationem causæ motivæ adæquatæ, seu finis totalis, ob quem lata est respectu totius communitatis;* cessante enim causa legis, eam urgere legislator rationabiliter nequit; 3°. *per desuetudinem, seu per consuetudinem contrariam debitis vestitam conditionibus; tunc* enim superioris consensus saltem legalis accedit. — *Ita communissime.*

Lex posterior, a competenti auctoritate lata, obrogat priori, si id expresse edicat, aut sit illi directe contraria, aut totam de integro ordinet legis prioris materiam; sed firmo præscripto can. 6, n. 1, lex generalis nullatenus derogat locorum specialium et personarum singularium statutis, nisi aliud in ipsa expresse caveatur (Can. 22).

In dubio revocatio legis præexsistentis non præsumitur, sed leges posteriores ad priores trahendæ sunt et his, quantum fieri possit, conciliandæ (Can. 23).

106. Quæres. *An cesset lex, cessante causa finali, in casu particulari tantum, id est respectu aliquot personarum?*

Resp. Distinguendum est, si finis legis *contrarie* cesset, lex cessat; in eo enim casu legis observatio nociva aut justo diffi-

Digitized by Google

cilior est: si vero negative tantum cesset, lex non cessat; nam finis legis adæquatus respicit ea quæ communiter contingunt, non vero casus particulares; non ergo hi obstant, quominus finis legis atque adeo lex ipsa perseveret. Hinc a bannorum proclamatione non eximuntur sponsi, etsi certo sciant nullum subesse matrimonio impedimentum. — Hæc sententia de obligatione permanente, quando finis legis *negative* cessat, communior vocatur a S. Alphonso et *videtur omnino tenenda in praxi,* propter periculum hallucinationis; verum, hoc secluso, S. Doctor non auderet damnare oppositam. — Cf. S. Alphons. n. 199.

NOTANDUM. — **Præcepta, singulis data, eos quibus dantur, ubique urgent, sed iudicialiter urgeri nequeunt et cessant resoluto iure præcipientis, nisi per legitimum documentum aut coram duobus testibus imposita fuerint** (Can. 24).

PARS SECUNDA

DE PRÆCIPUIS LEGUM SPECIEBUS

CAPUT I

DE LEGE NATURALI

107. Lex naturalis, juxta S. Thomam, est "participatio legis æternæ in rationali creatura." Quam definitionem si paulo evolvas, dicere poteris legem naturalem esse — *mandatum divinum necessarium, lumine naturali manifestatum, rectum ordinem conservari jubens, perturbari vetans.* — Etenim existunt relationes essentiales hominis ad Deum, ad seipsum, ad proximum, quarum complexus constituit ordinem essentialem, ad quem servandum Deus non potest non obligare creaturam rationalem, quia secus sibi contradiceret. Quare *auctor legis naturalis est Deus; subjectum est creatura rationalis; præco est lumen rationis; objectum quatenus lex est prohibens, sunt actiones intrinsece malæ,* seu actiones quæ directe pessumdant illas relationes, *quatenus vero est præcipiens,* sunt *actiones intrinsece bonæ.* Illæ tamen singulis momentis cadunt sub præcepto, hæ tunc tantum cum, iis non positis, ordo ille essentialis violaretur. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 91, art. 2.

108. QUÆRES. *An objectum legis naturæ interdum ignorari possit?*

Digitized by Google

Resp. *Primaria* hujus legis principia, v. gr., *bonum est faciendum, — malum est vitandum, — alteri ne feceris quod tibi fieri non vis, — a nemine ignorari* possunt. Item *conclusiones proximæ,* ut sunt pleraque præcepta Decalogi, ignorari pariter nequeunt nisi vel raro vel ad breve tempus in rudibus et pueris. *Verum ignorari* possunt, et sæpe ignorantur *conclusiones remotæ,* ut patet ex tot controversiis quæ semper fuerunt inter Doctores agitatæ. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 94, art. 4. — S. Alphons. nn. 170 et seq.; et *de Consc.* n. 8.

CAPUT II

DE LEGE DIVINA POSITIVA

109. Lex divina *positiva* duplex est, scilicet vetus et nova, et de utraque sufficiat hæc pauca animadvertere.

I. Lex vetus, seu veteris Testamenti, continebat præcepta triplicis generis, scilicet: 1°. *moralia,* quæ spectabant rectitudinem moralem, et id statuebant quod lege naturali jam præscriptum erat, ut, v. gr., Decalogi præcepta; 2°. *cærimonialia,* quæ referebantur ad Dei cultum, et statuebant cærimonias et sacrificia; 3°. *judicialia,* quæ ad politicam et œconomicam administrationem seu ad rectam gubernationem populi pertinebant.

Lex vetus a Christo abrogata fuit, utpote "*posita donec veniret semen cui promiserat,*" ut ait Apostolus, Galat. iii, 19. Præcepta vero moralia quæ in ea continebantur vigent vi legis naturalis et evangelicæ.

II. Lex nova seu evangelica, quæ dicitur lex gratiæ vel libertatis, vel novum Testamentum, continet documenta triplicis generis, scilicet: 1°. *præcepta moralia,* circa virtutes, præsertim theologicas; 2°. *præcepta cærimonialia,* circa sacramenta et Missæ sacrificium; 3°. *mera consilia,* sed magno præmio digna.

Lex nova differt a lege veteri, præsertim in sequentibus: 1°. Vetus fuit umbra et figura; nova est lux et veritas. — 2°. Vetus, lex timoris erat; nova vero lex gratiæ et amoris est.

Lex vetus dicitur imperfecta, non quidem in se, sed relative ad perfectiorem. Erat enim perfecta in se, cum Deum auctorem haberet, et Deus per illam attingeret scopum quem sibi præstituerat.

Lex nova pro omnibus lata est, ideoque obligat omnes, quamvis ab ea observanda excusentur ii, ad quorum notitiam nondum pervenit. Sic enim Christus, Matth. xxviii, 19, 20: "Euntes ergo

Digitized by Google

docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, etc., docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis."

CAPUT III

DE LEGE ECCLESIASTICA

110. Lex ecclesiastica dicitur, quæ pro recta Ecclesiæ gubernatione et æterna animarum salute a potestate ecclesiastica fertur. — Collectio autem variarum legum ecclesiasticarum jus canonicum constituit.

Corpus juris canonici sex constat partibus, tria volumina constituentibus. Sunt autem: *Decretum Gratiani*, *Decretales*, *Sextus*, *Clementinæ*, *Extravagantes Joannis XXII*, et *Extravagantes communes*. Igitur,

I. Prima pars continet **Decretum Gratiani** sic dictum a Gratiano, monacho Benedictino, collectum, et anno 1151 publicatum sub titulo: *Concordantia discordantium canonum.* Opus distribuitur in tres alias partes, quarum prima de personis ecclesiasticis tractat, secunda de actionibus seu de materia et forma judiciorum, et tertia de rebus sacris. — Prima harum trium partium dividitur in centum et unam distinctiones, quæ subdividuntur in capita seu canones: sic indicari solent: cap. *Jejunium* 7, dist. 76; vel etiam: dist. 76, cap. 7. — Secunda autem pars dividitur in triginta et sex causas: causæ autem dividuntur in quæstiones, et quæstiones in capita. Citatur modo sequenti: cap. *Qui viderit* 13, quæst. 5, causa 32; vel, causa 32, q. 5, cap. 13. — Tractatus *de Pœniten.* qui invenitur versus medium causæ 33, et septem habet distinctiones sic citatur: cap. *Mensuram* 86, dist. 1, *de Pœnitentia;* vel, *de Pœnitentia,* dist. 1. cap. 86. — Tertia demum pars constat quinque distinctionibus, quæ in varia capita dividuntur. Citantur ita: cap. *Est unitas* 49, dist. 4, *de Consecrat.*, vel, *de Consecrat.* dist. 4, cap. 49. Hæc enim pars de consecratione Ecclesiarum, altarium, etc. tractat.

II. Secunda pars corporis juris continet **Decretales a Gratiano omissas,** vel post ipsum editas a S. Raymundo de Peñafort, Ordinis Prædicatorum, jussu Gregorii IX collectas et anno 1230 publicatas. In quinque dividitur libros, qui habent titulos et capita; hoc autem modo citantur: cap. *Pervenit* 28, de *Appellationibus;* vel, *Decretal.* lib. 2, tit. 28, cap. 28. — Caput posteriori hoc modo indicatum multo facilius invenitur.

III. Tertia pars continet **Sextum.** — *Sextus,* vel liber sextus Decretalium, sic appellatur, quia quinque libris Decretalium Gregorii IX adjicitur, et Decretales a Gregorio IX usque ad Bonifacium VIII editas habet. Prodiit anno 1298 auctoritate Bonifacii VIII: dividitur in quinque libros, qui etiam habent titulos et capita. Eodem modo citatur, sed additur *in Sexto,* vel *apud Bonifacium.*

Digitized by Google

IV. Quarta pars continet **Clementinas** sic dictas a Clemente V, qui eas colligi jussit post Concilium Viennense, cui anno 1311 præfuit, et quæ nihil aliud sunt nisi Constitutiones ab ipso Clemente vel a concilio Viennensi editæ. Eas Joannes XXII promulgavit anno 1317 in quinque libris, qui non secus ac Decretales et Sextus, titulis et capitibus constant. Eodem modo pariter citantur, sed additur *in Clementinis*.

V. Quinta pars continet **Extravagantes Joannis XXII**, seu Constitutiones, quas ipse prioribus annis pontificatus sui edidit. Sic vocantur, quia extra corpus juris hucusque collectum vagantur. Sic indicari solent: *Extrav. Joannis XXII*, tit. 4, cap. I.

VI. Sexta demum pars continet **Extravagantes communes**, quæ ita vocantur, quia a Joanne XXII et a pluribus aliis Pontificibus editæ sunt. Ipsæ etiam in quinque dividuntur libros, qui habent capita cum titulis, sed non numeratis. Sic ordinarie citantur: cap. *Vas electionis, de Hæreticis, Extravag. communib.*, vel Extrav. comm. lib. 5, *de Hæreticis*, cap. 2.

Aliæ Conciliorum Constantiensis et Tridentini, ac Pontificum Romanorum Constitutiones postea editæ sunt, sed in corpus juris nondum fuerunt collectæ.

Novus Codex Juris Canonici. . Pius X "statim ac Pontificatum suscepit . . . consilium iniit universas Ecclesiæ leges ad hæc usque tempora editas lucido ordine in unum colligendi; amotis inde quæ abrogatæ jam essent aut obsoletæ, aliis, ubi opus esset, ad nostros præsentes mores opportunius accommodatis; aliis, etiam si quando necesse esse aut expedire videtur, ex novo constitutis."

Ita loquitur Summus Pontifex Benedictus XV de Decessore suo qui magno ausu novum Juris Canonici Codicem conficiendum curavit. Res erat jam diu in communibus desideratis, perardua, vix factu possibilis. Sed magnus ille Pius nihil quod Dei gloriam amplificaret, aversatus, operi manum admovit; sacrorum Antistites catholici orbis consuluit; Consilium sive Commissionem Pontificiam constituit quam penes erat totius negotii cura; huic consilio ex nonnullis S. R. E. Cardinalibus constanti præfuit ipse Pontifex; Consultores aliquos e viris canonici juris ac theologiæ peritissimis elegerunt Patres Cardinales. Quamvis plurimi Ecclesiæ theologi se toto huic muneri codificationis tradidissent, gigantis instar inter omnes eminuit S. R. E. Cardinalis Petrus Gasparri, sidus novum scientiarum ecclesiasticarum, oculus consilii seu commissionis et cor operis universi. Cum codificatio ad finem vergeret, volumina diversorum librorum in quibus impressa est, transmissa sunt ad Antistites, qui animadversiones suas Sedi Apostolicæ notas facerent. Has expandit Cardinalis Gasparri, ad Cardinales peculiaris Consilii detulit, qui examinarent quid esset in canonibus mutandum.

Sed en fatalia mundum tempora ingressa sunt; Summus Pontifex lugens lugendus a toto orbe e vita excessit, vix non perfecto Codice. Ipsi suffectus gloriose regnans Benedictus XV, qui nihil non fecit ut finis negotio imponeretur. Tandem Codicem Pii X jussu digestum, duodecim ante annos inchoatum, Constitutione sua, *Providentissima Mater Ecclesia*, die festo Pentecostes anno 1917 his verbis promulgavit: "Itaque

Digitized by Google

invocato divinæ gratiæ auxilio, Beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, **Motu proprio** certa scientia atque Apostolicæ qua aucti sumus, potestatis plenitudine Constitutione hac Nostra, quam volumus perpetuo valituram, præsentem Codicem sic ut digestus est, *promulgamus*, vim legis posthac habere pro universa Ecclesia decernimus, jubemus."

Deinde decrevit eum vim obligandi habiturum a die decima nona mensis Maii anni millesimi nongentesimi duodevicesimi.

Secretaria Status. — *De Præscriptis aliquorum Codicis Canonum.* — Episcopi aliive locorum Ordinarii complures a SS. D. N. Benedicto PP. XV demisse efflagitarunt ut, nulla interposita mora, vigere incipiant præscripta Codicis, i.e., quæ sequuntur:

1°. Canonis 859, § 2;
2°. Canonis 1108, § 3;
3°. Canonis 1247, § 1;
4°. Canonum 1250, 1251, 1252, 1253, 1254.

Beatissimus Pater, in audientia die 19 mensis augusti infrascripto Cardinali data, relatas preces benigne excipiens, decrevit, præscripta canonum, de quibus supra, ex hoc ipso die vim habere; prætereaque, Motu proprio, concessit ut S. R. E. Cardinales jam nunc omnibus ac singulis fruantur privilegiis quæ can., 239, § 1, 240, 600, n. 3, 1189, 1401, ejusdem Codicis describuntur. Quæ omnia promulgari jussit, contrariis quibuslibet minime obstantibus. Ex ædibus Vaticanis, die 20 mensis Augusti anni 1917. P. Card. Gasparri, a Secretis Status.

Codex hic primus legum ecclesiasticarum jussu Summi Pontificis Pii X digestus, auctoritate Benedicti XV promulgatus, in quinque libros est divisus. Liber primus *Normas Generales* complectens, sex continet titulos, canones vero 1–86. Liber secundus, *De Personis*, tres continet partes: unam *De clericis* tum *in genere* tum *in specie;* alteram *De religiosis;* tertiam *De laicis;* — pars prima duas habet sectiones, octo titulos, canones vero 108–486; huic parti præmittuntur canones 87–107 circa varias quæstiones ad diversa genera personarum pertinentes. Libri secundi secunda pars, *De religiosis*, novem continet titulos, canones vero 487–681. Ejusdem libri tertia pars, *De laicis*, duos continet titulos, canones vero 682–725. Liber tertius, *De Rebus*, sex continet partes; primam, *De Sacramentis;* alteram, *De locis et temporibus sacris;* tertiam, *De cultu divino;* quartam, *De magisterio ecclesiastico;* quintam, *De beneficiis aliisque institutis ecclesiasticis non collegialibus;* sextam, *De bonis Ecclesiæ temporalibus.* Libri tertii prima pars, *De Sacramentis*, octo continet titulos, canones vero 731–1153; huic parti præmittuntur quinque canones de simonia, 726–730; pars secunda, *De locis et temporibus sacris*, duas continet sectiones, sex titulos, canones vero 1154–1254; pars tertia, *De cultu divino*, quinque habet titulos, canones vero 1255–1321; pars quarta, *De magisterio ecclesiastico*, quinque continet titulos, canones vero 1322–1408; pars quinta, *De beneficiis aliisque institutis ecclesiasticis non collegialibus*, duos continet titulos, canones vero 1409–1494; pars sexta, *De*

Digitized by Google

bonis Ecclesiæ temporalibus quatuor continet titulos, canones vero 1495–1551. Liber quartus, *De Processibus,* tres continet partes: unam *De judiciis;* alteram *De causis beatificationis Servorum Dei et canonizationis Beatorum;* tertiam, *De modo procedendi in nonnullis expediendis negotiis vel sanctionibus pœnalibus applicandis.* Prima pars, *De judiciis,* continet duas sectiones, viginti et unum titulos, canones vero 1556–1998; huic parti præmittuntur canones universaliores 1552–1555 *De judiciis;* pars secunda, *De causis beatificationis, etc.,* quinque continet titulos, canones vero 1999–2141; pars tertia, *De modo procedendi, etc.,* septem continet titulos, canones vero 2142–2194. Liber quartus, *De Delictis et Pœnis,* tres continet partes: unam *De delictis;* alteram *De pœnis;* tertiam *De pœnis in singula delicta.* Prima pars tres continet titulos, canones vero 2195–2213; pars secunda duas continet sectiones, septem titulos, canones vero 2214–2313; pars tertia novem continet titulos, canones vero 2314–2414.

Ad hunc Codicem melius intelligendum, interpretandum, applicandum inservient sequentes canones seu Normæ Generales. Quoniam autem hi ceterique ordinarie perspicui valde et breves sunt, eos, ut plurimum, citabimus ad verbum, ut cuivis in occurrente quaque quæstione pateat, quid jubeat lex, quibusque vocabulis exprimatur.

Licet in Codice iuris canonici Ecclesiæ quoque Orientalis disciplina sæpe referatur, ipse tamen unam respicit Latinam Ecclesiam, neque Orientalem obligat, nisi de iis agatur, quæ ex ipsa rei natura etiam Orientalem afficiunt (Can. 1).

Codex, plerumque, nihil decernit de ritibus et cæremoniis quas liturgici libri, ab Ecclesia Latina probati, servandas præcipiunt in celebratione sacrosancti Missæ sacrificii, in administratione Sacramentorum et Sacramentalium aliisque sacris peragendis. Quare omnes liturgicæ leges vim suam retinent, nisi earum aliqua in Codice expresse corrigatur (Can. 2).

Codicis canones initas ab Apostolica Sede cum variis Nationibus conventiones nullatenus abrogant aut iis aliquid obrogant; eæ idcirco perinde ac in præsens vigere pergent, contrariis huius Codicis præscriptis minime obstantibus (Can. 3).

Hæ igitur conventiones in pleno suo vigore permanent. Est quæstio de concordatis, igitur non de hac illave concessione huic illive nationi forte facta. Concordata vigent ac si Codex non esset.

Iura aliis quæsita, itemque privilegia atque indulta quæ, ab Apostolica Sede ad hæc usque tempora personis sive physics sive moralibus concessa, in usu adhuc sunt nec revocata, integra manent, nisi huius Codicis canonibus expresse revocentur (Can. 4).

Persona est sive physica sive moralis. Baptismate homo constituitur persona cum omnibus christianorum juribus et officiis, nisi ad jura quod attinet obstet obex ecclesiasticæ communionis vinculum impediens vel lata ab Ecclesia censura; Catholica Ecclesia et Apostolica Sedes moralis personæ rationem habet ex ipsa ordinatione divina; ceteræ inferiores

Digitized by Google

personæ morales in Ecclesia eam sortiuntur sive ex ipso juris præscripto sive ex speciali competentis Superioris ecclesiastici concessione data per formale decretum ad finem religiosum vel caritativum.

Privilegia, etc., his duabus personis a Sede Apostolica concessa, quæ in usu adhuc sunt, nec revocata, integra manent nisi expresse canonibus revocentur.

Vigentes in præsens contra horum statuta canonum consuetudines sive universales sive particulares, si quidem ipsis canonibus expresse *reprobentur*, tanquam iuris corruptelæ corrigantur, licet sint immemorabiles, neve sinantur in posterum reviviscere; aliæ, quæ quidem centenariæ sint et immemorabiles, tolerari poterunt, si Ordinarii pro locorum ac personarum adiunctis existiment eas prudentur submoveri non posse; ceteræ suppressæ habeantur, nisi expresse Codex aliud caveat (Can. 5).

Codex vigentem huc usque disciplinam plerumque retinet, licet opportunas immutationes afferat. Itaque:

1°. Leges quælibet, sive universales sive particulares, præscriptis huius Codicis oppositæ, abrogantur, nisi de particularibus legibus aliud expresse caveatur;

2°. Canones qui ius vetus ex integro referunt, ex veteris iuris auctoritate, atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, sunt æstimandi;

3°. Canones qui ex parte tantum cum veteri iure congruunt, qua congruunt, ex iure antiquo æstimandi sunt; qua discrepant, sunt ex sua ipsorum sententia diiudicandi;

4°. In dubio num aliquod canonum præscriptum cum veteri iure discrepet, a veteri iure non est recedendum;

5°. Quod ad pœnas attinet, quarum in Codice nulla fit mentio, spirituales sint vel temporales, medicinales vel, ut vocant, vindicativæ, latæ vel ferendæ sententiæ, eæ tanquam abrogatæ habeantur;

6°. Si qua ex ceteris disciplinaribus legibus, quæ usque adhuc viguerunt, nec explicite nec implicite in Codice contineatur, ea vim omnem amisisse dicenda est, nisi in probatis liturgicis libris reperiatur, aut lex sit iuris divini sive positivi sive naturalis (Can. 6).

Nomine Sedis Apostolicæ vel Sanctæ Sedis in hoc Codice veniunt non solum Romanus Pontifex, sed etiam, nisi ex rei natura vel sermonis contextu aliud appareat, Congregationes, Tribunalia, Officia, per quæ idem Romanus Pontifex negotia Ecclesiæ universæ expedire solet (Can. 7).

6. De Curia Romana.—**Curia Romana constat Sacris Congregationibus, Tribunalibus, et Officiis, prout inferius enumerantur et describuntur** (Can. 242).

§ 1. In singulis Congregationibus, Tribunalibus, Officiis servanda est disciplina et tractanda sunt negotia secundum normas tum generales tum particulares, quas ipsis Romanus Pontifex præstituerit.

§ 2. Omnes qui ad Congregationes, Tribunalia, Officia Romanæ Curiæ pertinent, ad secretum servandum tenentur intra fines et secundum modum ex disciplina unicuique propria determinatum (Can. 243).

Digitized by Google

§ 1. Nihil grave aut extraordinarium in iisdem Congregationibus, Tribunalibus, Officiis agatur, nisi a Moderatoribus eorundem Romano Pontifici fuerit antea significatum.

§ 2. Gratiæ quævis et resolutiones indigent pontificia approbatione, exceptis iis pro quibus eorundem Officiorum, Tribunalium, Congregationum Moderatoribus speciales facultates tributæ sint, exceptisque sententiis Tribunalis Sacræ Romanæ Rotæ et Signaturæ Apostolicæ (Can. 244).

Controversiam, si qua exoriatur, de competentia inter Sacras Congregationes, Tribunalia vel Officia Romanæ Curiæ, dirimit cœtus S. R. E. Cardinalium, quos Romanus Pontifex singulis vicibus designaverit (Can. 245).

ARTICULUS I

DE SACRIS CONGREGATIONIBUS

Singulis Congregationibus præest Cardinalis Præfectus vel, si eisdem præsit ipsemet Romanus Pontifex, eas dirigit Cardinalis Secretarius, quibus adiunguntur Cardinales quos Pontifex eis adscribendos censuerit, cum aliis necessariis administris (Can. 246).

§ 1. Congregatio S. Officii, cui ipse Summus Pontifex præest, tutatur doctrinam fidei et morum.

§ 2. Judicat de iis delictis quæ sibimet secundum propriam ejusdem legem reservantur, cum potestate has criminales causas videndi non solum in gradu appellationis a Tribunali Ordinarii loci, sed etiam in prima instantia, si directe ad ipsam delatæ fuerint.

§ 3. Ipsa sola cognoscit ea quæ, sive directe sive indirecte, in iure aut in facto, circa privilegium, uti aiunt, Paulinum et matrimonii impedimenta disparitatis cultus et mixtæ religionis versantur; itemque ad eam spectat facultas dispensandi in hisce impedimentis. Quare quælibet hujusmodi quæstio ad hanc Congregationem est deferenda, quæ tamen potest, si ita censeat et casus ferat, quæstionem remittere ad aliam Congregationem vel ad Tribunal Sacræ Romanæ Rotæ.

§ 4. Ad eandem pertinent non solun delatos sibi libros diligenter excutere, eos, si oportuerit, prohibere, et dispensationes concedere; sed etiam ex officio inquirere, qua opportuniore licebit via, quæ in vulgus edantur scripta cujuslibet damnanda, et in memoriam Ordinariorum reducere, quam religiose teneantur in perniciosa scripta animadvertere eaque Sanctæ Sedi denuntiare, ad normam can. 1397.

§ 5. Ipsa una competens est circa ea omnia quæ ieiunium eucharisticum pro sacerdotibus Missam celebrantibus respiciunt (Can. 247).

§ 1. Congregationis Consistorialis Præfectus est ipse Romanus Pontifex. Præter alios ad eandem pertinent ex officio Cardinales Secretarius S. Officii, Præfectus Congregationis de Seminariis et Universitatibus studiorum et Secretarius Status. Inter Consultores ejusdem semper sunt Assessor S. Officii, Secretarius Congregationis pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis et Secretarius Congregationis de Seminiariis et Universitatibus studiorum.

Digitized by Google

§ 2. Ad hanc congregationem spectant non modo parare agenda in Consistoriis, sed præterea, in locis Congregationi de Prop. Fidei non obnoxiis, novas diœceses ac provincias et capitula tum cathedralia tum collegialia constituere; diœceses jam constitutas dividere; Episcopos, Administratores Apostolicos, Coadiutores et Auxiliares Episcoporum constituendos proponere, canonicas inquisitiones seu processus super promovendis indicere actosque diligenter expendere, ipsorum periclitari doctrinam, salvo præscripto can. 255.

§ 3. Ab hac Congregatione dependent ea omnia quæ pertinent ad constitutionem, conservationem et statum diœcesium. Quare ipsa vigilat super impletis vel minus obligationibus, quibus Ordinarii tenentur; cognoscit ea quæ ab Episcopis scripto relata sint de statu suarum diœcesium; indicit visitationes apostolicas examinatque eás quæ fuerint absolutæ, transmissis in utroque casu ad singulas Congregationes iis ad deliberandum negotiis quæ ad eas particulare pertinent (Can. 248).

§ 1. Congregationi de disciplina Sacramentorum proposita est universa legislatio circa disciplinam septem Sacramentorum, incolumi jure Congregationis S. Officii circa ea quæ in can. 247 statuta sunt, et Sacramentorum Rituum Congregationis circa ritus et cæremonias quæ in Sacramentis conficiendis, ministrandis et recipiendis servari debent.

§ 2. Ad illam itaque spectant ea omnia, quæ decerni concedique solent tum in disciplina matrimonii, tum in disciplina aliorum Sacramentorum nec non in celebratione Sacrificii Eucharistici, iis tantum exceptis quæ aliis Congregationibus reservata sunt.

§ 3. Ipsa cognoscit quoque et exclusive de facto inconsummationis matrimonii et de existentia causarum ad dispensationem concendendam, nec non de iis omnibus, quæ cum his sunt connexa. Potest tamen cognitionem horum omnium, si id expedire iudicaverit, ad Sacram Romanam Rotam remittere. Pariter ad eam deferri possunt quæstiones de validitate matrimonii, quas tamen, si accuratiorem disquisitionem aut investigationem exigant, ad tribunal competens remittat. Eodem modo ad ipsam pertinent videre de obligationibus ordinibus majoribus adnexis, atque examinare quæstiones de ipsa validitate sacræ ordinationis, aut eas ad tribunal competens remittere. Et ita porro de aliis Sacramentis (Can. 249).

§ 1. Congregationi Concilii ea pars negotiorum est commissa, quæ ad universam disciplinam cleri sæcularis populique christiani refertur.

§ 2. Quamobrem ipsius est curare ut christianæ vitæ præcepta serventur, cum facultate opportune ab eisdem fideles dispensandi; moderari quæ parochos et canonicos spectant; aut quæ pias sodalitates, pias uniones (etiamsi dependeant a religiosis vel erectæ sint in eorum ecclesiis seu domibus), pia legata, pia opera, Missarum stipes, beneficia aut officia, bona ecclesiastica, mobilia et immobilia, tributa diœcesana, taxas Curiarum episcopalium aliaque hujusmodi attingunt. Eidem reservata est facultas eximendi a conditionibus requisitis ad assecutionem beneficiorum, quoties ad Ordinarios eorum collatio spectat; admittendi ad compositionem eos qui occuparunt bona ecclesiastica, etiam pertinentia ad

Digitized by Google

religiosos; permittendi ut fideles acquirant bona ecclesiastica, a potestate civili usurpata.

§ 3. Videt quoque de iis omnibus, quæ ad immunitatem ecclesiasticam pertinent, itemque de controversiis circa præcedentiam, salvo iure Congregationis de sodalibus religiosis et Congregationis Cæremonialis.

§ 4. Ad eam pertinent ea omnia quæ Conciliorum celebrationem et recognitionem atque ad Episcoporum cœtus seu conferentias referentur, extra loca quæ subsunt Congregationi de Prop. Fide.

§ 5. Est autem hæc Congregatio competens in omnibus controversiis negotia eidem commissa spectantibus, quas in linea disciplinari pertractandas censuerit; cetera ad tribunal competens sunt referenda (Can. 250).

§ 1. Congregatio negotiis religiosorum sodalium præposita ea sibi exclusive vindicat, quæ respiciunt regimen, disciplinam, studia, bona et privilegia religiosorum sodalium utriusque sexus tum sollemnibus tum simplicibus votis adstrictorum, eorumque qui, quamvis sine votis, in communi tamen vitam agunt more religisorum, itemque tertiorum ordinum sæcularium, incolumni jure Congregationis de Prop. Fide.

§ 2. Quapropter, quæstionibus ordine iudiciario tractandis ad tribunal competens remissis et incolumi semper jure Congregationis S. Officii et Congregationis Concilii circa negotia ad ipsas spectantia, hæc Congregatio quæstiones omnes suæ competentiæ in linea disciplinari dirimit; sed si quæstio versatur inter religiosum sodalem et personam non religiosam, ipsa, præsertim ad instantiam partis, potest quoque, si æquum judicaverit, eandem quæstionem ad aliam Congregationem aut tribunal remittere.

§ 3. Huic denique Congregationi reservatur concessio dispensationum a iure communi pro sodalibus religiosis, firmo præscripto can. 247, § 5 (Can. 251).

§ 1. Congregatio de Propaganda Fide missionibus ad prædicandum Evangelicam et catholicam doctrinam præest, ministros necessarios constituit et mutat, facultatemque habet tractandi, agendi et exsequendi omnia hac in re necessaria et opportuna.

§ 2. Curat ea omnia quæ ad Conciliorum celebrationem et recognitionem in locis sibi subjectis pertinent.

§ 3. Ejus jurisdictio iis est circumscripta regionibus, ubi, sacra hierarachia nondum constituta, status missionis perseverat. Huic Congregationi sunt etiam subjectæ regiones, quæ, etsi hierarachia inibi constituta sit, adhuc inchoatum aliquid præseferunt. Eidem pariter subsunt societates ecclesiasticorum ac Seminaria quæ exclusive fundata sunt eo fine, ut in eis instituantur missionarii pro externis missionibus, præsertim quod attinet ad eorum regulas, administrationem atque opportunas concessiones ad sacram ordinationem alumnorum requisitas.

§ 4. Hæc autem Congregatio tenetur ad competentes Congregationes deferre negotia quæ aut fidem attingunt, aut causas matrimoniales, aut generales normas circa sacrorum rituum disciplinam tradendas vel interpretandas.

Digitized by Google

§ 5. Quod vero spectat ad sodales religiosis, eadem Congregatio sibi vindicat quidquid religiosos qua missionarios, sive uti singulos sive simul sumptos, tangit. Quidquid vero religiosos qua tales, sive uti singulos sive simul sumptos attingit, ad Congregationem religiosorum negotiis præpositam remittat aut relinquat (Can. 252).

§ 1. Congregatio Sacrorum Rituum jus habet videndi et statuendi ea omnia quæ sacros ritus et cæremonias Ecclesiæ Latinæ praxim spectant, non autem quæ latius ad sacros ritus referuntur, cujusmodi sunt præcedentiæ jura aliaque id genus, de quibus sive servato ordine judicario sive in linea disciplinari disceptetur.

§ 2. Ejus proinde est præsertim advigilare, ut sacri ritus ac cæremoniæ diligenter serventur in Sacro celebrando, in Sacramentis administrandis, in divinis officiis persolvendis, in iis denique omnibus quæ Ecclesiæ Latinæ cultum respiciunt; dispensationes concedere opportunas; insignia et honoris privilegia tam personalia et ad tempus, quam localia et perpetua, quæ ad sacros ritus vel cæremonias pertineant, elargiri, et cavere ne in hæc abusus irrepant.

§ 3. Denique ea omnia agit quæ ad beatificationem et canonizationem Servorum Dei vel ad sacras reliquias quoquo modo referuntur (Can. 253).

§ 1. Ad Congregationem Cæremonialem pertinet moderatio cæremoniarum in Sacello Aulaque Pontificali servandarum et sacrarum functionum quas Patres Cardinales extra pontificale sacellum peragunt; itemque eadem Congregatio cognoscit quæstiones de præcedentia tum Patrum Cardinalium tum Legatorum quos variæ Nationes ad Sanctam Sedem mittunt (Can. 254).

Ad Congregationem pro negotiis Ecclesiasticis extraordinariis spectat diœceses constituere vel dividere vel ad vacantes diœceses idoneos viros promovere, quoties hisce de rebus cum civilibus Guberniis agendum est; insuper Congregatio in ea negotia incumbit, quæ ejus examini subjiciuntur a Summo Pontifice per Cardinalem Secretarium Status, præsertim ex illis quæ cum legibus civilibus conjunctum aliquid habent et ad pacta conventa cum variis Nationibus referuntur (Can. 255).

§ 1. Congregatio de Seminariis et Universitatibus studiorum vigilat super omnibus quæ ad regimen, disciplinam, temporalem administrationem et studia Seminariorum pertinent, incolumi juris Congregationis de Prop. Fide. Eidem pariter commissa est moderatio regiminis et studiorum in quibus versari debent athenæa seu quas vocant Universitates vel Facultates quæ ab Ecclesiæ auctoritate dependent, comprehensis iis quæ a religiosæ alicujus familæ sodalibus diriguntur. Novas institutiones perpendit approbatque; facultatem concedit academicos gradus conferendi normasque tradit quibus ii conferri debeant, et ubi agitur de viro singulari doctrina commendato, potest eos ipsa conferre.

§ 2. In hac Sacra Congregatione connumerantur inter alios Cardinales Secretarius Congregationis Consistorialis et inter Consultores Assessor ejusdem Congregationis (Can. 256).

§ 1. Congregationi pro Ecclesia Orientali præest ipse Romanus Ponti-

Digitized by Google

fex. Huic Congregationi reservantur omnia cujusque generis negotia quæ sive ad personas sive ad disciplinam, sive ad ritus Ecclesiarum orientalium referuntur, etiamsi sint mixta, quæ scilicet sive rei sive personarum ratione latinos quoque attingant.

§ 2. Quare pro Ecclesiis ritus orientalis hæc Congregatio omnibus facultatibus potitur, quas aliæ Congregationes pro Ecclesiis ritus latini obtinent, incolumi tamen jure Congregationis S. Officii ad normam can. 247.

§ 3. Hæc Congregatio controversias dirimit via disciplinari; quas vero ordine judiciario dirimendas judicaverit. ad tribunal remittet quod ipsa congregatio designaverit (Can. 257)

ARTICULUS II

DE TRIBUNALIBUS CURIÆ ROMANÆ.

§ 1. Sacræ Pœnitentiariæ præficitur Cardinalis Pœnitentiarius Major. Hujus tribunalis jurisdictio coarctatur ad ea quæ forum internum, etiam non sacramentale, respiciunt; quare hoc tribunal pro solo foro interno gratias largitur, absolutiones, dispensationes, commutationes, sanationes, condonationes; excutit præterea quæstiones conscientiæ easque dirimit.

§ 2. Ejusdem insuper est de iis omnibus judicare quæ spectant ad usum et concessionem indulgentiarum, salvo jure S. Officii videndi ea quæ doctrinam dogmaticam circa easdem indulgentias vel circa novas orationes et devotiones respicunt (Can. 258).

Causæ ordinem judiciarium requirentes aguntur apud Sacram Romanam Rotam et apud Supremum Tribunal Signaturæ Apostolicæ intra fines et secundum normas traditas in can. 1598–1605, salvo jure Congregationis S. Officii et Congregationis Sacrorum Rituum in causas sibi proprias (Can. 259).

ARTICULUS III

DE OFFICIIS CURIÆ ROMANÆ

§ 1. Cancellariæ Apostolicæ, cui præest Cardinalis Cancellarius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, hoc est proprium munus, apostolicas expedire litteras seu bullas pro beneficiorum et officiorum consistorialium provisione, novarum provinciarum et diœcesium ac capitulorum institutione et pro aliis majoribus Ecclesiæ negotiis conficiendis.

§ 2. Quæ litteræ seu bullæ ne expediantur, nisi de mandato Congregationis Consistorialis circa negotia ad ejus competentiam spectantia, aut de mandato Summi Pontificis circa alia negotia, servatis in singulis casibus ipsius mandati terminis (Can. 260).

Datariæ Apostolicæ, quam moderatur Cardinalis Datarius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, commissum est cognoscere de idoneitate promoven-

Digitized by Google

dorum ad beneficia non consistorialia Apostolicæ Sedi reservata; conficere et expedire apostolicas litteras pro eorum collatione; eximere in conferendo beneficio a conditionibus requisitis, quoties ejus collatio ad Ordinarium non pertinet; curare pensiones et onera quæ Summus Pontifex in memoratis conferendis beneficiis imposuerit (Can. 261).

Cameræ Apostolicæ, cui præsidet Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Camerarius, cura est atque administratio bonorum ac jurium temporalium Sanctæ Sedis, quo tempore præsertim hæc vacua habeatur; et tunc adamussim serventur normæ statutæ in const. Pii X *Vacante Sede Apostolica,* **25 Dec., 1904** (Can. 262).

Officium Secretariæ Status, cujus moderator est Cardinalis Secretarius Status, constat triplici parte hoc ordine:

1°. Prima pars, cui præsidet Secretarius Congregationis pro negotiis Ecclesiasticis extraordinariis, versatur in negotiis quæ eidem Congregationi examinanda subjici debent, ad normam can. 255, ceteris pro diversa eorum natura ad peculiares Congregationes remissis;

2°. Altera pars, cui præest Substitutus, incumbit in ordinaria negotia;

3°. Tertiam partem dirigit Cancellarius Brevium Apostolicorum, qui vacat expeditioni Brevium (Can. 263).

Ad Secretarias Brevium ad Principes et Epistolarum latinarum spectat munus latine scribendi acta Summi Pontificis, ab eodem illis commissa (Can. 264).

Consilium seu Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos instituta est a Summo Pontifice Benedicto XV, *Motu proprio, Cum juris,* die XV mensis Septembris anno 1917.

1. Huic Commissioni uni jus erit Codices canones authentice interpretandi, audita tamen in rebus majoris momenti Sacra ea Congregatione cujus propria res sit. Constat ex aliquot Cardinalibus quorum unus cœtui præsit; his accedent vir probatus qui Sacri Consilii erit ab Actis, Consultoresque ex utroque clero; jus erit Consilio interrogandi Consultores Sacrarum Congregationum, pro sua quemque re.

2. Sacræ Romanæ Congregationes *nova Decreta Generalia* jamnunc ne ferant, nisi gravis necessitas aliud suadeat. Ordinarium igitur earum munus erit tum cu are ut Codicis præscripta religiose serventur, tum *Instructiones* edere quæ iisdem præceptis majorem lucem afferant et efficientiam pariant. Hæc documenta sic conficienda sunt, ut sint et appareant quasi quædam explanationes et complementa canonum.

3. Quando bonum Ecclesiæ universæ postulabit, ut novum decretum ab aliqua Congregatione condatur, ea decretum condat; quodsi a Codicis præscriptis dissentiat, Summum Pontificem de discrepantia moneat. Decretum a Summo Pontifice approbatum Congregatio ad Consilium deferat, cuius erit ad Decreti sententiam canonem redigere. Si Decretum a Codicis præscripto dissentiat Consilium indicet cui legi Codicis nova lex sufficienda sit; si versetur res de qua Codex sileat, Consilium statuat quo loco novus canon inserendus, numero canonis, qui proxime antecedit, *bis, ter,* etc., repetito, ne canon ullus sede sua moveatur aut series numero-

Digitized by Google

rum perturbetur. Quæ omnia post Sacræ Congregationis Decretum, in *Acta Apostolicæ Sedis* referantur.

Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali. Huic reserventur omnia cuiusvis generis negotia quæ sive ad personas, sive ad disciplinam, sive ad ritus Ecclesiarum Orientalium referuntur, etiamsi sint mixta, quæ scilicet sive rei sive personarum ratione latinos quoque attingant. Ipsi præest S. Pontifex qui ipsam *Motu proprio, Dei providentis,* creavit die 1 mensis Maii, an. 1917.

Cf. Ferreres, *Razón y Fe,* t. 491; *La Civiltà Cattolica,* an. 1917, 1918; Boudinhon, *Revue du Clergé Français,* t. 92; *The Irish Ecclesiastical Record,* 1917, 1918; *The Irish Theological Quarterly,* 1917, 1918. — *The American Ecclesiastical Review,* 1917, 1918; Papi, *Religious Profession*— Marc, *Institutiones Morales,* Ed. 15, *Supplementum,* 1917.

CAPUT IV

DE LEGE CIVILI

111. Lex seu *jus civile* est collectio legum, quibus unaquæque natio dirigitur ad bonum commune, quæcumque demum sit ejus forma regiminis. — Verum strictiori sensu quandoque nomine legis civilis intelligitur specialis quædam collectio legum per oppositionem, v. gr., ad leges *militares, criminales,* etc. — Imo apud nos lex civilis (*the civil law*) sumitur ad denotandum jus Romanum. — Cf. Bouvier, *Law Dictionary,* sub verbo *Law.* — Kenrick, *Append.* ad tract. 6, *de leg. civ. variet.*

112. QUÆRES. *Quotuplicis generis jus potissimum viget in hac nostra regione?*

Resp. Jus Romanum (*the civil law*), jus commune (*the common law*) et jus statutorum (*the statute law*). — Dixi potissimum, quia in Louisiana, v. gr., viget multum de jure Gallico, præsertim quoad hæreditatem et successionem bonorum, et aliquid de Hispanico. — Igitur,

I. *Jus Romanum,* quod alibi dicitur *commune* et apud nos *civile,* magno semper in honore habitum est tanquam sapientia plenum, et *quasi ratio scripta.* Continetur in celeberrimo Codice, seu corpore juris civilis, edito jussu Justianiani. Hoc volumen in quatuor partes distribuitur. In prima parte sunt *Institutiones Justiniani,* quæ, quasi rudimenta et elementa pro tironibus juris civilis, quatuor libris continentur. In secunda autem parte sunt *Digesta* seu *Pandectæ,* quæ in 50 libros distribuuntur. — In tertia est codex, vocatus *Repetitæ prælectionis,* in 12 libros divisus. — In

Digitized by Google

quarta demum parte continentur 68 *Authenticæ* seu *Novellæ,* quæ numerico ordine designantur.

II. *Jus commune* est complexus principiorum, consuetudinum et normarum agendi, quæ apud nos applicantur ad tutamen personarum et proprietatis, et quæ non fundantur in expressa et positiva declaratione facta a cœtibus legislatoriis.

III. *Jus statutorum* est complexus legum quæ emanant a cœtibus legislatoriis, actu positivo et expresso. — Cf. Kent, vol. I, nn. 447, 472 et. 473. — Bouvier, *Law Dictionary,* sub verbo *Law.* — Kenrick, *Append.* ad tract. 6, *de leg. civ. variet.* n. **1.**

CAPUT V

DE LEGE PŒNALI

113. Lex *pœnalis* ea est quæ non obligat in conscientia ad aliquid faciendum aut omittendum, nisi sub pœna temporali, id est, ad acceptandam pœnam ut justam, postquam hæc inflicta fuerit.

Dico. — *Lex simpliciter pœnalis non repugnat; repugnaret autem si esset pure pœnalis, id est si nullo modo in conscientia obligaret.* Ratio *primi* est, quia ad legis essentiam sufficit ut imponatur aliqua obligatio in conscientia, quæcumque illa sit. Ratio autem *secundi*, quia secus lex illa careret aliquo elemento essentiali, scilicet vi ligandi, et potius dicenda esset consilium. — Cf. S. Alphons. n. 145.

QUÆSITA

114. Quær. 1°. *An dici possit, hodiedum leges omnes civiles esse pœnales?*

Resp. Si agatur *de jure,* certum est legumlatores quoscumque posse ita velle; nam lex ex ipsorum voluntate vim sortitur. Verum *ad factum* quod spectat, generatim admittitur, esse pœnales leges omnes respicientes tributa imposita mercibus quæ transvehuntur, quæque *vectigalia* nuncupantur; sed de aliis legibus non parum dubitatur. Pauci tantum, forte non improbabiliter, contendunt hodiedum satis constare de hac voluntate, propterea quod legumlatores non quidem conscientiæ, sed tantum vi et pœnis videntur fidere. — Quidquid sit, præstat omnino hac de re nunquam verba facere apud populum præsertim rudiorem, illumque suaviter adducere ad leges omnes adimplendas. — Cf. S. Alphons. n. 147. — Kenrick, tract. 6, cap. 3. n. 20. — *Acta S. Sedis,* vol. 7, pp. 219 et seq.

Digitized by Google

Non autem de legibus *nostris* universim dici potest eas esse mere pœnales. Nam certo si modus agendi legumlatorum spectetur, constat eos non tantum non spernere sed consulere Dei auctoritatem in legibus condendis: id quod quotidie videre est in nostris aulis legislativis. Leges ipsas ferunt iidem tanquam viri qui sciunt maximum vinculum unitatis et obedientiæ esse reverentiam auctoritati debitam. Quoniam ergo sententia affirmativa apud nos nulli prorsus tali præsumptioni innititur, dicendum omnino est ipsos legislatores leges edicere velle *modo convenienti et necessario reipublicæ:* hic autem modus est in materiis plurimis cogere in conscientia ad agendum juxta legem: sic, v. gr., ubi objectum legis directe pertinet ad promovendos bonos mores reipublicæ et delicta cohibenda; vel necessarium habetur ad pacem ejus conservandam, ad familiæ et individuorum jura protegenda, ad pacta sarta tecta retinenda, ad officia publica sincere obeunda; in his et similibus casibus leges nullo modo habendæ sunt ut mere pœnales sed ut vere sub culpa et pœna obligantes.

QUÆR. 2°. *An sint leges aliquæ Ecclesiæ simpliciter pœnales?*

Resp. Certum est simpliciter pœnales esse regulas multorum Ordinum religiosorum; esse autem in potestate Ecclesiæ ejusmodi leges condere, si velit, etiam quoad universitatem fidelium, dubitari non potest. Verumtamen raro utitur, imo nunquam forte usa est hac potestate, propterea quod leges plerumque non ferat, nisi de rebus necessariis aut saltem magni momenti, ad salutem animarum spectantibus, in quibus magis expedit ut conscientia obligetur, quam ut pœna infligatur. Præterea, cum careat *de facto* mediis ad coërcendum, ipsius potestas legislativa imminueretur. — Cf. Reuter, n. 126.

NOTANDUM. — § **2. Non solum quæ ab omni imputabilitate excusant, sed etiam quæ a gravi, excusant pariter a qualibet pœna tum latæ tum ferendæ sententiæ etiam in foro externo, si pro foro externo excusatio evincatur** (Can. 2218, § 2).

CAPUT VI

DE LEGE IRRITANTE

115. Lex irritans ea est, quæ statuit aliquem actum a principio invalidum esse, vel ex judicis sententia invalidandum; ac proinde **aliæ sunt leges ipso facto irritantes, aliæ vero post sententiam**

Digitized by Google

tantum. Præterea aliæ sunt irritantes absolute, et aliæ conditionate, si nimirum deficiant requisitæ conditiones. Demum aliæ immediate irritant actum ipsum, et aliæ mediate, personas ipsas inhabiles reddendo. — Cf. tamen infra, n. 928.

116. Dico 1°. *Omnis legislator leges irritantes condere potest.* Ratio est, quia hoc ad bonum commune requiritur; secus enim fraudes et pericula societatis humanæ propulsari satis nequirent.

Dico 2°. *Leges quæ statuunt actus rescindi posse, eos ante judicis sententiam non irritant,* ut ex terminis patet, et proinde ante ejusdem sententiam vim non sortiuntur. Lata autem sententia, huic omnino standum est in iis omnibus quæ intrinsece ex irritatione nascuntur, quia auctoritati præcipienti obtemperandum est.

Dico 3°. In jure canonico irritantes aut inhabilitantes eæ tantum leges habendæ sunt, quibus aut actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse vel æquivalenter statuitur (Can. 11). Ipsæ autem in dubio juris non urgent; et in dubio facti ab Ordinario dispensari in eis potest. — Cf. Can. 15.

QUÆSITA

117. Quær. 1°. *An lex irritans obliget in conscientia ad actum vitandum?*

Resp. *Affirm.*, si sit simul *irritans et prohibens,* ut sunt leges matrimonii impedimenta statuentes; *secus,* si sit irritans *tantum,* quia tunc finis legis sola actus irritatione sufficienter obtinetur, ut in pluribus contractibus civilibus. — Cf. Reuter, n. 232.

Quær. 2°. *An ignorantia invincibilis effectum irritationis impediat?*

Resp. *Neg.*, quia ignorantia non supplet defectum rei essentialiter requisitæ, nec tollit gravia incommoda quæ sequerentur, si lex in omni casu non irritaret. Uti ex Codice patet:

§ 1. Nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur (Can. 16). Et etiam: **Ignorantia irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu atque impedimentorum ab eisdem non excusat** (Can. 988).—Cf. Sanchez, *de Matrim.* lib. 9, disp. 32, n. 17.

Quær. 3°. *An lex irritans, non obstante incommodo valde gravi, irritet?*

Resp. *Affirm.*, nisi agatur de damno communi; ratio est, tum quia lex irritans actum potius quam personam afficit, tum

Digitized by Google

quia si secus diceretur, homines facilius sibi fingerent incommoda, et lex totum robur suum amitteret.

CAPUT VII

DE LEGE NON SCRIPTA, SEU DE CONSUETUDINE

118. Consuetudo *causaliter* considerata, seu ut alii dicunt, consuetudo *facti*, est similium alicujus communitatis actuum frequentia: *formaliter* vero spectata, seu consuetudo *juris*, est jus quoddam ortum ex frequentia actuum similium alicujus communitatis. Consuetudo facti sæpe non est nisi abusus, neque de illa hic sermo est, sed tantum de consuetudine juris.

Consuetudo præcipue dividitur in consuetudinem *præter* legem, *secundum* legem, *contra* legem. Prima est quædam nova lex, quæ proinde jus constituit, ubi lex scripta nihil præcipit aut prohibet. Altera ea est quæ legem jam existentem interpretatur aut confirmat, et hæc constituit jus, non ubi plene deficit lex, sed ubi deficit quoad interpretationem, aut firmitatem et observantiam. Tertia demum ea est quæ statuitur contra receptionem legis, aut ad abolendam legem jam receptam, et hæc instituit jus derogatorium, ubi lex abrogans scripta deficit. — Cf. Bouix, *de Princip.* pp. 350 et seq.

Dico. *Consuetudo, debitis vestita conditionibus, jus inducit, et valet ad instar legis scriptæ.* Constat ex plurimis locis juris canonici, præsertim ex cap. *In his, Dist.*, 11, ex unanimi consensu Doctorum, et specialiter ex S. Thoma, 1–2, q. 97, art. 3.

QUÆSITA

119. QUÆR. 1°. *Quænam sint conditiones ad legitimam consuetudinem requisitæ?*

Resp. Plures numerantur a Canonistis; præcipuæ sunt sequentes:

(*a*) Ex parte *ipsius consuetudinis* requiritur ut sit *rationabilis*, non quidem eo sensu, ut non sit peccaminosa, nam ordinarie peccant qui eam primo introducunt contra legem, sed quod non sit contra jus divinum aut naturale, neque disrumpat nervum disciplinæ ecclesiasticæ. — Cf. S. Thom. ib. — Bouix, *de Princip.* p. 362.

(*b*) **Communitas quæ legis ecclesiasticæ saltem recipiendæ capax est, potest consuetudinem inducere quæ vim legis ob-**

Digitized by Google

tineat (Can. 26), et ratio est, quia consuetudo est lex, quæ ligat totam communitatem, ac proinde debet oriri a tota communitate. — Cf. Scavini, n. 285. — Bouix, *de Princip.* p. 357.

(*c*) Ex parte *actuum* requiritur ut hi sint 1°. *liberi*, quia secus deficeret causa efficiens, nempe consensus populi; 2°. *frequentes* et *uniformes*, secus non posset cognosci adesse hunc consensum; 3°. *continui*, quia per interruptionem cessat præscriptio; 4°. *facti cum intentione sese obligandi* vel consuetudinem introducendi, quia consuetudo est lex quæ non obligat, nisi adsit voluntas ligandi; 5°. *diuturni*, secus non haberetur præscriptio. — Cf. Bouix, ibid.

(*d*) **Consuetudo in Ecclesia vim legis a consensu competentis Superioris ecclesiastici unice obtinet** (Can. 25). Superiore enim nullo modo consentiente, et a fortiori resistente, nihil statui potest a subditis pro bono communitatis. Consensus personalis est vel *expressus vel tacitus*; primus facile intelligitur; alter tunc adest quando Princeps consuetudinem noscit, et tamen ei non contradicit, cum commode contradicere possit. Consensus autem *legalis*, qui et *generalis vel iuridicus* appellatur, ille est, qui datur per legem, sive per jus ipsum, quod in antecessum et universaliter approbat omnes consuetudines rationabiles et legitime præscriptas. Ad ejusmodi consensum non requiritur ut Princeps consuetudinem cognoscat. — Communissima est Doctorum sententia consensum legalem admitti a jure canonico tanquam sufficientem ad consuetudinem firmandam, dummodo ea sit rationabilis, et tempore duraverit ad præscribendum requisito. Patet ex cap. *Cum tanto*, 11, tit. 4, *de Consuetudine*, lib. 1, Decret. — Cf. Reiffenstuel, in 1, Decret., tit. 4, § 5, n. 138. — Bouix, *de Princ.*, p. 370.

QUÆR. 2°. *Utrum semper requiratur diuturnitas, et qualis esse debeat?*

Resp. Si Princeps in consuetudinem *expresse* vel *tacite consentiat, non* requiritur diuturnitas; nam statim ac subditorum voluntati accedit Principis voluntas, omnes obligantur. Requiritur autem si consuetudo *firmanda* est per consensum *legalem:* nam ita jura exigunt, et quidem sapienter, ne citius quam par est, inscio Principe, novæ leges introducantur, aut veteres abrogentur.

§ 1. Iuri divino sive naturali sive positivo nulla consuetudo potest aliquatenus derogare; sed neque iuri ecclesiastico præjudicium affert, nisi fuerit rationabilis et legitime per annos quadraginta continuos et completos præscripta; contra legem

Digitized by Google

vero ecclesiasticam quæ clausulam contineat futuras consuetudines prohibentem, sola præscribere potest rationabilis consuetudo centenaria aut immemorabilis.

§ 2. Consuetudo quæ in iure expresse reprobatur, non est rationabilis (Can. 27).

Consuetudo præter legem, quæ scienter a communitate cum animo se obligandi servata sit, legem inducit, si pariter fuerit rationabilis et legitime per annos quadraginta continuos et completos præscripta (Can. 28). — Cf. S. Alphons. n. 107; et *Hom. Ap.* n. 11.

Notandum. — **Firmo præscripto can. 5, consuetudo contra legem vel præter legem per contrariam consuetudinem aut legem revocatur; sed, nisi expressam de iisdem mentionem fecerit, lex non revocat consuetudines centenarias aut immemorabiles, nec lex generalis consuetudines particulares** (Can. 30).

CAPUT VIII

DE LEGE FAVORABILI, SEU DE PRIVILEGIO

120. Privilegium est gratia constans et permanens certis personis vel certis dignitatibus *contra* vel *præter* legem communem a superiore concessa. — Distinguitur autem multipliciter, nam est: 1°. *personale*, *locale* vel *reale*, prout conceditur certæ personæ, aut incolis certi loci, aut alicui rei, v. gr., certæ Ecclesiæ; 2°. *contra legem* vel *præter legem*, prout per illud alicui legi derogatur vel secus; 3°. *favorabile* vel *odiosum*, prout privilegiato prodest secluso aliorum gravamine, aut alios aggravat, dum uni favet.

121. Dico 1°. *Privilegium contra legem tantum concedi potest ab illis qui a lege valide dispensare queunt, et quidem solis subditis, non secus ac si de dispensatione ageretur, quia* genus quoddam dispensationis est. Privilegium autem *præter legem,* seu privilegium improprie dictum, potest concedi etiam non subditis, quia non est actus jurisdictionis, sed actus meræ facultatis et quasi donatio. Sic Princeps potest concedere extraneo privilegium venandi in suo territorio.

Dico 2°. *Privilegium favorabile large interpretandum est;* sed *privilegium odiosum strictæ interpretationis esse debet.* Utrumque evincitur ex jure, et consonat communis Doctorum consensus.

Dico 3°. *Nemo tenetur per se uti privilegio,* quia unusquisque juri suo renuntiare potest; *aliquando tamen per accidens privilegiatus obligatur ad usum privilegii:* 1°. ratione caritatis; sic

Digitized by Google

qui habet facultatem absolvendi a reservatis, peccatorem reservata habentem et in gravi necessitate positum, audire tenetur; 2°. ratione boni communis, quando nempe privilegium non est personale sed reale, addictum loco vel dignitati vel statui; sic privilegio immunitatis uti debent omnes clerici, et regulares renuntiare non possunt privilegio exemptionis. — Cf. S. Alphons. *Append. de privileg.* nn. 3 et seq.

Quæ omnia comprobantur in novo Codice: **Nemo cogitur uti privilegio in sui dumtaxat favorem concesso, nisi alio ex capite exsurgat obligatio** (Can. 69).

Dico 4°. § 1. Privilegia acquiri possunt non solum per directam concessionem competentis auctoritatis et per communicationem, sed etiam per legitimam consuetudinem aut præscriptionem.

§ 2. Possessio centenaria vel immemorabilis inducit præsumptionem concessi privilegii (Can. 63).

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *Quomodo cesset privilegium?*

Resp. § 1. Privilegia cessant per renuntiationem a competente Superiore acceptatam.

§ 2. Privilegio in sui tantum favorem constituto quævis persona privata renuntiare potest.

§ 3. Concesso alicui communitati, dignitati locove renuntiare privatis personis non licet.

§ 4. Nec ipsi communitati seu cœtui integrum est renuntiare privilegio sibi dato per modum legis, vel si renuntiatio cedat in Ecclesiæ aliorumve præiudicium (Can. 72).

Resoluto iure concedentis, privilegia non exstinguuntur, nisi data fuerint cum clausula: *ad beneplacitum nostrum,* **vel alia æquipollenti** (Can. 73).

Privilegium personale personam sequitur et cum ipsa extinguitur (Can. 74).

Privilegia realia cessant per absolutum rei vel loci interitum; privilegia vero localia, si locus intra quinquaginta annos restituatur, reviviscunt (Can. 75).

Cessat quoque privilegium, si temporis progressu rerum adiuncta sic, iudicio Superioris, immutentur ut noxium evaserit, aut eius usus illicitus fiat; item elapso tempore vel expleto numero casuum pro quibus privilegium fuit concessum, firmo præscripto can. 207, § 2. (Can. 77).

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *In quo loco possit quis privilegio suo uti?*

Resp. Si in concessione restrictio aliqua localis apposita est, hæc est accurate servanda. Si talis restrictio non est apposita, in genere potest quis suo privilegio uti in toto territorio concedentis; imo et extra hoc territorium uti potest si privilegium est personale. Notandum tamen peregrinos ex generali consuetudine privilegiis loci quem peragrant frui posse.

NOTANDUM. — **§ 1. Facultates habituales quæ conceduntur vel in perpetuum vel ad præfinitum tempus aut certum numerum casuum, accensentur privilegiis præter ius.**

§ 2. Nisi in earum concessione electa fuerit industria personæ aut aliud expresse cautum sit, facultates habituales, Episcopo aliisve de quibus in can. 198, § 1 ab Apostolica Sede concessæ, non evanescunt, resoluto iure Ordinarii cui concessae sunt, etiamsi ipse eas exsequi cœperit, sed transeunt ad Ordinarios qui ipsi in regimine succedunt; item concessæ Episcopo competunt quoque Vicario Generali.

§ 3. Concessa facultas secumfert alias quoque potestates quæ ad illius usum sunt necessariæ; quare in facultate dispensandi includitur etiam potestas absolvendi a pœnis ecclesiasticis, si quæ forte obstent, sed ad effectum dumtaxat dispensationis consequendæ (Can. 66).

Privilegium ex ipsius tenore æstimandum est, nec licet illud extendere aut restringere (Can. 67).

In dubio privilegia interpretanda sunt ad normam can. 50; sed ea semper adhibenda interpretatio, ut privilegio aucti aliquam ex indulgentia concedentis videantur gratiam consecuti (Can. 68).

CAPUT IX

DE TEMPORIS SUPPUTATIONE ET RESCRIPTIS

I. — De Temporis Supputatione.

122. Salvis legibus liturgicis, tempus, nisi aliud expresse caveatur, supputetur ad normam canonum qui sequuntur (Can. 31).

§ 1. Dies constat 24 horis continuo supputandis a media nocte, hebdomada 7 diebus.

§ 2. In iure nomine mensis venit spatium 30, anni vero spatium 365 dierum, nisi mensis et annus dicantur sumendi prout sunt in calendario (Can. 32).

Digitized by Google

§ 1. In supputandis horis diei standum est communi loci usui; sed in privata Missæ celebratione, in privata horarum canonicarum recitatione, in sacra communione recipienda et in ieiunii vel abstinentiæ lege servanda, licet alia sit usualis loci supputatio, potest quis sequi loci tempus aut locale sive verum sive medium, aut legale sive regionale sive aliud extraordinarium.

§ 2. Quod attinet ad tempus urgendi contractuum obligationes, servetur, nisi aliter expressa pactione conventum fuerit, præscriptum juris civilis in territorio vigentis (Can. 33).

§ 1. Si mensis et annus designentur proprio nomine vel æquivalenter, ex. gr., *mense februario, anno proxime futuro*, sumantur prout sunt in calendario.

§ 2. Si terminus *a quo* nec explicite nec implicite assignetur, ex. gr., *suspensio a Missæ celebratione per mensem aut duos annos, tres in anno vacationum menses*, etc., tempus supputetur de momento ad momentum; et si tempus sit continuum, ut in allato primo exemplo, menses et anni sumantur prout sunt in calendario; si intermissum, hebdomada intelligatur 7 dierum, mensis 30, annus 365.

§ 3. Si tempus constet uno vel pluribus mensibus aut annis, una vel pluribus hebdomadibus aut tandem pluribus diebus, et terminus *a quo* explicite vel implicite assignetur:

1°. Menses et anni sumantur prout sunt in calendario;

2°. Si terminus *a quo* coincidat cum initio diei, ex gr., *duo vacationum menses a die* 15 *augusti*, primus dies ad explendam numerationem computetur et tempus finiatur incipiente ultimo die eiusdem numeri;

3°. Si terminus *a quo* non coincidat cum initio diei, ex. gr., *decimus quartus ætatis annus, annus novitiatus, octiduum a vacatione sedis episcopalis, decendium ad appellandum*, etc., primus dies ne computetur et tempus finiatur expleto ultimo die eiusdem numeri;

4°. Quod si mensis die eiusdem numeri careat, ex. gr., *unus mensis a die* 30 *ianuarii*, tunc pro diverso casu tempus finiatur incipiente vel expleto ultimo die mensis;

5°. Si agatur de actibus eiusdem generis statis temporibus renovandis, ex. gr., *triennium ad professionem perpetuam post temporariam, triennium aliudve temporis spatium ad electionem renovandam*, etc., tempus finitur eodem recurrente die quo incepit, sed novus actus per integrum eundem diem poni potest (Can. 34).

Tempus *utile* illud intelligitur quod pro exercitio aut prosecutione sui iuris ita alicui competit ut ignoranti aut agere non valenti non currat; *continuum*, quod nullam patitur interruptionem (Can. 35).

Digitized by Google

II. — De Rescriptis

123. § 1. Rescripta tum Sedis Apostolicæ tum aliorum Ordinariorum impetrari libere possunt ab omnibus qui expresse non prohibentur.

§ 2. Gratiæ et dispensationes omne genus a Sede Apostolica concessæ etiam censura irretitis validæ sunt, salvo præscripto can. 2265, § 2, 2275, n. 3, 2283 (Can. 36).

Rescriptum impetrari potest pro alio etiam præter eius assensum; et licet ipse possit gratia per rescriptum concessa non uti, rescriptum tamen valet ante eius acceptationem, nisi aliud ex appositis clausulis appareat (Can. 37).

Rescripta quibus gratia conceditur sine interiecto exsecutore, effectum habent a momento quo datæ sunt litteræ; cetera a tempore exsecutionis (Can. 38).

Conditiones in rescriptis tunc tantum essentiales pro eorumdem validitate censentur, cum per particulas *si*, *dummodo*, vel aliam eiusdem significationis exprimuntur (Can. 39).

In omnibus rescriptis subintelligenda est, etsi non expressa, conditio: *Si preces veritate nitantur*, salvo præscripto can. 45, 1054 (Can. 40).

In rescriptis quorum nullus est exsecutor, preces veritate nitantur oportet tempore quo rescriptum datum est; in ceteris tempore exsecutionis (Can. 41).

§ 1. Reticentia veri, seu subreptio, in precibus non obstat quominus rescriptum vim habeat ratumque sit, dummodo expressa fuerint quæ de stylo Curiæ sunt ad validitatem exprimenda.

§ 2. Nec obstat expositio falsi, seu obreptio, dummodo vel unica causa proposita vel ex pluribus propositis una saltem motiva vera sit.

§ 3. Vitium obreptionis vel subreptionis in una tantum parte rescripti aliam non infirmat, si una simul plures gratiæ per rescriptum concedantur (Can. 42).

Gratia ab una Sacra Congregatione vel Officio Romanæ Curiæ denegata, invalide ab alia Sacra Congregatione vel Officio aut a loci Ordinario, etsi potestatem habente, conceditur sine assensu Sacræ Congregationis vel Officii quocum vel quibuscum agi cœptum fuit, salvo iure S. Pœnitentiariæ pro foro interno (Can. 43).

§ 1. Nemo gratiam a proprio Ordinario denegatam ab alio Ordinario petat, nulla facta denegationis mentione; facta autem mentione, Ordinarius gratiam ne concedat, nisi habitis a priore Ordinario denegationis rationibus.

§ 2. Gratia a Vicario Generali denegata et postea, nulla facta

Digitized by Google

huius denegationis mentione, ab Episcopo impetrata, invalida est; gratia autem ab Episcopo denegata nequit valide, etiam facta denegationis mentione, a Vicario Generali, non consentiente Episcopo, impetrari (Can. 44).

Cum rescriptis ad preces alicuius impetratis apponitur clausula: *Motu proprio*, valent quidem ea, si in precibus reticeatur veritas alioquin necessario exprimenda, non tamen si falsa causa finalis eaque unica proponatur, salvo præscripto can. 1054 (Can. 45).

Rescripta etiam *Motu proprio* concessa personæ de iure communi inhabili ad consequendam gratiam de qua agitur, itemque edita contra alicuius loci legitimam consuetudinem vel statutum peculiari, vel contra ius alteri iam quæsitum, non sustinentur, nisi expressa derogatoria clausula rescripto apponatur (Can. 46).

Rescripta non fiunt irrita ob errorem in nomine personæ cui vel a qua conceduntur, aut loci in quo ipsa moratur, aut rei de qua agitur, dummodo, iudicio Ordinarii, nulla sit de ipsa persona vel re dubitatio (Can. 47).

Rescriptum Sedis Apostolicæ in quo nullus datur exsecutor, tunc tantum debet Ordinario impetrantis præsentari, cum id in eisdem litteris præcipitur, aut de rebus agitur publicis, aut comprobare conditiones quasdam oportet (Can. 51).

Rescripta, quorum præsentationi nullum est definitum tempus, possunt exsecutori exhiberi quovis tempore, modo absit fraus et dolus (Can. 52).

Rescripti exsecutor invalide munere suo fungitur, antequam litteras receperit earumque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi prævia earundem notitia ad eum fuerit auctoritate rescribentis transmissa (Can. 53).

§ 1. Si in rescripto committatur merum exsecutionis ministerium, exsecutio rescripti denegari non potest, nisi aut manifeste pateat rescriptum vitio subreptionis aut obreptionis nullum esse, aut in rescripto apponantur conditiones quas exsecutori constet non esse impletas, aut qui rescriptum impetravit adeo, iudicio exsecutoris, videatur indignus ut aliorum offensioni futura sit gratiæ concessio; quod ultimum si accidat, exsecutor, intermissa exsectuione, statim ea de re certiorem faciat rescribentem.

§ 2. Quod si in rescripto concessio gratiæ exsecutori committatur, ipsius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare (Can. 54).

Digitized by Google

TRACTATUS IV

De Peccatis

PARS PRIMA

DE PECCATIS IN GENERE

CAPUT I

DE NATURA PECCATI

124. Peccatum *communiter dicitur esse libera transgressio cujuslibet legis in conscientia obligantis*, vel ex S. Thoma post S. Augustinum, *dictum, factum vel concupitum contra legem Dei æternam.* — Cf. S. Thom. 1–2, q. 71, art. 6. — S. Alphons. n. 1.

Multipliciter distinguitur peccatum: est enim 1°. *actuale* vel *habituale*, prout est actus aut omissio legi difformis, vel status peccati nondum deleti; 2°. *mortale* vel *veniale*, prout solvit amicitiam divinam, vel eam non solvit et est levis tantum Dei offensa, quæ veniam facile mereri potest; 3°. *commissionis* vel *omissionis*, prout fit positione actus prohibiti, aut omissione actus præcepti; 4°. contra *Deum, proximum* vel *seipsum*, prout peccator officia violat Deo, proximo, vel sibi debita; 5°. *malitiæ, ignorantiæ* vel *infirmitatis*, prout ex mera malitia, ex ignorantia vincibili, vel ex mera fragilitate committitur; 6°. *formale* vel *materiale*, prout lex aliqua in conscientia obligans scienter et libere, vel prorsus involuntarie violatur. — Cf. S. Thom. 1–2, qq. 72 et 88.

PRINCIPIUM

125. *Ad quodlibet peccatum formale essentialiter requiritur advertentia mentis et consensus voluntatis.* Etenim peccatum formale, ut ex ejusdem definitione colligitur, debet necessario esse actus humanus: atqui repugnat dari actum aliquem humanum absque

Digitized by Google

advertentia mentis et consensu voluntatis. Ergo. — Præterea, juxta illud Matth. xv, 19: "De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ," peccatum corde, scilicet, voluntate perficitur, voluntas autem cum sit facultas cæca, nequit appetere malitiam peccati nisi ope intellectus illuminetur. Ergo ad peccatum formale essentialiter requiritur advertentia mentis et consensus voluntatis. — Cf. S. Thom. 1 p. q. 19, art. 1; et 1-2, q. 74, art. 1 et 5. — S. Alphons. n. 5.

126. Resolves. — 1°. *Actus* mali eam *malitiam habent, quæ apprehenditur;* quare si incidat cognitio de malitia tali, seu taliter specifica, hæc per actum voluntatis vere contrahitur, quæcumque tandem sit malitia objectiva in se spectata.

2°. Si ignorantia vincibilis et consequenter culpabilis in principio, postea invincibilis evadat, actus malus qui vi hujus ignorantiæ ponitur non est peccatum in se, sed tota ratio peccati a sola causa repetenda est, scilicet a gradu culpabilitatis illius ignorantiæ cum prævisione futurorum actuum. Porro invincibilis dicenda erit ignorantia, si nulla amplius de negligentia præterita, aut de actuali ignorantia cogitatio subeat.

3°. Si quod peccatum prævisum in causa fuerit, et dein cum advertentia, actu a priori formaliter distincto, ponatur, duplex habebitur peccatum, nempe 1°. in causa voluntaria, 2°. in se ipso.

4°. Obcæcati et consuetudinarii, quamvis, ob defectum clarioris cognitionis, forte quandoque peccent minus graviter *in actu* quam alii, non tamen excusantur. Si quando tamen actus malos omnino inadvertenter ex consuetudine perpetrent, licet hi actus peccata in se dici nequeant, nam hic et nunc voluntarii non sunt, cum tamen voluntarii sint in causa, ipsis imputantur: stricta siquidem semper urget obligatio pravam consuetudinem corrigendi.

5°. Id ipsum dicendum est de aliis peccatis, quæ sunt voluntaria mere in causa; nimirum *tunc reatus formaliter contrahitur cum causa ponitur*, et cum totus reatus formaliter in causa resideat, eodem modo hic aderit, sive actus ejusmodi consequantur, sive non, et sive pauciori sive majori numero iidem frequententur: quando vero reipsa consequuntur, singuli eorum unum actum malum cum causa constituunt. — Cf. S. Alphons. n. 4. — Baller. not. (a) p. 125; et not. (a) et (b) p. 126.

6°. Utcumque pravi fomitis seu pravæ concupiscentiæ stimulis animus pulsetur, claraque sit cognitio horum stimulorum, nulla unquam aderit peccati labes, nisi aliquo modo voluntas eis consentiat. Ratio est, quia peccatum, totum quantum est, voluntate, non autem phantasia aut carnis stimulis perficitur. Quare

Digitized by Google

Conc. Trid. sess. 5, cap. 5, ait: "Manere . . . in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur et sentit: quæ, cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, et viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus, non valet."

7°. Verum stimulis seu motibus istis concupiscentiæ, post rationis advertentiam, resisti debet aliqua saltem ratione, nec sufficit se *negative* seu *neutraliter* tunc habere. Ratio est, tum quia motus isti semper secum afferunt periculum aliquod consensus, tum quia deordinationem aliquam naturæ continent. Si autem quæras quale peccatum sit ita negative seu neutraliter se habere, respondetur, juxta veriorem sententiam, esse tantum veniale, secluso semper casu quo periculum consensus grave sit, aut saltem tanquam grave apprehendatur.

8°. Quod si omnibus motibus resistendum sit, potissime id dici debet de motibus concupiscentiæ in re venerea, qui ne prætextu quidem luctæ et exercitii virtutis retineri debent. Nulla tamen adest obligatio iis *directe* resistendi, cum talis resistentia subinde magis illos excitet; multo minus necessaria est resistentia materialis.

9°. Non modo quoad carnales motus, sed etiam quoad motus contra fidem et caritatem resistentia mere indirecta per distractionem mentis consulenda est, potius quam directa aliqua resistentia seu oppugnatio.

10°. Nec item tenemur ad directam resistentiam adversus quamlibet tentationem, quæ diu protrahatur; hoc enim nimis molestum, et innumeris scrupulis obnoxium foret.—Cf. S. Al phons. nn. 6 et seq.

CAPUT II

DE GRAVITATE PECCATI

127. Gravitas peccati est *quantitas* seu *mensura* malitiæ, qua peccatum est magis vel minus Dei offensivum: dicitur *mortale*, si ob violationem legis graviter obligantis solvit divinam amicitiam, et reddit hominem æternæ damnationis reum, secus autem erit *veniale*.—Cf. S. Thom. 1–2, q. 88, art. 1.

Notandum hic est quædam peccata dici mortalia *ex toto genere suo*, et alia simpliciter mortalia *ex genere suo (non toto)*. Prima illa sunt quorum *materia*, ex seipsa, præscindendo a conscientia erronea, semiplena advertentia, vel imperfecto consensu, intra totum suum genus, *gravem semper continent deordinationem*, ut in luxuria, blasphemia, hæresi, etc., contingit. Alia autem ea sunt quorum *materia*, intra suum genus, nunc *gravis* est nunc *levis*,

Digitized by Google

cujusmodi sunt peccata contra justitiam. — Venialia vero *ex genere suo* dicuntur peccata quæ, spectata objecti materia seu natura, *intra suum genus non* admittunt *gravem* reatum, et ideo quousque in aliud, accedente aliunde nova deformitate mortali, non transferuntur, nequeunt mortalia esse. — Cf. S. Alphons. n. 51. — Lacroix, n. 199.

Dico 1°. *Non omnia peccata sunt æqualia sed sunt alia aliis graviora.* Prob. 1°. ex Scriptura Sacra: Jerem. vii, 26: "Et pejus operati sunt quam patres eorum." S. Joan. xix, 11: "Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet." Prob. 2°. ex ratione. Dicendum, data proportione, de injuriis hominum in Deum, quod dicitur de injuriis filiorum in parentes, vel subditorum in Principes; atqui istæ sane inter se differunt *ratione gravitatis:* ergo etiam illæ. Insuper peccata sunt oppositio ad virtutes et præcepta; atqui sunt virtutes aliæ aliis excellentiores, et præcepta alia aliis graviora; ergo oppositio ad hæc erit gravior aut minus gravis. Aliunde etiam intentio prava delinquentis potest varios malitiæ gradus admittere, ut patet. Ergo.

Dico 2°. *Dantur peccata mortalia.* Prob. 1°. ex Scriptura Sacra. I Cor. vi, 9, 10: "Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt." Rom. i, 32: "Qui talia agunt, digni sunt morte." I S. Joan. iii, 14: "Qui non diligit, manet in morte." Adde innumera alia S. Scripturæ testimonia, ex quibus luculenter constat multos homines propter peccata sua a Deo fore rejiciendos et pœnis æternis cruciandos. Prob. 2°. ex Ecclesiæ auctoritate: Ecclesia enim docet dari peccata mortalia. Sic Trid. sess. 6, can. 27: *Si quis dixerit, nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis, aut nullo alio quantumvis gravi et enormi, præterquam infidelitatis peccato, semel acceptam gratiam amitti, anathema sit.* Item sess. 14, c. 5 ait: *Oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia in confessione recenseri.*

Dico 3°. *Dantur peccata mere venialia.* Prob. 1°. ex Scriptura Sacra: Prov. xxiv, 16: "Septies . . . cadet justus." Ergo qui cadit seu peccat dum justus est, non peccat mortaliter, siquidem non privatur justitia: ergo tantum venialiter. Ergo. Item S. Jacob. iii, 2: In multis . . . offendimus omnes; atqui non peccamus omnes mortaliter, cum multi sint justi ante Deum, ut constat ex multis locis veteris et novi Testamenti, v. gr., ut dicitur de Zacharia et Elizabeth, Luc. i, 6; de S. Joseph, Matth. i, 19, etc. Ergo sunt justi non immunes a peccato; ergo dantur peccata venialia. Prob. 2°. ex definitione Ecclesiæ; In Trid., *loco supra citato,* dicitur:

Digitized by Google

"*Venialia quibus a gratia Dei non excludimur, et in quæ freqentius labimur, multis* aliis remediis (præter Sacram. Pœnit.) expiari possunt." Constat etiam *ex propos.* 20 Baii a Pio V et aliis SS. Pontificibus damnata, quæ sic sonat: "*nullum est peccatum natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*" Prob. 3°. ex ratione: Etenim inter amicos dantur offensæ leves, quæ non solvunt amicitiam; ergo similiter erga Deum dari debent. Ergo.

QUÆSITA

128. Quær. 1°. *Quænam ad peccatum mortale requirantur?*

Resp. *Tria* necessario requiruntur, scilicet *materia gravis* vel in se, vel ob circumstantias; *advertentia plena* ad malitiam gravem actus; *consensus plenus* voluntatis in prævaricationem. Itaque,

Requiritur 1°. *materia gravis*, secus non posset haberi lex obligans sub gravi.

Requiritur 2°. *plena advertentia* mentis, secus non habebitur plena deliberatio.

Requiritur 3°. *plenus consensus* voluntatis, quia nisi peccator cum pleno consensu plenaque deliberatione objectum peccati Deo præferat, et sic finem suum ultimum in creatura constituat, nequit dici a Deo totaliter recedere. Insuper a bonitate divina prorsus alienum est, hominem æternæ damnationi addicere sive propter transgressionem levem sive propter actum non perfecte liberum et voluntarium. — Cf. S. Alphons. nn. 5, 6 et 53.

Quær. 2°. *Quænam requirantur ad peccatum veniale?*

Resp. Ad peccatum veniale requiruntur et sufficiunt advertentia aliqua, quantumvis exigua, ad actus malitiam, et aliquis voluntatis consensus quantumvis imperfectus: requiruntur quidem, quia, hisce sublatis, nulla mali cognitio et volitio, et proinde nullum peccatum esse potest; sufficiunt vero, quia, illis positis, mali cognitio et volitio, quæ ad peccatum constituendum necessariæ sunt, aliqua ratione habentur.

Quær. 3°. *Quomodo peccata possint dignosci mortalia ratione materiæ?*

Resp. Triplex regula assignatur.

Regula I. Recurrendum est *ad Scripturam Sacram*, et ea peccata mortalia existimanda sunt, quæ in S. Scriptura declarantur digna morte, aut excludunt a regno cœlorum, vel quæ enuntiantur cum particula *væ*, quæ sane deformitatem vere gravem denotat. Sic Apostolus de operibus carnis, Galat. v, 19, ait: "Quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria . . . prædico vobis,

Digitized by Google

sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt." — Recole etiam longam seriem peccatorum mortalium, quæ recenset Apostolus, I Cor. vi, 9 et 10.

Regula II. Recurrendum est *ad Ecclesiam*, seu *ad definitiones SS. Pontificum, ad Decreta Conciliorum generalium, etc.*, in quibus plura declarantur mortalia, vel tantum venialia. Ecclesia enim est columna veritatis, et proinde ab ejus doctrina regula et mensura morum repetenda est.

Regula III. Recurrendum est *ad SS. Patres, ad Ecclesiæ Doctores*, nec non *ad communem theologorum doctrinam.* Etenim SS. Patres et Doctores fuerunt a Deo in medio Ecclesiæ positi tanquam lucernæ ardentes ad depellendas erroris tenebras, et ad fideles in via veritatis illuminandos. Theologi vero melius norunt, quam cæteri, Scripturæ ac Patrum testimonia, et Ecclesiæ Decreta interpretari, atque casus non definitos cum definitis, non declaratos cum declaratis conferre, atque ex paritate vel similitudine opportunas deducere conclusiones. Quæ igitur ab ipsis unanimiter vel quasi unanimiter tanquam mortalia habentur, ut talia æstimanda sunt; Doctorum enim consensus veritatis indicium est.

Deficientibus vero præmissis regulis, valde difficile est determinare quandonam peccatum sit grave vel leve. Generatim gravia censentur 1°. omnia peccata quæ sunt directe contra Deum vel aliquam ejus perfectionem: item omnia peccata quæ vergunt in grave præjudicium generis humani, ut sunt luxuriæ species; 2°. omnia peccata quæ graviter repugnant fini magni momenti per legem intento, ut omissio jejunii, Missæ, confessionis annuæ, communionis paschalis, etc.; 3°. omnia peccata quibus graviter læditur proximus in bonis vitæ, fortunæ, famæ, etc., ut homicidium, detractio proximo valde noxia, furtum notabile, etc.

Ceterum limites inter peccatum mortale et veniale sæpe sæpius nullo modo determinari possunt, ut constat ex innumeris Doctorum ea de re controversiis. *Non est autem adstruendum mortale, nisi de eo certo constet*, ut recte notat S. Alphonsus. — Cf. *Systema Mor.*; et *de Sacram. Pœnit.* nn. 604 et 605.

QUÆR. 4°. *Quomodo peccatum ex genere suo mortale fiat veniale, et vice versa?*

Resp. Peccatum *ex genere suo* mortale fieri potest veniale quadruplici modo, ratione scilicet: 1°. parvitatis materiæ; 2°. imperfectæ advertentiæ; 3°. imperfecti consensus; 4°. conscientiæ erroneæ. Peccatum autem *ex genere suo* veniale fieri potest mortale: 1°. ratione conscientiæ erroneæ; 2°. ratione

Digitized by Google

scandali; 3°. ratione finis graviter mali; 4°. ratione contemptus *formalis* legis, seu auctoritatis præcipientis; 5°. ratione pravi affectus in rem alioquin leviter malam, adeo ut præceptum etiam graviter obligans transgredi quis sit paratus; 6°. ratione periculi seu occasionis proximæ in peccatum mortale labendi; 7°. ratione demum cujuscumque circumstantiæ quæ mortalem in se malitiam contineat, et actui, prout bene observat S. Thomas, ita accedat, ut ejus speciem immutet. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 88, art. 1, 2 et 5. — S. Alphons. n. 54.

QUÆR. 5°. *An graviter peccaret, qui sola mortalia vitare vellet, et de committendis venialibus minime curaret?*

Resp. *Neg.*, probabilius, juxta satis communem theologorum sententiam, etiamsi id ex proposito, et non ex mera incuria fieret secluso tamen contemptu aut peculiari fragilitate. Ratio est, quia animus ita comparatus non inducit per se et necessario *proximum* periculum peccandi graviter. — Ast in praxi res lubrica est, cum facilitas peccandi venialiter causa sit, cur anima paulatim debilitetur, et facilius gravibus tentationibus demum vincatur, juxta illud Eccli. xix, 1: "Qui spernit modica, paulatim decidet." — Cf. S. Alphons. *de Præceptis partic.* n. 12.

QUÆR. 6°. *An peccet graviter, qui deliberat de consensu rei graviter illicitæ præstando, si tandem non consentiat?*

Resp. Solutio quæstionis pendet a qualitate deliberationis; nam si hæc imperfecta sit, nempe si non sit nisi quædam hæsitatio, seu omissio resistentiæ proveniens ex torpore, pigritia aut negligentia, peccatum veniale non excedet. — Si vero deliberatio sit plena, peccatum erit certo mortale, quia voluntas tunc implicite anteponit bonum aliquod creatum Deo; nam hoc ipso quod serio deliberat perpendendo hinc inde commoda et mala temporalia ex peccato provenientia, paratam se ostendit ad legem violandam, si utilitatem aliquam in hac violatione deprehenderit. — Cf. Lacroix, nn. 226 et seq. — Sanchez, *in Decalog.* lib. 1, cap. 1, n. 16.

QUÆR. 7°. *An peccet graviter, qui sine causa sufficienti ponit actionem ex qua turpes motus passurus sit?*

Resp. 1°. *Affirm.*, quando homo hos pravos motus ex industria excitat. Eo usque enim talis consentit in pravam delectationem ut eam apposite quærat.

2°. *Neg.*, quando, nulla data causa ex parte patientis, isti motus naturaliter et sponte exsurgunt, et abest periculum consensus, ut res evidens est.

Digitized by Google

3°. *Affirm.*, quando actionem ponit per se graviter influentem in hos motus pravos, quæ et ipsa sit peccatum grave in genere luxuriæ. Ita S. Alphons. lib. 3, n. 482: "Si causa pollutionis est in ipsam graviter influens et homo non abstinet a causa seu actione illa ponenda, patet quod pollutio imputatur ad peccatum, etiamsi non fuerit intenta modo saltem in confuso sit prævisa. Hujusmodi autem causæ sunt procul dubio omnes illæ, quæ per se sunt graves culpæ in genere luxuriæ. Omnes ergo pollutiones ex his causis provenientes certe sunt mortalia. Et tunc (nota hoc) actus ille turpis, qui est causa pollutionis habet specialem malitiam contra naturam." Et iterum ibidem, n. 484: "Communis et probabilior docet non esse mortalem nisi proveniat ex causa per se mortali in genere luxuriæ. Ratio cur causa debet esse mortalis est, quia cum pollutio non sit volita in se sed tantum in causa, eo gradu mala erit quo mala est ipsa causa. Ratio cur debeat esse insuper mala in eodem genere luxuriæ est, quia cum causa leviter ad pollutionem concurrat, non est gravis obligatio eam vitandi ob pollutionem, quæ præter intentionem accidit."

Igitur si justa adest ratio ponendi licitam actionem, v. gr., studere, mederi, confessiones audire, nullus contrahitur reatus ex his effectibus: nullus pariter reatus, si causa extra genus luxuriæ nullo modo per se influat in pravos effectus, sed hi per accidens tantum sequantur: levis tantum reatus erit, si causa extra genus luxuriæ leviter tantum influit in effectus. Si actio est intra genus luxuriæ imputabitur effectus graviter pravus indirecte voluntarius nonnisi, quando ipsa in hunc graviter proxime influit et est peccatum mortale contra sextum.

Resolves. 1°. Ubi clarum non est aliquod peccatum esse grave non debet esse præceps confessarius in judicando illud esse reapse grave, tum objective tum subjective, quia in dubio standum est pro minimo, vel saltem res est divino judicio relinquenda. — S. Alphons. n. 52.

2°. In dubio de perfecto consensu judicabis in favorem pœnitentis 1°. si sit timoratæ conscientiæ et habitualiter paratus sit potius mori quam Deum offendere; 2°. si advertens plenius ad tentationem territus fuerit, eamque statim repulerit; 3°. si nesciat an vigilans aut dormiens, an sui plene compos, quidpiam mali fecerit aut voluerit. — Elbel, n. 578. — S. Alphons. lib. 6, n. 476.

3°. Confessarius non satisfacit muneri suo si nullam curam adhibeat, quo pœnitentem a frequentia peccatorum venialium, eorum præsertim, quæ plena cum advertentia admittuntur, removeat. Quippe qui nihil prorsus satagit vitare venialia, paulatim

Digitized by Google

in mortale demum prolabi solet. — *V. Casus*, n. 144 et seq. — Roncaglia, c. 1.

CAPUT III

DE DISTINCTIONE PECCATORUM

ARTICULUS I

DE DISTINCTIONE SPECIFICA

129. Distinctio *specifica* peccati oritur ex speciali malitia, seu ex diversa deformitate, qua unum peccatum ab alio essentialiter differt.

Variæ regulæ assignantur a theologis ad hanc deformitatem specifice diversam cognoscendam. Primam omnium, et magis fundamentalem desumunt a diversitate objectorum; nam sicut omnes actus humani, ita etiam peccata *primario* et *per se* distinguuntur specie secundum objecta. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 72, art. 1. — Verum præcise quia hæc regula est *fundamentalis* et *remota*, duas alias statuunt Doctores, quæ sunt proximæ, faciliores, et ad praxim magis accommodatæ.

Regula I. Desumitur distinctio specifica peccatorum ex *oppositione ad diversas virtutes*, vel ex oppositione ad eamdem quidem virtutem sed secundum *diversa officia* quæ præscribit servari, vel demum ex oppositione ad eamdem virtutem secundum ejus *extrema*. Ratio *primi* patet, quia singulæ virtutes habent suam bonitatem specialem, et omnino distinctam, ergo etiam peccata ipsis opposita specialem turpitudinem necessario contrahunt. Sic negatio veritatis revelatæ, desperatio, odium Dei, inter se specie differunt, quia tribus diversis virtutibus opponuntur, scilicet fidei, spei, et caritati. — Ratio *secundi* est, quia virtus quæ exigit servari diversa officia, est virtualiter multiplex, et illam violare secundum ea, importat diversam repugnantiam ad ordinem moralem. Sic homicidium, furtum, detractio, specie inter se differunt, licet eidem virtuti, justitiæ scilicet, adversentur, quia opponuntur diversis officiis ejusdem virtutis, quæ jubet ut nemo lædatur sive in bonis vitæ, sive in bonis fortunæ, sive in bonis famæ. — Ratio *tertii* est, quia extrema sunt contraria, et contraria juxta S. Thom. 1–2, q. 72, art. 8, differunt secundum speciem; sic præsumptio et desperatio inter se specie differunt, quia una per excessum, altera per defectum eidem virtuti spei adversantur. — Cf. S. Alphons. n. 31.

Regula II. Specifica peccatorum distinctio desumitur etiam ex violatione præceptorum *moraliter* diversorum. Peccatum enim est legis seu præcepti transgressio; ergo ubi præcepta specie

Digitized by Google

morali inter se differunt, etiam peccata ipsis opposita specie differre debent. Sic omissio Missæ die festo, omissio jejunii præcepti, omissio confessionis annuæ vel communionis paschalis, specie inter se differunt. Dicuntur autem præcepta moraliter diversa, quoties diversum habent objectum, ut jejunium, auditio Missæ, abstinentia a carnibus; vel quoties motivum intrinsecum præcepti est diversum, licet objectum idem sit. Sic duplex peccatum specie diversum patrat, qui in Quadragesima omittit jejunium, ad quod aliunde ratione pœnitentiæ sacramentalis tenetur. Contra vero, furtum est unicum peccatum, licet divina et humana lege prohibeatur, quia eadem est ratio prohibitionis. — Cf. S. Alphons. n. 33.

Si quis autem recte attendat, perspiciet hanc secundam regulam vel ad primam revocari vel saltem non posse ullo modo sine prima in usum deduci. Objecta enim variorum præceptorum ideo tantum in genere moris diversa sunt, quia pertinent ad diversas virtutes, aut ad diversa ejusdem virtutis officia; motivum vero intrinsecum uniuscujusque præcepti est ipsamet virtus aut officium virtutis ad quod præceptum refertur.

130. Resolves. — 1°. Quatuor diversa peccata committit, qui, ligatus voto castitatis, peccat cum consanguinea conjugata, quia violat quatuor virtutes diversas, nempe castitatem, religionem, pietatem et justitiam.

2°. Tripliciter peccat, qui occidit sacerdotem vel religiosum in ecclesia; quia violat justitiam occidendo, et religionem duplici modo specifice diverso, violando scilicet personam sacram et locum sacrum.

3°. Non committit peccata specie diversa, qui omittit Missam die Dominica, in quam aliud festum de præcepto incidit, v. gr., B. M. V. Assumptio, nec qui violat jejunium vigiliæ aut quatuor temporum in Quadragesima incidentium, quia præcepta illa non sunt formaliter diversa, cum motivum intrinsecum et primarium sit idem.

4°. E contrario, tria peccata specie diversa patrat unico actu, qui omittit jejunium, ad quod eadem die obligatur ex præcepto Ecclesiæ, ex voto et ex pœnitentia sacramentali; idcirco in confessione triplicis hujus obligationis violatio aperiri debet.

ARTICULUS II

DE DISTINCTIONE NUMERICA

131. Certum est peccata quæ specifice distinguuntur, multo magis adhuc distingui *numero;* quare hic quæritur tantum quo-

Digitized by Google

modo cognoscatur numerica distinctio peccatorum intra eamdem speciem.

Regula I. Numerica peccatorum distinctio desumitur *ex diversitate objectorum totalium*, seu *moraliter diversorum*. Ratio est, quia objectum, prout docet S. Thomas, est quodammodo forma actus; adeoque necessario efficit, ut actus talis sit, quale ipsum est. Ergo ubi sunt plura numero objecta in genere moris, plures sunt numero actus in eodem genere; ubi unum est objectum, unus reputatur esse actus. Ergo totidem sunt peccata quot sunt objecta totalia. — Cf. S. Thom. 1-2, q. 18, art. 2. — S. Alphons. n. 36. — Objectum vero *totale* illud in præsenti dicimus quod vel ex natura sua *unum quid morale* ita efficit, ut neque sit pars alterius, neque referatur ad aliud quod compleat, vel si potest referri ad aliud ut pars aut complementum, non ita intenditur ab operante. Sic unum habetur objectum totale in copula completa, unum pariter in vulnere inflicto cum intentione vulnerandi tantum, ac proinde unum et idem objectum quando natura sua non est *totale*, potest esse vel non esse *totale* pro vario modo quo intenditur.

Regula II. Numerica peccatorum distinctio desumitur etiam *ex multiplicitate actuum moraliter interruptorum*. Etenim quando actus voluntatis moraliter interrumpuntur, singuli evadunt in se completi, neque actus sequens potest dici continuatio præcedentis. Sic qui pluribus vicibus moraliter interruptis alium percutit vel furatur, tot peccata committit, quot sunt percussiones vel furta; quia tot actus diversos hæc constituunt. — Cf. S. Alphons. n. 36.

Actus autem voluntatis triplici modo interrumpuntur, scilicet: 1°. *Per retractationem* seu revocationem expressam voluntatis, quia hæc impedit quominus actus posterior cum priore conjungatur, v. gr., si quis retractet pravam voluntatem male agendi, et postea eam resumat. 2°. *Per cessationem voluntariam ab actu*, seu per mentis applicationem ad diversum objectum, v. gr., si quis libere cesset a proposito malo, et dein ad illud redeat. 3°. *Per cessationem involuntariam sat notabilem*, ratione habita ad actus naturam, secundum judicium prudentium, v. gr., per somnum, distractionem, occupationem, etc.

132. Ut autem hæc principia facilius applicentur, præ oculis habenda sunt sequentia.

1°. Actus *mere interni*, qui nullum ordinem habent ad effectum exteriorem, *plerumque* moraliter complentur statim ac physice interrumpuntur, et proinde *per se* toties multiplicantur, quoties physice interrumpuntur. Ratio est, quia tales actus, propter suam simplicitatem tum ex parte objecti tum ex parte ipsiusmet

Digitized by Google

voluntatis et propter defectum cujuscumque effectus exterioris in quo conveniant, per se loquendo moraliter non continuantur, neque in unum coalescunt, cum nihil habeant, neque in se neque in alio, per quod sibi invicem uniantur. Hinc pœnitens debet in confessione exprimere, si possit, quot vicibus internæ tentationi adhæserit; quod si nequeat, dicat *circiter;* vel saltem an valde frequenter, decurrente die, consensum dederit. — Dixi *per se* seu *plerumque* rem ita se habere, quia, si aliquando plures hujusmodi actus ex eodem passionis impetu procedant, unum peccatum mortale constituent, etsi aliquod breve intervallum inter actus intercesserit. — Cf. S. Alphons. n. 37.

2°. Actus interni *cum proposito externam actionem ponendi*, multiplicantur toties quoties pravum propositum formaliter innovatur, id est, quoties per retractationem aut cessationem voluntariam desinit esse, et postea de novo assumitur: tunc enim posterius moraliter censeri nequit continuatio prioris, et novus voluntatis actus formaliter distinctus intercedit. Si vero per cessationem involuntariam desinat, censetur aliquamdiu, non autem semper et indefinite, virtualiter perseverare, ideoque, ubi iterum assumitur, non habetur tanquam moraliter interruptum, dummodo non intercesserit temporis intervallum nimis diuturnum. Quodnam autem debeat esse ejusmodi intervallum, solo sapientium judicio definiri potest. Idem enim propositum majori vel minori tempore perdurat pro varia intensitate, necnon pro variis circumstantiis personarum, ætatis, sexus, indolis, etc. S. Alphonsus putat difficulter posse impetum unius actus protrahi, ordinarie loquendo, plus quam ad duos vel tres dies. Hinc, ait, qui perseverat ita virtualiter in mala voluntate ultra duos vel tres dies, debet in confessione explicare tempus, ut sic intelligatur moraliter numerus actuum internorum circa peccata externa. — Cf. Baller. not. (a) p. 138.

3°. Actus *externi*, seu *externe consummati*, multiplicantur toties quoties objectum est disparatum, vel in se terminatum; non autem multiplicantur, etiam interposito notabili temporis intervallo, quando sunt veluti partes actus principalioris, seu quando ad finem unicum tendunt. Ratio est, quia tunc unum quid morale efficiunt, quod non completur, nisi consummato actu principaliter intento. Sic qui furtum patrare statuerit, unicum committit peccatum, licet per plures dies de eo cogitaverit, propositum pravum sæpius renovaverit, ad hoc viam susceperit, tempus opportunum quæsierit, etc.; prior quippe voluntatis actus in illo ipso effectu vel opere externo perseverare virtualiter censetur. — Cf. S. Alphons. n. 40.

Digitized by Google

133. Resolves. — 1°. Unicum peccatum committit, qui, intendens fornicationem, mulierem turpiter tangit, osculatur, turpibus allicit colloquiis, et tandem fornicatur; nam omnes illi actus prævii ad actum consummandum ordinantur. Si vero ab initio voluisset tantum mulierem tangere, et postea, libidine inductus, copulam perfecerit, duplex erit peccatum, adeoque non satis erit si solam copulam confiteatur. — Cf. S. Alphons. n. 43.

2°. Unicum facit peccatum sacerdos qui integrum officium vult una die omittere, quia singulæ Horæ ex una parte dicunt ordinem ad unum officium complendum, et ex alia earum omissiones intenduntur per modum unius. Duo autem peccata faceret, qui prius voluisset tantum omittere Matutinum, et postea nollet reliquas Horas recitare, quia duplex foret plane distinctus actus malæ voluntatis.

3°. Unicum perpetrat peccatum, qui ex eodem impetu passionis actum malum multoties repetit, v. gr., pluries se vel alium turpiter tangit, etiam cum aliqua interruptione; pluries inimicum percutit, vel ei plurima mala imprecatur, etc.; nam unicus est pravus voluntatis affectus, et actiones illæ variæ moraliter uniuntur. — Cf. S. Alphons. n. 50.

4°. Unicum peccatum facit, qui plures simul fidei articulos negat, quia unicum est fidei motivum, proinde æque infidelis est qui unum articulum, ac qui omnes negat. — Item *probabiliter* unicum facit peccatum, qui eodem actu duodecim Apostolos blasphemat; quia omnes blasphemiæ in Sanctos malitiam desumunt ex una relatione ad Deum. — Cf. S. Alphons. n. 47.

5°. Unicum facit peccatum, qui summam aliquam determinatam pecuniæ furari intendens, pluribus vicibus, ne detegatur, eam subripit, quia unicus est pravus voluntatis actus, qui in ultimo furto consummatur. E contrario plura patrat peccata, qui pluribus vicibus ex eadem pecuniæ massa furatur, quin totam auferre ab initio statuerit, quia singula furta objectum in se totale efficiunt. — Cf. Baller. not. (a) p. 141.

6°. Plura peccata facit, qui cum eadem pluries fornicatur; quælibet enim fornicatio in se terminatur, seu objectum totale constituit, natura sua. — Idem dicendum de diversis pollutionibus. — Cf. S. Alphons. n. 46.

QUÆSITA

134. QUÆR. 1°. *Utrum unum vel plura peccata committat, qui unico actu detrahit de integra communitate religiosa, vel uno ictu plures homines occidit, vel rapit crumenam ad plures socios pertinentem?*

Digitized by Google

Resp. Valde controvertitur: juxta S. Alphonsum et multos alios, plura in his casibus committuntur peccata, tum quia plurium jura violantur, tum quia hujusmodi detractio, ictus aut rapina, est virtualiter multiplex in judicio prudentium. — Alii vero multi, et magnæ notæ theologi probabiliter tenent unum tantum committi peccatum, quia unus est actus voluntatis, una ratio qua multiplex illud objectum apprehenditur et una externa manifestatio malitiæ voluntatis. Ad rationem autem desumptam ex violatione plurium jurium, respondent quod cum quis diversis superioribus idem præcipientibus non obedit, unum certo peccatum committit, quamvis plurium jura violet. — A fortiori unum peccatum committi docent iidem Doctores, quando unico actu voluntatis ad plura objecta per modum unius apprehensa tenditur *inefficaciter*, v. gr., si quis unico actu plures feminas per simplicem affectum seu complacentiam desideraret. In casu autem *propositi efficacis* patrandi aliquid, quod diversis actibus externis attingi deberet, plura essent peccata; ac proinde pluries peccaret qui *efficaciter* vellet plura jejunia omittere, ad plures feminas, vel ad eamdem pluries accedere. — Cf. S. Alphons. n. 45. — Lacroix, n. 149. — Baller. not. (b) p. 141.

QUÆR. 2°. *An plura peccata faciat, qui coram pluribus detrahit?*

Resp. Probabiliter unicum tantum facit peccatum, quia detrahere coram pluribus est tantum circumstantia aggravans: jus enim ad famam est unicum apud omnes, non vero multiplex. Quare practice loquendo nulla est obligatio explicandi in confessione numerum personarum coram quibus aliquis detraxerit, sed sufficit dicere: *Detraxi coram pluribus.* — Cf. S. Alphons. n. 49.

QUÆR. 3°. *An explicanda sint in confessione media ad peccandum adhibita, si peccatum postea non fuerit consummatum?*

Resp. Alii *affirmant*, etiamsi media illa non fuerint mala in se, uti viam suscipere, scalam deferre ad furtum, etc., et eorum ratio est, quia peccatum tunc non manet tantummodo internum, sed mediis istis externum evadit. Actiones enim illæ, licet indifferentes sint *in se*, malæ tamen ex fine malo evadunt. — Alii vero probabiliter *negant*, nisi media ista in se mala sint; in quo casu indicari debent, et quidem omnia, si sint specie diversa, ut tactus aut verba obscœna ad sollicitandum adhibita. Imo alii dicunt nec media esse necessario explicanda, quando in

se mala sunt et specie diversa; sed sufficere si peccator ita se accuset, v. gr., volui committere fornicationem, sed licet adhibui media quædam, non potui. — Cf. D'Annibale, 1, n. 287, n. 15. — De Lugo, *De Pœnit.* n. 566. — Varceno, vol. 1, p. 259. — Baller. not. (b) p. 143.

QUÆR. 4°. *An plura peccata committat, qui plura mala diversa optat inimico?*

Resp. *Affirm., per se,* si imprecantis intentio determinate feratur ad mala speciei diversæ, v. gr., infamiam et mortem; quia desiderium speciem sumit ab objecto desiderato, ut infra dicetur. Verum *per accidens* unum esset peccatum, cum scilicet hæc mala diversa fere apprehenderentur sub generali ratione mali, ut media ad perniciem; quod fieri solet quando imprecationes ex impetu iræ procedunt. — Cf. S. Alphons. n. 50; et *Hom. Ap.* n. 65.

PARS SECUNDA

DE PECCATIS IN SPECIE

CAPUT I

DE PECCATIS INTERNIS

135. Triplex eorum classis distinguitur, scilicet:

1°. *Delectatio morosa*, seu libera complacentia in re mala per imaginationem exhibita ut præsente, sine desiderio.

2°. *Gaudium*, seu deliberata approbatio operis mali peracti sive a se, sive ab alio, qua voluntas perpetratum malum gratum et acceptum habet.

3°. *Desiderium*, seu actus voluntatis rem malam ut obtinendam, adeoque opere exsequendam appetentis. Dicitur efficax, si adsit absolutum propositum id exsequendi; inefficax, si adsit tantummodo consensus conditionatus, v. gr., si quis dicat: *furarer, si possem;* aut *fornicarer cum hac femina, nisi infamiam timerem, etc.* — Cf. S. Alphons. n. 15.

Versatur igitur *delectatio morosa* circa objectum, non prout est in se, sed prout hic et nunc imaginationi objicitur; *gaudium* e contra et *desiderium* circa objectum prout in se aliquando fuit aut erit.

136. Dico 1°. *Desiderium rei malæ etiam inefficax* est vere peccatum, et induit species tum objecti, tum circumstantiarum. Ratio *primi* est, quia turpe et inhonestum est desiderare absolute

Digitized by Google

aut conditionate quod exsequi non licet. Ratio *secundi*, quia omne desiderium, etiam inefficax, in objectum suum tendit, et proinde est volitio *malitiæ specialis* istius objecti, adeoque illam contrahit. Eadem est ratio *tertii;* nam desiderium, cum tendat in objectum ut opere exsequendum, illud attingit uti est in se cum suis circumstantiis. Ergo totam malitiam etiam circumstantiarum contrahit. — Hinc in confessione, v. gr., desiderii fornicandi, declarandæ sunt circumstantiæ consanguinitatis, affinitatis, vinculi matrimonialis, aut voti castitatis, quæ personam desideratam afficiant. — Cf. S. Alphons. n. 12.

Dico 2°. *Gaudium* itidem est peccatum, et quidem ejusdem speciei ac actio mala circa quam versatur, induitque pariter species circumstantiarum ipsi adnexarum, non secus ac ipsum desiderium. Ratio est, quia *gaudium*, ut supra diximus, est mali præteriti approbatio, quæ necessario actum peccaminosum amplectitur, qualis in se extitit, suis nempe circumstantiis vestitum. — Hinc, qui in peccatorum præteritorum recordatione sibi complacet, eaque approbat, in confessione explicare debet objectum hujus complacentiæ, atque circumstantias speciem mutantes, perinde ac si iterum opere peccasset.

Ad gaudium revocanda est jactantia de peccato commisso, displicentia de malo non patrato, necnon tristitia de bono peracto.

Dico 3°. *Delectatio morosa* est certo peccatum, et certo etiam induit gravitatem et speciem objectorum menti exhibitorum. Ratio *primi* est, quia naturæ rationali et legi divinæ repugnat voluntatem gratum habere id, quod rectæ rationi dissentaneum est, et Deo displicet. Insuper delectatio deliberata de objecto malo affectum in illud arguit; atqui affectus in objectum malum est affectus malus, ut per se patet. Ergo . . . Hinc Oseæ ix, 10, dicitur: "Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt." Ratio autem *secundi* est, quia quisquis delectatur de objecto in se malo, illud approbat, eique affectu suo adhæret; ac proinde ea gravitate et specie, qua objectum est malum, eadem plane erit mala ejusdem delectatio. — Cf. S. Thom. 1–2, q. 74, art. 8. — S. Alphons. n. 15.

QUÆSITA

137. Quær. 1°. *An delectatio morosa induat etiam malitiam specificam circumstantiarum objecti, ut desiderium et gaudium?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, juxta multos theologos; et ratio est, quia simplex delectatio non tendit in objectum, ut realiter existit, sed in eo quiescit, ut repræsentatur per phantasiam. Porro hæc neque ex natura rei, neque de facto solet omnes

Digitized by Google

circumstantias repræsentare, sed illam tantum quæ delectationem magis movet. — Cf. S. Alphons. n. 15. — Baller. not. (a) p. 148.

QUÆR. 2°. *An liceat desiderare malum sub conditione, si licitum esset?*

Resp. *Affirm.*, si conditio apposita totam rei malitiam tollat, quia talis affectus nullam involvit deordinationem, neque in se, neque in objecto a quo per conditionem malitia omnino excluditur. *Negative* vero esset respondendum in alia hypothesi, quia talis affectus tendit in objectum malum, et quidem absolute, cum conditio non tollat malitiam ab objecto etiam ut repræsentato, ut esset blasphemia, perjurium, etc. Attamen probabiliter a peccato gravi excusandus ille esset, qui tali desiderio nollet certe, ut id quod malum est intrinsece, fieret licitum, sed tantum propensionem suam in illud objectum ostenderet. — Cf. S. Alphons. n. 27; et *Hom. Ap.* n. 50.

Ceterum nemo non videt quam periculosa sint hujusmodi desideria, etiamsi apposita conditio totam malitiam auferret, præsertim in prohibitis jure naturali, licitis tamen in aliquo casu vel statu, v. gr., occiderem inimicum, si Deus mandaret; uxorem acciperem, si non essem sacerdos aut voto ligatus; libens nuberem Berthæ, nisi haberem uxorem. Hæc desideria Cajetanus merito appellat tentationes fatuas et diabolicas. Imo dissuadenda sunt etiam alia desideria conditionata circa res solo jure positivo prohibitas, quia ut plurimum otiosa sunt, et aliquando affectu aliquo inordinato laborare possunt.— Cf. Cajet. sub titulo *Cogitationis peccata.*

QUÆR. 3°. *An liceat delectari de omissione inculpabili alicujus præcepti ex oblivione relicti?*

Resp. Etsi nunquam liceat sive de omissione mala, sive de opere malo, etiam inculpabiliter admissis, gaudere vel delectari, prout in se mala fuerunt; licet tamen, *per se*, id est, secluso periculo consensus in delectationem de causa mala, gaudere vel delectari de effectu bono et honesto, qui ex iis provenit. — An vero liceat etiam gaudere vel delectari de ipsa causa mala, non prout est mala, sed prout fuit causa boni effectus, affirmant multi cum Lessio, Suarez, Card. de Lugo et aliis; sed negat cum pluribus aliis S. Alphonsus allegans prop. 15, ab Innoc. XI damnatam, quæ sic se habet: "Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas." — Verum dicendum est non constare utrum hac propositione damnatum absolute

Digitized by Google

fuerit gaudium quodcumque de opere malo inculpabili; an potius reprobatum fuerit dumtaxat gaudium quo filius, contra rectum caritatis ordinem, morti parentis anteponit bonum ordinis valde inferioris, nempe divitias ex ea consecutas. — Cf. S. Alphons. n. 20. — Lessium, *de just. et jure*, lib. 4, cap. 3, n. 105. — Suarez, disp. 5, sect. 7, n. 15. — Lugo, *de pœnit.* disp. 16, n. 389. — Viva, *in cit. prop.* n. 12. — Baller, not. (a) p. 152; et not. (c) p. 186.

138. Resolves. — 1°. Licitum non est delectari de pollutione nocturna *secundum se et propter ejus voluptatem*, sed licitum sane est de ea delectari prout est *naturæ exoneratio vel alleviatio*. Etenim defectus liberi consensus, per somnum, etsi non possit licitam efficere *delectationem operi malo insitam*, quæ dein libere capiatur, optime tamen potest a culpa excusare *opus exterius*. Et hæc est vera doctrina S. Thomæ, qui etiam ad naturalem pollutionis causam revocat turpe somnium, ad quod reduci possunt et tactus seu motus idem somnium consequentes. "Cum enim (inquit) humor seminalis abundat in corpore, vel cum facta est humoris resolutio, . . . somniat dormiens ea quæ pertinent ad expulsionem hujusmodi humoris abundantis aut resoluti; sicut etiam contingit, quando natura gravatur ex aliqua alia superfluitate; ita quod quandoque formantur in imaginatione phantasmata pertinentia ad emissionem talium superfluitatum." — Cf. S. Thom. 2-2, q. 154, art. 5; et in 4, dist. 9, q. 1, art. 4, q. 1, ad 5. — S. Alphons. n. 20. — Baller. not. (b) p. 149.

2°. Caute confessarius agere cum iis debet, qui gaudent de emolumento sibi proveniente ex peccato suo aut alieno, vel ex damno aut morte alterius; subinde enim hujusmodi delectationes non ex emolumento solo, sed ex gaudio de ipso peccato aut malo proximi oriuntur. Idem timendum est de eo qui dicit, se gaudere de bono spirituali proximi, sed quod provenit ex ejus infortunio, v. gr., ex gravi infirmitate, jactura rerum temporalium, etc. Potest enim interdum subrepere gaudium de proximi potius malo, quam de bono effectu inde proveniente, præsertim si inimicitiam cum eo antea gerebat; confessarius igitur, si res postulare videtur, mentem pœnitentis prudenter introspicere non negligat. — Cf. S. Alphons. ibid.

3°. Quamvis aliud sit delectari de re mala, aliud vero delectari de modo, v. gr., industrio, quo res mala peracta fuerit (quod sane carere culpa per se potest); attamen confessarius facile suspicari debet de morosa delectatione in iis qui libenter audiunt turpia, licet hæc narrari non videantur nisi ad modum ingeniosum, quo peracta sunt, manifestandum, quando potissimum consuetudo in

Digitized by Google

pravam delectationem consentiendi hanc suspicionem confirmat.

4°. Mortale non est tristari de obligatione non essentialiter præcepta, quatenus est molesta tantum, seu *in sensu diviso legis*, v. gr., de molestia jejunii.

5°. Si pœnitens se accuset de aliqua prava cogitatione, interrogandus est, an cognoverit esse peccatum; et si respondeat se eam detestatum fuisse statim ac cognovit turpem esse, judicandus est omnino a peccato immunis. — Si respondeat se habuisse per aliquod tempus aliquam confusam cognitionem malitiæ, eique adhæsisse, sed non plene advertendo ad ipsius gravitatem, tunc facile quidem a gravi peccato excusandus est, sed non a veniali. Quod si nesciat se expedire ab his interrogationibus, ordinarie præsumendum est, eum non consensisse, vel saltem defuisse in eo plenum consensum, vel perfectam advertentiam, maxime si timoratæ sit conscientiæ.

CAPUT II

ECCATIS CAPITALIBUS

lia sic vocantur, quia sunt veluti capita seu orum. Unde vitia potius quam proprie int, si in genere considerentur, r, nimirum: 1°. *Superbia;* 2. *Avaritia;* *a;* 5°. *Ira;* 6°. *Acedia;* 7°. *Gula.* — Quam septem capita reducantur peccata omnia ıas, 1–2, q. 84, art. 4.
ngulis peccatis capitalibus hic dicemus, at a S. Thomæ et S. Alphonsi, ad quæ erit i expositione doctrinæ.

I.—De Superbia

amor inordinatus propriæ excellentiæ, et *n* seu in genere suo completam et consum-. Perfecta quidem dicitur, quando homo omplacet, ut versetur in dispositione legem diendi, quam mandatis superiorum obtem-eo ipso peccatum mortale semper in se ro casibus imperfecta nuncupatur, et tunc tantum inducere solet. — Ex superbia pro-loria, præsumptio, jactantia, ostentatio et ıom. 2–2, q. 162; et QQ. DD. *De Malo,*

Digitized by Google

II. — De Avaritia

141. *Avaritia* est inordinatus appetitus bonorum temporalium. Opponitur justitiæ vel liberalitati. Si prius, in peccatum mortale facile prodibit, nempe quoties ad injustitiam gravem erga proximum impellet. — Si posterius, *per se* venialia tantum pariet. Cæterum nimius erga res terrenas affectus in alia peccata etiam gravia propellere potest, imo et solet. Procedunt etiam ex avaritia durities cordis erga miseros, inquietudo animi, perfidia, dolus, etc. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 118; et QQ. DD. *De Malo*, q. 13.

III. — De Luxuria

142. *Luxuria* est inordinatus appetitus rei venereæ. Luxuria est peccatum grave *ex toto genere suo;* sed hoc intelligendum est, si delectatio venerea sit in se *deliberata* et *directe* volita. Si vero *indirecte* tantum voluntaria sit, admittit aliquando parvitatem materiæ, ut fusius infra dicetur ubi de sexto Decalogi præcepto. — Cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, odium Dei, fidei languor, imo et amissio, sunt effectus luxuriæ. — Cf. S. Thom. 2–2, qq. 153 et 154; et QQ. DD. *De Malo*, q. 15.

IV. — De Invidia

143. *Invidia* est tristitia de bono alterius, quatenus æstimatur ut malum proprium, aut saltem minus bonum. Ad eam revocatur gaudium de alterius malo, quod boni proprii augmentum censeatur. Invidia est directe contra caritatem, et ex genere suo, etsi *non toto,* grave peccatum importat. — Ex invidia procedunt detractio, calumnia, susurratio, contumelia, etc. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 36; et QQ. DD. *De Malo*, q. 10.

V. — De Ira

144. *Ira* est excandescentia animi, motusque inordinatus in aliquem vel aliquid; vel est inordinatus appetitus vindictæ. Iracundia est habitus iræ. — Ira mortalis est ex genere suo, si sit appetitus vindictæ; venialis autem, si sit tantum motus animi inordinatus. — Ira generat indignationem, rancorem, clamorem, convicia, blasphemias, etc. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 158; et QQ. DD. *De Malo*, q. 12. — S. Alphons. nn. 80 et seq.

VI. — De Acedia

145. *Acedia* in genere idem sonat ac pigritia; strictius vero est torpor mentis ac debilitas voluntatis, ex quibus spiritualium rerum fastidium ob laborem et molestiam ipsis adjunctam profluit. —

Digitized by Google

Si tanta sit, ut ex ea obligationes graves omittantur, gravis habenda est; si secus, levis est æstimanda. — Torpor, evagatio mentis, nausea in oratione, etc., sunt fructus acediæ. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 35; et QQ. DD. *De Malo*, q. 11. — S. Alphons. n. 84.

VII. — De Gula

146. *Gula* est inordinatus appetitus cibi vel potus, et ex genere suo non est nisi peccatum veniale. Fit autem grave, si graviter noceat sanitati, aut si quem ad officia ineptum reddat. — A gula proveniunt ebrietas, de qua mox fusius, hebetudo mentis, scurrilitas, multiloquium et immunditia cujuslibet generis. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 148 et 150; et QQ. DD. *De Malo*, q. 14. — S. Alphons. nn. 74 et seq.

Notandum. — Multum forsan convenit S. Thomam de sobrietate consulere. Sobrietas maxime circa potum inebriandi vim habentem versatur. Sobrietas nempe mensuram servat: "et ideo," ait Angelicus, 2–2, q. 149, a. 1, "illam materiam specialiter sibi adscribit in qua maxime laudabile est mensuram servare. Hujusmodi autem est potus inebriare valens, quia ejus usus mensuratus multum confert et modicus excessus multum lædit, quia impedit usum rationis magis quam excessus cibi." Et ib. ad 3: "quamvis mensura in omnibus requiratur, non tamen sobrietas proprie in omnibus dicitur sed in quibus mensura est maxime necessaria." Jam age, "ad virtutem moralem pertinet conservare bonum rationis contra ea quibus potest impediri. Et ideo," ait ib. a. 2, "ubi invenitur speciale impedimentum rationis ibi necesse est esse specialem virtutem ad illud removendum. Potus autem inebrians habet specialem rationem impediendi usum rationis, in quantum scilicet perturbat cerebrum sua fumositate. Et ideo . . . requiritur specialis virtus, quæ est sobrietas." Et quamvis "cibus et potus communiter impedire possunt bonum rationis, eam absorbendo per immoderantiam delectationis, . . . potus inebriare valens impedit speciali ratione." Utinam et sequentia verba Angelici Doctoris adnotarentur a nonnullis: "in omnibus potibus inebriare valentibus est una et eadem ratio impediendi rationis usum. Et sic illa potuum diversitas per accidens se habet ad virtutem." Ib. ad 3. Nullus cibus vel potus secundum se loquendo est illicitus. Potest tamen potus reddi illicitus per accidens, vel "quia vino de facili [homo] læditur, vel quia ex speciali voto obligatur ad vinum non bibendum," vel "ex modo bibendi quia scilicet mensuram in bibendo excedit," vel "ex parte aliorum qui ex hoc scandalizantur." Ib. art. 3. Ad objectionem quod usus vini sit totaliter illicitus, eo quod impediat sapientiam sine qua non potest aliquis esse in statu salutis, respondet Angelicus: "Sapientia potest haberi dupliciter. Uno modo secundum modum communem, prout sufficit ad salutem. Et sic non requiritur ad sapientiam habendam quod aliquis a vino omnino abstineat, sed quod abstineat ab immoderato usu vini. Alio modo secundum quemdam perfectionis gradum. Et sic requiritur in aliquibus

Digitized by Google

ad perfecte sapientiam percipiendam quod omnino a vino abstineat, secundum conditiones quarundam personarum et locorum." ad 1. Mulieribus autem et juvenibus, si respiciamus pronitatem ad voluptates corporis consectandas, "senibus in quibus ratio vigere debet ad aliorum eruditionem, et Episcopis seu quibuslibet Ecclesiæ ministris qui mente devota debent spiritualibus officiis insistere, et regibus qui per sapientiam debent populum subditum gubernare, specialiter sobrietas indicitur." Ib. a. 4. — Cf. loca n. 148 citanda ex S. Thom. 1–2, q. 88 a. 5, ad 1; 2–2, q. 150 a. 2.

DE EBRIETATE

147. Ebrietas est voluntarius excessus in potu usque ad rationis perturbationem, sive *ex* aut *cum* voluptate hoc fiat, sive *absque* voluptate. Dividitur autem in *perfectam* et *imperfectam*. Prima habetur cum rationis usus omnino adimitur, ita ut ebrius incapax sit agendi moraliter; altera vero ea est qua mens perturbatur quidem, at discernere adhuc valet inter bonum et malum.

Alii autem plures sequentes S. Thomam vitium ebrietatis definiunt: *potus superfluus sine necessitate et ex sola voluptate vini usque ad usus rationis privationem.*

PRINCIPIUM

148. *Ebrietas perfecta est semper peccatum mortale, at imperfecta per se est tantum veniale.* Ratio *primi* colligitur tum ex consensu theologorum et timoratorum hominum æstimatione, tum quia privare se usu rationis modo violento et innaturali, et quidem ita ut non possit statim recuperari, graviter repugnat naturæ rationali, tum demum quia in Scripturis, v. gr., I Cor. vi, 10, ebriosi a regno Dei excluduntur. Ratio autem *secundi* est, tum quia nulla habetur gravis deordinatio, quamdiu moraliter quis agere possit, tum quia ita fert consensus theologorum. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 150, art. 2. — S. Alphons. n. 75. Ita autem S. Thomas, 1–2, q. 88 a. 5 ad 1: "De ebrietate vero dicendum est, quod secundum suam rationem habet quod sit peccatum mortale. Quod enim homo absque necessitate reddat se impotentem ad utendum ratione, per quam homo in Deum ordinatur, et multa peccata occurrentia vitat, ex sola voluptate vini, expresse contrariatur virtuti. Sed quod sit peccatum veniale, contingit propter ignorantiam quandam vel infirmitatem, puta cum homo nescit virtutem vini aut propriam debilitatem, unde non putat se inebriari: tunc enim non imputatur ei ebrietas ad peccatum, sed solum superabundantia potus. Sed quando frequenter inebriatur, non potest per hanc ignorantiam excusari, quin videatur voluntas ejus eligere magis pati ebrietatem,

Digitized by Google

quam abstinere a vino superfluo, unde redit peccatum ad suam naturam." Duplicis igitur deordinationis reus est ebrius juxta S. Thomam: bibendo ex sola voluptate vinum; et bibendo ex excessu usque ad amissionem usus rationis absque ullo motivo quod justificaret etiam rationem potus excessivi. — Cf. Baller. tr. 4, n. 381, seq. — Azor. l. 7, c. 33, q. 5. — Lessius lib. 4, c. 3, d. 3, n. 13. — Dicastillo, lib. 1, disp. 3, d. 11, n. 104.

149. Resolves. — 1°. Licet liquoribus quibuscumque uti, tanquam medicina ad morbos depellendos, v. gr., typhum, etiamsi ebrietas prævideatur sequutura, dummodo tamen non intendatur directe, et salus animæ non periclitetur. Requiritur scilicet 1°. ut ebrietas *indirecte* tantum sequatur, et 2°. ut nullum adsit periculum quod infirmus moriatur *absque receptione sacramentorum.* — Cf. S. Thom. 2-2, q. 150, a. 2, ad 3. — S. Alphons. n. 76. S. Thomas ita loquitur: "*Cum aliquis multum . . . bibit secundum consilium medicinæ . . . non est reputandus superfluus . . . potus.*" l. c.

2°. Idem dici posse videtur de illis nostratibus qui magnam copiam liquoris sumunt, ut venenum quod ex serpentum morsibus hauserint, expellant vel coerceant; nam ebrietas, si quæ sequitur in tali casu, indirecte tantum diceretur esse sequuta. In hoc casu non sumitur *ex sola voluptate* vini nec *sine* necessitate.

3°. Numquam licere potest ebrietatem assumere uti medium ad effectum aliquem utcumque bonum obtinendum, quia *non sunt facienda mala ut eveniant bona.* — Verum si magna copia liquoris sumeretur, non quidem ad violentam rationis usus privationem, sed ad nervos relaxandos atque adeo sopiendos, ut exinde facilius fiat operatio quædam chirurgica, non apparet cur hoc sit illicitum, cum licitum esse dicatur opio vel æthere uti ad similes operationes peragendas.

4°. Damnandæ prorsus sunt matres vel nutrices illæ quæ, ad lacrimas puerorum compescendas, alcoholicis vel opiatis potionibus utuntur, atque ita a prima ætate pravam consuetudinem in illos inducunt.

5°. A fortiori damnandi sunt medici qui ad idem remedium recurrunt, ut infirmos ad lætitiam provocent vel corporis dolores imminuant; nam ita agentes, quamvis forte a peccato ebrietatis excusari possint, quia illam indirecte tantum procurant, certo tamen in infirmos pravam consuetudinem inducunt si convalescant, vel, si moriantur, eos æternæ damnationis periculo exponunt.

6°. Profecto graviter peccant qui alios jussu, consilio, provocatione, ad ebrietatem vel eos cum prævisione futuræ ebrietatis

Digitized by Google

ad bibendum inducunt: id quod hinc inde sub prætextu vano amicitiæ vel civilitatis fit.

7°. Item qui bibit ad excessum ut se a morte, quam alter minatur ei, liberet, non bibit ex sola voluptate vini aut sine causa; hinc non est peccatum.

QUÆSITA

150. Quær. 1°. *Quid dicendum de promissione non bibendi (the pledge) prout apud nos solet fieri?*

Resp. Quamvis hujusmodi promissio bona sit in se, atque, uti quotidiana experientia constat, optimum præbeat remedium ad multorum vitam emendandam, praxis tamen eam excipiendi non caret difficultatibus. Etenim si aperte dicatur, quod theologice loquendo sane verum est, scilicet infractionem illius promissionis nullum aut veniale tantum peccatum esse, vix non eveniet ut tota efficacia remedii non evanescat. Ex alia vero parte si nihil dicatur, multa et gravia peccata patrabuntur ex male formata conscientia; siquidem plures sunt qui infractiones illius promissionis graviora peccata existimant quam perfectam ebrietatem. Multa igitur prudentia et discretione opus est in hujusmodi promissionibus excipiendis. — Quare si qui sunt qui de quantitate illius obligationis dubitent, et de ea inquirant, vel si non adeo rudes sunt ut explicationem facile capere possint, vel non vesano prorsus ac perdito amore ad liquores attrahantur, utile erit imo necessarium ipsis explicare quænam sit natura illius promissionis; hæc enim cum votum non sit, sed solum propositum sacerdoti manifestatum, nequit *per se* obligare sub gravi. In alia vero hypothesi melius forte esset nihil dicere, et *permissive* se habere circa gravia illa peccata quæ sequerentur; nam imminutio ebrietatis erit sufficiens ratio ea permittendi. — Cf. *Irish Ecclesiastical Record*, May 1883, pp. 338 et seq.

Quær. 2°. *Quid dicendum de illis sodalitatibus recenter institutis ad vitium ebrietatis extirpandum?*

Resp. Eas optimas esse et a multis apostolicis operariis anteponi alteri remedio quod consistit in promissione non bibendi. Ratio est, quia recentiora hæc remedia dum ex una parte magis pietatem fovent, quæ initium est omnis veræ conversionis, ex alia nullam præbent novorum peccatorum occasionem. Ad hæc remedia sane alludebant Patres *Conc. Plen. Balt. II*, sequentibus verbis: "Cum immania scandala ex nimia potatione oriantur, hortamur pastores, et per viscera Jesu Christi obsecramus, ut omne studium in ebrietatis vitio elimi-

Digitized by Google

nando ponant. Eum in finem, laudandum censemus eorum fidelium zelum, qui ab omni liquore ardenti se abstinent ad excessuum periculum tutius declinandum. Qui autem sponte societatem inter se ineunt, ut mutuis virtutum exemplis sese adjuvent ac roborent, imprimis adhibere debent subsidia illa quæ Christus Dominus in Ecclesia reliquit, quibus vitia humana emendentur, et infirmitas sustentetur; atque oratione, sacramentorum frequenti susceptione, aliisque pietatis exercitiis, auxilium supernum sibi comparare, nec sibi, nec suis propositis, sed Deo, sine quo nihil prodest humanus conatus, fidere." — Patres vero *Conc. Plen. Balt. III*, magis explicite loquentes aiunt: "Societates quæ veniunt nomine 'Unionis Catholicæ ad Abstinentiam Totalem promovendam' et 'Sacræ Sitis,' magna laude dignas agnoscimus; spiritu enim vere catholico reguntur, et non tam in propriæ voluntatis firmitate quam in precum et sacramentorum virtute vires necessarias quærunt. Notum est præterea quod Caput totius Ecclesiæ et Christi in terris Vicarius non semel easdem benedictione sua apostolica et indulgentiis Ecclesiæ locupletavit. Proinde nos quoque iisdem signa nostræ benevolentiæ exhibemus, et quo magis floreant eas omnium nostrorum sacerdotum curæ paternæ commendamus, ut eis non modo animos addant sed etiam semitam catholicam semper demonstrent." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, nn. 470 et seq.; et *Conc. Plen. Balt. III*, nn. 260 et seq.

Nuperrime peculiares gratiæ spirituales in favorem fidelium societatibus a Temperantia vel Abstinentia ab inebriante potu adscriptorum concessæ sunt a Summo Pontifice Pio X die 21 Maii 1914 — scilicet: Indulgentiæ tum plenariæ tum partiales tum etiam favor prorsus singularis, vi cujus omnes Missæ quæ pro anima alicujus sodalis defuncti a quocumque sacerdote applicantur, ita illi animæ suffragari possint, ac si ad altare privilegiatum celebratæ fuissent. Hæ gratiæ factæ sunt a S. Pontifice cupiente propensiorem suam voluntatem erga Societates prædictas ostendere earumque Sodales in provehendo tam salubri proposito alacriores experiri. — *Acta Apost. Sed.* v. VI, p. 309.

Quær. 3°. *An liceat aliquem ad ebrietatem inducere ut a malo majori avertatur?*

Resp. *Affirm.*, si ebrietas sit ipsi materialis tantum; quia malum materiale permitti potest gravi de causa. *Ita communiter* contra Collet, Concina, etc. *Negant* vero *communius*, si ebrietas sit formalis; quia *non sunt facienda mala, ut eveniant bona:* attamen S. Alphonsus n. 77, oppositam sententiam ut probabilem admittit cum pluribus aliis, "quia licitum est in-

Digitized by Google

ducere alium ad minus malum ut impediatur a majori." Quando enim aliquis a majori malo patrando nullo alio pacto deterreri potest, suadere minus malum habet rationem boni. Vide *infra* n. 185. Q. 5°.

Notandum. — 1°. **Potus excessivus habitualis** ingentia damna parit individuo, familiæ, societati. Nocet sanitati, fortunæ et moribus individuorum: pax domestica a familia exsulat, crimina horrenda committuntur, ratio ipsa in dies fit degener et vitiosior.

Remedia personalia: omnes vitare occasiones hujus peccati et eas personas eosque cœtus a quibus temperantia violatur: vires acquirere exercitio hujus virtutis et mortificationis Christianæ, atque consideratione motivorum tum naturalium tum supernaturalium, quibus contra vitium ebrietatis fortiores homines fiant, tandem petitione divini auxilii. — *Dictionnaire de Théol. Cath. sub verbo Gourmandise.*

2°. **Usus morphii, chloroformii** aliorumque medicamentorum exsilium rationis adducentium his generalibus principiis regi debet. Usus morphii, etc., ad pacandos graves dolores sopiendo sensus permittitur in operationibus chirurgicis, in partubus difficilioribus et in genere quando habetur causa justa. Usus morphii, etc., habitualiter sumpti sitim inducit inexplebilem ad quam sequitur ineptitudo ad munia gravia peragenda, et servitus sub ipso medicamento: talis usus est graviter prohibitus, imo graviter peccant medici qui ita frequenter infirmis hæc præscribunt, ut sit proximum periculum hujus habitus vel desiderii morphii inducendi. Usus morphii, qui non secum fert hoc periculum sed tantum lenimen dolorum per se non est illicitus. Usus morphii, etc., inducens amissionem exercitii rationis per longum tempus absque causa est sane grave peccatum. Usus morphii, etc., adhibitus cum moribundis absque eorum consensu ut in statu permaneant semivigiliæ, est grave peccatum et contra jus naturale: usus talis in iis circumstantiis, i. e., moribundi, est graviter illicitus quando hic non est paratus sacramentis ad moriendum, neque licet ipsi consentire. Si ipse est paratus nec periculum labendi in peccatum grave adest, absterrendi sunt medici ab his mediis adhibendis. Quid autem si acerbissimi et extraordinarii cruciatus sunt, v. gr., si quis in incendio igne lento crematur, nec auferri potest ab ipsis flammis, quia puta tignis domus tenetur? An in hoc casu, quando nullum est periculum cadendi in statum peccati, licet absque moribundi consensu ita ejus sopire sensus ut sit permansurus in deliquio ad mortem usque? Non licet: quia ipse habet jus ad ingentia merita comparanda. Quid si ipse velit, vel si periculum sit labendi in peccatum grave? In difficillimis istis adjunctis omni ope et adhortatione ei adstet sacerdos ut pœnas fortiter patiatur. Si tandem pertimescat ipse sacer minister, sileat; imo non videtur prorsus certo prohibitum, ita sopire sensus, quia in casu est moraliter loquendo infirmus paratus: ad hoc utique tenetur, sed non constat eum teneri ad *majora merita acquirenda.* Est jus ipsius; an vero gravis ei obligatio incumbat, hoc non patet. — Cf. Villada *Cas.* v. 3, p. 309. Lehmkuhl severius loquitur, n. 892, ed. 11a.

Digitized by Google

3°. Nec illicitus videtur somnus artificialis quo injectionibus medicinalibus inducto mulier pariens non persentiscit dolores partus. **Durante** isto statu, ita fertur, non orbatur usu sensuum; postea tamen **dicitur** non recordari eorum quæ tunc acciderunt, et somnus vocatur *crepuscularis*. Porro affirmamus si mulier in isto statu rite protegatur, si medicus **cordatus** sit, si cura adhibeatur, ut neque mulieri nequi fœtui quidpiam **nocivum** occurrat, rem agi licitam. Aliud autem esset dicendum si istæ conditiones non verificarentur.

Digitized by Google

TRACTATUS V

De Virtutibus

151. Virtus, generatim, est habitus agendi juxta rectum ordinem. Virtutes multipliciter distinguuntur; nam sunt 1°. *naturales* vel *supernaturales*, prout viribus naturalibus, vel supernaturalis gratiæ auxilio acquiruntur et augentur; 2°. *infusæ* vel *acquisitæ,* prout a Deo ipso infunduntur, vel actibus repetitis agentis acquiruntur; 3°. *theologicæ* vel *morales,* prout pro objecto formali habent vel Deum immediate, vel actionis honestatem.

Quatuor sunt virtutes morales cardinales, ad quas cæteræ reducuntur, scilicet *prudentia, justitia, fortitudo* et *temperantia.* Quoniam autem de virtutibus moralibus passim sermo fit in toto hoc Compendio Theologiæ Moralis, hic speciatim agemus de virtutibus theologicis, nempe *de fide, spe* et *caritate.*

CAPUT I

DE VIRTUTE FIDEI

Omissis penitus iis quæ fuse a theologis dogmaticis traduntur circa naturam, divisionem et objectum formale fidei, quæ omnia videas, si lubet, apud Mazzella, *de Virtutibus Infusis,* disp. 2 et 3, hic tantum dicetur de necessitate fidei, de ejus objecto materiali, deque vitiis oppositis.

ARTICULUS I

DE NECESSITATE

152. Dico 1°. Actus internus fidei omnibus adultis necessarius est *necessitate medii* ad justificationem, et etiam *necessitate præcepti* quandoque in vita. *Primum* constat tum ex Apostolo dicente, Hebr. xi, 6, "Sine fide impossibile est placere Deo," tum

Digitized by Google

ex Concilio Trid. sess. 6, cap. 6, ubi describitur modus præparationis ad justificationem, et inter alia necessario requisita assignatur fides. *Alterum* autem constat ex prop. 1 damnata ab Alexandro VII, quæ sic se habet: "Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei et caritatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium." — Cf. Mazzella, disp. 3, art. 10.

Dico 2°. Existit præceptum tum *negativum* prohibens veram fidem negare, tum *affirmativum* obligans *aliquando* ad eam, etiam cum vitæ periculo, confitendam. Ratio *primi* est, quia negare fidem est Deum ipsum negare. Ratio autem *secundi*, quia Christi honor aliquando exigit, ut fideles ad ipsum confitendum etiam vitam spernant. Hinc Christus ipse ait, Luc. ix, 26, "Qui me erubuerit . . . hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua." — Dixi *aliquando*, nam præceptum hoc affirmativum, præcise quia affirmativum est, non obligat semper et *pro semper*, sed tunc tantum quando honor Deo debitus, vel utilitas spiritualis proximi modo notabili subtraheretur, v. gr., si ex omissione confessionis veræ fidei sequeretur contemptus religionis vel scandalum aut aliorum perversio; ut constat ex Can. 1325, § 1.

§ 1. Fideles Christi fidem aperte profiteri tenentur quoties eorum silentium, tergiversatio aut ratio agendi secumferrent implicitam fidei negationem, contemptum religionis, iniuriam Dei vel scandalum proximi (Can. 1325).

§ 1. Haud licitum est fidelibus quovis modo active assistere seu partem habere in sacris acatholicorum.

§ 2. Tolerari potest præsentia passiva seu mere materialis, civilis officii vel honoris causa, ob gravem rationem ab Episcopo in casu dubii probandam, in acatholicorum funeribus, nuptiis similibusque sollemniis, dummodo perversionis et scandali periculum absit (Can. 1258). — Cf. S. Thom. 2-2, q. 3, art. 2. — S. Alphons. n. 10.

QUÆSITA

153. Quær. 1°. *Quandonam urgeat præceptum eliciendi actum internum fidei?*

Resp. Certo urget *per se* non solum post usum rationis completum, vel postquam infideli adulto fidei nostræ veritas sufficienter proposita est, ad vitam christianam incipiendam, sed etiam *sæpius* in vita, ut communiter tenent theologi, et satis constat, tum ex damnatione propositionis jam citatæ, tum ex prop. 17, damnata ab Innoc. XI, quæ ita jacet: "Satis

Digitized by Google

est actum fidei semel in vita elicere." — Particula autem *sæpius* a diversis diversimode intelligitur, sed tuto teneri potest eam non includere majorem frequentiam quam semel in anno. — Urget autem *per accidens* quoties finis aliquis obtinendus est, ad quem necessario requiritur actus fidei.

Adverte tamen præceptum istud, ut habet S. Alphonsus, sufficienter adimpleri ab illis, qui veritates fide tenendas jam didicerunt et crediderunt, exercendo alios actus religionis in quibus implicite continetur actus fidei, v. gr., devote audiendo Missam, adorando crucifixum, suscipiendo sacramenta, etc. Unde,

1°. Sequitur fideles qui christiane vivunt, vel saltem semel in anno accedunt ad sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ, non esse inquietandos circa impletionem hujus præcepti.

2°. Sequitur solutam esse, saltem practice, quæstionem utrum morituri teneantur *per se*, scilicet vi specialis obligationis impositæ ab ipsa virtute fidei, ad eliciendum aliquem ipsius actum. Etenim morituri certo tenentur ad aliquos actus religionis, præsertim ad ultima sacramenta recipienda, hoc autem præstare nequeunt quin eliciant actum fidei. — Cf. S. Alphons. n. 7; et *Hom. Ap.* n. 13. — Baller. not. (a) p. 161, not. (b) p. 174, not. (c) p. 178, et not. (a) p. 180. — *Amer. Eccl. Review*, Vol. 2, p. 442.

QUÆR. 2°. *An interrogatus de fide possis uti verbis ambiguis?*

Resp. *Neg.*, quando tergiversatio vel silentium æquivalet negationi, aut erubescentiæ, quæ ex adjunctis cognoscatur cedere in contemptum Dei, et scandalum proximi. Insuper, quoad publicam potestatem interrogantem, constat ex prop. 18, damnata ab Innocentio XI, quæ ita sonat: "Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo et fidei gloriosum, consulo; tacere ut peccaminosum per se non damno."— Verum ait Kenrick: "Apud nos ubi leges religionis seu fidei civium nullam volunt haberi rationem, poterit quis plerumque jure suo uti, et interrogationem veluti extra ordinem rejicere." — Cf. S. Alphons. n. 13. — Kenrick, n. 30. — *Amer. Eccl. Review*, Vol. 2, p. 266.

QUÆR. 3°. *An liceat uti signis aut vestibus infidelium?*

Resp. *Affirm.*, si sint vestes aut signa propria alicujus regionis, licet regio hæc tota sit infidelis; quia hæc ad religionem *per se* non referuntur. Si vero sint vestes et signa *religionis*, subdistinguendum est, et iterum affirmandum, si fiat gravi de

Digitized by Google

causa et vestes non sint tantum distinctivæ sectæ a secta, quia tunc usus primarius earum est ad corpus tegendum, et secundarius tantum ad sectam distinguendam. — Negative autem est respondendum, si vestes signa sint aut unice aut primario instituta ad sectam profitendam, ut sunt vestes et ornamenta quibus sacerdotes in exercitio functionum suarum utuntur. — Cf. Salmant. tract. 21, cap. 2, n. 110.

QUÆR. 4°. *Quinam teneantur jure canonico professionem fidei emittere?*

Resp. Jure ecclesiastico ut constat ex Canone 1406, § 1:

§ 1. Obligatione emittendi professionem fidei, secundum formulam a Sede Apostolica probatam, tenentur:

1°. Coram præside eiusve delegato, qui Oecumenico vel particulari Concilio aut Synodo diœcesanæ intersunt cum voto seu consultivo seu deliberativo; præses autem coram eodem Concilio vel Synodo;

2°. Coram Sacri Collegii Decano, Cardinalibus primis in ordine presbyterorum et diaconorum et S. R. E. Camerario, promoti ad cardinalitiam dignitatem;

3°. Coram delegato ab Apostolica Sede, promoti ad sedem episcopalem etiam non residentialem, vel ad regimen Abbatiæ vel Prælaturæ *nullius*, Vicariatus Apostolici, Præfecturæ Apostolicæ;

4°. Coram Capitulo cathedrali, Vicarius Capitularis;

5°. Coram loci Ordinario eiusve delegato et coram Capitulo, qui ad dignitatem vel canonicatum promoti sunt;

6°. Coram loci Ordinario eiusve delegato et coram aliis consultoribus, assumpti ad officium consultorum diœcesanorum;

7°. Coram loci Ordinario eiusve delegato, Vicarius Generalis, parochi et ii quibus provisum fuit de beneficiis quibusvis, etiam manualibus, curam animarum habentibus; rector, professores sacræ theologiæ, iuris canonici et philosophiæ in Seminariis, initio cuiuslibet anni scholastici vel saltem initio suscepti muneris; omnes promovendi ad ordinem subdiaconatus; librorum censores, de quibus in can. 1393; sacerdotes confessionibus excipiendis destinati et sacri concionatores, antequam facultate donentur ea munia exercendi;

8°. Coram Ordinario eiusve delegato Rector Universitatis vel Facultatis; coram Rectore vero Universitatis vel Facultatis eiusve delegato, professores omnes in Universitate seu Facultate canonice erecta, initio cuiusque anni scholastici vel saltem initio

suscepti muneris; itemque qui, periculo facto, academicis gradibus donantur;

9°. Coram Capitulo vel Superiore qui eos nominavit eorumve delegato, Superiores in religionibus clericalibus.

§ 2. Qui, priore dimisso, aliud officium vel beneficium aut dignitatem etiam eiusdem speciei consequuntur, rursus debent fidei professionem emittere ad normam huius canonis (Can. 1406).

Obligationi fidei professionem emittendi non satisfacit qui eam per procuratorem vel coram laico emittit (Can. 1407).

Præscriptiones circa Consilia a vigilantia et juramentum anti-modernisticum in pleno suo robore manent, usque dum hac super re aliter statutum fuerit. — S. Off. 22 Mar., 1918.

154. Resolves. — 1°. Fidem externe negaret — 1°. qui interrogatus num esset *Romanista* vel *Papista* responderet se talem non esse, nisi tamen ex circumstantiis colligeretur se hujusmodi voces repulisse utpote invidiæ et contumeliæ plenas; — 2°. qui inter Quakeros silens et veluti meditabundus adsideret; non autem si eorum tantum vestibus, v. gr., magno pileo uteretur; — 3°. qui ad loca accederet ubi Presbyterianorum, Methodistarum et aliorum conversiones excipiuntur, atque inter eos orans, genua flecteret, spiritum veluti accepturus; non autem si, procul stans, eorum agendi rationem ex levitate vel curiositate contemplaretur. — Cf. Kenrick, n. 30.

2°. Fidei negatæ accusari non debet, qui diebus abstinentiæ carnes comederet ad hæreticorum molestias vitandas, et multo minus puella, quæ idem facit verens, ne pater vehementer excandescat percipiens eam ad Catholicam Ecclesiam transiisse. Ratio est, quia ex una parte non semper tenemur veram fidem externe profiteri, et ex alia manducatio carnium per se non necessario importat negationem fidei, cum sæpe hoc fiat ex gula vel ex necessitate. Imo conversionem ad veram fidem potest quis occultare ad evitanda gravissima mala, quando nec honor Deo debitus nec bonum proximi fidei manifestationem exigit. — Cf. Kenrick, ibid. — *Il Monitore Ecclesiastico*, Sec. Ser. Vol. 1, p. 211.

3°. Non peccat contra fidem qui fugit tempore persecutionis, imo generatim fuga est aliquo modo præcepta, ut patet ex verbis Christi, Matth. x, 23: "Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam." — Hoc vero præsertim valet si cujuspiam salus ad utilitatem fidelium sit necessaria, aut quispiam lapsum timeat, — Cf. S. Alphons. n. 14. — Kenrick, n. 31.

4°. Non peccat contra fidem qui templa hæreticorum aut infidelium adit *meræ curiositatis causa*, absque ulla communica-

Digitized by Google

tione in sacris: imo nullo modo peccat, aut certe non graviter, si neque adest scandalum, neque perversionis periculum, neque lex particularis hunc aditum interdicens. Ratio est, quia sicuti profana ædificia, sic et templa hæreticorum adire, est actus per se indifferens, qui non nisi a pravo fine, vel ex circumstantiis efficitur malus. Ita S. Congr. S. O. 14. Jan. 1818, Dub. 3 (apud Cretoni, vol. 1, p. 544, Not. C). — Cf. S. Alphons. n. 16.

5°. Peccabit tamen contra fidem si talis aditus indictus sit ab hæretico gubernio, tanquam protestatio fidei hæreticæ, vel utcumque *communiter* habeatur velut *tessera* unius ejusdemque religionis catholicos inter et acatholicos.

6°. Catholicis *regulariter* non licet hæreticorum aut schismaticorum concionibus, baptismis et matrimoniis interesse. Ita S. Cong. S. O., die 10. Maii 1770. — Dicitur *regulariter*, quia si præsentia sit mere materialis, ut quandoque fieri potest, et ex adjunctis satis deprehendatur nullam continere aut præseferre participationem cum hæreticorum ritibus, excusari poterit a peccato, præsertim apud nos, ubi hoc habetur ut indicium obsequii civilis. — Cf. Kenrick, n. 33.

7°. Patrini munere fungi in hæreticorum baptismate, aut matrimonium inire coram ministro hæretico, semper illicitum est propter cooperationem et communicationem in divinis, prout expresse declaravit S. Cong. S. O. in citato decreto an. 1770, et S. P. Pius VI, tum in Instructione 26. Sept. 1791. tum in Responsis ad clerum Galliarum 28. Maii 1793. — Quoad funera, distinguendum est: quæ ad officium mere civile pertinent, veluti comitari corpus, permitti possunt; alia quæ naturam aut speciem communionis cum hæreticis habent, sunt prohibenda. — Cf. Kenrick, ibid.

8°. Possunt famuli ad templa hæreticorum dominos vehere, eorumque filias vel uxores, protectionis causa, ad ea comitari, id enim habetur ut officium famulatus, non autem ut participatio cultus. Eadem ratione excusatur famula quæ infantem brachio sustinet, dum a ministello baptizatur. — Cf. Kenrick, ibid.

9°. Videtur apud nos licere catholicis in navibus Gubernii, in arcibus, in carceribus, et aliis publicis locis, adstare precibus hæreticorum; nam ex una parte id ordinis causa potius, quam sectæ favore, exigitur, et ex alia magnum incurrerent incommodum, si qui illud recusarent. Nec valet dicere quod Paulus V hoc prohibuit catholicis Anglis, quia ibi tunc temporis diversæ omnino erant circumstantiæ. — Cf. Kenrick, nn. 33 et 34.

10°. Non videtur posse permitti catholicis, in hac regione, ut organa pulsent, vel cantent in templis aut cœtibus hæreticorum,

Digitized by Google

nisi forte in aliquo rarissimo casu et accedentibus sequentibus conditionibus: 1°. ut nihil sit in hymnis et cantilenis quod veræ fidei adversatur; 2°. ut nullum habeatur scandalum aut periculum perversionis, et 3°. ut gravissima urgeat necessitas. Ratio hujus tolerantiæ est, quia verificatis omnibus prædictis conditionibus, malitia non videtur sese tenere ex parte actus, sed tantum ex parte agentium, ac proinde cooperatio erit tantum materialis, quæ, interveniente justa causa, permitti potest. — Si autem alicubi solemniter declaratum fuerit ab Ordinario loci, hujusmodi tolerantiam nullo modo debere admitti, *practice* standum est huic declarationi. Imo talis tolerantia *in se* illicita nobis videtur. Nam canere, dum exercentur *officia religiosa* in templis, est pars *activa* cultus istius cœtus ad quem pertinet templum, qui tunc ritibus suis religiosis Deum colit. Atqui *active* participare in cultu hæretico est intrinsece malum. In ore hominum communiter talis actus habetur protestativus hæreseos. Præterea cantores alliciunt homines ad has ecclesias hæreticorum et ita præstant favorem hæresi. Quare liceat nobis discedere a mitiori sententia et affirmare canere in templis hæreticorum, dum cultus hæreticus ibi exercetur, esse intrinsece malum et nunquam permittendum. Qui ponit opus aliquod quod intrinseca sua natura et hic et nunc ad pravam actionem directe et immediate ordinatur, formaliter cooperatur in actione ista: hinc *intentio* canentis non mutat significationem hujus actus hic et nunc positi. — Bucceroni, *Cas.* v. 2, n. 30. 11. — Lehmkuhl, v. 1, n. 813.

11°. Item non videtur posse permitti catholicis ut pecuniam conferant ad incrementum aut splendorem nundinarum (*fairs, bazaars*), vel cœnarum (*oyster suppers*), quando cognoscitur has nundinas vel cœnas ideo institui ut pecunia comparetur ad synagogas, vel templa hæreticorum ædificanda. Attamen secus esset dicendum, si quandoque ex circumstantiis appareat, non quidem favorem sectarum, sed tantum grati animi signum aut benevolentiam velle a catholicis ostendi.

12°. In mortis periculo licet, deficiente catholico sacerdote, petere absolutionem a sacerdote hæretico vel schismatico, dummodo aliis fidelibus non præbeatur scandalum, nec sit periculum ut fidelis ab hæretico pervertatur, et probabiliter credatur sacerdotem hæreticum administraturum hoc sacramentum secundum ritus Ecclesiæ. (S. Off. 7. Jul. 1864.) Sed extra casum mortis non licet, ut ex hoc responso patet: "Nullo casu, neque necessitatis, licere catholico confiteri peccata sua et absolutionem obtinere a sacerdote schismatico." S. C. de Prop. Fide, 17 Feb. 1761.

13°. "Communicatio cum hæreticis esse potest vel in re-

Digitized by Google

proba doctrina vel in ritibus aliisve signis falsæ sectæ protestativis cum scandalo fidelium, quibus ideo ab Ecclesia communio interdicitur cum illis, ne fides aut amitti aut periclitari intelligatur. Unde S. Joannes Evangelista sic severe præcipit: 'Si quis venit ad vos et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec "*ave*" dixeritis ei; qui enim dicit illi "*ave*" communicat operibus ejus malignis.' II S. Joan. 10. Evidentissime ex his verbis prohibitum iri infertur quidquid hujusmodi ave exprimit, prout sunt actiones liturgicæ quæ ad ecclesiasticam unitatem significandam institutæ fuere. Quapropter a PP. Concilii Carthaginensis sancitum legimus '*cum hæreticis nec orandum nec psallendum,*' prout refert Benedictus XIV, de Syn. c. 5, lib. 6. Illicitum est ergo in sacris functionibus hæreticos in chorum invitare, alternis psallere, dare eis pacem, sacros cineres aliaque id genus cultus externi, quæ interioris vinculi ac consensionis jure meritoque existimantur tam in sensu activo, nimirum similia eis dando, quam passivo, ab iis in eorum sacris accipiendo."— S. C. S. Off. 22. Jun. 1859.

Præterea Ssm̃us D. P. Alexander VII, 9, Maii 1663, sequens quæsitum solvendum Qualificatoribus S. Off. proposuit: Quæ tuta conscientia permitti possint fieri vel omitti ad tegendam religionem catholicam et quæ non . . . ? "Omnes præsentes convenerunt, quod illæ actiones, quæ attentis circumstantiis sunt indifferentes ad significandum cultum falsæ religionis, possunt permitti: illæ vero, quæ determinate significant vel ex se vel ex circumstantiis cultum falsæ religionis non sunt permittendæ." Et propositis quibusdam specialibus actionibus, quæ permitti possunt, adjicitur: "Intelliguntur hæc, secluso contemptu fidei, scandalo et periculo perversionis." Tandem casus Baronis seu Reguli volentis fidem amplecti sed difficultatibus implexi solvitur: "Omnes pariter dixerunt: cum certum sit nulla signa protestativa hæresis posse prædicto Regulo permitti . . . censuimus prius explicandum quid intelligamus nomine signi protestativi hæresis. Quod quidem illud esse dicimus quo viso vel audito communiter omnes concipiunt utentem tali signo esse hæreticum. Illud vero signum indifferens esse dicimus, quo viso vel audito communiter determinate non concipitur præsumptio hæresis." Solutis quæsitis de præsentia vel assistentia ad cultum hæreticum additur: "At vero præcepta ecclesiastica de cibis, de auditione Missæ, etc. posse non servare: non enim hæc inobedientia est determinate signum falsæ religionis, et alias hujusmodi præcepta non videntur obligare cum tanto incommodo." — Jur. Pontif. de P. F. Pars ii, p. 126 et seq.

Digitized by Google

Non permittitur catholicis choreis aliisque solatiis interesse quæ a membris societatis masonicæ, et uti tales, haberi solent.

§ 7. **Delicti patrati laudatio, fructuum participatio, delinquentis occultatio et receptatio aliive actus delictum iam plene absolutum subsequentes, nova delicta constituere possunt, si nempe poena in lege plectantur; sed, nisi cum delinquente de illis actibus ante delictum conventum fuerit, non secumferunt delicti patrati imputabilitatem** (Can. 2209).

14°. 1. An decretum quo prohibetur catholicis schismaticorum Missis et eorum orationibus interesse, intelligatur etiam pro locis in quibus non reperiuntur sacerdotes catholici et de orationibus in quibus nihil contra fidem et ritum catholicum habetur? S. C. Officii, 7 Aug. 1704, Respondit ad I: SSmus censuit: *Affirmative.*

15°. Non licet catholicis eleemosynas Missarum sacerdotibus schismaticis dare. S. C. de Prop. Fide, 12 Mar. 1789.

16°. Non modo licere, sed debere catholicos adorare SS. Sacramentum quando occurrant Sacerdoti Schismatico illud deferenti ad infirmum, debere tamen abstinere ab associando, respondit S. C. de Prop. Fide, 15 Dec. 1764, ad 4.

De multis aliis solutionibus huc pertinentibus sermo erit inferius, ubi de scandalo et cooperatione. — Cæterum in omnibus istis attendendum est ad mores regionis, et ad peculiares circumstantias, ex quibus fieri potest ut eadem actio diversam apud nos habeat significationem, ac alibi. Quare non omnes responsiones quæ apud *Amer. Eccl. Review,* Vol. VI, p. 152 referuntur, applicari debent illis qui in hac regione vitam degunt.

ARTICULUS II

DE OBJECTO MATERIALI FIDEI

155. Objectum materiale fidei, de quo tantum hic agimus, est id *quod* credimus fide divina et catholica, seu, ut patet ex canone 1323 § 1, sunt omnia ea quæ in verbo Dei scripto vel tradito continentur, et ab Ecclesia sive solemni judicio, sive ordinario et universali magisterio, tanquam divinitus revelata, credenda proponuntur. — Verum non requiritur, ut omnes veritates revelatæ *explicite* credantur, dummodo omnes credantur implicite. Imo inter ipsas veritates *explicite* credendas distinguendæ sunt illæ quæ sunt de *necessitate medii* ab illis quæ sunt de *necessitate præcepti.* — Cf. Mazzella, disp. 2, art. 7, § 1.

156. Dico 1°. Certum est duo hæc necessario credenda esse necessitate medii ad salutem, nempe Deum existere et ipsum esse Remuneratorem. *Primum* constat ex eo quod impossibile sit

Digitized by Google

obtinere salutem, scilicet finem ultimum, nisi tendamus in illum; tendimus autem per fidem, et hæc nequit haberi nisi ante omnia credatur existentia Dei. *Alterum* constat ex prop. 22 damnata ab Innocentio XI, quæ sic se habet: "Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem *explicita* Remuneratoris." Utrumque autem confirmatur ex Apostolo, Hebr. xi, 6: "Accedentem ad Deum oportet credere quia est, et inquirentibus se remunerator sit." — Cf. Mazzella, disp. cit. § 3, nn. 864 et seq.

Dico 2°. De necessitate præcepti tenentur fideles omnes explicite credere 1°. ea omnia quæ continentur in *Symbolo Apostolorum,* et 2°. divinam efficaciam præcipuorum sacramentorum, scilicet *Baptismi, Pœnitentiæ* et *Eucharistiæ,* necnon aliorum sacramentorum, quando proxime recipienda sunt. Ratio *primi* est, quia hoc exigit ipsa natura professionis christianæ quæ continetur in Symbolo. Constat etiam ex praxi omnium fidelium. — Ratio autem *secundi* est, quia sacramenta nequeunt digne recipi, nisi cognoscatur divina eorum efficacia, et hæc nequit alia ratione cognosci nisi per fidem, cum sint positivæ institutionis.

QUÆSITA

157. Quær. 1°. *An requiratur de necessitate medii fides explicita mysterii SS. Trinitatis et Incarnationis?*

Resp. Controvertitur, sed sententia negans est certe probabilis. Ratio est, quia ante Christum sufficiebat fides implicita horum mysteriorum; ergo etiam post ejus adventum sufficere debet; nam justificatio dici non debet facta esse difficilior. Præterea illa fides tantum requiritur, quæ necessaria est et sufficit ad justificationem, seu ad actum amoris amicitiæ: atqui ad hoc sufficit fides implicita horum mysteriorum. Ergo. — Neque obstat propositio damnata ab Innoc. XI, sub n. 64, quæ sic jacet: "Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei; et etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium SS. Trinitatis et Incarnationis D. N. J. C.": non obstat, inquam; merito enim damnari potuit ratione primæ partis, in qua *generatim,* seu in omni casu asseritur absolutionis capax homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei. — Cf. S. Alphons. n. 2. — Suarez, disp. 12, sect. 4. — Lugo, disp. 12, n. 91. — Mazzella, disp. 3, n. 875.

Quær. 2°. *An pœnitens, invincibiliter ignorans mysteria SS. Trinitatis et Incarnationis, possit licite absolvi?*

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, extra *casum necessitatis*, v. gr., periculum mortis. Ratio est, quia sententia affirmans explicitam fidem in hæc mysteria requiri de necessitate medii probabilis, imo aliquibus, uti S. Alphonso, probabilior videtur; ac proinde confessarius absolvens hujusmodi pœnitentem sacramentum exponeret periculo nullitatis. Hinc confessarius debet vel illum dimittere donec sufficienter sit instructus, vel quod in multis casibus melius esset, eum instruere, saltem quantum satis est ad actum fidei hic et nunc eliciendum, scilicet clare proponendo duo illa mysteria, et assensum in ea exquirendo.

Si vero pœnitens certo versaretur in ignorantia vincibili horum mysteriorum, nec vellet ea addiscere, aut invincibiliter ea ignoraret, quæ sunt *certo* de necessitate medii, nullo modo absolvi posset etiam in periculo mortis, quia incapax omnino esset recipiendi justificationem. — Cf. S. Alphons. n. 3. — Baller. (a) et (b) p. 165.

QUÆR. 3°. *An sit obligatio credendi explicite præcepta Decalogi?*

Resp. Multi id affirmant, quia præcepta Decalogi sunt revelata ut ab omnibus serventur; at plures recte contradicunt, tum quia alio modo ac per revelationem ejusmodi præcepta nosci possunt, tum quia præcepta hæc non data sunt ad credendum, sed ad agendum. — Nec dicas sacramenta etiam fuisse data ad recte agendum; nam respondetur ea non posse digne suscipi, nisi antea credantur fuisse divinitus instituta.

Cæterum quamvis hæc præcepta non debeant necessario cognosci per fidem, debent tamen sub gravi cognosci; non quidem *ordinatim* et quoad *singula verba*, sed quoad *substantiam.* Idem dicendum de præceptis Ecclesiæ et de Oratione Dominica, et aliqui addunt etiam de Salutatione Angelica.

ARTICULUS III

DE VITIIS FIDEI OPPOSITIS

§ I.—De infidelitate in genere

158. Infidelitas, generatim sumpta, est carentia fidei, et triplex distinguitur, scilicet: 1°. *positiva* seu *formalis,* quæ est carentia fidei in eo cui sufficienter ipsa proposita est, et qui eam positive respuit; 2°. *negativa* seu *materialis,* quæ est carentia fidei in eo qui nunquam de vera religione quidquam audivit, vel audivit quidem, non tamen sufficienter; 3°. *privativa,* quæ est carentia fidei in eo qui sibi notitiam fidei, data occasione, comparare negligit.

Digitized by Google

159. Dico. Sicut infidelitas tum *positiva* tum *privativa* est gravissimum peccatum, ita infidelitas *negativa* nullum est peccatum, sed tantum pœna peccati. Ratio *primi* est quia in infidelitate positiva habetur explicite, et in privativa virtualiter contemptus primæ veritatis et auctoritatis Dei revelantis. Ratio autem *secundi* est, tum quia nullum potest esse peccatum, ubi habetur ignorantia invincibilis; tum quia sequens propositio quæ est 68 Baii, " Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est," damnata fuit a S. Pio V et Gregorio XIII.

§ II. — De hæresi

160. Hæresis est error contra aliquam fidei veritatem ab Ecclesia propositam, in eo qui fidem per baptismum recepit. Est autem: 1°. *formalis*, quæ est hæresis proprie dicta, et habetur, cum error est voluntarius et pertinax, vel *materialis*, qua quis ignoranter adhæret errori; 2°. pure *interna* vel pure *externa* vel *manifestata*, prout *interne* aut *externe* tantum, aut utroque modo habetur; 3°. *occulta* vel *notoria*, prout nemini aut paucis tantum, vel multis nota est.

Ad hæresim refertur apostasia, quæ est *totalis defectio a fide christiana.*

161. Dico. Hæresis *formalis* est semper gravissimum peccatum, at *materialis* omni culpa vacat. Ratio *primi* est, tum quia hæresis opponitur uni ex præcipuis virtutibus, nempe fidei, tum quia hæresis tendit directe et immediate ad contemnendum Deum. Ratio *secundi* est, quia hæreticus materialis, ut supponitur, errat ex ignorantia invincibili.

Quæres. *Quænam sint signa hæresis materialis et formalis?*

Resp. Censendus est hæreticus materialis tantum: 1°. qui paratus est se submittere judicio Ecclesiæ, statim ac illud noverit; 2°, qui, natus inter hæreticos, de vera fide nihil cognovit et de sua religione nunquam dubitavit; 3°. qui, dubitans, cognoscere studuit veritatem, quantum potuit, necdum ad eam pervenit. — Reputandus autem erit hæreticus formalis: 1°. qui dubitat, atque ex pertinacia non vult ulterius inquirere; 2°. qui iterum ex pertinacia avertit malitiose intellectum a motivis veritatis, ut suæ sectæ adhæreat; 3°. qui, agnita veritate, adhuc contradicit Ecclesiæ.

Canon 1325, § 2, clarissime indigitat quis hæreticus, quis apostata, quis schismaticus sit et censendus talis:

Digitized by Google

§ 2. Post receptum baptismum si quis, nomen retinens christianum, pertinaciter aliquam ex veritatibus fide divina et catholica credendis denegat aut de ea dubitat, hæreticus; si a fide christiana totaliter recedit, apostata; si denique subesse renuit Summo Pontifici aut cum membris Ecclesiæ ei subiectis communicare recusat, schismaticus est (Can. 1325).

Qui se submittunt curandos Christianæ Scientiæ, graviter peccant, quia formaliter participant in ista superstitione damnabili, cujus actus characteristicus et specialis est mederi. Ut evidens est, negaret fidem qui suum nomen daret tali superstitioni.[1]

Satis non est hæreticam pravitatem devitare, sed oportet illos quoque errores diligenter fugere, qui ad illam plus minusve accedunt; quare omnes debent etiam constitutiones et decreta servare quibus pravæ huiusmodi opiniones a Sancta Sede proscriptæ et prohibitæ sunt (Can. 1324).

De Cura Acatholicorum:

§ 1. Ordinarii locorum et parochi acatholicos, in suis diœcesibus et parœciis degentes, commendatos sibi in Domini habeant.

§ 2. In aliis territoriis universa missionum cura apud acatholicos Sedi Apostolicæ unice reservatur (Can. 1350).

Ad amplexandam fidem catholicam nemo invitus cogatur (Can. 1351).

Relate ad disceptationes, publicas præsertim, ita statuit can. 1325, § 3:

§ 3. Caveant catholici ne disputationes vel collationes, publicas præsertim, cum acatholicis habeant, sine venia Sanctæ Sedis aut, si casus urgeat, loci Ordinarii.

CAPUT II

DE VIRTUTE SPEI

162. Spes est virtus supernaturalis, per quam certa cum fiducia ex Dei promissione expectamus futuram beatitudinem et media ad illam consequendam.

Objectum *materiale* spei primarium est Deus possidendus. Objectum vero secundarium sunt omnia media ad beatitudinem consequendam necessaria, ut remissio peccatorum, gratia Dei per merita Christi, etc.

[1] Cf. Addenda, p. 1094, n. 28.

Digitized by Google

Actus autem in spe inclusi, seu formalitates ipsius spei, sunt amor, desiderium beatitudinis æternæ, firma fiducia ad illam perveniendi, et erectio animi contra occurrentes difficultates. — Cf. Mazzella, disp. 5, art. 2, § 1; et art. 3, § 2.

Peccata spei opposita sunt *desperatio* et *præsumptio*. Prior est diffidentia voluntaria obtinendi beatitudinem et media ad eam assequendam necessaria. — Posterior vero est inordinata fiducia beatitudinis obtinendæ sine mediis a Deo ordinatis.

163. Dico. Spes in adultis requiritur tum de necessitate *medii*, tum de necessitate *præcepti*. *Primum* constat ex eo quod homo nequeat ad Deum finem suum ultimum consequendum pervenire, nisi propriis actibus in ipsum tendat: hæc autem tendentia necessario supponit spem, imo, ut diximus, est una ex formalitatibus ipsius spei. — *Alterum* constat tum ex Apostolo dicente, I Tim. vi, 17: " Præcipio . . . neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo,"— tum ex prop. 1 proscripta ab Alex. VII, et superius n. 152 relata.

Quandonam autem, et quonam modo urgeat præceptum spei, iisdem regulis determinandum est, quas supra n. 153, de fide statuimus.

QUÆSITA

164. QUÆR. 1°. *An haberi possit parvitas materiæ in peccato præsumptionis?*

Resp. *Affirm.*, tum quia communiter admittitur a theologis peccatum præsumptionis esse quidem ex genere suo, sed non ex toto genere suo mortale; tum quia malitia hujus peccati in eo tandem consistit, quod res bona indebito modo expectetur. Præterea peccatum istud ordinarie committitur præsumendo vitam æternam obtinere vel propriis viribus tantum, vel absque ullo labore, et ex sola divina misericordia: atqui per hoc non irrogatur Deo injuria directe et immediate. Ergo. — Cf. S. Alphons. n. 21.

QUÆR. 2°. *An sit præsumptio committere pluries idem peccatum, quia tam facile pluries quam semel commissum accusatur?*

Resp. *Neg.*, quia pœnitens facilius peccat non ex facilitate veniæ obtinendæ, sed ex minori difficultate confitendi, quamvis hæc sit prava dispositio Deo maxime injuriosa. — Cæterum distinguendus est ille qui peccat, aut in peccato perseverat, *ex spe veniæ*, tanquam ex motivo peccandi, vel *sub spe* veniæ cum proposito perseverandi in peccato, ab illo qui peccat ex fragilitate aut passione, *cum spe* tamen et proposito pœnitendi,

Digitized by Google

atque ita peccatorum remissionem obtinendi. Primus certe præsumptionem admittit, at non alter qui potius minus peccat, quia ut inquit S. Thomas: "Per hoc videtur habere voluntatem minus firmatam ad peccandum." — Cf. S. Thom. 2-2, q. 21, art. 2, ad 3. — S. Alphons. n. 22. — Baller. not (a) p. 175.

QUÆR. 3°. *An peccatum desperationis possit esse veniale ratione materiæ?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia admittere deliberatam diffidentiam obtinendi æternam beatitudinem vel media ad eam consequendam necessaria, est denegare Dei attributa, et præsertim ipsius misericordiam, quod certe mortale est ex toto genere suo. — Verum desperatio potest esse, et est quandoque peccatum veniale tantum, cum provenit ex tristitia vel impatientia, quia tunc deest perfectus consensus.

QUÆR. 4°. *Quænam sint remedia desperationis?*

Resp. Præcipua sunt sequentia: 1°. consideratio bonitatis et misericordiæ infinitæ Dei; 2°. frequens recordatio eorum hominum, qui post plurima et gravissima peccata veniam consecuti sunt; 3°. meditatio parabolarum sancti Evangelii, præsertim *ovis perditæ;* 4°. devotio specialis erga B. Virginem, refugium peccatorum; 5°. fiducia in Christum pro nobis cruci affixum, etc. — Attendat tamen confessarius ad sequentes regulas practicas.

Regula I. Dispiciat ex qua potissimum radice desperatio in pœnitente oriatur, ut congrua remedia pro diversa causa applicare possit. — Plerumque autem nasci solet proxime ex apprehensione certæ damnationis; remote vero: 1°. ex *acedia,* qua quis media salutis nimis gravia putat, et proinde ab iis adhibendis deterretur; 2°. ex *luxuria* aut aliis inveteratis peccatis, quæ mentem a cœlestibus avertunt, et ob difficultatem emendationis ad desperationem adducunt; 3°. ex *melancholia,* quæ inclinat ad tristitiam, et avertit a fiducia, quæ gaudium animi generare solet; 4°. ex *scrupulis,* quibus anima dejicitur et opprimitur.

Regula II. Pœnitentes desperationi dediti cum magna circumspectione, prudentia et patientia sunt moderandi, juxta diversitatem ingeniorum et varium desperationis genus. Alio enim modo dirigendi sunt qui ex malitia, vel ex peccatorum pondere et flagitiosa vita in desperationem acti sunt; alio qui ex pusillanimitate, vel ex diabolica tentatione ad eam impelluntur.

Regula III. Non statim prima fronte judicandi sunt velut desperatione abstracti pœnitentes, qui se tales exhibent, præsertim si christiane vivant. Inveniuntur enim animæ etiam devotæ,

Digitized by Google

quæ tentationibus desperationis fere continuis exagitantur; nec facile credendum est eas peccasse, præsertim graviter, quamvis putent se illis consensum præbuisse; sicut nec nimius timor de periculo salutis cum desperatione proprie dicta confundendus est.

CAPUT III

DE VIRTUTE CARITATIS

165. Caritas est virtus qua diligimus Deum tanquam summum bonum propter seipsum, et proximum propter Deum. Hinc duplex est objectum materiale caritatis, Deus scilicet *primarium*, et proximus *secundarium*. De utroque erit hic distincte agendum.

ARTICULUS I

DE AMORE DEI

166. Dico. Existit præceptum speciale diligendi Deum super omnia, ut constat tum ex verbis Christi, Matth. xxii, 37: "Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo . . . hoc est maximum et primum mandatum," tum ex prop. 1 ab Alex. VII proscripta, et sæpius jam memorata. — Hoc autem præceptum, prout affirmativum est, obligat ad Deum amandum super omnia *appretiative*, ut patet ex lege naturali, non autem necessario *intensive*, quia essentia caritatis non consistit in gradibus. Scilicet sufficit ut Deus reipsa bonis omnibus *præferatur*, et non requiritur summus gradus intensionis seu fervoris in diligendo. Nam ista intensitas deberet esse summa vel *absolute* vel *relative;* si primum, sequeretur hominem nunquam posse satisfacere huic præcepto; si alterum, sequeretur hodie non posse satisfieri per actum, qui heri erat perfectus. — Cf. S. Alphons. n. 22. — Baller. not. (a) p. 178.

QUÆSITA

167. Quær. 1°. *Quandonam urgeat præceptum caritatis?*

Resp. Obligat tum *per se* tum *per accidens*, sicut præceptum fidei. *Per se* quidem, cum usus rationis est perfecte evolutus ad vitam in Deum ordinandam, et præterea sæpius in vita, ut patet ex damnatione plurium propositionum, præsertim ex 6 damnata ab Innoc. XI, quæ sic se habet: "Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis, per se, obligare præceptum caritatis erga Deum." — Si autem ulterius quæras quid proprie, practice loquendo, importet particula illa *sæpius*, respondetur quod quamvis S. Alphonsus dicat *suadendam* esse

Digitized by Google

sententiam eorum qui requirunt actum caritatis semel in mense, tuto tamen potest teneri sententia eorum qui ad illum obligant tantum semel in anno. Imo juxta ipsum S. Doctorem non sunt inquietandi fideles qui christiane vivunt, et sæpe recitant devote *Orationem Dominicam*, quia tunc nisi *expresse*, saltem *exercite* actum caritatis eliciunt. Obligat autem *per accidens*, cum urget præceptum contritionis; v. gr., si sacerdos conscius peccati mortalis celebrare deberet, quin adesset copia confessarii. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 13.

QUÆR. 2°. *An moribundi teneantur ad actum caritatis eliciendum?*

Resp. Certo tenentur si conscii sint alicujus peccati mortalis, et nullum aliud ipsis suppetat medium justificationis. At si sacramentum Pœnitentiæ jam cum attritione susceperunt, non sunt obligandi ad actum caritatis eliciendum, non quia hic in simplici attritione continetur, sed quia de speciali præcepto non constat, utut opinio contraria sit multo communior. Cæterum moribundi suadendi sunt et opportunissime excitantur ad actus caritatis eliciendos atque iterandos. — Cf. Baller. not. (a) p. 180.

ARTICULUS II

DE AMORE PROXIMI

De tribus hic erit dicendum, scilicet:

(1) de præcepto amoris proximi in se,
(2) de operibus caritatis ex illo implendis,
(3) de vitiis caritati proximi oppositis.

§ I. — De præcepto amoris proximi in se

PUNCTUM I

De præcepto caritatis erga omnes in genere

168. Dico 1°. Est præceptum diligendi proximum vero et interno affectu. Constat tum ex lege naturali, quia etiam in proximo viget idem motivum formale dilectionis, scilicet *bonitas* Dei participata; omnes enim homines sunt ad ejus imaginem conditi, atque amicitiæ Dei et æternæ beatitudinis capaces; tum ex propositione 10 ab Innoc. XI damnata, quæ sic jacet: "Non tenemur proximum diligere actu interno et formali."

Qui vero christiane vivit, sufficienter satisfacit huic præcepto, quoad actum internum, orando in genere pro proximo vel recitando Orationem

Digitized by Google

Dominicam. Quoad actus vero externos satisfacit, proximi necessitatibus sive temporalibus sive spiritualibus succurrendo, juxta regulas infra statuendas.

Dico 2°. Ordo aliquis caritatis servandus est in proximi dilectione. Ratio est, quia et personæ diligendæ sunt nobis conjunctæ magis vel minus, et bona ipsis desideranda sunt diversi generis et diversæ necessitatis. — Dixi 1°. *diversi generis;* nam alia sunt spiritualia, et alia temporalia, et hæc iterum distinguuntur in bona vitæ, bona famæ et honoris, et bona fortunæ.—Dixi 2°. *diversæ necessitatis;* nam hæc est vel temporalis vel spiritualis, et utraque potest esse 1°. *extrema,* cum periculum æternæ damnationis, aut mortis, alteriusve mali, morti fere æqualis, ita proximo instat, ut hic, moraliter loquendo, sine alterius auxilio illud evadere non possit; 2°. *gravis,* cum ex circumstantiis æterna salus valde difficilis, aut temporalis vita valde molesta redditur; 3°. *communis,* in qua quis sibi providere potest sine magna difficultate. In hac versantur, in ordine spirituali, vulgares peccatores, qui, si vellent conatum aliquem adhibere, e pravo statu resurgerent; in ordine vero temporali eam patiuntur generatim pauperes mendicantes, quibus vita, pro eorum conditione, non nimis molesta ac misera est.

169. Ad practicam autem applicationem hujus præcepti optime faciunt sequentes regulæ.

Regula I. Quisque tenetur seipsum magis diligere *simpliciter et absolute,* quam proximum. Ratio est, quia unusquisque sibi magis proximus est, quam alius quilibet. Id clarum est insuper ex inclinatione naturali et invincibili ad seipsum magis diligendum quam proximum; unde vulgare axioma: *Caritas bene ordinata incipit a semetipso.* Præterea dilectio sui est regula dilectionis proximi juxta illud: "Diliges proximum tuum sicut teipsum." Regula autem prior est et potior quam regulatum.

Regula II. Debemus tamen succurrere proximo, nostris etiam commodis posthabitis, ordine sequenti:

1°. In *extrema necessitate spirituali* succurrendum est proximo, etiam cum certo vitæ periculo, dummodo sit certa spes illum juvandi, neque ullus alius sit a quo sublevetur, nec gravius inde malum immineat; quia vita æterna proximi bonum est excellentius vita nostra temporali.

2°. In *extrema necessitate temporali* succurrendum est proximo *ordinarie* cum magno quidem incommodo, non tamen cum maximo, quale esset etiam pro divite magnæ pecuniæ largitio. Ratio est, quia ex una parte vita proximi bonum est excellentius aliquo nostro bono; et ex alia parte cum amor sui ordine præcedat, nemo obligatur ad tantum incommodum pro aliis subeundum.

3°. In *gravi necessitate utriusque ordinis* nemo tenetur proximo suc-

Digitized by Google

currere cum gravi suo incommodo, secluso tamen justitiæ, pietatis vel officii titulo. Ex dictis enim sequitur, nos teneri ad opem aliquam præstandam, non tamen cum gravi proprii boni jactura.

4°. In *communi necessitate utriusque ordinis* succurrendum proximo est cum incommodo quidem aliquo, quia id amor proximi exigit, sed levi tantum; non enim potest esse nisi levis obligatio caritatis, quando proximus sat facile ab illa necessitate sese eripere potest, vel non est ei nimis molesta. Non tenemur autem omnibus in communi necessitate positis opitulari, tum quia hoc esset impossibile, tum quia, si fieri quandoque posset, jam non leve incommodum foret.

Regula III. Inter varias personas diligendas præferendæ sunt, cæteris paribus, eæ quæ nobis sunt magis conjunctæ sanguine, amicitia, officio, religione, convictu, etc., cum Deus vinculis strictioribus nobis illas devinxerit. — Hinc, extra necessitatem extremam, primo omnium succurrendum est uxori, quia est una caro cum viro; 2°. filiis; 3°. parentibus, et quidem patri præ matre; 4°. fratribus, sororibus, deinde propinquis, domesticis et familiaribus. — Dixi *extra necessitatem extremam,* quia in hac parentes, eo quod vitam dederint, probabilius præferendi sunt etiam uxori et liberis. — Cf. S. Alphons. nn. 27 et seq.; et *Hom. Ap.* nn. 15 et seq.

QUÆSITA

170. Quær. 1°. *An sit contra caritatem sibi debitam, mortem optare ob vitæ infortunia?*

Resp. *Neg.*, si fiat ex desiderio vitæ melioris seu æternæ felicitatis, ut perspicuum est; sed secus est respondendum, si fiat ex tædio vitæ, vel ex animi dejectione. Non tamen peccant, qui mortem cupiunt, quando vita tam molesta sit, ut ipsa morte durior æstimetur. — Cf. S. Alphons. n. 30.

Quær. 2°. *An sit contra caritatem malum temporale proximo desiderare, vel de eo gaudere, ob bonum finem?*

Resp. *Neg.*, si debitus ordo caritatis servetur, id est, si fiat ob majus bonum, vel ad minus malum. Hinc id licitum est: 1°. ob bonum spirituale proximi ipsius; 2°. ob bonum commune, vel spirituale vel temporale; 3°. ob bonum etiam plurium, multo majoris momenti, v. gr., familiæ, communitatis, etc. — Secus autem dicendum quando caritatis ordo pervertitur, ut constat ex prop. 14 damnata ab Innoc. XI, quæ ita se habet: "Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas." — Scimus autem ex P. Viva

Digitized by Google

hanc fuisse causam damnationis. — Hinc non potest uxor desiderare mortem mariti ex eo quod injuste ab eo male tractetur, nec filiæ suæ quia ob deformitatem nubere nequit. — Cf. Baller. not. (c) p. 186.

Resolves. — 1°. Non tenetur mater vitæ periculum subire ut proles baptizetur, cum incertum est an ad baptismum sit superventura. Tenetur parochus tempore pestis succurrere suis et administrare sacramenta necessaria vel per se vel per substitutum æque idoneum.

2°. Peccat contra caritatem erga seipsum graviter vel leviter qui debitam animæ vel corporis curam negligit. Licet tamen se privare bonis non necessariis spiritualibus ad bonum sive temporale sive spirituale proximi, v. gr., omittere Missam die feriali. Imo potest quis majora bona spiritualia non necessaria optare et procurare proximo quam sibi, secluso eorum contemptu.

3°. Nunquam licet ullum peccatum committere ad bonum proximi sive spirituale sive temporale procurandum; nec licet se exponere periculo proximo peccandi, quando lapsus apparet moraliter certus. Licitum tamen est se exponere periculo remoto. Imo ut docet S. Alphonsus l. 6, n. 453, interdum quis etiam tenebitur ad opus caritatis cum lapsus sit valde *alioquin* probabilis, si proximus versatur in extrema necessitate spirituali; dummodo se quis præmuniat mediis opportunis, quia certo juste talis sperare potest auxilium Dei. — Ball. n. (a) 186.

Punctum II

De præcepto caritatis erga inimicos in particulari

171. Inimicus ille solum dicitur qui alium læserit vel per *meram offensam* vel per *injuriam.* — Præterea adnotandum est signa dilectionis esse duplicis generis; alia scilicet *communia,* et alia *specialia.* Prima debentur, et de facto invicem dantur, ab iis qui pertinent ad eundem statum vel conditionem socialem. Secunda, quæ dicuntur a S. Thoma *beneficia amicabilia,* et procedunt a familiaritate, libere exhibentur particularibus quibusdam personis ratione amicitiæ. — Utraque hæc signa diversa sunt pro diversitate morum et regionum. — Cf. Baller. not. (a) et (c) p. 188.

172. Dico. Existit præceptum inimicos diligendi. Constat tum ex verbis Christi, Matth. v, 44: "Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros"; tum quia etiam in inimicis relucet divina bonitas, non quatenus inimici, sed quatenus sunt creaturæ rationales. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 25, art. 8.

S. Thomas hoc articulo docet: 1°. non sunt inimici qua tales

Digitized by Google

ex caritate diligendi, quia "hoc est perversum caritati repugnans"; 2°. secundum suam autem naturam, id est in universali, "dilectio inimicorum est de necessitate caritatis: ut scilicet aliquis diligens Deum et proximum ab illa generalitate dilectionis proximi, inimicos suos non excludat; 3°. potest considerari dilectio inimicorum in speciali, ut scilicet aliquis in speciali moveatur motu dilectionis ad inimicum: et istud non est de necessitate caritatis absolute, quia nec etiam moveri motu dilectionis in speciali ad quoslibet homines singulariter, est de necessitate caritatis: quia hoc est impossibile. Est tamen de necessitate caritatis secundum præparationem animi, ut scilicet homo habeat animum paratum ad hoc quod in singulari inimicum diligeret, si necessitas occurreret," nempe non solummodo interiori dilectione, quæ ad necessitatem parum facit, sed et exteriori dilectione qua patienti necessitatem subveniat: ideoque non affectu tantum, sed effectu. Sed quod absque articulo necessitatis homo etiam hoc actu impleat, ut diligat inimicum propter Deum, hoc pertinet ad perfectionem caritatis.

173. Ut autem facilius videatur practica applicatio istius præcepti attendendum est ad sequentes regulas:

Regula I. Debentur *per se* inimicis signa communia dilectionis, quia eorum denegatio esset actus vindictæ, et manifestatio odii, quod caritati repugnat. — Dixi *per se*, quia quandoque adest rationabilis causa ad tempus ea denegandi, v. gr., ratione debitæ correctionis, boni effectus in filios vel inferiores, vel ob timorem prudentem rixarum ex conspectu vel conversatione inimici, etc., item ob expressionem justi doloris ex injuria concepti, etc.

Regula II. Non debentur *per se* inimicis signa specialia dilectionis, quia amicitia nemini debetur. Hinc non teneris, v. gr., eos ægrotos visitare, mœstos consolari, hospitio vel convivio recipere, in iis quidem adjunctis in quibus hujusmodi actiones non habentur ceu signa communia dilectionis. — Dixi *per se*, nam ratione scandali vitandi, aut si peculiari et obvio benevolentiæ signo possis sine gravi incommodo inimicum placare, et efficere ut odium deponat, teneris pro salute ejus interdum hoc signum præstare. — Cf. Baller. not. (a) p. 189.

Regula III. Imo quandoque etiam specialia illa benevolentiæ signa exhiberi debent, quibus omissis, aliquis moraliter se ostenderet ac gereret ut inimicum. Hinc veniam petenti, et congruam injuriæ, si qua intercessit, satisfactionem exhibenti particularia quoque specialis dilectionis signa, si quæ prius dari solebant, generatim loquendo, non sunt abnuenda, quamvis non

Digitized by Google

detur obligatio in posterum ea signa repetendi et pristinam amicitiam conservandi. — Cf. S. Thom. in 3, dist. 30, q. 1, art. 2, ad 5. — Baller. not. (b) p. 189.

QUÆSITA

174. QUÆR. 1°. *Qualis ordo servari debeat in reconciliatione facienda?*

Resp. Qui alium offendit, debet prior, per se, media ad reconciliationem adhibere, ut dictat naturalis æquitas. Si autem offensio sit mutua et æqualis, qui prior offendit, prior reconciliationem promoveat; si vero sit inæqualis, præeat qui gravius offendit. Cæterum absolutæ regulæ assignari nequeunt, sed circumstantiæ spectandæ sunt.

QUÆR. 2°. *An offensor a læso veniam petere debeat?*

Resp. *Affirm.*, nisi aliud medium vel modus reconciliationis magis conveniens suppetat, v. gr., varia officia aut beneficia præstando, aut nisi ad placandum offensum nihil prodesse veniæ petitio videatur. Excipiunt etiam, si offensor offenso longe superior sit, aut si offensus prudenter censeatur id condonare. — Cf. Lacroix, lib. 2, n. 189.

QUÆR. 3°. *An sit obligatio inimicum obvium salutandi?*

Resp. *Affirm.*, si adjuncta status, conditionis, aliave similia postulent ut omnes indiscriminatim sese salutent, vel agatur de subdito erga superiorem suum, aut inimicus prior te salutaverit. Secus autem, si salutatio et colloquium habeantur uti signa specialia, secluso tamen casu quo hæc requirantur ad evitandum scandalum vel ad lucrandum fratrem, sed tunc obligatio, juxta S. Alphonsum, gravis non est, nec videtur valde urgenda, quia ejusmodi actus in offenso haud modicam præferunt difficultatem. — Cf. S. Alphons. n. 28. — Baller. not. (b) p. 190.

QUÆR. 4°. *An statim arguendi sint de peccato, præsertim gravi, pœnitentes, qui de odio se accusant?*

Resp. *Neg.*, quia sæpe pœnitentes confundunt odium *proprie dictum* seu *inimicitiæ* cum odio *abominationis* seu *qualitatis* aut *defectus*. Sæpe etiam, præsertim rudiores, vel qui naturæ sunt ferventioris, aliqua tantum animi aversione naturali et invincibili laborant, aut indignationem quamdam patiuntur. — Cf. S. Alphons. n. 30. — Voit, n. 703.

QUÆR. 5°. *An sint absolvendi qui etsi dicant se nullum habere odium proprie dictum, recusant tamen inimicum alloqui?*

Digitized by Google

Resp. Distinguendum est, vel enim alloquium istud ex adjunctis reputatur signum tantum speciale dilectionis, et insuper nulla adest ratio, ex iis quæ supra assignatæ sunt, vi cujus *per accidens*, hoc signum etsi speciale, debeat dari inimico, vel non. Si *primum*, pœnitens qui recusat inimicum alloqui, potest et debet absolvi; si *alterum*, oportebit perpendere utrum hujusmodi odium proprie dictum sit necne peccatum mortale. Etenim sicut mali illatio, ita et mali alieni desiderium admittit materiæ parvitatem; et si hoc valet cum iis qui in nihilo nos læserunt, a fortiori valere debet cum inimico, qui per iniquam læsionem ad justam indignationem provocavit. — Cf. Baller. not. (b) p. 192.

§ II. — De operibus misericordiæ

Opera misericordiæ alia sunt corporalia, uti cibum pauperi præstare, nudos operire, etc.; et alia spiritualia, ut peccantes corrigere, ignorantes docere, mœstos consolari, etc. De duobus tantum dicemus, quia speciales habent difficultates, nempe 1°. de eleemosyna, 2°. de correctione fraterna.

PUNCTUM I

De eleemosyna

175. Dico 1°. Existit verum præceptum eleemosynam indigentibus erogandi. Constat tum ex lege generali caritatis, qua obligamur ad proximum diligendum, et consequenter ad opem illi in necessitate ferendam; tum ex Scriptura sacra, quia dicitur Eccli. iv, 1: "Eleemosynam pauperis ne defraudes"; et Matth. xxv, 42: "Discedite a me, maledicti, in ignem æternum . . . esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non dedistis mihi potum."

Dico 2°. Hoc præceptum est dupliciter hypotheticum, quia supponit non solum indigentiam seu necessitatem in recipiente eleemosynam, sed etiam superfluitatem in dante. Porro sicut triplex assignatur a theologis necessitas, nempe *extrema, gravis* et *communis*, prouti superius explicatum est, ita duplex distinguitur superfluitas. Etenim bona fortunæ alia sunt *superflua vitæ* seu *naturæ*, quia sine illis possunt aliqui, iique quorum curam habent, esse vel vivere; alia *superflua statui seu decentiæ*, cum illis non indigent aliqui, iique quorum curam habent, ad honeste vel decenter vivendum secundum statum suum, v. gr., sustentando famulos, recipiendo hospites, et convivia de more instaurando. —

Digitized by Google

Cf. S. Thom. in 4, dist. 15, q. 2, art. 4, q. 1; et 2–2, q. 32, art. 5. — Baller. not. (a) p. 194.

176. Ut autem practice hanc doctrinam applices, attendendum est ad sequentes regulas:

Regula I. In *extrema necessitate* proximo succurrendum est; *etiam* et *tantum* ex bonis *statui necessariis; etiam* quidem, quia rectus caritatis ordo exigit ut vita proximi prævaleat bono nostro longe inferiori; *tantum* autem, quia vita nostra nobis propinquior est vita proximi.

Regula II. In *gravi necessitate*, quæ ad extremam accedit, succurrendum est proximo *ex bonis aliquo modo statui necessariis*, seu cum modico sui status detrimento. In ea vero quæ tanta non est, satis est ut ei succurratur ex bonis quæ statui seu decentiæ superflua sunt. — Cf. Viva, in prop. 12 ab Innoc. XI damn. n. 8. — S. Alphons. n. 31.

Regula III. In *communi necessitate*, licet nulla sit obligatio dandi eleemosynam huic aut alteri in particulari, attamen, ex communi Doctorum sententia, a peccato excusari non potest, qui bona etiam statui superflua habens, nullam unquam eleemosynam largiri vellet. — Cf. Suarez, disp. 7, sect. 3, n. 7.

QUÆSITA

177. Quær. 1°. *An sub gravi obliget præceptum eleemosynæ?*

Resp. Præceptum dandi eleemosynam per se quidem grave est, sicut præceptum ipsum caritatis; at dicendum non est, ipsum sub gravi semper urgere in omni necessitate. In *extrema* quidem et in *gravi* quæ ad extremam accedit, aut in eam mox verti possit, communiter docetur urgere sub gravi. Verum controvertitur apud Doctores non solum utrum detur obligatio gravis dandi eleemosynam alicui pauperi in particulari eam petenti dum in necessitate simpliciter gravi laborat, sed etiam num quis sub gravi teneatur ad pauperes in genere sublevandos qui in necessitate communi sunt. — Cf. Baller. not. (b) p. 194, not. (a) p. 195, et not. (a) p. 196.

Quær. 2°. *Quænam quantitas bonorum sit pauperibus danda?*

Resp. In necessitate *extrema*, vel ita *gravi* ut extrema facile evadere possit, dandum est quantum sufficit hic et nunc ad levandam hanc necessitatem, nisi sint alii qui ipsi subvenire velint. Nemo tamen tenetur magnam pecuniæ summam erogare ad pauperem a periculo mortis liberandum, vel ad remedia extraordinaria et magni pretii ei procuranda. In necessitate vero communi, quantitas determinata assignari nequit, sed

Digitized by Google

probabilius sufficere videtur erogare quinquagesimam partem eorum quæ statui supersunt. — Cf. S. Alphons. nn. 31 et 32; et *Hom. Ap.* n. 19.

Punctum II

De correctione fraterna

178. Correctio fraterna, aut potius *correptio,* est admonitio fratris de emendatione delictorum fraterna ex caritate procedens. — Dixi 1°. *potius correptio,* quia emendatio fratris procuratur non per timorem *tristis,* sed per odium et timorem *turpis.* — Dixi 2°. *fraterna,* quia etiam cum fit a prælato, fit extra prælationis ordinem. — Dixi 3°. *delictorum,* et non *peccatorum,* quia magis et proprie respicit omissionem quæ est in transgressione, quam transgressionis perversitatem. — Cf. S. Thom. in 4, dist. 19, q. 2, art. 1. — Baller. not. (a) p. 200.

179. Dico 1°. Exstat verum præceptum fraternæ correctionis. Constat tum ex lege caritatis, qua ad proximi mala submovenda obligamur, tum ex Scriptura sacra, v. gr., Eccli. xix, 14: "Corripe proximum . . . ne forte iteret"; et Matth. xviii, 15: "Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum."

Dico 2°. Ad strictam hujus præcepti obligationem requiritur: 1°. ut certo constet de proximi transgressione seu delicto; 2°. ut affulgeat spes aliqua, imo major probabilitas emendationis; 3°. ut non sit alius æque idoneus, qui correpturus credatur; 4°. ut correctio fieri possit absque gravi incommodo corripientis; 5°. ut necessaria judicetur ad delinquentis emendationem, nec spes saltem probabilis sit, eum sponte sua se emendaturum. — Cf. S. Alphons. n. 38 et seq.

QUÆSITA

180. Quær. 1°. *An sub gravi obliget præceptum fraternæ correctionis?*

Resp. *Affirm.*, si adsint requisitæ conditiones, et agatur de materia gravi. Hinc peccare potest graviter, qui ex vano timore, ne proximus *aliquatenus* offendatur, vel ne ipse inde *leve* patiatur detrimentum, omittit correctionem in re gravi, ubi putat illam esse vere profuturam. Imo accidere quandoque potest ut in *ordinibus religiosis* detur obligatio gravis, quamvis materia levis sit, quando nempe transgressiones veniales hujusmodi sint ut vigorem disciplinæ dissolvant aut etiam valde minuant. — Cf.

Digitized by Google

S. Thom. 2–2, q. 33, art. 2. — S. Alphons. n. 37.— Baller. not. (p) p. 200.

Quær. 2°. *An præceptum correctionis locum habeat, ubi quis ex ignorantia peccat?*

Resp. *Affirm.*, si agatur de ignorantia vincibili, quia hæc non excusat a peccato. Si vero ignorantia sit invincibilis, non tam agitur de fraterna correctione, quam de *commonitione* qua proximus de veritate docetur. Porro in casu caritas multipliciter impellere potest, nempe: 1°. ob damnum tertii; 2°. ob damnum ipsiusmet ignorantis; 3°. ob scandalum; 4°. ob Dei honorem; 5°. ob religionis irreverentiam. — Quod si nullum damnum aut incommodum sequeretur, nulla fere aderit obligatio faciendi commonitionem, nisi quoad eos qui ex officio suo alios docere debent, inter quos est etiam confessarius. Docendi autem sunt, tum quia ignorantia est malum ipsius ignorantis, tum quia alia incommoda profluere inde possunt et solent.

Quær. 3°. *Qualis ordo servandus sit in correctione fraterna?*

Resp. Servandus est ordo a Christo ipso assignatus, nisi circumstantiæ aliud suadeant. Hinc 1°. corripe secreto; 2°. coram testibus, si prior admonitio non sufficiat; 3°. rem deferas ad superiorem. — Aliquando ordo ille inverti potest et debet, scilicet: 1°. si peccatum sit publicum vel mox publicandum; 2°. si sit graviter alteri noxium; 3°. si secreta admonitio non judicetur profutura; 4°. si præstet rem statim superiori manifestare; 5°. si delinquens cessit juri suo, ut fit in variis ordinibus religiosis. — Cf. S. Alphons. n. 40.

181. Resolves. — 1°. Correctio fraterna cum vera, etiam quoad modum, caritate facienda est; debet igitur esse paterna erga inferiores, benigna inter æquales, et reverentialis erga superiores.

2°. Privati inter se raro ad correctionem tenentur, *saltem sub gravi*, nisi sint familiariter inter se conjuncti; quia raro omnes requisitæ conditiones reperiuntur; rarius adhuc erga superiores.

3°. Plerumque suadet prudentia, ut omittatur correctio erga eos quorum indoles est penitus ignota, ne iniquo animo correctionem accipientes fiant deteriores.

4°. Scrupulosi ordinarie excusantur a fraternæ correctionis officio: quia aut nimium ea defatigantur, aut ad eam prorsus inepti sunt; scrupulis enim et anxietatibus perturbati, necessaria discretione ad corrigendum carent, et ad causas excusantes attendere non valent.

Digitized by Google

5°. In communitatibus sub regula viventibus, in collegiis, seminariis, etc., plerumque expedit ut correctio fiat via denuntiationis ad superiorem, aut per se aut per alium; nec possunt absolvi sodales aut convictores in ejusmodi denuntiationem non consentientes, ubi de gravi damno communitatis vel religionis agitur. Item, de jure naturali, denuntiandi sunt superioribus ecclesiasticis sacerdotes corruptores, qui magnum fidelibus spirituale damnum inferunt, vel illaturi certo prævidentur.

6°. Sedulo tamen distinguenda est denuntiatio quæ fit superiori uti *patri* et quæ *evangelica* dicitur, ab altera quæ ei fit uti *judici*, et appellatur *judicialis*. Prima, quæ proprie pertinet ad fraternam correctionem, respicit bonum denuntiati; altera tendit ad bonum aliorum, præsertim commune, vel ipsius denuntiantis. — Porro ubi denuntiatio superiori fiat mere ut *patri*, nullatenus ipse potest ut *judex* procedere. — Cf. Baller. not. (b) p. 203.

7°. Relate ad eos qui juri cesserunt suo, sequentia notentur. Si certo constat fratrem peccatum occultum emendasse, neque timendum esse periculum relapsus vel damni ipsi vel alteri, non licet ipsum, nisi consentiat, superiori denuntiare. Etsi enim justitia non læderetur, læderetur certo caritas, quæ obligat ad subveniendum proximo cum minimo ejus damno, et ad non faciendum alteri quod tibi ipsi fieri non vis. Præterea si superior immediatus per se solum potest delinquentem emendare ita ut nullum periculum relapsus vel damni ipsi vel communitati immineat, non videtur esse licitum manifestare superiori mediato delictum. — Cf. S. Alphons. n. 42.

8°. Quandocumque damnum aliquod grave secuturum timetur ex vitio fratris, deferatur res superiori, *ut patri*, sincere, ex pura intentione, præmissa oratione; narretur factum nudum, sine exaggeratione, eo modo quo velles tuum simile factum narrari. Hoc pacto fratrem sæpe Christo lucrifacies dum e contrario neglecta hac delatione fraterna potest esse ut frater tuus in dies pejor evadat.

9°. Notandum est 1°. nullo modo esse obligationem indagandi; hoc enim est munus tantum superiorum; 2°. nec fas esse cuique aliorum facta indagare, Prov. xxiv, 15: "Ne quæras impietatem in domo justi et non vastes quietem ejus"; 3°. talem inquisitionem esse vitiosam; generat enim multa damna.

10°. Spontanei accusatores non tantum non sunt facile audiendi, sed potius cavendi imo et monendi ut sibi consulentes aliorum obliviscantur. Sæpe tales sunt pacis hostes domesticæ.

Digitized by Google

§ III. — De vitiis caritati proximi oppositis

Præcipua sunt *odium, invidia, rixæ, scandalum* et *cooperatio* peccatis alienis. De duobus posterioribus tantum dicemus, cum de aliis jam actum sit superius, vel in quinto Decalogi præcepto sit dicendum.

Punctum i

De scandalo sive in genere sive in particulari

182. Scandalum est dictum vel factum minus rectum, præbens alicui occasionem ruinæ spiritualis. — Dixi 1°. *dictum vel factum,* quo nomine etiam omissio intelligitur. — Dixi 2°. *minus rectum,* id est, quod vel in se malum est vel habet speciem mali. — Dixi 3°. *præbens occasionem,* quia causa propria peccati est voluntas agentis. — Dixi 4°. *ruinæ spiritualis,* quæ potest esse gravis vel levis: hoc enim nomine intelligitur peccatum, vel mortale vel veniale. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 43, art. 1; et *de Verit.* q. 15, art. 1.

Scandalum dividitur: 1°. in *directum* et *indirectum,* prout actio mala alterius intenditur in se, vel in causa tantum qua proximus ad peccatum incitatur; 2°. in *activum* et *passivum,* prout consideratur ipsum dictum aut factum quod incitamentum aut occasionem præbet peccati, vel potius ipsum incitamentum jam sumptum.

183. Duo autem sunt hic animadvertenda:

1°. Scandalum directum dici etiam *diabolicum,* quando intenditur formaliter ruina spiritualis proximi. Si vero non intenditur spiritualis ruina alterius, sed solum propria utilitas vel oblectatio, dicitur *simpliciter directum.*

2°. Scandalum quodcumque posse esse *activum seu datum,* quin sit *passivum seu acceptum;* quia poni potest actio apta per se ad scandalum, quin inde proximus occasionem accipiat ruinæ spiritualis. Et vice versa potest esse *acceptum,* quin sit *datum;* sed in isto casu scandalum non proprie tribuendum est alterius actioni, sed potius ignorantiæ, imaginationi, aut etiam malitiæ illius qui scandalum patitur, vel sine fundamento admittit. Si ex infirmitate vel ignorantia suscipiatur, dicitur scandalum *pusillorum;* si vero ex mera subjecti malitia proveniat, vocatur *pharisaicum.* — Cf. S. Alphons. n. 43.

184. Dico 1°. Scandalum, etiam indirectum, est peccatum grave ex genere suo, quia ex genere suo opponitur *per commissionem* caritati, cum directe opponatur correctioni fraternæ: siqui-

Digitized by Google

dem hæc proximum a peccato trahit, illud e contra eum trahit ad peccandum. Quare præter malitiam propriam actionis, quæ dicitur scandalosa, habetur malitia specifica scandali, qua læditur caritas. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 43, art. 3.

Dico 2°. Scandalum *pusillorum* seu infirmorum vitandum est, quoties fieri potest sine gravi incommodo, tum operis indifferentis, tum etiam operis boni non præcepti omissione. Ratio est, quia ex caritate ruinam proximi ope nostra indigentis impedire tenemur, cum facile possumus, v. gr., abstinendo ab actione non valde utili, aut eam differendo, vel nostram agendi rationem exponendo, etc.; atqui *pusilli* ope indigent, cum propter ignorantiam aut infirmitatem versentur in quadam necessitate spirituali. Ergo. — Bene autem observat S. Thomas scandalum pusillorum post monitionem fieri plerumque pharisaicum. — Cf. S. Thom. 2–2, q. cit. art. 7.

Dico 3°. Scandalum *pharisaicum* seu *malitiosum*, saltem *ordinarie*, nec omissione operis boni, nec omissione operis etiam indifferentis, mali speciem non habentis, est necessario vitandum. Ratio est, quia scandalum patientes ex sola sua malitia, non sunt in necessitate a qua non possint se facile liberare sine ope alterius, et alioquin daretur locus iniquis impediendi bona opera cum vellent.

QUÆSITA

185. Quær. 1°. *An in scandalo habeatur non solum peccatum contra caritatem, sed etiam contra virtutem, ad quam violandam proximus inducitur?*

Resp. *Affirm.*, quoad scandalum *directum;* nam quælibet virtus specialiter vetat non solum ne violetur, sed etiam ne quis alium directe inducat ad eam violandam. — Quoad scandalum autem *indirectum* valde disputatur, sed probabilis videtur sententia negans quam defendit Lugo cum aliis. Ratio est, tum quia virtutes nos non obligant ut impediamus in aliis vitia opposita, sed tantum ne positive et directe inducamus proximum ad eas violandas; tum quia, secus, qui exemplo suo movet alium ad furandum, teneretur ad restitutionem, quod Doctores communissime negant. In hac sententia sufficit, ut pœnitens exprimat generatim peccatum scandali, quin teneatur addere speciem peccati ad quod alii fuerint *indirecte* inducti. Multo minus necesse est exprimere circumstantias quæ aliorum peccatis forte speciem superaddant, v. gr., num qui ad luxuriam turpiloquio inducuntur, conjugati sint vel voto adstricti, etc. — Cf. Lugo, *de Pœnit.* disp. 16, n. 159. — Baller. not. (b) p. 207.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *An præcepta sint quandoque omittenda propter scandalum pusillorum?*

Resp. *Neg.*, quoad præcepta juris naturalis negativa, quia hæc *semper et pro semper* obligant, atque opera illis contraria sunt intrinsece mala. Affirmativa autem, quia hæc non obligant *pro semper*, omittere interdum licet, imo et opus est, v. gr., præceptum corrigendi peccatores, si gravior inde ruina timenda sit: vel potius dicendum est, tunc ipsam legem cessare. — Quoad præcepta positiva humana, controvertitur. Sententia probabilior affirmat, secluso incommodo gravi, quia præceptum vitandi scandalum proximi, utpote naturale, positivis præceptis præferendum est. Hinc mulier sciens se turpiter esse concupiscendam ab aliquo, si ad Missam præceptam pergat, tenetur eam omittere semel aut iterum, si spes adsit ut deinde scandalum cesset: non tamen pluries, ob grave incommodum quod inde consequeretur. Verum quia sententia negans est etiam probabilis, non debet imponi onus de quo certo non constat. — Cf. S. Alphons. n. 51. — Baller. not. (a) et (b) p. 206.

QUÆR. 3°. *An tenearis dimittere bona temporalia ad scandalum evitandum?*

Resp. *Neg.*, ordinarie loquendo, quia caritas erga proximum non obligat cum tanto incommodo. Hinc non teneris solvere plus æquo operario vel rhedario, licet prævideas illum secus esse blasphematurum: incommodum enim illud, licet leve in se, sæpius occurrere potest, et sic grave faciliter evadit; quin imo posset sæpius id esse incitamentum ad blasphemandum. — Cf. S. Alphons. n. 52.

QUÆR. 4°. *An peccans cum complice declarare debeat in confessione circumstantiam sollicitationis?*

Resp. *Neg.*, probabilius, dummodo vel ex natura peccati, vel ex modo quo peccatum accusatur, confessarius sufficienter intelligat aliquem adfuisse complicem. Ratio est, quia per simplicem communionem criminis efficitur, ut mutuum fuerit scandalum, et quidem ex utraque parte activum, inter sollicitantem et consentientem, ac proinde, illa declarata, declaratur etiam scandali peccatum. Quod autem unus ex complicibus prior altero causam scandali posuerit, circumstantia est mere aggravans, quæ non mutat peccati speciem. — Cf. S. Alphons. n. 46.

QUÆR. 5°. *An liceat suadere minus malum alicui ad majus determinato?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, probabilius cum S. Alphonso. Quidam tamen limitant, si minus malum contineatur aliquo modo in majori, ut percussio in homicidio, etc.: quæ tamen limitatio S. Doctori necessaria non videtur. Quidam alii theologi ut, v. gr., Card. de Lugo, aliam ponunt limitationem, modo nempe, volenti majus damnum uni inferre, non suadeas minus inferendum alteri. Sed hanc etiam limitationem alii negant requiri. — Ratio autem solutionis est, quia hoc genus consilii eo tendit formaliter ne committatur majus peccatum, ex quo fit, ut is a quo latro furatur quod minus est, non sit rationabiliter invitus de eo, qui consilium præbuit. — Cf. Vasquez, *Opuscul. de scand.* art. 1, dub. 2, n. 14. — Baller. not. (b) p. 208.

Inde concludes, quod si quis alteri suadeat ad minus damnum inferendum ut malum majus evitetur, non teneatur ad restitutionem: non ratione rei acceptæ, quia nil accepit; non ratione injustæ damnificationis, quia consilio suo potius utiliter rem gessit alterius. Neque tenetur ad restitutionem consulens, qui opem alteri, v. gr., latroni, tulerit: quia rem domini utiliter gerit. Et hæc conclusio est gravissimi momenti, ne nempe obligatio restitutionis imponatur ubi vere nulla est. Sanchez, *de Matr.* l. 7, disp. 11, nn. 17, 18; De Lugo, *De Just. et Jure*, disp. 19, n. 44.

QUÆR. 6°. *An liceat occasionem peccandi permittere, ut reus corrigatur?*

Resp. *Affirm.*, quia permittere non est inducere, et sæpe adest ratio sufficiens peccatum permittendi. Hinc a peccato sunt excusandi *per se* parentes et domini, qui filios vel famulos peccare sinunt, ut opportunum eos corrigendi locum inveniant. Imo licet etiam, saltem probabiliter, occasionem peccati apponere, dummodo actus sit indifferens, et adsit causa justa ad illum ponendum. Hinc a peccato excusari debet dominus qui, de industria, arcæ, in qua pecunia reconditur, clavem relinquit appositam, ut dubiam famuli fidelitatem experiatur; sed nullo modo excusari potest pater, qui domi retinet meretricem, ut de filii castitate sumat experimentum. — Cf. S. Alphons. n. 58.

NOTA. — *Ex doctrina hactenus tradita jam possent omnes casus de scandalo solvi, sed propter speciales difficultates utile erit aliquid dicere in particulari circa luxuriam, pravos libros, choreas, et spectacula.*

186. Circa luxuriam. — Gravissimum profecto scandalum est ea facere, repræsentare, aut præ se ferre, quæ ad libidinem notabiliter provocant; quia nullum venenum subtilius animæ propi-

Digitized by Google

nari potest. Hinc gravissimi scandali rei sunt: 1°. qui turpia in comœdiis aliisve cœtibus repræsentant; 2°. qui cantilenas aut carmina turpia componunt vel canunt; 3°. qui statuas aut imagines obscœnas faciunt vel exponunt; 4°. qui discipulos sibi commissos pravis exemplis seducunt, etc. Præsertim vero attendendum est ad sequentia.

QUÆSITA

187. Quær. 1°. *An peccet graviter femina nuditates præseferens in pectore et brachiis?*

Resp. *Affirm.*, si nudatio sit immoderata seu valde notabilis, non obstante quacumque contraria consuetudine. Si autem non sit ita immoderata, consuetudo facile a peccato gravi excusabit, quia notabiliter vim concupiscentiæ minuit, cum assueta minus phantasiam excitent. — Cf. S. Alphons. n. 55.

Quær. 2°. *Quid dicendum de mulierum ornatu ac fucis?*

Resp. Doctrina S. Thomæ hac de re ad sequentia capita revocatur: 1°. mortaliter peccant mulieres, si se ornent animo provocandi ad libidinem; 2°. venialiter autem, si mere ex vanitate, levitate aut jactantia hoc faciant; 3°. culpa tantum venialis est ex genere suo ornatum superfluum gerere; 4°. nullum per se est peccatum, si consuetudo patriæ et status conditio servetur; 5°. licite mulieres aliquid ornamenti superaddunt, ut placeant viris vel quos habent, vel quos accipere debent; 6°. fucationes erunt mortale, si adhibeantur ad lasciviam; veniale, si mere ad fingendam pulchritudinem; nullum vero, si ad defectum aliquem occultandum. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 169, art. 1 et 2; et *Comm. in Isai.* cap 4. — Baller, not. (a) p. 210.

Quær. 3°. *An liceat domum locare meretricibus?*

Resp. *Affirm.*, probabiliter, maxime si alii non adsint locatarii, aut meretricibus facile sit aliam domum obtinere. Excipe tamen si meretrices graviter noceant vicinis honestis, vel ob situm domicilii majorem ansam ad peccandum præbeant. — Cf. S. Alphons. n. 70.

Quær. 4°. *Quid dicendum de expositione effigierum per publicas vias prouti apud nos fieri solet a mercatoribus?*

Resp. Sæpe hujusmodi expositio est graviter scandalosa, nam illæ effigies quandoque, tum quia sunt vividioribus coloribus depictæ, tum quia immoderatas nuditates præseferunt, graviter commovent phantasiam et ad peccatum alliciunt. Nec dicas scandalum non intendi, quia illæ effigies exponuntur solum vel

Digitized by Google

ad artem ostendendam, vel ad emptores attrahendos, nam respondetur finem utut bonum nunquam posse mediis illicitis obtineri.

188. Circa pravos libros. — Ex omni scandalorum genere nullum magis execrandum est, quam quod ex impiis et obscœnis libris procreatur. Hæc est pestis omnium maxime dira, quia non unam tantum regionem aut ætatem inficit, sed ad universa loca et tempora diffunditur. Nunquam igitur permittenda est lectio, impressio et divulgatio librorum fidei et moribus omnino adversantium, etiam independenter a positiva prohibitione, de qua sermo erit in tractatu de censuris. Quare sapienter omnino Patres *Conc. Balt. III* postquam de abusu egregiæ artis typographicæ amare conquesti essent, gravissimis verbis monent pastores animarum, confessarios et concionatores de obligatione arcendi fideles a lectione pravorum librorum. — Cf. *Conc. Plen. Balt. III*, nn. 224 et seq.

QUÆSITA

189. QUÆR. 1°. *An typis committi possint libri qui partim boni, partim sint mali?*

Resp. *Neg.*, generatim loquendo, nisi accurate expurgati fuerint; secus tamen, si periculum ex iis reformidandum non adeo grave sit, et hoc compensari magna utilitate ex iis capienda videatur. Typographi vero sedulo a doctis peritisque viris, ab ecclesiasticis præsertim superioribus, exquirant quid in dubiis agendum sit.

QUÆR. 2°. *An pravi libri interdum vendi possint?*

Resp. Nullo modo indiscriminatim vendi possunt, cuilibet scilicet emptori, ut patet. Quandoque tamen vendi possunt viris prudentibus ac doctis, qui hujusmodi libros utiliter legere possunt, v. gr., ad eos confutandos, etc. Excipe libros prorsus obscœnos, qui radicitus sunt extirpandi. Idem, servata proportione, dicendum de donatione aut locatione eorundem librorum.

QUÆR. 3°. *An ejusmodi libri domino, qui eos locaverit, reddi possint?*

Resp. *Neg.*, nisi prudens timor cujuspiam gravis incommodi aliter suadeat. Hoc ex principiis supra traditis sua sponte fluit. Grave autem incommodum censendum est, si graves rixas, blasphemias, odia, aliaque ejusmodi a domino pertimescas. Levis contristatio, vel etiam timor dissolvendæ amicitiæ non

Digitized by Google

censeretur sane ratio, saltem plerumque, pravos libros amico reddendi.

190. Circa choreas. — Choreæ *per se* non sunt illicitæ, si fiant honesto modo, id est remoto omni tactu, gestu aut actu impudico; nam choreæ *per se* sunt actus lætitiæ, nec ulla lege prohibentur. Verum ratione nuditatum, modi saltandi, verborum, gestuum, cantuum, possunt choreæ evadere graviter illicitæ. Ad factum autem quod spectat, inter graviter illicitas a nonnullis recensentur saltationes recentiores quæ apud nos dicuntur *round dances.* — At quoniam, secluso semper casu specialis prohibitionis, malitia harum chorearum non consistit nisi in periculo, quod est essentialiter relativum, ac proinde diversum pro diversis personis, confessarii erit judicare de casibus particularibus. — Cf. S. Alphons. *de sexto præc. Decal.* n. 429.

191. Resolves. — 1°. Qui ita infirmi sunt, ut grave peccandi periculum subeant in saltationibus etiam honestis, ab iis sub peccato mortali abstinere debent; nisi forte aliquando quædam necessitas urgeat, et tunc, saltem probabiliter, absit proximum consensus periculum.

2°. Interesse choreis honestis, etiam absque necessitate, secluso tamen periculo ac notabili scandalo, et in eis decenter saltare, non solum non est mortale, sed facile etiam omni peccato vacare potest. Inveniuntur enim aliquando viri, et non raro mulieres, quibus nullum aut valde remotum periculum imminet. Hi autem quamvis a saltationibus dissuadendi sint, tamen imprudenter omnino ab illis promissio vitandi choreas exigeretur.

3°. Ad legitimandam praxim eorum confessariorum qui *indiscriminatim* absolutionem denegant iis omnibus qui choreas ducunt apud nos vulgo dictas *round dances*, non valet dicere istas choreas damnatas fuisse a Patribus Baltimorensibus. Etenim Patres Baltimorenses cum in *Litteris Pastoralibus* prædictas choreas nominant, non præceptum imponunt sed solum *monitum* præbent. Cum vero *Decreto* 472 severius loquuntur, non solum nullam mentionem faciunt de istis choreis in particulari, sed neque præceptum fidelibus omnibus imponunt, et tantum exigunt, ut pastores animarum " choreas immodestas insectentur ac prorsus damnent." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 472, et *Litteras Past.* n. x.

4°. Neque Patres *Conc. Plen. Balt. III* choreas quascumque aut etiam *choreas prædictas* proprie damnarunt, cum n. 290 sequens præceptum imposuerunt: " Mandamus quoque ut sacerdotes illum abusum, quo convivia parantur cum choreis (*balls*) ad opera pia promovenda, omnino tollendum curent.

Digitized by Google

5°. Generatim loquendo, non expedit publice in prædicatione choreas aliquas nominatim reprehendere, quia concionator nihil proficeret, imo forte aliquos ad eas alliceret. Expedit potius *indirecte* agere in choreas, et *directe* in peccata quæ in iis committi solent.

6°. Generatim loquendo, illicitæ sunt et prorsus damnandæ choreæ cum larvis (*masked balls*), quia experientia constat, eas ad libidinem valde inclinare, ex eo quod supprimunt verecundiam, quæ custos est decentiæ.

7°. Recentissimæ quædam saltationes multis graviter indecentes visæ sunt; hinc propter pericula cum ipsis connexa generatim ab eis prorsus arcendi sunt præsertim juvenes utriusque sexus. Ubicumque est specialis prohibitio, ibi profecto nullatenus sunt permittendæ. Clarum prorsus est eis habendis nunquam favendum esse. Quando vero confessarius casibus particularibus occurrit de eis judicet juxta circumstantias casus singularis.

Sacra Congregatio Consistorialis. Decretum circa quasdam choreas in Statibus Fœderatis Americæ Septentrionalis et in regione Canadensi. — Elapso sæculo, in Fœderatis Americæ Septentrionalis Statibus usus incœperat catholicas familias convocandi ad choreas quæ per multas noctis horas cum conviviis aliisque solatiis protrahi consueverant. Cujus rei ea dabatur ratio et causa, quo scilicet catholici se mutuo cognoscerent et amoris caritatisque vinculis intimius unirentur, simulque ut subsidia pro hoc illove pio opere necessaria compararentur. Qui autem conventus indicere eisque præsidere solebant, præsides plerumque erant alicujus pii operis, et non raro ipsi ecclesiarum rectores vel parochi. Verum Ordinarii locorum, quamvis de recto fine eorum qui has choreas promoveant non dubitarent, nihilominus damna et pericula inolitæ praxis perspicientes, sui officii esse censuerunt eas proscribere: et ideo in can. 290 plenarii Concilii Baltimorensis hæc statuerunt: "Mandamus quoque ut sacerdotes illum abusum, quo convivia parantur cum choreis (*balls*) ad opera pia promovenda, omnino tollendum curent." Ast, ut in humanis sæpe accidit, quæ justissime sapienterque ab initio jussa fuerant, paullatim in oblivionem venire cœperunt, et chorearum usus denuo invalescere, imo et in proximam Canadensis dominii regionem diffundi. Quæ cognoscentes Emi S. C. Consistorialis Patres, auditis pluribus locorum Ordinariis, et re multo cum studio examini subjecta, censuerunt, standum omnino esse sanctionibus a Concilio Baltimorensi III statutis: et, probante SSmo D. N. Benedicto PP XV, decreverunt, sacerdotes quoslibet sive sæculares sive regulares aliosque clericos prorsus prohiberi, quominus memoratas choreas promoveant et foveant,

Digitized by Google

etiamsi in piorum operum levamen et subsidium, vel ad alium quemlibet pium finem; et insuper clericos omnes vetari, quominus hisce choreis intersint, si forte a laicis viris promoveantur. Hoc autem decretum publici juris fieri et ab omnibus religiose servari Summus Pontifex jussit, contrariis quibuslibet minime obstantibus. Datum Romæ, ex ædibus Sacræ Congregationis Consistorialis, die 31 Martii 1916.

Ordinario cuidam roganti: Utrum choreæ de quibus agit decretum S. C. Consistorialis diei 31 Martii 1916 quasque eadem S. Congregatio proscripsit, licitæ aliquando sint, seu in reprobatione non comprehendantur, si fiant horis diurnis, aut primis tantum noctis horis, nec nimium protrahantur, vel etiam si fiant sine conviviis aut ea methodo quæ vulgo appellari solet *Pic-nic?* S. Congregatio respondit: "In reprobatione comprehendi: ideoque clericos omnes prohiberi quominus eas, etiam in memoratis adjunctis, promoveant, et si ab aliis promoveantur, prohiberi quominus ipsi intersint." S. C. Consist., 10 Dec. 1917.

192. Circa spectacula. — De spectaculis idem fere tenendum ac de choreis, nempe *per se* illicita non esse, sed mala evadere posse propter circumstantias. Ratio est, quia nulli legi nec naturali nec positivæ adversantur. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 168, art. 8.

193. Resolves. — 1°. Non peccat mortaliter qui, præciso scandalo, interest comœdiæ non graviter turpi, nisi forte experientia sciat se hujusmodi ludis vehementer ad libidinem cum proximo consensus periculo commoveri, adeo ut spectaculum sit ipsi proxima peccandi occasio. — Cf. S. Alphons. *de sexto præc. Decal.* n. 427.

2°. Si in comœdiis repræsentarentur res notabiliter turpes, aut turpi modo, mortale quidem esset illas spectare **ob delectationem consurgentem** ex ipsis rebus turpibus; veniale autem ob curiositatem tantum aut ob vanum solatium, secluso tamen periculo consensus in turpem delectationem, quod facile aderit in adolescentibus, vel in aliis parum timoratæ conscientiæ, et nisi adsit scandalum; quod plane adesset, si comœdiis turpibus interessent Clerici aut Religiosi. — Cf. S. Alphons. ibid. et *Hom. Ap.* tract. 9, n. 10.

3°. Merito propter scandalum aliorum damnantur de mortali tum ii qui pecunia aut plausu cooperantur ad comœdias notabiliter turpes, tum ii quoque qui eas impedire tenentur, et, cum commode possint, non impediunt; a *fortiori* autem qui illas repræsentant. — Cf. S. Alphons. ibid.

Digitized by Google

PUNCTUM II

De cooperatione sive in genere, sive in particulari

194. Cooperatio *in genere est concursus cum alio principaliter agente.* Prout autem caritati adversari potest, est participatio quædam ad actionem pravam alterius. Multipliciter distinguitur cooperatio; est enim: 1°. *immediata* vel *mediata,* prout cooperans agit cum peccante in ipso actu peccati, vel ponit alias actiones cum peccato alterius connexionem aliquam habentes; 2°. *proxima* vel *remota,* prout actio cooperantis propius vel remotius cum prava alterius actione connectitur; 3°. *positiva* vel *negativa,* prout cooperans vel ponit aliquam actionem in peccatum alterius influentem, v. gr., eum adjuvando, vel omittit actum debitum, v. gr., si non obstet, cum obstare deberet; 4°. *formalis* vel *materialis:* prima concurrit ad malam voluntatem alterius, et participat de ejus actione mala, quatenus mala est; altera concurrit tantum ad actionem, prout est quid physicum et indifferens, abstrahendo a fine et malitia principalis agentis.

Cooperatio fit præcipue novem modis, scilicet jubendo, consulendo, consentiendo, laudando, recursum præbendo, participando in actione vel emolumento, silendo, non obstando, non manifestando. Hinc versiculi:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

PRINCIPIUM

195. ***Cooperatio formalis nunquam licita est; materialis vero potest evadere licita, si adsit causa justa et proportionata gravitati peccati alterius, et proximitati concursus ad peccati executionem.*** Ratio *primi* desumitur ex ipsa definitione cooperationis formalis. Ratio autem *secundi* est, quia cum materialiter tantum cooperaris, non contrahis malitiam ipsius actionis, nam hæc supponitur bona aut indifferens; neque peccas vi cujuscumque pravæ intentionis, quia hæc abesse omnino debet; neque tandem reus evadis vi peccati alterius, quia si ille voluerit tua cooperatione abuti ad peccatum exsequendum, non teneris nisi ex caritate illud impedire, et quoniam caritas non obligat cum gravi incommodo, ideo, interveniente causa justa et proportionata, ab omni peccato excusaris. — Cf. S. Alphons. n. 63.

Digitized by Google

Ex applicatione istius principii colligi debent solutiones omnes de cooperatione. Hæc autem applicatio, si speculative consideretur, facilis apparet, sed practice loquendo, nihil est in tota theologia morali difficilius. Nam sæpe vix determinari potest, utrum cooperatio formalis sit an materialis, quod quidem semper esset primo loco determinandum. Deinde, posito quod cognoscatur cooperationem in aliquo casu esse tantum materialem, non inde sequitur eam esse de facto licitam, sed solum posse esse licitam, si locum habeant prædictæ requisitæ conditiones. Porro verificatio istarum conditionum non ex physico quodam discerniculo aut statera cognosci potest, sed ex regulis prudentiæ et discretionis, quarum applicatio difficilis semper fuit. Quare plures solutiones particulares hic subjungimus, ut exemplo esse possint ad alias similes obtinendas.

QUÆSITA

196. Quoad famulos. — QUÆR. 1°. *An liceat famulo vinum ad mensam afferre, quo herus et convivæ inebrientur, vel carnes parare et ministrare diebus abstinentiæ?*

Resp. *Affirm.*, probabilius ad utrumque; nam ex una parte hujusmodi cooperatio videtur certe materialis, et ex alia vix posset famulus ista et alia hujusmodi servitia recusare, quin simul quemcumque famulatum, apud nos saltem, recusare teneretur, quod certe grave importat incommodum. Adde, quod sæpe difficile est prævidere excessum in potu vel *certo* scire nullam haberi rationem aut dispensationem ad carnes manducandas. — Cf. S. Alphons. nn. 68 et 69. — Kenrick, n. 137.

QUÆR. 2°. *An unquam liceat famulo subjicere humeros vel deferre scalam hero ascendenti ad fornicandum, vi aperire januam, et similia?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, quia hæ actiones sunt per se indifferentes, saltem relate ad fornicationem, et tota malitia se tenet ex parte domini illas exigentis. — Verum sola ratio famulatus, vel metus cujuscumque notabilis detrimenti non sufficit ad excusandum, sed requiritur metus mortis, mutilationis, aut similis gravissimi damni. Ratio desumitur non solum ex damnatione propositionis statim citandæ, sed etiam ex propinquitate influxus, quem cooperatio habet in peccatum. — Cf. S. Alphons. nn. 66 et 68. — Kenrick, n. 141.

QUÆR. 3°. *An possit ancilla ostium domus meretrici aperire?*

Resp. Communius affirmant Doctores, et plerique eam excusant sola ratione famulatus, non autem quando desit alius

Digitized by Google

qui aperiret. — Alii autem theologi contendunt, nunquam licere ostium meretrici aperire, et innituntur prop. sequenti quæ est 51 ab Innoc. XI damnata: "Famulus qui, submissis humeris, scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties ei subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur." — Sed hæc verba *aperiendo januam* intelligi manifesto debent de aperienda per vim aliena domo, ut ex contextu patet. — Cf. Viva in hanc prop. — S. Alphons. n. 66. — Kenrick, n. 140.

QUÆR. 4°. *An possit famulus ratione famulatus sternere equum homini ad peccandum profecturo, vel eum comitari?*

Resp. *Affirm.*, probabiliter, si famulus tantum equum sternat, quia in hoc non videtur magis peccato domini cooperari, quam si ipsi domo egressuro calceamenta aut pileum porrigat. Sed juxta S. Alphonsum non permittendum ipsi foret comitari herum ad locum, ubi peccatum est patrandum, nisi grave aliquod damnum incurrere debeat. — Verum non desunt graves theologi qui requirunt utique grave aliud damnum in casu, quo dominus sine famulo ad peccandum non iret, quia tunc cooperatio esset magis necessaria ac proinde proximior; sed si alius famulus non deesset, vel dominus æque pergeret absque famulo, tunc docent sufficere solam rationem famulatus ad eum comitandum. — Omnes tamen excipiunt casum, quo dominus animosior redderetur ad peccandum, famulo comitante, quia tunc cooperatio esset formalis, quæ nunquam licita est.

Hanc solutionem alteri simili casui applicantes, dicere possumus licere aurigæ aliquem ad lupanar vehere sola ratione famulatus vel acceptæ mercedis, cum, eo recusante, alius non deesset auriga. Formaliter tamen videtur cooperari, qui ignarum ubi sit prostibulum eo duceret, vel suam operam præstaret ad eum occultius securiusque vehendum. — Cf. S. Alphons. n. 64. — Kenrick, n. 137. — Baller, not. (b) p. 218. — *Revue des sciences ecclés.* vol. 9, p. 161.

QUÆR. 5°. *An liceat famulo scribere vel transmittere litteras ad turpia concitantes, aut munera ad meretricem deferre?*

Resp. Nunquam quidem licere videtur hujusmodi litteras scribere vel transmittere, cum cognoscitur quid contineant, quia turpitudines proferre aut eas alteri suggerere est intrinsece

Digitized by Google

malum. — Verum si in istis litteris dicitur tantum, ut meretrix expectet tali loco, veniat domum tali hora, aut aliud hujusmodi, tunc malitia se tenet tantum ex parte agentis, ac proinde cooperatio esset solum materialis, quæ, posita proportionata causa, excusari potest. Idem dicendum de transmissione munerum, quæ mala non est nisi ex domini intentione et fine. Ita explicandum videtur quod a diversis diversimode docetur de famulo litteras *amatorias* aut *munera* deferente. — Cf. Baller. not. (a) p. 219, et not. (a) p. 220. — *Revue des sciences ecclés.* loc. cit. pp. 158 et seq.

197. Quoad operarios. — QUÆR. 1°. *An liceat operariis ædificare templa hæreticorum?*

Resp. *Neg.*, si hoc postuletur ab hæreticis in odium religionis: secus autem in alia hypothesi, quando justa causa urgeat, secluso tamen scandalo, quod apud nos vix locum habet.

QUÆR. 2°. *An liceat conficere statuas falsorum deorum?*

Resp. *Affirm.*, si hæ non debeant adhiberi ad falsum cultum, sed ad ornamentum platearum, ædificiorum, etc.: secus autem, si sint pagano tradendæ. — Cf. S. Alphons. n. 69.

QUÆR. 3°. *An liceat aliquando pravis libris edendis cooperari?*

Resp. Licet gravi de causa cooperari mediate seu remote, v. gr., atramentum vel chartam præparare aut libros impressos ordinare. Verum immediate cooperari impressioni talium librorum, v. gr., typos ordinare, impressionem dirigere, etc., generatim loquendo licitum non videtur. Dixi *generatim loquendo*, quia in casu gravissimi detrimenti, ad breve tempus, tale quidpiam materialiter præstari posse indicat Laymann, *de Caritate*, cap. 13, n. 5.

QUÆR. 4°. *Quid dicendum de cooperatione scribarum apud mensarios?*

Resp. Hæc habet Kenrick: "Scribæ apud mensarios non tenentur ad judicandum de eorum agendi ratione utrum justa sit; nec censentur efficaciter concurrere ad fraudem, si forsan adsit, cum nudum præstent ministerium juxta definitas regulas. Secus dicendum, si ipsi aliis persuaderent chirographa vendere pretio injusto: vel si rationes falso componant ad fraudem." — Cf. Kenrick, n. 154.

QUÆR. 5°. *An liceat catholico signa massonica conficere?*

Resp. *Negative*, nisi adsit causa vere gravis.

Digitized by Google

198. Quoad mercatores. — Quær. 1°. *An licet mercatoribus vendere aleas, gladios, fucos, mulierum ornamenta, etc., cum futurus abusus prævidetur?*

Resp. *Affirm.*, quia hujusmodi venditio per se mala non est, cum res illæ indifferentes sint, et possint ad bonum usum converti. Unica igitur ratio dubitandi desumitur ex præviso peccato emptoris, ad quod impediendum caritas te obligat. At caritas non obligat cum gravi incommodo, et hoc facile adesse posset, præsertim apud nos, si mercatores suspicantes, aut etiam certo prævidentes futurum abusum, recusarent vendere alicui in particulari merces omnibus expositas, et per se indifferentes. — Cf. S. Alphons. n. 71. — Baller. not. (a) p. 223.

Quær. 2°. *An liceat vendere venenum?*

Resp. *Affirm.*, nisi moraliter constet, emptorem illo esse male usurum; ratio est quia hodie ad multos effectus vel bonos vel indifferentes adhibentur potiones aut herbæ venenosæ, ac proinde facile potest præsumi venenum non emi ad malum patrandum. — Secus vero est respondendum, si agatur de venditione illorum instrumentorum (*male protectors*), quæ hodie frequenter adhibentur ad liberius peccandum.

199. Quoad caupones. — Quær. 1°. *An liceat cauponibus dare liquores iis qui prævidentur se inebriaturi?*

Resp. Non licet sine gravi ratione, ut patet. Licet autem ob metum gravis alicujus damni, v. gr., sævitiarum, rixarum, etc. . . .; quia caritas non obligat, ut alterum a peccato avertamus cum gravi incommodo. Item ad præcavendas blasphemias, quæ sunt graviora mala. — Cf. S. Alphons. n. 69.

Quær. 2°. *Quomodo agendum cum cauponibus, qui choreas in ædibus admittunt, ut plures alliciant hospites?*

Resp. Generatim ab hoc avertendi sunt, in quantum fieri potest; quia choreæ, præsertim quæ in cauponis habentur, plerumque minus honeste fiunt, et multis peccatis occasionem præbent. Attamen non semper iis neganda est absolutio, sed spectandæ sunt circumstantiæ et modus ordinarius, quo istæ choreæ fiunt.

Quær. 3°. *An liceat dominis hospitiorum quævis folia publica hospitibus legenda proponere?*

Resp. Non possunt admittere ea, quæ evidenter et ordinarie sunt religioni et bonis moribus adversa, etiamsi hospites ad ipsos confluere propterea desinant. Possunt tamen admittere ea om-

Digitized by Google

nia quæ de rebus mere politicis tractant. Nec videntur teneri ad rejiciendum folium aliquod, eo quod interdum aliquid minus rectum contra fidem contineat, modo generatim religioni non adversetur.

Quoad moniales et alios catholicos infirmis inservientes.—QUÆR. 4°. *An liceat ipsis ministrum hæreticum ad moribundum vocare?*

Resp. Sponte vocare ministrum hæreticum, ut ipse moribundo solatia religionis præbeat, illicitum est propter vetitam communicationem in divinis. Ob eamdem rationem illicitum est moniabilus in hospitio curam infirmorum habentibus morem gerere moribundo hæretico opem ministri sectæ postulanti, uti respondit in casu particulari S. Off. 14 Martii 1848. Decretum ita se habet:

"D. Evens . . . humiliter exponit quod in civitate *Neutz* . . . existat hospitium, cujus ipse Rector et Capellanus est ac in quo infirmorum curam gerunt Moniales. . . . Cum autem in hoc hospitio subinde recipiantur acatholicæ religionis sectatores, ac iidem ministrum hæreticum, a quo religionis auxilia et solatia recipiant, identidem petant, quæritur utrum præfatis monialibus falsæ religionis ministrum advocare licitum sit? Quæritur insuper utrum eadem danda sit solutio, ubi hæreticus infirmus in domo privata cujusdam catholici degit; utrum scilicet tunc catholicus ministrum hæreticum advocare licite possit?

Resp. Juxta exposita, non licere, et ad mentem." Mens est, "quod passive se habeant." In Declaratione ad Vicarium Apostolicum Ægypti 5 Februarii 1872 sensus verborum *passive se habeant* explicatur: "Emis Patribus mens est ut notificetur Prælato Oratori, Monialibus vel aliis personis catholicis addictis directioni vel servitio Hospitalis, non licere operam suam directe præstare infirmis acatholicis pro advocando proprio ministro, et bene erit si data occasione id declarent: sed addunt Emi Patres, quod adhiberi potest pro advocando ministro ministerium alicujus personæ pertinentis ad respectivam sectam postulantium. Et ita salva manet doctrina relate ad vetitam communicationem in divinis." Id quod Leo XIII probavit 26 Dec. 1898. Cf. Analecta Ecclesiastica. An. 7. pp. 98, 99, ubi Declarationem latine redditam invenies. Quod si nullus adsit acatholicus, catholicis illicitum est vocare ministrum, ut ritus suos hæreticos peragat. Dicere autem ministro: *infirmus iste vult ut ipsum convenias*, ob gravissimam rationem, v. gr., ob odium in Ecclesiam et alia damna secus oritura licitum esse videtur. Cf. Genicot, vol. 1, n. 201. Lehmkuhl, vol. 1, n. 652.

Digitized by Google

NOTANDUM. "In nosocomio . . . X . . . cujus proprietas ad Sorores Congregationis S. N. spectat, Superiorissa anxia est: 1. An debeat inquirere in medicos ipsos interrogando aut alia ratione, num rite servent Decretum S. C. Rom. et Un. Inquis. 4 Maii 1898, cum ejusdem declaratione 5 Martii 1902. Ratio dubii est quod a Sororibus doctores practicantes eligantur. 2. An vero sufficiat ut eligant doctores conscientiosos, quibus et procedendi rationem et responsibilitatem relinquant quin ipsæ inquirant." Sacra Pœnitentiaria ad proposita dubia respondit: Ad 1 . . . *Negative.* Ad 2 . . . *Affirmative,* nec talium medicorum operæ Superiorissa tenetur obsistere, nisi in casu quo evidenter se proderit eorum prævaricandi intentio. S. Pœn. 7 Julii, 1911. — *Nouvelle Rev. Théol.* v. 44, p. 35.

Digitized by Google

TRACTATUS VI

De Praeceptis Decalogi

DE PRIMO DECALOGI PRÆCEPTO

Ego sum Dominus Deus tuus . . .; non habebis deos alienos.
Exod. xx, 2

Hoc præceptum, **qua affirmativum,** præscribit in primis actus religionis, quibus Deo debitus cultus tribuitur; **qua negativum,** prohibet vitia religioni opposita.

CAPUT I

DE ACTIBUS VIRTUTIS RELIGIONIS

Actus præcipui religionis sunt adoratio, oratio, sacrificium, votum, juramentum et sanctificatio quorumdam dierum. De tribus ultimis dicetur in 2°. et 3°. præcepto; de sacrificio autem in tractatu de Eucharistia. Hic igitur tantum de adoratione et oratione.

ARTICULUS I

DE ADORATIONE

Adoratio *latius* sumpta est actus quo quis propriam subjectionem alteri exhibet in testificationem ipsius excellentiæ; sic dicuntur aliquo modo adorari Principes et alii in dignitate constituti. At *strictius* **adoratio** est honor Deo exhibitus propter summam ejus excellentiam, supremumque dominium.

200. Dico. Est verum præceptum adorandi Deum. Constat tum ex jure naturali, vi cujus obligamur ad agnoscendam summam Dei majestatem et supremum ejus dominium in creaturas, tum ex jure divino positivo, quia dicitur, Matth. iv, 10: "Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies." — Ad praxim

Digitized by Google

autem quod attinet, non sunt inquietandi circa adimpletionem hujus præcepti fideles, qui præcepto orandi Deum, de quo inferius agetur, sufficienter satisfaciunt: siquidem impossibile prorsus est, Deum orare, et ipsum non adorare.

201. Adorationi affinis est *cultus*, qui quatenus est habitualiter Deo præstitus definiri potest: complexus illorum actuum, quibus infinitam Dei excellentiam testamur, eidemque famulatum exhibemus. — Cf. Scavini, lib. 2, tract. 5, n. 7.

Omissis quæ de necessitate et partitionibus cultus fuse traduntur in dogmatica theologia, hic aliqua subjicimus de **cultu,** reliquiis et imaginibus Sanctorum, prout ad praxim facere possunt.

§ 1. Sanctissimæ Trinitati, singulis eiusdem Personis, Christo Domino, etiam sub speciebus sacramentalibus, debetur cultus latriæ; Beatæ Mariæ Virgini cultus hyperduliæ; aliis cum Christo in cælo regnantibus cultus duliæ.

§ 2. Sacris quoque reliquiis atque imaginibus veneratio et cultus debetur relativus, personæ ad quam reliquiæ imaginesque referuntur (Can. 1255).

Cultus, si deferatur nomine Ecclesiæ a personis legitime ad hoc deputatis et per actus ex Ecclesiæ institutione Deo, Sanctis ac Beatis tantum exhibendos, dicitur *publicus;* **sin minus,** *privatus* (Can. 1256).

Bonum atque utile est Dei Servos, una cum Christo regnantes, suppliciter invocare eorumque reliquias atque imagines venerari; sed præ ceteris filiali devotione Beatissimam Virginem Mariam fideles universi prosequantur (Can. 1276).

§ 1. Cultu publico eos tantum Dei Servos venerari licet, qui auctoritate Ecclesiæ inter Sanctos vel Beatos relati sint.

§ 2. In album Sanctorum canonice relatis cultus duliæ debetur; Sancti coli possunt ubique et quovis actu eius generis cultus; Beati vero non possunt, nisi loco et modo quo Romanus Pontifex concesserit (Can. 1277).

Ecclesiæ ministri in cultu exercendo unice a Superioribus ecclesiasticis dependere debent (Can. 1260).

Publicato decreto quo nomine Summi Pontificis declaratur Servi Dei virtutes omnes in gradu heroico vel martyrium bene esse probata, Servus Dei nuncupari potest *Venerabilis;* qui titulus nullam publici cultus permissionem importat. — Cf. can. 2115, § 2.

§ 1. Insignes reliquiæ aut imagines pretiosæ itemque aliæ reliquiæ aut imagines quæ in aliqua ecclesia magna populi veneratione honorentur, nequeunt valide alienari neque in aliam ecclesiam perpetuo transferri sine Apostolicæ Sedis permissu.

Digitized by Google

§ 2. Insignes Sanctorum vel Beatorum reliquiæ sunt corpus, caput, brachium, antibrachium, cor, lingua, manus, crus aut illa pars corporis in qua passus est martyr, dummodo sit integra et non parva (Can. 1281).

§ 1. Insignes Sanctorum vel Beatorum reliquiæ nequeunt in ædibus vel oratoriis privatis asservari, sine expressa Ordinarii loci licentia.

§ 2. Reliquiæ non insignes debito cum honore etiam in domibus privatis servari pieque a fidelibus gestari possunt (Can. 1282).

§ 1. Publico cultu eæ solæ reliquiæ in ecclesiis, quanquam exemptis, honorari possunt, quas genuinas esse constet authentico documento alicuius S. R. E. Cardinalis, vel Ordinarii loci, vel alius viri ecclesiastici cui facultas *authenticandi* **indulto apostolico sit concessa.**

§ 2. Vicarius Generalis nequit, sine mandato speciali, reliquias authenticas edicere (Can. 1283).

Locorum Ordinarii reliquiam, quam certo non esse authenticam norint, a fidelium cultu prudenter amoveant (Can. 1284).

§ 1. Reliquiæ, cum exponuntur, in thecis seu capsis clausæ et obsignatæ sint oportet.

§ 2. Reliquiæ sanctissimæ Crucis nunquam in eadem theca cum reliquiis Sanctorum publicæ venerationi exhibeantur, sed propriam thecam separatam habeant.

§ 3. Beatorum reliquiæ, sine peculiari indulto, in processionibus ne circumferantur, neve in ecclesiis exponantur, nisi ubi eorum officium et Missa celebretur ex Sedis Apostolicæ concessione (Can. 1287).

Sacras reliquias vendere nefas est; adeoque Ordinarii locorum, vicarii foranei aliique curam animarum habentes sedulo caveant, ne sacræ reliquiæ, præsertim, sanctissimæ crucis, veneant, neve in acatholicorum manus transeant. — Cf. Can. 1289.

Insolita imago in Ecclesiis, etiam exemptis, atque in aliis locis sacris non est ponenda, nisi ab Ordinario loci fuerit approbata; qui ne approbet imaginem publice exponendam quæ cum Ecclesiæ usu non congruat, vel quæ sit falsi dogmatis, vel quæ debitam decentiam non præseferat, vel quæ rudibus peculiari erroris occasionem præbeat. — Cf. can. 1279.

Digitized by Google

ARTICULUS II

DE ORATIONE

Oratio *latius* sumpta est elevatio mentis ad Deum, seu quivis pius animæ affectus in Deum et in supernaturalia. Sensu autem *strictiori* est petitio decentium a Deo. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 83, art. 1.

202. Dico 1°. Oratio est certo omnibus adultis necessaria necessitate præcepti, ut evincitur ex multis Scripturæ locis, v. gr., Matth. xiv, 38: "Vigilate et orate": et Luc. xviii, 1: "Oportet semper orare et non deficere." — Insuper *juxta plures*, oratio est etiam necessaria necessitate medii, quia est medium ordinarium a Deo statutum ad gratias necessarias obtinendas. — Cf. S. Alphons. n. 1.

Dico 2°. Præceptum orandi obligat *frequenter*, ut patet ex citatis textibus, non tamen sine intermissione, quod humanæ imbecillitati impossibile est. Verba igitur, *oportet semper orare*, ex communi Doctorum interpretatione, significant frequenter orandum esse tempore opportuno, et nunquam cessandum ex tædio, torpore, animi dejectione; vel etiam actiones nostras generatim ad Deum esse dirigendas.

QUÆSITA

203. QUÆR. 1°. *Quandonam urgeat præceptum orationis?*

Resp. Certum est illud sæpe urgere *per accidens*, quoties nempe obtinendus est aliquis finis, ad cujus assecutionem requiritur oratio tanquam medium. Certum est etiam præceptum orationis urgere *per se sæpius* in vita, seu, ut dictum est, *frequenter;* at quænam sit vis harum particularum, nihil est apud Doctores incertius. In praxi tamen teneri potest sententia docens non esse damnandos de peccato gravi qui Deum orant saltem semel in anno, tum quia a S. Alphonso non improbatur, tum quia conformior est iis quæ diximus de actibus fidei, spei et caritatis. Cæterum confessarius magis sollicitus esse debet in inculcanda frequentis orationis necessitate, quam in determinanda gravi omissæ orationis culpa. — Cf. Baller. not. (a) p. 228.

QUÆR. 2°. *An peccet, venialiter saltem, qui omittit preces matutinas aut vespertinas?*

Resp. *Neg., per se,* quia nulla datur lex quæ determinatas preces singulis diebus et certis horis præcipiat. — Dixi *per se*, quia in praxi raro abest aliqua negligentiæ vel acediæ culpa.

Digitized by Google

CAPUT II

DE VITIIS RELIGIONI OPPOSITIS

ARTICULUS I

DE SUPERSTITIONE

Superstitio, juxta S. Thomam, est vitium religioni oppositum secundum **excessum,** non quia plus exhibeat in cultum divinum quam vera religio, sed quia exhibet cultum divinum vel **cui** non debet vel **eo modo** quo non debet. Quare duplex distinguenda est superstitio, alia ratione *modi*, et alia ratione *objecti*. Iterum ratione modi distinguitur, prout cultus qui vero Deo præstatur est vel *falsus*, uti esset servare cærimonias veteris legis, quæ Christum venturum significabant, vel *superfluus*, uti esset, v. gr., audire Missam ante ortum solis cum certo numero, situ, ordine cereorum, vel sacerdotis qui habeat ætatem Christi morientis. Doctores tamen magis attendunt ad superstitionem ratione objecti, quæ multipliciter committi potest, ut patebit ex sequentibus. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 92, art. 1. — S. Alphons. n. 3.

§ I. — De idololatria

204. Idololatria est *actio, qua cultus soli Deo debitus creaturæ tribuitur;* id vero fit non tantum sacrificio, sed etiam quovis honoris signo, quo quis creaturæ tanquam Deo se submittere intendit, v. gr., genuflexione. — Cf. S. Alphons. n. 12.

Duplex distinguitur idololatria: alia est *materialis* et alia *formalis.* Prima est inculpabilis, et locum habet cum ex *omnimoda* ignorantia redditur alicui creaturæ honor divinus, v. gr., si sacerdos ex errore invincibili exhiberet adorandam hostiam non consecratam. Altera est 1°. *perfecta,* cum quis reputans animo idolum esse verum Deum, illud adorat; 2°. *imperfecta,* cum quis cognoscens certo idolum non mereri cultum, hunc tamen ei reddit ex odio erga Deum aut ex aliquo alio pravo fine; 3°. *simulata,* cum ex metu alicujus damni externum tantum quis exhibet cultum. Quamvis unaquæque ex his tribus sit gravissimum peccatum, omnium tamen pessima est idololatria imperfecta, quæ ita vocatur non ratione malitiæ, quæ sane maxima est, ita ut ab aliquibus vocetur simpliciter *malitiosa,* sed quia solum voluntate, non autem intellectu idolum colit. — Cf. Scavini, lib. 2, tract. 5, n. 138. — Baller. not. (a) p. 231.

Digitized by Google

§ II. — De vana observantia

205. Vana observantia *est superstitio, quæ media nec proportionata, nec a Deo instituta adhibet ad certum effectum obtinendum.* Est autem triplicis generis, scilicet: 1°. ars *notoria*, seu ars acquirendi scientiam sine labore; 2°. ars *sanitatum*, seu ars sanandi variis signis vel rebus sacris; 3°. observantia *eventuum*, qua ex consideratione alicujus eventus fortuiti conjicit quis id quod faustum vel infaustum futurum sit, indeque actiones suas moderatur. — Cf. S. Alphons. n. 14.

206. Dico 1°. Vana observantia est *peccatum grave*, quia honorem divinum creaturæ tribuit, dum ab ea exspectat quod a solo Deo exspectandum est, et quia pacto implicito cum dæmone nititur. Veniale tamen sæpe esse potest ex imperfectione actus, ex simplicitate, ex ignorantia aliqua vel ex timiditate, ut evenit præsertim inter rudes in observantia eventuum. — Cf. S. Alphons. n. 15.

Dico 2°. Vana observantia dignoscitur præsertim: **1°.** ex insufficientia causæ ad effectum naturaliter producendum; **2°.** ex adjunctione vanæ vel falsæ circumstantiæ quasi necessario requisitæ; 3°. ex infallibilitate quæ tribuitur mediis nullo modo infallibilibus.

Dico 3°. In dubio num effectus proveniant a causa naturali, an a dæmone, tribui possunt viribus naturæ; et proinde licitum est illos procurare, quia non constat rem esse malam; consulto tamen præmittitur protestatio contra dæmonis interventum. In dubio autem an effectus a dæmone vel a Deo producantur, si certo constet eos a causa naturali provenire non posse, dæmoni tribuendi sunt, nisi sanctitas operantis vel alia clara indicia contrarium persuadeant, quia temerarium est putare fieri semper miracula. Unde non licet tunc experiri utrum effectus sit secuturus, necne. — Cf. S. Alphons. n. 20. — S. Thom. 2-2, q. 96, art. 1, et alii communiter. — Hinc,

1°. Superstitionis rei sunt, qui gestant ligaturas quibusdam characteribus consignatas; qui certa invocant nomina ignota, aut certum adhibent numerum crucium vel orationum ad sananda vulnera, ad se invulnerabiles efficiendos, etc.

2°. Item qui gestant quasdam orationes ad *S. Brigittam* aut alias preces, effectum omnino infallibilem ex ipsis exspectantes. — Non tamen vituperandi sunt, imo admodum laudandi qui numismata pia, sacras effigies aut reliquias Sanctorum gestant sperantes auxilium divinum specialiter se impetraturos esse.

Digitized by Google

3°. Item rei sunt superstitionis, qui aliquos dies tanquam faustos, alios vero infaustos habent, ita ut actiones suas exinde dirigant, vel qui ad morbos expellendos requirunt herbas tali festo collectas, etc.

4°. Superstitiosum vero non est observare lunam aut tempora colligendis herbis, cædendis arboribus, aptiora etc., nec res sacras aut verba S. Scripturæ gestare ad honorem Dei vel Sanctorum, et ad ipsorum auxilium implorandum. Item nec recitare certum numerum orationum, nec facere ea omnia quæ devotionem augere possunt, modo vis infallibilis ipsis non tribuatur. — Cf. S. Alphons. nn. 16 et 17.

5°. Dummodo vana omnis observantia et periculum in ipsam incidendi removeatur, licitum est parvas imagines chartaceas B. M. V. in aqua liquefactas vel ad modum pillulæ involutas ad sanitatem impetrandam deglutire. S. Off. 3. Aug. 1903.

§ III. — De divinatione

207. **Divinatio** est *inquisitio occultorum ope dæmonis.* Hinc convenit cum vana observantia, quatenus utraque nititur expresso vel saltem implicito pacto cum dæmone; differt autem, quatenus divinatio ordinatur tantum ad occultorum cognitionem, et vana observantia generatim sumpta, ad quemcumque effectum etiam externum sese extendit. Insuper differt ab *arte notoria,* quia hæc directe quærit scientiæ infusionem sine labore; at divinatio adhibet aliqua media quamvis improportionata. Differt demum ab *observantia eventuum,* quia hæc observationibus utitur sine ratione et arte, et ad proprios actus disponendos, illa autem artificiose, et ad speculativam occultorum notitiam. — Cf. Baller. not. (b) p. 231.

Varia distinguuntur divinationis genera, ejusmodi sunt præsertim: 1°. *Astrologia judiciaria* ex astris; 2°. *Augurium* ex garritu avium; 3°. *Auspicium* ex earum volatu; 4°. *Aruspicium* ex visceribus animalium; 5°. *Chiromantia* ex lineis manus; 6°. *Geomantia* ex signis in terra; 7°. *Omen* ex *fortuito* casu; 8°. *Necromantia* ex invocatione mortui; 9°. *Oniromantia* ex somniis; 10°. *Sortilegium* ex sortibus; 11°. *Oraculum* ex idolis; 12°. *Vaticinium* ex vatibus aut chartis. — Cf. S. Alphons. nn. 5 et 6.

208. **Dico 1°.** Divinatio expressa, ea scilicet quæ fit per expressam invocationem dæmonis, nunquam a mortali excusari potest. Constat tum ex multis S. Scripturæ locis, v. gr., Deut. xviii, 10, Levit. xx, 6, etc.; tum quia expresse dæmonem invocare, cum eoque pacisci, idem est ac ipsius dominium et auctoritatem agnoscere, quod est intrinsece malum.

Digitized by Google

Dico 2°. Divinatio tacita, qua scilicet dæmon invocatur adhibendo media nullo modo proportionata effectui consequendo, etiamsi quis aperte protestatur se nullum cum dæmone commercium intendere, est etiam *per se* peccatum grave; at aliquando excusari potest a mortali ob simplicitatem vel ignorantiam vel defectum fidei certæ. Ratio *primi* est, quia recursus ad dæmonem quocumque modo fiat, continet in se gravem Dei offensam. Ratio autem *secundi* desumitur ex imperfectione actus. Dixi *etiamsi quis*, etc., quia ille agit contra suam protestationem, et actio efficacior est verbis. — Cf. S. Alphons. nn. 7 et 8. — Voit, n. 416.

Omnis notitia nobis utilis ac necessaria quam naturali vi obtinere non potes, a Deo est tibi petenda. Superstitiosum etiam est a dæmone petere quod naturali vi nosse vel facere potes: relinquis ita Deum et a suo tuoque inimico petis auxilium qui unice semper ambit obtinere ab homine cultum Deo soli debitum. Ab omni prorsus divinatione arcendi sunt fideles, etiam a ludis qui joci causa instituuntur absque ulla fide adhibita. Hi enim sunt semper periculosi et diabolus usque paratum se tenet malum, quod sperat, his mediis assequi. Sed præcipue cavendum est ne pueri et puellæ his rebus assuefiant, licet curiositatis vel levitatis tantum ratione ducantur. . . . Bal. Palmieri, *Opus Morale*, vol. 2, pp. 226, seq.

QUÆSITA

209. Quær. 1°. *An damnandi sint de divinatione qui ex cantu et volatu avium, aut siderum aspectu, futuram tempestatem conjiciunt?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia sæpe adest, aut adesse potest naturalis nexus inter hujusmodi signa et prædictum effectum a causa necessaria provenientem. Item damnandi non sunt, propter eamdem rationem, qui indolem aut animi statum conjiciunt ex colore vultus vel aliis signis externis, etsi in praxi ab hujusmodi conjecturis plerumque sit abstinendum, ob judicii temerarii periculum.

Quær. 2°. *An graviter peccent qui de sua fortuna seu futura vita a divinatoribus* (*fortune tellers*) *inquirunt?*

Resp. *Neg.*, generatim loquendo, quia deest firmitas fidei; nam sicut vates ex promissione pecuniæ ordinarie moventur, ita illi qui inquirunt, plerumque agunt ex simplicitate, joco aut curiositate. Quare interrogandi sunt pœnitentes de fide quam præstiterint, nisi aliunde cognoscatur. Quod si ipsi quidem jocose egerint, at divinatores serio sese gesserint, difficulter

Digitized by Google

a cooperatione graviter culpabili excusari possunt. — Cf. S. Alphons. n. 10. — Reuter, n. 43. — Kenrick, tract. 12, n. 43.

QUÆR. 3°. *An aliquando licitus sit usus sortium?*

Resp. Sortes *divisoriæ*, quibus decernitur, quid cuique sit tribuendum in litibus dirimendis, vel rebus distribuendis, certo licitæ sunt; siquidem omni prorsus superstitione vacant. Sortes autem *consultoriæ*, quibus indagatur divina voluntas, ut sciatur quid sit agendum, non sunt licitæ, nisi fiant speciali Dei impulsu, aut agatur de gravi negotio, in quo aliud consilium desit. Ratio est, quia ex ordinaria providentia non vult Deus, ut ita inquiratur de sua voluntate, sed ad viros prudentes vel superiores ecclesiasticos recurrendum est. Demum sortes *divinatoriæ*, quibus rei occultæ manifestatio inquiritur, v. gr., ex jactu taxillorum, etc., sunt semper graviter illicitæ, utpote tacitam saltem dæmonis invocationem continentes. Hujusmodi superstitio proprie *sortilegium* nuncupatur, quamvis hoc nomine etiam alia superstitionum genera vulgo veniant. — Cf. S. Alphons. n. 11.

QUÆR. 4°. *An liceat futura ex somniis conjicere?*

Resp. *Neg.*, ordinarie loquendo, quia somnia fere semper ex causis naturalibus proveniunt, v. gr., ex humorum commotione, etc. Aliunde somnia a Deo immissa conjunguntur signis, per quæ a somniis naturalibus vel diabolicis certo secerni possint. — Cf. S. Alphons. n. 9.

QUÆR. 5°. *An licitus sit usus virgæ divinatoriæ?*

Resp. Certo est damnandus, quoties virga movetur vel non movetur ad meram intentionem ejus qui eam manu premit; et ad ea detegenda, quibuscum motus virgæ nullam habet connexionem, adhibetur. Verum non videtur damnandus usus virgæ ad detegendas aquas vel metalla, si virga super hæc in omni casu æque moveatur, sive quærantur sive non quærantur, modo fiat protestatio contra diabolicam operationem quæ forte adesse possit, excludaturque omnis animus superstitiosus. — *Ita communius recentiores*, quamvis S. Alphonsus usum virgæ divinatoriæ in omni casu reprobet.

QUÆR. 6°. *Quid dicendum de tabulis rotantibus, de usu magnetismi, de spiritismo, et de hypnotismo?*

Resp. 1°. Duplex assignari solet effectus tabularum rotantium, scilicet simplex motus earum, et redditio responsionum

Digitized by Google

sive percussione soli, sive scriptione, ope adjuncti calami. Hic ultimus est certo illicitus propter implicitam saltem dæmonis invocationem; nam tantus effectus non potest attribui neque causæ naturali, quia proportionata non esset; neque Deo, quia indecentia et levitas actus in ipsum refunderentur. — Utrum autem simplex *motus* sit illicitus hac eadem ratione, controvertitur, sed certo permittendus non est ratione scandali, periculi, etc., quæ adesse facile possunt.

Resp. 2°. Triplex præcipue magnetismi effectus seu gradus exhibetur. Primus effectus est *status somni*, quo sensus penitus consopiuntur, ita ut sæpe, ne maximus quidem fragor ad aures ipsas dormientis arte concitatus, aut ferri igniti ulla vehementia valeat ipsum expergefacere. Secundus est *status somnambulismi*, quo quis usu sensuum omnino destitutus, videt tamen, audit, loquitur, et respondet ad omnia quæ ab ipso postulantur. Tertius demum effectus est *clara intuitio*, seu mira sui cognitio et remediorum ad morbos depellendos; necnon visio actionum aliorum hominum, etiam longe distantium. Porro uti magnetismo ad secundum vel tertium effectum obtinendum, est certo illicitum, tum quia dæmon evidenter suas ibi habet partes, tum quia ita fuit declaratum a S. Pœnitentiaria 1 Jul. 1841. — Verum usus magnetismi ad causandum primum effectum, nempe somnum, non videtur esse illicitus vi earumdem rationum; quia somnus ille posset tandem a causa mere naturali provenire; nec verba declarationis S. Pœnitentiariæ per se extenduntur ad illum. Certo tamen est illicitus ex alio capite, scilicet propter violentam privationem usus rationis, periculum lædendi castitatem, scandalum, et alias circumstantias. — Cf. Baller. plures notas pp. 238 et seq. — *Conc. Plen. Balt. II*, nn. 33 et seq.

Resp. 3°. Spiritismus, seu evocatio mortuorum vere est diabolica et proprie dicta divinatio ab ipsa S. Scriptura damnata. "Nec inveniatur in te qui . . . quærat a mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus." Deut. xviii, 12, 13.

"Constat enim fide," ait Palmieri, Opus Morale, 2, p. 250, "Deum nolle animas defunctorum ab hominibus evocari nec velle ut arte aliqua vel hominum nutu aut voluntate commercium ab his cum illis instituatur, atque ita hæc nolle ut non solum illicita, sed inefficax prorsus sit hujusmodi evocatio. Hæc est Ecclesiæ certa doctrina. Cum ergo tales evocationes fiunt, non animæ vocatæ respondent, neque angelus bonus, qui nequit Dei contradicere decreto, et tamen spiritus aliquis respon-

Digitized by Google

det. Restat ergo ut hic ille sit qui est princeps hujus mundi, qui est tentator, qui contra Deum agentes decipere permittitur, hoc est, Satanas, aut aliquis angelus ejus. Est ergo spiritismus commercium cum diabolo cui se tradant homines docendos et regendos."

Hinc modernus spiritismus parum prorsus differt a primævo. Plurimos cœtus novimus existere qui hanc superstitionem sequuntur. Nomen his cœtibus dare est prohibitum lege naturali et divina. "Libros edere, legere aut retinere in quibus sortilegia, divinatio, magia, evocatio spirituum aliæque hujusmodi superstitiones docentur vel commendantur," nefas est. — Const. *Officiorum ac Munerum*, sec. 12. — *The Americana*, vol. 14, *Spiritualism.* — *Conc. Plen. Balt. II*, nn. 36 et seq. Cf. Can. 1399, 7°.

Resolves. 1°. Titius excludens omne pactum cum maligno spiritu solet evocare animas defunctorum. Ita agere consuetus est. Solus nec aliud agens orationem ad principem cœlestis militiæ dirigit ut ipsi permittatur necessitudo cum spiritu ipsius personæ determinatæ. Pauca transeunt momenta et advertit quod manus quam paratam ad scribendum tenet, incipiat se movere, et ita fit conscius præsentiæ spiritus. Omnia quæ scire vult, manifestantur, et manus responsa ad quæsita scribit. Hæc responsa cum fide et doctrina Ecclesiæ circa vitam futuram concordant. Ut plurimum responsa concernunt statum animæ defunctæ, necessitatem qua laborat suffragiorum, dolorem ipsius ex ingratitudine consanguineorum ortum.

Huic casui S. Offic. 30 Martii 1898 respondit: "Ut exponitur, non licere." Responsum adprobavit Leo XIII.

S. Officium proposito dubio: "An liceat per *Medium*, ut vocant, vel sine *Medio*, adhibito vel non hypnotismo, locutionibus aut manifestationibus spiritisticis quibuscumque assistere, etiam speciem honestatis vel pietatis præseferentibus, sive interrogando animas aut spiritus, sive audiendo responsa, sive tantum aspiciendo, etiam cum protestatione tacita vel expressa nullam cum malignis spiritibus partem se habere velle?" 24 April. 1917 respondit: "*Negative in omnibus.*"

2°. Non vacat culpa qui utens mediis improportionatis ad aliquam cognitionem accipiendam protestatur se nullum cum dæmone commercium intendere.

Resp. 4°. De hypnotismo dicendum videtur, imprudenter et contra veritatem eos agere, qui vel omnia phenomena quæ de eo narrantur denegant, vel, iis admissis, certam et completam eorum explicationem repetunt a diabolico interventu.

Digitized by Google

Fideles autem sedulo deterrendi sunt ab ejus usu et praxi, quia res est plena periculis; neque alia, independenter a casu particulari in quo finis inhonestus petitur, videtur esse ejus malitia. Quia vero quod dicitur periculosum non est semper et absolute illicitum, secus neque armis neque veneno possemus unquam uti, sequitur non omnes et absolute damnandos esse eos qui vellent, adhibitis cautelis, hypnotismum experiri ad bonum finem, v. gr., ad curandos morbos aliter non sanabiles. Quandocumque autem in usum deducitur, cautelæ adhibendæ sunt: ut hypnotizator probus sit et peritus, ut sit testis fidus, ut habeatur consensus hypnotizati, ut protestatio fiat. — Cf. *Amer. Eccl. Review*, vol. 3, pp. 257 et seq., et vol. 12, pp. 120 et seq. — Lehmkuhl, vol. 1, n. 994 not. — Genicot, vol. 1, n. 275. — Berardi, *Praxis Confessar.* vol. 1, n. 484.

Referre juvabit sequentem casum et Responsum S. R. et U. Inquisit. datum 26 Julii 1899:

"Beatissime Pater,

"N. N. Doctor in arte medicinali, ad pedes S. V. provolutus, ut tranquillitati conscientiæ suæ consulat, humiliter petit utrum partem habere possit in disputationibus quæ apud Societatem Scientiarum Medicinalium N. nunc habentur de hypnoticis suggestionibus in curandis pueris infirmis. Agitur non modo de discutiendis experimentis jam factis sed de novis faciendis, sive naturalem explicationem admittant, sive non. Quare ne sese exponat periculo errandi, orator docili animo S. Sedis oraculum expectat." Hunc casum italice propositum C. S. Inquisit. ita solvit die 26 Julii 1899:

"Quoad experimenta jam facta, permitti posse, modo absit periculum superstitionis et scandali; et insuper Orator paratus sit stare mandatis S. Sedis et partes theologi non agat. — Quoad nova experimenta, si agatur de factis, quæ certo naturæ vires prætergrediantur, non licere; sin vero de hoc dubitetur, præmissa protestatione nullam partem haberi velle in factis præternaturalibus, tolerandum, modo absit periculum scandali."

Notandum. — **§ 1. Locorum Ordinarii advigilent ut sacrorum canonum præscripta de divino cultu sedulo observentur, et præsertim ne in cultum divinum sive publicum sive privatum aut in quotidianam fidelium vitam superstitiosa ulla praxis inducatur, aut quidquam admittatur a fide alienum vel ab ecclesiastica traditione absonum vel turpis quæstus speciem præseferens.**

§ 2. Si loci Ordinarius leges pro suo territorio hac in re tulerit, etiam religiosi omnes, exempti quoque, obligatione tenentur easdem servandi; et Ordinarius potest eorundem ecclesias vel publica oratoria in hunc finem visitare (Can. 1261).

Digitized by Google

§ IV. — De magia et maleficio

210. Magia *late* sumpta, seu magia *naturalis* aut *artificialis*, quæ etiam magia *alba* vocatur, *est ars faciendi mira saltem apparenter per causas naturales aut hominis industriam, absque ullo dæmonis ministerio.* — Stricte autem dicta, magia est ars mira faciendi quæ, licet non supernaturalia sint, vires tamen hominis superant, et proinde *ope solius dæmonis, explicite vel implicite invocati,* fieri possunt.

Maleficium autem est ars nocendi cum dæmonis interventu. Duplex distinguitur, scilicet *amatorium* et *veneficum.* Maleficium *amatorium,* quod dicitur etiam *philtrum,* est ars diabolica, qua lubricus amor vel odium in aliqua persona erga aliam vehementer excitatur per vividiorem humorum commotionem. Maleficium *veneficum* est præcise ars proximo nocendi ope dæmonis, idque variis modis, v. gr., morbis, hebetudine, etc. — Cf. S. Alphons. n. 23.

Maleficium vulgo vocatur *sortilegium,* quia per illud sors mala injicitur iis contra quos vindicta, per operationem diabolicam, exercetur. Hinc in jure canonico et in historia ecclesiastica magi et sagæ *sortiarii et sortiariæ* vocantur.

211. Quæres. *An et quomodo magia et maleficium differant ab aliis superstitionis speciebus?*

Resp. Magia non differt a vana observantia, nisi quod ejus effectus sint magis miri, v. gr., immutatio corporum, etc. Specie autem morali nec a vana observantia differt, nec a divinatione; quia parvi refert, utrum a dæmone occultorum notitia aut effectus mirandi petantur. At maleficium differt specie ab aliis superstitionibus, quia, præter peccatum religioni oppositum, damnum proximi superaddit.

ARTICULUS II

DE IRRELIGIOSITATE

Irreligiositas est *irreverentia specialis, quæ Deo, vel immediate in se vel mediate in personis aut rebus sacris irrogatur.* Præcipuæ ejus species sunt: *tentatio Dei, sacrilegium, simonia, blasphemia et perjurium.* De duobus ultimis in 2°. præcepto dicetur; nunc autem de tentatione Dei, sacrilegio et simonia.

§ I. — De tentatione Dei

212. Tentatio Dei est *dictum vel factum quo quis explorat, an Deus sit potens, sapiens, misericors, aut alia perfectione præditus.* — Procedit autem ex duplici vitio, nimirum vel ex *infidelitate,*

Digitized by Google

quando quis, dubitans de aliqua Dei perfectione, quidpiam dicit aut facit animo obtinendi a Deo perfectionis illius manifestationem; vel ex mera *præsumptione*, quando quis nihil dubitans de Dei perfectionibus, absque necessitate vult aut divinæ voluntatis manifestationem aut speciale Dei auxilium obtinere per prodigia. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 97, art. 1.

Distinguitur tentatio Dei in *formalem* seu *expressam*, et *virtualem* seu *interpretativam*. Prima habetur, cum directe intenditur divinarum perfectionum manifestatio, et hæc plerumque ex infidelitate oritur, quamvis possit etiam ex mera curiositate aut præsumptione provenire. Altera autem ea est, qua non proprie intenditur ejusmodi manifestatio aut exploratio, sed aliquid dicitur aut fit, quod, spectatis circumstantiis, suapte natura eo referri videtur. Sic interpretative Deum tentat, qui in morbo periculoso remedia omnia respuit, volens a Deo tantum sanari.

213. Dico. Tentatio Dei expressa, si ex infidelitate procedit, est peccatum mortale ex *toto genere suo:* si autem procedit ex curiositate aut imprudenti fiducia est quidem mortale, at non ex *toto genere suo*. Ratio *primi* est, quia tunc proprie habentur duo peccata, unum contra virtutem religionis, et aliud contra fidem, quod non admittit parvitatem materiæ. Ratio autem *secundi* desumitur non solum ex generali doctrina, quod peccata contra solam religionem sunt quidem mortalia, at possunt evadere levia ratione materiæ, sed etiam ex eo quod in eo casu proprie non habetur *exploratio* divinæ alicujus perfectionis, sed potius præsumptuosa divini auxilii *imploratio*, quæ sane admittit parvitatem materiæ. A fortiori autem admitti debet parvitas materiæ in tentatione Dei interpretativa. — Cf. S. Alphons. nn. 29 et seq. — Baller. not. (a) et (b) p. 255. — Hinc:

1°. Graviter peccat contra religionem, qui innocentiam suam probari postulat duello, ferro candenti, etc., vel qui ad martyrium ultro se offert, nisi bona fide aut divina inspiratione excusetur. — Licet tamen a Deo petere miraculum sub conditione, *si ei placuerit*, quoties adsit causa gravis ad nostram aut aliorum salutem, vel ad divinam implendam voluntatem; nam tunc non est tentare Deum, sed Dei auxilium expostulare in tempore opportuno. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 97, art. 2.

2°. Item peccat graviter, qui absque justa causa periculo mortis se exponit, propterea quod divinum expectat auxilium; si vero temere tantum agat, quin certo divinæ Providentiæ confidat, non peccat contra religionem, sed tantum contra quintum Decalogi præceptum.

3°. Leviter tantum peccat qui in morbo levi, rejectis remediis, sperat a Deo sanitatem; quia ibi non est gravis deordinatio. Imo ab omni culpa excusatur, si speret se naturaliter, Deo juvante, a tali morbo liberatum iri. — Cf. S. Alphons. n. 30.

Digitized by Google

§ II. — De Sacrilegio

Sacrilegium est *violatio seu indigna tractatio rei sacræ.* Triplex distinguitur, scilicet, personale, locale et reale.

Sacrum hic dicitur quidquid ad divinum cultum publico ritu ex institutione divina vel ecclesiastica deputatur, ideoque specialem reverentiam meretur. — Hinc:

1°. Personæ *sacræ* sunt, quæ cultui divino sunt deputatæ per sacram tonsuram, aut per vota religiosa.

2°. **Loca sacra ea sunt quæ divino cultui fideliumve sepulturæ deputantur consecratione vel benedictione quam probati liturgici libri ad hoc præscribunt** (Can. 1154).

3°. Bona dicuntur sacra quæ consecratione vel benedictione ad divinum cultum destinata sunt, ut sacramenta, vasa consecrata, reliquiæ vel imagines Sanctorum; item quæ pertinent ad ornatum Ecclesiæ vel ministrorum; bona denique ecclesiastica etiam mobilia. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 99, art. 3. — Can. 1497.

Res consecratæ, vel benedictæ constitutiva benedictione, reverenter tractentur neque ad usum profanum vel non proprium adhibeantur, etiamsi in dominio privatorum sint (Can. 1150).

214. Dico. Sacrilegium, quod sane specie differt, prout personam, locum, aut rem sacram afficit, quia sanctitas ipsa personæ, loci aut rei sacræ, moraliter una ab alia differt, est quidem peccatum mortale *ex genere suo*, sed non *ex toto genere suo.* **Ratio** *primi* est, quia opponitur excellentissimæ virtuti, nempe religioni; et ratio *secundi*, quia per sacrilegium non irrogatur Deo aliqua injuria directe et immediate, ac proinde admittitur in eo parvitas materiæ.

QUÆSITA

215. Quær. 1°. *Quomodo committantur diversæ species sacrilegii?*

Resp. 1°. Sacrilegium *personale* committitur: 1°. inferendo manus violentas in Clericum vel Religiosum; 2°. luxuriose agendo cum personis ordinibus majoribus aut professione religiosa votorum Deo dicatis, etiam solis tactibus; 3°. personas ecclesiasticas subjiciendo judicio fori, exceptis casibus a jure communi vel particulari concordato prævisis vel etiam speciali lege determinatis, prouti apud nos factum est a *Conc. Plen. Balt. III*, n. 84. — Non erit autem sacrilegium detrahere de

Digitized by Google

sacerdote, quia ejus tantum persona est sacra, non vero ipsius fama. — Cf. S. Alphons. n. 35.

Resp. 2°. Sacrilegium *locale* committitur: peccatis omnibus quibus ecclesia violatur scilicet homicido, injuriosa et gravi sanguinis effusione, impiis vel sordidis usibus, sepultura infidelis vel excommunicati post sententiam, modo actus sint certi, notorii et in ipsa ecclesia positi. Violata ecclesia non inde sequitur violatum esse cœmiterium. — Cf. Can. 1172. — Cf. S. Alphons. n. 36.

Notandum est decretum generale jussu Pii X, 10 Dec. 1912 a S. Cong. Consistoriali editum quo omnino prohibetur quaslibet projectiones et cinematographicas repræsentationes agi in Ecclesia. — Acta Apos. Sedis, v. 4, p. 724.[1]

Resp. 3°. Sacrilegium *reale* committitur: 1°. indigna administratione aut susceptione sacramentorum; 2.° indigna tractatione sacrarum reliquiarum, imaginum, etc.; 3°. profanatione vasorum, instrumentorum et ornamentorum sacrorum; 4°. furto rei ad cultum divinum vel ad ecclesiam pertinentis; 5°. abusu Scripturæ, v. gr., verba ejus detorquendo ad vana, etc.; 6°. vasorum sacrorum, corporalium, etc., incuria, ab iis qui hæc religiose curare debent. — Cf. S. Alphons. nn. 40 et 48.

QUÆR. 2°. *An sit sacrilegium violatio personæ voto simplici castitatis ligatæ extra religionem?*

Resp. Controvertitur; nam alii affirmant, quia, dicunt, homo Deo consecratur per quodcumque votum castitatis; alii vero probabiliter negant, quia ad reddendam personam aliquam sacram, non sufficit privata voluntas, sed requiritur publica Ecclesiæ auctoritas. — Ceterum omnes tenent violationem istius voti continere duplicem malitiam, unam contra castitatem, et aliam contra religionem, et tota controversia est, utrum peccatum contra religionem vocandum sit verum et stricte dictum sacrilegium, an potius peccatum irreligiositatis, aut perfidiæ in Deum, aut etiam sacrilegium sed lato sensu dictum. — Cf. Suarez, *de Relig.* tract. 3, lib. 3, cap. 1. — Laymann, lib. 4, tr. 10, cap. 7, n. 2. — Baller. not. (a) p. 259.

QUÆR. 3°. *An omnia peccata luxuriæ in ecclesia commissa sint sacrilegia?*

Resp. Peccata *mere interna,* scilicet delectatio morosa, et desideria peccandi externe extra ecclesiam, non sunt habenda ut sacrilegia, quia locum sacrum non videntur specialiter afficere: secus autem dicendum de desideriis peccandi externe in ecclesia,

[1] Cf. Addenda, p. 1087, n. 3.

Digitized by Google

sive hæc concepta fuerint in ea, sive extra. Quoad peccata autem *externa* certum est committi sacrilegium per actus consummatos, nempe per pollutionem voluntariam, fornicationem, etc., quia per istos actus ecclesia polluitur. Utrum vero committatur etiam per alia peccata externa gravia, v. gr., tactus graviter turpes, controvertitur apud Doctores, et sententia negans probabilis videtur. — Cf. S. Alphons. n. 43; et *de sexto præc. Decal.* n. 459.

QUÆR. 4°. *An omne furtum in ecclesia sit sacrilegium?*

Resp. Constat esse sacrilegium omne furtum rei sacræ et etiam rei non sacræ commissæ tamen loci sacri custodiæ, ut patet ex jure can., cap. *Quisquis*, 21, § 2, causa 17, quæst. 4, ubi legitur: " Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro." — Verum quoad res quæ casu aut per accidens in ecclesia reperiuntur, ut crumenæ, horologium, etc., controvertitur: sed certo probabilis est sententia negans. — Cf. S. Alphons. n. 39.

QUÆR. 5°. *An vasa et vestes sacræ converti possint in usum profanum?*

Resp. *Affirm.*, si res totaliter ita immutetur, ut ad communem usum reducatur, v. gr., si calix igne aut ferro argenti massa fiat. Secus autem, si totaliter non immutetur. Hinc non licet ex veteri casula vestes profanas resarcire, nec ornamenta sacerdotum ad usus profanos applicare. Secus autem de iis quæ non benedicuntur, ut tapetes, candelabra. — Cf. S. Alhpons. n. 41.

Res sacræ ne commodentur ad usum qui earundem naturæ repugnet (Can. 1537).

§ 1. Sacra supellex benedicta aut consecrata benedictionem aut consecrationem amittit:

1°. Si tales læsiones vel mutationes subierit ut pristinam amiserit formam, et iam ad suos usus non habeatur idonea;

2°. Si ad usus indecoros adhibita vel publicæ venditioni exposita fuerit (Can. 1305).

QUÆR. 6°. *An sit sacrilegium tangere vasa sacra?*

Resp. *Neg.*, si fieret a clericis, aut a regularibus laicis sacristis, necnon a monialibus sacristis. Si autem fieret a ceteris laicis, adesset quidem sacrilegium, sed non excederet veniale, et hoc etiam cessaret, interveniente rationabili causa. — Verum si vasa sacra actu contineant sanctissimam Eucharis-

Digitized by Google

tiam, nemo potest, absque gravi sacrilegio, ea tangere, exceptis sacerdotibus et diaconis, secluso tamen casu necessitatis et periculo profanationis.

§ 1. Curandum ne calix cum patena et ante lotionem purificatoria, pallæ et corporalia, quæ adhibita fuere in sacrificio Missæ, tangantur, nisi a clericis vel ab iis qui eorum custodiam habent.

§ 2. Purificatoria, pallæ et corporalia, in Missæ sacrificio adhibita, ne tradantur lavanda laicis etiam religiosis, nisi prius abluta fuerint a clerico in maioribus ordinibus constituto; aqua autem primæ lotionis mittatur in sacrarium vel, si hoc desit, in ignem (Can. 1306). Cf. S. Alphons. n. 48; et. *de Euchar.* nn. 382 et seq.

§ III. — De Simonia

Simonia, a Simone mago sic dicta, *est studiosa voluntas vendendi aut emendi pretio temporali aliquid spirituale, aut temporale spirituali adnexum.* — Dicitur voluntas *studiosa* non modo, quia non secus ac alia peccata *deliberationem* exigit, sed etiam quia ad essentialem ejus malitiam non requiritur ut pactum mutuo consensu, vel reipsa perficiatur, sed sufficit interior vel unius affectio simoniaca, paciscendi, nempe, seu obligandi voluntas.

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *Quid sit simonia juris divini?*

Resp. § 1. Studiosa voluntas emendi vel vendendi pro pretio temporali rem intrinsece spiritualem, ex. gr., Sacramenta, ecclesiasticam iurisdictionem, consecrationem, indulgentias, etc., vel rem temporalem rei spirituali adnexam ita ut res temporalis sine spirituali nullo modo esse possit, ex. gr., beneficium ecclesiasticum, etc., aut res spiritualis sit obiectum, etsi partiale, contractus, ex. gr., consecratio in calicis consecrati venditione, est simonia iuris divini (Can. 727).

QUÆR. 2°. *Quid sit simonia juris ecclesiastici?*

Resp. § 2. Dare vero res temporales spirituali adnexas pro temporalibus spirituali adnexis, vel res spirituales pro spiritualibus, vel etiam temporales pro temporalibus, si id ob periculum irreverentiæ erga res spirituales ab Ecclesia prohibeatur, est simonia iuris ecclesiastici (Can. 727).

216. Pretium temporale triplicis generis in jure canonico distinguitur, scilicet: 1°. *Munus a manu* seu retributio rei cujusvis temporalis pretio æstimabilis; 2°. *munus a lingua* seu patrocinium,

Digitized by Google

quo nomine veniunt laudes, commendationes, preces, etc., ex pacto interponendæ in favorem conferentis rem spiritualem; 3°. *munus ab obsequio* seu servitus quælibet, aut officia alteri præstita, v. gr., famulatus aut simile officium quodlibet.

Triplex pariter est temporale spirituali adnexum: 1°. *antecedenter*, ut sunt vasa sacra, oleum benedictum, corona deprecatoria; 2°. *consequenter*, quod ex spirituali pendet tanquam a causa seu radice, ut jus decimas percipiendi; 3°. *concomitanter*, ut labor in functionibus sacris.

Cum de simonia agitur, emptio-venditio, permutatio, etc., late accipiendæ sunt pro qualibet conventione, licet ad effectum non deducta, etiam tacita, in qua scilicet animus simoniacus expresse non manifestetur, sed ex circumstantiis colligatur (Can. 728).

Simonia triplex distinguitur: 1°. *mentalis*, si, nullo interveniente pacto, temporale vel spirituale conferatur cum intentione simoniaca, id est, cum intentione obligandi alterum ad retribuendum spirituale vel temporale; 2°. *conventionalis*, si pactum quidem intercedat, sed vel nullo modo, vel una ex parte dumtaxat, executioni mandatum. Si primum, dicitur conventionalis *pura*, si alterum, *mixta*; 3°. *realis*, si pactum ex utraque parte adimpleatur, saltem inchoate.

Accedit simonia *confidentialis*, cujus materia sunt sola beneficia ecclesiastica. Ipsa tunc habetur, quando quis in electione vel præsentatione ad beneficia, aut in horum resignatione, ex confidentia, seu ex pacto expresso vel tacito et propria auctoritate, aliquid sibi aut alteri reservat circa beneficii fructus, vel circa ipsum beneficium.

217. Dico 1°. Ad simoniam requiritur, ut temporale detur aut accipiatur sive *expresse* et *formaliter*, sive *virtualiter* pro ipsa re spirituali, et in ejus commutationem, ita ut fiat æquiparatio rei spiritualis cum temporali, seu commutatio ex motivo primario unum pro altero ceu pretio aut justa compensatione habendi. Ratio ex ipsa simoniæ definitione aperta est. Hinc si interveniat aliquod motivum honestum, vi cujus temporale et vicissim spirituale tribuatur, unum non esset amplius alterius motivum, sed solum ejus causa impulsiva, nec proinde simonia foret.

Dico 2°. Non habetur simonia, cum temporale datur non pro re spirituali, sed eius occasione ex iusto titulo a sacris canonibus vel a legitima consuetudine recognito; item cum datur res temporalis pro re temporali, quæ tanquam subiectum habeat adnexum aliquid spirituale, ex. gr., calix consecratus, dummodo pretium non augeatur propter adnexam rem spiritualem (Can. 730).

Digitized by Google

Licite aliquid pro ministerio sacro accipi potest ratione stipendii seu sustentationis, ut ex praxi Ecclesiæ constat. Postulat enim æquitas naturalis, ut honesta sustentatio concedatur iis qui aliorum utilitati vacant. Hinc ait Christus, Luc. x, 7: "Dignus est operarius mercede sua." — Et Apostolus, I Cor. ix, 13: "Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt; et qui altari deserviunt, cum altari participant? Ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere."

Dico 3°. Simonia est *peccatum gravissimum;* et si sit juris divini et naturalis, materiæ parvitatem non admittit. Si autem simonia sit juris ecclesiastici, potest esse materiæ parvitas, juxta S. Alphonsum. Ratio est, quia res spiritualis quælibet ex comparatione cum re temporali, cum magna injuria in ipsum Deum, vilipenditur. Constat etiam ex verbis S. Petri ad Simonem magum, Act. viii, 20: "Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri." — Cf. S. Alphons. n. 50.

Dico 4°. Renuntiatio officii ecclesiastici simoniace facta irrita est ipso jure. — Cf. Can. 185.

§ 2. **Præsentatio, labe simoniaca infecta, est ipso iure irrita, et etiam institutionem forte subsecutam irritam reddit** (Can. 1465). — Cf. Can. 1441.

QUÆSITA

218. Quær. 1°. *An sit simonia dare principaliter quidem temporale ob spirituale, sed non unice?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia tunc etiam adest comparatio rei temporalis cum spirituali. Motivum enim quod adjicitur, quantumvis honestum sit, prioris motivi, propter quod principaliter datur temporale, malitiam et impietatem non destruit. Constat etiam ex propositione 45 ab Innoc. XI damnata, quæ sic se habet: "Dare temporale pro spirituali non est simonia, si temporale non datur tanquam pretium, sed tanquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale." — Cf. Viva in hanc prop. — S. Alphons. n. 54.

Quær. 2°. *An simonia sit pecunia se redimere ab injusta vexatione circa beneficia, aut aliud bonum spirituale, v. gr., sacramenta, etc.?*

Resp. *Neg.*, saltem probabilius, quia vexationis liberatio, quæ sola directe intenditur, est quid temporale. — Hinc potes

Digitized by Google

dare pecuniam inimico tuo, si conetur per fraudem impedire electores, ne tibi faveant. In idem Doctores consentiunt, etiamsi solis precibus impedire velit. Non autem potes dare pecuniam iis qui obesse vel prodesse possunt eligendo vel præsentando ad beneficium; etenim offerre illis pecuniam ne obsint, idem foret ac offerre ut prosint, scilicet ut consensum non denegent. Nec tibi licet pecuniam dare competitori tuo, ut desistat ad beneficium concurrere; quia tibi nulla est injusta vexatio redimenda et viam directe ad beneficium per pecuniam tibi parares, quod simoniacum est. — Cf. S. Alphons. nn. 99 et seq.

Non quævis conditio collationi rei spiritualis adjuncta inducit simoniam sed ea dumtaxat quæ novum onus affert seu novam obligationem justitiæ per modum commutationis. Non est ergo simonia si dem spirituale ut temporale obtineam, quod titulo justitiæ mihi debetur sed per solam injustitiam denegatur. — Baller. not. (a) p. 284.

QUÆR. 3°. *An simonia sit dare vel accipere aliquid pro ingressu in Religionem?*

Resp. § 1. Nisi pro alimentis et habitu religioso in constitutionibus vel expressa conventione aliquid in postulatu vel novitiatu ineundo solvendum caveatur, nihil pro impensis postulatus vel novitiatus exigi potest (Can. 570).

Certum est tandem, licitum esse Monialibus dotem ab ingressuris exigere, ut constat ex usu ubique recepto et pluribus decisionibus S. C. C. apud Benedictum XIV, *de Synodo*, lib 11, cap. 6. — Cavere tamen debent, ne inhabiles unice propter dotem aut aliud quodpiam emolumentum temporale recipiant; id enim simoniacum esset. Cf. Can. 547.

QUÆR. 4°. *An simoniam committat sacerdos, qui pro Missa stipendium supra taxam consuetam aut ab Episcopo statutam exigit?*

Resp. *Neg.*, quoad forum internum et coram Deo, nisi mente simoniaca agat; quia, cum habeat titulum exigendi remunerationem, deficit comparatio inter spirituale et temporale. Peccaret quidem contra obedientiam vel justitiam plus æquo exigendo, minime vero contra religionem. Attamen in foro externo ut simoniacus haberetur, eo quod ejusmodi auctarium præsumeretur exigere non pro sustentatione, sed tanquam pretium rei spiritualis, qua de causa plures theologi et canonistæ absolute affirmant eo casu committi veram simoniam. — Cf. Voit, n. 497. — Baller. not. (a) p. 276.

Digitized by Google

QUÆR. 5°. *Quid specialiter dicendum de taxa Missarum pro hac nostra regione?*

Resp. De hac re ita Patres Baltimorenses: "... Quantitas stipendii justi universaliter determinari vix potest. Sacra Congregatio Concilii interrogata, 'quanta debeat esse eleemosyna Missarum manualium,' die 15 Novemb. 1698, respondit: 'attendendam esse consuetudinem loci, vel legem synodalem quatenus adsit; sin minus, statuendam esse per Episcopum eleemosynam competentem ejus arbitrio.' Sed in eo quod spectat ad quantitatem eleemosynæ ab Episcopo determinandam, non potest eadem et universalis regula statui pro omnibus locis in hisce tam longe lateque extensis provinciis, siquidem habito respectu ad locorum et temporum circumstantias, in diversis locis ea minor vel major esse debet. Unde relinquentes singulis Ordinariis, ut rerum adjunctis bene consideratis, quantitatem stipendii, quæ ipsis justa esse videtur pro clero suo determinent, hoc solum statuimus, ne quis plus neve regulariter minus exigat, quam Episcopo suo opportunum ac justum visum fuerit." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 369.

QUÆR. 6°. *Utrum et quid possit, absque labe simoniæ, accipi pro administratione sacramentorum et pro aliis functionibus ecclesiasticis, præsertim in hac regione?*

Resp. 1°. Pro administratione Sacramentorum minister nihil quavis de causa vel occasione sive directe sive indirecte exigat aut petat, præter oblationes de quibus in can. 1507, § 1 (Can. 736).

§ 1. Salvo præscripto can. 1056 et can. 1234, præfinire taxas pro variis actibus iurisdictionis voluntariæ vel pro exsecutione rescriptorum Sedis Apostolicæ vel occasione ministrationis Sacramentorum vel Sacramentalium, in tota ecclesiastica provincia solvendas, est Concilii provincialis aut conventus Episcoporum provinciæ; sed nulla vi præfinitio eiusmodi pollet, nisi prius a Sede Apostolica approbata fuerit (Can. 1507). — Cf. S. Alphons. n. 55. — Reiff. lib. 5, tit. 3, nn. 186 et seq.

Ideo in hac regione attendendum est sequens statutum Patrum Baltimorensium: "Quum jubente Christo Domino dona spiritualia gratis accepta gratis danda sint, quumque, teste Apostolo, avaritia sit quædam *idolorum servitus*, quæ quidem in homine christiano gravis nóxa, in veri autem Dei Sacrorum ministro turpissimum facinus est; edicimus, ne quid pro sacramentorum administratione exigere, petere aut pacisci quisquam audeat." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 221.

Digitized by Google

Resp. 2°. Pro quibusnam sacramentis et functionibus in particulari, juxta consuetudinem apud nos receptam, aliqua eleemosyna recipi possit, sequentibus subjicimus:

1°. Pro *Baptismo et Matrimonio*, si quid offertur, impune recipitur. "Ea quæ pietatis studio," aiunt Patres Baltimorenses, n. 221 — "post collatum Baptisma vel Matrimonium, eleemosynæ nomine, a fidelibus sponte offeruntur, sacerdos, si velit, accipiat, hoc enim apud nos consuetudo tolerat, neque Ecclesia improbat."

2°. Pro *Confirmatione* hæc habet Kenrick, tract. 12, n. 63: "Occasione ministrandi Confirmationem nihil solet dari; sed Episcopo visitationem facienti suæ diœceseos victualia præstanda sunt. . . . In Provinciis Mexicanis solent fideles singuli confirmati dimidium nummum argenteum conferre ad Episcopi impensas: qui mos speciem malam præsefert. Apud nos parochus suppeditat victum."

3°. Pro *Eucharistia* nihil omnino accipi solet aut potest.

4°. Pro *Pœnitentia* stricte vetatur quominus quidquam recipiatur quocumque titulo; imo ipsam Missæ eleemosynam in sacro tribunali pœnitentiæ sibimetipsis offerri non sinant confessarii. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 289.

5°. Pro *Extrema Unctione*, si sacerdos iter longinquum fecerit, nil vetat ut accipiantur necessariæ itineris expensæ. — Cf. Kenrick, tract. 12, n. 66.

6°. Pro *Ordine*, juxta Conc. Trid. sess. 21, c. 1, "nihil etiam sponte oblatum, Episcopi . . . quovis prætextu accipiant." — Verum hac prohibitione non tenentur ii qui iter suscipere debent, quia tunc possunt ejus expensas recipere.— Cf. Kenrick, n. 67.

7°. Pro sepultura ecclesiastica sequentia habent Patres Baltimorenses:

"Ordinarios locorum in Domino enixe hortamur atque obsecramus, ut curent de sepulturis disciplinam quantocius, et quantum fieri possit, ad normam a SS. Canonibus statutam exigendam. 'Pauperes, quibus mortuis nihil aut ita parum superest, ut propriis impensis humari non possint, gratis omnino sepeliantur.' Si quis vero locum aliquem in cœmeterio sibi et hæredibus suis in perpetuum reservatum velit, ita ut nullus alius, ipsis nolentibus, ibi sepeliri unquam possit, pro jure istiusmodi *exclusivo*, ut aiunt, pretium solvi potest. Ex pecuniis ita comparatis dubium haud est, quin habeatur summa, quæ cœmeteriis servandis, restaurandis et ornandis sufficiat. Si quid supersit, ad caritatis vel religionis opera promovenda Ordinarii

Digitized by Google

judicio adhibeatur. Districte autem vetamus, ne unquam, quocumque sub prætextu, sine Ordinarii venia, pecunias quæ ex cœmeteriis derivantur, suas facere audeant viri ecclesiastici; id vero si attentaverint, pœnis severissimis plectantur." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 393. — Kenrick, n. 69.

QUÆR. 7°. *Quænam sint pœnæ in simoniacos latæ?*

Resp. Omnes, etiam episcopali dignitate aucti, qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint aut alia Sacramenta ministraverint vel receperint, sunt suspecti de hæresi; clerici præterea suspensionem incurrunt Sedi Apostolicæ reservatam (Can. 2371).

Firmo præscripto can. 729, delictum perpetrantes simoniæ in quibuslibet officiis, beneficiis aut dignitatibus ecclesiasticis:

1°. Incurrunt in excommunicationem latæ sententiæ Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam;

2°. Ipso facto privati in perpetuum manent iure eligendi, præsentandi, nominandi, si quod habeant;

3°. Si clerici sint, præterea suspendantur (Can. 2392).

QUÆR. 8°. *Quis sit valor contractus simoniaci?*

Resp. Firmis pœnis in simoniacos iure statutis, contractus ipse simoniacus et, si simonia committatur circa beneficia, officia, dignitates, subsequens provisio omni vi caret, licet simonia a tertia persona commissa fuerit, etiam inscio proviso, dummodo hoc non fiat in fraudem eiusdem provisi aut eo contradicente. Quare:

1°. Ante quamlibet iudicis sententiam res simoniace data et accepta, si restitutionis sit capax nec obstet reverentia rei spirituali debita, restitui debet, et beneficium, officium, dignitas dimitti;

2°. Simoniace provisus non facit fructus suos; quod si eos bona fide perceperit, prudentiæ iudicis vel Ordinarii permittitur fructus perceptos ex toto vel ex parte eidem condonare (Can. 729).

QUÆR. 9°. *An liceat vendere res sacras?*

Resp. Quod est annexum spirituali, ita ut sit præsuppositum spirituali et cui spirituale postea advenit, si absit specialis prohibitio ecclesiæ, potest vendi ratione materiæ vel artificii, etiamsi consecratio vel benedictio sit ab ipso inseparabilis, modo non ideo vendatur carius, sed tantum secundum valorem quem habet independenter ab illis. — Lacroix, l. III, p. 1, n.

Digitized by Google

153. — Et ideo per se vendi possunt calices, Agnus Dei, vestes sacræ, dummodo vendantur pretio materiæ.

§ 1. In venditione aut permutatione rerum sacrarum nulla ratio consecrationis vel benedictionis in pretii æstimatione habeatur (Can. 1539).

Attamen sacra supellex benedicta aut consecrata benedictionem aut consecrationem amittit . . . si publicæ venditioni exposita fuerit. — Cf. Can. 1305.

DE SECUNDO DECALOGI PRÆCEPTO

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. — Exod. xx, 7

Hoc præcepto prohibetur quælibet erga Deum irreverentia, sive per vanam sanctissimi Nominis ejus usurpationem, sive per blasphemiam, sive per juramentum aut votum vel illicitum vel violatum.

CAPUT I

DE VANA USURPATIONE NOMINIS DEI ET BLASPHEMIA

219. Dicitur **in vanum** usurpari SS. Dei nomen cum *sine rationabili causa, aut sine debita reverentia assumitur.* Hoc autem multiplici modo fieri potest, v. gr., ex *impatientia* contra creaturas; ex *admiratione* per modum ordinariæ exclamationis; vel etiam *superflue* per modum *interjectionis,* tanquam ex mera formula aut consuetudine.

Blasphemia autem *est locutio contra Deum per modum contumeliæ.* Locutio ista non verbis tantum, sed signis etiam exterioribus, v. gr., gestibus aut actione aliqua indecenti fieri potest. Quocumque modo fiat, si est in Deum contumeliosa, totam blasphemiæ malitiam in se continet; si agatur tamen de reservatione aut de aliis pœnis blasphemiæ inflictis, sola oralis proprie intelligitur.

Blasphemia distinguitur tripliciter, scilicet: 1°. *directa* vel *indirecta,* prout Dei inhonoratio vel *directe* et formaliter a blasphemante intenditur, vel in se non intenditur, continetur tamen in dictis Deo injuriosis, quæ ab eo, intentione, v. gr., jocandi, iram manifestandi, proferuntur cum advertentia ad sensum quem verba continent; 2°. *immediata* vel *mediata,* prout Deum ipsum vel immediate afficit vel mediate tantum, nempe Sanctos aut res

Digitized by Google

sacras, et in ipsis sanctitatem Dei quam participant; 3°. *hæreticalis*, *imprecativa* et *mere probrosa*, prout hæresim vel imprecationem aut meram contumeliam continet.

220. Dico 1°. Usurpare nomen Dei in vanum est quidem *semper* peccatum, secluso casu inadvertentiæ; at *per se* veniale non excedit. Ratio *primi* desumitur tum ex jure naturæ, quod aperte prohibet hujusmodi usurpationem, tum ex jure positivo, nam Eccli. xxii, 10, dicitur: " Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo." Ratio autem *secundi* est, quia illa irreverentia cum non sit erga ipsam personam Dei, non apprehenditur ut quid grave, ut constat ex communi theologorum interpretatione, et sensu fidelium. — Dixi *per se* quia potest evadere mortale ratione contemptus, vel iræ in Deum; nam tunc de malitia blasphemiæ participare censetur. Hinc:

1°. Illæ loquutiones apud nostrates adhibitæ "*by God*" vel "*God damn,*" *per se* venialem tantum malitiam continent, quia reducuntur ad vanam usurpationem nominis Dei.

2°. Idem dicendum, servata proportione, de inutili usurpatione nominum Sanctorum et verborum S. Scripturæ. Inutiliter autem et frequenter proferre nomen dæmonis, nonnisi indecentiam aliquam sapit.

3°. Proferre sanctissimum nomen *Jesus* cum ira, et oculis in cœlum contortis, vel ita ut ex circumstantiis, appareat adesse contemptum, est grave peccatum, quia continet malitiam blasphemiæ, de qua statim dicetur.

Dico 2°. Blasphemia quælibet formalis et deliberata, sive directa sit sive indirecta, sive immediata sive mediata, est peccatum mortale ex *toto genere suo.* Ratio est, quia malitia contumeliæ desumitur ab excellentia personæ cui irrogatur, quæ in casu cum sit infinita, blasphemia habet *semper* et *natura sua* quamdam infinitatem, ac proinde erit semper peccatum mortale. — Dixi 1°. *formalis* et *deliberata,* quia peccatum potest evadere veniale ex imperfectione actus. — Dixi 2°. sive *directa* sive *indirecta,* quia quamvis voluntarium indirectum sit minus intensum, si attendas ad *gradum,* si tamen attendas ad *speciem theologicam* peccati, non differt a directo. — Dixi 3°. sive *immediata* sive *mediata;* nam ait S. Thomas: " Sicut Deus in Sanctis suis laudatur, in quantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis efficit, ita et blasphemia quæ fit in Sanctos, ex consequenti in Deum redundat." — Cf. S. Thom. 2–2, q. 13, art. 1 et 3.

Dico 3°. Blasphematoria habenda sunt *per se* verba, quæ ex communi apprehensione, vel usu patriæ aut regionis, vel ex modo loquendi derisorio aut iracundo, aliisve circumstantiis, Dei inhonorationem continent, et ex communi apprehensione uti blas-

Digitized by Google

phematoria reputantur, quamvis per se blasphemiam proprie non sonent. Ratio est, quia *verba* et *formulæ* loquendi efficaciam non habent mere ex vi grammaticali, sed etiam ex sensu ipsis affixo a communi usu et æstimatione. — Cf. Reuter, n. 442. — Kenrick, tract. 3, nn. 37 et seq.

QUÆSITA

221. Quær. 1°. *An sit necessario aperiendum in confessione, num blasphemia fuerit directa aut indirecta, immediata aut mediata?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, nam sicut blasphemiam esse directam est tantum circumstantia *aggravans*, ita esse mediatam est tantum *imminuens*, sed malitia specifica eadem est in utroque casu. Si vero blasphemia fuerit hæreticalis, illud debet certe aperiri, quia tunc præter virtutem religionis læditur fides. — Cf. Baller. not. (c) p. 291, et not. (a) p. 293.

Quær. 2°. *An sit blasphemia maledicere creaturis?*

Resp. Est certo blasphemia maledicere creaturis cum relatione ad Deum, v. gr., pluviæ, ventis, ut a Deo imperatis, vel addito verbo *Dei;* item maledicere creaturæ, quæ de se specialem relationem ad Deum habet, v. gr., animæ nostræ, fidei catholicæ, cœlo et similibus. Secus autem dicendum, si indignatio feratur in creaturas sine relatione ad Deum. — Quare formula illa a nostratibus adhiberi solita, "*God damn your soul*" sive addatur sive non "*to hell,*" *per se* est blasphematoria. Imo præter malitiam blasphemiæ continet etiam specificam aliam malitiam contra caritatem. — Dixi *per se*, nam sæpe utraque malitia deest, quia non usurpatur anima tanquam creatura in qua speciali modo relucet divina bonitas, et quia non habetur affectus aut desiderium nocendi proximo. — Cf. S. Alphons. n. 128. — Kenrick, n. 44.

Resolves. Magnopere est fidelibus commendandum ut iis Sodalitatibus se associent quæ speciali ratione sodales a blasphemia et aliis ejusmodi loquendi peccaminosis modis avertant, qualis, v. gr., est Societas a Sanctissimo Nomine nuncupata.

CAPUT II

DE JURAMENTO

222. Juramentum est *invocatio divini Nominis* **in** *testem veritatis;* et multipliciter distinguitur, scilicet:

Digitized by Google

1°. *Assertorium* vel *promissorium*, prout assumitur ad asserendum præsentia vel præterita, aut ad futurum aliquid confirmandum. Hoc autem dicitur *promissorium*, non quia omne juramentum de futuro continet promissionem, sed vel quia sæpius ordinatur ad illam confirmandam, vel quia, etiam secluso quocumque pacto, æquivalet promissioni, quatenus inducit obligationem propositum juratum exequendi.

2°. *Solemne* vel *simplex*, prout fit forma jure requisita, solemnibusve cærimoniis, aut iis seclusis.

3°. *Explicitum* vel *implicitum*, prout Deus expresse in testem invocatur, aut adhibentur in testimonium creaturæ, in quibus attributa divina specialiter relucent.

4°. *Contestatorium* vel *execratorium* aut *imprecatorium*, prout jurans invocat Deum tantum in testem, vel etiam in vindicem perjurii.

ARTICULUS I

DE CONDITIONIBUS JURAMENTI

223. Dico 1°. Ad essentiam juramenti duo requiruntur, ut ex ipsius definitione patet, scilicet intentio jurandi saltem virtualis, et formula aliqua, seu signum quo sufficienter exprimatur Deum vel *explicite* vel *implicite* per creaturas ut testem invocari, nisi tamen juramentum ad solum Deum dirigatur. — Dixi 1°. *nisi* etc., quia cum juramentum ad solum Deum dirigitur, potest totum consummari in mente jurantis per interiora verba. — Dixi 2°. *formula aliqua* seu *signum*, quia debet considerari juramentum inter homines emissum, tum spectato solo jure naturæ, tum spectato etiam jure positivo; in primo casu sufficit quodcumque signum externum, in altero potest certa verborum formula, certusve ritus requiri sub pœna nullitatis. — Cf. S. Alphons. n. 134. — Hinc:

1°. Non valet juramentum fictum seu mere externum ob defectum intentionis, peccat tamen sic jurans, ut constat ex prop. 25 proscripta ab Innoc. XI, quæ sic se habet: "Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive sit gravis." — Verum juxta probabiliorem sententiam veniale tantum, *per se* loquendo, tunc committitur peccatum, quia non profertur nisi mendacium cum vana nominis Dei usurpatione. Sæpe tamen hoc mortale est ratione damni communis vel particularis. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 17.

2°. Est juramentum dicere: *Juro per Deum, per Sanctos, templum, crucem, altare, Evangelium, fidem catholicam, Ecclesiam,*

Digitized by Google

cœlum, terram. — Item dicere: *Deum attestor. . . . Sit mihi testis Deus. . . . Deum invoco ut testem.* Secus, si quid juraret per creaturas, in quibus non elucet *specialiter* divina bonitas aut potentia, v. gr., per barbam, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 134 et seq.

3°. Non est juramentum dicere: *Novit Deus. . . . Coram Deo loquor,* etc., si hæc *narrative* proferantur; secus vero, si *invocative,* quod dignoscitur ex circumstantiis vel intentione loquentis. Nec est juramentum dicere: *Est tam verum hoc, quam existit Deus . . . quam ego existo . . . quam sum in hoc loco . . . fide boni viri . . . per fidem meam . . . per conscientiam . . . moriar . . .* vel *diabolus me perdat, nisi ita.* Imo nec est juramentum, juxta S. Alphonsum, dicere: *Juro, vel juro ita esse,* nisi præcesserit interrogatio de juramento præstando. — Cf. S. Alphons. ibid.

Dico 2°. Ad liceitatem autem juramenti requiruntur tres conditiones juxta illud Jeremiæ, iv, 2: "Jurabis: Vivit Dominus, in veritate, et in judicio, et in justitia." — Itaque requiritur 1°. *veritas,* scilicet conformitas assertionis cum intentione et cognitione jurantis, ac proinde excluditur mendacium, non vero error. In juramento assertorio veritas respicit existentiam facti; in promissorio existentiam intentionis. Requiritur 2°. *judicium,* id est ut fiat cum discretione, prudentia et reverentia, nec sine gravi causa, cujusmodi esset pax confirmanda in familiis, aut major securitas in contractibus, etc. Requiritur 3°. *justitia,* id est, ut juramentum sit de re seu promissione, proposito vel assertione licita et honesta. — Cf. S. Alphons. n. 144; et *Hom. Ap.* n. 14.

§ 2. Iusiurandum quod canones exigunt vel admittunt, per procuratorem præstari valide nequit (Can. 1316).

QUÆSITA

224. QUÆR. 1°. *Quale sit peccatum jurare sine veritate, judicio et justitia?*

Resp. ad 1um. Est semper mortale etiam in materia levi; quia Deum adducere in testimonium falsitatis est velle destruere ipsius veracitatem. Constat insuper ex prop. 24 damnata ab Innoc. XI, quæ sic se habet: "Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem." — Hoc tamen non impedit quominus jurare quis possit cum morali tantum certitudine veritatis, vel cum restrictione non pure mentali. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* nn. 14 et 15.

Digitized by Google

Resp. ad 2um. Veniale est *per se*, id est secluso periculo pejerandi; quia est tantum vana usurpatio nominis Dei.

Resp. ad 3um. Certo mortale est in juramento promissorio, si de patrando gravi peccato agatur, quia gravem irreverentiam sapit Deum invocare ut fidejussorem gravis cujusdam iniquitatis. Imo juxta S. Alphonsum mortale etiam esset, si ageretur de veniali tantum peccato committendo; sed Suaresius cum aliis id negat, quia tunc, aiunt, irreverentia esset natura sua levis. — Cf. Suarez, *de Relig.* tract. 5, lib. 3, cap. 19, n. 3. — Baller. not. (a) p. 307.

In juramento autem assertorio, probabilius veniale est *per se* tantum, quia juramentum per se cadit in assertionem, non ut malam, sed ut veram. Sic qui juramento se jactat de fornicatione commissa, quamvis hac jactantia lethaliter peccet, vi tamen juramenti per se non confirmat jactantiam, sed veritatem dumtaxat fornicationis. Excipe, nisi juramentum assumatur tanquam instrumentum seu medium peccandi, v. gr., ad firmandam detractionem. — Cf. S. Alphons. n. 146.

QUÆR. 2°. *Quid dicendum de juramento servandi Constitutionem Americanam?*

Resp. Licitum omnino est, ait enim Kenrick: "Juramentum ad Constitutionem servandam, quam emittunt cives Americani, intelligendum est sensu populari, qui scilicet apud omnes receptus est: nec enim quisque censetur animi sententia amplecti quæcumque in ea continentur: sed pollicetur obedientiam magistratibus, legibusque juxta Constitutionis tenorem. Quæ de libertate sententiarum et cultus traduntur, de divortii jure, et aliis quibuscumque de rebus, haud necessario postulant mentis assensum; sed obtemperare quis tenetur, et adjuvare ut leges executioni demandentur, salvo semper Dei jure et lege." — Cf. Kenrick, tract. 3, n. 68.

QUÆR. 3°. *An licet alienigenis qui juramentum fidelitatis in sua patria emiserint, huc immigrare, novoque se obstringere juramento ad jura civilia obtinenda?*

Resp. *Affirm.*, nam obligatio juramenti fidelitatis intelligenda est juxta naturalem obligationem remanendi in patria, quæ non subsistit quoties æqua datur causa utilitatis, novam patriam acquirendi absque detrimento prioris. — Cf. Kenrick, tract. 5, n. 19.

QUÆR. 4°. *An licet apud nos jurare deosculando Biblia protestantica?*

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, ut videtur, quia talis actus est de se approbativus illius libri et præterea scandalum posset gignere. Neque dicas difficile esse secus agere, nam petenti dari solet versio catholica, vel etiam permittitur ut juraturus eam secum afferat.

NOTA. *De juramentis servandi secretum, quæ fieri solent apud societates operariorum, dicetur ubi de societatibus occultis in tractatu de censuris.*

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE JURAMENTI PROMISSORII

225. Dico 1.° Omne juramentum promissorium de re licita et honesta, præter obligationem fidelitatis aut etiam justitiæ, obligationem quoque religionis inducit; at nullo modo obligat, si est de re illicita aut plane inutili. Ratio *primi* est, quia accedente novo vinculo imposito a diversa virtute, nova exurgere debet obligatio. Ratio autem *secundi*, quia juramentum, utpote actus religionis, non potest esse vinculum iniquitatis aut rei otiosæ: neque juramentum istud postea reviviscit, etiamsi res desinat esse otiosa aut illicita, nam juxta juris reg. 18, in 6: "Non firmatur tractu temporis quod de jure ab initio non subsistit." — Cf. Baller. not. (b) p. 307.

§ 1. Qui libere iurat se aliquid facturum, peculiari religionis obligatione tenetur implendi quod iureiurando firmaverit (Can. 1317.).

Dico 2°. Obligatio juramenti interpretanda est stricte, et naturam actus vel contractus, cui adjicitur, omnesque ejus conditiones sequitur. Ratio *primi* est, quia jurans censetur voluisse se obligare quam minime potuit; ratio autem *secundi* est, quia juramentum non mutat naturam actus, sed ei superaddit solam religionis obligationem, et proinde easdem conditiones habere debet. — Præterea obligatio juramenti interpretanda est juxta conditiones tacitas in eo inclusas seu subintellectas, quæ sunt: 1°. si potuero sine gravi damno; 2°. si res non fuerit notabiliter mutata; 3°. si jura aut voluntas superioris non obstent; 4°. si alter fidem reciprocam servaverit; 5°. nisi alter de jure suo cedat. — Cf. S. Alphons. n. 180.

§ 3. Iusjurandum nec vi nec dolo præstitum quo quis privato bono aut favori renuntiat lege ipsi concesso, servandum est quoties non vergit in dispendium salutis æternæ (Can. 1317).

Dico 3°. § 1. Iusjurandum promissorium sequitur naturam et conditiones actus cui adiicitur.

§ 2. Si actui directe vergenti in damnum aliorum aut in præiudicium boni publici vel salutis æternæ iusiurandum adiiciatur, nullam exinde actus consequitur firmitatem (Can. 1318).

Dico 4°. Iusjurandum stricte est interpretandum secundum ius et secundum intentionem iurantis, aut, si hic dolo agat, secundum intentionem illius cui iuratur (Can. 1321).

QUÆSITA

226. Quær. 1°. *An detur parvitas materiæ in transgressione juramenti promissorii?*

Resp. *Affirm.*, probabiliter. Etenim in juramento promissorio duo sunt distinguenda, scilicet, veritas actualis promissionis, seu intentionis promissionem exequendi, et ipsa futura executio promissionis. Porro Deus invocatur quidem uti testis veritatis intentionis; sed ad ipsam executionem quod attinet, adducitur tantum uti fidejussor, seu ut persona præbens auctoritatem obligationi quæ oritur ex promissione coram se facta, et aliunde valida, sicut princeps pacta coram se contracta sua auctoritate firmiora reddit. Quoniam autem nunc supponimus sinceram fuisse intentionem adimplendi promissionem juratam, malitia hujus transgressionis mensuranda est non ex injuria erga veracitatem Dei, sed tantum ex irreverentia illata ipsius auctoritati. Atqui hæc cum non sit directa et formalis, neque major, imo juxta S. Thomam, minor illa quæ habetur in transgressione voti, sequitur dari posse parvitatem materiæ in transgressione juramenti promissorii. — Cf. S. Alphons. n. 173; et *Hom. Ap.* n. 13. — Baller. not. (a) p. 308.

Quær. 2°. *An obliget juramentum promissorium errore aut dolo emissum?*

Resp. *Neg.*, si error aut dolus versetur circa rei substantiam, quia tunc simplex contractus foret invalidus; si vero afficiat circumstantias tantum accidentales, subdistinguendum est: obligat quidem in contractibus *onerosis*, at non in *gratuitis*, saltem probabiliter, si circumstantiæ, utut accidentales, hujusmodi tamen sint quæ si prævisæ fuissent ab initio, a promissione simul et a juramento deterruissent. — Cf. S. Alphons. 175. — Baller. not. (b) p. 308.

Quær. 3°. *An obliget juramentum promissorium metu gravi et injusto extortum?*

Digitized by Google

Resp. § **2. Iusiurandum per vim aut metum gravem extortum valet, sed a Superiore ecclesiastico relaxari potest** (Can. 1317).

QUÆR. 4°. *Quomodo cesset obligatio juramenti?*

Resp. Obligatio iureiurando promissorio inducta desinit;

1°. Si remittatur ab eo in cuius commodum iusiurandum emissum fuerat;

2°. Si res iurata substantialiter mutetur, aut, mutatis adiunctis, fiat sive mala sive omnino indifferens, aut denique maius bonum impediat;

3°. Deficiente causa finali aut conditione sub qua forte iusiurandum datum sit;

4°. Irritatione, dispensatione, commutatione, ad normam can. 1320 (Can. 1319).

QUÆR. 5°. *An qui habet facultatem delegatam dispensandi in votis, possit etiam dispensare in juramentis?*

Resp. *Affirm.* **Qui irritare, dispensare, commutare possunt votum, eandem potestatem eademque ratione habent circa jusjurandum promissorium; sed si iurisiurandi dispensatio vergat in præiudicium aliorum qui obligationem remittere recusent, una Apostolica Sedes potest iusiurandum dispensare propter necessitatem aut utilitatem Ecclesiæ** (Can. 1320).

CAPUT III

DE VOTO

227. Votum est promissio deliberata ac libera Deo facta de bono possibili et meliore. — Distinguitur autem quadrupliciter, scilicet:

§ **1. Votum est** *publicum*, **si nomine Ecclesiæ a legitimo Superiore ecclesiastico acceptetur; secus** *privatum*.

§ **2.** *Sollemne*, **si ab Ecclesia uti tale fuerit agnitum; secus,** *simplex*.

§ **3.** *Reservatum*, **cuius dispensationem sola Sedes Apostolica concedere potest.**

§ **4.** *Personale*, **quo actio voventis promittitur;** *reale*, **quo promittitur res aliqua;** *mixtum*, **quod personalis et realis naturam participat** (Can. 1308).

Digitized by Google

ARTICULUS I

DE CONDITIONIBUS AD VOTUM REQUISITIS

Conditiones ad voti validitatem requisitæ in ipsa voti definitione continentur, ac duæ sunt præcipuæ, scilicet, intentio vera et materia apta. Quare:

228. Dico 1°. Ad voti validitatem requiritur vera et deliberata intentio votum emittendi, seu vera promissio de se apta ad obligationem inducendam; votum enim est instar legis cujuspiam, quam vovens, capax alioquin perpendendi onus quod assumit, sibimet imponit. — Hinc votum essentialiter differt a proposito, quia propositum, quantumvis firmum, vinculum obligationis non producit, neque rei propositæ omissio est peccatum, nisi forte quandoque per accidens, v. gr., propter inconstantiam, tædium aut negligentiam, quæ per se peccatum veniale non excedunt. — Cf. S. Alphons. nn. 196 et seq.

Dico 2°. Materia voti debet esse non solum *moraliter* possibilis, sed etiam *moraliter* bona, imo melior quam ejus oppositum. Ratio *primi* est, quia nemo potest se obligare ad aliquid sibi moraliter impossibile; et ratio *secundi*, quia Deus non colitur actione cujus positio non sit melior quam omissio. Bonum autem melius hic intelligitur non solum *absolute* in se, sed etiam *relative* ad circumstantias. — Cf. S. Alphons. n. 202.

Dico 3°, § 1. Votum, idest promissio deliberata ac libera Deo facta de bono possibili et meliore, ex virtute religionis impleri debet.

§ 2. Nisi iure prohibeantur, omnes congruenti rationis usu pollentes, sunt voti capaces (Can. 1307).

QUÆSITA

229. Quær. 1°. *Quanta debeat esse deliberatio in voto emittendo?*

Resp. Communiter a theologis docetur eam deliberationem sufficere ad votum, quæ sufficit ad peccatum mortale. — Verum hoc ita profecto est, si inspiciatur in utroque casu relatio mentis deliberantis ad objectum; sed si attendatur, difficilius esse deliberare circa obligationem aliquam assumendam, quam circa violationem alicujus legis, dicendum est, majorem requiri judicii discretionem seu deliberationem ad emittendum votum, quam ad patrandum peccatum mortale. — Cf. Baller. not. (c) p. 313.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *An valeat votum factum cum inadvertentia ad obligationem jam cognitam?*

Resp. *Affirm.*, si qui votum emittit, habitualiter illius obligationem clare cognoscat, quamvis actu ad illam non attendat; vel etiam si ille, qui vovet, etsi clare obligationem non cognoscat, in confuso tamen eam apprehendat, et velit implicite, dum, v. gr., vult vovere hoc vel illud, prout cæteri vovere solent. — Tenendum tamen generaliter est, non majorem induci obligationem præter illam quam quis velit sibi imponere, atque apprehenderit. — Cf. S. Alphons. n. 201.

QUÆR. 3°. *An valeat votum ex errore emissum?*

Resp. *Affirm.*, si error respiciat circumstantias accidentales minoris momenti; nam qui vovet censetur se obligare ad subeunda incommoda mere accidentalia quæ in voto adimplendo occurrere possunt. Secus vero respondendum, si error versetur circa substantiam rei, aut circa circumstantias accidentales quidem, sed quæ principaliter intenduntur, vel substantiam ipsam notabiliter mutant, aut talis naturæ sunt ut si cognitæ fuissent, votum non fuisset emissum; etenim tunc res promissa non posset dici satis cognita et volita. — Attamen excipi semper debent vota emissa post novitiatum in quocumque ordine approbato; hæc enim invalida non sunt nisi ob errorem proprie et stricte substantialem. Ratio est, quia secus non satis accommodarentur firmitati quæ essentialis est statui religioso. — Cf. S. Alphons. n. 198. — Lugo, *de jure et just.* disp. 22, n. 88. — Baller. not. (b) p. 314, et not. (a) p. 315.

QUÆR. 4°. *An valeat votum metu factum?*

Resp. *Affirm.*, si metus, utcumque gravis, modo non adimat usum rationis, oriatur ab intrinseco, vel a causa necessaria extrinseca; etenim ea quæ fiunt ex metu sunt simpliciter voluntaria. Ast can. 1307 § 3, votum metu gravi et injusto emissum ipso jure nullum est. Ratio est, quia lex naturæ quæ postulat ut jus læsum in integrum restituatur, dictat non posse esse Deo acceptum quod per injuriam a quopiam extorquetur. Constat etiam ex jure canonico quoad vota solemnia Religionis, et probabilius etiam quoad cetera vota, juxta communiorem theologorum interpretationem. — Dixi *si sit gravis;* nam metus levis nunquam invalidat votum, saltem pro foro externo. — Cf. S. Alphons. n. 197. — Baller. not. (b) p. 315.

QUÆR. 5°. *An voto teneatur qui dubitat utrum votum vel merum propositum emiserit?*

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, ut constat ex dictis de probabilismo. Notandum tamen quod si ille qui ita dubitat, promittendo credidit se peccaturum si forte rem propositam non exsequeretur, judicari potest eum vere vovisse. Dico *potest*, et non *debet*, quia rudes qui pias aliquas preces suo tempore recitandas, vel se nunquam certam quamdam speciem liquoris bibituros coram sacerdote proponunt, putant sane se peccaturos si promissionem illam postea violent, et tamen certum est eos nullum votum emittere. — Cf. Baller. not. (a) p. 316.

QUÆR. 6°. *An valeat votum non peccandi?*

Resp. *Affirm.*, si votum respicit omnia mortalia vel venialia plene deliberata, aut certi generis, v. gr., votum nunquam mentiendi. At non valeret votum evitandi omnia peccata etiam levissima, quia absque speciali privilegio, hoc est impossibile. — Cf. Mazzella, *de Gratia*, disp. 2, art. 5.

QUÆR. 7°. *An valeat votum de materia jam aliunde præcepta?*

Resp. *Affirm.*, tum quia non repugnat debitorem diversis titulis obligari, tum quia votum hujusmodi est de re bona in se, secus non potuisset præcipi; est etiam de bono meliori, cum novum vinculum ad majorem fidelitatem et devotionem in adimplenda lege conferre possit. — Cf. S. Alphons. n. 203.

QUÆR. 8°. *An valeat votum rei bonæ cum fine pravo, aut conditione mala?*

Resp. ad 1[um]. *Neg.*, si finis malus se tenet ex parte rei votæ, v. gr., si voveas eleemosynam ad impetrandum felicem furti successum, vel in gratiarum actionem pro latrocinio. Ratio est, quia elargitio eleemosynæ in talem finem est actio blasphematoria, quasi Deus ad peccandum opem ferat. — Secus autem erit respondendum, juxta communem sententiam, si mala intentio *accidentaliter* tantum votum comitetur, et finis pravus, uti ait S. Alphonsus, se prorsus teneat ex parte voventis, v. gr., si quis, vovens ob Dei gloriam, ex vana dein ostentatione libentius *externe* voveat. — Cf. S. Alphons. n. 206.

Resp. ad 2[um]. *Affirm.*, si votum fiat ex affectu erga rem bonam, ut bona est, etsi conjuncta cum causa seu conditione mala, ut si quis voveat eleemosynam, si non capiatur in furto. Etenim quamvis furtum malum sit, attamen non lædi non est malum, sed Dei donum: votum autem non cadit super malum, sed super bonum, quatenus in se bonum est. Multo magis

Digitized by Google

autem id valet, si votum fiat ex malæ conditionis detestatione; ut si quis voveat eleemosynam, si et quoties blasphemet. — Cf. Laymann, lib. 4, tract. 5, cap. 2, n. 7.

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE VOTI

230. Dico. Obligatio voti est semper *levis* in materia *levi;* in materia autem *gravi* est levis vel gravis juxta voventis intentionem. Ratio est, quia votum est quasi quædam lex privata quam quis sibi imponit. — Cf. S. Alphons. nn. 211 et 213; et *de Legibus*, n. 143.

QUÆSITA

231. QUÆR. 1°. *An aliquis voto alieno ligari possit?*

Resp. *Neg.*, saltem ratione voti; quia **votum non obligat, ratione sui, nisi emittentem** (Can. 1310, § 1), et ideo nemo rem vel actionem alienam promittere potest. — Hinc vota parentum filios devoventium cuipiam Religioni, aut ipsis imponentium obligationem, v. gr., certis diebus jejunandi, etc., istos ligare nequeunt. Ligantur tamen parentes ad hoc, ut quantum in ipsis est, salva filiorum libertate, eos opportune moveant ad id quod pro ipsis voverant, amplectendum, ac multo magis ne filiis id amplecti volentibus obstent. — § **2. Voti realis obligatio transit ad heredes, item obligatio voti mixti pro parte qua reale est** (Can. 1310), et ex *obedientia* saltem, quæ obligationem transfert ad genus virtutis cujus intuitu inducitur, tenentur subditi, tum qui nunc vivunt, tum qui in posterum membra communitatis fient, adimplere vota eorum nomine a magistratu civili, assentiente Episcopo, aut a superioribus religiosis emissa. — Cf. S. Alphons. nn. 213 et 216. — Baller. not. (a) p. 320.

QUÆR. 2°. *Quænam dilatio censenda sit gravis in adimpletione voti graviter quidem obligantis, sed quod affixum non fuerit tempori determinato?*

Resp. Si votum est in *perpetuum* obsequium Dei, puta, ingrediendi Religionem, inserviendi infirmis per totam vitam, etc., probabile videtur posse differri ejus impletionem ad duos vel tres annos absque culpa gravi, præsertim si justa haberetur causa, et ætas voventis non sit provecta. Si vero votum emissum fuerit in *temporaneum* Dei obsequium, uti esset votum tot

Digitized by Google

jejuniorum, peregrinationum, etc., tunc, secluso casu quo per dilationem inducitur periculum votum nunquam implendi, probabile videtur quamcumque dilationem non pertingere ad mortale. — Cf. Baller. not. (a) p. 321.

232. Resolves. — 1°. Vota realia de suo solvenda sunt; qui autem nequit de suo solvere, non tenetur ab alio mendicare, ut satisfacere possit. Satisfacit tamen, si alius, sive rogatus sive sponte, pro ipso solvere velit, quamvis ipse satisfacere queat; quia quod dat alter, accedente voventis consensu vel ratificatione, fit ipsius proprium. Excipe, si materia voti realis fuerit determinata, tunc enim ea in *individuo* eroganda est. — Cf. S. Alphons. n. 217.

2°. Votum indeterminatum quoad temporis cessationem, v. gr., de rosario diurno, aut jejunio singulis sabbatis faciendo, obligat perpetuo, nisi aliud ex circumstantiis colligatur. In dubio an votum sit temporaneum vel perpetuum, aut pro mense vel anno, minimum tenendum est. — Cf. S. Alphons. n. 221.

3°. Qui vovet audire Missam per mensem vel annum, probabilius non tenetur in festis audire duas Missas, nisi explicite hoc voverit; quia finis voti est, ut singulis diebus fructum sacrificii colligat. Item non tenetur jejunare die Dominica, qui per mensem, annum vel totam vitam jejunare vovit, nisi expresse ad id sese obligaverit; quia censetur vovere jejunium juxta morem Ecclesiæ. — Cf. S. Alphons. n. 224.

4°. Qui vovit jejunium in vigilia alicujus Sancti, si hæc in diem Dominicam incidat, die sabbati, juxta morem Ecclesiæ, votum adimplere potest. — Cf. S. Alphons. ibid.

ARTICULUS III

DE CESSATIONE VOTI

Cessat votum lapsu temporis ad finiendam obligationem appositi, mutatione substantiali materiæ promissæ, deficiente conditione a qua votum pendet aut ejusdem causa finali, irritatione, dispensatione, commutatione (Can. 1311).

§ I. — De irritatione votorum

233. Irritatio voti est ejus annullatio vel suspensio facta ab eo cujus potestati subest voluntas voventis aut materia voti. Dicitur autem *directa*, si cadat *directe* in personam seu in voluntatem voventis; *indirecta*, si cadat tantum in voti materiam. In priori

Digitized by Google

casu votum omnino annullatur; in posteriori vero suspenditur tantum ejus obligatio.

234. Dico 1°. § 1. Qui potestatem dominativam in voluntatem voventis legitime exercet, potest eius vota valide et, ex iusta causa, etiam licite irrita reddere, ita ut nullo in casu obligatio postea reviviscat (Can. 1312). Ratio desumitur ex jure quod tunc superior habet dirigendi voluntatem eorum, et consequenter impediendi, quominus suscipiant novam obligationem. Hinc vota particularia Regularium et Monialium irritari possunt: 1°. a Summo Pontifice ceu supremo omnium Regularium Prælato; 2°. a superioribus, etiam feminis, Ordinis vel domus; 3°. ab Episcopo proprio, si Ordines ab ejus jurisdictione non sint exempti. — Cf. S. Alphons. n. 227.

Dico 2°. § 2. Qui potestatem non quidem in voluntatem voventis, sed in voti materiam habet, potest voti obligationem tandiu suspendere, quandiu voti adimplementum sibi præiudicium afferat (Can. 1312); quia quisque jus habet, ne in rebus suo dominio subjectis lædatur. Hinc:

1°. Maritus irritare potest vota uxoris quæ juri conjugali, filiorum educationi vel domus gubernationi præjudicant.

2°. Uxor irritare potest vota mariti quæ matrimonii jura lædunt, ut votum castitatis, longæ peregrinationis, induendi habitum eremitæ, etc.

3°. Herus potest irritare seu suspendere vota famulorum quæ obsequium debitum impediunt vel minuunt, ut votum quotidie Missam audiendi. — Cf. S. Alphons. nn. 241 et seq.

Vota ante professionem religiosam emissa suspenduntur, donec vovens in religione permanserit (Can. 1315).

QUÆSITA

235. Quær. 1°. *An pater possit directe irritare omnia filiorum vota?*

Resp. *Affirm.*, si filii sint impuberes, ut constat ex jure canonico, *C. Puella. causa* 20, q. 2, c. 2, determinante jus naturale. Imo non solum a patre vota impuberum directe irritari possunt, sed etiam patris defectu, ab avo paterno, a tutore, et his deficientibus, a matre; imo etiam, saltem probabiliter a matre cum pater vel tutor est præsens nec tamen contradicit. — Si autem filii sint puberes, affirmative etiam erit respondendum, si agatur de votis emissis ante pubertatem, et ipsi remaneant adhuc sub paterna potestate. — Cf. S. Alphons. nn. 229, 230 et 238.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *An maritus possit irritare omnia vota uxoris?*

Resp. Controvertitur; nam alii negant, et dicunt maritum posse tantum irritare *indirecte* ea vota quæ juribus suis obstant; alii vero cum S. Alphonso, marito jus tribuunt irritandi etiam *directe* vota, stante matrimonio, emissa, quia ut ait Apostolus Ephes. v, 22 et 23: "mulieres viris suis subditæ sint . . . quoniam vir caput est mulieris." — Exinde sequitur conjuges qui mutuo consensu continentiæ votum emiserint, posse iterum uti matrimonio, si maritus *primum* directe irritet votum uxoris, et hæc *postea*, recuperato jure petendi debitum, indirecte irritet votum mariti. — Cf. S. Alphons. n. 234. — Baller. not. (b) p. 326.

QUÆR. 3°. *An possit fieri irritatio sine causa?*

Resp. *Affirm.*, quoad validitatem, quia dominus valide disponit de re sua etiam sine causa. Imo etiam quoad liceitatem, *per se* loquendo, seu ratione ipsius irritationis; vota enim subditorum emittuntur sub conditione consensus superioris, quem superior *per se* dare non tenetur. At vero *per accidens*, seu ratione circumstantiarum, raro aberit aliqua culpa, vel quia actus est imprudens vel quia irrationabiliter impeditur profectus spiritualis subditi, etc. Non tamen id ex se, secluso pravo affectu aut gravi subditi nocumento, peccatum veniale excedit. — Cf. S. Alphons. n. 228. — Baller. not. (a) p. 328.

QUÆR. 4°. *An superior irritare possit vota a se ratihabita?*

Resp. *Affirm.*, quia nequit sibi adimere potestatem quam in subditos habet. Contra vero si superiorem, qui semel votum subditi irritabit, postea pœnitet, non ideo votum revalidatur. Ratio est, quia per irritationem directam votum extinguitur; ut autem extinctum reviviscat nihil confert pœnitentia superioris qui irritavit, sed requiritur voluntas subditi qui se iterum voto obligat. — Cf. S. Alphons. n. 239. — Baller. not. (b) p. 326, et not. (a) p. 327.

§ II. — De dispensatione votorum

Dispensatio voti est absoluta ejus *condonatio*, nomine Dei a superiore legitimo facta.

236. Dico 1°. Vota non reservata possunt iusta de causa dispensare, dummodo dispensatio ne lædat ius aliis quæsitum;

1°. Loci Ordinarius quod attinet ad omnes suos subditos atque etiam peregrinos;

Digitized by Google

2°. **Superior religionis clericalis exemptæ quod attinet ad personas quæ can. 514, § 1, enumerantur;**

3°. **Ii quibus ab Apostolica Sede delegata fuerit dispensandi potestas** (Can. 1313). — Cf. S. Alphons. n. 256. Canon 514 enumerat professos, novitios aliosve in religiosa domo diu noctuque degentes causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmæ valetudinis.

Dico 2°. Ad validitatem dispensationis semper justa causa requiritur, quia cum vota soli Deo fiant, homo nequit ab iis dispensare, nisi tanquam delegatus; sed delegatus nequit dispensare valide sine justa causa, ut in tractatu de Legibus n. 101 dictum est. — Ita communiter cum S. Alphonso n. 250.

QUÆSITA

237. QUÆR. 1°. *Quænam sint justæ causæ dispensandi in votis?*

Resp. Bonum Ecclesiæ, societatis, familiæ et ejus etiam qui voto obstrictus est, v. gr., si scrupulis vel gravibus tentationibus, voti causa, opprimatur; si difficultatem notabilem in voto adimplendo experiatur; si actus vovendi non fuit perfecte deliberatus, etc. — Cf. S. Alphons. n. 252.

QUÆR. 2°. *An in votis, ad utilitatem alicujus tertii factis, possit superior dispensare sine ejus consensu in cujus favorem facta sunt?*

Resp. *Affirm.*, si votum non fuerit acceptatum, ut per se patet; imo etiamsi fuerit acceptatum, dummodo tamen votum sit *principaliter* in honorem Dei, et promissio non sit onerosa, id est nullum onus imponat quod jam fuerit acceptatum. Ratio est, quia tunc Deus est principalis causa promissionis, et ille tertius in cujus favorem factum fuit votum, si quid juris acquisivit, non acquisivit nisi dependenter a beneplacito Dei. — Cf. S. Alphons. n. 254. — Baller. not. (a) p. 329.

QUÆR. 3°. *Quænam sint vota Papæ reservata?*

Resp. Præter vota emissa in communitate religiosa, **vota privata Sedi Apostolicæ reservata sunt tantummodo votum perfectæ ac perpetuæ castitatis et votum ingrediendi in religionem votorum sollemnium, quæ emissa fuerint absolute et post completum decimum octavum ætatis annum** (Can. 1309). — Hæc autem non sunt reservata, nisi sint absoluta, determinata, perfecta ratione materiæ et libertatis. Reservatio igitur non obtinet, 1°. si votum ex metu, etiam levi tan-

Digitized by Google

tum, injuste incusso emittatur; 2°. si quis se obliget ad votum reservatum emittendum post decennium; 3°. si votum sit conditionatum, etiam juxta communiorem sententiam adimpleta conditione, quia votum ex solo et perfecto ad rem promissam affectu emitti debet; 4°. si votum sit pœnale, ut, *voveo Religionem ingredi, si semel me inebriavero;* ob eamdem rationem ac in voto conditionato; 5°. si directe non tendat in virtutem ad quam pertinet materia voti; 6°. si votum sit disjunctivum, ut, *voveo aut Religionem ingredi aut per mensem jejunare;* 7°. si emittatur cum animo inducendi levem tantum obligationem. Præterea circumstantiæ voto adjectæ non sunt reservatæ, ut, *voveo Religionem ingredi hoc anno.* — Cf. S. Alphons. n. 258. — Lacroix nn. 544 et seq.

Reservata non sunt votum virginitatis seu meræ carnis integritatis et votum non nubendi.

A quo autem et qua ratione dispensari possint vota, quæ in aliquibus diœcesanis institutis emitti solent, videas apud *Conc. Plen. Balt. III*, n. 93.

§ III. De commutatione votorum

Commutatio voti est *substitutio* alicujus operis loco promissi. Fieri potest triplici modo, scilicet in bonum melius, in æquale, in minus.

238. Dico 1°. Quicumque habet potestatem etiam simpliciter delegatam dispensandi a votis, habet eo ipso facultatem ea commutandi; qui enim potest plus, potest etiam minus in eodem genere. — Cf. S. Alphons. n. 240.

Dico 2°. Sacerdos delegatus ad vota *mere* commutanda, ea in opus notabiliter minus commutare nequit, quia secus magna ex parte dispensaret, et sic acceptam facultatem excederet. — Dicitur *notabiliter*, quia facultas vota commutandi non adeo stricte est interpretanda, ut ad opus omnino æquale coarctetur, sed latiori sensu accipienda est, adeo, ut ad opus aliquantulum minus sese porrigat; secus enim innumeris difficultatibus et scrupulis obnoxia foret cum difficillimum sit æqualitatem invenire in rebus omnino disparatis. Insuper commutatio debet in allevationem ejus fieri, qui sese voto obstrinixit. — Cf. S. Alphons. n. 247.

Dico 3°. Qui votum emisit, illud in bonum minus propria auctoritate commutare nequit; debet enim Deo dare quidquid promisit. Potest tamen, etiam sine causa speciali, votum suum commutare in opus evidenter melius; quia dum quis peragit opus re promissa perfectius, eo ipso id servat quod promiserat, cum

Digitized by Google

perfectum in perfectiori includatur. Constat insuper ex jure can. cap. 3, *de Jurejurando*. — Opus autem melius in hac re censetur illud quo ad majorem utilitatem spiritualem voventis, ac majus Dei obsequium conducit. Excipe tamen vota Papæ reservata, nisi mutatio fiat in statum religiosum. — Cf. S. Alphons. n. 243.

Ita canon 1314: Opus voto non reservato promissum potest in melius vel in æquale bonum ab ipso vovente commutari; in minus vero bonum ab illo cui potestas est dispensandi ad normam can. 1313.

QUÆSITA

239. QUÆR. 1°. *An requiratur causa aliqua ad votum in opus æquale, vel paulo minus, commutandum?*

Resp. *Affirm.*, quoad *liceitatem*, quia secus delegatus prodige commutaret, et potestate commutandi abuteretur. Quoad *validitatem* autem sententia negans a S. Alphonso dicitur probabilis. — Cf. S. Alphons. n. 245.

QUÆR. 2°. *An facta commutatione, liceat redire ad primum opus?*

Resp. *Affirm.*, si commutatio facta fuerit in minus vel æquale, quia primum opus est æque gratum Deo; imo etiamsi facta fuerit in melius, quia commutatio fit in favorem voventis. — Cf. S. Alphons. n. 248.

QUÆR. 3°. *An debeas redire ad primum opus, si secundum fiat impossibile?*

Resp. *Neg.*, si mutatio facta sit alterius auctoritate, etiamsi tua culpa impossibile fieret, quia prior obligatio per commutationem ipsam dissoluta est. Secus vero si pro tuo arbitrio commutationem feceris, quia tunc non dissolvitur prior obligatio, sed tantum suppleri supponitur per æqualem aut meliorem. — Cf. S. Alphons. n. 249.

QUÆR. 4°. *An, commutato voto reservato, etiam materia subrogata reservata maneat?*

Resp. *Neg.*, probabilius, quia materia illa quæ substituitur non est per se reservata quamvis idem vinculum voti habet. — S. Alphons. n. 260, et alii communiter.

Digitized by Google

DE TERTIO DECALOGI PRÆCEPTO

Memento ut diem sabbati sanctifices. — Exod. xx, 8

Tertium Decalogi præceptum naturale est, quatenus præcipit ut aliquod tempus publico divino cultui dedicetur; quatenus vero determinate designat diem sabbati, divinum est et inter cærimonialia recensendum sed in lege nova abrogatum; siquidem pro die sabbati Ecclesia diem Dominicum in memoriam resurrectionis Domini nostri Jesu Christi substituit. — Præter autem diem Dominicum Ecclesia instituit alios dies festos ad recolenda Redemptionis nostræ beneficia, vel Sanctorum merita et exempla, mandatque ut illi, non secus ac dies Dominici, sanctificentur.

Hoc præceptum, quatenus affirmativum est, quædam opera præcipit, et quatenus negativum, quædam alia prohibet.

Tempora sacra sunt dies festi; iisque accensentur dies abstinentiæ et ieiunii (Can. 1243).

Festis de præcepto diebus Missa audienda est; et abstinendum ab operibus servilibus, actibus forensibus, itemque, nisi aliud ferant legitimæ consuetudines aut peculiaria indulta, publico mercatu, nundinis, aliisque publicis emptionibus et venditionibus (Can. 1248).

§ 1. Non solum Ordinarii locorum, sed etiam parochi, in casibus singularibus iustaque de causa, possunt subiectos sibi singulos fideles singulasve familias, etiam extra territorium, atque in suo territorio etiam peregrinos, a lege communi de observantia festorum itemque de observantia abstinentiæ et ieiunii vel etiam utriusque dispensare.

§ 2. Ordinarii, ex causa peculiari magni populi concursus aut publicæ valetudinis, possunt totam quoque diœcesim seu locum a ieiunio et ab abstinentia vel etiam ab utraque simul lege dispensare.

§ 3. In religione clericali exempta eandem dispensandi potestatem habent Superiores ad modum parochi, quod attinet ad personas, de quibus in can. 514, § 1 (Can. 1245).

Hæ personæ sunt professi, novitii, aliive in religiosa domo diu noctuque degentes causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmæ valetudinis. — Cf. Can. 514, § 1.

Supputatio diei festi, itemque diei abstinentiæ et ieiunii, facienda est a media nocte usque ad mediam noctem, salvo præscripto Can. 923 (Can. 1246).

Digitized by Google

CAPUT I

DE IIS QUÆ DIEBUS FESTIS PRÆCIPIUNTUR

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONE AUDIENDI MISSAM

240. Dico 1°. Omnes fideles usum rationis habentes tenentur *sub gravi*, singulis Dominicis et festis diebus interesse Missæ, ut constat ex canone 1248. — Dixi *sub gravi;* agitur enim de re gravi, tum in se, tum juxta existimationem communem fidelium et unanimem consensum theologorum.

Dico 2°. Præter istud, nihil aliud, vi præcepti positivi, præstare tenentur fideles. Quamvis enim ideo prohibita sint opera servilia, ut fideles facilius rebus divinis vacare possint, hæ tamen nulla lege præscribuntur; alioquin autem finis præcepti non cadit sub præcepto. — Dixi *vi præcepti positivi,* nam ex lege ipsa naturali tenerentur assistere concionibus seu catechesi diebus festis, si concio sit necessaria ad intructionem christianam vel morum compositionem. — Cf. Suarez, *de Relig.* tract. 1, lib. 2, cap. 16, n. 4. — Elbel, nn. 385 et seq.

Ad Missam autem rite audiendam tria requiruntur: 1°. præsentia corporis; 2°. attentio mentis; 3°. locus debitus. De singulis speciatim dicetur.

§ I. — De præsentia corporis

241. Dico. Ad Missam rite audiendam requiritur præsentia corporis **moralis et continua**; moralis, quatenus ita præsens quis esse debet, ubi fit Sacrum, ut possit dici unus e numero assistentium et offerentium Sacrificium; continua autem, quatenus quis perseverat ab initio ad finem Missæ, ita ut graviter peccet, si omittit notabilem ejus partem, et venialiter, si partem exiguam omittit.

QUÆSITA

242. Quær. 1°. *An requiratur ad hujusmodi præsentiam moralem ut quis sacerdotem videat aut ejus verba audiat?*

Resp. *Neg.*, prorsus; nam vere dicitur unus de assistentibus qui Missæ partes distinguit sonitu campanulæ, cantu chori, etc., licet sit post columnam, aut parietem, aut etiam extra ipsam ecclesiam stet in qua turba fidelium nequit contineri,

Digitized by Google

dummodo tamen non sit valde procul a janua. Quanta autem esse possit hæc distantia, quamvis Lugoni spatium triginta passuum non videatur nimia, ex locorum adjunctis debet determinari. — Cf. S. Alphons. n. 312. — Lugo, *de Euchar.* disp. 22, n. 21. — Baller. not. (a) p. 334.

QUÆR. 2°. *Quænam omissio reputanda sit gravis aut levis in Missa?*

Resp. Non facile determinari potest; quamvis enim, juxta omnes, tertia pars Missæ sit notabilis, non tamen constat quænam sit tertia pars, cum pars notabilis non tantum a diuturnitate, sed a dignitate etiam dijudicari debeat. Attamen juxta communem sententiam hæc statui posse videntur:

1°. Leve certo est omittere omnia usque ad Epistolam *exclusive*, et probabilius etiam *inclusive*, imo probabiliter etiam usque ad Evangelium *inclusive*, licet S. Alphonsus oppositam sententiam probabiliorem reputet. Et hoc dicendum est etiamsi omittatur *Credo*, quia Credo non est pars regularis. Hinc excusari potest a mortali qui præsens fit Missæ dum sacerdos salutat populum antequam legat versiculum illum qui antea vocabatur *antiphona*, et nunc dicitur *offertorium*. Ratio est, quia quæ præcedunt non pertinent ad sacrificium, sed sunt veluti præparatio ad illud. — Cf. S. Alphons. n. 310.

2°. Grave est, juxta *omnes*, omittere omnia ante Evangelium et simul omnia post communionem; non vero omittere illa tantum quæ communionem sequuntur, imo nec omittere omnia ante Epistolam et omnia post communionem. — Cf. S. Alphons. n. 310. — Lacroix, n. 666.

3°. Gravis habenda est omissio *canonis* a consecratione usque ad Pater *exclusive*, quia est pars notabilis diuturnitate et dignitate. Levis autem reputatur omissio *offertorii*, sumendo hanc vocem simul pro duplici sua acceptione nempe pro recitatione *versiculi* qui in Missali ponitur post Evangelium, et pro *oblatione* panis et vini. Evangelium autem S. Joannis in fine probabiliter non est pars Missæ, quia ante illud jam dimittitur populus per benedictionem.

4°. Grave est omittere consecrationem et communionem; imo et solam consecrationem, quia est pars dignissima, in qua, saltem præcipue, consistit sacrificii ratio. Quin imo probabilius grave est uni tantum consecrationi non adesse; quia essentia sacrificii probabilius in utraque consecratione consistit. — Utrum vero solam communionem præterire sit grave, controvertitur; affirmativa sententia est S. Alphonso probabilior, quia

Digitized by Google

existimat essentiam sacrificii etiam in communione consistere. Communior tamen et verior sententia eam in sola consecratione reponit. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 33.

QUÆR. 3°. *An præcepto satisfaciat qui audit duas dimidias Missas a diversis sacerdotibus vel simultanee, vel successive?*

Resp. *Neg.*, si audiat simultanee. Ratio deducitur ex interpretatione communi legis, et confirmatur propositione 53 ab Innoc. XI damnata, quæ sic sonat: "Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit." Si vero audiat successive, iterum negandum est, si consecratio et communio non sint in eadem parte; quia Ecclesia præcipit fidelibus, ut intersint integro et perfecto sacrificio. Illud autem non habetur, saltem quoad integritatem, nisi tum consecratio, tum communio in eadem Missa conveniant. Secus autem dicendum probabiliter, si consecratio et communio in eadem parte Missæ reperiantur; quia tunc ratio integra sacrificii in eadem parte habetur. — Cf. S. Alphons. n. 311; et *Hom. Ap.* n. 34.

QUÆR. 4.°. *An debeat reliqua audire, qui post consecrationem advenit?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, quia jam deest essentia sacrificii; cessat proinde obligatio illi assistendi, cum præceptum per hoc impleri non possit. Verum si quis veniret ante consecrationem tenetur ad reliquam partem Missæ propter rationem contrariam, et communem Doctorum auctoritatem. — Cf. S. Alphons. n. 310. — Baller. not. (b) p. 336.

§ II. — De attentione mentis

Attentio ad Missam duplex distinguitur, *interna* scilicet et *externa.* Prima habetur cum quis animum applicat ad ea quæ a sacerdote peraguntur, et hæc iterum tripliciter distinguitur prout animus applicatur vel ad ipsa verba materialia et actiones sacerdotis vel ad sensum verborum et mysteriorum vel tandem ad Deum ipsum per pias preces et meditationes. — Attentio autem externa consistit in cavenda quavis actione externa quæ impediat mentis applicationem, v. gr., confabulari, pingere, etc.

243. Dico. Sufficit ad Missam rite audiendam quælibet attentio interna ex tribus modo expositis, at sola externa conjuncta cum voluntate audiendi Missam requiritur ad impletionem præcepti. Ratio *primi* est, tum quia per quamlibet earum atten-

Digitized by Google

tionum mens dirigitur ad cultum divinum, tum quia theologi omnes, etiam rigidiores, in hoc conveniunt. Ratio autem *secundi* est, quia per attentionem externam simul et voluntatem audiendi Missam sufficienter habetur præsentia humana, moralis et religiosa, et consequenter apta ad colendum Deum. — Atqui hoc omnino et hoc solum requiritur ad satisfaciendum præcepto. Ergo. — Cf. S. Alphons. n. 313. — Lugo, *de Euchar.* disp. 22, n. 23.

244. QUÆRES. *An satisfaciat præcepto qui tempore Missæ peccata confitetur?*

Resp. Controvertitur; sed certe inquietandi non sunt, non solum illi qui, rei alicujus gravis peccati, non possunt ad aliam horam remittere confessionem absque magno incommodo, saltem quia tunc excusantur ab auditione Missæ, sed neque pœnitentes pii, qui paucis momentis confessionem absolvunt. Qui autem prolixiorem facerent confessionem, probabiliter, juxta plures, satisfaciunt, si tamen aliquo modo ad Missam attendant. — Cf. Baller. not. (a) p. 339.

245. Resolves. — 1°. Satisfaciunt præcepto Missæ, sacristæ, musici, organistæ, tympanistæ, etc.; quia eorum actus ad Dei cultum referuntur, nec necessariam impediunt attentionem ad ea quæ in altari peraguntur. — Cf. S. Alphons. n. 317.

2°. Satisfaciunt, qui eleemosynas colligunt, modo ad Missam saltem confuse attendant. Si autem prævideant, se hanc attentionem præstare non posse, aliam Missam audiant, si commode possunt.

3°. Satisfaciunt, qui conscientiam tempore Missæ discutiunt, ut confiteantur, vel sacramentalem pœnitentiam persolvunt, aut etiam orationem, quovis titulo debitam, faciunt; quia ita mens ad Deum dirigitur, et aliunde duplici præcepto simul satisfieri potest, si res præceptæ possint eodem tempore præstari. Item qui legunt librum aliquem spiritualem, non tamen historias sacras animo discendi stilum.— Cf. S. Alphons. n. 314.

4°. Satisfaciunt etiam, qui involuntarie distrahuntur, toto licet sacrificii tempore, nisi alienis cogitationibus ita abripiantur, ut nullatenus attendant; tunc enim non magis satisfaciunt, quam involuntarie dormientes per notabilem Missæ partem, licet a peccato excusentur. Dormitans autem interdum inter Sacrum satisfacit, aut saltem non graviter delinquit, modo aliqua ratione advertat ad id quod fit. — Cf. S. Alphons. n. 316.

5°. Minime autem satisfaciunt, qui de re seria confabulantur per notabilem Missæ partem, vel imagines attente considerant,

Digitized by Google

apparatus templi oculis lustrant, inscriptiones aut alia profana legunt, pingunt aut alia similia peragunt, nisi hæc fiant interrupte aut ita ut attentionem non omnino impediant. — Cf. S. Alphons. n. 317.

§ III. — De loco debito

246. Legi de audiendo Sacro satisfacit qui Missæ adest quocunque catholico ritu celebretur, sub dio aut in quacunque ecclesia vel oratorio publico aut semi-publico et in privatis cœmeteriorum ædiculis de quibus in can. 1190, non vero in aliis oratoriis privatis, nisi hoc privilegium a Sede Apostolica concessum fuerit (Can. 1249).

Ædiculæ in cœmeterio a familiis seu personis privatis ad suam sepulturam erectæ, sunt oratoria privata (Can. 1190).

Quoad Oratoria

247. Dico 1°. § 1. Oratorium est locus divino cultui destinatus, non tamen eo potissimum fine ut universo fidelium populo usui sit ad religionem publice colendam.

§ 2. Est vero oratorium:

1°. *Publicum*, si præcipue erectum sit in commodum alicuius collegii aut etiam privatorum, ita tamen ut omnibus fidelibus, tempore saltem divinorum officiorum, ius sit, legitime comprobatum, illud adeundi;

2°. *Semi-publicum*, si in commodum alicuius communitatis vel cœtus fidelium eo convenientium erectum sit, neque liberum cuique sit illud adire;

3°. *Privatum* seu *domesticum*, si in privatis ædibus in commodum alicujus tantum familiæ vel personæ privatæ erectum sit (Can. 1188).

§ 1. Oratoria publica eodem iure quo ecclesiæ reguntur.

§ 2. Quare in oratorio publico, dummodo auctoritate Ordinarii ad publicum Dei cultum perpetuo per benedictionem vel consecrationem, ad normam can. 1155, 1156, dedicatum fuerit, omnes sacræ functiones celebrari possunt, salvo contrario rubricarum præscripto (Can. 1191).

§ 1. Oratoria semi-publica erigi nequeunt sine Ordinarii licentia.

§ 2. Ordinarius hanc licentiam ne concedat, nisi prius per se vel per alium ecclesiasticum virum oratorium visitaverit et decenter instructum repererit.

Digitized by Google

§ 3. Data autem licentia, oratorium ad usus profanos converti nequit sine eiusdem Ordinarii auctoritate.

§ 4. In collegiis aut convictibus iuventuti instituendæ, in gymnasis, lyceis, arcibus, præsidiis militum, carceribus, xenodochiis, etc., præter oratorium principale, alia minora ne erigantur, nisi, Ordinarii iudicio, necessitas aut magna utilitas id exigat (Can. 1192).

In oratoriis semi-publicis, legitime erectis, omnia divina officia functionesve ecclesiasticæ celebrari possunt, nisi obstent rubricæ aut Ordinarius aliqua exceperit (Can. 1193).

In privatis cœmeteriorum ædiculis, de quibus in can. 1190, Ordinarius loci permittere habitualiter potest etiam plurium Missarum celebrationem; in aliis oratoriis domesticis, nonnisi unius Missæ, per modum actus, in casu aliquo extraordinario, iusta et rationabili de causa; Ordinarius autem has permissiones ne elargiatur, nisi ad normam can. 1192, § 2 (Can. 1194).

Capella locum fixum habens in navi uti publica pro navigantibus habenda est; in eaque capella, etiam dum naves in portu inveniuntur, omnes sacrosancto Missæ sacrificio adstantes præceptum adimplent. S. R. C., 4 Mart. 1901 ad V; 10 Maii 1901.

§ 1. In oratoriis domesticis ex indulto Apostolicæ Sedis, nisi aliud in eodem indulto expresse caveatur, celebrari potest, postquam Ordinarius oratorium visitaverit et probaverit ad normam can. 1192, § 2, unica Missa, eaque lecta, singulis diebus, exceptis festis sollemnioribus; sed aliæ functiones ecclesiasticæ ibidem ne fiant.

§ 2. Ordinarius vero, dummodo iustæ adsint et rationabiles causæ, diversæ ab eis ob quas indultum concessum fuit, etiam sollemnioribus festis permittere potest per modum actus Missæ celebrationem (Can. 1195).

§ 1. Oratoria domestica nec consecrari nec benedici possunt more ecclesiarum.

§ 2. Licet oratoria domestica et semi-publica communi locorum domorumve benedictione aut nulla benedictione donentur, debent tamen esse divino tantum cultui reservata et ab omnibus domesticis usibus libera (Can. 1196).

Dico 2°. Certum est, satisfacere præcepto audiendi Missam in Oratorio privato, omnes qui in Indulto comprehenduntur, nempe dominum oratorii cum suis et familiaribus qui, ejus servitio addicti, famulatus causa sunt ei, tempore Missæ, actu necessarii. Excipiuntur dies festorum præcipuorum, nempe Paschatis, Pente-

Digitized by Google

costes, Natalis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, Assumptionis, S. Petri, et omnium Sanctorum; Feria V in Cœna Domini, et his quidem diebus prorsus interdicitur in ejusmodi Oratoriis celebrare, nisi *expresse* obtineatur contrarium. — At extranei non satisfaciunt, ut constat ex verbis Indulti, quod ordinarie sic sonat: "Volumus, ut qui de familia non sunt, non censeantur liberi ab obligatione audiendi Missam in ecclesia." — Cf. S. Alphons. nn. 319 et seq.

248. QUÆRES. *An teneatur dominus uti privilegio, si ecclesiam adire non possit?*

Resp. *Negative,* **quia nemo cogitur uti privilegio in sui dumtaxat favorem concesso, nisi alio ex capite exsurgat obligatio** (Can. 69). Præterea quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum. — **Cf. Ball. Palm. n. 800.** — Genicot, n. 344.

ARTICULUS II

DE CAUSIS A MISSA EXCUSANTIBUS

249. Dico. Excusat a Missa audienda *quævis causa mediocriter gravis*, seu quæ involvit *notabile* et *saltem mediocre* quoddam incommodum vel damnum in bonis animæ vel corporis proprii aut proximi. Constat ex communi theologorum doctrina, et fidelium consuetudine, quæ est optima legum interpres. — Cf. S. Alphons. n. 324.

250. Resolves. — 1°. Excusantur ægroti, infirmi, convalescentes quibus nocet foras prodire, etiamsi nocumentum hoc probabile tantum appareret. Item qui infirmos custodire debent. — Cf. S. Alphons. n. 325.

2°. Excusantur qui custodiunt domum, aut qui cibos parare debent, aut similia necessaria peragere. — Cf. S. Alphons. n. 326.

3°. Excusantur matres et nutrices quæ neminem habent cui relinquant parvulos, nec eos ad ecclesiam ducere possunt. — Cf. S. Alphons. ibid.

4°. Excusantur sæpe qui ab ecclesia longe distant, ita ut ad eam accedere sine magna difficultate, præsertim hiemali tempore, non possint.

5°. Excusantur famuli, si ministerium suum omittere non possint sine gravi detrimento domini, aut si ab eo prohibeantur, nec alium dominum facile invenire queant. Sedulo tamen curare

Digitized by Google

debent ut impedimenta removeant, si possint. — Cf. S. Alphons. n. 327. — Reuter, n. 288.

6°. Excusantur qui, si Missam audirent, amitterent occasionem notabilis lucri. — Cf. S. Alphons. n. 332. — Elbel, n. 368.

7°. Excusantur qui notabilem verecundiam paterentur, si ad ecclesiam pergerent; nam verecundia, pro feminis præsertim, majus incommodum reputatur quam frigus aut longum iter pedestre. Quare excusari possunt feminæ ex delicto gravidæ, vel quæ non habent vestes decentes et proprio statui convenientes, aut cum earum proclamationes matrimoniales fieri debent. — Cf. S. Alphons. n. 330. — Kenrick, tract. 4, part 2, nn. 20 et 21.

251. QUÆRES. *Quænam distantia excuset a Missa?*

Resp. Non potest absolute assignari, sed ex adjunctis peronsarum, locorum et temporum determinanda est. — Juxta multos regulariter excusat distantia *trium milliarium*, seu iter pedestre *unius horæ*, atque etiam quid *minus* si *plueret* aut *ningeret*. Hæc autem distantia apud nos sæpe parva videri posset præsertim in civitatibus, ubi currus ad manum sunt, et etiam ruri, ubi viri sæpe et facillime utuntur equis. Cf. S. Alphons. n. 329; et *Hom. Ap.* n. 41. Kenrick, tract. 4, part. 2. n. 19.

CAPUT II

DE IIS QUÆ DIEBUS FESTIS PROHIBENTUR

252. Triplicis generis opera distinguenda sunt; 1°. opera *servilia* seu corporis, quæ nempe per corpus exercentur, et ordinantur immediate ad corporis utilitatem, atque a servis seu mercenariis fieri solent; 2°. opera *liberalia* seu animi, quæ potius animi viribus peraguntur, et ad animum excolendum pertinent, atque a personis liberis ordinarie exercentur; 3°. opera *communia* seu naturalia, quæ ab omnibus indiscriminatim fiunt. Distinguuntur etiam opera *forensia*, quæ ad forum judiciale aut mercatum spectant. Adverte tamen optimam rationem distinguendi inter diversa hæc opera desumendam esse ex consuetudine et communi hominum æstimatione. — Cf. S. Alphons. n. 272. — Kenrick, tract. 3, n. 78. — Baller. not. (a) p. 347.

253. Dico 1°. Festis de præcepto diebus Missa audienda est; et abstinendum ab operibus servilibus, actibus forensibus, item-

Digitized by Google

que, nisi aliud ferant legitimæ consuetudines aut peculiaria indulta, publico mercatu, nundinis, aliisque publicis emptionibus et venditionibus (Can. 1248).

Ex hoc igitur canone prohibentur a media nocte usque ad mediam noctem festi, et quidem sub gravi, omnibus fidelibus:

1°. opera servilia proprie dicta;

2°. Opera forensia, nempe actus forenses, qui cum apparatu judiciali habentur, ut partes interrogare, testes et advocatos audire, sententiam ferre, etc.; si causa criminalis jam incepta interrumpi sine gravi incommodo vel damno nequiret, lex non urgeret;

3°. Publicus mercatus, nundinæ aliæque publicæ emptiones et venditiones, nisi consuetudo vel indulta aliud permittant.

Dico 2°. Licita sunt opera *liberalia,* opera *communia* et opera aliqua quæ videntur *servilia,* sed requiruntur ad quotidianum usum, victum, necessitatem et dispositionem corporis, vestium vel domus, ut coquere cibos, sternere lectos, verrere domum, et alia quæ commode differri vel anticipari aut non possunt aut non solent. Ita ex praxi communi et sensu fidelium.

Inter *liberalia* connumerandus est usus machinæ ad typis scribendum aptatæ.

QUÆSITA

254. Quær. 1°. *An licet sculpere vel pingere die festo?*

Resp. *Affirm.,* ad utrumque, saltem probabiliter, quia artes istæ habentur et sunt liberales, vel aliquid medium inter liberales et serviles. Præterea sunt quid scriptioni simillimum quæ certe licita est. Excipe tamen illud genus sculpturæ vel picturæ quod magnum corporis exercitium requirit, et ita forte intelligendus est S. Alphonsus qui sculpturam illicitam esse dicit. — Cf. S. Alphons. nn. 280 et seq.; et *Hom. Ap.* n. 10.

Quær. 2°. *An liceat die festo popinarum seu cauponarum commercium habere?*

Resp. Hac de re ita loquuntur Patres Conc. Plen. Balt. III, n. 113. — " Quoniam non id solum quod certo malum est, sed et quod speciem habet mali, ac magis adhuc, quod ad malum ducere solet, a Christiano homine sedulo vitari decet, generose renuntient Catholici nostri recreationibus omnibus et avocamentis, quæ sanctitati diei Domini minus congruunt vel etiam sponte sua ducunt ad transgressionem legum sive divinarum sive humanarum. Inter hujusmodi summum certe locum occupat popinarum seu cauponarum hac die commercium, a quo

in religionem ac societatem tot ac tanta scaturiunt damna. Naviter ergo laborent pastores utanturque monitionibus, obsecrationibus, minis imo et pœnis, ubi necesse fuerit, ad malum hoc evellendum; atque sic pro parte sua juvent, ut deleatur unica fere macula, quæ inter nos magis magisque diei Dominicæ splendorem obscurat."

QUÆR. 3°. *An liceat molere die festo?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, si mola volvatur aqua vel vento, quia tunc nullus vel fere nullus hominum labor requiritur. Secus autem si major exigatur hominis cooperatio. — Cf. S. Alphons. n. 277. — Lacroix, n. 578.

QUÆR. 4°. *An peccet graviter, qui die festo mandat sex famulis, ut laborent per unam horam?*

Resp. *Neg.*, probabilius *per se*, sive famuli laborent simul sive successive, quia opera famulorum non uniuntur in unum, et singuli tantum venialiter peccant; ergo venialiter tantum peccat dominus eos ad opus inducens sub veniali culpa vetitum. A fortiori non peccant, saltem contra hoc præceptum, illi qui hominibus non baptizatis, v. gr., Sinensibus apud nos degentibus injungunt ut opera servilia exerceant diebus Dominicis. — Cf. S. Alphons. n. 306. — Kenrick, tract. 3, nn. 75 et 76.

QUÆR. 5°. *Quænam materia sit gravis in opere diebus festis peracto?*

Resp. Plures ita distinguunt: si labor sit *valde servilis*, duæ circiter horæ, si *parum*, tres saltem horæ requiruntur, ut materia gravis censeatur. At S. Alphonsus, pluribus sententiis allatis, magis accedit sententiæ P. Lacroix generaliter concludentis, quod communior et probabilior nunc est sententia non esse mortale, nisi laboretur saltem multum ultra duas horas puta duas cum dimidio. — Cf. S. Alphons. n. 305; et *Hom. Ap.* n. 25.

255. Ex hisce solutionibus, quæ ad exemplum datæ sunt, jam patet quid sit tenendum de multis similibus casibus. Nunc vero præstat aliquid practice innuere de tribus præcipuis causis quarum vi cessat obligatio abstinendi ab operibus servilibus. Igitur:

I. Ratione *caritatis* licet die festo 1°. facere quod est necessarium ad infirmos sublevandos; 2°. fodere sepulturam ad mortuum sepeliendum; 3°. laborare pro aliquo paupere determinato, cui ratione gravis necessitatis laborare liceret; non tamen pro pauperibus in genere, nisi peculiari etiam necessitas urgeat.—Cf. S. Alphons. n. 294; et *Hom. Ap.* n. 17.

Digitized by Google

II. Ratione *pietatis* licet 1°. facere omnia opera proxime ad cultum Dei inservientia, ut ornare templum, altare, etc.; 2°, verrere ecclesiam aliaque præparare, quæ ad ejus munditiem pertinent. Non autem licet ecclesiam ædificare, reparare, lapides ad hoc secare, ornamenta facere etc.; quia hæc remotius ad servitium divinum inserviunt.—Cf. S. Alphons. nn. 292 et 293; et *Hom. Ap.* n. 17.

III. Ratione *necessitatis*, sive propriæ sive alienæ, tum animæ tum corporis excusantur: 1°. pauperes qui aliter se suosque alere non possunt modo privatim et secluso scandalo laborent; 2°. omnes quorum opera incepta interrumpi nequeunt sine magno damno, ut fundentes ferrum, etc.; 3°. pistores qui panem recentem habere debent, ut ementibus satisfaciant; 4°. sartores qui conficiunt vestes funebres aut nuptiales, quas neque per se neque per alios ante festum perficere valent; 5°. agricolæ qui ob præteritam aut imminentem pluviam, fœnum vel segetes vertunt ligant, vehunt; 6°. famuli ad laborandum coacti, si alium dominum facile et cito invenire sine magno incommodo non possint; 7°. fabri ferrarii qui equos in via vel a rusticanis adductos calceant, aut vomeres agricolis die sequenti necessarios reducunt; necnon ii qui currus casu fractos, pontes aut vias publicas reficiunt, si opus sine jactura boni publici differri nequeat; 8°. ii qui laborant ad utilitatem publicam urgente aliqua necessitate, v. gr., si agatur de celebranda victoria aut alterius publicæ exultationis gratia; 9°. illi qui diurno labore se sustentant si deberent *notabile* et *extraordinarium* lucrum amittere; 10°. illi omnes qui tabacum plantant, si post imbres pridie lapsos timendum sit ne alia desit opportunitas; 11°. qui vasa arboribus ex quibus sacchari liquor fluit, supponunt, eumque in vas aliud deinceps transferunt, quando contingit paucis præterea diebus liquorem manare.—Cf. S. Alphons. nn. 296 et seq.—Kenrick, nn. 90, 91 et 93.

DE QUARTO DECALOGI PRÆCEPTO

Honora patrem tuum et matrem tuam. — Exod. xx, 12

Hoc præceptum *primario* et *directe* certas imponit filiis obligationes erga parentes: *secundario* autem et *indirecte* respicit parentes. Respicit etiam, quamvis *implicite*, mutuas aliorum superiorum et inferiorum obligationes.

CAPUT I

DE OBLIGATIONIBUS FILIORUM ERGA PARENTES

256. Quoniam triplicem respectum habent parentes ad filios, nempe ratione *causæ*, ratione *præeminentiæ*, et ratione *regiminis*, **tria** sunt officia, quæ filii præstare debent parentibus titulo pietatis,

Digitized by Google

scilicet amorem, reverentiam et obedientiam. Quare amare eos debent ut suæ existentiæ auctores, revereri ut superiores, eisque tanquam rectoribus a Deo delegatis obedire. — Igitur:

257. Dico 1°. Filii parentes amare debent amore tum *interno*, ipsos pio et benevolo cordis affectu prosequentes; tum *externo*, omne malum et injuriam ab ipsis propulsantes, necnon externæ benevolentiæ signa iis exhibentes, iisque in necessitate constitutis pro facultate subvenientes. Constat ex ipso jure naturæ; nam quantumvis graves sint defectus quos genitores nostri habeant, et quæcumque sit ratio qua erga nos se gesserint, semper tamen eis debemus vitam et conservationem, quod omnium sane beneficiorum maximum est. Hinc Eccli. vii, 29 et 30: " Honora patrem tuum, et gemitus matris tuæ ne obliviscaris: memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: et retribue illis, quomodo et illi tibi."

Dico 2°. Filii exhibere debent parentibus reverentiam, tum internam tum externam, debent scilicet eos agnoscere et tum verbis tum factis tractare ut superiores; etenim sunt tales designati ab ipsa natura. — Hinc Eccli. iii, 9: " In opere et sermone et omni patientia honora patrem tuum." — Et ibid., 8: " Qui timet Dominum, honorat parentes, et quasi dominis serviet his qui se genuerunt." — Deut. xxvii, 16: " Maledictus qui non honorat patrem suum et matrem; et dicet omnis populus: Amen."

Dico 3°. Filii parentibus obedientiam præstare debent in omnibus licitis et honestis ad eorum educationem pertinentibus, dum sub eorum potestate versantur. Constat ex jure naturali et ex Scriptura, v. gr., Ephes. vi, 1: " Filii, obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim justum est." — Coloss. iii, 20: " Filii, obedite parentibus per omnia; hoc enim placitum est Domino." — Dixi 1°. *in omnibus licitis et honestis;* quia in rebus evidenter pravis filii nec obedire debent, nec possunt. — Dixi 2°. *ad eorum educationem pertinentibus;* nam in iis quæ pertinent ad electionem proprii status, filii sunt independentes, et graviter peccarent parentes si directe vel indirecte eos cogerent ad statum religiosum potius quam conjugalem eligendum aut vice versa. — Dixi 3°. *dum sub eorum potestate versantur;* nam si filii v. gr., uxorem ducant novamque familiam constituant vel statum religiosum amplecti velint, quamvis semper debeant parentibus amorem et reverentiam, cessat proprie officium obedientiæ.

Resolves. — 1°. Graviter peccant filii, si parentes percutiant aut percutere attentent etiam leviter, sed injuriose. Quod crimen vetustis etiam temporibus adeo visum est atrox, ut olim apud Hebræos morte plecterentur quicumque illud admisissent;

Digitized by Google

nam dicitur, Exod. xxi, 15: "Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur."

2°. Graviter peccant, si parentibus maledicant, ut patet ex verbis Exod. xxi, 18: "Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur"; vel si convicia in eos conjiciant, eosque injuriis aut verbis contumeliosis, quibus sciunt graviter eos offendendos esse, afficiant; si ipsis graviter illudant risu, subsannationibus, gesticulationibus, improperiis, derisionibus, aspectu torvo, etc., modo tamen hæc ex despectu, non vero ex levitate aut simplici rusticitate fiant.

3°. Graviter peccant, si parentes pauperes, miseros, male vestitos despiciant, aut erubescant, aut agnoscere recusent, aut ut incognitos et extraneos habeant. Excipe tamen, si, secluso contemptu ac superbia, justam ob causam fingant se illos non agnoscere, v. gr., ad vitandum aliquod incommodum quod incurreret filius, si parentes ejus noscerentur, etc.

Notandum hic est non raro in praxi a peccato gravi excusari posse inobedientiam filiorum ob animi levitatem, inadvertentiam vel ob quamdam negligentiam humanam, et sæpissime ob parvitatem materiæ. Imo sæpe ab omni culpa immunes censeri debent ob defectum præcepti rigorosi. Ut enim peccatum præsertim grave contra obedientiam committatur, requiritur ut parentes videantur stricte præcipere, non vero solum suadere, sollicitare aut mentem suam significare. Dignoscitur autem, præceptum verum injungi, ex modo serio seu severo quo res præcipitur, et ex aliis adjunctis, v. gr., ex necessitate et magnitudine rei præceptæ, et pœna apposita, etc.

CAPUT II

DE OBLIGATIONIBUS PARENTUM ERGA FILIOS

Parentes gravissima obligatione tenentur prolis educationem tum religiosam et moralem, tum physicam et civilem pro viribus curandi, et etiam temporali eorum bono providendi (Can. 1113).

Dico 1°. Parentes prosequi debent suos filios amore vero, efficaci et ordinato. Ratio hujus obligationis in ipsis naturæ visceribus et titulo generationis fundatur. Etenim, sicut natura impellente, unusquisque seipsum amare debet, ita parentes filios veluti aliquid sui, seu carnem de carne sua diligere tenentur. — Dixi 1°. amore *vero*, scilicet tum interno cordis affectu tum externo,

Digitized by Google

procurando eorum bonum quantum in ipsis est. — Dixi 2°. *efficaci*, quatenus parentes non debeant ob segnitiem vel crudelem benignitatem remissius agere cum filiis, negligendo eos a vitiis retrahere præceptis severioribus aliisque aptis remediis. — Dixi 3°. *ordinato*, quatenus nempe præferri debeat bonum spirituale filiorum eorum bono temporali, et inter diversa genera bonorum temporalium illud quod potius est et magis ipsis necessarium. — Hinc:

1°. Graviter peccare possunt parentes, si pravo affectu in filios incenduntur, eosque suo aspectu dedignantur; 2°. si eos nominibus graviter contumeliosis compellant; 3°. si omnia ipsis concedunt aut permittunt, ne eos contristent; 4°. si uni præ aliis plurimum favent sine justa ratione, ceterosque indifferenter intuentur, aut etiam sicut adulterinos habent.

Dico 2°. Debent parentes filiis procurare congruam educationem corporalem, scilicet non solum nihil positive agere contra ipsorum vitam a momento conceptionis, sed etiam ea omnia media præstare quæ necessaria sunt ad vitam alendam, viresque conservandas et perficiendas, et futurum statum iis præparare juxta propriam conditionem. Constat ex jure naturæ, juxta quam videmus bruta ipsa, postquam fœtus genuerunt, magnopere adlaborare ad vitam ipsis conservandam victumque conquirendum. Hinc:

1°. Graviter peccare possunt parentes, si filios domo ejiciunt absque sufficienti ratione, dum non possunt adhuc sibi ipsis satis prospicere; 2°. si diligentiam saltem mediocrem non adhibent, ut acquirant bona ex quibus liberos convenienter sustentent, et futuro statui eorum provideant; 3°. si artem statui congruentem aliudve genus decenter vivendi filios non docent, nec docendos curant.

Dico 3°. Tenentur præcipue parentes filiis procurare educationem spiritualem. Ratio est quia homo, præter esse materiale seu corporale, quod cum ceteris animalibus commune habet, donatur a Deo anima rationali ac nobilissima, ad Divinitatis ipsius imaginem creata; et conditus est ut in Deum ceu ultimum finem supernaturalem tendat. Proinde a parentibus maxime in hunc finem instrui et dirigi debet; ideo enim matrimonium ad dignitatem sacramenti evectum est, ut nata proles in Christo renascatur, et ad vitam æternam præparetur. — Hinc:

1° Graviter peccant aut peccare possunt parentes, si, data opportunitate, non curant filios quam primum gratia Baptismatis regenerari; 2°. si eos non docent aut doceri satagunt præcipua capita doctrinæ christianæ, eorumque mores non informant a tenerrima pueritia ad normam divinæ legis; 3°. si eos delinquentes

Digitized by Google

non corrigunt, adhibita etiam virga, prudenter tamen, moderate et opportune; 4°. si demum prava exempla ipsis præbent aut verba turpia vel blasphemias coram ipsis proferunt.

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *An mater filiolos proprio lacte nutrire debeat?*

Resp. *Affirm.*, cum sententia communi, quia hoc jus naturale postulare videtur. Attamen hæc obligatio non urget sub gravi, quia non apparet in hoc gravis deordinatio. Ab omni autem culpa excusat necessitas, notabilis utilitas, aut consuetudo apud familias nobiles vigens, etc.; sed tunc sub gravi mater bonam, quoad mores et valetudinem, nutricem sibi substituere debet. — Cf. S. Alphons. n. 336. — Bened. XIV, *de Synod. diœc.* lib. 11, cap. 7, nn. 9, 10 et 11. — Kenrick, tract. 8, n. 85.

QUÆR. 2°. *An graviter peccent parentes qui, nulla aut futili tantum de causa, prolem recenter natam ad brephotrophia adducunt aut ad privatorum ædes exponunt?*

Resp. *Affirm.*, et quidem tum contra pietatem quam filiis debent, tum contra justitiam, imponendo brephotrophiis vel privatis onus grave absque ratione. Quod si competenti pecunia redimunt curas in bonum prolis impensas, peccant tantum contra pietatem, quia naturalibus prolis exigentiis, in tenerrima præsertim ætate, maternus tantum instinctus potest congrue satisfacere. Accedente autem justa causa, nullum est peccatum, imo tunc parentes etiamsi divites sint, probabiliter non tenentur ad pecuniariam compensationem, si publicis brephotrophiis prolem committunt. — Cf. S. Alphons. n. 336; et tract. 5, n. 656. — Kenrick, tract. 8, nn. 84 et seq.

QUÆR. 3°. *Quid dicendum de illis parentibus qui, egestate compulsi aut ad evitandam infamiam, prolem collocant apud brephotrophia protestantica?*

Resp. Si tantum periculo vitandi infamiam hoc faciunt, certo non excusantur a peccato gravi; quia, adhibita pecunia, possent multis aliis mediis propriæ famæ prospicere et simul æternæ prolis saluti. Quod si maxima opprimuntur egestate, et a fortiori, si egestati superadditur periculum infamiæ, clar. Kenrick non audet eos damnare, qui ita proprios filios exponunt, cum eo animo tamen et spe, ut, collato nunc baptismo, in pos-

terum meliori modo quo poterunt æternam eorum salutem satagant obtinere. — Cf. Kenrick, n. 84.

QUÆR. 4°. *An liceat parentibus filios mittere ad scholas positive malas, cum adest gravissima causa?*

Resp. *Neg.*, prorsus, quia parentes ita agentes prolem exponunt evidenti et proximo periculo æternæ salutis, quod nunquam licere potest, non obstante malo temporali etiam gravissimo, ac proinde parentibus istis absolute deneganda est absolutio nisi resipiscant. Scholas autem positive malas eas voco in quibus hæresis, impietas, aut morum corruptela docetur.

QUÆR. 5°. *Quid dicendum de scholis publicis prout generatim apud nos existunt, in quibus nempe præscinditur a religiosa educatione?*

Resp. Per se loquendo, et inspectis principiis juris tum positivi tum naturalis, hujusmodi scholæ malæ sunt: scilicet systema ipsum ad cujus normam sunt institutæ, malum est et periculis plenum.

Constat 1°. ex prop. 48 Syllabi quæ sic sonat: "Catholicis viris probari potest ea juventutis instituendæ ratio quæ sit a catholica fide et ab Ecclesiæ potestate sejuncta, quæque rerum dumtaxat naturalium scientiam ac terrenæ socialis vitæ fines tantummodo vel saltem primarium spectet."

Constat 2°. ex *Conc. Plen. Balt. II*, n. 426, ubi sic legitur: "Experientia siquidem diuturna satis superque probavit, quam gravia sint mala quam intrinseca etiam pericula, quæ juventuti catholicæ ex frequentatione scholarum publicarum hisce in regionibus plerumque obveniunt. Vi enim systematis apud illas obtinentis, nequaquam fieri potest quin simul in magnum fidei morumque discrimen juvenes catholici adducantur. Neque alia profecto ex causa repetendi videntur progressus, quos exitialis illa Indifferentismi, ut vocant, labes hactenus in hac regione maximos habuit, habetque in dies; illa quoque morum corruptela, qua vel tenerrimam apud nos ætatem passim infici ac perdi non sine lacrymis videmus. Consuetudo enim eorum, qui aut falsam aut nullam religionem colunt, quotidiana etiam auctorum lectio et meditatio, qui sanctissimam religionem nostram et instituta, imo cœlites ipsos incessunt, rodunt, nigroque sale adspergunt, paulatim in puerorum Catholicorum animis vim ac virtutem veræ religionis elevant. Deinde condiscipuli, quibus utuntur, iis plerumque sunt moribus et exemplis ea loquendi agendique nefaria licentia, ut hoc commercio et usu familiari nostris adolescentibus (licet domi optime institutis) pudor omnis ac pietas, quasi cera admoto igne, cito absumatur ac pereat."

Digitized by Google

Concinunt quæ in novo Codice de scholis præscribuntur:

Pueri catholici scholas acatholicas, neutras, mixtas, quæ nempe etiam acatholicis patent, ne frequentent. Solius autem Ordinarii loci est decernere, ad normam instructionum Sedis Apostolicæ, in quibus rerum adiunctis et quibus adhibitis cautelis, ut periculum perversionis vitetur, tolerari possit ut eæ scholæ celebrentur. (Can. 1374).

§ 2. **Non modo parentibus ad normam can. 1113, sed etiam omnibus qui eorum locum tenent, ius et gravissimum officium est curandi christianam liberorum educationem** (Can. 1372). — Cf. Can. 2319, § 1, n. 2, 4, § 2 ubi pœnæ statuuntur contra parentes prolem educantes extra Ecclesiam.

QUÆR. 6°. *An hisce non obstantibus, possint unquam parentes catholici prolem suam mittere ad nostras scholas publicas?*

Resp. *Affirm.*, dummodo verificentur conditiones sub quibus Patres Baltimorenses hoc permittunt. Ratio est, quia tandem malitia scholarum istarum consistit tum in ipso systemate separationis educationis religiosæ, tum in periculo circa mores et fidem: atqui parentes qui gravi necessitate compulsi, ad illas mittunt propriam prolem, systema non approbant sed potius subeunt, et pericula, per cautelas adhibitas, vel omnino tollunt, vel magna ex parte imminuunt. Ergo . . . Hoc idem constat ex *Conc. Plen. Balt. III*, quod n. 198, sua fecit ipsa verba *Instructionis* quam Congregatio de Prop. Fide die 24 Novemb. 1875, hac super re misit ad Episcopos nostros. Ita igitur loquuntur Patres Baltimorenses: " Aliquando contingere potest — sicut etiam *Instructio* modo laudata innuit — 'ut parentes catholici prolem suam scholis publicis committere in conscientia possint. Id autem non poterunt nisi ad sic agendum sufficientem causam habeant, ac talis causa sufficiens in casu aliquo particulari utrum adsit necne, id conscientiæ ac judicio Ordinariorum relinquendum erit; et tunc ea plerumque aderit quando vel nulla præsto est schola catholica vel quæ suppetit parum est idonea erudiendis convenienter conditioni suæ congruenterque adolescentibus. Tunc autem ut scholæ publicæ in conscientia adiri possint, periculum perversionis cum propria ipsarum ratione plus minusve nunquam non conjunctum opportunis remediis cautionibusque fieri debet ex proximo remotum.' "

QUÆR. 7°. *An possit unquam confessarius denegare absolutionem parentibus qui prolem suam mittunt ad scholas publicas?*

Resp. Duplex adesse potest casus; vel enim parentes catholici hoc faciunt ex justa causa ab Ordinario loci appro-

Digitized by Google

bata, vel secus. Si primum, injuste denegaretur absolutio. Quare loc. cit. addunt Patres Conc. Plen. Balt. III: "Cum igitur ob causam sufficientem et ab Ordinario probatam, parentes ad scholas publicas filios mittere velint, dummodo necessariis cautionibus proxima pericula removeantur, stricte præcipimus ne quis sive Episcopus sive presbyter, quod Pontifex per Sacram Congregationem diserte vetat, hujusmodi parentes a sacramentis quasi indignos sive intentis minis sive actu ipso repellere audeat. Quod multo magis de pueris ipsis intelligendum est. Quare pastores animarum, dum fideles sibi commissos de scholarum harum periculis monent, summopere caveant ne immodico zelo ducti sapientissima Sanctæ Sedis consilia et præcepta verbis aut factis violare videantur."

Si autem alter casus verificatur, tunc prudentis confessarii erit dijudicare ex circumstantiis, num gravis sit malitia quam contrahunt parentes catholici, ratione inobedientiæ, scandali et periculorum quibus propriam prolem exponunt, atque exinde colligere num certo deneganda iis sit absolutio. — Cf. *Amer. Eccl. Review*, vol. 12, pp. 339 et seq.

Unum hic documentum damus unde principia Catholicorum inconcussa derivari queunt. Ita Leo XIII in sua Constitutione: *Nobilissima Gallorum Gens:*

"Primo quidem ad Societatem domesticam quod attinet, interest quam maxime susceptam e conjugio christiano subolem mature ad religionis præcepta erudiri et eas artes, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet, cum institutione religiosa esse conjunctas. Alteras sejungere ab altera idem est ac reipsa velle ut animi pueriles in officiis erga Deum in neutram partem moveantur: quæ disciplina fallax est, et præsertim in primis puerorum ætatulis perniciossisima, quod revera viam atheismi munit, religionis obsepit. Omnino parentes bonos curare oportet ut sui cujusque liberi cum primum sapere didicerunt præcepta religionis percipiant, et ne quid occurrat in scholis, quod fidei morumve integritatem offendat. Et ut ista in instituenda subole diligentia adhibeatur, Divina est naturalique lege constitutum, neque parentes per ullam causam solvi ea lege possunt."

QUÆR. 8°. *Quid præscribat Codex circa scholas?*

Resp. § 1. Fideles omnes ita sunt a pueritia instituendi ut non solum nihil eis tradatur quod catholicæ religioni morumque honestati adversetur, sed præcipuum institutio religiosa ac moralis locum obtineat (Can. 1372).

Hinc in qualibet schola elementaria pueris pro eorum ætate tradenda est institutio religiosa. Imo juventus medias vel

Digitized by Google

superiores scholas frequentans religionis doctrina excolatur et locorum Ordinarii curent ut id fiat per sacerdotes zelo et doctrina præstantes. — Cf. Can. 1373.

Has autem scholas, elementarias, medias et superiores Ecclesiæ jus est condendi, cuius auctoritate et inspectioni religiosa juventutis institutio in omnibus scholis subjicitur. Ideoque Ordinariis locorum jus et officium est vigilandi ne in quibusvis scholis sui territorii quidquam contra fidem vel bonos mores tradatur aut fiat. — Cf. Can. 1373, 1374, 1375, 1376.

Hæc munia domestica, cura nempe familiæ, reverentia marito debita, educatio infantium, sunt sacrosancta; et quidquid ab his uxores avocat est ipsis vetitum. Præterea vetitum est quidquid discordiam inducit inter ipsas et viros vel efficit ut foca et domesticos parietes deserant, ut negligant infantes, ut divortium ambiant, ut liberos amores foveant, ut modestiam et verecundiam mulieres christianas ornantem abjiciant. Omnis igitur feminismus qui mulierem conjugatam a suis obligationibus matrimonialibus emancipare conatur, et solutam conjugatamque a lege naturali et divina liberare, est evitandus, quippe qui repugnat naturæ societatis civilis, familiæ et religionis. Salvis autem officiis conjugalibus, si conjugatæ sint, et aliis muniis si non sint, licet mulieribus pro ratione suæ conditionis in actione sociali partes habere, iisque se addicere sodalitatibus quarum finis est ut, sub cura Ordinariorum, maxime in suo ipsarum ordine morum laus christianorum reviviscat integra, ut a matrimonio christiano labes divortiorum avertatur, ut rite institutioni liberorum consulatur, cohibeatur pestis humani convictus, probrosa spectaculorum licentia, librorum ephemeridumque obscœnitas, colloquiorum ac cœtuum mollities futilis, inverecunda in ornatu cultuque corporis luxuria, ut leges edantur protegentes operosam juventutem limitibus positis quoad ætatem, horas et modum laboris, officinas, mercedem, et alia adminicula, quibus et corpus et anima, præsertim puellarum et mulierum opificum, ab omni nocumento salventur. Est igitur feminismus socialisticus, atheus, irreligiosus omnibus viribus impugnandus. Sed ne confundatur ista pestis cum actione sociali Catholicarum sub Ordinariis locorum operantium. — *Nouvelles Orientations de la morale*, pp. 27 et seq. — Epist. Pii X, *Quæ de istius*, 22 Nov. 1904.

Resolves. — 1°. Sed præcipue curam habeant parentes ut ab omnibus occasionibus tum sociorum tum librorum tum ephemeridum tum theatrorum quibus in periculum vel fides vel castitas

Digitized by Google

inducantur, filii protegantur. Circa castitatem, nostris temporibus, magna cautela est adhibenda. Curent igitur parentes 1°. ut ab unguiculis verecundia prolis crescat, est enim propugnaculum castitatis: ipsa amissa, virtus facile amittitur; 2°. nunquam permittantur pueri aut puellæ scholas frequentare in quibus educatio sexualis est pars programmatis vel schedulæ studiorum; talis publica institutio in hac re lubrica est occasio immanium facinorum; ipsa nil periculosius juventuti contingat; idem dicatur de libris qui vitam sexualem ex industria pueris et puellis cognoscendam proponunt; tales libri non vallant sancta munitione corda puerorum sed viam pandunt hosti animorum maligno; 3°. quum non det securitatem scientia, curent ut conscientia sit bene instituta et animus confortatus frequentatione sacramentorum; 4°. quando ætas et evolutio corporea instructionem exigunt, tunc eam sancte, reverenter et nonnisi juxta necessitatem tradat proli soli mater sola vel pater vel fidus instructor vel confessarius; non integram sed gradatam det doctrinam ætati et conditionibus temporis accomodatam; 5°. verecundiæ præservandæ totum se dedicet parens; assuefiat rationali curæ animæ et corporis proles, victoriæ sui, confortationi voluntatis; instructio religiosa inde a primis annis ordinate tradatur, illuminetur et illustretur vita infantis lumine fidei; 6°. accedat proles quotidie, si modo fieri possit, ad sacram communionem quæ est speciale et necessarium remedium contra luxuriam. Vide *Litteras Encyclicas Episcoporum Germaniæ aureas*, 20, Aug. 1913.

2°. Tenentur parentes peculiari cura invigilare ne pueri se associent quibusdam sodalitatibus institutioni puerorum in naturali quodam morali dedicatis, nisi ipsa ecclesiastica auctoritas eas approbaverit vel saltem remotis periculis associationem in ipsis permiserit. Si enim societas talis in suis normis publice inculcat omnes religiones a sociis in eodem censu esse habendas, æqualem omnibus respectum præstandum, veritatem omnibus inesse, varias esse vias ad unum terminum beatitudinis ducentes, unumque omnium esse caput, nefas est et crudele permittere pueris his cœtibus se adscribere. Talis societas viam pandit indifferentismo, vires fidei faventes minuit, ipsi hostiles auget, separat non separanda, educationem religiosam et moralem, sibi vindicat magisterium in naturali quodam morali, quod ipsi non competit. Præterea ista institutio non est normalis, vel quoad methodum vel quoad materiam. Sunt pueri, non milites; sunt invigilandi, non vigilatores. *Hodie mundus pro pueris militat.* Catholicorum parentum est eos a mundo protegere, in scholis catholicis eos educare, diu noctuque eos confovere nec permittere ut soli per vias vel silvas pergant, custodiantque alios, egentes ipsi custodes custodia. Vide modo citata ex Leone XIII et Pio X.

Digitized by Google

3°. Graviter obligantur parentes prolem custodire a periculo moderno representationum cinematographicarum; his indiscriminatim interesse certo pueris et puellis tenerioris ætatis non licet; facile eorum oculis et nervis talis assistentia nocet, verecundiam in dies minuit et ita castitatem labefactare potest, imo et hinc inde propter materiam tractatam in discrimen fidem ducit. Igitur magna cautela in his ludis permittendis proli est adhibenda.

4°. Non solum parentes locumve parentum tenentes sed etiam heri et patrini obligantur curare ut subditi commendatique sibi in catechesi instruantur. — Cf. Can. 1335.

CAPUT III

DE ALIIS OBLIGATIONIBUS

ARTICULUS I

De Obligationibus Conjugum

258. I. Conjuges tenentur: 1°. Ad mutuum amorem. Cum enim sint una caro debent etiam esse unum cor. Sic. Ephes. v. 25: " Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam "; Tit. ii, 4: (Uxores) " viros suos ament." 2°. Ad societatem conjugalem et cohabitationem. Patet ex natura et finibus matrimonii et ex verbis Christi, Matth. xix, 5: " Dimittet homo patrem et matrem et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una." 3°. Ad alimenta et quæcunque ad honestatem conditionis suæ pertinent sibi mutuo præstanda: ex verbis Christi, l. c. Matth.: " Jam *enim* non sunt duo sed una caro." — Cf. Ephes. v. 29. 4°. Ad debitum conjugale sibi invicem reddendum cum petitur serio nec legitima adest illud negandi causa: quia ad id se obligarunt. — Cf. I Cor. vii, 4.

II. Vir tenetur in particulari: 1°. Studiose rem familiarem gerere, et bona tum communia tum uxoris rite vel administrare vel curare ut non dissipentur; 2°. Curare ut uxor munia christianæ professionis impleat, et præcepta legis tum divinæ tum ecclesiasticæ exsequatur. Vir enim est caput mulieris et totius rector familiæ; ac proinde ad ipsum rite spectat tum uxoris tum totius familiæ recta gubernatio. 3°. Corrigere uxorem delinquentem, ubi opus hoc sit ad ejus emendationem et ad scandalum præcavendum. Debet autem correctio procedere ex caritate vel amore justitiæ aut zelo procurandi rectam familiæ gubernationem

Digitized by Google

et esse multo levior quam culpa mereatur, quia uxor est socia viri, non serva. Curandum insuper est ne pax et amor inter eos pereant.

III. Uxor ex parte sua tenetur: 1°. Revereri maritum, quia est ipsius superior, ut constat ex dictis. 2°. Præstare ipsi obedientiam: quia obedientia debetur superiori in iis quæ ad gubernationem pertinent; Apost. ad Coloss. iii, 18 ait: Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino. 3°. Curam domus gerere in re familiari, et proinde familiæ officia obire.

Loquens de matrimonio christiano Leo XIII in Epistola Encyclica, *Arcanum*, ejus dignitatem et conjugum officia ita explicat:

"Nuptiali societate excelsius quiddam et nobilius propositum est, quam antea fuisset: ea enim spectare jussa est non modo ad propagandum genus humanum, sed ad ingenerandam Ecclesiæ subolem, *cives sanctorum et domesticos Dei* (Eph. ii, 19), *ut* nimirum populus ad veri Dei et Salvatoris nostri Christi cultum et religionem procrearetur atque educaretur (Catech. Rom. cap. VIII). Secundo loco sua utrique conjugum sunt officia definita, sua jura integre descripta. Eos sc. ipsos necesse est sic esse animo semper affectos, ut amorem maximum, constantem fidem, sollers assiduumque præsidium alteri alterum debere intelligant. Vir est familiæ princeps, et caput mulieris, quæ tamen quia caro est de carne illius et os de ossibus ejus, subjiciatur pareatque viro in morem non ancillæ, sed sociæ; ut sc. obedientiæ præstitæ nec honestas nec dignitas absit. In eo autem qui præest, et in hac quæ paret, cum imaginem uterque referant alter Christi, altera Ecclesiæ, divina caritas esto perpetua moderatrix officii. Nam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ. . . . Sed sicut Ecclesia *subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus;* Eph. v, 23, 24. Ad liberos autem quod pertinet, subesse et obtemperare parentibus, hisque honorem adhibere propter conscientiam debent: et vicissim in liberis tuendis atque ad virtutem potissimum informandis omnes parentum curas cogitationesque evigilare necesse est: 'Patres educate illos (filios) in disciplina et correptione Domini': ex quo intelligitur nec pauca esse conjugum officia, neque levia; ea tamen conjugibus bonis, ob virtutem quæ sacramento percipitur, non modo tolerabilia fiunt, verum etiam jucunda." § "*Neque iis.*"

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONIBUS DOMINORUM ET FAMULORUM

259. I. Domini tenentur famulos suos:

1°. *Benigne tractare*, id est decenter et humane eos alloquendo eisque præcipiendo, bona et sufficientia alimenta præstando, nimiis operibus eos non gravando, infirmos convenientre curando. Constat ex jure naturali et ex Scriptura sacra, Eccli.

Digitized by Google

xxxiii, 31: "Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrem sic eum tracta." — Ephes. vi, 9: "Et vos, domini, eadem facite illis (servis) remittentes minas: scientes quia et illorum et vester Dominus est in cœlis et personarum acceptio non est apud eum."

2°. *Instruere et corripere:* dominus est caput famuli, sicut totius familiæ: ad caput autem spectat dirigere ubi opus est. I Tim. v, 8: "Si quis autem suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior." Famuli autem inter domesticos reputantur.

3°. *Justum pretium solvere:* agitur enim de obligatione justitiæ et æquitatis naturalis, unde defraudatio talis mercedis inter peccata ad cœlum clamantia recensetur.

II. Famuli tenentur præstare dominis:

1°. *Reverentiam.* I Tim. vi, 1: "Servi dominos suos omni honore dignos arbitrentur." Exinde peccare possunt etiam graviter qui dominos irrident, eos aspernantur, illorum occultos defectus manifestant.

2°. *Obsequium et obedientiam* in iis omnibus ad quæ se obligarunt vi contractus, et in iis quæ spectant ad bonos mores; sic Ephes. vi, 5: "Servi obedite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo"; et I Petr. ii, 18.

Hinc ratione materiæ peccant plus minusve qui cum aliquid eis præcipitur obmurmurant, insolenter respondent, tempus inutiliter terunt, negligunt præceptum laborem peragere, aut cum damno domini pro se laborant; et uno verbo ii omnes qui obsequium non præstant, quale ordinarie a talibus exigi et præstari solet.

3°. *Fidelitatem,* juxta verba Pauli ad Titum ii, 9: "Servos dominis suis subditos esse, non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes." Hinc peccant et sæpe graviter contra justitiam qui rerum sibi creditarum curam non habent, qui ex culpa sua eas deteriores fieri sinunt.

ARTICULUS III

DE OFFICIIS HERORUM ET OPIFICUM

260. Pius X *Motu Proprio,* 18 Dec. 1903, tradit normas fundamentales actionis christianæ popularis inter quas nonnullæ officia opificum et locupletum clare ob oculos ponunt.

1°. "*Officia justitiæ* quod proletarium et opificem spectat sunt hæc: quod libere et cum æquitate pactum opere sit, id integre et fideliter red-

Digitized by Google

dere; non rei ullo modo nocere, non personam violare dominorum; in ipsis tuendis rationibus suis abstinere a vi nec seditionem induere unquam." 2°. "Quod capitalistas et heros spectat officia justitiæ sunt hæc: mercedem justam opificibus præbere; eorum compendiis justis ne quidquam noceant, nec vi nec dolo nec funebribus artibus (usura manifesta vel palliata); libertatem ipsis concedere ad implenda munia sua religiosa; ipsos non exponere corruptrici seductioni et periculis scandali nec abducere a spiritu familiæ et parsimoniæ studio; non plus imponere operis quam vires ferre queant nec id genus quod cum ætate sexuque dissideat." 3°. "Officium caritatis divitum atque fortunatorum est ut pauperibus et indigentibus subveniant juxta præceptum Evangelicum, quod quidem præceptum adeo graviter obligat ut in die Judicii ratio eius observationis severissime reddenda fuerit.' 4°. "Non igitur probro habeant pauperes suam indigentiam, nec dedignentur divitum caritatem accipere. Præ oculis ponant semper Jesum Redemptorem qui cum inter divitias nasci potuerit, se pauperem fecit ut eorum indigentiam nobilitaret et locupletem meritis incomparabilibus pro cœlo redderet." 5°. "Ad dirimendam quæstionem operariam multum possunt capitalistæ et opifices ipsi institutis ordinatis ad opportuna remedia indigentibus porrigenda et ad efficiendum ut ordo alter propius accedat uniaturque cum altero. Talia sunt societas mutui adjutorii, multiplices privatæ assecurationes, patronatus pueris tutandis sed supra omnia corporationes opificum."

Quodsi omnibus hæc principia cordi esse debeant, multo magis iis qui sunt forma gregis ut constat ex Codice:

Omnes, et præsertim clerici, religiosi ac rerum ecclesiasticarum administratores, in operum locatione debent assignare operariis honestam iustamque mercedem; curare ut iidem pietati, idoneo temporis spatio, vacent; nullo pacto eos abducere a domestica cura parsimoniæque studio, neque plus eisdem imponere operis quam vires ferre queant neque id genus quod cum ætate sexuque dissideat (Can. 1524).

ARTICULUS IV

DE OBEDIENTIA ET REVERENTIA CIVIUM ERGA TEMPORALEM AUCTORITATEM

261. Ex jure naturali et divino positivo tenemur titulo pietatis reverentiam et obedientiam superioribus nostris civilibus præstare. Vices enim Dei ipsius in ordine temporali erga nos gerunt. Sic enim Apost. ad Rom. xiii, 1 et seq.: "*Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo, quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi*

damnationem acquirunt. . . . Dei enim minister est (Princeps) vindex in iram ei, qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam."

Quamobrem Catechismus Concilii Tridentini hujus obligationem cum ea comparat et conjungit qua erga auctoritatem paternam et ecclesiasticam obstringimur. Etenim part. III, de quarto mandato § 15, postquam docuit, parentes et superiores ecclesiasticos honore colendos esse, subdit: "Item de Regibus, de Principibus, de Magistratibus et reliquis quorum potestati subjicimur. Nam si quem eis cultum tribuimus is ad Deum refertur; habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus; quia divinæ potestatis est instar: in quo etiam Dei providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis attribuit, quibusque utitur tanquam potestatis suæ ministris." — I Petr. ii, 15. — St. Just. Apol. I, 17. — St. Aug. in Ps. 124, n. 7; de Civitate Dei l. V., 10, 11, 14, 15.

"Nunc vero neque existere neque intelligi societas potest in qua, non aliquis temperet singulorum voluntates, ut velut unum fiat ex pluribus, easque ad commune bonum recte atque ordine impellat: voluit igitur Deus ut in civili societate essent, qui multitudini imperarent. Atque illud etiam magnopere valet, quod ii quorum auctoritate respublica administratur, debent cives ita posse cogere ad parendum, ut his plane peccatum sit non parere. Nemo autem hominum habet in se aut ex se, unde possit hujusmodi imperii vinculis liberam ceterorum voluntatem constringere. Unice rerum omnium procreatori et legislatori Deo ea potestas est: quam qui exercent tamquam a Deo secum communicatam exerceant necesse est. . . . Ex quo subesse cives et dicto audientes esse principibus uti Deo, oportebit, non tam pœnarum formidine, quam verecundia majestatis, neque assentationis causa, sed conscientia officii." — Leo XIII, *Diuturnum illud.*

Hinc etiam patet responsum ad quæsitum: An civibus unquam esse possit causa non parendi? "Una illa hominibus causa est non parendi, si quid ab iis postuletur quod cum naturali aut divino jure aperte repugnet: omnia enim in quibus naturæ lex vel Dei voluntas violatur, æque nefas est imperare et facere. Si cui igitur usu veniat ut alterutrum malle cogatur scilicet aut Dei aut principum jussa negligere, Jesu Christo parendum est reddere jubenti quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo." — Neque ideo cives auctoritatem abjecisse arguantur: "etenim si principum voluntas cum Dei pugnat voluntate et legibus ipsi potestatis suæ modum excedunt, justitiamque pervertunt neque eorum tunc valere potest auctoritas, quæ ubi justitia non est, nulla est." *Diuturnum illud.*

Digitized by Google

Legislatio est opus hominum qui potestate induuntur et de facto civitatem gubernant. Unde sequitur in praxi indolem legum pendere ex indole horum virorum magis quam ex virtute potestatis istius. Leges nempe aut bonæ erunt aut malæ prout ipsi legislatores bonis vel malis principiis imbuuntur, et se prudentia vel passione duci sinunt. Resistendum igitur medio quovis legali et honesto abusui legislationis: nullo modo sunt approbandæ leges Deo et religioni hostiles, immo improbandæ ab omnibus cordatis viris.

262. Generatim tenentur cives jure suffragii gaudentes illo jure rite uti. Ratio est, quia unusquisque pro suis viribus tenetur ad impedienda mala et ad promovenda bona. S. Pœnitentiaria 1 Dec. 1866 respondit, nihil obstare quominus Episcopi et Ordinarii occasione electionum, quoties ad id requisiti fuerint, in mentem populi revocent quemque fidelium pro suis viribus *teneri* ad impedienda mala et ad promovenda bona. "*Nonne officium est uniuscujusque catholici armis politicis quæ in sua manu sunt uti ad defendendam* [*Ecclesiam*], *ad continendas intra propriam ditionem politicas rationes easque cogendas ut cum Ecclesiæ, quod ipsi debetur, reddiderint, ceterum quietam eam relinquant?*"—Pius X, Litt. Encycl. *Notre Charge Apostolique*—cf. Scavini. Præceptum probos deputatos sive communales sive politicos eligendi in omni legitimo gubernio urget omnes electores et (aliis circumstantiis præclusis) non solum peccant qui malis suffragium tribuunt sed etiam qui non concurrendo in causa sunt ut mali ab aliis eligantur: unusquisque tenetur a republica malum avertere, si spes sit.

Quanta autem mala et quanta bona civitati obveniant ubi leges feruntur ab hostibus Ecclesiæ, vel ab ejus amicis, historia testatur. Præterea, præsens rerum conditio lacrymanda in multis regionibus inde derivatur quod catholici in actione politica otiosi permanserunt. Porro hæc obligatio jure suo utendi in multis casibus potest esse gravis, si nempe hinc periculum instat gravis damni et inde suffragium videtur efficax futurum. Notandum est politicos duces maxime pertimescere suffragia; eaque pro se dari ambire. Et quamvis non sit per se grave peccatum non suffragari, si pars mala indubitanter habeat majorem numerum, profecto non inde est abstinendum a suffragatione: nam bonorum virorum actio et suffragatio paullatim malis securitatem aufert, eisque indit anxietatem: et ita non eadem graviora mala semper patrabunt leges ferendo iniquas. Si tamen certum est malum eventurum ex influxu hujus candidati grave esse, et dubium sit utrum nec mea actio et suffragatio rem dirimere queat, dicendum videtur in tali casu me peccare graviter suffragio omisso.

Digitized by Google

Singuli nempe boni in hac hypothesi tenentur opem ferre et electionem bonorum procurare. "Obligatio," ait Palmieri, "adest: atqui nisi singulos afficiat, nulla reapse erit."—*Op. Th. Mor.* tr. IX, n. 640, v. 4, ed. III.

Quotiescumque igitur cives sua suffragia in comitiis publicis dant: "favendum est viris spectatæ virtutis, eisdem de christiano nomine merituris."—Leo XIII, *Sapientiæ Christianæ.*

Si quis vero indigno suffragia dat acturo contra Ecclesiam vel bonos mores, præcise eo fine ut lex iniqua feratur, graviter peccat. In genere, quando mea cooperatio directe et certo influit in talia mala ita ut sine ista neque hæc habeantur, cooperatio mea est formalis. Rarus tamen erit hic casus, sed non impossibilis dicendus est.

Quod si electio facienda est inter insignem Ecclesiæ inimicum et alium qui saltem minus indignus est, huic est suffragium dandum, quippe qui minus malum facturus sit et ita tua actione magis malum evitas, imo et potes publice agere ad hujus electionem obtinendam.

Præcipue curandum est ut ipsi *duces districtus*, civitatis, uti dicuntur, veris regantur principiis. Hi enim maximum influxum exercent et non raro sua opera electionem decidunt. Sicuti igitur hi multo facilius graviter peccare possunt quam ordinarii electores, ita etiam bonum facilius promovere queunt.

Lex de non emendis vel vendendis suffragiis videtur esse pœnalis, nam nulla est proportio inter pœnam et culpam. Hoc non obstante qui vendit suum suffragium non raro sat magnum incurrit periculum infamiæ, quæ se et suos miseros reddit. Tale periculum ultro subire, nobis apparet culpa gravis. Quod si autem una pars politica simpliciter et perfracte suffragia emit, certo hunc abusum introducentes peccant graviter; nec mirum est si altera pars quasi coacta idem facit, secus una eademque pars pejor summos magistratus semper occupabit. Multum interest ut electoratus sit purus, et omnia facienda sunt ad hunc finem obtinendum; nefas tamen est dicere graviter violare justitiam eo quod hinc inde elector suffragium suum venale habet. Ideoque non esset cogendus ad pretium restituendum.

DE QUINTO DECALOGI PRÆCEPTO.

Non occides. — Exod. xx, 13

Hoc præceptum est *expresse* negativum et *virtualiter* positivum. Quatenus positivum est, præcipit vitæ conservationem, et quatenus negativum, prohibet primario injustam hominis occisionem, et secundario omnem injustam læsionem, vulnerationem aut mutilationem corporis, sive proprii sive alieni. — Ea autem quæ

Digitized by Google

de occisione, sive licita sive illicita, statuentur, mutilationi vel cuilibet corporis læsioni, servata debita proportione, applicanda erunt.

CAPUT I

DE OCCISIONE SUI SEU DE SUICIDIO

263. Dico. Nemini unquam licet se *directe* occidere; at licet quandoque *indirecte concurrere* ad sui occisionem. Ratio *primi* est tum quia, ex lege naturali, homo non habet dominium directum in corpus suum, sed solum dominium utile et administrationem, siquidem illud a Deo accepit, eique repetenti reddere tenebitur; tum quia homo est relate ad Deum essentialiter servus, conditio autem servi necessario exigit ut non sit in ipsius potestate tempus serviendi definire. Ratio autem *secundi* est, quia indirecte concurrere ad sui occisionem idem est ac ponere actionem ex qua, præter intentionem, propria mors sequatur. Atqui hoc quandoque licere debet, cum scilicet verificantur requisitæ conditiones de quibus dictum fuit in tractatu de actibus humanis, n. 8. Ergo. . . . Cf. S. Thom. 2–2, q. 64, art. 5. — Lugo, *de just. et jur.* disp. 10, nn. 9 et 17

Resolves. — 1°. Non licet se mutilare, nisi ad conservationem totius corporis sit necessarium, quia homo non est membrorum suorum dominus, sed custos tantum, et quidquid homo est, totum Dei est. — Cf. S. Alphons. n. 373.

2°. Item non licet se mutilare pro bono spirituali, aut ad vitandum quodlibet peccatum. Ut enim ait S. Thomas: "*saluti spirituali semper potest aliter subveniri, quam per membri præcisionem, quia peccatum subjacet voluntati. Et ideo in nullo casu licet membrum præscindere propter quodcumque peccatum vitandum.*" Adde quod ejusmodi mutilatio impotentem aliquem reddit ad generandum, non tamen eximit a tentationibus carnalibus. — Verum S. Alphonsus non rejicit ut improbabilem opinionem eorum qui dicunt hujusmodi mutilationem licitam esse ad vocis conservationem, modo absit morale periculum vitæ et non fiat pueris invitis. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 65, art. 1. — S. Alphons. n. 374. — Baller. not. (a) et (b) p. 373.

3°. Nunquam licet macerare corpus ad vitam breviandam, neque, etiam secluso tali fine, immoderatis et prorsus indiscretis pœnitentiis graviter valetudinem pessumdare. Licet tamen, ex virtute, pœnitentiis ordinarie gravibus uti cum certa quadam vitæ abbreviatione; quia, ex communi Doctorum sententia propter meritum vel naturæ pravæ mortificationem aliqua longio-

ris vitæ jactura contemni potest. — Cf. S. Alphons. n. 371; et *Hom. Ap.* n. 2.

QUÆSITA

264. QUÆR. 1°. *An teneatur quis uti remediis extraordinariis ad vitam servandam?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia præceptum affirmativum non est necessario adimplendum omni modo possibili, sed eo tantum qui est obvius et communis; unde non datur obligatio servandi vitam nisi mediis ordinariis, quæ nempe nec magna adducunt incommoda, nec sumptus pro varia cujusque conditione ingentes exposcunt, neque dolores admodum acerbos causant, etc. Sic, v. gr., non teneris, vitam servandi causa, pati amputationem cruris sive brachii, aut incisionem ventris ad extrahendum calculum. — Nec tenetur virgo operationem pati per manus medici, etiamsi vita periclitetur, quando ob verecundiam id ei gravissimum accidit, majoremque illi horrorem, quam ipsa mors, ingerit. — Cf. S. Alphons. n. 372; et *Hom. Ap.* n. 2.

QUÆR. 2°. *An possit puella ad virginitatem servandam se exponere mortis periculo?*

Resp. *Affirm.*, saltem si mors non sit certo secutura, idque tum ob virginitatis amorem, tum ob periculum peccati quod sæpius in tali occasione habetur. Imo probabilius adhuc affirmandum est, licet mors certo secutura sit, nec adsit proximum consensus periculum, quia etiam sola corporis integritas maxime æstimatur, et est ratio sufficiens ut puella quædam possit sui occisionem permittere. — Dixi *possit* et non debeat, quia hujusmodi puella non tenetur ad mortem pro tali bono subeundam, ac proinde posset etiam permittere sui violationem, modo voluntate positive resistat, et proximum absit consensus periculum. Ratio est, quia hæc permissio non est *formalis* ad peccatum alterius cooperatio, sed *materialis* tantum, et justa adest permissionis causa, scilicet mortis periculum. — Cf. S. Alphons. n. 368. — Baller. not. (b) p. 371.

QUÆR. 3°. *An liceat incendere navim aut turrim, ut hostes grave damnum patiantur, sed cum certa vitæ propriæ jactura?*

Resp. *Affirm.*, saltem probabilius, quia expedit damnum publicum vitari vel commune bonum procurari etiam cum damno privatorum certissimo. — Lugo, Lessius. — S. Alphons. n. 367.

Digitized by Google

QUÆR. 4°. *An reus, a judice jussus, sibi mortem inferre licite possit?*

Resp. Controvertitur. Communis sententia negat. 1°. Quia homo disponeret de vita sua absque consensu Domini, qui facultatem dedit hominem occidendi tantum in causa defensionis et in causa punitionis: reus autem seipsum non defendit, neque potest exercere justitiam punitivam erga seipsum: ergo seipsum occidere nequit. 2°. Natura abhorret ab hoc, quippe quod est inhumanum et crudele. — Cf. Lugo, disp. 10, n. 13. — Lessius, lib. 2, 19, nn. 25 et 26.

Altera sententia probabiliter affirmat: tum quia judex potest committere executionem cui velit, tum quia ratio nulla contraria affertur convincens: in casu non occidit innocentem, nec semet propria auctoritate. Quid obstet quominus quis duplicem personam gerat, punientis et puniti. Utique adversatur inclinationi naturali, sed hoc potius contra judicem valet quam contra reum. Etiamsi res sit crudelis sæpe potest accidere, ut eo evadat mors facilior: et sane difficile evincitur reum mortem in casu sibi inferre non posse. — Cf. Victoria, Relect. *de homicidio*. — S. Alph. III, n. 367. — Lehmkuhl, 733. — Ball.-Palm. Vol. 2, p. 608.

QUÆR. 5°. *An liceat mulieri ovariotomiam vel viro vasectomiam pati?*

Resp. 1°. *Affirm.*, in utroque casu, si istæ operationes necessariæ sunt ad salutem totius suppositi, nam membrum est propter suppositum. Ita communiter.

2°. *Neg.*, in utroque casu, si fiat præcise ne proles nascatur. Ita enim respondit S. C. S. Off. 22 Maii 1895: "Si sia lecita la practica sia attiva sia passiva di un procedimento il quale si propone intenzionalmente come fine espresso la sterilizazione della donna. R. Negative"; quamvis ergo solutio sit de femina, valet certo etiam pro viro.

Inducere sterilitatem vel sic privare se potentia generandi et prolis conceptionem impedire, vel efficere ut semen non sit prolificum, fini adversatur intrinseco præcipuo matrimonii, ejusque bono nempe prolis, fini ipsius contractus conjugalis naturali, fini intrinseco seminis, ideoque repugnat legi naturali, ita ut nullo bono fine honestari possit. Et hinc Bossius, "Tertio colligitur virum vel uxorem sumentem vel eis propinantem venenum seu potionem sterilitatis, ita ut non possit vir generare, aut femina prolem concipere, esse peccatum mortale contra naturam et institutionem ac legem matrimonii,

Digitized by Google

ita ut nullo bono fine honestari possit. . . . Idem patet ex Bulla Sixti V, *Effrenatam;* in qua Bulla Sixtus omnes pœnas latas contra procurantes abortum extendit adversus omnes eos qui sterilitatis potiones ac venena mulieribus propinaverint, et, quominus fœtum concipiant, impedimentum præstiterint." Unde eo quod mulier non possit amplius parere, non inde ipsi licet tubas secandas vel ligandas curare, et pari ratione viro nolenti prolem numerosiorem vel debilem vel ullam habere, non licet vasectomiam duplicem pati. — *Nouvelle Revue Théol.* v. 9, p. 432; v. 29, 367. — Diana, t. 5, tr. 6, 36, 2, 37. — Sylvius in 2–2, q. 64, a. 7, quær. 4, c. 3. — Sanchez, *De Matrimonio,* l. IX, disp. 20, n. 2. — Azor, *Ins. Mor.* p. 3, l. 11, cp. 4, q. 2. — S. Thom. 2–2, q. 65, a. 1 ad 3. — Tabiena, *Summa v. uxor.* — Turrianus, t. 2, disp. 26, nn. 46 et 47. — Eschbach, *Disput. Phys. Theol.* p. 371. Quæstio est perantiqua et negativa sententia omnino communissima erat.

CAPUT II

DE OCCISIONE PROXIMI

ARTICULUS I

DE OCCISIONE REI SEU MALEFACTORIS

265. Dico. Quandoque licet malefactores publica auctoritate occidere, at nunquam privata. Ratio *primi* desumitur non solum ex praxi cujusvis legislationis, et universali omnium consensu; sed etiam ex eo quod Deus, auctor societatis, dicendus est contulisse eidem societati media absolute necessaria ad seipsam conservandam, et ad commune bonum procurandum. Atqui inter hæc media sæpe adnumerari debet mors quorundam malefactorum. Ergo. . . . Ratio autem *secundi* est, quia si liceret malefactores privata auctoritate interficere, omnia cædibus implerentur, et societas ipsa tota perturbaretur; ergo nequit Deus talem auctoritatem conferre, ac proinde remanet tota malitia homicidii, si quando malefactor quicumque privata auctoritate occiditur.

266. Resolves. — 1°. Nemini licet aliquem potestati suæ non subjectum verberando punire, nisi accedat consensus saltem tacitus illius qui potestatem habet, v. gr., patris in filium, magistri in discipulum; et ratio est quia actus puniendi supponit potestatem gubernandi.

2°. Non licet patri proprios filios, nec domino proprios servos

Digitized by Google

correctionis causa mutilare aut occidere; ratio est quia punire per mutilationem et occisionem, quæ damnum irreparabile inferunt, requirit sane potestatem perfectam, quam nec pater nec dominus habet.

3°. Non licet custodibus publici ordinis malefactores aufugientes occidere, etiamsi jam fuerint ad mortem damnati, quia rectus ordo postulat ut ad eos occidendos habeatur speciale mandatum a publica auctoritate. Quod si apud nos facilius excusari videantur custodes publici ordinis, si quando, non temere tamen, arma explodant in malefactores vel resistentes vel fugientes, id adscribendum est vel juri sese defendendi, vel mandato speciali quod implicite habuerunt.

QUÆSITA

267. Quær. 1°. *Quid dicendum de ea ratione agendi erga malefactores, quæ apud nos dicitur "Lynch law"?*

Resp. Est omnino illicita; nam potestas puniendi malefactores pertinet tantum ad legitimam auctoritatem, non autem ad privatos cives. Illa ratio agendi est etiam contra Constitutionem qua regimur; nam — Amendments, Art. 5 — dicitur: "Nor (*shall any person*) be deprived of life, liberty or property without due process of law." — Quare optime ait Kenrick: "Quæ nonnullis in locis aliquando usurpata est a civibus potestas reos pro arbitrio judicandi et puniendi statim, etiam pœna capitis, ab omni justitia et ordine publico abhorret, estque immane facinus." — Et alibi: "Gravissime peccare censendi sunt, qui legum spreta auctoritate, supremum vitæ ac mortis jus sibi usurpant, nulla, præmissa, vel inani judicii forma." — Cf. Kenrick, tract. 3, n. 142; et tract. 8, n. 165.

Quær. 2°. *An liceat statui criminosos steriles reddere exercendo in ipsos vasectomiam, si viri sint, vel ovariotomiam oophorectomiamve, si mulieres sint, præcise ne proles nascatur?*

Resp. Vasectomia est operatio qua vas deferens secatur: perfecta est quando utrumque vas secatur. De hac loquimur. Facta hac operatione, libido permanet ac copula carnalis perficitur ut antea, excepto quod semen virile ejaculari nequeat. Qui hanc legem ferunt, unice cupiunt prolem vitiosam impedire, quæ nempe statui non est desiderabilis. Examine facto ipsius rei, judicioque a commissione legali perlato quod nulla sit probabilitas fore ut hic reus se emendet, et procreatio ex parte ipsius sit desiderabilis, legale erit eam perficere opera-

Digitized by Google

tionem quæ procreationem impediat. Aliis positis conditionibus operatio perficitur. Dicimus hanc legem esse iniquam: quia 1°. supponit prolem fore probabilissime vitiosam. Sed de hoc non constat. Curet potius status suum munus exercere et subsidia educationis præstet christianæ, nec sibi jus vindicet ad tales criminosos steriles reddendos qui in non paucis casibus vitiosi sunt eo quod status officia sua sacrosancta erga Deum religionem et cives neglexerit. 2°. Ut sit justum statui se defendere, debet esse immunis a reatu qui in his invenitur, et periculum debet imminere. Atqui, hodie status non est sæpe immunis; nec periculum est imminens, quia ne existit quidem proles, et si christiane educetur periculum sæpe sæpius amovebitur. 3°. Statui illud liceat in hac re evitandi incommoda ex prole vitiosa quod est necessarium ad sui conservationem. Atqui non est necessarium ad status conservationem ut hæc operatio fiat. 4°. Si reus christiano modo tractetur, videtur semper esse non tantum probabilitas, sed spes magna fore ut se emendet. Quot enim existunt qui hac ratione ad meliorem frugem reducti sunt. 5°. Si vasectomia inspiciatur ut pœna nullo modo est admittenda. Quia ratio defensiva pœnæ mortis et omnis pœnæ est illa eadem quam sanctio legis essentialiter continet, nimirum ligamen psychologice efficax quo voluntates liberæ subditorum a legis transgressione sponte se cohibeant; quæ quidem ratio deest omnino in casu; imo hæc operatio ansam dat his criminosis licentius luxuriandi, omni remoto onere prolis. 6°. Crudele prorsus et certo inusitatum est relinquere homini ipsum organum, libidinem eandem, imo potestatem elaborandi semen prolificum et exercendi eumdem actum, dempto unice fine et actus completione, viz. ejaculatione et possibilitate procreationis propter quam actus est a Deo institutus. Jamvero ex Constitutione Statuum Fœderatorum nemini est infligenda pœna crudelis et inusitata.—*American Eccles. Rev.* vol. 42, 43, 44.—*Razón y Fé,* 27, 28, 31.—*Nouvelle Rev. Théol.* vol. 42, 43.—Collationes Brugenses, Vol. 17. Ita DeBecker, Ferreres, Lehmkuhl, Vermeersch, Wouters, Schmitt et alii communiter contra nonnullos quorum sententiam affirmantem statui licitum esse hanc operationem, in viris, sive nocentibus sive innocentibus, perficiendam præscribere, nulla probabilitate gaudere censemus. Circa jus status videas omnino Lugo, *De just. et jur.*, disp. 10, nn. 78, 104 et passim.—Molina, *De just. et jur.*, v. 4, tr. 3, dis. 5, n. 3 et passim. Conclusio eadem est de ovariotomia.

Digitized by Google

ARTICULUS II

DE OCCISIONE INJUSTI AGGRESSORIS

268. Dico. Licet unicuique defendere propriam vitam etiam cum occisione injusti aggressoris, modo tamen servetur moderamen *inculpatæ tutelæ.* Ratio desumitur, tum ex jure canonico, cap. *Si vero 8, de sent. excomm.*, ubi dicitur: "Vim vi repellere omnes leges et omnia jura permittunt"; tum ex jure naturali. Etenim quoniam unusquisque jus habet ad propriam vitam conservandam, habere etiam debet jus adhibendi media quæ sunt ad hunc finem necessaria, nec aliunde illicita. Atqui occidere injustum aggressorem quandoque est unicum medium salvandi propriam vitam, neque per hoc ullius certa jura violantur; siquidem aggressor libere et inique vocando in discrimen vitam alterius, nequit retinere jus in propriam vitam contra jus certum innocentis. Ergo. . . . Addidi tamen servandum esse moderamen *inculpatæ tutelæ*, seu nihil fieri debere contra vitam aggressoris, nisi sit absolute necessarium ad propriam vitam tuendam, quia quod necessitas non excusat, est contra justitiam. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 64, art. 7. — S. Alphons. n. 380.

QUÆSITA

269. Quær. 1°. *An liceat occidere aggressorem ebrium vel amentem?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, nisi tibi constet, eum in statu peccati mortalis versari. Ratio est, quia quamvis ebrius vel amens non sit aggressor tuus *formaliter* injustus, est tamen *materialiter* injustus, nec jus tuum ad vitam per suam ebrietatem aut amentiam amittitur. Si vero certo scias, quod sane rarissimum erit, eum in statu peccati lethalis versari, a quo poterit post phrenesim aut ebrietatem resurgere, e contra vero moraliter credas te esse in statu gratiæ, caritas exigit ut salutem ejus æternam præferas vitæ tuæ temporali. Nihil tamen prohibet, etiam in ista hypothesi, quominus eum ita percutias aut vulneres, ut salva vita, impotens evadat ad nocendum. — Cf. Lugo, *de just. et jur.* disp. 10, n. 143.

Quær. 2°. *An liceat defendere bona fortunæ magni momenti cum occisione furis, si aliter retineri non possint?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, et ratio est, quia unusquisque jus habet conservandi bona magni momenti, et eo ipso adhibendi media ad id absolute necessaria. Aliunde præceptum caritatis non obligat ut quis præferat bona proximi, licet superioris

ordinis, nisi quando proximus versetur in extrema necessitate, non autem quando sponte se exponit periculo mortis, et jura alterius lædit. Hac eadem ratione conficitur posse occidi injustum aggressorem pro defensione membrorum. — Cf. S. Alphons. n. 383 et seq.

QUÆR. 3°. *An mulieri liceat occidere invasorem pudicitiæ?*

Resp. *Affirm.*, quia pudicitia est bonum præstantius divitiis; ac proinde si licet occidere aggressorem injustum bonorum fortunæ, id a fortiori licebit ad pudicitiam servandam. — Verum nequit puella occidere aggressorem honoris sui post oppressionem, quia hoc esset vindictam sumere; potest tamen illum percutere et acerbissime tractare præsertim quia, nisi tali modo constantiam suam et displicentiam ostendat, non facile discedet homo nequam, aut facile ad sollicitationem redire poterit. — Cf. S. Alphons. n. 386.

QUÆR. 4°. *An liceat occidere injustum aggressorem honoris?*

Resp. *Neg.*, prorsus, si injuria jam fuerit illata, quocumque modo ea illata fuerit, sive verbis sive factis; quia id non esset se defendere sed vindictam sumere quod nemini licet. Patet etiam ex secunda parte prop. 30 ab Innoc. XI proscriptæ, quæ sic se habet: "Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc calumnia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, et post impactam alapam vel fustis ictum fugiat." — *Negative* etiam respondendum est, si agatur de prævenienda aut propulsanda læsione honoris *verbis tantum* illata, tum quia injuria potest et solet tunc aliis mediis repelli, ac proinde occisio non est necessaria, tum quia aliter innumeris cædibus pateret aditus. — Præterea huc facit prop. 17 ab Alex. VII damnata, quæ sic sonat: "Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publice et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur." — Dixi *verbis tantum*, nam si aggressor honoris conetur barbam vellicare, vestes conspurcare, aut quid simile peragere, licebit sane, servato moderamine inculpatæ tutelæ, injuriam propulsare, et si quidem pervicax aggressor repulsus vim adhibeat, et arma arripiat, licitum erit profecto armis arma opponere. — Cf. S. Alphons. nn. 381 et 391. — Viva, in prop. citatas. — Lacroix, lib. 3, p. 1, n. 803. — Baller. not. (b) et (c) p. 378.

Digitized by Google

QUÆR. 5°. *An liceat etiam occidere injustum aggressorem proximi?*

Resp. *Affirm.*, in omni casu quo licet propriam vitam vel alia bona magni momenti defendere: imo non solum licet, sed deberet etiam id fieri ratione caritatis. Raro tamen privatus ad hoc teneri videtur propter magna incommoda quæ talis occisio secum ordinarie affert, secluso casu quo persona invasa sit societati valde necessaria, vel tibi sanguine proxime conjuncta. — Cf. S. Alphons. nn. 389 et 390. — Baller. not. (c) p. 377.

ARTICULUS III

DE OCCISIONE INNOCENTIS

§ I. — De occisione innocentis in genere

270. Dico. Nunquam licet *directe* occidere innocentem, sive auctoritate privata sive publica. Ratio est, tum quia occisio innocentis est actio læsiva jurium Dei, qui solus habet supremum dominium in vitam, ac proinde intrinsece mala, tum quia est læsiva juris quod innocens habet ad vitam, tum quia est positive prohibita a Deo ipso; nam dicitur, Exod. xxiii, 7: "Insontem et justum non occides." — Hoc autem non prohibet, quominus poni possit aliquando actio de se bona aut indifferens, ex qua præter intentionem sequatur mors innocentis, juxta ea quæ dicta sunt de voluntario indirecto, in tractatu de actibus humanis, nn. 8 et 9.

QUÆRES. *An liceat statui innocentem virum vel mulierem reddere sterilem sive vasectomiam in viro perficiendo vel ovariotomiam in muliere præcise ne proles nascatur?*

Resp. *Neg.*, quia innocentes mutilare non licet ne quidem ad statum salvandum: sicut non licet individuo se sterilem reddere præcise ad hunc finem ne proles nascatur, ita nec statui. Quia hoc esset despotice regere subditos et sic finem naturalem status invertere. Respublica non potest in suam utilitatem convertere vitam suorum membrorum eamque propter suam utilitatem consumere, quia non cives propter rempublicam sed respublica propter cives et ad eorum utilitatem et bonum ordinatur. Subditus nempe non est servus: iste gubernatur politice ad utilitatem subditi; hic despotice ob utilitatem domini. Ita Lugo, disp. 10, 77, 104. Iterum "*nemini licet hominis dignitatem de qua Deus ipse disponit cum magna reverentia impune violare.*" Leo XIII, *Rerum Nov.* Jamvero ad hominis dignitatem certo pertinet potestas generativa. Imo non tantum non licet statui ita agere, sed e contrario ad tute-

Digitized by Google

lam bonorum corporis ipse e vi sua tenetur: et miseros e sævitia oportet hominum eripere. "*Jura quidem, in quocumque sint, sancte servanda sunt, atque ut suum singuli teneant, debet potestas publica providere, propulsandis atque ulciscendis injuriis. Nisi quod in protegendis privatorum juribus, præcipue est infirmorum atque inopum habenda ratio.*" Leo XIII, *Rerum Novarum.* Jus conjugii naturale ac primigenium homini adimere causamve nuptiarum præcipuam Dei auctoritate initio constitutam quoque modo circumscribere, lex hominum nulla potest. Crescite et multiplicamini (Gen. i, 28). Leo XIII, *Rerum Novarum.* Atqui qui hanc legem latam volunt, profecto causam istam circumscribunt. Ita S. Thomas, 2-2, q. 104, a. 5. "Tenetur autem homo homini obedire in his quæ exterius per corpus sunt agenda; in quibus tamen secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares; puta in his quæ pertinent ad corporis sustentationem et prolis generationem." *Tales omnes leges sunt injustæ.*

271. Resolves. — 1°. Non licet occidere lethaliter vulneratos, nec alios quoscumque moribundos, ne diutius patiantur; quia, ex noto affato *non sunt facienda mala ad obtinendum bonum.*

2°. Non licet occidere innocentem ad satisfaciendum tyranno mortem ejus postulanti, etiam sub pœna urbis subvertendæ, et etiamsi morti suæ ille consentiret: quia nequit proprie consentire cum dominium in propriam vitam non habeat. Probabilius tamen posset cogi ut seipsum tyranno pro bono publico traderet, et probabiliter, si nollet, etiam tradi. — Cf. S. Alphons. n. 393.

3°. Non licet legatos aut obsides occidere, etiamsi hostes, qui illos miserunt, fidem datam non servaverint, et obsides vel legatos ad eos missos injuste interfecerint; quia sunt innocentes. — Cf. S. Alphons. ibid.

§ II. — De procuratione abortus

Abortus est *ejectio fœtus immaturi ex utero matris:* maturus autem dicitur fœtus quando, nullo alio superveniente periculo, potest *per se vivere,* etiamsi in lucem prodeat *ante nonum mensem.*

272. Dico 1°. Nunquam licet *directe* procurare abortum, etiamsi fœtus supponeretur adhuc inanimatus. Ratio est, quia si animatus sit, est homicidium proprie dictum; si vero non sit animatus, est homicidium anticipatum, quia fœtus non animatus ordinatur ex natura sua ad hominem formandum. — Cf. S. Alphons. n. 394. — Lacroix, n. 823. — Kenrick, tract. 3, n. 127. Et hoc quod dicimus de ejectione fœtus immaturi ex utero, est

Digitized by Google

pariter dicendum de extractione fœtus ectopici immaturi e sinu matris.

Placenta, ut notari debet, una cum chorda umbilicari est organum nutritionis fœtus in sinu matris. Expulsio quævis separans fœtum a placenta umbilicarique chorda destruit relationes anatomicas necessarias ipsi existentiæ fœtus; nam placenta potest considerari tanquam unio quædam intima inter systema vasculare matris et fœtus. Hanc unionem destruere est ipsum fœtum perimere.

Expellere fœtum est non tantum in alio loco illum ponere, sed est destruere mechanismum mirandum qui facit inter fructum matris et matrem communicationem vitalem internam, et ideo, ipsum infantem occidere. Nec dicas, de facto morietur; bene dicis, sed hoc non dat jus ipsum perimendi. — Cf. Besson., *Nouvelle Rev. Théol.* v. 45, p. 154, ubi argumentum egregie exponit.

Dico 2°. Licet aliquando *indirecte* abortum procurare, seu melius permittere, subministrando videlicet matri morbo gravi laboranti, remedia fœtui nociva, si conditiones sequentes concurrant, scilicet: 1°. ut agatur de morbo lethali; 2°. ut remedia, fœtui nociva, sint *per se* ad morbum matris curandum *directe* et *immediate* efficacia: 3°. ut subministratio remediorum non impediat collationem baptismi, quia vita spiritualis fœtus prævalet vitæ temporali matris. — Cf. S. Alphons. ibid. — Lacroix, n. 826. — Kenrick, tract. 3, n. 128.

QUÆSITA

273. Quær. 1°. *Quid dicendum de operatione craniotomica, quam multi medici hodiedum adhibent ad salvandam matrem?*

Resp. Hujusmodi operatio est verum homicidium, ac proinde semper et intrinsece mala. Etenim si, juxta S. Thomam, "non debet homo occidere matrem ut baptizet puerum," a fortiori non debet occidi puer ut salvetur vita temporalis matris.

Neque dicas fœtum obliquatum, vel nimis grande caput protendentem comparari posse aggressori saltem materialiter injusto; nam respondetur illum ita esse dispositum ex solo cursu naturæ ac proinde nullo modo posse dici aggressorem. Secus et mater ipsa relate ad fœtum, et qui contagioso morbo laborant relate ad eos qui bene valeant, aggressores deberent dici, ac proinde eos occidere fas esse deberet.

Neque recurras ad auctoritatem, quia hæc si hactenus *dubia* et *tenuis* fuit, nunc autem *nulla* certe erit in scholis catholicis, siquidem S. Congr. S. O. die 31 Maii 1884, declaravit liceitatem craniotomiæ *tuto doceri non posse.* — Nuper autem, scilicet 19 Aug. 1889, significatum fuit professoribus

Digitized by Google

facultatis medicæ Universitatis Catholicæ Insulensis: "In scholis catholicis tuto doceri non posse licitam esse operationem chirurgicam quam *craniotomiam* appellant . . . et quamcumque chirurgicam operationem directe occisivam fœtus vel matris gestantis." — Cf. S. Thom. p. 3, q. 68, art. 11, ad 3. — Kenrick, tract. 3, n. 128. — *Analecta jur. Pont.* fasciculum 133, p. 547, Maii 1876. — Ciarmadori, *Opusculum de craniotomia.* — *Nouvelle Revue Théologique*, vol. 17, p. 13; vol. 16, pp. 95 et seq.; pp. 62 et seq.; pp. 293 et seq.; vol. 22, p. 74. — *Amer. Eccl. Review*, vol. 9, pp. 360 et seq., et vol. 23, pp. 128 et seq.

QUÆR. 2°. *Utrum saltem liceat partum accelerare quando vita matris secus in discrimen adduceretur?*

Resp. 1°. Si acceleratio ista locum habet post septimum mensem, licita omnino est, imo a pluribus dicitur etiam laude digna; nam non solum matri prodest, sed etiam fœtui qui maturus tunc censeri potest. — Cf. O'Kane, n. 213. — *Dublin Review*, No. 87, art. *Obstetric. Morality*, p. 118.

Resp. 2°. Si vero partus acceleretur durante illa periodo gestationis qua fœtus utcumque vivus ejici possit, mori tamen postea necessario debet, ex eo quod non adhuc pervenerit ad substantialem maturitatem, dicendum est talem accelerationem vix, aut ne vix quidem a craniotomia differre, ideoque omnino esse damnandam. Nam in eo casu extrahere fœtum de utero, aut de sinu matris, si conceptus est ectopicus, est actio natura sua occisiva, non secus ac aërem subducere ab adulto.

Neque dicas mortem fœtus indirecte tantum sequi, ex eo quod non attingitur in se sed tantum scinduntur membranæ quibus involvitur, aut fibræ relaxantur, vel ex eo quod talis ejectio non intenditur uti finis: nam respondetur directe aliquem occidi quoties mors ipsius assumitur uti medium, quodcumque sit genus actionis qua procuratur.

Neque dicas afferri posse pondus auctoritatis in favorem hujus accelerationis; nam quamvis S. Alphonsus dicat: "licitum esse aqua gelida, si alia haberi non possit, puerum mox moriturum baptizare, etiamsi timeretur ex hoc mors acceleranda," id permittit tantum quia "talis actio non tendit ad occisionem sed ad ablutionem." Alii autem Doctores vel loquuntur de pharmaco directe dato ad morbum matris curandum, ut Card. de Lugo, vel de fœtu inanimato quem, erronee quidem, aliqui putabant ceu partem viscerum matris. — Cf. S. Alphons. *de Sacram. Baptis.* n. 106. — Lugo, *de just. et jur.* disp. 10, n. 133. — Salmant. tract. 13, cap. 2, n. 60. — Crolly, vol. 3, nn. 118 et seq. — Hæc solutio, quæ nobis certa semper fuit, speciale robur accipit ex recenti Responso S. Officii, quod ita se habet.

"Stephanus Maria Alphonsus Sonnois Archiepiscopus Cameracensis ad

Digitized by Google

pedes Sanctitatis Tuæ devotissime provolutus, quæ sequuntur humillime exponit:

"Titius medicus cum ad prægnantem graviter decumbentem vocabatur, passim animadvertebat lethalis morbi causam aliam non subesse præter ipsam prægnationem, hoc est fœtus in utero præsentiam. Una igitur, ut matrem a certa atque imminenti morte salvaret, præsto ipsi erat via, procurandi scilicet abortum seu fœtus ejectionem. Viam hanc consueto ipse inibat, adhibitis tamen mediis et operationibus, per se atque immediate non quidem ad id tendentibus ut in materno sinu fœtum occiderent, sed solummodo ut vivus, si fieri posset, ad lucem ederetur; quamvis proxime moriturus, utpote qui immaturus omnino adhuc esset.

"Jamvero lectis quæ die 19 Augusti 1889 Sancta Sedes ad Cameracensem Archiepiscopum rescripsit: 'tuto doceri non posse licitam esse quamcumque operationem directe occisivam fœtus, etiamsi hoc necessarium foret ad matrem salvandam,' dubius hæret Titius circa liceitatem operationum chirurgicarum quibus non raro ipse abortum hucusque procurabat, ut prægnantes graviter ægrotantes salvaret.

"Quare ut conscientiæ suæ consulat, supplex Titius petit utrum enuntiatas operationes in repetitis dictis circumstantiis instaurare tuto possit.

Feria IV. die 24 Julii 1895.

"In Congr. Gener. S. R. et Univ. Inquisitionis, proposita suprascripta instantia Em. et Rever. Domini Cardinales in rebus fidei et morum Inquisitores generales, præhabito Rev. D.D. Consultorum voto, respondendum decreverunt: *Negative* juxta alia Decreta diei scilicet 28 Maii 1884 et 19 Augusti 1889.

"Sequenti vero Feria V. die 25 Julii in audientia R. P. D. Adsessori impertita, SSmus D. N. relatam Sibi Em. Patrum resolutionem adprobavit.

L. ✠ S. J. Mancini Can. Magnoni

S. R. et Univ. Inquisitionis Not."

Et decretum subsequens varia dubia circa liceitatem accelerationis partus, operationis cæsareæ et laparotomiæ solvit.

"Episcopus Sinaloen., ad pedes S. V. provolutus, humiliter petit resolutionem insequentium dubiorum:

"I. Eritne licita partus acceleratio quoties ex mulieris arctitudine impossibilis evaderet fœtus egressio suo naturali tempore?

"II. Et si mulieris arctitudo talis sit ut neque partus præmaturus possibilis censeatur, licebitne abortum provocare aut cæsaream suo tempore perficere operationem?

"III. Estne licita laparotomia quando agitur de prægnatione extra uterina, seu de ectopicis conceptibus?

Feria IV. die 4. Maii 1898.

"In Congregatione Generali habita ab EEmis et RRmis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, propo-

Digitized by Google

sitis suprascriptis dubiis, præhabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EEm̃i ac RRm̃i Patres rescribendum censuerunt:

"Ad I. Partus accelerationem per se illicitam non esse, dummodo perficiatur justis de causis et eo tempore ac modis quibus ex ordinariis contingentibus matris et fœtus vitæ consulatur.

"Ad II. Quoad primam partem, *negative,* juxta decretum Fer. IV. 24 Julii 1895, de abortus illiceitate: Ad secundam vero quod spectat: Nihil obstare quominus mulier de qua agitur, cæsareæ operationi suo tempore subjiciatur.

"Ad III. Necessitate cogente, licitam esse laparotomiam ad extrahendos e sinu matris ectopicos conceptus, dummodo et fœtus et matris vitæ, quantum fieri potest, serio et opportune provideatur."

"In sequenti vero Feria VI., die 6 ejusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Adsessori S. O. impertita, facta de omnibus SS. D. N. Leoni Div. Prov. Papæ XIII relatione, SSm̃us responsiones EE. ac RR. Patrum adprobavit.

J. C. Mancini S. R. et U. Inquis. Not."

Quæsito: "Utrum aliquando liceat e sinu matris extrahere fœtus ectopicos adhuc immaturos, nondum exacto sexto mense post conceptionem?" respondit S. Officium 5 Mart. 1902:

"*Negative,* juxta Decretum 4 Maii 1898, vi cujus fœtus et matris vitæ quantum fieri potest, serio et opportune providendum est: quoad vero tempus, juxta idem Decretum Orator meminerit, nullam partus accelerationem licitam esse, nisi perficiatur tempore ac modis, quibus ex ordinarie contingentibus matris ac fœtus vitæ consulatur."

Quær. 3°. *Quid practice respondendum sit illis qui hac de re confessarios interrogant?*

Resp. Veritas tota forti animo manifestanda est, si interrogatio bona fide fiat, et persona quæ interrogat prævideatur acquiescere velle; secus præstat tacere, et malum materiale tantum permittere.

Quær. 4°. *An liceat puellæ, statim post fornicationem, pharmacum sumere ad fœtum inanimatum expellendum, ne a patre occidatur, aut famam amittat?*

Resp. *Neg.,* prorsus, tum quia hoc esset abortum directe procurare, tum quia damnatum fuit ab Innoc. XI in prop. 34, quæ sic se habet: "Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur." — Feminæ autem illæ quæ immediate post copulam libere habitam sese lavant ad ejiciendum semen ne concipiant, licet damnandæ de abortu non videantur, tum quia semen statim ac recipitur nequit dici fœtus, tum quia medium istud non videtur

Digitized by Google

efficax, gravissime tamen peccarent altero peccati genere, nempe onanismi, seu frustratæ naturæ.[1]

QUÆR. 5°. *An eodem modo damnandæ essent feminæ vi oppressæ si receptum semen immediate omnino, absque ullo prorsus intervallo conarentur rejicere sese lavando?*

Resp. *Neg.*, saltem probabiliter, et ratio est quia licet vim injuste illatam repellere quamdiu illatio ipsa moraliter perseverat. — Cf. Lehmkuhl, vol. 1, n. 849.

QUÆR. 6°. *Quid si ipse uterus matris prægnantis morbo lethali inficiatur?*

Resp. Licet, uti nobis videtur, uterum auferre, et quamvis eo ipso fœtus moriatur ipsa tamen extractio uteri duplicem habet effectum, bonum, salutem matris, et malum, mortem infantis. Est sicut casus procurationis abortus indirectæ, quæ, ut vidimus, datis conditionibus, licet.

QUÆR. 7°. *An in ullo casu liceat actionem ponere habentem unice mortem ut effectum suum, v. gr., acu electrica fœtum occidere?*

Resp. *Negative:* nam talis actio est intrinsece mala. Et hinc non licet hac ratione interimere fœtum ectopicum.

QUÆR. 8°. *Quid dicendum in dubio utrum illud quod gestat mulier sit fœtus an potius tumor, v. gr., in ectopicis?*

Resp. Videtur dicendum si vere et sincere medicus facta investigatione dubitet et mater in periculo vitæ versetur licere rem istam auferre. Nam mater est *in possessione;* ejus jus est certum neque homines spectatis principiis juris naturalis adigerent matrem hanc mortem subire; aliis verbis nescitur utrum ista res sit subjectum juris, et crudele videtur ipsam præferre mulieri prægnanti. Si autem constat fœtum adesse, ejus jus æque certum ducendum est, nec licet operationem perficere, donec moraliter cognoscitur mortem ingressam esse. In omnibus his operationibus adjudicandis principium sæpe enuntiatum præ oculis habendum est de actione nempe indifferente bonave, cum duplici effectu bono et malo. — Cf. supra N. 8. *Non sunt facienda mala ut bona eveniant.* Tandem: nec sunt media adhibenda directe ad fœtus occisionem tendentia, quibus adhibitis malus effectus, in quibusdam casibus, bonum ut suum effectum immediatum habet. — Cf. Responsum S. Inq. die 24 Julii, 1895 de Titio, Medico, n. 273.

Resolves. — Mulier prægnans in eo est ut cæca, demens vel paralytica evadat; prægnantia est causa dementiæ, etc.; fœtus viabilis non est. Chirurgus nequit consulere abortum, nec ipsi

[1] Cf. Addenda, p. 1087, n. 4.

Digitized by Google

competit jus extrahendi ex sinu matris fœtum. In iisdem circumstantiis fœtus non viabilis in eo est ut moriatur, imo ingressus est agoniam. Est insuper periculum ne infirmitas matris incurabilis evadat, vel aliud est motivum grave. Non licet chirurgo operationem exercere qua celerius inducatur mors infantis ad matris conditionem meliorandam: i. e. mors celerior fœtus non est adhibenda ut medium salutis matris: morietur infans, sed hoc non dat jus eum occidendi.

Mulier fructum suum gestat, sed fœtus est extrauterinus. Dum gravem operationem super ipsam medicus exercet, advertit ad abnormalem sedem prægnantiæ. Intelligit etiam fœtum esse viabilem. Videtur nobis dicendum licite posse chirurgum ob graves causas in hoc casu extrahere fœtum istum extrauterinum viabilem, etsi nondum ad normalem terminum vitæ fœtus attingentem, modo utens operatione ad alium finem incœpta, non exerceat in fœtum ullum actum mortiferum.

Mulier prægnans est, sed fœtus extrauterinus. Dum operationem super eam exercet gravem medicus, advertit ad sedem abnormalem prægnantiæ; fœtus vivus, non autem viabilis, est. Chirurgus nequit edere fœtum ex sinu matris, quia hæc actio occideret fœtum. Mater in eo est ut ex hæmorrhagia vel eclampsia moriatur et fœtus viabilis est. Profecto potest partus artificialis induci modo hac operatione consulatur vitæ matris et infantis. Sed non potest ita partus hic induci, ut mors infantis sit effectus naturalis operationis et medium ad auferendum periculum urgens parturientis, i. e. non licet fœtum occidere ad matrem salvandam. Mater in eo est ut moriatur, fœtus est viabilis. Mater in agonia est et ipsi pauca vivendi momenta manent, fœtus vero ultra horam probabiliter vivet. Non licet chirurgo, ut infans in lucem melioribus conditionibus edatur, operationem perficere quæ natura sua matrem occideret, ita ut ejus mors sit medium meliorandi statum infantis.

Mater in eo est ut moriatur. Causa mortis proxima est hæmorrhagia, eclampsia, vel alius morbus ex prægnantia proveniens. Fœtus non est viabilis. Non licet abortum procurare nec consulere. In iisdem adjunctis fœtus nondum viabilis morti imminenti destinatur. Præterea jam in agoniam ingressus est dum matri manent plures horæ vitæ probabilis. Non licet chirurgo operationem perficere directe tendentem ad ipsam mortem fœtus, qua medium ad matrem in meliori conditione ponendam: aliis verbis, non licet abortum procurare ut mater salvetur.

Mater prægnans in eo est ut cæca vel paralytica vel demens vel infirma alia quavis ratione fiat. *Causa* cæcitatis, paralysis

Digitized by Google

etc., est prægnantia. Fœtus viabilis est. Profecto chirurgus potest consulere partum artificialem præmaturum modo provideatur et matris et fœtus vitæ. In iisdem autem circumstantiis propter imminens periculum ne infirmitas matris fiat incurabilis non competit chirurgo jus medium adhibendi quod natura sua determinet mortem infantis, ut partus præmaturus inducatur.

Operatio cæsarea ea dicitur qua uterus matris secatur ut infans extrahatur. Non raro accidit quod fœtus propter matris arctitudinem naturali via edi nequeat, in quo casu vel secanda est mater vel hæc et ille naturæ cursui relinquendi sunt. Quæritur igitur de sectione in his gravissimis adjunctis. Hæc statuenda videntur. 1°. Nunquam est operatio licita, si incisio foret matris occisiva, quia non licet matrem occidere ut baptizetur infans. 2°. Nunquam est licita, si viva matre infans extra uterum probabiliter saltem vivere non posset. Esset enim prolem occidere. 3°. Viva matre licite fieri *potest* his conditionibus verificatis: 1) quod mater naturaliter parere non possit, aut moritura sit ante partum cum maximo periculo mortis infantis priusquam possit hic baptizari; et 2) quod ex incisione non oriatur matri periculum proximum mortis. . . . 4°. Viva matre *debet* fieri operatio si certo constet non posse infantem baptizari nisi operatio fiat. Sed maxima prudentia opus est in hac obligatione imponenda ne mater a tali abhorrens incisione et suæ et prolis salutis æternæ jacturam faciat, moriens in statu peccati mortalis, bona in malam fidem mutata. 5°. Mater non tenetur operationem subire, quando baptismus in utero infanti cum solida probabilitate conferri potest; quod sæpe facere datur; nec tenetur quando ipsa sola peritura est; nec, si spes probabilis adest prolem ipsi emortuæ supervicturam quæ idcirco baptizari queat; nec tenetur mater operationem permittere ad servandam vitam infantis temporalem; nec in incertitudine eventus felicis. Quod si 6°. casus velut desperatus sit et certo morituræ sint mater et proles, in his difficillimis circumstantiis licita est operatio, dummodo aliqua probabilitas exinde oriatur et matrem et prolem salvandi; ita enim et hujus et istius vitæ, meliori, quo fieri potest, modo providetur.

Si mater prægnans mortua fuerit, fœtus quamprimum caute extrahatur ac, si vivus fuerit, baptizetur: Rit. Rom. tit. II, cap. 1, n. 17. Ergo statim ac mater mortua sit, licite operatio fieri potest. Imo mortua matre operatio etiam debet fieri, adest enim obligatio gravis ratione officii succurrendi proximo in extrema necessitate posito: S. Inq. 15 Feb. 1780. Sedula cura est sectio facienda ne mater apparenter tantum mortua occidatur neve proles moriatur.

Digitized by Google

Quid de munere parochi vel missionarii dicendum sit, patet ex responso S. Inquisitionis die 13 Dec. 1899 dato, commemorante prius decretum diei 15 Feb. 1780: "Hæc autem fœtus extractio de prægnantis defunctæque alveo matris, quamvis patefacienda, ac persuadenda sit, expresse tamen cavet prohibetque Sanctitas sua ne missionarii in casibus particularibus se ingerant in demandanda sectione, multoque minus in ea peragenda. Sat proinde missionariis fuerit illius notitiam edidisse curasseque ut ejus perficiendæ rationem perdiscant qui chirurgicis intendunt laici homines, tum vero, cum casus tulerit, ejusdem praxim ipsorum oneri ac muneri reliquisse."

CAPUT III

DE DUELLO

Duellum proprie dictum est periculosa duorum pugna ex præcedenti condicto de loco, tempore et armis.

274. Dico. Duellum auctoritate privata susceptum nunquam licitum esse potest; quia non solum repugnat *juri naturali*, cum Deus nulli hominum dominium dederit in suam aut alterius vitam, nec in membra, extra casum defensionis contra actualem aggressorem; sed etiam *juri canonico*, ut constat ex Trident., sess. 25, cap. 19, ubi duellum dicitur: "Detestabilis usus, fabricante diabolo, introductus." — Dixi *privata*, quia si publica auctoritate suscipiatur ad bonum commune, v. gr., ut bellum conficiatur, licitum profecto erit non secus ac bellum. — Cf. S. Alphons. nn. 399 et 400.

275. Resolves. — 1°. Disputari sane potest, practice loquendo, de *conditionibus* duelli quæ omnes requiruntur ad totam malitiam actus, pœnasque incurrendas; at nunquam de *causa* quæ legitimare posset provocationem aut acceptationem ejus, cum sit aliquid intrinsece malum. Quare semel probata existentia duelli in aliquo casu particulari, nulla ratio utcumque gravis unquam excusabit.

2°. Non licet duellum suscipere ea lege, ut uno vulnerato, aut certo numero ictuum completo, pugna cesset; tum quia Clemens VIII prohibuit etiam duella non fatalia; tum quia ita agentes implicite admittunt quemcumque exitum pugnæ et consequenter totam malitiam duelli contrahunt.

3°. Licet autem pugnare ad meram defensionem, etiam arma acceptando ab adversario, si mors ab ipso intentetur nisi acceptetur pugna, nec adsit alia ratio hoc periculum evadendi; sed non licet se conferre ad alium locum, aut indicere ad defensionem

Digitized by Google

aliud tempus determinatum; quia tum duellum proprie dictum haberetur.

4°. Non ineunt duellum proprie dictum qui ob injuriam, subita ira excandescentes, et ad pugnam se provocantes statim congrediuntur; quia verius est rixa, quam duellum, quod *ex condicto de loco et tempore* fieri debet. — S. Congr. 5 Octob. 1744. — Cf. S. Alphons. n. 401.

276. Hic referre juvat quinque propositiones circa duellum damnatas a Benedicto XIV, an. 1752, in Const. *Detestabilem.* Sunt sequentes:

1°. "Vir militaris qui, nisi offerat vel acceptet duellum, tanquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitæ ac promeritæ spe perpetuo carere deberet, culpa et pœna vacaret, sive offerat sive acceptet duellum."

2°. "Excusari possunt, etiam honoris tuendi vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam."

3°. "Non incurrit ecclesiasticas pœnas contra duellantes latas dux vel officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ vel officii."

4°. "Licitum est in statu hominis naturali acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio eorum jactura propulsare nequit."

5°. "Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui civitatis male ordinatæ, in quo nimirum, vel negligentia, vel malitia magistratus, justitia aperte denegatur."

CAPUT IV

DE BELLO

Bellum est *pugna multitudinis contra multitudinem extraneam, reipublicæ defendendæ aut vindicandæ causa.* Hinc differt: 1°. a *rixa,* quæ est pugna paucorum contra paucos et absque auctoritate, neque in bonum reipublicæ suscepta; 2°. a *seditione,* quæ est tumultus vel conflictus multitudinis contra politicam societatem ad quam pertinet.

277. Dico 1°. Bellum *per se* licitum est, sive ad injuriam repellendam, sive ad jus suum vindicandum. Ratio est, quia societas quælibet independens ab alia societate, habere debet medium se tuendi contra injuriam, et jus suum vindicandi: interdum vero non suppetit aliud medium ad hunc finem obtinendum, nisi bellum. Etenim, cum altiora desint tribunalia ad quæ nationes

Digitized by Google

seu Principes recurrere queant, solum superest ut ad satisfactionem ab alia societate obtinendam bello utantur. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 40, art. 1.

Dico 2°. Ad bellum justum et licitum, sequentia necessario requiruntur: 1°. *auctoritas legitima,* id est suprema, nullum alium superiorem in civilibus agnoscens, et ratio est, quia ubi major auctoritas habetur, hæc de lite judicare debet; 2°. *causa justa et gravis,* quæ sit præponderans incommodis ex bello secuturis, v. gr., regnum vel provincia recuperanda, aut injuria gravis reipublicæ propulsanda, vel subditorum rebellio reprimenda, etc.; 3°. *debitus bellandi modus,* scilicet ut ante bellum a parte adversa requiratur condigna satisfactio; quæ si offeratur, ex justitia acceptari debet; ubi enim bellum desinit esse necessarium, desinit quoque esse justum. — Cf. S. Thom. ibid.

278. Quæres. *An milites belligerare possint cum dubio de justitia belli?*

Resp. Si agatur de milite subdito, vel etiam de milite conducto ante bellum declaratum, potest, imo debet obedire ubi bellum non est evidenter injustum, quia in dubio standum est pro superiore. — Si vero agatur de milite nondum conducto, tenetur inquirere de belli justitia, nec in dubio de justitia se locare potest. Ratio est, quia nemo potest cooperari ad aliquem spoliandum re quam possidet, nisi sit certus injuste eam ab illo possideri. — Cf. S. Alphons. n. 408.

DE SEXTO ET NONO DECALOGI PRÆCEPTO

Non mæchaberis. — *Non desiderabis uxorem ejus* (proximi). — Exod. xx, 14

Sextum Decalogi præceptum prohibet quamlibet **luxuriam** externam, id est opere patratam. — Nonum vero præceptum prohibet etiam luxuriam mere internam, impudicas nempe cogitationes, ac desideria.

279. Ad intelligentiam eorum quæ sequuntur hæc sunt prænotanda:

I. **Luxuria** est *inordinatus appetitus rei venereæ,* et consistit in delectatione venerea voluntarie admissa extra matrimonium. Delectatio autem venerea est delectatio orta ex commotione spirituum generationi inservientium, et habetur circa genitalia. Non est igitur confundenda cum delectatione mere *sensibili,* quæ oritur ex proportione objecti sensibilis ad sensum aliquem, v. gr., objecti

Digitized by Google

visibilis ad visum, audibilis ad auditum, etc. Primam plures theologi vocant etiam *carnalem*, et alteram *naturalem*.

II. Variæ sunt luxuriæ species, prout diversa sunt ejus objecta. Sic specie differunt *tactus* et *aspectus impudici; actus solitarii*, et actus cum *aliis* exerciti; actus *consummati*, et *non consummati;* item actus consummati *juxta* naturam, et actus consummati *contra* naturam. Hæ autem species alias etiam subordinatas seu inferiores species sub se continent, ut ex dicendis patebit.

III. Luxuria alia est *directe* quæsita, alia *indirecte*. Prior habetur, quando voluptas carnalis præcise in se intenditur; posterior vero, quando aliud intenditur, ex quo voluptas carnalis præter intentionem suboriatur, ut fit in aspectibus vel lectionibus minus castis ex curiositate vel alio fine habitis. Hisce prænotatis:

280. Dico 1°. Omnis delectatio venerea, si est directe voluntaria, non admittit parvitatem materiæ, ac proinde, utcumque levis ea sit, semper erit peccatum mortale. Ratio est, quia delectatio venerea est quædam inchoata seminis effusio, seu naturalis et necessarius motus ad illam: atqui seminis effusio, si quæratur extra legitimum usum matrimonii, est gravis perturbatio ordinis essentialis, cum ex natura sua tendat ad generis humani destructionem. Ergo. . . . Dixi *si est directe voluntaria*, nam dari parvitatem materiæ in delectatione venerea *indirecte* tantum volita concedunt omnes, et ratio aperta est; nam tota malitia hujusmodi delectationis desumenda est ex causa; posse autem dari causam leviter turpem, v. gr., curiosam lectionem alicujus libri minus casti, nemo unquam denegavit. — Cf. S. Alphons. nn. 415 et 484.— Viva, in prop. 40 damnat. ab Alex. VII. — Baller. not. (a) p. 396.

Dico 2°. Delectatio, quæ dicitur sensibilis seu naturalis, *per se* caret omni culpa. Etenim delectatio ista in eo proprie consistit quod placeat tactus, vel visus proprii corporis aut alieni propter proportionem et connaturalitatem cum organo tactus vel visus, absque ulla commotione spirituum genitalium; non secus ac si quando tangeretur res blanda, v. gr., felis, holosericum, etc., vel aspiceretur res pulchra, v. gr., equus, pratum, et alia quæ naturaliter delectant: atqui in hisce tangendis aut aspiciendis nulla *per se* est aut esse potest culpa. Ergo. . . . Dixi *per se*, nam practice loquendo semper aderit culpa aliqua levis, non solum si tactus isti aut aspectus fiant ex curiositate, levitate, aut propter *solam* delectationem, juxta ea quæ alibi dicta sunt, sed etiam propter periculum transgrediendi ad delectationem veneream. — Cf. S. Alphons. n. 416. — Viva, loc. cit. — Baller. not. (a) p. 393.

Agendum nunc est de peccatis luxuriæ in particulari, sed de externis tantum, quia de internis alibi satis dictum est.

Digitized by Google

CAPUT I

DE PECCATIS LUXURIÆ NON CONSUMMATIS

ARTICULUS I

DE OSCULIS IMPUDICIS

281. Dico 1°. Oscula ob *delectationem veneream* **habita, in** quacumque parte corporis fiant, sunt semper peccatum mortale, et contrahunt malitiam specie diversam pro variis personarum circumstantiis. Ratio *primi* deducitur ex prop. 40 damnata ab Alex. VII, quæ ita se habet: "*Est probabilis opinio quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis.*" Ratio autem *secundi* est quia oscula immediate et directe attingunt personam cui dantur, ac proinde censentur induere moralitatem actus consummati in quem natura sua tendunt. — Cf. S. Alphons. n. 417.

Dico 2°. Seclusa actuali delectatione venerea, peccatum osculorum mensurandum erit ex periculo illam experiendi, ac proinde, si periculum erit proximum, peccatum iterum judicari debet mortale, si autem remotum, peccatum erit vel veniale tantum vel nullum. Periculum autem reputatur *semper* et ex natura sua proximum, si oscula fiant in *partibus inhonestis seu turpibus*, quales sunt genitalia et loca ipsis vicina, et *fere semper*, si fiant in partibus *minus honestis*, sed *non turpibus*, uti sunt brachia, pectus, et crura. Si vero oscula habeantur in partibus honestis, quales sunt facies et manus, periculum etiam judicatur proximum, saltem ordinarie, si locum habeant sæpe, morose, extra usum patriæ, et inter personas diversi sexus. Ratio omnium per se aperta est, et confirmatur ex communi consensu theologorum, ex consideratione humanæ naturæ, et ex ipsa experientia. — Cf. S. Alphons. nn. 417 et seq.

282. Resolves. — 1°. Ordinarie reputanda sunt mortalia oscula quæ dicuntur *columbina*, linguam nempe in os introducendo præsertim si non ex joco aut petulantia, sed pressiori modo fiant et inter personas diversi sexus.

2°. Sententia Sanchezii, Salmanticensium et aliorum theologorum asserentium oscula pudica habita inter sponsos de futuro, licet intendatur quæpiam delectatio, quæ sit media inter veneream et naturalem, et adsit levis commotio spirituum genitalium non esse peccata mortalia, secluso periculo pollutionis vel consensus in copulam, habetur ut practice improbabilis a S. Alphonso. Imo S. Doctor tenet longe probabiliorem,

Digitized by Google

etiam speculative, et omnino sequendam esse sententiam docentem, tales actus prohibitos esse sponsis eodem modo quo vetantur solutis. Ratio est, quia sponsi nondum jus mutuum habent in corpora, neque etiam jus habent ad copulam, ad quam solam tales actus ordinantur. Verum quia prima sententia non videtur omnino destituta rationibus et auctoritatibus, poterit forte quandoque utilis esse confessariis. — Cf. S. Alphons. *de matrim.* n. 854. — Baller. not. (a) p. 402.

3°. Culpa vacant oscula quæ matres aut nutrices infantibus solent infigere. Idemque saltem ordinarie dicendum de aliis, qui infantes teneræ ætatis, etiam diversi sexus, secluso pravo quovis affectu, deosculantur.

4°. Non statim arguendi sunt de peccato gravi juvenes utriusque sexus qui in nonnullis jocis decenter et sine prava intentione se invicem deosculantur, quamvis ab ejusmodi ludis ob periculum eis adnexum avertendi sint.

ARTICULUS II

DE TACTIBUS IMPUDICIS

283. Dico 1°. Tactus quicumque non secus ac oscula, si ob *delectationem veneream fiant*, sunt semper graviter peccaminosi, et ejusdem specificæ moralitatis ac actus consummatus in quem tendunt. Ratio utriusque aperta est, et similis illi quæ adducta fuit pro osculis. Sedulo autem distinguendi sunt tactus *turpes* ab *obscœnis*.

Dico 2°. Præter casum delectationis venereæ directe intentæ, tactus sunt etiam graviter illiciti, si conjuncti sint cum proximo periculo pollutionis, et nulla sit justa causa excusans. Etenim supposita hujusmodi causa, v. gr., necessitas medendi, jam pollutio inde sequens non erit amplius directe volita. — Proximitas autem periculi dijudicanda est ex natura partium quæ tanguntur, et ex aliis diversis circumstantiis personarum.

284. Resolves. — 1°. Tactus in verendis ejusdem sexus aut partibus vicinis, etiam super vestes, ordinarie non excusantur a peccato gravi, nisi forte ex petulantia, joco, levitate et obiter fiant. — Cf. S. Alphons. n. 420.

2°. *A fortiori*, excluso necessitatis casu, excusari nequeunt a peccato mortali tactus in verendis diversi sexus, etiam brevi tempore habiti. — Probabiliter tamen arguendæ non sunt de gravi culpa ancillæ quæ tangunt pudenda infantium, dum eos vestiunt, nisi morose hoc agant. — Cf. S. Alphons. ibid. — Lacroix, n. 902.

3°. Veniale est *per se* tangere genitalia brutorum, quamvis tamen ea tangere usque ad seminis effusionem, probabilius repu-

Digitized by Google

tatur mortale a S. Alphonso, non quidem vi perditionis seminis, sed quia talis actus vehementissime excitat. Omnino autem excusantur conjungentes equos aut boves. — Cf. S. Alphons. nn. 419 et 420.

4°. Veniale etiam est tangere ex levitate et curiositate partes minus honestas alterius sexus; at mortale si fiat morose et cum commotione spirituum genitalium.

5°. Nullo modo peccant *per se* qui se tangunt ad abstergendas corporis sordes, vel ad pruritum sedandum; si tamen pruritus sit tolerabilis, suadendum est ut a tactibus abstineant. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 3.

ARTICULUS III

DE ASPECTIBUS IMPUDICIS

285. Dico 1°. Aspectus turpes sine causa sufficienti habiti, sunt graviter vel leviter peccaminosi, juxta *delectationis venereæ periculum;* quia hæc est *tota ratio cur a jure naturæ prohibeantur.* Ad cognoscendam autem periculi proximitatem, attendere oportet ad diversas circumstantias, nempe ad partes, quæ aspiciuntur; ad sexum, ætatem et alias naturales qualitates personæ aspectæ; ad dispositiones sive naturales sive acquisitas personæ aspicientis; ad distantiam et modum quo fiat aspectus, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 421 et seq.

Dico 2°. Aspectus graviter peccaminosi, secluso casu desiderii, non inducunt malitiam circumstantiarum *personæ* quæ aspicitur. Ratio est, quia hujusmodi circumstantiæ non influunt in actum, cum visus non attingat objectum immediate sicut tactus, et nemo dicat nos violare personam sacram per visum. — Cf. S. Alphons. ibid.

286. Resolves. — 1°. Certo est mortale aspicere actum *copulandi* inter homines, non item inter bruta, saltem *per se* et ordinarie loquendo, licet adesse possit magnum periculum, et eo majus, quo majora sunt ipsa bruta. — Cf. S. Alphons. n. 419.

2°. Mortale est etiam aspicere verenda personæ diversi sexus, aut partes ipsis vicinas, nisi forte visio fiat a longinquo et per brevissimum tempus. Nec excusaris a gravi, si partes turpes velo tenuissimo et perlucido obtectas aspicias, quia fere talis aspectus libidinem auget, nedum minuat. Excipe tamen 1°. si aspiciens sit puer, vel valde senex, aut valde frigidus; 2°. si oculi defigantur in infantulum. — Cf. S. Alphons. n. 421.

3°. Veniale autem est *per se* aspicere pudenda ejusdem sexus; non autem si aspiciens esset valde pronus *ad sodomiam*, vel magno

Digitized by Google

ardore afficeretur erga personam quam in particulari aspicit. — Cf. S. Alphons. n. 420.

4°. Veniale est etiam *per se* aspicere partes minus honestas mulieris, scilicet brachia, crura et pectus, secluso tamen casu quo aspectus sit repetitus et morosus. Imo a mortali forte nunquam erit excusandus qui ubera mulieris pulchræ nuda cum mora notabili et sine causa aspicit. — Cf. S. Alphons. n. 423.

5°. Aspectus picturarum obscœnarum ex mera curiositate ut mortalia non habentur. In praxi tamen vix a mortali posset excusari vir aspiciens pudenda mulieris depictæ, quia difficulter cavere poterit a delectatione turpi, nisi forte per brevissimum tempus aut in magna distantia fiat, aut nisi picturæ vetustas vim artificii imminuerit. — Cf. S. Alphons. n. 424.

ARTICULUS IV

DE SERMONIBUS ET LECTIONIBUS IMPUDICIS

287. Dico. Turpia loqui, audire aut legere *delectationis venereæ causa* vel cum proximo periculo consensus in illam est grave peccatum, ut per se patet. Si vero periculum non est proximum, vel proximum quidem sed simul adest causa justa loquendi, audiendi aut legendi illa turpia, peccatum erit aut nullum aut tantum veniale. Quod autem de turpi hic dicitur non est applicandum sermoni simpliciter obscœno.

288. Resolves. — 1°. Graviter peccant generatim qui sermones permiscent etiam ex levitate de actu conjugali, de licitis et illicitis inter conjuges, de modis impediendi generationem, procurandi pollutionem . . . præsertim si inter juvenes diversi sexus id fiat. Item qui ob jactantiam narrant propria peccata turpia.

2°. Non est *per se* mortale proferre turpia quidem sed non graviter talia, si fiat breviter, per jocum aut vanum solatium, nisi audientes ita debiles sint spiritu, ut grave scandalum patiantur. — Cf. S. Alphons. n. 426.

3°. Non semper ut mortalia sunt habenda tenera colloquia cum personis diversi sexus, quamvis periculis plena sint, præsertim si sint diuturna, sæpe repetita, aut in locis solitariis fiant. — Cf. S. Alphons. nn. 422 et seq.

4°. Non peccant graviter qui ex mera curiositate legunt libros lepidos, quia ad libidinem non graviter excitant, nec magno periculo exponunt, ut sunt multæ comœdiæ vel poemata. — Si vero ob causam legitimam, v. gr., ad discendum stilum id faciant, nullatenus peccant.

Digitized by Google

CAPUT II

DE PECCATIS LUXURIÆ CONSUMMATIS

Peccata luxuriæ consummata sunt duplicis generis; alia enim sunt juxta naturam, et alia contra naturam. Prima reducuntur ad fornicationem, adulterium, incestum, sacrilegium, stuprum et raptum; et secunda ad pollutionem, sodomiam et bestialitatem. De singulis breviter dicetur.

ARTICULUS I

DE PECCATIS CONSUMMATIS JUXTA NATURAM

§ I. — De fornicatione

289. Fornicatio est *copula soluti cum soluta ex mutuo consensu;* quare *concubinatus,* qui est commercium habituale soluti cum soluta, et *meretricium,* quod est status mulieris omnibus prostitutæ, ad fornicationem referuntur.

290. Dico 1°. Fornicatio est *semper peccatum mortale,* quia graviter prohibetur jure naturæ. Etenim si fornicatio non esset sub gravi interdicta, plerumque homines a matrimonio contrahendo recederent, prolesque ex fornicatione suscepta absque ulla educatione derelinqueretur: atqui hoc cederet in grave nocumentum totius societatis. Ergo. . . . Præterea constat ex I Cor. vi, 9; et Eph. v, 5.

Dico 2°. Circumstantia concubinatus aut meretricii non est necessario in confessione declaranda, cum *per se* speciem peccati non mutet. *Per accidens* autem sæpius est explicanda ad statum et genus occasionum manifestandum, semperque confessario interroganti aperienda est. — Cf. S. Alphons. n. 432.

§ II. — De adulterio

291. Adulterium est *copula cum alterius conjuge,* seu est accessus ad *torum* non suum.

292. Dico 1°. Adulterium præter peccatum contra castitatem aliud includit contra *justitiam,* quod est natura sua mortale, quia continet violationem juris stricti graviter obligantis. Imo si habetur inter duos conjugatos duplex committitur adulterium, quia duorum diversa jura læduntur.

Dico 2°. Adulterium committitur, etiamsi alter conjux consentiat; quia in omni casu violantur jura sacramenti et contractus indissolubilis; quæ quidem jura natura ipsa exigit, et prorsus inalienabilia sunt.

Digitized by Google

§ III. — De incestu

293. Incestus est *concubitus cum consanguineis aut affinibus inter gradus ab Ecclesia pro matrimonio prohibitos.*

294. Dico. Incestus specie differt ab aliis *luxuriæ* peccatis, quia graviter repugnat *reverentiæ naturali* debitæ parentibus, et consequenter personis quæ proxima conjunctione sanguinis aut affinitatis eis devinctæ sunt. — Cf. S. Alphons. n. 448.

Utrum specie differat incestus cum consanguineis ab incestu cum affinibus, et rursus utrum specie differat incestus pro vario affinitatis et consanguinitatis gradu, atque adeo utrum gradus necessario in confessione exprimendus sit, in tractatu de pœnitentia, ubi de circumstantiis peccatorum aggravantibus, dicemus.

§ IV. — De sacrilegio

295. Sacrilegium, *quatenus est luxuriæ peccatum, est violatio personæ vel loci sacri per actum venereum.*

296. Dico. Copula, pollutio, vel quicumque tactus graviter turpis habitus a persona sacra, semper includit grave peccatum sacrilegii; quia præter virtutem castitatis lædit etiam religionem quæ graviter obligat ad personas sacras reverenter tractandas. Quod si hujusmodi tactus exerceatur inter duas personas Deo dicatas, duplex haberetur sacrilegium. — De sacrilegio autem locali certum est ipsum committi per copulam aut pollutionem, sed utrum per tactum etiam admittatur, non una est Doctorum sententia ut dictum est n. 215. — Cf. S. Alphons. nn. 455 et seq.; et *Hom. Ap.* n. 22.

§ V. — De stupro

297. Stuprum stricte acceptum apud theologos est *virginis defloratio.* — Deflorari autem dicitur virgo quæ congressu viri naturali ac opere consummato prima vice corrumpitur, ipsa invita. — Dixi *stricte apud theologos*, nam ad normam juris civilis stuprum importat oppressionem cujuscumque mulieris solutæ et honestæ, et latiori sensu cujuscumque mulieris solutæ.

298. Dico 1°. Stuprum quocumque sensu acceptum semper continet gravem malitiam specie diversam. Ratio est, quia supposita oppressione, quæcumque tandem sit mulier quæ opprimitur, jam præter castitatem, læditur altera virtus, scilicet justitia.

Dico 2°. Quamvis circumstantia virginitatis non sit necessario aperienda in confessione, quia est tantum aggravans, si tamen peccatum stupri est reservatum, tunc erit manifestanda, quia vox stuprum sumenda est stricte, quoties agitur de reservatione et de pœnis latis contra stupratores in jure canonico.

Digitized by Google

Dico 3°. Ad stuprum non requiritur ut vis seu violentia physica inferatur; satis est enim ut puellæ alioquin invitæ consensus extorqueatur minis, fraude, dolo aut repetitis ac importunis precibus, quæ ejus constantiam vincant. — Cf. S. Alphons. n. 443. — Baller. not. (b) p. 315.

§ VI. — De raptu

299. Raptus sensu theologico, et pro foro interno, est *violentia illata personæ, aut iis quorum potestati subest, explendæ libidinis causa.* — Sensu autem apud forum externum usitato, est *personæ abductio e loco tuto ad locum non tutum, per vim ipsi aut iis illatam, quorum potestati subest, explendæ libidinis vel matrimonii contrahendi causa.* — Cf. Sanchez, *de Matrim.* lib. 7, disp. 12, n. 30.

Violentia in utraque definitione intelligitur sive physica sive moralis seu per metum gravem illata; persona autem, quoad culpam theologicam, intelligitur quælibet, masculus vel femina, innupta, nupta vel vidua, honesta vel meretrix; quoad forum externum et pœnas subeundas, quælibet etiam, modo sit honestæ vitæ. — Hinc in omni stupro invenitur malitia raptus, sed non vice versa. Hisce notatis:

300. Dico 1°. Raptus est *peccatum speciale,* quamvis pravus actus libidinis non sequatur; et consistit præcipue in injuria quæ infertur per violentiam illatam libidinis causa. Quare circumstantia raptus est necessario aperienda in confessione, sive sequatur fornicatio, adulterium, etc., sive non sequatur.

Dico 2°. Non est censendus raptus, si mulier plene consentiat tum abductioni tum violationi, nisi tamen sit *minor* et simul ejus parentes seu tutores aut curatores invite hoc patiantur. Raptus autem aderit, si abductioni tantum et non violationi, aut violationi et non abductioni consensum præbeat. — Cf. S. Alphons. n. 444.

ARTICULUS II

DE CONSUMMATIS CONTRA NATURAM

§ I. — De pollutione

301. Pollutio est *seminis effusio sine congressu cum alio.* Pollutio voluntaria, de qua sola agimus, est vel directe vel indirecte quæsita. Dicitur etiam *mollities,* et differt a *distillatione,* quæ est effusio levis alterius humoris subtilioris. In pollutione semen ordinarie cum vehementi delectatione magnaque commotione ejaculatur; distillatio autem cum nulla ordinarie aut levi admodum delectatione et commotione habetur.

302. Dico 1°. Pollutio *directe* et *perfecte* voluntaria est semper

Digitized by Google

peccatum mortale, ita ut nunquam illam procurare liceat. — Ratio est 1°. quia id eruitur ex verbis Apostoli, I Cor. vi, 10: "Neque molles . . . regnum Dei possidebunt"; 2°. quia pollutio intrinsecam habet repugnantiam cum natura, quæ seminis effusionem unice ad generationem ordinavit; 3°. quia si aliquando permissa, aut tantum sub veniali prohibita foret, facillime, ob tantam naturæ corruptæ in luxuriam proclivitatem, habitus pollutionis contraheretur, et proinde ordo naturæ brevi subverteretur; 4°. quia damnata fuit prop. 49 ab Innoc. XI, quæ sic se habet: "Mollities jure naturæ prohibita non est; unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona. . . ." — Cf. S. Alphons. n. 476. — Viva, in hanc prop.

Dico 2°. Pollutio *indirecte* seu in causa tantum voluntaria est peccatum grave, quoties causa proxima, et natura sua ad pollutionem tendens, v. gr., cogitationes morosæ de rebus valde libidinosis, sine justa ratione ponitur; est autem veniale, quoties causa, quæ ponitur, est remota tantum, seu talis, ut ipsi periculum *per accidens* vel raro adjungatur. Ratio utriusque facile colligitur ex iis quæ alibi dicta sunt de voluntario indirecto. — Cf. S. Alphons. nn. 483 et 484.

303. Resolves. — 1°. Omnis deliberata seminis effusio, quantumvis parva, est pollutio et proinde peccatum mortale. Item mortale est acquiescere delectationi pollutionis, etiam brevissimo tempore, et licet præter intentionem et sponte accidat. A fortiori si pollutio sponte incepta conatu aliquo promoveatur. — Cf. S. Alphons. n. 477. — Lacroix, *de Pœnit.* n. 1034.

2°. Pollutio quæ subsequitur ex tactu, aspectu vel lectione graviter turpi et absque justa causa posita, est peccatum mortale etiam secluso actuali consensu. Ratio est, quia tunc pollutio est voluntaria in causa, cum hæc *per se* grave pollutionis periculum inducant. Peccatum autem veniale erit tantum, si hæc leviter turpia sint, et pollutio præter agentis intentionem sequatur. — Cf. S. Alphons. nn. 482 et seq.

3°. Culpa vacat *pollutio nocturna,* quia a voluntate libera non oritur, nec ullus ei præbetur assensus, ut supponitur, sed nec animum quidem libidinosum semper denotat, cum ex multis causis naturalibus possit provenire, v. gr., ex superfluitate naturæ, ex imbecillitate organorum aut dispositione nervorum. Mortalis autem erit vel venialis, si ante cubitum fuerit causata et prævisa, pro majori vel minori advertentia et causæ influxu. Sic pravæ cogitationes voluntariæ, prava colloquia et alia ejusmodi somnum præcedentia illam mortalem facile reddent. Venialem autem tantum efficiet ordinarie intemperantia in cibo vel in potu, etc.

Digitized by Google

Pariter censeri non debet mortalis pollutio nocturna quæ fit cum imperfecta voluntate et libertate, ut quandoque in semisopitis accidit; judicandum autem est, nullum consensum adfuisse, vel ad summum valde imperfectum, quando ordinarie in statu vigiliæ displicet; quia ex ordinarie contingentibus judicandum est. Idem etiam de tactibus nocturnis tenendum est.

4°. **Distillatio voluntaria,** etiam tantum indirecte, si *notabilis* sit seu cum notabili spirituum genitalium commotione fiat, peccatum mortale esse potest; quia est gravis deordinatio, et proximum pollutionis periculum inducit. Si vero parva sit et absque notabili commotione, distinguendum est: 1°. Si *directe* voluntaria sit, a mortali non potest excusari; quia quæcumque distillatio semper, vel ut plurimum, secum fert commotionem et aliquam seminis effusionem. 2°. Si vero *indirecte* tantum voluntaria sit, facile ab omni peccato excusabitur; quia de tali fluxu non est magis curandum, quam de emissione cujuscumque alterius excrementi quo natura se exonerare solet. — Ita expresse S. Alphonsus, n. 477.

5°. Licet alicui pruritum magnum patienti in verendis illum tactu abigere, etiam si pollutio sequatur, dummodo pruritus ille ex sanguinis acrimonia, ut ordinarie evenit, non vero ex libidinis ardore proveniat. Si enim tunc accidat pollutio, secluso consensus periculo, *per accidens* et proinde inculpabiliter accidit. Ceterum adhortandi sunt pœnitentes, ut in quantum fieri sine gravi molestia potest, ab hujusmodi tactibus temperent. — Cf. S. Alphons. n. 483.

304. Quæres. *An in feminis locum habeat peccatum pollutionis?*

Resp. *Affirm.*, quamvis enim indubium sit hodie apud medicos, feminas non effundere verum semen, sed tantum humorem aliquem qui neque essentiales qualitates seminis continet, neque est ad concipiendum necessarius, sentiunt tamen, cum digitis vel instrumento aliquo utuntur, eamdem ipsissimam voluptatem carnalem, quam in congressu cum viro experirentur, eaque habita, satiatæ quiescunt, tanquam si completum esset opus conjugii. Atqui essentialis malitia pollutionis non consistit proprie in materiali perditione seminis, sed in eo præcise quod extra matrimonium quæratur illa eadem voluptas quæ ab auctore naturæ alligata est tantum licito actui congrediendi, tanquam inductiva ad illum. Ergo. . . .

Ex hac solutione peti debet vera ratio cur a multis theologis dicatur, spadones, pueros et generatim omnes qui inepti sunt ad copulam proprie dictam immunes esse a malitia pollutionis, sed tantum tactus impudicos committere. Cum enim impotentes sint ad usum matrimonii, nequeunt

Digitized by Google

malitiam illam contrahere quæ consistit in quærenda voluptate matrimonii propria, extra licitum usum illius. — Cf. *Revue des sciences ecclés.* vol. 27, p. 586; et vol. 29, p. 98, et p. 205. — Baller. not. (a) p. 417.

Animadvertendum hic est, feminas generatim et a fortiori juniores puellas non esse interrogandas a prudenti confessario, num adfuerit aliqua effusio humoris . . . vel completa satisfactio . . . aut exhaustio quædam, etc., quoties in confessione accusatur ab illis aliquod peccatum solitarium contra sextum præceptum. Quare si aliqua puella dicit dum confitetur: *turpiter me ipsam tetigi* — vel — *feci aliquam turpitudinem cum me ipsa,* vel aliud simile, intelligendum est ipsam peccatum pollutionis patrasse, utut forte nonnisi tactum impudicum admiserit. Ratio cur non debent fieri istæ interrogationes est, quia obstat decentia in confessionali servanda, et periculum adest ne puella scandalum patiatur.

§ II. — De sodomia

305. Horrendum **sodomiæ** crimen est *concubitus cum persona ejusdem sexus vel diversi, sed in vase indebito.* Hinc duplex distinguitur: 1°. *perfecta,* quæ est concubitus cum persona ejusdem sexus; 2°. *imperfecta,* quæ est concubitus cum persona diversi sexus extra vas naturale.

306. Dico 1°. Sodomia est crimen multo gravius simplici pollutione. Constat ex horrore quem apud omnes excitat, tum etiam ex inauditis pœnis a Deo inflictis Sodomæ et aliis civitatibus hoc peccato inquinatis.

Dico 2°. Sodomia perfecta specie differt ab imperfecta, quia ferri in sexum et in vas indebitum duplicem continet specialem malitiam. Verum quamvis sodomia imperfecta sit et ipsa grande peccatum, cum tamen simpliciter nominatur sodomia, perfecta tantum intelligitur, præsertim ubi agatur de censuris et reservatione, nisi superior contrarium declaraverit. — Cf. S. Alphons. n. 471.

307. Quæres. *An sit in confessione declarandum, quis fuerit agens aut patiens in sodomia?*

Resp. *Neg.*, quia species peccati eadem est: at circumstantia pollutionis, quæ in agente facilius accidere potest, omnino declaranda est. — Cf. S. Alphons. n. 468.

§ III. — De bestialitate

308. Infandum et execrandum **bestialitatis crimen** est *concubitus cum bestia.*

309. Dico 1°. Bestialitas est gravissimum inter luxuriæ peccata, tum quia maxime repugnat naturæ rationali commisceri cum bestia, tum quia gravissime puniebatur in antiqua lege;

Digitized by Google

dicitur enim Exod. xxii, 19: *"Qui cum jumento aut pecore coierit, morte moriatur; pecus quoque occidite."* Imo peccatum istud est horribilius ipsa sodomia, quia accedere ad *diversam speciem* magis adhuc distat a recto ordine quam accedere ad sexum aut vas indebitum. — Cf. S. Alphons. n. 474.

Dico 2°. Tactus impudici cum bestiis, quamvis non sint peccata bestialitatis proprie dicta, sunt tamen declarandi, quando aliqua *venerea delectatio* ex iis quæritur. Non autem videtur circumstantia necessario declaranda, si quis mediante lingua jumenti aut alterius bestiæ, voluptatem veneream aut pollutionem in se excitet. Nec est necesse explicare in confessione, cujus speciei fuerit bestia, neque utrum fuerit mas aut femella. — Cf. S. Alphons. n. 474.

DE SEPTIMO ET DECIMO DECALOGI PRÆCEPTO

Non furtum facies. — Non concupisces domum proximi tui, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt. — Exod. xx, 15 et 17

Septimum Decalogi præceptum prohibet omnem injustitiam externam in bonis fortunæ proximi. — Decimum vero etiam peccata *interna* concupiscentiæ, id est desiderii bonorum proximi et actionis injustæ, vetat. Cum de variis *injustitiæ* peccatis circa bona fortunæ dicturi simus in tractatu particulari de ***justitia et jure,*** nihil est quod de duobus hisce præceptis hic addatur.

DE OCTAVO DECALOGI PRÆCEPTO

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. —**Exod. xx, 16.** — *Non falsum testimonium dices.* — Matth. xix, 18

Hoc præceptum, quatenus est negativum, prohibet *præcipue* et *primario,* ne dicatur falsum testimonium, tum in judicio, tum extra judicium; *indirecte* et *secundario,* ne lædatur fama et honor proximi. Quatenus autem affirmativum est, jubet, juxta Catechismum Romanum de 8 præc. n. 2, "ut simulatione, fallaciisque sublatis, dicta et facta nostra simplici veritate metiamur." Quare hoc præcepto prohibetur: 1°. *perjurium in proximum;* 2°. *mendacium;* 3°. *detractio;* 4°. *contumelia;* 5°. *judicium temerarium* et *suspicio injuriosa.* De singulis dicendum, excepto perjurio, de quo satis in secundo præcepto.

Digitized by Google

CAPUT I

DE MENDACIO ET RESTRICTIONE MENTALI

310. Mendacium est *locutio contra mentem*, vel, ut ait S. Augustinus, est "*dicere aliquid scienter aliter ac sentimus.*" Si fiat nutibus vel aliquo facto, vocatur *simulatio*, quæ iterum dicitur *hypocrisis*, quando quis alterius personam simulat, v. gr., cum peccator simulat personam justi. — Ad verum mendacium non requiritur ut habeatur *expresse* intentio fallendi, nam ut ait idem S. Doctor: "*Omnis qui mentitur contra id quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi.*" — Cf. S. Thom. 2–2, q. 110, art. 1. — S. August. *Enchir.* cap. 18 et 22.

Triplex distinguitur mendacii genus: 1°. *damnosum*, quo injustum damnum alicui infertur; 2°. *officiosum*, quod propriæ vel alienæ utilitatis gratia profertur; 3°. *jocosum*, quod dicitur ex joco et sola nugandi causa.

311. A mendacio autem valde differt **restrictio mentalis,** quæ est actus mentis verba alicujus propositionis ad alium sensum, quam naturalem et obvium, detorquentis vel restringentis; unde fit ut vera non sint, nisi sumantur juxta sensum quem in mente loquentis habent. — Duplex autem distinguitur, nempe *pure seu stricte mentalis*, si sensus loquentis percipi nullo modo possit, et hæc *proprie mentalis* dicitur, et *late* seu *improprie mentalis*, si sensus propositionis ex adjunctis possit colligi.

312. Dico 1°. Mendacium proprie dictum est sane aliquid intrinsece malum, sed veniale peccatum non excedit si est jocosum, aut etiam officiosum; si vero est damnosum erit leve aut grave peccatum pro quantitate damni illati. Ratio *primi* est, tum quia rectæ rationi repugnat signis locutionis uti contra eorum naturalem finem et institutionem, hominisque unitatem velle quasi destruere; tum quia admissa liceitate mendacii, ordo societatis, qui mutuo commercio et fide nititur, omnino subverteretur. Ratio autem *secundi* desumitur ex communi consensu theologorum, ex fidelium persuasione, et ex ipsa natura illius repugnantiæ cum recta ratione, quæ sane gravis non apparet. Demum ratio *tertii* est, quia in mendacio damnoso præter virtutem veracitatis læditur justitia quæ obligat sub gravi vel levi juxta damnum quod infertur. — Cf. S. August. lib. *de mend.* et *cont. mend.* — S. Thom. loc. cit. art. 3 et 4.

Dico 2°. Nunquam licet uti restrictione *pure* seu *proprie mentali*, quia, ut ex ejus definitione patet, hoc esset simpliciter mentiri. At aliquando licet *ex justa causa* uti restrictione *late* id

Digitized by Google

est *improprie mentali*, quando sensus a loquente intentus *intelligi* possit. Ratio est, quia hoc non est malum *in se*, cum proximus non *proprie* decipiatur, sed ex justa causa tantum permittatur ejus deceptio: aliunde ad bonum societatis requiritur ut medium adsit licite celandi secretum; aliquando autem aliud medium non suppetit præter restrictionem *late* seu *improprie* mentalem. — Dixi, *ex justa causa;* quia si usus talium restrictionum absque *proportionata* causa permitteretur, nemo posset aut vellet alteri credere; hoc autem in maximum humanæ societatis damnum cederet. — Cf. S. Alphons. *de secund. præc. Decal.* nn. 151 et 152. — Lacroix, lib. 3, n. 287.

313. Resolves. — 1°. Errant sane qui malitiam mendacii vel unice vel primario reponunt in eo quod jus audientium lædatur. Ex hoc enim deduceretur Deum, apud quem nullum jus proprie habemus, posse quandoque mentiri, quod plane destrueret nostram fidem. — Cf. Mazella, *de Virt. inf.* n. 698.

2°. Non sunt mendacia locutiones tropicæ, ironicæ, hyperbolicæ, quæ ut tales facile ab audientibus accipi possunt et solent. Multo minus parabolæ, quibus tam frequenter ipse Christus utebatur.

3°. Non mentiuntur qui fabulas conscribunt, vel *ex joco* dicunt aperte falsa, quia tunc verba proferuntur et intelliguntur cum alia significatione superaddita, sed facile admissa a colloquentibus.

4°. Culpa non caret, qui utitur restrictione late mentali, 1°. si id faciat absque ratione, sed ex sola intentione decipiendi, quia est abusus signorum; 2°. si interrogans habeat jus inquirendi aut imperandi veritatis confessionem, quia juri illi respondet *regulariter* in subdito obligatio fatendi veritatem sine ambiguitate. — Cf. S. Alphons. loc. cit. n. 154.

5°. Possunt tamen uti hujusmodi restrictione omnes personæ publicæ interrogatæ de rebus suæ fidei commissis, ut sunt secretarii, legati principum, duces exercituum, magistratus, advocati, medici, chirurgi, obstetrices, et quisquis officium et rationem habet veritatem aliquam occultandi. Si enim secreta his personis commissa violarentur, gravissima inde sequerentur incommoda in societate.

6°. Item potest famulus, jussu domini, negare ipsum esse domi, quamvis adsit; quia talis locutio generatim usu recepta est ad significandum, eum non esse domi, quatenus videri aut visitari possit. Attende tamen ad locorum consuetudinem. — Cf. S. Alphons. loc. cit. n. 165.

7°. Licet addere juramentum restrictioni late et non stricte

Digitized by Google

mentali, quia juramentum sequitur naturam actus cui adjicitur. — Cf. S. Alphons. loc. cit. n. 151.

CAPUT II

DE DETRACTIONE

314. Detractio est *injusta violatio famæ, seu denigratio aut imminutio bonæ æstimationis quam alii habent de vita et moribus proximi absentis.* — Dicitur *absentis*, tum quia plerumque ille cui detrahitur physice abest, tum quia si adest, verba proprie non diriguntur ad illum, et consideratur quasi absens.

Detractio dicitur *simpliciter talis*, si fama proximi violetur revelatione criminis veri; denominatur autem *calumnia*, si famæ violatio ex appositione criminis falsi sequatur. Utraque duplici modo fieri potest: 1°. *directe*, si falsum crimen imponatur, si verum amplificetur, si occultum manifestetur, si opus bonum sinistre accipiatur; 2°. *indirecte*, negando nempe bona opera proximi, vel illa minuendo, vel etiam quandoque tacendo aliis laudantibus, vel frigide laudando.

315. Dico 1°. Omnis detractio est *peccatum mortale* ex genere suo, quia opponitur justitiæ, quæ obligat sub gravi, et quoniam bona famæ sunt meliora bonis fortunæ, detractio per se est peccatum gravius quam furtum. — Verum gravitas vel levitas detractionis non est mensuranda præcise ex gravitate defectus seu criminis quod de proximo narratur, sed præcipue ex gravitate damni quod proximus ex eo pati potest. Quare ad cognoscendam in casu particulari gravitatem peccati, attendendum est ad qualitatem tum personæ *detrahentis*, tum personæ *læsæ*. Ratio est, quia major vel minor fides præstabitur pro majori vel minori loquentis auctoritate, et majus vel minus sequetur famæ detrimentum pro ratione majoris vel minoris æstimationis qua persona læsa gaudet. — Cf. S. Alphons. n. 967.

Dico 2°. Quamvis in nullo unquam casu liceat falsum crimen alteri apponere, cum mendacium sit aliquid intrinsece malum, licet tamen, justa de causa, crimen alterius occultum etiam cum jactura famæ ipsius manifestare; quia possunt adesse circumstantiæ, in quibus jus proximi ad famam conservandam a potiori jure elidatur, et tunc neque caritas urgeret, quia hæc non obligat cum gravi incommodo, neque justitia, quia non datur jus contra jus prævalens. — Cf. S. Alphons. nn. 968 et 972.

Dico 3°. Detractor tenetur ex justitia quantum fieri potest, tum ad reparandam famam injuste ablatam, tum ad compen-

Digitized by Google

sanda omnia damna temporalia ex diffamatione provenientia et aliquo modo prævisa. Ratio *primi* est, quia per ablationem famæ irrogata est injuria damnosa per læsionem juris stricti quod in integrum resarciri debet. Ratio autem *secundi* est, quia omnia damna provenientia ex detractione tribuenda sunt detractori, ut causæ eorum efficaci. Adverte tamen obligationem restituendi famam esse personalem, obligationem vero reparandi damna, quæ ex diffamatione orta sunt, esse realem et proinde ad hæredes transire. — Cf. S. Alphons. nn. 991 et 996.

Dico 4°. Restitutio famæ alio modo facienda est a calumniatore ac a simplici detractore. Etenim calumniator tenetur dicta retractare, et quidem *per se* etiam cum jactura propriæ famæ, si aliter reparatio fieri nequeat; quia melior est conditio innocentis quam nocentis, et hic malitiæ suæ imputare debet quidquid propterea est passurus. Simplex vero detractor dicta retractare nequit, quia sic mentiretur; quare aliter, quantum in ipso est, famam restituere debet, dicendo, v. gr., se male locutum fuisse, se erravisse, aut quid simile; non enim hi solum errant qui a veritate, sed etiam qui a rectitudine recedunt, juxta illud Prov. xiv, 22: "Errant qui operantur malum." Sed sæpe modus ille non sufficit apud intelligentes et astutos, qui potius ex his formulis conjiciunt, verum esse crimen, quod non asseritur aperte esse falsum. Tunc igitur detractor, tacendo de dictis, data occasione, cum dexteritate et veritate laudare et honorare debet eum cui detraxit. — Cf. S. Alphons. n. 992.

QUÆSITA

316. QUÆR. 1°. *An sit gravis detractio revelare uni viro prudenti aliquod peccatum mortale alicujus, quod multum quidem dedecoret, at non habeat specialem malitiam?*

Resp. *Neg.,* probabiliter, et ratio est, quia cum fama consistat in communi æstimatione hominum, non censetur absolute diffamatus qui apud unum vel alterum dumtaxat bonum nomen amisit. — Cf. S. Alphons. n. 973.

QUÆR. 2°. *An specie differant detractiones in materiis specie diversis?*

Resp. *Neg.,* probabiliter, quia licet tales detractiones materialiter specie distinguantur, moraliter tamen unam hominis famam lædunt, non secus ac contumeliæ sunt ejusdem speciei propter unitatem honoris contra quem tendunt. Quare confessarius inquirere non debet de quibusnam materiis detraxerit pœnitens, non solum quia de obligatione non constat, sed

Digitized by Google

etiam quia a cognitione diversæ materiæ detractionis facile devenire posset ad cognitionem ipsius personæ cui detractum est, et ita ipsa confessio a detractionis vitio non esset immunis. Imo quia probabile etiam est, detractiones de diversis materiis, si aliunde non interrumpantur, unum esse numero peccatum, confessarius abstinere debet ab inquirendo non solum *quænam* fuerint materiæ detractionis, sed etiam num fuerint *plures*. — Cf. Lugo, *de Pœnit.* disp. 16, n. 265. — Baller. not. (a) p. 429.

QUÆR. 3°. *An crimen publicum revelari possit illud ignorantibus, at degentibus in eodem loco ubi crimen jam est publicum?*

Resp. *Affirm.*, saltem absque peccato gravi, quia amissa fama relate ad communitatem in qua quis vivit, per publicitatem criminis sive hæc sit juris sive facti, jam nequit amplius grave damnum irrogari. Si vero quæratur, an crimen jam publicum in uno loco possit revelari ubi crimen adhuc ignoratur, respondetur multum disputari apud theologos, sed juxta S. Alphonsum aliosque non paucos, probabiliter non esse mortale sive crimen manifestetur ubi facile et brevi erit publicandum, sive agatur de locis ad quæ divulgatio vel nunquam vel non nisi post diuturnum tempus est perventura. — Cf. S. Alphons. nn. 974 et 975; et *Hom. Ap.* n. 12. — Lugo, *de just. et jur.* disp. 14, sect. 5.

QUÆR. 4°. *Quid sentiendum de more apud nos vigente divulgandi totam vitam eorum, qui in supremos Magistratus aut Legislatores eligendi sunt?*

Resp. Est certo licitum, sive justitia inspiciatur sive caritas, ea crimina manifestare quæ, utut occulta, candidatum *minus idoneum* reddunt *muneri* in quod esset eligendus, tum quia *bonum commune prævalere debet privato*, tum quia ad mentem Constitutionis qua regimur, et universalis consuetudinis, candidati illi censentur cedere de jure suo statim ac consentiunt electioni populari. — Verum hac in re adesse debet limes, ac proinde damnandi sunt illi qui vel *pruritu* omnia divulgandi, vel studio partium abducti ea etiam attingunt crimina quorum notitia nihil confert ad bonum publicum. — Cf. Kenrick, tract. 10, n. 139.

QUÆR. 5°. *An peccet graviter ille qui gravia et occulta peccata alterius refert tantum ut ab aliis audita, v. gr., si dicat: fertur, narrant, audivi de tali hoc vel illud?*

Resp. Certo peccat graviter contra caritatem et justitiam, si ita ea referat ut alii sint merito iis credituri, v. gr., si asserat se ea quæ narrat audivisse a persona fide digna, quia tunc cau-

Digitized by Google

sam sufficientem credendi malum præbet; secus autem si probabiliter fides dictis non adhibeatur, quia tunc nulla infamia inde orietur. Si vero audita referat coram iis qui probabiliter ea credent ex levitate aut malitia propria, peccat quidem contra caritatem, quia quisque sub gravi tenetur ex caritate tollere occasionem damni alterius cum facile potest, at non contra justitiam, quia non est efficax causa damni. — Cf. S. Alphons. n. 977.

Quær. 6°. *Quomodo peccent audientes detractionem?*

Resp. Sicut totam malitiam detractionis contrahunt, ac proinde justitiam lædunt, qui ita audiunt ut novos stimulos detrahentibus adjiciant, sic omnino excusantur qui, ubi advertunt detractionem, discedunt, sermonem expungunt, aut faciem avertunt atque tristes se ostendunt, juxta illud Prov. xxv, 23: "Dissipat facies tristis linguam detrahentem." — Verum, extra duplicem hunc casum, distinguendum est inter personas particulares et superiores. Persona particularis plerumque aut omnino aut saltem a gravi peccato excusatur, si detractionem non impediat, ex verecundia aut timore vel etiam ex negligentia, etiamsi commode possit, modo de illa non gaudeat, nec præter infamiam aliud damnum accedat. Ratio est, quia in hac materia sæpe constare nequit correctionem esse profuturam; imo sæpe periculosum est, et merito timeri potest, ne detractio potius augeatur vel producatur. At superior peccat contra caritatem, si detractionem non impediat in quantum commode potest, etiamsi de ea non gaudeat; quia illi specialis obligatio incumbit corrigendi detrahentem, aut damno subditi infamati obviandi. Probabilius autem non peccat contra justitiam neque superior detrahentis, quia non tenetur invigilare bono alterius non subditi; neque superior infamati, quia ipsi non incumbit ex justitia bono temporali subditi attendere. — Cf. S. Alphons. nn. 979, 980 et 981.

Quær. 7°. *Quœnam sint causœ a restitutione famœ excusantes?*

Resp. Sequentes communiter admittuntur: 1°. si delictum quod uni vel pluribus revelasti, ex alia via publicum evaserit, aut si fama alio modo reparata sit, v. gr., per sententiam judicis, etc.; 2°. si prudenter judicetur criminis memoriam, temporis decursu, oblivione deletam esse; 3°. si restitutio famæ fieri nequeat sine vitæ periculo, quia vita est bonum ordinis superioris; item si restitutio famæ sit multo minoris valoris ac jactura quam pati deberet diffamator, v. gr., si esset homo honoratus et præsertim bono publico vel religioni valde utilis; 4°. si reparatio

Digitized by Google

sit moraliter impossibilis ob nimiam locorum distantiam aut alias speciales difficultates, quæ præsertim in reparatione simplicis detractionis reperiuntur, v. gr., si qui audierunt detrahentem, a præoccupata opinione revocari non possint; 5°. si judicetur detractioni fidem adhibitam non fuisse ab audientibus, ut fit sæpius, quando in iræ calore detrahitur; 6°. si infamatus obligationem expresse vel tacite remiserit, modo remittere possit; imo quandoque sufficit condonatio præsumpta. Eam autem remittere non potest, quando ex ejus infamia sequitur scandalum, aut damnum vel commune vel suorum, etc., v. gr., si agatur de infamia sacerdotis, magistratus, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 997 et 998.

Quær. 8°. *An qui est materialiter tantum calumniator, quia scilicet manifestavit crimen falsum quod putaverat esse verum, debeat famam restituere cum periculo amittendi suam?*

Resp. Calumniator materialis, detecto errore, tenetur ad restitutionem, at non tam stricte quam qui calumniam fecit per injuriam formalem: hic enim tenetur cum detrimento famæ suæ etiam æquali, primus non item, sed tantum quatenus sine suo notabili incommodo potest. — Cf. S. Alphons. n. 993.

Quær. 9°. *An sit obligatio restituendi famam ex simplici detractione materialiter tantum injusta, v. gr., si quis detrahat ex inadvertentia?*

Resp. *Affirm.*, statim ac advertitur ad injustitiam, pari modo quo incendens alterius domum sine culpa formali, tenetur ignem extinguere, statim ac advertit, si commode potest, secus damnum quod inde sequitur ipsi imputabitur. — Cf. S. Alphons. ibid.

Quær. 10°. *An infamans teneatur famam restituere etiam coram iis, qui crimen a se revelatum mediate acceperint?*

Resp. *Neg.*, si non prævidit, ne in confuso quidem, propagationem suæ detractionis, et a fortiori, si ante vel post violationem famæ secretum postulavit; nam tunc non est vera et injusta causa extensionis damni. — Secus vero dicendum si ideo detraxit, ut audientes adduceret ad infamiam repetendam, quia tunc ii censendi sunt tanquam causa instrumentalis qua utitur detractor. — Verum si adfuit quidem prævisio propagationis at non expressus et positivus animus nocendi ope audientium, juxta S. Alphonsum, *verius* tenetur, quia sola prævisio sufficit ut detractor dicatur vera causa totius damni. Attamen videtur posse excusari a tali onere non solum ratione impossibilitatis

Digitized by Google

moralis, quæ sæpe adest, sed etiam quia tandem vera causa tanti damni est actio libere posita ab audientibus. Præterea, teste Card. de Lugo, praxis confessariorum est ut non imponatur tale onus. — Cf. S. Alphons. n. 991. — Lugo, *de just. et jur.* disp. 15, nn. 15 et 16.

QUÆR. 11°. *An excuseris a restitutione famæ, si etiam læsus tuam famam violaverit, nec restituere velit?*

Resp. Negant multi theologi, sed probabilius affirmandum est cum S. Alphonso; quia non teneris alteri jus suum reddere, si ille recusat tibi reddere tuum. — Cf. S. Alphons. n. 999.

CAPUT III

DE CONTUMELIA

317. Contumelia est *injusta honoris læsio præsenti et scienti irrogata.* Honor autem est *externa testificatio æstimationis quæ de alicujus excellentia interne habetur.* Præsens vero aliquis esse potest, vel personaliter seu physice, vel moraliter per imaginem, perque aliud in quo aliquatenus repræsentetur. — Contumelia fieri potest sive *negative,* per omissionem honoris hic et nunc debiti; sive *positive,* verbis nempe, factis aut signis contemptus. Quando fit verbis, diversa nomina sortitur, quæ sæpe indiscriminatim usurpantur, aliquatenus tamen inter se discrepant. Dicitur enim *convicium,* si naturales defectus; *contumelia* simpliciter, si defectus morales; *improperium,* si indigentiam, generis vel conditionis vilitatem, objiciat. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 72, art. 1, ad 3.

Ad contumeliam referuntur: 1°. *irrisio,* qua quis verbis et risu contemnitur; 2°. *subsannatio,* qua quis gestibus ridiculis irridetur; ab ea differunt, quia contumelia honorem deprimere intendit, hæ vero pudorem et verecundiam causare. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 75, art. 1.

318. Dico. Contumelia est peccatum mortale ex genere suo, et strictam inducit obligationem reparationis. Ratio *primi* est, tum quia in æstimatione hominum honor sæpe plus reputatur quam fama, ac proinde contumelia gravius peccatum est quam detractio, tum quia Matth. v, 22 dicitur: "Qui dixerit fratri suo. . . . Fatue, reus erit gehennæ ignis." Ratio autem *secundi* est, quia jus læsum et reparabile debet reparari. — Cf. S. Alphons. n. 966.

319. Resolves. — 1°. Honor publice per contumeliam ablatus, publice est restituendus coram illis qui dehonorationis testes

Digitized by Google

fuerunt, vel saltem ita, ut satisfactio ad ipsorum notitiam pervenire possit. Sufficit autem, ut satisfactio fiat per aliam personam, quæ nomine dehonorantis veniam petat. — Cf. S. Alphons. n. 984.

2°. Ea honoris restitutio requiritur, quæ censeatur sufficiens ad manifestandam æstimationem juxta personæ offensæ conditionem, ac proinde si qui dehonoravit fuerit superior, sufficiet si dehonoratum salutet, aut ei benevolentiam ostendat. — Cf. S. Alphons. n. 986.

3°. Si inhonoratus vindictam sumpsit, v. gr., alterum percutiendo, vulnerando, etc., plerumque pro honore non requiritur ulterior satisfactio; quia ille pro satisfactione videtur acceptare vindictam, alter vero non resistendo videtur fateri suam culpam et æstimationem de altero. — Cf. S. Alphons. n. 989.

4°. In praxi multoties expedit ut confessarius omittat monere pœnitentem, in bona fide existentem, circa satisfactionis obligationem, maxime si prævideat monitionem non profuturam esse; vel si putet eum, qui dehonoratus fuit, facile id condonare, aut recusaturum esse reparationem præsertim publicam, ne memoria injuriæ apud alios redeat, aut ne ipse rubore magis afficiatur, etc. — Cf. S. Alphons. n. 988.

CAPUT IV

DE JUDICIO TEMERARIO, SUSPICIONE ET DUBITATIONE TEMERARIA.

320. Judicium temerarium est *firmus assensus ex levibus indiciis formatus de aliquo peccato vel defectu proximi;* suspicio autem temeraria est quædam inclinatio ad assensum de malo proximi ex insufficienti ratione, seu est assensus inchoatus quo quis ex insufficienti ratione judicat probabiliter latere aliquod fundamentum male opinandi de proximo. Demum dubitatio est suspensio animi in neutram partem se determinantis circa honestatem proximi.

321. Dico 1°. Judicium *temerarium* est *peccatum mortale* ex genere suo. Ratio est, quia unusquisque jus habet ad bonam sui existimationem apud singulos, nec malus præsumi debet, donec probetur. — Verum ad gravitatem judicii temerarii requiritur: 1°. ut sit firmum, seu citra dubium; 2°. ut sit plene deliberatum et voluntarium; 3°. ut sit in re gravi de persona determinata et cognita; 4°. ut innixum sit indiciis quæ uti levia et inepta ad judicandum cognoscantur. Ratio horum est, quia secus non esset verum judicium, neque vere temerarium, neque graviter proximo injuriosum. — Cf. S. Alphons. n. 962.

Digitized by Google

Dico 2°. Suspicio et dubitatio temeraria sunt venialia tantum ex genere suo. Ratio est, quia ob debilem et facile mobilem adhæsionem ordinarie leve tantum damnum proximo afferunt, cum famam non tollant, sed tantum minuant et dubiam reddant. — Cf. S. Alphons. n. 963.

322. Resolves. — 1°. Non peccat graviter qui de proximo sinistre judicat, si judicium innititur indiciis ad prudentem probabilitatem sufficientibus, quia moralis certitudo et vera probabilitas non adeo distant, ut censeatur gravis injuria habere quasi certum quod est valde probabile. — Cf. S. Alphons. n. 962.

2°. Non peccat graviter qui judicando non advertit plene ad motivorum insufficientiam, quamvis advertat se minus prudenter judicare, vel si negligentiam tantum levem admittat in repellendo judicio. — Cf. S. Alphons. ibid.; et *Hom. Ap.* n. 1.

3°. Non peccat graviter qui temere judicat de aliquo indeterminato inter plures, v. gr., alicujus cœtus vel communitatis, vel etiam de aliquo determinato quidem, sed sibi ignoto. — Cf. S. Alphons. ibid.

4°. Suspicio vel etiam dubitatio plane temeraria, nulli scilicet innixa rationi, peccatum mortale esse potest, si versetur circa peccata valde extraordinaria et gravia ratione conditionis personarum quas respicit; quia hujusmodi suspicio aut dubitatio major injuria est, quam judicium etiam firmum circa peccata minus gravia. — Cf. S. Alphons. n. 964.

5°. Licet damna præcavere ex timore non omnino imprudenti; atque ita, v. gr., potes res tuas sub custodia servare, ne surripiantur a peregrino domi tuæ commorante; quia, etsi non possis positive judicare, hunc vel illum esse furem, potes tamen optime tibi consulere, cum certo scias inter homines esse aliquando fures, quamvis a furto alieni existimentur. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 60, art. 4, ad 3.

CAPUT V

DE VIOLATIONE SECRETI

323. Secretum hic dicitur quidquid vel ex natura sua, vel ex speciali contractu, *occultum servari debet.* — Triplex distinguitur et est 1°. *naturale*, si ab ipsa natura rei celandæ imponatur, v. gr., si quid scias quod manifestare nequeas sine gravi alterius læsione sive in æstimatione, sive in bonis, etc., 2°. *promissum*, si quis, arcanum ab alio audiens vel casu discens, promittat se id non revelaturum; 3°. *commissum*, si quis alteri quidpiam manifestet, et simul ab ipso silentium circa illud tacite vel expresse exigat.

Digitized by Google

324. Dico 1°. Secretum *naturale* in re gravi obligat sub gravi, et quidem ex justitia, nisi justa causa excuset. Ratio est, quia ex revelatione secreti sequitur damnum proximi, qui jus habet, ne sine causa rationabili lædatur.

Dico 2°. Secretum *promissum,* præter obligationem secreti naturalis, quam ratione materiæ aliquando inducere potest, vi solius promissionis obligat graviter vel leviter juxta intentionem promittentis; leviter, si promittens, ut sæpe fit, ex fidelitate tantum; graviter in materia gravi, si ex justitia se obligare voluerit.

Dico 3°. Secretum *commissum* seu *communicatum,* quod dicitur etiam rigorosum, obligat sub gravi ex justitia, et quidem strictius quam secretum mere naturale, atque etiam promissum; quia præter obligationem naturalem urget etiam obligatio ex contractu oneroso expresse vel tacite suscepta. — Cf. S. Alphons. n. 970. — Baller. not. (a) et (b) p. 440.

QUÆSITA

325. Quær. 1°. *Quænam sint causæ justæ manifestandi secretum quodcumque, etiam si sit commissum?*

Resp. Sunt 1°. consensus recte præsumptus illius cujus interest secretum occultari; 2°. divulgatio rei aliunde profecta; 3°. damnum ex secreto *secuturum* reipublicæ, vel privatis innocentibus, vel ipsi committenti, aut etiam illi cui committitur secretum. — Dixi *secuturum,* quia si agatur de damno jam illato non potest licite revelari secretum commissum, quamdiu damnificator ipse se prodere non tenetur, etsi secretum naturale aut promissum possit, imo debeat judici legitime interroganti manifestari, ut damnum jam illatum vindicetur. Ratio discriminis est, quia obligatio, quæ secretum naturale aut promissum afficit, est essentialiter conditionata, et veluti supervenit obligationi præexistenti respondendi judici legitime interroganti. At si sermo est de secreto commisso, judex vel superior nequit abrogare jus naturæ, quod exigit illud servari debere, nisi alia via res sit jam cognita. — Cf. S. Alphons. nn. 970 et 971. — Baller. not. (a) p. 441.

Quær. 2°. *An possis revelare secretum, si promiseris illud servare etiam cum vitæ jactura?*

Resp. *Affirm.,* si illud exigat bonum commune, quia tunc hujusmodi promissio est natura sua invalida. Secus vero respondendum si agatur de tuo proprio damno simpliciter gravi quia juri tuo expresse renuntiasti, et illicitum non est permittere

Digitized by Google

ut incurras grave damnum ad promissionem servandam. — Cf. S. Alphons. n. 971.

QUÆR. 3°. *An peccet graviter qui revelat secretum uni vel alteri viro probo sub eodem secreto?*

Resp. *Neg.*, probabiliter *per se;* quia in hoc casu gravis injuria erga alium committi non videtur, nisi tamen reveletur personæ cui secretum tibi committens specialiter voluisse illud celari merito præsumitur. — Dixi, *per se;* quia in praxi, ob circumstantias secreti, revelatio facile gravis evadet, quando scilicet personas, quibus acceptum secretum committis, nimis leviter supponis ita discretas, ut illud sint certo servaturæ. — Cf. S. Alphons. n. 971.

QUÆR. 4°. *An graviter peccet aperiens aut legens alterius litteras?*

Resp. *Affirm.*, quia jure naturali et jure gentium gravis obligatio inest secreta litterarum illæsa servandi; secus commercium humanum pessumdaretur. Excipe tamen casus sequentes: 1°. si adsit consensus tacitus aut præsumptus illius qui scribit, vel illius ad quem litteræ mittuntur; 2°. si cognoscatur vel præsumatur litteras continere res levis momenti; 3°. si justa de causa fiat, v. gr., ad damnum publicum aut privatum avertendum, modo non plus legatur quam ad hunc finem necessarium est; 4°. si litteræ ex levitate aut ex aliqua inadvertentia aperiantur. — Cf. S. Alphons. *de Peccatis,* n. 70; et *Hom. Ap.* nn. 5 et 6.

QUÆR. 5°. *An unquam possis uti scientia injuste acquisita ad te, puta, liberandum?*

Resp. *Affirm.*, in casu quo si eam notitiam non habuisses potuisses jure tuo, ut tibi consuleres, illam expiscari, et dolo etiam inquirere secretum: secus non potes: potest igitur hoc fieri 1°. quando ille possessor sui secreti te injuste vexat, cum vim vi repellere liceat: 2°. quando tenetur secretum revelare, quia tunc non est ipsi jus ad retinendum illud; 3°. quando interest reipublicæ illud manifestari ad communem salutem. Non tamen potes ea uti propter tuum aliquod bonum ex revelatione resultans, vel malum aliquod proprium evitandum, neque propter illud malum cujus causa potes revelare secretum juste acquisitum. Quod si illud permitteretur, aperiretur ostium et licentia exquirendi per fas et nefas secreta proximi ob nostram utilitatem; litteræ *interciperentur* et aliæ fraudes adhiberentur in perniciem commercii humani et publicæ quietis. Talis

Digitized by Google

persona acquirens injuste secretum alterius furatur bonum ipsius: nihil homini intimius aut magis proprium quam secretum cordis: est jus ex principiis intrinsecis ipsi competens quod Deus protegit illud occultans ita ut ne angeli arcana hominis penetrent. Contra hoc jus agit qui secretum fraude, vel dolo obtinet et id aliis communicat. Hinc violatio juris strictissimi haberetur si quis novum instrumentum quod vulgo *dictograph* vocatur adhiberet, contra pacem humani consortii: v. gr., dum advocatus clientes suos audit vel tales privilegiati secretissima excipiunt, vel officiales occulta gubernii sibi invicem communicant. Ita Lugo, disp. 14, nn. 100 et seq.

Digitized by Google

TRACTATUS VII

De Praeceptis Ecclesiae

326. Multa existunt præcepta Ecclesiæ particularia; hic de iis tantum loquemur quæ universos fideles respiciunt, cujuscumque sint status vel conditionis. In iis proponendis non parum differunt Doctores et Catechismi, quamvis hæc differentia potius in modo loquendi consistat quam in ipsa rei substantia. Ad uniformitatem tamen obtinendam, quæ hac in re necessaria prorsus est, illum ordinem sequemur quem adhibet Catechismus jussu Conc. Plen. Balt. III nuper editus. Ita igitur ibi enunciantur.

ECCLESIÆ PRÆCEPTA

I. — *Missam audire Dominicis aliisque diebus festis.*
II. — *Jejunium et abstinentiam servare certis quibusdam diebus.*
III. — *Sacramentaliter confiteri saltem semel in anno.*
IV. — *Sacram Eucharistiam suscipere intra tempus paschale.*
V. — *Subsidium aliquod conferre ad congruam Pastorum sustentationem.*
VI. — *Abstinere a celebratione matrimonii in iis adjunctis in quibus Ecclesia illud prohibet.*

DE PRIMO ECCLESIÆ PRÆCEPTO

Missam audire Dominicis aliisque diebus festis

Cum de obligatione et de modo audiendi Missam diebus Dominicis et festis, necnon de abstinentia ab operibus servilibus satis dictum fuerit ubi de tertio Decalogi præcepto, hic aliquid tantum exponetur de *auctore*, et de *numero* horum festorum tum de jure communi, tum de jure particulari apud nos vigente.

327. I. Dies festos universæ Ecclesiæ communes constituere, transferre, abolere, unius est supremæ ecclesiasticæ auctoritatis. . . . Ordinarii locorum peculiares suis diœcesibus seu locis dies

Digitized by Google

festos possunt per modum tantum actus indicere. — Cf. Can. 1244. Ratio *primi*, quia solus Papa jurisdictione in Ecclesiam universam pollet. Ratio *secundi*, quia ipsi habent jurisdictionem in suas diœceses; usus autem limitatur, ne nimia facilitate dies festi multiplicentur.

II. Multa olim instituta sunt festa, quæ decursu temporum, refrigescente fidelium fervore, in desuetudinem abierunt, vel auctoritate ipsa ecclesiastica abolita sunt. Etenim Urbanus VIII, Const. *Universa*, 13 Sept. 1642, multa festa suppressit, novumque dierum festorum elenchum statuit ut sequitur:

"Apostolica auctoritate decernimus et declaramus, infra scriptos dumtaxat dies pro festis ex præcepto colendos esse . . . Dominicos scilicet dies totius anni; Nativitatis D. N. J. C.; Circumcisionis; Epiphaniæ; Resurrectionis cum duabus sequentibus feriis; Ascensionis; Pentecostes cum duabus pariter sequentibus feriis; Sanctissimæ Trinitatis; Solemnitatis Corporis Christi, et Inventionis S. Crucis, necnon festivitatum Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis et Nativitatis Deiparæ Virginis; Dedicationis S. Michaelis Archangeli; Nativitatis S. Joannis Baptistæ; SS. Petri et Pauli, S. Andreæ, S. Jacobi, S. Joannis, S. Thomæ, SS. Philippi et Jacobi, S. Bartholomæi, S. Matthæi, SS. Simonis et Judæ, et S. Matthiæ; item S. Stephani, protomart.; SS. Innocentium; S. Laurentii, martyris; S. Sylvestri, Papæ et Conf.; S. Josephi, etiam Conf.; et S. Annæ, Deiparæ Genitricis; Solemnitatis Omnium Sanctorum; atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque regno sive provincia, et alterius pariter principalioris in quacumque civitate, oppido vel pago, ubi hos Patronos haberi et venerari contigerit."

Huic catalogo addendum est festum Immaculatæ Conceptionis B. M. V. quod de præcepto haberi voluit Clemens XI, per Constit. *Commissi Nobis*, 6 Dec. 1708.

Multorum Ordinariorum votis annuens S. Congregatio Concilii, "ad normam Constitutionis Urbani VIII *Universa per orbem* diei 13 septembris 1642, indicem qui sequitur festorum suppressorum, quibus, iuxta præscripta canonum 339, § 1, et 466, § 1, Codicis, in universa Ecclesia inest onus litandi Sacrum pro populo, edendum statuit, idest:

Feriæ II et III post Dominicam Resurrectionis D. N. I. C. et Pentecostes; Dies Inventionis S. Crucis; Dies Purificationis B. Mariæ Virginis; Dies Annuntiationis B. Mariæ Virginis; Dies Nativitatis B. Mariæ Virginis; Dies Dedicationis S. Michaelis Archangeli; Dies Nativitatis S. Ioannis Baptistæ; Dies Ss. Apostolorum: Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Philippi et Iacobi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis et Iudæ, Matthiæ; Dies S. Stephani Protomartyris; Dies Ss. Innocentium; Dies S. Laurentii Martyris; Dies S. Silvestri Papæ; Dies S. Annæ, matris B. M. V.; Dies S.

Patroni Regni; Dies S. Patroni loci. Datum Romæ, ex Secretaria S. Congregationis Concilii, die 28 Decembris 1919."

III. In Statibus hisce Fœderatis usque ad ultima hæc tempora novem servabantur dies festi apud plures diœceses, sed apud alias magna vigebat varietas. Quare Patres Baltimorenses Conc. Plen. III, sequens statutum sub n. 111 habuerunt: "Ad salutem animarum per majorem uniformitatem in festis promovendam, Patribus visum est Apostolicæ Sedi supplices offerre preces, ut ex omnibus festis apud nos jam vigentibus, illa tantum retineantur quorum observatio, attentis devotione fidelium et publicis moribus, felicius sperari potest. Talia autem videntur esse sex quæ sequuntur:

Immaculata Conceptio B. M. V.; Nativitas D. N. J. C.; Circumcisio D. N. J. C.; Ascensio D. N. J. C.; Assumptio B. M. V.; Festum Omnium Sanctorum." Petitioni Patrum consensit S. Sedes.

§ 1. Dies festi sub præcepto in universa Ecclesia sunt tantum: Omnes et singuli dies dominici, festa Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Ascensionis et sanctissimi Corporis Christi, Immaculatæ Conceptionis et Assumptionis Almæ Genitricis Dei Mariæ, sancti Ioseph eius sponsi, Beatorum Petri et Pauli Apostolorum, Omnium denique Sanctorum.

§ 2. Ecclesiastico præcepto dies festi Patronorum non subiacent; locorum autem Ordinarii possunt sollemnitatem exteriorem transferre ad dominicam proxime sequentem.

§ 3. Sicubi aliquod festum ex enumeratis legitime sit abolitum vel translatum, nihil inconsulta Sede Apostolica innovetur (Can. 1247).

Manent igitur apud nos eadem festa de præcepto quæ antea.

Festa quæ non enumerantur in hoc canone 1247, § 1, ipso facto ipsaque lege nullibi sunt amplius de præcepto, etiamsi in aliqua natione, diœcesi aut loco antea fuerint de præcepto ex particulari lege vel consuetudine etiam centenaria loci, aut ex speciali concessione Sanctæ Sedis. . . . Ita Pontificia Commissio ad codicis canones authentice interpretandos, 17 Feb. 1918.

DE SECUNDO ECCLESIÆ PRÆCEPTO

Jejunium et abstinentiam servare certis quibusdam diebus

328. Dico 1°. Dies . . . abstinentiæ et ieiunii universæ Ecclesiæ communes constituere, transferre, abolere, unius est supremæ ecclesiasticæ auctoritatis. Ordinarii locorum peculiares suis diœcesibus seu locis dies abstinentiæ et ieiunii possunt per modum tantum actus indicere. — Cf. Can. 1244. — Conferantur dicta n. 327.

Digitized by Google

Dico 2°. Abstinentiæ lex vetat carne iureque ex carne vesci, non autem ovis, lacticiniis et quibuslibet condimentis etiam ex adipe animalium (Can. 1250).

Dico 3°. § 1. Lex ieiunii præscribit ut nonnisi unica per diem comestio fiat; sed non vetat aliquid cibi mane et vespere sumere, servata tamen circa ciborum quantitatem et qualitatem probata locorum consuetudine.

§ 2. Nec vetitum est carnes ac pisces in eadem refectione permiscere, nec serotinam refectionem cum prandio permutare (Can. 1251).

Dico 4°. § 1. Lex solius abstinentiæ servanda est singulis sextis feriis.

§ 2. Lex abstinentiæ simul et ieiunii servanda est feria quarta Cinerum, feriis sextis et sabbatis Quadragesimæ et feriis Quatuor Temporum, pervigiliis Pentecostes, Deiparæ in cælum assumptæ, Omnium Sanctorum et Nativitatis Domini.

§ 3. Lex solius ieiunii servanda est reliquis omnibus Quadragesimæ diebus.

§ 4. Diebus Dominicis vel festis de præcepto lex abstinentiæ, vel abstinentiæ et ieiunii, vel ieiunii tantum cessat, excepto festo tempore Quadragesimæ nec pervigilia anticipantur; item cessat Sabbato Sancto post meridiem (Can. 1252).

Dico 5°. His canonibus nihil immutatur de indultis particularibus, de votis cuiuslibet personæ physicæ vel moralis, de constitutionibus ac regulis cuiusvis religionis vel instituti approbati sive virorum sive mulierum in communi viventium etiam sine votis (Can. 1253).

Dico 6°. § 1. Abstinentiæ lege tenentur omnes qui septimum ætatis annum expleverint.

§ 2. Lege ieiunii adstringuntur omnes ab expleto vicesimo primo ætatis anno ad inceptum sexagesimum (Can. 1254).

329. Canones prædicti clare exponunt quid comedere, quantum comedere, quale comedere, quando comedere, juxta legem abstinentiæ et jejunii liceat.

Præceptum abstinentiæ, jejunii et abstinentiæ simul, et jejunii solius, quamvis ex communi sententia parvitatem materiæ admittat, sub gravi omnes pro quibus fertur, obligat, Materia enim legis uniuscujusque gravis est, gravis habetur lex ab omnibus theologis, ideoque simpliciter graviter obligat, sive respicias legem solius abstinentiæ, sive solius jejunii, sive utriusque conjunctim.

Quoniam autem festa apud nos, quæ de præcepto sunt, eadem ac antea permanent, "pro hisce non pro reliquis . . . fideles re-

Digitized by Google

laxatione seu dispensatione frui possunt ab observantia legis de jejunio et abstinentia nuperrimo Motu Proprio concessa." Cf. S. C. C. 28 Aug. 1911.

"In indultis apostolicis, quibus mitigationes vel dispensationes conceduntur ab abstinentia et jejunio in regionibus intra et extra Europam præsertim in America Latina" comprehenduntur "Familiæ religiosæ, quod abstinentiam et jejunium a lege Ecclesiæ generali præscripta nisi ab indulto excludantur religiosi;" non vero comprehenduntur quoad prædicta "a propriis Regulis et Constitutionibus statuta, nisi in indulto expresse de hac dispensatione mentio habeatur"; "non servantes igitur abstinentiam et jejunium transgrediuntur quidem Regulam et Constitutionem, non autem legem Ecclesiæ, ideoque culpam tantum et pœnam incurrunt a Constitutionibus et Regulis statutam." Ita C. S. de Rel. 1 Sep. 1912.

CAPUT I

DE LEGE ABSTINENTIÆ ET JEJUNII

ARTICULUS I

DE ABSTINENTIA A CARNE JUREQUE EX CARNE

330. **Dico 1°. Abstinentiæ lex vetat carne jureque ex carne vesci, non autem ovis, lacticiniis et quibuslibet condimentis etiam ex adipe animalium** (Can. 1250).

Diebus igitur abstinentiæ duo vetantur, caro jusque ex carne; permittuntur omnia alia, pisces, ova, lacticinia, condimenta quævis ex adipe animalium.

QUÆSITA

331. QUÆR. 1°. *Quid veniat nomine carnis. ovorum et lacticiniorum?*

Resp. Nomine carnis veniunt omnia animalia in terra viventia ac respirantia, ut communiter admittunt theologi ex regula tradita a S. Thoma vel, ut S. Alphonsus innuit, n. 1011, animalia quæ sanguinem habent calidum; vel illud quod consuetudo regionis ut carnem habet; vel, si nec consuetudo præsto sit, dubium solvi potest considerando mentem Ecclesiæ in sanciendo delectu ciborum, ut comprimendæ ac minuendæ carnis concupiscentiæ per salutarem abstinentiam consuleret; examinetur an hujusmodi animal simile sit aut dissimile iis quorum

Digitized by Google

esus interdictus est et an illius carnes humano corpori validius nutriendo et roborando idoneæ dignoscantur; et si ita appareat, ista caro inter vetitas est ponenda. Benedict XIV., De syn. diœc., lib. 11, c. 5, n. 12. Hæc quatuor multum deservient omni dubitationi solvendæ.

Nomine autem ovorum et lacticiniorum intelliguntur omnia ea quæ originem ex carne ducunt et habent rationem cibi.

Ova et lacticinia et condimenta etiam ex adipe animalium quorumlibet permittuntur; non amplius restringitur usus ad adipem carnis suinæ. Porro butyrum permittitur, et margarina.

Pepsina non est prohibita diebus abstinentiæ, nec, ut nobis videtur, gelatina. E contrario, bovina caro peptone præparata (peptonized beef), extracta carnea, uti vocantur, prohibentur. Videas, *The Encyclopedia Britannica*, v. 10, p. 613; v. 21, p. 131. Pari ratione, stock, i.e., essentia carnis coctæ cum ossibus, etc., prohibetur.

QUÆR. 2°. *Quid dicendum de usu laridi?*

Resp. Certum est non licere illud edere per frustra et ad instar obsonii, quia ita caro reputatur. Licet tamen eo uti, etiam in serotina refectiuncula, sive tamquam condimento sive ad decoquendos cibos, dummodo antea fuerit liquatum. Verum hæc conditio quæ requiri videtur a S. Pœnitentiaria, satis servatur si laridum liquefiat in ipsa decoctione ciborum et separentur particulæ carneæ et spissiores.

QUÆR. 3°. *Quid sonet jus ex carne?*

Resp. Jus proprie est liquor eorum quæ coquuntur (broth); jus ex carne, liquor carnis coctæ; chicken-broth, mutton-broth, beef-broth, etc. Adeps distinguitur a jusculo; "illa" ait Alberti in libro, *De Jejunio Ecclesiastico*, "est substantia levis quæ in vase supernatat, istud vero manet solutum in aqua."

QUÆR. 4°. *Utrum iis qui ad jejunium non tenentur, et quibus licet vi indulti vesci carnibus, liceat his vesci pluries in die?*

Resp. *Affirm.*, dummodo Episcopus in concessione indulti non posuerit expressam limitationem; hanc autem limitationem ponere S. Pœnitentiaria in responsione ad Episcopum Buffalensem declaravit "non expedire." Quare, excepto casu hujus limitationis licebit iis qui ad jejunium non tenentur, quæcumque tandem sit causa cur ad illud non teneantur, pluries in die vesci carnibus, sive Ordinarii locorum hanc liceitatem declaraverint, sive nihil dixerint. — Dixi *quæcumque tandem sit causa*

Digitized by Google

cur ad illud non teneantur, nam attenta praxi quæ hodie viget Romæ et doctrina quæ ibi traditur, meliusque perpensis declarationibus S. Pœnitentiariæ, non videtur faciendam esse distinctionem, ad hanc quæstionem quod spectat, inter eos qui a jejunio sunt exempti vi laboris aut ætatis, et eos qui sunt simpliciter dispensati a legitima auctoritate. — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 1, p. 426, nn. 7 et 8 cum notis; et vol. 14, p. 568. —*Nouvelle Revue Théologique*, vol. 14, pp. 251 et seq.

ARTICULUS II

DE LEGE JEJUNII

332. Dico 1° § 1. Lex ieiunii præscribit ut nonnisi unica per diem comestio fiat; sed non vetat aliquid cibi mane et vespere sumere, servata tamen circa ciborum quantitatem et qualitatem probata locorum consuetudine.

§ 2. Nec vetitum est carnes ac pisces in eadem refectione permiscere, nec serotinam refectionem cum prandio permutare (Can. 1251).[1]

Ex his igitur constat 1°. legem jejunii primario et essentialiter consistere in unica plena refectione;

2°. Mane et vespere aliquid sumere non esse vetitum;

3°. Sed quantum et quale sumatur, pendere ex consuetudine probata;

4°. Legem de non permiscendis epulis abolitam esse;

5°. Licere etiam permutare cœnulam cum prandio;

6°. Jejunium, qua tale, non importare abstinentiam; hanc et illud esse distincta prorsus; et unum sine alia consistere posse;

7°. Licere etiam die jejunii solius comedere carnes.

QUÆSITA

333. Quær. 1°. *Quid possit mane apud nos, illæso jejunio, sumi?*

Resp. Sumi potest frustulum panis cum haustu cafæi vel theæ modo tamen cibi quantitas duas circiter uncias non multum excedat, et sit panis qui sumatur. Hæc apud nos viget consuetudo. Lex dicit: "non vetat aliquid mane et vespere sumere." *Aliquid* est indeterminatum consuetudine probata determinandum. Finis legis in hoc puncto videtur esse, concedere aliquid ne ipsa lex nimis difficilis reddatur observatu. Sane varietas tanta gentium una regula nequit regi. Quantum hic vel ibi permittatur, modo unica tantum refectio plena adhibeatur,

[1] Cf. Addenda, p. 1093, n. 26.

Digitized by Google

consuetudo indigitat pensatque. Iterum apud nos qualitas cibi determinatur, ut sit panis, et quantitas ut sit plus minusve duæ tantum unciæ.

QUÆR. 2. *An liceat sæpius per diem tantillum panis vel alterius cibi sumere præter frustulum matutinum?*

Resp. *Neg.*, quia non permittitur a consuetudine, nisi, ut habent theologi, semel aut iterum antequam bibatur *ne potus noceat.* Quare parvæ comestiones non solum sunt peccata venialia seorsim sumptæ, sed etiam peccatum grave, si sæpius eodem die repetitæ in gravem materiam coalescant. Etenim damnata fuit ab Alex. VII prop. 29, quæ sic jacet: "In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium." — Adverte insuper parvas istas comestiones per totam diem repetitas illicitas esse non solum si *præter* frustulum, sed etiam si *loco* ipsius sumantur, et ratio est, quia licitum sane est frustulum sumere, sed eo solum tempore, quantitate et qualitate quæ a consuetudine permittitur. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 147, art. 6. — S. Alphons. nn. 1018 et seq.

QUÆR. 3°. *An liceat, illæso jejunio, sæpius per diem bibere?*

Resp. *Affirm.*, si agatur de illis liquidis quæ de se ordinantur et communiter adhibentur ad sitim sedandam, juxta theologorum axioma: *Liquidum non frangit jejunium.* Imo licet etiam sumere unum ex hujusmodi liquidis, v. gr., vinum cum expressa intentione sedandi famem. Ratio est, quia lex jejunii præcipit tantum abstinentiam a cibo, non autem a potu, et juxta S. Thomam, "statutum legis positivæ non attendit intentionem observantis, sed ipsum actum, eo quod modus virtutis non cadat in præcepto, sed est finis præcepti." — Quod autem de vino hic dicitur, applicandum est, pro moribus nostris, cerevisiæ, cafeo et theæ, quia hæc non habent naturam cibi sed potus. Idem dicendum esse videtur etiamsi parum quid sacchari et aliquæ guttulæ lactis admisceantur cafeo aut theæ, quia tunc etiam retinent naturam potus. — Cf. S. Thom. 4, dist. 15, q. 3, art. 4, q. 1. — S. Alphons. n. 1022. — Kenrick, tract. 4, part. 2, n. 45.

QUÆR. 4°. *An frangat jejunium potus aquæ saccharo et succis aureorum aut citreorum malorum immixtæ?*

Resp. *Neg.*, nisi tantam eorum substantiæ copiam aquæ immisceas, ut potus ille rationem cibi habere censeatur. Ratio

Digitized by Google

est, quia ex communi æstimatione, qui talem mixtionem (*lemonade*), sumeret non diceretur manducare sed bibere. Imo S. Alphonsus concedit illam sumi posse etiamsi sit gelu concreta (*ices, etc.*). — Non idem, ut patet, dicendum, si ageretur de lacte gelu concreto (*ice cream*), quia lac, præsertim si sit spissum. non potus sed cibi habet rationem. — Cf. S. Alphons. n. 1022.

QUÆR. 5°. *Quid dicendum de potione chocolati?*

Resp. Solutio pendet a quantitate chocolati quæ aquæ miscetur. Illi qui unam unciam cum dimidia immitti faciunt in cyathis ordinariis, vel imminuta tali quantitate panem substituunt pro rata, et semel in die utuntur tali adminiculo, certe non sunt inquietandi. Si autem sæpius quis velit per diem hac potione uti, oportet ut multo minor quantitas chocolati adhibeatur. — "Qua ratione," ait Kenrick, "apud nos paratur, potus plane habet rationem, et instar theæ vel cafei sumi potest." — Cf. S. Alphons. n. 1023. — Kenrick, loc. cit. n. 45.

QUÆR. 6°. *An qui inculpabiliter duplicem in die refectionem sumpsit, errore detecto, aut ablata causa excusante, teneatur sub gravi a tertia abstinere?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, et ratio est quia cum essentia jejunii in unica comestione sita sit, post binam refectionem, jejunium factum est impossibile. A fortiori autem tertiam refectionem supe addere potest qui culpabiliter duas jam sumpsit, quia hic non solum *materialiter* sed etiam *formaliter* jam læsit præceptum. Secus autem dicendum in utroque casu, si ageretur non de quantitate, sed de qualitate ciborum, quia hoc est præceptum divisibile. — Cf. S. Alph. n. 1030; et *Hom. Ap.* n. 20. — Baller. not. (a) p. 456.

QUÆR. 7°. *Quid si die jejunii inadvertenter jentatus fueris?*

Resp. Si parum quid sumpseris, v. gr., unam aut alteram cibi unciam, debes ex more jejunare, quin tamen refectionem ac cœnulam consuetis horis deseras; non enim fuit *substantialiter* læsum jejunium. Si vero sumpseris quantitatem integræ cœnulæ æquivalentem, transferre debes prandium ad vespertinum tempus, vel si nolis aut non possis ita agere, sumpto prandio hora consueta, cœnulam vespertinam ita debes imminuere ut eam reducas ad frustulum panis cum haustu cafei vel theæ quod solet mane sumi a jejunantibus. — Si demum quantitas quam sumpsisti consuetæ refectioni par fuerit, tunc probabiliter ad nihil teneris. Ratio est, quia ex dicendis inferius, hora refectionis ita pertinet ad essentiam jejunii ut non possit multum

Digitized by Google

anticipari, ac proinde sumpto jentaculo, quod æquivalet refectioni, versus horam octavam vel nonam, substantia jejunii probabiliter facta est impossibilis.

QUÆR. 8°. *Quænam cibi quantitas sumi possit in refectiuncula seu cœnula?*

Resp. Juxta S. Alphonsum et multos alios theologos, qui communi consuetudini innituntur, *octo circiter cibi unciæ*, saltem ordinarie loquendo, sumi possunt. — Alii ad aliam regulam recurrunt, et permittunt quartam partem cœnæ, scilicet refectionis principalis quam quisque solet diebus jejunii sumere. Hæc ultima regula nimis vaga vel scrupulis obnoxia est. Quantitas octo unciarum nemini deneganda videtur, major autem concedenda iis quibus hæc non sufficeret ad vires reficiendas et gravi esset incommodo. Sane statui nequit regula omnino fixa, cum etiam ad complexionem, munera obeunda, durationem jejunii, etc., attendi debeat. Licet in genere sumere quantum necessarium quis ducit ad evitandam indispositionem, quæ ipsum impediat, quominus officia sua convenienter obeat. Habenda etiam est ratio propriæ regionis, sicubi major cibi quantitas necessaria est. — Cf. S. Alphons. n. 1024. — Baller. not. (b) p. 457.

Variis in locis ex inducta consuetudine in vigilia Nativitatis, aut in Cœna Domini sumere licet quantitatem duplo majorem, sed hæc consuetudo non ubique viget.

QUÆR. 9°. *Quænam ciborum qualitas adhiberi possit in cœnula?*

Resp. Servari potest ea ciborum qualitas quam probata consuetudo permittit, ut innuit canon 1251. Ita apud nos pisces, ova, lacticinia, caseus, legumina, fructus, vegetalia, panis, etc.

QUÆR. 10°. *An liceat in cœnula sumere offam, seu panem decoctum cum aqua et aliquo alio cibo a consuetudine concesso?*

Resp. *Affirm.*, sed tunc non licet uti octo unciis panis, liquido præciso, sed tantum quatuor aut quinque. Ratio est, quia panis per decoctionem et fermentationem cum aqua aliam naturam acquirit, ita ut ex iis quid unum fiat, et evadat una substantia major. Idem pariter dicendum de aliis decoctionibus (*mush*) quæ ex farre aut oryza solent fieri. — Concedi autem potest, ait S. Alphonsus, ut inter ipsam refectionem quis panem aqua aut vino intingat, et sic etiam octo uncias panis vino madefacti sumat; quippe nulla hic intervenit fermentatio; et liquor cum inserviat tantum ad vehiculum, non computatur. — Cf. S. Alphons. n. 1029. — Salmant. cap. 2, n. 77.

Digitized by Google

QUÆR. 11°. *An electuaria frangant jejunium?*

Resp. *Neg.*, si per modum medicinæ et in parva quantitate sumantur; v. gr., ad ciborum digestionem, ad stomachum confortandum.

QUÆR. 12°. *Quænam quantitas cibi censeatur materia gravis, si extra frustulum matutinum, refectionem et cœnulam sumatur?*

Resp. *Controvertitur.* Gravis procul dubio censenda est materia quæ vespertinæ cœnulæ addita alteram efficeret refectionem. Certo autem quantitas duarum unciarum ut materia levis habenda est. Non pauci materiam gravem existimant quantitatem dimidiæ cœnulæ æquivalentem, seu quatuor uncias.

ARTICULUS III

DE DIEBUS ABSTINENTIÆ SOLIUS, ABSTINENTIÆ SIMUL ET JEJUNII, JEJUNII SOLIUS

334. Dico. § 1. Lex solius abstinentiæ servanda est singulis sextis feriis.

§ 2. Lex abstinentiæ simul et ieiunii servanda est feria quarta Cinerum, feriis sextis et sabbatis Quadragesimæ et feriis Quatuor Temporum, pervigiliis Pentecostes, Deiparæ in cælum assumptæ, Omnium Sanctorum et Nativitatis Domini.

§ 3. Lex solius ieiunii servanda est reliquis omnibus Quadragesimæ diebus.

§ 4. Diebus Dominicis vel festis de præcepto lex abstinentiæ, vel abstinentiæ et ieiunii, vel ieiunii tantum cessat, excepto festo tempore Quadragesimæ nec pervigilia anticipantur; item cessat Sabbato Sancto post meridiem (Can. 1252).

Hoc canone dies assignantur quibus præcipitur abstinentia sola; abstinentia et jejunium; jejunium solum; quibusque cessat præceptio unius, alterius vel utriusque; sublata demum est anticipatio pervigiliorum.

Quare extra Quadragesimam nullus dies est solius jejunii, intra Quadragesimam nullus dies solius abstinentiæ enumeratur; extra Quadragesimam dies jejunii una cum abstinentia sunt tredecim, nempe novem feriæ Quatuor Temporum, et quatuor pervigilia, intra Quadragesimam dies jejunii et abstinentiæ sunt quindecim cum dimidio, prima nempe et altera feria quarta, omnes feriæ sextæ et Sabbata excepto pomeridiano tempore sabbati sancti; reliqui dies Quadragesimæ, exceptis dominicis, sunt dies solius jejunii; ceteræ feriæ sextæ anni sunt dies solius abstinentiæ.

Digitized by Google

Quodsi lex de qua agitur, in festum aliquod de præcepto cadat, cessat lex abstinentiæ, jejunii, utriusque simul, excepto festo tempore Quadragesimæ.

Jejunia Adventus quæ olim apud nos in nonnullis locis exsistebant, abolentur. — Cf. Can. 6, 1244.

Abstinentia et jejunium præcipiuntur feria quarta Cinerum, feriis sextis et Sabbatis Quadragesimæ, et feriis Quatuor Temporum, pervigiliis Pentecostes, Deiparæ in cœlum Assumptæ, Omnium Sanctorum et Nativitatis Domini. His diebus vetantur caro jusque ex carne et plures quam unica comestio; permittuntur in hac comestione, carne et jure ex carne exclusis, quævis alia alimenta; refectiunculæ matutina et vespertina etiam conceduntur, in quibus quantitas et qualitas juxta consuetudinem probatam determinanda est.

Tandem determinantur dies quibus cessat lex abstinentiæ; lex abstinentiæ et jejunii; vel lex jejunii tantum; hi sunt dies dominici vel dies festi de præcepto, excepto festo tempore Quadragesimæ; in posterum pervigilia non anticipantur et ita cadit ipsa obligatio jejunii et abstinentiæ. Porro a meridie Sabbati Sancti nec jejunii nec abstinentiæ lege obligantur fideles.[1]

ARTICULUS IV

DE PERMANENTIA INDULTORUM PARTICULARIUM

335. Dico. His canonibus nihil immutatur de indultis particularibus, de votis cuiuslibet personæ physicæ vel moralis, de constitutionibus ac regulis cuiusvis religionis vel instituti approbati sive virorum sive mulierum in communi viventium etiam sine votis (Can. 1253).

Remanent igitur in pleno suo vigore quæ Nostræ regioni concessa sunt varia indulta. Si qua persona voto teneatur quibusdam diebus abstinere, non obstantibus præsentibus canonibus votum obligare pergit; manent etiam regulæ et constitutiones cujusvis religionis vel instituti approbati communiter viventium sive cum sive absque votis. In Indultis Apostolicis quibus mitigationes vel dispensationes conceduntur ab abstinentia et jejunio in regionibus intra et extra Europam, comprehenduntur familiæ religiosæ quoad legem generalem Ecclesiæ, nisi ab Indulto excludantur religiosi; non autem comprehenduntur quoad abstinentiam et jejunium a propriis Regulis statuta, nisi in indulto expressa mentio de hac dispensatione fiat. Si hanc Ordinis abstinentiæ et jejunii legem non servant, violant regulam et reatum regulæ violatæ contrahunt, non autem reatum legis universalis Ecclesiæ violatæ.

[1] Cf. Addenda, p. 1087, n. 5.

Digitized by Google

QUÆRES. *An abrogatio Indultorum circa jejunium et abstinentiam sub titulo Bullæ Cruciatæ et Summariorum, declarata per litteras Apostolicas diei Iæ Januarii* 1910, *extendenda sit ad eas regiones quæ olim pertinebant ad Novam Hispaniam et deinde annexæ fuerint Statibus Fœderatis Americæ?*

Resp. *Negative.* P. Card. Gaspari — Jan. 1918.

ARTICULUS V

DE SUBJECTIS LEGIS HUJUS

336. Dico. § 1. Abstinentiæ lege tenentur omnes qui septimum ætatis annum expleverint.

§ 2 Lege ieiunii adstringuntur omnes ab expleto vicesimo primo ætatis anno ad inceptum sexagesimum (Can. 1254).

Terminus a quo legis abstinentiæ est septimus annus completus; legis jejunii vicesimus primus completus; terminus ad quem legis abstinentiæ est terminus vitæ, legis jejunii annus sexagesimus inceptus.

ARTICULUS VI

DE HORA REFECTIONIS

Quamvis primitus unica refectio non sumeretur diebus jejunii nisi versus solis occasum, nostris tamen temporibus licite ea sumi potest fere sub meridie, ut constat ex universali consuetudine et theologorum consensu. — Cf. S. Alphons. n. 1016;et *Hom. Ap.* n. 9.

QUÆSITA

337. QUÆR. 1°. *An hora refectionis pertineat ad essentiam jejunii, ita ut graviter peccet, qui notabiliter eam anticipat?*

Resp. Controvertitur; certo tamen licet permutare collatiunculam serotinam cum prandio.

QUÆR. 2°. *Quamdiu prandium protrahi possit?*

Resp. Nihil absolute circa hoc determinari potest; non videtur autem absque aliqua culpa protrahi posse ultra duas horas. — Cf. S. Alphons. n. 1020; et *Hom. Ap.* n. 10.

QUÆR. 3°. *An frangat jejunium, qui refectionem interrumpit; et elapso aliquo intervallo ad eam rursus accedit?*

Resp. Si interruptio sit levis, v. gr., unius quadrantis, omni culpa caret, etiamsi absque ratione fiat. Si vero interruptio sit valde notabilis, v. gr., duarum horarum et absque

Digitized by Google

ratione protracta, non potest excusari a peccato gravi, quia dici nequit unica refectio. Si autem interruptio gravi de causa habeatur, nullum est peccatum ad mensam redire, etiam mora notabili interposita, quando præcedens refectio sufficiens non fuerit; quia Ecclesia nunquam intendit obligare ad diem sine sufficienti refectione transigendam. — Cf. S. Alphons. n. 1020.

QUÆR. 4°. *An ille, qui a mensa surrexit cum animo non amplius comedendi, possit iterum mensæ accumbere?*

Resp. *Affirm.*, probabiliter, si convivæ adhuc comedant, vel si in mensa apponatur novum ferculum quod ipse ignorabat apponendum. Ratio est, quia adhuc moraliter idem prandium censetur. — Cf. S. Alphons. n. 1020.

QUÆR. 5°. *Si quis mane, itineris causa, jentaculum sumpserit, an teneatur jejunare, si postea non proficiscatur?*

Resp. *Affirm.*, si jentaculum æquivaleat cœnulæ, quia tunc, facta inversione, jejunium est adhuc substantialiter possibile. Secus vero respondendum propter rationem oppositam, si jentaculum æquivaleat ordinariæ refectioni.

CAPUT II

DE CAUSIS A JEJUNIO EXCUSANTIBUS

Causæ excusantes a jejunio ad tres præcipue revocari solent:
1°. ad impossibilitatem sive physicam, sive moralem;
2°. ad pietatem vel caritatem;
3°. ad dispensationem, sicut de aliis præceptis dictum est.

QUÆSITA

338. QUÆR. 1°. *Quinam sint illi qui certo excusantur a lege jejunii?*

Resp. Certo excusantur: 1°. pauperes ostiatim mendicantes; 2°. ægroti, infirmi, convalescentes et debiles, iique omnes qui nisi sæpe per diem aliquid sumant, notabilem capitis dolorem aut vertiginem patiuntur; 3°. illi omnes qui exercent opera admodum laboriosa, v. gr., lapicidæ, agricolæ, figuli, textores, lanarii, fullones, bajuli, aurigæ, nautæ remigantes, fabri ferrarii, lignarii et murarii, cursores qui litteras deferunt, pistores, sutores, etc. — 4°. Mulieres prægnantes aut lactantes, etc. etc.

Hisce multisque aliis enumeratis hæc addit Kenrick n. 60: "Si adjiciamus specialia regionum harum adjuncta, facile

Digitized by Google

patebit paucos ad hanc legem, quæ olim tam arcte servabatur, haberi obligatos. Plerique profecto fideles hisce in provinciis vel colendis agris vel alii gravi labori vacant; præterquam quod cibi esuriales, quibus semel per diem vescens quis satis reficiatur, non facile comparentur, et quæ ex solo Americano nascuntur, succi et nutrimenti plurimum dicantur haud continere. Ideo missionariis cavendum est, ne occasionem peccandi aliquibus ex errore præbeant, veteri disciplinæ arctius inhærendo." — Cf. Kenrick, tract. 4, part. 2, nn. 49 et seq. — Cf. S. Alphons. nn. 1033 et seq.

QUÆR. 2°. *An excusentur a jejunio illi omnes, qui etsi vacent operi laborioso, sunt tamen adeo robusti ut facile jejunare possint?*

Resp. *Affirm.*, probabiliter, et ratio est, quia in hisce omnibus debet attendi ad id, quod communiter et *per se* contingit, non autem ad exceptiones. Præterea si secus esset, jam aperiretur janua multis scrupulis et anxietatibus. — Cf. S. Alphons. n. 1043.

Inutile est multos alios casus enumerare, de quibus theologi agunt. Ob oculos tamen semper haberi debet, Ecclesiam ceu piam matrem velle utique exercitium pœnitentiæ, sed non imminutionem laboris, aut grave aliquod extrinsecum nocumentum. Quod si dubium habeatur de sufficientia causæ excusantis, recurratur ad dispensationem.—Juvat demum hic referre concessionem factam militibus et nautis Americanis de qua sic loquitur Kenrick: "Concessit Pius IX, ad preces Episcopi Buffalensis, ut milites et nautæ Americani ab abstinentiæ lege eximerentur universim, sex diebus exceptis, nempe Feria quarta Cinerum, tribus ultimis hebdomadæ sanctæ diebus, et in Vigilia Assumptionis B. M. V. et Natalis Domini. Id intelligendum de iis qui actu inserviunt in castris, navibus, præsidiis, non autem qui ex venia absunt.—Familiæ, cum iis communi victu utentes, eo gaudent privilegio, non item quæ procul degunt."—Cf. Kenrick, tract. 4, part. 2, n. 37. Inter facultates auctoritate Apostolica concessas et durante bello valituras in Exercitu et Classe Statuum Fœderatorum Amer. Septent. decima sexta ita describitur:—"Vi indulti Pontificii omnes qui ad Exercitum et Classem pertinent a jejunio dispensantur et carnes edere possunt exceptis diebus Cinerum, Vigiliæ Nativitatis Domini, Feriæ Sextæ majoris hebdomadæ et ante meridiem Sabbati Sancti."

Hic tandem commemoranda est concessio nuper facta "favore operariorum in Statibus Fœderatis Am.," vi cujus tributur "facultas singulis Ordinariis ad decennium permittendi usum carnium in iis circumstantiis, locorum et personarum, in quibus judicaverint veram existere difficultatem observandi legem communem abstinentiæ. Ab hac vero permissione excludi debent præter omnes sextas ferias totius anni, etiam feria quarta Cinerum, totum tempus majoris hebdomadæ, et

Digitized by Google

vigilia Nativitatis Domini. In iis vero diebus in quibus ab Ordinario permittitur usus carnium, hæc permissio pro obligatis ad jejunium extendi debet tantum ad unicam comestionem. . . . Hujus modi concessio censeri debet facta non tantum individuis operariis, sed etiam eorum familiis, ita ut omnia earumdem membra de indulto participent."

Si autem quæras quid hic significetur nomine "*operariorum*," respondendum esse videtur per hanc vocem intelligi debere, non omnes qui labori cuicumque operam dant, sed eos solum quos Anglice designare solemus vocabulo "*workingmen*."—Quod colligitur tum ex fine concessionis, tum ex mente eorum qui illam petierunt.—Cf. Amer. Eccl. Review, vol. 12, p. 425.

§ 1. Non solum Ordinarii locorum, sed etiam parochi, in casibus singularibus iustaque de causa, possunt subiectos sibi singulos fideles singulasve familias, etiam extra territorium, atque in suo territorio etiam peregrinos, a lege communi de observantia festorum itemque de observantia abstinentiæ et ieiunii vel etiam utriusque dispensare.

§ 2. Ordinarii, ex causa peculiari magni populi concursus aut publicæ valetudinis, possunt totam quoque diœcesim seu locum a ieiunio et ab abstinentia vel etiam ab utraque simul lege dispensare.

§ 3. In religione clericali exempta eandem dispensandi potestatem habent Superiores ad modum parochi, quod attinet ad personas, de quibus in can. 514, § 1 (Can. 1245).

DE TERTIO ECCLESIÆ PRÆCEPTO

Sacramentaliter confiteri saltem semel in anno

339. Dico. Exstat præceptum annuæ confessionis, et probatur ex can. 906 novi codicis: Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, idest ad usum rationis, pervenerit, tenetur omnia peccata sua, saltem semel in anno, fideliter confiteri. — Cf. Can. 906.

Præcepto confitendi peccata non satisfacit, qui confessionem facit sacrilegam (Can. 907).

QUÆSITA

340. Quær. 1°. *Quomodo computandus sit annus hac in re?*

Resp. Non conveniunt Doctores; nam quidam computant ab una ad aliam confessionem, alii ab initio Januarii ad finem mensis Decembris, et alii demum, quibus favet recepta fere

Digitized by Google

ubique consuetudo, computant a Paschate ad Pascha. — Cf. S. Alphons. *de Sacram. pœnit.* n. 662. — Lugo, *de pœnit.* disp. 15, n. 154.

QUÆR. 2°. *Cuinam confessario facienda sit confessio?*

Resp. Cuivis confessario legitime approbato, etiam alius ritus, potest fieri. — Cf. Can. 905.

QUÆR. 3°. *Quœnam sit œtas discretionis?*

Resp. Pius X Decreto *Quam singulari*, 8 Aug. 1910, sequentem normam de prima puerorum Communione ubique servandam statuit. "I. Ætas discretionis tum ad Confessionem tum ad S. Communionem ea est in qua puer incipit *ratiocinari*, hoc est circa *septimum annum*, sive supra, sive etiam infra. Ex hoc tempore incipit obligatio satisfaciendi utrique præcepto Confessionis et Communionis. II. Ad primam Confessionem et ad primam Communionem necessaria non est plena et perfecta doctrinæ christianæ cognitio. Puer tamen postea debebit integrum catechismum *pro modo suæ intelligentiæ* gradatim addiscere. III. Cognitio religionis, quæ in puero requiritur, ut ipse ad primam Communionem convenienter se præparet, ea est, qua ipse fidei mysteria necessaria necessitate medii pro suo captu percipiat, atque eucharisticum panem a communi et corporali distinguat, ut ea devotione quam ipsius fert ætas ad SS. Eucharistiam accedat. IV. Obligatio præcepti Confessionis et Communionis, quæ puerum gravat in eos præcipue recidit, qui ipsius curam habere debent, hoc est, in parentes, in confessarium, in institutores et in parochum. Ad patrem vero, aut ad illos qui vices ejus gerunt, et ad confessarium, secundum Catechismum Romanum, pertinet admittere puerum ad primam Communionem. VII. Consuetudo non admittendi ad confessionem pueros aut nunquam eos absolvendi, quum ad usum rationis pervenerint, est omnino improbanda." "*In quo velimus,*" ait idem Summus Pontifex in Epistola ad S. R. E. Presb. Card. Fischer 31 Dec. 1910, "*probe intelligant Christifideles non tam illud agi ut præcepto Romani Pontificis obtemperetur, quam ut ejusmodi officio satisfiat, quod ab ipsa Evangelii doctrina sponte nascitur.*" — Cf. Joan. vi. 54, ubi de Euchar.

Ad dubia proposita . . . nempe:

I. Utrum pueri qui etsi septimum ætatis annum nondum expleverunt, tamen ob ætatem discretionis seu usum rationis ad primam communionem admissi jam fuerint, teneantur duplici præcepto

Digitized by Google

confessionis saltem semel in anno, et Communionis semel in anno, saltem in Paschate?

II. Utrum canon 1252 jam ubique obligandi vim habere inceperit, non obstantibus legibus particularibus, etc ?

Emus. Card. Petrus Gasparri Commissionis Præses respondet:

" ad I: **affirmative.**

ad II: **affirmative.**

Et ratio quoad primum dubium in aperto est: Nam quamvis can. 12 statuat " Legibus mere Ecclesiasticis non tenentur . . . qui licet rationis usum assecuti, septimum ætatis annum nondum expleverunt," subdit tamen " nisi aliud in jure *expresse* caveatur." Jamvero in can. 859, § 1, et 906, *expresse* cavetur: " Omnis utriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis, idest ad usum rationis, pervenerit, etc." 3 Jan. 1918.

Quær. 4°. *An ille, qui non gravatur mortalibus, teneatur confiteri venialia, ratione præcepti annuæ confessionis?*

Resp. *Neg.*, quia Ecclesia confessionem faciendam statuit, quæ est ex Christi institutione præcepta. Christus autem nullam aliam præcepit confessionem nisi peccatorum mortalium, ut explicat Concilium Tridentin. sess. 14. — Cf. S. Alphons. *de Sacram. Pœnit.* n. 667.

Quær. 5°. *An ille, qui intra annum obligationis, quocumque modo computetur, venialia tantum, aut semel aut sæpius, confessus est, teneatur adhuc præcepto annuæ confessionis, si ante finem anni in peccatum mortale lapsus fuerit?*

Resp. *Affirm.*, ut videtur, et ratio est, quia præceptum semel in anno confitendi respicit confessionem peccatorum mortalium, ut dictum est supra. Hinc, quemadmodum non tenetur confiteri is qui sola venialia habet, ita etiam non censetur satisfecisse præcepto per confessionem venialium, qui postea eodem anno peccatum mortale committit. — Cf. S. Alphons. *de Sacram. Pœnit.* n. 669. — Suarez, *de Pœnit.* disp. 35, nn. 9 et 12. — Lugo, *de Pœnit.* disp. 15, n. 162.

DE QUARTO ECCLESIÆ PRÆCEPTO

Sacram Eucharistiam suscipere intra tempus paschale

341. Dico 1°. § 1. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, idest ad rationis usum, pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschate, Eucharistiæ sacramentum

Digitized by Google

recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum (Can. 859).

Ceterum pro hac regione S. Sedes jam benigne annuit ut, nisi restringatur ab unoquoque Episcopo, tempus communionis paschalis computetur a prima Dominica Quadragesimæ inclusive ad Dominicam SS. Trinitatis pariter inclusive. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 257.

Dico 2°. **§ 2. Paschalis communio fiat a dominica Palmarum ad dominicam in albis; sed locorum Ordinariis fas est, si ita personarum ac locorum adiuncta exigant, hoc tempus etiam pro omnibus suis fidelibus anticipare, non tamen ante quartam diem dominicam Quadragesimæ, vel prorogare, non tamen ultra festum sanctissimæ Trinitatis.**

§ 3. Suadendum fidelibus ut huic præcepto satisfaciant in sua quisque parœcia; et qui in aliena parœcia satisfecerint, curent proprium parochum de adimpleto præcepto certiorem facere.

§ 4. Præceptum paschalis communionis adhuc urget, si quis illud præscripto tempore, quavis de causa, non impleverit (Can. 859).

QUÆSITA

342. Quær. 1°. *An qui tempore Paschali omisit communicare adhuc teneatur, cum potest, communicare?*

Resp. *Affirmative,* ita enim canon 859 § 4.

Quær. 2°. *An teneatur ad communionem qui, nondum incœpto tempore paschali, prævidet se fore impeditum?*

Resp. Valde controvertitur; sed negandum esse videtur. Attamen illo tempore jam incœpto, teneris quamprimum huic obligationi satisfacere, si impedimentum prævideas, imo teneris auferre impedimenta etiam gravia quia præceptum istud est etiam divinum et gravis momenti. — Cf. S. Alphons. *de Sacram. Euchar.* n. 298.

Quær. 3°. *An peccet graviter qui differt communionem ad primam vel secundam diem post elapsum tempus paschale?*

Resp. *Affirm., per se,* et ratio est, quia licet hujusmodi dilatio in se parva videri possit, est tamen satis notabilis præ duratione temporis paschalis juxta jus commune. At quoniam apud nos hoc tempus ex indulto Apostolico extensum est ad centum fere dies, dilatio unius aut alterius diei certo non debet censeri notabilis.

Digitized by Google

DE QUINTO ECCLESIÆ PRÆCEPTO

Subsidium aliquod conferre ad congruam Pastorum sustentationem

Hoc præceptum est juris naturalis et positivi, tum divini, tum ecclesiastici. Naturalis quidem quatenus importat necesariam sustentationem ministrorum Ecclesiæ; nam, ut egregie probat S. Thomas, naturalis ratio dictat, ut sicut his qui communi utilitati invigilant, scilicet principibus et militibus et aliis hujusmodi, stipendia victus debentur a populo, ita etiam iis qui divino cultui ministrant ad salutem totius populi, populus ipse suppeditet necessaria victus. Hoc eodem sensu præceptum istud est etiam juris divini positivi, ut constat ex Matth. x, 10, et I Cor. ix, 7 et seq. — Verum addit S. Thomas: "*determinatio certæ partis est reservata ordinationi Ecclessiæ.*" Porro primordiis Ecclesiæ hujusmodi determinatio nulla erat, et sacerdotes sustentabantur fidelium donis sponte collatis, præsertim iis quæ occasione sacrificii celebrandi offerebantur. Antiquo huic mori successit decimarum solutio, quam plura injunxerunt Concilia, nono præsertim sæculo. At hodie plerisque in locis decimæ sublatæ sunt, et Clerus sustentatur vel beneficiorum reditibus, vel pensione a Gubernio accepta, vel fidelium incerta oblationum largitate, prout apud nos obtinet. Incerta quidem ea est et diversa juxta diversarum diœceseon statuta et consuetudines, at nemini forte huc usque defuit. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 87, art. 1. — Kenrick, tract. 4, part. 2, nn. 62 et seq.

Ecclesiæ ius quoque est, independens a civili potestate, exigendi a fidelibus quæ ad cultum divinum, ad honestam clericorum aliorumque ministrorum sustentationem et ad reliquos fines sibi proprios sint necessaria (Can. 1496).

QUÆSITA

343. Quær. 1°. *An censendi sint rei peccati mortalis fideles qui apud nos nihil unquam conferunt in pastorum sustentationem?*

Resp. Hac de re ita scribit Kenrick: "Id omnibus persuasum esse debet, oportere ut singuli pro sua parte aliquid conferant, ne sustentatione necessaria indigeant sacerdotes; sed quamdiu nulla certa lege onus injungitur et definitur, non audemus peccati mortalis damnare eum, qui omittit æquam portionem conferre, quoties non est periculum ne sacerdotes ea causa indigeant, vel alii fideles nimis graventur. Illi autem qui

præ avaritia recusant quid dare, in iis quæ indicavimus adjunctis, videntur graviter rei et indigni venia sacramentali; violant enim legem Christi Domini de ministrorum Evangelii sustentatione, et se aliosque objiciunt discrimini salutis." — Cf. Kenrick, loc. cit. n. 64.

Attendendum hic est sequens statutum *Conc. Plen. Balt. III*, sub n. 292: "Fama fert (quæ utinam inanis mendaxque sit) nonnullis in locis inveniri sacerdotes qui, ubi gravis culpa non apparet, sacramentalis absolutionis beneficium denegant fidelibus, qui nolint collectis stipem dare, ad quam sub peccato gravi teneri non constet; imo etiam (quod longe detestabilius est) ægrotantibus ac morti proximis adsistere ac sacramenta præbere recusant. Vix animum inducere possumus, ut quidpiam tam atrox et indignum de ecclesiarum nostrarum ministris suspicemur. Si quis vero existat, qui tale quid attentaverit, memores sint Episcopi se muneri suo graviter deesse, nisi in reum pro merito animadvertant."

QUÆR. 2°. *An sacerdotes qui æquam non habent sustentationem a suis fidelibus possint extra limites suæ parochiæ eleemosynas colligere?*

Resp. *Neg.*, nisi habeant veniam proprii Episcopi scripto concessam. Ita enim statuerunt Patres Baltimorenses: "Cum ex sacerdotum vagorum et ignotorum discursu ad eleemosynas a fidelibus colligendas gravia oriantur incommoda, visum est districte prohibere, ne sacerdos aliquis, absque Episcopi sui venia, scripto concessa, extra congregationem sibi commissam eleemosynas petat vel in alia diœcesi absque Ordinarii licentia." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 119; et *Conc. Plen. Balt. III* nn. 294 et 295.

QUÆR. 3°. *Quid dicendum de illis sacerdotibus, qui intra Missarum solemnia, ab altari discedunt, ad oblationes colligendas?*

Resp. Sunt prorsus damnandi, ut patet ex sequentibus verbis *Conc. Plen. Balt. III*, n. 293: "Gravissima sunt verba Concilii superioris, quibus damnavit perversam agendi rationem illorum sacerdotum, qui ipsa intra missarum solemnia ab altari recedunt, ædemque sacram circumeunt, a singulis fidelibus eleemosynam petentes. Tanta vero apparet quorundam pertinacia ac in observandis etiam strictissimis legibus socordia, ut qui constituti sumus legum ecclesiasticarum custodes, alta voce decretum Antecessorum nostrorum de novo promulgare et inculcare constringamur. Notatum itaque 'turpissimum abusum,

Digitized by Google

Ecclesiæ sacrisque ejus ritibus injurium, quique Catholicorum ruborem et indignationem, acatholicorum vero irrisionem et contemptum provocat, reprobamus et prorsus extirpandum decernimus. Qua in re singulorum Episcoporum conscientia oneratur.' "

Ingressus in ecclesiam ad sacros ritus sit omnino gratuitus, reprobata qualibet contraria consuetudine (Can. 1181).

§ **1. Potest magistratibus, pro eorum dignitate et gradu, locus in ecclesia esse distinctus, ad normam legum liturgicarum.**

§ **2. Sine expresso Ordinarii loci consensu nemo fidelis locum habeat in ecclesia sibi suisque reservatum; Ordinarius autem consensum ne præbeat, nisi ceterorum fidelium commoditati sit sufficienter consultum.**

§ **3. Ea semper factis in concessionibus inest tacita conditio, ut Ordinarius possit, ex iusta causa, concessionem revocare, non obstante quolibet temporis decursu** (Can. 1263).

NOTA. — *De sexto Ecclesiæ præcepto agetur ubi de Matrimonio.*

3

De Censura et Prohibitione Librorum

344. Dico 1°. § 1. Ecclesiæ est ius exigendi ne libros, quos ipsa iudicio suo antea non recognoverit, fideles edant, et a quibusvis editos ex iusta causa prohibendi.

§ **2. Quæ sub hoc titulo de libris præscribuntur, publicationibus diariis, periodicis et aliis editis scriptis quibuslibet applicentur, nisi aliud constet** (Can. 1384).

Ipso jure naturali prohibetur quivis usus librorum pravorum ex quo periculum proximum peccandi oritur. Ecclesia vero pro sua erga fideles providentia sedulam semper adhibuit curam " ut quemadmodum bonum semen a lolio ita et sani optimique libri ab adulterinis et apocryphis et perniciosis secernerentur, ne christiani homines incauto vel temerario horum usu integritatis fidei morumque detrimentum caperent." Litt. Apos. *Romani Pontifices* (17 Sept. 1900).

Porro Indicem seu syllabum librorum prohibitorum diligentissime recognitum et denuo typis impressum, quem Litteris *Romani Pontifices* tamquam expresse insertum haberi voluit, idem Pontifex, Leo XIII, auctoritate apostolica approbavit et ab omnibus ubique locorum integre et inviolabiliter observari præcepit.

Digitized by Google

Quare ut libri alicujus lectio permittatur, requiritur ut neque in Indice enumeretur, neque ad aliquam ex iis classibus pertineat, quas canones proscribunt, nullatenus vero sufficit ut in Indice non inveniatur. Omnes enim et singulos libros pravos in Syllabo recensere nec possibile esset, nec necessarium. Notandum etiam est prohibitionem se extendere non tantum ad librorum lectionem, verum etiam ad eorumdem retentionem, publicationem, defensionem et donationem.

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *Quinam libri præviæ censuræ subjiciendi sint?*

Resp. § 1. Nisi censura ecclesiastica præcesserit, ne edantur etiam a laicis:

1°. Libri sacrarum Scripturarum vel eorundem adnotationes et commentaria;

2°. Libri qui divinas Scripturas, sacram theologiam, historiam ecclesiasticam, ius canonicum, theologiam naturalem, ethicen aliasve huiusmodi religiosas ac morales disciplinas spectant; libri ac libelli precum, devotionis vel doctrinæ institutionisque religiosæ, moralis, asceticæ, mysticæ aliique huiusmodi, quamvis ad fovendam pietatem conducere videantur; ac generaliter scripta in quibus aliquid sit quod religionis ac morum honestatis peculiariter intersit;

3°. Imagines sacræ quovis modo imprimendæ, sive preces adiunctas habeant, sive sine illis edantur.

§ 2. Licentiam edendi libros et imagines de quibus in § 1, dare potest vel loci Ordinarius proprius auctoris, vel Ordinarius loci in quo libri vel imagines publici iuris fiant, vel Ordinarius loci in quo imprimantur, ita tamen ut, si quis ex iis Ordinariis licentiam denegaverit, eam ab alio Ordinario petere auctor nequeat, nisi eundem certiorem fecerit de denegata ab alio licentia.

§ 3. Religiosi vero licentiam quoque sui Superioris maioris antea consequi debent (Can. 1385).

QUÆR. 2°. *Quid clericis sæcularibus et religiosis speciatim vetetur de libris edendis, de scribendo in ephemeridibus? Quid etiam laicis de scribendo in quibusdam ephemeridibus vetetur?*

Resp. § 1. Vetantur clerici sæculares sine consensu suorum Ordinariorum, religiosi vero sine licentia sui Superioris maioris et Ordinarii loci, libros quoque, qui de rebus profanis tractent, edere, et in diariis, foliis vel libellis periodicis scribere vel eadem moderari.

§ 2. In diariis vero, foliis vel libellis periodicis qui religionem

catholicam aut bonos mores impetere solent, nec laici catholici quidpiam conscribant, nisi iusta ac rationabili causa suadente, ab Ordinario loci probata (Can. 1386).

Clerici sæculares indigent consensu suorum Ordinariorum; Religiosi indigent licentia et Majoris Superioris et Ordinarii loci; utrique huic respectivæ ordinationi subduntur tum quoad libros, etiamsi de rebus profanis tractent, tum quoad scribendum in diariis, foliis et libellis, tum quoad horum moderationem. Quoad diaria religionem catholicam aut bonos mores impetere solita, nec laici in iis quidquid scribant absque causa Ordinario loci approbata.

QUÆR. 3°. *Cujusnam Sacræ Congregationis licentia requiratur ad edendum ea quæ ad causas beatificationis et canonizationis Servorum Dei pertinent?*

Resp. Sacrorum Rituum Congregationis licentia requiritur. — Cf. can. 1387.

QUÆR. 4°. *Cujus licentia requiratur ad edendos indulgentiarum libros, etc.? Quid peculiariter statuatur circa indulgentias Apostolicas?*

Resp. § 1. Indulgentiarum libri omnes, summaria, libelli, folia, etc., in quibus earum concessiones continentur, ne edantur sine licentia Ordinarii loci.

§ 2. Requiritur vero expressa licentia Sedis Apostolicæ ut typis edere liceat, quovis idiomate, tum collectionem authenticam precum piorumque operum quibus Sedes Apostolica indulgentias annexuit, tum elenchum indulgentiarum apostolicarum, tum summarium indulgentiarum vel antea collectum, sed nunquam approbatum, vel nunc primum ex diversis concessionibus colligendum (Can. 1388).

Summi momenti est ne isti libelli, folia, etc., inter populum falsas notiones et apocryphas Indulgentias evulgent. Hinc opus licentia Ordinarii loci est.

QUÆR. 5°. *An requiratur venia specialis ad edendas collectiones decretorum Romanarum Congregationum?*

Resp. Collectiones decretorum Romanarum Congregationum rursus edi nequeunt, nisi impetrata prius licentia et servatis conditionibus a Moderatoribus uniuscuiusque Congregationis præscriptis (Can. 1389).

Hac unica ratione provideri potest periculo ne decreta et responsa adulterentur.

Digitized by Google

QUÆR. 6°. *De quanam re constare debeat in edendis libris liturgicis eorumque partibus?*

Resp. In edendis libris liturgicis eorumque partibus, itemque litaniis a Sancta Sede approbatis, debet de concordantia cum editionibus approbatis constare ex attestatione Ordinarii loci in quo imprimuntur aut publici iuris fiunt (Can. 1390).

Error in his libris damnum magnum afferre potest populo Dei.

QUÆR. 7°. *An approbatio alicujus textus originalis suffragetur novæ editioni, vel translationi in aliam linguam, ejusdem? An novæ editiones habendæ sint excerpta capita ex periodicis edita?*

Resp. § 1. Approbatio textus originalis alicuius operis, neque eiusdem in aliam linguam translationibus neque aliis editionibus suffragatur; quare et translationes et novæ editiones operis approbati nova approbatione communiri debent.

§ 2. Excerpta e periodicis capita seorsim edita novæ editiones non censentur nec proinde nova approbatione indigent (Can. 1392).

QUÆR. 8°. *Quænam requirantur conditiones ut versiones Scripturarum Sacrarum in linguam vernaculam typis imprimantur?*

Resp. Versiones sacrarum Scripturarum in linguam vernaculam typis imprimi nequeunt, nisi sint a Sede Apostolica probatæ, aut nisi edantur sub vigilantia Episcoporum et cum adnotationibus præcipue excerptis ex sanctis Ecclesiæ Patribus atque ex doctis catholicisque scriptoribus (Can. 1391).

Ratio legis est, ne quivis homo ad suos sensus torquere præsumat Sacras Litteras contra eum sensum quem tenuit et tenet Sancta Mater Ecclesia cui soli concredita est custodia depositi Fidei et judicium de divinorum eloquiorum sensu et interpretatione. — Cf. Pius IX, *Ep. Encyc.*, *Nostis et Nobiscum.*

QUÆR. 9°. *Quodnam sit munus censorum?*

Resp. § 1. In universis Curiis episcopalibus censores ex officio adsint, qui edenda cognoscant.

§ 2. Examinatores in suo obeundo officio, omni personarum acceptione deposita, tantummodo præ oculis habeant Ecclesiæ dogmata et communem catholicorum doctrinam quæ Conciliorum generalium decretis aut Sedis Apostolicæ constitutionibus seu præscriptionibus atque probatorum doctorum consensu continetur.

§ 3. Censores ex utroque clero eligantur ætate, eruditione,

Digitized by Google

prudentia commendati, qui in doctrinis probandis improbandisque medio tutoque itinere eant.

§ 4. Censor sententiam scripto dare debet. Quae si faverit, Ordinarius potestatem edendi faciat, cui tamen præponatur censoris iudicium, inscripto eius nomine. Extraordinariis tantum in adiunctis ac perquam raro, prudenti Ordinarii arbitrio, censoris mentio omitti poterit.

§ 5. Auctoribus censoris nomen pateat nunquam, antequam hic faventem sententiam ediderit (Can. 1393).

QUÆR. 10°. *Quomodo sit hæc licentia edendi concedenda? An et quomodo de ea concessa constare debeat?*

Resp. § 1. Licentia, qua Ordinarius potestatem edendi facit, in scriptis concedatur, in principio aut in fine libri, folii vel imaginis imprimenda, expresso nomine concedentis itemque loco et tempore concessionis.

§ 2. Si vero licentia deneganda videatur, roganti auctori, nisi gravis causa aliud exigat, rationes indicentur (Can. 1394).

DE PROHIBITIONE LIBRORUM

345. Dico § 1. Ius et officium libros ex iusta causa prohibendi competit non solum supremæ auctoritati ecclesiasticæ pro universa Ecclesia, sed pro suis subditis Conciliis quoque particularibus et locorum Ordinariis.

§ 2. Ab hac prohibitione datur ad Sanctam Sedem recursus, non tamen in suspensivo.

§ 3. Etiam Abbas monasterii sui iuris et supremus religionis clericalis exemptæ Moderator, cum suo Capitulo vel Consilio, potest libros ex iusta causa suis subditis prohibere; idemque, si periculum sit in mora, possunt alii Superiores maiores cum proprio Consilio, ea tamen lege ut rem quantocius deferant ad supremum Moderatorem (Can. 1395).

Eorum sane est jus et officium libros prohibendi quibus incumbit vigilare assidue et omni ope contendere ut integritas fidei morumque christianorum ne quid detrimenti capiat. Malis libris nihil cogitari potest perniciosius ad inquinandos animos per contemptum religionis et illecebras peccandi. Hinc Sanctæ Sedi pro universa Ecclesia, conciliis particularibus, pro suis subditis, Episcopis pro diœcesi, Abbati monasterii sui juris, et Supremo Moderatori religionis clericalis exemptæ pro suis, et aliis superioribus majoribus, si sit periculum in mora, hoc jus concreditum est.

Digitized by Google

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *An libri ab Apostolica Sede damnati ubique prohibeantur?*

Resp. Libri ab Apostolica Sede damnati ubique locorum et in quodcunque vertantur idioma prohibiti censeantur (Can. 1396). — Cf. Leo XIII, *Officiorum ac Munerum*, n. 45; S. C. Indic. 24 Aug. 1864.

QUÆR. 2°. *Quorum præcipue sit libros perniciosos deferre? Ad quos? Qua ratione deferendi sint?*

Resp. § 1. Omnium fidelium est, maxime clericorm et in dignitate ecclesiastica constitutorum eorumque qui doctrina præcellant, libros quos perniciosos iudicaverint, ad locorum Ordinarios aut ad Apostolicam Sedem deferre; id autem peculiari titulo pertinet ad Legatos Sanctæ Sedis, locorum Ordinarios, atque Rectores Universitatum catholicarum.

§ 2. Expedit ut in pravorum librorum denuntiatione non solum libri inscriptio indicetur, sed etiam, quantum fieri potest, causæ exponantur cur liber prohibendus existimetur.

§ 3. Iis ad quos denuntiatio defertur, sanctum esto denuntiantium nomina secreta servare.

§ 4. Locorum Ordinarii per se aut, ubi opus fuerit, per sacerdotes idoneos vigilent in libros, qui in proprio territorio edantur aut venales prostent.

§ 5. Libros qui subtilius examen exigant vel de quibus ad salutarem effectum consequendum supremæ auctoritatis sententia requiri videatur, ad Apostolicæ Sedis iudicium Ordinarii deferant (Can. 1397).

QUÆR. 3°. *Quid prohibitio librorum efficiat?*

Resp. § 1. Prohibitio librorum id efficit ut liber sine debita licentia nec edi, nec legi, nec retineri, nec vendi, nec in aliam linguam verti, nec ullo modo cum aliis communicari possit.

§ 2. Liber quoquo modo prohibitus rursus in lucem edi nequit, nisi, factis correctionibus, licentiam is dederit qui librum prohibuerat eiusve Superior vel successor (Can. 1398).

Prohibetur editio, lectio, retentio, venditio, versio et communicatio libri cum aliis absque licentia.

QUÆR. 4°. *Quinam libri ipso jure prohibeantur?*

Resp. Ipso iure prohibentur;

1°. Editiones textus originalis et antiquarum versionum

Digitized by Google

catholicarum sacræ Scripturæ, etiam Ecclesiæ Orientalis, ab acatholicis quibuslibet publicatæ; itemque eiusdem versiones in quamvis linguam, ab eisdem confectæ vel editæ;

2°. Libri quorumvis scriptorum, hæresim vel schisma propugnantes, aut ipsa religionis fundamenta quoquo modo evertere nitentes;

3°. Libri qui religionem aut bonos mores, data opera, impetunt;

4°. Libri quorumvis acatholicorum, qui ex professo de religione tractant, nisi constet nihil in eis contra fidem catholicam contineri;

5°. Libri de quibus in can. 1385, § 1, n. 1 et can. 1391; itemque ex illis de quibus in cit. can. 1385, § 1, n. 2, libri ac libelli qui novas apparitiones, revelationes, visiones, prophetias, miracula enarrant, vel qui novas inducunt devotiones, etiam sub prætextu quod sint privatæ, si editi fuerint non servatis canonum præscriptionibus;

6°. Libri qui quodlibet ex catholicis dogmatibus impugnant vel derident, qui errores ab Apostolica Sede proscriptos tuentur, qui cultui divino detrahunt, qui disciplinam ecclesiasticam evertere contendunt, et qui data opera ecclesiasticam hierarchiam, aut statum clericalem vel religiosum probris afficiunt;

7°. Libri qui cuiusvis generis superstitionem, sortilegia, divinationem, magiam, evocationem spirituum, aliaque id genus docent vel commendant;

8°. Libri qui duellum vel suicidium, vel divortium licita statuunt, qui de sectis massonicis vel aliis eiusdem generis societatibus agentes, eas utiles et non perniciosas Ecclesiæ et civili societati esse contendunt;

9°. Libri qui res lascivas seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent;

10°. Editiones librorum liturgicorum a Sede Apostolica approbatorum, in quibus quidpiam immutatum fuerit, ita ut cum authenticis editionibus a Sancta Sede approbatis non congruant;

11°. Libri quibus divulgantur indulgentiæ apocryphæ vel a Sancta Sede proscriptæ aut revocatæ;

12°. Imagines quoquo modo impressæ Domini Nostri Iesu Christi, Beatæ Mariæ Virginis, Angelorum atque Sanctorum vel aliorum Servorum Dei ab Ecclesiæ sensu et decretis alienæ (Can. 1399).

Propugnantes, idest, rationibus allatis defendentes, suadere conantes, non mere asserentes vel narrantes. *Fundamenta reli-*

Digitized by Google

gionis uti sunt animæ humanæ immortalitas, existentia Dei, miracula et hujus generis veritates; *quoquo modo*, serio vel ridiculo. *Acatholici* sunt omnes illi qui ad Ecclesiam catholicam non pertinent. *Ex professo*, idest, non obiter, sed ex instituto. Si constet nullum contineri errorem circa hanc fidem in his libris, non sunt prohibiti. *Impugnant*, qui allatis rationibus dogma negant. Detrahunt, de aliquo male loquuntur ejus famam auferendo. *Res lascivas et obscenas*, libri qui inculcant, tractant, defendunt, naturam rerum lascivarum docent, declarant modum lascivas res agendi; pornographici libri, quibus *practice* moribus nocumentum fertur; quare non intelliguntur multi libri in quibus amores narrantur, licet hi etiam sæpissime jure naturali prohibeantur.

Usus librorum de quibus in can. 1399, n. 1, ac librorum editorum contra præscriptum can. 1391, iis dumtaxat permittitur, qui studiis theologicis, vel biblicis quovis modo operam dant, dummodo iidem libri fideliter et integre editi sint, neque impugnentur in eorum prolegomenis aut adnotationibus catholicæ fidei dogmata (Can. 1400). Quare editiones textus originalis et antiquarum versionum catholicarum sacræ Scripturæ etiam Ecclesiæ Orientalis, ab acatholicis quibuslibet publicatæ; itemque ejusdem versiones in quamvis linguam ab eisdem confectæ vel editæ; et libri editi contra præscriptum canonis 1391, nempe versiones sacrarum scripturarum in linguam vernaculam editæ sine debita approbatione, vel sine vigilantia Episcoporum, et sine adnotationibus, iis dumtaxat permittuntur qui studiis theologicis ac biblicis dant operam id est, qui sunt viri docti his scientiis dediti, universi sacræ theologiæ tirones, et qui theologiæ et linguæ Hebraicæ ac Græcæ in scholis Seminariorum vacant.

QUÆR. 5°. *Quinam Ecclesiastica prohibitione librorum non constringantur?*

Resp. S. R. E. Cardinales, Episcopi, etiam titulares, aliique Ordinarii, necessariis adhibitis cautelis, ecclesiastica librorum prohibitione non adstringuntur (Can. 1401).

QUÆR. 6°. *Quid valeant Ordinarii in hac re concedere?*

Resp. § 1. Ordinarii licentiam, ad libros quod attinet ipso iure vel decreto Sedis Apostolicæ prohibitos, concedere suis subditis valent pro singulis tantum libris atque in casibus dumtaxat urgentibus.

§ 2. Quod si generalem a Sede Apostolica facultatem impetraverint suis subditis permittendi ut libros proscriptos reti-

Digitized by Google

neant ac legant, eam nonnisi cum delectu et iusta ac rationabili causa concedant (Can. 1402).

QUÆR. 7°. *An facultas Apostolica legendi libros prohibitos secumferat facultatem legendi libros ab Ordinariis præscriptos.*

Resp. § 1. Qui facultatem apostolicam consecuti sunt legendi et retinendi libros prohibitos, nequeunt ideo legere et retinere libros quoslibet a suis Ordinariis proscriptos, nisi in apostolico indulto expressa iisdem facta fuerit potestas legendi et retinendi libros a quibuslibet damnatos.

§ 2. Insuper gravi præcepto tenentur libros prohibitos ita custodiendi, ut hi ad aliorum manus non perveniant (Can. 1403).

QUÆR. 8°. *An liceat vendere libros de obscenis tractantes?*

Resp. Librorum venditores libros de obscenis ex professo tractantes ne vendant, commodent, retineant; ceteros prohibitos venales ne habeant, nisi debitam licentiam a Sede Apostolica impetraverint, neve cuiquam vendant, nisi prudenter existimare possint ab emptore legitime peti (Can. 1404).

QUÆR. 9°. *An licentia quoad libros vetitos obtenta eximat quempiam a juris naturalis prohibitione?*

Resp. § 1. Licentia a quovis obtenta nullo modo quis eximitur a prohibitione iuris naturalis legendi libros qui ipsi proximum spirituale periculum præstant (Can. 1405).

Digitized by Google

TRACTATUS VIII

De Justitia et Jure

PARS PRIMA

DE NATURA ET PRINCIPIIS JUSTITIÆ ET JURIS

CAPUT I

DE NOTIONIBUS GENERALIBUS JUSTITIÆ ET JURIS

ARTICULUS I

DE NATURA JUSTITIÆ

346. Justitiæ nomen a *justo* derivatum videtur. Justum autem dicitur quod est adæquatum et commensum cum sua regula; unde justitia in genere vocatur quidquid efficit hanc adæquationem. — Hinc et gratia sanctificans, et complexus omnium virtutum et quicumque habitus bonus solent et possunt vocari justitia; nam in omnibus istis adæquatio quædam habetur vel cum ultimo fine vel cum regula totali aut partiali honestatis.

Verum *strictiori* sensu justitia definitur a S. Thoma post Ulpianum: "*Constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi.*" — Dicitur 1°. *constans,* quia est propositum habituale, deliberatum et firmum. — Dicitur 2°. *perpetua,* non quidem ex parte actus, sed ex parte objecti, quatenus homo justus vult jus suum cuique *semper* tribui. — Dicitur 3°. *cuique,* quia justitia est semper ad alterum, atque adeo requirit diversitatem personarum, nemo enim justus erga seipsum dici potest aut sibi facere injuriam, quia hæc est læsio juris, altero invito.

Definitio S. Thomæ a recentioribus paulo immutata ita exhibetur: "*Virtus moralis inclinans voluntatem ad constanter et perpetuo reddendum unicuique jus suum ad æqualitatem.*" — Cf. S. Thom. 2–2, q. 58, art. 1. —

Justice is used to incline its possession to give to every one his due or his right

Digitized by Google

Lugo, disp. 1, nn. 1 et seq. — Lessius, lib. 2, sect. 1, n. 1. — Crolly, vol. 1, nn. 17 et 22. — Scavini, lib. 2, tract. 6, n. 287.

Justitia quadruplex distinguitur, scilicet legalis, distributiva, vindicativa et commutativa, non quatenus sint totidem species ejusdem generis, sed quia primæ tres participant aliquomodo de justitia commutativa, quæ sola est stricte talis.

1°. Justitia *legalis* inclinat quemque ad reddendum societati, cujus est pars, officia omnia, quæ a bono communi requiruntur. Hinc et ad subditum et ad ipsum Principem pertinet, quatenus utrumque ordinat ad communitatem veluti partem ad totum. Vocatur *legalis*, quia munus ejus præcipuum est, ut legum, quibus bonum commune procuratur, observationem promoveat. Vocatur quoque *generalis*, eo quod nullus sit virtutis actus, quem non possit, et aliquando debeat, propter bonum commune imperare. — Deficit autem hæc virtus a ratione justitiæ rigorosæ, tum quia non est omnino ad *alterum*, cum pars non sit quid prorsus diversum a toto, tum quia non respicit jus stricte dictum seu proprietatis. Hinc qui leges non observant, rebelles aut nefarii dicuntur, non autem injusti. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 58, art. 5. — Lugo, disp. 1, n. 68. — Crolly, vol. 1, nn. 36 et seq. — Baller. not. (e) p. 473.

2°. Justitia *distributiva* ea est, qua honores, officia et onera communia distribuuntur inter membra societatis secundum debitam proportionem meritorum vel facultatum. Residet proprie in superiore; eam tamen participant etiam subditi non *formaliter*, sed *affective*, quatenus justæ distributioni a superiore factæ acquiescunt; non secus ac reus qui justæ pœnæ acquiescit, suo modo exercet justitiam vindicativam. — Adverte tamen quod, si sermo est de distributione honorum et aliorum bonorum communium, debitum est in ipso superiore, qua tali, erga societatem, quæ sola jus habet ut honores dignioribus dentur, non autem erga ipsos digniores; ac proinde nemo unquam putavit Principem teneri ad restitutionem erga aliquem quantumvis digniorem, eo quod aliquod bonum commune aut honorem ei non contulerit. — Sed si sermo est de distributione onerum, sæpe aliæ justitiæ concurrunt: ex parte enim superioris existit jus necessaria onera imponendi, et ex parte subditorum debitum legibus, quibus hæc onera imponuntur, obediendi; et hæc est justitia legalis. Præterea superior habet debitum onus proportionate majus imponendi ei, qui majores habet facultates; et hæc est justitia distributiva, quam sane læderet, si imposito onere uti decem quod aliunde justum reputatur civi diviti uti centum, postea idem onus imponat alteri qui sit duplo ditior.

Legal justice is the [illegible] of rendering to the state what is due.
Distributive justice is the virtue which should require the distribution of burdens + rewards among it subjects by the state.

Digitized by Google

Demum concurrere potest justitia commutativa, tum si superior onera non necessaria a civibus exigat, tum si aliquos oneribus inæqualibus opprimat. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 61, art. 1 et 2. — Lugo, disp. 1, n. 59. — Crolly, vol. 1, disp. 4, § 1, nn. 48 et seq.

3°. Justitia *vindicativa* inclinat Principem ad sontes pœnis congruis pro societatis bono plectendos. Consistit igitur in congrua punitione reorum in bonum publicum, et ad alias justitias facile potest revocari; ad *legalem* quidem, quatenus promovet bonum commune; ad *distributivam*, quatenus debitam proportionem in infligendis pœnis sontibus observat; et ad *commutativam*, quatenus ex officio judex eam exercet. Ex his enim omnibus efficitur ut punitio *congrua* esse dicatur; unde multi justitiam *vindicativam* non habent tanquam peculiarem justitiæ speciem a ceteris distinctam. — Cf. Baller. not. (b) p. 475.

4°. Justitia *commutativa* inclinat voluntatem ad jus suum strictum unicuique privato reddendum, servando æqualitatem rei ad rem, id est rei redditæ ad rem debitam. Hæc spectat tantum privatos, ut a se invicem distinctos; et si quandoque interveniat inter communitatem et cives, id fit ubi communitas se gerit aut accipitur non ut totum, sed ut pars aut particularis persona, quæ contractu aut quasi-contractu alteri particulari personæ obligatur. Vocatur autem *commutativa*, quia circa commutationes et contractus præcipue versatur. De hac sola agemus, quia sola presso sensu nomen justitiæ sibi vindicat.

ARTICULUS II

DE NATURA JURIS

347. Jus latiori sensu sumitur 1°. pro peritia legis seu jurisprudentia; 2°. pro lege seu regula justi, et sic dicitur jus naturale, positivum, humanum, civile, canonicum, jus gentium, etc.; 3°. pro sententia judicis, et inde vox *judex* quasi jus dicens. — Verum strictiori sensu, et *active* sumptum, jus est legitima potestas quam quis habet circa rem suam vel ad rem sibi debitam; *passive* vero idem est ac justum et æquum seu est id quod habenti talem potestatem propter ipsam debetur. — Jus *passivum* igitur est **ipsum debitum;** *activum* est **titulus** seu **ratio debiti.**

348. Jus præcipue dividitur in jus *in re* et jus *ad rem.* — Jus *in re* illud est, quo rem ipsam quis habet sibi obligatam. Hoc jus confert actionem realem, quæ scilicet rem ipsam immediate attingit; quocirca quisquis hoc jure gaudet, rem suam repetere potest

Digitized by Google

quocumque transierit. Jus autem *ad rem* illud est, quod quis habet, *ut res fiat sua* seu ut res sibi obligetur. Dat actionem personalem contra impedientem acquisitionem rei; unde dicitur jus personale, quia personam immediate attingit.

ARTICULUS III

DE PRINCIPIIS GENERALIBUS JURIS ET JUSTITIÆ.

349. I. Deus solus est vere et absolute Dominus rerum omnium. Ratio est, quia cum ipse solus sit supremus creator et conservator omnium rerum, res omnes ab ipso solo absolutam habent dependentiam. — Hinc sequitur 1°. nullum ens creatum posse possidere respectu Dei, scilicet uti aliqua re tanquam absolute sua; et 2°. jus proprietatis enti creato inesse non posse nisi Deo volente.

II. **Homo potest esse proprietarius erga alium hominem.** Ratio est, quia hoc ex nullo capite repugnat: non ex parte hominum, quia hi cum sint natura æquales non dependent quoad hoc alii ab aliis; non ex parte ipsarum rerum, quia hæ potius habent aptitudinem ut possideantur et in usum adducantur, quamvis non a diversis simul propter earum finitudinem; neque demum ex parte Dei, quia Deus vult ut bonis creatis utamur tanquam mediis ad vitam conservandam, ut constat ex natura bonorum illorum et ex hominis exigentia.

III. **Si homo quilibet bona quædam legitime sua fecerit, in illa jus per se inviolabile acquisivit.** Ratio est, quia posita illa conditione, Deus qui et aptitudinem et exigentias homini dedit ad usum rerum, immediate communicat jus in illas; jus autem illud nequit absque deordinatione ab alio homine violari. — Hinc sequitur 1°. esse præceptum naturale a Deo ipso promulgatum atque sancitum, vetans ne jus alterius lædatur, et præcipiens, ut si quando læsum fuerit, in integrum restituatur; 2°. illum qui injuste rem alienam usurpat reum evadere tum erga proximum tum erga Deum: erga proximum quidem, quia lædit ejus independentiam naturalem; erga Deum, violando jus divinum proximo communicatum, et simul præceptum naturale jus prædictum observari jubens.

IV. **Justitia commutativa obligat sub gravi et cum onere restitutionis.** Ratio *primi* desumitur, tum ex eo quod in Scripturis non semel pœna æterna decernitur iis qui justitiam commutativam violant, tum quia violatio juris alieni, cum sit essentialiter nociva, ex natura sua magnam inducit deordinationem inter mutuum hominum consortium, et repugnat caritati, quæ movet

Digitized by Google

ad volendum alterius bonum. Ratio autem *secundi* est, quia justitia commutativa respicit æqualitatem rei ad rem, quæ tantum per integram restitutionem induci potest, cum semel fuerit violata.

V. **Ceteræ justitiæ species per se obligant etiam sub gravi, sed non cum onere restitutionis.** *Primum* constat ex eo quod, inspectis earum definitionibus, sequeretur grave nocumentum totius societatis, si vel impune vel sub levi tantum possent violari. *Alterum* autem colligitur ex eo, quod non possit esse onus restitutionis, ubi vel deest æqualitas vel respectus ad alterum, scilicet ubi restitutio ipsa non est possibilis. — Verumtamen sæpe justitia commutativa aliis adjungitur et sic inducitur onus restitutionis. Quare restituere tenetur magistratus vel judex, qui propter gravem negligentiam in puniendo, causa est cur privati vel communitas grave damnum patiantur, non vi justitiæ legalis prætermissæ, sed violati contractus quo, assumendo officium, se *implicite* obligavit ad damna subditorum præcavenda.

CAPUT II

DE PRÆCIPUIS JURIS SPECIEBUS

ARTICULUS I

DE SPECIE JURIS QUOD DICITUR DOMINIUM

350. Dominium in genere et lato sensu acceptum significat quamcumque potestatem: quandoque adhibetur ad exprimendam specialiter potestatem jurisdictionis, et quandoque etiam ipsam rem possessam. — Verum hic stricto sensu sumitur pro jure proprietatis, et definiri solet, "*facultas disponendi de re aliqua tanquam sua in omnem usum lege vel pacto non prohibitum.*" — Cf. Molina, disp. 3, tract. 2.—Lugo, disp. 2, nn. 2 et 3.—Carrière, n. 16.

351. Dominium præcipue dividitur in *perfectum* et *imperfectum*, prout est jus disponendi, tum de re ipsa tum de ejus utilitate vel tantum de alterutro. — Hoc ultimum, nempe dominium imperfectum, iterum dividitur in *directum* et *indirectum*, quod etiam *utile* vocatur, prout respicit solam rei proprietatem vel solam ejus utilitatem.

Hic quoque facienda est mentio de dominio quod dicunt *altum*. Hoc dominium consistit in jure quod suprema auctoritas in societate habet disponendi aliquando ex gravissima causa de bonis privatorum in bonum communitatis, v. gr., de agro alicujus civis ad viam construendam. Sed tunc debet dari justa compensatio; et de hoc, apud nos, est specialiter provisum in ipsa Constitutione; nam, Amend. art. 5. in fine, dicitur: "*Nor shall private property be taken for public use without just compensation.*" —

Digitized by Google

Hinc quoniam dominium altum non confert jus disponendi, sed potius jus emendi rem aliquam in bonum commune, debet revocari ad potestatem *jurisdictionis,* potius quam ad jus proprietatis.

§ I. — De objecto dominii

352. Dico. Quamvis possit homo habere dominium tum *utile* tum *directum* in bona fortunæ legitime acquisita, relate tamen ad bona animi et corporis non habet nisi dominium *utile.* Ratio *primi* est, quia ex una parte, res materiales naturalem habent aptitudinem ad nostram vitam sustentandam, et ex alia, homo non solum potest sed tenetur etiam suam vitam conservare per earum usum; præterea multæ sunt res materiales quarum usus importat earundem destructionem, et hæc necessario supponit dominium directum. Ratio autem *secundi* est, quia Deus solus est supremus dominus totius hominis; nam dicitur Deuter. xxxii, 39: "Ego occidam et ego vivere faciam." — Habet tamen homo dominium utile animi et corporis quia debet iis uti ut tendat ad suum finem consequendum.

QUÆSITA

353. Quær. 1°. *An homo habeat dominium suæ famæ?*

Resp. *Affirm.*, juxta sententiam communem; nam etiam circa famam homini competunt primarii actus dominii, ut eam labore acquirere, ejus restitutionem condonare, etc. Ergo. . . . Attamen prudentia exigit, ut eam non prodigat sine justa ratione, et aliquando tenetur *sub gravi* eam sedulo servare ratione scandali, damni familiæ removendi, etc. — Cf. S. Alphons. *de octavo præc. Decal.* n. 983.

Quær. 2°. *An possit homo dominium utile habere in alium hominem?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia homo quilibet est dominus propriæ operæ; ac proinde potest illam alienare in propriam utilitatem et in dominium alterius tradere. Dominus enim pro arbitrio de objecto dominii sui disponere potest. Hinc homo potest de jure naturali etiam in perpetuum se alteri vendere quoad dominium utile, quia est dominus suæ operæ non tantum pro aliquo tempore sed in perpetuum. Quare *per se* non repugnat juri naturæ *servitus,* seu status subjectionis perpetuus quo quis pro alimentis tenetur omnes operas suas alteri præstare. — Ex quotuplici autem titulo oriri possit servitus, res est difficultatibus plena, et ad praxim quod attinet, hodie apud nos nihil habet utilitatis. — Cf. Lugo, disp. 6, nn. 11 et seq. — Kenrick, tract. 8, n. 97.

Digitized by Google

§ II. — De subjecto dominii

354. Dico. *Omnis et solus homo est dominii capax.* Ratio est, quia juxta S. Thomam fundamentum dominii est natura rationalis. Et re quidem vera omnis et solus homo cognoscere potest utilitatem rerum, eas velle sibi applicare si nullius sint, atque de iis ita sibi applicatis disponere in proprium finem propriumque commodum. Præterea, ille solus capax est juris seu dominii, qui capax est injuriæ; ille autem solus patitur injuriam qui invitus eam patitur: debet autem esse invitus non quidem per voluntatem, qua velit rem suam, sed per voluntatem qua velit retinere jus ad rem ipsam seu obligare alios ne eam auferant. Atqui bruta non possunt habere talem voluntatem, cum nec obligationem moralem nec turpitudinem cognoscere possint. Ergo.

Hinc nec parvuli nec ipsi amentes sunt incapaces dominii, ut constat ex omnium populorum usu et ex ratione nuper data; nam ut dictum est, dominium fundatur in rationali hominum natura ejusque potentiis, non autem in actuali earum potentiarum exercitio. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 66, art. 1. — Lugo, disp. 3, n. 1.

Punctum I

De dominio filiorumfamilias

355. Filiifamilias proprie hic dicuntur illi qui ex legitimo matrimonio orti aut legitimati, cujuscumque sint sexus, adhuc paternæ potestati subjacent. — **Dixi** 1°. ex *legitimo matrimonio orti aut legitimati,* quia de dominio eorum qui sunt spurii, judicandum est tantum juxta æquitatem juris naturæ, non autem juxta speciales legis dispositiones. — Dixi 2°. *adhuc paternæ potestati subjacent,* quia cum solum filii non adhuc emancipati reputentur a lege tanquam *infantes,* tantum circa eorum dominium dantur limitationes ac proinde quæstio de ipsis solummodo institui potest.

Emancipatio autem fieri potest vel per legem generalem vel per privilegium et specialem declarationem, et in diversa filiorumfamilias ætate, pro diversitate regionum. — Apud nos, exceptis duobus vel tribus Statibus, emancipatio locum habet anno vigesimo primo tam pro masculis, quam pro feminis. — Cf. Wells, *Every Man His Own Lawyer*, p. 240.

356. Quæres. *Quænam possint esse diversa bona filiorumfamilias, quodque ii dominium exercere valeant?*

Resp. 1°. Ex *Jure Romano* bona filiorum sunt: 1°. *castrensia,* id est occasione militiæ acquisita; 2°. *quasi-castrensia*

Digitized by Google

seu acquisita ex aliquo officio publico, v. gr., judicis, medici, etc.; 3°. *adventitia*, quæ proveniunt ex hæreditate aut donatione, non tamen a patre aut intuitu patris facta; 4°. *profectitia*, quæ filius ex bonis paternis lucratur, v. gr., agendo negotiationem cum pecunia patris vel quæ ei dantur intuitu patris.—Porro bonorum *castrensium* vel *quasi-castrensium* filius habet tum dominium proprietatis tum usumfructum: administrationem etiam habet si *pubertatem* acquisivit. *Adventitiorum* autem proprietas pertinet ad filium; at ususfructus et administratio ad patrem; *profectitia* demum in omnibus pertinent ad patrem. — Cf. S. Alphons. n. 488.

Resp. 2°. Quoniam, ut ait Kenrick, "hæ distinctiones non vigent in jure quo utimur," quæstioni propositæ respondendum est distinguendo inter casum quo filiusfamilias bona recipit titulo donationis aut hæreditatis, et casum quo ea acquirit vi laboris aut industriæ. — In primo casu, administratio spectat ad patrem, sed dominium proprietatis et ususfructus ad filium. — In altero, nova distinctione opus est; vel enim 1°. filius laborat extra domum paternam et non alitur a patre, et tunc poterit bona, quæ lucratur, sua facere, quia dimissus est sive dimissus reputatur; vel 2°. filius laborat in domo paterna aut extra et alitur a patre, et tunc omnia quæ lucratur pertinent ad patrem.

Verum in isto ultimo casu triplex exceptio facienda est in favorem filii, scilicet: 1°. si pater remittit de jure suo, et censetur remittere si permittit ut filius contrahat matrimonium; 2°. si filius ex sua conditione non teneatur laborare; 3°. si *evidenter* et *indubie* plus quam alii de familia laboraverit. — Hæc ultima sententia licet aliquando in praxi teneri possit, saltem post factum, non est tamen passim publice docenda propter incommoda quæ per abusum sequerentur. — Cf. S. Alphons. nn. 488 et 544. — Lessius, lib. 2, cap. 12, n. 81. — Kenrick, tract. 10, part. 1, n. 41. — Kent, *Comment.* vol. 2, nn. 191 et seq.

Videas Bouvier, *Law Dictionary*, 8 Edit. *Parent and Child.* Cf. *Right to earnings of the child.*

PUNCTUM II

De dominio uxorum

357. Ex *Jure Romano* bona uxoris sunt triplicis generis, scilicet:

1°. *Dotalia*, seu bona quæ uxor jam possidebat vel quæ ipsius pater ei concessit ad matrimonium contrahendum: horum administratio et ususfructus sunt penes maritum, sed dominium directum penes uxorem.

Digitized by Google

2°. *Paraphernalia,* seu bona quæ uxor sibi reservavit præter dotem: hæc ad eam pertinent pleno jure.

3°. *Communia,* seu bona quæ pacto inter conjuges habito aut determinatione legis, in societatem quamdam conferuntur: horum dominium tum directum tum utile ad utrumque conjugem pertinet. — Cf. S. Alphons. n. 489. — Elbel, n. 69.

358. Verum in hac regione tria prædicta nomina aliter accipiuntur, et diversum est in illa uxorum dominium. Etenim:

1°. "*Dotalia* uxoris bona, juxta mores nostros," ait Kenrick, "sunt tertia pars bonorum immobilium, quæ maritus durante matrimonio possederit, quæ idcirco non potest alienare in uxoris præjudicium, nisi ipsa, seorsim interrogata a magistratu, libere consenserit, et subscribendo suo renunciaverit juri. Si maritus testamento uxori legaverit quædam bona, ut dos ejus excluderetur, penes eam est ea respuere ut suo jure fruatur. Ceterum nonnisi per vitam suam jus ejus manet, eaque defuncta, transit ad mariti hæredes." — Cf. Kenrick, n. 45. — Bouvier, *Law Dictionary,* sub verbo *Dower.*

2°. *Paraphernalia* apud nos audiunt omnia bona quæ ad vestitum vel ornamentum mulieris pertinent, juxta ipsius conditionem, et quibus durante matrimonio usa est: hæc post mortem mariti omnino pertinent ad uxorem. — Cf. Kenrick, n. 42. — Bouvier, *Law Dictionary,* sub verbo *Paraphernalia.* — Wells, *Every Man,* etc., p. 82.

3°. *Communia* bona ea sunt quæ marito et uxori simul acquiruntur titulo emptionis aut donationis habitæ durante matrimonio. Hæc bona uterque conjux possidet quasi essent unica persona, adeo ut nequeat alteruter ea vendere absque alterius consensu. — Cf. Kenrick, n. 44. — Kent, *Comment.* vol. 4, part 6, lect. 55.—Bouvier, *Law Dictionary,* §§ Dower, Husband and Wife.

QUÆSITA

359. QUÆR. 1°. *An uxor possit facere eleemosynas ex bonis communibus?*

Resp. *Affirm.,* etiamsi alioquin habeat bona propria, modo id fiat juxta consuetudinem aliarum mulierum ejusdem conditionis. Ratio est, quia uxor non est serva sed socia; quamdam ergo administrationem habere debet in domo mariti. Præterea maritus merito præsumitur consentire in ea quæ fiunt ab uxore juxta honestum conditionis et regionis morem; et si invitum sese exhibeat, talis dissensus censetur irrationabilis, quia maritus

Digitized by Google

uxorem privare nequit jure ei a legitima consuetudine concesso. — Cf. S. Alphons. n. 540. — Kenrick, n. 46.

QUÆR. 2°. *An peccet uxor dando aliquid de bonis communibus ad sublevandam necessitatem parentum vel filiorum quos ex anteriori matrimonio susceperit?*

Resp. *Neg.*, si propria bona non habeat, et per hoc non desint necessaria marito et ejus familiæ. Ratio est, quia jure naturæ tenetur uxor prædictos consanguineos sublevare, ac proinde maritus in id consentire rationabiliter præsumitur. — Cf. S. Alphons. n. 542. — Kenrick, n. 46.

QUÆR. 3°. *An uxor bona hoc modo data restituere teneatur cum, mortuo marito, venerit in hæreditatem bonorum dotalium, aut ante mortem ipsius paraphernalia acquisierit?*

Resp. *Neg.*, si bona data sint parvi momenti, quia tunc habentur ut eleemosynæ communes, quæ, si fiunt moderate, restitutionis onus secum non ferunt. Imo *negative* etiam respondendum, saltem probabiliter, si bona subtracta sint majoris momenti; quia onera omnia, quæ stante matrimonio uni conjugum naturaliter obveniunt, alteri communia censentur, ac proinde maritus nequit esse rationabiliter invitus.

PUNCTUM III

De dominio clericorum

360. Bona clericorum quadruplicis generis distinguuntur, scilicet: 1°. *Patrimonialia*, quæ proveniunt ex paterna hæreditate aut ex qualibet alia causa profana, puta ex donatione, successione, etc.; 2°. *Quasi-patrimonialia*, quæ vocantur etiam *quasi-ecclesiastica* vel *casualia*, et ea sunt quæ acquiruntur occasione et intuitu functionum, v. gr., Missam celebrando, concionando, etc.; 3°. *Ecclesiastica*, quæ ex beneficiis Ecclesiæ, v. gr., ex redditibus beneficiorum, etc., percipiuntur; 4°. *Parcimonialia*, quæ clericus seponit parce vivendo ex beneficii fructibus, et quæ honeste vivendo consumere posset.

361. Dico. Clerici habent *perfectum dominium* in bona *patrimonialia*, *quasi-patrimonialia* et *parcimonialia*, ita ut de iis disponere ad libitum possint. Ratio est, tum quia dominium illud nullibi invenitur restrictum, tum quia in hoc conveniunt theologi omnes etiam rigidiores.

Etsi beneficiarius alia bona non beneficialia habeat, libere uti frui potest fructibus beneficialibus qui ad eius honestam sustenta-

Digitized by Google

tionem sint necessarii; obligatione autem tenetur impendendi superfluos pro pauperibus aut piis causis, salvo præscripto can. 239, § 1, n. 19 (Can. 1473).

§ 1. Nisi contrarium probetur, præsumendum ea quæ donantur rectoribus ecclesiarum, etiam religiosorum, esse ecclesiæ donata.

§ 2. Donatio facta ecclesiæ, ab eius rectore seu Superiore repudiari nequit sine licentia Ordinarii.

§ 3. Repudiata illegitime donatione, ob damna quæ inde obvenerint actio datur restitutionis in integrum vel indemnitatis.

§ 4. Donatio ecclesiæ facta et ab eadem legitime acceptata, propter ingratum Prælati vel rectoris animum revocari nequit (Can. 1536).

QUÆSITA

362. QUÆR. 1°. *An teneantur ad restitutionem clerici male impendentes superflua bonorum ecclesiasticorum?*

Resp. Affirmative respondent rigidi quidam theologi, uti Collet et Antoine, quia dicunt: clerici sunt tantum administratores et œconomi bonorum ecclesiasticorum. At probabilis est sententia negans, quia quamvis constet de præcepto dandi hæc superflua, non constat tamen de origine hujus obligationis, num scilicet proveniat ex justitia. — Probabilis etiam dicitur hæc sententia a S. Alphonso in suis prop. reformatis, præsertim propter auctoritatem S. Thomæ. Adverte insuper quod ad gravitatem culpæ violati hujus præcepti ecclesiastici requiritur quantitas multo major quam in furto, scilicet, juxta veriorem sententiam, pars vigesima circiter superfluorum. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 185, art. 7. — S. Alphons. n. 491; et QQ. *Reform.* n. 10.

QUÆR. 2°. *Utrum pensio annua quæ ex locatione scamnorum datur nostris Missionariis assimilanda sit bonis ecclesiasticis?*

Resp. Juxta Constitutionem *Romanos Pontifices* hæc pensio annua pro bonis ecclesiasticis est habenda.

§ 1. Bona temporalia, sive corporalia, tum immobilia tum mobilia, sive incorporalia, quæ vel ad Ecclesiam universam et ad Apostolicam Sedem vel ad aliam in Ecclesia personam moralem pertineant, sunt *bona ecclesiastica* (Can. 1497).

PUNCTUM IV

De dominio auctorum

363. Dico. Quilibet homo ex jure naturali jus habet in fructum sui ingenii seu industriæ. Si enim res fructificat domino, a *fortiori* hoc verum esse debet de facultatibus internis, cum nihil

Digitized by Google

magis homini proprium esse possit. Quare inventor alicujus artis strictum jus habet, ne secretum suum surripiatur et se invito in publicum divulgetur; quod si fiat, damnificator pro ratione injuriæ illatæ ad restitutionem tenebitur. — Cf. Wells, *Every Man*, etc.; qq. 243 et seq.

QUÆSITA

364. QUÆR. 1°. *An violet jus alienum, qui opus manuscriptum sine consensu auctoris typis edat?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est quia apud omnes constat opus manuscriptum non esse publici juris, sed sub dominio auctoris jacere. Idem dicendum de eo qui typis ederet lectiones publicas alicujus professoris vel concionem oratoris; nam publice docere aut concionari non est tradere opus suum alteri edendum et vendendum. — Excipe tamen si quis concionem jam auditam iterum tradit e suggestu tanquam ab ipso compositam, tum quia per hoc non proprie sibi vindicat rem alienam, tum quia priori oratori non necessario et per se nocet. — Cf. Carrière, n. 61

QUÆR. 2°. *An ille qui librum typis edidit, jus habeat impediendi ne quisquam illum prælo committat et vendat cum damno auctoris aut bibliopolæ cui auctor jus suum transmisit?*

Resp. *Affirm.*, de jure positivo vigente in plerisque locis, non secus ac in hisce Statibus, dummodo tamen adimpletæ sint conditiones seu formalitates a lege requisitæ. Si vero agatur de jure naturali controvertitur, atque aliquibus probabilis videtur sententia negans, quia auctor tamdiu habet jus in opus suum quamdiu remaneat suum, scilicet non tradatur in communitatem, et sic veluti evadat de jure communi. Quare juxta istos si quis in hac regione typis mandaret librum in Europa vulgatum sine venia auctoris, stricte loquendo et inspecto solo jure naturæ, non videtur esse accusandus de temporali damno pecuniæ quod auctor inde pateretur. — Dixi 1°. *stricte loquendo*, quia tali ratione agendi sin minus jus proprie dictum, lædi videtur publica honestas et naturalis decentia. — Dixi 2°. *inspecto solo jure naturæ*, quia si per internationalem stipulationem contrarium provisum fuerit, violator certe teneretur ad mulctam solvendam et congruam compensationem. — Dixi 3°. *de temporali damno pecuniæ*, nam si idem aut fere idem liber ederetur sub alio nomine, tunc verus auctor damnificaretur in bonis famæ, quod nunquam licere potest, et hujusmodi peccatum speciali nomine designatur apud omnes gentes. — Cf. Carrière, ibid. — Kenrick, tract. 10, part. 1, nn. 13 et 14. — Bouvier, *Law Dictionary*, Ed. 8a. Cf. Copyright, De lege lata apud nos (March 4, 1909).

Digitized by Google

§ III — De acquisitione dominii

Dominium præcipue acquiri potest: 1°, *occupatione;* 2°. *præscriptione;* 3°. *accessione;* 4°. *contractibus.* De contractibus agemus in tractatu particulari, nunc vero tantum de primis tribus modis acquirendi dominium.

Punctum I

De acquisitione dominii per occupationem

365. Occupatio est *realis apprehensio rei capacis dominii cum animo eam sibi acquirendi.* Quare quinque requiruntur conditiones; nam ex parte *subjecti* requiritur 1°. ut ponatur aliquis actus *externus,* quia non sufficit simplex *desiderium* aut *intentio;* et 2°. ut habeatur animus *acquirendi* dominium. Ex parte autem *objecti* requiritur 1°. ut id quod apprehenditur sit *res* aliqua *corporea* ut, v. gr., pars aliqua terræ; 2°. ut res ista sit *capax* dominii, cujusmodi certe non est oceanus aut aër; 3°. ut insuper sit *nullius,* quia nequit oriri jus contra jus præexistens et permanens. — Plures theologi exigunt etiam ut occupatio non prohibeatur aliqua lege positiva, quæ rem alteri domino reservet, v. gr., Reipublicæ; sed hæc conditio in aliis continetur.

366. Dico. Verificatis omnibus prædictis conditionibus, occupatio est legitimus modus acquirendi dominium. Ratio desumitur tum ex jure naturæ, tum ex praxi et jure positivo omnium gentium.

Quoniam casus frequentiores acquirendi dominium per occupationem occurrunt circa animalia et res inventas, de his tantum dicemus.

I. — De Animalibus

367. Triplicis generis animalia distinguuntur, scilicet *silvestria, mansueta* et *mansuefacta.* — Silvestria seu fera ea sunt, quæ natura libere vivunt extra hominis consortium, uti lepores, cervi, pisces, aves, etc. Mansueta seu domestica sunt, quæ naturalem habent cum homine consuetudinem, atque ad ipsum sponte sua redeunt, uti oves, equi, gallinæ, etc. — Mansuefacta sunt, quæ ad naturalem quidem libertatem nascuntur, hominis tamen industria ea privantur, ejusque consortio assuescunt, uti aves, quæ arte et industria mansuefiant, columbæ, apes, etc. Plures quartam classem addunt, nempe *efferata,* quæ vel connaturalem mansuetam indolem jam exuerint, aut pristinam feram, postquam fuerunt mansuefacta, resumpserint. — Cf. Baller. not. (a) et (b) p. 500.

Digitized by Google

368. Dico 1°. Animalia *silvestria* seu *fera* fiunt primi occupantis, quia nullius sunt, et aliunde eorum occupatio jure naturali licita est. Quod si in dominium alicujus redacta fuerint, tamdiu ad eum pertinent quamdiu custodia retineantur, nec naturalem libertatem recuperaverint. Recuperasse autem libertatem censentur, cum ita custodiam effugerunt, ut earum consecutio difficilis sit; et tunc ita desinunt esse sub dominio, ut alterius occupantis fieri possint, veluti si nunquam dominum habuissent.

Dico 2°. Animalia ex natura sua *silvestria*, sed *mansuefacta*, prioris domini remanent, quamdiu custodiam ipsius non evaserint, aut consuetudinem revertendi non amiserint; ejusmodi enim animalia ad possessorem pertinent, tum ratione occupationis tum etiam ratione educationis et detentionis. — At vero si custodiam domini evaserint aut revertendi consuetudinem amiserint, alterius primi occupantis fiunt, quia suam primam naturam recuperarunt.

Dico 3°. Animalia *mansueta* seu *domestica* pertinent semper ad primum dominum quantumvis aberrent; unde non possunt ab alio occupari. Ratio est, quia animalia domestica nunquam possunt dici recuperasse suam libertatem, cum ex natura sua libertatem nullam habere existimentur.

369. Resolves. — 1°. Examen apum quod ex tuo alveari evolaverit, eo usque tuum est, quamdiu in conspectu tuo remanet nec difficilis tibi evasit prosecutio; secus fit primi occupantis. Qui tamen in alterius fundo arborem invenit in qua continetur examen apum, jam per hoc non acquirit dominium, sed oportet ut eas in alveari includat. — Cf. Kenrick, loc. cit. n. 56. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 5, lect. 35, n. 350.

2°. Columbæ fugientes proprio motu, quin fraude attractæ sint, fiunt ejus, in cujus columbario sedem figunt. Secus si fraude, v. gr., cibo omnino extraordinario, seu valde exquisito attractæ fuerint. — Cf. Lugo, disp. 6, nn. 42 et seq.

3°. Pisces qui in mari versantur vel in fluminibus navigabilibus et in quæ æstus maris ascendit, capientibus cedunt; at in fluviis minoribus jus piscandi plerumque servatur vicinis riparum dominis. — Cf. Kenrick, loc. cit. n. 57. — Kent, *Comment.* vol. 3, part 6, lect. 52, nn. 411 et seq.

4°. Justitiam lædit qui ostreas capit in ea parte fluminum, ubi ab alio fuerunt reservatæ, aut in quam aliquis jus piscandi habeat exclusivum; nam per hoc reputantur *inclusæ*.

5°. Non peccat contra justitiam commutativam qui venatur aut piscatur in fundo alterius absque ejus licentia, dummodo tamen fundus sit pervius vel, si est clausus, tantæ sit extensionis,

Digitized by Google

ut singula animalia facile venatorem aut piscatorem effugere possint; quia hujusmodi animalia neque sunt pars fundi, neque possunt in illis adjunctis considerari uti jam apprehensa a domino fundi. — Cf. Lugo, disp. 6, n. 72.

6°. Fera læsa aut laqueo capta, est vulnerantis vel illius qui laqueum tetendit, si ita est vulnerata aut capta ut non sit evasura, quia tunc, et non aliter, dicetur apprehensa. — Ita theologi quibus consonat noster Kent qui ait: "*The possession must be so far established by the aid of nets, snares, or other means, that the animal cannot escape.*" — Cf. S. Alphons. n. 604; et *Hom. Ap.* n. 71. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 5, lect. 35, n. 348.

II. — De Rebus Inventis

370. Quadruplicis generis distinguuntur bona quæ inveniri possunt, scilicet: *thesauri, res nuper amissæ, bona derelicta* et *bona vacantia.* De singulis dicetur in particulari quid sint, et ad quem spectent.

371. I. *Thesaurus* ex jure Romano est summa pecuniæ abscondita cujus memoria non extat. — Verum juxta leges multarum gentium, non secus ac apud nos, nomine thesauri, hodie intelligitur non solum pecunia, sed et quæcumque alia res mobilis pretio æstimabilis abscondita. — Quare ait Kent: "*Goods found hidden in the earth go under the denomination of treasure-trove.*" — Cf. Kent, *Comment.* vol. 2, part 5, lect. 35, n. 358. — Kenrick, loc. cit. n. 61. — Crolly, vol. 1, n. 641.

372. Dico 1°. Thesaurus ex *jure naturali* certo pertinet ad inventorem, si inventor sit etiam dominus fundi. Si autem thesaurus invenitur in fundo alieno, multum quidem disputatur, sed sententia probabilis tenet, tunc etiam thesaurum pertinere ad inventorem. Ratio est, quia thesaurus nequit haberi ut pars fundi, ac proinde idem statuendum de eo ac de animalibus silvestribus captis in fundo non clauso.

Dico 2°. Ex *jure Romano* thesaurus ad inventorem etiam pertinet, si inventor sit simul possessor fundi ubi thesaurus jacebat; secus videndum est num *casu* thesaurum invenerit an ex *industria.* Si casu jus habet in dimidiam partem; si ex industria totus thesaurus cedit domino fundi. Adverte tamen 1°. requiri sententiam judicis quæ declaret adfuisse *industriam,* ut inventor teneatur ad illam dimidiam partem thesauri domino fundi tradendam quam si industria defuisset, sibi retinere potuisset; 2°. dominum fundi hic audire qui dominium directum habet; 3°. inventorem censeri

Digitized by Google

non qui primo tetigerit thesaurum, sed qui illum viderit aut visibilem reddiderit.

Dico 3°. Ex *jure Anglico* thesauri omnes pertinent ad regem non solum cum in aliqua parte dominii nationalis, sed etiam cum in privato aliquo fundo inveniuntur. Imo olim pœna capitis mulctabantur qui inventum thesaurum abscondebant. Attamen lex ista videtur esse tantum pœnalis; nam ut adnotat Crolly, vix hodie est homo timoratæ conscientiæ, qui inventum thesaurum non retineat. — Cf. Crolly, n. 642.

Dico 4°. Ad hanc regionem quod attinet, excepta Louisiana, ubi vigent dispositiones juris Romani et Gallici, in aliis Statibus leges nihil statuunt de thesauro, ac proinde quæstio solvenda est juxta normam juris naturæ, quod semper inventori favet. — Status Neo-Eboracensis imitatus fuerat hac in re jus Anglicum; quare omnis thesaurus ibi inventus ad fiscum pertinebat, sed hæc dispositio fuit omissa in emendatione legum illius Status. — Cf. Kenrick, loc. cit. n. 61. — Kent, *Comment.* loc. cit. n. 358.

Ex dictis colliges 1°. lapillos, gemmas, ambram, corallum, in littore maris aut alibi inventa pertinere ad inventorem, quia hæc non sunt pars fundi; 2°. fodinas vero ferri, plumbi, carbonis, argenti, auri, etc., pertinere ad dominum fundi, tum quia hæc censentur pars fundi, tum quia ita statuunt leges moresque nostri. — Cf. Kenrick, n. 59.

373. II. *Res nuper amissæ* dicuntur bona illa mobilia, quæ a domino involuntarie relinquuntur. Differunt a thesauro, tum quia non sunt absconditæ aut infossæ, tum quia ordinarie sunt recenter perditæ.

374. Dico. Certum est res nuper amissas domino comparenti esse reddendas, quia amissionis factum non est titulus ad dominum re sua spoliandum. Insuper ex effato ab omnibus recepto, "ad retinendum sufficit sola intentio; ad occupandum autem requiritur realis apprehensio cum legitima habendi intentione," sequitur neque dominum amisisse jus, quia retinuit intentionem, neque inventorem illud acquisivisse, quia occupatio non fuit legitima.

QUÆSITA

375. QUÆR. 1°. *Ad quid teneatur inventor statim post inventionem rei?*

Resp. Sæpe tenetur ex *caritate* ad rem suscipiendam ne pereat, et ita malum domini avertat. Verum, re suscepta, tenetur ex *justitia* ad ipsius curam gerendam; nam tunc ex-

Digitized by Google

surgit inter ipsum et dominum quasi-contractus qui dicitur *gestio negotiorum.* Tenetur etiam ex *justitia* non solum ad rem non occultandam, sed etiam ad media idonea adhibenda, quibus dominus inveniri possit: dicuntur autem idonea ea media quæ sunt proportionata valori rei et circumstantiis temporis, loci et personarum. — Cf. Baller. not. (a) p. 504.

Quær. 2°. *Utrum adhibitis mediis idoneis ad dominum cognoscendum, et illo non comparente, possis rem inventam retinere?*

Resp. Controvertitur; nam multi censent rem inventam tunc esse pauperibus vel aliis piis usibus impendendam; quia dominus, cum adhuc retineat jus in rem suam, præsumendus est hanc habere voluntatem. — Verum alii theologi probabilius dicunt, dominum tunc penitus amisisse facultatem re sua utendi, atque adeo non amplius habere illius dominium. Non est igitur quærenda voluntas prioris domini, utpote qui, amisso moraliter dominio, nihil de ea disponere potest. Ergo res illa moraliter habenda est ut *derelicta* et capax ut fiat *primi occupantis,* ac proinde si postea compareat dominus, cum res jam fuerit consumpta, pretium non est restituendum. — Cf. S. Alphons. n. 603. — Lugo, disp. 6, n. 140. — Lacroix, lib. 3, part. 2, n. 86. — Kenrick, loc. cit. n. 62. — Crolly, n. 415. — Kent, *Comment.* vol. 2, part. 5, lect. 36, n. 356.

376. III. *Bona derelicta* vocantur ea quæ dominus abjecit cum animo non amplius ea possidendi. Hæc abjectio dupliciter contingere potest, vel *positive* cum quis vestes jam attritas, calceos perforatos, aut quid simile inter inutilia amandat; vel *negative* cum quis ea colligit quæ retinere cupit, nihil curans de reliquis, ut v. gr., de spicis et uvis accidit post messem aut vindemiam.

377. Dico. Bona derelicta, quicumque sit modus derelinquendi, licite fiunt primi occupantis. Ratio est, quia statim ac fuerunt derelicta evaserunt bona nullius ac proinde capacia occupationis. Suspicienda tamen est consuetudo regionis, cum sermo est de bonis derelictis *negative,* quia ex consuetudine cognoscitur, num dominus habuerit animum abjiciendi dominium.

378. Quæres. *Utrum reputanda sint bona derelicta ea quæ in mari, aut prope ripam inveniuntur post naufragium, aut ex metu illius projecta?*

Resp. *Neg.,* et ratio est, quia dominus non habuit animum abjiciendi bona illa, et semper retinet spem ea saltem partialiter

Digitized by Google

recuperandi. Obstant etiam leges positivæ. Hinc supremus cœtus Statuum Fœderatorum anno 1825, sect. 9 statuit: "*If any person shall plunder, steal, or destroy any money, goods, merchandise, or other effects, from or belonging to, any ship or vessel, or boat, or raft, which shall be in distress, or which shall be wrecked . . . every person so offending shall be guilty of felony, etc.*" — Dicitur in quæstione *post naufragium aut ex metu illius projecta,* quia distinguenda sunt bona quæ ad vitam vel navem salvandam voluntarie fuerunt relicta (*derelict at sea*), ab iis quæ (*wrecks*) ex diffractione navis proveniunt absque ullo actu voluntatis. — Responsio autem afficit utrumque casum. — Cf. Kenrick, nn. 65 et 66.

379. IV. *Bona vacantia* sunt ea omnia quæ relinquuntur a defuncto, qui neque hæredes habeat neque testamentum fecerit.

380. Dico. *Ex jure naturali* bona vacantia fiunt primi occupantis, nam nullum amplius dominum habent. Ex jure autem positivo, apud nos etiam vigente, hæc bona addicuntur fisco; sed hoc videtur restringendum ad sola immobilia, saltem ante judicis sententiam. — Cf. Carrière, nn. 285 et 359. — Kenrick, n. 63.

381. Quæres. *Quid dicendum de bonis alienigenarum, qui in hac regione, absque testamento, decesserint, sed habeant tamen hæredes naturales?*

Resp. Illa bona certe non possunt dici vacantia, quia quamvis in aliquibus Statibus addicuntur fisco, de jure tamen naturali ad hæredes transeunt. — Dixi in *aliquibus,* quia in Marylandia, Pennsylvania, Illinois et Ohio illa bona distribuuntur hæredibus instar bonorum quæ ad cives pertinent. Ubi hæc legum liberalitas non viget, Kenrick existimat hæredes illos naturales obligari tantum in foro externo ad illa bona non percipienda. — Cf. Kenrick, n. 64. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 4, lect. 25, nn. 61 et 70.

Punctum II

De acquisitione dominii per præscriptionem

382. Præscriptio est medium institutum ad acquirendum aliquod jus vel ad se liberandum ab aliqua obligatione, sub conditionibus a lege statutis. Hinc patet duplicem esse præscrip-

Digitized by Google

tionem ratione materiæ: alteram acquisitivam, qua jus aliquod acquiritur; liberativam alteram, qua quis ab aliquo onere vel servitute liberatur. Quamvis indiscriminatim utraque dicatur præscriptio, prima tamen in jure vocatur *usucapio* et secunda simpliciter *præscriptio*. — Cf. Scavini, lib. 2, n. 386.

383. Dico. Præscriptio debitis vestita conditionibus est legitimum medium acquirendi dominium, etiam *in conscientia;* nam non solum jus civile et canonicum sexcentis in locis illam habent ut legitimam, sed jus etiam naturale, etsi non immediate, eam exquirere videtur, tum ad certitudinem dominii quarumdam rerum stabiliendam, et ita finem imponendum litibus; tum ad segnitiem dominorum præcavendam. Quare juxta S. Thomam, si quis vere præscripserit, *non tenetur ad restitutionem, si postea appareat antiquus dominus.* **Præscriptionem, tanquam acquirendi et se liberandi modum, prout est in legislatione civili respectivæ nationis, Ecclesia pro bonis ecclesiasticis recipit, salvo præscripto canonum qui sequuntur** (Can. 1508). — Conditiones autem ad legitime præscribendum sunt quinque, scilicet, aptitudo rei, bona fides, titulus, factum possessionis, et tempus requisitum. Hæ conditiones sunt omnino necessariæ, et quidem intellectæ juxta leges loci, in quo fit præscriptio. Ratio est, quia vis immediata ad transferendum dominium per præscriptionem desumitur a lege humana. — Cf. S. Thom. Quodlib. 12, q. 16, art. 24. — S. Alphons. nn. 504, 507 et 517.

Conditiones ad præscribendum hisce versiculis exprimi solent:

Non usu capies, nisi sint tibi talia quinque:
Sit res apta, fides, titulus, possessio, tempus.

Pauca de singulis dicendum.

I. — Res Præscriptibilis

384. Ea omnia et sola generatim præscribuntur, quæ sub dominium et commercium *privatum* veniunt, et ad quorum acquisitionem esse potest titulus qui sit legitimus tum jure naturæ tum jure positivo. — Etenim cum finis præscriptionis sit dominium transferre ex auctoritate legis, talis translatio fieri nequit de re quæ ex natura sua vel ex legum dispositione in dominium privatorum venire non potest.

Præscriptioni obnoxia non sunt:

1°. **Quæ sunt iuris divini sive naturalis sive positivi;**
2°. **Quæ obtineri possunt ex solo privilegio apostolico;**

Digitized by Google

3°. **Iura spiritualia, quorum laici non sunt capaces, si agatur de præscriptione in commodum laicorum;**

4°. **Fines certi et indubii provinciarum ecclesiasticarum, diœcesium, parœciarum, vicariatuum apostolicorum, præfecturarum apostolicarum, abbatiarum vel prælaturarum** *nullius;*

5°. **Eleemosynæ et onera Missarum;**

6°. **Beneficium ecclesiasticum sine titulo;**

7°. **Ius visitationis et obedientiæ, ita ut subditi a nullo Prælato visitari possint et nulli Prælato iam subsint;**

8°. **Solutio cathedratici** (Can. 1509).

§ 1. **Res sacræ quæ in dominio privatorum sunt, præscriptione acquiri a privatis personis possunt, quæ tamen eas adhibere nequeunt ad profanos usus; si vero consecrationem vel benedictionem amiserint, libere acquiri possunt etiam ad usus profanos, non tamen sordidos.**

§ 2. **Res sacræ, quæ in dominio privatorum non sunt, non a persona privata, sed a persona morali ecclesiastica contra aliam personam moralem ecclesiasticam præscribi possunt** (Can. 1510).

II. — Bona Fides

385. Bona fides in hac materia est conscientia vel existimatio sincera, qua quis judicat, rem a se possessam esse suam.

386. Dico. Bona fides omnino requiritur non solum ad præscriptionem *acquisitivam,* sed etiam ad *liberativam.* Ratio est, quia *formalis injuria* nequit transire in *jus;* quare ait S. Thomas: "quæ sine peccato esse non possunt nulla præscriptione firmantur." — Confirmatur ex 2 reg. juris in 6, quæ sic se habet: "*Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.*"

Nulla valet præscriptio, nisi bona fide nitatur, non solum initio possessionis, sed toto possessionis tempore ad præscriptionem requisito (Can. 1512).

Verumtamen si sermo sit de præscriptione ad te liberandum ab aliqua *servitute passiva* prædiorum rusticorum, bona fides consistit in hoc, ut nullum ponatur obstaculum, quo alter ab usu juris sui impediatur. Ratio est, quia præscribens nullo ligatur debito erga eum, contra quem præscribit; nec tenetur, decurrente præscriptionis tempore, monere alium, ut contra ipsum servitutis jure utatur. — Dixi prædiorum rusticorum, quia in servitutibus urbanis, quoniam non potest contra eas præscribi sine aliquo actu positivo præscribentis, requiritur, ut hic ponatur cum bona fide.

Digitized by Google

Hinc sequitur dispositiones juris civilis, in quantum bonam fidem non exigunt, aut eam tantum in principio possessionis exigunt, pro foro interno non valere, et habendas esse uti meram denegationem recursus, id est *actionis* contra alium.

387. QUÆRES. *An hæres qui ignorat malam fidem antecessoris, possit unquam legitime præscribere?*

Resp. *Neg.*, ut videtur, si succedat *titulo universali*; quia hujusmodi hæres ita repræsentat personam defuncti, ut succedat in omnes obligationes et onera ipsius; ac proinde cum prædecessor ob malam fidem nunquam potuisset præscribere, nec hæres poterit, quia in ipsum transmittitur vitium illud radicale. Et idem probabilius dicendum de eo qui mediate succedit, modo tamen successio sit titulo universali. — Cf. S. Alphons. nn. 512 et 516. — Lugo, disp. 7, nn. 59, 60 et 61. — Baller. not. (b) p. 516.

III. — Titulus

388. Titulus est *id cui innititur translatio dominii, et respondet quæstioni, cur possides?*—Omissis hic tum titulo *vero*, de quo nequit esse controversia, cum nemo præscribat contra seipsum, tum titulo *vitioso*, qui cum careat aliqua conditione a lege requisita, nullius utilitatis esse potest; tres alii enumerantur tituli, nempe *coloratus, existimatus* et *præsumptus*. Primus est apparentia causæ de se sufficientis ad transferendum dominium, sed occulta laborantis nullitate, v. gr., si emam rem a Titio putans esse Titii, cum sit Martini. Alter adest, cum prudenter creditur interfuisse verus titulus, licet non interfuerit, v. gr., si filius ex hæreditate possideat rem, quæ a patre putetur empta, cum empta non fuerit. Tertius demum reducitur ad diuturnitatem temporis. — Cf. Scavini, lib. 2, n. 388.

389. Dico. Titulus coloratus aut existimatus *requiritur* ad præscriptionem et *sufficit:* requiritur quidem saltem unus, nam si ambo desunt, deerit etiam bona fides, sine qua præscriptio non habetur; sufficit autem unus ex duobis tum quia ita salvatur bona fides, tum quia secus requireretur titulus verus, quod est absurdum. Quare titulus *præsumptus* vel reducitur ad existimatum, si sermo est de præscriptione *longissimi temporis*, vel valebit tantum pro foro externo; nam præscriptio in foro conscientiæ absque bona fide ut jam dictum est, repugnat, ex alia parte bona fides non est possibilis cum adest titulus tantum præsumptus, præsertim post breve tempus ab initio possessionis. — Cf. Baller. not. (b) p. 509; et (c) p. 511.

Digitized by Google

IV. — Possessio

390. Possessio est *detentio rei*, vel *fruitio juris*, quam quis per se vel per alium, nomine tamen proprio, exercet. Detentio rei dicitur *possessio* simpliciter, et fruitio juris *quasi-possessio*. Utraque dividitur in *naturalem*, *civilem* et mixtam. — Cf. Schmalzgr. lib. 2, tit. 12, n. 4. — Baller. not. (a) et (b) p. 508.

391. Dico. Possessio omnino requiritur ad præscriptionem, quod patet tum ex reg. 3 juris in 6: " Sine possessione præscriptio non procedit "; tum ex ipsa natura rei. — Verum ut sit apta ad præscribendum, gaudere debet variis conditionibus; scilicet, debet esse 1°. *dominativa*, seu res debet haberi animo proprietarii, non vero depositarii, locatarii, etc.; 2°. *tranquilla*, ita ut nulla litis contestatio de re intercesserit; 3°. *certa*, hoc est non æquivoca; 4°. *continuata* seu non interrupta, donec tempus requisitum compleatur. — Plures requirunt etiam, ut sit *publica*, scilicet ut res non occultetur ei contra quem præscribitur; sed hæc conditio est tantum necessaria pro foro externo, quia pro foro interno jam continetur in bona fide.

V. — Tempus Requisitum

392. Certum est 1°. requiri aliquod tempus ad præscriptionem, ut patet, tum ex ipsa voce *usucapio*, tum ex omnibus juribus positivis; 2°. longius vel brevius *de facto* esse hoc tempus pro diversitate legum, et naturæ rei præscribendæ; nam mobilia generaliter loquendo citius præscribuntur quam immobilia.

In hac regione, posita multiplicitate Statuum qui proprias leges sibi faciunt, magna est varietas durationis temporis requisiti ad præscribendum. Quare pro bonis immobilibus in Statu *Maine* requiruntur 40 anni; in *Alabama* et *Louisiana*, 30; in *Kansas, Nebraska, Ohio, Pennsylvania*, 21; in *Connecticut, Vermont* et *Virginia*, 15; in *Indiana, Michigan, Mississippi* et *Nevada*, 10; in *Florida, Georgia, N. Carolina, S. Carolina*, et *Tennessee*, 7; in *California*, 5; in ceteris Statibus, 20. Pro bonis autem mobilibus minus adhuc requiritur.—Cf. Wells, *Every Man*, etc., p. 321.—Bouvier, *Law Dictionary*, sub verbo *Limitation*.

In novo Codice distinctio fit:

§ 1. Res immobiles, mobiles pretiosæ, iura et actiones sive personales sive reales, quæ pertinent ad Sedem Apostolicam, spatio centum annorum præscribuntur.

§ 2. Quæ ad aliam personam moralem ecclesiasticam, spatio triginta annorum (Can. 1511).

Digitized by Google

393. Quæres. *Quandonam præscriptio dicatur interrupta, et quandonam suspensa?*

Resp. Dicitur interrupta, cum ob impedimentum interpositum ita cessat ut iterum inchoari debeat. Hoc autem duplici modo fieri potest: 1°. *naturaliter,* si præscribens amittat possessionem per tempus a lege determinatum, aut si mala fides superveniat; 2°. *civiliter,* si lis moveatur *juridice* circa possessionem, nec interpellatio a judice rejecta fuerit. — Dicitur autem suspensa, quando impedimentum ei objicitur, ne *procedat ulterius,* et hoc dupliciter contingere potest: 1°. ratione personarum, ut, v. gr., pupilli, insani, captivi et generatim omnium, qui sive ex jure naturæ, sive ex dispositione legis positivæ nequeunt agere contra volentem præscribere; 2°. ratione alicujus *causæ extrinsecæ,* v. gr., pestis, belli, etc., quæ facit ut persona aliunde habilis, nequeat agere. — Cf. Wells et Bouvier, loc. cit.

Punctum III

De acquisitione dominii per accessionem

394. Accessio est modus acquirendi dominium in rem aliquam, propterea quod res illa rei nostræ adjiciatur; hoc fieri potest vel natura tantum operante vel arte vel utraque simul. Hinc triplex distinguitur accessio, *naturalis, artificialis* et *mixta.*

395. I. **Accessio naturalis** fit dupliciter: 1°. *nativitate,* seu quando animali nostro aliud nascitur ex commixtione cum alieno: hac in re axioma est, *partus sequitur ventrem;* 2°. *alluvione,* quæ, si est *lenta* et extendit meum fundum vel per *adductionem* novæ terræ vel per *recessum* fluminis, illa additio ad me pertinebit; at si est *repentina,* proprietas non computatur amplius ad *filum medium aquæ* sed ad pristinos limites.

396. II. **Accessio artificialis** etiam duplici modo contingere potest: 1°. cum ars vel opera mea conjungitur cum re aliena, quod dicitur accessio per *specificationem,* et tunc si bona fide hoc factum fuerit, generaliter loquendo apud nos, illud quod per hujusmodi specificationem resultat dabitur ei qui posuit operam, cum onere solvendi alteri pretium rei; 2°. cum opera mea simul et res mea conjunguntur cum re aliena, et tunc vel habetur accessio per *adjunctionem,* si nullo modo id quod resultat potest separari, ut esset pictura meis coloribus et a me facta super muro tuo, in quo casu res ad eum pertinet qui posuit elementum pretiosius; vel accessio habetur per *confusionem* aut *commixtionem,* ut v. gr., si ex meis simul et tuis racemis facerem vinum aut ex meis tuisque

Digitized by Google

spicis frumentum colligerem, et tunc, stante bona fide, res dividenda est juxta principia æquitatis, secus leges favent illi qui passus est injuriam.

397. III. **Accessio mixta** habetur, cum, natura simul et arte operante, res aliqua rei meæ accedit; v. gr., si tuas arbores in meo fundo plantares: porro in hoc casu res pertinebit ad dominum soli, præstita debita compensatione. Hinc duo sequentes versiculi:

Quidquid plantatur, seritur vel inædificatur,
Omne solo cedit, radices si tamen egit.

Adverte tamen, quod si sermo sit de illis, qui apud nos vulgo dicuntur *squatters*, Kenrick ait, leges ipsis favere, ne agri inculti jaceant. — Cf. Kenrick, nn. 67 et seq. — Bouvier, *Law Dictionary*, sub verbo *Accession.*

ARTICULUS II

DE SPECIE JURIS QUOD DICITUR USUS VEL USUSFRUCTUS

398. Usus est jus utendi re aliena, salva ejus substantia. — Dicitur 1°. *jus*, quia hic usus est verum dominium, et non competit illis qui habent tantum *usum facti*, v. gr., religiosis stricte dictis. — Dicitur 2°. *salva ejus substantia*, quia jus destruendi rem aut *abutendi* pertinet ad eum qui habet dominium directum seu proprietatis. — *Ususfructus* est jus utendi simul et percipiendi fructum e rebus alienis, salva pariter earum substantia. Quare ususfructus plus importat quam usus.

QUÆSITA

399. Quær. 1°. *Quænam sint jura et onera usufructuarii?*

Resp. Usufructuarius plenum usum et fruitionem rei alienæ habet, ita ut pro nutu suo possit de fructibus rei disponere sive per se sive per alium. Onus tamen habet utendi re aliena ut bonus paterfamilias, eamque talem reddendi, qualis reperiri debet post bonam administrationem. Præterea ei incumbit onus tum custodiam præstandi, tum expensas si modicæ sint subeundi, tum etiam faciendi sumptus ut naturales fructus ex ea percipiat. Ratio horum omnium est quia usufructuarius personam proprietarii quoad dominium utile agere censetur. Verum sæpe ex diversis conventionibus jura ista et onera modificantur.

Quær. 2°. *Quomodo cesset ususfructus?*

Resp. Cessat 1°. morte usufructuarii; 2°. tempore statuto; 3°. interitu totius rei; 4°. consolidatione, v. gr., si usufruc-

Digitized by Google

tuarius fiat dominus rei; 5°. omnimoda mutatione, v. gr., si pratum fiat stagnum; 6°. abusu, quo per usufructuarii culpam res deterior evadat; 7°. renuntiatione usufructuarii, modo non fiat in fraudem creditorum. — Cf. Kenrick, nn. 94 et seq. — Bouvier, *Law Dictionary*, sub verbo *Tenant.*

ARTICULUS III

DE SPECIE JURIS QUOD DICITUR SERVITUS

400. Servitus est *jus alicui competens in re aliena, vi cujus dominus rei in ea aliquid pati vel non facere tenetur in illius utilitatem.* — Dicitur *jus in re*, non in persona; si enim persona tantum obligaretur ad aliquid patiendum vel non faciendum, diceretur *obligatio*, non *servitus.* Unde servitus proprie est aliquid dominii quod tollitur ab eo, qui servitutem debet, et accedit illi cui ipsa debetur. Ablatio hujus dominii dici consuevit *servitus passiva*, et accessio *servitus activa.* — Cf. Scavini, lib. 2, n. 517.

401. Multipliciter dividitur servitus. 1°. Ratione *originis* est *naturalis, legalis* et *conventionalis*, prout ex dispositione locorum vel ex lege vel ex mera conventione partium oritur; 2°. ratione *modi* est *continua* et *non continua*, prout durare potest absque hominis facto, ut est servitus *aquæductus*, aut sine eo exerceri nequit, v. gr., servitus *itineris.* Iterum est *apparens* vel *non apparens*, prout exteriori signo aperte declaratur, v. gr., janua, fenestra, etc., aut tali signo caret, ut v. gr., prohibitio ædificandi in quopiam loco, etc.; 3°. ratione *objecti* est *urbana* vel *rustica*, prout prædio urbano vel rustico adnexa est. Prædium urbanum dicitur omne ædificium habitandi causa erectum, sive in urbe sive in villa, et hortus ei annexus. — Prædia rustica dicuntur ager, vinea, pratum, pecorum stabulum a domo sejunctum. Urbanæ servitutes sunt quatuor: 1ª. ut lignum in tuum parietem admittatur; 2ª. ut stillicidium in tuas ædes recipiatur; 3ª. ut murus altius non attollatur; 4ª. ut fenestra in muro non aperiatur. Hæ duæ ultimæ non videntur vigere apud nos. Servitutes rusticæ aliæ dicuntur *nominatæ*, et sunt *iter, actus, via, aquæductus;* et aliæ *innominatæ*, ex eo quod carent nomine speciali in jure. — Cf. Kenrick, nn. 97 et seq.

Digitized by Google

PARS SECUNDA

DE VIOLATIONE JURIS PER FURTUM

CAPUT I

DE NATURA ET MALITIA FURTI

402. Furtum in genere est *ablatio rei alienæ, domino rationabiliter invito.* Dicitur autem simpliciter furtum, si fiat *occulte; rapina,* si fiat aperte cum vi domino illata; *sacrilegium,* si fiat circa rem sacram.

403. Dico. Omne furtum simplex est *peccatum grave* ex genere suo, quia opponitur justitiæ quæ obligat sub gravi, et quia in Scripturis, v. gr., I Cor. vi, 10, fures a regno Dei excluduntur. Verum furtum sacrilegum et rapina speciem malitiæ diversam constituunt: illud, quia præter justitiam violat religionem; ista, quia injustæ ablationi rei alienæ addit injuriam personæ illatam. Ceteri autem modi vel alia objecta furti speciem non mutant, quia per ista damnificationis natura non mutatur.

QUÆSITA

404. Quær. 1°. *Quænam materia censenda sit gravis in furto, attentis circumstantiis hujus nostræ regionis?*

Antequam respondeatur, quædam sunt præmittenda:

I. Valde difficile est hanc materiam rigorose determinare, ut constat tum ex ipsa confessione Doctorum tum ex deficientia alicujus mensuræ. Verum necessarium prorsus est, ut quod æquius apparet, determinetur, ne salus animarum et existentia proprietatis in periculum adducantur. — Cf. Lugo, disp. 16, nn. 21 et seq. — Baller. not. (a) p. 527.

II. Juxta communem sententiam, quæ omnino tenenda videtur, materia hæc spectanda est tum *absolute* tum *relative.* Materia absolute gravis ea est, quam nunquam sine gravi culpa attingere licet, cum ejus ablatio censeatur semper et respectu omnium graviter injuriosa. Ratio est, quia si proportio omnimoda semper servanda foret inter omnes conditiones, profecto maxima quantitas ad grave furtum requireretur, ubi quis a ditissimo homine aliquid surriperet: hoc autem in societatis damnum sane cederet. Oportet tamen ut materia furti consideretur etiam relative, et ratio est, quia gravitas furti sicut gravitas cujuslibet injuriæ pendet præsertim a majori vel minori privatione, dolore et reluctantia voluntatis,

Digitized by Google

quam patitur ille apud quem furtum patratur. Attendendum tamen est ad reluctantiam voluntatis, ut inter homines *communiter* et *rationabiliter* habetur, non vero respectu ad homines majori vel minori amore pecuniæ allectos. — Cf. S. Alphons. n. 526. — Lugo, disp. 16, nn. 28 et 29. — Baller. not. (b) p. 527.— Slater, *Questions on Moral Theology*, pp. 144 et seq.

Hisce prænotatis, nunc ad quæstionem:

Resp. Relate ad hanc materiam absolute gravem multum variant auctores ita ut difficillimum sit rem definitive determinare. Sed hæc nobis videntur certa: primo, non eamdem nec fere eamdem assignandam esse summam atque ab antiquis auctoribus assignata erat; secundo, valorem pecuniæ immutabilem nullo modo esse; in variis regionibus istum valorem variari: rem esse determinandam ex quantitate pecuniæ existentis in aliqua regione; ex ejus vi commutativa; ex pretio laboris; ex æstimatione morali hominum: hæc nobis patent ex modo agendi sat usuali nonnullorum, v. gr., multi Europæi opifices ad nos veniunt, hic se sustentant labore suo et non minimas summas pecuniæ ad suos mittunt, vel secum ad Europam asportant; alii autem, secus non pauperes, qui dimidiatam nunc pensionem accipiunt pro officio jam ætatis vel morbi causa dimisso, ad exteras nationes se recipiunt, ubi commode vivere queunt, quia victum etc. viliori pretio accipiunt. Egregius auctor Palmieri ait: "*Audivi alios viros doctos qui ob valde in dies imminutum pecuniæ pretium vellent nunc materiam absolute gravem eam esse, quæ centum plus minus francos exæquet, quibus haud ægre assentimus.*" — Gury-Ballerini, Edit. a. 1898. — "*Non videntur a vero aberrare qui saltem infra 100 libellas materiam furti absolute gravem non agnoscunt.*" — Ita Ojetti, Synopsis, sub verb. *Furtum.* Hæc sententia nobis arridet, imo quoniam valor pecuniæ apud nos diversus est ac apud exteras nationes, videtur dicendum non errare qui summam assignet **circiter 35 dollariorum** pro nostra regione.

Materia autem *relative* gravis ita videtur statuenda; quarta pars dollarii vel triginta oboli pro indigentibus qui mendicant, unum dollarium pro ordinariis operariis, duo pro mechanicis, et tria pro ordinariis divitibus. Ratio est, quia ablatio talis materiæ videtur importare respective gravem damnificationem.

QUÆR. 2°. *Quænam materia requiratur, ut furta uxorum, filiorum et famulorum gravia evadant?*

Resp. 1°. Quoad uxores difficile habetur casus materiæ gravis in furto, tum quia, ut alibi dictum est, apud nos unicam

Digitized by Google

faciunt personam cum maritis quoad bona communia; tum quia hi ordinarie non censentur rationabiliter inviti ad donationes et alias expensas etiam secretas quæ non sint omnino prodigæ: at si uxor prodige utatur divitiis communibus, ea quantitas requiritur ad gravitatem furti, quæ sufficit ad grave damnum marito inferendum, quod ex circumstantiis judicari debet. Tunc autem communius docetur, ipsam teneri ad restitutionem vel ex paraphernalibus vel diligentius laborando seu curam gerendo de re familiari. — Cf. Kenrick, tract. 3, n. 169.

Resp. 2°. Certum est apud omnes, in furtis filiorum plus requiri ad gravem materiam constituendam quam in furtis extraneorum; quia paterfamilias est minus invitus, aut saltem minus rationabiliter invitus in priori casu, quam in posteriori, et sæpe invitus est magis quoad modum, quod nempe clam accipiatur, quam quoad substantiam. Quare dicunt multi theologi requiri pro iis summam duplo majorem quam pro extraneis; sed nulla regula generalis assignari potest; res enim e variis personarum vel conditionum circumstantiis plerumque definienda erit. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 32.

Resp. 3°. Pro famulis pendet etiam a majori liberalitate vel tenacitate dominorum, ex qualitate vel situ rei subreptæ, v. gr., si sit comestibilis vel non, custodita vel aperta, etc. Juxta multos per furta minuta facta a famulis in cibis et esculentis, quæ non solent caute servari, generatim non devenitur ad mortale, modo hæc non vendantur aut e domo educantur aut sint pretii extraordinarii. Si autem famuli furentur pecuniam aut res sedulo custoditas, non requiritur quantitas major ad peccatum grave, quia domini tunc non sunt minus inviti erga ipsos quam erga alios. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 34. — Kenrick, tract. 3, n. 168.

QUÆR. 3°. *An furta minuta coalescant ad gravem materiam constituendam?*

Resp. *Affirm.*, sive facta sint adversus eamdem personam sive adversus plures, dummodo tamen non ponatur inter ipsa magnum intervallum. Etenim in priori casu illa furtula, facile unita ratione temporis, grave damnum certe inferunt: præterea damnata fuit ab Innoc. XI prop. 38 quæ sic se habet: "Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis." — In altero autem casu haberetur grave damnum illatum societati, cujus ordo perturbaretur, si illa furtula apud diversos facta, et repetita brevi intervallo, non prohiberentur sub gravi.

Digitized by Google

Aliam rationem addit Card. de Lugo, scilicet unumquemque dominum in particulari tunc graviter damnificari non quidem *formaliter* sed *radicaliter*. — Dixi *dummodo non ponatur inter ipsa magnum intervallum;* nam furtula quæ raro fierent neque societati neque privatis grave afferunt nocumentum. Magnum autem intervallum computatur juxta veriorem sententiam spatium duorum mensium. Excipe tamen casum quo ab initio habeatur intentio perveniendi ad summam notabilem, quia tunc furtula semper coalescunt, utut longum sit intervallum quo ab invicem separantur. — Cf. S. Alphons. nn. 530. et seq. — Lugo, disp. 16, nn. 37 et seq. — Vogler, n. 133.

QUÆR. 4°. *Quomodo computanda sit gravitas materiæ in furtis minutis?*

Resp. Æquius et communius dicendum videtur, quod si furtula fiant apud eamdem personam, sive physice sive moraliter unam, puta societatem aliquam viarum ferrearum, et simul discontinuatim, scilicet sæpius quam unoquoque bimestri, at non una die aut eadem occasione; vel si fiant apud diversas quidem personas sed eodem tempore, scilicet una die, una eademque occasione seu sub iisdem circumstantiis, tunc materia censetur gravis quando ex dimidia parte excedet summam ad furtum grave requisitam. — Si vero utrumque concurrat, hoc est, si furtula fiant apud personas omnino diversas, et simul non una eademque die aut occasione, tunc materia existimabitur gravis quando erit duplo major. Adverte tamen quod cum furtula hæc fiant apud personas omnino diversas, communem mensuram furti gravis in utroque prædicto casu desumi non debere ex gravitate relativa sed absoluta; nam damnum tunc non uni, sed pluribus individuis aut societatibus particularibus infertur absque gravi uniuscujusque injuria, ut supponitur. — Cf. S. Alphons. n. 530. — Baller. not. (c) p. 531.

405. Resolves. — 1°. Si post efficacem retractationem præcedentium furtulorum, sive efficacia ista fuerit effectiva sive affectiva tantum, sed tamen vera et seria, fiat aliud furtulum ex novo quodam motivo aut ex diversa quadam occasione, non videtur hoc cum præcedentibus coalescere.

2°. Qui post completam materiam gravem, leve quid adhuc furatur, vel venialiter tantum peccat vel si graviter, eo solum sensu, quatenus idem peccatum mortale jam commissum terminatur ad posterius hoc furtulum. — Cf. S. Alphons. n. 538. — Lessius, lib. 2, cap. 12, n. 44. — Lugo, disp. 16, n. 43.

3°. Qui levi furto complet materiam gravem ab aliis apud

Digitized by Google

eamdem personam inchoatam, secluso casu conspirationis, leviter tantum peccat. Neque dicas graviter peccare, qui levi ictu occidit aliquem jam ab aliis vulneratum; nam vita est in indivisibili, et tota hoc levi ictu destruitur. — Cf. Lugo, disp. 16, nn. 53 et seq. — Lessius, lib. 2, cap. 12, n. 52.

4°. Graviter peccant mercatores *falsis ponderibus* utentes, quamvis singulis vicibus in parva materia defraudent; quia ad materiam gravem intendunt pervenire, aut certe norunt se ad eam perventuros esse.

5°. Inter fures recensendi sunt qui circumvagantur, ementitis rationibus cives pecunia emungentes. Quod si sint vere pauperes, at ærumnas suas exaggerant aut mentiuntur, peccabunt sane contra veracitatem, at non contra justitiam. — Cf. Kenrick, tract. 3, n. 176.

6°. "De juvenibus in seminariis gratis educatis vel privatorum impensis, ea spe ut ecclesiastico inserviant ministerio, tenendum est, eos fraudem facere, si seminaria ingrediantur absque animo se sacris muneribus dicandi, et eo tantum consilio ut litteris imbuantur vel otio indulgeant; ideoque ad reparandum damnum teneri. Opus autem non est, ut certi omnino sint suæ vocationis; nam otium sanctum iis ideo conceditur, ut de tanto incepto consilium maturius habeant; sed nec temere debent ingredi nec in sacris ædibus morari postquam spem abjecerunt et propositum. Quod si sua culpa faciant, ut indigni habeantur, non ideo videntur ad restituendum obligati, quoties animus fraudandi defuerit: nec enim donatores censendi sunt conditionem restituendi apposuisse ob inertiam vel alias culpas consuetas." — Ita Kenrick, n. 178.

CAPUT II

DE ABLATIONE LICITA REI ALIENÆ

ARTICULUS I

DE NECESSITATE QUÆ REM ALIENAM AUFERRE PERMITTIT

406. Dico. Quamvis necessitas communis quam scilicet patiuntur ordinarii mendicantes certo *non excuset a furto*, quia secus direptionibus multis pateret aditus et sic societas subverteretur; in extrema tamen necessitate licet tantum de bonis alienis sumere quantum satis est ad se a tali necessitate eximendum. Ratio est, quia bona vitæ sunt superioris ordinis quam bona fortunæ, ideoque per rerum divisionem et appropriationem non impeditur, quominus hominis necessitati sit subveniendum. Dominium

Digitized by Google

igitur non ita est intelligendum, ut excludatur ab usu et fruitione rei etiam is qui in *extrema necessitate* versatur, ac proinde hic, *occulte vel manifeste* auferens rem sub hoc respectu communem, suam facit sicut ante bonorum divisionem contingebat. Imo non solum suis ipse manibus, sed per alium etiam, quasi per procuratorem rem illam accipere potest, quin ulla malitia furti contrahatur. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 66, art. 7. — S. Alphons. n. 420. — Lessius, lib. 2, cap. 12, dub. 12.

QUÆSITA

407. Quær. 1°. *An in necessitate gravi liceat sumere de bonis alienis sicut in necessitate extrema?*

Resp. Valde controvertitur tum de solutione ipsa tum de valore argumenti, quod ii qui negant desumunt ex prop. 36 damnata ab Innoc. XI, quæ sic se habet: "Permissum est furari, non tantum in extrema necessitate sed etiam in gravi." Etenim non constat utrum prop. hæc damnata sit propter vocem *gravi* an potius propter verbum *furari*. — Ad solutionem autem quæstionis quod attinet, dicendum videtur, ipsam totam pendere ex valore qui attribuitur voci *gravi;* quare si necessitas illa ita sit gravis, ut dicenda sit *quasi-extrema* vel *gravissima*, ut plures Doctores loquuntur, tunc de ea idem tenendum ac de extrema; secus si sit minus gravis, ita ut attingat communem. Necessitas autem ista quasi-extrema tunc adesse censetur, cum quis est in probabili periculo incurrendi mortem, amittendi membrum aliquod principale, incidendi in captivitatem perpetuam, aut subeundi gravissimum aut perpetuum morbum. — Cf. S. Alphons. n. 520; et *Hom. Ap.* n. 15. — Lugo, disp. 16, n. 154. — Lessius, loc. cit. — Baller. not. (a) p. 534; et not. (a) p. 536.

Quær. 2°. *An ille qui est occidendus a latronibus, vel cui imminet perpetua aut gravissima captivitas aut aliud simile infortunium, nisi magnam tradat pecuniæ summam, possit eam surripere, si nequeat secus se a tanta necessitate liberare?*

Resp. *Affirm.*, juxta sententiam communiorem et probabiliorem, dummodo dives per talem ablationem non constituatur *in æquali necessitate*, et pauper id tantum accipiat quo absolute indiget. Ratio est, quia, fatentibus omnibus, extrema necessitas causa est, cur in hoc casu bona fiant indigenti cum divite communia; ergo tam late patet bonorum communio ac ipsa necessitas, potestque indigens tantum sibi assumere, quantum ad hanc sublevandam necessarium est. — Neque dicas, 1°. non posse pauperem sibi providere per medium insolitum et extra-

Digitized by Google

ordinarium; medium enim ejusmodi insolitum forte est et extraordinarium relative ad communem, non autem ad præsentem necessitatem, ut supponimus. — Neque dicas, 2°. divitem in hoc casu non teneri ad dandum cum tanto sui dispendio, ergo nec pauperem sumere posse; nam respondetur, divitem quidem non teneri ad dandum, quia ex sola caritate obligatur, quæ non urget cum tanto incommodo, sed teneri ex justitia ad non impediendum pauperem, quominus jure suo utatur et occupet bona sibi in tantis angustiis absolute necessaria. — Neque demum dicas, 3°. privilegium surripiendi aliena in extrema aut quasi-extrema necessitate non esse extendendum ad casus ex mera hominum malitia provenientes, tum quia ista limitatio nullo solido nititur fundamento, tum quia deest ipsi pondus auctoritatis. — Cf. S. Alphons. n. 520. — Lugo, disp. 16, nn. 146 et seq.

408. Resolves. — 1°. Pauperi in extrema necessitate posito plus auferre non licet, quam sibi est necessarium. Unde si sufficiat solus usus rei, v. gr., equi, cessante necessitate, obligatio restituendi manet. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 15.

2°. Si extreme indigens habeat alibi in re vel in spe probabili, unde solvere possit, non potest rem alienam subducere, nisi cum onere restitutionis; quia necessitas non exigit, ut accedat rei proprietas, quando sufficienter re mutuo accepta vel commodata sublevari potest. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 19.

3°. Qui vero in extrema egestate rem alienam consumpsit, ad nihil post usum rei tenetur, si nullam probabilem spem habuit fore ut aliquando restituere posset, etsi postea ad meliorem perveniat conditionem. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* ibid.

4°. Dives res suas occultans vel alia utens industria, ne pauperi succurrat, cessante pauperis necessitate, non tenetur ad restitutionem, quia peccavit tantum contra caritatem. Quod si *per vim* impediat pauperem a re quapiam sumenda, tum peccat quidem contra justitiam, at cessante necessitate, atque adeo jure pauperis, cessaret etiam onus restitutionis. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 20. — Lugo, disp. 16, n. 142.

ARTICULUS II

DE OCCULTA COMPENSATIONE

409. Occulta compensatio, quæ dicitur etiam *extra-legalis*, est *rei propriæ recuperatio per occupationem alienæ*. De hac sola nobis hic est agendum, non autem de compensatione quæ vocatur *legalis*, et locum habet, quando duo sibi invicem debitores in solutum assumunt rem alteri debitam.

Digitized by Google

410. Dico 1°. Occulta compensatio aliquando justa et licita esse potest, *si gaudeat requisitis conditionibus statim exponendis.* Ratio est, quia his positis, nulla fit injuria debitori, neque ulla sequitur perturbatio ordinis juris, neque Reipublicæ. Ac 1°. nulla injuria fit debitori; nam ex hypothesi in tali compensatione accipis tantum id, quod certo tuum est seu quod ex stricta justitia tibi debetur. 2°. Nulla est ordinis juris perturbatio, siquidem supponitur, vel judicem adiri non posse saltem sine notabili incommodo vel eum jus suum parti læsæ restituere non valere. Non enim prætermitti id dicitur, quod incassum quæreretur. 3°. Nulla est perturbatio seu damnum Reipublicæ; satis enim ei consulitur per cautiones in conditionibus apponendis. — Cf. S. Alphons. n. 521. — Lacroix, lib. 3, part. 1, n. 959.

Dico 2°. Conditiones communiter requisitæ ad liceitatem occultæ compensationis sunt sequentes:

1°. *Ut debitum sit certum* saltem moraliter. Ratio est, tum quia in dubio melior est conditio possidentis, tum, juxta eos qui hoc axioma dicunt valere tantum pro dubio negativo, quia est certo prohibitum alterum probabiliter damnificare. — Si tamen dubium non versetur circa ipsius debiti existentiam, sed potius circa modum quo liceat se compensare, v. gr., utrum possit aliquis compensare famam alioquin certo læsam cum pecunia aut infamiam cum infamia data, etc.; neque injusta neque illicita erit compensatio quæ fiet cum credito hac ratione tantum probabili. — Cf. S. Alphons. n. 521. — Lugo, disp. 16, nn. 87 et seq. — Salmant. tract. 13, cap. 1, nn. 318 et seq. — Baller. not. (a) et (b) p. 538.

2°. *Ut debitum non possit aliter recuperari,* saltem sine gravi incommodo; nam si creditor possit per meram petitionem vel recursum ad judicem obtinere quod sibi debetur, jam se compensando, injuriam publicæ potestati facit, adeoque contra juris ordinem delinquit.

3°. *Ut sumatur res in eadem specie,* si fieri possit, quia secus res debitoris sine ejus consensu, et proinde injuste permutatur.

4°. *Ut damnum debitoris præcaveatur,* scilicet procurando ut debitor periculo bis solvendi non exponatur, si forte restituturus sit. — Hinc si casus ille aliquatenus prævideatur, aliquo modo monendus est, v. gr., per fictam renuntiationem seu condonationem, etc. Si autem, facta compensatione, restituat, ipsi iterum erit restituendum. Ceterum casus ille rarus erit; siquidem compensatio licita non est nisi ubi nulla adest spes probabilis debiti recuperandi. — Cf. S. Alphons. n. 521.

Digitized by Google

QUÆSITA

411. Quær. 1°. *An famuli judicantes salarium esse infra operam a se præstitam, uti possint occulta compensatione?*

Resp. *Neg.*, saltem generatim loquendo, cum sententia communi. Constat 1°. ex prop. 37, ab Innocentio XI damnata, quæ sic se habet: "Famuli et famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt." — Constat 2°. ex ratione; nam agerent contra pactum, cum in minus pretium consenserint et aliunde nihil ipsis debetur nisi pretium de quo conventum est. Præterea, si id liceret, via innumeris furtis panderetur: famuli enim sibi facile persuaderent, stipendia esse justo minora, et sic nulla securitas dominis superesset. — Idem etiam dicendum, ex paritate rationis, de omnibus operariis, artificibus et mercatoribus qui ad compensationem recurrere vellent prætextu vilioris pretii, quo operas suas locaverint vel merces suas vendiderint. — Dixi *saltem generatim loquendo;* quia excipiunt non pauci: 1°. si famulus vi aut metu compellatur ad consentiendum in pretium inæquale; 2°. si necessitate compulsus in illud consenserit, modo tamen dominus alios famulos eodem vili pretio non invenisset vel hunc rogantem ex misericordia non exceperit; 3°. si invitus operibus indebitis gravetur. — Cf. S. Alphons. n. 522. — Baller. not. (c) p. 539.

Famulus *augens operas debitas,* nequit se compensare *si ita agat electione propria,* quia tunc censetur operam suam condonare ad sibi conciliandam domini gratiam: potest autem se compensare si operas auget *ex voluntate domini* sive expressa sive tacita, quia tunc operarius dignus mercede sua de jure censetur. Quænam autem compensatio justa sit, judicio etiam famuli relinqui quandoque potest, si timoratus sit ac prudens, et proprii amoris periculum absit, quod tamen admodum raro eveniet. — Cf. S. Alphons. n. 523 et seq.

Quær. 2°. *Quid speciatim dicendum, hac in re, de iis qui præsunt curribus per vias ferreas ductis, prout apud nos solet?*

Resp. Si *judicio hominum timoratorum,* pretium quod recipiunt est revera injustum, scilicet infra minimum, theologice loquendo licet ipsis occulte se compensare, verificatis tamen omnibus conditionibus ad hoc requisitis et superius enumeratis. Ratio est, quia, domini tunc essent irrationabiliter inviti: imo aliqui dicunt, eos proprie non esse invitos neque ignaros hujus compensationis; atque ideo tam parvum salarium ipsis con-

Digitized by Google

cedere, quia supponunt aliquid occulte sumi: illa autem diversa et in dies nova media, quibus utuntur ad fraudes præcavendas, ordinari ad inhonestos homines comprimendos, qui limites justæ compensationis vellent prætergredi. — Verum, practice loquendo, confessarius prudens omnino esse debet in hac quæstione: quare de ea nunquam loquatur publice, sed tantum privatim, dum excipit confessiones aut munere theologi consiliarii fungitur. Præterea talem compensationem facilius post factum concedat, et quasi *evasive*, propter periculum quod ordinarie habetur si secus ageretur.

QUÆR. 3°. *An uti possit occulta compensatione, qui damnatur a judice ad solvendum debitum quod certo non contraxit vel cui certo jam satisfecit?*

Resp. *Affirm.*, quia sententia judicis est injusta, utpote innixa falsa præsumptione facti, ac proinde in conscientia obligare nequit. Licet enim standum semper sit sententiæ judicis in *materia juris*, nisi de lege seu sententia evidenter injusta agatur; secus tamen, secluso scandalo, si judex certo erret circa factum, quod ex errore verum putat; aliunde vero judex non habet facultatem dominium transferendi; neque qui sententiam favorabilem obtinuit, detecto errore, rem sibi adjudicatam servare potest.

QUÆR. 4°. *An graviter et contra justitiam peccet qui se compensat, quin prius ad judicem recurrerit?*

Resp. 1°. Non peccat *per se contra justitiam*, modo tantum accipiat quantum sibi debetur; nec proinde ad restitutionem tenetur. Ratio patet, quia facta hac compensatione, restituitur æqualitas inter ipsum et debitorem. — Dixi, *per se*, quia quandoque sequi potest detrimentum pro debitore ex privatione cujuspiam rei determinatæ, v. gr., equi, rei pretiosæ, etc.—Lugo disp. 16, n. 19.

2°. Nec peccat *graviter* generatim loquendo; quia ordinarie non sequitur ex hac ordinis inversione grave scandalum, nec gravis reipublicæ perturbatio.—Lugo, ibid.

3°. *Nullo* modo peccat, si difficilis sit recursus ad judicem, si scandali sit periculum, aut sumptus extraordinarii, etc., quia tunc recursus est moraliter impossibilis.

Digitized by Google

PARS TERTIA
DE RESTITUTIONE

Sectio Prima

De Restitutione in Genere

Quæ de restitutione hic dicenda sunt, alia eam respiciunt in genere et alia pertinent ad casus particulares, quomodo scilicet facienda sit restitutio, quando determinata quædam bona læsa fuerint. Hinc ad majorem claritatem duplex sectio hic ponitur.

CAPUT I

DE OBLIGATIONE RESTITUTIONIS

412. Dico. Restitutio, scilicet *reparatio juris alieni læsi in bonis fortunæ, si de materia gravi agatur, est absolute necessaria ad salutem, sive in re, sive saltem in voto, cum hic et nunc fieri nequit.* Ratio est, quia hujusmodi restitutio est unicum medium reparandi justitiam læsam, ac proinde servandi illam; servare autem justitiam est servare legem Dei. Ergo. . . . Quare ait S. Augustinus, epist. 153 ad Macedonium, " *Non remittetur peccatum nisi restituatur ablatum, cum restitui potest.*" — Præceptum autem restituendi, juxta S. Thomam, *verbaliter* quidem est affirmativum, sed *formaliter* est negativum, ac proinde obligat singulis momentis. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 62, art. 1, 2 et 8.

413. Resolves. — 1°. Si quis non possit restituere ex bonis ejusdem ordinis, non tenetur restituere ex bonis ordinis diversi, quia cum inter bona diversi ordinis nequeat fieri comparatio, neque compensatio fieri potest. Attamen per justitiam vindicativam potest a judice vel a superiore imponi, ut quis, pro injuria circa unum bonorum genus, aliquid præstet in bonis alterius ordinis; sed ratione pœnæ tantum, non vero ratione justitiæ. Læsus insuper jus habet apud judicem denuntiandi illum a quo injuriam accepit, adeoque ab isto pecuniam accipiendi, ut denuntiationem omittat; sic, v. gr., mulier ab aliquo violenter oppressa violatorem ad judicem compellere potest vel pecuniam a nebulone exigere, ut juri suo renuntiet. — Cf. S. Alphons, n. 627.

2°. Ex læsione juris alieni *affectiva* tantum nequit dari obligatio restitutionis externæ et realis, quia reparatio et læsio debent ad invicem respondere. Hinc nihil debet restituere judex male-

Digitized by Google

volus proferens sententiam, quam putat injustam, si reipsa justa est; vel ille qui rapit rem, quam existimat alienam, dum sui ipsius est. — Cf. S. Alphons. n. 556.

3°. Qui leve damnum proximo intulit tenetur ad restitutionem erga dominum læsum sub levi et cum incommodo rei proportionato; debet enim reparari injustitia levis sub levi, sicut gravis sub gravi. Dari tamen potest casus, quo sub gravi quis tenetur ad materiam levem restituendam, cum scilicet fur surripuit quod materiam gravem attingit quidem, at non excedit. Tunc enim non requiritur sub gravi nisi restitutio illius summæ quæ gravitatem materiæ complet at in se gravis esse non potest. — Cf. S. Alphons. n. 553.

4°. Absolutione indignus merito habetur, qui recusat restitutionem saltem promittere; qui hæredibus suis curam restituendi relinquit, dum per seipsum id facere potest; qui ære alieno gravatus, in victu, vestitu, famulatu . . . , ejusmodi expensas subit, ob quas prævidet, se postea debitorum suorum solutioni imparem fore. Idem dicendum de illo qui, bona gaudens fortuna, non vult statum suum paulatim minuere, ut creditoribus satisfaciat. Cum eo autem qui, bis vel ter se restituturum pollicitus, promissis minime stetit, prudentis confessarii erit judicare, an restitutio ante absolutionem exigenda sit necne.

5°. Nec absolvendi sunt, qui futiles prætextus afferunt ad restitutionem differendam, v. gr., qui dictitare solent: *Non afferam bona mea in tumulum . . . , restituent hæredes . . . , statuam in testamento faciendam esse restitutionem . . . ,* vel: *Jam præcepi filiis meis, ut quamprimum ipsi restituant. . . .* Male enim dispositi reputandi sunt, qui facere nolunt hic et nunc quidquid moraliter possunt ad proximo satisfaciendum: 1°. quia indesinenter urget restitutionis præceptum, et creditor injuriam et sæpe etiam damnum ex dilatione patitur; 2°. quia male providetur restitutioni faciendæ hanc committendo hæredibus, et isti enim similiter ad vitæ suæ finem protrahere eamdem possunt; 3°. quia forte deerit tempus testamentum condendi vel, si condatur, forte etiam variis de causis aut prætextibus executioni illud non mandari continget.

6°. Caute agere debet confessarius cum moribundis restitutioni obnoxiis. Sic autem procedere poterit: 1°. Si pœnitens videatur esse in bona fide, nec supersit tempus eum de sua obligatione prudenter monendi, aut prævideatur non profuturam esse monitionem, hac omissa, erit absolvendus. 2°. Si vero fructus monitionis speretur, aut si pœnitens non sit in bona fide, fortiter simul et suaviter admonendus erit de restitutionis obligatione, et

Digitized by Google

ad illam statim peragendam adjuvandus. 3°. Si obligatio occulta sit, nec statim fieri queat, erit inducendus æger ad summam pecuniæ sibi confessario seu potius, si fieri possit, viro fideli committendam ut postea creditori secrete committatur, vel ad eam summam in testamento ipsi relinquendam, omissa restitutionis mentione. 4°. Si obligatio non sit occulta nec statim adimpleri possit, confessarius efficiat, ut per hæredes certo facienda curetur, sive per schedulam creditori tradendam sive alia ratione.

CAPUT II

DE RADICIBUS RESTITUTIONIS

414. Radices restitutionis dicuntur *causæ, ex quibus oritur obligatio restituendi.* Ex triplici autem capite desumuntur, scilicet: 1°. ex acceptatione rei alienæ; 2°. ex injusta damnificatione; 3°. ex injusta cooperatione: quæ, quoad rem quidem, ad alterutrum e præcedentibus facile revocari posset, verum ad majorem dicendorum distinctionem seorsim opportunius tractabitur.

ARTICULUS I

DE ACCEPTIONE REI ALIENÆ

PRINCIPIUM

415. *Solus rei dominus habet dominium in eam, ubicumque illa hic et nunc inveniatur.* Hoc omnia jura statuunt et ratio confirmat; nam esse dominum alicujus rei involvit essentialiter ideam disponendi de ea, et consequenter jus excludendi alios ab illius possessione. Dicitur autem *ubicumque*, etc., quia ad retinendum dominium sufficit sola intentio, quin requiratur continuatio realis occupationis.

Ex hoc principio generali sponte sua fluunt quatuor notissima axiomata, quæ sæpe sæpius in decursu hujus tractationis recurrent, scilicet: 1°. *Res clamat domino;* 2°. *Res fructificat domino;* 3°. *Res naturaliter perit domino;* 4°. *Nemo ex re alterius locupletari injuste debet.*

Verum hæc principia, præterquam quod aliquando juxta diversas locorum leges diversam sortiuntur applicationem, insuper modificantur pro diversa possessoris conditione. Potest enim quis rem alienam possidere vel cum bona vel cum mala vel cum dubia fide. Dicendum itaque est: 1°. de possessore bonæ fidei; 2°. de possessore malæ fidei; 3°. de possessore dubiæ fidei.

Digitized by Google

§ I. — De possessore bonæ fidei.

416. Possessor bonæ fidei *ille est, qui invincibiliter ignorat rem a se possessam esse alienam ac prudenter judicat esse suam, v. gr., quia illam acquisivit titulo dominii de se translativo, puta, hæreditatis, legati, donationis aut emptionis.* Supponitur autem, illum rem possessam nondum præscripsisse; secus enim jam non esset detentor *rei alienæ*, sed suæ.

417. Dico. Possessor bonæ fidei, etsi statim ac novit rem a se possessam esse alienam, certo teneatur eam adhuc extantem in toto vel in parte domino restituere; ad nihil tamen tenetur, si, durante bona fide, eam amiserit, consumpserit aut quomodocumque destruxerit, modo absque ullo *titulo* seu injuste ditior inde non evaserit. Ratio *primi* est, quia res clamat domino, et ratio *secundi*, quia res naturaliter perit domino.

Dixi: *modo absque ullo titulo seu injuste ditior inde non evaserit:* quia id in quo ditior factus esset, ipsi rei succederet: est autem contra jus naturale ut quis cum alterius injuria ditescat, juxta regulam 48 juris in 6: *Locupletari non potest aliquis cum alterius injuria seu jactura.*

QUÆSITA.

418. QUÆR. 1°. *An possessor bonæ fidei teneatur restituere diversos fructus quos, durante bona fide, percepit?*

Resp. *Neg.*, si sermo sit de fructibus *industrialibus*, qui scilicet possessoris industriæ potissimum tribuuntur, aut etiam de *mixtis*, ea parte qua industriales sunt. Secus autem dicendum de fructibus *naturalibus*, qui nempe ex ipsa rei substantia, sine ulla aut modica hominis opera proveniunt; et *civilibus*, qui non sunt fructus proprie dicti, sed ut tales in jure habentur, ut sunt redditus annui, pretium locationis domus, etc. Ratio utriusque est, quia sicut persona possessoris naturaliter fructificat sibi ipsi per industriam et laborem, ita res, puta fundus aliquis, domino fructificare debet per naturalem productionem graminum. — Cf. S. Alphons. n. 610. — Kenrick, tract. 10, part. 2, n. 172. — Baller. not. (b) p. 547.

QUÆR. 2°. *Ad quid teneatur possessor bonæ fidei, si rem a fure emptam alteri vendiderit?*

Resp. 1°. *In casu evictionis,* id est si dominus rem suam ab emptore vindicaverit, venditor emptori pretium reddere tenetur. Ratio est, quia venditio rei alienæ vel est omnino irrita, ut quidam sentiunt, et tunc pretium non est venditoris sed emptoris, vel, prout docent communiter et Jure Romano

Digitized by Google

statuitur, firmitate saltem caret et est rescissioni obnoxia; interveniente ergo evictione, contractus resolvendus est, et emptor recursum ipso facto in venditorem acquirit: quippe pretium ab emptore accipiendo se implicite obligavit ad damnum reparandum, si forte futura esset evictio. Idem ob eamdem rationem dicendum in casu spontaneæ restitutionis ab emptore factæ. Hoc ultimum tamen negat Lugo, cum Lessio, quando spontanea restitutio venditore non admonito facta, damnum injustum huic infert, impediendo ne pretium suum recuperare possit. — Cf. S. Alphons. n. 601. — Salmant. tract. 13, cap. 1, nn. 89 et seq. — Lugo, disp. 17, n. 109. — Lessius, lib. 2, cap. 14, n. 28.

Resp. 2°. *Extra casum evictionis* vel spontaneæ restitutionis ex parte emptoris, res difficultate non caret et acriter controvertitur. Verum, inspecto solo jure naturæ, probabilis apparet sententia eorum qui tenent possessorem bonæ fidei tunc posse retinere pretium rei venditæ; nam obligatio restituendi domino neque urget ratione injustæ damnificationis, quia egit in bona fide, neque ratione rei acceptæ quia hæc non invenitur amplius apud venditorem sed apud emptorem.— Neque dicas rem inveniri apud venditorem in *æquivalenti*; nam recurritur ad *æquivalens* cum res periit, et aliquis exinde ditior evasit, non autem cum res tota adhuc existit in suo naturali statu. Præterea contractus ille fuit probabiliter validus, quatenus emptor habens dominium in pretium, volensque illud transferre, de facto transtulit in venditorem, quamvis venditor non transtulerit dominium in rem et ideo a multis vocatur contractus *claudus*. — Cf. S. Alphons. nn. 601 et 800. — Lugo, disp. 17, nn. 106 et seq. — Less. lib. 2, cap. 14, n. 29. — Salmant. tract. 13, cap. 1, n. 88.

Eadem solutio, quoad duplicem responsionem et hypothesim, danda esse videtur, si possessor bonæ fidei rem alienam gratuito acceptam alteri vendiderit. — Neque dicas possessorem in hoc casu evadere ditiorem re alterius; nam si emptor revera transtulit dominium in pecuniam, ita ut contractus *claudus* locum habuerit, possessor non evasit ditior injuste.—Cf. Card. Gousset, n. 930.

QUÆR. 3°. *Ad quid teneatur possessor bonæ fidei, si rem alienam vendiderit, et illa in manibus emptoris perierit?*

Resp. Valde controvertitur inter theologos, qui tamen multo facilius concedunt venditori posse retinere pretium, si rem alienam habuerit *titulo oneroso*, quam si eam acquisiverit

Digitized by Google

titulo *gratuito.* Etenim dicunt, venditorem neque teneri ad aliquid dandum *ratione rei*, quia illam jam non habet, neque *ratione damni*, cum non fuerit causa ejus interitus. Sed hæc eadem ratio valere debet pro casu quo res habita fuerit titulo gratuito; et si venditor tunc ditior evasit, injuste tamen non egit.

QUÆR. 4°. *An possessor bonæ fidei subducere possit expensas necessarias, quas in re conservanda vel augenda subiit?*

Resp. *Affirm.*, imo subducere potest etiam expensas *utiles*, secus enim dominus plus quam suum est reciperet. Nihil autem repetere potest pro expensis mere voluptuariis; quia æquum non est ut dominus solvat expensas quæ nullam sibi utilitatem afferunt; quamvis possit eas sibi retinere, si separari queant, intacta rei substantia. Inter expensas autem non sunt computandi casus fortuiti, nec damna *per accidens* causata. Sic, v. gr., si in colendo agro alieno perierint equi tui, valor equorum deduci nequit, sed tantum æstimatio laboris facti ab equis pro agri cultura.

QUÆR. 5°. *An qui rem furtivam bona fide emit, possit eam furi reddere ad pretium suum recuperandum?*

Resp. *Neg.*, si compareat dominus rem suam ab illo repetens: tunc enim debet eam ipsi reddere, etiam cum pretii sui jactura; quia de jure naturali dominus rem suam occupare potest ubicumque eam reperiat. Actio tamen emptori datur in furem. Si vero dominus sit quidem cognitus, sed rei inscius, probabilius potest emptor rem furi remittere, ut pecuniam recuperet; quia emptor non tenetur rem domino servare cum proprio damno, imo potest damnum domini permittere, ut proprium caveat. Si vero fur aut alius venditor non appareat aut pecuniam reddere nolit, emptor, cognito domino, rem aliis vendere non potest, nec in proprios usus convertere, ut se servet indemnem, quia non est rei dominus; sed eam domino reddere debet, non obstante pretii jactura. Recursum autem in venditorem servat; et si eum invenire nequeat, damnum ipse debet subire. — Cf. S. Alphons. n. 569. — Carrière, n. 1042.

§ II. — De possessore malæ fidei

Possessor malæ fidei *ille est, qui certo cognoscit rem, quam accipit aut possidet, non esse suam.*

419. Dico. Possessor malæ fidei non solum restituere debet rem ipsam in *individuo* vel in *æquivalenti*, si amplius non existat, et insuper id omne in quo factus est ditior injuste; sed etiam

Digitized by Google

tenetur ad compensandum *omne damnum ex injusta acceptione proximo illatum.* Ratio est, quia damnificator formaliter injustus non minus justitiam violat et ad restitutionem tenetur quam simplex detentor rei alienæ. Potest tamen retinere fructus omnes industriales et deducere expensas tum necessarias tum utiles; imo et mere voluptuarias, ubi intacta rei substantia, separari possunt, nisi in pœnam delicti ad expensas amittendas condemnatus fuerit. —Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* nn. 74 et 77.

QUÆSITA.

420. QUÆR. 1°. *An teneatur ad restitutionem fur qui surripuit rem secus certo perituram?*

Resp. *Affirm.*, deductis tamen expensis factis cum pretio operæ adhibitæ ad rem a periculo liberandam. Ratio est, quia res illa non cessavit ad dominum pertinere, licet summo periculo exposita fuerit. — Excipiunt plures probabiliter, si fur consumat rem in certo periculo remanentem, v. gr., esculenta vel poculenta incendio jam peritura; quia res non liberata a periculo nullius est valoris pro domino. Plures hoc extendunt ad casum in quo res aliena proximo periculo subducitur et statim consumitur: v. gr., si sumas vinum alienum jamjam incursu hostili certo invadendum, illudque cum familia aut amicis bibas, quia etiam in tali casu res censetur nullum aut fere nullum habere valorem. — Cf. S. Alphons. n. 620. — Lugo, disp. 18, nn. 77, 144 et seq. — Elbel, n. 80.

QUÆR. 2°. *An fur teneatur ad restitutionem, si res furtiva apud ipsum perierit?*

Resp. *Affirm.*, sive perierit culpa furis vel alterius cujuslibet, sive absque ulla culpa. Ratio est, quia in eo casu quoniam furto adscribenda est destructio rei, fur tenetur de ea respondere. Excipe casum mortis naturalis ex vitio intrinseco, aut etiam violentæ, v. gr., ex incendio, sed quæ eodem tempore locum habuisset apud ipsum dominum, quia tunc damnum non posset adscribi furto. — Dixi *eodem tempore*, quia si peritura fuisset antea et furto adscribendum est quod non perierit, jam ad dominum dum penes furem manebat clamabat, nec periisset si jam fuisset restituta; si vero postea peritura fuisset apud dominum, urget eadem obligatio restitutionis pro fure, qui eo instanti, quo res penes se periit, obligationem restituendi contraxit. Aliqui requirunt etiam quod res pereat apud furem *eodem periculo;* sed de necessitate hujus conditionis non constat

Digitized by Google

saltem inspecto solo jure naturæ. — Cf. S. Alphons. n. 620. — Lugo, disp. 18, n. 141. — Vogler, n. 501. — Carrière, n. 1072.

QUÆR. 3°. *Ad quid teneatur possessor malæ fidei, quando res varium habuit valorem tempore detentionis?*

Resp. Attendendum est in tali casu, tum ad causam talis diversitatis, num scilicet res ex intrinseco et naturali augmento vel potius ex variabili æstimatione hominum diversum habuit valorem; tum ad intentionem domini, num scilicet consumpsisset vel rem illam potius vendidisset et quidem quo tempore vendidisset, et juxta mensuram damni ex istis circumstantiis cogniti, fur obligandus est ad restitutionem. Verum quia fere non innotescunt omnes præfatæ circumstantiæ, plerumque urgenda est sola compensatio valoris, quem tempore furti res habebat. — Cf. S. Alphons. n. 621. — Lugo, disp. 18, n. 132. — Lacroix, lib. 3, part. 2, n. 233. — Carrière, n. 1073.

QUÆR. 4°. *Quid, si res aliena per manus plurium malæ fidei possessorum transierit ex donatione aut venditione?*

Resp. Quoad rem, hæc restituenda est ab eo qui eam adhuc tenet vel in alium valorem mutavit aut consumpsit aut quovis modo amisit. Hoc autem deficiente tenetur raptor. Quod si neuter debito suo satisfecerit, ceteri per æquas portiones rei pretium solvere debent. Tandem, in ceterorum defectu, quisque ad totum tenetur. Quoad autem rei fructus et damna, singuli ad compensationem tenentur pro parte temporis, quo unusquisque rem detinuit; si autem reliqui pro sua damnificationis et fruitionis parte non compensant, totius damni reparatio singulis incumbit, pro rata tamen temporis elapsi a die quo successive facti sunt rei alienæ injusti possessores.

QUÆR. 5°. *An ille, qui scienter rem alienam emit a fure, possit ipsam huic reddere ad pretium recuperandum?*

Resp. Controvertitur, fere ut in casu simili possessoris bonæ fidei; sed probabilis est, juxta S. Alphonsum, sententia affirmans, quia licet iste peccaverit, rem mala fide emendo, post emptionem tamen jus habet, haud secus ac possessor bonæ fidei, ad contractum rescindendum. Præterea rem furi reddens, hanc non in pejori, ac ipse illam invenit, ponit conditione. — Cf. S. Alphons. n. 570.

§ III. — De possessore dubiæ fidei

Possessor dubiæ fidei ille est qui motus probabili quadam

Digitized by Google

ratione, dubitat de certitudine sui juris ad possidendum, sive dubium istud cum ipsa possessione cœperit sive ea decurrente.

421. Dico. Possessor dubiæ fidei sive a principio sive in decursu tantum possessionis dubitaverit, *serio inquirere tenetur, ut dubium deponat;* secus enim se exponit periculo rem alienam ex culpabili negligentia retinendi. Si vero facta diligenti inquisitione dubium perseveret, rem totam retinere potest, dummodo ante obortum dubium bona fide possidebat. Ratio est, quia possessio cum bona fide incepta creat de se maximam præsumptionem de justitia possessionis et possessori jus certum attribuit, quod, nisi aliis rationibus vel præsumptionibus fortioribus vincatur, in foro tum interno tum externo prævalere debet. — Si vero dubium præcesserit possessionem, inspiciendum est, quo titulo cœpit possidere; nam si in dubio incepit possidere spoliando alium possessione sua et dubium postea perseverat, tenetur rem totam restituere priori possessori, quando non constat hunc mala fide incepisse rem possidere; quia ratio quæ nuper ipsi favebat nunc contra ipsum retorquetur. Si vero rem accepit alio titulo, v. gr., emptionis, et post examen diligens adhuc dubium perseverat, an ille a quo accepit ejus sit dominus, restituere debet, pro rata dubii, probabili domino vel pauperibus si dominus ignoretur. Ratio est, quia possessio incepta cum dubia fide ipsi non favet et, ideo non potest totum retinere; nec aliunde videtur teneri ad totum restituendum, cum dubitet utrum res sit aliena, et non sua. — Cf. S. Alphons. n. 625. — Lugo, disp. 17, nn. 80 et 86. — Lacroix, n. 568. — Carrière, nn. 1094 et seq.

Hanc "doctrinam quoad obligationem reddendi rem *cœptam* possideri *dubia fide,* quando facta diligentia non vincitur et deponitur dubium, aliqui probabiliter limitant ut non habeat locum, quando aliquis dubia fide accepit rem titulo emptionis vel alio simili a possessore bonæ fidei; tunc enim nec peccat nec tenetur restituere, si apposita diligentia adhuc perseverat dubium; quia tunc ipse succedit in jure quo gaudebat ille possessor bonæ fidei, qui transtulit in illum totum jus quod habebat: habebat autem ipse jus retinendi rem integram propter possessionem bonæ fidei: ergo secundus etiam poterit retinere ut successor primi, quantumvis ipse dubitet." — Lugo, ibid. n. 83.

Imo etiamsi quis acceperit titulo emptionis, etc., ab alio *de quo dubitatur* an ejus rei dominus sit, Bucceroni censet eum ad nihil videri teneri: "potest enim tunc is efformare conscientiam ex principiis reflexis: nemo malus nisi probetur, etc., neque aliunde certa imponi potest obligatio quæ certo non constat." — Buccer. n. 1327.

Digitized by Google

QUÆSITA

422. Quær. 1°. *Ad quid teneatur qui accepit rem aliquam mala fide, ratus rem esse alienam, et postea dubitat an res sua sit necne?*

Resp. Æquiparandus est ei qui possessionem cum dubia fide incepit; prior enim æstimatio falsa reperitur, nec proinde in solutione casus attendenda est. Perpende igitur utrum sua possessione alterum spoliaverit, necne, et resolve juxta ea quæ nuper dicta sunt.

Quær. 2°. *Ad quid teneatur possessor dubiæ fidei, si inquirere neglexerit et dominus compareat?*

Resp. Generatim post dubii initium tractandus est ut possessor malæ fidei; obligandus est igitur non solum ad rem domino reddendam, sed etiam ad damna omnia ei resarcienda. Excipiendus tamen videtur is qui incepit possessionem bona fide et deinde oborto dubio inquirere neglexit, putans dominum difficilius inveniri posse; hic enim possessori bonæ fidei æquiparandus foret. — Cf. Lessius, lib. 2, cap. 14, n. 24. — Carrière, n. 1088.

Quær. 3°. *An possessor dubiæ fidei, qui bona fide incepit possidere, ad restitutionem teneatur, si, facta inquisitione, inveniat rem probabilius alienam esse?*

Resp. *Neg.*, quia ex possessione certa jus moraliter certum oritur. Insuper donec alter jus suum certum probaverit, valet axioma: *Melior est conditio possidentis.* — Cf. S. Alphons. *de conscientia dubia*, n. 35.

Quær. 4°. *Quid dicendum, si dubium sit non circa titulum, sed an aliquis possessionem bona vel mala fide inceperit?*

Resp. Favendum est possessori, quia delicta non præsumuntur sed probari debent. Attamen si quis reperiatur actu in mala fide et dubitetur an inceperit cum hac mala fide possidere, præsumi debet eum malæ fidei ab initio fuisse; quia *semel malus semper præsumitur esse malus*, juxta 8 reg. juris in 6. — Cf. Lacroix, n. 567. — Lugo, disp. 18, n. 16.

ARTICULUS II

DE INJUSTA DAMNIFICATIONE

423. Damnificator injustus ille dicitur, qui proximo nocet in bonis fortunæ, quin tamen ditior inde evadat. Alius est *formaliter* et alius *juridice* tantum injustus, prout culpa fuerit *theologica*

Digitized by Google

vel *juridica.* — Culpa autem *theologica* ea dicitur, quæ includit offensam Dei, id est, peccatum formale sive mortale sive veniale. Culpa vero *juridica* est, omissio diligentiæ, unde alteri damnum provenit, sive ea sit formale peccatum sive non. Hæc iterum distinguitur et ex communi interpretatione juris Romani, est *lata, levis, levissima*. Culpa *lata* est omissio diligentiæ quam communiter adhibere solent homines in similibus negotiis. *Levis* est omissio diligentiæ quam adhibere solent homines prudentiores et diligentiores. *Levissima* est omissio diligentiæ quæ adhiberi solet solum a prudentissimis et diligentissimis. — Cf. S. Alphons. n. 549. — Kenrick, tract. 10, part. 2, n. 177.

424. Dico. Injustus damnificator restituere tenetur totum id quod æquivalet tum rei damnificatæ tum damnis prævisis et præter ipsam rem damnificatam obvenientibus. Ratio est, quia secus dominus læsus non fieret omnino indemnis, quod ad justitiam reparandam requiritur. — Verum ut ad hoc teneatur ex jure naturæ, ac proinde in foro conscientiæ, ante quamlibet sententiam judicis, necesse est ut damnificaverit *vere, efficaciter* et *formaliter*. *Vere* quidem, quatenus violaverit jus strictum per læsionem justitiæ commutativæ; *efficaciter*, quatenus fuerit non tantum *occasio*, sed propria causa damni, ita ut effectus ipsi possit et debeat imputari; *formaliter* tandem, quatenus adverterit ad actionem injustam et coram Deo proprie peccaverit. — Dixi *ante quamlibet sententiam judicis*, quia post sententiam judicis potest obligatio restituendi in conscientia oriri etiam ex culpa mere juridica. Obediendum enim est justæ judicis sententiæ; secus leges securitati publicæ non providerent et inanes forent: atqui sententia, de qua agitur, est justa, quia lex ista fertur pro bono communi et tendit ad homines cautiores reddendos, ne aliis damnum inferant. — Cf. S. Alphons. nn. 550 et seq.; et *Hom. Ap.* nn. 29 et 41. — Billuart, dissert. 7, art. 4.

QUÆSITA

425. Quær. 1°. *An requiratur culpa theologica ad inducendam restitutionis obligationem pro damno illato rei alienæ, quæ detinebatur ex contractu aliquo, v. gr. locationis, depositi vel commodati, etc.?*

Resp. Controvertitur: sed sententia affirmans est juxta S. Alphonsum, valde probabilis nisi speciale pactum intercesserit. Ratio est, quia obligatio reparandi injuriam debet pertinere ad idem forum ad quod pertinet injuria ipsa. — Dixi *nisi speciale pactum intercesserit*, quia tunc scienter et libere assumitur specialis obligatio. Semper autem adesse speciale hoc pactum, non quidem *expresse* sed *implicite*, affirmant theo-

Digitized by Google

logi qui negantem sententiam tenent, sed nullo solido argumento id probant. — Cf. S. Alphons. n. 554. — Lugo, disp. 8, n. 106. — Lacroix, n. 177. — Antoine, part. 2, cap. 3, qq. 2 et 5.

QUÆR. 2°. *An teneatur ad restitutionem qui inculpabiliter quidem causam damni posuit, sed postea illud non impedivit, licet impedire potuisset?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia quisque tenetur ex justitia impedire, ne actio sua proximo noceat; ergo tenetur etiam impedire ne malum ex actione sua secutum perseveret; ac proinde, cognito errore, illum corrigere debet, et ni faciat, tunc peccat graviter et obligationem assumit reparandi omnia damna quæ ex hoc proveniunt. — Cf. S. Alphons. n. 564.

QUÆR. 3°. *An reparari debeat damnum sequens ex causa culpabiliter quidem posita, sed jam retractata, quando damnum infertur?*

Resp. *Affirm.*, saltem si damnum illud fuerit determinatum et in specie præcognitum. Ratio est, quia damnificator tunc proprie totam malitiam contraxit et obligationem restitutionis assumpsit; atqui tunc non affective tantum, sed etiam effective et realiter agendo nocuit; ergo ita etiam reparare debet injuriam et simplex retractatio voluntatis non sufficit.

QUÆR. 4°. *An reparari debeat damnum per accidens quidem sed vacando operi illicito illatum?*

Resp. *Neg.*, quia damnum illud non est voluntarium, cum ne in confuso quidem prævisum fuerit. Nec refert quod actio fuerit illicita; hoc enim ad justitiæ rationem nihil pertinet. Sic clericus, qui venationi contra Ecclesiæ prohibitionem vacando, hominem pro fera occidit, non magis injustitiæ reus est, quam laicus qui hoc fecisset. — Cf. Vogler, n. 170. — Lugo, disp. 8, nn. 72 et 82. — S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 39.

QUÆR. 5°. *An tenearis reparare damnum quod alicui ex errore intulisti, dum alteri nocere intenderes, v. gr., si incendas domum Caji, quam putas esse domum Titii inimici tui?*

Resp. Valde controvertitur inter theologos sed probabilis videtur cum S. Alphonso et aliis sententia negans. Ratio est, quia in hoc casu actio damnificans est *materialiter* tantum injusta erga Cajum et erga Titium *affective* tantum injusta. — Verum quidem est tunc verificari omnes conditiones requisitas ad restitutionem urgendam ex injusta damnificatione sed non relate ad *eamdem personam*, quod est omnino necessarium. — Cf. S. Alphons. n. 620. — Lugo, disp. 17, n. 75. — Lacroix, n. 200.

Digitized by Google

QUÆR. 6°. *Ad quid teneatur ille qui damnum grave quidem intulit sed cum culpa levi, v. gr., defectu advertentiæ, etc.?*

Resp. Probabilius ad nihil tenetur. Etenim obligari non potest neque sub gravi neque sub levi: non *sub gravi*, quia gravis obligatio cum culpa levi proportionem non habet; non *sub levi*, quia levis obligatio non habet proportionem cum re gravi. — Cf. S. Alphons. n. 552. — Lugo, disp. 8, n. 56. — Vogler, n. 109.

Imo probabilis est sententia eorum qui negant adesse obligationem gravem compensandi grave damnum illatum culpa theologica deliberata sed tantum veniali ob ignorantiam vel inadvertentiam ad gravitatem formalem, etsi gravitas materialis et objectiva sit cognita. Hæc enim obligatio non est certa; si daretur, *vel* esset ex re accepta, *vel* ex injusta acceptione: sed non ex primo, quia res neque formaliter neque æquivalenter supponitur amplius existere: non ex secundo quia obligatio restituendi proportionata debet esse ipsi actui qua culpabili, et quidem contra justitiam commutativam cujus violationis est veluti pœna quæ nequit esse supra demeritum: hic autem culpa est levis et quoniam ubi nulla intervenit culpa, nulla potest esse naturalis obligatio, sic neque potest obligatio gravis esse, ubi culpa gravis non intervenit; tandem non oritur obligatio gravis naturalis ex peccato levi, si non advertatur ad gravitatem objectivam, aut materialem damni, aut formalem. — Cf. Wirceb. v. 6, n. 585.

QUÆR. 7°. *An qui grave damnum intulit per plures culpas veniales deliberate commissas, teneatur sub gravi totum illud damnum reparare?*

Resp. 1°. *Affirm.*, si damnum illatum est *eidem personæ*, licet damnificator graviter non peccaverit. Ratio est, quia hic tenetur reparare totum damnum voluntarie et libere commissum; atqui totum damnum libere illatum est et insuper grave est in hypothesi; ergo illud totum est reparandum et ni damnificator hoc faciat, tunc quidem graviter peccabit. Secus vero erit respondendum, saltem probabiliter, si damna minuta diversis personis illata fuerint; quia nemo grave damnum passus est, ne radicaliter quidem, sicut quando fiunt furtula minuta. — Cf. Vogler, nn. 124 et 126. — Lugo, disp. 8, n. 69.

2°. Alii autem negant; parum enim refert sive gravitas damni objectiva cognoscatur simul tota in una acceptatione, sive in pluribus successive si in neutra cognoscatur formalis. Singulæ istæ damnificationes leves erant; non erat cognita etiam formalis gravitas. In quo casu æque parum plures obligationes leves possunt coalescere in unam gravem quam plura peccata levia in unum mortale. — Cf. Wirceb. v. 6, n. 587.

Digitized by Google

Nec dicas hanc sententiam identificari cum propositione damnata 38 ab Innoc. XI: *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque magna sit summa totalis.* Sed non est ad rem, nam etiamsi præscindis a quæstione præsenti, justissime est confixa ista propositio, quia universaliter ait, non esse obligationem gravem restituendi quod est ablatum per plura furta minora. Nam certe hæc obligatio existit si antequam committeret furtum ultimum parvum fur adverteret se complere summam gravem: si habuerit intentionem ab initio pluribus furtulis damnum grave inferendi: denique si ista furtula adhuc existunt apud furem vel formaliter vel in æquivalenti. In his casibus certo datur obligatio gravis: sed ex propositione damnata non sequitur eam adesse quum nescitur gravitas formalis damni.

Quær. 8°. *An tenearis reparare damnum alicui obveniens occasione injustæ actionis tuæ, v. gr., si furatus fueris et furtum illi imputetur?*

Resp. *Neg.*, sive non prævideris sive prævideris illud damnum, imo etiamsi ex industria egeris ut actio tua ipsi imputetur. Ratio est, quia intentio, utcumque injusta, non efficit ut illud opus sit externe et materialiter etiam injustum respectu tertii, quod de se tale non est. Excipe tamen si quando tales fuerint circumstantiæ, ut inter eas et gravem de altero suspicionem vera daretur connexio aut si quis expresse iis uteretur mediis, quæ de se gravissimam suspicionem præbent alterum accusandi. Cf. S. Alphons. nn. 635 et 636. Lacroix, n. 157.

Quær. 9°. *An dominus teneatur reparare damnum per sua animalia proximo illatum?*

Resp. *Affirm.*, si ex culpa theologica in animalia invigilare neglexerit. Quisque enim ex jure naturali tenetur animalia sua diligenter custodire, ne damnum aliis inferant, sicut præcavere debet ne ex actionibus suis proximo detrimentum eveniat. Seclusa vero culpa theologica, non tenetur quidem ante judicis sententiam, at certo tenetur post sententiam, ut patet ex dictis. — Verum ad nos quod attinet, hæc habet Kenrick: "Legibus plerisque Americanis, sicut et Anglicis, animantia damnum inferentia retinentur, donec læso satisfiat, et publica auctoritate venduntur, si dominus negligat ea redimere. Quod si prædii dominus sæpe legitima illud includere omiserit, nihil potest recuperare, sed ipse tenebitur ad damnum reparandum, si animal vulneraverit vel occiderit." — Cf. Kenrick, tract. 10, part. 2, n. 185.

Quær. 10°. *An teneatur ad restitutionem, qui alium impedivit a consecutione alicujus boni?*

Digitized by Google

Resp. 1°. *Affirm.*, si impeditus jus strictum ad illud bonum habeat. 2°. Si jus strictum ad bonum consequendum non habet, distinguendum est: *Affirm.*, si mediis injustis impediatur a consequendo bono; quilibet enim habet jus strictum ne injuste a consecutione boni quo non est indignus, impediatur. In hoc casu restitutio fieri debet juxta certitudinem vel probabilitatem qua ille tale bonum alioquin assecuturus fuisse existimatur. *Neg.*, si mediis in se justis impediatur. Quia tunc nullum jus alterius violatur. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 61. — Lacroix, n. 69. — Laymann, l. III, tract. II, cap. VII.

Hinc ad restitutionem obligatus versus filium existit, qui patrem inducit ad ipsum ab hæreditate excludendum ad quam ex lege civili jus strictum habet. Pariter ad restitutionem tenetur qui mendaciis contra pauperem sparsis impedit quominus huic eleemosynæ dentur. Tenentur etiam illi venditores ad restitutionem, qui aliis venditoribus et mercibus apud ipsos venalibus injuste detrahunt ut emptores ab ipsis avertant et ad se alliciant.

ARTICULUS III

DE INJUSTA COOPERATIONE

Cooperatio ad damnum proximi novem modis fieri potest. Quinam illi sint, superius n. 194 dictum est; at hic adverte, sex priores modos esse positivos et tres posteriores negativos. De singulis breviter dicetur.

§ I. — De jubente

426. Jubens seu mandans dicitur, *qui ob proprium suum commodum seu in sui gratiam, alium movet jussione, precibus vel aliis mediis ad damnum alicui inferendum.* Dicitur ob *proprium commodum,* quia in eo differt mandans a consulente; ubi enim est mandatum, executor agit nomine et in gratiam mandantis; ubi autem est consilium, agit proprio nomine et in sui vel alterius tertii gratiam. Hinc non est necessarium ut mandans sit superior mandatarii. — Cf. Carrière, vol. 3, n. 1168. — Baller. not. (b) p. 573.

427. Dico. Mandans tenetur ad reparandum omne damnum quod vi mandati illatum est, quia ipse est causa principalis moraliter quidem at efficaciter movens alium ad nocendum; et cum aliunde supponatur formaliter injustus, sequitur omnes conditiones injustæ damnificationis in ipso verificari.

428. Resolves. — 1°. Mandans non tenetur ad restitutionem,

Digitized by Google

si mandatum revocaverit antequam damnum fuerit illatum et revocatio innotescat mandatario ante executionem mandati; quia tunc non influit in damnum.

2°. Si vero mandans non revocaverit mandatum, etsi pravam voluntatem retractaverit aut revocaverit quidem, sed non tempestive, vel demum si constat revocationem tempestive factam, non fuisse auditam aut intellectam a mandatario ob surditatem vel distractionem, ad restitutionem tenebitur, quia damnum sequitur vi prioris mandati.

§ II. — De consulente

429. Dico. Quisquis injustum consilium alteri dederit, tenetur ad illud retractandum sive sciens et volens id præbuerit sive bona fide; secus tenebitur ad reparanda omnia damna vi consilii sui secutura. Ratio *primi* est, quia, dato injusto consilio ipsius retractatio est unica via reparandi læsam justitiam. Ratio autem *secundi*, quia damna quæ sequuntur vi consilii, imputari debent consulenti tanquam causæ veræ et efficaci.

430. Resolves. — 1°. Consulens ad restitutionem non tenetur, si executor æque bene et eodem modo damnum fuisset illaturus absque dato consilio, quia tunc damnum non est effectus consilii. — Cf. S. Alphons. n. 561.

2°. Neque ad restitutionem tenetur, si consilium plene revocaverit ante executionem, sive consilium fuerit *nudum* sive *vestitum* seu motivis innixum. In hoc tamen ultimo casu oportet ut adhibeat in retractatione alia motiva saltem æque efficacia. — Cf. S. Alphons. n. 559.

3°. Si duo simul consulant furtum alicui qui eorum consilio inductus furetur, uterque tenetur ad restitutionem; nam licet etiam, altero tantum consulente, furtum patratum fuisset, de facto tamen uterque consilio suo influxit et eo ipso uterque causa fuit furti. — Cf. S. Alphons. n. 561. — Lugo, disp. 19, n. 2.

4°. Quamvis consulens *secundario* tantum teneatur ad restitutionem, quia *primario tenetur* executor, quippe qui agit nomine proprio, non eximitur tamen ab obligatione reparandi damnum quod consuluit, si executor, quem monuit ad restituendum, non restituat. Ratio est, quia efficaciter in damnum cooperatus est; cooperatio autem efficax reparationem efficacem necessario exigit.

431. Quæres. *An vel quomodo teneatur ad restitutionem dans consilium doctrinale nocivum ex ignorantia graviter culpabili?*

Resp. Si dans consilium, id agat ex suo statu vel officio, v. gr., advocatus, medicus, confessarius, etc., tenetur ad restitutionem de damno injusto quod ex suo consilio sequitur, sive erga

petentem consilium sive erga illum contra quem datur. Ratio est, quia societas jus habet, ut ille scientiam habeat muneri suo convenientem. Si vero consulens non sit talis persona, quæ ratione muneris vel status sui peritiam præ se ferat, 1°. non tenetur erga petentem consilium, nisi agat ex consilio doloso, seu nisi affectet magnam peritiam, qua caret; 2°. obligatur tamen erga tertiam personam, quæ inde damnum patitur, si ipse propriam imperitiam noverit et damnum secuturum saltem in confuso præviderit. — Cf. S. Alphons. n. 564.

§ III. — De consentiente.

432. Dico. Consentiens ad restitutionem tenetur, quotiescumque scienter ac libere emittit suffragium vel sententiam, ex quibus directe pendet violatio juris stricti alterius, id est, quoties dat consensum efficacem in damnum seu injuriam proximi. Ratio est, quia tunc ipse est vera, efficax et injusta causa damni alieni.

433. Resolves. — 1°. Non tenetur ad restitutionem qui per suum suffragium impedit alium a consecutione boni ad quod nullum jus habebat, seclusa tamen fraude aut pacto speciali; quia in hoc non autem in illo casu violaretur jus strictum.

2°. Non tenetur de damno qui suffragium prius datum authentice revocat, antequam consummetur nequitia; neque suffragans bona fide, quamvis hic, detecto errore, teneatur ex justitia votum suum revocare. Ratio est, quia prior non influit *efficaciter* et alter non influit *injuste*.

3°. Tenetur de damno qui abstinet a suffragio ferendo, quod ex officio foret dandum, et cujus omissio esset causa efficax damni injusti, non autem qui abstinet a suffragio dando ex mera benevolentia et de re alteri indebita.

434. Quæres. *An teneatur ad restitutionem consentiens, qui dat injustum suffragium, si non desint alia suffragia jam ad damnum sufficientia?*

Resp. Certum est 1°. consentientes omnes æque ad restitutionem teneri, si de condicto suffragia dederint; cum inita conspiratione omnium sit unica actio moralis. — Certum est 2°. omnes consentientes contrahere obligationem restituendi, quando eodem tempore suffragium tulerunt; quia, cum nullus tunc prior fuerit neque posterior, sententia resultans ex suffragiorum summa singulis suffragantibus merito tribuitur. — Certum est 3°. non excusandos esse a restitutione eos, qui primi dant suffragium, antequam numerus sit completus, etiamsi prævideant non defuturos alios qui consentiant, quia vere influunt in dam-

Digitized by Google

num; quamvis enim sine illis esset inferendum, per illos tamen partialiter de facto infertur.

Utrum vero, seclusa conspiratione et simultanea suffragiorum collatione, possint excusari a restituendi obligatione ultimi suffragantes, quando jam votorum numerus ad negotii definitionem requisitus expletus est, *controvertitur*. Plures graves theologi affirmant, quia ejusmodi suffragatores nullo modo sunt causa damni, cum jam illud sufficienter ab aliis præparatum ac determinatum fuerit. Negant alii, quia, cum nunquam perfecta censeatur sententia, nisi concludatur per omnium suffragiorum collationem, ultimi non secus ac primi in sententiam injustam influunt. — Cf. S. Alphons. n. 566. — Lugo, disp. 19, n. 17. — Vogler, n. 302.

§ IV. — De palpone

435. Palpo dicitur *qui laudando, adulando, vituperando movet alium ad damnificandum*. De palpone hæc tenenda:

1°. Qui induxit alium ad damnum inferendum proponendo laudem aut secus ignominiam secuturam, tenetur de damnis. Talis enim cooperatio se habet instar consilii, cum nempe agendi motiva de se communiter efficacia proponuntur.

2°. Qui homini injuria affecto ita repræsentant hujus injuriæ magnitudinem, ut ille commotus vindictam sumat, ad restituendum tenentur, modo saltem probabiliter damnum secuturum esse adverterint.

3°. Non tenetur autem ad restitutionem, qui facinus jam patratum approbat vel ratum habet, nisi causa sit, cur non fiat restitutio aut nova damna inferantur. — Cf. S. Alphons. n. 567.

§ V. — De recursu

436. Receptans, seu recursum præbens *ille est qui scienter ac libere latroni vel alteri damnificatori præbet assecurationem*. De eo hæc statuenda:

1°. Receptans tenetur de damnis provenientibus a sua ratione agendi. Etenim præbens assecurationem furis voluntatem in proposito vel furandi vel non restituendi vel iterum furandi, efficaciter ac injuste determinat aut firmiorem efficit.

2°. Pariter ad restitutionem tenentur mercatores et præsertim caupones, qui accipiunt furta filiorumfamilias, servorum, etc., vel ea occultant aut etiam sibi vindicant in pretium mercium, compotationum, etc.

3°. Inter receptantes computandi non sunt illi qui amicos vel consanguineos malefactores domi recipiunt; nec illi qui eos

Digitized by Google

sub spe emendationis occultant, vel iis ostendunt viam qua fugere possint, cum ad carcerem vel ad necem quæruntur. — Cf. S. Alphons. n. 568.

§ VI. — De participante

Participans duplex est: alius in *præda*, alius in *actione damnosa*.

437. Dico. Participans in præda ad illam tantum partem restituendam tenetur quam accepit et apud se detinet, quia quoad illam tantum comparatur furi. Participans vero in actione damnosa ad totum tenetur, quotiescumque illius cooperatio realiter influxit in substantiam damni et a peccato formali excusari nequit: quia tunc ipsius actio erit vere, efficaciter et injuste damnificans. — Cf. S. Alphons. n. 571. — Billuart, dissert. 8, art. 13. — Carrière, n. 1197.

438. Resolves. — 1°. Non tenetur ad restitutionem qui ex metu tam gravi cooperatur quoad damnum in bonis fortunæ, sive cooperatio sit mediata sive immediata, ut damnum illatum proximo sit multo minus illo quod tibi imminet et hujusmodi naturæ, ut proximus tunc censeri debeat non esse rationabiliter invitus. — Dixi *quoad damnum in bonis fortunæ*, quia quoad bona vitæ, dominus debet semper esse necessario invitus. — Cf. S. Alphons. n. 471.

2°. Non tenentur ad restitutionem mercatores qui indiscriminatim arma vendunt, etsi cognoscant aliquos generatim iis abusuros esse; quia cum necessitas faciendi commercium eos excuset a peccato, necessario etiam eos excusat ab obligatione restituendi. Si vero prævideant, in specie aliquos prædictis armis esse proxime abusuros, ea vendere non possunt ob ordinarium lucrum sed requiritur causa gravis, prout major vel minor est spes abusum impediendi. — Cf. Vogler, n. 315.

§ VII. — De cooperatoribus negativis

439. Cooperatores negativi *ii sunt, qui non impediunt damnum proximi cum ex officio illud impedire teneantur.* Dicuntur vulgo *mutus, non obstans, non manifestans.* 1°. *Mutus* ille est, qui non loquitur, non clamat, non præmonet damnificandum, dum ad id ex officio vel contractu tenetur. 2°. *Non obstans* dicitur qui, dum infertur damnum, non obstat, rem non custodit, licet id ex justitia præstare debeat. 3°. *Non manifestans* vocatur qui, post damnum illatum, damnificatorem domino læso vel superiori non denuntiat, licet ex officio atque adeo ex justitia denuntiare debeat. Ceterum eadem principia, eædemque applicationes morales omnibus hisce conveniunt.

440. Dico. Ratione damni non impediti, omnes et soli illi

Digitized by Google

ad restitutionem obligantur, qui ex officio illud impedire tenebantur. *Omnes quidem*, quia, supposito officio, jam existit contractus vel quasi contractus qui obligat ex justitia: *soli* autem, quia, deficiente officio, vis obligationis tota est a caritate. Verum necesse est insuper ad onus restitutionis imponendum, ut qui ex officio damnum impedire tenentur, illud possint impedire sine gravi onere, quia nec contractus nec lex positiva cum gravi incommodo, saltem ut plurimum, obligare solent. — Cf. S. Alphons. n. 573.

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *An teneantur custodes, v. gr., nemorum, etc., resarcire damnum illatum dominis?*

Resp. *Affirm.;* si propter eorum negligentiam et dissimulationem cessat lucrum domini, tenentur ad compensandum lucrum cessans et damnum emergens. — Lugo, disp. 37, sect. 8.

QUÆR. 2°. *An teneantur iidem restituere pretium quod forsan ad dissimulandum acceperunt?*

Resp. Non tenentur post factum, neque iis a quibus acceperunt, nec domino: non iis, ut vidimus antea loquentes de acceptatione pro re turpi: non domino, quia illud non aufertur domino: debent huic resarcire detrimentum quod passus est, non pretium quod pro detrimento traditur. — Lugo, ibid.

441. Resolves. — 1°. Famuli non tenentur ad restitutionem, saltem probabiliter, quando ex culpa non impediunt damna domino illata, quia non conducuntur nisi ad laborem et ad generalem assistentiam. Excipe tamen eos qui speciali rei custodiendæ præponuntur et negative se habent dum vident damnum illi inferri. — Cf. S. Alphons. *de quarto præc. Decal.* n. 344. — Baller. not. (a) p. 582, not. (b) p. 582, et not. (a) p. 583.

2°. Superior non tenetur saltem quoad forum internum ad reparandum damnum a suis subditis illatum, etiamsi damnum non impediendo graviter peccaverit. Ratio est, quia qualitas superioris *per se* non sufficit ut quis constituatur quasi sponsor de damnis subditorum. Excipe tamen si ipsius silentium positivo impulsui æquivaleat. — Dixi *quoad forum internum*, nam ad forum externum quod attinet et præcise de *famulis* juxta jus nostrum, superior tenetur si vel expresse vel implicite vult aut approbat damnum a famulo allatum. Censetur autem hoc damnum velle, cum famulus illud causat sub immediata ejus supervisione aut ex naturali et culpabili negligentia ipsi domino cognita. — Cf. S. Alphons. n. 578. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 4, lect. 32, n. 259.

Digitized by Google

3°. Ob eamdem rationem nec maritus nec pater tenetur de damnis ab uxore aut a filiis minoribus illatis. In foro autem externo quandoque tenentur, sed quibus in casibus et qua ratione videas apud Kent, *Comment.* vol. 2, lect. 28 et 29.

CAPUT III

DE CIRCUMSTANTIIS RESTITUTIONIS

442. Præcipuæ circumstantiæ restitutionis hoc versu continentur:

Quantum restitues, cui, quo ordine, quomodo, quando?

ARTICULUS I

QUANTUM SIT RESTITUENDUM

443. Quantitas restitutionis mensurari debet ex quantitate rei acceptæ vel ex quantitate damni illati aut influxus in injuriam proximi. Cum speciales difficultates de sola *solidaritate* occurrant, de ea solum specialiter agemus.

444. *Solidaritas* seu obligatio restituendi *in solidum* est onus incumbens singulis cooperatoribus integrum damnum illatum reparandi. Duplex distinguitur: scilicet *absoluta*, quæ locum habet, quando quis tenetur totum damnum reparare; et *conditionata*, quando singuli cooperatores restituere tenentur pro aliis cooperatoribus deficientibus.

445. Dico 1°. Quilibet ex cooperatoribus concurrens efficaciter ad damnum, ita ut hoc *totum ei moraliter adscribi possit*, tenetur ad restitutionem in solidum, id est in integrum, sive absolute sive saltem conditionate. Ratio est, quia quilibet est causa efficax et injusta totius damni et proinde totum reparare debet.—Dicimus autem alicui cooperatori certo totum damnum adscribi posse in duplici casu, scilicet: 1°. *quoties illius cooperatio est necessaria,* licet non sufficiens ad totum damnum inferendum; 2°. *quoties cooperatio fit ex conspiratione efficaci,* qua damnificatores ita se efficaciter ad damnum excitant, ut singulis non concurrentibus damnum non eveniret. — Cf. S. Alphons. n. 579. — Vogler, n. 342.

Dico 2°. Quicumque est causa principalis damni, tenetur restituere in solidum *absolute;* ceteri autem cooperatores æquales vel causæ secundariæ *conditionate* tantum tenentur. Ratio est, quia principale agens, uti mandans, dux, etc., ipso facto in se suscipit absolute totum onus damni reparandi, cum ipse primario

Digitized by Google

illud inferat nec utatur aliis nisi velut instrumentis ad proximum damnificandum.

QUÆSITA

446. Quær. 1°. *An sit obligatio restituendi in solidum, ubi cooperatio influit quidem in totum damnum rei individuæ, sed non est de se sufficiens nec necessaria, neque procedit ex conspiratione stricta, v. gr., si quatuor asportent trabem quam tres etiam asportassent?*

Resp. *Neg.*, quia, cum tota ratio obligationis sit influxus in damnum, illa non debet esse major quam ipse influxus.—Aliunde qui concurreret ad partem damni dividui, licet cum aliis concurreret ad totum damnum quatenus pars confert ad totum complendum, sane ad totum restituendum non teneretur: ergo, *a pari*, qui concurrit partialiter ad damnum individuum, partialiter tantum ad damni reparationem tenetur, quia causam partialem posuit.—Cf. S. Alphons. n. 579.—Lugo, disp. 19, n. 83.—Vogler, n. 343.

Quær. 2°. *An tenearis in solidum, si actio tua fuit quidem sufficiens ad totum damnum inferendum, sed minime necessaria neque ex conspiratione processit, v. gr., si ignem domui alienæ simul cum pluribus aliis apposueris?*

Resp. *Neg.*, saltem probabiliter, et ratio est, quia licet actio damnificativa sufficiens fuerit ad totum damnum, non habuit tamen nisi influxum partialem in illud, cum nec fuerit necessaria, neque communis cum aliis ex conspiratione. Ergo non est causa moralis totius damni. Nec refert quod de re *individua* agatur, quia cooperatio ad totum damnum non extenditur.—Attamen id intellige, quoties sine tuo concursu damnum nihilominus evenisset; secus enim etiam actio tua ad illud necessaria dicenda foret.—Cf. S. Alphons. n. 679; et *Hom. Ap.* n. 55.

447. Hic omnino advertendum est monitum S. Alphonsi, scilicet: *in praxi raro expedire ut rudibus manifestetur obligatio reparandi totum damnum, licet certo teneantur in solidum, dummodo tamen damnificaverint uti causæ secundariæ tantum.* Ratio est, quia hujusmodi obligatio rudibus non potest facile persuaderi.—Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 54.

ARTICULUS II

CUI SIT RESTITUENDUM

448. **Dico.** Si dominus est *certus* et *notus*, *ipsi* restituendum est, ut patet, excepto casu quo res subducta fuerat deposita, locata

Digitized by Google

aut commodata: nam tunc non domino sed illi restitui debet apud quem inveniebatur titulo depositi, locationis aut commodati. — Ratio est, quia actualis possessor nequit sine injuria privari jure custodiæ, usus vel possessionis, nisi ipse consentiat. Si vero dominus sit dubius aut incognitus vel si, licet cognitus sit, adiri non possit, statuendum est ut sequitur:

1°. Si post diligentem inquisitionem adhuc dubius sit dominus, vel dubium vertitur inter paucos vel inter multos. Si prius, ipsis pro rata restituendum est vel ad compositionem inducendi sunt domini præsumpti. Si posterius, v. gr., quia aliquis vendens in aliqua civitate defraudavit multos in pondere vel pretio, restitutio facienda est augendo eodem modo pondus vel mensuram aut pretium minuendo erga ementes ordinarios, qui damnificati præsumuntur, si facile fieri possit; secus restitutio pauperibus facienda est.

2°. Si dominus sit plane incognitus vel si, licet cognitus, moraliter tamen neque immediate neque mediate adiri queat, distinguendum est: vel enim res aliena bona fide acquisita possidetur vel mala. Si bona, tunc agendum est ut in rebus nuper amissis, quarum dominus inveniri non potest, et proinde vel in causas pias est eroganda vel etiam a possessore retineri potest. Si vero mala fide, possessor tali re omnino se exspoliare debet, atque in opera pia aut communi bono utilia impendere. Et idem dicendum de eo qui restituere debet vi damnificationis injustæ. Ratio est, tum quia ex sensu communi dominus incognitus per pauperes vel pias causas censetur repræsentari, tum quia ita fert consuetudo, quæ est optima legum interpres. Et quamvis aliqui dicant, debitorem posse ea impendere in utilitatem quamlibet publicam etiam profanam; ordinarie tamen generali consuetudini standum est in praxi. Nunquam autem possessor malæ fidei aut damnificator injustus debitum retinere potest prætextu quolibet, etiam paupertatis; quia nemo ex malitia sua commodum reportare debet. — Cf. S. Thom. 2-2, q. 62, art. 5. — S. Alphons. *Hom. Ap.* nn. 64, 67 et 69.

449. QUÆRES. *An quando creditor tuus coactus fuit cessionem bonorum facere, ipsi vel ejus creditoribus restituere debeas?*

Resp. Quoniam in casu cessionis bonorum ordinarie, juxta leges civiles, assignatur aliquis administrator, huic sane facienda est restitutio, saltem ad evitandum periculum iterum restituendi. Quod si quacumque de causa, nullus adsit qui bonorum administrationem gerat, restitutio fieri potest creditori, si debitum sit

Digitized by Google

exiguum, si probus sit et credas illum esse creditoribus restiturum; item si versetur in gravi necessitate et debito illo valde indigeat ad vitam ducendam, quia ut docent communiter theologi, bona cedens potest subducere ea quæ ad vivendum omnino necessaria sunt. Imo etiam in quocumque casu fieri potest et debet creditori ratione justitiæ, et tantum ratione caritatis urgere potest obligatio monendi suos creditores. — Cf. S. Alphons. n. 699. — Gousset, n. 772. — Baller. not. (a) p. 588.

ARTICULUS III

QUO ORDINE SIT RESTITUENDUM

Ordo restitutionis spectari potest tum ex parte eorum qui restituere debent, quando plures in idem damnum cooperati sunt, tum ex parte eorum quibus restituendum est.

§ I. — De ordine restitutionis inter cooperatores

450. Ad ordinem restitutionis *in solidum* assignandum inter cooperatores in damnum alienum, inspiciendum est, num aliquis eorum damni causa sit *principalis* seu primaria; num *secundaria* seu subordinata; num denique *collateralis* seu æqualis. Cooperatores enim in damnum concurrere possunt vel eodem modo seu gradu vel modo diverso. Hisce notatis:

451. Dico. Si omnes *eodem modo* concurrerint, singuli æqualiter *in solidum conditionate* restituere debent, absque ullo ordine determinato, quia nemo eorum majus periculum suscepit. Dixi *conditionate,* id est, quando ceteri cooperatores non restituerent vel nullus *in solidum* solveret. Si vero *diverso modo* concurrant, distingues iterum: nam vel ex furto vel ex mero damno restituendum est. Si *ex furto,* primo loco tenetur possessor, qui rem habet in individuo vel in æquivalenti vel qui illam injuste consumpsit; deinde mandans vel raptor, si mandans desit; tertio tenentur ceteri cooperatores positivi; tandem cooperatores negativi. Si autem *ex damno,* tenetur primo mandans, quando aliquis adfuit: est enim causa principalis; secundo executor, etiam quando nomine *mandantis alicujus egit,* quia relative ad alios juxta communem sententiam est causa principalis; deinde ceteri cooperatores positivi; demum cooperatores negativi. — Cf. S. Alphons. n. 580; et *Hom. Ap.* n. 60. — Vogler, n. 361.

452. Resolves. — 1°. Ad nihil tenentur causæ *secundariæ,* si causa principalis restituerit aut remissionem debiti obtinuerit; causæ enim secundariæ tantum tenentur in defectu causæ principalis. — Cf. S. Alphons. n. 581.

Digitized by Google

2°. Si una ex causis minus principalibus restituit, causa principalis tenetur eam indemnem facere, quia minus principalis jus creditoris contra principalem acquirit. — Cf. S. Alphons. ibid.

3°. Si creditor solvat ab obligatione causam secundariam, non ideo liberatur causa principalis, quia obligatio principalis causæ est independens ab obligatione causæ secundariæ. Imo quamvis uni e secundariis creditor remittat, non ideo liberæ sunt aliæ causæ secundariæ ab obligatione suam partem restituendi nisi condonatio fuerit omnino plena vel talis merito præsumi possit. — Cf. S. Alphons. ibid.

§ II. — De ordine restitutionis quoad creditores

Agendum hic est de solo casu, in quo debitor ad satisfaciendum omnibus suis creditoribus impar est; secus enim nullus ordo in solvendis debitis necessario servandus est.

453. Dico. Primo loco satisfaciendum est *privilegiatis,* deinde *hypothecariis* et demum creditoribus *communibus.* Ratio per se patet et desumitur quoad creditores privilegiatos ex legibus positivis et quoad hypothecarios ex speciali contractu et ex ipsa natura rei. — Adverte tamen credita privilegiata diversa esse pro diversitate regionum. In casu *Cessionis bonorum* inter debita privilegiata sunt apud nos vi legis an. 1898 et emendationis an. 1903 factæ salaria operariorum et famulorum propter operam præstitam intra tres menses ante incœptum legalem processum modo summa unicuique debita *trecenta* dollaria non excedat. — Cf. Kenrick, tract. 10, n. 91. — Kent, *Comment.* vol. 2, lect. 37, n. 419. — Wells, *Every Man*, etc., p. 594.

454. Resolves. — 1°. Debita ex delicto non sunt necessario solvenda ante debita ex contractu oneroso, quia ex nullo jure constat de illorum prælatione. Utraque autem præferenda sunt debitis ex titulo gratuito, nam qui gratuito promittit, apponit semper tacitam conditionem: si commode præstare valeam. — Cf. S. Alphons. nn. 688 et 689.

2°. Neque creditores pauperes divitibus, neque priores tempore posterioribus sunt necessario præferendi, tum quia de hac juris prælatione ex nullo capite constat, tum quia persona debitoris, quæ sola obligatur, æquo modo sese habet ad omnes dictos creditores. — Cf. S. Alphons. nn. 690 et 691. — Lugo, disp. 20, n. 161. — Vogler, n. 439.

455. Quæres. *Utrum debitor sciens statum suum labilem possit alicui creditori non petenti integre satisfacere?*

Resp. *Neg.*, quia, cum omnes creditores sint jure æquales,

Digitized by Google

nec ullus inter illos jus suum prosequatur et proinde per diligentiam nemo potior in petendo evadat, postulat æquitas naturalis, ne alicui integra restitutio fiat cum aliorum præjudicio. — Si tamen aliquis creditor solutionem ita acceperit, quin eam petierit, probabiliter ad restitutionem non tenetur. Ratio est, quia potuisset, etiam extra judicium, solutionem urgere, quin aliis creditoribus faceret injuriam; ergo potest etiam absque eorum injuria illam acceptare. — Verum excipiendus est casus quo talis solutio per legem declaratur invalida. Porro, apud nos, invalida habetur tum solutio facta creditori petenti *extrajudicialiter*, si hic potuit cognoscere statum labilem debitoris et ea facta fuerit intra quatuor menses prævios cessioni bonorum: tum etiam solutio facta intra sex menses a debitore cognoscente labilem suum statum. — Cf. S. Alphons. n. 692. — Wells, *Every Man*, etc., p. 599.

ARTICULUS IV

QUOMODO SIT RESTITUENDUM

456. Dico. Generatim requiritur et sufficit ut restitutio eo modo fiat, quo justitia violata plene seu ad æqualitatem reparetur. Ratio est, quia plena reparatio justitiæ est finis principalis obtinendus in restitutione.

457. Resolves. — 1°. Non est necessarium *per se* ut restitutio palam fiat; imo sæpe eo modo fieri nequit, quando famæ quoque et honori restituentis consulendum est.

2°. Non est necessarium ut restitutio fiat per ipsum debitorem, sed fieri per alium potest, modo res domino reddatur. Potest aliquando fieri per confessarium; magna tamen cautela tunc opus est, tum ut sigillum confessionis illæsum remaneat, tum ut pœnitens resciat creditori reipsa satisfactum fuisse, ne ulla suspicio contra confessarii probitatem suboriri queat.

3°. Non est necessarium ut restitutio fiat advertente domino, quia hoc non requiritur ut hic sit indemnis. Unde debitor restituere potest, v. gr., augendo pondus vel mensuram in vendendo aut debitum opus in laborando et sexcentis aliis modis.

4°. Potest fieri restitutio per simulatam donationem, quia id quod debetur est res, et non requiritur ut debitor externe fateatur se solvere. Verum si creditor gratitudine motus aliud donum illi rependat, hoc esset restituendum; quia donatio ista non videtur plene *voluntaria* et *spontanea*. — Cf. Carrière, n. 1265.

Digitized by Google

QUÆSITA

458. Quær. 1°. *Quo loco et cujusnam expensis facienda sit restitutio?*

Resp. Si obligatio restituendi sit ex re bona fide accepta et retenta, restitutio non necessario facienda est in alio loco, quam in quo nunc res existit; nec hujusmodi debitor in alium locum, ubi jam dominus forte degit, rem transmittere tenetur. Ratio est, quia non tenetur dominum in statum pristinum restituere, ex quo illum non dejecit per formalem injuriam. Si vero obligatio restituendi orta sit ex delicto, restitutio facienda est in loco, in quo dominus rem esset possessurus si ablata non fuisset, idque debitoris sumptibus. Ratio est, quia creditor debet indemnis servari et nullum ex iniquitate debitoris damnum pati, sed in statum pristinum restitui. — Cf. S. Alphons. n. 677.

Quær. 2°. *An debitor ex delicto etiam expensas solvere debeat pro re domino remittenda, si illæ expensæ valorem rei ipsius superent?*

Resp. *Affirm.*, si excessus non sit valde notabilis, quia et debitor, committendo injustitiam, tale onus in se suscepit et dominus non tenetur rei suæ jacturam pati. Secus autem dicendum, si istæ expensæ essent maximæ respectu valoris rei remittendæ. Tunc autem, ex præsumpta creditoris voluntate, restitutio pauperibus facienda esset. Recta enim ratio et caritas dictant, creditorem non posse exigere, ut sibi fiat restitutio cum quibuscumque expensis. Quanta autem esse debeat jactura debitoris, ut a restitutione ipsi domino facienda excusari possit, non conveniunt theologi. Hanc regulam sat communiter tradunt: Quando omnibus pensatis, damnum quod debitor patietur, damnum creditoris tantum duplo superat, non est sufficiens, ut dominus re sua privetur. Si vero hanc proportionem superet, sufficit ut restitutio saltem differatur. Sed pro variis circumstantiis hæc regula modificanda est. — Cf. S. Alphons. n. 598. — Lugo, disp. 20, nn. 185 et seq. — Vogler, n. 415.

Quær. 3°. *An debitor iterum restituere debeat, si debitum per personam fidelem miserit, et illud casu vel culpa tertii pereat?*

Resp. Debitor *ex possessione bonæ fidei* ad nihil tenetur; quia, seclusis culpa et pacto, res perit domino, qui est ipse creditor. Neque debitor *ex contractu* ad aliquid tenetur, si agatur de re alterius existente in natura, accepta in commodatum vel depositum, etc., quia res perit domino, nisi aliter conventum sit. Secus, si agatur de pretio solvendo; quia debitor

Digitized by Google

dominium in illud servat, donec ad creditorem pervenerit et respondere debet de casibus pretii transmissi, usquedum in manus ejusdem tradatur. Demum debitor *ex delicto* a restitutione non liberatur et tamdiu ad illam obstrictus manet, quamdiu dominum vere indemnem non effecerit; quia semper remanet culpabilis causa damni quod hic patitur. Attamen S. Alphonsus non audet damnare excusantes hujusmodi debitorem qui per confessarium rem debitam remisit.

Excipe casum triplicem, in quo ab omni onere debitor eximitur, nempe: 1°. si dominus designaverit personam, per quam sibi rem debitam mitti velit; 2°. si creditor personam quidem non elegerit, sed debitori reliquerit libertatem eligendi quam vellet, modo prudens et fidelis eligatur; 3°. si persona hæc arbitrio judicis designata fuerit. — Cf. S. Alphons. n. 705.

QUÆR. 4°. *Quomodo restituendum pro damnis Reipublicæ illatis?*

Resp. Restituendum est per media ab ipso Gubernio constituta, si habeantur. Attende igitur ad varias locorum leges et consuetudines. Apud nos duo præsertim modi videntur aptiores. Primus est ut destruatur tanta quantitas pecuniæ chartaceæ aut sigillorum (*stamps*) quanta æquivalet pecuniæ vel damnificationi. Alter est ut restitutio fiat publico thesaurario Gubernii generalis aut particularis cujusque Status, prout casus fert, cum obligatione ut hoc inscribatur in aliqua ephemeride ab ipso debitore designata.

Alii etiam admittunt obligationi satisfieri ex præsumpta Reipublicæ voluntate, solvendo summam debitam pauperibus vel causis piis vel damnificatis ab ipso statu. — Cf. Bucceroni, n. 1454.

ARTICULUS V

QUANDO SIT RESTITUENDUM

459. De circumstantia temporis hæc pauca sunt notanda:

I. Quoad debita *quælibet*, generatim restituendum est quamprimum fieri potest sine gravi incommodo. Jus enim naturale exigit, ut rem alienam, invito rationabiliter domino, non retineas. Hinc: 1°. qui culpabiliter differt restitutionem, manet semper in peccato et absolvi nequit. Insuper si ex dilatione restitutionis damna domino obveniant, ea compensare tenetur. 2°. Si quis, habens propositum restituendi, aliquo tempore differat citra grave domini incommodum, non facile damnandus est de peccato mortali imo nec de veniali si aliqua sit causa diffe-

Digitized by Google

rendi, v. gr., spes occasionis commodioris, etc. 3°. Qui vellet restituere per partes, cum facile possit totum restituere, non esset absolvendus; quia dominus etiam in hoc est rationabiliter invitus. Idem dicendum de eo qui, cum per vitæ decursum possit restituere, differt tamen usque ad mortem; vel qui, in periculo mortis constitutus, rejiceret absque ratione sufficienti obligationem restituendi in hæredes suos; nisi forte de restitutione bonorum incertorum agatur. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* nn. 104 et 105.

II. Quoad debita *ex injuria*, compensanda sunt damna omnia saltem ordinaria quæ ex dilatione secuta sunt, etiam quando mora fuit inculpabilis. — Dixi *ordinaria*, quia extraordinaria non possunt prævideri. — Cf. S. Alphons. *Hom Ap.* ibid. — Vogler, n. 426.

Notandum tamen, esse qui probabilem habent sententiam negantem onus existere compensandi damna ex dilatione inculpabili secuta. Hi nempe tenent dilationem justam purgare moram et hinc differentem debitorem non esse injustam causam horum damnorum, nec creditorem rationabiliter invitum censeri posse.—Ball.-Palm. v. 3, n. 359.

III. Quoad debita *ex contractu*, generatim standum est conditionibus contractui appositis circa tempus vel circa alias circumstantias; nisi prudenter præsumatur aliam esse alterius contrahentis voluntatem. — Hinc: 1°. restitutio seu potius solutio fieri debet tempore de quo expresse vel tacite conventum est. 2°. Debitor anticipare potest, si terminus solutioni assignatus sit in ejus favorem, ut ordinarie fieri solet; secus vero si idem terminus in creditoris utilitatem vergat, ut, v. gr., in præstatione pecuniæ cum lucro percipiendo.

CAPUT IV

DE CAUSIS A RESTITUTIONE EXCUSANTIBUS

460. Causæ istæ aliæ excusant *in perpetuum* et aliæ *ad tempus*. Primæ sunt *remissio* seu condonatio debiti libere facta ab ipso creditore, *compensatio* ab eodem privata auctoritate peracta et *præscriptio* legitime acquisita a debitore. Aliæ autem reducuntur ad impotentiam sive *physicam* sive *moralem*.

461. Dico. Impotentia sive physica sive moralis excusat hic et nunc a restitutione facienda, seu potius suspendit obligationem. — Ratio *primi* est, quia ad impossibile nemo tenetur; et ratio *secundi*, quia in moralibus dicitur impossibile quod est valde difficile et quod decenter et honeste fieri nequit. Insuper creditor

Digitized by Google

non censetur rationabiliter invitus huic temporaneæ excusationi. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 117.

462. Resolves. — 1°. Vir nobilis qui restituere non potest nisi se privet famulis, equis, armis, et ita a statu suo desciscat; vel civis primarius nisi obeat artem mechanicam sibi insuetam; vel opifex nisi vendat artis suæ instrumenta aut magnum damnum subeat, restitutionem differre potest et debita paulatim solvere. Neque exceptio, quam aliqui ponunt, scilicet, nisi hujusmodi debitor culpabiliter, v. gr., ludis et crapulis in talem necessitatem se conjecit, necessaria videtur S. Alphonso. Oportet tamen ut status, e quo debitor non tenetur desciscere, fuerit juste acquisitus. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 118.

2°. A restitutione probabiliter excusatur qui, debiti immemor, aliquid creditori suo gratuito dedit quod debito æquivaleat; quia quisque censetur velle prius obligationi justitiæ satisfacere quam meræ liberalitati. — Cf. S. Alphons. n. 700; et *Hom. Ap.* n. 120.

3°. Si tum creditor tum debitor jam sint in necessitate gravi, sed debitor restituendo in extremam incideret, probabiliter a restitutione excusatur, quæcumque sit origo debiti. Excipe tamen, si res ipsa in specie adhuc existat. Si tamen creditor solus reperiatur in necessitate gravi, et debitor restituendo in illam decidat, restituere debet juxta omnes.

QUÆSITA

463. Quær. 1°. *An cessio bonorum in perpetuum excuset a restitutione facienda?*

Resp. 1°. *Neg.*, sive voluntaria illa sit, sive judicialis, et ratio est, quia debita legitime et certo contracta, certo debent solvi. — Nec dicas 1°. creditores nolle amplius totum exigere hoc ipso quod partem recipiunt; nam respondetur, eos ideo cum debitoribus componere de certa tantummodo parte solvenda, quia plus habere nequeunt, nec propterea renuntiare juri quod ad integram solutionem habent. — Nec dicas 2°. legem, in casu cessionis *judiciariæ*, eximere debitorem in perpetuum, nam respondetur illam cessionem esse merum beneficium, quod lex concedit debitori bonæ fidei et infelici, ut bona cedens libertatem conservet et a coactione in foro externo immunis evadat. Etenim ex una parte futura illa immunitas quæ in perpetuum conceditur a lege (*forever discharged from all debts and claims*) nequit attingere forum internum; et ex alia restricta ad forum externum favet etiam creditoribus, quatenus infelix debitor, ita poterit facilius novas divitias congerere. — Quare ait Kent: "*It was*

Digitized by Google

stated by the Chief Justice, in giving the opinion of the Supreme Court of the United States, in Sturgess v. Crowninshield, 4, Wheaton, 122, that the insolvent laws of most of the States only discharge the person of the debtor, and leave his obligation to pay out of his future acquisitions in full force." — Attamen si quandoque ex rerum adjunctis apparet creditores velle omnia condonare, vel alicubi ita fieri commercium ut ratio habeatur inter mercatores probabilis futuræ cessionis bonorum, non videtur tunc cur imponenda sit obligatio in perpetuum. — Cf. S. Alphons. n. 669. — Billuart, dissert. 8, art. 20. — Kenrick, n. 211. — Kent. *Comment*, vol. 2, nn. 394 et 395. — Wells, *Every Man*, etc., p. 598. — Konings, n. 861.

Resp. 2°. Probabilis est sententia affirmativa. Nam lex nunc vigens lataque 1 Julii 1898 pro omnibus Statibus et Territoriis nostris manifeste hanc interpretationem patitur: *"A discharge in bankruptcy shall release a bankrupt from all of his provable debts, except such as are due to a tax levied by the United States, etc."* Nil invenitur in lege quod contrariam sententiam probet. Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Certe legislatoris mens erat stimulum addere his miseris viris ut denuo vitam sine impedimento incipiant viribus totis ad hoc directis ut suis sibique provideant: quod forsan difficile esset si adhuc tenerentur solvere debita in conscientia. — Cf. Slater, Moral Theology, v. 1, n. 438: Nota Americani Commentatoris, cl. P. Martin, ubi præclare defenditur hæc sententia.—Bouvier, *Law Dictionary*, § Bankrupt, § Insolvency, — Cf. *"United States Bankruptcy Law,"* July 1, 1898, June 5, 1910, Senate Document No. 10.

QUÆR. 2°. *An gravatus debitis possit ingredi religionem, et liberetur a debitis, si ingressus fuerit?*

Resp. ad 1um: *Neg.*, si brevi haberi possit unde solvat; secus, *probabilius per se,* si debeat per tempus notabile expectare.—S. Alph. n. 74.—Attamen si debita sint magni momenti talis ingressus licet *validus*, jure canonico prohibetur ut *illicitus*.

Resp. ad 2um: 1°. Religio non tenetur hæc debita solvere ex bonis propriis, ut patet. 2°. Religiosus tenetur exsolvere ex bonis quæ habuit ante professionem, vel quæ ei obveniunt per legatum, si vota simplicia tantum emiserit, secus vero si solemniter professus fuerit. Ita *communiter*. Attamen juxta alios quædam bona Religioso obveniunt hæreditate, legato, donatione, monasterioque acquiruntur, ita ut ad illud transeant cum omnibus oneribus quæ haberent si ipse Religiosus capax esset. Ex

Digitized by Google

his igitur bonis ipsa Religio ista debita solvere debet. — Cf. Lugo, disp. 21, n. 79.

QUÆR. 3°. *An liberetur a restitutione qui debitum solvit creditori creditoris sui, v. gr., tibi debeo $100, tu vero debes $100 Titio, an satisfaciam solvendo $100 Titio?*

Resp. *Affirm.*, *per se* ad juris apicem. Ratio est, quia ego solvens creditori tuo id quod ipsi debes, acquiro jus quod ille habebat suum a te debitum requirendi: unde jus quod in te habeo, juri quod in me habes æquivalet, et fit compensatio. Etenim potest creditor tuus in me jus suum transferre, seu possum ego illud emere, sicut quilibet alius, qui nihil tibi debet. S. Alphons. n. 700.—Billuart, diss. 8, art. 14, par. 1.—Vogler, n. 541, et alii communiter.

Dixi 1°. *per se* quia non liberor, si forte tu adhuc cogeris solvere, vel creditores privilegiatos aut hypothecarios habeas.

Dixi 2°. *ad apicem* juris; quia talis solutio si absque causa fiat, illicita erit ob varia incommoda quibus obnoxia est. Est autem ratio sufficiens, si creditor tuus debitum suum recuperare nequeat.—Billuart, ibid.

QUÆR. 4°. *An debitor liberetur in dubio vel probabilitate solutionis?*

Resp. 1°. *Neg.*, in *mero dubio* ut patet. Obligatio enim semel contracta adimplenda est, nisi solida ratio peractam esse solutionem suadeat. Idem tenendum est, ubi præsumptio debitori adversatur, quod sæpius evenire solet, præsertim quando dubium ejus negligentiæ tribuendum est.

Resp. 2°. *In vera probabilitate*, controvertitur. Prima sententia *communior negat.* Ratio est, 1°. quia non satisfit obligationi certæ per impletionem dubiam; 2°. quia onus debitori incumbit attendendi et invigilandi, ut certo restituat; unde exortum dubium imputandum est ipsius negligentiæ ex qua creditor damnum pati non debet.—S. Alphons. n. 700, et lib. 1, n. 27 et seq.—Lugo, disp. 18, n. 12.—Lacroix, n. 571 (licet oppositum teneat sicut ipse Lugo, ubi de alia obligatione ac de justitia agitur) et *alii multi.*

Secunda sententia dicit restituendum esse pro rata dubii, saltem si uterque dubitat; quia cum creditor non habeat jus nisi probabile, æquum non est, ut tantum ipsi solvatur, quantum solveretur, si jus certum haberet.—Tamburini; Laymann; Diana; Reuter dicit hoc probabile n. 449, licet oppositum ut probabilius habeat.

Digitized by Google

Tertia sententia debitorem ab omni obligatione liberat, quia non est imponenda obligatio, nisi de ea certo constet. Et profecto cur debeat debitor teneri ad tutiorem partem præ creditore, difficile decernitur. — Cf. Bossius, Tanner, Viva etc. apud Lacroix, et Reuter.

QUÆR. 5°. *An excuset a restitutione condonatio rationabiliter præsumpta?*

Resp. *Affirm.*, saltem probabilius, quia retentio rei alienæ, seu omissio restitutionis non est injusta nisi invito domino fiat. Non fit autem invito domino vel creditore, si fiat ex ejus voluntate præsumpta. Ergo.—Lacroix, n. 462.—Lugo, disp. 21, n. 54.—S. Alphons. n. 700.—Et hinc excusari quidem poterunt aliquando domestici a mortali qui esculenta et similia surripiunt dominis invitis quoad modum surripiendi occulte, non autem quoad substantiam rei: et præterea potest esse dominus invitus quoad finem propter quem res aufertur quin sit invitus propter rem *in se*, ut puta, pater quoad filium rem propter ludum vel voluptates illicitas surripientem, ideo regulariter non exsurgit obligatio restituendi. Unde Lugo regulam deducit generalem ex his "ad excusandos plures pœnitentes a restitutione, quando scilicet putant, quod si per se vel per alios manifestarent domino debitum suum, ipse liberaliter condonaret vel nollet obligare ad restitutionem, jam enim datur voluntas sufficiens præsumpta domini, ut retentio non sit invito domino quoad substantiam rei."—Lugo, ib. 55. Hisce autem casibus confessario magna opus est prudentia.

Ad furtum requiritur quod dominus sit invitus *positive*, hoc est, quod habeat voluntatem retinendi jus suum adversus me: et sic non est furtum quando ego accipio id, quod scio dominum mihi daturum si peterem: dominus enim non est invitus, licet non habeat voluntatem dandi.

Sectio Secunda

De Restitutione in Specie

Præter damnificationem generatim inspectam in bonis fortunæ, considerari debet damnificatio in *bonis animi* et in *bonis corporis*. De hac speciali damnificatione igitur dicendum, deque obligatione restitutionis quæ exinde provenit.

Digitized by Google

CAPUT I

DE RESTITUTIONE OB DAMNUM IN BONIS ANIMI

464. Dico. Quisque tenetur ex justitia reparare damnum, quod efficaciter et injuste attulit proximo in bonis tum naturalibus tum supernaturalibus animi, dummodo damnum istud in eodem ordine reparari possit. Ratio *obligationis* est, quia jus non minus strictum quisque habet ne in bonis hujusmodi lædatur quam in bonis fortunæ. Ratio autem *conditionis* appositæ est quia secus reparatio non est possibilis.

465. Resolves. — 1°. Qui vi, mendacio, fraude, metu injusto induxit aliquem in peccatum lethale, tenetur sub mortali ex justitia ad damni reparationem, vim vel seductionem tollendo, errorem manifestando, etc. Qui autem sine vi aut fraude sed tantum consilio induxit aliquem ad peccandum lethaliter, tenetur quidem ex caritate ad consilium illud revocandum, non vero ex justitia, quia *scienti et volenti non fit injuria.* — Cf. S. Alphons. nn. 660 et 661.

2°. Qui dolo induxit alium in errorem præsertim practicum, ex quo damnum grave oriri illi possit in materia morum, ex justitia tenetur reparare damna quæ inde proveniunt et idcirco omni cura eum ab errore removere. Idem dicito de errore speculativo circa fidei articulos.

3°. Qui per vim, metum gravem vel fraudem aliquem ab ingressu religionis impedivit aut jam ingressum ad religionem deserendam induxit, ex justitia tenetur fraudem et dolum amovere; quisque enim jus habet, ne injuste a consecutione aut possessione tanti boni impediatur vel abstrahatur. — Cf. S. Alphons. n. 662.

4°. Qui alium privavit, v. gr., usu memoriæ, etc., per venenum, philtrum, etc., tenetur ex justitia reparare id omne quod ex damno injuste illato reparabile est.

5°. Qui fraude impedit, ne alter scientiam, artem . . . addiscat vel alios doceat, tenetur fraudem depellere et damna temporalia, quæ inde sunt orta, reparare.

6°. Qui ex officio docere debet artem vel scientiam, tenetur errores corrigere, si quos alicujus momenti admiserit. — Dixi *ex officio*, quia si gratuito et sine obligatione alicujus pacti doceat et nullum aut parum admodum profectum in audientibus procurat ex negligentia vel ignorantia culpabili, secluso casu fraudis aut doli vel specialis damni ex errore quem docuit provenientis, ad reparationem non tenetur.

Digitized by Google

CAPUT II

DE RESTITUTIONE OB DAMNUM IN BONIS CORPORIS

ARTICULUS I

DE RESTITUTIONE OB HOMICIDIUM

466. Dico. Quamvis homicida vel mutilator voluntarius et injustus ad nihil teneatur præcise *pro vita vel membro*, saltem ad rigorem juris, quia hæc bona non sunt pecunia æstimabilia; tenetur tamen ad compensanda omnia damna temporalia, si quæ ex homicidio vel mutilatione *directe* secuta fuerint. Ut autem cognoscatur quid proprie restitui debeat et quibus personis, distinguenda sunt tria genera damnorum. Nam 1°. alia fiunt ipsi occiso vel mutilato, ut, v. gr., expensæ pro curatione vulneris, et horum reparatio facienda est etiam hæredibus, post mortem, nisi persona occisa ea condonaverit; 2°. alia irrogantur uxori, filiis, patri et matri, qui omnes non solum de facto sustentabantur a persona occisa vel mutilata, sed etiam ex ipsa natura jus habebant ad hanc sustentationem, et horum solutio semper facienda est nisi condonetur ab illis iisdem qui damnum passi sunt; 3°. alia demum fiunt creditoribus quibuscumque personæ occisæ vel mutilatæ, et hæc contrahuntur cum habetur intentio eis directe nocendi. — Cf. S. Alphons. nn. 631, 634 et 639; et *Hom. Ap.* nn. 82 et 83. — Lugo, disp. 11, sect. 4. — Baller. not. (a) (b) et (c) p. 606.

467. Resolves. — 1°. Homicida probabiliter non tenetur ad restitutionem erga uxorem et filios occisi pro damnis futuris, si isti sibi facile subvenire possint. Ratio est, quia proxime cognati non habent jus strictum nisi ad ea quæ occisus ex stricta pietate ipsis erogare debuisset: atqui in prædicto casu obligatio ex pietate non fuisset stricta. Ergo. . . . — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 87. — Reuter, n. 384. — Lacroix, lib. 3, part. 2, n. 309. — Elbel, n. 315.

2°. Si occisor præviderit quidem damna creditorum occisi, sed ea indirecte tantum intenderit, non tenetur ad ea reparanda, quia tunc eorum est tantum causa per accidens. — Cf. S. Alphons. n. 634.

3°. Si homicida morte plectatur, quin damna reparaverit, adhuc tenentur hæredes ad ea reparanda, quia per pœnam satisfit quidem justitiæ vindicativæ, sed non commutativæ. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 90.

4°. Qui alium occidit in duello sive fuerit provocans sive acceptans, probabiliter non tenetur ad ea damna reparanda, quæ

Digitized by Google

unice attingunt ipsam personam occisam et ab ea remitti possunt. Ratio est, quia occisus acceptans aut provocans ad duellum censetur voluisse condonare obligationem, quam potuisset condonare, prout est illa quæ exsurgit ex damnis primi generis.

To here for Test March 11. 1925.

ARTICULUS II

DE RESTITUTIONE PROPTER STUPRUM ET FORNICATIONEM

468. Dico. Stuprator aut fornicator ad nihil tenetur pro damno mere naturali seu *pro amissione virginitatis*, quia damnum illud nequit pecunia compensari. — Idem dicendum de damno temporali, quod ex turpi consortio subsecutum est, excepta prolis educatione, quando mulier sollicitationi consenserit, quia scienti et volenti non fit injuria. Si vero stuprator vi, fraude, dolo, minis puellam violaverit, tenetur reparare omnia damna ei vel ejus parentibus obvenientia, quia horum damnorum est causa efficax et injusta. — Cf. S. Alphons. nn. 640 et 641. — Elbel, n. 220. — Lugo, disp. 12, n. 11.

469. Quæres. *Ad quid teneatur fornicator erga prolem spuriam?*

Resp. Si matrem vi oppresserit, ad omnes expensas nutritionis et educationis tenetur, ut patet ex dictis. Attamen in ejus defectu, mater curam filii suscipere debet, licet nullam culpam admiserit, *quia mater est;* sed tunc recursum servat in corruptorem, qui omnes expensas, quas occasione prolis illa fecit, ipsi compensare tenetur. Si vero mulier in peccatum consenserit, ambo tenentur ex æquo ad expensas si inspiciatur jus naturæ; at si attendatur tantum ad leges civiles, tunc:

1°. Ex *jure Romano* mater tenetur alere infantem per tres annos et postea ei pater providere debet.

2°. Ex *jure nostro*, hæc habet Kenrick: "Leges Statuum Fœderatorum, magistratuum vel judicum arbitrio plerumque permittunt definire quid sit solvendum; eum patrem habentes quem mater jurata affirmat prolem genuisse." — Istis consonat Kent qui ait: "*The mother or reputed father is generally in this country chargeable by law with the maintenance of the bastard child; and in New York it is in such way as any two justices of the peace of the county shall think meet; and the goods, chattels and real estate of the parents are seizable for the support of such children if the parents have absconded. The reputed father is liable to arrest and imprisonment until he gives security to indemnify the town chargeable with the maintenance of the child.*

These provisions are intended for the public indemnity and were borrowed from the English statutes on the subject; and similar regulations to coerce the putative father to maintain the child, and indemnify the town or parish, have been adopted in the several States." — Cf. Kenrick, tract. 8, n. 85. — Kent; *Comment.* vol. 2, part. 4, lect. 29, n. 215.

ARTICULUS III

DE RESTITUTIONE PROPTER ADULTERIUM

470. Dico. Si adulter vi aut metu gravi consensum mulieris extorserit, *solus* ad *totum* damnum reparandum tenetur, ut per se patet. Si vero mulier libere consenserit in adulterium, uterque adulter tenetur in solidum ad omnia damna familiæ reparanda, quia omnia utrique imputanda sunt, tanquam causæ efficaci et injustæ. — Quare ambo restituere debent omnes sumptus, quos maritus in prole alenda et educanda sustinuerit, et si filius illegitimus cum legitimis jam hæreditatem acceperit, istis pro rata facienda est compensatio. — Cf. S. Alphons. n. 659.

471. Resolves. — 1°. Mulier adultera, si paraphernalia habeat, ex ipsis restituere debet marito et filiis læsis per donationes manuales, per contractum, testamentum, legata, etc. Si non habeat, diligentius familiam administret, parciorque sit in sumptibus privatis, laboret diligentius, in quantum status permittit.

2°. Si tamen nequeat alio modo damnum reparare quam per criminis sui confessionem, ad hanc non tenetur, tum quia communiter hæc revelatio sine magna infamia et sæpe etiam sine periculo mortis vel odii perpetui, aliorumve gravium malorum fieri nequit, tum quia difficile damnum reparare etiam per id posset, præsertim cum filius matri fidem adhibere non teneatur. Excipiunt multi si mater sit perditæ famæ; sed neque tunc filius tenetur credere ejus testimonio. — Cf. S. Alphons. nn. 654 et 655. — Baller. not. (a) p. 610.

3°. In dubio an proles sit mariti aut adulteri vel ex hoc adultero potius quam ex alio, nulla imponi potest stricta obligatio, quia de ea non constat; in neutro enim casu potest certo designari verus pater prolis ac proinde vera causa damni. Excipe tamen cum S. Alphonso: 1°. si adulter secundus adverterit saltem implicite se incertitudinis illius causam fore; 2°. si adulteri ex communi consilio adulterium patraverint. — Cf. S. Alphons. n. 658.

4°. Probabiliter non tenentur ad resarciendas impensas adul-

Digitized by Google

teri vel fornicatores opulenti, si prolem ad brephotrophium miserint. Ratio est, quia brephotrophia erecta sunt pro omnibus indiscriminatim infantibus, qui a parentibus abjiciuntur. Attamen conveniunt omnes, in praxi enixe adhortandos esse genitores ad aliquid, saltem titulo pœnitentiæ, brephotrophio tribuendum. — Cf. S. Alphons. n. 656. — Lugo, disp. 13, n. 3. — Kenrick, tract. 8, n. 84.

APPENDIX

DE OBLIGATIONE SOLVENDI TRIBUTA

472. Tributi nomine intelligitur *pensio, quam subditi solvunt de propriis bonis Gubernio ad sumptus Reipublicæ communes*. Alia sunt tributa *directa*, quæ actualia et determinata bona privatorum afficiunt; alia *indirecta*, quæ immediate respiciunt certas merces et mediate tantum personas quæ eas transvehunt, vendunt, emunt, etc.

473. Dico 1°. Impositio tributi est actus supremæ et legitimæ auctoritatis, ac proinde ad hanc solam pertinet decernere, utrum et quantum sit ab unoquoque solvendum. Ratio est, quia ad illam tantum pertinet adducere societatem ad bonum commune, ad quod tributa se habent uti media ad finem. — Cf. S. Alphons. n. 615.

Dico 2°. Præter legitimam auctoritatem tres aliæ conditiones requiruntur ut impositio tributorum evadat licita, scilicet: 1ª. *justitia causæ*, quæ est necessitas boni communis; 2ª. *proportio tributi* cum necessitate occurrente, nempe quod populus non magis gravetur quam ejus bonum postulat; 3ª. *æqualitas in personis*, nempe quod ii qui majores habent divitias plus solvant. — Cf. S. Alphons. n. 615.

QUÆSITA

474. Quær. 1°. *Utrum leges quæ respiciunt solutionem tributorum, generatim spectatæ obligent in conscientia vel censendæ sint pœnales?*

Resp. Juxta sententiam, quam S. Alphonsus vocat *communissimam* et *probabiliorem*, leges hæ obligant in conscientia. Patet 1°. ex Scriptura sacra, nam Christus, Matth. xxii, 21, ait: "Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari," et Apostolus, Rom. xiii, 5: "Subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam; ideo enim et tributa præstatis. . . . Reddite ergo omnibus debita: cui tributum tributum, cui vectigal

Digitized by Google

vectigal." Patet 2°. ex ratione, nam suprema auctoritas tenetur in conscientia ad bonum societatis procurandum et ad ipsius onera juste distribuenda; ergo a pari tenentur subditi in conscientia ad media suppeditanda, quibus illud bonum procurari potest et debet, et ad distributionem onerum subeundam. — Cf. S. Alphons. nn. 615 et 616.

Attamen non desunt theologi qui forte non improbabiliter, hodie præsertim, tenent has leges esse tantum pœnales: et hoc colligi dicunt, tum ex sensu et ratione agendi populorum, tum etiam ex modo quo suprema auctoritas leges illas fert et applicat. — Cf. Kenrick, tract. 6, n. 20. — *Acta S. Sedis*, vol. 7, pp. 219 et 220.

QUÆR. 2°. *An omnino exigenda sit restitutio ab iis qui, legibus tributariis non servatis, Gubernium defraudaverint?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, tum quia forte dubitari posset an leges illæ obligent in conscientia, tum quia etiamsi ita obligarent, quicumque eas non observaret, læderet sane justitiam legalem at non justitiam commutativam. Neque huic sententiæ deest pondus auctoritatis. — Etenim:

BONACINA, disp. 2, *de Restitut.* quæst. 9, punct. 1, prop. 2, quoad tributa indirecta, ait: "Nobis sufficiat dicere, probabiliter defendi posse quod asseruimus, ne onus nimium grave pœnitentibus imponamus post factum, quamvis ante factum hæc sententia benignior non sit consulenda, cum Principis edicta non sint facile reprehendenda."

VOGLER, n. 332: "Etiamsi fideles sint maxime hortandi ut tributa diligenter solvant, si tamen subinde aliquantum defraudent, non obligandi videntur ad restitutionem, quia communissima praxis id habet, Principes connivent et in tanta multitudine tributorum sapientissimi quique dubitant an omnia sint justa."

LUGO, disp. 36, n. 43: "Mihi semper maxime placuit consilium P. Molinæ. . ., ante factum, consulendum esse ne tributa defraudentur; post factum si pœnitens sibi certo aut probabiliter persuadeat in tanta tributorum multitudine esse aliquid injustum . . . non esse cogendum a confessario ad restitutionem; hac tamen doctrina prudenter utendum esse . . ., ne sacramentum Pœnitentiæ reddant nimis grave et ne viam salutis præcludant multis, qui si a confessario obligentur, non restituent et æternam damnationem incurrent."

SCAVINI, *de Restit.* cap. 1, art. 1, exposita utraque sententia, de benigniore ait quod "non caret sua auctoritate et probabilitate. . . . Quidquid sit circa tam primæ quam etiam secundæ sententiæ probabilitatem (quod sapientioribus definiendum remittimus) unum nos pro praxi monemus cum doctissimo Card. de Lugo: Generaliter loquendo, admonendi sunt populi et excitandi ad tributa solvenda, sed post factum non sunt cogendi ad restitutionem tributi defraudati, si probabiliter

Digitized by Google

sibi suadeant in tanta vectigalium multitudine aliquid injuste solvisse vel competenter contribuisse ad publicas necessitates."

ROUSSELOT (in notis ad Theolog. Mor. Sættler, *de Leg.* part. 2, cap. 2, art. 3), quoad tributa imposita in merces, quarum commercium omnibus permittitur sub conditione tributi solvendi, hæc habet: "Non datur obligatio solvendi quædam tributa antequam petantur, v. gr., tributa ad portam civitatis, ad pontem, etc. Sic enim fert consuetudo et leges ultra consuetudinem non obligant. Ceterum cum auctore (Sættler) et aliis bene multis extraneis probabilius asseri potest, tributa illa, pro quibus exigendis constituti sunt custodes et exactores, neque in conscientia solvenda esse nec ea fraudantes ad restitutionem teneri."

"His rite perpensis, non statim nec facile pronuntiandum, tributorum indirectorum fraudationem peccaminosam esse et ad restitutionem obligare. Attamen hæc non prædicentur super tecta; sed cum S. Alphonso et Sættler, pastores et confessarii legum observantiam etiam in hac materia urgeant, a transgressionibus pro virili absterreant; at transgressores non statim peccati gravis damnent nec eos ad restituendum adigant, præsertim si majora mala, v. gr., sacramentorum desertio, sint reformidanda. Aliunde bona fides sæpius intercedit, cui merito relinquuntur."

Cf. etiam *Revue des sciences ecclés.* vol. 17, p. 86.—Baller. not. (a) p. 615.

475. Colliges ex dictis 1°. non posse confessarium absolute loquendo et sub pœna denegandæ absolutionis *indiscriminatim* urgere obligationem solvendi tributa ista in futurum, quamvis sedulo adhortari debeat fideles, ut ea diligenter solvant et ab omni eorum defraudatione abstineant.

Colliges 2°. certo damnandos esse sequentes: 1°. qui vectigalibus exigendis præpositos mediis injustis corrumpunt, ne officio suo fungantur; peccant enim saltem ad horum peccatum cooperando; 2°. qui non solvunt tributa jam a longo tempore imposita, quæque ab omnibus soluta fuere nec unquam reclamatio de ipsorum injustitia audita fuit; 3°. qui violenter resistunt ministris vectigalia exigentibus; hi enim certo peccant saltem contra justitiam legalem; 4°. qui per fas et nefas defraudationem veluti commercium quoddam exercent, atque animo resistendi etiam armati diu noctuque vagantur; hujusmodi enim homines fiunt cives rebelles et societati perniciosissimi; 5°. qui licet nunquam resistant nec animum resistendi habeant, omni tamen studio et opera in artem defraudandi incumbunt, eamque veluti vitæ professionem habent; hi enim saltem animæ periculis haud raro exponuntur; 6°. Auctores probabiliter excusant a violata justitia commutativa cives qui valorem integrum domorum, etc. non assignant; vel empto prædio minus ponunt pretium ne nempe

Digitized by Google

totum cogantur solvere tributum. Revera enim in quibusdam locis hæc tributa sunt excessiva; homines alii sat multi idem faciunt, et has methodos adhiberi plane cognoscunt officiales; practice igitur servatur proportio inter cives: neque notarii, qui *ex officio* non sunt constituti ad hæc tributa statui procuranda, statim damnandi sunt quia homines ab his artibus non arcent. Ideoque ubi consuetudo existit pretium deprimendi non videtur esse injustum asserere declarationem rite fuisse factam, modo nempe non ultra consuetudinem aliorum pretium nimis minuatur. — Cf. Bulot, n. 673, 2. — Lehmkuhl, n. 1173, ed. 11ª.

QUÆR. 3°. *An peccent contra justitiam præpositi, quoties tributum non exigunt?*

Resp. *Affirm.*, *per se generatim*, et quidem graviter in materia gravi. Ratio patet, siquidem se obligarunt ad rite invigilandum et ad tributa diligenter exigenda. Quare, si officio suo desint, ad restitutionem tenentur erga Rempublicam, — Dixi *generatim* quia juxta plures, præpositi vectigalibus exigendis non semper damnandi sunt, quando subinde benignius agunt in re levi præcipue cum pauperibus vel etiam cum iis qui alias diligenter solvunt.

Digitized by Google

TRACTATUS IX

De Contractibus

PARS PRIMA

DE CONTRACTIBUS IN GENERE

CAPUT I

DE DEFINITIONE ET DIVISIONIBUS CONTRACTUUM

476. Contractus est *conventio, per quam unus aut plures se obligant erga unum aut plures ad aliquid dandum, faciendum vel omittendum.* Multipliciter autem distinguitur, est enim:

1°. *Unilateralis* qui dicitur etiam *gratuitus,* vel *bilateralis* qui vocatur quoque *onerosus.* Prior fit, cum unus aut plures se obligant erga unum aut plures non obligatos, ut in contractu gratuitæ promissionis. Posterior habetur, quando unus aut plures se obligant erga unum aut plures pariter obligatos, ut in permutationibus. Præterea hic ultimus iterum subdividitur in *commutativum* et *aleatorium.* Est commutativus, si unus contrahens det rem in una specie et alter det rem æquivalentem ejusdem aut diversæ speciei. Est aleatorius, si unus det rem, alter vero contrahens det non rem sed spem probabilem rei alicujus adipiscendæ: quæ spes cum falli possit, efficit ut contractus hujusmodi aleæ similitudinem præ se ferat.

2°. *Solemnis* vel *simplex,* prout requirit speciales legis formalitates, vel dispositionibus communibus tantum subjicitur.

3°. *Nominatus* et *innominatus,* prout nomen proprium habet, sicut, v. gr., *venditio,* aut proprio nomine caret, v. gr., *do ut des, facio ut facias,* etc.

4°. *Nudus* aut *vestitus:* contractus *nudus* dicitur cum caret omni firmamento juris et ideo in conscientia tantum obligat; dicitur autem *vestitus,* si aliquod habeat juris firmamentum quo

Digitized by Google

actionem civilem pariat. Firmamenta juris sunt scriptura, stipulatio, testes, juramentum, etc.

5°. *Formalis* seu *expressus*, aut *virtualis* seu *tacitus*. Prior ille est, qui fit verbis, scriptis, aliisve signis consensum explicite manifestantibus; posterior vero est, cujus consensus in rem conventam existit quidem realiter, sed implicite tantum aliquo dicto vel facto manifestatur. Sic medicus artem suam exercens promittere censetur se facturum id esse quod ejus professio requirit. Contractus iste communiter etiam *quasi-contractus* nuncupatur.

6°. *Absolutus* vel *conditionatus*, prout nulla vel aliqua conditio ei apponitur. Dicitur etiam *purus* aut *non purus*.

Quæ ius civile in territorio statuit de contractibus tam in genere, quam in specie, sive nominatis sive innominatis, et de solutionibus, eadem iure canonico in materia ecclesiastica iisdem cum effectibus serventur, nisi iuri divino contraria sint aut aliud iure canonico caveatur (Can. 1529).

CAPUT II

DE REQUISITIS AD CONTRAHENDUM

ARTICULUS I

DE MATERIA CONTRACTUS

477. Dico. Materia contractus generatim sunt *ea omnia quæ sub hominis dominium cadere possunt et de quibus contrahentes liberam administrationem habent.* Quare debet conditionibus quibusdam gaudere, scilicet, debet esse 1°. *possibilis* tum physice tum moraliter, quia ad impossibile nemo obligari potest; 2°. *existens* vel in re vel saltem in spe fundata, secus nullo foret pretio æstimabilis; 3°. *honesta* seu nullo jure prohibita saltem quoad substantiam ipsius, quia nequit dari aut recipi jus violandi aliquam legem; 4°. *propria contrahentis*, quia nemo potest transferre in alium jus quod ipse non habet; 5°. *certa* et *determinata* sive in individuo sive in quantitate et qualitate, secus contractus foret vanus et illusorius,

478. Resolves. — 1°. Potest quis pretium accipere a Titio pro actione quam ex justitia Petro jam debet, si illæso jure Petri, Titio etiam illa utilis esse potest. Ratio est, quia talis actio, etsi alteri jam debeatur, est tamen propria illius qui eam ponit et vere pretio æstimabilis.

Digitized by Google

2°. Si materia ex parte tantum est possibilis, valet contractus, dummodo res sit non solum in se divisibilis, sed etiam divisibiliter de ea contractum fuerit.

3°. Res mere spiritualis potest certo esse materia contractus gratuiti, quia nihil ex ullo jure obstat et praxi piorum fidelium confirmatur; at non contractus onerosi, nisi res sit ex utraque parte spiritualis, ut patet ex iis quæ dicta sunt de simonia. Imo etiamsi res sit ex utraque parte spiritualis, excipiendus semper est casus specialis prohibitionis factæ ab Ecclesia, ut contingit, v. gr., in permutationibus beneficiorum privata auctoritate peractis.

QUÆSITA

479. Quær. 1°. *Quid dicendum de validitate contractus sub conditione turpi, v. gr., do tibi centum dollaria, si occidas Titium, si infames Cajum, si facias copiam tui corporis, etc.?*

Resp. Ante adimpletionem conditionis hujusmodi, contractus est certe nullus ex omnium sententia; et ratio est, quia nequit transferri aut recipi dominium in id quod turpe est. Si vero conditio turpis jam fuerit ex una parte adimpleta, non parum controvertitur. Multi profecto theologi tenent contractum illum tunc esse validum, quia licet actio turpis, quatenus illicita, nullo pretio digna sit, quatenus tamen est laboriosa, ignominiosa aut periculosa agenti vel utilis alteri, est pretio æstimabilis. Sed hæc ratio jam probaret contractum illum valere etiam ante conditionis adimpletionem, quod nemo admittit. Quare non desunt alii theologi et jurisperiti, qui, etiam adimpleta conditione, negant validitatem illius contractus, innixi regula 18 juris in 6: "Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit." — Istis consonat noster Kent, qui ait: "*The consideration must not only be valuable, but it must be a lawful consideration, and not repugnant to law or sound policy or good morals.* Ex turpi contractu actio non oritur; *and no person, even so far back as the feudal ages, was permitted by law to stipulate for iniquity. The reports in every period of the English jurisprudence, and our American reports equally abound with cases of contracts held illegal on account of the illegality of the consideration; and they contain striking illustrations of the general rule, that contracts are illegal when founded on a consideration,* contra bonos mores *or against the principles of sound policy or founded in fraud or in contravention of the positive provisions of some statute law. If the contract grows immediately out of, or is connected with an illegal or immoral act, a*

Digitized by Google

court of justice will not enforce it." — Cf. Kent, *Comment.* vol. 2, part 5, lect. 39, n. 466.

Si vero quæratur non amplius de validitate illius contractus, sed utrum ille qui centum dollaria sub prædictis conditionibus spopondit, teneatur ad ea impendenda, plures adhuc theologi juxta communiorem sententiam affirmative respondent: quia, aiunt, in illo pacto turpi implicite continetur alius contractus innominatus — *do ut facias* vel *facio ut des*, cujus natura exigit ut semper, quoties unus contrahens præstiterit partem suam, teneatur alter suam implere, si licite possit. — Verum non desunt alii theologi qui, non improbabiliter, negant existentiam hujus contractus innominati in unoquoque casu particulari, etsi admittant ipsius vim si de ejus existentia constaret. Quare, practice loquendo, confessarius, si quis meretrici vel sicario pretium pactum non adhuc solverit et solvere recuset, nequit eum obligare ad solvendum sub pœna denegandæ absolutionis.

Ex hac eadem solutione colligitur non posse confessarium, stricte loquendo, obligare violatorem alicujus puellæ ad eam ducendam, ex eo quod illi promissum fuerit matrimonium *sub conditione committendi fornicationem.* Imo S. Alphonsus, qui communiori sententiæ adhæret de validitate contractus post adimpletionem conditionis turpis, cum tamen agitur de obligatione ducendi puellam violatam, multas admittit exceptiones, atque eximit a tali onere, si prævidentur discordiæ et rixæ inter futuros conjuges. — Cf. S. Alphons. nn. 642 et seq. — Carrière, vol. I, nn. 331 et seq.

QUÆR. 2°. *An ex acceptione ob turpem causam oriatur obligatio restituendi?*

Resp. Licet acceptio non sit injusta versus eum qui dat, potest esse turpis et illicita ex aliis causis. Sic meretrices non tenentur post peccatum commissum pecuniam antea acceptam restituere, et de novo accipere eam possunt, si non fuerat jam data. Ista nempe actio qua parte utilis et delectabilis digna est quæ pretium obtineat. "*Ad justitiam et valorem contractus sufficit,*" ait Lugo, "*contra passum, seu quod venditor se privet aliquo bono pro illo pretio quod bonum poterat sine venditoris injustitia retinere; ergo sive licite sive illicite se privet, semper tamen patitur in gratiam venditoris damnum aliquod pretio dignum quod pati non debeat.*" — Disp. 18, n. 48. — Et sic uxor potest retinere pecuniam pro adulterio acceptam, quamvis nec licite nec juste corpus suum vendere queat. Per se tamen clarum est, pecuniam ante usum corporis datam et acceptam ex pacto

Digitized by Google

explicito vel implicito pro usu corporis retineri non posse, si usus non concessus fuit: nullus est enim titulus eam retinendi. Secus tamen dicendum, si data fuerit ad benevolentiam captandam. — Cf. supra.

Sic etiam theologi communiter docent, attento jure naturæ et nisi ipsæ leges reddant tales inhabiles ad dandum vel accipiendum, non debere restitui, facto jam opere malo, illud quod pro eo acceptum est.

Non tamen possum retinere pretium quod a Petro accipio pro re jam Petro ex justitia debita. Hoc enim esset idem ac si venderem Petro rem suam.

Spectato jure naturæ non tenetur ex debito justitiæ ad restituendum qui aliquid accipit propter opus bonum vel omissionem ex alia virtute quam ex justitia debitam. Quia nulla est radix obligationis: non ex re accepta quia potens transferre dominium, illud transtulit: non ex injusta acceptatione, quoniam nulla intervenit injuria. Potest tamen esse ut ex debito alterius virtutis aliquando reddendum foret, aliquando non. Exemplo res illustretur. Titius vovit Ecclesiæ casulam tradere valoris 50 dollariorum. Titius autem non vult votum implere, quare Linus dat ei 25 dollaria ut voto satisfaciat. In hoc casu religio obligat Titium ad dandam casulam tanti valoris: de facto tamen acceptis 25 dollariis non dat integre casulam, sed partim dat, partim vendit: ideoque retento pretio nondum satisfecit voto integre: et hinc sicut tenebatur ex religione prius casulam integre dare ut voto satisfaceret, ita ex eadem religione tenetur pretium restituere, quia nondum voto plene satisfecit. E contra tamen si debes audire Missam, acceptio pretii non efficit ut non vere audias Missam, ut ex præcepto teneris. Regula igitur generalis ita a Lugo ponitur disp. 18, n. 70: "quando acceptio pretii facit quod opus ex aliqua alia virtute debitum non ponatur secundum substantiam vel secundum debitas qualitates, obligatio erit ex vi ejusdem virtutis restituendi pretium ad hoc ut opus fiat, quale ex illa virtute debitum erat. Quando vero pretii acceptio id non impedit, non erit talis obligatio pretii restituendi."

ARTICULUS II

DE SUBJECTO CONTRACTUS

480. Dico. De jure naturali contrahere possunt ii omnes et soli, qui liberum rationis usum habent, quia isti soli dominium

Digitized by Google

bonorum transferre et obligationes suscipere possunt. Verum de jure positivo, præter usum rationis et voluntatem liberam contrahendi, requiritur etiam, ut contrahens liberam habeat bonorum dispositionem, nec lege incapax contractus faciendi declaretur. Ex lege autem positiva inhabiles sunt ad contrahendum, saltem *in multis* aut *firmiter:* 1°. *minores;* 2°. *uxores;* 3°. *mortui civiliter;* 4°. *interdicti* et *prodigi;* 5°. *alienigenæ.* Pauca de singulis.

§ I. — De minoribus

481. Minores appellantur qui non adhuc ætatem illam attigerunt, qua, seclusa patris aut tutoris vel curatoris auctoritate, possunt *civiliter agere*. Persona quæ vicesimum primum ætatis annum non explevit, minor est.

Minor, si masculus, censetur pubes a decimo quarto, si femina, a duodecimo anno completo. Impubes ante plenum septennium, dicitur infans seu puer vel parvulus et censetur non sui compos; expleto autem septennio, usum rationis habere præsumitur. Infanti assimilantur quotquot usu rationis sunt habitu destituti. — Cf. Can. 88. Minor in exercitio suorum jurium potestati parentum vel tutorum obnoxia manet, iis exceptis in quibus jus minores a patria potestate exemptos habet.

482. Dico 1°. Ex jure Romano minores impuberes, etiamsi habent consensum patris, non obligantur, si contrahant de bonis castrensibus aut quasi-castrensibus; obligantur autem puberes, modo de alienandis immobilibus aut mobilibus pretiosis non agatur; sed de profectitiis et adventitiis minime disponere possunt, quia regulariter eorum administrationem non habent. Pupilli vero ex auctoritate tutoris, minores puberes patre orbati cum consensu curatoris, valide contrahunt in omnibus, exceptis immobilibus aut mobilibus pretiosis, pro quibus decretum judicis requiritur.

Dico 2°. Ex jure nostro minores contrahere possunt pro necessariis ad vitam et educationem, cum pater vel tutor ea non subministrat. In aliis autem possunt quidem contrahere, sed non *irrevocabiliter*, ita ut si contractus certe et evidenter ipsis favet, ei stare possint; secus illum rescindere valent. — Cf. Wells, *Every Man*, etc., p. 240. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 4, lect. 31, n. 235. — Kenrick, tract. 11, n. 5.

483. Resolves. — 1°. Minor tuta conscientia uti potest beneficio legis, secluso casu malæ fidei, cum lex in ejus favorem lata sit. Non potest tamen rescissionem postulare, ut eximatur

Digitized by Google

a restitutione pecuniæ, quam mutuo accepit et dilapidavit, licet nullum lucrum inde reportaverit; tenetur enim adimplere obligationem, quam certe novit, dum pecuniam postulabat et recipiebat. Attamen alii hoc negant, quia lex civilis hanc inhabilitatem minorum statuendo intendit impedire ne minores bona sua dilapident et ne viri nequam eorum imperitia abutantur: hunc autem finem non attingeret nisi tolleret in utroque foro obligationem ex his contractibus ortam. Alii igitur sibimetipsis imputent damnum quod patiuntur. — Cf. Genicot, n. 580. — Marres, n. 127. — Noldin, n. 474.

2°. Qui contraxit cum minore, contractui stare potest, donec nullitas a *minore* vel ab ejus patre aut tutore invocetur. Sufficit tamen postulatio privata, ut ad rescissionem teneatur, quando læsio omnino aperta est.

3°. Minor solus, tum per seipsum tum per alios a quibus repræsentetur, rescissionem contractus postulare potest; unde ii qui cum ipso contraxerunt, ejus incapacitatem opponere nequeunt.

4°. Minor non potest amplius actum in minoritate peractum impugnare, quando illum jam major factus ratum habuit; quia plene habilis erat ad contrahendum, quando actum ratum habuit.

§ II. — De uxoribus

484. Dico 1°. Ex jure Romano uxor non potest contrahere aut disponere de dote ejusque fructibus, nec de bonis familiæ, marito præsente et valente hæc bona administrare, quando hic rationabiliter invitus sit. Secus, si maritus sit absens, amens vel fatuus, vel si expresse aut tacite consentiat, vel si non sit rationabiliter invitus. Potest autem pro lubitu contrahere vel disponere, etiam invito marito, de bonis paraphernalibus.

Dico 2°. Ex jure nostro contrahere potest de iis omnibus quæ ad victum et decentem suam sustentationem requiruntur, etiamsi maritus contradicat, dummodo tamen cum adultero non vivat aut e mariti domo sponte discesserit. In illis autem Statibus ubi uxores permittuntur commercio separato vacare, possint in iis omnibus contrahere quæ ad hoc commercium diriguntur. — Cf. Kenrick, tract. 11, n. 4. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 4, lect. 28, n. 154.

485. Resolves. — 1°. Si uxor contrahat sine consensu mariti cum læsione jurium vel bonorum ejusdem, irritus omnino est contractus. Sed uxor malæ fidei, licet in eo casu maritum obligare non possit, tenetur tamen damnum alteri illatum reparare.

2°. Nullitas contractus uxoris a viro invocari potest in con-

Digitized by Google

scientia, etiamsi læsionem proprie dictam non passus fuerit, quia nullitas præcipue in ejus gratiam sancita est.

§ III.—De civiliter mortuis

486. Mortui civiliter dicuntur, *qui ad mortem, ad triremes perpetuas vel ad deportationem damnati fuerint.* — Ex jure Romano præcipui effectus mortis civilis sunt sequentes: 1°. amittere proprietatem bonorum, quæ ad hæredes transeunt, quin valeat testamentum si quod fecerint; 2°. non posse accipere hæreditatem aut donationes, præter id quod ad eorum sustentationem destinatur; 3°. non posse donare bona, quæ acquisierint, sive inter vivos sive testamento. — Verum apud nos hæc omnia locum non habent; nam mors civilis locum habet tantum in crimine machinationis perdendi Status Fœderatos, quod crimen rarum sane est. — Cf. Const. U. S. Art. 3, sect. 3, n. 1. — Bouvier, *Law Dictionary,* sub verbo *Death,* n. 22. — Kenrick, tract. 11, n. 36; et tract. 10, n. 87.

§ IV. —De interdictis et prodigis

487. Interdicti sunt illi, *qui judicis sententia incapaces declarantur actus civiles exercendi ob statum imbecillitatis aut dementiæ aut furoris.* Datur autem illis aliquis ut tutor, omnesque eorum actus jure sunt irriti; non tamen absolute nulli æstimandi sunt ante sententiam judicis. Cessat interdictio, cessante causa; sed ejus cessatio declarari debet a judice, ut interdictus possit iterum civiliter agere.

Prodigi, quo nomine **quandoque veniunt ebriosi juridice denuntiati,** inhabiles sunt ad certos ineundos contractus lege determinatos, absque assistentia consiliarii a judice constituti. Nullitas porro contractuum initorum ab interdictis et prodigis opponi quidem ab ipsis potest aut ab agentibus illorum causam, non vero ab iis qui cum illis contraxerunt, sicut de minoribus dictum est. — Cf. Kenrick, tract. 11, n. 6; et tract. 10, n. 87. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 5, lect. 39, n. 450.

§ V. — De alienigenis

488. Alienigenæ vocantur *quicumque carent jure civitatis quod apud nos, duplici modo habere quis potest, scilicet:* 1°. *naturaliter seu titulo nativitatis;* 2°. *legaliter, si formalitates a lege requisitas adimpleverit.* — Hæ autem formalitates sunt: 1°. ut quis postquam tribus annis moratus fuerit in Statibus Fœderatis declaret suam mentem esse acquirendi jus civitatis; 2°. ut uno saltem anno

Digitized by Google

moratus fuerit in Statu ubi habetur Curia ad quam recurrit; 3°. ut habeat testimonium de honestate vitæ; 4°. ut faciat declarationem juramento firmatam se adhæsurum Constitutioni Americanæ. Filii autem eorum qui ita acquirunt jus civitatis, si minores sunt et in hisce Statibus morantur eo tempore quo parentes jus illud acquirunt, evadunt ipso facto cives. — Porro alienigenæ non valent contrahere de bonis immobilibus *firmiter* et absque *restrictione*, et semper in periculo sunt, ne iis bonis priventur ipsorum hæredes. — Possunt tamen libere contrahere 1°. ad faciendum commercium; 2°. circa bona *mobilia;* 3°. etiam circa *immobilia* intra quinquennium ante eorum admissionem inter cives et in iis quæ necessaria sunt ad *horum bonorum usum.* — Cf. Kent, *Comment.* vol. 2, part 4, lect. 25, nn. 49 et 62. — Wells, *Every Man,* etc., p. 116.

ARTICULUS III

DE CONSENSU REQUISITO

§ I. — De dotibus legitimi consensus

489. Dico. Consensus in contractu perficiendo debet esse 1°. *externus,* id est, manifestatus aliquo signo sensibili, quia debet comparti innotescere; 2°. *internus,* quia obligatio oritur a sola contrahentis voluntate; 3°. *mutuus,* quia contractus est conventio duorum vel plurium ac proinde requiritur ex utraque parte voluntatis consensio; 4°. *perfecte deliberatus,* quia agitur de obligatione suscipienda.

490. Resolves. — 1°. Probabiliter non valet contractus initus cum animo sese non obligandi, quia conditio apposita destruit ipsius substantiam. Aliter tamen dicendum de contractu inito cum animo non adimplendi obligationem. — Cf. S. A phons. n. 710. — Baller. not. (*b*) p. 648.

2°. Non requiritur ut consensus utriusque partis simul eliciatur, quia semel datus perseverat, nisi revocetur.

3°. Qui ficte in contractum consentit, tenetur in conscientiæ foro partem deceptam indemnem facere, et si aliud non suppetat medium reparandi injuriam, consensum internum præbere et contractui stare. Quod si contractus ficte initus executioni fuerit mandatus, nullum dominium reipsa translatum est. Unde, ratione rei acceptæ, deceptus habendus est tanquam possessor bonæ fidei, deceptor autem tanquam possessor malæ fidei. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 93.

4°. Taciturnitas regulariter æquivalet consensui, si materia sit favorabilis tacenti, juxta Reg. Juris, *Qui tacet consentire videtur.*

Digitized by Google

§ II. — De iis quæ vitiare possunt consensum

Tria vitiare possunt consensum alicujus contrahentis, scilicet error, dolus et metus. De metu dictum est n. 16, quid et quotuplex sit. Error autem et dolus in hoc differunt, quod primus sit deceptio proveniens ex ignorantia, et alter ex artificiosis fraudibus; nam dolus, in se spectatus, est machinatio ad alterum decipiendum adhibita.

491. Dico. 1°. Omnis deceptio sive proveniat ex ignorantia sive ex dolo nullum reddit contractum, si afficit vel rei *substantiam*, v. gr., si emas cuprum pro auro, vel contractus *naturam*, v. gr., si sumas locationem pro venditione; non autem si afficit *solam qualitatem* rei accidentalem, saltem si absque deceptione nihilominus contractus fuisset initus. Ratio *primi* est, quia tunc consensus esset tantum externus sed non internus; et ratio *secundi*, quia deceptio circa accidentia non destruit efficaciam et vim substantialem consensus. — Excipe tamen si qualitas veluti *conditio sine qua non* expresse intendatur, quia tunc in rei substantiam transit.

Error actum irritum reddit, si versetur circa id quod constituit substantiam actus vel recidat in conditionem *sine qua non;* **secus actus valet, nisi aliud iure caveatur; sed in contractibus error locum dare potest actioni rescissoriæ ad normam iuris** (Can. 104).

Dico 2°. Nullus contractus ex metu ab intrinseco, aut causa necessaria seu naturali, est invalidus vel rescindibilis, nisi forte qui ex timore contrahit, sui compos non fuerit. Ratio est, quia nulla injuria contrahenti irrogatur et aliunde hic sufficientem servat libertatem. Idem dicendum est, si metus a causa libera, justa de causa, incussus fuerit. Ratio est, quia non solum talis contractus est simpliciter voluntarius, sed etiam periculum, in quo versatur contrahens, est ei voluntarium in causa, neque de illo tanquam de injuria ipse conqueri potest. Imo etiam metus gravis a causa libera injuste incussus non impedit *per se*, quominus contractus sit simpliciter voluntarius ac proinde validus. Ratione igitur solius injuriæ quam metus continet, nocere aliquando potest valori aut saltem firmitati contractus.

492. Resolves. — 1°. Si sacerdos sub nocte emat pro se pannum, putans esse nigri coloris, dum viridis aut violacei est, non valet contractus, si expresse declaraverit se nigri coloris pannum velle; licet enim color in se sit mera qualitas, in hoc casu transit in substantiam, proindeque error evadit substantialis.

2°. Si tibi volenti emere vinum Burdigalense, Californiense

Digitized by Google

offeratur, valet contractus *per se*, non obstante errore vel dolo, quia error non est substantialis. Sed justitia læditur accidentaliter, si Burdigalense carius sit; ideoque venditor restitutioni obnoxius erit. Si vero utriusque vini pretium sit æquale, vel si pretium imminuatur pro rata excessus, venditor immunis erit ab injustitia, quamvis non a peccato mendacii. — Dixi *per se*; quia facile error posset esse *substantialis*, ut, v. gr., si emptor intentionem expressis verbis Burdigalensi vino alligasset ob certum finem, ad quem aliud quodlibet non conduceret.

3°. Qui apud bibliopolam emit librum, quem existimat bonum et postea deprehendit esse pravum, nihilominus valide contraxit, quia hunc præsentem absolute et sine restrictione emere voluit, quamvis certe non emisset, si pravum cognovisset. Secus vero, si falsus titulus libri inscriptus fuisset; quia tunc titulus causam erroris substantialis præbuisset.

4°. Metus injustus sed levis non attenditur, nisi det causam contractui: tunc autem, si agitur de contractu gratuito, ipsum probabilius irritat; si vero de oneroso, probabilius ipsum neque irritat neque rescindibilem facit.

5°. **§ 1. Si quis motus metu gravi iniuste incusso, vel dolo circumventus actum posuerit vel contractum inierit qui ipso iure non sit nullus, poterit, metu vel dolo probato, obtinere actus vel contractus rescissionem actione quæ vocatur** *rescissoria* (Can. 1684). Cf. S. Alphons. nn. 716 et 717; et *Hom. Ap.* n. 125. Lugo, disp. 22, nn. 115 et. seq. — Reuter, nn. 126 et 127.

6°. Error cadens in motivum finale irritat. Si, v. gr., liber mihi emendus proponitur, quia veritates fidei rite explanat, Ecclesiæ sua jura vindicat, nec præjudicia contra eam evulgat, ego, volens talem librum habere præcise propter istas rationes mihi auctoritative propositas, ipsum emo: at postea invenio librum magna continere contra Ecclesiam præjudicia, quædam etiam scandalosa, falsa, blasphema; profecto non teneor tali contractu, est enim nullus — nam non consensimus contrahentes in idem.

493. Quæres. *An error vel dolus circa qualitatem quidem, sed qui tamen dat causam contractui, hunc irritet?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, si agatur de contractu gratuito, quia talis contractus ex natura sua plenum voluntarium et omnimodam spontaneitatem requirit. *Negative* vero si agatur de contractibus onerosis; ita can 103, §2, Actus positi . . . ex dolo valent nisi aliud jure caveatur, sed possunt per judicis sententiam rescindi. — Cf. S. Alphons. nn. 714 et 715; et *Hom. Ap.* nn. 124 et 125. — Lugo, disp. 12, n. 84.

Digitized by Google

CAPUT III

DE OBLIGATIONE CONTRACTUS

494. Dico. Quilibet contractus *rite initus* parit obligationem in foro conscientiæ, saltem ex parte unius e contrahentibus; quia in contractu jus aliquod tribuitur uni vel utrique parti; *omni autem juri sua correspondet obligatio*. Hæc autem obligatio extendenda est non solum ad id quod pacto exprimitur, sed ad omnia consectaria quæ pro conventionis natura postulat æquitas, lex aut usus. Ratio est, quia contrahentes censentur agere cum bona fide et propterea velle non tantum quod expresse in stipulatione includitur, sed etiam quod ab ea nasci solet. Hinc studiose inquirenda est contrahentium intentio, si de ea clare et expresse constare possit. Si autem obscura et ambigua maneat, explicari potest tum ex materia conventionis, tum ex usu locorum, tum ex indole personarum.

495. Resolves. — 1°. Contractus jure positivo rescindibilis continet veram obligationem, quamvis hæc non sit absoluta sed conditionata, scilicet si nullitas non invocetur: posse autem humanum legislatorem hujusmodi conditionem certis quibusdam contractibus apponere ad bonum pacis et fraudis periculum evitandum, admittunt omnes.

2°. Est tamen probabilis sententia eorum qui tenent, contractus initos absque formalitatibus a jure ad ipsorum valorem præscriptis, valere in conscientia; quia de jure naturali solus consensus partium sufficit ad obligationem inducendam et lex humana naturalem obligationem inter personas aliunde habiles non tollit, quamvis actionem civilem neget. — Cf. Molina, disp. 82. — S. Alphons, n. 711.

3°. Obligatio illius qui judiciariam cessionem bonorum facturus est, intelligenda est juxta consuetudinem et leges positivas quæ ipsi permittunt aliqua bona retinere. — Hæc autem apud nos plura vel minora sunt pro diversitate Statuum et conditionis vitæ domesticæ. — Cf. Vogler, n. 542. — Gousset, n. 772. — Wells, *Every Man.*, etc., p. 288 et seq.

4°. "Peccant qui temere contrahunt nulla affulgente spe probabili eos pares futuros solvendo; nam non licet cum aliorum damno rerum facere periculum vel lucrum quærere."

5°. "Peccant qui variis usi artibus creditores inducunt ad partem debiti remittendam, ne totum amittant vel ne diutius differatur solutio vel ne litibus implicentur; qui autem ob solu-

Digitized by Google

tionem anticipatam partis remissionem impetrant a creditoribus nulla necessitate adactis sed libere consentientibus, possunt excusari quum ita ferat consuetudo et commodum communi æstimatione plurimi valeat."

6°. "Peccati alieni particeps est uxor, quæ mariti indulgentia sumptus nimios facit, in vestibus emendis, aliave ratione. Peccant etiam contra justitiam filii, qui probe conscii patrem non esse parem solvendo, pecuniam sibi datam prodigunt."

7°. "Quandocumque quis se novit imparem solvendo, nec sperat se posse negotiando rem augere, tenetur ad negotia deserenda, bonis suis in æris alieni solutionem traditis; nam nemini licet cum damno alieno negotiari. Sæpe autem excusantur mercatores quibus plerumque spes aliqua affulget." — Ita Kenrick, tract. 10, nn. 205 et 206.

8°. Peccant etiam qui viæ ferreæ curribus iter instituunt quin tesseras pro itinere sibi comparent vel comparatas officiali tradant. Accipiunt a societate utilitatem pretio æstimatam quod tamen non solvunt, ideoque contractum violant et ad restitutionem tenentur. Quod idem censemus de personis determinatæ classis, quibus in individuo sub quibusdam conditionibus privilegium conceditur a societate viæ ferreæ pretio multum diminuto itinerandi, quæ tamen contra ipsam contractus conditionem suas speciales et privilegiatas tesseras aliis quibuslibet personis commodant, ut hæ etiam privilegio utantur. Societas viæ ferreæ mihi privilegium concessit *personale,* non tamen facultatem concessit mihi privilegium istud *alteri communicandi.* Iste casus privilegii specialis concessi, omnino distinguendus est a casu tesseræ quæ valet pro *duplici itinere.* Hæc secunda tessera vere non est speciale privilegium, sed a me empta in meum dominium *absolutum* transit ut ea utar vel alteri dem ut ipse utatur, vel ut utar uno itinere ego ipse, et amicus rediens utatur.

Obligatio contractuum *cessat,* 1°. Per *solutionem* seu per *præstationem* cujuslibet rei debitæ aut etiam per exsecutionem objecti promissi aut alias debiti. 2°. Per *novationem,* seu substitutionem novi debiti debito veteri, quod sic extinguitur. 3°. Per *condonationem,* seu actum quo creditor debitori suo ex plena libertate debitum remittit. Quisquis enim de jure suo cedere potest in iis omnibus quæ ad bonum publicum non spectant, modo ad contrahendum inhabilis non fuerit. 4°. Per *compensationem,* seu fictam et reciprocam solutionem, quæ locum habet, quando personæ sunt erga se invicem debitrices. 5°. Per *confusionem,* quæ locum habet cum obligatio debitoris et jus creditoris in eadem persona coadunantur, v. gr., si creditor fiat hæres sui debitoris, vel debitor

Obligation of a contract obliges the parties to carry out faithfully the engagements into which they have entered unless a grave reason puts an end to it

Digitized by Google

sui creditoris, vel eadem persona fiat hæres creditoris simul et debitoris. 6°. Per *destructionem* aut perditionem rei debitæ, quæ aliquando debitorem ab obligatione liberat, ut in contractibus mere gratuitis, et aliquando in aliis, ubi non incidit culpa debitoris. . . . Aliquando vero non liberat, v. gr., si evenerit culpa debitoris, vel fuerit in mora culpabili, etc. 7°. Per *rescissionem* seu *rescindibilitatem*, quæ locum habet, quando contractus essentialibus conditionibus constans ob aliquos defectus dissolubilis est. Contractus ille valet, donec rescindatur.

CAPUT IV.

DE CONTRACTUUM MODIFICATIONIBUS

496. Modificationum nomine designantur quædam clausulæ præter contractuum naturam et essentiam adjectæ, ita ut eorundem contractuum obligationem nunc obfirment, nunc etiam augeant vel determinent, nunc suspendant vel perimant. Præcipuæ autem contractuum modificationes sunt: 1°. juramentum; 2°. modi; 3°. conditiones. De his tribus breviter agendum.

ARTICULUS I

DE JURAMENTO CONTRACTUI ADJECTO

497. Dico. Contractus quocumque jure irriti juramento non firmantur: firmantur autem contractus validi et liciti. — Ratio *primi* est, quia, juramentum sequitur naturam actus; et ratio *secundi*, quia tunc accedit vinculum ex virtute religionis.

498. Resolves. — 1°. Transit quidem ad hæredes obligatio ex contractu, sed non illa quæ provenit ex juramento, quæ est personalis.

2°. Non firmantur juramento contractus qui sunt tantum rescindibiles, quando rescindibilitas inducitur intuitu boni publici, non autem si inducatur in privatam contrahentium utilitatem: quare vi juramenti non firmatur contractus initus a minore, firmatur autem promissio alicui facta non revocandi testamentum. — Cf. Can. 1318.

ARTICULUS II

DE MODIS CONTRACTUI PRÆFINITIS

499. Modus est *qualitas adjecta, plerumque non suspendens contractum, sed addens aliquid in onus aut favorem unius contrahentium.* Contractus modales præcipue fiunt: 1°. in diem; 2°.

Digitized by Google

sub causa; 3°. *sub pœna;* 4°. *sub demonstratione;* 5°. *sub disjunctione.*

500. De modis sequentia sunt notanda:

1°. Modus servandus est ex justitia, nisi repugnet substantiæ contractus.

2°. Illius violatio ordinarie et nisi aliter conventum fuerit, non irritat contractum; quia ut quid mere accidentale habetur.

3°. Si modus sit turpis aut impossibilis, habetur pro non adjecto; nec contractus est invalidus, nisi modus illius naturæ repugnet vel nisi voluntas contrahentis omnino ad illum restricta fuerit.

4°. In contractu *ad diem* obligatio statim oritur, sed *effectus* ad diem determinatum suspenditur.

5°. In contractu *sub causa* (quia) vel *sub demonstratione* (vendo hoc vel tantum) error non invalidat, nisi ad essentiam rei pertineat.

6°. Si error sit in quantitate, res tota debetur, si quantitas designata fuerit *demonstrative;* si vero *taxative,* ut ajunt, excessus quantitatis non debetur. Porro res censetur designata *demonstrative,* si res primo loco exprimatur et postea ejus quantitas, v. gr., lego *Titio* prædium meum triginta jugerum; *taxative* vero, si primo loco quantitas exprimatur, deinde res; v. gr., lego tres aureos in tali capsula. Sed adjuncta rerum perpendenda sunt.

7°. In contractu *sub pœna,* id est, quoties resilienti pœna imponitur, pœna hæc ex justitia debetur, si petatur, saltem si culpabiliter contractus adimpletus non est. Pœna tamen moderata esse debet; secus non obligaret.

8°. In contractu *sub disjunctione,* v. gr., promitto bovem aut equum, nulla res determinata debetur et unius solutio totam obligationem tollit. Electio rei *per se* pertinet ad debitorem.

ARTICULUS III

DE CONDITIONIBUS CONTRACTUI APPOSITIS

501. **Conditio** *est qualitas contractui adjecta, quæ plerumque illum suspendit, donec impleatur.* Exprimi solet per particulas, *si, nisi, modo, etc.* Multiplex est conditio quæ contractibus apponi potest, scilicet: 1°. *expressa* vel *tacita;* 2°. *de præsenti* vel *de futuro;* 3°. *possibilis* vel *impossibilis;* 4°. *necessaria* aut mere *contingens;* 5°. *honesta* vel *inhonesta;* 6°. *potestativa* vel *casualis;* prout est in potestate contrahentis vel non est; 7°. *positiva* vel *negativa;* 8°. *contraria* substantiæ contractus vel non.

502. De conditionibus sequentia sunt notanda:

Digitized by Google

1°. Omnes conditiones impleri debent eo sensu quo contrahentes prudenter censentur se obligare voluisse.

2°. Conditio de re impossibili contractum nullum ex ipso jure naturæ reddit. Ratio est, quia nemo potest ad aliquid impossibile se obligare.

3°. Conditio *de præsenti* et *præterito* non suspendit obligationem, sed illam statim vel adducit aut non inducit; quia vel existit vel non; proinde hic et nunc vel contractus validus est vel nullus.

4°. Conditio non tantum æquivalenter, sed in propria forma adimpleri debet. Excipiunt aliqui conditionem, *si nupseris*, quam impleri dicunt per ingressum in Religionem; secus enim conditio turpis esset. Excipe si conditio esset determinata ad aliquam personam, v. gr., si nupseris *Paulo;* quia justa et honesta ratio tunc adesse potest. . Cf. S. Alphons. n. 930.

5°. Conditiones *potestativæ* seu quæ a voluntate unius contrahentium pendent, adimpletæ censentur non solum cum id præstatur quod instar conditionis injunctum fuit, de quo nulla esse potest controversia, sed etiamsi id reipsa non præstetur, quando ille, qui se obligavit vel 1°. impedivit quominus conditio adimpleretur; vel 2°. ab altero impeditus est, ne conditioni satisfaceret. . Cf. Kenrick, tract. 11, nn. 15 et seq.

PARS SECUNDA

DE CONTRACTIBUS IN SPECIE

Plures existunt contractus in particulari, et novi in dies inveniuntur a mercatoribus. De præcipuis tantum dicetur duplici sequenti sectione.

SECTIO PRIMA

De Contractibus Gratuitis

CAPUT I

DE PROMISSIONE

503. Dico. Suppositis conditionibus veræ promissionis, exsurgit obligatio illam adimplendi. Ratio est, quia promissio est *verus contractus*, et impossibile est haberi contractum absque aliqua obligatione. . Conditiones autem veræ promissionis sunt:

Digitized by Google

1°. ut adsit animus fidem suam obligandi et non merum propositum enuntiandi; 2°. ut consensus promittentis sit plene liber et spontaneus; 3°. ut ipsa promissio sit exterius manifestata et acceptata, quia omnis contractus requirit mutuum consensum duorum vel plurium in idem objectum.

504. Resolves. — 1°. Certum est veram promissionem importare aliquam obligationem, sed de ipsius quantitate multum disputant theologi. Sententia autem communior et probabilior docet, ipsam pendere ab intentione promittentis. Quare si ille intendat se ex justitia obligare, obligatur sub mortali in materia gravi; si autem solum intendat se obligare ex fidelitate, sub levi tantum obligatur. Porro ad materiam gravem in promissione requirunt Doctores quantitatem quadruplo majorem quam in furto gravi. — Cf. S. Alphons. n. 720.

2°. In dubio sive num fuerit vera promissio an simplex propositum, sive num aliquis voluerit se obligare sub gravi an potius sub levi, pro minima parte standum est juxta regulas probabilismi. — Imo ait Kenrick: "Jus Anglicum, quod et his in regionibus obtinet, nullam vim tribuit promissioni verbo tantum factæ vel prorsus gratuitæ, quæ scilicet nulla æqua causa nititur, vel opera præstita vel generis propinquitate vel alia gravi ratione." — Cf. S. Alphons. n. 720. — Kenrick, n. 22.

QUÆSITA

505. Quær. 1°. *Quandonam cesset vis promissionis acceptatæ?*

Resp. Cessat 1°. si promissarius sponte condonet aut juri suo cedat; 2°. si res promissa fiat illicita vel inutilis; 3°. si promissarius non stet suis promissis; 4°. si status rerum vel personarum ita mutetur, ut promissio non videatur illum eventum comprehendere; 5°. si finis qui ad promittendum movit, nullatenus subsistat, neque jam obtineri possit. — Cf. S. Alphons. ibid.

Quær. 2°. *An vel quatenus obliget promissio, si ante executionem moriatur promissarius vel promittens?*

Resp. In casu mortis promissarii promissio nullo modo obligat, si facta fuerit principaliter in gratiam promissarii; quia eo mortuo, cessat finis in promissione intentus; secus autem, si facta sit præcipue intuitu familiæ promissarii vel ipsius hæredum. In casu autem mortis promittentis, promissio debitis vestita conditionibus, ab ejus hæredibus adimplenda est; quia omnis obligatio realis ad hæredes transire debet eodem modo eodemque titulo, quo promittens obligabatur. Proinde

Digitized by Google

sub gravi vel sub levi, ex justitia vel fidelitate, tenebuntur hæredes sicut promittens dum vivebat tenebatur. Poterunt tamen ab omni obligatione liberari, si ex adjunctis manifestum sit promittentem voluisse tantum *se personaliter* obligare.

CAPUT II

DE DONATIONIBUS

ARTICULUS I

DE DONATIONIBUS PROPRIE DICTIS

506. Donatio est *gratuita traditio alicujus rei alteri actualiter facta et ab eo acceptata.* Dividitur autem:

1°. *In mere gratuitam* et *remuneratoriam.* Illa procedit ab animo *liberali* et excludit quodcumque debitum, sive ex justitia sive ex gratitudine; ista excludit tantum debitum ex justitia, et procedit ab animo grato.

2°. In *realem* et *verbalem.* Prima habetur cum ipsa res traditur, ita ut contractus proprie consummetur, et ideo hæc donatio dicitur etiam *perfecta.* Altera fit cum ipsa res non traditur sed aliquid aliud tanquam signum authenticum futuræ traditionis; hæc dicitur etiam *imperfecta* et sæpe confunditur cum *promissione* donationis, a qua tamen valde differt.

3°. In donationem *inter vivos* et *mortis causa.* Prima transfert dominium absolute et irrevocabiliter, exceptis tamen casibus a lege definitis, et nullam dicit relationem ad mortem donatoris. Altera fit intuitu mortis et est revocabilis ad nutum. Quamvis autem differat a legato, tum quia requirit consensum donatarii, tum quia transfert hic et nunc dominium etsi revocabiliter, participat tamen de natura testamenti aut legati, quatenus perficitur proprie post mortem. — Cf. S. Alphons. n. 741. — Kenrick, n. 24. — Kent, *Comment,* vol. 2, part 5, lect. 38, nn. 438, 444 et 448.

507. Dico. Ad validitatem cujuscumque donationis requiritur, ut neque donator neque donatarius incapax sit ad dandum vel ad recipiendum et quidem sive ex jure naturæ sive ex jure positivo, saltem pro foro externo et juxta diversas legum præscriptiones inferius innuendas. Ratio est, quia donatio cum sit contractus nequit fieri ab uno tantum, ac proinde requirit capacitatem utriusque contrahentis.

Digitized by Google

QUÆSITA

508. QUÆR. 1°. *Quinam sint illi qui incapaces censentur ad donandum?*

Resp. 1°. *Ex jure naturæ* sunt incapaces ii omnes et soli qui vel usum rationis non adhuc habent vel si hunc adepti sunt, sufficienti libertate privantur eo momento quo donationes faciunt.

Resp. 2°. *Ex jure Romano* sunt incapaces: 1°. surdi simul et muti a nativitate, nisi scribere sciant; 2°. damnati crimine capitali; 3°. pupilli vel impuberes, nisi agatur de rebus parvi momenti; 4°. conjuges inter se, nisi donatio sit modici momenti vel per testamentum fiat; 5°. pater erga filium sub sua potestate manentem, excepta causa matrimonii, belli, studiorum et similium; excepta etiam testamentaria donatione.

Resp. 3°. *Ex jure nostro* sunt incapaces: 1°. minores non emancipati, uxores et interdicti, prout supra dictum est; 2°. conjuges inter se, nisi certæ adhibeantur formalitates vel agatur de rebus parvi momenti; 3°. illi qui creditoribus solvendo pares non sunt. — Cf. Kenrick, n. 24.

QUÆR. 2°. *Quinam sint illi qui nequeunt accipere donationes?*

Resp. 1°. *Ex jure naturæ* sunt omnes et soli qui eas reciperent ab iis qui ex eodem jure incapaces sunt ad dandum, sive ipsi habeant sive non usum rationis.

Resp. 2°. *Ex jure Romano* sunt: 1°. omnes accipientes ab iis qui donationes facere nequeunt juxta dicta; 2°. accipientes ab iis qui sunt ære gravati, et hi quidem, juxta veriorem sententiam, ad compensationem damni creditori inde obvenientis tenentur; 3°. accipientes in defraudationem *legitimæ* quæ hæredibus necessariis debeatur.

Resp. 3°. *Ex jure nostro*, exceptis iis qui acciperent ab illis qui vi ejusdem juris nequeunt dare, nulla persona censetur incapax, quamvis communitates et collegia (*corporations*), in aliquibus Statibus, hac capacitate priventur vel totaliter vel ex parte. Excipiuntur etiam in Louisiana medici, chirurgi et ministri cultus cujuscumque qui operam præstant durante ultimo morbo defuncti. — Cf. *Civ. Code of Louisiana*, art. 1489.

QUÆR. 3°. *Quænam forma requiratur ut, inspecto jure nostro, donatio quælibet sit valida?*

Resp. Si sermo sit de donatione *inter vivos*, ipsa debet esse *realis* et *perfecta*; si autem agatur de donatione *mortis causa*, requiritur solemnitas contractus vel aliquod documentum

Digitized by Google

ad fidem faciendam de veritate traditionis. — Cf. Kent, *Comment.* vol. 2, nn. 438, 439 et 447, cum nota (b).

QUÆR. 4°. *Quid requiratur, ut valeat donatio in gratiam absentis?*

Resp. Donatio sicut et promissio absenti facta per litteras ad ipsum nominatim scriptas, vel per nuntium aut procuratorem, debet acceptari coram nuntio aut eo qui donatorem repræsentat vel per alias litteras ad donatorem ex parte donatarii missas; aliter enim constare nequit de mutuo donatoris et donatarii consensu in idem placitum. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 130.

QUÆR. 5°. *Quid si donator, misso nuntio, donationem revocaverit?*

Resp. Si donator revocet donationem antequam acceptetur, et revocatio innotescat nuntio quem misit, jam nuntius nihil amplius potest efficere; siquidem omnis potestas offerendi vel tradendi est ipsi adempta. Si autem revocatio non innotescat nuntio ante executionem, tunc distinguendum est: vel ille se habet solum instar nuntii referentis alterius donationem, aut rem tradentis; vel habet mandatum faciendi donationem. Si prius, per factam revocationem donatio subsequens irritatur, quia deest omnino consensus ex parte donantis. Si posterius, valent ejus acta et donatio valide acceptari potest. Tenetur enim mandans ratum habere id, quod ex vi mandati bona fide ejus nomine gestum est. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* ibid.

QUÆR. 6°. *An et quas ob causas revocari possit quælibet donatio jam acceptata?*

Resp. Donatio *mortis causa,* cum sit de natura sua revocabilis ad nutum donatoris, semper quidem valide et data justa causa etiam licite revocari potest non secus ac testamentum. — Verum donatio *inter vivos:*

1°. *Ex jure naturæ* revocari potest tunc tantum cum conditiones, si adsint, impletæ non fuerint.

2°. *Ex jure Romano* ob tres causas, scilicet ob ingratitudinem donatarii, ob prolem postea susceptam et demum ex eo quod sit inofficiosa, nempe quod privet filios parte legitima hæreditatis.

3°. *Ex jure nostro,* irritæ tantum habentur donationes factæ in fraudem creditorum, excepta Louisiana, ubi revocari potest multiplici de causa, præsertim ob ingratitudinem donatarii. — Cf. Kenrick, n. 25. — Kent, *Comment.* vol. 2, n. 440.

Digitized by Google

QUÆR. 7°. *An ille cui mortis causa donata est res, quædam mobilis, possit illam occulte recipere, mortuo donatore?*

Resp. *Affirm.*, modo sit certus de donatione et ultima voluntate defuncti; habet enim jus in re donata, ergo jure suo utitur. Deinde res non fuit donata ut solvenda, sed ut ab ipso donatario accipienda.

QUÆR. 8°. *An valeat donatio manualis ab ægroto facta sub ea conditione, ut res donata sibi restituatur, si convalescat?*

Resp. *Affirm.*, quia 1°. valet ut donatio *mortis causa;* 2°. valet etiam quatenus donatio *inter vivos,* si non sit revocabilis ad nutum donatoris, sed tantum ex eventu sanitatis, quia tunc ut donatio conditionata *inter vivos* haberi potest.

QUÆR. 9°. *An eadem donatio valeat sub conditione ut restituatur, si repetatur?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, quamvis non valeat ut donatio *inter vivos,* quæ postulat ut donator re sua se spoliet irrevocabiliter; valere tamen potest tamquam donatio *mortis causa* propter traditionem realem, quæ non minus roboris habere debet, licet nulla mortis mentio fiat.

Resolves. — 1°. Non est donatio mortis causa sed *inter vivos,* dispositio, qua quis nunc et irrevocabiliter alteri donat dominium rei, cujus usum vel usumfructum sibi reservat usque ad mortem.

2°. Nec ut donationes *mortis causa* habendæ sunt, sed *inter vivos,* dispositiones, quibus ægroti dant actualiter et irrevocabiliter personis præsentibus, v. gr., parentibus, famulis, amicis res mobiles aut etiam immobiles absque ulla conditione mortem respiciente.

3°. Vim donationis *mortis causa* non habent promissiones, quæ solent fieri in vita de re aliqua danda in morte parentibus, famulis, amicis . . ., neque vi talis promissionis quispiam poterit vel quid minimum prætendere; quia promissiones illæ non aliud solent denotare quam merum propositum seu bonum animum donationis faciendæ. Cavendum igitur, ne famuli et amici, etc. . . . facilius voluntatem defuncti in sui favorem interpretentur, atque adeo res quasvis, prætextu promissionis vel donationis, occulte surripiant. — Cf. Gury, Casus, n. 811 et seq.

§ 1. **Qui ex iure naturæ et ecclesiastico libere valet de suis bonis statuere, potest ad causas pias, sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa, bona relinquere** (Can. 1513).

Digitized by Google

ARTICULUS II

DE TESTAMENTIS

§ I. — De natura, divisione et forma testamentorum

509. Testamentum ex jure Romano est *voluntatis nostræ justa sententia de eo quod quis post mortem suam fieri velit.* Hæc definitio præferenda esse videtur illi, quam tradit Busenbaum et implicite approbat S. Alphonsus n. 919, tum quia eam amplectitur noster Kent, tum quia non requirit directam hæredis institutionem, quod legibus nostris consonum est. — Cf. Kent, *Comment.* vol. 4, part 6, lect. 68, n. 502.

Testamentum varie distinguitur. Etenim:

1°. *Ex jure Romano* est *solemne* et *privilegiatum.* Testamentum *solemne* subdividitur in *clausum* et *apertum:* primum quod vocatur etiam *scriptum,* est illud quod sigillo signatum traditur subscribendum septem testibus idoneis, masculis, puberibus, etc., quibuscum subscribit testator, si possit; si vero nequeat, octavus testis accedere debet. Alterum, nempe *apertum,* fit coram septem testibus sive scripto aperto sive viva voce et ideo vocatur etiam *nuncupativum.* Testamentum autem *privilegiatum* est illud quod valet absque solemnitatibus: tale est testamentum a milite conditum, vel ab aliis tempore pestis aut ceteris hujusmodi circumstantiis.

2°. *Ex jure nostro* testamentum est *scriptum, nuncupativum* et *holographum.* Testamentum quod dicitur *scriptum,* est illud generatim quod fit de bonis immobilibus; præ se ferre debet nomen testatoris, aut saltem ab eo agnosci tanquam proprium coram duobus testibus, qui etiam subscribere debent. Numerus testium diversus est in diversis Statibus, sed nullibi requiruntur septem. — Dixi de *bonis immobilibus* quia testamentum de *mobilibus* agnoscitur validum modo sit factum juxta leges loci quo testator habet domicilium. Testamentum *nuncupativum* seu verbale etiam admittitur in Statibus Neo-Eboraci, et Neo-Cæsareæ pro nautis et militibus; imo in aliquibus aliis Statibus valet pro omnibus, sed servatis quibusdam conditionibus. Notandum tamen est, hujusmodi testamentum sæpe originem dare litibus et discordiis, ac proinde tutum non esse. Testamentum *holographum* etiam existit apud nos, sed tantum pro Statu Louisiana. — Cf. Kenrick, nn. 29 et 31. — Kent, *Comment.* vol. 4, nn. 513 et seq. — Wells, *Every Man,* etc., pp. 92 et 93.

Testamentum *nuncupativum* seu verbale vel orale coram testibus fit a testatore in extremis posito vel in circumstantiis

Digitized by Google

æquivalentibus versanti; postea ad scriptum reducitur. Hoc testamentum reservatur militibus sub arma constitutis et nautis navigantibus; valet pro quibusdam tantum bonis (*personal estate*) in Massachusetts, Minnesota, New York, Rhode Island, Virginia, West Virginia, Montana; in Georgia pro bonis personalibus et realibus uti dicuntur. In variis Statibus variant conditiones. — Bouvier, *Law Dictionary,* Ed. 8, "*Nuncupative Will.*"

Testamentum *holographicum* scribitur integre manu testatoris, ab eo subsignatur ab eoque data affigitur. Generatim non indiget testificationis.

Testamentum *mysticum* est scriptum, debet subsignari a testatore coram septem testibus. Agnoscitur in Codice Civili Status Louisiana.

510 Dico. Ut testamentum sit firmum et validum, saltem in foro externo, requiritur: 1°. ut habeat conditiones ad contractus gratuitos requisitas et imprimis consensum liberum et spontaneum; 2°. ut non fiat ab inhabili ad testandum, nec in gratiam inhabilis ad recipiendum seu ad succedendum in jura defuncti; 3°. ut serventur formalitates a lege præscriptæ. — Dixi *saltem pro foro externo,* quia disputatur apud theologos, num executio formalitatum legalium requiratur pro foro conscientiæ, ut statim dicetur. Quinam autem sint inhabiles ad testandum et ad succedendum in jura defuncti, dicetur statim § II.

511. Quæres. *An valida sint testamenta sive ad causas profanas sive ad causas pias, si formis legalibus careant?*

Resp. Si de causis profanis agatur, acriter controvertitur et triplex habetur sententia probabilis: *prima* tenet, hujusmodi testamenta valida esse ex jure naturæ et in foro conscientiæ; *altera* docet, ea vi legis positivæ prorsus irrita habenda esse; *tertia* demum statuit, favendum esse possessori, donec res a judice dirimatur. — Verum si sermo sit de testamentis in favorem causarum piarum, sententia certa, communissima et omnino tenenda docet hujusmodi testamenta esse valida et neminem posse tuta conscientia, sub prætextu carentiæ harum formalitatum, retinere hæreditatem quæ fuerit alicui causæ piæ assignata. — Ratio est, quia hujusmodi causæ ad Ecclesiam pertinent, ejusque subjacent jurisdictioni; atqui Ecclesia libera et immunis est a potestate civili in iis omnibus, quæ jurisdictioni suæ directe subsunt.

§ 2. In ultimis voluntatibus in bonum Ecclesiæ serventur, si fieri possit, sollemnitates iuris civilis; hæ si omissæ fuerint,

Digitized by Google

heredes moneantur ut testatoris voluntatem adimpleant (Can. 1513).

§ 1. Ultimarum voluntatum reductio, moderatio, commutatio, quæ fieri ex iusta tantum et necessaria causa debent, Sedi Apostolicæ reservantur, nisi fundator hanc potestatem etiam Ordinario loci expresse concesserit.

§ 2. Si tamen exsecutio onerum impositorum, ob imminutos reditus aliamve causam, nulla administratorum culpa, impossibilis evaserit, tunc Ordinarius quoque, auditis iis quorum interest, et servata, meliore quo fieri potest modo, fundatoris voluntate, poterit eadem onera æque imminuere, excepta Missarum reductione quæ semper Sedi Apostolicæ unice competit (Can. 1517).

§ II. — De testatoribus et hæredibus

512. Dico 1°. Testatores esse possunt omnes qui usum rationis habent, exceptis iis, qui a jure positivo invalidantur. Invalidantur autem:

1°. *Ex jure Romano* surdi-muti a nativitate, impuberes, prodigi, damnati ad mortem civilem vel naturalem, necnon Religiosi professi.

2°. *Ex jure nostro* tantum minores et uxores. Attamen quoad minores notandum est eos posse testari *de mobilibus* si sint *puberes*, quamvis in aliquibus Statibus apposita sit restrictio hac in re per additionem quatuor annorum, ita ut masculi testari possint de mobilibus tantum anno decimo octavo et feminæ anno decimo sexto. Præterea restrictio qua tenentur uxores valde imminuta est in aliquibus Statibus, modo tamen serventur quædam formalitates. — Cf. Kenrick, n. 36. — Kent, *Comment.* vol. 4, nn. 505 et 506. — Devereux, lect. 68, nn. 6 et 8. — Wells, *Every Man*, etc., p. 93.

In pluribus Statibus ætas ad testamentum condendum est annus vigesimus primus. Mares et feminæ octodecim annorum testamentum condere queunt in Statibus — California, Connecticut, Idaho, Montana, Nevada, Oklahoma, North Dakota, South Dakota, Utah, Hawaiian Islands. Feminæ tantum eadem ætate, i.e., octodecim annorum, in Colorado, Illinois, Maryland, Missouri, Washington, Wisconsin, District of Columbia. De proprietate, uti vulgo dicitur, personali, et de hac tantum, disponere possunt personæ octodecim annorum in West Virginia, Virginia, Rhode Island, Oregon, Missouri, Arkansas, Alabama; in Georgia persona quæ annum decimum quartum; in Louisiana, persona quæ decimum sextum complevit, competens est ad condendum

Digitized by Google

testamentum. In Colorado personæ septemdecim annorum et in New York mares octodecim et feminæ sexdecim annorum disponere de personali queunt proprietate. Plurimi Status requirunt duos testes, Connecticut autem tres, Massachusetts tres, Maine tres, New Hampshire tres, South Carolina tres, Vermont tres. — *The World Almanac,* 1914.

Dico 2°. Hæredes institui possunt omnes homines qui vita donantur, dummodo non excipiantur a lege positiva. Excipiuntur autem:

1°. *Ex jure Romano* damnati ad mortem tum naturalem tum civilem, perduelles, eorumque filii spurii sub quibusdam restrictionibus.

2°. *Ex jure nostro* testes ipsius testamenti, nisi sint creditores, alienigenæ quoad bona immobilia et collegia (*corporations*) nisi habeant specialem quoad hanc rem facultatem. — Cf. Kent, *Comment.* vol. 4, nn. 506 et 508. — Devereux, loc. cit. nn. 12 et 14.

QUÆSITA

513. Quær. 1°. *Quotuplicis generis hæredes distinguantur juxta diversa jura?*

Resp. Tria sunt genera hæredum: 1°. *necessarii,* qui a testatore excludi non possunt; 2°. *legitimi,* qui de jure succedunt ab intestato; 3°. *voluntarii,* qui nempe ex libera testatoris voluntate ad hæreditatem vocantur. — Distinguuntur etiam hæredes *ex testamento,* qui nempe fuerint per testamentum designati, et hæredes *ab intestato,* si de jure succedunt defuncto, qui nullum aut imperfectum fecit testamentum.

Quær. 2°. *Quinam sint hæredes necessarii, quinam legitimi?*

Resp. 1°. Hæredes necessarii, *ex jure naturæ,* sunt consanguinei proximiores et imprimis filii, non ita tamen ut pater *omnia* sua bona filiis vel aliis proximioribus consanguineis, etiam *non indigentibus* aut *discolis,* relinquere adstringatur; sed quatenus vi pietatis qua eos prosequi debet, ipsorum indigentiam et alia mala avertere tenetur. *Ex jure Romano* autem hæredes necessarii sunt omnes cognati in *linea recta,* nempe: 1°. descendentes in propiori gradu; 2°. ipsorum defectu ascendentes tum ex parte patris tum ex parte matris in gradu pariter propiori. Demum ex *jure nostro,* excepta uxore, cui debetur *legitima* seu tertia pars bonorum immobilium, nulli agnoscuntur hæredes necessarii. — Cf. Kent, *Comment.* vol. 4, n. 537, not. (a). — Devereux, lect. 68, n. 36.

Digitized by Google

Resp. 2°. Hæredes *legitimi* sunt omnes consanguinei propioris gradus etiam in linea collaterali usque ad 10um gradum ex *jure Romano*, id est 5um quoad computationem canonicam. At *ex jure nostro* adest magna varietas hac in re et unusquisque Status habet suas leges; quæ tamen, quoad substantiam, conveniunt. A Kentio traduntur plures regulæ, quarum summa hæc est: ut hæreditas primum descendat ad filios, eorumque descendentes usque ad remotiorem gradum, deinde ad parentes adveniat, deinde ad fratres et sorores atque eos qui has repræsentant, postea ad avos, demum ad fratres et sorores parentum illius qui defunctus est ab intestato. — Sed videas regulas istas, si lubet, apud Kent, *Comment.* vol. 4, per totam lect. 65 vel hujus compendium apud Devereux.

QUÆR. 3°. *Quænam sint jura et obligationes hæredum?*

Resp. Hæredes quicumque renuntiare possunt hæreditati juxta axioma: *Nemo hæres nisi velit*, et ut ait Kenrick: "Nullus actus requiritur quo hæreditati quis renuntiet." — Verum hæreditate jam acceptata, hæredes succedunt in omnia jura et onera defuncti, quia illius personam repræsentant; exceptis iis tantum quæ personæ defuncti, ex natura sua vel pacto, erant affixa. Hinc dominium bonorum defuncti pleno jure acquirunt, ejus obligationes et debita in se suscipiunt et ipsius voluntatem in legatis implere debent. — Quoad modum solvendi debita a defuncto relicta, singuli *pro rata* suæ portionis hæreditariæ solvant. Hæres autem acceptare potest hæreditatem sub beneficio inventarii, ita scilicet, ut facto inventario bonorum, juxta formam legalem, non obligetur ultra hæreditatis vires. — Cf. Kenrick, tract. 10, nn. 89 et seq. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 6, lect. 65, n. 422.

QUÆR. 4°. *An hæredes necessarii exhæredari possint?*

Resp. Ex *jure Romano*, juxta quod filii admittuntur ut hæredes necessarii, possunt exhæredari sola patris auctoritate casibus sequentibus: 1°. si filius injiciat manus in patrem aut contumeliose eum tractet; 2°. si ejus accusator aut testis sit in causis criminalibus; 3°. si rem habeat cum ejusdem uxore; 4°. si nolit fidejubere ad patrem e carcere liberandum; 5°. si patrem a condendo testamento prohibuerit; 6°. si filia, recusato honesto matrimonio, luxuriose vivat. . Verum, apud nos, ubi filii sunt hæredes necessarii tantum ex *jure naturæ*, prædictæ causæ et plures aliæ ejusdem generis a fortiori sufficere videntur ad eos exhæredandos.

Digitized by Google

§ III. — De dispositionibus testamentariis

514. Dispositiones testamentariæ sunt *codicillus, legatum* et *substitutio*, de quibus sufficiat sequentia adnotare.

I. *Codicillus* seu parvus codex vocatur ultimæ voluntatis dispositio, qua circa testamentum aliquid explicatur, aut addendo vel demendo immutatur. Ad valorem codicilli sive scripti sive nuncupativi requiruntur et sufficiunt ex *jure Romano* quinque testes, etiam non rogati et etiamsi sint feminæ. Apud nos autem codicillus iisdem solemnitatibus eodemque testium numero gaudere debet ac testamentum. — Cf. Kenrick, n. 27. — Kent, *Comment.* vol. 4, n. 531. — Devereux, lect. 68, n. 45.

II. *Legatum* est ultimæ voluntatis dispositio qua defunctus cuipiam directe relinquit donum aliquod ab hæreditate demptum et ab hærede præstandum. Legatum esse potest: 1°. purum seu absolutum vel conditionatum; 2°. universale vel particulare: scilicet titulo universali, v. gr., *lego omnia mobilia*, vel particulari, v. gr., *lego talem summam*. — Cf. Kenrick loc. cit. n. 27. — Bouvier, *Law Dictionary*, sub verbo *Legacy*.

III. *Substitutio* licet quandoque fideicommissi nomen obtineat, latius tamen se extendit, quippe quæ generatim sumpta definitur: dispositio qua quis vocatur ad hæreditatem vel legatum in alterius defectu.—Duplex est substitutio: alia *directa*, qua quis directe et proprio nomine, loco alterius, ad hæreditatem vocatur, siquidem ille rem accipere nequeat vel nolit; et alia *fide commissaria* seu simpliciter *fideicommissum*, qua hæres testamento institutus vel ab intestato veniens a defuncto gravatur et obligatur, ut hæreditatem totam vel ejus partem alteri restituat seu tradat. — Cf. Schmalzgr. lib. 3, tit. 26, n. 126.—Kenrick, n. 28. — Kent, *Comment.* vol. 4, part 6, lect. 54, n. 15, (c) 20 et 290.

§ IV. — De revocatione testamentorum

515. I. Testamentum sub quacumque forma sit factum semper revocari potest ad nutum testatoris, quia testamentum ex natura sua est actus essentialiter revocabilis; proinde testator dominium bonorum suorum usque ad mortem retinet. Ita omnia jura statuunt; quare in jure Romano L. 4 ff. *de adimendis* dicitur: "Ambulatoria est testantis voluntas usque ad extremum vitæ spiritum."

II. Revocatio testamenti multiplici modo fieri potest: 1°. si deliberate destruatur per combustionem, dilacerationem aut obliterationem; 2°. si novum fiat, quod contineat vel clausulas aperte revocatorias primi vel dispositiones non tantum diversas, sed oppositas et incompossibiles cum primo testamento; 3°. si testator post conditum testamentum ducat uxorem et prole donetur, ita tamen ut uxori et proli provisum antea non fuerit; 4°. si vendantur aut pactum fiat ut vendantur bona de quibus sermo

Digitized by Google

est in testamento. — Cf. Kenrick, n. 33. — Kent, *Comment.* vol. 4, nn. 520 et 532. — Wells, *Every Man*, etc., p. 93.

§ V. — De executore testamenti

516. I. Executor testamenti dicitur *ille cui officium incumbit, ut faciat executioni mandari conditiones omnes et clausulas testamenti juxta intentionem testatoris et rectam verborum in eo contentorum interpretationem.*

II. Executor testamenti designatur ab ipso testatore: vel si testator hoc non fecerit aut ille qui designatus jam fuerit, munus non acceptet aut acceptare non possit, tunc ex *jure Romano* hæres habetur uti executor; sed juxta nostras leges designatur a Curia.

III. Juxta leges nostras, omnes generatim loquendo esse possunt executores testamentorum, exceptis iis qui nequeunt testamenta conficere.

IV. Multa sunt officia executoris testamenti, sed præcipua sunt: ut obtineat in Curia authenticationem seu probationem validitatis testamenti; ut inventarium bonorum instituat; ut satisfaciat creditoribus juxta ordinem a lege præscriptum; et denum ut bona quæ remanent hæredibus et legatariis distribuat juste et fideliter. — Cf. Kenrick, nn. 34 et 35. — Wells, *Every Man*, etc., pp. 94 et 95. — Bouvier, *Law Dictionary*, sub verbo *Executor.*

Voluntates fidelium facultates suas in pias causas donantium vel relinquentium, sive per actum inter vivos, sive per actum mortis causa, diligentissime impleantur etiam circa modum administrationis et erogationis bonorum, salvo præscripto can. 1515, § 3 (Can. 1514).

§ 1. Ordinarii omnium piarum voluntatum tam mortis causa quam inter vivos exsecutores sunt.

§ 2. Hoc ex iure Ordinarii vigilare possunt, ac debent, etiam per visitationem, ut piæ voluntates impleantur, et alii exsecutores delegati debent, perfuncti munere, illis reddere rationem.

§ 3. Clausulæ huic Ordinariorum iuri contrariæ, ultimis voluntatibus adiectæ, tanquam non appositæ habeantur (Can. 1515).

§ 1. Clericus vel religiosus qui bona ad pias causas sive per actum inter vivos, sive ex testamento fiduciarie accepit, debet de sua fiducia Ordinarium certiorem reddere, eique omnia istiusmodi bona seu mobilia seu immobilia cum oneribus adiunctis indicare; quod si donator id expresse et omnino prohibuerit, fiduciam ne acceptet.

§ 2. Ordinarius debet exigere ut bona fiduciaria in tuto collo-

Digitized by Google

centur et vigilare pro exsecutione piæ voluntatis ad normam can. 1515 (Can. 1516).

CAPUT III

DE COMMODATO ET PRECARIO

517. Commodatum *est contractus quo res ad solum usum gratis conceditur pro certo tempore, cum onere rem eamdem in individuo restituendi. Precarium* autem est contractus, quo alicui petenti rei alicujus usus conceditur, revocabilis tamen ad concedentis voluntatem. — Quare objectum commodati aut precarii esse possunt res quæcumque, sive mobiles sive immobiles, in civili commercio positæ, modo consumptibiles non sint primo usu, cui destinantur.

Commodatum differt: 1°. a *locatione*, qua usus rei conceditur quidem sed non gratuito; 2°. a *deposito*, quo res traditur non ad usum sed ad custodiam; 3°. a *mutuo*, quo res in eadem tantum specie restituenda est. Precarium autem differt a commodato in hoc tantum quod ad concedentis *arbitrium* revocabile sit.

518. Quoad obligationes commodatarii et commodantis hæc pauca tenenda:

I. Commodatarius generatim uti debet re sibi commodata tanquam bonus paterfamilias; speciatim vero: 1°. non potest uti re commodata, nisi ad usum vel sibi concessum, vel cui prudenter judicat consentire commodantem, vel cui res ex natura sua destinatur; secus, re aliena abutitur omniaque inde provenientia damna reparare tenebitur; 2°. subire debet expensas necessarias ad rei conservationem, alere, v. gr., equum commodatum; sed non tenetur ad sumptus extraordinarios, v. gr., ad curandum equum gravi morbo citra culpam suam laborantem; 3°. rem commodatam præfixo tempore et propriis expensis reddere debet, etiamsi non repetatur, quia dies statuta pro domino interpellat. Si restitutionis tempus præfinitum non fuerit, restitui res commodata debet statim ac postulatum usum præstiterit.

II. Commodans tenetur: 1°. rem commodatam non repetere ante tempus præfixum, vel saltem, si hoc præfixum non fuerit, antequam commodatarius ea uti valeat; alioquin tenebitur de damno quod alius expertus est ex intempestiva ejus revocatione, cum jus alienum pacto acquisitum sic violaverit, nisi res commodata fuerit in favorem solius commodatarii qui ante tempus præfixum moriatur, vel nisi ipse commodans ex casu improviso re sua statim indigeat; 2°. tenetur restituere expensas extraordinarias quas urgentes et ad rem conservandam necessarias subiit commodatarius, dum alioquin commodantem monere facile non potuit; 3° rei commodatæ vitia nociva, si quæ noscit, commodatario aperire tenetur; alias damnum inde proveniens compensare debebit; 4°. tandem rei pericula atque detrimenta ex casu fortuito enata, seclusa mora, culpa, pacto et peculiari lege, sustinere tenetur, quia juxta axioma: *Res perit domino.*

Digitized by Google

CAPUT IV

DE DEPOSITO ET SEQUESTRO

519. Depositum *est contractus, quo gratis res custodienda committur et accipitur in integrum restituenda quando deponenti libuerit.*

Sequestrum autem est depositi species, quo res controversa deponitur apud tertium, ut post sententiam judicis vel arbitri, vincenti tradatur. Duplex distinguitur sequestrum: *conventionale,* quod fit mutua contendentium conventione; *judiciarium,* quod sententia judicis decernitur.

520. De obligationibus depositarii et deponentis hæc teneas:

I. **Depositarius** tenetur: 1°. rem depositam servare ac custodire ea cura et diligentia, quam homines diligentes adhibere solent in consimili re propria conservanda; hanc enim rei traditæ custodiam suscepit; 2°. uti re deposita non potest sine consensu domini expresso vel tacito vel saltem prudenter præsumpto; neque enim re aliena inconsulto domino uti licet; 3°. tenetur rem depositam petenti statim reddere, nam secus rem alienam haberet, domino rationabiliter invito.

II. **Deponens** tenetur solvere expensas quas depositarius subiit in re deposita servanda, illumque indemnem reddere pro omnibus quæ occasione depositi passus fuerit. Sic, v. gr., si deposueris in alterius stabulo equum, solvere debes nutritionis expensas; et si equus ille morbo contagioso laboret, ex quo equi depositarii inficiantur, hunc indemnem reddere debes juxta effatum: *Officium suum nemini debet esse damnosum.*

521. De sequestro autem satis erit innuere sequentia:

I. Sequestri tam conventionalis quam judiciarii objectum potest esse res mobilis vel immobilis.

II. Sequestrum conventionale potest esse non gratuitum et tunc fit operæ conductio, istiusque contractus legibus subjicitur. Si vero gratuitum sit, iisdem regulis subjacet ac depositum. Non dissolvitur tamen, nisi mutuus partium consensus vel legalis causa superveniat.

III. In sequestro judiciario custos curam boni patrisfamilias gerere debet; committens vero custodiæ mercedem jure statutam depositario solvere tenetur.

CAPUT V

DE MANDATO ET NEGOTIORUM GESTIONE

522. Mandatum est *contractus quo negotium aliquod, v. gr., aliquid emendi, vendendi, etc., ab uno alteri committitur, et ab eodem*

Digitized by Google

altero suscipitur gratuito gerendum. — Dixi *gratuito;* nam si ob sancitum pretium suscipiatur, potius operæ locatio nuncupatur.

Gestio negotiorum autem est quidam *quasi-contractus,* quo quis absentis et ignorantis negotium utiliter gerendum suscipit, sine mandato expresso, sed ejus commissione rationabiliter præsumpta.

523. De obligationibus mandantis et mandatarii hæc sunt tenenda:

I. **Mandans** 1°. adimplere debet omnes obligationes a mandatario contractas et mandato consentaneas; non autem id quod ultra mandatum contractum est, nisi expresse vel tacite ratum habuerit; 2°. ea præstare mandatario debet, quæ ad mandati executionem necessaria sunt, eique legitimos sumptus, quos fecit occasione mandati, refundere, etiamsi rem ad felicem exitum non perduxerit; 3°. indemnem præstare tenetur mandatarium ratione damnorum quæ, præcisa culpabili imprudentia, occasione mandati passus fuerit; nemo enim tenetur nec censetur velle alteri beneficium cum proprio dispendio conferre.

II. **Mandatarius** autem tenetur: 1°. mandantis negotium diligenter ac velut proprium gerere, ac proinde de dolo et incuria theologice culpabili respondeat oportet; 2°. intra mandati limites se continere debet, unde nihil pluris emere vel minoris vendere potest, quam ipsi præscriptum sit; secus enim vi mandati non ageret; 3°. non potest mercedem exigere, nec ei licet suam operam occulte compensare.

524. De obligationibus connexis cum gestione negotiorum adverte sequentia:

I. Gestor negotii, perinde ac mandatarius, tenetur alterius rem administrare tanquam bonus paterfamilias et damna absenti illata ex suo dolo, negligentia vel culpa resarcire. In pluribus tamen circumstantiis temperari potest, etiam in foro externo, obligatio compensandi damna, maxime quando ista proveniunt ex imperitia vel negligentia gestoris, qui rem alterius in defectu peritioris gerendam sumpserit.

II. Absens, cujus negotium geritur, tenetur conventiones a gestore rite factas servare et ipsi expensas et damna ex tali gestione provenientia resarcire, etiamsi res male successerit.

CAPUT VI

DE MUTUO

525. Mutuum aliquando sumitur pro ipsa re mutuo tradita: aliquando vero et sæpius, pro contractu quo ea res alteri utenda

Digitized by Google

traditur. In postremo hoc sensu hic accipitur et definiri solet: *contractus quo res primo usu consumptibilis alteri traditur, cum obligatione rem similem reddendi statuto tempore atque in eadem specie et bonitate.* — Hinc mutuum differt a commodato, locato et deposito: 1°. quia in mutuo res debet esse primo usu consumptibilis, secus in aliis; 2°. quia res non in individuo sed in specie tantum eadem reddenda est; 3°. quia in mutuo transfertur rei dominium et non in aliis, ac proinde in mutuo res perit accipienti, in ceteris tradenti. Ratio autem cur in mutuo stricto et proprie dicto transferatur dominium est, quia cum res mutuata sit primo usu consumptibilis, ejusmodi usus non esset licitus sine dominio ipso.

526. Dico 1°. Datur strictum præceptum faciendi mutuum non solum respectu pauperum, qui habituri sunt quo restituant, sed etiam respectu divitum qui ob peculiarem circumstantiam eo summe indigent. Ratio utriusque deducitur ex lege caritatis, quæ obligat ad subveniendum proximo in necessitate posito, atque exigit ut hoc libenter ei præstemus, quod in pari casu nobis præstari vellemus. — Dixi 1°. *qui habituri sunt*, etc.; quia secus urget aliud præceptum, scilicet eleemosynam faciendi, juxta regulas expositas superius, ubi de caritate dictum est. — Dixi 2°. *etiam respectu divitum qui ob peculiarem*, etc.; quia caritas ad nihil nos obligat erga illos divites qui ad augendas opes mutuum quærunt, siquidem nullam patiuntur necessitatem.

Dico. 2°. Quamvis mutuatarius a restitutione non liberetur, utcumque res mutuata forte pereat, ad nihil tamen aliud tenetur nisi ad rem similem reddendam, nec mutuator aliquid aliud exigere potest vi mutui, quin lædat justitiam commutativam et ad restitutionem teneatur. — Ratio *primi* est, quia peracto contractu mutui, dominium rei mutuatæ transit in mutuatarium, ac proinde si pereat, ipsi perit. Ratio autem *secundi* est, quia ut docet S. Thomas, usus rei consumptibilis, cum sit ipsa rei consumptio, nequit esse distinctus ab ejusdem dominio, ac proinde si præter rem ipsam aliquid exigeretur propter usum, vi mutui, exigeretur pretium pro re quæ non existit: vel aliis verbis, eadem res bis veluti venderetur, quod sane justitiam lædit. Accedit ratio desumpta ex specialibus ac iteratis prohibitionibus ac declarationibus a Romana Sede factis et præsertim a Benedicto XIV, in Epist. Encyclica anno 1745 edita, et quæ incipit *Vix pervenit.* Concinit novus codex:

Si res fungibilis ita alicui detur ut eius fiat et postea tantundem in eodem genere restituatur, nihil lucri, ratione ipsius contractus, percipi potest; sed in præstatione rei fungibilis non est per se illici-

Digitized by Google

tum de lucro legali pacisci, nisi constet ipsum esse immoderatum, aut etiam de lucro maiore, si iustus ac proportionatus titulus suffragetur (Can. 1543).

527. Resolves. — 1°. Si quando pauperes mutuum quærunt, et tamen non præsumuntur habituri unde æquivalens valeant reddere, cessat tunc, ut dictum est, præceptum faciendi mutuum, at urget illud eleemosynam *aliquam* largiendi. — Dico *aliquam,* quia non teneris tantum eleemosynæ præstare, quantum pauper mutuo efflagitabat, quia sunt alii qui opitulari possunt et debent.

2°. Incommodum aliquod grave sufficiens ad excusandum ab obligatione faciendi eleemosynam, excusat etiam ab obligatione faciendi mutuum, at non viceversa; siquidem dare mutuum multo minus est quam eleemosynam conferre. Sedulo tamen distinguenda est obligatio faciendi mutuum ab illa non exigendi aliquid supra sortem vi mutui; prima provenit a caritate, altera a justitia. Peccatum læsionis justitiæ tali modo factæ vocatur proprie *usura;* quæ esse potest *explicita* et *aperta,* si fit expressa conventio; vel *implicita* et *palliata,* si conventio fit per consensum virtualiter tantum manifestatum aut sub specie contractus a mutuo diversi.

3°. Attamen non committitur crimen usuræ, si quis expectet pro mutuo aliquid, non ut debitum sed ex mera benevolentia. — Dixi *expectet,* nam si quis *exigeret* aliquid ex benevolentia, usurarius dici deberet; siquidem Innoc. XI damnavit prop. 42 quæ sic se habet: "Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex justitia debitum." .Cf. S. Alphons. nn. 774 et 777.

4°. A fortiori autem ab omni crimine usuræ excusari debet qui aliquid supra sortem sive expectat, sive etiam exigit, non quidem *vi mutui,* sed vi alicujus tituli extrinseci. Ratio desumitur ex praxi fidelium timoratorum, ex implicita approbatione Ecclesiæ et ex eo quod talis ratio agendi consona omnino est justitiæ regulis.

QUÆSITA

528. Quær. 1°. *Quinam sint tituli isti extrinseci, quorum vi licitum est aliquid exigere præter sortem?*

Resp. Quinque præcipui enumerantur, scilicet: damnum emergens, lucrum cessans, periculum sortis, pœna conventionalis et lex civilis. De unoquoque breviter dicetur quid sit, et cur liceat eo uti.

1°. **Damnum emergens** est detrimentum quod patitur mutuans occasione mutui proximo præstiti. Hunc autem titulum esse legitimum constat ex eo quod æquum non est ut damnum ex mutuo quis ferat; cum nemo teneatur cum proprio damno ad beneficium præstandum, nisi in proximi necessitate. Ad legitimitatem autem hujus tituli, præter existentiam damni ipsius, requiruntur sequentes conditiones, scilicet: ut mutuum sit causa damni; ut nihil præter compensationem exigatur; et ut auctarium ab initio in pactum deducatur. — Cf. S. Alphons. nn. 768 et 769.

2°. **Lucrum cessans** est id quod mutuans, servata re sua, lucratus fuisset, si eam in alio contractu licito adhibuisset. Esse hunc legitimum titulum probatur; quia spes lucri ex una parte est mutuo extrinseca et ex alia est vere pretio æstimabilis. — Cf. S. Alphons. n. 771; et *Hom. Ap.* nn. 149 et seq.

3°. **Periculum sortis** est timor prudens, ne sors recuperari nequeat. — Hic etiam titulus, juxta communiorem et probabiliorem sententiam, est legitimus. Ratio est, tum quia pluris æstimantur res in tuto, quam in periculo positæ; tum etiam quia constat ex decisione *Sacr. Congreg. de Propaganda* pro Missionariis Sinensibus ab Innoc. X approbata, anno 1645. Excipe tamen si mutuatarius sortem per pignus assecuret, quia sic periculum cessat. — Cf. S. Alphons. n. 765. — Kenrick, n. 89.

4°. **Pœna conventionalis** est veluti mulcta quædam, ad quam solvendam mutuatarius se obligat, si sortem tempore præfixo non restituat. Probatur autem esse titulum legitimum, quia ita consulitur firmitati contractus et simul negligentia mutuatarii præcavetur; sed requiritur ut mora debitoris sit notabilis et culpabilis, et ut pœna sit moderata et culpæ proportionata. — Cf. S. Alphons. n. 766.

5°. Titulus **legis civilis** consistit in positiva permissione a supremo societatis civilis legislatore facta percipiendi certum determinatum lucrum, quod proinde diversum est juxta diversitatem locorum et legum. Plurimum quidem antea disputatum fuit de legitimitate istius tituli in foro conscientiæ; at hodie vix de ea dubitari potest, quamvis non eadem ab omnibus detur explicatio. Nam alii invocant vim *alti dominii* quod suprema auctoritas habet in bona privatorum; alii autem, longe melius, recurrunt ad jus et officium quod suprema auctoritas habet decernendi præmium illis qui pecuniam suppeditantes commercio favent. Hoc vero præmium æquitas ipsa naturalis dictat, ut ab iisdem solvatur, qui utilitatem exinde capiunt. Præterea exstant

Digitized by Google

multæ responsiones Romanarum Congregationum quibus decernitur, eos, qui hoc titulo tantum innixi aliquod lucrum adepti sunt, non *esse inquietandos;* neque *inquietandos* esse presbyteros qui contendunt hunc titulum esse legitimum. — Cf. Taparelli, *Saggio Teoretico,* dissert. 4, cap. 4.

QUÆR. 2°. *An liceat excedere taxam legalem ratione specialis damni emergentis vel lucri cessantis aut periculi sortis?*

Resp. *Neg.*, respectu pauperum vel aliorum qui in necessitate mutuum quærunt et qui auctario majori opprimerentur. Si vero pecunia mutuo tradatur non quidem in necessitatem alterius, sed ad utilitatem tantum et ad novas usque congerendas divitias, non parum disputatur apud theologos. Recentiores plurimi, quos inter noster Kenrick, merito affirmant, tum ratione indemnitatis seu justæ compensationis, tum ratione liberi consensus mutuatarii, qui nullam, ut supponitur, patitur necessitatem.—Cf. Kenrick, n. 96. —*Nouvelle Revue Théol.* vol. 21, p. 496.

QUÆR. 3°. *Quid dicendum de illis qui, cum sermo est tantum de pecunia mutuo danda, rejectis omnibus prædictis titulis, unice innituntur in ejusdem fœcunditate, ad legitimandum lucrum quod supra sortem capitur?*

Resp. Eorum doctrina non videtur improbabilis, eaque ad sequentia capita reduci potest:

1°. Mutuum, juxta omnes, fieri nequit, nisi de re usu consumenda, quod ex ipsius mutui natura evincitur. Porro pecunia primo usu non consumitur, nisi præbeatur pauperi illam impensuro ad suam sustentationem. Etenim in traditione pecuniæ solus valor transfertur et est contractus objectum; valor autem non perit, quando in augendam mutuatarii fortunam impenditur. Ergo. . . .

2°. Hinc, contractus, quo traditur pecunia diviti, non est mutuum proprie dictum, sed potius commodatum vel locatum, prout gratis vel pretio datur et proinde dominium pecuniæ non transfertur.

3°. Contractus ille locationis pecuniæ est in se licitus, nam juste pretium exigitur pro re quæ valorem intrinsecum habet; atqui usus pecuniæ, quæ primo usu non consumitur, habet valorem intrinsecum, qui pretio æstimari potest et in commercio humano causa evadit multorum emolumentorum. Ergo auctarium sortis est justum pretium illius usus.

4°. Pecunia, ut constat experientia mercatorum, fructum producit, et multiplicatur *per se,* independenter ab humana

Digitized by Google

industria; ergo non omnino sterilis reputanda est. Etenim idem mercator, in iisdem circumstantiis et cum eodem industriæ gradu, multo majus lucrum facit, si multo majorem summam impendere in commercium possit; ergo facultas pecuniam impendendi in commercio est vere pretio æstimabilis.

Sectio Secunda

De Contractibus Onerosis

CAPUT I

DE VENDITIONE ET EMPTIONE

Multa sane dici possunt de natura hujus contractus, de justitia pretii et de diversis venditionum et emptionum speciebus, sed ea tantum breviter innuimus quæ confessario necessaria esse possunt. Etenim munus audiendi confessiones confundendum non est cum munere gerendi mercaturam.

ARTICULUS I

DE NATURA VENDITIONIS ET EMPTIONIS

529. Contractus **venditionis et emptionis** definiri potest, *contractus onerosus quo res quælibet pretio æstimabilis cum determinata pecunia permutatur, translato invicem dominio.* — Cf. S. Alphons. n. 795. — Kenrick, n. 45. — Kent, *Comment.* vol 2, part 5, lect. 39, n. 468, (4).

530. Dico. Ad transferendum dominium rei venditæ, ex jure naturæ non requiritur traditio ipsius rei, si aliunde constat de consensu libere dato. — Ex jure autem positivo distinguendum est. Juxta *jus Romanum* dominium rei non transit ad emptorem nisi traditione jam facta; imo requiritur etiam ut pretium ab emptore solvatur vel offeratur, aut saltem præstetur vel fidejussio vel fides de illo, quod ni fiat, emptori competit quidem jus *ad rem* sed non *in re.* — Verum juxta *jus nostrum,* si res vendita designata sit, et a ceteris separata, transfertur dominium absque traditione, quamvis requiratur saltem inchoata et authentica solutio pretii. Nam si res etiam designata et separata, venditur absque ulla solutione pretii, potest a vendente recuperari dum est in *transitu,* ut aiunt, ad emptorem, qui non sit par solvendo. Hisce tamen non obstantibus, apud nos, ait Kenrick: "Periculum rei non videtur unquam transire ad emptorem, nisi ea aliqua ratione tradita. Ex mercatorum consuetudine omnia pendent." — Cf.

Digitized by Google

S. Alphons. nn. 795 et 796. — Kenrick, tract. 10, n. 50; et tract. 11, nn. 45 et 47. — Kent, *Comment.* vol. 2, part 5, lect. 39, nn. 492 et 496.

531. QUÆRES. *An venditor teneatur rei defectus manifestare?*

Resp. Certo tenetur manifestare vitia omnia *substantialia* tam *in se,* quam *relative* ad finem notum emptoris, seu ea omnia quæ rem aliam faciunt, vel eam noxiam aut notabiliter inutilem reddunt; sed *per se* non tenetur ostendere vitia accidentalia et manifesta, modo imminuat pretium pro rata defectus. Ratio est, quia tunc non fit injuria emptori, nec ratione pretii, quod imminuitur, nec ratione vitii, quod si non viderit emptor, sibi imputare debet. — Dixi *per se,* quia excipiendus est, 1°. casus emptoris valde rudis, quia respectu illius vitium censetur occultum, et 2°. casus quo venditor *specialiter* interrogetur de tali defectu. — Si vero vitium est quidem accidentale sed occultum, iterum est distinguendum; nam si venditor *interrogatur,* tenetur illud manifestare; secus dolum committit et contractus erit rescindibilis. Si autem nulla fiat interrogatio, contractus firmus omnino erit, sed pretium imminui debet pro ratione vitii. — Cf. S. Alphons. n. 823.

ARTICULUS II

DE JUSTO PRETIO

532. Pretium duplex est: aliud *legale,* quod a lege determinatur, et aliud *naturale* seu *vulgare,* quod valori rei respondet juxta communem hominum æstimationem. Pretium autem naturale est: 1°. *summum,* supra quod res æstimari non solet; 2°. *infimum,* infra quod res generatim non æstimatur; 3°. *medium,* quod inter utrumque interponitur.

533. Dico. Pretium legale, si existit, generatim loquendo, servandum est sub onere restitutionis; nam ad auctoritatem civilem pertinet statuere quidquid respicit commercium publicum. — Dixi *generatim,* quia aliquando licet a pretio legali recedere, v. gr., si a majore hominum parte non servetur; si mutatis circumstantiis taxa evadat injusta; vel si merces sint notabiliter solito pretiosiores vel deteriores. — Deficiente vero pretio legali, illud solum habendum est ut justum, quod tale determinatur æstimatione communi, si agatur de merce quæ apud multitudinem appretiationem habeat; quia pretium adæquatum ejusmodi rerum ex ipsarummet utilitate ad communes usus deducitur. Porro appretiatio talis utilitatis nequit melius haberi, quam per com-

Digitized by Google

munem æstimationem.—Ita omnes. — Cf. S. Alphons. n. 806.— Slater, *Questions on Moral Theology*, pp. 15 et seq.

QUÆSITA

534. Quær. 1°. *An possint vendi quanti plurimi, si tamen de eo pretio conveniat emptor, res quæ vulgarem æstimationem non habent, ut sunt gemmæ, tabellæ pretiosæ et aliæ hujusmodi?*

Resp. *Affirm.*, quia in eo casu ad nullam aliam mensuram justi pretii videtur posse recurri, nisi ad liberum contrahentium consensum. Neque dicas adesse judicium hominum peritorum; nam respondetur, illud sæpe esse variabile, sæpe etiam injustum et sæpius nonnisi magna cum difficultate posse obtineri. — Cf. S. Alphons. nn. 802 et 807.

• Quær. 2°. *An res carius vendi possit ob specialem affectum vel utilitatem emptoris?*

Resp. *Neg.*, juxta communem theologorum doctrinam. Ratio est, quia utilitas et affectus specialis est profecto aliquid pretio æstimabile, sed quoniam in dicto casu non pertinet ad venditorem, hic venderet aliquid non suum, ac proinde injuste ageret. Quare ait S. Thomas: "Si aliquis multum juvetur ex re alterius quam accepit, ille vero qui vendidit non damnificetur carendo re illa, non debet eam supervendere; quia utilitas, quæ alteri accrescit, non est ex vendente, sed ex conditione ementis: nullus autem debet vendere quod suum non est." Angelico Doctori consonat S. Alphonsus et major pars theologorum. Videtur tamen hac in re ita posse distingui: Si privatum illud commodum emptoris oriatur ex magna necessitate qua emptor premitur, et ejus affectus erga rem sit insana et cæca animi perturbatio, tenenda est sententia S. Thomæ, cui plane conformis est praxis hominum timoratorum. Si vero agatur de majore utilitate, de fundata quadam delectatione et rationabili affectu, quem utique emptor solus habet, sed tamen alii, si in iisdem circumstantiis essent, forte æque haberent, damnandus non esset venditor qui rem carius venderet; tum quia majus illud commodum emptoris non est omnino privatum et singulare, quod supponit ratio S. Thomæ, tum quia hujusmodi videtur esse praxis fidelium. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 77, art. 1. — S. Alphons. n. 806. — Kenrick, n. 51. — Carrière, n. 692.

Quær. 3°. *An liceat vilius emere in gratiam venditoris emptorem quæritantis?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia res ultroneæ vilescunt et pretium rei decrescit, quando res est parum utilis emptori et hic in gratiam venditoris emit. Idem dicendum de casu quo res vilius venduntur ob paupertatem venditoris, quia ex una parte res ultronea juxta communem æstimationem pretio decrescit, et ex alia inopia venditoris non efficit ut communis æstimatio mutetur. — Cf. S. Alphons. n. 802.

QUÆR. 4°. *An vel quomodo peccent mercatores qui interrogati de pretio mercium, illud notabiliter exaggerant?*

Resp. Si revera intendant hoc pretio vendere, peccant contra justitiam, inique alienum appetendo; et ad restitutionem tenentur, si revera pretium illud ipsis solvatur. Si vero intendant tantum dari emptori locum offerendi suum pretium, ut sic ad justum pretium deveniant, excusantur omnino tum a peccato injustitiæ tum a peccato mendacii, quia notum est et consuetum mercatores ita loqui ut emptores ad justum pretium perducant.

535. Resolves. — 1°. Potest quis multo minoris emere credita solutionis valde difficilia, si propter circumstantiam sibi specialem solutu fiant facilia. Ratio est, quia facilitas obtinendi solutionem non pendet a re quæ venditur, sed ab ipso emptore; valor autem alicujus rei a communi æstimatione, non vero a circumstantia particulari ementis determinatur.— Cf. S. Alphons. n. 829.

2°. Potest quis pretio currente vendere rem quam scit mox minoris valituram; modo tamen scientia hæc sit privata et non obtenta per fraudem; nam si est communis seu publica, jam pretium juxta illam mutaretur, et si esset per fraudem, jam non servatur æqualitas. — Cf. S. Alphons. n. 824; et *Hom. Ap.* n. 188.

Quoad plurimos casus hæc verba Lugonis solutionem facilem præbent:

"Licet lex communis et æqualis esse debeat, ejus tamen scientia antequam promulgetur non debet esse omnibus communis sed aliquibus ratione sui muneris potest antea competere. Dixi tamen (præcedenti numero 140) non licere ex industria differre legis promulgationem donec ipsi vel eorum amici suas merces . . . distrahant, quia hoc esset abuti potestate sua in subditorum præjudicium, quod illicitum est. Nam potestas data est illis in commune bonum non in bonum proprium, quare non possunt potestatem exercere nisi in bonum subditorum et commune ad quem solum finem talis potestas ordinatur. Usus autem scientiæ non est usus vel exercitium potestatis, sed est actus prudentiæ œconomicæ quæ ordinatur ad privata commoda: quare nullus est abusus quod in ea commoda ordinatur." — Disp. 26, n. 143.

Digitized by Google

3°. Peccant mercatores qui postquam rem infimo pretio vendiderint, eam ante traditionem adulterant, quamvis per hoc non excedant limites summi pretii. Etenim etsi potuissent ab initio carius eam vendere, nequeunt postea destruere pactum quod cum emptore inierunt.

4°. Mercatores, qui minutatim vendunt, possunt aliquando carius vendere, quam qui vendunt in magna quantitate; quia debent majores labores et expensas, majusque tempus impendere ad eas conservandas atque emptoribus distribuendas. — Cf. S. Alphons. n. 809.

5°. Res ultra justum pretium non ideo vendi potest, quod venditor eam ex sua ignorantia vel imprudentia aut etiam ex casu fortuito majori pretio emerit, vel subierit majores sumptus quam vulgo alii solvant aut subeant. Ratio est, quia pretia rerum non crescunt aut decrescunt ex hoc quod uni vel alteri accidit, sed ex eo quod communiter contingit. Neque ex eo quod aliquis privatus mercator fuerit furtum passus vel naufragium, in æstimatione vulgi adaugeri solet pretium rerum: sicut neque crescere solet pretium frumenti, eo quod unus vel alter fatali grandine fructus agrorum suorum perdiderit. — Cf. Elbel, n. 587.

6°. Non probanda est praxis mercatorum vel artificum qui solent munera dare ancillis, famulis aut filiisfamilias, ut eos ad suam officinam attrahant; postea vero hujusmodi expensas tacite compensare nituntur adaugendo pretium rerum ultra justitiam. Sic enim secreto cogunt dominos ipsos ad eas donationes injuste refundendas. — Cf. Elbel, nn. 523 et 583.—Lugo, disp. 26, sect. 8.

7°. Generatim in restitutione facienda ob læsionem justi pretii hæc sunt tenenda: 1°. si *de venditore* agatur, excessus injustus computandus est a summo pretio, quia hoc pretio vendere potuit; unde emptor non fuit læsus, nisi in eo quod pretium supremum superat; 2°. si vero *de emptore* agatur, defectus pretii computandus est a pretio infimo, quia potuit emere tali pretio; unde venditor tantum læsus fuit in eo quod est infra hoc pretium. — Dixi *generatim;* quia si lucrum fraude obtentum fuerit, esset restituendum, etiamsi pretium summum non excederet vel infimum attingeret.

ARTICULUS III

DE PRÆCIPUIS VENDITIONUM SPECIEBUS

§ I. — De retrovenditione et mohatra

536. Retrovenditio est *contractus quo venditor sibi reservat jus rem suam redimendi. sub conditione quod sumptus, meliora-*

Digitized by Google

tionem vel similia resarciat. **Mohatra** autem est species quædam retrovenditionis seu contractus quo quis rem majori pretio credito vendit, cum pacto ut emptor ipsi minori pretio numerata pecunia retrovendat. Sit exemplum: Titius indigens pecunia numerata hic et nunc adit Petrum, qui nolens pecuniam dare mutuam, offert merces emendas pecunia credità, et pretio summo puta $100, cum pacto ut statim eas sibi retrovendat pecunia numerata et pretio infimo puta $90. Sic enim Petrus non ex contractu mutui, sed ex contractu venditionis et emptionis lucratur illud auctarium, et Titius suæ præsenti necessitati consulit habendo $90, quamvis post annum reddere debeat $100.

537. Dico 1°. Contractus retrovenditionis est *omnino licitus* dummodo habeantur requisitæ conditiones. Ratio est, tum quia Lev. xxv, 24 dicitur tale pactum fuisse Judæis impositum, tum quia nihil continet quod juri naturali contradicat. — Conditiones autem sunt 1°. ut pretium minuatur juxta æstimationem gravaminis quod emptori imponitur; 2°. ut non sit pactum de retrovenditione pretio majori vel minori facienda; 3°. ne pacto exigatur, ut periculum rei venditæ cedat in damnum venditoris, cum illud *per se* ad emptorem spectet, nisi tamen pretium juxta æstimationem periculi augeatur: 4°. ut res retrovendatur sicut traditur, vacua vel cum fructibus. — Cf. S. Alphons. n. 812. — Kenrick, n. 61.

Dico 2°. Contractus mohatra est per se illicitus et nonnisi usura palliata, ut constat ex prop. 40 damnata ab Innoc. XI, quæ sic se habet: "Contractus mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ et cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri." — Cf. Viva in hanc prop.

§ II. — De venditione sub hasta seu per licitationem

538. Dico. Venditio sub hasta (*auction, public sale*), quæ scilicet fit per præconem et in qua ultimæ licitationi res adscribitur, licita est, sive fiat consentiente sive invito domino seu per auctoritatem publicam, sive infra infimum pretium ematur aut supra summum vendatur: quia potestas publica approbat, ut justum pretium publice constituatur ex emptorum concursu. Hinc si emptores concurrant, res fit æstimabilior; si non concurrant, vilior habetur. — Cf. S. Alphons. n. 808.

"Officialis catholicus cujus officium est præesse quando merces sub hasta venduntur" inter quas "aliquando inveniuntur libri hæreticorum aut alia obscœna continentes" non tenetur "investigare an inter merces quæ sub hasta venduntur reperiantur libri hæreticorum aut alii obscœna continentes. Quod si casu id agnoverit, possitque impedire ne pravi

Digitized by Google

libri obveniant licitatoribus, qui ipsis sunt abusuri, id quidem præstet, cum quisque debeat proximi peccatum impedire quando id commode potest, aut sine suo gravi damno." — S. C. de P. F. 27 Junii, 1820.

QUÆSITA

539. Quær. 1°. *An possit venditor mittere fictos licitatores, ut pretium rei crescat?*

Resp. *Neg.*, juxta S. Alphonsum, quia hoc apparet nimis fraudulentum ut excusari possit, cum tendat ad decipiendos emptores sinceros, atque adeo iis injuriam infert, dum causa sunt ut pretium crescat ex fraude, non vero ex concursu naturali rerum, ex emptorum scilicet libero consensu. Attamen alii dicunt, vi consuetudinis, si quæ existit, indulgendum esse illis qui ita agunt. — Cf. S. Alphons. n. 808; et *Hom. Ap.* n. 175. — Kenrick, n. 50.

Quær. 2°. *An emptor possit pactum facere cum aliis, ne licitent, aut ne plus offerant?*

Resp. *Neg.*, juxta S. Alphonsum et plures alios theologos, saltem in casu coactæ subhastationis. Ratio est, quia venditor jus habet, ut emptores sint perfecte liberi et ne impediatur pretii incrementum. — Contrarium tamen sentire videtur Card. de Lugo cum Diana et aliis saltem quoad reatum injustitiæ, et fatetur, peccatum tunc committi solum contra caritatem, esse communem Doctorum sententiam. — Cf. S. Alphons. n. 808. — Lugo, disp. 26, n. 175. — Baller. not. (b) p. 739.

§ III. — De monopolio

540. Monopolium dupliciter distinguitur. Aliud est *legale* quod consistit in potestate vendendi aliquas merces a publica auctoritate, ex rationabili causa, uni vel pluribus concessa; et aliud *privatum* quod consistit in ratione agendi qua unus vel plures efficiunt ut ipsi soli aliquid vendant aut emant.

541. Dico 1°. Monopolium legale licitum est, modo cum justo pretio fiat. Ratio est, quia ob justam boni publici causam Princeps illud ceu privilegium vel ad tributum a mercatoribus exigendum concedere potest.

Dico 2°. Monopolium privatum illicitum est in sequentibus casibus: 1°. si mercator impediat fraude vel mendacio, ne aliæ merces advehantur, ut ipse merces suas carius vendat cum communi detrimento; 2°. si unus vel pauci merces omnes emant, ut deinde illas carius vendant; 3°. si opifices vel artifices conveniant ut non doceant artem suam, nisi pretio injusto vel ut nullus per-

Digitized by Google

ficiat opus ab aliis inceptum; 4°. si violentur leges a Statu latæ ad pretium justum præservandum et commercium non restringendum. Hæ enim leges obligant in conscientia et quidem, ut nobis videtur, ad restitutionem quando alii ex violatione damnum patiuntur. Tales leges protegunt jura, assecurant subditos contra fraudulentas actiones venditorum et societatum mercatorum. Leges istæ apud nos sunt "*The Sherman Law*": duæ vel tres vel plures sectiones novissimæ legis, "*The Clayton Trust Bill*," emendant priorem istam, dum aliæ sectiones ejusdem et una sectio legis, "*Federal Trade Commission*," ipsam complent.

"Sec. 6. That the labor of a human being is not a commodity or article of commerce. Nothing contained in the anti-Trust laws shall be construed to forbid the existence and operation of labor, agricultural or horticultural organizations, instituted for the purposes of mutual help, and not having capital stock or conducted for profit, or to forbid or restrain individual members of such organizations from lawfully carrying out the legitimate objects thereof; nor shall such organizations, or the members thereof, be held or construed to be illegal combinations or conspiracies in restraint of trade under the anti-Trust laws."—*Clayton Trust Bill*, Section 6. Cf. *The World Almanac* an. 1915, p. 300. Videas infra n. 994, Q. 5.

QUÆSITA

542. Quær. 1°. *An et quomodo peccent mercatores qui conspirant, ne merces suas vendant nisi summo, licet justo, pretio?*

Resp. Certo videntur peccare contra caritatem, quia licet non obligentur ad vendendum infra pretium suum, obligantur tamen ad non dissuadendum aliis, ne minori pretio vendant. Ita licet caritate non tenearis ad eleemosynam tali pauperi erogandam, prohiberis tamen aliis dissuadere, si qui eam largiri volunt. — At probabilius non peccant contra justitiam: quia si alii coguntur emere pretio summo, non coguntur a venditoribus, sed sua necessitate, quæ vera coactio ex parte venditorum dici nequit. Pretium tamen summum hic debet intelligi, quod esset absque monopolio, non quod e monopolio nascitur. — Cf. S. Alphons. n. 817. — Lugo, disp. 26, n. 173.

Quær. 2°. *An peccent contra justitiam vel contra caritatem mercatores qui, tempore messis aut vindemiæ, omne triticum vel vinum regionis pretio vili tunc currente emunt, ut postea carius vendant?*

Resp. *Neg.*, probabilius, ut videtur, *quoad justitiam*, modo non vendant supra pretium summum quod secluso monopolio curreret. Ratio est, quia nullius jus violant. Imo negative

Digitized by Google

etiam respondendum, saltem probabiliter, *quoad caritatem*, modo alios ad carius vendendum non inducant, nec ipsi vendant supra pretium summum quod præciso monopolio locum haberet, quia jure suo utuntur; nemo enim proprium commodum negligere tenetur, ut damnum alienum evitet, cum illud avertere non obligetur. — Cf. S. Alphons. n. 816. — Kenrick, nn. 64 et seq.

QUÆR. 3°. *An justitia pretii desumi possit ex ipso statu vi monopolii introducto?*

Resp. *Neg.*, Justitia pretii non debet desumi ex statu quem monopolium introduxit, sed ex statu quem merces haberent monopolio secluso. Nam si justitia pretii penderet ab arbitrio venditoris vel emptoris nolentis nisi tali pretio vendere aut emere, de facto nullum esset pretium injustum: justitia igitur pretii dependere "debet," ut ait Lugo, "ex aliis circumstantiis antecedentibus, nempe ex copia vel inopia mercium et pecuniæ, ex multis vel paucis, qui vendant, aut emant, et ex necessitate vendendi aut emendi quam habent." In casu monopolii copia "mercium eadem est" ac si nullum monopolium fuisset; "voluntas etiam vendendi," nam volunt res suas vendere et simul "extorquere pretium majus, quod si obtinere non possunt, vendent pretio minori; non est ergo unde antecedenter ad voluntatem venditorum pretium augendum sit sed idem debet æstimari pretium justum quod esset si monopolium non præcessisset." Hinc "contingit monopolium quando aliquis tempore messis vel vindemiæ, v. gr., emit omne triticum, vel vinum, vel maximam ejus partem, pretio vili tunc currente, ut postea omnes cogantur ab ipso emere pretio summo; et hoc ipsum erit si aliqui pauci ad hoc conveniant et conspirent. Hoc ergo contra justitiam erit si postea supra summum pretium justum vendant. Debet autem intelligi summum pretium justum, non quod ex conventione eorum resultat, nolentium vendere nisi tali pretio, sed quod seclusa ea conventione esset pretium justum attenta quantitate tritici vel vini venalis et frequentia majori vel minori emptorum." (Lugo disp. 26, n. 176.) Et sic etiam quando monopolistæ vi vel fraude parvos venditores suo commercio privant instituendo officinas in eadem vicinia easdemque merces pretio infra infimum vendendo et dein obtento toto harum mercium commercio, eas pretio supra summum justum vendunt, profecto violant justitiam commutativam et obligantur ad restitutionem.

Pari modo ad restitutionem tenentur quando cogunt alios

Digitized by Google

venditores earumdem mercium pretio supra summum justum vendere, si puta, monopolistæ multum augerent pretium sarcophagorum, quos parvis libitinariis non venderent nisi sponderent se pretio nimis alto venditturos.

Hi autem secundi venditores vendentes pretio isto jam currente, quod alias esset injustum, an etiam ad restitutionem teneantur? Affirmant sane plurimi, quorum ratio est urgens, hos obligari quia pretium est injustum. Ergo non solum impostores, quod omnes tenent, sed hi quoque restituere debent. Ast Salmanticenses: "verior . . . est sententia negans peccare tales venditores, etiam si non ignorant incrementum pretii ortum habuisse ex injusta conventione quia jam illud pretium est commune et vulgare. Quod autem adauctum sit ex injustitia aliorum, mihi per accidens est quia res vendendo pretio currenti, justo pretio vendo." (Salmanticenses.) Quia justum pretium fori apud omnes judicatur, quod jam communiter currit, undecumque hoc proveniat.—Sal. tr. 14, cp. 2, p. vi, n. 57.

Injustitiam etiam committunt nimis augentes pretium rerum *primæ necessitatis* uti dicuntur, v. gr., panis, farina, caffæum, lac, etc., quia deest *libertas* contrahentium emptorum, hinc æqualitas; eadem semper copia consumitur; nam sive velint sive nolint debent eas res sibi obtinere homines; hinc eadem voluntas ex parte horum.—Cf. Bulot, n. 804, 111, 3°.—Lugo, l. c.—Bouvier, *Law Dictionary*, *Restraint of Trade*.

§ IV. — De venditione per proxenetas

543. Venditio per proxenetas (*brokers*) ea est, quæ non fit immediate ab eo ad quem res pertinent, sed per alios ex commissione et hi proxenetæ dicuntur. Proxenetæ autem possunt esse vel tantum amici vel speciali mercede ad hoc conducti vel ad diversa opera pretio annuo locati.

QUÆSITA

544. Quær. 1°. *An proxeneta, qui vendit supra aut emit infra pretium sibi designatum, possit excessum pretii sibi retinere?*

Resp. *Neg.*, generatim loquendo, quia nullum habet titulum aliquid retinendi. Etenim non habet ratione rei, quia sua non est sed domini; nec ratione laboris et industriæ saltem stricto justitiæ titulo debitæ, quia si stipendio sit conductus, ad nihil aliud jus habet; si vero industriam gratuito præstet, jam mercedi renuntiavit. Excipe: 1°. si labore extraordinario

Digitized by Google

et indebito, aut industria vel diligentia omnino speciali, rem meliorem fecerit; 2°. si dominus expresse aut æquivalenter declaraverit, se nihil ultra pretium determinatum exigere; 3°. si dominus agendi rationem proxenetæ noverit et ratam habeat. — Cf. S. Alphons. n. 825.

QUÆR. 2°. *An possit proxeneta rem, pretio sibi determinato vendendam, pro seipso emere et postea eamdem rem tanquam suam majori pretio vendere?*

Resp. *Affirm.*, positis duabus conditionibus, scilicet: 1°. ut adhibita morali diligentia emptorem non inveniat qui plus offerat; secus enim contra officium suum et voluntatem mandantis certo cognitam ageret; 2°. ut rem sibi non ficte, sed vere emat, ita ut ejus periculum subeat; et si forte tanti non vendat, nihilominus pretium determinatum reddat; secus enim æquitas non servatur.

QUÆR. 3°. *An proxeneta possit sibi retinere ea quæ vendens solo ejus intuitu gratis donat?*

Resp. *Affirm.*, si constet de vera donatione: quia mercator, absolute loquendo, aliquid cedere potest de lucro suo alicui proxenetæ, ut eum ad officinam suam adducat; sed ad hoc requiritur, ut sit revera dispositus ad vendendum alteri cuilibet pretio superiori, et reapse sic ordinarie vendat. Confessarius autem non facile fidem adhibere debet proxenetis, tales donationes sibi factas fuisse asserentibus; nisi agatur de locis ubi mercatores ita solent agere. — Cf. S. Alphons. n. 825; et *Hom. Ap.* n. 189.

CAPUT II

DE SOCIETATE ET TRINO CONTRACTU

545. Contractus qui dicitur **societas** (*partnership*) est *conventio de re aliqua in communi possidenda ad commune bonum, aut lucrum pro rata parte percipiendum.* Contractus autem qui a theologis dicitur *trinus,* est idem contractus societatis, cui adjunguntur duo alii contractus, nempe assecurationis sortis et assecurationis lucri, seu venditionis spei lucri majoris percipiendi pro minore lucro certo et assecurato. Sic autem instituitur: Contraho, v. gr., cum *Petro* pecuniæ summam ei tribuendo ad negotiandum. Sed cum spes lucrandi 15 pro 100 mihi affulgeat et timeam ex alia parte, ne sortem amittam, ineo secundum contrac-

Digitized by Google

tum cum *Petro*, ei 5 pro 100 erogando, si assecurationem sortis in se suscipere velit. Inito hoc secundo contractu, jam 10 tantum pro 100 mihi lucrandi supersunt. Verum lucrum adhuc minus at certum mallem, quam majus et incertum. Igitur propono socio meo, ut mihi 5 tantum pro 100 tribuat, sed certo refundat, quidquid superventurum sit. Hinc triplex datur contractus, scilicet societatis, assecurationis sortis et assecurationis lucri.

546. Dico 1°. Contractus *societatis* de re licita et honesta, et ad commune bonum contrahentium initus, licitus est, modo locum habeant requisitæ conditiones. Constat ex legibus civilibus omnium nationum, ex usu universali omnium populorum et ex jure naturali; non enim minus licitum est pluribus conjunctim quam singulis, ex suis rebus lucrum facere. Conditiones autem requisitæ sunt: 1°. ut sit æqualitas, id est, divisio lucri pro rata rei collatæ; 2°. ut periculum sortis spectet ad dominum, nisi aliter pactum initum fuerit; 3°. ut quisque subeat onus damnorum et expensarum quæ intuitu societatis adveniunt; 4°. ut quisque diligentiam eamdem adhibeat in societate, ac in negotiatione privata. — Cf. S. Alphons. n. 905.

Dico 2°. Contractus *trinus* pariter licitus est juxta communem sententiam theologorum, modo pecunia impendatur in negotiatione. Ratio est: 1°. quia tres illi contractus separatim et cum diversis personis sunt de se liciti et justi: ergo etiam si fiant simul et cum eadem; 2°. quia nihil est contra æqualitatem; nam datur compensatio, et periculum a tribuente pecuniam æquivalenter sustinetur; 3°. quia Benedictus XIV declarat, in opere *de Synod. diœces.* lib. 10, cap. 5, posse defendi opinionem quæ asserit contractum trinum a Sixto V non esse damnatum, et in Encyclica *Vix pervenit* dicit, se nolle damnare contractus de quibus inter theologos disputatur. — Cf. S. Alphons. n. 908. — Kenrick, n. 136.

CAPUT III

DE LOCATIONE

547. Locatio est *contractus quo usus vel fructus rei aut personæ opera pro certa mercede ad tempus, ab uno accipitur et ab altero conceditur.* Qui rem tradit in usum vel utilitatem alterius, dicitur *locator*, alter *locatarius* seu *conductor* nuncupatur. Porro variæ numerantur locationis species, scilicet, locatio ædificiorum, agrorum, animalium, laboris et famulatus, etc.

548. Circa contractum *locationis* sufficiat hæc adnotare:

I. Regulæ generales locationis sunt sequentes: 1°. loca-

Digitized by Google

tarius potest sublocare, nisi aliud fuerit stipulatum vel inde locatori detrimentum fiat; 2°. locatio non solvitur per mortem contrahentium, sed ad hæredes transit; 3°. si tempus locationis non fuit determinatum, cessare potest ad arbitrium alterius contrahentis, dummodo alterum congruo tempore moneat juxta locorum consuetudinem et rei locatæ naturam; 4°. si locator rem locatam vendiderit, non potest expelli locatarius, sed terminus locationis est expectandus.

II. Obligationes locatoris sunt istæ: 1°. tenetur aperire vitia noxia rei locandæ; 2°. præstare debet ut locatarius tranquille ea fruatur; 3°. expensas necessarias rei locatæ reparandæ sustinere ipsi incumbit; 4°. formam rei locatæ absque consensu locatarii mutare nequit.

III. Obligationes locatarii sunt sequentes: 1°. debet uti re locata tanquam bonus paterfamilias ad solum finem locationis; 2°. tenetur ea reficere vel reparare quæ culpa ipsius perierunt aut deteriora facta sunt; 3°. de damnis autem quæ ex culpa ipsius tantum juridica res locata subit, non tenetur nisi post sententiam judicis. — Cf. Kenrick, nn. 43 et 44.

QUÆSITA

549. QUÆR. 1°. *An locatarius agrorum teneatur integram pensionem solvere in casu sterilitatis ob grandinem, vel aliud infortunium extraordinarium?*

Resp. *Neg.*, quia licet aliquibus videatur in rigore justitiæ de jure naturali ad id teneri, attamen consuetudine generali introductum est, ut, si ingens sit jactura, aliquid remittatur et damnum ex æquo ab utroque subeatur. — Excipe, nisi ex fructibus per alios annos perceptis æqua detur compensatio.—Ita S. Alphonsus, n. 860. — Verum ex jure communi, ait Kenrick: "Si pactum speciale sit de solvenda certa quadam pecunia quotannis tanquam pensione, conductor tenebitur eam solvere, etsi fulgur, tempestas aut incursus hostilis obstiterit, ne rem locatam tranquille possederit." — Cf. Kenrick, n. 43.

Ad contractum locationis aliquatenus accedunt *emphyteusis* et *feudum*. Emphyteusis est contractus quo res immobilis conceditur alteri quoad dominium utile, vel in perpetuum vel saltem ad decem annos, cum onere solvendi pensionem annuam domino directo. Feudum vero est contractus emphyteusi similis, seu traditio rei immobilis ad dominium utile, cum onere exhibendi domino directo obsequium seu fidelitatem. Differunt tamen emphyteusis et feudum a locatione, quia nequeunt con-

Digitized by Google

stitui nisi in re immobili, nec ad brevius tempus quam ad decennium. — Cf. Kenrick, nn. 43, 44, 145, et 146.

QUÆR. 2°. *Quid speciatim de locatione operum dicendum sit?*

Resp. 1°. Ut justus sit contractus æqualitas debet servari inter mercedem et opus. Merces erit justa quæ communiter operariis dari solet. Herus tenetur de justa mercede cum operario convenire. Et si hæc heri arbitrio relinquitur, ipse justam licet infimam tradere debet.

Resp. 2°. Merces alia est *individualis* et alia *familiaris: individualis* ea est, quæ ad operarium parcum et bene moratum alendum sufficit; *familiaris* ea est, qua operarius frugi adhibitis prudentibus subsidiis se suamque familiam (tribus quatuorve filiis constantem) alere potest. Audiatur nunc Cardinalis Zigliari jussu Summi Pontificis, Leonis XIII, ad varia dubia circa Encyclicam *Rerum Novarum* oborta respondens: "Quod si quæratur criterium quo statui debet æqualitas rei inter opus manuale operarii et mercedem dandam a domino, respondemus: Criterium illud in Encyclica petendum esse ex operarii fine immediato qui imponit ei naturale officium seu necessitatem laborandi, ex victu nempe et vestitu ad convenienter vitam sustentandam, et ad quem primo et principaliter labor manualis ordinatur: 2. 2. q. 187, a. 3. Quoties igitur *opus* tale sit, quod operarius per ipsum satisfaciat prædicto suo officio naturali consequendi finem immediatum laboris sui, ac merces ad consequendum hunc finem, victum nempe ac vestitum convenientem, impar sit, per se loquendo, et considerata rerum natura, habetur objectiva inæqualitas inter opus et mercedem, et ideo læsio justitiæ commutativæ."

QUÆR. 3°. *An merces familiaris operariis ex justitia debeatur?*

Resp. 1°. *Affirm.*, ex justitia legali, ita ut graviter contra ipsam peccet herus qui hanc mercedem operariis non tribuit.

Resp. 2°. Auctores dissentiunt de eo, utrum ex justitia commutativa debeatur. Præferenda tamen nobis videtur sententia negans. Æqualitas enim, quam respicit justitia commutativa, apparet inter laborem operarii et ea quæ ad ipsum sustentandum sunt necessaria, nullatenus vero inter laborem unius viri et ea quæ ad totam familiam alendam sunt necessaria: quæ est doctrina Cardinalis Zigliari in responso ad quæsitum: "An peccabit herus qui solvit quidem mercedem opificis sustentationi sufficientem, sed imparem ipsius familiæ alendæ, sive hæc constet uxore et numerosa prole, sive hæc non ita numerosa sit? Si affirmative, contra quamnam virtutem?"

Digitized by Google

Resp. "Non peccabit contra justitiam, poterit tamen quandoque peccare vel contra caritatem vel contra naturalem honestatem. **Explanatio.** Ex hoc ipso, quod juxta declarata æqualitas *mercedis* et *operis* observatur, plene satisfit exigentiis justitiæ commutativæ. Opus autem, est opus personale operarii et non familiæ ipsius, nec ad familiam ipsam refertur primo et per se sed secundario et per accidens, quatenus mercedem acceptam operarius cum suis distribuit. Sicut ergo familia opus, *in casu*, non auget, ita ex justitia non requirit ut merces debita operi ipsi augeatur." . . .

QUÆR. 4°. *An liceat operariis contractus inter se inire de cessatione ab operibus ut majorem mercedem obtineant?*

Resp. 1°. *Affirm.*, si pacta fiant de cessando ab operibus ut mercedem justam saltem infimam obtineant. Quare si operarii stipendium pro labore justum non accipiunt, possunt absque injustitia ante terminum contractus cum conductoribus initi a laboribus cessare. 2°. *Affirm.*, si sit quæstio de pactis quibus inter se conveniunt de non locandis operibus suis nisi pro mercede justa summa. Etsi igitur justum stipendium accipiant, injustitiam non committunt, si tempore locationis elapso a laboribus cessant, donec stipendium intra limites justi summum pro opera præstanda obtineant. 3°. *Neg.*, si inter se paciscuntur de non locanda opera nisi pro pretio summum justum superante. Et notandum est in pactis justis exsequendis injustitiam committi, si alii operarii qui pro pretio minore laborare velint, a suis operis locandis injuste, e. gr., vi, minis, mendaciis, impediantur.—Noldin, n. 318.

Opificum e memoria ne excidat, non esse prætermittenda officia: "*Officia vero permagna ea esse, aliena non tangere; singulos esse sinere ad suas res liberos; quominus operam suam collocare queat ubi libet et quando libet, prohibere neminem.*" Leo XIII, *Longinqua.*

CAPUT IV

DE CONTRACTIBUS SUBSIDIARIIS

Contractus subsidiarii illi dicuntur qui adhibentur ad securitatem alterius contractus, cujus sunt veluti confirmatio aut sigillum. — Tres præcipue numerantur, scilicet, fidejussio, pignus et hypotheca. De unoquoque breviter dicetur.

550. Fidejussio (*bond, bail-bond, security*) est contractus quo quis alienam obligationem in se suscipit, si non solvat

Digitized by Google

debitor principalis. Fidejussionis instar est quando quis litteris cambii, vel chirographo alieno suum inscribit nomen, ut pecuniam, deducta usura legitima, recipiat, prout fit apud nostras publicas mensas.—Cf. Kenrick, tract. 11, n. 141, et auctores ibi citatos.

De fidejussione hæc pauca notanda sunt:

I. Nemo fidejussor esse potest nisi liberam bonorum administrationem habeat.

II. Fidejussor tenetur erga creditores de omnibus obligationibus debitoris, sed solummodo in illius defectu seu impotentia et quidem judice probata.

III. Fidejussor, qui pro debitore solvit, omnibus creditoris juribus subrogatur, et proinde recursum in eumdem debitorem habet, ut ab eo repetat quidquid ejus loco solvere coactus fuit.

IV. Obligatio fidejussoris ad ipsius hæredes transmittitur, quia est obligatio realis, non vero personalis.

551. Pignus (*pawn, pledge*) est *contractus quo debitor rem mobilem creditori dat in assecurationem crediti.* Quandoque autem pignoris nomine venit ipsa res oppignorata.

De pignore hæc sunt notanda:

I. *Debitor* pignus tradens debet 1°. tradere creditori pignus idoneum; 2°. refundere creditori impensas necessarias quæ factæ fuerint ad rei conservationem; 3°. pignus non repetere priusquam integrum debitum solverit, nisi eo creditor abutatur.

II. *Creditor* pignus accipiens debet 1°. non uti re sibi credita, nisi de consensu debitoris; 2°. diligenter pignus custodire; secus de damno tenetur; 3°. fructus ex pignore perceptos in debiti diminutionem computare, ad æqualitatem scilicet servandam; 4°. non vendere pignus propria auctoritate ad solutionem obtinendam, nisi debitor sit in mora culpabili et prius monitus fuerit.—Cf. S. Alphons. nn. 913 et seq.—Kent, *Comment.* vol. 2, part 5, lect. 40, nn. 577 et seq.

Pignori accedit contractus qui dicitur *antichresis.* Est autem antichresis pignoris species qua debitor tradit rem immobilem in usum creditoris, usquedum debitum solvatur.—Cf. S. Alph. n. 916.

Pignori etiam accedit id quod apud nos dicitur *a lien*, quod in eo consistit ut legalis possessor aliquorum bonorum possit ea detinere donec satisfiat juri quod habet contra verum eorum dominum.—Cf. Kent, *Comment.* vol. 2, lect. 41, nn. 634 et seq.

552. Hypotheca (*mortgage*) est *contractus quo debitor rem aliquam immobilem creditori obligat ad debiti securitatem:* ædes et prædia passim ita traduntur. Quare hypotheca differt a *pignore*

Digitized by Google

et ab *antichresi;* a pignore quidem, quia res quæ traditur in hypotheca est immobilis; ab antichresi autem, quia non traditur usus. — Cf. S. Alphons. n. 913. — Kenrick, n. 140.

De hypotheca hæc tantum sunt dicenda:

I. Contractus hypothecæ, servatis dispositionibus legis positivæ, licitus omnino est, ut constat tum quia nihil in eo est quod juri naturæ repugnat, tum quia praxis et jura positiva omnium fere populorum illum admittunt.

II. Tanta est vis hypothecæ ut, si debitor neglexerit solvere quotannis legitimum auctarium et sortem tempore statuto, poterit creditor in foro conscientiæ possessionem rei hypothecatæ sibi vindicare vel eam venalem exhibere, servato tamen judicii ordine. — Cf. Kenrick, ibid.

Hypothecæ valde affinis est contractus qui apud nos dicitur *bottomry,* et qui in eo consistit ut navis obligetur pro accepta pecunia: vocatur autem tali nomine, quia sumitur pars navis, scilicet fundus, pro tota navi. — Cf. Kenrick, tract. 11, n. 140, cum notis (1) et (2).

CAPUT V

DE CONTRACTIBUS ALEATORIIS

Contractus **aleatorii** dicuntur illi, *qui sortis vicissitudinibus sunt obnoxii vel omnino vel ex parte tantum.* Plures numerantur, sed præcipui sunt assecuratio, sponsio, sortitio seu loteria, et ludus. Pauca de unoquoque dicentur.

553. Assecuratio (*insurance*) est *contractus, quo unus contrahentium periculum alicujus rei in se suscipit, et alter ad determinatum quoddam pretium pro suscepto hujusmodi periculo se obligat.* Ita, v. gr., assecuratur vita contra mortem, domus contra incendium, navis contra naufragium, etc.

De assecuratione vitæ. Magna sane opus est prudentia in hoc contractu ineundo et interpretando. Quædam enim sunt quæ validitatem et quædam quæ liceitatem tantum contractus concernunt. Nos hic respicimus obligationes et jura *assecurati.* 1°. Debet persona examinata esse persona assecurata. 2°. Sunt quidam morbi, quidam morborum gradus, quorum existentia omnem contractum præcludit. 3°. Est ætas determinata infra et supra quam societas non paciscitur. Si omnes vel una ex his conditionibus non serventur, contractus nullus est. Sed sunt 4°. alia quæ contractum validum relinquunt, ast cognita effecissent ut societates aliud pactum tulissent, v. gr., si annus verus non detur, detur autem aliquis intra annos generatim requisitos. Sunt 5°.

Digitized by Google

alia minoris momenti quæ pactum prouti jacet relinquunt. Tandem 6°. Societates sæpe alias apponunt clausulas annullantes quas tamen possumus respicere ut obligantes in foro conscientiæ ad restitutionem tum demum quando lata fuerit sententia judicis. In his contractibus ineundis unica methodus adhibenda est *methodus sincera.* Igitur si quod damnum societati est injuste illatum, hoc sane reparandum est. Si quis alium sibi examinandum substituit, ipse non habet jus ad pecuniam de qua conventum est. Si quis valde provectum morbum habet, quo existente, non iniisset societas, inivit autem quia decepta, contractus nullus est. Si quis puta, supra ætatem paciscitur, pecunia non est ipsius vel hæredum. Pecunia hæc est reddenda, dempta summa quæ præmiis annuis solutis æquivalet, nisi sententia judicis aliud declaraverit. Si quis annum falsum dederit sed assecurabilem, hæredes rem componant ita ut sibi retineant eam quantitatem pecuniæ traditæ quæ data fuisset si verus annus designatus esset. Censemus tamen in his minoris momenti adjunctis mitius agendum, si ipsi societatis ministri in causa fuerint et assecurati veluti decepti egerint. Præterea plures aliæ circumstantiæ hinc inde investigandæ assumuntur a societate, et hoc ad ipsam pertinere dicendum est: sic morbus avorum, et alia: non censemus has res celatas bona fide, vel nullum influxum exercentes in mortem assecurati habendas esse ut destructivas pacti. Hoc in genere sit dictum. Sunt quædam societates quæ clausulam sanatoriam ponunt, vi cujus, si post determinatum ab inito pacto tempus societas non detexerit et rem deciderit, contractus est inexpugnabilis, v. gr., *The New York Life Insurance Co.*: juxta hanc societatem impugnabilitas significat: si persona assecurata est persona examinata (i. e., si nulla fuerit facta substitutio), si ista persona vere mortua est et contractus seu politia, ut vulgo dicitur, viget tempore mortis juxta terminos suos, hunc contractum impugnatum non iri. *"This policy shall be incontestable after one year from its date of issue except for non-payment of premium."* (*Studies in Practical Life Insurance*, p. 154.) Censemus etiam ut jam innuimus societatem respondere opportere pro errore contractus qui debentur suis agentibus et non ipsis privatis personis quæ bona fide facile decipiuntur ab ipsis: secus integra difficultas cadet in hæredes innocentes. Quoad ipsam restitutionem cum ejus obligatio vere adest, per se est facienda societati læsæ. Attamen sicuti in aliis sic in hac causa magnæ oriri queunt difficultates. Quod si constat societatem se contra hos eventus assecurasse, facilius forsan permitti poterit ut restitutio fiat vel causis piis, vel pauperibus.—Cf. Lehmkuhl, nn. 1036 et seq.—Bulot, n. 830.

Digitized by Google

— Huppert, *Der Lebensversicherungsvertrag.* — Genicot, n. 658, VIII. — Hudnut, *Studies in Practical Life Insurance.*

Dico. Contractus assecurationis *licitus est:* nam concurrentibus debitis conditionibus, certe in eo servatur æqualitas justitiæ, ut communiter fatentur theologi et praxis quotidiana confirmat. — Conditiones autem requisitæ sunt sequentes: 1°. ut pretium sit periculo proportionatum; 2°. ut periculum sit verum et utrique parti æqualiter notum; 3°. ut assecurator habeat unde solvere possit; 4°. ut assecuratus servet particulares conditiones contractus. — Cf. S. Alphons. n. 911. — Kenrick, nn. 137 et 139.

554. Sponsio (*wager*) est *contractus quo plures de veritate aut de eventu rei alicujus contendentes, aliquid sibi invicem spondent vel apud tertium deponunt, ut sit ejus qui verum dixerit.*

Dico. Contractus sponsionis licitus est, positis ponendis; nihil enim inhonesti præ se fert et communi omnium populorum praxi approbatur. — Conditiones autem sunt: 1°. ut res eodem sensu ab utraque parte intelligatur; 2°. ut sit animus se obligandi et solvendi quod spondetur; 3°. ut eventus sit utrique incertus. — Cf. Kenrick, n. 154.

555. Loteria est *contractus quo plures aliquid deponunt in commune ut jus habeant sortiendi rem in medio exhibitam.* Quidam totum, quidam partem, quidam denique nihil habent.

Dico. Contractus loteriæ est licitus dummodo adsint requisitæ conditiones. Ratio est, quia loteria spectari potest ut emptio rei incertæ, seu ut contractus quo pecunia emitur jus sortiendi et acquirendi id, quod per sortem acciderit: atqui licet emere rem incertam, sicut pro rei alicujus periculo pacisci. Ergo . . . — Conditiones autem requisitæ sunt sequentes: 1°. ut nulla sit fraus in schedulis educendis, nec in solvendo præmio quod obtigerit; 2°. ut dominus loteriæ in lucro non excedat, nec plus moraliter lucretur, quam si alio contractu licito pecuniam suam impenderet vel merces suas distribueret; quamvis tamen si in bonum opus vel publicam utilitatem instituta sit loteria, communiter admittatur majus posse esse lucrum.

556. Ludus est *contractus quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori cedat pretium quod exposuerunt.* Triplex distinguitur ludus: 1°. *industrialis,* qui potissimum regitur industria ludentium; 2°. *aleatorius,* qui præcipue pendet a casu; 3°. *mixtus,* qui partim ab industria, partim etiam a casu pendet, ut, plerumque saltem, est ludus chartarum.

Dico. Nullus ex tribus præfatis ludis est *per se* illicitus, si servantur debitæ conditiones. Ratio est, quia ludus neque bonis

Digitized by Google

moribus repugnat, cum sit *per se* actus honestæ recreationis, neque justitiæ commutativæ, cum quivis possit bonorum suorum dominium transferre cui et quomodo voluerit. — Dixi *per se*, quia sæpe ex adjunctis ludus evadit res plena periculis, et nisi debita moderatio, quæ sæpenumero difficillima est, in ejus usu adhibeatur, brevi deflectit in detestandum abusum. — Requisitæ autem conditiones sunt sequentes: 1° ut ludens liberam habeat rerum, quas exponit, administrationem; 2°. ut a ludo exsulent fraus et dolus; 3°. ut utrinque moraliter æquale sit perdendi periculum; 4°. ut ludus sit honestus in se, nec lege prohibitus; 5°. ut non exponatur ingens summa, adeo ut familia et creditores inde damnum pati possint.

557. Quæres. *An teneatur ad restituendum victor in ludo prohibito vel ad solvendum in eodem ludo victus?*

Resp. Victor certo non tenetur ad restituendum, quia contractus non semper et ubique declaratur a lege irritus, sed tantum prohibitus; et si alicubi declararetur irritus, quia tamen jure naturæ validus est, ut supponitur, lex positiva nequit, saltem juxta sententiam probabilem, illum invalidare in foro interno. Propter hanc eamdem rationem non est obligandus ad solvendum, in foro conscientiæ, victus in ludo prohibito; est enim probabilis sententia quæ tenet, contractum evadere vi legis positivæ irritum. — Cf. S. Alphons. nn. 887 et seq.— Lugo, disp. 22, n. 300; et disp. 31, n. 60. — Lacroix, lib. 3, part. 2, n. 1086.

Bursa est locus auctoritate publica constitutus pro commutatione valorum quo conveniunt negotiatores et eorum Agentes ad negotia expedienda. Vocatur apud nos *Stock Exchange*, vel valorum permutatio. Negotiationes quæ ibi fiunt versantur circa valores, actiones, obligationes, commoditates. Regulæ diversarum Bursarum systema quoddam efformant, juxta quod circa actiones vel commoditates negotiatio fiat vel ad capitale investiendum vel speculationis causa. Negotiationes exercentur vel pecunia enumerata, vel pecunia credita. In Bursa Neo-Eboracensi venditiones fictitiæ non existunt. In ipsa aula non actu permutantur actiones vel obligationes, sed ibi tantum fiunt promissiones tradendi vel recipiendi determinatum numerum securitatum pretio determinato. Traditio ipsa actualis, si tota transactio regularis est, debet fieri ante horam secundam cum quadrante a meridie diei sequentis venditiones. Fieri autem potest negotiatio ita ut traditio ponatur eodem die vel post tres dies, vel etiam dantur optiones venditorum et emptorum pro spatio quod sit intra quatuor et

Digitized by Google

sexaginta dies. Omnes venditiones in ista Bursa perficiuntur pro actuali traditione et pro integra solutione, tempore traditionis.

Investimentum quatenus distinguitur a speculatione simpliciter significat emptionem securitatum pro pretio integro soluto: securitates dein asservantur propter annuum redditum. Exemplum speculationis unum: sunt enim et alia. Emptor mandatum Agenti dat ut numerum actionum determinatum pretio determinato emat, vel pretio vigente, et simul deponit apud Agentem summam pecuniæ quæ æquivalet decem per centum totius valoris actionum. Agens mandatum in ipsa Bursa exsequitur. Postea si tituli empti sunt activi, negotium mittitur ad specialem officinam et si ab ea non eliminetur, Agens qui vendit debet actiones tradere ante horam secundam cum quadrante pomeridianam sequentis diei, Agens emens debet dare perscriptionem certificatam pro integra solutione. Dein hic actionem sumit et creditum ex Banca obtinet propter eam. Cliens Agentis ementis nunc potest mandatum dare ut vendat actionem quando pretium est auctum et ejus lucrum est differentia inter pretium venditionis et emptionis subtracto pretio commissionis datæ Agenti et fœnere crediti ab Agenti obtenti. In his similibusque operationibus nulla videtur specialis difficultas. Sunt tamen negotiationes tales valde periculosæ: nam pretium imminuitur vel augetur artificiose, sparsis falsis rumoribus: vel monopolio ultra valorem crescit et ineuntur ab iis qui hinc inde solvere nequeunt differentias: in quibus casibus violatur etiam justitia. — Cf. Ball.-Palm. v. 3, p. 796. — Bulot, n. 838. — Genicot, n. 665. — *The Work of Wall Street,* Sereno S. Pratt. — *The A. B. C. of Wall Street,* S. A. Nelson. — Gury, *Cas. Conscien. de Emptione,* n. 17.

The End of this tract June 14, 1923.

Digitized by Google

TRACTATUS X

De Obligationibus Particularibus

PARS PRIMA

DE PARTICULARIBUS LAICORUM OBLIGATIONIBUS

Non de omnibus prorsus obligationibus, neque etiam de quibusdam omnium cujuscumque status laicorum, hic dicetur: sed tantum de principalibus, quibus tenentur homines bono publico addicti et præsertim forenses. Etenim quoad istas præsertim occurrere solent practicæ difficultates; dum e contra casus, qui ceteros laicos attingunt, v. gr., operarios, famulos, mercatores, magistros, etc., facilem solutionem habere possunt ex iis quæ alibi passim dicta sunt.

CAPUT I

DE OBLIGATIONIBUS JUDICUM

558. Dico 1°. Judex tenetur ex quasi contractu cum societate et privatis ad munus suum rite adimplendum, scilicet ad justitiam secundum leges vindicandam et in delinquentes debitas pœnas decernendas: quod nisi præstet, reus erit violatæ justitiæ tum legalis tum etiam commutativæ. — Verum quia nequit munere isto recte fungi, nisi habeat dotes sufficientis intelligentiæ et rectitudinis, mortaliter peccat, si illis destitutus, officium judicis petat aut etiam acceptet: quod si inscius sit inopiæ suæ, formaliter quidem non peccabit, at absolvi non debet, nisi facta muneris renuntiatione vel nisi firmum habeat renuntiandi propositum. Ratio est, quia secus quotidie sese libere exponeret periculo damnificandi proximum. — Cf. S. Alphons. n. 195.

Digitized by Google

Dico 2°. Si causa certa est, judex tenetur sententiam ferre secundum leges et ordinem a legibus determinatum; non enim constituitur ad leges mutandas aut reformandas, sed ad eas executioni mandandas, secluso semper casu speciali, in quo finis potius legis est attendendus quam cortex verborum. Si vero causa dubia sit, ita erit distinguendum:

1°. In *criminalibus*, reo favendum est, nisi de crimine constet, juxta 11 reg. juris in 6°. quæ sic se habet: *Cum sint partium jura obscura, potius favendum est reo quam actori.*

2°. In *civilibus*, et in casu quo dubium respicit *proprietatem* simul et *possessionem*, judicandum est juxta rationes probabiliores si adsint, quia ab Innoc. XI damnata fuit prop. 2 quæ ita sonat: "Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem." — Si vero rationes sint ex utraque parte æque probabiles, res dividenda esse videtur. — Cf. Baller. not. (e) p. 2.

3°. In *civilibus* pariter, sed in casu quo dubium respicit tantum *proprietatem*, standum est pro certo possessore, si pares utrinque militant rationes, juxta reg. 65 juris in 6°. quæ ita se habet: *In pari delicto vel causa, melior est conditio possidentis.* — Si autem pro actore stent rationes probabiliores, tunc juxta aliquos judicandum adhuc esset pro possessore; at alii dicunt judicem esse liberum, nec invocari posse prædictam regulam juris, nam tunc par non est causa. — Cf. S. Alphons. n. 210. — Sanchez, *Decal.* lib. 1, cap. 9, nn. 43 et seq. — Salmant. tract. 29, cap. 1, n. 41. — Baller. not. (a) p. 3.

QUÆSITA

559. Quær. 1°. *An judex damnare possit reum, quem privata tantum scientia sontem cognoscit, aut innocentem, qui juridice nocens convincitur?*

Resp. Ad 1um *Neg.*, prorsus, quia judex, cum sit persona publica, judicare tenetur secundum allegata et probata formasque lege præscriptas, nisi forte necessitate aliqua superioris ordinis ea prætermittere cogatur. — Ad 2um autem valde controvertitur. Affirmat quidem S. Thomas propter eamdem rationem, quia, scilicet, judex est persona publica, nec aliunde bonum publicum aut alterius superioris ordinis postulat in hoc casu recursum ad privatam scientiam. Negat autem S. Bonaventura, quia occidere innocentem est quid intrinsece malum. Tandem S. Alphonsus utramque sententiam ut probabilem admittit, si agatur de causis civilibus aut etiam criminalibus

Digitized by Google

minoris momenti: si vero casus de criminalibus majoribus et præsertim de capitalibus occurrat, sententiam S. Bonaventuræ rectiorem putat; quia in priori casu, ait, dici potest incommodum privatum debere bono communi cedere, cum tantum non sit, non autem in posteriori. — Verum apud nos, ubi ad *juratos* pertinet decernere de existentia criminis, quamvis judex satagere omnino debeat ut veritas appareat, tamen nullo modo peccat damnando innocentem, quia mechanice veluti agit, pœnam tantum applicando. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 64, art. 6, ad 3; et q. 67, art. 2. — S. Alphons. n. 208. — Lugo, disp. 37, n. 41. — Kenrick, tract. 8, n. 113.

QUÆR. 2°. *Utrum juratus saltem possit per suum suffragium damnare reum juridice quidem de crimine convictum, sed cujus innocentiam privata scientia certo cognoscit?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia hoc videtur contra mentem legis; nam *jurati* pronuntiare debent tantum circa factum, atque juxta intimam convictionem, quam de ejus existentia habent, nec ullo modo tenentur reddere rationem legalem opinionis quam proferunt. — Cf. Kenrick, loc. cit.

QUÆR. 3°. *An judices, quâ tales, possint munera accipere?*

Resp. *Neg.* prorsus, tum quia munera mentem obcæcant, et ad favendum donatori plus æquo impellunt, tum quia in jure canonico lib. 1, tit. 3, cap. 11, in 6°. Bonifacius VIII expresse prohibuit, ne judices munus ullum accipiant, nisi forsan esculentum et poculentum mera liberalitate oblatum. — Si tamen judices munera sponte oblata et absque ullo pacto de sententia ferenda accipiant, peccant quidem, sed ad restitutionem non tenentur quia justitiam non violant. — Dixi *absque ullo pacto*, etc., quia si munera accipiuntur ad ferendam sententiam aliquam *justam*, certo certius debent restitui, cum non possit esse materia contractus quidquid ex officio atque adeo ex justitia jam erat debitum. Si autem accipiuntur cum pacto ferendi sententiam *injustam*, iterum restitui certo debent, antequam ejusmodi sententia feratur: lata autem sententia, controvertitur, et probabilis est sententia, quæ tenet, posse retineri. — Cf. S. Alphons. nn. 212 et seq. — Laymann, lib. 3, tract. 4, cap. 4, n. 9. — Baller. not. (b) p. 5.

QUÆR. 4°. *An liceat, apud nos, judici catholico ferre sententiam divortii, quando petitur juxta leges civiles?*

Resp. 1°. Multum controvertitur quæstio generaliter posita. Qui dicunt non licere ita argumentantur: Lex hæc divortii

Digitized by Google

pleni est intrinsece mala, quia juri divino et naturali repugnat. Atqui judex sua sententia divortii legem intrinsece malam applicat: ideoque ejus sententia est intrinsece mala: ejus actio est causa efficiens et principalis rei intrinsece malæ: attentat solvere vinculum indissolubile contra jus divinum, practice et cum auctoritate partes obligante legem in casibus singularibus applicat. Præterea non una est responsio Sacrarum Congregationum favens sententiæ severiori.

Alii autem non improbabiliter affirmant, rem licere posse ibi ubi sententia ista judicis decursu temporis habetur ut declaratio auctoritativa immunitatis a pœnis civilibus, non respiciens conscientiam subditorum eorumque religiosas obligationes. In his locis ob gravem causam, v. gr., ne catholici cogantur hoc munus nunquam suscipere, licet judici catholico sententiam ferre; quia non est actio mala. Responsa Sacrarum Congregationum non continent Decretum Generale, imo unum aliudve videtur potius innuere talem sententiam quandoque ferri posse. Jam age in nostra regione lex talis facile admittit hanc interpretationem: imo et hinc inde dictum est a judice sua sententia nullo modo tangi vincula religiosa sed formalitatem legalem poni. Quare apud nos videtur omnino licita talis actio judicis quando adsunt causæ graves. — Cf. Wernz, *Jus Decretalium*, v. 4, n. 750, et Bucceroni, v. 2, n. 983.—Lehmkuhl, n. 921 not. edit. 11ª.—Kenrick, tr. 8, n. 114.—*The Pastor*, v. 4, pp. 368 et seq.—*Nouv. Rev. Théol.* v. 18, pp. 376 et 461; v. 19, p. 73; v. 20, p. 6.

2°. A fortiori judices civiles licite possunt sententiam ferre separationis a toro et mensa quando ratio ipsius, v. gr., adulterium, ecclesiasticæ auctoritati est cognita; imo et sententiam civilem divortii pleni quando jam invaliditas prioris contractus ab Ecclesia est declarata propter impedimentum aliquod dirimens, vel quando vinculum rati fuerit solutum a Pontifice, vel rite privilegium Paulinum adhibitum est. In his omnibus casibus et conjuges ipsi jure possunt ad curiam civilem se recipere ut libertatem et protectionem consequantur ab officialibus status: imo in nonnullis adjunctis hoc esset ipsis prorsus necessarium, ne cogantur vivere cum iis qui non sunt eorum conjuges. — Cf. Wernz, v. 4, n. 750, nota 110 et 111.—Bouvier, *Law Dictionary*, sub verbo Divorce.

QUÆR. 5°. *Quid de laicis, judicibus, aliisque, coram quibus juxta leges civiles iniri possunt conjugia?*

Resp. Quæstio est valde implicata. Dicimus igitur primo, his

Digitized by Google

officialibus ordinarie non incumbere obligationem investigandi utrum sponsi teneantur impedimentis ecclesiasticis sed solum utrum adsit habilitas civilis: secundo, plurima ex istis conjugiis esse valida, v. gr., inter hæreticos duos, duosve infideles contracta: assistere autem celebrationi illicitæ *per se* non est illicitum, cum et sacerdoti liceat quandoque assistere matrimoniis indignorum: tertio, exsurgere casus ubi conjugia talia sunt prorsus invalida, v. gr., duorum catholicorum, catholici cum hæretica vel cum infideli, imo et divortio separatorum; de quibus dicendum censemus, debere officiales munus suum renuere, vel alteri relinquere, nam caritas urget ut vitemus malum proximi quando commode fieri potest. Ast non possumus dicere talem assistentiam laicorum officialium esse per se malam: responsa Sacræ Congregationis hoc non evincunt, data enim sunt pro Gallia mox post introductum divortium civile, et pro Italia. Cooperatio, quæ in casu habetur, videtur permitti posse. Caritas non obligat cum gravi præjudicio cooperantis; et profecto officiali graves rationes adesse queunt ad assistentiam permittendam, debitum officii, periculum amittendi illud. Imo damnum gravissimum in quibusdam locis oriri potest, non tantum officiali, sed ipsi civitati; eo quod secus ab his muneribus publicis quivis catholicus averteretur. Quæsito huic simili respondit S. Inq. 22 Mart. 1892: "In casu de quo agitur inspectis ejus adjunctis dissimulari posse ut officialis assistat cærimoniæ mere civili eorum qui divortium a tribunali civili obtinuerunt, dummodo doctrinam catholicam de matrimonio palam aperteque profiteatur, adeoque per suam assistentiam nec velle nec posse valorem matrimonii huic contractui tribuere et solummodo lege coactum assistere vel adstitisse." Ceterum apud nos facile quodvis scandalum desinit esse. — Cf. Gennari, *Consultazioni*, v. 1, p. 200; v. 2, p. 802.—Wernz, v. 4, n. 208.—Gasparri, "*De Matrimonio*," n. 1231.

Quær. 6°. *Quomodo obligentur judices, Senatores, vel alii ejusmodi a quibus juramentum exigitur servandi secreta ea quæ in tribunali tractantur?*

Resp. Juramenta ista obligant in conscientia, attamen non obligant sub gravi in omni materia sed juxta naturam materiæ de qua agitur. Hinc si graviter intersit ut hæc materia secreta servetur, ipsi eam revelando graviter peccant; secus, in re levi, leviter. — Cf. Lugo, disp. 37, n. 193.

Quær. 7°. *An leges obligantes judicem ad restituenda munera quævis accepta intelligendæ sint de restitutione ante condemnationem?*

Digitized by Google

Resp. *Controvertitur*, et *negativa* sententia est probabilis: nam talis lex obligans ante sententiam esset durissima, nec accommodata fragilitati hominum et ad nihil inserviret nisi ad illaqueandas conscientias.

QUÆR. 8°. *An judex teneatur ea restituere quæ accipit ad redimendam vexationem?*

Resp. *Affirm.*, quia acceptatio est injusta et inviti sunt domini: sicuti dicitur de pretio pro justa sententia.

Nec videtur posse aliquid judex accipere pro expediendo prius hoc negotio quam alio, vel pro judicio hoc præ illo, ubi utrumque est æque probabile. Quoties enim ipse ex justitia obligatur aliquod unum ex disjuncto facere nil potest accipere. — Ibid. Lugo.

CAPUT II

DE OBLIGATIONIBUS ADVOCATORUM

560. Dico 1°. **Advocati** tenentur non solum ex justitia legali erga societatem, sed etiam ex justitia commutativa erga litigantes, scientiam competentem habere, causam diligentia et studio debito suscipere ac persequi, dilationes damnosas præcavere, causam clientis serio examinare, fidelitatem illi servare, justitiam vel injustitiam aperire et gradum probabilitatis eam lucrandi aut perdendi scrupulose indicare et demum in causa dicenda cavere a fraudibus, falsis probationibus aliisve mediis injustis contra partem adversam.

Dico 2°. In materia civili, advocati rei nequeunt causam certo injustam licite sustinere; quare si eam defendendo obtineant injustam sententiam, omnia damna inde sequentia reparare tenentur, si ab iis non reparentur, in quorum gratiam injusta sententia cadit. A fortiori autem in materia criminali nequeunt advocati suscipere partes accusatoris evidenter injusti. — Cf. S. Alphons. n. 223.

QUÆSITA.

561. QUÆR. 1°. *An advocati possint defendere causas etiam minus probabiles tum reorum, tum actorum?*

Resp. *Affirm.*, in causis *civilibus*, juxta sententiam communem, quia spem habere possunt, ut veritas elucescat. In causis vero *criminalibus*, reus semper defendi potest, etiamsi omnibus aperte constaret de ipsius culpabilitate; modo id fiat mediis honestis et licitis, seclusis scilicet mendaciis, fraudibus,

Digitized by Google

etc. Ratio est, quia advocatus reum defendens nemini infert injuriam, imo et pro suo officio jus tuetur, quod reus habet, ne condemnetur, antequam in judicio convictus fuerit. — Cf. S. Alphons. nn. 220 et 222. — Sanchez, *Decal.* lib. 1, cap. 9, n. 51.

QUÆR. 2°. *Ad quid teneatur advocatus ratione honorarii seu stipendii?*

Resp. Nihil, generatim loquendo, potest accipere ultra justum, quod vel lege forte taxatum sit vel judicio prudentium est determinandum, habita ratione negotii, peritiæ advocati, laboris quem impendit et consuetudinis receptæ. Sed quoad pauperes in particulari 1°. tenetur gratuito succurrere, etiam cum gravi suo incommodo, iis qui in extrema necessitate versantur; 2°. item iis, qui in gravi necessitate existunt, tenetur gratis patrocinari, et quidem sub peccato mortali, non tamen cum notabili suo incommodo; 3°. denique etiam in communi necessitate causas pauperum tueri tenetur ex caritate, non tamen cum gravi incommodo: sufficit scilicet, ut aliquid operis, quando ab aliis vacet, eis largiatur. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 69.

QUÆR. 3°. *Quid exigere possit advocatus, si postquam de stipendio conventum est, cliens inceptam causam deserat?*

Resp. Potest totum exigere, si per eum non stet quominus litem prosequatur, non secus ac suam operam pro aliqua mercede locans exigere hanc potest, si per conductorem stet, ne opus compleatur. Excipe tamen, si justa intervenit causa litem deserendi, cum hæc conditio semper in conventione subintelligatur. — Cf. S. Alph. ibid.

QUÆR. 4°. *Ad quid teneatur advocatus qui, causa jam incepta, advertit eam esse injustam?*

Resp. Debet statim admonere clientem de injustitia causæ et eam deserere, ne damno injusto cooperetur: neque compositionem suadere potest, siquidem hæc nonnisi in re dubia locum habere debet. Si vero causam injustam scienter fuerit prosecutus, omnia damna utrique parti obvenientia compensare tenebitur. Parti enim adversæ restituere debet *ex peccato commissionis*, cum causa damni positiva ipse fuerit; suo autem clienti, si in bona fide versabatur, *ex peccato omissionis;* siquidem eum *ex officio* de injustitia causæ admonere tenebatur. Advocatus tamen, deserendo causam quam injustam esse detegit, non debet aliam partem juvare, seu secreta suæ causæ alteri parti revelare, ut patet ex jure naturali, et expresse docet S. Thomas, 2–2, q. 71, art. 3.

Digitized by Google

QUÆR. 5°. *An et quomodo peccet advocatus qui causam justam mediis injustis defendit, v. gr., si chirographum novum substituat loco prioris amissi, etc.?*

Resp. Peccat contra fidelitatem et veracitatem, gravius quidem aut minus graviter pro ratione injusti medii adhibiti, et rei de qua agitur gravitate. Nec excusari potest ex fine bono quem intendit; non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona. Verum *per se* non peccat contra justitiam, cum causa justa supponatur, quamvis per accidens potest justitiam lædere, et ad restitutionem obligari, nempe si inde damnum suæ parti vel parti adversæ adveniat: si enim, v. gr., fraus detegatur, facile evenire potest, ut causa utcumque bona in suspicionem deducatur et corruat. — Et eadem solutio, ut videtur, danda est, si advocatus non solum novum chirographum priori substituat, sed illud supponat quod nunquam extitit; nam etsi gravius tunc peccet, non tamen proprie et per se justitiam commutativam violat.

QUÆR. 6°. *An liceat advocato petere et vindicare dissolutionem matrimonii juxta leges uniuscujusque Status?*

Resp. Quoniam, ut ait S. Alphonsus, "advocatus non se habet ex parte judicis sed clientis," id tantum ferme videtur ei concedi posse hac in re quod conceditur clienti. Jamvero in casibus enumeratis, n. 559, Q. 4, clienti permittitur recursus: permittitur etiam reo sua jura defendere, quando actor vult civile divortium obtinere. Cliens, actor, profecto nequit dissolutionem petere, quando suum matrimonium est validum, ut novas nuptias ineat vel ut obtineat aliquod temporale lucrum: sed videtur posse recurrere ad civiles tantum effectus obtinendos, permanente vinculo, ubi lex civilis non admittit separationem corporum, vel ubi hæc non sufficeret et talia præsto sunt adjuncta quæ rem moraliter necessariam esse conclamant: v. gr., periculum intrusionis prolis adulterinæ, vel mortis uxoris, vel alterius causæ gravissimæ; sed ne permitti quidem potest talis recursus absque venia episcopali.

In his omnibus casibus ubi conjugibus licitum est recurrere, idem advocatis licet: ubi istis non licitum est neque his voluntarie causam suscipere licet pro divortio obtinendo. Imo in casu conjugis vero vinculo retenti sed quasi coacti petere absolutum divortium civile, debet, ut mihi videtur, causa ab advocato ita proponi ut omnibus manifestum sit, nullo modo clientem velle quidpiam aliud nisi civilem protectionem sui et familiæ. —Wernz, v. 4, n. 750.—Collat. Brugen. v. 15, p. 649 et seq.—

A Lawyer must ask the Bishop or his Pastor about divorce.

Digitized by Google

Haine, t. 4, q. 83. — Feije, n. 583. — Kenrick, tr. 8, n. 114. — S. Alphons. n. 223.

CAPUT III

DE OBLIGATIONIBUS REORUM

Rei dicuntur qui in judicio sive criminali sive civili accusantur, sive nocentes sint sive innocentes. De ipsis varia occurrunt dubia præsertim circa criminis confessionem, et fugam. Hinc:

QUÆSITA

562. QUÆR. 1°. *An rei a judice interrogati veritatem fateri teneantur?*

Resp. *Neg.*, si non sint legitime interrogati; scilicet quando judex non est legitimus, vel quando formam judicialem non servat, uti si interrogaret sine prævia accusatione, etc.; addunt etiam, quando non habetur saltem semiplena probatio delicti. Unde sequitur, reos apud nos ordinarie non teneri ad suum crimen manifestandum, quia interrogationes fiunt ante juridicam probationem. Præterea juxta Constitutionem ipsam qua regimur, nemo potest compelli ad testimonium ferendum contra seipsum in causa criminali. Adverte tamen hoc non esse idem ac mentiri, nam verba illa "*non sum reus*," significant ex omnium consensu, reum nolle crimen fateri. — Cf. S. Alphons. n. 272 et seq. — Kenrick, tract. 8, n. 133. — Constit. of U. S. Amend. Art. V.

QUÆR. 2°. *An liceat reo innocenti fugere vel resistere?*

Resp. Profecto licet ei fugere et e manibus satellitum sese eripere; sed non licet vim vi repellere, occidendo aut vulnerando, quia publicæ potestatis jura violaret. — Cf. S. Alphons. n. 279.

QUÆR. 3°. *An etiam reo, qui vere deliquit, fugere liceat?*

Resp. *Affirm.*, si nondum ad pœnam sententia juridica sit damnatus: quia nemo ante sententiam pœnam solvere tenetur. Item si jam sit damnatus ad pœnam gravissimam et carcer sit ei assignatus ad custodiam donec pœna statuta plectatur. Negant autem *communius* Doctores, si carcer ad pœnam per sententiam judicis jam fuerit assignatus, quia reus tenetur obedire in executione sententiæ justæ. Excipiunt tamen plures, si ei non dentur necessaria vel si carcer sit durissimus; quia videtur excedere vires humanas obligatio se non liberandi a

Digitized by Google

pœna gravissima, quando id sine vi et resistentia peragere quis possit. — Cf. S. Alphons. nn. 280 et seq.

Exposita communi hac doctrina, ita, ad nos quod attinet, prosequitur Kenrick, "Existimo pœnas omnes ita a lege statui et a judice decerni, ut irrogandæ sint a justitiæ ministris; ideoque damnare non audeo eum, qui, jure alieno illæso, se subducit, dummodo tamen vim non adhibeat et publicum ordinem non perturbet." — Cf. Kenrick, n. 138.

CAPUT IV

DE OBLIGATIONIBUS TESTIUM

563. Dico 1°. Nemo tenetur ex justitia sponte se offerre ad testificandum; at quandoque datur talis obligatio ex caritate, v. gr., si possit quis testimonio suo innocentem facile liberare, gravem injustitiam impedire, etc. — Cf. S. Alphons. n. 264.

Dico 2°. Testis legitime citatus tenetur coram judicibus se sistere, juramentum jure præscriptum emittere, integre veritatem et nihil præter veritatem dicere, et deinde postulatis simpliciter juxta conscientiam respondere. Ratio est, quia, supposita citatione legitime applicata, exsurgit obligatio vi justitiæ legalis.

Dico 3°. Testis, qui falsum malitiose deposuit, est perjurus et justitiæ violator, si per suum mendacium positive influxit in damnum aliorum; ac proinde tenetur ad omnium damnorum reparationem, necnon ad falsi juramenti revocationem, cum pari suo damno etiam cum periculo vitæ, si vi falsi testimonii innocens ad mortem fuerit damnatus. — Cf. S. Alphons. n. 269.

QUÆSITA

564. Quær. 1°. *Ad quid teneatur testis qui falsum dixit ex ignorantia invincibili, vel inadvertentia aut oblivione inculpabili?*

Resp. Tenetur falsum testimonium aperire, et damnum, eo modo quo potest, impedire: non tenetur tamen ad damni jam secuti reparationem, cum theologicæ culpæ expers sit. — Cf. S. Alphons. n. 269.

Quær. 2°. *Quandonam testis excusetur a testimonio præstando?*

Resp. Excusatur in sequentibus casibus: 1°. si rem tantum sub secreto confessionis acceperit; 2°. si rem noverit sub secreto commisso, etiamsi non sit explicite promissum; 3°. si rem acceperit a viris non fide dignis; 4°. si grave sibi vel suis damnum adventurum prævideat. Excipe tamen quoad 2m. et

Digitized by Google

4^m^, casum si damnum commune inde immineat. —Cf. S. Alphons. n. 268. — Lugo, *de just. et jur.* disp. 39, n. 12.

QUÆR. 3°. *An testis teneatur revelare crimen omnino occultum, v. gr., quod ipse solus novit?*

Resp. *Affirm.*, juxta leges quæ statuunt vel unicum testem ad damnandum reum sufficere posse. — Cf. Kenrick, n. 123.

QUÆR. 4°. *An et quomodo peccet testis qui se abscondit, ne citetur a judice vel qui post citationem fugit?*

Resp. Testis qui se abscondit, ne citetur, neque contra obedientiam peccat, quia nemo tenetur obedire præcepto superioris, antequam ei imponatur, neque contra justitiam commutativam, quia mere negative se habet. Potest tamen peccare contra proximi caritatem, ut supra dictum est. — Verum testis qui post citationem fugit, peccat graviter contra justitiam legalem, et contra obedientiam judici debitam in re gravi et ad societatem necessaria; sed probabilius non peccat contra justitiam commutativam, quia citatio illa non imponit obligationem justitiæ, sed tantum obedientiæ. — Cf. S. Alphons. n. 270. — Vogler, n. 337.

QUÆR. 5°. *An teneatur ad restitutionem testis qui, legitime interrogatus, celat veritatem, non tamen falsum dicit?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, et ratio est, quia testis tunc mere negative se habet, nec tenetur veritatem deponere, nisi ex præcepto judicis; et proinde, eam tunc celando, contra solam obedientiam judici debitam, aut etiam contra religionem ob juramentum de veritate dicenda præstitum, peccat. — Cf. S. Alphons. ibid.

CAPUT V

DE OBLIGATIONIBUS MEDICORUM

565. Dico 1°. Medici tenentur ante omnia *sub gravi* habere scientiam et peritiam sufficientem; et adhibere diligentiam proportionatam gravitati rei quæ ipsorum curæ committitur. Si autem in his deficiant, tenentur de omnibus damnis quæ inde sequuntur. Insuper operam suam gratuito præstare debent pauperibus qui in necessitate versantur, ut supra de advocatis dictum est.

Dico 2°. In curandis autem infirmis sequentes regulas servare

Digitized by Google

debent; 1°. tenentur sequi opiniones medicorum securas et tutas, saltem ordinarie, quia periculum ægroti ex probabilitate removeri non potest; 2°. quando certum est aliquod pharmacum infirmis profuturum esse, tenentur illud adhibere, omisso dubio; si autem certum desit, probabilius præferre debent. — Hinc:

Graviter peccat medicus: 1°. si absque sufficiente capacitate gravem morbum curare aggrediatur; 2°. si incurrente gravi et insolito morbo, specialem operam non impendat; 3°. si medicamenta inexplorata, explorandi gratia, adhibeat; 4°. si, non bene perspecta morbi natura, temere præscribat remedia periculosa, præsertim cum discrimine vitæ vel gravis læsionis; 5°. si, agnito periculo, opportune non adsit, diu noctuque eum invisendo, si opus sit, et omnia media apta ad morbum propellendum non adhibeat; 6°. si medicos alios advocari non permittat, ubi oporteret, vel si, alios consulendi causa convocans, ad amicitiam potius quam ad peritiam attendat; 7°. si e contrario sine necessitate alios medicos advocet cum expensis inutilibus ægroto, aut si contra suam conscientiam eorum consiliis adhæreat; 8°. si curationem protrahat lucri causa, visitationes inutiliter multiplicet, ubi pro singulis salarium exigitur; vel si pretium nimium exigat; 9°. si ad favendum pharmacopolis amicis, pharmaca superflua præscribat; 10°. si abortum, aut media illud procurandi, suadeat aut ipsemet exsequatur; 11°. si viro nolenti prolem habere consulat vasectomiam; 12°. vel temere medium adhibeat quod mulierem sterilem reddere possit.— Cf. S. Alphons, n. 291; *de secundo præc. Decal.* n. 182; et *de Sacram. Pœnit.* n. 664.

Ubi de infirmo desperatur adhibendum est remedium probabiliter profuturum, si aliud certum non habeat: si remedium sit certo non nociturum et dubie profuturum omnino est applicandum: in positivo dubio num remedium sit profuturum an nociturum, extra casum ægroti desperati non est præbendum, sed æger naturæ relinquendus.

Medicus tenetur secreto officii quod nunquam nisi *dominante ratione* violari potest. Hinc medico non licet morbos familiæ vel individui manifestare agenti societatis assecurationis absque eorum consensu; nec licet ei operationem puta ovariotomiam ante matrimonium a se in muliere perfectam viro dicere non consentiente ipsa; nec notos facere sponsæ ante matrimonium ordinarios et nullum periculum contagionis inducentes morbos viri. Quod si vir laborabat antea siphilide, nunc autem prorsus curatus est, medicus non potest istam præviam conditionem mulieri revelare.

Digitized by Google

Quod si ejus conditio ex morbo isto ea est ut vere non debeat inire nunc fœdus conjugale, graviter moneat virum de obligatione sua differendi celebrationem, minetur graves ex nuptiis orituras difficultates. Tandem si ipse renuat, medicus habet jus *per se* rem revelandi. Facile tamen excusabitur si tales sint circumstantiæ ut ipse inde amissurus sit fiduciam populi. Possunt tamen sæpe esse adjuncta quæ obligationem adesse probant, v. gr., lex loci, vel consuetudo medicorum; tunc enim vix erit causa excusans ab onere protegendi mulierem, quando ita fieri potest absque gravi incommodo. — Cf. Bulot, n. 460, 3. — Lehmkuhl, n. 1444. — Genicot, n. 432.

Sicut medicus ita et chirurgus sub gravi tenetur habere scientiam, peritiam et dexteritatem sufficientem. Regulariter nullam operationem exercere potest absque prævio consensu ægrorum vel eorum quorum curæ subsunt. Quoniam res agitur quæ sit sub dominio absoluto Dei non vero hominis, non permittitur ipsi operatio cujus finis expresse intentus est steriles reddere homines. — Cf. supra, n. 264, Q. 5.

566. QUÆRES. *Ad quid specialiter teneatur medicus quoad animam ægrotantis cujus curam suscepit?*

Resp. Tenetur *per se* sub gravi eum admonere, prudenter tamen, de gravi periculo in quo versatur, et de necessitate sacramenta recipiendi. Constat 1°. ex lege naturali seu ex præcepto caritatis; 2°. ex Decretali notissima ab Innoc. III lata in Conc. generali Later. ann. 1245, cap. *Cum infirmitas*, 13 *de Pœnit. et remiss.*, et ab aliis subsequentibus Pontificibus, maxime a S. Pio V. in Motu Proprio *Super gregem*, ann. 1566 confirmata ac renovata.

PARS SECUNDA

DE PARTICULARIBUS CLERICORUM OBLIGATIONIBUS

§ 1. Qui divinis ministeriis per primam saltem tonsuram mancipati sunt, clerici dicuntur.

§ 2. Non sunt omnes in eodem gradu, sed inter eos sacra hierarchia est in qua alii aliis subordinantur.

§ 3. Ex divina institutione sacra hierarchia ratione ordinis constat Episcopis, presbyteris et ministris; ratione iurisdictionis, pontificatu supremo et episcopatu subordinato; ex Ecclesiæ autem institutione alii quoque gradus accessere (Can. 108).

Digitized by Google

§ 1. Quemlibet clericum oportet esse vel alicui diœcesi vel alicui religioni adscriptum, ita ut clerici vagi nullatenus admittantur (Can. 111). **Soli clerici possunt potestatem sive ordinis sive iurisdictionis ecclesiasticæ et beneficia ac pensiones ecclesiasticas obtinere** (Can. 118).

CAPUT I

DE OBLIGATIONIBUS CLERICIS OMNIBUS COMMUNIBUS

Inter obligationes clericis omnibus communes, aliæ sunt positivæ et aliæ negativæ; scilicet clericis omnibus aliqua præcipiuntur et aliqua interdicuntur. De utroque genere obligationum breviter dicetur et primum de positivis.

ARTICULUS I

DE POSITIVIS CLERICORUM OBLIGATIONIBUS

§ I. — De vitæ sanctitate

567. Dico. Clerici debent sanctiorem præ laicis vitam interiorem et exteriorem ducere eisque virtute et recte factis in exemplum excellere (Can. 124). Quamvis autem necessitas hujus sanctitatis probatione proprie non indigeat, præstat tamen hic exponere, undenam ea colligatur.

1°. *Ex natura status clericalis.* Sanctissimum est clericorum ministerium, cum ii semper ad res sacras, ad sacramenta fidelibus conferenda, ad laudes divinas sollemniter nomine Ecclesiæ persolvendas, ad Christianum populum de via salutis æternæ edocendum, necnon ad sacrosanctum Missæ sacrificium celebrandum proxime vel saltem remote applicentur. Cur enim sunt clerici et sacerdotes in Ecclesia constituti? Ut sint, teste Evangelio, sal terræ et lux mundi. Porro tales non possunt esse, nisi insigni et præclara morum sanctitate præfulgeant. Non solum adimplendorum officiorum sublimitas et excellentia, sed etiam vestes, quibus induitur clericus clamant ipsum sanctitatem profiteri debere. Hinc ait S. Hieronymus, Epistola 58: "Clamat vestis, clamat status, clamat professio animi sanctitatem."

2°. *Ex Scriptura.* Sic de sacerdotibus antiquæ legis aiebat Dominus, Levit. xxi, 6: "Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen ejus: incensum enim Domini et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt." Item apud Isaiam, lii, 11, dicitur: "Mundamini, qui fertis, vasa Domini." Porro si tanta vitæ sanctitas requirebatur in sacerdotibus qui boves et oves aliaque animalia Deo offerebant, quid requirendum erit in iis qui ipsum divinum

Digitized by Google

Agnum sacrificant? Et si tanta mundities requirebatur in iis qui vasa Domini ferebant, quænam animi puritas requirenda est in iis qui in manibus Dominum ipsum portant?

3°. *Ex Patribus et Doctoribus Ecclesiæ.* Sic S. Chrysostomus, Hom. 10, in I. Epist. ad Timoth.: "Sacerdos debet vitam habere immaculatam, ut omnes in illum, veluti in aliquod exemplum excellens, intueantur; idcirco enim nos elegit Deus, ut simus quasi luminaria et magistri ceterorum, ac veluti Angeli versemur in terris." S. Thomas, Suppl. q. 35, art. 1, ad 3: "Ad idoneam executionem Ordinum, non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens, ut sicut illi, qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis."

4°. *Ex Conciliis.* Innumera habentur in jure canonico de sanctitate clericorum, quæ etiam Conciliis permultis confirmantur. Sufficiat autem pauca referre: Concilium Trid. solemni decreto sess. 22, cap. 1, *de Reformat.* hæc habet: "Sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nil nisi grave, moderatum, ac religione plenum præ se ferant." —Et Conc. Plen. Balt. II, n. 152: "Ubicumque fuerint (sacerdotes) tum incessu et gestu, tum vultu ipso et voce modestiam quæ decet ac gravitatem præ se ferant. Nimiam vocis elationem, risum immodicum, scurriles jocos, quidquid denique animi haud bene compositi indicium est, summo studio devitent." Hæc eadem confirmant pluraque alia addunt Patres Baltimorenses Conc. Plen. III, nn. 74 et seq.

Jusjurandum contra Modernismum, "præmissa Fidei professione per formulam a sa. m. Decessore Nostro Pio IV præscriptam cum adjectis definitionibus Concilii Vaticani suo antistiti dabunt," ita Pius X: "I°. Clerici majoribus ordinibus initiandi; quorum singulis antea tradatur exemplar tum professionis fidei tum formulæ edendi jurisjurandi, ut eas accurate prænoscant adjecta violati jurisjurandi sanctione. II°. Sacerdotes confessionibus excipiendis destinati et sacri concionatores, antequam facultate donentur ea munia exercendi. III°. Parochi, Canonici, Beneficiarii, ante ineundam beneficii possessionem. IV°. Officiales in curiis episcopalibus et ecclesiasticis tribunalibus, haud exceptis Vicario Generali et judicibus. V°. Adlecti concionibus habendis per quadragesimæ tempus. VI°. Officiales omnes in Romanis Congregationibus vel tribunalibus coram Cardinali Præfecto vel secretario ejusdem sive congregationis sive tribunalis. VII°. Religiosarum familiarum Congregationumque Moderatores et

Doctores antequam ineant Officium;" Professores in seminariis et scholasticatibus debent juramentum quotannis iterare.

Qui renuunt aut violant juramentum deferendi sunt ad S. Officium. — Moto Proprio, *Sacrorum Antistitum*, 1 Sept. 1910.

Confessarii a suo Ordinario approbati, extra diœcesim suam possunt admitti ad audiendas confessiones ad aliquod etiam plus minusve longum temporis spatium, quin cogantur denuo jusjurandum antimodernisticum emittere. . S. C. Cons. 20 Junii 1913. Præscriptiones circa Consilia vigilantia et juramentum antimodernisticum post diem festum Pentecostes 1918 in vigore manere pergent usquedum hac super re Apostolica Sedes aliter statuerit. S. C. S. Off. 22 Martii 1918.

QUÆRES. *An possit Episcopus obligare sacerdotem diœcesis suæ administrare sacramenta in loco in quo talis functio induceret periculum vitæ.*

Resp. *Affirm.*, nam ad hoc in diœcesi ordinantur ad ipsius utilitatem et necessitatem; ideoque sacerdotes liberos ab officiis incompatibilibus potest imperio suo cogere ad sublevandas animas in necessitate constitutas. Obedientiam promittunt suo Episcopo in ordinatione ut bono spirituali diœcesis se dedicent. Ceterum vix apud nos inveniri potest sacerdos, qui vel cogitaret de periculo. — Cf. *Nouv. Rev. Théol.* v. 46, p. 244.[1]

§ II. — De cœlibatu

568. Dico. Clerici omnes, sacros Ordines suscipientes, ipso facto obligationem cœlibatus contrahunt. Constat ex jure canonico: **Clerici in majoribus ordinibus constituti a nuptiis arceantur et servandæ castitatis obligatione ita tenentur ut contra eamdem peccantes sacrilegii quoque rei sint, salvo præscripto can. 214, § 1** (Can. 132, § 1). Imo clericus major ad statum laicalem redactus obligatione cœlibatus tenetur, salvo præscripto can. 214, de clerico qui metu gravi coactus sacrum ordinem suscepit et dein legitime redactus est ad statum laicalem. Cf. Can. 212, § 2. Item ex Conc. Trid. sess. 24, can. 9, ubi sic definitum est: "Si quis dixerit, clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica vel voto, anathema sit."

QUÆSITA

569. QUÆR. 1°. *An obligatio cœlibatus sit de jure divino?*

Resp. *Neg.*, cum sententia communi; sed est ex mera

[1] Cf. Addenda, p. 1087, n. 6.

Digitized by Google

institutione ecclesiastica, scilicet ex vi præcepti Ecclesiæ vel etiam ex voto sacris Ordinibus adnexo. Ratio est, quia existentiæ talis juris divini nullum potest proferri testimonium, sive scriptum sive traditum, dum e contra juris ecclesiastici existentiam non pauca SS. Canonum loca comprobant, ac præsertim locus ille ex Conc. Trid. supra relatus, ubi dicitur "Non obstante lege ecclesiastica." Ergo. . . . § 2. **Clerici minores possunt quidem nuptias inire, sed, nisi matrimonium fuerit nullum vi aut metu eisdem incusso, ipso iure e statu clericali decidunt** (Can. 132). — Cf. S. Alphons, *de Sacram. Ordin.* n. 807.

QUÆR. 2°. *An obligatio cœlibatus procedat immediate ex præcepto Ecclesiæ vel mediate, scilicet ex voto quod revera, quamvis tacite, in ipsa ordinatione emittitur?*

Resp. Aliqui probabile putaverunt obligationem cœlibatus esse ex sola lege ecclesiastica, neque ullum votum proprie dictum in ordinatione emitti: quæ tamen opinio originem habet, ut videtur, ex doctrina quorumdam veterum perperam intellecta: sed communior et vera sententia tenet, hanc obligationem ex voto oriri; quatenus Ecclesia clericis et castitatem et simul modum castitatem profitendi, scilicet ex voto, præcipit. — Cf. Baller. not. (b) p. 30.

QUÆR. 3°. *An obligatio cœlibatus sit universalis in Ecclesia?*

Resp. Datur aliqua exceptio ex tolerantia Ecclesiæ apud Orientales. In orientali enim Ecclesia sacerdotes quidem nunquam matrimonium inire possunt post ordinationem sacerdotalem vel etiam post diaconatum; sed conjugati ante diaconatum possunt ad Ordines ulteriores provehi, et nihilominus cum uxoribus conversari. Excipiuntur Episcopi, qui omnes perfectam castitatem constanter servare debent. Apud Græcos autem subdiaconatus inter sacros Ordines non adnumeratur. Hinc clericis non conjugatis in ordinatione diaconatus præceptum castitatis imponitur.

QUÆR. 4°. *An teneretur ad castitatem, qui expresse nollet castitatem vovere?*

Resp. *Affirm.*, sin minus ex voto, cum nemo invitus voto ligari queat, certe ex præcepto Ecclesiæ, quæ ex motivo religionis eum ad castitatem, deficiente voto, adstringeret. Alii volunt, illum teneri ad votum castitatis emittendum; posse autem Ecclesiam ad id eum obligare, nemo diffitebitur. — Cf. S. Alphons. n. 809.

Digitized by Google

QUÆR. 5°. *An vel quandonam conjugatus, vivente uxore, sacros Ordines suscipere valeat?*

Resp. *Affirm.*, dummodo accedat licentia Sedis Apostolicæ. Est enim talis simpliciter impeditus; imo conjugatus qui sine dispensatione Apostolica ordines majores, licet bona fide, suscepit, ab eorumdem ordinum exercitio prohibetur. Cf. Can. 987 § 2; 132, § 3.

§ III. — De gestatione habitus et tonsuræ

570. Dico. § 1. Omnes clerici decentem habitum ecclesiasticum, secundum legitimas locorum consuetudines et Ordinarii loci præscripta, deferant, tonsuram seu coronam clericalem, nisi recepti populorum mores aliter ferant, gestent, et capillorum simplicem cultum adhibeant.

§ 2. Annulo ne utantur, nisi id ipsis a iure aut apostolico privilegio sit concessum.

§ 3. Clerici minores qui propria auctoritate sine legitima causa habitum ecclesiasticum et tonsuram dimiserint, nec, ab Ordinario moniti, sese intra mensem emendaverint, ipso iure e statu clericali decidunt (Can. 136).

571. QUÆRES. *Quid specialiter hac in re præscribatur nostris sacerdotibus?*

Resp. Hæc fuerunt a Conc. Plen. Balt. II, n. 148 statuta: "Volumus ut Ecclesiæ legem servent (sacerdotes), domique agentes vel in templo, veste talari, quæ clerico propria est, semper utantur. Cum foras prodeunt muneris vel animi recreandi causa vel in itinere, breviori quadam indui liceat, quæ tamen nigri coloris sit, et infra genua producatur. Venustiores quasdam et elegantiores vestium formas, quæ novæ in dies inveniuntur, aspernentur et respuant; cum vel graviores inter sæculares homines ab istis abhorreant. Memores tamen sint dignitatis suæ; neque vestitu et habitu horridos et incultos se præbeant. Monet S. Carolus, eximius ille disciplinæ sacræ restitutor et vindex, ne in habitu clericali aut studiosius exquisita cultus elegantia, aut nimis abjecta negligentia et affectatæ sordes appareant."

Patres autem Conc. Plen. Balt. III, n. 77, postquam ista iterum confirmaverint et inculcaverint, sequentia addunt: "Stricto præcepto sacerdotibus nostris injungimus, ut tam domi quam foris, sive in propria diœcesi degant sive extra eam, collare quod romanum vocatur gerant. Et quia ratio legis

Digitized by Google

ecclesiasticæ de vestitu clericorum non minus valet de regularibus quam sæcularibus, sacerdotes quoque regulares tenentur lege utendi vel collari romano vel vestitu idoneo ad distinguendum clericos a laicis, quotiescumque seposito habitu sui ordinis proprio foras prodeunt."

§ IV.—De recitatione horarum canonicarum

572. Clerici in majoribus ordinibus constituti exceptis iis de quibus in can. 213, 214, tenentur obligatione quotidie horas canonicas recitandi secundum proprios et probatos liturgicos libros (Can. 135). In duplici canone commemorato agitur de legitime redactis vel reducendis ad statum laicalem. *Horæ canonicæ* dicuntur collectio orationum et lectionum a personis ad id deputatis, certis horis, singulis diebus recitandarum.— Hinc vocantur etiam: 1°. *officium divinum*, quia in honorem Dei recitantur; 2°. *officium ecclesiasticum*, quia nomine Ecclesiæ persolvuntur; 3°. *officium canonicum*, quia juxta Canonum regulas recitandæ sunt; 4°. *Breviarium*, quia Officium illud est compendium Veteris et Novi Testamenti necnon sententiarum Patrum et vitæ Sanctorum.

Decursu temporum varia fuit forma et quantitas Breviarii. Concilium Tridentinum, sess. 25 *ad calcem*, novam reformationem Breviarii Romani fieri mandavit. S. Pius V illud correxit, additionibus nonnullis auxit, atque Const. *Quod a nobis*, die 7 Julii 1568, prohibuit omnia alia Breviaria, quæ ab institutione seu legitima consuetudine non superabant 200 annos.

Hoc Breviarium Romanum iteratis vicibus correctum tandem a Pio X, Constitutione sua, *Divino Afflatu* 1 Nov. 1911 edita reformatum est.

"Itaque harum auctoritate litterarum ante omnia Psalterii ordinem, qualis in Breviario Romano hodie est, abolemus ejusque usum inde a Kalendis Januariis anni millesimi nongentesimi decimi tertii omnino interdicimus. Ex illo autem die in omnibus ecclesiis Cleri sæcularis et regularis, in monasteriis, ordinibus, congregationibus institutisque religiosorum, ab omnibus et singulis qui ex officio aut ex consuetudine Horas canonicas juxta Breviarium Romanum a S. Pio V editum et a Clemente VIII, Urbano VIII, Leone XIII recognitum persolvunt, novum Psalterii ordinem, qualem Nos cum suis Regulis et Rubricis approbavimus typisque Vaticanis vulgandum decrevimus, religiose observari jubemus. Simul vero pœnas in jure statutas iis denuntiamus, qui suo officio persolvendi quotidie Horas canonicas defuerint; qui quidem sciant se tam gravi non satisfacturos officio nisi Nostrum hunc Psalterii ordinem adhibeant."

Digitized by Google

Omnes igitur obligati ad officium divinum recitandum juxta Breviarium Romanum a S. Pio editum tenentur observare "normas pro Horis canonicis persolvendis in Constitutione *Divino Afflatu* aliisque Apostolicæ Sedis dispositionibus præscriptas." S. C. R., 11 Junii, 1913; 23 Jan. 1912; Motu Proprio, *Abhinc duos annos,* 23 Oct. 1913; S. C. R., 28 Oct. 1913, 14 Jan. 1914. Ordo igitur antiquus Psalterii est abolitus, ejusque usus interdictus; Psalterium juxta novum ordinem est obligatorium et quidem ea ratione ut, si quis alterum ordinem observet, muneri suo non satisfaciat. Imo si quis impetraverit indultum pontificium retinendi veterem Psalterii ordinem pro privata Horarum recitatione, ipsi non licet "ad libitum sequi alterutrum Psalterii ordinem, adhibendo modo veterem, modo novum juxta propriam commoditatem:" sed debet "recitare pro signulis horis," ut decrevit ipse Pius X, "omnes psalmos et reliqua prout distribuuntur in Breviario Romano a S. Pio V edito et a Clemente VIII, Urbano pariter VIII, et Leone XIII recognito, servato tamen quotidie novo ordine sive Kalendario juxta prædictam Constitutionem Apostolicam (*Divino Afflatu*) et regulas seu rubricas eidem adjunctas, præscripto pro diœcesi capitulo seu clero cui quisque est adscriptus, ac firma abolitione indulti generalis dati die 5 Julii 1883 pro Officiis votivis." — S. C. Concilii, 10 Martii 1913.

Totum Officium divinum in septem Horas dividitur, scilicet Matutinum cum Laudibus, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas et Completorium.

PUNCTUM I

De obligatione recitandi Horas

573. Dico 1°. Obligantur ad Horas canonicas quotidie recitandas: 1°. *Clerici* omnes in sacris constituti, etiam suspensi et excommunicati; 2°. *Beneficiati* omnes, qui habent jus in re et plenum dominium beneficii; 3°. **§ 1. In religionibus sive virorum sive mulierum, quibus est chori obligatio, in singulis domibus ubi quatuor saltem sint religiosi choro obligati et actu legitime non impediti, et etiam pauciores, si ita ferant constitutiones, debet ad normam constitutionum quotidie divinum officium communiter persolvi** (Can. 610).

Dico 2°. Hæc obligatio, quæ sane gravis est, affixa est diei, ita ut nullatenus alia die ipsi satisfieri possit: idcirco, ex mente Ecclesiæ, cum die sibi assignata cessat, atque adeo *onus diei* nuncupari solet. — Cf. S. Alphons. n. 146.

Digitized by Google

QUÆSITA

574. Quær. 1°. *Quænam sit materia gravis in omissione Officii?*

Resp. Communissime conveniunt theologi, omissionem unius parvæ Horæ vel Completorii vel partis Nocturnorum, saltem unius parvæ Horæ quantitati æquivalentis, esse partem notabilem, atque adeo peccatum mortale; omissionem vero minoris partis peccatum veniale non excedere. Hoc autem non importat plura peccata mortalia committi, si, secluso casu retractionis pravæ voluntatis, plures partes notabiles omittantur, quia totum Officium cadit sub uno præcepto. — Cf. S. Alphons. nn. 147 et seq. — Lacroix, lib. 4, n. 1201.

Leve est omittere Vesperas Sabbati Sancti.

Quær. 2°. *An Religiosi ad chorum destinati, si justa de causa choro non interveniunt, teneantur sub gravi Officium privatim recitare?*

Resp. *Affirm.*, In religionibus sive virorum sive mulierum quibus est chori obligatio, sollemniter professi qui a choro abfuerunt, debent, exceptis conversis, horas canonicas privatim recitare. Cf. Can. 610, § 3. Professi a votis temporariis de quibus in can. 574 ubi viget chori obligatio, divini officii privatim recitandi lege non obstringuntur, nisi sint in sacris constituti aut aliud constitutiones expresse praescribant. Cf. Can. 578.

Quær. 3°. *An peccet graviter Religiosus qui Officium recitat privatim, dum facile choro interesse possit?*

Resp. *Neg.*, quia obligatio chori, licet sit gravis pro communitate, levis tamen habetur pro singulis privatis, modo prorsus chorus non tollatur. Ad chorum autem sufficiunt quatuor, expediti, seu validi ad chorum sustinendum. — Cf. S. Alphons. n. 143.

Quær. 4°. *An obligati ad Officium teneantur supplere ea quæ omittunt in choro ob functiones chori, v. gr., pulsando campanas vel organa, aut Psalmos perquirendo, et alia similia?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia omis[illegible] non sit per socios suppletur. Si sati[illegible] tibus, tussit, etc., et probabiliter etiam si integer Psalmus interea dicatur. A fortiori autem repetere non tenetur, qui aliqua partis adversæ non audivit. — Cf. S. Alphons. n. 143.

Digitized by Google

QUÆR. 5°. *An detur adhuc obligatio recitandi Psalmos graduales, officium parvum B. M. V. et officium defunctorum?*

Resp. *Neg.*, quia non obligant recitantes privatim, nec obligant nunc etiam pro choro. "Cessat pariter obligatio recitandi in choro diebus a Rubricis hucusque vigentibus præscriptis officium parvum B. Mariæ Virginis, officium defunctorum, nec non Psalmos graduales, ac pœnitentiales. Capitula vero, quæ ad ista Officia addititia ex peculiari constitutione aut legato tenentur, a Sancta Sede eorum commutationem impetrabunt." — Cons. *Divino Afflatu*, tit. VIII, 2.

QUÆR. 6°. *An obligati ad Officium, sub gravi recitare debeant Litanias in festo S. Marci et triduo Rogationum?*

Resp. *Affirm.* "In Festo S. Marci et in Triduo Rogationum integrum manet onus recitandi Litanias Sanctorum, etiam extra chorum." . Cons. *Divino Afflatu*, tit. VIII, 3. Sed neque in choro neque extra chorum anticipari possunt de sero. Rub. Brev.

QUÆR. 7°. *An Moniales quæ obligantur ad recitandum officium B. M. V., illud sub gravi teneantur recitare?*

Resp. *Neg.*, si agatur de illis Monialibus quæ neque sunt ad chorum destinatæ, neque sunt Moniales stricte dictæ, uti, v. gr., sorores a Mercede. Imo non solum non sub gravi, sed neque sub levi, per se tenentur, quia obligatio recitandi officium B. M. V. apud hujusmodi Moniales provenit ex regula quæ non obligat sub peccato. — Si vero agatur de Monialibus a Visitatione quæ sunt utique ad chorum destinatæ et generatim etiam emittunt vota solemnia, distinguendum est inter illas quæ de facto, apud nos, emiserint vota solemnia et illas quæ vota tantum simplicia nuncupaverint, et dicendum est primas teneri sub gravi, non autem secundas. Etenim Episcopo Cenomanensi quærenti: "An Moniales in genere stricte obligentur sub gravi vi suæ professionis ad recitationem divini Officii suo Instituto proprii?" responsum est a S. Congr. EE. et RR. die 19 Apr. 1844: "Affirmative quoad Moniales vota solemnia professas juxta regulam ab Apostolica Sede approbatam in qua hujusmodi onus imponitur. Si autem tale onus in regulis non imponatur, consulat probatos auctores relate ad obligationem, quæ ex consuetudine oriri potest. Ubi vero vota simplicia sint, non teneri." — Quænam autem sint Moniales quæ, apud nos, emittunt vota solemnia, dicetur inferius.

Digitized by Google

Alii multi censent obligationem non esse gravem vel saltem de ea non constare. Nam nomine officii divini veniunt Horæ Canonicæ *stricte dictæ*. — Cf. Vives, 484, 2. — Bucceroni, n. 116. — Bizzari, p. 72, 495. — Vermeersch, *De Relig. Inst.* v. 1, n. 316. — Ferreres, v. 2, n. 50. — Bulot, v. 2, n. 69.

QUÆR. 8°. *An si quis dubitet, utrum omiserit aliquid in Officio, teneatur id recitare?*

Resp. *Neg.*, si dubium sit positivum, id est, si probabiliter judicet se satisfecisse, ut constat ex dictis de probabilismo. — S. Alphonsus dixit hanc sententiam esse communissimam, etsi postea in QQ. Reformatis eam retractaverit. — Cf. S. Alphons. n. 150; et QQ. *reform.*, *elen.* 2, n. 1. — Baller. not. (c) p. 38.

Hinc bene excusaris a repetendo Officio, si non memineris te dixisse aliquid, et habeas justam conjecturam credendi quod illud dixeris; puta, si recorderis te incepisse Psalmum vel Lectionem aliquam aut Horam, et postea distractus ad finem Psalmi, Lectionis, Horæ deveneris, quin recorderis an totam recitaveris; præsumptio enim tibi favet, quia soles integre recitare ea quorum recitationem incepisti. Item si deveneris ad aliquam Horam, v. gr., Sextam, et dubites utrum præcedentem recitaveris, eamdem tenere potes decisionem, quia non soles recitare Horam posteriorem, nisi priorem præmiseris, et ideo prudenter credere potes te nihil omisisse.

PUNCTUM II

De tempore ad Horas recitandas debito

575. **Dico 1°.** Tempus ad integram Officii recitationem adimplendam præfinitum, incipit a media nocte et ad mediam noctem sequentem terminatur, ita ut semper a peccato gravi sit eximendus quisquis intra hoc tempus integrum recitat Officium, quacumque hora tali muneri satisfaciat. Imo Matutinum et Laudes, ex privilegio ab Ecclesia concesso, pridie sub Vespere recitari possunt; quo tamen privilegio nemo uti tenetur, etiamsi prævideat impedimentum recitandi Officium ipsa die obligationis. — Cf. S. Alphons. n. 172.

Dico 2°. Olim sic Horæ recitabantur: Matutinum post mediam noctem, Laudes ad auroram, Prima post solis ortum, Tertia ad horam nonam matutinam, Sexta ad meridiem, Nona ad horam tertiam pomeridianam, Vesperæ ad solis occasum, Completorium

Digitized by Google

ad noctis crepusculum. Hinc clericus ordinatus subdiaconus tenetur tantum ad recitandas Horas tempori ordinationis correspondentes. Igitur si ordinatio fiat ante horam nonam matutinam, tenebitur ad Tertiam recitandam, non vero ad Horas antecedentes. — Cf. S. Alphons. n. 140.

Dico 3°. Hodie vero ex consuetudine et theologorum consensu, Horæ parvæ quocumque tempore matutino recitari possunt; imo duæ priores scilicet Prima et Tertia non solum possunt sed etiam debent ante meridiem recitari. Vesperæ et Completorium a meridie usque ad mediam noctem recitantur. In Quadragesima tamen Vesperæ ante meridiem recitari possunt, ob antiquam disciplinam, juxta quam jejunium ante Vesperarum recitationem non frangebatur, postea vero decursu temporum, anticipata hora prandii usque ad meridiem, etiam hora Vesperarum cœpit anticipari. Exinde etiam patet, cur excipiuntur dies Dominici, quia scilicet iis diebus jejunium non servatur. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* Append. 3, n. 74.

QUÆSITA

576. QUÆR. 1°. *An et qualis adsit obligatio recitandi Matutinum et Laudes ante Missam?*

Resp. Certum videtur adesse aliquam obligationem, ut eruitur tum ex Const. Innocentii IV an. 1254, tum ex Rubrica Missalis Tit. I. *de Præpar. Sacerd. celebraturi*, et præsertim Tit. X. *de defect.* — At communiter docetur, talem obligationem levem esse, ab eaque excusare quamlibet mediocrem causam rationabilem, non secus ac, qualibet causa utili vel honesta interveniente, licite omnino quis poterit sive Vesperas et Completorium tempore matutino, sive Matutinum et Laudes, Primam et Tertiam tempore vespertino recitare. — Cf. S. Alphons. n. 173; et *de Euchar.* n. 347. — Bened. XIV, *de Sacr. Missæ*, lib. 3, cap. 13.

QUÆR. 2°. *Quanam hora liceat incipere recitationem Matutini vespere diei præcedentis, juxta privilegium supra relatum?*

Resp. In privata recitatione Officii Matutinum pro insequente incipi potest hora *secunda pomeridiana* neque requiritur ut servetur ordo tabellæ Directorii diœcesani: non autem potest incipi hora eadem in publica seu chorali recitatione. Hora recitandi Matutinum annumerari potest indiscriminatim ex meridiano circulo locali, aut ex meridiano circulo officiali dicto "Greenwich." — Decr. Authen. R. S. C. R. n. 4158.—Cf. Can. 33.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *Quanam hora incipi possit recitatio Vesperarum mane tempore Quadragesimæ?*

Resp. Dicunt Salmanticenses, Vesperas in Quadragesima recitari posse ab hora undecima seu una hora ante meridiem. Regula autem generalis est, Vesperas privatim recitari posse eadem hora qua in choro recitari solent. Porro in choro recitari debent post Missam conventualem et Nonam. Hora autem Missæ conventualis a consuetudine locorum pendet. Ceterum nulla adest obligatio Vesperas recitandi ante meridiem, sed est merum privilegium, quo nemo uti tenetur. Completorium autem prædicto privilegio non gaudet; unde etiam per Quadragesimam post meridiem recitandum est. — Cf. Salmant. tract. 16, cap. 3, n. 15.

PUNCTUM III

De ordine Horas recitandi

577. Dico. Duplex est ordo servandus in Breviarii recitatione, scilicet ordo Officiorum et ordo Horarum. Ordo Officiorum describitur in calendario festorum et in rubricis pro illorum translatione, ubi plura simul concurrant. Ordo autem Horarum ille est, qui in Breviario exponitur, nempe ut recitetur primo loco *Matutinum cum Laudibus*, deinde subjungantur Horæ parvæ, id est *Prima, Tertia, Sexta, Nona*, et tandem sequantur *Vesperæ* cum *Completorio*.

QUÆSITA

578. QUÆR. 1°. *An præcepto recitandi Horas satisfaciat qui ex errore vel inadvertentia aliud Officium pro Officio diei recitat?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia Ecclesia non præsumitur velle aliquem uno die bis ad hoc onus obligare, et quia substantia recitationis satis servata est. Hinc axioma vulgare, quod veluti regula in hisce adjunctis habetur: *Officium pro Officio valet.* Nulla igitur est obligatio, completa recitatione, aliud Officium recitandi. Consilium tamen est, non vero obligatio, subjungere *propria* Officii omissi. Nunc autem animadvertendum est illud generale principium *Officium pro Officio* intelligi debere juxta dispositiones Constitutionis *Divino Afflatu;* ideoque non valere si quis sequatur ordinem suppressum Psalterii, valere tamen si novum servet.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *Si quis ex errore recitaverit aliquam partem tantum Officii indebiti, et ad errorem advertat, an possit prosequi inceptum Officium, vel potius teneatur recitare reliqua de Officio diei?*

Resp. Juxta communem sententiam theologorum datur libertas. Potest igitur vel prosequi vel reliqua recitare de Officio debito, finito tamen Psalmo vel oratione. Attamen melius est Officium mutare, juxta multos, qui statuunt hanc regulam: *Error corrigitur, ubi deprehenditur.* — Cf. S. Alphons. n. 161. — Lacroix, lib. 4, n. 1255.

QUÆR. 3°. *An, cum jam dixeris unum Officium pro altero, possis Officium omissum recitare, die qua occurret Officium jam a te recitatum?*

Resp. *Neg.*, sed Officium recitatum iterum est recitandum, quia adest obligatio, etsi levis, se conformandi cum ritu communi Ecclesiæ. Hoc dicit probabilius S. Alphonsus, sed ut moraliter certum habendum est, ex decreto S. R. Congr. die 17 Junii 1674, Decr. Authentica, n. 1474.

QUÆR. 4°. *An vel quomodo peccet, qui scienter aliud Officium pro Officio diei recitat?*

Resp. Nullum peccatum facit, si rationabili de causa id facit, v. gr., si Officium proprium habere facile nequeat, vel si caritatis causa recitet cum socio Officium diversum dicente, modo Officium illud sit a S. Sede approbatum et sit æquale vel fere æquale; imo sola ratio societatis sat rationabilis apparet, ait S. Alphonsus. Secluso vero casu rationabilis causæ erit quidem peccatum, sed veniale tantum, si Officium in æquale aut fere æquale mutetur, quia satisfit obligationi quoad substantiam. Si demum Officium notabiliter brevius recitetur, grave peccatum est, quia tunc non satisfit substantiæ obligationis. Patet tum ex natura rei, tum ex prop. 34, ab Alexandro VII damnata, quæ sic sonat: "In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto." — Cf. S. Alphons. n. 161.

QUÆR. 5°. *Quale sit peccatum ordinem invertere in recitatione Horarum?*

Resp. In recitatione *privata* nunquam excedit veniale, quia talis ordinis inversio gravem deformitatem non continet; ordo enim servandus non est, nisi sub præcepto secundario et tanquam circumstantia minoris momenti. Si autem ex aliqua justa causa ordinem mutes, v. gr., ad recitandum cum socio,

Digitized by Google

qui jam ulterius in recitatione processit vel quia non habes Breviarium ad manum, sed tantum Diurnale dum curru veheris, omni prorsus culpa carebis. A fortiori autem hæ rationes et aliæ hujusmodi ab omni culpa te excusant, si Matutinum diei sequentis recitas ante absolutum Officium diei præsentis, etiam juxta illos qui in hac inversione aliquam deformitatem invenire volunt, de qua tamen non constat. — In recitatione autem *publica* controvertitur utrum sit peccatum grave, necne, invertere ordinem aut mutare tempus Horarum; sed sententia negans est probabilior, quia hujusmodi inversio aut mutatio non pertinet ad præcepti substantiam, et est mere accidentalis. — Cf. S. Alphons. nn. 170 et seq. — Lacroix, lib. 4, nn. 1309 et seq.

Imo ex rationabili causa licebit invertere partes Horarum, v. gr., dicere psalmos et dein postea lectiones, imo et has post alias Horas recitatas, ut si quis in itinere non haberet lectiones Matutini.

QUÆR. 6°. *An liceat Breviarium lingua vernacula recitare?*

Resp. *Neg.*, et tenetur ita agens denuo latine illud dicere. "Qui ad recitationem divini officii et cujusque partis Breviarii Romani sunt obligati, tantum in lingua *latina* hæc recitare debent, alias non satisfaciunt obligationi." Ob hanc rationem explicitam *Affirmative* respondet S. R. C. quæsito — "An sacerdos in lingua vernacula Officium Divinum Breviarii Romani, e.g., Nativitatis Domini, defunctorum, etc., cum populo peragens vel Litanias Sanctorum in processionibus Rogationum eadem lingua persolvens, teneatur has partes Breviarii Romani in lingua *latina* iterum recitare?" 3 Jul. 1904.

PUNCTUM IV

De pronuntiatione in Horis recitandis.

579. Dico. Pronuntiatio debet esse vocalis, integra et continuata. Et 1°. quidem debet esse *vocalis*, nam Officium recitari debet voce, et quidem distincta; non autem sufficit, ut sola mente legatur, aut tantum oculis percurratur; nec satis est, si recitetur gutture vel intra dentes, aut syncopando, linguave titubante abbreviando; nam id quod præcipitur est oratio proprie vocalis; oratio autem non censetur proprie vocalis, nisi voce distincta fiat; 2°. debet esse *integra*, ad integritatem autem pertinent

Digitized by Google

Pater, Ave, Credo in principio et fine Horarum, prout in Rubricis adnotatur, non autem orationes *Aperi Domine* et *Sacrosanctæ* quæ solum ex consilio recitantur; 3°. debet esse *continuata;* ac proinde quæcumque notabilis interruptio intra unam Horam, si absque ulla causa fiat, culpa non caret; sed peccatum veniale non excedit. — Cf. S. Alphons. n. 166.

QUÆSITA

580. Quær. 1°. *An recitans Officium debeat se audire, ut possit dici vocaliter orare?*

Resp. *Neg.*, quia oratio vocalis dicitur per oppositionem ad mentalem, et vere habetur quoties verba vere pronuntiantur, utut a nemine audiantur; ac proinde sufficit, si recitans conscius sibi sit se verba pronuntiare. — Cf. S. Alphons. n. 163.

Quær. 2°. *Quænam sint causæ justæ Officium interrumpendi?*

Resp. Quælibet causa rationabilis sufficit ad Horam quamcumque interrumpendam; præsertim autem enumerantur causæ sequentes: 1°. quælibet utilitas propria vel aliena, quæ sine aliquo incommodo differri non possit; 2°. ratio urbanitatis vel caritatis, aut ratio exsequendi mandata superiorum; 3°. si excipienda sit confessio alicujus, qui non libenter expectet; 4°. si velis aliquid agere aut adnotare, ut tollas distractionem sive sollicitudinem, v. gr., ne obliviscaris, etc., modo tamen non frequenter fiat; quia frequens interruptio ob hanc causam aliqua irreverentia non caret; 5°. licite etiam potest recitationi interjici aliqua brevis oratio vel aliquis pius cordis affectus. Minus tamen deceret meditandi gratia in istis diutius et frequenter immorari, quia ratio recitationis seu orationis vocalis non satis servaretur; et si, vocales orationes longiores et minime pertinentes ad Officium interserendo, pars notabilis adderetur Horis, id, juxta quosdam, esset veniale, utpote contra formam præscriptam. — Cf. S. Alphons. n. 168. — Lacroix, lib. 4, n. 1307.

Quær. 3°. *An Matutinum separari possit a Laudibus?*

Resp. *Affirm.* in privata recitatione: *Neg.*, in publica recitatione in choro, nisi in nocte Nativitatis Domini. Ita Rubricæ Breviarii quas videas pro precibus dicendis in conclusione Matutini et inchoatione Laudum tum in ordinariis diebus tum in Triduo mortis Domini tum officiis Defunctorum.

Digitized by Google

QUÆR. 4°. *An Nocturni separari possint sine causa?*

Resp. *Affirm.*, ut constat ex universali consuetudine, cui nulla lex opponi potest. Imo olim ex praxi Ecclesiæ separabantur, cum in variis noctis horis recitari solerent. Præterea dicunt non pauci, hanc separationem, ita sine speciali causa factam, posse pertingere ad tres horas. Si autem adsit justa causa, cujus gratia Nocturni separari debeant, intervallum trium horarum potest pro ratione illius causæ longius etiam protrahi. — Cf. S. Alphons. nn. 167 et 168. — Reuter, n. 262.

QUÆR. 5°. *Ad quid teneatur, ratione pronuntiationis, recitans Horas cum socio vel cum choro?*

Resp. Ad satisfaciendum obligationi requiritur: 1°. ut recitatio alternis versibus fiat, et si plures quam duo recitent, debet, facto duplici choro, alternatim recitari, quia hic modus Ecclesiæ consuetudine admittitur; 2°. dicantur versus successive et non simul; nec unus resumat antequam alter suum expleverit; 3°. quæ ab uno dicuntur, ab aliis audiantur, ut communicent et fiat una oratio moralis. Non tamen necesse est, ut audientes submissa voce partem aliorum pronuntient. — Cf. S. Alphons. n. 162.

QUÆR. 6°. *An satisfacias, si recites Horas cum laico, aut alio non obligato, aut cum distracto, vel non attento?*

Resp. *Affirm.* in omnibus, et ratio est, quia hæc non impediunt, quominus tu recites Horas juxta morem Ecclesiæ. Defectus obligationis vel attentionis ex parte alterius tuam recitationem non immutat nec vitiat. Ergo si socius sit obligatus et non attendat, ipse non satisfacit, non communicando tecum; sed non impedit quominus tu cum eo communices, si recte pronuntiet et recte audias. — Cf. Lacroix, n. 1295.

PUNCTUM V

De attentione et devotione in recitandis Horis

581. Dico. Officium recitandum est attente et devote, cum sit oratio et quidem publica, seu a ministro publico ab Ecclesia deputato recitanda. Hinc voluntarie distractus in Horis recitandis peccat saltem venialiter.

Digitized by Google

QUÆSITA

582. QUÆR. 1°. *Quotuplex distinguatur attentio in recitatione Horarum?*

Resp. Duplex, *interna* scilicet et *externa*. Prior consistit in interiori mentis advertentia ad id quod agitur; posterior vero est, quæ excludit omnem externam actionem physice cum recitatione incompossibilem, ut fabulari, scribere, etc. Rursus attentio interna triplex est, scilicet 1°. *spiritualis*, quæ est ad Deum ipsum, ut orationis terminum; 2°. *litteralis*, seu ad sensum verborum et rerum significationem; 3°. *materialis*, quæ fit ad verba tantum, ad ea nempe rite proferenda. — Quælibet ex istis optima est et certo sufficit ex omnium sententia. — Cf. S. Alphons. n. 176.

QUÆR. 2°. *An requiratur sub gravi aliqua attentio interna?*

Resp. Valde controvertitur inter theologos, sed probabilis est sententia eorum qui dicunt ad satisfaciendum substantiæ recitationis, et ad peccatum mortale removendum, externam attentionem, absolute loquendo, sufficere. Ratio est, quia, si requireretur attentio interna, non satisfaceret suæ obligationi qui involuntarie distractus Horas recitaret; nam destructa, quamvis inculpabiliter, rei essentia, res ipsa destructa manet; hoc tamen neque theologi qui contrariam sententiam tenent, admittere volunt. Quare S. Alphonsus sic concludit: "Prima sententia [*scilicet affirmans*] probabilior videtur saltem ob auctoritatem extrinsecam et omnino ut tutior consulenda est; sed secunda negans tum ob Doctorum auctoritatem, quæ non est contemnenda, tum ob rationes non levibus fundamentis innixas, satis probabilis apparet." — Cf. S. Alphons. nn. 176 et seq. — **Lacroix, lib. 4, n. 1344.**

PUNCTUM VI

De causis excusantibus a recitatione Horarum

Causæ a recitatione divini Officii excusantes sunt: 1°. impossibilitas; 2°. caritas; 3°. dispensatio.

583. Dico 1°. — *Impossibilitas*, sive physica sive moralis quæ consistit in gravi difficultate, excusat ab obligatione recitandi Officium, et ratio est, quia ad impossibile nemo tenetur. — Hinc excusatur: 1°. qui non habet Breviarium, v. gr., illud, iter susci-

Digitized by Google

piendo, oblitus est, aut in itinere perdidit, cum impotentia aliud comparandi; 2°. qui gravi morbo laborat vel qui juste timet, ne ex recitatione gravis subsequatur morbus; 3°. qui tempore persecutionis timet, ne ex recitatione Breviarii prodatur; 4°. qui graviter oculis laborat, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 154 et seq.

Dico 2°. *Caritas erga proximum*, id est gravis occupatio, quæ sine scandalo aut notabili detrimento proximi omitti nequeat, excusat a Breviarii recitatione, et ratio est, quia præceptum naturale caritatis prævalet legi ecclesiasticæ. — Hinc excusaris a recitatione Horarum sive totaliter sive partialiter: 1°. si sub noctem Officium, v. gr., Vesperas recitaturus advoceris statim ad moribundum, neque ad Officii obligationem persolvendam tempus vel commoditas tibi suppetat; 2°. si tota die occuperis in excipiendis confessionibus, quæ ob peculiares circumstantias differri non possint, v. gr., in sacris missionibus, ac præsertim sub earum finem, cum sis discessurus, etc.; 3°. si concionem sine scandalo aut famæ detrimento omittere non posses, nec tamen eam præparandi suppeteret tempus, si recitandum esset Officium; 4°. si occuperis tota die in sedandis jurgiis aut assistendis infirmis, v. gr., tempore morbi contagiosi, etc. — Cf. S. Alphons. n. 156.

Dico 3°. *Dispensatio legitima*, seu a legitimo superiore concessa, a dicendo Breviario deobligat. Ratio est, quia supposita legitima relaxatione legis, nequit remanere vis ligandi. Hæc autem dispensatio concedi potest: 1°. a Papa valide in omni casu, etiam sine causa; licite autem ex causa rationabili; 2°. ab Episcopo, sed non valide sine causa sufficienti, et tantum cum aliquo in particulari ad tempus. — Cf. S. Alphons. n. 159.

Adverte tamen, in hac regione, aliquos Episcopos, *vi Indulti Apostolici*, solere sacerdotes dispensare a Matutino et Laudibus diei sequentis quotiescumque per quinque horas in una die confessiones sacramentales excipiunt, injuncta breviori alia prece, loco dicti Officii recitanda.

QUÆSITA

584. QUÆR. 1°. *An impeditus a recitando integro Breviario teneatur ad partem quam recitare potest?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia obligatio Breviarii cadit in singulas ejus partes, cum res præcepta sit divisibilis. Constat etiam ex prop. 54 damnata ab Innoc. XI, quæ sic jacet: "Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem." — Verum si agitur de infirmo, qui totum quidem

Digitized by Google

Officium nequit persolvere, at dubitat num possit aliquam ejus partem recitare, probabiliter ad nihil tenetur, quia secus scrupulis et anxietate nimium angeretur. — Cf. S. Alphons. n. 154, not. 4.

QUÆR. 2°. *An tenearis ad Psalmos recitandos, si hos tantum præ manibus habeas vel scias memoriter, relictis Lectionibus cum Responsoriis?*

Resp. *Affirmant* multi, quia cum possis partem notabilem Officii recitare, nulla est causa cur ab ea excuseris. *Negant* tamen plures qui dicunt te ad nihil teneri, quia tunc deficit forma a S. Pio V præscripta. Horum sententia satis probabilis videtur; nec obstat allata propositio ab Innoc. XI damnata, quia in illa agitur de eo qui Horas integras absolvere potest. — Cf. S. Alphons. n. 158. — Lacroix, n. 1220.

QUÆR. 3°. *An tenearis socium adhibere, si non valeas solus Horas recitare?*

Resp. *Affirm.*, si facile aliquem invenias, quem commode adhibere possis. Ratio est, tum quia in eo casu non est proprie vera impotentia, tum quia præcepta Ecclesiæ requirunt diligentiam ordinariam ad sui adimpletionem; atqui nullum medium est magis ordinarium, quam socium in recitatione adhibere. Ergo. . . . Verum non teneris ad solvendum stipendium ut socium obtineas, nec ad eum cum anxietate et sollicitudine quærendum, quia hoc esset medium extraordinarium. — Cf. S. Alphons. n. 158. — Suarez, *de Relig.* tract. 4, lib. 4, cap. 27, n. 13.

QUÆR. 4°. *Quid de clericis militantibus dicendum sit in ordine ad hanc obligationem?*

Resp. "Clerici qui, licet in Sacris constituti sint, nihilominus coacti fuerunt interesse bello, tum solum excusantur ab obligatione Divini Officii recitandi quum actu in acie seu in linea et loco certaminis versantur; secus vero tenentur ad Divinum Officium in horis liberis quo meliori modo potuerint recitandum; in casu vero gravis sui vel aliorum incommodi se gerere possunt ac debent (audito si potuerint proprio confessario) juxta normas generales a Theologis traditas." Ita S. Pœnitentiaria, die 17 Martii 1916, authentice declarans obligationem in casu falsasque interpretationes responsi S. Pœnitentiariæ die 15 Martii 1912 dati rejiciens.

Digitized by Google

ARTICULUS II

DE NEGATIVIS CLERICORUM OBLIGATIONIBUS

585. Generatim clerici prohibentur ne iis se dedant, quæ statum ecclesiasticum dedecent; præsertim vero iis interdicuntur sequentia: 1°. habitatio cum mulieribus; 2°. ludus aleatorius; 3°. gestatio armorum et venatio; 4°. negotiatio; 5°. ingressus in tabernas; 6°. exercitium medicinæ et chirurgiæ. De singulis breviter dicetur.

De habitatione cum mulieribus

586. Habitatio sub eodem tecto cum mulieribus jam inde a prioribus Ecclesiæ temporibus clericis per sacros canones generatim prohibita fuit. Sic enim habetur in Concilio Nicæno I, can. 3: "*Vetuit omnino magna Synodus, ne liceat Episcopo aut Presbytero, nec Diacono, nec uni penitus, eorum qui sunt in clero, introductam habere mulierem, prœterquam utique matrem vel sororem vel amitam vel solas personas quœ omnem suspicionem effugiunt.*"

Ita etiam Codex novus:

§ 1. Caveant clerici ne mulieres, de quibus suspicio esse possit, apud se retineant aut quoquo modo frequentent.

§ 2. Eisdem licet cum illis tantum mulieribus cohabitare in quibus naturale fœdus nihil mali permittit suspicari, quales sunt mater, soror, amita et huiusmodi, aut a quibus spectata morum honestas, cum provectiore aetate coniuncta, omnem suspicionem amoveat.

§ 3. Iudicium an retinere vel frequentare mulieres, etiam illas in quas communiter suspicio non cadit, in peculiari aliquo casu scandalo esse possit aut incontinentiæ afferre periculum, ad Ordinarium loci pertinet, cuius est clericos ab hac retentione vel frequentatione prohibere.

§ 4. Contumaces præsumuntur concubinarii. (Can. 133).

Ad hanc autem regionem quod attinet hæc habet Conc. Plen. Balt. III, n. 81: "*Quia satis non est nullum in clero admittere crimen, sed vel levissimam criminis suspicionem procul arcere omnino oportet, Episcopos in Domino monemus, ut decreti Prædecessorum Nostrorum de clericorum cum mulieribus consortio executioni sedulo firmiterque invigilent. 'Volumus igitur imprimis, ut sæcularium mulierum, ne suis quidem exceptis, consortio et familiaritate nimia ne utatur (sacerdos); neque eas, licet propinqua cognatione conjunctas, in eadem secum domo commorari sinat, nisi*

Digitized by Google

fuerint vita et moribus spectatissimæ, quæque nullo modo, sive directo sive indirecto, se sacris muneribus gerendis aut rebus ecclesiæ administrandis immisceant. Œconomam, ancillam, aliamve famulam nullam habeat, nisi quæ sit maturioris ætatis, famaque integerrima gaudeat. Nunquam coram illis aut propinquis, si quas apud se habeat, de gregis regimine, de ecclesiæ negotiis, de parochianorum vitiis aut defectibus verba faciat.' Præterea, ad multiplicis generis incommoda vitanda, Nostra facimus verba Patrum Concilii Plen. Hibernici apud Maynutiam, scil., 'nullus parochus . . . retineat in domo sua familias affinium aut consanguineorum. Quodsi in eadem domo cum parocho habitent ejus coadjutores, . . . volumus ut parochi in prædicta domo nullo modo consanguineas vel affines juniores retineant, nisi permittente Ordinario.'"

I

587. Clerici ab iis omnibus quæ statum suum dedecent, prorsus abstineant: indecoras artes ne exerceant; aleatoriis ludis, pecunia exposita, ne vacent; arma ne gestent, nisi quando iusta timendi causa subsit; venationi ne indulgeant, clamorosam autem nunquam exerceant; tabernas aliaque similia loca sine necessitate aut alia iusta causa ab Ordinario loci probata ne ingrediantur (Can. 138.)

De ludo alearum

Ludus alearum, qui scilicet totus situs est in pura sorte, et cujus exitus a mero casu pendet, severe prohibetur clericis. Cf. Conc. Plen. Balt., II, nn. 154, 155, 162, in appen. p. 287, et Conc. Plen. Balt., III, n. 80, 82.

Hac de re Patres Baltimorenses Conc. Plen. II, n. 154, ita loquuntur: "*Nonnulli sunt ludi qui, licet privatim et domi fiant, clericum tamen dedecent. Alii sunt, in quibus aleæ quidem, et chartæ, quas vocant, pictæ adhibentur; verum, quatenus animum honeste recreare et oblectare possint, a sacris canonibus non vetantur. Ludos igitur clericus fugiat illicitos; licitis sic utatur, ut ne per excessum aut scandalum illiciti fiant.*"

De gestatione armorum et venatione

588. Gestatio armorum est etiam prohibita nisi quando justa timendi causa subest. Gestatio prohibetur quia dedecet characterem clericorum qui ad exemplum Christi mites esse debent. Cf. Conc. Plen. Balt. II, n. 153.

Venationi ne indulgeant; videtur igitur prohibita potius ipsa consuetudo. Clamorosam autem quæ fit, ut olim fiebat, cum cani-

Digitized by Google

bus et armorum strepitu vel accipitribus numquam exerceant. Venatio cum uno cane hinc inde et brevi facta ob honestam recreationem, a fortiori ob sanitatem, non videtur illicita, remoto scandalo. Cf. S. C. de Prop. Fide Aug. 1827.

De negotiatione

589. Prohibentur clerici per se vel per alios negotiationem aut mercaturam exercere sive in propriam sive in aliorum utilitatem (Can. 142). Cf. S. Alphons. *de Contract.* nn. 832 et 833.

Adverte tamen lege ecclesiastica interdici tantum negotiationem proprie dictam ad quam requiruntur hæc: ut res ematur et vendatur, ut vendatur carius et immutata; ut empta fuerit eo animo ut immutata carius vendatur; est igitur species quædam emptionis et venditionis. Lucrum captandum est ipsius finis. Alia est emptio et venditio qua emuntur necessaria ad sustentationem, et superflua venduntur, et vocatur *œconomica*. Alia demum est emptio et venditio qua aliquid emitur et per industriam mutata venditur et vocatur *artificialis*. Negotiatio stricte dicta aliquo modo dicit habitum ideoque per se non graviter violat legem qui semel aut iterum negotiatur. Secunda species est omnibus licita. Tertia demum clericis est illicita si eorum statum dedeceat. Negotiatio proprie dicta per se statum clericalem dedecet, quia est ordinata ad lucrum, et propter vitia frequentia negotiatorum. — S. Thom. 2–2, q. 77, a. 4, ad 3. Negotiatio per alios exercita eorum nomine clericis est pariter prohibita. Bened. XIV. Const. *Apostolicæ*, vetuit ne a clericis negotiatio per alios exerceretur; ideoque negotiationem ab aliis incœptam clericis tamen per hæreditatem vel alio titulo delatam statim dimitti jussit: quod si fieri non possit, per personam laicam, ad tempus, cum facultate Sedis Apostolicæ in Italia et Ordinarii extra Italiam negotia agi permisit. Simili ratione ad abusus præcavendos Clemens XIII Const. *Cum primum* prohibuit ne vel necessitate ad suam suorumque sustentationem cogente negotiatio inciperetur absque venia eorumdem, Summi Pontificis pro Italia et Ordinarii extra Italiam. — Cf. S. Thom. 2–2, q. 77, art. 4. — Scavini, lib. 1, tract. 3, n. 477.

Quid sit actio et quid obligatio. Actio est pars totius capitalis alicujus societatis. Totum nempe capitale (*stock*) societatis negotiationi deditæ ordinarie dividitur in partes valoris determinati *shares, actions, Aktien:* et qui eas possidet jus habet ad partem fructuum et beneficiorum provenientium ex actione societatis et vocatur actionarius seu socius vel membrum societatis (*stockholder*). Societas, talis, puta, summa nova

Digitized by Google

A cleric or layman cannot loan money for a thing that illicit.

pecuniæ indiget, pecuniam mutuam petit emittendo novos titulos eis qui certam summam mutuo tradunt. Isti tituli vocantur obligationes, quia his societas se obligat erga creditores pro fœnore et sorte. Qui obligationes (*bonds, obligations, Obligationen*) possidet (*bondholder*), est simplex creditor societatis.

Can give money to get interest

Quæritur igitur an clericis liceat obligationes accipere societatum talium. Profecto ipsis hoc licet quia permittitur eis suam pecuniam pro interesse credere seu mutuo dare. Quid autem de actionibus emendis harum societatum? Certum est, saltem hoc omnino tenendum censemus, *habitualiter* eas actiones emere viliori pretio ut pretio majori vendantur, vel speculari, omnino esse prohibitum; quod vere sacerdotalem statum dedecet, et scandalum dat populo. Obtinere autem lucrum plus minusve legitimum actiones sive societatum commercialium sive industralium obtinendo non est certo illicitum. Auctores enim variant; neque Sacra Sedes rem diremit suis responsis: imo qui actiones istas retinet nec intervenit in ipsa administratione societatis, profecto non influit efficaciter in directionem et sic stricte loquendo negotiatur; sæpe nullam omnino partem actionistæ habent in negotio administrando, vel non tenentur partem habere, vel forsan adeo parvus est influxus eorum ut pro nihilo duci possit. Tandem responsum S. C. Inquis. *benigniori* sententiæ favere videtur. "Juxta exposita et attentis peculiaribus temporum circumstantiis, personas ecclesiasticas non esse inquietandas, si emerint aut emant actiones seu titulos mensæ nummulariæ, dummodo paratæ sint stare mandatis S. Sedis, et se abstineant a qualibet negotiatione dictarum actionum seu titulorum et præsertim ab omni contractu qui speciem habet, ut vulgo dicitur, "dei giuochi di borsa," 15 April, 1885. Cf. Ball.-Palm. v. 4, nn. 299 et seq.—Bulot, nn. 94 et seq.—Ojetti, Synopsis, *Actiones*.—Sebastiani, n. 390.—Genicot, n. 49.—Diction. de Théol. Cathol., *Commerce*, Antoine.

"*Stock* in law represents the capital of corporations and is usually divided into shares of a definite value denoting the rights in the assets, profits and management of the company. A certificate of stock is a mere evidence that the person therein designated is entitled to an interest in the company which is stated. Stock may be . . . common and preferred; holders of the common stock have an equal right in the company and its profits: holders of the preferred stock are entitled to a preference over the other shareholders, but they are not creditors of the corporation. Dividends on stock represent a division of the surplus or net profits arising from the business of the company. Stock is considered as personal property and may be transferred at the will of the owner by proper assignment of the certificate."—*The Americana*, v. 14.

"Preferred stock has a fixed rate of dividends attached to it, which must be paid before the common stockholders can receive anything. . . . Preferred stock differs from a bond in that it is not secured by a mortgage on the property while the holder, in the United States generally, has a voice and a vote in the management. The preferred stockholder is thus not a creditor, but a preferred partner in the concern. The common stock

Digitized by Google

is entitled to all the earnings after the interest on the bonds and the dividends on the preferred stocks have been paid. Its rate of dividend thus depends on the profits of the company. . . .

Bonds represent the funded debt of a company and are usually secured by some mortgage on its property. They are of various kinds. The first mortgage bond usually stands highest, in that it has a first lien on the property covered by the mortgage. In some cases however prior-lien bonds are issued and these, as their name indicates, take precedence. Second and third mortgage bonds take rank after the first. . . . Registered bonds are bonds recorded on the books of the corporation in the names of their holders to whom the interest is sent; coupon bonds are bonds to which are attached dated certificates representing the interest due on the bond at the regular periods of payment. These may be cut off from the bond and the interest collected through the bank the same as checks." — Pratt, The Work of Wall Street, pp. 77–78.

Ad nos quod spectat Patres Baltimorenses hæc statuunt: "Canonum præcepta renovantes, edicimus, ne [clerici] rerum bonorumve quorumlibet, aut pecuniæ, mercaturam faciant; ne quæstuosas suo nomine, vel sub alieni nominis involucro negotiationes exerceant; ne aliena prædia lucri causa conducant; ne pro aliis fide jubeant; ne aliorum in negotiis procuratores, inconsulto Episcopo, fiant; ne cujusvis curam ac tutelam, præterquam suorum, nisi Episcopo consentiente, suscipiant." Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 157; et *Conc. Plen. Balt. III*, n. 82.

De ingressu in cauponas et tabernas

590. Ingressus in tabernas et simila loca extra casum necessitatis, aut ex justa causa Ordinario benevisa, prohibetur. Cf. *Conc. Later. IV;* Tabernas (clerici) prorsus evitent nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. *Conc. Plen. Balt., II,* n. 62 et *Conc. Plen. Balt., III,* n. 80.

De Spectaculis

591. Spectaculis, choreis et pompis quæ eos dedecent, vel quibus clericos interesse scandalo sit, præsertim in publicis theatris, ne intersint (Can. 140).

De Militia

592. § 1. Sæcularem militiam ne capessant voluntarii, nisi cum sui Ordinarii licentia, ut citius liberi evadant, id fecerint; neve intestinis bellis et ordinis publici perturbationibus opem quoquo modo ferant.

§ 2. Clericus minor qui contra præscriptum § 1 sponte sua militiæ nomen dederit, ipso iure e statu clericali decidit (Can. 141).

Digitized by Google

II

593. § 1. Ea etiam quæ, licet non indecora, a clericali tamen statu aliena sunt, vitent.

§ 2. Sine apostolico indulto medicinam vel chirurgiam ne exerceant; tabelliones seu publicos notarios, nisi in Curia ecclesiastica, ne agant; officia publica, quæ exercitium laicalis iurisdictionis vel administrationis secumferunt, ne assumant.

§ 3. Sine licentia sui Ordinarii ne ineant gestiones bonorum ad laicos pertinentium aut officia sæcularia quæ secumferant onus reddendarum rationum; procuratoris aut advocati munus ne exerceant, nisi in tribunali ecclesiastico, aut in civili quando agitur de causa propria aut suæ ecclesiæ; in laicali iudicio criminali, gravem personalem pœnam prosequente, nullam partem habeant, ne testimonium quidem sine necessitate ferentes.

§ 4. Senatorum aut oratorum legibus ferendis, quos ***deputatos*** **vocant, munus ne sollicitent neve acceptent sine licentia Sanctæ Sedis in locis ubi pontificia prohibitio intercesserit; idem ne attentent aliis in locis sine licentia tum sui Ordinarii, tum Ordinarii loci in quo electio facienda est** (Can. 139).

Pius X decreto *Sacræ Congregationis Consistorialis* prohibet omnino ne sacri ordinis viri sive seculares sive regulares munia illa exercenda suscipiant, retineantve suscepta, quæ arcarum nummariarum, mensarum argentariarum, etc., administrationis curas, obligationes, in se recepta pericula secum ferant, qualia sunt officia præsidis, moderatoris, a secretis, arcarii horumque similium. 18 Nov. 1910. Quoad licentias habendas circa hæc varia munia exercenda, recurrendum est ad Ordinarium proprium. — Pont. Comm. ad Codicis canones authent. interpret. 2–3 Jun. 1918.

A fideiubendo, etiam de bonis propriis, clericus prohibetur, inconsulto loci Ordinario (Can. 137).

CAPUT II

DE OBLIGATIONIBUS ALIQUIBUS CLERICIS PROPRIIS

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONIBUS EPISCOPORUM

594. Episcoporum obligationes, præter eas quibus in die consecrationis juramento se adstringunt, reducuntur ad residentiam, orationem, prædicationem, et diœceseos visitationem. De singulis breviter dicetur.

I. **Quoad Residentiam. § 1. Etiamsi Episcopi Coadiutorem habeant, tenentur lege personalis in diœcesi residentiæ.**

Digitized by Google

§ 2. Præterquam causa visitationis Sacrorum Liminum, Conciliorum, quibus interesse debent, vel civilis officii suis ecclesiis legitime adiuncti, abesse possunt æqua de causa non ultra duos vel ad summum tres menses intra annum, sive continuos sive intermissos, dummodo cautum sit ne ex ipsorum absentia diœcesis quidquam detrimenti capiat: quod tamen tempus coniungi nequit sive cum tempore sibi concesso occasione suæ promotionis, vel visitationis Sacrorum Liminum, vel assistentiæ Concilio, sive cum tempore vacationum anni subsequentis.

§ 3. Ab ecclesia cathedrali ne absint tempore Adventus et Quadragesimæ, diebus Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes et Corporis Christi, nisi ex gravi et urgenti causa.

§ 4. Si ultra sex menses e diœcesi illegitime abfuerint, Episcopum Metropolita, ad normam can. 274, n. 4, Metropolitam antiquior Suffraganeus residens Sedi Apostolicæ denuntiet (Can. 338).

Episcopi, licet Cardinales sint, tenentur in sua episcopali sede vel diœcesi residere; verum quia aliquantisper abesse, non est proprie abesse, possunt singulis annis extra diœcesim commorari spatio duorum vel ad summum trium mensium sive continuo sive interpolatim, modo tamen id fiat ex æqua causa et absque ullo gregis detrimento; quod an ita sit, eorum conscientiæ relinquitur. — Constat ex Conc. Trid. sess. 6, cap. 1, *de Reform.*; et sess. 23, cap. 1, *de Reform.*

Facile tamen dari possunt aliæ causæ quæ longiorem postulant absentiam. Harum meminit Sancta Synodus cit. cap., et sunt 1°. *christiana caritas*, si juvandus sit proximus, si lites componendæ; 2° *urgens necessitas*, v. gr., ob infirmitatem corporis, ob persecutionem tyranni; 3° *debita obedientia*, Papæ scilicet præstanda; 4°. *evidens Ecclesiæ aut Reipublicæ utilitas.* — Attamen quia adhuc periculum esset, ne quis facilius hujusmodi causas adesse putaret, hujus rei judicium non jam *conscientiæ* Episcoporum relinquit Concilium, sed illud remittit ad Rom. Pontificem, aut ad Metropolitanum, vel, eo absente, ad antiquiorem suffraganeum, sine cujus licentia, *in scriptis* danda, abesse non licet. — Cf. Conc. Trid. sess. 23, cap. 1, *de Reform.* — *Conc. Plen. Balt. II*, n. 61. — S. Alphons. n. 125. — Bouix, *de Episcop.* pp. 5 et seq. — Benedictus XIV. Ep. encycl. *Ubi primum;* Const. Ad universæ.

II. **Quoad Prædicationem.** **§ 1. Munus fidei catholicæ prædicandæ commissum præcipue est Romano Pontifici pro universa Ecclesia, Episcopis pro suis diœcesibus.**

§ 2. Episcopi tenentur officio prædicandi per se ipsi Evangelium, nisi legitimo prohibeantur impedimento; et insuper, præter parochos, debent alios quoque viros idoneos in auxilium assumere ad huiusmodi prædicationis munus salubriter exsequendum (Can. 1327).

Digitized by Google

Nemini ministerium prædicationis licet exercere, nisi a legitimo Superiore missionem receperit, facultate peculiariter data, vel officio collato, cui ex sacris canonibus prædicandi munus inhæreat (Can. 1328).

III. Quoad Orationem. — Episcopi, Apostolorum instar, debent orationi sæpe dare operam, et in divinarum rerum contemplatione se exercere, divinumque lumen sibi, clero populoque universo continenter efflagitare. Quare frequenter, et saltem diebus Dominicis ac festis, Sacrum pro diœcesi universa facere debent. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* tract. 7, nn. 65 et 66.

IV. **Quoad Visitationem Episcopalem. — § 1. Ad sanam et orthodoxam doctrinam conservandam, bonos mores tuendos, pravos corrigendos, pacem, innocentiam, pietatem et disciplinam in populo et clero promovendam ceteraque pro ratione adiunctorum ad bonum religionis constituenda, tenentur Episcopi obligatione visitandæ quotannis diœcesis vel ex toto vel ex parte, ita ut saltem singulis quinquenniis universam vel ipsi per se vel, si fuerint legitime impediti, per Vicarium Generalem aliumve lustrent.**

§ 2. Fas est Episcopo clericos duos etiam e Capitulo sive cathedrali sive collegiali sibi adsciscere visitationis comites atque adiutores; eosque, quos maluerit, eligere, reprobato quocunque contrario privilegio vel consuetudine.

§ 3. Si obligationi de qua in § 1, Episcopus graviter defuerit, servetur præscriptum can. 274, nn. 4, 5 (Can. 343).

De ceteris obligationibus Episcoporum consule *Conc. Plen. Balt. II*, tit. 2, cap. 3, 4 et 5; et tit. 3, cap. 1, 2 et 3. Consule etiam *Conc. Plen. Balt. III*, tit. 2, cap. 1.

DE MUNERE PRÆDICANDI

§ 1. Munus fidei catholicæ prædicandæ commissum præcipue est Romano Pontifici pro universa Ecclesia, Episcopis pro suis diœcesibus (Can. 1327).

QUÆSITA

595. Quær. 1°. *An cuilibet ex utroque clero pro lubitu concionari liceat?*

Resp. **Nemini ministerium prædicationis licet exercere, nisi a legitimo Superiore missionem receperit, facultate peculiariter data, vel officio collato, cui ex sacris canonibus prædicandi munus inhæreat** (Can. 1328).

Digitized by Google

B. When you ask a priest to preach from another diocese to ask the ordinary first.

QUÆR. 2°. *Quis facultatem concionandi concedat?*

Resp. Tum clericis e clero sæculari tum religiosis non exemptis facultatem concionandi pro suo territorio solus loci Ordinarius concedit. Si concio habenda sit ad religiosos exemptos aliosve in religiosa domo diu noctuque degentes facultatem in religione clericali dat Superior, qui eam personis ex clero sæculari vel alius religionis a proprio Ordinario vel Superiore idoneis judicatis dare potest; si vero ad alios vel etiam ad moniales regularibus subjectas concionandum sit facultatem impertit Ordinarius loci; in casu concionis ad moniales faciendæ, concionator indiget licentia Superioris regularis; Ordinarius loci etiam quando concio habenda est ad sodales religionis laicalis, licet exemptæ, facultatem dat. — Cf. Can. 1337, 1338.

QUÆR. 3°. *An liceat Ordinariis locorum facultatem concionandi denegare religiosis a suo Superiore exhibitis?*

Resp. § 1. Ordinarii locorum religiosis qui a proprio Superiore exhibeantur, facultatem concionandi, sine gravi causa, ne denegent, concessamque ne revocent, præsertim una simul universis domus religiosæ sacerdotibus, firmo tamen præscripto can. 1340.

§ 2. Concionatoribus religiosis, ut facultate recepta uti liceat, opus est præterea sui Superioris licentia (Can. 1339).

QUÆR. 4°. *Quænam in concionibus exponenda sint?*

Resp. § 1. In sacris concionibus exponenda in primis sunt quæ fideles credere et facere ad salutem oportet.

§ 2. Divini verbi præcones abstineant profanis aut abstrusis argumentis communem audientium captum excedentibus; et evangelicum ministerium non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, non in profano inanis et ambitiosæ eloquentiæ apparatu et lenocinio, sed in ostensione spiritus et virtutis exerceant, non semetipsos, sed Christum crucifixum prædicantes.

§ 3. Si, quod absit, concionator errores aut scandala disseminet, servetur præscriptum can. 2317; si hæreses, in eum præterea, ad normam iuris, agatur (Can. 1347).

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONIBUS PAROCHORUM

596. § 1. Parochus ad normam can. 156 unam tantum titulo parœciam habeat, nisi de parœciis agatur æque principaliter unitis.

N. B. Always tell the Ordinary about the 40 devotions + who will preach etc.

N. B. Bishop should not grant faculty unless he knows he is fit for the faculty, Bishop can revoke

Digitized by Google

§ 2. In eadem parœcia unus tantum debet esse parochus qui actualem animarum curam gerat, reprobata contraria consuetudine et revocato quolibet contrario privilegio (Can. 460).

Curam animarum parochus obtinet a momento captæ possessionis ad normam can. **1443–1445**; et ante possessionem aut in ipso possessionis capiendæ actu fidei professionem edere debet, de qua in can. **1406**, § **1**, n. **7** (Can. 461).

Functiones parocho reservatæ sunt, nisi aliud iure caveatur:

1°. Baptismum conferre sollemniter;

2°. Sanctissimam Eucharistiam publice ad infirmos in propria parœcia deferre;

3°. Sanctissimam Eucharistiam publice aut privatim tanquam Viaticum ad infirmos deferre atque in periculo mortis constitutos extrema unctione roborare, salvo præscripto can. **397**, n. **3**, **514**, **848**, § **2**, **938**, § **2**;

4°. Sacras ordinationes et ineundas nuptias denuntiare; matrimoniis assistere; nuptialem benedictionem impertiri;

5°. Iusta funebria persolvere ad normam can. **1216**;

6°. Domibus ad normam librorum liturgicorum benedicere Sabbato Sancto vel alia die pro locorum consuetudine;

7°. Fontem baptismalem in Sabbato Sancto benedicere, publicam processionem extra ecclesiam ducere, benedictiones extra ecclesiam cum pompa ac sollemnitate impertiri, nisi agatur de ecclesia capitulari et Capitulum has functiones peragat (Can. 462).

§ 1. Ius est parocho ad præstationes quas ei tribuit vel probata consuetudo vel legitima taxatio ad normam can. **1507**, § **1**.

§ 2. Potiores exigens, ad restitutionem tenetur.

§ 3. Licet parœciale aliquod officium ab alio fuerit expletum, præstationes tamen parocho cedunt, nisi de contraria offerentium voluntate certo constet circa summam quæ taxam excedit.

§ 4. Gratuitum ministerium ne deneget parochus iis qui solvendo pares non sunt (Can. 463).

§ 1. Parochus ex officio tenetur curam animarum exercere in omnes suos parœcianos, qui non sint legitime exempti.

§ 2. Potest Episcopus iusta et gravi de causa religiosas familias et pias domos, quæ in parœciæ territorio sint et a iure non exemptæ, a parochi cura subducere (Can. 464).

597. Quoad Residentiam. — § 1. Parochus obligatione tenetur residendi in domo parœciali prope suam ecclesiam; loci tamen Ordinarius potest iusta de causa permittere ut alibi commoretur, dummodo domus ab ecclesia parœciali non ita distet ut parœcialium perfunctio munerum aliquid inde detrimenti capiat.

§ 2. Eidem abesse permittitur per duos ad summum intra

Digitized by Google

annum menses sive continuos sive intermissos, nisi gravis causa, iudicio ipsius Ordinarii, vel diuturniorem absentiam requirat vel breviorem tantum permittat.

§ 3. Dies quibus parochus piis exercitiis vacat ad normam can. 126, non computantur, semel in anno, in duobus vacationum mensibus, de quibus in § 2.

§ 4. Sive continuum sive intermissum sit vacationum tempus, cum absentia ultra hebdomadam est duratura, parochus, præter legitimam causam, habere debet Ordinarii scriptam licentiam et vicarium substitutum sui loco relinquere ab eodem Ordinario probandum; quod si parochus sit religiosus, indiget præterea consensu Superioris et substitutus tum ab Ordinario tum a Superiore probari debet.

§ 5. Si parochus repentina et gravi de causa discedere atque ultra hebdomadam cogatur abesse, quamprimum per litteras Ordinarium commonefaciat, ei indicans causam discessus et sacerdotem supplentem, ejusque stet mandatis.

§ 6. Etiam pro tempore brevioris absentiæ parochus debet fidelium necessitatibus providere, maxime si id peculiaria rerum adiuncta postulent (Can. 465).

598. Quoad Prædicationem.—Diebus Dominicis ceterisque per annum festis de præcepto proprium cujusque parochi officium est consueta homilia, præsertim intra missam in qua major soleat esse populi frequentia, verbum Dei populo annuntiare. Cui obligationi per alium habitualiter satisfacere nequit parochus, nisi approbante Ordinario; qui etiam permittere potest ut sollemnioribus festis, aut ex justa causa, Dominicis diebus concio omittatur. Cf. Can. 1344.

NOTANDUM.—Præterea optandum est ut in missis, diebus festis de præcepto, adstante populo, in omnibus ecclesiis et oratoriis publicis brevis explicatio evangelii vel catechesis fiat. Quod si loci Ordinarius id præceperit, opportunis datis instructionibus, hac lege tenentur omnes utriusque cleri etiam exempti. Cf. Can. 1345.

De Catechesi

Proprium ac gravissimum officium, pastorum præsertim animarum, est catecheticam populi christiani institutionem curare (Can. 1329).

Debet parochus:

1°. Statis temporibus, continenti per plures dies institutione, pueros ad sacramenta pœnitentiæ et confirmationis rite suscipienda singulis annis præparare;

Digitized by Google

2°. Peculiari omnino studio, præsertim, si nihil obsit, Quadragesimæ tempore, pueros sic instituere ut sancte Sancta primum de altari libent (Can. 1330).

Præter puerorum institutionem de qua in can. 1330, parochus non omittat pueros, qui primam communionem recenter receperint, uberius ac perfectius catechismo excolere (Can. 1331).

Diebus dominicis aliisque festis de præcepto, ea hora quæ suo judicio magis apta sit ad populi frequentiam, debet insuper parochus catechismum fidelibus adultis, sermone ad eorum captum accommodato, explicare (Can. 1332).

In puerorum religiosa institutione potest et, si legitime impeditus sit, debet operam adhibere clericorum in suo territorio degentium, aut, si opus sit, piorum laicorum præsertim in sodalitium doctrinæ christianæ aliudve in parœcia erectum adscriptorum. — Cf. Can. 1333, § 1. Presbyteri et clerici in territorio parochi degentes in hoc opere sint ipsi adjutores. Ib. § 2. Quod si opus sit, judicio Ordinarii loci, auxilio religiosorum, Superiores horum, etiam exempti, tenentur ab Ordinario requisiti vel per se vel per subditos, sine detrimento tamen disciplinæ, catechesim in suis præsertim ecclesiis tradere. Cf. Can. 1334.

599. Quoad Administrationem Sacramentorum. — § 1. Debet parochus officia divina celebrare, administrare Sacramenta fidelibus, quoties legitime petant, suas oves cognoscere et errantes prudenter corrigere, pauperes ac miseros paterna caritate complecti, maximam curam adhibere in catholica puerorum institutione.

§ 2. Monendi sunt fideles ut frequenter, ubi commode id fieri possit, ad suas parœciales ecclesias accedant ibique divinis officiis intersint et verbum Dei audiant (Can. 467).

§ 1. Sedula cura et effusa caritate debet parochus ægrotos in sua parœcia, maxime vero morti proximos, adiuvare, eos sollicite Sacramentis reficiendo eorumque animas Deo commendando.

§ 2. Parocho aliive sacerdoti qui infirmis assistat, facultas est eis concedendi benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis, secundum formam a probatis liturgicis libris traditam, quam benedictionem impertiri ne omittat (Can. 468).

600. Quoad Libros Parœciales. — § 1. Habeat parochus libros parœciales, idest librum baptizatorum, confirmatorum, matrimoniorum, defunctorum; etiam librum de statu animarum accurate conficere pro viribus curet; et omnes hos libros, secundum usum ab Ecclesia probatum vel a proprio Ordinario præscriptum, conscribat ac diligenter asservet.

§ 2. In libro baptizatorum adnotetur quoque si baptizatus con-

Digitized by Google

firmationem receperit, matrimonium contraxerit, salvo præscripto can. 1107, aut sacrum subdiaconatus ordinem susceperit, vel professionem sollemnem emiserit, eæque adnotationes in documenta accepti baptismatis semper referantur.

§ 3. In fine cuiuslibet anni parochus authenticum exemplar librorum parœcialium ad Curiam episcopalem transmittat, excepto libro de statu animarum.

§ 4. Parœciali utatur sigillo habeatque tabularium, seu archivum, in quo memorati libri custodiantur una cum Episcoporum epistolis, aliisque documentis, necessitatis vel utilitatis causa servandis; quæ omnia, ab Ordinario vel eius delegato visitationis vel alio opportuno tempore inspicienda, religiose caveat ne ad extraneorum manus perveniant (Can. 470).

601. Vicarius Cooperator.— § 1. Si parochus propter populi multitudinem aliasve causas nequeat, judicio Ordinarii, solus convenientem curam gerere parœciæ, eidem detur unus vel plures vicarii cooperatores, quibus congrua remuneratio assignetur.

§ 2. Vicarii cooperatores constitui possunt sive pro universa parœcia, sive pro determinata parœciæ parte.

§ 3. Non ad parochum, sed ad loci Ordinarium, audito parocho, competit ius nominandi vicarios cooperatores e clero sæculari.

§ 4. Vicarios cooperatores religiosos Superior cui id ex constitutionibus competit, audito parocho, præsentat Ordinario, cuius est eosdem approbare.

§ 5. Vicarius cooperator obligatione tenetur in parœcia residendi secundum statuta diœcesana vel laudabiles consuetudines aut Episcopi præscriptum; imo prudenter curet Ordinarius, ad normam can. 134, ut in eadem parœciali domo commoretur.

§ 6. Eius jura et obligationes ex statutis diœcesanis, ex litteris Ordinarii et ex ipsius parochi commissione desumantur; sed, nisi aliud expresse caveatur, ipse debet ratione officii parochi vicem supplere eumque adiuvare in universo parœciali ministerio, excepta applicatione Missæ pro populo.

§ 7. Subest parocho, qui eum paterne instruat ac dirigat in cura animarum, ei invigilet et saltem quotannis ad Ordinarium de eodem referat (Can. 476).

Parochus diligenter advigilet ne quid contra fidem ac mores in sua parœcia, præsertim in scholis publicis et privatis, tradatur, et opera caritatis, fidei ac pietatis foveat aut instituat (Can. 469).

Digitized by Google

APPENDIX

DE PRIVILEGIIS CLERICORUM

§ I. — De privilegiis clericorum in communi

602. Clerici quibusdam gaudent privilegiis ex jure canonico, imo juxta plures ex jure divino.

Omnes fideles debent clericis, pro diversis eorum gradibus et muneribus, reverentiam, seque sacrilegii delicto commaculant, si quando clericis realem iniuriam intulerint (Can. 119).

§ 1. Clerici in omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus apud iudicem ecclesiasticum conveniri debent, nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum fuerit.

§ 2. Patres Cardinales, Legati Sedis Apostolicæ, Episcopi etiam titulares, Abbates vel Prælati *nullius*, **supremi religionum iuris pontificii Superiores, Officiales maiores Romanæ Curiæ, ob negotia ad ipsorum munus pertinentia, apud iudicem laicum conveniri nequeunt sine venia Sedis Apostolicæ; ceteri privilegio fori gaudentes, sine venia Ordinarii loci in quo causa peragitur; quam tamen licentiam Ordinarius, præsertim cum actor est laicus, ne deneget sine iusta et gravi causa, tum maxime cum controversiæ inter partes componendæ frustra operam dederit.**

§ 3. Si nihilominus ab eo qui nullam præhabuerit veniam, conveniantur, possunt, ratione necessitatis, ad vitanda maiora mala comparere, certiore tamen facto Superiore a quo venia obtenta non fuit (Can. 120).

Clerici omnes a servitio militari, a muneribus et publicis civilibus officiis a statu clericali alienis immunes sunt (Can. 121).

Clericis qui creditoribus satisfacere coguntur, salva sint quæ ad honestam sui sustentationem, prudenti ecclesiastici iudicis arbitrio, sunt necessaria, firma tamen eorundem obligatione creditoribus quamprimum satisfaciendi (Can. 122).

Memoratis privilegiis clericus renuntiare nequit; sed eadem amittit, si ad statum laicalem reducatur aut privatione perpetua iuris deferendi habitum ecclesiasticum plectatur, ad normam can. 213, § 1, 2304; recuperat vero, si hæc pœna remittatur aut ipse rursus inter clericos admittatur (Can. 123).

Privilegio canonis fruuntur utriusque sexus religiosi etiam laici. Cf. Can. 2343, § 4.

Digitized by Google

§ II. — De privilegiis Episcoporum

Privilegia Episcoporum respiciunt: 1°. censuras; 2°. irregularitates; 3°. impedimenta matrimonii; 4°. vota et juramenta; 5°. alios casus diversos. — Cf. S. Alphons. Append. *de privilegiis;* et *Hom. Ap.* tract. 20, cap. 3.

603. Circa Censuras. — § 1. In casibus publicis potest Ordinarius pœnas latæ sententiæ iure communi statutas remittere, exceptis:

1°. Casibus ad forum contentiosum deductis;

2°. Censuris Sedi Apostolicæ reservatis;

3°. Pœnis inhabilitatis ad beneficia, officia, dignitates, munera in Ecclesia, vocem activam et passivam eorumve privationis, suspensionis perpetuæ, infamiæ iuris, privationis iuris patronatus et privilegii seu gratiæ a Sede Apostolica concessæ.

§ 2. In casibus vero occultis, firmo præscripto can. 2254 et 2290, potest Ordinarius pœnas latæ sententiæ iure communi statutas per se vel per alium remittere, exceptis censuris specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicæ reservatis (Can. 2237).

604. Circa Irregularitates. — § 1. Licet Ordinariis per se vel per alium suos subditos dispensare ab irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, ea excepta de qua in can. 985, n. 4 aliave deducta ad forum iudiciale (Can. 990).

605. Circa Impedimenta Matrimonii. — Urgente mortis periculo locorum Ordinarii possunt tum super forma servanda tum super *omnibus* et singulis impedimentis iuris ecclesiastici, excepto impedimento ex sacro presbyteratu et affinitate in linea recta, consummato matrimonio, dispensare suos subditos ubique commorantes et omnes actu in proprio territorio degentes. Cf. Can. 1043. Possunt iidem idem facere super eisdem impedimentis quoties impedimentum detegatur quando omnia jam sunt parata, nec matrimonium differri possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur; imo in eodem periculo moræ hæc facultas valet pro convalidatione matrimonii. Cf. Can. 1045, §§ 1, 2.

606. Circa Vota et Juramenta. — Quoad subditos et peregrinos, vota non reservata, justa de causa, dispensare possunt, modo dispensatio non lædat jus aliorum. Cf. Can. 1313, § 1. Et simili modo jusjurandum promissorium possunt irritare, dispensare, etc. Cf. Can. 1320.

607. Circa Casus Alios Particulares. — 1°. Dispensare possunt in rebus omnibus levioris momenti tum ex consuetudine tum quia recursus ad Papam esset nimis incommodus.

Digitized by Google

2°. In omnibus quæ communiter eveniunt, v. gr., in jejunio, in abstinentia, pro casibus et personis particularibus.

3°. In omnibus statutis seu legibus, etiam universalibus, quæ habeant clausulam dispensationem generaliter et sine restrictione permittentem, v. gr., *donec dispensetur*.

4°. Sibi suisque familiaribus eligendi sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si jurisdictione careat, eam ipso jure obtinet etiam quod spectat ad peccata et censuras, reservatas quoque, exceptis censuris S. Sedi specialissimo modo reservatas et illis quæ adnexæ sunt revelationi secreti S. Officii. Cf. Can. 349. Comprehenduntur casus Ordinario loci reservati.

5°. Privilegia Episcoporum inveniuntur in can. 349, § 1; 239, § 1, nn. 7–12, n. 2, nn. 3, 4, nn. 5, 6; 811, § 2; 459, § 3, n. 3; 1028; 1043; 1045, § 1, 2; 1245; 469; 914; 534; 1532; 806; 822; 1006; 1043; 1245; 1304.

PARS TERTIA

DE PARTICULARIBUS RELIGIOSORUM OBLIGATIONIBUS

Obligationes, quibus religiosi, qua tales, tenentur, reducuntur præsertim ad observantiam votorum et aliarum cujusque Ordinis regularum. Antequam autem dicatur de vi harum obligationum, præstat aliquid innuere de natura status religiosi, deque vocatione ad illum.

CAPUT I

DE NATURA STATUS RELIGIOSI

608. Status religiosus seu stabilis in communi vivendi modus, quo fideles, præter communia præcepta, evangelica quoque consilia servanda per vota obedientiæ, castitatis et paupertatis suscipiunt, ab omnibus in honore habendus est (Can. 487).

609. In canonibus qui sequuntur, veniunt nomine:

1°. *Religionis*, societas, a legitima ecclesiastica auctoritate approbata, in qua sodales, secundum proprias ipsius societatis leges, vota publica, perpetua vel temporaria, elapso tamen tempore renovanda, nuncupant, atque ita ad evangelicam perfectionem tendunt;

Digitized by Google

2°. *Ordinis,* religio in qua vota sollemnia nuncupantur; *Congregationis monasticæ,* plurium monasteriorum sui iuris inter se coniunctio sub eodem Superiore; *religionis exemptæ,* religio sive votorum sollemnium sive simplicium, a iurisdictione Ordinarii loci subducta; *Congregationis religiosæ* vel *Congregationis* simpliciter, religio in qua vota dumtaxat simplicia sive perpetua sive temporaria emittuntur;

3°. *Religionis iuris pontificii,* religio quæ vel approbationem vel saltem laudis decretum ab Apostolica Sede est consecuta; *iuris diœcesani,* religio quæ ab Ordinariis erecta, hoc laudis decretum nondum obtinuit;

4°. *Religionis clericalis,* religio cuius plerique sodales sacerdotio augentur; secus est *laicalis;*

5°. *Domus religiosæ,* domus alicuius religionis in genere; *domus regularis,* domus Ordinis; *domus formatæ,* domus religiosa in qua sex saltem religiosi professi degunt, quorum, si agatur de religione clericali, quatuor saltem sint sacerdotes;

6°. *Provinciæ,* plurium religiosarum domorum inter se coniunctio sub eodem Superiore, partem eiusdem religionis constituens;

7°. *Religiosorum,* qui vota nuncuparunt in aliqua religione; *religiosorum votorum simplicium,* qui in Congregatione religiosa; *regularium,* qui in Ordine; *sororum,* religiosæ votorum simplicium; *monialium,* religiosæ votorum sollemnium aut, nisi ex rei natura vel ex contextu sermonis aliud constet, religiosæ quarum vota ex instituto sunt sollemnia, sed pro aliquibus locis ex Apostolicæ Sedis præscripto sunt simplicia;

8°. *Superiorum maiorum,* Abbas Primas, Abbas Superior Congregationis monasticæ, Abbas monasterii sui iuris, licet ad monasticam Congregationem pertinentis, supremus religionis Moderator, Superior provincialis, eorundem vicarii aliique ad instar provincialium potestatem habentes (Can. 488).

Summi momenti est canon 489:

Regulæ et particulares constitutiones singularum religionum, canonibus huius Codicis non contrariæ, vim suam servant; quæ vero eisdem opponuntur, abrogatæ sunt (Can. 489).

§ 1. Episcopi, non autem Vicarius Capitularis vel Vicarius Generalis, condere possunt Congregationes religiosas; sed eas ne condant neve condi sinant, inconsulta Sede Apostolica; quod si agatur de tertiariis in communi viventibus, requiritur præterea ut a supremo Moderatore primi Ordinis suæ religioni aggregentur.

§ 2. Congregatio iuris diœcesani, quamvis decursu temporis in plures diœceses diffusa, usque tamen dum pontificiæ approba-

Digitized by Google

tionis aut laudis testimonio caruerit, remanet diœcesana, Ordinariorum iurisdictioni ad normam iuris plane subiecta.

§ 3. Nec nomen nec habitus religionis iam constitutæ assumi potest ab iis qui ad illam legitime non pertinent aut a nova religione (Can. 492).[1]

QUÆSITA.

510. QUÆR. 1°. *Quisnam possit in religionem admitti?*

Resp. In religionem admitti potest quilibet catholicus qui nullo legitimo detineatur impedimento rectaque intentione moveatur, et ad religionis onera ferenda sit idoneus (Can. 538).

Immunitas igitur ab obstaculis, recta intentio et idoneitas ad portanda onera sunt requisita ad admissionem. Constat horum trium necessitas ex ipsa natura rei de qua agitur.

QUÆR. 2°. *Quænam sit lex relate ad postulatum juxta novum Codicem?*

Resp. § 1. In religionibus a votis perpetuis mulieres omnes et, si agatur de religione virorum, conversi, antequam ad novitiatum admittantur, postulatum ad sex saltem integros menses peragant; in religionibus vero a votis temporariis, ad necessitatem et tempus postulatus quod attinet, standum constitutionibus.

§ 2. Superior major præscriptum postulatus tempus potest prorogare, non tamen ultra aliud semestre (Can. 539).

§ 1. Postulatus peragi debet vel in domo novitiatus vel in alia religionis domo in qua disciplina secundum constitutiones accurate servetur sub speciali cura probati religiosi.

§ 2. Postulantes vestem induant modestam ac diversam a veste novitiorum.

§ 3. In monasteriis monialium adspirantes, dum postulatum peragunt, lege clausuræ tenentur (Can. 540).

Postulantes, antequam novitiatum incipiant, exercitiis spiritualibus vacent per octo saltem integros dies; et, iuxta prudens confessarii judicium, præmittant generalem anteactæ vitæ confessionem (Can. 541).

Distinctio igitur fit inter religiones a votis perpetuis et religiones a votis temporariis: in his standum est constitutionibus, tum quoad necessitatem tum quoad durationem postulatus; in istis, mulieres et viri conversi sex mensium postulatum facere tenentur. Hoc tempus prorogare non vero ultra aliud semestre potest superior major.

[1] Cf. Addenda, p. 1088, n. 7.

Digitized by Google

Faciendus est postulatus vel in novitiatu, vel in alia domo ubi disciplina viget sub cura probati religiosi. Vestes modestæ sint, diversæ a veste novitiatus. In monasteriis monialium adspirantes clausuræ lege tenentur. Ante novitiatum postulantes exercitia spiritualia per octo solidos dies peragant et judicio confessarii instituant confessionem generalem.

QUÆR. 3°. *Quinam invalide et quinam illicite ad novitiatum admittantur.*

Resp. Firmo præscripto can. 539–541, aliisque in propriis cuiusque religionis constitutionibus,

1°. Invalide ad novitiatum admittuntur:

Qui sectæ acatholicæ adhæserunt;

Qui ætatem ad novitiatum requisitam non habent;

Qui religionem ingrediuntur vi, metu gravi aut dolo inducti, vel quos Superior eodem modo inductus recipit;

Coniux, durante matrimonio;

Qui obstringuntur vel obstricti fuerunt vinculo professionis religiosæ;

Hi quibus imminet pœna ob grave delictum commissum de quo accusati sunt vel accusari possunt;

Episcopus sive residentialis sive titularis, licet a Romano Pontifice sit tantum designatus;

Clerici qui ex instituto Sanctæ Sedis iureiurando tenentur operam suam navare in bonum suæ diœcesis vel missionum, pro eo tempore quo iurisiurandi obligatio perdurat.

2°. Illicite, sed valide admittuntur:

Clerici in sacris constituti, inconsulto loci Ordinario aut eodem contradicente ex eo quod eorum discessus in grave animarum detrimentum cedat, quod aliter vitari minime possit;

Aere alieno gravati qui solvendo pares non sint;

Reddendæ rationi obnoxii aut aliis sæcularibus negotiis implicati, ex quibus lites et molestias religio timere possit,

Filii qui parentibus, idest patri vel matri, avo vel aviæ, in gravi necessitate constitutis opitulari debent, et parentes quorum opera sit ad liberos alendos vel educandos necessaria;

Ad sacerdotium in religione destinati, a quo tamen removeantur irregularitate aliove canonico impedimento;

Orientales in latinis religionibus sine venia scripto data Sacræ Congregationis pro Ecclesia Orientali (Can. 542).

Invaliditas oritur primo ex eo quod quis alicui sectæ prius adhæserit acatholicæ. Acatholici in novo Codice vocantur vel bap-

Digitized by Google

tizati vel non baptizati, extra Ecclesiam catholicam baptizati et alicui sectæ adhærentes, in Ecclesia catholica baptizati ab eaque postea deficientes et alicui sectæ adhærentes; nullibi baptizati sed alicui sectæ adhærentes, puta Quakerorum, Unitariorum.

Verba **qui sectæ acatholicæ adhæserunt** canonis 542 non sunt intelligenda de iis, qui Dei gratia moti ex hæresi vel schismate, in quibus nati sunt, ad Ecclesiam pervenerint, sed de iis qui a fide defecerunt et sectæ acatholicæ adhæserunt. Ita C. A. C. C. A. I., 16 Oct. 1919.

QUÆR. 4°. *Apud quos sit jus admittendi ad novitiatum et ad professionem?*

Resp. Ius admittendi ad novitiatum et subsequentem professionem religiosam tam temporariam quam perpetuam pertinet ad Superiores maiores cum suffragio Consilii seu Capituli, secundum peculiares cuiusque religionis constitutiones (Can. 543).

QUÆR. 5°. *Quale testimonium exhibere debeant aspirantes?*

Resp. § 1. In quavis religione omnes adspirantes, antequam admittantur, exhibere debent testimonium recepti baptismatis et confirmationis.

§ 2. Adspirantes viri debent præterea testimoniales litteras exhibere Ordinarii originis ac cuiusque loci in quo, post expletum decimum quartum ætatis annum, morati sint ultra annum moraliter continuum, sublato quolibet contrario privilegio.

§ 3. Si agatur de admittendis illis qui in Seminario, collegio vel alius religionis postulatu aut novitiatu fuerunt, requiruntur præterea litteræ testimoniales, datæ pro diversis casibus a rectore Seminarii vel collegii, audito Ordinario loci, aut a maiore religionis Superiore.

§ 4. Pro clericis admittendis, præter testimonium ordinationis, sufficiunt litteræ testimoniales Ordinariorum in quorum diœcesibus post ordinationem ultra annum moraliter continuum sint commorati, salvo præscripto § 3.

§ 5. Religioso professo, ad aliam religionem ex apostolico indulto transeunti, satis est testimonium Superioris maioris prioris religionis.

§ 6. Præter hæc testimonia a iure requisita, possunt Superiores, quibus ius est adspirantes in religionem cooptandi, alia quoque exigere, quæ ipsis ad hunc finem necessaria aut opportuna videantur.

§ 7. Mulieres denique ne recipiantur, nisi præmissis accuratis investigationibus circa earum indolem et mores, firmo præscripto § 3 (Can. 544).

Digitized by Google

§ 1. Qui litteras testimoniales ex præscripto iuris dare debent, eas non ipsis adspirantibus, sed Superioribus religiosis dent gratuito intra trimestre spatium ab earum requisitione, sigillo clausas et, si agatur de illis qui in Seminario, collegio vel alius religionis postulatu aut novitiatu fuerint, a Superiore iuramento firmatas.

§ 2. Si ob graves rationes iudicaverint se eis respondere non posse, causas Apostolicæ Sedi intra idem tempus exponant.

§ 3. Si reposuerint adspirantem satis non esse sibi cognitum, per aliam accuratam investigationem ac fide dignam relationem Superior religiosus suppleat; si vero nil reposuerint, Superior requirens de non recepta responsione Sanctam Sedem certiorem reddat.

§ 4. In suis litteris testimonialibus, postquam diligentem investigationem, etiam per secretas notitias, instituerint, referre debent, graviter eorum conscientia onerata super veritate expositorum, de adspirantis natalibus, moribus, ingenio, vita, fama, conditione, scientia; sitne inquisitus, aliqua censura, irregularitate aut alio canonico impedimento irretitus, num propria familia eius auxilio indigeat, et tandem, si agatur de illis qui in Seminario, collegio, aut alius religionis postulatu aut novitiatu fuerint, quanam de causa dimissi sint vel sponte discesserint (Can. 545).

QUÆR. 6°. *Quando novitiatus incipiat et quænam requirantur ad ipsius validitatem?*

Resp. Novitiatus incipit susceptione habitus, vel alio modo in constitutionibus præscripto (Can. 553).

§ 1. Præter alia quæ in can. 542 ad novitiatus validitatem enumerantur, novitiatus ut valeat, peragi debet:

1°. Post completum decimum quintum saltem ætatis annum;
2°. Per annum integrum et continuum;
3°. In domo novitiatus.

§ 2. Si longius tempus in constitutionibus pro novitiatu præscribatur, illud ad validitatem professionis non requiritur, nisi in eisdem constitutionibus aliud expresse dicatur (Can. 555).

Novitiatus incipit modo in religione præscripto; peragi debet ad validitatem post decimum quintum annum completum, in domo novitiatus, per annum integrum et continuum. Sine his tribus vel ullo ex ipsis novitiatus non valide peragitur; ætas minima est decimus quintus annus completus; domus residentiæ domus novitiatus; tempus minimum et necessarium, annus unus completus et continuus.

Digitized by Google

QUÆR. 7°. *Quid de interruptione novitiatus dicendum sit?*

Resp. § 1. Novitiatus interrumpitur, ita ut denuo incipiendus ac perficiendus sit, si novitius, a Superiore dimissus, e domo exierit, aut domum sine illius licentia non reversurus deseruerit, aut extra domum, etsi reversurus, ultra triginta dies sive continuos sive non continuos permanserit quacunque ex causa, etiam de Superiorum licentia.

§ 2. Si novitius ultra quindecim, sed non ultra triginta dies etiam non continuos, de Superiorum licentia vel vi coactus extra domus septa permanserit sub Superioris obedientia, ad validitatem novitiatus necesse et satis est dies hoc modo transactos supplere; si non ultra quindecim dies, supplementum potest a Superioribus præscribi, sed non est ad validitatem necessarium.

§ 3. Superiores licentiam manendi extra septa novitiatus, nisi iusta et gravi de causa, ne impertiant.

§ 4. Si novitius a Superioribus in aliam novitiatus domum eiusdem religionis transferatur, novitiatus non interrumpitur (Can. 556).[1]

QUÆR. 8°. *Quænam requirantur ad valorem professionis?*

Resp. § 1. Ad validitatem cuiusvis religiosæ professionis requiritur ut:

1°. Qui eam emissurus est, legitimam ætatem habeat ad normam can. 573;

2°. Eum ad professionem admittat legitimus Superior secundum constitutiones;

3°. Novitiatus validus ad normam can. 555 præcesserit;

4°. Professio sine vi aut metu gravi aut dolo emittatur;

5°. Sit expressa;

6°. A legitimo Superiore secundum constitutiones per se vel per alium recipiatur.

§ 2. Ad validitatem vero professionis perpetuæ sive sollemnis sive simplicis, requiritur insuper ut præcesserit professio simplex temporaria ad normam can. 574 (Can. 572).

QUÆR. 9°. *Quænam ætas ad professionem requiratur?*

Resp. Quilibet professionem religiosam emissurus oportet ut decimum sextum ætatis annum expleverit, si de temporaria professione agatur; vicesimum primum, si de perpetua sive sollemni, sive simplici (Can. 573).

Non expleto decimo sexto anno ætatis, nulla professio est valida, ad quam iste annus completus exigitur, si nempe agatur

[1] Cf. Addenda, p. 1088, n. 8.

Digitized by Google

de temporaria professione; ast si de perpetua, sive simplici sive sollemni, annus vicesimus primus et quidem completus.

QUÆR. 10°. *An, exacto novitiatu, statim novitius ad professionem admittendus sit?*

Resp. § 2. Exacto novitiatu, si iudicetur idoneus, novitius ad professionem admittatur, secus dimittatur; si dubium supersit sitne idoneus, potest a Superioribus maioribus probationis tempus, non tamen ultra sex menses, prorogari (Can. 571).

QUÆR. 11°. *An professioni sollemni et perpetuæ semper præmittenda sit professio temporaria simplex?*

Resp. § 1. In quolibet Ordine tam virorum quam mulierum et in qualibet Congregatione quæ vota perpetua habeat, novitius post expletum novitiatum, in ipsa novitiatus domo debet votis perpetuis, sive sollemnibus sive simplicibus, præmittere, salvo præscripto can. 634, votorum simplicium professionem ad triennium valituram, vel ad longius tempus, si ætas ad perpetuam professionem requisita longius distet, nisi constitutiones exigant annuales professiones.

§ 2. Hoc tempus legitimus Superior potest, renovata a religioso temporaria professione, prorogare, non tamen ultra aliud triennium (Can. 574).

QUÆR. 12°. *Exacto professionis temporariæ tempore, quid faciendum sit?*

Resp. § 1. Exacto professionis temporariæ tempore, religiosus, ad normam can. 637, vel emittat perpetuam professionem, sollemnem vel simplicem secundum constitutiones, vel ad sæculum redeat; sed etiam, durante tempore professionis temporariæ, potest, si dignus non habeatur qui vota perpetua nuncupet, dimitti a legitimo Superiore ad normam can. 647 (Can. 575).

Ecclesiæ summa cura est in salvanda libertate subditi voventis, ne inviti religiosam ducant vitam.

QUÆR. 13°. *Elapso tempore ad quod vota nuncupata sunt, an statim renovatio facienda sit?*

Resp. Nulla est interponenda mora renovationi votorum, elapso tempore ad quod nuncupata sunt. Imo superioribus facultas est permittendi ut renovatio per aliquod tempus, non tamen ultra mensem, anticipetur. Cf. Can. 577.

Digitized by Google

QUÆR. 14°. *An professi vota simplicia temporaria fruantur privilegiis, etc., et teneantur obligationibus aliorum professorum a votis perpetuis et sollemnibus?*

Resp. Professi a votis temporariis, de quibus in can. 574:
1°. Fruuntur iisdem indulgentiis, privilegiis et spiritualibus gratiis, quibus gaudent professi a votis sollemnibus aut professi a votis simplicibus perpetuis; et si morte præveniantur, ad eadem suffragia ius habent;
2°. Eadem obligatione tenentur observandi regulas et constitutiones, sed, ubi viget chori obligatio, divini officii privatim recitandi lege non obstringuntur, nisi sint in sacris constituti aut aliud constitutiones expresse præscribant;
3°. Voce activa et passiva carent, nisi aliud in constitutionibus expresse caveatur; tempus autem præscriptum ad fruendum voce activa et passiva, silentibus constitutionibus, computetur a prima professione (Can. 578).

QUÆR. 15°. *Ad quid teneatur Episcopus quoad puellas religionem ingressuras?*

Resp. Antistita Ordinarium loci, duobus saltem mensibus ante, certiorem facere debet de proxima admissione ad novitiatum et ad professionem tum temporariam tum perpetuam sive sollemnem sive simplicem. Ordinarius loci vel eo absente aut impedito, sacerdos deputatus, voluntatem adspirantis saltem triginta diebus ante novitiatum et ante professionem ut supra, exploret, num ea coacta seductave sit, an sciat quid agat; si de pia ejus ac libera voluntate constiterit, tunc adspirans ad novitiatum vel novitia ad professionem admitti poterit. Cf. Can. 552; S. C. de Religiosis, 19 Jan., 1909. Ecclesia vult ut authentice constet de eo quod adspirans non fuerit coacta, et quod intelligat quid agat; tunc tantum licet eam ad novitiatum vel ad professionem admittere, quando adspirantis et libertas et cognitio plane patescunt.

QUÆR. 16°. *Quomodo afficiat professio actus votis contrarios?*

Resp. Simplex professio, temporaria sit vel perpetua, actus votis contrarios reddit illicitos, sed non invalidos, nisi aliud expresse cautum fuerit; professio autem sollemnis, si sint irritabiles, etiam invalidos (Can. 579).

Habemus exemplum prioris relate ad eos qui v.g. in aliqua congregatione religiosa cum simplicibus votis tantum, licet perpetuis, ineunt matrimonium absque dispensatione—matrimonium est validum, licet gravissimum sane peccatum; si vero

Digitized by Google

Scholasticus Societatis Jesu cum votis suis simplicibus perpetuis idem faceret, matrimonium esset invalidum. Cf. Const. *Ascendente Domino*, Greg. XIII.

QUÆR. 17°. *Quibus mediis et quanam sub obligatione teneatur Religiosus tendere ad perfectionem?*

Resp. Tenetur tendere *primario* per media essentialia status religiosi, nempe per observantiam trium votorum paupertatis, castitatis et obedientiæ. Et quoniam obligatio tendendi ad perfectionem gravis est *vi status*, in quo invenitur, graviter peccabit, si in re gravi vota illa infringat. *Secundario* autem tenetur tendere ad perfectionem etiam per media accidentalia, scilicet per proprias Ordinis regulas; et graviter peccabit, si eas infringat ex contemptu formali, nempe ipsarum auctoritatem qua talem, et cognitam sapientiam aspernendo. Secus vero si eas violet concupiscentia ductus, vel quia putat eas sibi non esse necessarias ad salutem, vel si cogitet eas non præcipi sub gravi. — Cf. S. Alphons. n. 10.

QUÆR. 18°. *An peccet graviter Religiosus qui intendit servare tantum mandata obligantia sub gravi, et de ceteris nullatenus curare?*

Resp. *Neg.*, probabilius, et ratio est, quia eo ipso quod Religiosus velit plura illa adimplere quæ obligant sub gravi, jam tendit ad perfectionem, cum velit adimplere plura quæ respectu aliorum non obligant sed sunt mere consilii. Hanc sententiam S. Alphonsus vocat communiorem et probabiliorem; attamen advertit Religiosum ita dispositum in gravi peccandi mortaliter periculo versari posse ex aliis capitibus, v. gr., ratione periculi transgrediendi vota vel grave damnum inferendi Religioni quoad disciplinam, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 10 et seq. — Bouix, *de Regul.* vol. 2, pp. 550 et 551.

QUÆR. 19°. *An vel quatenus obliget sub peccato regula distributive sumpta seu attentis singulis regulis in particulari?*

Resp. In plerisque Ordinibus regula, *generatim loquendo* et *per se*, non obligat sub peccato, ne veniali quidem. Constat ex ipsis constitutionibus variorum Ordinum et ex communi interpretatione theologorum. Excipiendi sunt Ordines in quibus constitutiones oppositum expresse statuunt. — Dixi 1°. *generatim loquendo*, quia quæcumque cadunt sub votis aut præceptis expressis superiorum, non carent culpa, et quidem gravi pro gravitate materiæ, ut infra de votis dicemus. — Dixi 2°. *per se;* quia theologi docent, transgressionem regulæ rarissime omni

Digitized by Google

culpa ob rationes extrinsecas vacare, quia fere semper aderit culpa aliqua ratione negligentiæ, concupiscentiæ, scandali, pigritiæ aut alterius cujuslibet motus inordinati. — Cf. S. Alphons. ibid.

QUÆR. 20°. *Ad quid teneatur novitius relate ad cessionem administrationis bonorum et ad testamentum?*

Resp. § 1. Ante professionem votorum simplicium sive temporariorum sive perpetuorum novitius debet, ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur, bonorum suorum administrationem cedere cui maluerit et, nisi constitutiones aliud ferant, de eorundem usu et usufructu libere disponere.

§ 2. Ea cessio ac dispositio, si prætermissa fuerit ob defectum bonorum et hæc postea supervenerint, aut si facta fuerit et postea alia bona quovis titulo obvenerint, fiat aut iteretur secundum normas § 1 statutas, non obstante simplici professione emissa.

§ 3 Novitius in Congregatione religiosa ante professionem votorum temporariorum testamentum de bonis præsentibus vel forte obventuris libere condat (Can. 569).

Integer novitiatus peragatur in habitu quem constitutiones pro novitiis præscribunt, nisi speciales locorum circumstantiæ aliud exigant (Can. 557).[1]

CAPUT II

DE VOCATIONE RELIGIOSA

611. Dico. Certe Christus voluit ut in suo regno sit status paupertatis voluntariæ, cœlibatus et obedientiæ. Ipse enim Dominus demonstrat viam qua quis ad vitam ingrediatur et qua perfectionem assequatur. "Si vis ad vitam ingredi serva mandata." Matt. xix, 17. His verbis præmisit alia: "*Unus est bonus, Deus*": observantia mandatorum indigitatur ut necessaria ut quis summi boni, Dei, fiat particeps. Et juveni quærenti: "Quæ?" (scilicet, mandata), Dominus ea explanat. Respondenti juveni se omnia hæc a juventute sua custodisse, et petenti: "*Quid adhuc mihi deest?*" ait Jesus, "*si vis perfectus esse, vende quæ habes, et da pauperibus et habebis thesaurum in cœlo et veni sequere me.*" Duo igitur hic Dominus exponit, duos nempe status in regno suo, unum omnibus injunctum, alterum ipsis voluntarium, observantiam mandatorum, voluntariam susceptionem paupertatis, cœlibatus (nam qui omnia sua vendit et pretium dat pauperibus, non potest matrimonium inire), et obedientiæ, "*veni sequere me.*" Dicit igitur juveni: si *vis* supplere quod tibi deest

[1] Cf. Addenda, p. 1092, n. 25.

Digitized by Google

N.B. You can leave a person in ignorance when you know that it will do more harm to know it than good; otherwise you must correct their ignorance.

et ad perfectionem venire tibi demonstro nunc viam: "*vende, da pauperibus*" et, ne timeas, præmium tibi propono "*thesaurum in cœlo*, et *veni sequere me.*" Itaque voluntatem juvenis excitat hoc thesauro et perfectionis assecutione ipsi oriunda ex paupertate voluntaria, cœlibatu et obedientia quadam excellenti sub jugo Christi. Cf. v. 12.

Vult igitur Christus ut talis status sit in Ecclesia. Jam age hæc omnia corda hominum mira efficacia percellunt. — Cf. Comment. in Evang. sec. S. Matth.; Knabenbauer, pp. 154 et seq. Notetur inter hanc Christi doctrinam de via perfectiore in suo regno et doctrinam de matrimonio et virginitate (xix, 1–12) commemorari ab Evangelista Domini Nostri tenerrimum amorem erga parvulos: *talium enim est regnum cœlorum.* Facile isti res Dei in corde recondunt. *Sinite parvulos ad me venire.* Veniet tempus quando multi ex ipsis respondere sibi debebunt, an Christum communi potius quam perfectiori via sequantur oporteat. Duodennis et vitam agens Apostolicam dedit iis exemplum efficacissimum, dabit et gratiam. Ipsis etiam electio est facienda inter has vias: "Domine, quid vis ut faciam?" Voluntas Dei, non nostra, est norma cujusvis Christiani. Recta intentione divini servitii opus est præsertim in statu vitæ eligendo. Ideoque electurus se pro viribus liberet necesse est ab omni inordinato affectu, nec quidpiam velit nisi quod de sursum sit. His positis quomodo sciet juvenis quid sit beneplacens Dei voluntas? Variis modis Dominus Noster voluntatem suam in hac re hominibus demonstrat. Primo quidem, ita hoc facit ut de ipsa dubitatio adesse nequeat — quod accidit in casu Sancti Pauli, Sancti Matthæi et aliorum in Ecclesia Dei. Hæc via est extraordinaria nec omnibus expectanda. Secundo, quando animus inspirationibus et motionibus agitur ita ut fere nullo mentis discursu voluntas feratur in Dei servitium; sed in hac methodo nimis magnæ oriri queunt difficultates. Tandem tertium manet ordinarium, ab illusionibus securius et tutius, quando nempe aliquis animo tranquillo quæsitum: *quid faciam? an statum religiosum sequar?* serio considerat (a) ponderando commoda et incommoda sibi ex eo provenientia; desumendo ex desiderio servitii divini rationes *pro* statu et *contra* eum; nec admittendo respectus mere humanos; sistendo se in indifferentia cordis; lumen a Deo petat; videat tunc in quamnam partem magis se inclinet ratio, et demum illam partem eligat. Vel idem animo tranquillo, (b) sibi proponat virum hucusque incognitum qui petat consilium in hac re; hujus desiderando perfectionem, statum hunc ipsi seligit, eumdem sibi optimum fore ducat; vel idem eadem animi tranquillitate (c) se ipsum in articulo mortis

Digitized by Google

aut in die judicii sistat, interrogetque quamnam viam tunc vellet tenuisse, desideratamque sibi nunc sumat: nam sincere vocationem suam illam habere poterit quam ponderatio ista et oratio sub (a), vel consilium istud sub (b), vel decupita via sub (c), indigitat. *Vocatio igitur divina videtur dici posse beneplacitum divinum homini moraliter secure manifestatum lumine rationis adjutæ fide*: in ipso homine est *complexus rectæ intentionis, donorum naturalium et supernaturalium quibus aptus esse videatur ad munia status religiosi rite obeunda.* Ast horum omnium judicium in hoc vel isto casu est apud Superiores, ita ut eorum assensus et admissio candidati sit veluti auctoritativum complementum et perfectio vocationis religiosæ.

QUÆSITA

612. Quær. 1°. *An vel quomodo peccet qui se ad Religionem vocatum sentiens, divinæ vocationi non obsequitur?*

Resp. *Per se et rigorose loquendo,* nullatenus peccat; quia divina consilia nullam imponunt obligationem, cum in hoc præcise a præceptis differant. Vix tamen excusari ab aliqua culpa potest ob periculum æternæ salutis, cui se committit. Imo non excusaretur a peccato gravi, qui persuasum haberet, unicum medium salutis æternæ adipiscendæ hoc ipsi superesse, ut a mundi periculis aufugiat. At vero suntne in malo statu illi qui, certi moraliter de vocatione divina ad Religionem, nituntur sibi persuadere, se salutem suam æque facile consequi posse manendo in sæculo vel ad illud redeundo? Non videtur dubitandum, quin isti magno discrimini salutis se exponant; quia, manendo in sæculo contra Dei vocationem, semet specialibus illis privant auxiliis, quæ Dei providentia ipsis in Religione præparaverat, et ideo difficulter sæculi tentationibus resistent. — Cf. S. Alphons. n. 78. Alii tamen mitius judicant.

Quær. 2°. *An peccent graviter parentes vel superiores, qui avertunt filios vel subditos a statu religioso?*

Resp. *Affirm.*, et quidem contra justitiam, si eos avertunt per minas, vim, fraudes, etc.; contra caritatem autem, si tantum preces et suasiones adhibent. Ratio est, quia eos magno bono privant et multis damnis cumulant. Non peccant tamen parentes qui se opponunt, ad tempus, piis desideriis filiorum juniorum ad constantiam eorum probandam vel ob aliam justam causam. Attamen hac in re ad vitandas hallucinationes consiliis confessarii aut viri probi ac docti stare debent. — Cf. S. Alphons. n. 77.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *Quænam sint signa vocationis religiosæ?*

Resp. *Generatim loquendo,* seu juxta providentiam ordinariam, duo requiruntur et sufficiunt ad vocationem divinam probandam, scilicet debita aptitudo, et voluntatis propensio.

1°. *Aptitudo* intelligitur idoneitas ad statum religiosum *in genere* et in particulari ad observantiam *talis Ordinis* propriam. Consistit autem in recto præsertim judicio, in indole bona, in animo submisso obedientiæ jugo, in scientia relative sufficienti, et in carentia defectuum corporis et animi, qui rationi hujus vitæ repugnant.

2°. *Inclinatio constans* et *recta,* quæ proinde non sit frequentibus mutationibus obnoxia, non obstante alioquin quapiam præterita tergiversatione ex dæmonis tentationibus exorta vel ex quadam naturæ repugnantia. Non tamen requiritur ut inclinatio ex spontaneitate seu propensione magis quam ex intima animi persuasione procedat. Porro inclinatio illa *recta* esse debet, rocedere sc licet ex intentione pura, ex mero desiderio salutem facilius consequendi, majorem Dei gloriam vel etiam animarum salutem procurandi, etc.

Dixi *generatim loquendo* seu in providentia ordinaria; quia adsunt evidentiora vocationis signa, nempe: 1°. divina revelatio, ut vocatus est S. Aloisius Gonzaga, S. Stanislaus Kostka, etc.; 2°. inspiratio singularis, quæ consistit in interno motu, quo quis vehementer ad vitam perfectiorem impellitur et quasi attrahitur.

CAPUT III

DE OBLIGATIONIBUS VOTORUM

ARTICULUS I

DE VOTO PAUPERTATIS

613. Dico. 1°. Religiosus voto *sollemni* paupertatis obstrictus, saltem vi legis ecclesiasticæ, ac proinde, seclusa Romani Pontificis dispensatione, omnino incapax est in particulari seu personaliter cujuslibet dominii rei temporalis pretio æstimabilis, etiam *de licentia superioris.*— Dixi *personaliter,* quia communitas potest bona acquirere et possidere sive per se sive per subditos, nisi obstent ejus constitutiones. Hinc pervulgatum axioma juris canonici: "*Quidquid Monachus acquirit, non sibi, sed monasterio acquirit.*" — Constat ex Conc. Trid. sess. 25, cap. 2.

Digitized by Google

Dico 2°. Religiosus simplici voto paupertatis ligatus potest quidem dominium directum bonorum habere; sed nihil de ipsis sine superioris licentia particulari vel generali disponere *licite* potest, quamvis possit *valide*. — Cf. S. Alphons. nn. 18 et seq.

N.B. Priesthood Preach on property.

QUÆSITA

614. Quær. 1°. *Quodnam sit discrimen inter votum et virtutem paupertatis?*

Resp. Votum respicit tantum actus *externos* proprietatis; virtus vero ad *internos* cordis affectus etiam extenditur. Voti enim objectum est Religiosum bonis temporalibus exterius exspoliare. Virtus autem pro fine habet omnem inordinatum cordis affectum erga res terrenas penitus rescindere. Votum igitur paupertatis est veluti medium ad virtutem, quæ est finis obtinendus, ac proinde virtus paupertatis multo latius patet quam votum: quoties enim quis votum infringit, simul et virtutem lædit; non autem vice versa. — Dixi votum afficere solos actus proprietatis *externos;* attamen violari posset votum per actum internuum, qui actum externum respiceret et attingeret, scilicet per desiderium agendi externe contra votum; siquidem desiderium induit omnem malitiam et speciem actus externi, ut dictum est in tractatu de peccatis, n. 136.

Quær. 2°. *Ad quænam se extendat dominium directum Religiosi non solemniter professi?*

Resp. § 1. Quilibet professus a votis simplicibus, sive perpetuis sive temporariis, nisi aliud in constitutionibus cautum sit, conservat proprietatem bonorum suorum et capacitatem alia bona acquirendi, salvis quæ in can. 569 præscripta sunt. P. 532

§ 2. Quidquid autem industria sua vel intuitu religionis acquirit, religioni acquirit.

§ 3. Cessionem vel dispositionem de qua in can. 569, § 2, professus mutare potest non quidem proprio arbitrio, nisi constitutiones id sinant, sed de supremi Moderatoris licentia, aut, si de monialibus agatur, de licentia Ordinarii loci et, si monasterium regularibus obnoxium sit, Superioris regularis, dummodo mutatio, saltem de notabili bonorum parte, non fiat in favorem religionis; per discessum autem a religione eiusmodi cessio ac dispositio habere vim desinit (Can. 580). — Cf. *Supra,* n. 611, Q. 20.

Quær. 3°. *An Religiosus absque superioris licentia manuscripta propria servare, et alio transferre possit?*

Can a Religious keep manuscripts—yes
N.B. but can not give it away if it is of value.

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, juxta communem sententiam; manuscripta enim, utpote partus ingenii, habentur ut aliquid spirituale. Præterea pertinent ad scientiam, quæ non cadit sub voto paupertatis; sed ratio potior est, quia sic fert communis et recepta inter Regulares consuetudo. Et idem dicendum juxta multos de Sanctorum Reliquiis. — Cf. S. Alphons. n. 14.

QUÆR. 4°. *An peccet contra votum paupertatis Religiosus, si quid de rebus ad determinatum usum concessis in alium usum impendat?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia in his Religiosus habet tantum *usum facti*, idque *precario*, quamdiu superiori videbitur. Est autem actus proprietatis seu dominii de re aliqua ad proprium arbitrium disponere, et alioqui voluntas seu licentia superioris, nisi aliud manifestum sit, ad usum assignatum restringitur. Quare nequit Religiosus, sine licentia, aliis donare aut quomodocumque alienare quæ parcius vivendo sibi subtrahit ex rebus ad usum concessis. — Cf. S. Alphons. nn. 19 et 23.

QUÆR. 5°. *An peccet contra votum paupertatis Religiosus, qui accipit ab extraneo pecuniam in pia opera ad libitum impendendam?*

Resp. *Affirm.*, si eam sibi absolute datam accipiat, ut proprio nomine elargiatur. Ratio est, quia sic agendo, Religiosus faceret *actum proprietatis*. Secus autem dicendum si eam acciperet quatenus distribuendam nomine donatoris, etiamsi ipsi relinquatur facultas eligendi pauperes vel pium aliquod opus aut quantum sit distribuendum; et a fortiori si hujusmodi facultas ei non relinquitur. Ratio est, quia tunc Religiosus faceret quidem actum *prudentiæ*, sed non *proprietatis;* esset nempe veluti *canalis* ac *mandatarius* donatoris. Hinc non peccat contra votum paupertatis Religiosus, qui ab extraneo accipit pecuniam erogandam tali pauperi, tali monasterio, ecclesiæ, tali causæ piæ, etc. Imo nec peccat, si ipse sine licentia superioris ab extraneo postulat pecuniam alteri determinato tradendam, quamvis, si agatur de re magni momenti, suadet prudentia et requirit rectus ordo religiosæ disciplinæ, ut subditus nihil peragat, nisi prius assensum superioris obtinuerit, etiamsi violandæ paupertatis periculum nullum incurrat. — Cf. Sanchez, *Decal.* lib. 7, cap. 30. — Lugo, *de just. et jure*, disp. 3, n. 155. — Salmant. *de Restit.* cap. 6, n. 15. — Baller. not. (a) p. 97; not. (a) p. 99; et not. (b) p. 104.

QUÆR. 6°. *An peccet contra votum paupertatis Religiosus, qui ea recusat, quæ sibi ab extraneis offeruntur?*

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, si agatur de meris donationibus, eleemosynis aut muneribus, ad quæ jus strictum non habeat. Ratio est, quia votum paupertatis non obligat ad recipienda ea quæ nondum acquisivit, seu ad quæ jus strictum neque ipse neque monasterium habet. Attamen si Religiosus nullam habeat rationem recusandi, peccat contra caritatem impediendo bonum suæ Religionis. — Secus vero respondendum si agatur de rebus debitis titulo justitiæ vel donatis quidem sed jam acceptatis; nam posita acceptatione, immediate monasterium jus acquirit. — Cf. S. Alphons. n. 20.

QUÆR. 7°. *An peccet non solum contra votum paupertatis, sed etiam contra justitiam, Religiosus qui indebite res monasterii expendit vel absumit?*

Resp. Si expendat vel absumat absque ulla neque etiam tacita vel præsumpta superioris licentia, violatæ justitiæ reus est, quia verum furtum committit, rem alienam in proprium usum convertendo contra rationabilem domini voluntatem. Si autem expendat vel absumat, permittente seu connivente superiore, sed in usus illicitos aut notabiliter superfluos, peccat certo contra votum; an vero peccet contra justitiam, controvertitur. Affirmat S. Alphonsus cum aliis, quia talis licentia invalida est et irrita; superior enim non est dominus, sed simplex administrator bonorum monasterii. Negant de Lugo, Elbel et alii plures, quia, licet Prælatus sit administrator tantum bonorum, nullo jure, universali saltem, constat, voluisse ipsum dominum, communitatem nempe vel Ordinem religiosum, invalidare ejusmodi licentiam, quamvis eam omnino improbet. Utraque sententia videtur probabilis. — Cf. S. Alphons. n. 30.

QUÆR. 8°. *Quænam materia censenda sit gravis in violatione voti paupertatis?*

Resp. 1°. In peccatis, quæ sunt simul contra religionem et justitiam, generatim loquendo, ea habenda est ut gravis materia, quæ peccatum mortale in furto constituit; et quamvis pauci quidam theologi dicant eam tantum materiam gravem esse, quæ censetur gravis in furtis filiorumfamilias, nempe materiam circiter duplo majorem ac in furtis adversus extraneos, hoc tamen nullo modo videtur admittendum. Ratio est, quia filii in spe sunt bonorum patrisfamilias, non autem Religiosi. Insuper magis, et quidem rationabiliter, inviti sunt superiores quoad furta subditorum, quam parentes de furtis filiorum. Præterea detrimenta graviora sequuntur quoad animam in prioribus,

Digitized by Google

quam in posterioribus. — Cf. S. Alphons. n. 24. — Lugo, *de just. et jure*, disp. 3, n. 172. — Sanchez, *Decal.* lib. 7, cap. 20, n. 3.

Ut autem judicetur de gravitate materiæ in Religiosorum furtis, advertendum est, monasteria mediocriter opulenta communiter dominis privatis sat opulentis æquiparari. Hinc eadem ac pro illis mensura generatim materiam gravem constituit. Si autem sint valde opulenta, major quantitas requiritur. Major etiam requirenda est, si Religiosus res monasterii in usum proprium usurpet vel aliis ejusdem communitatis donet, quam si in extraneos easdem erogaret, quia sic ea domi remanent. Major etiam in furtis minutis, quæ insuper interposito notabili intervallo in gravem materiam non coalescunt. Major iterum in esculentis, ut de famulis diximus.

Resp. 2°. In peccatis contra solam religionem seu contra solum votum commissis, crescit difficultas et major est theologorum dissensus. Communius tamen eamdem generatim materiam ad peccatum mortale requirunt, ac in casu præcedenti, ubi justitia violatur; quia actus proprietatis ejusdem gravitatis esse videtur. Attamen non improbabiliter ad grave peccatum nonnulli graves Doctores majorem quantitatem requirunt. — Cf. Elbel, n. 646. — Salmant. tract. 15, cap. 6, n. 12.

Communiter autem conveniunt valorem multo majorem requiri ad graviter peccandum, quando dona accipiuntur ab extraneis in alios eroganda; quia tunc multo minor est proprietatis actus, quam si hæc in proprium usum retinerentur. — Cf. S. Alphons. n. 24.

QUÆR. 9°. *Quando professus a votis simplicibus nequeat valide, quando possit valide, quando debeat bonis quæ actu habet renuntiare?*

Resp. § 1. Professus a votis simplicibus antea nequit valide, sed intra sexaginta dies ante professionem sollemnem, salvis peculiaribus indultis a Sancta Sede concessis, debet omnibus bonis quæ actu habet, cui maluerit, sub conditione securæ professionis, renuntiare.

§ 2. Secuta professione, ea omnia statim fiant, quæ necessaria sunt ut renuntiatio etiam iure civili effectum consequatur (Can. 581).

Debet igitur intra sexaginta dies ante professionem sollemnem, salvis indultis, conditionate renuntiare omnibus bonis quæ actu habet; ante istud tempus nequit valide facere istam renuntiationem.

Digitized by Google

QUÆR. 10°. *Cui cedant bona quæ quovis modo obveniunt regulari post sollemnem professionem?*

Post sollemnem professionem, salvis pariter peculiaribus Apostolicæ Sedis indultis, omnia bona quæ quovis modo obveniunt regulari:

1°. In Ordine capaci possidendi, cedunt Ordini vel provinciæ vel domui secundum constitutiones;

2°. In Ordine incapaci, acquiruntur Sanctæ Sedi in proprietatem (Can. 582).

QUÆR. 11°. *Quid non liceat professis a votis simplicibus in Congregationibus religiosis relate ad abdicationem dominii et mutationem testamenti jam conditi ad normam can.* 569, § 3?

Resp. 1°. Per actum inter vivos non licet dominium bonorum suorum titulo gratioso abdicare;

2°. Non licet testamentum conditum ad normam canonis 569, § 3, mutare sine licentia Sanctæ Sedis, vel si res urgeat, nec tempus suppetat ad eam recurrendi, sine licentia Superioris majoris aut, si nec ille adire possit, localis. Cf. Can. 583.

QUÆR. 12°. *Quomodo convalescat professio religiosa irrita?*

Resp. § 1. Professio religiosa irrita ob impedimentum externum non convalescit per subsequentes actus, sed opus est ut a Sede Apostolica sanetur, vel denuo, cognita nullitate et impedimento sublato, legitime emittatur.

§ 2. Si autem irrita fuerit ob consensus defectum mere internum, hoc præstito, convalescit, dummodo ex parte religionis consensus non fuerit revocatus.

§ 3. Si contra validitatem professionis religiosæ gravia sint argumenta et religiosus renuat ad cautelam sive professionem renovare sive eiusdem sanationem petere, res ad Sedem Apostolicam deferatur (Can. 586).

Quare subsequens renovatio non convalidaret professionem, sed hæc legitime emittenda est cognita tandem nullitate et sublato impedimento.

615. Resolves. — 1°. Peccat contra votum paupertatis Religiosus, si quid sine ullo superioris consensu domi vel foris, etiam ex iis quæ ad victum aut vestitum pertinent, accipiat, retineat, absumat, permutet aut alteri donet. Item si absque licentia superioris pecuniam vel res alias mutuo vel commodato ab extraneis accipiat. Verum quoad *res mutuo seu commodato acceptas vel traditas* sine Prælati licentia, generatim loquendo, non peccabit

Digitized by Google

graviter contra votum paupertatis, si res ad usum suum extraneis det mutuo vel commodato, modo sit certus de iis recuperandis, nec grave damnum propterea inferat communitati, quæ idcirco, v. gr. careat usu rei graviter hic et nunc necessariæ. Multo minus graviter peccabit, si res ad usum sibi concessas mutuet seu commodet aliis Religiosis ejusdem monasterii. Ratio est, quia etsi aliquem actum proprietatis in his faciat, non tamen hic est tanto pretio æstimabilis, ut gravem materiam atingat, juxta communem theologorum interpretationem. — Cf. S. Alphons. n. 27.

2°. Peccat contra votum paupertatis, qui rem cum licentia ad usum acceptam retinet ultra limites temporis a superiore præfixi; qui eam ad alium usum adhibet cum ejusdem detrimento; qui rem servat cum intentione eam subducendi liberæ dispositioni superioris, v. gr., si eam occultet, ne videatur; et hic quidem nec excusari ex eo potest, quod licentiam prius obtinuerit. Verum, generatim loquendo, non adest culpa gravis, si res ex communitate clam accipiatur, v. gr., liber ad usum proprium etiam diuturnum, sed non in perpetuum, nisi ita occultetur ut a superioribus inveniri nequeat; quia tunc Prælatus non censetur invitus quoad substantiam, sed tantum quoad modum. — Cf. S. Alphons. n. 24.

3°. Peccat contra votum paupertatis, qui sine facultate superioris aliquid emit etiam pro communitate, quia agit ut proprietarius. Aliquando tamen licentiam præsumere potest, nempe quando novit id superiori gratum fore, nec recursus facilis ad eum patet, v. gr., in itinere. Hujusmodi autem licentia facilius in rebus minoris momenti præsumi potest et multo adhuc facilius, si agatur de re ab extraneis acceptanda, et uperiori tradenda. — Cf. Lacroix, lib. 4, nn. 118 et seq.

4°. Religiosus nullum depositum proprie dictum sine licentia accipere potest. Ratio est, tum quia juxta plurium opinionem actum proprietatis faceret, tum quia depositum est contractus; Religiosus autem sine superioris facultate nullum contractum circa res temporales inire potest. — Multi tamen sentiunt id non esse contra votum, quamvis sit contra perfectionem paupertatis et plerumque contra regulam. — Cf. Suarez, *de Relig.* tract. 7, lib. 8, cap. 11, n. 45.

5°. Si superior antecedens licentiam tibi dederit aliquam rem habendi, adhuc valet, etiamsi ab officio ille discesserit. — Cf. Lacroix, n. 115.

6°. Si habeas licentiam dandi aliquid Paulo, et des Petro, non peccas, nisi superior dederit licentiam pro Paulo ob peculiarem rationem et negaturus fuisset, si pro Petro hanc petivisses. — Cf. Lacroix, n. 119.

Digitized by Google

7°. Si Titius Religiosus licentiam habeat dandi aliquid quibuslibet, Caius ejusdem communitatis habet eo ipso facultatem acceptandi, quia dare et accipere sunt correlativa, et proinde licentia ad unum censetur etiam esse ad alterum.

8°. Circa manuscripta ob oculos habeantur responsa quædam recentia:

"Religiosi pertinentes ad Instituta votorum simplicium iisdem 'tenentur' legibus ac Regulares votorum solemnium quoad 'Imprimatur' seu beneplacitum a suis superioribus expostulandum, quoties aliquod suum manuscriptum in lucem edere cupiunt." Et quoties a suis Superioribus "publicatio alicujus manuscripti fuerit interdicta" non possunt "idem manuscriptum alicui typographo tradere qui illud publicet cum 'Imprimatur' Ordinarii loci, suppresso auctoris nomine."—S. Cong. de Relig. 11 Junii, 1911.

Ab eadem Congregatione quæsitum est: "*An Religiosi tum votorum solemnium tum votorum simplicium, qui aliquod manuscriptum durantibus votis exaraverunt ejusdem dominium habeant ita ut illud donare aut quocumque titulo alienare valeant?*" et responsum est: *Negative,* 13 Julii, 1913. Ista responsa inter se nectuntur. — Cf. procemium ad ultimum in ipso contextu. Novissimum responsum simpliciter excludit casum Religiosi qui venia manuscriptum imprimendi denegata, amico dat illud; et hic ipsius factus dominus curat impressionem. Igitur ex isto responso non potest Religiosus manuscriptum a se durantibus votis exaratum alteri donare aut quovis titulo alienare. Profecto S. Congregatio non loquitur de opere manuscripto a Religioso qui scriptioni est ex mandato superioris addictus, neque de opere nullius valoris. Nam de primo, nemo affirmat eum posse illud alienare, sicut de secundo nemo negat. Manuscriptum exaratum videtur omnino sumendum ut significet vel opus aliquod integrum ex industria cum labore compositum vel simile quid, quod jure objectum contractus esse potest. Præterea responsum caute prorsus exprimitur: "*durantibus votis* exaratum": nihil dicitur de aliis, de quibus profecto obligatur nunc ut antea, nec plus nec minus, saltem inspecto hoc responso: dicitur "*An . . . ejusdem dominium ita habeant ut illud donare, etc.*" Cui respondit Congregatio: "*Negative.*" Ideoque decretum non adversatur doctrinæ in Quær. 3 contentæ. — Cf. De Religiosis, Periodica, v. 7, p. 165. —*Nouvelle Rev. Théol.* v. 45, p. 709. — Ferreres, n. 156.

Nota. — *Hæc dicta sint de paupertate religiosa in genere; sed in particulari attendendum est ad constitutiones singulorum Ordinum vel ad consuetudinem a superioribus toleratam; nam in pluri-*

Digitized by Google

bus monasteriis generatim Religiosis permittitur petere, accipere aut sibi comparare plura necessaria ad victum, vestitum, libros, aliaque id genus.

ARTICULUS

DE VOTO CASTITATIS

616. Dico. Objectum voti castitatis, quod paupertatis voto præstantius profecto est, duo complectitur, nempe ea quæ de jure naturali et divino jam prohibentur, necnon ea quæ in legitimo matrimonio licite fieri possent. Hæc igitur est voti castitatis efficacia, ut quod alioquin licitum esse posset, Religioso illicitum fiat; ea vero quæ omnibus sunt prohibita, ipse evitare debeat ex duplici obligatione, castitatis scilicet et religionis.

QUÆSITA

617. Quær. 1°. *An peccata luxuriæ etiam mere interna voto castitatis adversentur?*

Resp. *Affirm.*, juxta doctrinam veram et communissimam; quia Religiosus vi hujus voti, prout hoc communiter ab ipsis Religiosis intelligitur, tenetur abstinere ab omni voluntaria delectatione venerea, quæ tum *interna* tum *externa* esse potest. Quocumque igitur modo castitatem lædat, duplicem incurrit reatum, luxuriæ scilicet et sacrilegii.—Cf. S. Alphons. n. 33.

Quær. 2°. *Quænam sit gravitas peccatorum contra votum castitatis commissorum?*

Resp. Hæc regula generalis statuenda est: eadem prorsus est gravitas peccati contra votum, ac contra sextum et nonum Decalogi præceptum, scilicet peccatum mortale est aut veniale contra religionem, prout mortale aut veniale est contra castitatem. Parvitas autem materiæ admittenda non est in peccatis luxuriæ quæsitæ aut admissæ, nec nisi ex imperfecto consensu levis esse culpa potest, juxta ea quæ alibi dicta fuerunt.

Quær. 3°. *An vel quænam sit differentia inter virtutem et votum castitatis?*

Resp. Nullum est discrimen ratione objecti, cum votum tam late pateat, quam ipsa virtus. Attamen in hoc differunt, quod in iis, quæ virtute prohibentur, duo sunt peccata, si votum violetur, dum unicum committitur peccatum in eo quod solo voto interdicitur. Si quis enim voto simplici castitatis ligatus

Digitized by Google

matrimonium contraheret, unicum peccatum, scilicet contra religionem, in usu conjugii patraret. Potest igitur quandoque violari votum, quin ipsa virtus lædatur.

ARTICULUS III

DE VOTO OBEDIENTIÆ

618. Dico. Objectum voti obedientiæ, quod est omnium votorum Religionis præstantissimum, quia per illud Religiosus bona maxime sibi intrinseca Deo offert, sese extendit ad ea *omnia* et *solum* quæ superior vere et proprie præcipit, et quæ sive implicite sive explicite in regulis et constitutionibus Ordinis continentur. Cf. S. Alphons. n. 38.

QUÆSITA

619. QUÆR. 1°. *Quodnam discrimen intercedat inter virtutem et votum obedientiæ?*

Resp. Idem, quod superius fuit indicatum de paupertate; scilicet objectum voti est executio externa mandati superioris, dum virtus usque ad internam submissionem pertingit, et perfectam ipsam obedientiam efficit. A Religioso autem sedulo vitanda sunt non solum peccata contra votum, sed etiam contra virtutem, quæ quidem frequentius lædi solet. Accidit enim aliquando ut subditus Prælati mandato actione quidem externa integre obsequatur, sed reluctante mœsta et ægra voluntate; et tunc licet voto satisfaciat, a virtute tamen longe recedit. Ceterum inspiciendum est cujusmodi sit ista reluctantia; nam si naturalis est et naturæ etiam bene institutæ consentanea, nec tamen obediendi affectum retardet aut minuat, nihil detrahit de perfectione obedientiæ, ut Christi Domini exemplum suadet. — Cf. Suarez, *de Relig.* tract. 10, lib. 4, cap. 15, n. 19. — Baller. not. (a) p. 109.

QUÆR. 2°. *An unum vel potius duo peccata committantur in violatione voti obedientiæ, non secus ac in violatione castitatis?*

Resp. Unum tantum, saltem probabiliter; nam ideo duo essent peccata, unum contra præceptum naturale, quod submissionem legitimo superiori præscribit, et alterum contra votum, quatenus independenter a voto superior jus habeat præcipiendi. Atqui totum jus superioris a solo voto provenit. Ergo. . . . — Cf. S. Alphons. n. 46. — Varceno, vol. 1, p. 205, edit. VIII.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *Quandonam Religiosus peccet graviter contra votum obedientiæ?*

Resp. Peccat graviter in sequentibus casibus, qui raro occurrunt; scilicet, 1°. quando recusat obedire in materia gravi superiori præcipienti *in virtute sanctæ obedientiæ vel in nomine Jesu Christi* aut per alias similes formulas, quæ rarissime a superioribus sunt adhibendæ; 2°. quando superiori præcipienti respondet: *Nolo obedire, nolo facere, non faciam*, aut aliud simile, quod contemptum formalem auctoritatis præcipientis redoleat; etiamsi materia præcepti, in hoc casu, non sit gravis; 3°, quando ex inobedientia sequitur grave scandalum aliorum, sive subditorum sive sæcularium, aut grave incommodum sive pro communitate sive pro aliis, v. gr., pro salute animarum, etc. Cum autem prædicti casus raro accidant, communiter peccata Religiosorum contra obedientiam ut venialia reputanda sunt. Multo rarius adhuc peccata in solam virtutem commissa mortalia evadunt.

1° M. S. only in these requests.

QUÆR. 4°. *Quibusnam obediendum sit?*

Resp. Vi voti, obediendum est tantum superioribus *proprie dictis*, id est, iis qui, vel in domo vel in provincia vel in universa familia Religiosa quam regunt, neminem sibi superiorem habent, nisi aliter speciales alicujus Ordinis constitutiones disponant. Ratio est, quia tantum apud superiores proprie dictos residet auctoritas. — Dixi *vi voti*, quia rectus ordo et regulæ præscriptum, adeoque virtus obedientiæ, omnino postulant ut simplicibus officialibus, in omnibus quæ ad eorum officium pertinent, fideliter obtemperetur.

to the superior

QUÆR. 5°. *Quomodo obediendum sit?*

Resp. Ut obedientia sit omnino perfecta, obediendum est: 1°. *ex motivo supernaturali*, ut præscribit Apostolus, Coloss. iii, 22: "Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes . . . Domino Christo servite;" secus enim obedientia, etiamsi a peccato immunis esset, omni tamen merito careret et mere materialis foret; 2°. *alacriter*, seu cum gaudio et animo volenti, nam II Cor. ix, 9 dicitur: "Hilarem datorem diligit Deus;" 3°. *prompte*, id est, vel statim, vel tempore præscripto et cum debita cura, absque segnitie; 4°. *ex integro*, seu totum opus præscriptum perficiendo.

readiness joy willing

QUÆR. 6°. *An superiores Religiosi præcipere possint subditis suis etiam in virtute sanctæ obedientiæ ut ipsi celebrent secundum*

Digitized by Google

intentionem a constitutionibus præscriptam vel ab ipsis superioribus statutam, salvis exceptionibus a constitutionibus vel a legitima consuetudine sancitis?"

Resp. *Affirmative,* Sacra Congregatio de Relig. die 23 Mart. 1914.

De Privilegiis Religiosorum

620. De privilegiis religiosorum novus Codex statuit generale principium:

§ 1. Quælibet religio iis tantum privilegiis guadet, quæ vel hoc in Codice continentur, vel a Sede Apostolica directe eidem concessa fuerint, exclusa in posterum qualibet communicatione.

§ 2. Privilegia quibus gaudet Ordo regularis, competunt quoque monialibus eiusdem Ordinis, quatenus eorum sunt capaces (Can. 613).

In posterum igitur communicatio cessat esse fons privilegiorum religiosorum eo modo quo antea erat. Omnis religio debet privilegia sua bene recognoscere.

621. Circa Exemptionem. — 1°. **Regulares, novitiis non exclusis, sive viri sive mulieres, cum eorum domibus et ecclesiis, exceptis iis monialibus quæ Superioribus regularibus non subsunt, ab Ordinarii loci iurisdictione exempti sunt, præterquam in casibus a iure expressis** (Can. 615).— Cf. Can. 615; 618; 631, § 1; 1261, § 2.

2°. Idcirco ab Episcopi visitatione tum quoad personas, tum quoad monasteria et ecclesias eximuntur. Excipe 1°. monasteria Monialium Regularibus non subjectarum, et etiam subjectarum quoad clausuræ custodiam, ad quam curandam Episcopi ceu delegati Apostolicæ Sedis invigilant; 2°. ecclesias sæcularium, quarum Parochus sit Religiosus; 3°. ecclesias Regularium, si sint parochiæ, sed quoad ea tantum, quæ ad parochiam et Parochum, quatenus id gerit officii, spectant, prout statuitur a Bened. XIV, Const. *Firmandis,* 6 Nov. 1744. — Cf. Can. 512, § 1, 2.

622. § 1. Religiones votorum simplicium exemptionis privilegio non gaudent, nisi specialiter eisdem fuerit concessum (Can. 618). Cf. S. Alphons. loc. cit. n. 75.

623. Circa Sacramentum Pœnitentiæ. — In religione clericali exempta ad confessiones audiendas professorum, novitiorum aliorumque in religiosa domo diu noctuque degentium causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmæ valetudinis jurisdictionem delegatam confert non tantum Ordinarius loci sed etiam proprius

Digitized by Google

eorumdem Superior qui eam concedere potest sacerdotibus e clero sæculari aut al us religionis. Cf. Can. 875 et 514, § 1. Superior concedit, ut et Ordinarius loci, hanc jurisdictionem delegatam pro suis professis, novitiis et aliis supra memoratis. Potest facultatem hanc non suis tantum sed etiam sacerdotibus e clero sæculari et alius religionis concedere.

624. Quoad Mendicationem. — **§ 1. Regulares, qui ex instituto mendicantes vocantur et sunt, eleemosynas in diœcesi, ubi eorum religiosa domus est constituta, quærere valent de sola Superiorum suorum licentia; extra diœcesim vero indigent præterea licentia scripto data ab Ordinario loci in quo eleemosynas colligere cupiunt.**

§ 2. Hanc licentiam Ordinarii locorum, præcipue diœcesium finitimarum, nisi gravibus et urgentibus de causis, ne denegent neve revocent, si religiosa domus ex mendicatione in sola diœcesi, in qua est constituta, vivere nullo modo possit (Can. 621).

625. Circa Irregularitates et Vota. — Superiores majores religionis clericalis exemptæ suos subditos dispensare possunt ab irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta quæ ex voluntario homicidio aut abortu oritur, aliave deducta ad forum judiciale. Cf. Can. 990. Cf. S. Alphons. n. 109.

Superiores religionis clericalis exemptæ vota non reservata dispensare et irritare possunt cum suis. — Cf. Can. 1313; 514, § 1. Possunt eadem commutare. Cf. Can. 1314. Iidem etiam quoad iusiurandum promissorium possunt et dispensare et commutare. — Cf. Can. 1320.

626. Circa Missam, Communionem et Ultima Sacramenta. — **§ 1. In omni religione clericali ius et officium Superioribus est per se vel per alium ægrotis professis, novitiis, aliisve in religiosa domo diu noctuque degentibus causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmæ valetudinis, Eucharisticum Viaticum et extremam unctionem ministrandi** (Can. 514). — Cf. S. Alphons. nn. 121 et 122.

Si agatur de domo religionis exemptæ Superior major licentiam celebrandi extra ecclesiam et oratorium super petram sacram et decenti loco, numquam autem in cubiculo, concedere potest justa tantum ac rationabili de causa, in aliquo extraordinario casu et per modum actus. Cf. Can. 822, § 4.

627. Circa Casus Particulares. — 1°. Possunt dispensare cum causa in legibus ecclesiasticis cum subditis suis, ut Episcopi, v. gr.,

Digitized by Google

circa jejunium, abstinentiam, etc.; quia habent jurisdictionem quasi episcopalem.

2°. **Per indultum ab Ordinario loci legitime concessum, obligatio legis communis cessat quoque pro religiosis omnibus in diœcesi commorantibus, salvis votis et constitutionibus propriis cuiusvis religionis** (Can. 620).

Hoc multum attendendum est, ne quis putet Canonem 613 huic canoni adversari. Canon 620 regulam continet antea applicatam et ubique. S. C. de Rel. 1 Sept., 1912.

End of this tract November 26, 1925.

Digitized by Google

TRACTATUS XI

De Sacramentis in Genere

CAPUT I

DE NATURA ET DIVISIONE SACRAMENTORUM

628. **Sacramentum** est *signum sensibile a Christo permanenter institutum ad significandam et conferendam gratiam.* Hinc tria necessario requiruntur in omni sacramento, scilicet sensibilitas signi, divina institutio et vis producendi gratiam a Christo promissam.

Omnia sacramenta tribus perficiuntur: 1°. *rebus* tanquam *materia;* 2°. *verbis* tanquam *forma;* 3°. *persona* Ministri conficientis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.

Præter gratiam habitualem omnibus communem, sacramenta producunt etiam gratiam quæ dicitur *sacramentalis* et quæ nihil aliud est nisi ipsa gratia habitualis cum connotatione auxiliorum ad obtinendum finem specialem, ad quem unumquodque sacramentum, si debitæ non desint conditiones, fuit institutum.

Sacramenta operantur ex *opere operato,* id est vi actionis sacramentalis independenter ab *opere operantis,* scilicet Ministri et subjecti sacramentorum. Hinc essentialiter distinguuntur a sacramentalibus, quæ sunt res aut actiones quædam sacræ ab Ecclesia institutæ, ut sunt aqua lustralis, benedictiones, etc.

629. Sacramenta juxta varias proprietates sic distinguuntur:

1°. *Necessaria* vel *non necessaria;* prima sunt vel necessaria necessitate medii vel necessaria necessitate præcepti. Necessaria sunt necessitate medii, in re vel in voto, saltem implicito, Baptismus, qui est janua Ecclesiæ et regni cœlorum, et Pœnitentia pro iis qui in peccatum mortale post Baptismum lapsi sunt; necessaria necessitate præcepti sunt cetera omnia, exceptis Ordine et Matrimonio, quæ non sunt necessaria pro privatis individuis sed tantum pro communitate.

Digitized by Google

2°. *Imprimentia* vel *non imprimentia* characterem in anima. Characterem imprimunt Baptismus, Confirmatio et Ordo; cetera non imprimunt.

3°. Sacramenta *mortuorum* vel *vivorum*, prout vi suæ institutionis gratiam sanctificantem primo conferunt, ut sunt Baptismus et Pœnitentia, vel eam supponunt atque adaugent tantum, ut de ceteris sacramentis tenendum est.

QUÆSITA

630. Quær. 1°. *An sacramenta mortuorum secundam gratiam possint unquam conferre?*

Resp. *Affirm.*, et quidem in duplici casu: 1°. quando sola venialia vel mortalia jam remissa clavibus subjiciuntur; 2°. quando pœnitens, reus peccati mortalis, accedit ad Pœnitentiæ sacramentum cum contritione perfecta, aut adultus, item perfecte contritus, recipit Baptismum, quia contritio perfecta cum solo voto sacramenti Pœnitentiæ aut Baptismi hominem justificat.

Quær. 2°. *An sacramenta vivorum primam gratiam aliquando conferre valeant?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, non quidem *per se*, ut patet ex eorum institutione sed *per accidens*; nam fieri potest, ut quis peccati mortalis reus, hujus inscius bona fide ad sacramentum vivorum *attritus* accedat; in his porro adjunctis sacramentum vivorum gratiam in animam infundit, adeoque peccatum delet. Sacramenta enim semper gratiam conferunt non ponentibus obicem; obex autem non ponitur ab eo qui attritus bona fide accedit. — Cf. S. Thom. 3, q. 71, art. 7, ad 2; et q. 79, art. 3. — S. Alphons. n. 268. — De Augustinis, *de Sacram. in genere*, Thes. 19, p. 272.

Quær. 3°. *Quales sint effectus gratiæ sacramentalis singulis sacramentis propriæ, præter gratiam sanctificantem omnibus communem?*

Resp. 1°. Effectus *gratiæ Baptismi* est omnem culpam et culpæ pœnam remittere, mentem illuminare, concupiscentiam imminuere et animam ad opera christiana fœcundare. Hæc autem gratia habitualis affert baptizato jus obtinendi auxilia, quibus feliciter hos effectus assequatur.

2°. Effectus *gratiæ Confirmationis* est robur ad fidem, ubi opus fuerit, constanter profitendam, et ad eam, data oppor-

Digitized by Google

tunitate, propugnandam. Ideoque affert animæ jus ad auxilia, quibus id præstet.

3°. Effectus *gratiæ Eucharistiæ* est alere vitam spiritualem, eamdem augere, nauseam rerum mundanarum generare, ad unionem cum Deo attrahere, et ideo afferre jus ad gratias, quibus hæc omnia communicantes consequi possint.

4°. Effectus *gratiæ Pœnitentiæ* est remittere peccata post Baptismum commissa, et conferre vim ad vitanda peccata et ad perseverandum in statu gratiæ, et jus ad auxilia his præstandis opportuna.

5°. Effectus *gratiæ Extremæ Unctionis* est tollere peccatorum reliquias, ægrotantis animam alleviare, fiduciam corroborare, morbi incommoda minus molesta reddere, imo et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, restituere, tentationibus extremis repellendis robur tribuere, et jus ad auxilia his proportionata conferre.

6°. Effectus *gratiæ Ordinis* est reddere Christi Ministros sacris ministeriis idoneos, ut hæc debita pietate peragant, et jus conferre ad auxilia his opportuna.

7°. Effectus *gratiæ Matrimonii* est refrenare inordinatam concupiscentiam, vires tribuere ad onera status conjugalis sustinenda, ad fidem conjugalem servandam et ad prolem christiane educandam, et ideo jus conferre ad auxilia pro his adimplendis necessaria.

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORUM

631. Materia sacramentorum est *res sensibilis, ad rationem sacramenti per formam determinanda.* — Duplex distinguitur, scilicet *remota* et *proxima.* — Prior est *ipsa res sensibilis, quæ in sacramento adhibetur,* seu res circa quam actio sacramentalis exercetur. Posterior est *ipsamet applicatio seu usus materiæ remotæ* in actione sacramentali.

Forma vero est *pars sacramenti quæ determinat materiam ad significandum,* et quæ *regulariter consistit in verbis* a Ministro prolatis.

632. Dico. — Materia et forma non solum sunt *absolute necessariæ* ad sacramenti *validitatem,* sed etiam applicari debent ab *eodem* Ministro et erga *idem subjectum;* tantaque inter utramque adesse debet conjunctio ut secundum moralem hominum æstimationem, spectata natura cujuscumque sacramenti, una alteram

afficiat. Ratio *primi* est, quia, alterutra deficiente, jam non habetur amplius signum sensibile prout fuit divinitus institutum. Ratio autem *secundi* est, quia si unus materiam et alter formam poneret, vel si idem quidem utramque poneret, sed dum uni subjecto materiam applicaret, ad alterum formam proprie dirigeret, verba formæ non verificarentur. Ratio *tertii* demum est, quia forma simul cum materia debet unum totale signum constituere. — Dixi *spectata natura cujuscumque sacramenti*, quia dum in Baptismo, v. gr., requiritur talis conjunctio, ut Minister verba proferens, moraliter censeatur etiam lavare; in Pœnitentia absolutio satis diu potest differri, sicut in judiciis sententia post examen causæ; et in Matrimonio unius consensus potest alterius consensum tamdiu sequi, quamdiu hic moraliter permanere censetur sicut in aliis contractibus. — Cf. S. Alphons. nn. 8 et 9. — Baller. not. (b) et (c) p. 129.

633. Resolves. — 1°. Omnis mutatio *substantialis* sive in materia sive in forma sacramentum *invalidat*. Dicitur autem substantialis illa mutatio quæ, si materiam afficiat, hæc non possit amplius dici *eadem ac illa quæ a Christo fuit determinata;* si autem formam, sensus verborum in alium mutetur. — Cf. S. Alphons. n. 11.

2°. Mutatio *accidentalis*, illa scilicet quæ versatur tantum circa materiæ et formæ qualitates, servata essentiali natura signi, sacramentum quidem non invalidat, ut per se patet, et peccatum grave vel leve inducit, prout est vel non est notabilis; in primo casu gravis committeretur irreverentia et in altero levis tantum. — Cf. S. Alphons. ibid.

3°. Exorto prudenti dubio circa validitatem vel materiæ vel formæ, sacramentum iterari sub conditione *potest*, imo et *debet*, si caritas, justitia aut religio id postulat. Etenim quamvis iteratio facta sine justa causa injuriam irroget sacramento, stante tamen dubio, sanctitati ritus prospicitur per appositionem conditionis et necessitati fidelium per iterationem. Ratio deducitur ex notissimo axiomate: *Sacramenta propter homines*. — Cf. S. Alphons. nn. 27. et seq.

4°. Si vero prudens dubium exsistat num revera vel num valide collata fuerint Sacramenta Baptismi, Confirmationis et Ordinis, sub conditione iterum conferantur. — Cf. Can. 732. *Imo* facilius iteranda sunt sacramenta magis necessaria, et quæ semel tantum conferuntur, scilicet Baptismus et Ordo, etiamsi pro valore sacramenti militet multo major probabilitas contra rationes dubie aut tenuiter probabiles in oppositum. — Cf. S. Alphons. ibid. — Lehmkuhl, nn. 16 et seq.

Digitized by Google

CAPUT III

DE MINISTRO SEU DE COLLATIONE SACRAMENTORUM.

ARTICULUS I

DE ATTENTIONE ET INTENTIONE MINISTRI.

634. Attentio est actus intellectus, scilicet applicatio mentis ad ea quæ peraguntur, et duplex distinguitur: alia enim est *interna*, quæ est ipsa advertentia mentis ad id quod agitur, et alia *externa*, quæ consistit in eo quod excludatur omnis actio externa physice incompossibilis cum attentione interna.

Intentio autem est actus voluntatis in aliquem finem tendentis, et præcipue dividitur: 1°. in *internam* et *externam* prout verus aliquis actus voluntatis existit vel solum actio externa; 2°. in *actualem*, *virtualem*, *habitualem* et *interpretativam* prout diversa est vis et quantitas tendentiæ voluntatis juxta ea quæ dicta sunt in tractatu de actibus humanis sub n. 5.

635. Dico 1°. Quamvis ad licitam collationem sacramentorum tanta requiratur attentio, ut absit omnis voluntaria distractio, ad eorum tamen validitatem illa sola attentio requiritur et sufficit, quæ in omni actu vere humano invenitur. Ratio *primi* desumitur ex reverentia sacramento debita et ex obligatione vitandi periculum erroris. Ratio autem *secundi* est, quia ex una parte Minister sacramentorum debet agere uti ens rationale, et ex alia si supponatur actus esse vere humanus, jam agens vere censetur moraliter agere, quod certe sufficit ad rationem ministerii. — Hinc Minister etiam distractus seu de aliis negotiis simul cogitans, valide confert sacramenta, sed culpa non caret, quamvis ordinarie veniali tantum, nisi periculo graviter errandi sese exponat aut, juxta communiorem sententiam, nisi agatur de confectione Eucharistiæ. — Cf. S. Alphons. nn. 11 et 14. — Lacroix, lib. 6, part. 2, n. 443.

Dico 2°. Intentio *actualis*, etsi optima et desideranda, non tamen requiritur ad validam collationem sacramenti, quia interdum est moraliter impossibilis; requiritur autem et sufficit intentio *virtualis*. Requiritur quidem, quia secus posset haberi actus humanus vi intentionis *habitualis* aut *interpretativæ*, quod sane repugnat; sufficit autem, quia posito virtuali influxu voluntatis in actionem Ministri, hæc vere humana et deliberata dici potest et debet. — Cf. S. Alphons. n. 16. — De Augustinis, Thes. 17, p. 222.

Digitized by Google

Dico 3°. § 1. Cum omnia Sacramenta Novæ Legis, a Christo Domino Nostro instituta, sint præcipua sanctificationis et salutis media, summa in iis opportune riteque administrandis ac suscipiendis diligentia et reverentia adhibenda est (Can. 731).

QUÆSITA

636. QUÆR. 1°. *An ad valide conferendum sacramentum sufficiat intentio tantum externa?*

Resp. *Neg.*, quia quamvis non requiratur proprie in Ministro intentio conficiendi sacramentum aut faciendi quod facit Ecclesia *Romana*, requiritur tamen in ipso intentio faciendi quod facit Ecclesia, et consequenter ut ejus actio determinetur ad ritum sacrum: hoc autem nequit fieri absque aliqua intentione interna. Præterea constat ex prop. 28 ab Alex. VIII damnata, quæ sic se habet: "Valet Baptismus collatus a Ministro qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia." — Ceterum etiamsi opinio Catharini, quæ hic rejicitur, gauderet aliqua probabilitate, nulli usui esse posset in administratione sacramentorum. — Cf. S. Alphons. nn. 21, 22 et 23. — De Augustinis, Thes. 17, p. 228.

QUÆR. 2°. *An validum sit sacramentum cum intentione conditionata collatum?*

Resp. *Neg.*, si conditio apposita sit de futuro; quia tunc suspendendo intentionem Ministri, impedit, ne forma hic et nunc applicetur materiæ; nec postea applicari potest, verificata conditione, cum materia et forma jam desierint adesse. — Excipe tamen sacramentum Matrimonii, ut suo loco dicetur. — Si vero conditio sit de præterito aut de præsenti et reipsa hæc existat, validum erit quodcumque sacramentum. — Cf. S. Alphons. n. 26.

QUÆR. 3°. *An licita sit collatio sacramentorum cum intentione conditionata, in dubio utrum valide collata fuerint?*

Resp. *Affirm.*, si adsit causa sufficiens conditionem ponendi. Ratio est, quia *sacramenta sunt propter homines*, et conditionata collatione consulitur, in quantum fieri potest, tum bono eorum qui sacramentum accipiunt, si forte sint illius capaces, tum etiam reverentiæ sacramenti. Certum autem est in extrema necessi-

Digitized by Google

tate, ubi non adest materia nisi dubia, Ministrum non modo posse, sed et teneri sub gravi sacramentum ministrare sub conditione. + Cf. S. Alphons. nn. 27, 28 et 29.

QUÆR. 4°. *An conditio verbis exprimi debeat?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia sufficit ad reverentiam sacramenti si mente concipiatur. Imo, juxta aliquos, nec opus quidem est conditionem explicite et formaliter in mente habere; sed satis est si habeatur implicite et virtualiter, prouti eam habet, qui vult confessiones audire secundum institutionem Christi vel intentionem Ecclesiæ; nam sic quoque reverentia sacramento debita sufficienter servatur. Apponi tamen ore debet, ubi hoc præscribit Rubrica, ut in Baptismo conditionato, præsertim si publice conferatur, ne scilicet adstantes credant Baptismum absolute iterari et scandalum sumant. + Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 3. + Lacroix, lib. 6, part. 1, n. 83. + Gobat, tract. 7, n. 272.

ARTICULUS II

DE FIDE ET PROBITATE MINISTRI

637. Dico. Quamvis ad validam sacramentorum collationem nec fides nec probitas seu status gratiæ requiratur in Ministro, requiritur tamen et quidem sub gravi ad licitam eorum administrationem, saltem si Minister sit ad ea conferenda *consecratus*, et ea conficiat *solemniter*, scilicet cum integro ritu ab Ecclesia præscripto. Ratio *primi* desumitur tum ex praxi et perpetua traditione Ecclesiæ, quæ nunquam baptizatos ab hæreticis et improbis Ministris rebaptizari voluit, tum ex Conc. Trid. sess. 7, can. 12, *de Sacram. in Genere*, et can. 4, *de Baptismo*. Ratio autem *secundi* est, quia Minister fide destitutus vel peccato mortali inquinatus irrogat gravem injuriam Deo et Christo, sancta indigne tractando et quantum in se est contaminando. + Cf. De Augustinis, Thes. 16, p. 201.

QUÆSITA

638. QUÆR. 1°. *An peccet graviter Minister qui urgente necessitate, confert in mortali sacramentum, ad quod non est specialiter ordinatus seu consecratus aut, si est quidem consecratus, non agit qua talis seu non ministrat solemniter?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, quia obligatio in Ministro habendi

Digitized by Google

sanctitatem non oritur præcise ex ipsa sanctitate Christi et sacramenti secundum se, sed ex Ministri consecratione vel deputatione ad sacramenta conferenda. Jam vero in prædictis casibus quis agit potius ex caritate ad succurrendum necessitati proximi, quam ut Minister deputatus. — Cf. S. Thom. 3, q. 64, art. 6; et in 4, dist. 5, q. 2. art. 2. — Billuart, dissert. 5, art. 4. — S. Alphonsus negativam sententiam docuerat sub n. 34, sed postea in *QQ. Reform.* ad affirmativam divertit. — Cf. Baller. not. (a) p. 137; et not. (a) p. 138.

QUÆR. 2°. *An peccet graviter sacerdos vel Diaconus ministrans Eucharistiam in mortali?*

Resp. *Affirm.*, juxta probabiliorem sententiam quam tenet S. Alphonsus. Ratio est, quia gravem injuriam irrogat sanctissimæ Eucharistiæ; nam licet ipse non agat ut causa efficax in conficiendo sacramentum, est tamen illius dispensator ad id specialiter consecratus, et obit ministerium quod immediate sanctificationi animæ cooperatur. — Videtur tamen probabilis sententia Lugonis et Salmanticensium asserentium, in hoc casu venialiter tantum peccari. A fortiori autem probabilis censenda est sententia eorum qui tenent non esse mortale tangere vel deferre SS. Eucharistiam in mortali. — Cf. S. Alphons. n. 35. — Lugo, disp. 8, n. 155. — Salmant. tract. 1, cap. 7, n. 100. — Lacroix, lib. 6, part. 1, n. 101. — Baller. not. (b) p. 138.

QUÆR. 3°. *Quot peccata committat Minister qui in mortali plura sacramenta administrat successive quidem, sed unica tractu?*

Resp. In administratione Eucharistiæ unum tantum committi peccatum facile conceditur etiam ab illis, qui tenent peccari mortaliter; quia singulæ distributiones per modum unius haberi debent, cum unum convivium constituant. Si autem sermo sit de administratione Pœnitentiæ, communior et verior sententia tenet plura esse peccata, quia plura et distincta sunt judicia. — Attamen Card. de Lugo et Salmanticenses probabile putant semel tantum peccari; quod quidem si probabile est, idem, saltem *a pari*, dicendum esset de administratione Baptismi et Confirmationis. — Cf. S. Alphons. nn. 35 et seq. — Lugo, *de Pœnit.* disp. 16, n. 558. — Salmant. *de Censuris*, cap. 1, n. 182. — Baller. not. (a) p. 140.

Digitized by Google

ARTICULUS III

DE OBLIGATIONE MINISTRANDI SACRAMENTA

639. Dico. Sacerdotes curam animarum habentes tenentur sub gravi ex justitia sacramenta ministrare subditis suis *rationabiliter petentibus*. Curam enim animarum suscipiendo, ad id sese obligaverunt tacito contractu inito cum subditis, a quibus sustentationem aut saltem honorem accipiunt. Alii autem curam animarum non habentes non tenentur ministrare sacramenta ex justitia; aliquando tamen tenentur ex caritate, scilicet in gravi proximi necessitate. — Cf. S. Alphons. n. 58.—Cf. Can. 467.

640. Resolves. — 1°. Peccant graviter habentes curam animarum non tantum si sine ratione ministerium suum denegent, sed etiam si se morosos et difficiles sæpe præbeant; quia sic fideles a sacramentis deterrent, quod idem est ac si sacramenta denegarent.

2°. Mortale tamen non est secluso casu gravis scandali, uni vel alteri aut eidem semel vel iterum, citra necessitatem petenti, sacramentum Pœnitentiæ vel Eucharistiæ denegare; quia damnum facile reparari potest, nec subditus ideo graviter invitus censetur.

3°. Si subditi irrationabiliter petant, nullum est peccatum. Hinc non tenetur Parochus quotidie cum scrupuloso vel devotulis tempus terere, cum tam frequens confessio istis non expediat, nec ipsi jus strictum ad absolutionem tam frequentem habeant.

4°. Si Parochus idoneos habeat Vicarios, non tenebitur adeo rigorose confessiones subditorum excipere; debet tamen fidelibus ipsum nominatim requirentibus satisfacere, nisi aut impeditus sit aut pœnitentes libenter alium confessarium sint adituri.

5°. Peccant graviter, generatim loquendo, curam gerentes animarum, qui subditorum confessiones excipere nolunt, nisi paucis diebus intra mensem determinatis; quia in causa sunt, cur fideles in statu peccati diu remaneant et a sacramentis suscipiendis arceantur. — Cf. S. Alphons. n. 58 et alibi passim.

641. Quæres. *An et quænam sacramenta ministranda sint etiam cum periculo mortis, sive ab habentibus curam animarum sive ab aliis?*

Resp. Duo tantum, scilicet Baptismus et Pœnitentia. Nam ex una parte vita æterna proximi pluris facienda est quam vita temporalis Ministri sacramentorum, et ex alia duo tantum prædicta sacramenta sunt ad salutem necessaria.

Adverte tamen 1°. eos qui gerunt curam animarum teneri vitam exponere non tantum in extrema, sed etiam in gravi

Digitized by Google

necessitate, dum alii Ministri in sola necessitate extrema ad id obligantur; 2°. obligationem istam cessare, cum adest tantum probabilitas successus vel necessitatis. — Hinc non teneris exponere vitam tuam ad aliquem baptizandum vel absolvendum si probabiliter perire debes antequam id adimplere possis, vel probabiliter præsumas illum esse baptizatum aut non versari in statu peccati mortalis aut etiam posse facile sibi subvenire per actum contritionis perfectæ. — Cf. S. Alphons. n. 58; et *de præc. caritatis*, n. 27.

ARTICULUS IV

DE OBLIGATIONE DENEGANDI SACRAMENTA INDIGNIS

642. Dico. Minister tenetur sub gravi, *per se loquendo*, sacramenta indignis denegare, tum quia lex naturalis obligat dispensatorem ad bona Domini fideliter dispensanda; tum quia voluntas positiva Christi est, ut sacramenta indignis non conferantur, juxta illud Matthæi, vii, 6: " Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos." — Dixi *per se*, quia in casibus particularibus oportet attendere ad sequentia:

1°. Peccatori *publico*, sive occulte sive publice petenti, denegandum est sacramentum; quia nulla ratio adest, cur regulæ generali exceptio fiat; imo grave scandalum fidelium ex sacramentorum concessione sequeretur. — Cf. S. Thom. 3, q. 80, art. 6 — S. Alphons. n. 44.

§ 1. Arcendi sunt ab Eucharistia publice indigni quales sunt excommunicati, interdicti manifestoque infames, nisi de eorum pœnitentia et emendatione constet et publico scandalo prius satisfecerint (Can. 855).

2°. Peccatori *occulto*, *occulte* petenti pariter negandum est sacramentum; quia reverentia erga illud et caritas proximi in his adjunctis hoc postulant. — Cf. S. Thom. ibid. — S. Alphons. n. 50.

§ 2. Occultos vero peccatores, si occulte petant et eos non emendatos agnoverit, minister repellat; non autem, si publice petant et sine scandalo ipsos præterire nequeat (Can. 855).

3°. Peccatori *vere occulto*, *publice* petenti non est denegandum sacramentum. Ratio deducitur ex incommodis quæ sequerentur ex sacramenti denegatione: orirentur enim scandala et perturbationes in Ecclesia, et præsertim fideles in suspicionem adducti,

Digitized by Google

ne a sacramentis prohiberentur, ab ipsis recederent. — Cf. S. Thom. ibid. — S. Alphons. ibid. — Lehmkuhl, nn. 38 et seq.

4°. § 2. **Vetitum est Sacramenta Ecclesiæ ministrare hæreticis aut schismaticis, etiam bona fide errantibus eaque petentibus, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiæ reconciliati fuerint (Can. 731).**

QUÆSITA

643. Quær. 1°. *An sit negandum sacramentum peccatori publice petenti, sed cujus crimen etsi notorium, quia scilicet celari amplius nequit, proprie tamen non est adhuc publicum vel si publicum, non ita est ubi petit?*

Resp. *Neg.*, saltem probabilius, quia ex una parte adstantes nullum aut non magnum scandalum ex tali administratione caperent; et ex alia si denegaretur sacramentum, ea nascerentur incommoda atque damna, quæ ex denegatione facta peccatori omnino occulto proveniunt. Imo eadem solutio danda est, si plerique ex adstantibus crimen noverint et illud non est adhuc simpliciter publicum. — Cf. S. Alphons. nn. 45 et 46.

Quær. 2°. *An liceat simulare vel saltem dissimulare sacramentum, ne indigno conferatur?*

Antequam respondeatur, prænotandum est quid sit *simulatio* sacramenti et in quonam differat ab ejus *dissimulatione*. Porro quoniam simulatio in genere est, ut ait S. Thomas, "mendacium facti," seu positio alicujus signi exprimentis aliquid contra illud quod habetur in mente, sequitur simulationem sacramenti nihil aliud esse nisi positionem fictam actionis sacramentalis, ita ut exterius non appareat defectus ob quem nullum redditur sacramentum. Dicitur autem ficta positio actionis sacramentalis, quando ponitur materia et forma cum intentione non conficiendi sacramentum. Quod si Minister ita agendo directe intendit decipere, tunc simulatio sacramenti dicitur *formalis*, si vero inducitur ad simulandum ex alio motivo, v. gr., ex gravi metu, tunc erit tantum *materialis*. Dissimulare autem sacramentum est omittere essentialem aliquam ejus partem, scilicet materiam aut formam, sive ejus loco aliud substituatur sive nihil substituatur; ita tamen ut hæc omissio aut substitutio possit exterius cognosci et hoc solum quæratur, scilicet occultare veritatem. Hisce notatis nunc ad quæstionem:

Resp. Certo nunquam licet simulare sacramentum, sive agatur de simulatione formali sive de materiali tantum. Ratio

Digitized by Google

est, tum quia simulare sacramentum est proprie mentiri, tum quia ita agere est abuti rebus sacris et Deo ipsi illudere; et quoniam hujusmodi abusus continet gravem irreverentiam erga sacramentum, nunquam a peccato mortali excusari potest qui sacramentum aliquod simulat. Præterea constat ex prop. 29 ab Innoc. XI damnata, quæ sic jacet: "Urgens metus gravis est causa sacramentorum administrationem simulandi." In hac autem damnatione reprobatur etiam simulatio materialis, cum de ea specialiter in propositione agatur. — Attamen, *secluso contemptu et accedente justa causa*, licitum est dissimulare sacramentum. Ratio est, quia in dissimulatione nulla fit injuria sacramento, quia non ponitur actio sacramentalis, neque mendacium committitur, sed tantum veritas occultatur. — Cf. Viva, in citatam prop. — Scavini, lib. 3, n. 31. — Baller. not. (a) p. 145. — Haine, vol. 2, p. 331.

644. Resolves. — 1°. Graviter peccaret confessarius qui verba absolutionis proferret sine animo absolvendi, etiamsi id ageret ad se facilius expediendum a pœnitente *indisposito* et absolutionem instanter petente aut etiam per gravissimas minas exigente. — Verum non peccat confessarius, qui in prædicto casu diceret: "Ego te *non* absolvo" . . . pronuntiando particulam *non* ita demisse, ut non audiatur a pœnitente; quamvis melius ageret si alias voces aut preces quam absolutionis formam tunc pronuntiaret. Ad hoc medium præsertim est recurrendum quoties ex una parte pœnitens est indispositus et ex alia adstantes facile advertere possunt illum sine absolutione dimitti. — Cf. S. Alph. n. 59.

2°. Gravissime peccaret sacerdos qui in Missa pronuntiaret verba consecratoria super panem et vinum, intentionem consecrandi excludens, tum ratione simulationis, tum ratione idololatriæ, exponendo panem publicæ fidelium adorationi. Quod si verba ipsa consecrationis omittantur, tunc cessaret juxta aliquos peccatum simulationis, sed adhuc remaneret gravissimum peccatum idololatriæ. Et ista est ratio cur ab Innoc. III in cap. *de homine*, 7 de celebr. Miss., dicatur sacerdotem qui fraudulenter præsumpserit simulare se consecrare, gravius peccare quam si celebraret in mortali.

3°. Item gravissime peccaret sacerdos, qui hostiam non consecratam pro consecrata porrigeret etiam *scienti et consentienti*, ut evenit quandoque miseris sacerdotibus cum complice, qui famæ servandæ gratia ad sacram mensam accedit. Ratio est, quia sic hostia non consecrata exponitur adorationi tum adstantium

Digitized by Google

tum ipsiusmet etiam *scienter* recipientis cum reverentia externa quæ idololatriam externam et materialem et proinde quid intrinsece malum constituit.

4°. Juxta communem sententiam non peccant, saltem graviter, qui vel ex metu gravi injuste incusso vel cum scientia impedimenti dirimentis, sed urgente necessitate, quia, v. gr., omnia parata sunt, ficte contrahunt matrimonium. Ratio est, quia deficiente consensu, deficit ipse contractus, ac proinde deficit etiam materia et forma sacramenti et consequenter nulla potest haberi vera simulatio.

CAPUT IV

DE SUBJECTO SEU DE RECEPTIONE SACRAMENTORUM

ARTICULUS I

DE REQUISITIS AD VALIDAM SACRAMENTORUM RECEPTIONEM

645. Dico. Præter sacramentum Baptismi, quod cum sit *janua Ecclesiæ*, essentialiter et in omnibus, prærequiritur ad valorem ceterorum sacramentorum, tenendum est ad sacramenta valide suscipienda necessariam profecto esse in adultis aliquam intentionem, sed nullam requiri probitatem aut proprie fidem, excepto sacramento Pœnitentiæ. Ratio *primi* est, quia repugnat aliquem adultum sanctificari, nisi aliquo modo velit; sanctificatur autem, saltem *de jure*, quisquis valide suscipit sacramentum. Ratio autem *secundi* desumitur ex praxi Ecclesiæ, quæ nunquam permisit iterum baptizari aut ordinari hæreticos aut improbos homines rite baptizatos et ordinatos. — Dixi tamen 1°. *in adultis* quia in infantibus aut perpetuo amentibus nulla requiritur intentio, ut valide recipiant sacramenta quorum sunt capaces, videlicet Baptismum, Confirmationem, Ordinem et Eucharistiam quæ olim ipsis ministrabatur. Ratio est, quia ex una parte nequeunt ullam intentionem habere, et ex alia nefas esset asserere Ecclesiam permittere aut permisisse invalidam susceptionem sacramenti. — Dixi 2°. *aliquam intentionem,* quia pro plerisque sacramentis sufficit intentio habitualis, etiam quandoque confusa tantum seu implicita, spectata cujusque sacramenti natura: collatio enim sacramentorum est quædam donatio et beneficium, ad quod acceptandum sufficit intentio habitualis. — Dixi 3°. *excepto sacramento Pœnitentiæ,* quia materia hujus sacramenti sunt ipsi actus pœnitentis. — Cf. S. Alphons. nn. 80 et seq.

Digitized by Google

QUÆSITA

646. QUÆR. 1°. *Quœnam intentio requiratur in adultis pro singulis sacramentis suscipiendis?*

Resp. Ad Baptismum valide recipiendum in adultis requiritur intentio saltem *habitualis*, quæ fuerit antea expressa et nunquam retractata. Aliqui tamen dicunt sufficere voluntatem Baptismi implicitam, qualis esset in eo qui haberet voluntatem peragendi omnia ad salutem necessaria et tamen expresse recusaret Baptismum quia per errorem putaret illum non esse necessarium. — Ad Confirmationem sufficit voluntas *habitualis* etiam *implicita*, vel, ut dicit S. Alphonsus, *interpretativa;* quare conferri potest moribundo sensibus destituto. — Ad Pœnitentiam requiritur intentio vel *actualis* vel saltem *virtualis;* ac proinde intentio habitualis non sufficit. — Ad Extremam Unctionem sufficit intentio *habitualis* vel implicita seu *interpretativa*, ut dicunt communiter theologi et constat ex *Rituali Romano*, ubi de ea dicitur: "Hoc sacramentum est præbendum sensibus destitutis, qui ante illud petierunt seu verisimiliter petiissent." — Ad Ordinem certo in adulto non sufficit intentio *interpretativa*, quia sine voluntate explicita nullus adultus potest gravissimam obligationem status clericalis subire. Sufficere tamen videtur intentio *habitualis*. In praxi autem requiri debet intentio *actualis* vel saltem *virtualis*. — Ad Matrimonium requiritur intentio saltem *virtualis*, quia Matrimonium perficitur contractu, ad quem deliberatio et plena voluntas necessaria est. — Cf. S. Alphons. n. 82. — Baller. not. (a) p. 148.

Nulla autem intentio requiritur pro Eucharistia, quæ cum sit *sacramentum permanens*, semper valide recipitur.

QUÆR. 2°. *An requiratur attentio interna in subjecto adulto, ut sacramentum valide suscipiatur?*

Resp. *Neg.*, nam si non requiritur attentio in Ministro ad conficiendum sacramentum, ut constat ex dictis, *a fortiori* non requiritur in subjecto, nam minus semper requiritur ad recipiendum quam ad faciendum aliquid. — Hinc frustra scrupulis aliquando pœnitentes ex eo anguntur, quod distractiones passi fuerint dum absolvebantur, vel quod absoluti fuerint, quin ad id animadverterint. — Cf. Sporer, n. 157.

Digitized by Google

ARTICULUS II

DE REQUISITIS AD LICITAM SACRAMENTORUM RECEPTIONEM

647. Ad licitam et fructuosam receptionem sacramentorum, præter intentionem ea suscipiendi, prærequiritur status gratiæ si agatur de sacramentis *vivorum;* et si de sacramentis *mortuorum* requiruntur actus *fidei, spei* et *doloris* de peccatis. — Ratio *primi* est, quia sacramenta vivorum ex primaria sua institutione a Christo sunt ordinata non ad primam sed ad secundam gratiam conferendam, ac proinde graviter peccant, qui scienter prædicta sacramenta in statu peccati mortalis suscipiunt, et quidem gravius ac illi qui indigne ministrant ac conficiunt. Ratio autem *secundi* desumitur tum ex Apostolo dicente, Hebr. xi, 6: "Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit;" tum ex eo quod repugnat dari remissionem peccatorum sine eorum retractatione et dolore. — Cf. S. Alphons. n. 86.

QUÆSITA

648. QUÆR. 1°. *An sacramenta valide sed cum obice suscepta, hoc ablato, reviviscant seu gratias sibi proprias producant?*

Resp. *Affirm.*, quamvis non cum eadem certitudine pro omnibus sacramentis. Ratio est, quia per accidens tantum fit, ut effectus proprios non producant, nempe propter obicem, et proinde effectus illi remanent quasi suspensi, manente obice; hoc tamen remoto, animæ applicari debent. Id pro sacramentis characterem imprimentibus uti certum admittitur. Idem (juxta aliquos probabiliter dicendum videtur de sacramento Pœnitentiæ et potiori ratione) de sacramentis Extremæ Unctionis ac Matrimonii, quæ durante eodem morbo aut eodem conjugio iterari nequeunt. De Eucharistia autem probabilius negandum. — Cf. S. Alphons. nn. 6 et 87.

QUÆR. 2°. *Qualis dispositio requiratur in subjecto, ut sacramentum informe reviviscat?*

Resp. Statuitur communiter hæc regula generalis: requiritur ea dispositio quæ deerat, et cujus absentia causavit obicem effectui sacramenti, seu debet præcise poni id quod necessario in susceptione sacramenti requirebatur. Unde *per se* sufficit attritio pro reviviscentia Baptismi et similiter pro Pœnitentia dicendum est, juxta illos qui tenent hoc sacramentum posse dari valide sed informe. Requiritur autem contritio perfecta

vel attritio cum confessione pro ceteris sacramentis, scilicet pro Confirmatione, Extrema Unctione, Ordine et Matrimonio. — Cf. Lugo, disp. 9, nn. 50 et seq. — Lacroix, n. 207.

QUÆR. 3°. *An sufficiat attritio, ut Baptismus informis revivi-scat, si suscipiens alia peccata gravia postea commiserit?*

Resp. *Neg.*, quia peccata commissa post Baptismum sunt materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ, et proinde remitti non possunt nisi per illud sacramentum vel per contritionem perfectam cum voto sacramenti Pœnitentiæ in ea incluso. — Cf. Lugo, disp. cit. n. 55. — Lacroix, loc. cit.

QUÆR. 4°. *An liceat petere sacramentum a Ministro indigno?*

Resp. Non licet sine causa, quia sic absque ratione induceretur Minister indignus ad graviter peccandum. Hoc autem per se illicitum est, quia caritas exigit, ut impediamus peccatum proximi, quod facile impedire possumus. Licet autem, si sacramentum non possit facile peti ab alio sacerdote, nec possit facile differri ejus susceptio; nemo enim cum magno incommodo tenetur e jure suo cedere ad liberum peccatum alterius impediendum. Tunc sacramentum petens permittit simpliciter peccatum, sed peccati causa non est. Causa autem sufficiens foret, v. gr., præceptum Paschale implendum vel si quis secus diu in statu peccati mortalis remanere aut communione privari deberet, etc. — Cf. S. Alphons. n. 89.

QUÆR. 5°. *An liceat petere sacramentum a Ministro excommunicato?*

Resp. Si Minister sit excommunicatus *vitandus*, non licet nisi in extrema necessitate; si vero sit *toleratus*, licebit etiam sine gravi causa quia Conc. Constant. absolute concessit fidelibus, ut cum toleratis communicare possint. — Cf. S. Alphons. n. 88.

De Cærimoniis in Administratione Sacramentorum

649. Administratio sacramentorum committi non potuit arbitrio aut devotioni uniuscujusque sacerdotis; nam secus et uniformitas deesset et validitas ipsa actionis sacramentalis magno periculo exponeretur. Quare a tempore Apostolorum Ecclesia leges statuit, easque semper servari voluit. Has leges, ritus et cærimonias vocari consuetas, in uno volumine colligi voluit Paulus V easque iterum sancivit et promulgavit per Const. *Apostolicæ*

Digitized by Google

Sedi, ubi ita loquitur: "In quo (volumine) cum receptos et approbatos Catholicæ Ecclesiæ ritus suo ordine digestos conspexerimus, illud sub nomine *Ritualis Romani* merito edendum publico Ecclesiæ Dei bono judicavimus."

§ 1. In Sacramentis conficiendis, administrandis ac suscipiendis accurate serventur ritus et cæremoniæ quæ in libris ritualibus ab Ecclesia probatis præcipiuntur.

§ 2. Unusquisque autem ritum suum sequatur, salvo præscripto can. 851, § 2, 866 (Can. 733).

QUÆSITA

650. QUÆR. 1°. *Utrum in administrandis sacramentis detur vera obligatio, præsertim pro hac regione, servandi cœrimonias in Rituali Romano præscriptas?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia ex una parte leges Ritualis Romani obligant in conscientia, et ex alia, nulla apud nos invocari potest consuetudo in contrarium.

Primum, scilicet leges Ritualis Romani obligare in conscientia et non esse tantum normas quasdam utiliter sequendas, probatur ex eo quod juxta Conc. Trid., sess. 7, can. 13, approbati et recepti Ecclesiæ ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consueti, nequeunt omitti sine peccato. Atqui Rituale Romanum, testante ipso Paulo V, nihil aliud est quam collectio approbatorum et receptorum Ecclesiæ rituum. Ergo . . . — Hoc argumentum in fronte Ritualis Romani ita exponitur tanquam procemium: "Ut ea, quæ ex antiquis Catholicæ Ecclesiæ institutis et sacrorum Canonum, Summorumque Pontificum Decretis, de sacramentorum ritibus ac cærimoniis hoc libro præscribuntur, qua par est diligentia ac religione custodiantur et ubique fideliter observentur; illud ante omnia scire, et observare convenit, quod Sacrosancta Tridentina Synodus, sess. 7, can. 13, de iis ritibus decrevit in hæc verba: 'Si quis dixerit, receptos et approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni aut sine peccato a Ministris pro libito omitti aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse: anathema sit.'"

Alterum autem, scilicet nullam apud nos invocari posse consuetudinem contra leges Ritualis Romani, constat ex Patribus Baltimorensibus Conc. Plen. II. qui n. 209 ita loquuntur: "Quanta . . . diligentia prædecessores nostri adlaborarint, ut

Digitized by Google

Rituale Romanum accurate et ubique apud nos servaretur, et quanto studio caverint, ne ritus novi aut a S. Romanæ Ecclesiæ consuetudine alieni inducerentur, patet ex pluribus eorum decretis, quæ hic adjicimus, atque, quatenus opus sit, iterum confirmamus." — Consule omnino *Conc. Plen. Balt. II*, nn. 209 et seq.

QUÆR. 2°. *Quale peccatum sit omittere cærimonias in Rituali Romano præscriptas pro administratione sacramentorum?*

Resp. Distinguendum est, nam si grave scandalum oriatur et magnus contemptus religionis, omissio erit certo peccatum grave. Seclusa autem hac hypothesi, iterum erit distinguendum: omissio in materia gravi erit gravis, et levis in materia levi. Quænam autem censenda sit materia gravis et quænam levis, judicio prudentium potius relinquendum est, quam certa regula definiendum. Attamen dici potest generatim, cærimonias institutas propter sacram significationem esse graviores et culpabilius omitti, quam quæ propter solum ornatum et decentiam; et eadem proportione, quarum significatio est altior, graviores censentur, præsertim si cum significatione habeant aliquem spiritualem effectum. Ex his vero quæ ad decentiam pertinent, circumstantiæ loci et temporis præscripti, per se loquendo, solent graves existimari, quia hæ circumstantiæ multum spectant ad exteriorem ornatum et publicam solemnitatem et existimationem.

QUÆR. 3°. *Quis benedicere debeat olea sacra? An vetera adhiberi queant? A quo parochus ea petere oporteat?*

Resp. § 1. Sacra olea quæ quibusdam Sacramentis administrandis inserviunt, debent esse ab Episcopo benedicta feria V *in Cœna Domini* **proxime superiore; neque adhibeantur vetera, nisi necessitas urgeat.**

§ 2. Mox deficienti oleo benedicto aliud oleum de olivis non benedictum adiiciatur, etiam iterato, minore tamen copia (Can. 734).

Parochus olea sacra a suo Ordinario petere debet et in ecclesia in tuta ac decenti custodia sub clavi diligenter asservare; nec ea domi retineat, nisi propter necessitatem aliamve rationabilem causam, accedente Ordinarii licentia (Can. 735).

Digitized by Google

CAPUT V

DE SACRAMENTALIBUS

651. "Præter sacramenta proprie dicta," aiunt Patres Baltimorenses Conc. Plen. II, "alias quoque res sacras habet Ecclesia, quæ olim latiori quidem ac minus proprio sensu etiam sacramenta vocabantur, a multis autem sæculis in morem venit ut *sacramentalia* appellentur. Origo nominis ex eo est, quod, sacramentis virtute ac meritis longe inferiora cum sint, ea tamen effectibus quodammodo imitentur." — Porro de istis sacramentalibus tria hic breviter dicemus, scilicet quid, quot et quænam sunt, et quosnam effectus producunt. — Cf. Konings, nn. 1244 et seq.

I. **Sacramentalia sunt res aut actiones quibus Ecclesia, in aliquam Sacramentorum imitationem, uti solet ad obtinendos ex sua impetratione effectus præsertim spirituales** (Can. 1144).

II. **Nova Sacramentalia constituere aut recepta authentice interpretari ex eisdem aliqua abolere aut mutare sola potest Sedes Apostolica** (Can. 1145).

Circa numerum sacramentalium non conveniunt theologi; nam alii plura, alii pauciora assignant. Communius tamen *ad sex* capita reducuntur, juxta versiculum:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

652. 1°. **Orans** significat *quotidianas fidelium preces, præsertim autem orationem Dominicam et publicas Ecclesiæ preces, prouti sunt illæ quæ fiunt diebus Rogationum.*

2°. **Tinctus** denotat usum aquæ lustralis, qui a primis Ecclesiæ sæculis repetendus est. Denotat etiam omnes alias unctiones quæ non constituant sacramentum aliquod proprie dictum.

3°. **Edens** exprimit *devotam manducationem panis benedicti,* qui in veteri Ecclesia, deficiente paulatim pristinæ caritatis fervore, baptizatis, et aliquando catechumenis dabatur loco Eucharistiæ. Mos iste hodie adhuc servatur in aliquibus Ecclesiis, ubi fragmenta panis benedicti intra Missarum solemnia ante vel post communionis tempus fidelibus porriguntur. Prædicta vox exprimit etiam manducationem fructuum benedictorum, præsertim si sint novi, pro quibus adest specialis benedictio.

4°. **Confessus** designat *publicam confessionem culparum modo generali* faciendam ex præscripto Ecclesiæ sive in Missa sive in Horis canonicis recitandis. Designat etiam supplicem et humilem tunsionem pectoris, necnon aspersionem cinerum super capita fidelium prima die quadragesimæ fieri solitam.

Digitized by Google

5°. Dans comprehendit imprimis *eleemosynam* et secundario *quodcumque aliud opus misericordiæ sive spiritualis sive corporalis* ab Ecclesia specialiter designatum ceu fidelibus præstandum in publica quadam calamitate aut tempore quadragesimali.

6°. Benedicens comprehendit imprimis *omnes benedictiones* quæ ordinarie sive scripto sive voce dantur a Papa, Episcopis et sacerdotibus; deinde illas solemnes benedictiones in Rituali Romano descriptas ceu dandas virginibus, regibus, reginis, etc.; et demum benedictiones rerum et animalium. Porro ex his benedictionibus aliæ sunt *papales* seu Papæ reservatæ, v. gr., benedictio *Balliorum* aut *Rosæ aureæ:* aliæ sunt *episcopales*, quæ de jure ad solos Episcopos pertinent, quales sunt consecrationes ecclesiarum, altarium, calicum, campanarum, sacerdotalium indumentorum, mapparum, corporalium, primarii lapidis ecclesiæ vel cœmeterii, tabernaculi, novæ crucis et imaginum, si tamen crucis et imaginum benedictio fiat publice cum solemnitate: demum aliæ sunt *sacerdotales*, quæ scilicet spectant ad sacerdotes, cum hoc tamen discrimine, ut quasdam omnis sacerdos, quasdam vero nonnisi Parochus vel alius ab ipso delegatus dare possit.—Dixi aliquas benedictiones esse *de jure episcopales*, sed advertendum est Episcopos non posse delegare simplicem sacerdotem ad eas omnes impertiendas absque indulto pontificio.

III. **Effectus** sacramentalium diversi a diversis numerantur, sed præcipui sunt duo sequentes:

1°. Remissio peccatorum venialium non quidem immediate et vi ipsius ritus sacri, quod solum ad sacramenta proprie dicta pertinet, sed mediantibus piis motibus contritionis qui certo solent facilius et frequentius excitari per usum sacramentalium. Huc faciunt illa verba S. Augustini: "Delet omnino hæc oratio (Pater Noster) minima et quotidiana peccata." Et alibi idem S. Doctor testatur: "peccata sine quibus hic non vivitur, operibus misericordiæ et piis orationibus mundari."

2°. Repressio et fuga dæmonis; idque non tantum per modum impetrationis sed etiam per modum imperii. Hinc S. Alphonsus sacerdotem admonet, ut, instante agonia, sæpius aspergat infirmum aqua benedicta, eumque muniat signaculo crucis.

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *Quis sit legitimus minister Sacramentalium?*

Resp. Legitimus Sacramentalium minister est clericus, cui ad id potestas collata sit quique a competente auctoritate ecclesiastica non sit prohibitus eandem exercere (Can. 1146).

Digitized by Google

§ 1. Consecrationes nemo qui charactere episcopali careat, valide peragere potest, nisi vel iure vel apostolico indulto id ei permittatur.

§ 2. Benedictiones autem impertire potest quilibet presbyter, exceptis iis quæ Romano Pontifici aut Episcopis aliisve reserventur.

§ 3. Benedictio reservata quæ a presbytero detur sine necessaria licentia, illicita est, sed valida, nisi in reservatione Sedes Apostolica aliud expresserit.

§ 4. Diaconi et lectores illas tantum valide et licite benedictiones dare possunt, quæ ipsis expresse a iure permittuntur (Can. 1147).

QUÆR. 2°. *Quinam ritus adhibendi sint in conficiendis et administrandis Sacramentalibus?*

Resp. § 1. In Sacramentalibus conficiendis seu administrandis accurate serventur ritus ab Ecclesia probati.

§ 2. Consecrationes ac benedictiones sive constitutivæ sive invocativæ invalidæ sunt, si adhibita non fuerit formula ab Ecclesia præscripta (Can. 1148).

QUÆR. 3°. *Quisbusnam conferri queant Sacramentalia?*

Resp. Benedictiones, imprimis impertiendæ catholicis, dari quoque possunt catechumenis, imo, nisi obstet Ecclesiæ prohibitio, etiam acatholicis ad obtinendum fidei lumen vel, una cum illo, corporis sanitatem (Can. 1149).[1]

Necesse non est plura addere de sacramentalibus, sed præstat omnino ob oculos ponere sapientissimum hoc monitum Patrum Baltimorensium:

Curent imprimis concionatores et animarum rectores, ut harum rerum naturam, significationem, rectumque usum fidelibus exponant, ac sæpius inculcent. Iis qui sapientiæ et ingenio suo nimis innituntur, persuadeant hæc, levia licet minutaque videantur, non esse contemnenda, quum ad pie vivendum et salutem consequendam non parum proficiant. Rudiorem vero plebeculam, quæ contrario errore abripitur, etiam atque etiam moneant, ne rebus ipsis nimiam efficaciam tribuat, neque eas cæca quadam et immodica fiducia servet et superstitiosa veneratione prosequatur, quasi ipsæ per sese, sine pia mentis dispositione, plurimum possent. Illos vero acerrime reprehendant, qui hujusmodi res sacras, ut Ethnicis moris erat, amuletorum quasi loco habent, quæ ipsos etiam fœdissimo vitiorum cœno involutos ab ira Dei et ultione præstent immunes."—Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 350.

[1] Cf. Addenda, p. 1088, n. 9.

Digitized by Google

TRACTATUS XII

De Baptismo

CAPUT I

DE NATURA, PROPRIETATIBUS ET NECESSITATE BAPTISMI

653. Baptismus definitur juxta *Catechismum Romanum: Sacramentum regenerationis per aquam in verbo; et est primum novæ legis sacramentum, maximeque necessarium, ad spiritualem hominis regenerationem a Christo institutum.*

Ita novus Codex:

§ 1. Baptismus, Sacramentorum ianua ac fundamentum, omnibus in re vel saltem in voto necessarius ad salutem, valide non confertur, nisi per ablutionem aquæ veræ et naturalis cum præscripta verborum forma.

§ 2. Cum ministratur servatis omnibus ritibus et cæremoniis quæ in ritualibus libris præcipiuntur, appellatur *sollemnis;* **secus** *non sollemnis* **seu** *privatus* (Can. 737).

A Baptismo aquæ, qui vocatur *fluminis*, distinguitur Baptismus *flaminis* et Baptismus *sanguinis*, quibus suppleri potest Baptismus *proprie* dictus, si hic sit impossibilis. Prior est plena conversio ad Deum per contritionem aut caritatem perfectam, quatenus continet vel explicitam vel saltem implicitam voluntatem recipiendi Baptismum aquæ, prout hujus Baptismi notio adest vel non adest præsens menti illius qui sic ad Deum convertitur. Posterior autem est effusio sanguinis seu mors tolerata pro fide aut pro alia virtute christiana. Sed solus Baptismus aquæ proprie *Baptismus in re* vocatur; Baptismus vero flaminis et Baptismus sanguinis dicuntur Baptismi in voto.

Effectus Baptismi tres numerantur potissimi, nempe: 1°. remissio peccati originalis et peccatorum actualium, si quæ sint,

Digitized by Google

per gratiæ sanctificantis infusionem; 2°. remissio totalis pœnæ æternæ et temporalis peccatis debitæ; 3°. impressio characteris, quo baptizatus signatur filius Dei et cohæres Christi et redditur incapax Baptismi denuo suscipiendi. Constat de his omnibus ex Conc. Trid. sess. 5, in decret. *de peccato orig.;* et sess. 7, *de Baptismo;* et ex Conc. Florent. in decret. *pro Armenis.*

Baptismus aquæ *in re vel in voto,* prout hoc explicatum est, ex divina institutione est *omnino necessarius ad salutem necessitate medii.* Constat tum ex verbis Christi, Joan. iii, 5: "Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei;" tum ex Conc. Trid. sess. 7, can. 6, *de Baptismo:* "Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit." Cf. De Augustinis, art. 5, p. 354.

Baptismate homo constituitur in Ecclesia Christi persona cum omnibus christianorum iuribus et officiis, nisi, ad iura quod attinet, obstet obex, ecclesiasticæ communionis vinculum impediens, vel lata ab Ecclesia censura (Can. 87).

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA BAPTISMI

ARTICULUS I

DE MATERIA TUM REMOTA TUM PROXIMA BAPTISMI

654. Dico 1°. *Materia remota valida Baptismi est sola aqua vera et naturalis:* materia autem *licita,* extra casum necessitatis, est sola eadem aqua, non tamen turbida aut fæculenta, et insuper in baptismo sollemni adhibenda est aqua ad hoc benedicta. Cf. Can. 757, § 1. *Primum* constat ex Conc. Trid. sess. 7, can. 2, *de Baptismo,* ubi hæc habentur: "Si quis dixerit, aquam veram et naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba Domini Nostri Jesu Christi: 'Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto,' ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit." *Alterum* autem constat ex Rituali Romano et unanimi consensu theologorum. — Dixi *extra casum necessitatis,* quia in periculo mortis quæcumque materia, dummodo non sit certo invalida, adhiberi potest et debet sub hac conditione: *Si hæc materia sit sufficiens.* — Si vero ille, qui tali materia fuerit baptizatus, supervixerit, habita copia materiæ certo validæ, iterum baptizari debet sub hac

Digitized by Google

conditione: *Si non es baptizatus, ego te baptizo,* etc. — Sicut autem, juxta S. Alphonsum, sufficit etiam tenuis probabilitas de validitate materiæ ad baptizandum sub prima conditione, ita etiam tenuis probabilitas circa ipsius invaliditatem sufficit ad rebaptizandum sub altera conditione. — Cf. S. Alphons. n. 102; et *Hom. Ap.* n. 8.

Dico 2°. Materia *proxima* Baptismi est ablutio, quæ tribus modis fieri potest, scilicet *immersione, aspersione* et *infusione*, juxta praxim diversarum Ecclesiarum, ita ut morali hominum judicio baptizatus censeatur esse lotus. Constat ex verbis formæ et perpetua praxi Ecclesiæ.

Dico 3°. Licet baptismus conferri valide possit aut per infusionem, aut per immersionem, aut per aspersionem, primus tamen vel secundus modus, aut mixtus ex utroque, qui magis sit in usu, retineatur, secundum probatos diversarum Ecclesiarum rituales libros (Can. 758). — Cf. Rituale Romanum, tit. II, c. 1, n. 10; c. 2, nn. 19, 20.

QUÆSITA

655. Quær. 1°. *Quænam sit regula cognoscendi aquam veram et naturalem?*

Resp. Optima omnium regula est recurrere ad communem timoratorum hominum usum et æstimationem, relictis iis quæ a naturalistis disseruntur. Hinc:

1°. Materia *valida* est: 1°. aqua fontium, puteorum, fluminum, maris, stagnorum, paludum, lacuum; 2°. aqua resoluta ex glacie, nive vel grandine, quia servat eamdem substantiam, licet accidentaliter immutata sit quoad colorem, saporem aut odorem; 3°. aqua sulphurea vel mineralis, aqua collecta ex vapore, rore, vel effluens tempore nimboso ex pariete, foliis, etc.; 4°. aqua turbida, mixta cum alia substantia, modo aqua sit materia vere et certe prædominans.

2°. Materia *invalida* est: 1°. lac, sanguis, lacrymæ, sudor, saliva, sputum, urina; 2°. vinum, oleum, cerevisia, jus densum ex adipe, etc.; 3°. lutum, atramentum; 4°. nix aut glacies nondum resoluta, quia in hoc statu non est aqua naturalis, quamvis de hoc aliqui dubitant, nam glacies per contactum resolvitur, et sic haberi potest quædam ablutio.

3°. Materia *dubia* est: 1°. jusculum valde tenue, lixivium, cerevisia tenuis, aqua ex sale soluto; 2°. humor fluens e vite, aliisque plantis. — Cf. S. Alphons. nn. 103 et seq. — Cretoni, vol. 2, p. 134. — Lehmkuhl, nn. 58 et seq.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *Quid agendum in casu quo aqua consecrata, quæ conservatur in fonte baptismali, appareat imminuta et fæculenta?*

Resp. Notandum imprimis est, aquam baptismalem sæpe apparere turbidam et fæculentam propter chrisma quod forte in nimia quantitate ei fuerit immixtum, sed revera ita non esse.

§ 2. Si aqua benedicta in baptisterio adeo sit imminuta, ut minus videatur sufficere, alia non benedicta admisceatur, etiam iterato, minore tamen copia.

§ 3. Si vero corrupta fuerit, aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, parochus in fontem, bene mundatum ac nitidum, recentem aquam infundat ac proprio ritu in suis liturgicis libris præscripto benedicat (Can. 757).

Apud nos adhibeatur formula ad usum nostrum approbata. — Cf. S. Alphons. n. 102. — *Conc. Plen. Balt. II*, n. 234. — Cretoni, vol. 2, p. 134. — *Excerpta Rit. Rom.* p. 238, edit. 1878.

QUÆR. 3°. *An possit valide baptizari puer in utero matris?*

Resp. *Affirm.*, si attingatur aqua aliquo mediante instrumento, quia infans in utero matris inclusus jam est homo viator. At quoniam aliqui dubitant de validitate hujus Baptismi, propterea quod talis infans, cum non proprie dici possit *natus*, nequit *renasci*, ideo esset sub conditione repetendus et a fortiori si aqua non attingat puerum immediate.

Circa hanc rem hæc statuit novus Codex:

§ 1. Nemo in utero matris clausus baptizetur, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit.

§ 2. Si infans caput emiserit et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, est iterum sub conditione baptizandus.

§ 3. Si aliud membrum emiserit, in illo, si periculum immineat, baptizetur sub conditione; at tunc, si natus vixerit, est rursus sub conditione baptizandus.

§ 5. Fetus, in utero baptizatus, post ortum denuo sub conditione baptizari debet (Can. 746).

Plures medici in casu necessitatis infantes præcipue in utero matris baptizare solent aqua cum hydrargo bichlorato corrosivo (Anglice, Bichloride of Mercury) permixta. Componitur hæc aqua solutione unius partis hujus chloreti hydrargici in mille partibus aquæ, et mixtura adhibetur ne uterus morbo afficiatur. Hic usus licitus est, ubi verum adest morbi periculum. **Ita ex**

Digitized by Google

S. C. S. O. 21 Aug. 1901. — Cf. S. Alphons. n. 107. — Lehmkuhl, nn. 61 et seq.

QUÆR. 4°. *An valeat Baptismus, si aqua tantum tangat vestes aut crines baptizandi?*

Resp. Si aqua tangat tantum vestes, certo invalidus est Baptismus; quia sic nemo dixerit hominem ablui; at probabilius validus est, si aqua crines tangat. Sed in praxi tutior pars sequenda est. — Hinc si baptizandus sit capillatus, vel digitis sinistræ manus cæsariem ejus discriminet sacerdos dum dextera aquam infundit, vel in fronte eum baptizet. — Cf. S. Alphons. n. 107, q. 3.

QUÆR. 5°. *An valeat Baptismus collatus in alia parte quam in capite?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, præsertim si Baptismus in parte aliqua principaliori conferatur, v. gr., in pectore, scapulis, etc. Attamen si necessitas ad id compulerit, postea, si fieri possit, iterandus sub conditione Baptismus foret. — Cf. S. Alphons. n. 107, q. 4.

QUÆR. 6°. *An una vel altera gutta aquæ ad baptizandum sufficiat?*

Resp. *Neg.*, probabilius, præsertim si aqua non fluat, quia nequit dici ablutio, quæ ad Baptismum omnino requiritur; est tamen materia dubia, quæ in casu necessitatis foret adhibenda. Dicunt autem communiter theologi esse materiam certam si baptizans motu digiti madefacti partem corporis ablueret. Attamen de quibusdam baptizatis per modum unctionis in fronte cum pollice in aqua baptismali madefacto S. Inquis. 14 Dec. 1898 respondit: "Curandum ut iterum baptizentur privatim, sub conditione, adhibita sola materia cum forma absque cærimoniis." — Cf. S. Alphons. n. 107, q. 6. — Elbel, n. 16.

QUÆR. 7°. *An trina ablutio requiratur ad Baptismum?*

Resp. Certo non requiritur ad validitatem; unica enim sufficit ut quis censeatur vere ablutus. Ita omnes cum S. Thoma, 3. q. 66, art. 8. Requiritur autem ad liceitatem et quidem sub gravi, quia præscribitur in Rituali Romano, quamvis hæc præscriptio tantum de Baptismo sollemni intelligenda videatur.

QUÆR. 8°. *Quænam sint causæ propter quas Baptismus conditionalis conferri solet?*

Digitized by Google

Resp. "Tribus fere de causis comperimus Ecclesiæ consuetudine invaluisse ut conditio in Baptismo conferendo adhibeatur; cum de Baptismo antea collato, utrum necne valeat, prudenter dubitatur; cum necessitas cogit dubiam materiam adhibere; cum dubitatur num subjectum capax sit Baptismi, velut in monstruosis partubus, vel ut in partu difficili cum dubitatur num sacramentum confici valeat eam partem abluendo quæ sola ablui potest; uno verbo, conditio ex Ecclesiæ consuetudine in Baptismo tum adhibetur cum dubitandi locus est, num aliquid defuerit aut desit quod ad valorem sacramenti requiratur." S. C. d. P. Fide 17 April. 1777.

Sedulo distinguendæ sunt conditiones ad licitam susceptionem Baptismi requisitæ ab iis quæ ad validam susceptionem necessariæ sunt. . . . "In dubio utrum adultus morti proximus sufficienter instructus sit de fidei mysteriis et ea sufficienter crediderit, atque in dubio utrum ipsum anteactæ vitæ sincere pœniteat, quum mortis necessitas urgeat, sacramentum absolute ministrari ei debet absque ulla conditione. In dubio utrum ipse vere intendat baptismum suscipere, si prævio diligenti examine de hac intentione adhuc dubitetur, baptismus debet conferri *sub conditione*, dummodo sit capax baptismi." 3 Aug. 1860, S. Off.

ARTICULUS II

DE FORMA BAPTISMI

656. Dico. Forma Baptismi est: *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* Sic definivit Conc. Trid., juxta illud Matth. xxviii, 19: "Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti." —Neque requiritur additio vocis *Amen*, cujus omissionem S. Alphonsus cum aliis putaverat esse peccatum veniale; nam, proposito dubio, S. C. Rit. 9 Junii 1853, respondit: "Strictim in casu servetur Rituale Romanum," ubi certo illa vox non invenitur.

QUÆSITA

657. QUÆR. 1°. *An omnia et singula verba prædictæ formæ pertineant ad essentiam sacramenti?*

Resp. *Neg.*, nam omissio pronominis "*ego*," saltem si latina lingua adhibeatur, non est essentialis, nec excederet peccatum veniale. Idem dicendum videtur probabilius de omissione conjunctionis "*et*," præsertim si semel tantum, scilicet

Digitized by Google

ante secundam Personam, omittatur. Idem etiam probabilius tenendum de præpositione "*in*," licet plures graves theologi contradicant. Cetera autem verba omnino requiruntur ad validitatem. — Dixi *si latina lingua adhibeatur;* nam secus esset dicendum si adhiberetur lingua Anglica, Gallica, aut Germanica, quia tunc, omisso pronomine, verbum per se solum non determinat personam Ministri. — Cf. S. Alphons. n. 111. — Kenrick, tract, 15. n. 9. — *Analecta Jur. Pont.* ser. 8, col. 1608. — Lehmkuhl, n. 64.

QUÆR. 2°. *An valida censenda sit forma, si loco verbi "baptizo" dicatur in lingua vernacula "I christen"?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, quia dicendo "*I christen*" exprimitur quidem effectus baptismi, qui est ut aliquis aggregetur Christo, at non exprimitur modus seu actio, vi cujus obtinetur talis aggregatio: quod quidem necessarium videtur. — Cf. Lehmkuhl, n. 63. — Amer. Eccl. Rev. V. 1, p. 137 et seq.

QUÆR. 3°. *An valida sit forma Baptismi, si dicatur: "Ego te baptizo in nomine Sanctissimæ Trinitatis"?*

Resp. *Neg.*, saltem *probabilius*, quia in tali forma non sat distincte exprimuntur singulæ personæ Sanctæ Trinitatis; siquidem vox *Trinitas* tantum *confuse* et *implicite* personas significat; Christus autem voluit, ut *distincte* exprimerentur. — A fortiori autem invalida esset forma, si diceretur "*in nomine Christi,*" quia tunc nullatenus exprimeretur Trinitas personarum. — Cf. S. Thom. 3, q. 66, art. 6. — S. Alphons. nn. 111 et seq.

QUÆR. 4°. *An valeat Baptismus, si formæ consuetæ addatur: "et in nomine beatæ Mariæ Virginis"?*

Resp. Distinguendum est: non valet, si quis hoc faciens intendat Baptismum conferre in nomine beatæ Virginis, tribuendo scilicet tali nomini veram efficaciam in Baptismi valorem. Secus vero, si id faciat ex importuna devotione. — Cf. S. Alphons. n. 111.

CAPUT III

DE MINISTRO BAPTISMI

658. **Dico 1°. § 1. Minister ordinarius baptismi sollemnis est sacerdos; sed eius collatio reservatur parocho vel alii sacerdoti de eiusdem parochi vel Ordinarii loci licentia, quæ in casu necessitatis legitime præsumitur** (Can. 738).

Digitized by Google

Constat ex Conc. Florent. *in Decreto unionis,* ex Rit. Rom. *de Baptismo,* et ex Conc. Plen. Balt. II, ubi n. 227 sic legitur: "Ordinarius Baptismi Minister est Episcopus in sua Diœcesi, Parochus in sua Parochia. Hinc gravissima reprehensione digni sunt sacerdotes, qui infantes ab aliena sive parochia sive diœcesi sibi oblatos temere baptizant, cum facile a proprio Pastore baptizari potuissent. Abusum hunc jam a Conc. Prov. Baltimorensi VI notatum iterum damnamus ac prohibemus."

In alieno territorio nemini licet, sine debita licentia, baptismum sollemnem conferre ne sui quidem loci incolis (Can. 739).

Dico 2°. *Quilibet homo ratione utens, sive vir sive mulier, sive catholicus sive hæreticus, sive fidelis sive infidelis,* est Minister *extraordinarius* Baptismi, ita ut semper valide et in *necessitate* etiam licite, baptizare possit. **Extraordinarius baptismi sollemnis minister est diaconus; qui tamen sua potestate ne utatur sine loci Ordinarii vel parochi licentia, iusta de causa concedenda, quæ, ubi necessitas urgeat, legitime præsumitur** (Can. 741). *Primum* eruitur ex Conc. Florent. in Decreto Unionis et universali Ecclesiæ praxi. *Alterum* autem constat ex Pontificali Rom. seu ex Instructione Episcopi ad Diaconos dum eos ordinat. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II,* n. 228.

Ubi parœciæ aut quasi-parœciæ nondum sunt constitutæ, statutorum peculiarium et receptarum consuetudinum ratio habenda est, ut constet cuinam sacerdoti, præter Ordinarium, in universo territorio vel in eius parte ius insit baptizandi (Can. 740).

659. Resolves. ⊕ **1°.** Peccant parentes qui, extra casum necessitatis, prolem deferunt baptizandam apud alienos sacerdotes, nam ita agendo violant jus proprii Pastoris. — Cf. S. Alphons. n. 114.

2°. De licentia sive expressa sive tacita, aut etiam rationabiliter præsumpta, possunt baptizari extranei, sed tunc remittenda est eleemosyna, si quæ habeatur, ad proprium Pastorem. — Cf. S. Alphons. n. 115.

3°. **§ 2. Etiam peregrinus a parocho proprio in sua parœcia sollemniter baptizetur, si id facile et sine mora fieri potest; secus peregrinum quilibet parochus in sui territorio potest sollemniter baptizare** (Can. 738).

4°. **§ 1. Baptismus non sollemnis, de quo in can. 759, § 1, potest a quovis ministrari, servata debita materia, forma et intentione; quatenus vero fieri potest, adhibeantur duo testes vel saltem unus, quibus baptismi collatio probari possit** (Can. 742).

Digitized by Google

5°. Ordo servandus inter diversos Ministros Baptismi ita describitur in Rit. Romano: "Si adsit sacerdos, Diacono præferatur, Diaconus Subdiacono, Clericus laico, et vir feminæ, nisi pudoris gratia deceat feminam, potius quam virum, baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius femina sciret formam et modum baptizandi." — Cf. S. Alphons. n. 117. — Lehmkuhl, n. 67.

§ 3. Patri aut matri suam prolem baptizare non licet, præterquam in mortis periculo, quando alius præsto non est, qui baptizet (Can. 742).

Curet parochus ut fideles, præsertim obstetrices, medici et chirurgi, rectum baptizandi modum pro casu necessitatis probe ediscant (Can. 743).

Adultorum baptismus, ubi commode fieri possit, ad loci Ordinarium deferatur, ut, si voluerit, ab eo vel ab eius delegato sollemnius conferatur (Can. 744).

CAPUT IV

DE SUBJECTO BAPTISMI

660. Dico. § 1. Subiectum capax baptismi est omnis et solus homo viator, nondum baptizatus (Can. 745).

Omnis quidem, quia propter universalitatem peccati originalis, omnes indigent regenerari; *solus* autem, quia pro solis hominibus viatoribus instituta sunt sacramenta et ipsis solis patet aditus in Ecclesiam. — Dixi demum *nondum baptizatus*, quia vi characteris, qui in Baptismo imprimitur, hoc sacramentum nec licite nec valide potest iterari.

§ 2. Cum agitur de baptismo:

1°. Parvulorum seu infantium nomine veniunt, ad normam can. 88, § 3, qui nondum rationis usum adepti sunt, eisdemque accensentur amentes ab infantia, in quavis ætate constituti;

2°. Adulti autem censentur, qui rationis usu fruuntur; idque satis est ut suo quisque animi motu baptismum petat et ad illum admittatur (Can. 745).

661. Resolves. — 1°. Valide baptizantur infantes.

§ 1. Amentes et furiosi ne baptizentur, nisi tales a nativitate vel ante adeptum rationis usum fuerint; et tunc baptizandi sunt ut infantes.

Digitized by Google

§ 2. Si autem dilucida habeant intervalla, dum mentis compotes sunt, baptizentur, si velint.

§ 3. Baptizentur quoque, imminente periculo mortis, si, antequam insanirent, suscipiendi baptismi desiderium ostenderint (Can. 754).

Imo quando non plane constat eos Baptismum non postulasse, securius sub conditione possunt baptizari, quia juxta plures, ut superius dictum est, satis est, ut quis habuerit voluntatem suscipiendi omnia ad salutem necessaria.

2°. Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus est sub conditione. **Curandum ut omnes fetus abortivi, quovis tempore editi, si certo vivant, baptizantur absolute; si dubie, sub conditione** (Can. 747); maxime cum hodie vigeat opinio communiter a peritis recepta, fœtum, ab initio conceptionis, anima informari. Quare monendi sunt, cum prudentia tamen, medici, obstetrices et matres de hujusmodi obligatione. Hoc autem non est ita intelligendum, ut etiam tunc dari possit Baptismus cum ne prima quidem delineamenta vitæ humanæ apparent. De modo autem talem fœtum baptizandi Capellmann hæc tradit: "Iis qui minime vel non satis harum rerum periti sunt, utilissimum ac certissimum consilium erit, ut baptismum per immersionem conferant, et ita quidem, ut in vel sub aqua velamenta disrumpant hisque disruptis statim formam baptismi pronuntient: Si vivis, ego etc. Apprehende igitur utriusque manus pollice et indice aliquam velamenti plicaturam atque ita disrumpe ut materia ovi effluat, hoc est, ut aqua baptismalis integram ovi materiam abluat. Quod si ita fit etiam vitabitur accedentis aëris appulsus in embryonem quem nonnulli adeo timent." Medicina Pastoralis, p. 112, nota. His subjungit Lehmkuhl, n. 74: "At ut *securius* agas, dicens formam fœtum *et* immerge in aquam *et* ex ea extrahe." — Cf. O'Kane, n. 211. — Baller. not. (a) p. 160. — Lehmkuhl, n. 74.

Imo infantes omnes recenter nati, quamvis vulgo mortui credantur, sine mora baptizandi sunt sub conditione: si vivis, *nisi jam corrupti et putrefacti sint.* Frequenter enim contingit ut tales asphyxia correpti et apparenter mortui reipsa intus vivant. Hoc constat ex eo quod hi sæpe sæpius, adhibitis remediis opportunis, signa vitæ indubia elapsis pluribus ab ortu horis manifestaverint. Hinc tenentur adstantes eorum æternæ saluti per baptismum providere: tenentur medici omnem curam adhibere ut ad vitam neonati reducantur: tandem tenentur parochi instruere fideles de gravi obligatione eos baptizandi, nisi signa progressæ putrefactionis appareant. — Cf. Gury-Ferreres, n. 249 bis, *Scholion.* — Eschbach, *Disput. Physiol. Theologicæ,* p. 318. —

Digitized by Google

Antonelli, *Medicina Pastoralis*, vol. 2, nn. 598 et seq. — Sed præcipue Ferreres, *La muerte real y la muerte apparente*, nn. 23-33. — Amer. Eccl. Rev. vol. 33, p. 273 et seq.

3°. Valide is baptizatur, quem Minister putat esse alium; imo licet sit femina, quam putet esse masculum; quia *præsentem* et non alium baptizare intendit.

4°. Valide plures simul baptizantur hac forma: *Ego vos baptizo*, etc., modo simul abluantur. Sed extra necessitatis casum hoc illicitum est.

5°. Monstra et ostenta semper baptizentur saltem sub conditione; in dubio autem unusne an plures sint homines, unus absolute baptizetur, ceteri sub conditione (Can. 748).

6°. § 4. Si mater prægnans mortua fuerit, fetus ab iis ad quos spectat extractus, si certo vivat, baptizetur absolute; si dubie, sub conditione (Can. 746).

QUÆSITA

662. QUÆR. 1°. *An et quandonam filii infidelium non adhuc habentes usum rationis licite possint baptizari, invitis parentibus?*

Resp. Generatim loquendo, non licet eos baptizare, tum quia violaretur jus naturale parentum, tum quia exponerentur periculo perversionis, et consequenter fieret injuria sacramento, tum demum quia repugnat praxi Ecclesiæ. Et hæc est doctrina S. Thomæ, qui, 3, q. 68, art. 10, ait: "Secundum jus naturale sunt (hujusmodi filii) sub cura parentum, quamdiu ipsi sibi providere non possunt . . . et ideo contra justitiam naturalem esset, si tales pueri, invitis parentibus, baptizarentur: sicut etiam si aliquis habens usum rationis baptizaretur invitus. Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare, quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesiæ consuetudo, quod filii infidelium, invitis parentibus, baptizentur."

Dixi tamen 1°. *generatim loquendo*, quia licet in sequentibus casibus: 1°. si sint in periculo mortis non quocumque, sed certo sive proximo; 2°. si juste vel injuste positi extra curam parentum, non adsit timor quod ad eos sint reversuri; 3°. si jam cognoscitur eos fore perpetuo amentes; 4°. si unus parentum consentiat vel si, mortuo patre, consentiat avus paternus, matre reluctante. — Dixi 2°. *non licet*, quia de validitate nulla unquam fuit aut esse potest quæstio. — Dixi 3°. *non adhuc habentes usum rationis*, nam qui illum certo habent, possunt, imo si petant et sint sufficienter instructi, debent baptizari, adhibita tamen necessaria prudentia. Quod si dubitetur de usu rationis, tum juxta

Digitized by Google

S. Alphonsum, Benedictum XIV et alios, ante septennium differendus est Baptismus, donec constet de usu rationis. Codex statuit sequentia:

§ 1. Infans infidelium, etiam invitis parentibus, licite baptizatur, cum in eo versatur vitæ discrimine, ut prudenter prævideatur moriturus, antequam usum rationis attingat.

§ 2. Extra mortis periculum, dummodo catholicæ ejus educationi cautum sit, licite baptizatur:

1°. Si parentes vel tutores, aut saltem unus eorum, consentiant;

2°. Si parentes, idest pater, mater, avus, avia, vel tutores desint, aut ius in eum amiserint, vel illud exercere nullo pacto queant (Can. 750).

Quær. 2°. *An idem dicendum de filiis hæreticorum apud nos?*

Resp. *Affirm.* Quod Ecclesia jus habeat compellendi hæreticos ut filiis suis præbeant necessaria media salutis, ac proinde ut non solum ipsis validum baptismum procurent, sed etiam ut sinant consentaneam dari educationem, res certa est et ab omnibus catholicis admissa. Sed quæstio præsens, quæ tota quanta est respicit factum, non solvitur ex admissione istius juris sed ex eo solum: — num scilicet jus istud possit actuari. Ubi enim Ecclesia hujusmodi jus exsequi non possit, "idem dicendum videtur in eo casu de hæretico et quocumque alio infideli si idem sit morale periculum." S. C. de P. F. 17 April. 1777. Ita lex Ecclesiastica rem definit:

Circa baptismum infantium duorum hæreticorum aut schismaticorum, aut duorum catholicorum qui in apostasiam vel hæresim vel schisma prolapsi sint, generatim serventur normæ in superiore canone constitutæ (Can. 751). — Cf. S. Alphons. loc. cit. — Kenrick, n. 28. — Instruct. citat. apud Cretoni. — Amer. Eccl. Rev. V. 1, p. 185, et seq.

Quær. 3°. *Quid agendum cum parentes acatholici proprios infantes offerunt sacerdoti ut ab eo baptizentur?*

Resp. Distinguendum est; vel enim sacerdotale ministerium petunt quia volunt prolem catholice educari; vel opportunitatis tantum causa aut alterius temporalis emolumenti id faciunt, absque ulla spe futuræ catholicæ educationis. Si primum, licet Baptismum conferre, adhibitis tamen præsidiis ad acatholicam institutionem avertendam; si alterum, putamus non licere propter periculum perversionis. — Dixi nuper *absque ulla spe futuræ catholicæ educationis;* nam spes ita debet esse principium solutionis omnium similium casuum, ut quoties prudenter judicatur adesse, toties dari possit Baptismus. Quare Congregatio S. Officii ita pro diœcesi Bardensi (hodie Louisville) respondit die

Digitized by Google

13 Sept. 1827: "S. Congr. adjuncta omnia in quibus eas regiones versari expositum fuit, et momenta allata mature expendit, omnibusque pensatis, ab hac regula in praxi discedi non debere existimat; infantes hæreticorum a parentibus oblatos non esse baptizandos, nisi probabilis effulgeat spes catholicæ eorum educationis." — Hoc idem fuit statutum a Conc. Prov. Balt. I, et solemniter confirmatum a Conc. Plen. Balt. II. — Si vero quæres, quandonam de facto aderit probabilis spes catholicæ educationis? — respondetur hoc pendere a circumstantiis particularibus juxta judicium prudentium. Certo autem adest, cum, v. gr., parentes promittunt, vel ambo vel saltem unus, se veram fidem amplexuros; cum sunt circa eam bene dispositi, utut nolint eam amplecti; cum sinunt, ut matrina aut patrinus catholicus eligatur et specialiter spondeat, etc. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 229. — Kenrick, nn. 29 et 30. — *London Tablet*, an. 1882, Oct. 21, p. 659; Nov. 4, p. 738; et Nov. 25, p. 859. — *The Pastor*, vol. 4, p. 342.

QUÆR. 4°. *An infantes expositi sint baptizandi?*

Resp. *Affirm.*, **infantes, expositi et inventi nisi, re diligenter investigata, de eorum baptismo constet, sub conditione baptizentur** (Can. 749). — Cf. S. Alphons. n. 135.

QUÆR. 5°. *An baptizati ab hæreticis rebaptizari debeant?*

Resp. Certum est de fide ex Trid., validum esse Baptismum collatum ab hæreticis, quando omnia requisita ad sacramentum adhibentur. Sed merito putant communiter theologi, pueros omnes baptizatos a ministris protestantibus esse fere semper *sub conditione* rebaptizandos; quia dubitari potest de materia et forma applicata a talibus ministris. — Quare apud nos, cum aliquis ad veram fidem convertitur, fere semper iteratur Baptismus, non quia *per se* reputatur invalidus prior Baptismus ab hæreticis collatus, sed quia, practice loquendo, fere semper recte censetur aliquid ipsi defuisse. — "Crescente in dies," ait Kenrick, "sectarum incuria et temeritate, mos inductus est in Anglia, ab anno præsertim 1773, baptizandi quoslibet conversos sub conditione, nisi certo constaret de Baptismo prius valide suscepto. Idem apud nos obtinuit." — Quoniam autem iste mos seu praxis innititur præsumptione erroris et præsumptio semper cedere debet veritati, sequitur sacerdotes *sæpe* obligari ad examen instituendum et, habita veritate, non posse absque sacrilegio Baptismum iterare. — Dixi *sæpe* et non *semper*, quia etsi, juxta responsum S. C. Inquis. die 20 Nov. 1878 datum, examen istud institui debeat "in singulis casibus," inutile tamen

Digitized by Google

esset illud prosequi, cum cognitum fuerit neo-conversum pertinere ad aliquam sectam, v. gr., Quakerorum, apud quam nullus confertur Baptismus; nisi tamen dicere quis velit, in hujusmodi casibus examen consistere in simplici interrogatione circa sectam ad quam pertinuit neo-conversus. — Cf. S. Alphons. n. 137. — *Conc. Plen. Balt. II*, n. 240. — *Conc. Plen. Balt. III*, n. 122. — Kenrick, n. 43. — *Revue des sciences ecclés.* 40, p. 145.

QUÆR. 6°. *Quomodo practice instituendum sit examen circa validitatem recepti Baptismi?*

Resp. Neo-conversus interrogandus est:

1°. De *secta* ad quam pertinet. Porro scimus,

Orientales hæreticos et *Veteres Catholicos* solere Baptismum accurate administrare, ac proinde ipsis favet præsumptio.

Socinianos et *Quakeros* nullum prorsus hodie conferre Baptismum.

Baptistas in adulta tantum ætate baptizare, sed ab aliquibus dubium reputari ipsorum Baptismum, propter separationem quam ponunt inter materiam et formam, quia hæc ab ipsis profertur antequam incipiat immersio.

Congregationalistas, Unitarianos et *Universalistas* existimare Baptismum ceu quid liberum, ac proinde præsumptio est quod illum non accurate administrent.

Methodistas et *Presbyterianos* solere Baptismum dare per aspersionem, et proinde rationabiliter dubitatur, num aqua semper pellem tetigerit et fluxerit.

Episcopalianos, nisi omnes, plerosque saltem, et hodie præsertim, censere Baptismum nullam habere veram efficaciam, sed nudum ritum esse, et consequenter fundatus timor habetur de eorum solertia et cura in ipsius administratione.

2°. Neo-conversus est etiam interrogandus de *regione*, in qua Baptismum ab hæretico ministro recepit, et de tempore quo illum recepit. Constat enim non eamdem esse ubique locorum rationem agendi ministrorum ejusdem sectæ, neque hodie eodem modo eademque diligentia ab illis Baptismum conferri, sicut quinquaginta abhinc annis. — Cf. *Revue des sciences ecclés.* vol. 40, pp. 147 et seq. — Konings, n. 1264.

QUÆR. 7°. *Quando debeat baptismus conferri?*

Resp. Infantes quamprimum baptizentur; et parochi ac concionatores frequenter fideles de hac gravi eorum obligatione commoneant (Can. 770).

Rit. Rom. Tit. II, cap. I, n. 15. "Urgendum ut baptismus

Digitized by Google

quam citius administretur." S. Off. 11 Jan. 1899. De inveterato abusu Baptismi pueris differendi "in hebdomadas, in menses imo et in annos," ita loquitur Leo XIII 22 Jul. 1899: "Nil sane hac mala consuetudine iniquius, nil ecclesiasticis sanctionibus magis contrarium: utpote quæ . . . tot animarum æternam salutem inexcusabili temeritate in manifestum periculum infert, . . . eas intra id temporis, certo fraudat ineffabilibus gratiæ sanctificantis charismatibus; . . . . non possumus quin tam detestabilem usum, in Deum simul impium ac in homines . . . ex animo improbemus et exsecremur." Consuetudo igitur differendi pueris Baptismi etiam "per hebdomadas" est detestabilis, impia, qua nil iniquius; hoc sane non potest non esse peccatum grave. Quænam sit mens Ecclesiæ in hac re patet etiam ex quæsito omnibus Episcopis respondendo in visitatione S. Liminum: "Utrum parentes solliciti generatim sint ut recens nati intra hebdomadam baptismo abluantur; an sint qui nimium differant vel prohibeant baptismum ministrari?" De Rationibus Diœcesanis et Visitatione S. Liminum: S. C. Consist. 31 Dec. 1909. De hac re insistendum in excitandis parentibus ad infantes quamprimum afferendos ut baptizentur. Certe ultra *tres hebdomadas* illud differre *sine causa videtur esse peccatum grave.*

QUÆR. 8°. *Quid dicendum sit de instructione adultorum qui ad Ecclesiam regredi volunt?*

Resp. Debent in ordinariis casibus et excepto mortis periculo, sufficienter instrui circa præcipua mysteria fidei, Symbolum Apostolorum, Orationem Dominicam, Decalogi et Ecclesiæ præcepta, effectum Baptismi, atque dispositiones ad eum rite et sancte recipiendum necessarias, actus virtutum theologicarum earumque motiva; præmuniri etiam contra pericula singularia quibus fides in suo loco exponatur; circa varias obligationes graves ex vita præterita ortas doceri earumque adimpletionem; si qui fuerint vel sint abusus rei catholicæ adversantes, ab iis abhorreant oportet, vel saltem signa emendationis, si qua requiratur, exhibeant. Tandem in fide et christianis moribus longo tempore exerceantur et probentur. Tempus hoc varium erit pro prudentia parochi vel sacerdotis. Attamen restringi potest tempus, cum agitur de senibus vel infirmis vel de iis qui signa dederint extraordinaria suæ conversionis.—Cf. S. Off. 18 Oct. 1883.

§ 1. **Adultus, nisi sciens et volens probeque instructus, ne baptizetur; insuper admonendus ut de peccatis suis doleat.**

Digitized by Google

§ 2. In mortis autem periculo, si nequeat in præcipuis fidei mysteriis diligentius instrui, satis est, ad baptismum conferendum, ut aliquo modo ostendat se eisdem assentire serioque promittat se christianæ religionis mandata servaturum.

§ 3. Quod si baptismum ne petere quidem queat, sed vel antea vel in præsenti statu manifestaverit aliquo probabili modo intentionem illum suscipiendi, baptizandus est sub conditione; si deinde convaluerit et dubium de valore baptismi collati permaneat, sub conditione baptismus rursus conferatur (Can. 752).

Vel si tibi hoc tantum est cognitum quod se salvum facere voluerit, baptizetur *sub conditione,* ut non pauci nec infimi subsellii theologi dicunt; vel si incidis in moribundum, apud nos sensibus destitutum, de cujus voluntate hic et nunc nihil invenire potes, certo plurimi sacerdotes eum *conditionate absolverent;* quod si adjuncta tuæ præsentiæ persuadeant te non sine cura Dei adesse, ego certo te non auderem condemnare sed gauderem, si remoto scandalo talem sub conditione baptizares; nec objurgarem si illud non faceres, sed tacerem. Cf. omnino responsum S. Off. 18 Dec. 1850. Quis non idem faceret in iisdem circumstantiis?

Notandum: Reprobandam atque illicitam omnino esse praxim administrandi baptismum sub conditione parti acatholicæ, quæ in hæresi permanere se velle declarat, quando dubium circa ejusdem sacramenti validitatem exoritur. Tunc enim tantummodo licite id fieri potest cum pars heterodoxa paratam se præbet abjurare errores ac redire ad gremium Ecclesiæ catholicæ. Ita Card. Caterini, Secret. S. C. Inq. 13 April. 1878.

Casus qui praxim illustrabunt hic adducuntur cum responsis Romanis.

1°. " Baptizavimus pariter " ita relatio ex Vic. Ap. Sandwic., " senes in periculo mortis et sæpe sensibus destitutos quando credidimus non absque ratione fuisse quod divina providentia nos ad eos conduxerit; et quando aliunde certitudinem habuimus eos idololatriæ abrenunciasse, nec fuisse inimicos veritati, quamvis eam modo bene explicito per ignorantiam non essent amplexi." S. Off. 11 Dec. 1850 respondit: " Senes de quibus agitur posse licite baptizari, constito prius quod sint constituti in proximo et moraliter certo articulo mortis, et quod antecedenter abrenuntiaverint idololatriæ."

2°. S. Officium respondet: missionarium non posse baptizare non credentem explicite in Dominum Jesum Christum, sed teneri illum instruere de omnibus iis quæ sunt necessaria necessitate medii juxta captum baptizandi:

Teneri etiam missionarium omnia præcepta legis positivæ divinæ intimare barbaris adultis baptizatis vel baptizandis:

Digitized by Google

Quoad adultum extra mortis periculum per se loquendo teneri missionarium explicare ipsi Eucharistiæ mysterium, nisi tale in contrarium urgeat motivum, ut expediens prudenti missionario judicetur dilatio post baptismum. Quoad moribundum pariter teneri nisi vel tempus non suppetat, vel tanta prævideatur in eo animi perturbatio ut a susceptione Baptismi distrahere valeat. 10 Maii, 1703.

3°. " *Infidelis* qui nomen dedit hæreticæ sectæ protestantium, notionem aliquam mysteriorum SS. Trinitatis, Incarnationis et Redemptionis adeptus est: quoad fidem vero catholicam in bona fide versari videtur, vel ex eo quod nihil de ea audivit vel quod nondum satis discernit veritatem ab errore, quum hinc et inde Christus annuntietur. In articulum vero mortis perventus ab hæreticis non baptizatur, quum de hoc isti minime curent, vel si forte baptizent, invalidam formam adhibere videntur; sic enim in suis libris lingua vernacula baptizare docent: " *Te baptizo in nomine Patris nostri et Filii et Spiritus Sancti.*"

QUÆRITUR: (*a*) An talis a catholico fideli possit, vel etiam debeat baptizari, quum moribundus de dogmate catholico instrui non possit?

(*b*) An etiamsi aliquo modo instrui possit, quatenus in bona fide positus, possit baptizari quin de dogmate catholico instruatur, si tanta timeatur animi perturbatio, ut a susceptione baptismi distrahatur, et an bona fides excuset?

> R. ad (*a*) et (*b*). *Affirm.*, dummodo certo constet de voluntate suscipiendi baptismum, et dummodo ipse catechumenus adhæreat, si tempus suppetat, symbolo apostolico quod ante baptismi collationem coram eo recitetur: et detur instructio fer. IV, 1 Aug. 1860 ad R. P. D. Vicarium Apostolicum Tche-Kiang: " Explorata res " addito quod si catechumenus invalide baptizatus fuerit, baptizetur absolute; si vero dubie fuerit baptizatus, baptizetur sub conditione. S. Off. 27 Jan. 1892.

4°. *De adulto moribundo:* missionario non licere Baptisma " conferre si ipse est moraliter certus barbarum infirmum non sufficienter juxta proprii captus mensuram intellexisse mysteria christianæ religionis, aut ea sufficienter non credere, et ex solo motivo non contradicendi promittere se servare mandata: Si vero missionarius prudenter credat infirmum barbarum, quando dicit *credo* et *faciam*, revera tunc sufficienter credere serioque promittere se servaturum, debere baptizari. Si autem de prædictis missionarius dubitet, et tempus non suppetat illum melius instruendi, immineatque periculum mortis, debere itidem baptizari *sub conditione*," respondent S. Off. 10 Maii 1703.

5°. *An adultus silvestris* baptizari possit qui in articulo mortis vel propter temporis brevitatem, vel propter defectum idearum et ignorantiam non tantum non potest instrui de rebus necessariis necessitate medii, sed nequit actum contritionis vel attritionis pro peccatis suis formare? S. Off. respondit 18 Sept. 1850. " Si *antea* dederit signa velle baptizari, vel in *præsenti* statu aut nutu aut alio modo eamdem dispositionem ostenderit,

Digitized by Google

baptizari posse sub conditione, quatenus tamen missionarius, cunctis rerum adjunctis inspectis, ita prudenter judicaverit." Collect. ed. 2. n. 1050; eadem responsio repetita est a S. Off. 30 Mar. 1898.

6°. *Mahumedano adulto moribundo* qui in suis erroribus bona fide existat, si habeat adhuc plenam advertentiam, non licet sive conditionate sive absolute Baptismum conferre, tantum illum adhortando ad dolorem et confidentiam, minime loquendo de nostris mysteriis; nec licet, quamcumque habeat advertentiam, nihil ei dicendo, cum ex una parte supponitur illi non-deesse contritionem, ex alia vero prudens non esse loqui cum eo de nostris mysteriis. Tandem si advertentiam amiserit vide respons. 18 Sept. 1850; 31 Mar. 1898.

7°. Antequam adulto conferatur Baptismus, missionarius tenetur ipsi etiam moribundo, qui incapax omnino non est, explicare mysteria fidei quæ sunt necessaria necessitate medii ut sunt præcipue mysteria Trinitatis et Incarnationis: nec sufficit, si moribundus promitteret fore ut, ubi e morbo convalescet, instruendum se curet ut in praxim redigat quidquid ei præscriptum fuerit. Coll. 254. S. Off. 25 Jan. 1703.

8°. Parochus sive missionarius ad ægrotum vel morientem, præsertim non baptizatum vel protestantem vocatus quem certe scit ad liberos muratores pertinere ac bona fide versari in prædicta societate secreta, non potest "generice loquendo juxta decreta jam edita, sine ulla admonitione quoad reliquendam damnatam societatem, illum baptizare vel absolvere: cum vero juxta ea, quæ habet Albitius, pueri et morituri non abjurent, si agatur de morti proximis ac materialiter seu in bona fide, sectis a S. Sede damnatis, adscriptis, et, nisi prævideatur quod specialis admonitio profutura sit, sufficit" quod in genere hortentur ut se sincere subjiciant Ecclesiæ auctoritati atque mandatis S. Sedis, deinde baptizari atque absolvi possint. Scandalum vero reparetur eo meliori modo quo fieri possit, etiam post obitum. S. Officium 8 Jul. 1874.

9°. **§ 4. Qui lethargo aut phrenesi laborat, vigilans tantum et volens baptizetur; at si periculum mortis impendeat, servetur præscriptum § 3 (Can. 754).**

CAPUT V

DE PATRINIS IN BAPTISMO ADHIBENDIS

663. Dico. § 1. Ex vetustissimo Ecclesiæ more nemo sollemniter baptizetur, nisi suum habeat, quatenus fieri possit, patrinum (Can. 762).

Hæc lex, ut patet, est gravis.— Cf. S. Alphons. nn. 146 et 154. — *Conc. Plen. Balt. II*, n. 231.— Cretoni, vol. 2, not. ad n. 805.

QUÆSITA

664. QUÆR. 1°. *An in Baptismo privato patrinus necessario adhiberi debeat?*

Digitized by Google

Resp. § 2. Etiam in baptismo privato patrinus, si facile haberi queat, adhibeatur; si non interfuerit, adhibeatur in supplendis baptismi cæremoniis, sed hoc in casu nullam contrahit spiritualem cognationem (Can. 762).

Et sic intercipitur disputatio circa necessitatem patrini in Baptismo privato.

QUÆR. 2°. *An in Baptismo iterato sub conditione patrinus sit necessarius?*

Resp. § 1. Cum baptismus iteratur sub conditione, idem patrinus, quatenus fieri possit, adhibeatur, qui in priore baptismo forte adfuit; extra hunc casum in baptismo conditionato patrinus non est necessarius (Can. 763).

Profecto quævis rationabilis causa excusat.

QUÆR. 3°. *An plures patrini admittantur?*

Resp. Patrinus unus tantum, licet diversi sexus a baptizando, vel ad summum unus et una adhibeantur (Can. 764).

Lex nobis videtur esse gravis in sensu quod mortale esset duos habere vel duas respective pro puella vel pro puero quia multiplicaretur spiritualis cognatio. Forte causa aliqua gravissima urgente, consulto Ordinario, liceret plures quam duos adhibere.

QUÆR. 4°. *Quænam qualitates requirantur ut quis sit patrinus?*

Resp. Ut quis sit patrinus, oportet:

1°. Sit baptizatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi;

2°. Ad nullam pertineat hæreticam aut schismaticam sectam, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus aut infamis infamia iuris aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus;

3°. Nec sit pater vel mater vel coniux baptizandi;

4°. Ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro sit designatus;

5°. Baptizandum in actu baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis (Can. 765).

QUÆR. 5°. *Quænam qualitates requirantur ut quis licite admittatur ut patrinus?*

Resp. Ut autem quis licite patrinus admittatur, oportet:

1°. Decimum quartum suæ ætatis annum attigerit, nisi aliud iusta de causa ministro videatur;

Digitized by Google

2°. Non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamis infamia iuris, quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice criminosus vel infamis infamia facti;

3° Fidei rudimenta noverit;

4°. In nulla religione sit novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis;

5°. In sacris ordinibus non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia (Can. 766). — Cf. S. Alphons. n. 156. *Conc. Plen. Balt.* n. 231.

QUÆR. 6°. *Quid in dubio de qualitatibus admittendi agendum sit?*

Resp. In dubio utrum quis valide vel licite admitti possit, necne, ad patrini munus, parochus, si tempus suppetat, consulat Ordinarium (Can. 767).

In casu dubii permanentis, remoto scandalo, si quod adsit, admittat ipse in patrinum personam de qua dubitabat. Cf. S. Alphons. n. 156. — Kenrick, n. 47. — O'Kane, n. 232. Lehmkuhl, n. 71. — Acta S. Sedis, vol. 26, p. 448.

QUÆR. 7°. *Quænam sint obligationes patrini?*

Resp. Patrinorum est, ex suscepto munere, spiritualem filium perpetuo sibi commendatum habere, atque in iis quæ ad christianæ vitæ institutionem spectant, curare diligenter ut ille talem in tota vita se præbeat, qualem futurum esse sollemni cæremonia spoponderunt (Can. 769).

QUÆR. 8°. *Quinam contrahant cognationem spiritualem?*

Resp. Ex baptismo spiritualem cognationem contrahunt tantum cum baptizato baptizans et patrinus (Can. 768).

Aliæ omnes spirituales cognationes hoc canone a Baptismo excluduntur: baptizans contrahit cognationem cum baptizato, et patrinus contrahit cum baptizato; sed baptizans non contrahit cum patrino, neque patrini inter se si duo fuerint. Novus Codex quosdam casus resolvit quoad patrinos.

§ 2. Etiam in baptismo privato patrinus, si facile haberi queat, adhibeatur; si non interfuerit, adhibeatur in supplendis cæremoniis, sed hoc in casu nullam contrahit spiritualem cognationem (Can. 762).

§ 2. Iterato baptismo sub conditione neque patrinus qui priori baptismo adfuit, neque qui posteriori, cognationem spiritualem contrahit, nisi idem patrinus in utroque baptismo adhibitus fuerit (Can. 763).

Digitized by Google

CAPUT VI

DE CÆRIMONIIS IN ADMINISTRATIONE BAPTISMI

665. Dico. § 1. Baptismus sollemniter conferatur, salvo præscripto Can. 759 (Can. 755).

Excepto casu necessitatis vel alterius gravis causæ, mortale est omittere cærimonias omnes Baptismi vel aliquam ex iis notabilem, quia materia præcepti est gravis, saltem ratione finis. Hinc:

1°. Mortale est omittere unctionem chrismatis vel olei catechumenorum; quia hæ unctiones habent specialem significationem, sicut immixtio aquæ in vinum in celebratione Missæ.

2°. Mortale est solemniter baptizare cum aqua non consecrata, quia hujusmodi omissio in cærimoniis Baptismi valde gravis reputatur. Secus autem dicendum est, si agatur de Baptismo privato.

3°. Mortale est baptizare extra ecclesiam sine necessitate vel alio magno incommodo. — Cf. S. Alphons. nn. 141, 142 et seq. — *Conc. Plen. Balt. II*, nn. 234 et seq. — Lacroix, n. 263.

4°. **§ 1. Tam sacerdotem qui adultos baptizaturus est, quam ipsos adultos qui sani sint, decet esse ieiunos.**

§ 2. Nisi graves urgentesque causæ obsint, adultus baptizatus Missæ sacrificio assistat et sacram communionem percipiat (Can. 753).

5°. **§ 1. In mortis periculo baptismum privatim conferre licet; et, si conferatur a ministro qui nec sacerdos sit nec diaconus, ea tantum ponantur, quæ sunt ad baptismi validitatem necessaria; si a sacerdote vel diacono, serventur quoque, si tempus adsit, cæremoniæ quæ baptismum sequuntur.**

§ 2. Extra mortis periculum baptismum privatum loci Ordinarius permittere nequit, nisi agatur de hæreticis qui in adulta ætate sub conditione baptizentur.

§ 3. Cæremoniæ autem quæ in baptismi collatione prætermissæ quavis ratione fuerint, quamprimum in ecclesia suppleantur, nisi in casu de quo in § 2 (Can. 759).

6°. **§ 1. In domibus autem privatis baptismus sollemnis administrari non debet, nisi hisce in adiunctis:**

1°. Si baptizandi sint filii aut nepotes eorum qui supremum actu tenent populorum principatum vel ius habent succedendi in thronum, quoties isti id rite poposcerint;

2°. Si loci Ordinarius, pro suo prudenti arbitrio et consci-

Digitized by Google

entia, iusta ac rationabili de causa, in casu aliquo extraordinario id concedendum censuerit.

§ 2. In memoratis casibus baptismus conferendus est in sacello domus aut saltem in alio decenti loco, et aqua baptismali de more benedicta (Can. 776).

QUÆSITA

666. QUÆR. 1°. *An possit Baptismus conferri in sacristia, præsertim ubi ita fert consuetudo?*

Resp. *Neg.*, **Proprius Baptismi sollemnis administrandi locus est baptisterium in ecclesia vel oratorio publico** (Can. 773).

§ 1. Quælibet parœcialis ecclesia, revocato et reprobato quovis contrario statuto vel privilegio vel consuetudine, baptismalem habeat fontem, salvo legitimo iure cumulativo aliis ecclesiis iam quæsito.

§ 2. Loci Ordinarius potest pro fidelium commoditate permittere vel iubere ut fons baptismalis ponatur etiam in alia ecclesia vel publico oratorio intra parœciæ fines (Can. 774).

Si ad ecclesiam parœcialem, aut ad aliam quæ iure fontis gaudeat, baptizandus, propter locorum distantiam aliave adiuncta, sine gravi incommodo aut periculo, accedere aut transferri nequeat, Baptismus sollemnis a parocho conferri potest et debet in proxima ecclesia aut oratorio publico intra parœciæ fines, licet hæc baptismali fonte careat (Can. 775).

QUÆR. 2°. *Quomodo sese gerere debeat sacerdos, cum parvuli baptizandi valde distent ab ecclesia?*

Resp. Hac in re ita statuunt Patres Baltimorenses: "Qui ruri degunt aut in pagis et oppidulis, ubi nulla est ecclesia, infantes ad ecclesiam propinquiorem vel stationem, in qua Sacrum fieri solet, baptizandos adducant. Quod si ob aëris intemperiem, itineris difficultatem, parentum inopiam vel alias graves causas hoc fieri nequeat, tunc missionarii prudentiæ et conscientiæ relinquimus, ut eos domi cum omnibus Ecclesiæ cærimoniis baptizet." — Hoc ultimum in aliquibus diœcesibus, apud nos, limitatur ad casum quo parvuli distent ab ecclesia spatio trium milliarium. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 237. — *Synod. diœces. Balt. IX*, n. xxxviii, p. 39.

QUÆR. 3°. *Quomodo intelligenda sit prohibitio utendi chrismate veteri seu alterius anni?*

Resp. Rigorose sumenda est, quando chrisma novum habetur; graviter ergo peccaret sacerdos qui chrismate recenti

Digitized by Google

posthabito, veteri uteretur. — Cf. Can. 734, § 1, supra n. 650. Ex responsis S. C. R. 7 Dec. 1844, 13 April. 1874, Consecratio aquæ baptismalis regulariter debet fieri bis in anno i.e. Sabbato sancto et in vigilia Pentecostes, et quidem cum oleis Fer. V in cœna Domini benedictis. Si vero olea sacra tam cito obtineri nequeant, Sabbato Sancto parochus "*benedicat fontem sine sacrorum oleorum infusione, quæ privatim opportuno tempore fiet: nisi aliquem baptizare debeat, tunc enim in ipsa benedictione solemni vetera olea infundant.*" S. R. C. 31 Jan. 1896 in *Annecensi.* In vigilia Pentecostes fons baptismalis cum novis oleis benedicendus est. — Cf. Acta S. Sedis, vol. 28, p. 504. — Lehmkuhl, n. 60. — Génicot, n. 134.

QUÆR. 4°. *An liceat adhibere linguam vernaculam in administratione Baptismi?*

Resp. "*Affirm.*, quoad quæstiones et responsa patrini vel matrinæ, si eadem a parocho prius sermone latino recitentur." Ita S. C. R. 5 Mar. 1904.

QUÆR. 5°. *Utrum liceat, apud nos, uti formula breviori pro parvulis constituta, quandocumque adultis conferendus est Baptismus?*

Resp. § 2. Loci Ordinarius potest gravi et rationabili de causa indulgere ut cæremoniæ præscriptæ pro baptismo infantium adhibeantur in baptismo adultorum (Can. 755).

QUÆR. 6°. *An possit sacerdos morem gerere parentibus, aut amicis exquirentibus ut nomen aliquod fabulosum aut ridiculum imponatur baptizando?*

Resp. Curent parochi ut ei qui baptizatur, christianum imponatur nomen; quod si id consequi non poterunt, nomini a parentibus imposito addant nomen alicujus Sancti et in libro baptizatorum utrumque nomen perscribant (Can. 761).

QUÆR. 7°. *An semper facienda sit abjuratio a neo-conversis et quomodo sit in ea procedendum?*

Resp. Hac de re ita habet Instructio Congr. S. Officii: "In conversione hæreticorum, inquirendum est primo de validitate Baptismi in hæresi suscepti. Instituto igitur diligenti examine, si compertum fuerit aut nullum aut nulliter collatum fuisse, baptizandi erunt absolute. Si autem, investigatione peracta, adhuc probabile dubium de Baptismi validitate supersit, tunc sub conditione iteratur, juxta ordinem Baptismi Adultorum. Demum, si constiterit validum fuisse, recipiendi erunt tantummodo ad abjurationem seu professionem fidei. Triplex igitur in conciliandis hæreticis distinguitur procedendi methodus:

Digitized by Google

I. "Si Baptismus absolute conferatur, nulla sequitur abjuratio, nec absolutio eo quod omnia abluit sacramentum regenerationis.

II. "Si Baptismus sit sub conditione iterandus, hoc ordine procedendum erit: 1°. abjuratio, seu fidei professio; 2°. Baptismus conditionalis; 3°. confessio sacramentalis cum absolutione conditionata.

III. "Quando denique validum judicatum fuerit Baptisma, sola recipitur abjuratio seu fidei professio, quam absolutio a censuris sequitur." — Cf. *Excerpta Rit. Rom.* edit. an. 1878, p. 270. — *Conc. Plen. Balt. II*, Append. vii, p. 291. — *Conc. Plen. Balt. III*, n. 122. — Kenrick, tract. 15, nn. 33 et seq.

NOTANDUM. — Ordinariis quibusdam nuperrime concessa est ad quinquennium facultas utendi formula breviori in baptismate adultorum, eamque permittendi omnibus presbyteris suis. Formula ista ita sonat:

Sacerdos: Quid petis ab Ecclesia Dei?
Resp. Fidem.
S. Credis in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli et terræ?
R. Credo.
S. Credis et in Jesum Christum, etc.?
R. Credo.
S. Credis et in Spiritum Sanctum, etc.?
R. Credo.
S. Vis baptizari, si non es valide baptizatus?
R. Volo.
S. N. N. si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.

QUÆR. 8°. *Quo ritu baptizari debet proles?*

Resp. § 1. Proles ritu parentum baptizari debet.

§ 2. Si alter parentum pertineat ad ritum latinum, alter ad orientalem, proles ritu patris baptizetur, nisi aliud iure speciali cautum sit.

§ 3. Si unus tantum sit catholicus, proles huius ritu baptizanda est (Can. 756).

QUÆR. 9°. *An cæremoniæ supplendæ sint in Baptismo sub conditione iterato?*

Resp. Cum baptismus sub conditione iteratur, cæremoniæ, si quidem in priore baptismo omissæ fuerunt, suppleantur, salvo præscripto can. 759, § 3; sin autem in priore baptismo adhibitæ sunt, repeti in altero aut omitti possunt (Can. 760).

Digitized by Google

QUÆR. 10°. *Quænam sit lex de inscribendis nominibus, etc., baptizatorum?*

Resp. § 1. Parochi debent nomina baptizatorum, mentione facta de ministro, parentibus ac patrinis, de loco ac die collati baptismi, in baptismali libro sedulo et sine ulla mora referre.

§ 2. Ubi vero de illegitimis filiis agatur, matris nomen est inserendum, si publice eius maternitas constet, vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat; item nomen patris, dummodo ipse sponte sua a parocho vel scripto vel coram duobus testibus id requirat, vel ex publico authentico documento sit notus; in ceteris casibus inscribatur natus tanquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum (Can. 777).

Si baptismus nec a proprio parocho nec eo præsente administratus fuerit, minister de ipso collato quamprimum proprium ratione domicilii parochum baptizati certiorem reddat (Can. 778).

QUÆR. 11°. *Quo tempore Baptismus administrandus sit?*

Resp. Baptismus privatus, urgente necessitate, quovis tempore et loco administrandus est (Can. 771).

Etiam sollemnis baptismus qualibet die administrari potest; decet tamen adultorum baptismum, secundum antiquissimum Ecclesiæ ritum, conferri, si fieri commode queat, in pervigilio Paschatis et Pentecostes, præcipue in metropolitanis aut cathedralibus ecclesiis (Can. 772).

NOTANDUM. — Ad collatum baptismum comprobandum, si nemini fiat præiudicium, satis est unus testis omni exceptione maior, vel ipsius baptizati iusiurandum, si ipse in adulta aetate baptismum receperit (Can. 779).

Digitized by Google

TRACTATUS XIII

De Confirmatione

667. Confirmatio est *sacramentum novæ legis, quo per chrismatis unctionem, sub certa verborum forma datur baptizatis plenitudo Spiritus Sancti ad firmiter credendum et ad fidem intrepide confitendam.*

Constat sane Confirmationem esse vere et proprie dictum sacramentum et a Baptismo distinctum; at non constat de *tempore* quo fuit institutum. Probabilior sententia est, ipsum fuisse institutum post resurrectionem. Juxta alios Christus instituit sacramentum Confirmationis in ultima cœna post ipsam Eucharistiæ institutionem. — Cf. De Augustinis, Thes. 1, p. 410.

CAPUT I

DE MATERIA ET FORMA CONFIRMATIONIS

Sacramentum confirmationis conferri debet per manus impositionem cum unctione chrismatis in fronte et per verba in pontificalibus libris ab Ecclesia probatis præscripta (Can. 780).

ARTICULUS I

DE MATERIA CONFIRMATIONIS

668. Dico. Materia *remota* Confirmationis est *chrisma ex oleo olivarum et balsamo confectum et ab Episcopo benedictum.* — Materia autem *proxima* est *unctio* chrismatis confirmandis *applicata* ab hujus sacramenti Ministro per manus impositionem.

Primum constat ex Conc. Florent. in Decreto *de Sacramentis. Alterum* autem ex declaratione Benedicti XIV Epist. encycl. *Ex quo primum,* ubi hæc habet: " Quod itaque extra controversiam

Digitized by Google

est, hoc dicatur: nimirum in Ecclesia Latina Confirmationis sacramentum conferri, adhibito sacro chrismate, sive oleo olivarum balsamo commixto et ab Episcopo benedicto, ductoque signo crucis per sacramenti Ministrum in fronte suscipientis, dum idem Minister formæ verba profert." — Cf. S. Alphons. n. 164

QUÆSITA

669. Quær. 1°. *Quid requiratur de necessitate sacramenti?*

Resp. Certum est requiri chrisma, certum est requiri benedictionem episcopalem, certum est Summos Pontifices indulsisse ut in iis regionibus in quibus vera species balsami non invenitur, liceret uti fragrante quodam succu seu liquore qui pro vero balsamo communiter accipitur. — Cf. Eugenius IV, *Exsultate Deo;* Bened. XIV, Const. *Etsi Pastoralis,* § IV, n. 1; Ep. encycl. *Ex quo,* n. 52. Ita Canon 781, § 1. **Chrisma in sacramento confirmationis adhibendum, debet esse ab Episcopo consecratum, etiamsi sacramentum a presbytero, ex iure vel ex apostolico indulto, ministretur.** — Cf. S. Thom. 3, q. 72, art. 2. — S. Alphons. nn. 126 et seq.

Quær. 2°. *Quomodo unctio fieri debeat?*

Resp. Debet fieri pollice dextero Episcopi per modum crucis in fronte confirmati. Valida tamen foret unctio, si alio digito Episcopi fieret et etiamsi esset digitus manus sinistræ, quia vere fieret per impositionem manus episcopalis. Peccaret tamen Episcopus qui id sine necessitate ageret, quia recederet a praxi universalis Ecclesiæ; quamquam non appareat inversionem dictæ cærimoniæ ad gravem culpam pertingere. — Cf. S. Alphons. n. 165.

Quær. 3°. *An unctio valide fieri possit medio instrumento?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia deficeret immediata impositio manus Ministri, quæ ex dictis omnino requiritur. Hinc In novo Codice:

§ 2. **Unctio ne fiat aliquo instrumento, sed ipsa ministri manu capiti confirmandi rite imposita** (Can. 781). — Cf. S. Alphons. n. 166.

ARTICULUS II

DE FORMA CONFIRMATIONIS

670. Dico. Forma sacramenti Confirmationis consistit in his verbis: " *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in*

Digitized by Google

nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti;" quamvis non omnia et singula prouti jacent requirantur essentialiter. Constat tum ex Eugenio IV, in citato Decreto, tum ex constanti Ecclesiæ praxi et traditione. — Cf. De Augustinis, Thes. 2, p. 419.

QUÆSITA

671. Quær. 1°. *Quid importent, quidve significent prædicta verba formæ?*

Resp. Per verba, *signo te signo crucis*, significatur, quod sicut miles insignibus ducis sui ornari solet, ita homo per hoc sacramentum cruce exterius et charactere invisibili interius tanquam signo militari Christi signetur. Per verba, *confirmo te chrismate salutis*, exprimitur, quod homo per hoc sacramentum instar athletæ exterius chrismate, interius vero Spiritus Sancti gratia et robore ungatur. Per reliqua autem verba, *in nomine Patris*, etc., exprimitur causa principalis plenitudinem conferens roboris spiritualis, quæ est *Sanctissima Trinitas*, simulque præcipuum fidei christianæ mysterium, quod et hominibus in Baptismo credendum et in hoc sacramento tenendum et palam profitendum proponitur. — Cf. S. Thom. 3, q. 72, art. 4. — *Conc. Balt. Plen. II*, n. 247.

Quær. 2°. *Quænam verba hujus formæ sint essentialia?*

Resp. Ad validitatem sunt omnino essentialia sequentia: 1°. verbum *confirmo*, nisi alio verbo synonymo suppleatur; 2°. expressio *Sanctissimæ Trinitatis*, ut in Baptismo; 3°. verbum, *te* quo subjectum sacramenti designatur; 4°. verba *signo te signo crucis*, necnon verba *chrismate salutis*. Dicere autem *corroboro* pro *confirmo*, vel *sanctificationis* pro *salutis*, esset mutatio tantum accidentalis. — Cf. S. Alphons. n. 168.

CAPUT II

DE MINISTRO CONFIRMATIONIS

672. Dico. § 1. Ordinarius confirmationis minister est solus Episcopus (Can. 782).

Uti aperte habetur in Concil. Trident., Sess. 7, Can. 3 de Confirmatione: "Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum episcopum sed quemvis sacerdotem;

Digitized by Google

anathema sit." Ex praxi autem Ecclesiæ patent sequentia in Can. 782 proposita:

§ 2. Extraordinarius minister est presbyter, cui vel iure communi vel peculiari Sedis Apostolicæ indulto ea facultas concessa sit.

§ 3. Hac facultate ipso iure gaudent, præter S. R. E. Cardinales ad normam can. 239, § 1, n. 23, Abbas vel Prælatus *nullius*, Vicarius et Præfectus Apostolicus, qui tamen ea valide uti nequeunt nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum.

§ 4. Presbyter latini ritus cui, vi indulti, hæc facultas competat, confirmationem valide confert solis fidelibus sui ritus, nisi in indulto aliud expresse cautum fuerit.

§ 5. Nefas est presbyteris ritus orientalis, qui facultate vel privilegio gaudent confirmationem una cum baptismo infantibus sui ritus conferendi, eandem ministrare infantibus latini ritus (Can. 782). Cf. S. Alphons. nn. 163, et 170.—Lehmkuhl, nn. 96 et seq.

673. Quæres. *Quandonam Episcopus teneatur confirmare?*

Resp. § 1. Episcopus obligatione tenetur sacramentum hoc subditis rite et rationabiliter petentibus conferendi, præsertim tempore visitationis diœcesis.

§ 2. Eadem obligatione tenetur presbyter, privilegio apostolico donatus, erga illos quorum in favorem est concessa facultas.

§ 3. Ordinarius, legitima causa impeditus aut potestate confirmandi carens, debet, quoad fieri possit, saltem intra quodlibet quinquennium providere ut suis subditis hoc sacramentum administretur.

§ 4. Si graviter neglexerit sacramentum confirmationis suis subditis per se vel per alium ministrare, servetur præscriptum can. 274. n. 4. (Can. 785).

CAPUT III

DE SUBJECTO CONFIRMATIONIS

674. Dico. *Subjectum* sacramenti Confirmationis *est omnis et solus homo baptizatus et nondum confirmatus, quamvis carens usu rationis.* Confirmatio enim perficit vitam spiritualem, quæ in Baptismo accipitur et pro omnibus, ut Baptismus, instituta est. Ex praxi tamen generatim in Ecclesia vigente, non sunt

Digitized by Google

confirmandi pueri qui usum rationis adepti nondum sunt, nisi id ferat legitima locorum consuetudo, quæ alicubi viget, aut gravis causa aliud suadeat. Quare Patres Baltimorenses statuerunt, Confirmationis sacramentum nemini administrandum esse qui sit minor septennio, nisi ob peculiares rationes, v. gr., in mortis periculo. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 252. — Bened. XIV, *de Synod. diœc.* lib. 7, cap. 10, n. 8.

QUÆSITA

675. QUÆR. 1°. *An vel qualis sit obligatio sacramentum Confirmationis recipiendi?*

Resp. Quamquam hoc sacramentum non est de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet, oblata occasione, illud negligere; imo parochi curent ut fideles ad illud opportuno tempore accedant (Can. 787).

Estne obligatio propter quam nemini licet, oblata occasione, Sacramentum negligere gravis an levis? Videtur nobis obligatio non negligendi illud, oblata occasione, gravis. Ita S. C. de Prop. Fide, instr., 4 Maii, 1774: "Etsi enim hoc Sacramentum non sit de necessitate medii ad salutem, tamen sine gravis peccati reatu respui non potest ac negligi cum illud suscipiendi adest occasio. Porro hæc doctrina, si pro omnibus qui sunt undique Christifidelibus vera est, multo magis locum habet in illis, qui in terris degunt hæreticorum vel paganorum in quibus quandoque adversus Catholicos persecutiones ingruunt. Unde opus ut Septiformis Spiritus virtute roborentur, etc., etc." Et sane negligere Sacramentum " per quod summo Dei beneficio specialis gratiæ robur confertur ad fidem Catholicam in gravioribus etiam periculis constanter profitendam," ut ait Pius IX in Ep. encycl. *Nostis et Nobiscum*, quando occasio illud suscipiendi offertur, est etiam negligere summum Dei beneficium quod totum quantum est roborat nos in pugna spirituali contra hostes fidei internos externosque, quodque ex institutione natum est ordinarium medium esse protectionis et roboris in hac pugna quam omnis homo christianus militare debet. Tale autem medium respuere, negligere, rejicere, quando manum veluti extendendo illud nancisci possumus, est absque causa rejicere summum Dei beneficium, illud speciale armamentum, quo Christiani ex voluntate Christi fortissimi evadant. Jamvero hoc nobis videtur specialem in se habere malitiam, eamque gravem, incuriæ salutis. Censemus igitur Confirmationem non esse necessariam necessitate medii, nec in genere grave esse præceptum illam recipiendi, sed

Digitized by Google

grave esse præceptum illam, quando occasio opportuna eam recipiendi offertur, non negligendi, ideoque in eo casu et illam accipiendi; ne dicam aliquid de scandalo vel de particulari necessitate gratiæ Sacramenti.

QUÆR. 2°. *Quænam dispositiones requirantur in confirmandis?*

Resp. Ad *validitatem* requiritur character baptismalis, et in adulto intentio aliqua, saltem ea quæ dicitur habitualis implicita. — Ad *liceitatem* autem ita Canon 786: "ut quis licite et fructuose confirmetur, debet esse in statu gratiæ constitutus et, si usu rationis polleat, sufficienter instructus" circa rudimenta doctrinæ christianæ, ea præsertim quæ sunt de necessitate medii et quæ spectant ad sacramenta Pœnitentiæ et Confirmationis.

QUÆR. 3°. *Quænam ætas requiratur ad Confirmationem recipiendam?*

Resp. Licet sacramenti confirmationis administratio convenienter in Ecclesia Latina differatur ad septimum circiter ætatis annum, nihilominus etiam antea conferri potest, si infans in mortis periculo sit constitutus, vel ministro id expedire ob iustas et graves causas videatur (Can. 788). *Conc. Plen. Balt. II*, n. 252.

QUÆR. 4°. *An requirantur patrini in Confirmatione, sicut in Baptismo?*

Resp. Ex vetustissimo Ecclesiæ more, ut in Baptismo, ita etiam in Confirmatione, adhibendus est patrinus, si haberi possit (Can. 793).

§ 1. Patrinus unum tantum confirmandum aut duos præsentet, nisi aliud iusta de causa ministro videatur.

§ 2. Unus quoque pro singulis confirmandis sit patrinus (Can. 794).

QUÆR. 5°. *Quænam conditiones requirantur ut quis sit patrinus?*

Resp. Ut quis sit patrinus, oportet:

1°. Sit ipse quoque confirmatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi;

2°. Nulli hæreticæ aut schismaticæ sectæ sit adscriptus nec ulla ex pœnis de quibus in can. 765, n. 2 per sententiam declaratoriam aut condemnatoriam notatus;

3°. Non sit pater, mater, coniux confirmandi;

4°. A confirmando eiusve parentibus vel tutoribus vel, hi si desint aut renuant, a ministro vel a parocho sit designatus;

Digitized by Google

5°. Confirmandum in ipso confirmationis actu per se vel per procuratorem physice tangat (Can. 795).

Quær. 6°. *Quid requiratur ut quis sit licite patrinus?*

Resp. Ut quis licite ad patrini munus admittatur, oportet:
1°. Sit alius a patrino baptismi, nisi rationabilis causa, iudicio ministri, aliud suadeat, aut statim post baptismum legitime confirmatio conferatur;
2°. Sit eiusdem sexus ac confirmandus, nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur;
3°. Serventur præterea præscripta can. 766 (Can. 796).

Quær. 7°. *An patrinus in Confirmatione spiritualem cognationem contrahat?*

Resp. Etiam ex valida confirmatione oritur inter confirmatum et patrinum cognatio spiritualis, ex qua patrinus obligatione tenetur confirmatum perpetuo sibi commendatum habendi eiusque christianam educationem curandi (Can. 797).

Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 253. — Nullum tamen exinde oritur impedimentum matrimoniale.

Quær. 8°. *Quibus possint Episcopus et presbyter privilegiatus hoc Sacramentum conferre?*

Resp. § 1. Episcopus in sua diœcesi hoc sacramentum etiam extraneis legitime ministrat, nisi obstet expressa proprii eorum Ordinarii prohibitio.

§ 2. In aliena diœcesi indiget licentia Ordinarii loci saltem rationabiliter præsumpta, nisi agatur de propriis subditis quibus confirmationem conferat privatim ac sine baculo et mitra (Can. 783).

Presbytero quoque licet, si apostolico locali privilegio sit munitus, in designato sibi territorio confirmare etiam extraneos, nisi id ipsorum Ordinarii expresse vetuerint (Can. 784).

Quær. 9°. *Quisnam sit locus proprius Confirmationis administrandæ?*

Resp. Licet proprius confirmationis administrandæ locus ecclesia sit, ex causa tamen quam minister iustam ac rationabilem iudicaverit, potest hoc sacramentum in quolibet alio decenti loco conferri (Can. 791).

Episcopo ius est intra fines suæ diœcesis confirmationem administrandi in locis quoque exemptis (Can. 792).

Digitized by Google

QUÆR. 10°. *Quo tempore hoc Sacramentum conferri possit?*

Resp. **Hoc sacramentum quovis tempore conferri potest; maxime autem decet illud administrari in hebdomada Pentecostes** (Can. 790).

QUÆR. 11°. *An servandus sit a confirmandis mos gerendi schedulam?*

Resp. *Affirm.*, nam Patres Baltimorenses aiunt: "Quandocumque Confirmatio plurimis administratur, statuimus schedulas quasdam, quibus nomina eorum qui confirmandi sunt inscribantur, a Pastore unicuique dandas, quas Episcopo sacramentum administraturo exhibeant." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 252.

NOTANDUM — I. **Nomina ministri, confirmatorum, parentum et patrinorum, diem ac locum confirmationis parochus inscribat in peculiari libro, præter adnotationem in libro baptizatorum de qua in can. 470, § 2** (Can. 798).

II. **Si proprius confirmati parochus præsens non fuerit, de collata confirmatione minister vel per se ipse vel per alium quamprimum eundem certiorem faciat** (Can. 799).

Digitized by Google

TRACTATUS XIV

De Eucharistia

In sanctissima Eucharistia sub speciebus panis et vini ipsemet Christus Dominus continetur, offertur, sumitur (Can. 801).

PARS PRIMA

DE EUCHARISTIA UT SACRAMENTO

CAPUT I

DE NATURA ET EFFICACIA EUCHARISTIÆ

676. Eucharistia definiri potest: *sacramentum Corporis et Sanguinis Christi, sub speciebus panis et vini ad spiritualem animarum refectionem;* vel, sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum ad spiritualem animæ refectionem, in quo Corpus et Sanguis Christi vere, realiter et substantialiter continentur sub speciebus panis et vini. De fide autem tenenda sunt sequentia:

I. In sacramento Eucharistiæ Christus est vere, realiter et substantialiter præsens corpore et anima una cum divinitate.

II. Totus Christus continetur permanenter sub utraque specie et, facta separatione, in qualibet specie parte saltem sensibili.

III. In sacramento Eucharistiæ fit vera transsubstantiatio, seu realis conversio totius substantiæ panis in Corpus et vini in Sanguinem Christi, ita ut, peracta consecratione, nihil de pane et vino remaneat, solis speciebus exceptis. Constat de his omnibus ex Conc. Trid. sess. 13, can. 1 et seq. — Cf. De Augustinis, part. 1, art. 3. et 5.

QUÆSITA

677. Quær. 1°. *Quamdiu Christus maneat realiter præsens in Eucharistia?*

Digitized by Google

Resp. Remanet quamdiu species remanent integræ; desinit vero sub eis inesse statim ac species ita corrumpuntur ut juxta hominum æstimationem non videantur esse panis et vinum. Tunc vero, juxta S. Thomam, quantitas dimensiva panis et vini accipit miraculose vim et proprietatem substantiæ. — Cf. De Augustinis, Thes. 5, p. 141. — Lacroix, n. 474.

QUÆR. 2°. *Quamdiu sacræ species censeantur remanere integræ post sacramenti sumptionem?*

Resp. Non potest hac in re dari regula generalis; nam diutius breviusve remanent, prout diversa est diversorum hominum virtus digestiva, immo etiam prout in eodem homine diversæ sunt circumstantiæ, quæ hanc virtutem vel stimulent vel minuant. Certum tamen est species sacramentales diutius perseverare in sacerdote, qui in Missa, sub utraque specie, et cum Hostia majori communicat, quam in laico, qui de more parvam Hostiam tantum sumit. — Cf. S. Alphons. n. 225. — Baller. not. (a) p. 176. — Lehmkuhl, n. 111.

QUÆR. 3°. *An Eucharistia sit unicum vel duplex sacramentum?*

Resp. Est unicum specie sacramentum, licet sint plura signa. — Etenim licet sacramentum Eucharistiæ speciebus panis et vini physice distinctis sit compositum, ordinatur tamen ad unam specie refectionem spiritualem tanquam ad finem et effectum significatum, sicut cibus et potus materialis ordinantur ad unicam refectionem corporalem. Sic etiam in Extrema Unctione sunt plures unctiones et tamen habetur unicum sacramentum, quia plures unctiones ordinantur ad unum istum finem et effectum, ad tollendas nempe reliquias peccatorum. — Cf. S. Thom. 3, q. 73, art. 2. — S. Alphons. nn. 191 et 199.

QUÆR. 4°. *Quinam sint effectus sacramenti Eucharistiæ in anima?*

Resp. Plures sunt, sed omnium præcipuus est augmentum gratiæ sanctificantis seu vitæ spiritualis. Etenim juxta verba Christi, Joan. vi, 56: "Caro mea vere est cibus," hoc sacramentum est institutum tanquam alimentum spirituale: alimentum autem ex una parte, supponit vitam in eo qui illud suscipit, et ex alia, si cum debitis dispositionibus sumatur, vitam ipsam sustentat et auget. Alii autem effectus sunt largitio uberrima gratiarum actualium, quæ fluunt a gratia habituali et habitibus infusis; debilitatio habituum malorum et emendatio vitiorum præsertim *libidinis;* remissio peccatorum venialium

Digitized by Google

et quidem non solum, mediante charitate, quam Eucharistia excitat, sed etiam *immediate* ex opere operato; remissio pœnæ temporalis peccato debitæ non quidem totius, sed secundum modum devotionis et fervoris; demum unio specialis cum Christo et membris ejus. — Cf. S. Thom. 3, q. 79, art. 5. — S. Alphons. nn. 268 et 269; et *Hom. Ap.* n. 5. — De Augustinis, part. 2, art. 7. — Lehmkuhl, nn. 112 et seq.

CAPUT II

DE MATERIA SACRAMENTI EUCHARISTIÆ

ARTICULUS I

DE MATERIA REMOTA EUCHARISTIÆ

678. Dico. *Panis* et *vinum*, et quidem solus panis *triticeus* et vinum *de vite* sunt *materia remota valida* sacramenti Eucharistiæ. Requiritur tamen, ut aqua modicissima vino admisceatur, non de necessitate sacramenti, sed præcepti ecclesiastici. *Primum* constat ex multis Conciliis, sed præsertim ex Florent. in Decreto unionis, et ex Trid. sess. 13, in omnibus fere capitibus. *Alterum* autem habetur tum ex eisdem Conciliis, tum ex Catechismo Conc. Trid., qui postquam docuit hanc mixtionem non posse sine peccato mortali prætermitti, addit: "Ea [aqua] tamen si desit, sacramentum constare potest." — Cf. De Augustinis, part. 2, art. 2 et 3.

Sacrosanctum Missæ sacrificium offerri debet ex pane et vino, cui modicissima aqua miscenda est (Can. 814).

§ 1. **Panis debet esse mere triticeus et recenter confectus ita ut nullum sit periculum corruptionis.**

§ 2. **Vinum debet esse naturale de genimine vitis et non corruptum** (Can. 815).

Vinum, etsi de vite sit, cui tamen artis ope omnis vini spiritus (alcohol) adimitur *non est valida ac licita* consecrationis materia. — S. Off. 1 Junii, 1910.

QUÆSITA

679. QUÆR. 1°. *An sit materia valida panis confectus ex secali (rye), avena (oats), hordeo (barley), et similibus?*

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, juxta communiorem et probabiliorem sententiam; quia quamvis hæc omnia videantur pertinere ad speciem tritici, non sunt tamen proprie triticum, prout hoc communiter adhibetur et intelligitur. — De *spelta* autem dicendum solutionem pendere a diversitate rei quæ tali voce intelligitur, siquidem nomine speltæ non idem ubique significatur. — Cf. S. Alphons. n. 200. — Lehmkuhl, n. 119.

QUÆR. 2°. *An panis tam azymus quam fermentatus sit materia valida et licita?*

Resp. *Affirm.*, quoad validitatem, tum quia uterque est verus panis, cum ex farina triticea et aqua naturali conficiatur, tum quia uterque simpliciter panis vocatur in Scriptura. At *negative* respondendum quoad liceitatem; nam ut constat ex praxi utriusque Ecclesiæ, et ex Conc. Florent. in Decreto unionis, Latini tenentur sub gravi consecrare in *azymo* et Græci in *fermentato;* et ab hoc præcepto nulla alia ratio videtur excusare, excepta necessitate complendi sacrificium. Sacerdos etiam itinerans, si desit ecclesia sui ritus, debet suo, nec potest alieno, ritui se conformare. — Cf. S. Alphons. n. 203. — Lehmkuhl, n. 121. — Cf. Can. 816.

QUÆR. 3°. *Utrum invalida evadat materia, si præter aquam naturalem, ponatur aliquid lactis, butyri vel alterius liquoris ad farinam commiscendam?*

Resp. *Neg.*, si aquæ naturalis copia longe major sit quam alterius liquidi, ita ut habeatur verus panis juxta communem hominum æstimationem. Idem dicendum si farinæ tritici admisceantur aliqua grana ex avena, milio, amygdalis, pisis, fabis, etc.; at certe graviter peccaret qui tali materia uteretur. — Cf. Kenrick, tract. 17, nn. 1 et seq.

QUÆR. 4°. *An peccet graviter sacerdos consecrans in vino acescente?*

Resp. *Affirm.*, et ratio desumitur ex irreverentia quæ in tali casu irrogaretur sacramento, ex communi consensu theologorum, et ex Rubrica de defect., tit. 4, n. 2, ubi hæc habentur: "Si vinum cœperit acescere vel corrumpi vel fuerit aliquantulum acre . . . conficitur sacramentum, sed conficiens graviter peccat." — Verum probabiliter dicunt plures theologi, Rubricam hanc non esse accipiendam cum tanto rigore, ita ut comprehendat etiam primos gradus acrimoniæ, sed tantum illos qui proxime incipiunt constituere vinum acescens. — Adverte tamen

Digitized by Google

1°. quæstionem hic fieri de *vino acescente*, nam si vinum esset certo corruptum et proprie evaserit *acetum*, tunc consecratio esset invalida et certo graviter illicita. — Adverte 2°. sacerdotem, qui post sumptionem calicis dubitet de aciditate, non debere iterum consecrare, et stare debere pro validitate, quia vinum aliquantulum acre multo acrius solet apparere sacerdoti jejuno. — Cf. S. Alphons. n. 207; et *Hom. Ap.* Append. 3, *Exam. Ordinand.* n. 98.

QUÆR. 5°. *An vinum congelatum sit materia valida?*

Resp. Aliqui negant, quia non est potus; sed plures probabilius affirmant, quia ex Rubrica Missalis species vini congelatæ post consecrationem debent liquefieri, admotis pannis calefactis et deinde sumi reverenter; nam est verum sacramentum: ergo sacræ species non mutantur substantialiter per congelationem. — Cf. *Rubr. de defect.*, tit. 10, n. 11. — S. Alphons. n. 207.

QUÆR. 6°. *Quid dicendum de musto, quid de vino nostrate?*

Resp. Vinum de vite naturale, incorruptum, et omne vinum ex succu uvæ maturæ fermentato est materia hujus secundæ consecrationis valida et licita. Est alius sensus huic vocabulo vinum ab hominibus datus, ut significet mustum, vinum novum, ut vocatur, genuinum succum uvæ maturæ non adulteratum elementa continentem quibus fermentatio naturaliter procuratur. Sensus primus est apud homines usitatissimus, ita vocabulum intelligitur a Conciliis, in traditione, et a Theologis ad significandam materiam licitam hujus consecrationis. Eugenius IV Const. *Exsultate Deo;* S. Off. 30 Aug. 1901; 22 Jul. 1706; 7 Maii 1897; 4 Maii 1887; 30 Jul. 1890; 5 Aug. 1896. In Missali Romano, tit. 4, n. 2; legimus: "Si vinum cœperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel mustum de uvis tunc expressum . . . conficitur Sacramentum, sed conficiens graviter peccat." In Decreto Gratiani, c. 7, D. 1, *de consecr.:* "Si necesse sit, botrus in calice comprimatur et aqua misceatur." In his casibus non potest fieri quæstio de fermentatione perfecta, vel vix imperfecta, nisi sensu latiore: fermentatio durat per tempus aliquod; ad summum habetur inceptio fermentationis succus genuini uvæ maturæ qui continet elementa quibus fermentatio naturaliter obtineri potest. Talis materia adhiberi potest in necessitate, ut patet ex Rituali et ex Decreto: "Hæc necessitas verificaretur, si vinum fermentatum in regione haberi omnino non posset." Gasparri, *De Eucharistia,* n. 819; Prümmer,

Digitized by Google

v. 3, p. 139: "Mustum seu succus ex uvis maturis recenter expressus est quidem materia valida sed graviter illicita." Biel, *Sacri Canonis Missæ Expositio*, lect. 35: "Et conceditur in necessitate expressio vini de botro in calice." Suarez, disp. 45, Sect. 1, n. 6: Vasquez, disp. 175, c. 1, 2; Sylvius, q. 74, a. 5; Toletus, v. 4, p. 162; Génicot-Salsman, v. 2, n. 171; Gopfert, n. 126. Practice ratio omnium est hæc: quia illud in substantia est vinum. "Item ex effectu constat," ait Suarez, "quia mustum est calidum, inebriat et ab intrinseca ac propria vi purificatur et concoquitur, seque ad perfectum statum perducit. Ergo signum est substantialiter esse vinum." — Cf. Alex. Alensis, *De Sacr. Eucharis.* q. x. Vinum in sensu suo ordinario, seu succus uvæ maturæ fermentatus est materia valida ac licita hujus sacramenti. Mustum est materia valida, sed, extra casum gravis necessitatis, est graviter illicita.—De vino autem nostrate dicendum est, Patres Baltimorenses velle ut anteponatur cuicumque alteri, etsi sit naturaliter acre vel minus sapidum, quia facilius constat esse genuinum. Licet adhibere in Missæ Sacrificio vinum confectum ex uvis passis dummodo liquor extrahendus ab ipsis ex colore, odore et gustu dignoscatur esse verum vinum. S. Off. 7 Maii 1879. Ad conservandum vinum licet addere quantitatem spiritus seu alcohol, dummodo spiritus ex genimine vitis extractus fuerit, et quantitas alcoholica addita una cum ea quam vinum, de quo agitur, naturaliter continet, non excedat proportionem septemdecim vel octodecim pro centum, et admixtio fiat quando fermentatio tumultuosa defervescere inceperit: hoc vinum licite adhibetur in Sacrificio Missæ. S. Off. 5 Aug. 1896. Vinum de quo agitur in isto decreto, duodecim vis alcoholicæ gradus superat. De vino debili sequens responsum datum est: "Dummodo spiritus (Alcohol) extractus fuerit ex genimine vitis, et quantitas alcoholica addita, una cum ea quam vinum, de quo agitur, naturaliter continet, non excedat proportionem duodecim pro centum et admixtio fiat quando vinum est valde recens, nihil obstare, quominus idem vinum in Missæ sacrificio adhibeatur.' S. Off. 31 Jul. 1890.

Præterea eodem decreto S. Officii 5 Aug. 1896, declaratum est: licitum esse uti vino ex musto obtento, quod ante fermentationem vinosam per evaporationem igneam condensatum est, "dummodo decoctio hujusmodi fermentationem alcoholicam haud excludat, ipsaque fermentatio naturaliter obtineri possit, et de facto obtineatur." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 373. — S. Alphons. nn. 206 et seq. — Kenrick, nn. 5 et seq. — Lehmkuhl, n. 119, cum not. 1.

Digitized by Google

QUÆR. 7°. *Quænam quantitas aquæ sit in calice immiscenda?*

Resp. Sufficit *modicissima* quantitas juxta Conc. Florent. ac proinde, generatim loquendo, sacerdos excedere non deberet octo vel decem guttulas. Quod si casu nimia aquæ quantitas prolabatur, aliquid vini erit superaddendum. — Cf. S. Alphons. n. 210.

ARTICULUS II

DE MATERIA PROXIMA SEU DE USU MATERIÆ REMOTÆ

680. Dico 1°. Ad validam consecrationem præter materiam aptam requiritur 1°. ut materia consecranda sit ita *physice præsens,* ut possit designari per pronomina *hoc, hic;* aliter enim verba formæ non essent vera; 2°. ut per intentionem Ministri in individuo sit determinata, nam secus intentio nullam haberet vim, quia nulli rei applicaretur. — Cf. S. Alphons. nn. 211 et 214. — Scavini, lib. 3, n. 148.

Dico 2°. Ad licitam consecrationem requiritur 1°. ut sacerdos nullatenus recedat ab usu Ecclesiæ, præsertim Rubricis Missalis Romani determinato: hinc imprimis necesse est, ut materia consecranda sit decens et munda ob reverentiam tanto sacramento debitam; 2°. ut sit reposita in altari et in corporali, imo et in petra sacra, juxta Benedictum XIV, *de Sacrificio Missæ,* sect. 2, n. 139; 3°. ut ciborium vel calix consecrandus sit discoopertus; 4°. ut fiat tempore canonis a Rubrica præscripto. — Cf. S. Alphons. nn. 218 et 219. 5°. Quod si accidat sacerdoti deesse majorem hostiam, eamque obtineri non posse, licite celebret cum minore etiam si ex devotione tantum celebret. — Sebastiani, n. 440.

681. Resolves. — 1°. Valide consecrantur hostiæ sub aliis latentes aut aliter tectæ. Item valide consecratur vinum in calice velo, palla aut quavis ratione cooperto; quia sufficit ad veram materiæ præsentiam, ut per pronomina *hoc* vel *hic* demonstrari possit. — Cf. S. Alphons. n. 212.

2°. Valida est consecratio si sacerdos, volens quidem consecrare materiam quam manibus tenet aut quam videt vel novit positam esse super corporale, putet unam tantum vel duas hostias consecrandas adesse, cum sint plures sive a se sive ab alio appositæ; ratio est, quia sacerdos semper præsumitur *velle consecrare quidquid est decenter consecrabile;* ac proinde, voluntate generali consecrandi omnia quæ adsunt, *virtualem habet voluntatem* consecrandi etiam quæ putabat non adesse. — Cf. S. Alphons. n. 216.

Digitized by Google

3°. Idem dicendum, si quis ad altare plures hostias consecrandas attulerit, vel ante Sacrificium monitus fuerit de consecrandis hostiis jam super altare positis, vel animadvertit ab alio afferri ut consecrentur, etsi, dum consecrat, non ita expresse earum meminerit aut etiam ad oblationem non detexerit, modo sint præsentes in corporali; quia intentio præcedens virtualiter perseverat. — Cf. S. Alphons. n. 216.

4°. Peccat sacerdos consecrans hostiam fractam vel maculatam; at secluso scandalo, venialiter tantum, nisi macula vel fractura sit enormis. Si tamen deprehendat aliquam fracturam vel maculam etiam notabilem, postquam hostiam obtulerit, licite omnino eam poterit consecrare, quia jam per oblationem fuit aliquatenus Deo dicata et sanctificata. — Cf. S. Alphons. n. 204.

QUÆSITA

682. Quær. 1°. *An censendum sit consecratum ciborium ex oblivione extra corporale relictum?*

Resp. Multi affirmant ex eo quod jam adfuit voluntas positiva consecrandi illud ciborium in principio Missæ, nec illa voluntas fuit retractata; ergo perseveravit virtualiter tempore consecrationis. At alii negant et horum sententiam S. Alphonsus vocat *communem* et *probabiliorem.* Ratio est, quia sacerdos non præsumitur voluisse consecrare illam materiam positam extra corporale cum hoc sit peccatum mortale, præsertim quia non pertinet ad integritatem sacrificii. — Quidquid sit de intrinseco valore utriusque sententiæ, in praxi ciborium illud iterum erit consecrandum sub conditione in alia Missa; et si sermo sit de parvo numero particularum quæ facile possunt absumi, certe absumi deberent, sed post ablutionem et ante purificationem. — Cf. S. Alphons. n. 217; et *Hom. Ap. Exam. Ordinand.* n. 99.

Quær. 2°. *An censeatur consecratum ciborium positum quidem in corporali, sed quod ex oblivione remansit clausum tempore consecrationis?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, tum quia ita fert praxis sacerdotum et fere communis theologorum consensus, tum quia sacerdos quicumque semper censetur habere intentionem absolutam consecrandi quidquid, ipso sciente, est supra corporale et est honeste consecrabile. Neque objicias paritatem ex præcedenti quæstione petitam, nam respondetur quod licet Ecclesia velit ciborium aperiri pro majori reverentia, attamen cum hæc irreverentia non videatur notabilis, possitque frequentius con-

Digitized by Google

tingere, præceptum hoc non adeo urget, sicut præceptum non consecrandi extra corporale.

QUÆR. 3°. *An censeantur consecratæ guttæ vini inhærentes calici sive exterius sive interius?*

Resp. *Neg.*, quoad utrumque; quia sacerdos non præsumitur velle consecrare nisi vinum quod est in calice, et quod per modum unius potabile est. At quia aliqui non improbabiliter putant guttas *interius* adhærentes esse consecratas, hæ diligenter sunt colligendæ. — Cf. S. Alphons. n. 215.

CAPUT III

DE FORMA SACRAMENTI EUCHARISTIÆ

683. Dico. Sicut duplex est distincta materia, ita quoque duplex est forma consecrationis, una panis et altera vini. Prima consistit in his verbis: "*Hoc est enim corpus meum.*" Altera autem ista est: "*Hic est enim calix sanguinis mei, novi et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*" Constat ex Conc. Florent. in Decreto unionis, ex Trid. sess. 13, cap. 1, et ex ipsa divina institutione Eucharistiæ.

QUÆSITA

684. QUÆR. 1°. *Quomodo proferri debeant verba formæ?*

Resp. Proferri debent in persona Christi *recitative* simul et *significative*, non vero historice tantum: scilicet proferenda sunt verba Christi applicando eorum significationem ad materiam præsentem, ut hæc transsubstantietur in Corpus et Sanguinem Christi. Attamen scrupulus non est habendus, an verba sensu debito proferantur; nam quivis sacerdos præsumitur habere intentionem id faciendi, quod Christus fecit et instituit, et sic intendit sufficienter verba consecratoria proferre in utroque præfato sensu. — Cf. S. Alphons. nn. 220 et seq.

QUÆR. 2°. *An vox* ENIM *in forma consecrationis sit omnino necessaria?*

Resp. Certe vox illa non requiritur ad validitatem, sed tantum ad liceitatem vi præcepti, de cujus gravitate disputant theologi; at sententia negans illud esse grave, probabilis est, quia vox illa non reperitur in verbis a Christo prolatis. — Cf. S. Alphons. n. 220.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *An in consecratione requirantur ut essentialia illa verba antecedentia:* QUI PRIDIE QUAM PATERETUR, etc., SIMILI MODO, etc.

Resp. *Neg.*, cum sententia communi, quam tenet S. Alphonsus. Ratio est, quia hæc verba historice tantum proferuntur, nec ullam efficaciam sacramentalem habere videntur. Attamen si aliquando ob dubiam consecrationem forma repetenda sit, omnino incipiendum erit ex verbis: *qui pridie* et *simili modo*, non solum quia ita præscribit Rubrica, sed etiam propter qualemcumque probabilitatem contrariæ sententiæ. — Cf. S. Alphons. n. 222. — Baller. not. (a) p. 189.

QUÆR. 4°. *An in consecratione calicis sola hæc verba:* HIC EST CALIX SANGUINIS MEI . . . *sint de essentia formæ?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, tum quia verba consecrationis panis sunt hæc: *Hoc est corpus meum*, ac proinde a pari verba consecrationis vini sunt tantum hæc alia: *Hic est sanguis meus*, vel alia æquivalentia, tum quia sola illa verba *per se* exprimunt præsentiam Sanguinis Christi sub speciebus vini. Verum in praxi graviter peccaret sacerdos, si non proferret omnia verba quæ in consecratione calicis habentur, tum propter præceptum, tum forte propter probabilitatem non spernendam oppositæ sententiæ. — Cf. S. Alphons. n. 223. — Baller. not. (b) p. 189.

QUÆR. 5°. *An valeat forma, si dicatur:* HOC ENIM CORPUS MEUM *subintelligendo* EST, *ut in lingua latina frequenter fieri solet?*

Resp. *Neg.*, nam licet in continua oratione verbum substantivum facile subintelligi possit, in casu tamen præsenti id fieri nequit; tum quia non habetur oratio continua, tum præsertim quia in re de qua agimus, forma non habet tantum sensum assertorium ut in sermone communi, sed etiam vim transsubstantiationis efficientem. — Cf. S. Alphons. n. 223.

CAPUT IV

DE MINISTRO EUCHARISTIÆ

ARTICULUS I

DE POTESTATE MINISTRI EUCHARISTIÆ

685. Dico. Potestatem offerendi Missæ sacrificium habent soli sacerdotes (Can. 802).

Digitized by Google

§ 1. Minister ordinarius sacræ communionis est solus sacerdos.

§ 2. Extraordinarius est diaconus, de Ordinarii loci vel parochi licentia, gravi de causa concedenda, quæ in casu necessitatis legitime præsumitur (Can. 845).

Ratio *primi* est, quia Christus hoc sacramentum instituens omnibus et solis Apostolis cum ipso recumbentibus, et proinde omnibus et solis qui in sacerdotio illis successuri essent, dixit: "Hoc facite in meam commemorationem." — Ratio autem *secundi* desumitur ex praxi Ecclesiæ, nam ait Concilium Trident.: "Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a sacerdotibus communionem acciperent, sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent." — Ratio demum *tertii* eruitur ex more qui obtinebat primis Ecclesiæ sæculis, cum Diaconi passim ex commissione Episcoporum vel Presbyterorum, sive generali sive particulari, Eucharistiam ministrabant. — Cf. Conc. Trid. sess. 22, can. 2; et sess. 13, cap. 8. — S. Alphons. n. 237.

686. Resolves. — 1°. **§ 1. Quilibet sacerdos intra Missam et, si privatim celebrat, etiam proxime ante et statim post, sacram communionem ministrare potest, salvo præscripto can. 869.**

§ 2. Etiam extra Missam quilibet sacerdos eadem facultate pollet ex licentia saltem præsumpta rectoris ecclesiæ, si sit extraneus (Can. 846).

2°. **Ad infirmos publice sacra communio deferatur, nisi iusta et rationabilis causa aliud suadeat** (Can. 847).

§ 1. Ius et officium sacram communionem publice ad infirmos etiam non parœcianos extra ecclesiam deferendi, pertinet ad parochum intra suum territorium.

§ 2. Ceteri sacerdotes id possint in casu tantum necessitatis aut de licentia saltem præsumpta eiusdem parochi vel Ordinarii (Can. 848).

3°. **Sacram communionem per modum Viatici sive publice sive privatim ad infirmos deferre, pertinet ad parochum ad normam can. 848, salvo præscripto can. 397, n. 3 et can. 514, §§ 1–3,** (Can 850).

4°. **§ 1. Communionem privatim ad infirmos quilibet sacerdos deferre potest, de venia saltem præsumpta sacerdotis, cui custodia sanctissimi Sacramenti commissa est** (Can. 849).

5°. Juxta S. Alphonsum sufficit sola devotio et defectus alterius sacerdotis, ut aliquis sacerdos possit sibi Eucharistiam ministrare. Imo videtur non esse omnino improbabilem sententiam quæ laico etiam permittit illam ministrare tum sibi ipsi tum

Digitized by Google

alteri moribundo, modo adsit vera necessitas. — Cf. S. Alphons. n. 237. — Lehmkuhl, n. 136.

6°. Post decretum *Sacra Tridentina Synodus* non amplius servanda est lex qua prohibetur quominus die Paschali in ecclesiis non parochialibus præsertim regularibus devotionis etiam causa Ssmæ Eucharistiæ sacramentum fidelibus administretur. — S. Cong. Concilii, 28 Nov. 1912.

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE EUCHARISTIAM DISPENSANDI

687. Dico. Quilibet Parochus seu sacerdos habens curam animarum tenetur ex justitia Eucharistiam subditis ministrare non solum in Paschate et in morte, sed etiam quoties rationabiliter petunt, seclusa tamen legitimi impedimenti causa. Alii autem sacerdotes tenentur tantum in casu necessitatis seu mortis, et deficiente Parocho. Ratio *primi* est, quia ad Parochum spectat ex quasi-contractu providere non solum ut fideles adimpleant præcepta, sed etiam ut non careant præsidiis quæ profectui spirituali valde prosunt. Ratio autem *secundi* est, quia alii sacerdotes ex caritate tantum tenentur. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 8.[1]

688. Resolves. — 1°. Peccat Parochus quoties denegat Eucharistiam ministrare, sive per se sive per alium, eam rationabiliter petentibus; at peccatum veniale non excedit si raro id fiat, et non habeatur grave scandalum aut gravis petentis contristatio. Ratio est, quia tunc nec gravis injuria nec grave damnum infertur, et si adsit damnum, illud facile potest reparari.

2°. Parochus non tenetur cum vitæ periculo Eucharistiam ministrare morituris, v. gr., tempore pestis, quia non est sacramentum absolute necessarium. A fortiori ad id non tenentur alii sacerdotes non habentes curam animarum. — Cf. S. Alphons. n. 233.

ARTICULUS III

DE REQUISITIS AD LICITAM EUCHARISTIÆ DISPENSATIONEM

689. Dico. Præter statum gratiæ et jurisdictionem, sensu superius explicato, ad licitam Eucharistiæ dispensationem requiritur ut Minister sit liber ab omni censura, secus graviter peccaret et irregularitatem contraheret.

Sanctissima Eucharistia sub sola specie panis præbeatur (Can. 852).

[1] Cf. Addenda, p. 1088, n. 10.

Digitized by Google

§ 1. Sacerdos sacram communionem distribuat azymo pane vel fermentato, secundum proprium ritum.

§ 2. Ubi vero necessitas urgeat nec sacerdos diversi ritus adsit, licet sacerdoti orientali qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam in azymo, vicissim latino aut orientali qui utitur azymo, ministrare in fermentato; at suum quisque ritum ministrandi servare debet (Can. 851).

§ 1. Omnibus fidelibus cuiusvis ritus datur facultas ut, pietatis causa, sacramentum Eucharisticum quolibet ritu confectum suscipiant.

§ 2. Suadendum tamen ut suo quisque ritu fideles præcepto communionis paschalis satisfaciant.

§ 3. Sanctum Viaticum moribundis ritu proprio accipiendum est; sed, urgente necessitate, fas esto quolibet ritu illud accipere (Can. 866).

QUÆSITA

690. QUÆR. 1°. *An et quodnam peccatum sit ministrare Eucharistiam sine vestibus sacris?*

Resp. Ministrare Eucharistiam sine ulla veste sacra, extra casum necessitatis, juxta communem sententiam est peccatum mortale, quia hoc est valde indecens et contra grave præceptum Ecclesiæ. Si tamen sola stola omittatur vel solum superpelliceum, veniale reputatur. Item veniale est ministrare Eucharistiam sine lumine vel sine præmissa solita confessione, *Confiteor*, etc. Similiter veniale tantum habetur Eucharistiam transferre de loco ad locum, v. gr., de uno ad aliud altare sine vestibus sacris. — Cf. S. Alphons. n. 241. — Reuter, n. 168.

QUÆR. 2°. *Quid dicendum de ea ratione agendi, apud nos sat communi, scilicet ministrandi Eucharistiam infirmis cum stola, sed absque superpelliceo et veste talari?*

Resp. Certe laudari non potest, tum quia contradicit Rituali Romano tum quia irreverentiam quamdam sapit. Attamen, videtur posse tolerari, saltem quamdiu Episcopi tacent seu illam non prohibent in suis statutis diœcesanis et aliunde sacerdotes conantur reverentiam conciliare sacro ritui. Ratio desumitur ex morali impossibilitate secus agendi, saltem ubique et in omni casu. Nunc vero ubique terrarum Ordinarii permittere possunt ex justa et rationabili causa ut mala affectis valetudine qui domo egredi nequeunt et sacram communionem ob devotionem petunt, cum præsertim in aliqua parœcia plures petant vel aliquis petat frequenter, S. Eucharistia privatim, seu non

Digitized by Google

observatis Ritualis præscriptionibus ab Ecclesia domum deferatur servato saltem ritu proposito a Benedicto XIV in Decreto *Inter omnigenas*, 2 Feb. 1744, par. 23, scilicet: "Sacerdos stolam semper habeat propriis coopertam vestibus: in sacculo seu bursa pixidem recondat, quam per funiculos collo appensam in sinu reponat: et nunquam solus procedat, sed uno saltem fideli in defectu clerici associetur." — S. C. de disc. Sacr. 23 Dec. 1912.

QUÆR. 3°. *Quænam stola adhibenda sit in administranda Eucharistia extra Missam?*

Resp. "Stola coloris officio illius diei convenientis" juxta Rituale Romanum potest adhiberi, "vel etiam coloris albi," S. C. R. 1 Mar. 1836. "In die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum utendum est colore violaceo aut albo," S. C. R. 19 Apr. 1912. Feria VI Majoris hebdomadæ omnino prohibetur distributio Eucharistiæ nisi sit per modum Viatici, quod semper dari debet cum stola coloris albi.

QUÆR. 4°. *An communio dari possit cum paramentis nigris sive ante, sive post, sive intra Missam tum ex particulis in ipsa Missa consecratis, tum ex præconsecratis?*

Resp. *Affirm.*, in omnibus, ut constat ex Decreto S. R. C. confirmato a SS. D. N. Pio IX, 23 Jul. 1868. — Adverte tamen 1°. in prædicto casu benedictionem non esse dandam. Adverte 2°. ex mente S. Congregationis ut possit distribui sanctissima Eucharistia ante Missam, requiri rationabilem causam; sed hæc vix deesse potest, si qui communionem tunc petant. — Cf. Baller. not. (c) p. 197.

QUÆR. 5°. *An posset sacerdos pro lubitu et semper dare communionem extra Missam?*

Resp. Si agatur de sacerdote non celebrante, certe ipse potest semper eam dispensare, quoties adsint qui rationabiliter petant; nullum enim assignari potest præceptum vi cujus communio solum intra Missam distribui debeat. Cavendum tamen est, ne singulis quasi momentis aperiatur tabernaculum ut uni vel alteri importune accedenti satisfiat, nam hoc levitatem quamdam saperet et irreverentia non careret. Si vero agatur de sacerdote celebrante, juxta Rituale Romanum et generatim loquendo, communio ab ipso distribui deberet intra Missam post sumptionem calicis. Sed ex Canone 846, § 1, si sacerdos privatim celebret, salvo praescripto Can. 869, dari etiam potest communio ante vel post Missam. Imo ubi est magna

Digitized by Google

communicantium affluentia expedit differre communionem ad finem, ne qui Missæ adsistunt, diutius quam par sit, in ecclesia detineantur. — Adverte etiam hic responsionem a S. R. C. datam 12 Martii 1836, juxta quam si adsit necessitas, tolerari potest consuetudo ut "sacerdos qui ad altare aliquod ad celebrandum accedit, vel ab eo recedit, sic sacris vestibus sacrificii indutus et præ manibus calicem tenens (possit) in transitu ascendere ad altare, in quo adest sanctissima Eucharistia, ut ibi sacram communionem fidelibus distribuat." — Cf. S. Alphons. n. 249. — Gardellini, n. 4777. Communio nequit administrari, etiam data rationabili causa a sacerdote sacris vestibus sacrificii induto ante vel post Missam solemnem aut cantatam aut etiam conventualem, sicuti permittitur ante vel post Missam privatam. S. C. R. 19 Jan. 1906.

QUÆR. 6°. *Qua hora communio dispensari possit?*

Resp. § 4. Sacra communio iis tantum horis distribuatur, quibus Missæ sacrificium offerri potest, nisi aliud rationabilis causa suadeat.

§ 5. Sacrum tamen Viaticum quacunque diei aut noctis hora ministrari potest (Can. 867).

In die magni concursus ad Indulgentiam plenariam vel Jubilæum, communio ministrari potest a tempore ad tempus quo in illa ecclesia Missæ celebrantur vel ad formam Rubricæ vel ad formam Indulti eidem ecclesiæ concessi. — S. C. R. 11 Jun. 1904; 7 Sept. 1860.

Imo putamus posse casus raros valde accidere, in quibus liceret versus occasum solis communionem distribuere. Prohibetur autem in nocte Nativitatis Domini Fidelium communio, non vero in monasteriis, religiosis institutis, piis domibus et clericorum seminariis, in quibus juxta Decretum 1 Aug. 1907 Missæ celebrari queunt. — Cf. Can. 821, § 3.

QUÆR. 7°. *Quid faciendum si minister sacerdoti desit: an vir communicaturus vel mulier supplere potest?*

Resp. Sane quilibet communicaturus, si sit vir, sacerdoti inservire potest: vel etiam ipse sacerdos supplere potest, dicendo *Confiteor* et respondendo *Amen.* Mulier tamen supplere non potest, nisi sit Monialis, quæ juxta morem receptum intra claustrum respondet; tunc igitur ipse sacerdos omnia peragere debet. — Nec dicas, quod in necessitate mulier Missæ respondere potest, modo a longe stet; nam in Missa sacerdos solus omnia respondere facile non posset. — Cf. Bouvier, *de Eucharistia*, cap. 4, art. 2. — Gousset, n. 212.

Digitized by Google

QUÆR. 8°. *An dari possint plures particulæ uni communicanti vel una major devotionis gratia, etc.?*

Resp. *Neg.*, quia hoc fuit expresse prohibitum decreto S. Congr. Conc. approbato ab Innocentio XI die 12 Februarii 1679. Verba autem decreti (apud Benedictum XIV) hæc sunt: "Episcopi, Parochi seu confessarii admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas seu particulas, neque grandiores, sed consuetas."

QUÆR. 9°. *An particulæ frangi possint, si deficiant?*

Resp. *Affirm.*, ex communi sententia theologorum et praxi generali, modo adsit causa justa, v. gr., si desit alia Missa vel fideles expectare non possint. Attamen sacerdos Hostias tunc dividere debet tantum in duas vel ad summum tres partes, quia secus vix posset cum debita reverentia communio dari. — Cf. Lacroix, n. 508.

QUÆR. 10°. *An ad fideles communicandos possit sacerdos, deficientibus Hostiis minoribus, detrahere partem majoris a se sumendæ?*

Resp. *Affirm.*, in casu Viatici moribundo deferendi, ratione urgentis necessitatis. *Affirmative* etiam respondendum, extra casum Viatici, si tantum unus vel alter fidelis esset communionem suscepturus, nec expectare posset absque incommodo. — Adverte insuper quod magna Hostia, quæ adhibita fuerit pro expositione SSmi., non debet, secluso semper casu magnæ necessitatis, in plures partes dividi ut satisfiat communicaturis. — Cf. S. Alphons. n. 217. — *Instruct. Clem.* § xxxi, n. 24.

QUÆR. 11°. *Quid faciendum si* (a) *Hostia decidat in terram, vel* (b) *in vultum, barbam aut vestes communicantis, vel* (c) *in sinum mulieris?*

Resp. In *primo* casu locus, in quem sancta Hostia decidit, statim tegendus est aliqua re munda et postea abluendus. Si cadat in mappam seu linteolum, quo manus communicantis obteguntur, locus signandus est et postea pari modo abluendus. Ita Rubrica, quæ tamen juxta communem sententiam, non obligat sub gravi; graviter tamen obligaret ad abluendum locum in quem decidissent sacræ species vini, quippe qui facile iis imbui potest; non est tamen opus ut id, in quod inciderunt, comburatur. — In *secundo* autem casu omittenda est purificatio; quia melius est vitare admirationem, turbationem aut offensionem populi, quam servare Rubricam, sub levi tantum

Digitized by Google

obligantem. — Demum in *tertio* casu mulier ipsa Hostiam extrahere debet et reponere in ciborio vel porrigere sacerdoti, a quo deinde illam in os recipiat. Digiti vero mulieris abluantur et ablutio in piscinam dejiciatur. Si mulier nequeat facile Hostiam ibidem extrahere, seorsim recedat, v. gr., in aliquod sacellum vel in sacristiam, etc. — Cf. S. Alphons. n. 250. — Bened. XIV, *de Sacrif. Missæ*, n. 1, sect. 2. — O'Kane, nn. 653 et seq.

QUÆR. 12°. *Quando in Sabbato Sancto distribui possit fidelibus sacra Communio?*

Resp. § 3. In Sabbato Sancto sacra communio nequit fidelibus ministrari nisi inter Missarum sollemnia vel continuo ac statim ab iis expletis (Can. 867).

QUÆR. 13°. *Cui prius administranda sit sacra Communio?*

Resp. Communio prius administranda est ministro sacrificii quam aliis, quamvis dignioribus, non ratione præeminentiæ, sed ministerii, Dec. Auth. n. 1074; et potest administrari intra presbyterium et in ora suppedanei Altaris laico Missæ inservienti, etiamsi non sit indutus habitu clericali. (Ibid. n. 4271).

"Nomine ministri altaris vel sacrificii Missæ venit quilibet clericus vel laicus, Missæ ad altare inserviens, qui præferendus est ceteris in distributione sacræ Synaxeos; cauto tamen, ut laico inservienti præferantur clerici, et clericis minoris ordinis alii in majore ordine constituti, aut personæ quæ superiori polleant dignitate liturgica attendenda per se (uti regum) vel per accidens (uti sponsorum in Missa pro benedicendis nuptiis)." Ita S. R. C. 30 Jan. 1915.

QUÆR. 14°. *Quibus diebus liceat sanctissimam Eucharistiam distribuere?*

Resp. § 1. Omnibus diebus licet sanctissimam Eucharistiam distribuere.

§ 2. Feria tamen VI maioris hebdomadæ solum licet sacrum Viaticum ad infirmos deferre (Can. 867).

QUÆR. 15°. *Quid expediat ut fiat relate ad communionem feria V Majoris hebdomadæ?*

Resp. Expedit ut feria V maioris hebdomadæ omnes clerici, etiam sacerdotes qui ea die a Sacro litando abstinent, sanctissimo Christi Corpore in Missa sollemni seu conventuali reficiantur (Can. 862).

QUÆR. 16°. *In quonam loco possit Sacra Communio distribui?*

Digitized by Google

Resp. Sacra communio distribui potest ubicunque Missam celebrare licet, etiam in oratorio privato, nisi loci Ordinarius, iustis de causis, in casibus particularibus id prohibuerit (Can. 869).

Sacerdoti celebranti non licet Eucharistiam intra Missam distribuere fidelibus adeo distantibus ut ipse altare e conspectu amittat (Can. 868).

ARTICULUS IV

DE MODO EUCHARISTIAM INFIRMIS MINISTRANDI

Modus iste ad amussim describitur in Rituali Romano ubi *de Communione Infirmorum*, isque servandus profecto esset si adjuncta temporis et locorum permitterent. — Cf. O'Kane, nn. 764. et seq.

QUÆSITA

691. QUÆR. 1°. *An et quomodo observandæ sint in hac regione dispositiones juris communis circa externam pompam qua Eucharistia deferri debet ad infirmos?*

Resp. Quamvis satagendum nobis sit, ut hac in re ad communem Ecclesiæ disciplinam quam maxime accedamus, in præsens tamen non est possibile, propter hæreticos et infideles, quos inter versamur, omnino exequi dispositiones juris communis.

§ 2. Quando privatim sacra communio infirmis ministratur, reverentiæ ac decentiæ tanto sacramento debitæ sedulo consulatur, servatis a Sede Apostolica præscriptis normis (Can. 849).

Præ oculis etiam habenda sunt quæ in *Litt. Encycl.* S. C. de Prop. Fide ad Archiep. Baltimorensem datis 25 Feb. 1859, leguntur: "Voluit S. C. ut singuli Antistites excitarentur, quemadmodum præsentium tenore excitantur, ad communem Ecclesiæ disciplinam hac in re custodiendam, quantum temporis ac locorum adjuncta, nec non inductarum consuetudinum ratio patiatur." — Tria autem potissimum attendenda sunt sacerdotibus, ut constat ex citatis documentis: 1°. ut, dum Sanctissimum deferunt, evitent vana et inutilia colloquia; 2°. ut sanctam Hostiam super pectus gestent; 3°. ut delatio ista fiat tantum ad actuale ministerii sacerdotalis exercitium. — Cf. *Conc. Plen. II*, n. 264; et Append. n. 9, p. 297.

QUÆR. 2°. *An sacerdos celebraturus diebus dominicis in aliqua domo seu statione procul ab ecclesia, possit secum afferre aliquot par-*

ticulas, ut ii qui ex familia et vicinis locis sunt aliquantulum ægroti et debiles, communionem recipiant summo mane ante Missam?

Resp. *Affirm.*, ut videtur satis probabiliter colligi posse ex citata facultate fere ubique ab Episcopis nostris communicata; nam non est ratio cur vox illa *infirmis* debeat restringi ad eos qui graviter decumbunt. Idem videtur posse fieri tempore paschali, pro iis qui proprie infirmi non sunt, sed tamen nequeunt præ debilitate ad ecclesiam pergere. Adverte etiam quod juxta tenorem citatæ facultatis potest sacerdos Sanctissimam Eucharistiam per noctem secum retinere in eodem cubiculo, quin necesse sit lumen accendere coram ea; sed tunc magna cum reverentia sese gerere debet. Idem dicas si sacerdos vocatus ad Viaticum infirmo ministrandum, illum inveniat mortuum, et tamen obligetur per noctem remanere apud privatam aliquam domum.

Quær. 3°. *An sacerdos qui apud nos degit in loco exclusive vel quasi exclusive catholico, possit aut debeat Sanctissimam Eucharistiam ad infirmos deferre cum ea pompa, quæ in Rituali Romano præscribitur?*

Resp. *Neg.*, ut nobis videtur; nam semper timendum esset aliquod periculum irreverentiæ saltem in futurum.

Quær. 4°. *An liceat tempore pestis porrigere Eucharistiam medio aliquo instrumento?*

Resp. *Affirm.*, probabiliter juxta S. Alphonsum, quia tanta necessitas a consueto Ecclesiæ ritu excusare videtur. — Cf. S. Alphons. n. 244.

Quær. 5°. *Quid agendum, si infirmus nequeat aut nolit sumere ablutiones, prout statuitur in Rituali Romano?*

Resp. Curet imprimis sacerdos, ut parvam quantitatem aquæ adhibeat ad abluendos digitos sive in vase ipso, sive in cochleari aliquo, quod postea purificatorio erit abstergendum. Quod si neque hanc parvam quantitatem possit recipere infirmus, tunc deferenda est ad ecclesiam, ut projiciatur in sacrarium aut in ignem apud ipsam domum infirmi mittatur, et si neutrum commode fieri potest abluantur digiti cum purificatorio prius madefacto vel infundatur aliquid aquæ super digitos, supposito purificatorio. — Cf. O'Kane, n. 826.

Quær. 6°. *An pluries deferri possit Eucharistia infirmis non jejunis seu per modum Viatici?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.* **§ 3. Perdurante mortis periculo, sanctum Viaticum, secundum prudens confessarii consilium, pluries, distinctis diebus, administrari et licet et decet** (Can 864); imo et quotidie. Nec refert quod non sint jejuni, quia in mortis periculo lege jejunii non tenentur. — Cf. Can. 858, § 1.

QUÆR. 7°. *An dari debeat aut possit Eucharistia pro Viatico per fistulam œsophago aut ventri insertam ægroto, qui aliter cibos recipere non possit?*

Resp. 1°. Nulla est obligatio, cum modus sit inusitatus et effectus dubius.

Resp. 2°. Videtur esse licitum ita administrare. Communicans talis sacras species vere recipit *per modum cibi* licet non stricte *manducet:* et saltem probabilis est effectus Sacramenti. Præterea juxta nonnullos habetur essentia manducationis, quæ consistit in sola trajectione cibi in stomachum. Hic autem trajicitur S. Hostia in stomachum. Et non videtur adesse major irreverentia in hoc modo administrandi quam ubi S. Hostia medio cochleari ministratur. — Cf. Lugo, *De Eucharistia*, disp. 1. nn. 114 et 115; disp. 12, n. 29. — Lehmk., n. 143, nota 1. — Génicot, n. 204. — Gury-Ferreres, n. 323.

QUÆR. 8°. *An administrandum sit Viaticum pueris post usum rationis?*

Resp. *Affirm.*, Detestabilis abusus est non ministrare Viaticum pueris post usum rationis, uti declaravit Pius X in Decreto *Quam singulari.*

§ 2. In periculo mortis, ut sanctissima Eucharistia pueris ministrari possit ac debeat, satis est ut sciant Corpus Christi a communi cibo discernere illudque reverenter adorare (Can. 854).

QUÆR. 9°. *An administrandum sit Viaticum neophyto moribundo?*

Resp. *Affirm.*, si discernat cibum spiritualem a corporali, cognoscendo et credendo in Sacra Hostia præsentiam Christi Domini: ~~*secus negative.*~~

QUÆR. 10°. *An milites ad prœlium vocati (i soldati sul fronte) admitti possint servatis servandis, ad mensam Eucharisticam per modum Viatici?*

Resp. *Affirm.*, attentis extraordinariis præsentis belli (1914–15) circumstantiis. — S. C. de Disp. Sacr. 11 Feb. 1915.

Digitized by Google

ARTICULUS V

DE MODO EUCHARISTIAM ASSERVANDI

692. Dico. § 1. Sanctissima Eucharistia, dummodo adsit qui eius curam habeat et regulariter sacerdos semel saltem in hebdomada Missam in sacro loco celebret:

1°. Custodiri debet in ecclesia cathedrali, in ecclesia principe Abbatiæ vel Prælaturæ *nullius*, Vicariatus et Præfecturæ Apostolicæ, in qualibet ecclesia parœciali vel quasi-parœciali et in ecclesia adnexa domui religiosorum exemptorum sive virorum sive mulierum;

2°. Custodiri potest, de licentia Ordinarii loci, in ecclesia collegiata et in oratorio principali sive publico sive semi-publico tum domus piæ aut religiosæ, tum collegii ecclesiastici quod a clericis sæcularibus vel a religiosis regatur.

§ 2. Ut in aliis ecclesiis seu oratoriis custodiri possit necessarium est indultum apostolicum; loci Ordinarius hanc licentiam concedere potest tantummodo ecclesiæ aut oratorio publico ex iusta casa et per modum actus.

§ 3. Nemini licet sanctissimam Eucharistiam apud se retinere aut secum in itinere deferre (Can. 1265).

§ 1. Sanctissima Eucharistia servari debet in tabernaculo inamovibili in media parte altaris posito.

§ 2. Tabernaculum sit affabre exstructum, undequaque solide clausum, decenter ornatum ad normam legum liturgicarum, ab omni alia re vacuum, ac tam sedulo custodiatur ut periculum cuiusvis sacrilegæ profanationis arceatur.

§ 3. Gravi aliqua suadente causa ab Ordinario loci probata, non est vetitum sanctissimam Eucharistiam nocturno tempore extra altare, super corporali tamen, in loco tutiore et decenti, asservari, servato præscripto can. 1271.

§ 4. Clavis tabernaculi, in quo sanctissimum Sacramentum asservatur, diligentissime custodiri debet, onerata graviter conscientia sacerdotis qui ecclesiæ vel oratorii curam habet (Can. 1269).

QUÆSITA

693. Quær. 1°. *An ciborium debeat esse argenteum et consecratum?*

Resp. De jure quidem communi non statuitur quod debeat esse argenteum; attamen videretur æquiparandum calici et patenæ, quæ debent esse ex auro vel argento vel saltem ex stanno,

Digitized by Google

si ecclesia sit valde pauper. Sed non potest esse ex ære nec ex ligno aut vitro, etc. Ceterum si vasa sacra non sint ex auro, intus deaurari semper debent. — Quoad consecrationem autem certo non requiritur pro ciborio, sed sufficit benedictio; nam in Rit. Romano benedictio pyxidis adnotatur inter ea quæ unctione chrismatis non indigent. — Cf. S. Alphons. nn. 370 et 383.

Quær. 2°. *An graviter peccet qui negligit asservare lumen coram sanctissimo Sacramento?*

Resp. *Affirm.*, si tempus sit notabile.

Coram tabernaculo, in quo sanctissimum Sacramentum asservatur, una saltem lampas diu noctuque continenter luceat (Can. 1271).

Lex ipsa sane gravis est et in notabili spatio temporis violata inducit reatum gravis culpæ; integra autem dies a pluribus auctoribus reputatur tempus notabile.

Quær. 3°. *An requiratur oleum olivarum ad lampadem ecclesiæ nutriendam?*

Resp. Lampas juxta canonem 1271 est **nutrienda oleo olivarum vel cera apum; ubi vero oleum olivarum haberi nequeat, Ordinarii loci prudentiæ permittitur ut aliis oleis commutetur, quantum fieri potest vegetalibus.**

"Quoad lucem electricam summa Decretorum hæc est: Lux electrica vetita est, non solum *una cum candelis* ex cera super altaribus (4097) sed etiam loco candelarum vel lampadum, quæ coram Ssmo Sacramento vel Reliquiis Sanctorum præscriptæ sunt. Pro aliis ecclesiæ locis et ceteris casibus, illuminatio electrica, ad prudens Ordinarii judicium, permittitur, dummodo in omnibus servetur gravitas, quam sanctitas loci et dignitas S. Liturgiæ postulant. (3859, 4206 et 4210 ad 1.) Nec licet tempore expositionis privatæ vel publicæ interiorem partem ciborii cum lampadibus electricis in ipsa parte interiori collocatis illuminare, ut Ssma Eucharistia melius a fidelibus conspici possit." — S. C. R. 24 Jun. 1914.

Adverte hic quod lampas ista, juxta plerosque auctores, quibus consonat praxis multarum ecclesiarum, non debet poni in parte laterali, sed in medio ante altare, quo asservatur Eucharistia. Hoc idem requirere videntur Rubrica Ritualis Romani et nonnulla S. R. C. decreta, quin tamen absolutam certitudinem, vi verborum, in hac re inducere valeant. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 267. — Gardellini, n. 3525. — *Acta S. Sedis*, vol. I, p. 38. — De Herdt, vol. 3, n. 182.

Digitized by Google

QUÆR. 4°. *Quid dicendum de obligatione adhibendi conopeum?*

Resp. Certum est 1°. illud præscribi a Rituali Romano, et hanc præscriptionem esse servandam; nam proposito dubio: "Utrum Tabernaculum . . . conopeo cooperiri debeat, ut fert Rituale," S. R. C. diei 21 Julii, 1855, respondit: "*Affirmative.*" — Certum est 2°. contrariam consuetudinem jam existentem in Diœcesi S. Jacobi Chilensis fuisse reprobatam ab eadem S. R. C. die 28 Apr. 1866, quæ similiter respondit 1 Jul. 1904. — Nihilominus non videntur damnandi de peccato qui apud nos non adhibent conopeum, quamdiu Episcopi taceant et tam universalis sit praxis contraria. — Adverte tamen quod conopeum potest esse contextum ex serico, lana, gossypio aut canabe, et quamvis laudabilius color ejus varietur pro variis officiis et festis, potest tamen semper retineri color albus. — Cf. De Herdt, vol. 3, n. 180. — O'Kane, n. 160. — Lehmkuhl, n. 132, III, not. 7.

QUÆR. 5°. *Quid faciendum de fragmentis hostiarum, si quæ reperiantur?*

Resp. 1°. Si sacerdos inveniat fragmenta sui præsentis sacrificii, ea sumere debet, etiam post ablutiones sive sint parva sive magna, quia ad idem sacrificium spectant. Hoc autem servandum est, non solum immediate post Missam, sed etiam si sacerdos sit in sacristia, adhuc tamen indutus vestibus sacris. Si vero sacerdos jam sit exutus vestibus sacris, fragmenta reponere debet in tabernaculo, si adsit, vel reservare alteri sacerdoti eodem mane celebraturo. Si neutrum fieri possit, ipse ea sumat. Si autem reliquiæ fuerint in alia Missa consecratæ, non sunt sumendæ post ablutiones, sed in loco decenti reponi debent. Ratio est, quia Rubrica Missalis sacerdoti *non jejuno* permittit tantum sumere illas reliquias, quæ ad *idem sacrificium spectant.* Si tamen hoc fieri non possit et adsit grave periculum irreverentiæ, tunc eas sacerdos absumat. — Cf. S. Alphons. n. 251. — Bened. XIV, *de Sacrif. Missæ.* — Rubrica Missalis, tit. 7, n. 2.

Resp. 2°. Si vero laicus fragmenta inveniat, moneat quamprimum sacerdotem si quis prope sit, vel eum accersat si inveniri queat. Sacerdos autem fragmentum reverenter colligens, reponat in ciborio vel in loco decenti et tuto, si tabernaculum desit, ut in proxima Missa sumi queat. Si autem sacerdos non possit haberi, colligatur reverenter fragmentum ab ipso laico in charta vel linteolo mundo, mediante acicula et reponatur intra corporale aut in vase decenti donec sacerdos advenerit.

Digitized by Google

QUÆR. 6°. *Quid agendum si inveniatur in altari vel alibi hostia certo vel dubie consecrata?*

Resp. Si hostia credatur certo consecrata et aliunde videatur munda et recenter consecrata, reponenda est cum aliis in ciborio. Potest etiam sumi a celebrante ante ablutiones. Si autem non sit munda, vel si extracta a loco non mundo fuerit, aut non sit recenter consecrata, non est immiscenda cum aliis, sed celebrans eam sumere poterit ante ablutionem; quod si nimiam repugnantiam experiatur, hostiam seorsim in tabernaculo reponat in vase mundo, donec corrumpatur, et corrupta in sacrarium dejiciatur. Si vero dubie sit consecrata, sumenda est a sacerdote in Missa post ablutionem et ante purificationem; quod si nimiam nauseam ipsi provocet, reponenda est in tabernaculo, seorsim, donec corrupta fuerit, ut modo dictum est. — Cf. Rubricam Missalis, tit. 7, *de defectibus*.

QUÆR. 7°. *Quid faciendum, si infirmus sacras species rejecerit?*

Resp. Si appareant, debent sedulo in vase mundo colligi, in ecclesiam deferri et loco tuto et bene clauso servari, donec sint omnino corruptæ, ita ut in sacrarium sine irreverentia projici possint. Si autem non possint discerni, utpote sordibus omnino permixtæ, os quidem infirmi detergendum est; quidquid vero fuerit rejectum, stuppis colligatur; deinde, combustis stuppis, cineres in sacrarium sunt projiciendi. — Cf. Reuter, n. 169. — Gousset, n. 232.

QUÆR. 8°. *Utrum et quam sæpe renovandæ sint particulæ consecratæ?*

Resp. Hostiæ consecratæ . . . et recentes sint et frequenter renoventur ita ut nullum sit periculum corruptionis, servatis Ordinarii instructionibus. — Cf. Can. 1272. Hæc renovatio saltem semel in hebdomada fiat juxta Cærimoniale Episcoporum. "Hanc regulam," — aiunt Patres Baltimorenses — "quam S. Rituum Congregatio nedum sæpius confirmavit, verum stricte et rigorose obligare declaravit, sacerdotibus omnibus fideliter servandam serio inculcamus." — Præterea addunt post Rituale Romanum: "Ubi sacerdos novas consecraverit hostias, veteres primo distribuat vel sumat, minime vero in tabernaculo servet. Curet insuper ut particulæ consecrandæ recentes sint." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 268. — O'Kane, nn. 620, et 621.[1]

QUÆR. 9°. *Quomodo purificandum sit ciborium in renovandis particulis?*

[1] Cf. Addenda, p. 1088, n. 11.

Digitized by Google

Resp. Renovatio ciborii facienda est in ipsa Missa, sequenti ratione: celebrans, sumpto pretiosissimo Sanguine, antiquas hostias sumet, licet multæ sint; potest autem 20 aut 30 hostias sic consumere. Raro autem eveniet ut plures sint, quia consecrari non debet, nisi quantum sufficiens esse videatur. Si autem aliquando multo major quantitas hostiarum absumenda foret, sacerdos eas in pluribus Missis divisim aut etiam plures sacerdotes successive celebrantes sumere possunt. — Particulas autem minutiores in ciborio repertas conjiciet in calicem, easque superinfuso vino sumet, et novas hostias in ciborio omnino vacuo deponet. Potest etiam vinum in ciborium infundere ad minimas particulas colligendas. Vinum tamen non erit e ciborio bibendum, sed in calicem refundendum. — Cf. Lacroix, nn. 501 et seq. — O'Kane, n. 622.

Si sacerdos ex inadvertentia sumpsisset prius ablutionem, adhuc posset purificare ciborium et sumere reliquias, eo quod pro sumptione moraliter una reputatur. — Cf. Lacroix, n. 502. — Elbel, n. 77. — Tamb. *de Communione*, cap. 2, n. 34.

Propter periculum contagionis quod in hospitiis leprosorum provenit ex sumpta sacræ pyxidis purificatione, S. C. R. 19 Feb. 1909 specialem indulsit modum pro his locis. "Paretur super altari vasculum cum aqua et stuppa seu gossypio, in quod vasculum purificatio pyxidis modo solito peragenda immittatur, eaque, quam primum fieri poterit, in sacrarium injiciatur." Ita respondit S. Congregatio ad Superiorem Generalem C. SS. Redemptoris.

CAPUT V

DE SUBJECTO EUCHARISTIÆ

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONE SUSCIPIENDI EUCHARISTIAM

694. Dico. Realis sumptio Eucharistiæ nemini est necessaria necessitate medii ad salutem; at fidelibus adultis est necessaria necessitate præcepti tum divini tum ecclesiastici, etsi non sub utraque specie, nisi pro solis sacerdotibus in actu celebrationis Missæ. Ratio *primi* desumitur ex universali Ecclesiæ praxi, juxta quam communio neque parvulis præbetur neque adultis infirmitate impeditis, v. gr., ad vomitum proclivibus, phreneticis, etc. Ratio *secundi* eruitur ex verbis Christi, Joan. vi, 54: "Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, et biberitis ejus Sanguinem, non

Digitized by Google

habebitis vitam in vobis." Ratio autem *tertii* et *quarti* habetur ex Conc. Trid., ubi imponitur quidem præceptum sumendi Eucharistiæ sacramentum ad minus in paschate, sed simul anathema dicitur iis qui asserunt necessarium esse omnibus et singulis Christifidelibus illud sumere sub utraque specie. — Cf. Conc. Trid. sess. 13, can. 9; et sess. 21, can. 1 et seq. — S. Alphons. n. 295. — De Augustinis, part. 2, art. 6.

Quilibet baptizatus qui iure non prohibetur, admitti potest et debet ad sacram communionem (Can. 853).

Nemini liceat sanctissimam Eucharistiam recipere, qui eam eadem die iam receperit, nisi in casibus de quibus in can. 858, § 1 (Can. 857).

QUÆSITA

695. Quær. 1°. *Quonam tempore urgeat præceptum divinum communicandi?*

Resp. Obligat *per se* tum sæpe in vita, tum in articulo seu periculo proximo mortis. Ratio est, quia Eucharistia instituta est non solum per modum cibi spiritualis, quo anima nutriatur et roboretur; cibus autem sæpe sumendus est; sed etiam uti Viaticum confortans adversus hostes salutis.

§ 1. In periculo mortis, quavis ex causa procedat, fideles sacræ communionis recipiendæ præcepto tenentur (Can. 864).

Sanctum Viaticum infirmis ne nimium differatur; et qui animarum curam gerunt, sedulo advigilent ut eo infirmi plene sui compotes reficiantur (Can. 865).

Præcepto communionis recipiendæ non satisfit per sacrilegam communionem (Can. 861).

Christus tamen, quoties in vita ad hoc sacramentum accedendum sit, ipse non determinavit, sed Ecclesiæ reliquit determinandum. — Dixi *per se,* nam *per accidens* potest obligare etiam sæpius in anno, si Eucharistia necessaria sit ad superandam aliquam gravem tentationem. — Cf. S. Alphons. n. 295.

Quær. 2°. *Quandonam pueri communicare possint aut debeant?*

Resp. § 1. Pueris, qui propter ætatis imbecillitatem nondum huius sacramenti cognitionem et gustum habent, Eucharistia ne ministretur.

§ 3. Extra mortis periculum plenior cognitio doctrinæ christianæ et accuratior præparatio merito exigitur, ea scilicet, qua ipsi fidei saltem mysteria necessaria necessitate medii ad salu-

Digitized by Google

tem pro suo captu percipiant, et devote, pro suæ ætatis modulo ad sanctissimam Eucharistiam accedant (Can. 854). — Cf. S. C. de Sacramentis, decr. 8 Aug. 1910, nn. II, III, VIII. — Supra 691, Q. 8.

QUÆR. 3°. *Ad quem pertineat admittere pueros ad primam communionem?*

Resp. § 4. De sufficienti puerorum dispositione ad primam communionem iudicium esto sacerdoti a confessionibus eorumque parentibus aut iis qui loco parentum sunt.

§ 5. Parocho autem est officium advigilandi, etiam per examen, si opportunum prudenter iudicaverit, ne pueri ad sacram Synaxim accedant ante adeptum usum rationis vel sine sufficienti dispositione; itemque curandi ut usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum hoc divino cibo reficiantur (Can. 854).

Obligatio præcepti communionis sumendæ, quæ impuberes gravat, in eos quoque ac præcipue recidit, qui ipsorum curam habere debent, idest in parentes, tutores, confessarium, institutores et parochum (Can. 860).

Graviter errant parentes qui affirmant, pueros et puellulas septennes cum ista cognitione, quam commemorat Canon 854, non posse bene communicare, sed ipsis expectandum esse donec ætatem majorem attigerint. Hi parentes stricte obligantur sese supremæ Ecclesiæ auctoritati humiliter subjicere, ac nullum impedimentum opponere sacerdotibus qui juxta illam pueros ad Sacram Eucharistiam ducere cupiunt. — Cf. Instructio Emi. Card. Vicarii in Urbe, 15 Oct. 1910.

QUÆR. 4°. *An teneatur quis suscipere sacrum Viaticum, instante mortis periculo, si paucis ante diebus ex devotione communicaverit?*

Resp. *Affirm.*, ut videtur; nam hoc præceptum, ex interpretatione Ecclesiæ, urget in periculo mortis ad hostes spirituales debellandos; ergo non impletur per communionem ante morbum factam. Negant tamen plures, quia præceptum communionis substantialiter jam adimpletum est. S. Alphonsus dicit hanc sententiam esse satis probabilem, saltem si periculum mortis naturaliter accidat, quia per breve illud tempus antecedens jam moraliter cœpit imminere, quamvis fuerit ignoratum. — Cf. S. Alphons. n. 285. — Lugo, disp. 16, n. 49.

QUÆR. 5°. *An qui mane communicaverit ex devotione, teneatur aut possit, urgente periculo mortis, Viaticum sumere?*

Digitized by Google

Resp. § 2. Etiamsi eadem die sacra communione fuerint refecti, valde tamen suadendum, ut in vitæ discrimen adducti denuo communicent (Can. 864).

QUÆR. 6°. *An possit dari Eucharistia ægro qui tussi laborat?*

Resp. *Affirm.*, quia periculum, ne sacræ species simul cum phlegmatibus rejiciantur, plerumque abest, et ratio est, quia via per quam sputa tussiendo expelluntur, non est œsophagus, id est via per quam cibus ac potus in stomachum trajicitur, sed est arteria aspera, per quam respiratio ad pulmones usque se protendit. Si tamen tussis adeo sit assidua, ut impediat quominus hostia possit in stomachum transmitti, tunc a communione erit abstinendum. Ita Rituale Romanum. — Cf. S. Alphons. n. 292.

QUÆR. 7°. *An possit dari Eucharistia ægro qui jugi vomitu laborat?*

Resp. Certe dari nequit in dubio, an infirmus sit sacram particulam vomiturus, quia tunc exponeretur sacramentum periculo irreverentiæ. Tota quæsito igitur practica est et reducitur ad assignandam optimam regulam cognoscendi, num adsit hujusmodi periculum. Porro *prima* regula est interrogare medicum si adsit; *secunda* est experiri, num infirmus possit particulam retinere, dando illi aliquid cibi vel potus et præsertim aliquam particulam non consecratam; *tertia* est videre, num infirmus a sex horis fuerit liber a vomitu. Verum hæc ultima regula debet cum discretione applicari, et examinandum est, num causa vomitus sit irregularis quædam irritatio stomachi vel potius regularis et periodica. Si *primum*, sufficiunt sex horæ, imo etiam quatuor aut tres, ut prudenter judicari possit **stomachum esse sedatum; *si alterum*, non sufficiunt, et indagandum est, quam sæpe recurrat periodicus ille vomitus. — Cf. S. Alph. n. 291. — Capellmann, *Pastoral Medicine*, pp. 157 et seq.**

QUÆR. 8°. *An communio in periculo mortis dari possit aut debeat amentibus, semifatuis, delirantibus, sensibus destitutis, obsessis, et demum epilepticis?*

Resp. *Quoad amentes.* — Si fuerint perpetuo amentes, nunquam juxta Rituale Romanum communio eis danda est. Si vero lucida intervalla sæpius habeant et desiderium communicandi manifestaverint, communio eis dari poterit, imo et debebit, secluso irreverentiæ periculo. — Cf. S. Thom. 3, q. 80, **art. 9.** — S. Alphons. n. 302.

Quoad semifatuos. — Ipsis danda est communio, quando sufficientem habent discretionem, ut cœlestem hunc cibum ab

Digitized by Google

aliis distinguant; attamen rarius aut frequentius ipsis dari poterit, prout prudens confessarius judicaverit. — Cf. S. Alphons. n. 303. — Baller. not. (a) p. 218.

Quoad delirantes. — Ipsis communio dari potest, si communicare valeant, secluso irreverentiæ periculo; aliqui putant bonam praxim esse, si infirmo antecedenter detur particula non consecrata, et sic appareat, an decenter communicare possit. — Cf. S. Alphons. n. 292.

Quoad destitutos sensibus. — Ipsi sane a præcepto dispensantur, cum nullius legis observandæ sint capaces. Sed non ideo dispensatur Pastor ab obligatione Eucharistiam ipsis ministrandi, si ante rationis amissionem dispositos eos fuisse noverit. Sacramenta enim *ex opere operato* in eis operantur, qui cupierunt ea recipere, antequam usum rationis amitterent. Excipe tamen, si adsit periculum irreverentiæ aut si timeatur ne hostiam deglutire non valeant. — Cf. Gousset, n. 232.

Quoad obsessos. — Distinguendum est: neganda est ipsis communio, quando non sunt sui compotes; secus concedenda est. Imo expedit ut tales sæpius juxta prudentiam confessarii communicent, cum Eucharistia sit speciale remedium ad dæmones arcendos.

Quoad epilepticos. — Communio eis dari non potest, quando versantur in *paroxysmo* actuali, ob proximum irreverentiæ periculum; ceteris autem temporibus non est deneganda. — Cf. S. Alphons. n. 303.

QUÆR. 9°. *An dari possit communio capite damnatis?*

Resp. *Affirm.* Non tantum potest sed debet dari, ut patet ex canone 864, § 1. **In periculo mortis, quavis ex causa procedat fideles sacræ communionis recipiendæ præcepto tenentur.** Addit S. Alphonsus, tunc præceptum jejunii non obligare, neque esse necessarium communicare eadem die mortis, quamvis laudabiliter hoc fiat; modo tamen communio præcedat per horam executionem, ita ut absit periculum irreverentiæ. — Cf. S. Alphons. *de quinto præc. Decal.* n. 379. — Benedict. XIV, *de Synod. diœc.* lib. 7, cap. 11. — Gousset, n. 230.

ARTICULUS II

DE DISPOSITIONIBUS REQUISITIS IN SUBJECTO EUCHARISTIÆ

§ I. — De dispositionibus animæ

696. Dico. Ad recipiendum Eucharistiæ sacramentum non solum requiritur status gratiæ, sed etiam ut hic status obtineatur

Digitized by Google

a fidelibus per sacramentum Pœnitentiæ, excepto tamen casu necessitatis, cum scilicet ex una parte deest copia confessarii et ex alia nequit omitti communio absque gravi nota aut suspicione, vel quando sacerdos celebrare debet ut fideles die festo Missæ intersint; nam tunc sufficit contritio perfecta. Ratio *primi* est, quia Eucharistia est sacramentum vivorum, ac proinde, juxta Apostolum, qui illam sumit indigne, judicium sibi manducat et bibit. Ratio autem *secundi* desumitur ex positivo præcepto, quod innititur excellenti hujus sacramenti dignitati. — Cf. Conc. Trid. sess. 13, cap. 7. — S. Alphons. nn. 256 et seq.

Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritum existimet, sine præmissa sacramentali confessione ad sacram communionem accedat; quod si urgeat necessitas ac copia confessarii illi desit, actum perfectæ contritionis prius eliciat (Can. 856).

De sacerdote autem ita statuit Can. 807:

Sacerdos sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, sine præmissa sacramentali confessione Missam celebrare ne audeat; quod si, deficiente copia confessarii et urgente necessitate elicito tamen perfectæ contritionis actu, celebraverit, quamprimum confiteatur.

QUÆSITA

697. QUÆR. 1°. *Quandonam confessarii copia deesse censeatur?*

Resp. Censetur deesse 1°. si nullus confessarius sit præsens et spectatis circumstantiis debilitatis, ætatis, negotiorum, distantiæ, aëris, brevitatis temporis, etc., sine gravi difficultate adiri absens non possit; 2°. si alius confessarius non adsit, nisi ignarus idiomatis, vel carens jurisdictione, vel cui non possis confiteri sine gravi damno tuo vel alieno. Non censetur autem deesse copia confessarii, si absit ille cui soles confiteri, sed debet deesse quilibet approbatus. — Cf. S. Alphons. n. 264.

QUÆR. 2°. *An qui recordatur peccati mortalis, quod ex inculpabili oblivione in confessione non declaravit, teneatur illud ante communionem confiteri?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia peccatum involuntarie omissum certe est remissum, etsi indirecte tantum, ac proinde communioni sumendæ nullatenus obstat. Nec dicas urgere præceptum Tridentinum confitendi ante communionem; pœnitens enim cum jam fuerit rite confessus et justificatus per sa-

Digitized by Google

cramentum Pœnitentiæ, est sufficienter probatus etiam juxta mentem Concilii Tridentini. Attamen in praxi non solum benigne excipiendus est hujusmodi pœnitens, si redeat, et iterum absolvendus, sed etiam suadendum, ut peccatum illud statim confiteatur, si commode possit. — Cf. S. Alphons. n. 257; et *Hom. Ap.* n. 23. — Gousset, n. 249.

Quær. 3°. *An sacerdos qui ob urgentem necessitatem celebravit, vel laicus qui communicavit conscius peccati mortalis, præmisso quidem actu contritionis, sed absque prævia confessione, quamprimum confiteri teneatur?*

Resp. *Affirm., quoad sacerdotem,* ex præcepto Trid. sess. 13, cap. 7, ubi legitur: "Quod si, necessitate urgente, sacerdos absque prævia confessione celebraverit, *quamprimum* confiteatur."— Cf. Can. 807 — Neque verbum *confiteatur* intelligi potest quasi sit consilium, quia damnata fuit ab Alex. VII prop. 38, quæ sic sonat: "Mandatum Tridentini, factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium non præceptum." — Quoad *laicum* autem *negative* respondendum, quia Concilium loquitur tantum de sacerdotibus. — Cf. S. Alphons. n. 262.

Quær. 4°. *Quomodo intelligendum sit præceptum illud sacerdotibus impositum confitendi quamprimum?*

Resp. Probabilius sufficit si sacerdos intra triduum confiteatur; quia cum hoc præceptum sit tantum ecclesiasticum, vox *quamprimum* intelligi moraliter potest, prout intelligitur in aliis legibus humanis, ubi illud verbum aut aliud simile, ex communi interpretatione ad spatium trium dierum protenditur. — Attamen sacerdos non potest iterum celebrare antequam fuerit confessus; quia non fuit excusatus a confessione nisi propter *instantem* necessitatem. Hinc si urgeat eadem necessitas celebandi die sequenti et possit confiteri, confessionem ad alium diem remittere nequit. Si vero eadem necessitas celebrandi urgeat die sequenti, imo et die tertia aut etiam quarta, etc., nec per ipsos dies adsit copia confessarii, sacerdos non secus ac prius poterit celebrare. — Cf. S. Alphons. n. 266. — Baller. not. (a) p. 222.

Quær. 5°. *An teneatur confiteri quamprimum sacerdos celebrans post confessionem, in qua inculpabiliter alicujus peccati mortalis oblitus est?*

Resp. *Neg.,* sive meminerit peccati post celebrationem sive

Digitized by Google

ante celebrationem, quia in neutro casu dici proprie potest celebrare cum *conscientia* peccati mortalis. — Cf. S. Alphons. n. 267.

QUÆR. 6°. *An teneatur confiteri quamprimum sacerdos celebrans sacrilege non urgente necessitate, vel si hæc urgeat, non deficiente copia confessarii?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia præceptum Conc. Trid. ordinatur tantum ad incutiendum metum iis qui prætextu necessitatis confessionem differunt, non vero celebrantibus *sacrilege*, quibus præceptum hujusmodi valde raro prodesset; qui enim, contempto præcepto divino, audent sacrilege celebrare, facilius sane præceptum Ecclesiæ contemnerent. — Cf. S. Alphons. n. 266.

§ II. — De dispositionibus corporis seu de jejunio

698. Dico. Ex præcepto Ecclesiæ ad communionem requiritur jejunium *naturale*, seu abstinentia totalis post mediam noctem a re qualibet, quantumvis minima, quæ sumitur per modum cibi et potus, certis tamen exceptis casibus.

§ 1. Qui a media nocte ieiunium naturale non servaverit, nequit ad sanctissimam Eucharistiam admitti, nisi mortis urgeat periculum, aut necessitas impediendi irreverentiam in sacramentum (Can. 858).

Et de sacerdote audiatur canon 808: — **Sacerdoti celebrare ne liceat, nisi ieiunio naturali a media nocte servato.**

Constat tum ex universali Ecclesiæ consuetudine et unanimi traditione; tum ex omnibus Catechismis et Ritualibus ab Ecclesia approbatis; necnon ex Conciliis et præsertim ex Conc. Constantiensi, sess. 13. Ut autem jejunium illud frangatur, juxta communem sententiam, tres requiruntur conditiones, nempe 1°. ut quod sumitur habeat *rationem cibi aut potus;* 2°. ut sumatur *ab extrinseco et in stomachum trajiciatur;* 3°. ut sumatur *per modum comestionis aut potationis.* Ratio est, quia si una ex his conditionibus desit, jam non proprie habetur *manducatio*, juxta communem hominum sensum et æstimationem. Hinc ferrum, vitrum, lignum, etc., aut sanguis effluens ex ore, lingua, gingivis, etc., aut musca, nix, aqua, etc., per modum respirationis aut salivæ sumptæ non frangunt jejunium. Ita communiter cum S. Thoma, 3, q. 80, art. 8; et S. Alphonso, n. 281.

699. Resolves. — 1°. Trajectio reliquiarum cibi, quæ hærent inter dentes, sive involuntaria sive voluntaria, non frangit jejunium; quia non fit ab extrinseco. Constat etiam ex Rubrica

Digitized by Google

Missalis tit. 9, n. 3. — Cf. S. Thom. in 4, dist. 8, q. 1, art. 4, q. 2, ad 3. — S. Alphons. n. 279.—Baller. not. (a) p. 225.

2°. Guttulæ aquæ quæ, dum dentes abluuntur, salivæ admiscentur et præter intentionem deglutiuntur, non frangunt jejunium; quia non sumuntur per modum nutritionis. — Dixi *præter intentionem*, nam si ex proposito trajiciantur, nihil deest ut rationem cibi aut potus habeant. — Cf. Rubr. Miss. *de defectibus*, n. 3. — S. Alphons. n. 279.

3°. Neque pulvis tabaci sumpti per nares neque fumus ejus aut alterius similis rei aspiratus solvunt jejunium; quia non habent rationem cibi vel saltem non sumuntur per modum cibi aut potus. — Cf. S. Alphons. n. 280.

4°. Imo jejunium sufficienter servat, saltem probabiliter, qui sumit folium tabaci vel aroma ut illud dentibus conterat et phlegmata exspuat, etiamsi præter intentionem aliquid succi salivæ inseparabiliter mixti deglutiat. Ratio est, quia hujusmodi masticatio per se tendit ad humores ejiciendos, et si casu aliquid deglutitur, hoc fit per modum salivæ. — Omnes tamen conveniunt masticationem istam ante communionem esse indecentem, unde non videtur excusanda a culpa veniali, nisi aliqua justa causa intercedat. — Omnes pariter convenire debent, jejunium certo frangi, si masticatio ista ita fiat, ut succus foliorum, data opera, extrahatur et deglutiatur. — Cf. S. Alphons. n. 280.

5°. "Sale a catechumenis in collatione Baptismi prægustato etsi jejunium frangi videatur, adhuc tamen nullum dubium est quin ad sacram communionem suscepto Baptismate admitti possint, imo vero debeant." S. C. de Prop. Fide, 16 Febr. 1806. — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 25, p. 437.

6°. Manet jejunus qui clysterio nutritur, ut hodie nonnunquam ægrotis contingit, et probabiliter etiam qui ad lavandum stomachum, ope alicujus canalis, aquam sorbet iterumque rejicit. Convenit tamen inter omnes illicitum esse canalem oleo aut glycerina unctum in œsophagum immittere.

7°. Neque gargarisatio vel pulverisatio jejunium frangit. Utens eis diligenter exspuat ne quidpiam deglutiat. Ceterum sumitur per modum salivæ. Gustatio ciborum a coquis fieri solita pariter non violat jejunium. — Cf. Many, *De Missa*, p. 335.

8°. Sacerdos qui immediate post mediam noctem est celebraturus non violat legem si paullo ante horam istam aliquem cibum aut potum sumit. Consulendum est ut a nonnullis horis propter reverentiam a cibo et potu abstineat. Leo XIII concedens facultatem Ecclesiæ Lapurdensi ut immediate post mediam noctem Missa diceretur conditionem apposuit ut celebrans a quatuor horis

Digitized by Google

ante Missam a cibo et potu abstinuerit. 26 Feb. 1885. Idem potest non sine laude et populo communicaturo in Missa media nocte celebranda consuli. — Cf. Bulot, n. 357.

9°. Inter diversa horologia dissona, *ultimum*, quod tamen *habitualiter* non errat, licet sequi.

QUÆSITA

700. Quær. 1°. *An debeat quis stare recenti rationi computandi tempus apud nos, ut dicatur servare jejunium naturale?*

Resp. § 1. In supputandis horis diei standum est communi loci usui; sed in privata Missæ celebratione, in privata horarum canonicarum recitatione, in sacra communione recipienda et in ieiunii vel abstinentiæ lege servanda, licet alia sit usualis loci supputatio, potest quis sequi loci tempus aut locale sive verum sive medium, aut legale sive regionale sive aliud extraordinarium (Can. 33).

Quær. 2°. *An possit communicare, qui positive dubitat, utrum post mediam noctem cibum aut potum sumpserit aut in ipso die aliquid deglutierit?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, et ratio est, quia in casu non constat de violato jejunio et proinde non constat communionem esse interdictam; factum enim violati jejunii esset probandum prius quam invocetur lex prohibens Eucharistiam non jejuno. — Cf. S. Alphons. n. 282; et *de conscientia dubia*, n. 39. — Baller. not. (a) p. 226.

Quær. 3°. *An liceat edere et bibere statim post communionem?*

Resp. Olim quidem post communionem præcipiebatur jejunium usque ad *Sextam*. Sed hoc præceptum jam dudum abrogatum est. — Attamen ex decentia mora aliqua servari debet inter sumptionem hujus sacramenti et alios cibos, saltem quamdiu species consecratæ in stomacho nondum plane corruptæ perseverant, nisi tamen adsit aliqua rationabilis causa aliquid cibi statim sumendi; secus talis comestio ob irreverentiam a veniali culpa non excusatur. — Cf. S. Alphons. n. 283

Quær. 4°. *An sit illicitum exspuere post communionem?*

Resp. *Neg.*, per se, modo nullum hostiæ fragmentum in ore remanserit. Nullum enim est periculum irreverentiæ erga species sacras; quandoquidem via, per quam sputa in os confluunt, non est œsophagus seu via cibi et potus, sed est via respirationis. Omnes tamen conveniunt, congruum esse, ut

Digitized by Google

communicantes per aliquod temporis intervallum ab exspuendo abstineant. — Cf. S. Alph. n. 283.

QUÆR. 5°. *Quandonam liceat aliquem non jejunum communicare?*

Resp. Non jejunus licite communicat 1°. in periculo mortis, ex quacumque causa proveniat; 2°. in periculo ne Eucharistia pereat vel male tractetur, v. gr., ab hæreticis aut impiis; 3°. in periculo proximo gravis scandali ex omissione sacrificii vel communionis; 4°. in necessitate perficiendi sacrificium vel communionem, v. gr., si pro speciebus vini sacerdos sumpserit aquam, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 284 et seq.

QUÆR. 6°. *An requiratur moralis certitudo periculi mortis, ut Viaticum non jejuno ministrari possit?*

Resp. *Neg.*, sed sufficit dubium prudens seu probabilitas periculi, præsertim quando timendum est, ne æger repentina morte corripiatur. Imo graviter arguendi sunt Parochi et parentes aut cognati infirmorum, qui ex incuria aut vano timore administrationem sacri Viatici ita protrahunt, ut absque Eucharistia decedere periclitentur. Imo S. Alphonsus ait, in hoc non esse scrupulose procedendum, cum in Concilio Constantiensi, sess. 13, simpliciter infirmi excipiantur a lege jejunii. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 46; et lib. 6, n. 285, dub. 3. — Baller. not. (a) p. 227.

QUÆR. 7°. *An liceat dare communionem infirmo diuturno morbo laboranti, et qui neque jejunium servare possit, neque periculose decumbat?*

Resp. *Affirm.* **§ 2. Infirmi tamen qui iam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio sanctissimam Eucharistiam sumere possunt semel aut bis in hebdomada, etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint** (Can. 858).

Jamvero ex interpretatione S. R. et U. Inq. 7 Sept. 1897 quando dicitur *per modum potus* significatur etiam quod permittatur sumere jusculum, caffæum aliosque cibos liquidos cum quibus aliqua mixta est substantia, uti exempli causa, farina, panis rasus, etc., modo mixtio naturam cibi liquidi non amittat. In hoc canone interpretando debemus esse cauti ut duplicem scopulum severitatis nimiæ, nimiæve benignitatis evitemus. Sunt qui dicant ova non esse enumeranda inter ea quæ permittantur: sed si sugatur, vel si ovum leviter coquatur et fluat, non

Digitized by Google

constat cur non possit permitti. Non agitur in canone de sacrificio Missæ celebrando sed de communione sumenda. Imo monialis quæ ceteris diebus jejuna sed nonnisi cum gravi incommodo, quod utique periculosum valde non est, maneret, non esset arcenda a privilegio, sed duabus istis diebus vi privilegii et aliis, quia nil cibi sumpsit, communicare potest.

QUÆR. 8°. *An sacerdoti non jejuno puta qui jam antea celebravit, liceat Missam dicere pro communicando infirmo qui aliter Viatico sit cariturus?*

Resp. Controvertitur: ast affirmativa est omnino probabilis et tuta, quia præceptum divinum Viatici ecclesiastico præcepto de jejunio prævalet; imo probabilitatem hujus sententiæ admittunt egregii quidam fautores sententiæ negativæ. — Cf. S. Alphons. n. 286. — Ball.-Palm. n. 170.

De Communione Frequenti Seu Quotidiana

701. Excitentur fideles ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico reficiantur ad normas in decretis Apostolicæ Sedis traditas; utque Missæ adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam sanctissimæ Eucharistiæ perceptione, rite dispositi, communicent (Can. 863).

S. C. de Sacramentis 8 Aug. 1910, nn. V, VI. Quænam autem sunt istæ normæ et dispositiones nullibi clarius declaratur quam in decreto S. C. Concilii, 20 Dec. 1905 quod hic ponere juvat; ad illud sæpius appellant notæ Codicis.

" 1°. Communio frequens et quotidiana, utpote a Christo Domino et a Catholica Ecclesia optatissima, omnibus Christifidelibus cujusvis ordinis aut conditionis pateat; ita ut nemo, qui in statu gratiæ sit et cum recta piaque mente ad S. Mensam accedat prohiberi ab ea possit.

2°. Recta autem mens in eo est, ut qui ad Sacram Mensam accedit non usui, aut vanitati, aut humanis rationibus indulgeat, sed Dei placito satisfacere velit, ei arctius caritate conjungi, ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere.

3°. Etsi quam maxime expediat ut frequenti et quotidiana Communione utentes, venialibus peccatis, saltem plene deliberatis, eorumque affectu sint expertes, sufficit nihilominus ut culpis mortalibus vacent, cum proposito se nunquam in posterum peccaturos: quo sincero animi proposito, fieri non potest quin quotidie communicantes a peccatis etiam venialibus, ab eorumque affectu sensim se expediant.

Digitized by Google

4°. Cum vero Sacramenta Novæ Legis, etsi effectum suum ex opere operato sortiantur, majorem tamen producant effectum quo majores dispositiones in iis suscipiendis adhibeantur, idcirco curandum est ut sedula ad sacram Communionem præparatio antecedat, et congrua gratiarum actio inde sequatur, juxta uniuscujusque vires, conditionem ac officia.

5°. Ut frequens et quotidiana Communio majori prudentia fiat uberiorique merito augeatur, oportet ut Confessarii consilium intercedat. Caveant tamen Confessarii ne a frequenti seu quotidiana Communione quemquam avertant, qui in statu gratiæ reperiatur et recta mente accedat.

6°. Cum autem perspicuum sit ex frequenti seu quotidiana S. Eucharistiæ sumptione unionem cum Christo augeri, spiritualem vitam uberius ali, animam virtutibus effusius instrui, et æternæ felicitatis pignus vel firmius sumenti donari, idcirco Parochi, confessarii et concionatores, juxta probatam Catechismi Romani doctrinam (*Part II*, *cap.* 4, *n.* 60), christianum populum ad hunc tam pium ac tam salutarem usum crebris admonitionibus multoque studio cohortentur.

7°. Communio frequens et quotidiana præsertim in religiosis Institutis cujusvis generis promoveatur; pro quibus tamen firmum sit decretum *Quemadmodum* diei 17 mensis Decembris 1890 a S. Congr. Episcoporum et Regularium latum. Quam maxime quoque promoveatur in clericorum Seminariis, quorum alumni altaris inhiant servitio; item in aliis christianis omne genus ephebeis.

8°. Si quæ sint Instituta, sive votorum solemnium sive simplicium, quorum in regulis aut constitutionibus, vel etiam calendariis, Communiones aliquibus diebus affixæ et in iis jussæ reperiantur, hæ normæ tanquam mere *directivæ* non tanquam *præceptivæ* putandæ sunt. Præscriptus vero Communionum numerus haberi debet ut quid minimum pro Religiosorum pietate. Idcirco frequentior vel quotidianus accessus ad Eucharisticam mensam libere eisdem patere semper debebit, juxta normas superius in hoc decreto traditas. Ut autem omnes utriusque sexus Religiosi hujus decreti dispositiones rite cognoscere queant, singularum domorum moderatores curabunt, ut illud quotannis vernacula lingua in communi legatur intra Octavam festivitatis Corporis Christi.

9°. Denique post promulgatum hoc Decretum omnes ecclesiastici scriptores a quavis contentiosa disputatione circa dispositiones ad frequentem et quotidianam communionem abstineant.

Relatis autem his omnibus ad Ssmum D. N. Pium PP. X per

infrascriptum S. C. Secretarium in audientia diei 17 mensis Decembris 1905, Sanctitas Sua hoc Emorum Patrum decretum ratum habuit, confirmavit atque edi jussit, contrariis quibuscumque minime obstantibus. Mandavit insuper ut mittatur ad omnes locorum Ordinarios et Prælatos Regulares, ad hoc ut illud cum suis Seminariis, Parochis, Institutis religiosis et sacerdotibus respective communicent, et de executione eorum quæ in eo statuta sunt, S. Sedem edoceant in suis relationibus de diœcesis seu instituti statu. Datum Romæ, die 20 Decembris 1905."

S. Congregatio Concilii die 15 Sept. 1906 statuit: "*Sacræ Communionis frequentiam commendari juxta articulum primum decreti* (*Sacra Tridentina Synodus*) *etiam pueris, qui ad sacram mensam juxta normas in Catechismo Romano cap* 4, *n.* 63 *semel admissi, ab ejus frequenti participatione prohiberi non debent, sed potius eos ad id hortari, reprobata praxi contraria alicubi vigente.*" "*Puerorum curam habentibus omni studio curandum est ut post primam communionem iidem pueri ad sacram mensam sæpius accedant et, si fieri possit, etiam quotidie, prout Christus Jesus et Mater Ecclesia desiderant.*" S. Cong. de Disc. Sacr. 8 Aug. 1910. Idem Summus Pontifex concessit iis qui in statu gratiæ et cum recta piaque mente quotidie Sancta de altari libare consuescunt, quamvis semel aut iterum per hebdomadam a Communione abstineant, ut omnes et singulas Indulgentias consequi possint absque hebdomadariæ illius confessionis obligatione quæ ceteroquin ad Indulgentias eo tempore occurentes acquirendas necessaria exstaret.

Ex his Decretis patet mentem et desiderium esse Christi et Ecclesiæ ut *quotidiana Communio* sit etiam quotidianum convivium Christifidelium omnium, imo et puerorum statim post primam communionem susceptam. Conditiones duæ requiruntur, status gratiæ et recta mens. Optimum sane esset si quis nullo venialium affectu irretitus accederet, sed non requiritur.

Nec audiendi sunt contrarium affirmantes. Enimvero qui absentiam a venialibus et eorum affectu ut requisitum exigunt, clare contradicunt Decreto: "Sufficit ut culpis mortalibus vacent"; sed si altera sententia esset vera, non sufficeret ut culpis mortalibus vacarent, sed requireretur ut a culpis venialibus essent liberi. Si ista absentia esset prærequisitum quoddam, non diceretur esse effectus veluti normalis: "fieri non potest quin quotidie communicantes a peccatis etiam venialibus, ab eorumque affectu sensim se expediant." Si quis, ut se in statu gratiæ præservet, quotidie communicet, facit sane egregium opus ita se hoc pacto in Dei amicitia retinendo. Censemus eos, qui in statu gratiæ sunt, sed ducuntur mente non recta, facile instrui

Digitized by Google

posse, ut et ipsis licitum sit quotidie communicare. Non habemus nos confessarii jus exigendi conditiones perfectiores iis quas exigit Ecclesia. Utique curandum est ut sedula præparatio antecedat et congrua gratiarum actio sequatur. Sed notandum est hæc esse præstanda, ut ait Decretum, "juxta vires, conditionem, officia" uniuscujusque, et quidem in ordine "ad majorem" fructum juxta dispositiones majores. Fac aliquem operarium qui nequeat nisi tempus missæ communioni impendere, ipsi, hoc erit sufficiens, nam agit juxta vires. Consilium confessarii non est idem ac licentia, requiritur, non absolute, sed si quis velit "majori prudentia et uberiori merito recipere." Clarum est obligationem gravem imponi parochis, confessariis, concionatoribus, moderatoribus institutorum religiosorum, seminariorum, ephebeorum, promovendi hunc saluberrimum usum. Pastores obedientes Summo Pastori, unice attendentes ad voluntatem Christi et Ecclesiæ sæpe, imo quotidie, gregem suum ad hæc pascua, Eucharistiæ convivium, ducent et benedicentur.

702. QUÆR. *Quid circa communionem præstare possint et debeant Superiores religiosorum?*

Resp. § 1. Curent Superiores ut omnes religiosi:

1°. Quotannis spiritualibus exercitiis vacent;

2°. Legitime non impediti quotidie Sacro intersint, orationi mentali vacent, et in alia pietatis officia, quæ a regulis et constitutionibus præscripta sint, sedulo incumbant;

3°. Ad pœnitentiæ sacramentum semel saltem in hebdomada accedant.

§ 2. Superiores suos inter subditos promoveant frequentem, etiam quotidianam, sanctissimi Corporis Christi receptionem; frequens autem, imo etiam quotidianus accessus ad sanctissimam Eucharistiam religiosis rite dispositis libere pateat.

§ 3. Si autem post ultimam sacramentalem confessionem religiosus communitati gravi scandalo fuerit aut gravem et externam culpam patraverit, donec ad pœnitentiæ sacramentum denuo accesserit, Superior potest eum ne ad sacram communionem accedat, prohibere.

§ 4. Si quæ sint religiones votorum sive sollemnium sive simplicium, quarum in regulis aut constitutionibus vel etiam calendariis communiones aliquibus diebus affixæ aut iussæ reperiantur, hæ normæ vim dumtaxat directivam habent (Can. 595).

Digitized by Google

PARS SECUNDA

DE EUCHARISTIA UT SACRIFICIO

CAPUT I

DE NATURA ET VIRTUTE SACRIFICII MISSÆ

703. Dico. Missa non solum est verum et proprie dictum novæ legis sacrificium, sed etiam diversas sacrificiorum antiquæ legis rationes perfecte continet. *Primum* constat ex Conc. Trid. sess. 22, can. 1, ubi hæc habentur: "Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum et proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud quam Christum nobis ad manducandum dari, anathema sit." *Alterum* autem constat ex can. 3 ejusdem sessionis; ac proinde sacrificium Missæ est *latreuticum*, quatenus specialiter Deo offertur in agnitionem supremi ejus dominii; est *eucharisticum*, quatenus offertur in gratiarum actionem pro beneficiis a Deo collatis; est *propitiatorium* et *satisfactorium*, quatenus per illud obtinemus tum veniam peccatorum tum remissionem pœnæ illis debitæ; est demum *impetratorium*, quatenus Deo offertur ad beneficia ab eo per merita Christi impetranda. — Cf. De Augustinis, part. 3, Thes. 17, p. 316. — Lehmkuhl, n. 164.

QUÆSITA

704. Quær. 1°. *An et quomodo differat sacrificium Missæ a sacrificio Crucis?*

Resp. Differt utique, sed solum accidentaliter; nam cum eadem sit victima, eadem ratio formalis sacrificii et idem principalis offerens seu sacerdos, nequit profecto esse differentia essentialis. Differentiæ autem accidentales plures assignantur; præcipuæ sunt una ex parte victimæ, quæ in Missa est immortalis et in ara Crucis fuit mortalis; et altera ex parte offerentis, quia in Cruce Christus obtulit sacrificium per seipsum, in Missa illud offert per manus ministrorum. — Cf. De Augustinis, part. 3, Thes. 15, Scholion, p. 293.

Quær. 2°. *In quonam proprie consistat essentia sacrificii Missæ?*

Resp. Multum hac de re disputant theologi, at *probabilius* dici debet eam consistere in sola consecratione, quia solum

Digitized by Google

in consecratione proprie invenitur mystica victimæ mactatio; quamvis diverso modo hoc explicetur a patronis hujus sententiæ, præsertim a Suarezio et Card. de Lugo. — S. Alphonsus autem ceu *probabiliorem* habuit sententiam, quæ ponit essentiam sacrificii Missæ *etiam* in communione. — Cf. S. Alphons. n. 305. — De Augustinis, part. 3, Thes. 16, p. 298. — Lehmkuhl, n. 165.

Nefas est, urgente etiam extrema necessitate, alteram materiam sine altera, aut etiam utramque, extra Missæ celebrationem, consecrare (Can. 817).

QUÆR. 3°. *An sacrificium Missæ offerri possit pro omnibus indiscriminatim?*

Resp. Integrum est Missam applicare pro quibusvis tum vivis, tum etiam defunctis purgatorio igne admissa expiantibus, salvo præscripto Can. 2262, § 2, n. 2. (Can. 809). Hoc præscriptum ita se habet: "**Non prohibentur tamen Sacerdotes Missam privatim ac remoto scandalo pro eo (i.e. excommunicato) applicare; sed, si sit vitandus, pro eius conversione tantum.**" Amplissima sane est hæc potestas, pro quibusvis tam vivis quam defunctis purgatorio igne admissa expiantibus: et quamvis excommunicatus non fiat particeps indulgentiarum, suffragiorum, publicarum Ecclesiæ precum, non prohibentur sacerdotes Missam privatim ac remoto scandalo pro eo applicare; sed si vitandus sit, pro eius conversione tantum; pro vivis igitur quibusvis excommunicatis licet ita applicare, imo pro vitando, modo sit pro eius conversione tantum; pro omnibus animabus mortuorum si modo sint purgantes. Videmus igitur sententiam Cardinalis Bellarmini confirmatam quam Benedictus XIV in Const. *Ex quo primum,* explanat: "Porro hæretici atque schismatici excommunicationis majoris censuræ subjecti sunt. . . . Sacri autem Ecclesiæ Canones pro excommunicatis orari *publice* vetant. . . . Quapropter Ven. Card. Bellarminus . . . optime ad rem nostram scribit: 'aliquis petit utrum liceat hoc tempore Sacrificium offerre pro Hæreticorum sive Infidelium aliquorum conversione. Ratio dubitandi est quia tota Liturgia Latinæ Ecclesiæ, quæ nunc est in usu, refertur ad fideles ut patet ex precibus oblationis tum extra tum intra Canonem. Respondeo. Existimo id licere, modo nihil addatur ad Missam, sed solum per intentionem sacerdotis applicetur Sacrificium conversioni infidelium seu hæreticorum: id enim faciunt viri pii et docti, quos reprehendere non possumus nec exstat expressa Ecclesiæ prohibitio.' " Jamvero Card. Bellarminus hic loquitur

Digitized by Google

de applicatione Missæ in sensu ordinario. Ideoque, Summus Pontifex hanc Bellarmini doctrinam suam facit. Et quod fecerunt viri pii et docti tunc temporis, multi sacerdotes pii hodiedum faciunt, i. e., secreto fructum specialem applicant in diversis casibus, absque publica denuntiatione et oratione speciali liturgica. Nec varia nupera responsa hoc illicitum esse demonstrant. Sequentes casus ita resolvuntur.

Pro excommunicatis toleratis celebratio fieri potest secreta, tum pro eorum conversione tum, juxta alios, nec improbabiliter, pro alio quovis honesto fine, nec vetatur pro ipsis mortuis secreta applicatio, si probabilis sit ipsorum bona fides et resipiscentia. — Cf. Wernz, v. 3, n. 542. — Gasparri, n. 483. De hæreticis et schismaticis, vivis atque defunctis idem dicendum est, permitti secretam celebrationem pro vivorum conversione vel aliis honestis finibus, et pro mortuorum requie si probabilis sit eorum bona fides. De infidelibus vivis certo videntur hæc rite statui posse: pro eorum conversione et qualibet alia honesta intentione celebratio secreta licita est: pro ipsis mortuis in infidelitate secreta celebratio licita est *modo* ante mortem dederint probabilia signa pœnitentiæ. Sed in omnibus his casibus cavendum est scandalum, cavenda communicatio cum vitando, stipendium ab eo accipiendo, etc., ne nempe homines reputent Ecclesiam uno eodemque censu æstimare fideles piosque filios et hæreticos, excommunicatos aliosve extorres: præterea si qua alia sit specialis lex in hac materia diligenter est servanda.

Ideoque non licet Missam dicere ac eleemosynam accipere ab hæretico vel schismatico pro eorum intentione, nisi constet eleemosynam ab ipsis præberi ad conversionem impetrandam. — Cf. Responsum S. Off. 19 April. 1837. E contra possumus Missam celebrare pro intentione infidelium ab iisque eleemosynam accipere, dummodo non sit scandalum ac nihil in Missa addatur, et quoad intentionem constet nihil mali aut erroris aut superstitionis in infidelibus eleemosynam offerentibus subesse. S. Off. 12 Jul. 1865. Ideoque ab infidelibus accipiuntur licite stipendia, et Missa applicatur pro eorum liberatione a morbo, etc. S. C. de Prop. Fidei, 11 Mart. 1848. Sed non licet stipendia accipere pro infidelibus vel hæreticis vel schismaticis vel excommunicatis in manifesta infidelitate, hæresi, schismate vel contumacia mortuis: quæ prohibitio valet non tantum quando hujusmodi applicatio multis, sed etiam quando sacerdoti solum et ipsi, qui eleemosynam dat, nota esset. S. Off. 7 April. 1875. Marc. n, 1601. Sacerdos cui stipendium pro aliquo hæretico in particulari offertur, respondere poterit se posse applicare Missam pro omnibus fidelibus defunctis cum intentione subveniendi etiam animæ illius, si acceptum sit coram Deo. Non est illicitum pro vivis regibus infidelibus, hæreticis vel schismaticis *qua civitatem gubernantibus* quandoque publice orare et Missam dicere; pro ipsis autem mortuis idem facere vetere ac nova Ecclesiæ disciplina interdictum est. Greg. XVI ad Episc.

Digitized by Google

August. 16 Feb. 1842. — Cf. Gasparri, nn. 478 et seq. — "*Il Monitore Eccles.*" v. 13, p. 132. — Wernz, v. 3, n. 542. — Génicot, n. 221. — **Bulot**, nn. 375 et seq. — Sebastiani, n. 453.

QUÆR. 4°. *Quotuplex sit fructus sacrificii Missæ?*

Resp. Fructus Missæ distinguitur ex duplici capite, nempe ex parte offerentis et ex parte victimæ.

I. *Ex parte offerentis.* — Cum duplex sit offerens, Christus nempe et sacerdos, hinc duplicis generis est fructus Missæ ex parte offerentis. Prior provenit ex Christo offerente et dicitur *ex opere operato*, quia recipitur intuitu meritorum Christi et ejus promissionis. Alter provenit ex sacerdote offerente, quatenus recipitur intuitu meriti et devotionis sacerdotis celebrantis et fructus *ex opere operantis* nuncupatur. Inde fit ut sacrificium oblatum a sancto sacerdote, quatenus consideratur *ex opere operato*, non prosit magis quam si ab indigno Ministro offerretur; quia sacrificium, sic spectatum, est opus Christi et solum a meritis Christi fructus dimanat. Quare hoc sensu recte dici potest, Missam mali sacerdotis tanti valere, quanti valet Missa boni sacerdotis. Secus vero dicendum, si attendatur meritum *ex opere operantis;* quo enim dignior est sacerdos et majori devotione præditus, tanto major Missæ fructus evadit.

II. *Ex parte victimæ.* — Ex hoc capite, triplex distinguitur fructus sacrificii, scilicet generalis, specialis, specialissimus.

1°. Fructus *generalis* ille est, qui respondet sacrificio, quatenus est opus positum a sacerdote, prouti operatur nomine totius Ecclesiæ. Et omnes quidem fideles, quamvis sacerdos de eis non cogitet, hunc fructum percipiunt; sed ipsis tribuitur per modum *impetrationis* tantum, non vero, ut videtur, per modum *satisfactionis*, quia ex millenis sacrificiis, quæ quotidie offeruntur, quivis justus, etiam inscius immensæ pœnæ remissionem consequeretur, quod incredibile apparet. De fructu hoc generali abundantiori seu specialiori modo participant adstantes sacrificio, et *a fortiori* ad illud cooperantes, v. gr., sacerdoti inservientes, etc. Iste autem fructus, utpote *ex opere operantis*, eo uberior est, quo major est devotio et sanctitas assistentium et cooperantium. Hinc, licet plures Missam audiant vel ei ministrent, quisque totum fructum suæ devotioni proportionatum percipiet, haud secus ac si solus esset audiens vel ministrans.

2°. Fructus *specialis* est ille, qui advenit ei vel illis, quibus sacerdos specialiter sacrificium applicat. Hi *ex opere operato* participant de sacrificio, ut est *impetratorium* et *propitiatorium:* imo etiam, modo nihil obstet, ut est *satisfactorium.*

Digitized by Google

3°. Fructus *specialissimus* ille est, qui obvenit sacerdoti offerenti, quatenus est persona privata offerens. Si enim cooperatores quilibet e sacrificio suum percipiunt fructum omnino specialem, multo magis hunc percipere debet sacerdos qui sacrificat. An vero hunc fructum applicare aliis sacerdos possit, incertum est, quamvis certum sit, sacerdotem non posse stipendium recipere, ut fructum hunc specialissimum alteri applicet. — Cf. S. Alphons. n. 312. — Baller. not. (b) p. 241.

Quær. 5°. *An valor sacrificii Missæ sit infinitus?*

Resp. Est certe infinitus si spectetur *in se*, seu in re oblata et in excellentia dignitatis Christi offerentis. Ipse enim Christus in hoc sacrificio est simul victima et principalis offerens. Quare Missa est oblatio victimæ infiniti pretii facta a Christo primario offerente, qui meritum habet infinitum. Attamen non est neque esse potest infinitus quoad applicationem singulis hominibus factam seu quoad effectum aut fructum, quia creaturæ percipiendi infinitum fructum non sunt capaces; potest autem applicatio esse major vel minor, prout dispositio seu capacitas illius, cui applicatur, major vel minor exstiterit.

Quær. 6°. *An applicatio fructus sacrificii sit ad certum gradum restricta vel fiat indefinite juxta capacitatem illorum pro quibus offertur?*

Resp. Valde controvertitur inter theologos. Multi enim contendunt applicationem fieri *indefinite* juxta capacitatem fidelium pro quibus offertur, et hanc sententiam S. Alphonsus dicit esse communissime receptam. Ratio ipsius est, quia ex una parte valor sacrificii cum sit in se infinitus potest applicari innumeris hominibus quin exhauriatur; ex alia autem nullibi invenitur lex quædam restrictiva hujus applicationis, si adsit aliunde capacitas recipiendi. Quare, dicunt, si sacrificium offeratur pro uno tantum vel pro centum, hi singuli tantum percipient fructum, quantum ille unus. Alii autem plures theologi tenent fructum Missæ ad certum gradum esse restrictum, quia licet Missa in se et quoad sufficientiam sit infiniti valoris, effectus tamen est limitatus et restrictus in certa quantitate ex voluntate Christi, qui hoc sacrificium instituit, ut *ex opere operato* certum effectum sive certum satisfactionis gradum produceret, independenter ab hominum dispositione. Attamen hujus sententiæ patroni concedunt, posse hunc gradum fructus augeri *ex opere operantis*, id est juxta majorem devotionem offerentis sacerdotis et personæ pro qua offertur; atque fructum ipsum *ex*

Digitized by Google

opere operato non restringi *extensive* quoad offerentes, id est quoad sacerdotem, ministrantes et assistentes, ita ut quantocumque adsint numero, tantus sit in singulis, quantus esset in uno qui solus offerret. Insuper isti theologi etiam concedunt, diversos sacrificii fructus *valide* a celebrante dividi seu diversis applicari posse. Et id quidem etiam *licite* fieri docent tum in Missa libera tum in Missa quæ ex sola fidelitate debeatur et promissa fuit diversis ad diversos fines.

Cum secunda sententia sit vere probabilis, saltem extrinsece, quippe quam tenent præclarissimi theologi, ut Bellarminus, *de Sacrif. Missæ*, lib. 2, cap. 4, prop. 4; Suarez, disp. 79, sect. 12, n. 7; Card. de Lugo et Card. Bona, qui ambo eam vocant *communiorem* et *veriorem*, recte monet S. Alphonsus non licere sacerdoti qui stipendium ab uno accipit, eamdem Missam pro illo et pro aliis, quibus nihil debet vi stipendii, simul applicare, nisi saltem sub conditione, nempe modo ille a quo stipendium accepit non defraudetur. Hujus tamen conditionis appositio, stante solida probabilitate primæ sententiæ, impedire nequaquam potest aut debet quominus sacerdos aliquis per ejusdem sacrificii applicationem alteri cuipiam obligationi, quam aliter ac per acceptum stipendium contraxit, satisfacere possit. — Cf. S. Alphons. nn. 312 et seq. — Lugo, disp. 19, n. 249. — Baller. not. (a) p. 242; et not. (a) p. 243.

QUÆR. 7°. *An Missa prosit defunctis ex infallibili promissione Christi?*

Resp. *Affirm.*, nam Missa utiliter offertur pro defunctis, ut constat ex Trid. sess. 22, can. 3; sed id fieri nequit, nisi ex Christi promissione, quæ perhibetur Matth. xxvi, 28: "Hic est Sanguis meus . . . qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum." Constat etiam ex verbis formæ in Ordinis collatione: "Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis in nomine Domini. Amen." — Attamen pœna temporalis non remittitur defunctis certa lege, sed solum per modum suffragii iis prodest, prout Deo placuerit illud acceptare. — Cf. Perrone, n. 282.

QUÆR. 8°. *An Missa de Requie magis prosit defunctis, quam Missa de Sanctis?*

Resp. *Neg.*, quoad substantiam seu *ex parte sacrificii; affirmative* autem, quoad accidentalia seu *ex parte orationum*, quarum defectum devotio supplere potest. — Adverte hic Missam *de Requie* et *in paramentis nigris* applicari posse pro vivo; modo qui eleemosynam tribuit expresse oppositum non declaraverit. — Cf. S. Alphons. n. 310, post S. Thomam, *Suppl.* q. 72, art. 3. — S. C. Rit., 29 Nov. 1856.

Digitized by Google

CAPUT II

DE APPLICATIONE SACRIFICII MISSÆ

705. Dico. Necessaria non est specialis sacerdotis applicatio, ut fructus *specialissimus* ipsi proveniat et ut pars fructus *generalis* a fidelibus percipiatur. Requiritur tamen applicatio seu intentio qua sacerdos velit ut fructus *specialis* seu *ministerialis* alicui personæ obveniat. Ratio *primi* est, quia illa applicatio semper implicite continetur in generali intentione celebrandi juxta mentem Ecclesiæ. Ratio autem *secundi* est, quia sacerdos est sola persona quæ agit nomine Christi ut minister, ac proinde ipse solus potest de tali fructu disponere, et consequenter absque ipsius applicatione non est ratio, cur uni potius quam alteri hujusmodi fructus detur. Quod si revera nulla fiat specialis applicatio, fructus iste tunc ad generalem Ecclesiæ thesaurum accedit, ac proinde minus utilis evadit. — Cf. Billuart, dissert. 8, art. 4.

QUÆSITA

706. Quær. 1°. *An applicatio fructus Missæ debeat esse actualis?*

Resp. *Neg.*, sed sufficit ut sit habitualis, scilicet ut semel facta non retractetur. Ratio est, quia applicatio ista fit per modum donationis, adeoque per intentionem semel habitam sacerdos jam donavit fructum sacrificii sui, et proinde ei cui donavit debetur, et cum Missa celebratur, eidem obvenit nisi donatio revocetur. Expedit tamen applicationem Missæ facere antequam inchoetur. Quod si id vel ante consecrationem, vel saltem in consecratione secundæ speciei sacerdos non fecerit, non potest postea sacrificium ulli specialiter applicare. — Cf. S. Alphons. n. 335.

Quær. 2°. *Si sacerdos immemor prioris intentionis novam celebrando eliciat, quænam valida censeri debeat?*

Resp. In genere definiri nequit, sed inspiciendum est qualis intentio fuerit in mente sacerdotis prædominans. Ceterum in praxi parvi refert; etenim cum alterutra certo valida sit, satis erit alia vice Sacrum ei applicare, cui applicatum non fuit.

Quær. 3°. *An intentio celebrantis debeat esse explicite determinata?*

Resp. *Neg.*, nam sufficit ut determinetur implicite. Sic valet applicatio, si dicas: Offero hoc sacrificium pro eo, qui dedit stipendium — pro quo superior vult Sacrum fieri, — pro quo exigit fundatio, — pro maximo peccatore vel anima graviori tentatione afflicta, — pro anima purgante majori auxilio indigente aut magis Deo grata, — pro omnibus animabus Purgatorii, — pro eo cui applicare teneor, — pro persona vel intentione scripta vel mente determinata in principio hebdomadæ, etc. E contrario non valet ista applicatio: Offero, ut Deus Sacrum istud applicet; quia nulla adesset determinatio.

Quær. 4°. *Si sacerdos acceperit stipendia a 10 personis, an satisfaciat celebrando cum intentione omnino confusa et indeterminata?*

Resp. *Neg.*, quia requiritur intentio determinata saltem implicite ad certam personam; alioquin nulla est ratio, cur uni potius quam alteri Missa applicetur et sic nulli applicaretur. — Attamen si quamlibet Missam intenderet applicare decem illis personis, singulis decimam partem cujuslibet Missæ applicando, obligationi satisfaceret; quia fructus sacrificii est divisibilis et unicuique tribuitur, quod ei debetur; unusquisque enim in singulis decem Missis decimam fructus partem percipiens, facto decimo Sacro, jam totum sibi debitum fructum est adeptus. — A fortiori autem hoc licet juxta sententiam illorum qui negant fructum Missæ percipi secundum limitatam quamdam mensuram a Christo ipso stabilitam. — Cf. S. Alphons. n. 335. — Baller. not. (b) p. 245.

Quær. 5°. *Quomodo determinanda sit applicatio, quando stipendia a multis ignotis dantur?*

Resp. Intentio facienda est pro iis qui priora dederunt stipendia. Hoc facile succedit, quando idem sacerdos omnibus obligationibus est satisfacturus; nec obest, quod ipse partem celebrandarum Missarum aliis sacerdotibus forte distribuat: quia illas eodem ordine, quo accepit, distribuere potest; et sic sufficienter applicatio determinata videtur. Difficultas major videtur adesse, si sacrista vel alius multa stipendia a diversis collegerit et pecuniam confusam pluribus sacerdotibus distribuat. Quomodo enim tunc facienda erit Missæ applicatio? Respondeo: Nihil aliud faciendum est, neque aliud moraliter fieri potest, quam ut applicatio fiat juxta ordinem temporis, quo stipendia a fidelibus erogata sunt, juxta axioma, quod aliquando in justitiæ materia usurpatur: *Qui prior tempore, potior*

Digitized by Google

jure. Imo nec necessarium est, ut sacerdos ad hoc explicite attendat: siquidem sic velle agere censetur, cum id expostulet naturalis æquitas. In universum quando sacerdotes Missas celebrandas ab Ordinario recipiunt, sufficit ut ipsi "celebrent juxta mentem Ordinarii qui tamen intentionem pro singulis offerentibus efformare debet juxta regulas a probatis theologiæ moralis auctoribus traditas. Melius tamen est, si patefiant sacerdotibus intentiones præscriptæ." S. C. Conc. 27 Feb. 1905.

QUÆR. 6°. *An tenearis ad novam applicationem, si pro vivo celebrasti, quem putabas mortuum, si tantum pro eo jam mortuo celebrare debuisses?*

Resp. *Neg.*, probabiliter, tum quia ille qui dedit stipendium non supponitur rationabiliter velle tali modo urgere suum jus; tum quia Missa jam dicta non fuit ei adhuc vivo inutilis.

QUÆR. 7°. *Quid dicendum sit de divisibilitate fructuum?*

Resp. Sæpe accidit ex ipsa natura rei ut fructus sacrificii separentur, id est, ut unus fructus alicui obveniat absque altero: non enim invenitur capacitas in subjecto; ita quando offers sacrificium pro peccatore qui non est in statu gratiæ, prodest illi sacrificium, puta, quoad vim impetratoriam non autem quoad satisfactionem, quia non remittitur pœna peccatis debita nisi dimissis prius peccatis: simili modo quando in memoriam cœlitum sacrificium offers, impetras ut eorum cultus augeatur, etc., sed satisfactionis sunt ipsi incapaces. Potest etiam per voluntatem sacerdotis hæc separatio fieri: potest applicare fructum hunc puta satisfactorium uni et impetratorium alteri. — Cf. Dicastillo, disp. 3, *de sacrif.* n. 136. — Lugo, d. 19, n. 122, et alii ex Gobat, tract. III, sec. II, n. 140, qui has regulas pro praxi tradit: Regula I. Quoties non incumbit tibi obligatio offerendi tuum sacrum ad aliquam certam intentionem, toties potes separare fructus omnes reservando tibi unum aut duos, dividendo reliquos inter duos, tres, quatuor, etc. Ratio est, quia concessum intelligitur, quidquid expresse prohibitum non reperitur. Regula II. Quando accepisti stipendium ad faciendum sacrum pro aliqua certa intentione, illicite dividis fructus, etc.

Certe videtur nobis posse hic etiam facile injustitiam intercedere, si nempe divisione frustraretur intentio dantis stipendium. Missa in his circumstantiis stipendii collati debet dici semper ita ut incolume maneat jus datoris. Idem dicendum est quando Missa ex stipendio dicis pro defunctis; non potes di-

Digitized by Google

videre fructum satisfactorium a fructu impetratorio. Regula III. Quando ex sola obedientia teneris facere sacrum . . . potes fructus qui non tendunt directe ad finem præscriptum applicare alteri. . . . Obligatio legis et præcepti non est extendenda ultra finem legis et præcepti. Tandem, ultimo, liberalis permissio est ita interpretanda ut sit promittenti quam minime onerosa . . . præsertim quando verba promissoria indicant limitationem. — Gobat, ibid.

QUÆR. 8°. *Quid sit secunda intentio in Missa?*

Resp. "Ex dictis," (de eo utrum sacrificium Missæ habeat valorem infinitum) ait Lugo, "infertur primo quid sibi velit secunda intentio in Missa, quæ solet pro aliis applicari; nam revera applicare secundam intentionem pro aliquo est applicare conditionaliter si ille cui prima applicatur non indigeat; vel etiam extendere impetrationem ad illud; quæ ut diximus ad plures extendi potest; vel denique applicare etiam primario satisfactionem casu quo vera sit opinio contraria juxta quam sacerdos potest extendere suam applicationem ad multos et prudenter facit extendendo, valeat quantum valere potest." — Cf. Lugo, disp. 19, n. 257. Secunda intentio, quando dicitur Missa pro stipendio, formari debet "salvo jure datoris." Omnino consulendum est ne fructus maneat in thesauro Ecclesiæ, ut quotiescumque Missam pro aliquo celebramus semper simul habeamus aliam secundam intentionem applicandi alteri vel in toto vel in parte conditionatam, si ipse cui prima intentio datur non ejus fructus capax, vel non indigens, sit. — Cf. Coninck in 3 par. q. 83, nn. 165–166.

CAPUT III

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE SACERDOTII

707. Dico. Omnes sacerdotes ratione sacerdotii jure divino tenentur sub gravi *aliquando* celebrare. Evincitur ex verbis Christi, Luc. xxii, 19: "Hoc facite in meam commemorationem." — Quibus verbis, teste Conc. Trid., Christus Apostolis eorumque successoribus præcepit, ut sacrificium offerrent. Insuper sacer-

Digitized by Google

dotes omnes in sua ordinatione accipiunt non solum potestatem, sed etiam *munus* et *officium* sacrificandi illi adnexum. Hinc ait Apost., Hebr. v, 1: "Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis." Porro in re gravi quisque tenetur sub gravi munus susceptum exsequi. — Cf. S. Thom. 3, q. 82, art. 10. — S. Alphons. n. 313.

Codex ait: **Sacerdotes omnes obligatione tenentur Sacrum litandi pluries per annum . . . .** (Can. 805).

708. QUÆRES. *Quoties in vita vel in anno sacerdos celebrare teneatur?*

Resp. Curet . . . . Episcopus vel Superior religiosus ut iidem (sacerdotes) **saltem singulis diebus Dominicis aliisque festis de præcepto divinis operentur** (Can. 805).

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE OFFICII

709. Dico. Omnes animarum Pastores tenentur jure naturali et divino aliquando Missam celebrare ut illam applicent pro ovibus suis. Ratio desumitur tum ex eo quod pascere spiritualiter aliquem necessario importat procurare illi bona spiritualia quæ per excellentissimum Missæ sacrificium præcipue obtinentur, tum ex Conc. Trid. sess. 23, cap. 1, *de Reform.* ubi dicitur: "Cum præcepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre," etc.[1]

QUÆSITA

710. QUÆR. 1°. *Quid importet particula illa "aliquando"?*

Resp. Ecclesia Dei, interpres juris naturalis et divini, jam determinavit ejus extensionem. Igitur Pastores animarum tenentur ad celebrandum pro ovibus suis "in Dominicis aliisque festis diebus, qui ex præcepto adhuc servantur et qui ex dierum de præcepto festorum numero sublati sunt." Hæc sunt ipsissima verba PP. Leonis XIII in suis Litt. Apostolicis *In Suprema.* Si autem quæras, quot et quinam sint, præter dominicos, dies isti festi sive actualiter servati sive suppressi, respondetur esse 35, eorumque catalogum inveniri superius sub n. 327. — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 14, pp. 529 et seq.

[1] Cf. Addenda, p. 1088, n. 12.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *Quinam sint Pastores animarum qui sive jure naturali et divino sive ecclesiastico tenentur ad celebrandum pro populo?*

Resp. Episcopi: **§ 1. Debent quoque, post captam sedis possessionem, omni exiguitatis redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, omnibus dominicis aliisque festis diebus de præcepto, etiam suppressis, Missam pro populo sibi commisso applicare.**

§ 2. In festo Nativitatis Domini, et si quod festum de præcepto in diem dominicam incidat, satis est ut Missam unam pro populo applicent.

§ 3. Si festum ita transferatur ut in die *ad quem* **non solum fiat officium cum Missa festi translati, sed serventur quoque obligationes audiendi Missam et abstinendi a servilibus, Missa pro populo applicanda est in die** *ad quem*; **secus in die** *a quo*.

§ 4. Episcopus Missam pro populo diebus supra indicatis per se ipse applicare debet; si ab eius celebratione legitime impediatur, statis diebus applicet per alium; si neque id præstare possit, quamprimum vel per se ipse vel per alium applicet alia die.

§ 5. Licet Episcopus duas vel plures diœceses æque principaliter unitas regat aut, præter propriam diœcesim, aliam vel alias in administrationem habeat, obligationi tamen satisfacit per celebrationem et applicationem unius Missæ pro universo populo sibi commisso.

§ 6. Episcopus, qui obligationi de qua in superioribus paragraphis, non satisfecerit, quam citius pro populo tot applicet Missas, quot omisit (Can. 339).

Vicarii et Præfecti Apostolici:

Missæ sacrificium pro populis sibi commissis applicare debent saltem in sollemnitatibus Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, sanctissimi Corporis Christi, Immaculatæ Conceptionis et Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, Sancti Ioseph eius sponsi, Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, Omnium Sanctorum, servato præscripto can. 339, §§ 2 seqq. (Can. 306).

Abbates *nullius* easdem obligationes habent quæ competunt Episcopis residentialibus in propria diœcesi. — Cf. Can. 323, § 1.

Vicarius Capitularis obligatione tenetur applicandæ Missæ pro populo ad normam Can. 339. — Cf. Can. 440.

§ 1. Applicandæ Missæ pro populo obligatione tenetur parochus ad normam can. 339, quasi-parochus ad normam can. 306 (Can. 466).

Digitized by Google

Decet ex caritate ut aliquando Missæ sacrificium pro sua diœcesi applicent Episcopi titulares, sed citra obligationem.— Cf. Can. 348.

Relate ad festa suppressa de quibus in Can. 339, § 1, 466, § 1, in quibus nempe ab Episcopis et Parochis applicanda est Missa pro populo sibi commisso, nihil hac in re per Codicem juris Canonici immutatum est a disciplina huc usque vigente. Ita Pontificia commissio ad Codicis canones authentice interpretandos.— 17 Feb. 1918.

§ 2. **Parochus qui plures forte parœcias æque principaliter unitas regat aut, præter propriam parœciam, aliam vel alias in administrationem habeat, unam tantum debet Missam pro populis sibi commissis diebus præscriptis applicare.**

§ 3. **Ordinarius loci iusta de causa permittere potest ut parochus Missam pro populo alia die applicet ab ea qua iure adstringitur.**

§ 4. **Parochus Missam pro populo applicandam celebret in ecclesia parœciali, nisi rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant** (Can. 466).

Si quis eodem die urgeatur onere utriusque Missæ et pro populo et conventuali, hanc ipse celebret applicetque per se, illam per alium vel per se sequenti die.— Can. 419, § 2.

Quær. 3°. *An sacerdotes qui apud nos curam habent animarum quocumque nomine vocentur, prædicto onere teneantur?*

Resp. Tenentur, quia sunt parochi vel quasi-parochi.— Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 367.— Can. 216, 451. Hic ultimus canon ita se habet: **Parochus est sacerdos vel persona moralis cui parœcia collata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda. Quasi parochi qui quasi parœcias regunt.** Canon autem 216 ita legitur:

§ 1. **Territorium cuiuslibet diœcesis dividatur in distinctas partes territoriales; unicuique autem parti sua peculiaris ecclesia cum populo determinato est assignanda, suusque peculiaris rector, tanquam proprius eiusdem pastor, est præficiendus pro necessaria animarum cura.**

§ 2. **Pari modo vicariatus apostolicus et præfectura apostolica, ubi commode fieri possit, dividantur.**

§ 3. **Partes diœcesis de quibus in § 1, sunt** *parœciæ;* **partes vicariatus apostolici ac præfecturæ apostolicæ, si peculiaris rector eisdem fuerit assignatus, appellantur** *quasi-parœciæ* (Can. 216).

Digitized by Google

ARTICULUS III

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE STIPENDII

711. Dico 1°. § 1. Secundum receptum et probatum Ecclesiæ morem atque institutum, sacerdoti cuilibet Missam celebranti et applicanti licet eleemosynam seu stipendium recipere (Can. 824); at stipendio semel accepto, exurgit obligatio justitiæ, cui quidem non satisfit per unicam Missam, si plura accepta fuerint stipendia, utut infinitus sit valor Missæ, sed pro singulis stipendiis distinctum sacrificium offerri debet. Ratio *primi* est, tum quia stipendium non datur tanquam pretium Missæ, ac proinde nulla fit comparatio inter rem sacram et pecuniam, tum quia justum est ut de sacrario vivant, qui in sacrario operantur. Ratio autem *secundi* est, quia accepto stipendio, intervenit pactum onerosum, quod titulo justitiæ, non secus ac in quovis alio contractu, servari debet. Ratio demum *tertii* desumitur tum ex prop 8. ab Alex. VII damnata, quæ sic se habet: "Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa accipere, applicando petenti partem etiam specialissimi fructus ipsimet celebranti correspondentem"; tum præsertim ex prima parte prop. 10 ab eodem Alex. VII damnata, quæ ita jacet: "Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre." — Quare non minus ad restitutionem tenetur qui unam Missam celebrat, cum plura acceperit stipendia, quam ille qui, uno tantum accepto stipendio, nullam dicit Missam. — Cf. Viva, in cit. prop. — *Conc. Plen. Balt. II*, n. 369.

Dico 2°. A stipe Missarum quælibet etiam species negotiationis vel mercaturæ omnino arceatur (Can. 827).

QUÆSITA

712. Quær. 1°. *Relate ad acceptationem stipendii et Missæ applicationem quid non liceat?*

Resp. Nunquam licet:

1°. Missam applicare ad intentionem illius qui applicationem, oblata eleemosyna, petiturus est, sed nondum petiit, et eleemosynam postea datam retinere pro Missa antea applicata;

2°. Eleemosynam recipere pro Missa quæ alio titulo debetur et applicatur;

3°. Duplicem eleemosynam pro eiusdem Missæ applicatione accipere;

Digitized by Google

4°. Alteram recipere eleemosynam pro sola celebratione, alteram pro applicatione eiusdem Missæ, nisi certo constet unam stipem oblatam esse pro celebratione sine applicatione (Can. 825).

QUÆR. 2°. *Quœnam stipendia manualia dicantur, quœnam ad instar manualium, et quœnam fundata.*

Resp. § 1. Stipendia quæ a fidelibus pro Missis offeruntur sive ex propria devotione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perpetua a testatore propriis heredibus facta, *manualia* **dicuntur.**

§ 2. *Ad instar manualium* **vocantur stipendia Missarum fundatarum, quæ applicari non possunt in proprio loco, aut ab iis qui eas applicare deberent secundum tabulas fundationis, et ideo de iure aut Sanctæ Sedis indulto aliis sacerdotibus tradendæ sunt ut iisdem satisfiat.**

§ 3. Alia stipendia quæ ex fundationum reditibus percipiuntur, appellantur *fundata* seu *Missœ fundatœ* (Can. 826).

QUÆR. 3°. *Quot sint celebrandœ et applicandœ Missœ?*

Resp. Tot celebrandæ et applicandæ sunt Missæ, quot stipendia etiam exigua data et accepta fuerint (Can. 828).

QUÆR. 4°. *Quid si eleemosynœ jam perierint ante applicationem Missœ?*

Resp. Licet sine culpa illius qui onere celebrandi gravatur, Missarum eleemosynæ iam perceptæ perierint, obligatio non cessat (Can. 829).

QUÆR. 5°. *Quomodo supputandus sit numerus Missarum, si ablator summam pecuniœ dederit quin indicaverit numerum?*

Resp. Si quis pecuniæ summam obtulerit pro Missarum applicatione, non indicans earundem numerum, hic supputetur secundum eleemosynam loci in quo oblator morabatur, nisi aliam fuisse eius intentionem legitime præsumi debeat (Can. 830).

QUÆR. 6°. *Cuius sit manualem stipem Missarum definire?*

Resp. § 1. Ordinarii loci est manualem Missarum stipem in sua diœcesi definire per decretum, quantum fieri potest, in diœcesana Synodo latum; nec sacerdoti licet ea maiorem exigere.

§ 2. Ubi desit Ordinarii decretum, servetur consuetudo diœcesis (Can. 831).

Digitized by Google

Sacerdoti fas est oblatam ultro maiorem stipem pro Missæ applicatione accipere; et, nisi loci Ordinarius prohibuerit, etiam minorem (Can. 832).

QUÆR. 7°. *Quœnam sit prœsumptio, quando dubium est de mente oblatoris?*

Resp. Præsumitur oblatorem petiisse solam Missæ applicationem; si tamen oblator expresse aliquas circumstantias in Missæ celebratione servandas determinaverit, sacerdos, eleemosynam acceptans, eius voluntati stare debet (Can. 833).

QUÆR. 8°. *Infra quodnam tempus dicendœ sint Missœ?*

Resp. § 1. Missæ pro quibus celebrandis tempus ab oblatore expresse præscriptum est, eo omnino tempore sunt celebrandæ.

§ 2. Si oblator nullum tempus pro Missarum manualium celebratione expresse præscripserit:

1°. Missæ pro urgenti causa oblatæ quamprimum tempore utili sunt celebrandæ;

2°. In aliis casibus Missæ sunt celebrandæ intra modicum tempus pro maiore vel minore Missarum numero.

§ 3. Quod si oblator arbitrio sacerdotis tempus celebrationis expresse reliquerit, sacerdos poterit tempore quo sibi magis placuerit, eas celebrare, firmo præscripto can. 835 (Can. 834).

Relate ad § 2, 2°. modicum istud tempus videtur esse mensis unus pro una Missa, semestre pro centum.

QUÆR. 9°. *Quot onera Missarum per se celebrandarum recipere nemini licet?*

Resp. Nemini licet tot Missarum onera per se celebrandarum recipere quibus intra annum satisfacere nequeat (Can. 835).

QUÆR. 10°. *Quid faciendum in ecclesiis in quibus ob fidelium peculiarem devotionem Missarum eleemosynœ ita affluunt ut omnes Missœ celebrari ibidem debito tempore nequeant?*

Resp. Moneantur fideles, per tabellam in loco patenti et obvio positam, Missas oblatas celebratum iri vel ibidem, cum commode poterit, vel alibi (Can. 836).

QUÆR. 11°. *Quando Missas distribuere debeat, qui eas per alios celebrandas habet?*

Resp. Qui Missas per alios celebrandas habet, eas quamprimum distribuat, firmo praescripto can. 841; sed tempus legitimum pro earundem celebratione incipit a die quo sacerdos celebraturus easdem receperit, nisi aliud constet (Can. 837).

Digitized by Google

Can. 841 sequentia præscribit:

§ 1. Omnes et singuli administratores causarum piarum aut quoquo modo ad Missarum onera implenda obligati, sive ecclesiastici sive laici, sub exitum cuiuslibet anni, Missarum onera quibus nondum fuerit satisfactum, suis Ordinariis tradant secundum modum ab his definiendum.

§ 2. Hoc autem tempus ita est accipiendum ut in Missis ad instar manualium obligatio eas deponendi decurrat a fine illius anni intra quem onera impleri debuissent; in manualibus vero, post annum a die suscepti oneris, salva diversa offerentium voluntate.

QUÆR. 12°. *Quibusnam sacerdotibus tribuere possit Missas habens numerum earum de quibus libere liceat ipsi disponere?*

Resp. Potest eas tribuere sacerdotibus sibi acceptis, dummodo probe sibi constet eos esse omni exceptione majores vel testimonio proprii Ordinarii commendatos. — Cf. Can. 838.

QUÆR. 13°. *Quamdiu obligati maneant, qui Missas a fidelibus receptas aut quoquo modo suæ fidei commissas aliis celebrandas tradiderint?*

Resp. Obligati manent usque dum acceptatæ ab eisdem quibus eas tradiderunt obligationis et recepti stipendii testimonium obtinuerint. — Cf. Can. 839.

QUÆR. 14°. *An debeat integras stipes acceptas dare qui aliis Missas celebrandas committit? An unquam liceat ei aliquid retinere?*

Resp. § 1. Qui Missarum stipes manuales ad alios transmittit, debet acceptas integre transmittere, nisi aut oblator expresse permittat aliquid retinere, aut certo constet excessum supra taxam diœcesanam datum fuisse intuitu personæ.

§ 2. In Missis ad instar manualium, nisi obstet mens fundatoris, legitime retinetur excessus et satis est remittere solam eleemosynam manualem diœcesis in qua Missa celebratur, si pinguis eleemosyna locum pro parte teneat dotis beneficii aut causæ piæ (Can. 840).

QUÆR. 15°. *Ad quos pertineat jus et officium advigilandi ut onera Missarum adimpleantur?*

Resp. In ecclesiis sæcularium pertinet ad loci Ordinarium; in religiosorum ecclesiis ad eorum Superiores (Can. 842).

Digitized by Google

QUÆR. 16°. *Quinam teneantur librum habere in quem per ordinem referant Missarum numerum, intentionem, eleemosynam, celebrationem?*

Resp. § 1. Rectores ecclesiarum aliorumque piorum locorum sive sæcularium sive religiosorum in quibus eleemosynæ Missarum recipi solent, peculiarem habeant librum in quo accurate notent Missarum receptarum numerum, intentionem, eleemosynam, celebrationem.

§ 2. Ordinarii tenentur obligatione singulis saltem annis huiusmodi libros sive per se ipsi sive per alios recognoscendi (Can. 843).

§ 1. Ordinarii quoque locorum et Superiores religiosi qui propriis subditis aliisve Missas celebrandas committunt, quas acceperint Missas cum suis eleemosynis cito in librum per ordinem referant curentque pro viribus ut quamprimum celebrentur.

§ 2. Imo omnes sacerdotes sive sæculares sive religiosi debent accurate adnotare quas quisque Missarum intentiones receperit, quibusve satisfecerit (Can. 844).

QUÆR. 17°. *An sacerdos cui offertur pingue stipendium pro hodierna Missa, possit, hoc retento, rogare alium sacerdotem ut celebret pro ipso, promittens celebrare die sequenti pro eodem, qui pro ordinaria eleemosyna est celebraturus?*

Resp. *Affirm.*, saltem probabiliter, tum quia nihil in hac intentionis permutatione apparet quod turpis lucri speciem sapit, tum quia sic fert communissima piorum prudentiumque sacerdotum praxis. Nec demum huic sententiæ deest sufficiens auctoritatis pondus; imo ipse S. Alphonsus ab ea amplectenda non est omnino alienus, nec hujusmodi praxim damnat de mortali. — Cf. Baller. not. (a) p. 254.

QUÆR. 18°. *An satisfaciat qui accepto stipendio ad Missam in altari privilegiato celebrandam, eamdem in alio altari celebrat?*

Resp. *Neg.*, et præterea, ut constat ex recenti responsione S. Congr. Indulgentiarum data 24 Julii 1885, nequit hujusmodi deficientia suppleri seu compensari per aliquam aliam indulgentiam plenariam defunctis applicabilem. — Cf. *Nouvelle Revue Théologique*, vol. 17, pp. 595 et seq. — Ballerini-Palmieri, vol. 5, p. 676, n. 104.

QUÆR. 19°. *An obligatus ex stipendio ad celebrandum in altari privilegiato pro defuncto debeat legere Missam de Requie, quando ritus id permittit?*

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, Ita S. Officium Feb. 20, 1913.

QUÆR. 20°. *Quid dicendum de illa consuetudine quæ in plurimis Statuum Fœderatorum Diœcesibus exsistit, ut scilicet die Commemorationis omnium Defunctorum pinguis colligatur summa eleemosynarum, et una dicatur pro omnibus Missa?*

Resp. Non est improbanda; nam, proposito dubio ab Episcopo Roffensi, S. Congr. Conc. die 27 Jan. 1877, respondit: "Nihil innovetur; tantum apponatur tabella in ecclesia, qua fideles doceantur, quod illis ipsis eleemosynis una canitur Missa in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum." — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 10, p. 120. — *The Pastor*, vol. 3, p. 382.

QUÆR. 21°. *Quo nomine veniunt piæ fundationes?*

Resp. § 1. Nomine piarum fundationum significantur bona temporalia alicui personæ morali in Ecclesia quoquo modo data, cum onere in perpetuum vel in diuturnum tempus ex reditibus annuis aliquas Missas celebrandi, vel alias præfinitas functiones ecclesiasticas explendi, aut nonnulla pietatis et caritatis opera peragendi.

§ 2. Fundatio, legitime acceptata, naturam induit contractus synallagmatici: *do ut facias* (Can. 1544).

Ordinarii loci est normas præscribere de dote infra quam nequit admitti fundatio, et de eius fructibus distribuendis. Ut autem fundatio admitti possit, requiritur consensus Ordinarii loci in scriptis datus, qui priusquam eum dederit, scire debet personam moralem novo veterique oneri suo satisfacere posse, reditusque omnino oneribus respondere. Porro in acceptatione, constitutione, administratione jus nullum habet patronus ecclesiæ. Pecunia et bona mobilia in loco tuto deponenda sunt et caute quamprimum collocentur in commodum fundationis. Fundationes vero omnes scripto consignentur; duplex exemplar tabularum, in archivo Curiæ unum, in archivo personæ moralis alterum, asservetur; servatis præscriptis can. 1514, 1517 et can. 1525 in qualibet ecclesia tabella onerum ex fundationibus orientium conficiatur et præter librum de quo in can. 843, § 1 (de Missis) alter liber retineatur in quo singula onera perpetua et temporaria, eorum implementum et eleemosynæ adnotentur. — Cf. Can. 1546–1549. Si agatur de fundationibus in ecclesiis etiam parœcialibus religiosorum exemptorum, jura et officia Ordinarii loci citata, exclusive competunt Superiori majori. — Cf. Can. 1550.

Digitized by Google

CAPUT IV

DE TEMPORE CELEBRATIONIS MISSÆ

713. Dico 1°. Missæ sacrificium omnibus diebus celebrari potest, exceptis iis qui proprio sacerdotis ritu excluduntur (Can. 820).

Imo laudabiliter celebrat sacerdos quotidie, nisi obstet vel ipsius indignitas vel ecclesiæ prohibitio.

Dico 2°. § 1. Missæ celebrandæ initium ne fiat citius quam una hora ante auroram vel serius quam una hora post meridiem.

§ 2. In nocte Nativitatis Domini inchoari media nocte potest sola Missa conventualis vel parœcialis, non autem alia sine apostolico indulto (Can. 821).

QUÆSITA

714. Quær. 1°. *An peccet graviter qui celebrat ante et post tempus præscriptum ab ecclesia?*

Resp. *Affirm.*, si multum præveniat aut protrahat tempus ab Ecclesia statutum; secus vero, si mutatio sit levis; imo si justa adsit causa, omni culpa vacabit. Qualis autem censeatur immutatio notabilis controvertitur. Juxta communiorem et probabiliorem sententiam gravis non habetur, nisi celebratio hora integra ante vel post tempus statutum incipiatur. — Cf. S. Alphons. n. 246.

Quær. 2°. *Quandonam liceat tempus celebrationis antevertere vel protrahere?*

Resp. Licet 1°. in necessitate, v. gr., ut morituro ministretur Viaticum, quo casu liceret etiam media nocte celebrare; 2°. ubi est mos rationabilis, v. gr., ut opifices et famuli summo mane possint Sacrum audire; 3°. vi privilegii a Papa concessi vel facultatis ab Episcopo, aut etiam a Prælato religioso quoad subditos, in casu aliquo particulari datæ rationabili de causa; 4°. quando secus magna pars populi Missa careret; ex causa itineris, solemnioris alicujus funeris, concionis, publicæ supplicationis, collationis Ordinum, saltem per unam aut alteram horam. — Cf. S. Alphons. n. 343 et seq. — Lehmkuhl, n. 217.

Quær. 3°. *An liceat sæpius in die celebrare?*

Resp. § 1. Excepto die Nativitatis Domini et die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, quibus facultas est ter offerendi Eucharisticum Sacrificium, non liceat sacerdoti

Digitized by Google

plures in die celebrare Missas, nisi ex apostolico indulto aut potestate facta a loci Ordinario.

§ 2. Hanc tamen facultatem impertiri nequit Ordinarius, nisi cum, prudenti ipsius iudicio, propter penuriam sacerdotum die festo de præcepto notabilis fidelium pars Missæ adstare non possit; non est autem in eius potestate plures quam duas Missas eidem sacerdoti permittere (Can. 806).

Patres Baltimorenses Conc. Plen. III, nn. 103 et seq. ita loquuntur: "Hucusque nulla præcisa regula voluit Ecclesia determinare, quandonam alioquin legitima vel immo necessaria sit Missæ iteratio. Maluit potius rem decernendam relinquere judicio Ordinariorum, ut in prudentia et caritate sua pro causæ gravitate Missam iterent vel a suis missionariis iterari permittant.

"Sed neque vult Sancta Sedes, ut ob timorem rigoris quo munitur facultatis formula, nimis angantur eadem utentes. E sæpius enim repetitis Apostolicis declarationibus et responsis manifestum est, ad iterationem veram quidem requiri necessitatem, haudquaquam tamen absolutam, sed moralem, quæ existere censenda est quoties deficiente presbyterorum copia aliisque omnibus circumstantiis mature perpensis judicetur, fidelibus vehementer utile fore ut sacerdotes bis Missam eodem festo die celebrent. Cujusmodi si adfuerit, non tantum haud timeant reatum illicitæ iterationis, sed potius existiment se muneri suo defuturos, si vel ipsi pro populi necessitate Missam non iteraverint vel missionariis suis hanc facultatem non concesserint.

"Bene notent missionarii sacerdotes, se nunquam prædicta facultate uti posse nisi 'dependenter ab Ordinario, ad quem pertinet tum de vera necessitate, tum de possibilitate canonica remedia applicandi ferre sententiam,' neque præsumendam a quoquam esse licentiam quamdiu recursus ad Ordinarium patet." — Cf. *Conc. Plen. Balt. III*, nn. 103 et seq.; et *Append.* pp. 233 et seq. — *Acta S. Sedis*, vol. 12, pp. 232 et seq.; vol. 13, pp. 340 et seq.; vol. 16, pp. 35 et seq.

QUÆR. 4°. *An qui duas Missas celebrat, possit sumere duo stipendia?*

Resp. *Neg.*, prorsus, secluso speciali indulto.

§ 2. Quoties autem pluries in die celebrat, si unam Missam ex titulo iustitiæ applicet, sacerdos, præterquam in die Nativitatis Domini, pro alia eleemosynam recipere nequit, excepta aliqua retributione ex titulo extrinseco (Can. 824).

In die Commemorationis omnium fidelium defunctorum licet Sacerdoti unam e tribus Missis, quæ magis ei placet, cui maluerit applicare et stipem inde percipere. S. C. C. 15 Oct. 1915.[1]

QUÆR. 5°. *An liceat in nocte Nativitatis Domini celebrare omnes tres Missas ante auroram?*

[1] Cf. Addenda, p. 1095, n. 29.

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, sine licentia Episcopi ex justa causa, vel sine indulto Apostolico. Id enim expresse prohibet Rubrica Missalis, quæ sic habet: "Prima Missa dicitur in nocte; secunda in aurora; et tertia in die." Constat etiam ex Decreto S. Congr. Rit. edito die 18 Dec. 1702, quod ita se habet: "Non licet in media nocte Nativitatis Domini celebrare successive duas alias [Missas] et Communionem sacram exhibere."

§ 3. In omnibus tamen religiosis seu piis domibus oratorium habentibus cum facultate sanctissimam Eucharistiam habitualiter asservandi, nocte Nativitatis Domini, unus sacerdos tres rituales Missas vel, servatis servandis, unam tantum quæ adstantibus omnibus ad præcepti quoque satisfactionem valeat, celebrare potest et sacram communionem petentibus ministrare (Can. 821).

Cardinales habent facultatem celebrandi vel aliis permittendi ut coram se celebrent Missam in feria V Majoris Hebdomadæ ac tres Missas in nocte Natalis Domini. — Juxta hoc privilegium coram ipso liceret nocte Nativitatis tres Missas dicere, in quavis ecclesia apertis portis, et communionem ministrare. — Cf. Can. 239.

QUÆR. 6°. *Quanto temporis spatio Missa lecta durare debeat?*

Resp. Regula generalis est, Missam nec longiorem esse debere dimidia hora, ne adstantes tædio afficiantur, nec breviorem tertia horæ parte, quia secus non poterit decenter celebrari. Non excusabis autem a peccato mortali sacerdotem, qui Sacrum faciens non attingat horæ quadrantem; quia, ut ait S. Alphonsus, tam brevi spatio committere necessario debet duos graves defectus, alterum gravis irreverentiæ erga sacramentum, alterum gravis scandali erga populum. Quare notum est illud distichon:

Uno si fuerit brevior tua Missa quadrante,
Mortalis culpæ crederis esse reus.

CAPUT V

DE LOCO AD CELEBRANDUM APTO

715. Dico. § 1. Missa celebranda est super altare consecratum et in ecclesia vel oratorio consecrato aut benedicto ad normam iuris, salvo præscripto can. 1196 (Can. 822).

Digitized by Google

§ 2. Deficiente altari proprii ritus, sacerdoti fas est ritu proprio celebrare in altari consecrato alius ritus catholici, non autem super Græcorum *antimensiis* (Can. 823).

§ 1. In violata ecclesia, antequam reconcilietur, nefas est divina celebrare officia, Sacramenta ministrare, mortuos sepelire.

§ 2. Si violatio accidat tempore divinorum officiorum, hæc statim cessent; si ante Missæ canonem vel post communionem, Missa dimittatur; secus sacerdos Missam prosequatur usque ad communionem (Can. 1173).

QUÆSITA

716. Quær. 1°. *Utrum de licentia Episcopi possit in aliquo alio loco celebrari præter ecclesiam?*

Resp. § 4. Loci Ordinarius aut, si agatur de domo religionis exemptæ, Superior maior, licentiam celebrandi extra ecclesiam et oratorium, super petram sacram et decenti loco, nunquam autem in cubiculo, concedere potest iusta tantum ac rationabili de causa, in aliquo extraordinario casu et per modum actus (Can. 822).

Nomine cubiculi venit locus in quo cubile est. In posterum quævis rationabilis causa sufficit; utilitas sacerdotis, familiæ solamen, v. gr., cujus filius sacerdos adest domi, sacerdos ægrotans, et alia sexcenta. Per modum actus non necessario significat *semel* tantum sed excludit *habitualiter*. Si aliqua transitoria ratio habetur, ea durante, concedi potest facultas. Concessio autem ista non est confundenda cum communicatione licentiæ celebrandi sub dio, etc. Ordinarii permittere possunt per modum actus celebrationem missæ, domi, eorum favore qui domestici Oratorii indulto gaudent, etiam iis diebus qui in obtento indulto excepti sunt, dummodo justæ causæ aliæ sint ab eis, ob quas concessum fuit indultum Oratorii domestici.[1]

Ordinarius vero, dummodo iustæ adsint et rationabiles causæ, diversæ ab eis ob quas indultum concessum fuit, etiam sollemnioribus festis permittere potest per modum actus Missæ celebrationem (Can. 1195, § 2.).

§ 2. Privilegium *altaris portatilis* vel iure vel indulto Sedis tantum Apostolicæ conceditur.

§ 3. Hoc privilegium ita intelligendum est, ut secumferat facultatem ubique celebrandi, honesto tamen ac decenti loco et super petram sacram, non autem in mari (Can. 822).

[1] Cf. Addenda, p. 1093, n. 26.

Digitized by Google

In *navi* non licet celebrare absque indulto Apostolico speciali, quod non conceditur nisi cum diversis restrictionibus: mare debet esse adeo tranquillum ut nullum adsit periculum effundendi Sacras Species; adsistat celebranti alter sacerdos, si adfuerit: non absolute celebratio in cellis prohibita est, quando adjuncta omnia removent irreverentiæ pericula. S. C. de Prop. F. 1 Mar. 1902, 13 Aug. 1902. Quoad Missam si Capella locum fixum habeat in navi, habenda est ut publica: secus neque publica est, neque privata, sed habetur ut altare portatile. S. C. R. 4 Mar. 1901.

QUÆR. 2°. *Quomodo ecclesia violetur?*

Resp. § 1. Ecclesia violatur infra recensitis tantum actibus, dummodo certi sint, notorii, et in ipsa ecclesia positi:

1°. Delicto homicidii;

2°. Iniuriosa et gravi sanguinis effusione;

3°. Impiis vel sordidis usibus, quibus ecclesia addicta fuerit;

4°. Sepultura infidelis vel excommunicati post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam.

§ 2. Violata ecclesia, non ideo cœmeterium, etsi contiguum, violatum censetur, et viceversa (Can. 1172).

QUÆR. 3°. *Quomodo ecclesia jam violata reconciliari debeat?*

Resp. § 1. Ecclesia violata reconcilietur, quam citissime poterit, secundum ritus in probatis liturgicis libris descriptos.

§ 2. Si dubitetur num ecclesia sit violata, reconciliari potest ad cautelam (Can. 1174).

Ecclesia violata ob sepulturam excommunicati vel infidelis ne reconcilietur, antequam cadaver exinde removeatur, si remotio sine gravi incommodo fieri possit (Can. 1175).

§ 1. Ecclesiam benedictam reconciliare potest rector eiusdem vel quilibet sacerdos de consensu saltem præsumpto rectoris.

§ 2. Ecclesiæ consecratæ valida reconciliatio ad eos spectat de quibus in can. 1156.

§ 3. In casu tamen gravis et urgentis necessitatis, si Ordinarius adiri nequeat, rectori ecclesiæ consecratæ eandem reconciliare fas est, certiore facto postea Ordinario (Can. 1176).

Quæ de interdicto, violatione, reconciliatione ecclesiarum canones præscribunt, etiam cœmeteriis applicentur (Can. 1207).

QUÆR. 4°. *Quomodo ecclesia execretur?*

Resp. Ecclesia execratur, cum amittit suam benedictionem vel consecrationem. **Consecrationem vel benedictionem ecclesia non amittit, nisi tota destructa fuerit, vel maior parietum pars cor-**

Digitized by Google

ruerit, vel in usus profanos ab Ordinario loci redacta sit ad normam can. 1187 (Can. 1170); id est, si qua ecclesia, nullo modo ad cultum divinum adhiberi possit et omnes aditus interclusi sint ad eam reficiendam, in usum profanum non sordidum ab Ordinario loci redigi potest, et onera cum reditibus titulisque parœciæ, si ecclesia sit parœcialis, in aliam ecclesiam ab eodem Ordinario transferantur.[1]

§ 1. Altare immobile amittit consecrationem, si tabula seu mensa a stipite, etiam per temporis momentum, separetur; quo in casu Ordinarius potest permittere ut presbyter altaris consecrationem rursus perficiat ritu formulaque breviore.

§ 2. Tum altare immobile tum petra sacra amittunt consecrationem:

1°. Si frangantur enormiter sive ratione quantitatis fractionis sive ratione loci unctionis;

2°. Si amoveantur reliquiæ aut frangatur vel amoveatur sepulcri operculum, excepto casu quo ipse Episcopus vel eius delegatus operculum amoveat ad illud firmandum vel reparandum vel subrogandum, aut ad visitandas reliquias.

§ 3. Levis fractio operculi non inducit exsecrationem et quilibet sacerdos potest rimulam cemento firmare.

§ 4. Exsecratio ecclesiæ non secumfert exsecrationem altarium sive immobilium sive mobilium; et viceversa (Can. 1200).

CAPUT VI

DE REQUISITIS AD MISSAM CELEBRANDUM

717. Dico. Ad Missam licite celebrandam sequentia requiruntur: 1°. altare lapideum, fixum vel portatile, ab Episcopo consecratum; 2°. mappa triplex ex lino vel cannabe confecta; 3°. vestes sacræ, ab Ordinario benedictæ; 4°. calix et patena consecrata; 5°. corporale lineum vel ex cannabe, ab Ordinario benedictum; 6°. palla pariter linea vel ex cannabe; 7°. purificatorium lineum; 8°. missale cum pulvillo; 9°. crucifixus, non vero sola crux; 10°. duæ candelæ ex cera; 11°. bursa, velum, manutergium, ampullæ; 12°. minister masculus.[2]

QUÆSITA

718. Quær. 1°. *Quœnam sint vestes necessario benedicendœ?*

Resp. Vestes certo benedicendæ ab Ordinario vel a sacerdote facultatem habente, uti apud nos, sunt amictus, alba,

[1] Cf. Addenda, p. 1089, n. 13. [2] Ibid., n. 14.

Digitized by Google

manipulus, stola et casula. De cingulo autem, palla et purificatorio disputatur. De mappis etiam an debeant benedici, non una est sententia theologorum, et quamvis S. Alphonsus adhæreat sententiæ affirmativæ, non putat tamen oppositam omnino improbabilem; corporalia autem certo debent benedici sub mortali, nisi urgeat casus necessitatis. Imo in casu necessitatis posset quis celebrare etiam sine corporali, et a fortiori sine palla, sed tunc deberet purificatorium vel aliquid aliud adhiberi pro corporali, et bursa vel aliud pro palla. — Cf. S. Alphons. nn. 375 et seq.

QUÆR. 2°. *An sit mortale celebrare sine ulla veste sacra, aut sine stola vel alba, casula, manipulo vel cingulo?*

Resp. Est mortale celebrare sine ulla veste sacra in omni casu ex quacumque causa. Item celebrare sine casula vel alba, aut stola et manipulo simul. Probabiliter autem non est mortale celebrare sine manipulo vel sine manipulo benedicto. Item celebrare sine amictu, saltem pro iis qui illo non utuntur ad tegendum caput, sed tantum humeros. Idem etiam dicendum de celebratione sine cingulo; unde ab his omnibus causa rationabilis facile excusat. — Cf. S. Alphons. n. 277. — Baller. not. (a) p. 271.

QUÆR. 3°. *An color vestium sit de præcepto?*

Resp. *Affirm.*, quia omnes Rubricæ, quæ respiciunt cærimonias Missam concomitantes, ut præceptivæ habentur. Attamen hæc Rubrica obligare sub gravi non videtur, nisi scandalum adsit, v. gr., si die Paschatis vel alia simili solemnitate Missa celebraretur vestibus nigris. Hinc causa non adeo gravis ab hoc præcepto excusare potest. — Cf. S. Alphons. n. 378.

QUÆR. 4°. *Quinam colores in paramentis requirantur?*

Resp. Requiruntur paramenta *albi, rubri, viridis, violacei* et *nigri* coloris. Omnino reprobantur paramenta ex filamentis sericis et vitreis simul intertexta. Pariter reprobantur paramenta varii coloris quæ propter flores cujusque coloris immixtos non pauci senserant omni festo posse adhiberi; sed hoc fieri posse prohibuit S. C. R., atque adeo hujusmodi paramenta illum solum colorem possunt repræsentare, qui primarius est et prædominans. Prohibentur etiam paramenta *flavi* et *cærulei* coloris. Permittuntur autem illa quæ sunt ex panno aureo (*gold cloth*), et quæ juxta quosdam pro omni colore adhiberi possunt; juxta plures pro albo, rubro et viridi non autem pro nigro aut violaceo;

Digitized by Google

sed juxta usum Romæ vigentem, a quo non esset recedendum, solum pro albo et rubro.

Adverte tamen 1°. quod si fila serica quæ cum filis aureis intermiscentur sint coloris præscripti, tuto omnino adhiberi possunt pro omni colore, scilicet pro albo, si fila mixta sint alba, pro rubro, si sint rubra, etc., quia revera tunc colorem requisitum exhibent.

Adverte 2°. quod pro usu hujusmodi paramentorum attendi debet ad consuetudinem; nam proposito dubio: "An sacra paramenta revera auro maxima saltem ex parte contexta pro quocumque colore, exceptis violaceo et nigro, inservire possint" S. C. R. die 28 Apr. 1866, respondit: "Tolerandam esse locorum consuetudinem relate tantum ad paramenta auro contexta." — Cf. De Herdt, vol. 1, n. 147. — *Acta S. Sedis,* vol. 4, p. 52.

Adverte 3°. responsum S. C. R. 22 Nov. 1901 datum quæsito: "Utrum Dominica III Adventus et Dominica IV Quadragesimæ paramenta coloris rosacei adhiberi possint non tantum in Missa solemni, sed etiam in Missis privatis et in Officio de Dominica." S. C. R. respondit: *Affirmative.*

QUÆR. 5°. *Ex quanam materia debeant conflari calix et patena et an necessario debeant consecrari?*

Resp. Ex præsenti disciplina, calicis saltem cuppa debet esse aurea, vel argentea intus inaurata. In casu vero necessitatis calix ex stanno adhiberi posset. Patena esse debet ex auro vel argento inaurato. At semper debent consecrari *sub gravi,* quia præceptum versatur circa rem gravem. — Adverte tamen quod apud nos, uti patet ex *facultatibus extra.* T. n. 26, poterat simplex sacerdos deputari ab Episcopo ad consecrandum calicem, patenam et etiam altare, dummodo uteretur oleis ab Episcopo benedictis. — Cf. S. Alphons. n. 279. — Gousset, n. 323.

QUÆR. 6°. *Quomodo sacra suppellex benedictionem aut consecrationem amittat?*

Resp. § 1. Sacra suppellex benedicta aut consecrata benedictionem aut consecrationem amittit:

1°. Si tales læsiones vel mutationes subierit ut pristinam amiserit formam, et iam ad suos usus non habeatur idonea;

2°. Si ad usus indecoros adhibita vel publicæ venditioni exposita fuerit.

§ 2. Calix et patena non amittunt consecrationem ob consumptionem vel renovationem auraturæ, salva tamen, priore in casu, gravi obligatione rursum ea inaurandi (Can. 1305).

QUÆR. 7°. *Quale peccatum sit celebrare sine ministro?*

Digitized by Google

Resp. Est mortale juxta omnes. Attamen communiter dicunt Doctores, licitum esse celebrare sine ministro, urgente necessitate ministrandi Viaticum vel, ut alii concedunt, ut populus audiat Missam de præcepto. Verum juxta S. Alphonsum, Card. de Lugo et alios, minor necessitas sufficit ad celebrandum cum ministro qui nesciat respondere. — Præterea in casu necessitatis posset mulier, præsertim Monialis, a longe respondere, non tamen ad altare proprie ministrare porrigendo urceolos, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 391 et seq. — *Acta S. Sedis*, vol. 26, n. 572.[1]

QUÆR. 8°. *Qualis crux requiratur in altari dum Missa celebratur?*

Resp. Crux quæ requiritur non debet esse exigua, sed præeminere inter candelabra, ita ut sacerdos et populus facile eam possint intueri. Quod si in altari in quo Missa celebratur, adsit magna imago Crucifixi sive sculpta sive depicta, necessarium non est addere aliam crucem in medio candelabrorum. Item si Missa celebratur in altari ubi SS. Sacramentum publice est expositum, necessaria non est crux, at poterit exponi vel non exponi juxta locorum consuetudinem. In quocumque autem casu eam omittere peccatum veniale non excedit. Imo ait Kenrick: "In missionibus necessitas facit ut crux adhibeatur non admodum magna." — Cf. Kenrick, n. 101.

QUÆR. 9°. *Utrum, quot et quænam lumina requirantur?*

Resp. Mortale est celebrare sine ullo prorsus lumine, excepto unico casu, quando peracta consecratione lumen extinguitur nec aliud haberi potest; quia tunc urget ratio perficiendi sacrificium. In Missis autem privatis non minus quam duo debent adhiberi, quamvis uno tantum uti grave non sit, nec plus quam duo possunt accendi, nisi celebret Episcopus aut aliqua solemnitas extraordinaria aliud exigat. Semper autem lumina ista debent esse cerea, excepto casu absolutæ necessitatis, ac proinde illicitus est usus candelarum ex stearina. — Imo juxta S. Alphonsum mortale est uti candelis ex sebo, quia hoc indecentiam redolet. — Cf. S. Alphons. n. 394. — *Acta S. Sedis* vol. 3, p. 600.

719. MONITUM. — Laudabile sane est et necessarium quam maxime adhærere S. R. C. responsis circa ea quæ ad celebrandum requiruntur, sed cum non eadem sit omnium ratio, discretione opus est. Prudentia pariter opus est in perpendendis necessitatibus quæ apud nos, ruri præsertim, occurrere solent. Neque zelus aut pietas eo usque progredi debent ut

[1] Cf. Addenda, p. 1089, n. 15.

Digitized by Google

quis videatur omnia velle reformare et Episcopos ipsos docere. Etenim cum sacerdos quidam nuper apud S. R. C. conquestus esset quod "candelæ quæ pro recitanda vel cantanda Missa incenduntur, non sint ex cera nisi pro minima parte, v. gr., quinta vel sexta parte," — et præterea quod "albæ ex lino quidem in parte superiore et manicis, sed ex bombicio in tota reliqua et multo certe majore sua parte confectæ essent," et simul petiisset quid ei esset agendum, etc. S. R. C., die 8 Martii 1879, respondit "*Orator acquiescat sententiæ sui Episcopi.*" — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 2, p. 644.

CAPUT VII

DE RUBRICIS IN MISSA SERVANDIS

720. Dico. Reprobata quavis contraria consuetudine, sacerdos celebrans accurate ac devote servet rubricas suorum ritualium librorum, caveatque ne alias cæremonias aut preces proprio arbitrio adjungat (Can. 818).

Ratio desumitur tum ex Scripturis quæ magnam pœnam comminantur illi qui facit opus Domini negligenter, tum ex positiva voluntate Ecclesiæ. — Quare Patres Baltimorenses, postquam dixerint nullum ritum in hoc sacrificio peragendo adhiberi qui inanis citra impietatem existimari possit, addunt: "Volumus . . . districteque præcipimus ut sacerdotes in hisce Provinciis universi ea omnia quæ in Romano Missali habentur adamussim sequantur." — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 357 et seq.

QUÆSITA

721. Quær. 1°. *An omnes Rubricæ Missæ sint præceptivæ?*

Resp. Juxta communem sententiam, omnes Rubricæ, quæ servantur *intra Missam*, sunt *præceptivæ*, cum rem adeo sacram respiciant. Obligant autem *sub gravi* vel *sub levi*, pro gravitate vel levitate materiæ, ut infra dicetur. Rubricæ vero, quæ servantur *extra Missam*, id est, ante vel post Sacrum, habentur communiter ut mere *directivæ*, ut, v. gr., orationes pro præparatione Missæ vel gratiarum actione; possunt enim aliæ orationes recitari. Controvertitur tamen quoad orationes quæ ex Rubrica recitandæ sunt dum vestes induuntur; sed cum communi sententia tenendum est, ait S. Alphonsus, earum omissionem esse venialiter culpabilem. Alii tamen tenent hanc omissionem omni culpa vacare. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 358. — De Herdt, vol. 1, n. 2. — S. Alphons. n. 399 et seq.

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *An sacerdos infirmus celebrare possit, licet non omnes Rubricas servare queat?*

Resp. *Affirm.*, si paucas et leviores tantum omittat, præsertim si privatim celebret. Imo plures gravis notæ auctores permittunt infirmo celebranti, ut etiam baculo utatur si indigeat, etc. — Cf. S. Alphons. n. 402.

QUÆR. 3°. *An usus parvi cochlearis pro aqua in calicem infundenda sit omnibus licitus?*

Resp. S. C. R., proposito dubio, respondit servandam esse Rubricam. Hæc autem formula importat *usum parvi cochlearis non esse prohibitum* juxta responsum datum Archiep. Baltimorensi, 6 Febr. 1858. — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 3, pp. 600 et seq.

QUÆR. 4°. *An aliquando liceat Missam interrumpere?*

Resp. Nunquam licet Missam interrumpere *essentialiter*, ita scilicet ut sacrificium inceptum remaneat truncatum, nisi gravissima seu extrema urgeat necessitas, ut in casu imminentis incendii aut hostis ad necandum irruentis; tunc enim sacerdos, omissa calicis consecratione, posset sumere hostiam jam consecratam vel eam secum effugiendo auferre. Quod si utramque consecrationem perfecerit, utramque speciem statim sumat, si possit; vel si non possit, secum auferat in loco vicino citissime sumendam. At licet interrumpere *accidentaliter*, nempe aliquid interponendo justa de causa *ante canonem:* 1°. ob concionem post Evangelium, ob preces pro defunctis recitandas, ob proclamationes Bannorum faciendas vel ob processionem excipiendam, etc.; 2°. in gratiam turbæ peregrinorum die festo, si secus Missam audire nequeant, et tunc, si oblatio facta non fuerit, sacerdos de novo incipere potest, ut totum Sacrum audiant; 3°. si sacerdos recordetur de aliquo impedimento, v. gr., se non esse jejunum vel in statu gratiæ vel esse irregularem, modo Missa sine scandalo aut nota abrumpi possit. Non licet tamen interrumpere, etiam *accidentaliter*, incepto canone, et *a fortiori*, peracta consecratione, nisi gravissima de causa, v. gr., si moribundus baptizari vel absolvi debeat. Alia autem sacramenta ministrare inter consecrationem et communionem non licet, quia non sunt tantæ necessitatis, excepto S. Viatico quod ministrari posset moribundo, qui prope esset, ita ut sacerdos vestes sacras exuere non deberet. Sed ad hoc etiam requiritur, ut celebrans altare e conspectu suo non amittat. — Cf. S. Alphons. n. 352 et seq.

Digitized by Google

In Communione prima adolescentium in Missa post sumptionem haberi possunt breves sermones, vulgo dicti Fervorini; vel alia quacumque ex causa. Dec. Auth. C. S. R. n. 3009.

QUÆR. 5°. *Quid agendum, si sacerdos morbo vel morte correptus Sacrum perficere nequeat?*

Resp. Si sacerdos deficiat ante consecrationem, nihil ab alio sacerdote agendum est, quia sacrificium proprie non fuit inceptum. Si vero deficiat post consecrationem etiam unius tantum speciei, tunc alius sacerdos jejunus, si adsit, supplere debet; si non adsit jejunus, suppleat alius etiam non jejunus et Sacrum perficiat; quia præceptum de integritate sacrificii procuranda gravius urget. Imo etiam sacerdos irregularis vel excommunicatus supplere deberet. Attamen si statim alius sacerdos inveniri non posset post interjectam unam horam, probabiliter amplius non foret quærendus, quia deesset unio moralis, et proinde non censeretur idem Sacrum. Si autem sacerdos morbo inter celebrandum correptus perficere Sacrum valeat post aliquam interruptionem, melius ipse, quam alius, perficiet, etiamsi jejunus non sit. — Cf. S. Alphons. n. 355.

QUÆR. 6°. *Quid sit Tricenarium Gregorianum?*

Resp. Tricenarium Gregorianum seu Missæ Gregorianæ sunt Missæ quæ per triginta continuos dies exemplo Sancti Gregorii Magni pro animabus in Purgatorio liberandis in quovis altari celebrantur. Quoad hoc Tricenarium hæc notentur. Praxis has Missas celebrandi in Ecclesia est approbata. Pia et rationabilis est fiducia qua fideles retinent celebrationem triginta Missarum uti specialiter efficacem ex beneplacito et acceptione divinæ misericordiæ ad animæ e Purgatorii pœnis liberationem. S. C. Indul. 15 Mart. 1884. Non valet Tricenarium pro vivis celebrari; nec constat pro eo datam fuisse indulgentiam. S. C. 24 Aug. 1888. Essentialis conditio est ut triginta continuis diebus Missa dicatur pro anima ejus cujus liberatio ex Purgatorio imploratur. Non autem obstat quod ultimis tribus diebus Hebdomadæ Majoris interruptio fiat, modo postea statim continuo Missæ dicantur. S. C. Ind. 14 Jan. 1889. Non satisfacit sacerdos in casu qui eadem die bis vel ter vel per se (v. gr., Die Natalis Domini) vel per alios, celebrationem reassumat, ita ut triginta dierum spatio Missæ omnes celebrentur. S. Off. 12 Dec. 1913: Sacerdos qui per se nequit celebrare, tenetur alium sibi substituere celebraturum Missam aliquam tricenariam. Non satisfacit " quis obligationi, si pluribus sacer-

Digitized by Google

dotibus triginta Missas Gregorianas distributas committat eadem die vel paucorum dierum spatio omnes celebrandas ad dictam intentionem." Diebus in Tricenario occurentibus, in quibus Missa de Requie a Rubricis permittitur, ipsa legi poterit laudabiliter, pietatis gratia erga defunctum, sed non requiritur ad onus Tricenarii satisfaciendum ut ista Missa de Requie legatur. S. Off.· 12 Dec. 1913. Non requiritur ut Missæ in eodem altari celebrentur. S. C. Indul. 14 Jan. 1889.

QUÆR. 7°. *Quonam ritu celebrandum sit sacrificium?*

Resp. In Missæ celebratione sacerdos, secundum proprium ritum, debet panem azymum vel fermentatum adhibere ubicunque Sacrum litet (Can. 816).

QUÆR. 8°. *Quanam lingua celebrandum sit sacrificium?*

Resp. Missæ sacrificium celebrandum est lingua liturgica sui cuiusque ritus ab Ecclesia probati (Can. 819).

Digitized by Google

TRACTATUS XV

De Sacramento Poenitentiae

PARS PRIMA

DE ESSENTIA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ

In pœnitentiæ sacramento, per iudicialem absolutionem a legitimo ministro impertitam, fideli rite disposito remittuntur peccata post baptismum commissa (Can. 870).

CAPUT I

DE NOTIONIBUS GENERALIBUS PŒNITENTIÆ

722. Pœnitentia considerari potest ut virtus simpliciter, et ut sacramentum. Si primo modo consideretur, definitur: *Virtus moralis inclinans ad peccati detestationem, quatenus est offensa Dei, et ad propositum efficax in posterum illud vitandi et divinæ justitiæ satisfaciendi.* — Dixi, *quatenus est offensa Dei*, id est quatenus injuriam Deo infert ejusque in hominem jura lædit; non autem quatenus offendit summam Dei bonitatem ac perfectionem in se spectatam: hoc enim pertinet ad contritionem caritate perfectam. Hinc docent plerique theologi post S. Thomam, pœnitentiam, ut peculiaris virtus est, ad justitiam pertinere, qua homo reddit Deo quod suum est. — Cf. S. Thom. 3, q. 85, art. 3.

Si autem Pœnitentia consideretur ut sacramentum, definitur: *Sacramentum novæ legis per modum judicii a Christo institutum, ad peccata post Baptismum commissa homini contrito et confesso per absolutionem sacerdotalem remittenda.* — Porro de veritate, necessitate et constitutivis hujus sacramenti tenenda sunt sequentia:

I. Pœnitentia est verum et proprie dictum novæ legis sacramentum, et vi institutionis divinæ vim habet remittendi omnia peccata post Baptismum commissa. Constat ex Conc. Trid. sess. 14, can. 1, ubi dicitur: "Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum, anathema sit." — Cf. De Augustinis, part. 2, Thes. 13, p. 155.

Digitized by Google

II. Sacramentum Pœnitentiæ est necessarium *necessitate medii in re* vel, si nequeat *in re* suscipi, *in voto* saltem implicito, ad remittenda peccata mortalia post Baptismum commissa. Constat ex Conc. Trid. quod sess. 14, hæc duo declaravit, nempe cap. 2: "Est autem hoc sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus"; et cap. 4: "Docet S. Synodus, etsi contritionem aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare priusquam hoc sacramentum [Pœnitentiæ] actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, sine sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam." — Cf. De Augustinis, part. 2, Thes. 26, p. 197.

III. Partes sacramenti Pœnitentiæ sunt contritio, confessio, absolutio et satisfactio. Sacramentum enim Pœnitentiæ fuit institutum per modum judicii reconciliativi: hæc autem judicialis reconciliatio sita est essentialiter, ex parte pœnitentis, in dolorosa peccatorum accusatione, id est, in contritione et confessione; ex parte sacerdotis vices Christi gerentis, in eorumdem peccatorum remissione per absolutionem; perficitur vero ac completur satisfactione, qua temporalis etiam pœnæ reatus tollitur. Satisfactio igitur, quatenus adimplenda, est tantum pars integralis hujus sacramenti; quia effectus primarius, nempe gratia et remissio peccatorum quoad culpam et pœnam æternam, sine satisfactione haberi potest. — Cf. De Augustinis, part. 2, Thes. 18, p. 227.

QUÆSITA

723. Quær. 1°. *Quandonam sacramentum Pœnitentiæ fuerit institutum?*

Resp. Fuit institutum quando Christus post suam Resurrectionem insufflavit in discipulos suos dicens: "Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis," etc. Tunc enim, ut declarat Conc. Trid. sess. 14, cap. 1, contulit eis potestatem judiciariam, quam ante Passionem tantum promiserat. Unde Patres Tridentini dicunt, istud sacramentum fuisse institutum *præcipue* post Resurrectionem.

Quær. 2°. *An vel quatenus conveniant judicium sacramentale et forense?*

Resp. Partim conveniunt et partim differunt, ut patet ex utriusque forma. Potissima vero differentia duplex est, una quoad modum et altera quoad effectum: *quoad modum* quidem,

Digitized by Google

quia in judicio sacramentali res tota secreto peragitur, ac proinde pœnitens ipse est reus, accusator et testis, secus ac in judicio forensi: *quoad effectum* autem, quia judicia forensia tendunt ad reum puniendum, ac proinde sunt per se vindicativa; judicium autem sacramentale tendit ad absolvendum sive ad peccatorem cum Deo reconciliandum. — Cf. Lehmkuhl, n. 255, not. 11.

CAPUT II

DE MATERIA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ

724. Dico 1°. Sicut in ceteris sacramentis, ita in sacramento Pœnitentiæ, duplex est materia, alia remota, alia vero proxima. *Materia remota* sunt omnia peccata post Baptismum commissa; quæ dicuntur materia *circa quam*, quia circa illa destruenda versatur absolutio. Est autem vel necessaria vel mere sufficiens et libera. Materia *remota necessaria* sunt omnia peccata mortalia post Baptismum commissa, nec unquam vi clavium adhuc directe remissa; quia ex præcepto divino hujusmodi peccata clavibus subjicienda sunt. Materia autem sufficiens et libera, sunt omnia peccata venialia nondum accusata atque, ut inferius dicetur, mortalia etiam et venialia clavibus jam rite subjecta. — Dicitur *sufficiens*, quia quælibet peccata etiam minima objectum veniæ sacramentalis esse possunt. — Dicitur autem *libera*, quia nullum est præceptum ea clavibus subjiciendi. De his constat ex perpetua praxi et traditione Ecclesiæ, necnon ex doctrina Conc. Trid. sess. 14, cap. 5.

Dico 2°. Materia *proxima* sacramenti Pœnitentiæ sunt tres actus pœnitentis, scilicet contritio, confessio et satisfactio, quæ dicuntur *quasi materia* hujus sacramenti, quia sunt instar materiæ sensibilis, quæ in aliis sacramentis formæ subjicitur; per hos enim actus peccata proponuntur verbis formæ destruenda. Constat præsertim ex Conc. Trid. sess. 14, can. 4. — Cf. De Augustinis, part. 2, Thes. 18, p. 227.

QUÆSITA

725. QUÆR. 1°. *An sint materia sufficiens sacramenti Pœnitentiæ peccata jam rite confessa et per absolutionem remissa?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia peccatum, licet remissum, est semper peccatum commissum; Christus autem indefinite omne peccatum subjecit clavium potestati: et præterea sacramento tribuere debuit, ut efficaciam haberet in ea omnia ad quæ virtus pœnitentiæ se extendit; ergo, sicut ejusdem peccati

Digitized by Google

contritio et confessio potest cum fructu repeti, ita et absolutio. Nec obstat, quod tunc sacramentum peccatum hoc non deleat: nam sufficit ut habeat effectum in *actu primo*, nempe ut præbeat gratiam deletivam peccati, quamvis per accidens in *actu secundo* peccatum non deleat. — Cf. S. Alphons. n. 427. — De Augustinis, part. 2, art. 6, p. 221.

QUÆR. 2°. *An adultus baptizandus sub conditione in dubio Baptismi præcedentis, peccata jam accusata confiteri debeat?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia illa peccata jam remissa sunt per sacramentum Pœnitentiæ, si validus fuit prior Baptismus; si autem non fuit validus, non sunt materia confessionis et per secundum Baptismum remittentur. — Cf. Reuter, n. 118.

QUÆR. 3°. *An adultus præfatus accusare debeat peccata nondum confessa, seu ab ultima confessione commissa?*

Resp. Controversum olim fuit ut videre est ex theologorum, v. gr., Lacroix, lib. 6, part. 1, n. 323; et Billuart, *de Baptismo*, diss. 1, art. 5, oppositis sententiis. Nam posita probabili prioris Baptismi invaliditate, peccata subsequentia probabiliter non sunt materia capax sacramenti Pœnitentiæ; ergo etiam probabiliter non sunt clavibus subjicienda; obligatio enim confitendi peccata sequi non potest nisi consequenter ad Baptismum rite collatum. — Verum *ad praxim* quod attinet, et restringendo quæstionem ad *hæreticos neo-conversos* omnino standum est decreto 242 Conc. Plen. Balt. II, quod ita se habet: "In conversis ab hæresi ad fidem excipiendis, volumus ut adamussim servetur modus ille qui in Forma a Sacr. Congr. S. Officii, die 20 Julii, an. 1859, tradita habetur." Hoc idem repetunt et confirmant Patres Conc. Plen. III, ubi n. 122, ita statuitur: "Facta investigatione, recipiendus erit neo-conversus juxta modum descriptum in Instructione S. Officii anni 1859." — Porro *modus* iste de quo utrumque Concilium loquitur ita exponitur a Cong. S. O.: "Si Baptismus sit sub conditione iterandus, hoc ordine procedendum erit: 1°. abjuratio seu fidei professio; 2°. Baptismus conditionatus; 3°. confessio sacramentalis cum absolutione conditionata." Ergo quotiescumque recipiuntur in veram Ecclesiam hæretici conditionate rebaptizandi, de quibus tantum hic potest esse quæstio, liberum non est nostris missionariis eos eximere ab obligatione confessionis sacramentalis; hanc autem debere esse integram eruitur ex eo quod, tum apud fideles tum apud theologos et decreta Conciliorum, obligatio confessionis semper secum fert integritatem. — Istis

Digitized by Google

accedit tum praxis universalis nostrorum missionariorum, tum responsio quam S. C. Inquis. die 17 Dec. 1868, dedit Episcopis Angliæ, et quam Card. Barnabo Præfectus S. C. de Prop. Fide, in litteris ad Archiep. Quebecensem datis die 12 Julii 1869, testatus est "continere legem generalem."

Adverte tamen, casum alicujus catholici, qui sub conditione esset rebaptizandus, propterea quod prudenter dubitatur de validitate præcedentis Baptismi, non esse solvendum eodem modo, quia rationes datæ nequeunt ad ipsum extendi, et ideo in præcedenti solutione quæstio restricta fuit ad *hæreticos neo-conversos.* Quare hujusmodi catholicus neque ad generalem confessionem totius vitæ obligari posset, neque ad ea peccata confitenda quæ ab ultima confessione commisit.

Quær. 4°. *Quandonam facienda sit confessio a neo-conversis, ante vel post Baptismum conditionatum?*

Resp. Juxta Instructionem C. S. Officii nuper citatam, hoc ordine erit procedendum:

"(*A*) Abjuratio seu fidei professio,
(*B*) Baptismus conditionatus,
(*C*) Confessio sacramentalis cum absolutione conditionata."

Verum sicut non videtur esse contra *spiritum* prædictæ Instructionis praxis eorum sacerdotum, qui confessionem proprie dictam seu accusationem peccatorum audiunt vel *ante* vel *post* receptam abjurationem, deinde conferunt Baptismum conditionatum, et demum impertiuntur absolutionem, ita praxis eorum qui, justa occurrente causa, confessionem et absolutionem *differunt ad paucos dies,* non videtur esse absona a verbis ipsis Instructionis.

Quær. 5°. *An peccatum accusatum tantum in genere, sit materia sufficiens ad confessionis* validitatem *vel* liceitatem; *v. gr., si quis dicat:* — peccavi, — *vel,* — me accuso de omnibus peccatis meis?

Resp. In casu necessitatis, seu quando pœnitens, v. gr., moribundus nullum peccatum in specie accusare potest, talis confessio est certo *valida* et *licita;* tum quia ad impossibile nemo tenetur, tum quia ita fert communissima sententia theologorum, et sensus fidelium. Verum extra casum necessitatis dicendum est, talem confessionem esse probabilius validam, si materia necessaria deficiat. Ratio est, quia plus non exigitur neque vi judicii sacramentalis naturæ, cum eadem hæc esse debeat extra necessitatem et in casu necessitatis, neque vi præcepti integritatis quod urget tunc solum cum peccata gravia

Digitized by Google

habentur. At plures theologi dubitant de validitate hujusmodi accusationis, quia natura hujus sacramenti, quod est ad modum judicii, exigit materiam determinatam; ille autem qui solum dicit *se esse peccatorem* nihil determinati submittit clavibus. Exinde sequitur hujusmodi confessionem esse certo illicitam extra casum necessitatis, quia stante probabilitate non spernenda hujus rationis, qui eam perageret, exponeret sacramentum periculo nullitatis absque justa causa. Adde hunc modum confitendi adversari praxi Ecclesiæ, et causam præbere multis incommodis; nam pœnitentes carerent monitis, consiliis et directione confessarii, et minus ad contritionem excitarentur; nec confessarius judicium ferre posset de materia sufficienti clavibus subjecta. Pœnitens enim dicens *accuso me de peccatis meis*, non raro *meras imperfectiones* in mente haberet. In regionibus longinquis catholicus multis annis inconfessus signis dumtaxat ob idiomatis defectum petens absolutionem, possitne absolvi absque ope interpretis? Resp. S. Off. 28 Feb. 1633: "*Non esse opus interpretis in casu proposito, sicut etiam posse et debere absolutionem peccatorum impertiri exhibenti signa quæ potest . . . dummodo sufficiant ad exprimendum aliquod peccatum in specie. In casu vero quo quis conatur quantum potest exhibere signa peccatorum in specie nequeat autem omnino intelligi, absolvi posse per solam manifestationem in genere.*" Collec. S. S. ad usum Oper. Apost. Soc. Miss. n. 476. — Cf. Suarez, disp. 23, sect. 1. — Lugo, disp. 17, n. 8. — Lacroix, lib. 6, part. 2, n. 620. — *Nouvelle Revue Théol.* vol. 1, p. 67. — Lehmkuhl, nn. 264 et seq. — *Amer. Eccl. Review*, vol. 13, p. 241.

QUÆR. 6°. *An, pœnitente materiam sufficientem dubiam tantum præbente, confessarius teneatur exquirere certam de vita præterita, ut eum absolvere possit?*

Resp. *Affirm.*, si velit absolvere, quia secus sacramentum periculo nullitatis exponeretur; nisi tamen casus occurrat, in quo pœnitens conditionate absolvi possit, ut inferius dicetur. Secus autem esset respondendum si nolit absolvere, sed tantum benedictionem impertire. Hoc autem posse fieri nemo dubitat, siquidem hujusmodi pœnitens jus non habet ad absolutionem.

QUÆR. 7°. *An sit necessario absolvendus pœnitens qui non affert materiam necessariam, sed tamen certo sufficientem?*

Resp. *Affirm.*, et quidem ex justitia, supposito tamen quod sit rite dispositus, et nulla adsit extrinseca ratio quæ suadeat absolutionem non esse impertiendam. Neque dicas talem

Digitized by Google

pœnitentem non pati magnum incommodum, quia jam est in statu gratiæ; nam recusando absolutionem illum privas gratiæ sanctificantis augmento, et ingenti illo cœlestium donorum cumulo, quæ fructus sunt hujus sacramenti rite suscepti. — Cf. Lacroix, lib. 6, part. 2, n. 1885. — Baller. not. (a) p. 297.

Mortal or venial sins already forgiven are sufficient matter for absolution

726. Resolves. — 1°. Materia sufficiens et licita confessionis sunt venialia, aut mortalia alias confessa, secundum *speciem suam* etiam genericam, v. gr., *accuso me de peccatis præteritis contra castitatem, caritatem,* etc., præscindendo a numero et a circumstantiis quibuslibet. — Ratio est, quia sic habetur confessio peccati et quidem determinati, saltem unius in specie; nec est obligatio addendi numerum venialium, vel mortalium jam remissorum.

2°. Si quis de nullo peccato se accuset in particulari, et dicat, v. gr., *nihil scio,* nisi quod sæpe debui peccare sicut ceteri homines, examinetur ut pueri examinari solent. Si nihil ab ultima confessione elici possit, interrogetur de vita præterita, juxta statum et conditionem suam. Item cum mulierculis, devotulis et aliis ejusmodi, qui nonnisi confuse et de valde levibus confitentur, curandum est, ut culpam aliquam de vita præterita aut in specie aut saltem in genere addant. Quod si, factis opportunis interrogationibus, nihil determinati possibile sit extundere, et tamen urgeat tempus præ multitudine pœnitentium, videtur adesse moralis necessitas, quæ sufficiat ad absolutionem dandam saltem sub conditione.

Instruct children if only doubtful or venial sins to confess to include sin of past life.

3°. Ad majorem securitatem et certiorem percipiendum fructum, suadendum est pœnitentibus, ut præter peccata dubia aut etiam levia quotidiana, semper ex jam confessis subnectant saltem generice aliud certum peccatum, de quo vehementius doleant, ne forte sacramentum periculo frustrationis exponatur.

4°. Monendi vero sunt pœnitentes, qui prædictam praxim servant, ne tantum ex quadam consuetudine peccatum vitæ præteritæ clavibus iterum subjiciant, præsertim si peccatum illud leve sit; quia subest timor, ne non satis doleant, et proinde scopum prospiciendi validitati et fructui sacramenti non attingant.

5°. Sufficit juxta omnes confessio *in genere,* si confessarius plane agnoscat aliunde pœnitentem, v. gr., ex recenti confessione totius vitæ, etc., et sciat, illum accusare se velle de peccatis jam sibi notis; tunc enim satis erit dicere: — *me accuso de omnibus peccatis meis jam tibi notis;* vel simpliciter: *de omnibus peccatis vitæ præteritæ.* Imperfections are at most doubtful matter.

Scotists holds that the will to confess is sufficient. A dying person cannot confess. Any sign is sufficient. If cannot give sign of repentance then priest supplies matter + form. Give absolution conditionally. There may signs of repentance which we cannot perceive.

Digitized by Google

CAPUT III

DE FORMA SACRAMENTI PŒNITENTIÆ

727. Dico. Forma sacramenti Pœnitentiæ duplex distinguitur: alia *essentialis*, et alia *præceptiva* seu *rubricalis*. Prima consistit in verbis: *Te absolvo a peccatis tuis;* ut constat ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 3, ubi dicitur: "Docet sancta Synodus, sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis Ministri verbis positam esse: *Ego te absolvo*, etc.: quibus quidem, de Ecclesiæ sanctæ more, preces quædam laudabiliter adjunguntur." — Forma autem *rubricalis* consistit in iis precibus quæ antecedunt vel subsequuntur formam essentialem, et ita habetur in Rituali Romano:

Misereatur tui omnipotens Deus et, dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen.

Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.

Dominus noster J. C. te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum et tu indiges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Passio Domini nostri J. C., merita B. M. Virginis et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ et præmium vitæ æternæ. Amen.

Adverte tamen 1°. manum esse elevandam a verbo *Indulgentiam* usque ad verba *Passio Domini;* 2°. faciendum esse signum crucis in pœnitentem dum dicitur: *In nomine Patris*, etc.; 3°. verbum *suspensionis* omitti debere si pœnitens sit laicus; 4°. verbum *deinde* esse pronuntiandum, nam in recenti TYPICA EDITIONE Ritualis Romani invenitur scriptum ceu pars textus.

Adverte 2°. esse piam consuetudinem, quæ tamen nullo modo obligat, ut confessarius ante confessionem, dum benedicit pœnitentem, dicat: "Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut rite confitearis omnia peccata tua," vel similem aliquam orationem.

QUÆSITA

728. QUÆR. 1°. *An aliquid omitti possit de forma rubricali, et quandonam?*

Resp. Etsi preces, ab Ecclesia formulæ absolutoriæ adiunctæ, ad ipsam absolutionem obtinendam non sint necessariæ, nihilominus, nisi iusta de causa, ne omittantur (Can. 885).

Digitized by Google

Sed, cum juxta sententiam probabilem Passio elevet bona opera pœnitentis ad meritum satisfactionis sacramentalis, convenit ut quam rarissime omittatur. Verba autem *Dominus noster*, etc., non videntur posse omitti sine culpa veniali, nisi necessitas urgeat. — Cf. Rit. Rom. § *Absolutionis forma.* — O'Kane, nn. 981 et seq.

QUÆR. 2°. *An necessaria sit elevatio manus et formatio signi crucis in absolutione impertienda?*

Resp. Certum est non requiri *ad validitatem* sacramenti, quia nec ad materiam pertinet nec ad formam. Constat ex Conc. Flor. et Trid. necnon ex theologorum, saltem post Conc. Trid., unanimi consensu. Nec requiritur sub mortali *ad liceitatem* juxta communem sententiam, contra paucos; quia est tantum Rubrica, quæ gravis non videtur. Imo plures graves auctores asserunt, hoc omitti posse sine peccato; sic Busembaum relatus et implicite approbatus a S. Alphonso. Quidquid sit, saltem omitti potest sine peccato elevatio manus, dum recitantur preces quæ absolutionem formalem præcedunt. — Cf. S. Alphons. n. 425. — O'Kane, nn. 982 et 983.

QUÆR. 3°. *An stola et superpelliceum requirantur in administratione sacramenti Pœnitentiæ?*

Resp. Hac super re ita loquuntur Patres Baltimorenses: "Ad tribunal sacrum accedens confessarius superpelliceo et stola violacea, ad præscriptum Ritualis Romani, sit indutus." Porro præscriptum Ritualis Romani ita se habet: "Superpelliceo et stola violacei coloris utatur [sacerdos], prout tempus, vel locorum feret consuetudo." In praxi igitur attendendum est ad consuetudinem, ad particularia cujusque diœcesis statuta, et ad privilegia quibus aliquæ familiæ Regularium hac in re gaudent. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 213. — Baruffaldi, *de Sacr. Pœnit.* tit. 18, n. 21. — *Acta S. Sedis*, vol. 4, p. 62, n. 111.

QUÆR. 4°. *An omnia verba formæ essentialis:* Te absolvo a peccatis tuis, *sint essentialia?*

Resp. *Neg.*, nam probabiliter docetur verbum *te* posse omitti, quia sufficienter continetur in verbo *tuis*, et probabilius adhuc totum comma *a peccatis tuis*, quia duo illa verba *te absolvo* continent totum effectum sacramenti. Verum, practice loquendo, oportet integram formam essentialem proferre, tum quia præcipitur, tum quia extra casum necessitatis, qui hac in re vix fingi posset, non licet uti probabilitatibus in iis quæ ad

Digitized by Google

validitatem sacramenti pertinent. — Cf. S. Alphons. n. 430. — Lugo, disp. 13, n. 26. — O'Kane, n. 984.

QUÆR. 5°. *An sacerdos possit valide plures absolvere unica forma, dicens:* Ego vos absolvo a peccatis vestris?

Resp. *Affirm.*, quia omnia requisita ad validitatem reperiuntur. Imo licite quoque id fieri potest in casu necessitatis, v. gr., in naufragio, ante prælium, vel in ipso prælio, etc.; essetque talis absolutio multiplex, non quidem *formaliter*, sed *virtualiter* et *æquivalenter*, et essent tot sacramenta, quot homines forent, qui per aliqualem confessionem et sufficientem dolorem essent dispositi. — Cf. Lacroix, n. 645.

QUÆR. 6°. *Quænam præsentia pœnitentis reputatur moralis in ordine ad absolutionem?*

Resp. Illa sola, quæ efficit ut verba *absolvo te,* juxta communem hominum æstimationem, censeantur cadere in pœnitentem: quod quidem certo tunc verificatur, cum confessarius et pœnitens non magis unus ab alio distarent, quam si duo homines communi voce colloqui possent et solerent. Multi theologi, hanc distantiam magis determinantes, eam extendunt ad 20 passus, præsertim si pœnitens non sit extra aspectum confessarii. — Urgente vero necessitate, pœnitens absolvi potest et debet quoties aliquo sensu percipitur. Hinc 1°. absolvendus est ille qui videtur e tecto ruere, in flumen cadere, in mare submergi, saltem si non procul a confessario distet; 2°. si confessarius ob periculum infectionis, aut ob aliam causam, non possit cubiculum infirmi ingredi, illum e janua absolvere debet; 3°. si pœnitens recederet a confessario non adhuc absolutus, se absolutum existimans, absolvendus esset, si parum distans aspiceretur, aut certo sciretur adesse intra vicinam turbam; revocandus tamen foret, si commode fieri posset. — Cf. S. Alphons. n. 429.

QUÆR. 7°. *Quid dicendum de absolutione data, adhibito novo illo instrumento, quod vulgo dicunt* telephone?

Resp. Extra casum necessitatis est certo et graviter illicitum confessario tali instrumento uti, quia certo exponeretur sacramentum periculo nullitatis, et quia nova praxis induceretur in administratione sacramentorum, eaque fraudibus obnoxia. — Utrum autem in casu extremæ necessitatis possit tolerari usus talis instrumenti, difficile est decernere, et quæstio digna est quæ ad Sedem Apostolicam deferatur. — Attamen ut quid mihi videtur dicam, non apparet cur damnandus sit sacerdos qui per

Digitized by Google

telephonium conditionate absolveret pœnitentem aliquem, postquam ab hoc cognoverit se esse subito gravissimoque morbo correptum, de peccatis suis maxime dolere, et ad instrumentum aures applicuisse absolutionem expectaturum. Etenim præsentia moralis et nexus inter materiam et formam in unoquoque sacramento requiruntur utique, sed diverso gradu et modo pro diversitate uniuscujusque ritus. Quoniam autem sacramentum Pœnitentiæ est institutum ad instar judicii forensis ad quod sufficit illa præsentia, vi cujus judex et reus possint simul colloqui, non videtur in casu proposito absolutionem esse certo invalidam, siquidem pœnitens et sacerdos possunt dici vero sensu esse colloquentes. — Cf. *Irish Ecclesiastical Record,* Feb., Mar. et Apr. 1883; et Jun. et Jul. 1885.

QUÆR. 8°. *Quid dicendum de absolutione conditionata?*

Resp. Certum est validam esse in omni casu absolutionem sub conditione de *præsenti* vel *præterito* impertitam, modo adsint alia requisita ad sacramenti validitatem: conditio enim nullo modo mutat sensum formæ sacramentalis, quam nullatenus afficit; sed afficit tantum voluntatem confessarii, qui non intendit absolvere nisi impleatur apposita conditio: hac autem impleta, forma evadit absoluta; et proinde nihil reperitur, quod ejus validitati officere possit. Certum pariter est, absolutionem conditionatam esse quandoque licitam; si enim valida sit, etiam licita esse debet, urgente necessitate.

Rejicienda autem est, ut plane laxa, doctrina nonnullorum, qui tenent, conditionatam absolutionem impertiri posse levi qualibet ex causa, ac nulla urgente necessitate, etiamsi de sufficienti dispositione pœnitentis mortalibus quoque peccatis gravati quomodocumque dubitetur. Nemo quippe non videt, quot sacrilegia induceret hujusmodi praxis. Confessarius siquidem jam non esset prudens dispensator sacramentorum, sed projiceret *margaritas ante porcos;* et hac absolvendi facilitate efficeret, ut pœnitentes in peccatis tabescerent. Verum non magis admittenda est doctrina eorum qui, cum Collet et aliis quibusdam, tenent non esse impertiendam absolutionem sub conditione nisi in extrema necessitate seu in extremo vitæ periculo: hujusmodi enim doctrina summe noxia est pœnitentibus, qui difficile ad confessarium reverti possunt, et dimissi absque absolutione periculum æternæ damnationis incurrunt.

Hinc servatis debitis conditionibus, urgente necessitate, vel stante gravi et proportionata causa, licet absolvere conditionate in sequentibus casibus: 1°. in dubio, an pœnitens sit vivus vel

Digitized by Google

mortuus; 2°. in dubio materiæ sufficientis, v. gr., urgente præcepto confessionis annuæ, etc.; 3°. in dubio jurisdictionis ex parte confessarii; 4°. in dubio utrum pœnitens rite fuerit absolutus; 5°. in dubio usus rationis in pueris, amentibus, etc.; 6°. in dubio utrum pœnitens sit moraliter præsens; 7°. in dubio an moribundus sensibus destitutus sacramenti capax sit; 8°. in dubio de dispositione pœnitentis, urgente non tantum *extrema*, sed etiam simpliciter *gravi* necessitate spirituali. — Cf. S. Alphons. nn. 431 et seq. — Billuart, diss. 6, art. 10, § 7. — Lacroix, lib. 6, part. 1, n. 78.

PARS SECUNDA

DE SUBJECTO SACRAMENTI PŒNITENTIÆ

Subjectum, in sacramento Pœnitentiæ, essentiale est, non solum quia requiritur aliquis homo viator qui ritum sanctificantem suscipiat, sicut in Baptismo, v. gr., aut in Confirmatione, sed etiam ex alia ratione, quatenus scilicet ab eo dependet subministratio materiæ proximæ; nam superius dictum est materiam proximam hujus sacramenti consistere in actibus pœnitentis. Hi actus tres enumerantur, nempe contritio, confessio et satisfactio; quare de singulis hic erit dicendum pro praxi.

CAPUT I

DE CONTRITIONE

729. Contritio juxta Concilium Tridentinum est "*animi dolor et detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero.*" Hæc definitio præscindit a nova lege, in qua contritio nullam habere potest efficaciam sine voto confessionis. Quare idem Concilium paulo infra addit "cum voto præstandi reliqua . . . quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur." Hinc congruit definitio S. Thomæ: "Dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi." — Cf. Conc. Trid. sess. 14, cap. 4. — S. Thom. *Supplem.* q. 1, art. 1. — S. Alphons. n. 435. — De Augustinis, part. 1, art. 5, p. 43.

Disputant theologi, ut videre est apud S. Alphonsum, num contritio in *dolore* proprie consistat, an potius in detestatione, et quis ordo inter hæc duo intercedat; at practice loquendo, parum id refert, nam verendum non est, ut alterutrum desit, cum mutuo se supponant. Certum tamen est dolorem animi et detestationem peccati præteritum respicere, propositum vero circa futurum

Digitized by Google

versari. Igitur primo loco dicendum de hoc dolore et detestatione seu de contritione proprie dicta et deinde de proposito.

ARTICULUS I

DE CONTRITIONE PROPRIE DICTA

730. Contritio duplex distinguitur: scilicet *perfecta* quæ est detestatio peccati orta ex motivo speciali caritatis perfectæ seu bonitatis Dei propter se summe dilecti; et *imperfecta seu attritio*, quæ est detestatio peccati orta ex alio motivo, v. gr., ex consideratione turpitudinis peccati vel ex metu inferni aut ex amore beatitudinis æternæ. De utraque tria sunt exponenda, nempe necessitas, dotes et efficacia.

§ I. — De necessitate contritionis

731. Dico. Contritio, vel perfecta cum voto sacramenti vel imperfecta cum ipso sacramento, est *peccatori* necessaria, tum necessitate medii ad justificationem consequendam tum etiam necessitate præcepti saltem aliquando in vita. Ratio *primi* desumitur ex verbis Christi, Luc. xiii, 3: "Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis," et etiam ex Conc. Trid. sess. 6, cap. 6, ubi *odium* et *detestatio* de peccato recensentur inter præcipuas dispositiones ad justificationem. Ratio autem *secundi* est, tum quia sæpe in Scripturis sermo est de tali præcepto, præsertim Matth. iii, 2, ubi expresse dicitur: "Pœnitentiam agite"; tum quia existit præceptum naturale faciendi quidquid est necessarium necessitate medii ad salutem. — Cf. S. Thom. 3, q. 86, art. 2. — S. Alphons. n. 334.

QUÆSITA

732. Quær. 1°. *Quomodo et quandonam obliget præceptum contritionis?*

Resp. Præceptum contritionis, supposito semper quod aliquis sit in statu peccati mortalis, obligat graviter, quamvis modo *per se*, modo *per accidens*. Obligat *per se* tum in periculo etiam probabili mortis, propter necessitatem consequendi finem ultimum, tum aliquando in vita, ut jam dictum est et inferius magis determinabitur. Obligat autem *per accidens*, quando urget aliud præceptum quod sine contritione adimpleri nequit, v. gr., confessionis annuæ; vel quando quis sacramentum suscepturus aut ministraturus est, vel etiam quoties sacramentum Pœnitentiæ recipit solius devotionis causa. Certum tamen est, præceptum contritionis non obligare statim post patratum pec-

Digitized by Google

catum mortale, quia est affirmativum; est enim de natura præcepti affirmativi ut non obliget statim, quia secus obligaret singulis momentis. — Cf. S. Thom. 4, dist. 17, q. 3, art. 1, q. 4. — S. Alphons. n. 437. — Baller. not. (c) p. 312.

QUÆR. 2°. *Quænam sit vis illius particulæ "aliquando" seu quandonam dilatio contritionis peccatum grave inducat?*

Resp. Non conveniunt theologi; nam alii illam producunt ad annum, alii ad sex menses; alii cum S. Alphonso ad unum mensem. Verum addit ipse S. Doctor: "Peccatores præsertim rudes ab hoc peccato dilatæ pœnitentiæ, ob inadvertentiam ut plurimum, imo fere semper excusari possunt." — Videtur autem, non improbabiliter, quod non solum rudes, sed omnes qui præcepto annuæ confessionis satisfaciunt excusari possint, quia non certo constat de obligatione contritionis actum faciendi sæpius quam semel in anno. Qui autem a multis annis non sunt confessi, cum jam implicite hoc peccatum dilatæ pœnitentiæ accusent, non sunt hac super materia necessario interrogandi. — Cf. S. Alphons. n. 437.— Lugo, disp. 15, n. 55. — Salmant. tract. 6, cap. 1, nn. 51 et 55. — Pallav. punct. 3, n. 10. — Baller. not. (b) p. 313; et not. (a) p. 314.

QUÆR. 3°. *An ille qui in articulo mortis suscipit sacramentum Pœnitentiæ cum attritione cognita ut tali, teneatur insuper elicere actum contritionis perfectæ?*

Resp. *Neg.*, probabiliter; ideo enim potissimum teneretur, quia adest absoluta necessitas consequendi ultimum finem: atqui hæc ratio nequit urgeri, quia est moraliter certum, justificationem obtineri per solam attritionem cum sacramento; aliunde non tenetur quis uti *medio tutiore*, quando jam adhibuerit medium *simpliciter tutum*. Ergo. . . . Aliqui tamen affirmant adesse obligationem eliciendi actum contritionis, sed *per accidens*, scilicet si moribundo occurreret memoria peccati præteriti; nam, inquiunt, ille tunc non satisfaceret obligationi eliciendi actum perfectæ caritatis si, occurrente memoria peccati, hoc non detestaretur ex illius motivo. At quia de obligatione eliciendi actum perfectæ caritatis in articulo mortis, cum quis jam obtinuerit justificationem, hinc inde probabiliter disputatur, neque hoc argumentum rem conficit. Quidquid sit, expedit plane ut moribundi excitentur, quantum fieri potest, ad actus perfectæ caritatis et contritionis eliciendos atque iterandos. — Cf. Baller. not. (b) p. 314.

Digitized by Google

QUÆR. 4°. *An necessarium sit ad valorem sacramenti, ut contritio præcedat ipsam accusationem peccatorum?*

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia juxta Rituale Romanum tenetur profecto sacerdos pœnitentem efficacibus verbis ad dolorem adducere, sed nonnisi *audita confessione.* Quamvis autem praxis aliquorum fidelium sit, ut cum accusationem persolverint, hac vel simili formula utantur: *de peccatis istis maxime doleo et me accuso;* attamen nonnisi scrupulosi pœnitentes, a scrupulosis confessariis instructi, obligatoriam existimant hujusmodi formulam. — Dixi *a scrupulosis confessariis instructi;* hi enim soli, inani fundamento innixi, has formulas exigunt ad valorem sacramenti. Inane hoc fundamentum duplex est; etenim objiciunt 1°. contritionem debere esse *sensibilem*, et manifestationem hujus sensibilitatis obtineri per accusationem; at respondetur, sensibilitatem contritionis posse manifestari, et de facto manifestari multis aliis modis, præsertim per *petitionem* et *exspectationem* absolutionis. Objiciunt 2°. juxta theologos confessionem debere esse *dolorosam;* at respondetur, theologos per illam vocem *dolorosam* exigere tantum ut confessio non sit mera peccatorum narratio, sed potius accusatio sui in ordine ad absolutionem recipiendam. — Cf. S. Alphons. n. 445. — Lugo, disp. 14, nn. 13 et 18. — Salmant. tract. 6, cap. 5, n. 22. — Baller. not. (a) p. 316.

QUÆR. 5°. *Per quantum temporis spatium perduret actus contritionis ita ut valide postea suscipiatur sacramentum?*

Resp. Hoc nequit certo determinari: attamen juxta sententiam communem dicitur posse perseverare per unum diem, et etiam longius, modo non fuerit retractatus per aliud peccatum mortale. — Verum aliqui theologi requirunt præterea, ut fuerit elicitus cum intentione confessionis faciendæ. Quidquid sit, practice loquendo non sunt inquietandi illi pœnitentes qui cum mane, dum Missam audiebant vel serius versus meridiem, actum contritionis elicuerint cum intentione confitendi illa die; vespere autem ad confessionem revera accesserint quin contritionem renovaverint. Imo inquietandi non sunt, etiamsi nullum habuissent respectum ad confessionem ea die faciendam, quia neque in illa hypothesi constaret de nullitate confessionis. — Cf. S. Alphons. nn. 446 et 447. — Lugo, disp. 14, nn. 37 et 40. — Baller. not. (a) p. 318; et not. (a) p. 319.

QUÆR. 6°. *An requiratur novus actus doloris ad novam absolutionem recipiendam, quando pœnitens statim post absolutionem peccatum mortale ex oblivione omissum confitetur?*

Digitized by Google

Resp. Sententia, juxta S. Alphonsum, *communior*, sed juxta plerosque graves theologos *communis, indubitata, moraliter certa*, negat id requiri. Nam prior contritio cum non fuerit destructa per receptam absolutionem, certo perseverat, et quia erat universalis, extendebatur etiam ad peccatum illud ex oblivione omissum et nunc iterum manifestatur in ipso actu novæ accusationis. — Verum S. Alphonsus sententiam affirmantem habet ut *probabiliorem*, quia dolor debet esse non solum elicitus, sed etiam elicitus in ordine ad absolutionem. Quare in praxi ante factum, si quis non habet sententiam negantem ut moraliter certam, oportet ut novum exquirat a pœnitente actum contritionis; quod quidem facillime præstabit, dum ad novam absolutionem impertiendam manum attollit. — Cf. S. Alphons. n. 448. — Baller. not. (a) p. 320.

§ II. — De dotibus contritionis

733. Dico. Dotes necessario requisitæ ad validitatem contritionis tum perfectæ tum imperfectæ, quatuor numerantur; requiritur scilicet ut sit interna, supernaturalis, summa, universalis. Igitur 1°. debet esse *interna seu vera*, id est corde et animo vere concepta, juxta illud Joel. ii, 13: "Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra"; 2°. debet esse *supernaturalis*, id est, elicita per auxilium gratiæ et ex motivo quod aliquatenus ad Deum referatur, quia secus nullo modo posset disponere ad justificationem obtinendam; 3°. debet esse *summa*, quatenus scilicet peccator *appretiative* detestetur crimen suum plus quam omne aliud malum et animo paratus sit omnia potius perdere et pati, quam peccatum patrare; 4°. debet esse *universalis*, nempe extendi debet ad omnia peccata gravia vel ex motivo universali unico vel ex pluribus motivis particularibus, quæ saltem simul sumpta se extendant ad omnia mortalia commissa, etiam memoriæ non occurrentia; nam nullum peccatum actuale remittitur sine dolore, unum autem mortale sine alio remitti nequit, cum remissio fiat per infusionem gratiæ, quæ cum mortali simul stare non potest. — Cf. Lehmkuhl, nn. 283 et seq.

QUÆSITA

734. QUÆR. 1°. *An contritio non solum* APPRETIATIVE, *sed etiam* INTENSIVE *summa esse debeat?*

Resp. *Neg.*, quia intensitas doloris seu affectus vel conatus major vel minor, est quid mere accidentale in contritione. Præterea si intensitas ista requireretur, deberet esse vel *absolute* summa vel *relative*; si primum, contritio esset impossibilis, quia

Digitized by Google

semper concipere possumus gradum majorem intensitatis; si alterum, sequeretur posse fieri ut contritio, quæ hodie bona est et sufficiens, cras insufficiens inveniatur; quod sane repugnat. Sufficit igitur ut contritio sit *appretiative* summa, id est, ut peccatum æstimatione seu voluntate seria præ ceteris odio habeatur; ac proinde omnis anxietas ab illis abjicienda est, qui vehementiorem sensum doloris experiuntur ex morte alicujus amici, quam ex offensa Dei. — Cf. S. Alphons. nn. 441 et 442. — Lugo, disp. 5, nn. 84 et 87. — De Augustinis, part. 1, Thes. 6, p. 64.

QUÆR. 2°. *An requiratur comparatio* FORMALIS *in appretiatione inter varia mala et peccatum, vel Deum?*

Resp. *Neg.*, nam sufficit ut peccator sincere et vere peccata detestetur, et nolit amplius peccare. Quare valde imprudenter agerent confessarii qui, ad dolorem, summusne sit, explorandum, pœnitentibus quasdam comparationes proponerent valde periculosas, v. gr., mallesne vivus comburi vel omnia martyrum tormenta subire aut reptilia venenosa manducare, quam iterum peccare? Tales enim comparationes vividius phantasiam movent et accedente valida tentatione, facile amittitur vera dispositio, quæ antea exsistebat. Imo S. Thomas non tantum *imprudentiæ* sed etiam *stultitiæ* accusat hujusmodi confessarios. Præterea quoniam pro aliquibus personis ipsa idea mortis solet phantasiam nimium turbare, generatim loquendo non oportet pœnitentem interrogare, num paratus sit potius mori et centies mori quam Deum offendere. — Cf. S. Thom. Quodlib. 1, art. 9. — S. Alphons. n. 433. — Baller. not. (a) p. 328.

QUÆR. 3°. *Quænam temporis diuturnitas ad veram ac summam contritionem concipiendam exigatur?*

Resp. Nulla *per se*, quia diuturnitas non pertinet ad essentiam actus, sed est ipsi mere accidentalis: quamobrem satis est ut actus sit substantialiter impletus: quod minimo etiam tempusculo fieri potest. Tutius tamen est actum contritionis elicere intensiorem et productiorem; ne forte ex levitate aut nimia festinatione nullus quoad substantiam concipiatur. — Cf. S. Alphons. n. 433.

QUÆR. 4°. *An contritio de venialibus debeat gaudere quatuor iisdem dotibus?*

Resp. Debet gaudere necessario tribus prioribus; scilicet 1°. debet esse *interna*, quia contritio, quæ ex intimo corde non

Digitized by Google

elicitur, vera non est; 2°. debet esse *supernaturalis*, quia ut dictum est, contritio naturalis nequit esse medium ad effectum supernaturalem; 3°. debet etiam esse *summa* seu debet peccator detestari peccatum veniale plus quam mala naturalia omnia. Non autem debet necessario esse *universalis* sive in sacramento sive extra sacramentum. Ratio est, quia cum peccatum veniale non sit incompossibile cum gratia sanctificante, unum veniale potest remitti sine aliis. — Cf. S. Alphons. n. 449.

QUÆR. 5°. *An attritio* FORMIDOLOSA, *seu ex metu gehennæ concepta sufficiat ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ?*

Resp. *Affirm.*, modo sit vere supernaturalis, absolute efficax et tantum *materialiter* non vero *formaliter* seu *serviliter servilis*. Ratio est, tum quia hujusmodi attritio est vera conversio ad Deum, et vera aversio a peccato, tum quia hoc clare eruitur ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 4, ubi dicitur attritionem conceptam ex metu gehennæ et pœnarum esse honestam et disponere peccatorem ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ obtinendam. Attritio porro vocatur *formaliter* seu *serviliter servilis,* ubi quis de peccato quidem dolet, illudque vult vitare ob pœnas, quas a Deo infligendas novit; adhuc tamen paratus esset peccare, si pœnæ istæ non subsisterent. Dicitur vero *materialiter* seu *simpliciter servilis,* ubi quis ob pœnarum quidem timorem a peccato abstinet, non tamen ita dispositus est, ut vellet peccare, si pœnæ illæ non essent. — Cf. De Augustinis, part. 1, Thes. 8, p. 90. — Lehmkuhl, n. 285.

QUÆR. 6°. *An sufficiat attritio ex metu pœnarum Purgatorii pro peccatis venialibus?*

Resp. *Affirm.*, cum sententia communissima et moraliter certa; quia rationes omnes superius adductæ pro sufficientia attritionis ex metu gehennæ, hic quoque valent.

QUÆR. 7°. *An sufficiat attritio ex metu pœnarum temporalium hujus vitæ pro peccato subeundarum, prout a Deo infliguntur?*

Resp. *Affirm.*, cum sententia quæ videtur moraliter certa, modo talis attritio sit supernaturalis. Ratio est, tum quia in Conc. Trid. dicitur: "Attritio ex metu gehennæ et pœnarum," ac proinde sicut certo sufficit solus metus gehennæ, ita sufficere debet solus metus pœnarum; tum quia in ejusmodi metu omnes veræ attritionis conditiones adesse possunt. Attamen S. Alphonsus sententiæ neganti tribuit aliquam probabilitatem, quam si quis admittit, nequit in praxi et ante factum attritione illa esse contentus. — Cf. Baller. not. (a) p. 331.

Digitized by Google

QUÆR. 8°. *An ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ obtinendam cum attritione etiam initium amoris requiratur?*

Resp. *Neg.*, si per initium amoris intelligatur aliquis gradus caritatis perfectæ, qua Deus super omnia diligitur. Ratio est, quia ad rite suscipiendum sacramentum non prærequiritur necessario actus, qui extra sacramentum essentialiter justificet. Concedi autem potest initium aliquod amoris requiri, quatenus attritio, ut ad sacramentum disponat, excludere debet, ut Synodus Tridentina loquitur, peccandi voluntatem; et debet etiam conjunctam habere veniæ seu justificationis a Deo obtinendæ spem, qua peccator *incipit Deum diligere tanquam omnis justitiæ fontem.* — Cf. S. Alphons. n. 440. — De Augustinis, part. 2, Thes. 19, p. 238.

§ III. — De efficacia contritionis

735. Dico 1°. Contritio perfecta hominem justificat etiam extra sacramentum Pœnitentiæ, at non sine voto hujus sacramenti. Ratio *primi* est, quia perfecta contritio includit perfectam caritatem quæ importat conjunctionem cum Deo. Ratio *secundi* est, quia sacramentum Pœnitentiæ est unicum medium a Christo institutum ad remissionem peccatorum. — Cf. De Augustinis, part. 1, Thes. 5, p. 45.

Dico 2°. Attritio *extra sacramentum* Pœnitentiæ peccatorem justificare nequit; at, si cum sacramento conjungatur tanquam prærequisita dispositio, sufficit ad obtinendam veniam peccatorum. Ratio *primi* est, quia attritus, licet a creaturis discedat primosque conversionis ad Deum gressus exordiatur, nondum tamen est perfecte ad ipsum conversus et per amorem conjunctus. Ratio autem *secundi* est, quia tunc nihil deest, quominus sacramentum suum producat effectum. Quare attritio in sacramento non justificat propria virtute, sed tantum simul cum ceteris partibus, maxime cum absolutione sacerdotis. — Dicitur autem in hoc casu pœnitentem *ex attrito evadere contritum*, non *proprie* et *formaliter*, sed quoad *æquivalentiam* et *effectum*. — Cf. De Augustinis, part. 1, Thes. 9, p. 90; et part. 2, p. 249, Scholion 11.

QUÆSITA

736. QUÆR. 1°. *An votum confessionis debeat esse* explicitum *in contritione?*

Resp. *Neg.*, cum sententia communi. Ratio est, quia ad remissionem sufficit, ut quis vere conjungatur toto corde cum Deo per contritionem perfectam; Deus enim, ut patet ex dictis,

Digitized by Google

rejicere nequit peccatorem toto corde et ex perfectissimo motivo ad se accedentem; atqui fieri potest aliquando, ut peccator eliciat actum perfectæ contritionis, quin cogitet de confessione sive ex inadvertentia vel oblivione naturali sive ex ignorantia invincibili. Ergo ad remissionem peccati per contritionem non est essentiale, ut votum confessionis sit explicitum. — Cf. S. Alphons. n. 437. — Salmant. cap. 2, n. 23.

QUÆR. 2°. *An contritio remittat non tantum culpam, sed etiam pœnam culpæ debitam?*

Resp. Remittit certo pœnam æternam, quia homo justificatus per contritionem nequit remanere reus æternæ damnationis. Insuper juxta majorem vel minorem ejusdem intensitatem remittit etiam partem pœnæ temporalis deletis mortalibus vel venialibus debitæ. Proinde contritio perfecta valde intensa etiam omnem pœnam potest abolere; sed non necessario ex natura sua hanc efficaciam habet. Eruitur ex Conc. Trid. sess. 6, cap. 14; et sess. 14, *de Pœnit.* cap. 8 et can. 12.

QUÆR. 3°. *An attritio remittat peccata venialia extra sacramentum?*

Resp. Controvertitur, sed probabilius affirmandum videtur. Ratio est, 1°. quia ex Conc. Trid. variis modis remitti possunt peccata venialia: ergo non sola contritione perfecta remittuntur; 2°. quia in opposita sententia non facilius remitterentur peccata venialia quam mortalia: hoc autem sensui fidelium adversatur; 3°. quia vis remittendi venialia communiter tribuitur sacramentalibus; falso autem tribueretur, si ad ea delenda contritio requireretur. Negant tamen non pauci, quia ex Trid. sess. 14, cap. 5, peccata venialia *utiliter* in confessione accusantur; non autem accusarentur *utiliter*, si attritione remitti possent. Ergo. Sed merito reponitur, peccata venialia *utiliter* exponi in confessione aliis quoque de causis, nimirum ob remissionem pœnæ, ob meritum confusionis, ob emolumentum directionis, etc. — Cf. De Augustinis, part. 1, art. 9, p. 105.

ARTICULUS II.

DE PROPOSITO NON PECCANDI DE CETERO

737. Dico. Propositum non peccandi de cetero, saltem implicitum, est absolute necessarium ad peccati remissionem. Ratio est, quia secus contritio ipsa esset illusoria, nam peccatum vere non detestatur qui animum habet illud iterum committendi. Verum autem propositum triplici conditione gaudere debet;

Digitized by Google

scilicet requiritur ut sit firmum, efficax et universale. Debet igitur esse:

1°. *Firmum*, scilicet pœnitens habere debet sinceram voluntatem non relabendi in peccatum, non obstante quocumque incommodo aut timore humano; secus enim non vellet totaliter et sincere ad Deum converti. Non debet tamen confessarius animum pœnitentis tentare, adhibitis comparationibus, aut propositis incommodis et particularibus quibusdam difficultatibus, ad perturbandam ejus phantasiam idoneis.

2°. *Efficax*, id est, pœnitens non tantum firmiter statuere debet se amplius peccare non velle, sed etiam adhibere media necessaria ad peccatum vitandum, fugiendasque proximas occasiones, etc. — Sufficit autem, ut propositum sit efficax *affective*, id est, sufficit ut peccator sit animo paratus ad media necessaria adhibenda; quia futura de facto emendatio non est de essentia propositi.

3°. *Universale*, seu extendi debet ad omnia peccata mortalia non patrata modo, sed etiam quæ patrari possent. Ratio est, quia plena et vera ad Deum conversio dari nequit absque lethalis cujuslibet peccati aversione.

QUÆSITA

738. Quær. 1°. *An propositum, ut sit firmum, debeat insuper constans reperiri?*

Resp. *Neg.*, saltem absolute et generatim loquendo. Ratio est, quia propositum afficit præsentem voluntatem, quæ ex natura sua alioquin variabilis est. Hinc ex relapsu post confessionem colligi *per se* nequit propositi infirmitas. — Dixi *absolute et generatim loquendo;* nam si pœnitens statim et sine ulla fere resistentia relabatur, indicium aliquod vel saltem suspicionem aliquando præbere potest, quod proposito vere firmo caruerit; qui enim firmiter proponit, non adeo facile sui propositi obliviscitur, sed constans saltem per aliquod tempus perseverare solet, et conatus adhibere ad resistendum tentationibus vel peccati occasionibus, et proinde ordinarie difficilius rariusque cadit. — Cf. S. Alphons. nn. 451 et 459. — Lugo, disp. 14, nn. 160 et seq.

Quær. 2°. *An firmum censeri queat propositum illius, qui habet quidem animum non peccandi, pertimescit tamen et quodammodo prævidet se relapsurum?*

Resp. *Affirm.*, generatim loquendo: non enim impedit sinceram voluntatem timor, qui ex præterita fragilitate et hu-

Digitized by Google

manæ voluntatis inconstantia ingeritur. Hinc verum habet propositum pœnitens ille, qui confessario interroganti de voluntate non peccandi respondet: *Fragilis sum, formido lapsum, non tamen illum nunc volo.* In praxi vero indoles pœnitentis inspicienda est: reperies enim non raro peccatores asseverantes se relapsuros, qui idcirco dubitant se propositum satis firmum habere, nec tamen aliud ostendunt præter relabendi timorem, suique diffidentiam. Hujusmodi pœnitentibus inculcandum est, non agi de his quæ forte sint eventura, sed de actuali voluntate et de fiducia in auxilio divino reponenda. — Cf. Lacroix, lib. 6, part. 2, n. 1733. — Baller. not. (a) p. 344.

Quær. 3°. *An ad sacramentum Pœnitentiæ rite suscipiendum requiratur propositum explicitum?*

Resp. Valde controvertitur inter theologos. *Prima* sententia *absolute* affirmat; quia licet dolor necessario includat propositum, attamen explicitum requiri videtur a Tridentino aiente: "cum proposito non peccandi de cetero." *Altera* sententia absolute negat; quia si propositum *vere* et *proprie* continetur in dolore, quod certum omnino est, nihil amplius requiri debet; verba autem Conc. Trid., dicunt patroni hujus sententiæ, non indicare necessitatem propositi *expliciti,* sed tantum quod dolor, ut sit verus, debeat continere animum firmum non peccandi de cetero, scilicet conjungi cum proposito. Accedit auctoritas Conc. Romani sub Benedicto XIII, quod in Instructione pro pueris sacramentum Pœnitentiæ recepturis ad calcem Decretorum subjecta, requirit tantum ad valorem sacramenti, ut habeatur propositum saltem *implicitum.* Hæc sententia propugnatur a plurimis et præclarissimis theologis, et a quibusdam illorum vocatur *communis, moraliter certa* aut etiam *verissima.* *Tertia* demum sententia, quam S. Alphonsus *communem* dici testatur, docet, quod si pœnitens cogitet de vita futura, debet formaliter proponere emendationem; secus autem si nihil de futuro cogitet. Etenim si cogitet de futuro, consentiunt omnes, vix fieri posse, ut sincere pœnitens doleat, quin simul propositum explicitum et formale non eliciat.

Hisce sententiis expositis, ita suum judicium profert S. Alphonsus: "Illæ duæ ultimæ sententiæ sunt quidem probabiliores; sed quia prima non caret sua probabilitate, in praxi ante factum tutius sequenda est." Præterea quoniam, teste eodem S. Doctore, plerique etiam eorum qui pro prima sententia allegantur, utut ipse non acquiescat, consentiunt quod si bona

Digitized by Google

fide cum vero dolore confessus fueris sine proposito formali, non tenearis confessionem repetere, jam hæc erit unica conclusio practica facilis simul et tuta: — ante factum eliciatur propositum explicitum, præsertim si quis de futura vita cogitet; post factum autem nemo est inquietandus. — Cf. S. Alphons. n. 450. — Salmant. cap. 5, n. 54. — Laymann, cap. 4, n. 6. — Baller. not. (a) p. 346; et not. (c) p. 347. — Lehmkuhl, n. 298.

QUÆR. 4°. *Quale propositum requiratur et sufficiat ad valorem sacramenti, ubi venialia tantum accusantur?*

Resp. Idem dicendum est de proposito ac superius dictum est de dolore requisito, cum venialia tantum accusantur; ac proinde sicut certum est, non requiri propositum circa omnia venialia, quia hæc compossibilia sunt cum infusione gratiæ, ita certum est requiri et sufficere propositum circa unum tantum ex iis quæ accusantur, sive sit aliquod veniale ab ultima confessione commissum, sive sit aliquod veniale aut mortale vitæ præteritæ, et sæpe jam accusatum, etsi accusatio ista fiat tantum secundum speciem etiam infimam. Imo non solum hoc sufficit, sed expedit etiam ut ex pluribus venialibus, quæ accusantur, unum aliquod præcipuum seligatur, ad quod detestandum et emendandum præ ceteris animus applicetur. — Cf. Sporer, n. 339. — Elbel, nn. 113 et seq.

CAPUT II

DE PECCATORUM CONFESSIONE

ARTICULUS I

DE NECESSITATE CONFESSIONIS

739. Dico. Confessio seu manifestatio peccatorum sacerdoti facta in ordine ad absolutionem eorum obtinendam est omnibus qui post Baptismum in peccatum aliquod mortale lapsi sunt, omnino necessaria *tum de jure divino, tum de jure ecclesiastico. Primum* constat ex Conc. Trid. sess. 14, can. 6, ubi sic legitur: "Si quis negaverit confessionem sacramentalem . . . ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit, modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum; anathema sit." *Alterum* autem constat ex multis Conciliis, sed præsertim ex Conc. Later. IV, sub Innoc. III, his verbis: "Omnis utriusque sexus fidelis,

Digitized by Google

postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, et injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere . . .; alioquin vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur et moriens christiana careat sepultura."

QUÆSITA

740. Quær. 1°. *Quomodo et quandonam urgeat præceptum divinum confessionis?*

Resp. Supposito semper peccato aliquo mortali, præceptum confessionis obligat tum per se, tum per accidens; *per se* quidem in periculo, eoque magis in articulo mortis, et aliquando in vita. Ratio *primi* est, quia omnia præcepta positiva obligant saltem tempore necessitatis, secus enim frustra imponerentur; et ratio *secundi*, quia si Christus tantum moribundos obligasset ad confessionem, jam non posset dici, ut communiter docetur et certo tenendum est, Ecclesiam obligando fideles ad annuam confessionem, præceptum ipsum divinum magis explicite determinasse. — *Per accidens* autem obligat 1°. cum Eucharistia suscipienda est; 2°. quando urget præceptum se reconciliandi cum Deo vel requiritur status gratiæ, v. gr., ad sacramenta administranda vel ad ea recipienda, quæ dicuntur *vivorum*, nec elici potest actus contritionis perfectæ; 3°. quando urget gravis tentatio, quæ secus superari nequeat. — Cf. S. Alphons. n. 663. — Lacroix, lib. 6, part. 2, n. 2020.

Quær. 2°. *An unquam possit fieri confessio scripto, vel nutibus aut signis?*

Resp. Certum est, confessionem posse fieri valide nutibus aut signis; et justa interveniente causa, etiam licite. Ad scriptum autem quod attinet, tres casus sunt sedulo distinguendi. *Primus* est, cum confessio simul et absolutio fiant scripto. *Alter* casus est, cum vel confessio vel absolutio fiat separatim per epistolam. *Tertius* demum est, cum pœnitens, scripta confessione, eam det vel mittat ad confessarium, ut legat, et postea genuflexus coram eo dicat: *accuso me de omnibus peccatis quæ legisti.* — Porro in primo et secundo casu sacramentum esset non solum illicitum sed et invalidum, tum quia, in primo casu saltem, nulla haberetur forma, tum quia ita constat ex Decreto Clem. VIII, dato 20 Jun. 1602, quod ita se habet: "Sanctissimus Dominus Noster . . . hanc propositionem, scilicet licere per litteras seu internuncium, confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem absente absolutionem obtinere,

Digitized by Google

ad minus ut falsam, temerariam et scandalosam, damnavit ac prohibuit, præcepitque ne deinceps ista propositio publicis privatisque lectionibus, concionibus et congressibus doceatur, neve unquam, tanquam aliquo casu probabilis, defendatur, imprimatur aut ad praxim quovis modo deducatur." — Quod Decretum istud intelligi debeat non solum *copulative* sed etiam *disjunctive*, scilicet cum sive absolutio sive confessio tantum fiat scripto, constat ex authentica declaratione facta a Paulo V in C. S. Officii, die 14 Julii 1605. — Quod autem S. Pontifex voluerit declarare sacramentum esse non solum illicitum, sed etiam invalidum, constat ex tenore verborum et ex communi theologorum interpretatione. — In tertio autem casu sacramentum esset validum et, data justa causa, v. gr., vehementissima repugnantia, etiam licitum. Ratio est, quia tunc confessio proprie verbis fieret sacerdoti præsenti per illam formulam: *accuso me de omnibus peccatis quæ legisti*. — Cf. S. Alphons. nn. 428 et 429. — Viva, vol. 3, p. 577. — De Augustinis, part. 2, Thes. 21, p. 266. — Lehmkuhl, n. 271, not. 1.

ARTICULUS II

DE INTEGRITATE CONFESSIONIS

741. Duplex distinguitur integritas, alia *materialis*, alia *formalis*. Prima sita est in accusatione omnium peccatorum mortalium, quæ commissa sunt; altera autem, scilicet formalis, consistit in accusatione omnium mortalium, quæ quis hic et nunc, spectatis circumstantiis, moraliter confiteri potest vel tenetur. Hinc quoties habetur integritas materialis, habetur etiam formalis; sed non vice versa.

§ I. — De necessitate integritatis confessionis

PUNCTUM I

De necessitate integritatis in genere

742. Dico. Quamvis integritas *materialis* non semper requiratur, quia est quandoque vel physice vel moraliter impossibilis, Deus autem impossibilia non jubet; attamen integritas *formalis* est de jure divino absolute necessaria. Constat ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 5, ubi hæc habentur: "Universa Ecclesia semper intellexit institutam esse a Domino integram peccatorum confessionem, et omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam exsistere; quia Dominus noster Jesus Christus e terris ascensurus ad cœlos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tan-

Digitized by Google

quam præsides et judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christifideles ceciderint; quo, pro potestate clavium, remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient. Constat enim, sacerdotes judicium hoc, incognita causa, exercere non potuisse . . . si in genere dumtaxat, et non potius in specie ac singillatim, sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur, oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima sint." Et can. 7, definitum est ita: " Si quis dixerit, in sacramento Pœnitentiæ, ad remissionem peccatorum necessarium non esse de jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta et quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, et circumstantias quæ speciem peccati mutant . . . anathema sit."

Qui post baptismum mortalia perpetravit, quæ nondum per claves Ecclesiæ directe remissa sunt, debet omnia quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habeat, confiteri et circumstantias in confessione explicare, quæ speciem peccati mutent (Can. 901).

QUÆSITA

743. QUÆR. 1°. *An necessitas integritatis requirat accusationem peccatorum secundum species infimas?*

Resp. *Affirm.*, prorsus, quia species infimæ proprie species dicuntur, et de illarum accusatione *proprie* loquitur Concilium Tridentinum, ac proinde non sufficit manifestare tantum species genericas, quod nempe castitatem aut religionem læseris, sed addere oportet circumstantias omnes propriam speciem inducentes. Hoc autem non importat, quod si quis non possit aut non teneatur hic et nunc speciem infimam manifestare, excusetur etiam a manifestanda specie generica. Quare si quis, sciens se peccasse contra castitatem, non possit aut non teneatur hic et nunc dicere, num fuerit cum viro aut femina, cum soluta aut conjugata, tenetur nihilominus dicere, se contra castitatem peccasse. Ratio est, quia secus non haberetur integritas formalis.

QUÆR. 2°. *Quomodo satisfaciendum sit integritati, cum nequeat quis ad præcisum numerum devenire?*

Resp. Qui recordari nequit de numero certo, tenetur accusare numerum probabiliorem seu qui magis accedit ad veritatem, addendo particulam *circiter;* quia ubi deest certitudo,

Digitized by Google

illud quod verisimilius est, accusari debet. Ceterum bene monet S. Alphonsus, confessarium non debere esse nimis anxium circa exquirendum numerum peccatorum in pœnitente consuetudinario, quia est sæpe impossibile, talem numerum certum habere. Diligenter potius exquirat statum conscientiæ, interrogando, num frequenter an raro peccaverit; quoties *circiter* in mense, in hebdomada, in die, etc. — Cf. S. Alphons. n. 466. — Lehmkuhl, nn. 304 et 305.

QUÆR. 3°. *Qualis numerus censeatur comprehendi in particula "circiter"?*

Resp. Non potest regula omnino certa id determinari; non tamen comprehenditur qualiscumque excessus, nec notabilis defectus: sed modicus tantum, major tamen vel minor proportionate ad numerum expressum. Sic autem statuitur a S. Alphonso: modicus excessus vel defectus erit, relative ad *quinque circiter* peccata, unitatem unam hinc inde addere vel demere; relative ad *circiter decem*, duas; relative ad *viginti*, tres vel quatuor; relative ad *quadraginta*, quatuor vel quinque; relative ad *centum*, quinque vel sex . . .; censebiturque prudenter in primo casu pœnitens quater, quinquies vel sexies peccasse; in secundo vero octies, novies, decies, undecies vel duodecies peccasse, et similiter de aliis resolves. — Adverte tamen aliquando ex ipso statu pœnitentis facile erui posse numerum peccatorum. Sic., v. gr., ubi vir se accusat quod per tres annos in concubinatu vixerit, aut mulier quod per sex menses quæstum corporis exercuerit, nihil est quod amplius exquiratur numerus peccatorum commissorum in eo statu. — Cf. S. Alphons. n. 466.

QUÆR. 4°. *Ad quid teneatur pœnitens qui, post peractam confessionem in qua usus est particula* circiter, *invenit exactum numerum peccatorum?*

Resp. Distinguendum est: si peccata quorum nunc recordatur sunt certe plura quam numerus accusatus simul cum particula *circiter*, tunc in proxima confessione, debet addere numerum excedentem, quia iste nullo modo fuit manifestatus: secus ad nihil tenetur. Ad nihil pariter tenetur, si inveniat peccata commissa pauciora fuisse et ipse bona fide numerum exaggeraverit. — Dixi *bona fide;* nam si mala fide egerit, *per se* grave sacrilegium commisit. Quamvis enim a peccato gravi excusatur mendacium in ipsa confessione prolatum, et quod non attingit materiam necessariam ipsius confessionis, quia neque est pœnitenti damnosum, nec sacramento graviter injuriosum;

Digitized by Google

aliter tamen dicendum si mendacium versatur circa materiam necessario in ipsa confessione exprimendam. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 34. — Reuter, n. 313.

QUÆR. 5°. *An officiat integritati confessionis, si quis accuset venialia confessario ordinario, mortalia vero alteri?*

Resp. *Neg.*, dummodo absolutionem nunquam recipiat, quin omnia mortalia uni manifestaverit et ab eodem absolvatur. Ratio est, quia integra est illa confessio, quæ omnia mortalia complectitur, cum venialia non sint necessario accusanda. Quare in praxi non sunt damnandi de integritate non servata qui aliquando graviora peccata ignoto confessario confitentur, leviora vero ordinario subjiciunt, si ex pudore, quo suffunderentur cum confessario familiariter cognito, periculo se committerent sacrilege confitendi. — Dixi *de integritate non servata*, quia sane damnandi essent ex alia ratione, v. gr., si juvenes statum clericalem aut religiosum amplexuri ita agerent, proprium confessarium decipientes. — Cf. S. Alphons. n. 471.

QUÆR. 6°. *An officiat integritati, si quis simulet aliam vocem, ne a confessario agnoscatur?*

Resp. *Neg.*, per se; dummodo enim omnia mortalia aperiat, confessionem integram peragit. Nec necesse est, ut a confessario nominatim cognoscatur; sufficit enim, ut confessarius præsentem peccatorem absolvere intendat: intentio autem confessarii *per se* semper ad pœnitentem præsentem est determinata. — Cf. Lacroix, *de Sacram. in genere*, n. 68.

PUNCTUM II

De peccatis dubiis

Dubium hic versari potest præcipue 1°. circa actum peccati seu circa peccatum commissum; 2°. circa gravitatem peccati, tum ex parte materiæ, tum ex parte assensus; 3°. circa confessionem peccati certo commissi.

QUÆSITA

744. QUÆR. 1°. *An necessario accusanda sint peccata mortalia, non certo sed probabiliter tantum commissa?*

Resp. *Neg.*, probabilius, si, præhabito diligenti examine, dubium perseveret. Ratio est, quia nequit imponi obligatio, nisi de ea certo constat. Et sane ex Tridentino accusari debent

Digitized by Google

peccata mortalia quorum *habetur conscientia;* atqui non habetur conscientia peccatorum dubiorum; habere enim conscientiam importat notitiam certam peccati, cum conscientia nihil aliud sit, quam certa scientia et judicium de peccato commisso. Ergo. . . . — Cf. S. Alphons. nn. 473 et 476. — Sporer, n. 389. — Roncaglia, cap. 2, quæst. 7. — Reuter, n. 305.

QUÆR. 2°. *An sint accusanda peccata certo quidem commissa, sed de quorum gravitate probabilis tantum habetur ratio?*

Resp. *Neg.*, probabilius, *per se,* inspectis scilicet principiis probabilismi. Ratio eadem est, ac pro quæsito præcedente; nam cum non constat de peccato gravi commisso, nec de obligatione confessionis constare potest. In praxi autem attendendum est ad duas sequentes regulas:

Regula I. In dubio an materia peccati sit gravis, pœnitentes rudes ordinarie debent dubia accusare, 1°. quia fere non possunt per seipsos conscientiam efformare, 2°. quia plerumque non norunt distinguere venialia a mortalibus. Excipe tamen scrupulosos, qui mortalia committere frequenter non solent. Pœnitentes vero instructi non tenentur dubie gravia accusare, quia per seipsos conscientiam efformare possunt; nihilominus ad hæc quoque accusanda ordinarie suaviter hortandi sunt.

Regula II. In dubio de consensu pleno aut advertentia perfecta, 1°. si pœnitentes sint timoratæ conscientiæ, nec soleant graviter peccare, nullo modo tenentur peccata dubia confiteri, quia ipsis favet præsumptio, quæ *ex ordinarie contingentibus* habetur; imo sæpe sunt ab hac accusatione impediendi, si ad scrupulos propensi videantur; 2°. si pœnitentes mediam viam servent inter timoratam et laxam conscientiam, non sunt quidem obligandi, sed utique inducendi ad consensum dubium declarandum, quia illud prodest ad conscientiæ tranquillitatem, etc.; 3°. si pœnitentes sint laxæ conscientiæ, generatim peccata dubia declarare debent, quia ipsis præsumptio adversatur. — Cf. S. Alphons. n. 476.

QUÆR. 3°. *An necessario accusanda sint peccata certo quidem commissa et certo etiam gravia, at probabiliter tantum confessa?*

Resp. Valde controvertitur: alii, quos inter S. Alphonsus, dicunt hujusmodi peccata esse declaranda, quia obligatio confessionis est certa, ejus autem adimpletio dubia. Negant autem plures alii Doctores, ita ut Lugo affirmare potuerit: "*Communiter docent omnes* non teneri [quempiam] ad confitendum peccatum quod probabiliter judicat se confessum jam fuisse." Ratio autem est, quia lex cui probabiliter jam satisfactum est,

Digitized by Google

cum non sit amplius *certa* et *integra*, nequit sibi vindicare integram obedientiam et certam obligationem parere. Ita quidem quoad obligationem, nam in praxi consulenda est repetitio confessionis ad pacem conscientiæ procurandam et animi anxietates removendas: nisi tamen fiat ut hoc pacto anxietas anxietati superaddatur. — Cf. Lugo, disp. 16, nn. 58 et seq. — Baller. not. (c) p. 367; et not. (a) p. 368. — S. Alph. n. 477.

QUÆR. 4°. *An qui confessus est aliquod peccatum tanquam dubium, debeat illud repetere, si illud ut certum postea cognoscat?*

Resp. Affirmabant olim communiter Doctores; at hodie valde controvertitur: et sententia negans solide probabilis apparet. Ratio deducitur ex iis quæ superius dicta sunt de numero peccatorum declarando; nam sicut exposito semel numero peccatorum dubio cum particula *circiter*, non teneris amplius ad certum numerum, quem postea detexisti, in confessione declarandum, modo excessus non sit notabilis; ita neque peccatum, quod tanquam dubium accusasti, teneris certo postea cognitum in confessione repetere: nullum enim est inter utrumque casum discrimen, cum etiam in numero dubio peccata quædam ut dubia declarentur: nec species magis, quam peccatorum numerus, sit aperienda. Insuper peccatum dubium fuit directe remissum, cum remissum fuerit vi absolutionis, cui, ut erat in conscientia, subjectum est. Ergo necesse non est, iterum clavibus illud subjicere. — Cf. Lugo, disp. 16, n. 78. — Sporer, n. 397. — Elbel, n. 274. — Reuter, n. 332. — Baller. not. (b) p. 368.

PUNCTUM III

De circumstantiis peccatorum

745. Circumstantiæ peccatorum varie distinguuntur. Etenim 1°. aliæ *speciem mutant*, quæ scilicet ratione sui addunt actui malitiam specie distinctam ab ea, quam actus habet ratione objecti; sic voti aut matrimonii circumstantia addit fornicationi malitiam sacrilegii vel adulterii; 2°. aliæ sunt *aggravantes tantum*, sed notabiliter aut leviter, prout vel notabiliter vel leviter intra eamdem speciem malitiam actus peccaminosi augent ratione durationis, intensitatis, gradus, modi, temporis, personæ, loci, etc.; et demum 3°. aliæ sunt *imminuentes*, utpote quæ minorem peccati malitiam reddunt, v. gr., defectus advertentiæ, etc. — Consule quæ superius dicta sunt n. 26.

746. Dico. Sicut certum est, accusandas esse circumstantias

Digitized by Google

speciem mutantes, si peccatum trahunt in aliam speciem peccati lethalis; ita certum pariter est, non esse necessario accusandas circumstantias *leviter* aggravantes, licet eas exponere interdum melius sit. Ratio *primi* est, quia tunc habetur proprie novum peccatum mortale: ratio autem *secundi* est, quia peccata venialia non sunt materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSITA

747. Quær. 1°. *An necessario accusandæ sint circumstantiæ* NOTABILITER aggravantes *malitiam peccatorum mortalium intra eamdem speciem?*

Resp. *Neg.*, communius et probabilius. Ratio est, quia Conc. Trid. loquitur tantum de circumstantiis, quæ *peccati speciem mutant,* ac proinde videtur excludere obligationem confitendi alias circumstantias. Adde quod secus tum pœnitentes tum confessarii inter angustias semper fluctuarent, cum difficile sit distinguere, quænam sint circumstantiæ notabiliter aggravantes; nulla enim regula, plerumque saltem, assignari potest, ex qua dignoscantur, v. gr., pro duratione, intensitate, modo, etc. Præterea rationes quibus sententia affirmans innititur facile diluuntur. — Cf. S. Alphons. n. 467. — Baller. not. (d) p. 372; et notas (a) et (b) p. 373.

Ceterum in praxi solent fideles, ordinarie loquendo, notabiliores circumstantias declarare; quo quidem sicut ad majorem conscientiæ pacem, sic etiam ad uberiorem fructum percipiendum confert, tum ratione humilitatis in ipsa confessione tum ratione directionis, quam congruentiorem recipiunt. — Verum si sermo sit de circumstantiis peccatorum contra sextum præceptum, non solum de ipsis inquirendum non est, sed nec permittendum quidem ut exponantur, propter periculum quod tum confessarius tum pœnitens pati possent in lutulenta hac materia versanda. Imo monent communiter Doctores, periculum istud interdum exigere posse, ut etiam speciei inquirendæ parcatur. — Cf. Baller. not. (c) p. 373.

N.B. It is better not to ask too much contra sextum

Quær. 2°. *An necessario accusanda sit circumstantia consuetudinis peccati?*

Resp. *Neg.*, probabilius, sive sub hoc nomine intelligatur habitus malus, sive intelligatur simplex iteratio ejusdem peccati: consuetudo enim sumpta pro habitu ex malis actibus repetitis inducto, quamvis sit vitium, per se tamen non est peccatum: consuetudo vero sumpta pro iteratione ejusdem

Digitized by Google

peccati jam alias declarati non facit ut peccatum iterum admissum, atque hic et nunc confitendum, sit vel gravius ex parte objecti vel diversum in sua specie. — Excipe tamen si confessarius interroget, ut constat ex prop. 58 ab Innoc. XI damnata, quæ sic legitur: "Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem."

QUÆR. 3°. *An declaranda sit circumstantia gradus incestus patrati cum consanguineis vel affinibus?*

Resp. Declaranda sane est, ut per se patet et communius docent theologi, circumstantia conjunctionis in *primo gradu* lineæ rectæ sive ratione consanguinitatis sive ratione affinitatis, scilicet inter patrem et filiam, matrem et filium, socerum et nurum, socrum et generum vel novercam et privignum, vitricum et privignam, sed non est necessario declaranda origo istius incestus, num scilicet proveniat ex affinitate, an ex consanguinitate, neque circumstantia aliorum graduum, incluso etiam primo gradu in linea collaterali. — Cf. S. Alphons. nn. 469 et 470; et *Hom. Ap.* tract. 9, nn. 17 et 18.

QUÆR. 4°. *An necessario accusanda sit circumstantia dignitatis vel officii personæ, v. gr., si peccans sit superior, magistratus, sacerdos, etc., vel medicus, confessarius, etc., vel circumstantia temporis sacri?*

Resp. *Neg.*, ad omnia, seclusa ratione scandali vel obligationis omnino particularis aut doli et vis ex parte medici: item seclusa ex parte confessarii quacumque relatione peccati ad confessionem. Ratio est, quia omnes dictæ circumstantiæ ad summum aggravant peccatum, at non mutant ipsius speciem. — Cf. S. Alphons. *de tertio præc. Decal.* n. 273; et *de sexto præc. Decal.* n. 451. — Lugo, disp. 16, nn. 359, 451 et 520.

QUÆR. 5°. *An satisfaciat integritati confessionis, qui peccatum recens accusat tanquam olim commissum?*

Resp. *Affirm.*, per se, quia temporis circumstantia minime ad confessionem pertinet. Hinc obligationi confessionis satisfacit pœnitens, qui nova peccata cum antiquis immiscet vel qui confessionem generalem instituens, non discernit ab aliis peccata mortalia ab ultima confessione patrata, licet id de industria faciat ad tegendum tempus quo peccata commisit. Attamen explicare debet, an ratione temporis, quo peccatum admisit, adhuc subjiciatur reservationi vel censuræ, aut vi alicujus circumstantiæ, v. gr., voti aut matrimonii peccatum ipsum sit

Digitized by Google

diversum. Si vero pœnitens mentiatur circa tempus, v. gr., si neget se peccasse hodie, et declaret peccatum velut alio tempore determinato et remoto commissum, communius putant Doctores, illum obligationi suæ non satisfacere. Ratio est, quia actus quem posuit pœnitens hodie, non est actus positus anno præterito. Hinc dupliciter mentitur, scilicet celando peccatum hodie patratum, et accusando peccatum tanquam alio tempore admissum. Non desunt tamen theologi, qui probabiliter, ut videtur, putant hoc mendacium leve esse, et eorum sententia nobis arridet. — Cf. Lugo, disp. 16, nn. 53 et seq. — Tamburini, *Method. conf.* lib. 2, cap. 1. — Baller. not. (a) et (b) p. 376.

QUÆR. 6°. *An pœnitens declarare debeat diversas personas, cum quibus peccavit?*

Resp. *Neg.*, per se, quia sufficit ut declaretur numerus peccatorum et eorum species; peccata autem non ideo mutant speciem, quod cum pluribus patrata fuerint. Hinc qui fornicatus est cum tribus diversis vel ter cum eadem, satisfacit dicendo se ter fornicatum esse; nec tenetur sponte dicere, num complex unica fuerit an plures, num fuerint meretrices an aliæ. Attamen si confessarius de hoc interroget, pœnitens respondere tenetur, quia expedit ut confessarius sciat, utrum forte adsit proxima peccandi occasio, ut pronum est, si cum eadem persona pluries peccatum fuerit. — Cf. Bonac. disp. 5, q. 5, sect. 2, punct. 2, § diff. 3, n. 14. — Tamburini, *in Dec.* lib. 7, cap. 7. — Lacroix, n. 1040.

QUÆR. 7°. *An sacerdos vel religiosus peccans contra castitatem conditionem suam aperire debeat, vel solam voti castitatis circumstantiam?*

Resp. Controvertitur, sed probabiliter dicendum est sufficere, si uterque circumstantiam voti manifestet, quia species obligationis non videtur mutari per specialem conditionem sive sacerdotis sive religiosi. — Cf. Lugo, disp. 16, n. 149.

QUÆR. 8°. *An declaranda sit propinquitas personarum in peccatis odii?*

Resp. *Affirm.*, si agatur de propinquitate *propiori*, ob strictum virtutis pietatis vinculum. Hinc declarandum est odium grave in parentes, filios, avos, nepotes, affines in primo gradu, in patrinos, in filiolos, in conjugem et in fratres: secus vero si agatur de propinquitate remota, inter ceteros nempe consanguineos aut affines. — Cf. Lugo, disp. 16, nn. 303 et seq.

Digitized by Google

PUNCTUM IV

De peccatis oblitis

748. Dico. Peccata mortalia ex oblivione inculpabili omissa accusari debent, si in pœnitentis memoriam redeunt. Ratio est, quia ex præcepto divino omnia peccata mortalia post Baptismum commissa in confessione sacramentali declaranda sunt; nec præsens oblivio a tanta obligatione excusare etiam in posterum potest. Constat etiam ex prop. 11 ab Alex. VII damnata, quæ sic se habet: "Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere."

QUÆSITA

749. QUÆR. 1°. *An peccata, ex oblivione aut alia justa causa omissa, quamprimum accusanda sint?*

Resp. *Neg.*, probabilius; nam hujusmodi obligatio *moraliter* accipienda est, cum præsertim hæc peccata jam deleta sint, nec proinde adsit periculum animæ *in mora*. Imo juxta plures graves theologos pœnitens differre probabiliter potest confessionem horum peccatorum, donec vi alterius obligationis iterum confiteri teneatur, ac proinde ad varios menses et etiam ad tempus annuæ confessionis, differre eam posset. — Attamen nulla alia confessio, iis omissis, interponi potest. Ratio est, quia ad integritatem confessionis pertinet declarare in actuali accusatione omnia peccata mortalia nondum accusata, quæ memoriæ occurrunt seu *quorum habetur conscientia*, ut loquitur Conc. Trid. Atqui, ut ait Suarezius, "ea peccata sunt in præsenti conscientia, quæ, commissa post Baptismum, per aliam confessionem non sunt rite clavibus subjecta." Ergo. — Cf. Suarez, disp. 22, sect. 1, n. 1. — Bonac. disp. 5, q. 5, sect. 2, punct. 4, n. 32.

QUÆR. 2°. *An necessario absolvi debeat iterum pœnitens accusans peccatum grave in præcedente confessione ex oblivione aut alia legitima causa omissum, et jam indirecte remissum?*

Resp. *Affirm.*, cum sententia communissima. Ratio est, quia omnia peccata mortalia ex institutione Christi sunt clavibus subjicienda, ut directe remittantur. Licet enim jam remissa sint, non tamen vi sacramenti seu vi absolutionis remissa sunt, sed tantum vi gratiæ per sacramentum infusæ et concomitanter

Digitized by Google

cum aliis peccatis. Et quamvis, absolute loquendo, confessarius omittere posset absolutionem cum pœnitentibus, qui ad eumdem confessarium redire solent; siquidem isti in alia confessione directe absolverentur; melius est tamen omnibus absolutionem impertiri, quando facile fieri potest, ad pœnitentis solatium et animi tranquillitatem, necnon ob fructum ex sacramento percipiendum. Adde periculum, ne pœnitens eumdem confessarium amplius adire non possit. — Cf. Sporer, n. 627.

§ II. — De causis ab integritate excusantibus

Punctum I

De causis ab integritate excusantibus in genere

750. Dico. Difficultas ipsi confessioni *intrinseca*, quantumvis gravis ea sit, nunquam ab integritate confessionis excusat; excusat tamen, seu potius obligationem suspendit, gravis difficultas extrinseca, scilicet impotentia aliqua moralis et a fortiori impotentia physica. Ratio *primi* est, quia cum confessio sit de natura sua et essentialiter laboriosa, si difficultas quæcumque ipsi intrinseca, v. gr., magna repugnantia aut verecundia, ab integritate excusaret, plerumque fideles excusarentur ab accusandis mortalibus, et proinde magna ex parte rueret institutio sacramenti Pœnitentiæ. Ratio autem *secundi* desumitur ex generali principio, quod ea quæ sunt ex positiva institutione non obligant cum gravissimo incommodo, quoties istud extrinsecum est et *per accidens* illis conjungitur. — Requiritur tamen 1°. ut ea tantum peccata omittantur quæ declarari nequeunt; 2°. ut non possit inveniri alius confessarius, quo habito, cessaret illud incommodum extrinsecum; 3°. ut confessio sit hic et nunc necessaria, v. gr., ob communionem paschalem vel necessitatem celebrandi, aut si quis versans in statu peccati mortalis per plures vel etiam per unum diem alium confessarium expectare deberet. Ratio harum conditionum est, quia secus non adesset vera impotentia moralis. — Dixi tamen, *seu potius obligationem suspendit*, quia, cessante gravissimo illo incommodo, iterum reviviscit et urget tota obligatio integritatis. Ratio est, quia præceptum confessionis non est affixum ad tempus quoddam determinatum, sed integram vitam afficit. — Cf. S. Alphons. n. 487; et *Hom. Ap.* tract. 16, n. 39. — Baller. not. (a) p. 381. — De Augustinis, part. 2, Thes. 21, p. 266. — Viva, in prop. 11 ab Alex. VII damnatam.

Digitized by Google

QUÆSITA

751. Quær. 1°. *Quœnam sint prœcipua exempla impotentiœ sive physicœ sive moralis?*

Resp. Sunt sequentia: 1°. *Infirmitas extrema,* id est, quando moribundus unum tantum vel alterum peccatum exprimere potest, vel usu linguæ jam destitutus aliquo tantum signo pœnitentiam ostendit absolutionemque petit. 2°. *Defectus loquelœ;* sicut accidit in mutis, qui nec signis integre confiteri possunt; aut peregrinis, qui penitus aut fere penitus ignari sunt idiomatis regionis, in qua confitentur. 3°. *Defectus temporis,* v. gr., si milites statim ad pugnam pergere debeant. Non autem excusat sola multitudo pœnitentium; nam damnata fuit ab Innocent. XI·prop. 59, quæ sic se habet: "Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium; qualis, v. gr., potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis aut indulgentiæ." 4°. *Periculum vitœ* pœnitentis, confessarii aut tertii; v. gr., si adveniant hostes, si multi in periculo naufragii vel contagii versentur. Imo aliquando in summo plurium periculo, omnes, exhibito aliquo generali signo contritionis et confessionis, unica formæ prolatione absolvi sic possunt: *Ego vos absolvo,* etc. Sacra Pœnitentiaria respondit die 6 Feb. 1915:

> "Nihil obstare quominus sic absoluti in præfatis adjunctis ad sacram Eucharistiam suscipiendum admittantur. Ne omittant vero cappellani militum, data opportunitate, eos docere absolutionem sic impertiendam non esse profuturam, nisi rite dispositi fuerint, iisdemque obligationem manere integram confessionem suo tempore peragendi, si periculum evaserint."

5°. *Periculum famœ,* v. gr., si sacerdos mox celebraturus, et confessione generali indigens, non posset integre confiteri, quin adstantes rem suspicarentur. 6°. *Periculum revelationis* seu violationis sigilli; v. gr., si confessarius nequeat integre confiteri, quin peccata in confessione audita manifestet, etc.; vel si pœnitens ex gravi causa timeat, ne confessarius legem sigilli infringat. Posterior autem hic casus, si tamen unquam contingere dicendus sit, rarissimus est. 7°. *Periculum scandali vel lapsus,* tum ex parte pœnitentis, tum ex parte confessarii; v. gr., si mulier certo cognosceret maximam confessarii fragilitatem, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 479 et seq.

Quær. 2°. *An sit obligatio confitendi peccatum mortale, quod explicari nequit sine complicis manifestatione?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, probabilius, et ratio est, quia nulla datur legitima excusatio, ut præcepto integritatis derogetur: non enim dici potest præceptum positivum restringi præcepto naturali non infamandi proximum; nam justitia et caritas prohibent tantum, ne manifestetur crimen alienum sine rationabili causa; hic autem causa habetur et quidem gravis, nempe integritas confessionis procuranda et conscientiæ directio. Præterea complex, peccatum patrando, amittit omne jus ad famam, quod habere poterat apud confessarium, in ordine ad confessionem hujusce peccati: et ipse implicite huic famæ detrimento ultro consentit, quando peccat. Ita S. Alphonsus, n. 489, cum aliis multis. — Attamen alii Doctores probabiliter *negant*, docentes posse, imo debere, juxta aliquos, omitti circumstantiam, ex qua complex detegeretur, donec alius confessarius inveniatur: nec rationibus prioris sententiæ moventur, quas dicunt esse petitionem principii. — Utriusque autem sententiæ patroni conveniunt in affirmanda obligatione quærendi alium confessarium. — Cf. Lugo, disp. 16, n. 395. — Baller. not. (b) pp. 382 et seq. — Lehmkuhl, nn. 333 et seq.

QUÆR. 3°. *Quænam sint causæ excusantes ab obligatione quærendi alium confessarium, cui complex sit ignotus?*

Resp. Sunt sequentes: 1°. si urgeat periculum mortis aut præceptum annuæ confessionis; 2°. si grave sit pœnitenti omittere confessionem aut communionem; 3°. si quis difficulter alteri confessario conscientiam aperiret; 4°. si quis secus in peccato, etiam per unam diem, remanere deberet; 5°. si quis alias privaretur beneficio alicujus indulgentiæ extraordinariæ; 6°. si adeundo confessarium cui complex cognitus est, haberetur melior directio aut consolatio notabiliter major. — Cf. S. Alphons. n. 490. — Baller. not. (b) p. 383.

QUÆR. 4°. *An liceat confessario petere nomen* **complicis, v. gr.,** *ad correctionem, etc.?*

Resp. *Neg.*, saltem generatim loquendo, tum quia hoc sine justa causa inducit ad detrahendum proximo, tum quia odiosum reddit sacramentum Pœnitentiæ. Ita Codex: Caveat omnino ne complicis nomen inquirat . . . Can. 888, § 2. Constat insuper ex Bened. XIV Const. *Suprema Omnium*, Const. *Ubi primum*, Const. *Ad eradicandam*.

QUÆR. 5°. *An per prædictas declarationes Benedicti XIV ita interdictum sit quærere nomen complicis, ut in nullo casu id liceat?*

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, tum quia ipse Bened. XIV supponit casus, in quibus id liceat juxta *veras*, ut inquit, *et sanas opiniones;* tum quia aliquando pœnitens necessario complicem revelare debet, nec tamen id nisi per confessarium potest. — Cf. Lugo. disp. 16, nn. 424 et seq. — Baller. not. (a) p. 386.

QUÆR. 6°. *An vel quomodo muti et surdi confiteri teneantur?*

Resp. Muti certe tenentur aliquo modo confiteri, saltem per signa, nisi sint adeo ignari et hebetes, ut nihil extundi ab ipsis possit. Ratio est, quia præceptum confessionis respicit omnes fideles, qui sua peccata ratione aliqua manifestare possunt. Hinc muti sufficienter instructi tenentur integre confiteri, saltem signis, si hæc a confessario intelligantur; si autem sint minus instructi aut difficulter a confessario intelligi possint, sufficiet ipsis unum tantum vel alterum peccatum manifestare, aut in genere significare se esse peccatores et velle peccatum vitare. Surdi autem, usum linguæ habentes, tenentur ex parte sua confiteri peccata quæ memoriæ occurrunt; sed confessarius non tenetur eos interrogare ad procurandam confessionis integritatem ob nimiam interrogandi difficultatem et periculum revelationis.

QUÆR. 7°. *An muti scientes scribere teneantur scripto confiteri ad procurandam confessionis integritatem?*

Resp. Id permitti posse nemo dubitat; monent autem theologi tunc curandum esse ut scriptura aboleatur. At si agatur de obligatione, non pauci valde probabiliter negant, tum ob periculum revelationis, tum quia scriptura est medium extraordinarium, quod nunquam in Ecclesia habitum est velut præscriptum, tum etiam, quia talis modus confessionis de se est publicus, cum scriptura sit de se publica. — Cf. Baller. not. (a) p. 388.

QUÆR. 8°. *An vel quomodo confiteri teneantur ignari idiomatis loci, in quo confiteri volunt?*

Resp. Ignari idiomatis loci, in quo versantur, et carentes confessario a quo intelligi possint, tenentur, urgente præcepto annuæ confessionis et in articulo mortis, confiteri aliquo modo, saltem signis generalibus; quia etsi materialiter integre confiteri nequeunt, tenentur tamen ad id quod possunt. — Verum non tenentur confiteri per interpretem, quia hoc est onus gravissimum et multis periculis obnoxium, v. gr. revelationis, irrisionis, etc. — Cf. S. Alphons. n. 479. — Baller. not. (a) p. 389.

Digitized by Google

QUÆR. 9°. *An liceat eis qui aliter confiteri nequeunt, per interpretem confiteri?*

Resp. Qui aliter confiteri non possunt, non prohibentur, si velint, per interpretem confiteri, præcavendo abusus et scandala, firmo præscripto can. 889, § 2 (Can. 903).

PUNCTUM II

De confessione et absolutione moribundorum

752. Dico. Quamvis nullo modo absolvi possit moribundus qui omnino recusat sacramentum Pœnitentiæ, vel qui nullo modo præsumi potest attritus; attamen quilibet alius moribundus potest et debet absolvi, sive absolute sive conditionate; absolute quidem si aliquo modo voce vel signo confitetur; conditionate autem si attritio et confessio aliquo fundamento, quantumvis tenuiter probabili, præsumi possunt. Ratio *primi* est, quia secus poneretur forma sacramenti absque dispositionibus essentialiter requisitis. Ratio *secundi*, quia tunc haberetur confessio formaliter integra. Ratio *tertii* demum est, quia in extrema necessitate licet conditionate administrare sacramentum cum opinione etiam tenuiter probabili. Cf. S. Alphons. nn. 480 et seq.

753. Resolves. — 1°. Absolvendi sunt omnes moribundi nondum sensibus destituti et in absolutionem consentientes, mandatisque confessarii obtemperantes: *absolute* quidem, si confessionem ultro requirant aut si libenti animo confiteri proponant; *conditionate* vero, si ægre vix ad aliqualem confessionem inducantur, aut si de ipsorum sufficienti dispositione prudenter dubitetur.

2°. Absolvendi sunt, saltem *conditionate*, omnes moribundi sensibus destituti, qui ante sensuum privationem expresse confessionis desiderium ostenderunt, v. gr., jubendo advocari sacerdotem, etc. Ratio est, quia censentur vere confiteri per testimonium adstantium; videtur enim tunc fieri veluti confessio per interpretem. — Cf. S. Alphons. n. 481.

3°. Absolvendi sunt *sub conditione* moribundi omnes sensibus omnino destituti, *qui christiane vixerunt*, etsi tunc nec doloris nec desiderii confessionis signum ullum dederint. Ratio est, quia isti semper præsumi possunt habere vel habuisse lucidum aliquod intervallum, in quo signis vere sensibilibus, puta suspiriis, motu corporis, etc., petierunt absolutionem. — Cf. S. Alphons. n. 482. — Lacroix, n. 1162. — Elbel, n. 208.

4°. Absolvendi sunt *conditionate* etiam alii moribundi sensibus destituti, qui parum christiane vixerunt; quia adhuc in ipsis

Digitized by Google

præsumi aliquo modo potest pœnitentia et confessionis desiderium, quod exterius significaverint. — Cf. Lacroix, ibid. — Baller. not. (b) p. 390.

5°. Potest *probabiliter* sub conditione absolvi moribundus destitutus sensibus in actu ipso peccati, v. gr., in duello, adulterio, furto, etc. Ratio est, quia etiam ille sufficienter dispositus esse potest. Id præsertim locum habet pro illo qui ad peccatum fortasse fuit adductus timore, respectu humano, etc. — Cf. S. Alphons. n. 483. — Elbel, n. 211.

6°. Imo probabiliter et sub conditione possunt absolvi isti qui usque ad destitutionem sensuum sacerdotis ministerium respuerunt. Nam hi aliquando etiam in isto statu scire queunt adstantes, imo et percipere quæ dicuntur et velle suspiria, etc., sumi ut signa petitionis absolutionis propter mutatam per auxilium divinum eorum malam voluntatem. Severius, Bucceroni, n. 754bis.

7°. Licet etiam *schismatico* moribundo in bona fide existente absolutionem dare, remoto scandalo: ita enim cuidam casui respondit S. Officium. Mulier schismatica confessionem instituit in Ecclesia apud sacerdotem qui eam invenerit non esse de corpore Ecclesiæ, optime vero instructam in præcipuis fidei veritatibus, et evidenter in bona fide existentem. Timens ne ulterior disquisitio ei sit obfutura confessam et contritam absolvit. Quæsito: "An aliquando absolvi possint schismatici materiales, qui in bona fide versantur?" responsum est: "Cum scandalum nequeat evitari, *Negative*, præter mortis articulum; et tunc efficaciter remoto scandalo." 20 Jul. 1898. Gennari, *Consultazioni*, v. 1, p. 563.

8°. Hæretico *materiali* sensibus destituto potest absolutio conditionata dari. Ita multi omnino. Gury, *Cas.* n. 488. "Quia præsumi potest aliquatenus quod hic et nunc veritatem agnoscens velit in religione catholica mori, et consequenter confiteri et absolvi. Hoc enim absolute fieri potest. . . ." "Deinde, in casu necessitatis," aït Bucceroni cum Gury, "licet uti opinione etiam tenuiter probabili in favorem periclitantis." Bucceroni, *Casus* 2, n. 127. 5. Lehmkuhl, n. 651. Gennari, ibid.

9°. Cum hæretico sensibus non destituto ita agere potest zelosus presbyter, juxta Lacroix:

"*Si catholicus sacerdos intelligat hominem acatholicum esse ad extrema deductum, prudenter facit, nisi quid aliud obest, si ad eum accedat . . . potest cum eo elicere actus fidei, spei et caritatis, perfectæ contritionis de peccatis. Quod si patiantur circumstantiæ potest postea rogare, an non, si sciret, se non esse in vera fide vellet amplecti aliam, et facere omnia ad salutem necessaria, an non vellet confiteri et absolvi, si hoc ad salutem foret necessarium. Si ad hoc*

Digitized by Google

annuat . . . absolvi potest sub conditione." Lacroix, l. 6, p. 2, n. 1866. — Cf. Bucceroni, *Cas.* 2, n. 127, 6. — Lehmkuhl, 11ª. n. 651. — Gennari, *Consultazioni*, v. 1, 260. — Varceno, *Com. Theol. Mor. De Pœn.* art. v. — Ball.-Palm. *Op. Mor.* v. 5, n. 394, 4°.

Audiatur Sanctus Augustinus, "de Conj. adult." lib. 1, cp. 26, n. 33 (M. 40, c. 469): "Catechumenis ergo in hujus vitæ ultimo constitutis, si morbo seu casu aliquo sic oppressi sint, ut quamvis adhuc vivant, petere sibi tamen Baptismum vel ad interrogata respondere non possint; prosit eis quod eorum in fide christiana jam nota voluntas est, ut eo modo baptizentur, quo modo baptizantur infantes, quorum voluntas nulla adhuc patuit. Non tamen propterea damnare eos debemus qui timidius agunt, quam nobis videretur agi oportere. . . . Sed non solum incredibile est, nec in fine vitæ hujus baptizari catechumenum velle: verum etiam si voluntas ejus incerta est, multo satius est nolenti dare quam volenti negare, ubi velit an nolit sic non apparet, ut tamen credibilius sit eum, si posset, velle se potius dicturum ea Sacramenta percipere, sine quibus jam credidit non se oportere de corpore exire." Et cp. 28, 35: — "Ego non solum alios catechumenos, verum etiam ipsos qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore non admittamus ad Baptismum; tamen si desperati jacuerint nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto ut etiam hoc peccatum lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit utrum fortassis adulterinæ carnis illecebra usque ad Baptismum statuerant detineri? Si autem ab illa desperatione recreati potuerint vivere, aut facient quod statuerunt, aut edocti obtemperabunt, aut de contemptoribus fiet, quod fieri de baptizatis talibus debet. Quæ autem Baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum occupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet mater Ecclesia."

Et hæc sane principia solutionum possunt esse utilissima in hoc tremendo mortis momento. Cogita sacerdotem vocatum ad moribundum qui cum concubina vivit jam ipse a vera uxore divortio separatus: pœnitet ipsum facti; promittit separationem quæ nunc evadit impossibilis: sacerdos dispositum coram se habet. Quod si obtinere potest assistentiam testium ut de ejus resipiscentia publice constet, eo melius. Quod si nec hoc obtinere potest, absolvat moribundum, frequenter eum invisat, et corroboret ejus dispositiones. — Cf. "Nouvelle Rev. Théolog." v. 46, n. 415.

ARTICULUS III

DE ITERATIONE CONFESSIONIS

754. Dico. Confessio peccatorum mortalium jam facta potest esse vel certo valida, etsi materialiter non integra, vel certo invalida vel demum probabiliter tantum valida. Si *primum*, non

est necessario repetenda, sed solum supplendus est defectus; quia peccata jam declarata directe remissa fuerint vi absolutionis, et ea quæ omissa fuerunt debent clavibus subjici. Si *alterum*, tota confessio debet necessario repeti, et ratio est quia omnia peccata mortalia debent clavibus subjici; peccata autem accusata in confessione certo invalida non fuerunt clavibus subjecta. Si *tertium* demum accidat, nulla datur obligatio confessionem repetendi, tum quia legi divinæ de facienda confessione jam probabiliter factum est satis, ac proinde pristina obligatio nequit nunc tota et certa exsistere; tum quia quando actus est certo positus, obtinet regula juris: *Standum est pro valore actus.* — Cf. S. Alphons. nn. 502 et seq. — Lugo, disp. 16, n. 638. — Lacroix, nn. 1216 et seq.

755. Resolves. — 1°. Repetitio confessionis certo invalidæ *ex integro* facienda est, si pœnitens novum adeat confessarium, ut per se patet; at si confiteatur apud eumdem præcedentis invalidæ accusationis adhuc bene memorem, sufficit ut dicatur summatim: *Accuso me de peccatis jam declaratis in tali confessione . . . tali die, etc.* Ratio est, quia peccata omnia hac ratione sacramentaliter accusantur. — Cf. S. Alphons. n. 502. — Elbel, n. 253.

2°. Imo si confessarius *in confuso* tantum recordetur præcedentis confessionis invalide apud ipsum factæ, tunc etiam, saltem probabiliter, sufficiet summaria prædicta repetitio. Ratio est, quia cum confessarius jam de singulis peccatis judicaverit, generalis præsens repetitio conjuncta cum notitia antecedenter habita sufficit ad sacramentale judicium hic et nunc ferendum. Quod si confessarius ne in confuso quidem recordetur de peccatis jam accusatis, tunc requiritur et sufficit ut pœnitens ita statum suum manifestet, ut confessarius ad confusam saltem notitiam deveniat. Advertendum hic est, prædictam solutionem valere tum si confessio sit invalida ex parte confessarii, quia, v. gr., non habuerit jurisdictionem aut verba formæ non recitaverit, tum si sit invalida ex parte pœnitentis, quia, v. gr., non habuerit sufficientem attritionem. Ratio est, quia in omnibus istis casibus confessio præcedenter facta, fuit aliquo modo sacramentalis, saltem inspecta intentione pœnitentis. — Cf. S. Alphons. nn. 502 et 503.

3°. Si peccata omnia *historice* tantum fuerint manifestata, et postea concipiatur desiderium confitendi, sufficit summaria confessio, si confessarius *totius historiæ* adhuc recordetur. Ratio est, quia tunc nihil deesset, quin peccata omnia dicantur clavibus subjecta et sacramentaliter accusata. Verum si confessarius confusam tantum retinet notitiam *auditæ historiæ*, juxta S. Alphonsum *verius* repetenda est tota accusatio peccatorum. Ratio est, quia

Digitized by Google

tunc nulla esset confessio sacramentalis: non prima, quia peccata non fuerunt manifestata in ordine ad absolutionem, adeo ut de iis confessarius non teneatur ad sigillum sacramentale; non secunda, quia ut supponitur, est tantum summaria et generica, quod quidem juxta Tridentinum non sufficit extra casum necessitatis. Nec dicas hanc solutionem contradicere præcedenti sub n. 2°.; nam ibi confessio antea facta supponebatur sacramentalis, saltem ex parte pœnitentis. — Non desunt tamen theologi qui negant obligationem repetendi ex integro totam confessionem; quæ sententia forte posset aliquando esse utilis, saltem ut conditionate detur absolutio. — Cf. S. Alphons. n. 502. — Lugo, disp. 16, nn. 637 et 638. — Baller. not. (b) p. 398.

4°. Pœnitens, qui timet ne diu invalide confessus sit, nihil repetere tenetur, præsertim si timoratæ sit conscientiæ, solitusque fuerit diligentiam sufficientem in confessionibus adhibere. Ratio est, quia præsumptio stat pro confessionum valore: secus, si stet contra pœnitentem præsumptio tam gravis, ut morali certitudini æquipolleat.

5°. Si confessarius peccatum grave tanquam grave non agnoverit, vel mortale judicaverit esse veniale, non ideo adest obligatio illud repetendi, modo pœnitens factum recte et fideliter exposuerit; quia ad valorem sacramenti et ad directam peccati remissionem non est necessarium, ut confessarius judicet hoc esse mortale; imo id sæpe discernere non potest. — Cf. S. Alphons. n. 500.

6°. Si pœnitens animadvertat, confessarium ob somnum peccata aliqua non percepisse et nesciat qualia, tenetur totam confessionem repetere, si brevis illa fuerit, quia tunc prudenter dubitare potest de singulis, an a confessario intellecta fuerint necne: secus autem, si prolixa fuerit confessio et pauca tantum non percepta videantur; quia tunc prudenter præsumere potest, quod unumquodque fuerit intellectum; nec verisimile apparet, Christum integritatis præceptum cum tanto onere imposuisse. — Cf. S. Alphons. n. 499.

De Examine Conscientiæ

756. Dico. Pœnitens *per se* tenetur sub gravi, antequam ad confessionem accedat, diligens examen instituere peccatorum mortalium. Verum diligentia ista, etsi seria esse debeat, ac tanta quanta adhiberi solet in negotiis magni momenti, non tamen æqualis pro omnibus requiritur, nec tam exquisita ut tamdiu protrahatur quamdiu spes adest novum quoddam peccatum inveniendi. Ratio *primi* est, tum quia Conc. Trid. expresse requirit

Digitized by Google

diligentem sui discussionem, tum quia obligatio finis importat obligationem mediorum: diligens autem examen est medium essentialiter ordinatum ad integritatem in confessione procurandam. Ratio autem *secundi* est, quia ex ipsa natura rei minori examine indigent qui frequenter confitentur aut privatam et tranquillam ducunt vitam, quam qui raro accedunt ad hoc sacramentum aut mundanis negotiis penitus implicantur. Ratio demum *tertii* est, quia, ut sapienter monet Card. de Lugo, non requiritur exactissimum examen, sed *humanum*, hoc est tale quo sacramentum non reddatur *nimis grave et onerosum*. — Cf. Conc. Trid. sess. 14, cap. 5. — Lugo, disp. 16, n. 590. — Baller. not. (b) p. 392.

757. Resolves. — 1°. Certo satisfacit, qui recogitat ubi quovis die fuerit, quæ negotia gesserit, quid in iis circumstantiis cogitatione, affectu, verbo et opere vel omissione deliquerit, quomodo domi, in templo, in conversatione cum proximo se habuerit. — Cf. Baller. not. (b) p. 393.

2°. Nemo tenetur, dum se ad confessionem parat, peccata scribere, etiamsi timeat ne e memoria excidant. Ratio est, quia hujusmodi medium est extraordinarium, onerosum et periculo revelationis obnoxium. — Cf. S. Alphons. n. 471.

3°. Qui certus est *moraliter*, se peccata mortalia non commisisse ab ultima confessione, proprie non tenetur ad examen, nisi in quantum requiritur ad materiam sufficientem sacramento subministrandam. In praxi tamen suadendum est pœnitentibus piis, ut examini conscientiæ dent operam saltem per quinque minuta, aut per medium quadrantem *circiter*, ad defectus scilicet veniales cognoscendos et exstirpandos.

4°. Mediocris omnino examinis diligentia requiritur in timoratis, quia conscientia non sileret, si quid graviter culpabile intus lateret; imo scrupulosis inquisitio est omittenda et aliquando omnino interdicenda, utpote inutilis et sæpe nociva: si enim graviter peccassent, semper præ oculis peccatum haberent.

5°. Pro ægrotantibus non requiritur examen tam accuratum sicut pro sanis: imo quandoque nullum ab eis exigendum est ob capitis debilitatem; nec facile iis mos gerendus, dum confessionem de die in diem differre se dicunt, quasi nondum satis conscientiam discusserint; sed quantum eorum status patitur, sunt a confessario ipso breviter examinandi per Decalogi et Ecclesiæ præcepta; præstat enim eos etiam imperfecte confessos in statum gratiæ restituere per absolutionem, quam, dilatis Ecclesiæ sacramentis, damnationis periculo exponere. — Cf. Elbel, n. 153.

758. Quæres. ***Quid agendum confessario, si pœnitentes non satis discussa conscientia accedant?***

Digitized by Google

Resp. Si sint instructi, et nisi circumstantiæ aliud suadeant, benigne dimitti possunt, ut accuratius conscientiam discutiant et revertantur, saltem si de prolixis et implicatis confessionibus agatur. Ratio est, quia fere est impossibile, ut quis repente rogatus de omnibus recordetur. Si autem sint rudes, non facile dimittendi sunt ut conscientiam suam examinent, quia caritas tunc suadere debet confessario ut operam suam interponat. Nonnullis enim interrogationibus plus ipse obtinebit, quam illi sibi relicti longo examine præstarent, quamvis omnia peccata in memoriam revocare conarentur. Præterea timendum est, ne forte difficultate territi amplius ad confitendum non redeant. — Cf. S. Alphons. n. 471.

De Confessione Generali

§ I. — De necessitate vel opportunitate confessionis generalis

759. Confessio generalis potest esse vel necessaria vel utilis tantum vel inutilis aut etiam nociva. Hinc statuendæ sunt sequentes regulæ:

Regula I. Censenda est *necessaria* confessio generalis, quoties præcedentes confessiones moraliter certo invalidæ aut sacrilegæ fuerunt, vel ex parte pœnitentis ob defectum contritionis aut integritatis, vel ex parte confessarii jurisdictione carentis; in ceteris autem casibus nunquam præcipi potest. Ratio utriusque patet ex dictis supra de confessionis iteratione.

Regula II. Suadenda est, non autem præcipienda, quando licet de invaliditate confessionum præcedentium non constet, grave tamen de hoc dubium habetur. Ratio hujus consilii est, ut anxietates ita expellantur.

Regula III. Permittenda est aut etiam *prudenter* suadenda confessio generalis, etsi non necessaria, quando, spectatis circumstantiis, pœnitens *notabilem* fructum spiritualem ex ea percepturus est, v. gr., ratione humilitatis, devotionis, fervoris, cognitionis sui ipsius, manifestationis conscientiæ ad perfectiorem directionem aut majorem animæ puritatem, ad auxilia divina efficacius obtinenda, etc.; quia confessarius ex caritate majus bonum spirituale pœnitentis, quando facile potest, promovere debet.

Regula IV. Prohibenda est in ceteris casibus ut *inutilis et etiam nociva*, quando prudenter pertimescenda sunt alia, præter jacturam temporis, incommoda, scilicet scrupuli, anxietates, conscientiæ perturbatio, etc.; si enim tantum onus pro confessario et pœnitente non est suscipiendum sine spe notabilis fructus; *a fortiori* cum timore notabilis damni.

Digitized by Google

760. Resolves. — 1°. Facile permittenda imo suadenda est confessio generalis in præcipuis vitæ christianæ epochis, nempe ante primam communionem, ante electionem aut susceptionem status vitæ particularis, v. gr., ante sacerdotium, professionem religiosam aut etiam ante matrimonium; item quando quis statuit vitam perfectiorem ducere.

2°. Præter confessionem tempore primæ communionis peractam facile, generatim loquendo, permittenda est altera generalis confessio totius vitæ; sed difficillime tertia concedenda esset, quando prior sat accurate, bona fide et bona voluntate facta est, nisi forte in juvenili ætate, v. gr., ante 20 annos peracta fuerit. Hinc pœnitentes, qui petunt a confessario licentiam confessionem generalem peragendi, interrogandi sunt, qua de causa id postulent, an alias jam confessi fuerint generaliter, a quo tempore et quoties; et ex responsis judicabit confessarius, utrum expediat hæc confessio necne.

3°. Facile permittenda est personis devotis confessio generalis partialis, nempe unius anni, seu a tempore ultimæ confessionis generalis, juxta morem servatum apud plerasque familias religiosas. Item permitti aliquando potest pœnitentibus piis, ut repetant summarie paucis verbis præcipua vitæ suæ peccata: attende tamen ad varias personarum circumstantias.

4°. Potissimum vero cavere debent confessarii, ne facilius pœnitentes ad confessionem generalem compellant; et summopere sunt reprehendendi, qui ab omnibus novis pœnitentibus hanc exigunt prætextu necessitatis vel ratione directionis, etc.

5°. Non est permittenda confessio generalis etiam in dubio de validitate præcedentium confessionum, ubi ex illa metuenda sunt incommoda notabilia, ratione scrupulorum, perturbationis conscientiæ, etc., quia ob dubiam obligationem subeunda non sunt gravia ac certa incommoda.

6°. Nunquam permittenda est confessio generalis scrupulosis aut meticulosis; quia si una permittatur, hac finita, statim aliam facere volent, et post secundam, etiam tertiam suscipere importunis precibus petent cum summo animæ detrimento, etc. Constat enim experientia, confessionem generalem multo plures scrupulos in iis generare quam destruere.

§ II. — De modo peragendi confessionem generalem

761. Multiplici modo fieri potest confessio generalis; sed magis expediet, generatim loquendo, si fiat juxta sequentes regulas:

Regula I. *Ante confessionem*, satagere debet confessarius explicite cognoscere statum pœnitentis et varias circumstantias,

Digitized by Google

ex quibus potest dirigi ad prudenter et fructuose interrogandum. Hinc

1°. Examinet, utrum agendum sit de confessione necessaria necne; si enim necessaria sit, multo majori diligentia et cura pœnitens audiendus, interrogandus et adjuvandus erit. Si vero necessaria non est, prorsus moneri debet pœnitens hujusmodi diligentiam non requiri, imo liberum ipsi esse peccata, quæ velit, reticere; nec sollicitum dein esse debere, quod ex oblivione plura seu pauciora omiserit.

2°. Inquirat, prudenter tamen, de conditione pœnitentis, de ejus ætate, statu, occupationibus et officiis, et demum de ejus familia.

3°. Interroget, a quo tempore sit confessus pœnitens? an absolutus? an hic et nunc aliqua prava consuetudine aut pravo animi affectu sit irretitus, an frequenter ad sacramenta accesserit? an pie confessus vel sacrilege? an peccata celaverit aliquando; quo tempore? quamdiu? an ea postea confessus fuerit aut confessiones sacrilegas iteraverit?

Præviæ istæ notiones plurimum confessario inservient: eas autem interrogationes magis vel minus urgebit pro qualitate confitentis et indole responsionum.

Regula II. *Quoad ordinem confessionis:* accusatio et interrogationes in ipsa confessione *certo* ordine fiant oportet, ne omnia misceantur cum perturbatione confitentis et periculo defectus integritatis, etc. Via autem brevior et facilior est, si fiat declaratio peccatorum secundum ordinem mandatorum Dei, Ecclesiæ, et specialium obligationum pro statu cujusque proprio.

Regula III. *Quoad modum confessionis:* si pœnitens sit satis instructus, benigne eum inducat confessarius ad peccata sua exponenda juxta præfatum ordinem, promittens illum adjuturum et quoties opus fuerit, interrogaturum ut omnia recte perficiantur. — Si autem pœnitens sit rudis, fere totum onus confessionis in se assumat confessarius, interroget per ordinem de omnibus quæ committere solent pœnitentes paris conditionis, et post singula peccata inquirat a pœnitente, an aliquid addendum noverit. Antequam autem interrogationes incipiat, sedulo confitentem admoneat, nihil sibi pertimescendum esse quoad difficultatem peccata detegendi: "*Sis quietus et bono animo,*" inquiet; "*ego tuam peragam confessionem; novi sane omnia peccata quæ patrare potuisti: ego tibi ea omnia detegam, tuum solum erit clare et sincere interrogationibus meis respondere, et de peccatis verum dolorem concipere.*" — Ita Salvatori, *Instructio practica pro neo-confessariis.*

Digitized by Google

NORMA CONFESSIONIS GENERALIS

Per Interrogationes Instituendæ

Prius dicat pœnitens quæ scit, nisi malit statim interrogari. Ante omnia interrogandus pœnitens, an matrimonio junctus sit, necne?—Deinde

I. An nulla confessio sacrilega? An aliquando quidpiam non audebas dicere? quoties? An in tali statu SS. Communionem suscepisti? an in tempore Paschali? quoties? An culpabiliter non implevisti pœnitentiam?

II. Circa virtutes theologicas: An interdum elicuisti actum Fidei, Spei et Caritatis? An scis mysteria principalia scitu necessaria, scilicet Deum esse, et remuneratorem esse boni et mali; mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis et Mortis Iesu Christi? An forte negasti fidem? An dubitasti de aliqua veritate Religionis? vel eam negasti? An contra Religionem locutus es? An libros prohibitos legisti? vendidisti? commodasti?

An forte desperasti? Cur? (spem iniiciat Confessarius: quoniam bonus Deus, si te voluisset damnare, non te hodie . . .). An præsumpsisti?

An ex respectu humano Dei et Ecclesiæ præcepta neglexisti?

An proximo tuo dedisti scandalum, prava consilia aut exempla?

An occasiones peccandi quæsivisti?

III. Circa præcepta Dei: 1um. Superstitio? divinatio? vana observantia? magia? idololatria? habitus nunquam vel vix orandi?

2um. Iuramentum? votum? blasphemia?

3um. Laborare die Dominico vel festo? Omissio sacri vel mala auditio?

4um. In parentes, herum, Pastorem inobedientia? Murmurationes? contumeliæ? ictus? mortis apprecatio?

In filios, servos, aliosve subditos: educatio? instructio? cura salutis, occasiones peccati proximæ? vigilantia circa officia religionis? scandalum? ira?

5um. Damna proximo illata in corpore aut anima? odium? desideria vindictæ? imprecatio? rixæ? verbera? homicidium? duellum? abortus? abusus matrimonii? Sed interrogandum hic et de sequenti præcepto parce, caute, caste.

6um. et 9um. Cogitationes? delectatio morosa? desideria? quæ? cum qualibus personis? Verba? an verba inhonesta, iocos, cantilenas . . . protulisti, libenter audivisti? libros obscœnos legisti? — Opera? tecum? tactibus? pollutionibus? visu? cum aliis?

Digitized by Google

cum solutis? cum conjugatis? cum cognatis? voto obstrictis? eiusdem sexus? An hic et nunc adhuc in occasione proxima? Uxores possunt interrogari, utrum maritis fuerunt obedientes in omnibus licitis?

7um. et 10um. Damnum? furtum? fraus? stipendium operariis debitum retentum, vel defraudatum, vel diminutum? Restitutio? furta minuta?

8um. Mendacia perniciosa? iudicia temeraria? detractio? calumnia? (reparatio famæ et ulterioris damni forte illati).

IV. Circa præcepta Ecclesiæ: Ieiunium? abstinentia a carne diebus vetitis? — Confessio? Communio Paschalis?

V. Circa peccata capitalia: Ebrietas? superbia? acedia? invidia? ira? avaritia?

VI. Circa officia status: Maritus; uxor; herus; magistratus civilis; advocatus; mercator (pondus et mensura).

N. B. In fine petat, numquid aliud adhuc eum anxium teneat.

CAPUT III

DE SATISFACTIONE

ARTICULUS I

DE IMPOSITIONE SATISFACTIONIS SACRAMENTALIS

762. Dico. Confessarius tenetur, cuilibet pœnitenti, qui possit satisfactionem persolvere, eam imponere; non autem qualemcumque et pro lubitu suo, sed tum *vindicativam*, tum *medicinalem*, *convenientem* et *salutarem* satisfactionem injungere debet, eam scilicet quæ sit proportionata numero et gravitati peccatorum, necnon pœnitentis viribus ac dispositionibus. Ratio *utriusque* est, tum quia confessarius ut minister sacramenti tenetur ejus integritatem, etiam accidentalem, quantum in se est, debito modo et secundum prudentiam procurare, tum quia ita requirit Conc. Trid., sess. 14, cap. 8, ubi sic legitur: "Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, *salutares* et *convenientes* satisfactiones injungere; ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam et castigationem."

Digitized by Google

Brevius Codex: **Pro qualitate et numero peccatorum et conditione pœnitentis salutares et convenientes satisfactiones confessarius iniungat; quas pœnitens volenti animo excipere atque ipse per se debet implere** (Can. 887).

QUÆSITA

763. Quær. 1°. *Quanta sit obligatio imponendi pœnitentiam?*

Resp. Hæc obligatio, si in confessione accusata sint peccata mortalia, gravis est ex genere suo, etsi dari possint multæ exceptiones, ut inferius dicetur. Ratio est, quia præceptum, quo in tali hypothesi tenetur confessarius, grave esset *per se* tum ratione materiæ tum ratione finis. Si vero accusata sint tantum venialia, controvertitur inter theologos; sed probabilis est sententia eorum qui tenent esse levem, quia Christus instituit hoc sacramentum per modum judicii, cujus pars integralis tantum seu complementum esset satisfactio; non autem graviter deest muneri suo judex omittens in judicio ferendo complementum aliquod levis momenti. Præterea non peccat graviter pœnitens qui non adimplet levem satisfactionem sibi pro levibus impositam; ergo neque peccat graviter confessarius qui eam non imponit; tam enim requiritur ad integritatem sacramenti satisfactionis impletio quam ejus impositio. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 47. — Lugo, disp. 25, nn. 47 et seq. — Salmant. cap. 10, nn. 15 et seq. — Baller. not. (a) p. 409.

Quær. 2°. *Quanta satisfactio imponenda sit pœnitentibus?*

Resp. Quantitas hæc universaliter determinari non potest; sed relinquitur prudentiæ et judicio confessarii. Certum tamen est *regulariter loquendo* satisfactionem gravem pro mortalibus imponi debere, et levem pro venialibus: censetur autem satisfactio gravis, saltem ex praxi hodierna Ecclesiæ, quæ respondet operi quod sub gravi ab Ecclesia injungitur vel quod sub gravi ex se obligaret, si præciperetur. Hinc satisfactio gravis et pro peccato gravi ordinario sufficiens erit Missam audire, jejunare, recitare Rosarium etsi quinque tantum decadum, Officium parvum B. Virginis, Litanias Sanctorum, et alia similia: non autem gravis censeretur, si Psalmus *Miserere* tantum imponeretur. — Cf. S. Alphons. nn. 508 et 515.

Quær. 3°. *Quandonam imponenda sit satisfactio seu pœnitentia sacramentalis?*

Resp. Generatim loquendo, imponenda est *ante absolutionem:* ratio est quia sic servatur judicii ordo, qui exigit ut

Digitized by Google

reus satisfactionem prius spondeat quam absolvatur. Si autem confessarius ex oblivione pœnitentiam *ante* absolutionem non injunxerit, eam *post* absolutionem imponere debet. Non est tamen grave pœnitentiam post absolutionem imponere; imo *probabiliter* omni culpa vacat, si præsumatur pœnitentem opus sibi injunctum accepturum esse. — Cf. S. Alphons. n. 514.

QUÆR. 4°. *Qua de causa pœnitentia levior imponi possit?*

Resp. Si pœnitens 1°. sit valde debilis et infirmus corpore; qua de re sic Rituale Romanum: "Meminerit sacerdos, ægris non esse injungendam gravem et laboriosam pœnitentiam, sed indicendam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant:" imo si infirmus sit constitutus in periculo mortis, tunc potest absolvi sine ulla pœnitentia, licet expediat semper aliquam ei imponere; 2°. si prudens timor sit, ne majorem pœnitentiam non adimpleat, aut ne ob graviorem pœnitentiam a confessione avertatur; 3°. si probabiliter major pœnitentia magis ei obfutura sit quam profutura; 4°. si pœnitens valde contritus appareat; 5°. si adsit tempus indulgentiæ plenariæ lucrandæ, præsertim jubilæi. Attamen "Confessarii non prætermittant suam cuique pœnitenti salutarem pœnitentiam imponere in sacramento, ne prætextu quidem jubilæi, per eumdem pœnitentem consequendi": *Monita*, pro Anno Sancto, 1900. — Cf. S. Alphons. n. 507; et *Hom. Ap.* n. 49. — Baller. not. (a) p. 411.

764. Resolves. — 1°. Nunquam sunt imponendæ pœnitentiæ perpetuæ, tum quia inducere solent periculum oblivionis vel nimiæ anxietatis, tum quia, si tales pœnitentiæ a variis confessariis eidem pœnitenti imponantur, hic innumeris vinculis simul et pro tota vita obstringetur. Imo nec sunt imponendæ pœnitentiæ ad diuturnum tempus, v. gr., ad annum aut ad quinque menses, nec etiam ad unum mensem saltem ordinarie. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 52.

2°. Nunquam eæ sunt imponendæ satisfactiones, quæ pœnitentem ludibrio aliorum exponere possunt, v. gr., ut recitet in media ecclesia quinque *Pater* brachiis extensis, etc. — *A fortiori* autem imponendæ non sunt pœnitentiæ, quæ adimpleri nequeunt, quin confessionis revelatio facile subsequatur.

3°. Nec sunt imponenda jejunia pueris, rusticis, opificibus continuo labore defatigatis, neque filiisfamilias, qui jejunando admirationem parentibus injicerent aut etiam eos offenderent. Non sunt injungendæ peregrinationes aut prolixæ preces, aut generatim eleemosynæ mulieribus sub potestate viri constitutis, sicut nec pauperibus jugi labore victum sibi comparantibus.

Digitized by Google

4°. Non sunt imponendæ pœnitentiæ multis operibus diversis implicatæ, quia memoriter teneri non possunt; nec, ordinarie saltem, pœnitentiæ nimis naturæ repugnantes, v. gr., signare crucem cum lingua in terra, invisere inimicos, etc. Imprudenter etiam generatim imponitur pueris ut veniam petant a parentibus vel ab aliis ob inobedientiam, irreverentiam aut furtula; quia hæc sæpe odiosam reddunt confessionem et plerumque omittuntur, etc.

5°. Impcni certo potest, et sæpe utilius imponitur opus aliquod aliunde debitum. Ratio est, quia, cum opus illud sit satisfactorium, bene potest per claves ad meritum satisfactionis sacramentalis elevari. — Cf. S. Alphons. n. 513.

6°. Potest etiam imponi, saltem probabiliter, pœnitentia aliqua sub conditione relapsus, v. gr., *si iterum te inebrias, jejunabis.* In hoc enim casu pœnitentia esset veluti disjunctiva: vel adhibebis magnum omnino conatum ad resistendum tentationi vel jejunabis. Expedit tamen, ut aliqua alia satisfactio absolute imponatur. — Cf. S. Alphons. n. 524. — Baller. not. (a) p. 412.

7°. Potest pœnitens preces aut pia opera, quibus indulgentiæ adnectuntur, explens simul et pœnitentiæ satisfacere et indulgentias lucrari. S. C. Indulg. 14 Jun. 1901.

ARTICULUS II

DE IMPLETIONE SATISFACTIONIS SACRAMENTALIS

765. Dico. Pœnitens tenetur acceptare rationabilem pœnitentiam sacramentaliter injunctam, eamque adimplere tempore a confessario designato, vel quamprimum commode potest, ita ut si pœnitentia sub gravi obliget, graviter peccabit si diu eam differat. Ratio *primi* est, quia obligationi confessarii imponendi pœnitentiam necessario respondere debet obligatio pœnitentis eam acceptandi atque adimplendi. Ratio autem *secundi* est, quia per se grave est solutionem debiti notabilis diu protrahere. — Cf. S. Alphons. n. 516; et *Hom. Ap.* n. 55.

QUÆSITA

766. QUÆR. 1°. *Quanta sit obligatio adimplendi pœnitentiam?*

Resp. Si pœnitentia est gravis in se et simul est pro peccatis gravibus imposita, obligatio erit certo gravis, omnibus consentientibus; nisi tamen confessarius vel expresse vel tacite manifestaverit se leviter tantum velle obligare, quod quidem præstare profecto potest, quamvis generatim non expediat. Si autem pœnitentia imposita fuerit pro peccatis levibus, obligatio

Digitized by Google

erit semper levis, sive opus injunctum sit in se leve sive sit grave; nam si primum, obligatio erit certo levis ratione materiæ; si alterum, tunc sicut confessarius non tenebatur, imo proprie non poterat illam præcipere, ita nec pœnitens sub gravi eam implere tenetur. — Cf. S. Alphons. nn. 517 et 518.

QUÆR. 2°. *Quœnam pœnitentiœ dilatio sit culpa gravis?*

Resp. Si pœnitentia fuerit levis in se, dilatio, quantacumque sit, nunquam erit gravis, cum ex dictis ipsa pœnitentiæ omissio culpam levem non excedat. Si autem pœnitentia sit gravis, et pro gravibus peccatis imposita, juxta probabiliorem et communiorem sententiam gravis tantum reputanda est dilatio duorum vel trium mensium, nisi pœnitentia medicinalis sit aut adsit periculum oblivionis. Ceterum nulla regula generalis et absoluta circa hoc statui potest, et nemo facile damnandus est de mortali. — Cf. S. Alphons. n. 521. — Baller. not. (b) p. 416.

QUÆR. 3°. *An, si pœnitens injunctœ pœnitentiœ oblitus fuerit, teneatur confessionem repetere, ut aliam pœnitentiam recipiat?*

Resp. *Neg.*, probabilius, et ratio est, quia impletio pœnitentiæ jam semel injunctæ, per oblivionem etiam culpabilem, *impossibilis* effecta est. Ad impossibile autem nemo tenetur. Si tamen pœnitens prudenter præsumat, confessarium adhuc esse injunctæ pœnitentiæ memorem, deberet ipsum, si commode posset, adire, ut ab eo qualis sit illa, resciat. — Cf. S. Alphons. n. 520.

QUÆR. 4°. *A quonam posset commutari pœnitentia?*

Resp. Ad validitatem quod attinet, certo nunquam ab ipso pœnitente commutari potest, ne in melius quidem, quamvis votum ab ipso vovente possit in opus evidenter melius mutari; quia pœnitentia nequit ad sacramentalis satisfactionis meritum elevari, nisi a ministro ipso sacramenti Pœnitentiæ imposita fuerit. — Potest tamen commutari 1°. a confessario qui eam imposuit, quia ipse est ad instar legislatoris qui potest propriam legem mutare; 2°. a quolibet alio confessario, quia quilibet alius confessarius potest esse ejusdem causæ judex, si pœnitens ipsius tribunali se submittat; successor enim in eadem auctoritate potest quidquid potuit antecessor. Excipiendum tamen videtur, si pœnitentia ab ipso superiore pro casibus reservatis imposita est, quia inferior sententiam superioris mutare nequit: nisi tamen causa gravis adsit aut consensus superioris facile præsumi possit. — Verum ad commutationem licite faciendam requiritur causa justa, qualis est: 1°. si pœnitentia videatur difficilis; 2°.

Digitized by Google

si prævideatur pœnitens non esse ei satisfacturus ob repugnantiam, fragilitatem, oblivionem, etc. — Cf. S. Alphons. n. 528.

QUÆR. 5°. *An pœnitens teneatur confessionem repetere ad pœnitentiæ commutationem obtinendam?*

Resp. *Neg.*, saltem probabiliter, sive eumdem confessarium utcumque memorem aut immemorem status conscientiæ pœnitentis, sive diversum adeat confessarium. Ratio est, quia non agitur de judicio ferendo circa culpas declaratas in præcedente confessione, ubi judicium circa illas jam fuit formatum, sed tantum de pœnitentia commutanda; ad hoc autem sufficit prioris pœnitentiæ cognitio et notio fragilitatis aut difficultatis ad eam implendam. Neque dicatur novam pœnitentiam non posse habere rationem *vindictæ*, aut *medicinæ*, causa non cognita, nam confessarius potest facile illam rationem servare, si attendat ad naturam prioris pœnitentiæ. — Cf. S. Alphons. n. 529.

QUÆR. 6°. *An confessarius possit pœnitentiam commutare extra confessionem?*

Resp. *Neg.*, si confessarius sit diversus. Ratio est, quia confessarius nullam habet potestatem nisi in judicio sacramentali. Si vero sit idem qui pœnitentiam imposuit, potest illam mutare *immediate* post absolutionem, antequam pœnitens discedat; non vero postea, *saltem probabilius*. Ratio est, quia ad id requiritur et sufficit, ut præcedens confessarii judicium moraliter perseveret, quod non videtur locum habere, si pœnitens confessarium extra Pœnitentiæ tribunal adierit. Ergo. . . . Ita S. Alphonsus, qui dicit hanc esse sententiam *veriorem* et *communiorem*. Alii tamen dicunt, commutationem pœnitentiæ fieri posse ab eodem confessario extra confessionem etiam post plures dies, imo et quamdiu confessarius retinet memoriam, saltem confusam, peccatorum; quia tunc adhuc videtur moraliter uniri cum præcedenti judicio sacramentali. Nam partes hujus sacramenti (inquiunt) tempore distantes possunt uniri moraliter ad integrandum unum sacramentum, et quemadmodum longius spatium non impedit, quominus moraliter uniantur aut dolor aut confessio aut impletio satisfactionis cum absolutione, ita et de mutatione pœnitentiæ judicari potest. — Cf. S. Alphons. n. 529. — Lugo, disp. 25, n. 112. — Voit, n. 632.

767. Resolves. — 1°. Non tenetur pœnitens pœnitentiam adimplere, quando invalida fuit confessio; quia judicis sententia sacramentalis nulla fuit, ac proinde nullum adest sacramentum integrandum: alias vero bis pro iisdem peccatis esset satisfaciendum.

Digitized by Google

Idem dicendum est ob eamdem rationem de pœnitentia imposita sine absolutione. Excipe 1°. si pœnitentia sit medicinalis, atque adeo necessaria ratione medicinæ; 2°. si pœnitens ad eamdem confessionem perficiendam pluries accedat, et interim confessarius, ut sæpius fieri solet, pœnitentiam aliquam singulis vicibus imponat, quo minor in fine imponenda supersit.

2°. Peccat graviter non modo qui pœnitentiam omittit, sed et qui omittit ejus partem præ integra pœnitentia notabilem; vel etiam quæ gravis esset in se spectata.

3°. Universim ad judicandum de omissionis gravitate, attendendum est, num materia vel circumstantia omissa multumne an parum ad præcepti finem conferat, num substantia præcepti impleta sit, etc. Sic præcepti substantiam implet nec peccat nisi venialiter, qui stans vel in cubiculo Rosarium recitat, quod ex jussu confessarii flexis genibus vel ante imaginem B. Virginis recitari debuisset; secus vero si pœnitens jussus esset, v. gr., expansis brachiis orare; notabilis enim est hæc mortificatio, cujus omissio gravis haberi potest.

4°. Preces in pœnitentiam impositæ recitari possunt etiam dum Missam de præcepto interea quis audit, nisi tamen aliud fuerit a confessario statutum. Possent etiam alternatim cum sociis recitari preces, quæ ex Ecclesiæ usu aut fidelium praxi, velut in choro recitari solent, v. gr., *Rosarium*, etc.

5°. Satisfacere nequit pœnitens per alterum, nisi forte, ut plures senserunt, id de consensu confessarii fiat; quia satisfactio definitur a Tridentino esse sacramenti hujus quasi materia et pars integralis, quatenus est actus pœnitentis adimplentis pœnitentiam sibi a confessario impositam. Ergo *per se* ab ipso pœnitente ponenda est. Constat etiam ex propositione 15 ab Alex. VII damnata, quæ est hujusmodi: "Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat." — Cf. Suarez, disp. 38, sect. 9, n. 2.

6°. Si confessarius duas Missas eodem die audiendas in pœnitentiam imposuerit, illæ successive, non autem eodem tempore, videntur audiendæ; id enim intendisse confessarium rationabiliter præsumimus. — Cf. S. Alphons. *Hom. Ap.* n. 58.

7°. Satisfacit, juxta sententiam communem, qui pœnitentiam implet in mortali, quia ad satisfaciendum alicui præcepto sufficit opus injunctum ponere, licet finis præcepti non obtineatur. Utrum autem peccet, non una est sententia theologorum, sed potest teneri ipsum ab omni culpa eximi, quia secluso contemptu, nulla est culpa soli pœnarum remissioni obicem ponere. — Cf. S. Alphons. nn. 522 et 523. — Baller. not. (a) p. 416.

Digitized by Google

8°. Pœnitens, cui difficilior injungitur pœnitentia, confessarium monere debet de impossibilitate aut nimia difficultate eam adimplendi; et si confessarius non acquiescat, alium adire potest. Si autem pœnitentia non appareat adeo gravis, pœnitens eam acceptare tenetur, nec potest recedere sine aliqua culpa.

9°. Si pœnitens, accepta pœnitentia ab uno confessario, confessionem iteret apud alium, ut mitiorem pœnitentiam sortiatur vel etiam alia de causa, a priori pœnitentia minime liberatur, nisi mentionem de præcedenti confessione et accepta pœnitentia faciat; ratio est, quia ad commutandam pœnitentiam ex parte confessarii requiritur positivus voluntatis actus, quo prior obligatio revocetur.

DE POENITENTIIS UTILIUS IMPONENDIS

I. — Opera pietatis

768. 1°. Orationes vocales, *Pater, Ave, Credo, Litaniæ B. Virg.*, *Rosarium*, sive ejus tertia pars; preces matutinæ et vespertinæ.

2°. Orationes mentales (discrete), pro capacitate pœnitentis; pro rudibus, cogitatio aliqua de inferno, de morte, de passione Christi, mane et vespere, v. gr., per tempus unius *Ave*.

3°. Actus Fidei, Spei, Caritatis, contritionis, fiduciæ in Deum, conformitatis divinæ voluntati, propositi non peccandi . . ., toties . . ., v. gr., mane, vespere, præsertim in tentationibus vel animi dejectione.

4°. Oblatio suimetipsius Deo summo mane, signum crucis, variæ aspirationes seu orationes jaculatoriæ ad Christum, ad Cor Jesu, ad B. Virginem, ad Angelum Custodem. (Ordinarie non sunt multiplicandæ.)

5°. Exercitium Viæ Crucis, præsertim quando fit in communi: preces novendiales in honorem B. V. vel alicujus Sancti.

6°. Auditio concionum, catechismi, assistentia Officiis Ecclesiæ, v. gr., Missæ solemni, Vesperis, etc. vel exercitiis spiritualibus, aut pio exercitio Mensis Mariani, vel aliis hujusmodi, saltem aliquoties.

7°. Examen generale conscientiæ vespere, saltem per breve tempus; item examen particulare circa talem defectum, vel talem pravam consuetudinem ex firmo emendationis proposito.

8°. Visitatio Ecclesiæ vel Altaris cujuslibet, vel alicujus in particulari ad aliquid ibi orandum, aut petendam gratiam non amplius peccandi.

9°. Lectio pia, v. gr., per quadrantem die Dominica, vel

Digitized by Google

unum aut alterum caput, v. gr., *Imitationis Christi, Vitæ Sanctorum*, vel alterius pii libri, etc.

10° Frequentatio Sacramentorum, tali die, vel tali tempore, aut tot vicibus. Hic caute agat confessarius, nec imponat obligationem iis, qui raro confitentur, ut semel vel bis in mense accedant ad tribunal pœnitentiæ per annum; sed hoc non injungat nisi una, et forte altera vice, et solis pœnitentibus id libenter acceptantibus.

II. — Opera mortificationis

1°. Jejunium, vel integrum juxta leges Ecclesiæ, vel partiale juxta vires physicas ac morales pœnitentis. Non tamen imponenda est hujusmodi pœnitentia nisi raro, et iis solum, qui eam libenter accepturi sint.

2°. Subtractio aliqua cibi, quæ corporis sanitati, aut officiis seu laboribus pœnitentis nullo modo nocere possit, v. gr., dimidia pars jentaculi soliti die Veneris aut Sabbati aut in vigilia festi alicujus, etc.

3°. Abstinentia a vino vel liquore inebriante, tali die, tali tempore, aut non excedere certam quantitatem.

4°. Subtractio aliqua somni ordinarii, præsertim surgendo maturius mane, aut hora determinata in pigritiæ medelam, aut etiam ad tentationes impuras præcavendas.

5°. Orare genibus flexis, aut brachiis in modum crucis extensis, deosculari terram humilitatis causa, breves peregrinationes instituere.

6°. Offerre Deo aliquoties ægritudines, morbos, aut alias occurrentes vitæ ærumnas, patienter eas ferendo.

7°. Privari aliquando recreatione etiam honesta, v. gr., deambulatione, reprimere nimiam curiositatem in auditu, in visu; non sistere tamdiu ad domus januam aut fenestras. Hoc præsertim convenit puellis vanitati præter modum addictis.

8°. Castigare corpus moderate, discreta maceratione, aliqua flagellatione, situ incommodo. — (Sed hæc rarissime injungenda; imo cum magna discretione permittenda.)

III. — Pœnitentiæ medicinales

Cum generatim loquendo contraria contrariis curentur, injungi, aut tantum suaderi poterunt sequentes pœnitentiæ, cum discretione tamen, attenta præsertim qualitate, et bono majori pœnitentium.

1°. Pœnitentibus raro et male orantibus imponantur preces breves, mane aut vespere, per hebdomadam circiter, persolvendæ.

Digitized by Google

— Tepidis lectiones piæ, vel orationes jaculatoriæ aliquoties in die faciendæ, paucæ tamen, et ad paucos dies, ne oblivione omittantur, aut pœnitentem contorqueant. — Tentatis contra Fidem et Spem, actus Fidei, Spei, fiduciæ, vel recitatio *Symboli Apostolorum*, etc.

2°. Blasphemis reverentia externa in Deum, in Crucem . . ., v. gr., deosculari reverenter Crucifixum, vel imagines sacras, aut dicere devote: *Sit nomen Domini benedictum. Laudetur Jesus Christus.*

3°. Amatoribus mundi ejusque pomparum, meditatio aliqua de vanitate rerum mundanarum, v. gr., dum mane surgunt, aut cubile petunt, vel renovatio sponsionum in Baptismo factatum.

4°. Illis, qui sæpe Missam omittunt, aliqua Missa supererogatoria audienda, v. gr., duplex die Dominica, aut una die feriali, vel visitatio aliqua sanctissimi Sacramenti pluries facienda, etc.

5°. Servantibus odium opera aliqua caritatis in proximum, v. gr., inimicum salutare, aut alloqui (prudenter tamen); oratio et actus caritatis pro proximo in genere, et etiam specialiter pro inimicis; recitatio Orationis Dominicæ pro iisdem, præsertim horum verborum: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.*

6°. Libidinosis aliqua mortificatio, aut commoditatum subtractio, præsertim fuga occasionum, oratio, Sacramentorum frequentatio, firmi propositi frequens renovatio, novissimorum memoria, etc.

7°. Furibus et avaris eleemosyna aliqua juxta eorum facultates, etiamsi as unicus aliquoties in pauperes vel in Ecclesiam erogandus esset. Nunquam autem imponendæ sunt graves eleemosynæ, nisi libenter acceptentur.

8°. Superbis officia quædam humilitatis, v. gr., deosculari terram, visitare pauperes, vel ipsis benigne subvenire, eos humaniter tractare, vel elicere varios actus humilitatis, v. gr., dicere cum publicano: *Domine, propitius esto mihi peccatori.*

9°. Gulosis et ebriosis subtractio aliqua ciborum, abstinentia a cibo et potu extra consuetas refectiones, vel abstinentia a vino tali die, aut prohibitio ne in refectionibus talis vini quantitas excedatur, etc.

Adde etiam opera mortificationis quæ in § præcedente indicata sunt.

Digitized by Google

PARS TERTIA

DE MINISTRO SACRAMENTI PŒNITENTIÆ

CAPUT I

DE POTESTATE MINISTRI

769. Duo requiruntur ad potestatem Ministri Pœnitentiæ, 1°. potestas ordinis, 2°. potestas jurisdictionis. Ita Can. 872: "**Præter potestatem Ordinis ad validam peccatorum absolutionem requiritur in ministro potestas iurisdictionis sive ordinaria sive delegata in pœnitentem**"; et Can. 871: "**Minister huius Sacramenti est solus sacerdos.**"

ARTICULUS I

DE POTESTATE JURISDICTIONIS IN GENERE

QUÆSITA

770. QUÆR. 1°. *Quid sit potestas jurisdictionis?*

Resp. Potestas iurisdictionis seu regiminis quæ ex divina institutione est in Ecclesia, alia est fori externi, alia fori interni, seu conscientiæ, sive sacramentalis sive extra-sacramentalis (Can. 196).

Fori interni jurisdictio non est necessario sacramentalis; potest nempe exerceri in foro interno extra-sacramentali, nisi sacramentale requiratur.

QUÆR. 2°. *Quœnam potestas jurisdictionis ordinaria sit, quœnam delegata?*

Resp. Ordinaria ea est quæ ipso jure adnexa est officio; delegata quæ commissa est personæ. Ordinaria autem potest esse sive propria sive vicaria. — Cf. Can. 197. Ordinaria est veluti officialis, delegata, personalis.

QUÆR. 3°. *Quinam sint nomine Ordinarii intelligendi?*

Resp. § 1. In iure nomine *Ordinarii* **intelliguntur, nisi quis expresse excipiatur, præter Romanum Pontificem, pro suo quisque territorio Episcopus residentialis, Abbas vel Prælatus** *nullius*

Digitized by Google

eorumque Vicarius Generalis, Administrator, Vicarius et Præfectus Apostolicus, itemque ii qui prædictis deficientibus interim ex iuris præscripto aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine, pro suis vero subditis Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis.

§ 2. Nomine autem *Ordinarii loci* seu *locorum* veniunt omnes recensiti, exceptis Superioribus religiosis (Can. 198).

Hoc valde notandum est in canonibus Codicis, ne error fiat, et quod justum est non detur ei cui debetur.

QUÆR. 4°. *Quænam sit lex de delegatione potestatis jurisdictionis ordinariæ, et de subdelegatione potestatis delegatæ?*

Resp. § 1. Qui iurisdictionis potestatem habet ordinariam, potest eam alteri ex toto vel ex parte delegare, nisi aliud expresse iure caveatur. c 474

§ 2. Etiam potestas iurisdictionis ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest sive ad actum, sive etiam habitualiter, nisi electa fuerit industria personæ aut subdelegatio prohibita.

§ 3. Potestas delegata ad universitatem negotiorum ab eo qui infra Romanum Pontificem habet ordinariam potestatem, potest in singulis casibus subdelegari.

§ 4. In aliis casibus potestas iurisdictionis delegata subdelegari potest tantummodo ex concessione expresse facta, sed articulum aliquem non iurisdictionalem etiam sine expressa commissione iudices delegati possunt subdelegare.

§ 5. Nulla subdelegata potestas potest iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit (Can. 199).

Cavendum prorsus ne prætermittatur clausula in fine primæ paragraphi, " nisi," etc.

QUÆR. 5°. *Quænam potestas jurisdictionis late interpretanda sit, quænam stricte?*

Resp. § 1. Potestas iurisdictionis ordinaria et ad universitatem negotiorum delegata, late interpretanda est; alia quælibet stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelliguntur concessa, sine quibus eadem exerceri non posset.

§ 2. Ei, qui delegatum se asserit, incumbit onus probandæ delegationis (Can. 200).

Quia non debet admitti ad opus alteri proprium, nisi constet jus ipsi concessum esse.

Over whom can you exercise jurisdiction

QUÆR. 6°. *In quos exerceri possit potestas jurisdictionis?*

Digitized by Google

Resp. **§ 1. Potestas iurisdictionis potest in solos subditos directe exerceri** (Can. 201).

QUÆR. 7°. *An habens judicialem potestatem, sive ordinariam sive delegatam, possit eam exerceri in proprium commodum aut extra territorium?*

Resp. *Negative,* salvis præscriptis Can. 401, § 1, 881, § 2, et 1637. § 2. — Cf. Can. 201, § 2, Iam age Can. 881, § 2, dicit "qui ordinariam habent absolvendi potestatem, possunt subditos absolvere ubique terrarum."

QUÆR. 8°. *An habens potestatem jurisdictionis voluntariam seu non-judicialem possit eam exercere in proprium commodum, aut extra territorium existens, aut in subditum e territorio absentem?*

Resp. *Affirmative,* nisi aliud ex rerum natura aut ex jure constat. — Cf. S. C. Indulg. 1 Febr. 1905 ad II. — Can. 201, § 3.

QUÆR. 9°. *An actus potestatis jurisdictionis datæ pro uno foro valeat pro altero?*

Resp. **§ 1. Actus potestatis iurisdictionis sive ordinariæ sive delegatæ collatæ pro foro externo, valet quoque pro interno, non autem e converso.**

§ 2. Potestas collata pro foro interno exerceri potest etiam in foro interno extra-sacramentali, nisi sacramentale exigatur. e.g. 704

§ 3. Si forum, pro quo potestas data est, expressum non fuerit, potestas intelligitur concessa pro utroque foro, nisi ex ipsa rei natura aliud constet (Can. 202).

QUÆR. 10°. *Quando cesset potestas delegata?*

Resp. **§ 1. Potestas delegata exstinguitur, expleto mandato; elapso tempore aut exhausto numero casuum pro quo concessa fuit; cessante causa finali delegationis; revocatione delegantis delegato directe intimata aut renuntiatione delegati deleganti directe intimata et ab eodem acceptata; non autem resoluto iure delegantis, nisi in duobis casibus de quibus in can. 61.**

§ 2. Sed potestate pro foro interno concessa, actus per inadvertentiam positus, elapso tempore vel exhausto casuum numero, validus est.

§ 3. Pluribus collegialiter delegatis, si unus deficiat, aliorum quoque delegatio exspirat, nisi aliud ex tenore delegationis constet (Can. 207).

QUÆR. 11°. *An exstinguatur potestas ordinaria resoluto jure Superioris officium cui annexa sit concedentis? Quando cesset? Quando sileat?*

Digitized by Google

Resp. Ad normam can. 183, § 2, potestas ordinaria non exstinguitur resoluto iure concedentis officium cui adnexa est; sed cessat, amisso officio; silet, legitima appellatione interposita, nisi forte appellatio sit tantum in devolutivo, firmo præscripto can. 2264, 2284 (Can. 208).

Juxta canonem 183 officium ecclesiasticum in casu resoluti juris superioris non ammittitur, nisi lex aliud caveat, aut nisi in concessione habeatur clausula; *ad beneplacitum nostrum,* vel alia æquipollens.

QUÆR. 12°. *An suppleat jurisdictionem Ecclesia in errore communi aut dubio positivo et probabili?*

The people think the priest has jurisdiction

Resp. In errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia pro foro tum externo tum interno (Can. 209) cf canon 2366 page 1041

Must have serious reasons to act in such a doubt

Error communis in hac causa intelligitur " non error de facto et in actu secundo, sed error communis de jure et in actu primo," i.e., ut ait Bucceroni, " in tali rerum statu seu conditione, ut error publice seu communitatis sequi naturaliter possit et debeat si res suum naturalem cursum sequatur." Hæc interpretatio videtur omnino secure admitti posse; secus sæpe non poterimus dicere *quando,* qua individuali confessione, inceperint absolutiones in determinatis casibus esse validæ. — Bucceroni, *Cas.* 612, 129. 5; I. M. n. 769.

QUÆR. 13°. *An potestas ordinis a superiore adnexa officio vel commissa personæ aliis demandari possit?*

Resp. Potestas ordinis, a legitimo Superiore ecclesiastico sive adnexa officio sive commissa personæ, nequit aliis demandari, nisi id expresse fuerit iure vel indulto concessum (Can. 210).

Sic v. gr., Superior interinus alicujus missionis vacantis potest facultate donari Confirmationis sacramentum administrandi sed illa aliis demandari nequit, nisi fuerit expresse concessa potestas subdelegandi.

ARTICULUS II

DE JURISDICTIONE CONFESSARIORUM

771. Dico 1°. Potestas *jurisdictionis* necessaria est ad confessiones valide excipiendas, nec sufficit potestas *Ordinis*. Ratio desumitur ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 7, ubi sic legitur: " Quoniam igitur natura et ratio judicii illud exposcit, ut sententia in

Digitized by Google

subditos dumtaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem."

Dico 2°. **§ 1. Ordinaria iurisdictione ad confessiones excipiendas pro universa Ecclesia, præter Romanum Pontificem, potiuntur S. R. E. Cardinales; pro suo quisque territorio Ordinarius loci, et parochus aliique qui loco parochi sunt.**

§ 2. Hac eadem iurisdictione gaudent etiam canonicus pœnitentiarius ecclesiæ quoque collegiatæ, ad normam can. 401, § 1, et Superiores religiosi exempti pro suis subditis, ad normam constitutionum.

§ 3. Hæc iurisdictio cessat amissione officii, ad normam can. 183, et, post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, excommunicatione, suspensione ab officio, interdicto (Can. 873).

Dico 3°. **§ 1. Iurisdictionem delegatam ad recipiendas confessiones quorumlibet sive sæcularium sive religiosorum confert sacerdotibus tum sæcularibus tum religiosis etiam exemptis Ordinarius loci in quo confessiones excipiuntur; sacerdotes autem religiosi eadem ne utantur sine licentia saltem præsumpta sui Superioris, firmo tamen præscripto can. 519.**

§ 2. Locorum Ordinarii iurisdictionem ad audiendas confessiones habitualiter ne concedant religiosis qui a proprio Superiore non præsentantur; iis vero qui a proprio Superiore præsentantur, sine gravi causa eam ne denegent, firmo tamen præscripto can. 877 (Can. 874).

772. Ex his patet; ad audiendas confessiones sæcularium jurisdictionem delegatam Ordinarius loci confessionis acceptæ confert sacerdotibus tum sæcularibus tum religiosis etiam exemptis. Idem eamdem iisdem confert ad confessiones audiendas religiosorum. Ast sacerdotes religiosi delegatione uti non debent absque licentia, saltem præsumpta, Superioris; si tamen religiosus accedat et absolvatur, confessio est valida et licita juxta normam Canonis 519. Quod si qua religio privilegio gaudeat absolvendi a casibus quibusdam Summo Pontifici reservatis, modus quo communicatur singulis confessariis addiscendus est ex Constitutionibus.

Dico 4°. **§ 1. Ad confessiones valide audiendas opus est iurisdictione scripto vel verbis expresse concessa.**

§ 2. Pro concessione iurisdictionis nihil exigi potest (Can. 879).

Quare jurisdictio tacita non amplius valet; sed expresse concedenda vel verbis vel scriptis.

Digitized by Google

Dico 5°. § 1. Tum locorum Ordinarii iurisdictionem, tum Superiores religiosi iurisdictionem aut licentiam audiendarum confessionum ne concedant, nisi iis qui idonei per examen reperti fuerint, nisi agatur de sacerdote cuius theologicam doctrinam aliunde compertam habeant.

§ 2. Si post concessam iurisdictionem aut licentiam prudenter dubitent num probatus a se antea sacerdos pergat adhuc idoneus esse, eum ad novum doctrinæ periculum adigant, etsi agatur de parocho aut canonico pœnitentiario (Can. 877).

Lex sane est gravis, quæ non idoneos arcet, idoneosque tantum admittit ad hoc sacrum ministerium exercendum. Tum locorum Ordinarios tum Superiores religiosos ferit lex de non concedenda jurisdictione aut licentia nisi iis qui idonei per examen reperti fuerint, nisi scientia horum aliunde comperta ipsis sit. Gravissimum sane esset peccatum assignare ad hoc munus virum non idoneum; nec unquam hoc est licitum. Idoneitas per examen constare debet, nisi agatur de homine cujus theologica doctrina cognita est. Quando hanc doctrinam theologicam sufficientem aliunde compertam non habent, tenentur sub gravi examen exigere; si compertam aliunde habent, non tenentur examen exigere, nam de iis non est lex: ne concedant nisi iis qui idonei per examen reperti fuerint, nisi agatur de sacerdote cujus theologicam doctrinam aliunde compertam habeant. Prohibitio igitur concedendi jurisdictionem aut licentiam absque examine non videtur afficere eos qui absque examine sufficientem theologicam scientiam habere cognoscuntur.

Quod si prudens dubium adsit de continuatione idoneitatis confessarii possunt, imo debent, adigere ipsum Ordinarii et Superiores ad novum examen.

QUÆSITA

773. Quær. 1°. *An Ecclesia suppleat jurisdictionem, quando pœnitentes ipsius defectum invincibiliter ignorant?*

Resp. In errore communi Ecclesia supplet jurisdictionem pro utroque foro. — Cf. Can. 209.

Quær. 2°. *An liceat absolvere cum jurisdictione negative dubia?*

Resp. *Neg.*, nisi aliqua necessitas urgeat, et tunc absolutio danda est sub conditione: *si possum*. S. Alphonsus putat ejusmodi necessitatem adesse: 1°. si urgeat præceptum annuæ confessionis; 2°. si pœnitens debeat Missam celebrare vel communicare, et alias notam infamiæ incurreret; 3°. si sacerdos ex obligatione celebrare teneatur. — Cf. S. Alphons. n. 571.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *An liceat absolvere in dubio positivo et probabili, sive juris sive facti?*

Resp. *Affirm.*, quia Ecclesia supplet in dubio positivo et probabili sive juris sive facti. — Cf. Can. 209.

QUÆR. 4°. *An hæretici, excommunicati vitandi, degradati, irregulares, apostatæ, etc., valide absolvant in periculo mortis, deficiente alio sacerdote?*

Resp. *Affirm.*, quia tunc Ecclesia supplet jurisdictionem, ut constat ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 7, ubi ita legitur: "Pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt." — Imo non solum in articulo, sed etiam in periculo mortis dari potest absolutio a quocumque sacerdote, quia in jure canonico pro eodem accipi solet articulus et periculum mortis, quale, v. gr., censetur adesse in prælio, in longa navigatione, difficili partu, et similibus. — Cf. S. Alphons. nn. 560 et 561.

"Utrum miles quicunque, in statu bellicæ convocationis seu, ut aiunt, *mobilisationis*, constitutus ipso facto *æquiparari* possit iis qui versantur in periculo mortis, ita ut a quovis obvio sacerdote possit absolvi." S. Pœnitentiaria, mature consideratis expositis, benigne sic, annuente Sanctissimo Domino Nostro Pio X, respondit: "*Affirmative*, juxta regulas a probatis auctoribus traditas." 18 Mar. 1912.

QUÆR. 5°. *An possit simplex sacerdos valide absolvere moribundum etiam præsente confessario approbato?*

Resp. In periculo mortis omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi præsens sit sacerdos approbatus, salvo præscripto can. 884, 2252 (Can. 882).

Can. 884 agit de absolutione complicis in articulo mortis; Can. 2252 de necessitate recursus in casu absolutionis ab aliqua censura ab homine, vel a censura specialissimo modo reservata.

QUÆR. 6°. *An Parochus possit advocare Parochum ejusdem vel diversæ diœcesis ad confessiones in sua parochia audiendas?*

Resp. *Affirm.*, quoad Parochum ejusdem diœcesis; nam licet hic vi officii sui jurisdictionem habeat tantum pro sua

Digitized by Google

parochia, tamen ex consuetudine fere universali confessiones etiam in universa diœcesi audire potest, nisi Episcopus aliter decernat. — Verum quoad Parochum diversæ diœcesis, potest ad audiendas confessiones subditorum suorum advocari; non autem ad audiendas confessiones aliorum pœnitentium. — Cf. Can. 881 et 874.[1]

QUÆR. 7°. *An adhuc vigeat apud nos antiquum illud pactum, quo sacerdos aliquis, acceptis facultatibus a suo Episcopo, possit valide iisdem uti in alia diœcesi?*

Resp. *Neg.*, ut constat ex Conc. Plen. Balt. II, n. 118, ubi dicitur: "Ne vagi, ignoti, pravique sacerdotes sacra aggrediantur munera cum offensione fidelium, revocandas esse facultates quas communi quodam pacto Episcopi sibi invicem in conventu anno 1810 habito largiti sunt, censuerunt Patres; ideoque in posterum, neminem ex sacerdotibus vi illius pacti, posse jurisdictionem exercere, vel sacrum aliquod aggredi munus absque ordinarii auctoritate." Adverte tamen statutum nuper latum in quadam Synodo Neo-Eboracensi, ubi n. 157, dicitur: "Libertatis conscientiæ gratia, concedimus ut omnis Sacerdos extraneus, qui in propria diœcesi facultatibus ordinariis præditus cognoscitur, valeat absolvere Sacerdotem Nostræ Diœcesis, qui in hac ei confiteri elegerit, ac pariter omnes personas, quæ in domo ejus veram habent habitationem." — Cf. *Amer. Eccl. Rev. Vol.* 2, pp. 37 et seq.

QUÆR. 8°. *An sacerdos approbatus ab Episcopo possit audire confessiones fidelium sine venia Parochi?*

Resp. *Neg., quoad liceitatem*, si confessiones excipiantur in ecclesia Parocho subjecta, quia debitus ordo omnino requirit, ut, cum superior immediatus sit in sua ecclesia, ab ipso petatur venia inibi exercendi sacra ministeria. At *quoad validitatem*, certum est juxta omnes, non requiri licentiam Parochi.

QUÆR. 9°. *An sacerdos in aliquo loco approbatus excipere valeat confessiones eo advenientium peregrinorum, vagorum et catholicorum orientalium?*

Resp. § 1. Omnes utriusque cleri sacerdotes ad audiendas confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria sive delegata iurisdictione instructi, possunt etiam vagos ac peregrinos ex alia diœcesi vel parœcia ad sese accedentes, itemque catholicos cuiusque ritus orientalis, valide et licite absolvere.

§ 2. Qui ordinariam habent absolvendi potestatem, possunt subditos absolvere ubique terrarum (Can. 881).

[1] Cf. Addenda, p. 1095, n. 30.

Quare nostri parochi ubique possunt suos audire subditos; id quod potest ingens bonum animorum secum ferre.

QUÆR. 10°. *An Episcopus possit sub pœna invaliditatis prohibere, ne diœcesani pergant ad confitendum extra diœcesim?*

Resp. *Neg.*, quia jus datur subdito confitendi confessario, cui maluerit.

QUÆR. 11°. *An simplex sacerdos possit absolvere navigantes in Oceano, vel a quo obtinenda sit approbatio?*

Resp. § 1. Sacerdotes omnes maritimum iter arripientes, dummodo vel a proprio Ordinario, vel ab Ordinario portus in quo navim conscendunt, vel etiam ab Ordinario cuiusvis portus interiecti per quem in itinere transeunt, facultatem rite acceperint confessiones audiendi, possunt, toto itinere, quorumlibet fidelium secum navigantium confessiones in navi excipere, quamvis navis in itinere transeat vel etiam aliquandiu consistat variis in locis diversorum Ordinariorum iurisdictioni subiectis.

§ 2. Quoties vero navis in itinere consistat, possunt confessiones excipere tum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis (Can. 883).

QUÆR. 12°. *Cuinam possint fideles confiteri?*

Resp. Cuivis fideli integrum est confessario legitime approbato etiam alius ritus, cui maluerit, peccata sua confiteri (Can. 905).

QUÆR. 13°. *An qui habens jurisdictionem delegatam cœpit audire confessionem, possit finire etiamsi interim expiret delegatio?*

whatever you licitly begin you can licitly finish

Resp. “ Aliqui dicunt, non posse. — Petrus de Ledesma, cp. 12. Alii tamen affirmant absolute posse, quos refert et sequitur Sanchez, l. 2 in Decal. cp. 13, n. 15 et in simili indicat l. 4 cp. 54, n. 34; Diana, v. I, *De Bulla Cruciata*, Resp. 94: quæ sententia est valde probabilis: quia res non est integra. *Cap. Gratum* et *Cap. Relatum* de officio delegati.” — Lugo, *de Sacr. Pœn.* disp. 19, sec. 2, n. 24.

QUÆR. 14°. *An jurisdictio delegata aut licentia concedi possit cum limitatione?*

Digitized by Google

Resp. § 1. Iurisdictio delegata aut licentia audiendarum confessionum concedi potest certis quibusdam circumscripta finibus.

§ 2. Caveant tamen locorum Ordinarii ac religiosi Superiores ne iurisdictionem aut licentiam sine rationabili causa nimis coarctent (Can. 878).

Qui ad confessiones audiendas generaliter idonei non fuerunt reperti et tamen petierunt se admitti, ad arbitrium Ordinarii limitatam possunt accipere jurisdictionem.

Sane evidens est universaliter loquendo non debere jurisdictionem et licentiam nimis coarctari.

Concessa tamen generaliter potestas non est censenda limitata quoad tempus, loca aliasque circumstantias, nisi hæ in ipso jure habeantur ut contentæ in generali concessione, puta casus reservati.

De Jurisdictione in Religione

774. Dico. § 1. In religione clericali exempta ad recipiendas confessiones professorum, novitiorum aliorumve de quibus in can. 514, § 1, iurisdictionem delegatam confert quoque proprius eorundem Superior, ad normam constitutionum; cui fas est eam concedere etiam sacerdotibus e clero sæculari aut alius religionis.

§ 2. In religione laicali exempta, Superior proponit confessarium, qui tamen jurisdictionem obtinere debet ab Ordinario loci, in quo religiosa domus reperitur (Can. 875).

775. Resolves. — Unde sequitur posse Superiorem in religione clericali exempta et Ordinarium loci potestatem seu jurisdictionem delegatam concedere ad audiendas confessiones professorum, novitiorum aliorumve in religiosa domo diu noctuque degentium causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmæ valetudinis.

Imo fas est Superiori hanc jurisdictionem concedere etiam sacerdotibus e clero sæculari aut alius religionis. Sicut igitur confessarius a Superiore solo suæ religionis clericalis exemptæ delegata jurisdictione ornatus confessiones suorum confratrum aliorumve de quibus supra, valide et licite excipere potest, ita et eorumdem confessiones audire potest confessarius a solo Ordinario loci delegata jurisdictione gaudens. Circa tales pœnitentes fons istius jurisdictionis duplex est, Superior et Ordinarius loci.

1°. Si Episcopus vel superior tuus ex ejus delegatione, tibi concedat approbationem pro determinata pœnitentium classe, facultas ad alios extendi nequit, ut patet. Si autem postulatio facultatis ab Episcopo vel a superiore sit generalis, inspecto tenore

Digitized by Google

verborum, nec fuerit restricta concessio, facultas obtenta non limitatur ad operam quæ fuit occasio petitionis. Ratio desumitur ex nota regula: *Continetur in concessione quidquid non excipitur.* Excipe tamen casus reservatos, qui ipso jure in facultate generali audiendi confessiones nunquam intelliguntur comprehensi.

2°. Superior religiosus, quando ex Episcopi delegatione adhibet subditum ad opera generalia sacri ministerii, seclusa hypothesi specialis alicujus restrictionis, censetur ipsi concedere omnimodam facultatem pro quibusvis pœnitentibus, et pro omnibus quoque casibus reservatis in concessione episcopali contentis. Ratio est, quia concedere censetur id omne quod concedere potest et solet, juxta præfatam regulam: *Continetur in concessione quidquid non excipitur.*

QUÆSITA

776. QUÆR. 1°. *An liceat Ordinario loci vel Superiori religioso jurisdictionem aut licentiam revocare vel suspendere?*

Resp. § 1. Loci Ordinarius vel Superior religiosus iurisdictionem vel licentiam ad audiendas confessiones ne revocent aut suspendant, nisi gravem ob causam.

§ 2. At graves ob causas Ordinarius potest etiam parocho aut pœnitentiario confessarii munus interdicere, salvo recursu in devolutivo ad Sedem Apostolicam.

§ 3. Non tamen licet Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, si de domo formata agatur, omnibus alicuius religiosæ domus confessariis una simul iurisdictionem adimere (Can. 880).

QUÆR. 2°. *An Regularis semel approbatus in aliqua diœcesi, nova approbatione indigeat, si, mutata habitatione, eodem redeat?*

Resp. *Neg.*, quia approbatus indefinite et illimitate, remanet approbatus saltem usque ad implicitam approbationis revocationem; atqui in casu præsenti nulla intervenit revocatio, ne implicita quidem. Ergo. . . . — Cf. Lugo, disp. 21, n. 44. — Lacroix, n. 1541.

Adverte tamen quod apud nos constat multos Episcopos, ut colligitur ex Synodis recenter habitis, revocare velle et de facto revocare facultates concessas statim ac aliquis sacerdos a diœcesi ita discedit ut non amplius ibi habeat domicilium.

QUÆR. 3°. *An valide sæculares absolvat Religiosus, inscio vel invito superiore ex sola delegatione Episcopi?*

Resp. *Affirmative*, quia hæc sola delegata jurisdictio sufficit ad valide confessiones audiendas, utut inscio vel etiam invito

Digitized by Google

Superiore. — Cf. Can. 874. Attamen hac facultate non debent uti sacerdotes religiosi sine licentia saltem præsumpta Superioris salvo præscripto Can. 519.

QUÆR. 4°. *An Regulares absolvere possint, sine Episcopi approbatione, famulos suos vel alios familiares in monasterio degentes?*

Resp. *Affirm.*, vi Canonis 875, § 1, n. 774 allati.

QUÆR. 5°. *An regulares absolvere possint alumnos convictores sine Episcopi approbatione, utpote de familia?*

Resp. *Affirm.*, vi Canonis 875, § 1, n. 774 allati.

QUÆR. 6°. *Quot sint deputandi in singulis religionis clericalis domibus confessarii?*

Resp. § 1. In singulis religionis clericalis domibus deputentur plures pro sodalium numero confessarii legitime approbati, cum potestate, si agatur de religione exempta, absolvendi etiam a casibus in religione reservatis.

§ 2. Superiores religiosi, potestatem audiendi confessiones habentes, possunt, servatis de iure servandis, confessiones audire subditorum, qui ab illis sponte sua ac motu proprio id petant, at sine gravi causa id per modum habitus ne agant.

§ 3. Caveant Superiores ne quem subditum aut ipsi per se aut per alium vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione inducant ut peccata apud se confiteatur (Can. 518).

QUÆR. 7°. *An Superiores religiosi potestatem habentes audiendi confessiones possunt audire confessiones suorum subditorum?*

Resp. *Affirmative*, relate ad subditos qui ab illis sponte sua ac motu proprio id petant, at sine gravi causa id per modum habitus ne agant. Caveant autem Superiores ne quem subditum aut ipsi per se aut per alium vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione inducant ut peccata apud se confiteatur. — Cf. Can. 518, §§ 2, 3.

NOTANDUM. — **Magister novitiorum eiusque socius, Superior Seminarii collegiive sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eadem domo commorantium ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus sponte id petant** (Can. 891).

QUÆR. 8°. *An liceat religioso etiam ad quietem conscientiæ confessionem instituere apud quemlibet confessarium ab Ordinario loci approbatum etsi inter designatos non recensitum?*

Digitized by Google

Resp. *Affirmative*, ut clare patet ex sequenti canone:

Firmis constitutionibus quæ confessionem statis temporibus præcipiunt vel suadent apud determinatos confessarios peragendam, si religiosus, etiam exemptus, ad suæ conscientiæ quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est; et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis (Can. 519).

Dum plenissimam libertatem religiosis etiam exemptis canon relinquit, relinquit pariter constitutionem quæ præcipit vel suadet confessionem faciendam apud determinatos confessarios, neque abrogat usum, immemoriali sæculorum experientia approbatum, confitendi uni stabili prudentique confessario. Confessio de qua in canone valida et licita est. Et absolvere potest confessarius quemlibet religiosum etiam exemptum a casibus in religione reservatis.

Quær. 9°. *Quid de confessariis in laicalibus virorum religionibus lege statutum sit?*

Resp. Etiam in laicalibus virorum religionibus deputetur, ad normam can. 874, § 1, 875, § 2, confessarius ordinarius et extraordinarius; et si religiosus aliquem specialem confessarium expostulet, illum Superior concedat, nullo modo petitionis rationem inquirens neque id ægre se ferre demonstrans (Can. 528).

Quær. 10°. *Quis designet sacerdotem a sacris et a concionibus probet in religionibus laicalibus?*

Resp. Distinctio facienda est juxta Canonem 529:

Si agatur de religionibus laicalibus non exemptis, Ordinarii loci est sacerdotem a sacris designare et a concionibus probare; si de exemptis, Superior regularis eosdem sacerdotes designat eiusque negligentiam supplet Ordinarius (Can. 529).

DE CONFESSIONIBUS RELIGIOSARUM

777. Dico. Principium ita statuit novus codex:

§ 1. Revocata qualibet contraria particulari lege seu privilegio, sacerdotes tum sæculares tum religiosi, cuiusvis gradus aut officii, ad confessiones quarumcunque religiosarum ac novitiarum valide

Digitized by Google

et licite recipiendas peculiari jurisdictione indigent, salvo præscripto can. 239, § 1, n. 1, 522, 523.

§ 2. Hanc iursidictionem confert loci Ordinarius, ubi religiosarum domus sita est, ad normam can. 525 (Can. 876).

Ex canonibus 239, § 1, n. 1; 522, 523 patet: Cardinales ubique earum confessiones audire queunt. Si aliqua religiosa ad conscientiæ tranquillitatem in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico confiteatur apud sacerdotem ad audiendas mulieres approbatam, confessio est valida et licita; et idem dicendum cum religiosæ graviter ægrotant quibus concessum est arcessere quemlibet sacerdotem ad mulierum confessiones audiendas approbatum. His demptis casibus, non sufficit ad audiendas valide et licite confessiones quarumcunque religiosarum mulierum ac novitiarum generalis potestas ad audiendas utriusque sexus confessiones sed requiritur peculiaris jurisdictio concessa ab Ordinario loci ubi religiosarum domus est sita.

QUÆSITA

778. Quær. 1°. *Quænam sit lex confessarii ordinarii juxta novum Codicem pro mulieribus religiosis?*

Resp. Duplici paragrapho canonis 520 continetur, et respicit unamquamque domum et aliquam religiosam quæ postulet specialem moderatorem animæ.

§ 1. Singulis religiosarum domibus unus dumtaxat detur confessarius ordinarius, qui sacramentales confessiones universæ communitatis excipiat, nisi propter magnum ipsarum numerum vel aliam iustam causam sit opus altero vel pluribus.

§ 2. Si qua religiosa, ad animi sui quietem, et ad maiorem in via Dei progressum, aliquem specialem confessarium vel moderatorem spiritualem postulet, eum facile Ordinarius concedat; qui tamen invigilet ne ex hac concessione abusus irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminet, salva conscientiæ libertate (Can. 520).

Unicuique communitati religiosæ unus sit ordinarius confessarius saltem regulariter sed causæ justæ possunt exigere ut plures sint, puta, numerus religiosarum vel ignorantia linguæ ex parte quarumdam. Quam grave sit hoc munus, quam gratum Deo, patet ex re ipsa; et quo difficilius est eo etiam magis meritorium; Deo soli cogniti sunt ingentes fructus quos zelus religiosarum in nostra patria protulerit; nihil non merentur ipsæ quo sanctiores evadant. Sed præter ordinarium communitatis

Digitized by Google

confessarium, alius casus prævisus aliquatenus a Benedicto XIV in præsenti canone invenitur. "Persuasum habebamus, adeoque habemus, non solum integræ communitati, sed singulis etiam monialibus indulgendum esse in iis rebus quæ juste et rationabiliter petuntur, maxime cum illæ ad earum conscientiæ quietem et securitatem conferre dignoscuntur." Ita ipse in Const. *Pastoralis curæ.* Tali religiosæ prævidetur in præsenti. Specialis confessarius facile concedendus est, et quamvis invigilandum est ne abusus irrepant, caute tamen, salva conscientiæ libertate, eliminandi sunt. In tota legislatione Novi Codicis securitati libertatis conscientiæ providetur.

QUÆR. 2°. *Quænam sit lex confessarii extraordinarii pro religiosarum communitatibus?*

Resp. § 1. Unicuique religiosarum communitati detur confessarius extraordinarius qui quater saltem in anno ad domum religiosam accedat et cui omnes religiosæ se sistere debent, saltem benedictionem recepturæ (Can. 521).

Extraordinarius cuivis communitati dandus est; hic *quater saltem* in anno domum religiosam invisat; ad ipsum omnes accedere debent, vel confessuræ vel benedictionem recepturæ. Quoniam apponitur numero quater adverbium saltem, numerus iste designat limitem *infra quem* non licet extraordinario non accedere, *supra quem* licet ipsi accedere. Debet igitur accedere, saltem quatuor vicibus, licet ipsi pluries accedere.

QUÆR. 3°. *An alii etiam confessarii designandi sint ab Ordinariis locorum communitati religiosarum?*

Resp. *Affirmative*, ut patet ex sequenti:

§ 2. Ordinarii locorum, in quibus religiosarum communitates exsistunt, aliquot sacerdotes pro singulis domibus designent, ad quos pro sacramento pœnitentiæ in casibus particularibus recurrere eæ facile possint, quin necessarium sit ipsum Ordinarium toties quoties adire (Can. 521).

Cura Ecclesiæ in hoc videri potest quod ii sint designandi ad quos religiosæ facile recurrere possint. Nullo modo debent Ordinarium *toties quoties* adire, sed ipsæ recursum habeant ad designatos omnimoda prorsus libertate. Unde in eodem canone præscribitur:

§ 3. Si qua religiosa aliquem ex iis confessariis expetat, nulli Antistitæ liceat nec per se nec per alios, neque directe

Digitized by Google

neque indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id ægre ferre (Can. 521).

QUÆR. 4°. *An liceat religiosæ confiteri in qualibet Ecclesia vel oratorio etiam semi-publico apud quemlibet confessarium pro mulieribus approbatum?*

Resp. *Affirmative*, revocato quolibet privilegio contrario.

Si, non obstante præscripto can. 520, 521, aliqua religiosa, ad suæ conscientiæ tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio; neque Antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem; et religiosæ nihil Antistitæ referre tenentur (Can. 522).

Religiosæ mulieres extra domum itinerantes, vel pauperes visitantes, vel deambulantes, puta dum e scholis ad domum religiosam pergunt, vel quavis alia simili causa, possunt Ecclesiam vel oratorium etiam semi-publicum ingredi et confiteri cuilibet confessario pro mulieribus approbato. Imo idem intra domum in iisdem locis facere licitum est.[1]

QUÆR. 5°. *An liceat religiosæ graviter ægrotanti quemlibet sacerdotem pro mulieribus approbatum arcessere?*

Resp. Religiosæ omnes, cum graviter ægrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem ad mulierum confessiones excipiendas approbatum, etsi non destinatum religiosis, arcessere possunt eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere (Can. 523).

Morbus gravis sufficit ut quis hac facultate uti licite possit; non requiritur ut adsit periculum mortis. Potest arcessere quemlibet confessarium pro mulieribus approbatum. Facultas conceditur, durante infirmitate, adhibenda quoties religiosa voluerit. Graviter injungitur Antistitæ ne eam directe vel indirecte prohibeat.

QUÆR. 6°. *Quales debeant esse designati in munus confessariorum religiosarum?*

Resp. Regulariter requiritur ut sint annos nati quadraginta, integritate morum ac prudentia præstantes; possunt desumi ex utroque clero; ob justam causam, qui infra annum ætatis quadra-

[1] Cf. Addenda, p. 1095, n. 31.

Digitized by Google

gesimum sunt, modo aliis dotibus gaudeant, deputari queunt; nullam habeant potestatem in foro externo super eas.

§ 1. In munus confessarii religiosarum et ordinarii et extraordinarii deputentur sacerdotes, sive a clero sæculari, sive religiosi de Superiorum licentia, morum integritate ac prudentia præstantes; sint insuper annos nati quadraginta, nisi iusta causa, iudicio Ordinarii, aliud exigat, nullam potestatem in easdem religiosas in foro externo habentes (Can. 524).

QUÆR. 7°. *An confessarius ordinarius religiosarum expleto munere, possit renuntiari extraordinarius? vel rursus deputari ordinarius in eadem communitate? an extraordinarius ut ordinarius renuntiari possit?*

Resp. § 2. Confessarius ordinarius non potest renuntiari extraordinarius nec, præter casus in can. 526 recensitos, rursus deputari ordinarius in eadem communitate, nisi post annum ab expleto munere; extraordinarius vero immediate ut ordinarius renuntiari potest (Can. 524).

QUÆR. 8°. *Quid prohibeatur confessariis religiosarum tum ordinariis tum extraordinariis?*

Resp. Prohibetur ipsis interno vel externo communitatis regimini ullo modo sese immiscere. — Cf. Can. 524, § 3.

QUÆR. 9°. *Quamdiu duret munus audiendi religiosarum confessiones?*

Resp. Religiosarum confessarius ordinarius suum munus ne exerceat ultra triennium; Ordinarius tamen eum ad secundum, imo etiam ad tertium triennium confirmare potest, si vel ob sacerdotum ad hoc officium idoneorum penuriam aliter providere nequeat, vel maior religiosarum pars, earum quoque quæ in aliis negotiis ius non habent ferendi suffragium, in eiusdem confessarii confirmationem, per secreta suffragia, convenerit; dissentientibus tamen, si velint, aliter providendum est (Can. 526).

QUÆR. 10°. *An loci Ordinarius possit religiosarum confessarium amovere?*

Resp. Loci Ordinarius, ad normam can. 880, potest, gravem ob causam, religiosarum confessarium tam ordinarium quam extraordinarium amovere, etiamsi monasterium regularibus subdatur et ipse sacerdos a confessionibus sit regularis, nec tenetur

Digitized by Google

causam amotionis cuiquam significare, excepta Apostolica Sede, si ab ea requiratur; de amotione autem debet Superiorem regularem monere, si moniales regularibus subdantur (Can. 527).

QUÆR. 11°. *Quis concedat facultatem audiendi confessiones religiosarum?*

Resp. Si religiosarum domus Sedi Apostolicæ immediate subiecta sit vel Ordinario loci, hic eligit sacerdotes a confessionibus tum ordinarios tum extraordinarios; si Superiori regulari, hic confessarios Ordinario præsentat, cuius est eosdem pro audiendis illarum monialium confessionibus approbare et Superioris negligentiam, si opus sit, supplere (Can. 525).

QUÆR. 12°. *Quænam sint dispositiones novi Codicis de conscientiæ manifestatione pro omnibus religiosis viris et mulieribus?*

Resp. § 1. Omnes religiosi Superiores districte vetantur personas sibi subditas quoquo modo inducere ad conscientiæ manifestationem sibi peragendam.

§ 2. Non tamen prohibentur subditi quominus libere ac ultro aperire animum suum Superioribus valeant; imo expedit ut ipsi filiali cum fiducia Superiores adeant, eis, si sint sacerdotes, dubia quoque et anxietates suæ conscientiæ exponentes (Can. 530).

Paragraphus prima vetitum declarat in hac re; vetitum est *Superioribus* suos subditos quoque modo inducere ad conscientiæ manifestationem faciendam sibi. Inductio ex parte Superiorum directa vel indirecta in personas sibi subditas exercita ad faciendam sibi conscientiæ manifestationem est vetita evidenter sub gravi.

Paragraphus secunda explanat quid non sit vetitum et quid expediat. Non est vetitum subditis libere et ultro aperire animum suum Superioribus; immo expedit ut subditi Superiores adeant fiducia pleni, eisque, si sacerdotes sint, dubia et anxietates suas aperiant.

ARTICULUS III

DE CASIBUS RESERVATIS

779. Reservatio est avocatio quorumdam casuum ad suum judicium a Superiore facta limitante inferioribus absolvendi potestatem.

Digitized by Google

§ I. — De principio et natura reservationis

780. Dico 1°. Datur in Ecclesia potestas reservandi certos casus sive causas criminum graviorum, a quibus inferiores confessarii absque speciali facultate absolvere nequeunt.

§ 1. Qui ordinario iure possunt audiendi confessiones potestatem concedere aut ferre censuras, possunt quoque, excepto Vicario Capitulari et Vicario Generali sine mandato speciali, nonnullos casus ad suum avocare iudicium, inferioribus absolvendi potestatem limitantes.

§ 2. Hæc avocatio dicitur *reservatio* **casuum.**

§ 3. Quod attinet ad reservationem censurarum, servetur præscriptum can. 2246, 2247 (Can. 893).

Dico 2°. Tria requiruntur, saltem ex consuetudine Ecclesiæ, ut peccatum aliquod possit reservari, scilicet, ut sit 1°. mortale non modo ratione objecti, sed etiam malitiæ in actu voluntatis; 2°. externum, et quidem grave qua externum; 3°. opere consummatum, non vero tantum attentatum, nisi aliud constet ex declaratione expressa reservantis. — Cf. S. Alphons. n. 582. — Baller. not. (a), (b) et (c) p. 470. Sic, v. gr., reservatur aliquod peccatum, puta contra castitatem: 1°. peccat autem aliquis leviter, peccatum non est reservatum; 2°. peccat interne graviter, peccatum internum, licet grave, non est reservatum; 3°. leve aliquod peccatum, puta vocabulum aliquod, ponit externe nullam in se continens malitiam gravem contra castitatem, sed illud ponit ex animo fornicandi, peccat talis graviter et externe, sed externum peccatum est grave unice ob graviter pravam malitiam internam qua induitur, cujus tamen non est signum externum naturale et ideo non est reservatum; 4°. sed nunc ponit actum aliquem externum graviter pravum, puta invitationem ad fornicandum, actus iste externus est signum naturale externum malitiæ internæ gravis, et ex se, si ponatur voluntarie et scienter, est sufficiens materia peccati gravis et non per solum respectum ad actum internum.

QUÆSITA

781. QUÆR. 1°. *Quid prærequiratur ad hoc ut peccata ab Ordinariis locorum licite reservari possint?*

Resp. Locorum Ordinarii peccata ne reservent, nisi, re in Synodo diœcesana discussa, vel extra Synodum auditis Capitulo cathedrali et aliquot ex prudentioribus ac probatioribus suæ diœcesis animarum curatoribus, vera reservationis necessitas aut utilitas comprobata fuerit (Can. 895).

Digitized by Google

Casuum conscientiæ reservatio ad *destructionem munitionum* juxta dictum Apostoli 2 Cor. X, 4, ad removenda scilicet obstacula quæ saluti animarum non *communi* impedimento sunt, dirigenda est. Debet igitur ordinate ac perspicue fieri, ita ut nulla causa anxietatibus aut dubiis detur. Remedium extraordinarium est, ideo huic manus non sunt apponendæ nisi constet de vera reservationis necessitate aut utilitate; et hinc res est prius discutienda in Synodo, vel extra Synodum Capitulum cathedrale et aliquot probatiores animarum curatores prius audiendi sunt, quam reservetur peccatum. In hoc canone agitur de *peccatorum* reservatione et de prærequisitis ut Ordinarius loci licite ea reservet; prærequisita sunt necessitas aut utilitas reservationis comprobata, discussio rei in Synodo, vel extra Synodum auditio Capituli cathedralis et prudentiorum animarum pastorum.

QUÆR. 2°. *Quis inter superiores religionis clericalis exemptæ et in monasteriis sui juris peccata reservare possint?*

Resp. Inter Superiores religionis clericalis exemptæ unus Superior generalis, et in monasteriis sui iuris Abbas, cum proprio cuiusque Consilio, peccata, ut supra, subditorum reservare possunt, firmo præscripto can. 518, § 1, 519 (Can. 896).

Reservare igitur possunt peccata superior generalis et Abbas cum cuiusque consilio; sed in singulis domibus deputentur confessarii cum potestate absolvendi etiam a casibus istis reservatis; religiosus autem propter conscientiæ quietem adire potest quemlibet confessarium ab Ordinario loci approbatum qui eum a peccatis et censuris in religione reservatis absolvere potest. — Cf. Can. 518, § 1, 519.

QUÆR. 3°. *Quot et qualia peccata sint reservanda et quamdiu in vigore maneat reservatio?*

Resp. Casus reservandi sint pauci omnino, tres scilicet vel, ad summum, quatuor ex gravioribus tantum et atrocioribus criminibus externis specifice determinatis; ipsa vero reservatio ne ultra in vigore maneat, quam necesse sit ad publicum aliquod inolitum vitium exstirpandum et collapsam forte christianam disciplinam instaurandam (Can. 897).

Igitur casus reservati sint pauci; ad summum quatuor; graviora tantum crimina; externa specifice determinanda; reservatio ne in vigore pergat obtento fine; quorum omnium rationes in ipsa natura reservationis inveniuntur. Porro reservatio dirigitur ad removenda obstacula quæ saluti animarum *non communi*

Digitized by Google

impedimento sunt; debitam igitur mensuram et modum ne excedat, secus in pernicem potius quam in utilitatem animarum vergere potest; et ob hoc periculum animarum peccata mere interna et peccata ex fragilitate humana derivantia non reservantur.

QUÆR. 4°. *An liceat Ordinariis sibi reservare peccata quæ jam reservata sunt Romano Pontifici etiam ratione censuræ?*

Resp. Prorsus ab iis peccatis sibi reservandis omnes abstineant quæ iam sint Sedi Apostolicæ etiam ratione censuræ reservata, et regulariter ab iis quoque quibus censura, etsi nemini reservata, a iure imposita sit (Can. 898).

Ratio rei est evidens; ne leges multiplicentur absque necessitate; et hinc *prorsus* Ordinariis abstinendum esse edicit lex quoad *primum* punctum; quoad secundum autem dicit regulariter, prohibetur igitur promiscua reservatio; sed potest esse ut propter frequens scandalum aut aliam causam aliqui casus huiusmodi reserventur. A peccatis reservandis de quibus in primo puncto, semper; a peccatis, de quibus in secundo, regulariter abstinendum est.

QUÆR. 5°. *An parochi possunt reservare casus?*

Resp. Negative ex canone 893.

QUÆR. 6°. *Utrum casus omnes reservati, reservati fuerint propter censuram, an independenter ab ea?*

Resp. Plerique casus episcopales sunt simpliciter reservati sine censura; casus autem papales fere omnes censuram habent et principaliter propter censuram reservantur, ita ut in iis reservetur immediate censura et mediate seu accessorie ipsum peccatum. Hinc in casibus papalibus, reservata censura, etiam peccatum manet reservatum; e contrario vero, sublata censura, v. gr., ex eo quod ignorata fuerit, neque peccatum est reservatum, quia, sublato reservationis objecto, id est censura, jam peccatum non manet reservatum.

Unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctæ Sedi est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos (Can. 894).

QUÆR. 7°. *Utrum incurrat reservationem peccatorum simplicem qui eam ignorat?* Cannot absolve. If guilty of sin

Resp. Multum controvertitur: Prima sententia affirmat, quia nihil est in lege quo ignari excusentur. Lex ipsa eos non excipit, ergo nos non debemus excipere. Nec valet dicere

Digitized by Google

reservationem esse pœnam et hinc excusari saltem non crasse ignorantes; quia Instructio S. C. S. Officii 13 Julii, 1916, n. 5, clare distinguit inter reservationem et pœnam. "Cauti . . . omnino sint et quam maxime parci quod ad pœnales sanctiones, excommunicationes præsertim, quibus forte suas reservationes communire velint." Imo inspecto legis fine, non minus urgentur ignorantes quam scientes. Et hæc est plurimorum omnino sententia. Attamen non desunt qui etiam nunc defendant sententiam mitiorem cui favere multis visa est Instructio prædicta, n. 6. "Curent (Ordinarii) ut ad *certam* fidelium notitiam, . . . eædem (reservationes) deducantur — nam quænam earum vis si lateant?" Aliis verbis: quænam utilitas reservationum quas subditi ignorant? Nulla. Jam age, veritas hæc æque valet post ac ante Codicem, qui clausulam istam omisit quippe rationem legis continet. Cum igitur tales reservationes ignorantibus inutiles rite habeantur, et Codex statuat eas tantum fieri debere quas vere necessarias aut utiles judicaverint (Ordinarii), et hæc lex sit strictæ interpretationis, non videtur mitior sententia sua carere probabilitate præsertim cum confessarius tales ignorantes de lege existente commonere debeat. Adde quod reservatio libertatem pœnitentis eligendi confessarium auferat et ipsum spe privet obtinendæ absolutionis ab alio quam a supremis judicibus diœcesanis; et metus privationis hujus spei naturaliter deterreat a crimine committendo, ut de peccato unico ratione sui Pontifici Maximo reservato affirmavit Ben. XIV. Const. *Sacramentum Pœnitentiæ*, N. 3. Talem metum gignit notificatio. Deinde vix æquum videtur quod priventur bono quemlibet conveniendi confessarium sane grandi qui laborent ignorantia saltem non crassa et supina. Cf. Aertnys, n. 389. — Ferreres, n. 672. — Noldin, n. 363. — Arregui, n. 607. — Razón y Fe, v. 52, 53. — La Civiltà Cattolica an. 1918, n. 3, p. 545.

QUÆR. 8°. *An censendum sit reservatum peccatum in dubio de reservatione?*

Resp. *Neg.*, sive dubium sit *facti*, scilicet, si peccatum fuit dubie commissum aut dubie grave: sive sit *juris*, id est, versetur circa exsistentiam legis reservantis, ejusque extensionem. Ratio utriusque solutionis est, quia reservatio est quid odiosum, ac proinde est strictæ interpretationis. — Cf. S. Alphons, n. 600. —Elbel, n. 343.

QUÆR. 9°. *Utrum absolvi possit subditus alterius diœcesis, si casus est reservatus tantum in loco confessionis?*

Resp. *Negative*, si confiteatur confessario simplici; hujus enim jurisdictio est limitata, Can. 893, § 1, nec ullatenus venit ab Ordinario pœnitentis, Can. 874; peregrinus habetur ut

Digitized by Google

incola et reservationibus loci in quo est tenetur; idem etiam patet ex responso S. Pœnitentiariæ dato 21 Nov. 1873, cum ferveret disputatio. Titius sacerdos ad tribunal pœnitentiæ accedens peccata exponit partim simpliciter reservata, partim etiam cum censura episcopali in diœcesi confessarii. Dolet se hic, et humaniter admonet fratrem, ut se sistat habenti facultatem: sed ille instat pro absolutione, et dicit; quod confessor, cum non sit judex opinionum, potest et debet absolvere pœnitentem qui vult sequi opinionem non solum probabilem, sed communissimam inter Theologos antiquos et viventes. Confessor firmus in sua sententia non acquiescit, et inabsolutum dimittit pœnitentem.

Quæritur 1°. Utrum confessor bene se gessit? 2°. Potest semper in casu ita se gerere?

Sacra Pœnitentiaria, consideratis expositis, respondet: Quod 1m casum, *ad utrumque affirmative.*

QUÆR. 10°. *An absolvi possit subditus alterius diœcesis, quando peccatum reservatum est in ipsius diœcesi, non autem in loco confessionis?*

Resp. *Affirm.*, **extra territorium reservantis, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam pœnitens ex eo discesserit** (Can. 900, n. 3), reservatio omni vi caret.

§ II.—De Absolutione Reservatorum

782. Dico 1°. Absolvere possunt a casibus reservatis de potestate ordinaria: 1°. ipsi reservantes; 2°. eorum successores in eadem potestate; 3°. eorum superiores. Ratio est, quia ad auferendam reservationem eadem potestas requiritur et sufficit ac ad eam ponendam.

Dico 2°. § 1. Statutis semel reservationibus quas vere necessarias aut utiles iudicaverint, curent locorum Ordinarii ut ad subditorum notitiam, quo meliore eis videatur modo, eædem deducantur, nec facultatem a reservatis absolvendi cuivis et passim impertiant.

§ 2. At huiusmodi absolvendi facultas ipso iure competit canonico pœnitentiario ad normam can. 401, § 1, et habitualiter impertiatur saltem vicariis foraneis, addita, præsertim in locis diœcesis a sede episcopali remotioribus, facultate subdelegandi toties quoties confessarios sui districtus, si et quando pro urgentiore aliquo determinato casu ad eos recurrant.

§ 3. Ipso iure a casibus, quos quoquo modo sibi Ordinarii reservaverint, absolvere possunt tum parochi, aliive qui parochorum nomine in iure censentur, toto tempore ad præceptum paschale adimplendum utili, tum singuli missionarii quo tempore missiones ad populum haberi contingat (Can. 899).

Digitized by Google

Curandum igitur ut ad subditorum notitiam deducantur; — *quœnam enim earum vis si lateant?* — et ut firmæ maneant quam diu necessariæ fuerint; ideoque facultatem absolvendi ne cuivis et passim Ordinarii concedant, secus enim reservatio exulabit. Potestas hæc canonico pœnitentiario facta non est alteri delegabilis, exerceri potest etiam in peregrinos vagosque in diœcesi, et in diœcesanos extra diœcesis territorium. Debet facultas habitualiter impertiri vicariis foraneis, cum facultate præsertim in locis remotioribus subdelegandi toties quoties pro casu aliquo urgentiore.

Benigna sane est juris dispositio in ultimo puncto canonis facta, qua removebuntur plurima incommoda reservationum: nempe, parochi et alii qui jure hoc nomine habentur, et singuli missionarii possunt a casibus quos Ordinarii sibi quoquo modo reservarunt, absolvere; parochi tempore *utili* ad implendum paschale præceptum; missionarii tempore missionis. *Agitur de casibus quos Episcopus sibi reservat.*

QUÆSITA

783. QUÆR. 1°. *Quando reservatio quœvis omni vi careat?*

Resp. Quævis reservatio omni vi caret:

1°. Cum confessionem peragunt sive ægroti qui domo egredi non valent, sive sponsi matrimonii ineundi causa;

2°. Quoties vel legitimus Superior petitam pro aliquo determinato casu absolvendi facultatem denegaverit, vel, prudenti confessarii iudicio, absolvendi facultas a legitimo Superiore peti nequeat sine gravi pœnitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis;

3°. Extra territorium reservantis, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam pœnitens ex eo discesserit (Can. 900).

In his casibus nulla amplius est vis reservationis; quilibet eos absolvere potest. Ægroti egredi non valentes, sponsi causa ineundi matrimonii confitentes, absolvi possunt a quolibet confessario; ægroti, non dicitur graviter ægroti, sed dicitur ægroti qui domo egredi non valent. Secundum punctum tres casus seu potius casus triplicis generis comprehendit. Sed notandum quoad primum genus, ipsum esse valde generale; petita est pro casu determinato facultas absolvendi a legitimo superiore, facultas est denegata; reservatio omni vi caret; casus igitur non manet avocatus ad judicium reservantis, sed absolvi potest a quolibet confessario. Secundum genus casuum habetur quando judicio confessarii prudenti facultas a Superiore peti nequit absque gravi pœnitentis incommodo. Tertium genus habetur quando nec peti potest prudenti judicio confessarii facultas absolvendi sine periculo sigilli.

Digitized by Google

Punctum hoc solvet difficultates ex *negata* facultate quam petivimus, vel *difficultate gravi* pœnitenti vel sacramento oborta vel oboriunda ex facultate petenda.

Tertium punctum aufert difficultatem ex parte territorii reservantis; extra hoc territorium quilibet confessarius etiam pœnitentem in finem obtinendæ absolutionis eo euntem absolvere potest.

Quare non amplius valet principium contra eum qui pergit, uti dicebatur, in fraudem legis.

QUÆR. 2°. *An reservatione episcopali ligatus qui impeditur quominus Episcopum adeat a simplici confessario absolvi possit?*

Resp. *Affirm.*, si causa urgente premitur, et judicio confessarii absque gravi pœnitentis incommodo absolvendi facultas peti nequit a Superiore juxta canonem 900, 2°; quod si casus cui censura nectitur, urgeat, idem dicatur juxta can. 2254, imposito onere recurrendi. Cf. **infra,** de censurarum absolutione.

QUÆR. 3°. *An reservatione ligatus, in necessitate communicandi aut celebrandi, teneatur confiteri confessario simplici, alio deficiente?*

Resp. *Affirmative*, si pœnitens ligatus est censura latæ sententiæ quæ servari nequeat sine periculo gravi scandali vel infamiæ juxta can. 2254, § 1; imo etiamsi sit reservatio simplex peccati et prudenti judicio confessarii facultas peti nequit absque gravi pœnitentis incommodo juxta can. 900, 2°; in his enim casibus quilibet confessarius absolvere potest.

QUÆR. 4°. *An absolutus in articulo mortis a casibus papalibus teneatur se sistere Romano Pontifici, recuperata valetudine?*

Resp. *Neg.*, si agatur de censuris sive simpliciter sive speciali modo Summo Pontifici reservatis; *Affirm.*, si de censuris specialissimo modo reservatis. — Cf. Can. 882, 2252; de recursu necessario videas can. 2252.

QUÆR. 5°. *An inferior absolvere possit moribundum a reservatis, præsente superiore, aut alio facultatem habente?*

Resp. *Affirm.*, juxta can. 882. — Cf. 773, Q. 5.

QUÆR. 6°. *An tollatur reservatio per confessionem nullam aut sacrilegam?*

Bad confession to priest who has faculty

Resp. *Affirm.*, ad utrumque, juxta sententiam probabilem. Ratio est, quia reservatio ad hoc principaliter ordinatur, ut peccata superiori deferantur. Excipe tamen 1°. si pœnitens

Digitized by Google

culpabiliter reticeat ipsum peccatum reservatum, quia minime præsumitur superior in sacrilega ejusmodi confessione velle auferre reservationem peccati sibi de industria non celati; 2°. si confessio invalida fiat in jubilæo, quia Pontifex non dat facultatem absolvendi a reservatis, nisi ut fideles jubilæum lucrentur, ac proinde secus non censetur velle eam concedere. Verum alii theologi, quos inter Card. de Lugo, aliter sentiunt quoad secundam hanc exceptionem, quam ponit S. Alphonsus, modo pœnitens habeat animum lucrandi jubilæum, scilicet confitendi postea validè ac ponendi omnia alia requisita. — Cf. S. Alphons. n. 598. — Lugo, disp. 20, n. 113. — Baller. not. (a) p. 533.

QUÆR. 7°. *An tollatur reservatio, si pœnitens, confitendo apud superiorem, obliviscatur confiteri casum reservatum?*

Resp. *Affirm.*, saltem probabiliter, quia recte præsumitur superiorem voluisse liberare pœnitentem ab omni vinculo, a quo absolvere ipsum potest. — Cf. S. Alphons. n. 597.

Cum igitur in articulo mortis, aliquis inculpabiliter omisit casus Episcopo vel Summo Pontifici simpliciter reservatos, videtur probabiliter dicendum ipsum reconvalescentem a quovis simplici confessario absolvi posse. (Gennari, *Il Monitore*, v. 9, P. 1, p. 66).

QUÆR. 8°. *An qui confessus est inferiori peccatum dubie reservatum, omnino liberetur a reservatione, etiamsi postea illud agnoscat ut certum?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, quia cum peccatum dubie reservatum est accusatum, jam directe absolutum est, et proinde directe ablata est reservatio. — Cf. S. Alphons. n. 600.

QUÆR. 9°. *An licentia absolvendi a casibus reservatis ad peccata post ipsam commissa extendatur?*

Resp. Distinguendum est: vel enim data est potestas pro peccatis toties commissis vel narratis, in quo casu ab his solum absolvere potest privilegiatus; vel data est indefinite, in quo casu extensam esse ad alia affirmant communiter juxta S. Alphonsum, dummodo non interponatur magna distantia inter concessionem licentiæ et novarum culparum commissionem, quando nempe pro particulari pœnitente concessa est. S. Alphonsus, l. 6, n. 601. "Quia est beneficium Principis et neminem lædit," ait D'Annibale, n. 347, "non oportet illud æstimare ex rigore verborum." Sic si non sit ultra mensem dilatio inter con-

Digitized by Google

cessionem et usum facultatis, privilegiatus absolvere potest et a patratis post datam licentiam. — De Lugo, *De Pœn.* disp. XX, n. 126.

De Absolutione Proprii Complicis in Peccato Turpi

784. Dico. Absolutio complicis in peccato turpi invalida est, præterquam in mortis periculo; et etiam in periculo mortis, extra casum necessitatis, est ex parte confessarii illicita ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum Pœnitentiæ,* **1 Iun. 1741** (Can. 884).

§ 1. Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservatam; idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri.

§ 2. Eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est (Can. 2367).

QUÆSITA

785. QUÆR. 1°. *Quid hac in re veniat nomine* COMPLICIS?

Resp. Per complicitatem hic intelligitur actio illa qua duo vel plures *vicissim* seu *mutuo* verbis vel re declarant consensum, concordiam aut conspirationem in aliquod peccatum turpe cognitum ut tale. Debet complex scire actum ab altero complice positum et manifestatum esse graviter culpabilem objective et subjective: debet plene consentire in peccatum ab altero commissum et hunc consensum internum externe manifestare: peccatum debet esse utrique complici commune: manifestatio mutuæ libidinis exterior requiritur, et reciproca in ipso actu exteriori communicatio. — Cf. Pauwels, *De Casibus Reservatis.* Quare si sacerdos occasionem nactus ex somno vel ebrietate, femina aliqua uteretur ad libidinem explendam non esset proprie complex, quia non haberetur mutua conspiratio formaliter peccaminosa. Propter eamdem rationem non esset complex proprie dictus, ac proinde non amitteret jurisdictionem sacerdos ille, qui per summum nefas persuaderet alicui feminæ non esse peccatum si permitteret se turpiter tangi ab ipso. — Cf. Bucceroni, *Comment.* in Const. *Sacramentum Pœnitentiæ,* n. 68.

Digitized by Google

Quær. 2°. *Quid hac in re veniat nomine* PECCATI TURPIS?

Resp. Nomine *peccati turpis* hic venit omne peccatum grave, externum, contra sext. Decalogi præceptum, etsi per copulam non consummatum. Imprimis igitur peccatum debet esse *grave*, nam Benedict. XIV loquitur de peccato quod sacramentali absolutione *necessario* delendum sit. Deinde debet esse *externum*, nam secus non haberetur vera complicitas in actione peccaminosa; imo non sufficit ut peccatum sit aliquo modo externe manifestatum, sed requiritur ut sit grave qua externum est. Attamen non requiritur ut sit per copulam consummatum, ac proinde osculum, tactus, aspectus, modo adsint ceteræ conditiones, veniunt hic nomine peccati turpis. Imo etiam colloquium turpe hac lege comprehenditur, nam quamvis poterat antea dubitari ex rationibus non spernendis, hodie tamen omnino tenendum est nullam dari exceptionem, ut constat ex declaratione S. Congr. U. I. data die 28 Maii 1873, ubi dicitur: "Prohibitione absolvendi complicem in materia turpi . . . comprehendi nedum tactus, verum omnia peccata gravia et exterius commissa contra castitatem, *etiam illa quæ consistunt in meris colloquiis et adspectibus qui complicitatem important.*" — Cf. Bucceroni, n. 68. — Lehmkuhl, n. 935.

Peccatum debet esse mortale ex utraque parte, et quidem certo; ideoque si dubium est utrum pœnitens peccaverit graviter, certum tamen sacerdotem peccasse, non comprehenditur casus lege: nec sufficit, ut interius tantum ab utroque committatur peccatum grave, licet exterius sit veniale; sed requiritur ut externa actio sit indicium et manifestatio interioris affectus pravi mortaliter peccaminosa in ratione actus exterioris.

Quær. 3°. *An persona complicis restringenda sit ad sexum muliebrem?*

Resp. *Neg.*, omnino, quia verba Bullæ sunt omnino generalia; in ea enim dicitur: "Qui confessionem sacramentalem personæ complicis in peccato turpi contra sextum præceptum excipere audeat eique absolutionem impertire." — Ergo Constitutionis dispositio ad sexum muliebrem non est restringenda.

Quær. 4°. *An sacerdos debeat dici complex cum peccatum turpe commissum fuit ante susceptionem Ordinum sacrorum, sed nunc primum apud eum clavibus subjicitur?*

Resp. *Affirm.*, ut videtur, quia lex debet intelligi prout verba sonant, et juxta finem quem intendit legislator. Porro

Digitized by Google

sacerdos erit semper vero sensu complex, quamdiu vivit; et finis legis est impedire periculum peccandi, et dignam sacramenti administrationem procurare; atqui finis iste certe non obtineretur, si sacerdos posset suum antiquum complicem adhuc turpi hoc peccato inquinatum absolvere. Præterea per susceptionem Ordinum facta est aliqua mutatio in sacerdote tantum; sed in hac quæstione non attenditur, ut iterum possit dari jurisdictio, nisi ad mutationem pœnitentis. — Cf. Ituriaga, vol. 5, cas. 47. — Bucceroni, n. 69. — Lehmkuhl, n. 935. Consonat responsum S. Pœnit. 27 Jan. 1879: "Confessarium non posse absolvere complicem, cum quo ante sacerdotium in puerili ætate turpiter egit, nisi moraliter certus sit, ipsum jam ab alio confessario directe et valide a peccato complicitatis absolutum fuisse."

Quær. 5°. *An sacerdos possit absolvere complicem in articulo vel periculo mortis?*

Resp. *Affirm.*, valide et licite, si non possit advocari alius sacerdos, qui munus confessarii obire possit; vel si potest quidem advocari, sed non absque scandalo. Si vero adsit sacerdos alter etiam non approbatus, qui confessionem excipere queat, tunc sacerdos complex absolvet quidem valide, sed illicite, pœnasque non effugiet. Constat ex citatis Constitutionibus Benedict. XIV et. Can. 884, 2367. — Bucceroni, nn. 62 et seq.

Quær. 6°. *An extra casum mortis, possit unquam sacerdos complex suum complicem absolvere, puta si mulier complex nullum alium habeat sacerdotem ad quem recurrat, neque ob loci circumstantias, ut in aliquibus missionibus accidere potest, spes ulla adsit quod eum sit per plures annos habitura, præsertim vero si addatur periculum scandali et infamiæ, quia dicta mulier assueta erat antea ad confessionem et communionem frequenter accedere?*

Resp. *Neg.*, juxta communiorem sententiam theologorum, et ratio est, tum quia nefas est diversas ponere exceptiones, ubi legislator unicam tantum explicite posuit, scilicet casum mortis, tum quia lex ista est non solum prohibens sed etiam irritans, cujus natura exigit ut non cesset propter incommodum aliquod particulare. Præterea infamia, scandalum, et alia incommoda quæ supponuntur non necessario nec semper verificantur; nec obligatio confitendi semel in anno, aut potius aliquando in vita utpote de jure divino urgeri potest, siquidem jus divinum supponit adesse confessarium idoneum. — Attamen hæ rationes non videntur omnino convincentes; nam verum est Benedict. XIV unicam fecisse exceptionem, sed verum est etiam ipsum sup-

Probably use Epikia in missionary districts

Digitized by Google

posuisse in lege illa ferenda alios adesse, aut facile inveniri posse sacerdotes, nec casum nostrum præ oculis habuisse. Præterea lex ista, utut irritans, est tamen lex humana, ac proinde in extrema necessitate alicujus casus extraordinarii pati potest epikeiam. Quando autem dicitur jus divinum confessionis non urgere, quia non adest confessarius idoneus, fit mera petitio principii; supponitur scilicet confessarium complicem in prædicta gravissima necessitate versantem, jam amisisse jurisdictionem; et hoc est præcise illud de quo fit quæstio. Quare affirmativa sententia videtur probabilis. — Cf. Baller. not. (a) p. 540. — Bucceroni, n. 67. — Lehmk. n. 937.

QUÆR. 7°. *An sacerdos absolvere possit complicem suum postquam hic ab alio confessario jam fuerit rite absolutus?*

Resp. Distinguendum est, et *negari* debet, si pœnitens accusat solum peccatum complicitatis, quia cum illud sit omnino subtractum a jurisdictione confessarii complicis, nullo in casu haberetur materia absolutionis. Attamen alii dicunt ipsum non carere jurisdictione in hoc peccatum jam directe remissum: quia non amplius est materia necessaria confessionis, et videtur de hoc peccato judicandum sicut de reservatis directe remissis: sic Bucceroni, n. 1296. — D'Annibale, n. 324, nota 37. — Génicot, n. 352. *Affirmative* autem est respondendum, si pœnitens confitetur alia peccata extranea turpi complicitati, quia deleto peccato illo turpi per absolutionem ab alio confessario rite impertitam, jam cessat prohibitio et redit jurisdictio. — Cf. S. Alphons. n. 555. — Baller. not. (a) p. 539. S. Inquisitio 29 Maii 1867 casum resolvit: "*Liberum esse confessario absolvere personam complicis, quæ a peccato complicitatis inhonesto absoluta jam fuit per alium confessarium: dandum tamen semper esse consilium confessario de quo agitur, ut, nisi cogat necessitas, se abstineat ab excipiendis personæ complicis, licet jam a peccato complicitatis absolutæ, sacris confessionibus.*" Quod si post directam a peccato complicitatis absolutionem a sacerdote non complice acceptam, necessitate compulsus aliqua apud complicem suum confiteatur, practice pœnitens "abstineat prorsus a mentione ulla vel indirecta peccatorum complicitatis, nec opus est ut in generali confessione intendat ea subjicere clavibus." Confessarius "vero, qui absolvit, quantum potest, non intendat ab illis peccatis absolvere, et nulla erit reliqua difficultas." Ita S. Pœnitentiaria 29 Feb. 1904 quæsito respondit: "Num sacerdos complicem suum ab alio confessario non complice jam absolutum, et ad se redeuntem absolvere possit, si se accusat post peccata ab ultima confessione

Digitized by Google

patrata his verbis (ut pii pœnitentes facere solent), 'Includo præterea omnia anteactæ vitæ peccata, præsertim contra angelicam virtutem,' aut semper tenetur dicere 'exceptis peccatis complicitatis?'" *Theolog. Prak. Quart.* v. 58, p. 382.

Quær. 8°. *An incurrat excommunicationem sacerdos confessionem complicis audiens quidem sed eum non absolvens, vel quia verba absolutionis non profert, vel quia ea simulat aut dissimulat?*

Resp. *Affirmative*, vi canonis 2367.

Quær. 9°. *Quid dicendum de duplici sequenti casu:* 1°. *si pœnitens peccati complicitatis oblitus, illud non accusat;* 2°. *si peccatum complicitatis accusatur quidem, sed pœnitens et confessarius non sese mutuo agnoscunt?*

Resp. Probabile omnino videtur in neutro casu incurri excommunicationem, quia deest *præsumptio et ausus temerarius*, de quo loquitur Benedictus XIV. — Utrum autem valida sit absolutio, scilicet utrum confessarius privetur necne jurisdictione in utroque prædicto casu, controvertitur apud theologos. Sententia probabilior docet, invalidam esse absolutionem, et ratio est, quia ex ipsis verbis Benedict XIV, complex, quamdiu peccatum complicitatis non est *directe* remissum ab alio sacerdote, est omnino subtractus a jurisdictione confessarii complicis. At alii merito reponunt hanc rationem supponere legem Benedictinam extendendam esse ad hujusmodi casus, quod quidem compertum non est. — Cf. *Nouvelle Revue Théologique*, vol. 13, p. 577. — Bucceroni, nn. 70 et 72. — Lehmkuhl, n. 935.

Quær. 10°. *Quid dicendum est de casu confessarii absolventis vel fingentis absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit quia ad id confessarius pœnitentem induxit, sive directe sive indirecte?*

Resp. Excommunicationem incurrit, juxta canonem 2367, § 2.

Quær. 11°. *An confessarius dubitans num sit pœnitens complex suus, eum absolvere possit?*

Resp. *Affirm.* Confessarius caute re perpensa et adhuc dubitans num hic pœnitens sit suus complex, potest eum absolvere, quia vix videtur legislator in hoc casu legem urgere ob infamiam et scandalum. Quod admittitur a nonnullis si ipse

Digitized by Google

prorsus incognitus permansit pœnitenti, quia v. gr. larvatus vel alia ratione ad eam accesserit: ratio est quia non tenetur se prodere. Sed nullo modo potest eum absolvere, quando novit pœnitens sacerdotem quocum crimen commisit sed hic et nunc dum confitetur eum non agnoscit. — Ball.-Palm. n. 650. — Génicot, n. 353.

Resolves. — 1°. Benedictus XIV interdicit ne quivis confessionem sacramentalem personæ complicis in peccato turpi contra sextum Decalogi præceptum commisso excipere audeat: "Sublata propterea illi ipso jure quacumque auctoritate et jurisdictione ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam." Sacra Pœnit. eodem modo respondit (16 Maii 1877): "Privationem jurisdictionis absolvendi complicem in peccato turpi et adnexam excommunicationem, quatenus confessarius illum absolverit, esse in ordine ad ipsum peccatum turpe, in quo idem confessarius complex fuit." Quod si pœnitens bona fide agit, absolutio aliorum peccatorum non est invalida habenda; non enim ab his sed a peccato complicitatis dempta est jurisdictio. — Bucceroni, n. 1291. — Lehmkuhl, n. 1203, "neque improbabiliter" hoc esse dictum affirmat. — *Nouvelle Revue Théolog.* v. 13, p. 573; v. 31, p. 151. — D'Annibale, n. 324. . . . Idem dicendum esset si pœnitens inculpabili oblivione non confitetur peccatum complicitatis sed alia, ob eandem rationem.

2°. Si sacerdos *inadvertenter* absolvit complicem suum bona fide apud eum confitentem omnia sua peccata, ipse sacerdos certo non incurrit censuram, absolutio aliorum peccatorum valida dici debet. — Bucceroni, n. 1293. — Bulot, n. 574. Quod admitti debet, si puta pœnitens non advertit hunc esse suum complicem, et absolvitur ab ipso sacerdote non advertente. Imo nonnulli in casu inadvertentiæ sacerdotis et bonæ fidei pœnitentis tenent absolutionem simpliciter validam esse. Nam volebat Benedictus XIV restringere præsumptuosum ac temerarium ausum: scientis et volentis absolutionem nullam reddit S. Pontifex. "Nullitas absolutionis," ut olim dixerat D'Annibale, "onerat pœnitentem: ideo est quasi pœna ipsius quoque; si confessarius eximitur pœna, eximi et pœnitentem æquum est." — Cf. Pennacchi, *Comment. in Cons. Apos. Sedis,* p. 312. — Ball.-Palm. 650 et alii, an vere, sapientiores judicent.

3°. Si in *articulo mortis* confessarius, absente quovis alio sacerdote, suum complicem audire inceperit, adveniente altero sacerdote potest confessionem perficere; potestas judicis in initio rite ad usum deducta non expirat, quamdiu non est causa perfecta:

Digitized by Google

quod pari ratione admittendum est si confessarius in mortis articulo, urgente necessitate, complicem inceperit audire et interim articulus mortis transierit.

4°. Duo confessarii horrendum inter se pactum ineunt absolvendi complices suos. Titius absolvit Caiam, Titi complicem, et Titus Bertham, Titii complicem. Titius et Titus hoc pacto fiunt sibi invicem complices. Si ipsæ personæ complices hujus iniqui pacti sunt consciæ, tunc videtur omnino dicendum confessarium et pœnitentem pariter fieri complices: nam animus additur pœnitenti, ut securius peccet, spe remissionis facilius obtinendi. Quod si hæ personæ nesciæ hujus pacti sunt, confessarii certo sacrilege agunt sed non absolvunt suos complices: ideoque confessarii isti se invicem absolventes vel complices pacti conscias incurrunt excommunicationem, non autem si complices nescias pacti absolvunt. — Cf. *Diction. de Théol. Cath.* v. 3, c. 617, Dolhagaray. — Bulot, n. 575.

De Sollicitatione in Confessione

786. Dico 1°. De jure Ecclesiæ communi omnes sacerdotes sollicitantes ad peccandum contra sextum Decalogi præceptum *cum relatione ad confessionem*, denuntiandi sunt superioribus ecclesiasticis. Constat ex Bulla Gregor. XV, *Universi gregis*, data anno 1622, quæ confirmata est per Const. Benedict. XIV, *Sacramentum Pœnitentiæ.* Sic enim loquitur Gregorius XV: "Mandamus omnibus locorum Ordinariis, ut diligenter inquirant et procedant contra omnes sacerdotes, tam *sæculares* quam *regulares*, qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta inter se sive cum aliis quomodolibet in actu sacramentalis confessionis sive ante, sive immediate post, seu occasione vel prætextu confessionis, etiam confessione non secuta sive extra confessionis occasionem, in confessionario aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint aut cum eis illicitos et inhonestos sermones aut tractatus habuerint; mandantes omnibus confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ut supra ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes locorum Ordinariis."

Ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum Pœnitentiæ*, 1 Iun. 1741, debet pœnitens sacerdotem, reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denuntiare loci Ordinario, vel Sacræ

Digitized by Google

Congregationi S. Officii:[1] et confessarius debet, graviter onerata eius conscientia, de hoc onere pœnitentem monere (Can. 904). canon 2368 §1

Dico 2°. Pœnitentes sollicitati absolvi nequeunt, antequam obligationi denuntiandi satisfecerint, vel saltem nisi se brevi satisfacturos esse obligationi suæ promittant. Constat ex Constit. *Sacramentum Pœnitentiæ* Bened. XIV, § 2, ubi dicitur: "Caveant insuper diligenter confessarii, ne pœnitentibus, quos noverint jam ab aliis sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem prædictam ad effectum producentes, delinquentem indicaverint competenti judici vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant ac promittant." Constat etiam ex Instruct. S. U. I. apud *Conc. Plen. Balt. II, Append.* p. 300, nn. 3 et 5.

Dico 3°. Denuntiatio *intra mensem*, a tempore quo ejus obligatio innotuit, facienda est. Pœnitens autem, qui sine sufficienti ratione, id est, ex negligentia vel culpa, denuntiationem statuto tempore non exequitur, incurrit excommunicationem latæ sententiæ nemini reservatam; a qua proinde, sublata tali negligentia vel culpa, confessarius quilibet absolvere potest. Constat ex Canone 2368, § 2 et Const. *Apostolicæ Sedis*. — Cf. S. Alphons. n. 693. — Varceno, vol. 2, p. 208.

QUÆSITA

787. QUÆR. 1°. *Quandonam sollicitatio censeatur habere relationem ad confessionem?*

Resp. Hoc patere debet ex omnibus adjunctis personarum, locorum, temporis, ex modo loquendi, etc.; sed certo habet relationem, si fiat in sequentibus casibus:

In ipso actu confessionis: sufficit si initium habuerit confessio. *Immediate ante vel post:* "Quando nihil inter sollicitationem et confessionem mediat, ita ut neque confessarius neque pœnitens ad extraneos actus se diverterit."

Seu occasione vel prætextu confessionis, etiam confessione non secuta: occasio est tempus actionis opportunum, et in negotio aggrediendo et perficiendo est summi momenti; estque res quæ offert motivum agendi; et duplici modo confessio dicitur occasio. Sic occasione confessionis esset, si confessarius mulierem petentem *statim* confiteri, *statim* sollicitaret et hoc etiamsi accideret extra confessionarium: confessio hic et nunc facienda præbet occasionem sollicitandi.

Prætextu confessionis: prætextus est id quod intentionem obtegit aliquo facto: confessarius invitat mulierem ad confes-

[1] Cf. Addenda, p. 1092, n. 24.

Digitized by Google

sionem ut ad turpia provocet. Juxta D'Annibale, v. 3, n. 367, is prætexit qui facit unum sub velamine alterius. Prætextus ad sollicitandum ordinatur. Ipsa confessione, ad quam eam invitat, abutitur ut liberius sollicitet, quamvis confessio ipsa non sequatur: id est, sub colore ac specie confessionis sollicitat. Prætexit confessionem ut decipiat et sollicitet pœnitentem. D'Annibale et alii putant non esse sollicitationem, de qua hic agitur, si pœnitens ipse confiteri petat prætexens, non vero volens, confiteri sed sollicitare, vel si uterque ex condicto ut alii decipiantur.

Extra occasionem confessionis: in confessionali, sive in *alio loco* ad confessiones *destinato* aut *electo* cum simulatione audiendi ibidem confessiones.

Sollicitatio adeo severe punita potest igitur esse extra occasionem confessionis: sed tunc requiritur confessionis simulatio, seu ficta actus confitendi positio, seu actus confitendi fictus, qui nempe ad externam apparentiam ita ponitur ac si quis vere confiteatur. Triplex est locus in quo hæc simulatio confessionis, si ponatur, plectitur pœnis juxta Constitutiones Pontificias: confessionarium in ecclesia: vel locus in sacristia, puta, ubi habetur genuflexorium cum cratibus et sedile; vel tandem quivis locus electus, v. gr., cubiculum infirmi. Jamvero ut adsit obligatio denuntiationis in his casibus requiritur ut tum ex parte pœnitentis tum ex parte sacerdotis externa actio sit ibi posita ex se significans fieri hic et nunc confessionem. Hæc tria bene distinguantur oportet, sicuti nempe occasio confessionis non est prætextus ita neque hic neque illa est simulatio.

Relate ad simulationem in loco hic et nunc electo requiruntur positiva signa: puta, sacerdos sedet, mulierem benedicit, manum apponit faciei, et alia similia; pœnitens se signat signo crucis et ejus actio externa, locutio, speciem habet veræ accusationis. Hæc sunt necessaria saltem in initio, ut nempe simulata confessio habeatur. — Cf. S. Alphons. n. 678. — Baller. not. (b) p. 544. — Varceno, vol. 2, pp. 209 et seq.

QUÆR. 2°. *An denuntiandus sit confessarius qui in confessione postulavit a muliere ubi habitet, si postea eam domi sollicitaverit?*

Resp. *Affirm.*, quia, licet quæstio facta in confessione videatur indifferens, postea tamen ex circumstantiis cognoscitur eam appositam fuisse ad sollicitandum, ac proinde verificatur quod confessio dederit *occasionem*, scilicet opportunitatem sollicitationi. Et eadem solutio danda est, si confessarius mulierem sollicitat tanquam personam cujus indolem aut fragilitatem ex

Digitized by Google

confessione cognoverit, idque verbis aut alio modo innuat; nam tunc etiam sollicitatio fit *occasione* confessionis. — Cf. S. Alphons. nn. 676 et 678. — Baller. not. (b) p. 556.

QUÆR. 3°. *An tantum persona sollicitata teneatur ad denuntiationem?*

Resp. *Neg.*, sed obligantur etiam alii omnes qui id certo sciunt, nisi sub secreto consilii hoc noverint, idque valet etiamsi crimen juridice probari nequeat. Constat ex Decreto S. I. Rom., apud S. Alphonsum, et ex communi consensu theologorum. — Cf. S. Alphons. nn. 680 et 695. — Varceno, vol. 2, p. 222. — Baller. not. (c) p. 546.

QUÆR. 4°. *An pœnitens teneatur ad denuntiationem, si ipse consenserit in sollicitationem?*

Resp. *Affirm.*, ut constat ex Constit. *Sacramentum Pœnitentiæ*, § 2, ubi dicitur confessarium esse denuntiandum "etiamsi . . . sollicitatio inter confessarium et pœnitentem mutua fuerit, sive sollicitationi pœnitens consenserit." — Nec obstat quod pœnitens de jure naturali non teneatur seipsum accusare; nam ordinarie potest sollicitantem denuntiare, quin fateatur se sollicitationi consensum dedisse. — Cf. Instr. S. U. I. apud *Conc. Plen. Balt. II*, p. 300, n. 6. — Baller. not. (b) p. 548.

QUÆR. 5°. *An denuntiandus sit confessarius qui consensit pœnitenti sollicitanti, sed ipse non sollicitavit?*

Resp. *Affirm.*, ut aperte colligitur ex II et IX, inter sexdecim Decreta S. Officii, quæ die 11 Feb. 1661 prodierunt, et a Benedicto XIV Apostolica auctoritate deinde fuerunt confirmata. Porro ad quæstionem: "an confessarius consentiens sollicitationi, sed statim desistens de illa turpi materia loqui, differendo illius complementum ad aliud tempus, et non præbendo absolutionem pœnitenti, incidat in pœnas contentas in Bulla Gregorii, et sit denuntiandus?" — responsum fuit, per Decret. II, "incidere et confessarium esse denuntiandum, rejecta opinione probabili, quam non esse probabilem censuerunt." Id ipsum aperte eruitur ex Decret. IX, ubi dicitur: "denuntiandum esse confessarium qui consenserit ex metu": ergo a fortiori ubi nulla incussi metus adest qualiscumque excusatio. — Cf. Baller. not. (a) p. 549. — Instr. S. U. I. n. 2.

QUÆR. 6°. *An urgeat obligatio denuntiationis, si reus sit emendatus, vel si a multo tempore sollicitatio contigerit?* The amendment does not remove the obligation of the penitent.

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, ad 1um. quia Pontifex non intendit solam rei emendationem, sed etiam ejus punitionem ad damnum Ecclesiæ resarciendum, scandalumque reparandum. — *Affirmative* etiam ad 2um. ob easdem rationes; nam si non esset denuntiandus, qui a multo tempore crimen commisit, ratio sane foret, quia censeretur jam emendatus: sed non valet hæc ratio, ut modo dictum est. Insuper difficile admodum esset determinare, quodnam sit longum aut breve tempus. Constat etiam ex Const. *Sacramentum Pœnitentiæ*, § 2, ubi sancitur confessarium esse denuntiandum, "etiamsi longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit." Attamen illa circumstantia esset superiori, cui fit denuntiatio, manifestanda. — Cf. S. Alphons. n. 686. — Baller. not. (a) p. 554; et not. (a) p. 555.

QUÆR. 7°. *An excusetur pœnitens a facienda denuntiatione, ob timorem ne incurrat indignationem et increpationem denuntiati?*

Resp. *Neg.*, quia molestia hæc minimi facienda est in re tanti momenti, et ad bonum commune spectante. Non enim comparari potest malis innumeris maximisque ex corruptione sacerdotis provenientibus. At si rationabiliter timetur magnum damnum in vita, fama aut bonis temporalibus, pœnitens videtur excusari quamdiu duret periculum; sed tunc confessarius recurrere debet ad Ordinarium. — Cf. Baller. not. (b) p. 555. — *Conc. Plen. Balt. II*, Instr. S. U. I. p. 301, n. 7.

QUÆR. 8°. *An confessarius sollicitans et leviter peccans propter parvitatem materiæ sit denuntiandus?*

Resp. Huic eidem quæstioni ita fuit responsum ex Decreto III S. Inquisitionis: "Cum in rebus venereis non detur parvitas materiæ et si daretur, in re præsenti non daretur, censuerunt esse denuntiandum et opinionem contrariam non esse probabilem." — Notat tamen Scavini in hunc locum, id esse intelligendum, si actus sit plene deliberatus, et insuper si ex circumstantiis certe conjiciatur, sacerdotem levi illo actu animum revera habere ulterius progrediendi. — Cf. Scavini, lib. 3, tract. 10, n. 580. — Varceno, vol. 2, p. 219.

QUÆR. 9°. *An facile fides sit adhibenda mulieribus sacerdotes de sollicitatione accusantibus?*

Resp. *Neg.*, sed sedulo tum confessario tum superioribus pensandæ sunt circumstantiæ rerum et personarum. Non semel

Digitized by Google

enim visæ sunt mulierculæ, quæ ex invidia, odio, zelotypia, aliove fine perverso clericos prorsus innocentes atrociter calumniatæ sunt. Omnia igitur adjuncta maturo examine sunt perpendenda, præsertim quando mulier se facilem promptamque ad parendum præcepto denuntiationis ostendit. Hic autem duo sunt advertenda:

1°. Crimen falsæ accusationis de sollicitatione ex canone 894 reservatum est ratione sui Sedi Apostolicæ et quidem cum excommunicatione speciali modo eidem reservata ex canone 2363.

2°. Superiores, cognita certo criminis veritate, valde caute procedere debent, ut reum corripiant pro delicti gravitate; nec promiscue culpam jam dudum præteritam vel casu ex fragilitate habitam, sicut recentem, vel ex consuetudine commissam, puniant; item ut simul bono Religionis, sacerdotii et rei ipsius consulant, scandala et rumores, in quantum fieri potest, præcavendo.

QUÆR. 10°. *Quænam sunt pœna contra sollicitantes?*

Resp. § 1. Qui sollicitationis crimen de quo in can. 904, commiserit, suspendatur a celebratione Missæ et ab audiendis sacramentalibus confessionibus vel etiam pro delicti gravitate inhabilis ad ipsas excipiendas declaretur, privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, et in casibus gravioribus degradationi quoque subiiciatur (Can. 2368).

QUÆR. 11°. *Quomodo practice facienda sit denuntiatio?*

Resp. Hac in re hæc sunt animadvertenda:

1°. Denuntiatio facienda est *voce*, in quantum fieri potest, non vero *scripto tantum*. Igitur persona sollicitata sistere se debet coram Ordinario, et actum sollicitationis declarare, quin tamen proprium consensum, si quem præstiterit, ullo modo patefaciat.

2°. Denuntiatio facienda est Ordinario loci in quo versatur pœnitens, etiamsi confessarius sollicitans ad aliam diœcesim pertineat. Ad loci enim Ordinarium pertinet excipere juratam denuntiationem, eamque ad Episcopum sacerdotis rei transmittere.

3°. Si denuntiatio voce fieri non possit, facienda est per epistolam proprio nomine et cognomine subscriptam aut saltem per internuntium. Obligatio enim denuntiandi sollicitantem non est tam adeundi personaliter superiorem, quam ei delinquentem deferendi, ut Bened. XIV in sua Bulla loquitur. Qui autem tenetur ad finem, ad media quoque tenetur.

4°. Confessarius tamen non tenetur onus denuntiationis ad Or-

Digitized by Google

dinarium transmittendæ suscipere; sed muneri suo satisfacit monendo pœnitentem, ut opportuno tempore sollicitantem rite denuntiet. Poterit tamen operam suam præstare, si censuerit id expedire; sed rei notitia extra confessionem accipienda est.

5°. Si persona sollicitata nullo modo induci possit ad denuntiationem tali forma peragendam, quia nempe timore vel insuperabili rubore afficitur, sinat ea de re moneri Episcopum, qui delegare poterit aliquem ad denuntiationem accipiendam. Sacerdos autem delegatus juramentum præstare debet de silentio servando et de munere sibi commisso fideliter adimplendo.

6°. In omni casu denuntiatio facta per litteras anonymas est omnino insufficiens et prorsus invalida, perinde ac si non facta fuisset, ut pluries declaravit S. Congr. Inquisitionis.

NOTA. — *Consule omnino Instructionem S. U. Inquis. apud Conc. Plen. Balt. II, Append. X, p.* 298, *ibique multa invenies de modo practico quo faciendæ vel recipiendæ sunt denuntiationes: quomodo vincendæ sunt difficultates pœnitentium, qui rubore afficiuntur, et præsertim sub n.* 7, *quomodo se gerere debet confessarius, cum pœnitens recusat vel statim vel omnino obtemperare.* Consule etiam Instructionem S. Officii 6 Aug. 1897 et Decretum ejusdem S. Congregationis 15 Maii 1901.

QUÆR. 12°. *Quænam sint obligationes Superiorum Regularium in rebus ad S. Officium spectantibus?*

Must make report to Bishop or Rome, never to their Relig. Superiors.

Resp. In rebus ad S. Officium pertinentibus ad Superiores Regulares nullo modò pertinet " subditorum suorum causas agnoscere, nulloque titulo aut prætextu " possunt vel debent " nisi de expresso S. Congregationis mandato de his inquirere, denuntiationes recipere, testes interrogare, reos excutere, judicium instituere, sententiam ferre aut alia quavis ratione vel modo in eis se miscere vel manus imponere: sed quos Religiosi viri ex suis subditis vel confratribus vel etiam superioribus hujusmodi criminum (præsertim quod ad abusum Sacramentalis Confessionis spectat) reos vel suspectos noverint, strictim tenentur absque ulla cum aliis quibuscumque communicatione, nulla petita venia, nullaque fraterna correptione aut monitione præmissa, eos S. Officio aut locorum Ordinariis incunctanter denuntiare." Tenentur præterea has leges ad certam subditorum deferre notitiam et observantiam urgere. S. Off. 15 Maii 1901.

Digitized by Google

CAPUT II

DE OFFICIO MINISTRI

Officia, quibus tenetur Minister sacramenti Pœnitentiæ, alia exerceri debent in ipso actu confessionis et alia post auditam confessionem.

§ 1. **Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se iudicis pariter et medici personam sustinere ac divinæ iustitiæ simul et misericordiæ ministrum a Deo constitutum esse ut honori divino et animarum saluti consulat.**

§ 2. **Caveat omnino ne complicis nomen inquirat, ne curiosis aut inutilibus quæstionibus, maxime circa sextum Decalogi præceptum, quemquam detineat, et præsertim ne iuniores de iis quæ ignorant imprudenter interroget** (Can. 888).

§ 1. **Parochi aliique quibus cura animarum vi muneris est demandata, gravi iustitiæ obligatione tenentur audiendi sive per se sive per alium confessiones fidelium sibi commissorum, quoties ii audiri rationabiliter petant.**

§ 2. **Urgente necessitate, omnes confessarii obligatione tenentur ex caritate confessiones fidelium audiendi, et in mortis periculo omnes sacerdotes** (Can. 892).

ARTICULUS I

DE OFFICIO MINISTRI IN IPSA CONFESSIONE

§ I. — De officiis confessarii in genere

788. Quatuor officia præstanda sunt a confessario in ipso actu confessionis, scilicet *patris*, *medici*, *doctoris* et *judicis*. Inspecta autem diversa natura pœnitentium, obligationes quæ ex quatuor hisce officiis promanant, modificari possunt ac debent; sed si ad earum substantiam attendas profecto semper servari debent. De singulis pauca, sed vide plura apud *Conc. Plen. Balt. II*, nn. 279 et seq.

I. — Circa Officium Patris

789. Dico. Confessarius quilibet, qua talis, est vere et proprie pater spiritualis pœnitentium. Ratio desumitur ex duplici capite; nam confessarius non solum per absolutionem, quam impertitur, vitam spiritualem, scilicet gratiam, vere subministrat aut auget,

Digitized by Google

etsi instrumentaliter, sed etiam vices gerit optimi omnium parentis, nempe ipsius Christi. Accedit sensus ipse fidelium, qui omnes et ubique terrarum sacerdotem in sacro tribunali Pœnitentiæ patrem appellant. Hinc:

1°. Confessarius dum confessiones excipit magnam et habere et ostendere debet caritatem erga pœnitentes, illud enim quod in patris nomine imprimis continetur est insignis et inexhausta caritas. Quare Leo XII, in Bulla pro Jubilæo magno anni 1825, monebat unumquemque confessarium ut "indutus viscera misericordiæ Christi Jesu, qui non venit vocare justos, sed peccatores, sciat *studiose, patienter et mansuete* cum peccatoribus agere."

2°. Paternam hanc caritatem ostendere debet confessarius in *principio*, in *decursu* et in *fine* confessionis. — In principio quidem, quatenus benigne et prompte excipiat omnes absque ulla distinctione, sive sint divites et pii, sive sint pauperes, rudes et peccatores. Præterea si quem imparatum viderit, ipsum adjuvet et paratum reddat: si quem præ rubore timidum vel præ scrupulis intricatum esse animadverterit, animum addat et dicat rem totam posse facili negotio componi. — In decursu confessionis caveat ne impatientem aut tædio affectum se exhibeat, nec ostendat se admiratione percelli de peccatis quæ narrantur. — In fine demum oportet ut confessarius vehementiori ardore patris munere fungatur; nam ex una parte multitudinem et gravitatem peccatorum breviter quidem at severius tunc ob oculos pœnitentis ponere debet, præsertim si pœnitens non apparet valde dispositus; et ex alia iis verbis uti oportet, eaque cum mansuetudine agere, ut pœnitens nullam offensionem exinde capere possit, aut minus prompte in posterum ad eum redire. — Cf. S. Alphons. *Prax. Confess.* cap. 1, § 1.

II. — Circa Officium Medici

790. Dico. Confessarius est verus animarum medicus; sicut enim peccatores sæpe in Scripturis infirmis aut mortuis ipsis comparantur, imo etiam istis nominibus proprie vocantur, ita confessarius non solum comparari potest medico, sed est etiam; nam debet pœnitentium animas a variis peccati morbis eripere et divinæ gratiæ restituere. Hinc:

1°. Confessarius debet causam morbi cognoscere; nam sicut medicus corporalis totam suam diligentiam et vires in hoc primum conferre debet, ut ipsam morbi radicem investiget, ita

Digitized by Google

etiam confessarius; secus inutilia vel insufficientia aut etiam nociva præbebit remedia. Quare boni confessarii non tantum de numero et specie peccatorum et de dispositionibus inquirunt, sed etiam de consuetudinibus, occasionibus et de aliis circumstantiis, quæ connexæ sunt cum morbo, si quidem morbus adest et non solum transiens quædam infirmitas.

2°. Debet morbum sanare; non sufficit enim morbi originem cognoscere, sed oportet insuper illi parti vulneris digitum admovere, quæ majori tabe manat, et vel resecando vel fovendo curam illius obtinere. Quare debitas animadversiones facere debet confessarius, consilia suggerere, et quid agendum sit declarare. Ad rem S. Alphonsus: "Non debet confessarius attendere ad alios pœnitentes qui ipsum circumstant. Nam, ut aiebat S. Franciscus Xaverius, melius est paucorum confessiones rite factas audire, quam multorum inordinatas et sine fructu. . . . Et parum refert quod alii expectent aut inconfessi discedant; confessarius enim de hoc tantum qui sibi nunc confitetur, non vero de aliis, in die judicii rationem reddere debet." — Cf. S. Alphons. *Prax. Confessarii*, nn. 6, 7 et 10.

3°. Debet relapsum præcavere; quod sane præstabit confessarius assignando pœnitenti remedia morbo convenientia. Remedia autem vel generalia sunt vel particularia. Generalia reducuntur ad pias preces, ad frequentem invocationem B. M. Virginis, ad considerationem veritatum æternarum, ad examen conscientiæ vespertinum et præsertim ad frequentiam sacramentorum. Remedia autem particularia necessario diversa esse debent pro diversitate pœnitentium et adjunctorum in quibus inveniuntur; neque ea recte indicabit, nisi magna prudentia utatur. — Cf. S. Alphons. *Prax. Confessarii*, n. 15; et *Hom. Ap.* tract. 21, nn. 5 et 6.

III. — Circa Officium Doctoris

791. Dico. Confessarius duplici ratione sibi meretur munus doctoris, quatenus scilicet docere debeat pœnitentes ea omnia, quæ pertinent ad sacramentum hic et nunc rite suscipiendum, et quatenus competentem scientiam jam sibi comparaverit, antequam incipiat confessiones excipere. Ratio *primi* est, quia essentialiter pertinet ad rationem Ministri divinitus instituti procurare validam et licitam susceptionem sacramenti, quod est hic et nunc ab ipso ministrandum. Ratio autem *secundi* desumitur imprimis ex Scripturis; dicitur enim Malach. ii, 7: "Labia sacerdotis custodient scientiam et legem requirent ex ore ejus"; et

Digitized by Google

Osee, iv, 6: "Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi." — Constat etiam ex ipso jure naturæ, nam confessarius sacramentale tribunal Pœnitentiæ ingrediens, quin sit competenti scientia munitus, sese exponit evidenti periculo graviter errandi cum gravi injuria sacramenti et in magnum detrimentum animarum. Quare ipse Christus, Matth. xv, 14, ait: "Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt." Et S. Alphonsus non dubitavit hæc verba proferre: "Affirmo, in statu damnationis esse eum confessarium, qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit." — Verum ex mente ipsius S. Alphonsi nomine sufficientis scientiæ non intelligitur illa qua confessarius possit semper, statim et per seipsum omnes occurrentes dubitationes solvere, sed illa tantum qua casus communiter contingentes intelligere et resolvere queat et in difficilioribus sciat saltem dubitare. — Cf. S. Alphons. n. 627. — Lugo, disp. 21, n. 70.

792. Ex modo dictis sequentes deduci debent conclusiones:

1°. Confessarius quilibet tenetur scire ea omnia quæ spectant ad valorem, substantiam, integritatem et effectum sacramenti Pœnitentiæ et quæ ad licitam ejus administrationem, tum ex parte sui tum ex parte pœnitentis, requiruntur.

2°. Scire debet etiam obligationes communes et proprias statuum, varias peccatorum species, ipsorum adjuncta speciem mutantia, principia discernendi inter mortalia et venialia, et quænam sint mortalia et venialia in singulis præceptis, saltem juxta principia generalia et communem theologorum sententiam, item quinam sint actus validi et liciti. Ratio patet, quia illud cognoscat oportet, de quo judicare debet; alioquin æquum judicium ferre non poterit.

3°. Cognoscere debet casus reservatos et censuras vigentes, impedimenta matrimonii, conditiones contractuum, varias causas restitutionis, radices et occasiones peccatorum, remedia ipsis afferenda, satisfactiones salutares et convenientes imponendas, etc.

4°. Peccat igitur confessarius, qui prædictam scientiam sibi deesse noverit, etiamsi ex sola caritate et obedientia confessiones excipiat. Nec eum per se excusat approbatio Episcopi; hæc enim non dat scientiam ex natura rei debitam, nec ejus defectum supplet.

5°. Peccat etiam superior qui ignaro confessario veniam dat confessiones excipiendi, quia ejus peccato consentit atque cooperatur; neque excusari potest nisi propter necessitatem:

Digitized by Google

nempe si non adsint docti sacerdotes et interim bono animarum subveniendum sit.

6°. Peccat et ipse pœnitens, qui de industria ineptum eligit confessarium. Si quis tamen sit in bona fide, valida erit confessio; quia ex parte pœnitentis intervenit integra peccatorum declaratio et debiti animi dispositio; ex parte confessarii intervenit saltem cognitio peccatorum sub ratione confusa peccati, quod ad materiam sacramenti sufficit.

7°. Experientia non potest scientiam supplere, sed solum eam juvare; ubi autem scientiæ præsidio destituatur, in errores plurimos, eosque gravissimos, temerarium confessarium impellet.

8°. Confessarius igitur quilibet sedulo theologiæ moralis studio incumbere tenetur; et, ut ait S. Alphonsus: "Nunquam studium illud intermittere debet; quia ex tot rebus tam diversis et inter se disparibus, quæ ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt; qua de re oportet semper frequenti studio ea in mentem revocare." — Unde dicendum est graviter illos errare qui scientiam theologiæ moralis facilem et vix aliqua attentione dignam reputant, dictitantes, casus fere omnes aliquo sensu communi cum principiorum generalium notitia solvi posse. — Cf. S. Alphons. n. 628; et *Hom. Ap.* n. 100. — Baller. not. (a) p. 567.

QUÆSITA

793. Quær. 1°. *An confessarius, præter ea quæ necessaria sunt ad sacramentum hic et nunc rite suscipiendum, teneatur etiam docere pœnitentes ea quæ necessaria sunt ad christiane vivendum?*

Resp. *Affirm.*, saltem generatim loquendo, ac proinde ubi advertat aliquem obligationes sui status ignorare, debet ipsum instruere. Ratio desumitur ex generali principio caritatis et ex magna opportunitate, quam solus confessarius habet, certas quasdam obligationes docendi. Attamen non eo usque extendenda est hæc obligatio, ut confessarius teneatur pœnitentes instruere de omnibus quæ ipsi scire debent, et aliunde discere possunt, tum quia hoc verteret in grave incommodum non solum confessarii sed etiam aliorum pœnitentium, tum quia non desunt alia media forte opportuniora ad talem ignorantiam depellendam. — Cf. S. Alphons. nn. 607 et seq.

"Curabunt Episcopi ut sacerdotes excipientes confessiones fixum illud immotumque habeant, invalidam esse absolutionem sacramentalem, quam quis ignoranti res necessarias necessitate medii impertitur: nec posse homines Deo per hujusmodi sacramentum reconciliari nisi prius,

Digitized by Google

excussa hujus ignorantiæ caligine, ad agnitionem Fidei educantur. Sedulo autem animadvertent confessarii in aliud tempus rejiciendam esse absolutionem illius, qui necessaria necessitate *præcepti* suo vitio nescit: eoque solum quandoque casu pœnitentem absolvi posse, quo se vincibilis hujus ignorantiæ reum cognoscat et accuset, intimeque dolens tum a Deo veniam precetur, tum sacerdoti serio promittat, operam se impense daturum, qua divinæ gratiæ præsidio discat etiam necessaria præcepti." — Cf. Bened. XIV in Constitutione *Etsi minime.* Cong. de P. F. 13 April. 1807.

QUÆR. 2°. *An sit semper monendus pœnitens laborans ignorantia circa aliquam obligationem?*

Resp. *Affirm.*, si ignorantia videtur *vincibilis*, id est, si confessarius animadvertat pœnitentem ita dubitare ut jam desit bona fides. Ratio est, quia in admonitione facienda nullum imminet periculum; alioquin vero pœnitens cum eo dubio operans non immunis est a peccato. — Si vero ignorantia sit *invincibilis*, monendus est pœnitens, si fructus ex admonitione speretur; secus vero, generatim loquendo, si non speretur. Ratio est, quia ex una parte hæc admonitio non prodesset, et ex altera ei obesset; siquidem admonitus in posterum formaliter peccaret. Monendus itaque est pœnitens: 1°. quoties ipse interrogat de malitia alicujus rei, quia, cum de rei liceitate dubitet, in ignorantia invincibili jam non versatur; 2°. quoties silentium confessarii eum obfirmaret in proposito rei malæ peragendæ; 3°. quoties ejus ignorantia versatur circa primaria principia juris naturalis, aut circa conclusiones eorum proximas; quia talis ignorantia, si possibilis est, diu invincibilis esse non potest; 4°. quoties monitione omissa, pœnitens in occasione proxima formaliter peccandi remansurus esset; aut ejus ignorantia damnum spirituale communitati allatura sit. — Cf. S. Alphons. nn. 610, 614 et 615. — Baller. not. (a), (b) et (c); p. 570.

IV. — Circa Officium Judicis

Duplici diversa ratione tenetur confessarius fungi munere judicis, quatenus scilicet debeat causam instruere seu pœnitentes interrogare et quatenus debeat sententiam ferre. Hinc:

794. Dico 1°. Tenetur confessarius cum ordinaria diligentia pœnitentes interrogare de specie, numero et circumstantiis speciem mutantibus, de causis peccatorum, de habitu et occasionibus proximis, quoties rationabiliter præsumit vel prudenter dubitat ista non sufficienter declarari. Ratio est, quia confessarius ut Minister sacramenti debet procurare ejus integritatem, et ut

Digitized by Google

judex debet sibi comparare cognitionem necessariam ad æquum judicium ferendum. — Dixi 1°. *cum ordinaria diligentia*, quia pœnitens ipse non tenetur summa et exquisita diligentia se examinare sed tantum ordinaria. Nequit autem esse gravior obligatio confessarii quam pœnitentis, cum confessarius non teneatur examinare pœnitentem nisi secundario seu in illius defectu. — Dixi 2°. *quoties rationabiliter præsumit, etc.*, quia obligatio confessarii, ut nuper dictum est, tantum secundaria seu conditionata est ad ignorantiam vel malitiam pœnitentis qui nescit vel non vult omnia manifestare. — Cf. S. Alphons. n. 607; *Hom. Ap.* n. 103; et *Prax. Confess.* nn. 19 et 20.

795. Ut autem facilius simul et prudentius fiant interrogationes, attendendum est ad sequentes regulas practicas quas communiter tradunt Doctores:

Regula I. Interrogatio debet esse *moderata*, atque adeo confessarius cavere debet ne sit nimius aut quasi anxius in interrogando; secus enim tum sibi tum præsertim pœnitenti valde gravis et odiosa evaderet confessio. Hinc inutilia non quærat unquam, nec sibi narrari patiatur. — Neque dicas nullum onus esse pro aliquibus, præsertim feminis, narrationes longas persequi, nam respondetur aliquam injuriam per illas narrationes fieri sacramento, occasionem dari dicteriis malevolorum hominum; et tempus amitti. Quare recte ait Rituale Romanum: "Caveat [confessarius] ne . . . inutilibus interrogationibus quemquam detineat." — Cf. S. Alphons. n. 607. — Sporer, 792. — Reuter, *Neoconfessarius*, cap. 3.

Regula II. Interrogatio debet esse *discreta;* debet nempe confessarius interrogare cum magna prudentia, sedulo cavendo, 1°. ne interroget de peccatis quæ verisimiliter non fuerunt commissa, spectata pœnitentis conditione et capacitate, etc.; 2°. ne interroget de iis ex quibus pœnitens discat peccare aut scandalum pati possit, ut admonet Rituale Romanum ubi post verba nuper relata additur: "præsertim juniores utriusque sexus vel alios de eo quod ignorant imprudenter interrogans, ne scandalum patiantur, indeque peccare discant"; 3°. nec interroget curiosius aut levius etiam in iis de quibus est interrogandum, v. gr., *inverecunde de inverecundis, etc.*, uno verbo satagere debet, ut unice appareat in quibusvis interrogationibus *gravitas, pietas, modestia et paterna caritas*, prout requirit hujus officii natura et dignitas. Hinc:

1°. Valde cautus esse debet confessarius in interrogando de materia luxuriæ, præsertim cum mulieribus, adolescentibus et pueris, qui multo facilius scandalum pati possunt. Cum con-

Digitized by Google

jugatis autem absque gravi causa nunquam mentionem faciat de debito conjugali, et satis erit, ubi res postulet, mulierem interrogare, num debitam marito fidem et obedientiam in omnibus præstiterit.

2°. Servanda est sedulo regula ab omnibus admissa: *In materia luxuriæ multo melius est in pluribus deficere, quam in uno superabundare ratione integritatis confessionis.* In dubio igitur, an in tali casu interrogare possis vel debeas, pro parte negativa semper standum erit, minus enim malum est deesse integritati confessionis, quam incurrere animam perdendi periculum.

Regula III. Interrogatio debet esse *opportuna,* id est, fieri tempore quo convenit; quædam autem interrogationes faciendæ sunt ordinarie ante confessionem, sed paucæ, ne pœnitens offendatur, v. gr., a quo tempore non sit confessus? an absolutus fuerit? an pœnitentiam impleverit? . . . an circa vitam præteritam sit quietus? Hæc ultima interrogatio fieri debet tantum quando pœnitens non est confessus a multo tempore aut quando instituitur confessio generalis a tempore determinato. — Ceteræ quæstiones circa conditionem, statum, ætatem, etc., convenientius data occasione, in decursu confessionis fient: sic ex una parte omnis suspicio curiositatis et levitatis vitabitur, et ex altera facilius respondebit pœnitens, cum ipsius fiducia in confessarium magis adaucta fuerit. — Cf. Berardi, vol. 1, *de Recidivis et Occasionariis,* dissert. 1. — Konings, nn. 1424 et seq.

796. QUÆRES. *Quid agere debeat confessarius in dubio de sinceritate pœnitentis?*

Resp. Est regula communis, et velut axioma receptum: *Credendum est pœnitenti, tam pro se, quam contra se dicenti.* Ratio est, quia pœnitens in sacro tribunali reus simul et testis, sui accusator et advocatus est, et aliunde in dubio verax semper præsumendus est. Quapropter post opportunas interrogationes confessarius pœnitentem negantem absolvere debet. — Si vero confessarius cognoscat certo, peccatum aliquod a pœnitente reticeri aut negari, tunc distinguendum est et solvendum ut sequitur:

1°. Si illud peccatum novit ex confessione alterius, debet, ne confessionis sigillum violetur, tantum generatim interrogare, sicut alias fecisset aut facere debuisset; quod si pœnitens interrogatus negaverit, nihil reponat, sed, si id possit citra suspicionem, hortetur dumtaxat generaliter ad conscientiam cum omni fiducia aperiendam. Utrum vero debeat confessarius talem pœnitentem absolvere, controvertitur. — Et si quidem

Digitized by Google

admittatur, ipsi tunc certum seu evidens esse, pœnitentem mentiri ac sacrilege confiteri, non poteris illum absolvere, prout docet S. Alphonsus, qui, relatis aliorum sententiis, ita concludit: "Melius, meo judicio, sentit Lacroix, quod eo casu nullo modo absolvat, sed tantum aliquid oret ad occultandam negationem absolutionis." — Non desunt tamen graves auctores, qui negant hypothesim, scilicet talem evidentiam aut certitudinem ex aliorum, ac præsertim ex unius complicis confessione haberi posse, atque idcirco docent, pœnitentem eo casu absolute vel saltem sub conditione esse absolvendum. Nam, inquiunt, in hoc tribunali magis debet credi pœnitenti in sua causa quam aliis. Alii theologi aliam addunt rationem, nam dicunt notitiam, quam confessarius habet ex confessione alterius pro nihilo habendam esse.

2°. Si vero confessarius illud peccatum novit extra confessionem, *per se* debet pœnitentem negantem absolvere, quia *pœnitenti pro se et contra se dicenti credendum est;* nec *per se* relatio alterius majorem fidem facere potest, quam declaratio ipsius pœnitentis; nec proinde magis aliis quam ipsi confessarius credere tenetur. Etenim si pœnitens peccatum illud commisit, præsumere debet confessarius, illum aut sui peccati oblitum esse, aut alteri confessum, vel justam habere causam illud reticendi aut relatores potius deceptos fuisse. — Dixi *per se;* nam si confessarius sit omnino certus de peccato a pœnitente commisso, quia, v. gr., ipse furantem vidit, etc., vel id novit ex certa omnino aliorum relatione, v. gr., quia pœnitens publice cognoscitur ut concubinarius, non potest negantem absolvere, modo certus sit, illum sui peccati non oblitum fuisse, nec ullum habere motivum illud reticendi; nam regula hæc: *Credendum pœnitenti, etc.*, valet quidem in re minus certa, non autem in re evidenter certa. — Cf. S. Alphons. n. 631. — Lugo, disp. 22, n. 22. — Baller. not. (a) p. 575; et not. (a) p. 577.

797. Dico 2°. Pœnitenti certo indisposito semper et omnino neganda est absolutio, ei autem qui certo est dispositus per se concedi debet ex justitia et sub gravi. Ratio *primi* est, quia supposita certa indispositione pœnitentis, evitari non posset sacrilegium. Ratio autem *secundi* est, tum quia in ipso confessionis actu initus est quidam quasi-contractus, vi cujus pœnitens rite confessus et dispositus habet jus ad sacramentum suscipiendum; tum quia hoc exigit finis institutionis hujus sacramenti; tum demum quia secus pœnitens obligaretur vel ad aliud tempus recuperationem gratiæ remittere cum periculo æternæ salutis, vel

Digitized by Google

alium confessarium adire quin confidere insuper certo possit se ab isto novo confessario absolutionem esse recepturum. Sacerdos igitur absolutionem pœnitenti disposito denegans, injuste ageret, finem ipsius sacramenti perverteret et onus imponeret intolerabile.

QUÆSITA

798. Quær. 1°. *An expediat uti remedio differendi absolutionem pœnitenti sufficienter disposito?*

Resp. Si confessarius dubitare nequeat de pœnitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec deneganda, nec differenda est (Can. 886).

Certo exempla Domini et sanctorum suadent melius fore confessario rationem reddere de caritate nimia quam de austeritate. "Dilata his (attritis) absolutione, manent illi Dei hostes incapaces omnis meriti et satsifactionis; eorum enim opera juxta S. Thomam, in 4, dist. 15, cum sine caritate fiant, non sunt satisfactoria. . . . Praxis ergo prudens et benigna tot testimoniis munita absolvendi statim peccatores vel attritos vel contritos viget in tota Ecclesia Catholica. . . . Modus igitur plenus sapientia et caritate est animas peccatrices citissime ex peccati statu, juxta praxim universalis Ecclesiæ in Christi Evangelio fundatam, eripere ut cito accipiant stolam primam, nec protrahere, sed quantum fieri potest, accelerare spiritum pœnitentiæ, juxta formam quam Concilium Tridentinum saluberrime præscripserit, ut ante reconciliationem proponant, ut post illam tutius ac salubrius in statum gratiæ repositi, satisfacere satagant." Instr. S. C. de. Prop. F. 3 Oct. 1736. Collect. n. 321.

Quær. 2°. *An requiratur certitudo de dispositione pœnitentis, ut absolvi possit?*

Resp. Non requiritur certitudo *absoluta*, nec etiam certitudo moralis *stricta*, qualis requiritur in aliis sacramentis, v. gr., circa vinum ad consecrationem Eucharistiæ. Ratio est, quia sacramentum Pœnitentiæ fere certius ejusmodi judicium non admittit. — Requiritur autem et sufficit judicium prudens seu certitudo moralis *lata*, quæ, ut ait S. Alphonsus, prudenti probabilitati æquivalet. Pœnitentes enim communiter nonnisi probabilitatem dispositionis præ se ferunt. Quare Catechismus Conc. Trid. n. 82 ita docet: "Si, audita confessione, [sacerdos] judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolvi poterit." — Cf. S. Alphons. n. 461. — Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 1.

Digitized by Google

Quær. 3°. *Quodnam sit signum ordinarium sufficientis dispositionis in pœnitente ita ut confessarius tuto absolvere possit?*

Resp. Per se loquendo, et nisi aliquid peculiare occurrat ex parte pœnitentis, quod ingerat confessario prudentem suspicionem de ejus indispositione, confessio modo debito facta per se sola est signum commune et ordinarium sufficientis dispositionis. Etenim, ut bene ait S. Alphonsus, "pœnitens ex una parte non est præsumendus malus, ita ut velit indispositus ad sacramentum accedere; et ex alia bene præsumitur dispositus, dum peccata sua confitetur, cum ipsa spontanea confessio sit signum contritionis, *nisi obstet aliqua positiva præsumptio in contrarium;* omnes enim conveniunt, quod dolor per confessionem manifestatur." — Cf. S. Alphons. n. 459. — Baller. not. (b) p. 589.

Quær. 4°. *Quibusnam proprie neganda sit absolutio?*

Resp. Plures a diversis enumerantur pœnitentium classes quibus neganda est absolutio, sed brevius et generalius dici potest: iis omnibus et solis deneganda est, qui gravi cuidam et certæ obligationi se satisfacturos, eo quo debent modo, saltem non promittunt. — Cf. Baller. not. (a) et (b) p. 590.

§ II. — De officiis confessarii in particulari

799. Quatuor prædicta officia patris, medici, doctoris et judicis exerceri debent a confessario erga omnes pœnitentes, etsi non eodem gradu neque eadem ratione; at pro diversitate pœnitentium adesse possunt speciales difficultates ab ipso resolvendæ, quæque proinde speciales inducunt obligationes. Agemus hic præsertim de ratione agendi confessarii 1°. erga eos qui versantur in occasione peccati; 2°. erga consuetudinarios et recidivos; 3°. erga pœnitentes pios et timoratos.

I. — Circa Occasionarios

800. Occasio peccati generatim definitur circumstantia externa, quæ, sive ex natura sua sive ex fragilitate hominis qui in illa reperitur, ad peccandum allicit seu inducit. Hinc differt a periculo peccandi, qua appellatione venit quidquid impellit ad peccatum sive intrinsecum illud sit sive extrinsecum. — Occasio multiplex distinguitur, scilicet proxima vel remota; voluntaria vel necessaria; præsens vel non præsens. Igitur:

Digitized by Google

1°. Occasio *proxima* illa est, in qua homines communiter ut plurimum peccant; occasio vero *remota* ea est, in qua homines communiter ut plurimum non peccant. Utraque autem dicitur vel *absoluta* seu *per se,* quando ita ex seipsa multum aut parum ad peccandum inducit, ut talis sit respectu ad homines communiter sumptos; vel *relativa* seu *per accidens,* quando talis est respectu alicujus tantum, spectata ejus fragilitate, si *proxima;* spectata ejus animi firmitate, pietate aut prudentia, si *remota* sit.

2°. Occasio *voluntaria* ea est, quæ facile dimitti potest; *necessaria* vero ea est, quæ physice vel moraliter non potest removeri; aut saltem quæ cum magna difficultate tantum, id est, subeundo notabile detrimentum temporale in vita, fama aut fortuna, potest dimitti.

3°. Occasio *præsens* seu *in esse,* ea est, quam quis secum habet, quin eam actu quærat, v. gr., si domi teneat concubinam vel cum ancilla peccare soleat; *occasio non præsens* seu *non in esse,* ea est, quam quis non habet quidem in actu, sed facile reperit, ut est caupona relative ad ebriosum, amasia respectu amasii. — Cf. S. Alphons. n. 452.

801. Dico. Nunquam deneganda est absolutio pœnitenti in occasione *remota* constituto, etiamsi eam deserere nolit; attamen constituto in occasione *proxima* deneganda est, si occasio sit simul voluntaria, sed si sit necessaria, nequit denegari, saltem vi istius occasionis. Ratio *primi* est, tum quia occasio remota non inducit proximum periculum peccati, tum quia secus deberemus de hoc mundo exire. Ratio autem *secundi* est, quia tunc pœnitens non est sufficienter dispositus. Præterea constat ex prop. 61 damnata ab Innoc. XI, quæ sic se habet: " Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione versatur, quam potest et non vult omittere, quinimo directe et ex proposito quærit, aut ei se ingerit." — Ratio autem *tertii* est, quia ex una parte ad impossibile nemo tenetur, sive illud sit physice sive moraliter tantum impossibile, et ex alia occasio peccati *per se* non est peccatum formale. — Dixi *saltem vi istius occasionis,* quia adesse debent ceteræ dispositiones, et præsertim firma promissio adhibendi remedia, quibus periculum peccandi formaliter removeatur. — Cf. S. Alphons. n. 455.

802. Resolves. — 1°. Absolvi potest qui non vult notabile detrimentum temporale subire ad fugiendam occasionem proximam, si aliunde dispositus deprehendatur, quia tunc adesset moralis impossibilitas evitandi occasionem. Notabile autem detrimentum non idem est pro omnibus, sed diversum est pro diversitate personarum, et mensurandum est a communi hominum timoratorum æstimatione.

Digitized by Google

2°. Necessarium non est semper ut pœnitens de facto relinquat occasionem proximam et voluntariam, antequam detur absolutio, sed sæpe sufficit sincera promissio. Hoc dicendum est præsertim de casu quo pœnitens dat signa extraordinaria doloris vel adsit causa quædam extrinseca impellens ad dandam absolutionem, v. gr., periculum incurrendi notam in omittenda communione, desiderium lucrandi indulgentiam, etc., etc.

3°. Attamen si pœnitens in iis inveniatur circumstantiis quæ conatum aliquem requirunt, v. gr., in fugiendo aliquo socio aut non adeunda in certis quibusdam adjunctis temporis, personarum, etc., aliqua domo, vel si agatur de occasione *in esse* quæ *facile* et *statim* dimitti possit, tunc ad confessarii prudentiam pertinebit perpendere, an expediat, ut prius pœnitens difficultatem vincat et occasionem de facto deserat, et postea recipiat absolutionem. Id enim communiter expedit.

II. — Circa Consuetudinarios et Recidivos

803. *Consuetudinarius* dicitur ille qui, ex frequentia in certo genere peccatorum, habitum seu pravam inclinationem eorumdem peccatorum committendorum contraxit. Quænam autem frequentia requiratur et sufficiat ad habitum contrahendum, nequit accurate definiri, quamvis certum videtur facilius acquiri habitum in peccatis externis uniformiter committendis, quam per frequentiam interruptam peccatorum internorum.

Recidivus autem vocatur, saltem sensu theologico, peccator ille qui pluries confessus semper eodem modo relabitur. Quare recidivus quasi semper est consuetudinarius, sed non viceversa. — Dixi *sensu theologico,* quia vi vocis recidivus simpliciter est ille, qui post aliquod peccatum semel confessum illud iterum committit. — Cf. S. Alphons. n. 459. — Lehmkuhl, nn. 490 et seq.

804. Dico 1°. Consuetudinarius quilibet absolvi semper potest, etsi nulla emendatio præcesserit, modo hanc serio proponat et signa contritionis sufficientia ostendat. Ratio est, quia consuetudo prava non est proprie peccatum, sed inclinatio quædam et facilitas ad illud committendum, ac proinde *per se* impedire non debet quominus detur absolutio; secus illi qui vehementiores habent passiones et majorem proclivitatem ad malum non deberent absolvi, quod sane absurdum est.

Dico 2°. Recidivus, qui nullam omnino dat spem emendationis, non potest absolvi: neque *simplex* et *nudum* factum accedendi ad confessionem spem illam ordinarie fundat; ac proinde falsum est asserere recidivum posse absolvi toties quoties ad sacra-

Digitized by Google

mentum accedit. Ratio *primi* est, quia ille tantum nullam dat spem emendationis qui efficaci proposito et vera contritione hic et nunc caret. Ratio autem *secundi* est, quia præsumptio stat contra recidivum, qui *simpliciter* et *nude* confessionem peragit eodem ipsissimo modo, quo hactenus solitus fuerat eam peragere et confessarius, si prudens esse velit, nequit ab hac præsumptione præscindere. — Constat præterea ex prop. 60 ab Innoc. XI damnata, quæ sic se habet: "Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio; dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem." — Dixi *ordinarie*, quia possunt dari casus et revera dantur, in quibus *simplex* et *nuda* petitio absolutionis post confessionem, consueta humilitate peractam, inducere potest confessarium ad prudenter existimandum, pœnitentem recidivum non carere sufficienti dispositione et ad beneficium absolutionis ipsi conferendum, præsertim si accedat ratio quædam extrinseca suscipiendi communionem. Quandonam autem hoc judicium ferri possit, prudens confessarius ex adjunctis colligere debet.

Dico 3.° Recidivus, qui signum aliquod doloris *speciale* aut *extraordinarium* seu *novum* præbet, *toties quoties* absolvi potest. Ratio est, quia in eo casu tollitur prudens quævis suspicio quam præcedentes lapsus et confessiones absque ulla emendatione peractæ inducere potuerunt, ac proinde confessarius prudenter judicare potest, pœnitentem satis esse dispositum. — Dixi absolvi *potest*, non autem necessario *debet;* confessarius enim potest absolutionem in hoc casu differre, si dilationem pœnitenti utilem futuram esse judicaverit, licet ordinarie magis expediat, ut non differatur. — Cf. Baller. not. (a) pp. 602 et seq.

805. QUÆRES. *Quænam sint signa illa* SPECIALIA *seu* EXTRAORDINARIA *aut* NOVA?

Resp. Sequentia communiter recensentur: 1°. si pœnitens majorem conatum quam antea adhibuerit ad sese emendandum; vel si fuerit notabiliter emendatus: *a fortiori* si vitam jam integre in melius mutaverit; 2°. si peccatum diu celatum cum magno rubore confiteatur; 3°. si remediis a confessario præscriptis diligentius usus sit; 4°. si longum iter fuerit aggressus ad confessionem rite peragendam; 5°. si impense requirat, ut confessionem generalem instituat aut majorem vitæ anteactæ peccatorum partem repetere velit; 6°. si fuerit inductus extraordinario motivo ad confitendum, nempe concionis auditæ, morte alicujus amici, etc.; 7°. si confiteatur cum magna humilitate

et verbis compunctionem cordis redolentibus (saltem ordinarie); 8°. si sponte asserat se velle omnino peccatum vitare cum omni incommodo, et *a fortiori* si dicat se malle mori quam peccare; 9°. si suspiria aut gemitus edat vel lacrymas fundat (saltem ordinarie); 10°. non raro etiam spontanea confessio haberi potest ut signum extraordinarium doloris, præsertim in illis juvenibus et viris, qui seipsos et timorem humanum vincere debent, ut ad confitendum accedant. — Verum hæc in exemplum adducuntur, sed regula generalis esse potest: id omne tanquam signum extraordinarium habendum esse, quod aliquid addit signo communi et ordinario, nempe confessioni debito seu convenienti modo factæ, ideoque præbet motivum sufficiens removendi prudentem suspicionem, quæ in casu supponitur haberi de indispositione pœnitentis.

Concludendum igitur est, confessarium qui Spiritu Dei agitur et veram habet caritatem, vix unquam obligari ad absolutionem denegandam, quia etiam ab obduratissimis recidivis potest non unum, sed plura ex prædictis signis, suis persuasionibus et exhortationibus obtinere. — Cf. S. Alphons. nn. 460 et seq. — Baller. not. (a) pp. 613 et seq.

III. — Circa Pœnitentes Pios

806. Dico. Confessarius etsi primario constitutus sit in bonum eorum qui magnis peccatorum nexibus vinciuntur, debet tamen operam suam in eos etiam conferre, qui pii sunt et in via perfectionis dirigi volunt. Nam ad confessarios omnes applicanda sunt verba, quæ olim Jeremiæ dicta fuere: "Ecce constitui te super gentes, ut evelles et dissipes, ædifices et plantes." Ut autem directio in via perfectionis prudenti ratione fiat, attendendum est ad sequentes regulas practicas.

807. Regula I. Ante omnia studeat confessarius pœnitentium intimos animi motus et conditionem perspicere, ut instructionem possit illorum capacitati et naturæ accommodare; neque enim omnes sunt eodem spiritu ducendi, nec uno modo omnes regendi.

Regula II. Ducat pœnitentes ad perfectionem per gradus et ordinate, ita ut prius conentur assequi primum virtutis gradum quam ad supremum contendant, v. gr., prius discant operari recta intentione et actiones ordinarias recte peragere, quam altiora excogitent; prius discant levia patienter ferre, quam gravia appetant; prius discant pati æquo animo, quam de adversis velint gaudere.

Bear the ordinary things in life
and not seek suffering

Digitized by Google

Regula III. Doceat omnes, perfectionem cujusque in eo sitam esse ut opera ordinaria bene peragant, v. gr., ut bene orent, Missæ intersint, laboribus sese exerceant, refectionem corporis modo, quo par est, sumant, inoffense cum proximo conversentur, omnia denique, ad quæ ex officio et statu incumbunt, recte obeant.

Regula IV. Probet opportune pœnitentes devotionem profitentes, ut advertat quo spiritu ducantur, an Dei vel mundi, amoris vel timoris; et quis affectus sit in eis prædominans, qui primo mortificandus sit. Attamen non omnes eodem modo probandi et tractandi sunt, sed cautela et discretione opus est: sic benignius excipiendi, qui ad tristitiam proni sunt, ne in animi dejectionem labantur; animæ etiamnum teneræ, quas Deus primo sibi conciliat, mollius sunt tractandæ; si autem animæ sint nobiliores aut fortiores vel habeant beneficia Dei extraordinaria, suavitati jungenda est quædam severitas. Sed caveat confessarius, ne probatio sit aperta; secus enim nihil prodest.

Regula V. Non imponat, quinimo, ubi opus sit, temperet extraordinarias pœnalitates; sed sic instituat animas, ut ipsæmet eas sponte deposcant; neque credendum illarum spiritui, quæ studiose extraordinaria sectari deprehenduntur, nisi adsint signa certa eas impulsu divino duci. Si quis advertatur esse in rebus agendis proprii judicii tenax, fortiter simul et suaviter est corrigendus. — Cf. S. Alphons. *Prax. Confess.* nn. 90 et seq.

ARTICULUS II

DE OFFICIO MINISTRI POST CONFESSIONEM

§ I. — De obligatione corrigendi defectus in confessione commissos

808. Dico 1°. Error circa valorem sacramenti cum gravi culpa vel gravi negligentia commissus, supposito gravi damno pœnitentis, ex eo quod, v. gr., hic vel moriturus est vel periculosum iter suscepturus, reparandus est etiam cum gravi incommodo confessarii. Ratio est, quia confessarius ex officio et ex quasi-contractu cum pœnitente inito tenetur rite ipsi administrare sacramentum; si ergo ex sua culpa non rite administret, est injustus damnificator et ad reparationem, etiam cum gravi suo incommodo, tenetur. Si autem error sit inculpabilis vel leviter culpabilis, confessarius non obligatur ratione damni illati vel confessionis auditæ, sed ratione solius necessitatis proximi, cui subvenire quidem quisque debet ex caritate, non tamen cum gravi suo incommodo. — Cf. S. Alphons. n. 619. — Baller. not. (a) p. 624.

Digitized by Google

Dico 2°. Error circa accidentia sacramenti, v. gr., circa integritatem confessionis, non est reparandus extra confessionem, si confessarius in hoc negative tantum, etsi culpabiliter, se habuerit. Ratio est, quia confessarius non tenetur procurare integritatem sacramenti et utilitatem pœnitentis, nisi in confessione, ut medicus spiritualis et minister sacramenti. — Reparandus est autem etiam extra confessionem, *si positive et cum culpa gravi* commissus fuerit, modo id fieri possit sine scandalo et gravi ipsius confessarii incommodo; quia ex jure naturali quisque debet tollere causam violandi, etiam materialiter, præcepti, quam positive et voluntarie alteri posuit, nisi adsit incommodum, quod per se sufficeret ad excusandum ab ipsa præcepti observatione. — Cf. S. Alphons. n. 620.

809. Resolves. — 1°. Si confessarius ex malitia vel ignorantia vincibili aut gravi negligentia pœnitentem indebite solverit a restitutione facienda, tenetur errorem corrigere; quod si non corrigat, vel pœnitens, qui secus restituisset, interea factus sit impotens ad restitutionem, confessarius ipse ejus loco restituere tenetur, quia jus creditoris violavit, impediendo scilicet restitutionem ei debitam. — Item si ex malitia aut ignorantia vel negligentia gravi obligavit pœnitentem ad restitutionem indebitam, tenetur ex justitia errorem retractare; et si pœnitens jam restituit, tenetur ipse damnum pœnitentis resarcire.

2°. Si vero inculpabiliter aut ex levi solum negligentia pœnitentem indebite obligavit vel ab obligatione solvit, tenetur quidem ex justitia errorem corrigere, non tamen cum gravi incommodo. Ratio est, quia ex una parte quisque tenetur ex justitia impedire, ne sua actione etiam inculpabili pariat alteri damnum quod facile præcavere potest, et aliunde ex culpa levi aut tantum materiali ordinarie non oritur obligatio cum gravi incommodo. — Cf. S. Alphons. n. 621.

3°. Quod si in prædicto casu confessarius negligat errorem corrigere, pœnitentem commonendo, cum facile possit, tenetur ipse ad restitutionem faciendam. Ratio est, quia licet sine culpa, saltem gravi, egerit, cum primam dedit decisionem, graviter, tamen peccaret contra justitiam, siquidem materia gravis est, primam illam decisionem non corrigere, cum facile id præstare posset. — Cf. S. Alphons. n. 622.

4°. Confessarius qui non proprie positive solvit, sed omisit dumtaxat pœnitentem monere de restitutione facienda, tenetur suum errorem corrigere intra confessionem cum aliquo incommodo, si nulla aut levis tantum culpa intervenerit, majori autem cum incommodo, si in omissione graviter peccaverit. — Verum ad

Digitized by Google

restitutionem non tenetur, saltem juxta probabiliorem sententiam, etiamsi monitionem omittendo graviter peccaverit. Ratio est, quia confessarius ne negativus quidem cooperator dici posset relate ad eum, cui debetur restitutio; nam ut aliquis sit cooperator negativus, requiritur et ex justitia teneatur impedire damnum, ad quod certe confessarius non tenetur, quia cum solis pœnitentibus init quasi-contractum. — Cf. S. Alphons. n. 621.

810. Quæres. *An confessarius sine pœnitentis licentia possit extra confessionem cum eo loqui de defectu commisso in confessione?*

Resp. *Neg.*, juxta S. Alphonsum et Card. de Lugo, qui ait contrarium repugnare communi sensui theologorum. Ratio est, quia monitio illa facta post judicium jam completum, jam non potest cum eo conjungi; erit igitur necessario quædam extrajudicialis peccati exprobratio valde onerosa, et natura sua tenderet ad reddendam confessionem odiosam. Attamen si confessarius non absolverit, vel quia oblitus fuerit absolutionem dare, vel quia eam male protulerit, poterit sane, etiam non petita licentia, errorem suum aperire, dicendo, v. gr., se non absolvisse, tum quia hac ratione nulla potest adesse rationabilis offensio pœnitentis, tum quia præcedens judicium, deficiente absolutione, non poterat esse completum. — Cf. S. Alphons. n. 622. — Lacroix, n. 1776.

§ II. — De sigillo servando post auditam confessionem

§ 1. Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem (Can. 889).

I. — De Ipsa Obligatione Sigilli

811. Dico. Hinc datur strictissima obligatio inviolabiliter servandi secretum de iis omnibus, quæ in omni et sola confessione sacramentali audita sunt, quæque ad ipsam confessionem peccatorum referuntur. Constat 1°. ex jure naturali et quidem tum titulo justitiæ, quæ exigit secretum implicito pacto commissum arcte servari et nihil fieri ad lædendam famam proximi, tum titulo religionis, quæ absolute præscribit nihil unquam fieri posse quod sacramentum reddat odiosum. Constat 2°. ex jure divino positivo, saltem implicito, nam ex institutione Christi confessio secreta esse debet. Constat 3°. ex jure ecclesiastico, ut patet ex pluribus locis juris canonici, præsertim ex Conc. Lateran, IV,

Digitized by Google

c. 21, ubi ita statuitur: "Caveat autem omnino [confessarius], ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem; sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat." — Cf. S. Alphons. nn. 634 et seq. — De Augustinis, part. 2, Thes. 21, p. 266.

812. Resolves. — 1°. Nulla unquam fingi potest exceptio, qua liceat quidquam revelare quod sit de ratione confessionis sacramentalis, et ideo secretum istud tanquam nomine proprio vocatur *sigillum*. Ratio est, quia si aliqua dari posset exceptio, homines semper timerent, ne tale peccatum illam exceptionem pateretur, et proinde odiosum evaderet sacramentum.

2°. In violatione sigilli, saltem directa, non admittitur parvitas materiæ, quia materia etiam levissima in odium cederet sacramenti, ac proinde includit totam rationem præcepti. — Dixi *saltem directa*, quia si periculum indirectæ revelationis sit valde remotum seu parum probabile, dari potest parvitas materiæ, tunc enim imprudentiæ quis accusari posset, sed non violationis sigilli. — Cf. S. Alphons. n. 635.

3°. In materia sigilli non licet uti opionionibus probabilibus, quia hoc etiam necessario redderet sacramentum odiosum quæ est tota ratio sigilli. — Cf. S. Alphons. n. 633. — Baller. not. (a) p. 629.

4°. Confessio quæ scienter fit laico vel sacerdoti jurisdictione carenti, non inducit obligationem sigilli, sed tantum secreti naturalis. Secus autem esset dicendum si sacerdos credatur approbatus, quia tunc confessio est vere sacramentalis ex parte pœnitentis, quod sufficit ad rationem sigilli.

5°. Si quis ad confessarium accedat animo eum decipiendi, irridendi, in peccatum pertrahendi, aliquid ab eo extorquendi, ac proinde non se accusat in ordine ad sacramentum recipiendum, nulla est obligatio sigilli sacramentalis. Requiritur tamen ut talis animus notus omnino sit confessario, et insuper quod non mutetur dum fit accusatio peccatorum.

II. — De Subjecto Sigilli

813. Dico. Primario et per se tenetur ad sigillum confessarius quilibet sive verus sive fictus et per errorem legitimus existimatus, ut nuper dictum est et per se patet.

§ 2. Obligatione servandi sacramentale sigillum tenentur quoque interpres aliique omnes ad quos notitia confessionis quoquo modo pervenerit (Can. 889).

Digitized by Google

Nam si *ex ipsa confessione* res accusata ad eorum notitiam pervenit, jam eadem est causa seu occasio hujus notitiæ ac illa, propter quam directe imponitur obligatio sigilli; ac proinde eadem urget ratio secretum servandi; si vero *ex mediis*, tunc odium mediorum necessario in finem ipsum redundaret. — Hinc ad sigillum tenentur 1°. interpretes sponte adhibiti in confessione peragenda; 2°. superiores, a quibus extra sacramentum petitur facultas absolvendi vel recipiendi absolutionem a casu reservato; 3°. qui peccatum, dum quis confitetur sive de industria sive etiam inculpabiliter audiunt, et pariter si qui ab istis illud forte audirent; 4°. ii omnes quibus confessarius sacrilege vel imprudenter peccata in confessione audita manifestasset. — Cf. S. Alphons. nn. 647 et 648.

814. Resolves. — 1°. Confessarius ita tenetur ad sigillum, ut extra sacrum tribunal, ne cum ipso quidem pœnitente possit de ejus peccatis colloqui absque ipsius licentia. — Dixi *extra sacrum tribunal*, nam secus esset dicendum si pœnitens non adhuc discesserit, etiamsi data jam fuerit absolutio; imo etiamsi discesserit et statim redierit, quia idem judicium moraliter perseverat. Potest etiam confessarius in ipsa confessione loqui de præteritis confessionibus; modo tamen adsit gravis ratio et discrete fiat, ita ut non appareat vividam servari memoriam peccatorum jam remissorum. — Cf. S. Alphons. n. 651. — Baller. not. (a) p. 631.

2°. Qui legit chartam, in qua pœnitens confessionem scripsit, non tenetur *per se* ad sigillum; quia charta ex se sola non est actualis confessio sed præparatio dumtaxat ad ipsam. — Notitia igitur ex ejus lectione accepta, cum sine ulla participatione ad actum sacramentalem habeatur, non infert *per se* obligationem *sigilli sacramentalis*, sed tantum *secreti naturalis*, quod sub gravi per se urget nisi de levissimis culpis agatur. — Dixi *per se;* nam per *accidens* potest adesse obligatio sigilli, nempe si charta actu inserviret ad confessionem aut ad ea quæ sunt confessionis peragenda, v. gr., si directa esset ad superiorem alicujus reservationis causa; item si a muto, qui ea uteretur, jam oblata vel tradita esset sacerdoti; maxime vero si tu eam legas, dum est in manu confessarii aut adhibetur in actu confessionis, imo etiam, juxta Card. de Lugo, si eam legas post absolutionem in confessionali relictam, quia in his casibus ad confessionem pertinet. — Cf. S. Alphons. n. 650. — Lugo, disp. 23, n. 48.

3°. Non tenetur ad sigillum doctor consultus ab ipso pœnitente, si consulatur circa confessionem alteri faciendam, quia obligatio sigilli oritur tantum ex confessione sacramentali. — Neque dicas ex hujusmodi revelatione confessionem evadere odiosam; nam respondet S. Alphonsus, odium tunc cadere in solam

Digitized by Google

consultationem, sed non in confessionem. — Dixi tamen, *si consulatur circa confessionem alteri faciendam*, nam si pœnitens eum consulat circa confessionem ipsimet faciendam, urget obligatio sigilli, cum hæc consultatio habenda sit velut inchoata confessio. — Cf. S. Alphons. n. 649. — Suarez, disp. 33, sect. 4.

4°. Pœnitens non tenetur sigillo respectu confessarii, quia obligatio sigilli est tantum in favorem pœnitentis. Tenetur autem ad secretum naturale circa ea, quæ revelare nequit sine injusto confessarii damno, aut contra rationabilem ejus voluntatem vel sine injuria et contemptu sacramenti. — Cf. S. Alphons. n. 647. One could probably cast a reflection upon confessor. Instruct children to keep [illegible] confessor but not obliged [illegible].

III. — De Objecto Sigilli

815. Dico. Objectum sigilli sunt non solum omnia peccata confessa, ut per se patet, sed etiam tum quidquid ad individuam peccatorum explicationem pertinet, tum quidquid in confessione manifestatum est et cujus revelatio cederet in gravamen pœnitentis et in odium sacramenti. Ratio *primi* est, non solum quia explicatio peccatorum unum quid constituit cum ipsis peccatis, sed etiam quia, explicatione accepta, facile devenitur ad notitiam ipsorum peccatorum. Ratio autem *secundi* est, quia sigillum inductum est, ne fideles ex gravamine quod ex revelatione proveniret, a sacramento Pœnitentiæ retraherentur.

816. Resolves. — 1°. Sub sigillo confessionis cadunt: 1°. omnes peccatorum circumstantiæ, etiam post absolutionem declaratæ; 2°. peccata complicis, etsi absque necessitate cum peccato essent revelata, quia ex intrinseca confessionis occasione dicta sunt; 3°. pœnitentiæ impositæ, nisi forte sint valde leves seu ex iis quæ pro levissimis culpis imponi solent; 4°. defectus manifestati per confessionem ad explicandam peccati rationem, v. gr., si pœnitens dicat, se sacros Ordines cum irregularitate suscepisse, *eo quod sit illegitimus, etc.* — Cf. S. Alphons. n. 640.

2°. Virtutes pœnitentis ac cetera dona Dei extraordinaria non cadunt sub sigillo, si in confessione manifestantur ut status animæ confessario innotescat; at secus esset dicendum si manifestarentur ad explicandum aliquod peccatum, v. gr., propriam ingratitudinem erga Deum. — Cf. S. Alphons. n. 641. — Lugo, disp. 23, n. 58.

3°. Scrupulositas pœnitentis est certo objectum sigilli: 1°. cum accusatur ut defectus moralis, quatenus pœnitens pronus ad scrupulos non sategerit sese corrigere; 2°. cum innotescit confessario ex eo quod pœnitens falso aut scrupuloso judicio deceptus multa confitetur uti peccata, quæ talia non sunt. E contra scru-

Digitized by Google

pulositas certo non est *per se* materia sigilli, si per hanc vocem intelligas pœnitentem habere delicatam conscientiam, quia hoc cederet potius in ipsius laudem, præsertim si est laicus et negotiis sæcularibus addictus. Controvertitur autem an cadat sub sigillo scrupulositas quatenus est defectus physicus cognitus in confessione; nempe si dicas pœnitentem esse prolixum, tædium parere suo modo loquendi et similia. — Cf. S. Alphons. n. 641.

4°. Defectus naturales pœnitentis, v. gr., quod sit surdus, balbutiens, pauper, ignarus, claudus . . . cadunt sub sigillo, si confessarius noverit tales defectus ex declaratione pœnitentis, seu quatenus fuerunt manifestati ad declaranda peccata et eorum revelatio aliqua ratione futura sit pœnitenti gravis aut molesta; quia tunc et connexionem cum confessione habent et eorum declaratio sacramentum redderet odiosum. Secus vero esset dicendum, si confessarius incidenter tantum illos defectus noverit. — Cf. S. Alphons. n. 642.

5°. Peccata commissa in ipsa confessione, v. gr., impatientiæ aut contumeliæ in confessarium, non cadunt sub sigillo, quia non accusantur, ut supponitur; at *per accidens* plerumque sunt materia sigilli, quia judicium probabile præbent, quod confessarius vel pœnitentem noluerit absolvere vel propter culpam graviorem eum severius reprehenderit, etc. Non caderet autem sub sigillo furtum a pœnitente in damnum ipsius confessarii tempore confessionis commissum. Imo si constaret, furem ad confitendum venisse ut furandi occasionem haberet, peccata ab ipso accusata non forent materia confessionis; siquidem talis confessio non vera sed simulata tantum esset.

6°. Ipsa accessio ad confitendum non est materia sigilli, tum quia est factum aliquod de se publicum et externe agnoscitur extra confessionem, tum quia *per se* non est quid odiosum, sed potius laudem affert; ac proinde qui dicit se audivisse talem personam in confessione, *per se* nullo modo violat sigillum. Adverte tamen, confessarium certo teneri ad secretum naturale, si cognoscat aliquem clam accessisse ad confitendum, imo aliquando posse *per accidens* sigillum graviter violare, ingerendo scilicet in aliis suspicionem gravis peccati. — Cf. S. Alphons. n. 638.

7°. Idem fere dicendum de collatione absolutionis, ac proinde *per se* sigillum non frangit, qui dicit se talem personam absolvisse, nam per se talis locutio onerosa esse nequit. Attamen quia dicere istud posset in quibusdam adjunctis onerosum evadere aliis, de quibus idem dici non potest, omnino abstinendum est a tali manifestatione. Quare parentes, magistri, heri, interrogantes de absolutione data filiis vel subditis, remittendi sunt ad ipsos pœnitentes.

Digitized by Google

Similes quæstiones facere solent Moniales, curæ infirmorum in nosocomiis addictæ, ut sciant an necessaria ad viaticum ministrandum parare debeant: hæ pariter ad infirmos sunt remittendæ, vel melius est petenda ab infirmo licentia Moniales vel alios monendi. Sufficiet autem infirmo dicere: *Monebo*, etc.

IV. — De Variis Modis Sigillum Violandi

817. Duplici modo violari potest sigillum: 1°. *directe*, revelando expresse aliquid ad secreta confessionis spectans; v. gr., si dicatur: Titius hoc fecit, etc.; 2°. *indirecte*, aliquid dicendo aut faciendo, ex quo quis cognoscere aut suspicari possit peccatum vel defectum pœnitentis in sola confessione cognitum, aut ex quo pœnitenti vel aliis, v. gr., complicibus possit oriri pudor, molestia, dedecus, damnum vel quodlibet gravamen. Revelatio directa, Dei providentia ita disponente, vix unquam, aut forte nunquam locum habet; at quod lugendum sane est, revelatio indirecta non est omnino rara. Hinc:

818. Dico. Secretum confessionis indirecte violat:

1°. Qui unum præ aliis, quos audivit, laudans, dicit eum sola venialia commisisse; quia alii inde facile in suspicionem culpæ mortalis adducuntur.

2°. Qui de peccato pœnitentis per solam confessionem cognito loquitur cum aliis, qui hoc aliunde norunt, etiamsi audientes non advertant illud ex confessione acceptum esse.

3°. Qui dicit, se non absolvisse talem, eum remisisse ad tale tempus vel nondum absolvisse vel nondum expletam esse confessionem.

4°. Qui de Titio, cognito ut fure, dicit, eum sua furta cum contritione magna sibi confessum esse.

5°. Qui alta voce aut alio modo a circumstantibus intelligibili, arguit pœnitentem; hoc enim et grave est pœnitenti et aliis suspicionem ingerit, illum gravia peccata confessum esse; *a fortiori* autem si nimis vocem extollendo repeteret peccata pœnitentis aut de eorum circumstantiis interrogaret.

6°. Qui loquitur cum alio confessario de peccatis alicujus pœnitentis, etiamsi is utrique eadem peccata confessus fuerit.

7°. Qui, auditis paucorum confessionibus, dicit se tale peccatum audivisse, licet celet personam; singuli enim ex illa revelatione aliquid suspicionis contra se patiuntur.

8°. Qui, narrans alicujus personæ peccata quæ extra confessionem cognovit, addit aliquam circumstantiam cognitam ex

Digitized by Google

sola confessione, vel qui utitur notitia confessionis ad rem magis determinandam aut confirmandam.

9°. Qui diceret, se in tali monasterio audivisse peccatum grave, etiamsi non nominaret personam; quia singuli Religiosi illius conventus detrimentum patiuntur. *A fortiori* violaret sigillum qui diceret, in conventu illo talia peccata committi. — Secus autem si diceret, se audivisse peccatum grave alicujus Religiosi *in genere*, quin nominaret ipsius Ordinem, quia neque est revelatio sigilli, neque redundat in gravamen pœnitentis, nec alicujus Ordinis, cum inter varios Ordines non desint aliqui minus boni Religiosi.

10°. Qui pœnitentem post confessionem oculo torvo aspicit, non eum alloquitur, sicut prius facere solebat et ostendit verbis durioribus, gestibus aut tota agendi ratione, se recordari de ejus peccatis, de iis actu cogitare et eum minoris, quam antea, facere.

Advertendum tamen hic est, sæpe confessarios excusari posse a gravi saltem, imo quandoque a quacumque violatione sigilli, at a scandalo excusari non posse. Quare, seclusa utilitate instructionis vel consilii petendi, abstinendum est ab illis narrationibus, quæ utut impune haberi possint, si ad principia theologica circa violationem sigilli revocentur, scandalum tamen pariunt apud audientes laicos præsertim simplices. — Cf. *Synod. diœces. Novarcens. III*, n. 67.

QUÆSITA

819. Quær. 1°. *An frangat sigillum, qui dicit tale vitium regnare in tali civitate vel pago aut ibi gravia crimina committi?*

Resp. *Affirm.*, si locus sit satis angustus, v. gr., si non constat tribus hominum millibus circiter. Secus vero esset respondendum, si oppidum sit amplum et crimina publica sæpius ibi patrentur. — Cf. S. Alphons. n. 654.

Quær. 2°. *An prædicatores uti possint notitia confessionis ad loquendum de iis, de quibus non cogitassent, nisi confessiones audivissent?*

Resp. "Non desunt . . . quandoque salutaris huius sacramenti administri qui, reticitis quamquam omnibus quæ pœnitentis personam quomodocumque prodere queant, de submissis in sacramentali confessione clavium potestati, sive in privatis collocutionibus sive in publicis ad populum concionibus (ad auditorum, ut aiunt, ædificationem) temere sermonem facere

Digitized by Google

non vereantur. Cum autem in re tanti ponderis et momenti nedum perfectam et consummatam iniuriam sed et omnem iniuriæ speciem et suspicionem studiossime vitare oporteat, palam est omnibus quam mos huiusmodi sit improbandus. Nam etsi id fiat salvo substantialiter secreto sacramentali, pias tamen audientium aures haud offendere et diffidentiam in eorum animis haud excitare sane non potest. Quod quidem ab huius sacramenti natura prorsus est alienum, quo clementissimus Deus, *quæ per fragilitatem humanæ conversationis peccata commisimus, misericordissime, suæ pietatis venia penitus abstergit* atque omnino obliviscitur." Ita Sacra Congregatio Sancti Officii, 9 Junii 1915.

QUÆR. 3°. *An sacerdos, qui ex confessione novit sibi parari insidias, possit fugere aut alio modo damnum præcavere?*

Resp. *Affirm.*, si ex tali cautione minime manifestetur aliis peccatum accusatum, nec ullum gravamen pœnitenti afferatur. —*Negative* vero est respondendum si fugere nequeat, quin aliquo modo manifestet, peccatum aliquod accusatum fuisse a pœnitente. Ratio est, quia fuga illa esset indirecta revelatio peccati confessi; et licet confessarius fugam simularet ex aliquo prætextu, semper tamen rationabilem suspicionem peccati declarati præberet. — Monet tamen hic Card. de Lugo, experientiam ostendere, nunquam revelationem etiam indirectam necessariam esse ad ea pericula effugienda, cum vel ex licentia pœnitentis vel aliis modis obviari iis possit absque sigilli fractione. — Cf. S. Alphons. n. 659. — Lugo, disp. 23, nn. 108 et seq.

QUÆR. 4°. *An superiores uti possint notitia confessionis ad gubernationem externam, si nullo modo appareat quod ex illa notitia se dirigant?*

Resp. § 1. Omnino prohibitus est confessario usus scientiæ ex confessione acquisitæ cum gravamine pœnitentis, excluso etiam quovis revelationis periculo.

§ 2. Tam Superiores pro tempore exsistentes, quam confessarii qui postea Superiores fuerint renuntiati, notitia quam de peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem nullo modo uti possunt (Can. 890).

QUÆR. 5°. *An saltem quandoque et quandonam confessarius uti possit notitia confessionis?*

Resp. Juxta omnes theologos id potest in sequentibus casibus: 1°. ad orandum pro pœnitente, vel benignius erga ipsum

Digitized by Google

agendum; 2°. ad consulendos libros vel sapientes, prudenter tamen, secluso revelationis periculo; 3°. ad se dirigendum per experientiam ex confessionibus acquisitam, v. gr., ad rigorem temperandum et ad se dirigendum ex confessione unius ad alics prudenter interrogandos vel instruendos, nullam dando prioris confessionis suspicionem; 4°. ad reformandos proprios mores, ad corrigendos proprios defectus aut ad melius fungendum suo officio, v. gr., ad socordiam exuendam, quia quisque tenetur defectus suos corrigere statim ac ad eos advertit; nec potest ullus pœnitens rationabiliter offendi, quod confessarius, ob audita in confessione, vitam in melius mutet. — Cf. S. Alphons. n. 657.

LOCUS CONFESSIONIS

QUÆRES. *Quisnam sit locus proprius confessionis?*

Resp. Sacramentalis confessionis proprius locus est ecclesia vel oratorium publicum aut semi-publicum (Can. 908).

§ 1. Sedes confessionalis ad audiendas mulierum confessiones semper collocetur in loco patenti et conspicuo, et generatim in ecclesia vel oratorio publico aut semi-publico mulieribus destinato (Can. 909).

§ 1. Feminarum confessiones extra sedem confessionalem ne audiantur, nisi ex causa infirmitatis aliave veræ necessitatis et adhibitis cautelis quas Ordinarius loci opportunas iudicaverit.

§ 2. Confessiones virorum etiam in ædibus privatis excipere licet (Can. 910).

Digitized by Google

TRACTATUS XVI

De Extrema Unctione

CAPUT I

DE NATURA ET EFFECTIBUS EXTREMÆ UNCTIONIS

820. I. **Extrema Unctio** est sacramentum Novæ Legis a Christo Domino institutum ad conferendam salutem animæ, vel etiam corporis, ubi saluti animæ expedierit, ægroto vita periclitanti, per unctionem olei benedicti et orationem sacerdotis.

II. Extrema Unctio est verum Novæ Legis *sacramentum*, ut constat ex definitione Conc. Trid., sess. 14, can. 1, *de Extr. Unct.*, ubi sic dicitur: "Si quis dixerit, Extremam Unctionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum et a beato Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit." — Cf. De Augustinis, Thes. 1, p. 354.

III. *Effectus* sacramenti Extremæ Unctionis sunt: 1°. **gratia** sanctificans cum gratiis actualibus sacramenti propriis, quæ mirifice juvant ad recreandum infirmum, eumque confirmandum contra diaboli tentationes; 2°. remissio omnium peccatorum, tum venialium tum etiam mortalium, et quidem non *per accidens*, sed *per se*, scilicet vi suæ *institutionis secundariæ*, si ægrotus inculpabiliter in statu peccati manserit, modo veram attritionem elicuerit; 3°. abstersio reliquiarum peccati, quæ sunt non solum pœnæ peccatis debitæ sed etiam animi anxietates, infirmitates, languor ad bonum, torpor, timor et alia similia, quæ ex peccatis contrahuntur; 4°. restitutio sanitatis corporis interdum, si animæ saluti expediat; ac proinde turpiter errant, qui hoc sacramentum non recipiunt, nisi cum morbus ita invaluit, ut jam sine miraculo sanari nequeant. Igitur dici potest hoc sacramentum esse quasi complementum pœnitentiæ, atque fere eodem modo ad eam referri sicut Confirmatio ad Baptismum. — Cf. Lehmkuhl, nn. 565 et 568.

Digitized by Google

Extremæ unctionis sacramentum conferri debet per sacras unctiones, adhibito oleo olivarum rite benedicto, et per verba in ritualibus libris ab Ecclesia probatis præscripta (Can. 937).

CAPUT II

DE MATERIA EXTREMÆ UNCTIONIS

821. Dico 1°. Materia remota Extremæ Unctionis est oleum ab Episcopo benedictum: benedici autem debet, etsi non ad validitatem, ab Episcopo diœcesano vel, sede vacante, ab alio Episcopo vicino, in Cœna Domini, sicut Chrisma, et singulis annis est renovandum. *Primum* constat ex Conc. Trid. sess. 14, de *Extrema Unctione*, cap. 1, ubi sic dicitur: “Intellexit Ecclesia materiam [hujus sacramenti] esse oleum ab Episcopo benedictum; nam unctio aptissime Spiritus Sancti gratiam, qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat.” *Alterum* autem constat tum ex positivo præcepto Clement. VII tum ex perpetua praxi Ecclesiæ et ex Rituali Romano, ubi dicitur: Oleum sacrum singulis annis in Cœna Domini, veteri combusto, renovandum est.

Dico 2°. Materia proxima est unctio infirmi; extra casum necessitatis inungi debent singuli sensus; “**in casu autem necessitatis sufficit unica unctio in uno sensu sive rectius in fronte cum præscripta forma breviori, salva obligatione singulas unctiones supplendi, cessante periculo**” (Can. 947, § 1). Ratio *primi* eruitur ex Sacra Scriptura: *ungentes eum oleo in nomine Domini.* S. Jac. V. 14; ex Conc. Trid. sess. 14, de *Extrema Unctione*, cap. 9, ut in præcedente paragrapho. Ratio *secundi* eruitur ex Const. *Exsultate Deo*, Eugenii IV et ex Rituali Romano, tit. V, cap. 1: “Quinque vero corporis partes præcipue ungi debent, quas veluti sensuum instrumenta homini natura tribuit, etc.” Ratio *tertii*, quia vere tunc inungitur homo juxta Apostolum et sacramentum recipitur.

Hoc canone dirempta est quæstio de sufficientia unius unctionis cum præscripta formula breviori. — Cf. Resp. S. C. S. Off. 25 Apr. 1906; 9 Mar. 1917. Proposito enim dubio: “An Administrato Sacramento Extremæ Unctionis in casu necessitatis unica Unctione in fronte adhibita, per verba: *Per istam sanctam Unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Amen*, cessante periculo, singulæ Unctiones, ad tenorem Decreti diei 31 Januarii, 1907, supplendæ, sub conditione adhibendæ sint vel non? Res. *Negative* ad 1^{am} partem: *Affirmative* ad 2^{am}. 9 Martii 1917.”

Digitized by Google

Ratio *quarti* eruitur ex responso modo allato et ex præsenti canone 947, § 1; unde constat in omni collatione Extremæ Unctionis obligationem esse singulas unctiones peragendi: omnes absque methodo breviori, in ordinariis casibus, ut constat ex *secundo;* omnes, in casibus extraordinariis, post adhibitam methodum breviorem, periculo remoto. Unctiones igitur singulæ supplendæ sunt; jam age Unctiones istæ sunt ipsa materia proxima sacramenti ordinarie adhibita; sunt actiones vere sacramentales; non sunt sacramentale quid, nam ne verbum quidem in responso S. Officii habetur de usu sacramentalis, nec de mutata natura actionis quæ est materia ipsa sacramenti. Igitur ista suppletio unctionum singularium, remoto periculo, est actio vere sacramentalis expressius significans gratiam sacramenti; estque habenda ista suppletio vel ut simplex continuatio, completio prioris unctionis quacum efformat unum quid morale, id quod est juxta naturam hujus sacramenti; vel est habenda ut novum sacramentum. Nec refert quod in eodem periculo nequeat iterari sacramentum Extremæ Unctionis, nam lex de non iteranda Extrema Unctione comprehendit casum ordinarium, non vero, ut videtur, casum in quo ob urgens periculum non poterant dari unctiones singulæ. Sic *salvo meliori* judicio.

QUÆSITA

822. Quær. 1°. *An unctio quinque sensuum sit de necessitate sacramenti?*

Resp. *Neg.*, ut patet ex Can. 947, § 1. Quamvis hoc verum sit, extra casum instantis mortis talis unctio est necessaria necessitate præcepti et quidem gravis; revera Ecclesia septem nominat unctiones. Rituale Romanum juxta præscripta Concilii Florentini ordinat unctiones in oculis, auribus, naribus, ore, manibus, pedibus, renibus faciendas.

Quær. 2°. *An unctio in pedibus et renibus sit etiam, practice loquendo, necessario facienda?*

Resp. § 2. Unctio renum semper omittatur.
§ 3. Unctio pedum ex qualibet rationabili causa omitti potest (Can. 947).

Quær. 3°. *Ubinam et quomodo faciendæ sint aliæ unctiones?*

Resp. § 1. Unctiones verbis, ordine et modo in libris ritualibus præscripto, accurate peragantur . . .
§ 4. Extra casum gravis necessitatis unctiones ipsa ministri manu nulloque adhibito instrumento fiant (Can. 947).

Digitized by Google

Faciendæ sunt: 1°. in oculis seu in palpebris, oculis clausis; 2°. in auribus, nempe in parte inferiori et non interius; 3°. in naribus; 4°. in ore, labiis compressis vel, si hoc non posset fieri propter necessitatem respirationis, in labio inferiori; 5°. in manibus, *supra* pro sacerdotibus, *infra* pro laicis. — Unctiones autem hæ fieri debent per modum crucis pollice dextro sacerdotis, qui formam simul proferre debet. — Adverte tamen: 1°. non requiri de necessitate sacramenti geminatam unctionem in geminis organis, quia in unica parte habetur totus sensus; 2°. prædictum ordinem inter diversos sensus non esse essentialem sed tantum rubricalem; a fortiori autem essentiale non est incipere ab organo dextro potius quam a sinistro; 3°. in casu necessitatis, v. gr., tempore pestis, posse diversas unctiones fieri, mediante penicillo, quia in hoc sacramento nulla requiritur impositio manuum sicut in Confirmatione; quamvis tamen testantibus medicis, nullum incurritur periculum si digito fiant; 4°. unam solam guttam olei *per se* sufficere ad omnes unctiones faciendas, quia oleum facile diffunditur; at in praxi intingendam esse extremam partem pollicis ante singulas unctiones; 5°. eos qui aliquo sensu privantur inungendos esse vel in ipso organo, si adsit, vel in parte viciniori, quia ita fert praxis Ecclesiæ et a Rituali Romano statuitur. — Cf. S. Alphons. n. 710. — O'Kane, nn. 894 et 928 et seq. — Cappellman, *Pastoral Medicine*, p. 165.

QUÆR. 4°. *An præceptum renovandi oleum obliget sub gravi?*

Resp. *Affirm.*, ut videtur, quia materia sat gravis apparet; sed si novum oleum benedictum haberi nequit, antiquo uti licitum est. Adverte insuper, quod si intra annum oleum benedictum sit defecturum, neque aliud haberi queat, oleo superstiti aliud non benedictum, in minori tamen quantitate, potest infundi. Idque sæpius fieri potest, si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum, quamvis paulatim longe etiam major quantitas addatur, quam ab Episcopo consecrata fuit initio, modo tamen ea in unaquaque commixtione minor sit altera parte, cui infunditur. — Cf. S. Alphons. n. 708.

QUÆR. 5°. *An de necessitate sacramenti requiratur oleum ex olivis?*

Resp. *Affirm.*, tum quia proprie nomine olei, usu et sensu ecclesiastico, intelligitur solum oleum olivarum, tum quia ita expresse habetur in Decreto Eugenii IV pro Armenis, ubi legitur: "Cujus [Extremæ Unctionis] materia est oleum olivæ."

Digitized by Google

Patet etiam ex tota traditione et unanimi Doctorum consensu. — Cf. S. Alphons. n. 708.

QUÆR. 6°. *An hoc oleum debeat necessario esse benedictum ao Episcopo?*

Resp. Oleum olivarum, in sacramento extremæ unctionis adhibendum, debet esse ad hoc benedictum ab Episcopo, vel a presbytero qui facultatem illud benedicendi a Sede Apostolica obtinuerit (Can. 945).

Verum si quæres, num benedici debeat in ordine ad Extremam Unctionem, respondetur, non unam esse sententiam theologorum, atque probabilem videri illam quæ negat; quia in citatis Declarationibus aliisque documentis dicitur tantum, requiri benedictionem episcopalem. At in praxi tutius omnino tenendum est, excepto necessitatis casu, in quo administrandum est hoc sacramentum sub conditione cum alio oleo benedicto, et postea, si oleum infirmorum haberi potest, iterandum est. — Cf. S. Alphons. n. 709. — De Augustinis, Thes. 2, p. 369. — O'Kane, nn. 852 et seq.

Dixi cum *alio oleo benedicto;* nam triplex distinguitur oleum sanctum quod in eadem cærimonia Feria V *in Cœna Domini* ab Episcopo benedicitur, scilicet *oleum infirmorum, oleum catechumenorum et sanctum Chrisma.* Oleum infirmorum non inservit nisi ad inungendos infirmos in periculo mortis et ad consecrationem campanarum pro unctione externa; nam pro interna Chrisma adhibetur. Oleum catechumenorum deputatur ad catechumenos ante Baptismum in pectore et inter scapulas inungendos, ad manus neo-sacerdotum consecrandas, necnon ad nonnullas alias consecrationes, v. gr., ad consecrationem regum, etc. Chrisma vero, seu oleum cum balsamo immixtum et ab Episcopo benedictum, adhibetur in sacramento Confirmationis, in cærimoniis Baptismi post factam ablutionem, et ad varias consecrationes, v. gr., calicis, patenæ, altaris, campanæ (interius), etc. — Cf. *Pontificale Romanum, ubi de cærimoniis Feriæ V. in Cœna Domini.*

QUÆR. 7°. *An in casu necessitatis liceat adhibere oleum non ab Episcopo sed a sacerdote delegationem Papæ non habente benedictum?*

Resp. *Neg.*, ut constat ex responso S. Officii 15 Maii 1899. "Oleum a presbytero benedictum est materia prorsus inepta Sacramento Extremæ Unctionis conficiendo: Et ne in extrema quidem necessitate valide potest adhiberi."

Digitized by Google

CAPUT III

DE FORMA EXTREMÆ UNCTIONIS

823. Dico. *Forma* Extremæ Unctionis his verbis continetur: "*Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (*dum unguntur oculi, et sic de aliis*) *deliquisti. Amen.*" Constat ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 1, *de Extrema Unctione*, et ex Rituali Romano. — Adverte tamen, hanc formam integre esse repetendam ad singulas unctiones; sed cum organa sunt geminata, semel tantum dici debere.

QUÆSITA

824. QUÆR. 1°. *An ad validitatem sacramenti requiratur expressio cujuslibet sensus, per visum, per auditum, etc.?*

Resp. *Neg.*, talis expressio sive generatim sive speciatim facta non requiritur: deest in forma græca, et in forma vere sufficienti pro casu necessitatis juxta S. Officium approbata. — Cf. Pesch, l. c.

QUÆR. 2°. *Quænam sit forma sufficiens in administratione sacramenti in casu necessitatis?*

Resp. "Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Amen." Ita S. Off. 25 April. 1906. Verba prorsus essentialia sunt: "Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti."

QUÆR. 3°. *An ad validitatem sufficiat unica forma ad omnes sensus, si singuli distincti exprimantur et ungantur?*

Resp. *Affirm.*, habetur enim integra materia et forma. Imo *affirmative* respondendum est, si forma brevis adhibeatur semel dum singuli sensus unguntur.

CAPUT IV

DE MINISTRO EXTREMÆ UNCTIONIS

825. Dico 1°. § 1. Hoc sacramentum valide administrat omnis et solus sacerdos (Can. 938).

Digitized by Google

Constat ex Conc. Trid. sess. 14, *de Extrema Unctione*, can. 4: "Si quis dixerit presbyteros Ecclesiæ, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ Unctionis ministrum non esse solum sacerdotem, anathema sit."

Dico 2°. § 2. Salvo præscripto can. 397, n. 3, 514, §§ 1–3, minister ordinarius est parochus loci, in quo degit infirmus; in casu autem necessitatis, vel de licentia saltem rationabiliter præsumpta ejusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum ministrare potest (Can. 938).

QUÆSITA

826. QUÆR. 1°. *An quivis sacerdos possit hoc sacramentum ministrare ex consensu Parochi probabiliter præsumpto?*

Resp. *Affirm.*, ut patet ex Canone 938, § 2.

QUÆR. 2°. *An vel qualis sit obligatio Extremam Unctionem ministrandi?*

Resp. Minister ordinarius ex iustitia tenetur hoc sacramentum per se ipse vel per alium administrare, et in casu necessitatis ex caritate quilibet sacerdos (Can. 939), periculose ægrotantibus.

Dixi *periculose ægrotantibus*, quia non est expectandus ultimus mortis articulus. Ita canon 944 . . . **omni studio et diligentia curandum ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, illud recipiant.** Imo communiter docent theologi graviter peccare Parochos, qui illud differunt usquedum infirmus destituatur usu sensuum et rationis, quia sic caret infirmus uberiori fructu quem percepisset, si compos rationis hoc sacramentum recepisset; insuper quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum dæmoni et ad perferenda morbi incommoda; demum quia virtute hujus sacramenti consequi potuisset sanitatem corporis, si tempore congruo ipsi collatum fuisset. — Cf. S. Alphons. n. 729.

QUÆR. 3°. *An et quale peccatum sit:* 1°. *omittere orationes in Rituali præscriptas;* 2°. *ministrare sine vestibus sacris;* 3°. *sine lumine;* 4°. *omittere signum crucis in unctionibus faciendis;* 5°. *nullum adhibere ministrum inservientem?*

Resp. Ad 1um. et 2um. esse mortale, dummodo non **agatur** de casu necessitatis, et ratio est, quia materia **gravis est. —**

Digitized by Google

Ad 3[um]. et 4[um]. esse tantum veniale et, interveniente aliqua causa, nullum esse peccatum. — Ad 5[um]. probabiliter nullum esse peccatum etiam extra casum necessitatis. Certo tamen mulier nunquam est adhibenda ad officium ministri, et si clericus aut laicus facile inveniri nequit, sacerdos solus omnes cærimonias peragat et ipse orationibus respondeat. — Cf. S. Alphons. nn. 824 et seq.

CAPUT V

DE SUBJECTO EXTREMÆ UNCTIONIS

827. Dico. § 1. Extrema unctio præberi non potest nisi fideli, qui post adeptum usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versetur (Can. 940).

Constat 1°. ex verbis S. Jacobi: "Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ," etc.: verbum autem *infirmatur* græce significat morbum periculosum; 2°. ex definitione Ecclesiæ, sic enim in *Decreto unionis:* "Hoc sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet"; 3°. ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 3. — Hinc hujus sacramenti capaces non sunt *infantes*, nec perpetuo amentes, quia nulla peccata actualia commiserunt. — Verum *pueri*, si sint rationis compotes et judicentur doli et culpæ capaces, possunt et debent inungi etiamsi primam communionem non adhuc susceperint, et ad confessionem peragendam ne semel quidem accesserint.

"*Detestabilis omnino est abusus non ministrandi Extremam Unctionem pueris post usum rationis,*" ait Pius X Decret. *Quam singulari.* — Cf. Can. modo cit. 940, § 1.

QUÆSITA

828. Quær. 1°. *An possit dari Extrema Unctio adultis neoconversis statim post Baptismum absolute et rite susceptum, si tamen adsit verum periculum mortis?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est quia finis præcipuus hujus sacramenti est roborare infirmos contra tentationes diaboli, et reliquias peccatorum abstergere. Porro adultus recenter baptizatus, secus ac infans pati *potest* tentationes, et forte multis subjacet reliquiis peccatorum. — Cf. S. Alphons. n. 721. — Lehmkuhl, n. 576.

Digitized by Google

Ita enim S. C. de Prop. F.: Potest conferri sacramentum Extremæ Unctionis adultis paganis jam baptizatis sufficienter instructis et plene dispositis qui gravi opprimuntur infirmitate (26 Sept. 1821). Huic addatur responsum S. Officii: Non esse conferendum Sacramentum Extremæ Unctionis neophyto moribundo quem missionarius capacem Baptismi credidit, nisi saltem idem habeat aliquam intentionem recipiendi Sacram Unctionem in beneficium animæ pro mortis tempore ordinatam. 10 Maii, 1703.

Quær. 2°. *An hoc sacramentum conferri possit valide et licite ægroto in periculo mortis dubio seu probabili?*

Resp. *Affirm.*, cum sententia communi et vera, nam in Rituali Romano sic statuitur: "Debet hoc sacramentum præberi infirmis qui tam graviter laborant ut periculum mortis imminere videatur." Adverte insuper verbum *imminere* non significare quod mors jamjam secutura sit, sed solum quod infirmus laboret morbo lethali. Quare potest valide et licite inungi infirmus qui jaceat hectica febri (*consumption*) correptus, quamvis pluribus adhuc mensibus aut etiam anno integro victurus prævideatur. — Cf. S. Alphons. n. 714. — Konings, n. 1508, quær. 2, cum not. (29). Notandus canon 941:

Quando dubitatur num infirmus usum rationis attigerit, num in periculo mortis reipsa versetur vel num mortuus sit, hoc sacramentum ministretur sub conditione (Can. 941). Conferatur cl. Kern, De Extrema Unctione, pp. 296 et seq.

Quær. 3°. *An possit hoc sacramentum conferri iis qui prælium vel periculosam navigationem inituri sunt, aut reis ultimo supplicio statim afficiendis?*

Resp. *Neg.*, quia isti non sunt proprie infirmi. Excipiendus tamen esset casus militis jam graviter vulnerati, et adhuc volentis pugnare, vel rei qui, audita sententia mortis, febri corriperetur. — Mulieres etiam quæ extraordinarios et periculosos labores paterentur in partu possunt inungi. Item qui senio omnino deficiunt, etiamsi nullo alio morbo tenerentur. — Cf. O'Kane, nn. 868 et 859.

Quær. 4°. *An vel quando hoc sacramentum iterari possit?*

Resp. § 2. In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non potest, nisi infirmus post susceptam unctionem convaluerit et in aliud vitæ discrimen inciderit (Can. 940).

Digitized by Google

Potest etiam iterari in eadem infirmitate, si diuturna fuerit, et infirmus notabiliter convaluerit, ita ut a periculo mortis eripi visus fuerit, et iterum in idem inciderit. Ratio est, quia tunc est vere novum mortis periculum. Constat ex Rituali Romano, ubi dicitur: "In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut si, cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis incidat." Imo in eodem morbo diuturno si *dubitetur* an revera status morbi mutatus fuerit, si adsit scilicet ratio probabilis existimandi infirmum exiisse e periculo mortis, potest probabilius iterari hoc sacramentum. — Cf. S. Alphons. n. 715. — O'Kane, nn. 878 et seq.

QUÆR. 5°. *An sit obligatio gravis recipiendi hoc sacramentum?*

Resp. *Neg.*, probabiliter; nam neque ex traditione neque ex Conciliorum Decretis constat de præcepto hoc sacramentum suscipiendi. Quod vero S. Jacobus ait *inducat presbyteros* . . .., ut consilium potest accipi et explicari. Attamen ut in Codice asseritur: **quamvis hoc sacramentum per se non sit de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet illud negligere** (Can. 944). Vere *per accidens* potest esse unicum medium, si quis in extremis in statu peccati mortalis versetur, nec confiteri nec communionem accipere possit et interim sit sensibus destitutus. Præterea, non licet illud negligere, hinc peccat negligens; certe per se non peccaret graviter, "qui ideo hoc sacramentum non peteret quod non esset præceptum aut, ut aiunt Wirceburgenses v. 10, p. 286: quod aliunde difficultatem et repugnantiam sentiat. Igitur ad gravem contemptum requiritur ut quis parvi pendat sacramentum et fructus ejus . . . Quod si quis sacramentum hoc, quod facile accipere possit, respuit, merito in eo præsumitur esse talis contemptus." — C. S. Alphons. n. 733. — Lehmkuhl, n. 578.

QUÆR. 6°. *Quid sacerdoti agendum sit, si ad ægrotum accedat, eumque modo mortuum, ut vulgo dicitur, inveniat?*

Resp. Sacerdos potest et, ut nobis videtur, debet eum absolvere et Extrema Unctione donare, sub conditione. Nam quamdiu spes probabilis adest vitam adhuc permanere neque certum est mortem vere intrasse, tamdiu possunt et debent saltem conditionate conferri sacramenta quibus talis forte indigeat: hæc autem sunt Pœnitentia et Extrema Unctio. Jam age ex sententia plurimorum medicorum doctissimorum probabile est homines in omnibus ferme casibus post instans mortis, ut vulgo dicitur, seu post ultimam respirationem intus aliquamdiu

Digitized by Google

vivere, brevius vel diutius, juxta naturam causæ quæ mortem induxit. In casibus mortis ex morbis lenti progressus probabile est vitam interne perdurare aliquot momenta, sex circiter, vel, juxta quosdam peritos, unam dimidiam horam: in casibus vero mortis repentinæ vita interna perdurat longius, forte non improbabiliter, usque ad putrefactionem. Ideoque si sacerdos advenerit moraliter eodem tempore, quo mors sive ex morbo ordinario sive ex accidente aliquo repentino communiter censetur ingressa, *potest* et, ut nobis videtur, *debet* sacerdos prædicta duo sacramenta conditionate conferre. Et idem censemus tenendum si in casibus ægritudinis ante dimidiam horam, et in casibus accidentis repentini ante horam ab ingressu mortis apparentis sacerdos advenerit. Quod si tamen in casu mortis subitaneæ una alterave hora post ultimam respirationem sed ante corruptionem advenerit *potest* sacramenta administrare: quod autem *debeat*, sapientioribus relinquo decernendum. Notandum est: 1°. iis qui sensibus destituantur nec antea sacramenta petierint, securius subveniri Extrema Unctione quam Pœnitentia; 2°. reverentiam sacramentis debitam apposita conditione salvari; 3°. opportuna instructione scandalum fidelium præcaveri. — Cf. Gury-Ferreres, nn. 693bis-693ter; *Casus*, nn. 1192 et seq. — Alberti, *Theol. Pastoralis*, par. 1, n. 18, VI. — Antonelli, *Medicina Pastoralis*, Vol. 2, pag. 260 et seq. — Villada, *Casus*, Vol. 3, pag. 244. — Capellmann, *Medicina Pastoralis*, pag. 178. — Lehmkuhl, *Linzer Quartalschrift*, Vol. 57, pag. 600. — *Amer. Eccl. Review*, vol. 33, pag. 168 et seq.; 273 et seq.

QUÆR. 7°. *An possit dari hoc sacramentum iis qui in actu peccati sensibus destituti sunt?*

Resp. Duplex datur sententia: negativa nititur verbis ipsius Ritualis: "impœnitentibus vero et qui in manifesto peccato mortali moriuntur . . . penitus denegetur." Tit. v. cp. 1. n. 8. Altera sententia affirmat posse his sub conditione dari juxta principium: "De quolibet fideli de quo contrarium non constat præsumendum est hoc sacramentum petiturum, si potuisset." — Ben. XIV, *de Syn. Diœc.* l. 8, c. 6, n. 5. — Lehmkuhl: v. 2, n. 274. — Piat, *Nouv. Rev. Théol.* v. 31, p. 481. Imo tales moribundi in ipso statu destitutionis sensuum possunt sæpe mutari, ope gratiæ, et elicere actum doloris; et vere securius per unctionem ipsis providebitur quam per conditionatam absolutionem. — Cf. *Dict. de Théol. Cath.* v. 5, c. 2019.

Digitized by Google

QUÆR. 8°. *An possit dari hoc sacramentum iis qui illud accipere recusaverint et dein sensibus destituti sint?*

Resp. Res est implicata: in nonnullis casibus recusatio non provenit ex mala voluntate respuendi sacramentum, sed potius ex timore quodam vel judicio quod non sint adeo ægroti. In his adjunctis non videtur ipsis denegandum. Imo nonne spes est in omni ferme casu, saltem eorum qui permanserunt catholici, alicujus mutatæ voluntatis vi gratiæ in deliquio qua, si potuissent, petiissent? Ergo certe non condemnarem sacerdotem qui sub conditione, cautelis, ne oriatur scandalum, adhibitis, hos inungeret. — Piat, *Nouv. Rev. Théol.* v. 31, p. 482. — Génicot, n. 423. — Ball.-Palm. n. 32.

QUÆR. 9°. *Quibusnam adultis denegandum sit hoc sacramentum?*

Resp. Hoc sacramentum non est conferendum illis qui impœnitentes in manifesto peccato mortali contumaciter perseverant; quod si hoc dubium fuerit, conferatur sub conditione (Can. 942).

QUÆR. 10°. *Quomodo sit sacramentum præbendum infirmis, qui cum suæ mentis compotes essent, illud saltem implicite petierunt, aut verisimiliter petiissent, etiamsi deinde sensus vel usum rationis amiserint?*

Resp. Absolute præbeatur: ita can. 943.

QUÆR. 11°. *Quomodo custodiendum sit oleum infirmorum?*

Resp. Oleum infirmorum parochus loco nitido et decenter ornato in vase argenteo vel stamneo diligenter custodiat, nec domi retineat nisi ad normam can. 735 (Can. 946).

NOTA 1°. — *De visitatione infirmorum habendum est præ oculis sequens statutum Patrum Baltimorensium: " Juxta præscripta et mentem Ritualis Romani sedulus sit Pastor animarum in visitandis infirmis et agonizantibus etiam postquam ultima receperunt sacramenta; et illos exhortetur, consoletur, adjuvet; et elicito ab iis, si possint, novo confessionis et contritionis actu, nova identidem donet absolutione."* — *Cf. Conc. Plen. Balt. II, n.* 116.

NOTA 2°. — *Semper quidem tenentur sacerdotes præseferre prudentiam, at nunquam tam graviter sicut in visitandis infirmis, tum relate ad ipsos infirmos, tum relate ad ipsorum consanguineos aut amicos et vicinos qui forte domum infirmi convenerunt.* — *Cf. Konings, nn.* 1509 *et seq.*

Digitized by Google

TRACTATUS XVII

De Ordine

Ordo ex Christi institutione clericos a laicis in Ecclesia distinguit ad fidelium regimen et cultus divini ministerium (Can. 948).

CAPUT I

DE NATURA ET DIVISIONE SACRAMENTI ORDINIS

829. I. **Ordo** definiri potest: *Sacramentum Novæ Legis quo traditur spiritualis potestas, et confertur gratia ad munia ecclesiastica debite obeunda:* vel, cum S. Alphonso post S. Thomam: "Signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas tribuitur ordinato." — Cf. S. Alphons. n. 735. — Lehmkuhl, n. 584.

II. Ordo est vere et proprie dictum Novæ Legis sacramentum. Constat ex Conc. Trid. sess. 23, can. 3, ubi sic legitur: "Si quis dixerit Ordinem . . . non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum . . . anathema sit." — Cf. De Augustinis, Thes. 1, p. 7.

III. Septem numerantur Ordines, scilicet *Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus* et *Ostiariatus.* Deducitur ex pluribus Conciliis, præsertim ex Trid. sess. 23, cap. 2, ubi postquam aperte dictum fuerit de sacerdotibus et diaconis sermonem in Sacris Litteris fieri, subditur: "Ab ipso Ecclesiæ initio, sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, Subdiaconi, scilicet, Acolythi, Exorcistæ, Lectoris et Ostiarii in usu fuisse cognoscuntur." — Item, can. 2, dicitur: "Si quis dixerit, præter sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios Ordines, et majores et minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit."

In canonibus qui sequuntur, nomine ordinum *maiorum* **vel** *sacrorum* **intelliguntur presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus;** *minorum* **vero acolythatus, exorcistatus, lectoratus, ostiariatus** (Can. 949).

Digitized by Google

In iure verba: *ordinare, ordo, ordinatio, sacra ordinatio,* **comprehendunt, præter consecrationem episcopalem, ordines enumeratos in can. 949 et ipsam primam tonsuram, nisi aliud ex natura rei vel ex contextu verborum eruatur** (Can. 950). — Cf. De Augustinis, Thes. 2, p. 22.

IV. Quænam sit potestas spiritualis, quæ unicuique Ordini adnexa est, sequentibus indicatur.

1°. **Ostiariatus** est Ordo, *quo specialis confertur potestas aperiendi vel claudendi januam ecclesiæ, dignos admittendi, excludendi indignos.*

2°. **Lectoratus** est Ordo, *quo specialis traditur potestas legendi psalmos et lectiones ex pulpito in ecclesia, ac populum catechizandi seu instruendi in rebus fidei.*

3°. **Exorcistatus** est Ordo, *quo confertur specialis potestas ejiciendi dæmonia per exorcismos ab Ecclesia institutos.* — Attamen hodie ad abusus præcavendos facultas exorcizandi solis reservatur presbyteris, qui ea, tantum de licentia Ordinarii, uti possunt.

4°. **Acolythatus** est Ordo, *quo confertur specialis potestas inter Missæ solemnia subdiacono inserviendi, accendendi cereos, præparandi porrigendique ampullas vini et aquæ.*

5°. **Subdiaconatus** est Ordo, *quo confertur specialis potestas in Missa solemni inserviendi diacono, solemnique ritu Epistolam cantandi.*

6°. **Diaconatus** est Ordo, *quo confertur specialis potestas in solemni Missa presbytero immediate assistendi, inter solemnia decantandi Evangelium, prædicandi et solemniter baptizandi, si justa tamen interveniat causa.* Quod vero diaconus, ut aliquando prædicet, speciali licentia Episcopi indigeat, vel licentia Superioris in religione clericali, constat ex canonibus 1337, 1338, 1342.

7°. **Presbyteratus** est Ordo, *quo confertur specialis potestas Corpus et Sanguinem Christi in Missæ celebratione consecrandi, a peccatis absolvendi, subditosque opere ac doctrina pascendi.*

His adde Episcopatum et primam tonsuram, quorum alter est ipsius sacerdotii complementum, altera vero Ordo non est, sed dispositio ad Ordines, qua quis clericus renuntiatur.

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTI ORDINIS

830. Dico. Materia et forma sacramenti Ordinis varia est pro variis Ordinibus. Quid autem hac in re certum sit apud theologos vel etiam probabilius sequentibus continetur:

Digitized by Google

I. *Quoad Ordines minores,* materia pro *Ostiariatu* est traditio clavium ecclesiæ, imo juxta Resp. S. C. de Prop. Fide ad Vic. Apost. Cocinc. 22 Mart. 1844, non requiritur ut sint claves ecclesiæ, et juxta aliud Resp. S. R. C. datum die 11 Mart. 1820, sufficeret *ad validitatem* una clavis; pro *Lectoratu* traditio libri lectionum; pro *Exorcistatu* traditio libri exorcismorum; et pro *Acolythatu* traditio ampullarum vacuarum, vel saltem unius, et candelabri cum cereo extincto. Forma autem his Ordinibus propria continetur verbis quibus utitur Episcopus dum ipsa instrumenta tradit. — Cf. S. Alphons. n. 745.

II. *Quoad Subdiaconatum,* tamquam materia apud Græcos censetur impositio manuum: apud Latinos autem controvertitur. Juxta aliquos traditio vacui calicis cum patena vacua est sola ejus materia proxima. Alii vero contendunt, traditionem libri Epistolarum esse pariter materiam hujus Ordinis essentialem. Consequenter forma, — juxta primos, continetur tantum his verbis: "Videte cujus ministerium vobis traditur; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis": — juxta postremos requirerentur etiam verba quibus Episcopus tradit librum Epistolarum. — Cf. S. Alphons. n. 746.

III. *Quoad Diaconatum,* materia duplex statuitur, impositio scilicet dexteræ manus Episcopi et traditio Evangeliorum libri. Num harum utraque, an vero una tantum necessaria sit, in controversia est. Theologorum alii solam manuum impositionem, alii solam libri traditionem, alii tandem utramque necessariam censent. Ad praxim autem quod spectat, postrema hæc sententia, utpote tutior, tenenda est. Forma consequenter etiam duplex habetur. Quæ priori materiæ adjicitur, hæc est: "Accipe Spiritum Sanctum, ad robur, et ad resistendum diabolo, et tentationibus ejus. In nomine Domini." — Quæ posteriorem materiam comitatur, ejusmodi est: "Accipe [vel: Accipite] potestatem legendi Evangelium in Eccleisa Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini." — Cf. S. Alphons. n. 748.

IV. *Quoad Presbyteratum,* ipsius materia apud Græcos sita est in sola manuum impositione; apud Latinos valde controvertitur, et tres sunt sententiæ. Prima tenet materiam esse solam traditionem instrumentorum, formam vero verba quæ profert Episcopus in instrumentis tradendis, nempe: "Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini." — Altera sententia, præter traditionem instrumentorum, qua reciperetur tantum potestas sacrificandi, requirit etiam illam impositionem man-

Digitized by Google

uum qua traditur potestas super corpus mysticum per verba: "Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, et quorum retinueris, retenta sunt." — Tertia demum sententia, quæ est probabilior, tenet utramque potestatem sacrificandi et absolvendi tradi per *secundam* impositionem manuum, quæ fit ab Episcopo simul cum presbyteris assistentibus, ac proinde illam solam esse materiam essentialem; formam autem esse orationem quam tunc dicit Episcopus. — Cf. S. Alphons. n. 749. — De Augustinis, Thes. 7, p. 91.

QUÆSITA

831. Quær. 1°. *An requiratur tactus physicus instrumentorum?*

Resp. Juxta S. Alphonsum probabilis est sententia affirmativa et consequenter practice tenenda utpote tutior. — Quibusdam tuta visa fuerat sententia negativa propter responsum datum a S. R. C. cuidam Religioso Gallo, nomine Ephrem Chasteau, sed illud responsum nihil probat; nam in proposito Dubio dicebatur quidem Religiosum Ephrem Chasteau non tetigisse calicem, at nulla fiebat mentio de tactu physico patenæ. — Præterea dici posset S. Congr. voluisse in casu aliquo particulari dubium *facti* resolvere ad scrupulum removendum, at non quæstionem juris dirimere. Addi etiam debet, quod C. S. O. die 19 Aug. 1851 dixerit supplendam esse impositionem manuum in ordinatione presbyteri, si facta fuerit sine tactu *corporali*. — Cf. S. Alphons. n. 743. — Baller. not. (a) p. 666. — Konings, n. 1517.

Igitur, practice loquendo, debet ordinandus instrumenta physice tangere, et caute procedere, sed non scrupulis atque anxietatibus sese implicare, cum harum nullum plerumque adsit rationabile fundamentum. Nam in praxi Episcopi solent ita procedere, ut in re tanti momenti tutiorem viam semper teneant. Præterea tot Ministris et Officialibus incumbit munus invigilandi de ritu in Ordinatione servando, ut moralis certitudo habeatur, omnia recte et valide gesta fuisse.

Quær. 2°. *An necessario traditio utriusque speciei requiratur?*

Resp. *Affirm.*, probabilius, quia per traditionem unius speciei non traditur potestas in totum Sacrificium. — Cf. S. Alphons. n. 750.

Quær. 3°. *An valide ordinetur, qui tangit hostiam, non autem patenam; et qui tangit calicem et patenam, non autem hostiam?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, ad 1[um]. cum sententia communi, quæ probabilissima videtur, et ratio est, quia hostia et vinum sunt materia substantialis Ordinis, quibus principaliter significatur potestas in corpus Christi, et propter solam decentiam ex præcepto Ecclesiæ usurpatur calix et patena. *Affirmative* etiam respondendum ad 2[um]. cum sententia communi et veriori, ut ait S. Alphonsus. Ratio est, tum quia tunc tangitur hostia mediante patena: non autem præscribitur ab Ecclesia tactus immediatus hostiæ, sed tantum patenæ, ut patet ex Pontificali; tum quia vinum in calice nunquam tangitur immediate: ergo nec requiritur ut hostia immediate tangatur. Ceterum in praxi pars tutior tenenda est et curandum est ut ordinandus tangat calicem, patenam et simul hostiam et sic ab omni scrupulo se eximet. — Cf. S. Alphons. n. 752. — **Lehmkuhl, n. 591.**

CAPUT III

DE MINISTRO SACRAMENTI ORDINIS

832. Dico 1°. Sacræ ordinationis minister ordinarius est Episcopus consecratus; extraordinarius, qui, licet charactere episcopali careat, a iure vel a Sede Apostolica per peculiare indultum potestatem acceperit aliquos ordines conferendi (Can. 951).

Constat ex multis Conciliis, præsertim ex Florentino et Tridentino. Florentinum enim in Decreto Unionis ait: "Ordinarius Minister hujus sacramenti [Ordinis] est Episcopus"; et Tridentinum, sess. 23, can. 7, ita statuit: "Si quis dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem . . . anathema sit." — Dicitur *ordinarius*, quia simplex sacerdos, S. Pontifice committente, potest esse Minister extraordinarius tonsuræ et quatuor minorum Ordinum. Constat ex Conc. Trid. sess. 23, cap. 10, *de Reform.*

Quod attinet ad ordinationem religiosorum:

1°. **Abbas regularis de regimine, etsi sine territorio *nullius*, potest conferre primam tonsuram et ordines minores, dummodo promovendus sit ipsi subditus vi professionis saltem simplicis, ipse vero sit presbyter et benedictionem abbatialem legitime acceperit. Extra hos fines, ordinatio, ab eodem collata, revocato quolibet contrario privilegio, est irrita, nisi ordinans charactere episcopali polleat** (Can. 964). — Cf. S. Alphons. n. 762.

Digitized by Google

Dico 2°. Solus Episcopus *proprius*, vel alienus sed ex expressa Episcopi proprii accepta facultate, licite ordinare potest. Constat ex Canone 955:

§ 1. **Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur aut cum legitimis eiusdem litteris dimissoriis.**

§ 2. **Episcopus proprius, iusta causa non impeditus, per se ipse suos subditos ordinet; sed subditum orientalis ritus, sine apostolico indulto, licite ordinare non potest** (Can. 955).

QUÆSITA

833. Quær. 1°. *Quisnam censeatur proprius ordinandi Episcopus?*

Resp. Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem sæcularium, est tantum Episcopus diœcesis in qua promovendus habeat domicilium una cum origine aut simplex domicilium sine origine; sed in hoc altero casu promovendus debet animum in diœcesi perpetuo manendi iureiurando firmare, nisi agatur de promovendo ad ordines clerico qui diœcesi per primam tonsuram iam incardinatus est, vel de promovendo alumno, qui servitio alius diœcesis destinatur ad normam can. 969, § 2, vel de promovendo religioso professo, de quo in can. 964, n. 4 (Can. 956).

§ 1. **Vicarius ac Præfectus Apostolicus, Abbas vel Prælatus *nullius*, si charactere episcopali polleant, Episcopo diœcesano æquiparantur quod pertinet ad ordinationem.**

§ 2. **Si episcopali charactere careant, possint nihilominus in proprio territorio et durante tantum munere, conferre primam tonsuram et ordines minores tum propriis subditis sæcularibus ad normam can. 956, tum aliis qui litteras dimissorias iure requisitas exhibeant; ordinatio extra hos fines ab eisdem peracta irrita est** (Can. 957).[1]

Quær. 2°. *A quibus litteræ dimissoriæ pro clericis sæcularibus concedendæ sint? A quibus pro religiosis?*

Resp. § 1. Litteras dimissorias pro sæcularibus dare possunt, quandiu iurisdictionem in territorio retinent:

1°. **Episcopus proprius, postquam possessionem suæ diœcesis legitime ceperit ad normam can. 334, § 3, licet nondum consecratus;**

2°. **Vicarius Generalis, ex speciali tamen Episcopi mandato;**

3°. **De Capituli consensu Vicarius Capitularis post annum a sede vacante; intra annum vero solis arctatis ratione beneficii**

[1] Cf. Addenda, p. 1094, n. 27.

Digitized by Google

recepti vel recipiendi, aut ratione certi alicuius officii, cui propter necessitatem diœcesis sine dilatione sit providendum;

4°. Vicarius ac Præfectus Apostolicus, Abbas vel Prælatus *nullius*, **licet episcopali charactere careant, etiam ad ordines maiores** (Can. 958).

Quod attinet ad ordinationem religiosorum: . . .

2°. Religiosi exempti a nullo Episcopo ordinari licite possunt sine litteris dimissoriis proprii Superioris maioris;

3°. Superiores professis votorum simplicium, de quibus in can. 574, litteras dimissorias concedere possunt dumtaxat ad primam tonsuram et ordines minores;

4°. Ordinatio ceterorum omnium alumnorum cuiusvis religionis regitur iure sæcularium, revocato quolibet indulto Superioribus concesso dandi professis a votis temporariis litteras dimissorias ad ordines maiores (Can. 964).

Quær. 3°. *Ad quem litteræ dimissoriæ mitti possint pro clericis sæcularibus? Ad quem mitti debeant pro clericis religiosis?*

Resp. 1°. Litteræ possunt mitti ad quemlibet Episcopum communionem habentem cum Sede Apostolica excepto tantum, citra indultum apostolicum, episcopo ritus diversi a ritu ordinandi. — Cf. Can. 961.

2°. Superior religiosus litteras mittere *debet* ad Episcopum diœcesis in qua domus promovendi sita est. Cf. Can. 965. Nec potest eas mittere ad alium episcopum, nisi cum diœcesanus Episcopus licentiam dederit, vel alius sit ritus, vel absens sit, vel non habiturus ordinationem proximo legitimo tempore, vel cum regens diœcesim vacantem non sit episcopali charactere insignitus; quæ debent episcopo ordinaturo nota fieri ex authentico curiæ diœcesanæ testimonio. — Cf. Can. 966. Cavendum est religiosis superioribus ne in fraudem legis alio mittant subditum vel litteras concedant nonnisi quando episcopus abfuturus sit vel non habiturus ordinationes. — Cf. Can. 967. Pœnas vide in Canone 2410.

Quær. 4°. *An præter dimissorias requirantur litteræ testimoniales?*

Resp. *Affirm.* prout statuitur sequentibus canonibus.

Promovendi sæculares aut religiosi qui, quod pertinet ad ordinationem, sæcularium iure reguntur, afferant:

1°. Testimonium ultimæ ordinationis aut, si de prima tonsura agatur, recepti baptismatis et confirmationis;

Digitized by Google

2°. Testimonium de peractis studiis, pro singulis ordinibus, ad normam can. 976, requisitis;

3°. Testimonium rectoris Seminarii, aut sacerdotis cui candidatus extra Seminarium commendatus fuerit, de bonis eiusdem candidati moribus.

4°. Testimoniales litteras Ordinarii loci in quo promovendus tantum temporis moratus est ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit;

5°. Testimoniales Superioris maioris religiosi, si cui religioni promovendus adscriptus sit (Can. 993).

§ 1. Tempus quo promovendus potuit canonicum impedimentum contrahere est, regulariter, pro militibus trimestre, pro aliis semestre post pubertatem; sed Episcopus ordinans pro sua prudentia exigere potest litteras testimoniales etiam ob brevius commorationis tempus, et ob tempus quoque quod pubertatem antecessit.

§ 2. Si loci Ordinarius neque per se neque per alios promovendum satis noverit, ut testari possit eum, tempore quo in suo territorio moratus est, nullum canonicum impedimentum contraxisse, aut si promovendus per tot diœceses vagatus sit ut impossibile vel nimis difficile evadat omnes litteras testimoniales exquirere, provideat Ordinarius saltem per iuramentum suppletorium a promovendo præstandum.

§ 3. Si post obtentas litteras testimoniales et ante peractam ordinationem, promovendus prædicto temporis spatio in eodem territorio rursus moratus sit, novæ litteræ testimoniales Ordinarii loci necessariæ sunt (Can. 994).

§ 1. Etiam Superior religiosus suis litteris dimissoriis non solum testari debet promovendum professionem religiosam emisisse et esse de familia domus religiosæ sibi subditæ, sed etiam de studiis peractis, deque aliis iure requisitis.

§ 2. Episcopus, acceptis iis litteris dimissoriis, aliis testimonialibus litteris non indiget (Can. 995).

QUÆR. 5°. *Quis sit effectus harum litterarum?*

Resp. Acceptis legitimis litteris dimissoriis Episcopus potest alienum subditum ordinare, modo nequeat rite dubitare de fide earum germana, salvo præscripto 944, § 3. — Cf. Can. 962. Quamvis litteræ possint limitari aut revocari a concedente vel ab ejus successore, semel concessæ non exstinguuntur resoluto jure dantis. — Cf. Can. 963.

Digitized by Google

CAPUT IV

DE SUBJECTO SACRAMENTI ORDINIS

834. Dico 1°. Sacram ordinationem valide recipit solus vir baptizatus. . . . (Can. 968, § 1 ut infra).

Nam feminæ ex divina institutione sunt Ordinis cujuslibet prorsus incapaces, tum ex Sacris Litteris præsertim I Tim. ii, 11 et 12; et I Cor. xiv, 34; tum ex perpetua Ecclesiæ praxi et unanimi Patrum omniumque Doctorum consensu. Requiritur insuper ut ordinandus sit baptizatus, quia cum Baptismus sit janua Ecclesiæ, nullum sacramentum valide suscipi potest, eo non suscepto. — Cf. S. Alphons. n. 781 et seq.

Dico 2°. § 1. Sacram ordinationem valide recipit solus vir baptizatus; licite autem, qui ad normam sacrorum canonum debitis qualitatibus, iudicio proprii Ordinarii, præditus sit, neque ulla detineatur irregularitate aliove impedimento.

§ 2. Qui irregularitate aliove impedimento detinentur, licet post ordinationem etiam sine propria culpa exorto, prohibentur receptos ordines exercere (Can. 968).

§ 1. Ut quis licite ordinari possit, requiruntur:

1°. Recepta sacra confirmatio;

2°. Mores ordini recipiendo congruentes;

3°. Ætas canonica;

4°. Debita scientia;

5°. Ordinum inferiorum susceptio;

6°. Interstitiorum observatio;

7°. Titulus canonicus, si agatur de ordinibus maioribus.

§ 2. Quod pertinet ad consecrationem episcopalem, servetur præscriptum can. 331 (Can. 974).

" Duplex solet distingui vocatio: altera ordinaria quæ fit a Deo seu Dei institutione mediante consensu et cooperatione eorum hominum quorum interest; quo pacto Parochus vocatur ex consensu Episcopi, Episcopus ex consensu Pontificis: altera extraordinaria, quæ immediate fit a Deo; quo pacto vocati sunt Moyses, Prophetæ, Apostoli." — Becanus, *Controv.* l. 1, c. 12, n. 4. " Quod ad ordinariam eorum (loquitur de sacerdotibus et episcopis) vocationem attinet, eadem fere in ea spectari debent, quæ in vocatione Ministrorum legis Mosaicæ: 1. Electio seu designatio certæ personæ. 2. Purificatio. 3. Consecratio seu Or-

Digitized by Google

dinatio. 4. Applicatio ad usum Ministerii. Electio non fit per naturalem propagationem . . . sed per suffragium et consensum cleri, cujus est idoneas personas eligere ad Ministerium Ecclesiasticum. Quo pacto . . . Episcopus vel Vicarius illius eligit Sacerdotes et Parochos pro sua diœcesi. Purificatio, si præcise spectemus jus divinum Novi Testamenti non necessario est externa et cærimonialis, sicut erat in lege Mosaica, sed interna et spiritualis, quæ potissimum consistit in puritate animi, in probitate vitæ, in doctrina fidei et in aliis virtutibus quæ in Ministris Ecclesiæ requiruntur . . . Si spectemus jus Ecclesiasticum requiruntur externæ quædam purificationes . . . tonsura, etc. Consecratio seu Ordinatio debet fieri ab Episcopo per manuum impositionem. Missio fit etiam a Ministris Ecclesiæ . . . v. gr., assignantur subditi." Ibid nn. 24 et seq. Quinam igitur sunt quos eligant Ministri Ecclesiæ? "Quæ audisti a me per multos testes hæc commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt et alios docere." II Tim. ii, 2. Idoneitas igitur præcipue spectanda est in candidatis. Hæc idoneitas naturalis et supernaturalis semper necessaria est, includit profecto rectam intentionem in subjecto ipso circa statum suum eligendum. Deus poterat notum facere cuivis per revelationem statum ab ipso eligendum. Sed quoniam hoc non fecit, unicuique incumbit juxta regulas ab ipsa ratione et Ecclesia approbatas libere statum eligere. Modus ordinarius jam est descriptus in electione status vitæ religiosæ. Vult electurus Dei gloriam augere modo, quo potest, meliori, scit se ex se nihil facere posse, vult animas Christo lucrari; Deus dabit gratiam; impedimenta nulla naturalia adsunt, vel saltem non difficilia superatu; habet indolem bonam, piam, fortem, scientiam sufficientem: interim precatur Deum, cui se placiturum ratio ipsi dictat, si fiet sacerdos: "fiam" dicit: "eligam hanc vitam." Secure eligit quantum est ex se; sed ex ipso tota res non pendet. Jus non habet ad ordinationem, quamvis habeat omnem idoneitatem: "Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis aut necessarius suis ecclesiis sancta synodus vestigiis sexti canonis Concilii Chalcedonensis inhærendo statuit, ut nullus in posterum ordinetur qui illi Ecclesiæ aut pio loco pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus." Conc. Trid. sess. 23, c. 16. Sacerdotium pertinet ad Ministerium Novæ Legis: vocatio ad ipsum pertinet ad eos quorum interest, i. e., Episcopos. Horum est eligere idoneos qui nempe omnes dotes naturæ et gratiæ possident quibus spem dant se cum fructu operaturos in vinea Domini. Hi finitis congruis studiis hæc verba au-

Digitized by Google

diunt in ordinatione: " Hactenus liberi estis, licet vobis pro arbitrio ad sæcularia vota transire. Si in sancto proposito perseverare placet, in nomine Domini huc accedite." Vocatio ad sacerdotium est igitur electio a Deo mediante Episcopo ad opus sacerdotale. Ita Catech. Pii X: " *Puo entrare ciascuno a suo arbitrio negli Ordini? Nessuno puo entrare a suo arbitrio negli Ordini, ma deve essere chiamato da Dio per mezzo del proprio Vescovo, cioè deve avere la vocazione con le virtù e con le attitudini al sacro ministero, da esse richieste.*" *Catechismo,* P. III. n. 403. En epistola Card. Merry del Val tradens judicium Commissionis Cardinalium 20 Jun. 1912 datum: " *Opus præstantis viri, Josephi canonici Lahitton, cui titulus* La Vocation Sacerdotale *nullo modo reprobandum esse; imo qua parte adstruit:* 1°. *Neminem habere umquam jus ad ordinationem antecedenter ad liberam electionem Episcopi;* 2°. *Conditionem, quæ ex parte ordinandi attendi debet, quæque vocatio sacerdotalis appellatur, nequaquam consistere, saltem necessario et de lege ordinaria, in interna quadam adspiratione subjecti, seu invitamentis Spiritus Sancti ad sacerdotium ineundum;* 3°. *Sed e contra nihil plus in ordinato, ut rite vocetur ab Episcopo, requiri quam rectam intentionem simul cum idoneitate in iis gratiæ et naturæ dotibus reposita et per eam vitæ probitatem ac doctrinæ sufficientiam comprobata, quæ spem fundatam faciant fore ut sacerdotii munera recte obire ejusdemque obligationes sancte servare queat: esse egregie laudandum.*" *Acta Apost. Sedis:* v. 4, p. 485. 2 Julii 1912.

Hæc est notio vocationis proprie dictæ sacerdotalis: et distinguenda est omnino a notione sat usitata vocationis latiore sensu acceptæ, cujus præclarum exemplum habetur in eodem fasciculo ejusdem Commentarii *A. A. S.* v. 4, p. 493, in Litteris Circularibus S. C. Consistorialis de Seminariis Italiæ; variæ dantur ordinationes inter quas invenitur et illa, n. 2: " Præterea promiscuitas alumnorum qui non sunt vocati et aliorum qui sunt vocati ad statum Ecclesiasticum semper his ultimis fatalis evenit, et juxta id quod experientia jam demonstravit, causat ruinam multarum vocationum." Iterum a S. Congregatione EE. et RR. de iisdem Seminariis Rectori commendatur a. 30, ut invigilet sinceritati et evolutioni vocationis sacerdotalis alumnorum (18 Jan. 1908) et a. 86. — Cf. Leo XIII, 8 Sept. 1899. Pius IX, *Cum Romani,* 28 Jun. 1853. Greg. XIII, *Quoniam divinæ,* loquitur de juvenibus ex Anglia " qui divino Spiritu ducti se offerent," etc. 9 Jan. 1580, *et plurima alia loca.* — Cf. Lahitton, " La Vocation Sacerdotale."

Dico 3°. Ad subdiaconatum licite recipiendum requiritur

Digitized by Google

insuper titulus *honestæ sustentationis*. Quod si post susceptum subdiaconatum titulus pereat, nequit ascendi ad superiorem Ordinem absque novo titulo. Constat ex Conc. Trid. sess. 21, cap. 2, *de Reform.* — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 323.

Dico 4°. **§ 1. Nemo ex sæcularibus ordinetur, qui iudicio proprii Episcopi non sit necessarius vel utilis ecclesiis diœcesis.**

§ 2. Non prohibetur tamen Episcopus proprium promovere subditum, qui in futurum, prævia legitima excardinatione et incardinatione, servitio alius diœcesis destinetur (Can. 969).

Clara ratio prohibitionis in eo est, ne divino ministerio adscripti cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exerceant: Conc. Trident. sess. 21, c. 2; vel ne otiosi se implicent sæculari vivendi modo negotiisque mundanis. S. C. de Prop. Fide Aug. 1827.

QUÆSITA

835. Quær. 1°. *Quotuplex distinguatur titulus honestæ sustentationis?*

Resp. **§ 1. Pro clericis sæcularibus titulus canonicus est titulus beneficii, eoque deficiente, patrimonii aut pensionis.**

§ 2. Hic titulus debet esse et vere securus pro tota ordinati vita et vere sufficiens ad congruam eiusdem sustentationem, secundum normas ab Ordinariis pro diversis locorum et temporum necessitatibus et adiunctis dandas (Can. 979).

§ 1. Si ne unus quidem ex titulis de quibus in can. 979, § 1, præsto sit, suppleri potest titulo servitii diœcesis, et, in locis Sacræ Congregationi de Prop. Fide subiectis, titulo missionis, ita tamen ut ordinandus, iureiurando interposito, se devoveat perpetuo diœcesis aut missionis servitio, sub Ordinarii loci pro tempore auctoritate.

§ 2. Ordinarius presbytero, quem promoverit titulo servitii ecclesiæ vel missionis, debet beneficium vel officium vel subsidium, ad congruam eiusdem sustentationem sufficiens, conferre (Can. 981).

§ 1. Pro regularibus titulus canonicus est sollemnis religiosa professio seu titulus, ut dicitur, paupertatis.

§ 2. Pro religiosis votorum simplicium perpetuorum est titulus *mensæ communis, Congregationis* aliusve similis, ad normam constitutionum.

§ 3. Ceteri religiosi, etiam ad ordinationis titulum quod attinet, iure sæcularium reguntur (Can. 982).

Digitized by Google

QUÆR. 2°. *Quo studiorum stadio licite conferantur Ordines?*

Resp. § **1. Nemo sive sæcularis sive religiosus ad primam tonsuram promoveatur ante inceptum cursum theologicum.**

§ **2. Firmo præscripto can. 975, subdiaconatus ne conferatur, nisi exeunte tertio cursus theologici anno; diaconatus, nisi incepto quarto anno; presbyteratus, nisi post medietatem eiusdem quarti anni.**

§ **3. Cursus theologicus peractus esse debet non privatim, sed in scholis ad id institutis secundum studiorum rationem can. 1365 determinatam** (Can. 976).

Can. citatus ita se habet § **1. In philosophiam rationalem cum affinibus disciplinis alumni per integrum saltem biennium incumbant.** § **2. Cursus theologicus saltem integro quadriennio contineatur, et, præter theologiam dogmaticam et moralem, complecti præsertim debet studium Sacræ Scripturæ, historiæ ecclesiasticæ, iuris canonici, liturgiæ, sacræ eloquentiæ et cantus ecclesiastici.** § **3. Habeantur etiam lectiones de theologia pastorali, additis practicis exercitationibus præsertim de ratione tradendi pueris aliisve catechismum, audiendi confessiones, visitandi infirmos, assistendi moribundis.**

QUÆR. 3°. *Quænam ætas requiratur ad suscipiendos Ordines?*

Resp. Subdiaconatus ne conferatur ante annum vicesimum primum completum; diaconatus ante vicesimum secundum completum; presbyteratus ante vicesimum quartum completum (Can. 975).

Annus non assignatur ad tonsuram et minores suscipiendos sed tempus est sat clare determinatum ut patet ex canone 976, § 1.

QUÆR. 4°. *Quonam tempore Ordines conferri possint?*

Resp. Ita est distinguendum:

§ **1. Consecratio episcopalis conferri debet intra Missarum sollemnia, die dominico vel natalitio Apostolorum.**

§ **2. Ordinationes in sacris celebrentur intra Missarum sollemnia sabbatis Quatuor Temporum, sabbato ante dominicam Passionis, et Sabbato Sancto.**

§ **3. Gravi tamen causa interveniente, Episcopus potest eas habere etiam quolibet die dominico aut festo de præcepto.**

§ **4. Prima tonsura quolibet die et hora conferri potest; ordines minores singulis diebus dominicis et festis duplicibus, mane tamen.**

Digitized by Google

§ 5. **Reprobatur consuetudo contra ordinationum tempora præcedentibus paragraphis præscripta; quæ servanda quoque sunt, cum Episcopus latini ritus ordinat ex apostolico indulto clericum ritus orientalis aut contra** (Can. 1006).

Quoties ordinatio iteranda sit vel aliquis ritus supplendus, sive absolute sive sub conditione, id fieri potest etiam extra tempora ac secreto (Can. 1007).

Quær. 5°. *Quœnam sint interstitia inter singulos Ordines servanda?*

Resp. § **1. In ordinationibus serventur temporum interstitia quibus promoti in receptis ordinibus, secundum Episcopi præscriptum, sese exerceant.**

§ **2. Interstitia primam tonsuram inter et ostiariatum vel inter singulos ordines minores prudenti Episcopi iudicio committuntur; acolythus vero ad subdiaconatum, subdiaconus ad diaconatum, diaconus ad presbyteratum ne antea promoveantur, quam acolythus unum saltem annum, subdiaconus et diaconus tres saltem menses in suo quisque ordine fuerint versati, nisi necessitas aut utilitas Ecclesiæ, iudicio Episcopi, aliud exposcat.**

§ **3. Nunquam tamen, nisi de peculiari licentia Romani Pontificis, minores ordines cum subdiaconatu duove sacri ordines uno eodemque die, reprobata quavis contraria consuetudine, conferantur; imo nec primam tonsuram conferre licet una cum aliquo ex ordinibus minoribus, neque omnes ordines minores una simul** (Can. 978).

Quær. 6°. *An peccet clericus qui, initiatus in minoribus, uxorem ducit?*

Resp. Per se loquendo certum est non peccare graviter, imo nec etiam leviter si ob justam causam hoc facit, v. gr., ad sedandas inimicitias aut tentationes carnis, ad subveniendum feminæ pauperi, etc. — Cf. Can. 132, § 2; 973, § 2.

Quær. 7°. *An requiratur ut ordinandus sit confirmatus?*

Resp. *Affirmative,* ut constat ex can. 974, § 1, 1; 993, 1.

Quær. 8°. *An peccet qui suscipit aliquem ordinem sine animo ascendendi ad superiores?*

Resp. Graviter peccat nam prohibetur Episcopo talem ordinare, nec est mens ecclesiæ ut ordinetur.

§ **1. Prima tonsura et ordines illis tantum conferendi sunt, qui propositum habeant ascendendi ad presbyteratum et quos merito coniicere liceat aliquando dignos futuros esse presbyteros.**

Digitized by Google

§ 2. Ordinatus tamen qui superiores ordines recipere recuset, nec potest ab Episcopo ad eos recipiendos cogi, nec prohiberi a receptorum ordinum exercitio, nisi impedimento canonico detineatur aliave gravis, iudicio Episcopi, obsit causa.

§ 3. Episcopus sacros ordines nemini conferat quin ex positivis argumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate; secus non solum gravissime peccat, sed etiam periculo sese committit alienis communicandi peccatis (Can. 973).

QUÆR. 9°. *An vel quomodo peccet ordinatus, qui omittit recitationem precum, quæ post ordinationem per modum pœnitentiæ ab Episcopo imponitur?*

Resp. Non consentiunt de hoc theologi: nam alii dicunt, eum peccare graviter, quia materia præcepti est gravis; alii tenent, illum minime peccare, quia Episcopus præceptum non imponit; et alii tandem censent, hujusmodi omissionem non vacare quidem culpa, sed venialem non excedere. Hæc ultima sententia probabilior videtur. — Cf. S. Alphons. n. 829.

Quoad istas preces hæc habet S. C. Rituum 27 Jun. 1899: "Pro Nocturno talis diei intelligendus est nocturnus ferialis, vel primus Festi, aut Dominicæ in psalterio prout Ordinatio in feria, festo aut Dominica habita sit." Nec requiritur ut ad hunc Nocturnum psalmus *Venite, exsultemus*, hymnus et lectiones addendæ sint, sed sufficiunt psalmi cum respectivis antiphonis ad talem Nocturnum spectantes. S. C. R. 10 Jul. 1903.

QUÆR. 10°. *An vel quomodo neo-sacerdotes tres Missas ab Episcopo præscriptas legere teneantur?*

Resp. Non tenentur eas applicare ad Episcopi intentionem, et proinde stipendium pro illis accipere possunt. Nec apparet obligatio gravis eas Missas celebrandi: neque prius dicendæ sunt, quam adveniant dies non impediti, cum Missæ votivæ esse debeant. — Cf. S. Alphons. n. 829.

QUÆR. 11°. *Ad quid teneantur sacerdotes vi obedientiæ, quam Episcopo in ordinatione promittunt?*

Resp. Hanc obligationem sic explicat Benedictus XIV: "Agnoscimus presbyterum hujusmodi promissionis vigore ea lege inter alias adstrictum teneri, ut a servitio ecclesiæ, cui addictus fuerit, discedere nequeat sine licentia Episcopi." — Hoc tamen impedire non potest nec debet quin sacerdotes, etiamsi habeant curam animarum, statum religiosum, utpote

Digitized by Google

quid perfectius, amplecti possint, renuente etiam Episcopo, ut constat ex Declarationibus ejusdem Benedicti XIV. — Consonant Patres Baltimorenses Conc. Plen. II, qui postquam statuerint ac declaraverint quemlibet sacerdotem, qui apud nos ordinatus fuerit vel rite cooptatus, adstringi ad permanendum in diœcesi pro qua fuit ordinatus vel cooptatus, addunt: "His porro statutis obstare nolumus quin ea servari debeant quæ Benedictus XIV luculenter docet circa sacerdotes qui ad religiosum aliquem Ordinem transire volunt." — Excipe tamen illos sacerdotes qui ad *titulum Missionis Americanæ* ordinati juramento promiserunt se nullam Religionem, Societatem aut regularem Congregationem ingressuros, absque speciali licentia Sedis Apostolicæ. Neque objicias hoc juramentum esse invalidum utpote oppositum bono meliori, nam respondetur verbis Instr. S. Congr. de Prop. Fide, n. 10: "Publicum bonum privato antecellat oportet, ea nimirum ratione, qua aliquibus Ordinibus concessum est, ne eorum religiosis ad arctiorem sine suorum superiorum licentia transire fas sit." — Cf. *Conc. Plen. Balt. III, Append.* pp. 204 et seq. — Cf. omnino Can. 542, n. 1, 2.

QUÆR. 12°. *Quid statuatur circa examen ordinationi prævium subeundum?*

Resp. § 1. Quilibet promovendus sive sæcularis sive religiosus debet prævium ac diligens examen subire circa ipsum ordinem suscipiendum.

§ 2. Promovendi vero ad sacros ordines in aliis quoque de sacra theologia tractationibus periculum faciant.

§ 3. Episcoporum est statuere qua methodo, coram quibus examinatoribus et quibus in tractationibus sacræ theologiæ promovendi periculum facere debeant (Can. 996).

§ 1. Hoc examen sive pro clericis sæcularibus sive pro religiosis recipit loci Ordinarius qui iure proprio ordinat, aut dat dimissorias litteras; qui tamen potest quoque, ex iusta causa, illud Episcopo ordinaturo committere, qui id oneris suscipere velit.

§ 2. Episcopus alienum subditum sive sæcularem sive religiosum ordinans cum legitimis litteris dimissoriis, quibus asseritur candidatum examinatum fuisse ad normam § 1, et idoneum repertum, potest huic attestationi acquiescere, sed non tenetur; et si pro sua conscientia censeat candidatum non esse idoneum, eum ne promoveat (Can. 997).[1]

[1] Cf. Addenda, p. 1089, n. 16.

Digitized by Google

TRACTATUS XVIII

De Matrimonio

CAPUT I

DE CONTRACTU SPONSALITIO SEU DE SPONSALIBUS

ARTICULUS I

DE NATURA SPONSALIUM

836. Sponsalia sunt *promissio plene deliberata, mutua et signo sensibili expressa, futuri Matrimonii inter personas habiles.* — Dicitur 1°. *plene deliberata,* quia requiritur voluntarium perfectum et directum, proportionatum nempe gravi obligationi quæ suscipitur; 2°. *mutua,* quia non sufficit simplex acceptatio promissionis, sed necessaria est repromissio; 3°. *expressa signo sensibili,* quia ex una parte nullus contractus fieri potest absque manifestatione consensus, et ex alia non requiritur ut hic manifestetur per verba, cum neque in ipso contractu matrimoniali hoc sit necessarium; 4°. *futuri Matrimonii,* quia hæc est res quæ promittitur, non autem perpetuus amor aut aliud hujusmodi; 5°. inter *personas habiles,* nempe nullo impedimento dirimente aut impediente irretitas. — Cf. Baller. not. (a) et (b) p. 677; et not. (a) p. 678.

DE FORMA ESSENTIALI SPONSALIUM

§ 1. Matrimonii promissio sive unilateralis, sive bilateralis seu sponsalitia, irrita est pro utroque foro, nisi facta fuerit per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho aut loci Ordinario, vel a duobus saltem testibus.

§ 2. Si utraque vel alterutra pars scribere nesciat vel nequeat, ad validitatem id in ipsa scriptura adnotetur et alius testis addatur qui cum parocho aut loci Ordinario vel duobus testibus, de quibus in § 1, scripturam subsignet.

Digitized by Google

§ 3. **At ex matrimonii promissione, licet valida sit nec ulla iusta causa ab eadem implenda excuset, non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur** (Can. 1017).

837. Dico. 1°. (*a*) Ex his patet ad validas faciendas matrimonii promissiones, sive unilaterales, sive bilaterales seu sponsalia, requiri formalitatem scripturæ, ita nempe, ut eæ solæ promissiones habendæ sint ut validæ, quæ contrahuntur per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho vel loci Ordinario vel a duobus testibus; vel quando utraque vel alterutra pars scribere nescit vel nequit, a parte scribere sciente et potente et a parocho aut loci Ordinario et alio teste speciali; vel a parte scribere potenti et scienti et duobus testibus et alio teste speciali; præterea quando utraque vel alterutra pars scribere nesciat vel nequeat, ad validitatem hoc factum esse notandum.

(*b*) § **1. Parochus est sacerdos vel persona moralis cui parœcia collata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda.**

§ **2. Parochis æquiparantur cum omnibus iuribus et obligationibus parœcialibus et parochorum nomine in iure veniunt:**

1°. **Quasi parochi, qui quasi-parœcias regunt de quibus in Can. 216, § 3.**

2°. **Vicarii parœciales, si plena potestate parœciali sint præditi.**

3°. **Circa militum capellanos sive majores sive minores, standum peculiaribus Sanctæ Sedis præscriptis** (Can. 451).

(*c*) *Ordinarius loci* est Episcopus diœcesis, Vicarius Generalis, Vicarius Capitularis, Vicarius Apostolicus, Præfectus Apostolicus, Abbas Nullius, Legatus *a latere*, et, ut patet, qui his omnibus supereminet, Romanus Pontifex.

Hi igitur omnes, parochi vel Ordinarii, sunt testes authorizabiles sponsalium et connubiorum.

(*d*) Ex declaratione S. Congregationis Concilii, 27 Julii 1908, ad sponsalium validitatem in scriptura apponenda est data, seu adscriptio diei, mensis et anni.

(*e*) *Testes* possunt esse quicumque usum rationis habentes scribere sciunt, ideoque sive catholici sive acatholici, sive viri sive mulieres, sive consanguinei sive extranei. In ipsis nihil aliud requiritur nisi ut jure naturæ idonei sint ad fidem faciendam, et scribere sciant. Ad liceitatem autem quod attinet, hæretici non sunt adhibendi. (S. C. Inquis. 19 Aug. 1891.)

Digitized by Google

QUÆSITA

838. **Quær.** 1°. *An valida sint sponsalia privatim inita absque forma præscripta, saltem in foro interno?*

Resp. *Negative,* ut clare constat ex canone 1017, § 1: **promissio . . . irrita est pro utroque foro, nisi facta fuerit per scripturam subsignatam, etc.**

Quær. 2°. *An saltem sponsalia privata adjecto juramento ita confirmentur ut valeant nec rescindi possint sine injuria?*

Resp. *Negative,* quia juramentum non potest validos reddere contractus quos jus positivum nullos et irritos declarat propter bonum commune. Quæ enim hoc pacto irritantur, censentur esse quoque prohibita tanquam contra bonos mores: juramentum igitur foret contra bonum commune societatis et vinculum immorale, quod Deus sancire non potest. Jamvero sponsalia privata declarantur invalida propter bonum commune. Cf. Ball.-Palm., v. 2, n. 91. Gury, n. 791. Ojetti, l. c. n. 55. Videas Can. 1318 §§ 1, 2.

Quær. 3°. *An, posito quod sponsalia privata invalida sint, teneatur juramentum præstans illud implere?*

Resp. *Negative,* **quia iusiurandum promissorium sequitur naturam et conditiones actus cui adiicitur** (Can. 1318, § 1). Atqui sponsalia privata sunt nullius valoris in utroque foro, ideoque actus nullius valoris sunt. Ergo.

Quær. 4°. *"Utrum sponsalia celebrari possint dumtaxat coram Ordinario aut parocho domicilii aut menstruæ commorationis an etiam coram quolibet Ordinario aut parocho?"*

Resp. Possunt "celebrari coram quolibet Ordinario aut parocho, dummodo intra limites territorii ejusdem Ordinarii vel parochi." Ita Sacra Congr. Concilii, 28 Mar. 1908. Ideoque testis qualificatus est parochus aut Ordinarius loci ubi contractus initur: aliis verbis quilibet parochus aut Ordinarius in cujus territorio instrumentum fit, potest sua subsignatione instrumentum subsignatum a partibus contrahentibus reddere authenticum. Non requiritur ut celebrentur sponsalia coram parocho aut Ordinario proprio: neque hic neque iste extra territorium suum subsignans est testis qualificatus contractus sponsalitii etiam subditorum.

Quær. 5°. *"Utrum sponsalia, præterquam coram Ordinario aut parocho, celebrari valeant etiam coram ab alterutro delegato?"*

Digitized by Google

Resp. "*Negative.*" Ita Sacra Congr. Concilii, 28 Mar. 1908. Ordinarius igitur aut parochus non possunt aliquem in hunc finem delegare ut munus agat testis authorizabilis in sponsalibus. In hac nempe nova lege determinatur forma substantialis contractus sponsalitii, quæ ad amussim observari debet sub pœna nullitatis. Concessa utique est facultas delegandi pro matrimonio; at in canone de sponsalibus nulla facta est mentio talis facultatis. Cum ergo sit principium: 'Legislator, quod voluit, expressit: quod noluit, tacuit': delegatio est permissa pro nuptiis quia legislator eam expressit, neganda est pro sponsalibus quia idem eam tacuit. Deinde munus testis authorizabilis, cujus sola subscriptio sufficit ad fidem faciendam authenticam instrumenti adnectitur qualitati parochi. Delegatione autem non communicatur qualitas parochi; ergo nec munus testis authorizabilis huic qualitati ipso jure adnexum. Ceterum nec ulla est necessitas hujus facultatis, quia facile potest inveniri alius testis qui cum sacerdote subscribat documento, et ideo valida erunt sponsalia. Notandum est Ordinario et parocho prohiberi specialem delegationem concedere sacerdoti pro solis sponsalibus. Quid autem, si qui sint delegati ad universitatem causarum ut puta œconomus parœciæ vacantis, et administrator temporaneus in absentia parochi? An tales possunt esse testes authorizabiles sponsalium? Utique, quia hi de facto præsunt parœciæ, ideoque parochis æquiparantur.

Quær. 6°. *An testes præsentes esse debeant quando sponsi subscribunt?*

Resp. *Affirmative.* Ipsi enim debent esse testes contractus sponsalitii. Hic autem contractus fit per scripturam. Ergo debent adesse ita ut immediate testari possint sponsorum subscriptionem.

Quær. 7°. "*Utrum ad valida ineunda sponsalia partes teneantur subsignare scripturam unico contextu cum parocho seu Ordinario, aut cum duobus testibus; an potius sufficiat ut scriptura, ab una parte cum parocho vel cum duobus testibus subsignata, remittatur ad alteram partem quæ vicissim cum parocho vel cum duobus testibus subscribat?*"

Resp. "*Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.*" Ita S. Cong. Concilii, 27 Julii 1908. Quando igitur conficitur actus sponsalitius utraque pars debet adesse.

Digitized by Google

QUÆR. 8°. *An requiratur ut integra formula manu sponsorum scribatur?*

Resp. *Negative:* requiritur nempe et sufficit ut partes manu subscribant documento; et quamvis hoc typis imprimatur, subscriptione partium et testium evadit validum. Cf. Gennari, *Il Mon. Eccles. Sec. Ser.* v. 10, p. 87.

QUÆR. 9°. *An sponsalia possint contrahi per procuratorem?*

Resp. *Affirm.*, quia semper admittitur procurator quando non expresse excluditur; et cum matrimonium ipsum in locis *Tametsi* subjectis posset per procuratorem iniri, et nunc etiam vigente Novo Codice idem permittitur; auctores communiter huic affirmativæ sententiæ adhærent. Cf. Gennari, l. c. p. 18; Vermeesch, l. c. n. 34; Ojetti, l. c. n. 44; Pezzani, l. c. n. 48. Conditiones sunt 1°. ut ipse per se agat; 2°. ut non sit procurator ad universalitatem causarum; 3°. ut contrahat cum persona determinata; 4°. ut dum agit mandatum non sit revocatum. Testes autem debent adesse subsignationi partium, secus non essent testes contractus qui ad validitatem per scripturam celebrandus est.

QUÆR. 10°. *An promissio futuri matrimonii ab una parte facta et ab altera acceptata sine repromissione obliget in conscientia?*

Resp. Matrimonii promissio, sive unilateralis, sive bilateralis seu sponsalitia, irrita est pro utroque foro nisi facta fuerit per scripturam subsignatam, etc. Ita Can. 1017, § 3. Quare si modo facta fuerit per scripturam subsignatam, obligat; secus, non.

QUÆR. 11°. *An valeant sponsalia ex metu contracta?*

Resp. *Neg.*, probabilius, si metus sit gravis, et ratio est, quia Matrimonium ex tali metu contractum nullum est, ut ex jure canonico constat, et infra explicabitur. Ergo eo ipso nulla esse debent etiam sponsalia, secus hæc obligarent ad actum de se invalidum, quod est absurdum. Si vero metus sit levis, sponsalia erunt probabilius valida; nam ille qui metum levem incutit non censetur alteri gravem injuriam inferre, siquidem hic talem metum facile contemnere potest, ac proinde etsi injuriam aliquam patitur, sponte eam pati voluisse censetur. Negant tamen alii et, ut videtur, probabiliter, quia etiam in casu metus levis verificaretur absurdum illud consectarium, scilicet jus oriri ex injuria. — Neque dicas hanc controversiam esse inutilem,

Digitized by Google

practice loquendo, ex eo quod omnes theologi teneant hujusmodi sponsalia esse rescindibilia; nam respondetur in antiqua disciplina impedimentum dirimens ortum fuisse ex istis sponsalibus si admittatur ea fuisse tantum rescindibilia, non autem si dicatur ea fuisse ab initio nulla. — Cf. S. Alphons. n. 844. — Baller. not. (a) pp. 682 et seq. — Lehmkuhl, n. 658.

QUÆR. 12°. *An inter habentes aliquod impedimentum valida sint sponsalia sub conditione, si Papa dispensaverit?*

Resp. *Affirm.*, si verificata fuerit conditio, neque tunc necessarium erit consensum renovare. Ratio est, quia tunc nihil deest ex iis quæ vi hujus contractus requiruntur. Negativa sententia probabilis est: S. C. C. 2 Oct. 1857 respondit: "talia sponsalia nulla esse omnino, etsi agatur de consanguinea violata, cui etiam sit facta promissio dispensationis obtinendæ et ideo obtenta dispensatione necessarium esse novum consensum et interim utrique contrahenti liberum esse alia inire sponsalia, etsi non sit secundum honestatem promissis deficere." D'Annibale, n. 508 not. 26: "Et in foro hæc sententia magis recepta est." Wernz; n. 97.

Resolves. — Invalida sunt sponsalia:

1°. Quando non contrahuntur per scripturam, quamvis multi adstent testes consensus mutui externe expressi;

2°. Quando scripturæ non subscribitur a compartibus scribere scientibus, vel a comparte scribere scienti in casu quo una tantum scribere potest;

3°. Quando non contrahuntur coram parocho (aut Ordinario) vel coram duobus saltem testibus;

4°. Quando scripturæ non subscribitur vel a parocho aut Ordinario loci vel a duobus testibus;

5°. Quando scripturæ subscribitur a parocho contrahentium sed extra suum territorium;

6°. Quando scripturæ subscribitur a parocho, non vero loci, in quo contrahitur;

7°. Quando non habetur subscriptio testis specialis ab aliis distincti in casu quo utraque vel alterutra pars scribere nescit;

8°. Quando utraque vel una pars scribere nescit, si hoc factum non notetur;

9°. Quando partes unico contextu cum parocho aut cum duobus testibus scripturæ non subscribunt;

10°. Quando in scriptura non apponitur data.

Hic canon 1017 statuit formam essentialem sponsalium. Ideoque quoad cetera quæ ante ipsum valebant, antiqua disciplina

Digitized by Google

viget. Quamvis igitur multum conveniat ut sponsalia matrimonium præcedant, nulla tamen obligatio imponitur. Possunt dissolvi.

Dico 2°. Sponsalia inita sub conditione *de præsenti* hic et nunc valent, si conditio sit verificata; si autem sub conditione *de futuro* contrahantur, valebunt statim ac conditio adimplebitur, absque novo consensu contrahentium, modo neuter consensum antea datum revocaverit. Interea vero contrahentes tenentur ad exspectandum rationabili temporis spatio conditionis impletionem, si honesta sit.

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE ET EFFECTIBUS SPONSALIUM

839. Dico 1°. Sponsalia inducunt gravem obligationem ex justitia ad Matrimonium ineundum tempore determinato, si quod determinatum sit; si vero nullum tempus fuerit præfixum, quamprimum una pars rationabiliter exigit. Ratio est, quia sponsalia sunt verus contractus bilateralis circa materiam certe gravem.—Cf. S. Alphons. n. 845.

Dico 2°. Sponsalia nullum inducunt impedimentum. **Imo matrimonii promissione, licet valida sit nec ulla iusta causa ab eadem explenda excuset, non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur** (Can. 1017, § 3). Ratio est ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet quis ducat, quam odio habet; ideo monendi et modis omnibus sponsi adducendi sunt ut datam fidem observent, non autem cogendi, quia coactiones difficiles solent habere exitus; quod si damna passi sunt, actio ipsis datur ad reparationem, non autem ad petendam celebrationem matrimonii. Canon iste protegit debitam libertatem conjugii, et simul partem promissioni fidam. Ideo quando valida promissio habetur, tenentur profecto sponsi in foro interno promissis stare, sed nullum amplius impedimentum exsistit sive impediens sive dirimens.

QUÆSITA

840. Quær. 1°. *Si quis cum duabus feminis sponsalia contraxerit et cum secunda peccaverit, quamnam ducere debeat?*

Resp. Certo ducere debet primam, si secunda, dum contrahebat, priorum sponsalium erat conscia, quia tunc hæc non potuit dare verum consensum; sed si conscia non fuerit, tunc aliqui tantum theologi probabiliter dicunt, Matrimonium

Digitized by Google

contrahendum esse cum secunda, propter damnum quod secus huic proveniret. Sed hæc ratio non nisi aliquam probabilitatem facit; ac proinde sicut prior sponsa inducenda est, at non obliganda, ut cedat, de jure suo, si altera ex defloratione grave damnum passura sit; ita sponsus qui omnino vellet secundam ducere, quando hæc non fuerit prioris promissionis conscia, non posset certo obligari ad primam ducendam. — Cf. S. Alphons. n. 848.

QUÆR. 2°. *An sponsa reddere debeat munera a sponso accepta, si Matrimonium non subsequatur?*

Resp. *Neg.*, si munera data fuerint **absolute**, v. gr., ad conciliandam benevolentiam, vel aliud hujusmodi; quia tunc eorum dominium fuit irrevocabiliter transmissum a sponso. Si vero munera fuerunt accepta *conditionate* tantum, hoc est, intuitu Matrimonii, tunc *negative* iterum respondendum si sponsalia dissolvantur ex culpa sponsi; *affirmative* autem, per se loquendo, si dissolvantur absque ejus culpa. Ratio *negationis* est, quia sponsus culpabiliter resiliendo a promissione, jacturam horum munerum merito facere censetur. Ratio autem *affirmationis* est, quia non verificata conditione deficit titulus quo possint ea munera retineri. — Dixi *per se loquendo*, quia si spectata sponsi conditione, munera sint parvi momenti, et hic non reclamat, ea remittere censetur. Differunt autem munera data intuitu Matrimonii ab arrhis (*earnest-money*), quatenus hæc sunt *pignus* implendi rem promissam, illa autem largitiones conditionatæ; ac proinde, sequuto Matrimonio, arrhæ quidem debent restitui, non autem munera. — Cf. Baller. not. (a) p. 689.

QUÆR. 3°. *An licita et valida sit appositio pœnæ alicujus per modum mulctæ contra resilientem a sponsalibus?*

Resp. *Neg.*, si hujusmodi pœna apponatur contra resilientem juste; quia tunc esset per se imminutiva libertatis futuri Matrimonii, ac proinde contra jus naturæ. Si vero hæc pœna apponatur contra resilientem injuste, controvertitur apud theologos. Controvertitur etiam, num, si pœna adjecta jam fuerit soluta, ille qui pecuniæ solutionem receperit teneatur ad restitutionem. — Cf. S. Alphons. n. 853.

ARTICULUS III

DE DISSOLUTIONE SPONSALIUM

841. Dico. Sponsalia ex omnium sententia, ob justas causas dissolvi possunt. Causæ autem præcipuæ sunt sequentes: 1°. *mutuus*

Digitized by Google

consensus libere datus; 2°. *impedimentum dirimens* superveniens de quo non possit dari aut de facto nunquam datur dispensatio, nam secus, etsi pars innocens liberetur ab obligatione sponsalium, pars tamen quæ impedimentum induxit, tenetur ad dispensationem petendam; 3°. *electio status perfectioris*, v. gr., professio religiosa, susceptio Ordinis sacri, votum ingrediendi Religionem, etc.; 4°. *crimen grave alterius*, v. gr., furtum, homicidium, fornicatio, præsertim si hæc fiat a femina; 5°. *nimia dilatio Matrimonii*, præsertim si tempus ad contrahendum fuerit determinatum: huic causæ accedit discessus sponsi in terram longinquam, sponsa inconsulta; 6°. *mutatio notabilis status*, circumstantia scilicet, quæ si cognita fuisset vel prævisa, prudentium judicio a sponsalibus deterruisset. — Cf. S. Alphons. nn. 846 et seq. — Kenrick, nn. 17 et seq. — Baller. not. (a) p. 691; et not. (a) p. 708. — Konings, n. 1531.

842. Resolves. — 1°. Juxta communem sententiam potest sponsus resilire, si sponsa fuerit per vim violata post sponsalia. Ratio est, quia sponsa per talem oppressionem, licet sine sua culpa, notabiliter vilior redditur, ac proinde rerum conditio notabiliter mutatur. Idem dicendum est, etiamsi fuerit vi deflorata ante sponsalia, et postea tantum vitium illud fuerit detectum. — Adverte tamen, sponsam non teneri ad hujusmodi vitium manifestandum ante sponsalia, nec iis contractis, ante Matrimonium, quia substantiale non est: esset autem vitium substantiale ac proinde necessario aperiendum, si ex defloratione gravida evasisset. — Cf. S. Alphons. nn. 861 et 864.

2°. Dissensus parentum est etiam certe causa sufficiens resiliendi a sponsalibus, si sit justus, v. gr., quia altera pars non convenit familiæ ratione conditionis, honoris, etc. Si autem sit injustus, tunc per se non sufficit, quia secus læderetur jus filiorum. — Dixi *per se*, nam quoniam sæpe, etiam cum parentes injuste dissentiunt, magna orirentur incommoda, si fieret Matrimonium, posset etiam injustus dissensus esse *per accidens* causa sufficiens resiliendi. — Cf. S. Alphons. n. 877. — Kenrick, nn. 6 et 11.

3°. Probabiliter sponsalia dissolvuntur per subsequens Matrimonium, ita ut hoc dissoluto, aut mortua comparte, sponsus non teneatur ducere illam cum qua primum contraxerat. Ratio est, quia cum Matrimonium sit per se aliquid stabile et totam vitam afficiens, hoc ipso annullat præcedentem obligationem factam incompossibilem. Ceterum in praxi pars injuste derelicta raro sponsum infidelem requiret, nec felix exitus hujusmodi Matrimonii sperandus foret. — Cf. Baller. not. (b) p. 705.

4°. Summus Pontifex ex justa causa dissolvere potest spon-

Digitized by Google

salia per dispensationem. Ipse enim potest solvere vinculum rati et non consummati matrimonii; ergo et vinculum minus firmum. Et de facto identidem dispensat. — Cf. A. S. Sedis, v. 1, p. 341, v. 3, p. 461. Wernz, v. 4, n. 118.

5°. Tenetur jure naturali sponsus suæ comparti manifestare defectus occultos huic injuriosos: ut sunt defectus qui matrimonium nullum redderent, morbus contagiosus vel venereus, prægnantia ex copula cum altera persona, sterilitas, viduitas, alia religio. Non item tenetur aperire defectus minores vel qui non sunt damnosi. — Cf. S. Alphons. n. 864.

6°. Morbus autem, prout est in diverso gradu, erit magis vel minus vel forte nullo modo perniciosus: ita siphilis diversos veluti status habet; et si ipsi sponsæ gravia damna inferret, sponsus suam conditionem alteri manifestare obligaretur. Principia in hac quæstione sunt sequentia: Sola Ecclesia in terris impedimenta instituere potest, sive dirimentia sive impedientia matrimonium Christianum, et dum hæc statuit optime et sibi et suis et generi humano consuluit. Lepra et quævis alia infirmitas horrida et contagiosa, ut siphilis, epilepsia, quæ ipsi lepræ in hac materia æquiparantur, non sunt impedimenta. In his dijudicandis, juxta normam modo allatam agere oportet. Vel enim morbus cognitus est sponsis ante sponsalia vel non est cognitus: unde cognitus morbus qui alteri injuriosus erit, ipsi a comparte sub gravi est manifestandus: si cognitus est utrique non tenentur contractum inire, quamquam inire queant, si velint. Ecclesia non prohibet; ideoque inito standum est. Si una pars nescivit, a contractu ipsa resilire potest. Imo si supervenit sponsalibus morbus, utrique licet pactum rescindere; vel si supervenit utrique cognitio existentiæ morbi, idem dicendum. Et quod hic de morbo dicimus, intelligendum est de personali infirmitate unius ex sponsis; nam si morbus, puta epilepsia, infecerit aliud membrum familiæ, v. gr., consanguineum, et nubilis sponsa hucusque immunis permansit, ipsi licet rem revelare, sed non tenetur; imo nec liceret, nisi salvo bono nomine consanguinei infirmi. Wernz, v. 4, n. 254; Nouv. Rev. Théol., v. 45, p. 611. Rev. du Clergé Français, v. 75, p. 227.

7°. Evidens est ab iis non esse per se conjugium ineundum qui ad ejus onera sunt prorsus inepti ferenda, qui adeo sunt hebetes ingenio vel corpore adeo debilitati ut vix generare vel concipere queant vel educandis filiis consulere. — Cf. DeSmet, p. 418. Sed hic etiam cavendum, nam si non sunt impotentes, licet ipsis ob imminens periculum incontinentiæ contrahere. Certum pariter est tales qui nuptiis futuris inhient, omni ope medicinæ debere

Digitized by Google

uti ad morbum curandum; imo et tantum temporis huic curæ impendere ut fundata sit spes fore ut damnum multum imminuatur vel prorsus dispareat; et ita minimum comparti creabitur periculum.

CAPUT II

DE PROCLAMATIONE MATRIMONII SEU DE BANNIS

ARTICULUS I

DE NECESSITATE BANNORUM

843. Dico. Exsistit de necessitate præcepti ecclesiastici obligatio gravis banna proclamandi ante celebrationem Matrimonii. — Constat de præcepto ex Conciliis Later. et Trid. et ex novo Codice: **Publice a parocho denuntietur inter quosnam matrimonium sit contrahendum** (Can. 1022). Gravitas autem obligationis deducitur ex eo quod disciplina generalis a duobus Conciliis generalibus præscripta, gravibusque motivis innixa gravem parit obligationem. — Dicitur 1°. *de necessitate præcepti*, quia certum est banna non requiri de necessitate sacramenti, nam prædicta Concilia nullam apponunt clausulam irritantem. — Dicitur 2°. *ecclesiastici*, quia quamvis de jure naturæ exsistat obligatio inquirendi, utrum adsit aliquod impedimentum pro futuro Matrimonio, non habetur tamen obligatio adhibendi tale medium.

QUÆSITA

844. QUÆR. 1°. *Utrum prædicta obligatio stricte urgeat in hac regione?*

Resp. *Affirm.*, est enim lex universalis, iterum iterumque repetita a Patribus Baltimorensibus tam in I quam in II Concilio Plenario et a statutis diœcesanis plurimis.

QUÆR. 2°. *An omnes contracturi proclamationis legi subjiciantur?*

Resp. *Affirm.*, quia lex est omnino generalis. Ex usu tamen excipiuntur Principes, quia eorum genus satis notum est, et ordinarie satis publica sunt connubia. Excipe etiam casum necessitatis, v. gr., si quis morti proximus concubinam ducere vellet ad prolem legitimandam, et periculum esset in mora. — Cf. Ferraris, sub verbis *Denuntiationes Matrimonii.*

Digitized by Google

Publicationes ne fiant pro matrimoniis quæ contrahuntur cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus aut mixtæ religionis, nisi loci Ordinarius pro sua prudentia, remoto scandalo, eas permittere opportunum duxerit, dummodo apostolica dispensatio præcesserit et mentio omittatur religionis partis non catholicæ (Can. 1026).

QUÆR. 3°. *An peccet graviter Parochus omittens banna, si sciat nullum adesse impedimentum?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est: 1°. quia difficile Parochus omnino certus esse potest, nullum adesse Matrimonii impedimentum; 2°. quia, etiamsi nullum appareat impedimentum ante bannorum proclamationem, fieri potest, ut iis proclamatis aliquod superveniat; 3°. quia non cessat lex, causa ejus finali cessante in casu particulari tantum. — Probabile autem est, non esse peccatum mortale, si una et forte etiam si duæ omittantur denuntiationes. — Cf. S. Alphons. nn. 990 et 991.

QUÆR. 4°. *Quænam formula adhibenda sit in proclamationibus faciendis?*

Resp. Hac de re ita statuit Rituale Romanum: "Denuntiationes . . . fiant hoc modo. Inter Missarum solemnia Parochus populum admoneat in hanc sententiam vulgari sermone:

"*Notum sit omnibus hic præsentibus, quod N. vir, et N. mulier, ex tali vel tali familia et Parochia, Deo adjuvante, intendunt inter se contrahere Matrimonium. Proinde admonemus omnes et singulos, ut si quis noverit aliquod consanguinitatis vel affinitatis aut cognationis spiritualis vel quodvis aliud impedimentum inter eos esse, quod Matrimonium contrahendum invicem impediat, illud quamprimum nobis denuntiare debeat; et hoc admonemus* PRIMO, *si fuerit prima; vel* SECUNDO, *si fuerit secunda; vel* TERTIO, *si fuerit tertia denuntiatio.*"

ARTICULUS II

DE CIRCUMSTANTIIS BANNORUM

I. — Circumstantia Temporis

845. Publicationes fiant tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de præcepto in ecclesia inter Missarum sollemnia, aut inter alia divina officia ad quæ populus frequens accedat (Can. 1024).

Digitized by Google

Dicitur 1°. *diebus festivis*, id est, diebus *de præcepto* saltem in loco proclamationum, et probabiliter etiam diebus ferialibus, quibus ex aliqua causa fieret in ecclesia magnus populi concursus. — Dicitur 2°. *continuis*, id est, nullo die festo omisso a prima proclamatione ad ultimam. An vero possint fieri proclamationes diebus festis immediate sibi succedentibus, si occurrant, controvertitur; et duplex est sententia probabilis: probabile est etiam, non esse mortale si unus vel alter dies festus interponatur. — Dicitur 3°. *inter Missarum solemnia*, id est, in Missa parochiali vel conventuali, ex Decr. S. C. Conc. — Licet tamen inter alia officia divina has facere proclamationes, modo ad ipsa frequens sit populi concursus.

Potest loci Ordinarius pro suo territorio publicationibus substituere publicam, ad valvas ecclesiæ parœcialis aliusve ecclesiæ, affixionem nominum contrahentium per spatium saltem octo dierum, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies festi de præcepto comprehendantur (Can. 1025).

II. — Circumstantia Loci

846. § 1. Matrimoniorum publicationes fieri debent a parocho proprio.

§ 2. Si pars alio in loco per sex menses commorata sit post adeptam pubertatem, parochus rem exponat Ordinario, qui pro sua prudentia vel publicationes inibi faciendas exigat, vel alias probationes seu coniecturas super status libertate colligendas præscribat.

§ 3. Si aliqua sit suspicio de contracto impedimento, parochus etiam pro breviore commoratione consulat Ordinarium, qui matrimonium ne permittat, nisi prius suspicio, ad normam § 2, removeatur (Can. 1023).

III. — Circumstantia Personarum, scilicet Minorum, Militum et Vagorum

847. 1°. Minores. Nihil de minoribus statuit Jus canonicum. Aliquibus tamen in locis ad normam legum civilium, mos est ut eorum banna non proclamentur, nisi de expresso consensu parentum vel tutorum.

2°. **Milites.** De jure communi milites habentur quasi essent vagi aut alienigenæ. Eorum banna sunt proclamanda 1°. in loco ubi sunt in præsidiis; 2°. in loco ubi residebant ante militiam susceptam; quia aliud non acquisierunt domicilium juris.

Digitized by Google

3°. **Vagi.** Horum banna, juxta communem sententiam, publicanda sunt in domicilio *facti* et in *loco originis,* si alibi verum domicilium non obtinuerint, vel saltem in loco in quo diutius commorati sunt. Insuper testimonium authenticum de eorum *statu libero* habendum est, nec Matrimonio jungendi sunt sine licentia Ordinarii, ut habet Trident. sess. 24, cap. 7, *de Reform. Matrim.* — Cf. Can. 1032.

ARTICULUS III

DE DISPENSATIONE BANNORUM

848. Dico. Ex justa causa potest dispensari a lege bannorum. — Constat ex Conc. Trid. sess. 24, cap. 1, *de Reform. Matrim.* Facilius autem ab una vel altera proclamatione quam ab omnibus dispensatur; nam ut pro omnibus dispensetur, Benedict. XIV requirit *urgentem, legitimam, gravissimam et ineluctabilem causam.*

§ 1. Loci Ordinarius proprius pro suo prudenti iudicio potest ex legitima causa a publicationibus etiam in aliena diœcesi faciendis dispensare (Can. 1028).

Causæ legitimæ dispensationis sunt, juxta theologos: 1°. ne Matrimonium malitiose impediatur; 2°. damnum grave, infamia aut scandalum imminens ex Matrimonii dilatione; 3°. metus, ne vir puellam stupratam derelinquat; 4°. si, Matrimonio jam civiliter contracto ubi viget lex clandestinitatis, sponsus in tres proclamationes consentire nolit. In his et similibus casibus, cum agatur de gravi damno vitando aut de notabili bono procurando, non solum potest, sed et debet Episcopus dispensare; potest autem, quamvis non debeat, quoties id opportunum esse judicat, modo certo moraliter constet, nullum adesse impedimentum. — Cf. S. Alphons. nn. 1005 et 1006. — Baller. not. (c) p. 712. — Benedict. XIV, Const. *Nimiam licentiam,* 18 Maii 1743.

QUÆSITA

849. Quær. 1°. *An, cum sponsi sunt ex diversis diœcesibus, dispensatio ab utroque Episcopo obtinenda sit?*

Resp. § 2. Si plures sint Ordinarii proprii, ille ius habet dispensandi, in cuius diœcesi matrimonium celebratur; quod si matrimonium extra proprias ineatur diœceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest (Can. 1028).

Quær. 2°. *An Vicarius generalis possit dispensare a proclamationibus bannorum?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, modo Episcopus sibi hoc non reservaverit aut non contradicat. Ratio est, quia Novus Codex hanc facultatem concedit *Ordinario;* nomine autem *Ordinarii*, si materia officio illius convenit et ipse non est expresse exclusus, venit etiam Vicarius generalis, quippe qui unum tribunal cum Episcopo constituit. Poterit igitur et hanc potestatem exercere et eam aliis subdelegare. — Cf. S. Alphons. n. 1007; et *de Privilegiis*, n. 58. — Baller. not. (a) p. 713.

ARTICULUS IV

DE REVELATIONE IMPEDIMENTORUM

850. Dico. Omnes fideles tenentur impedimenta, si qua norint, parocho aut loci Ordinario, ante matrimonii celebrationem, revelare (Can. 1027).

Hæc autem obligatio generatim spectat ad omnes fideles cujuscumque sexus, ætatis, parochiæ aut diœcesis, etc. et ad consanguineos quoque et amicos. Ratio *primi* eruitur ex motivo Religionis et caritatis, necnon ex ipso bannorum præcepto. — Ratio autem *secundi* est, quia lex illa fertur nomine Ecclesiæ, cui subjacent omnes Christiani; imo licet, celebrato Matrimonio, lex positiva denuntiandi cesset, caritas tamen et Religio possunt pro circumstantiis dictam revelationem exigere. — Dixi *per se*, quia interveniente gravi tuo incommodo vel detrimento, aut si revelatio esset prorsus inutilis, non teneris ad revelationem. — Cf. S. Alphons. n. 995. — Baller. not. (a) p. 715.

QUÆSITA

851. Quær. 1°. *An revelari debeant impedimenta sub secreto etiam commisso cognita?*

Resp. *Affirm.*, probabiliter, etiamsi juramentum de iis non revelandis additum fuerit. Ratio est, quia secretum naturale, etiam commissum et juratum, non obligat, quando damnum grave communitati vel tertiæ personæ imminet.

Quær. 2°. *An tenearis impedimentum revelare si tu solus illud noveris nec probare possis?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia in hujusmodi materia sufficere potest unius testimonium. — Ita communissima et verior sententia, ait S. Alphonsus, n. 995.

Digitized by Google

ARTICULUS V

DE ALIIS QUIBUSDAM CELEBRATIONI CONJUGII PRÆMITTENDIS

QUÆSITA

852. QUÆR. 1°. *Quænam sit obligatio parochi in hac re circa institutionem populi?*

Resp. Tenetur populum suum prudenter instruere de matrimonii sacramento ejusque impedimentis. Si enim conjuges sua munia rite obeunt, gravissimum Ecclesiæ et reipublicæ propugnaculum habetur. Summi momenti est instructio discreta et sacerdotalis de hoc sacramento magno, ut sponsi illud digne suscipiant. Hinc monet Canon 1018 parochos officii sui de non omittenda instructione circa conjugium.

Præterea filiosfamilias adhortari oportet minores ne matrimonium contrahant parentibus insciis et rationabiliter invitis, quod si ipsi abnuerint, eorum nuptiis ne assistat, nisi Ordinario loci prius consulto. — Cf. Can. 1034.

QUÆR. 2°. *Quid prius constare debeat, antequam matrimonium celebretur?*

Resp. Constare debet nihil ejus validæ ac licitæ celebrationi obsistere. In periculo autem mortis si aliæ probationes haberi nequeant, sufficit, nisi adsint contraria indicia, jurata contrahentium affirmatio se esse baptizatos et nullo irretitos impedimento. — Cf. Can. 1019.[1]

QUÆR. 3°. *Quid parochus circa investigationem præstare debeat antequam matrimonium contrahatur?*

Resp. **§ 1. Parochus cui ius est assistendi matrimonio, opportuno antea tempore, diligenter investiget num matrimonio contrahendo aliquid obstet.**

§ 2. Tum sponsum tum sponsam etiam seorsum et caute interroget num aliquo detineantur impedimento, an consensum libere, præsertim mulier, præstent, et an in doctrina christiana sufficienter instructi sint, nisi ob personarum qualitatem hæc ultima interrogatio inutilis appareat.

§ 3. Ordinarii loci est peculiares normas pro huiusmodi parochi investigatione dare (Can. 1020).

QUÆR. 4°. *Quid statuat jus circa testimonium baptismi? Et quid de confirmatione?*

[1] Cf. Addenda, p. 1093, n. 26.

Digitized by Google

Resp. § 1. Nisi baptismus collatus fuerit in ipso suo territorio, parochus exigat baptismi testimonium ab utraque parte, vel a parte tantum catholica, si agatur de matrimonio contrahendo cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus.

§ 2. Catholici qui sacramentum confirmationis nondum receperunt, illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo (Can. 1021).

Sane sapientissimum est hoc præscriptum, et rite observatum plurimas fugabit difficultates. Verbo, semper debet authentice constare de baptismo. Si in suo territorio fuerit collatus, ex libro baptismorum proprio scietur. Si in alieno territorio fuerit collatus, vel agitur de matrimonio duorum catholicorum, vel catholici et non catholici baptizati vel catholici et non baptizati; testimonium baptismi ex hoc canone exigendum videtur ab omni baptizato: a duobus catholicis in primo casu; a duobus, catholico et baptizato non catholico, in secundo casu matrimonii mixti; a catholico in tertio casu.

Confirmatio etiam prius accipi debet. Nemo non videt quantis gratiis cumuletur confirmatus et quam congrua præparatio ad vitam suam conjugalem susceptio confirmationis foret.

QUÆR. 5°. *Ad quid teneatur alius parochus qui investigationem aut publicationes peregerit?*

Resp. Tenetur per authenticum documentum de exitu earum certiorem reddere parochum qui matrimonio assistere debet. — Cf. Can. 1029.

QUÆR. 6°. *Quando tandem licite assistere possit parochus peractis investigationibus?*

Resp. Non debet assistere, antequam omnia documenta acceperit, et, nisi aliud rationabilis causa exigat, tres elapsi fuerint dies ab ultima publicatione. Ratio est, ut tempus sat amplum detur ad detegendum impedimentum illudque parocho cognitum faciendum. — Cf. Can. 1030, § 1.

QUÆR. 7°. *An unquam debeant publicationes repeti?*

Resp. *Affirmative*, si intra sex menses non contrahantur nuptiæ, nisi Ordinarius loci aliud judicaverit. — Cf. Can. 1030, § 2.

QUÆR. 8°. *Quando licite assistat parochus matrimonio vagorum, eorum nempe qui nullubi domicilium vel quasi-domicilium habent?*

Digitized by Google

Resp. Excepto casu necessitatis nunquam licite assistat, nisi re ad loci Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata licentiam assistendi obtinuerit.

QUÆR. 9°. *Quænam sit specialis obligatio parochi relati ad instructionem sponsorum?*

Resp. Ne omittat parochus, secundum diversam personarum conditionem, sponsos docere sanctitatem sacramenti matrimonii, mutuas coniugum obligationes et obligationes parentum erga prolem; eosdemque vehementer adhortetur ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam pie recipiant (Can. 1033). Hæc obligatio nobis videtur vere gravis, saltem ad substantialem partem. Sane est res delicata, sed non minus momentosa, efficere ut sponsi plene parati corde et mente ad sacramentum accedant. Non requiritur ut ad circumstantias minimas descendat sed certe ipse tenetur scire subditos suos non ignaros characteris et proprietatum matrimonialis contractus inire conjugium.

QUÆR. 10°. *Quænam sint partes parochi, exorto dubio de impedimento? Quænam, detecto impedimento? Quænam, nullo detecto?*

Resp. § 1. Exorto dubio de exsistentia alicuius impedimenti:

1°. Parochus rem accuratius investiget, interrogando sub iuramento duos saltem testes fide dignos, dummodo ne agatur de impedimento ex cuius notitia infamia partibus oriatur, et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes;

2°. Publicationes peragat vel perficiat, si dubium ortum sit ante inceptas vel expletas publicationes;

3°. Matrimonio ne assistat, inconsulto Ordinario, si dubium adhuc superesse prudenter iudicaverit.

§ 2. Detecto impedimento certo:

1°. Si impedimentum sit occultum, parochus publicationes peragat vel absolvat, et rem deferat, reticens nomina, ad loci Ordinarium vel ad Sacram Pœnitentiariam;

2°. Si sit publicum et detegatur ante inceptas publicationes, parochus ulterius ne procedat, donec impedimentum removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiæ tantum obtentam norit; si detegatur post primam aut secundam publicationem, parochus publicationes perficiat, et rem ad Ordinarium deferat.

§ 3. Demum si nullum detectum fuerit impedimentum, nec dubium nec certum, parochus, expletis publicationibus, ad matrimonii celebrationem partes admittat (Can. 1031).

Digitized by Google

CAPUT III

DE NATURA ET PROPRIETATIBUS MATRIMONII

ARTICULUS I

DE NATURA MATRIMONII

Matrimonium bifariam spectari potest, scilicet ut *contractus* et ut *sacramentum.* Spectatum ut contractus est *conventio, qua vir et mulier sibi invicem legitime tradunt dominium in corpora in ordine ad actus ex se aptos ad generationem prolis, et se obligant ad individuam vitæ societatem.* Spectatum autem ut sacramentum definitur: *sacramentum Novæ Legis gratiam conferens ad legitimam viri et mulieris conjunctionem sanctificandam et ad prolem pie suscipiendam sancteque educandam.*

§ 1. Matrimonii finis primarius est procreatio atque educatio prolis; secundarius mutuum adiutorium et remedium concupiscentiæ (Can. 1013).

853. Matrimonium multipliciter dividitur, est enim:

1°. *In fieri* vel *in facto esse.* — Matrimonium *in fieri* dicitur ipse actualis contractus, qui mutuo consensu viri et mulieris perficitur. Vocatur autem *in facto esse* connubium perseverans in vinculo, quod ex matrimoniali contractu provenit.

2°. **§ 1. Matrimonium baptizatorum validum dicitur** *ratum,* **si nondum consummatione completum est;** *ratum et consummatum,* **si inter coniuges locum habuerit coniugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis et quo coniuges fiunt una caro.**

§ 2. Celebrato matrimonio, si coniuges simul cohabitaverint, præsumitur consummatio, donec contrarium probetur.

§ 3. Matrimonium inter non baptizatos valide celebratum, dicitur *legitimum.*

§ 4. Matrimonium invalidum dicitur *putativum,* **si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat** (Can. 1015).

854. Dico 1°. Matrimonium Christianorum ritu legitimo celebratum est verum et proprie dictum Novæ Legis sacramentum. Constat ex Trid. sess. 24, can. 1, ubi dicitur: "Si quis dixerit Matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem Legis

Digitized by Google

Evangelicæ sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit."

Et ex Can. 1012:

§ 1. Christus Dominus ad sacramenti dignitatem evexit ipsum contractum matrimonialem inter baptizatos.

§ 2. Quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipso sacramentum (Can. 1012).

Dico 2°. **§ 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet.**

§ 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat ius in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem (Can. 1081).

C. 1. C. xxvii, q. 2, Matrimonium non facit coitus sed voluntas; C. 2, ibid., Sufficiat secundum leges solus eorum consensus de quorum conjunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus forte defuerit, cetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.

Omnis contractus bilateralis constituitur per consensum partium habilium ad hunc contractum ineundum. Atqui matrimonium est contractus bilateralis. Ergo et matrimonium constituitur per consensum partium habilium ad illud ineundum. Unde Eugenius IV in const. *Exultate Deo:* "Septimum est Sacramentum Matrimonii quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiæ secundum Apostolum dicentem: sacramentum hoc magnum est in Christo, et in Ecclesia. Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus, per verba de præsente expressus." Et error Armenorum damnatur: "Item quod apud Armenos nulla est certa forma verborum, exprimens consensum matrimonialem inter virum et uxorem: imo multi per parentes et amicos coguntur venire ad Ecclesiam, ut matrimonium fiat inter illos et quamvis unus vel ambo dicant, quod nolunt inter se matrimonialiter copulari, tamen matrimonium fit inter eos in facie Ecclesiæ." Ita Benedictus XII ad Armenos, anno 1341.

Præterea sicut nullus contractus potest esse sine consensu, sic nec et Matrimonium. Porro consensus in omni contractu bilaterali est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat illud jus quod est proprium contractus. Atqui jus proprium contractus matrimonialis est jus in corpus perpetuum et exclusivum in ordine ad actus aptos ad generationem. Ergo consensus in matrimonio est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat jus in corpus

Digitized by Google

perpetuum et exclusivum in ordine ad actus aptos ad generationem. Consensus debet esse mutuus, perfecte deliberatus et signis externis manifestatus. Ratio est, quia Matrimonium est contractus seu conventio inter virum et mulierem, gravissimam inducens obligationem.

Dico 3°. § 1. Internus animi consensus semper præsumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis.

§ 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum, aut omne ius ad coniugalem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit (Can. 1086).

Nemo existimandus est dixisse quod non mente cogitaverit. Debet judex verba sumere juxta suum communem significationem; et etiamsi sponsus probet se antea protestatum fuisse, non facturum quæ dicit, nec velle intelligi juxta verba, quia ficte est locuturus, poterat ab ista voluntate recedere et consensum verum exprimere in matrimonium; imo et videtur ita egisse juxta illud quod publice fecit; hinc non creditur ei, quia contra eum debet fieri interpretatio qui dolum adhibet. Utique in foro conscientiæ credi potest qui se de ficto consensu accusat; sed in foro externo agitur de administrando justitiam juxta asserta. Vere difficilis est probatio ficti consensus.

Invalide init contractum, qui positivo actu illum excludit. Ergo qui positivo actu excludit omne jus ad conjugalem actum non habet consensum matrimonialem; atqui, qui non habet consensum matrimonialem non init validum matrimonium: qui positivo actu excludit unitatem matrimonii non tradit et acceptat jus exclusivum in corpus; atqui talis non habet consensum matrimonialem: qui positivo actu voluntatis excludit et indissolubilitatem, non tradit et acceptat jus perpetuum; atqui qui non tradit jus perpetuum non habet consensum matrimonialem.

Dico 4°. Matrimonium gaudet favore iuris; quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur, salvo præscripto can. 1127 (Can. 1014).

Baptizatorum matrimonium regitur iure non solum divino, sed etiam canonico, salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus (Can. 1016).

QUÆSITA

855. Quær. 1°. *An consensus verbis exprimi debeat?*

Resp. § 2. Sponsi matrimonialem consensum exprimant verbis; nec æquipollentia signa adhibere ipsis licet, si loqui possint (Can. 1088).

Digitized by Google

Verba adhibenda sunt ad liceitatem; nam de validitate paragraphus non loquitur.

QUÆR. 2°. *An sufficiat consensus per procuratorem?*

Resp. *Affirm.*, modo adsunt conditiones requisitæ quia matrimonium habet totam rationem contractus; contractus autem quilibet per procuratorem fieri potest. Unde canon 1088, § 1: **Ad matrimonium valide contrahendum necesse est ut contrahentes sint præsentes sive per se sive per procuratorem,** et Rit. Rom. tit. VII, c. 2, n. 2: "Nec sufficit consensus unius sed debet esse amborum, et expressus aliquo signo visibili sive fiat per se sive per procuratorem." Personalis præsentia videtur nunc exigi excepto casu procuratoris rite adhibiti. Conditiones autem canone sequenti declarantur:

§ 1. Firmis diœcesanis statutis desuper additis, ut matrimonium per procuratorem valide ineatur, requiritur mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona subscriptum a mandante et vel a parocho aut Ordinario loci in quo mandatum fit vel a sacerdote ab alterutro delegato vel a duobus saltem testibus.

§ 2. Si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotetur, et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est.

§ 3. Si antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit, aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens hæc ignoraverit.

§ 4. Ut matrimonium validum sit, procurator debet munere suo per se ipse fungi (Can. 1089).

QUÆR. 3°. *An sit validum Matrimonium* sub conditione *initum?*

Resp. Certum est esse validum, si conditio sit *de præterito* vel *de præsenti* et verificatur. Ratio est, quia consensus ille *conditionatus* statim transit in absolutum et proinde nihil deest valori sacramenti. Si vero adjiciatur conditio *honesta* et *possibilis* de futuro, tunc certe non perficitur Matrimonium, donec conditio impleatur; quia contractus transferre debet jus mutuum in corpora *de præsenti.* Impleta autem conditione, valet Matrimonium; siquidem contractus conditionatus, adimpleta conditione, transit in absolutum et eo ipso valet ratione sacramenti, quia inter Christianos contractus Matrimonii a sacra-

Digitized by Google

mento disjungi nequit. — Quamvis autem firmum sit Matrimonium, etiamsi contrahentibus ignorantibus conditio impleatur; ipsi tamen uti matrimonio non possunt ante acceptam hujus adimpletionis notitiam; secus voluntate saltem et intentione fornicationem committerent. — Cf. S. Alphons. n. 890. — Baller. not. (a) et (b) p. 719.

QUÆR. 4°. *An sit validum matrimonium initum sub conditione de futuro necessario vel impossibili vel turpi sed non contra matrimonii substantiam?*

Resp. Valet matrimonium, quia talis conditio pro non adjecta habetur. — Cf. Can. 1092.

Conditio semel apposita et non revocata:

1°. **Si sit de futuro necessaria vel impossibilis vel turpis, sed non contra matrimonii substantiam, pro non adiecta habeatur** (Can. 1092).

Consensus de futuro necessario in jure habetur ut æquivalens consensui de præsenti; et hinc per adjectionem conditionis de futuro necessario nec suspenditur nec vitiatur matrimonium; sed statim valere incipit ac si pure et sine ulla conditione contractum fuerit; v. gr., contraho tecum si cras sol orietur.

Pari modo non suspenditur contractus si sit de impossibili: nam nisi adsint certa in contrarium indicia in negotio adeo gravi contrahentes censentur vere serio velle aliquid agere et non ludicre. Et ita in capitulo quod dicitur notabile et multum allegabile, Greg. IX: " Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, si alter dicat alteri: Contraho tecum si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem; aut si pro quæstu adulterandam te tradas; matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter favorem ejus pro non adjectis haberi." C. 7, X, IV, 5.

QUÆR. 5°. *An sit validum matrimonium initum sub conditione turpi contra substantiam matrimonii?*

Resp. *Negative,* ita rem decernit novus Codex; **Conditio semel apposita et non revocata, si de futuro contra matrimonii substantiam (sit), illud reddit invalidum** (Can. 1092, 2°).

Quia non habetur tunc consensus in substantiam contractus qui prorsus exigitur. Non habetur consensus in jus perpetuum

Digitized by Google

et exclusivum, ergo non in matrimonium. Quando igitur contrahitur vere cum conditione contra conjugii essentiam, sane matrimonium est nullum; sicuti cum adhibetur ab hæreticis formula sub explicita illa conditione ut matrimonium hoc in casu adulterii solvi possit, jam fieri nequit ut error circa matrimonium absorptus sit a generali voluntate contrahendi juxta intentionem Christi. Valida nempe possunt esse matrimonia inter compartes puta hæreticas cum errore concomitante circa ejus indissolubilitatem, quando, ut sæpissime accidit, prævalet voluntas contrahendi matrimonium juxta intentionem Christi, et in hac intentione absorbetur iste error. Si vero certo constiterit conditionem matrimonii substantiæ et præsertim indissolubilitati seu perpetuitati adjectam esse, tales nuptiæ sunt irritæ. — Cf. S. Off. 18 Dec. 1872; 9 Dec. 1874; 2 Oct. 1860; 29 Nov. 1882.

Investigandum erit utrum conditio contraria perpetuitati et indissolubilitati vinculi conjugalis aliqua ratione, directe vel indirecte, explicite vel implicite, in pactum fuerit a contrahentibus deducta seu utrum matrimonium fuerit contractum cum prava voluntate non consentiendi in perpetuum vinculum.

QUÆR. 6°. *An liceat matrimonium inire per interpretem?*

Resp. Matrimonium per interpretem quoque contrahi potest (Can. 1090).

Sicut in aliis contractibus notarius et testes sufficienter informari possunt per interpretem, ita in hoc parochus et testes de consensu per interpretem informantur.

QUÆR. 7°. *An consensus perseverare præsumatur?*

Resp. Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti initum fuerit, consensus præstitus præsumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit (Can. 1093).

QUÆR. 8°. *An licet parocho assistere matrimonio per procuratorem vel interpretem contrahendo absque venia Ordinarii?*

Resp. Matrimonio per procuratorem vel per interpretem contrahendo parochus ne assistat, nisi adsit iusta causa et de authenticitate mandati vel de interpretis fide dubitari nullo modo liceat, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia (Can. 1091).

Ratio hujus canonis patet ex necessitate abigendi omnem errorem in re tam gravi. Quare parocho, antequam assistat, constare debet de causa justa hujus modi contrahendi et de

Digitized by Google

authenticitate mandati deque interpretis fide; nec debet assistere absque Ordinarii licentia.

QUÆR. 9°. *Quid sit illud quod contrahentes ignorare non debeant?*

Resp. § 1. Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos.

§ 2. Hæc ignorantia post pubertatem non præsumitur (Can. 1082).

Nam absque actu voluntatis nullus consensus est possibilis; sed nulla est cupido rei ignoratæ, nil volitum nisi cognitum; ideoque ut possit esse consensus, debet non ignorare consentiens in quid consentiat; sic Pirhing, l. IV, t. 1, sect. 1, n. 85. inter necessaria ad conjugium ponit scientiam sive judicium discretionis, quo quis intelligat quid agat.

A jure præsumitur sufficiens discretio in illis qui ad pubertatem pervenerunt.

ARTICULUS II

DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII

§ 2. Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas ac indissolubilitas, quæ in matrimonio christiano peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti (Can. 1013).

§ I. — De unitate Matrimonii

856. Unitas Matrimonii in eo sita est, quod Matrimonium sit conjunctio unius viri cum una femina. Porro,

1°. Certum est, *polyandriam* pugnare cum lege naturali, quia præcipuis Matrimonii finibus adversatur, nempe generationi prolis et bonæ ejus educationi.

2°. Certum est, *polygamiam simultaneam* esse in omni casu prohibitam, saltem de jure positivo divino Novæ Legis, ut constat ex Luc. xvi, 18: "Omnis, qui dimittit uxorem suam et alteram ducit, mœchatur." Constat pariter ex Conc. Trid. sess. 24, can. 2.

3°. Certum est, secundas et ulteriores nuptias esse licitas tam viro quam mulieri, etiam sub lege Evangelica. Constat ex auctoritate et praxi Ecclesiæ, necnon ex Scriptura sacra, I Cor. vii, 39: "Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat, tantum

Digitized by Google

in Domino." — Cf. De Augustinis, Thes. 7, p. 254. **Licet casta viduitas honorabilior sit, secundæ tamen et ulteriores nuptiæ validæ et licitæ sunt, firmo præscripto can. 1069, § 2** (Can. 1142).

§ II. — De firmitate Matrimonii

Punctum I

De firmitate Matrimonii, quatenus spectat vinculum

857. Dico 1°. Matrimonium est *indissolubile,* id est, Matrimonio semel contracto, *divortium quoad vinculum fieri nequit.* Constat 1°. ex verbis Christi, Matth. xix, 6: "Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet." Constat 2°. ex Conc. Trid. sess. 24, can. 5. — Constat 3°. ex prop. 67 Syllabi, quæ sic se habet: "Jure naturæ Matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest." — Quare Conc. Plen. Balt. III statuit: "pœnam excommunicationis . . . Ordinario reservatam *ipso facto* incurrendam ab eis qui postquam divortium civile obtinuerint, Matrimonium ausi fuerint attentare." — Cf. *Conc. Plen. Balt. III,* n. 124.

Dico 2°. **Matrimonium validum ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, præterquam morte, dissolvi potest** (Can. 1118).

858. Triplex tamen casus est excipiendus, ut sequitur:

1°. Dissolvi potest Matrimonium *ratum* et *non consummatum* Christianorum, gravi de causa, *per dispensationem Papæ,* ex potestate divinitus ipsi concessa. Patet ex eo quod SS. Pontifices jam multoties hac potestate usi sint, uti S. Gregorius VII, Paulus III, etc. Imo hæc facultas extendenda est etiam ad Matrimonia consummata in infidelitate, si conjuges post Baptismum, quo proprie Matrimonium fit *ratum,* iterum illud non consummaverint. — Cf. Perrone, de *Matrimonio Christiano,* vol. 3, sect. 2, cap. 6, art. 4. — S. Alphons. nn. 956 et 959. — Baller. not. (b) p. 728.

2°. Dissolvi potest Matrimonium *ratum* et *non consummatum,* per solemnem *professionem religiosam* unius conjugum, atque hoc ex privilegio speciali a Christo concesso et ab Ecclesia declarato. Sic enim habet Conc. Trid. sess. 24, can. 6: "Si quis dixerit, Matrimonium ratum non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit." Quæ hic sub nn. 1°. et 2° dicuntur, patent etiam ex canone 1119:

Digitized by Google

Matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvitur tum ipso iure per sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita (Can. 1119).

3°. **§ 1. Legitimum inter non baptizatos matrimonium, licet consummatum, solvitur in favorem fidei ex privilegio Paulino** (Can. 1120), quando alteruter conjugum per Baptismum convertitur *ad fidem christianam*, et alter recusat cum eo pacifice cohabitare vel non cohabitat nisi cum *injuria Creatoris* et religionis christianæ contemptu, aut conatum adhibet, ut partem fidelem ad peccatum mortale pertrahat. Concessio hæc divina eruitur ex verbis Apostoli, I Cor. vii, 12, ubi dicitur: "Si quis frater uxorem habet infidelem et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam . . .; quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus." Eamdem fusius explicat Innoc. III, in cap. *Quanto* 7, *de divortiis.* — Cf. *Conc. Plen. Balt. III*, n. 128. — S. Alphons. n. 956. — Lehmkuhl, nn. 721 et seq. — Acta S. Sedis, vol. 22, p. 745, et seq. — Amer. Eccl. Rev. vol. 4, p. 1 et seq. et vol. 16, p. 328 et seq.

QUÆSITA

859. QUÆR. 1°. *An contracto valide matrimonio ex dispensatione inter infidelem et catholicum, possit hic uti privilegio Paulino si pars infidelis postea discedat vel nolit cohabitare absque injuria Creatoris?*

Resp. § 2. Hoc privilegium non obtinet in matrimonio inter partem baptizatam et partem non baptizatam inito cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus (Can. 1120).

QUÆR. 2°. *Quibus, et sub quibus conditionibus, uti privilegio liceat?*

Resp. Patet 1°. hoc privilegium competere dumtaxat vero legitimoque marito erga veram legitimamque uxorem et vice versa; patet 2°. non posse conjugem conversum hoc privilegio frui, nisi post susceptum baptisma et post interpellationem alteri conjugi rite factam de evangelica veritate amplectenda et pacifica cohabitatione promittenda; patet 3°. nullum huic privilegio esse posse locum, si ambo simul conjuges ad fidem convertentur.

Digitized by Google

§ 1. Antequam coniux conversus et baptizatus novum matrimonium valide contrahat, debet, salvo præscripto can. 1125, partem non baptizatam interpellare:

1°. An velit et ipsa converti ac baptismum suscipere;

2°. An saltem velit secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris.

§ 2. Hæ interpellationes fieri semper debent, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit (Can. 1121).

QUÆR. 3°. *Quomodo debeant hæ interpellationes fieri?*

Resp. § 1. Interpellationes fiant regulariter, forma saltem summaria et extraiudiciali, de auctoritate Ordinarii coniugis conversi, a quo Ordinario concedendæ sunt quoque coniugi infideli, si quidem eas petierit, induciæ ad deliberandum, eo tamen monito, fore ut, induciis inutiliter præterlapsis, responsio præsumatur negativa.

§ 2. Interpellationes etiam privatim factæ ab ipsa parte conversa, valent, imo sunt etiam licitæ, si forma superius præscripta servari nequeat; hoc tamen in casu de ipsis, pro foro externo, constare debet duobus saltem testibus vel alio legitimo probationis modo (Can. 1122).

QUÆR. 4°. *Quando demum habeat pars baptizata jus contrahendi novas nuptias?*

Resp. Si interpellationes ex declaratione Sedis Apostolicæ omissæ fuerint, aut si infidelis eisdem negative responderit expresse vel tacite, pars baptizata ius habet novas nuptias cum persona catholica contrahendi, nisi ipsa post baptismum dederit parti non baptizatæ iustam discedendi causam (Can. 1123).

QUÆR. 5°. *An valeat privilegium Paulinum etiam in casu quo post conversionem unius, pars infidelis pacifice cohabitare consentit, et dein mutato consilio, tentat fidelem, vel discedit?*

Resp. Coniux fidelis, licet post susceptum baptismum denuo matrimonialiter cum parte infideli vixerit, ius tamen novas celebrandi nuptias cum persona catholica non amittit, ideoque potest hoc iure uti, si coniux infidelis, mutata voluntate, postea discedat sine iusta causa, vel iam non cohabitet pacifice sine contumelia Creatoris (Can. 1124).

QUÆR. 6°. *Quid dicendum de matrimonio inito post dispensationem ab interpellatione quando innotescit conjugem infidelem non potuisse voluntatem suam declarare et ad fidem conversum fuisse?*

Digitized by Google

Resp. Est validum. Hoc sæpissime est declaratum. S. Off. 4 Feb. 1891; Greg. XIII, 25 Jan. 1585.

Ea quæ matrimonium respiciunt in constitutionibus Pauli III *Altitudo*, 1 Iun. 1537; S. Pii V *Romani Pontificis*, 2 Aug. 1571; Gregorii XIII *Populis*, 25 Ian. 1585, quæque pro peculiaribus locis scripta sunt, ad alias quoque regiones in eisdem adiunctis extenduntur (Can. 1125).

QUÆR. 7°. *Quænam sit vis istius dispensationis in isto casu si secundum matrimonium validum est?*

Resp. Vis ipsius est solvere vinculum matrimonii rati et non consummati fidelium. Nam compartes primi conjugii tempore contracti secundi matrimonii erant ambæ baptizatæ. Momento igitur baptismi suscepti ab utroque illud conjugium primum evasit matrimonium ratum, et quoniam post baptismum utriusque non erat consummatum, habebatur ratum et non consummatum. Jamvero Summus Pontifex matrimonium ratum et non consummatum solvere potest. Ergo.

QUÆR. 8°. *An statim post Baptismum unius et discessionem alterius partis, dissolvatur Matrimonium.*

Resp. *Neg.* Juxta idem divinum privilegium conjux conversus ad fidem, in ipso conversionis puncto non intelligitur solutus a vinculo matrimonii cum infideli adhuc superstite contracti, sed tunc si conjux infidelis renuat, acquirit jus transeundi ad alias nuptias cum tamen conjuge fideli. S. Off. 11 Jul. 1866.—Cp. *Si quis*, 28, q. 2; et Cp. *Gaudemus*, 8 De Divortiis: *Crimina in Baptismo solvuntur, non conjugia.*

QUÆR. 9°. *An dissolvatur prius matrimonium eo ipso quod conversus ad secundas nuptias se contulerit?*

Resp. Vinculum prioris coniugii, in infidelitate contracti, tunc tantum solvitur, cum pars fidelis reapse novas nuptias valide iniverit (Can. 1126).

QUÆR. 10°. *An conjux infidelis possit valide novum inire Matrimonium, si post suam discessionem pars ad fidem conversa emiserit professionem religiosum aut sacros Ordines susceperit aut simplex votum castitatis fecerit?*

Resp. Potest quidem in casu professionis religiosæ, si Matrimonium non fuerit consummatum post susceptionem Baptismi, quia tunc dissolvitur vi alterius privilegii a Conc. Trid.

Digitized by Google

sess. 24, can 6 declarati. — Non item in casu susceptionis sacrorum Ordinum, aut emissionis voti simplicis castitatis, quia tunc integrum manet primum vinculum matrimoniale. Si vero conjux infidelis convertitur, cohabitatio *certo* ei non permittitur, si compars sacros Ordines susceperit, et juxta aliquos etiam in casu simplicis voti castitatis, quia status assumptus est incompossibilis cum vita conjugali. — Cf. Baller. not. (c) p. 734.

QUÆR. 11°. *An valeat privilegium Paulinum etiam in casu quo conversio fiat per susceptionem Baptismi in aliqua secta acatholica?*

Resp. Multi opinantur tunc etiam valere, si tamen ceteræ non desint conditiones, quia tunc etiam verificatur substantia conversionis, nempe susceptio Baptismi validi, ut supponitur. — Cf. Baller. not. (a) p. 736, *in fine.*

QUÆR. 12°. *Quotuplex sit objectum de quo interpellatio facienda est?*

Resp. Ut constat ex dictis, duplex est illud objectum, nisi detur dispensatio apostolica: Cf. S. Off. 20 Jun. 1886. S. C. de Prop. F. 17 Jan. 1836. S. Off. 8 Jun. 1836.

QUÆR. 13°. *Qualis discessus sufficiat ut ingrediatur Paulinum Privilegium.*

Resp. Sufficit discessus physicus vel moralis ipsius partis infidelis; nec requiritur ut physicus discessus malitiosus fuerit.

"Cum militet ex parte conjugis conversi favor fidei, eo potest uti quacumque ex causa, dummodo justa sit, nimirum si non justum ac rationabile motivum dederit alteri conjugi discedendi, ita tamen ut tunc solum intelligatur solutum jugum vinculi matrimonialis cum infideli, quando conjux conversus (renuente altero post interpellationem converti) transit ad alia vota cum fideli." Ideoque locum habet quando infidelis discedit odio fidei vel propter discordias vel propter aliam causam a fide diversam (S. Off. 5 Aug. 1759), etiam quando infidelis absque Creatoris contumelia cum fideli vivere recusat, vel fidelem ad peccatum aut ad infidelitatem trahere tentat, aut a concubinatu desinere detrectat. Ingreditur etiam si pars infidelis vult converti, sed nullo modo cum fideli habitare consentit, dummodo pars infidelis in infidelitate permaneat; ingreditur si pars infidelis cum fideli cohabitare non potest, quia v. gr., per vim est a viro ablata ita ut nulla sit spes eam recuperandi, vel si vult converti et vellet quidem cum eo cohabitare, sed nec religionem colere nec cohabitare potest; ingreditur, dico, modo pars hæc maneat in infidelitate. S. Off. 8 Jul. 1891. Præterea dispensatio ab interpellatione est non semel data ob insaniam ipsius partis infidelis, quæ non poterat interpellari. Igitur discessus physi-

Digitized by Google

cus, malitiosus vel non malitiosus, et moralis sufficit ut ingrediatur privilegium.

QUÆR. 14°. *An hæc interpellatio etiam ante Novum Codicem necessaria esset ad validitatem matrimonii fidelis qui uti privilegio cuperet?*

Resp. *Affirm.*, tot sunt casus in quibus matrimonia declarata sunt nulla, quæ inita erant sine interpellatione, ut negativa sententia habenda sit simpliciter tanquam non tuta.

Talia responsa sunt: Neophytus contraxerat conjugium cum christiana, nil dicens de conjugio in infidelitate contracto. Quid sentiendum est de matrimonio dicti hominis cum puella christiana absque interpellatione et dispensatione contracto . . .? Resp. Ex deductis subsistere *primum* matrimonium, S. Off. 20 Jun. 1858; S. Off. 17 Jan. 1900; 5 Aug. 1795. Simili modo in persecutione Coreana quandoque accidit "ut in usu privilegii fidei conjux infidelis conversus et baptizatus interpellationem omiserit ad conjugem in infidelitate remanentem, licet in pluribus casibus hæc interpellatio esset vel forsan necessaria vel saltem dubiæ obligationis." (Ita in supplici libello.) Responsum est. "Quo vero ad matrimonia contracta quin solito modo interpellatio conjugis infidelis præcesserit, vel ab ea dispensatio fuerit obtenta, Vicarius Apostolicus ex facultate quæ ei conceditur dispenset ab interpellatione facienda et omnino procuret consensum renovandum, in quibus autem casibus hanc renovationem pro nunc fieri non posse judicat, sileat, si putati conjuges sint in bona fide."

S. C. de Prop. F. 5 Mar. 1816. Utrum ad effectum matrimonii dissolvendi juxta privilegium in favorem fidei a Christo Domino concessum et ab Apostolo promulgatum interpellatio partis in infidelitate perseverantis sit de jure divino, atque adeo necessaria ut, ea neglecta, nullus plane habeatur matrimonii dissolvendi locus: An solum pertineat ad formam judicialem, nec requiratur, nisi ut dissolutio licite fiat, præsertim cum aliunde constat indiciis moraliter certis, alterum conjugem nec fidem amplecti nec sine contumelia Creatoris velle cohabitare? R. ad 1. "Non esse locum dissolutioni matrimonii in infidelitate contracti, nisi interpellatione præmissa, aut nisi obtenta, legitimis ex causis, super interpellatione Apostolica dispensatione."

QUÆR. 15°. *Quænam sint causæ ob quas S. Sedes dispensat ab interpellatione?*

Resp. Duplex est casus ordinarius et extraordinarius considerandus in facultate dispensandi ab interpellatione. Ordinarius tunc evenit, quando scilicet adhibitis antea omnibus diligentiis, etiam per publicas ephemerides ad reperiendum locum ubi conjux infidelis habitet, iisque in irritum cessis, constat saltem summarie et extrajudicialiter conjugem absentem legitime moneri non posse aut monitum infra tempus præfixum

Digitized by Google

suam voluntatem non significasse; alter, quando adiri quidem potest conjux infidelis, sed de comparte facta christiana interpellari nequit sine evidenti gravis damni ei vel christianis inferendi periculo; S. Off. 29 Nov. 1882; vel si serio dubitatur num neophytus aliquam ex suis uxoribus vere in uxorem duxerit. 8 Jun. 1836.

QUÆR. 16°. *Quid dicendum si pars fidelis causam dederit discessus?*

Resp. Si pars fidelis post conversionem præberet parti infideli justam ac rationabilem causam discedendi, puta, per adulterium, non maneret integrum privilegium fidei. Secus si causa accideret ante baptismum, quia hoc sacramentum delet crimen. Ins. S. C. de Prop. F. 30 Jan. 1807; S. O. 19 April. 1899.—Cf. D'Annibale, v. 3, 475.

QUÆR. 17°. *Quando sit facienda interpellatio?*

Resp. Hæc interpellatio facienda est post baptismum, nisi ipse S. Pontifex aliter concesserit potestatem interpellandi partem infidelem ante baptismum: imo et eam esse juris divini S. Off. 15 Jun. 1850 affirmat solvens casum in quo mulier infidelis respondit se velle converti et cohabitare sed detineri a secundo marito vel a creditore qui illam abire non sinunt. Quæstio: an in hoc casu conversus possit ad alias transire nuptias? "*Affirmative*, nempe conversum de quo agitur, si non est legitime ab Apostolica Sede dispensatus, teneri ex divino præcepto ad faciendam in præsenti casu una vice interpellationem alteri conjugi: posse autem pluries ex mera caritate. Expleta autem a converso hac divinitus injuncta conditione si pagana uxor ad ipsum non redierit intra justum aliquod et rationabile temporis spatium posse præfatum conversum licite et valide alias inire nuptias cum muliere tamen christiana, dummodo vir non sit causa impedimenti, quo mulier detineatur." Ita S. Off.

1°. Practice in omni casu aut interpellatio est facienda, aut dispensatio pontificia ab interpellatione est obtinenda.

2°. Notandum autem est secundas nuptias post interpellationem vel dispensationem ineundas esse nonnisi cum fideli, absque venia Sedis Apostolicæ.

3°. Ab obligatione interpellationis faciendæ neque divortium neque secundum matrimonium civile eximit aliquem.

4°. Quatenus vero neque interpellatio neque ejusdem dispensatio præcesserit, primum matrimonium obstabit secundo, sed Ordinarius judicium suspendere debebit et casum cum omnibus suis circumstantiis

Digitized by Google

ad S. Sedem remittere, quæ ipsi Ordinario, quid faciendum sit, indicabit. S. C. de Prop. F. Instructio de judic. eccles. cir. caus. matrim. anno 1883, data.

In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris (Can. 1127).

Punctum II

De firmitate Matrimonii, quatenus spectat torum

860. Dico. Coniuges servare debent vitæ coniugalis communionem, nisi iusta causa eos excuset (Can. 1128), ob quam fieri potest divortium a toro vel habitatione, manente nihilominus conjugali vinculo, ita ut neutra pars possit ante mortem alterius inire aliud Matrimonium. *Primum* eruitur ex ipsamet definitione Matrimonii. *Alterum* statuitur a Conc. Trid. sess. 24, can. 8: " Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad torum seu quoad habitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit." Causæ vero ejusmodi divortium cohonestantes sunt: mutuus consensus, grave animæ vel corporis periculum, et alterutrius adulterium; quas causas ita pro praxi intelliges.

1°. *Mutuus consensus:* scilicet uterque conjux simul possunt juri proprio renuntiare quoad torum, sive ad tempus sive in perpetuum, dummodo absit incontinentiæ periculum. Item separari possunt etiam quoad habitationem sive ad tempus, negotiorum causa, sive in perpetuum ob vitæ perfectioris desiderium; v. gr., ad Religionem ingrediendam vel sacros Ordines suscipiendos. — Cf. Baller. not. (b) p. 741.

2°. **§ 1. Propter coniugis adulterium, alter coniux, manente vinculo, ius habet solvendi, etiam in perpetuum, vitæ communionem, nisi in crimen consenserit, aut eidem causam dederit, vel illud expresse aut tacite condonaverit, vel ipse quoque idem crimen commiserit.**

§ 2. Tacita condonatio habetur, si coniux innocens, postquam de crimine adulterii certior factus est, cum altero coniuge sponte, maritali affectu, conversatus fuerit; præsumitur vero, nisi sex intra menses coniugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legitimam accusationem fecerit Can. 1129).

Coniux innocens, sive iudicis sententia sive propria auctoritate legitime discesserit, nulla unquam obligatione tenetur coniugem adulterum rursus admittendi ad vitæ consortium; potest autem eundem admittere aut revocare, nisi ex ipsius

Digitized by Google

consensu ille statum matrimonio contrarium susceperit (Can. 1130).

Patet ex verbis Christi, Matth. v, 32: "Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, etc." Quod si id liceat viro, eadem ratione etiam uxori licitum esse debet.

Juvat animadvertere, ex communi doctorum sententia hic nomine adulterii intelligi quamlibet *carnis divisionem*, etiam quæ habetur per sodomiam et bestialitatem. — Cf. S. Alphons. n. 962.

3°. **§ 1. Si alter coniux sectæ acatholicæ nomen dederit; si prolem acatholice educaverit; si vitam criminosam et ignominiosam ducat; si grave seu animæ seu corporis periculum alteri facessat; si sævitiis vitam communem nimis difficilem reddat, hæc aliaque id genus, sunt pro altero coniuge totidem legitimæ causæ discedendi, auctoritate Ordinarii loci, et etiam propria auctoritate, si de eis certo constet, et periculum sit in mora.**

§ 2. In omnibus his casibus, causa separationis cessante, vitæ consuetudo restauranda est; sed si separatio ab Ordinario pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, coniux innocens ad id non obligatur, nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore (Can. 1131).

861. QUÆR. *An vir, cognito uxoris adulterio, illam dimittere teneatur?*

Resp. Certum est non teneri ratione adulterii, quia divortium fuit concessum in favorem innocentis, non in ejus pœnam. Potest tamen vir aliquando teneri ad dimittendam uxorem adulteram ratione correctionis fraternæ aut scandali vitandi; sed rarus est iste casus, tum quia alia media adhiberi possunt ad uxorem corrigendam aut scandalum vitandum, tum quia grave scandalum ex separatione timendum excusare potest. Aliunde ejecta uxor majori periculo, saltem plerumque, exponeretur. — Cf. S. Alphons. n. 963.

Sedulo hic est animadventendum, confessarium hac in re indigere magna prudentia. Quare raro permittat divortium a toro privata auctoritate factum, et rarius adhuc si crimen est occultum, etiamsi sit certum: caveat insuper ne facilius credat uxorum adversus viros querelis, satagatque ut eas compescat, et a divortio, in quantum fieri potest, avertat. — Cf. S. Alphons. n. 969.

Digitized by Google

Notandum etiam est, sponsis minime licere civilem separationem a toro et mensa, inconsulta auctoritate ecclesiastica, petere. Ita enim loquuntur Patres Conc. Plen. Balt. III, n. 126: "iis omnibus,qui matrimonio conjuncti sunt, præcipimus, ne, inconsulta auctoritate ecclesiastica, tribunalia civilia adeant ad obtinendam separationem a toro et mensa. Quod si quis attentaverit, sciat se gravem reatum incurrere et pro Episcopi judicio puniendum esse."

Instituta separatione, filii educandi sunt penes coniugem innocentem, et si alter coniugum sit acatholicus, penes coniugem catholicum, nisi in utroque casu Ordinarius pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorundem catholica educatione, aliud decreverit (Can. 1132).

CAPUT IV

DE MATERIA ET FORMA MATRIMONII

862. De materia et forma Matrimonii hæc sunt tenenda:

I. Materia *remota* sacramenti Matrimonii sunt corpora sponsorum in contractu Matrimonii invicem tradenda.

II. Materia *proxima* est traditio ipsa corporum, quæ per verba aut signa consensum exprimentia perficitur.

III. Forma consistit in mutua contrahentium acceptatione verbis aut signis expressa.

De his omnibus constat tum ex communi doctrina theologorum, tum quia hodie citra controversiam esse debet, sacramentum Matrimonii nihil aliud esse nisi contractum ipsum matrimonialem. — Cf. de Augustinis, Thes. 4, p. 222, et præsertim Lit. Ap. Leonis XIII, *Arcanum*, 10 Febr. 1880.

CAPUT V

DE MINISTRO ET SUBJECTO MATRIMONII

ARTICULUS I

DE MINISTRO SACRAMENTI MATRIMONII

863. Dico. Certa et catholica doctrina est, Ministros sacramenti Matrimonii esse *ipsos contrahentes*, et non sacerdotem. Ratio est, quia Eugenius IV in Decreto *ad Armenos*, sanam circa sacramenta tradere volens doctrinam, sic statuit: "Causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus." Neque dubitandum est, quin illa verba *causa efficiens Matrimonii* respiciant Matrimonium ut sacramentum, siquidem septem sacramenta in eo Decreto ex professo explican-

Digitized by Google

tur. — Parochus tamen est Minister solemnitatis Matrimonii, ejusque præsentia requiritur ad *validitatem* in locis ubi exsistit impedimentum clandestinitatis, et ubi non exsistit, requiritur ad *liceitatem* sub gravi. Imo non tantum præsentia requiritur, sed etiam benedictio juxta ritum in Rituali Romano descriptum.

De ritu in celebratione Matrimonii:

Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione serventur ritus in libris ritualibus ab Ecclesia probatis præscripti aut laudabilibus consuetudinibus recepti (Can. 1100). — Cf. Conc. Trid. sess. 24, *de Reform. Matrim.* — Rituale Rom. *de Matrim.* — De Augustinis, Thes. 3, p. 197.

QUÆSITA

864. Quær. 1°. *Quid debeat parochus facere circa matrimonia eorum qui fidem catholicam notorie abjecerunt, licet ad sectam non transierint; aut adscripti sunt damnatis societatibus et quidem notorie, aut sunt publice peccatores aut censurati?*

Resp. § 1. Absterreantur quoque fideles a matrimonio contrahendo cum iis qui notorie aut catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam acatholicam non transierint, aut societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sunt.

§ 2. Parochus prædictis nuptiis ne assistat, nisi consulto Ordinario, qui, inspectis omnibus rei adiunctis, ei permittere poterit ut matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa et pro suo prudenti arbitrio Ordinarius iudicet satis cautum esse catholicæ educationi universæ prolis et remotioni periculi perversionis alterius coniugis (Can. 1065).

Si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de qua, si fieri possit, consulat Ordinarium (Can. 1066).

Quær. 2°. *An benedictio nuptialis proprie dicta possit separari a celebratione Missæ?*

Resp. Ritus celebrandi sacramentum Matrimonii, quo sacerdos sponsos conjungit, annulumque benedicit, et expressus habetur in Rituali Romano, sedulo distinguendus est a benedictione nuptiali, quæ legitur in Missali (*Missa pro sponso et sponsa*), et pertinet ad earumdem nuptiarum solemnitatem. De illo omnino affirmandum est, ipsum posse, imo et debere,

Digitized by Google

tempore vetito, seu quando solemnitates nuptiarum prohibentur, separari a celebratione Missæ; nam Matrimonium omni tempore contrahi potest. — Verum negandum est quoad benedictionem nuptialem proprie dictam, uti constat ex canone mox citando 1101. Hæc benedictio consistit in Orationibus, quæ habentur in Missali "*Propitiare*" etc., "*Deus, qui*" etc., dicendis ante "*Libera nos*" etc., necnon alia "*Deus Abraham*" etc., dicenda ante benedictionem. Decr. Auth. n. 3789. ad 3.

QUÆR. 3°. *An adsit aliqua obligatio recipiendi benedictionem nuptialem?*

Resp. *Neg.*, saltem de jure communi.

§ 1. Parochus curet ut sponsi benedictionem sollemnem accipiant, quæ dari eis potest etiam postquam diu vixerint in matrimonio, sed solum in Missa, servata speciali rubrica et excepto tempore feriato.

§ 2. Sollemnem benedictionem ille tantum sacerdos per se ipse vel per alium dare potest, qui valide et licite matrimonio potest assistere (Can. 1101).

Qua de re en verba Conc. Plen. Balt. III., n. 125: "Frequenter et gravibus verbis inculcent [Pastores animarum] pium illum et laudabilem Ecclesiæ ritum, quo fideles non noctu sed Missæ tempore cum benedictione nuptiali contrahunt. Qua ratione fidem suam Catholicam tacite profitentur et coram omnibus ostendunt, quam alte, ut decet, ac splendide de matrimonii dignitate ac sanctitate sentiant. Et hoc quidem non solum laude dignum sed fere necessarium videtur nostris hisce temporibus, quando nihil intentatum relinquunt religionis hostes, ut matrimonio omnis sanctitatis, omnis sacramenti species, si fieri potest, adimatur et quasi merus civilis contractus æstimetur."

QUÆR. 4°. *Quid sit specialiter dicendum de tempore et modo dandi hanc benedictionem, et de Missa infra quam debet dari?*

Resp. Hac de re sequentia sunt animadvertenda:

1°. Juxta decret. S. R. U. Inq. datum die 31 Aug. 1881, benedictio nuptialis danda est, juxta rubricas tamen, scilicet infra Missæ celebrationem et extra tempus feriatum, "omnibus illis conjugibus qui eam in contrahendo Matrimonio, quacumque ex causa, non obtinuerint: etiamsi petant postquam diu jam in Matrimonio vixerint, dummodo mulier, si vidua, benedictionem ipsam in aliis nuptiis non acceperit. — Insuper hortandos esse eosdem conjuges catholicos, qui benedictionem sui Matri-

Digitized by Google

monii non obtinuerunt, ut eam primo quoque tempore petant. Significandum vero illis, maxime si neophyti sint vel ante conversionem ab hæresi valide contraxerint, benedictionem ipsam ad ritum et solemnitatem, non vero ad substantiam et validitatem pertinere conjugii." — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 14, p. 513. — *Conc. Plen. Balt. II*, n. 333; et *Append.* XIII, p. 310. — Amer. Eccl. Rev. vol. 2, pp. 120 et seq. — 2°. *Benedictio nuptialis* omittenda est (1°) toto tempore clauso, S. R. C. 31 Aug. 1839; (2°) si mulier sit vidua et benedictionem ipsam in aliis nuptiis jam acceperit; (3°) quando sponsi benedictionem infra Missæ celebrationem recipere nolunt; (4°) in matrimoniis mixtis, etsi cum dispensatione Summi Pontificis contrahuntur. Alias mulier benedicenda est; nihil refert ad benedictionem an mulier sit virgo necne. — 3°. Quoties benedictio nuptialis omitti debet, prohibetur etiam *Missa votiva pro sponso et sponsa* et pariter inhibetur commemoratio pro sponso et sponsa in Missa de die. Quoties autem mulier benedicenda est, celebranda est etiam Missa votiva pro sponsis præter Dominicas, festa de præcepto, duplicia 1æ vel 2æ classis, dies infra octavas Epiph. Pasch. Pent. et Corp. Christi, ferias et vig. privilegiatas. Exceptis Nativ. Domini et Pasch. in Missa de die facienda est commemoratio Missæ votivæ pro sponsis, quæ additur *semper* sub conclusione distincta et primo loco post orationes a rubricis præceptas. — S. R. C. 20 April. 1822; 15 Junii 1883. — 4°. In diebus licitis quando Missa pro sponso et sponsa dicitur, secunda oratio erit semper de Officio, et commemorationes fient diei propriæ; in duplicibus non adjungitur tertia oratio (S. C. R. 24 Maii 1912). In diebus ritus inferioris complendus est numerus saltem trinus. — 5°. Sacerdos non tenetur Missam applicare pro sponsis, nisi ab iisdem eleemosynam accipiat (S. C. Inq. 1 Sept. 1841). — 6°. Non requiritur ut sponsi communicent intra Missam (n. 3922). — 7°. Prohibitio benedictionis nuptialis temporibus prohibitis debet intelligi de Missa pro sponso et sponsa et de precibus in Missali. — 8°. Cum danda est benedictio, Missa pro sponso et sponsa dicenda est juxta exposita, licet iis non applicetur; nec potest ista Missa dici nisi in eadem benedictio detur. — 9°. Quum nuptiæ celebratæ fuerint tempore prohibito et sponsi postea benedictionem nuptialem petierint, non requiritur ut dies eligatur in quo Missa votiva pro sponsis dici possit sed benedictio nuptialis impertiri potest infra Missam, puta de festo duplici 2æ classis cum commemoratione pro Sponsis, juxta rubricam in capite Missæ pro sponsis positam. Necessaria autem est præ-

Digitized by Google

sentia amborum ad benedictionem impertiendam. S. C. R. 27 Maii 1911. — 10°. In editione typica Ritualis Romani anno 1913 vulgata, tit. VII, c. 1, n. 16 hæc inveniuntur: "Caveat tamen Parochus, ne, quando conjuges in primis nuptiis benedictionem acceperint, eos in secundis benedicat, sive mulier sive etiam vir ad secundas nuptias transeat. Sed ubi ea viget consuetudo, ut, si mulier nemini unquam nupserit, etiamsi vir aliam uxorem habuerit, nuptiæ benedicantur, ea servanda est; sed viduæ, quæ in primis nuptiis jam benedictionem acceperit, novas nuptias non benedicat, etiamsi ejus vir nunquam uxorem duxerit." Cf. **infra,** Q 10°. — S. R. C. 14 Jun. 1918.

QUÆR. 5°. *An in matrimoniis inter partem catholicam et partem acatholicam interrogationes de consensu fieri debeant?*

Resp. § 1. In matrimoniis inter partem catholicam et partem acatholicam interrogationes de consensu fieri debent secundum præscriptum can. 1095, § 1, n. 3.

§ 2. Sed omnes sacri ritus prohibentur; quod si ex hac prohibitione graviora mala prævideantur, Ordinarius potest aliquam ex consuetis ecclesiasticis cæremoniis, exclusa semper Missæ celebratione, permittere (Can. 1102).

Hinc ad validitatem matrimonii requirendus est excipiendusque contrahentium consensus a parocho vel loci Ordinario vel delegato ab alterutro. Patet igitur non tantum in matrimoniis inter catholicos sed etiam in matrimoniis inter partem catholicam et partem acatholicam vim suam integram exercere canonem 1095, § 1, n. 3, quod ipsum consensum requirendum et excipiendum aspicit. Dein prohibetur in hisce matrimoniis omnes ritus sacri; si tamen exinde graviora mala prævideantur Ordinarius potest aliquam ex consuetis cærimoniis permittere, excepta semper Missæ celebratione.[1]

QUÆR. 6°. *An unquam liceat matrimonium conscientiæ celebrare?*

Resp. Nonnisi ex gravissima et urgentissima causa et ab ipso loci Ordinario, excluso Vicario Generali sine speciali mandato, permitti potest ut *matrimonium conscientiæ* **ineatur, idest, matrimonium celebretur omissis denuntiationibus et secreto, ad normam canonum qui sequuntur** (Can. 1104).

Matrimonium pertinet ad ordinem publicum, et tota securitas familiæ in ipsa huius Sacramenti securitate involvitur. Et ideo publice ineundum, nec facile permittendum ut secreto contra-

[1] Cf. Addenda, p. 1090, n. 17.

Digitized by Google

hatur. Hinc causa gravissima requiritur ut matrimonium absque bannis secreto coram parocho et duobus testibus confidentibus celebretur; quodque vocatur *matrimonium conscientiæ;* non quia non est verum matrimonium, sed quia occultum et vera conscientiæ obligatione munitum est uti aliud quodvis conjugium. Hoc Sacramentum Magnum est, et dedecet illud suscipi occulte, nisi rationes dominantes secretum excusent. Exemplum potest esse viri et feminæ publice degentium ut conjugum, de quibus nulla est suspicio criminis; re ipsa sunt concubinarii. Sane res magni momenti est, tales nuptias permittere; quare expendendæ qualitates sunt sponsorum et libertas status eorum, minister autem prudens deligendus est.

QUÆR. 7°. *Quamnam obligationem secumferat permissio talis Matrimonii?*

Resp. Ita Canon 1105:

Permissio celebrationis matrimonii conscientiæ secumfert promissionem et gravem obligationem secreti servandi ex parte sacerdotis assistentis, testium, Ordinarii eiusque successorum, et etiam alterius coniugis, altero non consentiente divulgationi (Can. 1105).

QUÆR. 8°. *An obligatio secreti ad omnes casus se extendat?*

Resp. Huius promissionis obligatio ex parte Ordinarii non extenditur ad casum quo vel aliquod scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria ex secreti observantia immineat, vel parentes non curent filios ex tali matrimonio susceptos baptizari aut eos baptizandos curent falsis expressis nominibus, quin interim Ordinario intra triginta dies notitiam prolis susceptæ et baptizatæ cum sincera indicatione parentum præbeant, vel christianam filiorum educationem negligant (Can. 1106).

Ecclesia nempe debet sanctitatem conjugii defendere, jura mulieris et prolis æque ac viri. Hinc antequam celebretur tale matrimonium, monendi sponsi sunt de variis obligationibus erga invicem, erga prolem, de annuntianda ipsi Ordinario prole nata et de educatione ipsius christiana procuranda. Si istæ conditiones seu obligationes non serventur, Ordinarii obligatio silendi cessat. — Cf. Benedictus XIV, Const. *Satis Vobis.*

QUÆR. 9°. *An hoc Matrimonium in libro matrimoniorum sit adnotandum?*

Digitized by Google

Resp. Non est notandum in consueto matrimoniorum libro, sed in peculiari libro servando in Curiæ archivo de quo in Can. 379.

QUÆR. 10°. *Quo tempore Matrimonium celebrare queat?*

Resp. § 1. Matrimonium quolibet anni tempore contrahi potest.

§ 2. Sollemnis tantum nuptiarum benedictio vetatur a prima dominica Adventus usque ad diem Nativitatis Domini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad dominicam Paschatis inclusive.

§ 3. Ordinarii tamen locorum possunt, salvis legibus liturgicis, etiam prædictis temporibus eam permittere ex iusta causa, monitis sponsis ut a nimia pompa abstineant (Can. 1108).

Constat igitur 1°. quavis anni parte nuptias posse celebrari, non autem sollemniter tempore vetito, nisi Ordinarii permissione ex justa causa data.—Cf. S. R. C. 14 Jun. 1918.

Tempus vetitum est computandum a prima Dominica Adventus usque ad diem Nativitatis Domini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad Dominicam Paschatis inclusive.

QUÆR. 11°. *Quisnam sit proprius locus celebrationis Matrimonii?*

Resp. § 1. Matrimonium inter catholicos celebretur in ecclesia parœciali; in alia autem ecclesia vel oratorio sive publico sive semi-publico, nonnisi de licentia Ordinarii loci vel parochi celebrari poterit.

§ 2. Matrimonium in ædibus privatis celebrari Ordinarii locorum in extraordinario tantum aliquo casu et accedente semper iusta ac rationabili causa permittere possunt; sed in ecclesiis vel oratoriis sive Seminarii sive religiosarum, Ordinarii id ne permittant, nisi urgente necessitate, ac opportunis adhibitis cautelis.

§ 3. Matrimonia vero inter partem catholicam et partem acatholicam extra ecclesiam celebrentur; quod si Ordinarius prudenter iudicet id servari non posse quin graviora oriantur mala, prudenti eius arbitrio committitur hac super re dispensare, firmo tamen præscripto can. 1102, § 2 (Can. 1109).

ARTICULUS II

DE SUBJECTO MATRIMONII

865. Dico 1°. Subjectum sacramenti Matrimonii est *omnis homo baptizatus, nullo impedimento sive naturali sive divino sive canonico laborans.*

Digitized by Google

Cui concinit Codex. **Omnes possunt matrimonium contrahere, qui iure non prohibentur** (Can. 1035).

Dixi 1°. *omnis homo baptizatus;* homines enim non baptizati non sunt capaces sacramentorum Ecclesiæ, uti patet. — Dixi 2°. *nullo impedimento laborans;* licet enim *per se* omnis homo baptizatus sit subjectum capax sacramenti Matrimonii, *per accidens* tamen plures a Matrimonio valide contrahendo arcentur propter diversa impedimenta, tum juris naturalis, tum juris divini aut ecclesiastici, ut infra suo loco dicetur. Hinc:

1°. Matrimonium infidelium, licet validum esse possit in ratione contractus, non tamen est sacramentum. Imo fidelis ipse contrahens Matrimonium cum infideli, etiam ex Papæ dispensatione, juxta multos Doctores sacramentum non recipit. Etenim signum unionis Christi cum Ecclesia, gratiam sacramentalem conferens, neque in unione viri neque in unione mulieris, sed in unione utriusque consistit. — Dissentiunt tamen alii, et dicunt Matrimonium esse tunc ratum ac proinde habere rationem sacramenti ex parte fidelis. — Cf. Baller. not. (a) p. 749.

Matrimonium duorum infidelium qui convertuntur evadit Sacramentum, quando ambo baptizantur, sive hoc successive sive simultanee accidit. In eo nempe casu contractus validus induit characterem seu rationem contractus unius inter fideles conjugalis, qui est Sacramentum: et in momento suscepti baptismatis ab utroque matrimonium evadit efficax ipsius gratiæ. Sic salvo meliori.

2°. Hæretici et schismatici, qui ineundo Matrimonium, leges Ecclesiæ ad substantiam sacramenti pertinentes, accurate et integre servant, valide contrahunt et sacramento muniuntur, cum nihil sit, quod valori hujus sacramenti obstare possit. Hoc ipsum confirmat praxis Ecclesiæ, quæ nullo modo eos adigit ad renovandum consensum, si resipiscentes ad catholicæ Ecclesiæ unitatem redeant.

Dico 2°. Sponsi Matrimonium contrahentes in statu gratiæ versari debent, quia Matrimonium est sacramentum vivorum. Qui contrahunt peccato mortali coinquinati, rei sacrilegii evadunt, nec gratias sacramentales sponsis necessarias percipiunt. Probabiliter tamen illæ gratiæ sunt tantum suspensæ et, remoto obice seu peccato mortali, animæ applicantur. Pro praxi, si nullus fructus ex monitione speretur, fere melius erit indignum non monere de sacrilegio, ut saltem sic minus peccet; et potius inducendus erit, ut saltem quamprimum ad confitendum accedat.

Digitized by Google

Dico 3°. Ex valido matrimonio enascitur inter coniuges vinculum natura sua perpetuum et exclusivum; matrimonium præterea christianum coniugibus non ponentibus obicem gratiam confert (Can. 1110).

Dico 4°. Utrique coniugi ab ipso matrimonii initio æquum ius et officium est quod attinet ad actus proprios coniugalis vitæ (Can. 1111).[1]

Dico 5°. Nisi iure speciali aliud cautum sit, uxor circa canonicos effectus, particeps efficitur status mariti (Can. 1112).

Mulier retinet viri domicilium et honorem.—Cf. C. 3, *de sepulturis*, III, 12, in VI°.

Mulier nempe socia est viri, nec ancilla nec famula nec serva. Nisi jus speciale aliud statuat, simpliciter obtinet ipsum statum mariti.

QUÆSITA

866. QUÆR. 1°. *An Parochus exigere debeat, ut præmittatur confessio Matrimonio vel ut libellus confessionis a sponsis exhibeatur?*

Resp. Non potest absolute et per se id exigere, nisi lex synodalis in unaquaque diœcesi seu præceptum Episcopi illud statuat. Ratio est, quia quamvis requiratur status gratiæ ad hoc sacramentum suscipiendum, non tamen requiritur necessario confessio, cum contritio absolute sufficere possit iis qui in statu peccati mortalis versantur. Aliunde Parocho plerumque non innotescit, sponsos in statu gratiæ non versari. — Cf. *Conc. Plen. Balt. II*, n. 329.

QUÆR. 2°. *Quinam sint filii legitimi?*

Resp. Legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo, nisi parentibus ob sollemnem professionem religiosam vel susceptum ordinem sacrum prohibitus tempore conceptionis fuerit usus matrimonii antea contracti (Can. 1114).

Concepti aut nati ex matrimonio valido absque impedimento dirimente inito vel ex matrimonio invalido quod tamen in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit et hinc putativum dicitur, legitimi sunt nisi conceptio acciderit tempore quo ob religiosam professionem solemnem vel ordinem sacrum usus Matrimonii prohibitus fuerit. Itaque proles, sacrilege concepta quia parens est solemniter professus religiosus aut in Sacris, non est legitima.

[1] Cf. Addenda, p. 1096, n. 32.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *Quisnam ut pater habeatur, et quinam filii ut legitimi præsumantur?*

Resp. **§ 1. Pater is est quem iustæ nuptiæ demonstrant, nisi evidentibus argumentis contrarium probetur.**

§ 2. Legitimi præsumuntur filii qui nati sunt saltem post sex menses a die celebrati matrimonii, vel intra decem menses a die dissolutæ vitæ coniugalis (Can. 1115).

Ratio utriusque invenitur in necessaria protectione familiæ et hæreditariæ successionis. Desumpta est ex Jure Romano prima sententia. Admittit tamen probationem in contrarium. Altera pars simili modo providet proli, et dat principium ad controversias dirimendas desumptum ex jure naturali.

QUÆR. 4°. *Quænam proles per subsequens matrimonium legitimetur?*

Resp. Per subsequens parentum matrimonium sive verum sive putativum, sive noviter contractum sive convalidatum, etiam non consummatum, legitima efficitur proles, dummodo parentes habiles exstiterint ad matrimonium inter se contrahendum tempore conceptionis, vel prægnationis, vel nativitatis (Can. 1116).

Notandum tempus triplex, conceptionis, prægnationis vel nativitatis, in quo debent parentes esse habiles ad contrahendum. Licet tempore conceptionis inhabiles fuerint, modo postea habiles evaserint, legitimantur filii per subsequens prædictum matrimonium. Ita legitima est proles nata tempore quo parentes matrimonio conjuncti erant, licet tempore conceptionis inhabiles fuerint ob aliquod impedimentum dirimens.

Filii legitimati per subsequens matrimonium ad effectus canonicos quod attinet, in omnibus æquiparantur legitimis, nisi aliud expresse cautum fuerit (Can. 1117). Sic. v. gr. Tales sunt habiles ad tonsuram, ordines minores et sacros, et dignitates in Ecclesia; non vero ad Cardinalatum vel Episcopatum. Exceptis igitur quibusdam prælaturis, isti legitimati assimilantur simpliciter filiis legitimis.

Digitized by Google

CAPUT VI

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII

ARTICULUS I

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII IMPEDIENTIBUS

867. Dico 1°. § 1. Impedimentum *impediens* **continet gravem prohibitionem contrahendi matrimonium; quod tamen irritum non redditur si, non obstante impedimento, contrahatur.**

§ 2. Impedimentum *dirimens* **et graviter prohibet matrimonium contrahendum, et impedit quominus valide contrahatur.**

§ 3. Quanquam impedimentum ex una tantum parte se habet, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum (Can. 1036).

Impediens impedimentum graviter prohibet, sed validum est matrimonium; dirimens et graviter prohibet et obstat ne valide ineatur. Et utut impedimentum se ex una parte habeat, efficit ut matrimonium sit aut illicitum tantum aut etiam invalidum. Titius catholicus et Bertha hæretica ineunt coram parocho loci et testibus; graviter peccant; sed valide ineunt. Theodorus catholicus et Bertina acatholica non baptizata ineunt coram parocho loci et testibus; graviter peccant et invalide ineunt. In utroque casu deceptus est parochus qui omnes ut catholicos habuit. In primo casu matrimonium illicitum est sed validum. In secundo casu matrimonium illicitum est et invalidum. In neutro obtenta est dispensatio.

Dico 2°. Publicum censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est occultum (Can. 1037).

Publicum nempe in hac quæstione non modo quod notum pluribus est sed etiam quod in judicium deduci ac probari quomodocumque potest. Communi jurisprudentia receptum est publicum omnino haberi impedimentum quod licet actu occultum sit, quandoque tamen vulgari et probari potest. — Cf. Anal. Juris. Pontif. an. 1882, p. 116.

I. — Votum

868. § 1. Matrimonium impedit votum simplex virginitatis, castitatis perfectæ, non nubendi, suscipiendi ordines sacros et amplectendi statum religiosum.

Digitized by Google

§ 2. Nullum votum simplex irritat matrimonium, nisi irritatio speciali Sedis Apostolicæ præscripto pro aliquibus statuta fuerit (Can. 1058).

I

Votum Virginitatis

869. Votum virginitatis est votum integritatis carnis et pro objecto prohibito habet opus primum carnale consummatum, voluntariam nempe seminis effusionem aut per copulam aut per pollutionem. Quicumque init matrimonium hoc voto irretitus, graviter peccat; est enim contra legem Ecclesiæ quæ hoc votum constituit impedimentum impediens; dein talis persona ponit se in statu in quo jure redditur votum impossibile, nam quando alter conjux petit debitum, reddere tenetur, et consummando matrimonium votum violat. Usque ad amissam virginitatem non potest petere, semel ea amissa potest petere. Tenetur reddere comparti quæ habet jus matrimoniale et illicitum esset denegare.

II

Votum Castitatis Perfectæ

Votum perfectæ castitatis est votum abstinendi ab omnibus actibus externis et internis virtuti castimoniæ contrariis; et sive temporaneum sive perpetuum fuerit sive a Protestante ante conversionem emissum, donec lapsu temporis vel dispensatione vel alio modo cessaverit, reddit illicitum matrimonium. Iniens cum intentione illud consummandi peccat graviter. Contracto matrimonio votum non cessat, ideoque servari debet in quantum, salvo jure alterius sponsi potest; hinc non potest petere; at tenetur reddere petenti pro jure suo. Utrum autem obligatio servandi votum castitatis inducat onus ingrediendi religionem et utendi bimestri pro matrimonio rato olim concesso conferantur Wernz, v. 4, n. 566, Rosset et Feije. Hic "*recte* negat" ait Wernz, l. c., "hanc obligationem. Votum enim non obligat ultra intentionem voventis (castitatem, non religionem) atque ad observationem voti nemo tenetur adhibere medium adeo extraordinarium et difficile imo ob dubiam vocationem periculosum." *Id, ibid.* Debet omnino abstinere si alter consentiat vel jus amiserit. Quod si ægre abstinere potest, dispensationem quamprimum postulare debet. Si alter conjux moriatur, et tempus pro quo votum est emissum non sit elapsum, votum urget.

Digitized by Google

III

Votum non Nubendi

1°. Qui, voto isto emisso, Matrimonium contrahit, graviter peccat, ut manifestum est.

2°. Contracto Matrimonio, reddere atque etiam petere potest debitum, quia jam impossibilis facta est voti observatio.

3°. Ob eamdem rationem, mortuo conjuge, novum Matrimonium saltem probabiliter contrahere potest.

Adverte, sæpe votum *non nubendi* accipi pro voto *virginitatis*, quamvis detur discrimen, quia virginitas *proprie* respicit carnis integritatem, quæ etiam post Matrimonium est possibilis. Quare si constat, aliquam puellam fecisse votum virginitatis proprie dictæ, non licet ei, contracto Matrimonio, petere pro prima vice.

In praxi dubium sæpe est quid quis voverit, an virginitatem, cœlibatum aut castitatem: quare interrogandus erit pœnitens de fine quem in vovendo sibi proposuit et, dubio perseverante, quod minimum est tenendum. — Cf. Lacroix, lib. 3, part. 1, n. 357. — Lehmkuhl, n. 719.

IV

Votum ingrediendi Religionem

1°. Qui tale votum emisit, peccat graviter Matrimonium ineundo, tum quia alterum decipit tum quia se exponit periculo votum violandi.

2°. Ante Matrimonii consummationem tenetur Religionem ingredi; ideoque mortaliter peccat, quando prima vice sive petendo sive reddendo debitum Matrimonium consummat; quia votum adimplere debet, quando potest.

3°. Post consummatum Matrimonium potest petere et reddere debitum, quia executio voti facta est impossibilis, et petitio actus conjugalis non est contra illius votum, cum non voverit *castitatem* sed *Religionem*.

V

Votum suscipiendi Ordines

1°. Qui votum illud emisit, peccat graviter Matrimonium ineundo, ut in comperto est.

2°. Tenetur Ordines suscipere, si possit, v. gr., si obtineat consensum alterius. Juxta plures tenetur Religionem ingredi

Digitized by Google

ante Matrimonii consummationem, etiam invito altero, ut votum adimplere possit. Sed alii probabilius hoc negant.

3°. Inito Matrimonio, potest illud consummare, si votum amplius adimplere nequeat. — Cf. Heiss, § 18.

II. — Cognatio Legalis

870. In iis regionibus ubi lege civili legalis cognatio, ex adoptione orta, nuptias reddit illicitas, iure quoque canonico matrimonium illicitum est (Can. 1059).

III. — Mixta Religio

871. **Dico 1°. Severissime Ecclesia ubique prohibet ne matrimonium ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero sectæ hæreticæ seu schismaticæ adscripta; quod si adsit perversionis periculum coniugis catholici et prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur** (Can. 1060).

Ecclesia fideles ab istis Matrimoniis semper maxima sollicitudine avertit; ita Benedictus XIV, Const. *Matrimonia,* 4 Nov. 1741, hæc connubia vocat detestabilia quæ Sancta Mater Ecclesia perpetuo damnavit atque interdixit. Hoc idem testantur Patres Conc. Plen. Balt. III, n. 130 sequentibus verbis: "Ecclesia . . . semper aversata est nuptias inter catholicos et acatholicos tum ob flagitiosam in divinis communionem, tum ob gravissimum periculum vel perversionis catholicæ partis vel pravæ institutionis prolis nasciturae."

Dico 2°. § 1. Ecclesia super impedimento mixtæ religionis non dispensat, nisi:

1°. Urgeant iustæ ac graves causæ;

2°. Cautionem præstiterit coniux acatholicus de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, et uterque coniux de universa prole catholice baptizanda et educanda;

3°. Moralis habeatur certitudo de cautionum implemento;

§ 2. Cautiones regulariter in scriptis exigantur (Can. 1061).

Coniux catholicus obligatione tenetur conversionem coniugis acatholici prudenter curandi (Can. 1062).

QUÆSITA

872. Quær. 1°. *Cur cautiones requirantur?*

Resp. Cautiones istæ requiruntur et exigi debent ut pericula intrinseca, quæ mixtis insunt matrimoniis, removeantur. — **Cf.**

Digitized by Google

Litt. encycl. S. C. de Prop. Fide 11 Martii 1868. Cum istas cautiones postulet jus naturale et divinum nulla unquam humana auctoritate sine ipsis nuptiæ possunt permitti. S. Off. 12 Dec. 1888.

QUÆR. 2°. *Cur cautiones in scriptis regulariter exigantur?*

Resp. Securitatis causa, sinceritatis pignore; sinceri facile scriptis promissionem dabunt; et ita securior redditur pars altera et Ecclesia ipsa a recessu partis acatholicæ. Dicitur autem *regulariter*, si enim in aliquo casu extraordinario talia occurrant adjuncta, ut Episcopus valeat sibi comparare moralem certitudinem, specialesque omnino adsint rationes impedientes ne consueto modo dentur cautiones, videtur res linqui ipsius conscientiæ. S. Off. 10 Dec. 1902.

QUÆR. 3°. *Cur justæ et graves causæ requirantur?*

Resp. Ut gravibus fidei ac morum periculis etiam sub opportunis cautionibus fideles se submittere et exponere permittantur, grave aliquod incommodum ceteroquin haud devitandum immineat necesse est.

QUÆR. 4°. *Cur moralis certitudo de cautionum adimplemento requiratur?*

Resp. Si moralis certitudo non habetur de sinceritate sponsionum earumque adimplemento tunc pericula intrinseca his matrimoniis removeri non dicuntur; et hæc est ipsa ratio cautionum. Hinc non dantur dispensationes, ubi moralis ista certitudo non habetur.

QUÆR. 5°. *An obtenta dispensatione liceat sponsis consensum præstare coram ministro acatholico uti sacris addicto?*

Resp. § 1. Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtæ religionis, coniuges nequeunt, vel ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum, adire quoque, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacris addictum, ad matrimonialem consensum præstandum vel renovandum.

§ 2. Si parochus certe noverit sponsos hanc legem violaturos esse vel iam violasse, eorum matrimonio ne assistat, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo et consulto prius Ordinario.

§ 3. Non improbatur tamen quod lege civili iubente coniuges se sistant coram ministro acatholico, officialis civilis tantum munere

Digitized by Google

fungente, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectuum civilium gratia (Can. 1063).

Quoad paragraphum primam: Ratio est quia eo quod minister adhiberetur ad quandam religiosam cærimoniam complendam, et pars catholica ritui hæretico se associaret, oriretur quædam implicita hæresi adhæsio ac proinde illicita omnino haberetur cum hæreticis in divinis communicatio. Certo certius peccaret graviter qui ministrum acatholicum ita adiret quasi fungentem munere parochi.

Quoad paragraphum secundam: Si interrogantur, vel si certo noverint eos adituros ministrum hæreticum sacris addictum, non possunt parochi silere, sed debent eos monere de gravissimo peccato quod patrant. In his adjunctis quando sciunt quid sint sponsi facturi, ne adsistant eorum conjugiis. Ad gravia præcavenda mala, si in aliquo peculiari casu sacerdos seu parochus non fuerit interpellatus a sponsis an liceat necne adire ministrum hæreticum vel schismaticum et nulla fiat ab iisdem sponsis explicita declaratio de eodem adeundo, prævideat tamen eos forsan adituros ad matrimonialem præstandum vel renovandum consensum, atque insuper prævideat monitionem certo haud esse profuturam, imo nocituram indeque peccatum materiale in formalem culpam vertendum; tunc sileat, remoto tamen scandalo, et dummodo aliæ ab Ecclesia requisitæ conditiones atque cautiones rite fuerint positæ. Jamvero inter conditiones nunc requisitas adnumerantur gravissimæ causæ, remotio scandali et consilium Episcopi.

Quoad paragraphum tertiam: Lege civili jubente, quando nulla prorsus professio acatholica ritus habetur aut inde colligi potest, licet adire hæreticum ministrum, quia ipsius actus est civilis tantum et politicus respicitque unice effectus civiles. S. Off. 12 Dec. 1888 nn. 7, 8.

QUÆR. 6°. *Quænam sint obligationes animarum pastorum in hac re?*

Resp. Ordinarii aliique animarum pastores:

1°. Fideles a mixtis nuptiis, quantum possunt, absterreant;

2°. Si eas impedire non valeant, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiæ leges contrahantur;

3°. Mixtis nuptiis celebratis sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent ut coniuges promissiones factas fideliter impleant;

4°. Assistentes matrimonio servent præscriptum can. 1102 (Can. 1064).

Digitized by Google

Hoc præscriptum respicit interrogationes de consensu juxta Can. 1095, § 1, n. 3 et prohibitionem omnis ritus sacri. Aliæ dispositiones pari modo gravem important obligationem jugiter a Summis Pontificibus verbis dominantibus impositam Episcoporum et parochorum curæ pastorali. Agitur enim de amovendo periculo jugi animarum.

ARTICULUS II

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS

§ I. — De impedimentis dirimentibus in genere

873. Dico 1°. Ecclesia habet potestatem constituendi impedimenta Matrimonii dirimentia et impedientia. Constat ex definitione Conc. Trid. sess. 24, can. 4: " Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia vel in iis constituendis errasse, anathema sit." Constat etiam ex ratione theologica; nam Ecclesia habet potestatem decernendi, quid requiratur ad rectam et decentem administrationem sacramentorum.

" Christus igitur cum ad talem ac tantam excellentiam matrimonia renovasset totam ipsorum disciplinam Ecclesiæ credidit et commendavit. . . . De Sacramentis statuere et præcipere, ita ex voluntate Christi sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis ejus vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam " Leo XIII, Ep. Encyc., *Arcanum*.

Dico 2°. § 1. Supremæ tantum auctoritatis ecclesiasticæ est authentice declarare quandonam ius divinum matrimonium impediat vel dirimat.

§ 2. Eidem supremæ auctoritati privative ius est alia impedimenta matrimonium impedientia vel dirimentia pro baptizatis constituendi per modum legis sive universalis sive particularis (Can. 1038).

Patet ex ipso Conc. Trid. sess. 24, can. 12, ubi definivit causas matrimoniales ad judices ecclesiasticos pertinere. Sane cum Matrimonium a Christo elevatum sit ad dignitatem sacramenti, necessario soli potestati spirituali subjicitur. Et quamvis in eo distinguantur ratio contractus et ratio sacramenti, re tamen unum idemque sunt, ac proinde integrum Matrimonium ad solam Ecclesiam pertinet.

QUÆSITA

874. QUÆR. 1°. *An impedimentum invincibiliter ignoratum irritet Matrimonium cum illo contractum?*

Resp. *Affirm.*, uti expresse asseritur in canone 16, § 1:

Digitized by Google

Nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur.

Hinc si, contracto Matrimonio, conjux certo detegat impedimentum dirimens, vi cujus nullum fuerit Matrimonium, debitum petere non potest nec reddere, etiamsi ad id comminatione mortis cogeretur, quia conjunctio fornicaria esset, quæ in nullo casu licita est. — Excipiunt quidam, nisi mulier mere passive se haberet, ita ut omnino materialiter tali actui cooperaretur; sed neque hoc concedi debet, cum de re intrinsece mala agatur, nisi juxta sententiam probabilem mulier metu mortis ad id cogatur, secluso tamen consensus periculo.

QUÆR. 2°. *An incurrantur, licet ignorata, ea quoque impedimenta, quæ videntur habere rationem pœnæ, ut impedimentum criminis?*

Resp. *Affirm.*, uti constat ex canone 16, § 1 superius citato.

QUÆR. 3°. *An liceat contrahere Matrimonium cum impedimento dubio seu probabili?*

Resp. Relate ad leges ecclesiasticas ita Novus Codex:

Leges etiam irritantes in dubio iuris non urgent; in dubio facti potest Ordinarius in eis dispensare, dummodo agatur de legibus in quibus Romanus Pontifex dispensare solet (Can. 15).

In dubio *juris divini* solet Ecclesia rem dirimere. In dubio *facti* circa impedimentum impotentiæ, vel cognationis in primo gradu vel ligaminis, Ecclesiæ etiam est casum solvere. In impedimento primo, censetur jus nativum prævalere, donec de impedimenti existentia indubie constet, "publice perniciosum est homines in tali re dubia matrimonio prohibere;" ita D'Annibale. In casu ligaminis, prius conjugium est in possessione, donec diremptum est; et in casu cognationis, simili modo non est ineundum, inconsulta Sede Apostolica. Re ipsa in dubia impotentia non debet impediri, secus ac in dubia ista cognatione et ligamine. Cf. Can. 1068, § 2; Can. 1076, § 3.

QUÆR. 4°. *An liceat conjugibus uti matrimonio, si post nuptias initas dubium de aliquo impedimento oriatur?*

Resp. *Neg.*, donec facta fuerit inquisitio sufficiens de veritate. Si tamen unus tantum dubitet, quamvis non possit debitum petere, debet tamen illud reddere alteri in bona fide petenti. Secus vero dicendum, si adhibita seria diligentia ad veritatem detegendam, dubium adhuc remaneat, quia in dubio standum est pro valore actus. — Cf. S. Alphons. nn. 903 et 904.

Digitized by Google

QUÆR. 5°. *An valeat Matrimonium contractum cum impedimento putato, sed non existente?*

Resp. Si contrahens non sit omnino certus de impedimento, sed aliquo modo dubitet de illo, validum est Matrimonium. Ratio est, quia contrahit saltem conditionate, nempe *in quantum possum*, quamvis ad conditionem illam non reflectat; ergo, non exsistente impedimento, consensus jam adest absolutus. — Si vero contrahit cum certitudine impedimenti, sed dolens de impedimento et non audens illud aperire, ne impediatur Matrimonium, vel ne infametur, aut ex inadvertentia aliqua, controvertitur; sed probabilius valet Matrimonium ob voluntatem prædominantem illud contrahendi. — Attamen ad cautelam in praxi inducendus foret ad consensum renovandum. —Cf. Lacroix, n. 525. — Heiss, § 12 et § 26, v.

QUÆR. 6°. *An hæretici teneantur impedimentis matrimonialibus Ecclesiæ?*

Resp. *Affirm.*, præscindendo a clandestinitate et disparitate cultus de quibus postea agemus. Baptizati valide, licet ab hæreticis, vi ipsius sacramenti Ecclesiæ catholicæ membra efficiuntur. Præterea compertum habemus "ab hæreticis baptizatos, si ad eam ætatem venerint in qua bona a malis dispicere per se possint, atque erroribus baptizantis adhæreant illos quidem ab ecclesiæ unitate repelli . . . non autem ab ejus auctoritate et legibus liberari. Consulatur Anacletus qui prædictæ sententiæ inhærens matrimonia ab hæreticis inita statuit esse invalida, si impedimentum dirimens ab Ecclesia sancitum, aut universali lege aut communi consuetudine quæ vim legis obtinet, intercedat." Ita Bened. XIV, Cons. *Singulari nobis*.

QUÆR. 7°. *An quidpiam liceat Statui decernere circa matrimonia fidelium?*

Resp. *Affirm.*, Status civilis potest disponere civiles effectus matrimonii: "Jure autem civili," declaravit Leo XIII, *Arcanum*, "res tantummodo ordinari atque administrari posse, quas matrimonia efferunt ex sese in genere civili." Hinc jure possunt legem ferre principes de curando ut inserantur conjugia legitime inita in regestris Status civilis; de dignitatibus et titulis honorificis, de jure uxoris vel prolis in iis participandis, etc. Sed non possunt denegare effectus civiles inseparabiliter connexos cum valore et liceitate matrimonii valide et licite initi propter legem aliquam civilem violatam; omissionem

Digitized by Google

præscriptionum civilium quoad effectus separabiles punire possunt, negando hos effectus. Quoniam catholico homini incumbit obedire legibus justis, non licet ipsi negligere præscriptiones quas Status de civilibus effectibus pro sua competentia statuit. — Cf. Card. Rauscher, *Instructio.* — Wernz, v. 4, n. 82 seq. — Van de Burgt, p. 78. — Cf. Can. 1016.

QUÆR. 8°. *Quid non liceat Statui decernere circa Matrimonia fidelium?*

Resp. Quoniam Christus matrimonia evexit ad rationem Sacramenti totam ipsorum disciplinam Ecclesiæ credidit. Leo XIII, *Arcanum.* Quævis igitur lex lata a potestate civili, quæ ipsum conjugalem contractum spectaret, qua Status se ingereret in administratione Sacramenti, quæ conditiones ad rite ineundum necessarias imponeret, quæ determinaret, utrum sponsi sint habiles et apti ad nuptias contrahendas, vel cætera adjuncta statueret quibus matrimonium honeste ac sancte, valide ac licite iniretur, vel quæ disponeret circa effectus qui essentiales contractui sunt et ab ipso inseparabiles, ut sunt cohabitationis conjugum obligatio, legitimitas prolis, auctoritas patria, lex quævis talis, inquam, est sacrilega alieni juris usurpatio. — Leo XIII, *Il divisamento,* 8 Feb. 1893. Dein commemorat "injustum ac sacrilegum consilium quoad militum conjugia susceptum quibus, uti postquam nuptias inierint, separatio conjugalis indicitur, sic antequam easdem ineant, nuptiæ interdicuntur. Atque ita ad veterem efferamque barbariem, quæ homines jure ab ipsa natura indito orbare audebat, et cui convellendæ tantopere Ecclesia adlaboravit regressi fuisse videmur." Præterea Status non habet jus imponendi virginitatem; hoc enim perfectæ continentiæ munus non omnibus conceditur, et juxta Apostoli effatum: *melius est nubere quam uri.* I Cor. vii, 9. Porro ad Ecclesiam omnino judicium ferre spectat de morali lege ac moribus, haud aliter ac de fidei sanctæ deposito. "Jamvero internoscere ac judicare, utrum in quibusdam rerum adjunctis conjugium inire an vero potius ab eo abstinere conveniat, res est quæ ad moralem legem morumque honestatem spectat." Omnes igitur novæ leges de matrimoniis eugenicis apud nos latæ violant ipsam potestatem Ecclesiæ et jus quod quivis hominum sibi ab ipsa natura inditum possidet et cujus exercitium civilis societatis constitutionem præcedit. — Cf. Leo XIII in eadem Epistola, 8 Feb. 1893.

Jus ineundi matrimonium homini competit ex ipsa lege naturali, ideoque et familiæ condendæ. Status ergo hoc jus

Digitized by Google

auferre nequit aut impedire quominus eo utatur, quousque sinit lex naturalis. Hinc nec potest Status citra peccatum contra hanc legem impedire objectum hujus juris quod est prolis generatio et educatio; hinc non potest impedire generationem vel educationem prolis: " neque potest ullum condictum humanum efficere, ut homo destituatur iis mediis quæ sunt necessaria ad numerum filiorum procreandorum et educandorum, quem natura sinit percipi." — Pottier, *De Jure et Justitia*, p. 169.

Status igitur nullam habet potestatem condendi impedimenta matrimonii sive dirimentia sive impedientia. De sacramentis autem statuere et præcipere ita ex voluntate Christi sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit potestatis ejus vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam. — Leo XIII, *Arcanum*.

QUÆR. 9°. *An liceat Statui civili impedimentia dirimentia matrimonium subditorum infidelium statuere?*

Resp. *Neg.*, omnino, si quæstio est de impedimentis statuendis contra jus ipsum naturale et divinum arbitrariis. Secus, multum controvertitur: ast plurimorum modernorum sententia præplacens est affirmativa. Ratio est, quia jus matrimoniale naturale nec completum est nec undequaque determinatum, ergo requiritur aliqua potestas quæ illud determinat ordinatque auctoritative. Talis autem non est Ecclesia quæ non habet jurisdictionem in infideles; nec familia quæ est sane inepta; nec privatæ personæ, quæ in suis causis non sunt legitimi arbitri. Solus igitur relinquitur Status civilis qui rem dirimat et subditos coercitione, judicio, lege regat. Probatur auctoritate: antiqui theologi communiter et nunc plurimi hanc sententiam amplexi sunt. — Suarez, *De Legibus*, L. 9, C. 21, nn. 5, 6. — Schmalzgrueber, v. 4. n. 367. — D'Annibale, v. 3, n. 425. — Wernz, v. 4, n. 75. — Resemans, *De competentia civili in vinc. conj. infidelium*, passim. — Gasparri, n. 290. — Génicot, n. 467. — Van de Burgt, n. 43a III. — De Smet, n. 224, ait: " præplacet sententia affirmans." — Noldin, n. 518. — Aertnys, n. 454. — Chabagno, "*Le Mariage des Infidèles*," et alii. Tandem, Sacra Congregatio de Prop. F. 5 Dec. 1631 responsum Oratori transmisit sequens: Sententia theologorum, etc.: "*Indi polygami qui cum omnibus uxoribus suis convertuntur ad fidem et baptizantur, tenentur dimittere omnes uxores præter primam, quæ sola est vera uxor, si illius in matrimonio nullum intervenit impedimentum juris naturalis vel positivi conditi ab eorum principe*": de authentia hujus responsi non movetur dubium, est autem trans-

Digitized by Google

missum ut sententia theologorum. "Vir infidelis qui cum muliere infideli matrimonium inierat, omissa quadam cærimonia, cujus omissio juxta Tunkini regestas censetur matrimonii impedimentum dirimens, ab ea muliere discessit et aliam uxorem christianam duxit; christianam ipse fidem amplectens, baptismum petit." . . . De hac causa est petitum: "Uno verbo, impedimentum dirimens a Principe infideli sancitum, aut apud gentem infidelem antiqua et communi invectum consuetudine, redditne irrita et invalida matrimonia inter viros et mulieres infideles cum tali impedimento contracta?" R. "Esse nullum primum et secundum matrimonium: non esse locum hinc interpellationi, sed esse locum novo matrimonio, servatis servandis et detur instructio." S. C. de Prop. F. 26 Jun. 1820.[1] Fatendum tamen est rem non esse undequaque certam: "Cum matrimonium sit sua vi, sua natura sacrum, consentaneum est ut regatur ac temperetur, non principum imperio, sed divina auctoritate Ecclesiæ quæ rerum sacrarum sola habet magisterium." Leo XIII, "*Rerum Nov.*" Imo loquens de peculiari quadam nota matrimonii ait: "Cum matrimonium habeat Deum auctorem fueritque vel a principio quædam Incarnationis Verbi Dei adumbratio idcirco inest ei sacrum et religiosum quiddam, non adventitium, sed ingenitum. . . . Quocirca Innocentius II et Honorius III decessores Nostri non injuria, nec temere affirmare potuerunt apud fideles et infideles existere sacramentum conjugii." "Jus conjugii naturale ac primigenium homini adimere, causamve nuptiarum præcipuam Dei auctoritate constitutam quoquo modo circumscribere lex hominum nulla potest." . . . "En igitur familia seu societas domestica, perparva illa quidem, sed vera societas, eademque omni civitate antiquior, cui propterea sua quædam jura, officiaque esse necesse est, quæ minime pendeant a republica." *Rer. Nov.*

Præterea affirmativa sententia practice periculosa esse potest individuo, familiæ, statui. Imo in hac quæstione de civitatis potestate circa varias res censemus sententiam Pesch esse sequendam: Nulla tribuenda est reipublicæ civili potestas in res privatas et religiosas, quæ evidenter probari non possit. v. 7, p. 445. — Martin, *De matrimon.* p. 11, pag. 184. — Perrone, *De matrimon.* II, 443 seq. — Lehmkuhl, n. 951, nota.

Quod si Ecclesia concederet dispensationem in disparitate cultus ut catholicus iniret fœdus matrimoniale cum acatholica non baptizata, et hæc nondum esset in decimo octavo anno ætatis, tale conjugium rite coram Ecclesia initum haberetur ut validum, licet Status exigeret annum istum ad valide contra-

hendum. — Idem tenet Wernz, v. 4, nn. 60, 77, not. 221. Sedulo cavendum est a solutione practica casuum juxta sententiam aliquam ab Ecclesia non sancitam cujus solius est rem dirimere.

QUÆR. 10°. *Cujus solius est authentice declarare quandonam jus divinum matrimonium impediat vel dirimat?*

Resp. Supremæ tantum auctoritatis ecclesiasticæ est hoc declarare authentice, quia hæc sola est interpres infallibilis juris divini. — Cf. Can. 1038, § 1.

QUÆR. 11°. *An vetita matrimonia prohibere, vel vetito clausulam irritantem addere queant Ordinarii Locorum?*

Resp. **§ 1. Ordinarii locorum omnibus in suo territorio actu commorantibus et suis subditis etiam extra fines sui territorii vetare possint matrimonia in casu peculiari, sed ad tempus tantum, iusta de causa eaque perdurante.**

§ 2. Vetito clausulam irritantem una Sedes Apostolica addere potest (Can. 1039).

QUÆR. 12°. *Quis possit impedimenta abrogare, eis derogare, in eis dispensare?*

Resp. Solus Romanus Pontifex cui soli inest potestas suprema. Et sicut soli potestati supremæ competit ea sive dirimentia sive impedientia condere ita ipsi soli competit ea abrogare etc., nisi jure communi vel speciali indulto hoc concessum fuerit. Ita statuit Canon 1040 Codicis.

Præter Romanum Pontificem, nemo potest impedimenta iuris ecclesiastici sive impedientia sive dirimentia abrogare, aut illis derogare; item nec in eisdem dispensare, nisi iure communi vel speciali indulto a Sede Apostolica hæc potestas concessa fuerit (Can. 1040).

QUÆR. 13°. *Quænam sit vis consuetudinis circa impedimenta?*

Resp. Nulla prorsus competit vis consuetidinis in hac re, Ita Codex: **Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur** (Can. 1041).

Ratio est, quia docet experientia propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia in quibus nullatenus vel non sine magno scandalo dispensatur. Concil. Trid: sess. 24 de ref. matrimonii.

QUÆR. 14°. *Quotuplicis gradus sint impedimenta?*

Digitized by Google

Resp. § 1. Impedimenta alia sunt *gradus minoris*, alia *maioris*.

§ 2. Impedimenta gradus minoris sunt:

1°. Consanguinitas in tertio gradu lineæ collateralis;

2°. Affinitas in secundo gradu lineæ collateralis;

3°. Publica honestas in secundo gradu;

4°. Cognatio spiritualis;

5°. Crimen ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii etiam per civilem tantum actum.

§ 3. Impedimenta maioris gradus alia sunt omnia (Can. 1042).

§ II. — De impedimentis in specie

Punctum I

De Impedimento Ætatis

§ 1. Vir ante decimum sextum ætatis annum completum, mulier ante decimum quartum item completum, matrimonium validum inire non possunt.

§ 2. Licet matrimonium post prædictam ætatem contractum validum sit, curent tamen animarum pastores ab eo avertere iuvenes ante ætatem, qua, secundum regionis receptos mores, matrimonium iniri solet (Can. 1067).

875. Dico. Est igitur in novo Codice mutatio notabilis introducta; non amplius respicitur ætas pubertatis, sed absolute fixus est annus infra quem completum, decimum sextum pro viro, decimum quartum pro muliere, non potest validum iniri matrimonium.

In secunda paragrapho, statuto quod post ætatem prædictam validum sit conjugium, monentur pastores avertere juvenes ab ineundo hoc fœdere infra annum legalem civilem.

In omnibus nostris Statibus ætas, qua valide contrahi matrimonium potest, est ætas annorum 21, exceptis South Carolina, North Carolina, New Hampshire, Michigan, Idaho in quibus est ætas annorum 18, et Tennessee in quo est 14; hoc pro viris statuitur et quidem absque consensu parentum; pro mulieribus autem absque eodem consensu in pluribus Statibus ætas est annorum 18, exceptis Statibus Florida, Kentucky, Louisiana, Pennsylvania, Porto Rico, Rhode Island, Virginia, West Virginia, Wyoming in quibus est 21; Maryland, New Hampshire in quibus est 16; Tennessee in quo est 12. Ætas vero cum consensu parentum, in multis est annorum 18 pro viris; sed in Alabama, Georgia, Kansas est 17; in Arkansas, Iowa, North Carolina, Texas, Utah est

Digitized by Google

16; in Kentucky, Louisiana, Maryland, Mississippi, New Hampshire, Virginia est 14. Pro mulieribus cum consensu parentum est variabilis ab anno duodecimo in Virginia, Mississippi, Maryland, Kentucky, Louisiana; ad annum 13 in New Hampshire; ad annum decimum quartum in Utah, Texas, South Carolina, Rhode Island, North Carolina, Maine, Iowa, Georgia, Arkansas, Arizona, Alabama; ad annum decimum quintum in Wisconsin, Washington, South Dakota, Oklahoma, North Dakota, Minnesota, Kansas, Hawaii, California; ad annum decimum sextum in Wyoming, West Virginia, Porto Rico, Oregon, Ohio, Nevada, Nebraska, Montana, Michigan, Massachusetts, Indiana, Illinois; et ad annum decimum octavum in Idaho. In Connecticut non providetur speciali modo ætati consensus matrimonialis. New York habet suas proprias dispositiones relate ad hunc consensum matrimonialem.

Punctum II

De Impedimento Impotentiæ

Impedimentum **impotentiæ** consistit *in incapacitate exercendi copulam carnalem per se aptam ad generationem.* Hæc autem incapacitas multiplex est, scilicet: 1°. *certa* vel *dubia,* 2°. *antecedens* vel *consequens,* prout Matrimonium præcedit vel illud subsequitur; 3°. *temporalis* vel *perpetua,* prout lapsu temporis aut arte tolli potest vel non potest; 4°. *naturalis* vel *accidentalis,* prout oritur ex vitio intrinseco vel a causa extrinseca, v. gr., maleficio; 5°. *absoluta* vel *respectiva,* prout exsistit inter virum et omnes mulieres vel inter virum et aliquam mulierem determinatam, aut vice versa.

876. § 1. Impotentia antecedens et perpetua, sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive absoluta sive relativa, matrimonium ipso naturæ iure dirimit.

§ 2. Si impedimentum impotentiæ dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum.

§ 3. Sterilitas matrimonium nec dirimit nec impedit (Can. 1068).

In prima paragrapho statuitur impedimentum quia non habetur objectum contractus matrimonialis; in secunda, applicatur notum in hac re principium, quod in juribus his naturalibus homo non privatur exercitio, donec clare constet ipsum jus non existere; in tertia, sterilitas affirmatur nec esse impediens nec dirimens impedimentum, nam objectum contractus adest.

Ex hoc Canone igitur constat; 1°. impotentiam consequentem, impotentiam antecedentem temporalem non annullare contractum;

Digitized by Google

2°. non esse impediendum matrimonium quando impotentia dubia est sive dubio juris sive dubio facti; 3°. sterilitatem non reddere contractum sive invalidum sive illicitum.

877. Resolves. — 1°. Non est confundenda impotentia cum sterilitate, steriles enim non sunt ad actum conjugalem impotentes; hinc valide contrahunt senes, qui matrimonium consummare valent: item mulieres quæ possunt semen excipere, etsi illud non retineant. — Cf. S. Alphons. n. 1015.

2°. Impotentes reputantur eunuchi seu spadones utroque testiculo destituti, vel qui eos contusos habent, ut patet ex Declarat. Sixti V, an. 1587, quæ incipit "*Frequenter in istis regionibus.*" Secus vero si uno tantum careant, quia tunc possunt verum semen emittere. — Cf. Sanchez, lib. 7, disp. 104, p. 17.

3°. In dubio de impotentia antecedenti standum est pro valore Matrimonii, et conjugibus copulam experiri permittendum est. Imo ad hoc triennium ipsis a jure canonico conceditur, non obstante majore probabilitate pro impotentia perpetua. Verum ad impotentiam demonstrandam opus non est triennali hoc experimento, quando suppetunt tutiora media ad judicium ferendum. Ejusmodi tutiora media sunt depositiones conjugis impotentiam alterius affirmantis, testimoniis opportunis confirmatæ, et peritorum et obstetricum judicium post physicum examen rite peractum. — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 7, p. 118.

4°. In dubio de impotentia consequenti licet pariter conjugibus copulam experiri, usquedum certi omnino sint, eam perfici nullo modo posse. Quæ quidem certitudo raro admodum haberi potest, nam juxta principia in medicorum scholis communiter nunc recepta, quamvis necessarium sit, ut vir seminalem humorem effundat, non tamen requiritur, ut illum injiciat in interiores usque feminei organi partes: sed satis est quod ejusmodi humor ad externam vaginæ superficiem ingressumque applicetur. — Cf. Baller. not. (a) p. 830. — Varceo, vol. 2, p. 357.

Per impedimentum impotentiæ intelligitur impotentia *coeundi* seu inhabilitas ad habendam copulam carnalem perfectam quæ fit per feminei vasis penetrationem et seminis in eo effusionem. Ita Reiffenstuel, l. IV, tit. XV, n. 1; et ferme iisdem verbis Laymann, Schmalzgrueber, Sanchez, Lacroix, Palaus, Pirhing, Tamburini. "Facultas coeundi, qualis in jure canonico concipitur," ait Tarquini, "et ad matrimonium sufficiens habetur, eo actu perficitur, quo semina in vase naturali commiscentur. Inde enim conjuges fiunt una caro, et secundarium assequuntur matrimonii finem, qui est concupiscentiæ sedatio. Jam vero hæc omnia, sedatio concupiscentiæ, seminum commixtio, atque in unam

Digitized by Google

carnem conjunctio, in ipsa vagina perficiuntur, ita ut nulla sit necessitas uterum penetrandi. Ergo clauso licet utero, dummodo vagina libera sit, coeundi facultas, quatenus per se a facultate generandi separata concipitur, integra manet." Analecta Ecclesiastica a. 1900, p. 260.

His dictis quidquid nullo modo vel nonnisi difficillime amovibile est et sive ex parte viri sive ex parte feminæ reddit copulam perfectam impossibilem, reddit virum vel mulierem impotentem. Jamvero mulier cui exsecta sunt ovaria vel uterus, non est inhabilis ad copulam carnalem perfectam. Nam vas ipsius penetrari potest, in eoque semen effundi. Ergo quum non sit inhabilis ad copulam carnalem perfectam, non est impotens. Præterea scopus et functio normalis copulæ est virile semen in vase muliebri ponere; ad hanc functionem non requiritur præsentia ovuli. Productio ovuli independenter a coitu perficitur et spermatis productio independenter ab ovulo fit. Igitur fit copula, sive sit sive non sit ovulum; hoc oritur ex natura, illa ex libera voluntate. Ovum non est in mulieris potentia producere, prout vult. Conjuges in matrimonio se obligant ad actum, i. e., ad copulam perfectam, quæ juxta auctores nominatos fit penetratione vasis muliebris et effusione seminis in eo. Si natura cetera perficit, hoc ipso, erit conceptio. Non est impotentia generandi sed impotentia coeundi quæ dirimit matrimonium. Jus ad ipsam copulam sibi invicem tradunt contrahentes. Hoc jus tradit mulier exsecta sicut et mulier non secta. Igitur non est impotens. Besson hoc argumentum pulchre exponit in *Nouv. Rev. Théol.* v. 42, p. 193. Adde partes mulieris in subeunda copula tantum consistunt in hoc quod recipiat semen in vase: hac receptione terminatur actus humanus, sive in secta sive in non secta. Copula ipsa eodem modo ponitur ab utraque muliere. Ait quispiam, non sequetur generatio: cui reponas, neque requiritur ut sequatur. Tandem 3 Feb. 1887 S. Off. posito dubio "Num mulier per utriusque ovarii excisi defectum sterilis effecta ad matrimonium ineundum permitti valeat, et liceat, necne?" Respondit "Re mature diuque perpensa matrimonium mulieris, de quo in casu non esse impediendum." "Non impediendum," respondit 23 Julii 1890, etiamsi uterus quoque fuerit ablatus: iterum 31 Julii 1895; sed præcipue 2 Apr. 1909 quando responsum dabatur repetens decisionem 23 Jul. 1890; quod ultimum responsum cl. Ferreres pro more suo acutissime examinat in Razón y Fé, v. 26, pp. 101. seq. Sententia negativa est tuta: Eschbach, *Disp. Phys. Theol.* d. 2, p. 2, c. 3. — D'Annibale, n. 431, not. 9. — Génicot, 503. — De Smet, p. 337. — Van de Burgt-Schaepman, p. 241 aliique. Ast altera

Digitized by Google

sententia habet etiam gravissimos fautores; qui dicunt: Copula carnalis perfecta est copula de se apta ad generationem: atqui talis non est copula in casu. Ergo non est copula perfecta: igitur mulier ista est inhabilis ad talem copulam ac proinde est impotens: Hæc est sententia Antonelli, De Conceptu Impotentiæ.—Bucceroni, n. 994.—Noldin, n. 577.—Sebastiani, n. 561. not.—Bulot, n. 837 et aliorum.

QUÆRES. *An nunc impotens dicendus sit qui duplicem vasectomiam passus est?*

Resp. Vix non est certum adesse impedimentum sed certum non est. Plures et graves auctores affirmativæ sententiæ adhærent, quorum ratio est valde urgens: qui laborat impotentia antecedente et perpetua, absoluta vel relativa ad hanc sponsam est inhabilis ad matrimonium valide contrahendum: Atqui, vasectomiacus laborat impotentia tali. Est enim impotens ad copulam carnalem perfectam quæ fit per penetrationem vasis muliebris et seminis in eo effusionem: quia verum semen ejaculare non potest, et ad hanc inducendam inhabilitatem est sectus.

Negativa sententia probatur. Ut sit impedimentum dirimens, impotentia debet esse perpetua. Atqui non certo constat esse perpetuam in casu. Chirurgi enim ipsi variant, et sunt qui affirment partes sectas conjungi et probabiliter functionem restitui posse. Porro, ut verbis utamur Cardinalis D'Annibale: publice perniciosum est homines in tali re dubia matrimonia prohibere. v. 3, n. 447. Si casus occurrat, confessarius rem ad Ordinarium deferat.

NOTA.—*Summopere caveat confessarius, ne in re adeo gravis momenti, ac tot difficultatibus obnoxia temere procedat, aut quidquam propria auctoritate decernat; sed casum rite examinatum cum omnibus suis circumstantiis ad Ordinarium deferat, cujus tunc erit statuere ac determinare, quid in simili negotio fieri oporteat. Imo confessarius prudens ac discretus de impotentia conjuges non interrogabit, neque etiam eos, quos credit impotentes, præmonebit; neque ipsis ea de re consulentibus ultimo respondebit, nisi ipse prius consuluerit Episcopum.*

PUNCTUM III

De impedimento ligaminis

878. Dico. Ligamen, scilicet vinculum Matrimonii quo conjuges quamdiu vivunt inter se constricti sunt, dirimit certo de

Digitized by Google

jure divino quodcumque aliud Matrimonium, quod unus ex conjugibus attentaret. Ratio est, quia Matrimonium est, saltem de jure divino positivo, *unum* et *indissolubile*.

§ 1. Invalide matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quanquam non consummati, salvo privilegio fidei.

§ 2. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit (Can. 1069).

879. Resolves. — 1°. Qui bona fide credit, conjugem esse mortuum, dum reipsa vivit, et ad alias nuptias convolat, non peccat quidem, sed invalide contrahit et ad priorem conjugem comparentem redire tenetur.

2°. Ad novum Matrimonium ineundum non sufficit sola conjugis absentia, quantacumque sit; sed requiruntur mortis argumenta quæ faciant veram certitudinem moralem.

3°. Certitudo hæc moralis a jure requisita non habetur per rumorem etiam publicum, nisi aliquo argumento positivo fulciatur, nec per unicum testem, nisi aliæ adsint conjecturæ, de quibus solius Episcopi est judicare. — Hinc in dubio semper recurrendum est ad Episcopum: hic autem, remanente dubio, Matrimonii celebrationem permittere non potest, sed totam causam, quantum opus est, ad S. Sedem transmittere debet.

4°. Ex speciali jure et ratione, apud nos præsertim, recurrendum est ad Ordinarium, cum agitur de Matrimonio ineundo a vagis et alienigenis. — Cf. Conc. Trid. sess. 24, cap. 7. — Kenrick, n. 193.

Nota. — *Quid agendum sit quando mulier novas nuptias inire cupit ex eo quod maritus militiæ nomen dederit et non sit reversus, videas apud Conc. Plen. Balt. II, n.* 328. — *Consule etiam Instructionem datam ad probandum obitum conjugis apud Conc. Plen. Balt. III, Append. p.* 258.

Punctum IV

De Impedimento Disparitatis Cultus

§ 1. Nullum est matrimonium contractum a persona non baptizata cum persona baptizata in Ecclesia catholica vel ad eandem ex hæresi aut schismate conversa.

§ 2. Si pars tempore contracti matrimonii tanquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, standum

Digitized by Google

est, ad normam can. 1014, pro valore matrimonii, donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam (Can. 1070).

880. In hoc impedimento supponitur, unam partem *non* esse baptizatam; alteram vel esse *in Ecclesia catholica baptizatam* vel ad eam ex hæresi vel schismate *conversam;* ergo multum minuitur hujus impedimenti extensio. Ex secunda paragrapho dirimitur quæstio peculiaris; cum contraheretur matrimonium pars habebatur communiter baptizata, altera vero pars baptizata etiam habebatur, nunc oritur dubium, quia una pars ratione non prorsus levi dubitat de baptismo; standum pro valore matrimonii donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram non esse baptizatam. Non habetur impedimentum inter personam baptizatam in hæresi nec ad fidem conversam et non baptizatam. Non habetur impedimentum inter duas personas baptizatas in hæresi. Aliis verbis, agitur de impedimento dirimente ipsum contractum matrimonialem, non vero de solvendo matrimonium jam initum valide. Ratione hujus impedimenti personæ de quibus agitur, sunt persona non baptizata et persona vel baptizata in Ecclesia catholica vel ad eam ex hæresi conversa; in hoc casu matrimonium quod inter ipsas initur est invalidum. Non agitur de acatholicis matrimonium contrahentibus. Iterum in hoc impedimento contrahendo una pars baptizata in Ecclesia catholica vel ex hæresi vel ex schismate conversa supponitur. Altera pars non est baptizata. Baptismus in Ecclesia catholica vel ad eam conversio ex schismate aut hæresi ex una parte se habet, ex altera nullus baptismus. Quando hæc adjuncta accidunt, ingreditur impedimentum. Titius et Bertha hæretici ineunt matrimonium; dubium est utriusque baptisma; invenitur Bertha non esse baptizata. Nullum adest impedimentum, quia non habetur pars baptizata in Ecclesia catholica vel ad eam conversa iniens cum altera non baptizata.

Quæ de mixtis nuptiis in canonibus 1060–1064 præscripta sunt, applicari quoque debent matrimoniis quibus obstat impedimentum disparitatis cultus (Can. 1071). Cautiones igitur omnino exiguntur ad ineundum matrimonium in casu ita ut nec dari possit dispensatio si ipsæ non dentur.

QUÆSITA

881. QUÆR. 1°. *Ex quonam jure proveniat hoc impedimentum?*

Resp. Certum est impedimentum *disparitatis cultus,* qua dirimens est, a solo jure ecclesiastico pendere. Etenim pri-

Digitized by Google

oribus Ecclesiæ sæculis hoc impedimentum non existebat, et plura Matrimonia hujusmodi approbata leguntur in historia ecclesiastica, ut Matrimonium S. Monicæ cum Patricio, S. Cæciliæ cum Valeriano, S. Chlotildis cum Chlodoveo adhuc ethnico, etc. . . . Verum impedimentum *mixtæ religionis*, et etiam *disparitatis cultus*, qua impediens est, provenit tum ex jure naturali et divino, tum ex jure ecclesiastico. *Plen. Balt. II, Append.* p. 311. — *Conc. Plen. Balt. III*, p. 130. — *Acta S. Sedis*, vol. 6, p. 456. — Sanchez, lib. 7, disp. 71, n. 7.

QUÆR. 2°. *Quid accurate et strictissime sumpta significet cautio opportuna?*

Resp. Significat "talem promissionem, quæ in pactum deducta præbeat morale fundamentum de veritate exsecutionis ita ut prudenter ejusmodi exsecutio expectari possit." Ita S. Off. 30 Jun. 1842.

QUÆR. 3°. *Utrum dispensatio super impedimento disparitatis cultus ab habente a Sancta Sede potestatem, non requisitis vel denegatis præscriptis cautionibus impertita valida habenda sit?*

Resp. "Dispensationem, prout exponitur, impertitam esse nullam." S. Off. 21 Junii 1912.

QUÆR. 4°. *Quomodo intelligenda essent verba Formulæ D. n.* 3, "*excepto tamen casu matrimonii cum viro vel muliere Judæis?*"

Resp. Intelligenda erant in hoc sensu quod vi huius Facultatis Episcopi nostri dispensare poterant cum omnibus etiam Judæis, exceptis solis Judæis *non* reformatis: imo et cum his dispensare poterant si periculum fuisset in mora. — Cf. Zeitschrift fur Kath. Theol., Innsbruck, v. 15, p. 390. — S. Off. 12 Jun. 1882; 3 Aug. 1889. — Wernz, v. 4, n. 510, not. 35.

PUNCTUM V

De impedimento voti et Ordinis

Votum dirimens Matrimonium est *solum votum solemne castitatis*, per professionem in Religione approbata emissum. Ordo autem Matrimonium dirimens est *Ordo sacer*, nempe presbyteratus, diaconatus et subdiaconatus.

882. Dico 1°. Votum solemne castitatis, et Ordo sacer dirimunt Matrimonium de jure ecclesiastico. Constat ex Conc. Later. I et II, atque etiam ex Conc. Trid. sess. 24, can. 9, ubi

Digitized by Google

dicitur: "Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque esse validum, non obstante lege ecclesiastica vel voto, anathema sit."

Item invalide matrimonium attentant religiosi qui vota sollemnia professi sint, aut vota simplicia, quibus ex speciali Sedis Apostolicæ præscripto vis addita sit nuptias irritandi (Can. 1073).

883. Dico 2°. Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti (Can. 1072).

Matrimonium etiam post recensitos Ordines (subdiaconatum, diaconatum presbyteratum) contractum nullum irritumque declaramus: ita Bened. XIV. *Etsi Pastoralis*, Par. VII, n. 27; Conc. Trid. Sess. 24, de matr. can. 7. — Dixi *de jure ecclesiastico*, nam nihil ex Scripturis aut traditione, vel etiam ex jure naturæ habetur quo indicetur Ordinem sacrum repugnare cum statu conjugali; et aliunde communis sententia theologorum fert, Ordinem dirimere Matrimonium vi voti, quod ei adnexum est ex sola voluntate Ecclesiæ. — Votum autem castitatis ideo dirimit Matrimonium quia solemne est; atqui solemnitas est juris ecclesiastici; ergo, etc. — Cf. Sanchez, lib. 8, n. 7. — S. Alphons. n. 1059. — Heiss, §§ 34 et 35.

Ex speciali privilegio concesso a Gregorio XIII, in Const. *Ascendente Domino*, votum castitatis quod post biennium novitiatus emittunt Scholastici Soc. Jesu, utut simplex, dirimit pariter Matrimonium. Constat ex ipsis verbis S. Pontificis, qui ita loquitur: "Quinimo eos omnes [Scholasticos Soc. Jesu] ad contrahendum [Matrimonium] inhabiles, ac contractus hujusmodi nullos et irritos esse, prout irritos facimus et annullamus." — Ad hæc autem sequentia sunt animadvertenda:

1°. Specialis hæc concessio non est ita intelligenda, ac si emissio votorum simplicium Scholasticorum Soc. Jesu æquivaleat professioni religiosæ, ita ut annullet Matrimonium ratum ab ipsis forte antea contractum; nam etsi hoc fuerit assertum ab aliquibus canonistis, ipsa tamen Societas Jesu, ut ait Ballerini, neque rescivit unquam neque cogitavit.

2°. Cum ex lege lata a Pio IX etiam in aliis Ordinibus religiosis stricte dictis professio non fiat amplius statim post novitiatum, sed emittantur tunc tantum vota simplicia in iisque insistendum sit saltem per triennium, jam dici potest et debet istos religiosos comparari Scholasticis Soc. Jesu. Attamen speciale privilegium voti castitatis relate ad Matrimonium

Digitized by Google

nequit ad eos extendi. — Cf. Baller. not. (a) p. 733; et not. (b) p. 777. — Lehmkuhl, nn. 749 et seq.

Punctum VI

De impedimento raptus

Dico. Raptus, scilicet *violenta abductio mulieris de loco tuto in alium, ubi sub potestate raptoris detineatur Matrimonii ineundi causa,* dirimit de jure ecclesiastico Matrimonium inter raptam et raptorem, sive hic per se feminam abducat sive per alios. Constat ex Conc. Trid. sess. 24, cap. 6 et ex canone 1074:

884. § 1. Inter virum raptorem et mulierem, intuitu matrimonii raptam, quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum potest consistere matrimonium.

§ 2. Quod si rapta, a raptore separata et in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consenserit, impedimentum cessat.

§ 3. Quod ad matrimonii nullitatem attinet, raptui par habetur violenta retentio mulieris, cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit, violenter intuitu matrimonii detinet (Can. 1074).

Ex paragrapho tertia raptui par habetur violenta retentio mulieris in loco in quo commoratur vel ad quem libere accessit.

QUÆSITA

885. Quær. 1°. *An impedimentum inducat raptus* seductionis, *seu cum mulier inducitur muneribus, blanditiis, etc., ad raptorem sequendum?*

Resp. *Neg.,* quia Ecclesia per impedimentum raptus intendit tantum consulere libertati Matrimonii, quæ non læditur cum mulier consentiens abducitur, etiam invitis parentibus. Excipe tamen, nisi in muneribus largiendis et promittendis interveniat dolus et fraus, prout forte supponunt aliquæ Declarationes S. Congr. Conc., quibus innituntur patroni sententiæ affirmantis. — Cf. S. Alphons. n. 1107. — *Analecta Juris Pontificii,* vol. 4, pp. 1848 et seq.

Quær. 2°. *An incurratur impedimentum, si Matrimonium fiat postquam mulier a potestate raptoris fuerit liberata?*

Resp. *Neg.,* et ratio est, quia femina facta sui juris et cessante violentia, non amplius habetur *actualis raptus,* prout

Digitized by Google

requiritur a Conc. Trid. Notandum tamen, impedimentum istud existere si mulier Matrimonium contraheret, dum remanet sub potestate raptoris, etiamsi libere omnino consentiat. — Cf. S. Alphons. n. 1032. — *Acta S. Sedis*, vol. 1, pp. 15 et seq.

QUÆR. 3°. *An exequentes raptum pro alio, incurrant hoc impedimentum?*

Resp. *Neg.*, quia non sunt proprie raptores, quamquam hi pœnas latas contra raptores incurrere possint. — Cf. Varceno, vol. 2, p. 362. — Baller. not. (a) p. 832. — *Acta S. Sedis*, vol. 9, p. 519.

PUNCTUM VII

De impedimento criminis

886. Crimen quatenus est impedimentum dirimens Matrimonium triplex est, scilicet 1°. adulterium; 2°. utrumque simul, modo certæ concurrant conditiones, quas subjicimus; 3°. homicidium conjugis, modo, etc.

Valide contrahere nequeunt matrimonium:

1°. Qui, perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt;

2°. Qui, perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter coniugicidium patravit;

3°. Qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem coniugi intulerunt (Can. 1075).

I. — Adulterium Solum

Ad impedimentum ex hoc capite incurrendum requiritur:

1°. Ut adulterium sit *verum, formale, consummatum*. Et primo quidem *verum*, id est, ut saltem alteruter fornicator Matrimonio non mere *putativo*, sed ~~legitimo ac~~ valido, etiamsi forte non consummato, sit conjunctus. Deinde *formale* et quidem ex utraque parte, id est, ut uterque cognoscat, alterutrum esse conjugatum. Nam impedimentum oritur propter injuriam uni eidemque matrimonio illatam. Tandem *consummatum*, intercedente nempe copula carnali perfecta.

Digitized by Google

2°. Ut adsit *promissio* Matrimonii futuri contrahendi scilicet post mortem conjugis. Hæc autem promissio quamvis non restringatur ad tempus aliquod, sed potest præcedere, comitari vel sequi adulterium, modo si præcesserit non fuerit retractata ante adulterium, debet tamen esse *vera*, *absoluta*, et sibi invicem mutuo data, ut patet ex clara declaratione canonis. — Quod si non adsit promissio Matrimonii de futuro, sed complices illud de præsenti quocumque modo etiam clandestine attentaverint, hoc sufficit ad inducendum impedimentum.

3°. Ut tum *promissio* Matrimonii tum *adulterium* fiant *vivente priore conjuge*, seu constante eodem Matrimonio. — Ita ex pluribus locis juris can., v. gr., ex cap. *Si quis vivente* 5, caus. 31, q. 1. Item ex cap. *Propositum* 1, *de eo qui duxit, etc.* — Cf. S. Alphons. nn. 1036 et seq. — Baller. not. (a), (b), (c), etc. pp. 796 et 797.

887. Resolves.—1°. Si vir cælebs concumbit cum muliere quam nescit esse conjugatam, non fit ab utraque parte formalis injuria uni eidemque conjugio, ideoque nec habetur adulterium quod in hoc impedimento exigitur. Vir conjugatus et mulier nupta rem habent, sed sicut mulier prorsus nescit virum esse matrimonio vinctum, ita et vir non cognoscit mulierem esse conjugatam; vir igitur suo matrimonio, non mulieris injuriam fert, item mulier suo, non viri; adulterium igitur ex utraque parte non est formaliter injuriosum uni eidemque matrimonio; hinc nec impedimentum exstat. E contrario tamen, si uterque scivit matrimonium alterius, duplex oritur impedimentum.

2°. Pius X statuit, ne matrimonia periculo nullitatis exponantur, ut in posterum dispensatio ab impedimento ex adulterio cum attentatione matrimonii proveniente concessa censeatur per datam a S. Sede sive dispensationem super matrimonio rato et non consummato sive permissionem transitus ad alias nuptias. S. C. Sacr. 3 Junii 1912. — Cf. Can. 1053.

II. — Utrumque Simul

Quando crimina adulterii et conjugicidii reperiuntur conjuncta, non requiritur mutua conspiratio ad conjugicidium, nec promissio Matrimonii, sed hæc tria sufficiunt: 1°. Adulterium, quale supra expositum est, quod conjugicidium præcedat; non tamen necesse est, ut præcedat mortis machinationem. 2°. Machinatio mortis ab uno adulterorum ex intentione Matrimonii; sufficit autem,

Digitized by Google

ut hæc intentio ab uno habeatur, etsi S. Alphonsus insuper requirat *probabilius*, ut hæc intentio alteri manifestetur eodem modo ac inferius dicetur. 3°. Mors ex machinatione unius adulterorum secuta eodem modo ac infra dicetur de solo homicidio. Sic ex eodem jure. — Cf. S. Alphons. n. 1036. — Gousset, n. 824. — Carrière, n. 739.

In hac specie requiritur, ut ex parte utriusque adulterium formale sit respectu conjugis occisi, ideoque in hujus injuriam tendat. Sic Bertha nescit Titium esse uxoratum, committit adulterium cum ipso: istud adulterium non erat ex utraque parte injuriosum conjugio Titii. Hic autem cognoscit Bertham esse conjugatam. Vir Berthæ moritur, Titius nunc suam propriam uxorem interficit. Adulterium non erat formale ex utraque parte respectu conjugis occisi. Quare nec adest impedimentum. — Cf. Ball.-Palm. n. 1031. — Schmalzgrueber, l. IV, t. 7, n. 49.

Hoc impedimentum, quod propter duplex crimen unitum vocatur *utrumque simul*, unicum constituit impedimentum. Contra vero si et adulterium et homicidium suas proprias conditiones separatim habeant, ut hic I et III expositæ sunt, duplex inferunt impedimentum.

III. — Homicidium Solum

Tres conditiones requiruntur, ut ex hoc proveniat impedimentum.

1°. *Mutua conspiratio;* unde non sufficit, ut conjux conjugem suum occidat, si persona, quacum Matrimonium initurus est, hanc actionem ignoret aut contradicat aut ei tandem, quamvis illam noscat, proprie non participet. Ita communiter theologi, ex cap. *Laudabilem* 1, *de Conv. infidel.* — Cf. S. Alphons. n. 1033. — 2°. *Intentio Matrimonii.* Ita communiter, quamvis in jure non sit expressum. Ratio est, quia finis legis est, ne quis spe Matrimonii propriam vel alterius conjugem occidat. Satis est autem ut Matrimonium ab uno tantum e complicibus intendatur. Quidam requirunt, ut intentio illa aliquo modo fuerit alteri manifestata; sed S. Alphonsus ait sufficere, ut indicia quædam hujus intentionis præcesserint, v. gr., familiaritates, epistolæ amatoriæ, etc. Ceterum, in foro externo, supposita machinatione seu communi opera ad occidendum, semper præsumitur intentio Matrimonii. — Cf. Baller. not. (b) p. 798. 3°. *Mors realiter secuta* ex actione physica vel morali alterutrius complicis. Patet ex jure canonico. — Cf. S. Alphons. nn. 1033 et seq.

Digitized by Google

Hæc omnia sic paucioribus verbis memoria teneto:

1°. *Adulterium* cum promissione Matrimonii mutuo data et acceptata.

2°. *Homicidium* ex communi conspiratione et cum intentione contrahendi, saltem ab uno habita et manifestata.

3°. *Utrumque simul* intuitu Matrimonii, sed sine conspiratione et Matrimonii promissione. — Cum hoc criminis impedimentum sit juris ecclesiastici, locum non habet inter infideles, uti ex communi doctrina innuit S. Alphonsus, n. 1037, etiamsi dein ad fidem veniant. Contra vero fidelis, qui complicem habeat infidelem, illud contrahit, atque infideli communicat, ideoque cum ipso ad fidem converso Matrimonium inire non potest. Constat ex cap. *Laudabilem* 1, *de Convers. infidel.* — Accedit resolutio data a S. Congr. de Prop. Fide, 23 Aug. 1852, apud Cretoni, vol. 2, p. 459.

PUNCTUM VIII

De impedimento cognationis

Cognatio triplicis generis distinguitur, scilicet 1°. *naturalis;* 2°. *spiritualis;* 3°. *legalis.* De unaquaque pauca dicentur pro praxi.

I. — De Cognatione Naturali

888. Cognatio naturalis seu consanguinitas, est *vinculum personarum ab eodem stipite proximo per carnalem generationem descendentium,* vel vinculum quod exsurgit ex participatione ejusdem sanguinis intra quosdam limites.

In consanguinitate tria sunt distinguenda, scilicet 1°. *stipes* seu persona, ex qua aliæ ducunt originem; 2°. *gradus* seu mensura distantiæ unius personæ ab altera; 3°. *linea* seu series personarum ab eodem stipite descendentium. Linea autem duplex est: alia *recta* et alia *collateralis* seu *transversalis.* Prior est series personarum quarum aliæ ab aliis descendunt vel *immediate,* ut filii a parentibus, vel *mediate,* ut nepotes ab avis aut a proavis, etc. Posterior vero est series personarum quæ, licet stipitem communem habeant, aliæ tamen ab aliis non descendunt, ut sunt fratres, consobrini, etc. Insuper hæc est *æqualis* vel *inæqualis,* prout consanguinei æqualiter vel non æqualiter a communi stipite distant.

889. Dico 1°. § 1. In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum

Digitized by Google

legitimos tum naturales (Can. 1076); saltem de jure positivo. — Dixi *saltem de jure positivo*, quia etsi certum sit Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ esse nullum ex ipso jure naturæ, disputatur tamen apud theologos, num ex eodem jure dirimatur in aliis gradibus. — Cf. S. Alphons. *de Sacram. Pœnit.* n. 470. — Schmalzgr. lib. 4, tit. 14, n. 30.

Dico 2°. § 2. In linea collaterali irritum est usque ad tertium gradum inclusive, ita tamen ut matrimonii impedimentum toties tantum multiplicetur quoties communis stipes multiplicatur (Can. 1076). De jure autem hujus impedimenti dicendum est, ipsum esse ex positivo statuto ecclesiastico, ut deducitur ex praxi Ecclesiæ quæ ab eo dispensat, excepto primo gradu, de quo disputatur, num dirimat de jure ecclesiastico aut naturali, vel saltem divino positivo, cum Ecclesia nunquam dispenset ut fratres et sorores conjungi valeant, atque ipsi infideles hujusmodi nuptias detestentur. — Cf. Schmalzgr. loc. cit. nn. 45 et 46. — Baller. not. (a) et (b) p. 786.

Dico 3°. § 3. Nunquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineæ in aliquo gradu lineæ rectæ aut in primo gradu lineæ collateralis (Can. 1076).

890. Ut autem computetur diversitas gradus consanguinitatis attendum est ad sequentes regulas:

§ 1. Consanguinitas computatur per lineas et gradus.

Regula I. § 2. In linea recta, tot sunt gradus quot generationes, seu quot personæ, stipite dempto (Can. 96).

Hinc inter patrem et filium unicus est gradus, quia unica est generatio seu unica filii persona, secluso patre utpote stipite. Inter nepotem et avum duo gradus numerantur, quia duæ sunt generationes, licet tres interveniant personæ, nempe avus, pater et ejus filius seu nepos respectu avi. Ponas pariter proavum vel abavum, et tres vel quatuor gradus habebis.

Reg. II. § 3. In linea obliqua, si tractus uterque sit æqualis tot sunt gradus quot generationes in uno tractu lineæ (Can. 96).

In linea collaterali *æquali* tot sunt gradus, quot sunt personæ, in una parte, stipite dempto. Hinc frater et soror sunt in primo gradu: quia si stipes communis seu pater seponatur, remanet unica persona ex utraque parte: et cum singuli distent uno gradu a stipite, etiam unico gradu inter se distant. Pariter patrueles seu duorum fratrum filii, distant singuli duobus gradibus a stipite

Digitized by Google

communi seu ab avo, et proinde consanguinei sunt inter se in secundo gradu. Sic etiam de aliis dicendum est.

Reg. III. § 3. Si duo tractus sunt inæqualis, tot gradus quot generationes in tractu longiore (Can. 96).

Hinc si unus distet a communi stipite duobus gradibus et ejus consanguineus tribus, erunt inter se consanguinei in tertio gradu, juxta effatum: *Gradus remotior trahit ad se propinquiorem.* Igitur Bertha consanguinea erit in secundo gradu cum patruo seu fratre patris sui, quia distat duobus gradibus a stipite communi, nempe ab avo suo, licet patruus ipse unico gradu ab eodem stipite separetur, cum sit stipitis filius seu frater patris Berthæ. Sic etiam de aliis quibuscumque statuendum.

Adverte has regulas respicere computationem juxta legem ecclesiasticam. Quod si leges civiles alicujus Status diversimode computant, ad eas attendendum est, sed tantum pro effectibus civilibus. — Cf. Kenrick, n. 153.

QUÆSITA

891. QUÆR. 1°. *Quomodo inveniri facile possint gradus consanguinitatis?*

Resp. Si cognitus sit stipes communis, scribas illius nomen in charta, et infra generationes et nomina personarum hinc et inde descendentium notes, usquedum pervenias ad eas personas quæ connubio jungendæ sunt; facile inde gradus computabis. — Si vero stipes sit incognitus, sic procedas: scribas in inferiori parte chartæ vel tabulæ nomen sponsi ad unum latus, et nomen sponsæ ad alterum; dein supra nomen sponsi adnotes nomina eorum consanguineorum, qui forte causa esse possunt, cur aliqua intersit cognatio cum sponsa; idem facito quoad sponsam. Qua facta adnotatione, ascendas ex una parte, et videas utrum conveniant in communi principio seu stipite, ex quo sponsus et sponsa sint mediate generati. Hinc postquam inveneris, simulque animadverteris, utrum sponsi sint in linea æquali vel inæquali, applices tandem regulas infra proponendas et resolutio dubii patebit. Pro quibus sit sequens exemplum:

Digitized by Google

PROAVUS

PATRITIUS MURPHY

AVIA	AVUS
Anna Murphy *Uxor Joseph Smith*	*Petrus Murphy*
PATER	PATER
Michael Smith	*Joannes Murphy*
SPONSUS	SPONSA
Robertus Smith	*Maria Murphy*

In exemplo Robertus Smith et Maria Murphy sunt consanguinei in tertio gradu æquali.

Alia etiam methodus exsistit ad gradus cognationis dignoscendos, scilicet usus *arboris consanguinitatis* seu *tabellæ genealogiæ* quæ habetur in sequenti pagina. Igitur ut practice res tota fiat, inspice tabellam, et vide, in qua linea et in quibus cellulis reperias personas de quarum cognatione quæritur, et attende quot gradibus distent a stipite communi.

Consanguinitas inter easdem personas ex multiplici capite oriri potest, et tunc est duplex vel multiplex propinquitas seu impedimentum in petitione dispensationis aperiendum. Hoc autem evenire potest:

Quando concurrunt *duo vel plures stipites communes.* Sic, v. gr., si a duobus fratribus vel consobrinis ductæ fuerunt uxores quæ sint et ipsæ inter se sorores vel consobrinæ, filii ex utroque conjugio suscepti duplici consanguinitatis vinculo inter se jungentur. — Cf. Scavini, lib. 3, tract. 12, n. 1012.

QUÆR. 2°. *Quinam sint consanguinei collaterales?*

1°. EX PARTE PATRIS

PATRUUS MAGNUS, seu frater avi — *grandfather's brother.*
AMITA MAGNA, seu soror avi — *grandfather's sister.*
PATRUUS, seu frater patris — *father's brother, paternal uncle.*
AMITA, seu soror patris — *father's sister, paternal aunt.*
PATRUELES, seu filii fratrum ex parte patris — *first cousins.*

2°. EX PARTE MATRIS

AVUNCULUS MAGNUS, seu frater aviæ — *grandmother's brother.*
MATERTERA MAGNA, seu soror aviæ — *grandmother's sister.*

Digitized by Google

TABELLA GENEALOGIÆ

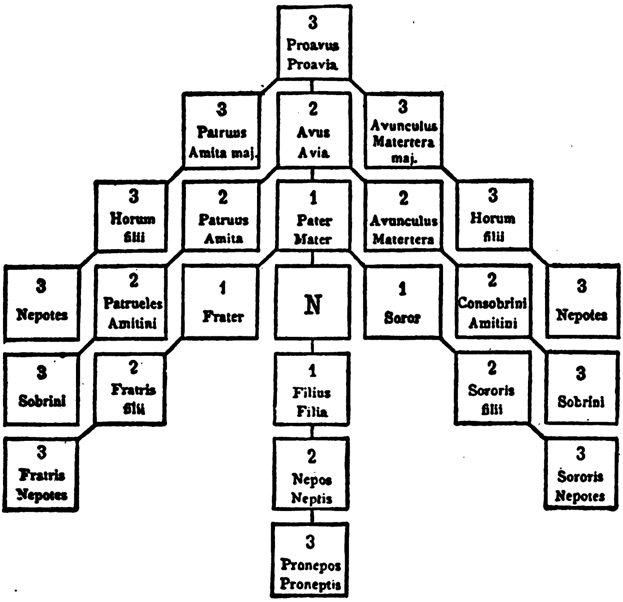

NOTÆ

I. — Tabella ista repræsentat personas consanguineas usque ad tertium gradum in linea recta et collaterali.

II. — Personæ quæ tractu conjunguntur sunt inter se consanguineæ in linea recta, cum ceteris in linea collaterali.

III. — Ubi lineæ conjunguntur, ibi stipes habetur.

Digitized by Google

AVUNCULUS, seu frater matris — *mother's brother, maternal uncle.*
MATERTERA, seu soror matris — *mother's sister, maternal aunt.*
CONSOBRINI, seu filii fratrum ex parte matris — *first cousins.*

3°. Ex Utraque Parte

AMITINI, seu filii fratrum — *first cousins.*
SOBRINI, seu horum filii — *second cousins.*
NEPOTES, seu filii fratrum — *nephews — brother's or sister's children.*
PRONEPOTES, seu horum filii — *second nephews — grand nephews.*

II. — De Cognatione Spirituali

Cognatio **spiritualis** est propinquitas quædam, quæ ex statuto Ecclesiæ oritur ex administratione et susceptione Baptismi inter certas personas in jure canonico determinatas.

892. Dico. Ea tantum spiritualis cognatio matrimonium irritat de qua in can. 768 (Can. 1079). **Ex baptismo spiritualem cognationem contrahunt tantum cum baptizato baptizans et patrinus** (Can. 768).

Ideoque nec baptizans nec patrinus potest valide inire cum baptizata. Quævis alia cognatio non amplius impedimentum constituit.

893. Resolves. — Patrini, sive mas sive femina, cognationem spiritualem non contrahunt, nisi ipsi immediate et per se vel per procuratorem baptizatum physice tangant vel eum tenendo aut tangendo dum baptizatur vel eum immediate suscipiendo de manu sacerdotis post Baptismum; quia secus proprie eum de sacro fonte suscipere non censentur: omnes enim textus juris can., quibus spiritualis cognatio statuitur, hisce verbis exprimuntur: *qui suscipit, tenet, tangit,* etc. — Cf. S. Alphons. *de Baptismo,* n. 148.

2°. Infidelis non potest contrahere cognationem spiritualem quia ab Ecclesia hæc propinquitas oritur; ideoque minister sacramenti, ut eam incurrat, debet esse baptizatus. Hinc infidelis qui valide et licite aliquem baptizavit in casu necessitatis, postea non incurrit impedimentum quando ipse baptizatur. Quoniam in hoc casu ipsa cognatio spiritualis nunquam exstitit, non potest reviviscere suscepto sacramento.

3°. "Quod si alii ultra designatos baptizatum tetigerint,

Digitized by Google

cognationem spiritualem nullo pacto contrahunt." — Conc. Trid. sess. 24, cp. 2.

4°. Si parentes plures quam duos vel ejusdem sexus designaverint contra ipsum Decretum Tridentinum, et hi a parocho illegitime admissi infantem tetigerint, omnes, alias habiles, contrahunt cognationem spiritualem.

5°. Patrini possunt infantes suscipere per procuratores; in quo casu non hi, sed isti, contrahunt impedimentum.

6°. Ut absentes patrini sint, requiritur ut aliis vere mandatum dent, quo hi suo nomine suscipiant infantem; non sufficit, ut ratificent actum absque mandato positum. — Cf. Wernz, v. 4, n. 492. — Van de Burgt, n. 168.

III. — De Cognatione Legali

Cognatio legalis est propinquitas personarum, quæ oritur ex adoptione legali.

894. Dico. **Qui lege civili inhabiles ad nuptias inter se ineundas habentur ob cognationem legalem ex adoptione ortam, nequeunt vi iuris canonici matrimonium inter se valide contrahere** (Can. 1080).

Igitur qualis est inhabilitas inter cognatos legales vi legis civilis, talis est etiam vi legis canonicæ.

Punctum IX

De Impedimento Affinitatis

§ 1. **Affinitas oritur ex matrimonio valido sive rato tantum sive rato et consummato.**

§ 2. **Viget inter virum dumtaxat et consanguineos mulieris, itemque mulierem inter et viri consanguineos.**

§ 3. **Ita computatur ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et vice versa** (Can. 97).

895. Dico. § 1. **Affinitas in linea recta dirimit matrimonium in quolibet gradu; in linea collaterali usque ad secundum gradum inclusive.**

§ 2. **Affinitatis impedimentum multiplicatur:**

1°. **Quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit;**

2°. **Iterato successive matrimonio cum consanguineo coniugis defuncti** (Can. 1077).

Digitized by Google

QUÆSITA

896. QUÆR. 1°. *Quo jure dirimat affinitas?*

Resp. Ex certa omnium sententia dirimit solo Ecclesiæ jure in linea *collaterali*, et probabilius etiam in linea *recta*.

QUÆR. 2°. *Quinam sint varii affines?*

Resp. Sunt sequentes, scilicet:

SOCER, seu pater ratione affinitatis, sive conjugati sive conjugatæ — *father-in-law.*
SOCRUS, seu mater affinis — *mother-in-law.*
PROSOCER, seu avus affinis — *wife's grandfather.*
PROSOCRUS, seu avia affinis — *wife's grandmother.*
GENER, seu maritus filiæ — *son-in-law.*
NURUS, seu uxor filii — *daughter-in-law.*
PROGENER, seu maritus neptis — *granddaughter's husband.*
PRONURUS, seu uxor nepotis — *grandson's wife.*
LEVIR, seu frater mariti aut uxoris — *brother-in-law.*
GLOS, seu soror mariti — *sister-in-law.*
FRATRIA, seu uxor fratris — *sister-in-law, a brother's wife.*
SORORIUS, seu maritus sororis — *brother-in-law, a sister's husband.*
VITRICUS, seu maritus matris — *stepfather.*
PRIVIGNUS, seu filius ex primo Matrimonio patris aut matris — *stepson, stepdaughter.*
NOVERCA, seu uxor patris — *stepmother.*

QUÆR. 3°. *An affinitas ex Matrimonio consummato, sed invalido, dirimat Matrimonium.*

Resp. *Negative,* affinitas oritur ex solo valido matrimonio.

897. Resolves. — 1°. Personæ quæ matrimonio conjunguntur non sunt ipsi affines sed potius fundamentum affinitatis.

2°. Consanguinei mulieris non sunt affines consanguineis viri. Affinitas non parit affinitatem.

3°. Duo fratres possunt uxores ducere duas sorores.

4°. Pater et filius possunt ducere matrem et filiam.

5°. Qualis est gradus consanguinitatis cum una persona, talis est gradus affinitatis cum altera.

6°. Non est dubitandum de potestate Summi Pontificis dispensandi in primo gradu lineæ rectæ affinitatis. In casibus igitur desperatis forsan aliqua spes affulget.

7°. Martha init Matrimonium cum Titio qui multipliciter consanguineus est Thomæ. Moritur Titius. Theodorus init Matri-

Digitized by Google

monium cum Martha, qua defuncta, init cum sorore Marthæ Bertha. Sunt casus multiplicis affinitatis inter Martham et Thomam; et Theodorum inter et consanguineos Berthæ.

8°. Titius et Bertha infideles Matrimonium ineunt; fiunt ambo catholici; eorum matrimonium est jam nunc ratum. Post annos vitæ conjugalis moritur Bertha. Titius vult nunc inire cum Berthæ consanguinea in gradu prohibito. Titius evadit huius affinis in eodem gradu.

Punctum X

De impedimento honestatis publicæ

898. Impedimentum publicæ honestatis oritur ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex publico vel notorio concubinatu; et nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineæ rectæ inter virum et consanguineos mulieris, ac vice versa (Can. 1078).

Sane non decet consanguineos in primo et secundo gradu lineæ rectæ unius ex invalide conjunctis in matrimonio vel ex publice notis concubinariis posse matrimonium inire cum altera comparte. Publica honestas vetat. Fons huius impedimenti est matrimonium invalidum, consummatum vel non, et publicus et notorius concubinatus.

Punctum XI

De impedimentis abrogatis

899. Impedimenta abrogata sunt sequentia:

1°. Impedimentum disparitatis cultus inter personam baptizatam extra Ecclesiam catholicam, nec ad eam ex hæresi vel schismate conversam, et personam non baptizatam;

2°. Impedimentum consanguinitatis in quarto gradu lineæ collateralis;

3°. Impedimentum affinitatis in tertio et quarto gradu;

4°. Impedimentum affinitatis ex copula illicita;

5°. Impedimentum honestatis publicæ ex sponsalibus;

6°. Impedimentum honestatis publicæ ultra secundum gradum;

7°. Omne impedimentum cognationis spiritualis excepto inter baptizantem et baptizatum et inter baptizatum et patrinum.

Fontes duplicis impedimenti, affinitatis et publicæ honestatis, mutantur; fons primi est matrimonium validum, fons secundi est matrimonium invalidum et concubinatus publicus et notorius.

Digitized by Google

CAPUT VII

DE CELEBRATIONE MATRIMONII

PUNCTUM I

De vitiis consensus

I. — Error et Conditio

900. Dico 1°. Duplex circa Matrimonium error distinguitur, scilicet: 1°. error *substantialis,* qui versatur circa personam; 2°. error *accidentalis,* qui personæ qualitates afficit. Conditio autem intelligitur *servilis* ab altera libera parte ignorata, ac proinde impedimentum quod dicitur *conditio,* nihil aliud est quam error quo compars putatur libera, cum sit serva.

Quando error est in apprehensione rei non necessariæ ad essentiam contractus, sed in accidenti quodam, efficit ut contractus sit quoad essentiam voluntarius ac proinde talis simpliciter, involuntarius autem secundum quid et quantum ad accidens illud, in quo versatur error. Et hic error consensum non excludit, nec habetur aliquid in jure talem consensum vitians. Nam re ipsa in hoc errore vult ducere hanc, huic nubere; et est consensus duorum in idem et contractus substantialiter integer, nec lege irritus. S. C. C. Wallachien. 2 Jun. 1860.

§ 1. Error circa personam invalidum reddit matrimonium.

§ 2. Error circa qualitatem personæ, etsi det causam contractui, matrimonium irritat tantum:

1°. Si error qualitatis redundet in errorem personæ;

2°. Si persona libera matrimonium contrahat cum persona quam liberam putat, cum contra sit serva, servitute proprie dicta (Can. 1083).

Error *personæ* invalidum reddit matrimonium. Error est etiam vel fortunæ vel conditionis vel qualitatis.

Error *personæ* est quando hic putatur esse Virgilius sed ipse est Plato; error *fortunæ* quando hic putatur esse dives, qui est pauper; error *conditionis* quando putatur esse liber, qui est servus; error *qualitatis* quando putatur esse bonus et est malus. Causa XXIV, q. 1.

Titius vult inire matrimonium cum Anna et Anna cum Titio; uterque igitur, Titius et Anna, volunt sibi invicem Annæ et Titio

Digitized by Google

tradere et acceptare jus in corpus perpetuum et exclusivum in ordine ad determinatos actus; Titius jus in corpus suum tradere vult Annæ et Anna vult illud jus acceptare, Anna vult tradere jus in corpus suum Titio et Titius vult illud jus acceptare; in celebratione substituta est Annæ Martha et Titius putans Martham esse Annam tradit jus in corpus non Marthæ sed vere Annæ. Martha autem non potest acceptare jus a Titio quod Titius ipsi non tradit. Error iste personæ ex parte Titii efficit ut consensus præstitus Marthæ sit nullus relate ad Martham. Aliis verbis jus quod volebat Titius tradere in corpus suum volebat tradere Annæ; hoc erat objectum contractus sicut et jus quod volebat acceptare erat jus in corpus Annæ. Error personæ abstulit hoc objectum; in ipsa celebratione volebat acceptare in uxorem non Martham sed Annam et virum se tradere mulieri, non Marthæ, quacum verba externe expressit, sed Annæ. Error igitur suus fecit ut externe diceret se consentire in mulierem Martham, in quam nullo modo consentit. Error iste abstulit consensum matrimonialem. Non enim consentit in hanc Martham sed in Annam quam esse putabat Martham. Consensus in Annam permansit; consensus in Martham nullus erat, ergo cum Martha nullum est matrimonium.

Si tamen error qualitatis redundat in errorem personæ, contractus irritus est: si videlicet aliquis existimet se cum alia persona contrahere, non ea, quam exterius accipit, ideoque neque consentit cum hac contrahere. Quando igitur error qualitatis redundat in errorem personæ? Quando qualitas in qua erratur designat individuam personam, tunc error qualitatis reincidit in errorem personæ; ut si aliquis velit ducere primogenitam regis Hispaniæ. Cum enim apprehensio mentis consensum trahat voluntatis, in id tendit voluntas quod ipsi apprehensio proponit. Quare cum persona individua apprehensa, media illa qualitate primogenituræ qua indicatur, voluntati proponatur, consensus directe et formaliter in personam illam tendit, et hinc error circa istam qualitatem est error circa personam. S. C. C. Wallachien. 2. Jun. 1860.

Quoad paragraphum secundam, n. 2. Si liber contraxit cum serva proprie dicta censens eam esse liberam, matrimonium nullum est. Conditiones sunt, ut pars libera ignoret conditionem servilem alterius et cum ista ignorantia contrahat, et servitus sit stricte dicta.

Triplex error reddit matrimonium nullum: error personæ; error qualitatis redundans in errorem personæ; error conditionis servilis unius partis.

Digitized by Google

Dico 2°. Simplex error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem aut sacramentalem dignitatem, etsi det causam contractui, non vitiat consensum matrimonialem (Can. 1084).

Talis enim error non tollit consensum verum et sufficientem ut pluribus vicibus a S. C. Sancti Officii responsum est.

Validum matrimonium contrahi potest cum errore mere concomitante circa ejus indissolubilitatem, quia tunc prævalet generalis voluntas contrahendi juxta institutionem Christi, et generalis ista voluntas privatum errorem quasi absorbet. Instr. S. Offic. 6 April, 1843. — Prava contrahentium opinio, licet patriis legibus sive moribus confirmata, quod nimirum matrimonii vinculum dissolvi possit, nequaquam per se officit matrimonii validitati, nisi hæc opinio deducatur in pactum, tanquam conditio in actu ineundi matrimonii; tunc enim matrimonium nullum irritumque evadit, uti semper accidit cum matrimonio apposita est conditio substantiæ ipsius repugnans. S. Off. 20 Jun. 1866 n. 25. — Matrimonia inita cum solo contrahentium errore quod matrimonii consummati vinculum in casu adulterii vel ob alias causas dissolvi possit, valida sunt. Si vero sub hac expressa conditione inita sunt, uti invalida habenda sunt. 11 Mart. 1868 ad 2. Error menti adhærens qui tamen non sit deductus in pactum sive conditionem, validitati matrimonii non officit. S. Off. 18 Dec. 1872. De hæreticis falsa doctrina imbutis ita Benedictus XIV, de syn. diœc. l. 13, c. 22: Credendum est eos (hæreticos) generali voluntate contrahere voluisse matrimonium validum juxta Christi legem ideoque etiam jam adulterii causa non dissolvendum. Privatus enim error nec anteponi nec præjudicium afferre potest generali, quam diximus, voluntati ex qua contracti matrimonii validitas et perpetuitas pendet.

Dico 3°. Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit (Can. 1085). Nam non excludit generalem intentionem matrimonium ineundi juxta legem Christi, et quidem hic et nunc. Volunt nempe consensum vere matrimonialem præstare, et sic in quantum possunt; ut in exemplo eorum qui putabant se non posse coram judice turcico inire, quamquam inire nuptias volebant. Sic talia matrimonia sunt habenda ut valida — ut responsum est a S. C. de Prop. Fide, 1 Oct. 1785. Iterum idem constat ex sanatione matrimonii sic dicti civilis, quæ sanatio non semel tantum est concessa. Concedi autem non poterat nisi potuerit simul cum tali celebratione consensus matrimonialis exsistere.

Digitized by Google

II. — Vis et Metus

901. Dico 1°, § 1. Invalidum quoque est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et iniuste incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium (Can. 1087).

Certo constat ex pluribus locis juris. Matrimonium plena debet securitate gaudere.

Dico 2°. **§ 2. Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert** (Can. 1087).

Ratio est: 1°. quia metus levis non censetur graviter et efficaciter in consensum influere; 2°. quia ex jure positivo solus metus gravis irritum facit Matrimonium; 3°. quia secus innumera Matrimonia fierent irrita cum maximo societatis detrimento.

QUÆSITA

902. QUÆR. 1°. *An quicumque metus gravis dirimat Matrimonium?*

Resp. *Neg.*, sed requiruntur sequentes conditiones, scilicet, ut incutiatur 1°. a causa externa et libera; 2°. injuste; 3°. ut ab eo quis se liberet, eligere cogatur matrimonium.

QUÆR. 2°. *Quo jure metus gravis dirimat Matrimonium?*

Resp. Certo de jure ecclesiastico: num autem etiam de jure naturæ, disputatur apud theologos, et rationes hinc inde refert S. Alphons. n. 1054. Ceterum nulla practica utilitas derivari potest a solutione hujus controversiæ. Nam vel est sermo de Matrimonio contrahendo vel de contracto: si primum, nunquam Ecclesia dispensabit, nisi antea auferatur causa metus; si alterum, nunquam declarabitur invalidum illud Matrimonium, nisi probatum antea fuerit, in foro externo, verificatas fuisse omnes conditiones quas Ecclesia requirit pro metu gravi. — Cf. Baller. not. (c) p. 806.

PUNCTUM II

De forma celebrationis matrimonii

903. Matrimonium clandestinum dicitur illud, quod contrahitur sine solemnitate ab Ecclesia requisita.

QUÆSITA

QUÆR. 1°. *Quænam sint diœceses et loca, apud nos, ubi Decretum* Tametsi *de facto vigebat, quæcumque demum fuerit origo et modus ipsius promulgationis?*

Digitized by Google

Resp. Hæc quæstio, quæ tamen respicit *factum* aliquod et non *jus*, magna antea obvolvebatur obscuri ate, diversaque circumferebantur responsa et opinandi placita. Nunc vero, opera Conc. Plen. Balt. III, claram habet solutionem, nam Patres hujus Concilii " re studiose indagata ad hanc devenerunt sententiam," a qua certe non licet recedere: " Decretum *Tametsi* non viget in sequentibus Provinciis ecclesiasticis scilicet: 1. Baltimorensi; 2. Philadelphiensi; 3. Neo-Eboracensi; 4. Bostoniensi; 5. Oregonopolitana; 6. Milwaukiensi; 7. Cincinnatensi, excepta diœcesi Vincennopolitana; 8. S. Ludovici, exceptis ipsa civitate S. Ludovici et quibusdam aliis locis ejusdem Archidiœcesis mox nominandis; 9. Chicaginensi, exceptis aliquibus locis diœcesis Altonensis proxime citandis."

" In ceteris vero locis eorumdem Statuum Fœderatorum decretum *Tametsi* vigere censetur, scilicet: 1°. in tota provincia Neo-Aurelianensi; 2°. in provincia S. Francisci cum territorio Utah, excepta ea parte ejusdem territorii quæ jacet ad orientem fluminis Colorado; 3°. in provincia S. Fidei, excepta parte septentrionali territorii Colorado; 4°. in diœcesi Vincennopolitana; 5°. in civitate S. Ludovici, necnon in locis dictis S. Genovefæ, S. Ferdinandi et S. Caroli, Archidiœcesis S. Ludovici; 6°. in locis dictis Kaskaskia, Cahokia, French Village et Prairie du Rocher, diœcesis Altonensis." — Cf. *Responsa S. Sedis ad Postulata Patrum*, apud *Conc. Plen. Balt. III*, p. cvii. Cf. S. C. d. P. F. 15 April. 1901.

QUÆR. 2°. *An essent valida Matrimonia clandestina hæreticorum inter se vel mixta, ubi vigebat lex Tridentina de clandestinitate?*

Resp. *Affirm.*, si tamen sermo sit de iis locis ad quæ extensa fuit Declaratio Bened. XIV, qua an. 1741 Summus Pontifex statuit Matrimonia clandestina inita vel ineunda in Hollandia et in fœderatis Belgii Provinciis inter hæreticos vel inter unam partem hæreticam et alteram catholicam esse valida. — Porro Declaratio ista Benedictina extensa fuit postmodum ad plures Europæ regiones, et ad nos quod spectat, extensa etiam erat ad plures diœceses et loca, opera diversorum Episcoporum; sed quoniam tempore quo celebratum fuit ultimum Concilium Plenarium extabant adhuc aliquæ diœceses, ad quas *certo* non fuerat extensa, et de aliquibus aliis dubitabatur, Patres Concilii petierunt ut, ad uniformitatem inducendam, ad omnia illa loca extenderetur, aut *certo* extensam esse declararetur, in quibus certo cognoscitur vigere Decretum *Tametsi*. Porro huic petitioni responsum fuit hanc extensionem concedi " tantum " pro diœcesibus S. Antonii et Galvestonensi et pro Vic. Apost. Brownsvillensi, in quibus res erat dubia. Unde sequitur declarationem Benedictinam non viguisse in Provincia S. Fidei ad quam

Digitized by Google

certo non fuerat extensa antequam fieret prædicta petitio. — Cf. *Responsa S. Sedis, etc.*, apud *Conc. Plen. Balt. III*, pp. cviii et cix. — Feije, *de impedimentis Matrim.* nn. 306 et seq. — Baller. not. (a) p. 811, et not. (a) p. 820. — Kenrick, n. 186. — Nilles, Part. 1, p. 224.

QUÆR. 3°. *Quinam essent illi qui venerunt nomine hæreticorum, cum ageretur de locis ubi vigebat Declaratio Benedictina?*

Resp. Solutio patet ex sequenti rescripto S. Officii, 6 Apr. 1859, quod aliis etiam regionibus præter Hollandiam applicari potuit et debuit. — Proposito dubio: "An pro intelligentia celebris Declarationis Bened. XIV, pro Hollandia, comprehendi possint sub nomine hæretici quinque sequentes classes: 1°. illi qui catholice baptizati a pueritia nondum septennali in hæresi educantur ac hæresim profitentur; 2°. qui non tam in hæresi quam ab hæreticis educantur, nulla scilicet vel vix ulla hæreticæ doctrinæ instructione accepta et cultu non frequentato licet aliquoties participato; 3°. qui adhuc pueri in manus hæreticorum incidentes hæreticæ sectæ adjunguntur; 4°. apostatæ ab Ecclesia catholica ad hæreticam sectam transeuntes; 5°. qui nati et baptizati ab hæreticis adoleverunt quin ullam solemnem hæreseos professionem emiserint, ac veluti nullius religionis, etc.? . . ." S. C. respondit: "Ad effectum Matrimonii supra numeratos comprehendi in laudata Bened. XIV Declaratione." — Cf. Feije, n. 319.

QUÆR. 4°. *Quodnam esset speciale nostrum privilegium relate ad acquirendum quasi-domicilium ad effectum contrahendi validum Matrimonium?*

Resp. "Eminentissimi Inquisitores Generales die 6 Maii 1886, re mature perpensa sequens ediderunt decretum: 'Concilio Baltimorensi postulante supplicandum SS̃mo ut decernere dignetur in Statibus Americæ Confederatis, se transferentes e loco, ubi viget caput *Tametsi*, in alium locum, dummodo ibi continuo commorati fuerint per spatium saltem unius integri mensis, et status sui libertatem, uti juris est, comprobaverint, censendos esse ibidem habere quasi-domicilium in ordine ad Matrimonium, quin inquisitio facienda sit de animo ibi permanendi per majorem anni partem.' — In audientia vero diei 12 Maii 1886, referente R. P. D. Josepho D'Annibale, S. Officii adsessore, SS̃mus Dñs Leo XIII prædictum EE. PP. Decretum sua auctoritate ratum habere et confirmare dignatus est, contrariis quibuscumque non obstantibus." — Cf. *Conc. Plen. Balt. III*, p. cix. — *Revue des Sciences Ecclésiastiques*, Février, 1881, p. 187. — O'Kane, nn. 1021 et seq. — *Irish Ecclesiastical Record*, Nov. et Dec. 1883; et Febr. 1884. — Baller. not. (a) p. 824, et (b) p. 811. — Nilles, part. 1, p. 266.

Digitized by Google

904. Ea tantum matrimonia valida sunt quæ contrahuntur coram parocho, vel loci Ordinario, vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus, secundum tamen regulas expressas in canonibus qui sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in can. 1098, 1099 (Can. 1094).

§ 1. Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio assistunt:

1°. A die tantummodo adeptæ canonicæ possessionis beneficii ad normam can. 334, § 3, 1444, § 1, vel initi officii, nisi per sententiam fuerint excommunicati vel interdicti vel suspensi ab officio aut tales declarati;

2°. **Intra fines dumtaxat sui territorii; in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide assistunt;**

3°. **Dummodo neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.**

§ 2. Parochus et loci Ordinarius qui matrimonio possunt valide assistere, possunt quoque alii sacerdoti licentiam dare ut intra fines sui territorii matrimonio valide assistat (Can. 1095).

Quinam sint parochi, ipsisque æquiparati, patet ex Canone 451;

§ 1. Parochus est sacerdos vel persona moralis cui parœcia collata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda.

§ 2. Parochis æquiparantur cum omnibus iuribus et obligationibus parœcialibus et parochorum nomine in iure veniunt:

1°. **Quasi-parochi, qui quasi-parœcias regunt, de quibus in can. 216, § 3;**

2°. **Vicarii parœciales, si plena potestate parœciali sint præditi.**

§ 3. Circa militum cappellanos sive maiores sive minores, standum peculiaribus Sanctæ Sedis præscriptis (Can. 451).

Partes diœcesis distinctæ in quas diœcesis ipsa est divisa quarum unicuique sua peculiaris ecclesia cum populo determinato est assignata et suus peculiaris et proprius pastor præficitur pro cura animarum sunt parœcia; partes vicariatus ac præfecturæ apostolicæ, si peculiaris rector assignatur, vocantur quasi-parœciæ. Cf. Can. 216, § 3.

§ 4. Non possunt sine speciali apostolico indulto constitui parœciæ pro diversitate sermonis seu nationis fidelium in eadem civitate vel territorio degentium, nec parœciæ mere familiares aut personales; ad constitutas autem quod attinet, nihil innovandum, inconsulta Apostolica Sede (Can. 216).

Ad validitatem matrimonii requiritur præsentia parochi vel Ordinarii loci vel sacerdotis ab alterutro delegati et duorum saltem testium: duæ dantur exceptiones quas infra explicabimus.

Digitized by Google

Relate tamen ad parochum et Ordinarium loci, hic et ille valide assistunt a die tantum adeptæ possessionis beneficii vel initi officii.

Quod si tamen fuerint per sententiam excommunicati, vel interdicti vel suspensi ab officio, aut tales declarati, invalida est eorum assistentia.

Parochus et Ordinarius possunt valide assistere in suo territorio tantum.

Sed in suo territorio valide assistunt non tantum subditorum sed et non subditorum matrimoniis.

Ut autem hæc assistentia sit valida, requiritur præterea ut fuerint neque vi neque gravi metu constricti.

Tandem necessarium est ut requirant excipiantque contrahentium consensum.

In his punctis jam magnum introducitur discrimen inter legem ante Decretum **Ne Temere** vigentem et præsentem legem Codicis. *Olim* assistebat valide parochus renuntiatus; *nunc* autem competentia ipsius adnectitur beneficio possesso vel officio jam inito. *Olim* valide assistere poterat quamdiu parochus erat, licet publico decreto per sententiam excommunicatus vel interdictus vel suspensus ab officio aut talis declaratus, *nunc* autem qui tali censura est irretitus, incompetens declaratur. *Olim* assistebat valide matrimoniis suorum subditorum ubique terrarum; *nunc* autem assistere potest valide *in suo territorio tantum*. *Olim* assistebat valide subditorum tantum matrimoniis etiam in suo territorio; *nunc* autem ibidem valide assistit et subditorum et non-subditorum; competentia nempe ipsius est territorialis, coarctata intra limites propriæ parœciæ sed extensa ad matrimonia etiam non subditorum. Hinc abolita est disciplina antiqua parochi *proprii*, qua *olim* requirebatur ad validitatem assistentia parochi istius in cujus parœcia domicilium vel quasi-domicilium unus saltem contrahentium habuit; *nunc* autem contrahendum est coram parocho territorii in quo initur contractus, quamvis neutra pars sit ipsius subdita. *Olim* valide assistebat parochus, licet vi aut gravi metu constrictus; hinc matrimonia ex inopinato erant valida; *nunc* autem assistit valide tantum liber a vi et gravi metu. *Olim* valide assistebat parochus coacte præsens, percipiens autem verba mutuum consensum matrimonialem determinatorum sponsorum significantia; *nunc* autem requiritur ad validitatem ut exquirat recipiatque contrahentium consensum.

Assistentia igitur parochi debet esse physica, formalis, libera et activa.

905. Quoad Matrimonia Celebranda hæc statuuntur pro nostro exercitu et classe.

Digitized by Google

I. Sacerdotes Cappellani Exercitus et Classis St. Fœderatorum Americæ Sept., durante bello, plena fruuntur facultate assistendi matrimoniis omnium illorum qui ad Exercitum et Classem St. Fœderatorum pertinent, sive in regionibus quæ subsunt dominio St. Fœderatorum, sive alibi. Sed in matrimoniis quæ celebrantur extra territorium St. Fœderatorum Americæ Sept., oportet Cancellaria Diœcesana localis interpelletur, ne contra leges regionis contrahantur et iis præsertim in casibus in quibus unus ex contrahentibus municeps non sit Americanus.

II. Ad Exercitum vel Classem St. Fœd. Am. Sept. pertinentes, matrimonium celebrare etiam valent, vel sub jurisdictione Episcopi originis, vel Episcopi loci, in quo ad tempus in castris morantur, vel Episcopi Diœceseos per quam itinerantur.

III. Facultas Ordinario Castrensi concessa relate ad matrimonii celebrationem, non est privativa sed cumulativa: nempe, non excludit jurisdictionem illorum, qui aliis titulis ad normam juris hoc præstare valent.

IV. Cappellani Exercitus vel Classis, matrimoniis non assistant nisi prævia investigatione, præsertim apud Parochum mulieris.

V. Petitiones ad dispensationes obtinendas, ad Ordinarium Castrensem vel ad Vicarium Generalem Castrensem mittantur.

VI. Documentum contracti matrimonii, juxta decretum *Ne Temere*, diligenter conficiatur, et ad Ordinarium Castrensem mittatur: sed exemplar documenti servetur a Cappellano usquedum de accepto originali Ordinariatus Castrensis illum certiorem reddat.

QUÆSITA

906. QUÆR. 1°. *Quando incipiat Ordinarius vel parochus competens esse testis authorizabilis matrimonii?*

Resp. A die adeptæ possessionis beneficii vel initi officii.

§ 3. Canonicam diœcesis possessionem capiunt Episcopi residentiales simul ac in ipsa diœcesi vel per se vel per procuratorem apostolicas litteras Capitulo ecclesiæ cathedralis ostenderint, præsente secretario Capituli vel cancellario Curiæ, qui rem in acta referat (Can. 334).

§ 1. Missio in beneficii possessionem fiat secundum modum iure peculiari præscriptum, vel legitima consuetudine receptum, nisi iusta ex causa Ordinarius ab eo modo seu ritu expresse in scriptis dispensaverit; quo in casu hæc dispensatio locum tenet captæ possessionis (Can. 1444).

QUÆR. 2°. *An parochus putativus valide assistere possit?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, si ex errore communi talis censetur.

QUÆR. 3°. *An valide assistat matrimonio quilibet sacerdos diœcesis, sacrum ministerium exercens absque speciali Ordinarii loci vel parochi delegatione vi facultatis generalis ei concessæ administrandi omnia sacramenta, quæ ordinem episcopalem non requirunt?*

Resp. *Negative.*

QUÆR. 4°. *Quisnam parochus excommunicatus, suspensus aut interdictus non sit competens?*

Resp. Non est competens parochus qui per sententiam fuit excommunicatus, suspensus ab officio aut interdictus, aut ut talis declaratus. Hæc dispositio Codicis respondet aliis canonibus quibus requiritur pro effectibus externis pœnalibus, ut pœna fuerit per sententiam condemnatoriam inflicta vel declarata, speciatim quando agitur de privatione vel restrictione usus potestatis sacerdotalis vel aliorum ministrorum sacrorum. — Cf. Can. 2261, 2264, 2275, 2284.

QUÆR. 5°. *Utrum prohibitione facta ab Ordinario ne parochus aliquos desponsaret ita tollatur jurisdictio ipsius parochi, ut ad contrahendum matrimonium contra talem prohibitionem non sit legitimus parochus?*

Resp. "Valere matrimonium contractum coram parocho cui interdictum est ab Episcopo ne interveniat." Ita Sac. Congr. Concilii in c. *Gienensi*, a. 1581. "Super quo," ait Benedictus XIV, "nulla videtur excitari posse gravioris momenti difficultas. Cum enim ea non sit Episcopo auctoritas, ut possit inducere impedimentum dirimens, quod non est, aut aliquod matrimonium quod ex canonum præscripto nullum irritumque non sit nullum irritumque statuere, illicitum quidem erit matrimonium, si celebretur coram eo cui Episcopus hujusmodi celebrationi adesse vetuerit, graviter etiam peccabit is, qui spreta superioris prohibitione eidem assistentiam præbebit, at nulla ratione dici poterit matrimonium ipsum nullitatis vitio subjacere." — *De Syn. Diœc.* l. 13, c. 23.

QUÆR. 6°. *Quænam requirantur ut assistentia parochi valida sit?*

Resp. Patet ex dictis duo requiri: 1°. debet esse testis ultroneus, nulla vi aut metu gravi coactus; 2°. debet active assistere requirendo et excipiendo matrimonialem consensum sponsorum. Hunc modum assistentiæ, formalis, ultroneæ et activæ ad valorem esse necessarium colligitur *primo*, ex eo quod præscribatur ut conditio sine qua non, per particulam

Digitized by Google

dummodo, et *secundo* ex fine legislatoris qui intendit ea condere statuta quibus nulla et irrita reddantur omnia matrimonia ex inopinato facta. — Cf. *Acta S. Sedis*, v. 40, p. 531.

QUÆR. 7°. *" An Ordinarii et parochi nedum explicite sed etiam implicite invitati ac rogati, dummodo tamen neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum, valide matrimoniis assistere possint?"*

Resp. " *Affirmative.*" Ita Sac. Congr. Concilii, 28 Mar. 1908. Non amplius requiritur ut parochus invitatus ac rogatus assistat. — Cf. Can. 1095 § 1.

QUÆR. 8°. *Qualis sit competentia Ordinarii et parochi relate ad matrimonium?*

Resp. Est territorialis. Territorium autem est diversum; Ordinarii est diœcesis, vicariatus, etc.; parochi vero, parœcia canonice erecta, quasi-parœcia seu districtus definitus ab aliis perfecte divisus, vel statio integra in locis ubi territoria nondum sunt perfecte divisa. — Leitner, *Die Verlobungs- und Eheschliessungsform*, p. 33. Cf. Can. 451, §§ 1, 2.

QUÆR. 9°. *Qualis metus invalidet assistentiam parochi?*

Resp. Gravis, seu metus cadens in virum constantem. Constans est qui in aliquo genere ordinariæ est fortitudinis, qui nempe præ ceteris ejusdem generis neque timiditate neque animi fortitudine insignis est. Gravis erit metus quando malum incutiens illum tale est ut nemo id timens amittat nomen viri constantis. Quandocumque talis metus ab extrinseca causa libera in ordine ad cogendam assistentiam parochi incutitur et eapropter hic assistit, nullum et irritum est matrimonium. Quod si parochus injuste renuit assistere, et ob hanc causam metu gravi cogitur interesse, etiam tunc contractus nullus dicendus est. Ubi enim lex non distinguit, neque nos distinguere debemus: lex autem simpliciter excludit assistentiam ex metu gravi præstitam. Vexatio hæc facile tolli potest, quia idoneus est et competens quivis parochus vel Ordinarius ad validitatem matrimonii, imo et in casu necessitatis ad liceitatem. Validum tamen erit conjugium coram parocho initum qui precibus importunis tandem annuens assistit.

QUÆR. 10°. *Quid nova lege relate ad testes statuatur?*

Resp. Præter præsentiam testis authorizabilis duo saltem testes requiruntur: possunt igitur adesse plures. Quoad ipsos

viget antiqua disciplina. Sufficit ut gaudeant usu rationis. Valide igitur assumi queunt etiam acatholici, vel fraude decepti vel metu coacti; majorennes vel minorennes; viri vel feminæ; plane inviti et scribere nescientes. Illicite tamen assumuntur hæretici. — S. C. Inq. 19 Aug. 1891.

Ea debet esse eorum assistentia ut de matrimonio hujus sponsi et sponsæ celebrato testari possint. Ergo non sufficit præsentia materialis, sed necesse est testes sciant quid agatur. Debent igitur sponsos videre et signa consensum exprimentia percipere et intelligere: quod si contrahentes ipsos non videant, notas tamen voces audiant dum consensum proferunt, valida est assistentia.

Non tamen requiritur, ut testes determinati invitentur, vel ita adhibeantur quidam, ut hi nec alii sint testes; sed sufficit ut qui celebrationi adsistunt de matrimonio inito fidem facere possint, quippe ipsis certo constet de præstatione consensus. Et hinc validum est matrimonium coram parocho et pluribus initum qui omnes rite testari queunt de consensu dato, quamvis testes duo invitati non adfuerint.

QUÆR. 11°. *An "Ecclesiæ regulares exemptæ ad tenorem decreti existimari possint tanquam territorium parochi seu Ordinarii in quorum territoriali districtu sunt sitæ, ad effectum assistentiæ matrimonii?"*

Resp. "*Affirmative.*" (S. C. de Sacr. 13 Mar. 1910.)

907. Resolves. — Invalida sunt matrimonia:

1°. Quando deest parochus vel Ordinarius vel delegatus ab alterutro;

2°. Quando non assistunt duo saltem testes;

3°. Quando contrahitur coram parocho proprio sponsorum extra suum territorium absque delegatione necessaria Ordinarii vel parochi loci in quo contrahitur;

4°. Quando contrahitur coram sacerdote non delegato, vel coram diacono delegato;

5°. Quando contrahitur coram parocho loci renuntiato sed nondum possidente beneficium;

6°. Quando contrahitur coram parocho per sententiam excommunicato vel interdicto vel suspenso ab officio;

7°. Quando contrahitur coram parocho metu gravi ad assistendum coacto;

8°. Quando contrahitur coram parocho invitato, audiente quidem sed non exquirente consensum;

Digitized by Google

9°. Quando contrahitur coram parocho casu præsente, sed non active assistente.

DE LICEITATE ASSISTENTIÆ PAROCHI ET ORDINARII LOCI

908. § 1. Parochus autem vel loci Ordinarius matrimonio licite assistunt:

1°. Constito sibi legitime de libero statu contrahentium ad normam iuris;

2°. Constito insuper de domicilio vel quasi-domicilio vel menstrua commoratione aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

3°. Habita, si conditiones deficiant de quibus n. 2, licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii aut menstruæ commorationis alterutrius contrahentis, nisi vel de vagis actu itinerantibus res sit, qui nullibi commorationis sedem habent, vel gravis necessitas intercedat quæ a licentia petenda excuset.

§ 2. In quolibet casu pro regula habeatur ut matrimonium coram sponsæ parocho celebretur, nisi iusta causa excuset; matrimonia autem catholicorum mixti ritus, nisi aliud particulari iure cautum sit, in ritu viri et coram eiusdem parocho sunt celebranda.

§ 3. Parochus qui sine licentia iure requisita matrimonio assistit, emolumenta stolæ non facit sua, eaque proprio contrahentium parocho remittat (Can. 1097).

Antequam matrimonium celebretur necessarium est servare dispositiones juris circa statum liberum, circa banna, et alia omnia ad ipsum pertinentia. Ita Rituale Romanum, tit. de sacr. matrim.: "Parochus admonitus de aliquo Matrimonio in sua Parœcia contrahendo, primum cognoscat ex his ad quos spectat qui et quales sint qui Matrimonium contrahere volunt: An inter eos sit aliquod impedimentum: Utrum sponte, libere, et secundum honestatem Sacramenti velint contrahere: Utrum sint in ætate legitima, ut vir saltem quatuordecim,[1] mulier duodecim[2] annos expleverit; et uterque sciat rudimenta Fidei, cum ea deinde filios suos docere debeant." "Caveat præterea Parochus ne facile ad contrahendum Matrimonium admittat vagos ac peregrinos et qui incertas habeant sedes; neque item eos qui antea conjugati fuerint, ut sunt uxores militum vel captivorum vel aliorum qui peregrinantur; nisi diligenter de iis omnibus facta inquisitione et re ad Ordinarium delegata ab eoque habita ejusmodi Matrimonii

[1] **Nunc, sedecim.** [2] **Nunc, quatuordecim.**

Digitized by Google

celebrandi licentia, quæ gratis concedatur." Tandem proclamationes juxta statuta juris faciendæ sunt. Jure naturali et positivo sub gravi tenetur parochus antequam sponsos conjungat, investigationem instituere de *libero statu*, i. e., de immunitate eorum inprimis ab impedimento *ligaminis* et ab aliis omnibus impedimentis tum dirimentibus tum impedientibus. Nullo modo licite potest procedere parochus ad celebrationem, nisi sibi constet de hac immunitate. Conferantur in hac re *Concil. Plenar. Baltim. III, Appendix*, pp. 258 et seq., pp. 274 et seq., et statuta diœcesana. — Wernz, v. 4, n. 130 et seq. — Besson, *Nouvelle Revue Théologique*, tom. 40, p. 76. — Boudinhon, *Le Mariage et Les Fiançailles*, n. 71 et seq. — McNicholas, *The New Marriage Legislation*, p. 35: Hic ultimus libellus nostris conditionibus apprime aptatus omnino consulendus est. —Cf. Can. 1067, § 1.

QUÆSITA

909. QUÆR. 1°. *Quid aliud parocho constare debeat antequam licite matrimonio assistere possit?*

Resp. Debet ipsi constare de domicilio vel quasi-domicilio vel menstrua commoratione aut, si de vago agatur, de actuali commoratione in loco matrimonii. (Codice reintroductum est quasi-domicilium in jus matrimoniale relate ad ipsius celebrationem. — Cf. Can. 92. sub. n. 80.)

QUÆR. 2°. *Quomodo intelligendus sit locus matrimonii in n. 2°. commemoratus?*

Resp. Locus matrimonii est parœcia vel diœcesis; datur domicilium parœciale et diœcesanum. — Cf. Can. 92 sub n. 80.

QUÆR. 3°. *Quomodo intelligenda sit menstrua commoratio?*

Resp. Generatim mensis significat triginta dies. — Cf. Can. 32. Sed non nimis rigorose rem interpretari debemus. Quare si quis post inceptam jam in loco habitationem casu abesset per unum alterumve diem, hoc non obstaret quominus ipse ad finem triginta dierum ab ingressu in locum diceretur ibi fuisse commoratus per mensem.

Præterea commoratio in loco hic designat residentiam; sic potest esse ut quis laboret per diem in una parœcia, sedem autem residentiæ habeat in alia. Parochus ipsius pro matrimonio est hujus non vero istius rector. Commoratio nullatenus exigit præsentiam continuam. — Cf. Besson, l. c. pp. 78. et seq. — Gennari, *Il Mon. Eccles.* Sec. Ser. v. 10, p. 90. — Ojetti, l. c. n. 97. — Vermeersch, *De Religiosis*, v. 4, p. 176.

Digitized by Google

QUÆR. 4°. *Quid requiratur si neuter ex sponsis domicilium vel menstruam commorationem in loco matrimonii habet?*

Resp. Parochus et loci Ordinarius licite assistunt: "habita si conditiones deficiant de quibus n. 2, licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii aut menstruæ commorationis alterutrius contrahentis, nisi de vagis actu itinerantibus res sit, qui nullibi commorationis sedem habent, vel gravis necessitas intercedat, quæ a licentia petenda excuset."

QUÆR. 5°. *An menstrua commoratio in parœcia computanda sit a die conversionis, puta, Titii, ad fidem catholicam an vero ab ejusdem ingressu in parœciam?*

Resp. Sufficit ad liceitatem factum mere externum commorationis, præscindendo a facto conversionis Titii ad fidem. Porro voluntas legislatoris ex verbis legis peti debet juxta illud effatum: "*Legislator quod voluit, expressit.*" Jamvero requiritur tantummodo menstrua commoratio alterutrius contrahentis quin sit ullus sermo de eorumdem religione. Ergo solum factum materiale commorationis ad liceitatem exigitur, servatis ceteris de jure servandis. Hæc autem commoratio menstrua debet esse moraliter continua. — S. C. de Sacr. 28 Jan. 1916.

Licentia igitur petenda est a parocho vel domicilii vel quasi-domicilii vel menstruæ commorationis sponsorum. — Cf. Vermeersch, l. c. n. 60. — Gennari, l. c. p. 30. —Bucceroni, *Supplementum*, n. 13.

Hæc licentia, cum non sit delegatio nec necessaria ad validitatem, videtur sufficere si sit præsumpta vel interpretativa. Ita Gennari, l. c. — Pezzani, l. c. n. 94. Ab ea licentia obtinenda vel etiam petenda excusat gravis necessitas, urgens aliqua causa celebrationis matrimonii, quod nonnisi cum notabili prorsus incommodo differri potest, donec licentia obtineatur. In hoc casu parochus etiam licite assistit. Consulunt auctores ut ratio licentiæ non petitæ conservetur documento aliquo ad evitanda incommoda postea forte oritura.

Quod si parochus licentiam ex justa causa petitam dare recuset, recursus ad Ordinarium vel ad parochum alterius sponsi haberi potest.

QUÆR. 6°. *Quando licite assistat parochus matrimoniis vagorum?*

Resp. Matrimonio vagorum de quibus in can. 91, parochus, excepto casu necessitatis, numquam assistat, nisi, re ad

Digitized by Google

loci Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi obtinuerit (Can. 1032).

QUÆR. 7°. *Quinam sint vagi juxta novum Codicem?*

Resp. Vagi sunt qui nullibi domicilium habent vel quasi-domicilium. Ita novus Codex can. 91. Ideoque sensus vagi est jam fixus. Prohibitio assistendi absque venia Ordinarii vel delegati, extra necessitatis casum, se ad omnes vagos qui tales habentur juxta Can. 91, extendit.

Licentia hæc petenda est vel ab Ordinario vel a sacerdote ad hoc ab eo delegato. Ut clarum est, in magnis diœcesibus Ordinario esset onus valde grave ad hoc per seipsum attendere. Cui quidem difficultati occurrit Canon 1032 vi cujus potest ipse in variis partibus diœcesis sacerdotes, qui hoc munere fungantur, designare. Ad delegatum igitur vel ad Ordinarium parochus recurrere debet, sed nonnisi post institutum diligens circa liberum statum examen: et si quæ in hoc puncto leges sint diœcesanæ, ad amussim observentur oportet. Etsi constet ipsi de libertate partium, non potest tamen gradum facere ad celebrationem non prius obtenta licentia; necessitas certe excusaret, v. gr., matrimonium in casu mortis legitimandum, ubi periculum esset in mora: sed etiam in hoc casu parochus tenetur periculum nullitatis sacramenti pro viribus præcavere. — Cf. Vermeersch, l. c. n. 62. — Besson, l. c. n. 86; Pezzani, l. c. n. 98, 99. — Gennari, l. c. p. 31. — Creagh, l. c. p. 48.

QUÆR. 8°. *Quid, si unus ex sponsis sit vagus?*

Resp. Observanda est dispositio hujus canonis, qui renovat decretum Tridentinum. Parochus igitur debet rem Ordinario vel delegato deferre, et accepta venia potest licite assistere matrimonio non quæsita licentia parochi alterius conjugis: ipse enim tunc est parochus proprius saltem quoad effectum hujus canonis. — Cf. Vermeersch, l. c. n. 63. — Besson, l. c. p. 90, 1° (d). — Gennari, *Il Monitore Ecclesias.* Sec. Ser. v. 10, p. 90.

QUÆR. 9°. *Quis debeat assistere quando sponsus et sponsa sunt ex diversis parœciis?*

Resp. In quolibet casu pro regula habeatur ut matrimonium coram sponsæ parocho celebretur nisi aliqua justa causa excuset. — Cf. Can. 1097, § 2.

Idem de parocho hic dicendum quod et antea: iste nempe est, in cujus parœcia sponsa vel est domiciliata vel quasi-do-

Digitized by Google

miciliata vel jam per mensem commorata. Hinc si sponsa uni parocho sit subdita tantum ratione istius commorationis, vir vero alteri ratione domicilii, coram priore est regulariter matrimonium celebrandum, quia iste est in sensu hujus legis mulieris parochus.

Hac paragrapho norma statuitur qua res melius procedant. Ab ipsa autem norma sequenda excusat quælibet justa causa convenientiæ vel utilitatis, imo ipsum desiderium sponsorum, si renuant coram alio parocho se sistere. Gravis ratio hic non requiritur sed simpliciter justa. Quare etiam censemus cum Vermeersch, l. c. n. 64, nec gravem esse hujus paragraphi obligationem. Parochi igitur sponsarum non debent esse nimii in urgendo suo jure.

. . . **Matrimonia . . . catholicorum mixti ritus, nisi aliud particulari iure cautum sit, in ritu viri et coram eiusdem parocho sunt celebranda** (Can. 1097, § 2). Matrimonia tum inter fideles Græco-Ruthenos tum inter fideles mixti ritus, . . . in ritu mulieris a parocho mulieris benedicenda sunt. Ita S. C. de Prop. F. 17 Aug. 1914, De Spirituali Administratione Ecclesiæ Græco-Ruthenæ in Fœderatis Civitatibus Americæ Septentrionalis.

QUÆR. 10°. *Quid si sponsa domicilium habeat in una parœcia, commorationem vero menstruam in altera?*

Resp. Celebratio licite fieri potest coram parocho vel domicilii vel menstruæ commorationis.

QUÆR. 11°. *An hæc regula servari possit, quando sponsa est vaga?*

Resp. *Affirmative* per se. "*In quolibet casu,*" dicit canon. Et quamvis sæpissime justa adsit causa celebrandi coram parocho sponsi, sponsæ tamen tribuitur jus præ sponso, nec ullum inveniri potest indicium contrariæ voluntatis legislatoris. — Cf. Besson, l. c. p. 88. — Vermeersch, l. c. n. 64. Videas tamen *supra,* Quær. 8°.

NOTANDA. — 1°. Pro *valida* celebratione Matrimonii Codex designat quemlibet parochum in *suo territorio:* pro *licita* autem parochum vel domicilii vel quasi-domicilii vel menstruæ commorationis. Competentia igitur ipsius pro validitate, limitibus suæ parœciæ restricta est; pro liceitate, personis domiciliatis vel quasi-domiciliatis vel jam per mensem in parœcia commoratis. Intra suum territorium valide assistit omnibus matrimoniis; extra vero, absque delegatione, nulli. Intra suum territorium licite

Digitized by Google

assistit matrimoniis suorum sive ratione domicilii sive quasi-domicilii sive ratione istius commorationis, non vero alienorum absque licentia.

2°. Quoniam domicilium statim acquiritur facto habitationis in aliqua parœcia cum animo ibidem perpetuo manendi, *per se* licitum csset statim matrimonium celebrare.

3°. Sufficit simplex commoratio menstrua in parœcia ad licitam celebrationem; sive igitur casu quis ibi versetur, sive ex industria illuc perrexerit conjugii causa, licite in isto loco coram parocho contrahit. Commoratio enim in fraudem legis non est amplius attendenda.

Quoad *liceitatem* assistentiæ intra proprium territorium sequentia ob oculos teneantur:

Domicilium vel menstruam commorationem in parœcia contractus habent ambæ partes; aut una tantum pars, dum altera alibi habet vel non habet; aut neutra pars.

Quoad primam hypothesim: parochus vel Ordinarius loci vel delegatus ab alterutro potest assistere a prima die acquisiti domicilii juxta modo dicta, vel, si non domicilientur, demum post mensem.

Quoad secundam hypothesim: pars ista una vel est sponsa vel sponsus, et altera pars, ut primo supponimus, non est vaga; si sponsa est, parochus semper licite potest assistere; si sponsus est, regulariter non potest parochus licite assistere, nisi justa adsit causa excusans a norma præscripta § 2°; si altera pars vaga est, ad Ordinarium vel ad delegatum res est deferenda, et ab eo licentia obtinenda.

Quoad tertiam hypothesim: quando neutra pars domicilium vel commorationem menstruam in parœcia contractus habet, vel utraque habet alibi, vel utraque vel alterutra est vaga: quando utraque habet alibi, parochus loci contractus non debet assistere priusquam licentiam a parocho sponsæ acceperit; quod si tamen justa adsit causa, ad parochum sponsi recurrat; si tamen gravis necessitas urgeat, absque licentia jure assistit: quando utraque vel alterutra est vaga cum Ordinario res est componenda.

Licite assistit nuptiis inter Titium et Bertham parochus, v. gr., sancti Aloysii in sequentibus casibus; supposito quod legitime constet de libero eorum statu:

1°. Titius et Bertha domicilium in parœcia sancti Aloysii habent.

2°. Titius et Bertha habent in eadem parœcia menstruam commorationem.

3°. Bertha domicilium vel menstruam commorationem habet

Digitized by Google

in parœcia sancti Aloysii, Titius domicilium vel commorationem menstruam in parœcia sancti Josephi.

4°. Titius in parœcia sancti Aloysii domicilium vel menstruam commorationem habet, Bertha in parœcia sancti Patricii; justa tamen adest causa excusans eos a contrahendo coram parocho sponsæ.

5°. Titius habet domicilium in parœcia sancti Aloysii, Bertha est vaga; parochus sancti Aloysii licentiam assistendi ab Ordinario vel a sacerdote ad id delegato accepit.

6°. Titius est vagus, Bertha habet menstruam commorationem in parœcia sancti Aloysii. Necessitas statim celebrandi urget.

7°. Titius et Bertha habent domicilium vel menstruam commorationem in parœcia sancti Josephi; parochus sancti Aloysii licentiam assistendi accepit ab Ordinario vel a parocho sponsorum.

8°. Titius et Bertha habent domicilium in parœcia sancti Josephi; intercedit gravis necessitas a licentia prædicta obtinenda excusans.

9°. Titius habet domilicium vel menstruam commorationem in parœcia sancti Josephi, Bertha in parœcia sancti Marci; parochus sancti Aloysii licentiam obtinuit a parocho sponsæ, vel ab Ordinario.

10°. Titius habet domilicium in parœcia sancti Petri, Bertha in parœcia sancti Marci. Adest justa causa excusans eos ab ineundo matrimonio coram parocho sponsæ qui licentiam parocho sancti Aloysii juste petitam dare recusat. Hic eam accepit vel ab Ordinario vel a parocho sponsi.

11°. Titius et Bertha sunt vagi; vel, Titius habet domicilium in parœcia sancti Patricii et Bertha est vaga. Parochus sancti Aloysii re delata ad Ordinarium vel delegatum licentiam obtinuit assistendi.

12°. Titius et Bertha sunt vagi; vel, Titius habet domicilium in parœcia sancti Patricii, Bertha est vaga. Coram parocho sancti Aloysii se sistunt. Urget necessitas celebrandi.

DE SACERDOTE DELEGATO

910. § 1. Licentia assistendi matrimonio concessa ad normam can. 1095, § 2, dari expresse debet sacerdoti determinato ad matrimonium determinatum, exclusis quibuslibet delegationibus generalibus, nisi agatur de vicariis coöperatoribus pro parœcia cui addicti sunt; secus irrita est.

Digitized by Google

§ 2. **Parochus vel loci Ordinarius licentiam ne concedat, nisi expletis omnibus quæ ius constituit pro libertate status comprobanda** (Can. 1096).

Sacerdos igitur, qui non est parochus vel Ordinarius, indiget licentia ab alterutro ut valide et licite assistat. Hæc licentia non est delegatio proprie dicta, ideoque forte in articulo adhibetur illa, non hæc vox. De ipsa notandum est quod jam scite animadvertit Wernz in præclaro suo opere v. 4, n. 180, 1: "Concessio licentiæ assistendi non est actus jurisdictionis qua alteri vere delegatur jurisdictio ecclesiastica, sed potiore jure dicitur substitutio alterius testis authorizabilis, vi facultatis a Conc. Tridentino acceptæ, quæ cum delegatione magnam habet similitudinem."

QUÆSITA

911. Quær. 1°. *Quis sit parochus vel Ordinarius delegans?*

Resp. Intelligitur Ordinarius vel parochus non contrahentium, sed loci in quo celebratur contractus matrimonialis; Ordinarius nempe pro sua diœcesi, et parochus pro parœcia. Ad validitatem enim requiritur assistentia parochi vel Ordinarii loci contractus vel delegati ab alterutro. Hinc si sacerdos assisteret in aliquo territorio sine delegatione ab Ordinario vel parocho hujus loci, licet cum licentia parochi contrahentium, matrimonium esset invalidum.

Quær. 2°. *Cuinam possit concedi hæc licentia seu delegatio?*

Resp. Licentia hæc seu delegatio potest concedi tantum sacerdoti, eique certo ac determinato, non vero diacono, nec sacerdoti indeterminato. Delegatio valide fit nominando sacerdotem personaliter, vel officium suum designando, v. gr., Patrem N.; Parochum sancti Patricii; Assistentem primum Ecclesiæ sanctæ Annæ; cappellanum orphanotrophii sanctæ Mariæ; in omnibus enim istis casibus sacerdos est vere determinatus ac certus. Delegatio autem qua relinquitur sponsis electio cujusvis sacerdotis pro lubitu, est nulla; est enim indeterminato facta.

Quær. 3°. *Quomodo debeat fieri hæc delegatio?*

Resp. Codex modum nullum præscribit. Quare delegato concedi potest vel scripto vel viva voce, sine intermedio vel per internuncium, absolute vel conditionate. — Cf. Wernz, l. c.

Digitized by Google

QUÆR. 4°. *An parochus pro suo territorio certos quosdam generaliter delegare possit?*

Resp. *Negative:* **§ 1. Licentia dari expresse debet sacerdoti determinato ad matrimonium determinatum, exclusis quibuslibet delegationibus generalibus, nisi agatur de vicariis cooperatoribus pro parœcia cui addicti sunt; secus irrita est** (Can. 1096).

QUÆR. 5°. *An sufficiat delegatio tacita vel etiam præsumpta?*

Resp. *Negative* ad utrumque; quia expresse debet dari juxta canonem; et præsumpta delegatio nulla est. In codice expresse et tacite non idem sonant. — Cf. Can. 1123.

QUÆR. 6°. *An licentia hæc seu delegatio limitibus territorialibus circumscripta sit?*

Resp. Est semper circumscripta intra limites territorii delegantis. Hinc concessa ab Ordinario est ita circumscripta limitibus diœcesis, ut extra eam ne valide quidem adhiberi possit. Pari ratione concessa a parocho limitibus parœciæ circumscribitur.

QUÆR. 7°. *Quid dicendum, si parochus metu gravi constrictus sacerdotem deleget et hic assistat invitatus ac rogatus, petatque recipiatque consensum?*

Resp. Controvertitur. Prima sententia negat delegationem esse validam. Nemo enim potest plus juris transferre in alium quam sibi competere dignoscatur. — Cf. Gennari, l. c. p. 56. — Pezzani, l. c. n. 119. Altera autem sententia affirmat validam esse delegationem. Quamvis enim ipse parochus valide assistere non possit, non est tamen jure cautum de irritatione concessionis licentiæ assistendi: quæ quidem non est actus jurisdictionis sed potiore jure dicitur substitutio alterius testis authorizabilis. — Cf. Ojetti, l. c. n. 103. — Ferreres, l. c. n. 309 et seq. — Vermeersch, l. c. n. 50.

QUÆR. 8°. *An valide assistat delegatus antequam cognoscat delegationem datam fuisse?*

Resp. *Affirm.*, si ipse eam petierit et assistat demum post datam. Ipsa enim petitio est tacita acceptatio. In hoc casu valet delegatio a momento concessionis. Certo illicita esset talis assistentia post datam sed ante cognitam delegationem.

Neg., ex communi sententia, si concessio fiat ignorante nec petente delegato, licet tertius pro ipso inscio petat. Videas

Digitized by Google

responsum (apud Wernz, n. 180, not. 218) S. Cong. Concilii, 9 Dec. 1626. "Posita ignorantia licentiæ matrimonium esse invalidum." Et iterum 3 Jul. 1734: "Requiritur acceptatio licentiæ sive delegationis." Ratio est quia licentia ista sese habet ad instar donationis, quæ sortitur effectum tantum a tempore acceptationis. Hæc est recepta hodie sententia. Alii tamen affirmant concessionem valere statim ac facta est, quia est concessio gratiosa. — Cf. Wernz, v. 4, n. 180, n. 218. — D'Annibale, v. 1, n. 225. Videatur omnino Canon 37.

Quod si Ordinarius per statutum deleget assistentes, tunc habilitas ad assistendum conjungitur cum munere seu officio. — Cf. Vermeersch, l. c. n. 66.

QUÆR. 9°. *Quando cesset delegatio?*

Resp. Cessat delegatio revocatione a delegante facta et delegato ante matrimonii celebrationem intimata: si vero ante revocationem sibi intimatam sacerdos assisteret, delegatio nondum esset efficaciter sublata, et matrimonium esset validum. — Cf. Ojetti, l. c. n. 34.

Quod si delegans moriatur aut officio privetur ante matrimonium, valide assistit delegatus.

Cessat etiam licentia ad tempus vel sub conditione data, tempore elapso vel conditione non adimpleta.

QUÆR. 10°. *Quid dicendum, si delegatus errore communi habetur sacerdos sed non est?*

Resp. Valet delegatio, quia titulus coloratus cum errore communi supplet defectum. — Wernz, v. 4, n. 180, not. 213.

QUÆR. 11°. *An possit delegatus subdelegare?*

Resp. *Negative,* nisi habeat facultatem specialem subdelegandi.

QUÆR. 12°. *Quisnam delegatus hanc facultatem habeat?*

Resp. 1°. Delegatus Romani Pontificis, nisi negotium personali industriæ delegati fuerit reservatum.

2°. Delegatus inferioris magistratus ad universitatem causarum; vel

3°. Ejusdem inferioris delegatus ad assistendum uni particulari matrimonio accepta simul ab eodem facultate subdelegandi. — Cf. Wernz, v. 2, nn. 553 et seq.

QUÆR. 13°. *An Ordinarius loci vel parochus hanc facultatem subdelegandi concedere possit?*

Digitized by Google

Resp. *Affirmative.*

QUÆR. 14. *Quinam sint delegati ad universitatem causarum?*

Resp. Delegati ad universitatem causarum sunt qui aut ad omnes species causarum in aliquo genere, v. gr., in cura parochiali, aut ad omnes causas in certa specie contentas, v. gr., ad omnes causas matrimoniales, delegantur. Ita Wernz, v. 2, n. 551. In re nostra delegati ad universitatem causarum sunt: sacerdos assistens cui committuntur omnia parochialia munera absolute, plene et absque ulla ministerii parochialis restrictione; assistens qui ad omnia negotia matrimonialia deputatur.

QUÆR. 15°. *An Assistentes sacerdotes* apud nos *tamquam delegati ad universitatem causarum habendi sint?*

Resp. *Negative,* sed in unaquaque diœcesi inspiciendum est utrum ipsis concedatur facultates assistendi matrimoniis omnibus in parœcia.

QUÆR. 16°. *Quodnam sit discrimen inter licentiam de qua in Canone* 1095, § 2, *et licentiam de qua in Canone* 1097, § 3?

Resp. Prima (Can. 1095) necessaria est ad valorem sacramenti, altera (Can. 1097) ad liceitatem; prima sacerdotem cui conceditur reddit testem competentem (authorizabilem) contractus, altera supponit ipsum aliunde competentem; prima territorio concedentis circumscribitur, altera non item.

Titius et Bertha ad parœciam A pertinentes volunt inire matrimonium in parœcia B coram coadjutore parœciæ C. Hic est prorsus incompetens matrimonio assistere; ut istam incompetentiam exuat, indiget licentia parochi (vel Ordinarii) ecclesiæ B; qua accepta fit testis authorizabilis in territorio parœciæ B. Et si illico ibi nuptiis assisteret, hæ essent validæ. Cum tamen sponsi non sint subditi parochi territorii B, ad licitam assistentiam indiget licentia parochi eorum proprii qui est parochus territorii A. Hic consensum dat coadjutori ecclesiæ C, qui delegatione accepta a parocho ecclesiæ B fit testis authorizabilis nuptiarum Titii et Berthæ, qui in aliena parœcia B nunc tandem validum et licitum matrimonium coram coadjutore prædicto contrahere queunt.

QUÆR. 17°. *Quomodo delegatus munus suum exsequi debeat?*

Resp. Delegatus, ut valide et licite assistat, servare tenetur limites mandati. "Potestas delegata stricte est intelligenda nec extenditur ad res et casus in delegatione non specificatos,"

Digitized by Google

ut dicit Riganti, Reg. Cancell. v. 1, p. 293. Qui igitur excedit limites mandati ponit actus irritos. Hinc delegatus ad assistendum nuptiis Titii et Berthæ invalide assistit nuptiis Thomæ et ejusdem Berthæ vel nuptiis aliorum: delegatus ad assistendum matrimoniis hoc mense Julio contrahendis, invalide assistit mense Julio elapso. Quibus regulis ad validitatem vel liceitatem pertinentibus subjicitur parochus, iisdem subjicitur et delegatus.

NOTANDA: Quare, ut *valide* assistat delegatus, necesse est:

1°. acceperit delegationem a competente auctoritate, Ordinario loci aut parocho, qui jam beneficium adeptus fuerit vel officium inierit;

2°. non sit per sententiam excommunicatus vel interdictus vel suspensus ab officio aut ut talis declaratus;

3°. delegationem exerceat intra limites territorii delegantis;

4°. consensum contrahentium exquirat et recipiat.

Quæ ad *liceitatem* assistentiæ præscribuntur ad parochum potius quam ad delegatum pertinent, nisi lege vel consuetudine diœcesana processus quo de libero statu constet, Ordinario reservetur. Quare parochus debet prius certitudinem moralem de licita celebratione habere quam alterum ad assistentiam deleget.

Quod si hæc omnia fecerit parochus, nihil delegato relinquitur præstandum nisi nudum ministerium assistentiæ.

Quod si non fecerit parochus sive per se sive per alium, tenetur ea facere ipse delegatus: et in hoc casu, ut licite assistat, necesse est:

1°. sibi constet de libero statu contrahentium; hinc inquisitionem debet ipse instituere;

2°. sibi constet de domicilio vel quasi-domicilio vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii:

3°. in defectu domicilii vel quasi-domicilii vel mensilis commorationis, præter delegationem ab Ordinario vel parocho territorii contractus, habeat licentiam ab Ordinario aut parocho alterutrius contrahentis proprio, nisi excuset gravis necessitas;

4°. quoad vagos rem deferat ad Ordinarium vel ipsius delegatum ut veniam accipiat assistendi;

5°. si sponsa ad parœciam contractus pertinet, nulla erit difficultas: si vero sponsus, non sponsa, ad ipsam pertinet, tum, vel delegatio facta est ab Ordinario vel a parocho; si ab Ordinario, pariter nulla difficultas; si a parocho sponsi, cum ipse possit judicare de justa causa excusante, vix unquam delegabit

Digitized by Google

alterum nisi de ea constet, et ita secure procedat ad celebrationem delegatus. — Cf. Cronin, l. c. p. 219 et seq. — Pezzani, l. c. n. 118. — Vermeersch, l. c. n. 70. — Ojetti, l. c. n. 108. — Besson, l. c. p. 146. — Gennari, l. c. p. 33.

DE MATRIMONIO CORAM SOLIS TESTIBUS

Si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius vel sacerdos delegatus qui matrimonio assistant ad normam canonum 1095, 1096:

1°. In mortis periculo validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus; et etiam extra mortis periculum, dummodo prudenter prævideatur eam rerum conditionem esse per mensem duraturam;

2°. In utroque casu, si præsto sit alius sacerdos qui adesse possit, vocari et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus (Can. 1098).

I. — De Celebratione Matrimonii in Periculo Mortis

912. Hucusque vidimus testem authorizabilem nuptiarum esse vel Ordinarium loci vel parochum territorii contractus vel delegatum ab alterutro. Jam age, sunt casus in quibus nullus ex ipsis haberi potest. Desperandumne in his circumstantiis? Minime gentium. Sapientissime enim et piissime Sancta Mater Ecclesia his etiam prospicit duplicem exceptionem legi generali statuendo.

In mortis periculo validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus, si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo testis authorizabilis ad normam canonum 1095, 1096. Canon iste nullatenus exigit ad validitatem præsentiam sacerdotis, sed solummodo testium. Habetur aliquid ad probandum conjugium fuisse initum, nempe præsentia duorum vel plurium coram quibus consensus præstatur. Sufficit prorsus ut hi soli adsint. In hoc sane magnum est discrimen inter hunc canonem et articulum VII Decreti "**Ne temere**": Decretum exegit assistentiam sacerdotis et duorum testium, canon non illius sed horum.

Ad liceitatem autem debet, si præsto sit alius sacerdos, adesse una cum testibus. Ratio rei, ut sua ope sacerdotali Dei benedictionem nuptiis conciliet.

QUÆSITA

913. Quær. 1°. *Quomodo intelligenda sint verba, imminente mortis periculo?*

Digitized by Google

Resp. Intelligenda sunt de omni mortis periculo rationabiliter præsumpto, undecumque orto, in quo alterutra pars contrahens invenitur. Ratio *primi* desumitur ex fine legis, ex usu communi loquendi, ex consensu theologorum, et ex paritate cum aliis sacramentis; sic, v. gr., periculum rationabiliter præsumptum sufficit ad hoc ut sacerdos non approbatus pœnitentem absolvat, ut detur Extrema Unctio, vel Viaticum. *Ita omnes.* Ratio *secundi,* quia nihil in lege est, quod sensum verborum ad periculum ex infirmitate oriundum restringit. Verba enim sunt generalia. Quare periculum mortis intelligendum est de omni periculo sive ex morbo, sive ex infortunio v. gr., ex naufragio. Ratio *tertii,* quia casus in quibus utraque pars graviter decumbit valde raro occurrunt, et si talia adjuncta essent exspectanda, exceptio esset minimæ utilitatis. Præterea relate ad dispensationes quæ ab Ordinariis concedi possunt in gravissimo mortis periculo, novimus sufficere prorsus ut una pars in eo inveniatur.

QUÆR. 2°. *Quomodo intelligenda sit conditio ista:* si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo.

Resp. Prout jacet, in tota sua extensione; potest enim contingere ut quis, parochus vel Ordinarius loci, adiri queat, at ob legem civilem non audet assistere, quia obstat celebrationi, v. gr. legislatio civilis; in hoc casu parochus non potest haberi; potest esse ut tempus non suppetat recurrendi ad Ordinarium vel ad parochum vel delegatum.

Porro hoc tempus non est mathematice sumendum sed moraliter. Sacerdos valide et licite ad matrimonium celebrandum procedere potest, si adest periculum in mora certum, vel probabile seu prudenter dubium, ne, dum parochus exspectatur, persona moriatur vel sensibus destituatur, vel, ut ait Pezzani, l. c. n. 121, " si hora insolita vel aëris tempestas vel notabilis distantia grave ferat incommodum familiæ infirmi accedendi ad parochum." Brevi: " principium est quod parochus non vocetur, si periculum sit in mora, vel si grave adsit incommodum." — Idem, ibidem.

Neque necessarium est uti medio extraordinario, v. gr., telegrapho ad habendum parochum vel delegatum, vel ad veniam obtinendam. — Cf. Litt. Secret. Status, 10 Dec. 1891. Quod communiter de telephonio dicitur. Telegraphum enim et telephonium sunt media minus tuta et a stylo juris dissona.

Porro hæc exceptio legi generali facta propter bonum animarum in talibus ferme desperatis circumstantiis versantium

Digitized by Google

benignam exposcit potius quam strictam interpretationem. Quare non debemus esse nimis scrupulosi in applicatione hujus canonis. — Cf. Ojetti, l. c. nn. 113 et seq. — Besson, l. c. pp. 147 et seq. — Vermeersch, l. c. n. 73.

QUÆR. 3°. *An in omni casu imminentis mortis periculi et impossibilitatis habendi Ordinarium, parochum vel delegatum hac forma uti liceat?*

Resp. *Affirmative*, quandocumque serio agitur de ineundis nuptiis. Lex enim est generalis, nihil excipit, ergo nec nos excipere debemus; certe hac forma uti liceat, inter alia ad consulendum conscientiæ et, si casus ferat, legitimationi prolis. Exceptio certo includit concubinarios, vel civiliter unitos, vel personas quæ illicitas fovent relationes nec sine difficultate separari queunt, vel personas quæ sine vera conversione separantur, quin tamen abrumpantur relationes memoratæ.

QUÆR. 4°. *Quid dicendum sit de casu periculi mortis et impossibilitatis habendi parochum vel delegatum, quando personæ non sunt civiliter conjunctæ nec vivunt in concubinatu, habent tamen prolem quæ matrimonio legitimari potest?*

Resp. Includitur in hoc canone. Lex enim non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. Deinde legitimatio prolis statuitur ut specialis et distincta ratio propter quam forma præscribitur.

QUÆR. 5°. *An omnis proles matrimonio legitimetur?*

Resp. Per subsequens parentum matrimonium sive verum sive putativum, sive noviter contractum sive convalidatum, etiam non consummatum, legitima efficitur proles, dummodo parentes habiles exstiterint ad matrimonium inter se contrahendum tempore conceptionis, vel prægnationis vel nativitatis (Can. 1116).

QUÆR. 6°. *An canon* 1098 *restringendus sit ad ea tantum adjuncta quæ ex peccatis contra sextum decalogi præceptum ortum ducant?*

Resp. *Negative.* Ratio est, quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Et sane possunt oriri adjuncta ex alio fonte præterquam ex peccatis luxuriæ in quibus imminente mortis periculo conscientiis consuleretur matrimonio. Cur igitur in ipsis locum non habeat exceptio?

Digitized by Google

QUÆR. 7°. *Quisnam sacerdos vi hujus canonis assistere possit?*

Resp. *Quilibet* non sane ad validitatem, sed tantum ad liceitatem. Lex dicit: *alius sacerdos,* quin ulteriorem designationem tradat.

QUÆR. 8°. *An, si sacerdos quilibet solus assistat, matrimonium sit validum?*

Resp. *Neg.*, quia lex exigit ad validitatem saltem duos testes; ita ad normam hujus canonis. Sufficeret sane ut sacerdos una cum alio teste communi adesset; tunc satis esset canoni factum.

QUÆR. 9°. *An quilibet sacerdos ad normam hujus canonis assistens in mortis periculo dispensare possit ab impedimentis ecclesiastico jure dirimentibus.*

Resp. *Affirmative* vi canonis 1044, ad consulendum conscientiæ et legitimationi prolis. — Cf. Can. 1043.

QUÆR. 10°. *An ullus sacerdos valeat unquam in hoc periculo assistere sine testibus?*

Resp. *Affirmative,* vi canonis 1044, ut infra.

II. — De Celebratione Matrimonii in Defectu Ordinarii Loci, Parochi aut Sacerdotis Delegati.

914. Extra articulum mortis accidere potest ut alicubi testis authorizabilis, Ordinarius loci, parochus vel delegatus, haberi nequeat. Cogita regiones missionum ad quas raro admodum accedit minister legitimus, vel regna in quibus grassatur persecutio, vel districtus amplissimos quos bis vel ter tantum in anno missionarius peragrare solet. Tunc certo Ecclesia formam in ordinariis adjunctis essentialem urgere non vult; secus matrimonium inter ea, quæ fieri non possunt, esset enumerandum. Tales casus etiam sub capite *Tametsi* obtinuere, ipsisque consultum est. Ita, v. gr., S. Inq. 1 Jul. 1863 Episcopo Vallispratensi: "*Quando difficilis nec tutus est accessus, et ignoratur quandonam parochus haberi possit, et prævidetur spatio saltem unius mensis a loco abfuturus, nullusque alius sit, qui vices parochi suppleat, matrimonium valere absque præsentia parochi servata tamen in eo, quoad potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus.*" A fortiori Ecclesia legem ubique valituram condens temperamentum aliquod admittit; et sicut in particulari impossibilitate habendi superiorem legitimum, quando imminet

Digitized by Google

periculum mortis, satisfit ipsi, retenta ad validitatem necessitate præsentiæ duorum testium, ita in regionali impossibilitate his ultimis solis contenta est, ut patet ex sequenti.

Et etiam extra mortis periculum dummodo prudenter prævideatur eam rerum conditionem esse per mensem duraturam (Can. 1098, 1°).

Igitur sicut in articulo mortis ita extra articulum mortis, si haberi vel adiri nequit sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius loci vel sacerdos delegatus qui Matrimonio assistant, dummodo prudens judicium habeatur hanc rerum conditionem duraturam esse per mensem, Matrimonium valide contrahitur coram duobus testibus. Aliqua igitur ratione forma servatur et providetur securitati sacramenti.

In hoc etiam casu, **si præsto sit alius sacerdos qui adesse possit, vocari et una cum testibus Matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus** (Can. 1098, 2°).

QUÆSITA

915. Quær. 1°. *Quando censeatur legitimus minister haberi non posse?*

Resp. "Quando contrahentes ad parochum aut superiorem legitimum nullatenus aut nonnisi difficillime seu periculosissime recurrere possunt" (in resp. Pii VI 3 Oct. 1793 ad dubia Episcopi Genuensis); "aut non sine magna difficultate" (S. Off. 30 Jan. 1884); "aut quando difficilis nec tutus est accessus" (S. Off. 1 Jul. 1863).

Quær. 2°. *Quamdiu debeat hæc conditio durare, priusquam hac forma uti liceat?*

Resp. Requiritur ut prævideatur duratura per mensem; et sic mutata est dispositio Decreti "*Ne temere,*" juxta quam necessaria erat actualis duratio per mensem. Et sane propter istam ordinationem ad finem mensis statim poterat conjugium iniri, licet crastino die adventurus esset parochus; quare Matrimonia poterant suspecta fieri. E contra Codex ponit tamquam necessario requisitum actualem prudentemque prævisionem conditionis duraturæ per mensem. Nam exspectare per mensem cum Matrimonium sit jam ferme paratum, est sat notabile incommodum et potest esse sat difficile et periculosum.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *An teneantur fideles saltem coram simplici sacerdote non delegato, si adsit, contrahere?*

Resp. *Affirmative,* juxta n. 2 hujus Canonis, sed non ad validitatem.

QUÆR. 4°. *An possit matrimonium contrahi coram duobus tantum testibus in periculo mortis, si conditiones hujus canonis verificentur?*

Resp. *Affirmative.*

QUÆR. 5°. *In quo consistat hæc impossibilitas?*

Resp. Lex ipsa eam declarat. Consistit in eo quod parochus, etc., adiri vel haberi nequeat sine gravi incommodo: "Si haberi vel adiri nequeat." Patet igitur duplicem esse impossibilitatem, videlicet, *habendi vel adeundi:* Accidit non raro ut ob sacerdotum inopiam plures parœciæ ab uno tantum parocho regantur, qui easdem omnes singulis mensibus invisere nequit. Sunt pariter quædam amplæ parœciæ vicos etiam cum sacello publico valde dissitos continentes, qui infra mensem tum ob viarum asperitatem, tum ob fluminum impetum, lustrari a parocho nequeunt omnino, nec parochus a fidelibus adiri potest.

Potest autem quæri, quænam impossibilitas sufficit, generalis vel particularis? Nemo inficias ibit sufficere generalem. Sed variant docti quoad particularem. Sane verba legis verificari queunt in particulari difficultate æque ac in generali: *haberi vel adiri nequit parochus.* Obstat tamen solutio casus in quo parochi lege civili prohibebantur matrimonio assistere nisi præmisso civili connubio quod non semper præmitti poterat, et tamen ad mala præcavenda et pro bono animarum nuptias inire expediret. Responsum a S. Congr. de Sacr. datum est: Recurratur in singulis casibus, excepto casu periculi mortis, in quo quilibet sacerdos dispensare valeat etiam ab impedimento clandestinitatis, permittendo ut in relatis adjunctis matrimonium cum solis testibus valide et licite contrahatur, 30 Jan. 1916. Jam age tunc temporis Codex in eo erat ut publicaretur et tamen solutio dabatur exigens recursum extra articulum mortis. An liceat supponere S. Congregationem de Sacr. daturam esse responsum statim vel mox in Codice modificandum? In casu absolute loquendo, potest adiri parochus et haberi, quare non verificatur conditio. — Cf. La Civiltá Cattolica, anno 69°, v. 2, p. 35. Attamen 1°. In casu particulari ubi verificantur verba canonis censemus, salvo judicio meliori, impossibilitatem par-

Digitized by Google

ticularem etiam intelligi. Ratio est, quia in eodem textu et contextu eisdem verbis idem significatum tribuendum est, nisi ratio palmaria contrarium evincat: ergo et verbis: "*Si haberi vel adiri nequeat*" idem est significatum, quando applicatur casui in periculo mortis et casui extra periculum mortis: hinc impossibilitas quæ pro uno sufficit et pro altero sufficere dicenda est, sive sit generalis sive particularis. Secus verba in eodem contextu excludunt in uno casu extensionem, puta ad impossibilitatem particularem extra articulum mortis, quam includunt in alio casu. Præterea canon habet unam conditionem eisdem verbis expressam pro duobus conditionatis; nec adest quidpiam ad significandum illam conditionem, non esse æque extendendam ad duo conditionata; aliis verbis, conditio eadem est utrobique, naturaliter sumenda est, et verificatis verbis conditionem exprimentibus, conditionatum ingreditur. Deinde nonne jure supponendus est auctor canonis voluisse quod dixit, præsertim cum potuerit facile excludere sensum aliquem in verbis expressum? Quare non immerito dicimus: quando verificatur conditio sive in generali sive in particulari impossibilitate, canonem applicari jure posse.

QUÆR. 6°. *An impossibilitas, de qua in canone, exsistat, quando sponsi proprium suum parochum vel ejus delegatum habere nequeunt, facile tamen adire possunt alium parochum in proxima parœcia et coram ipso contrahere?*

Resp. *Negative*, nam tunc haberi potest parochus qui Matrimonio assistat ad normam canonum 1095, 1096.

QUÆR. 7°. *Utrum ratione momentanei, inopinati et fidelibus prorsus incogniti transitus per aliquem locum, a quo jam per mensem missionarius abfuturus prævidetur interrumpi dicenda sit illa rerum conditio, de qua in hoc canone?*

Resp. *Negative*, prævisio mensilis absentiæ æque prudens esset ac si non veniret.

QUÆR. 8°. *Quid de præstatione consensus affirmandum sit?*

Resp. Nihil aliud requiritur nisi ut ipse consensus de præsenti in matrimonium a partibus coram duobus testibus eliciatur. Nec tenentur testes requirere et accipere consensum.

QUÆR. 9°. *Utrum valide matrimonium coram solis testibus ineat qui in locum, in quo verificaretur conditio omnis canonis hujus, in fraudem legis se conferat?*

Resp. "*Affirmative.*" S. C. de Sacr. 13 Mar. 1910.

Digitized by Google

QUÆR. 10°. *An licitum sit matrimonium inire in navi, vi hujus canonis?*

Resp. *Affirmative,* tum in articulo tum extra articulum mortis, si conditiones canonis verificentur. Nihil prorsus est in canone quod dubium in contrarium ingerat.

DE INSCRIPTIONE MATRIMONIORUM IN LIBRIS PAROCHIALIBUS

916. § 1. Celebrato matrimonio, parochus vel qui eius vices gerit, quamprimum describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia secundum modum in libris ritualibus et a proprio Ordinario præscriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit.

§ 2. Præterea, ad normam can. 470, § 2, parochus in libro quoque baptizatorum adnotet coniugem tali die in sua parœcia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se sive per Curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptizatorum librum referatur.

§ 3. Quoties matrimonium ad normam can. 1098 contrahitur sacerdos, si eidem adstiterit, secus testes tenentur in solidum cum contrahentibus curare ut initum coniugium in præscriptis libris quamprimum adnotetur (Can. 1103).

Contractum igitur matrimonium tenetur parochus, vel qui ejus vices gerit, statim et accurate describere in libro matrimoniorum juxta formulam in Rituali Romano vel ab Ordinario præscriptam. Hoc statutum § 1 consonat cum iis quæ in Rituali inveniuntur: "Peractis omnibus, parochus manu sua describat in libro matrimoniorum nomina conjugum et testium et alia juxta formulam præscriptam; idque, licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonium celebraverit." — Rit. Rom. *De Sacram. Matrim.*

Notum est inter obligationes parochorum esse curam librorum parochialium, qui in eodem Rituali, editione Benedicti XIV, titulo ultimo nominantur. "Libri matrimoniales Ecclesiæ," ait Wernz, v. 4, n. 198, "cum a publica auctoritate in forma legitima sint constituti, eisque præsit parochus pro suo officio et ut testis authorizabilis, plenam habent fidem et vim instrumentorum publicorum idemque valet de attestationibus a parocho ex iisdem libris integre riteque extractis, nisi probetur falsificatio."

Digitized by Google

QUÆSITA

917. QUÆR. 1°. *Quis debeat descriptionem in libro matrimonii facere?*

Resp. Parochus vel qui eius vices gerit . . . idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit. Descriptio igitur facienda est ab eo qui parœciæ præest, vel ab eo qui vices ipsius senio vel infirmitate laborantis habitualiter gerit.

QUÆR. 2°. *Quando debeat parochus hanc descriptionem facere?*

Resp. Quamprimum; hoc enim in lege clare edicitur. Optimum sane esset celebratis nuptiis e vestigio sponsos et testes in sacristiam adducere ibique in regestrum matrimoniale acta transcribere: quod in multis locis laudabiliter fit. Saltem intra triduum parochus hoc munus adimplere debet.

QUÆR. 3°. *Quid debeat parochus describere?*

Resp. Nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia secundum modum in libris ritualibus et a proprio Ordinario præscriptum. In Rituali Romano variæ pro variis adjunctis formulæ inveniuntur, ut puta si adstiterit delegatus, si denuntiationes omissæ vel dispensationes concessæ fuerint. Ordinarius etiam præscriptis Ritualis alia juxta mores regionis addere valet, quod jam in quibusdam diœcesibus, v. gr., circa subsignationem nupturientium et testium nonnulli Episcopi fecere. Brevi: in hac re parochus Rituali Romano et statutis diœcesanis se conformet.

QUÆR. 4°. *An obligatio describendi matrimonia in regestro sit gravis?*

Resp. *Affirm.*, agitur enim de re maximi momenti, ut nempe authentice constet de validitate conjugiorum. Hinc non tantum est peccatum mortale quamvis descriptionem omittere, sed etiam eam ita differre ut exinde oriatur periculum oblivionis vel errorum in rebus necessario adnotandis. Sane omnibus patet quanta sponsis oriantur incommoda, si descriptio aut nullatenus vel modo non debito fiat. Præterea hæc obligatio exsurgit ex quasi-contractu quem parochus init, cum officium in se suscipit.

In **secunda paragrapho** hujus canonis nova prorsus dispositio juris introducitur, vi cujus parochus tenetur notare in libro baptismorum hunc baptizatum, tali die, in sua parœcia

Digitized by Google

matrimonium contraxisse. Si vero uterque conjux vel unus fuerit alibi baptizatus, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi transmittere debet, ut matrimonium in baptismi librum referatur.

QUÆR. 5°. *Quid debeat parochus matrimonii simul et baptismi in regestrum baptismale transcribere?*

Resp. Si verba articuli in se sumantur, sufficit simpliciter notare ad finem vel ad marginem inscriptionis baptismalis: *hic* (*hæc*) *die — in hac parœcia matrimonium contraxit.* Nemo autem non videt quam utile foret nomen compartis addere; v. gr., *hic* (*hæc*) *die — in hac parœcia matrimonium cum N N. contraxit.*

QUÆR. 6°. *Quid debeat matrimonii parochus ad baptismi parochum transmittere.*

Resp. "*Notitiam initi contractus*": i. e., "NN. contraxit matrimonium cum NN. die — in parœcia —." In hoc casu ipsum matrimonium in librum baptismorum est referendum. Præterea parochus matrimonii hanc notitiam ad parochum baptismi tum sponsi tum sponsæ transmittere tenetur, si hi in diversis parœciis baptizati fuerint.

QUÆR. 7°. *An transmissio hujus notitiæ et descriptio in libro baptismorum sit obligatoria?*

Resp. *Affirmative*, et quidem sub gravi. Finis enim est ut de mutatione status et de impedimento ligaminis constet, et ideo evitentur matrimonia invalida. Expeditior etiam erit processus de statu libero. In quo conficiendo parochus debet ex futuris sponsis recens baptismi documentum postulare.

QUÆR. 8°. *Quomodo debeat matrimonii parochus hanc transmissionem perficere?*

Resp. "Sive per se sive per curiam": utra autem curia, suane an loci baptismi, non decernitur. Quare liberum erit matrimonii parocho notitiam ad parochum baptismi immediate, vel mediante propria curia aut curia parochi baptismi, transmittere.

QUÆR. 9°. *Ad quid teneatur sacerdos assistens in periculo mortis juxta Canonem* 1098?

Resp. Tenetur "in solidum cum contrahentibus curare ut initum conjugium in præscriptis libris quam primum adnote-

Digitized by Google

tur." Ratio est, ut constet authentice de matrimonio. Igitur sacerdos debet quam primum notitiam matrimonii parocho loci contractus dare qui illud describat in libris prædictis et transmittat nuntium parocho baptismi, si sponsi in alia parœcia baptizati fuerint.

Obligatio incumbens sacerdoti assistenti in solidum cum contrahentibus est *gravis*, ut patet ex fine legis. Et quia solidaria est, tenentur omnes et singuli; quod si unus obligationi satisfecerit, deobligantur alii; si unus desit, tenentur alii.

QUÆR. 10°. *Ad quid teneantur testes matrimonii ad normam Canonis* 1098?

Resp. Tenentur in solidum cum contrahentibus ad idem præstandum, ad quod tenetur sacerdos cum contrahentibus in priori casu.

Instructio ad Ordinarios circa statum liberum ac denuntiationem initi matrimonii cum relatione ad decretum "Ne Temere."

I. "In memoriam redigitur parochorum haud licere ipsis adesse matrimonio nisi constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de jure servandis: iidemque præsertim moneantur ne omittant baptismi testimonium a contrahentibus exigere, si hic alia in parœcia fuerit illis collatus.

II. "Ut autem quæ n. IX sec. 2 memorati Decreti præscripta sunt rite serventur, celebrati matrimonii denuntiatio ad baptismi parochum transmittenda, conjugum eorumque parentum nomina et agnomina descripta secum ferat, ætatem contrahentium, locum diemque nuptiarum, testium qui interfuerunt nomina et agnomina, habeatque parochi subscriptum nomen cum adjecto parochiali sigillo. Inscriptio autem accurata indicet parœciam, diœcesim, oppidum seu locum baptismi conjugum et ea quæ ad scripta per publicos portitores tuto transmittenda pertinent.

III. "Si forte accidat ut adhibitis etiam cautelis de quibus n. 1 baptismi parochus in recipienda denuntiatione matrimonii comperiat alterutrum contrahentium aliis nuptiis jam esse alligatum, rem quantocius significabit parocho attentati matrimonii." — S. Cong. Sacr. 6 Mar. 1911.

DE SUBJECTIS

§ 1. Ad statutam superius formam servandam tenentur:

1°. Omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex hæresi aut schismate conversi, licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint, quoties inter se matrimonium ineunt;

2°. Iidem, de quibus supra, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis etiam post obtentam dispensationem ab

Digitized by Google

impedimento mixtæ religionis vel disparitatis cultus matrimonium contrahant;

3°. Orientales, si cum latinis contrahant hac forma adstrictis.

§ 2. Firmo autem præscripto § 1, n. 1, acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahant, nullibi tenentur ad catholicam matrimonii formam servandam; item ab acatholicis nati, etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili ætate in hæresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quoties cum parte acatholica contraxerint (Can. 1099).

QUÆSITA

918. Quær. 1°. *Quinam hac lege teneantur?*

Resp. Tenentur

1°. Omnes in catholica Ecclesia baptizati.

2°. Omnes ad eam ex hæresi vel schismate conversi.

3°. Omnes hi et illi ab Ecclesia postea deficientes.

4°. Omnes de quibus nn. 1°, 2°, 3°, cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis contrahentes.

5°. Orientales contrahentes cum Latinis hac forma constrictis.

Quær. 2°. *Quinam hac forma non teneantur?*

Resp. Nullibi tenentur: 1°. Acatholici inter se ineuntes conjugium. 2°. Nati ab acatholicis etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili ætate in hæresi vel schismate vel sine ulla religione adoleverunt, quoties cum parte acatholica contraxerint nuptias. Impubes ante plenum septennium dicitur infans seu puer vel parvulus et censetur non sui compos: expleto autem septennio, usum rationis habere præsumitur. Hinc acatholicus non baptizatus valide init cum acatholica non baptizata absque hac forma; acatholicus baptizatus non tenetur hac forma iniens cum acatholica non baptizata; acatholicus baptizatus non tenetur hac forma iniens cum acatholica baptizata. Neque tenentur 3°. nati ab hæreticis, schismaticis, vel infidelibus, baptizati in Ecclesia catholica, adulti autem ab infantili ætate in hæresi vel schismate, quoties contraxerint cum acatholicis. His duobus casibus exceptis alii tenentur, v. gr. nati ab iis qui catholici sunt et baptizati in Ecclesia catholica, licet postea ab infantili ætate adulti sunt in hæresi. Est una classis baptizatorum in Ecclesia catholica cui Codex speciali modo providet hoc canone 1190, § 2, attamen specialis ista provisio non est pro omni matrimonio sed pro eo tantum quod

Digitized by Google

contraxerint cum acatholicis, non vero pro matrimonio quod cum catholicis nec pro matrimonio, ut videtur, quod contraxerint cum parte ejusdem conditionis, nata nempe ab acatholicis sed baptizata in Ecclesia catholica, licet ab infantili ætate adulta in hæresi. Tales enim personæ non dicuntur simpliciter acatholicæ, ut videtur patere ex hoc ipso canone, ubi distinctio invenitur inter baptizatos in Ecclesia et acatholicos.[1]

CAPUT VIII

DE DISPENSATIONIBUS MATRIMONIALIBUS

Punctum I

De potestate dispensandi

919. Dico 1°. Papa dispensare potest ab omnibus impedimentis juris ecclesiastici, *valide* quidem in omni casu, quia tota vis impedimenti provenit ab ipsius voluntate; *licite* autem, si justa de causa id faciat, prouti recta gubernatio requirit.

Dico 2°. **Urgente mortis periculo, locorum Ordinarii, ad consulendum conscientiæ et, si casus ferat, legitimationi prolis, possunt tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici, sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus, exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo, et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, præstitis consuetis cautionibus** (Can. 1043).

Hic canon vere amplissimas concedit facultates dispensandi in articulo mortis, ad consulendum conscientiæ et, si casus ferat, legitimationi prolis; — amplus sane campus; — verbo, sufficit quidquid vere urgeat ut conjugium ineatur, et eo consulatur conscientiæ, et, si casus ferat, legitimationi prolis, licet nondum natæ. Non requiritur ut compartes sint in concubinatu; simpliciter sufficit ad facultatem hic concessam in usum reddendam causa una ex prædictis duabus. Ordinariis locorum, ut intelliguntur in jure, conceditur facultas dispensandi: 1°. super forma in matrimonii celebratione servanda; igitur concedere possunt dispensationem ita ut sponsi simpliciter inter se consensum præstent;

[1] Cf. Addenda, p. 1090, n. 18.

Digitized by Google

2°. super omnibus et singulis impedimentis juris ecclesiastici, impedientibus et dirimentibus publicis vel occultis, singulis et multiplicibus.

Duo impedimenta non continentur in hac amplissima facultate, unum ex sacro Ordine presbyteratus, alterum ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio ortum. Facultas extenditur ad subditos, ubicumque morantur, et ad omnes, etiam non subditos, in proprio territorio actu commorantes. Scandalum tamen est removendum; et in casibus, in quibus dispensatur in disparitate cultus et mixta religione, cautiones præstandæ sunt. Nihil refert utrum impedimentum directe afficiat ægrotum an bene valentem. Relate ad affinitatem ob oculos tenendum quod Novus Codex decrevit circa ipsius fontem. Exclusum est impedimentum ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio, non aliud impedimentum affinitatis lineæ rectæ.

Dico 3°. **In eisdem rerum adiunctis de quibus in can. 1043 et solum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum sacerdos qui matrimonio, ad normam can. 1098, n. 2, assistit, tum confessarius, sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum** (Can. 1044).

In periculo mortis, ob easdem causas, sed quando Ordinarius adiri nequit, eadem facultas datur parocho; sacerdoti qui assistit matrimonio ad normam Can. 1098, § 2; tum etiam confessario sed huic tantum pro foro interno, in quo casu cum convalescit ægrotus dispensatio pro foro externo est necessario petenda. — Cf. Can. 1047.

Titius moribundus cum familia catholica aperit sacerdoti se non esse matrimonio conjunctum cum Bertha. In juventute iverunt ad propinquiorem civitatem, et reduces dixerunt suis se jam contraxisse matrimonium; nunquam ausi sunt de hac re loqui. Continetur casus in canone.

Titius moribundus nunc vivit in concubinatu cum Martina filia Marthæ viduæ. Martha habens Martinam ex priore conjugio nupserat Titio, quocum numquam consummavit matrimonium. Dein incepit, mortua Martha, Titius concubinatum exercere cum Martina. Affinitas habetur in linea recta ex matrimonio valido. Hic casus etiam comprehenditur in hac concessione.

Dico 4°. **§ 1. Possunt Ordinarii locorum, sub clausulis in fine Can. 1043 statutis, dispensationem concedere super omnibus impedimentis de quibus in cit. can. 1043, quoties impedimentum**

Digitized by Google

detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur.

§ 2. Hæc facultas valeat quoque pro convalidatione matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Sanctam Sedem.

§ 3. In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudeant omnes de quibus in Can. 1044, sed solum pro casibus occultis in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti (Can. 1045).

Extra articulum mortis, cum jam omnia sunt parata, et impedimentum detegitur, nec matrimonium absque probabili periculo gravis mali differri potest, usque dum a Sancta Sede obtineatur dispensatio, (vel in casu perplexo, uti dicebatur) tunc Ordinarii locorum dispensare possunt, præcise sicut in articulo mortis, super omnibus impedimentis de quibus in Can. 1043. Hæc facultas valet etiam pro foro externo. Notandum non hic agi de forma in celebratione matrimonii servanda. Sed scandalum avertendum et cautiones, si necessariæ, præstandæ.

Imo et facultas eadem valet pro convalidatione matrimonii in eodem moræ periculo et difficultate Sanctam Sedem adeundi. Quæ sane est facultas valde desiderata.

Quando vero exsurgit casus perplexus, et adiri nequit Ordinarius loci vel nonnisi cum periculo violationis sigilli, parochus, sacerdos qui matrimonio ad normam can. 1098 n. 2 assistit, confessarius eadem facultate gaudent pro casibus tantum occultis, non vero pro publicis.

Dico 5°. **Parochus aut sacerdos de quo in can. 1044, de concessa dispensatione pro foro externo Ordinarium loci statim certiorem faciat; eaque adnotetur in libro matrimoniorum** (Can. 1046).

Dico 6°. **Nisi aliud ferat S. Pœnitentiariæ rescriptum, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto Curiæ archivo de quo in can. 379 asservando, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit; sed est necessaria, si dispensatio concessa fuerat tantum in foro interno sacramentali** (Can. 1047).

In canonibus 1046 et 1047 providetur ipsis matrimoniis, ita ut partes securæ fiant et alia conjugia invalide contrahenda reddantur difficilia, et, in quantum fieri possit, moraliter impossibilia.[1]

Dico 7°. **§ 1. In matrimoniis sive contractis sive contrahendis,**

[1] Cf. Addenda, p. 1091, n. 19.

Digitized by Google

qui gaudet indulto generali dispensandi super certo quodam impedimento, potest, nisi in ipso indulto aliud expresse præscribatur, super eo dispensare etiamsi idem impedimentum multiplex sit.

§ 2. Qui habet indultum generale dispensandi super pluribus diversæ speciei impedimentis, sive dirimentibus sive impedientibus, potest dispensare super iisdem impedimentis, etiam publicis, in uno eodemque casu occurrentibus (Can. 1049).

In paragrapho 1 tum pro contrahendis tum pro contractis declaratur extensio facultatis generalis dispensationis super impedimento certo quodam ita ut comprehendat casus in quibus multiplicatur idem impedimentum, nisi indultum expresse aliud statuat.

In paragrapho 2 habetur concessio generalis desiderata et gratissima; nempe facultas cumulandi in uno eodemque casu dispensationes matrimoniales nunc declaratur contenta in indulto generali dispensandi super pluribus diversæ speciei impedimentis, sive dirimentibus sive impedientibus, etiam publicis. Sic Ordinarius qui habet indultum generale dispensandi in impedimento consanguinitatis et disparitatis cultus et mixtæ religionis, nunc potest cumulare dispensationes in casu, puta, in quo occurrant consanguinitas et mixta religio, et ita de aliis.

Dico 8°. Si quando cum impedimento seu impedimentis publicis super quibus ex indulto dispensare quis potest, concurrat aliud impedimentum super quo dispensare nequeat, pro omnibus Sedes Apostolica adiri debet; si tamen impedimentum seu impedimenta super quibus dispensare potest, comperiantur post impetratam a Sancta Sede dispensationem, suis facultatibus uti poterit (Can. 1050).

Ratio necessitatis adeundi pro omnibus Sanctam Sedem est notum principium: Tota rei gravitas debet dispensanti innotescere et major impedimentorum numerus difficiliorem reddit dispensationem; et hinc utrumque est exponendum Sanctæ Sedi ut in utroque ab ea dispensetur, non obstante indulto dispensandi quo gaudeat inferior pro uno impedimento. Nunc autem, secus ac antea, modo novum impedimentum in suo indulto contentum inveniatur post impetratam a Sancta Sede dispensationem super alio impedimento, Ordinarius sua facultate uti potest. In indulto suo Ordinarius habet facultatem pro impedimento A, non autem pro impedimento B. Occurrit casus in quo impedimenta A et B simul coexistunt. Ordinarius lecto libello supplici cognoscit se nihil præstare posse. Romam mittere debet petitionem dispen-

Digitized by Google

sationis pro utroque. Sit aliud exemplum eorumdem impedimentorum, ejusdemque facultatis dispensandi super uno, non vero super alio. Ordinarius petit dispensationem pontificiam pro uno, non putans necessariam esse dispensationem pontificiam pro utroque. Obtenta dispensatione pro impedimento B, ipse concedit pro impedimento A. Invalida, ut nobis videtur, est dispensatio quam dat. Tertius casus. Exponitur ipsi Ordinario impedimentum B obstare alicui matrimonio. Impetrata est pontificia dispensatio et deinde post impetratam dispensationem detegitur adesse etiam impedimentum A; in his circumstantiis nunc, secus atque antea, potest sua facultate uti. S. C. de Prop. Fide, 10 Maii, 1887.

Dico 9°. **Dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis, concessa in aliquo impedimenti gradu, valet, licet in petitione vel in concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera exsistens sit inferior, aut licet reticitum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in æquali vel inferiore gradu** (Can. 1052).

Reg. 35, R. J. in VI°. Plus semper in se continet quod est minus. Reg. 53 R. J. in VI°. Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. Specialis concessio est, ratione habita difficultatis exorientis ex impedimento duplici consanguinitatis vel affinitatis; error fit in petitione relate ad gradum; vel impedimentum aliquod est reticitum. Dispensatio valet, si gradus exsistens sit inferior, vel si impedimentum reticitum fuerit ejusdem speciei in æquali vel inferiori gradu.

Dico 10°. **Data a Sancta Sede dispensatio super matrimonio rato et non consummato vel facta permissio transitus ad alias nuptias ob præsumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si qua opus sit, minime vero dispensationem ab impedimento de quo in can. 1075, nn. 2, 3** (Can. 1053).

Non raro nempe accidit ut qui a Sancta Sede dispensationem super matrimonio rato et non consummato vel documentum libertatis ob præsumptam mortem conjugis obtinuere, velint novum matrimonium inire cum comparte quacum durante priore vinculo adulterii rei facti sunt cum promissione matrimonii, vel civile connubium contraxerunt; ideoque obstat v. gr. impedimentum. Concessa jam nunc prædicta dispensatione vel documento libertatis concessa habetur dispensatio a prima specie criminis. — Cf. S. C. de Sacr. 3 Jun. 1912.

Digitized by Google

Dico 11°. **Dispensatio a minore impedimento concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irritatur, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit** (Can. 1054).

Simpliciter igitur valet pro minoribus impedimentis dispensatio; nec obstat reticentia veri, seu subreptio, nec expositio falsi, seu obreptio, in consanguinitate in 3° gradu lineæ collateralis, in affinitate in 2° gradu lineæ collateralis, in publica honestate in 2° gradu, in cognatione spirituali et in crimine ex adulterio cum promissione matrimonii vel attentatione etiam per civilem tantum actum.

Dico 12°. **Dispensationes super publicis impedimentis Ordinario oratorum commissas, exsequatur Ordinarius qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, etiamsi sponsi, quo tempore exsecutioni danda est dispensatio, relicto illius diœcesis domicilio aut quasi-domicilio, in aliam diœcesim discesserint non amplius reversuri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contrahere cupiunt** (Can. 1055).

Qui igitur preces transmisit ad Sedem Apostolicam, idem Ordinarius dispensationem sibi commissam fulminare debet; et hoc etiamsi sponsi tempore fulminationis e diœcesi discesserint, non illuc reversuri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contrahere cupiunt.

Dico 13°. **Excepta modica aliqua præstatione ex titulo expensarum cancellariæ in dispensationibus pro non pauperibus, locorum Ordinarii eorumve officiales, reprobata quavis contraria consuetudine, nequeunt, occasione concessæ dispensationis, emolumentum ullum exigere, nisi hæc facultas a Sancta Sede expresse eis data fuerit; et si exegerint, tenentur ad restitutionem** (Can. 1056).

Quare nullo modo ab Ordinariis possunt mulctæ seu taxæ exigi occasione dispensationum excepta modica summa pro sustentanda cancellaria, nisi Sancta Sedes facultatem expresse concesserit; præterea, si exegerint, ad restitutionem tenentur.

Dico 14°. **Qui ex potestate a Sede Apostolica delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam pontificii indulti mentionem faciant** (Can. 1057).

Nullo modo tamen videtur validitas concessionis ex hac mentione pendere.

Dico 15°. **Cum ex certo et authentico documento, quod nulli**

Digitized by Google

contradictioni vel exceptioni obnoxium sit, constiterit de exsistentia impedimenti disparitatis cultus, ordinis, voti sollemnis castitatis, ligaminis, consanguinitatis, affinitatis aut cognationis spiritualis, simulque pari certitudine apparuerit dispensationem super his impedimentis datam non esse, hisce in casibus, prætermissis sollemnitatibus hucusque recensitis, poterit Ordinarius, citatis partibus, matrimonii nullitatem declarare, cum interventu tamen defensoris vinculi (Can. 1990).

Adversus hanc declarationem defensor vinculi, si prudenter existimaverit impedimenta de quibus in can. 1990 non esse certa aut dispensationem super eisdem probabiliter intercessisse, provocare tenetur ad iudicem secundæ instantiæ, ad quem acta sunt transmittenda quique scripto monendus est agi de casu excepto (Can. 1991).

Iudex alterius instantiæ, cum solo interventu defensoris vinculi, decernet eodem modo de quo in can. 1990, utrum sententia sit confirmanda, an potius procedendum in causa sit ad ordinarium tramitem iuris; quo in casu eam remittit ad tribunal primæ instantiæ (Can. 1992).

QUÆSITA

920. Quær. 1°. *Quænam sint impedimenta, in quibus Papa ipse nullam proprie dare potest dispensationem?*

Resp. Sunt tria saltem nempe; *consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ*, *ligamen* et *impotentia*, quia hæc sunt *certo* de jure naturali et divino. Potest tamen propter urgentissimas causas *declarare* in casu aliquo particulari validum esse Matrimonium, non obstante aliquo impedimento, de quo dubitatur utrum sit de jure naturali seu divino, prout de facto declaraverunt Clemens XI et Urbanus VIII. — Cf. S. Alphons. nn. 902 et 1119.

Quær. 2°. *Quid dicendum de Facultatibus Matrimonialibus quæ vi concessionum generalium Ordinariis conceduntur?*

Resp. Sacra Congregatio Consistorialis decretum circa quasdam Ordinariorum facultates.

. . . Ssmus D. N. Benedictus PP. XV, de consulto peculiaris cœtus Emorum Patrum Cardinalium, hoc S. C. Consistorialis decreto ea quæ sequuntur statuit et sanxit:

(1) exceptis locis S. Congregationi de Propaganda Fide subjectis, pro quibus suo tempore quæ opportuna erunt decernentur,

alibi, in universis scilicet diœcesibus juri communi obnoxiis, facultates omnes pro foro externo Ordinariis concessæ, quæque in Formulis et Brevi superius recensitis continentur, a die 18 maii hujus anni cessabunt, neque amplius in usu esse poterunt;

(2) in locis tamen remotioribus aliisque ad quæ, sive præsentis belli causa, sive alia qualibet ratione, præsentis decreti notitia utili tempore non pervenerit, dispensationes et ordinationes vi veterum facultatum ab Ordinariis forte concessas Ssmus Dominus ratas habet, firmo tamen ut ipsi ab acceptæ notitiæ die, si res adhuc sit integra, huic decreto se conforment;

(3) facultates pro foro interno a S. Pœnitentiaria datæ, aliæque ratione præsentis belli concessæ, aut peculiaribus de causis ab Ordinariis obtentæ, sub hujus decreti dispositione non comprehenduntur, et ideo abolitæ non sunt;

(4) circa dispensationes matrimoniales, quamvis vi canonum 1043–1045 Ordinarii opportunas dispensationes largiri queant "urgente mortis periculo" et "quoties impedimentum detegatur cum jam omnia sint parata ad nuptias, nec matrimonium sine probabili gravis mali periculo differi possit," nihilominus Ssmus Dominus, attentis temporum et locorum adjunctis, hæc ulterius indulgenda decrevit:

(*a*) ut locorum Ordinarii in America, in Insulis Philippinis, in Indiis Orientalibus, in Africa extra Mediterranei maris oras, et in Russia, per quinquennium a die 18 maii hujus anni, dispensare valeant ab impedimentis minoris gradus quæ recensentur in can. 1042, servatis regulis in eo Codicis capite statutis: itemque ut matrimonia nulliter contracta, ob aliquod ejusdem minoris gradus impedimentum, in radice sanare queant, juxta regulas in capite XI, tit. VII, lib. III Codicis 'de convalidatione matrimonii positas,' monita parte impedimenti conscia de sanationis effectu;

(*b*) ut iidem locorum Ordinarii dispensare pariter per quinquennium valeant ab impedimentis majoris gradus, sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus, juris tamen ecclesiastici (exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta consummato matrimonio), nec non ab impedimento impediente mixtæ religionis, si petitio dispensationis ad S. Sedem missa sit et urgens necessitas dispensandi supervenerit, pendente recursu. Concedendo tamen hisce in casibus dispensationes, Ordinarius præ oculis semper habeat regulas statutas in Codice, lib. III, tit. VII, cap. 2, 3 et 4, circa impedimenta in genere et in specie, itemque clausulas apponi solitas in matrimoniis cum hebræis et mahumetanis;

Digitized by Google

nec dispensationem concedat nisi caverit de plena earum omnium observantia juxta sacrorum canonum præscriptiones, et juribus, S. Congregationis de disciplina Sacramentorum circa taxarum solutionem consulat;

(*c*) ut Ordinarii Galliæ, trium regnorum Magnæ Britanniæ, Germaniæ, Austriæ et Poloniæ, durante bello, quoties aditus ad S. Sedem difficilis aut impossibilis saltem per mensem prævideatur, iisdem facultatibus uti possint, quæ supra sub litteris (*a*) et (*b*) recensentur.

Præsentibus valituris de mandato SSmi contrariis quibusdam minime obstantibus.

Datum Romæ, ex Secretaria S. C. Consistorialis, die 25 Aprilis, 1918.

✠ C. Card. De Lai, Ep. Sabinen., Secretarius.
✠ V. Sardi, Archiep. Cæsarien, Adsessor.

In Decreto S. C. Consistorialis diei 2 Aug. 1918 *De Extensione Facultatum Quorumdam Ordinariorum Durante Bello* inter alia hæc habentur:

Verum ex parte plurium Americæ Ordinariorum observatum est, ex defectu securitatis maris, præsentis belli causa, se in conditione versari vel pejori ac Ordinarii Europæ sub littera (c) recensiti; ideoque supplices preces porrexerunt ut pari indulto ac illi munirentur: certum enim est in præsenti rerum statu plus quam mensem requiri ad S. Sedem ex America adeundam. Porro SSmus Dominus hisce postulationibus quæ justæ sibi visæ sunt, annuendum censuit; ideoque præsenti S. Congregationis Consistorialis decreto benigne pro tempore præsentis belli indulget ut Ordinarii locorum remotiorum, de quibus sub littera (a) dispensare valeant ab impedimentis majoribus et ab impedimento impediente mixtæ religionis, et sanare in radice matrimonia nulliter contracta ob dirimens impedimentum de quo supra, quin obligati sint conditionem illam et restrictionem sub littera (b) appositam servare, hoc est *si petitio dispensationis ad S. Sedem missa sit et urgens necessitas dispensandi supervenerit, pendente recursu.* Debebunt tamen singuli Ordinarii in fine cuius libet anni, quousque dura hæc rerum conditio perseverabit, rationem reddere S. Congregationi de Sacramentis de specie et numero dispensationum quas ipsi concesserint, eaque occasione juribus S. Congregationis circa taxarum solutionem satisfacere. Præsentibus valituris, adjunctis, quæ modo sunt, perdurantibus, et contrariis quibuslibet minime obstantibus. Datum Romæ ex S. C. Consistoriali, die 2 Augusti, 1918.[1]

[1] Cf. Addenda, p. 1091, n. 20.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *An concessa dispensatione conceditur prolis legitimatio?*

Resp. Per dispensationem super impedimento dirimente concessam sive ex potestate ordinaria, sive ex potestate delegata per indultum generale, non vero per rescriptum in casibus particularibus, conceditur quoque eo ipso legitimatio prolis, si qua ex iis cum quibus dispensatur iam nata vel concepta fuerit, excepta tamen adulterina et sacrilega (Can. 1051).

In hoc canone declaratur dispositio juris de prolis legitimatione. Vel enim dispensatio super impedimento dirimente conceditur ex potestate ordinaria, et tunc per dispensationem conceditur legitimatio quoque prolis jam natæ vel conceptæ, excepta prole adulterina vel sacrilega; vel dispensatio conceditur ex potestate per indultum generale delegata, et tunc per dispensationem conceditur legitimatio quoque ut supra; vel conceditur ex potestate per rescriptum in casibus particularibus et tunc per dispensationem non conceditur eo ipso legitimatio.

PUNCTUM II

De causis dispensationis

921. Dico 1°. Ad *liceitatem* dispensationis semper requiritur causa sive ex parte concedentis, quicumque ille sit, sive ex parte petentis. Ratio desumitur ex eo quod secus potestas non adhiberetur ad recte gubernandum. Constat præterea ex Conc. Trid. sess. 24, cap. 5, *de Reform Matrim.*, ubi dicitur: "In Matrimoniis contrahendis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa et gratis concedatur."

Dico 2°. Ad validitatem dispensationum gradus majoris requiritur ut nulla habeatur subreptio vel obreptio cadens in causam motivam seu finalem, aut etiam nulla simpliciter essentialis, scilicet suppressio veri aut expressio falsi circa ea quæ jure, consuetudine aut stylo Curiæ Romanæ necessario aperienda sunt. Ratio est quia superior non censetur dispensare nisi sub tacita conditione, si preces veritate nitantur.

Dispensatio a minore impedimento concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irritatur, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit.

QUÆSITA

922. QUÆR. 1°. *Quænam sint causæ justæ, scilicet canonicæ, ut dispensetur in impedimentis dirimentibus?*

Digitized by Google

Resp. Ad tollendum omne dubium hac super re, S. Congr. de Prop. Fide die 9 Maii 1877 *Instructionem* edidit, ubi causas istas ita enumerat:

"1. *Angustia loci* sive absoluta sive relativa (ratione tantum Oratricis), cum scilicet in loco originis vel etiam domicilii cognatio feminæ ita sit propagata, ut alium paris conditionis, cui nubat, invenire nequeat, nisi consanguineum vel affinem, patriam vero deserere sit ei durum.

2. *Ætas feminæ superadulta,* si 24^{m} scilicet ætatis annum jam egressa hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit. Hæc vero causa haud suffragatur viduæ, quæ ad alias nuptias convolare cupiat. Nunc satis est quod constet de ætate superadulta, nec probare oportet quod usque ad illam ætatem virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenerit. S. Pœn. 11 Mar. 1902.

3. *Deficientia aut incompetentia dotis,* si nempe femina non habeat actu tantam dotem, ut extraneo æqualis conditionis, qui neque consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. Quæ causa magis urget, si mulier penitus indotata existat, et consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere, aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit.

4. *Lites super successione bonorum jam exortæ,* vel *earumdem grave* aut *imminens periculum.* Si mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustineat neque adest alius, qui litem hujusmodi in se suscipiat, propriisque expensis prosequatur, præter illum qui ipsam in uxorem ducere cupit, dispensatio concedi solet; interest enim reipublicæ, ut lites extinguantur. Huic proxime accedit alia causa, scilicet *Dos litibus involuta,* cum nimirum mulier alio est destituta viro, cujus ope bona sua recuperare valeat. Verum hujusmodi causa nonnisi pro remotioribus gradibus sufficit.

5. *Paupertas viduæ,* quæ numerosa prole sit onerata, et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduæ ea tantum de causa, quod junior sit, atque in periculo incontinentiæ versetur.

6. *Bonum pacis,* quo nomine veniunt nedum fœdera inter regna et Principes, sed etiam exstinctio gravium inimicitiarum, rixarum et odiorum civilium. Hæc causa adducitur vel ad extinguendas graves inimicitias, quæ inter contrahentium consanguineos vel affines ortæ sint, quæ Matrimonii celebratione omnino componerentur; vel quando inter contrahentium consanguineos et affines inimicitiæ graves viguerint et, licet pax inter ipsos inita jam sit, celebratio tamen Matrimonii ad ipsius pacis confirmationem maxime conduceret.

7. *Nimia, suspecta, periculosa familiaritas,* nec non *cohabitatio* sub eodem tecto, quæ facile impediri non possit.

8. *Copula* cum consanguinea vel affine vel alia persona impedimento laborante præhabita, et *prægnantia, ideoque legitimatio prolis,* ut nempe consulatur bono prolis ipsius et honori mulieris, quæ secus in-

Digitized by Google

nupta maneret. Hæc profecto una est ex urgentioribus causis, ob quam etiam plebeiis dari solet dispensatio, dummodo copula patrata non fuerit sub spe facilioris dispensationis: quæ circumstantia in supplicatione foret exprimenda. Quæ de necessitate manifestandi hanc circumstantiam hic dicuntur, recenter abrogata sunt a S. Pontifice Leone XIII, ut patet ex Responso S. Officii dato die 25 Junii 1885. — Cf. *Conc. Plen. Balt. III*, p. 253.

9. *Infamia mulieris*, ex suspicione orta, quod illa suo consanguineo aut affini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa, cum nempe nisi Matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata vel innupta remaneret vel disparis conditionis viro nubere deberet aut gravia damna orirentur.

10. *Revalidatio Matrimonii.*

11. *Periculum Matrimonii mixti*, vel *coram acatholico ministro celebrandi.* Quando periculum adest quod volentes Matrimonium in aliquo etiam ex majoribus gradibus contrahere, ex denegatione dispensationis ad ministrum acatholicum accedant pro nuptiis celebrandis, spreta Ecclesiæ auctoritate, justa invenitur dispensandi causa; quia adest non modo gravissimum fidelium scandalum, sed etiam timor perversionis et defectionis a fide taliter agentium et Matrimonii impedimenta contemnentium, maxime in regionibus ubi hæreses impune grassantur. Id docuit hæc S. Congregatio in Instructione die 17 April, 1820, ad Archiep. Quebecensem data. Pariter cum Vicarius Apostolicus Bosnæ postulasset, utrum dispensationem elargiri posset iis catholicis, qui nullum aliud prætexunt motivum, quam vesanum amorem, et simul prævidetur, dispensatione denegata, eos coram judice infideli conjugium fore ituros, S. Congregatio S. Officii in Fer. IV, 14 Aug. 1822, decrevit: 'respondendum Oratori, quod in exposito casu utatur facultatibus sibi in Form. II commissis, prout in Domino expedire judicaverit.' Tantumdem dicendum de periculo, quod pars catholica cum acatholico Matrimonium celebrare audeat.

12. *Periculum incestuosi concubinatus.* Ex superius memorata Instructione an. 1822 elucet, dispensationis remedium, ne quis in concubinatu insordescat cum publico scandalo, atque evidenti æternæ salutis discrimine, adhibendum esse.

13. *Periculum Matrimonii civilis.* Ex dictis consequitur, probabile periculum, quod illi, qui dispensationem petunt, ea non obtenta, Matrimonium dumtaxat *civile*, ut aiunt, celebraturi sint, esse legitimam dispensandi causam.

14. *Remotio gravium scandalorum.*

15. *Cessatio publici concubinatus.*

16. *Excellentia meritorum*, cum aliquis aut contra fidei catholicæ hostes dimicatione aut liberalitate erga Ecclesiam aut doctrina, virtute, aliove modo de Religione sit optime meritus."

QUÆR. 2°. *Quænam sint necessario exprimenda in petitione dispensationis?*

Digitized by Google

Resp.

1. *Nomen et Cognomen Oratorum; Diœcesis originis* vel *actualis domicilii* vel *quasi-domicilii.* Recolendus est Canon 47: Rescripta non fiunt irrita ob errorem in nomine personæ cui vel a qua conceduntur, aut loci in quo ipsa commoratur, ... dummodo judicio Ordinarii nulla sit de ipsa persona vel re dubitatio.

2. *Species* etiam *infima* impedimenti; an sit consanguinitas vel affinitas vel publica honestas; an linea recta vel collateralis; in impedimento criminis unde proveniat; filiatio in cognatione spirituali.

3. *Gradus consanguinitatis vel affinitatis.* Dispensatio valet in his impedimentis, licet in petitione vel in concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera exsistens sit inferior, aut licet reticitum fuerit aliud impedimentum ejusdem speciei in æquali vel inferiori gradu. — Cf. Can. 1052. Impedimenta gradus minoris sunt: 1°. Consanguinitas in tertio gradu lineæ collateralis; 2°. Affinitas in secundo gradu lineæ collateralis. Cf. Can. 1042. Dispensatio a minore impedimento concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irritatur, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit (Can. 1054).

4. *Gradus honestatis publicæ.* — Cf. *supra*, N. 874, Q. 14.

5. *Numerus impedimentorum*, v. gr., si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas, vel si præter cognationem adsit etiam affinitas, aut aliud quodcumque impedimentum sive dirimens sive impediens.

6. *Variæ circumstantiæ*, scilicet an Matrimonium sit contrahendum vel contractum; si jam contractum, aperiri debet, an bona fide, saltem ex parte unius vel cum scientia impedimenti; item an præmissis denuntiationibus, et juxta formam legitimam; vel an spe facilius dispensationem obtinendi.

Hic etiam operæ pretium erit canonem 37 commemorare, *supra*, n. 123 positum, qui forte in casibus quibusdam difficilioribus usui esse possit. Rescriptum impetrari potest pro alio etiam præter ejus assensum; et licet ipse possit gratia per rescriptum concessa non uti, rescriptum tamen valet ante ejus acceptionem, nisi aliud ex appositis clausulis appareat.

De nonnullis abusibus et irregularitatibus in concessione dispensationum matrimonialium conferantur litteræ a Sacra Congregatione de Propaganda Fide die 2 Aug. 1901 datæ. Amer. Eccl. Rev. vol. 26, p. 200.

QUÆR. 3°. *An cesset dispensatio, totaliter cessante causa finali dispensationis, v. gr., si mortua fuerit proles per Matrimonium legitimanda?*

Resp. *Neg.*, si causa cesset, dispensatione jam expedita et a delegato supplicantibus communicata, etiamsi cesset ante

Digitized by Google

Matrimonii celebrationem, scilicet ante inchoatum usum dispensationis. Ratio est, quia statim ac dispensatio communicata fuit vel ipsis sponsis vel alteri personæ, v. gr., Parocho agenti ipsorum nomine, jam impedimentum sublatum fuit. Secus vero dicendum, si causa cesset quocumque alio momento ante sublationem impedimenti, nisi dispensatio sit pontificia ab impedimento minoris gradus.

PUNCTUM III

De modo dispensationem petendi.

923. Sacra Sedes quibusdam Congregationibus Romanis negotium commisit dispensationum matrimonalium concedendarum, uti patet ex Constitutione antea commemorata, *Sapienti Consilio:* I. I. 5. "Integra manet Sancti Officii facultas ea cognoscendi quæ circa privilegium . . . Paulinum, et impedimenta disparitatis cultus et mixtæ religionis versantur" præter ea quæ attingunt dogmaticam de matrimonio sicut etiam de aliis Sacramentis doctrinam. I. 3°. 2. 3. Congregationi de disciplina Sacramentorum tribuuntur ea omnia quæ huc usque ab aliis Congregationibus, Tribunalibus aut Officiis Romanæ Curiæ decerni concedique consueverunt, "uti dispensationes in foro externo tam pauperibus quam divitibus, sanationes in radice, dispensatio super rato, separatio conjugum, natalium restitutio seu legitimatio prolis;" solvit quæstiones de validitate matrimonii, salvo jure Sancti Officii. II. 1. Tribunal Sacræ Pœnitentiariæ largitur pro foro interno dispensationes, absolutiones, sanationes. I. 6°. 6. S. Con. de Prop. F. unitam habuit congregationem pro negotiis rituum orientalium cui integra manet potestas, ut antea, cujus exemplum est Decretum 17 Aug. 1914 de Græco-Ruthenis in civitatibus fœderatis. I. 5°. 1. S. C. de Religiosis dispensat in voto castitatis quoad sodales religiosos. Cf. Can. 246–258.

QUÆSITA

924. QUÆR. 1°. *Quomodo petenda sit dispensatio, si adsint duo impedimenta, quorum unum publicum sit, alterum occultum?*

Resp. Petenda est dispensatio impedimenti publici a S. C. Sacr., tacito altero, quod secretum remanere debet, et utrumque est exprimendum in supplicatione ad Pœnitentiariam; simul exponendo aliam dispensationem a S. C. Sacr. obtentam. — Cf. S. Alphons. n. 1139.

QUÆR. 2°. *Quomodo sit exequenda dispensatio?*

Digitized by Google

Resp. Nulla formula sub pœna invaliditatis aut sub præcepto præscribitur, nulla enim in *Rituali Romano* habetur. Attamen fieri potest sequenti ratione: (*a*) Quoad dispensationem S. Pœnitentiariæ, post absolutionem hæc vel similia verba dicantur: *Auctoritate apostolica dispenso tecum super impedimentum N., quod incurristi, ut Matrimonium inire* (vel initum perficere) *valeas et legitimam reddo prolem susceptam* (vel suscipiendam). *In nomine Patris, etc.* — Si vero dispensatio sit a voto castitatis, dicatur: *Insuper votum castitatis, quod emisisti, dispensando commuto in opera quæ tibi præscripsi, ut valeas Matrimonium contrahere et illo uti. In nomine, etc.* (*b*) Quoad dispensationem S. C. Sacr. vel conceditur in forma *gratiosa* vel in forma *commissoria*. Si dispensatio est minoris gradus, difficultas ex causa nulla est. Quando autem veritas causæ motivæ ad validitatem exigitur, ista causa debet existere tunc, quando dispensatio actu conceditur.

§ 1. Si in rescripto committatur merum exsecutionis ministerium, exsecutio rescripti denegari non potest, nisi aut manifeste pateat rescriptum vitio subreptionis aut obreptionis nullum esse, aut in rescripto apponantur conditiones quas exsecutori constet non esse impletas, aut qui rescriptum impetravit adeo, iudicio exsecutoris, videatur indignus ut aliorum offensioni futura sit gratiæ concessio; quod ultimum si accidat, exsecutor, intermissa exsecutione, statim ea de re certiorem faciat rescribentem.

§ 2. Quod si in rescripto concessio gratiæ exsecutori committatur, ipsius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare (Can. 54).

Rescripti exsecutor invalide munere suo fungitur, antequam litteras receperit earumque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi prævia earundum notitia ad eum fuerit auctoritate rescribentis transmissa (Can. 53).

925. Resolves. — Quid si confessarius in confessione detegat matrimonium pœnitentis esse nullum propter impedimentum occultum et ipsi pœnitenti incognitum? Prudenter sileat; profecto monere confitentem potest gravia valde incommoda parere; interim scite naviterque in ipso sacro tribunali expiscetur animum pœnitentis relate ad vitam suam familiarem. Quod si eum non dispositum inveniat ad ea quæ facienda essent ut validaretur matrimonium, pergat silere, eumque frequenti Sacramentorum usu disponat, quamvis tempus sat longum requiratur; tandem cum pœnitens prorsus paratus invenitur consensum renovare,

Digitized by Google

rem ei narret verbis benignis extollens gratiam Sacramenti et dispensationem obtineat. Quod si autem pœnitens conscius est impedimenti alicujus occulti omnino eum moneat obligationis suæ evitandi redditionem debiti donec dispensatio obtinetur. Qua obtenta et notificata, conjux iste rite consensum præstet, si est simplex dispensatio, si vero est sanatio in radice ea faciat quæ injunguntur. Quid autem si persona non potest a comparte, viro, divertere, nec debitum evitare, nisi cum periculo damni gravissimi? Sane casus est difficilis. Si est quæstio de ineundo vel convalidando matrimonio videatur canon sequens 1045:

§ 1. Possunt Ordinarii locorum, sub clausulis in fine can. 1043 statutis, dispensationem concedere super omnibus impedimentis de quibus in cit. can. 1043, quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur.

§ 2. Hæc facultas valeat quoque pro convalidatione matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Sanctam Sedem.

§ 3. In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudeant omnes de quibus in can. 1044, sed solum pro casibus occultis in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti. Accurate legantur canones 1043 et 1044.

FORMULÆ
AD DISPENSATIONES MATRIMONIALES POSTULANDAS

I. — Ad S. C. Sacr.

Ad petendam dispensationem ab impedimento publico super quo Episcopus non possit dispensare

Beatissime Pater,

Joannes *N.* et Anna *N.* e Parochia vulgo dicta *N.* Diœcesis *N.* Matrimonium secum inire cupiunt, sed quoniam obstat impedimentum (hic ponitur impedimentum quodcumque illud sit), ideo dispensationem sibi necessariam a Beatitudine Vestra suppliciter efflagitant. Rationes sunt: 1°. *ætas puellæ,* quæ jam viginti quinque annos nata, alium probabiliter non inveniret virum, cui convenienter nubere possit; 2°. *virtutes christianæ* in utroque Oratore existentes (ponantur aliæ causæ si adsint).

Sanctitatis Vestræ pedes humillime deosculans, summa qua par est reverentia ac devotione permaneo,

Sanctitati Vestræ

Datum N. die N. anno N. *Submississimus N. N.*

Digitized by Google

NOTA 1°. — *Si Oratores sint pauperes, post expositas rationes addatur: Oratores pauperes existunt et miserabiles, et ex proprio labore et industria tantum vivunt.*

NOTA 2°. — *Supplicatio a Parocho Oratorum confecta ad Episcopum mitti debet. Episcopus vero vel ejus loco Vicarius generalis, eam testimonio, sigillo et chirographo episcopali munitam, mittit Romam ad mandatarium suum qui dispensationem sollicitat, eumque ad Episcopum transmittit.*

II. — Ad S. Pœnitentiariam

Ad petendam dispensationem in Matrimonio contrahendo

EMINENTISSIME PRINCEPS,

Exponitur humillime Eminentiæ Vestræ, pro parte Oratorum Titii et Caiæ, quod Matrimonium contrahere intendant, sed quod Titius conjugatus Caiam, vivente adhuc propria uxore Sempronia, carnaliter cognoverit copula perfecta, sibique invicem fidem dederint de Matrimonio inter se contrahendo, si Sempronia uxor Titii præmoreretur, quæ etiam per venenum a Titio propinatum præmortua est. Cum autem ex præmissis impedimentum criminis sit exortum, et exinde Matrimonium nec licite nec valide contrahere possint, supplicant Oratores pro gratia dispensationis super isto impedimento criminis, ut publice Matrimonium inter se contrahere et in eo postmodum licite et libere remanere valeant, prolesque legitima decernatur. Impedimentum omnino occultum est, et urget periculum perseverantiæ in peccato, quin etiam scandali gravis, si Matrimonio legitimo copulari nequeant. Quare pro quiete conscientiæ suæ, de præmissis summe dolentes, Eminentiam Vestram humiliter supplicant, ut super his de opportuno remedio ex auctoritate Apostolica providere dignetur.

Eminentiæ Vestræ manus reverenter deosculans, summa qua par est devotione permaneo,

Eminentiæ Vestræ,
Obseqmus et addmus,

Datum Baltimoræ, N. N. N. *N. N.* Parochus *N. N.*

III. — Ad S. Pœnitentiariam

Ad petendam dispensationem in Matrimonio jam contracto

EMINENTISSIME PRINCEPS,

Titius conjugatus Caiam, vivente adhuc propria uxore Sempronia, carnaliter cognovit copula perfecta, sibique invicem fidem dederunt de Matrimonio inter se contrahendo, si Sempronia uxor Titii præmoreretur, ac, postquam Sempronia per venenum a Titio propinatum præmortua

Digitized by Google

esset, conscii (vel ignari, vel Titio conscio aut ignaro, aut Caia conscia vel ignara) impedimenti in facie Ecclesiæ, præmissis (vel dispensatis) proclamationibus (aut, nullis præmissis proclamationibus, coram Magistratu civili aut præcone hæretico) Matrimonium contraxerunt et carnali copula consummarunt (si utraque vel alterutra pars, in bona fide adhuc perseveret, id exprimatur; item num utraque vel alterutra pars impedimenti conscia, nunc a copula abstineat vel nihilominus in eadem perstiterit). Quare cum impedimentum omnino occultum sit, et separatio sine scandalo fieri nequeat, Eminentiam Vestram humillime oro, ut dispensationem eis benigne indulgeat, quatenus valide contrahere possint.

Eminentiæ Vestræ, etc.

NOTA. — *Exterius, signata epistola, inscriptio sic ponatur: Eminentissimo et Reverendissimo D. D. S. R. E. Cardinali Majori Pœnitentiario, Romæ. — Utile erit epistolam proprio Episcopo dare qui de transmissione curabit.*

Formulæ quæ sequuntur utiles erunt ad petendas dispensationes ab Ordinariis nostris juxta facultates ipsis concessas.

IV. — Ad Episcopum

Ad petendam dispensationem in impedimento publico

ILLUSTRISSIME ET REVERENDISSIME DOMINE,

Joannes *N.* et Anna *N.* de hac mea Parochia (vel de Parochia aut Missione *N.*) hujus Diœcesis (vel Diœcesis *N.*) consanguinei in tertio gradu æquali in linea transversali, Matrimonium secum inire cupiunt, et ideo dispensationem sibi necessariam ab Illustrissima Dominatione Vestra suppliciter efflagitant. — Rationes sunt (hic exponantur rationes et circumstantiæ necessario exprimendæ, si quæ adsint).

Dominationis Vestræ manus reverenter deosculans, summa qua par est devotione permaneo,

Illustrissimæ Dominationis Vestræ,
Addmus servus,

Datum N. N. *N. N.* Parochus *N. N.*

NOTA 1°. — *Si sponsi ad diversas pertinent Diœceses id rectius exprimitur et quidem immediate post nomen gentilitium utriusque. Ceterum convenientius dispensatio postulatur per Parochum sponsæ, si impedimentum utrique contrahentium sit commune, ut est impedimentum consanguinitatis.*

NOTA 2°. — *Si gradus consanguinitatis est diversus aut mixtus, vel plura simul dantur impedimenta publica, omnia, ut patet, sunt clare exprimenda.*

NOTA 3°. — *Si circumstantiæ necessario exprimendæ occultæ sunt, nequeunt, ut patet, in hoc eodem supplici libello exprimi.*

Digitized by Google

V. — Ad Episcopum

Ad petendam dispensationem in impedimento occulto absque ullo periculo lædendi sigillum

ILLUSTRISSIME, ETC.,

Titius et Caia, vivente adhuc prima Titii uxore, carnaliter se cognoverunt, et sibi fidem invicem dederunt de Matrimonio inter se contrahendo, si uxor Titii præmoreretur; qua modo mortua, neutro tamen Oratorum in ejus mortem machinante, Matrimonium inter se contrahere desiderant. Cum autem impedimentum criminis ex adulterio et promissione proveniens sit occultum et, nisi Matrimonium inter eos contrahatur, periculum immineat scandalorum aut perseverantiæ in peccato; ideo ad hæc vitanda et pro conscientiæ suæ quiete, supplicant humillime, ut Illustrissima Dominatio Vestra gratiam dispensationis sibi clementissme impertiri dignetur.

Dominationis Vestræ, etc.

VI. — Ad Episcopum

Ad petendam dispensationem pro Matrimonio in bona fide cum impedimento de se publico jam contracto

ILLUSTRISSIME, ETC.,

Exponitur humiliter Illustrissimæ Dominationi Vestræ pro parte devotorum Oratorum Joannis *N.* et Annæ *N.* de Parochia . . . Diœsesis . . . (vide supra) quod ipsi alias ignorantes aliquod impedimentum inter se exsistere, quominus possent invicem matrimonialiter copulari, nulloque detecto neque denuntiato impedimento, contraxerunt, illudque in facie Ecclesiæ solemnizarunt et carnali copula consummarunt. Postmodum vero ad eorum notitiam pervenit, eos tertio gradu consanguinitatis attingente secundum esse invicem conjunctos, propter quod a carnali copula abstinuerunt (vel — et nihilominus in eadem carnali copula perstiterunt). Cum autem Oratores prædicto in hujusmodi Matrimonio remanere non possint absque dispensatione, et si separatio inter eos fieret, gravia exinde scandala possint oriri, supplicant ut, legis ecclesiasticæ venia eis clementissime data, Matrimonium in facie Ecclesiæ inire et postmodum in eo licite et libere vivere valeant.

Dominationis Vestræ, etc.

VII. — Ad Episcopum

Ad petendam dispensationem pro Matrimonio in mala fide cum impedimento publico jam contracto

ILLUSTRISSIME, ETC.,

Exponitur humiliter Illustrissimæ Dominationi Vestræ, nomine Oratorum Joannis *N.* et Annæ *N.* de Parochia *N.* Diœcesis *N.*, quod ipsi

Digitized by Google

alias scientes se secundo (vel tertio, etc.) consanguinitatis gradu æquali (vel inæquali) esse conjunctos, dispensationem ab Illustrissima Dominatione Vestra ad valide inter se Matrimonium contrahendum, dicto impedimento non obstante, postulaverunt; sed repulsam passi, vesana obcæcati libidine coram magistratu civili (vel præcone hæretico) Matrimonium incestuosum contraxerunt ac consummarunt, ex quo jam (ponatur numerus) filios susceperunt. Nunc vero ex Dei gratia, periculum salutis æternæ valde timentes, anteactam vitam deflent et reparare cupiunt. Cum autem, si separatio inter eos fieret, gravia exinde orirentur scandala et magnum damnum pro liberis suis; in Matrimonio autem remanere non possint absque dispensatione, supplicant, ut Illustrissima Dominatio Vestra cum ipsis dispensare dignetur, quatenus in facie Ecclesiæ, omissis tamen publicis denuntiationibus, Matrimonium invicem, consensu renovato, contrahere, atque in eo licite permanere valeant.

Dominationis Vestræ, etc.

VIII. — Ad Episcopum

Ad petendam dispensationem in impedimento occulto, et quidem cum sanatione Matrimonii in radice

ILLUSTRISSIME, ETC.,

Caia, Diœcesis *N.*, ignara impedimenti, criminis ex adulterio cum promissione matrimonii orti in facie Ecclesiæ et præmissis denuntiationibus, bona fide contraxit Matrimonium cum viro muliere sua orbato. Quare cum absque scandalo separari non possint, et periculum incontinentiæ subsit, marito putativo impedimenti plane inscio, ac proinde consensus matrimonialis nequeat renovari absque gravi dissidiorum periculo; hinc supplicat humiliter pro remedio dispensationis super hujusmodi impedimento penitus occulto in radice Matrimonii, ita ut absque consensus renovatione Matrimonium sanari valeat.

Dominationis Vestræ, etc.

IX. — Ad Episcopum

Ad petendam dispensationem super bannis

ILLUSTRISSIME, ETC.,

Joannes *N.* et Anna *N.* Matrimonium inter se inire cupientes enixe rogant, ut sibi concedatur dispensatio super tribus proclamationibus. Rationes sunt (exponantur sincere).

Dominationis Vestræ, etc.

NOTA. — *Si causæ ad petendam dispensationem honestæ non sint, aut saltem non publicæ, non ponantur nomina nisi fictitia, scilicet:* TITIUS ET BERTHA.

X. — Ad Episcopum

Ad petendam dispensationem super impedimento mixtæ religionis

ILLUSTRISSIME, ETC.,

Anna *N.* catholica, Parochiæ *N.*, Matrimonium inire cupit cum Roberto *N.* ex loco *N.* sectæ *N.* addicto (vel acatholico baptizato). — Pars acatholica coram me sub fide juramenti promisit, omnes utriusque sexus infantes ex illo Matrimonio nascituros in fide catholica baptizandos et educandos esse, iisque æque ac comparti prorsus liberum fore religionis catholicæ exercitium. Præterea pars catholica spopondit, se pro viribus curaturam, ut quantum in ipsa erit, altera pars ad veram Fidem convertatur. Quare humiliter supplicat Illustrissimæ Dominationi Vestræ, ut sibi super eo impedimento dispensationem Apostolica auctoritate concedere dignetur. Causæ sunt (exponantur causæ, v. gr., varii conatus ut Oratrix tali Matrimonio renunciet; spes fundata conversionis partis acatholicæ, etc.).

Dominationis Vestræ, etc.

PONTIFICIA COMMISSIO

Ad Codicis Canones Authentice Interpretandos

Dubia

IN PLENARIIS CŒTIBUS DIERUM 2-3 JUNII 1918 SOLUTA

DE MATRIMONIO

1. Si quis reclamet jus suum ex sponsalibus valide contractis contra partem inituram matrimonium cum alio, matrimonium eritne suspendendum usque dum actum fuerit de justa causa dispensationis priorum sponsalium et de damnorum reparatione, si qua debeatur? (Can. 1017, § 3).

Resp. *Negative,* seu non amplius admitti actionem de justa causa dissolutionis sponsalium; actionem vero reparationis damnorum non suspendere matrimonii celebrationem.

2. Utrum actio reparationis damnorum, de qua in can. 1017, § 3, pertineat ad forum ecclesiasticum, an ad civile?

Resp. Actionem reparationis damnorum, de qua in can. 1017, § 3, esse mixti fori.

3. Si sponsa vel sponsus inveniantur ignari doctrinæ christianæ, eritne locus eos respuendi a matrimonio, vel differendi matrimonium usque ad instructionem? (Can. 1020, § 2.)

Resp. Parochus servet præscriptum canonis 1020, § 2; et dum ea peragit quæ Codex peragenda præscribit, sponsos ignorantes

Digitized by Google

sedulo edoceat prima saltem doctrinæ christianæ elementa: quodsi renuant, non est locus eos respuendi a matrimonio ad normam canonis 1066.

4. Si pars post adeptam pubertatem plusquam per sex menses commorata fuerit in longissimis et dissitis oris, a quibus ut habeatur regularis attestatio libertatis status longius tempus requiritur, cum tamen urgeat celebratio matrimonii, sufficitne in casu ad certiorandam libertatem status juramentum partis cum testimonio duarum, vel si non possint haberi duo, saltem unius, qui secum commorati fuerint illis in regionibus? (Can. 1023, § 2.)

Resp. Rem remitti prudenti judicio Ordinarii, qui alias probationes non excluso juramento suppletorio, præscribere potest ad normam canonis 1023, § 2.

5. Quid si copula illicita et occulta præcesserit nativitatem nubendæ de qua dubitari possit an sit filia vel soror alterius partis? (Cann. 97, § 1, 1077, etc.).

Resp. Provisum per can. 1076, § 3.

6. Vis novi Codicis estne retroactiva in his quæ modificantur circa sponsalia et impedimenta tum impedientia quam dirimentia matrimonium, ita ut quodlibet jus acquisitum vigore sponsalium validorum nullimode possit reclamari, nisi in quantum novus Codex concedit, et contracta impedimenta modificata a novo Codice, nulla dispensatione indigeant? (Cann. 4, 10.)

Resp. Codici, etiam quoad sponsalia et impedimenta, non esse vim retroactivam: sponsalia autem et matrimonia regi iure vigenti quando contracta sunt vel contrahentur, salvo tamen, quoad actionem ex sponsalibus, canone 1017, § 3.

7. Quid dicendum de matrimoniis, si quæ nulla sint ex capite impedimentorum a novo Codice abrogatorum: fiuntne matrimonia illa valida ipsa promulgatione novi Codicis, vel etiam post dictam promulgationem indigent dispensatione, sanatione, etc.? (Cann. 4, 10.)

Resp. Negative ad primam partem: affirmative ad secundam.

8. Utrum cognatio spiritualis ante diem Pentecostes anni 1918 contracta ultra terminos nunc a novo Codice definitos in can. 768, a præfata Pentecostes die ipso facto cesset quoad omnes effectus, an tantum desinat esse impedimentum ad matrimonium? (Cann. 768, 1079.)

Resp. Negative ad primam partem: affirmative ad secundam. (A. A. S. An. X, n. 8–1 Augusti 1918.)

Digitized by Google

CAPUT IX

DE REVALIDATIONE MATRIMONII

926. Matrimonium **invalidum** esse potest 1°. ob *defectum consensus;* 2°. ob *defectum formæ præscriptæ,* scilicet ob *clandestinitatem;* 3°. ob *inhabilitatem* partium inductam vi alicujus impedimenti ecclesiastici. — Hinc:

927. Dico 1°. § 1. Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur ut cesset vel dispensetur impedimentum et consensum renovet saltem pars impedimenti conscia.

§ 2. Hæc renovatio iure ecclesiastico requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum præstiterit nec postea revocaverit (Can. 1133).

Ratio primi, quia matrimonium debet esse inter habiles qui consentiunt; ergo dirimens impedimentum vel cesset vel dispensetur oportet, et ita partes fiunt habiles quæ in matrimonium consentiant.

Ratio secundi est jus ipsum ecclesiasticum exigens hanc renovationem quæ ex natura rei, cessante impedimento, non requiritur, ut clarescit ex sanatione in radice, vi cujus Ecclesia antiquum consensum ut sufficientem habet.

Duo igitur ad convalidandum requiruntur; habilitas partium per cessationem dirimentis impedimenti vel dispensationem et consensus renovatio saltem a parte conscia impedimenti.

Dico 2°. Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constet ab initio nullum fuisse (Can. 1134).

Dico 3°. § 1. Matrimonium irritum ob defectum consensus convalidatur, si pars quæ non consenserat, iam consentiat, dummodo consensus ab altera parte præstitus perseveret.

§ 2. Si defectus consensus fuerit mere internus, satis est ut pars quæ non consenserat, interius consentiat.

§ 3. Si fuerit etiam externus, necesse est consensum etiam exterius manifestare, vel forma iure præscripta, si defectus fuerit publicus, vel alio modo privato et secreto, si fuerit occultus (Can. 1136).

Dico 4°. Matrimonium nullum ob defectum formæ, ut validum fiat, contrahi denuo debet legitima forma (Can. 1137).

Ratio est quia lex præscribens formam celebrationis urget omnes subditos. Si invaliditas est publica, publice convalidandum

Digitized by Google

coram Parocho et testibus, sed privatim potest coram iisdem iniri, reparatione scandali facta per publicationem convalidationis. Quod si una pars vellet Parochum adire et altera recuset, hæc inducenda est ut per procuratorem consensum suum renovet coram Ecclesia forma canone 1095 præscripta. Si invaliditas occulta est, occulte forma consueta convalidandum est. Tandem si una pars obstinate detrectet, recurrendum est ad dispensationem in radice in favorem partis innocentis. — Cf. Heiss, parag. 62. — Wernz, v. 4, 649. Quod si pars volens convalidare conjugium una cum altera parte pergeret etiam in fraudem legis ad regionem de qua in Canone 1098, n. 1°. ibique adimpletis conditionibus formalem consensum matrimonialem post cognitam conjugii nullitatem coram duobus testibus renovaret, convalidaretur matrimonium. — Cf. S. C. Sacr. 12 Mart. 1910 ad III.

ARTICULUS I

DE REVALIDATIONE MATRIMONII PER DISPENSATIONEM SIMPLICEM

928. **Dico 1°. Simplex dispensatio** aufert inhabilitatem inductam lege; ab eo concessa, qui potestate gaudet legitima, reddit personam cui datur habilem ad matrimonium ineundum; ideoque efficit ut consensus ab ipsa inhabili præstitus et eapropter inefficax nunc efficax esse queat. "Quoties lex irritat actum, reddit subditi voluntatem inefficacem et impotentem ad contrahendum, v. gr., ad transferendum dominium, et hoc est inhabilitare actum ad contrahendum vel . . . sic contrahendum." Exempla: "lex inhabilitat . . . personam ad aliquem actum in specie" ut solemniter professum ad contrahendum matrimonium; vel inhabilitat relative "ut, ad contrahendum cum consanguinea"; vel "inhabilitat ad sic contrahendum," ut in Tridentina forma accidit. "Et in his omnibus irritatur actus ipse et voluntatis consensus redditur inefficax ad talem effectum faciendum. Per hoc autem et non aliter persona inhabilis fit ad eundem effectum." Suarez, *De Leg.* l. 5 c. 19, n. 4. Lex irritans sane non aufert actum voluntatis physicum sed efficit ut iste actus seu consensus careat vi juridica ad contractum efficiendum. Quando igitur duo consanguinei consensum conjugalem præstiterunt, lex Ecclesiæ est quæ istum consensum reddidit inefficacem; dein dispensatione sua aufert inefficaciam actus et partes nunc possunt, quia habiles, inire matrimonium. Jam vero Ecclesia potest ita in lege sua irritante dispensare ut irritentur simul effectus omnes ex ipsa secuti. Ideoque et sine renovatione ulla consensus matrimonium statim validum habetur, et alii cessant effectus, ac si ab ipso initio

Digitized by Google

esset validum; validitas est ex nunc, legitimitas ex tunc. Scilicet consensus iste naturaliter sufficiens, dempta Ecclesiæ lege irritante et, ex ejusdem potestate, necessitate renovationis dempta, actus voluntatis plenum suum effectum exerit et constituit matrimonium. Talis dispensatio est sanatio in radice. Quare renovatio consensus non est dicenda necessaria ex natura, sed tantum ex lege Ecclesiæ. Quando ipsa aufert inefficaciam consensus sed exigit ejus renovationem ad matrimonium valide contrahendum, ejus actio audit dispensatio simplex. — Cf. infra n. 930.

Dico 2°. Obtenta simplici dispensatione pars impedimenti conscia nunc redditur habilis ad contrahendum et tenetur lege Ecclesiæ renovare consensum. Si vero utraque pars impedimenti conscia est, utraque debet consensum renovare. Quando requiratur ut una, quando ut utraque pars consensum renovet, dicetur infra n. 929, *Quær*. 1.

Dico. 3°. Igitur sequitur necessitas istius renovationis, sed ex lege positiva Ecclesiæ. Ecclesia autem requirit ut a sponsis scientibus prioris contractus nullitatem novus consensus præstetur in casu matrimonii nullius ob impedimentum cessans absque dispensatione. — Cf. supra n. 927. Ita S. Off. de sequenti casu:

Amalia quædam acatholica non baptizata Joanni hæretico baptizato nupsit. Durante matrimonio Amalia in hæretica aliqua secta est baptizata et per aliquod tempus cum Joanne maritaliter vixit. Postea cognito viri sui adulterio divortium civile obtinuit. Tandem facultatem petivit secundas nuptias ineundi cum viro catholico. S. Officium 8 Mar. 1899 respondit: "Prævio juramento ab Amalia in Curia NN præstando quo declaret matrimonium contractum cum Joanne post baptismum ipsius Amaliæ, ab iisdem scientibus illius nullitatem, ratificatum non fuisse in loco ubi matrimonia clandestina vel mixta valida habentur, et dummodo R. P. D. Archiepiscopus moraliter certus est de asserta ignorantia sponsorum circa impedimentum disparitatis cultus, detur mulieri documentum libertatis ex capite ipsius disparitatis cultus?" — Cf. S. Off. 31 Aug. 1887; Pontif. Comm. ad Cod. Can. authent. interpret. 2–3 Jun. 1918 — Card. Gennari, *Consultazioni*, v. 1, p. 633 — Card. Gasparri, *De Matrimonio*, n. 1138.

QUÆSITA

929. Quær. 1°. *An consensus renovari debeat coram Parocho et testibus?*

Resp. § **1. Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure præscripta** (Can. 1135).

Digitized by Google

Ratio est, tum quia urget tunc ratio scandali tollendi aut præcavendi; tum quia secus validitas Matrimonii probari non posset coram Ecclesia, cum constet publice Parochum et testes non adfuisse nisi celebrationi Matrimonii invalidi, et sic finis intentus a Conc. Trid. non obtineretur; possent enim conjuges, post Matrimonium clandestine revalidatum, separari et cum aliis impune novas inire nuptias.

§ 2. Si sit occultum et utrique parti notum, satis est ut consensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto.

§ 3. Si sit occultum et uni parti ignotum, satis est ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet, dummodo altera in consensu præstito perseveret (Can. 1135).

Ratio est, quia Conc. Trid. præscribendo præsentiam Parochi et testium, merito præsumitur noluisse hunc casum comprehendere. Concilium enim voluit tantum occurrere incommodis, quæ exsurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu Matrimonium jam publice est contractum, et idcirco illud abest periculum; sufficit igitur novum consensum clam ponere. Insuper non modo inutilis foret legis extensio ad hunc casum, sed etiam nociva; quippe locum præberet pluribus scandalis, partes exponeret diffamationi, multaque alia incommoda induceret. — Cf. S. Alphons. n. 1110.

QUÆR. 2°. *Quotuplici modo possit renovari seu exigi consensus a parte ignara impedimenti post obtentam dispensationem?*

Resp. Hi sunt præcipui modi a variis auctoribus assignati:

I. Si conjux simpliciter dicat: *Nullum est Matrimonium nostrum propter aliquod impedimentum*, vel: *Dixit mihi confessarius nullum esse . . . ideoque renovemus consensum.*

II. Si dicat conjux: *Non habui verum consensum, quando Matrimonium contraxi: novum nunc præstare volo, vis et tu præstare?* — Hic modus communiter admittitur ab auctoribus, et recte adhiberi potest sine mendacio, cum consensus nullus non sit *verus consensus;* et aliunde conjux ignarus impedimenti satis sic cognoscit Matrimonii nullitatem.

III. Si dicat: *Angor scrupulis de valore nostri Matrimonii, ideoque renovemus consensum.* Admitti potest hic modus juxta communiorem sententiam cum S. Alphonso; sufficit enim, ut altera pars ponat consensum a priori independentem; ad hoc autem satis est, si dubitet prudenter de valore primi Matrimonii.

Exhibentur etiam varii alii modi a pluribus theologis, v. gr., si conjux comparti dicat: *Dic, quæso, si nullum esset nostrum Matrimonium, nonne iterum contrahere velles:* Vel: *Si non mihi nupsisses, nonne nunc nubere velles? etc.* Sed merito isti modi rejiciuntur; quia sic

Digitized by Google

incertum est, num altera pars intendat consensum iterare in præcedens Matrimonium, an vero in novum consentire. — Cf. S. Alphons. n. **1117**.

ARTICULUS II

DE REVALIDATIONE MATRIMONII PER DISPENSATIONEM IN RADICE

§ 1. Matrimonii in radice sanatio est eiusdem convalidatio, secumferens, præter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu, et retrotractionem, per fictionem iuris, circa effectus canonicos, ad præteritum.

§ 2. Convalidatio fit a momento concessionis gratiæ; retrotractio vero intelligitur facta ad matrimonii initium, nisi aliud expresse caveatur.

§ 3. Dispensatio a lege de renovando consensu concedi etiam potest vel una tantum vel utraque parte inscia (Can. 1138).

930. Dispensatio seu potius **sanatio in radice** consistit in eo, quod Matrimonium revalidetur *vi consensus antea dati.* Scilicet consensus antea datus ideo nullum produxit effectum, quia laborabat aliquo vitio, quod cum positum fuerit ab Ecclesia, nihil impedire potest aut debet, quominus ab ipsa Ecclesia auferatur. Sublato autem hoc vitio, quasi reviviscit seu potius sanatur consensus, et statim exoritur Matrimonium. Differentia igitur inter dispensationem *simplicem* et dispensationem *in radice* in eo consistit, quod per primam Ecclesia tantum aufert impedimentum dirimens atque ita reddit conjuges habiles ad contrahendum; per alteram vero, præter ablationem impedimenti, acceptat consensum antea datum, pergendo ad ipsam radicem Matrimonii; ac proinde in primo casu requiritur renovatio consensus, et in secundo non requiritur. En igitur processus, quo Ecclesia sanat Matrimonium *in radice:* primo tollit impedimentum, quod supponitur esse juris ecclesiastici; deinde acceptat consensum sanatum sumendo illum in ipsa radice, et quoniam hæc acceptatio nunc fit, nunc proprie incipit Matrimonium: demum annullat omnes effectus juridicos qui promanaverunt ex vitiato illo consensu, et quidem a suo ipso initio, nisi aliud expresse caveatur. — Cf. Bened. XIV, *Institut.* 87, n. 80; et *de Synod. diœces.* lib. 13, cap. 21, n. 7. — Heiss, § 64. — Lehmkuhl, n. 828.

931. Dico. 1°. Potest Summus Pontifex sanare *in radice* omnia Matrimonia, quæ invalida sunt vi alicujus impedimenti juris ecclesiastici. Ratio desumitur tum ex eo quod juxta explicationem nuper datam, nihil habetur in hujusmodi sanatione quod re-

Digitized by Google

pugnet aut Ecclesiæ potestatem prætergrediatur, tum quia de facto a pluribus sæculis tales dispensationes concedere consueverunt Romani Pontifices. Primus sic dispensasse legitur Bonifacius VIII an. 1301; recentioribus autem temporibus frequentius eodem modo dispensarunt Pius VI, Pius VII, Leo XII, etc. — Cf. Bened. XIV, *de Synod. diœces.* lib. 13, cap. 21, n. 7.

Sanatio in radice concedi *unice* **potest ab Apostolica Sede** (Can. **1141**).

Dico 2°. Tres conditiones requiruntur, ut Matrimonium ope dispensationis *in radice* convalidari possit, scilicet:

1°. Ut conjunctio conjugum *habuerit speciem extrinsecam justi Matrimonii:* hæc conditio vel ad ipsam rei essentiam pertinet, si nempe conjunctio matrimonialis fuerit aperte fornicaria et ut talis a sponsis apprehensa, tunc enim necessario deesse debuit ipse consensus, scilicet ipsa radix Matrimonii, ut loquitur Benedictus XIV; vel si adfuit verus consensus, quia sponsi non cognoscebant nullitatem Matrimonii, dicendum est, hanc conditionem requiri ex positiva Pontificia voluntate ad scandalum vitandum. — Cf. Feije, n. 768. - *Acta S. Sedis,* vol. 1, Append. 7, p. 182.

Attamen hoc non est stricte prorsus sumendum nam " ad effectum de quo agitur " (sanationis), ait Benedictus XIV, " satis est quod matrimonium fuerit de facto contractum et quod intercesserit affectus maritalis." — Quæs. Can. 174.

2°. **§ 1. Si in utraque vel alterutra parte deficiat consensus, matrimonium nequit sanari in radice, sive consensus ab initio defuerit, sive ab initio præstitus, postea fuerit revocatus.**

§ 2. Quod si consensus ab initio quidem defuerit, sed postea præstitus fuerit, sanatio concedi potest a momento præstiti consensus (Can. 1140).

Adverte tamen, quod ad perimendam vim consensus antea dati non sufficit quædam præsens velleitas discedendi in uno vel etiam in utroque conjuge, sed requiritur positiva et absoluta voluntas. — Cf. Lehmkuhl, n. 831.

Realis et moralis perseverantia consensus potest haberi in comparte quæ, si impedimenti conscia esset, prompta esset ad matrimonium solvendum; vel quæ in eadem ignorantia petivit separationem, a thoro et cohabitatione; vel quando permanent duo in maritali vita, ut in civili matrimonio, et una vult rem coram Ecclesia componere et altera hoc non vult facere.

Digitized by Google

3°. Ut adsit *urgens et gravissima* causa. In triplici autem casu præcipue hæc haberi potest, nempe: 1°. quando una pars ad renovationem consensus adduci nequit, et nihilominus consensum de præsenti exhibet remanendi in Matrimonio; 2°. quando uni tantum parti notum est impedimentum, quod sine gravibus incommodis alteri manifestari non posset; 3°. quando urgens adest ratio non monendi conjuges de nullitate Matrimonii.

Adverte tamen quod in solo isto *tertio* casu habetur *perfecta* sanatio *in radice;* nam quando unus e conjugibus renovat consensum prout supponitur in *primo* et *secundo* casu, sanatio erit *imperfecta,* scilicet ex parte unius tantum conjugis.

QUÆSITA

932. Quær. 1°. *Utrum dispensatio* in radice *dari possit* tantum *ad sanandum Matrimonium quod irritum est vi alicujus impedimenti juris ecclesiastici?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia R. Pontifex nihil potest circa impedimenta juris divini vel naturalis, ac proinde nequit sanare consensum, qui tali jure fuerit vitiatus. Verum si, Matrimonio aliquo nulliter contracto vi alicujus impedimenti juris ecclesiastici, postea aliud impedimentum juris naturæ, v. gr., impotentiæ, *supervenerit,* ex eo quod vir accepto vulnere evaserit absolute incapax ad actum conjugalem, poterit nihilominus Ecclesia sanare Matrimonium illud, ac proinde legitimare filios, qui a tempore celebrationis Matrimonii usque ad acceptionem vulneris nati fuerint, ceterosque effectus nullitatis Matrimonii auferre. Ratio desumitur ex ipsa indole sanationis *in radice.* — Cf. Feije, n. 769.

In hoc casu potius sanatio dabatur tantummodo imperfecta scilicet ablatus est effectus invaliditatis matrimonii et sic legitima facta proles. Juxta sententiam nunc receptam non poterat matrimonium istud sanari, quia pars erat jure naturæ inhabilis; sed concessa est legitimatio prolis.

Quær. 2°. *An possit fieri sanatio matrimonii civiliter initi?*

Resp. Potest fieri. Hi enim conjuges vere possunt ponere consensum conjugalem qui inefficax est, qui, si perseveret, sanari potest.

Quær. 3°. *An quodlibet matrimonium invalide initum sanari in radice possit?*

Digitized by Google

Resp. **§ 1. Quodlibet matrimonium initum cum utriusque partis consensu naturaliter sufficiente, sed iuridice inefficaci ob dirimens impedimentum iuris ecclesiastici vel ob defectum legitimæ formæ, potest in radice sanari, dummodo consensus perseveret.**

§ 2. Matrimonium vero contractum cum impedimento iuris naturalis vel divini, etiamsi postea impedimentum cessaverit, Ecclesia non sanat in radice, ne a momento quidem cessationis impedimenti (Can. 1139).

QUÆR. 4°. *An possit sanari in radice unio concubinaria, cui post multos annos successit civile matrimonium, in casu quod ante hoc civile conjugium una pars impotens operatione chirurgica facta fuisset?*

Resp. " In casu exposito sanationem in radice concedi non posse; et ad mentem. Mens est quod cum matrimonium revalidari nequeat, putati conjuges illico separari deberent. Si vero hoc moraliter impossibile sit, saltem adhibitis cautelis sub eodem tecto cohabitent, uti frater et soror. Quod vero ad canonicam prolis legitimationem, eam per rescriptum principis rite expediendum concedi posse." Ita S. Off. 8 Martii, 1900. Est exemplum oblatæ legitimationis prolis ad effectus ecclesiasticos.

QUÆR. 5°. *An dispensatio* in radice *possit obtineri et applicari, utraque parte illius ignara?*

Resp. *Affirm.*, prorsus, quia nullo modo cognitio dispensationis requiritur, ut Ecclesia possit tollere effectum legis seu obstaculum, quod oberat efficaciæ consensus; potestas enim Ecclesiæ a tali cognitione est omnino independens. Confirmatur ex praxi Ecclesiæ. Etenim Clemens XIII concessit cuidam Procopo (qui videtur fuisse Episcopus) facultatem, ut sanaret *in radice*, non monitis partibus, multa Matrimonia invalide inita ob nimiam facultatum acceptarum extensionem. Alia quoque exempla ab aliis de simili Matrimoniorum revalidatione referuntur. — Cf. Heiss, p. 246.

QUÆR. 6°. *Quomodo sit exequenda dispensatio* in radice?

Resp. Eodem modo ac dispensatio simplex, addendo in formula verba *in radice;* quare ita dici potest: "*Ego, auctoritate Apostolica mihi concessa, Matrimonium a te contractum cum N. in radice ejus sano, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*"

Digitized by Google

— Dixi *dici potest*, quia nulla formula est proprie necessaria, cum nulla præscribatur in Rituali Romano. — Cf. Heiss, § 64, n. III.

NOTA. — *Si quando accidat ut vel unus vel uterque conjux, loco sanationis, petant declarationem nullitatis Matrimonii, caute omnino procedendum est sive confessario sive Parocho, non solum propter leges civiles et scandalum, quod forte ex separatione oriri posset, sed etiam quia in Matrimonium semel celebratum neque confessarius neque Parochus quidquam possunt, utut certa ipsis videatur ejus nullitas. Quare tunc recurrendum est ad specialem curiam, quæ nuper apud nos instituta est in singulis diœcesibus ad causas matrimoniales tractandas et solvendas.* — Cf. *Conc. Plen. Balt. III, nn.* 297, 304 *et seq.; et Append. pp.* 262 *et seq.*[1]

CAPUT X

DE DEBITO CONJUGALI

Conjugale debitum dicitur *communis ea conjugum actio, quæ generationi necessaria est, quæque a summo rerum omnium Provisore ad humanam societatem propagandam est ordinata.* Hæc autem actio sita est in carnali copula, qua vir ac femina unum quasi corpus et una caro efficiuntur. Ejusmodi actus vocatur ab Apostolo *debitum*, est enim id quod sibi mutuo debent conjuges. De hoc actu, utut multum pigeat, breviter et caste dicendum hic est pro praxi confessariorum. — Cf. S. Alphons. n. 900.

ARTICULUS I

DE LICEITATE ACTUS CONJUGALIS

933. Dico. Actus conjugalis, inter legitimos conjuges habitus, est *per se* honestus et licitus. Ratio est, quia hujusmodi actus est medium ab ipso naturæ Conditore statutum atque ordinatum ad legitimam humani generis propagationem. — Dixi *per se*, quia potest evadere illicitus ratione finis et circumstantiarum. Et imprimis evaderet graviter illicitus ratione finis, si vel finis graviter pravus positive intenderetur, vel positive excluderentur omnes fines hunc actum cohonestantes, qui sunt 1°. prolis generatio; 2°. satisfactio obligationis erga alterum conjugem; 3°. vitatio incontinentiæ tum in se tum in comparte; 4°. desiderium honesti amoris fovendi vel conciliandi, conjugalis affectus pate-

[1] Cf. Addenda, p. 1091, n. 21.

Digitized by Google

– Ratione etiam circumstantiarum, [illegible]ari graviter posset actus conjugalis alioquin licitus. Propter situm quidem, si innaturalis is esset ita ut conjuges non possent congredi et semen extra vas effunderetur; propter tempus autem, si eo tempore actus conjugalis poneretur, quo proximum adesset periculum abortus vel mortis compartis. — Cf. S. Alphons. nn. 881 et seq.

934. Resolves. — 1°. Illicitus est conjugii usus, si fiat ob *solam* voluptatem, id est, alios fines *ne virtualiter quidem* aut *implicite intendendo*. Patet ex prop. 9 ab Innocent. XI damnata, quæ sic sonat: " Opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali." Per se tamen, si fieret, esset tantum veniale peccatum, quemadmodum veniale est, cibum ob solam delectationem sumere. Immunis autem ab hac culpa est conjugii usus, si in remedium fit concupiscentiæ, aut ob alium honestum finem, sive expresse sive implicite ceteroquin delectatio seu voluptas intendatur. — Cf. S. Alphons. n. 912. — Baller. not. (b) p. 881.

2°. *Sterilibus licitus est usus matrimonii,* tum quia nulla lex in oppositum ostendi potest, tum quia steriles per se idonei sunt ad actum conjugalem perficiendum: quod si generatio nulla sequatur, id per accidens omnino fit; et alii præter generationem adsunt honesti fines conjugalem congressum cohonestantes. Ceterum vix datur casus sterilitatis certo cognitæ.

3°. *Senibus,* quorum semen non est amplius prolificum, *licet* usus conjugii, dummodo copulam sufficienter perficere valeant, vel ipsam perficiendi spem habeant non inanem. Favent enim senibus eædem rationes, quas de sterilibus adduximus. Confirmatur præterea ex praxi Ecclesiæ, quæ Matrimoniis senum benedicit. — Cf. S. Alphons. n. 954.

4°. Situs prorsus licitus ille est, quem natura ipsa docet, nempe ut mulier succuba sit, vir autem incubus. Quilibet vero alius situs a prædicto diversus, dummodo actus conjugalis satis perfici possit, peccatum veniale non excedit, et justa accedente causa, omni culpa vacat. Quare minime peccant conjuges qui situm invertunt ob periculum abortus tempore prægnationis, ob viri pinguedinem vel curvitatem, ob nimiam mulieris defatigationem, aut etiam ob frigiditatem, quando innaturali situ magis excitentur, etc. — Imo situs qui solus possibilis est, qualiscumque demum sit, nullatenus damnatur, licet non modica seminis perditio sequatur; quia pars ista seminis non est generationi necessaria, et per accidens, invitis conjugibus, deperditur. — Cf. S. Alphons. n. 917.

Digitized by Google

5°. Juxta theologos non paucos, actus conjugalis ne leviter quidem ratione temporis unquam interdicitur; ratio est, quia nulla lex assignari potest, qua etiam sub levi unquam prohibeatur. Attamen S. Alphonso magis arridet opinio, quæ non excusat a culpa veniali, si copula tempore prægnationis fiat, nisi adsit periculum incontinentiæ vel alia causa honesta, quæ alioquin sæpe adesse potest. Præterea communior sententia docet, coitum tempore menstrui habitum non excusari a veniali ob indecentiam, quam præ se ferre videtur, nisi adsit aliqua causa cohonestans, nempe ad vitanda dissidia aut incontinentiam præcavendam, etc. — Cf. S. Alphons. nn. 924 et seq.

6°. Juxta communiorem sententiam non est illicitus diebus *Dominicis* ac *Festis* etiam solemnioribus; tum quia nullum jus adversatur, tum etiam quia maritalis congressus non amovet conjuges a Festis Ecclesiæ servandis. Plerique e SS. Patribus, qui in oppositum objiciuntur, de consilio potius quam de præcepto loqui videntur. Hinc etiam deduces, non esse cur ejusmodi usus tempore Adventus vel Quadragesimæ prohibeatur. — Cf. S. Alphons. n. 923.

7°. S. Officium 24 Mart. 1897 declaravit illicitam esse artificialem mulieris fœcundationem.

8°. Matrimonium semel valide initum non irritatur eo quod vir etiam ante ipsum consummatum impos factus est; hinc et ingreditur conditio seu circumstantia qua antea existente, non potuisset iniri. Post initum vero conjugium viro tali, ait D'Annibale, vol. 3, n. 470, not. 13, ultro citroque sua jura constant. C. 25, Can. 32, 7. Et ideo his qui post contractum matrimonium, spadones facti sunt, coire non est illicitum. — Tolet. L. 7, 1, 6, 4. — Sanch. 7, 192, 6.

9°. Licet feminæ matrimonio uti quæ semen retinere nequit, quia jam perfecta copula intra vas habetur, quod si semen non retineatur, hoc per accidens est, nec ullatenus usum conjugii impedit; imo et in isto casu non potest mulier obligari ad media extraordinaria adhibenda vel corporali suæ saluti nocentia.

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE ACTUS CONJUGALIS

935. Dico. Numquam quidem datur obligatio petendi debitum conjugale, nisi aliquando *per accidens* ex caritate vel alia virtute; datur autem stricta obligatio ex justitia *per se* gravis illud reddendi alteri conjugi serio, rationabiliter et cum jure

Digitized by Google

petenti. Ratio *primi* est, quia nemo tenetur uti jure suo. — Dixi tamen *per accidens* posse dari obligationem petendi; sic vir, v. gr., ex caritate tenetur petere, si judicat compartem versari in periculo incontinentiæ et ob verecundiam non petere. Ratio autem *secundi* est, quia ex ipsa natura contractus matrimonialis conjuges sibi invicem transferunt potestatem corporum in ordine ad usum conjugalem. Deducitur etiam ex verbis Apostoli, I Cor. vii, 3: "Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro; mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier." — Dixi *rationabiliter et cum jure petenti*, nam cessat in uno conjuge obligatio reddendi debitum, cessante in altero jure illud exigendi: jus autem in sequentibus præcipue casibus cessat, scilicet: 1°. si unus conjugum adulterium commiserit; 2°. si petens usu rationis careat, v. gr., si vir esset liquoribus obrutus, nam tunc petitio ejus non esset humana; 3°. si reddens possit rationabiliter timere damnum vel periculum grave sanitatis, quia non censentur conjuges se obligasse ad debitum cum tanto incommodo reddendum. — Cf. S. Alphons. nn. 943 et 946.

936. Resolves. — 1°. Tenentur conjuges ad cohabitationem, nec potest unus diutius abesse sine alterius consensu aut sine necessitate; hæc quippe obligatio sequitur ex ipsa obligatione debitum reddendi. Causæ autem justæ abeundi ad longum tempus sunt: bonum publicum, familia alenda vel tuenda, damnum ab inimicis vitandum, etc. — Cf. S. Alphons. n. 939.

2°. Graviter peccat conjux negans debitum, quoties est periculum incontinentiæ vel gravis molestiæ in altera parte. Item si neget alteri *serio* petenti. Secus autem, si compars benevole remittat aut remisse petat.

3°. Non peccat negans, quando alter immoderate petit, v. gr., post tertiam vel quartam vicem eadem nocte; nec si differat ad breve tempus, nempe ad noctem, vel si a nocte differat ad tempus matutinum, secluso tamen semper incontinentiæ periculo. — Cf. S. Alphons. n. 940.

4°. Reprehendendæ sunt uxores, quæ maritis suis, etiam remisse petentibus, absque sufficienti causa debitum negant; vel quæ non concedunt nisi coactæ, viroque dure et contumeliose suas petitiones exprobrant.

5°. Non excusatur a debito reddendo uxor ob ordinaria partus, graviditatis aut nutritionis incommoda, nec ob dolores graves quidem, sed tempore breves, nec ob dolores diuturnos sed moderatos, v. gr., capitis per plures menses post partum, nec ob sanitatem aliquantisper debilitatam; quia hæc omnia condi-

Digitized by Google

tioni matrimoniali adnexa sunt; secus autem si periculum vitæ aut morbi gravissimi ex judicio medici vere prudentis pertimescendum esset. — Cf. S. Alphons. n. 952.

6°. Non est obligatio debitum reddendi alteri laboranti morbo contagioso in se gravi, ut est pestis, morbus venereus aut quid simile. Pariter ob notabilem corporis debilitatem excusantur a reddendo debito laborantes febri aut alio morbo gravi. — Cf. S. Alphons. n. 950.

7°. Non excusatur conjux a debito reddendo ob timorem prolis numerosioris; procreatio enim prolis ad præcipuum finem Matrimonii spectat; unde incommodum illud est ipsimet Matrimonio intrinsecum. — Cf. S. Alphons. n. 941.

8°. Speciatim medici Catholici sub gravi tenentur pericula partus non exaggerare sed potius indigitare media quibus illa minuantur.

ARTICULUS III

DE PECCATIS CONJUGUM

Patrari possunt peccata inter conjuges ratione actus conjugalis sive per *excessum*, hoc est, actus ad generationem inutiles ponendo, sive per *defectum*, actum essentialem non perficiendo, seu crimine *onanismi* torum maculando.

§ I. — De peccatis conjugum per excessum

937. Dico. Quidquid est necessarium ad actum conjugalem complendum aut utile ad illum facilius, citius aut perfectius exercendum, est conjugibus omnino licitum. Illicitum autem est, et quidem graviter, quidquid in actu conjugali generationi obest, seu pollutionem per se inducit extra naturalem conjunctionem. Quidquid demum inutile aut indifferens est ad generationem etiam *remote* et *indirecte* procurandam seu ad affectum conjugalem rationabiliter promovendum, illicitum pariter est, sed peccatum veniale non excedit. Ratio *primi* est, quia qui habet jus ad finem, habet jus etiam ad media necessaria vel utilia, nec aliunde prohibita; et quibus licitum est principale, licitum etiam est accessorium, ac medium ad illud ordinatum. Ratio autem *secundi* est, quia effusio voluntaria seminis non est licita, nisi in ordine ad generationem, et proinde Matrimonium non dat conjugibus facultatem nisi ad seminis effusionem, quæ generationi per se inservire possit; alioquin vero, si homines voluptate ipsa frui possent, sine consequenti prolis alendæ et educandæ onere, filiorum

Digitized by Google

generatio facile posthaberetur, imo vitaretur data opera, et sic societas ipsa ad interitum declinaret. Ratio *tertii* tandem est, quia tunc sola voluptas in iis quæreretur, quod, ut superius dictum est, peccatum quidem est, at veniale non excedit.

938. Resolves. — 1°. Culpa vacant inter conjuges oscula quælibet honesta, et tactus in partes tum honestas tum etiam minus honestas (si tamen caute fiant) ratione affectus conjugalis demonstrandi, aut amoris confovendi etiamsi aliquando *per accidens* sequeretur *involuntaria* pollutio; quia omnia amoris honesta signa, etiam tenera, ut media ad finem, sunt licita iis qui ex vinculo matrimoniali *cor unum* et *caro una* fieri debent. — Cf. S. Alphons. n. 933.

2°. Culpa *per se* vacant etiam tactus et aspectus minus honesti, si ad copulam *immediate* referantur. Imo idem tenendum, etiamsi essent *simpliciter* inhonesti, sed ad naturam excitandam necessarii aut utiles; tunc enim sunt quædam copulæ præparatio et velut inchoatio.— Venialia autem erunt hæc omnia, si ob solam voluptatem fiant, etiamsi copulam immediate præcedant. — Mortalia vero habenda sunt, si utrumque vel alterutrum conjugem periculo pollutionis ante copulam exponant; quod quidem facile fiet, si diu in his immorentur, antequam ad actum conjugalem deveniant.

3°. Non peccant graviter conjuges, etsi tactibus etiam sine intentione copulæ habitis exsurgat commotio spirituum, vel membrorum generationi inservientium, aut sequatur distillatio; quamvis hæc in solutis mortalia essent. Ratio est, quia secluso voluntariæ pollutionis aut sodomiæ crimine, nihil fit contra bonum Matrimonii. — Caveant tamen, ne in proximum pollutionis periculum incidant, quod facile fiet, si motus sint valde inordinati. Hinc, quamvis, per se loquendo, non peccant mortaliter conjuges, qui incepta copula, ex mutuo consensu actum conjugalem non perficiunt, si forte non adsit periculum pollutionis, bene tamen advertit S. Alphonsus post Sanchez, ordinarie id esse mortale, quia ordinarie aderit ejusmodi periculum. — Cf. S. Alphons. nn. 918 et 934.

4°. Non peccat graviter, imo juxta communiorem et probabiliorem sententiam nec leviter, uxor, quæ seipsam tactibus excitat ad seminationem vel potius ad completam suam voluptatem statim post copulam, in qua vir solus seminavit; 1°. quia seminatio mulieris, quæcumque illa sit, pertinet ad complendum conjugalem actum, ut proprie conjuges sint una caro, et sicut uxor potest se præparare tactibus ad copulam, ita etiam perficere; 2°. quia si mulieres post talem irritationem compescere naturales

Digitized by Google

motus tenerentur, essent jugiter magno periculo expositæ graviter peccandi. — Cf. S. Alphons. n. 919.

5°. Tactus cum seipso ex delectatione venerea, absente altero conjuge, juxta plurium sententiam, a peccato gravi excusari non possunt, etiam seclusa pollutione aut proximo ejus periculo. Ratio est, quia conjux jus non habet utendi proprio corpore in ordine ad voluptatem secum explendam, sed tantum in ordine ad copulam. — Alii tamen theologi non pauci, apud S. Alphonsum, dicunt, secluso pollutionis periculo, hoc culpam venialem non excedere. Porro S. Doctor primam sententiam probabiliorem et in praxi omnino suadendam censet. — Cf. S. Alphons. n. 939. — Lacroix, n. 339. — Baller. not. (a) p. 914.

6°. Tibullus excipiens confessiones mulierum, quarum viri sæpe abesse solent, et quæ non facile se continent docet et suadet easdem mulieres non peccare in sequentibus casibus; primo, si desiderando proprium virum absentem, patiantur commotionem sensualem seu pollutionem; secundo, si desiderant hanc eandem pollutionem in se experiri ex ardenti amore viri absentis: tertio, si pollutionem in se excitant tactibus secum habitis, dummodo hos actus referant ad virum absentem. S. Pœnitentiaria dilecto in Christo scribenti subjungit: Jam bis hac super re ab hoc Sacro Tribunali responsum fuisse, et actus hujusmodi esse graviter illicitos et confessarium eos probantem esse denuntiandum. Sacr. Pœn. 2 Sept. 1904.

7°. Delectatio *morosa* de copula habita vel remote habenda, secluso pollutionis periculo, juxta communem sententiam est peccatum veniale tantum. — Dixi 1°. *esse peccatum*, quia in hac voluptate ad proximam copulam non relata, inordinatio invenitur, cum desit finis honestus et frustra moveantur, inchoative saltem, spiritus genitales. — Dixi 2°. esse *veniale tantum;* quia, cum copula sit conjugibus *per se* licita, non potest esse graviter illicitum de illa delectari. Imo nec desiderium de copula futura nec approbatio de præterita est *per se* illicita, nisi referatur ad solam copulæ voluptatem; quia desiderium aut gaudium de re licita nequit esse illicitum. — Cf. S. Alphons. n. 937. — Voit, n. 1207.

§ II. — De onanismo in particulari

Onanismus in eo consistit quod vir, post inceptam copulam, ante seminationem se retrahat et semen extra effundat, ut generationem impediat. Nomen suum sortitur ab *Onan*, secundo filio patriarchæ *Judæ*, qui post defunctum fratrem suum *Her*, juxta

Digitized by Google

morem, coactus est viduam ejus *Thamar* ducere, ut suscitaret semen fratri suo. Porro Onan, ut habetur Gen. xxxviii, 9 et 10: "Introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret."

939. Dico. *Onanismus voluntarius* est semper peccatum mortale, utpote quid grave contra naturam; ideoque nunquam conjugibus licitus esse potest. Ratio est, tum quia repugnat primario fini Matrimonii et ad societatis extinctionem *per se* tendit; tum quia a supremo Legislatore et Auctore naturæ stricte fuit prohibitus, ut eruitur ex textu Genesis modo relato. Præterea cum quæsitum fuerit de nota theologica hujus propositionis: "Ob rationes honestas conjugibus uti licet matrimonio eo modo quo usus est Onan," — responsum fuit a S. Pœnitentiaria die 21 Maii 1851, dictam "*propositionem esse scandalosam, erroneam et juri naturali Matrimonii contrariam.*"

Dixi *onanismus voluntarius;* nam uxor a peccato excusari potest, si gravi de causa viro onanistæ debitum reddat, modo interius ipsius peccato non assentiatur, exteriusque repugnantiam suam seriis admonitionibus, aliisve displicentiæ signis ostendat. Ratio est, quia rei licitæ vacat et utitur jure suo, quo propter malitiam viri privari non potest; nec alterius peccato *proprie* cooperatur, cum se *passive* tantum habeat, et actio intrinsece mala consistat tantum in actu viri contra naturæ ordinem tunc recedentis. Hoc idem fuit die 8 Junii 1842 declaratum a S. Pœnitentiaria sequentibus verbis:

> "Cum tota actus deordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consummandi retrahit se et extra vas effundit; ideo si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet minando verbera aut mortem, poterit ipsa, ut probati theologi docent, citra peccatum simpliciter permittere, idque ex gravi causa, quæ eam excuset; quoniam caritas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat."

Verum nullo modo potest mulier acquiescere viro onanistæ, qui vellet instrumento dicto "*male protector*" uti, quia hujusmodi copula non solum perficeretur, sed etiam inchoaretur contra legem naturæ. — Cf. Lehmkuhl, vol. 5, n. 858. Forsan ob timorem mortis vel mali huic æquiparandi liceret ipsi non resistere tali actui nefando. Difficillimum est in his defraudationibus naturæ bonam fidem comitem actus habere seu invenire, res enim adeo aliena est ipsi naturæ; casus certo rarus erit in quo deerit mala fides.

940. Resolves. — 1°. Graviter peccat mulier quæ virum ad

Digitized by Google

matrimonio abutendum inducit etiam indirecte vel tacite, v. gr., conquerendo de numero prolis, de laboribus partus vel educationis liberorum, aut recantando se in proximo partu morituram esse, etc.

2°. Graviter item peccat mulier detestandæ viri actioni interius consentiendo, etsi exterius repugnantiam ostendat. Si tamen inefficacem admittat complacentiam non de malo opere in se, sed solum de effectu secuto, puta de immunitate ab incommodis gestationis vel a periculis partus, per se non peccat, quamvis ejusmodi complacentia aliquando non careat periculo. Verum omnino cavendum est, ne, illius manifestatione viro facta, hunc reddat animosiorem ad liberius ac sæpius peccandum.

3°. Tenetur uxor, saltem *ordinarie*, virum onanistam de obligatione recte agendi monere, eumque, quantum in se est, a perversa agendi ratione avertere. Nec sufficit quod semel eum monuerit, sed admonitiones interdum repetere debet, nisi certa sit, novam admonitionem nihil esse profuturam. Attamen tunc etiam debet repugnantiam suam aliquo modo patefacere.

4°. Officium quoque uxoris erit, maritum blanditiis, variis amoris indiciis, precibus, adhortationibusque permovere ad actum recte perficiendum vel ab eo prorsus abstinendum, quia experientia constat, plurimos viros onanistas, ab uxoribus allectos, ad meliorem frugem sese recepisse. Hodie præsertim facilius possunt uxores maritos onanistas ad abstinendum inducere, siquidem hæc abstinentia, ut statim dicetur, diuturna esse non debet.

5°. Varia hodiedum adhibentur media ad impediendam generationem prolis, ut puta involucrum in quod vir semen emittit, vel spongia, vel pessulum occlusivum, vel lotio, vel infusio liquidi occisivi, vel alia quævis methodus, sive ante actum, sive in actu, sive post actum in istum pessimum finem exercita. Omnia ista induunt rationem et malitiam gravissimam Onanismi, repugnant enim ipsi primario fini matrimonii, et sunt contra naturam. Onanismus seu voluntaria sterilitas ita inducta est sane semper grave peccatum: ortus est generatim loquendo ex conceptu vitæ materialistico et pagano; ergo ipsi opponenda doctrina fidei Christianæ: vita nostra ad patriam via est, et tempus probationis in ipsis legibus Dei observandis transigendum. Matrimonii gaudia et onera sunt sancte portanda et fiducia in Divinam Providentiam augenda. Numerositas prolis est signum benedictionis divinæ; maledictio Dei est in violantes suam legem. Fidant in Deo matres, ad cujus gloriam nova proles nascitur. — Cf. Instruction des Évêques de Belgique sur l'Onanisme. *Nouv. Rev. Théol.* vol. 41, p. 616.

Digitized by Google

QUÆSITA

941. Quær. 1°. *Quid dicendum de illis qui ut nulla proles eis nascatur ab usu conjugii abstinent per aliquot dies unoquoque mense?*

Resp. Ad *rei veritatem* quod attinet dicendum est hodie admitti, sed non absque exceptionibus, ac proinde non absoluta certitudine, tempus ad conceptionem aptum illud esse quod immediate præcedit aut subsequitur menstruum effluxum, quando scilicet apparet, et ovum maturum adesse, et paratum fuisse a natura quidquid necessarium est ad efformationem et nutritionem fœtus. Quare dicunt physiologi, et praxis id sæpe confirmat, nullam ordinarie enasci prolem, si conjuges copulam habent solum per illos quatuordecim vel quindecim dies qui magis distant a fluxu menstruo.

Ad *liceitatem* autem quod spectat certe non apparet cur damnanda sit hujusmodi limitata abstinentia a copula maritali. Etenim si licet omnino abstinere, cur non licebit abstinere per quindecim dies unoquoque mense? — Neque dicas, peccatum consistere in fine qui intenditur, scilicet carentia prolis: nam respondetur, velle carere prole non esse malum in se et per se, sed tunc tantum, quando hoc desiderium exprimitur per positivam agendi rationem qua proles vel impeditur, quominus concipiatur, vel concepta destruitur. Ceterum circa hanc quæstionem dubium omne sustulit recens responsum S. Pœnitentiariæ, quod ita se habet: "Conjuges prædicto modo matrimonio utentes inquietandos non esse, posseque confessarium sententiam, de qua agitur, illis conjugibus, caute tamen, insinuare, quos alia ratione a detestabili onanismi crimine abducere frustra tentaverit." — Cf. *Nouvelle Revue Théologique*, vol. 13, pp. 458 et seq. — Baller. not. (a) p. 917. — Capellmann, p. 89.

Quær. 2°. *An teneatur conjux debitum reddere comparti quæ morbo horrido inficiatur.*

Resp. Si inde grave damnum sibi oriturum pertimescit non tenetur; si vero nullum vel fere nullum damnum exsurget, per se tenetur. Ratio primi: quia pars infecta non habet jus. Ipsius enim potestas in corpus alterius non est quantum ad ea quæ sunt ad conservationem individui sed ad ea quæ sunt ad generativam virtutem ordinata. Et ideo "Vir tenetur uxori reddere debitum in his quæ ad generationem prolis spectant, salva tamen prius incolumitate personæ." Ratio secundi: quia nulla per se apparet causa excusans. Attamen licet in primo casu magni damni non teneatur reddere, profecto liceret

Digitized by Google

ex amore conjugali hoc facere et esset sæpe egregium caritatis opus. Imo etiamsi "prolis generatur infirma, melius est sic esse quam penitus non esse," ut ait St. Thomas, *Supp. in Sum. Theol.* Q. 64, a. 1, ad. 4. In hac materia quivis vir cordatus se honesti medici manibus medendum tradet. Nec proli tunc multum timendum est. Nam ut dicit Osler, *Practice of Medicine*, p. 238: Feliciter accidit in longe majori numero casuum quod, cum curatio adhibita perfecta fuerit, proles immunis evadit. — Cf. *Nouv. Rev. Théol.* v. 45, p. 611. — Wernz, v. 4, n. 256.

MONITUM. — *Vitanda sunt extrema circa modum quo confessarius se gerere debet erga conjuges de usu matrimonii prorsus tacentes. Etenim sicut erroneum esset asserere, confessarium nunquam debere de hac materia interrogare, ita etiam asserere, semper debere. Quare si* serium *adsit fundamentum, quod quidem ex circumstantiis patere debet, pœnitentem onanismo indulgere, et tamen nihil confiteri, fiant interrogationes, at* prudenter omnino et caute. *Et quoniam, apud nos, plaga ista non tam altas et universales habet radices, prout alibi, melius forte erit* deficere *quam abundare in quæstionibus faciendis.*

En aurea verba Summi Pontificis digna sane quæ ponderentur:

"Pervertere et privatim et publice eam conformationem morum quam peperit et expolivit Ecclesia, humanamque societatem — omni sensim vestigio in ea sapientiæ honestatisque christianæ delendo — ad misera instituta ethnicorum revocare, hoc est quod hodie volunt, quod nituntur nimis multi, atque utinam sine effectu. Præcipuis autem improborum telis proposita est societas domestica; quæ cum communis hominum societatis principia et velut semina contineat, necessario consecuturam vident eam, quam moliuntur, conversionem vel corruptionem potius communitatis humanæ, si semel instituta domestica corruperint. Itaque sancientes legem de divortiis, stabilitatem conjugii convellunt; cogentes juventutem publica disciplina, quæ plerumque Religioni alienissima est, institui, in re maximi ponderis, nervos patriæ potestatis elidunt; ac, probrosam prædicantes artem potiundæ voluptatis naturæque fraudandæ, impie ipsum generis humani fontem arefaciunt, ac thalami sanctitatem impurissimis moribus coinquinant." — Epistola Benedicti XV ad R. D. Matthæum Crawley Boevey, 27 Aprilis 1915 data.

Digitized by Google

TRACTATUS XIX

De Delictis et Poenis

CAPUT I

DE DELICTIS ET PŒNIS IN GENERE

942. Dico 1°. § 1. Nomine delicti, iure ecclesiastico, intelligitur externa et moraliter imputabilis legis violatio cui addita sit sanctio canonica saltem indeterminata.

§ 2. Nisi ex adiunctis aliud appareat, quæ dicuntur de delictis, applicantur etiam violationibus præcepti cui pœnalis sanctio adnexa sit (Can. 2195).

Delictum tria dicit: violationem legis; externam et imputabilem; cui sanctio canonica est addita saltem indeterminata. Non igitur est simplex violatio cujusvis legis sed illius tantum cujus observantiæ providetur pœna aliqua in ipsa lege determinate vel indeterminate commemorata. Ecclesia nec quivis superior humanus cogitationes pœnis adurit; adagium est; cogitationis pœnam nemo patitur. Præterea Ecclesia pia Mater non quodvis peccatum suis pœnis persequitur, sed graviora tantum, puta clericorum incontinentiam, homicidium, simoniam. Hæc violatio debet etiam esse moraliter imputabilis. Sane pœnam non meretur is, cujus actio nec ipsi in culpam imputatur.

Notandum, applicari, nisi aliud constet, quæ de delictis dicuntur, etiam violationibus præcepti cui sanctio adnexa sit.

QUÆSITA

943. Quær. 1°. *Quod delictum censeatur esse publicum, notorium, occultum?*

Resp. Delictum est:

1°. *Publicum*, **si iam divulgatum est aut talibus contigit**

Digitized by Google

seu versatur in adiunctis ut prudenter iudicari possit et debeat facile divulgatum iri;

2°. *Notorium notorietate iuris,* **post sententiam iudicis competentis quæ in rem iudicatam transierit aut post confessionem delinquentis in iudicio factam ad normam can. 1750;**

3°. *Notorium notorietate facti,* **si publice notum sit et in talibus adiunctis commissum, ut nulla tergiversatione celari nulloque iuris suffragio excusari possit;**

4°. *Occultum,* **quod non est publicum;** *occultum materialiter,* **si lateat delictum ipsum;** *occultum formaliter,* **si eiusdem imputabilitas** (Can. 2197).

Occiditur in publica via vir auctoritate præstans a nefario viro, cum plurimi homines eo se diverterent. Est simpliciter publicum. In judicio est jam sententia capitali notatus a competente auctoritate, quippe reus homicidii declaratus et lege hac pœna puniendus. In tribunali publico coram judice sponte fassus est se reum criminis. In utroque casu est notorium notorietate juris. — Est publicus usurarius vel concubinarius omnibus vel notus ut talis vel mox cognoscendus quippe delictum nec celari nec excusari possit. Est notorium notorietate facti. Occultum est quod nec in judicium venit nec in rumores populi deductum neque insuper ejusmodi numero et qualitate cognitum unde debet esse publicum. — Titius occulte nemine conscio a Theodoro occisus; nemo cognoscit homicidium accidisse — delictum est etiam materialiter occultum. Tandem quando actus mali imputabilitas latet, tunc delictum est formaliter occultum.

Quær. 2°. *Quomodo judicandum sit de reatu eorum qui in delictum concurrunt?*

Resp. § 1. Qui communi delinquendi consilio physice concurrunt in delictum, omnes eodem modo rei habentur, nisi adiuncta alicuius culpabilitatem augeant vel minuant.

§ 2. In delicto quod sua natura complicem postulat, unaquæque pars est eodem modo culpabilis, nisi ex adiunctis aliud appareat.

§ 3. Non solum mandans qui est principalis delicti auctor, sed etiam qui ad delicti consummationem inducunt vel in hanc quoquo modo concurrunt, non minorem, ceteris paribus, imputabilitatem contrahunt, quam ipse delicti exsecutor, si delictum sine eorum opera commissum non fuisset.

§ 4. Si vero eorum concursus facilius tantum reddidit de-

Digitized by Google

lictum, quod etiam sine eorundem concursu commissum fuisset, minorem imputabilitatem secumfert.

§ 5. Qui suum influxum in delictum patrandum opportuna retractione abduxerit plene, ab omni imputabilitate liberatur, etiamsi exsecutor delictum ob alias causas sibi proprias nihilominus patraverit; si non abduxerit plene, retractatio minuit, sed non aufert culpabilitatem.

§ 6. Qui in delictum concurrit suum dumtaxat officium negligendo, imputabilitate tenetur proportionata obligationi qua adigebatur ad delictum suo officio impediendum.

§ 7. Delicti patrati laudatio, fructuum participatio, delinquentis occultatio et receptatio aliive actus delictum iam plene absolutum subsequentes, nova delicta constituere possunt, si nempe pœna in lege plectantur; sed, nisi cum delinquente de illis actibus ante delictum conventum fuerit, non secumferunt delicti patrati imputabilitatem (Can. 2209).

In hoc canone agitur de re gravissima, idest, de statuenda imputabilitate delinquentium. Quando plures, volentes, communi consilio delictum patrant, idest physice concurrunt ad illud faciendum, delicti exsistentia omnibus et singulis debetur, quia sunt singuli et omnes ejus causæ et auctores. Volunt omnes delictum ut quid intentum, faciunt aliquid exterius ut illud exsistat tanquam effectus physicus istius quod exterius faciunt. Ex communi actione simul concurrente plurium delictum habet suum ortum. Unum est objective delictum, subjective est multiplex. Hi omnes sunt conrei, eodem modo rei ac principales. Potest esse ut culpabilitas unius major sit quia majori odio in alium agat, v. gr., in homicidio, vel quia unius consanguineus occiditur.

In adulterio aliisque delictis quæ complicitatem importat, unaquæque pars eodem modo est culpabilis, nisi ex adjunctis aliud appareat. Et ita pœna statuta ratione hujus criminis utrumque ferit.

Primas inter delinquentes tenent partes exsecutor et mandans; attamen auctores etiam vera ratione habentur ii quorum concursui consummatio debetur et sine quo non fuisset commissum delictum. In hoc enim casu res ipsis etiam imputatur, ut sunt, v. gr., superiores virorum regularium introducentes mulieres in clausuram; medicus instruens puellam gravidam quomodo abortus fiat, medicinam ei dans, quæ nihil scit de his criminibus, curam ei præstans, puta in hospitali privato etc., quando secus mulier naturali modo prolem peperisset. Omnis actionis per-

Digitized by Google

fectio est ipsius consummatio in suo ordine; quicumque igitur ad hanc inducunt, sic jubentes, vel quocumque modo concurrunt, sic medicus prædictus in hospitali isto abortum procurans, omnes, ceteris paribus, eamdem imputabilitatem habent.

Si delictum absque eorum cooperatione commissum fuisset, et concursus datus facilius tantum reddidit delictum, ii minorem habent imputabilitatem.

Præterea qui suum influxum opportune abduxerit, puta, v. gr., non tantum consilium retractando sed rationes etiam contra suum consilium antea datum valentes addendo, omnem imputabilitatem amittit; quod si retractio plena non fuerit, nec plena erat imputabilitas sed diminuta pro modo retractionis.

Quando aliquis suo officio obligabatur ad delictum evitandum, et negligendo suum officium concurrit ad illud, ejus imputabilitas mensuratur obligatione qua constrictus erat ad illud impediendum.

Favor præstitus delinquenti post delictum, receptatio rei, occultatio, defensio, protectio, possunt constituere nova delicta; sed nisi pactum fuerit de iis ante delictum commissum non secumferunt culpabilitatem ipsius delicti imputandam.

QUÆR. 3°. *Quotuplice nomine pœna vocetur?*

Resp. § 1. Pœna dicitur:

1°. *Determinata,* si in ipsa lege vel præcepto taxative statuta sit; *indeterminata,* si prudenti arbitrio iudicis vel Superioris relicta sit sive præceptivis sive facultativis verbis;

2°. *Latæ sententiæ,* si pœna determinata ita sit addita legi vel præcepto ut incurratur ipso facto commissi delicti; *ferendæ sententiæ,* si a iudice vel Superiore infligi debeat;

3°. *A iure,* si pœna determinata in ipsa lege statuatur, sive latæ sententiæ sit sive ferendæ; *ab homine,* si feratur per modum præcepti peculiaris vel per sententiam iudicialem condemnatoriam, etsi in iure statuta; quare pœna ferendæ sententiæ, legi addita, ante sententiam condemnatoriam est *a iure tantum,* postea *a iure* simul et *ab homine,* sed consideratur tanquam *ab homine.*

§ 2. Pœna intelligitur semper ferendæ sententiæ, nisi expresse dicatur eam esse *latæ sententiæ vel ipso facto seu ipso iure contrahi,* vel nisi alia similia verba adhibeantur (Can. 2217).

In omni lege pœnali pœna seu privatio alicujus boni statuitur in delinquentem. Ista autem pœna est vel lege ipsa determinata, v. gr., censura nemini reservata, vel suspensio, etc., vel relin-

Digitized by Google

quitur arbitrio judicis vel præcipiendo ut aliquam pœnam imponat, aut reliquendo ipsius arbitrio punire vel dissimulare. Licet pœna in lege sit determinata, modus tamen quo subditum ferit, variat; vel enim iste incurrit eam ipso delicti facto, et erit pœna *latæ sententiæ*, vel lex affirmat pœnam a judice vel superiore debere infligi, et erit *pœna ferendæ sententiæ.*

Si pœna determinata in ipsa lege statuatur, sive sit latæ sive ferendæ sententiæ, dicitur *a jure;* pœna igitur determinata quæ *a jure* audit, est vel latæ vel ferendæ sententiæ. *Ab homine* vocatur quæ fertur per modum præcepti particularis vel per sententiam judicis condemnatoriam, etsi in jure statuta sit, quare pœna ferendæ sententiæ ante sententiam condemnatoriam habetur *a jure* tantum, post sententiam condemnatoriam, *a jure* simul et *ab homine,* sed consideratur tanquam *ab homine.* Hæc res valde notanda est, nam in hac divisione attenditur præsertim ad modum ligandi et solvendi vinculum; porro censura seu pœna contenta in jure tanquam ferendæ sententiæ, per sententiam judiciariam condemnatoriam inflicta, exinde reservata manet superiori judicis aut ipsi judici. Porro pœna in jure semper habetur ut ferendæ sententiæ nisi verbis *ipso facto* seu *ipso jure* vel æquipollentibus aliud dicatur. — Cf. Wernz, v. 6. p. 152. n. 16.

QUÆR. 4°. *Quis tenentes supremum principatum civilem, Cardinales, Legatos S. Sedis, puniat? An Cardinales et Episcopi lege pœnali comprehendantur?*

Resp. § 1. Pœna nonnisi a Romano Pontifice infligi aut declarari pctest in eos de quibus in can. 1557, § 1.

§ 2. Nisi expresse nominentur, S. R. E. Cardinales sub lege pœnali non comprehenduntur, nec Episcopi sub pœnis latæ sententiæ suspensionis et interdicti (Can. 2227).

Hinc supremum tenentes principatum horumque filii et filiæ iique quibus jus est succedendi in principatum, Cardinales, Legati Sedis Apostolicæ, et in criminalibus Episcopi, etiam titulares, ab uno Summo Pontifice puniri possunt aut declarari pœnis subjici. — Cf. Can. 1557, § 1.

QUÆR. 5°. *An ignorantia a pœnis excuset?*

Resp. § 1. A nullis latæ sententiæ pœnis ignorantia affectata sive legis sive solius pœnæ excusat, licet lex verba de quibus in § 2 contineat.

§ 2. Si lex habeat verba: *præsumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit* **aliave similia quæ plenam**

Digitized by Google

cognitionem ac deliberationem exigunt, quælibet imputabilitatis imminutio sive ex parte intellectus sive ex parte voluntatis eximit a pœnis latæ sententiæ.

§ 3. Si lex verba illa non habeat:

1°. Ignorantia legis aut etiam solius pœnæ, si fuerit crassa vel supina, a nulla pœna latæ sententiæ eximit: si non fuerit crassa vel supina, excusat a medicinalibus, non autem a vindicativis latæ sententiæ pœnis;

2°. Ebrietas, omissio debitæ diligentiæ, mentis debilitas, impetus passionis, si, non obstante imputabilitatis deminutione, actio sit adhuc graviter culpabilis, a pœnis latæ sententiæ non excusant;

3°. Metus gravis, si delictum vergat in contemptum fidei aut ecclesiasticæ auctoritatis vel in publicum animarum damnum, a pœnis latæ sententiæ nullatenus eximit.

§ 4. Licet reus censuris latæ sententiæ ad normam § 3, n. 1 non teneatur, id tamen non impedit quominus, si res ferat, congrua alia pœna vel pœnitentia affici queat (Can. 2229).

Ignorantia affectata est ignorantia directe volita et studiose acquisita vel non rejecta; finis est, quem quis respicit ita se habens, ut in ignorantia maneat. Talis nititur ut scientia legis non acquiratur.

Non item qui laborat ignorantia crassa quæ non oritur, qua talis, ex eo quod quis directe scientiam non acquirere vult aut ignorantiam retinere, sed quia ob aliam causam, ob otii amorem, tædium studii, excessive negligens est in obligatione implenda addiscendi legem, et abigendi inscitiam. Hæc igitur ignorantia, excessiva negligentia studii est crassa, et inde vir ipse est crasse ignorans, quia supinus jacet veluti contentus in volutabro ignorantiæ. Hæc est indirecte voluntaria ignorantia.

Sane non est dignus immunitate et libertate a pœna conjuncta cum violatione legis, qui agit præcise ut nesciat legem. Talis parvi, imo minimi, pendet ipsam legem. Quare ex ignorantia affectata agens æquiparatur viro scienter agenti, quando est quæstio de pœnis latæ sententiæ; a quibus proinde hæc ignorantia non excuset, ne quidem cum habeantur in lege verba, *scienter*, etc., ut in § 2.

Quando autem verba legis exigunt perfectum voluntarium, plenam nempe cognitionem ac deliberationem, quælibet imputabilitas imminutio oriunda ex parte intellectus vel ex parte voluntatis eximit a pœna latæ sententiæ. Aliis verbis debent ipsa extrema requisita a lege verificari.

Digitized by Google

Quando lex non habet verba: *præsumpserit*, etc., ignorantia sive legis sive solius pœnæ non excusat, si fuerit crassa et supina, ab ulla pœna latæ sententiæ; talis ignorantia adeo graviter prorsus culpabilis non digna est quæ immunitate donetur; est sane magna contumacia quædam, nec causa adest eximendi virum qui aut nullam aut valde modicam adhibuit diligentiam ut sciat quod nosse tenetur.

Aliter autem si non fuisset crassa, et agatur de pœnis medicinalibus; quorsum enim pœna seu medicina ignoranti; ideoque cum non emendetur pœna qui eam nescit, in his ignorantibus non crasse, licet graviter, excusatio adest: "ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dummodo tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina" c. 2, I, 2, in VI°. Ast eadem ignorantia graviter culpabilis non excusat a pœnis vindicativis; tale enim delictum est voluntarium in causa et ideo imputabile et vir transgrediendo legem posuit causam pœnæ, quæ in invitos jure ferri potest. In genere autem licet reus censuris latæ sententiæ non irretiatur, congrua alia pœna vel pœnitentia afficiatur.

Pari ratione a pœnis latæ sententiæ non excusat metus quando delictum vergit in contemptum fidei aut ecclesiæ aut in publicum animarum damnum.

QUÆR. 6°. *Quanam pœna plectantur complices seu concurrentes, licet unus tantum nominetur in lege.*

Resp. Eadem pœna qua iste tenetur, tenentur communi consilio physice concurrentes in delictum, socii in delicto complicitatem exigente, mandantes, inducentes concurrentesque in consummationem delicti quod secus non fuisset commissum. — Cf. Can. 2231.

QUÆR. 7°. *Quando pœna latæ sententiæ delinquentem teneat?*

Resp. § 1. Pœna latæ sententiæ, sive medicinalis sive vindicativa, delinquentem, qui delicti sibi sit conscius, ipso facto in utroque foro tenet; ante sententiam tamen declaratoriam a pœna observanda delinquens excusatur quoties eam servare sine infamia nequit, et in foro externo ab eo eiusdem pœnæ observantiam exigere nemo potest, nisi delictum sit notorium, firmo præscripto can. 2223, § 4.

§ 2. Sententia declaratoria pœnam ad momentum commissi delicti retrotrahit (Can. 2232).

Digitized by Google

QUÆR. 8°. *An Ordinarius possit pœnas latæ sententiæ jure communi statutas remittere?*

Resp. § 1. **In casibus publicis potest Ordinarius pœnas latæ sententiæ iure communi statutas remittere, exceptis:**

1°. Casibus ad forum contentiosum deductis;

2°. Censuris Sedi Apostolicæ reservatis;

3°. Pœnis inhabilitatis ad beneficia, officia, dignitates, munera in Ecclesia, vocem activam et passivam eorumve privationis, suspensionis perpetuæ, infamiæ iuris, privationis iuris patronatus et privilegii seu gratiæ a Sede Apostolica concessæ.

§ 2. **In casibus vero occultis, firmo præscripto can. 2254 et 2290, potest Ordinarius pœnas latæ sententiæ iure communi statutas per se vel per alium remittere, exceptis censuris specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicæ reservatis** (Can. 2237).

QUÆR. 9°. *An pœna valide remitti possit præsenti vel absenti?*

Resp. § 1. **Pœna valide remitti potest præsenti vel absenti, absolute vel sub conditione, in foro externo vel interno tantum.**

§ 2. **Licet pœna etiam oretenus remitti possit, si tamen scripto inflicta fuerit, expedit ut etiam eius remissio scriptis concedatur** (Can. 2239).

QUÆR. 10°. *An quilibet confessarius possit in casibus urgentioribus suspendere obligationem pœnæ vindicativæ?*

Resp. § 1. **In casibus occultis urgentioribus, si ex observatione pœnæ vindicativæ latæ sententiæ, reus seipsum proderet cum infamia et scandalo, quilibet confessarius potest in foro sacramentali obligationem servandæ pœnæ suspendere, iniuncto onere recurrendi saltem intra mensem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Pœnitentiariam vel ad Episcopum facultate præditum et standi eius mandatis.**

§ 2. **Et si in aliquo casu extraordinario hic recursus sit impossibilis, tunc ipsemet confessarius potest dispensationem concedere ad normam can. 2254, § 3** (Can. 2290).

QUÆR. 11°. *Quotuplex sit infamia?*

Resp. Duplex:

§ 1. **Infamia est vel iuris vel facti.**

§ 2. **Infamia iuris illa est quæ casibus iure communi expressis statuitur.**

§ 3. **Infamia facti contrahitur, quando quis, ob patratum**

Digitized by Google

delictum vel ob pravos mores, bonam existimationem apud fideles probos et graves amisit, de quo iudicium spectat ad Ordinarium.

§ 4. Neutra afficit delinquentis consanguineos aut affines, firmo præscripto can. 2147, § 2, n. 3 (Can. 2293).

QUÆR. 12°. *Quomodo desinat infamia sive juris sive facti?*

Resp. Infamia iuris desinit sola dispensatione a Sede Apostolica concessa; infamia facti cum bona existimatio apud fideles probos et graves, omnibus perpensis adiunctis et præsertim diuturna rei emendatione, fuerit, prudenti Ordinarii iudicio, recuperata (Can. 2295).

CAPUT II

DE CENSURIS SPECTATIS IN GENERE

ARTICULUS I

DE NATURA, DIVISIONE ET CONDITIONIBUS CENSURARUM

944. Censura communiter definitur: *Pœna spiritualis et medicinalis, qua homo baptizatus delinquens et contumax per potestatem ecclesiasticam quorumdam bonorum spiritualium usu privatur.* — Dicitur 1°. *pœna,* quia culpam supponit; 2°. *spiritualis* tum quia fertur a potestate spirituali ad spiritualem Christianorum utilitatem, tum quia bona spiritualia primario et immediate aufert, temporalia secundario tantum et mediate; 3°. *medicinalis,* quia regulariter fertur ac ferri debet eo fine, ut anima ad meliorem frugem sese recipiat; per accidens tamen, quando id expedit, fertur etiam in eum de cujus conversione desperatur: quamvis enim medicina sit, pœna etiam est, ideoque cessante primario correctionis fine, adhuc obtinentur secundarii fines, nempe ut reus castigetur et ceteris terror incutiatur; 4°. *homo baptizatus,* quia qui baptızati non sunt, Ecclesiæ potestati non subduntur; potestas autem exercetur in subditos; 5°. *delinquens et contumax,* quia pœna nonnisi delinquenti infligitur, medicina vero porrigi non debet, nisi iis, quorum contumacia tanto indigeat remedio; 6°. *usu quorumdam bonorum spiritualium privatur,* nempe bonorum quæ subsunt potestati Ecclesiæ, ut sunt preces publicæ, sacramenta, etc. — Hinc censura differt 1°. a *depositione* et *degradatione,* quæ non sunt *medicinales* nec *ad tempus,* sed in pœnam

Digitized by Google

tantum et perpetuæ; 2°. ab *irregularitate*, quæ ob solum quoque defectum animi vel corporis absque ulla culpa contrahi potest, et proinde per se non est pœna, sed tantum impedimentum canonicum.

Codex eamdem ferme definitionem dat.

§ 1. Censura est pœna qua homo baptizatus, delinquens et contumax, quibusdam bonis spiritualibus vel spiritualibus adnexis privatur, donec, a contumacia recedens, absolvatur.

§ 2. Censuræ, præsertim latæ sententiæ, maxime excommunicatio, ne infligantur, nisi sobrie et magna cum circumspectione (Can. 2241).

945. Censuræ multipliciter distinguuntur, scilicet:

1°. *Excommunicatio*, *suspensio*, *interdictum*, de quibus speciatim agemus. Notandum tamen *excommunicationem* semper esse censuram; at *suspensio* et *interdictum* modo *censuræ*, modo pœnæ *vindicativæ*, naturam induunt. Dignosces autem esse pœnas vindicativas, tum si ferantur propter delictum mere præteritum, tum si infligantur in perpetuum, aut etiam ad tempus determinatum, puta pro duobus vel tribus mensibus; hæc enim certo sunt indicio, non rei emendationem, sed ejus punitionem intendi.

2°. **§ 1. Censuræ aliæ sunt** *reservatæ*, **aliæ** *non reservatæ*.

§ 2. Censura *ab homine* **est reservata ei qui censuram inflixit aut sententiam tulit, eiusve Superiori competenti, vel successori aut delegato; ex censuris vero** *a iure* **reservatis aliæ sunt reservatæ** *Ordinario*, **aliæ** *Apostolicæ Sedi*.

§ 3. E reservatis Apostolicæ Sedi aliæ sunt *reservatæ simpliciter*, **aliæ** *speciali modo*, **aliæ** *specialissimo modo*.

§ 4. Censura latæ sententiæ non est reservata, nisi in lege vel præcepto id expresse dicatur; et in dubio sive iuris sive facti reservatio non urget (Can. 2245).

3°. *Censuræ notoriæ* vel *occultæ*, prout publice constat, aliquem eas incurrisse ob factum, quod est ita cognitum ut jam celari amplius nequeat; vel secus.

4°. *Censuræ justæ* vel *injustæ; validæ* vel *invalidæ;* prout superior justitiæ, veritatı et legi consuluerit, necne, in censura imponenda.

Conditiones ad censurarum validitatem requisitæ sunt ut peccatum, propter quod infligitur, sit mortale, externum, consummatum, non mere præteritum, et ut sit conjunctum cum contumacia.

Digitized by Google

§ 1. Censura punitur tantummodo delictum externum, grave, consummatum, cum contumacia coniunctum; potest autem ferri censura etiam in delinquentes ignotos.

§ 2. Si agatur de censuris ferendæ sententiæ, contumax est qui, non obstantibus monitionibus de quibus in can. 2233, § 2, a delicto non desistit vel patrati delicti pœnitentiam cum debita damnorum et scandali reparatione agere detrectat; ad incurrendam vero censuram latæ sententiæ sufficit transgressio legis vel præcepti cui sit adnexa latæ sententiæ pœna, nisi reus legitima causa ab hac excusetur.

§ 3. Contumaciam desiisse dicendum est, cum reum vere delicti commissi pœnituerit et simul ipse congruam satsifactionem pro damnis et scandalo dederit aut saltem serio promiserit; iudicare autem utrum pœnitentia vera sit, satisfactio congrua aut eiusdem promissio seria, necne, illius est, a quo censuræ absolutio petitur (Can. 2242).

QUÆSITA

946. QUÆR. 1°. *Quomodo discernatur censura latæ sententiæ a censura ferendæ sententiæ?*

Resp. Generatim censura *latæ sententiæ* erit: 1°. si verba, quibus exprimitur, excludant alterius cujuscumque actionem seu ministerium, v. gr., si his verbis feratur: *ipso facto — ipso jure — eo ipso — sine alia sententia;* 2°. si verba sint temporis præsentis vel præteriti, v. gr., *excommunicamus — excommunicavimus,* etc.; 3°. si verba sint modi imperativi, v. gr., *incidat in excommunicationem — maneat suspensus — interdictus,* etc.

Censura autem *ferendæ sententiæ* habenda est: 1°. si verba, quibus fertur, alterius operam et ministerium expostulent, v. gr., *excommunicetur per Episcopum;* 2°. si sint comminatoria tantum, ex gr., *præcipimus sub interminatione anathematis,* nisi aliud ex adjunctis colligatur; 3°. si tempus futurum exprimant, v. gr., *excommunicabitur — erit excommunicatus,* etc. — Cf. S. Alphons. nn. 7 et 8.

QUÆR. 2°. *An judicandus sit incurrisse censuram, qui dubitat, utrum eam incurrerit?*

Resp. *Neg.*, sive dubitet, an graviter deliquerit, sive an casus cadat sub censura.

§ 1. In pœnis benignior est interpretatio facienda.

§ 2. At si dubitetur utrum pœna, a Superiore competente

Digitized by Google

inflicta, sit iusta, necne, pœna servanda est in utroque foro, excepto casu appellationis in suspensivo (Can. 2219).

QUÆR. 3°. *An quis ligetur censura, quam manifeste injustam esse novit?*

Resp. *Neg.*, sive superior falsa præsumptione nixus innocentem pro reo damnaverit, sive omiserit formas legales, aut limites jurisdictionis excesserit. Attamen hallucinationis periculum in propria causa sedulo vitandum est; et si publice non constet, censuram esse nullam, hæc, ad scandalum vitandum, omnino servanda est. — Cf. S. Alphons. n. 68.

QUÆR. 4°. *An ignorantia a censura excuset?*

Resp. Certo excusat ignorantia *facti*, scilicet quando quis ignorat se ponere actum sub censura prohibitum. Sic, v. gr., si quis percutiat sacerdotem putans illum esse laicum, non incurrit censuram latam in percussores clericorum, et ratio est, quia censura debet esse nota peccanti, ut hic sit contumax. — Excusat etiam ignorantia *juris* ecclesiastici præcipientis vel prohibentis aliquid sub censura. Constat ex eadem ratione modo allata; non enim dici potest contumax in Ecclesiam, qui ejus legem ignorat, ut patet ex jure canonico, in 6°. lib. 1, tit. 2, de Constit., cap. 2, ubi dicitur: " Ligari nolumus ignorantes, modo tamen ignorantia crassa non fuerit aut supina." — Cf. S. Alphons. nn. 43 et seq. Can 2242, § 2.

QUÆR. 5°. *An excuset a censura ignorantia vincibilis?*

Resp. Ignorantia affectata a nulla excusat. Si lex habeat verba: *præsumpserit, ausus fuerit,* quælibet imputabilitatis imminutio excusat. Si lex verba illa non habeat, ignorantia crassa vel supina non excusat; quæ vero non est crassa vel supina, excusat. — Cf. Can. 2229.

QUÆR. 6°. *An metus gravis a censura excuset?*

Resp. *Affirm.*, generatim loquendo, et ratio est, quia leges ecclesiasticæ pœnales non videntur urgere cum tanto rigore; nam cum leges ipsæ ecclesiasticæ, si metus urget valde gravis, cessent obligare, et ipsa pœna illis adnexa corruat necesse est.

§ 3. Metus gravis, si delictum vergat in contemptum fidei aut ecclesiasticæ auctoritatis vel in publicum animarum damnum a pœnis latæ sententiæ nullatenus eximit (Can. 2229, n. 3). — Cf. Can. 2205.

QUÆR. 7°. *An requiratur, ut admonitio delinquentis censuram præcedat?*

Digitized by Google

Resp. Nulla requiritur monitio pro censuris *a jure latis*, quia lex ipsa lata et cognita subditos satis admonet.

§ 1. Nulla pœna infligi potest, nisi certo constet delictum commissum fuisse et non esse legitime præscriptum.

§ 2. Licet id legitime constet, si agatur de infligenda censura, reus reprehendatur ac moneatur ut a contumacia recedat ad normam can. 2242, § 3, dato, si prudenti eiusdem iudicis vel Superioris arbitrio casus id ferat, congruo ad resipiscentiam tempore; contumacia persistente, censura infligi potest (Can. 2233).

Quær. 8°. *An incurrat censuram si quem facti quod posuit pœnituerit ante consummationem seu antequam sequatur effectus?*

Resp. Non incurrit si effectum prohibere potuerit et prohibuerit. Si vero effectum non potuerit prohibere, quamvis conatus fuerit, controvertitur: affirmantes dicunt contumaciam in eo esse quod quis legem sciens et volens violavit, nec contritio impedit effectum. Sed alii negant, quia censura est in contumacem lata, hic autem cum actu effectus sequitur, non est contumax; ergo non potest in ipsum ferri censura; de qua sententia dicit D'Annibale n. 333: "Quod aut verius est, nam quo medicina sanato morbo? Aut æquius est." Et in nota applicans sententiam hanc quam ex S. Alphonso suam fecit, ait: "*Ut ecce, si dederit abortivum puellæ, vel alicui consilium, mandatum occidendi; et antequam illa ejiceret, hic occideret, facti ipsum pœnituerit.*" — Cf. Ferreres, 8ª, n. 1189, 3°.

ARTICULUS II

DE PRINCIPIO SEU AUCTORE CENSURARUM

947. Dico. § 1. Nativum et proprium Ecclesiæ ius est, independens a qualibet humana auctoritate, coercendi delinquentes sibi subditos pœnis tum spiritualibus tum etiam temporalibus.

§ 2. Præ oculis autem habeatur monitum Conc. Trid. *sess. XIII, de ref., cap.* 1: "**Meminerint Episcopi aliique Ordinarii se pastores non percussores esse, atque ita præesse sibi subditis oportere, ut non in eis dominentur, sed illos tanquam filios et fratres diligant elaborentque ut hortando et monendo ab illicitis deterreant, ne, ubi deliquerint, debitis eos pœnis coercere cogantur; quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli est ab eis servanda præceptio ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate et patientia, cum sæpe**

Digitized by Google

plus erga corrigendos agat benevolentia quam austeritas, plus exhortatio quam comminatio, plus caritas quam potestas; sin autem ob delicti gravitatem virga opus erit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate severitas adhibenda est, ut sine asperitate disciplina, populis salutaris ac necessaria, conservetur et qui correcti fuerint, emendentur aut, si resipiscere noluerint, ceteri, salubri in eos animadversionis exemplo, a vitiis deterreantur." (Can. 2214).

Quinam sint hac potestate ornati patet ex canone:

§ 1. Qui pollent potestate leges ferendi vel præcepta imponendi, possunt quoque legi vel præcepto pœnas adnectere; **qui iudiciali tantum, possunt solummodo pœnas, legitime statutas, ad normam iuris applicare.**

§ 2. Vicarius Generalis sine mandato speciali non habet potestatem infligendi pœnas (Can. 2220).

QUÆSITA

948. QUÆR. 1°. *An Episcopi hæretici, excommunicati et suspensi, possint valide censuras ferre?*

Resp. *Affirm.*, si sint hæretici, excommunicati vel suspensi occulti. Ratio est, quia Ecclesia ob bonum commune iis usum jurisdictionis non aufert. *Negative* vero est respondendum, si sint excommunicati vitandi seu non tolerati, quia tunc omni ecclesiastica jurisdictione privantur. Quid vero, si sint quidem notorii sed non vitandi? Vel si fuerit in ipsos lata sententia declaratoria vel condemnatoria? — Cf. Can. 2264, **infra,** n. 960.

QUÆR. 2°. *An Episcopus possit ferre censuram, si sit extra diœcesim?*

Resp. *Affirm.*, si censura feratur per modum præcepti aut statuti ad futura crimina præcavenda, vel per modum sententiæ, quæ tamen non indigeat cognitione causæ et strepitu judiciali, vel, etiamsi strepitu judiciali indigeat, venia tamen facta sit ab Ordinario territorii. —*Negative* vero est respondendum, si censura ferri debeat cum strepitu judiciali, et licentiam neget Ordinarius loci. Excipe, nisi Episcopus vi expulsus e proprio territorio fuerit; tunc enim sufficit licentia a loci Ordinario petita, licet non obtenta. — Cf. Schmalzgr. lib. 5, tit. 39, n. 26, — S. Alphons. n. 21. Can. 201, §§ 2, 3; 1637.

QUÆR. 3°. *An vice versa Episcopus in sua diœcesi exsistens ferre possit censuram in subditum extra diœcesim exsistentem?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, si agatur de crimine in propria diœcesi commisso. Ratio est, quia secus delinquens a nullo puniri posset; et quamvis abierit, non tamen cessat jurisdictioni proprii Episcopi subesse. Nec obstat, quod citatio non possit fieri extra territorium. Licet post delictum reus a loco discesserit, judex loci jus habet illum citandi ad comparandum et sententiam in eam ferendi. Imo potest Episcopus censuram ferre in subditum delinquentem extra diœcesim, si agatur de re ad suam diœcesim pertinente; sic excommunicari possunt clerici qui, jussi accedere ad Synodum, non obtemperant; secus vero, saltem probabilius, si crimen extra territorium consummaretur, excipe nisi sermo sit de censura contra quempiam lata per modum præcepti specialis ad crimen præcavendum, ut probabilius docet S. Alphonsus, n. 23, et Laymann validis confirmat rationibus, lib. 1, tract. 5, part. 1, cap. 4, n. 7. Can. 1717, §2; 1561; 1566.

Quær. 4°. *An Episcopus possit censura ligare subditum alienum in sua diœcesi delinquentem?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est quia omnis delinquens sortitur forum loci, in quo delinquit. Sic ex jure can., lib. 2, tit. 2, *De foro competenti*, cap. 3. Licet autem Episcopus probabilius non possit ferre censuram in peregrinum ante monitionem, potest tamen postquam is deliquerit in loco, et eum citaverit. Tunc ratione delicti potest Episcopus peregrinum punire quando istud delictum prohibitum est lege ecclesiastica de jure communi sub excommunicatione aut aliis pœnis a judice ecclesiastico infligendis. Non autem potest peregrinus pœnis infligi, dum peregre agit, sive propriæ sive alienæ diœcesis leges fregerit, nam legibus suæ diœcesis particularibus non obligatur extra diœcesim suam versans, nec legibus hujus diœcesis, ut patet ex dictis de Legibus, n. 80 Q. 3°. — Cf. S. Alphons. n. 26; et *de Sacramento Pœnit.* n. 591. — Cf. Can. 14, § 1.

ARTICULUS III

DE SUBJECTO CENSURARUM

949. Dico 1°. Subjectum censuræ esse potest *solus homo baptizatus, rationis capax, et subditus.* Igitur 1°. debet esse *baptizatus*, quia, juxta Apostolum, Ecclesia non judicat de iis qui foris sunt; 2°. *rationis capax*, quia censura ordinatur ad correptionem delinquentis, quod sane locum non obtinet in eo qui usu rationis caret; 3°. *subditus*, quia censura est actus jurisdictionis, quæ nonnisi in subditos exerceri potest.

Digitized by Google

Dico 2°. Impuberes excusantur a pœnis latæ sententiæ, et potius punitionibus educativis, quam censuris aliisve pœnis gravioribus vindicativis corrigantur; puberes vero qui eos ad legem violandam induxerint vel cum eis in delictum concurrerint ad normam can 2209, §§1-3, ipsi quidem pœnam lege statutam incurrunt (Can. 2230).

Apud impuberes propter defectum ætatis rigor mansuetudine temperandus est. c. 60, X, v. 39. In pueris relinqui solet multum quod in aliis provectioris ætatis humanæ leges dicunt severius puniendum; in eis, non ita ut in majoribus, punienda videntur peccata. Puberes vero eos ad violandum legem inducentes aut cum eis communi consilio physice concurrentes, vel in delicto quod complicem postulat se eis sociantes, vel ut mandantes, vel inducentes ad consummationem delicti vel ad eam concurrentes, pœnam ipsi incurrunt.

QUÆSITA

950. QUÆR. 1°. *An Cardinales et Episcopi censuris subjiciantur?*

Resp. § 2. Nisi expresse nominentur, S. R. E. Cardinales sub lege pœnali non comprehenduntur, nec Episcopi sub pœnis latæ sententiæ suspensionis et interdicti (Can. 2227).

QUÆR. 2°. *An Religiosi exempti ab Episcopo loci censuris episcopalibus ligari possint?*

Resp. *Affirm.*, in omnibus ab Ordinario loci puniri possunt, in quibus subsunt ei. — Cf. Can. 619.

QUÆR. 3°. *An censuræ subjectum possit esse integra communitas?*

Resp. § 2. Excommunicatio afficere potest tantum personas physicas, et ideo si quando feratur in corpus morale, intelligitur singulos afficere qui in delictum concurrerint; interdictum et suspensio etiam communitatem (Can. 2255).

QUÆR. 4°. *An possit quis ligari pluribus censuris simul?*

Resp. § 1. Non solum diversæ, sed etiam eiusdem speciei censura potest in eodem subiecto multiplicari.

§ 2. Censura latæ sententiæ multiplicatur:

1°. Si diversa delicta, quorum singula censuram secumferunt, eadem vel distincta actione committantur;

2°. Si idem delictum, censura punitum, pluries repetatur ita ut plura sint delicta distincta;

Digitized by Google

3°. Si delictum, diversis censuris a distinctis Superioribus punitum, semel aut pluries committatur.

§ 3. Censura ab homine multiplicatur, si plura præcepta vel plures sententiæ vel plures dictinctæ partes eiusdem præcepti aut sententiæ suam quæque censuram infligant (Can. 2244).

QUÆR. 5°. *Quomodo interpretandum sit subjectum censuræ?*

Resp. Stricte; censura lata in populum non ferit clerum, nec e converso ferit populum lata in clerum, lata in clericos non ferit Regulares qui clerici non sunt; lata in Regulares, tenet tantum eos nec alios religiosos. — Cf. D'Annibale, n. **325.**

QUÆR. 6°. *Quænam sit lex de censuris reservandis?*

Resp. § 1. Ne reservetur censura, nisi attenta peculiari gravitate delictorum et necessitate aptius providendi disciplinæ ecclesiasticæ et medendi conscientiis fidelium.

§ 2. Reservatio strictam recipit interpretationem.

§ 3. Reservatio censuræ impedientis receptionem Sacramentorum importat reservationem peccati cui censura adnexa est; verum si quis a censura excusatur vel ab eadem fuit absolutus, reservatio peccati penitus cessat (Can. 2246).

QUÆR. 7°. *An Ordinarius censuram sibi reservatam ferre possit in delictum cui adnectitur censura reservata Sedi Apostolicæ?*

Resp. *Negative;* **§ 1. Si censura Sedi Apostolicæ reservata sit, Ordinarius nequit aliam censuram sibi reservatam in idem delictum ferre** (Can. 2247).

QUÆR. 8°. *Quid juris sit relate ad reservationem censuræ in particulari territorio?*

Resp. § 2. Reservatio censuræ in particulari territorio vim suam extra territorii illius fines non exserit, etiamsi censuratus ad absolutionem obtinendam e territorio egrediatur; censura vero ab homine est ubique locorum reservata ita ut censuratus nullibi absolvi sine debitis facultatibus possit (Can. 2247).

QUÆR. 9°. *An si confessarius ignorans reservationem pœnitentem a censura ac peccato absolvat, absolutio censuræ valeat?*

Resp. Absolutio censuræ valet, dummodo ne sit censura ab homine aut censura specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservata (Can. 2247, § 3). — Cf. S. Off. 11 Maii, 1892.

Digitized by Google

ARTICULUS IV

DE ABSOLUTIONE A CENSURIS

951. Dico 1°. Censuræ non solvuntur per solam delinquentis pœnitentiam vel obedientiam erga Ecclesiæ mandata, nec per mortem illius qui censuram tulit; sed necessaria est absolutio a judice seu superiore legitimo impertita.

§ 1. Quælibet censura, semel contracta, tollitur tantum legitima absolutione.

§ 2. Absolutio denegari nequit cum primum delinquens a contumacia recesserit ad normam can. 2242, § 3; a censura autem absolvens, potest, si res ferat, pro patrato delicto congruam vindicativam pœnam vel pœnitentiam infligere.

§ 3. Censura, per absolutionem sublata, non reviviscit, nisi in casu quo onus impositum sub pœna reincidentiæ impletum non fuerit (Can. 2248).

Dico 2°. Neque a censuris *a jure reservatis*, neque a censuris *ab homine* per *sententiam particularem* latis absolvere possunt simplices confessarii, sed tantum 1°. qui hujusmodi censuras tulit; 2°. ejus superior; 3°. ejus successor; 4°. alius ab horum quopiam delegatus. Ratio est, quia ejus est absolvere cujus est ligare. — At quilibet confessarius absolvere potest a censuris *a jure* quæ reservatæ non sint Papæ vel Episcopo. — Cf. S. Alphons. nn. 70 et 72.

Dico 3°. Quilibet sacerdos, etiam non approbatus, absolvere potest a qualibet censura eos, qui positi sunt in articulo mortis. — Cf. **infra**, Q. 9.

Dico 4°. Ille dicitur absolvere in foro interno seu conscientiæ cui Superior concessit facultatem absolvendi, salvo jure cognoscendi de illo delicto in foro exteriori et de eo pœnam et satisfactionem imponendi.

Si absolutio censuræ detur in foro externo, utrumque forum afficit; si in interno, absolutus, remoto scandalo, potest uti talem se habere etiam in actibus fori externi; sed, nisi concessio absolutionis probetur aut legitime præsumatur in foro externo, censura potest a Superioribus fori externi, quibus reus parere debet, urgeri, donec absolutio in eodem foro habita fuerit (Can. 2251).

Absolutio a censura in foro externo data aufert eam tum apud Ecclesiam, tum apud Deum, data in foro interno aufert apud Deum, sed non apud Ecclesiam, quia censura est vinculum fori externi,

Digitized by Google

et licet coram Deo auferat eam absolutio in interno, Ecclesia personam ut censuratam habere potest in foro externo. Scilicet forte accidit quod quis censuratus est ob occultum delictum; et talis, v.g. sacerdos, debet ministrare sacramenta fidelibus petentibus qui nesciunt eum innodari censura; nec tenetur ipse se diffamare et prodere, quod tamen facere oportet si denegare sacramenta obligaretur. Ideoque utrique est providendum; ut nempe censuræ vim suam medicinalem non amittant, et fideles sacramenta suscipiant valida et licita actione censurati. Itaque habetur hoc medium absolutionis certis sub conditionibus in foro interno; sed potest Ecclesia urgere vim censuræ, donec absolutio in foro externo habeatur.

QUÆSITA

952. QUÆR. 1°. *Quid veniat nomine absolutionis ad reincidentiam?*

Resp. Absolutio ad reincidentiam est quædam species absolutionis conditionalis, non quatenus ille qui eam receperit vere absolutus non sit, sed quatenus adimplere debeat quasdam conditiones a jure vel ab homine appositas, quas nisi adimpleat, iterum incidit in eamdem censuram ob *novam contumaciam.* — Cf. S. Alphons. nn. 87 et 125.

QUÆR. 2°. *Utrum generalis concessio absolvendi a censuris Papæ reservatis sufficiat, ut quis absolvere possit etiam ab iis quæ sunt specialiter reservatæ?*

Resp. *Neg.*, quia quidquid est specialiter reservatum, requirit specialem concessionem. Imo confessarii, qui extra mortis articulum aut periculum gravis scandali vel infamiæ, absolvere quemque præsumunt absque debita facultate, etiam quovis prætextu, ab una ex censuris quæ sunt speciali vel specialissimo modo S. Pontifici reservatæ, incurrunt ipso facto excommunicationem Papæ *simpliciter* reservatam. — Cf. Can. 2338, § 1.

QUÆR. 3°. *An requiratur, ad valide absolvendum, determinata quædam verborum forma?*

Resp. **§ 3. Absolutio censuræ in foro sacramentali continetur in consueta forma absolutionis peccatorum in libris ritualibus præscripta; in foro non sacramentali quolibet modo dari potest, sed ad excommunicationis absolutionem regulariter formam adhiberi convenit in eisdem libris traditam** (Can. 2250).

QUÆR. 4°. *An possit absolvi absens?*

Digitized by Google

Resp. *Affirm.*, vi canonis 2239, § 1.

QUÆR. 5°. *An Episcopus absens absolvere possit exsistentem in diœcesi?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia ad absolutionem non requiritur cognitio causæ nec strepitus judicialis; et proinde nihil obstat, quominus Episcopus talem actum jurisdictionis in alieno territorio exerceat. Secus tamen, si judicialis strepitus quandoque requiratur. — Cf. S. Alphons. n. 21.

QUÆR. 6°. *An possit absolvi invitus?*

Resp. *Affirm.*, et ratio eadem est, ac mox allata: etenim sicut pœna in absentem et invitum ferri potest, sic etiam ab eo auferri: attamen id fieri non expedit sine ratione valde gravi, et cavendo ne, dum ille a contumacia non cessat, censura contemptui habeatur. — Cf. S. Alphons. n. 117.

QUÆR. 7°. *An ille, qui est obstrictus pluribus censuris, possit absolvi ab una, remanentibus aliis?*

Resp. **§ 1. Si quis pluribus censuris detineatur, potest ab una absolvi, ceteris minime absolutis.**

§ 2. Petens absolutionem, debet casus omnes indicare, secus absolutio valet tantum pro casu expresso; quod si absolutio, quamvis particularis petitio facta sit, fuerit generalis, valet quoque pro reticitis bona fide, excepta censura specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservata, non autem pro reticitis mala fide (Can. 2249).

QUÆR. 8°. *Utrum absolvi possit a censuris ille qui nondum publice reparavit scandalum, propter quod censuræ subjacebat?*

Resp. *Neg.*, saltem *per se* et generatim loquendo, seu quamdiu reparatio possibilis est aut nimia non affert incommoda. Constat ex Declaratione S. Pœnit. die 5 Julii 1827. — Et idem omnino dicendum est de illo qui nondum reparavit damnum vel injuriam, propter quam censuræ subjacet. Censuratus enim manet bonis spiritualibus privatus, donec, a contumacia recedens, absolvatur. Contumaciam desiisse dicendum est, cum reum vere delicti commissi pœnituerit et simul ipse congruam satisfactionem pro damnis et scandalo dederit aut saltem serio promiserit; judicare autem utrum pœnitentia vera sit, satisfactio congrua aut eiusdem promissio seria, necne, illius est, a quo censuræ absolutio petitur (Can. 2242, § 3).

Digitized by Google

QUÆR. 9°. *An absoluti in articulo mortis a confessario experte specialis facultatis, cum tamen ipsi ligarentur censuris, ad aliquid præstandum teneantur?*

Resp. Qui in periculo mortis constituti, a sacerdote, specialis facultatis experte, receperunt absolutionem ab aliqua censura ab homine vel a censura specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservata, tenentur, postquam convaluerint, obligatione recurrendi, sub pœna reincidentiæ, ad illum qui censuram tulit, si agatur de censura ab homine; ad S. Pœnitentiariam vel ad Episcopum aliumve facultate præditum, ad normam can. 2254, § 1, si de censura a iure; eorumque mandatis parendi (Can. 2252).

QUÆR. 10°. *An unquam possit censuratus absolvi a peccatis, quin prius fuerit absolutus a censura?*

Resp. Distinctio debet fieri inter censuras quæ non impediunt et quæ impediunt sacramentorum receptionem.

§ 1. Si agatur de censura quæ non impedit Sacramentorum receptionem, censuratus, rite dispositus et a contumacia recedens, potest absolvi a peccatis, firma censura.

§ 2. Si vero agatur de censura quæ impedit Sacramentorum receptionem, censuratus nequit absolvi a peccatis, nisi prius a censura absolutus fuerit (Can. 2250).

QUÆR. 11°. *Quinam possint extra articulum mortis absolvere a censuris?*

Resp. A. Extra mortis periculum possunt absolvere:

1°. **A censura non reservata, in foro sacramentali quilibet confessarius; extra forum sacramentale quicunque iurisdictionem in foro externo habeat in reum;**

2°. **A censura** *ab homine*, **ille, cui censura reservata est ad normam can. 2245, § 2; ipse autem potest absolutionem concedere, etiamsi reus alio domicilium vel quasi-domicilium transtulerit;**

3°. **A censura** *a iure reservata*, **ille qui censuram constituit vel cui reservata est, eorumque successores aut competentes Superiores aut delegati. Quare a censura reservata** *Episcopo* **vel** *Ordinario*, **quilibet Ordinarius absolvere potest suos subditos, loci vero Ordinarius etiam peregrinos; a reservata** *Sedi Apostolicæ*, **hæc aliive qui absolvendi potestatem ab ea impetraverint sive generalem, si censura** *simpliciter reservata* **sit, sive specialem,**

Digitized by Google

si *reservata speciali modo*, sive denique specialissimam, si *reservata specialissimo modo*, salvo præscripto can. 2254 (Can. 2253).

B. § 1. In casibus urgentioribus, si nempe censuræ latæ sententiæ exterius servari nequeant sine periculo gravis scandali vel infamiæ, aut si durum sit pœnitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut Superior competens provideat, tunc quilibet confessarius in foro sacramentali ab eisdem, quoquo modo reservatis, absolvere potest, iniuncto onere recurrendi, sub pœna reincidentiæ, intra mensem saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Pœnitentiariam vel ad Episcopum aliumve Superiorem præditum facultate et standi eius mandatis.

§ 2. Nihil impedit quominus pœnitens, etiam post acceptam, ut supra, absolutionem, facto quoque recursu ad Superiorem, alium adeat confessarium facultate præditum, ab eoque, repetita confessione saltem delicti cum censura, consequatur absolutionem; qua obtenta, mandata ab eodem accipiat, quin teneatur postea stare aliis mandatis ex parte Superioris supervenientibus.

§ 3. Quod si in casu aliquo extraordinario hic recursus sit moraliter impossibilis tunc ipsemet confessarius, excepto casu quo agatur de absolutione censuræ de qua in Can. 2367, potest absolutionem concedere sine onere de quo supra, iniunctis tamen de iure iniungendis, et imposita congrua pœnitentia et satisfactione pro censura, ita ut pœnitens, nisi intra congruum tempus a confessario præfiniendem pœnitentiam egerit ac satisfactionem dederit, recidat in censuram (Can. 2254).

Hic canon (2254) seipsum declarat; casus est urgentior si censuræ latæ sententiæ sine periculo gravis scandali vel infamiæ servari nequeant (S. Off. 23 Junii 1886), aut si durum sit pœnitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut superior provideat, ut petatur videlicet et concedatur facultas absolvendi a reservatis (16 Junii 1897), et illud **durum** rite intelligitur subjective, spectata pœnitentis dispositione, juxta quam confessarius prudenter judicat eum sincere velle quamprimum absolutionem obtinere; hanc autem dispositionem quivis confessarius pro viribus excitabit; in foro sacramentali, in ipsa igitur administratione sacramenti; *quilibet confessarius;* quare deinceps, hi casus urgentiores fiunt ut ordinaria peccata super quibus potestatem habent confessarii omnes juxta canonem bene intellectum; casus sunt censuræ latæ sententiæ, quoquomodo reservatæ, sive papales, specialissimo, speciali, simplici modo

Digitized by Google

reservatæ Summo Pontifici, sive jure reservatæ episcopis, sive episcopales ab ipsis Ordinariis locorum sibi reservatæ; ab iisdem *absolvere potest;* hæc absolutio est directa, tangitque omnes istos casus (S. Pœnit. 7 Nov. 1888, 23 Junii 1886), excipitur ne quidem crimen attentatæ absolutionis complicis; *sub pœna reincidentiæ* in easdem censuras, a quibus absoluti sunt, v.gr., in simpliciter, specialiter reservatas, si onus injunctum non adimpleant: *injuncto onere recurrendi . . . intra mensem saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo;* si vero missionario occurrit pœnitens obiter transiens ita ut missionarius non possit iterum pœnitentem videre, sufficit exigere a pœnitente promissionem scribendi, tacito si vult nomine, ad S. Pœnitentiariam intra mensem, et standi illius mandatis, quin confessarius ipse scribat (S. Pœnit. 7 Nov. 1885); onus hoc injungendum est, etiamsi pœnitens fuerit perpetuo impeditus personaliter Romam adeundi; possunt tamen casus esse in quibus pœnitens a simplici confessario directe absque onere scribendi absolvi potest: 1°. quando neque confessarius neque pœnitens epistolam ad S. Pœnitentiariam mittere possunt et durum est pœnitenti adire alium confessarium (S. Off. 9 Nov. 1898); 2°. quando pœnitens scribendi impar eidem confessario a quo vi decreti 1886 et 1897 absolutus fuit, se præsentare nequit et durum est alium confessarium adire. Onus igitur recurrendi urget, si id fieri possit sine gravi incommodo; onus recurrendi intra mensem, saltem per litteras et per confessarium. Cf. tamen § 3 ultima clausula.

Nunc censuræ episcopales eodem modo tractari queunt, cum eodem onere.

Recursus fieri potest vel ad S. Pœnitentiariam vel ad episcopum aliumve superiorem præditum facultate cum onere standi ejus mandatis.

Sed talis pœnitens profecto adire quit alium confessarium facultate præditum, ipsique confiteri delictum istud cui censura additur; et ab eo definitive absolvi, licet jam factus fuerit recursus ad superiorem; obtenta ab ipso novo confessario absolutione et mandatis ab eodem receptis, non tenetur stare mandatis superioris superventuris. Sunt casus, ut vidimus, quos Congregationes admiserunt tanquam exceptiones ad Decretum 2 Jun. 1886. Hi jam in explicatione primæ paragraphi inveniuntur. S. Off. 9 Nov. 1898; 7 Jun. 1899; 5 Sept. 1900.

Si vero accidat casus extraordinarius in quo recursus fieri vere nequit, moraliter loquendo, excepto casu attentatæ absolutionis complicis, confessarius potest absolvere sine onere recurrendi;

Digitized by Google

injunctis de jure injungendis, scilicet præter recessum a contumacia injungenda est satisfactio parti læsæ, reparatio publici scandali; et pœnitentia congrua est imponenda ita ut pœnitens recidat in censuram, si intra congruum tempus a confessario præfiniendum pœnitentiam non egerit.

CAPUT III

DE CENSURIS SPECTATIS IN SPECIE

§ 1. Censuræ sunt:
1°. Excommunicatio;
2°. Interdictum;
3°. Suspensio.

§ 2. Excommunicatio afficere potest tantum personas physicas, et ideo, si quando feratur in corpus morale, intelligitur singulos afficere qui in delictum concurrerint; interdictum et suspensio, etiam communitatem, ut personam moralem; excommunicatio et interdictum, etiam laicos; suspensio, clericos tantum; interdictum, etiam locum; excommunicatio est semper censura; interdictum et suspensio possunt esse vel censuræ vel pœnæ vindicativæ, sed in dubio præsumuntur censuræ (Can. 2255).

In canonibus qui sequuntur:
1°. Nomine divinorum officiorum intelliguntur functiones potestatis ordinis, quæ de instituto Christi vel Ecclesiæ ad divinum cultum ordinantur et a solis clericis fieri queunt;
2°. Nomine autem actuum legitimorum ecclesiasticorum significantur: munus administratoris gerere bonorum ecclesiasticorum; partes agere iudicis, auditoris et relatoris, defensoris vinculi, promotoris iustitiæ et fidei, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris in causis ecclesiasticis; munus patrini agere in sacramentis baptismi et confirmationis; suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis; ius patronatus exercere (Can. 2256).

Officia divina sunt publica celebratio Missæ, sollemnis, in choro celebratio horarum canonicarum, sollemnes benedictiones; seu omnes functiones adnexæ alicui ordini, ex Christi institutione vel ecclesiæ ordinatæ ad cultum et a solis clericis fieri solitæ.

Digitized by Google

ARTICULUS I

DE NATURA, DIVISIONE ET EFFECTIBUS EXCOMMUNICATIONIS

§ I. — De natura et divisione excommunicationis

953. Excommunicatio. § 1. Excommunicatio est censura qua quis excluditur a communione fidelium cum effectibus qui in canonibus, qui sequuntur, enumerantur, quique separari nequeunt.

§ 2. Dicitur quoque *anathema*, præsertim si cum sollemnitatibus infligatur quæ in Pontificali Romano describuntur (Can. 2257).

Ex prima paragrapho exsulat excommunicatio minor. Una eademque excommunicationis et anathematis significatio patet ex Tridentino sess. 24. de refor. c. 3; (totalem) nempe sonant exclusionem ab ecclesia. Si fiat excommunicatio sollemniter, tunc vocabulum *anathema* adhibetur; sed substantialis non est distinctio. Excommunicatio simpliciter excludit delinquentem *a communione fidelium* cum effectibus enumerandis qui separari nequeunt.

§ 1. Excommunicati alii sunt *vitandi*, alii *tolerati*.

§ 2. Nemo est vitandus, nisi fuerit nominatim a Sede Apostolica excommunicatus, excommunicatio fuerit publice denuntiata et in decreto vel sententia expresse dicatur ipsum vitari debere, salvo præscripto can. 2343, § 1, n. 1 (Can. 2258).

In hac divisione excommunicatorum notandum præcipue: vitandum esse neminem nisi his adjunctis concomitantibus; quod fuerit, primo, nominatim excommunicatus; secundo, a Sede Apostolica; tertio, excommunicatio fuerit publice denuntiata; quarto, expresse dicatur in decreto ipsum vitari debere. Hic solus in posterum est vitandus.

§ II. — De effectibus excommunicationis

954. Effectus excommunicationis alii sunt *mediati*, alii vero *immediati*, prout ex violatione dumtaxat censuræ vel ex ipsamet censura oriuntur. — *Mediati* duo præcipue numerantur, nempe: 1°. *irregularitas*, quam incurrit excommunicatus actum alicujus Ordinis exercendo, v. gr., conferendo sacramenta; 2°. *suspicio hæresis*, in quam incidit ille, qui toto anno in excommunicatione contumaciter *insordescit*.

§ 1. Si quis, obdurato animo, per annum insorduerit in censura excommunicationis, est de hæresi suspectus,

Digitized by Google

§ 2. Si clericus in censura suspensionis per semestre perseveraverit, graviter moneatur, et si, exacto a monitione mense, a contumacia non recesserit, privetur beneficiis aut officiis, si qua in Ecclesia forte habeat (Can. 2340).

Effectus autem excommunicationis *immediati* octo numerantur, scilicet: 1°. Privatio divinorum officiorum; 2°. privatio receptionis Sacramentorum; 3°. privatio administrationis sacramentorum et sacramentalium; 4°. privatio indulgentiarum, suffragiorum, publicarum precum ecclesiæ; 5°. remotio ab actibus legitimis ecclesiasticis; 6°. privatio jurisdictionis usus vel liciti vel in adjunctis validi; 7°. privatio electionis, dignitatum, etc., privatio fructuum dignitatum; 8°. privatio communionis in profanis.

Res sacræ, ritus, communio, crypta, potestas,
Prædia sacra, forum, civilia jura vetantur.

I. — Privatio Officiorum Divinorum

955. § 1. Excommunicatus quilibet caret jure assistendi divinis officiis, non tamen prædicationi verbi Dei.

§ 2. Si passive assistat toleratus, non est necesse ut expellatur; si vitandus, expellendus est, aut, si expelli nequeat, ab officio cessandum, dummodo id fieri possit sine gravi incommodo; ab assistentia vero activa, quæ aliquam secumferat participationem in celebrandis divinis officiis, repellatur non solum vitandus, sed etiam quilibet post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam aut alioquin notorie excommunicatus (Can. 2259).

Notandum est sententiam istam gravissimos secum ferre effectus etiam relate ad eum qui non est vitandus.

II. — Privatio Receptionis Sacramentorum

956. § 1. Nec potest excommunicatus Sacramenta recipere; imo post sententiam declaratoriam aut condemnatoriam nec Sacramentalia.

§ 2. Quod attinet ad ecclesiasticam sepulturam, servetur præscriptum can. 1240, § 1, n. 2 (Can. 2260).

Nisi excusetur ignorantia invincibili vel metu gravi (qui tamen non sit incussus in contemptum censuræ), *graviter peccat* excommunicatus, sive vitandus sive etiam toleratus, sacramenta suscipiens, quia gravem legem Ecclesiæ violat. — *Valide* autem illa recipit, excepta Pœnitentia. Imo ne ea quidem excepta, modo sit

Digitized by Google

alias dispositus, et bona fide propter invincibilem ignorantiam accedat: tunc enim adsunt ad substantiam sacramenti requisita, scilicet, ex parte pœnitentis materia seu dolor sufficiens, ex parte confessarii forma, ut supponitur, intentio et jurisdictio, quæ nullo jure ab ipso aufertur.

Sepultura ecclesiastica privantur, nisi ante mortem aliqua dederint pœnitentiæ signa post istam prædictam sententiam. Iterum advertendum est ad vim sententiæ declaratoriæ.

III. — Privatio Confectionis et Administrationis Sacramentorum

957. § 1. Prohibetur excommunicatus licite Sacramenta et Sacramentalia conficere et ministrare, salvis exceptionibus quæ sequuntur.

§ 2. Fideles, salvo præscripto § 3, possunt ex qualibet iusta causa ab excommunicato Sacramenta et Sacramentalia petere, maxime si alii ministri desint, et tunc excommunicatus requisitus potest eadem ministrare neque ulla tenetur obligatione causam a requirente percontandi.

§ 3. Sed ab excommunicatis vitandis necnon ab aliis excommunicatis, postquam intercessit sententia condemnatoria aut declaratoria, fideles in solo mortis periculo possunt petere tum absolutionem sacramentalem ad normam can. 882, 2252, tum etiam, si alii desint ministri, cetera Sacramenta et Sacramentalia (Can. 2261).

Omnes sacerdotes valide et licite, etsi non approbati, absolvunt in articulo mortis quoslibet pœnitentes a quibuscumque peccatis et censuris cum obligatione recurrendi si fuerint absoluti a censura *ab homine* vel specialissimo modo reservata Summo Pontifici.

IV. — Privatio Indulgentiarum

958. § 1. Excommunicatus non fit particeps indulgentiarum, suffragiorum, publicarum Ecclesiæ precum.

§ 2. Non prohibentur tamen;

1°. Fideles privatim pro eo orare;

2°. Sacerdotes Missam privatim ac remoto scandalo pro eo applicare; sed, si sit vitandus, pro eius conversione tantum (Can. 2262).

Excommunicatus igitur non lucratur indulgentias, nec gaudet suffragiis quæ ex sacrificio Missæ totius ecclesiæ nomine oriuntur. De Missa conferantur ea quæ in Tractatu de Sacrificio Missæ seu De Eucharistia ut Sacrificio sunt dicta.

Digitized by Google

V. — Remotio ab Actibus Legitimis Ecclesiasticis

959. Removetur excommunicatus ab actibus legitimis ecclesiasticis intra fines suis in locis iure definitos; nequit in causis ecclesiasticis agere, nisi ad normam can. 1654; prohibetur ecclesiasticis officiis seu muneribus fungi, concessisque antea ab Ecclesia privilegiis frui (Can. 2263).

VI. — Privatio Jurisdictionis Ecclesiasticæ

960. Actus iurisdictionis tam fori externi quam fori interni positus ab excommunicato est illicitus; et, si lata fuerit sententia condemnatoria vel declaratoria, etiam invalidus, salvo præscripto can. 2261, § 3; secus est validus, imo etiam licitus, si a fidelibus petitus sit ad normam mem. can. 2261, § 2 (Can. 2264).

En iterum quam horrendus effectus sententiæ istius sit.

VII. — Privatio Electionis, Dignitatum et Fructuum

961. § 1. Quilibet excommunicatus:

1°. Prohibetur iure eligendi, præsentandi, nominandi;

2°. Nequit consequi dignitates, officia, beneficia, pensiones ecclesiasticas aliudve munus in Ecclesia;

3°. Promoveri nequit ad ordines.

§ 2. Actus tamen positus contra præscriptum § 1, nn. 1, 2, non est nullus, nisi positus fuerit ab excommunicato vitando vel ab alio excommunicato post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam; quod si hæc sententia lata fuerit, excommunicatus nequit præterea gratiam ullam pontificiam valide consequi, nisi in pontificio rescripto mentio de excommunicatione fiat (Can. 2265).

Post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam excommunicatus manet privatus fructibus dignitatis, officii, beneficii, pensionis, muneris, si quod habeat in Ecclesia; et vitandus ipsamet dignitate, officio, beneficio, pensione, munere (Can. 2266).

Vitandus et dignitate, etc., et fructibus; post sententiam istam excommunicatus fructibus non item dignitate, etc., privatur.

VIII. — Privatio Communionis in Profanis

962. Communionem in profanis cum excommunicato vitando fideles vitare debent, nisi agatur de coniuge, parentibus, liberis, famulis, subditis, et generatim nisi rationabilis causa excuset (Can. 2267).

Digitized by Google

ARTICULUS II

DE NATURA, DIVISIONE ET EFFECTIBUS SUSPENSIONIS

963. § 1. Suspensio est censura qua clericus officio vel beneficio vel utroque prohibetur.

§ 2. Etiam suspensionis effectus separari queunt, sed, nisi aliud constet, in *suspensione generaliter* lata comprehenduntur omnes effectus qui in canonibus huius articuli enumerantur; contra, in suspensione *ab officio* vel *a beneficio* omnes tantum effectus alterutrius speciei (Can. 2278).

Suspensio in clericum tantum fertur, cum prohibeat usum potestatis suæ ecclesiasticæ et functionum ecclesiasticarum. Jamvero duo veluti complectuntur clerici activitates, officium (i.e., ordo et jurisdictio) et beneficium. Hinc possunt esse suspensiones partiales et totales. Suspensio absolute et sine restrictione lata suspendit tum ab officio tum a beneficio. Jure canonico suspensionis effectus possunt separari, ut patebit ex variis ipsius generibus.

Suspensio *ab officio* non tollit officium, sed prohibet usum ordinis, jurisdictionis et administrationis: usum igitur potestatis jurisdictionis pro utroque foro, potestatis ordinis quam quis accipit vi ordinationis vel privilegio et omnis administrationis ex officio competentis, excepta beneficii sui administratione. Partialis potest esse suspensio, v.gr. suspensio *a jurisdictione*, *a divinis*, etc., vel alicujus functionis, puta, ordinis.

964. Dico 1°. § 1. Suspensio *a beneficio* privat fructibus beneficii, excepta habitatione in ædibus beneficialibus, non autem iure administrandi bona beneficialia, nisi decretum vel sententia suspensionis ipsam administrandi potestatem suspenso expresse adimat et alii tribuat.

§ 2. Si, quamvis censura obstet, beneficiarius fructus percipiat, fructus restituere debet et ad hanc restitutionem cogi potest canonicis quoque, si opus sit, sanctionibus (Can. 2280).

Talis suspensio non efficit ut non sit beneficiarius, sed ut nequeat fructus beneficii acceptare; relinquit jus administrationis, nisi expresse illud auferat. Quod si suspensus fructus percipiat non habet ullum jus eos retinendi, non sunt sui et tenetur ad restitutionem.

§ 1. Suspensio *ab officio* simpliciter, nulla adiecta limitatione, vetat omnem actum tum potestatis ordinis et iurisdictionis, tum etiam meræ administrationis ex officio competentis, excepta administratione bonorum proprii beneficii.

Digitized by Google

§ 2. Suspensio:

1°. *A iurisdictione* generatim, vetat omnem actum potestatis iurisdictionis pro utroque foro tam ordinariæ quam delegatæ;

2°. *A divinis,* omnem actum potestatis ordinis quam quis sive per sacram ordinationem sive per privilegium obtinet;

3°. *Ab ordinibus,* omnem actum potestatis ordinis receptæ per ordinationem;

4°. *A sacris ordinibus,* omnem actum potestatis ordinis receptæ per ordinationem in sacris;

5°. *A certo et definito ordine exercendo,* omnem actum ordinis designati; suspensus autem prohibetur insuper eundem ordinem conferre et superiorem recipere receptumque post suspensionem exercere;

6°. *A certo et definito ordine conferendo,* ipsum ordinem conferre, non vero inferiorem nec superiorem;

7°. *A certo et definito ministerio,* ex. gr., audiendi confessiones, vel *officio,* ex. gr., cum cura animarum, omnem actum eiusdem ministerii vel officii;

8°. *Ab ordine pontificali,* omnem actum potestatis ordinis episcopalis;

9°. *A pontificalibus,* exercitium actuum pontificalium, ad normam can. 337, § 2 (Can. 2279).

Dico 2°. ***Suspensio*** **generaliter lata vel suspensio *ab officio* aut *a beneficio* afficit omnia officia aut beneficia, quæ clericus habet in diœcesi Superioris suspendentis, nisi aliud appareat** (Can. 2281).

Dico 3°. Loci Ordinarius nequit clericum suspendere a determinato officio vel beneficio quod in aliena diœcesi reperiatur; sed suspensio latæ sententiæ, iure communi irrogata, afficit omnia vel beneficia in quacunque diœcesi possideantur (Can. 2282).

Quia jus clerici habentis officium vel beneficium in aliena diœcesi est jus ipsius quatenus est subditus superioris istius diœcesis alienæ, hinc nequit ab alio superiore privari isto jure; præterea facile talis suspensio perturbaret cursum regiminis diœcesium. Attamen quoniam jus commune ubique regnat, suspensio jure communi lata afficit officia et beneficia quæ suspensus habeat in aliis etiam diœcesibus.

Dico 4°. Quæ de excommunicatione can. 2265 statuuntur, etiam suspensioni sunt applicanda (Can. 2283).

Ideoque quilibet suspensus prohibetur variis juribus; nequit dignitates et officia consequi vel promoveri ad ordines sicut in can. 2265 de excommunicato dictum est § 1, nn. 1, 2, 3; videas etiam § 2.

Digitized by Google

Dico 5°. Si incursa fuerit censura suspensionis quæ vetat administrationem Sacramentorum et Sacramentalium, servetur præscriptum can. 2261; si censura suspensionis quæ prohibet actum iurisdictionis in foro seu interno seu externo, actus est invalidus, ex. gr., absolutio sacramentalis, si lata sit sententia condemnatoria vel declaratoria, aut Superior expresse declaret se ipsam iurisdictionis potestatem revocare; secus est illicitus tantum, nisi a fidelibus petitus fuerit ad normam mem. can. 2261, § 2 (Can. 2284).

Igitur, si præcesserit sententia condemnatoria vel declaratoria vel superioris istud in canone assertum proferentis, actus est invalidus extra articulum mortis; sed in articulo mortis non est invalidum vel illicitum concedere petentibus fidelibus absolutionem. Si non præcesserint prædictæ sententiæ, validus est actus et licitus, si petant fideles.

QUÆSITA

965. QUÆR. 1°. *An sacerdos suspensus absolvi possit a peccatis per simplicem confessarium, antequam a censura solvatur per superiorem?*

Resp. *Affirm.*, et ratio est, quia effectus suspensionis non est privare receptione sacramentorum. Sufficit igitur, si sit dispositus ad sacramentum Pœnitentiæ, scilicet si sit saltem attritus de peccatis, et promittat se esse procuraturum quamprimum, quantum in se erit, absolutionem a censura, et interim se potestate vel juribus prohibitis usurum non esse. — Cf. Can. 2250, § 1.

QUÆR. 2°. *Quomodo tollatur suspensio?*

Resp. Si suspensio rationem habeat *censuræ*, tollitur ut excommunicatio, scilicet per solam absolutionem et quidem superioris, si sit reservata; attamen si lata fuerit ad certum tempus determinatum vel sub conditione, cessat per seipsam, transacto tempore vel adimpleta conditione statuta. Si vero imposita sit *in perpetuum* propter culpam omnino præteritam, tollitur, ut mera pœna, per solam dispensationem Prælati vel ejus delegati, quia tunc non est censura.

QUÆR. 3°. *Quænam forma adhibenda sit ad tollendam suspensionem?*

Resp. Si suspensio occulta sit, tollitur per absolutionem sub forma generali: *Absolvo te ab omni vinculo*, etc. Si publica sit,

Digitized by Google

in foro interno tollitur eadem forma: in *foro* vero *externo* adhibenda est forma sollemnis in Rituali determinata. Sollemniter autem nemo a suspensione absolvere potest, nisi superior aut alius specialiter ad hoc delegatus.

QUÆR. 4°. *An sacerdos simplex absolvere possit a censura suspensum in articulo mortis, sive superior aut delegatus desit, sive adsit?*

Resp. Profecto potest; sed ad norman Can. 2252. Quare si est casus, in quo requiritur recursus, ut si suspensio **ab homine** fuerit, debet recurrere postquam convaluerit ad superiorem legitimum. — Cf. Can. 882.

QUÆR. 5°. *An possit suspensio ferri in communitatem clericorum?*

Resp. Affirmative ut patet ex sequente canone:

§ 1. Si communitas seu collegium clericorum delictum commiserit, suspensio ferri potest vel in singulas personas delinquentes vel in communitatem, uti talem, vel in personas delinquentes et communitatem.

§ 2. Si primum, serventur huius articuli canones.

§ 3. Si alterum, communitas prohibetur exercitio iurium spiritualium quæ ipsi, uti communitati, competunt.

§ 4. Si tertium, effectus cumulantur (Can. 2285).

Communitas qua talis nequit excommunicari; sed quia omnes efficiunt socii unum morale quod habet propria sua bona, potest suspensione puniri. Modus autem quo membra ferit diversus esse potest in diversis casibus: si singulæ personæ suspenduntur, quæ hucusque dicta sunt, observanda erunt; si collegium feritur, suspensio fertur in actus jurisdictionis et alios qui ipsi, qua tali, competunt; quod si personæ et collegium suspenduntur, personæ tenentur canonibus præcedentibus et capitulum privatur exercitio jurium spiritualium quæ ipsi propria sunt, v. gr., collationes quædam beneficiorum, vel electiones.

APPENDICULA

DE DEPOSITIONE ET DEGRADATIONE

Depositio et **degradatio** sunt pœnæ gravissimæ, suspensioni valde affines, et ipsi assimilari solent, quia solos afficiunt clericos, et privationem jurium et beneficiorum ecclesiasticorum inducunt.

Digitized by Google

Attamen non sunt proprie censuræ, quia ratione tantum pœnæ, non vero medicinæ infliguntur.

966. § 1. Depositio, firmis obligationibus e suscepto ordine exortis et privilegiis clericalibus, secumfert tum suspensionem ab officio, et inhabilitatem ad quælibet officia, dignitates, beneficia, pensiones, munera in Ecclesia, tum etiam privationem illorum quæ reus habeat, licet eorum titulo fuerit ordinatus.

§ 2. Sed hoc ultimo in casu, si clericus vere indigeat, Ordinarius pro sua caritate, quo meliore modo fieri potest, ei providere curet, ne cum dedecore status clericalis mendicare cogatur.

§ 3. Pœna depositionis infligi nequit, nisi in casibus iure expressis (Can. 2303).

Cf. can. 2314 § 1, n. 2, de delictis contra fidem et unitatem ecclesiæ; 2320, 2322, n. 1, 2328, de delictis contra religionem; 2350, § 1, 2354, § 2, de delictis contra vitam, libertatem, etc.; 2379, de delictis contra obligationes proprias status clericalis vel religiosi; 2394 n. 2, 2401, de delictis in collatione, susceptione et amissione dignitatum.

967. § 1. Degradatio in se continet depositionem, perpetuam privationem habitus ecclesiastici et reductionem clerici ad statum laicalem.

§ 2. Hæc pœna ferri solummodo potest propter delictum in iure expressum, aut si clericus, iam depositus et habitu clericali privatus, grave adhuc scandalum per annum præbere pergat.

§ 3. Alia est *verbalis seu edictalis*, quæ sola sententia irrogatur, ita tamen ut omnes suos effectus iuridicos statim habeat sine ulla exsecutione; alia *realis*, si serventur sollemnia præscripta in Pontificali Romano (Can. 2305).

ARTICULUS III

DE NATURA, DIVISIONE ET EFFECTIBUS INTERDICTI

968. § 1. Interdictum est censura qua fideles, in communione Ecclesiæ permanentes, prohibentur sacris quæ in canonibus, qui sequuntur, enumerantur.

§ 2. Prohibitio fit vel directe per interdictum personale, cum personis ipsis usus eorum bonorum interdicitur; vel indirecte per interdictum locale, cum certis in locis eorundem dispensatio vel perceptio vetatur (Can. 2268).

Interdictum ferit fideles *in communione* cum ecclesia *permanentes*, directe et indirecte; *directe*, interdicendo ipsis per interdictum personale usum quorumdum bonorum; *indirecte*, vetando

Digitized by Google

dispensationem eorum in quibusdam locis; prout interdictum est personale vel locale.

969. Dico 1°. § 1. Generale interdictum tam locale in territorium diœcesis, reipublicæ, quam personale in populum diœcesis, reipublicæ, ferri tantum potest a Sede Apostolica vel de eius mandato; interdictum vero generale in parœciam vel parœciæ populum, et particulare sive locale sive personale, etiam Episcopus ferre potest.

§ 2. Interdictum personale sequitur personas ubique; locale non urget extra locum interdictum, sed in loco interdicto omnes etiam exteri aut exempti, excluso speciali privilegio, illud servare debent (Can. 2269).

Generale interdictum locale in territorium generale diœcesis seu reipublicæ distingui potest a generali personali in populum diœcesis vel reipublicæ. Utrumque fert solus Summus Pontifex vel alter ex ejus auctoritate. Generale interdictum in parœciam vel populum parœciæ fert episcopus. Personali interdicto personæ tenentur ubique; locali non tenentur extra locum; sed in loco tenentur omnes etiam exteri aut exempti, excluso privilegio.

Dico 2°. § 1. Interdictum locale sive generale sive particulare non vetat morientibus Sacramenta et Sacramentalia, servatis servandis, ministrare, sed prohibet in loco quodlibet divinum officium vel sacrum ritum, salvis exceptionibus de quibus in § 2 huius canonis et in can. 2271, 2272.

§ 2. In die Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, sanctissmi Corporis Christi et Beatæ Mariæ Virginis in cælum assumptæ interdictum locale suspenditur, et prohibetur tantum collatio ordinum et sollemnis nuptiarum benedictio (Can. 2270).

Morientes igitur non modo sacramenta sed et sacramentalia accipere, durante interdicto locali, possunt.

Diebus istis festis sollemnibus suspenditur locale interdictum; ita ut populus plene gaudio his diebus proprio fruatur spirituali; duo vetantur, ordinum collatio et sollemnes nuptiæ.

Dico 3°. Si interdictum fuerit locale generale et interdicti decreto aliud non caveatur expresse:

1°. Permittitur clericis, dummodo non sint ipsi personaliter interdicti, omnia divina officia et sacros ritus in quacunque ecclesia aut oratorio privatim obire, ianuis clausis, voce submissa et campanis non pulsatis;

2°. In ecclesia vero cathedrali, ecclesiis parœcialibus vel in ecclesia quæ unica sit in oppido, in iisque solis, permittuntur

Digitized by Google

unius Missæ celebratio, asservatio sanctissimi Sacramenti, administratio baptismatis, Eucharistiæ, pœnitentiæ, assistentia matrimoniis, exclusa benedictione nuptiali, mortuorum exsequiæ, vetita tamen quavis sollemnitate, benedictio aquæ baptismalis et sacrorum oleorum, prædicatio verbi Dei. In his tamen sacris functionibus prohibetur cantus et pompa in sacra supellectili et sonitus campanarum, organorum, aliorumve instrumentorum musicalium; sacrum autem Viaticum ad infirmos privatim deferatur (Can. 2271).

Dico 4°. § 1. In interdicto locali particulari, si interdictum fuerit altare vel sacellum alicuius ecclesiæ, nullum sacrum officium seu sacer ritus in eisdem celebretur.

§ 2. Si interdictum fuerit cœmeterium, fidelium quidem cadavera sepeliri ibidem possunt, sed sine ullo ecclesiastico ritu.

§ 3. Si latum fuerit in certam ecclesiam vel oratorium:

1°. Si ecclesia fuerit capitularis nec interdictum sit Capitulum, valet præscriptum can. 2271, n. 1, nisi interdicti decretum præcipiat Missam conventualem celebrari et horas canonicas recitari in alia ecclesia aut oratorio;

2°. Si fuerit parœcialis, servetur præscriptum cit. can. 2271, n. 2, nisi interdicti decretum aliam ecclesiam pro interdicti tempore eidem substituat (Can. 2272).

Dico 5°. Interdicta civitate, interdicta quoque manent loca accessoria etiam exempta et ipsa ecclesia cathedralis; interdicta ecclesia, interdicta sunt sacella contigua, non vero cœmeterium; interdicto sacello, non est interdicta integra ecclesia nec, interdicto cœmeterio, interdicta est ecclesia ipsi contigua, sed interdicta sunt omnia oratoria in cœmeterio erecta (Can. 2273).

Dico 6°. § 1. Si communitas seu collegium delictum perpetraverit, interdictum ferri potest vel in singulas personas delinquentes, vel in communitatem, uti talem, vel personas delinquentes et in communitatem.

§ 2. Si primum, servetur præscriptum can. 2275.

§ 3. Si alterum, communitas seu collegium nequit ius ullum spirituale exercere quod ei competat.

§ 4. Si tertium, effectus cumulantur (Can. 2274).

In primo casu de personaliter interdictis dicenda valent; in altero, amittit jus spirituale eligendi ad quædam officia; in tertio et jura amittunt et prohibentur ab omnibus iis quæ personaliter interdictis facere vetitum est.

QUÆSITA

970. Quær. 1°. *Quid prohibeatur personaliter interdictis?*

Resp. Personaliter interdicti:

Digitized by Google

1°. Nequeunt divina officia celebrare eisve, excepta prædicatione verbi Dei, assistere; passive assistentes non est necesse ut expellantur; sed ab assistentia activa, quæ aliquam secumferat participationem in divinis officiis celebrandis, repellantur interdicti post latam sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, aut alioquin notorie interdicti;

2°. Prohibentur Sacramenta et Sacramentalia ministrare, conficere et recipere, ad normam can. 2260, § 1, 2261;

3°. Præscripto can. 2265 etiam ipsi adstringuntur;

4°. Carent sepultura ecclesiastica ad normam can. 1240, § 1, n. 2 (Can. 2275).

Hi igitur graviter peccant 1°. hæc officia celebrantes, eisve assistentes nisi sit prædicatio cui interdictus assistit; passive assistentes non expellendi; post sententiam vel notorie interdicti repellendi ab activa assistentia; 2°. ministrantes, conficientes sacramenta vel sacramentalia nisi juxta normam pro excommunicatis, graviter peccant.

QUÆR. 2°. *An liceat illi qui interdicto subest nec causam ei dederit, recipere sacramenta?*

Resp. Qui interdicto locali vel interdicto in communitatem seu collegium subest, quin eidem causam dederit, nec alia censura prohibeatur, potest, si sit rite dispositus, Sacramenta recipere, ad normam canonum præcedentium, sine absolutione ab interdicto aliave satisfactione (Can. 2276).

QUÆR. 3°. *Quamnam prohibitionem secumferat interdictum ab ingressu ecclesiæ?*

Resp. Interdictum ab ingressu ecclesiæ secumfert prohibitionem ne quis in ecclesia divina officia celebret vel eisdem assistat aut ecclesiasticam sepulturam habeat; si autem assistat, non est necesse ut expellatur, nec, si sepeliatur, oportet ut cadaver amoveatur (Can. 2277).

Celebratio officiorum in ecclesia, assistentia iisdem, sepultura ecclesiastica hoc interdicto prohibentur.

APPENDICULA

DE SEPULTURA ECCLESIASTICA

971. § 1. Fidelium defunctorum corpora sepelienda sunt, reprobata eorundem crematione.

§ 2. Si quis quovis modo mandaverit ut corpus suum cremetur, illicitum est hanc exsequi voluntatem; quæ si adiecta fuerit con-

Digitized by Google

tractui, testamento aut alii cuilibet actui, tanquam non adiecta habeatur (Can. 1203).

972. Sepultura ecclesiastica consistit in cadaveris translatione ad ecclesiam, exsequiis super illud in eadem celebratis, illius depositione in loco legitime deputato fidelibus defunctis condendis (Can. 1204).

§ 1. Cadavera fidelium sepelienda sunt in cœmeterio quod, secundum ritus in probatis liturgicis libris traditos, sit benedictum, sive sollemni sive simplici benedictione ab iis data de quibus in can. 1155, 1156.

§ 2. In ecclesiis cadavera ne sepeliantur, nisi agatur de cadaveribus Episcoporum residentialium, Abbatum vel Prælatorum *nullius* **in propria ecclesia sepeliendis, vel Romani Pontificis, regalium personarum aut S. R. E. Cardinalium** (Can. 1205).

§ 1. Ad sepulturam ecclesiasticam non sunt admittendi qui sine baptismo decesserint.

§ 2. Catechumeni qui nulla sua culpa sine baptismo moriantur, baptizatis accensendi sunt.

§ 3. Omnes baptizati sepultura ecclesiastica donandi sunt, nisi eadem a iure expresse priventur (Can. 1239).

QUÆSITA

973. Quær. 1°. *Quinam, in particulari, privandi sint sepultura ecclesiastica?*

Resp. § 1. Ecclesiastica sepultura privantur, nisi ante mortem aliqua dederint pœnitentiæ signa:

1°. Notorii apostatæ a christiana fide, aut sectæ hæreticæ vel schismaticæ aut sectæ massonicæ aliisve eiusdem generis societatibus notorie addicti;

2°. Excommunicati vel interdicti post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam;

3°. Qui se ipsi occiderint deliberato consilio;

4°. Mortui in duello aut ex vulnere inde relato;

5°. Qui mandaverint suum corpus cremationi tradi;

6°. Alii peccatores publici et manifesti.

§ 2. Occurrente prædictis in casibus aliquo dubio, consulatur, si tempus sinat, Ordinarius; permanente dubio, cadaver sepulturæ ecclesiasticæ tradatur, ita tamen ut removeatur scandalum (Can. 1240).—Cf. can. 2260, § 2; 2275, n. 4; 2350, § 2.

Non est neganda sepultura ecclesiastica, si Parochus solus sit testis repulsæ et impœnitentiæ moribundi. Imo curet potius ipse remanere cum moribundo absque testibus quando de ejus

Digitized by Google

conversione dubitat, eumque ad confessionem adducere conetur, et, si non potest eum disponere, id occultet. — Cf. Alberti, **De Sepultura Ecclesiastica.**

Et quoniam sepultura ecclesiastica est pars communionis sanctorum patet ratio quod hi omnes privandi sint ea; nec ad eam admittendi sunt decedentes sine baptismo, exceptis catechumenis de quibus supra.

QUÆR. 2°. *Quid hæc denegatio sepulturæ ecclesiasticæ importet?*

Resp. Excluso ab ecclesiastica sepultura deneganda quoque sunt tum quælibet Missa exsequialis, etiam anniversaria, tum alia publica officia funebria (Can. 1241).

QUÆR. 3°. *An possit unquam cadaver alicujus acatholici sepeliri in cœmeterio catholico?*

Resp. Hac de re ita habetur apud Conc. Plen. Balt. II, n. 389: "Ex mente Sedis Apostolicæ toleratur, ut in sepulchris gentilitiis, quæ videlicet privata et peculiaria pro catholicis laicorum familiis ædificantur, cognatorum et affinium etiam acatholicorum corpora tumulentur." — Quid autem hic veniat per sepulchra gentilitia non est facile definire; sed tum ex verbo *ædificantur*, tum ex communi interpretatione sepulchrum gentilitium videtur esse crypta quædam (*vault*) decenter ornata, et non simplex pars quædam terræ (*a lot*) marmoreis lapidibus circumsepta, et floribus vel arbustis consita. — Verum illud est sedulo attendendum, prouti patet ex recenti declaratione Congr. S. O., scilicet, hanc Sedis Apostolicæ tolerantiam non esse *positivam* et *absolutam*, sed mere *passivam* ad mala majora evitanda. — Cf. *Amer. Eccl. Rev.* Vol. 1, pp. 113, 266 et seq.

QUÆR. 4°. *An possit unquam cadaver alicujus catholici defuncti sepeliri in cœmeterio non catholico?*

Resp. Stricta lege id prohibitum fuit a Patribus Conc. Plen. I, hisce verbis: "Ritus ecclesiasticos nolumus adhiberi in sepultura fidelium, quandocumque eorum corpora sepeliuntur in cœmeteriis sectarum; vel etiam in cœmeteriis profanis, quando adsunt cœmeteria catholica." — Attamen ne acatholicorum animi ab Ecclesia alienentur, rigor istius legis temperatus fuit tum a Conc. Plen. II, tum præsertim a Conc. Plen. III, ubi n. 318, ita statuitur:

"Ad hæc igitur mala præcavenda, et ad omnem ambiguitatem a Patrum verbis amovendam; quum agitur de sepultura eorum qui fuerunt ad fidem conversi, et quorum superstites acatholici fundum

Digitized by Google

domesticum in alieno cœmeterio habent; vel etiam de istis Catholicis, qui pariter ante legem latam proprium fundum habuerunt, vel certo sine ulla fraude post legem acquisierunt, declaramus, in istis casibus licere ritus ecclesiasticos adhiberi, sive domi sive in ecclesia, quotiescumque id ab Episcopo, ob graves rationes, interdictum non fuerit; et declaramus insuper, correctionem S. Congr. de Prop. Fide de loculo benedicendo, et supradicto decreto adjunctam, in istis etiam casibus esse observandam. His casibus exceptis, nunquam rectori animarum licebit dictos ritus adhibere in sepultura fidelium in alieno cœmeterio, nisi de expressa Ordinarii licentia."

QUÆR. 5°. *An liceat dare sepulturam ecclesiasticam* CINERIBUS COMBUSTIS *alicujus catholici defuncti?*

Resp. *Neg.*, prout aperte colligitur ex recenti Decreto *quoad cadaverum cremationes*, quod die 19 Maii 1886 datum fuit a S. Congr. S. R. U. Inquisitionis, et dein approbatum et confirmatum fuit a S. Pontifice Leone XIII, qui præterea voluit, ut Ordinarii locorum "opportune instruendos curent Christifideles circa detestabilem abusum humana corpora cremandi, utque ab eo gregem sibi concreditum totis viribus deterreant." Et idem dicendum videtur de recentiori forma destruendi cadavera quæ dicitur *desiccatio*. — Verum ex alio Decreto dato die 15 Dec. 1886, quoties agitur de iis quorum corpora non propria ipsorum, sed aliena voluntate, cremationi subjiciuntur, Ecclesiæ ritus et suffragia adhiberi possunt tum domi, tum in Ecclesia, non autem usque ad cremationis locum, remoto scandalo. Scandalum vero removeri etiam poterit, si notum fiat, cremationem non propria defuncti voluntate electam fuisse. — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 19, p. 46 et vol. 25, p. 63. — *Amer. Eccl. Review*, vol. 4, pp. 15 et seq. et vol. 12, p. 499. Eadem S. Congr. 27 Jul. 1892 declaravit: "nunquam licere cooperari cremationi mandato vel consilio. Tolerari vero aliquando posse materialem cooperationem dummodo: 1°. Crematio non habeatur pro signo protestativo massonicæ sectæ; 2°. Non aliquid in ipsa contineatur quod per se directe atque unice exprimat reprobationem catholicæ doctrinæ et approbationem sectæ; 3°. Neque constet officiales et operarios ad opus adstringi vel vocari in contemptum catholicæ religionis. Ceterum quamvis in his casibus relinquendi sunt in bona fide, semper tamen monendi sunt ne cremationi cooperari intendant."

Ubi gubernium civile cadavera defunctorum cremationi auctoritative tradit, quin defuncti, dum viverent, consensum ad hoc dederint, et quin eorumdem propinqui ullatenus cremationem petierint, S. C. de Prop. F. permisit ut in citatis casibus exe-

Digitized by Google

quiales cærimoniæ cum consuetis in cœmeterio peragi possint. 26 Jan. 1911. — Cf. *Nouv. Rev. Théol.* v. 43, p. 296. — *Analecta Ecclesias.* an. 1911, p. 58.

Quær. 6°. *An membra amputata catholicorum sepelienda sint in loco sacro?*

Resp. *Affirm.*, juxta responsum S. Off. 3 Aug. 1897: "Hinc si fieri potest in proprio horto (hospitalium) domui adnexo deputetur aliquod parvum terræ spatium ad hæc membra sepelienda, postquam fuerit benedictum."

Quær. 7°. "*Quomodo se gerere debeat parochus vel sacerdos, qui vocatus a viro (vel muliere Catholica) in articulo mortis constituto et cum infideli jam vinculo civili conjuncto illum invenit sensibus fere destitutum? Quando parochus illum ad contritionem excitaverit ac sub conditione absolverit, potest etiam ad sepulturam admittere Ecclesiasticam?*"

Resp. In his similibusve casibus, evulgatis resipiscentiæ signis, dari posse sepulturam ecclesiasticam, vetitis tamen ecclesiasticis pompis et sollemnitatibus exequiarum. "Si in aliquo casu circumstantiæ extraordinariæ concurrant, parochus consulat Ordinarium, et stet ejus mandatis." S. Off. 6 Jul. 1898.

Quær. 8°. *Quid Ordinarii, parochi, et Superiores cavere debeant?*

Resp. Caveant Ordinarii locorum, parochi ac Superiores, ad quos spectat, ne in cœmeteriis epitaphia, laudationes funebres ornatusque monumentorum quidquam præ se ferant a catholica religione ac pietate absonum (Can. 1211).

Hoc præscriptum maximi momenti caute custodiri oportet, ne cærimoniæ inanes et mundanæ laudes paulatim se immisceant cum sanctis ecclesiæ ritibus.

CAPUT IV

DE CENSURIS IN SINGULA DELICTA

I. — De Delictis Contra Fidem et Unitatem Ecclesiæ

§ 1. Omnes a christiana fide apostatæ et omnes et singuli hæretici aut schismatici:

1°. Incurrunt ipso facto excommunicationem;

2°. Nisi moniti resipuerint, priventur beneficio, dignitate, pensione, officio aliove munere, si quod in Ecclesia habeant, infames declarentur, et clerici, iterata monitione, deponantur;

Digitized by Google

3°. Si sectæ acatholicæ nomen dederint vel publice adhæserint, ipso facto infames sunt et, firmo præscripto can. 188, n. 4, clerici, monitione incassum præmissa, degradentur.

§ 2. Absolutio ab excommunicatione de qua in § 1, in foro conscientiæ impertienda, est speciali modo Sedi Apostolicæ reservata. Si tamen delictum apostasiæ, hæresis vel schismatis ad forum externum Ordinarii loci quovis modo deductum fuerit, etiam per voluntariam confessionem, idem Ordinarius, non vero Vicarius Generalis sine mandato speciali, resipiscentem, prævia abiuratione iuridice peracta aliisque servatis de iure servandis, sua auctoritate ordinaria in foro exteriore absolvere potest; ita vero absolutus, potest deinde a peccato absolvi a quolibet confessario in foro conscientiæ. Abiuratio vero habetur iuridice peracta cum fit coram ipso Ordinario loci vel eius delegato et saltem duobus testibus (Can. 2314).

974. *Explanatio.* — Triplex est subjectum hujus censuræ, scilicet, *apostatæ, hæretici, schismatici.*

§ 2. Post receptum baptismum si quis, nomen retinens christianum, pertinaciter aliquam ex veritatibus fide divina et catholica credendis denegat aut de ea dubitat, hæreticus; si a fide christiana totaliter recedit, apostata; si denique subesse renuit Summo Pontifici aut cum membris Ecclesiæ ei subiectis communicare recusat, schismaticus est (Can. 1325).

Sive igitur isti apostatæ amplectantur falsam religionem ut Judaismum, Mahumedismum, etc., sive non, uti liberi cogitatores, hic veniunt nomine apostatarum. Simili etiam modo de hæreticis dicendum est. Non requiritur ut novam aliquam sectam efforment.

In paragrapho secunda declaratur species veluti hujus censuræ. Absolutio excommunicationis his delictis incursæ in foro conscientiæ est reservata speciali modo Summo Pontifici. Ordinarius vero si delictum ad suum forum deductum fuerit potest sua ordinaria potestate in foro externo resipiscentem absolvere; ita absolutus nunc potest a quolibet confessario absolvi a peccato, jam enim ablata est censura ab Episcopo. Sed prævia absolutioni debet esse abjuratio juridice peracta, uti, v. gr., cum fit coram ipso Ordinario vel ejus delegato et saltem duobus testibus.

Schismatici sunt ii qui pertinaciter se subtrahunt a centro unitatis Ecclesiæ ideoque recedunt a communione fidelium et a debita subjectione erga Romanum Pontificem.

975. Quæres. *An liceat se addicere alicui associationi cujus finis est propagare ubique hæresim?*

Digitized by Google

Resp. Non licet, quocumque tandem titulo ista secta vocetur, sive christiana sive alio nomine, religio evangelica sive religio interconfessionalis. Nam finis intentus ab eo, qui fit membrum, non mutat naturam actus quo se associat. Qui nomen dat huic societati, se addicit hoc ipso fini societatis, velit, nolit. Societas enim est cœtus membrorum conspirantium in unum finem, et ipse membrum est. Finis est intrinsece malus, et finis determinat moralitatem usus rerum indifferentium. Ideoque non licet se addicere propter bonum corporale obtentum mediis indifferentibus. Nam motivum tuæ actionis non aufert intrinsecam malitiam conjunctam cum hæresis propagatione his mediis promota. Præterea quis major favor hac ipsa tuimetipsius associatione præstari potest huic tali cœtui, ne loquar de pecuniis a membris quibuscumque unoquoque anno collatis quas adhibent coryphæi ad suam interconfessionalem religionem propagandam quæ, ut ait Pius X: "cum inani communitatis christianæ commendatione diffunditur, cum tamen manifesto nihil ea sit prædicationi Jesu Christi magis contrarium." Const. *Singulari quadam.* Et hoc ob oculos habendum est, sive sit quæstio de adolescentibus sive de pueris hujusmodi associationi se addicturis.

Suspectus de hæresi, qui monitus causam suspicionis non removeat, actibus legitimis prohibeatur, et clericus præterea, repetita inutiliter monitione, suspendatur a divinis; quod si intra sex menses a contracta pœna completos suspectus de hæresi sese non emendaverit, habeatur tanquam hæreticus, hæreticorum pœnis obnoxius (Can. 2315).

§ 1. In excommunicationem Sedi Apostolicæ speciali modo reservatam ipso facto incurrunt, opere publici iuris facto, editores librorum apostatarum, hæreticorum et schismaticorum, qui apostasiam, hæresim, schisma propugnant, itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes.

§ 2. Auctores et editores qui sine debita licentia sacrarum Scripturarum libros vel earum adnotationes aut commentarios imprimi curant, incidunt ipso facto in excommunicationem nemini reservatam (Can. 2318).

976. *Explanatio.*—In paragrapho prima excommunicantur (1) editores, qui imprimi faciunt, quosdam libros nempe, apostatarum, hæreticorum et schismaticorum, qui apostasiam, hæresim, schisma propugnant; (2) hos libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes, aut (3) legentes scienter sine debita

Digitized by Google

licentia aut (4) retinentes. Editores tandem excommunicantur cum opus publici juris factum fuerit; quod si hoc non acciderit, non habentur extrema legis requisita ad pœnam incurrendam.

Legere est scriptum oculis lustrare et sensum percipere. Retinere est libros apud se habere proprios vel alienos, commodatos vel depositos, in propria domo vel in aliena. Imprimere est proxime cooperari ad libri impressionem. Quomodolibet defendere est sive voce, sive scripto, falsam libri doctrinam defendere, vel impedire quominus liber superiori tradatur vel destruatur. *Apostatæ* vel *hæretici* vel *schismatici*, quocumque nomine vocentur vel cujuscumque sectæ existant. Si auctor anonymus hæresim cum evidenti pertinacia propugnet, hæreticus habetur. Hæresim propugnare est eam allatis rationibus defendere. Ad hoc ut liber *totus* prohibeatur, sufficit si una hæresis in ipso propugnetur. Litteræ Apostolicæ sunt eæ in quibus Summus Pontifex immediate loquitur, sive in forma Brevis, sive in forma Bullæ, sive quavis alia forma. *Nominatim*, et quidem, juxta sententiam communem, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. *Scienter*, hæc vox in initio posita legentes, retinentes, afficit. Debet igitur *sciri* librum esse ab hæretico conscriptum, in ipsoque hæresim propugnari; *vel* damnatum esse ab Apostolica Sede; et lectionem etc., prohiberi sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. Quicumque igitur hæc sciens librum legit, retinet, hanc censuram incurrit. Et idem dicendum est de eo qui legit publicationes periodicas in fasciculos ligatas et hæresim propugnantes, ut patet ex responso S. Officii 13 Jan. 1892. Censuram vero non incurrit, qui librum oculis perlustrat quin linguam intelligat, vel qui alterum legentem audit, vel qui non legit partem notabilem; admittitur enim in hac re parvitas materiæ; materia levis habetur pars longior sed innocua, puta tres paginæ, gravis vero est pars brevis sed propugnans hæresim. Pariter a censura liberi sunt legentes ephemerides hæresim propugnantes. (S. Off. 2 April. 1880.)

In secunda paragrapho plectuntur excommunicatione nemini reservata auctores, dein editores, qui libros Sacrarum Scripturarum vel earum adnotationes aut commentarios sine debita licentia imprimendos curant. Auctor et editor nunc afficiuntur pœna; olim qui imprimunt aut imprimi faciunt erant affecti. *Officiorum ac Munerum*, n. 47.

§ 1. Subsunt excommunicationi latæ sententiæ Ordinario reservatæ catholici:

1°. Qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico contra præscriptum can. 1063, § 1;

Digitized by Google

2°. Qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam;

3°. Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre præsumunt;

4°. Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt.

§ 2. Ii de quibus in § 1, nn. 2–4, sunt præterea suspecti de hæresi (Can. 2319).

977. *Explanatio.*—(1) Plectuntur ii qui agunt contra præscriptum canonis 1063 § 1, quo prohibentur conjuges, etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtæ religionis, quominus vel ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum adeant, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacris addictum ad matrimonialem assensum præbendum vel renovandum.

In secunda paragrapho agitur de iis qui matrimonium ineunt cum pacto explicito vel implicito educandi prolem vel omnem vel aliquam extra Ecclesiam; ideoque plectuntur ii qui conveniunt de permittendis pueris educari in religione patris, et puellis in religione matris. In tertia de tradendis liberis alicui acatholico ministro baptizandis, cum scientia et præsumptione, agitur.

In quarta agitur de pœna affixa delicto tradendi prolem in religione acatholica educandam; et tangit parentes eosque qui locum parentum tenent.

Delicta plectuntur quatuor: præstandi vel renovandi consensum matrimonialem coram acatholico ministro, sive ante sive post matrimonium in facie Ecclesiæ initum; paciscendi de educatione prolis extra religionem catholicam; tradendi liberos acatholico ministro baptizandos; tradendi eos ut educentur in religione acatholica. Hæc crimina committentes et puniti hac pœna sunt catholici.

II.—De Delictis Contra Religionem

Qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit, est suspectus de hæresi; incurrit in excommunicationem latæ sententiæ specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservatam; est ipso facto infamis, et clericus præterea est deponendus (Can. 2320).

978. *Explanatio.*—Hæc excommunicatio est prima ex specialissimo modo reservatis. Delictum est nefarium scelus contra Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum; abjectio specierum con-

Digitized by Google

secratarum, ut si quis hostiam consecratam in via publica vel in loco occulto abjiceret, quia non vult secum retinere, vel projiceret in spinetum vel in paludem; earundem abductio in malum finem, aut retentio in eundem malum finem. — Cf. Bened. XIV., Const. *Ab Augustissimo.*

Ad ordinem sacerdotalem non promotus:

1°. Si Missæ celebrationem simulaverit aut sacramentalem confessionem exceperit, excommunicationem ipso facto contrahit, speciali modo Sedi Apostolicæ reservatam; et insuper laicus quidem privetur pensione aut munere, si quod habeat in Ecclesia, aliisque pœnis pro gravitate culpæ puniatur; clericus vero deponatur;

2°. Si alia munia sacerdotalia usurpaverit, ab Ordinario pro gravitate culpæ puniatur (Can. 2322).

979. *Explanatio.* — Quam immane sit sacrilegium patet ex eo quod se ingerant ita agentes ministerio Novæ Legis sibi prorsus prohibito jure divino, cum non sint horum mysteriorum ministri; sed præsertim ex eo quod nulliter et irrite celebrantes, puram panis et vini substantiam plebi exponant publice adorandam, populumque licet ignorantem inducant, quantum ex ipsis est, in Idololatriæ crimen; et sedentes in Tribunali Pœnitentiæ misere decipiant populum qui eos judices animarum habentes, confitentur peccata sua viris Sacramentum reconciliationis conculcantibus, nullaque auctoritate præditis. — Cf. C 16, X, v, 28; Bened. XIV, Const. *Sacerdos in æternum.*

Qui falsas reliquias conficit, aut scienter vendit, distribuit vel publicæ fidelium venerationi exponit, ipso facto excommunicationem Ordinario reservatam contrahit (Can. 2326).

980. *Explanatio.* — Omnes igitur sua actione reliquias falsificantes, seu quæ nullo modo sunt reliquiæ parantes ut habeantur veræ; aut scientes eas esse falsas tamen vendunt, distribuunt vel exponunt venerationi publicæ; incurrunt excommunicationem Ordinario reservatam. *Scienter,* afficit vox ista vendentes, distribuentes, exponentes.

Quæstum facientes ex indulgentiis plectuntur ipso facto excommunicatione Sedi Apostolicæ simpliciter reservata (Can. 2327).

981. *Explanatio.* — Ad intelligendum, quinam sint illi qui hac censura plectuntur, oportet scire, quinam sit quæstus a S. Pio V. damnatus in Cons. *Quam plenum.* Porro iste quæstus ille est

Digitized by Google

qui obtinetur concedendo etiam prætextu reparationum ecclesiarum aut aliarum piarum causarum, solventibus certam pecuniæ summam, varias gratias spirituales, nempe: Indulgentias. Qui igitur tales gratias concedunt, ea conditione, ut certa pecunia tanquam pro concessione debita, etiam intuitu alicujus pii operis promovendi, solvatur, excommunicationem hujus canonis incurrunt. Ratio prohibitionis atque censuræ est, quia tales actus vel simoniam palliatam continent vel simoniæ viam aperiunt, vel saltem redolent simoniam generantque scandalum apud fideles. — Cf. Varceno, vol. 2, p. 494. — Baller. not. (d) p. 998.

III. — De Delictis Contra Auctoritates, Personas, Res Ecclesiasticas

Quod attinet ad pœnas statutas in delicta quæ in eligendo Summo Pontifice committi possunt, unice standum const. Pii X *Vacante Sede Apostolica,* **25 Dec. 1904** (Can. 2330).

982. *Explanatio.* — In ista constitutione cp. VI, n. 79, legimus: "Simoniæ crimen tam divino quam humano jure detestabile, in electione Romani Pontificis omnino sicut reprobatum esse constat, et nos reprobamus atque damnamus, hujusque criminis reos pœna excommunicationis latæ sententiæ innodamus."

"Sub excommunicationis pœna prohibemus ne quis etiamsi Cardinalatus honore fulgeat, vivente Romano Pontifice et eo inconsulto, tractare de ipsius successoris electione, aut aliquod suffragium polliceri vel hac de causa privatis conventiculis factis aliquid deliberare et decernere præsumat." Ib. n. 80. Renovatur excommunicatio latæ sententiæ ex Constitutione, *Commissum Nobis,* circa Veto sive Exclusivam. Ib. n. 81. "Cardinales præterea abstineant ab omnibus pactionibus, conventionibus, promissionibus, aliisque quibuscumque obligationibus quibus adstringi possint ad suffragium alicui vel aliquibus dandum vel non dandum . . . et contra facientes ex nunc excommunicationis pœna innodamus." Ib. n. 82.

Omnes et singuli cuiuscunque status, gradus seu conditionis etiam regalis, episcopalis vel cardinalitiæ fuerint a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore exsistentis ad Universale Concilium appellantès, sunt suspecti de hæresi et ipso facto contrahunt excommunicationem Sedi Apostolicæ speciali modo reservatam; Universitates vero, Collegia, Capitula aliæve personæ morales, quocunque nomine nuncupentur, interdictum speciali modo Sedi Apostolicæ pariter reservatum incurrunt (Can. 2332).

Digitized by Google

983. *Explanatio.* — In hoc canone habetur excommunicatio Const. *Apostolicæ Sedis*, § 1, n. 4, et interdictum ejusdem Constitutionis § 6, n. 1: Prima contra personas physicas, alterum contra personas morales; utraque pœna speciali modo reservatur Summo Pontifici. Personæ physicæ sunt etiam suspectæ de hæresi. Pœna plectuntur omnes cujusve status, etiam Reges, principes, Cardinales, Episcopi appellantes a legibus, decretis, mandatis Summi Pontificis viventis ad Concilium Universale.

Delictum est ex spiritu rebellionis exortum contra Vicarium Jesu Christi et Caput Ecclesiæ, ipsi Romano Pontifici injuriosum. Appellatio debet fieri vivo Pontifice; et sive fiat ad præsens Concilium sive ad futurum perinde est, nam nunc in canone omissum est vocabulum *futurum*, quod in Const. *Apostolicæ Sedis* erat contentum. De cooperatoribus recolantur can. 2231 et 2209. Excommunicatio ipso facto incurritur et speciali modo Summo Pontifici reservata est. Et sicut excommunicatione hac puniuntur supradicti, item interdicto speciali modo reservato plectuntur Universitates, aliæve personæ morales. Cf. Pius II, Const. *Exsecrabilis.*

Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quælibet a Sede Apostolica vel ab eiusdem Legatis profecta, eorumve promulgationem vel exsecutionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive eos ad quos pertinent litteræ vel acta sive alios lædentes vel perterrefacientes, ipso facto subiaceant excommunicationi Sedi Apostolicæ speciali modo reservatæ (Can. 2333).

984. *Explanatio.* — Omnibus clarum est finem hujus pœnæ esse auctoritatem et honorem Sanctæ Sedis præservare, et opportunæ prævisionis remedia adhibere, quibus jus suum quisque consequatur et obvietur malis artibus satagentium justitiam conculcare. Quia nempe Litteræ et Acta a Sede Apostolica vel ab ejusdem legatis profecta bonis provident publicis et privatis, hinc est quod viri malitiosi istas impedire ne promulgentur neve exsecutioni mandentur, curent; quare ad laicam potestatem recurrunt, litterarum vel actorum promulgationem et exsecutionem ita directe indirecteve prohibent, aut eorum causa illos ad quos pertinent vel alios lædunt et perterrefaciunt. Cf. Innoc. VIII. Const. *Officii Nostri*; Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis*, § 1, n. 8.

Excommunicatione latæ sententiæ speciali modo Sedi Apostolicæ reservata plectuntur:

1°. Qui leges, mandata, vel decreta contra libertatem aut iura Ecclesiæ edunt;

Digitized by Google

2°. Qui impediunt directe vel indirecte exercitium iurisdictionis ecclesiasticæ sive interni sive externi fori, ad hoc recurrentes ad quamlibet laicalem potestatem (Can. 2334).

985. *Explanatio.*—In prima paragrapho excommunicantur edentes leges, decreta, mandata contra libertatem et jura Ecclesiæ; ferit canon *omnes* edentes; *contra* libertatem et jura Ecclesiæ, i.e. contra *omne* jus quod Ecclesiæ competit; hinc contra libertatem et jus rite celebrandi Missam, Sacramenta administrandi, contra libertatem Episcoporum in regenda diœcesi, contra clericos eos adigendo ad militiam, contra monasteria religiosorum; verbo, quidquid libertatem ullumve ipsius Ecclesiæ jus intercipit. Edentes tales leges, decreta, mandata excommunicatione plectuntur; hinc si mandatum ederetur contra libertatem et jus Ecclesiæ quo Episcopus diœcesis impediretur in exercitio suæ potestatis, editores ipsius essent excommunicati. Cf. Pius IX, Allocut. *Acerbissimum;* Const. *Apostolicæ Sedis* § 1, n. 7.

In secunda paragrapho habetur excommunicatio Const., *Apostolicæ Sedis* § 1, n. 6.

Statuta est hæc censura ad tuendam libertatem jurisdictionis ecclesiasticæ sive interni sive externi fori; quare excommunicatione plectuntur: 1°. impedientes directe vel indirecte per seipsos ejus exercitium; 2°. recurrentes, ut impediatur, ad forum sæculare; 3°. mandata fori sæcularis in eumdem finem procurantes, edentes. —Quare particula illa *et ad hoc recurrentes*, intelligenda est disjunctive non copulative, ut patet tum ex textu Bullæ *Cœnæ*, tum ex scopo hujus censuræ, qui est, ut excommunicationi subjicerentur omnes principales actiones quibus impediri potest exercitium jurisdictionis ecclesiasticæ, tum ex communi sentenita eorum qui in hanc Constitutionem scripserunt.—Cf. Baller. not. (b) p. 983.—Bucceroni, n. 33.

Nomen dantes sectæ massonicæ aliisve eiusdem generis associationibus quæ contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur, contrahunt ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam (Can. 2335).

986. *Explanatio.*—Sedulo hic distinguendum est inter societates damnatas sub censura, et societates simpliciter inhonestas seu malas.—Primæ illæ tantum sunt quæ contra Ecclesiam vel legitimam auctoritatem civilem aliquid moliri sibi proponunt, "sive id clam sive palam fecerint, sive exegerint sive non a suis asseclis secreti servandi *juramentum.*"—Aliæ autem societates quæ dicuntur simplicter malæ, tales sunt vel quia intrinseca pra-

Digitized by Google

vitate laborant, vel ratione periculorum et aliarum circumstantiarum, sed præsertim ratione inviolabilis secreti, et cæcæ obedientiæ incognitæ auctoritati præstandæ. De utrisque breviter hic dicetur.

QUÆSITA

987. Quær. 1°. *Quotuplex sit subjectum hujus censuræ?*

Resp. Subjectum hujus censuræ, prouti legenti patet comprehendit omnes qui damnatis sectis nomen dant.

Quær. 2°. *An ut aliqua societas cadat sub hac censura, requiratur, ut sit nominatim damnata?*

Resp. *Neg.*, nam apud Conc. Plen. Balt. III, n. 246, ita legitur: "Neque ad illas tantum societates, quæ veluti secta Massonica aut Carbonaria nominatim damnatæ inveniuntur, coarctandæ sunt declarationes S. Sedis; verum etiam ad illas quoque se extendere intelligantur necesse est quæ, nomine quantumvis omisso, in re tamen ejusdem sunt generis ac Massonica aut Carbonaria. 'Variæ sunt hominum sectæ, quæ quamquam nomine, ritu, forma, origine differentes, cum tamen communione quadam propositi, summarumque sententiarum similitudine inter se contineantur, re congruunt cum secta Massonum, quæ cujusdam est instar centri, unde abeunt et quo redeunt universæ.' " (Cit. Encycl. *Humanum Genus.*)

Quær. 3°. *An liceat alicui sacerdoti vel Episcopo societatem aliquam nominatim damnare, sive solemniter declarare, eam esse unam ex damnatis.*

Resp. *Neg.*, nam Patres ultimi Concilii Plenarii, n. 255, hæc habent: "Ad præcavendum præterea, ne confusio disciplinæ habeatur, dum cum magno fidelium scandalo et auctoritatis ecclesiasticæ detrimento, eadem societas in una diœcesi damnatur, et in alia toleratur, nolumus ullam societatem, uti cadentem sub una ex classibus indicatis, nominatim damnari, antequam Ordinarius rem retulerit ad Commissionem, quam pro hujusmodi causis judicandis nunc constituimus, et quæ constabit ex omnibus Archiepiscopis harum provinciarum. Quod si societas damnanda omnibus visa non fuerit, recurrendum erit ad Sanctam Sedem, ut judicium certum accipiatur, et disciplina in nostris provinciis uniformis servetur."

Digitized by Google

QUÆR. 4°. *An possit saltem confessarius recusare sacramentalem absolutionem alicui, qui pertinet ad unam ex societatibus vetitis, innixus tantum suo privato judicio?*

Resp. *Affirm.*, imo non solum potest, sed debet etiam, servatis tamen principiis probabilismi et regulis prudentiæ in recta administratione sacramentorum. Etenim Patres Baltimorenses Conc. Plen. III ita loquuntur sub n. 247: "Quod si dubium exoriatur, an aliqua societas a S. Sede damnata existat, præcisione facta modo a censuris, de quibus infra, applicatione alterutrius horum principiorum erit resolvendum, an saltem sit vetita.

Si nempe ejusmodi societas aut ita secretum servandum injungat, ut neque auctoritati Ecclesiæ illud manifestari sinat; aut si jusjurandum vel promissionem cæcæ absolutæque obedientiæ exigat, ea, præscindendo etiam a censuris, inter vetitas erit recensenda, atque adscripti absolutione sacramentali privandi, donec effectu ipso ab ea penitus recedant, vel saltem se continuo recessuros serio promittant."

QUÆR. 5°. *Quid dicendum de illis operariorum societatibus, quæ mutuam protectionem quærunt in exercitio propriæ artis vel laboris?*

Resp. Hac de re Patres Baltimorenses Conc. Plen. III sub n. 253 hæc habent: "Demum, hic opportunum ducimus in mentem fidelium revocare monita salutaria, quæ Patres superioris Concilii Plenarii titulo *De Societatibus Secretis*, n. 519, dederunt circa societates quasdam, de quarum liceitate quæstio aliquando mota fuit. Quibus accurate perpensis, Nobis quidem nulla apparet ratio, ob quam prohibitio Ecclesiæ adversus Massonicam aliasque occultas sectas, ad illas extendatur operariorum sodalitates, quas non constat aliud sibi proponere quam sociorum in propria arte exercenda mutuam tutelam ac juvamen. Cavendum tamen, ne sub hoc prætextu quidpiam admittatur, quod sectis damnatis faveat; neve operarii qui his societatibus nomen dant, pravis subdolisque malorum hominum artibus inducantur, ut contra justitiæ leges laborem ab ipsis debitum subtrahant, vel alio quovis modo eorum, quibus subjiciuntur, jura lædant. . . . Illi etiam cœtus prorsus illiciti sunt, in quibus ita arcto fœdere in mutuam defensionem conjunguntur socii, ut exinde oriatur turbarum vel cædium periculum."

QUÆR. 6°. *Quid dicendum de tribus societatibus quæ nuper damnatæ fuerunt apud nos?*

Digitized by Google

Resp. Inspectis duobus decretis datis 20 Jun. 1895 et 18 Jan. 1896, sequentia videntur posse certo teneri: 1°. tres Societates dictæ *Equitum Pythiæ*, *Sociorum Singularium*, et *Filiorum Temperantiæ* non sunt damnatæ sub censura, sed solum quia sunt malæ; 2°. malitia ista est intrinseca, quia oritur ex ritualibus quæ adhibentur, ex secreto quod requiritur, ex periculis quæ creantur, et ex aliis circumstantiis; 3°. intervenientibus quatuor conditionibus enumeratis in decreto dato 18 Jan. 1896, scilicet quod adfuerit bona fides, quod removeatur scandalum, quod ex renunciatione sequeretur grave damnum temporale et quod nullum sit periculum perversionis, spectato præsertim casu mortis, malitia ista videtur cessare, ac proinde tunc tolerari potest ut non mittatur nuncius; 4°. judicium de verificatione prædictarum conditionum, in singulis casibus, ferri debet non a confessario, sed ab Apostolico Delegato, secus non obtineretur desiderata uniformitas. — Cf. *Amer. Eccl. Review,* vol. 13, p. 67 et vol. 14, p. 361. Summus Pontifex concessit ut, firmis manentibus facultatibus Delegati Apostolici, facultas concedendi fidelibus, qui memoratis societatibus adscripti sunt, licentiam in iis passive remanendi ad singulos Archiepiscopos, ad unumquemque pro sua respective provincia, servatis prorsus omnibus conditionibus decreti 18 diei Januarii 1896, onerata eorum conscientia, extendatur. S. Offic. 27 Junii 1913.

Consule omnino quæ de societatibus inhonestis habentur apud Conc. Plen. Balt. III, nn. 244 et seq. — Consule etiam Instructionem S. R. et U. Inquisitionis *de secta Massonum*, apud *Acta et Decreta Conc. Plen. Balt. III*, Append. pp. 282 et seq. — Cf. *Amer. Eccl. Rev.* vol. 1, pp. 125 et seq. et pp. 179 et seq.

QUÆR. 7°. *Quid dicendum sit de absolutione eorum qui sectæ massonicæ adscribuntur?*

Resp. Sacerdos habens facultatem ab hoc casu absolvendi debet juxta clausulas a S. Sede apponi solitas hæc a pœnitente exigere: 1°. ut a secta omnino se separet, 2°. ut eam saltem coram ipso confessario ejuret, reparato scandalo, eo meliori modo quo fieri potest, 3°. ut libros, manuscripta ac signa sectam respicientia, si quæ retineat, confessario tradat, ad Ordinarium quamprimum caute transmittenda, aut, si graves causæ id prohibeant, comburenda. Præterea Confessarius salutarem pœnitentiam injungere debet, cum frequentia sacramentalis confessionis.

Digitized by Google

§ 2. Obligatio denuntiationis urget quotiescumque ad id quis adigitur sive lege sive peculiari legitimo præcepto, sive ex ipsa naturali lege ob fidei vel religionis periculum vel aliud immanens publicum malum (Can. 1935). Attamen non denunciantes ab excommunicatione immunes sunt.

988. § 1. Clerici qui delictum commiserunt de quo in can. 2334, 2335, præter pœnas citatis canonibus statutas, pœna suspensionis vel privationis ipsius beneficii, officii, dignitatis, pensionis aut muneris, si qua forte in Ecclesia habeant; religiosi autem privatione officii et vocis activæ ac passivæ aliisque pœnis ad normam constitutionum plectantur.

§ 2. Insuper clerici et religiosi nomen dantes sectæ massonicæ aliisque similibus associationibus denuntiari debent Sacræ Congregationi S. Officii (Can. 2336).[1]

§ 1. Absolvere præsumentes sine debita facultate ab excommunicatione latæ sententiæ specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicæ reservata, incurrunt ipso facto in excommunicationem Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam.

§ 2. Impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato vitando in delicto propter quod excommunicatus fuit; itemque clerici scienter et sponte in divinis cum eodem communicantes et ipsum in divinis officiis recipientes, ipso facto incurrunt in excommunicationem Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam.

§ 3. Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina in locis interdictis vel admittentes ad celebranda officia divina per censuram vetita clericos excommunicatos, interdictos, suspensos post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, interdictum ab ingressu ecclesiæ ipso iure contrahunt, donec, arbitrio eius cuius sententiam contempserunt, congruenter satisfecerint.

§ 4. Qui causam dederunt interdicto locali aut interdicto in communitatem seu collegium, sunt ipso facto personaliter interdicti (Can. 2338).

989. *Explanatio.*—In prima paragrapho Can. 2338 plectuntur excommunicatione Sedi Apostolicæ simpliciter reservatæ, qui præsumunt absolvere sine facultate ab excommunicatione sive specialissimo modo sive speciali modo Sedi Apostolicæ reservata. Cf. — Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis.*

In paragrapho secunda agitur de participando in crimine criminoso. Talia qui agit, plectitur excommunicatione simpliciter reservata Summo Pontifici. — Cf. can. 2258, § 2; 2343. In hoc loco quæstio est de excommunicato *vitando.* — Cf. can. 2250, § 2 et 2260, 2261. — Cf. Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis,* § 2, 16, 17.

[1] Cf. Addenda, p. 1092, n. 24.

Digitized by Google

Communicare in *crimine criminoso* idem est ac cooperari crimini vel contumaciæ, ob quam alter excommunicatus est, puta si quis opem vel favorem suppeditet excommunicato, ut non desistat a crimine et contumacia ob quam fuit excommunicatus. Exemplum habes: Titius, qui alicui excommunicato ob retentionem concubinæ aut rei alienæ, præbet auxilium, ne concubinam dimittat aut ne restitutionem faciat, afficitur hac censura, quia participat in *crimine criminoso*, secus si eum tantummodo salutet, alloquatur aut cum eo oret, quia ita agere non est participare in eo crimine, propter quod lata fuit excommunicatio. — Præterea requiritur, ut ille cum quo quis communicat sit vitandus.

In secundam partem secundæ paragraphi duo notanda veniunt, scilicet:

1°. Utramque ejus partem communiter ab Auctoribus intelligi conjunctive seu haberi tanquam alteri necessario connexam, ita ut communicatio in divinis, quæ clericis sub pœna excommunicationis reservatæ interdicitur, illa sit tantum qua vitandos admittunt ad divina officia peragenda.

2°. Censuram infligi tantum clerico *scienter et sponte* communicanti in divinis cum excommunicato; unde fit, ut ab ea incurrenda excuset quævis ignorantia aut metus quilibet gravis, sive per minas sive per vim aut alio modo fuerit incussus.

In tertia paragrapho habetur interdictum ab ingressu Ecclesiæ. — Cf. Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis.* — Cf. Can. 2209 §§ 1–3 et 2231.

In quarta paragrapho personaliter interdicti sunt qui causam dederunt interdicto locali, aut interdicto in communitatem seu collegium.

Qui ausi fuerint mandare seu cogere tradi ecclesiasticæ sepulturæ infideles, apostatas a fide, vel hæreticos, schismaticos, aliosve sive excommunicatos sive interdictos contra præscriptum Can. 1240, § 1, contrahunt excommunicationem latæ sententiæ nemini reservatam; sponte vero sepulturam eisdem donantes, interdictum ab ingressu ecclesiæ Ordinario reservatum (Can. 2339).

990. *Explanatio.*—Mandantes, qui sua auctoritate mandatum dant, cogentes vi, metu tradi infideles, apostatas a fide, hæreticos, schismaticos aliosve sive excommunicatos sive interdictos, nisi ante mortem signa pœnitentiæ dederint, sepulturæ ecclesiasticæ, subduntur excommunicationi nemini reservatæ. Parochus qui invitus coactus tradit hos sepulturæ non incurrit eam; sed si sponte facit incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ Ordinario reservatum, sicuti incurrunt omnes sponte facientes.

Digitized by Google

Si quis contra præscriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliquem ex S. R. E. Cardinalibus vel Legatis Sedis Apostolicæ, vel Officialibus maioribus Romanæ Curiæ ob negotia ad eorum munus pertinentia, vel Ordinarium proprium, contrahit ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicæ speciali modo reservatam; si alium Episcopum etiam mere titularem, aut Abbatem vel Prælatum ***nullius*****, vel aliquem ex maioribus religionum iuris pontificii Superioribus, excommunicationem latæ sententiæ Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam; demum si, non obtenta ab Ordinario loci licentia, aliam personam privilegio fori fruentem, clericus quidem incurrit ipso facto in suspensionem ab officio reservatam Ordinario, laicus autem congruis pœnis pro gravitate culpæ a proprio Ordinario puniatur** (Can. 2341).

991. *Explanatio.*—Hic præ oculis habendus est Canon 120 de conveniendis clericis in contentiosis et criminalibus causis nonnisi apud judicem ecclesiasticum, exceptis casibus in quibus debita venia habetur eos coram judice laico conveniendi. Quoniam variorum Superiorum venia debetur juxta dignitatem clericorum, item varia est pœna in delictum contra canonem istum commissum inflicta: qui absque venia Sanctæ Sedis trahere ad judicem laicum ausus fuerit Cardinalem, Legatum Sedis Apostolicæ, vel Officiales Majores Curiæ Romanæ ob negotia ad eorum munus pertinentia, vel Ordinarium proprium, incurrit excommunicationem Sedi Apostolicæ speciali modo reservatam; qui alium Episcopum etiam titularem, Abbatem aut Prælatum *nullius*, vel aliquem ex majoribus religionum iuris pontificii Superioribus, incurrit excommunicationem Sanctæ Sedi simpliciter reservatam; qui absque venia Ordinarii loci aliam personam privilegio fori habentem, clericus incurrit in suspensionem ab officio reservatam Ordinario, laicus a proprio Ordinario puniatur. Pius IX, *Apostolicæ Sedis*, § 1, VII.

Plectuntur ipso facto excommunicatione Sedi Apostolicæ simplicater reservata:

1°. Clausuram monialium violantes, cuiuscunque generis aut conditionis vel sexus sint, in earum monasteria sine legitima licentia ingrediendo, pariterque eos introducentes vel admittentes; quod si clerici sint, præterea suspendantur per tempus pro gravitate culpæ ab Ordinario definiendum;

2°. Mulieres violantes regularium virorum clausuram et Superiores aliique, quicunque ii sint, eas cuiuscunque ætatis introducentes vel admittentes; et præterea religiosi introducentes vel admittentes priventur officio, si quod habeant, et voce activa ac passiva;

Digitized by Google

3°. **Moniales e clausura illegitime exeuntes contra præscriptum can. 601** (Can. 2342).

992. *Explanatio.* — Moniales hic intelliguntur illæ, quæ sunt stricte tales et emittunt vota solemnia. Quare non incurrit hanc censuram qui violat clausuram Monialium ipsis impositam ab Episcopo, aut ad quam tenetur vi regulæ aut specialis alicujus voti. — Apud nos igitur raro admodum accidere potest casus, quo præsens censura incurratur. — Cf. Varceno, vol. 2, p. 488. — Nomine Regularium virorum in hac censura comprehenduntur tantum qui solemnia vota emittunt, et qui tantum clausura papali ubique obligantur, nulla regione excepta. — Per mulieres autem omnes feminæ intelliguntur, exceptis Reginis et Imperatricibus cum earum filiis et decenti comitatu. — Cf. Varceno, *ibid.* p. 490.

Nemini monialium licet exitus, nec ad breve tempus, nisi cum venia Romani Pontificis excepto casu alicujus gravissimi mali. Hoc periculum, si sit tempus, recognoscendum est scriptis ab Ordinario loci. — Cf. Canon 2209, §§ 1–3 et Canon 2231.

§ 1. Qui violentas manus in personam Romani Pontificis iniecerit:

1°. **Excommunicationem contrahit latæ sententiæ Sedi Apostolicæ specialissimo modo reservatam; et est ipso facto vitandus; . . .**

§ 2. Qui in personam S. R. E. Cardinalis vel Legati Romani Pontificis:

1°. **In excommunicationem incurrit latæ sententiæ Sedi Apostolicæ speciali modo reservatam;**

§ 3. Qui in personam Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi etiam titularis tantum, incurrit in excommunicationem latæ sententiæ Sedi Apostolicæ speciali modo reservatam.

§ 4. Qui in personam aliorum clericorum vel utriusque sexus religiosorum, subiaceat ipso facto excommunicationi Ordinario proprio reservatæ, qui præterea aliis pœnis, si res ferat, pro suo prudenti arbitrio eum puniat (Can. 2343).

993. *Explanatio.* — *Injicere violentas manus* importat clericum quovis modo, sive manibus sive pedibus, sive instrumento aliquo injuriose percutere, aut saltem ita eum injuria afficere, ut ipsius persona exterius attingatur. — Quare non subjacet huic excommunicationi qui contumeliosa verba profert vel aliquo signo tantum percussionem simulat vel minatur; subjacet e contra, qui in clericum conspuit, ipsius vestem lacerat, etc. Requiritur ad excommunicationem ut percussio sit graviter peccaminosa, tum

Digitized by Google

ratione materiæ seu vis exterioris aut injuriæ, tum ratione advertentiæ et intentionis. — Advertendum tamen est, quod percussio, sive ratione violentiæ exterioris sive ratione injuriæ non autem ratione peccati, alia dicitur *enormis*, alia *mediocris seu gravis* tantum, alia *levis*, ita ut quæ levis est ratione actionis exterioris, possit esse enormis aut gravis ratione injuriæ. — Cf. S. Alphons. nn. 273 et 277.

Sicut gradus sunt dignitatum ita in pœna sunt gradus qua hoc delictum punitur. Qui illud contra augustam personam Romani Pontificis commisit excommunicationis specialissimo modo reservatæ vinculo ligatur; qui in Cardinales, Episcopos, Legatos, incurrit in excommunicationem Papæ speciali modo reservatam; in aliis casibus excommunicatio reservatur Ordinario proprio. Pius IX, *Apostolicæ Sedis*, § 11, n. 2.

Clerici; qui divinis ministeriis per primam saltem tonsuram mancipati sunt, clerici dicuntur. — Cf. Canon 108, § 1. Religiosi etiam laici ac novitii, et religiosæ omnes hoc privilegio fruuntur.

Usurpantes vel detinentes per se vel per alios bona aut iura ad Ecclesiam Romanam pertinentia, subiaceant excommunicationi latæ sententiæ speciali modo Sedi Apostolicæ reservatæ; et si clerici fuerint, præterea dignitatibus, beneficiis, officiis, pensionibus priventur atque inhabiles ad eadem declarentur (Can. 2345).

994. *Explanatio.* — Usurpare importat rem aliquam vi occupare tamquam propriam, seu quasi jus in illam haberet; detinere, i.e., in sua potestate habere apud se vel apud alios bona et jura Ecclesiæ. Bona et jura quæ ad Ecclesiam Romanam pertinent sunt ea inter alia quibus Ecclesia Romana indiget ad sua munia rite obeunda; terra, loca et jura principalia; ea olim possessa omnia non minore jure ipsi nunc devinciuntur, licet ab aliis usurpata et detenta. Quoad cooperatores videas can. 2231, 2209. Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis*, § 1, n. 12.

995. Si quis bona ecclesiastica cuiuslibet generis, sive mobilia sive immobilia, sive corporalia sive incorporalia, per se vel per alios in proprios usus convertere et usurpare præsumpserit aut impedire ne eorundem fructus seu reditus ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur, excommunicationi tandiu subiaceat, quandiu bona ipsa integre restituerit, prædictum impedimentum removerit, ac deinde a Sede Apostolica absolutionem impetraverit; . . . (Can. 2346).

. . . Qui bona ecclesiastica illegitime alienare præsumpserit aut in iis alienandis consensum præbere contra præscripta can. 534, § 1, et can. 1532: . . .

Digitized by Google

3°. Quod si beneplacitum apostolicum, in memoratis canonibus præscriptum, fuerit scienter prætermissum, omnes quovis modo reos sive dando sive recipiendo sive consensum præbendo, manet præterea excommunicatio latæ sententiæ nemini reservata (Can. 2347).

996. *Explanatio.* — **§ 1. Firmo præscripto Can. 1531, si agatur de alienandis rebus pretiosis aliisve bonis quorum valor superet summam triginta millium francorum seu libellarum, vel de contrahendis debitis et obligationibus ultra indicatam summam, contractus vi careat, nisi beneplacitum apostolicum antecesserit** (Can. 534).

Si hoc beneplacitum fuerit *scienter* prætermissum, tunc utique ingreditur excommunicatio contra prædictos; — alienatio designat omnia pacta quibus dominium transfertur; dantes plectuntur, recipientes, consensum præbentes.

Constitutio Pauli II *Ambitiosæ,* 1467, omnium rerum et bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem et conductionem ultra triennium, necnon infeudationem vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus a jure expressis . . . et cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus, quæ servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia, . . . fieri prohibet. Deinde ita statuit: "Si quis contra hujus nostræ prohibitionis seriem de bonis et rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio et infeudatio husjusmodi nullius omnino sit roboris vel momenti. Et tam qui alienat, quam is qui alienatas res et bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat." — Præcipit denique, ut horum bonorum alienatio nunquam *inconsulto Romano Pontifice* fiat.

IV. — De Delictis Contra Vitam, Libertatem, Proprietatem, Bonam Famam ac Bonos Mores

§ 1. Procurantes abortum, matre non excepta, incurrunt effectu secuto in excommunicationem latæ sententiæ Ordinario reservatam; et si sunt clerici, præterea deponantur (Can. 2350).

997. *Explanatio.* — Sixtus V in Bulla *Effrœnatam,* 29 Oct. 1588 edita, cunctis pœnis temporalibus, quibus jure civili et canonico plectuntur homicidæ, subjecit eos § 1 "omnes, qui, per se aut per interpositas personas, abortus, seu fœtus immaturi tam animati quam inanimati, formati vel informis, ejectionem pro-

Digitized by Google

curaverint, percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus laboribusque mulieri prægnanti impositis, ac aliis etiam incognitis vel maxime exquisitis rationibus, ita ut reipsa abortus inde secutus fuerit." Deinde, ultra supradictas pœnas temporales excommunicatione ipso facto incurrenda et Sedi Apostolicæ reservata mulctavit § 7 " omnes et singulos . . . viros vel mulieres . . . qui vel quæ, uti principales vel ut sociæ, ad tale facinus committendum opem, consilium, favorem, potionem vel alia cujuscumque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras privatas vel apochas vel alias verbis aut signis juverint aut consuluerint." — Verum Gregorius XIV Const. *Sedes Apostolica*, 31 Maii 1591, Sixtinam Constitutionem duplici ex capite moderatus est; abstulit nempe excommunicationem pro abortu fœtus inanimati, absolutionem autem excommunicationis pro abortu fœtus animati voluit esse tantum Episcopis reservatam. — Pius IX vero, confirmata per suam Constitutionem episcopali hujus casus reservatione, omisit in censura distinctionem fœtus animati et inanimati, et enumerationi factæ a Sixto eorum qui excommunicationem incurrerent, pauca hæc substituit verba: *procurantes abortum, effectu secuto.* — Ad majorem tamen claritatem rei tria hic examinari debent, unum quod respicit *objectum*, et duo quæ attingunt *subjectum* hujus censuræ. Quare ponuntur sequentia.

QUÆSITA

998. QUÆR. 1°. *Utrum operatio craniotomica dici possit materia hujus censuræ?*

Resp. *Neg.*, quia non est procuratio abortus; immo et probabile est, salvo meliori, extractionem fœtus in casu prægnantiæ extrauterinæ non esse procurationem abortus; quia hæc, secus ac illa, est ejectio fœtus immaturi ex utero matris.

QUÆR. 2°. *Quinam sint procurantes?*

Resp. Procurantes sunt principales agentes qui *physice*, immediate, per se suoque nomine, vel *moraliter* per alios abortum procurant.

" Omnes tum viri tum mulieres qui de cetero per se aut interpositas personas abortus seu fœtus immaturi tam animati quam etiam inanimati, formati vel informis ejectionem procuraverint percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus laboribusque mulieri prægnanti impositis ac aliis etiam incognitis, vel maxime exquisitis rationibus ita ut reipsa abortus inde secutus fuerit." Sixtus V., Const. *Effrenatam.*

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *An mater abortum sibi ipsi procurans excommunicationi subjaceat?*

Resp. *Affirm.*, Mater non amplius excipitur.

Supponitur delictum, prout explicatur a Sixto V., et consummatum *effectu secuto*, et ita quidem ut sit effectus procurationis variis mediis adhibitæ ipsa ejectio fœtus seu ipse abortus — id quod caute notandum est. — Cf. Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis*, § 3, n. 2.

QUÆR. 4°. *An alii etiam excommunicationi subjaceant?*

Resp. *Affirmative*, juxta canonem sæpe citatum 2231: **Si plures ad delictum perpetrandum concurrerint licet unus tantum in lege nominetur, ii quoque de quibus in Can. 2209, §§ 1–3 tenentur, nisi lex aliud expresse caverit, eadem pœna; ceteri vero non item.**

§ 1. Qui communi delinquendi consilio simul physice concurrunt in delictum omnes eodem modo rei habentur, nisi adiuncta alicuius culpabilitatem augeant vel minuant.

§ 2. In delicto quod sua natura complicem postulat unaquæque pars est eodem modo culpabilis, nisi ex adiunctis aliud appareat.

§ 3. Non solum mandans qui est principalis delicti auctor, sed etiam qui ad delicti consummationem inducunt vel in hanc quoquo modo concurrunt, non minorem, ceteris paribus, imputabilitatem contrahunt, quam ipse delicti exsecutor si delictum sine eorum opera commissum non fuisset (Can. 2209).

Quare excommunicatione plectuntur omnes condelinquentes, qui communi consilio rem physice perficiunt, v. gr., medicus, et alii sine quorum ope et cooperatione abortus non fuisset secutus.

§ 1. Servato præscripto can. 1240, § 1, n. 4, duellum perpetrantes aut simpliciter ad illud provocantes vel ipsum acceptantes vel quamlibet operam aut favorem præbentes, nec non de industria spectantes illudque permittentes vel quantum in ipsis est non prohibentes, cuiuscunque dignitatis sint, subsunt ipso facto excommunicationi Sedi Apostolicæ simpliciter reservatæ.

§ 2. Ipsi vero duellantes et qui eorum patrini vocantur, sunt præterea ipso facto infames (Can. 2351).

999. *Explanatio.* — Afficiuntur hac censura primario omnes perpetrantes duellum aut ad illud *simpliciter* provocantes, scilicet

Digitized by Google

etiam effectu non secuto, aut ipsum acceptantes; secundario autem omnes complices, quicumque nempe favorem aut operam præstant, ac proinde etiam medicus, qui duello assistit cum intentione citius finem pugnæ imponendi, vel simpliciter vulnera ligandi, si tamen hoc ultimum de condicto fiat. — Poterat antea dubitari, num omnes spectatores excommunicationi subjicerentur, sed hac præsenti censura clare indicatur, eos tantum subjici, qui *de industria* spectant. — Cf. Bucceroni, nn. 52 et seq.

Saltem probabiliter excommunicatione non afficitur qui cum animo non pugnandi, pugnaque non secuta, vani tamen honoris causa vel aliquo quocumque motivo duellum acceptavit vel alterum provocavit, nam censura infligitur propter formalem, non autem propter materialem provocationem aut acceptationem, id est, propter provocationem et acceptationem quæ ad verum non autem ad fictum duellum referantur. Certo tamen qui ita agit, gravissime peccat ratione scandali, aut etiam periculo cui sese exponit. — Si tamen vera, id est, formalis acceptatio vel provocatio præcesserit, certo certius incurritur excommunicatio, etiamsi pugna ad effectum non fuerit perducta, aut duellum ex pacto post primam tantum sanguinis effusionem cessare debuisset. Constat ex Const. *Detestabilem* § 6, Bened. XIV; et Const. *Illius Vicis* Clem. VIII. — Cf. Baller. not. (d) p. 992. — Contrahunt hanc censuram alumni Germaniæ universitatum duellum committentes ea ratione, qua his temporibus inter eos fieri solet. — Cf. Resp. S. C. Concilii 9 Aug. 1890.

Excommunicatione nemini reservata ipso facto plectuntur omnes, qualibet etiam dignitate fulgentes, qui quoquo modo cogant sive virum ad statum clericalem amplectandum, sive virum aut mulierem ad religionem ingrediendam vel ad emittendam religiosam professionem tam sollemnem quam simplicem, tam perpetuam quam temporariam (Can. 2352).

1000. *Explanatio.* — Coactio ad statum clericalem, non ad sacerdotium tantum, est delictum quod hic punitur una cum coactione ad statum religiosum non ad regularem tantum: et sicut coactio ad statum amplectendum clericalem potest fieri, etiamsi sit solum ad minores ordines, sic etiam et coactio ad *quamvis* religionem, vel coactio ad professionem *quamvis*. Coactio in utroque casu intelligitur quoad personas quæ aptæ sunt ad status amplectendos; quoad viros pro clericali vita, quoad viros et mulieres pro religiosa; quod ad religionem pertinet, respicitur coactio vel *ad ingressum* in statum vel *ad professionem*, et ad religionem cum sollemnibus, vel perpetuis, vel temporariis votis.

Digitized by Google

V. — De Crimine Falsi

§ 1. Omnes fabricatores vel falsarii litterarum, decretorum vel rescriptorum Sedis Apostolicæ vel iisdem litteris, decretis vel rescriptis scienter utentes incurrunt ipso facto in excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicæ reservatam . . . (Can. 2360).

1001. *Explanatio.* — Cf. Pius IX, *Apostolicæ Sedis*, § 1, 9, § 3, 3. In hoc titulo punitur *crimen falsi*, seu dolosa veritatis immutatio vel suppressio in damnum alius facta; et providetur fidei publicæ, honori bonæque famæ. Fabricatores vel falsarii qui falsas litteras, decreta, rescripta fabricant sic falsis litteris falsam bullam, seu falsum sigillum apponentes et hac ratione falsas fabricantes vel adulterantes veras, notabile quid in eis mutando, addendo, delendo, etc.; pari modo fabricatis vel adulteratis scienter utentes; hi omnes in excommunicationem ipso facto incurrunt Romano Pontifici speciali modo reservatam. C. 5, X, v. 20.

Si quis per seipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit, ipso facto incurrit in excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicæ reservatam, a qua nequit ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna pœnitentia, firmo præscripto can. 894 (Can. 2363).

1002. Canon 894 ita currit: **Unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctæ Sedi est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos.** Itaque nunc additur canone 2363 huic crimini excommunicatio speciali modo Sedi Apostolicæ reservata, a qua nequit absolvi nisi reus formalem præmiserit retractionem et damna reparaverit. Est casus prorsus singularis. Falsa delatio hic damnata est ea quæ apud judices ecclesiasticos fit, non apud Superiores, licet majores alicujus religiosi. Porro facta est hæc reservatio ut magnitudine pœnæ homines deterrerentur ab ipso crimine. — Cf. Bened. XIV, Const. *Sacramentum Pœnitentiæ.* Ideoque videntur ignorantes ab *hac* pœna excusari.

VI. — De Delictis in Administratione vel Susceptione Ordinum Aliorumque Sacramentorum

Sacerdos qui sine necessaria iurisdictione præsumpserit sacramentales confessiones audire, est ipso facto suspensus a divinis;

Digitized by Google

qui vero a peccatis reservatis absolvere, ipso facto suspensus est ab audiendis confessionibus (Can. 2366).

1003. *Explanatio.* — Sacerdos, *qui præsumpserit;* quælibet imputabilitatis immunitio sive ex parte intellectus sive ex parte voluntatis ab hac excommunicatione eximit. Qui scienter confessarium agit sine jurisdictione debita; et qui a peccatis reservatis absolvit, ille ipso facto suspensus est a divinis, hic ab audiendis confessionibus. — Cf. Can. 2279. In primo casu delictum est simplex auditio confessionis absque jurisdictione. In secundo est quæstio de absolvendo aliquem a *peccatis* reservatis non a *censuris* reservatis.

1004. § 1. Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservatam; idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri.

§ 2. Eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est (Can. 2367).

Cf. Supra n. 784.

1005. § 2. Fidelis vero, qui scienter omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare contra præscriptum can. 904, incurrit in excommunicationem latæ sententiæ nemini reservatam, non absolvendus nisi postquam obligationi satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit (Can. 2368).

Cf. Supra n. 786.

§ 1. Confessarium, qui sigillum sacramentale directe violare præsumpserit, manet excommunicatio specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservata; qui vero indirecte tantum, obnoxius est pœnis, de quibus in can. 2368, § 1 (Can. 2369).

1006. Potest esse ut alii obligentur sigillo. In hoc canone agitur de solo confessario violante sigillum directe. Directa violatio sigilli consistit in expressa revelatione materiæ sub sigillo sacramentali cognitæ una cum manifestatione pœnitentis. Excommunicatio est specialissimo modo reservata.

Episcopus aliquem consecrans in Episcopum, Episcopi vel, loco Episcoporum, presbyteri assistentes, et qui consecrationem recipit

Digitized by Google

sine apostolico mandato contra præscriptum can. 953, ipso jure suspensi sunt, donec Sedes Apostolica eos dispensaverit (Can. 2370).

1007. *Explanatio.* — Canon autem 953 sequens præscriptum continet: **Consecratio episcopalis reservatur Romano Pontifici ita ut nulli Episcopo liceat quemquam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pontificio mandato.**

Suspensi sunt consecrans Episcopus, Episcopi vel, loco Episcoporum, presbyteri assistentes et consecratus.

NOTANDUM. — Clerici qui per simoniam ad ordines scienter promoti fuerint aut alia Sacramenta ministraverint vel receperint, suspensionem incurrunt Sedi Apostolicæ reservatam. — Cf. Can. 2371. S. C. de Prop. Fide 13 Apr. 1807, n. VIII.

1008. Suspensionem a divinis, Sedi Apostolicæ reservatam, ipso facto contrahunt, qui recipere ordines præsumunt ab excommunicato vel suspenso vel interdicto post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, aut a notorio apostata, hæretico, schismatico; qui vero bona fide a quopiam eorum sit ordinatus, exercitio careat ordinis sic recepti donec dispensetur (Can. 2372).

In suspensionem per annum ab ordinum collatione Sedi Apostolicæ reservatam ipso facto incurrunt:

1°. Qui contra præscriptum can. 955, alienum subditum sine Ordinarii proprii litteris dimissoriis ordinaverint;

2°. Qui subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, ordinaverint contra præscriptum can. 993, n. 4, 994;

3°. Qui aliquem ad ordines maiores sine titulo canonico promoverint contra præscriptum can. 974, § 1, n. 7;

4°. Qui, salvo legitimo privilegio, religiosum, ad familiam pertinentem quæ sit extra territorium ipsius ordinantis, promoverint, etiam cum litteris dimissorialibus proprii Superioris, nisi legitime probatum fuerit aliquem e casibus occurrere, de quibus in can. 966 (Can. 2373).

1009. *Explanatio.* — In numero primo can. 2373 agitur de pœna inflicta ei qui ordinat subditum alienum sine litteris dimissoriis; sed in secundo de eo qui ordinat suum sine testimonialibus Ordinarii loci in quo ordinandus tantum temporis moratus est ut canonicum impedimentum contrahere potuerit; in tertio de eo qui ordinat aliquem sine titulo; in quarto de eo qui religiosum indebite ordinat. — Cf. Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis,* § V, n. 2–4. Superior religiosus ad alium Episcopum litteras dimissorias tunc

Digitized by Google

tantum mittere potest, cum Episcopus diœcesanus licentiam dederit, aut non sit ordinationem habiturus proximo legitimo tempore, vel denique cum diœcesis vacat, nec eam regat qui charactere episcopali polleat. — Cf. Can. 966.

Qui sine litteris vel cum falsis dimissoriis litteris, vel ante canonicam ætatem, vel per saltum ad ordines malitiose accesserit, est ipso facto a recepto ordine suspensus; qui autem sine litteris testimonialibus vel detentus aliqua censura, irregularitate aliove impedimento, gravibus pœnis secundum rerum adiuncta puniatur (Can. 2374).

1010. *Explanatio.* — Malitiosa seu dolosa accessio ad ordines sine litteris vel cum falsis dimissoriis, vel ante ætatem vel prætermisso aliquo inferiore ordine est delictum in hoc canone punitum.

VII. — De Delictis Contra Obligationes Proprias Status Clericalis vel Religiosi

Firmo præscripto can. 646, religiosus, apostata a religione, ipso iure incurrit in excommunicationem, proprio Superiori maiori vel, si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commoratur, reservatam, ab actibus legitimis ecclesiasticis est exclusus, privilegiis omnibus suæ religionis privatus; et si redierit, perpetuo caret voce activa et passiva, ac præterea aliis pœnis pro gravitate culpæ a Superioribus puniri debet ad normam constitutionum (Can. 2385).

1011. *Explanatio.* — Apostata a religione dicitur professus a votis perpetuis sive sollemnibus sive simplicibus qui e domo religiosa illegitime egressus non redit eo animo ut religiosæ obedientiæ se subtrahat. — Cf. Can. 644, § 1. Reservatur excommunicatio proprio Superiori majori vel, si religio est laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commoratur. Ideoque si quis vel qua ita egrederetur cum votis istis constringeretur, esset excommunicatus.

Religiosus fugitivus ipso facto incurrit in privationem officii, si quod in religione habeat, et in suspensionem proprio Superiori maiori reservatam, si sit in sacris; cum autem redierit, puniatur secundum constitutiones, et si constitutiones nihil de hoc caveant, Superior maior pro gravitate culpæ pœnas infligat (Can. 2386).

1012. *Explanatio.* — Fugitivus est qui sine Superiorum licentia, domum religiosam deserit cum animo ad religionem redeundi.

Digitized by Google

1045

THE CENSURE RIME

By Dormitans Homerus

INTRODUCTION

For conscience sake it doth behoove
The priest his duties well to know,
When to retain, absolve, reprove;
Hence let him con the lines below.

EXCOMMUNICATIONS

Class I	Canon
If one the Sacred Host should steal,	2320
Or on the Pontiff lay his hands,	2343
His 'complice shrive, against his weal,	2367
Or break the Seal's most sacred bands,	2369
All these reserved to Pope, you know,	
Are *modo specialissimo.*	

Class II	
Apostates, with their kith and kin,	2314
Who read or edit tainted book,	2318
All bogus priests with pious mien,	2322
Who from the Pope to Council look,	2332
The men that Papal briefs impede,	2333
By laws the Church's rights restrict,	2334
In court against her men proceed,	2341
Upon high Prelates blows inflict,	2343
Who take Rome's goods, her rights abuse,	2345
Whose bulls with Papal seal are crowned,	2360
Who of soliciting accuse,	2363
Are *speciali modo* bound.	

Digitized by Google

Class III

All who indulgenced profit love, 2327
Or help to swell the Mason's fund, 2335
Absolve from either CLASS above, 2338
Abet a man that's to be shunned, 2338
A Bishop cite before the bench, 2341
Into th' enclosure one admit, 2342
On goods of Church by force entrench, 2346
A duel fight, or same permit, 2351
Who break their vows with damsel fair, 2388
An office sell for paltry fee, 2392
Or documents conceal, impair, 2405
Simpliciter shall censured be.

Class IV

If bride and groom the preacher seek, 2319
Their children from instruction bar, 2319
To preacher take their infant meek, 2319
Their children's minds with error mar, 2319
Who bogus relics dare display, 2320
Or beat a cleric, pull his beard, 2343
Who by abortion fears allay, 2350
From cloister flee, with conscience seared, 2385
Or self in Cupid's bonds involve, 2388
All these the *Bishop* can absolve.

Class V

Who print the Bible without leave, 2318
Apostates from the church inter, 2339
Without Rome's sanction goods receive, 2347
In forcing one to vows concur, 2352
Nor priest report to tempting nerved, 2368
Incur a censure *not reserved.*

Digitized by Google

INTERDICTS

Who Pope beneath the Council place, 2332
Or worship in forbidden shrine, 2338
Who sacred house by ban deface, 2338
Or burial laws to heed decline, 2339
All these are *ipso facto* dead,
An *interdict* is on their head.

SUSPENSIONS

Class I

Who consecrate without due leave, 2370
Or Orders give for Simon's fee, 2371
Who such from tainted hands receive, 2372
He who ordains, as case may be,
Without a "title," "dim"* or "test,"† 2373
Religious out of diocese,
Whose vows are null thru fraud or jest, 2387
Who office give without decrees, 2394
Suspended are *by Holy See,*
Until absolved therefrom they'll be.

Class II

Who 'gainst a cleric file their suit, 2341
Or from the cloistral walls do flee, 2386
Suspension reap therefrom as fruit;
Their *Ordinary* they must see.

---

* Dimissory letters † Testimonial letters

Digitized by Google

Class III

Who without permit sins do loose, 2366
Or letters "dim"* for Orders lack, 2374
An office give to layman's use, 2400
Or benediction place aback, 2402
If "dim"* the vicar should confer, 2409
To Bishop strange, religious send, 2410
Suspension not reserved incur;
And here the *Censure Rime* shall end.

---

* Dimissory letters

Cum Permissu Superioris

IMPRIMATUR
† JOSEPHUS CHARTRAND
1. Martii 1926
Episcopus Indianapolitanus

All rights reserved. St. Meinrad Abbey, St. Meinrad, Ind

Digitized by Google

Conc. Trid. sess. 25, de regular., c. 4. Suspensio reservatur Superiori majori.

Religiosus clericus cuius professio ob admissum ab ipso dolum nulla fuerit declarata, si sit in minoribus ordinibus constitutus, e statu clericali abiiciatur; si in maioribus, ipso facto suspensus manet, donec Sedi Apostolicæ aliter visum fuerit (Can. 2387).

1013. *Explanatio.* — Delictum est declarationem nullitatis professionis dolose, idest, malis artibus, puta decepto judice, vel per mendacia in relatione facti adhibita, obtinere. Hoc coercet præsens canon. — Cf. Bened. XIV, Const. *Si datam.* Subjectum est religiosus clericus. Suspensio est reservata Sedi Apostolicæ.

§ 1. Clerici in sacris constituti vel regulares aut moniales post votum sollemne castitatis, itemque omnes cum aliqua ex prædictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere præsumentes, incurrunt in excommunicationem latæ sententiæ Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam; clerici præterea, si moniti, tempore ab Ordinario pro adiunctorum diversitate præfinito, non resipuerint, degradentur, firmo præscripto can. 188, n. 5.

§ 2. Quod si sint professi votorum simplicium perpetuorum tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis, omnes, ut supra, excommunicatio tenet latæ sententiæ Ordinario reservata (Can. 2388).

1014. *Explanatio.* — 1°. Censuram contrahunt clericus in sacris constitutus vel regulares aut moniales post votum sollemne castitatis, omnesque contrahere præsumentes cum aliquo ex ipsis; etiamsi matrimonium fuerit civile tantum, vel præter impedimentum voti sollemnis alia adessent impedimenta. — Cf. Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis,* § III, n. 1; S. Off. 22 Dec. 1880; 13 Jan. 1892. Censura est excommunicatio Sedi Apostolicæ simpliciter reservata.

2°. Excommunicatio Ordinario tantum reservata manet eos si sint professi votorum simplicium perpetuorum tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis, et omnes contrahentes cum aliquo ex ipsis.

VIII. — De Delictis in Collatione, Susceptione et Demissione Dignitatum, Officiorum et Beneficiorum Ecclesiasticorum

Firmo præscripto can. 729, delictum perpetrantes simoniæ in quibuslibet officiis, beneficiis aut dignitatibus ecclesiasticis:

Digitized by Google

1°. **Incurrunt in excommunicationem latæ sententiæ Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam;** . . . (Can. 2392).

1015. Cf. Pius IX, Const. *Apostolicæ Sedis*, § II, nn. 8, 9.

Capitula vero, conventus aliique omnes ad quos spectat, huiusmodi electos, præsentatos vel nominatos ante litterarum exhibitionem admittentes, ipso facto a iure eligendi, nominandi vel præsentandi suspensi maneant ad beneplacitum Sedis Apostolicæ (Can. 2394, n. 3).

1016. *Explanatio.* — Verba illa "*ad beneplacitum Sedis Apostolicæ*" significant suspensionem non esse latam ad tempus determinatum, sed ipsam duraturam esse quamdiu S. Sedi placuerit, seu, prout ait Bonifacius VIII, "*donec suspensi super hoc ejusdem Sedis gratiam meruerint obtinere.*"

Clericus qui in manus laicorum officium, beneficium aut dignitatem ecclesiasticam resignare præsumpserit, ipso facto in suspensionem a divinis incurrit (Can. 2400).

1017. *Explanatio.* — Hæc renuntiatio seu resignatio fieri debet juxta canones. Ideo officia, beneficia, dignitates ecclesiasticas resignare *scienter* seu præsumptuose in manus laicorum est delictum quod suspensione plectitur.

Abbas vel Prælatus *nullius* qui contra præscriptum can. 322, § 2, benedictionem non receperit, est ipso facto a iurisdictione suspensus (Can. 2402).

1018. *Explanatio.* — Hi Abbates vel Prælati *nullius* qui ex præscripto apostolico vel religionis constitutionibus benedici debent, intra tres menses a receptis litteris Apostolicis, cessante impedimento, accipiant oportet benedictionem ab Episcopo quem maluerint. Contra hoc præscriptum agentes suspensi sunt a jurisdictione.

IX. — De Abusu Potestatis vel Officii Ecclesiastici

1019. Vicarius Capitularis aliive omnes tam de Capitulo, quam extranei, qui documentum quodlibet ad Curiam episcopalem pertinens sive per se sive per alium subtraxerint vel destruxerint vel celaverint vel substantialiter immutaverint, incurrunt ipso facto in excommunicationem Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam, et ab Ordinario etiam privatione officii, beneficii, plecti poterunt (Can. 2405).

1020. Vicarius Capitularis concedens litteras dimissorias pro ordinatione contra præscriptum can. 958, § 1, n. 3, ipso facto subiacet suspensioni a divinis (Can. 2409).

Digitized by Google

Superiores religiosi qui, contra præscriptum can. 965–967, subditos suos ad Episcopum alienum ordinandos remittere præsumpserint, ipso facto suspensi sunt per mensem a Missæ celebratione (Can. 2410).

1021. *Explanatio.* — Episcopus ad quem Superior religiosus litteras dimissorias mittere debet est Episcopus diœcesis in qua sita est domus religiosa ad cujus familiam pertinet ordinandus; ast cum iste Episcopus licentiam dederit, aut sit diversi ritus, aut sit absens, aut non sit ordinationes habiturus proximo tempore, etc., litteras ad alium licet mittere Episcopum. Sed hæc facta debent notificari ordinaturo Episcopo. Superior autem non debet in fraudem mittere subditum ad aliam religiosam domum aut differre concessionem litterarum de industria ad tempus quo Episcopus absens futurus est vel non habiturus ordinationes. Si contra hæc præscripta agat, ipso facto suspensus est per mensem a celebratione Missæ. Cf. Can. 965-967.

PONTIFICIA COMMISSIO

Ad Codicis Canones Authentice Interpretandos

Dubia

IN PLENARIIS CŒTIBUS DIERUM 2–3 JUNII 1918 SOLUTA

De delictis contra obligationes proprias status clericalis vel religiosi.

An societatibus clericalibus sine votis applicentur can. 2386, 2387, 2389, 2410, 2411, 2413.

Resp. Affirmative quoad cann. 2386, 2387, 2389, quatenus sodales vitam communem degant; quoad can. 2410 quatenus societas privilegio gaudeat dimissorias concedendi ad Ordines suis subditis; quoad primam partem can. 2411, salvis quoad reliqua constitutionibus; et quoad can. 2413.

(A. A. S. An. X, n. 8 — 1 Augusti 1918.)

Collectio Excommunicationum

1022. I. Incurrunt in excommunicationem **specialissimo modo** Sedi Apostolicæ reservatam.*

1°. **Qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit** (Can. 2320).

*** In hac collectione canones non semper integre citantur.**

Digitized by Google

2°. **Qui violentas manus in personam Romani Pontificis iniecerit** (Can. 2343).

3°. **Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservatam; idque etiam in mortis articulo. . . . Eamdem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus non confitetur, sed ideo ita se gerit quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus** est (Can. 2367, §§ 1, 2).

4°. **Confessarius qui sigillum sacramentale directe violare præsumpserit** (Can. 2369, § 1).

II. Incurrunt in excommunicationem **speciali modo** Sedi Apostolicæ reservatam:

1°. **Omnes a christiana fide apostatæ et omnes et singuli hæretici aut schismatici** (Can. 2314 § 1).

2°. . . . **Opere publici iuris facto, editores librorum apostatarum, hæreticorum et schismaticorum, qui apostasiam, hæresim, schisma propugnant, itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes** (Can. 2318, § 1).

3°. **Ad ordinem sacerdotalem non promotus, si Missæ celebrationem simulaverit aut sacramentalem confessionem exceperit** (Can. 2322, n. 1).

4°. **Omnes et singuli cujuscumque status, gradus seu conditionis etiam regalis, episcopalis vel cardinalitiæ fuerint, a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore existentis ad Universale Concilium appellantes . . .** (Can. 2332).

5°. **Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quælibet a Sede Apostolica vel ab eiusdem Legatis profecta, eorumve promulgationem vel exsecutionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive eos ad quos pertinent litteræ vel acta sive alios lædentes vel perterrefacientes . . .** (Can. 2333).

6°. **Qui leges, mandata, vel decreta contra libertatem aut iura Ecclesiæ edunt** (Can. 2334, § 1).

7°. **Qui impediunt directe vel indirecte exercitium iurisdictionis ecclesiasticæ sive interni sive externi fori, ad hoc recurrentes ad quamlibet laicalem potestatem** (Can. 2334, § 2).

8°. **Si quis contra præscriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliquem ex S. R. E. Cardinalibus vel Legatis**

Digitized by Google

Sedis Apostolicæ, vel Officialibus maioribus Romanæ Curiæ ob negotia ad eorum munus pertinentia, vel Ordinarium proprium (Can. 2341).

9°. **Qui violentas manus in personam S. R. E. Cardinalis vel Legati Romani Pontificis, vel in personam Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, etiam titularis tantum** (Can. 2343, § 2, 1°, § 3).

10°. **Usurpantes vel detinentes per se vel per alios bona aut iura ad Ecclesiam Romanam pertinentia** (Can. 2345).

11°. **Omnes fabricatores vel falsarii litterarum, decretorum vel rescriptorum Sedis Apostolicæ vel iisdem litteris, decretis vel rescriptis scienter utentes** (Can. 2360, § 1).

12°. **Si quis per seipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit, a qua nequit ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna pœnitentia, firmo præscripto Can. 894** (Can. 2363).

III. Incurrunt in excommunicationem Sedi Apostolicæ **simpliciter** reservatam:

1°. **Quæstum facientes ex indulgentiis** (Can. 2327).

2°. **Nomen dantes sectæ massonicæ aliisve ejusdem generis associationibus** (Can. 2335).

3°. **Absolvere præsumentes sine debita facultate ab excommunicatione latæ sententiæ specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicæ reservata** (Can. 2338, § 1).

4°. **Impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato vitando in delicto propter quod excommunicatus fuit; itemque clerici scienter et sponte in divinis cum eodem communicantes et ipsum in divinis officiis recipientes** (Can. 2338, § 2).

5°. **Si quis contra præscriptum Can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere alium (præter proprium) Episcopum, etiam mere titularem, aut Abbatem vel Prælatum** *nullius,* **vel aliquem ex maioribus religionum iuris pontificii Superioribus** (Can. 2341).

6°. **Clausuram monialium violantes, cuiuscumque generis aut conditionis vel sexus sint, in earum monasteria sine legitime licentia ingrediendo, pariterque eos introducentes vel admittentes.**

7°. **Mulieres violantes regularium virorum clausuram et Superiores aliique, quicumque ii sint, eas cujuscumque ætatis introducentes vel admittentes.**

8°. **Moniales e clausura illegitime exeuntes contra præscriptum Canonis 601** (Can. 2342, nn. 1, 2, 3).

9°. **Duellum perpetrantes aut simpliciter ad illud provocantes**

Digitized by Google

vel ipsum acceptantes vel quamlibet operam aut favorem præbentes, necnon de industria spectantes, illudque permittentes vel quantum in ipsis est non prohibentes, cuiuscumque dignitatis sint (Can. 2351, § 1).

10°. **Clerici in sacris constituti vel regulares aut moniales post votum sollemne castitatis, itemque omnes cum aliqua ex prædictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere præsumentes** (Can. 2388, § 1).

11°. **Delictum perpetrantes simoniæ in quibuslibet officiis, beneficiis aut dignitatibus ecclesiasticis** (Can. 2392).

12°. **Vicarius Capitularis aliive omnes tam de capitulo, quam extranei, qui documentum quodlibet ad Curiam episcopalem pertinens sive per se sive per alium subtraxerint vel destruxerint vel celaverint vel substantialiter mutaverint** (Can. 2405).

13°. **Si quis bona ecclesiastica cuiuslibet generis, sive mobilia sive immobilia, sive corporalia sive incorporalia, per se vel per alios in proprios usus convertere et usurpare præsumpserit aut impedire ne eorumdem fructus seu reditus ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur, excommunicationi tandiu subjaceat, quandiu bona ipsa integre restituerit, prædictum impedimentum removerit, ac deinde a Sede Apostolica absolutionem impetraverit** (Can. 2346).

1023. Incurrunt in excommunicationem **Ordinario** reservatam:

§ 1. Catholici:

1°. **Qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico contra præscriptum, Can. 1063, §1.**

2°. **Qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam.**

3°. **Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre præsumunt.**

4°. **Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt.**

§ 2. Ii de quibus § 1, nn. 2–4, sunt præterea suspecti de hæresi (Can. 2319).

Qui falsas reliquias conficit, aut scienter vendit, distribuit vel publicæ fidelium venerationi exponit (Can. 2326).

Qui in personam aliorum clericorum vel utriusque sexus religiosorum (Can. 2343, § 4), violentas manus injecerit. Hæc censura est reservata **Ordinario proprio.**—Cf. supra n. 1022, I, 2°, II, 9°, et totum canonem 2343, de conjicientibus manus violentas in personam R. Pontificis, Cardinalium, Episcoporum.

Digitized by Google

Procurantes abortum, matre non excepta, effectu secuto (Can. 2350, § 1).

. . . **Religiosus, apostata a religione, (reservatur proprio Superiori majori, vel, si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commoratur)** (Can. 2385).

Professi votorum simplicium perpetuorum tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis, itemque omnes cum aliqua ex prædictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere præsumentes (Can. 2388, §§ 2, 1).

1024. Incurrunt in excommunicationem **nemini** reservatam:

Auctores et editores qui sine debita licentia sacrarum Scripturarum libros vel earum adnotationes aut commentarios imprimi curant (Can. 2318, § 2).

Qui ausi fuerint mandare seu cogere tradi ecclesiasticæ sepulturæ infideles, apostatas a fide, vel hæreticos, schismaticos, aliosve sive excommunicatos sive interdictos contra præscriptum, Can. 1240, § 1 (Can. 2339).

. . . **Qui bona ecclesiastica alienare præsumpserit, aut in iis alienandis consensum præbere contra præscripta, Can. 534, § 1, et Can. 1532** (Can. 2347).

. . . **Si beneplacitum apostolicum in memoratis canonibus præscriptum fuerit scienter prætermissum, omnes quovis modo rei sive dando sive recipiendo sive consensum præbendo** (Can. 2347, n. 3).

Omnes, qualibet etiam dignitate fulgentes, qui quoquo modo cogant sive virum ad statum clericalem amplectendum, sive virum aut mulierem ad religionem ingrediendam vel ad emittendam religiosam professionem tam sollemnem, quam simplicem, tam perpetuam quam temporariam (Can. 2352).

Fidelis, qui scienter omiserit eum, a quo solicitatus fuerit, intra mensem denuntiare contra præscriptum Can. 904 (Can. 2368, § 2).

Suspensiones

1025. Incurrunt in suspensionem **Sedi Apostolicæ** reservatam:

Episcopus aliquem consecrans in Episcopum, Episcopi, vel, loco Episcoporum, presbyteri assistentes, et qui consecrationem recipit sine apostolico mandato contra præscriptum can. 935 (Can. 2370).

Clerici per simoniam ad ordines scienter promoti aut alia Sacramenta ministrantes vel recipientes (Can. 2371).

. . . **Qui recipere ordines præsumunt ab excommunicato vel**

Digitized by Google

suspenso vel interdicto post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, aut a notorio apostata, hæretico, schismatico (suspensionem a divinis (incurrit)); qui vero bona fide a quopiam eorum sit ordinatus, exercitio careat ordinis sic recepti donec dispensetur (Can. 2372).

In suspensionem **per annum** ab ordinum collatione incurrunt **Sedi Apostolicæ** reservatam.

1°. **Qui contra præscriptum can. 955 alienum subditum sine Ordinarii proprii litteris dimissoriis ordinaverint;**

2°. **Qui subditum proprium qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, ordinaverint contra præscriptum can. 993 n. 4, 994.**

3°. **Qui aliquem ad ordines maiores sine titulo canonico promoverint contra præscriptum can. 974, § 1, n. 7;**

4°. **Qui, salvo legitimo privilegio, religiosum, ad familiam pertinentem quæ sit extra territorium ipsius ordinantis, promoverint, etiam cum litteris dimissorialibus proprii Superioris, nisi legitime probatum fuerit aliquem e casibus occurrere, de quibus in can. 966** (Can. 2373).

Religiosus clericus cuius professio ob admissum ab ipso dolum nulla fuerit declarata, . . . si in maioribus fuerit, . . . donec Sedi Apostolicæ aliter visum fuerit (Can. 2387).

Capitula, conventus aliique omnes ad quos spectat, huiusmodi electos (ad beneficium, officium, dignitatem ecclesiasticam) præsentatos vel nominatos ante litterarum exhibitionem admittentes, a iure eligendi nominandi vel præsentandi (Can. 2394, n. 3).

Incurrunt in suspensionem **Ordinario** reservatam:

. . . Si quis clericus non obtenta ab Ordinario loci licentia ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliam personam privilegio fori fruentem (præter Romanum Pontificem, Cardinales, Legatos Romani Pontificis, Officiales maiores Romanæ Curiæ ob negotia ad eorum munus pertinentia, Episcopos, Abbates vel Prælatos *nullius,* **maiores Superiores religionum iuris pontificii, de quibus antea), ab officio suspensionem reservatam Ordinario incurrit** (Can. 2341).

Religiosus fugitivus, si sit in sacris in suspensionem proprio Superiori maiori reservatam incurrit (Can. 2386).

Incurrunt in suspensionem **nemini** reservatam:

1°. **Sacerdos qui sine necessaria iurisdictione præsumpserit**

Digitized by Google

sacramentales confessiones audire, (a divinis); qui vero a peccatis reservatis absolvere, (ab audiendis confessionibus) (Can. 2366).

2°. **Qui sine litteris vel cum falsis dimissoriis litteris vel ante canonicam ætatem vel per saltum ad ordines malitiose accesserit (a recepto ordine)**; (Can. 2374).

3°. **Clericus qui in manus laicorum officium, beneficium aut dignitatem ecclesiasticam resignare præsumpserit, (a divinis)** (Can. 2400).

4°. **Abbas vel Prælatus** *nullius* **qui contra præscriptum can. 322, § 2, benedictionem non receperit, (a iurisdictione)** (Can. 2402).

5°. **Vicarius Capitularis concedens litteras dimissorias pro ordinatione contra præscriptum can. 958, § 1, n. 3, (a divinis)** (Can. 2409).

6°. **Superiores religiosi qui contra præscriptum can. 965–967, subditos suos ad Episcopum alienum ordinandos remittere præsumpserint (per mensem a celebratione Missæ)** (Can. 2410).

Clericus religiosus in sacris qui vota perpetua emisit, si dimittatur ob delicta minora iis de quibus in can. 670, ipso facto suspensus manet, donec a Sancta Sede absolutionem obtinuerit.—Cf. Can. 671.

Interdicta.

1026. Interdictum incurrunt:

. . . **Universitates, Collegia, Capitula aliæve personæ morales, quocumque nomine nuncupentur a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore existentis ad Universale Concilium appellantes, (speciali modo Sedi Apostolicæ reservatur)** (Can. 2332).

Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina in locis interdictis vel admittentes ad celebranda officia divina per censuram vetita clericos excommunicatos, interdictos, suspensos post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, (ab ingressu ecclesiæ donec satisfecerint ei cuius sententiam contempserunt);

Qui causam dederunt interdicto locali aut in communitatem seu collegium (personaliter interdicti) (Can. 2338, § 3, 4).

Sponte sepulturam infidelibus, apostatis, etc., donantes, (ab ingressu ecclesiæ, Ordinario reservatur) (Can. 2339).

Digitized by Google

TRACTATUS XX

De Irregularitatibus

CAPUT I

DE IRREGULARITATIBUS IN GENERE

1027. Irregularitas est impedimentum perpetuum ad hoc ut quis clero adscribatur, vel ut Ordines suscipiat vel susceptos exerceat. Irregularitas est alienatio a regula; regula græce dicitur canon; canon olim audiebat catalogus clericorum qui alicui Titulo (Ecclesiæ) adscripti erant et vocabantur canonici; irregulares nobis erant antiquitus alieni a canone.

Irregularitas igitur dicit impedimentum *prohibens* quo quis clero adscribatur, arcens eum ab Ordine ejusve exercitio; dicit impedimentum *perpetuum,* quod nempe tale censetur ut ipso facto non cesset, sed quod potestate legitima tantum aufertur. Et hac ratione perpetuitas habenda est ut character essentialis irregularitatis; e contra quæ cessant cursu temporis naturaliter, studio, etc., hæ non sunt nec habendæ ut irregularitates proprie dictæ. Exsulat igitur irregularitas temporalis. Irregularitas ortum ducit ex defectu vel ex delicto, quia impedimentum istud, macula—nota, exsurgit propter aliquem defectum, puta, vitium corporis quoddam, vel propter aliquod delictum, puta apostasiam a fide.

1028. Dico. Nulla unquam incurritur irregularitas nisi in jure canonico expressa sit.

Ita in novo Codice clare edicitur:

Nullum impedimentum perpetuum quod venit nomine ***irregularitatis,*** **sive ex defectu sit sive ex delicto, contrahitur, nisi quod fuerit in canonibus qui sequuntur expressum** (Can. 983).

Ideoque quæ in canonibus 984, 985 nominantur, solæ nomine irregularitatum veniunt. Utut multa alia sint, quæ jure naturali

Digitized by Google

vel divino prohibeant a clero, nisi in novo Codice expressa inveniantur, non sunt irregularitates.

CAPUT II

DE IRREGULARITATIBUS IN PARTICULARI

ARTICULUS I

DE IRREGULARITATIBUS EX DEFECTU

Sunt irregulares ex defectu:

1°. Illegitimi, sive illegitimitas sit publica sive occulta, nisi fuerint legitimati vel vota sollemnia professi;

2°. Corpore vitiati qui secure propter debilitatem, vel decenter propter deformitatem, altaris ministerio defungi non valeant. Ad impediendum tamen exercitium ordinis legitime recepti, gravior requiritur defectus, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt;

3°. Qui epileptici vel amentes vel a dæmone possessi sunt vel fuerunt; quod si post receptos ordines tales evaserint et iam liberos esse certo constet, Ordinarius potest suis subditis receptorum ordinum exercitium rursus permittere;

4°. Bigami, qui nempe duo vel plura matrimonia valida successive contraxerunt;

5°. Qui infamia iuris notantur;

6°. Iudex qui mortis sententiam tulit;

7°. Qui munus carnificis susceperint eorumque voluntarii ac immediati ministri in exsecutione capitalis sententiæ (Can. 984).

1029. 1°. **Legitimi** filii sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo, nisi parentibus ob sollemnem professionem vel susceptum ordinem sacrum prohibitus tempore conceptionis fuerit usus matrimonii antea contracti. **Illegitimi** sunt filii concepti et nati ex fornicatione, adulterio, incestu, vel sacrilego commercio inter parentes quibus tempore conceptionis usus matrimonii ob professionem sollemnem religiosam vel ordinem sacrum prohibitus fuit.

Legitimantur: 1°. per subsequens matrimonium dummodo parentes habiles fuerint ad matrimonium inter se ineundum tempore conceptionis vel prægnationis vel nativitatis; 2°. per decretum principis. — Cf. Can. 1116.

Digitized by Google

1030. 2°. **Corpore vitiati** sunt, ii qui propter vitium corporis nec secure propter debilitatem nec decenter propter deformitatem munera altaris peragere possunt. Circa hunc defectum nota graviorem requiri ad impediendum exercitium Ordinis recepti, et non omnia ordinis munia esse prohibita. Ad hunc defectum reducuntur vitia quævis et sola quæ habent ut sequelam aut debilitatem ita ut secure, aut deformitatem ita ut decenter, sine scandalo, munia Ordinis exerceri nequeant. Vere ipse canon rem explanat.

Ex duplici capite incurritur hæc irregularitas: 1°. si quis ad exercitium Ordinis sit ineptus; 2°. si aliis notabilem horrorem afferat, aut indecentiam præseferat.

Hinc irregulares habentur: 1°. *mutilati*, crus ligneum gerentes, manu, pollice aut indice uti non valentes; 2°. *cæci*, visu totaliter carentes vel ita cæcutientes, ut in Missali legere nequeant; 3°. *surdi*, qui nihil audiunt, ita ut nullatenus vocem ministri respondentis audire queant; 4°. *muti* aut *balbutientes*, qui verba integra pronuntiare non possunt, aut nonnisi cum magna difficultate, ita ut risum aut contemptum adstantium moveant; 5°. *claudi*, qui sine baculo ad altare se sistere non valent; 6°. *carentes naso*, aut enormiter distortum, demissum aut productum habentes; 7°. *monstruosi*, v. gr., habentes gibbum enormem, qui magnam inducat deformitatem, etc. — Cf. S. Alph. nn. 403 et seq.

QUÆRES. *An sit irregularis qui uno oculo caret?*

Resp. *Neg.*, si caret tantum oculo dextero, quia minus necessarius est ad Missæ celebrationem, modo notabilis inde non nascatur deformitas. Secus dicendum vero si caret oculo sinistro qui dicitur *oculus canonis*, quia necessarius est ad canonem Missæ legendum. Excipe, nisi canonem oculo dextero sine deformitate legere possit. Hoc autem judicio Episcopi subjiciendum est. — Cf. S. Alphons. n. 404.

3°. **Epileptici;** videas Canonem, n. 3.

1031. 4°. **Bigami;** hæc irregularitas jam simplex evasit vi hujus canonis; oritur ex eo quod quis duo vel plura matrimonia successive et valide inierit; quia in bigamia deficit perfecta significatio unionis indissolubilis unius Christi cum una Ecclesia. Irregularitas hæc dicitur ex defectu Sacramenti; in secundo valido matrimonio, vel tertio, deficit perfecta *magni* illius sacramenti, de quo S. Paulus ad Ephes. V. 32, significatio. Vera bigamia, eaque sola, irregularitatem constituit. Bigamus non dicitur pec-

Digitized by Google

casse "sed normam sacramenti amisisse non ad vitæ meritum sed ordinationis ecclesiasticæ signaculum necessariam." C. 2, D. XXVI.

1032. 5°. **Qui infamia iuris notantur** sunt irregulares. Infamia juris illa est quæ casibus jure expressis statuitur. Casus vero, latæ sententiæ, sunt:

Qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit, est ipso facto infamis (Can. 2320).

Qui cadavera vel sepulchra mortuorum ad furtum vel alium malum finem violaverit, sit ipso facto infamis (Can. 2328).

Qui violentas manus in personam Romani Pontificis iniecerit, est ipso iure infamis (Can. 2343, § 1).

Ipsi duellantes et qui eorum patrini vocantur, sunt præterea ipso facto infames (Can. 2351, § 1).

Bigami, id est, qui obstante coniugali vinculo aliud matrimonium, etsi tantum civile, ut aiunt, attentaverint, sunt ipso facto infames (Can. 2356).

Laici legitime damnati ob delicta contra sextum cum minoribus infra ætatem sexdecim annorum commissa, vel ob stuprum, sodomiam, incestum, lenocinium, ipso facto infames sunt (Can. 2357).

Infamia iuris ferendæ sententiæ:

Omnes a christiana fide apostatæ et omnes et singuli hæretici aut schismatici nisi moniti resipuerint, infames declarentur (Can. 2314, § 1, n. 2).

Clerici si delictum admiserint contra sextum decalogi præceptum cum minoribus infra ætatem sexdecim annorum vel adulterium, stuprum, bestialitatem, sodomiam, lenocinium, incestum cum consanguineis aut affinibus in primo gradu exercuerint, infames declarentur (Can. 2359, § 2).

Infamia iuris desinit sola dispensatione a Sede Apostolica concessa (Can. 2295).

1033. 6°. **Iudex qui mortis sententiam tulit**; qui munus carnificis susceperint, eorumque voluntarii et immediati ministri in exsecutione capitalis sententiæ. Christus Dominus Noster tum verbis tum exemplo mansuetudinem docuit; quam clerici imitentur oportet. Abhorret igitur a judicio sanguinis Ecclesia, et ob defectum lenitatis irregulares facit: judices qui judicium mortis tulerunt; sumentes munus carnificis; voluntarios et immediatos ministros exsecutionis capitalis sententiæ voluntarie se huic exsecutioni immiscentes, non vero alios. Ideoque et hæc irregularitas multum coarctatur.

Digitized by Google

ARTICULUS II

DE IRREGULARITIBUS EX DELICTO

1034. Sunt irregulares ex delicto:

1°. Apostatæ a fide, hæretici, schismatici;

2°. Qui, præterquam in casu extremæ necessitatis, baptismum ab acatholicis quovis modo sibi conferri siverunt;

3°. Qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt, vel ipsimet vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligati, vel cum muliere iisdem votis adstricta aut matrimonio valido coniuncta;

4°. Qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque cooperantes;

5°. Qui seipsos vel alios mutilaverunt vel sibi vitam adimere tentaverunt;

6°. Clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes, si exinde mors sequatur;

7°. Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab eius exercitio pœna canonica sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti (Can. 985).

Hæc delicta irregularitatem non pariunt, nisi fuerint gravia peccata, post baptismum perpetrata, salvo præscripto can. 985, n. 2, itemque externa, sive publica sive occulta (Can. 986).

1035. 1°. *Apostasia* a fide est totalis defectio a fide christiana; *hæresis* est voluntarius error alicujus christiani contra aliquam veritatem fidei; *schisma* recessus voluntarius ab unitate Ecclesiæ et ab obedientia Capitis, Romani Pontificis.

1036. 2°. Irregularitas **ex mala Baptismi susceptione** oritur. Intelligitur voluntaria Baptismi acceptio ab apostata, hæretico, schismatico vel infideli extra casum necessitatis; dicitur: *si sciverit*, id est, si sciens permisit se baptizari a quolibet ex istis extra casum extremæ necessitatis, tunc est irregularis.

1037. 3°. Irregularitatem contrahunt:

Paulus *conjugatus attentans* matrimonium cum Martha celebe, vel cum Bertha conjugata vel cum Titina votis etiam temporariis adstricta.

Paulus *religiosus a votis sollemnibus* matrimonium *attentans* cum Martha celebe vel cum Margareta religiosa votis ligata;

Paulus, *subdiaconus vel diaconus* vel *sacerdos, attentans* matrimonium cum Martha celebe vel Marthina religiosa;

Digitized by Google

Paulus celebs *attentans* matrimonium *cum moniali* sollemni voto adstricta;

Paulus *professus a votis* temporariis *attentans* matrimonium cum Martha *moniali sollemni voto* adstricta;

Joannes *Societatis Jesu professus* a votis perpetuis simplicibus attentans matrimonium cum Bertha celebe vel professa a votis sive sollemnibus sive simplicibus temporariis.

Pari ratione qui actum tantum civilem ponere ausi sunt, irregularitatem contrahunt juxta adjuncta hujus canonis n. 3.

1038. 4°. Ex homicidio et procuratione abortus oritur:

In hac irregularitate videntur omnino includi omnes homicidæ proprie et stricte dicti, omnes procurantes abortum, omnes cooperantes qui vere homicidii reatum incurrunt. Itaque actu occidentes; actu physico abortum procurantes effectu secuto; actu morali reatum incurrentes homicidii vel abortus effectu secuto; cooperantes efficaciter.

Nec sunt irregulares qui in suimetipsius vel alterius personæ justa defensione servato moderamine inculpatæ tutelæ aliquem occidunt.

1039. 5°. **Mutilare** est abscindere membrum corporis quod proprium distinctumque officium habet, pes, manus, oculus, lingua, mamilla mulieris. **Suicidium patrare,** id est, sibi vitam adimere tentare. Qui igitur vel se vel alios mutilarunt, vel tentaverunt sibi vitam adimere, irregulares fiunt.

Vasectomia est certe hominis damnificatio gravis, nam privat eum bono ingenti: ideoque est læsio gravis. Juxta multos mutilatio gravis est in sensu technico, nam est membri abscissio licet non excisio; reddit vasa ad finem suum inutilia. Alii autem dicunt non certo constare de irregularitate, quia membrum non exciditur, id quod exigitur ad irregularitatem.

Non est irregularis eviratus, si ob necessitatem vel injuriam in ipsum exercitam, vel ob naturæ defectum in nativitate, hoc ipsi accidit; secus si sine necessitate hoc petivit, ut in ipso fieret.

1040. 6°. Clerici graviter prohibentur sine apostolico indulto medicinam vel chirugiam exercere; hæc, licet non indecora, certe a statu clericali aliena sunt. Si ex hoc exercitio mors sequatur, irregulares fiunt. Hæc irregularitas ipsos clericos exercentes hanc artem medicam vel chirurgicam ferit.

1041. 7°. Qui aliquem ordinis actum clericis in sacro ordine constitutis reservatum ponunt non habentes istum ordinem, v. gr., diaconus missam celebrans, clericus in minoribus sollemniter baptizans, irregulares fiunt; vel si ordinem habent cujus autem exercitium illis prohibetur pœna canonica, et nihilominus exercent.

Digitized by Google

Et laici etiam incurrunt irregularitatem exercentes actum ordinis reservatum clerico in majoribus constituto, non autem exercentes actum proprium ordinibus minoribus.

ARTICULUS III

DE IMPEDIMENTIS

1042. Sunt simpliciter impediti:

1°. **Filii acatholicorum, quandiu parentes in suo errore permanent;**

2°. **Viri uxorem habentes;**

3°. **Qui officium vel administrationem gerunt clericis vetitam cuius rationes reddere debeant, donec, deposito officio et administratione atque rationibus redditis, liberi facti sint;**

4°. **Servi servitute proprie dicta ante acceptam libertatem;**

5°. **Qui ad ordinarium militare servitium civili lege adstringuntur, antequam illud expleverint;**

6°. **Neophyti, donec, iudicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint;**

7°. **Qui infamia facti laborant, dum ipsa, iudicio Ordinarii, perdurat** (Can. 987).

1043. Hæc impedimenta non sunt perpetua; et causis sublatis aufertur in diversis casibus obstaculum ordinationi suscipendæ. In *primo casu* mutatio magna est introducta; nempe impedimentum tenet filios acatholicorum, quamdiu parentes in suo errore manent; non est amplius irregularitas, neque ultra primum gradum pergit impedimentum.[1] In *secundo casu uxorati* impediuntur quominus ad Ordines ascendant. In *tertio* agitur de iis qui munia exercent clericis prohibita quorum rationes reddere debent; sed si deponatur officium et rationes reddantur, liberi evadunt nec amplius detinentur impedimento; videas canonem ubi nonnulla talia munia designantur. — Cf. C. un., X. 1, 19. In *quarto* intelliguntur mancipia, servi stricte dicti, quamdiu manent servi. In *quinto* agitur de re nostris diebus difficili, de militari servitio lege civili imposito; impedimentum manet donec impleatur lex.

Notanda. — **Pontificia Commissio Ad Codicis Canones Authentice Interpretandos. Dubia in plenariis cœtibus dierum 2–3 Junii 1918 soluta. De irregularitatibus aliisque impedimentis.** 1. Utrum ad sensum canonis 987, n. 5, impediti sint qui ad militiam forsan vocabuntur, sed de facto nondum sunt vocati, vel quia ætate impares sunt, vel quia, examine recte peracto, ad

[1] Cf. Addenda, p. 1093, n. 26.

Digitized by Google

tempus inhabiles sunt declarati (Can. 987, n. 5). Et quatenus negative: 2. Utrum prædicti non solum ad primam tonsuram et minores Ordines, sed etiam ad majores licite promoveri possint, servato tamen, quoadusque hoc bellum perduraverit, Decreto *Ut jus certum.*

Resp. Ad 1^m Affirmative. Ad 2^m Provisum in primo. (A. A. S. An. X, n. 8—1 Augusti 1918).

In *sexto* intelliguntur neophyti qui nempe in adulta ætate ad fidem sunt conversi.

Vixdum discipuli difficulter magistri fiunt, quales decet sacerdotes esse. Judicium probationis sufficientis penes Ordinarium est. Tandem in *septimo* agitur de infamia facti quæ contrahitur quando quis ob patratum delictum vel ob pravos mores bonam æstimationem apud fideles probos et graves amisit, de quo judicium spectat ad Ordinarium.

1044. Ignorantia irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu atque impedimentorum ab eisdem non excusat (Can. 988).

In hac re etiam novus Codex ambiguitatem abstulit. Et sane quoniam macula ex aliquo defectu vel delicto adest, sive subjectum cui inest, legem de irregularitate sciat sive nesciat, indignitas ministerii ab hoc viro tali macula inusto exerciti luce meridiana clarius patet. Quare ignorantia impedimentorum sive irregularitatum non excusat ab iis incurrendis.

1045. Irregularitates et impedimenta multiplicantur ex diversis eorundem causis, non autem ex repetitione eiusdem causæ, nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario (Can. 989).

Titius, judex, mortis sententiam tulit, abortum procuravit effectu secuto, est filius hæretici patris adhuc in terris degentis. Duæ sunt irregularitates, unumque impedimentum. Habentur nempe diversæ causæ.

1046. § 1. Licet Ordinariis per se vel per alium suos subditos dispensare ab irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, ea excepta de qua in can. 985, n. 4 aliave deducta ad forum iudiciale.

§ 2. Eadem facultas competit cuilibet confessario in casibus occultis urgentioribus in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiæ, sed ad hoc dumtaxat ut pœnitens ordines iam susceptos exercere licite valeat (Can. 990).

Nomine Ordinariorum hic veniunt qui designantur in jure, Can. 198 § 1. Conceditur ipsa facultas dispensandi, non ab irre-

Digitized by Google

gularitatibus ex defectu, sed ab omnibus ex delicto occulto exortis, excepta irregularitate ex homicidio voluntario et abortus procuratione effectu secuto, et irregularitate deducta ad forum judiciale. In irregularitate ex defectu, in irregularitate ex delicto publico, in irregularitate ex homicidio et abortus procuratione effectu secuto, nihil potest Ordinarius. Nihil etiam potest in irregularitate deducta ad forum judiciale. Eadem facultas competit confessario cuilibet sub quibusdam conditionibus: casus debet esse occultus et urgentior; recursus ad Ordinarium non potest fieri; periculum est infamiæ aut gravis damni. Tandem pœnitens dispensatur ad exercitium dumtaxat ordinum receptorum.

1047. § 1. In precibus pro irregularitatum ac impedimentorum dispensatione, omnes irregularitates ac impedimenta indicanda sunt; secus dispensatio generalis valebit quidem etiam pro reticitis bona fide, iis exceptis quæ in can. 990, § 1 excipiuntur, non autem pro recticitis in mala fide.

§ 2. Si agatur de irregularitate ex homicidio voluntario, etiam numerus delictorum exprimendus est sub pœna nullitatis concedendæ dispensationis.

§ 3. Dispensatio generalis ad ordines valet pro ordinibus quoque maioribus; et dispensatus potest obtinere beneficia non consistorialia etiam curata, sed renuntiari nequit S. R. E. Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Prælatus ***nullius*****, Superior maior in religione clericali exempta.**

§ 4. Dispensatio, in foro interno non sacramentali concessa, scripto consignetur; et de ea in secreto curiæ libro constare debet (Can. 991).

Digitized by Google

TRACTATUS XXI

De Indulgentiis

CAPUT I

DE INDULGENTIIS GENERATIM SPECTATIS

1048. Indulgentia latiori sensu sumpta importat quamcumque condonationem peccatorum, aut concessionem gratiæ et misericordiæ; at strictiori sensu accepta Indulgentia definiri potest: remissio **coram Deo pœnæ temporalis debitæ pro peccatis, ad culpam quod attinet iam deletis, quam ecclesiastica auctoritas ex thesauro Ecclesiæ concedit pro vivis per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii** (Can. 911).

Indulgentia hoc stricto sensu accepta multipliciter distinguitur; est enim: 1°. *plenaria* vel *partialis*, prout integra pœna temporalis remittitur vel ejusdem pars tantum; 2°. *personalis* vel *localis* aut *realis*, prout conceditur immediate personis vel est affixa alicui loco aut adnectitur alicui rei; 3°. *temporalis* aut *perpetua*, prout ad tempus determinatum aut sine ullo termino præfixo conceditur.

1049. Dico 1°. Ecclesia habet potestatem concedendi Indulgentias: hæc autem potestas, in concreto, apud eos tantum invenitur, qui dicuntur et sunt veri Ecclesiæ Prælati. Ratio *primi* desumitur, tum ex Conc. Trid. sess. 25, Decreto *de Indulgentiis*, ubi anathemate damnantur qui "eas (Indulgentias) concedendi in Ecclesia potestatem esse negant"; tum quia Christus generalem potestatem concessit Apostolis solvendi quidquid impediret consecutionem æternæ beatitudinis. Ratio autem *secundi* est, tum quia soli Prælati Ecclesiæ sunt successores Apostolorum quibus solis concessa fuit generalis illa potestas solvendi, tum quia soli Prælati Ecclesiæ dispensare possunt de ejus thesauro, siquidem illis solis competit potestas plena in corpus mysticum Christi. — Hinc:

Digitized by Google

1°. **Præter Romanum Pontificem, cui totius spiritualis Ecclesiæ thesauri a Christo Domino commissa est dispensatio, ii tantum possunt potestate ordinaria indulgentias elargiri, quibus id expresse a iure concessum est** (Can. 912).

2°. **Cardinales . . . facultate gaudent concedendi indulgentias ducentorum dierum, etiam toties quoties lucrandas, in locis vel institutis ac pro personis suæ iurisdictionis vel protectionis; item in aliis locis, sed a præsentibus solummodo, singulis vicibus, lucrandas** (Can. 239, § 1, n. 24).

A capta possessione Episcopi residentiales habent ius concedendi indulgentias quinquaginta dierum in suæ iurisdictionis locis (Can. 349, § 2, n. 2).

In diœcesibus suffraganeis Metropolita potest indulgentias centum dierum, sicuti in propria diœcesi, concedere (Can. 274, n. 2).

§ **3. Cum consecratur ecclesia vel altare, Episcopus consecrator, licet iurisdictione in territorio careat, indulgentiam concedit unius anni ecclesiam vel altare visitantibus in ipsa consecrationis die; in die vero anniversaria quinquaginta dierum, si sit Episcopus; centum, si Archiepiscopus; biscentum, si S. R. E. Cardinalis** (Can. 1166).

Cf. Can. 294, §§ 1, 2; Can. 323, §§ 1, 2.

3°. Delegatus juxta mensuram, quam delegans præstituit, indulgentias concedere potest non secus ac ille, a quo fuit delegatus, quia actus jurisdictionis, prout est facultas concedendi indulgentias, per delegatum exerceri potest.

Inferiores Romano Pontifice nequeunt:

1°. Facultatem concedendi indulgentias aliis committere, nisi id eis a Sede Apostolica expresse fuerit indultum;

2°. Indulgentias concedere defunctis applicabiles;

3°. Eidem rei seu actui pietatis vel sodalitio, cui iam a Sede Apostolica vel ab alio indulgentiæ concessæ sint, alias adiungere, nisi novæ conditiones adimplendæ præscribantur (Can. 913).

4°. Ecclesia semper moderamen exercere curavit ne per indiscretas et superfluas indulgentias et claves Ecclesiæ contemnantur et pœnitentiæ satisfactio enervetur (Cap. Cum ex eo 14 de Pœnitent. et Remiss.). Quare crucibus etc. jam legitime indulgentiis ditatis non possunt Episcopi alias adnectere, nisi novæ conditionis adimplendæ præscribantur. — Cf. S. C. Indulg. 12 Jan. 1878.

Digitized by Google

5°. Prælati Episcopo inferiores non possunt ullas indulgentias concedere, neque Vicarii generales neque Vicarii capitulares, sede vacante, et pari ratione administratores apud nos; multo minus Parochi. — C. Lacroix, lib. 6, part. 2, nn. 1323 et seq. — Ferraris, sub verbo *Indulgentiæ.*

6°. Concessa est indulgentia quinquaginta dierum defunctis quoque applicabilis annulum Cardinalium et Episcoporum deosculantibus. S. Off. 18 Mar. 1909.

Dico 2°. § 1. Ut quis capax sit sibi lucrandi indulgentias, debet esse baptizatus, non excommunicatus, in statu gratiæ saltem in fine operum præscriptorum, subditus concedentis.

§ 2. Ut vero subiectum capax eas revera lucretur, debet habere intentionem saltem generalem eas acquirendi et opera iniuncta implere statuto tempore ac debito modo secundum concessionis tenorem (Can. 925).

Præcipuæ conditiones, quæ in subjecto requiruntur ad indulgentias lucrandas, sunt sequentes: 1°. ut sit baptizatus, quia thesaurus Ecclesiæ infidelibus dispensari nequit, et ut non sit excommunicatus, quia secus communione bonorum spiritualium privatur; 2°. ut opera injuncta rite adimpleat, prouti præscripta sunt quoad *tempus, modum* et *locum,* quia sub hisce conditionibus conceduntur indulgentiæ; 3°. ut sit in statu gratiæ, saltem quando ultimum opus præscriptum ponit, quia non remittitur pœna nisi dimissa culpa; excipe probabiliter, si applicentur defunctis; 4°. ut habeat intentionem eas lucrandi.[1]

QUÆSITA

1050. Quær. 1°. *An sit valida concessio Indulgentiæ facta sine causa?*

Resp. *Neg.,* et ratio est, quia Prælati Ecclesiæ non sunt nisi delegati Christi ad thesaurum Ecclesiæ dispensandum. Christus autem nequit ratas habere profusiones thesauri sui a dispensatoribus prodigis factas. Ceterum non est fidelium, nec simplicium sacerdotum judicare de sufficientia causæ, ob quam Indulgentia conceditur; debent enim simpliciter existimare justam esse, quia præsumptio semper stat pro superioribus, nisi certo constet contrarium. — Cf. S. Alphons. *de Sacram, Pœnit.* n. 532. — Lehmkuhl, nn. 535 et seq.

Quær. 2°. *An peccatum veniale sit obex ad lucrandam Indulgentiam?*

[1] Cf. Addenda, p. 1092, n. 22.

Digitized by Google

Resp. *Neg.*, et ratio est, quia quamvis remitti non possit pœna tali peccato debita, potest tamen remitti pœna debita pro aliis peccatis jam deletis: sicut enim non repugnat culpam alicujus peccati venialis remitti, quin aliorum culpa remittatur; sic nec repugnat deleri pœnam aliquorum venialium aut mortalium remissorum, quamvis solvenda remaneat pœna pro uno aut pluribus aliis venialibus. Attamen ex istis rationibus manifestum est, peccatum veniale esse obicem ad lucrandam indulgentiam plenariam qua talem. — Cf. S. Alphons. *de Sacram. Pœnit.* n. 534.

QUÆR. 3°. *An Indulgentia, quæ conceditur ut plenaria, possit partialiter saltem obtineri, si adsit obex impediens quominus integre obtineatur, v. gr., affectus ad aliquod veniale?*

Resp. *Affirm.* **Plenaria indulgentia ita concessa intelligitur ut si quis eam plenarie lucrari non possit, eam tamen partialiter lucretur pro dispositione quam habet** (Can. 926).

QUÆR. 4°. *Quid intelligatur per Indulgentias* 10 *vel* 15 *dierum, annorum, quadragenarum, etc., etc.?*

Resp. Intelligenda est, juxta communem sententiam, remissio tantæ pœnæ, quanta olim remittebatur, vel remissa fuisset per pœnitentiam canonicam ejusdem temporis. Sic, v. gr., per indulgentiam septem annorum tanta remittitur pœna, quanta remittebatur per pœnitentiam septem annorum juxta antiquos canones injungi solitam. — Quanti autem valuerint coram Deo pœnitentiæ canonicæ, et quanti nunc valeant indulgentiæ partiales tot dierum vel annorum, nos omnino latet; quia ignoramus, qualem proportionem satisfactiones nostræ habent cum pœna pro peccatis nostris debita. — Ita communiter theologi.

QUÆR. 5°. *An Indulgentias lucretur, qui opus pro eis præscriptum non integre perficit?*

Resp. *Neg.*, si partem operis notabilem omittat, ita ut secundum æstimationem moralem illud quoad substantiam non perficiat; quia simpliciter conditionibus requisitis satisfacere non censetur. Secus autem si minimam partem prætermittat; quia tunc *moraliter*, vel quoad *substantiam* censetur perfici opus præscriptum. — Pars autem minima *respective* sumenda est. Sic in Rosario omissio unius *Pater* et *Ave* minima videtur; secus vero si quinque *Pater* et *Ave* requirantur, quia omissio quintæ partis operis notabilis est. — Cf. S. Alphons. ibid.

Digitized by Google

QUÆR. 6°. *An et quomodo Indulgentiæ defunctis applicari possint?*

Resp. Applicari possunt, si adsint duæ conditiones sequentes: 1°. ut tanquam illis *applicabiles* in Rescripto Pontificis specialiter concedantur; 2°. ut adsit intentio talem applicationem faciendi. — Adverte tamen, quod indulgentia nequit applicari defunctis per modum *absolutionis*, sed tantum per modum *suffragii*, nempe Deum deprecando, ut benigne velit talem applicationem acceptare et animabus Purgatorii largiri. Ratio est, quia Pontifex jurisdictionem non habet in animas defunctorum, ac proinde eas absolvere a pœnis, velut per sententiam, non potest. — Cf. Lacroix, n. 1336. — Lugo, *de Pœnit.* disp. 27, n. 58.

Quando Summus Pontifex indulgentiam vivis concedit absolvit eos a pœnis debitis peccatis jam remissis simulque ex thesauro Ecclesiæ solutionem exhibet. Omnis nempe indulgentia vivis concessa hæc duo importat, *absolutionem* et *solutionem.* Non item quando conceditur indulgentia applicabilis defunctis. Porro qui lucratur aliquam indulgentiam non est administrator thesauri Ecclesiæ nec ipsius administrationi subduntur satisfactiones Christi. Ideoque nequit ipse eas aliis transferre pro lubitu suo. Quum Summus Pontifex possit concedere per modum *absolutionis* et *suffragii* ipse hanc potestatem exercere valet. De facto quando concedit indulgentiam applicabilem defunctis, non utique elargitur eam ut tum vivo lucranti tum defuncto ea prosit sed ut vivo prosit, si velit ipse, vel, si mavult, ut defunctis applicetur: si sibimet eam retinet, ipsi prodest per modum *absolutionis;* si offert defunctis, his prodest per modum *suffragii.* Solutio habetur et absolutio pro vivis; non absolutio, sed solutio offertur Deo ipsum rogando ut velit istam applicationem acceptare in favorem defunctorum.

QUÆR. 7°. *An Indulgentia infallibiliter prosit animabus Purgatorii, quibus applicatur?*

Resp. Controvertitur; nam alii affirmant, quia Christus dedit Ecclesiæ potestatem infallibilem his verbis: "Quodcumque solveris" . . ., etc. Concessio autem Indulgentiæ pro defunctis est vere actus clavium, cum procedat ab Apostolica auctoritate; clavis autem semper aperit, positis debitis conditionibus: ergo Indulgentia est semper efficax et infallibilis tam pro defunctis quam pro vivis, modo adsint requisita. — Alii autem negant, quia nulla adest promissio divina, vi cujus Deus censeatur Indulgentiam oblatam certo acceptare. Hinc videtur

Digitized by Google

eam tantum admittere pro suo beneplacito applicandam. Præterea Ecclesia servat usum celebrandi per plures annos ac pro eisdem animabus Missas anniversarias, etiam in altaribus privilegiatis, seu quibus inhæret privilegium indulgentiæ plenariæ. Inanis autem esset illa praxis, si statim in prima Missa illis applicata fieret earum liberatio. — Cf. Suarez, disp. 53, sect. 3, n. 3. — S. Alphons. *de Sacram. Pœnit.* n. 534. — Lehmkuhl, nn. 530 et seq.

Certum est autem, indulgentias defunctis saltem ut plurimum prodesse; secus enim inutile quid ageret Ecclesia eas illis applicando; quod sane absque impietate dici nequit.

QUÆR. 8°. *An applicatio specialis facienda sit certis animabus determinatis vel generalis sufficiat?*

Resp. Sufficit applicatio generalis facta omnibus animabus in Purgatorio degentibus, quia suffragia sunt divisibilia, et proinde in omnes animas distribui possunt. Elucet aliunde ex praxi Ecclesiæ, quæ jubet Missas celebrari pro defunctis in genere, præsertim die secunda Novembris. Item quando fiunt Collectæ in Ecclesiis pro *animabus Purgatorii*, Missæ inde celebrandæ pro omnibus in genere applicari debent. Si autem quis velit restringere applicationem suam, tunc animas quasdam specialiter determinare debet, sive expresse sive implicite et æquivalenter.

QUÆR. 9°. *An requiratur status gratiæ ad lucrandam Indulgentiam pro defunctis?*

Resp. Controvertitur apud theologos, quorum alii affirmant, quia nemo potest alteri applicare indulgentiam, nisi eam prius suam fecerit; alii autem negant, quia applicatio fit directe et immediate defunctis, et opus ponitur tantum ut conditio, non ad lucrandum sibi indulgentiam, sed ut illa defunctis applicetur. Prima sententia, quæ S. Alphonso videtur verior, consulenda est in praxi utpote tutior. — Cf. S. Alphons. loc. cit. n. 534. — Baller. not. (c) p. 1051.

QUÆR. 10°. *An requiratur confessio et absolutio etiam pro venialibus ad lucrandas Indulgentias, quæ conceduntur cum clausula:* contritis et confessis?

Resp. *Affirm.*, quoad *confessionem*, non obstante statu gratiæ; et ratio est, quia etsi confessio tunc non sit necessaria ad remittenda peccata, requiritur tamen tanquam conditio seu opus præscriptum. Constat ex Decreto S. Congr. Indulgent. a Clemente XIII approbato, die 19 Maii 1759. Verum quoad

Digitized by Google

absolutionem respondendum est *negative,* ut patet ex Declaratione ejusdem S. Congr. Indulgent. data die 15 Dec. 1841.

QUÆR. 11°. *An requiratur toties confessio, quoties lucranda est Indulgentia plenaria?*

Resp. *Affirm.*, quoad plerasque, ut evincitur ex rescriptis plurium concessionum. — Dixi *plerasque,* nam etsi pro omnibus certe requiratur status gratiæ, non item requiritur confessio, ut patet exemplo indulgentiæ plenariæ concessæ pro exercitio *Viæ Crucis.* — Hic autem animadvertendum est:

1°. **§ 1. Ad quaslibet indulgentias lucrandas confessio forte requisita peragi potest intra octo dies qui immediate præcedunt diem cui indulgentia fuit affixa; communio autem in pervigilio eiusdem diei; utraque vero etiam intra subsequentem totam octavam.**

§ 2. Pariter ad lucrandas indulgentias pro piis exercitiis in triduum, hebdomadam, etc., ductis concessas, confessio et communio fieri etiam potest intra octavam quæ immediate sequitur exercitium expletum.

§ 3. Christifideles qui solent, nisi legitime impediantur, saltem bis in mense ad pœnitentiæ sacramentum accedere, aut sanctam communionem in statu gratiæ et cum recta piaque mente recipere quotidie, quamvis semel aut iterum per hebdomadam ab eadem abstineant, possunt omnes indulgentias consequi, etiam sine actuali confessione quæ ceteroquin ad eas lucrandas necessaria foret, exceptis indulgentiis sive iubilæi ordinarii et extraordinarii sive ad instar iubilæi (Can. 931).

2°. Non pauci Episcopi obtinuerunt æquivalens privilegium in favorem illorum, qui bis in mense confiteri solent, scilicet quolibet spatio quatuordecim dierum.

3°. Ista privilegia non respiciunt indulgentiam plenariam quæ conceditur ad formam Jubilæi, pro cujus recta intelligentia semper attendenda sunt ipsa verba et tenor concessionis. — Cf. Prinzivalli, n. cclix. — *Acta S. Sedis,* vol. 11, pp. 358 et seq., et vol. 18, p. 412.

QUÆR. 12°. *Quid importent clausulæ:* contritis — contrito corde — corde saltem contrito — *et similes aliæ?*

Resp. Certe non significant requiri actum contritionis tanquam opus injunctum, sed exprimunt tantum necessitatem status gratiæ ad lucrandam indulgentiam. — Cf. *Acta S. Sedis,* vol. 6, p. 388.

Digitized by Google

QUÆR. 13°. *An quis possit eadem die diversas aut pluries easdem Indulgentias lucrari?*

Resp. § 2. Partialis indulgentia, nisi contrarium expresse notetur, sæpius per diem, eodem opere repetito, potest lucrifieri (Can. 928).

QUÆR. 14°. *An uni eidemque rei vel loco vel operi plures adnecti possunt Indulgentiæ?*

Resp. Uni eidemque rei vel loco plures ex variis titulis adnecti possunt indulgentiæ; sed uno eodemque opere, cui ex variis titulis indulgentiæ adnexæ sint, non possunt plures acquiri indulgentiæ, nisi opus requisitum sit confessio vel communio, aut nisi aliud expresse cautum fuerit (Can. 933).

QUÆR. 15°. *An possint acquiri plures Indulgentiæ plenariæ eadem die?*

Resp. § 1. Indulgentia plenaria, nisi aliud expresse cautum sit, acquiri potest semel tantum in die, etsi idem opus præscriptum pluries ponatur (Can. 928).

Cautum est quoad indulgentias quæ de Portiuncula dicuntur et alias quasdam paucas. Notandum pariter est decretum Innocentii intelligendum esse de lucranda sæpius eadem indulgentia plenaria ponendo sæpius eadem die idem opus. Nam certum est posse aliquem (etiam cum una confessione et communione) plures indulgentias plenarias quæ propter diversas actiones concedantur eadem die obtinere. Evidens autem est non posse aliquem sibi lucrari plures indulgentias plenarias eadem die, nisi commisso peccato post primam obtentam ejus remissionem debite acceperit: quod si tamen indulgentiæ plenariæ sint defunctis applicabiles, tunc potest sibi unam et animabus in Purgatorio alias lucrari. — Cf. Beringer, *Die Ablässe,* pag. 95, n. 10.

QUÆR. 16°. *An vel qualis intentio requiratur ad lucrandus Indulgentias?*

Resp. § 2. Ut vero subiectum capax eas revera lucretur, debet habere intentionem saltem generalem eas acquirendi . . . (Can. 925).

Quando ad indulgentias lucrandas præscribitur oratio pro fine determinato, v. gr., pro extirpatione hæreseon, non requiritur intentio explicita, expressa singulis vicibus. S. Cong. Indulg. 12 Julii 1847.

Digitized by Google

QUÆR. 17°. *Utrum si concedatur facultas commutandi opera injuncta ad lucrandas Indulgentias, commutatio necessario in confessione fieri debeat?*

Resp. *Neg.*, nisi in concessione facultatis ejusmodi conditio expresse caveatur.— Quod eruitur, ut opinamur, ex responso S. C. de Indulg. 20 Feb. 1801. In novo Codice facultas est jam omnibus confessariis tradita.

Pia opera ad lucrandas indulgentias iniuncta, confessari possunt in alia commutare pro iis qui, legitimo detenti impedimento, eadem præstare nequeant (Can. 935).

QUÆR. 18°. *An vel quomodo surdi-muti lucrari valeant Indulgentias, quibus adnexæ sunt orationes vocales?*

Resp. Muti lucrari possunt indulgentias adnexas publicis precibus, si una cum ceteris fidelibus in eodem loco orantibus mentem ac pios sensus ad Deum attollant; et si agatur de privatis orationibus, satis est ut eas mente recolant signisve effundant vel tantummodo oculis percurrant (Can. 936).

QUÆR. 19°. *An illi, qui chronica infirmitate impediti nequeunt ecclesiam visitare et communionem frequenter recipere, possint nihilominus Indulgentias lucrari, cum duæ prædictæ conditiones requiruntur?*

Resp. *Affirm.*, ex speciali concessione Pii IX, dummodo tamen adimpleantur aliæ conditiones. Etenim die 18 Sept. 1862, "Sanctitas sua clementer indulsit, ut præfati Christifideles [habitualiter infirmi chronici, ob physicum permanens aliquod impedimentum e domo egredi impotentes] exceptis tamen illis qui in Communitate morantur, acquirere possint omnes et singulas Indulgentias plenarias jam concessas vel in posterum concedendas, quasque alias acquirere possent in locis in quibus vivunt, si in eo physico statu non essent, pro quarum acquisitione præscripta sit Sacra Communio et visitatio alicujus Ecclesiæ vel publici Oratorii in locis iisdem, dummodo vere pœnitentes confessi, ac ceteris omnibus absolutis conditionibus, si quæ injunctæ fuerint, loco S. Communionis et Visitationis alia pia opera a respectivo confessario injungenda, fideliter adimpleant. Præsenti in perpetuum valituro absque ulla Brevis expeditione. Non obstantibus in contrarium facientibus quibuscumque."

Fideles utriusque sexus qui, perfectionis studio vel institutionis seu educationis aut etiam valetudinis causa in domibus ecclesia vel publico sacello carentibus, de consensu Ordinario-

Digitized by Google

rum constitutis, vitam communem agunt, itemque personæ omnes ad illis ministrandum ibidem commorantes, quoties ad lucrandas indulgentias præscribatur visitatio alicuius ecclesiæ non determinatæ, vel indeterminati alicuius publici oratorii, visitare queunt propriæ domus sacellum in quo obligationi audiendi Sacrum iure satisfacere possunt, dummodo cetera opera iniuncta rite præstiterint (Can. 929).

QUÆR. 20°. *An amittantur Indulgentiæ, si res mobilis, cui adnexæ sunt, alteri tradatur?*

Resp. *Negative,* vi canonis 924, § 2.

QUÆR. 21°. *Quibusnam rebus Indulgentiæ applicari possint?*

Resp. Applicari possunt indulgentiæ quibuslibet rebus *solidis,* ne ferro quidem vel ligno exceptis, ut olim. Etiam corona vitro solido confecta cum appositis indulgentiis benedici potest. Solæ igitur res, quæ facile frangi aut lacerari possunt, ut papyrus, vitrum insufflatum, etc., excipiendæ sunt. — Cf. Prinzivalli, n. CDXX.

QUÆR. 22°. *Quænam sint regulæ ad discernendas veras Indulgentias a falsis?*

Resp. S. Congregatio Indulgentiarum Decreto, *Urbis et Orbis,* confirmato a Summo Pontifice 10 Aug. 1899 sequentes statuit regulas. Reg. I. "Authenticæ sunt omnes Indulgentiæ, quæ in novissima Collectione a S. Indulgentiarum Congregatione edita continentur." Reg. II. "Indulgentiæ generales, quæ in supradicta Collectione non exhibentur, vel quæ concessæ feruntur post editam Collectionem, tunc solummodo habendæ erunt ut authenticæ, cum earumdem concessionis authographum monumentum recognitum fuerit a S. Indulgentiarum Congregatione, cui, sub nullitatis pœna, exhibendum erit antequam publicentur." Reg. III. "Authenticæ habeantur Indulgentiæ concessæ Ordinibus et Congregationibus religiosis, Archiconfraternitatibus, Confraternitatibus, Archisodalitiis, Sodalitiis, piis Unionibus, piis Societatibus, nonnullis Ecclesiis celebrioribus, Locis piis et Objectis devotionis, quæ continentur in summariis recognitis et approbatis a S. Congregatione Indulgentiarum, ejusque auctoritate vel venia typis editis." Reg. IV. "Non habeantur ut authenticæ Indulgentiæ sive generales, sive particulares, quæ continentur in libris, in libellis, in summariis, in foliis, in chartulis, sive etiam in imaginibus, impressis sine approbatione auctoritatis competentis; quæ approbatio conce-

Digitized by Google

denda erit post diligentem recognitionem et distincte exprimenda." Reg. V. "Apocryphæ, vel nunc prorsus revocatæ, sunt omnes Indulgentiæ mille vel plurium annorum, quocumque tempore concessæ dicantur." Reg. VI. "Suspectæ habeantur Indulgentiæ plenariæ quæ asseruntur concessæ recitantibus pauca dumtaxat verba: exceptis Indulgentiis in articulo mortis." Reg. VII. "Rejiciendæ sunt ut apocryphæ Indulgentiæ, quæ circumferuntur in libellis, foliis seu chartulis impressis seu manuscriptis, in quibus ex levibus aut etiam superstitiosis causis et incertis revelationibus, vel sub illusoriis conditionibus promittuntur Indulgentiæ et gratiæ usum et modum excedentes." Reg. VIII. "Ut commentitia rejicienda sunt folia, et libelli, in quibus promittitur fidelibus unam alteramve precem recitantibus liberatio unius vel plurium animarum a Purgatorio: et Indulgentiæ quæ dictæ promissioni adjici solent, ut apocryphæ habendæ sunt." Reg. IX. "Apocryphæ, vel saltem ut graviter suspectæ, habeantur Indulgentiæ recentiores assertæ concessionis, si ad insusitatum numerum annorum vel dierum producuntur." Authentica declaratio harum regularum et alia de Indulgentiis scitu necessaria inveniuntur apud Beringer, *Die Ablässe*, pp. 808 et seq.

QUÆR. 23°. *Quomodo sit intelligenda facultas benedicendi crucifixos cum indulgentiæ plenariæ applicatione, toties quoties nuncupatæ, ab Apostolica Sede quomodocumque concessa?*

Resp. "*Ita et non aliter est intelligenda, ut quicunque Christifidelis in articulo mortis constitutus aliquem ex hujusmodi crucifixis benedictis, etiamsi illi non pertineat, osculatus fuerit, vel quomodocumque tetigerit, dummodo confessus ac sacra communione refectus, vel si id facere nequiverit saltem contritus, Ssmum Jesu nomen, ore, si potuerit, sin minus corde, devote invocaverit et mortem tamquam peccati stipendium de manu Domini patienter susceperit, plenariam indulgentiam acquirere valeat.*" S. C. S. Offic. 10 Junii 1914.

QUÆR. 24°. *Si oratio in genere ad Indulgentias lucrandas præscribitur qualis requiratur?*

Resp. § 1. Si ad lucrandas indulgentias oratio in genere ad mentem Summi Pontificis præscribatur, mentalis tantum oratio non sufficit; oratio autem vocalis poterit arbitrio fidelium deligi, nisi peculiaris aliqua assignetur.

§ 2. Si peculiaris oratio assignata fuerit, indulgentiæ acquiri possunt quocunque idiomate oratio recitetur, dummodo de

Digitized by Google

fidelitate versionis constet ex declaratione vel Sacræ Pœnitentiariæ vel unius ex Ordinariis loci ubi vulgaris est lingua in quam vertitur oratio; sed indulgentiæ penitus cessant ob quamlibet additionem, detractionem, vel interpolationem.

§ 3. Ad indulgentiarum acquisitionem satis est orationem alternis cum socio recitare, aut mente eam prosequi, dum ab alio recitatur (Can. 934).

1051. Resolves. — Nisi aliud ex concessionis tenore appareat, indulgentias ab Episcopo concessas lucrari possunt tum subditi extra territorium, tum peregrini, vagi, omnesque exempti in territorio degentes (Can. 927).

2°. Nemo indulgentias acquirens potest eas aliis in vita degentibus applicare; animabus autem in purgatorio detentis indulgentiæ omnes a Romano Pontifice concessæ, nisi aliud constet, applicabiles sunt (Can. 930).

De qua re ait Card. De Lugo: "Communiter non conceditur facultas lucrandi indulgentias pro aliis viventibus, quia, cum ipsi possint sibi etiam subvenire, non expedit fovere eorum pigritiam, ut neque satisfacere, neque etiam indulgentias pro se lucrari curent." — Cf. Lugo, disp. 27, n. 77. — Lacroix, n. 1328. — Baller. not. (a) n. 1056.

3°. § 1. Ad normam can. 75, indulgentiæ adnexæ alicui ecclesiæ non cessant, si ecclesia funditus evertatur rursusque intra quinquaginta annos ædificetur in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo.

§ 2. Indulgentiæ coronis aliisve rebus adnexæ tunc tantum cessant, cum coronæ aliæve res prorsus desinant esse vel vendantur (Can. 924).

Neque amittuntur, si per successivas reparationes totaliter renovarentur, siquidem eædem moraliter remanerent. Proinde nec amittit indulgentias corona quæ successive reparatur, licet globuli ex integro per partes subinde renovati fuerint. — Cf. Prinzivalli, CDLXXXII.

4°. Indulgentiæ non exspirant morte concedentis, cum sint gratiæ, nec ante notitiam revocationis. Indulgentiæ accipiendæ sunt, ut sonant; cum tamen sint gratiæ, large sunt interpretandæ, servata nihilominus verborum proprietate. Unde censendæ sunt perpetuæ, si datæ sint sine temporis restrictione. — Cf. S. Alphons. n. 534.

5°. Res benedictæ et indulgentiis ditatæ non debent vendi, et si vendantur, indulgentias amittunt. — Cf. Can. 924, § 2.

Digitized by Google

6°. Cardinales habent facultatem,

Benedicendi ubique, solo crucis signo, cum omnibus indulgentiis a Sancta Sede concedi solitis, rosaria, aliasque coronas precatorias, cruces, numismata, statuas, scapularia a Sede Apostolica probata, eaque imponendi sine onere inscriptionis;

Sub unica benedictione erigendi, in ecclesiis et Oratoriis etiam privatis aliisque piis locis stationes *Viæ Crucis* **cum omnibus indulgentiis, quæ huiusmodi pium exercitium peragentibus impertitæ sunt: nec non benedicendi pro fidelibus, qui causa infirmitatis vel alius legitimi impedimenti sacras stationes** *Viæ Crucis* **visitare nequeant, Crucifixi icones cum applicatione omnium indulgentiarum devoto exercitio eiusdem** *Viæ Crucis* **a Romanis Pontificibus adnexarum** (Can. 239, § 1, nn. 5, 6).

7°. **Ad lucrandum indulgentiam alicui diei affixam, si visitatio ecclesiæ vel oratorii requiratur, hæc fieri potest a meridie diei præcedentis usque ad mediam noctem quæ statutam diem claudit** (Can. 923).

8°. **Opere, cui præstando, quis lege aut præcepto obligatur, nequit indulgentia lucrifieri, nisi in eiusdem concessione aliud expresse dicatur; qui tamen præstat opus sibi in sacramentalem pœnitentiam iniunctum et indulgentiis forte ditatum, potest simul et pœnitentiæ satisfacere et indulgentias lucrari** (Can. 932).

9°. Ssmus D. N. Benedictus XV concedere dignatus est ut indulgentias, pro quibus lucrandis recitatio precum una cum aliquo corporis actu injungitur, quem mutilati peragere impares sunt, isti lucrari valeant fusis dumtaxat precibus. Sac. Pœn. Apost. 22 Oct. 1917.

10°. **§ 3. Indulgentia plenaria concessa ut quotidiana perpetua vel** *ad tempus* **visitantibus aliquam ecclesiam vel publicum oratorium ita intelligenda est ut quacunque die, sed semel tantum in anno, ab unoquoque fideli acquiri possit, nisi aliud in decreto expresse dicatur** (Can. 921).

11°. Intentio quotidiana matutina in Apostolatu Orationis exprimi debet formula vocali. — S. Off. 10 Jun. 1915.

12°. Si cruces *Viæ Crucis* primitus benedictæ omnino pereunt, iterum canonica erectio necessaria est; si pereant ex minore parte, licet alias illis substituere absque ulla benedictione; si penitus tolluntur aliqua peculiari ratione, et ad tempus tantum ut denuo eidem loco restituantur, nec erectione nec benedictione opus est ad indulgentias lucrifaciendas. S. C. Indulg. 30 Jan. 1839.

Digitized by Google

Nota. — *Ad intelligendam naturam Indulgentiæ Jubilæi, sicut et ceteras ejusdem concessiones, attendendum est imprimis ad verba et tenorem Constitutionis qua Jubilæum ipsum promulgatur. Etenim ultima Jubilæa diversitatem quamdam præ se tulerunt quoad requisitas conditiones, ac proinde male quis argumentaretur ab uno ad aliud, independenter a verbis ipsis apostolicis.*

CAPUT II

DE QUIBUSDAM INDULGENTIIS IN PARTICULARI

I. — De Indulgentiis Apostolicis

1052. Indulgentiæ Apostolicæ dicuntur illæ quas Romanus Pontifex adnectere solet *piis objectis*, uti sunt cruces, coronæ precatoriæ et numismata, dum ea benedicit.

QUÆSITA

1053. Quær. 1°. *Quænam sint conditiones ad has Indulgentias lucrandas.*

Resp. Sunt sequentes: 1°. Ut Christifideles in propria deferant persona aliquod ex enuntiatis objectis.

2°. Quodsi id minime fiat, requiritur ut illud in proprio cubiculo, vel alio decenti loco suæ habitationis retineant, et coram eo devote præscriptas preces recitent.

3°. Excluduntur ab apostolicæ benedictionis concessione imagines typis exaratæ, depictæ, itemque cruces, crucifixi, parvæ statuæ et numismata ex stanno, plumbo aliave ex materia fragili seu consumptibili confecta.

4°. Imagines repræsentare debent Sanctos, qui vel jam consueta forma canonizati, vel in martyrologiis rite probatis descripti fuerint. — S. Off. 5 Sept. 1914. — *A. A. S.* vol. 6, p. 503.

Quær. 2°. *Utrum nostri Sacerdotes possent, ex delegatione, concedere Indulgentias Apostolicas?*

Negative sine speciali indulto a S. A. concesso.

Resp. *Affirm.*, generatim loquendo, nam Episcopis nostris concedebatur non solum facultas applicandi has Indulgentias, sed etiam "communicandi (hanc eamdem facultatem) cum presbyteris sacro ministerio fungentibus." — Dixi *generatim loquendo*, quia non in omnibus diœcesibus de facto inveniebatur hæc communicatio. — Cf. **nunc** S. C. Consistoralis, 25 Apr. 1918. Videas Can. 349, § 1; 239, § 1, n. 6; 913, n. 1.

Digitized by Google

QUÆR. 3°. *Quomodo practice fiat applicatio harum Indulgentiarum?*

Resp. Sanctissimus D. N. D. Pius X "decernere et declarare dignatus est:

"*In benedicendis pluribus similibus aut diversis religionis objectis, quæ sacerdoti pluribus facultatibus munito, conjuncta vel commixta offeruntur, atque in ipsis vigore diversarum facultatum indulgentiis ditandis, sufficere unicum signum pro pluribus benedictionibus atque indulgentiarum adnexionibus. Et declaratio non extendatur ad metallica numismata scapularibus substituenda, de quibus in decreto S. Officii dato die* 16 *Decembris, anno* 1910." S. C. S. Off. (S. D. I.) 18 Maii 1914.

II. — De Indulgentiis Scapularis

1054. Plura hodie dantur scapularia, at hic breviter dicetur solummodo de scapulari B. M. V. de Monte Carmelo, quod antiquissimum est et magis commune. Pro ceteris vero scapularibus consuli possunt tractatus speciales.

QUÆSITA

1055. QUÆR. 1°. *Quænam sint Indulgentiæ adnexæ scapulari B. M. V. de Monte Carmelo?*

Resp. Plures sunt eæque partiales et plenariæ: hæ ultimæ conceduntur diebus sequentibus:

1°. In die receptionis scapularis, supposita tamen confessione, communione et aliqua prece facta juxta intentionem S. Pontificis.

2°. In die festo B. M. V. de Monte Carmelo, vel in Dominica proxime sequenti, vel etiam quocumque die infra Octavam, servatis tamen iisdem prædictis conditionibus.

3°. In die Immaculatæ Conceptionis, Nativitatis, Præsentationis, Annunciationis, Visitationis, Purificationis, et Assumptionis B. M. Virginis: item in die festo S. Josephi, S. Simonis Stock [16 Maii], S. Annæ, S. Michaelis et S. Teresiæ: item in una ex quartis feriis cujuslibet mensis et insuper quolibet die, semel in anno. — Cf. *Acta S. S.* vol. 19, p. 557. Verum ad lucrandas has indulgentias, præter prædictas conditiones, requiritur visitatio alicujus ecclesiæ Ordinis Carmelitani, et ubi hæc deest, ecclesiæ parochialis, et si neque hoc præstari possit, datur confessario facultas faciendi commutationem.

Digitized by Google

4°. In articulo mortis. — Cf. Maurel-Beringer, n. 88.

QUÆR. 2°. *Quænam sint alia privilegia hujus scapularis?*

Resp. Præter plenarias indulgentias, aliasque partiales non paucas, memoranda sunt duo magna privilegia hujus scapularis, scilicet illud *felicis obitus*, et illud quod dicitur *Sabbatinum*. Ad obtinendum primum privilegium, quod innititur in ipsis verbis B. M. Virginis: "*In hoc moriens æternum non patietur incendium,*" requiritur ut quis scapulari rite fuerit insignitus, eoque ad collum suspenso moriatur. Ad alterum autem privilegium lucrandum, quod consistit in eo quod a pœnis Purgatorii brevi, aut saltem *Sabbato post obitum*, quis liberabitur, requiruntur sequentes conditiones: 1°. ut servetur castitas juxta proprium statum; 2°. ut quotidie dicatur officium parvum B. M. Virginis, et pro iis qui nesciunt legere, ut servetur abstinentia unaquaque Feria IV et Sabbato per annum, excepto casu quo Nativitas D. N. Jesu Christi inciderit uno ex his diebus. — Adverte tamen: 1°. quod ii qui Breviarium Romanum quotidie recitant non tenentur recitare parvum officium B. M. Virginis; 2°. quod in casu necessitatis confessarius, debita facultate munitus, potest hanc recitationem et abstinentiam in aliud pium opus commutare. — Cf. Benedict. XIV, *de Festis*, lib. 2, cap. 6. — Maurel, n. 88.

QUÆR. 3°. *Quænam sint conditiones ut quis dicatur esse hoc scapulari rite insignitus?*

Resp. Ex parte *scapularis* requiritur, ut illud sit ex debita *materia* et *colore*. Ex parte *subjecti*, ut gestetur *continuo* et *per modum scapularis*. Ex parte autem *dantis*, ut *benedicatur* et *imponatur* a sacerdote habente facultatem. Porro:

1°. *Materia* scapularis istius est lana et quidem texta, etsi accedere possint aliqua ornamenta.

2°. *Color* debet esse fuscus (*brown*), seu quasi niger.

3°. *Continua gestatio* importat ut non deseratur per longum tempus vel per breve quidem sed cum animo ipsum omnino rejiciendi, ita ut in utroque casu quis dici possit voluisse renuntiare tali devotioni.

4°. *Gestatio per modum scapularis* significat quod hoc habeatur suspensum ad collum ita ut una pars sit super pectus et altera inter scapulas, ac proinde hanc conditionem non servaret qui scapulare secum deferret in aliquo vestis suæ sacculo (*pocket*) vel utcumque assutum super vestes.

Digitized by Google

5°. *Benedictio et impositio* scapularis debet fieri a sacerdote habente facultatem, et per formulam præscriptam, quæ habetur in Rituali Romano, p. 476. Episcopi nostri poterant facultatem erigendi Confraternitatem B. M. V. de Monte Carmelo communicare, ut patet ex Facultatibus extraordinariis T. n. 21. in qua continetur facultas adscribendi fideles illis Confraternitatibus, benedicendi et imponendi earumdem scapularia. Ita S. Off. 11 Maii 1898.

1056. Juvat hic referre sequentes responsiones S. Congr. Indulgentiarum:

I. "Utrum unum idemque scapulare semel benedictum valide possit pluribus per vicem imponi repetita solummodo super singulis receptionis sive impositionis formula?

II. Utrum hujusmodi formula usurpari solita in actu impositionis scapularium, essentialis sit, ut quis scapulare rite accepisse censeatur, jusque habeat ad Indulgentias illud ferentibus concessas; an vero absque Indulgentiarum dispendio possit omitti, præsertim in morbo aliove urgenti casu?

Ad I. *Affirmative; ita tamen ut primum Scapulare, quod deinceps adscriptus induere debet, sit benedictum.*

Ad II. *Tam ad primam, quam ad secundam partem proferenda esse verba, quæ sunt substantialia ad formam Decreti hujus S. Congregationis diei* 24 *Augusti* 1844, *quod sic se habet:* — Urbis — An rata sit Fidelium adscriptio Confraternitati B. V. de Monte Carmelo, quæ fit a sacerdotibus quidem facultatem habentibus, non servata tamen forma in Rituali et Breviario Ord. Carmelitarum descripta? — Sac. Congregatio respondit: *Affirmative,* dummodo Sacerdotes facultatem habentes non deficiant in substantialibus, nempe in Benedictione et impositione habitus, ac in acceptione ad Confraternitatem." Ita declaravit S. C. die 24 Aug. 1844.

De Numismate Scapulari

Generali duplici Decreto S. Officii 16 Dec. 1910 et 5 Jun. 1913: 1. Omnibus fidelibus rite adscriptis vel adscribendis tam uni quam pluribus scapularibus approbatis (exceptis tertiorum Ordinum propriis), licet posthac pro ipsis sive uno sive pluribus unicum numisma ex metallo decenter super propriam personam deferre; 2. Hoc ita deferendo favores omnes spirituales, servatis propriis cujusque legibus, omnes indulgentias singulis annexas lucrari possunt; 3. Hoc numisma ex una parte imaginem Sanctissimi D. N. Jesu Christi suum Sacratissimum Cor ostendentis, ex altera, Beatis-

Digitized by Google

simæ Virginis Mariæ referre debet; 4. Hoc numisma benedictum esse oportet tot distinctis benedictionibus quot sunt scapularia regulariter imposita quibus juxta lubitum petentium suffici velit; 5. Singulæ benedictiones unico signo crucis dari possunt: v. gr., unica pro scapulari B. V. M. de Monte Carmelo, altera pro scapulari secundo approbato, etc., vel, juxta ordinem quo quis diversis scapularibus erat adscriptus; 6. Hæ benedictiones debent fieri a sacerdote pollente ordinaria vel delegata facultate benedicendi respectiva scapularia; licite fiunt a sacerdote tali privilegiato ab adscribente distincto; 7. Sacerdos pollens facultate scapularia imponendi potest unico signo crucis pro unoquoque scapulari publice benedicere omnia Ss. Numismata quæ habent fideles in Ecclesia vel in quodam conventu quin hæc Numismata videantur nec in individuo cognoscantur; 8. Benedictio impertiri potest Ss. Numismatibus pro personis jam non adscriptis per impositionem, sed postea vel serius adscribendis; numismata autem demum gaudebunt favoribus scapularium quando personæ erunt per regularem impositionem adscriptæ, ideoque non est necessarium personas jam esse adscriptas antequam Ss. Numismata pro ipsis benedici possunt; 9. Numismata multa benedici queunt, quæ postea distribuenda sunt quibuscumque personis, quarum aliæ jam scapularibus inscriptæ sunt, et aliæ non adscriptæ; 10. Fideles tenentur numisma gestare vel ad collum vel aliter, decenter tamen, super propriam personam; Hilgers in ea est sententia quod si quis numisma adnexum habet coronæ seu rosario quam secum continuo fert, non videatur necessarium noctu illam circa collum gerere vel alio modo super personam, sed sufficiat si eam in vestibus prope semet relinquat; alii autem strictius loquuntur, quamvis et hi dicant non esse attendendum ad brevem interruptionem; 11. Unumquodque numisma benedicendum est, e contrario tamen scapulare; quando enim aliquis jam rite adscriptus Confraternitati amisit scapulare vel attritum deponit, novum scapulare nova non indiget benedictione. Attamen Pius X vehementer exoptavit ut fideles eodem quo hucusque modo consueverunt scapularia deferre prosequerentur.

Pius X benigne concessit ut omnes milites ex copiis terrestribus et maritimis sub armis constituti, pro lubitu possint legitime quovis tempore, sacris scapularibus adscribi, eisque definitive adscripti permanere atque adnexas indulgentias et gratias lucrari, ea tantum conditione ut metallicum numisma supremæ S. Congregationis S. Officii decreto diei 16 Decembris 1910 præscriptum riteque benedictum deferrent, nec tamen prius scapularia ex panno, uti par est, recipiendi lege tenerentur: imo durante bello præsenti Benedictus XV indulsit unicuique sacerdoti facultatem ditandi

Digitized by Google

numismata singulis scapularium benedictionibus in utilitatem militum. S. Off. 10 Nov. 1914.

III. — De Indulgentiis Viæ Crucis

1057. Juxta Benedictum XIV pium illud exercitium, quod communiter vocatur *Via Crucis*, adnumerandum est inter præcipuos actus pietatis a fidelibus peragendos, tum quia optimum in se est, tum quia multis locupletatum est indulgentiis. Origo hujus pii exercitii fuit ipsa devotio fidelium visitantium sancta illa loca quæ passione D. N. J. C. signata sunt; ipsis enim Ecclesia multas concesserat indulgentias, easque decursu temporis ad eos etiam extendit qui imitationes quasdam eorum locorum pia meditatione recolerent. Scimus igitur plures adnexas fuisse indulgentias pio exercitio *Viæ Crucis,* at difficile est, imo etiam prohibitum, eas enumerare. — Cf. Maurel-Beringer, n. 60.

QUÆSITA

1058. Quær. 1°. *Quid requiratur ad canonicam seu validam erectionem* Viæ Crucis *a sacerdote faciendam?*

Resp. Ante erectionem Viæ Crucis sequentes formalitates ad validitatem requiruntur: 1. Facultas scripta data ab auctoritate competente sacerdoti qui Viam Crucis sit erecturus; 2. Ante unamquamque erectionem venia Ordinarii scripto data, Decr. Auth. n. 445 ad 3; 3. Consensus Parochi scripto datus, si erectio in locis fiat, quæ subsunt Parochi jurisdictioni; 4. Consensus scripto datus Superioris monasterii vel ecclesiæ in quo erigenda est Via Crucis. *Acta S. Sedis*, v. 25, 317 ad 9, ad 10 et ad 11. — Cf. Beringer, *Die Ablässe*, pp. 278 et seq. Profecto licentia Episcopi non requiritur pro istis locis quæ ab ipsius jurisdictione exempta sunt.

Quær. 2°. *Quid importet clausula " in locis . . . in quibus non adsint PP. Franciscales "?*

Resp. " Per loca in quibus Ordo Minorum Observantium S. Francisci Assisiensis non existit intelligendum est civitas, oppidum, pagus, cum respectivis suburbiis, et loca eis adjacentia. In civitatibus et generatim locis in quibus sunt constitutæ duæ diœceses, eæ facultates, quæ sunt aliquorum Ordinum propriæ, quæque fuerunt concessæ per speciale indultum cum clausula: ' dummodo in dicto loco nullus eorumdem Ordinum con-

Digitized by Google

ventus reperiatur,' exerceri valent in ea parte civitatis vel loci in qua nullus adest conventus dictorum Ordinum, adest vero in alia." S. C. Indulg. 28 Aug. 1903.

QUÆR. 3°. *Quænam sint aliæ conditiones ad validam erectionem requisitæ?*

Resp. Præter memoratam delegationem requiritur: 1°. ut Cruces sint ligneæ, et 2°. ut Stationes aliquantulum distent una ab alia. Quia vero indulgentiæ proprie adnexæ sunt Crucibus, hæ possunt transferri ad alias Imagines absque detrimento indulgentiarum. — Cf. *Acta S. Sedis*, vol. 11, p. 401.

QUÆR. 4°. *Quænam sint conditiones requisitæ ex parte fidelium?*

Resp. Requiritur: 1°. ut fideles circumeant Stationes absque morali interruptione, et 2°. ut meditentur aliquantulum de Passione D. N. J. C. juxta capacitatem uniuscujusque. Porro in *publico* exercitio *Viæ Crucis* possunt fideles retinere locum suum, et sufficit ut sacerdos tantum cum Ministris circumeat. Insuper etiam in *privato* exercitio modus circumeundi intelligi debet juxta circumstantias locorum et personarum. — Moralis autem interruptio importat divergere ad actus extraneos, ac proinde confessionem peragere vel communionem suscipere, dum fit pium hoc exercitium, non est illud moraliter interrumpere. — Cf. Prinzivalli, nn. DVII, CCXXXVI, DC, LXXVI et CCXLIX.

QUÆR. 5°. *Utrum Indulgentias* Viæ Crucis *possit quis pluries in die lucrari?*

Resp. *Affirmant* auctores qui hactenus hac de re scripserunt. Attamen Episcopo Petrocorensi nuper ita responsum est a S. C. Indulgent. 10 Sept. 1883: "Ex documentis non constat Indulgentias pro pio exercitio *Viæ Crucis* concessas toties lucrari quoties præfatum pium exercitium iteratur." — Cf. *Nouvelle Revue Théologique*, vol. 15, pp. 473 et seq.

IV. — De Indulgentia Altaris Privilegiati

1059. Indulgentia altaris privilegiati est indulgentia plenaria applicabilis defunctis, et lucrabilis per celebrationem Missæ cum intentione liberandi animam aliquam in particulari. — Duplex est privilegium altaris, scilicet reale, si indulgentia adnectitur ipsi altari, et personale, si conceditur personæ.

Digitized by Google

§ 1. Ut indicetur altare esse privilegiatum, nihil aliud inscribatur, nisi: *altare privilegiatum*, **perpetuum vel ad tempus, quotidianum vel non, secundum concessionis verba.**

§ 2. Pro Missis celebrandis in altari privilegiato nequit, sub obtentu privilegii, maior exigi Missæ eleemosyna (Can. 918).

QUÆSITA

1060. Quær. 1°. *Quanta et quænam sit efficacia hujus privilegii?*

Resp. Hanc efficaciam ita declaravit S. Congr. Indulgent. die 28 Julii 1840: "Per indulgentiam altari privilegiato adnexam, si spectetur mens concedentis et usus potestatis clavium, intelligendam esse indulgentiam plenariam, quæ animam statim liberet ab omnibus Purgatorii pœnis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse indulgentiam, cujus mensura divinæ misericordiæ beneplacito et acceptationi respondet."

Quær. 2°. *Utrum hæc Indulgentia prodesse possit pluribus animabus defunctorum?*

Resp. *Neg.*, ut constat tum ex variis declarationibus S. C. Indulgent., tum quia hæc indulgentia applicari potest tantum illi animæ pro qua dicitur Missa. Hæc regula, nempe quod indulgentia altaris privilegiati uni tantum animæ sit applicabilis, valet etiam in casu Missæ celebratæ pro pluribus defunctis. S. C. Indulgent. 29 Febr. 1864; 19 Jun. 1880; 19 Dec. 1885. Neque excipitur dies commemorationis omnium defunctorum, quo omnia altaria gaudent hoc privilegio. — Cf. Beringer, *Die Ablässe*, p. 449 et seq. — *Acta S. Sedis*, vol. 13, p. 139. Quando quis Missam pro pluribus vel omnibus defunctis dicit, optimum est animam determinare cui velit indulgentiam applicare.

§ 2. Omnia altaria ecclesiæ per eos dies quibus in ea peragitur supplicatio Quadraginta Horarum sunt privilegiata (Can. 917).

Quær. 3°. *An requiratur ad hanc Indulgentiam lucrandam ut Missa de Requie aut de Feria vel Vigilia cum oratione defuncti propria celebretur?*

Resp. Neg., ita S. Officium 20 Feb. 1913 respondit: "Ad altaris privilegiati, quod vocant, indulgentiam lucrandam non amplius in posterum sub pœna nullitatis requiri Missam *de Requie* aut de feria vel vigilia cum oratione defuncti propria celebrari: Id tamen laudabiliter fieri, cum licet ac decet pietatis gratia erga defunctum."

Digitized by Google

QUÆR. 4°. *Utrum Episcopi habeant facultatem concedendi Privilegium Altaris?*

Resp. *Affirm.*, et quidem tum *personale* tum *reale.*

Episcopi, Abbates vel Prælati *nullius,* **Vicarii ac Præfecti Apostolici et Superiores maiores religionis clericalis exemptæ, possunt designare et declarare unum altare privilegiatum quotidianum perpetuum, dummodo aliud non habeatur, in suis ecclesiis cathedralibus, abbatialibus, collegiatis, conventualibus, parœcialibus, quasi-parœcialibus, non autem in oratoriis publicis vel semi-publicis, nisi sint ecclesiæ parœciali unita seu eiusdem subsidaria** (Can. 916).

NOTA. — *Sacerdos qui fecerit* ACTUM HEROICUM *seu oblationem omnium suarum satisfactionum in favorem animarum quæ sunt in Purgatorio, gaudet ipso facto privilegio altaris personali.* — Cf. Prinzivalli, n. DCXLIII. — *Acta S. Sedis*, vol. 18, pp. 337 et seq.

Actus heroicus caritatis erga animas in Purgatorio detentas in eo consistit quod Christifidelis sive aliqua adhibita formula sive etiam tantummodo mente, offerat Deo O. M. pro animabus Purgatorii omnia opera satisfactoria quæ ipse, quoad vixerit, peraget, necnon omnia suffragia quæ post mortem quomodocumque ei obvenire potuerunt. Multi Christifidelis B. Virgini Mariæ devotissimi . . . consueverunt hujusmodi opera satisfactoria suffragia in manus quodammodo B. Virginis deponere, ab Eadem pro suo misericordi beneplacito distribuenda in favorem animarum Purgatorii. Hic actus multiplici favore a Summis Pontificibus est ditatus. Inter opera satisfactoria in hoc actu oblata comprehenduntur indulgentiæ applicabiles mortuis. Huic oblationi non satisfit ab iis qui sibi reservant indulgentias pro vivis concessas; sed hæ indulgentiæ sunt applicandæ defunctis juxta Indultum concessum emittentibus hunc actum. Non est pars integralis vel præscripta actus heroici ista depositio in Virginis Mariæ manus satisfactionum, sed est pia actui accessoria devotio commendanda fidelibus. Indulgentia plenaria altaris privilegiati personalis debet a sacerdote, qui actum emisit, applicari animæ pro qua Missam celebrat: hoc enim modo privilegium altaris conceditur a Summo Pontifice.

Potest autem quivis fidelis, prout ipsi libuerit, actum heroicum revocare. S. C. Indulg. 19 Dec. 1885; 20 Feb. 1907.[1]

V. — De Indulgentia in articulo mortis

1061. Ex variis titulis possunt fideles plenariam indulgentiam in articulo mortis obtinere. Jus ad ipsam habent qui sæpius in vita

[1] Cf. Addenda, p. 1092, n. 23.

Digitized by Google

et etiam in mortis hora Sanctissimum nomen invocant; qui sæpe orationem *Angele Dei* fuderunt; qui sæpius in vita actus faciunt Fidei, Spei et Caritatis; qui apud se retinent aliquod ex objectis quæ ditantur Apostolicis Indulgentiis; qui sociantur Confraternitatibus quibusdam; his casibus indulgentia ex se ingreditur. Generatim conditiones sunt: communio vel saltem actus contritionis, invocatio Sanctissimi nominis ore vel, si ore fieri nequit, corde facta, et mortis acceptatio ex manu Dei. Recitationi sequentis Orationis adjunxit Pius X indulgentiam plenariam, 9 Mar. 1904: "Domine Deus meus jam nunc quodcunque mortis genus, prout Tibi placuerit, cum omnibus suis angoribus, pœnis et doloribus de manu tua æquo et libenti animo suscipio." Eadem Sanctitas Sua concessit ut omnes fideles qui die ab eisdem eligendo sacramentali confessione rite expiati sacraque Synaxi refecti cum vero caritatis in Deum affectu prædictum actum ediderint plenariam indulgentiam in ipso articulo mortis lucrari valeant.

§ 2. Parocho aliive sacerdoti qui infirmis assistat, facultas est eis concedendi benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis, secundum formam a probatis liturgicis libris traditam, quam benedictionem impertiri ne omittat (Can. 468).

Porro relate ad conditiones lucrandi hanc indulgentiam, et modum ipsam impertiendi, plura exstant S. C. Indulgent. decreta, quorum præcipuorum hæc est summa:

1°. Sacerdos non confert valide hanc indulgentiam, omissa formula a S. Pontifice præscripta, nec deficientia libri ipsum excusat. — 5 Febr. 1841.

2°. Nequit infirmus in eodem mortis articulo pluries lucrari hanc indulgentiam datam a pluribus sacerdotibus habentibus facultatem eam impertiendi. — Ibid.

3°. Non potest hæc indulgentia pluries impertiri, durante eadem infirmitate, etsi diuturna. — 12 Mart. 1855.

4°. Semel tantum *Benedictio* conferri debet in eodem statu morbi. — 20 Sept. 1775.

5°. Potest vero iterari, si infirmus convaluerit, ac deinde, quacumque de causa, in novum mortis periculum incidat. — 12 Febr. 1842.

6°. Per se non est repetenda eo quod forte repeti debeat Extrema Unctio. — 20 Junii 1836.

7°. Accipitur indulgentia, scilicet lucrum indulgentiæ proprie habetur, tantum in vero mortis articulo. — 23 April. 1615.

8°. Valida est, quamvis *Benedictio* collata fuerit infirmo existenti in statu peccati mortalis. — 20 Junii 1836.

Digitized by Google

9°. Valida quoque est, nec iterando est *Benedictio*, si ægrotus post ejus receptionem lapsus sit in peccatum. — Ibid.

10°. Tum valide tum licite conceditur iis qui, etiam culpabiliter, non fuerunt ab incœpto morbo sacramentis refecti, subitoque vergunt in interitum. — 20 Sept. 1775. — Cf. Lehmkuhl, n. 564. — *Irish Ecclesiastical Record*, Sept. et Nov. 1883; et Febr. 1884. — *The Pastor*, vol. 3, pp. 279 et seq.; et vol. 4, pp. 209 et seq.

11°. Requiritur etiam ut moribundus SS. Nomen Jesu ore, vel, si hoc fieri nequit, saltem corde invocet (S. C. Indul. 22 Sept. 1892), et æquo ac libenti animo mortem de manu Domini suscipiat. — Cf. Beringer, *Die Ablässe*, p. 486.

Digitized by Google

ADDENDA

1. (Pag. 83.) § **2. Proprius vagi parochus vel Ordinarius est parochus vel Ordinarius loci in quo vagus actu commoratur.**

§ **3. Illorum quoque qui non habent nisi diœcesanum domicilium vel quasi-domicilium parochus proprius est parochus loci in quo actu commorantur** (Can. 94).

2. (Pag. 85.) § **1. Locus originis filii, etiam neophyti, est ille in quo, cum filius natus est, domicilium, aut, in defectu domicilii, quasi-domicilium habebat pater vel, si filius sit illegitimus aut postumus, mater.**

§ **2. Si agatur de filio vagorum, locus originis est ipsemet nativitatis locus; si de exposito, est locus in quo inventus fuit** (Can. 90).

3. (Pag. 212.) **Curent omnes ad quos pertinet, ut in ecclesiis illa munditia servetur, quæ domum Dei decet; ab iisdem arceantur negotiationes et nundinæ, quanquam ad finem pium habitæ; et generatim quidquid a sanctitate loci absonum sit** (Can. 1178).

4. (Pag. 282.) Lotiones **vaginales** cum aqua a mulieribus, munditiei causa, factæ tribus quatuorve horis ab ultimo concubitu elapsis illicitæ nobis non videntur. Nam tales lotiones, licet aliqua pars seminis forte deperdatur, per se conceptionem non impediunt; revera enim in hoc casu quantitas seminis conceptioni necessaria et sufficiens tempusque ascensui seminis in uterum utile jam habentur. — Cf. Marc. n. 2112. — Noldin, n. 69. — Arregui, n. 814. Alii autem longius a congressu tempus exigunt. Cf. Bucceroni, V. 4, n. 1067. — Tanquerey, **Supplementum,** n. 51. — Surbled, **La Morale,** V. 1, c. 12.

5. (Pag. 324.) SSm̃us D. N. Benedictus PP XV dignatus est concedere ad biennium ut in Statibus Fœderatis tempore quadragesimæ lex abstinentiæ a die Sabbati transferretur ad feriam IV, uti mos jam invaluit vigore Apostolici Indulti alias obtenti: excepto Sabbato Quatuor Temporum. — S. Cong. Concilii, 14 Jan. 1919.

6. (Pag. 490.) **Quoties et quandiu id, iudicio proprii Ordinarii, exigat Ecclesiæ necessitas, ac nisi legitimum impedimentum excuset, suscipiendum est clericis ac fideliter implendum munus quod ipsis fuerit ab Episcopo commissum** (Can. 128).

Digitized by Google

7. (Pag. 524.) **Quæ de religiosis statuuntur, etsi masculino vocabulo expressa, valent etiam pari iure de mulieribus, nisi ex contextu sermonis vel ex rei natura aliud constet** (Can. 490).

8. (Pag. 528). **In religionibus in quibus duæ sunt sodalium classes, novitiatus pro altera classe peractus, pro altera non valet** (Can. 558).

9. (Pag. 569.) Quæsito: "An benedictiones imprimis impertiendæ catholicis quæ, juxta can. 1149 Codicis Juris Canonici, dari quoque possunt catechumenis, intelligi debeant etiam de sacramentalibus publicis ac proinde admitti possint catechumeni ad impositionem cinerum, traditionem candelarum et palmarum?" Sacra Rituum Congregatio 8 Martii 1919 respondendum censuit: **Affirmative.**

Catholici qui matrimonium mixtum, etsi validum, sine Ecclesiæ dispensatione inire ausi fuerint, ipso facto ab actibus legitimis ecclesiasticis et Sacramentalibus exclusi manent, donec ab Ordinario dispensationem obtinuerint (Can. 2375).

10. (Pag. 614.) In monialium domo jus et officium Eucharisticum Viaticum et extremam unctionem administrandi habet ordinarius confessarius vel qui ejus vices gerit.

In alia religione laicali hoc jus et officium spectat ad parochum loci vel ad cappellanum quem Ordinarius suffecerit ad normam can. 464, § 2. — Cf. Can. 514, §§ 2, 3.

11. (Pag. 626.) Praxis adhibendi, pro SSmo Eucharistiæ sacramento, hostias a tribus vel duobus mensibus confectas nequit probari; et servandum est præscriptum Ritualis Romani et Codicis Juris Canonici. **S. C. de disc. Sacr.** 7 Dec. 1918.

12. (Pag. 652.) Obligatio applicandi Missam pro populo continetur in *ipso officio pastorali*, nam, uti constat ex Conc. Trident. sess. 23, De ref. C. 1, cum hoc officio conjungitur onus offerendi sacrificium pro ovibus; hoc autem onus juxta Rom. Pontificum Constitutiones importat obligationem Missam applicandi pro grege ita ut ii quibus cura animarum demandata sit, fructum medium Missæ populo sibi commisso applicare debeant. Cf. Bened. XIV, Const. *Cum semper*; Pius IX, Const. *Amantissimi.*

Novissima Declaratio solvit dubia. **Sacra congregatio consistorialis — declaratio — circa naturam quasi-parœciarum vel missionum diœcesum quarundam post Codicis Iuris Canonici promulgationem.** Ex diœcesibus, quæ, ante Constitutionem *Sapienti consilio*, iurisdictioni S. C. de Propaganda Fide subiiciebantur, postea vero in ius commune traductæ sunt, nonnulla dubia fuerunt proposita circa naturam parœciarum seu missionum, in quas eædem diœceses partiuntur et circa iura atque officia rectorum earundem.

Digitized by Google

Sacra autem hæc Congregatio, auditis plerisque prædictarum diœcesum Ordinariis ac re mature perpensa, hæc in re censuit declaranda:

I. Ex Can. 216 Cod. I. C. indubium est, partes diœcesum ut supra, quibus peculiaris rector pro animarum cura sit adsignatus, uti parœcias in posterum haberi atque eo nomine appellari debere; reservata appellatione quasi-parœciarum vel missionum partibus in quas, pro cura animarum, dividuntur Vicariatus apostolici et apostolicæ Præfecturæ.

II. Ad constituendas parœcias requiritur quidem Ordinarii decretum, per quod territorii fines, sedes parœcialis et dos tam pro cultu quam pro sacerdotis sustentatione determinentur; necesse tamen non est inamovibilitatem rectori adsignari; quin imo, si iustæ adsunt causæ, amovibilitas in ipso creationis decreto declarari potest, iuxta canones 1411, § 4, 454, § 3, et 1438.

III. Quod si exiguus aut fluctuans fidelium numerus, vel absoluta congruæ dotis carentia erectionem quarundam ecclesiarum in parœcias minime suadeant; huiusmodi ecclesiæ uti subsidiariæ vel capellaniæ habeantur intra fines alicuius paroeciæ, cuius in ditione ac dependentia manebunt, donec parœcialitatem propriam assequi poterunt.

IV. In constituenda erigendarum parœciarum dote præ oculis habeantur quæ in Codice statuuntur, cann. 1409, 1410 et 1415, § 3.

V. Erectione porro, uti supra, canonice peracta, rector parœciæ, sive parochus, sive vicarius œconomus obligatione tenentur applicandæ Missæ pro populo; a qua eximuntur rectores ecclesiæ subsidiariæ vel capellaniæ. Quod quidem onus si nimis grave reperiatur, ad Sanctam Sedem recurrendum erit pro opportuna reductione. Romæ, ex ædibus S. C. Consistorialis, die 1 augusti, 1919. C. Card. De Lai, Ep. Sabinen., Secretarius. — A. A. S., V. xi, p. 346.

13. (Pag. 666.) **§ 1. Sensu liturgico intelligitur:**

1°. **Nomine altaris** *immobilis* **seu** *fixi*, **mensa superior una cum stipitibus per modum unius cum eadem consecratis;**

2°. **Nomine altaris** *mobilis* **seu** *portatilis*, **petra, ut plurimum, parva, quæ sola consecratur, quæque dicitur etiam** *ara portatilis* **seu** *petra sacra*; **vel eadem petra cum stipite qui tamen non fuit una cum eadem consecratus.**

§ 2. In ecclesia consecrata saltem unum altare, præsertim maius, debet esse immobile; in ecclesia autem benedicta omnia altaria possunt esse mobilia (Can. 1197).

14. (Pag. 666.) **§ 1. Sacerdos, Missam celebraturus, deferat vestem convenientem quæ ad talos pertingat et sacra ornamenta a rubricis sui ritus præscripta** (Can. 811).

15. (Pag. 669.) **§ 1. Sacerdos Missam ne celebret sine ministro qui eidem inserviat et respondeat.**

§ 2. Minister Missæ inserviens ne sit mulier, nisi, deficiente viro, iusta de causa, eaque lege ut mulier ex longinquo respondeat nec ullo pacto ad altare accedat (Can. 813).

Digitized by Google

16. (Pag. 824.) **Præterea loci Ordinarius, si agatur de ordinatis e clero sæculari, aut Superior maior, si de religiosis ordinatis cum suis litteris dimissoriis, notitiam celebratæ ordinationis uniuscuiusque subdiaconi transmittat ad parochum baptismi, qui id adnotet in suo baptizatorum libro ad normam can. 470, § 2** (Can. 1011).

17. (Pag. 863.) Vigore clausulæ "exclusa semper Missæ celebratione" quæ apponitur in rescriptis de matrimoniis mixtis prohibetur non tantum Missa *pro sponsis* . . . . . sed quælibet Missa etiam privata quæ celebratur coram sponsis et comitibus, post matrimonium, licet sponsis non detur distincta sedes, ita ut ea habeatur tamquam complementum cæremoniæ matrimonii. — S. Off. 17 Jan. 1872.

18. (Pag. 940.) "Utrum Const. **Provida** d. 18 Jan. 1906 tanquam lex particularis præscripto Can. 1099 opposita, iam ad normam Can. 6, 1°, abrogata sit; an vero tanquam privilegium vel indultum ad normam Can. 4 integra maneat?"

Card. Gasparri, Præses Pontificiæ Commissionis ad codicis canones authentice interpretandos, ad dubium S. Sedi propositum d. 30 Mart. 1918 respondit: "Abrogata est."

Constitutio *Provida* sequentia statuit: 1°. In toto Imperio Germaniæ omnes catholici inter se non aliter quam coram parocho et duobus vel tribus testibus validum matrimonium celebrare poterant. 2°. Matrimonia mixta, quæ a catholicis cum hæreticis vel schismaticis contrahebantur non servata forma Tridentina habenda erant valida, dummodo non aliud obstaret canonicum impedimentum. 3°. Matrimonia mixta jam contracta clandestine pariter valida habenda erant, dummodo non obstaret impedimentum, nec sententia nullitatis propter impedimentum clandestinitatis ante diem festum Paschæ anni 1906 legitime lata fuerit, et mutuus conjugum consensus usque ad dictam diem perseveraverit. 4°. Idem iisdemque sub conditionibus et restrictionibus decernebatur de matrimoniis acatholicorum sive hæreticorum sive schismaticorum inter se in iisdem regionibus non servata forma Tridentina eousque contractis vel deinceps contrahendis. Incepit valere hæc Constitutio a die Paschæ anni 1906 in Germanico Imperio universo. Notandum est nullum dari privilegium hac Constitutione matrimoniis catholicorum cum non baptizatis.

Circa hanc unicam exceptionem dubia quædam resoluta sunt a S. Congr. Concilii:

1°. "Num in imperio Germaniæ catholici, qui ad sectam hæreticam vel schismaticam transierunt, vel conversi ad fidem catholicam ab ea postea defecerunt, etiam in juvenili vel infantili ætate, ad valide cum persona catholica contrahendum adhibere debeant formam in decreto *Ne temere* statutam, ita scilicet ut contrahere debeant coram parocho et duobus testibus?" *Et quatenus affirmative,*

2°. "An, attentis peculiaribus circumstantiis in imperio Germaniæ exsistentibus opportuna dispensatione provideri oporteat?"

Digitized by Google

3°. "Num exceptio per Const. *Provida* in Germania inducta censenda sit uti mere localis aut etiam personalis?" Respondit Sacra Congregatio 1 Feb. 1908 ad primum, "*Affirmative*"; ad secundum, "*Negative, ideoque servetur decretum Ne temere*"; ad tertium vero 28 Mart. 1908, "*Exceptionem valere tantummodo pro natis in Germania ibidem matrimonium contrahentibus, facto verbo cum SSmo.*"

19. (Pag. 943.) **Si petitio dispensationis ad Sanctam Sedem missa sit, Ordinarii locorum suis facultatibus, si quas habeant, ne utantur, nisi ad normam Can. 204** § 2 (Can. 1048). Canon autem 204 § 2 statuit; **Attamen rei ad Superiorem delatæ ne se immisceat inferior, nisi ex gravi urgentique causa; et hoc in casu statim Superiorem de re moneat.**

20. (Pag. 948.) DECRETUM. — Circa Quasdam Ordinariorum Facultates. — Quamvis, Dei miserentis gratia, conflictatione sublata, pax proxima videatur, quum tamen eam assequuti nondum simus et causæ ob quas indulta de dispensandis impedimentis et sanandis matrimoniis Ordinariis locorum concessa adhuc, saltem ex parte, perseverent, SSmus D. N. Benedictus PP. XV, ad præcavenda dubia et tollendas in re tanti momenti anxietates, statuendum et declarandum iussit, sicut hoc Sacræ Congr. Consistorialis decreto declarat et statuit, facultates Ordinariis concessas decretis eiusdem S. Congregationis die 25 aprilis et 2 augusti 1918 adhuc in suo robore perseverare eisque Ordinarios uti posse usque ad sex menses integros post signatam inter nationes, quæ bello contenderunt, pacem. Datum Romæ, ex ædibus Sacræ Congregationis Consistorialis, die 4 martii 1919. C. Card. De Lai, Episc. Sabinen., Secretarius.

21. (Pag. 970.) DECRETUM. — Circa Matrimonia Mixta Nulla Ex Capite Clandestinitatis.—Ordinarius Diœcesis N., obtenta iam facultate sanandi in radice matrimonia mixta, nulla ex capite clandestinitatis quia non celebrata ad normam Decreti *Ne temere*, quando pars acatholica renuit se sistere coram parocho catholico, quærit nunc:

1. Utrum quando pars acatholica non renuit se sistere coram parocho catholico, renuit tamen omnino præstare debitas cautiones, providendum sit per dispensationem et renovationem consensus coram parocho catholico passive se habente, vel potius per sanationem in radice: et quatenus providendum sit per sanationem in radice.
2. Utrum facultas sanandi in radice in hoc secundo casu comprehensa censenda sit necne in facultate iam obtenta sanandi in radice matrimonia mixta, nulla ex capite clandestinitatis, vel
3. Utrum peti debeat an non nova facultas a S. Sede.

In plenario conventu Supremæ Sacræ Congregationis Sancti Officii habito feria iv, die 20 Nov. 1912, propositis suprascriptis dubiis, Emi ac Rmi Dni Cardinales in rebus fidei et morum Inquisitores Generales, omnibus mature perpensis, respondendum decreverunt:

Ad 1um **Negative** ad primam partem, **affirmative** ad secundam.

Ad 2um Non comprehendi.

Ad 3um Provisum in secundo. Et supplicandum SSmo ut sanare dignetur in radice matrimonia ex hoc capite nulla quæ usque adhuc invalide ab Episcopis sanata fuerint.

Et sequenti feria v, die 21 eiusdem mensis, SSmus D. N. D. Pius divina providentia PP. X in solita audientia R. P. D. Adsessori eiusdem Supremæ Sacræ

Digitized by Google

Congregationis impertita Emorum Patrum resolutionem benigne adprobare et confirmare et sanationem in radice matrimoniorum quæ ex hoc capite nulla usque adhuc invalide ab Episcopis forte sanata fuerint largire dignatus est. Contrariis non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ, ex ædibus S. Officii, die 22 decembris 1916. Aloisius Castellano, S. R. et U. I. Notarius.

22. (Pag. 1065.) Fideles Ritus Orientalis lucrari possunt omnes Indulgentias a Summo Pontifice universali decreto concessas. Ita Sacra Pœnitentiaria, 7 Julii 1917.

23. (Pag. 1084.) Qui oblationem in manus B. Virginis Mariæ non fecit, potest designare animam cui velit suas satisfactiones applicare. — Cf. Il Mon. Eccl. vol. viii, pt. 2, p. 235.

24. (Pag. 765, 1032.) Epistola de modo transmittendi denuntiationes ad S. Officium. — Cum res, quæ ad Supremam Sacram Congregationem S. Officii deferri solent, graves sint plerumque et in iis versentur quæ nullo modo debeant, nec sine scandalo possint, ab aliis resciri, opus est ut earum delationes summa prudentia summaque cautione fiant, ne in manus incidant perditorum hominum ad ea omnia semper perpetranda paratorum, quæ vel in detrimentum animarum vel in religionis sacrorumque Administrorum obtrectationem verti possint.

Quam ob rem Beatissimi Patris ea voluntas est, ut quotquot sunt in orbe catholico Archiepiscopi et Episcopi, suo quisque clero, iussu Apostolicæ Sedis, præcipiant, gravi pœna transgressoribus constituta, ut nullam prorsus denuntiationem ad præfatum Sacrum Supremum Tribunal per cursorem publicum (vulgo **per posta**) ipse clerus mittere queat aut per fideles mitti permittat, sed suo quisque Ordinario, per sigillum clausam tradendam curet.

Episcopi vero, cum litteras acceperint quæ ex exteriore inscriptione appareant eidem sacro Tribunali destinatæ, eas, non tactas, alio includant involucro (italice **busta**), inscriptasque mittant Cardinali a Secretis Status Sanctitatis Suæ, qui, nulla interposita mora, eas, similiter integras, Sancto Officio transmittendas curabit. — L. Card. Gasparri.

25. (Pag. 522.) An liceat Episcopis communicare presbyteris suæ ditionis habitualiter potestatem benedicendi rosaria, etc., de qua in canone 349, §1, n. 1, cum applicatione indulgentiarum, observatis ritibus ab Ecclesia præscriptis? Sacra Pœnitentiaria Apostolica, re mature considerata, respondendum censuit: *Negative.* Quam sententiam per infrascriptum Cardinalem Pœnitentiarium Maiorem SSmo D. N. Benedicto PP. XV in Audientia huius diei relatam, Sanctitas Sua adprobare dignata est eamque publici iuris fieri mandavit.

Datum Romæ, die 18 iulii 1919. A.A.S., V. xi, p. 332.

Digitized by Google

26. Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos. — Dubia Soluta in Plenariis Comitiis Emorum Patrum.

Pag. 80. Can. 10. **Utrum vota religiosa simplicia perpetua ex parte voventis, emissa ante promulgationem Codicis in Religionibus votorum sollemnium, sive virorum sive mulierum, sint moderanda quoad modum dimissionis religiosorum et quoad effectus dimissionis a iure antiquo ante Codicem.**

Resp. *Affirmative.*

Pag. 664. Can. 822, § 4. **Utrum facultas celebrandi Missam in domo privata sit ab Ordinario, ad normam Canonis 822, § 4, interpretanda restrictive.**

Resp. *Affirmative.*

Pag. 1060. Can. 987. **Utrum, ad normam Can. 987, impeditis adnumerandus sit is, cuius pater vel mater tantum est catholicus, alter parens acatholicus. Et, quatenus affirmative, an etiam eo in casu, quo matrimonium mixtum datis cautionibus cum dispensatione in hoc vetito contractum fuit.**

Resp. *Affirmative* in omnibus.

Pag. 840. Can. 1990. **Utrum Ordinarius, prætermissis iuris sollemnitatibus in Constitutione Apostolica** *Dei miseratione* **requisitis, matrimonium possit declarare nullum cum interventu tamen defensoris vinculi matromonialis, quin opus sit secunda sententia, hisce in casibus, nempe:**

1°. Si duo catholici, in loco certe antehac obnoxio cap. *Tametsi* **Conc. Tridentini, vel post Decretum** *Ne temere,* **matrimonium civile tantum inierunt, omisso ritu ecclesiastico, et, obtento civili divortio, novum in Ecclesia inire student matrimonium vel novum matrimonium, civiliter initum, in foro Ecclesiæ convalidare.**

2°. Aut catholica pars, quæ cum acatholica, spretis Ecclesiæ legibus in templo sectæ protestanticæ (in loco certe antehac obnoxio cap. *Tametsi* **Conc. Tridentini, et ubi Benedictina declaratio extensa non est, vel post Decretum** *Ne temere*) **matrimonium contraxit, obtento civili divortio, in facie Ecclesiæ novum matrimonium cum catholico consorte inire vult.**

3°. Aut apostatæ a fide catholica, qui in apostasia civiliter vel ritu alieno se iunxerunt, obtento civili divortio, pœnitentes ad Ecclesiam redire et cum parte catholica alteras nuptias in Ecclesia celebrare desiderant.

Resp. Casus supra memorati nullum judicialem processum requirunt aut interventum defensoris vinculi, sed resolvendi sunt ab Ordinario ipso, vel a Parocho, consulto Ordinario, in prævia investigatione ad matrimonii celebrationem, de qua in Can. 1091 et seqq.

Romæ, 16 octobris, 1919.

Petrus Card. Gasparri, Præses.

Aloisius Sincero, Secretarius.

Digitized by Google

Pag. 319. Can. 1251, § 1. **Può ritenersi** *tuta conscientia* **la dottrina insegnata da alcuni autori, che dopo la pubblicazione del Codice è permesso nei giorni di solo digiuno mangiar carne più volte il giorno?**

L'Emo Presidente della Commissione ha risposto il giorno 29 ottobre 1919: *Negative.*

27. (Pag. 85, 814.) **Commissio Pontificia ad Codicis Canones Authentice Interpretandos.** — Eminentissime Princeps, — Ad dubia proposita ab Eminentia Tua Revma, nempe: 1°. Quisnam sit Episcopus proprius pro ordinatione illorum, qui nullum domicilium habeant (Can. 956). 2°. Utrum ille qui ordinetur a proprio Episcopo servitio alius diœcesis incardinetur huic alii diœcesi iuxta Canonem 111, § 2, an potius diœcesi proprii Episcopi iuxta Canonem 969, § 2.

Et, quatenus negative ad primam partem, 3°. Quonam tempore incardinari debeat diœcesi cujus servitio ordinetur. 4°. An peregrinus teneatur reservationibus loci in quo sit.

Emi Patres huius Pontificiæ Commissionis in plenario cœtu diei 3 Augusti 1919 responderunt:

Ad 1°. Prout dubium exponitur, est Episcopus loci in quo fit ordinatio, modo tamen ordinandus prævie acquirat domicilium cum iuramento ad normam Canonis 956.
Ad 2°. Affirmative ad primam partem: negative ad secundum.
Ad 3°. Provisum in responsione ad 2m.
Ad 4°. Affirmative.

Quæ dum Eminentiæ Tuæ Revmæ nota facio, manus Emitiæ Tuæ Revmæ reverenter deosculor, meque profiteor.

humillimum et addictmum famulum, P. Card. Gasparri, Aloisius Sincerus, Secrius.

28. (Pag. 166.) **Dubium — De Theosophismo** — Feria IV die 16 Julii 1919. In plenario conventu habito ab Emis ac Rmis Dominis Cardinalibus in rebus fidei et morum Inquisitoribus Generalibus, proposito dubio: An doctrinæ, quas hodie theosophicas dicunt, componi possint cum doctrina catholica; ideoque an liceat nomen dare societatibus theosophicis, earum conventibus interesse, ipsarumque libros, ephemerides, diaria, scripta legere.

Iidem Emi ac Rmi Domini, præhabito DD. Consultorum voto, respondendum decreverunt: *Negative* in omnibus.

Et feria V die 17 ejusdem mensis, SSmus D. N. D. Benedictus Div. Prov. PP. XV, in solita audientia R. P. D. Assessori S. O. impertita, relatam sibi Emorum Patrum resolutionem approbavit et publicari mandavit.

Datum Romæ, ex ædibus S. Officii, die 18 Julii 1919, A. Castellano, Supremæ S. C. S. Off. Notarius. A. A. S. v. XI, p. 317.

Digitized by Google

29. (Pag. 662.) A Sacra Rituum Congregatione sequentium dubiorum solutio expostulata est: nimirum:

1°. "An Sacerdos, qui ob debilitatem visus aliamve iustam causam ex Indulto Sedis Apostolicæ celebrat aliquam ex Missis votivis aut Missam quotidianam Defunctorum, possit in die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum ter Sacrum facere, eamdem Defunctorum Missam quotidianam repetendo?"

2°. "An idem Sacerdos, qui pariter ex Apostolicæ Sedis Indulto Missam Deiparæ votivam aut aliam votivam celebrat, valeat in posterum die Nativitatis Domini eamdem prorsus Missam ter dicere?"

Et Sacra eadem Congregatio, audito specialis Commissionis suffragio, omnibus perpensis, rescribendum censuit:

"*Affirmative ad utramque questionem facto verbo cum Sanctissimo;* de cetero rite servandis tum Constitutione Apostolica *Incruentum altaris Sacrificium,* 10 augusti 1915, tum Rubricis ac Decretis dies Nativitatis Domini et Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum respicientibus."

Quam resolutionem, Sanctissimo Domino Nostro Benedicto Papa XV per infrascriptum Cardinalem Sacræ Rituum Congregationi Præfectum relatam, Sanctitas Sua ratam habuit et probavit, die 26 Ianuarii 1920. A Card. Vico, Ep. Portuen et S. Rufinæ, S. R. C. Præfectus.

30. (Pag. 729.) Utrum ad normam Canonum 199, § 1, et 874, § 1, Parochi, Vicarii parochorum, aliive sacerdotes ad universitatem causarum delegati, possint sacerdotibus sive sæcularibus sive religiosis delegare iurisdictionem ad confessiones recipiendas, aut saltem iisdem iam approbatis iurisdictionem extendere ultra fines loci vel personarum, intra quos ad normam Can. 878, § 1, fuerit circumscripta; an ad id egeant speciali facultate seu mandato Ordinarii loci. **Resp.** *Negative* ad primam partem, *affirmative* ad secundam. Pontificia Commissio Ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, 16 Oct. 1919.

31. (Pag. 747.) Quod si aliqua religiosa, ad conscientiæ tranquillitatem, confessarium pro mulieribus approbatum adeat, confiteaturque in loco patenti, v.g., in oratorio privato, vel in alio consueto pro mulieribus confessionali licet extra oratorium posito, confessio, servatis præscriptis Canonum 909, § 2, 910, §1, de usu confessionalis, videtur nobis valida et licita. Ratio est quia Canon 522 ex integro refert circa hoc punctum numerum 14 decreti S. C. de Religiosis, 13 Feb. 1913. Utrobique habentur verba: *in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semipublico.* Jamvero S. C. de Religiosis, 3 Jul. 1916, declaravit hunc numerum non continere prohibitionem confessionem peragendi in alio decenti loco; et Canon 6, 3° docet canones in quantum cum veteri jure congruunt, ex jure veteri æstimandos esse. Ergo — Cf. Aertnys, n. 378, qui in idem consentit. "Idem valet in confessionali ubicumque legitime erecto ut patet ex responso S. Sedis dato 3 Julii 1916." Ita Lehmkuhl, *Quaestiones,* pag. 8. Concinit Vermeersch, *Periodica,* t. 9, p. (15.)

Responsum S. C. ita se habet.

Digitized by Google

"Beatissime Pater. Quoad Decretum S. C. de Religiosis, d. d. Feb. 1913, 'De Monialium et Sororum Confessionibus,' in hisce regionibus graves exortæ sunt controversiæ circa sequentia:

I. Si quando Moniales aut Sorores extra proprium domum, quavis de causa, versari contigerit liceat iis (ex N. 14 eiusdem Decreti) in qualibet ecclesia vel oratorio, etiam semipublico confessionem peragere apud quemvis Confessarium pro utroque sexu adprobatum. Porro illud "liceat", ab aliquibus ita intelligitur, ut afficiat ipsum valorem absolutionis, si quando Moniales aut Sorores, non in ecclesia vel oratorio, saltem semipublico, sed in oratorio stricte privato confessionem peragunt; alii e contra illud verbum "liceat", solum de prohibitione confessionis extra oratorium saltem semipublicum intelligunt, ipsum vero valorem absolutionis haud negandum esse putant.

II. Cum ex memorata dispositione Decreti certo quoad liceitatem confessionis extra domum propriam requiratur aut ecclesia aut oratorium saltem semipublicum; ulterius dubitatur num Ordinarius permittere possit, ut Moniales aut Sorores, quæ non raro apud nos etiam oratorio semipublico carent, confessionem "intra propriam domum," peragant in cubiculo quodam decenti, in quo exercitia religiosa quotidiana peraguntur, et quidem in confessionali crate interposita. Videtur enim requiri ex Decreto, oratorium saltem semipublicum pro confessione saltem licite peragenda, non solum extra, sed etiam intra proprium domum . . . .

Vigore specialium facultatum a SSmo Dno Nostro concessarum, S. Congregatio Negotiis Religiosorum Sodalium præposita, mature perpensis expositis, rescribendum censuit prout rescribit:

Ad primum: Verbum "liceat," Numeri 14 Decreti "Cum de Sacramentalibus," neque respicit validitatem confessionum, neque continet prohititionem confessionem peragendi in alio decenti loco.

Ad Secundum: "Affirmative;" idest posse Ordinarium permittere ut Sorores confessionem peragant, intra propriam domum, in alio decenti loco, extra ecclesiam vel oratorium semipublicum si adsit, sed semper in Confessionanali, crate interposita . . . Datum Romæ, die 3 Julii 1916."

32. (Pag. 867.) Hinc supprimitur privilegium bimestre ad deliberandum de ingressu in Ordinem religiosum. — Cf. Il Mon. Eccl. v. 31, p. 361.

33. (Pag. 490.) Ecclesiæ mentem circa cælibatum clarissimis verbis notam facit allocutio SS.D.N. Benedicti PP. XV.—"Quin fuerunt etiam qui hoc asseverare non vererentur, propensam Apostolicam Sedem esse ad legis de sacro cælibatu severitatem mitigandam, ea lege solvendo qui ecclesiasticum ordinem deseruissent. Equidem hic morari et quam longe a vero totum hoc absit, ostendere, non sane putamus necessarium. Constat enim, si Latina viget floretque Ecclesia, magnam partem roboris gloriæque eius ab ipso clericorum cælibatu manare, ob eamque rem omnino eum esse sartum tectum conservandum. Quod quidem numquam

Digitized by Google

fortasse alias, tam necesse fuit quam hoc miserrimo tempore, cum, in tantis tamque late diffusis corruptelarum illecebris, indomitæ effrenatæque animorum cupiditates ubique dominantur, nec quidquam aliud hominibus esse videtur propositum, nisi temere indulgere sibi, fluxisque huius vitæ voluptatibus perfrui. Catholicus igitur sacerdos qui ad perturbatos animi motus cohibendos ceteris dux debet esse, videat ne in hoc tanto officii munere ipse claudicet, verum omnes exemplo suo confirmare pergat, semperque meminerit Sancti Siricii Pontificis sic hortantis: 'ut a die ordinationis nostræ sobrietati ac pudicitiæ et corda nostra mancipemus et corpora.' Die 16 decembris 1920.

34. (Pag. 658.) Decretum Concilii cujusdam Provincialis ita se habet: "*Nominatim prohibemus Missas celebrandas dare extra uniuscujusque diœcesis ambitum absque Ordinarii permissione.*" Quæsito: *An et quomodo dispositio Concilii Provincialis N. sustineatur in casu,* Emi ac Rmi Patres S. Congregationis Concilii die 19 Feb. 1921 respondendum censuerunt: " Quoad Missas fundatas, vel ad instar manualium, vel manuales datas intuitu Causæ piæ, **affirmative,** in reliquis servetur Can. 838 Codicis Juris Canonici."

35. (Pag. 840.) **Sacra Congregatio de Disciplina Sacramentorum.** Instructio ad Rev.mos Ordinarios locorum super probatione status liberi ac denuntiatione initi matrimonii.

Iterum conquesti sunt haud pauci Ordinarii locorum quod parochi, præsertim in exteris dissitisque regionibus ad quas frequentes demigrant ex Europa opifices, horum aliquando matrimoniis assistant, quin præscripta juris tum de statu libertatis tum de initi matrimonii denuntiatione rite serventur; ex quo fit ut non raro novum contra fas attentetur matrimonium ab iis qui adhuc priori vinculo adstringuntur.

Ad hujusmodi malum præcavendum, quo sacra familiæ christianæ jura pessumdantur, parentes vinculis damnationis illaqueantur, et filii perversionis periculo facile objiciuntur, hæc Sacra Congregatio de Disciplina Sacramentorum die 6 mensis martii anni 1911 Instructionem Ordinariis dedit, quæ in Commentario Officiali **Acta Apostolicae Sedis**, vol. III, pag. 102, sub die 15 ejusdem mensis evulgata est.

Verum ne quis, in negotio tam gravi, huic Instructioni aliquid a Codice juris canonici derogatum esse putet, Emi Patres huius Sacræ Congregationis in generali conventu die 26 mensis junii currentis anni habito, eam, ipsius Codicis præscriptionibus suffultam, Ordinariis iterum sequentis tenoris dandam censuerunt.

1. Ordinarii in parochorum memoriam revocare satagant haud licere ipsis adstare matrimonio, ne prætextu quidem et intentione avertendi fideles a turpi concubinatu, aut præcavendi scandalum coniugii, quod vocant, civilis, nisi constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis (can. 1020 et 1097 § 1, n. 1. Cod. jur. can.), iidemque moneantur ne omittant, ad normam can. 1021, baptismi testimonium a contrahentibus exigere, si hic in alia parœcia fuerit illis collatus.

Digitized by Google

2. Vi can. 1103 § 2 parochus qui matrimonio interfuit, ad parochum baptismi transmittere festinet initi contractus denuntiationem, quæ ut præscripta eiusdem canonis rite serventur, contineat oportet coniugum eorumque parentum nomina et agnomina, ætatum contrahentium, locum diemque nuptiarum, testium pariter nomina et agnomina, denique ipsum parochi nomen et agnomen una cum parochiali sigillo.

Accurate autem edoceatur de parœcia, de diœcesi, ac de baptismi coniugum loco; ceteraque alia serventur, quæ ad scripta per publicos portitores tuto transmittenda pertinent.

3. Quo securius sive testimonium de statu libero a parocho nupturientium habeatur, sive denuntiatio de secuto matrimonio ad parochum baptismi perveniat, parochi hæc documenta petant vel transmittant per cancellariam Ordinarii loci.

4. Id autem perpendant parochi oportet, aliqua huiusmodi opificum emigrantium matrimonia, quasi vagorum matrimonia habenda esse quibus, iuxta can. 1032, *parochus assistere non debet nisi debitam licentiam assistendi ab Ordinario loci obtinuerit.* Quod si de vagis non agatur, tamen difficulter quoad alios emigrantes *abest dubium de existentia impedimenti,* ideoque, iuxta can. 1032 § 1, n. 3, parochus *eorum matrimonio assistere nequit inconsulto Ordinario;* habito etiam præ oculis præscripto can. 1023 § 2. Hisce de causis hæc Sacra Congregatio iubet et mandat ut parochi matrimoniis fidelium de quibus agitur in hac Instructione non assistant, excepto casu necessitatis seu potissimum periculo mortis, inconsulto Ordinario loci.

5. Si forte accidat ut, adhibitis etiam cautelis de quibus in n. 1, baptismi parochus in recipienda denuntiatione matrimonii comperiat alterutrum contrahentium aliis nuptiis iam esse alligatum, rem quantocius significabit, per cancellariam Ordinarii, parocho contra fas attentati matrimonii.

6. Ordinarii sedulo advigilent ut hæc præscripta religiose serventur, hurumque violatores, si quos repererint, curent ad officium revocare, adhibitis etiam, si opus sit, canonicis sanctionibus.

SSmus Dominus Noster Benedictus PP. XV in audientia habita ab infrascripto Secretario huius Sacræ Congregationis die 26 iunii 1921 hanc Instructionem approbavit et confirmavit, eamque ab omnibus quibus spectat servari mandavit. Datum Romæ, ex ædibus S. C. de Sacramentis, die 4 iulii 1921.—M. Card, Lega, Præfectus.—A. Capotosti, Ep. Thermen., Secretarius.

36. (Pag. 872.) De Cautionibus: Quod attinet ad prolem partis acatholicæ ex priori matrimonio jam natam: "licet pro viribus sit curandum ut . . . in catholica religione instituantur, tamen haud absolute hoc exigendum pro concedenda dispensatione, nisi iidem filii ex altero matrimonio mixto sint orti, et parens priores conditiones non observavit." Ita S. C. de Prop. Fide ad Epum. Harlemen. 20 Mart. 1899.—Cf. Vlaming, v. 1. n. 218.

Digitized by Google

37. (Pag. 942.) **Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos Dubis Soluta in Plenariis Comitiis Emorum Patrum.**

IV

Utrum ad normam can. 1045, § 1, clausula "quoties impedimentum detegatur cum jam omnia sunt parata ad nuptias," intelligi debeat stricto sensu, scilicet quod impedimentum antea omnino ignotum fuerit et tunc resciatur, an potius eo sensu quod, quamvis antea cognitum, tunc solum tamen ad notitiam Parochi aut Ordinarii sit delatum? **Resp.**: Negative ad lam partem, affirmative ad 2am. Romæ, 1 martii 1921. Petrus Card. Gasparri, Præses. Aloisius Sincero. Secretarius.

38. (Pag. 948.) **Sacra Congregatio Consistorialis—Circa facultates Ordinariorum.** Cum aliquando Rmi Ordinarii SS. Congregationibus preces porrigant, ut speciales facultates sibi concedantur, iuxta formulas quæ olim dabantur a S. Congregatione de Propaganda Fide, eisdem declaratur quod definitiva norma super hac re quamprimum statuetur et notificabitur. Interim vero sciant Rmi Ordinarii adhuc vigere facultates quæ durante bello a S. Congregatione Consistoriali concessæ fuerant, decretis die 25 aprilis 1918 et 2 augusti ejusdem anni. Datum Romæ, ex ædibus Sacræ Congregationis Consistorialis, die 7 Martii 1921. C. Card. De Lai, Ep. Sabinen., Secretarius. Aloisius Sincero, Adsessor.

39. n. (Pag. 978.) Responsum S. Pœnitentiariæ, 3 Apr. 1916. Dubium. Utrum mulier actioni mariti, qui, ut voluptati indulgeat, crimen Onan aut Sodomitarum committere vult, illique sub mortis pœna aut gravium molestiarum minatur, nisi obtemperet, *cooperari licite possit?*

Resp. (*a*) "Si maritus in usu conjugii committere vult crimen Onan, effundendo scilicet semen extra vas post inceptam copulam, idemque minetur uxori aut mortem aut graves molestias, nisi perversæ ejus voluntati sese accommodet,—uxor ex probatorum theologorum sententia *licite potest hoc in casu sic cum marito suo coire:* quippe cum ipsa ex parte sua det operam rei et actioni licitæ, peccatum autem mariti permittat ex gravi causa quæ eam excusat; quoniam charitas, qua illud impedire teneretur, cum tanto incommodo non obligat."

(*b*) "At si maritus committere cum ea velit Sodomitarum crimen, cum hic sodomiticus coitus actus sit contra naturam ex parte utriusque conjugis sic coeuntis, isque Doctorum omnium judicio graviter malus: hinc *nulla plane de causa, ne mortis quidem vitandæ, licite potest uxor hac in re impudico suo marito morem gerere.* Miraturque vehementer S. Pœnitentiaria, quod opposita sententia, cum humanæ naturæ dedecore, in quorumdam sacerdotum animis (ut refertur) insidere potuerit."—Cf. Marc, t. 2, n. 2116.

Responsum S. Pœnitentiariæ, 3 Jun. 1916. Quæsita. 1° Utrum mulier, casu quo vir ad onanismum exercendum uti velit instrumento, ad *positivam* resistentiam teneatur?

Digitized by Google

2°. Si negative, utrum sufficiant ad resistentiam passivam ex parte mulieris cohonestandam rationes æque graves ac pro onanismo naturali (sine instrumento), vel potius omnino necessariæ sint rationes pergravissimæ?

3°. Utrum, ut tutiori tramite tota hæc materia evolvatur et edoceatur, vir, talibus utens instrumentis, *oppressori* vere debeat æquiparari: cui proinde mulier eam resistentiam opponere debeat, quam *virgo invasori?* Resp. Ad primum: *Affirmative.* Ad secundum: *Provisum in primo.* Ad tertium: *Affirmative.* Carolus Perosi, S. Pœn. Regens.—Cf. Marc, t. 2, n. 2117.

40. (Pag. 1005.) Suspecti de hæresi sunt:

Qui quoquo modo hæresis propagationem sponte et scienter iuvat; aut qui communicat in divinis cum hæreticis contra præscriptum Can. 1258 (Can. 2316);—Cf. n. 152;

Qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam (Can. 2319, §§ 1, 2);

Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre præsumunt. (Can. 2319, §§ 1, 2);

Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt. (Can. 2319, §§ 1, 2);

Qui species consecratas abjecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit (Can. 2320)—Cf. n. 978;

Qui a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis exsistentis appellant ad universale Concilium (Can. 2332);—Cf. n. 983;

Qui, obdurato animo, per annum insorduerit in censura excommunicationis (Can. 2340, § 1);—Cf. n. 954.

Qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint aut alia Sacramenta ministraverint vel receperint (Can. 2371);—Cf. n. 218.

41. (Pag. 1022.) Quæ numero 975, Q., dicuntur egregiam nanciscuntur confirmationem ex sequentibus. Suprema Sacra Congregatio Sancti Officii Epistola die 5 Nov. 1920 ad locorum Ordinarios excitat eorum vigilantiam circa nova quædam acatholicorum molimina contra fidem eosque cupit attendere "quemadmodum novæ quædam acatholicorum consociationes, suis ex omni gente asseclis adiuvantibus, iam dudum soleant nostris, maxime adolescentibus, perniciosissime insidiari, magnam adiumentorum varietatem eis præbendo, quibus specie quidem corpora confirmant, mentesque et animos excolunt, re autem vera catholicæ fidei integritatem corrumpunt et a complexu Ecclesiæ matris filios eripiunt. Profecto, quod consociationes huiusmodi favore, opibus studioque florent hominum spectatissimorum, quod in multiplici beneficientiæ genere utilissime versantur, non est mirandum si fucum faciant imperitis qui earum naturam penitus perspectam et cognitam no habent. At quales illæ sint, iam nemini, qui sapiat potest esse dubium, cum finem quo spectant, sensim hucusque indicarint, nunc vero aperte declarent idque opusculis, diariis scriptisque peri-

Digitized by Google

odicis, quibus tamquam suis organis utuntur. Dicunt enim se velle ingenia et mores iuvenum bonis disciplinis excolere, et hanc culturam pro religione habentes, definiunt: liberrimam et a quavis religione aut confessione alienam solutamque licentiam cogitandi. Professæ igitur se lumen præferre adolescentibus, eos ab Ecclesiæ magisterio, quod ipsum est lumen veritatis divinitus constitutum, avertunt, eosdemque hortantur ut ex suo ipsorum intimo spiritu ideoque ex humanæ rationis angustiis lucem petant qua ducantur.

Huiusmodi in laqueos præcipue dediti studiis adolescentes utriusque sexus impelluntur; qui quidem, cum ad christianam sapientiam ediscendam et ad fidem, a patribus traditam, conservandam, alienæ opis maxime indigent, contra in homines incidunt, a quibus, de magnæ illius hereditatis possessione deturbati, gradatim adducuntur, ut primo contrarias inter opiniones nutent, deinde de omnibus, quæcumque sunt, dubitent, denique in vaga quadam nec definita forma religionis acquiescant, quæ sane religio aliud omnino est quam quod Jesus Christus prædicavit.

. . . . Iam vero ex his societatibus sufficiet eam memorare, quæ, plurium aliarum veluti mater, pervulgatissima est (quod præsertim, dum mansit crudele bellum, plurimis calamitosis admodum profuit) opibusque instructissima: societas scilicet titulo appellata *Young Men's Christian Association*, contracto in siglam *Y. M. C. A.*, cui quidem inscienter et favent acatholici bonæ fidei, eam iudicantes omnibus salutarem aut certe noxiam nemini, et suffragantur indulgentiores quidam catholici, quibus ipsius est ignota natura Hæc enim societas sincerum quidem erga iuvenes amorem iactat, quasi nihil habeat antiquius quam eorum et corporibus et mentibus esse utilitati; at simul ipsorum labefactat fidem, cum propositum sibi esse contendit *eam purificare*, et meliorem veræ vitæ cognitionem eis tradere "supra omnem Ecclesiam et præter quamlibet religiosam confessionem."

42. (Pag. 1074.) **Sacra Pœntitentiaria Apostolica.** — Sectio de Indulgentiis. — **Declaratio et indultum circa morem addendi quædam verba salutationi angelicæ in recitatione SS.Mi Rosarii.** — In recitatione Ssmi Rosarii, ad faciliorem mysteriorum meditationem viget in quibusdam regionibus consuetudo addendi cuilibet salutationi angelicæ post vocem — "Jesu" —brevem enunciationem mysterii meditandi, ita ut dicatur, exempli causa: "Benedictus fructus ventris tui Jesus, qui pro nobis sanguinem sudavit." Attento autem canone 934 § 2 Codicis Juris Canonici, iuxta quem Indulgentiæ alicui orationi adnexæ penitus cessant ob quamlibet additionem, detractionem vel interpolationem; a quodam oratore privatim quæsitum fuit: "Utrum prædicta consuetudo servari et *propagari* possit, integris manentibus Indulgentiis Ss. Rosario adnexis." Et die 27 julii anno 1920 hæc Sacra Pœnitentiaria respondit: Negative.

Cum autem huiusmodi responsum a prædicto oratore vulgatum fuisset, nonnulli Ordinarii Helveticæ et Germanicæ Ditionis exposuerunt, consuetudinem prædictam sic invaluisse in suis diœcesibus inde a remota ætate, ut absque scandalo et perturbatione fidelium submoveri non possit,

Digitized by Google

atque insuper s. m. Pium IX, anno 1859, pro locis ubi mos iam invaluerat, clementer indulsisse ut fideles tali ratione Rosarium recitantes valeant eiusdem Indulgentias lucrari.

Itaque Sacra Pœnitentiaria re mature perpensa censuit: (1) declarandum esse, canonem 934 § 2 Codicis Juris Canonici continere legem generalem, quæ indultum pianum nullimode revocat; (2) supplicandum SSm̃o pro extensione ejusdem indulti, favore omnium qui iuxta prædictum morem in quibuslibet locis SS. Rosarium recitare consueverint.

Facta autem de præmissis relatione SSm̃o Dno nostro Benedicto div. Prov. PP. XV ab infrascripto Cardinali Pœnitentiario Maiore, in audientia diei 21 huius mensis, Sanctitas Sua enunciatam declarationem approbavit, indulti extensionem, uti supra, benigne concedere dignata est. Datum Romæ, in Sacra Pœnitentiaria, die 22 ianuarii 1921. O. Card Giorgi, Pœnitentiarius Maior. F. Borgongini Duca, Secretarius.

Dubium Circa Indulgentias Vulgo "Apostolicas" Utrum canon 924 § 2 Codicis Juris Canonici, iuxta quem "Indulgentiæ coronis aliisve rebus adnexæ tunc tantum cessant, cum coronæ aliæve res prorsus desinant esse vel vendantur," abrogaverit Decretum s. m. Alexandri VII, die 6 februarii anno 1657 editum, a singulis Summis Pontificibus initio pontificatus renovatum, et etiam die 5 septembris anno 1914 a Ssm̃o D. N. Benedicto div. Prov. PP. XV confirmatum, quo expresse declaratur Indulgentias vulgo "Apostolicas" coronis aliisve rebus sic adnecti ut ne transeant personam illorum, pro quibus huiusmodi res benedictæ fuerint, vel illorum, quibus ab istis prima vice fuerint distributæ, atque ne pariter hæ res commodari vel precario aliis tradi possint Indulgentias communicandi causa?

Sacra Pœnitentiaria Apostolica, re mature perpensa, respondendum censuit: Affirmative. Hoc autea responsum ab infrascripto Cardinali Pœnitentiario Maiore in audientia die 4 vertentis februarii eidem Ssm̃o D. N. relatum, Sanctitas Sua approbavit, confirmavit atque publici juris fieri jussit. Datum Romæ, in Sacra Pœnitentiaria, die 18 februarii anno 1921. O. Card. Giorgi, Pœnitentiarius Maior. F. Borgongini Duca, Secretarius.

43. (Pag. 1096.) **Pontificia Commissio Ad Codicis Canones Authentice Interpretandos** Utrum verba canonis 522: "*confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico peracta valida et licita est,*" ita intelligenda sint, ut confessio extra ea loca peracta non tantum illicita, sed etiam invalida sit.

Resp. Canon 522 ita est intelligendus, ut confessiones, quas ad suæ conscientiæ tranquillitatem religiosæ peragunt apud confessarium ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, licitæ et validæ sint, dummodo fiant in ecclesia vel oratorio etiam semi-publico, aut in loco ad audiendas confessiones mulierum **legitime** destinato.

(Pag. 1904.) Utrum ad normam canonis 893, § 1 et 2, peregrinus teneatur reservationibus loci, in quo degit.

Resp. Affirmative.

Digitized by Google

(Pag. 796.) Utrum can. 909 § 2: "*Sedes confessionalis crate fixa ac tenuiter perforata inter pœnitentem et confessarium sit instructa,*" pro mulieribus tantum; an generaliter pro pœnitentibus uti forma propria audiendi confessiones in ecclesiis et publicis oratoriis sit servanda.

Resp. Negative ad lam partem, affirmative ad 2am, firmo tamen præscripto canonis 910, § 2.

(Pag. 323.) 1. Utrum ad normam can. 1252 § 4, jejunium cesset quando dies festus, qui jejunium in vigilia habet adnexum, incidit in feria II, ita ut non amplius ipsum jejunium anticipari debeat sabbato præcedenti.

2. Utrum verba: "*nec pervigilia anticipantur,*" respiciant tantum exceptum tempus Quadragesimæ, an etiam totum annum.

Resp. Ad 1um: Affirmative, salvo præscripto canonis 1253.

Ad 2um: Respiciunt totum annum.

1. Utrum si festum S. Iosephi, diei 19 martii, incidat in feria sexta vel sabbato, teneat tantum lex ieiunii, an etiam lex abstinentiæ.

Et quatenus affirmative ad primam partem, negative ad secundam,

2. Utrum cesset lex abstinentiæ, etiam si festum S. Iosephi inciderit in aliqua die quatuor Temporum.

Resp. Ad lum: Servetur canon 1252, § 4, seu non cessant nec lex ieiunii nec lex abstinentiæ.

Ad 2um: Provisum in responsione ad lum. Romæ, 24 novembris 1920. Petrus Card. Gasparri. Præses. Aloisius Sincero, Secretarius.

44. (Pag. 654.)

Commissione Pontificia per l'interpretazione
del Codice del Diritto Canonico.

Roma, 26 Settembre, 1921.

Illmo e Rmo Signore:

In risposta ai dubbi inviati da V.R. in data 29 Settembre 1921 (n. 1578–f) alla S. C. Concistoriale, e da essa rimessi a questa Commissione, come da lettera del 20 Marzo 1921: cioè:

1. Per la validità della erezione di una parrochia, *che non abbia il carattere di beneficio,* é necessario che l'Ordinario emani un decreto formale, con cui dichiari esplicitamente che erige un certo distretto a parrocchia, oppure basta che, fatta la divisione di un dato territorio in più distretti con determinati confini, assegni a ciascun distretto un rettore che abbia cura del popolo, con una chiesa corrispondente, a tenore del Can. 216, §§ 1, 3?

2. Quatenus affirmative ad primam partem et negative ad secundam, i distretti, nei quali prima del Codice si verificavano le tre condizioni, ora accennate, divennero parrocchie dopo la promulgazione del Codice, anche se non vi é stato per esse il decreto, che sarebbe necessario per quelle che furono erette dopo il Codice?

3. In quei territori nei quali, prima del Codice, esistevano cumulativamente più parrocchie, o meglio, quasi-parrocchie, una cioè quasi principale per gli abitanti del territorio, independentemente dalla loro nazionalità o

Digitized by Google

stirpe, una, o più altre, per il popolo di una certa nazionalità o stirpe, come per e sempio gl'Italiani, i Polacchi, i Negri, etc., ha l'Ordinario bisogno del beneplacito apostolico per erigere gli antichi distretti in parrocchie, se si lasciano intatte le parrocchie che ivi si trovano per i popoli di nazionalitá o stirpe diversa?

Il sottoscritto Cardinale, Presidente della Commissione risponde: Ad primum: negative ad primam partem: affirmative ad secundam, con l'avvertenza che la parrocchia a norma del Canone 1411, n. 5, è sempre beneficio ecclesiastico, sia che essa abbia una congrua dote, constituita a norma del Canone 1410, sia che, in mancanza di essa, sia eretta a norma del Canone 1415, § 3.
Ad secundum: provisum in primo.
Ad tertium: negative.

P. Card. Gasparri.
Luigi Sincero, Segrio.

Illmo Revmo Signore
Monsignor Giovanni Bonzano
Arcivescovo di Melitene
Delegato Apostolico
Stati Uniti di America

Digitized by Google

INDEX

TRACTATUS I. — DE ACTIBUS HUMANIS

PAG.

CAP. 1. De notione actuum humanorum 9
CAP. 2. De iis quæ actum humanum constituunt 10
Art. 1. De voluntario in genere 11
Art. 2. De voluntario indirecto, seu in causa 12
CAP. 3. De iis quæ actum humanum modificant 16
Art. 1. De ignorantia 16
Art. 2. De concupiscentia 18
Art. 3. De metu 20
Art. 4. De vi seu violentia 22
CAP. 4. De moralitate actuum humanorum 27
Art. 1. De essentia moralitatis 27
Art. 2. De fontibus moralitatis 29
§ 1. De objecto 29
§ 2. De circumstantiis 29
§ 3. De fine 30

TRACTATUS II. — DE CONSCIENTIA

CAP. 1. De conscientia recta et erronea 35
CAP. 2. De conscientia certa et dubia 37
CAP. 3. De conscientia scrupulosa et laxa 39
1. Signa scrupulorum, seu conscientiæ scrupulis obnoxiæ 39
2. Causæ scrupulorum 40
3. Damna scrupulorum 41
4. Remedia scrupulorum 42
5. Regulæ pro scrupulosis 43
6. Regulæ pro confessariis 43
CAP. 4. De conscientia probabili et improbabili 43
Art. 1. De natura et divisione probabilitatis 44
Art. 2. De variis systematibus circa probabilitatem 45
Art. 3. Vindicatur systema probabilismi 48
Art. 4. De specialibus regulis et applicationibus probabilismi 58
Art. 5. De systemate æquiprobabilismi 63

TRACTATUS III. — DE LEGIBUS

PARS PRIMA. — De legibus in genere 74
CAP. 1. De natura et proprietatibus legis 74
CAP. 2. De auctore legis, seu de legislatore 76
CAP. 3. De objecto legis 79
CAP. 4. De subjecto legis 81
CAP. 5. De promulgatione legis 85
CAP. 6. De acceptatione legis 86
CAP. 7. De obligatione legis 88
Art. 1. De ipsa vi obligationis 88
Art. 2. De modo satisfaciendi obligationi legis 89
CAP. 8. De causis a lege deobligantibus 92
CAP. 9. De interpretatione legis et epikeia 94
CAP. 10. De dispensatione legis 97

Digitized by Google

PAG.
Art. *1.* De potestate dispensandi . 97
Art. *2.* De causis ad dispensandum requisitis.......... 99
Art. *3.* De cessatione dispensationis............. 100
CAP. 11. De cessatione legis...... 101
PARS SECUNDA. — De præcipuis legum speciebus........ 102
CAP. 1. De lege naturali........ 102
CAP. 2. De lege divina positiva... 103

PAG.
CAP. 3. De lege ecclesiastica....... 104
CAP. 4. De lege civili............ 115
CAP. 5. De lege pœnali.......... 116
CAP. 6. De lege irritante......... 117
CAP. 7. De lege non scripta, seu de consuetudine.......... 119
CAP. 8. De lege favorabili, seu privilegio.............. 121
CAP. 9. De temporis supputatione et rescriptis............ 123

Examinations January 29 1924 O.K.

TRACTATUS IV. — DE PECCATIS

PARS PRIMA. — De peccatis in genere.................. 127
CAP. 1. De natura peccati........ 127
CAP. 2. De gravitate peccati...... 129
CAP. 3. De distinctione peccatorum 135
Art. *1.* De distinctione specifica... 135
Art. *2.* De distinctione numerica.. 136
PARS SECUNDA. — De peccatis in specie................ 141
CAP. 1. De peccatis internis....... 141
CAP. 2. De peccatis capitalibus.... 145
1. De superbia.............. 145
2. De avaritia.............. 146
3. De luxuria............... 146
4. De invidia............... 146
5. De ira................... 146
6. De acedia................ 146
7. De gula.................. 147
De ebrietate............. 148

TRACTATUS V. — DE VIRTUTIBUS

CAP. 1. De virtute fidei........... 154
Art. *1.* De necessitate............ 154
Art. *2.* De objecto materiali fidei.. 162
Art. *3.* De vitiis fidei oppositis.... 164
§ 1. De infidelitate in genere... 164
§ 2. De hæresi............... 165
CAP. 2. De virtute spei........... 166
CAP. 3. De virtute caritatis....... 169
Art. *1.* De amore Dei........... 169
Art. *2.* De amore proximi........ 170
§ 1. De præcepto amoris proximi in se............. 170
Punctum 1. De præcepto caritatis erga omnes in genere.... 170
Punctum 2. De præcepto caritatis erga inimicos in particulari.............. 173
§ 2. De operibus misericordiæ.. 176
Punctum 1. De eleemosyna........ 176
Punctum 2. De correctione fraterna 178
§ 3. De vitiis caritati proximi oppositis.............. 181
Punctum 1. De scandalo sive in genere, sive in particulari.. 181
Punctum 2. De cooperatione sive in genere, sive in particulari.................. 190

TRACTATUS VI. — DE PRÆCEPTIS DECALOGI

DE PRIMO Decalogi Præcepto...... 197
CAP. 1. De actibus virtutis Religionis............... 197
Art. *1.* De adoratione........... 197
Art. *2.* De oratione............. 200
CAP. 2. De vitiis Religioni oppositis 201
Art. *1.* De superstitione.......... 201
§ 1. De idololatria........... 201
§ 2. De vana observantia...... 202
§ 3. De divinatione........... 203
§ 4. De magia et maleficio..... 209
Art. *2.* De irreligiositate.......... 209
§ 1. De tentatione Dei........ 209
§ 2. De sacrilegio............. 211
§ 3. De simonia.............. 214
DE SECUNDO Decalogi Præcepto... 221
CAP. 1. De vana usurpatione nominis Dei et blasphemia... 221
CAP. 2. De juramento............ 223
Art. *1.* De conditionibus juramenti 224
Art. *2.* De obligatione juramenti promissorii............ 227

Digitized by Google

PAG.

CAP. 3. De voto 229
Art. 1. De conditionibus ad votum requisitis 230
Art. 2. De obligatione voti 233
Art. 3. De cessatione voti 234
§ 1. De irritatione votorum 234
§ 2. De dispensatione votorum. 236
§ 3. De commutatione votorum. 238
DE TERTIO Decalogi Præcepto 240
CAP. 1. De iis quæ diebus festis præcipiuntur 241
Art. 1. De obligatione audiendi missam 241
§ 1. De præsentia corporis 241
§ 2. De attentione mentis 243
§ 3. De loco debito 245
Art. 2. De causis a missa excusantibus 247
CAP. 2. De iis quæ diebus festis prohibentur 248
DE QUARTO Decalogi Præcepto 251
CAP. 1. De obligationibus filiorum erga parentes 251
CAP. 2. De obligationibus parentum erga filios 253
CAP. 3. De aliis obligationibus 261
Art. 1. De obligationibus conjugum 261
Art. 2. De obligationibus dominorum et famulorum 262
Art. 3. De officiis herorum et opificum 263
Art. 4. De obedientia erga temporalem auctoritatem 264
DE QUINTO Decalogi Præcepto 267
CAP. 1. De occisione sui, seu de suicidio 268
CAP. 2. De occisione proximi 271
Art. 1. De occisione rei, seu malefactoris 271
Art. 2. De occisione injusti aggressoris 274

PAG.

Art. 3. De occisione innocentis 276
§ 1. De occisione innocentis in genere 276
§ 2. De procuratione abortus .. 277
CAP. 3. De duello 285
CAP. 4. De bello 286
DE SEXTO ET NONO Decalogi Præcepto 287
CAP. 1. De peccatis luxuriæ non consummatis 289
Art. 1. De osculis impudicis 289
Art. 2. De tactibus impudicis 290
Art. 3. De aspectibus impudicis ... 291
Art. 4. De sermonibus et lectionibus impudicis 292
CAP. 2. De peccatis luxuriæ consummatis 293
Art. 1. De peccatis consummatis juxta naturam 293
§ 1. De fornicatione 293
§ 2. De adulterio 293
§ 3. De incestu 294
§ 4. De sacrilegio 294
§ 5. De stupro 294
§ 6. De raptu 295
Art. 2. De peccatis consummatis contra naturam 295
§ 1. De pollutione 295
§ 2. De sodomia 298
§ 3. De bestialitate 298
DE SEPTIMO ET DECIMO Decalogi Præcepto 299
DE OCTAVO Decalogi Præcepto 299
CAP. 1. De mendacio et restrictione mentali 300
CAP. 2. De detractione 302
CAP. 3. De contumelia 307
CAP. 4. De judicio temerario, suspicione, et dubitatione temeraria 308
De violatione secreti 309

TRACTATUS VII. — DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ

De 1. Ecclesiæ præcepto. — Missam audire Dominicis aliisque diebus festis 313
De 2. Ecclesiæ præcepto. — Jejunium et abstinentiam servare certis quibusdam diebus 315
CAP. 1. De lege abstinentiæ et jejunii 317
Art. 1. De abstinentia a carne jureque ex carne 317
Art. 2. De lege jejunii 319
Art. 3. De diebus abstinentiæ solius, abstinentiæ simul et jejunii et jejunii solius ... 323
Art. 4. De permanentia indultorum particularium 324
Art. 5. De subjectis huius legis ... 325
Art. 6. De hora refectionis 325
CAP. 2. De causis a jejunio excusantibus 326

Digitized by Google

	PAG.
De 3. Ecclesiæ præcepto. — Sacramentaliter confiteri saltem semel in anno......	328
De 4. Ecclesiæ præcepto. — Sacram. Eucharist. suscipere intra tempus paschale...	330
De 5. Ecclesiæ præcepto. — Subsidium aliquod conferre ad congruam Pastorum sustentationem.........	332
De censura et prohibitione librorum	334

TRACTATUS VIII. — DE JUSTITIA ET JURE

Pars Prima. — De natura et principiis justitiæ et juris.....	343
Cap. 1. De notionibus generalibus justitiæ et juris.........	343
Art. 1. De natura justitiæ.........	343
Art. 2. De natura juris..........	345
Art. 3. De principiis generalibus juris et justitiæ...........	346
Cap. 2. De præcipuis juris speciebus	347
Art. 1. De specie juris quod dicitur dominium............	347
§ 1. De objecto dominii.......	348
§ 2. De subjecto dominii.......	349
Punctum 1. De dominio filiorumfamilias................	349
Punctum 2. De dominio uxorum...	350
Punctum 3. De dominio clericorum	352
Punctum 4. De dominio auctorum..	353
§ 3. De acquisitione dominii...	355
Punctum 1. De acquisitione dominii per occupationem....	355
1. De animalibus...........	355
2. De rebus inventis.........	357
Punctum 2. De acquisitione dominii per præscriptionem...	360
1. Res præscriptibilis........	361
2. Bona fides..............	362
3. Titulus.................	363
4. Possessio...............	364
5. Tempus requisitum.......	364
Punctum 3. De acquisitione dominii per accessionem.....	365
Art. 2. De specie juris quod dicitur usus vel ususfructus.....	366
Art. 3. De specie juris quod dicitur servitus..............	367
Pars Secunda. — De violatione juris per furtum..........	368
Cap. 1. De natura et malitia furti..	368
Cap. 2. De ablatione licita rei alienæ.................	372
Art. 1. De necessitate quæ rem alienam auferre permittit..	372
Art. 2. De occulta compensatione..	374
Pars Tertia. — De restitutione...	378
Sectio 1. De restitutione in genere.	378
Cap. 1. De obligatione restitutionis	378
Cap. 2. De radicibus restitutionis..	380
Art. 1. De acceptione rei alienæ...	380
§ 1. De possessore bonæ fidei...	381
§ 2. De possessore malæ fidei...	383
§ 3. De possessore dubiæ fidei..	385
Art. 2. De injusta damnificatione.	387
Art. 3. De injusta cooperatione...	392
§ 1. De jubente.............	392
§ 2. De consulente............	393
§ 3. De consentiente..........	394
§ 4. De palpone.............	395
§ 5. De recursu..............	395
§ 6. De participante.........	396
§ 7. De cooperator. negativis...	396
Cap. 3. De circumstantiis restitutionis................	398
Art. 1. Quantum sit restituendum.	398
Art. 2. Cui sit restituendum?.....	399
Art. 3. Quo ordine sit restituendum?.................	401
§ 1. De ordine restitutionis inter cooperatores...........	401
§ 2. De ordine restitutionis quoad creditores...........	402
Art. 4. Quomodo sit restituendum?	403
Art. 5. Quando sit restituendum?..	405
Cap. 4. De causis a restitutione excusantibus............	406
Sectio 2. De restitutione in specie..	410
Cap. 1. De restitutione ob damnum in bonis animi..........	411
Cap. 2. De restitutione ob damnum in bonis corporis........	412
Art. 1. De restitutione ob homicidium.................	412
Art. 2. De restitutione propter stuprum et fornicationem...	413
Art. 3. De restitutione propter adulterium.............	414
Appendix. De obligatione solvendi tributa...............	415

Digitized by Google

TRACTATUS IX. — DE CONTRACTIBUS

		PAG.
PARS PRIMA. — De contractibus in genere		419
CAP. 1.	De definitione et divisionibus contractum	419
CAP. 2.	De requisitis ad contrahendum	420
Art. 1.	De materia contractus	420
Art. 2.	De subjecto contractus	423
§ 1.	De minoribus	424
§ 2.	De uxoribus	425
§ 3.	De civiliter mortuis	426
§ 4.	De interdictis et prodigis	426
§ 5.	De alienigenis	426
Art. 3.	De consensu requisito	427
§ 1.	De dotibus legitimi consensus	427
§ 2.	De iis quæ vitiare possunt consensum	428
CAP. 3.	De obligatione contractus	430
CAP. 4.	De contractuum modificationibus	432
Art. 1.	De juramento contractui adjecto	432
Art. 2.	De modis contractui præfinitis	432
Art. 3.	De conditionibus contractui appositis	433
PARS SECUNDA. — De contractibus in specie		434
Sectio 1.	De contractibus gratuitis	434
CAP. 1.	De promissione	434
CAP. 2.	De donationibus	436
Art. 1.	De donation. proprie dictis	436
Art. 2.	De testamentis	440
§ 1.	De natura, divisione et forma testamentorum	440
§ 2.	De testatoribus et hæredibus	442
§ 3.	De dispositionibus testamentariis	445
§ 4.	De revocatione testamentorum	445
§ 5.	De executore testamenti	446
CAP. 3.	De commodato et precario	447
CAP. 4.	De deposito et sequestro	448
CAP. 5.	De mandato et negotiorum gestione	448
CAP. 6.	De mutuo	449
Sectio 2.	De contractibus onerosis	454
CAP. 1.	De venditione et emptione	454
Art. 1.	De natura venditionis et emptionis	454
Art. 2.	De justo pretio	455
Art. 3.	De præcipuis venditionum speciebus	458
§ 1.	De retrovenditione et mohatra	458
§ 2.	De venditione sub hasta seu per licitationem	459
§ 3.	De monopolio	460
§ 4.	De venditione per proxenetas	463
CAP. 2.	De societate et trino contractu	464
CAP. 3.	De locatione	465
CAP. 4.	De contractibus subsidiariis	468
CAP. 5.	De contractibus aleatoriis	470

TRACTATUS X. — DE OBLIGATIONIBUS PARTICULARIBUS

PARS PRIMA. — De particularibus laicorum obligationibus		475
CAP. 1.	De obligationibus judicum	475
CAP. 2.	De obligationibus advocatorum	480
CAP. 3.	De obligationibus reorum	483
CAP. 4.	De obligationibus testium	484
CAP. 5.	De obligationibus medicorum	485
PARS SECUNDA. — De particularibus clericorum obligationibus		487
CAP. 1.	De obligationibus clericis omnibus communibus	488
Art. 1.	De positivis clericorum obligationibus	488
§ 1.	De vitæ sanctitate	488
§ 2.	De cœlibatu	490
§ 3.	De gestatione habitus et tonsuræ	492
§ 4.	De recitatione Horarum canonicarum	493
Punctum 1.	De obligatione recitandi Horas	494
Punctum 2.	De tempore ad Horas recitandas debito	497
Punctum 3.	De ordine Horas recitandi	499
Punctum 4.	De pronuntiatione in Horis recitandis	501

Digitized by Google

	PAG.
Punctum 5. De attentione et devotione in recitandis Horis	503
Punctum 6. De causis excusantibus a recitatione Horarum	504
Art. 2. De negativis clericorum obligationibus	507
De habitatione cum mulieribus	507
De ludo alearum	508
De gestatione armorum et venatione	508
De negotiatione	509
De ingressu in cauponas et tabernas	511
De spectaculis	511
De militia	511
De rebus a clericali status alienis	512
CAP. 2. De obligationibus aliquibus clericis propriis	512
Art. 1. De obligationibus Episcoporum	512
Art. 2. De obligationibus Parochorum	515
APPENDIX. De privilegiis clericorum	520
§ 1. De privilegiis clericorum in communi	520
§ 2. De privilegiis Episcoporum	521
PARS TERTIA. — De particularibus Religiosorum obligationibus	522
CAP. 1. De natura status religiosi	522
CAP. 2. De vocatione religiosa	532
CAP. 3. De obligationibus votorum	535
Art. 1. De voto paupertatis	535
Art. 2. De voto castitatis	543
Art. 3. De voto obedientiæ	544
De privilegiis religiosorum	546

TRACTATUS XI. — DE SACRAMENTIS IN GENERE

CAP. 1. De natura et divisione sacramentorum	549
CAP. 2. De materia et forma sacramentorum	551
CAP. 3. De ministro seu de collatione sacramentorum	553
Art. 1. De attentione et intentione ministri	553
Art. 2. De fide et probitate ministri	555
Art. 3. De obligatione ministrandi sacramenta	557
Art. 4. De obligatione denegandi sacramenta indignis	558
CAP. 4. De subjecto seu de receptione sacramentorum	561
Art. 1. De requisitis ad validam sacramentorum receptionem	561
Art. 2. De requisitis ad licitam sacramentorum receptionem	563
De cæremoniis in administratione sacramentorum	564
CAP. 5. De sacramentalibus	567

TRACTATUS XII. — DE BAPTISMO

CAP. 1. De natura, proprietatibus et necessitate Baptismi	570
CAP. 2. De materia et forma Baptismi	571
Art. 1. De materia tum remota tum proxima Baptismi	571
Art. 2. De forma Baptismi	575
CAP. 3. De ministro Baptismi	576
CAP. 4. De subjecto Baptismi	578
CAP. 5. De patrinis in Baptismo adhibendis	587
CAP. 6. De cæremoniis servandis in administratione Baptismi	590

TRACTATUS XIII. — DE CONFIRMATIONE

CAP. 1. De materia et forma Confirmationis	595
Art. 1. De materia Confirmationis	595
Art. 2. De forma Confirmationis	596
CAP. 2. De ministro Confirmationis	597
CAP. 3. De subjecto Confirmationis	598

Digitized by Google

TRACTATUS XIV. — DE EUCHARISTIA

PAG.

PARS PRIMA. — De Eucharistia ut Sacramento 603
CAP. 1. De natura et efficacia Eucharistiæ 603
CAP. 2. De materia sacramenti Eucharistiæ 605
Art. 1. De materia remota Eucharistiæ 605
Art. 2. De materia proxima seu de usu materiæ remotæ 609
CAP. 3. De forma Sacramenti Eucharistiæ 611
CAP. 4. De ministro Eucharistiæ... 612
Art. 1. De potestate ministri Eucharistiæ 612
Art. 2. De obligatione Eucharistiam dispensandi 614
Art. 3. De requisitis ad licitam Eucharistiæ dispensationem. 614
Art. 4. De modo Eucharistiam infirmis ministrandi 620
Art. 5. De modo Eucharistiam asservandi 623
CAP. 5. De subjecto Eucharistiæ... 627
Art. 1. De obligatione suscipiendi Eucharistiam 627
Art. 2. De dispositionibus requisitis in subjecto Eucharistiæ . 631
§ 1. De dispositionibus animæ.. 631
§ 2. De dispositionibus corporis seu de jejunio 634
De communione frequenti seu quotidiana 638

PARS SECUNDA. — De Eucharistia ut Sacrificio 642
CAP. 1. De natura et virtute Sacrificii Missæ 642
CAP. 2. De applicatione Sacrificii Missæ 648
CAP. 3. De obligatione celebrandi.. 651
Art. 1. De obligatione celebrandi ratione Sacerdotii 651
Art. 2. De obligatione celebrandi ratione officii 652
Art. 3. De obligatione celebrandi ratione stipendii 655
CAP. 4. De tempore celebrationis Missæ 661
CAP. 5. De loco ad celebrandum apto 663
CAP. 6. De requisitis ad Missam celebrandam 666
CAP. 7. De rubricis in Missa servandis 670

TRACTATUS XV. — DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ

PARS PRIMA. — De essentia Sacramenti Pœnitentiæ 674
CAP. 1. De notionibus generalibus Pœnitentiæ 674
CAP. 2. De materia Sacramenti Pœnitentiæ 676
CAP. 3. De forma Sacramenti Pœnitentiæ 681

PARS SECUNDA. — De Subjecto Sacramenti Pœnitentiæ.... 685
CAP. 1. De contritione 685
Art. 1. De contritione proprie dicta 686
§ 1. De necessitate contritionis. 686
§ 2. De dotibus contritionis.... 689
§ 3. De efficacia contritionis.... 692
Art. 2. De proposito non peccandi de cetero 693
CAP. 2. De peccatorum confessione 696
Art. 1. De necessitate confessionis. 696
Art. 2. De integritate confessionis. 698
§ 1. De necessitate integritatis confessionis 698
Punctum 1. De necessitate integritatis in genere 698
Punctum 2. De peccatis dubiis..... 701
Punctum 3. De circumstantiis peccatorum 703
Punctum 4. De peccatis oblitis..... 707
§ 2. De causis ab integritate excusantibus 708
Punctum 1. De causis ab integritate excusantibus in genere... 708
Punctum 2. De confessione et absolutione moribundorum... 712
Art. 3. De iteratione confessionis.. 714
De examine conscientiæ... 716
De confessione generali.... 718
§ 1. De necessitate vel opportunitate confessionis generalis 718
§ 2. De modo peragendi confessionem generalem 719
Norma confessionis generalis per interrogationes instituendæ 721

Digitized by Google

PAG.

CAP. 3. De satisfactione 722
Art. 1. De impositione satisfactionis sacramentalis 722
Art. 2. De impletione satisfactionis sacramentalis 725
De pœnitentiis utilius imponendis 729
1. Opera pietatis 729
2. Opera mortificationis 730
3. Pœnitentiæ medicinales 730
PARS TERTIA. — De ministro Sacramenti Pœnitentiæ 732
CAP. 1. De potestate ministri 732
Art. 1. De Potestate Jurisdictionis in genere 732
Art. 2. De Jursidictione Confessariorum 735
De Jurisdictione in Religione 741
De Confessionibus Religiosarum 744
Art. 3. De casibus reservatis 749
§ 1. De principio et natura reservationis 750
§ 2. De absolutione reservatorum 754
De absolutione proprii complicis in peccato turpi ... 758
De sollicitatione in confessione 764

PAG.

CAP. 2. De officio ministri 771
Art. 1. De officio ministri in ipsa confessione 771
§ 1. De officiis Confessarii in genere 771
1. Circa officium patris 771
2. Circa officium medici 772
3. Circa officium doctoris 773
4. Circa officium judicis 777
§ 2. De officiis Confessarii in particulari 781
1. Circa occasionarios 781
2. Circa consuetudinarios et recidivos 783
3. Circa pœnitentes pios 785
Art. 2. De officio ministri post confessionem 786
§ 1. De obligatione corrigendi defectus in confessione commissos 786
§ 2. De sigillo servando post auditam confessionem 788
1. De ipsa obligatione sigilli .. 788
2. De subjecto sigilli 789
3. De objecto sigilli 791
4. De variis modis sigillum violandi 793

TRACTATUS XVI. — DE EXTREMA UNCTIONE

CAP. 1. De natura et effectibus Extremæ Unctionis 797
CAP. 2. De materia Extremæ Unctionis 798
CAP. 3. De forma Extremæ Unctionis 802
CAP. 4. De ministro Extremæ Unctionis 802
CAP. 5. De subjecto Extremæ Unctionis 804

TRACTATUS XVII. — DE ORDINE

CAP. 1. De natura et divisione sacramenti Ordinis 809
CAP. 2. De materia et forma Sacramenti Ordinis 810
CAP. 3. De ministro sacramenti Ordinis 813
CAP. 4. De subjecto sacramenti Ordinis 817

TRACTATUS XVIII. — DE MATRIMONIO

CAP. 1. De contractu sponsalitio seu de sponsalibus 825
Art. 1. De natura sponsalium 825
De forma essentiali sponsalium 825
Art. 2. De obligatione et effectibus sponsalium 831
Art. 3. De dissolutione sponsalium 832
CAP. 2. De proclamatione matrimonii, seu de bannis 835

Digitized by Google

PAG.

Art. 1. De necessitate bannorum.. 835
Art. 2. De circumstantiis bannorum.................. 836
1. Circumstantia temporis.... 836
2. Circumstantia loci........ 837
3. Circumstantia personarum, etc................... 837
Art. 3. De dispensatione bannorum 838
Art. 4. De revelatione impedimentorum................ 839
Art. 4. De aliis quibusdam celebrationi conjugii præmittendis................ 840
CAP. 3. De natura et proprietatibus Matrimonii........... 843
Art. 1. De natura Matrimonii..... 843
Art. 2. De proprietatibus Matrimonii.................... 849
§ 1. De unitate Matrimonii.... 849
§ 2. De firmitate Matrimonii... 850
Punctum 1. De firmitate Matrimonii, quatenus spectat vinculum............. 850
Punctum 2. De firmitate Matrimonii, quatenus spectat torum................ 758
CAP. 4. De materia et forma Matrimonii................ 859
CAP. 5. De ministro et subjecto Matrimonii.............. 859
Art. 1. De ministro sacramenti Matrimonii.............. 859
Art. 2. De subjecto Matrimonii... 865
CAP. 6. De impedimentis Matrimonii................ 869
Art. 1. De impedimentis Matrimonii impedientibus.... 869
§ 1. Votum.................. 869
1. Votum Virginitatis........ 870
2. Votum castitatis.......... 870
3. Votum non nubendi....... 871
4. Votum ingrediendi Religionem.................. 871
5. Votum suscipiendi Ordines. 871
§ 2. Cognatio Legalis.......... 872
§ 3. Mixta Religio............ 872
Art. 2. De impedimentis dirimentibus.................. 875
§ 1. De impedimentis dirimentibus in genere.......... 875
§ 2. De impedimentis in specie. 882
Punctum 1. De impedimento ætatis.................... 882
Punctum 2. De impedimento impotentiæ............... 883

PAG.

Punctum 3. De impedimento ligaminis................. 886
Punctum 4. De impedimento disparitatis cultus........... 887
Punctum 5. De impedimento voti et ordinis.............. 889
Punctum 6. De impedimento raptus 891
Punctum 7. De impedimento criminis................... 892
1. Adulterium solum........ 892
2. Utrumque simul.......... 893
3. Homicidium solum........ 894
Punctum 8. De impedimento cognationis................. 895
1. De cognatione naturali.... 895
2. De cognatione spirituali... 900
3. De cognatione legali...... 901
Punctum 9. De impedimento affinitatis................. 901
Punctum 10. De impedimento honestatis publicæ........ 903
Punctum 11. De impedimentis abrogatis................. 903
CAP. 7. De celebratione matrimonii................... 904
Punctum 1. De vitiis consensus.... 904
1. Error et conditio......... 904
2. Vis et metus............. 907
Punctum 2. De forma celebrationis matrimonii............ 907
De liceitate assistentiæ parochi et Ordinarii loci... 916
De sacerdote delegato..... 922
De matrimonio coram solis testibus................ 928
1. De celebratione matrimonii in periculo mortis....... 928
2. De celebratione matrimonii in defectu Ordinarii loci, parochi aut sacerdotis delegati............... 931
De inscriptione matrimoniorum in libris parœcialibus................. 935
De subjectis............. 938
CAP. 8. De dispensationibus matrimonialibus............ 940
Punctum 1. De potestate dispensandi................. 940
Punctum 2. De causis dispensationis.................. 949
Punctum 3. De modo dispensationem petendi........... 953
FORMULÆ ad dispensationes matrimoniales postulandas.... 955

Digitized by Google

PAG.

CAP. 9. De revalidatione Matrimonii ... 962
Art. 1. De revalidatione Matrimonii per dispensationem simplicem ... 963
Art. 2. De revalidatione Matrimonii per dispensationem in radice ... 966
CAP. 10. De debito conjugali ... 970
Art. 1. De liceitate actus conjugalis 970
Art. 2. De obligatione actus conjugalis ... 972
Art. 3. De peccatis conjugum ... 974
§ 1. De peccatis conjugum per excessum ... 974
§ 2. De onanismo in particulari. 976

TRACTATUS XIX. — DE DELICTIS ET PŒNIS

CAP. 1. De delictis et pœnis in genere ... 981
CAP. 2. De censuris spectatis in genere ... 989
Art. 1. De natura, divisione et conditionibus censurarum ... 989
Art. 2. De principio seu auctore censurarum ... 993
Art. 3. De subjecto censurarum ... 995
Art. 4. De absolutione a censuris ... 998
CAP. 3. De censuris spectatis in specie ... 1004
Art. 1. De natura, divisione et effectibus excommunicationis ... 1005
§ 1. De natura et divisione excommunicationis ... 1005
§ 2. De effectibus excommunicationis ... 1005
1. Privatio officiorum divinorum ... 1006
2. Privatio receptionis sacramentorum ... 1006
3. Privatio confectionis et administrationis sacramentorum ... 1007
4. Privatio indulgentiarum ... 1007
5. Remotio ab actibus legitimis ecclesiasticis ... 1008
6. Privatio jurisdictionis ecclesiasticæ ... 1008
7. Privatio electionis, dignitatum et fructuum ... 1008
8. Privatio communionis in profanis ... 1008
Art. 2. De natura, divisione et effectibus suspensionis ... 1009
APPENDICULA. De depositione et degradatione ... 1012
Art. 3. De natura, divisione et effectibus interdicti ... 1013
APPENDICULA. De sepultura ecclesiastica ... 1016
CAP. 4. De censuris in singula delicta ... 1020
1. De delictis contra fidem et unitatem ecclesiæ ... 1020
2. De delictis contra religionem ... 1024
3. De delictis contra auctoritates, personas, res ecclesiasticas ... 1026
4. De delictis contra vitam, libertatem, proprietatem, bonam famam et bonos mores ... 1037
5. De crimine falsi ... 1041
6. De delictis in administratione vel susceptione ordinum aliorumque sacramentorum ... 1041
7. De delictis contra obligationes proprias status clericalis vel religiosi ... 1044
8. De delictis in collatione, susceptione et dimissione dignitatum, officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum ... 1046
9. De abusu potestatis vel officii ecclesiastici ... 1046
COLLECTIO CENSURARUM ... 1047

TRACTATUS XX. — DE IRREGULARITATIBUS

CAP. 1. De irregularitatibus in genere ... 1054
CAP. 2. De irregularitatibus in particulari ... 1055
Art. 1. De irregularitatibus ex defectu ... 1055
Art. 2. De irregularitatibus ex delicto ... 1058
Art. 3. De impedimentis ... 1060

Digitized by Google

TRACTATUS XXI. — DE INDULGENTIIS

		PAG.
Cap. 1.	De indulgentiis generatim spectatis	1063
Cap. 2.	De quibusdam indulgentiis in particulari	1076
1.	De indulgentiis Apostolicis	1076
2.	De indulgentiis scapularis	1077
3.	De indulgentiis Viæ Crucis	1081
4.	De indulgentiis altaris privilegiati	1082
5.	De indulgentiis in articulo mortis	1084

Digitized by Google

ELENCHUS CANONUM

Canon	Pagina	Canon	Pagina	Canon	Pagina
1	107	**53**	126, 954	**202**	734
2	107	**54**	126, 954	**207**	734
3	107	**63**	122	**208**	735
4	107	**66**	123	**209**	735
5	108	**67**	123	**210**	735
6	108	**68**	123	**216**	654, 910
7	108	**69**	122, 247	**239**	1064, 1075
8	75, 86	**72**	122	**242**	108
9	86	**73**	122	**243**	108
10	80	**74**	122	**244**	109
11	75, 118	**75**	122	**245**	109
12	82	**77**	122	**246**	109
13	82	**81**	98	**247**	109
14	84, 85	**82**	97, 98	**248**	109, 110
15	88, 876	**83**	98	**249**	110
16	118, 876	**84**	99	**250**	110, 111
17	95	**87**	571	**251**	111
18	95	**91**	84	**252**	111, 112
19	96	**92**	83	**253**	112
20	96	**93**	83	**254**	112
21	89	**94**	83	**255**	112
23	101	**95**	83	**256**	112
24	102	**96**	896, 897	**257**	112, 113
25	120	**97**	901	**258**	113
26	119, 120	**103**	21, 22	**259**	113
27	120, 121	**104**	18, 428	**260**	113
28	121	**108**	487, 488	**261**	113, 114
30	121	**119**	520	**262**	114
31	123	**120**	520	**263**	114
32	123	**121**	520	**264**	114
33	124	**122**	520	**274**	1064
34	124	**123**	520	**291**	77
35	124	**124**	488	**306**	653
36	125	**132**	490, 491	**329**	76
37	125	**133**	507	**334**	912
38	125	**135**	493	**335**	76, 77, 86
39	125	**136**	492	**338**	512, 513
40	125	**138**	508	**339**	653
41	125	**139**	512	**343**	514
42	125	**140**	511	**349**	1064
43	125	**141**	511, 512	**363**	78
44	125, 126	**142**	509	**451**	654, 826, 910
45	126	**196**	732	**460**	515, 516
46	126	**198**	732, 733	**461**	516
47	126	**199**	98, 99, 733	**462**	516
51	126	**200**	733	**463**	516
52	126	**201**	734	**464**	516

Digitized by Google

ELENCHUS CANONUM

Canon	Pagina	Canon	Pagina	Canon	Pagina
465	516, 517	595	641	771	594
466	653, 654	610	494	772	594
467	518	615	546	773	591
468	518, 1085	618	546	774	591
470	518, 519	620	548	775	591
476	519	621	547	776	590, 591
487	522	727	214	777	594
488	522, 523	728	215	778	594
489	523	729	220	779	594
492	523, 524	730	215	780	595
514	547	731	554, 559	781	596
518	743	733	565	782	597, 598, 601
519	744	734	566	784	601
520	745	735	566	785	598
521	746, 747	736	218	787	599
522	747	737	570	788	600
523	747	738	576. 577	790	602
524	748	739	577	791	601
525	749	740	577	792	601
526	748	741	577	793	600
527	748, 749	742	577, 578	794	600
528	744	743	578	795	600, 601
529	744	744	578	796	601
530	749	745	578	797	601
534	1037	746	573, 580	798	602
538	524	747	579	799	602
539	524	748	580	801	603
540	524	749	582	802	612
541	524	750	581	805	652
542	525	751	581	806	661, 662
543	526	752	584, 585	807	632
544	526	753	590	808	634
545	527	754	578, 579, 587	809	643
553	527	755	590, 592	814	605
555	527	756	593	815	605
556	528	757	573	816	673
569	532	758	572	817	643
570	217	759	590	818	670
571	529	760	593	819	673
572	528	761	592	820	661
573	528	762	587, 588, 589	821	661, 663
574	529	763	588, 589	822	663, 664
575	529	764	588	823	664
578	530	765	588	824	655, 662
579	530	766	588, 589	825	655, 656
580	536	767	589	826	656
581	539	768	589, 900	827	655
582	540	769	589	828	656
586	540	770	583	829	656

Digitized by Google

ELENCHUS CANONUM

Canon	Pagina	Canon	Pagina	Canon	Pagina
830	656	**882**	738	**939**	803
831	656	**883**	740	**940**	804, 805
832	657	**884**	758	**941**	805
833	657	**885**	681	**942**	808
834	657	**886**	780	**944**	803, 806
835	657	**887**	723	**945**	801
836	657	**888**	710, 771	**946**	808
837	657	**889**	788, 789	**947**	798, 799
840	658	**890**	795	**949**	809
841	658	**891**	743	**950**	810
842	658	**892**	771	**951**	813
843	659	**893**	750	**955**	814
844	659	**894**	752	**956**	814
845	613	**895**	750	**957**	814
846	613	**896**	751	**958**	814, 815
847	613	**897**	751	**964**	813, 815
848	613	**898**	752	**968**	817
849	613, 620, 1041	**899**	754	**969**	820
850	613	**900**	93, 754, 755	**973**	822, 823
851	615	**901**	699	**974**	817
852	614	**903**	712	**975**	821
853	628	**904**	764, 765	**976**	821
854	622, 628, 629	**905**	740	**978**	822
855	558	**907**	328	**979**	820
856	632	**908**	796	**981**	820
857	628	**909**	796	**982**	820
858	634, 637	**910**	796	**983**	1054
859	330, 331	**911**	1063	**984**	1055
860	629	**912**	1064	**985**	1058
861	628	**913**	1064	**986**	1058
862	619	**916**	1084	**987**	1060
863	638	**918**	1083	**988**	118, 1061
864	622, 628, 630, 631	**921**	1075	**989**	1061
865	628	**923**	1075	**990**	521, 1061
866	615	**924**	1074	**991**	1062
867	617, 619	**925**	1065, 1070	**993**	815, 816
868	620	**926**	1066	**994**	816
869	620	**927**	1074	**995**	816
871	732	**928**	1070	**996**	824
872	732	**929**	1071, 1072	**997**	824
873	736	**930**	1074	**1006**	821, 822
874	736	**931**	1069	**1007**	822
875	741	**932**	1075	**1012**	844
876	744, 745	**933**	1070	**1013**	843, 849
877	737	**934**	1073, 1074	**1014**	845
878	741	**935**	1071	**1015**	843
879	736	**936**	1071	**1016**	845
880	742	**937**	798	**1017**	825, 826, 827, 829, 831
881	739	**938**	802, 803		

Digitized by Google

ELENCHUS CANONUM

Canon	Pagina	Canon	Pagina	Canon	Pagina
1020	840	**1074**	891	**1125**	853
1021	841	**1075**	892	**1126**	853
1022	835	**1076**	895, 896	**1127**	857
1023	837	**1077**	901	**1128**	857
1024	836	**1078**	903	**1129**	857
1025	837	**1079**	900	**1130**	857, 858
1026	836	**1080**	901	**1131**	858
1027	839	**1081**	844	**1133**	962
1028	838	**1082**	849	**1134**	962
1031	842	**1083**	904	**1135**	964, 965
1032	918, 919	**1084**	906	**1136**	962
1033	842	**1085**	906	**1137**	962
1035	866	**1086**	845	**1138**	966
1036	869	**1087**	907	**1139**	969
1037	869	**1088**	845, 846	**1140**	967
1038	875	**1089**	846	**1141**	967
1039	881	**1090**	848	**1142**	850
1040	881	**1091**	848	**1144**	567
1041	881	**1092**	847	**1145**	567
1042	882	**1093**	848	**1146**	568
1043	940	**1094**	910	**1147**	569
1044	941	**1095**	910	**1148**	569
1045	941, 942, 955	**1096**	922, 923, 924	**1149**	569
1047	942	**1097**	916, 919, 920	**1150**	211
1049	942, 943	**1098**	928, 932	**1154**	211
1050	943	**1099**	938, 939	**1166**	1064
1051	949	**1100**	860	**1170**	665, 666
1052	944	**1101**	861	**1172**	665
1053	944	**1102**	863	**1173**	664
1054	945	**1103**	935	**1174**	665
1055	945	**1104**	863	**1175**	665
1056	945	**1105**	864	**1176**	665
1057	945	**1106**	864	**1181**	334
1058	869, 870	**1108**	865	**1188**	245
1059	872	**1109**	865	**1190**	245
1060	872	**1110**	867	**1191**	245
1061	872	**1111**	867	**1192**	245, 246
1062	872	**1112**	867	**1193**	246
1063	873, 874	**1114**	867	**1194**	246
1064	874	**1115**	868	**1195**	246, 664
1065	860	**1116**	868, 930	**1196**	246
1066	860	**1117**	868	**1200**	666
1067	882	**1118**	850	**1203**	1017
1068	883	**1119**	851	**1204**	1017
1069	887	**1120**	851	**1205**	1017
1070	887, 888	**1121**	852	**1207**	365
1071	888	**1122**	852	**1211**	1020
1072	890	**1123**	852	**1239**	1017
1073	890	**1124**	852	**1240**	1017

Digitized by Google

ELENCHUS CANONUM

Canon	Pagina	Canon	Pagina	Canon	Pagina
1241	1018	**1331**	518	**1536**	353
1243	240	**1332**	518	**1537**	213
1245	240, 328	**1339**	515	**1539**	221
1246	240	**1347**	515	**1543**	450, 451
1247	315	**1350**	166	**1544**	660
1248	240, 248, 249	**1351**	166	**1684**	429
1249	245	**1265**	821	**1990**	945, 946
1250	316, 317	**1372**	257, 258	**1991**	946
1251	316, 319	**1374**	257	**1992**	946
1252	316, 323	**1384**	334	**2195**	981
1253	316, 324	**1385**	335	**2197**	981, 982
1254	316, 325	**1386**	335, 336	**2199**	23
1255	198	**1388**	336	**2200**	23
1256	198	**1389**	336	**2201**	24, 26
1258	155	**1390**	337	**2202**	24
1260	198	**1391**	337	**2203**	25
1261	208	**1392**	337	**2205**	26
1263	334	**1393**	337, 338	**2206**	25, 26
1269	623	**1394**	338	**2209**	982, 983, 1039
1271	624	**1395**	338	**2214**	993, 994
1276	198	**1396**	339	**2217**	984
1277	198	**1397**	339	**2218**	117
1281	198, 199	**1398**	339	**2219**	991, 992
1282	199	**1399**	339, 340	**2220**	994
1283	199	**1400**	341	**2227**	985, 996
1284	199	**1401**	341	**2229**	985, 986, 992
1287	199	**1402**	341, 342	**2230**	996
1305	213, 668	**1403**	342	**2232**	987
1306	214	**1404**	342	**2233**	993
1307	230	**1405**	342	**2237**	988, 521
1308	229	**1406**	157, 158	**2241**	990
1309	237	**1407**	158	**2242**	991
1310	233	**1444**	912	**2244**	996, 997
1311	234	**1465**	216	**2245**	990
1312	235	**1473**	352, 353	**2246**	997
1313	236, 237	**1496**	332	**2247**	997
1315	235	**1507**	218	**2248**	998
1316	225	**1508**	361	**2249**	1000
1317	227, 229	**1509**	361, 362	**2250**	999, 1001
1318	227, 228, 827	**1510**	362	**2251**	998
1319	229	**1511**	364	**2252**	1001
1320	229	**1512**	362	**2253**	1001, 1002
1321	228	**1513**	439, 441, 442	**2254**	1002
1324	166	**1514**	446	**2255**	996
1325	155, 166, 1021	**1515**	446	**2256**	1004
1327	513, 514	**1516**	446, 447	**2257**	1005
1328	514	**1517**	442	**2258**	1005
1329	517	**1524**	264	**2259**	1006, 1057
1330	517, 518	**1529**	420	**2260**	1006

Digitized by Google

ELENCHUS CANONUM

Canon	Pagina	Canon	Pagina	Canon	Pagina
2261	1007	**2314**	1020, 1021, 1048,	**2352**	1040, 1051
2262	1007		1057	**2356**	1057
2263	1008	**2315**	1022	**2357**	1057
2264	1008	**2318**	1022, 1048, 1051	**2359**	1057
2266	1008	**2319**	1023, 1024, 1050	**2360**	1041, 1049
2267	1008	**2320**	1024, 1047, 1057	**2363**	1041, 1049
2268	1013	**2322**	1025, 1048	**2366**	1041, 1042, 1052,
2269	1014	**2326**	1025, 1050		1053
2270	1014	**2327**	1025, 1049	**2367**	758, 1042, 1048
2271	1014, 1015	**2328**	1057	**2368**	769, 1042, 1051
2272	1015	**2330**	1026	**2369**	1042, 1048
2273	1015	**2332**	1026, 1048, 1053	**2370**	1042, 1043, 1051
2274	1015	**2333**	1027, 1048	**2371**	220, 1051
2275	1015, 1016	**2334**	1027, 1028, 1048	**2372**	1043, 1051, 1052
2276	1016	**2335**	1028, 1049	**2373**	1043. 1052
2277	1016	**2336**	1032	**2374**	1044, 1053
2278	1009	**2338**	1032, 1049, 1053	**2385**	1044. 1051
2279	1009, 1010	**2339**	1033, 1051, 1053	**2386**	1044, 1052
2280	1009	**2340**	1005, 1006	**2387**	1045, 1052
2282	1010	**2341**	1034, 1049, 1052	**2388**	1045, 1051
2283	1010	**2342**	1034, 1035, 1049	**2392**	220, 1045, 1050
2284	1011	**2343**	1035, 1049, 1050,	**2394**	1046, 1052
2285	1012		1057	**2400**	1046, 1053
2290	988	**2345**	1036, 1049	**2402**	1046 1053
2293	988, 989	**2346**	1036, 1050	**2405**	1046, 1050
2295	989, 1057	**2347**	1036, 1037, 1051	**2409**	1046, 1053
2303	1013	**2350**	1037, 1051	**2410**	1047, 1053
2305	1013	**2351**	1039, 1049, 1050,		
2311	1020, 1021		1057		

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICUS GENERALIS

(N INDICAT NUMERUM MARGINALEM, P, PAGINAM)

A

Abbas nullius, non recipiens benedictionem, n. 1018, p. 1046
obligationes, n. 710, Q. 2, p. 653; n. 153, p. 157
pœnæ, n. 1018, p. 1046
potestas, n. 75, Q. 1, p. 77
privilegia, n. 602, p. 520; n. 603, p. 521
quoad confirmationem, n. 672, p. 598
quoad ordines, n. 823, Q. 1, p. 814; Q. 2, p. 815
Abbas regularis, de regimine, n. 832, p. 813
Abbatissa, disciplina, n. 75, Q. 4, p. 79
jurisdictio, n. 75, p. 79
leges, n. 75, p. 79
potestas, n. 234, p. 235
præcepta, n. 75, Q. 4, p. 79
Abbreviare vitam, n. 263, p. 268
Abjectio prolis, n. 255, Q. 2, p. 254
Abjuratio, n. 974, p. 1021; n. 666, Q. 7, p. 592
apostatarum, n. 974, p. 1021
hæreticorum, n. 974, p. 1021
schismaticorum, n. 974, p. 1021
Ablatio rei alienæ, licita, n. 406, p. 372
in necessitate extrema, n. 406, p. 372
in necessitate gravi, n. 407, p. 373
solutiones practicæ, n. 408, p. 374
Ablutio, in baptismo, n. 653, p. 571; n. 654, p. 572; n. 655, Q. 7, p. 574
linteaminum, n. 216, p. 214
Abominatio, definitio, n. 174, Q. 4, p. 175
distincta ab odio, n. 174, Q. 4, p. 175
Abortivi fœtus, n. 661, p. 579
baptizandus, n. 660, p. 579
Abortus, casus, n. 273, p. 282
cooperatio, n. 998, p. 1039
definitio, n. 271, p. 277
differt ab acceleratione partus, n. 273, Q. 2, p. 279
differt ab extractione fœtus ectopici, n. 998, Q. 1, p. 1039
differt ab operatione cæsarea, n. 273, Q. 2, p. 280
differt a craniotomia, n. 273, Q. 1, p. 278
excommunicatio, n. 997, p. 1037
homicidium, n. 1034, p. 1058
illicitus, n. 272, p. 278
in casu tumoris, n. 272, Q. 6, p. 282
in casu puellæ oppressæ, n. 273, p. 281
inducens irregularitatem, n. 1034, p. 1058
licitus, n. 272, p. 278
lotio, n. 273, Q. 4, p. 1038
mater, n. 273, Q. 3, p. 281
permissio, n. 272, p. 278
pœnæ, n. 997, p. 1038
procurantes, n. 998, Q. 2, p. 1038
procuratio, n. 272, p. 277
quotuplex, n. 272, p. 278
varii casus, n. 272, p. 282
Abrogatio, impedimenti, n. 874, Q. 12, p. 881
legis, n. 105, p. 101; n. 110, p. 108
modus, n. 105, p. 101
Abrumpere Missam, accidentaliter, n. 720, Q. 4, p. 671
causa, n. 720, p. 671
essentialiter, n. 720, p. 671
modus agendi, n. 720, Q. 4, p. 671
Absens, absolutio a censura, n. 952, Q. 4, p. 999
absolutio a peccatis, n. 740, Q. 2, p. 697
episcopus, n. 594, p. 513; n. 952, Q. 5, p. 1000
parochus, n. 597, p. 516
Absentia, a choro et divini officii obligatio, n. 574, p. 495
conjugis, n. 936, p. 973

Digitized by Google

Absolutio, a censura, vid. **Censura**
A PECCATO, n. 727, p. 681
absentis, n. 740, Q. 2, p. 697
absolventis complicem, n. 988, p. 1032
a casibus reservatis, vid. **Reservatio**
a peccatis, firma censura, n. 952, p. 1001
apparenter mortui, n. 828, p. 807
certitudo, n. 798, Q. 2, p. 780
complicis, n. 784, p. 758, vid. **Complex**
conditionalis, n. 728, Q. 8, p. 684
conferenda, n. 797, p. 779; n. 798, p. 780
consuetudinarii, n. 803, p. 783
debitoris, n. 413, p. 379
definitio, n. 727, p. 681
deneganda, n. 257, Q. 4, p. 256; n. 558, p. 475; n. 797, p. 779; n. 798, Q. 4, p. 781
differenda, n. 798, Q. 1, p. 780
dispositionis signa, n. 798, Q. 3, p. 781; n. 805, p. 786
dubie dispositorum, n. 796, p. 778
elevatio manus, n. 728, Q. 2, p. 682
forma, n. 727, p. 681
hæreticorum, n. 725, Q. 4, p. 676; n. 973, p. 1071
ignorantium essentialia, n. 157, Q. 2, p. 163; n. 793, Q. 1, p. 775
in distantia, n. 740, Q. 2, p. 697
in indulgentiis, n. 1050, p. 1068
iterata, n. 725, Q. 1, p. 676
judicium forense et absolutio, n. 723, Q. 2, p. 675
moralis præsentia, n. 728, Q. 6, p. 683
militum, n. 751, Q. 1, p. 709; n. 773, Q. 4, p. 738
moribundorum, n. 752, p. 712; n. 753, p. 713
navigantium, n. 773, Q. 11, p. 740
occasionarii, n. 801, p. 782; n. 802, p. 782
peccati gravis indirecta, n. 748, Q. 2, p. 707
per litteras, n. 740, Q. 2, p. 697
per telephonium, n. 728, Q. 7, p. 683
plurium, n. 728, Q. 5, p. 683
præsentia, n. 728,. Q. 6 p. 683
preces adjunctæ, n. 728, Q. 1, p. 681
puerorum, n. 340, p. 329
recidivi, n. 804, p. 783
recusata, n. 413, p. 379
rite dispositorum, n. 797, p. 779
sacramentalis, n. 727, p. 681
signo crucis, n. 728, Q. 2, p. 682
stante censura, n. 952, p. 1001
Abstinentia, ab operibus forensibus, n. 253, p. 248
ab operibus servilibus, n. 253, p. 248
LEX ABSTINENTIÆ, n. 330, p. 317
abstinentiæ et jejunii, n. 334, p. 323
abstinentiæ solius, n. 334, p. 323
a carne jureque ex carne abstinentia, n. 330, p. 317
causæ excusantes, n. 338, p. 326
cessatio, n. 334, p. 324
de religiosis, n. 627, p. 547
dispensatio, n. 338, Q. 2, p. 338
læsio gravis, n. 329, p. 316
materiæ parvitas, n. 329, p. 316
objectum, n. 330, p. 317
obligatio, n. 329, p. 316
subjectum, n. 336, p. 325
tempus, n. 334, p. 323
Abusus, potestatis ecclesiasticæ, n. 1019, p. 1046; n. 1020, p. 1046, 1047
Acatholici, absolutio, n. 725, Q. 4, p. 678; n. 973, p. 1071
absolutio in articulo mortis, n. 754, p. 713; n. 913, p. 928
baptismus, n. 662, p. 582
benedictiones, n. 652, p. 569
cura eorum, n. 161, p. 166
disputatio, n. 161, p. 166
matrimonium, n. 865, p. 866; n. 917, p. 938; n. 918, p. 939
participatio in privilegio Paulino, n. 859, p. 854
patrini, n. 664, p. 588
reconciliatio cum ecclesia, n. 666, Q. 7, p. 592
subjecti impedimentis matrimonialibus baptizati, n. 874, Q. 6, p. 877
subjecti legibus ecclesiæ, n. 79, p. 82
Acceleratio partus, illicita, n. 273, Q. 2, p. 279, 281, 282
licita, n. 273, Q. 2, p. 279; Q. 2, p. 281
Acceptatio, ab ecclesia, n. 227, p. 229
absolutionis a censura, n. 925, Q. 6, p. 1000
delegationis, n. 911, p. 923
dispensationis, n. 103, p. 100
donationis, n. 508, Q. 2, p. 437
in contractu, n. 853, p. 844
in hæreditate, n. 513, Q. 3, p. 444
in sponsalibus, n. 836, p. 825
in testamento, n. 513, Q. 3, p. 444
juris matrimonialis, n. 862, p. 859
legis, n. 84, p. 86
privilegii, n. 123, p. 125
promissionis, n. 838, Q. 10, p. 829
rei alienæ, n. 415, p. 380

Digitized by Google

rescripti, n. 123, p. 125
voti, n. 227, p. 229
Accessio, artificialis, n. 396, p. 365
definitio, n. 394, p. 365
mixta, n. 397, p. 366
naturalis, n. 395, p. 365
per adjunctionem, n. 396, p. 365
per alluvionem, n. 395, p. 365
per commixtionem, n. 396, p. 365
per confusionem, n. 396, p. 365
per nativitatem, n. 395, p. 365
per plantationem, n. 397, p. 366
per specificationem, n. 396, p. 365
ut titulus, n. 394, p. 365
Accusatio, in sacramento pœnitentiæ, n. 723, Q. 2, p. 675
peccati ad cautelam, n. 726, p. 680
quando fieri debeat, n. 726, p. 680
quando fieri possit, n. 726, p. 680
Acedia, definitio, n. 145, p. 146
malitia, n. 145, p. 147
quibus actibus exhibita, n. 145, p. 146
Acolythatus, n. 829, p. 810
Acquisitio, dominii, n. 364, 365, p. 355
Acta, Apostolicæ Sedis, n. 83, p. 86; n. 983, p. 1027
conciliorum, n. 75, Q. 1, p. 77; Q. 2, 3, p. 78
Actio, gratiarum, n. 701, p. 639
rescissoria, n. 491, p. 429
Actiones, vid. **Negotiationes**
emptio a clericis, n. 589, p. 509
nostræ, referendæ ad Deum, n. 28, Q. 2, p. 32
Activum, scandalum, n. 182, p. 181
Actualis, attentio, n. 634, 635, p. 553
intentio, n. 634, 635, p. 553
Actus, conjugalis, vid. **Debitum conjugale**
heroicus, n. 1060, p. 1084
invalidus, n. 2, p. 10
rescissio, n. 12, p. 18
validus, n. 2, p. 10
Actus Humani, boni, n. 2, p. 10
bonitas, n. 24, 26, 27, p. 29; n. 27, p. 30
circumstantiæ, n. 26, p. 29, vid. **Circumstantiæ**
cum duplici effectu, n. 8, p. 13
definitio, n. 1, p. 9
deliberati, n. 1, p. 9
distinctus ab actu hominis, n. 1, p. 9
divisio, n. 2, p. 10
eliciti, n. 2, p. 10
externi, n. 2, p. 10; n. 23, Q. 2, p. 28; n. 780, p. 750
finis, n. 27, p. 30
heroici, n. 77, Q. 2, p. 80
imperati, n. 2, p. 10
incurrentes censuras, vid. **Censura, Delictum**
indifferentes, n. 23, p. 28; n. 28, Q. 3, p. 33
interni, n. 2, p. 10
legitimi ecclesiastici, n. 952, p. 1004
libertas, n. 3, p. 10
mali, n. 3, p. 10; n. 24, p. 29; n. 25, p. 26; n. 126, p. 128
meritorii, n. 28, Q. 3, p. 33
modificantia, n. 10, p. 16
moralitas, n. 25, p. 29
naturalis, n. 2, p. 10
objectum, n. 25, p. 29
occulti, n. 77, Q. 4, p. 81
præteriti, n. 77, Q. 1, p. 80
primo-primi, n. 126, p. 128
supernaturalis, n. 2, p. 10
turpes, n. 283, p. 290
violenti, n. 20, p. 22
virtutum theologicarum, n. 152, p. 154; n. 153, Q. 1, p. 155; n. 162, p. 166
voluntarius, n. 3, p. 10
Additio, in forma sacramentorum, n. 663, p. 552
in Missa, n. 720, p. 670
Adeps, permissus, n. 331, Q. 3, p. 318
Aditio, hæreditatis, n. 513, Q. 3, p. 444
Adjunctio, dominium, n. 396, p. 393
Administratio, bonorum ecclesiasticorum, n. 712, p. 657, 658
bonorum laicalium, n. 593, p. 512; n. 356, Q. p. 350; 357, n. p. 350; n. 358, p. 351
clericis vetita, n. 593, p. 512
dotalium, n. 358, p. 351
impedimentum, n. 1042, p. 1060
sacramentorum, n. 599, p. 518; n. 636, p. 554
Administrator, n. 75, Q. 4, p. 79; n. 449, p. 400
Admissi, in religionem, n. 610, Q. 1, p. 524; Q. 3, p. 525
Admittentes, ad officia sine litteris, n, 1015, p. 1046
Adnotatio, baptismi, n. 666, Q. 10, p. 594
confirmationis, n. 675, p. 602
matrimonii, n. 961, p. 935
mortis, n. 600, p. 518
ordinationis, n. 600, p. 519
Adoptio, definitio, n. 894, p. 901
reddens matrimonium illicitum, n. 870, p. 872
reddens matrimonium invalidum, n. 894, p. 901
Adoratio, cultus sanctorum, n. 201, p. 198
definitio, n. 199, p. 197

Digitized by Google

dulia, n. 201, p. 198
hyperdulia, n. 201, p. 198
latria, n. 201, p. 198
præcepta, n. 200, p. 197
Adquisitiva, præscriptio, n. 382, p. 360
Adscripti, societatibus damnatis, n. 864, p. 860; n. 973, p. 1017
Adspirantes, n. 610, p. 526
Adulterium, n. 886, p. 892
causa separationis conjugum, n. 860, p. 857
condonatio tacita, n. 860, p. 857
condonatum, n. 860, p. 857
conjuge consentiente, n. 860, p. 857; n. 292, p. 293
conjugis innocentis lapsus, n. 860, p. 857
cum conjugicidio, n. 887, p. 894
damna reparanda, n. 471, p. 414
definitio, n. 291, p. 293
dimissio adulteræ, n. 861, Q. 1, p. 858
dirimens matrimonium, n. 886, p. 892
dispensatio, n. 919, p. 944
dubia paternitas, n. 471, p. 414
jus conjugis innocentis, n. 860, p. 875
malitia, n. 292, p. 293
obligationes, n. 470, 471, p. 414
quis damna reparare debeat, n. 470, p. 414
quoad filios, n. 470, p. 414
quoad prolem ad brephotrophium missam, n. 471, p. 414
restitutio, n. 470, 471, p. 414
Adultus, ætas pro baptismo, n. 660, p. 578
baptismi conditionalis ceremoniæ, n. 665, p. 590; n. 666, Q. 5, 7, p. 592
baptismum recipiendi obligatio, n. 653, p. 570
baptismus in articulo mortis, n. 662, Q. 8, p. 585
baptismus inviti, n. 662, Q. 8, p. 584
casus, n. 662, p. 585
instructio pro baptismo, n. 662, Q. 8, p. 584
receptio in ecclesia, n. 662, Q. 8, p. 585; n. 666, Q. 7, p. 592
Advena, leges loci, n. 79, p. 82
Adventitia, bona, n. 356, Q. p. 350
Advertentia, ad peccatum formale, n. 125, p. 127
ad peccatum mortale, n. 128, Q. 1, p. 131
imperfecta, n. 128, Q. 2, p. 131
plena, n. 128, Q. 1, p. 131
Advocatus, adhibens documenta ficta, n. 561, Q. 5, p. 482
adhibens media injusta, n. 560, p. 480; n. 561, Q. 5, p. 482
clerici, n. 593, p. 512
honorarium, n. 561, Q. 2, p. 481
in causa civili, n. 560, p. 480
in causa criminali, n. 561, Q. 1, p. 480; n. 560, p. 480
in causa divortii civilis, n. 561, Q. 6, p. 482
in causa injusta, n. 561, Q. 4, p. 481
in causa minus probabili, n. 561, Q. 1, p. 480
in causa pauperum, n. 561, Q. 2, p. 481
obligationes, n. 560, p. 480
salarium, n. 561, Q. 2, p. 481
scientia, n. 560. p. 480
secretum, n. 560, p. 480
Ædificatio, templi hæreticorum, n. 197, Q. 1, p. 193
Ægroti, excusati a jejunio, n. 338, Q. 1, p. 326
excusati a Missa, n. 250, p. 247
communio, n. 700, Q. 7, p. 637
confessio, n. 778, Q. 5, p. 747
quoad indulgentias, n. 1050, Q. 19, p. 1071
visitandi a parocho, n. 599, p. 518
Æqualitas, n. 346, p. 343–345
Æquiprobabilismus, vid. **Systema Morale**
Æquivocatio, n. 311, p. 300
Æs Alienum, vid. **Debita**
extinctio ab ingressu in religionem, n. 462, Q. 2, p. 380
impediens ingressum in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525
Ætas, ad abstinentiam et jejunium, n. 336, p. 325
ad confessionem, n. 340, Q. 3, p. 329
ad leges ecclesiasticas, n. 79, p. 82
ad matrimonium, n. 875, p. 882
ad minoritatem, n. 481, p. 424
ad novitiatum, n. 610, Q. 4, p. 526
ad ordines majores, n. 835, Q. 3, p. 821
ad pœnas, n. 949, p. 996
ad professionem, n. 610, Q. 8, p. 528
ad pubertatem, n. 481, p. 424
ad sacramentum confirmationis, n. 675, Q. 3, p. 600
ad sacramentum Eucharistiæ, n. 340, Q. 3, p. 329; n. 341, p. 330
ancillæ clericorum, n. 586, p. 507
confessarii religiosarum, n. 778, Q. 6, p. 747
discretionis, n. 340, Q. 3, p. 329
feminæ superadultæ, n. 922, p. 950
impedimentum matrimonii, n. 875, p. 882
infantis, n. 481, p. 424

Digitized by Google

patrini, n. 664, Q. 5, p. 589
Æther, n. 149, p. 149; n. 150, p. 152
Affectata, ignorantia, n. 943, p. 986
Affines, n. 896, p. 902
Affinitas, n. 894, 895, p. 901
casus, n. 897, p. 902
computatio, n. 894, p. 901
dirimens matrimonium, n. 895, p. 901
quo jure, n. 896, Q. 1, p. 902
dispensatio, n. 919, p. 944
dubia, n. 874, Q. 3, p. 876
ex matrimonio valido tantum, n. 894, p. 901
extensio, n. 895, p. 901
gradus, n. 874, Q. 14, p. 882; n. 894, p. 901
invincibiliter ignorata, n. 874, Q. 1, p. 875
linea, n. 895, p. 901
multiplicatio, n. 895, p. 901
nomina, n. 896, Q. 2, p. 902
origo, n. 894, p. 901
putatum, n. 874, Q. 5, p. 877
radix, n. 894, p. 901
usus matrimonii, n. 874, Q. 4, p. 876
Affirmativæ legis impletio, n. 88, p. 89
Afflictio, carnis, n. 263, p. 268
Aggravantes, circumstantiæ, n. 747, Q. 1, p. 704
Aggressor, amens, n. 269, Q. 1, p. 274
bonorum, n. 269, Q. 2, p. 274
ebrius, n. 269, Q. 1, p. 274
fœtus, n. 273, Q. 1, p. 278
honoris, n. 269, Q. 4, p. 274
injustus, n. 268, p. 274
occisio, n. 268, p. 274
proximi, n. 269, Q. 5, p. 276
pudicitiæ, n. 269, Q. 3, p. 275
vitæ, n. 268, p. 274
Agricola, n. 255, p. 251
Agnus Dei, n. 218, p. 221
Alba, ad Missam necessaria, n. 718, Q. 2, p. 667
benedictio, n. 718, Q. 1, p. 666; Q. 6, p. 668
materia, n. 719, p. 669
Alcohol, spiritus vini, arte ademptus, n. 678, p. 605
vino additus, n. 679, Q. 6, p. 608
Aleæ, n. 587, p. 508
Aleatorii, contractus, n. 553, p. 470
ludi, n. 587, p. 508
Aliena res, n. 415, p. 380
amissa, n. 373, 374, p. 358
vendita, n. 418, Q. 2, p. 381, 382; n. 420, Q. 5, p. 385
Alienantes, n. 995, p. 1036; n. 996, p. 1037
Alienatio, bonorum ecclesiasticorum, n. 995; p. 1036; n. 996, p. 1037
censurata, n. 995, p. 1036
consentientes, n. 995, p. 1036
dantes, n. 995, p. 1036
effectus, n. 995, p. 1036
in fraudem creditorum, n. 455, Q. p. 402
interdicta, n. 995, p. 1037
invalida, n. 996, p. 1037
pœnæ, n. 995, p. 1037
quoad minores, n. 481, 482, 483, p. 396
quoad uxores, n. 484, 485, p. 424
recipientes, n. 995, p. 1036
Alienigena, bona, n. 381, p. 360
juramentum fidelitatis, n. 225, Q. 3, p. 226
quinam, n. 488, p. 426
Alimenta, in novitiatu, n. 218, Q. 3, p. 217
quibus præstanda, n. 257, p. 252, 254
Alloquium, cum offensore, n. 174, Q. 4, p. 175
Alluvio, acquisitio, dominii, n. 395, p. 365
Alphonsus, S., n. 70, p. 66, vid. **Systema Morale**
Altare, amissio consecrationis, n. 716, p. 666
immobile, n. 13, p. 1089
Missa, n. 715, p. 663
portatile, n. 716, Q. 1, p. 664; n. 13, p. 1089
PRIVILEGIATUM, concessio, n. 1060, Q. 4, p. 1084
definitio, n. 1059, p. 1082
efficacia, n. 1060, Q. 1, p. 1083
eleemosyna, n. 1059, p. 1083
indicatio, n. 1059, p. 1083
indulgentia, n. 1060, Q. 1, 2, p. 1083
quotuplex, n. 1059, p. 1082
requisita, n. 1060, Q. 3, p. 1083
requisitum ad Missam, n. 715, p. 663
sepulchrum, n. 716, p. 664
Altum, dominium, n. 351, p. 347
Alumni, absolutio, n. 776, Q. 5, p. 743
collegiorum, n. 610, Q. 5, p. 526
dimissio, n. 610, Q. 5, p. 527
in collegiis regularium, n. 610, Q. 5, p. 526
seminarii, n. 610, Q. 5, p. 526
Amentes, baptismus, n. 660, p. 578; n. 661, p. 578, 579
communio, n. 695, Q. 8, p. 630
contractus, n. 487, p. 426
delictum, n. 21, p. 24
domicilium, n. 79, p. 83
dominium, n. 354, p. 349
extrema unctio, n. 827, p. 804

Digitized by Google

infanti par, n. 481, p. 424
irregularitas, n 1028, p. 1055
leges, n. 78, p. 81; n. 79, p. 82
ordines, n. 1028, p. 1055
patrini, n. 664, Q. 4, p. 588; n. 675, Q. 5, p. 600
perpetuo, n. 79, p. 82
pœnæ, n. 943, Q. 5, p. 985; n. 949, p. 995
Americana, constitutio, n. 224, Q. 2, p. 226
Amictus, n. 718, Q. 1, p. 666; Q. 2, p. 667
Amissæ res, definitio, n. 373, p. 358
inventor, n. 375, Q. 1, p. 358
redditio, n. 374, p. 358
retentio, n. 375, Q. 2, p. 359
susceptio, n. 375, Q. 1, p. 358
Amor, Dei, n. 166, p. 169
filiis debitus, n. 257, p. 252
in contritione, n. 735, p. 692
inimicis debitus, n. 172, p. 173
initialis, n. 734, Q. 8, p. 692
proximi, n. 168, p. 170
suiipsius, n. 169, p. 170
Amotio, confessariorum religiosarum, n. 778, Q. 10, p. 748
Amplexus, n. 282, p. 289; n. 938, p. 975
Amputata membra, sepultura, n. 973, Q. 6, p. 1020
Ancillæ, vid. **Famulus**
abstinentia, n. 338, Q. 1, p. 326
labores die festo, n. 255, p. 251
donationes inter vivos, n. 508, p. 439
donationes mortis causa, n. 508, p. 439
Missa audienda, n. 250, p. 247
Angelica salutatio, n. 157, p. 164
Angor, signum consensus imperfecti, n. 128, p. 134
Angusta, conscientia, n. 41, p. 42
Angustia loci, causa, dispensationis, n. 921, p. 950
Animæ, dispositiones, n. 645, p. 561; n. 647, p. 563
fidelium defunctorum, n. 1056, Q. 6, 7, p. 1067
piæ, n. 806, p. 785
Animalia, acquisitio, n. 368, p. 356
apes, n. 369, p. 356
carnes, n. 330, Q. 1, p. 317
columba, n. 369, p. 356
damnum, n. 425, Q. 9, p. 391
dominium, n. 368, 369, p. 356
genera, n. 367, p. 355
mansuefacta, n. 368, p. 356
mansueta, n. 368, p. 356
pisces, n. 369, p. 356
occupatio, n. 368, p. 356
silvestria, n. 368, p. 356
Annua, confessio, n. 339, p. 328
Annulus, episcopi, indulgentia, n. 1049, p. 1065
clericis interdictus, n. 570, p. 492
Annus novitiatus, n. 610, Q. 6, p. 527
interruptio, n. 610, Q. 7, p. 528
quomodo computandus, n. 122, p. 124
quomodo intelligendus, n. 610, Q. 6, p. 527
Antecedens, concupiscentia, n. 13, p. 18
ignorantia, n. 10, p. 16
Antichresis, definitio, n. 552, p. 469
Anticipatio, in officio divino, n. 576, Q. 2, p. 498
Antimensia, n. 715, p. 664
Antistita, admissio novitiarum, n. 610, Q. 15, p. 530
confessiones subditarum, n. 778, Q. 3, p. 746; Q. 4, 5, p. 747
episcopum certiorem reddens, n. 610, Q. 15, p. 530
professio novitiarum, n. 610, Q. 15, p. 530
Aperitio, litterarum, n. 325, p. 311
Apertum, testamentum, n. 509, p. 440
Apes, occupatio, n. 369, p. 356
Apostasia, a fide, n. 161, p. 166
a religione, n. 1011, p. 1044
causa divortii, n. 860, p. 858
definitio, n. 160, p. 165
differt ab hæresi, n. 161, p. 166
malitia, n. 160, p. 165
pœnæ, n. 914, p. 1021; n. 1011, p. 1044
Apostatæ, excommunicati, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
libri, n. 975, p. 1022
editores libri apostatæ, n. 975, p. 1022
matrimonium, n. 864, p. 860
sepultura, n. 973, p. 1017
Apostoli casus, vid. **Privilegium Paulinum**
Apostolica, benedictio, n. 1061, p. 1085
camera, n. 110, p. 114
præfectura, n. 710, Q. 2, p. 653; Q. 3, p. 654
signatura, n. 110, p. 113
Apostolicæ Sedis Acta, n. 83, p. 86
Apostolici, Præfecti, n. 710, Q. 2, p. 653; Q. 3, p. 654
Vicarii, n. 710, Q. 2, p. 653; Q. 3, p. 654
Apostolicus delegatus, n. 987, Q. 6, p. 1030
Apostolorum limina, visitatio, n. 594, p. 513
Apparenter, mortui, n. 661, p. 579; n. 828, Q. 6, p. 806

Digitized by Google

Appellantes, ad consilium, n. 983, p. 1027
Applicabilis, indulgentia, vid. **Indulgentiæ**
Applicatio Missæ, vid. **Missa**
Appositio causarum, eximentium, n. 93, Q. 1, p. 92
impedientium, n. 93, Q. 2, p. 93
Approbati, ad confessiones audiendas, n. 772, p. 737, 738; n. 777, Q. 5, p. 747
ad examen revocati, n. 772, p. 737
quoad moribundos, n. 773, Q. 5, p. 738
quoad peregrinos, n. 773, Q. 5, p. 747
quoad religiosas ægrotas, n. 778, Q. 5, p. 747
Approbatio, in forma communi, n. 75, Q. 2, p. 78
in forma speciali, n. 75, Q. 3, p. 78
Aqua, n. 653, p. 570
baptismalis, n. 654, p. 571; n. 655, Q. 2, p. 573
in Missa, n. 87, Q. 2, p. 84; n. 679, Q. 7, p. 609
naturalis, n. 655, Q. 1, p. 572
permixta, n. 655, Q. 3, p. 573
in cibis, n. 333, Q. 10, p. 322
Arbiter, n. 519, p. 448
Archiepiscopus, quoad indulgentias, n. 1049, p. 1064
Architecti, ædificantes templa hæreticorum, n. 197, Q. 1, p. 193
Archivum, episcopale, n. 864, Q. 9, p. 864
parœciale, n. 600, p. 519
secretum, n. 864, p. 864
Arctatus, n. 833, Q. 1, p. 814
Arma, clericis interdicta, n. 588, p. 508
in duello, n. 247, p. 285
Armorum, gestio, n. 588, p. 508
Arrha, in sponsalibus, n. 840, Q. 2, p. 832
quoad contractus, n. 500, p. 433
restitutio, n. 840, Q. 2, p. 832
Ars, excusans a jejunio, n. 338, Q. 1, p. 326
notoria, n. 205, p. 202
sanitatum, n. 205, p. 202
Artes, indecoræ, n. 587, p. 508
Articulus mortis, vid. **In Articulo mortis**
Artificialis, fœcundatio, n. 934, p. 972
Artifices, quinam, n. 260, p. 263
Ascetici libri, n. 344, Q. 1, p. 335
editio, n. 344, Q. 1, p. 335
Aspectus turpes, n. 285, p. 291
inter conjuges, n. 938, p. 975
inter solutos, n. 285, p. 291
quatenus illicitum, n. 285, p. 291
secluso desiderio, n. 285, p. 291
Aspersio, modus baptizandi, n. 654, p. 572
Assecuratio, conditiones, n. 553, p. 472
contractus clausulæ, n. 553, p. 471
definitio, n. 553, p. 472
jura assecurati, n. 553, p. 470
licita, n. 553, p. 472
obligationes, n. 553, p. 470
operariorum, n. 260, p. 263
vitæ, n. 553, p. 470
Assecurationis societas, ministri, n. 553, p. 470
restitutio, n. 553, p. 471
Assistens parochus, ad matrimonium, **n.** 911, Q. 4, p. 924; n. 915, p. 926
Assistentia, activa, n. 906, Q. 6, p. 913
ad chorum, n. 573, p. 494
ad matrimonium catholicorum, n. 906, Q. 6, p. 913
ad matrimonium mixtum, n. 872, Q. 6, p. 874; n. 906, Q. 6, p. 913
concioni hæreticorum, n. 152, p. 155
funeri hæreticorum, n. 152, p. 155
in baptismo, n. 596, p. 516
in baptismo hæreticorum, n. 596, p. 516
in sacris hæreticorum, n. 152, p. 155
passiva, n. 872, Q. 6, p. 874; n. 906, Q. 6, p. 913
per procuratorem, n. 664, Q. 4, p. 588
precibus hæreticorum, n. 154, p. 159
Assumptio vana, nominis Dei, n. 219, p. 221
Astrologia, definitio, n. 207, p. 203
Attentatum, matrimonium, a regularibus, n. 1014, p. 1045
impedimentum dirimens criminis, n. 886, p. 892
Attentio, externa, n. 646, Q. 2, p. 562
in Missa audienda, n. 243, p. 243
in officio recitando, n. 582, Q. 12, p. 504
in sacramentis ministrandis, n. 634, 635, p. 583
in sacramentis recipiendis, n. 646, Q. 2, p. 562
interna, n. 634, p. 553
quotuplex, n. 242, p. 242; n. 634, p. 553
voluntaria distractio, n. 635, p. 553
Attritio, conditiones, n. 733, p. 689
definitio, n. 730, p. 686
effectus, n. 735, p. 692; n. 736, Q. 3, p. 693
efficacitas, n. 735, p. 692
extra sacramentum, n. 735, p. 692; n. 736, Q. 3, p. 693
formidolosa, n. 734, Q. 5, p. 691
honestas, n. 734, Q. 5, p. 691
in baptismo adulti, n. 647, p. 563
in justis, n. 736, Q. 3, p. 693
motiva, n. 734, Q. 5–7, p. 691

Digitized by Google

requisita ad reviviscentiam sacramenti. n. 648, Q. 2, p. 563
servilis, n. 734, Q. 5, p. 691
sine amore, n. 734, Q. 8, p. 692
sufficiens, n. 735, p. 692; n. 736, Q. 3, p. 693
Auctarium, justum, n. 526, p. 450
licitum, n. 528, Q. 1, p. 451
pecuniæ fecunditas, n. 528, Q. 3, p. 453
quoad pauperes, n. 528, Q. 2, p. 453
solvendum a possessore malæ fidei, n. 419, p. 383
titulus, n. 528, Q. 1, p. 451
Auctores, censura, n. 976, p. 1022
dominium, n. 363, p. 353
edentes manuscripta aliena, n. 364, Q. 1, p. 354
jura, n. 363, p. 353; n. 364, Q. 2, p. 354
plagiarius, n. 364, Q. 2, p. 354
quoad commentaria in Sacras Scripturas, n. 344, Q. 1, p. 335
quoad scandalum, n. 188, 189, Q. 1–3, p. 185
Audiens, detractionem, n. 316, Q. 6, p. 305
Missam, n. 240, p. 241
sermones obscenos, n. 287, p. 292
Augurium, definitio, n. 207, p. 203
Auriga, vid. **Famulus**
compensatio, n. 409, p. 374
quoad lupanar, n. 196, Q. 4, p. 192
quoad templa hæreticorum, n. 154, p. 159
Aurora, celebratio Missæ, n. 713, p. 661; n. 714, Q. 2, p. 661
Auspicium, definitio, n. 207, p. 203
Authentica, n. interpretatio legis, n. 96, p. 95
Authenticandi facultas, reliquiæ, n. 201, p. 199
Auxilium, n. 943, Q. 2, p. 982
Avaritia, definitio, n. 141, p. 146
malitia, n. 141, p. 146
Aves, n. 367, p. 355; n. 368, 369, p. 356

B

Balsamum, in chrismate, n. 668, p. 595; n. 669, p. 596
Bankrupt, vid. **Cessio bonorum,** n. 463, Q. 1, p. 407
jura creditorum, n. 455, Q. p. 402
ordo solvendi debita, n. 453, p. 402
satisfactio integra, n. 455, p. 402
Banks, et clerici, n. 593, p. 512
Banna, adjuncta, n. 845, p. 836
definitio, n. 843, p. 835
dispensatio, n. 848, p. 838
epikeia, n. 844, Q. 2, p. 835
finis, n. 843, p. 835
formula, n. 844, Q. 4, p. 836
in matrimoniis mixtis, n. 844, Q. 2, p. 836
iteratio, n. 852, Q. 7, p. 841
locus, n. 846, p. 837
militum, n. 847, p. 837
minorum, n. 847, p. 837
necessitas, n. 843, p. 835
obligati, n. 844, Q. 2, p. 835
obligatio, n. 843, p. 835; n. 844, Q. 1, 2, p. 835
obligatio revelandi impedimenta, n. 850, p. 839; n. 851, Q. 1, 2, p. 839
omissio, n. 844, Q. 3, p. 836
ordinarius proprius, n. 848, p. 838
quot denuntiationes, n. 845, p. 836
sponsi ex diversis diocœsibus, n. 849, Q. 1, p. 838
substitutio, n. 845, p. 837
tempus, n. 845, p. 836
vagorum, n. 847, p. 838
Baptismalis, aqua, n. 653, p. 570; n. 654, p. 571; n. 655, Q. 2, p. 573
fons, n. 596, p. 515; n. 666, Q. 1, p. 591
Baptismus, a laico baptizati, n. 659, p. 577; n. 665, p. 590
ab hæretico ministro, n. 976, p. 1024; n. 977, p. 1024
abjuratio, n. 666, Q. 7, p. 592
ablutio, n. 653, p. 570; n. 654, p. 572; n. 655, Q. 7, p. 574
alieno territorio, n. 658, p. 576; n. 659, p. 577; n. 666, Q. 10, p. 594
amentium, n. 660; p. 578; n. 661, p. 578, 579
chrisma, n. 666, Q. 3, p. 591
cognatio spiritualis, n. 664, Q. 8, p. 589; n. 892, 893, p. 900
conditionalis, n. 655, Q. 8, p. 574
definitio, n. 653, p. 570
dilatio, n. 662, Q. 7, p. 583
dissolutio matrimonii infidelium, n. 858, p. 851
domi collatus, n. 665, p. 590
dubius, n. 633, p. 552; n. 880, p. 888
effectus, n. 653, p. 570
examinatio, n. 662, Q. 6, p. 583
filii hæreticorum, n. 662, Q. 2, p. 581
filii infidelium, n. 662, Q. 1, p. 580
flaminis, n. 653, p. 570
fœtus abortivi, n. 661, p. 579
forma, n. 656, p. 575
hæretici, n. 662, Q. 2, 3, p. 581

Digitized by Google

in articulo mortis, n. 661, p. 578; n. 662, Q. 1, p. 580; n. 665, p. 590
in dubio de vita, n. 661, p. 579
in hæresi, n. 662, Q. 5, 6, p. 582
in utero, n. 655, Q. 3–5, p. 573
infantis, n. 660, p. 578; n. 661, p. 579; n. 662, Q. 1, 3, 4, p. 580
infusione collatus, n. 654, p. 572
inscriptio, n. 666, Q. 10, p. 594
instructio, n. 662, Q. 8, p. 584
intentio, n. 634, 635, p. 553; n. 636, Q. 1–3, p. 554
interdicti, n. 969, p. 1014
interrogationes, n. 666, Q. 4, p. 592
invalidus, n. 666, Q. 7, p. 592
lethargici, n. 662, p. 587
locus, n. 666, Q. 1, p. 591
materia, n. 654, p. 571; n. 655, Q. 1–8, p. 572
minister, n. 658, p. 576
monstrorum, n. 661, p. 580
moribundi infidelis, n. 662, Q. 1, p. 580; Q. 8, p. 584
necessitas, n. 653, p. 570
neo-conversi, n. 666, Q. 7, p. 592
nomina imponenda, n. 666, Q. 6, p. 592
non differendus, n. 662, Q. 7, p. 583
occultatio, n. 154, p. 158
operatio cæsarea, n. 273, p. 284
ordinandi, n. 833, Q. 4, p. 815
patrini, vid. **Patrinus,** n. 663, p. 587
peregrini, n. 659, p. 577
phrenetici, n. 662, p. 587
probabiliter viventis, n. 661, p. 579
probatio, n. 666, p. 594
remissio peccatorum, n. 630, Q. 3, p. 550
repetitus, n. 633, p. 652
ritus, n. 665, p. 590; n. 666, Q. 8, p. 593
sanguinis, n. 653, p. 570
senum, n. 662, Q. 8, p. 585
sensibus destituti, n. 662, Q. 8, p. 585
sollemnis, n. 653, p. 570
sponsorum, n. 852, Q. 4, p. 841
subjectum, n. 660, p. 578
tempus, n. 662, Q. 7, p. 583; n. 666, Q. 11, p. 594
testimonium pro matrimonio, n. 852, Q. 4, p. 840
unctiones, n. 665, p. 590
validus, n. 653, p. 571
Baptistæ, n. 662, Q. 6, p. 583
Baptisterium, n. 655, Q. 2, p. 573; n. 666, Q. 1, p. 591
Baptizandus, conditionate, n. 654, Q. 8, p. 575
in dubio de valore baptismi, n. 654, Q 8, p. 575; n. 725, Q. 2, 3, p. 677
Beati, cultus debitus, n. 201, p. 198
cultus limitationes, n. 201, p. 198
reliquiæ, n. 201, p. 198, 199
Beatificatio, n. 201, p. 198
libri, n. 344, Q. 3, p. 336
Bellum, absolutio sacramentalis, n. 751, Q. 1, p. 709; n. 773, Q. 4, p. 738
auctoritas legitima, n. 277, p. 287
clerici, n. 592, p. 511
causa justa, n. 277, p. 287
conditiones, n. 277, p. 287
definitio, n. 276, p. 286
dubie justum, n. 278, p. 287
duces, n. 9, p. 15
finis, n. 277, p. 286
impediti ex militia, n. 1042, p. 1060
justum, n. 277, p. 287
liceitas, n. 277, p. 286
modus debitus, n. 277, p. 287
Benedictina, declaratio, n. 903, Q. 2, 3, p. 908
Benedicendi, modus, n. 652, Q. 1, p. 568
potestas, n. 652, Q. 1, p. 568
ritus, n. 652, Q. 2, p. 569
Benedictio, a quibus danda, n. 652, Q. 1, p. 568
abbatis, n. 1017, 1018, p. 1046
annuli, n. 864, Q. 2, p. 860
apostolica, in articulo mortis, n. 1061, p. 1085
aquæ baptismalis, n. 596, p. 516; n. 653, p. 570; n. 666, Q. 3, p. 592
campanæ, n. 652, p. 568; n. 822, Q. 6, p. 801
catechumeni, n. 652, Q. 3, p. 569; n. 9, p. 1088
constitutiva, n. 652, Q. 2, p. 569
crucifixi, n. 1050, Q. 23, p. 1073
domorum, n. 596, p. 516
ecclesiæ, n. 652, p. 568
episcopalis, n. 652, p. 568; n. 652, Q. 1, p. 569
fontis baptismalis, n. 596, p. 516
imaginum, n. 652, p. 568
invocativa, n. 652, Q. 2, p. 569
loci, n. 213, p. 211
minister, n. 652, Q. 1, p. 568
nuptialis, n. 864, Q. 3, 4, p. 861
oleorum sacrorum, n. 650, Q. 3, p. 566
oratorii, n. 247, p. 245
papalis, n. 652, p. 568
reservata, n. 652, p. 568; Q. 1, p. 569
ritualis, n. 652, Q. 2, p. 569
sacramentalis, n. 652, Q. 2, p. 569
subjectum, n. 652, Q. 3, p. 569

Digitized by Google

vestium sacrarum, n. 718, Q. 1, p. 666
Benedictus XIV, constitutio contra sollicitantes, n. 786, 787, Q. 1–12, p. 765
Beneficiati, obligationes, n. 573, p. 494
poenæ, n. 218, Q. 7, 8, p. 220; n. 361, p. 352
Beneficium, collatio in excommunicatos, n. 961, p. 1008; n. 1015, p. 1045
suspensio a beneficio, n. 964, p. 1009
Beneplacitum, n. 995, p. 1037
Bestialitas, definitio, n. 308, p. 298
deformitas, n. 309, p. 298
malitia, n. 309, p. 298
pœnæ, n. 1032, p. 1057
tactus, n. 309, p. 299
Biblia sacra, acatholica in juramento, n. 224, Q. 4, p. 226
editiones acatholicæ, n. 345, Q. 4, p. 339
versiones, n. 344, Q. 8, p. 337
Bibliopolæ, cooperatio, n. 189, Q. 2, p. 186
libri prohibiti, n. 345, Q. 3, p. 339
quod libros pravos, n. 345, Q. 8, p. 342
venia, n. 345, Q. 8, p. 342
Bigamia, irregularitas, n. 1028, p. 1055; n. 1031, p. 1056
pœnæ, n. 1032, p. 1057
quotuplex, n. 1028, p. 1055; n. 1031, p. 1056; n. 1032, p. 1057
vera, n. 1028, p. 1055; n. 1031, p. 1056
Bilateralis, contractus, n. 476, p. 419
Binatio, licita, n. 714, Q. 3, p. 661
necessitas, n. 714, Q. 3, p. 661
privilegium, n. 714, Q. 3, p. 661
stipendium, n. 714, Q. 4, p. 662
Blasphemia, definitio, n. 219, p. 221
derisio, n. 220, p. 222
directa, n. 219, p. 221
divisio, n. 219, p. 221
formalis, n. 220, p. 222
formulæ, n. 220, p. 223
hæreticalis, n. 221, Q. 1, p. 223
imprecativa, n. 219, p. 222
indirecta, n. 219, p. 221
in Deum, n. 219, p. 221
in ebrietate, prævisa, imputabilis, n. 9, p. 15
in sanctos, n. 219, p. 221
intentio, n. 219, p. 221
ira prolata, n. 220, p. 222
maledictio creaturæ, n. 221, Q. 2, p. 223
malitia, n. 220, p. 222
manifestanda in confessione, n. 221, Q. 1, p. 223
mere probrosa, n. 219, p. 221
peccatum grave in toto genere suo, n. 220, p. 222
per iram, n. 220, p. 222
quoad reservationem, n. 219, p. 221
quotuplex, n. 219, p. 221
Bona, animi, n. 352, p. 348; n. 465, p. 411
auctorum, n. 363, p. 353
beneficialia, n. 361, p. 352
castrensia, n. 356, p. 349
clericorum, n. 360, p. 352
communia, n. 359, p. 351; Q. 1, p. 351
conjugum, n. 357, p. 350
derelicta, n. 376, p. 359
dotalia, n. 358, p. 351
ecclesiæ, n. 994, 995, p. 1036; n. 392, p. 364
ecclesiæ Romanæ, n. 994, p. 1036
Ecclesiastica, n. 360, p. 352; n. 361, p. 352
alienatio, n. 996, p. 1037
contractus, n. 996, p. 1037
corporalia, n. 995, p. 1036
incorporalia, n. 995, p. 1036
locatio, n. 996, p. 1037
religiosorum, n. 613, 614, Q. 2, p. 536; n. 614, Q. 9, p. 539
sacra, n. 213, p. 211; n. 215, Q. 5, p. 213
usurpatio, pœna, n. 994, p. 1036
fama, n. 314, p. 302
familiæ, n. 358, p. 351
fides, n. 386, p. 362
filiorumfamilias, n. 355, p. 349
fortunæ, n. 352, p. 348
fungibilia, n. 526, p. 450
immobilia, n. 392, p. 364
infantium, n. 354, p. 349
inventa, n. 373, p. 358; n. 370, p. 357
mobilia, n. 392, p. 364
necessaria, n. 175, p. 176
nullius, n. 376, p. 359
nuper amissa, n. 373, p. 358
paraphernalia, n. 358, p. 351
parcimonialia, n. 360, p. 352
patrimonialia, n. 360, p. 352
privata, n. 349, p. 346
profectitia, n. 356, p. 350
superflua, n. 175, p. 176; n. 362, p. 353
temporalia, n. 185, Q. 3, p. 183
thesauri, n. 372, p. 357
uxorum, n. 357, p. 350
in hac regione, n. 358, p. 351
vacantia, n. 379, p. 360
Bonitas, actus, n. 22, p. 27; n. 23, Q. 1, p. 28
moralis, n. 22, p. 27
motivum caritatis, n. 28, Q. 2, p. 32
motivum supernaturale, n. 28, Q. 3, p. 33

Digitized by Google

requisita ad meritum, n. 28, Q. 3, p. 33
Bonorum, acquisitio, n. 365, p. 355
amissio, n. 373, p. 358
cessio, n. 453, p. 402; n. 455, p. 402; n. 463, p. 407
cessio administrationis a novitiis, n. 610, Q. 20, p. 532
communio, n. 359, p. 351
præscriptio, n. 382, p. 360
renunciatio a religiosis, n. 614, Q. 9, p. 539
usurpatio, n. 994, p. 1036
Bonum, commune, n. 76, p. 79
pacis, n. 922, Q. 1, p. 950
publicum, n. 76, p. 79
Bonds, obligationes, n. 589, p. 509
Bottomry, definitio, n. 552, p. 470
Brephotrophia, parentes, n. 257, Q. 2, p. 255
protestantica, n. 257, p. 255
Breviarium, vid. **Officium divinum**
definitio, n. 572, p. 493
editio, n. 344, Q. 6, p. 337
reformatum, n. 572, p. 493
Bursa, vid. **Negotiationes**
clerici, n. 589, p. 510
definitio, n. 557, p. 473
ludi, n. 589, p. 510
Butyrum, diebus jejunii, n. 331, Q. 1, p. 318

C

Cadavera, crematio, n. 971, p. 1016
excommunicati, n. 973, p. 1017; n. 990, p. 1033
exhumanda, n. 716, Q. 3, p. 665
furtum, n. 1032, p. 1057
sepelienda, n. 971, p. 1016; n. 972, p. 1017
Cæcus, irregularis, n. 1030, p. 1056
extrema unctio, n. 827, p. 804; n. 828, Q. 3, p. 804
Cærimoniæ, baptismi, n. 665, p. 590
confirmationis, n. 667, p. 595
definitio, n. 649, p. 564
extremæ unctionis, n. 822, Q. 3, p. 799
Missæ, n. 720, p. 670; n. 721, Q. 7, p. 673
ordinationis, n. 835, Q. 4, p. 821
servandæ, n. 649, p. 564
Cæsarea operatio, obligatio matris, n. 273, p. 284
post mortem, n. 273, p. 284
Cafeum, extra refectiones jejunii, n. 333, Q. 3, p. 320
Calix, consecratio, n. 692, p. 568
execratio, n. 718, Q. 6, p. 668
materia, n. 718, Q. 5, p. 668
materia ordinis, n. 831, Q. 1, p. 812
tactus, n. 831, Q. 1–3, p. 812
Calumnia, de sollicitatione, n. 1002, p. 1041
definitio, n. 314, p. 302
effectus, n. 314, 315, p. 302
malitia, n. 315, p. 302
materialis, n. 316, Q. 8, 9, p. 306
Camera, Apostolica, vid. **Curia Romana** n. 110, p. 108
Campana, consecratio, n. 652, p. 568; n. 822, Q. 6, p. 801
tempore interdicti, n. 969, p. 1014
Candelæ, in baptismo, n. 666, p. 593
in Missa, n. 718, Q. 9, p. 669
substitutio luminis electrici, n. 693, Q. 3, p. 624
Canon, Codicis Juris, n. 110, p. 105, vid. **Codex Juris Canonici**
Canonicæ, causæ, n. 922, Q. 1, p. 949
horæ, vid. **Officium divinum**
Canonicus, pœnitentiarius, n. 782, p. 754; n. 771, p. 736
Canonis, privilegium, n. 602, p. 520
Canonizatio, processus, n. 201, p. 198
Cantores, in templis hæreticis, n. 154, p. 159
Capellanus, assistens in matrimonio, n. 905, p. 911
militum, n. 904, p. 910; n. 905, p. 911
Capite damnati, viaticum, n. 695, Q. 8, p. 630
Capitalia, vitia, n. 139, p. 145
Capitalistæ, n. 260, p. 263
Capitulum, n. 1015, p. 1046
cathedrale, n. 781, Q. 1, p. 750
ferens leges, n. 75, Q. 4, p. 78
generale, n. 1015, p. 1046
interdictum, n. 982, p. 1026
potestas legifera, n. 75, Q. 4, p. 78
quoad censuras, n. 982, p. 1026
quoad suspensiones, n. 1015, p. 1046
Carcer, evasio, n. 562, Q. 2, 3, p. 483
Cardinales, censura, n. 950, Q. 1, p. 996
confessiones, n. 771, p. 736
exempti, n. 345, Q. 5, p. 341; n. 950, Q. 1, p. 996
in celebratione Missæ, n. 714, Q. 5, p. 662
interdicti, n. 950, Q. 1, p. 996
quoad indulgentias, n. 1049, p. 1064
quoad reservata, n. 771, p. 736
suspensio, n. 950, Q. 1, p. 996

Digitized by Google

virtutes, n. 151, p. 154
Caritas, actus, n. 167, Q. 1, p. 169
definitio, n. 165, p. 169
divisio, n. 165, p. 169
efficacitas, n. 730, p. 686
erga Deum, n. 166, p. 169
erga inimicos, n. 171, p. 173; n. 172, p. 173
erga nosmetipsos, n. 169, p. 171
erga proximos, n. 167, p. 170; n. 168, p. 171.
excusat, n. 249, p. 247; n. 255, p. 250
exempla, n. 170, p. 172
necessitas, n. 166, p. 169; n. 168, p. 170; n. 172, p. 173
objectum materiale, n. 165, p. 169
ordo, n. 174, Q. 1, p. 175
peccata, n. 170, p. 173
perfecta, n. 730, p. 686
præcepta, n. 166, p. 169
praxis, n. 169, p. 171; n. 174, Q. 2–4, p. 175; n. 175, p. 176
quoad delinquentes, n. 178, 179, p. 178
signa exhibenda, n. 173, p. 174
solutiones variæ, n. 174, p. 175
sui, n. 169, p. 171
virtus, n. 165, p. 169
Carnales, motus, n. 126, p. 128
Carnalis cognatio, n. 888, p. 895; vid. **Consanguinitas**
Carnes, n. 330, p. 317
manducatio, n. 154, p. 158; p. 1094, n. 26
ministratio, n. 79, p. 82; n. 196, Q. 1, p. 191
promiscuitas ciborum, n. 332, p. 319
Carnifices, irregulares ex defectu, n. 1028, p. 1055; n. 1033, p. 1057
Castitas, colenda, n. 257, p. 260
interrogatio pœnitentis, n. 795, p. 777
peccata interna, n. 617, Q. 1, p. 543
pericula, n. 257, p. 260
scandala, n. 186, p. 184
sponsalia, n. 841, p. 833
virtus, n. 617, Q. 3, p. 543
Votum, n. 616, p. 543
emissio durante matrimonio, n. 233, p. 235; n. 235, p. 236
impediens matrimonium, n. 869, p. 870
in ordine, n. 616, p. 543
in religione, n. 616, p. 543
irritatio, n. 233, p. 235; n. 235, p. 236
læsio, n. 215, Q. 2, p. 212
perfectæ castitatis, n. 237, Q. 3, p. 237
perpetuæ castitatis, n. 237, Q. 3, p. 237
quoad debitum conjugale, n. 869, p. 870
simplex, n. 227, p. 229
solemne, n. 227, p. 229
Castratio, feminæ, n. 264, Q. 5, p. 270
illicita, n. 263, p. 268
impotentia, n. 875, 876, p. 883; n. 877, p. 884
licita, n. 263, p. 268
masculi, n. 263, p. 268
Castrensia, acquisitio, n. 356, p. 349
quasi castrensia, n. 356, p. 350
Casula, color, n. 718, Q. 3, 4, p. 667
execratio, n. 718, Q. 6, p. 668
necessitas, n. 718, p. 666
Casus, Apostoli, vid. **Privilegium Paulinum**
fortuitus, n. 21, Q. 4, p. 25
perplexus, n. 919, p. 941
Reservatus, n. 779, p. 749, vid. **Reservatio**
absolutio directa, n. 952, Q. 11, p. 1002
episcopalis, n. 780, 781, Q. 1, p. 750
ignorantia censuræ, n. 946, Q. 4, 5, p. 992
papalis, n. 780, p. 750; n. 945, p. 990
peregrini, n. 781, Q. 9, p. 753; Q. 10, p. 754; p. 1094, n. 27
quis absolvere potest, n. 782, p. 754
quot, n. 781, Q. 3, p. 751
sine censura, n. 781, Q. 6, p. 752
Catechesis, adultorum, n. 598, p. 517
facienda a parocho, n. 598, p. 517
negligentia, n. 598, p. 517
officia dominorum, n. 259, p. 263
officia parentum, n. 257, Q. 5, p. 256, Q. 7, p. 258
puerorum, n. 598, p. 517
Catechumeni, benedictio, n. 652, Q. 3, p. 569
sepultura, n. 972, p. 1017
Caupo, cooperatio, n. 199, Q. 1–3, p. 194
peccata, n. 199, Q. 1–3, p. 194
prohibitiones, n. 199, Q. 1–3, p. 194
Causa, absolvendi sub conditione, n. 728, Q. 8, p. 684
ad commutationem voti, n. 238, p. 238
ad irritationem voti, n. 233, p. 234; n. 235, Q. 3, p. 236
ad juramentum, n. 223, p. 224
ad restrictionem mentalem, n. 312, p. 300
ad solvendum matrimonium, n. 857, 858, p. 851; n. 919, p. 944
aggravans, n. 745, p. 703
beatificationis, n. 344, Q. 3, p. 336

Digitized by Google

canonicæ, n. 922, Q. 1, p. 949
contra sacramentum ordinis, n. 834, p. 817; n. 836, Q. 12, p. 824
criminalis, n. 561, Q. 1, p. 480
damni, n. 445, p. 398; n. 446, Q. 1, 2, p. 399
dispensationis, a bannis, n. 848, p. 838
a lege, n. 101, p. 99
ab impedimentis, n. 919, p. 940
EXCUSANTES, a censura, n. 943, Q. 5, p. 985
a confessione ante communionem, n. 669, p. 632
a debito conjugali, n. 935, p. 972; n. 936, p. 973
a denuntiatione sollicitantis, n. 787, Q. 7, p. 768; Q. 11, p. 769
a deserenda occasione, n. 801, 802, p. 782
a jejunio, n. 338, Q. 1, p. 326
a lege, n. 91, p. 92
a Missa, n. 249, p. 247
a reservatione, n. 781, Q. 7, p. 752; n. 783, Q. 1, p. 755
a secreto servando, n. 325, Q. 1, p. 310
a solutione debiti, n. 460, 461, p. 406
ab ablatione rei alienæ, n. 406, p. 372; n. 407, p. 373
ab abstinentia, n. 338, Q. 1, p. 326, Q. 2, p. 327
ab hora debita pro Missa, n. 714, Q. 2, p. 661
ab integritate confessionis, n. 750, p. 708
ab officio divino, n. 583, p. 504
in die festo quoad labores, n. 253, p. 248; n. 255, p. 250
EXIMENTES, n. 91, p. 92; n. 92, p. 92
a lege, n. 91, 92, p. 92
appositio earum licita, n. 93, Q. 1, p. 92
impedientes, n. 91, p. 92
involuntaria, n. 5, p. 11
per accidens, n. 425, Q. 4, p. 382
physica, n. 92, p. 92
pia, n. 511, Q. 1, p. 441
voluntaria, n. 5, p. 11
Cauteriata, conscientia, n. 37, p. 39
Cautiones, in matrimoniis mixtis, n. 873, Q. 1, p. 872
in disparitate cultus, n. 880, p. 888; n. 881, Q. 2, 3, p. 889
Celare, peccatum in confessione, n. 742, p. 698; n. 750, p. 708
veritatem, n. 563, 564, Q. 2, p. 484
Celebrantes, in locis interdictis, n. 969, p. 1015; n. 988, p. 1032
Celebratio, matrimonii, vid. **Forma celebrationis matrimonii**
Missæ, vid. **Missa**
Censor librorum, n. 344, Q. 9, p. 337
imprimatur, n. 344, Q. 9, p. 337; Q. 10, p. 338
scripto dat censuram, n. 344, Q. 9, p. 337
Censura, n. 943, Q. 3, p. 984
a jure, n. 945, p. 990
ab homine, n. 945, p. 990
abortum procurantes, n. 997, p. 1037
ABSOLUTIO, a peccatis sed non censura, n. 952, p. 1001
a reservata et non reservata, n. 952, Q. 11, p. 1001
ab una et non ab aliis, n. 952, Q. 7, p. 1000
absentis, n. 952, Q. 4, p. 1000
ad reincidentiam, n. 952, Q. 1, p. 999
conditiones, n. 951, p. 998
in articulo mortis, experte facultatis, n. 952, Q. 9, p. 1001
in casibus urgentioribus, n. 952, Q. 11, p. 1002
in foro interno vel externo, n. 951, p. 998
inviti, n. 952, Q. 6, p. 1000
quis dat, n. 951, p. 998; Q. 11, p. 1001
sine facultate, n. 988, p. 1032
Apostolicæ Sedis, n. 945, p. 990
auctor, n. 947, p. 993
Cardinales, n. 950, Q. 1, p. 996
causa, n. 944, p. 989
causæ excusantes, n. 943, Q. 5, p. 985; n. 946, Q. 4, p. 992
causam dans interdicto locali, n. 988, p. 1032
carbonarii, n. 987, Q. 2, p. 1028
celebrantes in loco interdicto, n. 988, p.1032
cessatio, n. 951, p. 998
clausuram violantes, n. 992, p. 1035
clerici in secta damnata, n. 988, p. 1032
clerici percussor, n. 993, p. 1035
cogentes ad religionem ingrediendam, n. 1000, p. 1040
cogentes ad statum clericalem, n. 1000, p. 1040
collatio beneficiorum ante litterarum exhibitionem, n. 1015, p. 1045
conditiones, n. 944, p. 989
confessarius ignorans et absolvens, n. 950, Q. 9, p. 997
consummatio, n. 945, p. 991

Digitized by Google

contra quale peccatum, n. 945, p. 991
contumacia, n. 944, p. 989; n. 945, p. 991; n. 952, Q. 8, p. 1000
definitio, n. 944, p. 989
differt ab aliis pœnis ecclesiasticis, n. 944, p. 989; n. 945, p. 990
divisio, n. 945, p. 990
dubitantes de censura, n. 946, Q. 2, p. 991
duellantes, n. 999, p. 1039
edentes leges in ecclesiam, n. 985, p. 1028
excommunicatio, n. 953, p. 1005, vid. **Excommunicatio**
episcopus extra diocesim, n. 948, Q. 2, p. 994
episcopus hæreticus, excommunicatus, suspensus, n. 948, Q. 1, p. 994
fabricatores litterarum Sedis Apostolicæ, n. 1001, p. 1041
ferendæ sententiæ, n. 946, Q. 1, p. 991
ignorantia, n. 946, Q. 4, p. 992
impuberes, n. 949, p. 996
in communitatem, n. 950, Q. 3, p. 996; n. 965, p. 1012
in dubiis, n. 946, Q. 2, p. 991
in ignotos, n. 945, p. 991
injuste lata, n. 945, p. 990; n. 946, Q. 2, p. 991
lex reservandi, n. 950, Q. 6–8, p. 997
Knights of Pythias, n. 987, Q. 6, p. 1030
manifeste injuriosa, n. 946, Q. 3, p. 992
manus violentas in clericos, n. 993, p. 1035.
materia, n. 945, p. 991
medicinalis, n. 944, p. 989
metus, n. 946, Q. 6, p. 992
monitio, n. 946, Q. 7, p. 992
multiplicatio, n. 950, Q. 4, p. 996
non-denuntiantes sollicitantem, n. 786, p. 764
non-reservata, n. 945, p. 990
notoria, n. 945, p. 990
nullitas, n. 946, Q. 3, p. 992
occulta, n. 945, p. 990
Odd Fellows, n. 987, Q. 6, p. 1031
Papæ reservata, n. 945, p. 990
peregrini, n. 948, Q. 4, p. 995
plures simul, n. 950, Q. 4, p. 996
pœnitentia ante effectum, n. 946, Q. 8, p. 993
potestas ferendi, n. 947, p. 993
propter bigamiam, n. 1032, p. 1057
quotuplex, n. 945, p. 990
recessus a contumacia, n. 945, p. 991; n. 946, Q. 8, p. 993
recursus, n. 952, Q. 9, 11, p. 1001
Reservatæ, a Sede Apostolica, n. 945 p. 990
ab homine, n. 945, p. 990
absolutio, vid. supra
confessarius ignorans reservationem, n 950, Q. 9, p. 997
cuinam reservata, n. 945, p. 990
falsa denuntiatio, n. 1002, p. 1041
impediens receptionem sacramentorum, n. 952, Q. 10, p. 1001
nemini reservata, n. 1024, p. 1051
Ordinario reservata, n. 1023, p. 1050
Papæ reservata, speciali modo, n. 945, p. 990; n. 1022, p. 1048
specialissimo modo, n. 945, p. 990; n. 1022, p. 1047
simpliciter, n. 945, p. 990; n. 1022 p. 1049
stricte interpretanda, n. 950, Q. 5, p. 997
territorium censurantis, n. 948, Q. 2–4, p. 994
reviviscentia, n. 952, Q. 1, p. 999
secta Massonica, n. 986, p. 1028
sectæ damnatæ, n. 987, Q. 6, p. 1030
sepulturæ ecclesiasticæ tradi cogens, n. 990, p. 1033
Sons of Temperance, n. 987, Q. 6, p.1030
subjectum, n. 949, p. 995; n. 950, Q. 1–4, p. 996; Q. 5, p. 997
suspensio, n. 963, p. 1009, vid. **Suspensio**
tempus incurrendi, n. 943, Q. 7, p. 987
trahentes ad judicem laicum, n. 991, p. 1034
usurpantes bona ecclesiæ Romanæ, n. 994, p. 1036
vindicativa, n. 943, Q. 10, p. 988
violantes sigillum directe, n. 1005, p. 1042
vitando, clerici communicantes cum, n. 988, p 1032
impendentes auxilium, n. 988, p. 1032
Cera, candelæ, n. 718, Q. 9, p. 669
monitum, n. 719, p. 669
Certitudo, ad absolutionem dandam, n. 798, Q. 2, p. 780
de morte conjugis, n. 879, p. 887
imperfecta, n. 33, p. 37
perfecta, n. 33, p. 37
quotuplex, n. 33, p. 37
Cessatio, a censuris, n. 951, p. 998
a labore, n. 549, Q. 4, p. 468
dispensationis, n. 104, p. 100
facultatis delegatæ, n. 770, Q. 10, 11, p. 734; n. 773, Q. 13, p. 740; n. 911, Q. 9, p. 925

Digitized by Google

indulgentiarum, n. 1050, Q. 20, p. 1072; n. 1051, p. 1074
jurisdictionis, n. 770, Q. 10, 11, p. 734
legis, n. 105, 106, Q., p. 101
legis irritantis, n. 117, Q. 3, p. 118
obligationis juramenti, n. 226, Q. 4, p. 229
obligationis legis, n. 90, Q. 3, p. 91
præscriptionis, n. 393, p. 365
privilegii, n. 121, Q. 1, p. 122
promissionis, n. 505, Q. 1, p. 435
reservationis, n. 783, Q. 1, p. 755
votorum, n. 232, p. 234
Cessio bonorum, n. 463, Q. 1, p. 407
administrationis a religiosis, n. 610, Q. 20, p. 532
creditoris privilegiati, n. 453, p. 402
effectus, n. 463, Q. 1, p. 407
judiciaria, n. 463, Q. 1, p. 407
necessaria ad vivendum, n. 449, p. 400
obligationes cessantis, n. 455, p. 402; n. 463, Q. 5, p. 410
quid retinendum, n. 449, p. 400
salarium, n. 453, p. 402
voluntaria, n. 463, Q. 1, p. 407
Character, sacramentalis, n. 629, p. 550
Charta, confessionis chartam legere, n. 814, p. 790
chiromantia, n. 207, p. 203
Chirurgia, n. 565, p. 485
clericis prohibita, n. 593, p. 511
experimenta, n. 565, p. 487
in hospitalibus, n. 199, p. 196
operationes incertæ, n. 565, p. 486
operationes licitæ, n. 565, p. 487
Chirurgus, n. 565, p. 485
an irregularis, n. 1034, p. 1058; n. 1040, p. 1059
munus, n. 565, p. 485
obligationes, n. 565, p. 485; n. 566, p. 487
peccata, n. 565, p. 486
scientia, n. 565, p. 485
Chloroformium, usus, n. 149, p. 149; n. 150, p. 152
Chocolatum, in die jejunii, n. 332, Q. 5, p. 321
Choreæ, n. 190, p. 187
clericis prohibitæ, n. 191, p. 189
confessarius quoad choreas, n. 191, p. 188
novissimæ, n. 191, Q., p. 188
peccata, n. 190, p. 187; n. 191, p. 188
Round dances, n. 190, 191, p. 187
scandalosæ, n. 190, p. 187
Chrisma, n. 666, Q. 3, p. 591
conservatio, n. 655, Q. 2, p. 573
in aqua baptismali, n. 654, p. 571
in baptismo, n. 666, Q. 3, p. 591
in consecrationibus, n. 822, Q. 6, p. 801
materia, n. 668, p. 595
vetus, n. 666, Q. 3, p. 591
Christian science, n. 161, p. 166
Christifideles, baptismate constituti, n. 653, p. 571
fidei professio, n. 152, p. 155
instruendi, n. 662, p. 584
jus ad bona spiritualia, n. 653, p. 571
Sanctorum invocatio, n. 201, p. 198
tenentur legibus ecclesiasticis, n. 78, p. 81; n. 79, p. 82
Christus Dominus Noster, adorandus, n. 201, p. 198
in Eucharistia, n. 676, p. 603
Cibus, vid. **Abstinentia, jejunium**
vetitus, n. 333, Q. 9, p. 332
Ciborium, n. 682, Q. 1, p. 610; n. 693, Q. 1, p. 623; Q. 9, p. 626
Cinematographicæ repræsentationes, n. 257, p. 261
prohibitæ, n. 215, Q. 1, p. 212
scandalosæ, n. 257, p. 261
Cineres, n. 973, Q. 5, p. 1019
Cingulum, benedictio, n. 718, Q. 1, p. 667
execratio, n. 718, Q. 6, p. 668
in Missa, n. 718, Q. 1, p. 666
Circumstantiæ, peccati, n. 745, p. 703, vid. **Confessio**
Cives, obligationes erga gubernium, n. 261, p. 264
obligatio suffragandi, n. 262, p. 266
officia in bello, n. 278, p. 287; n. 278, Q., p. 287
Civile, divortium, n. 559, p. 477; n. 561, Q. 6, p. 482; n. 861, p. 859
matrimonium, n. 913, Q. 4, p. 930; p. 1093, n. 26
Civilis, auctoritas, n. 76, p. 79
lex, n. 111, p. 115
potestas, n. 76, p. 79; n. 267, Q. 2, p. 272; n. 261, p. 264
Civiliter Mortui, n. 486, p. 426
Claudus, irregularis, n. 1030, p. 1056
Clausura, egressus, n. 991, p. 1035
ingressus, n. 991, 992, p. 1035
monialium, n. 991, 992, p. 1035
papalis, n. 992, p. 1035
violatio, n. 992, p. 1035
virorum, n. 991, 992, p. 1035
Claves, in ordinatione ostiarii, n. 830, p. 811
peccata clavibus subjicienda, n. 739, p. 696

Digitized by Google

tabernaculi, n. 692, p. 623
Clayton Trust Bill, n. 541, p. 461
Clerici, admissio ad ordines, n. 834, p. 817
advocatus, n. 593, p. 512
aliena a statu, n. 593, p. 512
ars medica, n. 593, p. 512
artes prohibitæ, n. 593, p. 512
ascensio ad ordines, n. 834, p. 817; n. 835, Q. 8, p. 822; n. 1008, p. 1043
attentantes matrimonium, n. 1034, 1037, p. 1058
bona, parcimonialia, n. 360, p. 352
patrimonialia, n. 360, p. 352
superflua, n. 361, p. 352
chirurgia, n. 593, p. 512
coelibatus, n. 568, p. 490
cogentes ad statum clericalem, n. 1000, p. 1040
communicatio cum vitandis, n. 988, p. 1032
conjugati, n. 835, Q. 6, p. 822
definitio, n. 566, p. 487
dominium, n. 361, p. 352
donatio ecclesiæ factæ, n. 361, p. 353
editio librorum, n. 344, Q. 2, p. 335
gestio armorum, n. 588, p. 508
habitatio cum mulieribus, n. 587, p. 507, 508
habitus, clericalis, n. 570, p. 492
hierarchia, n. 566, p. 487
ingressus in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525; Q. 5, p. 526
ingressus in tabernas, n. 590, p. 511
ludus, alearum, n. 587, p. 508
militia, n. 592, p. 511
munus impositum, n. 6, p. 1087
negotiatio prohibita, n. 589, p. 509
nomen dans sectæ damnatæ, n. 988, p. 1030
notarii, n. 593, p. 512
obligationes, n. 567, p. 488; n. 569, p 490
officium divinum, vid. **Officium divinum**
patrinus, n. 663, Q. 5, p. 589
percussio, n. 993, p. 1035
privilegia, n. 602, p. 520
quoad leges civiles, n. 80, Q. 1, p. 83
religiosi, vid. **Religiosi**
resignans officium in manus laicorum, n. 1017, p. 1046
sanctitas, n. 567, p. 488
scientia, n. 835, Q. 2, p. 821
spectacula, n. 591, p. 511
status, clericalis, n. 566, p. 487
sustentatio, n. 835, Q. 1, p. 830
tonsura, n. 566, p. 487
tribunal laicum, n. 991, p. 1034
venatio, n. 588, p. 509
Clientes, jura, n. 560, p. 480; n. 561, Q. 4, p. 481
Coactio, ad matrimonium, n. 901, p. 907
ad statum clericalem, n. 1000, p. 1040
ad statum religiosum, n. 1000, p. 1040
Coalescentia, comestionum in jejunio, n. 333, Q. 12, p. 323
furtulorum, n. 404, Q. 3, p. 370
laborum die festo, n. 254, Q. 5, p. 250
Cochlear, in Missa, n. 721, Q. 3, p. 671
Codex, circa jura quæsita, n. 110, p. 107
ecclesia Latina tantum, n. 110, p. 107
indulta, n. 110, p. 107
privilegia, n. 110, p. 107
Codex Juris Canonici, n. 110, p. 105
Codicillus, definitio, n. 514, p. 445
Cœlibatus, apud Latinos, n. 568, p. 490
clericales obligationes, n. 568, p. 490
perpetuus, n. 568, p. 490
pœnæ contra matrimonium attentantes, n. 1034, 1037, p. 1058
quo jure, n. 569, Q. 1, p. 490
universalis, n. 569, Q. 3, p. 491
Cœmeterium, ædiculæ, n. 247, p. 246
epitaphia, n. 973, Q. 8, p. 1020
interdictum, n. 971, p. 1017
quoad celebrationem Missæ, n. 247, p. 246
reconciliatio, n. 716, Q. 3, p. 665
violatum, n. 716, Q. 3, p. 665
Cœna domini, quot Missæ, n. 690, Q. 15, p. 619
Cogentes, ad religionem ingrediendam, n. 1000, p. 1040
ad statum clericalem, n. 1000, p. 1040
Cogitatio, turpis, n. 135, p. 141
Cognatio, affinitas, n. 894, 895, p. 901, vid. **Affinitas**
carnalis, n. 888, p. 895
consanguinitas, n. 888, p. 895; n. 891, p. 900, vid. **Consanguinitas**
ex baptismo, n. 664, Q. 8, p. 589
ex confirmatione, n. 675, Q. 7, p. 599
legalis, n. 894, p. 901
naturalis, n. 888, p. 895
publica honestas, n. 898, p. 903
spiritualis, n. 664, Q. 8, p. 589
Cognitio, legis obligationum, n. 82, p. 86
prærequisita ad actum humanum, n. 3, p. 10
ad primam communionem, n. 340, Q. 3, p. 329
Cohabitatio, clericorum cum mulieribus, n. 586, p. 507
obligatio conjugum, n. 258, p. 261; n. 865, p. 867, vid. **Divortium**

Digitized by Google

pacifica, n. 858, p. 857, vid. **Privilegium Paulinum**
Collaboratores, n. 197, Q. 1–5, p. 188
ephemeridis, n. 344, p. 334; n. 976, p. 1022
Collatio, beneficiorum in excommunicatos, n. 961, p. 1008; n. 1015, p. 1045
jentaculum, n. 333, p. 319; Q. 2, p. 320
quoad hæredes, n. 512, p. 443
vespertina, n. 333, Q. 8, p. 322; Q. 9–12, p. 323
Collectiones, decretorum, n. 976, p. 1022
stipendiorum, n. 712, Q. 14, p. 658
Collegia, quoad hæreditatem, n. 512, p. 443
Collegii, confessiones, subditorum, n. 776, Q. 4, 5, p. 743
Colloquia, n. 9, p. 15
impudica, n. 287, p. 292
scandalum, n. 182, p. 181; n. 287, p. 292
tenera, n. 288, p. 292
Color, paramentorum in Missa, n. 718, Q. 3, 4, p. 667
quales, n. 718, Q. 1, p. 667
Coloratus, titulus, n. 388, p. 363
Columbarum, occupatio, n. 368, p. 356
Columbina, oscula, n. 282, p. 289
Comestio, plena in jejunio, n. 332, p. 319
Comitia, publica, n. 262, p. 266
piarum associationum, n. 150, Q. 2, p. 150; n. 221, p. 223
Commemoratio, defunctorum, n. 714, Q. 3, p. 661
Commissum, secretum, n. 324, p. 310
Commixtio, acquisitio, n. 395, p. 365
carnis et piscium, n. 332, p. 319
Commodatum, definitio, n. 517, p. 447
differt a precario, n. 517, p. 447
librorum pravorum, n. 189, Q. 3, p. 186
obligationes commodantis et commodatarii, n. 518, p. 447
Commoratio, menstrua, n. 908, p. 916; n. 909, Q. 3, p. 917
requisita ad domicilium, n. 79, p. 83; n. 80, Q. 3, p. 84
Communicatio, activa, n. 152, p. 155; n. 154, p. 160
civilis, n. 154, p. 159
cum acatholico civili, n. 973, p. 1020, n. 974, p. 1021
cum hæreticis, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
cum vitandis, n. 988, p. 1032
formalis, n. 194, p. 190
in baptismo, n. 154, p. 159
in crimine, n. 989, p. 1032
in divinis, n. 152, p. 155
in nuptiis, n. 154, p. 159
in ritibus, n. 152, p. 155
in sacris, n. 152, p. 155
materialis, n. 152, p. 155
passiva, n. 154, p. 160
privata, n. 154, p. 158
privilegiorum, n. 121, p. 122
publica, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021; n. 988, p. 1032
Communio, ad indulgentiam, n. 1050, p. 1069; Q. 14, p. 1070
amentis, n. 695, Q. 8, p. 630
capite damnati, n. 695, Q. 9, p. 631
confessio præcedens, n. 696, p. 632
copia confessarii, n. 697, Q. 1, p. 632
danda infirmis non-jejunis, n. 691, Q. 7, p. 622
delirantes, n. 695, Q. 8, p. 630
denegata, n. 642, p. 558, 559
dispositio, n. 696, p. 631
DISTRIBUTIO, n. 689, p. 614
an sub sola specie panis, n. 689, p. 614
cærimoniæ omissæ, n. 690, Q. 2, p. 615
cum paramentis nigris, n. 690, Q. 4, p. 616
extra Missam, n. 690, Q. 5, p. 616
in Missa Natalis Domini, n. 690, Q. 6, p. 617
in ritu alieno, n. 689, p. 614
locus, n. 690, Q. 16, p. 619
nocte, n. 689, Q. 6, p. 617
numerus particularum insufficiens, n. 690, Q. 9, p. 618
ordo servandus, n. 690, Q. 13, p. 619
periculosa, n. 641, Q., p. 557
quibus vestibus, n. 690, Q . 1–4, p. 615
ritus, n. 689, p. 614
Sabbato Sancto, n. 690, Q. 12, p. 619
si hostia decidat, n. 690, Q. 11, p. 618
tempus, n. 690, Q. 6, p. 617; n. 690, Q. 14, p. 619
frequens, n. 701, p. 638
hora distributionis, n. 690, Q. 6, p. 617
in dubio de jejunio, n. 700, Q. 2, p. 636
in dubio de peccato, n. 743, p. 701
in ecclesiis religiosorum, n. 686, p. 614
infirmorum, n. 691, Q. 1–9, p. 620; n. 700, Q. 7, p. 637
in oratoriis privatis, n. 247, p. 245
in periculo mortis, n. 695, Q. 4, 5, p. 629
minister, n 685, p. 612
modus inusitatus, n. 691, Q. 7, p. 622
obligatio, n. 694, p. 627
paschalis, n. 341, p. 331; n. 342, Q. 1–3, p. 331

Digitized by Google

peccatoris occulti, n. 642, p. 558
præscripta a regulis, n. 701, p. 638
prima, n. 695, Q. 3, p. 629
promovenda, n. 701, p. 638
puerorum, n. 691, Q. 8, p. 622; n. 695, Q. 2, p. 628; Q. 3, p. 629
quibusnam diebus, n. 690, Q. 14, p. 619
quotidiana, n. 701, p. 638
quoties recipi licet, n. 694, p. 628; n. 695, Q. 5, p. 629
receptio quovis ritu, n. 689, p. 614
sacrilega, n. 339, p. 328
semifatui, n. 695, Q. 8, p. 630
sub specie panis, n. 689, p. 614
subjectum, n. 695, p. 630
tussis, n. 695, Q. 6, p. 630
viaticum, n. 695, Q. 5, p. 629, vid. **Viaticum**
vomitu laborans, n. 695, Q. 7, p. 630
Communis, bona communia, n. 359, p. 351
mensa, n. 835, Q. 1, p. 820
vita, n. 608, p. 522
Communitas, furtum, n. 405, p. 372
in statu religioso, n. 608, p. 522
Commutatio, auctor, n. 238, p. 238
juramenti, n. 226, Q. 4, 5, p. 229
officii divini, n. 583, p. 505
operum ad indulgentiam, n. 1050, Q. 17, p. 1071
pœnitentiæ sacramentalis, n. 766, Q. 4–6, p. 726
simoniaca, n. 216, p. 215
voti, n. 238, p. 238
Commutativa, justitia, n. 346, p. 345
Comœdiæ, vid. **Spectacula, Choreæ**
Compensatio, an liceat famulis, n. 411, Q. 1, p. 376
conditiones, n. 410, p. 375
damni, n. 412, p. 378
excusans a restitutione, n. 460, p. 406
injuriam, n. 412, p. 378; n. 459, 460, p. 406
legitima, n. 460, p. 406
occulta, n. 409, p. 374; n. 410, p. 375; n. 411, p. 376
Complacentia, vid. **Gaudium**
circa pollutionem, n. 138, p. 144
quando peccatum, n. 135, p. 141
Completorium, n. 576, Q. 3, p. 499
Complex, in damno, quoad restitutionem, n. 450, 451, p. 401; n. 437, p. 396
In re turpi
absolutio absolventis complicem, n. 952, Q. 11, p. 1002
absolutio complicis extra mortis periculum, n. 784, p. 758
absolutio complicis in mortis periculo, n. 784, p. 758
definitio, n. 785, Q. 1, p. 758; Q. 3, p. 759
dubium, n. 785, Q. 11, p. 762
epikeia, n. 785, Q. 6, p. 760
excommunicatio, n. 784, p. 758; n. 1004, p. 1042
integritas confessionis, n. 751, Q. 2, p. 709
jam absoluta, n. 785, Q. 7, p. 761
nominis revelatio, n. 751, Q. 3–5, p. 710
objectum complicitatis, n. 785, Q. 2, p. 759
objectum sigilli, n. 751, Q. 4, p. 710; n. 815, 816, p. 791
pœnæ, n. 784, p. 758; n. 785, Q. 8–10, p. 762; n. 1004, p. 1042
prohibitio absolutionis, n. 784, p. 758
Compositio, causa omittendi restitutionem, n. 462, p. 407; n. 463, Q. 3, p. 409
debita incerta, n. 463, Q. 4, p. 409
Comprehensiva, interpretatio, n. 94, p. 94
Computatio, affinitatis, n. 894, p. 901
consanguinitatis, n. 888, p. 895; n. 890, p. 896
temporis, quoad annuam confessionem, n. 340, Q. 1, p. 328
Concausæ, damni, n. 425, p. 392
Conceptus, ectopicus, n. 273, p. 278
uterinus, n. 270, p. 278
Concilium, appellantes, n. 983, p. 1027
Plenaria Baltimorensia, II et III, n. 75, Q. 2, 3, p. 78
potestas legifera, n. 75, Q. 1, p. 76
provinciale, n. 75, Q. 1, p. 77
Concio, a religiosis, n. 595, Q. 3, p. 515; n. 776, Q. 10, p. 744
habenda, n. 594, p. 513
modus, n. 595, Q. 4, p. 515
obligatio episcopi, n. 594, p. 513
obligatio parochi, n. 598, p. 517
sacra, n. 595, Q. 4, p. 515
Concionatores, lædentes sigillum, n. 819, Q. 2, p. 794
obligatio, n. 595, Q. 1, p. 514; Q. 2–4, p. 514
quoad choreas, n. 191, p. 188
Concomitans, error, n. 10, p. 17
error quoad validitatem matrimonii, n. 900, p. 904
quoad voluntarium, n. 21, Q. 3, p. 24
Concomitanter, adnexum, n. 216, p. 215
Concordata, non a Codice abrogata, n. 110, p. 107

Digitized by Google

Concubinatus, absolutio concubinarii, n. 803, 804, p. 783
clerici, n. 586, p. 507
circumstantia confitenda, n. 290, p. 293
definitio, n 289, p. 293
dispensatio matrimonialis, n. 922, p. 951
notorius, n. 898, p. 903
publicus, n. 898, p. 903
sepultura, n. 973, p. 1017
Concupiscentia, antecedens, n. 13, p. 18; n. 14, p. 19
consequens, n. 14, p. 19; n. 15, p. 20
definitio, n. 13, p. 18
divisio, n. 13, p. 18
excitata, n. 15, p. 20
influxus, n. 14, p. 19
remedia, n. 126, p. 128
resistentia, n. 126, p. 128
solutiones practicæ, n. 15, p. 20
usus rationis, n. 14, p. 19
ut actus, n. 13, p. 18
ut fomes peccati, n. 126, p. 128
Concurrentes, ad delictum, n. 943, Q. 2, p. 982; Q. 6, p. 987
Concurrere, principaliter, n. 194, p. 190
Concursus, n. 194, p. 190
quoad electionem, n. 262, p. 266
Condemnatio, innocentis, n. 558, p. 475; n. 559, Q. 1, p. 476
Condimenta, n. 330, p. 317
adeps die jejunii, n. 331, Q. 3, p. 318
Conditio, vid. **Conditiones**
ad contractus, n. 501, p. 433; n. 476, p. 420
ad juramentum, n. 223, p. 224
ad legem, n. 72, p. 75
ad præscriptionem, n. 382, p. 361
ad propositum, n. 737, 738, p. 694
ad testamentum, n. 510, p. 441
adulterii solius, n. 886, p. 892
apposita sacramento, n. 636, Q. 1, 2, p. 554; n. 655, Q. 8, p. 575
homicidii solius, n. 887, p. 894
matrimonialis, n. 855, Q. 3–5, p. 846
pœnitentis, n. 729, p. 685
possidentis, n. 558, p. 476
repugnans matrimonio, n. 855, Q. 5, p. 847
servilis, n. 900, p. 904
sponsi, n. 900, p. 904
turpis in contractu, n. 479, Q. 1, p. 421; Q. 2, p. 422
utriusque simul, n. 887, p. 893
Conditionata, absolutio, n. 728, Q. 8, p. 684
collatio, n. 636, Q. 1, 2, p. 554; n. 655, Q. 8, p. 575
baptismus conditionatus, n. 655, Q. 8, p. 574
extrema unctio, n. 828, Q. 2, p. 805
intentio, n. 636, Q. 2, 3, p. 554
matrimonium conditionatum, n. 855, Q. 3–5, p. 846
suppletio ordinis, n. 835, Q. 4, p. 822
Conditiones, vid. **Conditio**
appositæ, contractui, n. 501, 502, p. 433
matrimonio, n. 855, Q. 5, p. 847
sacramento, n. 636, Q. 1, 2, p. 554; n. 655, Q. 8, p. 575
assecurationis, n. 553, p. 470
impossibiles, n. 855, Q. 4, p. 847
in contractibus, n. 476, p. 420
in juramentis, n. 223, p. 224
in promissione, n. 503, p. 434
in rescriptis, n. 123, p. 125
in testamentis, n. 516, p. 446
in votis, malæ, n. 229, Q. 8, p. 232
injustæ damnificationis, n. 423, p. 387
justæ compensationis, n. 410, p. 375
ludi, n. 556, p. 472
matrimonii, n. 856, p. 849
metus matrimonium dirimentis, n. 901, p. 907
pro correctione fraterna, n. 179, 180, Q. 1, p. 178
quoad causas pias, n. 516, p. 446
quoad reservata, n. 780, 781, p. 750
REQUISITÆ, ad absolvendam complicem, n. 785, Q. 5, p. 760
ad acquirendum domicilium, n. 79, p. 83
ad censuras incurrendas, 944, p. 989
ad cognationem spiritualem, n. 664, Q. 8, p. 589
ad confessiones audiendas, n. 769, 770, p. 732; n. 771, p. 735; n. 773, p. 737
ad consuetudinem, n. 119, p. 119
ad contractus, n. 476, p. 420; n. 501, p. 433
ad dispensationem ab impedimento disparitatis cultus, n. 881, Q. 2, p. 889
ad Eucharistiam dispensandam, n. 689, p. 614
ad Eucharistiam recipiendam, n. 696, p. 631; n. 698, p. 634
ad impedimentum raptus, n. 884, p. 891
ad imputabilitatem actus humani, n. 7, 8, p. 13
ad indulgentias lucrandas, n. 1049, p. 1065; n. 1050, Q. 10, p. 1068; Q. 11, 12, p. 1069

Digitized by Google

ad juramentum, n. 223, p. 224
ad legem, n. 72, p. 75
ad occupationem, n. 365, 366, p. 355
ad peccatum mortale, n. 128, Q. 1, p. 131
ad peccatum reservandum, n. 780, 781, p. 750
ad præscriptionem, n. 382, p. 331
ad privilegium Paulinum adhibendum, n. 858, p. 851
ad propositum, n. 737, 738, p. 694
ad receptionem sacramenti, n. 645, p. 561; n. 647, p. 563
ad sanationem matrimonii in radice, n. 931, p. 967
ad simoniam, n. 217, p. 215
ad testamentum, n. 510, p. 441
ad votum, n. 228, p. 230; n. 229, Q. 3, p. 232
suspensivæ, n. 501, 502, p. 433
turpes, in contractu, n. 479, Q. 1, p. 421; n. 479, Q. 2, p. 422
in matrimonio, n. 855, Q. 4, p. 847
Condonatio, adulterii, n. 860, p. 857
creditoris, n. 460, p. 406; n. 463, Q. 5, p. 410
debiti, n. 452, p. 402
offensæ, n. 174, Q. 3, p. 175
præsumpta, n. 463, Q. 5, p. 410
quando præsumenda, n. 174, Q. 2, p. 175; n. 463, Q. 5, p. 410
Conductio, contractus, n. 547, p. 465
definitio, n. 547, p. 465
Confessarius, absolvens a censuris, n. 950, Q. 9, p. 997
absolvens a peccatis reservatis sine facultate, n. 1003, p. 1042
ad examen revocari, n. 772, p. 737
annuæ confessionis, n. 340, Q. 2, p. 329
Approbatus, ad confessiones audiendas, n. 772, p. 737
quoad moribundos, n. 773, Q. 5, p. 738
quoad religiosas ægrotas, n. 778, Q. 5, p. 747
quoad peregrinos, n. 773, Q. 9, p. 739
audiens confessiones sine facultate, n. 1003, p. 1042
blasphemantium, n. 221, Q. 1, p. 223
caritas, n. 789, p. 772
casus reservati, n. 779, p. 749
circa abortum, n. 273, Q. 3, p. 281
cognitio causæ, n. 739, p. 696; n. 790, p. 772
commutans pœnitentiam, n. 766, Q. 4–6, p. 726
commutans votum, n. 238, p. 238
conjugum, n. 273, Q. 3, p. 281
consultatio, n. 791, p. 773
convalidans matrimonium, n. 925, p. 954; n. 926, 927, p. 962
copia confessarii, n. 697, Q. 1, p. 632
corrigendi errores obligatio, n. 808, p. 786; n. 809, p. 787; n. 810, p. 788
credere pœnitenti, n. 796, Q., p. 778
defectus integritatis, n. 741, p. 698; n. 792, p. 774
denuntiandus, n. 786, p. 764, vid. **Sollicitatio**
denuntiatio complicis, n. 751, Q. 5, p. 710
desperantium, n. 164, Q. 4, p. 168
detegens impedimentum, n. 919, p. 941; n. 925, p. 954
detractio, n. 316, Q. 2, p. 304
differens absolutionem, n. 798, Q. 1, p. 780
dimittens pœnitentem, n. 758, Q., p. 717
dispensatio, illegitimitatis, n. 919, p. 941
impedimentorum, n. 919, p. 941
votorum, n. 236, p. 236
dubitans, de complice, n. 785, Q. 11, p. 762
de censura, n. 781, Q. 8, p. 753
de dispositione pœnitentis, n. 128, p. 134; n. 796, Q., p. 788
de sufficientia materiæ, n. 725, Q. 6, p. 679
excipiens confessiones in mortali, n. 637, p. 555; n. 638, p. 555
extraordinarius, n. 778, Q. 2, p. 746
falsa denuntiatio, n. 1002, p. 1041
ignorans reservationem et absolvens, n. 950, Q. 9, p. 997
ignorantia, n. 791, p. 773
integritas confessionis, n. 741, p. 698; n. 792, p. 774
interrogationes, n. 795, p. 797
jurisdictio, n. 770, Q. 2, p. 732, vid. **Jurisdictio**
matrimonium in extremis, n. 919, p. 941; n. 952, Q. 9, p. 1001; n. 973, Q. 7, p. 1020
matrimonium invalidum, n. 919, p. 941; n. 925, p. 954
Monialium, n. 777, p. 744
ægrotæ, n. 778, Q. 5, p. 747
amotio confessarii, n. 778, Q. 10, p. 748
designatio, n. 778, Q. 3, p. 746
dotes, n. 778, Q. 6, p. 747

Digitized by Google

electus, n. 778, Q. 1, p. 745; Q. 5, p. 747
extraordinarius, n. 778, Q. 2, p. 746
ordinarius, n. 778, Q. 1, p. 745
mulierum, n. 819, p. 796
munus docendi, n. 791, p. 773
munus monendi, n. 793, Q. 2, p. 776
negans absolutionem, n. 797, p. 779; n. 798, p. 781
non-sacerdos audiens confessionem, n. 978, 979, p. 1025
novitiorum, n. 776, Q. 6, 7, p. 743
obligatio audiendi confessiones, n. 639, p. 557
obtinens jurisdictionem, n. 771, p. 735; n. 772, p. 736
Officia, doctoris, n. 791, p. 773
judicis, n. 793, p. 776
medici, n. 790, p. 772
quoad consuetudinarios, n. 803, p. 783
quoad moribundos, n. 773, Q. 5, p. 738
quoad neo-conversos, n. 725, Q. 4, p. 678
quoad occasionarios, n. 800, p. 781
quoad pœnitentes pios, n. 806, p. 785
quoad recidivos, n. 803, p. 783
quoad scrupulosos, n. 43, p. 43
ordinarius, n. 778, Q. 1, p. 745
particularis concedendus religiosæ, n. 778, Q. 1, p. 745; Q. 5, p. 747
permittens divortium, n. 860, p. 857; n. 861, p. 858
pro seminariis, n. 776, Q. 7, p. 743
professio fidei, n. 153, Q. 4, p. 157
prudentia, n. 795, p. 777
quoad dispensationem a jejunio, n. 338, p. 328
quoad interrogationes de debito. n. 795, p. 777
quoad pœnitentem nihil accusantem, n. 726, p. 680
quoad primam communionem puerorum, n. 693, Q. 3, p. 629
quot deputandi in religione, n. 776, Q. 6, p. 743
regularis, n. 774, p. 741
religiosarum, n. 778, Q. 1, p. 745; Q. 2, 3, p. 746; Q. 4, p. 747; p. 1095, n. 31
religiosorum, n. 776, Q. 6, p. 743
restitutio, n. 413, p. 378; n. 431, Q., p. 393
rite disponens pœnitentem, n. 789, p. 771
scientia, n. 791, p. 773; n. 794, p. 774
sigillum, n. 810, p. 788
simplex, n. 773, Q. 11, p. 740, vid. **In articulo mortis**
sollicitans, n. 786, p. 764, vid. **Sollicitatio**
sponsi impediti, n. 852, Q. 10, p. 842; n. 919, p. 941; n. 925, p. 954
sponsi syphilitici, n. 841, p. 834; n. 936, p. 934
studens materiæ sexti præcepti, n. 128, Q. 7, p. 133; n. 791, p. 773
surdi, n. 751, Q. 6, 7, p. 711
testis in judiciis, n. 313, p. 301
usus notitiæ in confessione obtentæ, n. 819, Q. 1–5, p. 794
usus probabilismi, n. 67, Q. 5, 6, p. 62, 63, vid. **Systema Morale**
Confessio, absentis, n. 740, Q. 2, p. 697
ætas discretionis, n. 340, Q. 3, p. 329
ante communionem, n. 696, p. 632
alumnorum collegii, n. 776, Q. 4, p. 743
annua, n. 339, p. 328
habentis tantum venialia, n. 340, Q. 4, p. 330
blasphemiæ, n. 221, Q. 1, p. 223
Cardinales, n. 771, p. 736
Circumstantiæ, peccati, aggravantes, n. 26, p. 29; n. 745, p. 703
consuetudinis, n. 747, Q. 2, p. 704
declaranda, n. 290, p. 293; n. 746, p. 703
definitio, n. 26, p. 29
dignitatis, n. 747, Q. 4, p. 705
fons moralitatis, n. 26, p. 29
gradus incestus, n. 747, Q. 3, p. 705
graviter malæ, n. 746, p. 703
imminuentes, n. 745, p. 703
leviter malæ, n. 746, p. 703
non necessario declaranda, n. 747, Q. 1, 2, p. 704; Q. 4, p. 705
objectum sigilli, n. 815, p. 791
officii, n. 747, Q. 4, p. 705
propinquitatis personæ, n. 747, Q. 8, p. 706
quotuplex, n. 26, p. 30
recens tamquam olim commissum, n. 747, Q. 5, p. 705
restitutionis, n. 442, p. 398
speciem mutantes, n. 745, p. 703
definitio, n. 739, p. 695
defectus loquelæ, n. 751, Q. 1, p. 709
defectus temporis, n. 751, Q. 1, p. 709
dotes, n. 741, p. 698
examen conscientiæ, n. 756, p. 716; n. 757, p. 717
frequens, n. 1050, p. 1069
generalis, n. 759, p. 718; n. 760, 761, p. 719

Digitized by Google

generica, n. 725, Q. 5, p. 678
ignari idiomatis, n. 751, Q. 8, p. 711
in itinere maritimo, n. 773, Q. 11, p. 740
infirmorum, n. 752, p. 712
integra, n. 741, p. 698; n. 792, p. 774
integritas, formalis, n. 741, p. 698
materialis, n. 741, p. 698
internuntius, n. 740, Q. 2, p. 697
intra Missam, n. 244, p. 244
invalida, n. 339, p. 328; n. 783, Q. 6, p. 756; Q. 7, 8, p. 757
iteranda, n. 754, p. 714; n. 755, p. 715
locus, n. 819, p. 776
moribundorum absolutio, n. 752, p. 712
mulierum, n. 819, p. 796
muti et surdi, n. 751, Q. 6, 7, p. 711
navigantium, n. 773, Q. 11, p. 740
necessitas, n. 739, p. 696
neo-conversi, n. 725, Q. 4, p. 678
non-sacerdos audiens, n. 978, 979, p. 1025
novitiorum, n. 776, Q. 6, 7, p. 743
numerica distinctio, n. 131, p. 136
numerus confitendus, n. 742, p. 698; n. 743, Q. 2, p. 699
obligatio, n 739, p. 696; n. 740, Q. 1, p. 697
oblita, n. 748, p. 707; n. 749, Q. 1, 2, p. 707
pars essentialis pœnitentiæ, n. 724, p. 676
peccata dubia, n. 743, p. 701; n. 744, Q. 1–4, p. 701
per interpretem, n. 751, Q. 9, p. 712
periculum famæ, n. 751, Q. 1, p. 709
periculum vitæ, n. 751, Q. 1, p. 709
pœnitentiæ sacramentalis, n. 740, Q. 1, p. 697
præmittenda matrimonio, n. 852, Q. 9, p. 842
pro indulgentiis lucrandis, n. 1050, Q. 11, p. 1069
recidivi, n. 803, 804, p. 783
religiosarum, n. 777, p. 744
religiosorum, n. 774, p. 741; n. 776, Q. 8, p. 743
rudium, n. 778, Q. 8, p. 717
sacerdotis quamprimum, n. 696, p. 632
sacrilega, n. 338, p. 328; n. 783, Q. 6, p. 756; Q. 7, 8, p. 757
satisfactio, n. 762, p. 722
scripta, n. 740, Q. 2, p. 697
secreta, n. 810, 811, p. 788
signis facta, n. 751, Q. 6, p. 711
surdi, n. 751, Q. 6, 7, p. 711
vera, n. 739, p. 696

Conficere, insignia Massonica, n. 197, Q. 5, p. 193
Confirmatio, legis in forma communi, n. 75, Q. 1, p. 76
legis in forma specifica, n. 75, Q. 1, p. 76
SACRAMENTUM CONFIRMATIONIS, n. 667, p. 595
cærimoniæ, n. 667, p. 595
definitio, n. 667, p. 595
effectus, n. 630, Q. 3, p. 550
forma, n. 670, p. 596
materia, n. 668, p. 595
minister extraordinarius, n. 672, p. 598
minister ordinarius, n. 672, p. 597
natura, n 667, p. 595
nomen, n. 675, Q. 11, p. 602
obligatio episcopi, n. 673, Q., p. 598
obligatio suscipiendi, n. 675, Q. 1, p. 599
patrinus, n. 675, Q. 4–7, p. 600
pro ordinandis, n. 834, p. 817
requisita, n. 675, Q. 2, p. 600
schedula, n. 675, Q. 11, p. 602
scientia requisita, n. 675, Q. 2, p. 600
subjectum, n. 674, p. 598
Confiteor, sacramentale, n. 652, p. 567
Confraternitates, indulgentiæ, n. 1054, 1055, p. 1077
Confusio, species accessionis, n. 397, p. 366
Congregatio, religiosa, n. 609, p. 523
rituum, n. 110, p. 112
Congregationes Romanæ, n. 110, p. 108–113
quoad dispensationes matrimoniales, n. 110, p. 109–113
Conjugati, clerici, n. 835, Q. 6, p. 822
Conjuges, n. 258, p. 261
bona temporalia, n. 351, p. 350
directio in confessione, n. 273, Q. 3, p. 281
discessus, n. 859, Q. 13, 14, p. 852. vid. **Privilegium Paulinum**
ingressus in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525
jura quoad usum matrimonii, n. 935, 936, p. 972, vid. **Debitum conjugale**
officia, mariti, n. 258, p. 261
mutua, n. 258, p. 261
quoad usum matrimonii, n. 935, 936, p. 972
uxoris, n. 258, p. 262
onanismus, n. 938, p. 976
peccata in usu matrimonii, n. 937, p. 974; n. 938, p. 975; n. 939, p. 977
peccata solitaria, n. 938, p. 975

Digitized by Google

periculum animæ, n. 859, Q. 5, p. 852; n. 860, p. 858
separatio, vid. **Divortium**
Conjugicidium, vid. **Crimen**
conditiones ad impedimentum, n. 887, p. 892
utrumque simul, n. 887, p 893
Conopeum, super tabernaculum, n. 693, Q. 4, p. 625
Consanguinei, incestus, n. 293, p. 294
in linea collaterali, n. 891, Q. 2, p. 898
in linea recta, n. 889, p. 895
obligationes, n. 167, p. 172
Consanguinitas, n. 888, p. 895
computatio, n. 890, p. 896
detectio, n. 891, Q. 1, p. 897
dispensatio, n. 919, p. 944
dubium, n. 889, p. 896
gradus, n. 889, p. 895
impedimentum dirimens, n. 889, p. 895
linea collateralis, n. 889, p. 896
linea recta, n. 889, p. 895
modus inveniendi, n. 891, Q. 1, p. 897
multiplicatio, n. 889, p. 896
obligationes provenientes, n. 169, p. 172
origo, n. 888, p. 895
stipes, n. 888, p. 895
vis, n. 889, p. 895
Conscientia, cauteriata, n. 37, p. 39
certa, n. 33, p. 37
damna scrupulorum, n. 40, p. 41
definitio, n. 29, p. 35
divisio, n. 29, p. 35
dubia, n. 33, p. 37
erronea, n. 30, p. 35
examen conscientiæ, n. 756, p. 716; n. 757, p. 717
laxa, n. 37, p. 39
perplexa, n. 36, Q. 2, p. 39
pharisaica, n. 37, p. 39
principia, n. 31, p. 36; n. 34, p. 37; n. 37, p. 39
probabilis, vid. **Systema Morale**
recta, n. 30, p. 35
regulæ, n. 42, 43, p. 43
remedia scrupulorum, n. 41 p. 42
scrupulosa, n. 37, p. 39
sequenda, n. 31, p. 36
signa scrupulorum, n. 38, p. 39
suspensa, n. 33, p. 37
Conscientiæ, examen, n. 758, p. 717
formatio directa, n. 48, p. 45
formatio reflexa, n. 48, p. 45
manifestatio, n. 778, Q. 12, p. 749
matrimonium, n. 864, Q. 6–9, p. 863
veritas, n. 30, p. 35
Conscripti, ad militiam, n. 278, p. 287
Consecratæ, hostiæ, n. 693, Q. 6, p. 626
particulæ, n. 693, Q. 5, p. 625
species, n. 689, p. 614
Consecratio, vid. **Sacrificium Missæ**
altaris, n. 716, p. 666
calicis, n. 652, p. 568
campanæ, n. 822, Q. 6, p. 801; n. 652, p. 568
chrismatis, n. 666, Q. 3, p. 591
ecclesiæ, n. 716, Q. 2,–4, p. 665
episcopalis, n. 652, p. 568; Q. 1, p. 569
episcopi sine mandato Apostolico, n. 1007, p. 1043
MATERIÆ EUCHARISTIÆ, n. 682, Q. 1, p. 610
conditionata, n. 693, Q. 5, p. 625
dubia, n. 693, Q. 6, p. 626
forma, n. 684, Q. 4, p. 612
minister, n. 685, p. 612; n. 686, p. 613
unius specei, n. 689, p. 614
olei catechumenorum, n. 650, Q. 3, p. 566
papales, n. 652, p. 568
vasorum sacrorum, n. 652, p. 568; Q. 1, p. 569
Consensus, n. 489, p. 427; n. 854, p. 844
CONTRAHENTIUM, n. 489, 490, p. 427
defectus, n. 490, p. 427; n. 491, p. 428
deliberatus, n. 490, p. 427
dolus, n. 491, p. 428
error, n. 491, p. 428
externus, n. 489, p. 427
fictus, b. 490, p. 427
internus, n. 489, p. 427
mutuus, n. 489, p. 427
vitiatus, n. 491, p. 428
IN PECCATO COMMITENDO, n. 125, p. 127
dubius, n. 744, Q. 1, p. 701
imperfectus, n. 128, Q. 4, p. 132
indirectus, n. 5, p. 11; n. 6, p. 12
perfectus, n. 128, Q. 4, p. 132
plenus, n. 128, Q. 1, p. 131
requisitus ad peccatum mortale, n. 128, Q. 1, p. 131
in separatione a toro, vid. **Divortium**
in sponsalibus, n. 841, p. 832
MATRIMONIALIS, n. 854, p. 844
conditionatus, n. 855, Q. 3–5, p. 846
defectus, n. 854, p. 845
expressio, n. 855, Q. 1, p. 845
fictus, n. 854, p. 845
metu extortus, n. 886, p. 907
mutuus, n. 854, p. 843
per procuratorem, n. 855, Q. 2, p. 846

Digitized by Google

perseverantia, n. 931, p. 967
præstanda, n. 915, Q. 8, p. 934
quoad sanationem in radice, n. 931, p. 966
PARENTUM, pro matrimonio filiorum, n. 852, Q. 1, p. 840
pro sponsalibus filiorum, n. 842, p. 833
pro vita religiosa, n. 612, Q. 2, p. 534
requisita ad consuetudinem, n. 119, Q. 1, p. 120
Consentiens, n. 432, p. 394
reparatio damni, n. 432, 433, 434, p. 394
suffragium injustum, n. 433, 434, p. 394
Consequens, concupiscentia, n. 13, p. 18; n. 14, p. 19
Consilia, evangelica, n. 608, p. 522
Consilium, ad minus malum, n. 185, Q. 5, p. 183
doctrinale, n. 465, p. 411
dolosum, n. 465, p. 411
reparatio, n. 429, 430, p. 393
retractio, n. 429, p. 393
vigilantiæ, n. 154, Q. 4, p. 157
Conspirantes, in delictum, n. 943, Q. 2, p. 982; Q. 6, p. 987
Constitutio Americana, juramentum asservandi, n. 224, Q. 2, p. 226
Constitutiva, actus humanus, n. 3, p. 10
benedictiones, n. 652, Q. 2, p. 569
Consuetudinarius, n. 126, p. 128
absolutio, n. 803, p. 783
confessio, n. 804, p. 783
Consuetudo, n. 118, p. 119
abrogatio, n. 119, p. 120
acquisitio privilegii, n. 121, p. 122
causalis, n. 118, p. 119
centenaria, n. 121, p. 122
circumstantia peccati, n. 747, Q. 2, p. 704
conditiones, n. 119, Q. 1, p. 119
contra legem, n. 118, p. 119
definitio, n. 118, p. 119
divisio, n. 118, p. 119
duratio, n. 119, Q. 2, p. 120
ecclesiastica, n. 119, p. 120
evellenda, n. 119, Q. 2, p. 120
facti, n. 118, p. 119
formalis, n. 118, p. 119
immemorialis, n. 119, p. 121
inducens impedimentum, n. 874, Q. 13, p. 881
interpretans legem, n. 96, p. 95
interruptio, n. 119, Q. 1, p. 120
introductio, n. 119, p. 120
juris, n. 118, p. 119
legitima, n. 118, 119, Q. 1, p. 119
mala, n. 119, Q. 1, p. 119; Q. 2, p. 120
peccandi, n. 803, p. 783
præter legem, n. 118, p. 119
prohibitio, n. 119, Q. 2, p. 120
quoad opera servilia, n. 252, p. 248
quoad stipendia, n. 712, Q. 6, p. 656
revocans legem, n. 119, p. 121
Consulens, ad minus malum, n. 185, Q. 5, p. 183
censura, n. 943, Q. 6, p. 987
cooperatio, n. 194, p. 190
doctrinale consilium, n. 431, p. 393
dolosum consilium, n. 465, p. 411
injustum, n. 429, p. 393
reparatio damni, n. 429, 430, 431, p. 393
retractatio, n. 429, p. 393
Consulere, vates, n. 209, Q. 2, p. 204
Consummatio, in censura, n. 945, p. 99!
matrimonii, n. 853, p. 843
operis, n. 288, p. 293
Contagio, communio, n. 693, Q. 9, p. 627
confessio audienda, n. 751, Q. 1, p. 709
debitum conjugale, n. 935, p. 972; n. 941, p. 979
excusans ab integritate confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
extrema unctio, n. 822, Q. 3, p. 800
officium medici, n. 565, p. 486
officium parochi, n. 641, Q., p. 567
rescissio sponsalium, n. 842, p. 834
Contemptus, auctoritatis, n. 87, Q. 3, p. 89
formalis, n. 87, Q. 3, p. 89
legis, n. 87, Q. 3, p. 89
legislatoris, n. 87, Q. 3, p. 89
materialis, n. 87, Q. 3, p. 89
in obedientia, n. 619, Q. 3, p. 545
parentum a filiis, n. 257, p. 253
quale peccatum, n. 128, Q. 4, p. 132
regulæ a religioso, n. 610, Q. 17, p. 531
religionis, n. 92, p. 92
Contractus, absolutus, n. 476, p. 420
aleatorius, n. 552, p. 570
alienigenæ, n. 488, p. 426
assecurationis, n. 553, p. 470
bilateralis, n. 476, p. 419
circa bona ecclesiastica, n. 996, p. 1036
circa bona religiosorum, n. 614, Q. 7, p. 538
civiliter mortui, n. 486, p. 426
commutationis, n. 238, p. 238
conditionatus, n. 476, p. 420; n. 501, p. 433
conditiones, n. 501, 502, p. 433
consensus, vid. **Consensus**
cum juramento, n. 497, 498, p. 432
de re jam debita, n. 477, 478, p. 420

Digitized by Google

definitio, n. 476, p. 419
dolus, n. 491, 492, p. 428; n. 493, p. 429
error, n. 491, p. 428
expressus, n. 476, p. 420
formalis, n. 476, p. 420
gratuitus, n. 476, p. 419
habiles, n. 480, p. 423
in specie, n. 503, p. 434
indemnificatio, n 490, p. 427
injustus, n. 492, p. 428, 429
innominatus, n. 476, p. 419
intentio, non adimplendi, n. 490, p. 427
non obligandi, n. 490, p. 427
interdicti, n. 487, p. 426
irritatio, n. 491, p. 428; n. 493, Q., p. 429
laboris, n. 549, Q. 2, 3, p. 467
materia, n. 477, 478, p. 420
metus, n. 491, p. 428; n. 492, p. 428
minoris, n. 481, 482, 483, p. 424
modificatio, n. 496, p. 432
modi præfiniti, n. 499, p. 432; n. 500, p. 433
nominatus , n. 476, p. 419
nudus, n. 476, p. 419
OBLIGATIO, n. 494, 495, p. 430
causa, n. 494, p. 430
cessatio, n. 494, p. 431
demonstratio, n. 499, p. 432
gravitas, n. 494, p. 430
in diem, n. 499, p. 432
irritata a lege civili, n. 476, p. 420; n. 516, p. 446
juramentum additum, n. 497, 498, p. 432
modus, n. 499, p. 432; n. 500, p. 433
probabiliter impleta, n. 463, Q. 4, p. 409
substitutio, n. 495, p. 431
onerosus, n. 476, p. 419; n. 528, p. 454
peregrini, n. 80, Q. 4, p. 84
personæ habiles, n. 480, p. 423
prodigi, n. 487, p. 426
quotuplex, n. 476, p. 419
requisita, n. 489, p. 427
rescindibilis, n. 482, p. 424
silentium, n. 490, p. 427
simplex, n. 476, p. 419
sollemnis, n. 476, p. 419
subjectum, n. 480, p. 423
subsidiarii, n. 549, p. 468
synallagmaticus, n. 712, Q. 21, p. 660
tacitus, n. 476, p. 420
trinus, n. 545, p. 464; n. 546, p. 465
turpis, n. 479, Q 1, p. 421; Q. 2, p. 422
unilateralis, n. 476, p. 419
uxoris, n. 484, 485, p. 425
virtualis, n. 476, p. 420
vis, n. 494, p. 430
Contrahentes, matrimonium, n. 917, p. 938
ministri sacramenti matrimonii, n. 863, p. 859
Contritio, ad delenda venialia, n. 734, Q. 4, p. 690
ante absolutionem, n. 732, Q. 4, p. 688
appretiative summa, n. 734, Q. 1, p. 689
attritio, n. 734, Q. 5–7, p. 691; n. 735, p. 692; n. 736, Q. 3, p. 693
comparatio formalis, n. 734, Q. 2, p. 690
definitio, n. 729, p. 685
detestatio, n. 729, p. 685
de venialibus, n. 734, Q. 4, p. 690
dilatio, n. 732, Q. 2, p. 687
dolor, n. 729, p. 685
duratio, n. 732, Q. 5, p. 688
dotes, n. 733, p. 689
efficacia, n. 735, p. 692
formalis, n. 729, p. 685
gradus, n. 734, Q. 1, p. 689
imperfecta, n. 730, p. 686
cum sacramento, n. 731, p. 686
in articulo mortis, n. 732, Q. 3, p. 687
initium amoris, n. 734, Q. 8, p. 692
intensitas, n. 734, Q. 1, p. 689
moribundi, n. 732, Q. 3, p. 687
necessaria, n. 731, p. 686; n. 732, Q. 1, p. 686
medii, n. 731, p. 686
præcepti, n. 731, p. 686
novus actus doloris, n. 732, Q. 6, p. 688
pars essentialis pœnitentiæ, n. 722, p. 675
perduratio, n. 732, Q. 5, 6, p. 688
PERFECTA, n. 730, p. 686
extra sacramentum, n. 735, p. 692
quoad pœnam æternam, n. 737, Q. 2, p. 693
quoad pœnam temporalem, n. 737, Q. 2, p. 693
votum sacramenti, n. 736, Q. 1, p. 692
præcedens accusationem, n. 732, Q. 4, p. 688
propositum, n. 737, p. 693; n. 738, Q. 1, p. 694
proprie dicta, n. 729, p. 685
Contumacia, quoad censuras, n. 944, p. 989; n. 945, p. 991; n. 952, Q. 8, p. 1000
recessio, n. 946, Q. 8, p.993
Contumelia, confessarius, n. 319, p. 308
convicium, n. 317, p. 307
definitio, n. 317, p. 307
gravitas determinanda, n. 318, p. 307

Digitized by Google

honor, n. 319, p. 307
improperium, n. 317, p. 307
in Deum, n. 219, p. 221
in homines, n. 319, p. 307
in sanctos, n. 219, p. 221
irrisio, n. 317, p. 307
malitia, n. 318, p. 307
modus agendi a confessario, n. 319, p.308
negativa, n. 317, p. 307
positiva, n. 317, p. 307
quoad privilegium Paulinum, n. 859, Q. 13, p. 854
reparatio, n. 319, p. 307
restitutio, n. 319, p. 307
subsannatio, n. 317, p. 307
vindicta, n. 319, p. 308
Convalescentes, quoad jejunium, n. 338, Q. 1, p. 326; Q. 2, p. 327
quoad Missam, n. 249, p. 247
quoad officium divinum, n. 583, p. 504
Convalidatio matrimonii, vid. **Revalidatio**
Convenire, ad tribunal laicum, n. 991, p. 1034
Conventionalis, pœna, n. 528, Q. 1, p. 451
pretium conventionale, n. 534, Q. 1, p. 456
Conversatio, familiaris, n. 9, p. 15
Conversi, abjuratio, n. 666, Q. 7, p. 592
baptismus, n. 666, Q. 7, p. 592
confessio, n. 725, Q. 3, p. 677; Q. 4, p. 678
extrema unctio, n. 828, Q. 1, p. 804
irregulares, n. 1042, p. 1060
matrimonium, n. 917, p. 938
novitii, n. 610, Q. 3, p. 525
Convicium, definitio, n. 317, p. 307
Convictores, confessio, n. 776, Q. 4, p. 743
in domibus regularium, n. 776, Q. 5, p. 743
Cooperatio, ad damnum, n. 425, p. 392
ad detractionem, n. 316, Q. 6, p 305
ad falsos ritus, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
ad injustitiam, n. 425, p. 392
ad pravas ephemerides, n. 188, 189, p. 186
advocans ministellum hæreticum, n. 199, p. 195
advocati, n. 561, Q. 4, p. 481
ædificatio templorum hæreticorum, n. 197, Q. 1, p. 193
bibliopolarum, n. 189, Q. 2, p. 186
cantus in templo hæreticorum, n. 154, p. 159
cauponum, n. 199, Q. 1-3, p. 194
communicatio, n. 154, p. 160
cum excommunicato, n. 989, p. 1033
definitio, n. 194, p. 190
divisio, n. 194, p. 190
domus meretricum, n. 187, Q. 3, p. 185
dubia ex adulterio, n. 471, p. 414
famulorum, n. 441, p. 397
formalis semper illicita, n. 194, 195, p. 190
fornicatio, n. 290, p. 293
idola conficiens, n. 197, Q. 2, p. 193
in furto, n. 442, p. 398
in rebus illecebrosis, n. 191, p. 188; n. 196, Q. 4, 5, p. 192
in rebus politicis, n. 262. p. 266
injusta, n. 426, p. 392
libri mali, n. 188, p. 186; n. 189, p. 186
litteræ turpes, n. 287, p. 292
materialis aliquando licita n. 194, 195, p. 190
modi, n. 194, p. 190
mutus, n. 439, p. 396
negativa, n. 439, p. 396
non manifestans, n. 439, p. 396
non obstans, n. 439, p. 396
onanismus, n. 940, p. 977
opificum, n. 197, Q. 1-3, p. 193
per choreas, n. 190, p. 187
POSITIVA, consentiens, n. 432, 433, 434, p. 394; n. 194, p. 190
consulens, n. 194, p. 190; n. 429, 430, 431, p. 393
jubens, n. 426, p. 392; n. 427, p. 392
palpo, n. 435, p. 395
participans, n. 437, p. 396
receptans, n 436, p. 395
quoad caupones, n. 199, Q. 1-3, p. 194
quoad famulos, n. 196, Q. 1-5, p. 191
quoad mercatores, n. 198, Q. 1, p. 194
quoad moniales, n. 199, Q. 4, p. 195
quoad operarios, n. 197, Q. 1-5, p. 193
restitutio, n. 444, p. 398; n. 450-452, p. 401
spectacula, n. 190, p. 187
superiorissa nosocomii, n. 199, Q. 4, p. 195
tenetur in solidum, n. 444, 445, p. 398
absolute, n. 444, p. 398
conditionate, n. 444, p. 398
Copia, confessarii, n. 697, Q. 1, p. 632
Copula, vid. **Debitum conjugale**
abruptio, n. 938, p. 975
aspiscere, n. 286, p. 291
conjugalis, n. 932, p. 970
fornicaria, n. 289, p. 293
illicita, n. 934, p. 971
incestuosa, n. 293, p. 294

Digitized by Google

obligata, n. 935, 936, p. 972
tempore menstruationis, n. 934, p. 972
tempore morbi, n. 935, p. 972; n. 941, p. 979
tempore prægnantiæ, n. 934, p. 972
Coram solis testibus, matrimonium, n. 911, 912, p. 928; n. 913, Q. 2, p. 929; Q. 3, p. 930: Q 6, p. 930
Coronæ, n. 1050, Q. 20, p. 1072
Corporale, ablutio, n. 215, Q. 6, p. 214
materia, n. 717, p. 666
pro Missa, n. 717, p. 666
tactus, n. 215, Q. 6, p. 214
Corporationes, opificum, n. 260, p. 264
Corporis Christi, benedictio nuptialis, n. 864, Q. 4, p. 862
interdictum, n. 969, p. 1014
Corpus, afflictio, n. 263, p. 268
cura, n. 264, Q. 1, p. 269
dispositiones ad Eucharistiam, n. 698, p. 634
irregularitas ex defectu, n. 1030, Q., p. 1056
Juris Canonici, n. 110, p. 105
partes, honestæ, n. 281, p. 289
minus honestæ et inhonestæ, n. 28 p. 289
vitium corporis, n. 1030, Q., p. 1056
Correctio, confessarius, n. 343, Q. 3, p. 333 n. 808, p. 786
ex officio, n. 181, p. 180
filiorum a parentibus, n. 257, p. 253, 254
FRATERNA, a quibus danda, n. 179, p. 178; n. 181, p. 179
damnum tertii, n. 181, p. 180; n. 180 Q. 2, p. 179
definitio, n. 178, p. 178
delatio, n. 181, p. 180
denuntiatio, n. 181, p. 180
excusati, n. 181, p. 179
ignorantia invincibilis, n. 180, Q. 2, p. 179
ignorantia vincibilis, n. 180, Q. 2, p. 179
materia gravis, n. 180, Q. 1, p. 178
obligatio, n. 179, p. 178
ordo servandus, n. 180, p. 179
præcepta, n. 179, p. 178
quando danda, n. 179, 180, p. 178
religione, n. 181, p. 180
scandalum, n. 180, Q. 2, p. 179
scrupulosi, n. 181, p. 179
spontanei accusatores, n. 181, p. 180
superiores, n. 181, p. 180
judicialis, n. 181, p. 180
obligatio, n. 179, p. 178
parochi, n. 599, p. 518
secreta, n. 180, Q. 3, p. 179
superior, n. 181, p. 180
Corruptio, ad damnum inferendum, n. 465, p. 411
custodum, n. 474, Q. 2, p 416; n. 475, Q. 3, p, 418
formæ sacramentalis, n. 633, p. 552
hostiæ consecratæ, n. 693, Q. 7, p. 626
Corruptores, denuntiandi, n. 181, p. 180
judicum, n. 559, p. 477
minorum, n. 1032, p. 1057
Craniotomia, differt ab abortu, n. 998, p. 1038
homicidium, n. 273, Q. 1, p. 278
objectiones, n. 273, Q. 1, p. 278
reprobata, n. 273, Q. 1, p. 278
Crassa ignorantia, definitio, n. 10, p. 16
excusans, a censura, n. 946, Q. 4, 5, p. 992
a lege, n. 21, p. 24
a reservatione, n. 781, Q. 7, p. 752
ab excommunicatione, n. 943, Q. 5, p. 985; n. 946, Q. 4, 5, p. 992
ab irregularitate, n. 1044, p. 1061
minuens voluntarium, n. 11, p. 17
redenda, explicite, n. 157, p. 163
Credita, quoad venditionem, n. 535, p. 457
solutionis difficilia, n. 535, p. 457
Creditores, coactus ad cessionem bonorum, n. 449, Q., p. 400
communes, n. 453, p. 402
condonatio, n. 460, p. 406; n. 463, Q. 5, p. 410
hypothecarii, n. 453, p. 402
jura, n. 452, p. 401; n. 453, 454, p. 402
privilegiati, n. 453, p. 402
restitutio, n. 463, Q. 3, p. 409
solutio integra, n. 443, 444, 445, p. 398
substitutio, n. 463, Q. 3, p. 409
Crematio, cadaverum, n. 971, p. 1016
cooperatio, n. 971, p. 1016
denegatio sepulturæ, n. 973, Q. 1, p. 1017
jussa a defuncto, n. 971, p. 1016
licita, n. 973, Q. 5, p. 1019
pœnæ, n. 971, p. 1016; n. 973, Q. 1, p. 1017
reprobata, n. 971, p. 1016
sepultura ecclesiastica, n. 973, Q. 5, p. 1019
societates ipsi faventes, n. 986, p. 1028
Crepuscularis, n. 150, p. 153
Crimen, criminosum, n. 989, p. 1033
IMPEDIMENTUM DIRIMENS, n. 886, p. 892
adulterium solum, n. 886, p. 892

Digitized by Google

conditiones, n. 886, 887, p. 892
dispensatio, n. 887, p. 893
homicidium solum, n. 887, p. 894
multiplicatio, n. 887, p. 893
utrumque simul, n. 887, p. 893
notorium, n. 943, p. 981
occultum, n. 943, Q 1, p. 981
revelatio, n. 315, p. 302
sollicitationis, n. 787, Q. 1, p. 765, vid. **Sollicitatio**
Criminosi, munus patrini, n. 664, Q. 5, p. 588
sterilizatio a Statu, n. 267, Q. 1, p. 272
Crucifixus, benedictio, n. 652, p. 568
definitio, n. 717, p. 666
depictus, n. 718, Q. 8, p. 669
indulgentia, n. 1050, Q. 23, p. 1073
in Missa, n. 718, Q. 8, p. 669
remotio ab altare, n. 718, Q. 8, p. 669
Sanctissima Crux, n. 201, p. 199
Via Crucis, n. 1057, p. 1081
Cruenta, defensio, n. 268, p. 274
punitio, n. 265, p. 271
Cui, restituendum, n. 448, p. 399, 400
Culpa, ad casum reservatum, n. 780, 781, Q. 1, p. 750
ad censuram, n. 944, p. 989
ad restitutionem, n. 425, Q. 1, p. 388
juridica, n. 423, p. 387
lata, n. 423, p. 387
theologica, n. 423, p. 387
Culpabilitas, n. 7, 8, p. 13
Cultus, actus, n. 201, p. 198
advigilantia Ordinarii, n. 209, Q. 6, p. 205
angelorum, n. 201, p. 198
Beatæ Mariæ Virginis, n. 201, p. 198
beati, n. 201, p. 198
definitio, n. 201, p. 198
disparitas cultus, n. 879, 880, p. 887, vid. **Disparitas cultus**
duliæ, n. 201, p. 198
Eucharistiæ, n. 694, p. 627, vid. **Eucharistia**
falsus, n. 203, p. 201
hyperdulia, n. 201, p. 198
imaginum, n. 201, p. 198
latriæ, n. 201, p. 198
ministri ecclesiæ, n. 201, p. 193
nondum beatificati, n. 201, p. 198
privatus, n. 201, p. 198
prohibitus, n. 203, p. 201
publicus, n. 201, p. 198
quibus præstandus, n. 201, p. 198
regulares, n. 201, p. 199
relativus, n. 201, p. 198
reliquiarum, n. 201, p. 198
superfluus, n. 203, p. 201
Cumulatio, potestatis dispensandi, n. 919, p. 942
Cura, acatholicorum, n. 161, p. 166
animæ ægrotantis, n. 566, Q., p. 487
animarum, n. 596, p. 516
consanguineorum, n. 169, p. 172
corporis proprii, n. 264, Q. 1, p. 269
Sanctissimæ Eucharistiæ, n. 692, p. 623; n. 693, p. 625
filiorum, n. 257, p. 253
infirmorum, n. 565, p. 485; n. 566, Q., p. 487
parentum, n. 256, p. 251; n. 257, p. 252
scholarum, n. 257, p. 258
Curia, documentum curiæ subtrahentes, n. 1019, p. 1046
Romana, n. 110, p. 108
Custodes, a Missa excusati, n. 250, p. 247
agrorum, n. 440, p. 397
bonorum heri, n. 440, p. 397
carceris, n. 562, Q. 2, p. 483
domus, n. 250, p. 247
infantium, n. 250, p. 247
infirmorum, n. 250, p. 247
nemorum, n. 440, p. 397
parvulorum, n. 257, p. 253
restitutio, n. 440, p. 397
silvarum, n. 440, p. 397
status, n. 265, p. 272
Custodia, altaris, n. 715, p. 663
Eucharistiæ n. 692, p. 623; n. 693, Q. 1–9, p. 625
olei infirmorum, n. 825, Q. 11, p. 808
pyxidis, n. 693, Q. 9, p. 626
tabernaculum, n. 693, Q. 2, p. 623

D

Damnati capite, n. 695, Q. 8, p. 630
Damnatæ, theses, n. 161, p. 166; n. 345, Q. 4, p. 340
Damnificatio, conditiones, n. 424, p. 388
domino intento, n. 425, Q. 5, p. 389
dubia ex adulterio, n. 471, p. 414
efficaciter illata, n. 424, p. 388
ex impeditione boni, n. 425, Q. 10, p. 391
formaliter, n. 423, p. 387
gravis per culpas leves, n. 425, Q. 6, p. 390
inculpabilis, n. 425, Q. 2, p. 389
injusta, n. 423, p. 387
per animalia, n. 425, Q. 9, p. 391
vera, n. 424, p. 388

Digitized by Google

Damnificator, dubius, n. 488, p. 400
ex causa culpabili sed retractata, n. 425, Q. 3, p. 389
inculpabilis, n. 425, Q. 2, p. 389
injustus, n. 423, p. 387
pauper, n. 461, p. 406; n. 462, p. 407
restitutio ante sententiam judicis, n. 424, p. 388
post sententiam judicis, n. 424, p. 388
theologice culpabilis, n. 423, p. 387; n. 425, p. 388
Damnum, a confessario reparandum, n. 431, Q., p. 393
compensatio, n. 412, p. 378
cooperatio, n. 425, p. 392
creditoris, n. 449, Q. 2, p. 400
dominus animalium, n. 368, 369, p. 356
emergens, n. 528, Q. 1, p. 451
excedens taxam legalem, n. 528, Q. 2, p. 453
ex dilatione, n. 459, p. 405
exemplo, n. 185, Q. 1, p. 182
ex officio, n. 439, 440, p. 396
famuli, n. 441, p. 397
grave, n. 404, p. 368; n. 425, Q. 6, p. 390
in naturalibus, n. 464, 465, p. 411
in bonis supernaturalibus, n. 464, 465, p. 411
leve inferens, n. 413, p. 379
non impediens, n. 439, p. 396
per adulterium, n. 470, p. 414
per fornicationem, n. 469, Q., p. 413
per homicidium, n. 466, p. 412
per stuprum, n. 469, p. 413
Rei Publicæ, n. 458, Q. 4, p. 405
reparatio, n. 425, p. 388
restitutio, n. 425, Q. 1, 2, p. 388, 389
scrupulorum, n. 40, p. 41
sigillum, n. 810, p. 788
Dataria, apostolica, n. 110, p. 113
Debilitas mentis, quoad imputabilitatem n. 20, Q. 2, p. 24
quoad pœnas, n. 943, Q. 5, p. 985
Debita, bonæ fidei, n. 458, Q. 3, p. 404
condonatio, n. 452, p. 402
dubia, n. 463, Q. 4, p. 409
ex contractu, n. 459, p. 406
ex delicto, n. 459, p. 406
novitiorum, n. 463, Q. 2, p. 408
ordo servandus solvendo, n. 453, 454, p. 402
religiosorum, n. 463, Q. 3, p. 408; n. 610, Q. 3, p. 525
restitutio, n. 454, p. 402
par seipsum, n. 457, p. 403
solutio, n. 443–445, p. 398; n. 453, 454, p. 402
transmissio, n. 458, Q. 3, p. 404
Debitores, cessio bonorum, n. 453, p. 402
dona, n. 508, Q. 1, p. 437
ex scientia status labilis, n. 455, p. 402
excusati a solutione, n. 460, 461, p. 406
ingressus in religionem, n. 463, Q. 2, p. 408
jus ad sustentationem, n, 462, p. 407
necessitas æqualis creditoris, n. 462, p. 407
Reipublicæ, n. 458, Q. 4, p. 405
salarium, n. 453, p. 402
Debitum conjugale, n. 932, p. 970
abruptio copulæ, n. 938, p. 975
actus illiciti, n. 934, p. 971; n. 938, p. 975
ad vitandam incontinentiam, n. 935, p. 972
artificialis fœcundatio, n. 934, p. 972
causæ excusantes, n. 936, p. 973
non excusantes, n. 935, p. 972; n. 936, p. 973
cessatio obligationis, n. 935, p. 972
concomitantia, n. 938, p. 975
definitio, n. 932, p. 970
dubitans de validitate matrimonii, n. 874, Q. 4, p. 976
ebrietas, n. 936, p. 973
ignorans invaliditatem matrimonii, n. 925, p. 954
illicitum, n. 934, p. 971
impotentia superveniens, n. 934, p. 972
incepta copula, n. 938, p. 975
incontinentia, n. 935, p. 972
instrumenti usus, vid. **Onanismus**
interrogatio conjugum, n. 941, p. 980
jus petendi, n. 865, p. 867; n. 933, p. 970; n. 935, p. 973
jus reddendi, n. 865, p. 867; n. 932, p. 970
liceitas, n. 933, p. 970
licita, n. 934, p. 971
menstruatio, n. 934, p. 972
morbus, n. 935, p. 972; n. 941, p. 979
multiplicatio prolis, n. 936, p. 973
negare debitum, n. 869, p. 870; n. 935, p. 972; n. 936, p. 973
non retinentes semen, n. 934, p. 972
ob voluptatem solum, n. 934, p. 971
obligatio petendi, n. 935, 936, p. 972
obligatio reddendi, n. 935, 936, p. 972
onanismus, n. 938, p. 976; n. 939, p. 977
peccatum non reddendi, n. 935, p. 972

Digitized by Google

peccatum per excessum, n. 937, 938, p. 974
praegnantia, n. 934, p. 972
quoad senes, n. 934, p. 971
quoad steriles, n. 934, p. 971
situs, n. 934, p. 971
tempus, n. 934, p. 972
uxor sese excitans, n. 938, p. 976
voto castitatis obstrictus, n. 869, p. 870
Decalogus, ignorantia, n. 108, p. 102
cognoscenda præcepta, n. 157, Q. 3, p. 164
credenda præcepta, n. 157, Q. 3, p. 164
Deceptio, malitia, n. 491, p. 428
mendacium, n. 310, p. 300
quoad damnificationem, n. 465, p. 411
restrictio mentalis, n. 311, p. 300
Decidua, quoad baptismum, n. 661, p. 579
Decisiones, Congregationum, n. 110, p. 108–113
Declaratio, Benedictina, n. 903, Q. 3, p. 908
legis, n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
nullitatis matrimonii, n. 920, p 945; p. 1093, n. 26
nullitatis professionis dolosa, n. 1013, p. 1045
pœnæ, n. 943, Q. 3, p. 984
promulgatio, n. 96, p. 95
tributi, n. 475, p. 417
Declinare, offensorem, n. 174, Q. 3–5, p. 175
Decreta, Conciliorum Baltimorensium, n. 75, Q. 3, p. 78
congregationum Romanarum collectio, n. 344, Q. 5, p. 336
generalia, Sanctæ Sedis, n. 83, p. 86
Ordinariorum, n. 75, Q. 1, p. 76
Defectus, animæ, n. 1028, p. 1055
celandi, n. 842, p. 834
consensus, vid. **Consensus**
corporis, n. 842, p. 834
detectio quoad sponsalia, n. 850, p. 839; n. 851, Q. 1, 2, p. 839
emendationis, n. 803, p. 793
essentialium in sacramentis, n. 633, p. 552
in confessione a confessario, n. 810, Q., p. 788
in contractu, n. 491, p. 428
in exercitio officii, n. 559, Q. 1, p. 476; n. 565, p. 486
integritatis confessionis, n. 742, p. 698
loquelæ quoad integritatem confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
manifestatio rei venditæ, n. 531, Q., p. 455
materia sigilli, n. 815, p. 791
naturalis, n. 1030, p. 1056
obligationes pœnitentis, n. 765, p. 725
quoad valorem, n. 531, Q., p. 455
revelatio, n. 842, p. 834
temporis quoad integritatem confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
Defendentes, apostatas, n. 989, p. 1032
excommunicatos, n. 989, p. 1032
hæreticos, n. 989, p. 1032
propositiones damnatas, n. 345, Q. 4, p. 340
vitam propriam, n. 269, Q. 2, p. 274
Defensio, cruenta, n. 268, p. 274
vitæ alienæ, n. 268, p. 274
vitæ propriæ, n. 268, p. 274
Defensor vinculi, n. 919, p. 945
Deflorator, virginis, n. 279, p. 294
Defraudator, tributi, n. 474, Q. 2, p. 416; n. 475, Q. 3, p. 418
Defuncti, altare privilegiatum, n. 1059, 1060, p. 1084
capaces fructuum Missæ, n. 704, Q. 3, p. 643; Q. 4, p. 645
funera, n. 596, p. 516; n. 973, Q. 1, p. 1017; Q. 8, p. 1020
indulgentiæ, n. 1050, Q. 6, p. 1067; Q. 9, p. 1068; n. 1052, 1053, p. 1076
Missa pro functis, n. 704, Q. 7, 8, p. 647; n. 714, Q. 3, p. 661
officium defunctorum, n. 574, Q. 5, p. 496
sepultura, n. 971, p. 1016
Degradatio, n. 965, p 1012; n. 967, p. 1013
Dei tentatio, n. 212, p. 209
Delectari, de omissione, n. 137, Q. 3, p. 143
Delectatio, n. 135, p. 141
in lectionibus, n. 287, p. 292
in osculis, n. 281, p. 289
in sermonibus turpibus, n. 287, p. 292
in usu conjugii, n. 935, p. 972; n. 938, p. 976
morosa, n. 135, p. 141
malitia, n. 136, p. 142; n. 281, p. 283
sensibilis, n. 280, p. 288
tactus impudici, n. 283, p. 290
tactus cum bestiis, n. 284, p. 290
venerea, n. 280, p. 288
Delegatio, ad confessiones, n. 770, Q. 4, p. 773; p. 1095, n. 30
ad matrimonium, n. 910, p. 922; n. 911, Q. 9, p. 925
ad universitatem causarum, n. 911, Q. 14, p. 926; p. 1095, n. 30
auctor, n. 911, Q. 1, p. 923

Digitized by Google

Cardinales, quoad confessiones, n. 771, p. 736
cessatio, n. 770, Q. 10, 11, p. 734; n. 773, Q. 13, p. 740
concessio, n. 770, Q. 4, p. 733
dispensationis executio, n. 924, Q. 2, p. 954
ecclesia supplente, n. 770, Q. 12, p. 735
in foro interno, n. 770, Q. 9, p. 734; n. 773, Q. 1, p. 737
jurisdictionis, n. 770, Q. 4, p. 733
limitata, n. 773, Q. 14, p. 740
potestas, n. 770, Q. 4, p. 733
revocatio, n. 770, Q. 10, p. 734
sacerdoti naviganti, n. 773, Q. 11, p. 740
scripta pro matrimonio, n. 911, Q. 3, p. 923
subdelegatio, n. 911, Q. 11, p. 925; n. 912, p. 925
Delegatus Apostolicus, n. 987, Q. 6, p. 1031
Deliberatio, actus humanus, n. 1, p. 9
ad peccatum mortale, n. 128, Q. 1, p. 131
ad peccatum veniale, n. 128, Q. 2, p. 131
de consensu præstando, n. 128, Q. 6, p. 133
in contractibus, n. 489, 490, p. 427
in matrimonio, n. 854, p. 844
in sponsalibus, n. 836, p. 825
in votis, n. 229, Q. 1, p. 230
Delictum, concurrentes, n. 943, Q. 2, p. 982
forum, n. 943, Q. 7, p. 987
imputabilitas, n. 21, Q. 1, p. 23
ex culpa, n. 21, p. 23
ex dolo, n. 21, p. 23
minuitur, n. 21, p. 24
præsumitur, n. 21, p. 23
in foro interno, vid. **Peccatum**
incapaces, n. 21, p. 24, 25, 26
irregularis ex delicto, n. 1034, p. 1058
notorium, n. 943, p. 981
simoniæ in officiis, n. 1015, p. 1045
Delinquentes, caritas, n. 178, 179, p. 178
Delirantes, quoad communionem, n. 695, Q. 8, p. 630
Denegatio, absolutionis, n. 797, p. 779
debiti, vid. **Debitum conjugale**
occulto occulte, n. 642, p. 558
peccatori publico, n. 642, p. 558
sacramentorum indigno, n. 642, p. 558
Denuntiatio, causæ pro præsente excusantes, n. 787, Q. 7, p. 768; Q. 11, p. 769
confessarii sollicitantis, n. 786, p. 764
evangelica, n. 181, p. 180
falsa confessarii, n. 1002, p. 1041
impedimentorum matrimonii, n. 845, p. 836, vid. **Banna**
judicialis, n. 181, p. 180
librorum, n. 345, Q. 2, p. 339
nominis complicis, n. 751, Q. 4, p. 741
non-denuntians, n. 786, p. 764; n. 987, Q. 7, p. 1032; n. 1005, p. 1042
obligatio, n. 181, p. 180; n. 786, p. 764; n. 787, Q. 12, p. 770
sacerdotis corruptoris, n. 181, p. 180
transmissio, n. 24, p. 1092
Depositio, definitio, n. 965, p. 1012; n. 966, p. 1013
Depositum, definitio, n. 519, p. 448
obligatio deponentis, n. 520, p. 448
obligatio depositarii, n. 520, p. 448
restitutio, n. 418, Q. 4, p. 383; n. 425, p. 392
Deputati, clerici prohibiti, n. 593, p. 512
Derelicta, bona, n. 376, p. 359
Derisio, malitia, n. 220, p. 222
Derogatio, definitio, n. 105, p. 101
jus derogatorium, n. 118, p. 119
legis, n. 105, p 101; n. 110, p. 108
Desiderium, conditionatum, n. 137, Q. 2, p. 143
conjugum de copula futura, n. 938, p. 976
definitio, n. 135, p. 141
inefficax, n. 136, p. 141
licitum, n. 137, Q. 2, p. 143
mali, n. 135, 136, p. 141
malitia, n. 134, Q. 4, p. 141; n. 136, p. 141; n. 137, p. 142
mortis, n. 170, Q. 1, 2, p. 172
multiplex, n. 135, p. 141
perfectionis, n. 807, p. 786
pravum, n. 136, p. 141
sponsorum de copula futura, n. 137, Q. 2, p. 143
Desperatio, definitio, n. 162, p. 167
malitia, n. 164, Q. 3, p. 168
quoad curam consuetudinariorum, n. 164, p. 168
regulæ, n. 164, p. 168
remedia, n. 164, Q. 4, p. 168
Destituti sensibus, sacramenta administranda, n. 662, Q. 8, p. 584
Detinentes, bona ecclesiastica, n. 994, p. 1036
Detractio, audientes, n. 316, Q. 6, p. 305
candidati publici, n. 316, Q. 4, p. 304
causæ excusantes a restitutione famæ, n. 316, Q. 7, p. 305
communitatis religiosæ, n. 134, Q. 1, p. 139
confessarius, n. 316, Q. 2, p. 303

Digitized by Google

calumniator materialis, n. 316, Q. 8, 9, p. 306
definitio, n. 314, p. 302
directa, n. 314, p. 302
divisio, n. 314, p. 302
gaudentes, n. 316, Q. 6, p. 305
in scriptis, n. 316, Q. 4, p. 304
indirecta, n. 314, p. 302
malitia, n. 315, p. 302
modi damni reparandi, n. 315, p. 303
mos divulgandi vitam, n. 316, Q. 4, p. 304
revelatio criminis, n. 315, p. 302; n. 316, Q. 2, p. 304
restitutio famæ, n. 315, p. 303
sacerdotis, n. 215, Q. 1, p. 211
solutiones practicæ, n. 316, Q. 1–5, p. 303
uni viro, n. 316, p. 303
Devotio, in officio divino, n. 581, p. 503
Diaconatus, ætas, n. 835, Q. 3, p. 821
definitio, n. 829, p. 810
dispensatio in articulo mortis, n. 919, p. 940
forma, n. 830, p. 811
materia, n. 830, p. 811
officia, n. 829, p. 810
potestas collata, n. 658, p. 577; n. 685, Q., 613
scientia requisita, n. 835, Q. 2, p. 821
Diaconus, ætas canonicus, n. 835, Q. 3, p. 821
baptizans sollemniter, n. 658, p. 577
distribuens Eucharistiam, n. 685, Q., p. 613
officia, n. 829, p. 810
ordinatio, n. 830, p. 811
Diaria, clerici moderatores, n. 344, Q. 2, p. 335
cooperatores, n. 344, p. 334
prohibita, n. 344, p. 334
Dictograph, liceitas, n. 325, Q. 5, p. 311
Dies, abstinentiæ, n. 330, p. 317
Dominica, n. 240, p. 241; n. 252, p. 248
festi, n. 240, p. 241; n. 252, p. 248
jejunii, n. 334, p. 323
Difficultas, quoad integritatem confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
Dilatio, absolutionis sacramentalis, n. 798, Q., p. 780
propter restitutionem, n. 413, p. 379
baptismi, n. 662, Q. 7, p. 583
communionis paschalis, n. 342, Q. p. 3, 331
denuntiationis sollicitantis, n. 786, Q. 3, p. 767
matrimonii post sponsalia, n. 839, p. 831
Missarum pro stipendio, n. 712, Q. 8, p. 657
restitutionis, n. 459, p. 406
satisfactionis sacramentalis, n. 766, Q. 2, p. 726
voti impletionis, n. 231, Q. 2, p. 233
Dilectio, definitio, n. 165, p. 169
Dei, n. 168, p. 170
fraterna, n. 168, p. 170
inimicorum, n. 171, p. 173; n. 172, p. 173
præceptum, n. 167, Q. 1, p. 169
proximi, n. 168, p. 170; n. 169, p. 171
signa exhibenda, n. 173, p. 174
solutiones practicæ, n. 170, p. 172; n. 174, p. 175
Diligentia, omissa, quoad pœnam, n. 943, Q. 5, p. 985
Dimissi, ex collegiis, n. 610, Q. 5, p. 527
ex religione, n. 610, Q. 5, p. 527
ex seminariis, n. 610, Q. 5, p. 527
Dimissio, pœnitentis, n. 758, p. 717
Dimissoriæ litteræ, ad ordines, n. 1008, p. 1043
necessitas, n. 832, p. 814; n. 833, Q. 4, p. 816
potestas dandi, n. 833, Q. 2, p. 814
pro religiosis, n. 833, Q. 2, p. 814
Diœcesana curia, documentum subtrahentes, n. 1019, p. 1046
Romana, n. 110, p. 108
Diœcesana synodus, n. 75, p. 76
legislator, n. 75, Q. 1, p. 78
professio fidei, n. 153, Q. 4, p. 157
Diœcesis, divisio territorii, n. 710, p. 654
inceptio canonicæ possessionis, n. 904, p. 910
residentia, n. 594, p. 512
servitium, n. 835, Q. 5, p. 820
visitatio, n. 594, p. 514
Dirimentia impedimenta, vid. **Impedimenta**
Discessus, conjugis, n. 859, Q. 13, 14, p. 854
exterritorio legislatoris, n. 783, Q. 1, p. 755
Discretio, in amentibus, n. 695, Q. 3, p. 629
sufficiens ad communionem, n. 695, Q. 3, p. 629
Disparitas cultus, assistentia parochi, n. 880, p. 888
baptismus dubius, n. 879, 880, p. 887
cautiones, n. 881, Q. 2, p. 889
discrimen ab antiquo jure, n. 880, p. 888
dispensatio invalida, n. 881, Q. 3, p. 889

Digitized by Google

facultas dispensandi, n. 881, Q. 3, 4, p. 889
impedimentum dirimens, n. 879, 880, p. 887
Judæi non reformati, n. 881, Q. 4, p. 889
jure naturæ, n. 881, Q. 1, p. 888
juris ecclesiastici, n. 881, Q. 1, p. 888
Dispensatio, a. jejunio, n. 338, p. 328
A LEGE, n. 98, p. 97
auctor, n. 99, p. 97, 98
causa dubia, n. 102, p. 100
causa impulsiva, n. 103, p. 100
causa motiva, n. 103, p. 100
causa requisita, n. 101, p. 99
cessatio dispensationis, n. 104, p. 100
cessante causa motiva, n. 104, p. 100
non usu, n. 104, p. 101
per renuntiationem, n. 104, p. 101
per revocationem, n. 104, p. 100
definitio, n. 98, p. 97
dispensator, n. 99, p. 97
divisio, n. 98, p. 97
explicite concessa, n. 100, Q. 2, p. 97
implicite concessa, n. 100, Q. 2, p. 97
in casu difficilis recursus, n. 100, Q. 2, p. 97
in dubio de sufficientia causæ, n. 102, Q. 2, p. 100
in lege, civili, n. 98, 99, p. 97
divina, n. 100, Q. 1, p. 97
ecclesiastica, n. 100, Q. 2, p. 97; Q. 3–5, p. 98; n. 101, p. 99
irritante, n. 98, 99, p. 97
pœnali, n. 98, p. 97
pontificia, n. 100, p. 97
interpretatio dispensationis, n. 98, Q. 2, p. 96
jure extraordinario, n. 100, Q. 2, p. 97
jure ordinario, n. 100, Q. 2, p. 97
liceitas, n. 101, p. 99
obreptio veri, n. 101, p. 99
petitio, n. 19, p. 1091
potestas legislatoris, n. 99, p. 97
quoad episcopos, n. 100, Q. 2, p. 97
quoad parochos, n. 100, Q. 4, p. 98
quoad peregrinos, n. 100, Q. 3, p. 98
quoad superiores, n. 102, Q. 1, p. 99; n. 103, p. 100
quoad vagos, n. 100, Q. 2, p. 97
relate ad officia Romana, n. 110, p. 107
requisita, n. 101, p. 99
sine justa causa, n. 102, Q. 1, p. 99
solutiones practicæ, n. 103, p. 100
subdelegatio, n. 100, Q. 6, p. 98
subreptio veri, n. 101, p. 99
tractus successivus, n. 104, p. 100
a juramento, n. 226, Q. 5, p. 229
A VOTO, n. 236, p. 236
auctor, n. 236, p. 236
castitatis perfectæ, n. 237, Q. 3, p. 237
causa requisita, n. 237, Q. 1, p. 237
commutando, n. 238, p. 238
definitio, n. 236, p. 236
potestas regularium, n. 236, p. 237
simplici castitatis, n. 236, p. 237
sollemni, n. 237, Q. 3, p. 237
votis Papæ reservatis, n. 237, Q. 3, p. 237
ab abstinentia, n. 338, p. 328
ab irregularitatibus, n. 1046, p. 1061; n. 1047, p. 1062
ad opera servilia die festo, n. 230, p. 240
eucharistiæ, vid **Communio**
MATRIMONIALIS, a bannis, n. 848, p. 838
a matrimonio consummato infidelium, n. 858, p. 851
a matrimonio rato et non consummato, n. 857, 858, p. 851; n. 919, p. 944
cui reservata, n. 858, p. 850
ab impedimentis, n 874, Q. 12, p. 881
adnotatio, n. 919, p. 942
ambitus, n. 919, p. 944
auctor, n. 874, Q. 12, p. 881
causæ, n. 922, Q. 12, p. 949
certioratio, n. 919, p. 942
cessatio, n. 922, Q. 3, p. 952
cumulatio, n. 919, p. 942
episcopi potestas, n. 919. p. 940, 941, 943, 945
executio, n. 919, p. 945; n. 924, Q. 2, p. 954
forma dispensandi, n. 924, Q. 2, p. 953
forma petendi. n. 923, 924, Q. 1, p. 953
in articulo mortis, n. 919, p. 940
in casu perplexo, n. 919, p. 941; n. 925, p. 954
in dubio de necessitate dispensationis, n. 874, Q. 3, p. 876
modus dispensandi n. 923, 924, Q. 1, p. 953
modus petendi, n. 923, 924, Q. 1, p. 953
Papæ potestas, n. 919, p. 940; n. 920, Q. 1, p. 946
parochi potestas, n. 913, p. 931; n. 919, p. 941
pauperes, n. 919, p. 945

Digitized by Google

petitio laborans obreptione, n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
petitio laborans subreptione, n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
quid exponendum, n. 922, Q. 2, p. 951
taxa, n. 919, p. 945
verificatio causæ, n. 924, Q. 2, p. 954
ab interpellatione facienda, n. 855, Q. 4, p. 852; Q. 7, p. 853
ad legitimandam prolem, n. 919, p. 940
Dispositio, in baptismo adultorum, n. 662, Q. 8, p. 585
in confirmatione, n. 675, Q. 2, p. 600
in revalidatione matrimonii, n. 929, p. 963, 966
in susceptione communionis, n. 696, p. 631
pro prima communione, n. 695, Q. 3, p. 629
in susceptione sacramentorum, n. 645, p. 561; n. 647, p. 563
interpretativa, n. 5, p. 12
pœnitentis, n. 789, p. 771
pro extrema unctione, n. 825, p. 802
signa extraordinaria, n. 805, p. 784
signa ordinaria, n. 804, p. 783
Dissensus parentum, quoad matrimonia filiorum, n. 852, Q. 1, p. 840
quoad sponsalia filiorum, n. 842, p. 833
Dissimulatio, definitio, n. 643, Q. 2, p. 559
sacramentorum, n. 643, Q. 2, p. 559
Distantia, a Missa excusans, n. 242, p. 243
quoad absolutionem dandam, n. 728, Q. 6, p. 683
species consecrandæ, n. 633, p. 552
Distillatio, differentia a pollutione, n. 301, p. 295
malitia, n. 303, p. 297
Distinctio, numerica peccatorum, n. 131, p. 136
specifica peccatorum, n. 129, p. 135; n. 130, p. 136
virtutum, n. 151, p. 154
Distractio, involuntaria in Missa audienda, n. 243, p. 243
voluntaria, in administratione sacramentorum, n. 635, p. 553
in officio divino, n. 582, Q. 2, p. 504
in Missa audienda, n. 581, p. 505; n. 635, p. 553
in suscipiendis sacramentis, n. 646, Q. 2, p. 562
Distributiva, justitia, n. 346, p. 344
Districtus, obligationes ducum politicorum, n. 262, p. 267
Divinatio, consulere vates, n. 209, Q. 2, p. 204
definitio, n. 207, p. 203
divisio, n. 207, p. 203
ex idolis, n. 207, p. 203
ex mediis naturalibus, n. 209, Q. 1, p. 204
malitia, n. 208, p. 203
varii casus, n. 209, p. 204
virgæ, n. 209, Q. 5, p. 205
Divinatores, definitio, n. 209, Q. 2, p. 204
Divinatoriæ, sortes, n. 209, Q. 3, p. 205
virgæ, n. 209, Q. 5, p. 205
Divinum officium, n. 573, p. 499, vid. **Officium Divinum**
Divitiæ, supervenientes, quoad sponsalia, n. 841. p. 832
Divortium, n. 857, p. 850
CIVILE, n. 559, p. 477; n. 561, Q. 6, p. 482; n. 861, p. 859
obligationes advocati, n. 561, Q. 6, p. 482
obligationes judicis catholici, n. 559, Q. 4, p. 477
potestas judicis civilis, n. 559, Q. 4, p. 477
quid liceat conjugibus, n. 860, p. 857
IMPERFECTUM, n. 860, p. 857
auctoritas faciendi, n. 860, p. 857; n. 861, p. 858
causæ faciendi, n. 860, p. 857; n. 861, p. 859
confessarius permittens, n. 860, p. 857; n. 861, p. 858
definitio, n. 860, p.857
ingressus in religionem, n. 860, p. 857
jura ex divortio, n. 860, p. 857
jura partis innocentis, n. 860, p. 857
liceitas, n. 860, p. 857
obligatio faciendi, n. 860, p. 858
quoad cohabitationem, n. 860, p. 857, 858
quoad torum, n. 860, p. 857, 858
susceptio ordinum, n. 860, p. 857
PERFECTUM, n. 858, p. 850
a vinculo, n. 858, p. 850
per dispensationem Papæ, n. 858, p. 850
per mortem conjugis, n. 856, p. 849
per privilegium Paulinum, n. 858, p. 851
per sollemnem professionem, n. 858, p. 850

Digitized by Google

Docentes, propositiones damnatas, n. 345, Q. 4, p. 340
Doctrina Christiana, docenda a parentibus, n. 257, Q. 5, p. 256; Q. 7, p. 258
 docenda a parocho, n. 598, p. 517
 fides, n. 345, Q. 4, p. 340
Documenta, pro admissione in religionem, n. 610, Q. 5, p. 526
 pro sacra ordinatione, n. 1008, p. 1043
 quoad existentiam impedimenti matrimonialis, n. 919, p. 942
Dœmonologia, vid. **Superstitio**
Dolor, de peccatis, n. 729, p. 685
 definitio, n. 729, p. 685
 dispositio pro sacramento pœnitentiæ, n. 732, Q. 4, p. 688
 efficax, n. 733, p. 689
 essentialis, n. 732, Q. 4, p. 688
 qualitates, n. 733, p. 689
Dolus, vid. **Fraus**
 definitio, n. 490, p. 428
 in emittenda professione, n. 610, Q. 8, p. 528; n. 1013, p. 1045
 in ineundo matrimonio, n. 854, p. 845
 in ingredienda religione, n. 610, Q. 3, p. 525
 in juramento, n. 226, Q. 2, p. 228
 quando præsumitur, n. 21, Q. 1, p. 23
 quoad contractum, n. 491, p. 429
 substantialis, n. 491, p. 428
Domestici, ablatio esculentorum, n. 404, Q. 2, p. 369; n. 463, Q. 5, p. 410
Domicilium, acquisitio, n. 79, p. 83
 amissio, n. 79, p. 83
 contrahentium matrimonium, n. 908, p. 916
 definitio, n. 79, p. 83
 non possidentes, n. 80, Q. 3, p. 84
 ordinandorum, n. 835, Q. 4, p. 821
 possidentes, n. 80, Q. 3, p. 84
 proclamationes, n. 846, p. 837
 quasi-domicilium, n. 79, p. 83; n. 908, p. 916; n. 909, Q. 1, p. 917; n. 909, p. 920
 quoad baptismum, n. 666, Q. 1, p. 591
 quoad communionem paschalem, n. 341, p. 331
 quoad jurisdictionem, n. 908, p. 916
 quoad leges, n. 80, p. 84
Dominativa potestas, definitio, n. 350, p. 347
 subjectum, n. 354, p. 349
Dominica dies, adstricti ad sanctificandam, n. 240, p. 241
 obligatio Missam audiendi, n. 240, p. 241; n. 326, p. 313
 observanda, n. 239, p. 240; n. 252, p. 248
Dominium, n. 350, p. 347
 Acquisitio, n. 365, p. 355
  per accessionem, n. 394, p. 365
  per contractum, n. 476, p. 419
  per occupationem, n. 365, 366, p. 355
  per præscriptionem, n. 382, p. 360
 altum, n. 351, p. 347
 auctorum, n. 363, p. 353
 clericorum, n. 361, p. 352
 definitio, n. 350, p. 347
 directum, n. 351, p. 347
 divisio, n. 351, p. 347
 famæ, n. 353, Q. 1, p. 348
 filiorumfamilias, n. 355, p. 349
 imperfectum, n. 351, p. 347
 in homines, n. 353, Q. 2, p. 348
 indirectum, n. 351, p. 347
 objectum, n. 352, p. 348
 perfectum, n. 351, p. 347
 plenum, n. 351, p. 347
 religiosorum, n. 614, Q. 2, p. 536
 subjectum, n. 354, p. 349
 utile, n. 357, p. 347
 uxorum, n. 357, p. 350; n. 358, p. 351; n. 359, Q. 2, p. 352
Dominus, Absolutus omnium, n. 349, p. 346
 obligationes dominorum, n. 259, p. 262
 obligationes famulorum, n. 259, p. 263
 Rei, n. 448, p. 399
  certus, n. 448, p. 399
  dubius, n. 448, p. 400
  furtum a domino, n. 402, p. 368
  invitus, n. 402, p. 368
  res clamat domino, n. 415, p. 380
  res fructificat domino, n. 415, p. 380
  res perit domino, n. 415, p. 380
  restitutio, n. 448, p. 399
Domus, formata, n. 609, p. 523
 meretricum, n. 189, Q. 3, p. 185
 novitiatus, n. 610, Q. 7, p. 528
 parochialis, n. 597, p. 516
 regularium, n. 609, p 523
 religiosa, n. 609, p. 523
 studiorum, n. 835, Q. 2, p. 821
Donatio, acceptatio, n. 508, Q. 2, p. 437
 ad causas pias, n. 508, p. 439
 conditiones, n. 508, Q. 8, p. 439
 definitio, n. 506, p. 436
 divisio, n. 506, p. 436
 ecclesiæ facta, n. 361, p. 353
 effectus, n. 506, p. 436
 formæ, n. 508, Q. 3, p. 437
 gratuita, n. 506, p. 436
 in gratiam absentis, n. 508, Q. 4, p. 438

Digitized by Google

inhabiles, n. 508, p. 437
ad donandum, n. 508, Q. 1, p. 437
ad recipiendum, n. 508, Q. 2, p. 437
inter vivos, n. 508, p. 439
manualis sub conditione, n. 508, Q. 8, 9, p. 439
mors ante acceptationem, n. 508, Q. 7, p. 439
mors post acceptationem, n. 506, p. 436
mortis causa, n. 508, p. 436
privilegiata, n. 508, Q. 2, p. 439
promissio, n. 506, p. 436
quoad restitutionem, n. 508, Q. 9, p. 439
realis, n. 506, p. 436
revocatio, n. 508, Q. 5, 6, p. 438
simulata, n. 457, p. 403
validitas, n. 507, p. 436
verbalis, n. 506, p. 436
Dos, administratio, n. 357, p. 350
deficienta, n. 922, Q. 1, p. 950
ex jure nostro, n. 358, p. 351
ex jure Romano, n. 357, p. 350
monialis, n. 218, Q. 3, p. 217
quoad impedimenta matrimonii, n. 922, Q. 1, p. 950
ususfructus, n. 357, p. 350
Dubitatio temeraria, definitio, n. 320, p. 308
gravitas, n. 321, p. 309
parvitas, n. 322, p. 309
solutiones practicæ, n. 322, p. 309
Dubium, ante matrimonium, n. 852, Q. 10, p. 842
de acceptione legis, n. 85, Q. 2, p. 87
de baptismo, n. 633, p. 552; n. 880, p. 888
de causa dispensationis, n. 102, Q. 2. p. 100
de censura, n. 946, Q. 2, p. 991
de consecratione, n. 693, Q. 6, p. 626
de consensu ad peccatum, n. 744, Q. 1, p. 701
de cooperatione ex adulterio, n. 471, p. 414
de damnificatione, n. 471, p. 414
de dispensatione, n. 102, Q. 2, p. 100; n. 874, Q. 3, p. 876
de dispositione pœnitentis, n. 796, Q., p. 778
de domino, n. 448, p. 400
de forma sacramentali, n. 633, p. 552
de gravitate peccati, n. 128, p. 134
de impedimentis matrimonialibus, n. 874, p. 876
de impletione voti, n. 67, Q. 4, p. 61
de jure, n. 33, p. 37
de jurisdictione, n. 773, Q. 2, p. 737; Q. 3, p. 738
de lege, n. 66, p. 59; n. 85, Q. 2, p. 87
de materia sacramenti pœnitentiæ, n. 725, Q. 6, p. 679
de mente dantis stipendium, n. 712, Q. 7, p. 657
de morte conjugis, n. 879, p. 886
de necessitate dispensationis, n. 874, Q. 3, p. 871
de ordinatione, n. 835, Q. 4, p. 821
de paternitate, n. 471, p. 414
de peccatis, n. 743, p. 701
de privilegio, n. 121, p. 123
de reservatione, n. 781, Q. 8, p. 753
de satisfactione, n. 67, Q. 4, p. 61
de sepultura ecclesiastica, n. 973, Q. 1, p. 1017
de solutione debiti, n. 463, Q. 4, p. 409
de vita fœtus, n. 273, Q. 8, p. 282
de voto, n. 229, Q. 5, p. 231
definitio, n. 33, p. 37
ex adulterio, n. 471, p. 414
facti, n. 33, p. 37
juramentum in dubio, n. 224, Q. 1, p. 225
juris, n. 33, p. 37
negativum, n, 33, p. 37
obligatio inquirendi, n. 35, p. 38
pharmacum dubium, n. 565, p. 485
positivum, n. 33, p. 37
possessio dubia, n. 420, p. 385; n. 421, p. 386
post matrimonium, n. 874, Q. 4, p. 876
practicum, n. 33, p. 37
principia tenenda, n. 34, p. 37
remedia, n. 34, p. 37; n. 41, p. 42; n. 48, p. 45
speculativum, n. 33, p. 37
stricte dictum, n. 70, p. 67
Duellum, conditiones, n. 275, p. 285
defensio, n. 275, p. 285
definitio, n. 274, p. 285
illicitum, n. 274, p. 285
licitum, n. 274, p. 285
mortale peccatum, n. 274, p. 285
obligatio restitutionis, n. 467, p. 412
pœnæ, n. 998, p. 1039
propositiones damnatæ, n. 276, p. 236
provocatio, n. 999, p. 1039
solutiones practicæ, n. 274, p. 285
Dulia, definitio, n. 201, p. 198
quibus, exhibenda, n. 201, p. 198
Durities, erga pauperes, n. 141, p. 146
Dux belli, dubitans de justitia belli, n. 278, Q., p. 287
quoad bellum justum, n. 277, p. 287

Digitized by Google

E

Ebrietas, abstinentia totalis, n. 150, Q. 2, p. 150
ad vitandum maius malum, n. 150, Q. 3, p. 151
cooperatio, n. 149, p. 149
definitio, n. 147, p. 148
excusans a pœna, n. 943, Q. 5, p. 985
habitualis, n. 150, p. 152
malum in ea commissum, n. 9, p. 15; n. 20, Q. 2, p. 24
peccatum mortale, n. 148, p. 148
promissio non bibendi (pledge), n. 150, p. 150
provocatio aliorum, n. 149, p. 149
remedia, n. 150, Q. 2, p. 150; n. 150, p. 152
solutiones practicæ, n. 149, p. 149
Ebriosi, aggressor vitæ, n. 269, Q. 1, p. 274
inhabiles ad contractum, n. 487, p. 426
moribundi, n. 752, p. 712; n. 753, p. 713
quoad debitum conjugale, n. 936, p. 973
quoad leges, n. 79, p. 82
Ecclesia supplet, in errore communi, n. 770, Q. 12, p. 735; n. 773, Q. 1, p. 737
Ecclesia, administratio bonorum, n. 712, p. 657, 658
ædificatio hæreticarum, n. 197, Q. 1, p. 193
benedictio, n. 652, p. 568
collegiata, n. 771, p. 736
consecratio, n. 652, p. 568
exsecratio, n. 716, Q. 4, p. 665
hostes, n. 985, p. 1028; n. 987, p. 1029
ingressus gratuitus, n. 343, p. 334
interdicta, n. 970, Q. 3, p. 1016
Jura, delinquentes pœnis cœrcendi, n. 947, p. 993
indulgentias concedendi, n. 1049, p. 1063
leges ferendi, n. 74, p. 76
libros censurandi, n. 344, p. 334
libros prohibendi, n. 344, p. 334
necessaria ad suum finem exigendi, n. 74, p. 76; n. 342, p. 332
scholas habendi et promovendi, n. 257, p. 257; Q. 8, p. 258
loca privatis personis reservata, n. 343, p. 334
moralis persona independens a statu, n. 342, p. 332; n. 769, p. 732
parœcialis, n. 596, p. 516
præcepta, n. 326, p. 313
profanus usus, n. 215, p. 212; n. 716, Q. 2, 4, p. 665; n. 3, p. 1087
reædificatio, n. 1051, p. 1074
reconciliatio, n. 716, Q. 3, p. 665
religiosorum, n. 686, p. 614
Romanæ, bona, n. 994, p. 1036
sacrilegia in ea, n. 716, Q. 2, p. 665
suppletio ab ecclesia in errore communi, n. 770, Q. 12, p. 735; n. 773, Q. 1, p. 737
theatralis exhibitio in ecclesia, n. 215, Q. 1, p. 212; n. 716, Q. 4, p. 665
violatio, n. 715, p. 664; n. 716, Q. 2, p. 665
visitatio ad indulgentias lucrandas, n. 1051, p. 1075
visitatio episcopalis, n. 594, p. 514
Ecclesiastica, beneplacitum, n. 995, p. 1027
bona usurpantes, n. 994, p. 1036
jurisdictio, n. 874, Q. 7, p. 877; Q. 8, p. 878
lex, regula interpretationis, n. 96, p. 95
pœnæ in violantes, n. 716, Q. 3, p. 665
sepultura, n. 971, p. 1016
Eclampsia, n. 273, p. 283
Ectopicus conceptus, n. 272, p. 278; n. 273, Q. 1, p. 278; Q. 8, p. 282
Edentes leges, contra jurisdictionem ecclesiæ, n. 985, p. 1028
Editiones, librorum approbatorum, n. 344, Q. 1, p. 335
librorum liturgicorum, n. 344, Q. 6, p. 337
scripturarum, n. 344, Q. 1, p. 335; Q. 8, p. 337
Editores, clerici, n. 344, Q. 2, p. 335
excommunicatio, n. 975, 976, p. 1022
librorum pravorum, n. 188, 189, Q. 1–3, p. 188; n. 345, Q. 3, 4, p. 339
pœnæ in edentes libros prohibitos, n. 976, p. 1022
Educatio, acatholica, n. 976, 977, p. 1024
corporalis, n. 257, p. 254
filiorum, n. 257, p. 254
officium parentum, n. 257, p. 254
pœnæ contra negligentes, n. 976, 977, p. 1024
religiosorum, n. 834, p. 817; n. 835, Q. 2, p. 821
seminaristarum, n. 834, p. 817; n. 835, Q. 2, p. 821
spiritualis, n. 257, p. 254
Effectus, imputabiles, n. 7, 8, p. 13; n. 9, p. 15
in causa, n. 7, 8, p. 13; n. 9, p. 15
peccati mortalis, n. 127, p. 129
peccati venialis, n. 127, p. 130
permissio mali effectus, n. 8, p. 14

Digitized by Google

prohibitionis librorum, n. 345, Q. 3, p. 339
sacramentalium, n. 652, p. 568
sacramentorum, n. 630, Q. 3, p. 550
Efficax, dolor, n. 735, p. 692
Effusio sanguinis, n. 716, Q. 2, p. 665
Egressus, ex monasterio, n. 991, p. 1035
monialium, n. 991, p. 1035
Ejectio, Eucharistiæ ab infirmo, n. 693, Q. 7, p. 626
excommunicatio, n. 953, p. 1005
suspensio, n. 963, p. 1009
Electio, confessarii a religiosa, n. 778, Q. 1, p. 745; Q. 5. p. 747
pœnæ male eligentium, n. 219, Q 7, p. 220; n. 1014, p. 1045
Romani Pontificis. delictum in eligendo, n. 982, p. 1026
status vitæ, n. 257, p. 252
suffragium ferendi jus, n. 262, p. 266
quomodo ferendum, n. 262, p. 266
Electrica lux, n. 693, Q. 3, p. 624
coram Sanctissimo, n. 693, Q. 2–3, p. 624
in ecclesia, n. 693, Q. 3, p. 624
Electuaria, quoad jejunium, n. 333, Q. 11, p. 323
Eleemosyna, collecta, n. 343, Q. 2, p. 333
definitio, n. 174, p. 176
Missarum, n. 712, Q. 4, p. 656, vid. **Stipendia**
præceptum, n. 175, p. 176; n. 177, Q. 1, p. 177
pro satisfactione sacramentali, n. 768, p. 731
quantitas, n. 177, Q. 2, p. 177
quibus danda, n. 175, p. 176
regulæ, n. 176, p. 177
regulares, n. 624, p. 547
Elementa moralitatis, n. 26, p. 29
Elevatio, manus, n. 728, p. 682
Embryo, baptismus, n. 655, Q. 3, p. 573
Emendatio, ad pœnam infligendam, n. 946, Q. 8, p. 993
Emphyteusis, bonorum ecclesiasticorum, n. 549, p. 466
Emptio-venditio, vid. **Venditio**
carius vendere, n. 534, Q. 2, p. 456
definitio, n. 529, p. 454
exaggeratio, n. 534, Q. 4, p. 457
licita clericis, n. 589, p. 509
manifestatio defectus, n. 531, Q., p. 455
obligationes, emptoris, n. 535, p. 458
obligationes venditoris, n. 531, p. 455
per monopolium, n. 540, 541, p. 460
per proxenetas, n. 543, 544, p. 463; n. 544, Q. 2, 3, p. 464
pretium, n. 532, p. 455, vid. **Pretium**
principium, n. 530, p. 454
rei adulteratæ, n. 535, p. 458
rei alienæ, n. 416, 417, p. 381; n. 418, 419, p. 383; n. 420, p. 385
restitutio, n. 535, p. 458
simoniaca, n. 216, Q. 2, p. 215; n. 218, Q. 8, p. 220
solutiones practicæ, n. 535, p. 457
sub hasta, n. 538, p. 459
translatio dominii, n. 530, p. 454
vilius emere, n. 534, Q. 3, p. 456
Energumenus, irregularis, n. 1028, p. 1055
Ephemerides, n. 344, p. 334
censura, n. 344, p. 334
moderatores clerici, n. 344, Q. 2, p. 335
pravas ementes, n. 344, p. 335
pravas imprimentes, n. 188, 189, p. 186; n. 344, p. 335
pravas vendentes, n. 188, 189, p. 186; n. 344, p. 335
Epikeia, definitio, n. 95, p. 95
Epileptici, communio, n. 695, Q. 8, p. 630
irregulares, n. 1028, p. 1056
Episcopatus, distinctus a presbyteratu, n. 828, p. 810
Episcopus, annulum osculantes, indulgentia, n. 1049, p. 1065
consecrans episcopum sine mandato Apostolico, n. 1007, p. 1043
consecratio, n. 835, Q. 4, p. 821
ingressus in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525
minister confirmationis, n. 672, p. 597
OBLIGATIONES, confirmandi, n. 673, Q., p. 598
corrigendi subditos, n. 594, p. 514
curam habendi pro scholis, n. 257, Q. 5, p. 256; Q. 6, 7, p. 257; Q. 8, p. 258
designandi confessarios, n. 772, p. 737; n. 777, Q. 5, p. 747
Missam applicandi pro populo, n. 710, p. 653
orandi, n. 594, p. 514
prædicandi, n. 594, p. 513; n. 595, p. 514
quoad residentiam, n. 594, p. 512
visitandi diocesim, n. 594, p. 514
visitationis ad limina, n. 594, p. 513
oratorium privatum, n. 247, p. 245
peccata ab eo reservata, n. 783, Q. 2, 3, p. 756
possessionis canonicæ inceptio, n. 904, p. 910

Digitized by Google

POTESTAS JURISDICTIONIS quoad:
absolutionem a censuris, n. 951, p. 998; n. 952, Q. 11, p. 1001
absolutionem ab hæresi, n. 973, p. 1021
abstinentiam, n. 328, p. 315
binationem, n. 714, Q. 3, p. 662
casus reservatos, n. 783, Q. 2, 3, p. 756
censuras infligendas, n. 603–607, p. 521; n. 947, p. 993; n. 948, Q. 1, p. 994
confessarios in genere, n. 771, p. 736
confessarios regulares, n. 771, p. 736
confessarios religiosarum, n. 777, p. 745
denuntiationem sollicitantis, n. 786, p. 764
dispensationes, n. 607, p. 521
exorcismos, n. 829, p. 810
festa instituenda, n. 327, p. 313
illegitimitatem, n. 919, p. 940
impedimenta matrimonialia, n. 605, p. 521
indulgentias, n. 1049, p. 1064
irregularitates, n. 604, p. 521
jejunium, n. 328, p. 315
juramenta, n. 606, p. 521
leges ferendas, n. 75, Q. 1, p. 78
librorum approbationem, n. 345, Q. 4, p. 339
litteras dimissorias, n. 832, 833, p. 814; n. 1008, p. 1043
locum baptismi, n. 665, p. 590
locum celebrandi Missam, n. 716, Q. 1, p. 664
Missæ stipendia, n. 712, Q. 6, p. 656
moniales, n. 777, p. 745
oratoria erigenda, n. 247, p. 245
ordines, n. 832, p. 813
peregrinos, n. 80, Q. 2, p. 84; n. 948, Q. 4, p. 995
religiosos exemptos, n. 771, p. 736
religiosos non exemptos, n. 771, p. 736
reliquias sanctorum, n. 201, p. 199
vagos, n. 80, Q. 5, p. 85
vestes sacras, n. 718, Q. 2, p. 667
vota irritanda, n. 606, p. 521
vota non reservata, n. 606, p. 521
POTESTAS ORDINIS quoad:
benedictiones sacras, n. 652, p. 568
confirmationem, n. 672, p. 597
consecrationes sacras, n. 652, p. 568
ordines, n. 832, p. 813
privilegia, n. 603–7, p. 521
proprius quoad ordinationem, n. 833, Q. 1, p. 814; p. 1094, n. 27
residentia, n. 594, p. 512
titularis, n. 610, Q. 3, p. 525
Epistola, anonyma de sollicitante, **n. 787,** Q. 11, p. 769
in Missa, n. 829, p. 810
Epitaphia, n. 973, Q. 8, p. 1020
Erronea, conscientia, n. 30, p. 35
corrigenda in pœnitente, n. 343, Q. 3, p. 333; n. 808, p. 786
speciem actus mutans, n. 32, p. 36
vincibilis deponenda, n. 31, p. 36; n. 32, p. 36
vincibilis signa, n. 32, p. 36
Error, accidentalis, n. 900, p. 904
circa jura conjugum, n. 855, Q. 9, p. 849
in confessionibus audiendis, n. 413, p. 378; n. 431, Q., p. 393; n. 808, p. 786
in horis recitandis, n. 578, Q. 1, p. 499; Q. 2, 3, p. 500
communis, ecclesia supplet, n. 770, Q. 12, p. 735; n. 773, Q. 1, p. 737
concomitans, n. 900, p. 906
de delegatione pro matrimonio, n. 911, Q. 10, p. 925
dirimens matrimonium, n. 900, p. 904
in juramento, n. 226, Q. 2, p. 228
influxus in voluntarium, n. 10, p. 16
quoad: contractus, n. 491, p. 428
damnificationem, n. 425, Q. 5, p. 389
delicta, n. 943, Q. 5, p. 985
dispensationem, n. 919, p. 944
jurisdictionem, n. 770, Q. 12, p. 735
legem, n. 21, p. 24
matrimonium, n. 900, p. 904
personam, n. 900, p. 904
pœnas, n. 943, Q. 5, p. 984
renuntiationem officii, n. 1016, p. 1046
rescripta, n. 123, p. 215
votum, n. 229, Q. 3, p. 231
quotuplex, n. 900, p. 904
substantialis, n. 900, p. 904
vincibilis, n. 31, p. 36; n. 32, p. 36
vitians consensum, n. 900, p. 904
Erubescere fidem, malitia, n. 152, p. 155
Esculenta, a judice accepta, n. 559, Q. 3, p. 477
in furtis famulorum, n. 404, Q. 2, p. 369
Eucharistia, vid. **Communio, Consecratio, Sacrificium Missæ**
conditiones ad validam consecrationem, n. 628, p. 549
consecratio, n. 682, Q. 1, p. 610
cultus, n. 201, p. 198

Digitized by Google

custodia, n. 692, p. 623; n. 693, Q. 1-9, p. 625
definitio, n. 676, p. 603
dispositiones requisitæ, n. 696, p. 631
distributio, n. 689, p. 614
durante interdicto, n. 969, p. 1014
effectus, n. 677, Q. 4, p. 604
essentia sacrificii, n. 704, Q. 2, p. 642
Forma, n. 683, p. 611; n. 684, p. 611
mutatio verborum, n. 633, p. 532
verba essentialia, n. 684, Q. 4, p. 612
jejunium, n. 698, p. 634
lampas coram tabernaculo, n. 693, Q. 2-3, p. 624
Materia, n. 678, p. 605
aqua vino miscenda, n. 682, Q. 3, p. 611
consecratio unius speciei, n. 704, Q. 2, p. 643
extra corporale, n. 682, Q. 1, p. 610
guttulæ vini calici inhærentes, n. 682, Q. 3, p. 611
in ciborio cooperto, n. 682, Q. 2, p. 610
licita, n. 680, p. 609; n. 11, p. 1088
mustum, n. 679, Q. 6, p. 607
necessitas utriusque specei, n. 704, Q. 2, p. 643
panis, fermentatus, n. 689, p. 615
invalida, n. 679, Q. 1, p. 605
valida, n. 678, p. 605
particulæ dubie consecratæ, n. 693, Q. 6, p. 626
præsentia, n. 680, p. 609
proxima, n. 680, 681, Q. 1-3, p. 610
remota, n. 678, p. 605
valida, n. 679, Q. 1-7, p. 605-609
vinum, illicitum, n. 679, Q. 6, p. 607
invalidum, n. 679, Q. 4, p. 606
licitum, n. 680, p. 609
validum, n. 680, p. 609
Minister, n. 685, p. 612; n. 686, p. 613
communicatio suiipsius, n. 686, p. 613
extraordinarius, diaconus, n. 685, p. 613
ordinarius, solus sacerdos, n. 685, p. 613
num umquam laicus, n. 685, p. 613
obligatio ad dispensandum, n. 687, 688, p. 614
regulares, n. 686, p. 614
necessitas, n. 695, Q. 1, p. 628
obligatio suscipiendi, n. 694, p. 627
de communione paschali, n. 341, p. 331
de viatico, n. 695, Q. 1, p. 628
pueri, n. 691, Q. 8, p. 622; n. 695, Q. 2, p. 628
realis susceptio, n. 341, p. 331; n. 342, Q. 1-3, p. 331
pœnæ contra abutentes, n. 978, p. 1024
realis præsentia, n. 676, p. 603
receptio, vid. **Communio**
rejectio hostiæ ab infirmo, n. 693, Q. 7, p. 626
sacramentum, vid. **Communio**
sacrificium, vid. **Sacrificium Missæ**
Subjectum, absque confessione communicans, n. 696, p. 632
an capite damnati, n. 695, Q. 9, p. 631
an epileptici, n. 695, Q. 8, p. 630
an obsessi, n. 695, Q. 8, p. 630
an semifatui, n. 695, Q. 8, p. 630
an sensibus destitutis, n. 695, Q. 8, p. 630
licitæ sumptionis, n. 696, p. 631
nunquam peccatores publici, n. 642, p. 558
perpetuo amentes, n. 695, Q. 8, p. 630
quando peccatores occulti, n. 642, p. 558
viaticum, vid. **Viaticum**
Eunuchus, an impotens ad matrimonium, n. 875, 876, p. 883
irregularis, n. 1028, p. 1055; n. 1030, p 1056
liceitas castrationis, n. 263, p. 268
Evagatio, mentis, n. 145, p. 147
Evangelica, consilia, n. 598, p. 517
Evangelium, explicatio in Missa, n. 598, p. 517
jusjurandum, n. 224, Q. 4, p. 226
Evictio, quoad restitutionem, n. 418, Q. 2, p. 381
Eviratus, irregularis, n. 1028, p. 1055; n. 1030, p. 1056
Ex genere suo, n. 127, p. 129
Ex toto genere suo, n. 127, p. 129
Examen, ante professionem, n. 610, Q. 15, p. 530
confessariorum, n. 772, Q. 5, p. 736, 737
conscientiæ, n. 756, p. 716
ægrotantium, n. 757, p. 717
diligentia adhibenda, n. 758, Q., p. 717
methodus, n. 757, p. 717
necessitas ante confessionem, n. 756, p. 716; n. 758, Q., p. 717
rudium, n. 758, Q., p. 717
ingredientium in religionem, n. 610, Q. 15, p. 530

Digitized by Google

librorum a censoribus, n. 344, Q. 9, p. 337
ordinandorum, n. 835, Q. 12, p. 834
religiosæ ad professionem, n. 610, Q. 15, p. 530
sacerdotum, n. 772, p. 737
sponsorum, n. 852, Q. 3, p. 841; Q. 5, p. 841
testium, n. 560, p. 480; n. 561, Q. 5, p. 482
Excessus, in usu matrimonii, n. 937, p. 974
Excommunicati, moribundi, n. 952, Q. 11, p. 1002
notorietas, n. 943, Q. 1, p. 981
sepeliendi, n. 973, Q. 1, p. 1017
tenentur ad leges ecclesiæ, n. 79, p. 82
tolerati, n. 953, p. 1005
VITANDI, n. 953, p. 1005
actus jurisdictionis ab eis positus, n. 960, p. 1008
assistentia in matrimonio, n. 904, p. 910
cadavera exhumanda, n. 716, Q. 3, p. 665
celebratio Missæ, n. 957, p. 1007
clerici communicantes cum eis, n. 988, p. 1032
communicatio in profanis, n. 962, p. 1008
cooperatores cum eis in delicto, n. 988, p. 1032
fructus Missæ applicatæ, n. 958, p. 1007
Missa die festo, n. 955, p. 1006; n. 957, p. 1007
passiva participatio deneganda, n. 955, p. 1006
petentes sacramenta ab eis, n. 957, p. 1007
potestas absolvendi, n. 960, p. 1008
quoad munera, n. 961, p. 1008
recipere ordines ab eis, n. 1008, p. 1043
Excommunicatio, cessatio, n. 951, p. 998
definitio, n. 953, p. 1005
effectus, n. 954, p. 1005
in excommunicato, n. 954–962, p. 1005
respectu fidelium, n. 957–960, p 1007
ferendæ sententiæ, n. 943, Q. 3, p. 984
latæ sententiæ, n. 943, Q. 3, p. 984
major, n. 953, p. 1005
reservatio, vid. **Censura**
tolerati, n. 953, p. 1005
vitandi, n. 953, p. 1005, vid. **Supra**
Excusantes, causæ, vid. **Causæ excusantes**
Execratio, n. 718, Q. 6, p. 668
altaris, n. 716, p. 666
calicis, n. 718, Q. 6, p. 668
ecclesiæ, n. 716, Q. 4, p. 665
vestium sacrarum, n. 218, Q. 9, p. 221
Executor, dispensationis matrimonialis, n. 924, Q. 2, p. 954
dispensationis Sanctæ Sedis, n. 924, Q. 2, p. 954
in delictis, n. 943, Q. 2, p. 982
piarum voluntatum, n. 516, p. 446
rescriptorum, n. 924, p. 954
testamenti, n. 516, p. 446
Exemptio, a jurisdictione Ordinarii, n. 609, p. 523; n. 621, p. 546
a lege, n. 90, 91, p. 92
applicationes, n. 621, p. 546
cardinalium, n. 345, Q. 5, p. 341; n. 950, Q. 1, p. 996
casus excepti, n. 621, p. 546
privilegium exemptionis, n. 621, p. 546
REGULARIUM, n. 621, p. 546
quoad: curam animarum, n. 621, p. 546
loca, personas, superiores, n. 621, p. 546
potestatem coercitivam episcopi, n. 947, p. 994
prædicationem, n. 594, p. 513
statuta synodalia, n. 75, Q. 1, p. 78
varia jura, n. 603, p. 521
Exercitia spiritualia, a religiosis postulantibus, n. 610, Q. 2, p. 525
a religiosis, n. 702, p. 641
Exercitium ordinis, inducens irregularitatem, n. 1034, p. 1058; n. 1041, p. 1059
quibus prohibitum, n. 834, p. 817; n. 1008, p. 1043
Exhæredatio, n. 513, Q. 4, p. 444
Exhumatio, n. 716, Q. 3, p. 665
Eximentes, causæ, a lege, n. 90–93, p. 92
appositio licita, n. 93, Q. 1, p. 92
Existimatio, bona, n. 353, Q. 1, p. 348
Existimatus, titulus, n. 388, p. 363
Exorcismus, n. 829, p. 810
Exorcistæ, definitio, n. 829, p. 810
ordinatio, n. 830, p. 811
Exorcistatus, definitio, n. 829, p. 810
forma, n. 830, p. 811
materia, n. 830, p. 811
Expensæ, restitutionis, n. 458, Q. 1, 2, p. 404
Explicite credenda, n. 157, p. 163; Q. 3, p. 164
Exploratio voluntatis, puellæ ad novitiatum, n. 610, Q. 15, p. 530
religiosæ ad professionem, n. 610, Q. 15, p. 530

Digitized by Google

Expositi, baptismus, n. 662, Q. 4, p. 582
peccatum exponentis, n. 257, p. 254
Expressum, voluntarium, n. 5, p. 12
contractus expressus, n. 476, p. 419
Expulsio, fœtus, n. 273, Q. 4, p. 281
Exsequiæ, n. 971, p. 1016
Exspuere, n. 700, Q. 4, p. 636
Extensiva, interpretatio, n. 94, p. 94
Externi, actus, n. 2, p. 10; n. 23, Q. 2, p. 28; n. 780, p. 750
Extra tempora, facultates conferendi ordines, n. 835, Q. 4, p. 821
Extractum carnis, n. 331, Q. 1, p. 318
Extrema, necessitas, n. 406, p. 372
Extrema unctio, absolute collata, n. 828, Q. 10. p. 808
conditionate collata, n. 828, Q. 2, p. 805
consensus parochi, n. 826, Q. 1, p. 803
definitio, n. 820, p. 797
effectus, n. 820, p. 797
Forma, brevior, n. 824, Q. 2, p. 802
in casu necessitatis, n. 821, p. 798
usualis, n. 823, p. 802
instrumenti usus, n. 822, Q. 3, p. 800
intentio, n. 646, Q. 1, p. 562; n. 828, Q. 10, p. 808
iteratio, n. 828, Q. 4, p. 805
Materia, proxima, n. 821, p. 798; n, 822, Q. 1, p. 799
remota, n. 821, p. 798
oleum quale, n. 821, p. 798; n. 822, Q. 6, p. 801
oleum custodiendum, n. 828, Q. 11, p. 808
oleum renovandum, n. 822, Q. 4, 5, 7, p. 800
minister, n. 825, p. 802
obligatio conferendi, n. 826, Q. 2, p. 803
modus unguendi, n. 822, Q. 3, p. 799
mors apparens, n. 828, Q. 6, p. 806
neo-conversi, n. 828, Q. 1, p. 804
obligatio suscipiendi, n. 828, Q. 1, p. 804
omissio, orationum, n. 826, Q. 3, p. 803
unctionum, n. 822, Q. 1, p. 799
vestium, n. 826, Q. 3, p. 803
periculum dubium, n. 828, Q. 2, p. 805
quibus neganda, n. 828, Q. 9, p. 808
remissio peccati, n. 820, p. 797
ritus, n. 822, Q. 3, p. 799
sensibus destituti, n. 828, Q. 7, 8, p. 808
subjectum, n. 827, p. 804; n. 828, Q. 3, 4, p. 808
unctiones, quot, n. 821, p. 798; n. 822, Q. 1, p. 799
suppiendæ, n. 821, p. 798

F

Fabricatores, litterarum Sedis Apostolicæ, n. 1001, p. 1041
Fabri, excusati a jejunio, n. 338, Q. 1, p. 326; Q. 2, p. 327
laborantes die festo, n. 240, p. 241; n. 252, p. 248
Facientes quæstum, indulgentiarum, n. 981, p. 1025
Missarum stipendiorum, n. 711, p. 655
Factiones politicæ, n. 262, p. 266; n. 987, p. 1029
Facultates, absolvendi a censuris, n. 951, p. 998, vid. **Censura**
ad casus reservatos, n. 779, p. 749, vid. **Reservatio**
ad confessiones in genere, n. 770, Q. 2, p. 732
ad confessiones religiosarum, n. 777, p. 744
ad tempus, n. 920, Q. 1, p. 946
binandi, n. 714, Q. 3, p. 661
carens et absolvens a censuris, n. 988, p. 1032
cessatio, n. 770, Q. 10, 11, p. 734
delegatæ, n. 770, Q. 4, p. 733
episcoporum, n. 951, p. 998; n. 952, Q. 11, p. 1001; n. 20, p. 1091
in hac regione, n. 920, Q. 2, p. 946
extraordinariæ, n. 770, Q. 4, p. 733
habituales, n. 121, p. 123
interpretatio, n. 770, Q. 5, p. 733
legendi libros prohibitos, n. 345, Q. 7, p. 342
legitimandi prolem, n. 919, p. 940; n. 1028, 1029, p. 1055
limitatio, n. 773, Q. 14, p. 740
matrimoniales, n. 919, p. 940; n. 920, Q. 2, p. 946
ordinariæ, n. 770, Q. 4, p. 733
parochorum, n. 596, p. 516; n. 771, p. 736; n. 773; Q. 6, p. 738; Q. 9, p. 739
potestas delegandi, n. 770, Q. 4, p. 733
potestas subdelegandi, n. 770, Q. 4, p. 733
privilegia præter jus, n. 121, p. 123
quinquennales, n. 920, Q. 2, p. 946
quoad utrumque forum, n. 770, Q. 9, p. 734
regularium, n. 774, p. 741; n. 776, Q. 1–3, p. 742; Q. 4–7, p. 743
revocatio, n. 770, Q. 10. p. 734
subdelegatæ, n. 770, Q. 4, p. 733
suspensio, n. 964, p. 1010

Digitized by Google

Falsa, denuntiatio, n. 787, Q. 9, p. 768; n. 1002, p. 1041
expositio impedimentorum, n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
expositio causæ ad dispensandum, n. 101, p. 99; n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
reliquiæ, n. 980, p. 1025
Falsarii, litterarum Apostolicarum, n. 1001, p. 1041
pœnæ, n. 1001, p. 1041
Falsificatio, documenti, n. 561, Q. 5, p. 482
Falsum, testimonium, n. 563, p. 484; n. 564, Q. 1, p. 484
Fama, defectus inducit irregularitatem, n. 1029, p. 1057
defensio, n. 319, p. 307
dominium, n. 353, Q. 1, p. 348
excusans, ab integritate confessionis, n. 721, Q. 1, p. 709
a revelatione nominis complicis, n. 751, Q. 3-5, p. 710
impedit ingressum in religionem, n. 610. Q. 3, p. 525; n. 1029, p. 1055
læsio, n. 314, p. 302
restitutio, n. 315, p. 303
causæ excusantes, n. 316, Q. 7, p. 305
solutio sponsalium, n. 841, p. 833
Familiæ bona, salarium, n. 358, p. 351
Familiares, Missa in oratorio privato, n. 247, p. 246
regularium, n. 776, Q. 4, 5, p. 743
Familiaris, conversatio, n. 9, 15, p. 15
Familiaritas, causa dispensationis matrimonialis, n. 922, Q. 1, p. 951
illicita, n. 282, p. 290
licita, n. 282, p. 290
juvenum, n. 282, p. 290
sponsorum, n. 282, p. 289
Famulatus, ratio excusans, n. 249, p. 247; n. 338, Q. 1, p. 326
Famulus, audiens Missam in oratorio privato, n. 247, p. 245
communicatio cum heris acatholicis, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
communio paschalis, n. 341, p. 331; n. 342, Q. 1-3, p. 331
compensatio, n. 460, p. 406
cooperatio, n. 196, Q. 1-4, p. 191, 192
damna reparanda, n. 404, Q. 2, p. 369; n. 441, p. 397
damnum iis illatum, n. 441, p. 397
damnum non impediens, n. 439, p. 396
excusatus a Missa, n. 249, p. 247
excusatus a jejunio, n. 338, Q. 1, p. 326
furtula, n. 404, Q. 2, p. 369
merces, n. 549, Q. 2, p. 467
obligatio erga dominos, n. 259, p. 263
obligatio erga heros, n. 260, p. 262
occulta compensatio, n. 411, Q. 1, p. 376
opera servilia, n. 253, p. 249
restitutio, n. 404, Q, 2. p. 369
Fatui, n. 660, p. 578; n. 661, p. 578, 579
Fautores, vitandorum, n. 988, p. 1032
Favorabile, privilegium, n. 120, p. 121
Favores, definitio, n. 66, p. 59
in dubio ampliandi, n. 66, p. 59
Fecundatio, artificialis, illicita, n. 934, p. 972
Fecunditas, pecuniæ, n. 528, Q. 3, p. 453
Femina, adhibens ornatum et fucum, n. 187, Q. 1, 2, p. 185
cohabitatio cum clericis, n. 586, p. 507, 508
confessionis locus, n. 819, p. 796
incapax jurisdictionis, n. 75, Q. 4, p. 79
jus ad mercedem, n. 257, p. 259
labor, n. 257, p. 259
oppressa, n. 273, Q. 5, p. 282
Feminismus, actio socialis sub ordinario, n. 257, p. 259
irreligiosus, n. 257, p. 259
Ferendæ sententiæ, n. 943, p. 984; n. 946, Q. 1, p. 991
Feria, quinta majoris hebdomadæ, n. 690, Q. 15, p. 619
sexta majoris hebdomadæ, n. 690, Q. 14, p. 619
Feriatum tempus, n. 864, Q. 4, p. 861; Q. 10, p. 865
Fermentatus, panis, n. 679, p. 606
vinum, n. 679, Q. 4, p. 607
Fervorini, in Missa, n. 721, Q. 4, p. 672
Festa, abrogata, n. 327, p. 314
abrogatio, n. 327, p. 314
collatio ordinum, n. 835, Q. 4, p. 821
Corporis Christi, n. 864, Q. 4, p. 862
de jure communi, n. 327, p. 315
de prohibitis die festo, n. 252, p. 248
in Statibus Fœderatis, n. 327, p. 315
labor brevis, n. 254, Q. 5, p. 250
Missa in oratorio privato, n. 247, p. 246
Missa pro populo, n. 242, Q. 1, p. 241
nunc vigentia, n. 327, p. 315
observantia, n. 240, p. 241; n. 252, p. 248
patronorum, n. 327, p. 315
potestas episcopi circa festa, n. 327, p. 313
potestas Papæ circa, festa, n. 327, p. 313
suppressa, n. 327, p. 314
translatio, n. 327, p. 315

Digitized by Google

Feudum, n. 549, p. 466
Ficti, licitatores, n. 539, Q. 1, p. 460
Fictio, consensus, n. 490, p. 427
in absolutione complicis, n. 1004, p. 1042
in contractibus, n. 489, p. 427
in matrimonio, n. 854, p. 845
in promissione matrimonii, n. 841, p. 832
juris, n. 929, p. 966
sacramenti, n. 643, Q. 2, p. 559
Fideicommissum, definitio, n. 514, p. 445
obligatio, n. 516, p. 446
Fideijussio, definitio, n. 550, p. 468
obligationes, n. 550, p. 469
Fideijussor, n. 550, p. 468
Fidei professio, confessariis, n. 567, p. 489
in conciliis, n. 153, Q. 4, p. 157
in curia episcopali, n. 567, p. 489
lectoribus in seminariis, n. 567, p. 489
ordinandis, n. 567, p. 489
prædicatoribus, n. 567, p. 489
qui tenentur, n. 153, Q. 4, p. 157
superioribus, n. 567, p. 489
Fideles, avertendi a superstitionibus, n. 652, p. 569
inducendi in communionem quotidianam, n. 701, p. 638
tenentur sustentare pastores, n. 342, p. 332
Fidelitas, conjugalis, n. 258, p. 262
famulorum, n. 259, p. 263
jusjurandum fidelitatis, n. 225, p. 227
Fidelium defunctorum, commemoratio, n. 714, Q. 3, p. 661
Fides, actus internus, n. 152, p. 154
celatio, n. 152, p. 155; n. 154, p. 158
choreæ massonum, n. 154, p. 162
Christian Science, n. 161, p. 166
communicatio cum hæreticis, n. 154, p. 159, 160; n. 152, p. 155
credenda necessitate medii, n. 156, p. 162
explicite credenda, n. 157, p. 163; Q. 3, p. 164
externa, quoties exhibenda, n. 152, p. 155
ignorantes, an absolvendi, n. 157, Q. 2, p. 163
interna, n. 152, p. 154
interrogatio de fide, n. 153, Q. 2, p. 156
lectio libri fidei adversi, n. 344, p. 334
negatio, n. 152, p. 155
necessitas, n. 152, p. 154
objectum materiale, n. 155, p. 162
peccata opposita, n. 158, p. 164; n. 160, p. 165
periculum ut causa dispensationis matrimonialis, n. 922, Q. 1, p. 951
possessor, bonæ fidei, n. 416, 417, p. 381
dubiæ fidei, n. 420, p. 385; n. 421, p. 386
malæ fidei, n. 418, 419, p. 383
præcepti obligatio, n. 152, p. 155
professio externa, n. 152, p. 155; n. 153, Q. 4, p. 157; n. 154, p. 158
quoad præscriptionem, n. 385, p. 362
quoad ritus hæreticales, n. 154, p. 159
scienda de necessitate medii, n. 156, p. 162
tacentes fidem, n. 152, p. 155; n. 154, p. 158
vestes infidelium, n. 153, Q. 3, p. 156
Filii, abstinentia a carne, n. 338, Q. 2, p. 327
adoptivi, n. 894, p. 901
bona, n. 355, p. 349
contractus, n. 481–483, p. 424
collatio, n. 512, p. 443
damna reparanda a patre, n. 441, p. 398
dominium de juribus diversis, n. 355, p. 349
dona, n. 508, Q. 1, p. 437
educatio, n. 257, p. 254
emancipatio, n. 355, p. 349
furtum, n. 404, Q. 2, p. 369
illegitimi, n. 1029, p. 1055
impuberes, n. 481, p. 424
ingressus in religionem, n. 612, Q. 2, p. 534
infantes, n. 355, p. 349; n. 660, p. 578
irregulares, n. 1028, 1029, p. 1055; n. 1042, p. 1060; p. 1093, n. 26
jejunium, n. 336, p. 335
legitimatio, n. 913, Q. 4, 5, p. 930; n. 920, Q. 3, p. 949
legitimi, n. 866, Q. 2, 3, p. 867
lucrum ex proprio labore, n. 356, Q., p. 350
majores, n. 355, p. 349
matrimonium, n. 852, Q. 1, p. 840; n. 875, p. 882
naturales, n. 889, p. 895
necessitas prohibens ingressum in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525
obedientia in statu eligendo, n. 257, p. 252
officia erga parentes, n. 256, p. 251; n. 257, p. 252
solutiones practicæ, n. 257, p. 252
parentes, n. 257, p. 253
percutientes parentes, n. 257, p. 252
puberes, n. 481, p. 424

Digitized by Google

restitutio, n. 404, Q. 2, p. 369
testamentum, n. 513, Q. 2, p. 443
ususfructus, n. 356, Q., p. 350
vota, n. 235, Q. 1, p. 235
Finis, bonus, n. 23, Q. 1, p. 28
causa finalis dispensandi, n. 103, p. 100
definitio, n. 27, p. 30
divisio, n. 27, p. 30
effectus graviter mali, n. 28, Q. 1, p. 32
effectus leviter mali, n. 28, Q. 1, p. 32
fons moralitatis, n. 27, p. 30
legis, n. 72, p. 75
legis contra sollicitantes, n. 786, p. 764
malus, n. 28, p. 32
malus in voto, n. 229, Q. 8, p. 232
matrimonii, n. 852, p. 843
moralitatem actus, n. 27, p. 31
operantis, n. 27, p. 30
operis, n. 27, p. 30
propter delectationem agere, n. 27, p. 31
propter gloriam Dei agere, n. 28, Q. 2, p. 32
specificat actus humanus, n. 27, p. 31
Fiscus, quoad: bona alienigenarum, n. 381, p. 360
bona vacantia, n. 380, p. 360
quoad thesaurum, n. 372, p. 358
quomodo restituendum, n. 459, Q. 4, p. 405
tributa non exacta, n. 475, Q. 3, p. 418
tributa non soluta, n. 475, p. 417
Fistula, in stomacho, introductio directa viatici, n. 691, Q. 7, p. 622
Fœnus, liceitas, n. 526, p. 450; n. 528, Q. 1, p. 451; Q. 3, p. 453
Fœtus, abortivus, n. 661, p. 579
acceleratio partus, n. 273, Q. 2, p. 279
animatus, n. 997, p. 1037
baptismus in utero, n. 655, Q. 3–5, p. 573; n. 661, p. 579
craniotomia, n. 273, Q. 1, p. 278
ectopicus, n. 272, p. 278, n. 273, Q. 1, p. 278; Q. 8, p. 282
immaturus, n. 273, Q. 2, p. 279
in dubio de vita, n. 273, Q. 8, p. 282
in periculo mortis, n. 661, p. 579
inanimatus, n. 997, p. 1037
involucrum, n. 661, p. 579
maturus, n. 271, p. 277
monstrosus et ostenta, n. 661, p. 580
quando baptizandus, n. 661, p. 579
solutiones practicæ, n. 273, p. 282
velamentum, n. 661, p. 579
viabilis, n. 271, p. 277
Folia, periodica, n. 344, p. 334
prohibitio, n. 345, p. 338
Fomes peccati, n. 126, p. 128
Fons baptismalis, jus parochi, n. 596, p. 515
Fontes moralitatis, circumstantiæ, n. 26, p. 29
finis, n. 27, p. 30
objectum, n. 25, p. 29
Forensia, clericis prohibita, n. 593, p. 512
permissa, die festo, n. 253, p. 249
prohibita die festo, n. 253, p. 249
Fori privilegium, definitio, n. 991, p. 1034
gaudentes, n. 602, p. 520; n. 991, p. 1034
pœnæ in violantes, n. 991, p. 1034
Forma celebrationis matrimonii, n. 910, p. 882
ASSISTENTIA, n. 904, p. 910; n. 906, Q. 1, p. 912; Q. 6, p. 913
activa, n. 904, p. 910; n. 906, p. 913
ad liceitatem, n. 908, p. 916
ad validitatem, n. 906, Q. 9, p. 914
casus perplexus, n. 919, p. 942
competentia territorialis, n. 906, Q. 8. p. 914
formalis, n. 904, p. 910; n. 906, Q. 10, p. 914
in mixtis, n. 864, Q. 5, p. 863; Q. 11, p. 865; n. 872, Q. 6, p. 874; n. 917, p. 938
invalida propter metum, n. 906, Q. 9, p. 914
libera, n. 904, p. 910
menstrua commoratio, n. 908, p. 916; n. 909, Q. 3, p. 917; Q. 5, p. 918
neuter subditus, n. 908, p. 916; n. 909, Q. 9, p. 919
requisita in casu necessitatis, n. 908, p. 916
subjectum legis, n 917, 918, p. 938
sponsa vaga, n. 909, Q. 11, p. 920
testis authorizabilis, n. 904, p. 910
testis communis, n. 906, Q. 10, p. 914
vagi, n. 909, Q. 7, 8, p. 919; Q. 11, p. 920
baptizati, quinam, n. 917, p. 938; n. 918, p. 939
catholici ritus Orientalis, n. 917, p. 938
confessio prævia, n. 866, Q. 1, p. 867
CORAM SOLIS TESTIBUS, n. 914, p. 931
conditiones, n. 913, Q. 2, p. 929; Q. 3, 6, p. 930; n. 915, Q. 1, 2, 5, 6, 7, p. 932
consensus præstandus, n. 915, Q. 8, p. 934
etiam in fraudem legis, n. 915, Q. 9, p. 954

Digitized by Google

in articulo mortis, n. 911, 912, p. 928; n. 913, Q. 1, p. 928; Q. 7-10, p. 931
in navi, n. 915, Q. 10, p. 935
testes, n. 917, Q. 10, p. 938
DELEGATIO, n. 910, p, 922
ad universitatem causarum, n. 911, Q. 14, p. 926
certa, n. 911, Q. 4, p. 924
cessatio, n. 911, Q. 9, p. 925
circumscripta, n. 911, Q. 6, p. 924
concessio potestatis subdelegandi, n. 911, Q. 12, p. 925
delegans, n. 911, Q. 1, p. 923
delegans metu constrictus, n. 911, Q. 7, p. 924
delegatus, n. 911, Q. 2, p. 923
delegatus non cognoscens, n. 911, Q. 8, p. 924
determinatus sacerdos, n. 911, Q. 4, p. 924
error communis, n. 911, Q. 10, p. 925
generalis, n. 911, Q. 4, p. 924
modus delegandi, n. 911, Q. 3, p. 923
modus obeundi munus, n. 911, Q. 17, p. 926
nostri assistentes, n. 911, Q. 16, p. 926
parochus delegans, n. 911, Q. 1, p. 923; Q. 4, 6, 7, p. 924
scripta, n. 911, Q. 3, p. 923
subdelegatio, n. 911, Q. 11, p. 925; n. 912, p. 925
tacita, n. 911, Q. 6, p. 924
vocalis, n. 911, Q. 3, p. 923; Q. 4, p. 924
favor juris, n. 854, p. 845
Græco-Rutheni, n. 909, Q. 9, p. 920
hæretici quoad legem, n. 918, Q. 2, p. 939
LOCUS MATRIMONII, n. 864, Q. 11, p. 865
domicilium, n. 908, p. 916
ecclesia regularium, n. 906, Q. 11, p. 915
vagi, n. 909, Q. 7, 8, p. 919; Q. 11, p. 920
Ne Temere, n. 904, p. 911
Orientales, n. 917, p. 938
PAROCHUS, n. 904, p. 910
capellani, n. 905, p. 911
castrenses, n. 905, p. 911
cumulativum habentes, n. 904, p. 910
excommunicatus, n. 906, Q. 4, p. 913
familiaris, n. 904, p. 910
ordinarius, n. 904, p. 910
personalis, n. 904, p. 910
prohibitus ab ordinario, n. 906, Q. 5, p. 913
proprius, n. 904, p. 910
putativus, n. 906, Q. 2, p. 912
quis, n. 904, p. 910
suspensus, n. 906, Q. 4, p. 913
privilegium antiquum, n. 903, Q. 4, p. 909
requisita ad validitatem, n. 906, Q. 6, p. 913
REQUISITA IN PERICULO MORTIS, n. 911, 912, p. 928; n. 913, Q. 1, p. 928
civiliter conjuncti, n. 913, Q. 4, p. 930
coram quolibet sacerdote, n. 913, Q. 7, p. 931
sine ullis testibus, n. 919, p. 940
solus assistere, n. 913, Q. 8, p. 931
subjectum legis, n. 917, p. 938; n. 918, Q. 1, p. 939
Tametsi, n. 903, Q. 1, p. 907
declaratio Benedictina, n. 903, Q. 23, p. 908
testes, quid acturi sint, n. 907, Q. 10, p. 914
quid debent scire, n. 907, Q. 10, p. 914
testimonium baptismi, n. 852, Q. 4, p. 840
utriusque ritus, n. 909, Q. 9, p. 920
valida celebratio, n. 904, p. 910
Forma, sacramentorum, dubia, n. 623, p. 552
error ministri, n. 633, p. 552
interruptio, n. 632, p. 551
mutatio accidentalis, n. 633, p. 552
mutatio substantialis, n. 633, p. 552
necessitas, n. 632, p. 551
repetitio, n. 633, p. 552
unio moralis cum materia, n. 632, p. 551
testamenti, n. 509, p. 440; n. 511, Q., p. 441
Formalis, contractus, n. 476, p. 420
Formula, absolutionis a censuris, n. 952, Q. 2, p. 999
absolutionis a peccatis, n. 727, p. 681
ad dispensationes matrimoniales petendas, n. 925, p. 955
ad fulminationem dispensationis, n. 852, Q. 3, p. 999
ad sanationem in radice, n. 932, Q. 6, p. 969
baptismi, n. 656, p. 575
extremæ unctionis, n. 821, p. 798; n. 823, p. 802; n. 824, Q. 1-3, p. 802
indulgentiæ in articulo mortis, n. 1061, p. 1084
juramenti, n. 223, p. 224
juramenti gubernii, n. 224, Q. 2, p. 226

Digitized by Google

juratoriæ execratoriæ, n. 220, p. 223
pœnitentiæ, n. 727, p. 681
pro benedictionibus, n. 652, Q. 2, p. 569
Fornicatio, circumstantiæ, n. 290, p. 293
cum meretricibus, n. 290, p. 293
damnum reparandum, n. 468, 469, p. 413
definitio, n. 289, p. 293
gravitas, n. 290, p. 293
petito quoad scandalum, n. 185, Q. 4, p. 183
quoad sponsalia, n. 841, p. 832
relate ad concubinatum, n. 290, p. 293
usus pharmaci post copulam, n. 273, Q. 4, p. 281
Forum, absolutio in foro externo, n. 951, p. 998
absolutio in foro interno, n. 951, p. 998
censura in foro externo, n. 951, p. 998
censura in foro interno, n. 951, p. 998; n. 952, Q. 3, p. 998
forense, n. 523, Q. 2, p. 655
sæculare, n. 523, Q. 2, p. 655
privilegium fori, n. 991, p. 1034
Foundling Asylum, n. 257, Q. 2, 3, p. 255
Fragilitas, recidivus absolvendus, n. 804, p. 783
Fragmenta, hostiæ consecratæ, n. 693, Q. 5, p. 625
Francomuratorii, absolutio a censura, n. 987, Q. 7, p. 1031
censura, n. 986, p. 1028
denuntiatio, n. 987, p. 1032
libri eorum, n. 987, Q. 7, p. 1031
insignia eorum facientes, n. 197, Q. 5, p. 193
ritu sacro sepelitio, n. 973, Q. 1, p. 1017
secta damnata, n. 986, p. 1028
sectam derelinquentes, n. 987, Q. 7, p. 1031
Frater, assistentia mutua, n. 169, p. 172
consanguinitas, n. 169, p. 172
ordo caritatis, n. 174, Q. 1, p. 175
Fraudatio, tributorum, n. 474, Q. 2, p. 416; n. 475, Q. 3, p. 418
Fraus, ad absolutionem a censura, n. 783, p. 755
ad dispensationem, n. 101, p. 99; n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
ad retrahendum a religione, n. 465, p. 411
definitio, n. 490, p. 428
in consecutione boni justi, n. 425, Q. 10, p. 392; n. 561, Q. 5, p. 482
in consiliis, n. 465, p. 411
in contractu, n. 491, 492, p. 428; n. 493, Q., p. 429
in emptione, n. 534, p. 456
in ludo, n. 556, p. 473
in impedimentis, n. 101, p. 99; n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
in ineundo matrimonio, n. 854, p. 845; n. 915, Q. 9, p. 934
in operationibus bursæ, n. 557, p. 473
in professione religiosa, n. 1013, p. 1045
in promissione matrimonii, n. 841, p. 832
quoad reservationem, n. 783, p. 755
tributis solvendis, n. 475, p. 417
venditione, n. 534, Q. 4, p. 457
Frequens communio, n. 701, p. 638
confessio frequens, n. 1050, Q. 11, p. 1069
decretum Apostolicæ Sedis, n. 701, p. 638
qua ætate incipienda, n. 695, Q. 3, p. 629
Fructus, beneficii simoniaci, n. 218, Q 8, p. 220
civiles, n. 418, Q. 1, p. 381
divisio, n. 418, p. 381
dominus, n. 415, p. 380
industriales, n. 418, Q. 1, p. 381
Missæ, applicatio, vid. Missa
mixti, n. 418, Q. 1, p. 381
naturales, n. 418, Q. 1, p. 381
quoad usumfructum, n. 397, p. 366; n. 399, Q. 2, p. 366
restitutio, n. 418, Q. 1, p. 381
Fructificatio rei, n. 415, p. 380; n. 418, Q. 1, p. 381
Fructuarius, n. 397, p. 366; n. 399, p. 366
Frustratio conceptionis, onanismo, n. 938, p. 977
ope instrumentorum, n. 939, p. 977; n. 940, p. 978
ope medicamentorum, n. 939, p. 977; n. 940, p. 978
Frustulum, matutinum, n. 333, p. 319; Q. 2, p. 320
Fucare, vultum, n. 187, Q. 12, p. 185
Fuga, ab alio propter aversionem, n. 193, p. 174
confessarii ex insidiis, n. 819, Q. 3, p. 795
ex carcere, n. 562, Q. 2, 3, p. 483
in persecutione, n. 154, p. 158
remedium luxuriæ, n. 126, p. 129
Fugitivus, religiosus, n. 1012, p. 1044
Fullones, a jejunio excusati, n. 338, Q. 1, p. 336
Fulminatio dispensationis, n. 924, Q. 2, p. 954
quomodo facienda, n. 952, Q. 3, p. 999

Digitized by Google

Functiones, hæretici, n. 154, p. 158
parochi, n. 596, p. 516
Fundationes piæ, acceptatio, n. 712, Q. 21, p. 660
administratio, n. 712, Q. 21, p. 660
conditiones, n. 712, Q. 21, p. 660
definitio, n. 712, Q. 21, p. 660
dos requisita, n. 712, Q. 21, p. 660
Missarum, n. 712, Q. 21, p. 660
onera, n. 712, Q. 21, p. 660
præscriptio in illas, n. 384, p. 362
synallagmatici contractus, n. 712, Q. 21, p. 660
tabulæ, n. 712, Q. 21, p. 660
Funera, acatholicorum, n. 152, p 155
catechumenorum, n. 972, p. 1017
functio parochi, n. 596, p. 516
impœnitentium, n. 973, Q. 1, p. 1017
infantis non baptizati, n. 972, p. 1017
sepultura ecclesiastica deneganda, n. 973, Q. 1, 2, p. 1017
tempore interdicti, n. 969, p. 1015
Fungibilis res, n. 526, p. 450
Fures, occisio furis, n. 269, Q. 2, p. 274
præscriptio, n. 386, p. 362
restitutio, quomodo facienda, n. 456, p. 403
ubi facienda, n. 458, Q. 1, p. 404
scienter ementes a fure, n. 420, Q. 5, p. 385
si per manus plurium, n. 420, Q. 4, p. 385
si res perit, n. 418, Q. 3, p. 382; n. 420, Q. 2, p. 384
in transmissione, n. 457, Q. 3, p. 404
si valor rei variat, n. 420, Q. 3, p. 385
Furiosi, communio, n. 695, Q. 8, p. 630
irregulares, n. 1028, p. 1055
Furtiva, an possunt præscribi, n. 386, p. 362
bona fide empta, n. 418, Q. 2, p. 381
mala fide empta, n. 420, Q. 5, p. 385
Furtula, interruptio in furtulis, n. 404, Q. 3, p. 370
minuta coalescentia, n. 404, Q. 3, p. 370
requisita ad gravitatem, n. 404, Q. 4, p. 371; n. 406, p. 372; n. 407, p. 373
Furtum, cadavera, n. 1032, p. 1057
coalescentia, n. 404, Q. 3, p. 370
definitio, n. 402, p. 368
differentia a rapina, n. 402, p. 368
domino invito, n. 402, p. 368; n. 463, Q. 5, p. 410
famulorum, n. 404, Q. 2, p. 369
filiifamilias, n. 404, Q. 2, p. 369
gravitatis determinatio, n. 404, Q. 1, p. 368
in loco sacro, n. 215, Q. 4, p. 213
in necessitate extrema, n. 406, p. 372
in necessitate gravi, n. 407, p. 373
interruptio in furtulis, n. 404, Q. 3, p. 370
materia absolute gravis, n. 404, Q. 1, p. 368
materia relative gravis, n. 404, Q. 1, p. 368
minuta furta, n. 404, Q. 4, p. 371
peccatum grave ex genere suo, n. 403, p. 368
rei sacræ, n. 215, Q. 4, p. 213
religiosi, n. 614, Q. 7, p. 538
rerum ad plures pertinentium, n. 404, Q. 3, p. 370
restitutio, n. 412, p. 378
solutiones practicæ, n. 405, p. 371
uxorum, n. 404, Q. 2, p. 369

G

Gargarizatio, ante communionem, n. 699, p. 635
Gaudium, n. 135, p. 141
ad illud revocata, n. 136, p. 142
circa omissionem inculpabilem, n. 137, Q. 3, p. 143
circa pollutionem, n. 138, p. 144
definitio, n. 135, p. 141
species peccati, n. 136, p. 142
Gemmæ, inventio, n. 372, p. 358
Generale, concilium, n. 75, Q. 1, p. 76
Generalis, confessio, n. 759, p. 718
lex, n. 75, Q. 1, p. 76
Generatio, n. 932, p. 970
Genere suo, grave, n. 127, p. 129
Generica, confessio, n. 725, Q. 5, p. 678
Gentilitium, definitio, n. 973, Q. 3, p. 1018
tumulatio, n. 973, Q. 3, p. 1018
Geomantia, n. 207, p. 208
Gestatio, armorum, n. 588, p. 508
ectopica, n. 273, p. 278
habitus clericalis, n. 570, p. 492
Gestio negotiorum, n. 522, p. 448
definitio, n. 522, p. 448
quoad res amissas, n. 375, Q. 1, p. 358
obligationes, n. 524, p. 449
Gladium, reddere occisuro, n. 198, Q. 1, p. 194
Gradus, affinitatis, n. 894, p. 901
consanguinitatis, n. 888, p. 895; n. 889, p. 895; n. 890, p. 896
incestus, n. 747, Q. 3, p. 705
maior in impedimentis, n. 874, Q. 14, p. 882

Digitized by Google

minor in impedimentis, n. 874, Q. 14, p. 882
Græco-Rutheni, lex matrimonialis, n. 707, Q. 9, p. 920
Gloriatio, n. 140, p. 145; n. 224, p. 225
Gratia, habitualis, n. 628, p. 549
prima, n. 630, Q. 2, p. 550
sacramentalis, n. 628, p. 549
sanctificans, n. 629, p. 550
secunda, n. 630, Q. 1, p. 550
Gratiæ, concessæ ab Apostolica Sede, n. 123, p. 125
effectus, n. 630, Q. 3, p. 550
status, n. 638, Q. 2, p. 556; n. 696, p. 632
Gratiarum actio, post communionem, n. 701, p. 639
Gratitudo, erga parentes, n. 257, p. 252
Gratuita, donatio, n. 508, Q. 3, p. 437
ingressus in ecclesiam, n. 343, p. 334
promissio, n. 476, p. 419
contractus gratuitus, n. 476, p. 419
Grave, damnum, n. 404, p. 368; n. 425, Q. 6, p. 390
incommodum, n. 86, p. 88
metus gravis, n. 16, p. 20; n. 943, Q. 4, p. 985; n. 946, Q. 6, p. 992
necessitas gravis, n. 407, Q. 1, p. 373
peccatum, n. 127, p. 129; n. 128, Q. 1, p. 131
Gravitas, dubia, n. 128, p. 134
in furto, n. 404, Q. 1, p. 368
in jejunio, n. 333, Q. 12, p. 323
in operibus servilibus, n. 254, Q. 5, p. 250
obligationis in voto, n. 230, p. 233
mensura, n. 127, p. 128
Graviter, peccaminosa, n. 127, p. 129; n. 128, Q. 1, p. 131
Gregorianæ, Missæ, n. 721, Q. 6, p. 672
Gubernatio, externa superioris, n. 819, Q. 4, p. 795
Gubernium, hostile Ecclesiæ, n. 262, p. 266
obedientia, n. 261, p. 265
Gula, definitio, n. 146, p. 147
quale peccatum, n. 146, p. 147
Guttulæ, aquæ in Missa, n. 87, Q. 2, p. 84; n. 679, Q. 7, p. 609
vini calici adhærentes, n. 682, Q. 3, p. 611

H

Habitatio, clericorum, n. 586, p. 507
episcopi, n. 594, p. 512
mulierum in domo parochiali, n. 586, p. 507
parochi, n. 597, p. 516
pro bannis, n. 846, p. 837
pro ineundo matrimonio, n. 908, p. 916
pro quasi-domicilio, n. 79, p. 83; n. 909, p. 916, vid. **Quasi-Domicilium**
Habitualis, intentio, n. 5, p. 12; n. 634, 635, p. 533
peccatum habituale, n. 126, p. 128
Habituatus, an absolvendus, n. 164, p. 168
Habitus, vid. **Consuetudinarius,** n. 126, p. 128
clericalis, n. 570, p. 492
effectus, n. 126, p. 128
influxus in voluntarium, n. 126, p. 128
pravus, n. 126, p. 128
supernaturalis, n. 151, p. 154
Hæreditas, aditio, n. 513, Q. 3, p. 444
conditiones, n. 512, p. 442
Hæres, n. 512, p. 443
ab intestato, n. 513, Q. 1, p. 443
alienigenæ, n. 381, p. 360
collegia, n. 512, p. 443
de adeunda hæreditate, n. 513, Q. 3, p. 444
debita sustinenda, n. 513, Q. 3, p. 444
debitis gravatus, n. 508, Q. 1, p. 437
definitio, n. 513, Q. 1, 2, p. 443
dispositiones testamentarii, n. 514, p. 445
exhæredatio, n. 513, Q. 4, p. 444
executor testamenti, n. 516, p. 446
genera, n. 513, Q. 1, p. 443
impletio ultimæ voluntatis, n. 511, p. 441
jura, n. 513, Q. 3, p. 444
legatum, n. 514, p. 445
legitimus, n. 513, Q. 1, 2, p. 443
necessarius, n. 513, Q. 1, 2, p. 443; Q. 4, p. 444
non-necessarius, n. 513, Q. 1, p. 443
obligationes, n. 513, Q. 3, p. 444
onera sustinenda, n. 513, Q. 3, p. 444
requisita in ipso, n. 513, Q. 1, 2. p. 443
voluntarius, n. 513, Q. 1, p. 443
vota implenda, n. 231, Q. 1, p. 233
Hæresis, absolutio, n. 973, p. 1071
definitio, n. 160, p. 165; n. 161, p. 165
denuntianda, n. 345, Q. 2, 4, p. 339
formalis, n. 160, p. 165
irregularitas, n. 1034, 1035, p. 1058
jus separationis coniugum, n. 860, p. 858
libri prohibiti, n. 345, Q. 2, 4, p. 339
malitia, n. 161, p. 165
materialis, n. 160, p. 165
occulta, n. 160, p. 165
pœnæ, n. 973, p. 1030

Digitized by Google

pravitas devitanda, n. 161, p. 166
propagans, n. 975, p. 1021
signa, n. 161, p. 165; n. 154, p. 161
Hæretici, absolutio, n. 973, p. 1021
ædificatio templi, n. 197, Q. 1, p. 193
applicatio Missæ, n. 704, Q. 3, p. 644
baptismus filiorum, n. 662, Q. 2, 3, p. 581
cantare in choro hæretico, n. 154, p. 159
communicatio cum hæreticis, n. 154, p. 158; n. 973, p. 1020
communio deneganda, n. 642, p. 559
cooperatio in cultu promovendo, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
de baptizatis ab hæreticis, n. 976, p. 1023; n. 977, p. 1024
definitio, n. 161, p. 166
editores librorum, n. 345, Q. 2, 4, p. 339
excommunicatio, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
formales, n. 160, 161, p. 165
functiones, n. 154, p. 158
ingressus in templum, n. 154, p. 158
irregularitas, n. 1034, 1035, p. 1058
materiales, n. 160, 161, p. 165
matrimonia mixta, n. 918, Q. 2, p. 939
matrimonialis forma, n. 918, Q. 2, p. 939
moribundi absolutio, n. 753, p. 713
nuptiæ, n. 918, Q. 2, p. 939
occultus, n. 160, p. 165
patrini, n. 664, Q. 4, p. 588
quoad leges ecclesiæ, n. 79, p. 82
quoad confessionem, n. 773, Q. 4, p. 738
rebaptizatio, n. 662, Q. 2, 3, p. 581
sepultura, n. 973, Q. 3, p. 1018
subjecti legibus ecclesiæ, n. 79, p. 82
vocare ministrum, n. 199, p. 195
Hæsitatio, in peccato, n. 128, Q. 6, p. 133
Hastatio, deceptiones, n. 539, Q. 1, p. 460
definitio, n. 538, p. 459
liceitas, n. 538, p. 459
venditio, n. 538, p. 459
Hebdomada Sancta, circa communionem, n. 690, Q. 14, 15, p. 619
circa Missam, n. 690, Q. 15, p. 619
Heroici, actus, n. 77, Q. 2, p. 80
an religiosis imponendi, n. 77, Q. 2, p. 80
quoad legem humanam, n. 77, Q. 2, p. 80
Heroicus actus, erga defunctos, n. 1060, p. 1084
Herus, peccans cum ancilla, n. 800, p. 782
quoad famulos, n. 259, p. 262
quoad opifices, n. 260, p. 263
Holographum, testamentum, n. 509, p. 440
Homicidæ, n. 466, 467, p. 412
occisio in duello, n. 467, p. 412
Homicidium, aggressor injustus, n. 268, p. 274; n. 269, Q. 1, p. 274
aggressor honoris, n. 269, Q. 4, p. 275
definitio, n. 262, p. 267
impedimentum, n. 887, p. 894
in abortu, n. 272, p. 277; n. 1034, p. 1058
in duello, n. 467, p. 412
irregularitas, n. 1034, p. 1058
obligatio restitutionis, n. 466, p. 412
pœnæ, n. 1034, p. 1058
privata auctoritate, n. 265, p. 271; n. 267, Q. 1, p. 272
quale peccatum, n. 265, p. 271
restitutio, n. 466, 467, p. 412
violat ecclesiam, n. 715, p. 664; n. 716, Q. 2, p. 665
voluntarium, n. 262, p. 268; n. 466, 467, p. 412
Homine, pœnæ ab, n. 945, p. 990
Homo, proprietarius, n. 349, p. 346
Honestæ, partes corporis, n. 281, p. 289
Honestas publica, ex concubinatu publico vel notorio, n. 898, p. 903
ex matrimonio invalido, n. 898, p. 903
impedimentum, n. 898, p. 903
Honor, aggressor, n. 269, Q. 4, p. 275
definitio, n. 317, p. 307
filiorum erga parentes, n. 256, p. 251; n. 257, p. 252
læsio, n. 317, p. 307
reparatio, n. 319, p. 307
restitutio, n. 319, p. 307
Horæ, communionis, n 690, Q. 6, p. 617; n. 690, Q. 12, p. 619
Missæ, n. 713, p. 661; n. 714, Q. 1, 2 p. 661
refectionis in jejunio, n. 337, Q. 1, 2, p. 325
Horæ Canonicæ, vid. **Officium divinum**
Horologium, quoad jejunium, n. 699, p. 636
Hospitalia, expensæ prolum, n. 257, Q. 2, 3, p. 255
operationes chirurgicæ, n. 199, p. 196
sepelitio membrorum amputatorum, n. 973, Q. 6, p. 1020
vocatio ministelli, n. 199, p. 195
Hospites, in domo religiosa, n. 626, p. 547
in oratorio privato, n. 247, p. 245
Hospitium, fundatio, n. 712, Q. 21, p. 660
Hostes, Ecclesiæ, n. 986, p. 1028; n. 987, p. 1030, 1031
Hostiæ, casus, n. 690, Q. 11, p. 618
consecrandæ, n. 693, Q. 8, p. 626
distributio, vid. **Eucharistia**
dubie consecratæ, n. 693, Q. 6, p. 626

Digitized by Google

evomitæ, n. 693, Q. 7, p. 626
fragmenta, n. 693, Q. 5, p. 625
maior, n. 690, Q. 8, p. 618
particulæ renovandæ, n. 693, Q. 8, p. 626
rejectio, n. 693, Q. 7, p. 626
Hyperdulia, vid. **Cultus**
debetur B. V. M., n. 201, p. 198
Hypnotismus, n. 209, Q. 6, p. 208
liceitas, n. 209, Q. 6, p. 207
periculosus, n. 209, Q. 6, p. 208
scientificus, n. 209, Q. 6, p. 208
Hypocrisis, malitia, n. 140, p. 145
Hypotheca (Mortgage), contractus, n. 552, p. 469
definitio, n. 552, p. 469
liceitas, n. 552, p. 469
obligationes, n. 552, p. 469
Hypothecarii, creditores, n. 452, p. 402
ordo solvendi debita, n. 454, p. 402
Hysterotomia, vid. **Operatio Porrensis**
liceitas, n. 273, Q. 6, p. 282

I

Idioma, confessio ignorantis, n. 751, Q. 8, p. 711
Idola, n. 197, Q. 2, p. 193
Idololatria, confectio apparatus, n. 197, Q. 2, p. 193
definitio, n. 204, p. 201
divisio, n. 204, p. 201
malitia, n. 204, p. 201
Idoneitas, ad confessiones audiendas, n. 772, p. 737
ad ordines, n. 834, p. 815
Ignorantes, censuras, n. 946, Q. 4, 5, p. 992
de idiomate, n. 751, Q. 8, p. 711
impedimenta, n. 874, Q. 1, p. 875; Q. 2, p. 876
invaliditatem matrimonii, n. 925, p. 954
irregularitatem, n. 1044, p. 1061
monendi a confessario, n. 786, p. 764; n. 793, Q. 2, p. 776
mysteria fidei, n. 157, Q. 2, p. 163
obligationem cœlibatus, n. 568, p. 490
Ignorantia, affectata, n. 10, p. 16
an causet involuntarium, n. 11, p. 17
an diminuat peccatum, n. 11, p. 17
an reddat actum nullum, n. 12, p. 18
an sit peccatum, n. 10, p. 16
antecedens, n. 10, p. 16
censuræ, n. 946, Q. 4, 5, p. 992
concomitans, n. 10, p. 17
consequens, n. 10, p. 16
crassa, n. 10, p. 16
culpabilis, n. 11, p. 17
definitio, n. 10, p. 16
divisio, n. 10, p. 16
facti, n. 10, p. 16
in advocato, n. 560, p. 480
in confessario quoad reservata, n. 792, p. 774; n. 1003, p. 1042
in contractu, n. 491, p. 428
in judice, n. 558, p. 475
in medico, n. 565, p. 485
inculpabilis, n. 10, p. 16
tollens voluntarium, n. 11, p. 17
irregularitatum, n. 1044, p. 1061
juris, n. 10, p. 16
legis, irritantis, n. 117, Q. 2, p. 118
naturalis, n. 108, p. 102
violatæ, n. 21, p. 24
naturæ matrimonii, n. 855, Q. 9, p. 849
negativa, n. 10, p. 16
pœnæ, n. 21, Q. 3, p. 24; n. 943, Q. 5, p. 985
positiva, n. 10, p. 16
quoad, pœnas, n. 946, Q. 4, 5, p. 992
præcepta decalogi, n. 157, Q. 3, p. 164
præcepta naturalia, n. 108, Q., p. 103
reservationem, n. 781, Q. 7, p. 752
simplex, n. 10, p. 17
solutiones practicæ, n. 12, p. 17
sufficiens ad peccatum, n. 11, p. 17
vincibilis, n. 10, p. 16
non tollens voluntarium, n. 11, p. 17
Illegitimi, definitio, n. 1029, p. 1055
irregulares, n. 1028, 1029, p. 1055
illegitimitas, definitio, n. 1029, p. 1055
irregularitas, n. 1028, 1029, p. 1055
quando auferatur, n. 919, p. 940; n. 1028, 1029, p. 1055
Imagines, benedictio, n. 652, p. 568
cultus, n. 201, p. 198
expositio novæ, n. 201, p. 199
impressio, n. 186, p. 184
licentia, n. 201, p. 199
obscenæ, n. 186, p. 184; n. 285, p. 292
pretiosæ, n. 201, p. 198
sacræ, n. 344, Q. 1, p. 335; n. 345, Q. 4, p. 340
Immemorabilis, consuetudo, n. 119, p. 121
Immersio, in baptismo, n. 654, p. 572
Immobilia bona, n. 392, p. 364
Immunitas, clericorum a militia, n. 602, p. 520
ecclesiastica, n. 80, Q. 1, p. 83
fori, n. 991, p. 1034
localis, n. 80, Q. 1, p. 84
personalis, n. 602, p. 520; n. 993, p. 1035
realis, n. 80, Q. 1, p. 84
violantes, n. 602, p. 520; n. 991, p. 1034

Digitized by Google

Impedientes, consecutionem justi boni, n. 425, Q. 10, p. 392; n. 561, Q. 5, p. 482
exercitium jurisdictionis ecclesiasticæ, n. 985, p. 1028
libertatem ecclesiasticæ electionis, n. 982, p. 1026
litteras vel acta Sanctæ Sedis, n. 984, p. 1027
Impedimenta, abrogata, n. 899, p. 903
ad novitiatum, n. 463, Q. 2, p. 408; n. 610, Q. 3, p. 525
ad religionem, n. 463, Q. 2, p. 408; n. 610, Q. 3, p. 525
casus perplexus, n. 919, p. 941
cognita sub secreto commisso, n. 851, Q. 1, p. 839
conditio, n. 900, p. 904
consuetudo, n. 874, Q. 13, p. 881
declaratio authentica, n. 874, Q. 10, p. 881
derogandi potestas, n. 874, Q. 12, p. 881
detecta a confessario, n. 919, p. 941; n. 925, p. 954; n. 973, Q. 7, p. 1020
in periculo mortis, n. 919, p. 940, 941; n. 973, Q. 7, p. 1020
DIRIMENTIA MATRIMONII, n. 867, p. 869; n. 873, p. 875
ætas, n. 874, 875, p. 882, vid. **Ætas**
auctor, n. 873, p. 875
affinitas, n. 894, 895, p. 901, vid. **Affinitas**
clandestinitas, vid. **Forma celebrationis matrimonii**
cognatio legalis, n. 894, p. 901, vid. **Cognatio**
spiritualis, n. 891, p. 900, vid. **Cognatio**
consanguinitas, n. 888, p. 895, vid. **Consanguinitas**
crimen, n. 886, p. 892, vid. **Crimen**
disparitas cultus, n. 879, p. 887, vid. **Disparitas cultus**
honestas publica, n. 898, p. 903, vid. **Honestas publica**
subjectum et origo, n. 898, p. 903
impotentia, n. 875, 876, p. 883, vid. **Impotentia**
ligamen, n. 878, p. 886, vid. **Ligamen**
ordo sacer, n. 882, p. 889; n. 883, p. 890
raptus, n. 883, 884, p. 881; n. 885, Q. 1–3, p. 891
votum sollemne, n. 882, p. 889
dispensabilia, n. 919, p. 940
dispensandi potestas, n. 919, p. 940, vid. **Dispensatio**
dispensatio, n. 874, Q. 12, p. 881
dubia, ante matrimonium, n. 852, Q. 10, p. 842
post matrimonium, n. 874, Q. 4, p. 876
error, n. 900, p. 904
ignorantia, n. 874, Q. 1, p. 875; Q. 2, p. 876
IMPEDIENTIA, n. 867, p. 869; n. 868, p. 869
cognatio legalis, n. 870, p. 872
mixta religio, n. 871, p. 872
votum, n. 868, 869, p. 869
indispensibilia, n. 920, p. 946
jus constituendi, n. 873, p. 875
legi apponere, n. 874, Q. 11, p. 881
majoris gradus, n. 874, Q. 14, p. 882
matrimonialia, n. 886, p. 892
metus, n. 900, p. 907
minoris gradus, n. 874, Q. 14, p. 882
obligatio revelandi, n. 850, p. 839
occulta, n. 851, p. 839
Ordinarius vetans, n. 874, Q. 11, p. 881
ordines, vid. **Irregularitas**
potestas status, n. 873, p. 875; n. 874, Q. 7–9, p. 877
publica, n. 867, p. 869
quoad, hæreticos, n. 874, Q. 6, p. 877
infideles, n. 874, Q. 9, p. 879
renovatio consensus, n. 928, p. 964; n. 929, Q. 2, p. 965
revelatio occultorum a medico, n. 565, p. 486
subjectum, n. 867, p. 869; n. 873, p. 875; n. 874, Q. 6, p. 877
vis, n. 901, p. 907
Impediti, a recitatione officii divini, n. 583, p. 504
quoad absolutionem a censuris, n. 952, Q. 11, p. 1002
sponsi, n. 852, Q. 10, p. 842; n. 919, p. 941; n. 925, p. 954
susceptio communionis paschalis, n. 342, Q. 2, 3, p. 331
Impendentes, auxilium vitando, n. 988, p. 1032
Imperatus, actus, n. 2, p. 10
Impetrationis, fructus Missæ, n. 704, p. 645
Imperfectus, actus hominis quoad restitutionem, n. 428, p. 388; n. 425, Q. 6, p. 390
consensus, n. 128, Q. 4, p. 132
contritio, imperfecta, n. 730, p. 686
dominium imperfectum, n. 351, p. 347
Impletio legis, affirmativæ, n. 88, p. 89

Digitized by Google

in peccato, n. 766, p. 728
intentio, n. 88, p. 89
negativæ, n. 88, p. 90
peccatum, n. 89, p. 90
plurium præceptorum, n. 90, Q. 4, p. 91
Impletio, ultimæ voluntatis, n. 511, p. 441
voti, n. 230, p. 233
voti testatoris, n. 231, Q. 1, p. 233
Implicita, intentio, n. 646, Q. 1, p. 562
Impœnitentes, quoad extremam unctionem, n. 828, Q. 9, p. 808
Impositio manuum, in confirmatione, n. 667, p. 595
in ordinatione, n. 830, p. 811
Impositio, nominum in baptismo, n. 666, Q. 6, p. 592
Impotentia, n. 875, 876, p. 883; n. 877, p. 884
absoluta, n. 875, 876, p. 883
antecedens, n. 876, p. 883
audiendi Missam, n. 249, p. 247
coeundi, n. 874, 876, p. 883; n. 877, p. 884
confitendi, n. 696, p. 632; n. 750, p. 708
consequens, n. 876, p. 883
dubium de impotentia, n. 877, p. 884
generandi, n. 877, p. 884, vid. **Sterilitas**
impedimentum dirimens, n. 876, p. 883
integre confitendi, n. 751, Q. 1, p. 709
jejunandi ante communionem, n. 691, Q. 7, p. 622
moralis audiendi Missam, n. 91, p. 92; n. 185, Q. 2, p. 183; n. 249, p. 247
mulieris sectæ, n. 877, p. 884
naturalis, n. 875, p. 883
perpetua, n. 875, 876, p. 883
quoad censuras, n. 952, Q. 11, p. 1002
quoad debitum conjugale, n. 934, p. 972
servandi, jejunium, n. 338, Q. 1, p. 326; Q. 2, p. 327
legem partialiter, n. 93, Q. 3, p. 93
votum, n. 237, Q. 1, p. 237
solvendi debitum, n. 461, p. 406
temporalis, n. 875, p. 883
viri vasectomiaci, n. 876, Q., p. 886
Imprecatio, malitia, n. 219, p. 222
Impressio, librorum, n. 188, 189, Q. 1–3, p. 186
Improperium, definitio, n. 317, p. 307
Impuberes, definitio, n. 481, p. 424
feminæ, 481, p. 424
ingressus in religionem, n. 610, Q. 6, p. 527
irritatio voti, n. 235, Q. 1, p. 236
masculi, n. 481, p. 424
quoad censuras, n. 949, p. 996
quoad matrimonium, n. 875, p. 882
Impudicitia, actus, n. 279, p. 288
aspectus, n. 285, p. 291
in ebrietate, n. 9, p. 15; n. 20, Q. 2, p. 24
inter conjuges, n. 937, p. 974; n. 938, p. 975
justa causa, n. 8, p. 13; n. 937, p. 974; n. 938, p. 975
malitia ex fine, n. 281, p. 289; n. 283, p. 290; n. 287, p. 292
oscula, n. 281, p. 289
tactus, n. 283, p. 290
Impulsiva, causa dispensandi, n. 103, p. 100
Imputabilitas, n. 10, p. 16; n. 11, p. 17; n. 13, p. 18; n. 16, p. 20; n. 19, p. 22
causæ, n. 7, p. 13; n. 9, p. 15
modificantes, n. 21, Q. 1, p. 23; Q. 2, 3, p. 24; Q. 4, 5, p. 25; n. 21, p. 26
delicti, n. 21, Q. 1, p. 23
quoad pœnas, n. 21, Q. 1, p. 23
In articulo mortis, ablatio censuræ, n. 965, Q. 4, p. 1012
absolutio, a censuris, n. 773, Q. 5, p. 738
a censuris ab experte facultate, n. 952, Q. 9, p. 1001
a casibus reservatis, n. 783, Q. 4, 5, p. 756; n. 951, p. 998
a peccato, n. 773, Q. 5, p. 738; n. 784, p. 759
complicis, n. 784, p. 758; n. 785, Q. 5, p. 760
jurisdictio hæretici, n. 773, Q. 4, p. 738
simplex confessarius, n. 773, Q. 11, p. 740
Apostolica benedictio, n. 1061, p. 1085
baptismus, n. 661, p. 578; n. 662, Q. 1, p. 580; Q. 8, p. 583; n. 665, p. 590
communio, n. 695, Q. 1, p. 628; Q. 4, 5, p. 629
confessio, n. 752, p. 712
confirmatio, n. 675, Q. 3, p. 600
contritio, n. 732, Q. 3, p. 687
dispensatio matrimonialis, n. 919, p. 940, 941
extrema unctio, n. 827, p. 804
impedimenta, n. 919, p. 940
indulgentiæ, n. 1061, p. 1084
late sumpto, n. 913, Q. 1, p. 928
matrimonium, n. 912, p. 928; n. 919, p. 941; n. 952, Q. 9, p. 1001; n. 973, Q. 7, p. 1020
coram solis testibus, n. 911, 912, p. 928; n. 913, Q. 1, p. 918

Digitized by Google

mobilizati æquiparantur, n. 773, Q. 4, p. 738
In divinis, communicatio, n. 152, p. 155
In fraudem legis, quoad censuras, n. 783, p. 755
quoad menstruam commorationem, n. 915, Q. 9, p. 934
quoad reservata, n. 783, Q. 1, p. 755
In solidum, restitutio, n. 444, p. 398; n. 445, p. 398
In navi, absolutio, n. 773, Q. 11, p. 740
matrimonium, n. 915, Q. 10, p. 935
Missa, n. 716, Q. 1, p. 665
Inadvertentia, in voto, n. 229, Q. 2, p. 231
Inanis, gloria, n. 140, p. 145
Incapacitas, contractus ineundi, n. 480, p. 423
dominium habendi, n. 354, p. 349
donationes accipiendi, n. 508, Q. 2, p. 437
hæreditatem recipiendi, n. 508, Q. 1, p. 437
jurisdictionem exercendi, n. 771, p. 735
ordines recipiendi, n. 834, p. 817
religiosorum quoad bona possidenda, n. 614, Q. 2, p. 536
vota eliciendi, n. 228, p. 230
Incarnatio, mysterium credendum, n. 157, p. 163
Incendiarius, restitutio, n. 425, Q. 5, p. 389
Incerta, debita, n. 463, Q. 4, p. 409
solutio debiti, n. 463, Q. 4, p. 409
Incestus, definitio, n. 293, p. 294
differt ab aliis luxuriæ peccatis, n. 294, p. 294
gradus indicandus, n. 747, Q. 3, p. 705
malitia, n. 293, p. 294
petitio dispensationis, n. 922, Q. 1, p. 950
pœnæ, n. 1032, p. 1057
privatio juris debiti, n. 935, p. 973
Incola, definitio, n. 81, Q. 3, p. 84
Incommodum, excusatio a lege, n. 86, p. 88
excusatio a debito reddendo, n. 935, p. 973
Inconsideratio, n. 142, p. 146
Inconstantia, n. 142, p. 146
Inconsummatio, matrimonii, n. 858, p. 850
Incontinentia, n. 935, p. 972
Inculpabilis, ignorantia, n. 10, p. 16
Indeliberatus, actus, n. 1, p. 9
Index, n. 344, p. 334
facultas dandi licentiam legendi, n. 345, Q. 6, p. 341
librorum prohibitorum, n. 344, p. 334
licentia edendi, n. 344, Q. 9, p. 337; Q. 10, p. 338
licentia legendi, n. 345, Q. 3, p. 339
obligatio denuntiandi libros pravos, n. 345, Q. 2, p. 339
Indifferentia, actus, n. 23, Q. 1, p. 28
Indirecte, voluntarium, n. 6, p. 12
Indignus, hæres, n. 513, Q. 2, p. 443; Q. 4, p. 444
petitio sacramentorum ab indigno, n. 648, Q. 4, 5, p. 564
sacramenta deneganda, n. 642, p. 558
Indirectum, voluntarium, n. 5, p. 11; n. 6, p. 12
dominium, n. 351, p. 347
scandalum, n. 182, p. 181
Indispositi, pœnitentes, n. 797, p. 779
Indissolubilitas, matrimonii, n. 857, p. 850
Inductio ad peccatum, n. 79, p. 82; n. 183, 184, p. 181
malitia, n. 183, 184, p. 181
obligatio reparandi, n. 465, p. 411
Indulgentia, acquisitio pluries in die, n. 1050, Q. 13, 15, p. 1070
actus heroicus caritatis, n. 1060, p. 1084
altaris privilegiati, n. 1059, p. 1082; n. 1060, Q. 1–3, p. 1083
amissio, n. 1050, Q. 20, p. 1072; n. 1051, p. 1074
annulus episcopi, n. 1049, p. 1065
Apostolica, n. 1052, 1053, p. 1076
applicatio defunctis, n. 1050, Q. 6, 7, p. 1067; Q. 8, p. 1068
archiepiscopus, n. 1049, p. 1064
auctor, n. 1049, p. 1063
benedictio objectorum, n. 1052, p. 1076; n. 1053, Q. 3, p. 1077
cardinales, n. 1049, p. 1064
communio, n. 1050, Q. 11, p. 1069
commutatio operum, n. 1050, Q. 17, p. 1071
conditiones acquirendi, n. 1049; p. 1065; n. 1050, Q. 10, p. 1068; Q. 11, 12, p. 1069
confessio requisita, n. 1050, Q. 10, p. 1068; Q. 11, p. 1069
coronarum, n. 1052, p. 1076
crucifixi, toties quoties, n. 1050, Q. 23, p. 1073
definitio, n. 1048, p. 1063
defunctorum, n. 1050, Q. 6, p. 1067
delegatus, n. 1049, p. 1064
dispensator, n. 1049, p. 1063
divisio, n. 1048, p. 1063
episcopi, n. 1049, p. 1064
erectio stationum, n. 1058, Q. 1, p. 1081; Q. 3, p. 1082

Digitized by Google

excommunicatur faciens quæstum, n. 981, p. 1025
excommunicatus incapax, n. 1049, p. 1065
facultas cardinalium, n. 1049, p. 1064
falsa, n. 1050, Q. 22, p. 1072
in articulo mortis, n. 1061, p. 1084
in ecclesia reædificata, n. 1051, p. 1074
infirmi, n. 1050, Q. 19, p. 1071
intentio, n. 1050, Q. 16, p. 1070
libri indulgentiarum, n. 344, Q. 4, p. 336
licentia edendi libros indulgentiarum, n. 344, Q. 4, p. 336
metropolitæ, n. 1049, p. 1064
muti, n. 1050, Q. 18, p. 1071
numisma scapulare, n. 1056, p. 1079
obex ad lucrandam, n. 1050, Q. 2, p. 1065
opera præscripta, n. 1049, p. 1065; n. 1050, Q. 5, p. 1066
oratio præscripta, n. 1050, Q. 24, p. 1073
Papa, n. 1049, p. 1063
partialis, n. 1048, p. 1063
plenaria, n. 1050, Q. 3, p. 1066
prælati episcopo inferiores, n. 1049, p. 1065
privilegium sabbatinum, n. 1055, p. 1078
quæstum, n. 981, p. 1025
regulæ, n. 1050, Q. 22, p. 1072
res, n. 1050, Q. 21, p. 1071
scapularis, n. 1054, 1055, Q. 1, p. 1077; Q. 2, 3, p. 1078; n. 1056, p. 1079
sine causa, n. 1050, Q. 1, p. 1065
solutiones practicæ, n. 1051, p. 1074
status gratiæ, n. 1049, p. 1065; n. 1050, Q. 9, p. 1068
subjectum, n. 1049, p. 1065
surdo-muti, n. 1050, Q. 18, p. 1071
uni rei plures annexæ, n. 1050, Q. 14, p. 1070
vera, n. 1050, Q. 22, p. 1072
Viæ Crucis, n. 1057, 1058, Q. 1, 2, p. 1081; Q. 3–5, p. 1082
visitatio ecclesiæ, n. 1050, Q. 19, p. 1071; n. 1051, p. 1075

Indulta, apostolica quoad codicem, n. 110, p. 107
de abstinentia et jejunio, n. 338, p. 327
generale pro dispensatione impedimentorum, n. 920, Q. 2, p. 946
Ordinarii quoad religiosos, n. 627, p. 548
sacerdoti data, p. 1095, n. 29

Inefficax, desiderium, n. 136, p. 141
revocatio, n. 428, p. 393

Infames, declarandi, n. 1032, p. 1057

Infamia, n. 943, Q. 11, p. 988
cessatio, n. 943, Q. 12, p. 989
clerici, n. 1032, p. 1057
impedit ingressum in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525; n. 1029, p. 1055
infames declarandi, n. 1032, p. 1057
irregularitas, n. 1029, p. 1055; n. 1032, p. 1057
origo, n. 1032, p. 1057

Infans, definitio, n. 481, p. 424
jus ecclesiæ in acatholicos infantes, n. 662, Q. 1, p. 580; Q. 2, p. 581
quoad: baptismum, n. 660, p. 578; n. 661, p. 579; n. 662, Q. 1, 3, 4, p. 580
bona acquirenda, n. 354, p. 349
legem naturalem, n. 79, p. 82
legem positivam, n. 79, p. 82
sacramenta, n. 662, Q. 4, p. 582

Infideles, ad labores conducti diebus festis, n. 255, Q. 4, p. 250
dissolutio matrimonii infidelium, n. 858, p. 851
filii infidelium, n. 662, Q. 1, p. 580
impedimenta, a lege civili, n. 874, Q. 9, p. 879
ex jure ecclesiastico, n. 874, Q. 9, p. 879
juris naturalis et divini, n. 874, Q. 9, p. 879
moribundi, n. 662, Q. 1, p. 581; Q. 8, p. 584
relate ad: leges ecclesiæ, n. 79, p. 82
matrimonium, n. 858, p. 854; n. 874, Q. 9, p. 879; n. 881, p. 889
sepulturam, n. 972, p. 1017
stipendia Missæ, n, 704, Q. 3, p. 644

Infidelitas, n. 158, p. 164
definitio, n. 158, p. 164
divisio, n. 158, p. 164
malitia, n. 159, p. 165
negativa seu materialis, n. 158, p. 164
positiva seu formalis, n. 158, p. 164
privitiva, n. 158, p. 164

Infirmi, abstinentia, n. 338, Q. 1, p. 326; Q. 2, p. 327
celebratio a non jejunante, n. 700, Q. 7, p. 638
communio, n. 691, Q. 1–9, p. 620
confessio, n. 752, p. 712
dans sibi communionem, n. 685, p. 613
debitum conjugale, n. 935, p. 972; n. 936, p. 973; n. 941, p. 979
extrema unctio, n. 824, Q. 2, p. 802; n. 828, Q. 7, 8, p. 808
in articulo mortis, vid. **In articulo mortis**
indulgentia, n. 1050, Q. 19, p. 1071

Digitized by Google

jejunium, n. 338, Q. 1, p. 326; Q. 2, p. 327
Missa, n. 249, p. 247
Missæ a parocho omissæ, n. 710, Q. 2, p. 653
morphium, n. 150, p. 152
officium divinum, n. 583, p. 504
omissio rubricarum, n. 650, Q. 1, p. 566
pœnitentia sacramentalis, n. 763, Q. 4, p. 724
usus oratorii privati, n. 245, p. 247
viaticum, n. 695, Q. 1, p. 628, Q. 4, 5, p. 629; Q. 8, p. 630; Q. 9, p. 631
visitandi a parocho, n. 599, p. 518
Infirmitas, excusans ab integritate confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
Infirmorum, oleum, n. 822, Q. 6, p. 801
Informe, contractus informis, n. 446, p. 442
sacramentum, n. 648, Q. 1; 2, p. 563; Q. 3, p. 564
sponsalia informia, n. 838, Q. 1–3, p. 827
testamentum, n. 511, p. 441
in causis piis, n. 516, p. 446
Infusæ, virtutes, n. 151, p. 154
Ingressus, gratuitus in ecclesiam, n. 343, p. 334
in clausuram monialium, n. 991, 992, p. 1035
in cauponas, n. 590, p. 511
in religionem, clerici, n. 610, Q. 3, p. 525; Q. 5, p. 526
ad novitiatum, n. 610, Q. 3, p. 525
avertens ab ingressu, n. 465, p. 411; n. 612, Q. 2, p. 534
cogentes ad ingressum, n. 1000, p. 1040
conjugis, n. 610, Q. 3, p. 525
licitus, n. 610, Q. 1, p. 524
gravatus debitis, n. 463, Q. 2, p. 408
necessitas prohibens, n. 610, Q. 3, p. 525
vocationi non obsequens, n. 612, Q. 1, p. 534
Inhabilitas, ad beneficia, n. 961, p. 1008
ad confessiones accipiendas, n. 771, p. 735; n. 772, p. 736; n. 1003, p. 1042
ad contrahendum, n. 480, p. 428; n. 503, p. 434
effectus irregularitatis, n. 1027, p. 1054
quoad matrimonium, n. 865, p. 865; n. 867, p. 869
Inhonestæ, partes corporis, n. 281, p. 289
Inimici, dilectio, n. 171, 172, p. 173
Inimicitia, erga Deum, n. 142, p. 146; n. 219, p. 221
erga proximum, n. 173, p. 174
malitia, n. 172, p. 173
odium, n. 174, Q. 4, p. 174
signa amicitiæ, n. 173, p. 174
Inimicorum, condonatio, n. 174, Q. 2, p. 175
dilectio, n. 171, 172, p. 173
explicatio præcepti, n. 172, p. 173
reconciliatio,n. 174, Q. 1, p. 175
signa exhibenda, n. 173, p. 174
Initialis, amor quoad contritionem, n. 734, Q. 8, p. 692
Injuria, compensatio, n. 412, p. 378; n. 459, 460, p. 406
Injusta, damnificatio, n. 433, p. 387
Injustitia, compensatio injuriæ, n. 412, p. 378; n. 459, 460, p. 406
domino irrationabiliter invito, n. 402, p. 368; n. 463, Q. 5, p. 410
pœnæ, n. 946, Q. 3, p. 992
reparatio a judice, n. 559, Q. 7, p. 479
Injusti, aggressoris occisio, n. 268, p. 274
Innocens, damnatio a judice, n. 558, p. 475; n. 559, Q. 1, p. 476
occisio, in oppugnatione, n. 270, p. 276
sterilizatio, n. 270, Q., p. 276
Innominati, contractus, n. 476, p. 419
in contractu de re turpi, n. 479, Q. 1, p. 421
in stupro cum promissione matrimonii, n. 479, Q. 1, p. 421
Inobedientia, n. 619, Q. 2, p. 544; Q. 3, p. 545
in famulis, n. 260, p. 263
inter religiosos, n. 619, Q. 2, p. 544; Q. 3, p. 545
malitia in filiis, n. 257, p. 252
Inquisitio, ante actum humanum, n. 35, p. 38
confessarii quoad dispositiones pœnitentis, n. 796, Q., p. 778
ex parte conjugum, n. 874, Q. 4, p. 876
in dubia possessione, n. 422, Q. 2, p. 357
judicis, n. 508, p. 476
nominis complicis, n. 751, Q. 1, p. 709; Q. 3–5, p. 710
veri domini rei inventæ, n. 375, Q. 1, p. 358
veritates fidei, n. 161, Q., p. 165
veritates sectæ propriæ, n. 161, Q., p. 165
Inscriptio, baptismorum, n. 666, Q. 10, p. 594
matrimoniorum, n. 916, p. 935
Missarum, n. 712, Q. 16, p. 659
nominum quoad indulgentias, n. 1055, Q. 3, p. 1079

Digitized by Google

Insignia, n. 197, Q. 5, p. 193
Insordescentes, in censura, n. 954, p. 1005
Institutio, catechetica, n. 598, p. 517
novitorum, n. 610, Q. 6, p. 527; Q. 7, 8, p. 528
populi, n. 852, Q. 1, p. 840
puerorum, n. 598, p. 518
religiosorum studentium, n. 835, Q. 2, p. 821
sacramentorum, n. 628, p. 549
Instruere, adultos pro baptismo, n. 662, Q. 8, p. 584
confessariorum obligatio, n. 791, p. 773
officium parentum, n. 257, p. 254
officium parochorum, n. 257, Q. 8, p. 258
rudes, n. 778, Q., p. 717
sponsos, n. 852, Q. 9, p. 842
Instrumenta, adhibita a conjugibus, n. 938, p. 976; n. 939, p. 977
in extrema unctione, n. 822, Q. 3, p. 800
in ordinatione, n. 831, Q. 1–3, p. 812
Integra, confessio, n. 741, p. 698
solutio, n. 443, 444, 445, p. 398
Integritas confessionis, n. 741, p. 698
circiter, n. 743, Q. 3, p. 700
defectus, n. 742, p. 698
definitio, n. 741, p. 698
divisio, n. 741, p. 698
excusatio, n. 750, p. 708
extensio, n. 742, p. 698
formalis, n. 741, p. 698
materialis, n. 741, p. 698
moribundorum, n. 751, Q. 1, p. 709
necessitas, n. 742, p. 698
numerus præcisus, n. 743, Q. 2, p. 699
procuratio, n. 792, p. 774
qualitas, n. 741, p. 698
simulatio vocis, n. 743, Q. 6, p. 701
species infimæ, n. 743, Q. 1, p. 699
suppletio, n. 741, 742, p. 698
tempore contagionis, n. 751, Q. 1, p. 709
Intentio, actualis, n. 634, p. 553
actus boni, n. 23, Q. 1, p. 28
actus supernaturalis, n. 28, Q. 3, p. 33
ad coalescentiam furtulorum, n. 404, Q. 3, p. 370
ad indulgentias, n. 1050, Q. 16, p. 1070
ad ordinationem, n. 646, Q. 1, p. 562
ad satisfaciendum præcepto, n. 88, p. 89
conditionata, n. 636, Q. 2, 3, p. 554
conflictus, n. 706, Q. 2, p. 648; n. 855, Q. 5, p. 848
contractus, n. 489, 490, p. 427
cooperatio, n. 194, 195, p. 190
de futuro, n. 855, Q. 3, p. 846
externa, n. 634, p. 553
faciendi quod facit ecclesia, n. 628, p. 549
finis, n. 27, p. 31
habitualis, n. 5, p. 12; n. 635, p. 553
implicita, n. 646, Q. 1, p. 562
in absolutione, n. 728, Q. 8, p. 684
in articulo mortis quoad extremam unctionem, n. 646, Q. 1, p. 562
in damnificatione, n. 424, p. 388
in matrimonio, n. 855, Q. 3, p. 846; Q. 4, 5, p. 847
in ministro sacramenti, n. 634, p. 553
in officio divino, n. 581, p. 503
in sponsalibus, n. 841, p. 832
in suscipiente sacramentum, n. 645, p. 561; n. 646, Q. 1, p. 562
interna, n. 634, p. 553
interpretativa, n. 634, p. 553
juramentum, n. 223, p. 224
offerentes Missam, n. 705, p. 648
prævalens, n. 706, Q. 2, p. 648; n. 855, Q. 5, p. 848
pro applicatione Missæ, n. 705, p. 648
promissionis, n. 503, p. 435
quoad altare privilegiatum, n. 1059, p. 1082
quoad numerum peccatorum, n. 132, p. 138
requisita ad baptismum, n. 634, 635, p. 553; n. 636, Q. 1–3, p. 554
ad extremam unctionem, n. 646, Q. 1, p. 562; n. 828, Q. 10, p. 808
restitutio, n. 412, p. 378
scandalum, n. 182, 183, p. 181
secunda, n. 706, Q. 8, p. 651
virtualis, n. 634, p. 553
votum, n. 228, p. 230
Interdicti, quoad contractus, n. 487, p. 426
Interdictum, n. 968, p. 1013; n. 1026, p. 1053
ab ingressu in ecclesiam, n. 970, Q. 3, p. 1016
ambitus, n. 969, p. 1014
auctor, n. 969, p. 1014
baptismus, n. 969, p. 1014
capitulum, n. 982, p. 1026
cardinales, n. 950, Q. 1, p. 996
causam dans locali, n. 988, p. 1032
celebrans, n. 970, Q. 1, p. 1016
in loco interdicto, n. 988, p. 1032
cessatio, n. 951, p. 998
clericis, n. 969, p. 1014
cœmeterium, n. 971, p. 1017
definitio, n. 968, p. 1013
divisio, n. 968, p. 1013
effectus, n. 969, p. 1014
episcopi, n. 950, Q. 1, p. 996

Digitized by Google

festa sollemniora, n. 969, p. 1014
latæ sententiæ, n. 1026, p. 1053
personale, n. 969, p. 1014
personaliter interdicti, n. 970, Q. 1, p. 1015
quando pœna vindicativa, n. 945, p. 990
quoad capitulum, n. 982, p. 1026
quoad dispensationem Eucharistiæ, n. 969, p. 1014
quoad moribundos, n. 969, p. 1014
quoad sacramenta accipienda, n. 970, Q. 2, p. 1016
sepultura ecclesiastica, n. 969, p. 1015
violatio, n. 1034, p. 1058
Intermissio, operum, n. 549, Q. 4, p. 468
Interni, actus, n. 2, p. 10
attentio interna, n. 634, 635, p. 553; n. 640, Q. 2, p. 562
bona interna, n. 352, p. 348
dispositio interna, n. 647, p. 563
peccatum internum, n. 135, p. 141
quoad censuras, n. 942, p. 981
quoad reservationem, n. 780, p. 750
Interpellationes, vid. **Privilegium Paulinum**
dispensatio, n. 859, Q. 4, p. 852; Q. 7, p. 853
forma, n. 859, Q. 3, p. 852
necessitas, n. 859, Q. 2, p. 851; Q. 14, p. 855
Interpres, ad confessionem, n. 751, Q. 9, p. 712; n. 813, p. 789
ad matrimonium, n. 855, Q. 6, p. 848
non necessario adhibendus, n. 751, Q. 9, p. 712
obligatio sigilli, n. 813, p. 789
Interpretatio, dispensationis, n. 97, Q. 2, p. 96
definitio, n. 94, p. 94
divisio, n. 94, p. 94
indulgentiarum altaris privilegiati, n. 1060, Q. 1, p. 1083
jurisdictionis, n. 770, Q. 5, p. 733
jurisjurandi, n. 225, p. 228
LEGIS, n. 94, p. 94
authentica, n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
comprehensiva vel extensiva, n. 94, p. 94
consuetudine, n. 96, p. 95
doctrinalis, n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
extensio casus ad casum, n. 97, Q. 1, p. 96
normæ generales, n. 110, p. 107
stricta vel lata, n. 94, p. 94; n. 97, Q. 2, p. 96
usualis, n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
norma, n. 110, p. 107
privilegii, n. 121, p. 121
pœnæ, n. 950, Q. 5, p. 997
rescripti, n. 97, Q. 2, p. 96
reservationis stricta, n. 950, Q. 6, p. 997
testamenti, n. 516, p. 446
vis, n. 96, p. 95
votorum, n. 230, p. 233
Interpretativa, dispositio, n. 634, p. 553
intentio, n. 5, p. 12
in ministro, n. 635, p. 553
in suscipiente sacramenta, n. 646, Q. 1, p. 562
quoad extremam unctionem, n. 634, p. 553
voluntarium interpretativum, n. 5, p. 12
Interrogatio, conjugum, n. 941, p. 980
discreta, n. 795, p. 777
in baptismo, n. 666, Q. 4, p. 592
in materia luxuriæ, n. 795, p. 778
juniorum, n. 787, p. 771; n. 794, p. 777
moderata, n. 795, p. 777
munus confessarii, n. 795, p. 777
nunquam de nomine complicis, n. 751, Q. 1, p. 709; Q. 3–5, p. 710
obligatio, n. 794, p. 776
opportuna, n. 795, p. 778
pœnitentis, n. 795, p. 777
quoad interna peccata, n. 138, p. 144 145
sponsorum, n. 852, Q. 3, p. 840
Interruptio, actus conjugalis, n. 938, p. 975
actuum voluntatis, n. 131, p. 137; n. 132, p. 137, 138
in bannis, n. 845, p. 837
in confectione sacramentorum, n. 631, p. 551
in consuetudine, n. 119, Q. 1, p. 120
in furtulis, n. 404, Q. 3, p. 370
in novitiatu, n. 610, Q. 6, p. 527
in præscriptione, n. 393, p. 365
Missæ, n. 721, Q. 4, p. 671
officii divini, n. 579, p. 501
refectionis die jejunii, n. 337, Q. 3, p. 325
Interstitia, in ordinationibus, n. 835, Q. 5, p. 822
Intervallum, inter peccata, n. 131, p. 137; n. 132, p. 138
Interventus, in electione Romani Pontificis, n. 982, p. 1026
Intestatus, hæres, n. 513, Q. 3, p. 444
testamentum informe, n. 511, p. 441
Intimatio, consensus in contractibus, n. 489, p. 427
dispensationis, n. 924, Q. 2, p. 954
in censuris, n. 946, Q. 7, p. 992

Digitized by Google

Intrinsece, mala, n. 25, p. 29
metus ab intrinseco, n. 17, 18, p. 21
periculosa, n. 25, p. 29; n. 257, p. 256
probabilis, n. 46, p. 44
Invadentes, bona ecclesiæ Romanæ, n 994, p. 1036
excommunicati, n. 994, p. 1036
Invalida, forma sacramentorum, n. 633, p. 552
error contractus, n. 900, p. 904
Inventarium, hæres, n. 513, Q. 3, p. 444
Inventio, bonorum derelictorum, n. 376, p. 359
in arte et scientia, n. 363, p. 353
rei, n. 370, p. 357
rei amissæ, n. 373, p. 358; n. 375, Q. 1, p. 358
thesauri, n. 371, p. 357
Inventor, dominium, n. 363, p. 353; n. 372, p. 357
Investigationes, ad matrimonium, n. 852, Q. 3, p. 840; Q. 5, p. 841
Invidia, definitio, n. 143, p. 146
malitia, n. 143, p. 146
Invincibilis, ignorantia, n. 10, p. 16
Invito, domino, n. 402, p. 368; n. 463, Q. 5, p. 410
inventore invito, n. 363, p. 353
Invitus, audiens Missam, n. 89, p. 90
dominus quoad furtum, n. 402, p. 368; n. 463, Q. 5, p. 410
impletio legis, n. 88, p. 89
quoad stuprum invita, n. 297, p. 294
Invocatio, sanctorum, n. 200, p. 198
Involucrum, fœtus, n. 661, p. 579
Involuntarium, n. 4, p. 11
Ira, blasphemia, ira prolata, n. 220, p. 222
definitio, n. 144, p. 146
malitia, n. 144, p. 146
minuit voluntarium, n. 21, Q. 5, p. 25
peccata sequentia, n. 144, p. 146
percussio clerici, n. 993, p. 1035
Irregularitas, n. 1027, p. 1054
abortum procurantes, n. 1034, p. 1058; n. 1038, p. 1059
adstricti ad militiam, n. 1042, 1043, p. 1060
apostatæ, n. 1034, 1035, p. 1058
auctor, n. 1028, p. 1054
bigami, n. 1028, p. 1055; n. 1031, p. 1056
carnifices, n. 1028, p. 1055; n. 1031, p. 1056
clerici in sacris, attentantes matrimonium, n. 1034, 1037, p. 1058
exercentes artem vetitam, n. 1034, p. 1058; n. 1040, p. 1059
corpore vitiati, n. 1028, p. 1055; n. 1030, p. 1056
definitio, n. 1027, p. 1054
dispensatio, n. 1046, p. 1061; n. 1047, p. 1062
effectus, n. 1027, p. 1054
epileptici, n. 1028, p. 1055
ex baptismo male suscepto, n. 1034, 1036, p. 1058
ex defectu, n. 1028, p. 1055
ex delicto, n. 1034, p. 1058
ex infamia, n. 1028, p. 1055; n. 1032, p. 1057
ex infamia facti, n. 1042, p. 1060
ex matrimonio civili, n. 1034, p. 1058
filii acatholicorum, n. 1042, 1043, p. 1060
hæretici, n. 1034, 1035, p. 1058
homicidium, perpetrantes, n. 1034, p. 1058; n. 1038, p. 1059
ignorantia, n. 1044, p. 1061
illegitimi, n. 1028, 1029, p. 1055
impedimenta, n. 1042, 1043, p. 1060
impediti, n. 1042, p. 1060; p. 1093, n. 26
judex qui mortis sententiam tulit, n. 1028, p. 1055; n. 1033, p. 1057
multiplicatio, n. 1045, p. 1061
mutilatores, n. 1034, 1035, p. 1058; n. 1039, p. 1059
neophyti, n. 1042, p. 1060
officia quædam ferentes, n. 1042, 1043, p. 1060
schismatici, n. 1034, 1035, p. 1058
scientia legis, n. 1044, p. 1061
servi, n. 1042, 1043, p. 1060
suicidium tentantes, n. 1034, p. 1058; n. 1039, p. 1059
subjectum, n. 1028, p. 1055; n. 1034, p. 1058; n. 1042, p. 1060
usurpatio ordinis, n. 1034, p. 1058; n. 1041, p. 1059
viri uxorati, n. 1042, 1043, p. 1060
Irreligiositas, definitio, n. 211, p. 209
malitia, n. 211, p. 209
species, n. 211, p. 209
Irreverentia, erga parentes, n. 257, p. 252
in sacrilegio, n. 213, p. 211
in Sanctissimum Dei Nomen, n. 220, p. 222
Irrisio, in blasphemia, n. 220, p. 222
Irritans lex, n. 73, p. 75
auctor, n. 116, p. 118
contractus, n. 476, p. 420
definitio, n. 115, p. 117
ignorata, n. 117, Q. 2, p. 118

Digitized by Google

immediate, n. 115, p. 118
in jure canonico, n. 116, p. 118
mediate, n. 115, p. 118
vis, n. 115, p. 117; n. 116, p. 118; n. 117, Q. 1-3, p. 118
Irritatio, auctor, n. 116, p. 118
contractus, n. 476, p. 420
legis, n. 116, p. 118
voti, n. 233, p. 234; n. 235, Q. 1, p. 235
directa, n. 233, p. 234
indirecta, n. 233, p. 234
Iteratio, absolutionis, n. 725, Q. 1, p. 676
baptismi, n. 633, p. 652
benedictionis nuptialis, n. 864, Q. 4, p. 861
communionis per modum viatici, n. 694, Q. 6, p. 622
confessionis, n. 754, p. 714; n. 755, p 715
extremæ unctionis, n. 828, Q. 4, p. 805
formæ Eucharistiæ, n. 684, Q. 3, p. 612
indulgentiæ in articulo mortis, n. 1061, p. 1084
novitiatus, n. 610, Q. 6, p. 527
obligatoria, n. 684, Q. 3, p. 612
ordinationis, n. 835, Q. 4, p. 822
publicationis, n. 852, Q. 7, p. 841
voti, n. 233, p. 234; n. 234, p. 235
Itinerans, celebratio Missæ in ritu alieno, n. 715, p. 664
in ritu proprio, n. 721, Q. 7, p. 673
communio in ritu alieno, n. 689, p. 615
confessio religiosi, n. 773, Q. 12, p. 740
die festo, n. 93, p. 93
excusans a Missa, n. 93, p. 93
jurisdictio in navi, n. 773, Q. 11, p. 740
quoad abstinentiam, n. 86, p. 88
quoad jejunium, n. 86, p. 88
votum, n. 234, p. 235

J

Jactantia, de re turpi, n. 224, p. 225
malitia, n. 140, p. 145
Jejunium,
Ecclesiasticum,
ætas, n. 336, p. 325
amentes, n. 79, p. 82
bibere, n. 333, Q. 3, p. 320
cafeum, n. 333, Q. 3, p. 320
causæ excusantes, n. 338, Q. 1, p. 326; Q. 2, p. 327; n. 338, p. 328
coalescentia comestionum, n. 333, Q. 12, p. 323
condimenta, n. 330, p. 317
conditio essentialis, n. 332, p. 319
dies abstinentiæ simul et jejunii, n. 334, p. 323
dies jejunii solius, n. 334, p. 323; p. 1094, n. 26
dispensatio in familiis religiosis, n. 329, p. 317
duratio refectionis, n. 337, Q. 2, p. 325
facultas dispensandi episcopi, n. 328, p. 315
parochi, n. 338, p. 328
frustulum, n. 333, p. 319; Q. 2, p. 320
indulta nostra, n. 338, p. 327
indulta particularia, n. 328, p. 316; n. 335, p. 324
interruptio refectionis, n. 337, Q. 3, p. 325
jus ex carne, n. 331, p. 318
materia gravis, n. 333, Q. 12, p. 323
obligatio, n. 329, p. 316
pauperes, n. 338, Q. 1, p. 326
pervigilia non anticipantur, n. 334, p. 323
potestas Ordinarii et parochi, n. 338, p. 328
potus, n. 333, p. 320, 321
promiscuitas ciborum, n. 332, p. 319
quadragesimale, n. 328, p. 316; n. 334, 323
qualitas ciborum, n. 333, Q. 9, p. 332
quantitas ciborum, n. 333, Q. 1, p. 319; Q. 12, p. 323
refectiuncula, n. 333, Q. 8, p. 322
solutiones practicæ, n. 333, p. 319; n. 337, Q. 4, 5, p. 326
subjectum legis, n. 336, p. 325
Naturale, ante baptismum, n. 698, p. 635
ante communionem, n. 698, p. 634
capite damnati, n. 695, Q. 9, p. 631
cessatio obligationis, n. 338, Q. 1, p. 326; n. 154, p. 161
computatio temporis, n. 122, p. 123, 124
dubium de fractione, n. 700, Q. 6, p. 637
fractio, n. 698, p. 634
infirmi, n. 700, Q. 7, p. 637
milites, n. 338, Q. 2, p. 327
obligatio, n. 334, p. 323
viaticum non-jejunis, n. 698, p. 634
potestas circa jejunium, n. 328, p. 315
Jubens, n. 426, p. 392; n. 427, p. 392, vid. Mandans
Judæi, baptismus filiorum, n. 662, Q. 1, p. 580
quoad disparitatem cultus, n. 881, p. 889
quoad leges ecclesiasticas, n. 79, p. 82

Digitized by Google

Judex, confessarius, n. 793, p. 776
corruptio, n. 559, p. 477
excommunicatus, n. 991, p. 1034
in causa civili, n. 558, p. 476
in causa criminali, n. 558, p. 476
in causa dubia, n. 558, p. 476
innocentem condemnans, n. 558, p. 475; n. 559, Q. 1, p. 476
irregularis, n. 1028, p. 1055; n. 1033, p 1057
munera, n. 559, Q. 3, p. 477
non licet clericis, n. 593, p. 512
officia, n. 558, p. 475
pœnæ conveniendi clericum, n. 991, p. 1034
qualitates, n. 558, p. 475
quoad divortium, n. 559, Q. 4, p. 477
quoad matrimonia, n. 559, Q. 5, p. 478
quoad possessorem, n. 558, p. 476
quoad reum, n. 559, Q. 1, p. 476; Q. 2, p. 477
restitutio, n. 559, Q. 7, p. 479
scientia, n. 558, p. 475
secretum, n. 559, Q. 6, p. 479
sententia injusta, n. 558, p. 475; n. 559, Q. 7, p. 479
Judicialis, denuntiatio, n. 181, p. 180
potestas, n. 769, Q. 7, p. 734
sollicitantes, n. 787, Q. 11, p. 769
Judicium, definitio, n. 558, p. 476
forense, n. 253, p. 249; n. 593, p. 512; n. 723, Q. 2, p. 675
in juramento, n. 224, Q. 1, p. 225
temerarium, n. 320, p. 308
Juramentum, assertorium sine veritate n. 224, p. 225
cessatio, n. 226, p. 229
commutatio, n. 226, Q. 4, 5, p. 229
conditiones, n. 223, p. 224
contra modernismum, n. 567, p. 490
contractui annexum, n. 497, 498, p. 432
cum restrictione mentali, n. 313, p. 301; n. 224, Q. 1, p. 225
de jure irritum, n. 225, p. 227
definitio, n. 222, p. 223
dispensatio, n. 226, Q. 5, p. 229
divisio, n. 222, p. 223
ex dolo, n. 226, Q. 2, p. 228
ex errore emissum, n. 226, Q. 2, p. 228
ex metu emissum, n. 226, Q. 2, 3, p. 228
falsum, n. 224, Q. 1, p. 225
fidelitatis, n. 225, p. 227
formulæ, n. 223, p. 224
gubernio, n. 224, Q. 2, 3, p. 226
intentio, n. 223, p. 224
interpretatio, n. 225, p. 228
judicium, n. 224, Q. 1, p. 225
justitia, n. 224, Q. 1, p. 225
negatio criminis in reo, n. 562, Q. 1, p. 483
obligatio, n. 225, p. 227
parvitas materiæ, n. 226, Q. 1, p. 228
per procuratorem, n. 223, p. 225
promissorium, n. 225, p. 227
remissio, n. 226, Q. 4, 5, p. 229
requisita, ad essentiam, n. 223, p. 224
ad liceitatem, n. 223, p. 225
restrictio mentalis, n. 311, p. 300
servandi constitutionem Americanam, n. 224, Q. 2, p. 226
simplex, n. 222, p. 224
sollemne, n. 222, p. 224
sponsalibus annexum, n. 838, Q. 2, 3, p. 827
super biblia hæretica, n. 224, Q. 4, p. 226
veritas, n. 224, Q. 1, p. 225
Jurati, ecclesiastici, n. 493, p. 512; n. 1042, p. 1060
obligationes, n. 559, Q. 2, p. 477
quoad innocentem, n. 559, Q. 1, p. 476
quoad reum, n. 559, Q. 1, p. 476
scientia privata, n. 559, Q. 1, p. 476
Juridica, culpa, n. 432, p. 387
denuntiatio, n. 181, p. 180
Juris Canonici Codex, vid. **Codex,** n. 110, p. 105
Juris, fictio, n. 929, p. 966
Jurisdictio, n. 963, p. 1009
ab interdicto, n. 970, Q. 1, p. 1015
absolvens inscio superiore, n. 776, Q. 3, p. 742
acquisitio, n. 772, p. 736
approbatus, redux, n. 776, Q. 2, p. 742
auctor, n. 770, p. 732; Q. 4, 733
cessatio, n. 770, Q. 10, 11, p. 734; n. 773, Q. 13, p. 740
collatio, n. 772, p. 736
concessio, n. 772, p. 736
confessariorum, n. 771, p. 735
definitio, n. 770, Q. 1, p. 732
delegata, n. 770, Q. 2, p. 732; n. 773, Q. 14, p. 740
delegatio ordinariæ, n. 770, Q. 4, p. 733
divisio, n. 770, Q. 1, 2, p. 732
dubia, negative, n. 773, Q. 2, p. 737
positive, n. 773, Q. 3, p. 738
ecclesiæ, n. 985, p. 1028
erga religiosos, n. 776, Q. 8, p. 743
error communis, n. 770, Q. 12, p. 735; n. 773, Q. 1, p. 737
excommunicati, n. 957, p. 1007; n. 960, p. 1008

Digitized by Google

facultas eligendi confessarium, n. 778, Q 1, p. 745; Q. 5, p. 747
hæretici, n. 773, Q. 4, p. 738
impedientes, excommunicati, n. 985, p. 1028
in articulo mortis, n. 773, Q. 4, p. 738
in foro externo, n. 770. Q. 1, p. 732
in foro interno, n. 770, Q. 1, p. 732
in foro uno, n. 770, Q. 9, p. 734
in religione, n. 774, p. 741
in religiosas, n. 777, p. 744
inflictio censuræ, n. 947, p. 993
interpretatio, n. 770, Q. 5, p. 733
limitata, n. 773, Q. 14, p. 740
magister novitiorum, n. 776, Q. 7, p. 743
navigantes, n. 773, Q. 11, p. 740
natura, n. 770, Q. 1, p. 732
necessitas, n. 771, p. 735
ordinaria, n. 770, Q. 2, p. 732
Ordinarii, n. 770, Q. 3, p. 732
parochus advocans parochum, n. 773, Q. 6, p. 738; p. 1095, n. 30
præsumpta, n. 772, p. 736
peregrini, n. 773, Q. 9, p. 739
potestas judicialis, n. 769, Q. 7, p. 734
non judicialis, n. 770, Q. 8, p. 734
pro ritu orientali, n. 773, Q. 12, p. 740
quoad absolutionem complicis, n. 784, p. 758; n. 952, Q. 11, p. 1002
quoad familiares regularium, n. 776, Q. 4, 5, p. 743
quoad legem, n. 72, p. 74; n. 74, p. 76
quoad libros, n. 345, p. 338
quoad milites, n. 751, Q. 1, p. 709; n. 773, Q. 4, p. 738
quoad moniales, n. 777, p. 744; n. 778, Q. 4, p. 747
quoad peccata reservata, n. 780, p. 750
quoad religiosas, n. 777, p. 744; n. 778, Q. 4, 5, p. 747
quot confessarii inter religiosos, n. 776, Q. 6, p. 743
revocatio, n. 776, p. 742
sacramentalis, n. 770, Q. 1, p. 732
sine venia parochi, n. 773, Q. 8, p. 739
specialis in religiosas, n. 777, p. 744
subditi, n. 770, Q. 6, p. 733
subjectum jurisdictionis, n. 771, p. 735
superior seminarii collegiive, n. 776, Q. 7, p. 743
superiores religiosi, n. 775, p. 741; n. 776, Q. 7, p. 743
superiorissa incapax, n. 75, Q. 4, p. 79
suppleta, n. 770, Q. 12, p. 735; n. 773, Q. 1, p. 737
suspensi, n. 963, 964, p. 1009; n 964. p. 1010
tacita, n. 772, p. 736
taxa, n. 218, Q. 6, p. 218
vagi, n. 773, q. 9, p. 739

Jus, vid. Dominium, n. 347, 348, p. 345
auctoris, n. 363, p. 353
canonicum, n. 110, p. 104
cessio, n. 181, p. 180
civile, n. 111, p. 115
civile quoad conscientiam, n. 114, Q. 1, p. 116
definitio, n. 347, p. 345
divisio, n. 348, p. 345
ecclesiæ, quoad libros, n. 345, p. 338
ecclesiasticum, n. 110, p. 104
ex carne (broth), n. 331, Q. 3, p. 318
ignorantia, n. 21, Q. 3, p. 24
inviolabile, n. 349, p. 346
jus ad rem, n. 348, p. 345
jus in re, n. 348, p. 345
læsio, n. 413, p. 378
naturale, n. 107, p. 102; n. 347, p. 345
non-scriptum, vid. **Consuetudo**, n. 118, p. 119
objectum justitiæ, n. 346, p. 343; n. 349, p. 346; n. 352, p. 348
principia generalia, n. 349, p. 346
regularium, n. 608, 609, p. 522
scriptum, n. 73, p. 75

Justitia, commutativa, n. 346, p. 345; n. 349, p. 346
definitio, n. 346, p. 343
distributiva, n. 346, p. 344
divisio, n. 346, p. 344
generalis, n. 346, p. 344
in compensatione, n. 410, p. 375
legalis, n. 346, p. 344
onus restitutionis, vid. **Restitutio**
peccata opposita, n. 402, p. 368; n. 417, p. 380
requisita in juramento, n. 224, Q. 1, p. 225
species ceteræ, n. 349, p. 347
stricta seu commutativa, n. 346, p. 345
vindicativa, n. 346, p. 345
virtus, n. 346, p. 343

L

Labor, in festis prohibitus, n. 253, p. 248
excusans a jejunio, n. 338, Q. 2, p. 328
merces pro filiis, n. 356, Q., p. 350
non excusans a jejunio, n. 338, Q. 2, p. 328

Digitized by Google

officium erga proximum, n. 168, p. 170; n. 169, p. 171
vitæ alendæ, n. 549, Q. 2, p. 467
præceptum, n. 549, Q. 2, p. 467
servilis, n. 253, p. 248
stipendium, n. 712, Q. 6, p. 656
Lac, die jejunii, n. 333, Q. 9, p. 322
extractum in jejunio, n. 333 Q. 9, p. 322
Lactantes, obligatio matris, n. 257, Q. 1, p. 255
quoad jejunium, n. 338, Q. 1, p. 326
Lactatio, n. 257, Q. 1, p. 255
Lacticinia, definitio, n. 331, Q. 1, p. 318
Læsio, famæ, n. 314, p. 302
fortunæ, n. 352, p. 348
honoris, n. 317, p. 307
juris affectiva, n. 413, p. 378
sigilli, n. 810, p. 788
veritatis, n. 310, p. 300
Laici, adductio clerici ad judicem laicum, n. 602, p. 520; n. 991, p. 1031
associationes damnatæ, n. 987, Q. 6, p. 1030
associationes secretæ, n. 987, p. 1029, 1030, 1031
Eucharistiam deferentes, n. 685, p. 613
Fratres, n. 609, p. 523
in peccato baptizantes, n. 638, Q. 1, p. 555
jus recipiendi spiritualia, n. 596, p. 516
religiosi, n. 609, p. 523
sacra tangentes, n. 215, Q. 6, p. 213
simulantes confessorem, n. 978, 979, p. 1025
viaticum ministrantes, n. 685, p. 613
Laparotomia, vid. **Sectio Cæsarea**
liceitas, n. 273, p. 284
Lapicidæ, excusati a jejunio, n. 338, p. 326
Lapis, altaris, n. 715, p. 666
Lapsus, 804, p. 783
Largitiones, 596, p. 516, vid. **Præstationes**
Laridum, condimento, n. 330, p. 317; n. 331, Q. 2, p. 318
permissum, n. 331, Q. 2, p. 318
refectiuncula serotina, n. 331, Q. 2, p. 318
Larvæ, in choreis, n. 190, p. 183
Lascivitas, vid. **Luxuria**
Latæ sententiæ, n. 943, Q. 3, p. 984; n. 946, Q. 1, p. 991. vid. **Censura, Pœnæ**
in utroque foro, n. 943, Q. 7, p. 987
potestas episcopi, n. 943, Q. 8, p. 988
Latria, definitio, n. 201, p. 198, vid. **Cultus**
Latrocinium, n. 402, p. 368, vid. **Furtum**
Laudare, Deum, n. 28, Q. 2, p. 32
peccatores, n. 435, p. 395, vid. **Palpo**
toto die, n. 28, Q. 2, p. 32
Laudatores, delicti patrati, n. 943, Q. 2, p. 982
Laudes, n. 580, Q. 2, p. 580
Lavatio, vaginae post oppressionem, n. 273, p. 282.
Laxismus, definitio, n. 55 p. 48
damnatus, n. 55, p. 48
Laxitas, actus, n. 37, p. 39
conscientiæ, **n. 37, p. 39**
definitio, n. 37, p. 39
habitus, n. 37, p. 39
Lectio librorum, n. 344, p. 335
decreta generalia, n. 344, p. **334, vid. Censura librorum**
licentia, n. 345, Q. 3, p. 339
prohibita, n. 344, p. 334
jure naturæ, n. 344, p. 337
jure positivo, n. 345, Q. 1, 4, p. 339
sine censura, n. 345, Q. 4, p. 339
sub censura, n. 976, p. 1022
quis dicitur legere, n. 976, p. 1022
Lectiones, ad Matutinum, n. 835, Q. 9, p. 823
obscenæ, n. 287, p. 292
Lectoratus, definitio, n. 829, p. 810
officium, n. 829, p. 810
ordinatio, n. 830, p. 811
potestas, n. 829, p. 810
Legalis, cognatio, n. 894, p. 901
consensus, n. 119, Q. 1, p. 120
justitia, n. 346, p. 344
pretium legale, n. 533, p. 455
tempus legale, n. 122, p. 124
jejunii, n. 122, p. 124
pro consuetudine, n. 119, Q. 2, p. 120
recitandi officium, n. 122, p. 124; n. 575, p. 497
successio, n. 513, Q. 1, p. 443
titulus, n. 528, Q. 1, p. 452
Legata, pia, n. 510, p. 441
Legatarius, species, n. 514, p. 545
Legati Romani Pontificis, n. 984, p. 1027; n. 993, p. 1035
pœnæ in trahentes ad judicem civilem, n. 991, p. 1034
pravos libros deferant ad Sanctam Sedem, n. 345, Q. 2, p. 339
Legatum, confidentiale, n. 516, p. 446
definitio, n. 514, p. 445
divisiones, n. 514, p. 445
hæredis, n. 514, p. 445
Legem, implere, n. 88, p. 89
Legentes, libros prohibitos, n. 975, 976, p. 1022

Digitized by Google

Leges edentes, n. 74, p. 76; n. 261, p. 265
censura, n. 985, p. 1028
in ecclesiam, n. 985, p. 1028
Leges, veteres relate ad novas, n. 105, p. 101; n. 110, p. 108
Legifera potestas, n. 74, p. 76
Concilii generalis, n. 75, Q. 1, p. 76
particularis, n. 75, Q. 1, p. 76
congregationis generalis, n. 75, Q. 4, p. 79
episcopi, n. 75, Q. 1, p. 76
in diocesi, n. 75, Q. 1, p. 76
in ecclesia, n. 75, Q. 1, p. 76
in societate civili, n. 74, p. 76
in synodo, n. 75, Q. 1, p. 76
Legis, vid. **Lex**
Legislator, contemptus, n. 87, Q. 3, p. 89
definitio, n. 74, p. 76
Dei vicarius, n. 261, p. 265
in diocesi, n. 75, Q. 1, p. 76
in ecclesia, n. 74, p. 76; n. 75, Q. 1, p. 76
in societate civili, n. 74, p. 76
matrimonii impedimenta constituens, n. 873, p. 875
officia, n. 262, p. 265
quinam in ecclesia, n. 75, Q. 1, p. 76
quoad dispensationem, n. 99, p. 97
quoad obligationem contractus, n. 476, p. 420; n. 494, 495, p. 430
quoad translationem dominii, n. 351, p. 347
supremus in ecclesia, n. 75, Q. 1, p. 76
supremus in societate civili, n. 74, p. 76
Legitima, consuetudo, n. 118, p. 119
dispensatio, n. 101, p. 99
donatio ad causas pias, n. 508, p. 439
in mutuo, n. 526, p. 450
interrogatio judicis, n. 559, Q. 1, p. 476.
titulus juris legitimus, n. 528, Q. 1, p 452
Legitimi filii, n. 866, Q. 2, p. 867; Q. 3, p. 868
definitio, n. 866, Q. 2, p. 867
legitimati æquiparantur, n. 866, Q. 4, p. 868
præsumitur, n. 866, Q. 3, p. 868
quisnam pater, n. 889, p. 895
Legitimati, æquiparantur legitimis, n. 866, Q. 4, p. 868
ex matrimonio subsequente, n. 866, Q. 4, p. 868
irregularitatis cessatio, n. 866, Q. 4, p. 868
legitimatione, n. 1029, p. 1055
Legitimatio prolis, n. 913, Q. 4, 5, p. 930; n. 920, Q. 3, p. 949
Legitimitas, n. 866, Q. 2, p. 867
Legitimum, matrimonium, n. 853, p. 843
Lepra, communio, n. 693, Q. 9, p. 626
matrimonium, n. 842, p. 834
Lethargici, baptismus, n. 662, p. 587
Levis, materia, n. 87, Q. 2, p. 89
metus, n. 16, p. 20
obligatio, n. 86, p. 88
peccata levia, n. 127, p. 130
Leviter, mala, n. 746, p. 703
Lex, abrogatio, n. 105, p. 101; n. 110, p. 108
abstinentiæ, n. 330, p. 317, vid. **Abstinentia**
acceptatio, n. 84, p. 86
in dubio, n. 85, Q. 2, p. 87
æterna, n. 107, p. 102
affirmativa, n. 73, p. 75
auctor, n. 74, p. 76
causæ, excusantes, n. 92, p. 92, vid. **Causæ excusantes**
eximentes, n. 91, p. 92; n. 92, p. 92
appositio causarum eximentium, n. 93, Q. 1, p. 92
impedientes, n. 91, p. 92
appositio causarum impedientium, n. 93, Q. 2, p. 93
solutiones practicæ, n. 93, p. 93
cessatio, n. 105, p. 101; n. 106, p. 101
Christiana, n. 109, p. 103
civilis, n. 73, p. 75; n. 111, p. 115
censura, n. 985, p. 1028
quoad clericos, n. 80, Q. 1, p. 83
titulus lucri percipiendi, n. 528, Q. 1, p. 451
conditiones, n. 72, p. 75
contemptus, n. 87, Q. 3, p. 89
definitio, n. 72, p. 74
differt, a consilio, n. 86, p. 88
a præcepto, n. 72, p. 74; n. 106, p. 102
denuntiatio, n. 82, p. 85; n. 83, Q., p. 86
derogatio, n. 105, p. 101; n. 110, p. 108
desuetudo, n. 105, p. 101
dispensatio, n. 98, p. 97, vid. **Dispensatio**
divina, n. 73, p. 75; n. 109, p. 103
divisio, n. 73, p. 75
divulgatio, n. 82, p. 85
ECCLESIASTICA, n. 73, p. 75; n. 110, p. 104, 105
inceptio obligationis, n. 83, Q., p. 86
peregrini, n. 80, Q. 3, p. 84
pueri, n. 80, Q. 2, p. 84
regulæ interpretationis, n. 96, p. 95
solutiones practicæ, n. 81, p. 85
vagi, n. 80, Q. 5, p. 85
episcopalis, n. 75, Q. 1, p. 77

Digitized by Google

extensio, n. 97, Q. 1, p. 96
favorabilis, n. 73, p. 75; n. 120, p. 121
finis adæquatus, n. 72, p. 74; n. 261, p. 265
fundata in præsumptione, n. 87, Q. 4, p. 89
humana, n. 73, p. 75
ignorantia non tollens irritationem, n. 117, Q. 2, p. 118
impletio, n. 90, p. 91, 92
diversis actibus simul, n. 90, Q. 2, p. 91
unico actu, n. 90, Q. 1, p. 92
inhabilitans, n. 73, p. 75
INTERPRETATIO, n. 94, p. 94
authentica, n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
comprehensiva, n. 94, p. 94
doctrinalis, n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
extensio a casu ad casum, n. 97, Q. 1, p. 96
extensiva, n. 94, p. 94
lata vel stricta, n. 94, p. 94; n. 97, Q. 2, p. 96
normæ generales, n. 110, p. 107
usualis, n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
IRRITANS, n. 73, p. 75; n. 115, p. 117
actum per seipsum, n. 115, p. 117
actum post sententiam, n. 115, p. 117
ignorantia harum legum, n. 117, Q. 2, p. 118
in jure canonico, n. 116, p. 118
intuitu boni communis, n. 116, p. 118
lata in actum, n. 115, p. 117
lata in personam, n. 116, p. 118
mere irritans, n. 117, Q. 1, p. 118
potestas ferendi, n. 116, p. 118
simul prohibens, n. 117, Q. 1, p. 118
jejunii, n. 328, p. 316; n. 334, p. 323; n. 627, p. 547, vid. **Jejunium**
lata ab administratore diœcesano, n. 75, Q. 4, p. 78
materia gravis vel levis, n. 87, Q. 2, p. 89
mixta, n. 73, p. 75
moralis, n. 73, p. 75
Mosaica, n. 109, p. 103
naturalis, n. 73, p. 75; n. 107, p. 102; n. 108, p. 102
negativa, n. 73, p. 75
non-scripta, n. 118, p. 119, vid. **Consuetudo**
notitia, n. 82, p. 86
objectum, n. 76, p. 79
obligatio, n. 86, p. 88
cessatio, n. 90, Q. 3, p. 91
in dubio juris vel facti, n. 86, p. 88
odiosa, n. 73, p. 75
permittens, n. 73, p. 75
personalis, n. 73, p. 75
PŒNALIS, n. 73, p. 75; n. 113, p. 116
causæ excusantes, n. 114, p. 117
definitio, n. 113, p. 116
jure civili, n. 114, p. 116
jure ecclesiastico, n. 114, Q. 2, p. 117
nostræ non omnes sunt, n. 144, Q. 1, p. 116
quoad reservationem censuræ, n. 950, Q. 6–8, p. 997
strictæ interpretationis, n. 94, p. 94; n. 97, Q. 2, p. 96
pontificia, n. 75, Q. 1, p. 76
admissio ab episcopo, n. 85, Q. 3, p. 87
positiva, n. 73, p. 75
præceptiva, n. 73, p. 75
præcipiens, actus externos occultos, n. 77, Q. 4, p. 81
actus heroicos, n. 77, Q. 2, p. 80
actus jam positos, n. 77, Q. 1, p. 80
actus mere internos, n. 77, Q. 3, p. 80
præsumitur territorialis, n. 73, p. 75
primitiva, n. 76, p. 79
privilegia præter jus, n. 121, p. 123
prohibens, n. 73, p. 75
promulgatio, n. 82, p. 85
proprietates, n. 72, p. 75
retroactiva, n. 77, Q. 1, p. 80
revelata, n. 109, p. 103
satisfactio, n. 88, p. 89
diversis actibus simul, n. 90, Q. 2, p. 91
in concursu plurium præceptorum, n. 90, Q. 4, p. 91
intentio, n. 88, p. 89
modus, n. 88, p. 89
partialis, n. 93, Q. 3, p. 93
unico actu, n. 90, Q. 1, p. 92
scripta, n. 73, p. 75
specificat peccata, n. 129, p. 135
status gratiæ, n. 89, p. 90
sub levi in materia gravi, n. 87, Q. 1. p. 89
subjectum, n. 78, p. 81; n. 79, p. 82
TERRITORIALIS, n. 73, p. 75
advenæ, n. 80, Q. 3, p. 84
hæretici, n. 79, p. 82
infideles, n. 79, p. 82
peregrini, n. 80, Q. 3, p. 84
pueri, n. 80, Q. 2, p. 84
regulares, n. 609, p. 523; n. 621, p. 546
vagi, n. 80, Q. 3, p. 84
usu servata, n. 73, p. 75
vacatio, n. 83, p. 86
vis, essentialis, n. 113, p. 116

Digitized by Google

ligandi, ad actum, n. 73, p. 75; n. 76, p. 79
ad pœnam, n. 113, p. 116
Liber, vid. **Libri**
Liber, status, n. 908, p. 916
Liberalia, n. 253, p. 249
Liberativa, præscriptio, n. 382, p. 360
tempus liberativum, n. 392, p. 364
Liberi cogitatores, excommunicati, n. 864, Q. 1, p. 860
matrimonium cum iis, n. 864, Q. 1, p. 860
Liberi, educatio, n. 257, p. 254
matrimonium, n. 852, Q. 1, p. 840; n. 875, p. 882
officia, n. 256, p. 251; n. 257, p. 252
sponsalia, n. 842, p. 833
Libertas, arbitrii, n. 3, p. 10
defectus in consensu, n. 884, p. 891; n. 901, p. 907
ecclesiæ, n. 985, p. 1028
matrimonii, n. 884, p. 891; n. 901, p. 907
professionis religiosæ, n. 610, Q. 15, p. 530
violantes, n. 985, p. 1028
Liberum, voluntarium, n. 4, p. 11
Libri, ascetici, n. 344, Q. 1, p. 335
CENSURA LIBRORUM, collectionum decretorum Romanum Congregationum, n. 344, Q. 5, p 336
de beatificatione et canonizatione, n. 344, Q. 3, p. 336
indulgentiarum, n. 344, Q. 4, p. 336
lex, n. 344, p. 334
licentia, n. 344, Q. 9, p. 337; Q. 10, p. 338
liturgicorum, n. 344, Q. 6, p. 337; Q. 10, p. 338
pœnæ, n. 975, 976, p. 1022
prævia censura data, n. 344, Q. 7, p. 337
quinam libri, n. 344, Q. 1, p. 335
Sacræ Scripturæ, n. 344, Q. 8, p. 337
scripta danda, n. 344, Q. 9, p. 337
vetitum clericis et religiosis, n. 344, Q. 2, p. 335
cooperatio, n. 188, 189, Q. 1–3, p. 186
denuntiandi, n. 345, Q. 2, p. 339
diarium, n. 344, p. 334
ecclesiarum, n. 600, p. 578
edentes, pravos, n. 188, 189, Q. 1–3, p 186; n. 345, Q. 3, 4, p. 339
editio sub censura, n. 976, p. 1022
folium, n. 344, p. 334
impressio, n. 188, 189, Q. 1–3, p. 186
innocuus, n. 344, p. 334
lectio, n. 344, p. 335
obsceni, n. 188, p. 186; n. 189, p. 186
PAROCHIALES, n. 600, p. 518
baptizatorum, n. 666, Q. 10, p. 594
cura, n. 600, p. 518
matrimoniorum, n. 916, p. 935
matrimoniorum conscientiæ, n. 864, Q. 9, p. 865
Missarum, n. 712, Q. 16, p. 656
periodici, n. 344, p. 334
PROHIBITI, n. 345, Q. 4, p. 339
ab Ordinario, n. 345, p. 338
editiones Sacræ Scripturæ ab acatholicis, n. 345, Q. 4, p. 339
idiomate quocumque, n. 345, Q. 1, p. 339
index, n. 344, p. 334
ipso jure, n. 345, Q. 4, p. 339
jura Ordinarii, n. 345, Q. 6, p. 341
litteris Apostolicis, n. 345, Q. 1, p. 339
obligati, n. 345, p. 338
pœnæ editorum, n. 976, p. 1022
studentes theologiæ, n. 345, Q. 4, p. 341
sub censura, n. 976, p. 1022
ubique, n. 345, Q. 1, p. 339
vis, n. 345, Q. 3, p. 339
retentio, n. 345, Q. 3, p. 339
venditio, n. 345, Q. 3, p. 339
versio, n. 344, Q. 8, p. 337
Licentia, ad alium usum, n. 614, p. 537
ad confessiones, n. 771, p. 735
ad usus superfluos, n. 614, Q. 7, p. 538
edendi libros, n. 344, Q. 10, p. 338
legendi libros prohibitos, n. 345, Q. 7, p. 342
mendicandi, n. 593, p. 512
necessaria, n. 344, Q. 2, p. 335
Ordinarii, n. 344, Q. 2, p. 335
pœnitentis quoad sigillum, n. 810, Q., p. 788
prædicandi, n. 595, Q. 1, p. 514
præsumpta, n. 825, p. 803
quoad casus, reservatos, n. 783, Q. 9, p. 757
Licitatio, consuetudo, n. 538, p. 459
definitio, n. 538, p. 459
in die festo, n. 239, p. 240
justa, n. 538, p. 459
licitatores ficti, n. 539, Q. 1, p. 460
officialis catholicus, n. 538, p. 459
pactum non-licitandi, n. 539, Q. 2, p. 460
præco, n. 538, p. 459
Ligamen, certitudo moralis, n. 879, p. 887
definitio, n. 878, p. 886
dubium de morte conjugis, n. 879, p. 887

Digitized by Google

impedimentum dirimens, n. 878, p. 886
nuptiæ, n. 879, p. 887
recursus ad Ordinarium, n. 879, p. 887
sanatio, n. 931, p. 967, vid. **Sanatio in Radice**
vis, n. 878, p. 886
Limina apostolorum, visitatio, n. 594, p. 513
Linea, collateralis, n. 889, p. 896
recta, n. 889, p. 895
impedimenta, n. 889, p. 895
Lingua liturgica, in Missa, n. 720, p. 670
in recitatione litaniarum sanctorum, n. 579, Q. 6, p. 501
in recitatione officii divini, n. 579, Q. 6, p. 501
Lingua vulgaris, in baptismo, n. 666, Q. 4, p. 592
in precibus indulgentiarum, n. 1050, Q. 24, p. 1073
munus a lingua, n. 217, Q. 2, p. 214
Linteamina sacra, n. 717, p. 666
benedictio, n. 215, Q. 5, p. 213; n. 718, Q. 3, 4, p. 667
lotio, n. 215, Q. 6, p. 214
Litaniæ, approbatæ, n. 344, Q. 6, p. 337
editio, n. 344, Q. 6, p. 337
festo Sancti Marci, n. 574, Q. 6, p. 496
triduo rogationum, n. 574, Q. 6, p. 496
Liquidum, infirmis ante communionem datum, n. 700, Q. 7, p. 637
jejunium, n. 333, Q. 3, p. 320
Lites, causa dispensationis matrimonialis, n. 922, Q. 1, p. 950
licentia Ordinarii, n. 602, p. 520
Litteræ, absolutio per litteras, n. 740, Q. 2, p. 697
ante exhibitionem admittentes ad officia, n. 1016, p. 1046
amatoriæ, n. 196, Q. 5, p. 192
aperitio, n. 325, Q. 4, p. 311
Apostolicæ, falsarii, n. 1001, p. 1041
impeditio, n. 984, p. 1029
confessio per litteras, n. 740, Q. 2, p. 697
dimissioriales, auctor, n. 833, Q. 2, p. 814
erectionis, n. 1058, p. 1081
inter amasios, n. 196, p. 192
lectio a superiore, n. 325, Q. 4, p. 311
lectio alterius, n. 325, Q. 4, p. 311
secretum, n. 325, Q. 4, p. 311
testimoniales, n. 1008, p. 1043
Liturgicus, cultus, n. 201, p. 198
libri, n. 344, Q. 6, p. 337
studia, n. 835, Q. 2, p. 821
Loca sacra, benedictio, n. 213, p. 211
consecratio, n. 213, p. 211
consensus Ordinarii, n. 247, p. 245
Locale, sacrilegium, n. 215, Q. 1, p. 211
Locatarii, obligationes, n. 548, p. 466
Locatio, n. 547, p. 465
agrorum, n. 549, Q. 1, p. 466
conditiones, n. 548, p. 465
definitio, n. 547, p. 465
domus meretricum, n. 187, p. 185
infortunio superveniente, n. 549, Q. 1, p. 466
merces, n. 260, p. 264; n. 549, Q. 2, 3, p. 467
obligatio, n. 548, p. 466
operum, n. 549, Q. 2, p. 467
prohibita, n. 187, Q. 3, p. 185
regulæ, n. 548, p. 465
rerum, n. 547, p. 465
scamnorum, n. 362, Q. 2, p. 353
Loci, angustia, n. 922, Q. 1, p. 950
Locus, baptismi conferendi, n. 665, p. 590; n. 666, Q. 1, p. 591
communionis distribuendæ, n. 690, Q. 16, p. 619
communionis paschalis, n. 341, p. 331
confessionis audiendi, n. 819, p. 796
confirmationis, n. 675, Q. 9, p. 601
interdictus, n. 968, p. 1013
matrimonii celebrandi, n. 864, Q. 11, p. 865
Missæ audiendæ, n. 246, p. 245
Missæ celebrandæ, n. 715, p. 663
originis, n. 833, Q. 1, p. 814; n. 2, p. 1087
restitutionis, n. 458, Q. 1, p. 404
sacer, n. 213, p. 211
sollicitationis, n. 786, p. 764
usus privilegii, n. 121, Q. 2, p. 123
Loquelæ, defectus, n. 751, Q. 1, p. 709
sigillum, n. 816, p. 792
Loteria, conditiones, n. 555, p. 472
definitio, n. 555, p. 472
licitus, n. 555, p. 472
Lotio, dentium ante communionem, n. 699, p. 635
linteaminum sacrorum, n. 215, Q. 6, p. 214
stomachi, n. 669, p. 635
vaginalis, n. 940, p. 978; n. 4, p. 1087
a muliere oppressa, n. 273, Q. 5, p. 282
Lucrum, cessans, n. 528, Q. 1, p. 451
Ludus, clericis prohibitus, n. 587, p. 508
conditiones, n. 556, p. 472
definitio, n. 556, p. 472
nullus per se illicitus, n. 556, p. 472
peccaminosus, n. 556, p. 473
restitutio, n. 557, Q., p. 473

Digitized by Google

scenicus, n. 192, 193, p. 189
speculationes bursæ, n. 557, p. 473
triplex, n. 556, p. 472
victor in prohibito, n. 557, p. 473
Lumen, coram tabernaculo, n. 693, Q. 2–4, p. 623
in Missa, n. 718, Q. 9, p. 669
Lunaticus, n. 660, p. 578, vid. **Amentes**
Lux, electrica prohibita, n. 693, Q. 3, p. 624
Luxuria, n. 142, p. 146
confessarius, n. 761, p. 721; n. 768, p. 731; n. 795, p. 777
consummata, n. 288, p. 293
contra naturam, n. 300, p. 295
definitio, n. 142, p. 146
directe quæsita, n. 279, p. 288
divisio, n. 279, p. 288
effectus, n. 142, p. 146
indirecte quæsita, n. 279, p. 288
juxta naturam, n. 288, p. 293
malitia, n. 288, p. 293
non consummata, n. 281, p. 289; n. 283, p. 290; n. 285, p. 291; n. 287, p. 292
parvitas materiæ, n. 280, p. 288
quomodo interrogandi pœnitentes, n. 795, p. 777
remedia, n. 768, p. 731
sacrilegi modi, n. 295, p. 294
species, n. 279, p. 288
Lynch law, definitio, n. 267, Q. 1, p. 272
illiceitas, n. 267, Q. 1, p. 272

M

Machina, scriptoria, n. 253, p. 249
Machinatio, n. 986, p. 1028
conjugum, n. 887, p. 894
Mactatio, n. 704, Q. 2, p. 643
Magia, vid. **Spiritismus, Tabulæ rotantes**
definitio, n. 210, p. 209
divisio, n. 210, p. 209
Magister, novitiorum, n. 776, Q. 7, p. 743
Magistratus, n. 261, p. 265
divortium, n. 559, Q. 4, p. 477
manifestatio criminis, n. 316, Q. 1, p. 303; Q. 3–5, p. 304
matrimonium civile, n. 559, Q. 5, p. 478
Magnetismus, n. 209, p. 205
effectus, n. 209, Q. 6, p. 205
Majores, definitio, n. 481, p. 424
ordines, n. 829, p. 809
Malæ fidei possessor, n. 418, Q. 4, p. 383
damnum emergens, n. 528, Q. 1, p. 451
expensæ, n. 419, p. 383
fructus rei, n. 419, p. 383
lucrum cessans, n. 528, Q. 1, p. 451
obligationes, n. 419, p. 383
plures, n. 420, Q. 4, p. 385
Maledictio, malitia, n. 221, Q. 2, p. 223
Maleficium, definitio, n. 210, p. 209
Malitia, formalis, n. 124, p. 127
imputabilitas, n. 7, p. 13; n. 9, p. 15; vid. **Imputabilitas**
intrinseca, n. 25, p. 29
Mancipia, n. 353, Q. 2, p. 348
Mandans, causa damni, n. 427, p. 392
cooperatio, n. 427, 428, p. 392
definitio, n. 426, p. 392
excusatus a restitutione, n. 428, p. 393
quoad censuram, n. 943, Q. 2, p. 982
revocatio inefficax, n. 428, p. 393
Mandata Ecclesiæ, quoad censuras reservatas, n. 952, Q. 11, p. 1001
Mandatarius, obligationes, n. 523, p. 449
Mandatum, definitio, n. 522, p. 448
obligationes, n. 524, p. 449
Manifestans, non, n. 439, p. 396
Manifestatio, conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
defectus rei venditæ, n. 531, Q., p. 454
delicti alieni, n. 315, p. 302; n. 316, Q. 1, p. 303; Q. 4, p. 304; Q. 8, p. 306
nominis complicis, n. 751, Q. 3, p. 710
non-manifestans, n. 439, p. 396
secreti commissi, n. 325, Q. 1, p. 310
Manipulus, 718, Q. 1, p. 666
vestis sacra, n. 718, Q. 1, p. 666; Q. 2–4, p. 667
Manuales, Missæ, n. 712, Q. 2, p. 656
Manus, violentæ in clericos, n. 993, p. 1035
Manuum impositio, in confirmatione, n. 667, p. 595
in ordine, n. 830, p. 811
Manuscripta, donatio, n. 614, Q, 3, p. 536; n. 615, p. 542
edens alterius, n. 364, Q. 1, p. 354
quoad censuras, n. 615, p. 542
quoad paupertatem, n. 614, Q. 3, p. 536; n. 615, p. 542
Mappa, altaris, n. 717, p. 666
benedictio, n. 718, Q. 1, p. 667
qualis necessitas, n. 717, p. 666
triplex, n. 717, p. 666
Mare, celebratio Missæ, n. 716, Q. 1, p. 665
Margarina, diebus jejunii, n. 331, Q. 1, p. 318
Maria, B. V. angelica salutatio, n. 156, Q. 3, p. 614
devotio commendanda, n. 201, p. 198

Digitized by Google

invocanda, n. 201, p. 198
Maritalis, copula, vid. **Debitum conjugale**
Maritimum iter, confessio, n. 773, Q. 11, p. 740
Maritus, bona filiorum, n. 355, p. 349
bona uxoris, n. 357, p. 351; n. 359, Q. 1, p. 351
dubitans de validitate matrimonii, n. 874, Q. 4, p. 876
ingressus in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525
morbus contagiosus, n. 935, p. 972; n. 941, p. 979
officia erga uxorem, n. 258, p. 261
ordines sacri, n. 860, p. 857; n. 1042, p. 1060
vota uxoris, n. 235, Q. 2, p. 236
Martyrium, baptismus sanguinis, n. 653, p. 570
Massonica secta, n. 986, p. 1028
clerici nomen dantes, n. 988, p. 1032
communicatio, n. 154, p. 162
conficere insignia, n. 197, Q. 5, p. 193
damnata, n. 986, p. 1028
excommunicatio, n. 986, p. 1028
exigenda ex derelinquentibus, n. 987, Q. 7, p. 1031
libri eorum prohibiti, n. 345, Q. 4, p. 340
nomen dantes, n. 986, p. 1028; n. 988, p. 1032
non denuntiantes, n. 987, Q. 7, p. 1032
patrini, n. 664, Q. 5, p. 588
præsentia ad funera, n. 152, p. 155
sepultura, n. 973, Q. 1, p. 1017
Mater, abortum procurans, n. 272, p. 277
adulterium viri, n. 860, p. 857
excommunicatio, n. 998, Q. 3, p. 1039
filii illegitimi, n. 1029, p. 1055
lactans filios, n. 257, Q. 1, p. 255
officia erga filios, n. 257, p. 253
erga maritum, n. 258, p. 261, 262
sectio cæsarea, n. 273, p. 284
vota filiorum impuberum, n. 235, Q. 1, p. 235
Materia, altaris supellectilis, n. 716, p. 666; n. 717, p. 666; n. 718, p. 668
baptismi, n. 654, p. 571; n. 655, Q. 1–8, p. 572
confirmationis, n. 668, p. 595
Eucharistiæ, n. 678, p. 605
extremæ unctionis, n. 821, p. 798; n. 822, p. 799
gravis, in lege, n. 87, Q. 1, 2, p. 89
in officio divino, n. 574, Q. 1, p. 499
in operibus servilibus, n. 254, Q. 5, p. 250
in contractu, n. 477, 478, p. 420
in furto, n. 404, Q. 1, p. 368
legis, n. 87, Q. 2, p. 89
levis, n. 87, Q. 2, p. 89
matrimonii, n. 862, p. 859
mutatio, n. 633, p. 552
necessaria, n. 632, p. 551
ordinis, n. 830, p. 810; n. 831, Q. 1–3, p. 812
parvitas materiæ, n. 213, p. 210; n. 280, p. 288; n. 329, p. 316
pœnitentiæ, n. 724, p. 676
proxima, n. 631, p. 551
remota, n. 631, p. 551
sacramentorum in genere, n. 631, p. 551
supellectilis sacræ, n. 716, p. 666; n. 717, p. 666
voti, n. 228, p. 230
Matrimonium, apostatarum, n. 864, Q. 1, p. 860
attentatum, n. 878, p. 887; n. 1034, 1037, p. 1058
benedictio nuptialis, n. 864, Q. 2, 3, p. 860
canonicum, vid. **Forma celebrationis matrimonii**
casus Apostoli, vid. **Privilegium Paulinum**.
civile, n. 932, Q. 2, p. 968
effectus in foro ecclesiastico, n. 904, p. 910; p. 1093, n. 26
sanatio, n. 919, p. 941; n. 932, p. 968
clandestinum, n. 903, p. 907, vid. **Forma celebrationis matrimonii**.
clerici attentantes, n. 1014, p. 1045
conditionaliter initum, n. 855, Q. 3, 4, 5, p. 846
contra substantiam, n. 855, Q. 5, p. 847
educandi prolem in hæresi, n. 976, p. 1023; n. 977, p. 1024
frustrandi generationem, n. 855, Q. 4, p. 847
inhonestum, n. 855, Q. 4, p. 847
non-consummandi, n. 855, Q. 3, 4, p. 846
turpis conditio, n. 855, Q. 4, p. 847
confessio præcedens, n. 852, Q. 9, p. 842
conscientiæ, n. 864, Q. 6–9, p. 863
CONSENSUS, 854, p. 844; n. 855, Q. 7 p. 848; Q. 9, p. 849
defectus, n. 854, p. 845
expressio, n. 855, Q. 1, p. 845
fictus, n. 854, p. 845
metus, n. 886, p. 907
objectum, n. 854, p. 844

Digitized by Google

parentum, n. 852, Q. 1, p. 840
per interpretem, n. 855, Q. 6, p. 848
per procuratorem, n. 855, Q. 2, p. 846
præsumptio, n. 854, p. 845
sub conditione, n. 855, Q. 3–5, p. 846
vis, n. 901, p. 907
consummatum, n. 853, p. 843
in infidelitate, n. 858, p. 851
convalidatio, n. 926, 927, p. 962, vid. **Revalidatio**
coram ministro acatholico, n. 872, Q. 5, p. 873; n. 976, p. 1023; n. 977, p. 1024
declaratio nullitatis, n. 920, p. 945; n. 1013, p. 1045; p. 1093, n. 26
defensor vinculi, n. 919, p. 945
definitio, n. 853, p. 843
dimissio adulteræ, n. 861, Q., p. 858
DISPENSATIO, vid. **Dispensatio**
ambitus, n. 919, p. 944
annotatio, n. 919, p. 942
casus perplexus, n. 919, p. 941
causæ, n. 921, 922, Q. 1, 2, p. 949
certioratio, n. 919, p. 942
cessatio, n. 931, Q. 3, p. 952
cumulatio, n. 919, p. 942
in articulo mortis, n. 919, p. 940, 941
majoris gradus, n. 921, p. 949
minoris gradus, n. 919, p. 945
modus petendi, n. 923, 924, Q. 1, 2, p. 953
nullitas detecta a confessario, n. 925, p. 954
obtenta, quid faciendum, n. 924, Q. 2, p. 953
petitio obreptione vel subreptione laborans, n. 919, p. 945
potestas, n. 913, p. 931; n. 919, p. 940, 943, 945; n. 920, p. 946; Q. 2, p. 946
quomodo exsequenda, n. 919, p. 945; n. 924, Q. 2, p. 953
Romanæ congregationes, n. 925, p. 955
simplex, n. 928, p. 963
solutiones practicæ, n. 925, p. 954
taxæ, n. 918, p. 945
vis, n. 919, p. 944
dissolutio, vid. **Privilegium Paulinum, Divortium**
consummati in infidelitate, n. 858, p. 851
rati et non consummati, per dispensationem Papæ, n. 858, p. 850
propter religiosam professionem, n. 858, p. 850
divisiones, n. 853, p. 843
divortium, vid. **Divortium**
effectus, n. 865, p. 867
favor juris, n. 854, p. 845
filii legitimi, n. 866, Q. 2, 3, p. 867
fines, n. 852, p. 843
FORMA, vid. **Forma celebrationis matrimonii**
impedimenta, vid. **Impedimenta**
in articulo mortis, n. 919, p. 941; n. 952, Q. 9, p. 1001; n. 973, Q. 3, p. 1020
in facto esse, n. 857, p. 850
in fieri, n. 857, p. 850
in navi, n. 915, Q. 10, p. 935
indissolubilitas, n. 857, p. 850
INSCRIPTIO, n. 916, p. 935
assistens in articulo mortis, n. 917, Q. 9, p. 937
in libris parochialibus, n. 917, Q. 1, p. 936
in libro baptismorum, n. 917, Q. 5, p. 937
notitia contractus mittenda, n. 917 Q. 6–8, p. 937
obligatio, n. 917, Q. 4, p. 936
scribenda, n. 917, Q. 3, p. 936
jura stolæ, n. 908, p. 916
legitimum, n. 853, p. 843
materia, n. 862, p. 859
ministri, n. 863, p. 859
mixtum, n. 871, p. 872; n. 872, p. 873, 874
assistentia parochi, n. 864, Q. 5, p. 863; Q. 11, p. 865; n. 872, Q. 6, p. 874; n. 917, p. 938
causæ graves, n. 872, Q. 3, p. 873
cautiones, n. 871, p. 872; n. 872, Q. 2, 4, p. 873
coram ministro hæretico, n. 872, Q. 5, p. 873
illicitum, n. 917, p. 938; n. 9, p. 1088
interrogationes, n. 864, Q. 5, p. 863
obligationes parochi, n. 872, Q. 6, p. 874
ritus, n. 864, Q. 5, p. 863; n. 17, p. 1090
moniales attentantes, n. 1014, p. 1045
natura, n. 853, p. 843
notitia mittenda, n. 917, Q. 6, 7, 8, p. 937
per interpretem, n. 855, Q. 6, 8, p. 848
per procuratorem, n. 855, Q. 6, 8, p. 848
PRÆMITTENDA MATRIMONIO, assistens vago, n. 852, Q. 10, p. 842
baptismi et confirmationis testimonium, n. 852, Q. 4, p. 840

Digitized by Google

de ministro acatholico, n. 872, Q. 5, p. 873
exorto dubio, n. 852, Q. 10, p. 842
institutio populi, n. 852, Q. 1, p. 840
institutio sponsorum, n. 852, Q. 9, p. 842
investigatio prævia, n. 852, Q. 3, p. 840; p. 1093, n. 26
obligatio parochi investigantis, n. 852, Q. 5, p. 841
proclamationes, n. 843, p. 835, vid. **Banna**
promissio, n. 836, p. 853, vid. **Sponsalia**
putativum, n. 853, p. 843
quo jure regitur, n. 854, p. 845
ratum, n. 853, p. 843
et non consummatum, n. 858, p. 850
regulares attentantes, n. 1014, p. 1045
renovatio consensus, n. 927, p. 962
revalidatio, n. 926, 927, p. 962, vid. **Revalidatio**
ritus, vid. **Forma celebrationis matrimonii**
in matrimoniis mixtis, n. 864, Q. 5, p. 863
sacramentum, n. 854, p. 843
secundum, n. 856, p. 849
separatio a toro, vid. **Divortium**
sine consensu parentum, n. 852, Q. 1, p. 840
sollemnitas, n. 864, Q. 2, p. 860; Q. 3, 4, p. 861
tempus, n. 964, Q. 10, p. 865
unitas, n. 856, p. 849
vagorum, n. 909, Q. 7, 8, p. 919; Q. 11, p. 920
verum, n. 853, p. 843
vinculum, n. 857, p. 850
Matutinum, obligatio ante Missam, n. 576, Q. 1, p. 498
Medicinalis, pœna, n. 944, p. 989
satisfactio, n. 762, p. 722
Medicus, clerici, n. 593, p. 512
experimenta, n. 565, p. 485
hypnotismus, n. 209, Q. 6, p. 205
monitio ægrotorum, n. 566, Q., p. 487
obligationes, n. 565, p. 485
quoad animam, n. 566, Q., p. 487
peccata, n. 565, p. 486
pharmacum dubium, n. 565, p. 486
remedia inutilia, n. 565, p. 486
respuens curam ægrotorum, n. 565, p. 486
scientia, n. 565, p. 485
secretum, n. 565, p. 486
stipendium, n. 565, p. 486
tempore contagionis, n. 565, p. 486
Meditatio, in via crucis, n. 1058, p. 1082
ut pœnitentia, n. 768, p. 729
Medium, in spiritismo, n. 209, Q. 6, p. 207
Membra amputata, sepelienda, n. 973, Q. 6, p. 1020
Mendacium, definitio, n. 310, p. 300
divisiones, n. 310, p. 300
in confessione, n. 747, Q. 5, p. 705
malitia, n. 312, p. 300
restrictio mentalis, n. 311, p. 300
Mendicantes, n. 564, p. 547
Mensa, communis, n. 835, Q. 1, p. 820
Mensis, n. 122, p. 123; n. 908, p. 916; n. 909, Q. 3, p. 917
Menstrua commoratio, n. 908, p. 916; n. 909, Q. 3, p. 917
Menstruantes, n. 934, p. 972
Mentalis, restrictio, n. 311, p. 300, vid. **Restrictio mentalis**
Mentis, debilitas, n. 20, 22, p. 24
evagatio, n. 145, p. 147
Mercatura, quoad stipendia Missarum, n. 712, Q. 14, p. 658
Merces, vid. **Compensatio**
clerici obligatio, n. 260, p. 264
familialis, n. 549, Q. 2, 3, p. 467
feminarum, n. 257, p. 259
herus, n. 260, p. 263; n. 549, Q. 2, 3, p. 467
individualis, n. 549, Q. 2, 3, p. 467
Meretrices, famuli, n. 196, Q. 3, p. 191
in confessione, n. 290, p. 293; n. 743, Q. 3, p. 700
locatio domus, n. 187, Q. 3, p. 185
Meritum, conditiones, n. 28, Q. 3, p. 33
minuitur a concupiscentia, n. 15, p. 20
Metropolita, n. 1049, p. 1064
Metus, ab extrinseco, n. 16, p. 20
ab intrinseco, n. 16, p. 20
actus valor, n. 18, p. 21
bonum commune, n. 18, p. 20
contractus, n. 491, 492, p. 428
definitio, n. 16, p. 20
divisiones, n. 16, p. 20
excusans, n. 18, p. 21
gravis, n. 16, p. 20; n. 943, Q. 5, p. 985; n. 946, Q. 6, p. 992
imputabilitas delicti, n. 21, p. 26
incussus juste et injuste, n. 16, p. 20
influxus in actum, n. 17, p. 21
juramento, n. 226, Q. 2, 3, p. 228
levis, n. 16, p. 20
lex naturalis, n. 18, p. 21
matrimonium, n. 901, p. 907; n. 906, Q. 9, p. 914; n. 911, Q. 7, p. 924

Digitized by Google

quoad peccata, n. 18, p. 21
rescissio, n. 18, p. 22
reverentialis, n. 16, p. 20
sponsalia, n. 838, Q. 11, p. 829
voluntarium, 17, 18, p. 21
votum, n. 18, p. 21; n. 229, Q. 4, p. 231
Micæ, Sanctissimi Sacramenti, n. 639, Q. 5, p. 625
Militantes, absolutio, n. 751, Q. 1, p. 709
mobilizati, n. 773, Q. 4, p. 738
viaticum, n. 691, Q. 10, p. 622
Milites, capellanus, n. 904, p. 910; n. 905, p. 911
conscripti, n. 278, Q., p. 287
mobilizati, n. 773, Q. 4, p. 738
obedientia, n. 278, Q. 287
obligationes, n. 277, p. 287
Militia, clerici, n. 592, p. 511; n. 602, p. 520
conscripti, n. 278, p. 287; n. 278, Q., p. 287
Minæ, denegatio sacramentorum, n. 643, Q. 2, p. 559; n. 644, p. 561
Ministri, altaris, masculi, n. 717, p. 666
communio, n. 685, p. 613
in cultu, n. 201, p. 198
mulier respondens, n. 718, Q. 7, p. 668
obligatio habendi, n. 718, Q. 7, p. 668
sacramentorum, n. 634, 635, p. 553
Minorennis, n. 481, p. 424
Minores, corruptio, n. 1032, p. 1057
quoad contractus, n. 481, 482, 483, p. 424
quoad matrimonium, n. 852, Q. 1, p 840; n. 875, p. 882
Miracula, n. 345, Q. 4, p. 340
Misericordia, opera, n. 174, p. 176
præceptum, n. 174, p. 176; n. 175, p. 176; n. 179, p. 178
Missa, vid. **Sacrificium Missæ**
APPLICATIO, n. 704, Q. 3, p. 643; n. 704, Q. 6, p. 646
actualis, n. 706, Q. 3, p. 648
auctor, n. 705, p. 648
conditiones, n. 706, Q. 3, p. 648
dubia, n. 706, Q. 4, p. 649
ex obedientia, n. 706, Q. 7, p. 650
facta, excommunicatis, n. 704, Q. 3, p. 643
hæreticis, n. 704, Q. 3, p. 643
mortuis, n. 704, Q. 3, p. 643
schismaticis, n. 704, Q. 3, p. 643
vivis, n. 706, Q. 6, p. 650
fructuum divisibilitas, n. 706, Q. 7, p. 650
habitualis, n. 706, Q. 1, p. 648
indeterminata, n. 706, Q. 4, p. 649
indulgentiarum, n. 1050, Q. 6, p. 1067
intentio secunda, 706, Q. 8, p. 651
pro populo, n. 710, Q. 2, p. 653; Q. 3, p. 654; n. 12, p. 1088
pro stipendio, n. 711, p. 655
quando facienda, n. 706, Q. 1, p. 648
subjectum, n. 704, Q. 3, p. 643
attentio, n. 242, p. 243
solutiones practicæ, n. 244, Q., p. p. 244; n. 245, p. 244
causæ excusantes, n. 249, p. 247
solutiones practicæ, n. 250, p. 247
CELEBRATIO, a non-sacerdote, n. 978, 979, p. 1025
ante auroram, n. 713, p. 661
benedictio vestium, n. 718, Q. 1, p. 666
cardinalis facultates, n. 714, Q. 5, p. 663
colores vestium, n. 718, Q. 3, 4, p. 667
conscius peccati mortalis, n. 696, p. 632
die commemorationis omnium fidelium defunctorum, n. 714, Q. 3, p. 661; p. 1095, n. 29
die Nativitatis Domini Nostri, n. 714, Q. 3, p. 661; p. 1095, n. 29
dispositiones, n. 696, p. 631
duratio, n. 714, Q. 6, p. 663
facultas binandi, n. 714, Q. 3, p. 661
in altari consecrato, n. 715, p. 663
in altari portatili, n. 716, Q. 1, p. 664
in loco interdicto, n. 988, p. 1032
in navi, n. 716, Q. 1, p. 665
interruptio, n. 721, Q. 4, p. 671
iteratio, n. 714, Q. 3, p. 661
jejunans, n. 698, p. 634
locus, n. 715, p. 663; n. 716, Q. 1. p. 664; p. 1093, n. 26
minister, n. 718, Q. 7, p. 668; n. 15, p. 1089
mors celebrantis, n. 721, Q. 5, p. 672
nocte Nativitatis Domini Nostri, n. 713, p. 661; Q. 5, p. 662
omissio in celebratione, n. 721, Q. 1, p. 670
pluries in anno, n. 708, Q., p. 652
post meridiem, n. 714, Q. 1, p. 661
pro populo, n. 710, Q. 2, 3, p. 653
pro quibus, n. 704, Q. 3, p. 643
quibus diebus, n. 713, p. 661
quotidiana, n. 713, p. 661
ratione officii, n. 709, p. 652
ratione sacerdotii, n. 707, p. 651
ratione stipendii, n. 711, p. 655
ratione superioris præcepti, n. 619, Q. 6, p. 545

Digitized by Google

requisita, n. 717, p. 666
rubricæ, n. 720, p. 670, vid. **Rubricæ**
semel in die, n. 714, Q. 3, p. 661
tempus, n. 713, p. 661; n. 714, Q. 2, p. 661
vestes requisitæ, n. 718, Q. 1, p. 666; Q. 2, 3, p. 667; n. 14, p. 1089
fervorini, n. 721, Q. 4, p. 672
FRUCTUS, divisibilitas, n. 706, Q. 7, p. 650
ex opere operato, n. 704, Q. 4, p. 645
ex parte offerentis, n. 704, Q. 4, p. 645
ex parte Victimæ, n. 704, Q. 4, p. 645
generalis, n. 704, Q. 4, p. 645
impetrationis, n. 704, p. 645
participatio, n. 704, Q. 6, p. 646
propitiatio, n. 704, p. 645
quotuplex, n. 704, p. 645
satisfactorius, n. 704, p. 645
specialis, n. 704, Q. 4, p. 645
specialissimus, n. 704, Q. 4, p. 646
omissio, n. 242, Q. 2, p. 242
præceptum audiendi, n. 240, p. 241; p. 326, p. 313
integra Missa, n. 703, p. 642
præsentia, n. 241, p. 241
solutiones practicæ, n. 242, Q. 3, 4, p. 243
ritus, n. 720, p. 670; n. 721, Q. 7, p. 673
votiva, n. 712, Q. 7, p. 657
Missæ Gregorianæ, n. 721, Q. 6, p. 672
Missale, n. 717, p. 666
Missio, n. 595, Q. 1, p. 514
Missionis, titulus, n. 835, Q. 1, p. 820
Mixta, accessio, n. 397, p. 366
religio, n. 871, p. 872
matrimonia, n. 864, Q. 5, p. 863
Mobilia, bona, n. 392, p. 364
Mobilizati, milites, n. 773, Q. 4, p. 738
Moderamen, inculpatæ tutelæ, n. 268, p. 274
necessitas, n. 268, p. 274
Modernismus, jusjurandum contra, n. 153, p. 158; n. 567, p. 489
Modi, acquirendi dominii, n. 364, p. 355
Modificationes, contractus, n. 496, p. 432
Modus, in contractu, n. 499, p. 432; n. 500, p. 433
Mohatra, definitio, n. 536, p. 458
per se illicitus, n. 537, p. 459
Molere, die festo, n. 254, Q. 3, p. 250
Mollities, n. 303, p. 296, vid. **Pollutio**
Moniales, attentantes matrimonium, n. p. 1045
communio, n. 701, p. 638
confessiones, n. 777, p. 744; n. 778, Q. 5, p. 747, vid. **Confessarius**
cooperatio, n. 199, Q. 4, p. 195
definitio, n. 609, p. 523
jurisdictio, n. 75, Q. 4, p. 79
manifestatio conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
officium divinum, n. 574, Q. 2, p. 495; Q. 12, p. 496
proprie dictæ, n. 609, p. 523
superiorissa, quoad jurisdictionem, n. 75, Q, 4, p. 79
quoad manifestationem conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
quoad vota, n. 234, p. 235
vota, n. 609, p. 523
Monitio, a confessario, n. 786, p. 764; n. 793, Q. 2, p. 776
de reservatione, n. 782, p. 754
fraterna correctio, n. 179, p. 178
pro censuris ab homine, n. 946, Q. 7, p. 992
Monopolium, Clayton Trust Bill, n. 541, p. 461
divisiones, n. 540, p. 460
liceitas, n. 541, p. 460
privatum, n. 541, p. 460; n. 542, Q. 1, p. 461; Q. 3, p. 462
quoad caritatem, n. 542, Q. 1, 2, p. 461
quoad justitiam, n. 542, Q. 1, 2, p. 461
Monstrum, baptismus, n. 661, p. 580
Mora, de baptismo, n. 662, Q. 7, p. 583
in restitutione, n. 459, p. 405
Morale, systema, vid. **Systema Morale**
Moralitas, actus externi, n. 23, Q. 2, p. 28
actus indifferentis, n. 23, Q, 1, p. 28
definitio, n. 22, p. 27
essentia, n. 22, p. 26
fons, n. 24, p. 29
Moribundi, absolutio, n. 752, p. 712
communio, n. 695, Q. 1, p. 628
confessio, n. 752, p. 712
contritio, n. 732, Q. 2, p. 687
excommunicati, n. 952, Q. 11, p. 1002
integritas confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
non-jejunantes, n. 700, Q. 5, 6, p. 637
quoad interdictum, n. 969, p. 1014
sensibus destituti, n. 828, Q. 7, 8, p. 808
vomitu laborantes, n. 695, Q. 7, p. 630
Morosa, delectatio, n. 135, p. 141
Morphium, regulæ usus, n. 150, p. 152
Mors, apparens, n. 828, Q. 6, p. 806
momentum mortis, n. 828, Q. 6, p. 806
optare mortem, n. 170, Q. 1, p. 172
Mortale, peccatum, n. 127, p. 130

Digitized by Google

Mortificatio, corporis, n. 263, p. 268
Mortis, in articulo, vid. **In articulo mortis**
indulgentiæ, n. 1061, p. 1084
mobilizatio æquiparatur, n. 773, Q. 4, p. 738
nulla reservatio, n. 783, Q. 4, p. 756; n. 951, p. 998
periculo sese exponere, n. 264, Q. 2, p. 269
viaticum non-jejunanti, n. 700, Q. 5, 6, p. 637
Mortis causa, acceptio donationis, n. 508, p. 436
revocatio donationis, n. 508, Q. 5, 6, p. 438
Mortui, civiliter, n. 486, p. 426
Motiva, causa, n. 103, p. 100
Motu proprio, n. 75, Q. 1, p. 77
Motus, carnales, n. 126, p. 128
Mulcta, pecuniaria, n. 840, Q. 3, p. 832
Mulier, cohabitatio cum clericis, n. 586, p. 507
incapax ordinum, n. 834, p. 817
jurisdictio ecclesiastica, n. 75, Q. 4, p. 79
Multiplicatio, censurarum, n. 950, Q. 4, p. 996
Munditia, in ecclesiis, n. 3, p. 1087
Munera, accepta a judice, n. 559, Q. 3, p. 477
restituenda a judice, n. 559, Q. 7, 8, p. 479
sponsæ, n. 840, Q. 2, p. 832
Munia, n. 260, p. 263
Munus, censoris librorum, n. 344, Q. 9, p. 337
Mustum, materia consecrationis, n. 679, Q. 6, p. 607
Mutantes, speciem peccati, n. 746, p. 703
Muti, confessio, n. 751, Q. 6, p. 711
integritas confessionis, n. 751, Q. 6, p. 711
quoad indulgentias, n. 1050, Q. 18, p. 1071
Mutilantes, n. 1034, 1035, p. 1058
Mutilatio, ad conservandam vitam, n. 263, p. 268
ad inducendam sterilitatem, n. 264, Q. 5, p. 270
illicita, n. 263, p. 268, vid. **Vasectomia**
pro bono spirituali, n. 263, p. 268
quoad irregularitatem, n. 1028, p. 1055; n. 1030, p. 1056
suiipsius, n. 263, p. 268
Mutilatus, n. 1030, p. 1056
Mutuum, definitio, n. 525, p. 450
obligationes, n. 526, p. 450; n. 527, p. 451
Mystica, n. 344, Q. 1, p. 335
Mysteria, credenda, n. 157, p. 163

N

Narcotica, regulæ usus, n. 150, p. 152
Narrare, peccata, n. 316, Q. 5, p. 304
Natalium, defectus, n. 1029, p. 1055
irregularitas, n. 1029, p. 1055
Nativitas, donationis revocatio, n. 515, p. 445
prolis, n. 515, p. 445
Nativitatis, D. N. J. C.
communio in nocte, Pius X, etc., 714, Q. 5, p. 663
festum, n. 327, p. 315
hora primæ Missæ, n. 713, p. 661; n. 714, Q. 5, p. 663
jejunium in vigilia, n. 329, p. 316; n. 334, p. 323
Missæ propriæ legendæ, n. 714; Q. 5, p. 663
stipendia pro Missis, n. 714, Q. 5, p. 662
suspensio interdicti, n. 969, p. 1014
tres Missæ, in die Nativ. etc., n. 714, Q. 3, p. 661
Naturalis, accessio, n. 395, p. 365
cognatio, n. 888, p. 895
filius, n. 889, p. 895
lex, n. 107, p. 102; n. 73, p. 75; n. 18, p. 21; n. 108, p. 102
Naufragium, bona derelicta, n. 378, p. 359
projectio in mare, n. 378, Q., p. 359
Nautæ, a jejunio excusati, n. 338, p. 327
Navigantes, absolutio, n. 773, Q. 11, p. 740
casus reservati, n. 773, Q. 11, p. 740
celebratio Missæ, n. 247, p. 246
matrimonio assistentes, n. 915, Q. 10, p. 935
Navis, jurisdictio confessarii, n. 773, Q. 11, p. 740
matrimonium in ea, n. 915, Q. 10, p. 935
quoad auditionem Missæ, n. 247, p. 246
quoad celebrationem Missæ, n. 716, Q. 1, p. 665
Ne Temere, n. 904, p. 911
Necessitas, absolutionis conditionalis, n. 728, Q. 8, p. 684
ad imputabilitatem delicti, n. 21, p. 26
ad pœnas infligendas, n. 114, p. 117
caritatis in Deum, n. 166, p. 169
caritatis in inimicos, n. 171, p. 173
caritatis in pauperes, n. 175, p. 176
caritatis in proximum, n. 168, p. 170

Digitized by Google

communicandi, n. 783, Q. 2, 3, 5, p. 756
communis, n. 175, p. 176
complicem absolvendi, n. 784, p. 758; n. 785, Q. 6, p. 760
excusans ab ablatione rei alienæ, n. 406, p. 372; n. 407, p. 373
a jejunio, n. 338, Q. 1, p. 326
a lege, n. 91, 92, p. 92
a Missa, n. 249, p. 247
a restitutione, n. 460, p. 406
extrema, n. 176, p. 177
fidei, n. 152, p. 154
gravis, n. 407, Q. 1, p. 373
medii, n. 152, p. 154
operum servilium die festo, n. 255, p. 251
opposita libertati, n. 1, p. 9
parentum, n. 169, p. 172; n. 257, p. 253
præcepti, n. 694, p. 627
quoad ingressum in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525
sacramenti pœnitentiæ, n. 722, p. 675
spei, n. 163, p. 167
spiritualis, n. 168, p. 171
sublevanda, n. 169, p. 171
sufficiens ad absolutionem a reservatis, n. 783, Q. 1, p. 755
temporalis, n. 168, p. 171
Necromantia, definitio, n. 207, p. 203
Negatio, absolutionis, n. 797, p. 779; n. 798, Q. 4, p. 781
criminis, n. 562, Q. 1, p. 483
fidei, n. 152, p. 155
occasionarii absolutionis licita, n. 801, p. 782
Negativa, cooperatio, n. 439, p. 396
dispositio in tentatione, n. 126, p. 129
infidelitas, n. 158, p. 164
legis impletio, n. 88, p. 90
lex, n. 73, p. 75
resistentia pravis motibus, n. 126, p. 129
Negative, voluntarium, n. 5, p. 12
Negligentia, clerici circa ritus, n. 635, p. 553; n. 650, Q. 1, p. 565; Q. 2, p. 566
in officio relate ad delictum, n. 943, Q. 2, p. 982
in resistentia pravis motibus, n. 126, p. 129
obligans ad restitutionem, n. 440, p. 397
parochi in officiis, n. 640, p. 557
quoad regulas sub levi obligantes, n. 610, Q. 18, p. 531
quoad scientiam debitam, n. 431, Q., p. 393; n. 558, p. 475
Negotiatio, actionum, n. 557, p. 473; n. 589, p. 509
artificialis, n. 589, p. 509
clericis prohibita, n. 589, p. 509
requisita, n. 589, p. 509
œconomica, n. 589, p. 509
obligationum societatum, n. 557, p. 473; n. 589, p. 510
quæstuosa, n. 589, p. 509
Negotiorum, gestio, n. 522, p. 448
Nemini, reservata, n. 1024, p. 1051
Neo-conversi, abjuratio, n. 666, Q. 7, p. 592; n. 725, Q. 4, p. 678
baptismus, n. 666, Q. 7, p. 592
confessio, n. 725, Q. 4, p. 678
episcopus proprius, n. 833, Q. 1, p. 814
Neophyti, abjuratio, n. 725, Q. 4, p. 678; n. 973, p. 1021
episcopus proprius, n. 833, Q. 1, p. 814
impediti ad ordines, n. 1042, p. 1060
num danda extrema unctio, n. 828, Q. 1, p. 804
quandiu impediti, n. 1042, p. 1060
reconciliatio cum ecclesia, n. 725, Q. 4, p. 678; n. 973, p. 1021
Nigritarum, commercium, n. 353, Q. 2, p. 348
Nocte, Nativitatis Domini Nostri, Missa, n. 713, p. 661
Nocturni, recitatio, n. 576, Q. 1, p. 498
separatio a laudibus, n. 580, Q. 3, p. 502
Nomen, complicis confessario, n. 751, Q. 1, p. 709; Q. 3-5, p. 710
dantes sectæ massonicæ, clerici, n. 988, p. 1032
Dei in vanum usurpare, n. 219, p. 221
Domini Nostri, n. 221, p. 223
falsum in dispensatione, n. 922, Q. 2, p. 951
in baptismo, n. 666, Q. 6, p. 592
in confirmatione, n. 675, Q. 11, p. 602
Nomina inscribenda, in libro baptismorum, n. 666, Q. 10, p. 594
in libro matrimoniorum, n. 916, p. 935
Nominatus, contractus, n. 476, p. 419
Non-manifestans, negative cooperans, n. 439, p. 396
Non-sacerdos, audiens confessionem, n. 1034, p. 1058
celebrans Missam, n. 978, 979, p. 1025
Norma, interpretandi legem, n. 96, p. 95; n. 110, p. 107
moralitatis, n. 22, p. 26
Nosocomium, n. 199, p. 195; n. 257, p. 255; n. 913, Q. 6, p. 1020
Notarii, clerici, n. 593, p. 512
impediti, n. 1042, p. 1060

Digitized by Google

Notitia, celanda in confessione, n. 811, p. 788
consensus in contractibus, n. 489, 490, p. 427
dispensationis ab impedimento, n. 924, Q. 2, p. 954
legis requisita, n. 82, p. 86
matrimonii mittenda, n. 917, Q. 6, p. 937
ordinationis, n. 16, p. 1090
reservationis, n. 782, p. 754
Notorietas, criminis, n. 943, Q. 1, p. 981
excommunicati, n. 943, Q. 1, p. 981
facti, n. 943, Q. 1, p. 982
juris, n. 943, Q. 1, p. 981
percussoris clerici, n. 993, p. 1035
Novæ nuptiæ, n. 856, p. 849
Novatio, n. 495, p. 491
Novitiatus, admittendi, n. 610, Q. 3, 4, p. 525
annus, n. 610, Q. 6, p. 527
continuus, n. 610, Q. 6, p. 527
in qua domo, n. 610, Q. 6, p. 527
initium, n, 610, Q. 6, p. 527
integer, n. 610, Q. 4, p. 527
interruptus, n. 610, Q. 7, p. 528
supputatio temporis, n. 122, p. 124
jus admittendi, n. 610, Q. 4, p. 526
necessarius ad professionem, n. 610, Q. 8, p. 528
validitas, n. 610, Q. 6, p. 527; n. 8, p. 1088
Novitii, absolutio, n. 776, Q. 6, 7, p. 743
admittendi, n. 610, Q. 3, 4, p. 525
cessio administrationis bonorum, n. 610, Q. 20, p. 532
confessarii, n. 776, Q. 6, p. 743
gravati debitis, n. 463, Q. 2, p. 408
patrini, n. 664, Q. 5, p. 588
testamentum, n. 610, Q. 20, p. 532
Nubere, votum non nubendi, n. 869, p. 871
Nuditas, aspectus, n. 285, p. 291
in arte, n. 187, Q. 4, p. 185
in ornatu, n. 187, Q. 1, 2, p. 185
malitia, n. 187, Q. 1, 2, p. 185
uberum mulieris, n. 187, Q. 1, p. 185
Nullitas, censuræ, n. 945, p. 990
contractus, n. 900, p. 904
declaratio nullitatis, n. 920, p. 945; n. 1013, p. 1045
matrimonii, n. 920, p. 945
professionis religiosæ dolose obtenta, n. 1013, p. 1045
votorum religiosorum, n. 614, Q. 12, p. 540
Numerica, distinctio peccatorum, n. 131, p. 136
Numerus, impedimentorum exponendus, n. 922, Q. 2, p. 952
Missarum dicendarum, n. 713, Q. 3–5, p. 656
peccatorum dicendus, n. 743, Q. 2, p. 699
quomodo declarandus, n. 743, Q. 3, p. 699
requirendus a confessario, n. 794, p. 776
unde dignoscendus, n. 757, p. 717
Nundinæ, in diebus festis, n. 239, p. 240
in ecclesiis, n. 3, p. 1087
Nuptiæ novæ, n. 856, p. 849
in dubio ligaminis, n. 879, p. 887.
licentia, n. 856, p. 849
post matrimonium invalidum, n. 927, p. 962
secundæ, n. 856, p. 849
Nuptialis benedictio, conditiones, n. 864, Q. 4, p. 861
definitio, n. 864, Q. 2, p. 860
in octava Pentecostes, n. 864, Q. 4, p. 862
num obligatio recipiendi, n. 864, Q. 3, p. 861
num separabilis a Missa, n. 864, Q. 3, p. 861
Nupturientium, relationes, n. 282, p. 289
Nutibus, facta confessio, n. 740, Q. 2, p. 697
Nutrix, n. 257, Q. 1, p. 255

O

Obcæcati, n. 126, p. 128
Obduratio cordis, n. 141, p. 146
Obedientia, auctoritas civilis, n. 261, p. 264
canonica, n. 835, Q. 11, p. 823
civium, n. 261, p. 264
discrimen inter virtutem et votum, n. 619, Q. 1, p. 544
domestica, n. 257, p. 252; n. 258, p. 262; n. 259, p. 263
exempla inobedientiæ, n. 619, Q. 3, p. 545
famulorum, n. 260, p. 263
filiorum, n. 257, p. 252
materia gravis voti, n. 619, Q. 3, p. 545
modus requisitus, n. 619, Q. 5, p. 545
mortale peccatum contra, n. 619, Q. 3, p. 545
obligatio, n. 618, p. 544
ordinandi erga episcopum, n. 835, Q. 11, p. 823
quibus obediendum, n. 619, Q. 4, p. 545
quomodo obediendum, n. 619, Q. 5, p. 545
quotuplex peccatum contra, n. 619, Q. 2, p. 544

Digitized by Google

religiosa, n. 619, p. 544
superioris potestas, n. 619, Q. 6, p. 546
uxoris, n. 259, p. 262
virtus, n. 619, Q. 1, p. 544
votum in genere, n. 618, p. 544
votum simplex, n. 227, p. 229
votum sollemne, n. 227, p. 229
Obex gratiæ, n. 648, Q. 1-3, p. 563
modus tollendi, n. 648, Q. 2, p. 563
Objectum, bonum, n. 25, p. 29
fons moralitatis, n. 25, p. 29
formale actus humani, n. 25, p. 29
indifferens, n. 25, p. 29
intrinsece, n. 25, p. 29
legis, n. 76, p. 79, vid. **Lex**
malum, n. 25, p. 29
malum independenter a prohibitione, n. 25, p. 29
malum quia prohibitum, n. 26, p. 29
malum ratione periculi, n. 25, p. 29
materiale actus humani, n. 25, p. 29
modus influendi in moralitatem, n. 25, p. 29
sigilli, n. 815, p. 791
specificans peccatum, n. 129, p. 135
totale in distinctione numerica peccatorum, n. 131, p. 137
Oblationes, fidelium in ecclesia, n. 343, Q. 3, p. 333
Obligatio, contractus, n. 494, 495, p. 430
juramenti, n. 225, p. 227
legis affirmativæ, n. 86, p. 88
legis in dubio juris et facti, n. 86, p. 88
legis moralis, n. 73, p. 75
legis negativæ, n. 86, p. 88
legis pœnalis, n. 73, p. 75
perfectionis in religione, n. 610, Q. 17, p. 531
præsumptio facti, n. 87, Q. 4, p. 89
periculi generalis, n. 87, Q. 4, p. 89
realis hæredum, n. 513, Q. 3, p. 444
referendi actiones ad Deum, n. 28, Q. 2, p. 32
remediis utendi, n. 264, Q. 1, p. 269
restitutionis, n. 412, p. 378
solvendi tributa, n. 472, 473, p. 415
voti, n. 228, p. 230; n. 230, p. 233
Obligationes (Bonds), clerici, n. 589, p. 509
societates, n. 589, p. 509
Obligationes, clerici, n. 567, p. 488
conjugum, n. 258, p. 261, 262
domini, n. 259, p. 262
episcopi, vid, **Episcopus**
filii, n. 256, p. 251; n. 257, p. 252
medici, n. 565, p. 485
parentum, n. 257, p. 253
parochi, vid. **Parochus**
particularis, n. 557, p. 475
religiosi, vid. **Relígiosi obilgationes**
testium, n. 563, p. 484
voti, n. 230, p. 233
Oblivio, vid. Inadvertentia, Memoria
peccatorum in confessione, n. 748, p. 707
pœnitentiæ sacramentalis, n. 766, Q. 3, p. 726
quandoque culpabilis, n. 756, p. 716
Obreptio, definitio, n. 101, p. 99
effectus, n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
in dispensatione, n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
veri, n. 101, p. 99
Obscena, pictura, n. 285, p. 292
statua, n 186, p. 184
Obsceni libri, commodatio, n. 189, Q. 3, p. 186
obligatio confessariorum, n. 188, p. 186
prohibitio, n. 188, p. 186; n. 345, Q. 4, p. 340
retentio, n. 189, Q. 2, p. 186
venditio, n. 189, Q. 2, p. 186
Observantia vana, contra morbos, n. 205, p. 202
definitio, n. 205, p. 202
divisio, n. 205, p. 202
dubium de causa, n. 206, p. 202
quale peccatum, n. 206, p. 202
solutiones variæ, n. 206, p. 202
vigilantia parochi, n. 209, p. 208
Obsessio, communio obsessis, n. 695, Q. 8, p. 630
irregularis, n. 1028, p. 1055
modus tollendi, n. 829, p. 810
Obsides, occisio, n. 271, p. 277
Obstetrices, baptismus infantis, n. 659, p. 578
Occasio, absolutio in necessaria, n. 801, p. 782
absolutio in proxima, n. 801, p. 782
absolutio in voluntaria, n. 801, p. 782
damni posita, vid. **Restitutio**
definitio, n. 800, p. 781
discrimen a periculo, n. 800, p. 781
necessaria, n. 800, p. 782
non præsens, n. 800, p. 781
per accidens, n. 800, p. 782
per se, n. 800, p. 782
præsens, n. 800, p. 782
proxima, n. 800, p. 782
remota, n. 800, p. 782
voluntaria, n. 800, p. 782
Occasionarius, absolutio, n. 801, p. 782
definitio, n. 800, p. 781

Digitized by Google

Occisio, vid. **Homicidium**
aggressoris ebrii, n. 269, Q. 1, p. 274
aggressoris injusti, n. 268, p. 274
animalium, n. 369, p. 356
directa, n. 263, p. 268, n. 270, p. 276
furis, n. 269, Q. 2, p. 274
honoris proprii aggressoris, n. 269, Q. 4, p. 275
honoris proximi aggressoris, n. 269, Q. 5, p. 275
in bello, n. 277, p. 286
indirecta, n. 272, p. 278
infantis in utero, n. 273, Q. 1, p. 278
innocentis, n. 270, p. 276
invasoris pudicitiæ, n. 269, Q. 3, p. 275
malefactoris, n. 265, p. 271
moderamen inculpatæ tutelæ, n. 268, p. 274
obsidum, n. 271, p. 277
proximi, n. 265, p. 271
publica auctoritate, n. 265, p. 271
sui ipsius, n. 263, p. 268, vid. **Suicidium**
solutiones practicæ, n. 266, p. 271; n. 271, p. 277
vulnerati, n. 271, p. 277
Occultantes, fidem, n. 154, p. 158
Occultus, actus quoad confessionem, n. 724, p. 676
actus quoad legem, n. 77, Q. 4, p. 81
baptismus, n. 154, p. 158
compensatio occulta, n. 409, p. 374; n. 410, p. 375; n. 411, p. 376
defectus manifestandus ad sponsalia, n. 842, p. 834
delictum occultum, n. 943, Q. 1, p. 982
hæresis occulta, n. 160, p. 165
impedimentum occultum, n. 851, p. 839
matrimonium occultum, n. 864, Q. 6–9, p. 863
peccator quoad sacramenta, n. 642, p. 558
Occupantes, n. 365, 366, p. 355
Occupatio, vid. **Animalia, Inventio, Thesaurus**
animalium, n. 367, p. 355
solutiones practicæ, n. 369, p. 356
conditiones, n. 365, p. 355
definitio, n. 365, p. 355
modus acquirendi dominium, n. 365, 366, p. 355
rerum inventarum, n. 371, p. 357; n. 377, p. 359
Oceanus, Missa in navi, n. 716, Q. 1, p. 664
Octava, n. 864, Q. 4, p. 862
Oculus, vid. **Cæcus**
irregularitas, n. 1030, Q., p. 1056
sinister canonicus, n. 1030, Q., p. 1056
Odiosa, in materia legum, n. 66, p. 59
in materia privilegiorum, n. 97, Q. 2, p. 96; n. 121, Q. 2, p. 123
Odium, abominationis, n. 174, Q. 4, p. 174
bonorum spiritualium, n. 145, p. 146
contemptus regulæ, n. 610, Q. 17, p. 531
Dei, n. 142, p. 146; n. 219, p. 221
filiorum erga parentes, n. 257, p. 253; n. 747, Q. 8, p. 706
inimicitiæ, n. 174, Q. 4, p. 174
malitia, n. 172, p. 173
parentum erga filios, n. 257, p. 254; n. 747, Q. 8, p. 706
proximi, n. 173, p. 174; n. 174, Q. 4, p. 175
Offa, n. 333, Q. 10, p. 322
Offensa, damnosa, n. 423, p. 387
Dei, n. 124, p. 127
Offensor, n. 174, Q. 1, p. 175
Offensorem, Declinare, n. 173, p. 174
Offerre Missam, vid. **Celebratio Missæ**
Officia, advocati, n. 560, p. 480
capitalistarum, n. 260, p. 263
civium, n. 261, p. 264; n. 262, p. 266
confessarii, n. 787, p. 771, vid. **Confessarius**
conjugum, n. 258, p. 261, 262
Curiæ Romanæ, n. 110, p 113
custodum, n. 250, p. 247; n. 440, p. 397
divina, n. 952, p. 1004
domini, n. 259, p. 262
famulorum, n. 259, p. 262
filiorum, n. 256, p. 251; n. 257, p. 252
jurati, n. 559, Q. 2, p. 477
medici, n. 565, p. 485
operariorum, n. 260, p. 264
parentum, n. 257, p. 253
privatio divinorum, n. 955, p. 1006
prohibita tempore interdicti, n. 968, p. 1013; n. 969, p. 1014; n. 988, p. 1032; n. 1026, p. 1053
testis, n. 563, p. 484
Officium Divinum, anticipatio, n. 576, Q. 2, p. 498
attentio, n. 581, p. 503
causæ a recitatione excusantes, n. 583, p. 504
clerici in majoribus, n. 572, p. 493
clerici militantes, n. 584, Q. 4, p. 495
coalescentia omissionum, n. 574, p. 495
commutatio, n. 583, p. 505
continua recitatio, n. 579, p. 501
defunctorum, n. 574, Q. 5, p. 496
dispensatio, n. 583, p. 505

Digitized by Google

dubitans de recitatione, n. 66, p. 61
error, n. 578, Q. 1, p. 499; Q. 2, 3, p. 500
impotentia moralis, n. 583, p. 504
impotentia physica, n. 583, p. 504
in choro, n. 574, Q. 2–4, p. 495
inversio, n. 578, Q. 5, p. 500
legitima forma, n. 572, p. 493
lingua vernacula, n. 578, Q. 6, p. 501
litaniæ, n. 574, Q. 6, p. 496
materia gravis in omissione, n. 574, Q. 1, p. 495
modus recitandi, n. 581, p. 503
mutatio, n. 578, Q. 1, p. 499; Q. 2–5, p. 500
obligati, n. 572, p. 493; n. 573, p. 494
obligatio, n. 573, p. 494
officium pro officio, n. 578, Q. 1, p. 499
ordo servandus, n. 577, p. 499
parvum B. V. M., n. 574, Q. 7, p. 496
pronunciatio, n. 579, p. 501
recitans alterius diei, n. 588, Q. 3, 4, p. 500
recitatio integra, n. 579, p. 501
recitatio intra Missam, n. 90, Q. 2, p. 91
religiosi, n. 574, Q. 2–4, p. 495
rubricæ, n. 579, p. 501
separatio horarum, n. 579, p. 501
supputatio temporis, n. 122, p. 12-
suspensus ab officio, n. 964, p. 1009
tempus recitandi, n. 575, p. 497
vocaliter, n. 579, p. 501
Officium Sanctum, n. 110, p. 109
dispensationes, n. 110, p. 109
Oleum, anni præcedentis, n. 666, Q. 3, p 591
catechumenorum, 822, Q. 6, p. 801
deficiente oleo sacro, n. 666, Q. 3, p. 591
feria quinta Cœna Domini, n. 822, Q. 6, p. 801
infirmorum, n. 822, Q. 6, p. 801
lampas coram, SSmo., n. 693, Q. 3, p 624
locus asservandi, n. 650, Q. 3, p. 566
olivarum, n. 693, Q. 3, p. 624
renovatio, n. 666, Q. 3, p. 591
sacra olea, n. 650, Q. 3, p. 566
sanctum chrisma, n. 822, Q. 6, p. 801
sanctum in extrema unctione, n. 822, Q. 6, p. 801
Omissio, communionis paschalis, n. 342, Q. 1–3, p. 331
denunciationis, n. 1005, p. 1042
in celebratione Missæ, n. 721, Q. 1, p. 670
in Horis, n. 574, Q. 1, p. 495
in sacramentis, n. 650, Q. 2, p. 566
monitionis a confessario, n. 786, p. 764; n. 793, Q. 2, p. 776
officii divini, n. 574, Q. 1, p. 495
operum ad vitandum scandalum, n. 185, Q. 2, p. 183
peccatorum, n. 742, p. 698; n. 748, p. 707; n. 750, p. 708
pœnitentiæ a confessario, n. 763, Q. 1, p. 723
pœnitentiæ a pœnitente, n. 765, p. 725; n. 766, Q. 1, p. 725
quale peccatum, n. 765, p. 725
rei præceptæ, n. 185, Q. 2, p. 183
rubricæ, n. 650, Q. 1, p. 566
Onanismus, abstinentia a debito, n. 941, Q. 1, p. 979
definitio, n. 938, p. 976
interrogationes confessarii, n. 941, p. 980
malitia, n. 939, p. 977
media impediendi generationem, n. 939, p. 977; n. 940, p. 978
nomen, n. 938, p. 976
remedia proponenda, n. 940, p. 978
solutiones practicæ, n. 940. p. 977
usus instrumenti, n. 939, p. 977; n. 940, p. 978
Onera, sustinenda, n. 513, Q. 3, p. 444
Onerosus, contractus, n. 476, p. 419; n. 528, p. 454
Oniromantia, divinatio ex somnis, n. 207, p. 203
Opera, artis, n. 187, Q. 4, p. 185
causæ excusantes die festo, n. 255, p. 250
communia, n. 252, p. 248
debita imponere, n. 764, p. 725
dispensatio die festo, n. 239, p. 240
exempla, n. 253, p. 249
forensia, n. 253, p. 249
judicialia, n. 253, p. 249
liberalia, n. 252, p. 248
machinæ scriptoriæ, n. 253, p. 249
materia gravis in prohibitis, n. 254, Q. 5, p. 250
misericordiæ, n. 174, p. 176
prohibita die festo, n. 253, p. 249
pro indulgentiis, n. 1049, p. 1065; n. 1050, Q. 5, p. 1066
servilia, n. 253, p. 249
Operarii, abstinentia, n. 338, p. 327
cessatio laboris, n. 549, Q. 4, p. 468
compensatio occulta, n. 409, p. 374; n. 410, p. 375; n. 411, p. 376
conspiratio ad majus stipendium, n. 549, Q. 4, p. 468
cooperatio, n. 197, Q. 1–5, p. 193

Digitized by Google

fraudes cavendæ, n. 549, Q. 4, p. 468
jejunium, n. 338, Q. 1, p. 326
locatio, n. 549, Q. 2, p. 467
officia erga heros, n. 260, p. 263
salarium, n. 549, Q 2, p. 467
societates mutuæ protectionis, n. 260, p. 264; n. 987, Q. 5, p. 1030
Operatio, bursæ operationes, n. 557, p. 473; n. 589, p. 510
cæsarea, n. 273, p. 284
chirurgicæ, n. 199, p. 196
experimenti causa, n. 565, p. 487
impotentia, n. 877, p. 884; Q., p. 886; n. 932, Q. 4, p. 969
mortua matre, n. 273, p. 284
obligationes Sororum erga medicos, n. 199, p. 196
Porrensis, n. 273, Q. 6, p. 282
quatenus subeunda, n. 273, p. 284
Operistitia, operariis licita, n. 549, Q. 4, p. 468
Operum intermissio, n. 549, Q. 4, p. 468
Opifices, n. 260, p. 263, vid. **Herus**
Opinio, Probabilis, (n. 44, p. 43), vid. **Systema Morale**
æque probabilis, n. 46, p. 44
certo, n. 47, p. 45
de satisfactione, n. 67, Q. 4, p. 61
dubie, n. 47, p. 45
extrinsece, n. 46, p. 44
in materia justitiæ, n. 57, p. 49
intrinsece, n. 46, p. 44
practice, n. 46, p. 44
speculative, n. 46, p. 44
tenuiter, n. 47, p. 45
usus a confessario, n. 67, Q. 2, p. 60
usus a pœntitente, n. 67, Q. 6, p 63
Opium, usus, n. 150, p. 152
Oppignoratio, n. 551, p. 469
Oppressio, depulsio seminis virilis, n. 273, Q. 5, p. 282
mulieris, n. 273, Q. 5, p. 282
resistentia mulieris, n. 21, p. 22
Oraculum, divinatio ex idolis, n. 207, p. 203
Orare, cum hæreticis, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
cum vitando, n. 988, p. 1032
episcopi obligatio, n. 594, p. 514
præceptum "oportet semper orare," n. 202, p. 200
Oratio, ante et post absolutionem n. 728, Q. 1, p. 681
definitio, n. 201, p. 200
distractio, n. 243, p. 243; n. 581, p. 505
Dominica, n 157, Q. 3, p. 164
in extrema unctione, n. 826, Q. 3, p. 803
in ministrando Viatico, n. 690, 691, Q. 1, p. 620
mane et vespere, n. 203, Q. 2, p. 200
necessitas, n. 202, p. 200
omissio matutinarum, n. 203, Q. 2, p. 200
præceptum, n. 202, p. 200
quando urget, n. 203, Q. 1, p. 200
sacramentale, n. 652, p. 567
Oratorium, communio, n. 247, p. 245
in nosocomiis, n. 247, p. 245
in seminariis, n. 247, p. 245
Missa die festo, n. 247, p. 245
Missa in privato, n. 247, p. 245
plura in eadem domo, n. 247, p. 245
privatum, n. 247, p. 245
publicum, n. 247, p. 245
semipublicum, n. 247, p. 245
violatio, n. 247, p. 245; n. 715, p. 664; n. 716, Q. 2, p. 665
Ordinandus, conditiones externæ, n. 834, p. 817
indebite remissus ad episcopum, n. 1021, p. 1047
juramentum contra Modernismum, n. 153, p. 158
qualis, n. 834, p. 817
Ordinarii, baptismus adultorum, n. 659, p. 578
censuræ, n. 603, p. 521
confirmatio, n. 672, p. 597
conjugum separatio, n. 860, p. 858
dispensatio ab abstinentia et jejunio, n. 338, p. 328
dispensatio ab irregularitate, n. 604, p. 521
dispensatio a tempore festi, n. 239, p. 240
dispensationes matrimoniales, n. 605, p. 521
excommunicationes reservatæ, n. 951, p. 998; n. 952, Q. 1, p. 1001
facultas ad pœnas, n. 947, p. 993; n. 603, p. 521
facultas quoad locum celebrandi, n. 716, Q. 1, p. 664
impedimenta constituenda, n. 874, Q. 11, p. 881
in casibus urgentioribus, n. 952, Q. 11, p. 1002
jurisdictio confessarii, n. 771, p. 735
lectio librorum prohibitorum, n. 345, Q. 6, p. 341
loci, n. 770, Q. 3, p. 732
nomine ordinarii, n. 770, Q. 3, p. 732

Digitized by Google

proprii, n. 883, Q. 1, p. 814
quoad testamenta, n. 516, p. 446
reservata peccata, n. 781, Q. 4, p. 752
Ordinati, preces ab episcopo, n. 835, Q. 9, p. 823
Ordinatio, a schismatico, n. 1008, p. 1043
conditionata, n. 835, Q. 4, p. 822
de supplendis defectibus, n. 835, Q. 4, p. 821
examen prævium, n. 835, Q. 12, p. 834
indebita religiosi, n. 1008, p. 1043
interstitia, n. 835, Q. 5, p. 822
licita, n. 834, p. 817
locus, n. 835, Q. 4, p. 821
minister extraord., n. 832, p. 813
minister ordinarius, n. 832, p. 813
minister licitus, n. 832, p. 814; p. 1094, n. 27
notitia transmittenda, n. 16, p. 1090
obligatio ad celebrandum, n. 707, p. 651
obligatio ad cœlibatum, n. 568, p. 490
ordinum minorum, n. 829, p. 809
proclamationes præviæ, n. 596, p. 516
receptio dolosa, n. 1010, p. 1044
sacra, n. 829, p. 810
sine litteris dimissoriis, n. 1008, p. 1043
sine litteris testimonialibus, n. 1008, p. 1043
sine titulo canonico, n. 1008, p. 1043
sponsalium solutio, n. 841, p. 832
tempus, n. 835, Q. 4, p. 821
titulus, n. 835, Q. 1, p. 820
valida, n. 830, p. 811; n. 834, p. 817
Ordinis potestas, n. 770, Q. 13, p. 735
Ordo, a schismatico collatus, n. 1008, p. 1043
abbas, n. 832, p. 813
ætas, n. 835, Q. 3, p. 821
cæremoniæ, n. 835, Q. 4, p. 821
caritatis, n. 174, Q. 1, p. 175
clericus in minoribus uxoratus, n. 835, Q. 6, p. 822
correctionis, n. 180, p. 179
definitio, n. 829, p. 809
episcopus proprius, n. 833, Q. 1, p. 814
examen prævium, n. 835, Q. 12, p. 834
forma ordinum, n. 830, p. 810
impedimentum dirimens, n. 882, p. 889
in Horis servandus, n. 577, p. 499
instrumenta tangenda, n. 831, Q. 1–3, p. 812
inter baptizantes servandus, n. 659, p. 578
interstitia, n. 835, Q. 5, p. 822
litteræ dimissoriæ, n. 833, Q. 2, 3, p. 814
litteræ testimoniales, n. 833, Q. 4, p. 815
majores ordines, n. 829, p. 809
materia ordinis, n. 830, p. 810
minister ordinarius, n. 832, p. 813
minores ordines, n. 829, p. 809
mulier incapax, n. 834, p. 817
numerus, n. 829, p. 809
obedientia, n. 835, Q. 11, p. 824
potestas spiritualis, n. 829, p. 810
recipere ordines a censurato, n. 1008, p. 1043
regularis, n. 609, p. 523
religiosus, n. 609, p. 523
requisita ad liceitatem, n. 834, p. 817
requisita ad validitatem, n. 830, p. 811; n. 831, Q. 1–3, p. 812; n. 834, p. 817; n. 835, Q. 7, p. 822
restitutionis quoad cooperatores, n. 450, 451, 452, p. 401
quoad creditores, n. 453–455, p. 402
sacramentum, n. 829, p. 810
simoniace promoti, n. 1007, p. 1043
sine animo ascendendi, n. 835, Q. 8, p. 822
solutionis creditoribus, n. 453–455, p. 402
studia prærequisita, n. 835, Q. 2, p. 821
subjectum, n. 834, p. 817
tempus conferendi, n. 835, Q. 4, p. 821
tituli, n. 835, Q. 1, p. 820
unctio infirmorum, n. 822, Q. 3, p. 799
vocatio, n. 834, p. 817
Organistæ, auditio Missæ, n. 245, p. 244
in ecclesiis hæreticis, n. 154, p. 158
Organum, pulsare apud hæreticos, n. 154, p. 158
Orientales, constitutiones pontificiæ, n. 110, p. 107; n. 22, p. 1092
Ornamenta sacra, n. 215, Q. 5, p. 213; n. 717, p. 666
Ornatus, n. 187, Q. 1, p. 185
scandalosus, n. 187, Q. 2, p. 185
Orphanotrophia, n. 257, Q. 2, 3, p. 255
Oscula, a nutricibus, n. 282, p. 290
columbina, n. 282, p. 289
inter conjuges, n. 938, p 975
inter sponsos, n. 282, p. 289
malitia diversa specie, n. 281, p. 289
turpia, n. 281, p. 289
Ostenta, baptismus, n. 661, p. 580
Ostiariatus, claves, n. 830, p. 811
collatio, n. 830, p. 810
officium, n. 829, p. 810
Ova, die abstinentiæ, n. 330, Q. 1, p. 318
Ovaria, carentes, n. 877, p. 885
excissio, n. 264, Q. 5, p. 270; n. 267, Q. 2, p. 272
Ovariotomia, licita, n. 264, Q. 5, p. 270
potestas civilis, n. 267, Q. 2, p. 272

Digitized by Google

quoad impotentiam, n. 877, p. 885
quoad sterilitatem, criminosorum, n. 267, Q. 2, p. 272
innocentium, n. 270, p. 276

P

Pacifica, cohabitatio, n. 858, p. 857, vid. **Privilegium Paulinum**
Pacis, bonum, n. 922, Q. 1, p. 950
Pactum, n. 476, p. 419, vid. **Contractus**
advocatorum, n. 560, p. 480
continentiæ, n. 860, p. 857
de re turpi, n. 855, Q. 4, p. 847
definitio, n. 476, p. 419
inter conjuges, n. 860, p. 857
inter defraudatores, n. 474, Q. 2, p. 416
inter exactores, n. 474, Q. 2, p. 416; n. 475, Q. 3, p. 418
sponsorum ad onanismum, n. 855, Q. 4, p. 847
de educatione prolis in hæresi, n. 976, p. 1023; n. 977, p. 1024
sub hasta, n. 538, p. 459
Palla, ablutio, n. 215, Q. 6, p. 214
benedictio, n. 718, Q. 1, p. 666
materia, n. 717, p. 666
necessaria in Missa, n. 717, p. 666
Palpo, cooperatio, n. 435, p. 395
definitio, n. 435, p. 395
restitutio, n. 435, p. 395
Panis, azymus, n. 679, p. 606
confectio die festo, n. 240, p. 241; n. 252, p. 248
Eucharistiæ materia, n. 678, p. 605
remota, n. 678, p. 605
valida, n. 679, Q. 1–7, p. 605
fermentatus, n. 689, p. 615
pro Græcis, n. 679, Q. 2, p. 606
pro Latinis, n. 689, p. 615
triticeus, n. 678, p. 605
Papa, dispensans a lege, n. 100, p. 97
impedimenta, n. 873, p. 875; n. 919, p. 940; n. 920, Q. 1, p. 946
promulgatio legis, n. 75, Q. 1, p. 83
vota reservata, n. 237, Q. 3, p. 237
Papalis, casus reservatus, n. 945, p. 990; n. 952, Q. 9–11, p. 1001
Paramenta Sacra, n. 717, p. 666
benedictio, n. 718, Q. 1, p. 666
color, n. 718, Q. 3, 4, p. 667
licite omissa, n. 718, Q. 1, p. 666
necessitas benedicendi, n. 717, p. 666
non execrata, n. 718, Q. 6, p. 668
requisita in Missa, n. 718, Q. 1, p. 666
Paraphernalia, apud nos, n. 353, 356, p. 351
bona uxoris, n. 357, p. 350
in jure Romano, n. 357, p. 350
Parcimonialia bona, n. 360, p. 352
clericorum, n. 360, p. 352
Parentes, abstinentia filiorum, n. 338, p. 328
amor erga filios, n. 257, p. 253
baptismus filiorum, n. 662, Q. 3, p. 581
differentes baptismum, n. 662, Q. 7, p. 583
brephotrophium, n. 257, Q. 2, p. 255
protestanticum, n. 257, p. 255
castitas filiorum, n. 257, p. 259
instructio in re sexuali, n. 257, p. 260
catechesis, n. 257, Q. 5. p. 256
consensus matrimonio filiorum, n. 852, Q. 1, p. 840
cura temporalis, n. 257, p. 254
designatio patrinorum, n. 664, Q. 4, p. 588
dissensus inter parentes, n. 257, p. 259; n. 258, p. 261
donantes filiis illegitimis, n. 470, p. 414
educatio filiorum, n. 257, p. 254
Christiana, n. 257, Q. 7, p. 258; Q. 8, p. 262
feminismus abhorrendus, n. 257, p. 259
licitus, n. 257, p. 259
injustitiam approbantes silentio, n. 439, p. 396
irritatio votorum, n. 235, Q. 1, p. 235
obligatio adducendi pueros ad Missam, n. 257, p. 254
officia erga filios, n. 257, p. 253
peccata contra filios, n. 257, p. 254
percussio a filio, n. 257, p. 252
periculum fidei, n. 257, p. 254
repræsentationes, cinematographicæ, n. 257, p. 261
scandalum dantes, n. 257, p. 255
scholæ, n. 257, Q. 4, 5, p. 256; Q. 6, 7, p. 257
sponsalia filiorum, n. 842, p. 833
vocatio ad religionem, n. 612, Q. 2, p. 534
votum religionis pro filio, n. 231, Q. 1, p. 233
Parochus, advocans parochum, n. 773, Q. 6, p. 738; p. 1095, n. 30
assistentia, moribundis, n. 599, p. 518
in matrimonio, n. 904, p. 910, vid. **Forma celebrationis matrimonii**
benedictiones propriæ, n. 596, p. 516
capellani militum, n. 904, p. 910; n. 905, p. 911

Digitized by Google

communio, distributio, n. 686, p. 613
infirmorum, n. 685, p. 613
paschalis, n. 341, p. 331
publice deferens, n. 686, p. 613
confessio, audienda ex justitia, n. 639, p. 557
extra diœcesim, n. 773, Q. 9, p. 739
monialium, n. 777, p. 744
prima puerorum, n. 695, Q. 3, p. 629
correctio, n. 599, p. 518
culpæ corrigendæ, n. 343, Q. 3, p. 333
cura animarum, n. 596, p. 516
scholarum, n. 257, Q. 8, p. 258
delegatio confessarii, n. 773, Q. 6, p. 738
pro matrimonio, n. 904, p. 910
extrema unctio, n. 825, p. 803; n. 826, Q. 1, p. 803
functiones reservatæ, n. 596, p. 516
ingressus in religionem, n. 610, Q. 3, p. 525; Q. 5, p. 526
jurisdictio, n. 596, p. 516; n. 771, p. 736; n. 773, Q. 6, p. 738; Q. 9, p. 739
libri parochiales, n. 600, p. 518
MATRIMONIA, assistentia, vid **Forma celebrationis matrimonii**
civiliter prohibita, n. 915, Q. 5, p. 933
delegatio, n. 904, p. 910
mixta, n. 864, Q. 5, p. 863; Q. 11, p. 865; n. 872, Q. 6, p. 874; n. 917, p. 938
officia ante matrimonium, n. 852, Q. 3, p. 840; Q. 5, p. 841; p. 1093, n. 26
post matrimonium, n. 916, p. 935
præparatio sponsorum, n. 852, Q. 3, p. 840; Q. 5, p. 841
præsentia, n. 904, p. 910; n. 906, p. 912, 913
proclamationes, n. 843, p. 835; n. 844, Q. 3, p. 836, vid. **Banna**
proprius ad matrimonium, n. 904, p. 910
subdelegatio ad matrimonium, n. 911, Q. 1, p. 923
Missa pro populo, n. 710, Q. 2, 3, p. 653
obligationes, catechizandi pueros, n. 598, p. 517
prædicandi, n. 598, p. 517
præparandi pueros ad confessionem primam, n. 598, p. 517
officia post baptismum, n. 666, Q, 10, p. 594
opera religiosorum, n. 598, p. 518
potestas dispensandi, n. 100, Q. 4, p. 98
in jejunio, n. 338, p. 328
præstationes, n. 596, p. 516
pretium pro scamnis, n. 362, Q. 2, p. 353
quasi-parochi, n. 837, p. 826
relatio ad coadjutores, n. 601, p. 519
residentia, n. 597, p. 516
sacramentorum administratio, n. 599, p. 518
periculosa, n. 641, Q., p. 567
sepelitio subditorum, n. 596, p. 516; n. 973, Q. 1, p. 1017; Q. 8, p. 1018
subscriptio sponsalium, n. 837, p. 826
sustentatio, n. 342, p. 332
tempore pestis, n. 170, p. 173; n. 641, Q., p. 567
vacationes, n. 597, p. 516
vagi, n. 1, p. 1087
viaticum, n. 596, p. 516; n. 686, p. 613
vicarius cooperator, n. 601, p. 519
visitatio ægrotorum, n. 599, p. 518
Parochia, communio paschalis, n. 341, p. 331
definitio, n. 710, Q. 3, p. 654
Parochiales, domus, n. 597, p. 516
libri, n. 600, p. 518
Pars, honesta corporis, n. 281, p. 289
inhonesta corporis, n. 281, p. 289
minus honesta corporis, n. 281, p. 289
tutior eligenda, n. 57, p. 48; n. 58, p. 49
Participans, in actione damnosa, n. 437, p. 396
in præda, n. 437, p. 396
restitutio, n. 437, p. 396
Participatio, cum hæreticis, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
fructus delicti, n. 437, p. 396
Particulæ, consecrandæ, n. 690, Q. 11, p. 618, vid. **Hostiæ**
consecratæ colligendæ, n. 693, Q. 5, p. 625
renovandæ, n. 693, Q. 8, p. 626
Sanctæ Crucis colendæ, n. 201, p. 199
Partus, acceleratio, n. 273, Q. 2, p. 279
dolores, an excusant a debito, n. 936, p. 973
præmaturus, n. 273, Q. 2, p. 279
sequitur ventrem, n. 395, p. 365
usus chloroformi, n. 150, p. 152
Parvitas materiæ, n. 213, p. 310; n. 280, p. 288; n. 329, p. 316
in actibus malis, n. 329, p. 316
in furto, n. 404, Q. 4, p. 371
in jejunio naturali, n. 698, p. 634
in juramento, n. 226, Q. 1, p. 228
in luxuria directa, n. 280, p. 288
in simonia, n. 217, p. 216
in violatione sigilli, n. 812, p. 789
Parvuli, vid. **Filii**
Paschalis communio, præceptum, n. 341, p. 330; n. 342, Q. 1–3, p. 331

Digitized by Google

Passio, n. 13, p. 18, vid. **Concupiscentia**
antecedens, n. 13, p. 18; n. 14, p. 19
consequens, n. 14, p. 19; n. 15, p. 20
quoad delictum, n. 21, Q. 5, p. 25
quoad pœnam, n. 943, Q. 5, p. 985
Passivum, scandalum, n. 183, p. 181
Patena, consecrata, n. 718, Q. 6, p. 668
materia, n. 718, Q. 5, p. 668
non amittitur consecratio, n. 718, Q. 6 p. 668
Pater, vid. **Parentes, Maritus**
Paterna potestas, vid. **Parentes**
Paternitas, dubia, n. 471, p. 414
Patrimonialia, bona, n. 360, p. 352
dominium clericorum, n. 360, p. 352
Patrimonium, titulus ordinationis, n. 835, Q. 1, p. 820
Patrinus, clerici, n. 663, Q. 5, p. 589
cognatio spiritualis, n. 664, Q. 8, p. 589
conditiones in baptismo, n. 664, Q. 4–6, p. 588
conditiones in confirmatione, n. 675, Q. 4–7, p. 600
designatio, n. 664, Q. 4, p. 588
hæreticus, n. 664, Q. 4, p. 588
in baptismo, n. 663, p. 587
iterato, n. 664, Q. 2, p. 588
numerus, n. 664, Q. 3, p. 588
obligationes, n. 664, Q. 6, p. 589
privato, n. 664, Q. 1, p. 587
procurator, n. 664, Q. 4, p. 588
prohibitus, n. 664, Q. 5, p. 588
quæ dubia, n. 664, Q. 6, p. 589
qualitates ad liceitatem, n. 664, Q. 5, p. 588
qualitates ad validitatem, n. 664, Q. 4, 6, p. 588
sollemne, n. 663, p. 587
Pauperes, creditores pauperes, n. 454, p. 402
excusati ab abstinentia, n. 338, p. 336
excusati a jejunio, n. 338, Q. 1, p. 326
excusati a Missa, n. 249, p. 247
dispensationes matrimoniales, n. 919, p. 945
labores die festo, n. 255, p. 251
obligatio succurrendi, n. 175, p. 176; n. 176, p. 177
quoad ablationem rei alienæ, n. 406, p. 372; n. 409, p. 374
restitutio, n. 454, p. 402
sepultura, n. 596, p. 516
Paupertas, actus interni, n. 614, Q. 1, p. 536
alienatio bonorum religiosorum, n. 614, Q. 7, p. 538
causa dispensationis, n. 919, p. 945
discrimen inter vota, n. 614, Q. 1, p. 536
licentia superioris, n. 614, Q. 4, p. 537
manuscripta, n. 614, Q. 3, p. 536
materia gravis, n. 614, Q. 8, p. 538
peccata, n. 614, Q. 7, p. 538
religiosa, n. 614, Q. 2, p. 536
renuntiatio bonorum, n. 614, Q. 9, p. 539
restitutio, n. 454, p. 402
solutiones practicæ, n. 614, Q. 3–12, p. 536; n. 615, p. 540
titulus ordinationis, n. 835, Q. 1, p. 820
virtus, n. 614, Q. 1, p. 536
votum simplex, n. 613, p. 535; n. 614, Q. 2, p. 536
votum sollemne, n. 613, p. 535
Peccata, absolutio reservati sine facultate, n. 1003, p. 1042
actualia, n. 124, p. 127
capitalia, n. 139, p. 145
celata in confessione, n. 742, p. 698; n. 750, p. 708
conjugum, n. 937, 938, p. 974
definitio, n. 124, p. 127
deliberatio circa mortale, n. 128, Q. 6, p. 133
distinctio numerica, n. 131, p. 136; n. 132, p. 137
solutiones practicæ, n. 133, p. 139; n. 134, p. 139
distinctio specifica, n. 129, p. 135; n. 130, p. 136
divisio, n. 124, p. 127
dubie confessum, n. 744, Q. 1, p. 701
dubium, n. 743, p. 701
de consensu, n. 744, Q. 1, p. 701
de materia, n. 743, p. 701
formale, n. 125, p. 127
grave, n. 127, p. 128
gravitatis mensura, n. 127, p. 128
habituale, n. 124, p. 127
interna, n. 135, p. 141; n. 617, Q. 1, p. 543
interruptio actus, n. 131, p. 137
materiale, n. 124, p. 127
mortale, n. 127, p. 130
ex genere suo, n. 127, p. 129
ex toto genere suo, n. 127, p. 129
quomodo fiat veniale, n. 128, Q. 4, p. 132
narrare peccata, n. 316, Q. 5, p. 304
necessitas confitendi, n. 739, p. 696
numericæ distinctionis determinatio, n. 131, p. 136
numerus declarandus, n. 743, Q. 2, 3, p. 699

Digitized by Google

objectum malum ratione periculi, n. 25, p. 29
regulæ ad dignoscendum mortale, n 128, Q. 3, p. 131
remissa per baptismum, n. 6?0, Q. 3, p. 550
requisita ad formale, n. 125 p. 127
requisita ad mortale, n. 128, Q. 1, p. 131
requisita ad veniale, n. 128, Q. 2, p. 131
reservata, vid. Reservatio
solutiones practicæ, de gravitate. n. 128, p. 134
de malitia, n. 126, p. 128
de numerica distinctione, n. 131, p 136
tacentes, n. 742, p. 698; n. 750, p. 708
veniale, n. 127, p. 130
ex genere suo, n. 127, p. 130
Pecunia, deposita, n. 519, 520, p. 448
mulcta, n. 840, Q. 3, p. 832
pretium simoniacum, n. 216, p. 215
pro Missis, n. 711, p. 655
res fecunda, n. 528, Q. 3, p. 455
res fungibilis, n. 526, p. 450
Penicillum, in extrema unctione, n. 822, Q. 3, p. 800
Pensio, titulus ordinationis, n. 835, Q. 1, p. 820
Pentecostes, pervigilia, n. 329, p. 316
quoad benedictionem nuptialem, n. 864, Q. 4, p. 862
Pepsina, n. 331, Q. 1, p. 318
Pepton, in abstinentia, n. 331, Q. 1, p. 318
Percussio, clerici, n. 993, p. 1035
novitiorum, n. 993, p. 1035
parentum, n. 257, p. 252
Papæ, n. 993, p. 1035
prælati ecclesiastici, n. 993, p. 1035
sororis, n. 993, p. 1035
Percussor, n. 993, p. 1035
Papæ, n. 993, p. 1035
Perditæ res, n. 373, p. 358, vid. **Res amissæ**
Peregrini, baptismus, n. 659, p. 577
casus reservatus, n. 781, Q. 9, p. 753; Q. 10, p. 754; p. 1094, n. 27
censuræ episcopi, n. 948, Q. 4, p. 995
confessio, n. 773, Q. 9, p. 739
contractus, n. 80, Q. 4, p. 84
definitio, n. 80, Q. 3, p. 84
dispensationes, n. 100, Q. 3, p. 98
indulgentiæ, n. 1051, p. 1074
leges, ecclesiasticæ, n. 80, Q. 3, p. 84
locales, n. 80, Q. 4, p. 84
universales, n. 80, Q. 4, p. 85
matrimonium, n. 908, p. 916
ordinatio, n. 832, p. 814
Perfectio Christiana, n. 610, Q. 17, p. 531
directio avidorum, n. 768, p. 731
obligatio religiosorum, n. 610, Q. 17, p. 531
Periculum, animæ ex proprio conjuge, n. 859, Q. 5, p. 852; n. 860, p. 858
castitatis, n. 257, p. 259; n. 768, p. 731
corporis ex proprio conjuge, n. 935, p. 972; n. 941, p. 979
delectationis in re mala, n. 768, p. 731
excusans ab integritate confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
faciens veniale mortale, n. 25, p. 29
fidei, n. 922, Q. 1, p. 951
in choreis, n. 190, p. 187; n. 191, p. 188
in venditione, n. 531, Q., p. 455
infamiæ, n. 353, Q. 1, p. 348
mortis, n. 364, Q. 2, p. 269
peccati, n. 25, p. 29
perversionis conjugis, n. 859, Q. 5, p. 852; n. 860, p. 858
filii, n. 257, p. 255, 261
rei a fure detentæ, n. 420, Q. 2, p. 384
revelationis sigilli, n. 751, Q. 1, p. 709
sortis, n. 528, Q. 1, p. 451
Periodici libelli, n. 344, p. 334
moderatores, n. 344, Q. 2, p. 335
prohibiti, n. 344, p. 335
Perjurium, n. 309, p. 299
Permittens, duellum, n. 998, p. 1039
effectum malum, n. 8, p. 14
Perpetuitas, matrimonii, n. 857, p. 850
votorum, n. 237, p. 237
Permutatio, beneficii, n. 216, p. 215
officii divini, n. 574, Q. 5, p. 496
simoniaca, n. 216, p. 215
Perplexus casus, ante nuptias, n. 919, p. 941; n. 925, p. 954
quid faciendum, n. 919, p. 941; n. 925, p. 954
Persecutores, ecclesiæ, n. 985, p. 1028
Perseverantia, pœnitentis, n. 738, Q. 1, 2 p. 694
quomodo promovenda, n. 738, Q. 2, p. 694
signum dispositionis, n. 805, Q., p. 784; n. 804, p. 783
Persona, civilis, n. 261, p. 264; n. 262, p. 266
ecclesiastica, n. 950, Q. 3, p. 996
in contractu, n. 476, p. 419; n. 480, p. 423
in matrimonio, n. 900, p. 904
major, n. 481, p. 424
minor, n. 481, p. 424

Digitized by Google

moralis, n. 950, Q. 3, p. 996
physica, n. 476, p. 419; n. 480, p. 423
sacra, n. 213, p. 211
Personalis, denuntiatio sollicitantis, n. 786, p. 764; n. 787, Q. 3, 4, 6, 7, p. 767
indulgentia, n. 1048, p. 1063
injuria, n. 464, 465, p. 411
interdictum personale, n. 970, Q. 1, p. 1015
lex, n. 73, p. 75
privilegium, n. 120, p. 121
promissio, n. 476, p. 419
sacrilegium, n. 215, Q. 1, p. 211
votum personale, n. 227, p. 229
Perterrefacientes, impedientes litteras, n. 984, p. 1027
Sedis Apostolicæ, n. 985, p. 1028
Perturbationes, n. 39, p. 40; n. 40, p. 41
Pestis tempore, extrema unctio, n. 822, Q. 3, p. 800
modus porrigendi Eucharistiam, n. 693, Q. 9, p. 627
officium medici, n. 565, p. 486
officium parochi, n. 170, p. 173; n. 641, Q., p. 567
Petere, a S. Pœnitentiaria, n. 924, Q. 1, p. 953
debitum conjugale, n. 865, p. 867; n. 933, p. 970
dispensationem, n. 925, p. 955
sacramenta ab indigno, n. 648, Q. 4, 5, p. 564
Petitio dispensationis, n. 925, p. 955
a voto, n. 236, p. 236
ab impedimentis, n. 874, Q. 12, p. 881
matrimonialis, vid. **Dispensatio**
quid exponendum, n. 922, Q. 2, p. 951
Petra sacra, ciborium relictum extra, n. 682, Q. 1, p. 610
execrata, n. 716, Q. 4, p. 665
pro Missa, n. 716, Q. 1, p. 664
Petroleum, n. 691, Q. 3, p. 624
Pharisaicum, scandalum, n. 183, p. 181
Pharmacopola, obligationes, n. 198, Q. 1, 2, p. 194
Pharmacum, dubium, 565, p. 485
Philosophia, duratio cursus, n. 835, Q. 2, p. 821
in seminariis, n. 835, Q. 2, p. 821
Philtrum, maleficium, n. 210, p. 209
Phrenetici, baptismus, n. 662, p. 587
Phthysicus, quoad debitum, n. 936, p. 973
Piæ, animæ, n. 806, p. 785
fundationes, n. 712, Q. 21, p. 660
in testamento, n. 516, p. 446
Pictura, obscena, n. 186, p. 185
scandalosa, n. 186, p. 185
turpem, aspiscere, n. 285, p. 291
conficere, n. 186, p. 185
exponere, n. 187, Q. 4, p. 185
Pietas, erga filios, n. 257, p. 253
excusans opera servilia die festo, n. 255, p. 251
excusans a Missa, n. 250, p. 247
objecta pietatis, n. 201, p. 198; n. 1052, p. 1076
Pignus, n. 551, p. 469
Pii, cura, n. 806, p. 785
pœnitentes, n. 806, p. 785
roboratio, n. 807, p. 785
Pingere, die festo, n. 254, p. 259
res lascivas, n. 186, p. 185
Pisces, cum carnibus die jejunii, n. 332, p. 319
Pistores, excusati ab operibus servilibus die festo, n. 255, p. 250
excusati a jejunio, n. 338, Q. 1, p. 326
Placenta, separare, fœtum a placenta, n. 272, p. 277
Plantatio, in fundo alieno, n. 397, p. 366
Pluralitas, actuum multiplicans peccata, n. 131, p. 137
dominorum, quoad gravitatem furti, n. 405, Q. 4, p. 371
Pœna, vid. **Censura, Satisfactio**
apostatis, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
bigamiæ, n. 1032, p. 1057
canonica, n. 943, Q. 3, p. 984
causæ excusantes, n. 943, Q. 5, p. 985
cessatio, n. 951, p. 998
confessarii potestas, n. 943, Q. 10, p. 988; n. 952, Q. 11, p. 1001
conventualis, n. 528, Q. 1, p. 451
cooperantium, n. 943, Q. 6, p. 987
duellantes, n. 998, p. 1039
ferendæ sententiæ, n. 943, Q. 3, p. 984; n. 946, Q. 1, p. 991
hæreticis, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
ignorata, n. 943, Q. 5, p. 985
in contractibus, n. 500, p. 433
incurrendi tempus, n. 943, Q. 7, p. 987
in sponsalibus, n. 840, Q. 3, p. 832
in utroque foro, n. 943, Q. 7, p. 987
latæ sententiæ, n. 943, Q. 3, p. 984; n. 946, Q. 1, p. 991
medicinalis, n. 944, p. 989
mensura pœnalis legis, n. 95, p. 96
obligatio, n. 943, Q. 7, p. 987
observantia, n. 943, Q. 7, p. 987
penes Papam solum, n. 943, Q. 4, p. 985
potestas remissiva Ordinarii, n. 943, Q. 8, p. 988

Digitized by Google

procurantibus abortum, n. 998, Q. 2, p. 1038
quotuplex, n. 943, Q. 3, p. 984
recursus in suspensivo, n. 952, Q. 9, 11, p. 990
remissio absenti vel præsenti, n. 943, Q. 9, p. 988
requisita ex parte delicti, n. 942, p. 981
sententia condemnatoria, n. 943, Q. 3, p. 984; Q. 7, p. 987
sententia declaratoria, n. 943, Q. 3, p. 984; Q. 7, p. 987
simoniaci, n. 218, Q. 7, p. 220; n. 1015, p. 1045
sodomitis, n. 1032, p. 1057
sollicitantibus, n. 787, Q. 10, p. 769
species, n. 943, Q. 3, p. 984; n. 953, p. 1004
spiritualis, n. 944, p. 989
temporalis, n. 113, p. 116
tempus incurrendi, n. 943, Q. 7, p. 987
vindicativa, n. 943, Q. 10, p. 988
violantes, n. 1034, p. 1058

Pœnalis lex, n. 113, p. 116
causæ excusantes, n. 114, p. 117
civiles leges, n. 114, Q. 1, p. 116
definitio, n. 113, p. 116
divisio, n. 113, p. 116
ecclesiæ, n. 114, Q. 2, p. 117
exempla, n. 114, Q. 2, p. 117; n. 953, p. 1004
in utroque jure, n. 113, p. 116; n. 943, Q. 2, p. 982
interpretatio, n. 95, p. 96
irritans, n. 874, Q. 1, p. 876
nostræ non sunt omnes, n. 114, Q. 1, p. 116
præceptum superioris, n. 942, p. 981
regulæ religiosorum, n. 114, Q. 2, p. 117

Pœnitens, accedens sine examine, n. 756, 757, p. 716
consuetudinarius, n. 803, p. 783
dispositio, n. 128, p. 134; n. 796, Q., p. 778
fidem meretur, n. 796, Q., p. 778
nullum certum peccatum accusans, n. 725, Q. 6, p. 679
obligatio respondendi confessario, n. 747, Q. 2, p. 704
occasionarius, n. 800, p. 781
piorum tractatio, n. 806, p. 785
putans se certo relapsurum, n. 738, Q. 2, p. 694
quid cognoscendum, n. 793, Q. 1, p. 775
recidivus, n. 803, p. 783

Pœnitentia sacramentalis, vid. **Satisfactio**
commutatio, n. 766, Q. 4–6, p. 726
impleta in mortali, n. 767, p. 728
in foro externo, n. 943, Q. 3, p. 984
in foro interno, n. 722, p. 675; n. 765, p. 725
obligatio imponendi, n. 763, Q. 1, p. 723
privata, n. 765, p. 725
publica, n. 764, p. 724

Pœnitentiæ sacramentum, vid. **Absolutio, Confessio**
absolutio conditionata, n. 728, Q. 8, p. 684
absolvens plures, n. 728, Q. 5, p. 683
accusatio generica, n. 725, Q. 5, p. 678
confessio, vid. **Confessio**
contritio, n. 729, p. 685, vid. **Contritio**
definitio, n. 722, p. 674
definitio virtutis, n. 722, p. 674
denuntiatio sollicitantis, n. 786, p. 764
dubie commissa peccata, n. 743, p. 701; n. 744, Q. 1–4, p. 701
effectus sacramenti, n. 630, p. 551
effectus virtutis, n. 722, p. 674
elevatio manus, n. 728, p. 682
examen conscientiæ, n. 756, 757, p. 716
forma essentialis, n. 727, p. 681
forma rubricalis, n. 727, p. 681
forma totalis, n. 727, p. 681
in dubio baptismi præcedentis, n. 725, Q. 2, 3, p. 677
institutio sacramenti, n. 723, Q. 1, p. 675
integritas confessionis, n. 741, p. 698
judicium sacramentale et forense, n. 723, Q. 2, p. 675
materia, dubia, n. 725, Q. 6, p. 679
libera, n. 724, p. 676
necessaria, n. 724, p. 676
proxima, n. 724, p. 676
remota, n. 724, p. 676
sufficiens, n. 724, p. 676
minister, n. 769, p. 732
necessitas sacramenti, n. 722, p. 675
necessitas virtutis, n. 729, p. 685
obligatio virtutis, n. 731, p. 686; n. 732, Q. 1, p. 686
omissio ex forma rubricali, n. 728, Q. 1, p. 681
pars sacramenti, n. 722, p. 675
partes, essentiales, n. 722, p. 675
integrales, n. 722, p. 675
peccata rite absoluta, n. 725, Q. 1, p. 676
præceptum sacramenti, n. 729, p. 685
præsentia pœnitentis, n. 728, Q. 6, p. 683
revelatio complicis, n. 751, Q. 2–5, p. 709
sacramentum, n. 722, p. 674

Digitized by Google

signum crucis, n. 728, Q. 2, p. 682
stola et superpellicium, n. 728, Q. 3, p. 682
subjectum, n. 728, p. 685
telephonium, n. 728, Q. 7, p. 683
verba essentialia, n. 728, Q. 4, p. 682
virtus, n. 722, p. 674
remittens veniale, n. 736, Q. 3, p. 693
Pœnitentiaria, executio dispensationis, n. 952, Q. 3, p. 999
impedimenta occulta, n. 851, p. 839
potestas dispensandi, n. 110, p. 113
recursus, modus, n. 924, Q. 1, p. 953
necessitas, n. 924, Q. 1, p. 953
Pœnitentiarius, canonicus, n. 771, p. 736; n. 782, p. 754
Politicæ, factiones, n. 262, p. 266; n. 987, p. 1029
Pollutio, causa, n. 303, p. 296
causa extra genus luxuriæ, n. 128, Q. 7, p. 133
commotio carnalis, n. 126, p. 128
definitio, n. 301, p. 295
delectatio, n. 280, p. 288
distillatio, n. 301, p. 295; n. 303, p. 297
feminea, n. 304, Q., p. 297
gaudium, n. 138, p. 144
malitia, n. 302, p. 295
nocturna, n. 303, p. 296
remedia, n. 126, p. 128
reconciliatio ecclesiæ, n. 716, Q. 3, p. 665
pruritus, n. 303, p. 297
sine culpa, n. 303, p. 296
solutiones practicæ, n. 303, p. 296
voluntaria, directa, n. 302, p. 296
indirecta, n. 302, p. 296
Polyandria, illicita, n. 856, p. 849
simultanea, n. 856, p. 849
successiva, n. 856, p. 849
Polygamia, quo jure prohibita, n. 856, p. 849
simultanea, n. 856, p. 849
successiva, n. 856, p. 849
Pondus, n. 448, p. 400
Pontifex Romanus, auctoritas suprema, n. 75, Q. 1, p. 76
censuræ, n. 945, p. 990
confirmans in forma communi, n. 75, Q. 1, p. 77
in forma specifica, n. 75, Q. 1, p. 77
delictum in eligendo, n. 982, p. 1026
indulgentiæ, n. 1049, p. 1064
leges, n. 75, Q. 1, p. 76
Pontificalia, exercitium, n. 964, p. 1010
suspensio, n. 964, p. 1010
Popinarum commercium, n. 254, Q. 2, p. 249
Populus, quoad gubernium, n. 261, p. 264
Porrensis operatio, n. 273, Q. 5, p. 282
Positivum, voluntarium, n. 5, p. 12
Possessio, beneficii a parocho, n. 906, Q. 1, p. 912
bonæ fidei, n. 416, p. 381; n. 417, p. 381
centenaria, n. 121, p. 122
dæmonis, n. 829, p. 810
dignitatis, n. 153, p. 157
dubiæ fidei, n. 420, p. 385; n. 421, p. 386
effectus, n. 391, p. 364
in dubio præferenda, n. 273, Q. 8, p. 282; n. 558, p. 476
in præscriptione, n. 341, p. 364
juris, n. 67, Q. 4, p. 61
malæ fidei, n. 418, p. 383; n. 419, p. 383
officii, n. 906, Q. 1, p. 912
Possessor, vid. **Restitutio**
BONÆ FIDEI, n. 416, p. 381, n. 417, p. 381
domino ignoto, n. 448, p. 400
emptio, n. 418, Q. 2, p. 381
expensæ, n. 418, Q. 4, p. 383
fructus, n. 418, Q. 1, p. 381
res periens, n. 418, Q. 3, p. 382
venditio rei a fure emptæ, n. 418, Q. 2, p. 381
DUBIÆ FIDEI, n. 420, p. 385; n. 421, p. 386
ab initio, n. 422, Q. 1, 4, p. 387
diligentia omissa, n. 422, Q. 2, p. 387
MALÆ FIDEI, n. 418, p. 383, vid. **Restitutio**
in variis circumstantiis, n. 419, p. 383; n. 420, Q. 2, p. 384; Q. 4, p. 385
restitutio rei perituræ, n. 420, Q. 1, p. 384
Possidentis, conditio, n. 558, p. 476
Postulatus, in ordinibus religiosis, n. 610, Q. 2, p. 524
modus peragendi, n. 610, Q. 2, p. 524
monialium, n. 610, Q. 2, p. 524
subjecti, n. 610, Q. 2, p. 524
tempus, n. 610, Q. 2, p. 524
Potestas, abbatis nullius, n. 75, Q. 1, p. 77
coactiva, n. 947, p. 993
civilis, n. 76, p. 79; n. 111, p. 115
quoad criminosos, n. 267, Q. 2, p. 272; n. 261, p. 264
commutandi vota, n. 238, p. 238
delegata dispensandi, n. 919, p. 940, 944, 945
dispensandi a lege, n. 99, p. 97
dominativa, n. 350, p. 347; n. 354, p. 349

Digitized by Google

ecclesiastica, n. 874, Q. 7, p. 877; Q. 8, p. 878
executiva, n. 516, p. 446; n. 924, Q. 2, p. 954; n. 943, Q. 2, p. 982
jurisdictionis, n. 984, p. 1027· n. 985, p. 1028
legifera, n. 74, p. 76
legislativa, n. 74, p. 76; n. 75, Q. 1, p. 76
ministri pœnitentiæ, n. 770, Q. 1, p. 732
necessaria confessario, n. 771, p. 735
ordinaria dispensandi, n. 99, p. 97; n. 100, Q. 2, p. 97
ordinis, n. 770, Q. 13, p. 735
paterna, n. 257, p. 254
remissiva Ordinarii quoad pœnam, n. 943, Q. 8, p. 988
reservandi, n. 780, p. 750

Potus, ante communionem, n. 700, Q. 7, p. 637
licitus die jejunii, n. 333, Q, 4, 5, p. 320, 321

Præcarium, definitio, n. 517, 518, p. 447

Præceptum, decalogi, n. 108, p. 102; n. 157, Q. 3, p. 164
differentia a lege, n. 72, p. 74
episcopi extra territorium, n. 72, p. 74
Missam audiendi, n. 240, p. 241; n. 326, p. 313
objectum obedientiæ, n. 618, p. 544
ossibus hæret, n. 72, p. 74
particulare, n. 943, Q. 3, p. 985
in alieno territorio, n. 72, p. 74
plura, n. 89, Q. 4, p. 91
prævalens, n. 89, Q. 4, p. 91
remedium pœnale, n. 944, p. 989
sanctio, n. 942, p. 981

Præco, in licitatione, n. 538, p. 45′
in venditione, n. 538, p. 459

Præda, n. 437, p. 396

Prædicatio, modus, n. 595, Q. 4, p. 515
obligatio episcopi, n. 594, p. 513; n. 595, p. 514
obligatio parochi, n. 598, p. 517
præscripta, n. 594, p. 513
religiosorum, n. 595, Q. 3, p. 513; n. 776, Q. 10, p. 744
i Dei, n. 595, Q. 4, p. 515
07 **Apostolici,** facultates, n. 710, p. 653
2 sint, n. 710, p. 654
a, Apostolica, n. 710, p. 654
0 , abstinentia, n. 338, Q. 1, p. 326
n conjugale, n. 934, p. 972
am, n. 338, Q. 1, p. 326
ntia, quoad debitum, n. 934, p. 2

Prælati, correctio subditorum, n. 710, p. 654
dimissoriæ litteræ pro ordinandis, n. 832, 833, p. 814; n. 1008, p. 1043
dispensationes a legibus, n. 607, p. 521
irritatio votorum, n. 606, p. 521
nullius, n. 710, p. 654
potestas legislativa, n. 75, Q. 1, p. 78
regulares, n. 623, p. 546; n. 624–627, p. 547
scientia a confessione, n. 819, Q. 4, p. 795

Præmittenda matrimonio, n. 852, p. 840, vid. **Matrimonium**

Præpositi, non exigentes tributum, n. 475, Q. 3, p. 418

Præscriptio, acquisitiva, n. 382, p. 360
beneficia, n. 384, p. 362
bona fides, n. 385, p. 362; n. 387, Q., p. 363
bona subjecta, n. 384, p. 361
conditiones, n. 382, p. 361
definitio, n. 382, p. 360
delictum, n. 946, p. 993
desuetudinis, n. 393, Q., p. 365
interrupta, n. 393, p. 365
liberativa, n. 382, p. 360
modus acquirendi dominium, n. 383, p. 361
obligatio, n. 386, p. 362
onera Missarum, n. 384, p. 362
ordinaria, n. 382, p. 360
possessio, n. 390, p. 364
privilegia, n. 383, p. 361
quo jure, n. 383, p. 361
res non præscriptibilis, n. 712, Q. 21, p. 660
suspensa, n. 393, p. 365
tempus requisitum, n. 392, p. 364
titulus, n. 388, p. 363

Præsentatio, simoniaca, n. 217, p. 215

Præsentia, Christi in Eucharistia, n. 676, p. 603
materia consecrationis, n. 680, p. 609
parochi, vid. **Matrimonium,**
pœnitentis, n. 740, Q. 1, p. 697
pro Missa, n. 241, p. 241

Præses, n. 153, Q. 4, p. 157

Præsumpserit, n. 943, Q. 5, p. 985

Præsumptio, condonationis creditoris, n. 453, Q. 5, p. 410
consensus injuriam patientis, n. 453, Q. 5, p. 410
definitio, n. 162, p. 167
in dubio pro superiore, n. 66, p. 58
in jurisdictione, n. 772, p. 736
legis fundamentum, n. 87, Q. 4, p. 89

Digitized by Google

materia paupertatis, n. 614, Q. 7, p. 538
materia sigilli, n. 811, p. 788; n. 812, p. 789; n. 814, p. 790
orationis, n. 202, p. 200
parvitas materiæ, n. 164, Q. 1, p. 167
privilegii, n. 121, p. 122
vitium, n. 162, p. 167
Præteriti, actus, n. 77, Q. 1, p. 80
Prandium, hora die jejunii, n. 336, 337, Q. 1, p. 325
interruptio die jejunii, n. 337, Q. 3, p. 325
quantitas die jejunii, n. 337, p. 325
Preces, ab episcopo ordinandis, n. 835, Q. 9, p. 823
matutinæ, n. 203, Q. 2, p. 200
omissio, n. 203, Q. 2, p. 200
pœnitenti imponendæ, n. 763, Q. 2, p. 723; n. 768, p. 729
pro indulgentiis, n. 1050, Q. 24, p. 1072
sciendæ, n. 157, Q. 3, p. 164
surdo-muti, n. 1050, Q. 18, p. 1071
vespertinæ, n. 203, Q. 2, p. 200
Presbyter assistens, n. 601, p. 519
assistentia in matrimonio, n. 911, Q. 4, p. 924; Q. 15, p. 926
jura, n. 601, p. 519
jurisdictio, n. 601, p. 519
obligationes, n. 601, p. 519
status, n. 601, p. 519
Presbyteratus, ætas canonica, n. 835, Q. 3, p. 821
distinctus ab episcopatu, n. 829, p. 810
forma, n. 830, p. 811
interstitia, n. 835, Q. 5, p. 822
materia, n. 830, p. 811
officia, n. 829, p. 810
ordo, n. 829, p. 810
minister ordinum, n. 833, Q. 1, p. 814; Q. 2, p. 815, vid. **Abbas nullius**
omissio rubricarum, n. 650, Q. 1, p. 566
potestas, n. 829, p. 810
prætermissis aliis ordinibus, n. 1010, p. 1044
scientia requisita, n. 835, Q. 2, p. 821
verum sacramentum, n. 829, p. 810
Presbyterium, n. 597, p. 516
Pretium, augmentum, n. 534, Q. 2, p. 456
conventionale, n. 534, Q. 1, p. 456
depressio, n. 534, Q. 3, p. 456
determinatio, n. 533, p. 455
emptio, n. 533, p. 455
exaggeratum, n. 534, Q. 4, p. 457
ignoratum, n. 534, Q. 1, p. 456
infimum, n. 532, p. 455
legale servandum, n. 533, p. 455
rei, n. 532, p. 455
simoniacum, n. 216, p. 215
summum, n. 532, p. 455
tituli, n. 532, p. 455
vulgare, n. 532, p. 455
Prima, communio, admissio, n. 695, Q. 3, p. 629
ætas, n. 340, Q. 3, p. 329; n. 341, p. 330
cognitio requisita, n. 340, Q. 3, p. 329
devotio requisita, n. 340, p. 329; n. 341, p. 330
Prima confessio, n. 695, Q. 3, p. 629
Principes, auctoritas in civilibus, n. 74, n. 76; n. 261, p. 264
bellum, n. 277, p. 286
mulieres quoad clausuram, n. 992, p. 1035
publicationes matrimoniales, n. 844, Q. 2, p. 835
tributa, n. 473, p. 415
Principia, actuum humanorum, n. 1–22, p. 9–27
conscientiam formandi, n. 31, p. 36; n. 34, p. 37; n. 37, p. 39
legis naturalis, n. 108, p. 103
reflexa, n. 59, p. 50; n. 66, p. 58
Privatio, beneficii, n. 961, p. 1008
habitus ecclesiastici, n. 967, p. 1013
injusta rei speratæ, n. 425, Q. 10, p. 392
officii, n. 961, p. 1008
privilegii, n. 121, Q. 1, p. 122
sepulturæ ecclesiasticæ, n. 973, Q. 1, p. 1017
Privatum, bona privata, n. 349, p. 346
cultus privatus, n. 201, p. 198
oratorium, n. 247, p. 245
privilegium, n. 120, p. 121
sacellum, n. 247, p. 245
Privilegia, vid. **Privilegium**
abbatis nullius, n. 602, p. 520; n. 603, p. 521
Cardinalium, vid. **Cardinales**
clericorum, n. 602, p. 520
violantes, n. 592, p. 512; n. 993, p. 1035
communicatio, n. 121, p. 122
episcoporum, n. 603, p. 521
non revocata in codice, n. 110, p. 1
præscriptione obtenta, n. 121, p. 12
præter jus, n. 121, p. 123
regularium, n. 620, p. 546
Privilegiata, testamenta, n. 509, p. 44
Privilegium, acquisitio, n. 121, p. 122
æstimandum, n. 121, p. 123
altaris, n. 712, Q. 18, p. 659
auctor, n. 121, p. 121

Digitized by Google

bimestre, n. 869, p. 870; p. 1096, n. 32
binationis, n. 714, Q. 3, p. 661
canonis, n. 602, p. 520
cessatio, n. 121, Q. 1, p. 122
communicatio, n. 121, p. 122
consuetudine acquisita, n. 121, p. 122
creditorum, n. 453, p. 402
definitio, n. 120, p. 121
eligendi confessarium, n. 778, Q. 1, p. 745; Q. 5, p. 747
exemptionis, n. 609, p. 523; n. 621, p. 546
facultates habituales, n. 121, p. 123
fori, n. 991, p. 1034
in dubio, n. 121, p. 123
interpretatio, n. 121, p. 121
legendi libros prohibitos, n. 345, Q. 7, p. 342
loci usus, n. 121, Q. 2, p. 123
odiosum, n. 97, Q. 2, p. 96; n. 121, Q. 2, p. 123
PAULINUM, n. 858, p. 851
baptismus infidelis incognitus, n. 859, Q. 6, p. 852
baptismus unius et discessus alterius, n. 859, Q. 2, p. 851
causæ excusantes ab interpellatione, n. 859, Q. 15, p. 855
conditiones, n. 859, Q. 2, p. 851
discessus moralis, n. 859, Q. 13, p. 854
discessus physicus, n. 859, Q. 14, p. 854
dispensatio ab interpellatione, n. 859, Q. 4, p. 852; Q. 7, p. 853
fidelis dans causam discessus, n. 859, Q. 16, p. 856
in aliqua secta baptizati, n. 859, Q. 11, p. 854
infidelis non manifestans voluntatem, n. 859, Q. 6, p. 852
infidelis tentans fidelem, n. 859, Q. 5, p. 852
interpellatio, n. 859, Q. 2, 3, p. 852
interpellationis, duplex objectum, n. 859, Q. 2, p. 852
modus, n. 859, Q. 3, p. 852
necessitas, n. 859, Q. 14, p. 855
post conversionem et interpellationem, n. 859, Q. 4, p. 852
post dispensationem a disparitate cultus, n. 859, Q. 1, p. 851
privilegium et religiosa professio, n. 859, Q. 10, p. 853
quibus, n. 859, Q. 2, p. 851
solutio matrimonii, n. 859, Q. 8, 9, p. 853
tempus interpellandi, n. 859, Q. 17, p. 856
variæ questiones, n. 859, p. 851
Probabiliorismus, vid. **Systema morale**
Probabilis opinio, vid. **Systema morale**
Probabilismus, vid. **Systema morale**
Probabilitas, vid. **Systema morale**
Probitas, clerici, n. 567, p. 488
ingredientis in religionem, n. 610, Q. 1, p. 524
ministri sacramentorum, n. 637, p. 555
ordinandi, n. 834, p. 817
Processus, canonizationis, n. 201, p. 198
Proclamationes, ante matrimonium, n. 843, p. 835; n. 844, Q. 1, p. 835, vid. **Banna**
ante matrimonium mixtum, n. 844, Q. 2, p. 836
ante ordinationem, n. 596, p. 516
dispensatio, n. 848, p. 838
excusans a Missa, n. 249, p. 247
formula, n. 844, Q. 4, p. 836
locus, n. 846, p. 837
modus, n. 845, p. 836
omissio, n. 844, Q. 3, p. 836
parochi potestas, n. 100, Q. 4, p. 98
sponsæ diversæ diocesis, n. 849, Q. 1, p. 838
tempus, n. 845, p. 836
Procurantes, abortum, n. 997, p. 1037
Procuratio, abortus, n. 272, p. 277; n. 997, p. 1037
Procurator, in baptismo, n. 664, p. 538
in celebratione matrimonii, n. 855, Q. 2, p. 846
in sponsalibus, n. 838, p. 829
Prodigi, contractus, n. 487, p. 426
Proditio, n. 486, p. 426
Profectitia bona, n. 356, Q., p. 349
filiorum, n. 351, p. 350
Profectus, n. 807, p. 785
Professio, fidei, 152, p. 155
fidei a canonicis, n. 153, Q. 4, p. 157
a parochis, n. 153, Q. 4, p. 157
juramentum contra modernismum, n. 153, p. 158
religiosa, n. 610, Q. 10, p. 529
dirimens matrimonium, n. 882, p. 889
dolose declarata nulla, n. 1013, p. 1045
effectus, n. 610, Q. 16, p. 530
exploratio voluntatis puellarum, n. 610, Q. 15, p. 530
invalida, n. 610, Q. 8, p. 528
laici religiosi, n. 609, p. 523
monialium, n. 610, Q. 8, p. 528; Q. 10–12, p. 529

Digitized by Google

renuntiatio bonorum, n. 614, Q. 9, p. 539
requisita ad valorem, n. 610, Q. 8, p. 528
sanatio, n. 614, Q. 11, p. 540
vota simplicia præcedentia, n. 610, Q. 11, p. 529
Prohibentes, executionem actorum Sanctæ Sedis, n. 984, p. 1027
promulgationem actorum Sanctæ Sedis, n. 984, p. 1027
Prohibita, die festo, n. 252, p. 248
Prohibiti, cultus, n. 203, p. 201
Prohibitio, consuetudinis, n. 119, Q. 2, p. 120
librorum, n. 344, p. 338; n. 345, Q. 5, p. 341
Projectiones cinematographicæ, n. 257, p. 261
moralitas, n. 257, p. 261
prohibitæ in ecclesia, n. 215, Q. 1, p. 212
Proles, abjectio, n. 255, Q. 1, p. 254
adulterii, n. 470, p. 414; n. 1029, p. 1055
spuria, n. 468, 469, p. 413; n. 1028, 1029, p. 1055
stupri, n. 468, 469, p. 413
Promissio, cessatio, n. 505, Q. 1, p. 435
conditiones, n. 503, p. 434
cum juramento, n. 225, p. 227
extorta dolo vel metu, n. 503, p. 434
in morte promissarii, n. 505, Q. 2, p. 435
in morte promissoris, n. 505, Q. 2, p. 435
matrimonii, n. 836, p. 853, vid. **Sponsalia**
matrimonii cum adulterio, n. 886, p. 892
obligatio, n. 503, p. 434; n. 504, p. 435
solutiones practicæ, n. 504, p. 535
Promulgatio, decisionum extensivarum, n. 96, p. 95
decisionum restrictivarum, n. 96, p. 95
legis, ecclesiasticæ, n. 83, Q., p. 86
in genere, n. 82, p. 85
naturalis, n. 107, p. 102
necessaria, n. 94, p. 94
Pronuntiatio, officii divini, n. 579, p. 501
verborum consecrationis, n. 633, p. 552
Propositiones, damnatæ, n. 345, Q. 4, p. 340
Propositum, cum contritione, n. 729, p. 685
efficax, n. 737, p. 694
explicitum, n. 738, Q. 3, p. 695
firmum, n. 737, 738, p. 694
implicitum, n. 738, Q. 3, p. 695
in mortalibus, n. 737, p. 694
in venialibus, n. 738, Q. 4, p. 696
non peccandi, n. 737, p. 693
universale, n. 737, p. 694; n. 738, Q. 4, p. 696
virtuale, n. 738, Q. 3, p. 695
Proprietarius, n. 349, p. 346
Proprietas, vid. **Dominium**
auctoris circa scripta, n. 363, p. 353
bonorum ecclesiæ, n. 343, p. 332
circa inventa, n. 370, p. 357
individua, n. 354, p. 349
Proscriptæ, societates, n. 987, Q. 6, p. 1030
Protestantes, administratio baptismi, n. 976, p. 1023; n. 977, p. 1024
Protestanticum, brephotrophium, n. 257, Q. 2, 3, p. 255
Protestatio, in hypnotismo, n. 209, Q. 6, p. 207
in pacto cum dæmone, n. 209, Q. 6, p. 207
necessaria, n. 209, Q. 6, p. 207
scelus non tollit, n. 208, p. 204
Provida, constitutio, n. 18, p. 1090
Provincia, n. 609, p. 523
Provinciale concilium, n. 75, Q. 1, p. 77
Provisio, simoniace provisus, n. 218, Q. 8, p. 220
Provocatio, ad duellum, n. 999, p. 1039
Proxeneta, n. 544, Q. 1, p. 463; Q. 2, 3, p. 464
Proximus, adjuvandus, n. 168, p. 170; n. 169, p. 171
aggressor proximi, n. 269, Q. 5, p. 276
diligendus, n. 168, p. 170
quo ordine adjuvandus, n. 174, Q. 1, p. 175
occisio malefactoris, n. 265, p. 271
Prudentia, confessari, n. 795, p. 777
virtus cardinalis, n. 151, p. 154
Pruritus, in verendis, n. 303, p. 297
pollutio, n. 303, p. 297
Puberes, n. 481, p. 424
Pubertas, legalis, n. 481, p. 424
Publica, comitia, n. 262, p. 266
criminis revelatio, n. 316, Q. 3, p. 304
honestas, n. 898, p. 903
impedimentum publicum, n. 867, p. 869
oratorium publicum, n. 247, p. 245
Pudicitiæ, aggressor, n. 269, Q. 3, p. 275
Puella, expellens fœtum, n. 273, Q. 3, p. 281
votum castitatis, n. 869, p. 871
Pueri, absolutio, n. 340, Q. 1, p. 329
communio, n. 695, Q. 2, p. 628
confessio, n. 340, p. 329
prima communio, n. 691, Q. 8, p. 622; n. 695, Q. 3, p. 629
quoad leges, n. 78, p. 81; n. 80, Q. 2, p. 84

Digitized by Google

ecclesiasticas, n. 80, Q. 2, p. 84
scholæ, neutrales, n. 257, Q. 5, p. 257
publicæ, n. 257, Q. 5, p. 256
Punitio, cruenta, n. 265, p. 271
Pupilli, n. 481, 482, p. 484
tutor, n. 481, p. 484
Purificatorium, ablutio, n. 215, Q. 6, p. 214
benedictio, n. 718, Q. 1, p. 666
Pyxis, benedictio, n. 693, Q. 1, p. 623
confectio, n. 693, Q. 1, p. 623
consecrata extra corporale, n. 682, Q. 1, p. 610
purificatio in hospitiis leprosorum, n. 693, Q. 9, p. 626

Q

Quadragesima, benedictio nuptialis sollemnis prohibita, n. 864, Q. 4, p. 861; Q. 10, p. 865
indulta pro nostra regione, n. 335, p. 324; n. 338, p. 327
lex abstinentiæ et jejunii, n. 329, p. 316
quoad tempus officii recitandi, n. 576, Q. 2, p. 495
Quæstuosa, negotiatio, n. 589, p. 509
Quæstum faciens, ex eleemosynis Missarum, 711, p. 655
ex indulgentiis, n. 981, p. 1025
Qualitas delicti, undenam desumenda, n. 942, 943, Q. 1, p. 981
Quando, restituendum, n. 459, p. 405
Quantitas, aquæ cum vino in Missa, n. 679, Q. 7, p. 609
ciborum in jejunio, n. 333, Q. 1, p. 319; Q. 12, p. 323
delicti, n. 943, Q. 3, p. 982
materiæ ad grave furtum, n, 404, Q. 1, p. 368
pœnitentiæ sacramentalis, n. 763, Q. 2, p. 723
requisita ad peccatum grave contra paupertatem, n. 404, Q. 1, p. 368; n. 614, Q. 8, p. 538
restitutionis, n. 443, p. 398
spiritus liciti vino ad Missam, n. 679, Q. 6, p. 607
Quantum, restituendum, vid, **Restitutio,** n. 443, p. 398
Quasi-castrensia, vid. **Bona castrensia,** n. 356, p. 349
Quasi-contractus, definitio, n. 476, p. 420
quotuplex, n. 476, p. 420
Quasi-domicilium, acquisitio, n. 908, p. 916
amissio, n. 79, p. 83
definitio, n. 79, p. 83
effectus, n. 98, p. 83
Quasi-parochi, n. 837, p. 826
applicatio Missæ pro populo, n. 710, Q. 2, p. 653
jura, n. 837, p. 826
obligationes, n. 837, p. 826
ubinam constituendi, n. 837, p. 826
Quatuor tempora, abstinentia, n. 334, p. 323
jejunium, n. 334, p. 323
ordinatio, n. 835, Q. 4, p. 821
Quinquennales, facultates, n. 920, Q. 2, p. 946
Quotidiana, communio, vid. **Communio,** n. 701, p. 638

R

Rapina, definitio, n. 402, p. 368
malitia, n. 403, p. 368
Raptores, n. 884, 885, Q. 12, p. 891
mulierum, n. 300, p. 295
Raptus, definitio, n. 299, p. 295
impedimentum matrimonii, n. 884, p. 891
mulieris minoris, n. 300, p. 295
pro alio, n. 885, Q. 3, p. 892
pro foro externo, n. 299, p. 295
pro foro interno, n. 299, p. 295
quale peccatum, n. 300, p. 295
seductio, n. 855, Q. 1, p. 891
violentia, n. 299, p. 295
Ratio, conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
usus, n. 78, p. 81; n. 79, p. 82
Ratum, habentes, n. 435, p. 395
matrimonium, n. 853, p. 843
Reædificatio, ecclesiæ non tollit privilegium indulgentiæ, n. 1051, p. 1074
Realis, retractio, n. 429, p. 393
sacrilegium reale, n. 215, Q. 1, p. 211
Reatus, culpæ, n. 124, 125, p. 126
pœnæ, n. 722, p. 675
qualis per indulgentias remissus, n. 1048, 1049, p. 1063
Rebaptizare, quando, n. 633, p. 652
quomodo, n. 655, Q. 8, p. 574
Recens, accusatio peccati ut antiqui, n. 747, Q. 5, p. 705
Receptans, n. 436, p. 395
quinam, n. 436, p. 395
restitutio, n. 436, p. 395
pœnæ, n. 943, Q. 2, p. 983
Receptatores, cooperatio injusta, n. 436, p. 395
hæretici, n. 943, Q. 2, p. 983

Digitized by Google

Receptio, ordinum, n. 834, p. 817
sacramentorum, n. 645, p. 561; n. 647, p. 563
Recidivus, absolutio, n. 803, p. 783
signa emendationis, n. 805, p. 784
Recitatio, officii divini, n. 90, p. 91; n. 579, p. 501; n. 580, Q. 2–4, p. 502
officii parvi B. V. M., n. 574, Q. 7, p. 496
precum ad indulgentias lucrandas, n. 1049, p. 1065; n. 1050, Q. 5, p. 1065
Reconciliatio, cœmeterii, n. 716, Q. 3, p. 665
ecclesiæ, n. 716, Q. 3, p. 665
inimicorum, n. 174, Q. 1, p. 175
Rectores, confessiones subditorum, n. 776, Q. 6, p. 743
Recurrentes, ad laicam potestatem, n. 984, p. 1027; n. 985, p. 1028
Recursum, præbentes, n. 436, p. 395
Recursus, ad episcopum, n. 952, Q. 11, p. 1001
ad Sanctam Sedem, n. 952, Q. 9, 11, p. 1001
ex prohibitione librorum, n. 345, p. 338
in casu urgentiori, n. 952, Q. 9, 11, p. 1001
moraliter impossibilis, n. 952, Q. 11, p. 1001
per confessarium, n. 952, Q. 11, p. 1001
per pœnitentem, n. 952, Q. 11, p. 1001
quid excusat, n. 952, Q. 11, p. 1001
quid si difficilis, n. 952, Q. 11, p. 1001
Redactores, librorum, n. 188, p. 186
Redditio, debiti conjugalis, n. 935, p. 972
vid. **Debitum conjugale**
Reditus, beneficii, n. 362, Q. 1, p. 352
usus, n. 361, p. 352
Reductio, donationis, n. 511, p. 442
Missarum, n. 511, p. 442
Refectio, commutatio horarum, n. 332, p. 319; n. 337, Q. 1, p. 325
in die jejunii, n. 332, p. 319
quantitas in serotina, n. 333, Q. 8, p. 322
tempus, n. 336, p. 325
unica in jejunio, n. 332, p. 319
Refectiuncula, hora, n. 332, p. 319
in die jejunii, n. 333, Q. 8, p. 332
qualitas, n. 333, Q. 12, p. 323
quantitas, n. 333, Q. 8, p. 322
Reflexa principia, n. 59, p. 50; n. 66, p. 58
certitudo, n. 66, p. 58
generalia, n. 66, p. 58
subsidiaria, n. 66, p. 58
Reges, Reginæ, banna eorum matrimoniorum, n. 844, Q. 1, p. 835
ingressus in clausuram religionis, n. 992, p. 1035
Regulæ, ad legem interpretandam, n. 96, p. 95
applicandi præceptum caritatis, n. 169, p. 171
confessionis generalis, n. 759, p. 718
diligendi inimicos, n. 173, p. 174
dirigendi pœnitentes pios, n. 806, p. 785
distinguendi, mortalia peccata, n. 127, p. 129; n. 128, Q. 3, p. 131
venialia peccata, n. 127, p. 129
eleemosynæ faciendæ, n. 175, p. 176
interpretationis, n. 96, p. 95; n. 97, Q. 1, 2, p. 96
interrogandi pœnitentes, n. 795, p. 777
inveniendi gradus consanguinitatis, n. 890, p. 896
Missæ fructus divisionis, n. 706, Q. 7, p. 650
negligentia habitualis regularum, n. 610, Q. 18, p. 531
obligatio in genere, n. 610, Q. 19, p. 531
obligatio vi voti obedientiæ, n. 618, p. 544
ordinis religiosi, n. 610, Q. 19, p. 531
pro absolutione conditionata, n. 728, Q. 8, p. 684
pro recidivis absolvendis, n. 804, p. 783
pro religiosis, n. 610, Q. 17, p. 531
pro scrupulosis, n. 42, p. 43
Probabilismi, vid. **Systema Morale**
remediorum contra desperationem, n. 164, Q. 4, p. 168
specificæ distinctionis peccatorum, n. 129, p. 135; n. 130, p. 136
numericæ distinctionis peccatorum, n. 131, p. 136
Regulares, n. 609, p. 523
apostatæ, n. 1011, p. 1044
approbati, n. 776, Q. 6, p. 743
attentantes matrimonium, n. 1014, p. 1045
bonorum dispositio, n. 610, Q. 20, p. 532
censuræ et irregularitates, n. 991, 992, p. 1035; n. 1011, p. 1044
clausura, n. 991, 992, p. 1035
confessarii, n. 774, p. 741
confessio, n. 774, p. 741; n. 776, Q. 6, p. 743
depositum, n. 615, p. 541
dimissio habitus, n. 1012, p. 1044
divina vocatio, n. 611, p. 532; n. 834, p. 817
egressio ex monasterio, n. 1012, p. 1044
eleemosynæ, n. 624, p. 547

Digitized by Google

Eucharistia ministranda, n. 686, p. 614
exemptio, n. 621, p. 546
famuli, n. 776, Q. 4, 5, p. 743
fugitivi, n. 1012, p. 1044
jura, n. 608, 609, p. 522
libri contra statum religiosum, n. 345, Q. 4, p. 340
libros conscribentes, n. 344, Q. 1, p. 335; n. 615, p. 542
matrimonium attentantes, n. 1014, p. 1045
novitiatus, n. 610, Q. 3, 4, p. 525; Q. 5, 6, p. 527; Q. 7, 8, p. 528
nullitas professionis ,n. 1013, p. 1045
obligatio perfectionis, n. 610, Q. 17, p. 531
officium divinum, n. 574, Q. 2–4, p. 495, vid. **Officium divinum**
ordines, n. 609, p. 523
patrini, n. 663, Q. 5, p. 589
potestas dispensandi a votis, n. 236, p. 237
privilegia, n. 620, p. 546
professio, n. 610, Q. 8, p. 528; Q. 9, 10, p. 529
quinam, n. 609, p. 523
quoad confessiones fidelium, n. 774, p. 741
quoad reservationem, n. 781, Q. 2, p. 751
vocatio, n. 611, p. 532
VOTA, n. 227, p. 229
castitatis, n. 237, Q. 3, p. 237; n. 605, p. 543
gravitas peccatorum, n. 614, Q. 8, p. 538; n. 617, Q. 2, p. 543; n. 619, Q. 3, p. 545
materia gravis voti, n. 614, Q. 8, p. 538; n. 617, p. 543; n. 619, p. 545
obedientiæ, n. 227, p. 229
paupertatis, n. 613, p. 535
simplicia, n. 227, p. 229; n. 614, Q. 2, p. 536
sollemnia, n. 227, p. 229; n. 613, p. 535
Regularis, ordo, n. 609, p. 523
prælatus, n. 623, p. 546; n. 624–627, p. 547
Reincidentia, in censuras, n. 952, Q. 1, p. 999
Relapsus, confessario aperiendus, n. 803, 804, p. 783
Relatio, actuum ad Deum, n. 28, Q. 2, p. 32.
Religio, actus, n. 200, p. 197
actus oppositi, n. 204, p. 201; n. 212, p. 209
falsa testimonia, n. 309, p. 299
mixta, n. 871, p. 872
objectum, n. 199, p. 197
Religiosa, ægrotans, n. 778, Q. 5, p. 747
communio, n. 701, p. 638
congregatio, n. 609, p. 523; n. 778, p. 747
confessio, n. 777, p. 745; n. 778, p. 747; Q. 9, 10, p. 748; Q. 11, p. 749
domus, n. 609, p. 523
exploratio mentis puellarum, n. 610, Q. 15, p. 530
jurisdictio, n. 75, Q. 4, p. 79
manifestatio conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
matrimonium attentantes, n. 1014, p. 1045
officium divinum, n. 574, Q. 2, p. 495; Q. 12, p. 496
perfectio, n. 610, Q. 17, p. 531
professio, n. 610, Q. 10, p. 529
superiorissa quoad jurisdictionem, n. 75, Q. 4, p. 79
quoad confessiones religiosarum, n. 777, p. 744; p. 1095, n. 31
quoad manifestationem conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
quoad vota, n. 234, p. 235
vota, n. 609, p. 523
Religiosi, absolvens inscio superiore, n. 776, Q. 3, p. 742; n. 7, p. 1088
abstinentia et jejunium, n. 627, p. 548
accipientes aliquid pro ingressu, n. 218, Q. 3, p. 217
admissio ad novitiatum, n. 610, Q. 3, p. 525; Q. 4, p. 526
adspirantes, n. 610, Q. 5, p. 526
alienantes bona, n. 614, Q. 7, p. 538
apostatæ, n. 1011, p. 1044
bona, n. 613, 614, Q. 2, p. 536; n. 614, Q. 9, p. 539
cessio administrationis bonorum, n. 610, Q. 20, p. 532
communio frequens, n. 701, p. 638; Q. p. 641
confessarius, extraordinarius, n. 778, Q. 2, p. 746
ordinarius, n. 778, Q. 1, p. 745
quot deputandi ad confessiones, n. 776, Q. 6, p. 743
confessionem faciens, n. 747, Q. 7, p. 706
ægrotans, n. 778, Q. 5, p. 747
domi, n. 778, Q. 1, p. 745
extra domum, n. 778, Q. 4, p. 745
superioribus, n. 776, Q. 6, p. 743

Digitized by Google

ecclesia religiosorum, n. 907, Q. 11, p. 915
exempti, n. 621, p. 546
fugitivi, n. 1012, p. 1044
furtum, n. 614, Q. 7, p. 538
jurisdictio, quoad famulos, n. 776, Q. 4, 5, p. 743
quoad fideles, n. 774, p. 741
quoad subditos, n. 776, Q. 6, p. 743
licentia edendi libros, n. 355, Q. 1, p. 335
manifestatio conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
novitiatus, n. 610, Q. 6, p. 527; Q. 7, p. 528; n. 8, p. 1088
obligationes circa: castitatem, n. 616, p. 543, vid. **Castitas**
obedientiam, n. 618, p. 544, vid. **Obedientia**
officium divinum, n. 574, Q. 2, 3, p. 495
paupertatem, n. 613, p. 535, vid. **Paupertas**
perfectionem, n. 610, Q. 17, p. 531
regulas, n. 610, Q. 19, p. 531
testamenta, n. 610, Q. 20, p. 532
privilegia, n. 620, 623, p. 546; n. 624, 625, 626, 627, p. 547
quoad ordines, n. 833, Q. 2, p. 815
suspensio ab ordine, n. 964, p. 1009
vocatio, n. 611, p. 532; n. 612, p. 535
vota ante professionem, n. 234, p. 235
Religiosi laici, quoad officium divinum, n. 574, Q. 2–4, p. 495
Religiosus ordo, admissio, n. 610, Q. 3, 4, p. 525
cogentes ad ingressum, n. 1000, p. 1040
definitio, n. 609, p. 523
divisio, n. 609, p. 523
ingressus, n. 610, Q. 3, p. 525; Q. 5, p. 526
gravatus debitis, n. 463, Q. 2, p. 408
obligatio ingrediendi, n. 612, Q. 1, p. 534
quinam possunt ingredi, n. 610, Q. 1, p. 524
novitiatus, n. 610, Q. 6, p. 527; Q. 7, p. 528, vid. **Novitiatus**
professio, n. 610, Q. 10, p. 529
subjectum, n. 610, Q. 1, p. 524
vota, n. 227, p. 229, vid. **Regulares**
Religiosus status, alienatio bonorum, n. 614, Q. 7, p. 538
bona, n. 613, 614, Q. 8, p. 536; n. 614, Q. 9, p. 539
cogentes ad amplectendum, n. 1000, p. 1040
definitio, n. 609, p. 522
discrimen inter vota, n. 614. Q. 1, p. 536
distinctio, n. 609, p. 522
essentia, n. 608, p. 522
finis, n. 608, p. 522
libri adversantes, n. 345, Q. 4, p. 340
vota, vid. **Votum**
votum ingrediendi, n. 809, p. 871
an solvat sponsalia, n. 841, p. 833
reservatum, n. 237, Q. 3, p. 237
Reliquiæ, authenticitas, n. 201, p. 199
cultus, n. 201, p. 198, 199
falsæ, n. 980, p. 1025
insignes, n. 201, p. 198
locus asservationis, n. 201, p. 199
non insignes, n. 201, p. 199
venditio, n. 201, p. 199
veneratio, n. 201, p. 198
Remedia, a medico adhibenda, n. 565, p. 486
contra: ebrietatem, n. 150, Q. 3, p. 152
gulam, n. 768, p. 731
luxuriam, n. 126, p. 128; n. 768, p. 731
onanismum, n. 940, p. 978
relapsum in peccatum, n. 768, p. 730
tentationes carnales, n. 126, p. 128
superbiam, n. 768, p. 731
extraordinaria ad vitam conservandam, n. 264, Q. 1, p. 269
desperando, n. 164, p. 168
occasiones proximi, n. 768, p. 730
pœnalia, n. 943, Q. 3, p. 984
scrupulosi, n. 40, p. 42
Remissio, debiti, n. 460, p. 406
peccati, n. 727, p. 681
ex usu sacramentalium, n. 651, p. 568
in Eucharistia, n. 630, Q. 2, p. 550
in extrema unctione, n. 630, Q. 2, p. 550; n. 820, p. 797
per baptismum, n. 630, Q. 3, p. 550
venialis per attritionem, n. 736, Q. 3, p. 693
pœnæ, absenti, n. 943, Q. 9, p. 988
debitæ, vid. **Indulgentia**
præsenti, n. 943, Q. 9, p. 988
Remotio, occasionis peccati, n. 800, p. 781
obicis sacramenti, n. 648, Q. 2, p. 563
uteri, n. 273, Q. 5, p. 282
Renovatio, consensus ad convalidationem matrimonii, n. 927, p. 962; n. 929, Q. 1, 2, p. 964
Eucharistiæ, n. 693, Q. 8, p. 626
oleorum sacrorum, n. 666, Q. 3, p. 591
votorum, n. 610, Q. 13, p. 529

Digitized by Google

Renuntiatio, administrationis bonorum, n. 610, Q. 20, p. 532
delegatæ facultatis, n. 770, Q. 10, p. 734
dispensationis, n. 104, p. 101
hæreditatis, n. 513, Q. 3, p. 444
privilegii, n. 121, Q. 1, p. 122
simoniaca, n. 217, p. 216
Reparatio, damni subsequentis, n. 423, p. 388
defectus commissi in confessione, n. 810, Q., p. 788
dolosæ promissionis matrimonii, n. 479, Q. 1, p. 420
injuriæ apud judicem, n. 559, Q. 7, p. 479
juris læsi, n. 413, p. 378
scandali, n. 465, p. 411
Res, aliena, n. 406, p. 372
ablatio licita, n. 406, p. 372
amissæ, n. 373, p. 358
arte factæ, n. 186, p. 184; n. 187, Q. 4, p. 185; n. 254, Q. 1, p. 249
corporales, n. 995, p. 1036
derelictæ, n. 376, p. 359
derelictæ in periculo, n. 378, Q., p. 359
dominium, n. 476, p. 419
fungibiles, n. 526, p. 450
incorporales, n. 995, p. 1036
immobiles, n. 392, p. 364
inventæ, n. 370, p. 357
mobiles, n. 392, p. 364
præscriptibiles, n. 384, p. 361
sacræ, n. 213, p. 211
venditio, n. 218, Q. 9, p. 220
temporales adnexæ spirituali, n. 215, p. 214
Respublica, restitutio, n. 458, Q. 4, p. 405
Resalutare, excommunicatum vitandum, n. 962, p. 1008
inimicum, n. 173, p. 174; n. 174, Q. 1, p. 175
Rescindere, n. 495, p. 430
Rescindibilis contractus, n. 482, p. 424
cum juramento, n. 497, 498, p. 432
obligatio, n. 495, p. 430
quales, n. 491, p. 428; n. 492, p. 429; n. 495; p. 430
quandonam, n. 495, p. 430
Rescissio, n. 491, p. 428; n. 492, p. 429
effectus, n. 495, p. 430
Rescripta, n. 123, p. 125
clausulæ servandæ, n. 123, p. 125
error in nomine, n. 123, p. 126
invaliditas, n. 123, p. 126
motu proprio, n. 123, p. 126
obreptio, n. 123, p. 125
præstanda in executione, n. 123, p. 126
pro alio, n. 123, p. 125
subreptio, n. 123, p. 125
validitas, n. 779, p. 749
Reservatio, n. 779, p. 749
ABSOLUTIO, n. 782, p. 754
a casibus episcopalibus, n. 783, Q. 2, 3, p. 756
a casibus papalibus, n. 952, Q. 9, 10, 11, p. 1001
ablatio, n. 783, Q. 6, p. 756; Q. 7, 8, p. 757
ægrotorum. n. 783, Q. 1, p. 755; Q.2 3, 5, p. 756
casus occurrentes post licentiam receptam, n. 783, Q. 9, p. 757
complicis, n. 784, p. 758, vid. **Complex**
directa, n. 952, Q. 11, p. 1002
dubie reservati, n. 783, Q. 8, p. 757
expirata delegatione, n. 773, Q. 13, p. 740
extensio facultatis concessæ, n. 783, Q. 9, p. 757
extra locum reservationis, n. 783, Q. 1, p. 755
facultas, n. 783, Q. 9, p. 757
facultas denegata a superiore, n. 783, Q. 1, p. 755
facultas difficilis obtentu, n. 783, Q. 1, p. 755
facultates regularium, n. 776, Q. 6, p. 743
familiarium in domibus regularium, n. 776, Q. 4, 5, p. 743
ignorantis reservationem, n. 781, Q. 7, p. 752
impediti, n. 783, Q. 2, p. 756
in casu urgentiori, n. 783, Q. 2, 3, 5, p. 756
extra mortis periculum, n. 952, Q. 11, p. 1002
in mortis periculo, n. 783, Q. 4, p. 756; n. 951, p. 998
onus, n. 783, Q. 4, p. 756; n. 952, Q. 11, p. 1002
in itinere maritimo, n. 773, Q. 11, p. 740
occultorum, n. 943, Q. 8, p. 998
quando confessio est sacrilega, n. 783, Q. 6, p. 756
quinam possunt absolvere, n. 782, p. 754
religiosorum, n. 776, Q. 6, p. 743
sine facultate, n. 1003, p. 1042
sponsorum in ordine ad matrimonium, n. 783, Q. 1, p. 755
vi carens, n. 783, Q. 1, p. 755

Digitized by Google

Cardinales, n. 771, p. 736
causæ excusantes, n. 781, Q. 7, p. 752; n. 783, Q. 1, p. 755
censuræ, n. 945, p. 990, vid. **Censura**
cessatio ex juris dispositione, n. 783, Q. 1, p. 755
conditiones, n. 780, 781, Q. 1, p. 750
definitio, n. 779, p. 749
dubia, n. 781, Q. 8, p. 753
duratio, n. 781, Q. 3, p. 751
episcopalium, n. 780, p. 750; n. 783, Q. 2, p. 756
falsa denuntiatio, n. 1002, p. 1041
finis, n. 780, p. 750
ignorantia in confessario, n. 792, p. 774; n. 950, Q. 9, p. 997
interpretatio stricta, n. 950, Q. 6, p. 997
migratio in fraudem legis, n. 783, Q. 1, p. 752
notificanda subditis, n. 782, p. 754
numerus, n. 781, Q. 3, p. 751
Ordinarii, n. 781, Q. 4, p. 752
papalium, n. 945, p. 990
parochi, n. 781, Q. 5, p. 752
peregrini, n. 781, Q. 9, p. 753; Q. 10, p. 754
potestas, n. 780, p. 750; n. 781, Q. 2, p. 751
quinam possunt reservare, n. 780, p. 750; n. 781, Q. 2, p. 751
regulares, n. 781, Q. 2, p. 751
requisita, n. 780, p. 750; n. 781, Q. 1, p. 750; Q. 3, 4, p. 751
vi carens, n. 783, Q. 1, p. 755
vis, n. 780, p. 750
votorum, n. 237, Q. 3, p. 237
Residentia, causæ excusantes, n. 594, p. 513; n. 597, p. 516
episcopi, n. 594, p. 512
parochi, n. 597, p. 516
Resignatio, beneficii in manus laicorum, n. 1016, p. 1046
Resipiscentia, n. 973, p. 1017
Resistentia, mulieris oppressæ, n. 21, p. 22
pravis motibus, n. 126, p. 128
negativa, n. 126, p. 128
positiva, n. 126, p. 128
rei, n. 562, Q. 2, p. 483
Responsa Congregationum Sacrarum, quoad:
accelerationem partus, n. 273, Q. 2, p 280
magnetismum, n. 209, p. 206
matrimonium, n. 927, p. 960
obligationem celebrandi pro populo, n. 327, p. 315
onanismum, n. 939, p. 977
pueros, n. 340, Q. 3, p. 329
spiritismum, n. 209, Q. 6, p. 206
Restitutio, a confessariis, n. 431, Q., p. 393
a filiisfamilias, n. 404, Q. 2, p. 369
ab uxoribus, n. 404, Q. 2, p. 370
affectiva læsio juris, n. 413, p. 378
causæ excusantes, n. 460, p. 406
auctoritas publica, n. 463, Q. 1, p. 407
cessio bonorum, n. 463, Q. 1, p. 407
compensatio legitima, n. 460, p. 406
condonatio creditoris, n. 463, Q. 5, p. 410
impotentia, n. 461, p. 406
circumstantiæ, n. 442, p. 398
creditori coacto facere cessionem bonorum, n. 449, Q., p. 400
cuinam, n. 448, p. 399
domino certo et noto, n. 448, p. 399
domino cognito qui adiri nequit, n. 448, p. 400
domino dubio, n. 448, p. 400
domino plane ignoto, n. 448, p. 400
quando pauperibus, n. 448, p. 400
damnum leve inferentis, n. 413, p. 379
definitio, n. 412, p. 378
ex bonis diversi ordinis, n. 413, p. 378
ex contractu, n. 459, p. 406
ex sententia judicis, n. 424, p. 388
expensæ, n. 458, Q. 1, 2, p. 404
famæ, n. 316, Q. 7, p. 305
causæ excusantes, n. 316, Q. 7, p. 305
famulorum, n. 404, Q. 2, p. 369
gravatus debitis religionem ingrediens, n. 463, Q. 2, p. 408
in integrum, n. 444, 445, p. 398
in specie, propter:
adulterium, n. 470, 471, p. 414
damnum in bonis animæ, n. 464, 465, p. 411
defraudationem in tributis, n. 474, Q. 2, p. 416; n. 475, p. 417
detractionem, n. 315, p. 302
duellum, n. 467, p. 412
fornicationem, n. 468, 469, p. 413
homicidium, n. 466, 467, p. 412
læsionem famæ, n. 315, p. 303
læsionem honoris, n. 319, p. 307
mutilationem corporis, n. 466, p. 412
negligentiam officii, n. 558, p. 475; n. 560, p. 480; n. 565, p. 485
simoniam, n. 218, Q. 8, p. 220
stuprum, n. 468, 469, p. 413
intentio, n. 412, p. 378
locus, n. 458, Q. 1, p. 404
moribundi, n. 413, p. 379

Digitized by Google

obligatio, n. 412, p. 378
post cooperationem in totum damnum, n. 446, Q. 1, 2, p. 399
occulta compensatio, n. 409, p. 374; n. 410, p. 375; n. 411, p. 376
omissio, n. 413, p. 379
pauper, n. 461, p. 406; n. 462, p. 407
per alium, n. 458, Q. 3, p. 404
per seipsum, n. 457, p. 403
post sententiam judicis, n. 424, p. 388
probabiliter facta, n. 463, Q. 4, p. 409
quandonam, n. 459, p. 405
dilatio diuturna, n. 413, p. 379; n. 459, p. 406
dilatio inculpabilis, n. 459, p. 406
diu renuere, n. 413, p. 379
quantum, n. 443, p. 398
in dubio solutionis, n. 463, Q. 4, p. 409
in solidum, absolute, n. 444, p. 398
causa principalis, n. 445, p. 398
conditionate, n. 444, p. 398
pro rata, n. 463, Q. 4, p. 409
quo ordine, n. 450, p. 401
quoad cooperatores, n. 450–452, p. 401
quoad creditores, n. 453–455, p. 402
quomodo, n. 456, p. 403
solutiones practicæ, n. 457, p. 403
RADICES, n. 414, p. 380
ACCEPTATIO REI ALIENÆ, n. 415, p. 380
emptio rei a fure, n. 418, Q. 2, p. 381
possessor bonæ fidei, n. 416, 417, p. 381
possessor dubiæ fidei, n. 420, p. 385; n. 421, p. 386
sententia mitior, n. 421, p. 386
possessor malæ fidei, n. 418, 419, p. 383
rei per manus plurium transeuntis, n. 420, Q. 4, p. 385
quid de fructibus, n. 418, Q. 1, p. 381
quoad expensas, n. 418, Q. 4, p. 383
re aliena ditescens, n. 415, p. 380
res surrepta diversi valoris, n. 420, Q. 3, p. 385
si res surrepta perierit, n. 418, Q. 3, p. 382; n. 420, Q. 2, p. 384
surreptæ et perituræ, n. 420, Q. 1, p. 384
INJUSTA COOPERATIO, n. 425, p. 392
negativa, n. 439, p. 396; n. 440, p. 396
mutus, n. 439, p. 396
non manifestans, n. 439, p. 396
non obstans, n. 439, p. 396
positiva, n. 425, p. 392
consentiens, n. 432–434, p. 394
consulens, n. 429–431, p. 393
jubens, n. 426, p. 392; n. 427, p. 392
laudans, n. 435, p. 395
mandans, n. 426, 427, p. 392
palpo, n. 435, p. 395
participans, n. 437, 438, p. 396
receptans, n. 436, p. 395
recursum præbens, n. 436, p. 395
custodes, n. 440, Q. 1, p. 397
famuli, n. 441, p. 397
mariti, n. 441, p. 398
superiores, n. 441, p. 397
INJUSTA DAMNIFICATIO, n. 423, p. 387
boni impeditio, n. 425, Q. 10, p. 391
conditiones ante sententiam, n. 424, p. 388
culpa theologica, n. 423, p. 387; n. 425, Q. 1, p. 388
culpabilis, n. 423, p. 387
domino non intento, n. 425, Q. 5, p. 389
grave damnum, levis culpa, n. 425, Q. 6, p. 390
plures culpæ leves, n. 425, Q. 7, p. 390
inculpabilis, n. 425, Q. 2, p. 385
obligatio, n. 424, p. 388
per accidens, n. 425, Q. 4, p. 389
per sua animalia, n. 425, Q. 9, p. 391
retractata, n. 425, Q. 3, p. 389
recusantis absolutio, n. 413, p. 379
solvens creditori creditoris sui, n. 463, Q. 3, p. 409
transmissio, n. 458, Q. 3, p. 404
valorem integrum ad tributa non assignans, n. 474, p. 415; n. 475, p. 417
Restrictio mentalis, definitio n. 311, p. 300
divisio, n. 311, p. 300
liceitas, n. 312, p. 300
malitia, n. 312, p. 300
non pure mentalis, n. 312, p. 300
Retentio, jurium ecclesiæ, n. 994, p. 1036
libri prohibiti, n. 345, Q. 3, p. 339
partis stipendii, n. 712, Q. 14, p. 658
Reticita peccata, n. 742, p. 698; n. 750, p. 708
bona fide, n. 751, Q. 1, p. 709
Retinentes, libros prohibitos, n. 345, Q. 3, p. 339
Retrahens, a donatione facienda, n. 425, Q. 10, p. 392; n. 561 Q. 5, p. 482

Digitized by Google

a vita religiosa, n. 465, p. 411; n. 612, Q. 2, p. 534
Retractio, damnificationis, n. 425, Q. 3 p. 389
diffamationis, n. 315, p. 303
injusti consilii, n. 465, p. 411
quoad restitutionem, n. 429, 430, 431, p. 393
scandali, n. 465, p. 411
Reus, n. 559, Q. 1, p. 476; Q. 2, p. 477
admissio criminis, n. 562, Q. 1, p. 483
defensio, n. 561, Q. 1, p. 480
definitio, n. 561, p. 483
favendum, n. 558, p. 476
fuga, n. 562, Q. 2, 3, p. 483
jura, n. 561, Q. 1, p. 480; n. 562, Q. 1, p. 483
obligationes, n. 562, Q. 1, p. 483
occisio auctoritate publica, n. 265, p. 271
restitutio, n. 414, p. 380
seipsum occidere ex sententia, n. 264, Q. 4, p. 270
Revalidatio matrimonii, n. 926, 927, p. 962
definitio, n. 926, 927, p. 962
matrimonium nullum propter: defectum formæ, n. 927, p. 962
impedimentum dirimens, n. 927, p. 962
impedimentum sine dispensatione cessans, n. 927, p. 962
inhabilitatem partium, n. 926, p. 962
solum defectum consensus, n. 927, p. 962
nullitas detecta a confessario, n. 925, p. 954
per simplicem dispensationem, n. 928, p. 963
requisita ad simplicem dispensationem, n. 928, p. 963
per sanationem in radice, n. 929–931, p. 966; n. 932, Q. 1–3, p. 968
quomodo facienda, n. 919, p. 945; n. 924, Q. 2, p. 953; n. 932, Q. 6, p. 969
renovatio consensus, n. 927, p. 962· n. 929, Q. 1, 2, p. 964
privata, n. 929, Q. 1, p. 964
publica, n. 929, Q. 1, p. 964
Revelatio, criminis, n. 315, p. 302; n. 316, p. 303
defectuum aliorum, n. 565, p. 486
impedimentorum matrimonii, n. 850 p. 839
causæ excusantes, n. 850, p. 839
cognitorum sub secreto, n. 565, p. 487
cui facienda, n. 850, p. 839
denuntiatio unius testis, n. 850, p. 839
obligatio, n. 842, p. 834
quid a parocho præstandum, n. 852, Q. 3, p. 840; Q. 10, p. 842
uni tantum notorum, n. 851, p. 839
in propriam defensionem, n. 315, p. 302
occultorum corruptorum, n. 181, p. 180
promissi cum jactura vitæ, n. 325, Q. 2, p. 310
secreti, n. 325, Q. 1–3, p. 310
sigilli, n. 751, Q. 1, p. 709
Reverentia debita, clericis, n. 602, p. 521
parentibus, n. 256, p. 251; n. 257, p. 252
rebus sacris, n. 213, p. 211
religiosis, n. 608, p. 523
sanctis, n. 201, p. 198
superioribus, n. 261, p. 264
Revisores, n. 344, Q. 9, p. 336
Reviviscentia, dispositio requisita, n. 648, Q. 2, p. 563
sacramentorum, n. 648, Q. 1–3, p. 563
sacramenta quæ reviviscunt, n. 648, Q. 1–3, p. 563
Revocatio, consilii, n. 429, p. 393
consuetudinis, n. 119, p. 120
dispensationis, n. 104, p. 100
donationis, n. 508, Q. 5, 6, p. 438
jurisdictionis, n. 776, Q. 1, p. 742
mandati, n. 427, p. 392
privilegii, n. 121, Q. 1, p. 122
testamenti, n. 515, p. 445
Ritus, assistentia in matrimoniis mixtis, n. 864, Q. 5, p. 863; n. 872, Q. 6, p. 874; n. 917, p. 938
baptismi, n. 665, p. 590; n. 666, Q. 8, p. 593
benedicendi, n. 652, Q. 2, p. 569
celebrandi matrimonium, vid. **Forma celebrationis matrimonii**
communio in alio ritu, n. 689, p. 614
confirmationis, n. 667, p. 594
Eucharistiæ, n. 689, p. 614
extremæ unctionis, n. 822, Q. 3, p. 799
Græco-Rutheni apud nos, n. 909, Q. 9, p. 920
matrimonii orientalium, n. 917, p. 938
Missæ, n. 721, Q. 7, p. 673
sacramentalium, n. 652, Q. 2, p. 569
sacramenti, n. 649, p. 564
viatici, n. 691, Q. 1, p. 620
Rituum congregatio, auctoritas, n. 110, p. 112
licentia edendi libros, n. 344, Q. 5, p. 336
Rixæ, causa dispensationis, n. 922, Q. 1, p. 950
definitio, n. 276, p. 286

Digitized by Google

Rogationum triduum, litaniæ sub gravi, n. 574, Q. 6, p. 496
Romana, curia, n. 110, p. 108–113
tribunalia, n. 110, p. 113
Romanæ, congregationes, n. 110, p. 108–113
Romanus Pontifex, vid. **Pontifex Romanus**
Rosarium, a confessario impositum, n. 763, Q. 2, p. 723
benedictio cum indulgentiis, n. 1052, p. 1074
indulgentiæ, n. 1052, p. 1076
reparatio non tollit indulgentiam, n. 1051, p. 1074
venditio benedicti, n. 1051, p. 1074
Ros, materia in baptismo, n. 665, Q. 1, p. 572
Rota, n. 110, p. 113
Rotantes, tabulæ, n. 209, Q. 6, p. 205
Round dances, n. 190, 191, p. 187
Rubricæ, additiones, n. 650, Q. 1, p. 565
cochlearis usus, n. 721, Q. 3, p. 671
directivæ, n. 721, Q. 1, p. 670
interruptio Missæ, n. 721, Q. 4, p. 671
mutilationes, n. 579, p. 501
obligatio, n. 649, p. 564
observatio ab infirmis, n. 721, Q. 2, p. 671
officii divini, n. 579, p. 501
omissio, n. 650, Q. 1, p. 566
præceptivæ Missalis, n. 721, Q. 1, p. 670
præsertim in Missa, n. 720, p. 670
servandæ in sacramentalibus, n. 652, Q. 2, p. 569
servandæ in sacramentis, n. 649, p. 564
Rudes, ignorantia invincibilis, n. 10, p. 16
juvandi in confessione, n. 778, Q., p. 717
quomodo interrogandi de luxuria, n. 795, p. 777
Rumorum sparsio, ad augendum pretium, n. 557, p. 474
ad operationes bursæ, n. 557, p. 474

S

Sabbatinum privilegium, n. 1055, Q. 2, p. 1078
Sabbatum, esus carnis, n. 334, p. 323
Sanctum, n. 334, p. 323; n. 595, p. 515; n. 690, Q. 12, p. 619
abstinentia, n. 334, p. 323
baptismus, n. 666, Q. 11, p. 594
communio extra Missam, n. 690, Q. 12, p. 619
communio intra Missam, n. 690, Q. 12, p. 619
jejunium, n. 334, p. 323
ordines, n. 835, Q. 4, p. 821
Sacellum privatum, n. 247, p. 245
ad indulgentias lucrandas, n. 1050, Q. 19, p. 1071
ad Missam audiendam die Dominica, n. 247, p. 245
Sacerdos, vid. **Parochus**
administrans sacramenta, n. 599, p. 518; n. 636, p. 554
in mortali, n. 637, 638, Q. 1, p. 555; Q. 2, p. 556
celebrans Missam, n. 714, p. 661
conscius peccati mortalis, n. 696, p. 632
infirmus quoad rubricas, n. 721, Q. 2, p. 671
infra quadrantem, n. 714, Q. 6, p. 663
ratione, officii, n. 707, p. 651
præcepti superioris, n. 619, Q. 6, p. 545
sacerdotii, n. 707, p. 651
stipendii, n. 711, p. 655
confessarius, vid. **Confessarius**
determinatus delegatus, n. 911, Q. 4, p. 924
excommunicatus, n. 953, p. 1005
facultates, administrandi sacramenta, n. 599, p. 518; n. 636, p. 554
celebrandi Missam, n. 718, Q. 7, p. 668
dispensandi, n. 100, Q. 4, p. 98; n. 338, p. 328
prædicandi, n. 698, p. 517
indignus, n. 648, Q. 4, 5, p. 564
irregularis, n. 1034, 1037, p. 1056
minister, baptismi, n. 658, p. 576
confirmationis, n. 672, p. 598
ordinis, n. 833, Q. 1, p. 814; Q. 2, p. 815
obligatio, audiendi confessiones, n. 639, p. 557
celebrandi Missam, n. 707, p. 651
examen subeundi, n. 772, Q. 5, p. 736, 737
prædicandi, n. 598, p. 517
quoad studia, n. 791, p. 773
recitandi officium divinum, n. 572, p. 493; n. 573, p. 494
vacandi exercitiis spiritualibus, n. 597, p. 517
parœciales, facultates, n. 596, p. 515
obligationes, n. 596, p. 516
regulares, exempti, n. 75, Q. 1, p. 78; n. 594, p. 513; n. 603, p. 521; n. 621, p. 546

Digitized by Google

facultates, n. 236, p. 237; n. 781, p. 751
non exempti, n. 622, p. 547
obligationes, n. 626, p. 547
sepulchra, n. 972, p. 1017
simplex, n. 773, Q. 5, p. 738
studia, n. 791, p. 793
suspensus, n. 964, p. 1009
Sacerdotium, n. 829, p. 810, vid. **Presbyteratus**
Sacra res, n. 213, p. 211
blasphemia erga eas, n. 219, p. 221
calix, n. 652, p. 568
contumelia, n. 219, p. 221
definitio, n. 317, p. 307
domus, n. 609, p. 523
emptio, n. 216, Q. 2, p. 215; n. 218, Q. 8, p. 220
furtum, n. 215, Q. 4, p. 213
irreverentia, n. 214, p. 211
linteamina, n. 215, p. 214
olea, n. 650, Q. 3, p. 668
ornamenta, n. 718, Q. 6, p. 668
paramenta, n. 718, Q. 1, p. 666
præscriptio, n. 712, Q. 21, p. 660
studia, n. 835, Q. 2, p. 821; Q. 12, p. 824
vasa, n. 215, Q. 5, p. 213
vestis, n. 718, Q. 1, p. 666
Sacra scriptura, biblia acatholica, n. 345, Q. 4, p. 339
censura, n. 344, Q. 1, p. 335
editio, n. 345, Q. 4, p. 339
licentia edendi, n. 344, Q. 1, p. 335
prohibitio, n. 345, Q. 4, p. 339
editiones ab acatholicis, n. 345, Q. 4, p. 339
versiones, n. 344, Q. 8, p. 337; n. 345, Q. 4, p. 339
Sacra tempora, designatio, n. 327, p. 313; n. 328, p. 315
dispensatio, n. 338, p. 328
quæ sint, n. 327, p. 313; n. 328, p. 315
supputatio, n. 122, 123, p. 124
Sacramentalis, satisfactio, n. 722, p. 675, vid. **Satisfactio**
Sacramentalia, auctor, n. 651, p. 567
benedictio, n. 652, p. 568
catechumeni, n. 652, Q. 3, p. 569
definitio, n. 651, p. 567
effectus, n. 652, p. 568
genera, n. 652, p. 567
irreverentia, n. 652, Q. 3, p. 569
minister, n. 652, Q. 1, p. 568
natura, n. 651, p. 567
numerus, n. 651, p. 567
permanentia, n. 651, p. 567; n. 652, p. 567
quibus conferenda, n. 652, Q. 3, p. 569
ritus, n. 652, Q. 2, p. 569
transeuntia, n. 651, p. 567
usus, a vitandis, n. 956, p. 1006
ab excommunicatis, n. 956, p. 1006
ab hæreticis, n. 652, Q. 3, p. 569
Sacramentum, n. 628, p. 549
ADMINISTRATIO, n. 639, p. 557
a suspenso, n. 963, p. 1009
ab excommunicato, n. 957, p. 1007
ab hæretico, n. 976, p. 1023; n. 977, p. 1024
ab irregulari, n. 1027, p. 1054
defectus, n. 633, p. 552
excommunicatis, n. 956, p. 1006
in mortali, n. 637, p. 555; n. 638, Q. 1, p. 555
iteratio, vid. **Iteratio**
simulatio, n. 643, Q. 2, p. 559
suspensis, n. 965, Q. 11, p. 1011
tempore interdicti, n. 970, Q. 2, p. 1016
character, n. 629, p. 550
cærimoniæ, n. 649, p. 564
conditio apposita, n. 636, Q. 1, 2, p. 554; n. 655, Q. 8, p. 575
confectio, n. 628, p. 549
definitio, n. 628, p. 549
dissimulatio, n. 643, Q. 2, p. 559
divisio, n. 629, p. 549
effectus, n. 630, Q. 3, p. 550
ex opere operato, n. 628, p. 549
finis, n. 628, p. 549
FORMA, n. 633, p. 552
necessaria, n. 632, p. 551
valida, n. 632, p. 551
gratia, n. 628, p. 549; n. 630, Q. 3, p. 550
informe, n. 648, Q. 1, 2, p. 563; Q. 3, p. 564
intentio, n. 636, Q. 2, p. 549
iteratio, vid. **Iteratio**
jus, ad administrandum, n. 599, p. 518; n. 636, p. 554
ad conficiendum, n. 634, 635, p. 553; n. 637, p. 555; n. 648, Q. 4, p. 564
ad suscipiendum, n. 599, p. 518
MATERIA, n. 631, p. 551
licita, vid. **Sacramenta singula**
necessaria, n. 631, p. 551
valida, n. 632, p. 551
minister, n. 634, 635, p. 553; n. 637, p. 555; n. 648, p. 564
mortuorum, n. 629, p. 550
natura, n. 628, p. 549

necessitas, n. 629, p. 549
numerus, n. 630, Q. 3, p. 550
obligatio, administrandi, n. 639, p. 557
cognoscendi, n. 156, p. 163; n. 793, Q. 1, p. 775
denegandi, n. 642, p. 558; n. 643, Q. 1, 2, p. 559; n. 644, p. 560
recipiendi, n. 629, p. 549
receptio ficta, n. 664, p. 560
requisita, ad liceitatem, n. 646, p. 562
ad validitatem, n. 645, p. 561
reviviscentia, n. 648, Q. 1–3, p. 563
rituale Romanum, n. 650, Q. 1, p. 565
ritus, n. 649, p. 564
simulatio, n. 643, Q. 2, p. 559
stipendia, n. 711, p. 655
subjectum, n. 645, p. 561
susceptio licita, n. 647, p. 563
valida, n. 645, p. 561
taxa, n. 218, Q. 6, p. 218
validitas, n. 632, p. 551
vis, n. 628, p. 549
vivorum, n. 629, p. 550
Sacrarium, aqua post lotionem corporalium, n. 215, Q. 6, p. 214
hostia corrupta in eo ponenda, n. 693, Q. 7, p. 626
Sacrificium, actus latriæ proprius, n. 703, p. 642
divisio, n. 703, p. 642
Sacrificium Missæ, altare, n. 715, p. 663
altare privilegiatum, n. 712, Q. 18, p. 659
applicatio, n. 704, Q. 3, p. 643; Q. 6, p. 646, vid. **Missa**
assistentia, excommunicatorum, n. 955, p. 1006
moralis, n. 241, p. 241
obligatio, n. 240, p. 241
CELEBRATIO, vid. **Missa**
die Dominica, n. 710, Q. 1, p. 652
binatio, n. 714, Q. 3, p. 661
in domibus privatis, n. 716, Q. 1, p. 664
in mare, n. 716, Q. 1, p. 665
ratione officii, n. 709, p. 652; n. 710, Q. 2, p. 653; Q. 3, p. 654
ratione sacerdotii, n. 707, p. 651
ratione stipendii, n. 711, p. 655
die commemorationis omnium fidelium defunctorum, n. 714, Q. 3, p. 661
die Nativitatis D. N. J. C., n. 714, Q. 3, p. 661
cochlearis usus, n. 721, Q. 3, p. 671
consecratio, n. 682, Q. 1, p. 610; n. 683, p. 611, vid. **Consecratio**
definitio, n. 703, p. 642
discrimen a sacrificio crucis, n. 704, Q. 1, p. 642
ecclesia violata, n. 715, p. 664; n. 716, Q. 2, 3, p. 665
essentia, n. 704, Q. 2, p. 642
execrata ecclesia, n. 716, Q. 4, p. 665
excusatio, ab assistentia, n. 249, p. 247
facultas celebrandi, episcoporum, n. 714, Q. 3, p. 662; n. 716, Q. 1, p. 664
in cœmeteriis, n. 716, Q. 1, p. 664
in domibus privatis, n. 716, p. 664
in navi, n. 716, Q. 1, p. 664
fructus, vid. **Missa**
Gregorianum tricenarium, n. 721, Q. 6, p. 672
hora, n. 713, p. 661
intentio, prima, n. 705, p. 648
secunda, n. 706, Q. 8, p. 651
interruptio, n. 721, Q. 4, p. 671
locus, n. 716, Q. 1, p. 664
lumina, n. 718, Q. 9, p. 669
materia, n. 718, Q. 5, p. 668
minister, n. 718, Q. 7, p. 668
mors celebrantis, n. 721, Q. 5, p. 672
obligatio celebrandi, n. 710, Q. 1, p. 652
paramenta, n. 718, Q. 1, p. 666
parœcialis, a quo, n. 710, Q. 2, 3, p. 653
cui, n. 710, Q. 2, 3, p. 653
quando, n. 710, Q. 2, 3, p. 653
præsentia, moralis, n. 241, p. 241
physica, n. 241, p. 241
pro defunctis, n. 704, Q. 7–8, p. 647
pro populo, n. 710, Q. 2, 3, p. 653
qua lingua, n. 721, Q. 8, p. 673
ritus, n. 721, Q. 7, p. 673
rubricæ, n. 720, p. 670, vid. **Rubricæ**
tempus, n. 713, p. 661
valor, n. 704, Q. 5, p. 646
Sacrilegium, carnale, n. 215, Q. 2, p. 212
definitio, n. 212, p. 211
furti peccatum in ecclesia, n. 215, Q. 4, p. 213
rei profanæ in ecclesia, n. 215, Q. 4, p. 213
in annua confessione, n. 339, p. 328
locale, n. 215, Q. 1, p. 211
pollutio ecclesiæ, n. 716, Q. 4, p. 665
effusio sanguinis in ecclesia, n. 716, Q. 4, p. 665
luxuriæ peccatum in ecclesia, n. 215, Q. 3, p. 212; n. 295, p. 294
malitia, n. 296, p. 294
personale, n. 215, Q. 1, p. 211
pœnæ, n. 978, p. 1024; n. 1003, p. 1042
quale peccatum, n. 214, p. 211

Digitized by Google

reale, n. 215, Q. 1, p. 211
reservatio, n. 978, p. 1024
tactus vasorum sacrorum, n. 215, Q. 5, p. 213
usus profanus rei sacræ, n. 215, Q. 5, p. 213
voti violatio, n. 215, Q. 2, p. 212
Sacristia, locus sacer, n. 213, p. 210
quoad baptismum, n. 666, Q. 1, p. 591
quoad Missam audiendam, n. 242, Q. 1, p. 241; n. 245, p. 244
sollicitatio in ea, n. 787, Q. 1, p. 765
Sævitia, causa divortii, n. 860, p. 857
Salarium, advocato competens, n. 561, Q. 2, p. 481
compensatio occulta, n. 411, Q. 1, p. 376
debitores in cessione bonorum, n. 453, p. 408
familiæ, n. 549, Q. 3, p. 467
industriale, n. 549, Q. 2, p. 467
justum, n. 549, Q. 2, p. 467
"Living Wage," n. 549, Q. 3, p. 467
medico competens, n. 565, p. 486
negatum, n. 410, p. 375; n. 411, Q. 1, p. 376
operariorum, n. 549, Q. 3, p. 467
Saliva, baptismi materia invalida, n. 655, Q. 1, p. 572
jejunium non frangit, n. 698, p. 635
per modum salivæ, n. 698, p. 634
Saltationes, n. 190, p. 187
clericis prohibitæ, n. 191, p. 189
illicitæ, n. 191, p. 188
licitæ, n. 190, p. 187
modernæ, n. 191, Q., p. 188
peccata, n. 190, p. 187; n. 191, p. 188
scandalum, n. 190, p. 187
Saltus, ordinatus, per saltum, n. 1010, p. 1044
Salutare, communi modo, n. 168, p. 170; n. 169, p. 171
inimicum, n. 171, p. 173; n. 172, p. 173
obligatio, n. 173, p. 174
Salutatio Angelica, n. 157, Q. 3, p. 164
Sanatio in Radice, n. 929, 930, 931, p. 966; n. 932, Q. 1, 2, p. 968
auctor, n. 931, p. 966
conditiones, n. 931, p. 967
definitio, n. 929, p. 966
effectus, n. 929, 930, p. 966
facultates episcopi, n. 920, Q. 2, p. 946; n. 21, p. 1091
formula, n. 932, Q. 6, p. 969
imperfecta, n. 931, p. 968; n. 932, Q. 1, p. 968
legitimatio prolis, n. 930, p. 966
natura, n. 930, p. 966
per fictionem juris, n. 929, p. 966
perfecta, n. 931, p. 968
professionis religiosæ, n. 614, Q. 11, p. 540
retroactiva, n. 929, 930, p. 966
Sancta hebdomada, communio, n. 690, Q. 1, p. 619
olea sancta benedicenda, n. 650, Q. 3, p. 566
Sabbatum Sanctum, n. 334, p. 323; n. 596, p. 515
Sancta Sedis, dispensationes, n. 100, p. 97
electio, n. 982, p. 1026
jurisdictio, n. 75, Q. 1, p. 76
læsio, n. 983, 984, p. 1027
notio in jure, n. 110, p. 108
potestas, n. 75, Q. 1, p. 76
promulgatio legum, n. 75, Q. 1, p. 83
reservationes, n. 237, Q. 2, p. 237; n. 945, p. 990; n. 952, Q. 10, 11, p. 1001
Sancti, invocandi, n. 201, p. 198
venerandi, n. 201, p. 198
Sanctitas, clericis præscripta, n. 567, p. 488
Sanctum officium, n. 110, p 109
Sanguis, baptismi materia invalida, n. 654, p. 571; n. 655, Q. 1–8, p. 572
die jejunii prohibitus, n. 333, Q. 9, p. 332
effusio in ecclesia, n. 715, p. 664
pœnæ, n. 716, Q. 3, p. 665
sacrilegium, n. 716, Q. 2, p. 665
Sartor, laborans die festo, n. 255, p. 250
quoad jejunium, n. 338, Q. 1, p. 326
Satisfactio, adimpletio, n. 765, p. 725; n. 767, p. 727
adimpletio in mortali, n. 767, p. 728
aliunde debita, n. 764, p. 724
casus, n. 764, p. 724
commutatio, n. 766, Q. 4, p. 726; Q. 5, 6, p. 767
conveniens, n. 762, p. 722
definitio, n. 722, p. 675
dilatio, n. 766, Q. 2, p. 726
dubia, n. 67, Q. 4, p. 61
effectus, n. 762, p. 723
exempla, n. 768, p. 729
infirmorum, n. 763, Q. 4, p. 724
jubilæi tempore, n. 763, Q. 4, p. 724
legis, n. 88, p. 89
levior, n. 763, Q. 4, p. 724
medicinalis, n. 762, p. 722
natura, n. 762, p. 722
obligatio, accipiendi, n. 765, p. 725
adimplendi, n. 766, Q. 1, p. 725

Digitized by Google

imponendi, n. 763, Q. 1, p. 723
oblivio, n. 766, Q. 3, p. 726
omissio, culpabilis, n. 765, p. 725; n. 766, Q. 1, 2, p. 725
inculpabilis, n. 765, p. 725; n. 766, Q. 1, 2, p. 725
pars sacramenti, n. 722, p. 675
præcepto jam debita, n. 764, p. 724
proportionata, n. 762, p. 723
publica non imponenda, n. 764, p. 724
quantitas, n. 763, Q. 2, p. 723
requisita, n. 762, p. 722
tempus implendi, n. 766, Q. 2, p. 726
imponendi, n. 763, Q. 3, p. 723
vicaria, n. 767, p. 728
vindicativa, n. 762, p. 722
Scamna, locatio, n. 362, Q. 2, p. 353
Scandalum, activum, n. 183, p. 181
cooperatio, n. 186, p. 184; n. 188, p. 187; n. 194, p. 190
definitio, n. 182, p. 181
dimissio bonorum, n. 185, Q. 3, p 183
directum, n. 185, Q. 1, p. 182
divisio, n. 182, p. 182
ex choreis, n. 190, p. 187
ex comœdiis, n. 193, p. 189
ex libris pravis, n. 188, p. 186; n. 189, p. 186
ex luxuria, n. 186, p. 184
ex nuditatibus, n. 187, Q. 1, p. 185
ex ornamentis, n. 187, Q. 2, p. 185
ex ornatu mulierum, n. 187, Q. 2, p. 185
ex spectaculis, n. 192, p. 189
indirectum, n. 182, p. 181
intentio, n. 182, 183, p. 181
malitia, n. 184, p. 181
omissio, actionum indifferentium, n. 184, p. 182
actionum per se bonarum, n. 185, p. 183
integritatis confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
præceptorum, n. 185, Q. 2, p. 183
passivum, n. 183, p. 181
permissio, n. 186, Q. 6, p. 184
pharisaicum, n. 184, p. 182
pœnæ, n. 943, Q. 10, p. 988
pusillorum, n. 184, p. 182
religiosi, n. 701, Q., p. 641
reparatio, modus, n. 465, p. 411
suadere minus malum, n. 185, Q. 5, p. 183
Scapulare, benedictio, n. 1055, Q. 3, p. 1078
conditiones, n. 1055, Q. 3, p. 1078
historia, n. 1055, p. 1078
impositio, n. 1055, p. 1078
indulgentiæ, n. 1054, 1055, Q. 1, p. 1077
Montis Carmelis, n. 1054, 1055, Q. 1, p. 1077
numisma, n. 1056, p. 1079
privilegia, n. 1055, Q. 2, p. 1078
usus, n. 1055, Q. 3, p. 1078
Sceneci ludi, n. 192, 193, p. 189
Schedula, confessionis, n. 814, p. 790
confirmationis, n. 675, Q. 11, p. 602
Schema, consanguinitatis, n. 890, p. 896; n. 891, p. 899
Schisma, abjuratio, n. 974, p. 1021
absolutio, n. 974, p. 1021
libri propugnantes, n. 976, p. 1022
pœnæ, n. 974, p. 1021
Schismatici, absolutio, n. 974, p. 1021
absolventes in periculo mortis, n. 773, Q. 4, p. 738
communio, n. 642, p. 559
definitio, n. 161, p. 166
excommunicati, n. 973, p. 1020; n. 974, p. 1021
irregulares, n. 1034, p. 1058
legibus ecclesiæ obstricti, n. 79, p. 82
libri, n. 976, p. 1022
matrimonium, n. 918, Q. 2, p. 939
Missæ, n. 154, p. 162
notio, n. 161, p. 166
ordinatio, n. 1008, p. 1043
patrini, n. 664, Q. 5, p. 588
pœnæ, n. 974, p. 1021
pravitas hæretica devitanda, n. 161, p. 166
sepultura, n. 990, p. 1033
unctio extrema, n. 642, p. 559
Schola, religiosorum, n. 835, Q. 2, p. 821
Scholæ, cura a parocho, n. 257, Q. 8, p. 258
Scholæ publicæ, n. 257, Q. 5, p. 257
absolutio parentum, n. 257, Q. 7, p. 257
conditiones permittentes, n. 257, p. 257
obligationes parentum, n. 257, Q. 5, p. 256
officium episcopi, n. 257, Q. 5, p. 256; Q. 6, 7, p. 257; Q. 8, p. 258
pericula, n. 257, Q. 5, p. 256
principia Concilii Baltimorensis, n. 257, Q. 5, p. 256; Q. 6, 7, p. 257; Q. 8. p. 258
Leonis XIII, n. 258, p. 258
prohibitio, n. 257, Q. 4, 5, p. 256
remotio scandali, n. 257, Q. 6, p. 256
toleratio, n. 257, Q. 7, p. 258
Scientia, acquisita in confessione, n. 815, 816, p. 791
advccati, n. 560, p. 480

Digitized by Google

clerici, n. 835, Q. 2, p. 821
confessarii, n. 791, p. 773; n. 792, p. 774
confirmandi, n. 675, Q. 2, p. 600
ex certa scientia, n. 75, Q. 1, p. 77
ex dictograph, n. 325, Q. 5, p. 311
injuste acquisita, n. 325, Q. 5, p. 311
judicis, n. 558, p. 475
medici, n. 565, p. 485
ordinandi, n. 835, Q. 2, p. 821
publicum habentium officium, n. 430, p. 393
Scriba, cooperatio, n. 197, Q. 4, p. 193
peccata, n. 194, Q. 4, p. 193
Scribere, cooperatio, n. 196, Q. 5, p. 192; n. 197, Q. 4, p. 193
Scripta, adulterans scripta, n. 561, Q. 5, p. 482; n. 1001, p. 1041
confessio, n. 740, Q. 2, p. 697
licita, n. 751, Q. 7, p. 711
objectum sigilli, n. 814, p. 790
obligatoria, n. 751, Q. 7, p. 711
valida, n. 510, p. 441
jus dominii, n. 364, Q. 1, p. 354; n. 614, Q. 3, p. 536; n. 615, p. 542
licentia edendi, n. 344, Q. 10, p. 338
sponsalia, n. 836, p. 825
Scriptor, ephemeridis malæ, n. 344, Q. 2, p. 335
jus dominii, n. 364, Q. 1, p. 354
Scriptura sacra, n. 344, p. 336, vid. **Sacra scriptura**
Scrupuli, causæ, n. 39, p. 40
damna, n. 40, p. 41
definitio, n. 37, p. 39
in administratione sacramentorum, n. 39, p. 41
materia, n. 41, p. 42
remedia, n. 41, p. 42
sigilli objectum, n. 816, p. 791
signa, n. 38, p. 39
utilitas, n. 39, p. 40
Scrupulosus, confessio generalis, n. 760, p. 719
conscientiæ examen, n. 757, p. 717
regulæ pro confessariis, n. 43, p. 43
regulæ pro ipsis, n. 42, p. 43
Sculpere, die festo, n. 254, Q. 1, p. 249
statuas falsorum deorum, n. 197, Q. 2, p. 193
Sculptores, scandalum, n. 186, p. 184
Sebum, candelæ prohibitæ, n. 719, Q. 9, p. 669
Secretaria, brevium, n. 110, p. 114
status, n. 110, p. 114
Secretum, a ministris curiæ, n. 110, p. 108
a testibus, n. 564, Q. 3, 5, p. 485
causæ excusantes, n. 325, Q. 1, p. 310
commissum, n. 324, p. 310
definitio, n. 323, p. 309
detectio, n. 325, Q. 4, 5, p. 311
dictograph, n. 325, Q. 5, p. 311
divisio, n. 323, p. 309
epistolarum, n. 325, Q. 4, p. 311
extorsum, n. 325, Q. 5, p. 311
in matrimoniis conscientiæ, n. 864, Q. 6, p. 863
manifestatio, n. 325, Q. 2, p. 310
naturale, n. 324, p. 310
obligatio servandi, n. 324, p. 310
professionale, n. 325, Q. 1, p. 310; n. 510, p. 480
promissum, n. 324, p. 310
sacramentale, n. 810, p. 788, vid. **Sigillum**
uni viro probo revelatum, n. 325, Q. 3, p. 311
usus alieni, n. 325, Q. 5, p. 312
Secta, censuræ, n. 987, Q. 6, p. 1030
carbonaria, n. 987, Q. 1, p. 1029
Knights of Pythias, n. 987, Q. 6, p. 1030
massonica, n. 986, p. 1028
Odd Fellows, n. 987, Q. 6, p. 1030
Sons of Temperance, n. 987, Q. 6, p. 1030
natura, n. 262, p. 266
prohibita, n. 987, Q. 6, p. 1030
Sectarii, matrimonium, n. 871, p. 872; n. 872, p. 873, 874
Sectio Cæsarea, illicita, n. 273, p. 284
licita, n. 273, p. 284
munus sacerdotis, n. 273, p. 284
quoad baptismum, n. 273, p. 284
Secunda intentio, in Missa, n. 706, Q. 8, p. 651
Secundæ nuptiæ, n. 856, p. 849, vid. **Nuptiæ novæ**
benedictio nuptialis, n. 864, Q. 4, p. 861
impedimentum ligaminis, n. 878, p. 886
invalidæ, n. 926, p. 962
licitæ, n. 856, p. 849
usus, n. 856, p. 849
validæ, n. 856, p. 849
Secundaria, causa damni, n. 425, p. 392; n. 450, 452, p. 401
Sedes, confessionalis, n. 819, p. 796
in ecclesia, n. 362, Q. 3, p. 353
Sedes apostolica, 75, Q. 1, p. 76
Seductio, n. 299, p. 295
Seductor, virginis, n. 300, p. 295
Semen, effusio accidentalis, n. 303, p. 296
effusio, ecclesiam violans, n. 716, Q. 3, 4, p. 665
nocturna, n. 303, p. 296

Digitized by Google

post copulam, n. 938, p. 976
in eunuchis, n. 263, p. 268
in feminis, n. 304, p. 297
Semifatui, absolutio, n. 728, Q. 8, p. 684
communio, n. 695, Q. 8, p. 630
contractus, n. 480, p. 423
vota, n. 227, p. 229
Seminarium, confessarii, n. 776, Q. 6, p. 743
rectores, n. 776, Q. 6, p. 743
studia, n. 835, Q. 2, p. 821
superiores, n. 776, Q. 7, p. 743
Seminatio, mulieris post copulam, n. 938, p. 975
species accessionis, n. 397, p. 366
Senatores, clerici, n. 593, p. 512
Senes, extrema unctio, n. 827, p. 804
jejunium, n. 338, p. 326, 327, 328
matrimonium, n. 934, p. 971
Sensibus destituti, absolutio, n. 828, p. 807
baptismus, n. 662, Q. 8, p. 585
communio, n. 695, Q. 8, p. 630
extrema unctio, n. 828, Q. 7, 8, p. 808
Sensitiva, delectatio, n. 280, p. 288
Sensualitas, delectatio, n. 282, p. 289
Sententia, censura, n. 944, p. 989
condemnatoria, n. 943, Q. 3, p. 984
declaratoria, n. 955, p. 1006
dubia, n. 946, Q. 2, p. 991
episcopi, n. 603–607, p. 521; n. 947, p. 993; n. 948, Q. 1–4, p. 994
ferenda, n. 946, Q. 1, p. 991
injusta, n. 558, p. 475; n. 559, Q. 7, p. 479; n. 946, Q. 3, p. 992
justa, n. 558, p. 475
lata, n. 943, Q. 7, p. 987; n. 946, Q. 1, p. 991
restitutionis, n. 424, p. 388
testamentum informe, n. 511, Q., p. 441
vis, n. 424, p. 388
Separatio, conjugum, n. 860, p. 857, vid. **Divortium**
causæ, n. 861, p. 859
educatio prolis, n. 257, p. 253
sponsorum, n. 841, p. 832
Sepultura ecclesiastica, a quonam facienda, n. 596, p. 516
acatholici in loco catholico, n. 973, Q. 3, p. 1018
apostatarum, n. 973, Q. 1, p. 1017
baptizati, n. 972, p. 1017
catechumenorum, n. 972, p. 1017
catholici in loco acatholico, n. 973, Q. 4, p. 1018
censuræ, n. 990, p. 1033
cineres combusti, n. 973, Q. 5, p. 1019
civiliter conjuncti vocantis sacerdotem, n. 973, Q. 7, p. 1020
cœmeteria, n. 972, p. 1017
crematio, n. 971, p. 1016
definitio, n. 972, p. 1017
dubia, n. 973, Q. 1, p. 1017
excommunicatorum, n. 973, Q. 1, p. 1017
exhumatio, n. 716, Q. 3, p. 665
in ipsa ecclesia, n. 972, p. 1017
indigni, n. 973, Q. 1, p. 1017
infidelium, n. 972, p. 1017
interdictorum, n. 973, Q. 1, p. 1017
jura parochorum, n. 596, p. 516
locus, n. 972, p. 1017
membrorum amputatorum, n. 973, Q. 6, p. 1020
non deneganda, n. 973, Q. 1, p. 1017
obligationes parochi, n. 596, p. 515; n. 973, Q. 1, p. 1017; Q. 8, p. 1020
pauperum, n. 596, p. 516
privatio, n. 973, Q. 1, 2, p. 1017
ritus, n. 972, p. 1017
sine baptismo, n. 972, p. 1017
subjectum, n. 971, p. 1016; n. 972, p. 1017
tempore interdicti, n. 969, p. 1015
Sequester, obligationes, n. 521, p. 448
Sequestrum, definitio, n. 519, p. 448
obligationes, n. 521, p. 448
Sermones, funebres, n. 973, Q. 8, p. 1020
impudici, n. 287, p. 292
audientes, n. 287, p. 292
inter conjuges, n. 288, p. 292
inter juvenes, n. 288, p. 292
lascivi, n. 287, p. 292
scandalum dantes, n. 182, p. 181, n. 287, p. 292
teneri, n. 288, p. 292
turpes per jocum breviter, n. 288, p. 292
Servi, irregulares, n. 1042, 1043, p. 1060
matrimonium, n. 900, p. 904
Servi Dei, canonizatio, n. 201, p. 198
cultus, n. 201, p. 198
Servientes infirmis, excusati a Missa audienda, n. 250, p. 246
Servilis, conditio, n. 900, p. 904
labor die festo, n. 253, p. 249
serviliter servilis, n. 734, Q. 5, p. 691
Servitium, chori, n. 190, p. 187
diœcesis, titulus ordinationis, n. 835, Q. 1, p. 820
militare, n. 278, p. 287; n. 278, Q., p. 287
Servitus, definitio, n. 400, p. 367

Digitized by Google

divisio, n. 401, p. 367
extinctio, n. 382, p. 361
legalis, n. 401, p. 367
naturalis, n. 401, p. 367
onera, n. 400, p. 367
quoad matrimonium, n. 900, p. 904
rerum, n. 400, p. 367
rustica, n. 401, p. 367
species dominii, n. 353, Q. 2, p. 348
urbana, n. 401, p. 367
Sessiones spiritismi, n. 209, Q. 6, p. 205
medium, n. 209, Q. 6, p. 205
Sexuales res, an cognoscendæ, n. 257, p. 259
Sigillum confessionis, n. 810, p. 788
materia, n. 815, p. 791
natura, n. 810, 811, p. 788
obligatio, n. 811, p. 788
an ex scripta charta lecta, n. 814, p. 790
confessarii, n. 813, p. 789
doctoris consulti, n. 814, p. 790
interpretis, n. 813, p. 790
per accidens audientium, n. 813, p. 789
pœnitentis respectu confessarii, n. 814, p. 791
objectum, n. 815, p. 791
circumstantiæ, n. 815, p. 791
scrupuli, n. 816, p. 791
origo, n. 811, p. 788
periculum revelationis, n. 751, Q. 1, p. 709
responsa ad interrogationes, n. 815, 816, p. 791
subjectum, n. 813, p. 789
usus, ad directionem externam, n. 819, Q. 4, p. 795
ad directionem suiipsius, n. 819, Q. 5, p. 795
ad gubernationem externam, n. 819, Q. 4, p. 795
ad præcavenda damna imminentia, n. 819, Q. 3, p. 795
ad prædicandum, n. 819, Q. 2, p. 794
injustitia, n. 811, p. 788
licentia pœnitentis, n. 810, Q., p. 788
violatio, n. 817, 818, p. 793
directa, n. 817, p. 793; n. 1006, p. 1042
indirecta, n. 817, p. 793
pœnæ, n. 1006, p. 1042
Signa, dilectionis, n. 173, p. 174
dispositionis pœnitentis, n. 798, Q. 3, p. 781
divinæ vocationis, ad statum clericalem, n. 834, p. 817
ad statum religiosum, n. 612, Q. 3, p. 535
doloris, extraordinaria, n. 805, Q., p. 784
ordinaria, n. 804, p. 784
dubiæ dispositionis pœnitentis, n. 796, p. 778
hæresis, n. 154, p. 161; n. 161, p. 165
indispositionis pœnitentis, n. 797, p. 779
mortis, adultorum, n. 828, p. 807
in infante baptizando, n. 661, p. 579
scrupulorum, n. 38, p. 39
Signatura apostolica, n. 110, p. 113
Signum crucis, confirmationis forma, n. 670, p. 596
sacramentale, n. 728, p. 682
Simonia, conditiones, n. 217, p. 215
confidentialis, n. 216, p. 215
conventualis, n. 216, p. 215
definitio, n. 215, p. 214
delictum in officiis, n. 1015, p. 1045
divisio, n. 216, p. 215
excommunicationes, n. 218, Q. 7, p. 220
juris divini, n. 215, Q. 1, p. 214
juris ecclesiastici, n. 215, Q. 2, p. 214
malitia, n. 217, p. 216
mentalis, n. 216, p. 215
munus, a lingua, n. 216, p. 214
a manu, n. 216, p. 214
ab obsequio, n. 216, p. 214
pactum, n. 216, p. 215
parvitas materiæ, n. 217, p. 216
pœnæ, n. 218, Q. 7, p. 220
pretium, contra justitiam commutativam, n. 534, Q. 2, p. 456
pro ingressu in religionem, n. 218, Q. 3, p. 217
pro sacramentis, n. 218, Q. 6, p. 218
temporale, n. 216, p. 214
realis, n. 216, p. 215
redemptio ab injusta vexatione, n. 218, Q. 2, p. 220
restitutio, n. 218, Q. 8, p. 220
simoniace promoti, n. 1007, p. 1043
taxa Missarum, n. 218, Q. 4, 5, p. 217, 218
temporale spirituali adnexum, n. 216, p. 215
venditio rei sacræ, n. 218, Q. 9, p. 220
Simplex, confessarius, vid. **Confessarius**
contractus, n. 476. p. 419
sacerdos, n. 773, Q. 5, p. 738
Simulatio, n. 643, Q. 2, p. 559
facti, n. 643, Q. 2, p. 559

Digitized by Google

formalis, n. 643, Q. 2, p. 559
illiceitas, n. 643, Q. 2, p. 559
materialis, n. 643, Q. 2, p. 559
sacramentorum, n. 643, Q. 2, p. 559
vocis alterius in confessione, n. 743, Q. 6, p. 701
Simulantes, formæ sacramentorum, n. 643, Q. 2, p. 559
intentionis in ministro, n. 643, Q. 3, p. 559
materiæ, n. 643, Q. 3, p. 559
Sinceritas, in confessione, n. 796, Q., p. 778
Sobrietas, n. 147, p. 148
Societas, assecurationis, n. 553, p. 470
conditiones, n. 546, p. 465
contractus, n. 545, p. 464
definitio, n. 545, p. 464
divisio lucri et damni, n. 546, p. 465
liceitas ineundi, n. 546, p. 465
propagans hæresim, n. 975, Q., p. 1021
trinus contractus, n. 545, p. 464
liceitas, n. 546, p. 465
Societates, piæ, n. 150, p. 151
proscriptæ, n. 987, Q. 6, p. 1030
Socius, magistri novitiorum quoad confessiones, n. 776, Q. 6, p. 743
Sodomia, confessio huius peccati, n. 307, p. 298
definitio, n. 305, p. 298
inperfecta, n. 305, p. 298
malitia specifica, n. 306, p. 298
perfecta, n. 304, p. 298
pœnæ in sodomitas, n. 1032, p. 1057
Solidaritas, casus, n. 446, Q. 1, 2, p. 399
definitio, n. 444, p. 398
monitum, n. 447, p. 399
obligatio absoluta ad restitutionem, n. 444, p. 398
conditionata ad restitutionem, n. 444, p. 398
Solitarii tactus, n. 284, p. 291
conjugum, n. 938, p. 975
Sollemnis, contractus, n. 476, p. 419
testamentum sollemne, n. 509, p. 440
Sollemnitas, Corporis Christi, n. 864, Q. 4, p. 862
nuptiarum, n. 864, Q. 3, 4, p. 861
votorum, n. 227, p. 229
Sollicitantes, denuntiandi, n. 786, p. 765; n. 787, Q. 3, 4, 6, 7, p. 767
Sollicitatio, adjuncta, n. 787, Q. 1, p. 765
auctor, denuntiationis, n. 786, p. 764
censura contra omittentes denuntiationem, n. 786, p. 764
clausulæ legis, n. 787, Q. 1, p. 765
definitio, n. 787, Q. 1, p. 765
denuntiatio, n. 786, p. 765; n. 787, Q. 3, 4, 6, 7, p. 767
cui denuntiandum, n. 786, p. 764
post diuturnum tempus, n. 787, Q. 6, p. 767
emendatio delinquentis, n. 787, Q. 6, p. 767
exempla, n. 64, p. 57
in confessione, n. 786, p. 764
falsa denuntiatio, n. 787, Q. 9, p. 768; n. 1002, p. 1041
intra mensem denuntiatio, n. 786, p. 764
modus denuntiandi, n. 787, Q. 11, p. 769
monitio pœnitentis de obligatione denuntiandi, n. 786, p. 764
natura criminis denuntianda, n. 787, Q. 1, p. 765
obligatio denuntiandi, n. 786, p. 764
obligationes superiorum regularium, n. 787, Q. 12, p. 770
omissio denuntiationis, n. 1005, p. 1042
pœnæ ferendæ sententiæ, n. 787, Q. 10, p. 769
punitio, n. 787, Q. 10, p. 769
si pœnitens nequeat denuntiare, n. 787, Q. 11, p. 769
Solutiones debiti, creditori creditoris, n. 463, Q. 3, p. 409
ordo creditorum, n. 453, 455, p. 402
si dubia, n. 463, Q. 4, p. 409
Somnia, conjicere, n. 209, Q. 4, p. 205
origo, n. 209, Q. 4, p. 205
Somnians, pollutio, n. 303, p. 296
Somnus, crepuscularis, n. 150, p. 153
Sons of Temperance, n. 987, Q. 6, p. 1030
Sorores, confessio, n. 777, p. 744; n. 778, Q. 5, p. 747
Sortes, n. 209, Q. 3, p. 205
Sortis, periculum, n. 528, Q. 1, p. 451
usuræ, titulus excusans, n. 528, Q. 1, p. 451
Sortilegium, vid. **Superstitio**
sensu ecclesiastico, n. 209, Q. 3, p. 205; n. 210, p. 209
Species consecratæ, abjicientes excommunicati, n. 978, p. 1024
cadentes in sinu mulieris, n. 690, Q. 11, p. 618
cadentes in terram, n. 690, Q. 11, p. 618
corruptio, n. 693, Q. 7, p. 626
dubie consecratæ, n. 693, Q. 6, p. 626
evomitæ, n. 693, Q. 7, p. 626
inventæ a laico, n. 693, Q. 5, p. 625
inventæ post ablutionem, n. 693, Q. 5, p. 625

Digitized by Google

male tractantes, n. 978, p. 1024
plures uni communicanti, n. 690, Q. 8, p. 618
renovandæ, n. 693, Q. 8, p. 626
sub utraque forma, n. 698, p. 614; n. 704, Q. 2, p. 643
Species peccati, declaranda, n. 746, p. 703
infima, n. 743, Q. 1, p. 699
mutans speciem, n. 745, p. 703
sacrilegii, n. 215, Q. 1, p. 211
suprema, n. 742, p. 699
Specifica distinctio, regulæ generales, n. 129, p. 135, 136
peccatorum, n. 129, p. 135; n. 130, p. 136
Specificatio, accessionis species, n. 396, p. 365
titulus dominii acquirendi, n. 394, p. 365
Spectacula, n. 190, p. 187
clericis prohibita, n. 191, p. 189
cooperatio, n. 190, p. 187
in ecclesiis interdicta, n. 215, Q. 1, p. 212
turpia exhibentes, n. 190, p. 187
Spelta, materia dubia Eucharistiæ, n. 619, Q. 1, p. 605
Spes, actus ante confessionem, n. 647, p. 563
actus frequentia, n. 163, p. 167
definitio, n. 162, p. 166
desperatio, n. 162, p. 167
formalitates, n. 162, p. 167
habitus, n. 162, p. 167
necessitas, n. 163, p. 167
objectum materiale, n. 162, p. 166
primarium, n 162, p. 166
secundarium, n. 162, p. 166
præsumptio, n. 162, p. 167
virtus, n. 162, p. 166
Spiritismus, n. 209, Q. 6, p. 205
Spiritualis cognatio, ante matrimonium, n. 664, Q. 8, p. 589
definitio, n. 664, Q. 8, p. 589
ex baptismo, n. 664, Q. 8, p. 589
inter quosnam, n. 664, Q. 8, p. 589
mutatio in codice, n. 664, Q. 8, p. 589
origo, n. 664, Q. 8, p. 589
quoad confirmationem, n. 664, Q. 8, p. 589
Sponsalia, actio ad petendam celebrationem, n. 836, p. 826
bilateralis permissio, n. 836, p. 825
conditionalia, n. 838, Q. 12, p. 830; n. 838, p. 831
cum duabus feminis, n. 840, Q. 1, p. 831
cum persona acatholica, n. 836, p. 825
data apponenda, n. 838, p. 830
defectus manifestandi, n. 842, p. 834
definitio, n. 836, p. 825
delegatus, n. 838, Q. 5, p. 827
dissolutio, n. 841, p. 832
castitatis violatio, n. 841, p. 833
causæ, n. 841, p. 832
consensu mutuo, n. 841, p. 832
dispensatione, n. 842, p. 833
electione status perfectioris, n. 841, p. 833
propter morbum, n. 842, p. 834
quis resilire potest, n. 842, p. 833, 834
variis impedimentis, n. 841, p. 833
forma, n. 836, p. 825
impedimentum, n. 839, p. 831
invalida, n. 838, Q. 1–5, p. 827; n. 838, p. 830
juramento adjecto, n. 838, Q. 3, 4, p. 827
metu inita, n. 838, Q. 11, p. 829
munera accepta, n. 840, Q. 2, p. 832
obligatio, n. 839, p. 831
ordinarius loci, n. 837, p. 826
parentibus invitis, n. 842, p. 833
peccata post sponsalia, n. 841, p. 833
per procuratorem, n. 838, p. 829
personarum impedimentum habentium, n. 836, p. 825
pœna addita, n. 840, Q. 3, p. 832
privata, n. 838, Q. 1, p. 827
quid de arrhis, n. 840, Q. 2, p. 832
scribere nescientis, n. 836, p. 825; n. 838, p. 830
scriptura subsignata, n. 836, p. 825; n. 838, Q. 7, p. 828;. Q. 8, p. 829
sine forma debita, n. 838, Q. 1, p. 827
tempus implendi, n. 839, p. 831.
testes, n. 837, p. 827; n. 838, Q. 6, p. 828
unilateralis promissio, n. 839, p. 831
valida, n. 839, p. 831
Sponsi, cautiones in matrimoniis mixtis, n. 873, Q. 1, p. 872
conditio, n. 900, p. 904
familiaritas, n. 282, p. 289
oscula, n. 282, p. 289
peccata, n. 282, p. 289
tactus, n. 282, p. 289
Sponsio, definitio, n. 554, p. 472
Sponsorum, separatio, n. 841, p. 832, vid. Sponsalia
Spurius, irregularis, n. 1028, 1029, p. 1055
Stabilitas, conditio legis, n. 72, p. 75
obligatio in religione, n. 608, p. 522
Stare, mandatis ecclesiæ, n. 952, Q. 11, p. 1003
Stationes, n. 1057, 1058, Q. 1, 2, p. 1081; Q. 3–5, p. 1082, vid. **Via Crucis**

Digitized by Google

Statuæ, confectio die festo, n. 254, Q. 1, p. 249
idololatriæ, n. 197, Q. 2, p. 193
obscenæ, n. 186, p. 184
scandalum, n. 187, Q. 4, p. 185
Status, civilis quoad criminosos, n. 267, Q. 2, p. 272
clericalis, n. 566, p. 487, vid. **Clerici**
cogentes ad ingressum, n. 1000, p. 1040
definitio, n. 566, p. 487
gratiæ, in administranda Eucharistia, n. 638, Q. 2, p. 556
in confectione Eucharistiæ, n. 696, p. 632
liber, n. 852, Q. 3, p. 840; n. 908, p. 916
quomodo restituendum civili, n. 456, p. 405
religiosus, n. 608, p. 522
cogentes ad ingressum, n. 1000, p. 1040
definitio, n. 609, p. 522
distinctio, n. 609, p. 522
finis, n. 608, p. 522
libri adversantes, n. 345, Q. 4, p. 340
Stearinæ, candelæ, n. 718, Q. 9, p. 669
Sterilitas, definitio, n. 876, 877, p. 883
differentia ab impotentia, n. 876, p. 883
non impedimentum, n. 877, p. 884
quoad debitum conjugale, n. 934, p. 971
Sterilizatio, criminosorum, n. 267, Q. 2, p. 272
innocentis, n. 270, p. 276
Stipendia, famulorum, n. 460, p. 406
pro sacris functionibus, n. 218, Q. 6, p. 218
Stipendia Missarum, n. 711, p. 655
ad instar manualium, n. 712, Q. 2, p. 656
altare privilegiatum, n. 712, Q. 18, p. 659
applicatio pro vivo, n. 706, Q. 6, p. 650
bibliopolæ colligentes, n. 712, Q. 14, p. 658
celebratio dilata, n. 712, Q. 8, p. 657
censuræ, n. 712, Q. 14, p. 658
colligentes, n. 712, Q. 14, p. 658
consuetudine determinata, n. 711, p. 655; n. 712, Q. 6, p. 656
determinationes annexæ, n. 712, Q. 19, p. 659
die commemorationis omnium fidelium defunctorum, n. 712, Q. 20, p. 660
die Nativitatis Domini Nostri, n. 714, Q. 4, p. 662
dilatio gravis celebrationis, n. 712, Q. 8, p. 657
distributio Missarum, n. 712, Q. 11, p. 657; Q. 12, p. 658
duplicata vetita, n. 711, p. 655
duratio obligationis, n. 712, Q. 13, p. 658
eleemosyna pereunte, n. 712, Q. 4, p. 656
fundata, n. 712, Q. 2, p. 656; Q. 21, p. 660
illiceitas, n. 712, Q. 1, p. 655
in dubio mentis dantis, n. 712, Q. 7, p. 657
infra taxam, n. 712, Q. 6, p. 656
integra danda, n. 712, Q. 14, p. 658
liber onerum Missarum, n. 712, Q. 16, p. 659
libere oblata, n. 712, Q. 6, p. 656
liceitas, n. 711, p. 655
manualia, n. 712, Q. 2, p. 656
non simonia, n. 218, Q. 5, p. 218
Ordinariis tradenda, n. 712, Q. 11, p. 657
partem retinentes, n. 712, Q. 17, p. 659
Partes Ordinarii, n. 712, Q. 6, p. 656; Q. 15, p. 658
partes superiorum religiosorum, n. 712, Q. 15, p. 658
permutatio, n. 712, Q. 17, p. 659
pro secunda Missa, n. 714, Q. 4, p. 662
quantitas, n. 712, Q. 6, p. 656
quot, n. 712, Q. 3, p. 656; Q. 5, p. 656; Q. 9, p. 657
restitutio, n. 711, p. 655
supra taxam, n. 712, Q. 6, p. 656
tabella in loco patenti, n. 712, Q. 10, p. 657
taxa diœcesana, n. 712, Q. 6, p. 656
transmissio, n. 712, Q. 12, 13, p. 658
una celebratio pro pluribus stipendiis, n. 711, p. 655
Stipes, in cognatione determinanda, n. 888, p. 895
Stolæ, benedictio, n. 718, Q. 1, p. 666
in confessione audienda, n. 728, Q. 3, p. 682
in Eucharistia distribuenda, n. 690, Q. 2, p. 615; Q. 3, p. 616
in Missa, n. 718, Q. 1, p. 666
jura stolæ, n. 908, p. 916
Stomachi, lotio ante et post communionem, n. 698, p. 635
Stricta, interpretatio legis, n. 94, p. 94; n. 97, Q. 2, p. 96
Studia sacra, examen, n. 835, Q. 12, p. 824
tempus implendum, n. 835, Q. 2, p. 821
Studiorum, domus, n. 835, Q. 2, p. 821
Studium, theologiæ moralis necessarium, n. 792, p. 774

Digitized by Google

Stuprator, reparatio damni, n. 468, 469, p. 413
Stuprum, circumstantia virginitatis, n. 298, p. 294
definitio, n. 297, p. 294
immunitas a peccato, n. 21, p. 22
malitia, n. 298, p. 294
reatus, n. 298, p. 294
restitutionis obligatio, n. 468, 469, p. 413
sensu civili, n. 297, p. 294
violatæ clamandi obligatio, n. 21, p. 22
Suadere, minus malum, n. 185, Q. 5, p. 183
quoad restitutionem, n. 432, 435, p. 394
Subdelegare, dispensationes, n. 100, Q. 6, p. 98
potestas, n. 770, Q. 4, p. 733
Subdiaconatus, cœlibatus, n. 568, p. 490
collatio, n. 830, p. 811; n. 831, Q. 1–3, p. 812; n. 834, p. 817; n. 835, Q. 7, p. 822
divinum officium, n. 573, p. 494
forma, n. 830, p. 810
materia, n. 830, p. 810
minister, n. 832, p. 813
officia, n. 829, p. 810
potestas, n. 770, Q. 13, p. 735
sacramentum, n. 829, p. 810
studia necessaria, n. 835, Q. 2, p. 821
subjectum, n. 834, p. 817
tempus conferendi, n. 835, Q. 4, p. 821
Subdiaconus, ætas canonica, n. 835, Q. 3, p. 821
ordinatio, n. 834, p. 817
scientia competens, n. 835, Q. 2, p. 821; Q. 12, p. 834
Subditus, contemptus erga superiores, n. 87, Q. 3, p. 89
legum, n. 78, p. 81; n. 79, p. 82
officia, n. 619, Q. 5, p. 545
quoad absolutionem, n. 770, Q. 6, p. 733
sacramenta, n. 645, p. 561
Subreptio, definitio, n. 101, p. 99
in dispensatione, n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
in rescriptis, n. 123, p. 125
Subsannatio, quoad contumeliam, n. 317, p. 307
Subsidiarius, contractus, n. 549, p. 468
Substitutio, fideicommissoria, n. 514, p. 445
in contractu, n. 495, p. 431
in testamento, n. 514, p. 445
unius officii pro alio, n. 578, Q. 3, p. 501
Successio, ab intestato, n. 513, Q. 1, p. 443
incapaces, n. 512, p. 442
jure naturæ derivata, n. 513, Q. 1, p. 443
jure nostro derivata, n. 513, Q. 2, p. 443
regulæ, n. 513, Q. 2, p. 444
Successiva possessio, restitutio, n. 420, Q. 4, p. 385
Successivus tractus, dispensationis, n. 104, p. 100
Suffragium, emptio, n. 262, p. 267
in comitiis, publicis, n. 262, p. 266
indulgentiæ, n. 1050, Q. 6, 7, p. 1067; Q. 8, p. 1068
injustum ferens, n. 432, 433, 434, Q., p. 394
obligatio, n. 262, p. 266
regulæ usus, n. 262, p. 266
restitutio, in solidum, n. 434, p. 394
propter injustum, n. 432, p. 394
venditio, n. 262, p. 267
Suggestio, n. 209, Q. 6, p. 208, vid. **Hypnotismus**
Suicidium, abbreviatio vitæ, n. 263, p. 268
casus referendi ad Ordinarium, n. 973, Q. 1, p. 1017
concursus indirectus, n. 263, p. 268
definitio, n. 263, p. 268
directum, n. 263, p. 268
indirecte concurrere, n. 263, p. 268
libri propugnantes, n. 345, Q. 4, p. 338
liceitas, n. 263, p. 268
prohibitum jure naturali, n. 263, p. 268
sepultura ecclesiastica, n. 973, Q, 1, p. 1017
Suiipsius, amor, n. 140, p. 145
mutilatio, n. 263, p. 268
Summus Pontifex, vid. **Pontifex Romanus**
Suppellex Altaris, n. 215, Q. 5, p. 213; n. 717, p. 666
Superadulta, mulier in domo sacerdotis, n. 586, p. 507, 508
quoad matrimonii dispensationes, n. 922, p. 950
Superbia, definitio, n. 140, p. 145
gradus, n. 140, p. 145
hypocrisis, n. 140, p. 145
jactantia, n. 140, p. 145
præsumptio, n. 140, p. 145
Superflua, clericorum, n. 362, p. 353
danda causis piis, n. 361, p. 352
naturæ, n. 175, p. 176
restitutio, n. 362, Q. 1, p. 352
status, n. 175, p. 176
Superior, approbans confessarium ignarum, n. 792, p. 775
audita in confessione, n. 819, Q. 4, 5, p. 795
consensus ad consuetudinem, n. 119, Q. 1, p. 119

Digitized by Google

dispensationes, n. 102, Q. 1, p. 99; n. 103, p. 100
cum semetipso, n. 100, Q. 5, p. 98
sine causa, n. 102, Q. 1, p. 99
indebite ordinandos remittens, n. 1021, p. 1047
jurisdictio, n. 775, p. 741
majores, n. 609, p. 523
nomen complicis inquirens, n. 751, Q. 1, p. 709; Q. 3-5, p. 710
obligatio, impediendi detractionem, n. 316, Q. 6, p. 305
sigilli servandi, n. 819, p. 795
potestas præcipiendi, n. 619, Q. 4, p. 545
vota irritandi, n. 235, Q. 4, p. 236
præsumptio in dubio, n. 66, p. 58
relate ad actus internos, n. 77, Q. 3, p. 80
confessiones subditorum, n. 776, Q. 7, p. 743
libros edendos, n. 344, Q. 9, p. 337
rationem conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
reservationem casuum, n. 780, Q. 2, p. 750
Superiorissa monialium, potestas præcipiendi, n. 75, p. 79
relate ad: communionem, n. 701, Q., p. 641
confessiones, n. 777, p. 744
irritationem votorum, n. 234, p. 235
manifestationem, conscientiæ, n. 778, Q. 12, p. 749
Superpelliceum, in administratione, sacramentorum, n. 728, Q. 3, p. 682
Superstitio, chiromantia, n. 207, p. 203
cultus falsus, n. 206, p. 202
cultus superfluus, n. 203, p. 201
definitio, n. 203, p. 201
excusatio a mortali, n. 206, p. 202
malitia, n. 203, p. 201
ratione modi, n. 203, p. 201
ratione objecti, n. 203, p. 201
Supplet ecclesia, n. 770, Q. 12, p. 735; n. 773, Q. 1, p. 737
Suppletio, ordinis, n. 835, Q. 4, p. 822
Supputatio temporis, n. 122, p. 123, 124
quoad communionem, n. 122, p. 124
quoad officium divinum, n. 122, p. 124
Suppressa festa, n. 327, p. 314
Surdi, confessio, scripta, n. 751, Q. 7, p. 711
integralis, n. 751, Q. 6, 7, p. 711
signis facta, n. 751, Q. 6, p. 711
indulgentiæ, n. 1050, Q. 18, p. 1071
irregularis, n. 1028, p. 1055
Surdo-muti, confessio, n. 751, Q. 6, p. 711
indulgentiæ, n. 1050, Q. 18, p. 1071
Susceptio sacramenti, dispositio amini, n. 696, p. 631
dispositio corporis, n. 698, p. 634
indigna, n. 339, p. 328
intentio, n. 636, Q. 2, p. 549
licita, n. 645, p. 561
valida, n. 645, p. 561
Suspecti, de hæresi, n. 954, p. 1005
Suspensio, a beneficio, n. 964, p. 1009
a certo ministerio, n. 964, p. 1009
a divinis, n. 964, p. 1009
a jurisdictione, n. 964, p. 1009
a pontificalibus, n. 964, p. 1009
a sacris ordinibus, n. 964, p. 1009
ab officio, n. 964, p. 1009
ab ordine exercendo et conferendo, n. 964, p. 1009
ablatio, n. 965, Q. 2, p. 1011; Q. 3, p. 1011
absolutio a peccato, n. 965, Q. 1, p. 1011
Cardinales, n. 950, Q. 1, p. 996
cessatio, n. 965, Q. 2, p. 1011
circa personas ecclesiasticas, n. 963, p. 1005
definitio, n. 963, p. 1009
effectus, n. 964, p. 1009
facultatum, n. 964, p. 1010
generalis, n. 964, p. 1009
in articulo mortis, n. 964, Q. 4, p. 1012
in integram communitatem, n. 965, Q. 5, p. 1012
jurisdictio suspensi, n. 963, p. 1009; n. 964, p. 1010
nemini reservata, n. 1025, p. 1052
Ordinario reservata, n. 1025, p. 1052
partialis, n. 964, p. 1009
proprie dicta, n. 963, p. 1009
quoad capitulum, n. 1015, p. 1046
Sedi Apostolicæ reservata, n. 1025, p 1051
violatio, n. 1034, p. 1058
Suspicio, de hæresi, n. 954, p. 1005
temeraria, n. 320, p. 308
definitio, n. 320. p. 308
malitia, n. 321, p. 309
solutiones practicæ, n. 322, p. 309
Sustentatio parochi, abusus tollendi, n. 343, Q. 3, p. 333
eleemosynarum collectio, n. 343, Q. 2, p. 333
obligati, n. 343, p. 332
præceptum, n. 342, p. 332
Susurratio, n. 143, p. 146
Symbolum apostolorum, credenda sub gravi, n. 156, p. 163

Digitized by Google

Synodalia statuta, quoad taxam missarum, n. 712, Q. 6, p. 656
vim legis habentia, n. 75, Q. 1, p. 78
Synodus diocesana, n. 75, p. 76
legislator, n. 75, Q. 1, p. 78
professio fidei, n. 153, p. 157
Synteresis, n. 29, p. 35
Syphilide infecti, quoad debitum, n. 936, p. 974
quoad matrimonium, n. 841, p. 834
quoad sponsalia, n. 841, p. 834
secretum de iis, n. 565, p. 486
Systema Morale, n. 48, p. 45
divisio, n. 49, p. 46
ÆQUIPROBABILISMUS, n. 53, p. 47; n. 68, p. 63
definitio, n. 53, p. 47; n. 68, p. 63
rejectio, n. 69, p. 64
Sanctus Alphonsus, n. 70, p. 66
LAXISMUS, damnatus, n. 55, p. 48
PROBABILIORISMUS, n. 52, p. 47
definitio, n. 52, p. 47
fundamentum, n. 52, p. 47
rejectio, n. 52, p. 47; n. 63, p. 53
PROBABILISMUS, n. 54, p. 47
applicationes, n. 66, p. 58; n. 67, p. 60
axiomata, n. 66, p. 58
conditiones essentiales, n. 56, p. 48
consectaria ex rejecto, n. 63, p. 53
definitio, n. 56, p. 48
fundamentum, n. 56, p. 48
norma cognita sequenda, n. 64, p. 55
opinio non mutanda, n. 67, Q. 5, p. 62
pœnitens sequens opinionem probabilem, n. 67, Q. 6, p. 63
probabilis opinio, n. 44, p. 43
certo, n. 47, p. 45
dubie, n. 47, p. 45
tenuiter, n. 47, p. 45
probabilitas, æqualis, n. 46, p. 44
definitio, n. 45, p. 44
divisio, n. 46, p. 44
dubia, n. 47, p. 45
extrinseca, n. 46, p. 44
facti, n. 46, p. 44
intrinseca, n. 46, p. 44
juris, n. 46, p. 44
major, n. 46, p. 44
minor, n. 46, p. 44
practica, n. 46, p. 44
speculativa, n. 46, p. 44
tenuis, n. 47, p. 45
recens quoad methodum, n. 62, p. 52
regulæ determinantes, n. 47, p. 45
docti de intrinseca, n. 47, p. 45
ita habita a plerisque theologis, n. 47, p. 45
minus docti de extrinseca, n. 47, p. 45
unicus auctor, n. 47, p. 45
requisita, n. 56, p. 48
judicium reflexum, n. 56, p. 48
probabilitas, n. 56, p. 48
responsa contra adversarios, n. 60, p. 50; n. 62, p. 52; n. 64, p. 54
semper viguit quoad rem, n. 62, p. 52
usus a confessario, n. 67, Q. 2, p. 60
usus a pœnitente, n. 67, Q. 6, p. 63
via ad agendum, n. 48, p. 46
directa a tutioristis n. 48, p. 46
indirecta a probabilistis, n. 48, p. 46
vindicatio, n. 57, p. 48; n. 58, p. 49; n. 59, p. 50
exemple Curiæ Romanæ, n. 64, p. 57
Decretum Innocentis, XI n. 64, p. 55
TUTIORISMUS, absolutus, damnatus, n. 50, p. 46
definitio, n. 50, p. 46
mitigatus, n. 51, p. 46
obligatio absoluta finem obtinendi, n. 57, p. 48
pars tutior sequenda, n. 57, p. 48; n. 58, p. 49

T

Tabacum, usus ante communionem, n. 698, p. 635
Tabella Missarum, n. 712, Q. 10, p. 657
Taberna, ingressus clericorum, n. 590, p. 511
Tabernaculum, clavis, n. 692, p. 623
conopœum, n. 693, Q. 4, p. 625
lampas, n. 693, Q. 2, p. 624; Q. 3, p. 624
Tabulæ, fundationis, n. 712, Q. 21, p. 660
rotantes, n. 209, Q. 6, p. 205
Tacentes, fidem, n. 152, p. 155; n. 154, p. 158
de peccato, n. 742, p. 698; n. 750, p. 708
Tacitum, voluntarium, n. 5, p. 12
Tacitus, contractus, n. 476, p. 420
Tactus, Eucharistiæ, n. 215, Q. 6, p. 213
impudici, n. 283, p. 290
in brutis, n. 284, p. 290
in corpore alieno, n. 284, p. 290
in ecclesia, n. 215, Q. 3, p. 212
in partibus minus honestis, n. 284, p. 290
in proprio corpore, n. 284, p. 291

Digitized by Google

in verendis, n. 284, p. 290
inter conjuges, n. 938, p. 975
inter solutos, n. 284, p. 290
malitia, n. 283, p. 290
solutiones practicæ, n. 284, p. 290
physicus, instrumentorum, n. 831, Q. 1-3, p. 812
vasorum sacrorum, n. 215, Q. 6, p. 213
Tametsi, n. 903, Q. 1, p. 907
Taxa, diocesana pro Missis, n. 712, Q. 6, p. 656
excedens legalem, n. 528, Q. 2, p. 453
in administratione sacramentorum, n. 218, Q. 6, p. 218
in dispensationibus matrimonialibus, n. 919, p. 945
Telegramma, quoad dispensationes, n. 123, p. 126
Telephonium, confessio, n. 728, Q. 7, p. 683
Temeraria, dubitatio, n. 320, p. 308
judicium temerarium, n. 320, p. 308
suspicio, n. 320, p. 308
Templa hæreticorum, ædificatio, n. 197, Q. 1, p. 193
ingressus, n. 154, p. 158
Temporale, spirituali annexum, n. 216, p. 215
Temporalia, bona, n. 185, Q. 3, p. 183
Tempus, abstinentiæ, n. 334, p. 323
annuæ confessionis, n. 339, p. 328
celebrandi Missam, n. 713, p. 661
celebrationis matrimonii, n. 864, Q. 10, p. 865
clausum, n. 864, Q. 4, p. 861; Q. 10, p. 865
communionis paschalis, n. 341, p. 331
communionis recipiendæ, n. 122, p. 124
contagionis, communio, n. 693, Q. 9, p. 627
confessio, n. 751, Q. 1, p. 709, vid. **Contagio**
dicendi Missam pro stipendio, n. 712, Q. 8, p. 657
die festo, pro labore, n. 254, Q. 5, p. 250
feriatum, n. 864, Q. 4, p. 861, Q. 10, p. 865
jejunii, n. 698, p. 634; n. 700, Q. 1, p. 636
legale, n. 122, p. 124
medium, n. 122, p. 124
ordinationis faciendæ, n. 835, Q. 4, p. 821
professionis religiosæ, n. 610, Q. 8, p. 528
quadragesimale, n. 329, p. 316
quoad numerum peccatorum, n. **131,** p. 137
recitandi officium divinum, n. 122, p. 124; n. 575, p. 497
requisitum, ad consuetudinem, n. 119, Q. 1, p. 119; Q. 2, p. 120
ad præscriptionem, n. 392, p. 364
ad votum implendum, n. 231, Q. 2, p. 233
restitutionis, n. 459, p. 405
sacrum, n. 240, p. 241; n. 252, p. 248; n. 329, p. 316
supputatio, n. 122, p. 123, 124
vacationis legis, n. 83, Q., p. 86
verum, n. 122, p. 124
Tenera, conscientia, n. 38, p. 40
sermones teneri, n. 288, p. 292
Tentatio Dei, definitio, n. 212, p. 209
divisio, n. 212, p. 209
formalis, n. 212, p. 210
interpretativa, n. 212, p. 210
malitia, n. 213, p. 210
origo, n. 212, p. 209
varii casus, n. 213, p. 210
Testamentum, ad causas pias, n. 511, Q., p. 441
ad causas profanas, n. 511, Q., p. 441
codicillus, n. 514, p. 445
definitio, n. 509, p. 440
dispositiones, n. 514, p. 445
divisio, n. 509, p. 440
executor, n. 516, p. 446
hæredes, n. 512, p. 443, vid. **Hæres**
holographum, n. 509, p. 440
informe, n. 511, Q., p. 441
interpretatio, n. 516, p. 446
Missæ relictæ, n. 712, Q. 2, p. 656
mutatio, n. 515, p. 445
officia ordinarii, n. 516, p. 446
religiosi, n. 610, Q. 20, p. 532
requisita ad validitatem, n. 510, p. 441
ex parte formæ, n. 509, p. 440; n. 511, Q. p. 441
ex parte hæredis, n. 512, p. 443
ex parte testatoris, n. 510, p. 441
revocatio, n. 515, p. 445
testatores, n. 512, p. 442
Testes, celantes veritatem, n. 564, Q. 5, p. 485
cogentes clericos ad tribunale laicale, n. 991, p. 1034
crimen secretum, n. 564, Q. 3, p. 485
excusati, n. 564, Q. 2, p. 484
falsi, n. 309, p. 299; n. 563, p. 484; n. 564, Q. 1, p. 484
fugiens, n. 564, Q. 4, p. 485

Digitized by Google

in duello, n. 999, p. 1039
in matrimonio, n. 906, Q. 10, p. 914; n. 906, Q. 7, p. 914; n. 917, Q. 10, p. 938
in sponsalibus, n. 837, p. 826; n. 838, Q. 6, p. 828
in testamento, n. 509, p. 440
obligationes, n. 563, p. 484
revelantes crimen occultum, n. 564, Q. 3, p. 485
testimonium falsum, n. 563, p. 484; n. 564, Q. 1, p. 484
Testimoniales litteræ, ad matrimonium, n. 852, Q. 4, p. 840; n. 879, p. 887
ad ordines, n. 1008, p. 1043
ad religionem, n. 610, Q. 5, p. 526
Theatrum, vid. **Choreæ, Spectacula**
actores, n. 192, p. 189
auctor, n. 193, p. 189
clerici, n. 191, p. 189
cooperatio, n. 190, p. 187; n. 193, p. 189
interdicta in ecclesiis, n. 215, Q. 1, p. 212
scandalum, n. 190, p. 187
Thesaurus, definitio, n. 371, p. 357
inventus, n. 371, p. 357
Theses damnatæ, n. 345, Q. 4, p. 340
Timor, filialis, n. 16, p. 20
serviliter servilis, n. 734, Q. 5, p. 691
simpliciter servilis, n. 734, Q. 5, p. 691
Timoratus, dubitans de consensu, n. 744, Q. 1, p. 701
dubitans de peccato, n. 743, p. 701
Titulus, coloratus, n. 388, p. 363
emptio, n. 218, Q. 8, p. 220
existimatus, n. 388, p. 363
extrinsecus, n. 528, Q. 1, p. 451
legitimus in præscriptione, n. 388, p. 363
missionis, n. 835, Q. 1, p. 820
mutuum, n. 528, Q. 1, p. 451
necessitas ad ordines, n. 1008, p. 1043
ordinationis, n. 835, Q. 1, p. 820
parœciæ, n. 904, p. 910
præsumptus, n. 338, p. 363
simonia, n. 218, Q. 8, p. 220
sustentationis, n. 835, Q. 1, p. 820
venditio, n. 534, Q. 2, p. 456; n. 542, Q. 2, p. 462
Toleratus, excommunicatus, n. 953, p. 1005
notorius, n. 953, p. 1005
Tonsura, collatio, n. 832, p. 813
dispositio ad ordines, n. 566, p. 487
gestatio, n. 570, p. 492
minister, n. 832, p. 813
privilegia, n. 602, p. 520
scientia requisita, n. 835, Q. 2, p. 821
tempus conferendi, n. 835, Q. 4, p. 821
Torpor, vid. **Acedia,** n. 145, p. 146, 147
Torus, vid. **Divortium,** .n 860, p. 857, 858
Toto Genere Suo, vid. **Peccatum,** n. 127, p. 129
Tractus successivus, n. 104, p. 100
Traditio, instrumentorum in ordinatione, n. 821, Q. 1–3, p. 812
rei in contractu, n. 530, p. 454
Transacta, aggressio, n. 268, p. 274
Translatio, festorum, n. 327, p. 315
Transmissio, in restitutione, n. 458, Q. 3, p. 404
stipendii, n. 712, Q. 12, 13, p. 658
Tribunalia, curiæ Romanæ, n. 110, p. 113
Tributum, cathedraticum, n. 384, p. 362
conditiones, n. 473, p. 415
corruptio collectorum, n. 475, Q. 2, p. 417
definitio, n. 472, p. 415
defraudator, 474, Q. 2, p. 416; n. 475, Q. 3, p. 418
dubium de justitia, n. 475, p. 417
excusati ab injustitia, n. 475, p. 417
impositio, n. 473, p. 415
justum, n. 473, p. 415
leges, n. 474, Q. 1, p. 415
obligati, n. 472, 473, p. 415
restitutio, n. 474, p. 415; n. 475, p. 417
solutio, n. 475, p. 417
Tricenarium, Gregorianum, n. 721, Q. 6, p. 672
Trinitas, mysterium credendum, n. 157, p. 163
Trinus contractus, n. 545, p. 464; n. 546, p. 465
Tristitia, de bono peracto, n. 136, p. 142
malitia, n. 136, p. 142
Triticum, n. 678, p. 605
Turpis, amplexus, n. 281, p. 289
aspectus, n. 285, p. 291; n. 938, p. 975
complicitas, n. 751, Q. 3–5, p. 710; n. 784, p. 758
conditio in contractu, n. 479, Q. 1, p. 421; Q. 2, p. 422
lectiones, n. 287, p. 292
malitia, n. 281, p 289
mutatio speciei peccati, n. 281, p. 289
oscula, n. 281, p. 289
sermones, n. 287, p. 292
tactus, n. 283, p. 290, vid. **Tactus**
Tussis, quoad communionem, n. 695, Q. 6, p. 630
Tutela, contra injustum aggressorem, n. 268, p. 274

Digitized by Google

quoad imputabilitatem delicti, n. 21, p. 26
Tutiorismus, vid. **Systema Morale**
Tutores, acquisitio bonorum, n. 482, p. 424
contractus pupillorum, n. 482, p. 424
peccata pupillorum, n. 483, p. 425
restitutio pupillis, n. 483, p. 425
Typographus, cooperatio, n. 188, p. 186

U

Uberum nudatio, n. 187, Q. 1, p. 185
consuetudo, n. 187, Q. 1, p. 185
Ultimus, finis, n. 27, p. 30
Unctio, chrismatis in baptismo, n. 666, Q. 3, p. 591; n. 665, p. 590
extrema, vid. **Extrema unctio,** n. 820, p. 797
in confirmatione, n. 668, p. 595
pedum, n. 822, Q. 2, p. 799
renum, n. 822, Q. 2, p. 799
Unico actu, impletio legis, n. 90, p. 90
peccatum multiplex, n. 131, p. 136
Unilateralis, contractus, n. 476, p. 419
promissio in sponsalibus, n. 836, p. 853
Unio, materiæ et formæ sacramenti, n. 632, p. 551
Uniones, piæ, n. 150, Q. 2, p. 151
Unitas, matrimonii, n. 856, p. 849
Universalis, inquisitio, n. 110, p. 109
Universalissima, præcepta, n. 108, Q., p. 102; n. 76, p. 79
Universitates, appellantes ad futurum concilium, n. 983, p. 1027
quoad interdictum, n. 983, p. 1027; n. 950, Q. 3, p. 996
quoad suspensionem, n. 950, Q. 3, p. 996
Urceoli, materia acolythatus, n. 829, p. 810
Urgentiores casus, in casu perplexo, n. 919, p. 941
in matrimonio, n. 919, p. 941
in periculo mortis, n. 783, Q. 4, p. 756
in reservatis, n. 783, Q. 4, p. 756
quoad episcopales, n. 952, Q. 11, p. 1002
quoad onus recurrendi, n. 952, Q. 11, p. 1002
quoad papales, n. 952, Q. 11, p. 1002
Usualis, interpretatio, n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
Usucapio, præscriptio, n. 382, p. 360
Usura, definitio, n. 527, p. 451
illiceitas, n. 527, p. 451
pacta in mutuo, n. 527, p. 451
species, n. 527, p. 451
titulus ad aliquid supra sortem accipiendum, n. 528, Q. 1, p. 451
damnum emergens, n. 528, Q. 1, p. 451
lex civilis, n. 528, Q. 1, p. 451
lucrum cessans, n. 528, Q. 1, p. 451
periculum sortis, n. 528, Q. 1, p. 451
pœna conventionalis, n. 528, Q. 1, p. 451
Usurpans, bona Ecclesiæ Romanæ, n. 994, p. 1036
excommunicati, n. 978, 979, p. 1025
Usurpatio, actus ordinis, n. 1034, p. 1058
muneris confessarii, n. 978, 979, p. 1025
quænam restitui debet, n. 945, p. 994
vana divini nominis, n. 219, p. 221
malitia, n. 220, p. 222
Usus, ætheris, n. 149, p. 149; 150, p. 152
chloroformii, n. 150, p. 152
matrimonii, vid. **Debitum conjugale,** n. 932, p. 970
morphii, n. 150, p. 152
notitiæ ex confessione, n. 819, Q. 1–5, p. 794
opinionis probabilis, vid. **Systema Morale**
privilegii, n. 121, p. 121
locus, n. 121, Q. 2, p. 123
profanus rei sacræ, n. 215, Q. 5, p. 213
rationis, n. 21, Q. 1, p. 23; n. 480, p. 423
rerum inter religiosos, n. 614, Q. 4, p. 537; n. 615, p. 540
scientiæ injuste acquisitæ, n. 325, Q. 5, p. 311
sortium, n. 209, Q. 3, p. 205
virgæ divinatoriæ, n. 209, Q. 5, p. 205
Ususfructus, definitio, n. 397, p. 366
jura, n. 399, Q. 1, p. 366
quomodo cessat, n. 399, Q. 2, p. 366
onera, n. 399, p. 366
redituum ecclesiæ legitimus, n. 361, p. 362
Utensilia, tactus sacrorum, n. 215, Q. 6, p. 213
Uterinus, conceptus, n. 270, p. 278
Uterus, excisio, n. 273, Q. 6, p. 282
Utile, dominium, n. 351, p. 347
Utilitas, ratio carius vendendi, n. 534, Q. 2, p. 456; n. 542, Q. 3, p. 462
Utrumque simul, vid. **Crimen,** n. 887, p. 893
Uxor, cohabitatio cum marito, n. 258, p. 261; n. 865, p. 867
cooperatio in onanismo, n. 939, p. 977; n. 940, p. 978
domicilium, n. 79, p. 83; n. 908, p. 916
dominium, n. 357, p. 350

Digitized by Google

in bona mariti, n. 359, Q. 2, p. 352
in bona propria, n. 358, p. 351
in vota mariti, n. 235, Q. 2, p. 236
eleemosynas faciens, n. 359, Q. 1, p. 351
furta, n. 404, Q. 2, p. 369
jura, n. 258, p. 262
officia, erga filios, n. 257, p. 255
erga maritum, n. 259, p. 262
parentes adjuvans, n. 359, Q. 2, p. 352
quid, si maritus ordines receperit, n. 610, Q. 3, p. 525
quoad contractus, n. 485, p. 425
quoad debitum, n. 937, p. 974; n. 938, p. 976
res domesticas donans, n. 359, Q. 2, p. 352
Uxorati, vid. **Maritus**
impediti ad ordines, n. 1042, p. 1060; n. 860, p. 857
prohibentur a religione, n. 610, Q. 3, p. 525

V

Vacantia, bona, n. 379, p. 360
Vacatio, vid. **Residentia**
episcoporum, n. 594, p. 513
legis, n. 83, Q., p. 86
parochorum, n. 597, p. 516
Vagi, absolutio, n. 773, Q. 9, p. 739
banna, n. 847, p. 838
communio paschalis, n. 341, p. 331; n. 342, Q. 1-3, p. 331
dispensatio, n. 100, Q. 2, p. 97
matrimonium, n. 909, Q. 7, 8, p. 919; Q. 11, p. 920
ordinarius, n. 80, Q. 5, p. 86
parochus, n. 1. p. 1087
quoad leges ecclesiasticas, n. 80, Q. 5, p. 85
subjectio legis, n. 80, Q. 3, p. 84
Vaginalis, lotio, n. 4, p. 1087
Valetudo, cura, n. 264, Q. 1, p. 269
Validum, testamentum, n. 510, p. 441
Valor, Missæ, n. 704, Q. 5, p. 646
rei surreptæ, n. 420, Q. 3, p. 385
sacramenti, n. 628, p. 549
Vana, assumptio nominis Dei, n. 219, p. 221
gloria, n. 140, p. 145
observantia, n. 205, p. 202
contra morbos, n. 205, p. 202
definitio, n. 205, p. 202
divisio, n. 205, p. 202
in dubio de causa, n. 206, p. 202
exempla, n. 206, p. 202
quale peccatum, n. 206, p. 202
signa, n. 206, p. 202
species, n. 206, p. 202
usurpatio nominis divini, n. 219, p. 220
definitio, n. 219, p. 221
malitia, n. 220, p. 222
modi usurpandi, n. 219, p. 221
Vasa sacra, amissio benedictionis, n. 718, Q. 6, p. 668
benedictio, n. 652, p. 568; Q. 1, p. 569
in Missa requisita, n. 652, p. 568; n. 717, p. 666; n. 718, Q. 5, p. 668
materia ex qua conflata, n. 718, Q. 5, p. 668
tactus licitus, n. 215, Q. 6, p. 213
venditio, n. 218, Q. 9, p. 220
violatio, n. 213, p. 211
Vasectomia, definitio, n. 267, Q. 2, p. 272
irregularitas, n. 1028, p. 1055
liceitas, n. 264, Q. 5, p. 270
quoad impotentiam, n. 876, Q., p. 886
status caret jure, n. 267, Q. 2, p. 272
usus matrimonii, n. 876, Q., p. 886
Vates consulere, n. 209, Q. 2, p. 204
Vectigal, vid. **Tributum**
Velamentum fœtus, n. 661, p. 579
Venatio, clericis, qualis prohibita, n. 588, p. 509
in fundo alieno, n. 369, p. 356
restitutio, n. 369, p. 356
Venditio, contractus, n. 529, p. 454
carius vendere, n. 534, Q. 2, p. 456
definitio, n. 529, p. 454
die festo, n. 246, p. 241; n. 252, p. 248
exaggeratio, n. 534, Q. 4, p. 537
hominum, n. 353, Q. 2, p. 348
libri prohibiti, n. 188, p. 186; n. 345, Q. 4, p. 339
malæ ephemerides, n. 188, p. 186; n. 344, p. 335
manifestatio defectus, n. 531, Q., p. 455
per proxenetas, n. 543, 544, p. 463; n. 544, Q. 2, 3, p. 464
periculum, n. 531, Q., p. 455
præco, n. 538, p. 459
PRETIUM, n. 532, p. 455
conventionale, n. 534, Q. 1, p. 456
exaggerans, n. 534, Q. 4, p. 457
infimum, n. 532, p. 455
justum, n. 533, p. 455
legale servandum, n. 533, p. 454
medium, n. 532, p. 455
norma justi, n. 542, Q. 3, p. 462
summum, n. 532, p. 455
vulgare, n. 532, p. 455
principium, n. 530, p. 454
REI ALIENÆ POSSESSÆ, in bona fide, n. 416, 417, p. 381

Digitized by Google

in dubia fide, n. 420, p. 385; n. 421, p. 386
in mala fide, n. 418, 419, p. 383
a pluribus, n. 420, Q. 4, p. 385
ab uno, n. 420, Q. 3, p 385
rei cuius abusus prævideatur, n. 198, Q. 1, p. 194
rei spiritualis, n. 216, p. 215
rei traditio, n. 530, p. 454
rerum sacrarum, n. 218, Q. 9, p. 220
restitutio, n. 535, p. 458
sub hasta, n. 538, p. 459
ficti licitatores, n. 539, Q. 1, p. 460
suiipsius, n. 353, Q. 2, p. 348
tituli carius vendendi, n. 534, Q. 2, p. 456; n. 542, Q. 3, p. 462
varii casus, n. 535, p. 457
Venditor, ad minores, n. 481, 482, p. 424
conspiratio quoad pretium, n. 542, Q. 1, p. 461
hominum, n. 353, Q. 2, p. 348
industriæ licitæ, n. 529, p. 454
librorum, n. 188, p. 186; n. 345, Q. 4, p. 339
obligationes quoad: assecurationem rei, n. 53, p. 47; n. 553, p. 470
evictionem rei, n. 418, Q. 2, p. 381
res venditas, n. 530, p. 454; n. 531, Q., p. 455
vitia, n. 531, Q., p. 455
rerum in malum finem ordinatarum, n. 198, Q. 2, p. 195
vendens sub hasta, n. 538, p. 459
Veneficium, n. 210, p. 207
Venenum, applicatio dubia, n. 565, p. 485
conditiones venditionis, n. 198, Q. 1, 2, p. 194; n. 533, p. 455
usus, n. 198, Q. 1, p. 194
venditio, n. 198, Q. 2, p. 194
Venerabilis, cultus publicus, n. 201, p. 198
definitio, n. 201, p. 198
titulus, n. 201, p. 198
Veneratio, sanctis debita, n. 201, p. 198
Venereus, actus, n. 932, p. 970
delectatio, n. 280, p. 288
morbus, n. 935, p. 972; n. 941, p. 979
Venia, n. 174, Q. 2, p. 175; n. 345, Q. 8, p. 342
Veniale peccatum, n. 127, p. 130
coalescentia furtulorum, n. 404, Q. 3, p. 370
communionis fructus, n. 701, p. 638
communio quotidiana, n. 701, p. 638
conditiones, n. 128, Q. 2, p. 131
ex genere suo, n. 127, p. 130
quomodo agendum cum recidivis, n. 128, p. 134
quomodo differt a mortali, n. 127, p. 130
quomodo fiat mortale, n. 128, Q. 4, p. 132
remissio, n. 734, Q. 4, p. 690
contritio requisita, n. 734, Q. 4, p. 690
extra sacramentum, n. 736, Q. 3, p. 693
intra sacramentum, n. 735, p. 692
propositum, n. 739, Q. 4, p. 696
requisita, n. 128, Q. 2, p. 131
Vera, conscientia, n. 30, p. 35
restrictio mentalis, n. 311, p. 300
Verba, contra caritatem, n. 170, p. 173
contumelia, n. 317, 318, p. 307
Dei verbi prædicatio, n. 595, Q. 4, p. 515
detractionis, n. 314, p. 302
legis interpretanda, n. 66, p. 59; n. 94, p. 94; n. 96, p. 95
obscena, n. 287, p. 292
Verberare, aggressorem, honoris, n. 269, Q. 4, p. 275
aggressorem pudicatiæ, n. 269, Q. 3, p. 275
filios, n. 257, p. 254
proximum, n. 262, p. 267
Verecundia, quoad integritatem confessionis, n. 750, p. 708
Verendorum, aspectus, diversi sexus, n. 286, p. 291
ejusdem sexus, n. 286, p. 291
Veritas, celatio a teste, n. 564, Q. 5, p. 485
in juramento, n. 224, Q. 1, p. 225
obreptio, n. 101, p. 99; n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
subreptio, n. 101, p. 99; n. 919, p. 945; n. 921, p. 949
Vernacula lingua, in baptismo, n. 666, Q. 4, p. 592
in matrimonio, n. 855, Q. 1, p. 845
in officio divino, n. 578, Q. 6, p. 501
Vesperæ, in quadragesima, n. 576, Q. 3, p. 499
tempus dicendi, n. 575, p. 499
Versiones, librorum, n. 344, Q. 8, p. 337
orationum, n. 1050, Q. 24, p. 1073
Sacræ Scripturæ, n. 344, Q. 8, p. 337
Vestes, clericales, n. 570, p. 492; n. 571, p. 492
infidelium, n. 153, Q. 3, p. 156
SACRÆ, n. 717, Q. 1, p. 666
benedictio, n. 718, Q. 1, p. 666
celebrare sine veste sacra, n. 718, Q. 2, p. 667
color debitus, n. 718, Q. 3, p. 667

Digitized by Google

execratio, n. 718, Q. 6, p. 668
in communione, n. 689, 690, Q. 1, p. 615; Q. 3, p. 616
in confessione, n. 728, Q. 2, p. 682
inservientes ad profanos usus, n. 718, Q. 6, p. 668
requisitæ in Missa, n. 718, Q. 1, p. 666
requisitæ in administratione sacramentorum, n. 650, p. 565
Vestitus, contractus, n. 476, p. 419
Veto principum, n. 982, p. 1026
Vetus lex, n. 109, p. 103
Vexatio, injusta et simoniaca, n. 218, Q. 2, p. 216
Vi carens, absolutio n. 783, Q. 1, p. 755
Vi oppressa, femina, n. 273, Q. 5, p. 282
Via crucis, conditiones ad erectionem, n. 1058, Q. 1, p. 1081
descriptio, n. 1057, 1058, Q. 1, 2, p. 1081; Q. 3–5, p. 1082
stationes, n. 1058, Q. 3, p. 1082
Viabilis fœtus vid. **Fœtus**
Viæ ferreæ, usus privilegii clericis concessi, n. 495, p. 431
Viaticum, cæremoniæ, n. 690, 691, Q. 1, p. 620
capite damnati, n. 695, Q. 7, p. 631
celebratio sine jejunio, n. 700, Q. 8, p. 638
conditiones requisitæ in subjecto, n. 691, Q. 6, p. 622; n. 691, Q. 8, p. 622; n. 696, p. 631
cum instrumento, n. 691, Q. 4, p. 621
in quo ritu, n. 689, p. 615
introductio directa in stomachum, n. 691, Q. 7, p. 622
juris divini, n. 694, p. 627; n. 695, Q. 1, p. 628
milites, n. 691, Q. 10, p. 622
MINISTER, n. 596, p. 576; n. 686, p. 613
exemptis, n. 626, p. 547
in necessitate, n. 685, p. 613
peregrinis, n. 685, p. 613
religiosis, n. 626, p. 547; n. 10, p. 1088
modus administrandi, n. 691, Q. 1, p. 620
neophytus, n. 691, Q. 9, p. 622
non-jejunanti, n. 700, Q. 5, 6, p. 637
obligatio recipiendi, n. 695, Q. 1, p. 628
pueris dandum, n. 691, Q. 8, p. 622
qua hora, n. 690, Q. 6, p. 617
quando dari potest, n. 690, Q. 14, p. 619; n. 695, Q. 1, p. 628
quid de amentibus, n. 695, Q. 8, p. 630
delirantibus, n. 695, Q. 8, p. 630
sensibus destitutis, n. 695, Q. 8, p. 630
quid, si infirmus hostiam evomat, n. 693, Q. 7, p. 626
quinam excusantur, n. 695, Q. 8, p. 630
quoties dari potest, n. 691, Q. 6, p. 621
si quis mane communicaverat, n. 695, Q. 5, p. 629
si quis paulo ante ex devotione communicaverat, n. 695, Q. 4, p. 629
Viatores, n. 3, p. 10, vid. **Peregrini,** n. 80, Q. 3, 4, p. 84
Vicarius, Apostolicus, n. 710, Q. 2, p. 653
Missam pro populo, n. 710, Q. 2, p. 653
capitularis indebite concedens litteras, n. 1020, p. 1046
generalis episcopi, n. 770, Q. 3, p. 732
potestas, n. 771, p. 736
parœciales, n. 601, p. 519
quoad matrimonium, n. 911, Q. 4, p. 924; Q. 15, p. 926
Vidua, quoad benedictionem nuptialem, n. 846, Q. 4, p. 861
quoad dispensationem matrimonialem, n. 922, p. 950
Vigilantia, consilium, n. 154, Q. 4, p. 157
ordinarii, n. 209, Q. 6, p. 205
parentum, n. 257, p. 259
Vigiliæ, quoad jejunium, n. 334, p. 323
Vilius, emens, n. 534, Q. 3, p. 456
Vinculum, matrimoniale, proprietates, n. 857, p. 850
Vindicativa, justitia, n. 346, p. 344
pœna, n. 346, p. 345
satisfactio, n. 762, p. 722
vindicta, n. 173, p. 174
Vinum, alteratum, n. 679, Q. 4, p. 606
de vite, n. 678, p. 605
emens, n. 492, p. 428
materia invalida in baptismo, n. 655, Q. 1, p. 572
materia valida in Eucharistia, n. 682, Q. 3, p. 611
substantialiter corrupta, n. 679, Q. 4, p. 607
Violantes, clausuram, n. 992, p. 1035
cœmeterium, n. 716, Q. 3, p. 665
ecclesiam, n. 716, Q. 3, p. 665
immunitatem clericorum, n. 592, p. 572
libertatem ingrediendi religionem, n. 612, Q. 2, p. 534
libertatem matrimonium contrahendi, n. 884, p. 891
pœnas ecclesiasticas, n. 1034, p. 1058
privilegium fori, n. 991, p. 1034
sigillum sacramentale, n. 817, 818, p. 793
Violatio, clausuræ monialium, n. 992, p. 1035

Digitized by Google

cœmeterii, n. 716, Q. 3, p. 665
directa sigilli, n. 1006, p. 1042
ecclesiæ quoad Missam, n. 715, p. 664; n. 716, Q. 2, p. 665
immunitatem clericalem quoad militiam, n. 592, p. 512
interdicti, n. 1034, p. 1058
pœnas, n. 1034, p. 1058
oratorii, n. 247, p. 245
privilegii fori, n. 991, p. 1034
rei sacræ, n. 213, p. 211
secreti, n. 325, Q. 1, p. 310
sigilli, n. 817, 818, p. 793
suspensionis, n. 1034, p. 1058
Violentas manus, injicientes in cardinales, n. 993, p. 1035
in clericos, n. 993, p. 1035
in episcopos, n. 993, p. 1035
in legatos, n. 993, p. 1035
in religiosos, n. 993, p. 1035
in Romanum Pontificem, n. 993, p. 1035
Violentia, absoluta, n. 21, p. 26
actus infecti, n. 20, p. 22
definitio, n. 19, p. 22
imputabilitas delicti, n. 21, p. 26
influxus, in actus, n. 20, p. 22
pœnæ, n. 1000, p. 1040
quoad matrimonium, n. 901, p. 907
quoad peccatum, n. 21, p. 22
quoad raptus, n. 300, p. 295
resistentia necessaria, n. 21, p. 23
secundum quid, n. 20, p. 22
voluntati illata, n. 20, p. 32
Vir, vid. **Maritus**
Virga divinatoria, vid. **Divinatio**
Virginitas, custodia, n. 264, Q. 2, p. 269
differentia a castitate, n. 869, p. 871
votum, n. 869, p. 870
materia, n. 869, p. 870
violatum, n. 869, p. 870
Virgo, cruenta defensio honoris, n. 268, p. 274
obligatio clamandi quando opprimitur, n. 21, p. 22
permittens occissionem suiipsius ne violetur, n. 264, Q. 2, p. 269
semen expellens post oppressionem, n. 273, Q. 5, p. 282
obligatio positive resistendi oppressori, n. 21, p. 22
Virtualis, contractus, n. 476, p. 420
intentio, vid. **Intentio,** n. 634, p. 553
Virtutes, acquisitæ, n. 151, p. 154
cardinales, n. 151, p. 154
definitio, n. 151, p. 154
divisio, n. 151, p. 154
infusæ, n. 151, p. 154
morales, n. 151, p. 154
theologicæ, n. 151, p. 154
Vis, vid. **Violentia**
definitio, n. 19, p. 22
quoad matrimonium, n. 901, p. 907
Visitatio, ad lucrandas indulgentias, n. 1050, Q. 19, p. 1071; n. 1051, p. 1075
ecclesiæ, n. 1051, p. 1075
oratorii, n. 1050, Q. 19, p. 1071
quoad ægrotos, n. 1050, Q. 19, p. 1071
tempus visitandi ecclesiam, n. 1051, p. 1075
diœcesis, n. 594, p. 514
episcoporum ad limina, n. 594, p. 513
infirmorum a parocho, n. 599, p. 518
Visitationes, ægrotorum, ex parte medici, n. 565, p. 485
immoderatæ, n. 565, p. 486
Vita, abbreviatio, n. 263, p. 268
assecuratio, n. 553, p. 470
communis, n. 608, p. 522
conjugalis, n. 258, p. 261; n. 865, p. 867
jura, n. 935, 936, p. 972
officia, n. 258, p. 261, 262; n. 935, 936, p. 972
periculum quoad integritatem confessionis, n. 751, Q. 1, p. 709
Vitandi, n. 953, p. 1005
communicatio cum iis a clericis, n. 988, p. 1032
impedentes auxilium vitando, n. 988, p. 1032
licita, n. 962, p. 1008
vetita, n. 962, p. 1008
quinam sunt, n. 953, p. 1005
sepulti in ecclesia, n. 972, p. 1017
Vitia, capitalia, n. 139, p. 145
consensus in contractu, n. 491, p. 428
corporis quoad irregularitatem, n. 1030, Q., p. 1056
obligatio revelandi in matrimonio, n. 842, p. 834
occulta, n. 642, p. 558
redhibitoria, n. 531, Q., p. 455
Vivos, donatio inter, n. 508, p. 439
Vocatio, definitio, n. 611, p. 534
fovenda, n. 611, p. 534
natura, n. 611, p. 534
non obsequens, n. 612, Q. 1, p. 534
obligationes, n. 612, Q. 1, p. 534
parentes impedientes, n. 612, Q. 2, p. 534
rejectio, n. 612, Q. 1, p. 534
religiosa, n. 611, p. 532
signa, religiosæ, n. 612, Q. 3, p. 535
sacerdotalis, n. 834, p. 817

Digitized by Google

Voluntarium, definitio, n. 4, p. 11
actuale, n. 5, p. 12
directum, n. 5, p. 11
diversum a libero, n. 4, p. 11
divisio, n. 5, p. 11
duplex effectus, n. 8, p. 13
expressum, n. 5, p. 12
habituale, n. 5, p. 12
imperfectum, n. 5, p. 11
in causa, n. 6, p. 12
indirectum, n. 5, p. 11; n. 6, p. 12
interpretativum, n. 5, p. 12
imputabilitas mali effectus, n. 7, p. 13; n. 9, p. 15
mali effectus permissio, n. 8, p. 14
negativum, n. 5, p. 12
perfectum, n. 5, p. 11
positivum, n. 5, p. 12
secundum quid, n. 5, p. 11
simpliciter, n. 5, p. 11
solutiones practicæ, n. 9, p. 15
tacitum, n. 5, p. 12
virtuale, n. 5, p. 12
Voluntas, legislatoris, n. 96, p. 95
retractatio ante malum secutum, n. 425, Q. 3, p. 389
Voluntates ultimæ, n. 516, p. 446
exsecutor piæ, n. 516, p. 446
in favorem causæ piæ, n. 712, Q. 2, p. 656
requisita ad validitatem, n. 510, p. 441
Voluptas, vid. **Delectatio,** n. 280, p. 288; n. 934, p. 971
Vomitus, quoad communionem, n. 695, Q. 7, p. 630
post communionem, n. 693, Q. 7, p. 626
Votiva Missa, n. 712, Q. 7, p. 657
Vota, aliena, n. 231, Q. 1, p. 233
castitatis, vid. **Castitas**
perfectæ, n. 237, Q. 3, p. 237; n. 616, p. 543
quoad debitum conjugale, n. 869, p. 870
simplicis, n. 215, Q. 2, p. 212
cessatio, n. 232, p. 234
COMMUTATIO, n. 238, p. 238
auctor, n. 238, p. 238
commutare, n. 238, p. 238
definitio, n. 237, p. 238
dispensare, n. 238, p. 238
propria auctoritate, n. 238, p. 238
solutiones practicæ, n. 239, Q. 1–4, p. 239
conditionata, n. 237, Q. 3, p. 237
conditiones, n. 228, p. 230; n. 229, Q. 8 p. 232
ex parte materiæ, n. 228, p. 230
ex parte voventis, n. 228, p. 230
conjugum, castitatis ab uno, n. 869, p. 870
ingrediendi religionem, n. 235, Q. 2, p. 236
mutuo consensu, n. 235, Q. 2, p. 236
quis dispensat, n. 236, p. 236
cum fine pravo, n. 229, Q. 8, p. 232
definitio, n. 227, p. 229
deliberatio, n. 229, Q. 1, p. 230
differentia a proposito, n. 228, p. 230
dispensatio, n. 236, p. 236
auctor, n. 236, p. 236
causæ justæ, n. 236, p. 237; n. 237, Q. 1, p. 237
divisio, n. 227, p. 229
dubia, n. 229, Q. 5, p. 231
error in, n. 229, Q. 3, p. 231
ex inadvertentia, n. 229, Q. 2, p. 231
impedimentum matrimonii, n. 882, p. 889
impletio, n. 230, p. 233
ab hærede, n. 231, Q. 1, p. 233
ingrediendi religionem, n. 237, Q. 3, p. 237; n. 869, p. 891
interpretatio, n. 230, p. 233
IRRITATIO, n. 233, p. 234; n. 234, p. 235
a marito, n. 235, Q. 2, p. 236
a patre, n. 235, Q. 1, p. 236
a superiore, n. 235, Q. 4, p. 236
sine causa, n. 235, Q. 3, p. 236
materia, n. 228, p. 230; n. 229, Q. 7, p. 232
metus in, n. 229, Q. 4, p. 231
mixta, n. 227, p. 229
non nubendi, n. 869, p. 871
non peccandi, n. 229, Q. 6, p. 232
non reservata, n. 237, p. 238; n. 227, p. 229
nullitas, n. 614, Q. 12, p. 520
obedientiæ, vid. **Obedientia,** n. 227, p. 229
OBLIGATIO, n. 228, p. 230; n. 230, p. 233
dilatio, n. 231, Q. 2, p. 233
gravis, n. 230, p. 233
levis, n. 238, p. 238
tempus implendi, n. 231, Q. 2, p. 233
solutiones variæ, n. 232, p. 234
ordines suscipendi, n. 869, p. 871
paupertatis, vid. **Paupertas**
personale, n. 227, p. 229
potestas ordinarii, n. 236, p. 236
privata, n. 227, p. 229
publica, n. 227, p. 229
reale, n. 227, p. 229

Digitized by Google

RELIGIOSA, læsio, an semper sacrilegium, n. 215, Q. 1, p. 211
Papæ reservata, n. 237, Q. 3, p. 237
professio solvit sponsalia, n. 841, p. 833
quæ sunt, n. 613, p. 535; n. 616, p. 543; n. 618, p. 544
requisita ad valorem, n. 610, Q. 8, p. 528
sollemnia quoad statum religiosum, n. 609, p. 523
sollemnia quoad matrimonium ratum, n. 858, p. 850
sollemnia quoad impedimentum dirimens, n. 882, p. 889
renovatio, n. 610, Q. 13, p. 529
requisita ad validitatem, n. 228, p. 230
reservata, n. 227, p. 229
Papæ, n. 237, Q. 3, p. 237
potestas episcopi, n. 236, p. 236
simplex, n. 227, p. 229
sacramenti, n. 736, Q. 1, p. 692
sollemnia, n. 227, p. 229
suspensa, n. 234, p. 235
subjectum, n. 228, p. 230
violatio, n. 230, p. 233
gravis, n. 230, p. 233
levis, n. 230, p. 233
virginitatis, n. 869, p. 870
Vulneratio, aggressoris, n. 268, p. 274
excommunicatio, n. 993, p. 1037
locum sacrum polluit, n. 716, Q. 2, p. 665
restitutionem inducens, n. 466, p. 412
Vulnerati, occisio, n. 271, p. 277

FINIS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google